.1[illegible].8.

HEINRICI

Herp.

DE

Preceptis

Diuinis

I
00293

.20.

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA.
Sala Est. Tab. Núm.

293

293

2-13-4-17

~~Num. 12. cap. 8. num.~~ 20.

293

00293

b18510670

Speculum Aureum fra/
tris Heinrici Herp: de pre
ceptis diuine legis.

Specu. herp.

293

Materiarũ

Materiarũ in speculo aureo p̃cepto⁊ diuinę legis fratris Heinrici herp tractata⁊: sũmaria: ordiata: quotata⁊ annotatio.

Absolutio ab excõmunicatione maiori.iiij.requirit.v. precepto.ser.xij.C.

Absolutionem excõicationis extorquẽs est excõicat⁹ ipo iure.v.F.xij.C.

Absolui debent a papa ab excõmunicatione inijcientes manus violẽtas ĩ psonam priuilegiatam. v.precep.sermo.viij.A.

Absolui pñt taliter excõicati citra papã ĩ multis casibus:ibidẽ.A.B.C.

Absolutus ab excõicatione q̃liter in eãdẽ relabitur:ibidẽ.A.⁊ sermo.xxiij.B.

Absoluens de facto quẽ de iure nõ potest quid faciet.vij.precep.Fmo.liij.A.

Abstinentia qualiter fieri debet Fm rectã rationẽ.iij.p̃cep.Fmo. xvij.C.

Abstinentia quid est ⁊ vtrum est virt⁹. iij. p̃cep.ser.xix.A.

Acceptio psona⁊ quid ē ⁊ in quibus cõsistit:⁊ vtrũ ē peccatũ.iij.p̃cep.ser.xj.B.

Acceptio personarũ non est apud deum. iij.p̃cep.ser.xvij.A.

Accidia vtrũ ⁊ quando est peccatũ mortale.iiij.p̃cepto.ser.xxvj.B.

Accidia sex habet filias:ibidẽ.C.

Accusatio vtrum fieri debet in scriptis. viij.p̃ce.sermo.iij.C.

Accusator vtrũ tenetur ad penã talionis ibidẽ. B.

Accusatio redditur iniusta tripliciter :ibidem .B.C.

Accusare qui possunt ⁊ qui nõ.viij.p̃cept. sermo.iij.C.

Accusatus vtrũ absq⁊ mortali negare põt veritatẽ.viij.sermo.iiij. B.

Accusatus vi⁊ appellare põt:ibidẽ.B.

Actores qui dicunt ⁊ de eorum officijs. viij.ser.vj.C.

Adiurare demones vt⁊ sit licitũ ⁊ qualiter.j.precep.ser.iiij.in fine.

Administratores rerũ quarũlibet qualiẽ obligant.vij.ser.ix.per totũ.

Adoratio duplex est exhibenda summe trinitati.p̃mo p̃cep.ser.j. A.

Adorandus est christus ⁊ qualiter .j.p̃cepto sermo.j. A.

Adoratio imaginũ ⁊ crucis christi ac reliquiarũ qualiter fieri debet:ibidẽ.B.C.

Adulatio quid est ⁊ de eius materia:vide vij.ser.lj.per totũ:⁊.viij.Fmo.ix.C.

Adulatio triplex nocumẽtũ inferre potest vij.p̃cepto sermo.lj.B.

Adulatõis triplex ē differẽtia:ibidẽ.C.

Adulteriũ trib⁹ modis cõmitti potest.vj. p̃cepto sermo.j. A.

Adulteriũ vt⁊ ē maximũ pctõ⁊.ibidẽ.C.

Adulterium in se duodecim criminalia cõtinere potest:ibidẽ.C.

Adulterij pena:Fm legẽ ⁊ de lege zelothypic.vj.p̃cepto.sermo.ij.A.

Adulterium dauid quadruplici pena fuit punitum:ibidẽ.A.

Adulteriũ multis modis in vxore propria cõmitti potest:ibidẽ.B.C.

Adulteriũ spirituale cõmittit in seminando hereticas prauitates:ibidẽ.C.

Aduocati qui pñt esse ⁊ qui requiruntur ad iustã aduocationẽ.viij.ser. v.p totũ

Aduocati vtrũ pauperibus gratis aduocare tenent.viij.ser.v.C.

Alchimia vt⁊ ē licita.vij.p̃c.ser.xxj.B.

Alluuione terra vel similia adiecta cuius erunt.vij.p̃cep. sermo.ix.B.

Ambitio officiorũ vel dignitatũ q̃ detestabilis est.vij.p̃cep.ser. x.C.

Amari potest aliquid nõ ꝓpter se sed propter aliud q̃ttuor modis.iiij.ser.xxij.A.

Amor amicicie ⁊ cõcupiscẽtie qualiter differunt.iiij.p̃cep. ser.xxij. A.

Amor sui quid est .vj.precepto.ser. xj. C.

Animalia capta quedã ad restõnẽ obligãt ⁊ quedã non.vij.ser.ix.A.B.

Anime damnuz qualiter inferẽ multipliciter.vij.precepto:sermo.ij.p totũ.

Appellare vtrum licitum est reo.viij.p̃cepto.sermo.iiij.B.

Appellatiõis materia tangitur ibidẽ.B.⁊ viij.p̃cep.sermo.vj.B .C.

Arbitri qui possunt esse ⁊ vtrum ab eis appellari potest.viij.p̃cep. ser.vj.B.C.

Arborẽ plantans ĩ solo alieno vl propriocũ alteri⁹ damno quõ tenet.vij.ser.vj.A

Arma mouere vtrũ ⁊ qualiter clericis est licitum.v.ser.xxix. A.

Ars notoria cur ē illicita.j.sermo.viij.B. ⁊.vij.ser.xxj. B.

Ars mechanica quinq⁊ modis corrumpit vide plura.vij.ser.xxj.p totũ.

Ars cãpsoria vtrũ ē licita.vij.ser.xxxix A

Ascẽsio domini deuotorũ affectũ secum trahit.j.ser.x.C.

Annotatio

Assessor quis dicitur ⁊ qualis esse debet. viii.sermo.vj.A
Assessoris pena ponit ibidē.B.
Assistni qui sunt ⁊ de excūmunicatiōe fautorū eorū.v.ser.xxj.B
Astucia quid est ⁊ quomodo differt a prudentia.iij.sermo.ix.A.
Auarus triplices ditat heredes. vij. er.j.B.
Auarorū pena ponitur:ibidē.B.
Asuaricia quid ē ⁊ vtrū semper est mortale peccatum.vij.ser.lxvj. A.
Auaricia qualiter consistit in tribus.s.in appetēdo:acquirēdo ⁊ retinēdo .ibidem A. B.C.
Auaricia vtrū ē maximū peccatorꝫ ⁊ capitale vitium.vij.ser.lxvij.A.B.
Auaricia septē filias hz.vij.f.lxvij. B.C
Audacia quid est ⁊ vtrū est peccatum.ij. sermo.x.B.
Auditor quis dicitur ⁊ qualis esse debet. viij.sermo.vj.A.
Auditoris pena ponit:ibidē.B.
Aureola quid est ⁊ vtrum erit in anima vl corpore.vj.sermo.iiij.C.
Aures pruritentes ꝗ perniciose sūt.vj.ser. x.B.

Aptismus iohannis ad
b quid fuit institut⁹.j.ser.xij.A.
Baptismi integritas tria rect/rit :scz materiā:formā ⁊ intentionē.ibidē. B.
Baptismū in qua fieri dñs instituit propt sex rationes : ibidē. B.
Baptismi forma qualis ē.j.ser.xij.C.
Baptizat⁹ coacte ficte vl a malo sacerdote vtꝫ recipit effectum.j. sermo.xvij.A
Baptismus paruulorꝫ qñ fieri dz ⁊ vtrum ꝛfert eis gratiā. j.ser .xiij. B.⁊.xvj.B.
Baptismus sanguinis vtrū in puulis supplet vicē baptismi aque.j. ser.xiij.B.
Baptismus vtrū p angelos bonos vl malos dari potest.j.sermo.xiiij.A.
Baptismus qualē ministrū ⁊ intentionem requirit:ibidē.A.B.
Baptismi effectus qualiter ē delere omnē culpā ⁊ penā.j.ser.xv.per totū.
Baptismus multiplex ē: vt pz ibidē.C.
Baptismi effectus ꝗtū ad collationē boni multiplex est.j.ser.xv.per totū.
Basiliscus ⁊ ei⁹ nā ponit.v.ser. xxxij.i fi.
Bellorū septē sunt species ⁊ possūt esse iusta vel iniusta.v.ser.iiij .A.
Bellū reddit iniustum vel illicitū multis modis:ibidē.A.
Bellare diebus festiuis vtrum est licitum ibidē. B.
Bellū indicere qui potest: ibidē. B.C.
Bellando grassantes vtrū ⁊ quādo tenentur ad restitutionē:ibidē.C.
Bellare iuuantes vtrū ⁊ qñ sunt obnoxij peccato vl restitutioni:ibidē.C.
Beneficium simoniace cōferēs vel mediator existēs suspensus ē.v.ser.xxvj.B
Beneficiū acquirens simoniace qualit est suspensus.v.ser.xxvij.A.
Bigamia contrahitur multis modis. v.sermone.xxx.A.
Blasphemia quid est ⁊ de eius grauitate. ac pena.ij.sermone.xj.A.
Bonum vtrum semper est optabile. iij. sermone.xiij.A.
Bona opera vtrū sunt ꝓpter scandalū ꝑtermittenda.v.sermone.vij.C.
Bona in iusta ꝗ multos damnāt. vij.ser. j.B.
Bona inuenta vel rapta vtrū obligant ad restitutionē.vij.ser.ix.A.B.
Bona ecclastica dilapidata vtrū obligāt ad restitutionē.vij.sermo.x.C.⁊.xij.B.
Bona tēporalia que fuerūt cōmunia propter tria facta sunt ꝓpria.vij.ser.xxiij.A.

Ambia sunt triplicia et
c vtrū sunt licita.vij.ser.xxxix.p totum.
Canones abrogati p dissuetudinē vtꝫ obligant.j.ser.ij.A.
Canonis trāsgressor q̄s ē ⁊ qualiter puniri debet.ser.pambulo.ij.C.
Canonizare sctōs q̄d ē.j.sermo.xj.B.
Characteres facere ꝑter crucē vtrū est peccatū.j.sermo.iiij.A.
Charachter i sacramentl quid ē ⁊ qualiter imprimitur.j.sermo.xvj.B.
Charitas ē orīgo ⁊ fundamētū oīm preceptorꝫ dei.sermo.pambulo.iiij.A.
Charitatis laus ⁊ vtrū ē aliquid creatū in anima.iiij.sermone.xiiij.A.B.
Charitas dei vtrū est eadē respectu suiip⁹ ⁊ creaturarꝫ:ibidē.C.
Charitas creata vtrū est virt⁹ ⁊ potissima virtutū.iiij.sermo.xv.A.
Charitas vtrū in se includat ofīe meritum ⁊ omnē virtutē:ibidē.C.
Charitatis subiectū ē voluntas ⁊ vtrum causat in nobis materialit.iiij.f.xvj. A.

Charitas causat i nobis quinq dona.ibidem.B.
Charitas habita vtrū minui potest vl augeri.ibidem.C.
Charitatis obiectum vtrū est sūmū bonū: iij.sermone.xvij.A.
Charitatis apotheca est eius mercantia: vbi ⁊ in quo cōsistit:ibidē. A.
Charitas qlit extēdit se ad ea q̄ sūt supra nos ad nos iux̄ nos ⁊ īfra nos:ibi. B.C
Charitas qualiter diligit deū sup omnia/ iiij.sermo.xviij.A.
Charitas vtrū deū diligit propter mercedem:ibidē.A.
Charitatis diuine vtrū sit aliquis modus habendus:ibidē. B.C.
Charitat ꝑceptū diliges dōm deū tuū ⁊c. qualiter intelligit:ibidē.C.
Charitatis ordo respectu diligibiliū boni cōmutabilis.iiij.ser.xix.⁊.xx.p totum
Charitas vtrū plus diligit subiectū vl proximū.iiij.sermo.xix. A.
Charitas vtrū plus diligit extraneū melior ꝗ cōiunctum:ibidē.B.C.
Charitat ordo vtꝫ manebit i pria:ibi. C.
Charitas vtrū magis diligit prem vl matrē spūalē vel carnalē.iiij.ser.xx.A.
Charitas vtrū magis diligit parentes vel vxorē aut filios:ibidē.A.B.
Charitas vtrū magis diligit benefactorē vel beneficiatū:ibidē.C.
Charitas vtrū tenet extēdere se ad inimicos.iiij.sermo.xx.B.C.
Charitas vtrū magis meret diligēdo inimicos ꝗ amicos:ibidē.C.
Charitas vtrū aliquo actu diligit primū quo nō diligit deū .iiij.sermo. xxj.A.
Charitas proximi perficit effectu septifor mi:ibidē.C.
Charitatis act⁹ ꝑncipalior ē diligere amorē amicicie ꝗ ꝛcupiscētie.iiij.ser.xxij. A
Charitatis effect⁹ iterior ē gaudiū misericordia:⁊ pax:ibidē. A.B.C.
Charitas vtrū obligat ad subeundā mortem pro christo.iiij.ser.xxiij.A.
Charitas perfecta vtrū obligat ad ea que sunt perfectionis:ibidē.A.
Charitas quātūcunq modica vtrū resistere pōt omni tentationi:ibidē.B.
Carminatores ⁊ carminatrices vtrum peccent mortaliter.j.ser.iiij. B.
Castitas duplex distinguit ⁊ vtꝫ ē virtus. iij.sermo.xix.B.
Castrans seipz reputat boicida.v.f.iij.C

Cecitas mētis q̄d ē ⁊ vtrū ē peccatū.iij.sermone.vB.⁊.vj.ser.xj.B.
Censura quid est ⁊ quid per eā intelligit. v.ser.xj.A.
Clemētia quō differt a māsuetudine ⁊ vtꝫ est virtus.iij.ser.xviij.C.
Clericus vxorat⁹ ordinē recipiēs sine consensu vxoris quid faciet.ij.ser.vij. B.
Clerici de q̄b⁹ testū facere pōt.iiij.f.vij.C
Clericorꝫ ꝑuilegia ⁊ ꝛiugatorum.v.f.xiij. A.B.
Clerici pdūt ꝑuilegia i.vj.casib⁹.ibidē.A.
Clerici in sacris mrimonia ꝗhentes excōmunicati sunt.v.ser.xv.C.⁊.xxj. C.
Clerici inducētes ad vouēdū de sepultura eligenda sūt excōicati.v.ser.xvj.A.
Clerici iniuriantes q̄liter excōicati sūt: q̄re in verbo excōicatio.
Clericis qualiter licitū ē exercere negociatiōes.vij.ser.xxij.B.
Cogitatio q̄d est ⁊ vtꝫ demones cogitationes agnoscant.ix.⁊.xx.ser. A.
Cognatiōis septē sūt spēs i q̄b⁹ incest⁹ cōmittit ⁊ matrimoniū contrahere prohibetur.vj.sermo.vij.B.C.
Cōmodatio rei alicuius debet esse merevoluntaria.vij.ser.xxv.C.
Cōsiliarius prau⁹ quādoq magis punit ꝗ actor.vij.ser.ij.C.
Consiliū iniustū vel iniquū qñ obligat ⁊ quādo nō.vij.ser.xlix.A.B.C.
Cōcubinā habere vtꝫ ⁊ qualiter ē licitum fm leges.iiij.ser.vj. B.
Concubinas habere vtrum aliquādo fuit licitum.vj.ser.ij.A.
Cōcubitus cōcubinarius vtꝫ aliqñ ex diuina dispēsatiōe fuit licit⁹.vj.f.iij.A.B
Cōcupiscētia luxurie septem gradus habz vj.sermone.xj.A.B.
Cōcupiscētia mechie ⁊ diuitiarū cur specialiter in ꝑceptis ꝓhibet. ix.⁊.x.ser.j.A.
Cōcupiscentia inordinate vtrum lege naturę prohibetur:ibidem. A.
Cōcupiscētia q̄d ē ⁊ q̄ ē multiplex:ibidē.B
Cōcupiscētie inordinatio vtrū semp ē peccatū:ibidē.B.C.
Cōcupiscentia que ponit triplex vtrū ē cā omniū peccatorū.ix.⁊.x.ser.v .A.
Cōcupiscere ꝑlaturas vl domiatiōes vtrū est licitū:ibidem.B.
Cōcupiscere dignitatē vtrū licitū est religioso:ibidē.C.
Concupiscentia oculorū intelligit tribus modis:ibidem.C.

Cōcupiscētia carnis triplex expōit:ibi.C.
Concussionis crimē quid est ⁊ de hoc. vij. sermone.lv.E.⁊.viij.ser.iij.B.
Confessio vtrū fieri potest alteri q̄ ꝓprio prelato.iiij.sermo.x.B.
Confessio vtrū fieri pōt fratribꝰ mendicantibus:ibidē.C.
Confessio in certis casibus fieri pōt nō ꝓprio prelato:ibidem.C.
Confessio vtrum requirit de necessitate salutis.iiij.sermo.xj.in principio.
Confessio quādo ⁊ qtiēs fieri dz: ibidē.A
Confessionis dilatio q̄ periculosa ⁊ vitiosa est:ibidē.A.
Confessio vtrū in aliquo casu debz iterari: ibidem.A.B.
Confessio ei facta qui nō habet absoluēdi potestatem quid valet:ibidē.A.B.
Cōfessio pegrinoꝝ cui fieri dz.ibidē.C.
Confessionale habēs vtꝝ absolui vl absoluere pōt ab excōtcatiōibꝰ.iiij.ser.xj.C.
Confessionis celatio vel dimidiatio qualiter obligat.vij.ser.lvj.B.
Cōfirmatio q̄d ē ⁊ vñ ortū hz.j.ser.xvij.A
Confirmatio vtrū ē sacramētū necessitatis ⁊ que requirit ibidē.A.B.
Cōsensus i delectationē mortalis vtꝝ ⁊ q̄liter ē mortale.vj.ser.x.c.⁊.ix.⁊.x.F.iij.C
Consensus in malū ē q̄druplex ⁊ qualiter obligat.vij.ser.l.per totū.
Consensus inferioris rōnis vtꝝ potest esse mortalis.ix.⁊.x.ser.iij.C.
Consensus supioris rōnis vtrū potest esse venialis.ix.⁊.x.ser.iiij.A.
Conseruator priuilegioꝝ abutens officio suo est excōmunicatus.v.ser.xiij.B.
Cōseruator priuilegioꝝ qui facit aliq̄d per sordes ē suspensus.v.ser.xxvij.A.
Consuetudo quid est ⁊ vtrum est seruāda j.ser.xxiiij.A.
Consuetudo vtrū potest tollere legem.ser. p̄ambulo.ij.A.
Contentio vtrū ⁊ quādo est mortale peccatum.j.ser.xxv.B.
Continentia vtrum est virtus.iij.sermone xviij.C.
Contractus rerum fit tribus modis.vij. sermone.xxv.C.
Contractus quattuor modis vitiatur.vij. sermone.xxx.in fine.
Contractꝰ societatis in mercātijs p̄ncipalr tribꝰ modis variat.vij.F.xxxiij.p totū.
Contumelia vel cōuiciū quid est ⁊ vtrum est peccatum.ij.sermone.xj.B.
Copulatrices luxurie q̄ detestāde sunt.v. sermone.ij.A.B.
Choreas exercentes vel astantes vtꝝ semper peccent mortaliter.iij. sermone.iij.C
Correctio fraterna vtrum est actus charitatis.iiij.sermone.xxij.B.
Corrigenda sunt districte peccata notoria v.sermone.vij.B.C.
Correctio qualiter est in precepto. vij. sermone.lv. A.B.C.
Curiositatis vitium ponit.j.ser.xxj.B.
Crux christi vtrum ⁊ qualiter est adorāda. j.sermone.j. B.

d Amnū anime principaliter inferri potest tripliciter. v.sermone.ij.per totum.
Damnū alē inferr loquendo q̄nq̄ modis.vij.ser.ij.B.C.

Damnū inferens cū alialibus quō tenetur ad restitutionem.vij.ser.v.C.
Damnificans qualitercunq̄ rempublicaꝫ quomodo tenetur ad restitutionem.vij. sermone.viij.C.
Datum a religiosis vel clericis vtrū recipi pōt.iiij.ser.ix.C.
Datū per errorē qualiter restitui debet.vij ser.lx.A.
Datū quere etiā in verbo donatū.
Debita non soluētes tēpore cōstituto quomodo tenenr.vij.ser.vj.C.
Debitum triplex inuenitur quod obligat ad restitutionē diuersimode.vij.ser.lix. ⁊.lx.per totū.
Debitorū vera relaxatio septē circūstantias requirit.vij.ser.lxv.C.
Decimas dare vtrū ē preceptū.iiij.sermo. xij.A.B.
Decime triplices sunt:scz personales :prediales ⁊ mixte:ibidē.A.B.
Decimas in feudū habere vtrū est licitum laicis:ibidē.C.
Decimas fideliter soluentiū quadruplex ē remuneratio:ibidē.C.
Decimas nō soluētes religiosi sunt excōicati.v.ser.xiiij.in fine.
Decime quare sunt institute. vij. sermone x.B.
Decimas in feudum tenens vtrū decimas noualiū recipere potest.vij.ser.xxiiij.C.
Decimas soluere qui religiosi obligantur ibidē.C.
Defendere proximū iniuste inuasum vtrū est de necessitate salutis.v.ser.ij.B.
Defensio ab iniurijs qualiter est licita.vij.

sermone.iiij.A.
Defendere aliū in malo q̄ perniciosum est vij.ser.lij.per totum.
Degradatio ⁊ depositio quid est: vide. v. sermo.xxvj. A.
Delectatiōes sūt duplices scz naturales ⁊ in naturales.ix.⁊.x.ser.iij. A.B.
Delectationes vtrum sunt semper male: ibidem.B.
Demones inuocātes sunt excōicati.v.ser. xxj.A.
Demon expellebatur a Saule per Dauid ludentē in cythara.v.ser.xxij.C.
Demones incubi ⁊ succubi de his vide.vj ser.ix.A.⁊.C.in fine.
Demon quere in verbo diabolus.
Depositarius quinq̄ modis tenet ad restitutionē.vij.ser.v. B.
Desperatio quid est ⁊ vnde venit. iiij.ser. xxvj.C.
Desperatio duplex est.v.sermo .xxxiiij.B ⁊.vj.ser.vj.C.
Detractio sumpsit ex tribꝰ exordiū a diabolo.v.ser.viij.A.B.C.
Detractio capit originē ex supbia:inuidia ⁊ malicia:ibidē per totum.
Detractio similatur cani rabido.ibidē.C.
Detractio sex modis sine peccato fieri potest.v.sermone.ix.per totū.⁊.vij. sermo. lij.per totum.
Detractio vtrū ē mortale peccatum.v .ser. ix.A.
Detractio fit cū veniali tribus modis: ibidem.C.
Detractio quomō differt a susurratiōe. v. sermone.x.A.
Detractio sex modis fit cum petō mortali. v.sermo.x.A.B.
Detractionē audtēs vtrū tm̄ peccat quātū detrahens:ibidē.C.
Deus vtrū magis diligit angelos vel homines.iiij.ser.xiiij.C.
Diabolus decipit animas sic vulpes gallinas.j.ser.vj.B.
Diabolus solus tentare dicit triplici ratione.ix.⁊.x.sermo.j. B.
Diabolus vtrū inducere vel cogere potest hominē ad peccatū.ibidē.B.C.
Diabolus cōuenienter pmittit tentare hominē:ibidem.C.
Diaboli triplex motuū cur tentat hoīem. ibidem.C.
Diabolus quere in vbo demon.

Dilectio q̄re in verbo amor vel charitas
Discordia quid est ⁊ vtrum est mortale.j. sermo.xxvj. B.C.
Dispensatores rei familiaris ecclestice vel publice qualiter obligantur. vij. sermo. x.per totū.
Diuinationes vtrum sunt licite ⁊ qualiter sunt puniende.j.ser.iij.A.
Diuinationū triplex est genus ⁊ sub quolibet multe sunt species.j.sermone.iij.A
Diuinationis primum genus fit per manifestam inuocationē demonū ⁊ hoc multipliciter.j.ser.iij. B.
Diuinationis ꝫm genus fit per considerationem dispositionis vl motus alicuius rei:ibidē.B.C.
Diuinationis tertiū genus est quādo facimus aliquid ad manifestandū nobis aliquid occultum sine expressa tamen inuocatione demonū quod fit multipliciter. j.ser.iiij.per totum.
Diuortij vel reconciliatiōis ꝫiugatoꝝ forma ponitur.v.ser.xxj.in fine.
Dolus quid est ⁊ qualiter obligat. iij.ser. ix.A.⁊.vij.ser.v.A.B.
Dominus vel prelatus qualiter tenet de regimine officialium inquirere. vij.ser. xj.A.
Dominij translatio fit duobus modis.vij sermo.xxiij.B.
Dominij translatio aucte priuata fit duobus modis.vij.ser.xxv.p totum.
Domū edificās in ꝓprio solo cū alterius dāno vtꝝ obligat.vij.ser.vj.A.
Donatio rei alicui qualiter debet ē mere volūtaria.vij.ser.xxv. A.⁊.lx.C.
Donatio quere in verbo datum.
Dos ⁊ donatio vide de his. vij. sermone xliiij.C.
Dote maritus fraudatus expellere potest vxorē.vij.ser.xliiij.
Duellum assumere vtrū sit licitū.j. sermo. iiij.C.⁊.iij.ser.iij.B.

e Brietas vtrum ⁊ quando est mortale petū.iij.ser.iiij.B.
Ebrietas vtrum ⁊ qualiter excusat sequens peccatū:ibidē.C.

Ecclesia vtrum errare potest.j.ser.xj.A.
Ecclesia errās vtrum ligare vel absoluere potest:ibidem.A.
Edificans domū in ꝓprio solo cū alterius dāno q̄liter obligat.vij.ser.vj.A.

Elemosyna vtꝫ est actus charitatis ⁊ multa ibidẽ.iiij.ser.xxiij.C.
Elemosynã dans nouẽ ꝓditiones considerare debet.iiij.ser.xxiiij.A.
Elemosyna de q̃bus ẽ faciẽda: ibidẽ.B.
Elemosynã dare vtrũ ⁊ qualiter est in ꝑcepto.iiij.ser.xxv.A.
Elemosynã dare q̃ ꝓhibent̃:ibidẽ. B. C.
Elemosynã faciens de alieno vltra mẽsurã ꝓstitutã furtũ cõmittit.vij.ser.x.B.
Elemosynã ꝏ furto faciẽs peccat:ibidẽ.B
Elemosyna male recepta ꝓpter dãti impotentiã:accipiendi fraudulentiã falsaꝫ q̃stuationẽ vel dãnabilẽ abusionẽ qualit̃ obligat.vij.ser.xx.per totũ.
Elemosynã recipere ab vsurario qñ ẽ peccatũ ⁊ obligat.vij.ser.xliij.C.
Eligentes scienter indignũ ad eꝑatum q̃liter suspensi sunt.v.ser.xxvij.C.
Emptio ⁊ venditio quid requirunt vt sint iuste.vij.ser.xxv.C.
Empta minus dimidia pte iusti precij vtrũ reddi debent.vij.ser.xxviij.A.
Emere redditus vitales vel ꝑpetuos vtrũ est licitũ.vij.ser.xxx.A.C.
Emere minus ꝓpter solutõis antipatõem vtrũ ẽ licitũ.vij.ser.xxxij.p totũ.
Emptor male fidei vtrũ ad restitutionẽ obligatur.vij.ser.liij.B.
Emunitas: quere in ĩmunitas.
Episcopus tonsurã cõferens infanti illiterato homini alterius dioceseos vel coniugato q̃liter ẽ suspẽsus.v.ser. xxxvj.B
Error: volũtarius non excusat a peccato.j. ser.v.A.
Estimatores iniusti rerũ quarũlibet qualiter obligant̃.vij.ser.xj.B.
Exactio talliarũ ⁊ similiũ vtrũ ⁊ quando obligat.vij.ser.xj.A.
Excõicatio tradit hoĩem sathane.v.ser.vij C.⁊.ix.B.
Excõicatio in quib⁹ ꝏuenit ⁊ differt ab interdicto ⁊ suspensione.v.ser.xj.A.
Excõicatio quid est ⁊ quis illã inferre põt ⁊ quos excõicare potest:ibidẽ.B.
Excõicatio pro quib⁹ causis proferre põt: ibidẽ.C.
Excõicatio minor in quibus casibus infligitur a iure.v.ser.xij.A.
Excõicatio iniuste lata vel ex falsa cã vtrũ ligat:ibidẽ.A.B.
Excõicatio quinq̃ modis cõtẽnit̃ :⁊ sic ligatur ex ꝓtemptu:ibidẽ.B.
Excõicatio q̃uis nulla vtrũ ligat ⁊ in quibus casibus ẽ nulla:ibidẽ.B.
Excõicat io ĩ iudicẽ ꝓseruatorẽ ⁊ inq̃sitorẽ heretice prauitatis abutentes officio .v.
Excõicatio ꝑlati istituẽt̃ hereticũ heredẽ vl'p ẽras vagãtis :ibidẽ.C.
Excõicatio seq̃strãtis fruct⁹ vl' studẽtis seu audiẽt̃ leges aut physicã:ibidẽ.C.
Excõicatio scholaris domũ in bononia cõducẽtis scõa localis est:ibidẽ.C.
Excõicatio religiosi apostatãt̃ aut sine licẽtia studẽtis vl eũ docẽtis.v.f.xiij.A.
Excõicatio religiosi physicam vl' leges studentis aut discurrẽtis ad curiã vt molestet prelatos:ibidem.A.
Excõicatio monachi arma tenentis ⁊ simoniace recepti:ibidem. B.
Excõicatio religiosi nõ seruantis interdictũ qualiter intelligit̃:ibidẽ.C.
Excõicatio religiosi nõ soluentis decimas v.ser.xiij.in fi.
Excõicatio religiosi ministrãtis sacramenta absoluẽtis ab excõicatione vl' retrahẽtis a decimis soluendis.v.ser.xv.A.B.
Excõicatio religiosi mẽdicãt̃ loca noua sine licẽtia recipientis:ibidẽ.C.⁊.xxj.B.
Excõ.nouã religionẽ vl' habitũ religionis assumẽtis ⁊ stat⁹ beguinaꝫ.v.f.xv.C.
Excõ.religiosi vl' i ordĩe sacro ꝓstituti mr̃iniũ ꝓtrahentis:ibidem. C.⁊.xxj.C.
Excõ.religiosi vel eccl̃ia.inducẽtis ad vouẽdũ de sepultura eligẽda.v.f.xvj.A.
Excõ.sepeliẽtis hereticos excõicatos vsurarios aut tpe ĩterdicti:ibidẽ. A.B. C.
Excõ.impedientiũ electionẽ ꝑlati vel visitatores monialiũ.v.ser.xiij.B.C.
Excõ.exenterantis vel decoquentis vel dimembrantis corpa mortuoꝫ vt ossa trãsferantur.v. sermo.xvj.C.
Excõicatio propter iniectionẽ man⁹ in clericũ vel religiosam personã.iiij .requirit v.ser.j.per totũ.⁊.xx.A.
Excõicatio ꝓpter ratihabitionẽ q̃ ali⁹ iniecit man⁹ ĩ hmõi ꝑsonas:ibidẽ.B.
Excõicatio nõ incidit q̃s man⁹ in tales iniciens multis modis:ibidẽ. B. C.
Excõicatio ꝑsequentiũ cardinales vel promulgãtes cẽsuras ecclĩasticas aut eorũ cognatos seu pontifices.v.ser.xix.A.
Excõ.nõ parẽtiũ ĩquisitor⁹ heretice prauitat̃ ⁊ cogẽtiũ violare ĩterdictũ :ibi.A
Excõicatio ꝓcedẽtiũ ꝏ ecclĩasticos rẽpsalias:pedagia:guidagia:collecta:tallias ⁊ similia:⁊ agentiũ ꝓtra libertatẽ ecclesiasticam:ibidẽ.A.B.⁊.xx.A.

Excõicatio ꝓtra incẽdiarios ⁊ effractores ecclesiaꝫ:ibidem.C.
Excõicatio impedientiũ sequestrationem aut fructus beneficiorũ applicantiũ defuncto vl' ecclesie.v.ser.xx.A.
Excõicatio circa electionẽ pape senatoris vel aliorꝫ ecclesiasticorꝫ:ibidem. B.
Excõicatio eꝑorꝫ q̃ se ingerunt ad curã alterius dioc.ibidem.B.
Excõicatio inuadẽtis impium romanũ sine licentia et fautorꝫ eius seu occidentis officialẽ anchonitanũ:ibidẽ.B.C.
Excõicatio falsariorum litterarũ pape vel cardinalium:ibidem.C.
Excõmunicatiões ĩ ꝑcessu annuali pape: ibidem.C.
Excõ.demones ĩuocantis aut saracenis ꝏ christianos auxiliũ ꝑstãtis .v.f.xxj.A.
Excõmunicatio ĩnitẽtis aliena cõmunib⁹ a scismaticis factis ⁊ quõ differũt scisma ⁊ heresis:ibidem. A.
Excõicatio hereticorꝫ cum fautorib⁹ ⁊ assistriorũ cũ fautoribus:ibidẽ. A. B.
Excõicatio spoliãtis romipetas aut nauigantes seu naufragiũ patiẽtes: ibidẽ.C.
Excõicatio ꝓtrahẽtis scienter mr̃imoniuꝫ in gradib⁹ ꝓhibitis:ibidẽ.C.
Excõicatio ꝑticipãtis cũ excõicatis multq̃ modis ꝓtingit.v.ser.xxij.p totum.
Excõicatis ĩ quinq̃ ꝑticipare ꝓhibemur: ibidem.B.
Excõicat̃ ꝑticipãtes q̃dã excusãt̃:ibiõ.C
Excõicati p statuta synodalia quõ censent̃ excõicati vel vitãdi.v.ser.xxiij.A.
Excõmunicatio ꝑticipantis cuꝫ vsurarijs quoquomodo:ibidem.C.
Excõicatio quãta dãna facit in christiano tam spũalia q̃ tpalia: ibidem.C.
Exheredari qualiter oẽs generaliter pñt. iiij.sermone.ix.in fine.

Alsarij lr̃aꝫ papaliũ vel cardinaliũ q̃lit̃ sũt excõicati.v.f.xx.c.
Fallacia qualiter est auaricie filia. vij.sermone.lxvij.C.
Fatum ⁊ vtrum dici debeat aliquid esse fatum.j.sermone.iij.C.
Festa decem erãt ĩ lege veteri ⁊ quare .iij. sermone.j.A.
Festa qñ ĩciptũt ⁊ terminãt̃.iij. ser.vij.C.
Festa quere in verbo sabbatum.
Fides ꝏ trib⁹ modis.j. f.vj.A.⁊.ix.A
Fides mortua cognoscit̃ dupliciter scꝫ ex defectu operis ⁊ intentiõis: ibidem.A.

Fides efficitur mortua ex amore male inflãmãte in trib⁹ ꝏcupiscẽtijs:ibidẽ.A.
Fides mortua ẽ ex triplici timore male humiliante:ibidem.B.
Fides mortua est dupliciter non ex ope sꝫ intentione:ibidem.C.
Fides informis ⁊ formata p gr̃am quomodo differunt.j.ser.vij.A.⁊.ix.C.
Fides formata qualiter intellectũ illuminat: viuificat ⁊ roborat:ibidem. B.
Fides vera quandoq̃ salubriter non operatur:ibidem.C.
Fidei dubitationẽ quidam salubriter patiuntur trib⁹ ex causis: ibidẽ.C.
Fides habet tres gradus .j.ser.viij.A.
Fidẽ q̃lẽ habere tenentur laici simplices: clerici ⁊ ꝑlati:ibidem.A.B.
Fidei articuli quot sunt ⁊ eorꝫ declaratio: ibidem.C.⁊.ix. A.C.⁊.x.p totum.
Fidei confessio ⁊ integritas vtrum est ad salutem necessaria.j.sermõe.viij.C.
Fidei effectus est timor et purificatio cordis.j.sermone.viij.A.
Filij multorum cur efficiuntur malivoli. iiij.sermone.ij.B.C.
Filij parentib⁹ obediẽtes multiplici felicitate dotantur:ibidem.C.
Filij quando tenent̃ obedire parentibus ⁊ quando non.iiij. ser.iij.C.
Filij vtꝫ circa matrimoniũ parẽtib⁹ obedire tenentur.iiij.sermone.iiij.A.
Filij spurij vtꝫ succedere pñt ĩ testamento vel ab intestato.iiij.ser.vj.p totum.
Filij spurij ⁊ de ei⁹ materia q̃re in ℣bo pr̃.
Filij quãdo excludũtur ab hereditate patris intestati.iiij.sermõe.ix.A.
Filij possunt a parentib⁹ exheredari ĩ multis casibus:ibidem.A.
Filij ex quib⁹ causis parentes exheredare possunt.iiij.sermõe. ix.C.
Fornicatores notorij qualiter sũt ipo iure suspensi.v.ser.xxvij.A.
Fornicatio simplex vtꝫ est mortale ⁊ vtrũ aliq̃ licuit hr̃e ꝏcubinas.vj.f.iij.A.B
Fornicatio vtꝫ q̃ndoq̃ fuit licita ex dispensatione diuina:ibidem.B.
Fortitudo q̃d ẽ ⁊ q̃ habet q̃ttuor gradus ac vtrum est virtus.iij.ser.xij.A.
Fortis operatur ex habitu ⁊ cum delectatione:ibidem.B.
Fortitudo vtrum precellit alias virtutes: ibidem.C.
Fortitudinis actus sũt sustinere grauia et aggredi ardua.iij.ser.xiij.A.

Fortitudo vtrum ꝓsistit solum circa pericula mortis: ibidem. B.
Fortis vtꝫ vtit̃ in actu suo passionib⁹ naturalib⁹ sed ira ꝛc. ibidem. C.
Fortitudinis actus potissimus est martyrium. iij. sermone. xiiij. p totũ.
Fortitudinis ptes integrales que sunt. iij sermone. xv. per totum.
Fratricidium clamat vindictam ad deum. v. sermõe. v. A.
Fraus q̃d ē. iij. ser. ix. A. ⁊. vij. ser. lxvij. C
Furtũ q̃d ē ⁊ vtꝫ cõmittit̃ i re pua sic in re magna. vij. ser. j. A. ⁊. ix. C.
Furtum cõmittit̃ octo modis. vij. sermõe viij. ⁊. ix. per totum.
Furtum ex necessitate factum vtrum excusatur. vij. sermone. viij. A.
Furãs hoies quõ punit̃ ⁊ obligat̃. ibiõ. B
Furẽ occidere p iusticiã vtrum est licitum: ibidem. B.
Furto ꝓpriam rem vl̃ equivalentem recuperans vtꝫ obligatur: ibidem. B. C.
Furto tollens bona reipublico quomodo punitur: ibidem. C.
Furtum multipliciter cõmittitur in abusu rei aliene. vij. sermo. ix. C.
Furtũ ē occulte tenere alij⁹ debita: ibiõ. C
Fur peccat ō furto faciẽs el̃ynã. vij. f. x. B

Audiũ ⁊ de ei⁹ materia ponitur. iiij. ser. xxxij. A.

g

Gratia vtrum datur paruulis i baptismo. j. ser. xvj. B.
Gratia vtꝫ datur eq̃lit̃ baptizat̃: ibiõ. B.
Gratias agere debemus deo propter tria. iiij. sermone. xxvj. A.
Gula vtrum est mortale vel veniale peccatum. iij. sermone. iiij. A.
Gula. v. spẽs bz fm Gregorio. ibidẽ. A. B. C
Gula vtrum consistit in vsu cibariorum delicatorum: ibidem. A.
Gula est vitium capitale quinq̃ habens filias. iij. sermone. v. p totum.
Gustus lasciu⁹ q̃ pniciosus ē. vj. ser. x. C.

Ebetudo sensus q̃d ē ⁊ vtꝫ est peccatuz. iij. ser. v. B.

b

Hereditas diuiditur in. xij. partes q̃ dicunt̃ vncie. iiij. ser. vij. B.
Hereditas vtrũ dari põt extraneis exclusis heredibus. iiij. ser. viij. A.
Heredes infra qõ tempus voluntatẽ decedentium implere tenent̃: ibidẽ. A.
Heredes plures quomodo tenẽtur ad debita ⁊ legata: ibidem. C.
Heredes vtrum quandoq̃ excludunt̃ ab intestato. iiij. ser. ix. A.
Hereses ꝓpter quã causam tantũ increuerũt in ecclia primitiua. x. ser. ix. B.
Heresis q̃d ē ⁊ circa que versat̃: ibidẽ. B.
Hereses multorum ortum trahũt ex volũtate peruersa: ibidem. C.
Hereticus non censet̃ aliquis nisi nec pticaciter in heresi ꝓsisteret. j. ser. xij. A.
Heretici vtꝫ sunt tolerãdi ⁊ q̃liter puniũtur. j. ser. v. B. ⁊. ix. B. ⁊. v. ser. xxx. B.
Heretici cum oibus fautoribus suis sunt excõmunicati. v. ser. xv. A. B.
Heresis quõ differt a scismate. v. f. xxj. A
Hypocrisis q̃d ē ⁊ vtꝫ est mortale peccatum: sermone p̃ambulo. iij. B.
Hypocrisis quomõ differt a simulatione. viij. sermone. x. A.
Hypocrita q̃s ē censendus. viij. ser. x. A.
Homicidiũ q̃re etiaz in verbo occidere.
Homicida reputatur qui ꝓpria spõte amputat virilia. v. ser. iij. C.
Homicidium clamat vindictam ad deuz. v. sermone. v. A.
Homicidioꝫ tria sunt genera ⁊ multipliciter ꝓficitur. v. ser. viij. A.
Homicidiũ fieri põt tripliciter ⁊ q̃liter obligãt ad restitutionẽ. vij. ser. iiij. C.
Honestas q̃d ē ⁊ vtꝫ ē Xt⁹. iij. f. xviij. B.
Honora patrem multipliciter intelligitur. iiij. sermone. j. A. B.
Honor q̃d ē ⁊ q̃b⁹ ē exhibẽd⁹: ibidẽ. A. B
Honor parentũ ꝓsistit in reuerẽtia: obedientia ⁊ beneficẽtia ⁊ q̃re. iiij. ser. iij. p to.
Honorantibus parentes cur lõgeuitas pmittitur: ibidem. A.
Humilitat̃ gradus. xij. j. sermõe. xix. C.
Hũilitas vtꝫ ē potissima Xtutũ. j. f. xx. A
Humilitatem q̃re christus maxime cõmendauit. j. ser. xx. A.
Humilitas ē nobis maxime necessaria et deo grata ꝓpter sex. j. ser. xx. A. B.
Humiliationẽ in nos inducunt q̃nq̃ fideliter consideranda. j. ser. xx. C.
Humilitas vtrum in exterioi ostẽsione cõsistere potest. j. ser. xxj. A.
Humiliatio exterior fieri potest quattuor modis. j. ser. xxj. A.
Humiliatio qualiter ostẽditur in opere et sermone. j. ser. xxj. B. C.
Humilitate cognitionis vtrum se q̃s oib⁹ subijcere debeat. j. ser. xxij. A.
Humilitas cognitionis tribus gradibus ꝓficitur. j. ser. xxij. A. B. C.

Summaria

Humilitas affectionis in q̃ virtus humilitatis essentialiter ꝓsistit. j. ser. xxiij. A.
Humilitas affectionis tribus gradibus ꝓficitur. j. ser. xxiij. A. B. C.

Actantia quid est ⁊ de eius materia ponit̃. j. ser. xxv. C. ⁊. viij. sermone. ix. C.

i

Iconom⁹ q̃d ē ⁊ de ei⁹ officio. viij. f. vj. C.
Idoloꝫ diuersitas q̃bus exhibeat̃ diuersimode cultus diuinus. j. ser. ij. A.
Idolatria i indebito cultu diuino: ibiõ. C
Idolatria q̃ fit in creaturis et eius grauitas ac origo: ibidẽ. C. ⁊. x. A.
Ignorantia crassa non excusat. j. ser. v. A.
Ignorantia vtrum minuit peccatum. ix. ⁊ x. sermõe. iij. C.
Imagines habere ⁊ adorare vtrum ē licitum. j. sermõe. j. B.
Imago christi q̃liter est adoranda: ⁊ crux christi. j. sermone. j. B.
Immũdicia quid est ⁊ vtrum est peccatũ. iij. sermõe. v. C.
Immunitas clericorum et rerũ ecclesiasticarum. v. sermone. xiij. A. B.
Impenitẽtia quid est ⁊ q̃ graue est peccatum. v. sermone. xxiiij. C.
Imprudẽtia quid est ⁊ vtrum est peccatũ. iij. sermone. ix. C.
Incendiarius quis dicit̃ ⁊ qualiter obligatur. vij. ser. l. C.
Incest⁹ q̃d ē ⁊ vtꝫ aliq̃ licuit accipe cognatos in vxores. vj. ser. vij. A.
Incestus vtrum excusari potest in patriarchis: ibidez. A.
Incestus cur ponitur determiata species luxurie: ibidem. B.
Incestus ⁊ cur cum ꝓsanguinea q̃s ꝓtrahere non potest: ibidem. B.
Incestus multis modis cõmittit̃: qz septẽ sunt species cognatiõis: ibidẽ. B. C.
Inconsideratio q̃d est ⁊ qualiter prudẽtie ꝓtrariatur. iij. ser. ix. C.
Inconstantia ex quibus trahit originem. sermone p̃ambulo. iij. B.
Inconstantia quid est ⁊ vnde ꝓuenit. iij. ser. ix. C. ⁊. vj. ser. xj. C.
Infidelitas in se vtrum habet rõnem peccati ⁊ damnatiõis. j. ser. v. A.
Infidelitas vtrum est maximum peccatũ. j. sermone. ix. B.
Infideles ⁊ eorum ritus vtrum sunt tolerandi: ibidem. B.

Annotatio

Inferni pene ponuntur quinq̃ a poetis. j. sermone. x. C.
Iniuriam quomodo quis tenetur remittere. ij. sermone. ix. C.
Iniurias q̃re i violentia ⁊. iiij. f. xxiiij. C.
Iniusticia vtrum ē vitium speciale. iij. sermone. x. C.
Iniuste extorta q̃ debent restitui vl̃ pauperibus erogari. iiij. ser. xxiiij. C.
Inobedientia q̃ graue peccatum est. j. sermone. xxv. B.
Inquisitor heretice prauitatis abutẽs officio qualiter est excõmunicatus. v. sermone. xiij. B.
Insensibilitas quid est ⁊ vtrum est peccatum. iij. sermone. xvij. C.
Intemperantia ⁊ de eius materia ponitur iij. sermone. xvij. C.
Interesse quid ē ⁊ qualiter exigi potest sine vsura. vij. sermo. xxxv. p totum.
Interdictum in quibus differt aut conuenit cum excõmunicatione ⁊ suspensione. v. sermõe. x. A.
Interdictos aut excõmunicatos vel interdicti tẽpore sepeliẽtes qualiter excõmunicati sunt. v. ser. xvj. B. C.
Interdictum violare cogens ⁊ ex metu violans vtrum excõicati sũt. v. ser. xix. B.
Interdictum quid est ⁊ q̃ duplex est interdictũ sez generale ⁊ speciale: ac vtriusq̃ differentia. v. ser. xxiij. A. B. C.
Interdictum contra quos vel ex qua causa proferri põt. v. ser. xxv. A.
Interdicti tpe quid cõceditur ⁊ denegat̃. v. ser. xxiij. ⁊. xxv. p totum.
Interdicti duplex effectus sez ꝓhibitio diuinoꝫ ⁊ ministrationis sacramentorum aliquoꝫ. v. ser. xxv. p totum.
Intestatus quis decedit quattuor modis iiij. sermone. vij. A.
Itestato decedente qui succedunt in hereditate. iiij. sermõe. vij. A.
Inuidia quid est ⁊ de eius materia ponit̃ v. sermõe. xxxij. p totum.
Inuidia vtrum semper est mortale peccatum: ibidem. C.
Inuidie malũ q̃ detestandũ est: ibidẽ. C.
Inuidia quinq̃ habet filias. v. sermone xxxiij. A.
Inuidentia fraterne gratie quid est. v. sermone. xxxiiij. C.
Inuenta retenta vtrum sunt semp restituenda. vij. sermo. ix. A. B.
Hypocrisis vtrũ semp est mortale peccatũ

vij.sermone.x.B.
Ypocrisis cur a christo tam multiplicitē ī euangelio reprobatur:ibidē.B.C.
Ira quid est ⁊ cur homini data ē et vtrū est peccatum.ij.ser.ix.A.
Ira tres gradus habet:est enī ira cordis: oris:opis:ibidem.B.
Iracūdus cur est ab omni ecclesiastica dignitate repellēdus.ij.ser.ix.C.
Iracūdo ꝓ tria sunt genera.ij. ser.x.A.
Ira vitium est capitale sex habens filias. ij.sermone.x.A.B.C.
Ironia quid est ⁊ qñ ē mortale peccatum. j.ser. xxvj. A.et.viij.ser.ix.C.
Irregularitas quid est: ⁊ q̄ causa instituti onis eius.v.sermōe.xxviij.A.
Irregularitatē nō incurrūt si occidunt furiosi infantes ⁊ dormientes:ibidem.A.
Irregularitas quō ꝓtrahit ex defectu corporis vitiati:ibidem.B.
Irregularitas cōtrahitur per seruilē conditionem:ibidem.B.
Irregularitas cōtrahitur p illegitimā parentum ꝓiūctionē:ibidem.C.
Irregularitas quō cōtrahit p homicidiū vel mutilationē.v.ser.xxix.p totū.
Irregularem se quisq; debet ī dubio reputare:ibidem.A.
Irregularitatē nō inducit homicidiū ex ī euitabili nēcitate vel casu factū:ibiō.C.
Irregularitas ꝓtrahitur p bigamiam triplici ratiōe.v.ser.xxx.A.
Irregularitas qualiter ꝓtrahit in crimīe heresis:ibidem.B.
Irregularitas per dilationē baptismi contrahitur:ibidem.B.
Irregularitas ꝓhit p iteratā receptionem sacroꝝ characterē impmētiū:ibidem.B
Irregularitas ꝓtrahit p solennē pniam ⁊ p crimen: ibidē. B.C.
Irregularitas qñ ꝓtrahit p obligatiōem curie secularī:ibidem.C.
Irregularis efficit q̄ excōicatus:suspēsus interdictus ingerit se officio ⁊ qualiter. v.sermone.xxxj. p totum.
Iudex fruduleter mulierē sumēs ī testē est excōmunicatus.v.ser.xiij.B.
Iudex ecclīastic⁹ q̄ facit aliq̄d ī iudicio p sordes q̄liter ē suspēsus.v. ser.xxvij.A.
Iudices debēt esse iusti.viij.ser.vij.A.
Iudex vtrū reum iudicare potest absq; accusatore.viij.ser.iiij.A.
Iudex vtrū p supplicia reū cogere pōt ad ꝓfitendum veritatem: ibidem.A.
Iudicium ferri candentis vel aque bulitētis vtrum est licitum .j.ser.iiij.C.
Iudiciū humanū vtꝝ ē licitū. viij.f.ij.A.
Iudiciū humanum ex quattuor causis peruertitur:ibidem.B.
Iudicium humanum tria principaliter requirit.viij.ser.ij.per totum.
Iuramentū q̄d ē ⁊ vtꝝ ē ꝓhibitum iurare tā p creatorē q̄ p creaturam.ij.ser.j.A.
Iuramentū ad q̄d est institutū: ibidē.B.
Iuramētū tres comites hē dz: ibidē.B.
Iuramentū quādo iurantē obligat deo ⁊ quando homini: ibidem.C.
Iuramētum q̄les ꝓditiones hz subintellectas:lz non expressas: ibidem.C.⁊.ij.A.
Iuramentū ī multis casibus infringi pōt auctoritate ꝓpria.ij.ser.ij.A.
Iuramētū metu extorti vtꝝ est necessario tenendum: ibidē.B.⁊.v.ser.iiij.C.
Iuramentū vtrū magis obligat factum p deū: q̄ p euangeliū:ibidē.B.
Iuramentū vtrum obligat ad intentionē iurantis vel recipientis:ibidem.B.
Iuramentuz cōmunitatis vtrum obligat vnū alio nō seruante: ibidem.C.
Iuramentū vno non tenente vtrum alius potest ꝓtrauenire:ibidem.C.
Iuramentum vtrum est appetendū tanq̄ vtile :ibidem.C.
Iuramentum fidelitatis quot cōditiones ꝓtinet.ij.ser.iiij.A.
Iuramēto se submittēs capitulo vel collegio qualiter obligat: ibidem.A.
Iuramentū calūnie q̄d est. viij.ser.iiij.B.
Iure parrochialis ecclie semp saluo quō intelligitur.iiij.ser.xj.C.
Iure nature ⁊ diuino sunt omnia cōmunia sed humano iure facta sunt ꝓpria ⁊ q̄re. vij.sermone.xxiij.A.
Ius ē multiplex q̄re ī xbo lex q̄ sltr ē multiplex:sermōe pambulo.j. p totum.
Ius abrogatum p dissuetudinē vtrū liget sermōe pambulo.ij.p totum.
Ius positiuum vtrum et quando obligat in foro conscientie :sermōe pambulo.iij. C.⁊.iij. sermone.x.B.
Ius patronatus quid ē ⁊ de eius materia vide.v.sermone.xvij.A.
Iussor obligat sic executor.vij. ser.xlviij. per totum.
Iusticia vtꝝ est virtus.iij.ser.x.A.
Iusticia duplex est scz generalis ⁊ particularis.iij.sermone.x.A.
Iusticia q̄d ē ⁊ q̄ hz q̄tuor grad⁹:ibiō.A

Summaria

Iusticia p̄eminet alijs xtutib⁹:ibidez.B.
Iusticie ꝓtes integrales:subiectiue ⁊ potētionales.iij.ser.xj.per totum.
Iusticia iudicis exemplū de ꝑ.v.ser.v.C.
Iusticia publice honestatis.iiij.sermo.vij B.in fine.

Aborare diebus nō festiuis

l vtꝝ ē in p̄cepto.iij.ser.vij.C.
Legatio facta spurijs a pre vl mre vtrum est licita.iiij.ser.v.C.
Legatio facta de portiōe legitima hereditibus debita nō valet.iiij.ser.vij.B.
Legatus a religiosis vel clericis vtrum recipi potest.iiij.ser.ix.C.
Legitima portio triplex distinguitur.iiij. sermo.vij.B.
Legitimatio fit tribus modis.v.sermone xxviij.C.
Lex quid est ⁊ est multiplex:ser.p̄ambalo j.per totum.
Lex abrogata per dissuetudinem vtrū ligat:ser.p̄ambulo.ij.A.
Legis trāsgressor quis cēsetur ⁊ qualiter punitur:ser.p̄ambulo.ij.C.
Lex non est iustis posita qualiter itelligitur:sermone p̄ambulo.ij.in fi.
Lex vetus vtꝝ omnes obligabat ad obseruantiam:sermōe p̄ambulo.iij.A.
Lex gratie suos absoluit a seruilitate legis veteris:ibidem.A.
Lex vetus quot p̄cepta habuit tam affirmatiua q̄ negatiua:ibidem.A.
Lex positiua vtrum et quando obligat in foro ꝓscientie:ibidem.C.
Lex noua vtꝝ ⁊ qualiter legē veterē adimplet:ser.p̄ambulo.iiij.B.C.
Lex zelotypie ī lege veteri qualis fuit.vj. sermone.ij.A.
Lingua tertia sicut ꝓsiliatricū turpitudinis q̄ detestabilis est:vj.ser.v.A.B.
Lingua lubrica q̄ pniciosa ē. vj.ser.x.B.
Locatio rerum quid est ⁊ de eius materia vide.vij.sermōe.xxxiij.A.B.
Locatio operum et animalium quid est et de ea vide ibidem.C.
Ludus eutropolie vtrū vbi et quando licitus est.iij.sermōe.ij.A.
Ludos inspicere vel spectacula vtrum est licitum :ibidem.B.
Ludus alee vtruz sine peccato mortali exerceri potest.iij.sermone.iij.A.
Ludus alee qualiter est ꝓhibitus ⁊ obligat ad restitutionem.vij.ser.xij.A.

Annotatio

Ludus schacorū vtrum est licitus.iij.sermone.iij.A.
Ludus theatralis est multiplex ⁊ vtrū est licitus:ibidem.B.C.⁊.vij.C.
Luxurie gradus diuersi q̄tū ad grauitatem peccati.vj.ser.iij.C.
Luxuria sacerdotum et religiosoꝝ q̄ grauis ē ⁊ grauiter punit.vj.ser.vj.B.C
Luxuria contra naturam multis modis p petratur.vj.ser.viij.per totum.
Luxuria qualiter fuit causa diluuij.vj.sermone.ix.B.
Luxuria in tactib⁹ et osculis et sic de alijs vtrū est mortale peccatuz. vj.ser.x.A.
Luxuria sensuū exteriorū q̄ sūt laquei cordis declaratur.vj. ser.vij.A.B.C.
Luxuria quid est ⁊ vtrum actus ei⁹ absq; peccato fieri potest.vj.ser.xj.A.
Luxurie concupiscentia septem grad⁹ habet:ibidem.A.B.
Luxuria est capitale vitium habens octo filias.vj.sermone.xj.B.C.
Luxuria deijcit omnes status.vj. sermōe xj.in fine.

Magnanimitas vtrum ē aliqua virtus

m Magnificentia vtrum est virt⁹ aliqua ⁊ qualis.iij.ser.xv.C.
Maledicere vtrum est licitum de hac materia ponitur.ij.ser.x.C.
Malicia quid est ⁊ ex malicia peccare.iiij. sermone.xvj.C.
Malicie peccatuz vtꝝ semp est grauius q̄ peccatum ignorātie vel infirmitatis.ix. et.x.sermone.iiij.C.
Mandantes iniqua: iniusta vel iniurias fieri q̄liter obligant.vij.ser. xlviij.A.C
Mansuetudo quomodo differt a clemētia iij.sermone.xviij.C.
Mare mortuum ⁊ ō eius materia ponitur v.sermone.v.B.
Maria virgo qualiter est honoranda vel adoranda.j.ser.j.B.
Martyrium illatum manu ꝓpria vtrū est licitum.iij.sermone.xiij.A.
Martyrium pueroꝝ inocētiū:ibidem.A.
Martyrium est actus quattuor virtutem: ibidem.A.
Martium vtrum est actus maxime pfectionis:ibidem.B.
Martyriū duplex ē sed ei⁹ cōpletio reqrit supplicium mortis:ibidem.B.
Martyrij causa quotuplex eē pt: ibidē.C

Matrimoniū scienter cōtrahentes cuz religiosis vel clericis in sacris excōmunicati sūt. v. ser. xv. C. ⁊. xxj. C.
Matrimoniuz contrahentes in gradibus ꝓhibitis scienter sunt excōmunicati. v. sermone. xxj. C.
Matrimoniū taliter ex vtraq; pte ꝓtrahētium pena. vj. ser. vj. C.
Matrimonium impedit per ꝓsanguinitatem ex triplici iure sed diuersimode. vj. sermone. vij. A.
Matrimoniū cur inter cognatos cōtrahi non potest: ibidem. B.
Matrimoniū illicitū cōtrahere pmittētes ⁊ tacētes ḋd merent. v. ser. lvj. C.
Medicꝰ infideliter p̄sumptuose vel negligenter agens qualiter obligat infirmo. vij. sermōe. xj. C.
Medici non inducentes infirmos ad medicinā spiritualem qualiter peccant. vij. sermone. lvj. C.
Mēdacij cōpleta ratio req̄rit duplicē falsitatem. viij. sermone. j. A. ⁊. vij. A.
Mendacium duplex distinguit scilz naturale ⁊ formale. viij. ser. vij. A.
Mēdaciū pniciosū q̄tuor modis ⁊ gradibus pficitur. viij. ser. B. C.
Mēdaciū vtq; semp ē pctm̄. viij. ser. ix. A.
Mendaciū vtrum semp est peccatum mortale. viij. ser. viij. A.
Mendacium vtq; in viris pfectis semp est mortale peccatum. viij. ser. ix. A.
Mendaciū patrū legis veteris quō excusat. viij. ser. viij. B. C. ⁊. ix. B.
Mendacium officiosum quattuor modis ⁊ gradibꝰ pficitur. viij. ser. viij. B.
Mendacium iocosum quattuor modis cōmittitur. viij. sermone. ix. B.
Mendacium in adulatione cōmissum vtq; est mortale: ibidem. C.
Mercatoq; officiū ē sordidū. iij. ser. vij. A.
Mercatores charistiā ēducētes q̄liter obligant ⁊ puniant. vij. ser. xj. C.
Mercātia ex quinq; circūstantijs reddit illicita. vij. ser. xxij. p totum.
Mercātijs comitant. vij. genera mēdaciorum ⁊ deceptionū. vij. ser. xxvj. p totum.
Mercatores decipiūt in pōdere: mēsura: moneta ī p̄cio: macula: defectiōe: admixtione ⁊ corruptiōe. vij. ser. xxvij. p totū
Mercatoruz decem precepta qualia sunt. vij. sermōe. xlvij. p totum.
Mercedis operariorū detētio clamat vindictam. v. sermone. v. C.
Meretrices ō earum detestabilitate vide vj. sermone. iij. B.
Meretriciū ē duplex ⁊ bona sic acquisita vtq; restitui debent. vij. ser. xij. B.
Misericordia vtrum ē virtus ⁊ maxima virtutum. iiij. ser. xxij. B.
Missa ꝓ defunctis legi ꝓhibetur pro viuis in fraudem. j. ser. iiij. B.
Missam non audiēs in dnica vtrum et qñ peccat mortaliter. iij. ser. ij. B.
Missam audire in ꝓpria ecclesia quando quis obligatur: ibidem. C.
Modestia q̄d ē ⁊ vtq; ē xtꝰ. iij. f. xviij. C
Moniales carnaliter cognoscentes q̄ graui ter peccāt ⁊ puniunt. vj. ser. vj. B. C.
Multiloquium quid est ⁊ vtrum semp est peccatum mortale. iij. sermōe. v. C.
Mutuum quid ē ⁊ quomodo differt a comodato. vij. ser. xxv. C.
Mutuare ꝓrio q̄liter oēs obligant f̄m facultates ꝓprias. vij. ser. xxix. p totum.
Mutuum sub vsura ⁊ de eiꝰ materia vide ibidem. C.
Mutuū faciēs cōmunitati coacte ex charitate vl cupiditate vtq; recipiēs vltra sortē cōmittat vsurā. vij. ser. xxxviij. p totū.
Mutuās vtrum obligare potest ad remutuandum. vij. ser. xlj. B.
Mutuum accipe sub vsura ex necessitate vtrū est licitum. vij. ser. xlij. B.

Negligentia quid est ⁊ vnde
n puenit vtrum etiam ē mortale peccatum. iiij. ser. ix. C.

Negocia q̄nq; sūt q̄ sine peccato nūq; aut vix exerceri possūt. vij. ser. xxij. A.
Negociatio q̄ periculoso est exercentibus: ibidem. B.
Notorij fornicatores in sacris existētes q̄liter suspensi sunt. v. ser. xxvij. A.
Nuptias secundas benedicentes suspensi sunt: ibidem. B.

Nduratio q̄liter ponitur fi
o lia auaricie. vij. ser. lxvij. B.
Obedientia quādo obligat ⁊ quādo non. iiij. ser. iij. C. ⁊. iiij. p totum.
Obedientia qualiter subditos obligat erga ꝓlatos ecclesiasticos. iiij. sermone. x. A. ij. ser. xxvij. B.
Obedētia quō religiosos obligat suo p̄lato vel episcopo. iiij. ser. xiij. A. B.
Obedētia vtrum ē maxima virtutum. iiij. sermōe. xiij. B.
Obedētia triplex distinguit: ibidem. B.

Oblationes in ecclesia vtrū sunt de necessitate salutis. iiij. sermone. xij. A.
Oblationes aliquorum vtrum sunt respuende: ibidem. A.
Obstinatio in malo. v. ser. xxxiiij. in fine.
Occidere hominē per iusticiam vtrū est licitum. v. sermone. j. A.
Occisio hominis per legē ex tribus iusta redditur: ibidem. B. C.
Occidere reum vtrum priuate persone est licitum: ibidem. B.
Occidens innocentem cōdemnatum vtq; excusatur: ibidem. C.
Occidens aliū se vel sua defendendo vtq; exusatur. v. sermone. ij. A.
Occidens aliū casu quādo tenetur ⁊ quādo non: ibidem. C.
Occidere seip̄m ex q̄cunq; necessitate vtq; est vel aliq̄ fuit licitū. v. ser. iij. C.
Occisionis periculum incurrere ꝓ castitate seruanda vtq; est licitum: ibidem. C.
Oculꝰ libidinosꝰ q̄ pniciosus ē. vj. f. x. A.
Odiū primi ē pctm̄ grauissimū ⁊ cōpat homicidio. v. sermōe. xxxiij. A. B.
Odire possumus ⁊ debemus tria cum merito: ibidem. A.
Odire ꝓhibemur duo ī prio: ibidem. B.
Odiū reuocat peccata dimissa: ibidē. B.
Odium diuine gratie q̄ detestabile ē: ibidem. B. et. xxxiij. C.
Odium dei est grauissimum peccatū: ibidem. C. ⁊. vj. ser. xj. C.
Odor lasciuꝰ allicit ad libidinē. vj. f. x. C.
Officiales iniusti qualiter obligant dñm ad restitutionem. vij. ser. xj. A.
Officiales quales esse debēt ⁊ qualiter instituti: ibidem. A.
Officiales ineq̄liter collectas distribuentes q̄liter obligantur: ibidem. B.
Operarij mechanici q̄nq; modis opera sua deprauāt. vij. ser. xxj. p totum.
Operarij faciētes opera pniciosa corpori vl anime: ibidem. C.
Opa bona ex diabolica suggestione facta vtq; sunt meritoria. j. ser. ix. A.
Opa seruilia sūt triplicia. iij. ser. ij. A.
Opa seruilia qualiter differunt ab opibꝰ liberalibus. iij. ser. vj. A.
Opera seruilia quō ab eis feriari debet. iij ser. vj. et. vij. per totum.
Opa seruilia quandoq; fieri possunt ī sabbato: ibidem. A. B.
Operum seruiliū septē sunt genera et eorq; declaratio ponit. iij. ser. vj. ⁊. vij. p totū.

Opiniones mgrorq; errātiū sequētes vtrū excusant a peccato. j. ser. viij. C.
Oppressio miserabiliū ꝓsonarq; vindictam clamat ad deū. v. sermōe. v. C.
Ordinē ꝓferens alieno clerico vel simoniace aut sub falso titulo scient suspēsus est. v. sermone. xxvj. B.
Ordinem recipiēs ab alieno ep̄o aut simoniaco vel simoniace qualiter est suspēsus v. sermone. xxvj. B.
Ordinē recipiēs a scismatico hereti. excō. vel degradato suspēsus est: ibidem. B.
Ordinem recipiens p saltum aut sub falso titulo vel excōmunicatione ligatus ē suspensus: ibidem. C.
Ordinē recipiēs ī apostasia vel mr̄imonio ligatꝰ qualiter ē excōicatus: ibidem. C.
Ordinē recipiēs sub falso titulo ab alieno ep̄o furtiue p saltum ex tp̄s vel mediāte munere quō punit. vij. ser. xiiij. p totum
Ornatus vanus ex septē circūstantijs aggrauat. j. sermone. vj. B.
Ornatum naturalis ꝓductiōis adulterare vtrum est licitum. j. ser. xiiij. A.
Ornatus humane ꝓuisionis vtrū ⁊ q̄liter est vnicuiq; licitus: ibidem. B. C.
Ornatus vanꝰ q̄ pniciosus ē. vj. ser. x. A.

Atientia pfecta in aduersis
p exēplo replet in Dauid. j. f. xxiij. C
Patientia in sustinendo iniurias verborq; ponitur. ij. ser. x. A.
Patientia quid ē ⁊ vtrum ē virtus ac ꝓs fortitudinis. iij. ser. xvj. A. B.
Patienter debet sustinere detractiōes aliorum. v. sermone. x. C.
Parētes subuenire debēt in necessitatibꝰ ⁊ quare. iiij. ser. j. C. et. v. A.
Parentes q̄bꝰ modis a filijs spūaliter reuerētia haberi debent. iiij. ser. ij. A.
Parentes in multis casibus filios exheredare possunt. iiij. ser. ix. A.
Parentes filios religionem pfitētes exheredare non possunt: ibidem. B.
Parentes in multis casibus a filijs exheredari possūt: ibidem. C.
Patris eterni ineffabilis dignatio ponit j. sermone. x. A.
Pater honorandus multiplex distinguit iiij. sermone. j. A. B.
Pater vtq; tenet dotare filiam sine ꝓsensu eius nubentē. iiij. ser. iiij. A.
Pater vtrum tenetur alere filios spurios iiij. sermone. v. A. B.

Pater infidelis vtꝫ magis subuenire debet q̃ extraneꝰ fidelis:ibidem.B.
Pater hereticus vtrum accusari debet a filio:ibidem.C.
Pater vtrum filijs spurijs aliquid legare potest:ibidem.C.
Participationē sanctorum quinq; modis sortiri possumus.j.ser.xj.B.
Participātes diuersis modis excōicat̃: q̃liter sunt excōicati.v.ser.xxij. p totum.
Participare ꝓhibemur excōmunicatis ī quinq;:ibidem.B.
Participātes excōicat̃ excusantur sex genera hominū:ibidem.C.
Participantes diuersis modis vsurarijs q̃liter sūt excōicati.v.ser.xxiij.A.
Participantes vsurarijs ad restitutionem obligantur.vj.genera hominum.vij.ser. xliij.xliij.et.xlv.p totum.
Participare ꝓhibet malicie vel iniusticie.vij genera hoim.vij.ser.liij.p totum.
Passio quid est et ex passione peccare.ix. ꝛ.x.sermone.iiij.C.
Pax et ō eius materia ponitur.iiij.sermone.xxij.C.
Peccatū ex certa malicia contingit dupliciter.j.sermone.v.C.
Peccatum vtrum augetur ꝛ diuturnitate tēporis.iiij.ser.xxvj.B.
Peccatū vtrum excusatur ꝓpter ineuitabilē necessitatem.v.ser.ij.B.
Peccata ad deum vindictam clamātia ponūtur.v.ser.v.per totum.
Peccata criminalia ꝛ mortalia quomodo differunt.v.sermone.vj.A.
Peccatum originale ꝛ ō eius materia ponitur.v.sermone.vj.A.
Peccatum actuale quando dicitur mortale ꝛ quando non:ibidem.B.
Peccatum veniale quattuor modis fieri pote mortale:ibidem.C.
Peccatum mortale vtrum obligat ad penam infinitam:ibidem.C.
Peccatum veniale mortali iunctū vtꝫ obligat ad penam eternam:ibidem.C.
Peccata notoria sunt multum pniciosa:ꝛ ideo stricte corrigēda.v.ser.vij.B.C.
Peccata dimissa p quattuor redire dicuntur.v.sermone.xxxiij.B.
Peccata in spiritumsanctum ponūtur.v. sermone.xxxiiij.per totum.
Peccata in spiritum cur dicuntur irremissibilia:ibidem.A.
Peccatum ꝓtra naturam q̃ detestandum est ꝛ de eius vindicta.vj.ser.viij.A
Peccatū ꝓtra naturam est omnis luxuria quā generatio sequi nō pōt: ibidem.A.
Peccatum cōtra naturam quattuor gradꝰ habet.vj.sermone.ix. per totum.
Peccatum sodomiticum ꝛ de eius vindicta:ibidem.B.
Peccatum pessimum sex bestialitatis ꝛ de eius vindicta: ibidem.C.
Peccatum mortale vtrum esse potest ī inferiori ratiōe.ix.ꝛ.x.ser.iij.C.
Peccatum veniale vtꝫ esse potest in superiori ratione.ix.ꝛ.x.ser.iiij.A.
Peccatum ex malicia vtꝫ est grauius peccatum ex ignorantia vel infirmitate:ibidem.C.
Peccatum vtrum augmētatur ex euentu sequenti.ix.ꝛ.x.sermone.v.A.
Peculium quadruplex distinguitur.vij. sermone.xliij.B.
Pena futura q̃ acerba erit.j.ser.xj.C
Perfectionis quinq; sunt genera.iiij.sermone.xxiij.A.
Periurium decem modis fieri contingit ij.sermone.iij.p totum.
Periurium ab alio extorquentes qualiter peccant:ibidem.B.
Periurium aliquem facere sciens iudex vtrum peccat:ibidem.C.
Periurium q̃ graue sit ꝛ vtrum excedit homicidium.ij.sermone.iiij.B.
Periurium audiens ꝛ tacens vtrum peccat:ibidem.B.
Periurij pena vel penitentia qualis est: ibidem.C.
Periurium cum imprecatione q̃ detestādum est:ibidem.C.
Permittitur aliquid fieri tribus modis. vij.sermone.xl.C.
Permutatio quid requirit vt sit iusta.vij. sermone.xxv.C.
Perseuerantia quid est et vtrum est virtꝰ. iij.sermone.xvj.C.
Pertinacia contrariatur perseuerantie ꝛ qualiter.j.sermone.xxiij.B.
Pyrate qui sūt ꝛ de eorū pena ac restitutione.vij.sermone.vij.C.
Pollutio non voluntaria sicut nocturna vel ex debilitate vtrum ē criminalis. vj. sermone.viij.A.
Pollutio nocturna quando est peccatum ꝛ impedit cōmunionem et quando non: ibidem.C.
Pollutio nocturna causatur ex triblꝰ gradibus malarum cogitationū:ibidē.C.
Portio canonica et de eius materia.vide vij.ser.xvij.C.
Precepta legis veteris vtꝫ oēs ad obseruātiā obligabāt.ser.pambulo.iij.A.
Precepta dei facilia sunt habētibꝰ charitatē:ibidē.A.
Precepta dei cur merito sunt obseruāda. ibidem.B.
Precepta dei vtꝫ sunt dispensabilia:ibidem.C.
Preceptorꝫ dei origo ꝛ fundamentū ē charitas.ser.pambulo.iiij. A.
Precepta decalogi quō differunt ab alijs pceptis legis veteris:ibidē.A.
Precepta affirmatiua ꝛ negatiua quot fuerūt in lege veteri.ser.pambulo.iij.A.
Precepta affirmatiua ꝛ negatiua quomodo differūt:ibidē.B.
Precepta affirmatiua q̃liter obligant semper ꝑ nō ad semp.j.ser.vij.C.
Precepta mercatorꝫ sūt decē q̃ necessario sūt eis obseruāda.vij.ser.xlvij.p totum.
Precij iusti triplex ī gradꝰ.vij.ꝓ.xxviij.C
Precipitatio quid ē ꝛ vtrū est peccatū.iij. sermo.ix.C.ꝛ.vj.ser.xj.B.
Predonū q̃tuor sūt genera.vij.ser.vij.B.
Prelati q̃ ecclias obligant ꝑ alienis debitis suspensi sūt.v.ser.xxvij.A.
Prelati maiores qui locant vsurarijs domus suspensi sunt:ibidē.B.
Prescriptio quid est ꝛ de eius materia vide.vij.ser.xxiij.B.C.
Prescriptio quinq; requirit ad hoc q̃ sit iusta.vij.ser.xxiij.per totū.
Prescriptio nō habet locū in aliquibꝰ rebus:ibidē.C.
Presumptio nouitatū quid est ponit̃.ser. preambulo.iij.C.
Presūptiōis duplex ē spēs.v.ꝓ.xxxiiij.B
Procuratores rei familiaris ecclīastice vl̃ publice q̃liter obligant̃.vij.ser.x. p totū
Professio in religiōe q̃liter ꝛ quot modis fieri pōt.ij.ser.vij.B.C.
Prudētia triplex distinguitur sex cordis: oris ꝛ opis.iij.ser.vij.A.
Prudētia vtrūꝫ inesse pctōribꝰ ibidē.B
Prudentie partes potentionales ponuntur ibidē.C.
Prudentia carnis q̃d ē ꝛ qualiter ꝓtrariatur vere prudentie.iij.ser.ix. A.
Pudicicia quid est ꝛ vtrum est virtus.iij. ser.xix.C.
Puniunt̃ quandoq; filij pro parentibus.

iiij.ser.v.C.
Pusillanimitas vtrum est peccatum.iiij. sermone.xxvj.C.
Questuariorū status ꝛ predicatio qualis esse debet.vij.ser.xx.B.
Ancor quid est ꝛ vnde venit.iiij.ser.xxvj.C.
Raptores romipetarꝫ:nautarꝫ: ꝛ naufragantium excōicati sūt. v.ser.xxj.C.
Raptus psonarū multis modis cōmittit̃. vj.ser.v.A.B.C.
Raptus q̃ grauis iudicat̃ ꝛ grauiter punitur:ibidem.C.
Raptor psonarū q̃s ōr ꝛ quō punit̃ ac ad restitutionē obligat̃.vij.ser.vij.A.
Raptor rerū quis ōr ꝛ quō punit̃ ac ad restitutionē obligat̃:ibidē.B.
Ratihabitio quid est ꝛ vtrū mandato cōparatur.v.ser.xvij.B.
Recursū prestare in malo q̃ perniciosū est vij.ser.liij.p totum.
Redditus emere vitales vl̃ ppetuos vtrū est licitum.vij.ser.xxx.A.C.
Religiosus qualiter ꝛ quot modis facere pōt ꝓfessionē.ij.ser.viij.B.C.
Religionis ingressus vtꝫ excusat a subuētione parentū.iiij.ser.iiij. B.
Religionē ingredi ꝓtra volūtatē parentū vtrū est licitum:ibidē.B.
Religiosi testamentū cōdere nō possunt licet etiā ēpl̃ effecti.iiij.ser.vij.C.
Religiosi bonis tēporalibꝰ abutētes graue sacrilegiū cōmittūt.iiij.ser.ix.B.
Religiosus vtꝫ semp mortaliter peccat regulam transgrediendo.iiij.ser.xiij.A.
Religiosus in quibꝰ tenet̃ obedire prelato:ibidē.A.
Religiosi apostatātes aut sine licentia studentes vel eos docentes qualiter sūt excōmunicati.v.sermo.xiiij. A.
Religiosi physicā vel leges studentes excōmunicati sunt:ibidē.A.
Religiosi curias frequētātes vt plat̃ suis molestiā inferāt sūt excōicati: ibidē. A.
Religiosi arma tenentes aut simoniace recepti q̃liter sunt excōica.ti.v.ꝓ.xiij.B.
Religiosi non seruātes interdictū quomō sunt excōicati:ibidē.C.
Religiosus vtrum eijci potest de monasterio ꝛ bona secum sumere.v.ser.xv. A.
Religiosi nō soluentes decimas qualiter sunt excōicati. v.ser. xiij.in fine.

Religiosi sacramenta ministrantes aut ab excōmunicatione absoluentes qualiter sunt excōmunicati. v. ser. xv. A. B.
Religiosi a decimis soluendis retrahentes qualiter sunt excōmunicati: ibidem A. B.
Religiosi mendicantes noua loca sine licētia assumentes sunt excōmunicati: ibidē C. ⁊. xxj. B.
Religionē nouam vel religionis habitum assumentes ⁊ beguine sunt excōmunicati. v. sermone. xv. C.
Religiosi matrimoniū ꝓtrahētes excōicati sunt: ibidē. C. ⁊. xxj. C.
Religiosi inducētes ad vouēdū ō sepultura eligēda excōicati sūt. v. ser. xvj. A.
Religiosis iniuriā faciētes qualiter sūt excōicati. v. ser. xvij. p totū. ⁊. xx. A.
Religiosi ꝑlati reddit⁹ ad vitā cōcedētes: qualiter sunt suspensi. v. ser. xxvij. B
Religiosi mēdicātes ad ꝓfessionē indebite recipiētes q̄liter sūt suspensi: ibidē. C.
Religiosi dignitatē ꝓcupiscētes vt ꝓ moraliter peccent. ix. ⁊. x. sermo. v. C.
Reliquie sanctoꝝ vtrū ⁊ qualiter sunt venerande vel transferende. j. ser. j. C.
Remissio iniuriaꝝ debē exēplū. v. f. iij. B.
Remittere inimico veniam petenti vtrum est necessariū. v. sermone. v. A.
Represalie quid est ⁊ vtrū sunt licite. vij. sermone. vij. C.
Resistere malo vtrum omnes obligantur vij. sermo. lv. per totum.
Restitutio vtrū est necessario facienda et partes satisfactionis. vij. sermo. j. A.
Restitutionē impedit diabolus per septē deceptiones: ibidem. B.
Restituenti bona iniusta refundunt bona spiritualia: ibidē. C.
Restitutio qualiter fieri debz in damno illato alterius anime. vij. sermo. ij. p totū.
Restitutio ꝓpter diffamiā directe vel indirecte disseminatā. vij. ser. iij. p totū.
Restitutio de corpore leso vel violato. vij. sermone. iiij. p totū.
Restitutio de dānis alteri occasionalit̄ illatis. vij. ser. v. A. ⁊. vj. A. B
Restitutio damni eoꝝ que ꝓtualiter quis possidebat. vij. sermone. vj. B.
Restituere clam sibi ꝑ debita vel ablata: vtrū est licitum. vij. ser. viij. B. C.
Restitutio simoniace receptoꝝ cui fieri debet. vij. sermo. xix. B..
Restitutio elemosynaꝝ male receptarum cui fieri debet. vij. ser. xx. p totum.
Restitutio cui fieri debz. vij. f. lxij. ⁊. lviij. per totum.
Restitutio de quibus fieri debz. vij. sermone. lix. ⁊. lx. per totū.
Restitutio vtrū est necessaria in omni contractu minus equa. vij. ser. lix. C.
Restitutio incertoꝝ a quo ⁊ quib⁹ fieri debet. vij. sermone. lx. B.
Restitutio tam certoꝝ ꝗ incertorū vbi fieri debet. vij. sermone. lxj. A. B.
Restitutionis vera relaxatio, septē req̄rit circumstantias: ibidē. C.
Restitutio diuersis faciēda quo ordine fieri debet. vij. sermo. lxij. per totum.
Restitutio quādo fieri debet ex necessitate salutis. vij. ser. lxiij. ⁊. lxiiij. p totum
Restitutio mulieris ꝓtū alienū supponentis q̄liter fieri debet. vij. ser. lxv. p totum
Resurgens corpus vtꝝ pōt vti cibis corporalibus. j. sermone. xj. C.
Reuelatio eorū que dicta sunt in confessione vtrū est licita. iiij. sermo. xj. C.
Reuelatio eoꝝ que sub sigillo ꝓfessiōis dicta sunt vtrū est licita. v. sermo. ix. A.
Reus vtrū licite potest aufugere vel se defendere. viij. sermone. iiij. C.
Rixa quid est ⁊ vtrum est mortale peccatū ij. sermone. xj. C.

Abbati obseruatio cur in lege veteri magis precipitur q̄ aliaꝝ solennitatū. iij. ser. j. A.
Sabbati dies cur est translata ī die dominicam: ibidē. B.

Sabbati celebratio ꝓpter tria ē indicta: ibidē. C.
Sabbatum violari potest quinq̄ modis: ibidē. C.
Sabbatū maxime per peccatum violatur. iij. sermone. ij. A.
Sabbati obseruatio intelligit̄ de ope seruili ⁊ nō liberali. iij. ser. vj. A.
Sacerdotes cur sūt honorādi. iiij. f. xij. C
Sacrilegiū ꝓut ē spēs luxurie quō differt a sacrilegio generali. vj. sermo. vj. A.
Sacrilegij generalis diuersi sunt gradus. ibidem. A.
Sacrilegiū in specieb⁹ luxurie grauius ē adulterio: ibidem. A. B.
Sacrilegoꝝ pena ī speciebus luxurie multiplex est: ibidem. B. C.
Sacrilegiū quid est ⁊ quō punitur ⁊ obligat. vij. sermone. ix. A.

Sagittariorum arte vtrū quis vti potest contra christianos. iij. sermo. iij. C.
Sanctificatus in vtero vtrū baptizari debeat. j. sermone. xiij. B.
Sanctorum cōmunionē quinq̄ modis sortiri possumus. j. sermo. xj. B.
Satisfactio principaliter quattuor requirit. vij. sermone. j. B.
Scandalū actiuū quid est ⁊ vtrum ē peccatum. v. sermone. vij. A.
Scandalū actiuū quādo est veniale ⁊ quādo mortale: ibidē. B.
Scandalū passiuū quid ē ⁊ quādo venia/le ⁊ quando mortale: ibidē. C.
Scandalū ⁊ vtrū ꝓpter illud opera bona sunt ꝑtermittenda: ibidē. C.
Stismaticus quis dicit̄ ⁊ eis innitentes: sunt excōicati. v. sermone. xxj. A.
Scurrilitas quid est ⁊ vtrum ē peccatum. iij. sermone. v. C.
Sententia nulla vtrum ligat ⁊ quādo sententia excōmunicationis est nulla. v. sermone. xij. B.
Sentētia iniusta dari potest tribus ex cauſis. vij. ser. xlviij. B.
Sensualitatis inordinatio vtꝝ semp ē peccatum. ix. ⁊. x. ser. ij. B. C.
Sensualitatis appetitus vtrum volūtarie mouere potest: ibidē. C.
Sensualitas vtrū peccare potest mortalit̄ ix. ⁊. x. sermone. iij. B.
Sepelētes hereticos excōicatos interdictos vsurarios aut interdicti tēpore sūt excōmunicati. v. ser. xvj. A. B. C.
Sepultura ⁊ de eius materia ponitur. vij. sermone. xvij. per totum.
Simonie detestatio ponit̄. vij. ser. xij. C.
Simonia mentalis ⁊ conuentionalis quō diffiniuntur. vij. ser. xiij. A.
Simonia triplicē habet diuisionē: prima ē ꝙ quedā sunt ꝓhibita q: simoniaca: q̄dā simoniaca q: ꝓhibita: ibidē. B.
Simonia tripler scz a manu: lingua ⁊ obsequio: ibidem. B. C.
Simonia ex ꝑte vni⁹ vtriusq̄ vel neutri⁹:
Simonia q̄liter cōmittit̄ ī actibus spiritualib⁹. vij. ser. xiij. B
Simonia in susceptione ordinis contingit quinq̄ modis. vij. ser. xiiij. per totū
Simonia in collatione vel adeptione beneficiorū. vij. ser. xv. per totum.
Simonia quō vitari potest p q̄nq̄ in adeptione beneficioꝝ: ibidē per totū.
Simonia in locatione beneficioꝝ vl ecclesiarum. vij. ser. xvj. A. B.
Simonia in collatione sacramentorū vl sacramentalium: ibidē. B. C.
Simonia in intronizatiōe ꝑlatorū: ibidē. C
Simonia in sepulturis ⁊ exequijs mortuorū. vij. ser. xvij. per totū.
Simonia in ingressu religionis contracta vij. ser. xviij. per totum.
Simonia in iurepatronatus quomō committitur. vij. ser. xix. A.
Simonia in predicationib⁹ faciēdis quando cōmittunt̄: ibidē. B.
Simoniace recepta cui restitui debēt: ibidem. B.
Simoniace dispensatio quādo: qualiter ⁊ per quē fieri potest: ibidē. B.
Simulatio quomodo differt ab hypocrisi viij. ser. x. A.
Simulatio vtrum semper est peccatū. viij. sermone. x. A. B.
Syndici qui dicuntur ⁊ de eorum officio. viij. sermone. vj. C.
Sobrietas quid est ⁊ vtrum est virtus. iij. sermone. xix. B.
Sodomia est vitiū clamans ad deū vindictam. v. ser. v. B.
Sodoma ⁊ el⁹ vindicta ponit̄. vj. f. ix. B.
Sollicitudo quid ē ⁊ vtrū est licita. iij. sermone. ix. B. ⁊. vij. ser. lxviij. B.
Solutio quo ordine creditoribus ⁊ legatarijs est facienda si bona non sufficiunt. iiij. sermone. viij. B.
Sors quid est ⁊ quotuplex. j. sermo. iiij. A. ⁊. vij. sermone. xxx. A.
Sors capit̄ q̄ttuor modis vt ꝑz ibidē. A.
Sors per lotos vel festucas vtrum est licita: ibidem. A.
Sors p sortilegio diuinatiōe vel maleficō est illicita. ibidē. A.
Sors p capitalitate vsuraꝝ sumpta vtꝝ lꝝ vltra sortē recipere rōne seueritatis: eq̄tat̄ vl charitat̄. vij. f. xxx. A. B. ⁊. xxxvj
Spūsanctū negāt simoniaci ⁊ (p totū. qualiter. j. sermone. xj. A.
Spurij vtrū a parentib⁹ legata licite recipere possunt. iiij. sermone. v. C.
Statuta ꝑlatoꝝ citra papā vtrū quando ⁊ quos obligant. ser. pambulo. ij. B.
Statuta synodalia q̄liter obligāt ad snīaꝝ excōicatiōis. v. ser. xxiij. A.
Statuta iniqua ⁊ irratiōabilia cōdētes q̄liter sunt obligati. vij. ser. xlviij. B.
Stupū q̄ō est virginū deflorātio ⁊ de eius materia. ponit̄. vj. ser. iiij. A.

Usucapio q̃d est ⁊ de eius materia poni/
tur. vij. sermone. xxiij. B. C.
Usurarij vtrum testamentuz condere pñt.
iiij. sermone. vij. C.
Usurarijs publicis diuersimode pticipan
tes quomodo sunt excõmunicati. v. ser/
mone. xxiij. A.
Usuras ab hostibus recipere vtrum est li/
citum. vij. sermone. xxxvj. B.
Usura qñ excusatur ꝓpter dubium vel pe/
riculum. vij. ser. xxxvij. p totum.
Usura quando cõmittitur cõmunitati co/
acte ex charitate vel cupiditate mutuan
do vel vltra sortem recipiẽdo. vij. sermo
ne. xxxviij. p totum.
Usura quid est ⁊ cur obligat ad restitutio
nem. vij. ser. xl. A. B. et. xlvj. A.
Usura vtrum aliquando fuit permissa in
aliquo casu ab aliqua lege. vij. sermone
xl. B. C.
Usura q̃ multa mala inducit tã tpalia q̃
corporalia. vij. ser. xlj. p totum.
Usurarius vtrum censendus est fur vel la
tro. vij. sermone. xlj. B.
Usurarius infinita spiritualia mala ope/
ratur tã q̃ causa principalis. vij. ser. xlij.
xliij. xliij. ⁊. xlv. p totum.
Usura maxime parit impenitẽtiam ꝓpter
tria. vij. sermone. xliij. A.
Usura et vtrum sub ea licet recipe mutuũ
ꝓpter necessitatẽ: ibidem. B.
Usuras efficaciter autẽticantes excõmuni
cati sunt excõicatiõe maiori: ibidem. C.
Usurarijs pticipantes nouem genera ho/
minum obligãtur ad restitutionẽ. vij. ser.
xlij. xliij. ⁊. xliiij. per totum.
Usurarius qualiter recipi potest ad sepul
turã ecclesiasticã. vij. ser. xlv. C.
Usura triplex est scz animi: signi et pacti.
vij. sermone. xlvj. A.
Vulnerãs aliũ qualiter obligatur ad re
stitutionem. vij. ser. iiij. A. B.
Uxor vtꝝ semp tenetur sequi virum etiam
vagabundum. ij. sermone. vij. C.
Uxores plures simul habere vtrum est de
lege nature. vj. sermone. j. A.
Uxores plures simul habere vtrum aliqñ
licuit ex dispensatione: ibidem. B.
Uxor qualiter furtum cõmittit ĩ rebus vi/
ri. vij. sermone. j. B.
Uxor vtrum restituere potest furta vl̃ alia
iniusta sine viro: ibidem. B.

Explicit tabula decem p̃ceptoꝝ.

Preceptorꝫ diuinę legis Speculũ aureuꝫ: a deuoto ac ꝑdocto viro fre Heirico herp ordis minorꝫ de obseruãtia, ꝑ instructõe ꝑdicatorꝫ ⁊ cõfessorꝫ alioꝫq; christifidelium sb forma Sermonũ diligẽtissimo studio cõpositũ: felicit icipit.

De multiplicate ac diuersitate legum: Sermo ꝓambulus prim⁹.

I Inuenio aliam legẽ in membris meis repugnantẽ legi mẽtis mee: ⁊ captiuũ me ducentẽ i legem peccati. Ro. vij. Ad euidentiã thematis q̃ri pot: Utrũ lex sit aliq̃d ratõis p̃sertim cũ nihil qd est rõnis ẽ in mẽbris nr̃is: eo q̃ rõ nõ vtit organo corpali. Ad hoc rñdet doctor scr̃us prima 2ᵉ. q. xc. q̃ lex ẽ quedã regula ⁊ mẽsura actũ ꝑ quã inducitur aliq̃s ad agendũ vel ab agẽdo retrahit. Dicit cũ lex aligando qꝫ ligat ad agendũ. Regula aũt ⁊ mensura humanorꝫ actũ ẽ rõ que ẽ primũ principiũ humanorꝫ actũ: qꝫ rõnis est ad finem ordinare qui est primus principiũ in agendis fm pbm. In vnoquoq; aũt genere id qd ẽ principiũ ẽ mensura ⁊ regula illius generis: sicut vnitas in genere numeri: primus mot⁹ i genere motũ. Ex quo relinquit q̃ lex sit aliquid ptinẽs ad rõnẽ. Ve rũtamẽ lex q̃ ẽ quedã regula ⁊ mẽsura duplicit dicit eẽ i aliquo. Primo sicut i mẽsurãte ⁊ regulante: ⁊ qꝫ hoc ẽ ꝓpriũ rõnis iõ ꝑ hũc modũ lex ẽ in sola rõne. Secũdo mõ sicut in regulato ⁊ mẽsurato: ⁊ sic lex ẽ in oĩbus que inclinant ad aliqd ex aliq̃ lege: ita q̃ quelibꝫ inclinatio ꝓueniẽs ex aliq̃ lege pot dici lex: nõ cẽntialiter sed q̃si ꝑ participationem: ⁊ hoc mõ inclinatio membrorꝫ ad ꝛcupiscẽdũ lex mẽbrorꝫ dr: de qua ait apl's: Inuenio aliã legẽ. Nec igit ẽ quedã ordinatio rõnis de his q̃ spectant ad bonũ cõe ꝓmulgata ab eo q̃ curã cõitatis hꝫ. Et ẽ multiplex. Primo nã q̃ ẽ quedã lex que dicit eterna: qd sic ꝓbat: qꝫ manifestũ ẽ q̃ mũdus ꝓuidentia diuina regit: ⁊ tota cõitas vniuersi rõne diuina gubernat: ⁊ tõ ipa gubernatio rerũ in deo quasi in ꝓncipe vniuersitat̃ existens habet rõnem legis. Et qꝫ diuina rõ nihil cõcipit ex tpe: sed ꝛceptũ eternũ habet vt dicit Prouer. viij. inde ẽ q̃ hmõi legẽ oportet dicere eternã. Qꝫ si obijcit ꝓmulgatio ẽ de rõne legis q̃ nõ potuit eẽ ab eterno: qꝫ nõ erat ab eterno cui ꝓmulgaret. Dicendũ ẽ q̃ lex eterna tam verbo q̃ scripto ꝓmulgationẽ hꝫ eternã ex pte dei ꝓmulgãtis: qꝫ verbũ diuinũ ẽ eternũ ⁊ scriptura libri vite ẽ eterna: licet ex pte creature suscipientis vel audientis nõ potest eẽ ꝓmulgatio eterna. Et hec lex eterna nihil aliud ẽ q̃ rõ diuine sapie fm q̃ ẽ directiua oĩm actũ ⁊ motionũ: qꝫ sic de⁹ ꝑ suã sapiam ꝛditor ẽ vniuersarꝫ naturarꝫ ad quas cõparat sicut artifex ad artificiata: sic etiam ẽ gubernator oĩm actuum et motionũ que inueniunt in singulis naturis. Hic queri pot. Utruꝫ lex eterna sit omnib⁹ nota sicut sentire videt Aug⁹. li. de li. ar. q̃ eterne legis notio nobis impsa ẽ. Ad hoc rñdet beat⁹ Tho. prima 2ᵉ. q xcij. q̃ aliq̃d dupliciter cognosci pot. vno mõ in seipo: alio mõ in suo effectu in q̃ reperit aliqua ei⁹ sĩlitudo: sicut nõ videẽs solem in sua substãtia cognoscit ipm in sua irradiatione. Sic q̃ dicendũ est: q̃ legem eternã nullus cognoscere pot fm q̃ in se ipa ẽ: nisi solũ beati qui deũ ꝑ cẽntiam videt: sed oĩs creatura rõnalis ipam ꝛgnoscit fm aliquã ei⁹ irradiationẽ vel maiorẽ vel minorẽ. Oĩs cũ cognitio veritatis ẽ quedã ordinatio vel ꝓticipatio legis eterne que ẽ veritas incõmutabilis: vt dicit Aug⁹. li. d̃ vera religione. veritatẽ oẽs eq̃liter cognoscũt ad min⁹ q̃tũ ad principia cõia legis naturalis: in alijs vero quidã plus quidã min⁹ ꝓticipãt de cognitõe veritatis: ⁊ fm hoc plus vl min⁹ cognoscũt legẽ eternã. Et ex hac lege eterna oĩs lex deriuat: qd sic pꝫ: qꝫ in oĩbus gubernantib⁹ hoc videm⁹ q̃ rõ gubernatõis a primo gubernante in scd̃os deriuat: sicut rõ rerũ que sunt agenda in ciuitate deriuat a rege ꝑ preceptũ in inferiores administratores: ⁊ in artificialib⁹ rõ artificialiũ actuũ deriuat ab architectore ad iferiores artifices qui manu operant. Cũ igit lex eterna sit rõ gubernatõis in supremo gubernãte: necesse ẽ q̃ nõ oẽs rõnes gubnationis q̃ sunt in inferiorib⁹ gubernãtib⁹ a lege eterna deriuẽt: hmõi aũt rõnes sũt quecunq; alie leges p̃ter legẽ eternã: que

B quātū ꝑticipāt de rōne recta tātū deriuat
a lege eterna. Secunda vero lex ꝗ dr na-
turalis velius naturale. Et capit multis
modis. Primo cōpetit oibus rebus ⁊ est
quedā vis.i. facultas insita oibus rebus
naturaliter. Dicit Hasp ꝗ cal. j. di. i. c. ius
aūt: q ista vis est quoddā ius a rerū cōdi
tore singulis entib⁹ seu reb⁹ cōcessū: puta
igni q calefaciat: soli q luceat: rei graui
q descendat: leui q ascendat: adamanti
q ferrum attrahat: accipitri q rapiat ⁊c.
ista eñi entia habent p̄dicta a natura ⁊ iō
ius naturale appellat: ⁊ qz ius istud reb⁹
insitū est: iō violari vel tolli nō pōt. Scdo
modo cōpetit reb⁹ aīatis: ⁊ tūc ius natu-
rale dicit quidā stimulus vel instinctus
nature ex sensualitate ꝓuentēs ad appetē
dū vel ꝓcreandū vel educandū: ⁊ ꝗ iure
dicim⁹ q similia silib⁹ gaudēt: q pulchra
ds appetit ⁊ silia q a natura ꝓcedūt. Istō
est ius de quo dr q natura docuit oia ani
malia: Verūtamē sine isto iure aīal est in-
terdū ⁊ pōt repīmi vel augeri vel etiā ī to-
tum cassari: vt q nō comedat filiū: nō nu
triat: nō coeat vel ꝓcreet. Tertio mō ꝓpe
tit solū rōne vtentib⁹: ⁊ tunc ius natura-
le ē quedā rō naturalis ab instinctu natu
re ꝓcedens. Et ius ex tali natura ꝓuen-
ens dicit naturalis: equitas ex q̄ rōne na
turali iura positiua deriuāt: ex q̄ inq̄ sur
git habilitas discernēdi inter bonū ⁊ ma-
lum: bonū appetendi ⁊ sequēdi: malum
vero fugiendi: vt dicit aplus Ro. ij. Gen-
tes q̄ legē nō habēt naturalē ea q̄ legis sūt
faciūt: vbi dicit glo. ⁊ si nō hūt legē scp̄tā
hūt tū legem naturalē q̄ quisq̄ intelligit
⁊ sibi ꝓscius est: q̄d bonū sit ⁊ q̄d malū.
Ūā cū ab ꝗ iure discrepat hō tūc cōpara-
t⁹ est iumēt̄ insipientib⁹ ⁊ silis fact⁹ ē ill.
Ex hoc iure naturali Job se regebat tā p-
fecte q nō inueniebat similis illi in tra.
Quarto mō cōpetit etiā rōnalib⁹ qz tunc
ius naturale dicit p̄ceptū naturale vel p̄-
ceptū decalogi q̄ fundatum ē in iure na-
turali: vt nō furtū facies: nō mechaberis
⁊c. Unde oē ius diuinū dicit etiā ius na-
turale q̄tū ad p̄cepta: qz cessante etiā oīni
mandato dei dictat illa rō naturalis faci
enda. s. q de⁹ diligat ex toto corde: pri-
mus sicut ipsemet: q nō furet ⁊ silia. Ter
tia vero lex dicit humana: q̄ subdiuidit
vt postea videbit. De q̄ q̄ri pōt: Utr̄ con
gruebat dari lex hūana p̄sertī cū lex nūlis
sit q̄dā ꝑticipatio legis eterne: ꝗ p legē eter
nā oia sūt ordinatissima vt dicit Aug⁹ li.
j. de li. ar. q̄ videt q lex naturalis sufficit
ad oia humana ordināda. Ad hoc rñdet
sanct⁹ Tho. p̄ma 2ᵉ. q. xcj. q ex ꝓceptis
legis naturalis quasi ex quibusdā p̄nci-
pijs cōibus indemonstrabilib⁹ ncēe est q
rō humana ꝓcedat ad aliq̄ magis ꝑticula
riter disponēda: q̄ dispositiōes fm hūanā
rōnem adiuēte dicunt leges hūane. Ver
bi gra: lex nature dicit in generali: nō fa-
cies alijs q̄ tibi fieri nō vis. Lex ⁊o scri
pta dicit eadē in ꝑticulari: nō occides ⁊c.
⁊ sic ꝓractice deducit ad oīm noticiam: qz
lex nature ex aliqua passiōe vel mala cor
suetudine vel mala dispōne nature in ali-
quo ꝓ cordib⁹ q̄tū ad aliqua corrūpit et
obfuscat: sicq̄ ꝑz q sicut ex ꝑte rōnis spe
culatiue p naturalē ꝑticipationē dīne sa-
pīcie est nob cognitio q̄dā cōmuntū p̄n
cipioꝝ: nō tū cognitio ꝓma cuiuslibz veri
tatis: sic ī diuina sapia ꝓtinet: sic etiā ex
ꝑte rōnis ꝓractice naturalit hō ꝑticipat le
gem eternā fm q̄dā cōia p̄ncipia: nō autē
fm ꝑticulares directiōes singulorꝝ que tū
in eterna lege cōtinent: ⁊ iō ncēe est q hu
mana rō ꝓcedat vlteri⁹ ad quasdā ꝑticu-
lares legū sanctiōes. Quarta denq̄ lex
dicit diuīa: quā dauid expetijt dicēs: Le
gē pone mihi dñe vīā iustificationū tua-
rū: que nimiꝝ lex etiā nobis necessaria fu
it ad directionē hūane vite ꝓpter quatuor
rōnes. Prima qz sic dicit Aug⁹ ī p̄mo li.
de li. ar. humana lex nō pōt oia q̄ malefi-
unt punire vel ꝓhibere: qz dū auferre vel
let oia mala: sequeret q ⁊ tollerent multa
bona: ⁊ sic impediret vtilitas boni cō-
munis q̄ē necessariū ad hūmanā cōuer-
sationē: vt ꝑz de meretricib⁹ q̄ si tollerēt
oia cōfunderent adulterijs stuprīs sodo-
mijs ⁊ silibus: vt q̄ nullū malū improbi-
bitū ⁊ impunitū remaneat: necessario fuit
supuenire legē diuīnā p quā oia pctā pro
hiberent. Et ꝗ tangit p̄s. dicēs: Lex dñi
īmaculata. i. nullā peccati turpitudinē ad
mittēs. Scdo qz lex humana tñ de his le
gē ferre pōt de quib⁹ ⁊ iudicare: q̄ solū
fieri pōt de motib⁹ exteriorib⁹ qui appa-
rent hoīb⁹: ⁊ iō necessariū fuit q supueni
ret lex diuina que disponeret de motibus
interioribus q̄ latent hoīb⁹. Hinc addit
p̄s. Cōuertēs aīas: qz nō solū act⁹ exterio
res sed etiā interiores dirigit. Tertio: qz
lex nature vt dictū ē cōtinet ipsa ꝓcepta
in genere q̄ p̄ncipaliter duo sunt. Primū

ē: Q̄ tibi vis fieri ꝗ alijs facito. Secm: Nō facias alijs q̄ tibi fieri nō vis. Hec
descēdit ad ipsas ꝑticulares cōclusiones.
Modo ꝓpter inclinationē hūani iudicij p̄
cipue de reb⁹ ꝓtingentib⁹ ⁊ ꝑticularibus
ꝓtingit de actib⁹ humanis diuerso ꝓ eē iu
dicia: ex quib⁹ diuerse ⁊ cōtrarie leges p̄
cedunt. Ut igit hō absq̄ oīni dubitatiōe
scire possit q̄d ei sit agendū: q̄d vitandū:
necessariū fuit vt ī actib⁹ ꝓprijs dirigeret
ꝗ legē diuīnit⁹ datā: de qua ꝓstat q errā
re nō pōt. Hinc ꝓsequit p̄s. Testimoniū
dñi fidele. s. ꝓter certitudinē veritatis et
rectitudinis. Quarto qz lex nature ꝑici
pat cū eterna lege fm ꝓportionē capacita-
tis hūane nature: ꝗ qz bō ordinat ad finē
beatitudinis eterne q̄ excedit ꝓportionez
naturalis facultatis hūane: iō oportet q
supra legē naturalē ⁊ humanā dirigat p-
fectiori ⁊ altiori mō ad finē vltimū supna
turalē q̄ fit lege diuīnit⁹ data: p quā al-
tiori mō ꝓcipitur lex eterna. Nunc igi-
tur ꝓsequēdo de lege hūana sciendū q̄ ē
quedā lex humana q̄ dr lex gentiū q̄ facta
fuit hūano genere multiplicato: nā aī dū
taxat lege naturali regebāt ita q erāt eis
oia cōia: ꝓcedebant eñ oia occupāti sicut
dictū erat illis: quā cūq̄ terrā calcauerit
pes tu⁹ tua erit. Post multiplicationē ve
ro humani generis facta fuit hec lex per
quā regiōes distincte sūt: bella orta ⁊ ser
uitutes secute ⁊ obligatiōes inducte. in-
sti. de iure na. ⁊ ius aūt gentiū. Et fm H.
boyc in. c. de ꝓstit. simplr ista ligat oēs p̄-
ter papā et impatorē nisi p eos vel p legē
seu p canonē fuerit īmutata: vt ī. d. ⁊ ius
aūt gētiū. vel etiā nisi p ꝓsuetudinē rōna-
bilē ⁊ ꝑscriptā in aliquib⁹ fuerit abrogā-
ta: ⁊ hec lex data fuit ante legē mosaicā:
post legē ⁊o mosaicā ⁊ ꝓphetica data fu-
it lex ciuil q̄ icepit a Phoroneo rege: quē
postmodū alij secuti sūt ī legis ciuilis edi
tiōe. Unde romani miserūt decē viros ad
grecos p hūdis legib⁹. Greci vero mise-
runt romā quēdā sapientē expiri volētes
an romani digni eēnt legib⁹. Qui cū ro-
me venisset romani cogitātes quid vellet
quēdā stultū ad disputandū cū greco po-
suerūt vt si ꝓderet tñ deriso eēt. Grecus
vero solo nutu disputare cepit ⁊ vnū deū
significās vnū digitū leuauit: stult⁹ autē
credens q eū vno oculo cecare vellet du-
os digitos leuauit ⁊ cū hoc pollicē: sicut
naturaliter euenit quasi vellet eū cecare
de vtroq̄: grec⁹ tñ credidit q p hoc trini-
tatē oñderet: deinde grec⁹ manū apertā
tenuit vt oñderet oia nuda ⁊ aperta deo:
stultus vero timens alapā pugnū clausū
quasi repcussur⁹ leuauit: grecus tñ intel-
lexit p hoc q de⁹ oia palmo clauderet: et
sic credens romanos dignos legib⁹ recep
sit ⁊ leges his sapientib⁹ romanis cōcedi
fecit in ciuitate athenarꝝ ⁊ lacedemoniā:
⁊ sic lex ciuilis ortū habuit a grecis: sicut
⁊ q̄libet alia scīa. Hec no. glo. in. l. ij. ff. de
orig. iuris. Et ꝗ hac lege ciuili dic. Hein.
boyc vbi supra: q si nō pñt sine pctō sua-
ri tūc nullū ligant in aliquo foro: qz rōne
peccati hz necessario lex canoni succūbe-
re: si vero sine pctō seruari pñt ⁊ canonib⁹
ꝓcordāt: tūc oēs ligāt nisi papā ⁊ impato-
rē: si tū ꝓriant canonibus tūc ab oīb⁹ sibi
subditis etiā paganis sūt seruanda: nō tñ
ligāt ī foro ecclie. Porro Jesu nato tres
leges date sunt. Prima ē euāgelica ad quā
tenent etiā papa ⁊ imperator: q si ꝓriū cō
stituūt vel faciūt nō dicunt legē dare sed
q̄ verius ē errare. vt ꝑz. xxv. q. j. c. sūt q̄-
dā. nisi in his q̄ sunt ꝓcilij pfectiōis. xiiij.
q. j. c. q̄sq̄s. Secūda lex ē aplica: de qua q̄
ri pōt: Utrū statuta legis aplice de quib⁹
habet. xxxiiij. di. c. si subdiacon⁹. ⁊. c. le-
ctor. vel etiā statuta quatuor ꝓcilioꝝ p̄n
cipaliū. de quib⁹. xv. dis. c. sicut. ⁊. c. san-
cta: ligant oēs. Dicendū q illa sicut qua-
tuor euāgelia ligant oēs ⁊ seruari debent
ab oībus nisi papā ⁊ nisi p papā fuerīt im
mutata vel correcta ⁊ nisi sint ꝓsilij pfecti
onis. Hā cū papa ptātem suā nō recipiat
ab hoīe ꝗ a deo: vt ꝑz. xxij. di. c. sacrosca.
⁊ sic ē successor petri ⁊ vicari⁹ dei: iō nulla
regula vel ꝓstitutio aplica ipm ligat cum
nō habeat imperiū par īparē. Tertia dent
q̄ lex dicit canonica q̄ ꝓcedit ex veteri ⁊
nouo testō: ⁊ tanq̄ vltima in alijs legibus
ꝓtenta cōplectēs: nobilior ⁊ pfectior meri
to iudicat. Pro quo notandū fm Hein.
boyc in. c. de ꝓstit. q̄ si statutū canonicū es
set ꝓtrariū legi nature vel diuine mozali
vl noui testamēti tūc nō obligaret nec ob-
seruari deberet. xxj. di. c. inferior. xj. q. iij. c
qui resistit. q̄ si nō ē ꝓtrariū legi natura-
li vel diuine ⁊ ꝓcipit: tūc ab omnibus
obseruari oportet. xiiij. q. j. q̄ p̄cipit. vel
si ꝓhibet tūc etiā obligat ꝓhibitio eodē
mō. Si vero p̄cat tūc nō ligat de necessita
te licet iustū sit q obediat. xxiij. q. j. c. sic
eñ. Si indulget nō debz trahi ad ꝓsequē

tiã: tñ quo ad illos quib⁹ indulget ⁊ ꝓtra quos indulget seruari dz: vt pz in institutis de iure na. §. ſ qõ principi. ⁊. iij. di. c. p̃uilegia. Si cõsulit ꝓsilio reuerẽtie tunc ab oĩbus obseruari debet ⁊ ligat sicut p̃ceptũ: vt pz extra de eta. ⁊ quali. c. ad aures in fi. vbi de ſ per glo. vide. vñ qñq̃ q̃ sunt p̃cepti ꝓsulunt: vt pz. xxviij. q. j. sic eñ: vextũ ꝓsiliũ pfectõis nõ ligat nisi volentes. Ad laudẽ dñi nostri iesu christi.

De cõsuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹ abrogatis ac statutis inferiorũ p̃latorũ tribusq̃ generibus legatorum: Sermo preambulus II.

Mueni o aliam legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis mee. Aliso vtcũq̃ de diuersitate legũ: Iam p̃ sequendũ eẽ reo: breui stilo pũti sermone de duob⁹ scz de ꝓsuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹ per illas abrogatis ⁊ de inferiorꝫ p̃latorꝫ statutis. Quantũ ad primũ queri põt primo de canonib⁹ ⁊ legib⁹ abrogatſ per dissuetudinẽ tacito consensu: vtrũ tales canones vel leges ligãt vel p̃ iure allegari pñt. Ad hoc dicendũ q̃ iura abrogata p̃ ius ꝓtrarũ nõ ligãt nec p̃ iure allegari pñt: qz papa Thelesphoꝛ statuit vt septẽ hebdomadib⁹ a carnib⁹ ⁊ delitijs añ pasche clerici abstinere debeãt. vt. iiij. di. c. statuim⁹. qõ. c. ẽ abrogatũ: de ꝓse. di. iij. c sacerdotib⁹ oĩbus decretum ẽ: vt ante pasche solẽnitatẽ nõ q̃nquagesima sed quadragesima teneanť: hoc ex ꝓcilio aurelianensi. ⁊ sic canones abrogati non ligant. Hinc dicit Hein. boyc in p̃hemio decretaliũ: q̃ si allegať talis lex vel decre. vt ius per se stans tũc taliter allegãs crimẽ falsi cõmittit: ⁊ etiã qz ꝓtra mandatũ seu p̃hibitionẽ pape facit infamis ẽ. vt pz. vj. q. j c. infames. ⁊. xix. di. c. nulli. Si tñ allegať vt ius antiquũ ad declarationẽ ⁊ noticiã noui iuris tunc põt allegari: qz noticia iuris antiqui necessaria ẽ ad cognitionẽ iuris noui: vt no. Bern. ⁊ Host. in. c. nouit. extra de iudicijs. Verũtñ si lex vel canon ẽ p̃ceptiu⁹: tũc tolli nõ põt p̃ solũ abusum subditorꝫ qz qõ p̃cipiť necesse ẽ adimplerí. xiij. q. j. qõ p̃cipiť. alꝫ eñ penderet ex arbitrio subditorꝫ qõ fieri nõ debet: vt pz extra de postula. p̃la. c. bone me. Ad maiorẽ tñ euidẽtiã sciendũ de ꝓsuetudine q̃ ꝓsuetudo ẽ ius vtentiũ moribꝰ institutuꝫ qõ p̃ lege suscipiť cũ lex deficit. Sz qñ cõsuetudo redacta ẽ in scriptis tũc vocatur lex vel ꝓstitutio. Et notãdũ generaliť q̃ vbicũq̃ lex deficit semp tenenda ẽ cõsuetudo dũmodo nõ ẽ iniqua vel alꝫ a iure reprobata. Siłr vbicũq̃ cõsuetudine seruata periclitať aĩma nõ valet cõsuetudo. Itẽ si sit ecclijs onerosa. eť de consue. c. j. Nec valet vbi ꝓtradicit iuri publico cui nõ põt q̃s renũciare: nec etiã valet ꝗ legẽ diuinã vel humanã. e. ti. c. fi. Nec denq̃ valet vbi ẽ ꝓtra ꝓciliũ vel alꝫ ꝓtra iuris approbationẽ. eť ꝗ ꝓsan. ⁊ affi. nõ debet.

Q̃ si querił qñ ergo valet cõsuetudo. Dicendũ q̃ dũ ẽ p̃ter ius nõ ꝓtra: tũc est seruãda siue sit vniuersalis siue sit ꝑticularis siue p̃scripta siue nõ. Unde vniuersalis dicił vt ozare ꝓtra orientẽ vel deponere caputiũ in lectiõe euãgelij vel genuflectere ĩ elenatiõe corꝑis christi: vel ĩ tribus diebus rogationũ ieiunare: tunc eñ nõ ẽ dubiũ q̃n talis ꝓsuetudo dz obseruari. Si ẽ ꝓtra ius hũanũ ⁊ tñ rõnabilis tũc si ẽ p̃scripta debet seruari: sinaũt ⁊ sequiť legẽ tũc tollit legẽ sibi ꝓtrariã. ff. de legi. l. de quib⁹. Si p̃cedit ⁊ lex sequẽs fać mẽtionẽ ꝗ ꝓsuetudine sibi ꝓtraria: tũc nõ tenet. vt ꝗ ꝓsue. c. nõ putam⁹. li. vj. Si vero nõ facit mentionẽ tũc seruať: vt de ꝓsue. lib. vj. c. vl. Preterea q̃ri põt an ꝓsuetudo possit tollere legẽ seu valeat ꝗ legem. Ad hoc dicendũ q̃ si lex ẽ ꝓsultiua ⁊ nullo mõ ligatiua tũc valet ꝓsuetudo: qz lex nõ ligabat. Si aũt ẽ p̃ceptiua tunc si eã legem tollere ẽ pctñ inducere p̃ se nõ valet ꝓsuetudo in oppositũ: Sinaũt tunc p̃ cõsuetudinẽ põt fieri aliqua modificatio ꝗ Jo. an. in addi. spe. ꝗ ꝓstitutionib⁹ ad fi. In totũ tñ tollere nõ põt. Et nota q̃ eque puniri debet trãsgressoꝛ ꝓsuetudinis laudabilis sicut transgressoꝛ legis. eť de simo. c. ad aplicã. ⁊ in glo. fi. ⁊ ita obligať religiosus ad laudabilẽ ⁊ bonã ꝓsuetudinẽ sui monasterij: sicut ad statuta vel iura seu leges sui monasterij. Quantũ autẽ ad secundũ queri põt de statutis inferiorũ p̃latorꝫ: vtrũ. s. tales statuta facere pñt ⁊ vtrũ ligant in foꝛo ꝓscie. Ad hoc dicendũ generaliter q̃ sic: qz p̃mo legati in pronincia sibi cõmissa statuta facere pñt que durãt etiã finita legatõe: vt pz eť de offi. lega. c. Memini dubiũ eẽ volumus quin

legatorꝫ ap̃lice sedis statuta edita in pronincia sibi cõmissa durent tanq̃ ppetua: licet eandẽ postmodũ sint egressi. Glo. Et si lata sunt sub anathemate q̃ cõtrafaciũt sunt excõicati. Pro quo sciendũ q̃ glo. in c. officij. e. ti. dicit q̃ ibidẽ fit mentio ꝗ tribus generib⁹ legatorꝫ. Primo de his q̃ mittunť a curia romana qui nõ sunt cardinales: vt in. c. a nobis missi: ⁊ illi nec extra p̃uinciã sue legatiõis nec hoĩes alterius p̃uincie venientes ad eos absoluere pñt nec bñficia ꝓferre: vt pz ĩ. c. officij nostri. Scõ de his q̃ p̃textu ecclesiarꝫ suarꝫ legatiõis sue sibi vendicãt auctem: ⁊ illi nec hoĩes sue p̃uincie nec alienos etiã in sua p̃uincia exñtes absoluere possũt illos q̃ p̃ter violentã iniectionẽ manuũ in clericos excõicationẽ inciderũt: vt pz ibidẽ. c. excõicatis: nec etiã isti bñficia conferre pñt. Tertio de cardinalib⁹ legatis qui de latere pape mittunť: ⁊ hi ineũdo ⁊ redeũdo vbicunq̃ ⁊ quoscũq̃ excõicatos p̃ iniectiõe manuũ in clericos absoluere pñt: vt. e. ti. q̃ trã stationẽ: ⁊ bñficia ꝓferũt: vt c. officij. ⁊ mare trãseũtes insignia papalia deferũt. Scõ vero sinodus p̃uincial statuta facere põt: vt pz. xvj. di. c. q̃ dicił Tertio sinodus epalis statuta facere non põt: vt pz. xviij. di. c. j. ⁊ addit ad q̃d eorũ ꝓcilia sunt vtilia. Verũtñ epo in sua diocesi statuta facere põt sup sua iurisdictiõe licz sup alijs nõ nisi cõsentiãt hi quorꝫ interest vel ad min⁹ due ꝑtes. vt pz extra de maio. ⁊ obe. c. siq̃s venerit: in textu ⁊ glo. Quarto capitulũ põt facere statutum: vt pz extra de ꝓsti. c. cũ accessissent. Q̃ si q̃rił qualiter ⁊ quos ista statuta obligãt. Dicendũ q̃ statuta pape obligãt omnes. vt eť de ꝓsti. c. j. Sed si ẽ statutũ particulare tũc ligat illos quos cõphendi vult: vt de elec. c. nihil ẽ. Nec tñ intelligũť dũmodo nõ sint ꝗria legi diuine vel naturali: vt pz per Hein. boyc in. d. c. j. ꝗ ꝓsti. Ex his etiam pz q̃ extrauagantes etiã ligãt in foꝛo cõscie si saltẽ sunt iuri cõsona: ⁊ tũc fm illã iudicari põt. Si tñ dissona fuerint iuri tunc papa ꝓsulendus ẽ: vt pz extra de fide instru. c. pastoralis. vbi dz aucte p̃senti um duxi statuendũ. ⁊c. vide ibidẽ Preterea ꝗ statutis inferiorꝫ prelati. s. archiepi epi ⁊c. q̃ obuiãt canonicis statutſ non valent: vt pz extra de maio. ⁊ obe. c. q̃ super his: vbi dicił eẽm nihil posse statuere in sinodo qõ canonicis obuiet institutis. Porro si tale statutũ ledit superiorẽ seu ius superiorꝫ tunc etiã nõ ligat: vt extra ꝗ iureiuran. c. venientes. Nõ etiam statuere pñt in p̃iudiciũ inferiorꝫ nec ligat: vt pz extra de loca. ⁊ cõduc. c. vestra. nisi tñ super iurisdictiõe sua. i. q̃tũ ad sua: nec alterius interest. i. qñ p̃ hoc alijs p̃iudiciũ nõ parať: vel nisi eidẽ ꝓsentiãt: vel ad min⁹ due ꝑtes: q̃ si nõ fit p̃iudiciũ iuris maioris tamẽ si statutũ ẽ irrõnabile non valet nec ligat nec dicere sufficit ita statutũ ẽ nisi causa statuti assignet. lxviij. di. c. coepi vbi reuocať officiũ coepꝫ. vide ibidẽ. ⁊ in. c. p̃cedẽti. Mimiꝫ cũ ĩ statuto debeãt debite ꝓditiões cõcurrere q̃ habent. iij. di. vbi dicił. Erit autẽ lex iusta possibilis fm naturã ⁊ ꝓsuetudinẽ patrie loco temporis ꝓueniẽs: necessaria vtilis manifesta quoq̃: ne aliq̃d p̃ obscuritatẽ incautũ captõe ꝓtineat: nullo p̃uato comodo sed p̃ cõi vtilitate ciuium ꝓscripta: vide glo. Q̃ ꝗ si rõnabile ẽ tũc nõ ligat eť territorium statuentis: vt exp̃sse pz li. vj. de ꝓsti. c. vt aĩaꝫ saluti: vbi dicił q̃ statuto epi q̃ in omis qui furtũ cõmiserũt excõicatiõis snia p̃mulgať subditi ei⁹ furtũ extra ipius diocesẽ cõmittẽtes mime ligari noscũtur. Si ꝗo cõmittił infra territoriũ statuentis tũc siłr nõ ligat p̃babiłť ignorantes vt pz eť ꝗ cle. ex. de po. vł inť. c. aplice sedis: vbi dz vex qz tpe suspẽsiõis ignari celebrastis dina vos reddit ignorãtia p̃babilis excusatos: glo. nõ crassa ⁊ supina: sec⁹ tñ ẽ in snia interdicti qua ligantur ⁊ absentes ⁊ ignorãtes. Cui⁹ rõ est qz q̃ñq̃ ferť p̃ter delictũ alteri⁹: vt pz lib. vj. de sen. ex. c. si snia: sup verbo interdicti ĩ nouella. crasse tñ ⁊ supine ignorãtes liganě vbi sciẽtes ligarẽť. Verũtñ sciẽtes q̃ non sũt subditi rõne domicilij vł p̃sone vł delicti ꝓtract⁹ nõ ligat: vt pz eť de sen. ex. a nobis. j. qz extra territoriũ ius se nõ extẽdit: vt pz lib. vj. de ꝓsti. c. vt aĩaꝫ saluti.

Denq̃ sciẽtes q̃ sũt subditi rõne domicilij p̃sone vł delicti ꝓtract⁹ ligat qz rõne delicti cõmissi ĩ territorio statuẽtſ efficiť delinquẽs de iurisdictiõe ipius: vt pz extra de priui. c. tuaꝫ. de fo. cõpe. licet rõne delicti. ⁊ in glo. Cetez: vtrũ q̃s p̃sumať scire vł ĩgrare statutũ arbitrabiť bonus iudex ex mora quã traxit ĩ ẽra. s. modica vł magna: ⁊ indubio videť q̃ ei⁹ iuramẽto stãdũ sit fm Jo. an. ꝗ sen. ex. c. si ꝗo. ij. Et notãdũ generaliť q̃ q̃ iurãt statuta vł

cõsuetudines loci vl' ecclie fuare ꝓtextu
talis iuramẽti nõ obligant' ad illicita vel
impossibilia vel obuiantia ecclesiastice li
bertati: nec ad ea ꝙ intrẽtio sua referri.

C Ad vltimũ q̃ri põt q̃s iudicat' eẽ transgresso: canonis vel decretalis q̃ eiusdem auctis ẽ cũ canone q̃ diffuse ꝓbat'. xix. di. c. j. ij. iij. ⁊ p totũ. Ad hoc dicendũ fm Hein. boyc. extra de elec. in. c. dudũ. ij. q̃ si q̃ri' de correctis vel retractis p aliũ canonẽ vel decretalẽ postea editũ: tunc cõtraueniẽs nõ ẽ trãsgresso: vt pz. xxvj. di. ca. j. scz vnius vxoris virũ: q̃ ẽ correctũ p. c. sequẽs: ⁊. xxxvj. q. vlti. c. vl. q̃ ẽ correctũ p. c. accedens. extra de rap. nã iuribus cõrrectis nõ ẽ vtendũ. Si vero queris de nõ retractis p aliũ canonẽ: tunc dicendũ q̃ si nõ sunt approbati de moribꝰ vtentiũ tales nõ obseruãs nõ dicit' transgressor: vt ꝓbat'. iiij. di. ¶. leges instituunt cũ ꝓmulgant': firmant cum moribꝰ vtentiũ approbant'. Sicut enĩ moribꝰ vtentiũ ĩcõtrariũ nõnulle leges abrogate sũt ita moribus vtentiũ leges ipe cõfirmant'. Ali' illud Thelesphori pape q̃ decreuit vt clerici general' a q̃nquagesima a carnibus et delicijs ieiunẽt: q̃ q: moribꝰ vtentiũ approbatũ nõ est alit' agentes trãsgressiõis reos nõ arguit: ꝑ ibi. Et hoc sane intelligit' q̃ si venit ꝙtra hmõi canones aucte cõsuetudinis legitime in ꝯrium introducte eo q̃ nõ sunt canones ꝑceptũ vel ꝓhibitionẽ ꝙtinẽtes: imo eẽt trãsgresso: si ꝙtra talẽ cõsuetudinẽ legitimã veniret. xj. dis. in his rebꝰ: de quibus nihil certi statuit scriptura diuina mos populi dei ⁊ instituta maior ꝓ lege tenẽda sunt: ⁊ sicut ꝑuaricatores legũ diuinarꝯ: ita ꝙtẽptores ecclesiasticarꝯ ꝙsuetudinũ cohercendi sunt Si vero ꝯuenit nõ aucte ꝙsuetudinis legitime in cõtrariũ introducte: q: nulla ẽ ꝑ ꝯuenit necitate vrgente: tũc nõ ẽ trãsgresso: q: necessitas legem nõ habet: vt patet extra de consue. c. quanto. ⁊ de conse. di. v. c. discipulos cum per segetes transeundo spicas euellerẽt ⁊ ederẽt ipius christi vox innocẽtes vocat q: coacti fame ꝑ fecerũt: si tũ ꝯuenit voluntarie nõ necitate ⁊ sũt ꝑceptũ vl' ꝓhibitiões ⁊ ex certa scia tãc ẽ trãsgresso: vt. xxv. q. j. c. violatores canonũ voluntarie ⁊c. vide ibidẽ. Si pinde ꝯuenit ex rõnabili cã quã ⁊ si legislator scirẽt nõ decerneret eẽ seruandũ canonẽ: tũc nõ ẽ trangresso: vt pz ex de obser. ieiu. c. ꝙsiliũ. Denique canones ꝑceptũ vl' ꝓhibitiões nõ ꝙtinẽtes ꝑ tũ diffinitiões si nõ sunt moribꝰ vtentiũ approbati: tunc ꝯueniẽs nõ ẽ transgressor: secꝰ tũ si moribꝰ vtentiũ eẽnt approbati. xj. di. c. i his. Sil' si ꝙtinent ꝙsiliũ vel hortationẽ vt pz. iiij. di. c. fi. Fallit tũ in ꝙsilio reuerẽtie q̃ oino tenendũ ẽ: vt pz di. vj. c. testamentũ. Vltimo queri põt qua pẽa trãsgresso: legis vel canonis puniri debeat. Ad hoc rñdet Hein. boyc extra de elec. i c. dudũ. ij. q̃ ꝑ transgressiõe legis q̃s punit' pena sacrilegij: vt ꝓbat'. C. de erogamil'. annone. l. repetita. li. xj. Pro transgressione vero canonis si transgrediẽs credit ecclam romanã nõ hre ptãtem cõdendi canones: tũc punit' vt heretic': vt pz xix. di. c. nulli fas ẽ. vbi glo. Qui dicit romanã ecclam nõ esse caput nec posse condere canonẽ ille ẽ heretic'. Si vero credit romanã ecclam hre ptãtem: sed tũ facit ꝙtrariũ licet mãdata transgredit' nõ tũ ẽ heretic' ꝑ peccat. Si ergo in canone illo ꝙtra quẽ venit ẽ pena certa apposita: tũc ẽ pena depositiõis: vt pz. iiij. di. ¶. vlti. vbi dicitur. Illi qui sacris nesciũt obedire canonibus penit' officio iubeant' carere suscepto: nõ tũ ad ꝑmã offensã deponi debent vt. xxiij. q. iij. c. de illicita. ⁊. ix. q. vl. c. pe.

Cetera: cũ iustis nõ sit lex posita ⁊ qui spũ dei agunt' non sunt sub lege. Quero vtrũ tales etiã obligant' ad legũ obseruãtiã vel canonũ. Ad hoc rñdet Hasper de calõ. in. c. j. de cõsti. in suo cõmento: q̃ tales nõ sunt sub lege vel nõ tenent' ad obseruantiã legũ vel canonũ inuiti sed voluntarij: sic q̃ nõ cogunt' p leges que malos cohercent: sed bñ dirigunt' lege que vult q̃ maior ꝓtãti obediat' nõ obstante ꝑceptõ ꝯrio minorꝯ: xj. q. iij. c. nõ semp. c. iulianus. c. q̃ resistit. ⁊ hoc mõ sunt subiecti ⁊ illã seruãt q̃ hoc vult. s. q̃ lex carnis subiaceat legi spũs: vt pz. xix. q. ij. c. due sunt leges: vna publica alia priuata. Ad laudem dei omnipotentis.

De ꝑceptis veteris ⁊ noue legis: ⁊ vtrum sint dispensabilia:

Sermo preambulus III

Audi israhel ⁊ obseruia vt facias q̃ ꝑcepit tibi deꝰ vt bñ sit tibi. Deu. vj. Spũsanctus p organũ illud singulare moysen loquens his verbis. Circa diuina precepta tria tangit ꝓncipaliter. Prio nãq̃ ostendit q̃ audienda sũt hilarit' cũ dic': Audi israh: hoc ipm in eodẽ li. frequẽter ingemi nans. Mimiꝯ cũ ꝑcepta naturã laplã releuẽt curãdo vuln' peccati merito christi mentẽ quoq̃ rõnalẽ ad vite pfectionẽ eleuent: ⁊ de vita btã certificent. Scõdo tangit q̃ sunt retinẽda memoralit' cũ addit: Et obserua. Ali' psequit'. Erũtq̃ vba ꝑ q̃ ego ꝑcipio tibi hodie i corde tuo ⁊ narrabis ea filijs tuis ⁊ meditaberis sedẽs in domo tua ⁊ ambulãs in itinere dormiẽs atq̃ ꝙsurgẽs: nec solũ corde sed etiã opere pficiẽda. Ali' subdit: Et ligabis ea q̃si signũ in manu tua: erũtq̃ ⁊ monebũt' inter oculos tuos: scribesq̃ ea in limine ⁊ ostijs domꝰ tue. In themate quoq̃ cãm hoc adiungit dicens: Ut facias q̃ ꝑcepit tibi dñs. Tertio ostdit q̃ obseruata precepta a deo sunt ꝑmianda eternalit' cum subinfert ⁊ bñ sit tibi. Audi igit' israh ⁊c.

A Ad euidẽtiã aũt huiꝰ themat' prio q̃ri põt: vtrũ oẽs hoies erãt obligati ad obseruantiã ꝑceptoꝯ legis veteris: ꝑserim cũ ō: Deut. xxvij. Maledictꝰ qui nõ permanet in sermonibus legis huiꝰ: nec eos pficit ope. Mimiꝯ quicũq̃ subijcit' alicui regi necessario sequit' q̃ subdat' etiã illius legi: sed lex vetꝰ data ẽ a deo q̃ est rex oẽs terre: vt ō: in pã. Ad hoc rñdet doc. sãctꝰ ꝑma 2ª. q. xcvj. q̃ lex vetꝰ manifestabat ꝑcepta legis nature ⁊ superaddebat q̃dã ꝓpria precepta. Quantũ igit' ad illa q̃ lex vetus continebat de lege nature oẽs tenebant' ad obseruãtiã veteris legis: nõ q: erant de veteri lege: ꝑ q: erant de lege nature q̃ lex scripta ẽ naturalit' in cordibus hoim ⁊ manifestabat' deo dilect' instructiõe angeloꝯ Dicit enĩ Diony. iiij. c. cel. hierar. q̃ multi gentilium p angelos fũt reducti in deũ: sicut Job ⁊ siles q̃ legẽ nature pfectissime obseruabãt. Unde apls Ro. ij. dicit q̃ gentes q̃ legẽ non hñt naturalit' ea q̃ legis sunt faciũt: ꝑ quãtũ ad illa q̃ lex vetꝰ superaddebat nulli tenebant' nisi ꝓpls iudeoꝯ: cuiꝰ rõ est: q: data tũ fuit ꝓpio iudeoꝯ vt quãdã ꝓrogatiuã sanctitatis obtineret, ꝓpter reuerentiam christi q̃ ex illo ꝓpio nascituꝰ erat. Que cunq̃ vero statuunt' ad spãlẽ aliquorũ sãctificationẽ nõ obligãt nisi illos: sicut ad quedã obligant' clerici qui dtuino mancipãt' ministerio. ad q̃ laici nõ obligant': similit' religiosi ex sua pfessiõe obligant' ad que seculares nõ obligant'. Ali' iudei quadã pfessiõe vtebãt'. vt pz Deu. xxvij. Profiteo: hodie coã dño ⁊c. Sic ẽt rex aliquãdo q̃dã instituit suis ministris familiarib' ad q̃ ceteri nõ obligant'. Notandum tũ q̃ gentiles admittebant' ad obseruantiã legis: vt pz Exo. xij. vbi dr: Si quis pegrinoꝯ in vram voluerit transire coloniã: ⁊ facere phase dñi circumcidetur prius omne masculinũ eius ⁊ tunc rite celebrabit: eritq̃ sicut indigena tre: ⁊ hoc iõ: q: pfectiꝰ ⁊ securius salutẽ cõsequebant' sub obseruãtijs legis q̃ sub sola lege naturali: sicut ⁊ nũc laici trãseunt ad clericatũ ⁊ seculares ad religionẽ q̃ quis absq̃ hac saluari possint. Verũtũ cũ venit plenitudo temporis: plenitudo grẽ christ' apparuit ⁊ habitauit in nobis qui filijs gratie donans legem libertatis: abstulit illud iugum graue legis seruilis decernens ad illam suos minime obligari: decetero ꝓut apostoli spiritu sancto plenius instructi responderũt. Act'. xv. his qui voluerũt in christo baptizatos inducere ad obseruãtiã legis: Quid temptatis deum imponere iugum sup ceruicem discipulorũ q̃d neq̃ nos neq̃ patres nostri portare potuimꝰ: sed per gratiaꝯ iesu christi credimus saluari sicut ⁊ illi. Mimirum cum dicit rabbi moyses q̃ in veteri lege erant ducenta. xviij. precepta affirmatiua: q: tot ossa dicunt' esse in corpore humano ad designandũ q̃ de omnibus membris debet homo seruire deo ⁊ bene operari. Precepta vero negatiua siue ꝓhibitiua fuerunt fm eundẽ trecenta. lxv. quia tot sunt dies in anno ad designandum q̃ nullo die homo debet transgredi legem: ita q̃ precepta veteris legis i vniuerso erant quingenta. lxxxiij. ⁊ sic multo grauius erat ista seruare q̃ precepta noue legis: ita q̃ dominus diceret omnibus iudeis: Venite ad me oẽs qui laborat' ⁊ onerati estis ⁊ ego reficiam vos. Sequitur. Iugum enim meum suaue est ⁊ onus meum leue. Hinc etiam dicit' prima Job. v. Hec est charitas dei: vt mandata eius custodiamus: et mandata eius

grauia nõ sunt: vñ dicit: Hic est charitas dei: qz charitatẽ dei hãti dei pcepta sũt facilia: ꝑ nõ habẽti sunt difficilia. Sicut Aug⁹. exemplũ ponit de aue sine plumis cui difficile ē volare: habẽti ẋo facile: similiter habẽti puersã volũtatẽ mãdata videnť difficilia q̃ charitatẽ hãti sunt facilia. Sz ne habeas qd causeris nec q̃ras velamẽ excusatiõis: dico q̃ cuilibet non hãti charitatẽ facile ē eã hre: qz de⁹ semp parat⁹ ē eã dare cuiq̃ se disponẽti eã recipere vt etiã exẽplariter pz in cesario de q̃ dã puella seculari vaga ⁊ luxuriosa: q̃ rapta ad iudiciũ vidit multos ad supplicia dãnari: tũc iudicẽ supplicť orans rũsum accepit: Quid me oras: da mihi minimũ digitũ tuũ ⁊ ego dabo tibi man⁹ meas. q̃ si dicat: Da mihi modicã fidẽ q̃ te emendes ⁊ ego dabo tibi grãm. Uã dominus Deuť. xxx. Mandatũ qd̃ ego pcipio tibi hodie nõ ē sup te nec pcul a te positũ nec in celo sitũ: ꝑ in xta te ē valde fmo meus in ore tuo ⁊ in corde tuo: vt facias illum. Ex quib⁹ pz q̃ obseruantia pcepto ẋ ē in nra ptãte. Secũdo igiť queri põt: vtrũ ꝗ dei pcepta sunt merito seruãda pſertim cũ dicit Dauid. Tu mãdasti mãdata tua custodiri nimis: adijciẽs penas diuersas in lege veteri cõtẽnentib⁹. Ad hoc rñdet Asteñ. li. j. ti. iij. arti iiij. q̃ pcepta diuina merito sũt seruãda: qd̃ pz pmo ex pte dei cui⁹ aucte nulla maior ē. ps. Tu solus altissim⁹ sup oẽm terrã: ipe ē eñ dñs nr̃ iure creatiõis: iure gubernatiõis ⁊ iure redemptiõis. Exo. xx. Ego sũ dñs de⁹ tu⁹. ecce primũ: qui eduxi te de terra egypti: ecce secũdũ: ⁊ de domo seruitutis: ecce tertiũ. Si ꝗ filij rechab tã arduã obedientiã exhibuerũt suo pri. O qd faciet vilissima creatura suo creatori ⁊ redẽptori. Nã legiť Hiere. xxxv. q̃ filij rechab Hieremie ad iussũ dñi vinũ ponẽti ⁊ ad potũ inuitati: rñderũt. Nõ bibem⁹ vinũ qz ionadab filij⁹ rechab pr̃ nr̃ pcepit nobis dicẽs: Nõ bibetis vinũ vos ⁊ filij vri vsq̃ in sempiternũ ⁊ domos nõ edificabitis ⁊ semẽtez nõ seretis ⁊ vineas nõ plãtabitis nec habebitis sed in tabernaculis habitabitis cũctis dieb⁹ vris. Sequiť. Obediuimus ꝗ voci ionadab filij rechab pris nri in omnib⁹ q̃ pcepit nobis ita vt nõ biberemus vinũ cũctis dieb⁹ nris nos ⁊ mulieres nostre filij ⁊ filie nre ⁊ nõ edificauimus domos ad habitãdũ ⁊ vineas ⁊ agrum ⁊ sementẽ nõ habuim⁹ ⁊c. vide si placet. Secũdo pz ex pte nostri qz mandatorũ obseruatio ē nobis fructuosissima ad adipiscẽda dona spũalia. In lege ẋo veteri tãq̃ pl'o rudi etiã tpales benedictiões pmittebanť obseruantib⁹ ⁊ maledictiões trãsgredientib⁹: vt pz Deuť. xj. vbi ꝛ. En p pono in cõspectu vro hodie bñdictionez ⁊ maledictionẽ: bñdictionẽ si obedieritis mandatis dñi dei vri q̃ hodie p̃cipio vobis: maledictionẽ si nõ audieritis. Sz in lege gre q̃ pfectior ē spũales dũtaxat bñdictiões ⁊ maledictiões ponunť in retributionẽ a deo q̃ pcepta ꝛtẽnens plerũq̃ psperitatib⁹ erigiť: ꝛseruãs aũt aduersitatib⁹ angiť: vt ãmirans. ps. diceret: Ecce ipi pctores ⁊ abũdãtes in seculo obtinuerũt diuitias: ⁊ dixi q̃ sine cã ⁊c. Est tamen eorũ obseruãtia nobis sũme necessaria: qz ꝛ: Matth. ix. Si vis vitã ingredi serua mandata. Est inquã eorũ transgressio periclosissima. ps. Maledicti qui declinant a mãdatis tuis: illa scz maledictione: Ite maledicti in ignẽ eternũ. Hic dominus posuit nos inter paradisũ ⁊ infernũ vt sciam⁹ nos nõ aliter posse paradisũ ingredi vel infernũ euadere nisi p obseruãtiã mandatorũ: nec putem⁹ q̃ illa pcepta pſertim. x. filij isrl' dũtaxat p se suscepeřt sed etiã p posteris suis: qz ligabãt omẽs ptes ⁊ absentes ⁊ futuros: fm q̃ dicť Deuť. xxix. Nõ solũ vobis ꝗ fedus fero ⁊ hic mãdata ꝛfirmo: ꝗ cunctis ptibus ⁊ absentib⁹: ⁊ iõ pcepit pribus dñs vt instruerẽt in eis filios: vt pz in ps. lxxvij. Quãta mãdauit pr̃ib⁹ nr̃is notũ facere ea filijs suis vt cognoscat generatio altera: ne scz ptendãt excusationẽ ignorãtie. Tertio deniq̃ ptz ex pte iporũ mãdatorũ q̃ sũt irreẽhensibilia nihil irrõnabile cõtinẽtia. ps. Lex dñi imaculata cõuertẽs aĩas testimoniũ ⁊c. p totũ. ⁊ Ro. vij. Lex qdem sctã ⁊ mãdatũ sctm ⁊ iustũ ⁊ bonũ.

Tertio pinde q̃ri põt. Utrũ pcepta dei sunt dispensabilia pſertim cũ sic hõ se hz ad legẽ humanã: sic de⁹ se hz ad legẽ diuinit⁹ datã: ꝗ hõ dispensare põt in preceptis legis q̃ hõ statuit: ꝗ videť q̃ ⁊ deus. Hinc etiã furtũ qd̃ oĩbus phibuit filijs isrl' in egressu de egypto pcepit: ⁊ qui homicidiũ phibuit abrãã de filicidio mãdauit: silr ⁊ Ozee ad meretricẽ accedere mãdauit qui tũ fornicationẽ phibuit. Ad ꝗ rñdet sanctus Tho. scda 2ᵉ. q. xcviij: q̃

tunc in pceptis dz fieri dispensatio cũ incurrit aliq̃s casus pticularis in q̃ si ẋbũ legis obseruеť intentioni legislatoris cõtrariať. Intentio aũt legislatoris cuiuslibet ordinať: Primo quidẽ ⁊ pncipaliter ad bonũ cõe. Scdo vero ad ordinẽ iustitie ⁊ virtutis: fm quẽ bonũ cõe ꝛseruať et ad ipm pueniť. Si q̃ denť ꝗ pcepta que ꝛtineant ipam ꝛseruationẽ boni cõis et ipm ordinẽ iustitie ⁊ virtutis: hmõi pcepta ꝛtinẽt intentionem legislatoris ⁊ iõo sunt indispensabilia: puta si poneret hoc pceptũ q̃ nullus destrueret rẽpublicam: nec pderet ciuitatẽ hostibus: nec faceret aliq̃d iniuste vel male: hmõi pcepta sunt indispensabilia: ꝗ illa pcepta q̃ tradũť tãq̃ ordinãtia ad ista pcepta: dispensabilia sunt inq̃tũ p dispensationẽ in aliquibus casib⁹ nõ fieret piudiciũ pmis pceptis q̃ ꝛtinent intentionẽ legislatoris: vt si statueret q̃ singulis nocib⁹ p vices vigilarent aliq̃ ad custodiã ciuitatis obsesse: ⁊ fieret cũ aliquib⁹ dispensatio pter maiorem vtilitatẽ. Pcepta ꝗ nature q̃ continent legislatoris intentionẽ nõ sunt dispẽsabilia: ⁊ pcepta decalogi q̃ sumiť ex lege nature: fm q̃ ꝛtinent etiã intentionẽ legislatoris. Nã pcepta pme tabule q̃ ordinãt ad deũ ꝛtinẽt ipm ordinẽ ad bonũ cõe ⁊ finale qd̃ de⁹ ē. Pcepta ẋo secunde tabule ꝛtinẽt ipm ordinẽ iustitie inter hoĩes obseruãde: vt scz nullũ fiat indebitũ ⁊ cuilibet reddať debitũ: ⁊ fm hãc rationẽ sunt indispensabilia: nec a deo nec ab hoĩe: qz dicit aplus. ij. ad Timoth. ij. q̃ deus fidelis permanens nõ põt seipm negare: negaret enim seipsum si ordinem sue iustitie auferret cum ipse sit ipa iustitia. Unde prohibeť ĩ decalogo hominis occisio fm q̃ habet rõnem indebiti: qz sic ꝛtinet ipam rõnem iustitie: ⁊ lex humana nõ põt hoc cõdere q̃ hõ indebite occidať: ꝗ qz malefactores vel hostes reipublice occidi nõ ē indebitũ: iõ nõ ꝛtrariať pcepto decalogi: nec ē homicidiũ qd̃ illo pcepto phibeť: vt dicit Aug⁹. ĩ pmo ꝛ li. ar. Silr si auferat alicui qd̃ suũ erat si debitũ ē qd̃ ipm amittat: hoc non ē furtũ vel rapina q̃ pcepto decalogi phibenť: ⁊ iõo q̃ filij isrl' pcepto dei tulerunt egyptiorũ spolia nõ fuit furtũ qz hoc eis debebatur ex snia dei. Silr abrãam cũ ꝛsensit occidere filiũ nõ ꝛsensit in homicidiũ qz debitũ erat ei occidi p mandatũ dei q̃ ē dñs vite ⁊ mortis: q̃ p petis pmi parẽtis oĩbus infligit penã mortis cui⁹ snie si sit hõ executor aucte diuina nõ erit homicida. Similiter ⁊ Ozee accedens ad mulierẽ fornicariã vel adulterã nõ ē mechat⁹ nec fornicatus: qz accessit ad eã q̃ sua erat fm mãdatũ diuinũ q̃ ē auctor institutiõis mrĩmonij. Uñ vt quidã volunt accepit eã ĩ vxorẽ. Sic ꝗ pcepta q̃tũ ad rõnẽ iustitie quã ꝛtinẽt sunt immutabilia: sed q̃tũ ad aliquã determinationẽ p applicationem ad aliquos actus: vt scz hoc vel illud sit homicidiũ furtũ vel adulteriũ aut nõ: hoc ē mutabile: qñq̃ sola aucte diuina in his q̃ a solo deo sunt institutа: sicut in matrimonio ⁊ alijs hmõi: qñq̃ etiã auctoritate hũana sicut in his q̃ sũt cõmissa hoĩm interdictioni: qz q̃tum ad hoc hoĩes dei vicem agũt nõ q̃tũ ad oĩa. Deniq̃ queri põt: vtrũ oĩs lex positiua obliget in foro cõscie: pſertim cũ ꝛ: pcipue de iure canonico: Qõcunq̃ ligaueris ⁊c. Ad hoc dicendũ q̃ qñ lex non inducit pctm̃ nec nutrit ꝗ ordinat ad bonũ cõe: tũc obligat ēt in foro ꝛscie: qz tunc ab eterna lege deriuatur: ⁊ tales leges de⁹ p imperatores ⁊ reges tribuit. Notandũ tñ fm Tho. pma 2ᵉ. q. xcvj. Lex humana iusta ē ex fine qñ ordinať ad bonũ cõe: ⁊ ex aucte qñ non excedit ptãtem cõdentis: ⁊ ex forma quã do fm qualitatẽ pportiõis subditis onera pponit ĩ ordine ad bonũ cõe. Cũ enim qlibet hõ sit ps multitudinis: hoc ipsum qd̃ ē ⁊ qd̃ habet ē multitudinis: sicut ⁊ q̃libet ps id qd̃ totiť ē. Sicut ergo natura infert aliq̃d detrimẽtũ pti vt saluet totũ: sic talis lex humana pportionabiliť inferens onera pter bonũ cõe iusta ē ⁊ obligat in foro ꝛscie. Ecõtra: lex iniusta est ex fine qñ onus pter vtilitatẽ cõem nõ ipo nitur sed forte pter gliam ⁊ cupiditatem imponentis: vel ex aucte qñ se extendunt vltra ptãtem facientis: vl' ex forma qñ subditis inequaliter imponunt onera: vl' inequaliter ad bonum cõe ordineť: ⁊ tales nõ sunt leges sed violentie: nec obligant in foro ꝛscie nisi forte pter scandalũ vitandũ ⁊ tribulationẽ: pter qd̃ hõ tunc iuri suo cedere dz: iuxta illũ Matt. v. Qui angariauerit te mille passus: ⁊ qui abstulit tibi tunicã. Esset etiã iniusta si pcipe ret id qd̃ ē ꝛtra legẽ diuinam: ⁊ tunc deo magis q̃ hominibus obediendum ē. Ad laudem dei omnipotentis.

De decē ꝓceptis ⁊ quō christ⁹ illa per legem gratie perfecit ⁊ adimpleuit: Sermo preambulus IIII

Audi israhel ⁊ ob-
a serua. Deuē. vj. Iā ꝓsequēdo de ꝓceptis decalogi. Sciendū q̄ fm aplm plenitudo legis ē dilectio: ⁊ iō oia ꝓcepta ⁊ eoꝝ ad impletio salutifera originaliter emanāt a radice charitatis tā q̄ a fontali suo principio ⁊ in ipam vltie ordinanē tanq̄ in finē ⁊ terminū cōpletiuum: qō sic ptz. Nā ꝓcepta prie tabule q̄ sūt tria: vt dicit glo. ij. xxxij. q. vij. i. c. qd in omnib⁹. emanāt a dilectōe dei ⁊ finaliter nos ordināt in deū. Preceptа xo secūde tabule emanāt a dilectōe ꝓximi ⁊ finaliē nos ordināt respectu ꝓximi. Pro q̄ notādū q̄ pfecta dei dilectio prio mētē vnit dīne ptāti ⁊ vnitati: q̄ pfecta dei dilectōe sic hō vnit deo q̄ oēs actiōes suas in dei laudē refert ⁊ honorē potētiā eius cū obsequio venerādo ⁊ vnū deū fidelē credēdo: q̄ ad primū mādatū q̄ referē ad prem. Hinc Exo. xx. ⁊ Deuē. v. precipit: Nō habebis deos alienos coā me: vl nō facias tibi sculptile nec oēm silitudinē. In q̄ fm Aug. includit q̄libet obsequū opis deo necēsium exhibendū. Secō p eā oēs locutiōes suas refert in honorē deifice veritatis: ⁊ sic ordinat ī reuerētiā oris q̄ debet diuine xitati q̄ ad psonā filij et sic ē secūm ꝓceptū. s. Non assumes nomen dei tui inuanū. Tertio p eā oēs affectōes suas refert in honorē dīne bonitatis eidē p amorē pfectū suauissime inherēdo quo ad tertiū mandatū q̄ ī deuotiōe cordis implet q̄ debet dīne bonitati: q̄ ad personā spūssancti: ⁊ includit in illo. Sabbata scīfices. Pro q̄ alia ꝓcepta emanant a pfecta dilectōe ꝓximi: sic ꝓz. Constat enī q̄ qui ꝓximū suū pfecte diligeret tpm libenē honoraret ⁊ ei necessitatib⁹ studiose subueniret ⁊ nunq̄ nocumētū aliq̄ sibi inferret nec corde nec ore nec ope: ⁊ in his ēcludūt ꝓcepta secūde tabule: ⁊ b ꝓcepta decalogi data explicite p legē nature sūt in corde cuiuslibet hoīs īplicite naturalē insēpta: q̄ illud ꝓceptū legis nature Q̄ tibi nō vis fieri alteri ne feceris: includit ī se oia ꝓcepta negatiua: vt nō occides: nō furtū facies ⁊c. Uñ ad maiorē euidentiā sciēdū q̄ hō ordinat ī ꝓximū duob⁹ modis. Prio mō ī bñficētia: vt bona q̄ pōt ī ꝓximū īpendat: ⁊ sic ē q̄rtū ꝓceptū. s. Honora prem ⁊ matrē. Secūdo mō ī innocētia: vt ꝓximo nihil iniuste īferat nec noceat: qō fieri pōt tripliciter. Prio ope q̄ q̄s ꝓximo nocet vel ī ꝓpria ꝓsōa: ⁊ qō ē q̄ntū ꝓceptū. s. Nō occides: vel in psona ꝓiuncta: ⁊ qō ē sextū ꝓceptū scz Nō mechaberis: vl ī inferiori suba: ⁊ qō ē septimū ꝓceptū. s. Nō furtū facies. Secō q̄s infert nocumētū ore: ⁊ qō ē octauū ꝓceptū. s. Non falsū testimoniū da. vbi fm Aug⁹. phibē oē mēdaciū īplicite ⁊ oē nocumētum oris respectu ꝓximi. Tertio q̄s infert nocumētū ꝓximis q̄tū in se ē corde. s. qñ cogitat malū ⁊ primus duplicit. Uel hoc est respectu rei rōnalis ⁊ ⁊ hoc ꝓcipit: Nō ꝓcupisces vxorē ꝓximi tui: vel respectu rei irrōnalis: ⁊ ⁊ b ē decimū ꝓceptū. s. nō ꝓcupisces rē ꝓximi tui. Hic q̄rī pōt: vtrū oia ꝓcepta veteris legis moralia reducanē ad decē ꝓcepta decalogi: ꝑsertim cū pria ⁊ principalia legis ꝓcepta sūt. Diliges dām deū tuū ⁊ diliges ꝓximū: vt dr Matth. xxij. sed ista duo nō videnē ꝓtineri inter ꝓcepta decalogi. Ad b rñdet doc. sanctus ꝓma 2ᵃ. q. xcviij. q̄ ꝓcepta decalogi differūt in hoc ab alijs legis ꝓceptis: q̄ ꝓcepta legis decalogi p semetipm de⁹ dr ꝓpio proposuisse. Alia xo ꝓcepta ꝓposuit ꝓpio p moysen: Illa g ꝓcepta ad decalogū ptinēt quorū noticiā hz hō p seipm a deo: hmōi xo sūt illa q̄ stati ex fide infusa diuinit⁹ innotescūt: ⁊ iterū illa q̄ stati ex ꝓncipijs cōibus modica ꝓsideratōe cognosci pōt. Inter ꝓcepta igit decalogi nō cōputanē duo genera ꝓcepto⁹. s. illa q̄ sūt ꝓma ⁊ cōia q̄rū nō oportet aliā editionē ēē nisi q̄ sūt scripta in rōne naēali q̄ sī p se nota rōni vel p naturā vel p fidē: vt ꝓcepta de dilectione dei ⁊ ꝓximi: q̄ tū ꝓtineē ī decē ꝓceptis: sicut ꝓncipia ī ꝓclusionib⁹ ꝓximis: ita q̄ oia ꝓcepta decalogi ad illa duo referunē sicē ꝓclusiōes ad cōia ꝓncipia. Secō inter ꝓcepta decalogi nō cōputanē illa q̄ p diligentē inquisitionē sane inueniunē ratiōi ꝓuenire: hec enī ad ꝓpīm a deo pueniunt mediante disciplina sapientis. Cū enī rō debiti in alijs xtutib⁹ ē magis latens q̄tū iusticia: ⁊ō ꝓcepta de actib⁹ alia⁹ xtutis nō sunt ita nota ꝓpio: sicut ꝓcepta ō actibus iusticie. Hinc act⁹ iusticie specialiter cadunt sub ꝓceptis decalogi q̄ sunt ꝓma

legis elemēta. Actus vero aliarū xtutū nō: q̄ indigent maiori explanatiōe ⁊ informatiōe sapientis: illa tū q̄ p sapientes cognoscunē ꝓtinenē etiā in ꝓceptis decalogi licet ecōuerso. s. sicut ꝓclusiōes ī ꝓncipijs. Secō queri pōt cū q̄dā ꝓcepta sint affirmatiua ⁊ q̄dā negatiua. Que ē dria inter obligationē ꝓceptoꝝ affirmatiuoꝝ ⁊ phibitionē negatiuoꝝ. Ad b rñdz Asten. li. j. ti. ij. arti. ij. q̄ ꝓceptū affirmatiuū q̄ō restricto noīe solet dici ꝓceptum obligat semp. i. oī tpe ß nō ad semp. i. ad oē tēpus: ⁊ hoc intelligē tā de ꝓceptis decalogi q̄ iuris naturalis. Verbi grā: Honora prem tuū ⁊ ma. t. ꝓceptū ē affirmatiuum q̄ō me obligat semp: q̄: semp teneor honorare prem: sed nō ad semp honorandū: q̄: hoc nō ēt expediēs nec possibile: sed tm cū oportunitas occurrit ⁊ tempus req̄rit. Preceptū xo negatiuum obligat semp ⁊ ad semp: sicut nō mechaberis: q̄ semp teneor: ⁊ q̄cunq̄ tpe nō mechari. Mixt cū ꝓcepta negatiua sint de ptis que p se mala sunt nec bñ fieri pōt: vt pz ex de iureiuran. c. ⁊ si christ⁹. x. q. dā. Et p tāto dicit q̄ poti⁹ dz quis oia mala pati q̄ malo ꝓsentire. xxxij. q. v. c. ita ne. Sed precepta affirmatiua nō obligāt ad semp ß cuz debitis circūstātijs: immo propter indebitas circūstantias q̄s excusat ab illozū obseruantia: ita q̄ interdū filij⁹ dicere pōt Imo dz parētib⁹ non noui vos. xcij. di. c. diaconi. Ulti. vide pulchrū pcessū ⁊ glosam: ⁊ sic excusat a ꝓcepto de honorādis parētib⁹. Hui⁹ rō ē q̄: ꝓcepta affirmatiua inducūt ad actus virtutū: ß act⁹ xtutum nō bñt fieri q̄libet mō sed obseruatis debitis circūstantijs q̄ req̄rūt ad hoc q̄ sit actus xtuosus: scz vt fiat: vbi: qñ ⁊ quō debet. Ne vero circūstantie ꝓsideranē p prie ꝓpter finē qui ē bonū xtutis. iij. di. c. facte sunt aūt leges. vbi g cessat circumstātia sine q̄ nō pueniē ad bonū virtutis: tūc obmittit obseruātia ꝓcepti sine pctō. Verūtū interdū circūstantie cessatio non tollit bonū virtutis licet ꝓpter hoc non pfecte attingit: ⁊ sic dicit phs. ij. Ethi. q̄ si parū discedat a medio nō ē ⁊ virtutez: sed si multū tūc corrūpit virt⁹ ī suo actu.

Tertio q̄rī pōt vtrū pcā que fiunt ⁊ ꝓcepta ꝓme tabule graniora sint q̄ ⁊ ꝓcepta secūde tabule vel ecōuerso. Ad b rñdet sanct⁹ Tho. in q̄libet q̄ formal rō peti mortalē auersiōe a deo ꝓlistit: Si enī essz inordinata ꝓuersio ad bonū cōmutabile sine auersione a deo nō ēēt pctm mortale. Cū igit ꝓcepta prie tabule fm se directe ordinētur hoīez ī deū: ⁊ iō dicāt ad dilectionē dei ptinere: iō pctā q̄ sūt ⁊ ꝓcepta ꝓme tabule p se īportāt auersionē a deo. Pctā xo q̄ sunt ⁊ ꝓcepta secūde tabule: p se q̄dē deordinant nos ꝓncipalit circa bona cōmutabilia: circa q̄ ordinamur p ꝓcepta secunde tabule: ex ꝓseqñti xo deordinant nos a deo. Nūc aūt in vnoquoq̄ genere potissimū. i. qō p se ē: ⁊ iō pctā q̄ sunt ⁊ ꝓcepta prime tabule fm gen⁹ suū sunt grauissima in genere pctōꝝ. Quarto queri pōt: vtꝝ lex noua legē veterē ⁊ decalogū impleat: iuxta qō iniuere videt dñs Matth. v. dicens: Nō veni legē soluere sed adīplere. Ad qō rñdet sanct⁹ Tho. ꝓma 2ᵃ. q. cv. q̄ lex noua cōpatur ad legē veterē sicē pfectū ad īpfectū. Oē aūt pfectū adīplet qō īpfecto deest: ⁊ fm hoc adimplet legē veterē in q̄tū supplet illō qō lege veteri deerat. In lege enī veteri duo pōt cōsiderari. s. finis ⁊ ꝓcepta in lege cōtenta. Finis aūt cuiuslibet legis ē: vt hoīes efficianē iusti ⁊ virtuosi: vñ ⁊ finis veteris legis erat iustificatio hoīm: quā quidem lex vet⁹ efficere nō poterat ß q̄busdā ceremonialib⁹ fact⁹ figurabat ⁊ xbis ꝓmittebat: ⁊ q̄tū ad b lex noua legē veterē implet: iustificādo xtute passiōis christi. Et b ē qō apls dicē Ro. iij. qō īpossibile erat legi de⁹ filiū suū mittēs ī silitudinē carnis pcti dānauit pctm ī carne: vt iustificatio legis adīpleret in nobis. Q̄ō si q̄ritur quō lex noua iustificat. Dicendū q̄ ad eā duo pertinent. Unū quidē principaliter scz ipa gratia spūssancti interius data: et q̄tū ad hoc iustificat. Hinc etiā dicit lex gratie. Uñ Aug⁹. in li. de spū ⁊ lra dicit ibi. s. in veteri testō lex extrinsecus posita ē qua iniusti terrerenē: b. s. in nouo testō intrinsec⁹ data qua iustificarenē. Secundario xo documenta fidei ⁊ ꝓcepta ordinantia affectum bñonū ⁊ hūanos act⁹ et q̄tū ad b lex noua nō iustificat. Uñ apls ij. Coꝝ. iij. Lra occidit: spūs aūt vinificat qō Aug⁹. exponit ī li. de spū ⁊ lra dicens: q̄ per lram intelligit quelibet scīptura eē hominis existens etiā moralū preceptorum qualia cōtinenē in euangelio. Unde etiam l. ttera euangelij occideret nisi interius grā fidei sanat q̄ eēt: ⁊ sic lex noua veterē adimplet q̄tū ad adeptionē finis.

Secō veterē adimplet q̄ ⁊ um ad ꝓcepta ī lege cōtenta: q̄: dñs ordinauit quō prece

pra veteris legis tutius seruarent. Nā lex vet. statuit q̃ nullus piurare: ⁊ hoc tutius ꝓseruat si penit. a iuramento abstineat: nisi in casu necitatis: sic etiā dns moderauit diuortium p libellū repudij. Siliter etiā ꝓhibuit legē taliōis. Matth. v. Taxauit enim lex modū vindicte vt nō ꝓcedet ad īmoderatā vindictā a q̃ dns pfectius eā remouit quē a vindicta penit. abstinere monuit: sic circa odium inimicorum remouit falsū intellectū phariseorū nos monens vt odio haberet culpa nō psona.

Ad maiorē ītellectū sciēdū fm tho. ibidē. q. cvj. q̃ dns circa illa legis p̄cepta addimpletionē apposuit in q̃b. scribe ⁊ pharisei rectū intellectū nō habebāt: ⁊ ꝗ̃ contingebat p̄cipue circa tria precepta decalogi. Nā circa ꝓhibitionē adulterij ⁊ homicidij putabāt solū actū exteriorē prohiberi nō aūt interiorē appetitū: q̃d magis credebāt circa adulteriū ⁊ homicidium q̃ circa furtū ⁊ falsū testimonium: qz mot. ire tēdēs in homicidiū ⁊ mot. ꝓcupiscentie tēdēs in adulteriū videt esse nos aliqualr a natura: nō aūt appetit. iurādi vel falsū testimoniū dicendi. Circa periurium vero falsum habebant intellectū credētes periuriū quidem esse pctm: iuramētū aūt p se et appetēdū ⁊ frequentandū eo q̃ videt ad dei reuerētiā ptinere: ⁊ ī ō dns his trib. addidit ⁊ īpletionē apposuit: vt pz Matth. v. Siliter circa p̄cepta iudicialia duplicit errabāt. Pria qz q̃dā in lege moysi tradita tā q̃ pmissiones estimabāt eē p se iusta. s. repudiū vxoris vsura ab exnēis: ⁊ ī ō dns repudiū vxoris ꝓhibuit. Matth. v. Et vsuras accipiōnē. Luc. vj. dicēs: Date mutuū nihil inde sperantes. Alio mō errabāt credētes quedā q̃ lex vet. instituerat faciēda propter iusticiā eē exequēdā ex appetitu vindicte ⁊ ex rex tēporaliū cupiditate vel ex inimicorū odio ⁊ hoc in trib. p̄ceptis: nā appetitū vindicte credebāt eē licitū propter p̄ceptū datū de pena taliōis: q̃d quidē fuit datū vt iusticia seruaret nō vt hō vindictā q̃reret: ⁊ ī ō dns ad hoc remouēdū docet animū hoīs sic debere esse paratum: vt si necesse sit etiā parat. sit plura sustinere. Motū aūt cupiditatis estimabant eē licitū ꝓpter p̄cepta iudicialia ī q̃ bus mandat restitutio rei ablate fieri etiam cū aliqua additiōe q̃d lex mandauit ꝓpter iusticiā obseruandā nō vt daret cupiditati locū: ⁊ ī ō dns docet vt ex cupiditate nra nō reputem. sed parati simus: si necesse fuerit etiā ampliora dare. Motū vero odij credebāt esse licitū ꝓpter precepta legis data de hostiū interfectiōe: q̃d quidē lex statuit ꝓpter iusticiā implendā nō ꝓpter odia exaturāda: ⁊ ī ō dns docz vt ad inimicos dilectionē habeam. ⁊ parati sim. si op. fuerit etiā benefacere fm p̄ationē animi. Tertio dns adipleuit p̄cepta legis supaddēdo q̃dā pfectiōis cōsilia: vt pz Matth. xix. vbi dns dicenti se p̄cepta veteris legis seruasse: rndit: vnū tibi deest: si vis pfect. eē vade ⁊ vēde oīa q̃ habes ⁊c. que tñ ꝓsilia nō importāt necessitatē sed in eorū optione ponunt quibus dat: ⁊ ī ō ꝓuenient in noua lege que lex libertatis ē: sup p̄cepta sūt addita q̃dā ꝓsilia: nō aūt in veteri lege q̃ lex seruitutis erat. Verūtñ licet q̃tū in se ponant in optiōe tñ nō mediocriter peccāt q̃ speciali grā ad q̃ vocati pficere dissimulant: magnū enim pctm committit vbi positū sanctū deserit: vt pz. xx. q. j. c. puelle.

De p̄ceptis decalogi: Semōes fris Heinrici herp: felicit īcipiūt.

Sermones de primo p̄cepto.

De adoratōe latrie: hypdulie: dulie ac de reliquijs venerationeq̃ sanctorum: Sermo primus.

Non habebis deos alienos coram me. Nō faciēs sculptile nec oēm similitudinē q̃ in celo ē desursū ⁊ q̃ in terra deorsū: nec eorum que sūt in aq̃s. Non adorabis ea neq̃ coles: Exo. xx. q̃ sūt xba primi precepti. Ad cui. euidētiā q̃ri pōt. Vtrū istud p̄ceptū ꝓuenient tradat pſertim cuz ptineat ad religionē. Dicit enim religio a religādo ea q̃ sunt diuini cult.: reelegit enim ea q̃ ad diuinū cultū ptinēt. Sz religio cum sit vna virt. vnū actū hz. In q̃ xo p̄cepto ꝓhibent tres act.: vt pz intuēti. Ad q̃ rndet sctūs Tho. 2ª 2ᵉ. q. cxxij. q̃ ad legē ptinet hoīes facere bonos: hinc oportet p̄cepta legis ordinari fm ordinē generatiōis: q̃ scz hō fit bon.: in q̃ ordine duo sūt attendēda. Primū ē q̃ ꝓma ps ꝓstituat sic in generatiōe aīalis ꝓmo coz generat: ⁊ in domo p̄mo fundamētū ponit: in bonitate xo ale ꝓma ps ē bonitas volūtatis ex q̃ q̃s bñ vtit alia q̃libz bōitate. Bonitas aūt volūtatis attendit ad obiectū suū q̃d ē finis: ⁊ ī ō in eo q̃ erat p legē instituēdus ad virtutē oportet ꝓmo quasi ponere fundamentū religiōis p quā hō debite ordinat in deū q̃ ē vltim. finis hūane volūtatis. Scdo in ordine generatōis attēdēdū ē q̃ ꝓmo ōria ⁊ īpedimēta tollant sicut agricola ꝓmo purgat agr. ⁊ postea pijcit semina: fm illud Hiere. iiij. Nouate vob nouale ⁊ nolite serere sup spinas: ⁊ ī ō circa religionē ꝓmo q̃s erat īstituēdus vt īpedimēta vere religiōis excluderet: p̄cipuū īpedimētū religiōis ē q̃ hō false deo inhereat: fm illū Matth. vij. Nō potest deo seruire ⁊ māmone: ⁊ ī ō i prio p̄cepto legis excludit cult. falsorū deorū: cuz ō: Nō habēs deos alie. Sciēdū aūt q̃ q̃ p̄ceptū appropriate respicit psonā pīsi q̃tum ad volūtariū obsequiū q̃d debet diuine ptāti: ⁊ hoc explicat cū ō: Non habebis deos alie. ⁊c. q̃d exponit dns Matth. iiij dicēs scriptū ē. Dnm deū tuū adorabis ⁊ illi soli seruies: in q̃ pluralitas deorū euidēter excludit: ⁊ vn. sol. ver. de. colend. q̃dicat: q̃d exp̄ssi. pz Deut. vj. Audi israel dns de. tu. de. vn. ē. Diliges dnm deū tuū ⁊c. Hic q̃ duo ꝓncipalr psonda resultāt: scz de adoratione salutifera ⁊ idolatria.

Quātū ad ꝓmū q̃d pōt Deu. vj. Dnm deū tuū adorab ⁊ illi soli seruies: Queri pōt prio: vtrū psone in diuinis vna adoratione debeāt adorari. Ad q̃ rndet Asteñ. lib. j. q̃ sic: qz vna est excellentia vel existentia vel essentia trium personarū: ⁊ ī ō vnus honor ⁊ vna reuerētia ⁊ p ꝓns vna adoratio debet in cui. signū Heñ. viij. ō abraā legit q̃ tres vidit: ⁊ vnū adorauit dicēs: Dne si inuenī grāz ī oculis tuis ⁊c. Et notādū fm Dam. li. iiij. q̃ qz ex duplici natura cōpositi sum. s. intellectua: ⁊ sensuali: ī ō duplicē adoratiōez deo offerim. scz spūalem q̃ ꝓsistit in interiori mentis devotōe: ⁊ corpalē q̃ ꝓsistit ī exterior corpis humiliatōe: q̃ ipa exterior adoratio fit ꝓpter interiorē vt sic p signa humilitatis q̃ corporaliter exhibem. excitet nr affect. ad subijciendū se deo: qz ꝓnaturale nobis ē: vt p sensibilia ad intelligibilia pceda mus: ⁊ hec adoratio q̃ soli deo debet in q̃ tū ē ꝓncipiū oīs rei ꝓductiuū gubernatiuum ⁊ cōseruatiuū vocat latria. Qz si q̃ ritur vtrū christ. sit cultu latrie adorand. Ad hoc rndet Richar. q̃ si q̃s respectum hz ꝓncipalit ad hūanitatē christi sic ē creatura: ⁊ ī ō nō obstante q̃ hūanitas xbo sit vnita nō ē illi exhibendus cult. latrie put dit glo. sup illud p̄s Adorate scabellū pedū ei.: q̃ si caro christi adorat a nob nō adoratiōe latrie q̃ debet soli deo creatori: q̃ illa q̃ dulia dignior ē. i. adoratione hyperdulie q̃ scz debet excellēti creature sicut ē caro christi: btā xgo: crux xpi: nā si creature exhiberet honor soli deo debitus eēt idolatria. Si vero ꝓncipaliter respectus habet ad verbū cū quo vna adoratiōe christi hūanitas adorat: sic hūanitati christi latrie cult. exhibet qz vna adoratione adorat suppositū ⁊ natura ita q̃ natura p suppositū: christ. enim ē nomē pſone in duab. naturis. fm Dam. ⁊ ī ō vna ⁊ eadē adoratiōe christ. adorat pfect. de. ⁊ pfectus hō quē adoram. cū pre ⁊ spūsancto vna adoratōe cū īcōtamiata carne ei. q̃ adorat in vna hypostasi verbi. Cetera alios sctos adoram. adoratiōe dulie q̃ īportat cultū veneratiōis ad sanctos quorū orationibus adiuuari speram. Secūdo vero queri pōt vtrū licitū sit habere imagines p̄sertim cū dns hoc in isto p̄cepto ꝓhibere videat dicēs: Non facies tibi sculptile neq̃ oēm similitudinē: vnde t Varro dicit aliq̃s romanos plus ānis cētum ⁊. lxx. deū absq̃ simulachro coluisse. Ad hoc dicendū fm Dam. q̃ licitū ē hre imagines ꝓpter tres cās. Pria est ꝓpter simpliciū ruditatē qui legē nesciūt in codice vt saltē legant in pariete: nā q̃d facit scriptura legentib. q̃ pictura facit idiotis cernentib.: ⁊ ī ō reꝓhendit ille eps q̃ fregit imagines incōsiderato zelo. de ꝓse. di. iij. c. platū ē. vt scribit Greg. papa seruio epo massilien. vide ibidē. Verūtñ nō debent adorari imagines put res q̃dā sunt qz q̃ eēt idolatrare: sed inquātū sūt figura alicui. rei. Nā idē ē mot. quo q̃s ferē ī imaginē inquātū ē signū ⁊ in ipam rē cuius ē signū vel imago: ⁊ ī ō eadē est adoratio qua veneramur imaginē ⁊ rem cui. ē imago: qz nō fūt imagines ad adorādū q̃ ad memorādū: ⁊ oīs honor q̃ exhibet imagini: fm Dam. ad ꝓtopū. i. ad illud ad q̃d ē imago refert. Secūda cā ē ꝓpter affectū tarditatē vt qui ad deuotionem nō mouent ex auditis saltē moueant ex visis. Tertia cā ē ꝓpter memorie labilita

re: vt si audita labant a memoria: sicut se
pe cõtingit qõ p vnã aurẽ intrat p aliam
exit: tunc saltẽ memoriẽ teneant visa ⁊ p
sentialiter depicta. Ceterũ ob reuerentiã
hmõi imaginũ dicit lex: q signũ saluato
ris nec in solo nec in silice vel in marmo
ribus hmõi positis sculpere vel pingere
licz. C. nemini licere signũ sal. l. vna. phi
benẽ etiã irreuerenẽ tractari vel vitupe
rari. li. vj. ō offi. iudi. oz. c. si canonici. vbi
subdit: cetex detestabilẽ abusũ horrẽdo
indeuotionis illox q crucis btẽ virginis
aliozũ ne sanctox imagines vel statuas ir
reuerenti ausu ꝓtrectantes eas in aggra
uatõez cessatõis: hmõi psternunt in terrã
vrticis spinisq; supponũt: penitꝰ repro bã
tes: aliqõ tale fieri ō cetero districtiꝰ inhi
bemus statuẽtes vt in eos q cõtrafecerit
vltrix pcedat dura snia que delinquẽtes
sic grauit punit q altos ad similiũ psũ
ptiõe cõpescat. Si ergo qrit vtx imago
christi sit adorãda. Dicẽdũ fm Astẽ. li.
j. ti. vj. q si ꝓsideratur imago fm q ẽ qdam
res: sic nullus honor sibi debet: sicut nec
alicui lapidi vel ligno: vl ꝓsideratur fm q
est imago: ⁊ qr tũc idẽ mot ẽ in imaginez
inq̃tũ est imago ⁊ imaginatũ: iōnus ho
nor debet imagini ⁊ imaginato. Cũ ergo
christꝰ latria adoratur eiꝰ imago: silr latria
dz adorari: vñ Damã. dicit li. iij. q honor
imaginis puenit ad ꝓtotypum. i. ad ima
ginatũ. Et si objicit illõ Exod. xxiij. Nõ
facies tibi imaginẽ nec sculptã silitudinẽ.
Ad hoc dicendũ q illud p illo tpe phi
bitũ ẽ in quo deꝰ hũanã naturã nõ assum
pserat: cũ eñ tũc deꝰ oino spũs ẽt infigu
rabilis erat: secꝰ aũt postq̃ naturã huma
nam assũpsit. Et si dicat q imagies hu
iusmõi nec p vetꝰ testũ nec p nouũ appro
bantur: Dicẽdũ q aplꝰ multa tradiderũt
q nõ sũt in canone inter q est vnũ de ima
ginibꝰ. Vñ dicit Damã. li. iij. q lucas chri
sti ⁊ btẽ virginis imagies depixit: ⁊ christꝰ
Abagaro regi imaginẽ suã direxit: vt hi
storia tradit ecclastica: ac etiã panno im
pssã veronice tradidit: imo in cõsecratiõe
basilice lateranen. imago saluatoris depi
cta oñi populo romano visibilit apparu
it tpe ꝓstantini impatoris: in cui etiã ar
gumẽtũ. ō ꝓse. di. iij. c. sextã sãctã synodũ
cũ prius agnꝰ in cruce extensus depingi
solebat: iubz hadrianꝰ pa. hũanã imagi
nẽ in cruce p veteri agno depingi: vt cla
rius pz ibidẽ in glo. Deniq; vt pateat q
hcẽd hmõi imaginibꝰ fiat xpo in se factũ
reputet: Legitur in speculo historiali q i
vbe tholosana cũ ab archiepo in die assũ
ptiõis btẽ virginis marie misse solennia
agerent: inter misse secreta vox querula
de celo lapsa ẽ: heu heu q̃dira calamitas
q inter salutifere filij mei crucis signacu
lo signati gregis oulia manet ⁊ regnat
iudaice gentis pfidia q filiũ meũ vnicuz
lumẽ ⁊ salutẽ fideliũ tã scõo ꝓuiciatur et
crucis supplicio mortificare conat: ꝗ cũ
audisset cõi ꝓsilio decretũ ẽ vt ad domos
iudeox illiꝰ ciuitatis pgerent: inuẽtaq; ẽ
imago qdã cerea quã qsi viuentẽ ad xpi
ane fidei dedecꝰ sputis colaphis ac mor
te crucis pimere moliebat: qua inuenta
xpiani dolũ ⁊ pfidiã iudeox doluerũt et
oẽs mox neci tradiderũt. Siliter legitur
exemplũ notabile in legẽda exaltationis
sancte crucis. Si ꝗo qrit: vtrũ q̃ crux
christi i q̃ xps pependit sit adorãda. Ad
ꝗ rñdet Astẽn. vbi supra q crux illa duo
bus modis a nobis ẽ venerãda. Primo
mõ inq̃tũ repsentat figurã xpi in ea extẽ
si. Alio mõ ex ꝓtactu eius ad xpi mẽbra
⁊ ex hoc q eius sanguis ẽ pfusa: ⁊ vtroq;
mõ adoratur eadẽ adoratõe cũ xpo scz ado
ratiõe latrie: ⁊ iõ crucẽ alloq̃mur ⁊ depre
camur qsi ipm xpm. Quidã tamẽ dicunt
q ipa crux in qua xps pependit inq̃tum
est res quedã nõ adoratur adoratiõe latrie
cũ verbo: cũ ad psonã verbi nõ pertineat
qsi ps eius: ꝗ adoratiõe hypdulie inq̃tũ
est res qdã xpi rõne cui adoratur: similit
vestis ⁊ alia q ad xpi hũanitatẽ referũt:
⁊ hec ẽ expositio Thome. Si scõo qritur
vtrũ btã virgo vtpote xpi mater ⁊ eius
imago inq̃tũ repñtant imaginatũ sit ado
ratiõe latrie adorãda. Dicendũ fm Astẽ.
vbi supra q nõ p eo qõ est pura creatura
qr tũ est matꝰ xpi qõ ẽ excellentissimũ ita
q nihil excellentiꝰ pure creature ꝓueni
re pōt: iõ sibi ꝓuenit nõ tũ honor dulie ꝗ
etiã hyperdulie: q tũ debet excellẽti cre
ature: qõ nomẽ sumit de glo. Hiere. viij.
vbi dicit dulia maior ⁊ dulia minor: ⁊ q̃n
to maior ẽ alicui exhibenda reuerẽtia: tã
to execrabilior ẽ illata cõtumelia vel irre
uerentia: nã deo debet ꝓprie reuerentia
ꝓter eiꝰ incõprehensibilẽ excellentiaz q
coicatur ex aliquib creatur: non fm eq
litatẽ sed fm quãdã pticipationẽ: ⁊ iõ sũ
ma veneratõe veneramur dcũ: qõ ptinet
ad latriã. Excellenti xo veneratiõe qsdã
creaturas excellentes veneramur: vt bea
tã xginẽ qõ ptinet ad hypduliã. i. supdu
liã: alias vero creaturas q̃ndã etiã diui
nã pticipatiõez attingentes cõi venerati
one q dulia vocat veneramur: ⁊ iõ q̃nto
btã virgo ẽ creatura diuina pticipatione
excellentior: tanto illiꝰ irreuerentia dete
stabilior. Vñ legit q qdã Guido clare
uallen. abbas erat in ordine multuz stre
nuus ita q vix aliqd qõ ꝓtra disciplinã:
⁊ statũ ordis esse videret dissimulare pos
set. Die quadã cũ ẽt in vna grãgiax sua
rũ sederetq; cõtra fornaculã succensã: di
cũ est ei q talis frater inordinate penes
se hret imaginẽ beate marie xginis depi
ctã in tabula: interrogatꝰ ꝓuersus si vex
esset: cũ negare nõ auderet: abbas ait: ite
festinanẽ ⁊ deferte mihi imaginẽ: q cũ al
lata fuisset cõmotꝰ abbas aspiciẽte ꝓuer
so misit illã in fornacẽ. Eadem aũt nocte
eiusdẽ curtis horreũ granis refertũ ful
mine tactũ ẽ ⁊ in cinerẽ redactũ: patuitq;
cunctis postea q ob iniuriam sacre icone
illatã illa plaga diuinitꝰ subsecuta est vl
trix indiscreti furoris. Si deniq; queri
tur: vtrum scox reliquie sunt aliquo mo
do veneranda. Dicendũ fm Astẽn. vbi su
pra q sic: qr sicut dicit Augꝰ. de ciui. dei:
qui ad aliquẽ afficit ea q de eo relinquũ
tur post mortẽ venerat: nõ tãtũ corpus ⁊
ptes corpis sed etiã reliqua exteriora: vt
vestes ⁊ silia: Manifestũ ẽ aũt q sanctos
dei debemꝰ venerari tanq̃ xpi mẽbra: fili
os ⁊ amicos ⁊ intercessores nros: ⁊ ideo
reliquias sanctox qualescũq; in eox me
moria honore ꝓgruo venerari debemus
qr ⁊ ipe dñs hmõi reliquias honorat i eo
rũ pñtia miracula faciendo. Sciẽdũ ta
mẽ q reliquie antiq nõ debent extra cap
sas suas ostẽdi nec venales exponi: vt pz
ex de reli. ⁊ vene. sctõx. c. cũ ex eo. q qdã
sanctox reliquias sic exponũt venales et
eas passim ostendũt xpiane religioni de
tractũ sit sepiꝰ ⁊ ne impostex detrahatur
pñti decreto statuimꝰ vt ãtiq reliquie am
modo extra capsas suas nullatenꝰ osten
dant nec exponant venales. Glo. qr reli
quie sanctox martyx vendi nõ pñt: qr sa
cra res est nec recipit estimationẽ ⁊ vendi
tio sine pcio nõ ꝓsistit nec etiã spũalia vẽ
di pñt vel spũalibꝰ annexa. Scõo reli
quie nouevenerari nõ pñt absq; licentia.
Vñ pseqr ibidẽ decretalis: inuctas aut
nouas reliquias nemo publice honora
re psumat nisi prius auctẽ sũmi põtificis
approbate fuerint: cuiꝰ rõnẽ ostendit ibi
dẽ. c. audiuimꝰ: q quidã iter vos diabo
lica fraude decepti hoiem quẽdã in pota
tiõe ⁊ ebrietate occisum quasi sctũ more
infidelũ venerãt cũ vix p talibꝰ i ebrie
tate emptis ecclia pmittat orare. Dicit
eñ aplus: ebriosi regnum dei nõ posside
bũt: illũ etiã nõ psumatis de cetero cole
re cũ etiã si p eũ miracula fierent nõ lice
ret vobis ipm p sancto absq; auctẽ roma
ne ecclie venerari. Et ꝗ decretũ ẽ ad cauẽ
dũ varia figmenta diabolica: nã miracu
la q̃q; fiũt p malos: vt dicit ibidez glo.
iõ nõ dz venerari p sctõ qsq; miracula fa
cit nisi ab ecclia romana prius fuerit per
testes legitimos approbatꝰ. vñ ōr. j. q. j.
c. teneamꝰ frẽs mei vnitatẽ ꝓter vnitatẽ
etiã qui miracula facit nihil ẽ. In vnita
te erat ꝓpls isrl ⁊ nõ faciebat miracula: p
ter vnitatẽ erãt magi pharaonis ⁊ facie
bãt moysi silia. ꝓpls isrl vt dixi non facie
bat miracula qui erant saluã di apud deũ
an qui faciebãt miracla an q nõ faciebãt
tẽ. Tertio: corpora scox nõ sunt trãsferẽ
da sine ꝓsilio ⁊ ꝓsensu ꝓncipis cpox ⁊ scẽ
synodi: vt pz ō ꝓse. di. c. j. corpa. qõ vex ẽ
cũ corpꝰ traditũ est ꝓpetue sepulture. C.
de reli. l. vlti. q si nõ est traditũ ꝓpetue se
pulture trãsferri pōt sine auctẽ alicuius.
Deniq; fm Tho. scõa 2e. q. xcvj. si reli
quias q̃s portat apud se ex fiducia dei et
sanctox quox sũt reliquie nõ est illicitum
nisi attenderet ad aliqõ vanũ ⁊ supsticio
sum dũ mõ etiã portans laborat viuerevi
ta xpiana in grã dei. Nõ eñ puto sanctis
gratũ eẽ q eox reliquie portarent ab his
qui adhuc remanent i ꝓposito peccandi.
Vñ legit de btõ Bern. q ante ꝓuersionẽ
cũ iret semel secũ detulit reliquias sctõrũ
martyrũ iohãnis ⁊ pauli ad latus qui cũ
carnaliter moueret ⁊ illicitos motus re
stringere nõ conaret: reliquie p capsellã
dure latꝰ eius tondere ceperũt: qõ cũ nõ
aduerteret ⁊ quiescentibꝰ motibꝰ tonsio
quiescerz: post aliqs horas cũ itex ritilla
tiões surgerẽt renouate sunt tonsiões qsi
baiulũ increparẽt: dicẽtes: mũdare qui
fers vasa dñi: nam vasa dei sunt corpora
sanctox. Ad laudem dei omnipotentis.

De duabꝰ spẽbꝰ supstitionum scz indebito cultu dei ⁊ idolatria p cultũ creaturax: Sermo II.

On habebis de/

n os alienos ꝛc. Exo. xx. in qui/
bus xbis tria ꝓhibent: q̃bus
nos vult ab omni idolatria re/
uocare: qz soli deo est cultꝰ debitꝰ: vt ptz
Matth. iiij. Dñm deũ tuũ adorabis ꝛ illi
soli seruies. Primo nãq; ꝓhibet adora/
re creaturã spũalem. i. angelos vel demo
nes quos ponit in supmo: ꝓhibens fieri
in illis idolatriã. Añ Orige. in glo. an/
gelos quibꝰ gentes cõmisit excelsus vo/
cat scriptura deos quasi a deo datos. pſ.
Ego dixi dij estis. Sz itez dicit. Oes dij
gentiũ de. do. aũt ce. fe. Scdo vero ꝓhi/
bet adorare figmẽtũ hũane mentis: cum
dicit: Mõ facies tibi sculptile. i. imagines
fictas q̃ nullius rei naturalis sunt repre/
sentatiue. Hinc dicit pſ. Cõfundãt omes
qui adorant sculptilia ꝛ qui gloriant ĩ si/
mulacris suis: nã sũma puersio ẽ q̃ hõ in
curuet ad adorãdũ figmẽtũ suũ. Tertio
deniq; ꝓhibet adorare oẽm silitudinẽ. i.
oẽm imaginẽ rei naturalis que ẽ in celo
desup: vt solis: lune ꝛ stellaꝝ ꝛ q̃ ĩ ẽra de/
orsũ: vt hoĩs: bouis q̃drupedũ: volucꝝ:
serpentũ ꝛ eoꝝ q̃ sunt in aquis sub terra
id ẽ piscũ ꝛ sumiliũ. Mõ inq̃t adorabis ea
scz actu exteriori: neq; coles. s. affectu in/
teriori: cũ em̃ ex duplici natura compos/
ti sumꝰ: scz intelligibili ꝛ sensibili: dupli
cem adorationẽ deo offerimꝰ scz spũalem
q̃ ꝓsistit in interiori mentis deuotione: ꝛ
corporalẽ que cõsistit in exteriori corpor̃
humiliatiõe: ꝛ exterio: fit ꝓter interiorẽ
vt p signa humilitatis q̃ corpaliter exhi/
bemꝰ: affectꝰ noster excitet ad subijciẽdũ
se deo: qz ꝓnaturale ẽ nobis vt p sẽsibilia
ad intelligibilia ꝓcedamꝰ: ꝛ hec duo p/
A bibent fieri creaturis cultu latrie. Ad
maiorem euidentiã sciendũ fm Tho. 2ª
2ᵉ. q. xciij. q̃ antiquitꝰ diuersimode diui
nus cultꝰ idolis exhibebat. Quidã em̃
per quãdã nepharia artẽ imagines q̃dã
cõstruebãt que virtute demonũ aliquos
certos effectꝰ habebãt: vñ putabãt ĩ ipsis
imaginibꝰ aliq̃d diuinitatis eẽ: ꝛ p conse/
quẽs eis diuinꝰ cultꝰ deberet: ꝛ hec fuit
opinio Hermet̃ termegisti. vt Augꝰ. viij
de ciuitate dei dicit. In cuiꝰ argumentuz
Beñ. xxxj. dicunt aliqui doctores: q̃ vbi
trãslatio nr̃a habet idola: in hebreo ha/
bet theraphin: ꝛ sic expõit Judicũ. xvij.
addũtq; q̃ theraphin fũt imagines q̃dã
facte ptim p astronomiam: ptim p necro/
mãtiã. Doctores aũt hebrei dicunt q̃ est
caput alicuiꝰ pueri p̃mogeniti interfecti
ꝛ sacrificati demoni qõ p̃cisuz salsatur ꝛ
aromatibꝰ ꝓdit vt possit diu pmanere: su
per cuiꝰ linguã in aurea lamina ponit̃ no
mẽ alicuiꝰ demonis ꝛ dat rñsa: nõ tamen
intelligendũ ẽ q̃ talia virtutẽ hũt dandi
rñsa nisi in q̃tũ deꝰ pmittit: qõ frequẽter
ꝓtingit ꝓter petã hoĩm talibꝰ credentiũ:
nã qz demerent̃ q̃ suis deceptiõibꝰ capiã
tur: iõ deꝰ talia pmittit: diabolus igit̃ p
caput illõ rñsa dabat ꝛ sic credebãt inesse
aliq̃d diuinitat̃. Alij vero nõ exhibebãt
cultũ dĩnitatis ipsis imaginibꝰ ſ creatu/
ris quarũ erant imagines: ꝛ vtrũq; corũ
tangit apl̃s Roma. j. nã q̃tũ ad pmũ dicẽ.
Cõmutauerũt gl̃iam incorruptibilis dei
in silitudinẽ corruptibilis imaginis hoĩs
ꝛ volucris ꝛ q̃drupedũ atq; serpentum.
Quãtũ vero ad scõm subdit: Coluerũt ꝛ
seruierũt creature potiꝰ q̃ creatori. Qui
dã em̃ estimabãt quosdã hoĩes fuisse de/
os q̃s p eoꝝ imagines coluerũt: sic Jouẽ
Mercuriũ ꝛ alia hmõi portẽta. Quidam
etiã estimabãt totũ mundũ vnũ eẽ deum
nõ ꝓter corporalẽ substãtiã ſ ꝓter aiaz
quã inesse putabãt dicẽtes deũ nihil ali/
ud eẽ q̃ aiam motu ꝛ rõne mundã guber
nantẽ: sicut hõ sapiens dicit̃ nõ ꝓter cor/
pus ſ ꝓter aiam: ꝛ sic putabãt toti mun/
do cunctisq; ptib̃ eiꝰ eẽ cultũ diuinitatis
exhibẽdũ. s. celo aque aeri terre ꝛ oĩbus
hmõi: ꝛ ad hoc referebãt noĩa ꝛ imagĩes
deoꝝ: sic Varro dicebat: ꝛ Augꝰ. narrat
vij. de ciuitate dei. Añ. iiij. Regꝰ. xvij. le/
git̃ q̃ adorauerũt oẽm militiã celi. s. solẽ
lunã ꝛ stellas: ꝓsecrãtes etiã filios suos.
Et ezech. viij. Vidit in tẽplo depictã oẽm
silitudinẽ aĩaliũ in circũitu parietũ ita vt
nulla eẽt bestia quã nõ pictura mõstraret
vt dicit glo. ꝛ hoc vsq; hodie cernimꝰ ĩ p
phanis gentilibꝰ vbi cũcta genera bestia
rum adorat stulta religio. Añ ꝛ Esa. ij. ꝛ
q̃ talpas ꝛ vespertiliones adorabãt. Alij
vero sicut Platonici posuerũt vnũ eẽ sum
mũ deũ oĩm cãm post quẽ posuerũt eẽ q̃s/
dã substãtias spũales a summo deo crea
tas q̃s deos noĩabãt pticipatiõe scz diui/
nitatis q̃s ꝛ nos angelos dicimus. Post
q̃s ponebãt aĩas celestiũ corpoꝝ ꝛ sb his
demones quos dicebãt eẽ aerea q̃dã aĩa/
lia ꝛ sub his ponebãt aĩas hoĩum q̃s per
virtutis meritũ ad deoꝝ vel demonũ so/
cietatẽ assumi credebãt: ꝛ omnibꝰ his cul
tum deitat̃ exhibebãt: vt refert Augꝰ. viij.
de ciui. dei. ꝛ oĩa hec ptinẽt ad supstitionẽ
B idolatrie. Notandũ igit̃ q̃ ẽtũ ad pmã
pticulã huiꝰ p̃cepti ꝓhibent̃ omes supsti/
tiones: de quibꝰ dz. xxvj. q. ij. c. illud. vbi
dicit̃ supsticiosum ẽ quicq̃d institutũ ẽ ab
hominibꝰ ad faciẽda idola ꝛ colenda pti
nens vel ad colendũ sicut deũ creaturã p/
tẽue vlle creature vel ptinẽs ad ꝓsultatio
nes ꝛ pacta quedã significationũ cum de/
monibꝰ placita atq; federata ꝛc. mlta que
ibi ꝓsequit̃ ꝛ sic generalit̃ supstitio est cul
tus indebitus trãsgrediẽs mediũ xtutis
que ẽ in religiõe. Et pmo quidẽ fm Tho.
scõa 2ᵉ. q. xciij. põt eẽ supstitio ex pte obie
cti vl finis: qz põt diuinus cultus exhibe
ri vel vero deo sed mõ indebito ꝛ sic ẽ pri
ma spẽs supstitiõis: vt si quis tpe gr̃e cole
ret deũ fm ritũ veteris legis: vel exhibet̃
diuinus cultꝰ cui nõ dz exhiberi. s. cuicũ
q̃ creature. ꝛ hoc ẽ fm genꝰ supstitiõis qõ
diuidit̃ in mltas spẽs scõm diuersos fines
diuini cultus. Primo nãq; ordinat̃ diui/
nus cultus ad reuerentiã exhibendã deo
ꝛ fm hoc prima spẽs huiꝰ generis est ido/
latria que diuinã reuerentiã indebite ex/
hibz creature. Secdo ordinat̃ ad hoc q̃ hõ
instruat̃ a deo quẽ colit ꝛ ad hoc ptinet su
pstitio diuãtiua q̃ demones ꝓfulit p aliq̃
pacta cũ eis ſnita tacite vel expresse. Ter/
tio ordinat̃ diuinꝰ cultus ad quandã dire
ctionẽ hũanoꝝ actũ fm institutũ dei qui
colit̃ ꝛ ad hoc ptinet supstitio quarũdam
obſuãtiaꝝ q̃ tria tangũt̃ in decret. vbi. s.
C Ortum igit̃ ad primũ queri põt: vtrũ in
cultu veri dei possit esse aliq̃d pniciosũ: p̃/
sertim cũ dz Jobel. ij. Omis quicũq; iuoca/
uerit nomẽ dñi saluus erit. Sz q̃cunq; mõ
quis deũ colit eiꝰ nomẽ inuocat. Ad ĩ rñ/
det Tho. scõa 2ᵉ. q. xciij. q̃ sic dicẽ Aug. in
li. ꝓtra mẽdaciũ. Mẽdaciũ maxie pnicio/
sum est qõ fit in his q̃ ad christianã reli/
gionẽ ptinẽt. Est aũt mendaciũ qñ q̃s ali/
q̃d exteriꝰ significat ꝓriũ charitati. Por/
ro sic aliq̃d significat xbo sic ꝛ facto ꝛ ĩ ta
li significatõe facti ꝓsistit exterior religio
nis cultꝰ: ꝛ iõ si p cultũ exteriorẽ aliq̃ fal
sũ significet̃ erit cultꝰ pniciosus: qõ ꝓtin
git duplr. Uno mõ ex pte rei significate a
q̃ disco:dat significatio cultꝰ ꝛ ex hoc ĩ tpe
gr̃e pactis tam christi mysterijs pniciosũ ẽ
vti cerimonijs veteris legis q̃bus christi
mysteria significabant̃ futura. sic etiã pi/
culosum eẽt si q̃s verbo ꝓfiteret̃ christũ eẽ
passuꝝ. Añ dicit Aug. ĩ epl̃a ad Hiero. q̃ le/
galia obseruata pꝰ veritatẽ euãgelij diuul
gata sunt mortifera. Alio mõ ex pte colen
tis: ꝛ hoc p̃cipue in cultu cõi q̃ p ministros
exhibet̃ in psona totiꝰ ecclie. Sic em̃ fal
sariꝰ esset q̃ aliq̃ ponere ex pte alicuiꝰ q̃
nõ eẽnt ei cõmissa. sic viciũ incurrit falsita
tis: qui ex pte eiꝰ cultũ exhibet deo cõtra
modũ aũctẽ diuina ab ecclia ꝓstitutũ ꝛ in
ecclia ꝓsuetũ: sic Ozias rex p̃sumpsit offer
re sacrificiũ ꝛ lepra pcussus ẽ. Añ cultꝰ ꝓti
nens falsitatẽ nõ ptinet ꝓprie ad dei inuo/
cationẽ: sed magis ad p̃sumptionẽ hũanã
et blasphemiã diuinã: que em̃ maior blas/
phemia q̃ nõ sacerdotẽ celebrare diuina:
Deniq; in cultu dei põt esse aliq̃d supfluũ
licet nõ ꝓprie supsticiosum: ꝛ tñ abscidẽdũ
eo q̃ nõ ẽ fini religiõis ꝛ cultꝰ ꝓportiona/
tũ. Hã finis diuini cultꝰ est vt hõ deo det
gl̃iam ꝛ ei se subijciat mente ꝛ corpe: ꝛ iõo
quicq̃d hõ facit ad dei gloriaz ꝛ ad hoc q̃
mens hoĩs deo subijciat̃ ꝛ etiaz corpus p
moderatã refrenationẽ ꝓcupiscentiaꝝ fm
dei ꝛ ecclie ordinatiõem ꝛ ꝓsuetudinẽ eoꝝ
quibꝰ hõ cõuiuit nõ est supfluũ in diuino
cultu. Si xo fit aliq̃d q̃ ẽtum est de se nõ
ptinet ad dei gloriã: neq; ad hoc q̃ mens
hoĩs feraꝰ in deũ: aut etiã si fit p̃ter dei et
ecclie institutionẽ: vel ꝓtra ꝓsuetudinẽ cõ
munẽ que fm Aug. p lege habẽda ẽ totũ
hoc reputandũ ẽ supfluũ ꝛ supstitiosũ: qz
in exteriorib̃ tñ ꝓsistens ad interiorẽ dei
cultũ nõ ptinet: sic q̃dã nõ comedunt̃ car/
nes de capite: quedã nõ nent in sabbato ꝛ
silia. Secdo queri põt de scõa spẽ supstiti
onis. s. idolatria q̃ quis diuinã reuerẽtiã
creaturis exhibet. vtrũ. s. sit peccatũ gra/
uissimũ p̃sertim cũ pessimũ opponit̃ opti/
mo: vt dz. viij. ethicoꝝ. Sz cultꝰ interior q̃
ꝓsistit ĩ fide spe ꝛ charitate melior ẽ q̃ cul
tus exterior: q̃ infidelitas desperatio ꝛ odiũ
dei que opponunt̃ cultui interiori sũt gra
uiora peccata q̃ idolatria que opponitur
cultui exteriori. Ad hoc sanctꝰ Tho. rñdz
scõa 2ᵉ. q. xciiij. q̃ grauitas pecti põt du/
plicit̃ attẽdi. Uno mõ ex pte peccati: et sic
idolatrie peccatũ ẽ maximũ ꝛ grauissimũ
qz sicut in republica grauissimũ esse videt̃
q̃ aliq̃s honorem regiũ impẽdat alteri q̃s
vero regi: qz q̃tum in se est totũ ordinẽ rei
publice ꝓturbat: sic inter peccata q̃ cõtra
deũ cõmittunt̃ que tñ sunt maxia grauissi
mũ esse videt̃ q̃ aliq̃s creature diuinũ ho

nore impedat: qz quātū in se ē facit alterū deū eē in mundo diuinū minuēs principatū. Alio mō pōt attēdi grauitas pcti ex pte peccātis: sicut dr grauior eē pctm eius q̄ peccat sciens q̄ ei qui peccat ignoranter: ⁊ fm hoc nihil phibet grauior peccare hereticos q̄ scient fidē corrūpūt quā acceperūt q̄ idolatras ignorāter peccātes: ⁊ sīlr aliqua alia pctā pñt eē maiora ꝓter maiorē cōtemptū peccātis. Ūñ in idolatria plā pctā latent. Mā prio pñponit interiorem infidelitatē ⁊ adijcit exterior indebitū cultum. Vel si tm̄ sit exterior idolatria absq̄ interiori infidelitate: tunc adijcitur culpa falsitatis. Scdo includit in se magnā blasphemiā inq̄tū singularitas dñij deo subtrahit. Tertio includit in se ipugnationē fidei saltē ope q̄ p idolatriaz fidē christianā impugnat. Et hui quidem idolatrie duplex fuit cā. Mā in etate prima non fuit idolatria. s. vsq̄ Noe ꝓter recētē memoriā creatiōis mūdi ex qua adhuc vigebat vni dei cognitio in mente hoīm. In scda vero etate legit inuenta idolatria ex causa quadā dispositiua que fuit ex pte hoīm ⁊ hoc tripliciter. Primo ex inordinatiōe affect: put. s. hoīes aliquē hoīez vl nimis amātes vl nimis venerātes honorē dīnū ei ipēderūt: sic ninus q̄ fecit imaginē beli patris sui ⁊ adorare fecit. Et vt dicitur Sap. xiij. Acerbo luctu dolens pater cito sibi rapti filij fecit imaginē ⁊ illū qui cū quasi hō mortu fuerat tanq̄ deū colere cepit: ⁊ subdit q̄ hoīes aut affectui aut regi deseruientes incōicabile nomē sez diuinitatē lignis ⁊ lapidib impōsuerūt. Scdo propter hoc q̄ hō naturaliter de repñtatione delectat: vt dicit phs in poetria sua: ⁊ idō hoīes rudes a pncipio vidētes p artificū diligentiā hoīm imagines expssiue factas diuinitatis cultū eis ipenderūt. Ūñ Sap. xiij. Sic q̄s artifex faber de silua lignū rectū secuerit ⁊ p sciam sue artis illud figuret ⁊ assimilet imagini hoīs vt de substantia sua ⁊ filijs ⁊ de nuptijs faciens votum inq̄rit ⁊c. vide. Tertio ꝓter ignorantiaz veri dei: cui excellentiā nō ꝓsiderātes impenderūt diuinitatis cultū quibusdā creaturis ꝓter pulchritudinē seu virtutē: Ūñ Sap. xiij. Neq̄ operib attēdentes agnouerunt q̄s eēt artifex: sed aut ignē aut spiritū aut citatū aerē aut gyrū stellaruz aut solē aut lunā aut nimiā aquā rectores orbis terraz deos putauerūt. Alia cā cum idolatris fuit ꝓsumatiua ex pte demonum qui se colendos hoībus errātib exhibuerunt in idolis danda rñsa ⁊ aliqua faciendo q̄ videbant hoībus mirabilia. Ad hāc idolatriā Hieroboā rex isrl ꝓter ambitionē regni induxit oēm isrl. Salomonē aūt ad hāc traxit effrenata libido ⁊ inordinatus amor mulierū. Tanta ē obcecatio vitij hui q̄ publice adorabāt idola turpitudinis. s. Veneris ⁊ Priapi ⁊ similium: et vnusquisq̄ in veneratiōe idolorum querebat ꝓriū cōmodū ⁊ inordinatū affectū: sic luxuriosi deā veneris ⁊ priapi: ⁊ amorosi adonidē: de quo refert Ouidi methamorphos. li. xiij. put pleni habet in sermōe de dñica. x. post penthecostes sub themate. Vos autē fecistis eā speluncā latronū. Casti vero dee veste sacrificabant ⁊ sic de silibus. Unde ⁊ iudei ad tantā deuenerūt dementiā q̄ filios suos ⁊ filias suas imolauerūt demonijs: vt plenissime pz in predicto sermone de dñica. x. ⁊ qō execrabili ē filios suos pmogenitos interfecerūt vt de capitib eoz sibi facerent simulacra vl tecas demonū. Ūñ ex cōmodo ꝓrio idolatria ortū habuit. Mā legit q̄ ninus qui niniuen ꝓdidit ⁊ noīe suo noiauit: prem habuit noīe belū: quo mortuo fecit statuā in illius memoriā sibi fieri quā tantū honorauit vt omīs mali ad eū confugientes manerent ipuniti ⁊ securi: ꝓter qō multi statuā illā in fauorē nini venerabant ⁊ tādē p deo coluerūt. Ingrediebant aūt demones statuas illas vt ostendentes monstra ⁊ dantes rñsa magis hoīes ludificarēt: gētes aūt circūiacētes exemplo niniuitaz parentib suis statuas fecerūt: ⁊ eas adorauerunt: ⁊ exinde cepit idolatria. Ex nomine quoq̄ beli fm diūsa idiomata sūt etiaz deriuata diūsa idoloz noīa: nā babyloni vocabāt idolū suū beel. palestini baal. alij baalim. moabite. beelphegor. Sydonij beelzebub: quē vocabāt pncipē demoniorū: qz dicebāt in hoc idolo lucifer habitare ⁊ ex eo futura pdicere: infirmos curare: multisq̄ modis illos delusit donec nudi ⁊ rei hinc exeant: nihil secū pter pctā portātes. Unde beat Andreas dicit in legēda sua. q̄ christus veniens in hunc mūdū docuit idola esse demonia vana que talia suadēt: per que deus offendat vt offensus ab eis auertatur: ⁊ auersus non exaudiat ⁊ nō ex audiendo ipsi a diabolo captiuentur: ⁊ captiuati tamdiu deludantur donec nudi ⁊ rei de corpore exeant nihil secum nisi peccata portātes quod a nobis auertat iesus christus.

De ꝓphanis ac diuersis practicatiōib cū demonib ad aliq̄ sciēda vel faciēda ⁊ de fato: Ser. III

Non habebis deos

n alienos coram me. Exod. xx. In ista clausula prohibent illa per que mens humana auertit a reuerētia creatoris ui: ⁊ sic prohibent omnes prophane pactiones cum demonib siue sint p incantationes verboz siue per inscriptiōes characterum vel imaginum siue per immolationes sacrificiorum. In his tribus ꝓsistunt omnes artes magice. Prohibentur igit omnia ex quibus fiunt prophane pactiōes demonū siue sint ad transmutationes naturaz sicut fecerant magi pharaonis: siue ad ludificatiōes sensuum sicut faciunt histriones: siue sint adinuestigationes futurorū contingentiū vt faciunt diuini: omnia ista vocat Aug. pactiones demonū: eo q̄ in talibus attribuit creature q̄ soli creatori deberet attribui: de quib dicit in cantico Deutero. Prouocauerūt eum in dijs alienis ⁊ in abominationibus suis ad irā cōcitauerūt. Ulso igit in sermone pcedenti de idolatria: iam psequēdū est de diuinatione. Ad cui euidentiam q̄ri pōt: vtrū diuinatio sit peccatū: sic videt dñs velle Deut. xviij. vbi precipit: Nō sit qui phitones ꝓsulat neq̄ diuinos. Ad hoc rūdet doctor sanctus 2ª 2ᵉ. q. xcv q̄ in noīe diuinationis intelligit quedaz pnunciatio futuroz. Futura q̄ dupliciter pnosci possunt. Primo in suis causis. Secūdo in seipsis. Cause vero futuroz tripliciter se habent: quedā enim semp ⁊ ex necessitate producunt suos effectus: ⁊ huiusmodi effectus futuri pnosci possunt per certitudinem: ⁊ prenūciari ex cōsideratione suaruz causaz: sicut astrologi pnunciant eclipses futuras. Quedam vero cause producunt suos effectus nō ex necessitate nec semper sed vt in plurib ⁊ raro deficiunt: ⁊ per huiusmodi causas pñt pnosci effectus futuri nō p certitudinē sed p cōiecturā quandaz. sic astrologi p ꝓsiderationē stellaz quedā prenoscere ⁊ prenunciare possunt de pluuijs ⁊ siccitatibus ac medici de sanitate ⁊ morte. Quedam deniq̄ sunt cause que fm se si considerentur se habent ad vtrūlibet: q̄ō pcipue videt de potentijs rōnabilib que se habent ad opposita fm pōm: ⁊ tales effectus vl etiā si q̄ effectus vt in pauciorib casu accidūt ex naturalibus causis p cōsiderationē causaz prenosci nō possunt: quia eoz cause nō habent inclinationē determinatam ad hmōi effectus: ⁊ ideo effectus hmōi nō possunt prenosci nisi considerent in seipsis. Homines igitur hmōi effectus in seipsis solū cōsiderare possunt dū sunt pñtes: sicut cū homo videt sortem currere vel ambulare vel furari: sed considerare hmōi in seipsis anteq̄ fiunt est dei proprium qui solus in eternitate videt ea q̄ futura sunt quasi presentia. Esa. xlj. Annunciate que futura sunt in futurū: ⁊ sciemus quoniā dij estis vos. Si ergo q̄s huiusmodi futura vel etiam occulta prenoscere aut prenunciare quocunq̄ modo pñsumpserit nisi deo reuelante vsurpet sibi manifeste q̄ō dei est: ⁊ ex hoc aliqui diuini dicūtur ab indebita vsurpatiōe. Unde Isido. in li. ethymo. Diuini sunt dicti quasi deo pleni: diuinitate enim se plenos simulant ⁊ astutia quadam fraudulentie futura cōiecturant: ⁊ tunc solum dicuntur diuinare id est q̄ō diuinum est facere quando indebito modo sibi vsurpant prenunciationez futurorū euentuum: nō ea que ex necessario veniunt: vel vt in pluribus que humana ratione prenosci possunt: nec etiam deo reuelante: ⁊ tunc constat esse peccatū. Ūñ xxvj. q. v. dicitur. Qui diuinatiōes expetunt ⁊ morem gentilium subsequūtur: vel in domo sua huiusmodi homines introducunt exquerendi aliquid magica arte aut explandi causa sub regula quinquēnij iaceant fm gradus penitentie diffinitos sez a sacerdote. Glo. ibidē isti sez diuinatores fm legē concremantur: sed ille i cuius domo hec fiunt post publicationē bonorum in exilium mittit: vt. C. de maleficijs. nullus. fm iura vero ꝓpter detestationem criminis in accusatiōe non admittunt. ij. q. viij. quisquis. item sunt excommunicandi. xvj. q. v. c. sortes. ⁊ si clericus est deponendus. c. quisquis. nec admittitur ad testimonium: extra de testi. c. testimonium. ⁊ si notorium est eucharistia denegatur. d̄ consecrati. distinc. ij. c. pro dilectione: vbi legitur de magis et histrionibus: ⁊ multis alijs penis in iure punientur. Qō

si q̃rit: vtrũ ergo nõ licet vti ministerio vl arte demonũ ad coḡscendũ futura vel ad aliq̃d aliud. Rñdet Asten. li. j. ti. xj. q̃ vti ministerio diaboli ꝗtute diuina ei aliq̃ licita impando hoc ꝫ sic paulus Act. xvj. imperauit spiritui malo vt exiret a puella phitonica: sed vti eius ministerio familiariter cũ inuocando ꝓhibitũ ⁊ illicitũ ē nõ solũ lege positiua sed etiã diuina. Leuit. xix. vbi ꝓcipit occidi q̃ scisciat magos et ariolos. Cetez hec diuinatio tã pniciosa diuidit in multas spẽs. specialr tñ est tripler genꝰ diuinatiõis ⁊ sub quolibet hoz multe spẽs cõtinent: quoz primũ genꝰ fit p manifestã demonũ inuocationem qõ est grauissimũ ⁊ ptinet ad necromãticos: nã multo grauius ē demones inuocare q̃ aliqua facere quibꝰ dignũ sit q̃ demones se ingerant: Et diuidit in mltas spẽs: q: demones expresse inuocati solent q̃q̃ futura ꝑdicere ingerẽtes se aspectui ⁊ auditui hominũ prestigiosis quibusdã apparitionibꝰ: que spẽs vocat prestigiũ ex eo q̃ oculi hoim ꝑstringunt ad nutũ demonis apparentis vt in balaã ꝓpheta. Nũeri. xxij. Vide ꝓcessũ in sermone de penthecost. Ceperũt loqui varijs linguis. Q̃q̃ ꝗo apparent p somnia: ⁊ vocat diuinatio somniorũ: nã licet q̃q̃ causa somnioz fuit vl ē a deo qui ministerio angeloz aliq̃ hominibus reuelat in somnijs ꝑsertim in lege veteri. fm illud Nũeri. xij. Si quis fuerit inter vos ꝓpheta dñi in visu apparebo ei vl per somniũ loquar ad illũ. Multotiẽs tñ opatiõe demonũ fantasie dormientibꝰ apparẽt: ex quibꝰ q̃q̃ futura reuelãt his q̃ pacta illicita cum eis habent: vel eis etiã qui supsticiose somnia obseruãt: cõtra q̃s dr Deut. xviij. Nõ inueniat in te q̃ obseruet somnia. Q̃q̃ proinde p mortuoz aliquoz apparitionẽ vl locutionẽ ⁊ vocat necromãtia: nam necros grece mortuꝰ mantia diuinatio nuncupatur fm Ysiõ. q: quibusdam ꝑcantatiõibꝰ adhibito sanguine videtur resuscitati mortui diuiare ⁊ ad interrogata rñdere. Qõ si opponit hoc licitum esse eo q̃ Sauli inq̃rẽti de futuro eũ tu belli. j. Regũ. xxviij. c. a muliere habẽte spiritũ phitonis apparuit samuel ⁊ euentum futuz ꝑdixit: nõ enim fauent aĩe sanctorum illicitis interrogatiõibꝰ. Ad hoc rñdet Tho. scõa 2e. q. xcv. q̃ sicut Aug. dicit ad simplicianũ. Nõ ē absurdũ credere aliqua dispensatiõe pmissum fuisse vt nõ dominante arte magica vel potẽtia sed dispẽsatione occulta que phitonissam ⁊ saulem latebat se ostẽderet spũs iusti aspectibꝰ regis diuina eum snia pcussurus: vel non samuel a requie sua suscitat est sed aliquod fantasma ⁊ illusio imaginaria machinatiõe diaboli facta quã scriptura samuel appellat sicut solent imagines rez suoz nominibus appellari. Q̃q̃ etiã futura ꝑnunciant per hoies viuos: vtz in arrepticijs ⁊ ꝗ est diuinatio per phitones a phitio appollinis qui dicebatur eẽ auctor diuinãdi: tales aũt accedere ⁊ ab eis occulta requirere: vt furta ⁊c. stricte ꝓhibitũ est. xxvj. q. ij. v. vij. in diuersis capitis. Ali hec omia deũ ad iracundiã ⁊ vindictam ꝓuocãt. Hinc vt habet. iij. Reg. j. Ochozias egrotãs et cõsulẽs beelzebub deũ accharõ: a deo mortis vindictam accepit ex ore helie ꝓphete. Q̃q̃ denicq̃ futura ꝑnunciãt per aliq̃s figuras vel signa que in rebus inaãtis apparent: que si apparẽt in corpore terrestri: vt vngue ferro vl lapide polito vocat geomantia: si in aqua vocatur hydromãtia: si in aere aereomãtia: si ĩ igne pyromãtia: et ista q̃ttuor genera sũt ꝑncipalia fm q̃ttuor elemẽta. Si denicq̃ apparẽt ĩ viscerib̃ animaliũ ĩmolatoz in aris demonum vocat aruspitiũ: ⁊ sic patet de primo genere diuinatiõis. Scõm aũt genus est p solã cõsideratiõem dispositiõis vl motus alterius rei qõ ptinet ad augures ⁊ hz multas species: Nã q̃q̃ ꝗsiderãtur dispositiões figurarũ in aliquibꝰ corporibꝰ visui occurrentes: ⁊ tũc erit quedã diuinatiõis spẽs que diuersificat: qz ex liniamẽtis manꝰ cõsideratis diuinatio sumpta vocatur cyromantia quasi diuinatio manꝰ. Si ex q̃busdam figuris in spatula cuiusdã aĩalis apparẽtis vocat spatulamãtia ⁊ sic de alijs. Qõ si fiat ꝗsideratio circa verba hominũ alia intentiõe dicta: q̃ q̃s intoꝛquet ad futurũ qõ vult ꝑnoscere vocat omen. Qõ si objicitur diuinatio p omia nõ ē illicita: qz gedeon qui ad Heb. xj. in nũero sanctorũ ponit vsus fuit omine ex hoc q̃ audiuit recitationẽ ⁊ interꝑtatiõem cuiusdã somnij. vt dicit Judi. vij. Similiter ⁊ eliezer seruꝰ abrae: vt legit Gen. xxiiij. Ad hoc rñdz doctor sctus. vbi. ꝑ. q̃ gedeon obseruauit recitationem ⁊ expositionẽ somnij accipiẽs ea pro omine quasi a diuina ꝓuidẽtia ad sui instructiõem ordinata. Silr ⁊ eliezer ꝗba puelle orone ꝑmissa ad deũ. Nõ tñ nobis licet quia verba hũana que accipiunt pro omine nõ subdunt dispositioni stellarum vel similiũ: licet aliq̃ disponunt fm diuinam ꝓuidentiã: vt pz ĩ Gedeon ⁊ Eliezer ac etiã in Jonathan qui dixit ad armigez suũ. j. Regl. xiiij. Si ita locuti fuerint ad nos manete donec veniamꝰ ad vos stemꝰ in loco nro nec ascendamꝰ ad eos. Si aũt dixerint: Ascẽdite ad nos ascẽdamus ad eos q: tradidit eos deꝰ ĩ mãibꝰ nris: ꝗ erit nobis signũ. frequẽter tñ fiunt fm operationẽ demonũ vt obseruãtes illudãt: nam his q̃ ex opinione vana vel falsa ꝓcedunt ingerit se demonis opatio: vt hoim aĩmos implicet vanitati vel falsitati. Porro si sit cõsideratio circa motꝰ vel voces auiũ seu quorũlibet aĩaliũ vel p sternutatiões hominũ vel aĩalium: hoc generaliter ptinet ad auguriũ qõ dicit a garritu auiũ: sic auspiciũ ab inspectione auiũ: quoz primum ptinet ad aues: scõm ad oculos in quibus ꝑcipue hmõi ꝗsiderari solent asseribentes spũm ꝓpheie corvis cuculis canibꝰ gallinis ⁊ silibus: ad ꝑnoscendũ ea q̃ sunt hominibus incognita. O maledicta insania qua fere laborãt infiniti: q̃ quos ꝑcipitur Deut. xviij. Nõ inueniat q̃ obseruet augur ia. Rimiz cũ manifestũ ē q̃ motꝰ vel garritꝰ auiũ: vel quecunq̃ dispositiões hmõi in rebꝰ ꝗsiderate nõ sunt cã futuroz euentuũ: nec ex eis cognosci pñt. Notandum tñ ad maiorẽ euidentiã q̃ cã opationũ hmoz aĩalium ē instinctꝰ: quidã q̃ mouent ĩ motũ nature: qz non hñt dominiũ sui actꝰ: hic igit instinctꝰ ex duplici cã ꝓcedere ꝑt. Prio ex cã corpali: cũ enim nõ hñt nisi aiaz sensitiuã: cuꝰ oẽs potentie sunt actus corporaliũ organoz: iõ subiacet eoz amia dispositioni cõtinentiũ corpoz ⁊ primordialiter celestiũ: ⁊ iõ nihil ꝓhibet aliq̃s eorũ opatiões esse futuroz signa: in q̃tũ conformant corpoz celestiũ dispositioni ⁊ etiam aeris ꝗtinentis ex q̃ pueniunt aliq̃ futuri euẽtus. In hoc tñ pmo cõsiderare oportet q̃ hmõi opatiões nõ extendũt nisi ad pre cognoscẽdũ futura q̃ causant p motꝰ celestiũ corpoz. Scõo vt nõ extendant nisi ad ea q̃ pñt aliqualit ad hmõi animalia pertinere. Cõsequũt enim p celestia corpa cognitionẽ quãdã naturalẽ ⁊ instinctũ ad ea q̃ eoz vite sũt necessaria: sicut sunt ĩmutationes q̃ fiũt p pluuias ⁊ ventos ⁊ alia huiusmodi. Alio mõ causant instinctus huiusmodi ex cã spũali: vt scz vel ex deo vt ĩ colũba super christum: ⁊ in corvo q̃ pauit Heliã: ⁊ in cete qõ suscepit ⁊ eiecit Jonam ꝓphetam: vel ex demonibꝰ qui vtunt huiusmodi opatiõibus bruto aĩaliũ ad implicãdas aĩas nouis opinionibꝰ: ⁊ eadem rõ videt eẽ de oĩbus alijs. Cũ igit natura liter aliqua cognoscũt circa futuros tẽporũ euentus: ideo ad hec cognoscẽda considerare eoz voces ⁊ motus nõ ē illicitum: puta si q̃s ex hoc q̃ corvicula frequẽt crocitat ꝑdicat pluuiã cito venturã: ⁊ cetera similia q̃ multa reperiunt in naturalibus.

Denicq̃ si sit ꝗsideratio circa motꝰ siderũ hoc ptinet ad mathematicos q̃tũ ad cõsideratiões natalitũ dierũ q̃ ponũt esse fatũ. Pro q̃ sciendũ fm Asten. li. j. ti. xij. q̃ opinio fuit quorũdã mathematicoz q̃ ex vi positiõis sidez necessario causat in hominibus diuersitas moz: ita q̃ talis ē q̃s ĩ moribus qualẽ facit ipm esse dispositio siderũ in qua cõcepꝰ vel natus ē: ⁊ istã vim vocauerũt noie fati. Qõ si q̃rit: vtz igitur ex impssione luminariũ celestiũ causet in hominibꝰ diuersitas moz. Respondet Asten. ibidẽ q̃ mores hoim ⁊ euentus futuroz a siderib̃ causari intelligi dupliciter potest. Primo mõ q̃ intelligat necessario ⁊ sufficienter: ⁊ tunc nõ tñ ē falsum ꝗ etiam hereticũ: qz repugnat christiane religioni. tum qz veritas fidei in hoc errore saluari nõ põt. Cũ enim ponit oia necessario a sideribus euenire tollit meritũ: ⁊ p cõsequens ꝑmiũ tollit ⁊ grãm: ⁊ p cõsequẽs gloriam tum etiã qz moz honestas p hunc errorem ꝓiudiciũ patit dũ culpa peccantis in sidera refundit licentia malefaciendi sine rep̃hensione cõcedit: ⁊ hõ ad honorandum ⁊ colendũ sidera incuruat. Secundo modo q̃ intelligat dispositiue ⁊ cõtingẽter: ⁊ sic põt habere veritatẽ: qz nec rõni nec fidei repugnat. Planũ est enim q̃ varia dispositio corporis multũ facit ad variationẽ effectuum ⁊ moz aĩe: vt plurimũ enim aĩa complexiões corporis comitat: vnde colerici sũt iracundi: sanguinei benigni: melancolici inuidi: flegmatici pigri: hoc tamẽ nõ ē necessario eo q̃ aĩa dominat suo corpori maxime quãdo ē adiuta p grãm: multos enim videmus colericos mansuetos: melancolicos benignos. Cũ ergo virtus corporũz celestium operat admixtionẽ ⁊ qualitatẽ cõplexionũ. Hinc est q̃ per cõsequens operatur quodãmõ ad qualitatẽ moz: valdẽ tñ ex longinquo qz plus facit ad q̃litatem

cōplexionis virt⁹ nature inferioris q̄ virtus siderū. Et ideo ꝛcludēdo dicēdū est q̄ corpa celestia non pñt p se esse cā opationū li. arbi. licz pñt ad ꝶ inclinare dispositiue inquātū inclinationē impīmūt ī corp⁹ hūanū: ⁊ p ꝛñs in vires sensitiuas q̄ sunt act⁹ organoꝝ corpalū ⁊ q̄ inclināt ad act⁹ hūanos. ⁊ qz homīes vt plurimū has passiōes corpales sequūt. ⁊ sic act⁹ disponūt vt plurimū fm has inclinatiōes celestiū corporum: ī de his astrologi qñq̄ vera dicūt. ꝶ expimur q̄ inclinationē celestiū corporum hō per rōnē opari pōt cui sensitiue vires obediūt: vt pbat pbus. j. Ethi. ⁊ in. iij. de aīa. Et sic pōt intelligi q̄ dicit Ptolome⁹: q̄ hō sapiens dñat astris: qz p sapiētiā suā ea vitare pōt ad q̄ disponūt astra sic is qui corp⁹ celeste disponit eē gulosum ⁊ luxuriosum sub missus rōni: ecōtra sobri⁹ ⁊ castus esse pōt put etiā scribit Cassian⁹ ī li. collationū. q̄ quidā socratē inspiciēs dixit: oculi tui corruptores puerorum. ⁊ cū discipuli socratis cōnitiū illatū suo mgro vellent vlcisci. socrates ait: quiescite sodales ḡescite sum etenī sed me virtute cōtineo. Ultimo queri pōt vtꝝ dies egyptiaci sunt obseruādi. Breuiē dicendū: q̄ illos obseruare qñq̄ est idolatrie ⁊ infidelitatis: vt cū obseruant in his q̄ pure depēdent aliq̄ homīs arbitrio: vt ī domorum edificatiōe bellorum exercitio ⁊ sīlib⁹. Qñq̄ xo prudētie ⁊ sagacitatis est vt cuz obseruat in his q̄ hūt cām naturalē vt portionib⁹ minutiōib⁹: sic obseruare dies q̄ ad aeris purificatiōz ⁊ tpis q̄litatē est puidētie ꝶ solū ad nūcupationē est vanitatis: vt sez in sexta feria sit melius sanctificare q̄ in q̄nta. Sīr obseruari pōt cursus lune ī plātatiōibus vel insertiōib⁹ arborum: vtpote in fine decrescētie ei⁹ ⁊ in serendis semib⁹ in nouilunio: qz ad ꝶ sunt rōnes naturales. Qñq̄ etiā necessitatis ⁊ obediētie: vt patz in nuptijs celebrādis ⁊ festis. vnde de his multa dicunt ī decretis. xxvj. q. v. c. nō licet xpianis tenere traditiōes gentiliū: q̄ tñ lra faciliter nō intelligit nisi in glo.

De quattuor generib⁹ sortiū ac arte notoria carminatione diuina temptatione ⁊ dęmonū adiurationē: Sermo IIII.

n

On habebis deos alienos coram me. Exod. xx. Iā ordine debito pseqndū est tertiū gen⁹ diuinatiōis qd̄ ptinet ad sortes ⁊ fit qñ facim⁹ aliq̄d vt notis manifestet aliq̄d occultū sine tñ expssa demonū inuocatiōe: ⁊ hz etiā multas spēs qz qñq̄ fit ex ꝛsideratiōe corum q̄ euenīūt ex quibusdā q̄ ab homīb⁹ serio fiūt ad aliq̄d occultū inquirēdū siue p ptractionē puncto qd̄ ptinet ad artē geomātie siue p cōsiderationē figurarum q̄ veniūt ex plūbo liquefacto in aquā ꝓiecto siue ex q̄busdā cedulis scriptis ⁊ ī occulto positis dū ꝛsideratur quis quā accipiat: vel etiā dum cōsideratur q̄d apienti liburz occurrat q̄ oīa sortiū nomē hūt. Hinc generalīr q̄rī pōt: vtrū peccatū sit in characterib⁹ q̄ fieri solēt a pluribus. Rūdet Astesā. q̄ ē magnū peccatū facere characterē aliū q̄ signū crucis: qz fiūt ad demonū mīsteriū implorādus qd̄ nullo mō licet: nec xtutē hūt ex se ꝶ ex diabolica pactiōe. sic enīm diabol⁹ pepigit cū his q̄ fuerūt ei familiares q̄ talia signa recognōsceret ⁊ ad talia se p̄sentē offerret. Fingit autē p illa se cogi vt ostēdat aliq̄d esse virtutis in hmōi artib⁹ in q̄b⁹ sunt multa nephāda p q̄ abducit hō a fide ⁊ cultu diuino. nec hoc facit diabol⁹ vt ī illis delectet: ꝶ potiꝰ ī infidelitate facientiū. Et notandū fm Tho. scōa 2ᵉ. q. xcv. q̄ sortes ꝓprie dicūt cū aliq̄d fit vt eius euētu ꝛsiderato aliq̄d occultū innotescat. Et si q̄rat sortiuz iudicio q̄d cui sit exhibendū siue illud sit res possessa siue honor pena dignitas vel actio aliq̄ vocat sors diuisoria. Si aūt querat q̄d agere oportet vocat sors cōsultoria. Si xo q̄rit q̄d sit futurū vocat sors diuinatoria. Act⁹ aūt hoīm q̄ inquirūt ad sortes nō subdūt dispositioni stellarum nec etiā euētus ipōrum. ⁊ ido si q̄s ea intentiōe sortib⁹ vtat q̄si hmōi act⁹ hūani q̄ requirūt ad sortes fm dispositionē stellarum sortiant effectū vana ⁊ falsa est opinio: ⁊ p ꝛñs nō carēs demonū ingestione ex qua talis diuinatio erit illicita ⁊ supstitiosa ⁊ ideo ꝓhibita. xxvj. q. v. c. sortes. quib⁹ cūcta vos vestris discrimīatis: id est in discrimē adducitis puincijs quas patres damnauerūt nihil aliud q̄ diuinationes ⁊ maleficia decernim⁹. q̄obrem volumus illas omīno damnari. ⁊ vltra inter christianos nolum⁹ nominari: ⁊ ne exercant anathematis interdicto ꝓhibemus. hec Leo papa. iiij. ad episcopos britanie. Non tamē omnis sors ꝓhibet nec est aliquid mali in sui natura licz prohibeat in lege positiua sicut ⁊ multa alia ꝓhibent cum causam ponit. xxvj. q. ij. c. sors non est aliquid mali. per totum. Ad euidentiā igit quādo sors admittit ⁊ quādo non: sciendum q̄ quatto: modis capit sors. Primo modo p casu fortuito vel euentu puta quando faciunt lotos per festucas vl scribendo partes diuersis cedulis vt sic apparet cui sors accidit: ⁊ hec quidem non est licita in electionibus ⁊ alijs spiritualibus que ex spiritussancti inspiratione fieri debent: vt patet extra de sorti. c. fi. Mirum quz cum sic posset indignio: p̄fici: ⁊ dic Job. an. q̄ sortilegium ꝓhibetur in quocunq̄ actu in quo requirit canonicus titulus in regula prima lib. vj. Nec obest q̄ sors cecidit super mathiā ⁊ super ionam: quia hoc factū fuit inspiratōe diuina. Si vero talis sors exercet in dubijs q̄ occurrūt circa tēporales dignitates que ad terrena disponentia ordinantur vel ad alia temporalia diuidentia: tunc licita est ⁊ permissa q̄ tenet Jo. an. ⁊ lau. xxvj. q. ij. in summa. ꝶ. in principio: ⁊ inter clericos admitti potest vbi de temporalibus agitur: vt patz extra de prebend. ⁊ digni. c. cum fm aplum fm Job. an. ⁊ hosti. de sortileg. c. fi. Similiter fm Tho. scōa 2ᵉ. q. xcv. si necessitas imminet in aliquibus licitum est cū debita reuerentia diuinum iudiciū sortibus implorare. Unde dicit Augu. in epistola ad honoratū: si inter ministros dei fit disceptatio q̄ eorum tpe pseqtōis maneāt ne fuga oīm ⁊ q̄ eorum fugiāt ne morte oīm deseratur eccl̄ia: q̄ disceptatio si nō aliter potuerit terminari quātum mihi videtur: qui maneant ⁊ q̄ fugiant sorte legendi sunt. ⁊ iterum in primo de doctrina christiana dicit: si tibi abūdaret aliquid quod oportet dari eis q̄ non haberent nec duob⁹ dari potuisset si tibi occurrerent duo quorum neuter alium vl indigentia vel gratia te aliqua necessitate superaret: nihil iustius faceres q̄ vt sorte legeres cui dandum esset quod dari vtrq̄ non posset. Secundo modo sors capit pro sortilegio: ⁊ tunc sors vt dicit leo papa: nihil aliud est q̄ diuinatio vel maleficium a sanctis patribus damnata et fm ꝶ non est licita: ⁊ ideo prohibet ne exercea tur sub anathematis interdicto. xxvj. q̄st. v. c. sortes: ideo non credenda nec exercēda. vt ptz. xxvj. q. ij. ꝶ. his itaq̄. Mirum qz tales sortilegi ea q̄ soli deo cōpetūt sibi vsurpare conāt expectātes iudiciū sortiū ex demonib⁹: sic Ezech. xxj. legitur q̄ rex babylonis stetit in biuio in capite duarum viarum diuiationem querens cōmiscēs sagittas interrogauit idola extra consuluit: ⁊ tales illicite sunt que prohibentur fm canones: q̄ si iudicium sortium expectatur a deo scōm illō prouerbio. xvj. Sortes mittuntur in sinu: sed a domino temperantur. tunc talis sors scōm se nō est malum vt dicit Augustinus. potest tamen in hoc quadruplex peccatum incidere. Primo si absq̄ vlla necessitate recurrat ad sortes: hoc videtur ad dei temptationē pertinere. Secundo si necessitate sed absq̄ reuerētia sortibus vtatur. vnde Beda super actus apostolorum. Si qui necessitate cōpulsi deum putant sortibus apostolorū exemplo cōsulendum esse: videant hoc ipsos nō nisi collecto fratrū cetu ⁊ precibus ad deum fusis egisse. Tertio si diuina oracula conuertantur ad terrena negocia: vnde dicit Augustin⁹: ⁊ habetur xxvj. q. ij. c. Hi qui de paginis euangelicis sortes legunt: ⁊ si optandum sit vt illō potius faciant q̄ ad demonia consulenda concurrant: tamen ista mihi displicet consuetudo ad secularia negocia ⁊ ad vite huius vanitatē diuina oracula velle conuertere. Quarto in electionib⁹ ecclesiasticis vt dictū est. Tertio modo capitur sors pro capitalitate vsurarū. vt patz de vsuris. c. j. ⁊ ij. ⁊ c. conquestus. Quarto modo pro parte et portione: vt extra de prebendis. c. cum scōm apostolum. sed de bis duobus nihil ad propositum. Cetera rum de alijs obseruantijs superstitiosis p sequendo. Notandum est primo q̄ ars notoria est illicita: quia scōm Thomā secunda scōe. q. xcvj. quibusdam vtitur ad acq̄rendum scientiā que scōm se nō habēt virtutem causandi scientiā: sicut inspectione quarundā figurarum ⁊ prolatione quorūdam verborum ignotorū ⁊ alijs hmōi ⁊ iō hmōi ars nō vtit his vt causis ꝶ vt signis non autē vt signis diuinitus instituris: sicut sunt signa sacramentalia. vnde restat q̄ sunt signa superuacua: ⁊ per consequēs pertinentia ad quedam pacta cum demōibus placita ⁊ cōfederata: qua propē a christianis penitus repudianda. Secūdo obseruantie ordinate ad immutationes corporum scilicet ad sanitatem: et huiusmodi si naturaliter possunt tales effectus causare tunc non sunt illicite: q̄ si non videant posse causare tales effectus naturaliter cōsequēs est q̄ nō adhibeant ad hos effect⁹

causandos tanq̃ cause sed solum q̃si signa et sic ptinent ad pacta significationũ cũ demonib⁹ inita ex q̃ ptz: q̃ si simpliciter adhibeant res naturales ad aliquos effect⁹ pducendos ad q̃s putant naturalem habere virtutẽ nõ est supstitiosum neq̃ illicitum: si tñ adiũgant aliqui characteres vel noĩa vel alie quecunq̃ vane obsuationes que manifestũ est naturaliter efficatiã nõ habere erit supstitiosum ⁊ illicitũ. Tertio obseruãtie que ordinant ad p̃cognoscẽda aliqua fortunia vel infortunia. s. q̃ aliq̃ tpa vel loca vel audita ꝓba vel occursus hominũ vel animaliũ aut dissorti ⁊ inordinati actus aliq̃ ꝓsagiũ habẽt boni vel mali futuri: ⁊ infinita similia sũt supstitiosa ⁊ illicita: quia talia attendunt nõ vt quasdam causas: ꝫ vt quedã signa futuroꝝ euẽtuũ: nõ tamẽ obseruant vt signa a deo tradita cum ex auctoritate diuina nõ sunt introducta sed magis ex vanitate hũana coopante demonũ malicia: nã q̃ a principio in istis homines aliquid veri sunt experti casu accidit: ꝫ postq̃ inciplũt hoĩes hmõi obsuãtijs suuz animũ implicare multa �means hmõi obseruatiões eueniũt p demonũ deceptiones: vt eis hoĩes implicati curiosiores fiant ⁊ sese inserant multiplicib⁹ laqueis pniciosi erroris vt Aug. dicit in. ij. de doct. christiana. Quarto in scripturis q̃ suspendunt ad colla cõsiderandũ est primo quid sit q̃ scribit: qz si est aliq̃d ad inuocatiõez demonũ ptinẽs scz characteres vel ignota nomĩa: tũc manifeste supstitiosum est ⁊ illicitum. Unde Crisos. supra matth. dicit q̃ pharisei q̃ significantiũ fimbrias suas exẽplo nunc multi aliqua hebraica noĩa angeloꝝ cõfingunt ⁊ scribũt ⁊ alligant que nõ intelligentibus metuenda vident. Est etiã cauendũ ne aliquid falsitatis cõtineat: qz sic eius effect⁹ a deo nõ possit expectari q̃ nõ est testis falsitatis: deinde cauendũ ne cuz sacris lrĩs ponatur ibidẽ character ꝑter signum crucis: vel ne spes ponat in mõ scribendi vel ligandi vel in similib⁹ que non ptinẽt ad diuinã reuerentiã quia supstitiosum esset ⁊ illicitum: ⁊ idem intelligenduz est in incantatiõibus serpentũ vel quorũlibet animaliũ: ⁊ etiam in collectiõibus herbarũ medicinaliũ: ex his ptz q̃ si scribuntur nomina inusitata quasi noĩa dei ineffabilia ⁊ in quib⁹ scribit vel dicit quicunq̃ sup se portauerit istud breue nõ piclitabit sic vel sic: aut illud vel illud bonũ sibi conferet: peculdubio sunt reprobãda nec portanda: ⁊ peccant qui scribunt portant donant vel vendunt vel etiam portanda docent nisi fuerint adeo simplices q̃ ignorãtia eos accusaret que nõ excusat si sup hoc fuerint moniti vel instructi. Hic q̃ri põt de carmĩatricib⁹ ⁊ carminatorib⁹ que carminant infirmos pueros vel alia vtrũ peccant mortaliter. Rñdet Guil. frater ray. et Asten. li. j. ti. xv. q̃ si nihil supstitiosum dicunt vel faciunt nec dici vel fieri mãdant: sed vtunt plurib⁹ licitis ⁊ etiam adiurationibus sicut p passionem crucẽ ⁊ hmõi nõ peccant nisi talia fecerint post ꝓhibitionẽ sibi ab ecclesia factam: sunt em̃ ꝓhibenda ꝓpter multa supstitiosa que solent ibi misceri nisi fieret p aliquem discretũ ⁊ deuotũ q̃ funderet oronem nõ sup pomũ piruz vel cingulum sed super infirmũ manũ imponens nec tales sunt ꝓhibẽdi nisi timeatur q̃ ad illoꝝ exemplũ indiscreti ⁊ supstitiosi sibi vsurpent abusum illoꝝ exemplo se tuentes. De his ꝓinde qui p viuis q̃s odiunt scienter missas defuncto ꝝ cantant vel cantare faciunt habet. xxvj. q. v. ca. q̃cunq̃. Ubi dicit plerioꝝ etiaz sacerdotum sauciati inimicitie dolo missam p rege defuncto ꝝ pmulgatam fallaci voto p viuis student celebrare hominib⁹: vt his p quo ipm offerat sacrificiũ mortis incurrat piculũ: pinde nostre elegit vnanimitatis cõuentus vt si quis deinceps talia ppetrasse fuerit detent⁹ a ppri deponit ordinis gradu: ⁊ tam sacerdos q̃ etiam ille qui eũ ad talia pagenda incitasse ppendit perpetuo ergasculo relegent: hoc toletanũ ꝛcilium.

Scdo queri potest de his qui deũ tẽptare conant: de quib⁹ sup illo Deut. vj. Nõ temptabis dñm deũ tuum: dicit glo. deum tẽptat qui habẽs quid faciat sine rõne piculo se cõmittit expiens vtrũ possit liberari a deo: vtrũ scz temptare deũ sit peccatũ presertim cum deus qui peccatũ p̃cipe nõ potest p̃cipit vt hoĩes eum ꝓbent quod ẽ temptare: quia dicit Malach. iij. Inferte omnẽ decimatiõem in horreũ meum et sit cibus in domo mea ⁊ ꝓbate me sup hoc dicit domin⁹: si nõ aperuero vobis cataractas celi: in cuius argumentũ achaz vituperat a dño eo q̃ rñdit Esa. vij. Nõ petam ⁊ nõ tẽptabo dñm. Ad ꝫ rñdet scũs Tho. scda 2ᵉ. q. xcvij. q̃ temptare est expimentũ sumere. nullus aũt expimentũ sumit de eo de quo certus est: ⁊ ideo omnis temptatio

ex aliqua ignorantia vel dubitatiõe procedit eius qui temptat: sicut cum quis expimentũ de aliqua re sumit vt eius qualitatem cognoscat. Ignorare aũt vl dubitare de his que ptinent ad dei pfectionẽ peccatum est: hinc manifestũ est q̃ temptare deum ad hoc q̃ temptãs cognoscat dei ꝓtutem est peccatũ. Si vero sumat expimentũ eoꝝ que ptinent ad diuinã pfectionez non vt ipe cognoscat sed vt alijs demonstret ꝫ nõ est temptare deum cum subsit iusta necessitas aut pia vtilitas ⁊ alia que ad ꝫ occurrere debẽt: sicut apli petierũt a dño vt in noĩe iesu fierent signa. Actuũ. iiij. vt sic christi virtus infidelibus demonstraret: et sic deus volebat signũ dare regi achaz nõ p ipo tñ: sed p totius populi instructione: ⁊ ideo reꝑhendit quasi impedito: cõmunis salutis q̃ signũ petere nolebat. Et nota generaliter q̃ quis deũ expresse temptat ꝓbis quãdo ea intentiõe aliq̃d a deo postulat vt dei scientiã potestatẽ vel volũtem exploret. Factis aũt expresse temptat q̃ p ea que facit intendit expimẽtũ sumere diuine potestatis sapientie vel pietatis sed quasi interpta-tiue deum temptat qui et si nõ intendat expimentũ de deo sumere tamẽ aliquid petit vel facit ad nihil vtile nisi ad ꝓbandũ dei potestatẽ sapientiam vel bonitatẽ: sicut cum quis equum currere facit vt euadat hostes hoc nõ ẽ expimentũ de equo sumere: ꝫ si equũ currere facit absq̃ vlla necessitate aut vtilitate hoc nihil aliud esse videt q̃ expimentũ sumere de equi velocitate: ⁊ idem est in oĩbus alijs rebus: ⁊ sic ptz q̃ q̃ũ quis ex necessitate vel vtilitate se cõmittit in suis petitionib⁹ vel factis diuino auxilio hoc nõ est deũ temptare: ꝫm illud Paral. xx. Cũ ignoramus quid agere debeamus hoc solum residui habem⁹ vt oculos nr̃os ad te dirigamus. Est etiã aliud genus temptatiõis de quo dicit Eccl. xviij. Ante oronẽ ꝑpara aĩam tuã: ⁊ noli esse quasi hõ q̃ temptat deum: sup quo dicit Tho. scda 2ᵉ. q. xcvij. q̃ ille qui aĩ oronem nõ ꝑparat animã suam dimittendo si quid aduersus aliquẽ habet vl als se ad deuotionẽ nõ disponendo nõ facit q̃ in se est vt a deo exaudiatur: ⁊ iõ quasi interptatiue deũ temptat; ⁊ q̃uis videat hmõi interptatiua tẽptatio ex psumptiõe seu indiscretiõe nõ ꝓuenire tñ hoc ipm ad dei reuerentiã ptinet: vt hõ psumptuose ⁊ sine debita diligentia se habeat in his que ad deũ ptinẽt: ⁊ illud. ij. Pet. ij. Sollicite curate ipm ꝓbabilẽ exhibere deo. Preterea queri põt vtꝝ ferri cadẽtis vel aque bullientis iudicia sunt licita q̃bus aliqua exquirunt occlta ⁊ vident ad sortes ptinere ⁊ tñ nõ vident illicita: psertim cum dauid legit inijsse duellũ ⁊ phili. steũ. j. Regũ. xvij. ⁊ q̃ nihil manifestũ dñs legitur dedisse legez zelotipie q̃ scrutabat de occulto adulterio: vt pz alibi. s. in quadragesima vbi agit de luxuria. Ad hoc respõdet sanct⁹ Tho. scda 2ᵉ. q. xcv. q̃ iudicium ferri candentis vel aque feruẽtis ordinat quidẽ ad aliqut occulti peccati inq̃sitionẽ p aliq̃ q̃ ab homie fit: ⁊ in ꝫtũ expectat aliquis miraculosus effectus a deo excedit sortiũ rõnem cõmunẽ vbi hmõi iudiciũ illicitum reddit: tum qz ordinat ad iudicãdũ occulta que diuino iuditio reseruant: tũ etiã qz hmõi iudiciũ nõ est auctẽ diuina sancitũ. Unde. ij. q. ij. in decre. stepha. pape ad guibertũ episcopũ mogũtinũ. c. ꝛsuluisti. dicitur q̃ ferri candẽtis vel aque feruẽtis examinatiõe cõfessionẽ extorqueri a quolibet sacri nõ censent canones ⁊ q̃ scto ꝝ patrũ documento nõ est sancitũ supstitiosa adinuentiõe nõ est psumendũ: spõtanea em̃ cõfessiõe vel testium approbatione publicata delicta habito p oculis dei timore cõcessa sunt nr̃o regimini iud. care: occulta vero ⁊ incognita illi soli sunt relinquẽda q̃ solus nouit corda filioꝝ hoĩm: hoc ibi. Et cadez rõ videt eẽ de lege duelloꝝ nisi q̃ plus accidit ad cõmunẽ rõnem sortiũ inq̃tum nõ expectat ibi miraculosus effect⁹: nisi forte q̃ũ pugiles sunt impares valde virtute vl arte. Ũñ. ij. q. iiij. de hoc habet. c. monomachiã vero in legẽ nõ assumim⁹ quã p̃ceptã fuisse nõ repim⁹ quã licet inijsse quosdã legamus sic sctm̃ dauid ⁊ goliã sacra prodit historia: nũq̃ tñ vt p lege teneat aliqui diuina sanxit auctas: cũ hec ⁊ hmõi sectãtes deũ solũmõ temptare videant: glo. ibidez istos etiã qui pugnãt i monomachijs etiã lex hũana cõdemnat: vt. C. de gla. l. vna.

Deniq̃ q̃ excẽdile peccatũ sit coraz deo satis ptz eo q̃ p pctõ temptatiõis vniũsaliter oĩs filij isrl in deserto pierũt: terrã p missiõis nõ intrãtes: ꝫm illud ps. Tẽptauerũt me patres vestri ⁊c. Et sequit: q̃buz iuraui in ira mea si introibũt i requiẽ meã.

Ultio queri põt: vtꝝ liceat admirare demones p̃sertim cum dicit Orige. sup matth.

nō est fm ptātem datā a saluatore adiurare demonia iudaicū est eñ hoc: nō aūt debemus iudeoꝝ ritus imitari: sed potiꝰ vti ptāte a christo data. Ad hoc dicendū fm Tho. scōa 2ᵉ.q.xc. q̄ duplex est adiurādi modus: vnus p modū depcationis vel inductiōis obreuerentiā alicuius sacri: ⁊ sic nō licet demones adiurare q: ille modus adiurandi videt ad quandā beniuolētiaz vel amicitiā ptinere. qua nō licet ad demones vti ⁊ sic intelligit orige. Aliꝰ p modum cōpulsionis: ⁊ sic licet nobis ad aliq̄d vti et ad aliquid nō: quia licz demones adiurando p virtutem diuini nois tanq̄ inimicos repellere ne nobis noceāt spūaliter vl corporalr fm potestatē a christo datā. Lu. x. Ecce dedi vobis ptātem calcandi super serpētes ⁊ scorpiōes ⁊ sup oēm virtutē inimici ⁊ nihil vobis nocebit: nō tñ licitū est eos adiurare ad aliq̄d ab eis addiscendū vel etiā ad aliquid p eos obtinendum: q: ꝑ ptineret ad aliquā societatē cū ipis habendāmisi forte ex spāli instincti vel reuelatione diuina aliqui sancti ad aliq̄s effectꝰ demonū opatione vtant: sicut legit ō beato Jacobo q̄ p demōes fecit hermogenez ad se adduci ad laudem dei.

De diuersis erroribus qui veniunt excuriosa inuestigatione: peruersa interpretatione vel inordinata affectione: Sermo V

n

On facies tibi scul ptile. Exod. xx. Expediti de ōma

clausula primi pcepti iam scōam pseqmur que cōpehendit in verbis thematis: in qua pticula pbibent oēs false ⁊ supstitiose adinuētiōes erroꝝ: q: omis error fictio mentis est: quē errorē induxit fantasiam rōem obnubilās q̄ facit q̄ illud eē videtur q̄ nō est: omēs aūt false supstitiōes et adinuētiōes erroꝝ aut pcedūt ex improbo ausu inuestigatiōis phisice: sic errores pboꝝ: sicut ponere mundū eternū quod ē puertere totā sacrā scripturā ⁊ multa alia que posuerūt gentiles pbi. aut pcedunt ex puerso intellectu sacre scripture sicut reperiunt infinite hereses. xxiiij. q. iij. c. penul. aut etiā pcedunt ex inordinato affectu carnalitatis: sic errores epicuriorꝝ qui dicunt nullā aliam esse vitā q̄ istā: ⁊ nicolaytarū dicētiū q̄ lz turpiter agere cū qualibz etiā cum vxore alteriꝰ vt ptz pleniꝰ alibi. Hie. x. Stultus factus ē omis homo: a scia sua cōfusus ē artifex in sculptile suo. Ortū igit ad primū. s. errores pboꝝ: sciendū q̄ licet infideles rudes ⁊ simplices qui nihil aliud audierūt de fide in hoc ppie nō peccant q̄ infideles sūt eo q̄ taliū infidelitas nō habz rōem peccati ꝑ magis pene: q: talis ignorātia diuinoꝝ ex peccato ōmi parētis est secuta. fm Tho. scōa 2ᵉ.q.x. ⁊ idō licet damnant ꝓpter alia peccata q̄ sine fide remitti nō pūt: nō tñ ꝓpter peccatū infidelitatis. Aū dñs Jo. xv. Si nō venissez ⁊ locutus eis nō fuissem peccatū nō haberent q̄ exponēs Augꝰ. dicit: q̄ loquit de illo peccato quo nō crediderunt in christū: nec etiā debēt damnari ꝓpter transgressionez mādatorū ecclie: q: illis nō sunt subiecti: sed ꝓpter mādata diuina q̄ naturalit sunt idita rōne nāli: ⁊ iō de eoꝝ trāsgressiōe excusationē hūt. Aū q̄ maiꝰ est sup illud. ij. Coꝝ. xj. Ipse sathanas trāsfigurat se i angelū luc: dicē glo. q̄ si angelꝰ malꝰ se bonū fingat etiā si credit bonus nō est error periculosus aut mordicꝰ: si facit vl dicē que bonis angel cōgruūt. eo q̄ nō dissentit a deo q̄ ē fidei q: sensus corpis tñ fallit: mēs vero nō mouet a vera rectaq̄ sentētia: sed si quis adhereret diabolo cuz iam incipit ad mala ⁊ falsa ducere tūc incidit in pctm̄ pbi tñ qui se scientes esse iactabāt ab infidelitat peccato nequaq̄ excusari pūt cuiꝰ rōem adducit aplus Ro. j. dicēs: reuelat ira dei: glo. id est. vindicta peti: nō eñ ira dicit affectū vl pturbatiōez in deo: sequit: de celo sup oēm impietatē. i. peccati ⁊ra fidem ⁊ iniusticiā. i. peccatū ⁊ra mores hominū hoꝝ qui veritatē dei in iniusticiā detinent. i. veram de deo cognitionē detinēt nō sibi sed impediunt ne fluat in alios: vel in iniusticia detinēt p malā vitam in q̄ manent: vt nec verbo nec exemplo q̄ nouerunt ostendāt cum tñ veritas pulset ad intellectū sicut lux pulsat ad oculum pēktim in illis qui naturalr sunt ingeniosi: ⁊ ne pētendāt excusatiōem ignorantie pseqtur aplus: q: q̄ notū est dei manifestū ē illis. Et si queris quō fidet: deus eñ illis reuelauit: adiuuit eñ deus rōem vt inuestigādo creaturas venirent in cognitiōem dei ductu rōnis naturalis. Aū sequit: inuisibilia eñ dei. i. natura dei inuisibilis omia causans ⁊ ad esse pducens: vel. i. deus pater qui specialiter inuisibilis dicit Col. j.

quia nunq̄ apparuit ī specie visibili sicut alie psone: intellecta. i. intellectuali cognitione cognita p ea que facta sūt ⁊spiciunt a creatura mundi. i. ab homīe. Sempiterna q̄z virtus. i. filius qui dicit dei virtus ⁊ sapiētia. j. Coꝝ. j. ⁊ diuinitas. i. bonitas oia replens ⁊ ⁊seruās p q̄ō intelligit spūsanctus: ista sil'iter intellecta ⁊spiciunt ab homine p ea que facta sunt. a magnitudīe eñ creaturaꝝ cognoscit potētia q patri ex speciositate ⁊ pulcritudine: sapiētia que filio et ex vsu earū ⁊ vtilitate: bonitas que spiritusancto appropriat. ⁊ sic aliquo mō habuerūt cognitiōem trinitatis q̄tum ad appropriata: licz nō q̄tū ad ppria: sequit: vt sint in excusabiles q: se p ignorantiam excusare nō pūt Aug. in glo. eos scptura dicit inexcusabiles quibus nota est veritas et pseuerat iniquitas. Nam dicit Aug. de vera religiōe. q̄ habebāt scholas a populo separatas in quibꝰ docebāt illos quos colebāt nō esse deos ⁊ templa cū ppto cōmunia in quibꝰ eis sicut dijs sacrificabāt: sequit: quia cū cognouissent deū p naturalē rōem aut dei reuelationē aut creaturaꝝ inspectionē vnū. s. esse principiū a quo omia nō sicut deū glorificauerūt ōbitū honorē ei exhibēdo. aut grās egerūt ō bfiticijs acceptt ⁊ cognitiōe dei: ⁊ euanuerūt ī cogitatōib suis magna de se existimādo: ecce pctm̄ cordis ⁊ iō obscuratū ē tumore supbie ⁊sipiēs cor eoꝝ. i. rō natural. dicētes eñ se esse sapientes. ecce pctm̄ oris sapiētiā sibi tribuēdo ī hūanis ⁊ ideo stulti facti sūt in diuinis: ⁊ mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in silitudinē imagis corruptibil hōis volucrū quadrupedū ⁊ serpentū ecce pctm̄ operis: ꝓpter q̄ō tradidit illos deꝰ in desideria cordis. Hic queri pōt vtrū idolatria sit peccatū pserim cum sicut honorās aliquid vice regis regem honorare ōr ita honorans idolū vice dei deū honorare videtur. Ad hoc dicendū q̄ sicut duplex honor regi est exhibendus sic ⁊ deo scz ꝓpriꝰ et cōmunis. ꝓprius est facere homagium q̄ō alij facere est regē inhonorare. cōmunis aūt est assurgere et silia: quod vice regis facere est regem honorare: sic etiam alteri exhiberi honorem ꝓpriū deo: peccatuz est ⁊ hoc est idolatria. Secūdo queri pōt vtrū hebetudo sensus que circa intelligētiam importat q̄ndā debilitatē mentis pcipue quo ad ⁊sideratione spiritualiū bonorum vl cecitas mentis que importat omimodam priuationē cognitionis spiritualium bonorū possit esse peccatū pserim cuz dicit Esa. vj. Exceca cor populi hui: vide pcessum textus ⁊ cām excecatiōis hmōi: nō enim a deo infligit malum nisi malū pene. Ad hoc respōdet sanctꝰ Tho. scōa 2ᵉ. q. xv. q̄ sicut cecitas corporalis est priuatio eius q̄ō est principiū corporalis visionis ⁊c. vide istam questionē infra vbi agitur de speciebus gule. Ortum vero ad secundū sez hereses que pcedunt ex intellectu puerso sacre scripture: scīēdū. q. xv. di. ponit causa heresenm: vbi dicitur. c. canones generaliū conciliorꝝ a tpibus cōstātinī ceperunt: in pcedentibꝰ nāq̄ annis persecutione seuiente docendaꝝ plebiū minime dabatur facultas ⁊ inde christianitas in diuersas hereses scissa est: quia nō erat episcopis licentia ⁊ueniendi in vnum nisi tpe supradicti impatoris sub quo sancti patres in ⁊cilio niceno de oī orbe terraꝝ cōuenētes iuxta fidē euangelicā ⁊ aplicam scōm pꝰ aplos simbolū tradiderūt. Ad maiorem euidētiā sciendū. q̄ vt ōr. xxiiij. q. iij. c. heresis grece ab electiōe dicit. s. q: eam sibi vnusquisq̄z eligat disciplinā quā putat esse meliorem: quicūq̄z ergo scripturam aliter intelligit q̄z sensus sanctispiritꝰ flagitat a quo scripta sunt. licet ab ecclesia nō recesserit tamē hereticus appellari pōt. Ille vero dicit aliter exponere sacraz scripturam q̄z spūsanctus efflagitat q̄ ad hoc expositionē sacre scripture retorquet q̄ō ꝓriat ei q̄ō ē p spiritūscm̄ reuelatū. Tho. āt scōa 2ᵉ. q. xj. dicē q̄ heresis de q̄ nūc loq̄mur ī porat quādā corruptiōez fidei christiane: nō aūt ad corruptōez fidei ptinet si quis falsam opinionez habeat in his que nō sunt fidei: puta in geometralibꝰ vl alijs hmōi que oīno ad fidem ptinere nō pūt: ⁊ si solum quādo quis falsam habet opinionē circa ea que ptinent ad fidem. s. ad articulos fidei: vel ad ea ex quibus sequit corruptio alicuiꝰ articuli. ⁊ tamē opinionē illaz ptinaciter defendit vel retinet vel emēdare recusat: sed vt dicit. xxiiij. q. iij. ca. dixit aplos: q̄ sniam suā q̄uis falsam atq̄ puersam nulla ptinaci aiositate defendūt pserim quā non audacia sue pūmptiōis pepererint: sed a seductis atq̄ in errorem lapsis parentibus acceperunt: querūt autez sollicitudine cauta veritatez corrigi parati cum inuenerint nequaq̄ sunt inter hereticos cōputādi: ecōtra xo dicit ibidē. c. q̄

in ecclia christi morbidū aliqd aut prauus sapiūt si correpti vt sanū rectūq; sapiāt resistant ptinaciter suaq; pestifera dogmata emendare nolunt sed defendere persistunt heretici sunt. Et notandū q; de⁹ q̄ nullum malū nisi ꝓpter bonū eliciendū fieri permittit hereticos seminare nō pmitteret nisi ex hoc suis fidelibus aliquid melius ꝓuidere disponeret: ⁊ iō ꝯcludit Aug⁹. c. vltimo dicens: Qz iō diuina ꝓuidētia multos diuersi erroris hereticos eē pmittit vt cū nos interrogāt ea q̄ nescim⁹ sic excutiamus pigriciā ⁊ diuinas scripturas cupiamus. Deniq; vt vitij hui⁹ detestabilem coruptelā ostendam⁹: sciendū ē q; hereticus fm iura punit quadruplici pena. Primo excōicatione: qz oīs hereticus siue occultus siue manifestus ē ipo iure excōicatus. ex. e. ti. c. excōicamus. nec solū ipi sed etiaz receptores: fautores ⁊ defensores: vt eo. ti. c. sicut ait. ⁊ qd̄ malus ē: Quicunq; hereticos receptores fautores aut eoꝝ defensores ecclīastice sepulture scienē tradere p̄sumpserit excōicatus est nec absolui debet nisi ꝓprijs manib⁹ extumulet: ⁊ eoꝝ corpa extra proijciat: ⁊ loc⁹ ille ꝓpetua careat sepultura: vt eo. ti. li. vj. quicunq;. Secūdo bonoꝝ suoꝝ ꝯfiscatione ⁊ ablatiōe: ſ tamē excōicatio ipius cōfiscationis ⁊ bonoꝝ ablatio vel occupatio p̄ principes seculares fieri non debet antequ p iudicē ecclīasticū sup eodē crimine snīa fuerit ꝓmulgata: vt pz eo. ti. c. cū scōm. li. vj. Qd̄ si ꝯuertātur postea tū nō debent eis vel eoꝝ filijs bōa restitui: qz ipo iure sunt omnia cōfiscata ī vindictā huius sceleris: vt pz. eo. c. ⁊ ex. e. ti. c. vergentis. Tertio depositiōe: qz indistincte siue cleric⁹ siue laic⁹ fuerit etiā papa vel impator vel quilibet alius debz ab omni dignitate deponi. xl. di. c. si papa. in tex. ⁊ in glo. ⁊. xxiij. q. j. c. q̄ contra pacem ecclie sunt tē. ⁊ in glo. vbi dicit q; hereticus quicūq; sit debet ab omni officio ⁊ beneficio spoliari: ⁊ si cleric⁹ sit debet degradari ⁊ demū quilibet talis debet arbitrio ptātis secularis relinqui punīdus aniad uersione debita. s. crematiōe continua nisi post cōprehensionē erroris ad fidē cōuerti velint errorē suū abiurādo ⁊ satisfactionē exhibendo: ⁊ tunc resipiscentes debent in ꝓpetuo carcere retrudi: vt ex. e. ti. c. excōicam⁹. ij. Verūtamē qui reincidunt in heresim abiuratā relinquendi sunt iudicio seculari: ⁊ idē intelligendū si cadat ī alia heresi quacūq;: si tamē in hmōi puntēdis signa pnie manifeste appareāt ⁊ humilit petierint sacra pnie ⁊ ⁊ eucharistie nō sūt eis denegāda: vt pz. e. ti. li. vj. c. sup eo. Qualiter etiam eorū receptores fautores defensores ⁊ credentes diuersis modis puniuntur. habetur ibidē. c. excōicamus. j. Cetez clericus degradandus ꝓpter heresim indutus sacris vestib⁹ habēs in manib⁹ instrumentū vel ornamentū ad ordinē suum spectans q̄si soleniter ministratur⁹ ad eā pñtiam ducit: ⁊ tunc q̄libet res inordinatione sua sibi tradita iterū auferē ab eo incipiendo ab illo qd̄ ei vltro datū fuit vsq; ad primā vestē que dat in collatione tōsure: ⁊ vti pōt eōs ad terrorē verbis aliquibus oppositis illis q̄ in collatiōe ordinum ꝓlata sunt: vt auferim⁹ tibi vestē sacerdotalem ⁊ ordine sacerdotali te priuam⁹ tē. Vltimo dicendo auctē omnipotentis dei pris ⁊ filij ⁊ spūssancti ac nra auferim⁹ tibi habitū clericalē ⁊ deponim⁹ degradamus spoliam⁹ ⁊ exuimus te omi ordine beneficio ꝓuilegio clericali: ⁊ post raditur ⁊ tundē: hec oīa habenē de penis. li. vj. c. degradatio: vbi etiā ponunt alioꝝ degradatiōes: ⁊ ista degradatio ꝓpter heresim pñte potestate seculari celebranda ē: quo facto dicetur vt degradatū in suū foꝝ recipiat: ⁊ sic intelligit tradi curie seculari: ꝓ quo tamē debet ecclia efficaciter intercedere vt citra mortis periculū circa eū sententia moderē: hec ex de xbo. sig. c. nouimus. Quarto militari pſecutione: qz si aliter non potest fieri armata manu sunt ab eis oīa bona auferēda. Quantū deniq; ad tertiū scz errores epicuriorꝝ ⁊ similium que ꝓcedunt ex inordinato affectu carnalitatis: sciendū q; peccatū adhuc in voluntate pſistens intellectū auertit a recta cōſideratiōe: qz volūtas mala eligēs oppositū alicui⁹ rōne dictante nō pmittit intellectū diu stare in illo recto dictamine: ſ auertit ipm ab hoc ⁊ ꝯuertit ad oppositū vl ad aliqd̄ impertinens: ita q; plerq; excecati tali malicia ñ aduertūt se errare: sic refert Seneca ī epla. vj. ad lucillū dicēs: q; vir qdā familiā q̄ndā habuit q̄ subito fcā fuit ceca incredibile rē tibi inqt ſ veram narro: ipa familia nescit se eē cecā ſ semp negat ⁊ pedagogū suū q; de domo recedat hortat dic em domū tenebrosā eē: ⁊ subdit Seneca. Hec inqt que in ista fuerūt familia nob accidūt: nemo se auarum intelligit: nemo

erpidū ceci duces querūt nos sine duce erram⁹: ⁊ dicim⁹: Nō ego ambitiosus sum: vita mea magnas requirit expensas: alius dicit: nō ē meū vitium iracundū esse adolescentia facit: nō est extrinsecū malū nostꝝ intra nos est in viscerib⁹ nris sedet: sed iō difficulter ad sanitatē venim⁹ qz nos egrotare nescim⁹: hec ille. Ñ hec auersio q̄ voluntas auertit intellectū a recta ꝯsideratione cōtingit duplr fm Tho. scōa 2ᵉ. q. xv. Primo mō p occupatiōez mētis circa alia que magis diligit: qb⁹ ab inspectiōe hmōi mēs auertit: fm illō pſ. Supceciddit ignis scz ꝯcupiscētie ⁊ nō viderūt solem veritatis. Et sic̄dez occupat bō circa feditatē luxurie: tunc ꝓprie generat cecitatē mentis que quasi totalr excludit cognitiōem bonorū spūaliū: ⁊ hoc ꝓpter delectatiōes vereoꝝ que ceteris vehemētiores sunt. Si vero circa delectatiōem gule vel silium ob lectationū sensualiū: tūc ꝓpe generat sensus hebetudinē q̄ reddit hoīem debilē circa intelligibilia: ⁊ ideo sicut oculis debilibus odiosa est lux: sic illis mentib⁹ cognitio veritat̄ est penalis: pſertim in illis in quib⁹ xbitati ꝯire noscunt. Si deniq; circa ambitiōem tūc plerūq; generat scisma ⁊ in ecclia ⁊ infinita bella ⁊ iniusticias in seculari militia: vt aūt dr. xxiij. q. iij. c. inē scisma ⁊ heresim hoc esse arbitror. qz heresis puersum dogma hz: scisma vero p⁹ episcopalē dissensiones ab ecclia piter sepat: qō q̄dē ī pncipio aliq̄ ex pte intelligi pt diuersum. Cetez nullū scisma ē nisi sibi aliquā heresim cōtingat vt recte ab ecclia recessisse videat. ⁊ fm Tho. scōa 2ᵉ. q. xxxix in duob⁹ peccat. Primo qz se separat a cōmuniōe mēbrorꝝ ecclie. Secūdo qz ſbdi recusat ecclie capiti. Secūdo mō cōtingit ex eo q; volūtas corrupta ⁊ ī pfundū malorꝝ dimersa spontanee reuocat intellectū a cōſideratiōe recta p̄me veritatis et oīm q̄ ad illā mētem reducūt: iuxē illud pſ. Noluit intelligere vt bene ageret: vñ pſ. in q̄ versus ille ꝯtinet: vt dic glo. agit de errore q̄ rūdā dicētiū mala oīa esse ex vitio naturē ⁊ creatiōis nre: bona vero ex libero arbitrio quod ꝓpheta destruit dauid in pſ. dicēs: Mala omia eē a nobis: bona vero ex deo p grām. Sic insipiēs dixit iniust⁹. i. deliberauit in semetipo vbi hō nō videt. Quid? vt delinquat. i. libere peccet: qz nō ē timor dñi añ oculos eius ⁊ sic nō curat si de⁹ videt. Cur hoc? qñ dolose egit in conspectu eius. glo. eo q; iniquitatē suam cum dolo querens noluit vere inuenire et deuitare. Multi enī inquirūt iniquitates suas: sed cum dolo nolētes eas vere inuenire ⁊ odire: qui cū eas cognoscūt nō dimittūt ſ defendūt: vel noluit studere legi dei: vt inueniat̄ iniquitas ei⁹ ad odiū. i. vt p eam legē inuēiret iniqtatē suā: ⁊ odiret q̄si p ignorātiam excusari posset xba oris ei⁹ iniqtas ⁊ dolus: ⁊ sic ex corde prūpit in os ⁊ opa exterioꝝ: qz noluit intelligere vt bñ ageret: etiam si posset ⁊ bene intelligere ⁊ bñ agere cū nō desit ei diuin⁹ instinct⁹ ad bonū: sed noluit imo iniquitatē meditat⁹ ē in cubili suo astitit omi vie nō bone. malicia ārō nō odiuit sed poti⁹ dilexit ex improba voluntate ⁊ electiōe li. ar. malicie adherens: Ñ fm Tho. scōa 2ᵉ. q. xiiij. ex certa malicia. i. ex electōe mali quis peccat duplicit. Primo ex inclinatiōe habit⁹ vitiosi q̄ malicia dicit: ⁊ venit ex praua cōſuetudine peccandi qua q̄s inuiscat⁹ desperat de resipiscentia ⁊ sic irrefrenate labit̄ in vitia: iuxē illud Hiere. xviij. Desperauim⁹ p⁹ cogitationes nras ibim⁹ ⁊ vnusq̄sq; post prauitatem cordis sui mali faciem⁹. Scō vero cōtingit ex eo q; p ꝯtemptū abijcit ⁊ remouet illud qō electionē peccati poterat ipedire: sicut spem p desperationē: timorē per p̄sumptiōez tē. ⁊ ꝯ vt liberi⁹ peccet: Prouerb. xviij. Impi⁹ cū puenerit in pfundū malorꝝ contemnit: ⁊ p ꝯsequēs intellectus auertit a recta cōſideratiōe et pōderatiōe vitiorꝝ: ⁊ ex ꝯ etiā dissemiate sūt diūse heresis que tangunt inter alias. xxiiij. q. iij. c. quidā. Nam iouinianiste asserebāt nullam distantiā esse virginū ⁊ nuptarꝝ nullāq; inter abstinētes ⁊ epulātes esse discrimen. Sic paterniani ptes corporis inferiores a diabolo factas opinabant. Sic nicolaite vxores omibus eē cōmunicādas docebant. Cherinciani xo mille annos post resurrectiōez in voluptate carnis futuros p̄dicabāt. Victages aūt vigilias noctē respuebant: dicētes: ſupstitionē esse diuina iura temerari cum noctem fecerit ad quietem: ⁊ sic vnusquisq; fm affectū ꝓpriū diuinabat. Mirū cū lex nature in aliquoꝝ cordibus quātū ad aliqua sepius obfuscatur ex aliqua passione vel mala cōſuetudine ac etiā mala habitudine seu dispositiōe nature: sic refert Julius cesar de bello gallico q; apd germanos olim latrociniū nō reputabat̄ iniquū: cū tñ exp̄sse sit ꝯ legem

nate: qō a nob aūtat iesus christ⁹ dei filij⁹.

De fide in generali ⁊ qualiter cognoscit eē mortua duplr scz ex defectu opis ⁊ intentiōis: Ser. VI

Non habebis deos

n alienos coram me. Exo. xx. Cum Xba ꝓposita potissime fidē christianā recōmendent pñti sermone quedaz de fide in generali ꝓseq̄mur: ipa em ē que ad salutē hūanam sūme necessaria iudicatur vtpote radix vnica future beatitudis acquirēde: dicit em Aug. sup Jo. q̄ sicut ī radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis spes: ⁊ tñ q̄quid est in arbore pulchritudinis vel decoris ex ea procedit: sic ex fidei hūilitate q̄q̄d meriti quicquid beatitudinis ala susceptura est ex fidei fundamento ꝓcedit. Ad euidentiā igit fidei sciendū ꝑm Alex. de hal. in. iij. q̄ trib⁹ modis dicit fides. Primo mō dicit fides habitus acquisit⁹ ex rōe vel testimonio ⁊ tūc ex ea pōt elici motus qui ē credere deo hoc ē dictis ei⁹ fidem adhibere. Secūdo mō dicit habitus gratuit⁹ sed imperfectus vel in formis eleuās tñ intellectuz supra se ad assentiendū prime veritati ꝓpt se: nā q: solū eleuat intellectū ⁊ nō mouet affectū p amorē: habit⁹ informis denoiat et ex illa fide nō solū elicit motus q̄ ē credere deo: sed etiā qui ē credere deum put credendus ē trinus ⁊ vn⁹ creator ⁊ redemptor: qō elici nō pōt ab habitu acquisito: ꝑ q: duplicē hāc fidem etiā mali habēt īmo et demones: vt dicit Jaco. ij. demones credū t ⁊ ꝯtremiscūt: ideo mortua indicat ni si charitate diuīa viuificet. Tertio mō dicitur habit⁹ gratuit⁹ pfect⁹ ⁊ charitate formatus eleuās intellectū pariter ⁊ affectū ad assentiendū sūme veritati ⁊ amandum ꝓpt se: ⁊ ex hac elicit nō tñ motus q̄ ē credere deo: vl etiā credere deū: ꝑ etiā q̄ ē credere ī deū. i. ꝑm Aug. credēdo amare deū credēdo ī eū ire credēdo ei adherere ⁊ credēdo ei⁹ mēbris īcorpari: ⁊ vt dic Bona. in cētiloquio ad ꝑ q̄ fides pfecte tēdat in deū redrit adiūcto charitat q̄ ordinat ad amorē dei ⁊ ad opationē boni ⁊ ad ppessionē mali ⁊ ad dilectiōem primi. Ex dictis igit ptz: q̄ duplex est fides. s. viua ⁊ mortua: differūt aūt sicut lumen candele extinctē a lumine candele accense quod ꝓpter sui paruitatē insufficiens est ad dirigēdū gressus hominū ad p̄cauendū pericula et ad discernendū quid formosum vel deformē. Pro maiori tā noticia fidei mortue sciendū q̄ fides mortua cognoscit duplicter. s. ex defectu opis ⁊ intentionis: Ex defectu nāq̄ opis cognoscit cum sic latitat ī corde q̄ nō cōprobat ī exterior operatiōe: Ut Jaco. ij. fides sine opib⁹ mortua ē: ⁊ ꝑ fit duplr. scz ex amore male inflāmante: et ex timore male humiliāte. Primo credēs nō opat ex amore male inflāmate: in quibusdam em credētib⁹ cessant opera bona ꝓpter triplicem inordinatū amorē vl affectum mundialē. Primus amor inordinatus est concupiscentia carnis qua fides ipa mortua reddit: quia patientē carnis concupiscentiam sic inficit q̄ licet actualiter credat a bono tñ opere cessat: ꝑ vñ hoc est nisi q: taliū fides ē q̄ddā credere generale qō eccl'ia sctā tenet ⁊ tñ ī mltis pticularib⁹ erāt: q̄ꝓpt eo⁹ fides mortua iudicat: eo q̄ Xa fides ⁊ viua quā informat charitas diuina nō tantū gneraliter sed etiā pticularit credit ad salutē necessaria cuncta eui tat cauenda ⁊ implet operāda: cuius similitudinē videm⁹ in li. apto vbi intelligēs videt ⁊ legit: nō aūt intelligēs videt: ꝑ nō legit cum tñ vterq̄ pspicaces oculos habeat: sicq̄ multa particularia recognoscit in libro q̄ alter ignorat: taliter etiaz hmōi credunt ⁊ dicunt deū esse remunerantē iustos ⁊ punientē impios credunt altera esse seculū: credūt paradisum ⁊ infernum: credunt peccata esse mala ⁊ virtutes bonas animā īmortalem ⁊ cetera multa: ⁊ tamen in his ⁊ ꝯsimilib⁹ multis in particulari errant: quia si vere ⁊ viue intelligerēt q̄d est deus: que ⁊ quāta est gloria paradisi: que et q̄dura sunt supplicia inferni: si intelligerent horribilitatē peccati: ornamēta virtutum ⁊ anime dignitatē magis eligerent milies mori q̄ semel mortaliter peccare et deum offendere. Ut si quis sub generalitate credens luxuriam esse mortalē culpā et nihilomin⁹ ex inordinata affectiōe multipharie multisq̄ modis ꝓpetrās inquiritur an talia credat deo displicere: rñdeat hoc credere ⁊ sentire: quis tñ dubitat licz vez dicat ei⁹ fidē eē mortuā: cū eadē informi ac mortua fide dauid excecat⁹ libidine nō solū adulteriū ꝑ etiā homicidiū ꝓpetrauit: vt. ij. Reg. xj. Sic infatuat⁹ libidīe salomō adorauit idola. iij. Reg. xj. Iz intellectu ꝑm Aug. crederet deū. s. fide mortua ⁊ informi. Sic iudices inueterati dierū malorum vt dicit Dañ. xiij. Exarserūt in concupiscētiam Susanne ⁊ auerterūt sensum suum ⁊ declinauerūt oculos suos vt nō viderent celum neq̄ recordarent iudiciorū iustorū ⁊c. Scōs aūt amor inordinatus ē cōcupiscentia oculoz quo q̄ mortaliter inficitur: licet actualiter credat: tñ ab ope bono cessat: eo q̄ implicat se lucris iniust: ⁊ impijs cōtractib⁹: mendacijs: piurijs: cicūuēnionibus: rapinis: furtis: vsuris: mercat in festis: locis deo sacratis: ⁊ similib⁹ mā monā colligit iniquitatis: qui interrogatus si credat oīa que tenet eccl'ia se credere cōfitet: ⁊ quo ad intellectū verum fatetur: cum tñ non solum a bono ope cessat: ꝑ etiam multas impietates accumulat. Ut de hmōi dicit aplus ad Titum. j. cōfitētur se nosse deum factis aūt negant: cur enim ꝯtra preceptū dñi dicentis: Nō furtum facies tāta cupidine flagrant nisi quia nō viuaciter: sed mortue ⁊ generaliter credunt: nec credita debite ꝯsiderāt neq̄ debite pōderant: sed vt ait ps. Oculos suos statuerunt declinare in terram; sic iudas christū vendidit ⁊ tradidit: qui tñ post traditiōez priori lumine fidei pmanente penitēs corde: cōfitens ore: ⁊ satisfaciens opere: Iz infructuose: dixit Matb. xxvij. Peccaui tradens sanguinē iustum: ductus etiam penitētia pecuniā retulit ⁊ laqueo se suspēdit: sicq̄ tali intellectuali fide sine ope damnatus ē. Similit etiam multi cupidi mundialibus implicati vsurarij scelesti fures raptores ⁊ sīles: licet in fine vite penitere videātur: tamen eternaliter damnabunt eo q̄ illoz penitētia nō est intentione debita formata. Tertius amor inordinat⁹ est superbia vite que mirabilr operib⁹ impijs mortuam reddit fidē: q̄uis in intellectu fidei quoddā lumen remaneat sectat ptialitates fouet: lites ambit: dignitates depmit: minores inuidet: equalibus despicit: miseros infinitaq̄ similia ꝓpetrat cum intellectuali fide: quā tñ in homine tali mortuaz esse scelera cumulatā manifestāt. Scōs credēs nō opatur ex timore male hūliāte ⁊ ꝑ triplr. Primo ex timore damni fauorabilis sicut quidā nō solum a bono ope cessant: ꝑ etiā mala ꝓpetrāt ne pdant bonorē fauorē vel amorē hūanum plus eligentes amittere aīam q̄ famam hūanam gratiam et amicitiam et licet credenda credant: intellectu tñ poti⁹ eligunt pdere grām diuinalem q̄ secularē: poti⁹ parere statutis iniquis dñoz ⁊ cōtratū q̄ preceptis dei: multa impia ꝓpetrātes multas iusticias negātes: multisq̄ bonis nequissime ꝓlātes: cōtra q̄s Actuū. v. dr. Obedire oportet magis deo q̄ hominib⁹. Sic mlti ne displiceant veritatem retinēt occultā: cū tñ ex debito charitat vl officio illā manifestare teneant: ꝯtra quos dicit Ro. viij. Nō accepistis spiritū fuitut ite⁹ in timore. Et de silibus multa patebūt inferi⁹ vbi agēt de nouē peccatis alienis: in. viij. p̄cepto. His etiam cōnumerā de sunt q̄dā insensate mulierculē que tāta formidine laborāt q̄ maritis suis placeāt vt p īmoderatū ambitū vanitatū ornatū ⁊ pompam nō vereantur alas p̄cioso sanguīe christi redemptas scā dalizare ⁊ eis laqueū pditionis ꝓparare. Ut diabolus sua versutia decipit tales feminas: sicvulpecula gallinas: solent nāq̄ vulpes cuz videt gallinā ex timore suo arborem ascēdisse cōcito gressu stipitē arboris frequēter circūire quā territa gallina defixis oculis ex alto prospectans cerebri vertigine tandē agitat ex quo in arbore se minime retinere valēs ō arbore cadit quā statim vulpes parata rapit occidit ⁊ comedit. Sic mulier insēsata dū timet viro suo non placere ornatu meretritio se moniens ad iudiciū vere rōnem p spūalem vertiginem amittēs in os vulpis infernalis mortaliter peccando corruit. Ut peccatū vanit ornatus ex septē ꝓncipalr aggrauat. Primū est p̄sumptuosa depictio nature ꝓprie qua picturam dei nitit emendare q̄si deo sub sanando diceret: tu creasti me nigram, ego faciā me albā: tu croceā: ego rubeaz: tu artā frontē: ego lataz: tu rudē: ego politam: tu nigros crines: ego croceos: tu sine alis ⁊ cauda: ego ecōtra formabo me alatam ⁊ caudatā: ꝑ audiat dñm rñdētē: ego detesto: supbiā: nimirū cū dicat Aug⁹. in. iij. li. de doct. christiana si q̄s pingēdi artifex alicui⁹ vultū ⁊ specie ⁊ corpis q̄litatem emulo colore signasset ⁊ signato iā ꝯsumatoq̄ simulacro alt man⁹ inferret vt iā formata iā picta q̄si pitior reformaret grauis prioris artificis iniuria ⁊ indignatio iusta videret: tu te estimas impune laturatā improbe temeritat audatiā dei arficis offensam: ⁊ si fucis lenocinantibus impudica ⁊ incesta non sis tamen corruptis violatisq̄ que dei sunt peior adultera detineris: ⁊ infra. Hinc illa nascuntur incentiua vitiorū

vt quesitis ora pingāt dum viris displicere formidāt: ⁊ de adulterio vult⁹ meditentur adulteriū castitatis. Scōm aūt est periculosa incitatio impie imitationis: ⁊ ō talis mulier pōt dici rufiana: que mltas alias exemplo suo p occasionem vani ornat⁹ ponit in piculo fornicatiōis vanū ornatuz imitātes ac infinitos ad luxurie vitiū allicientes: quapropt dicunt laquei diaboli et rhete eius. Tertiū vero ē libidinosa inflāmatio aliene luxurie: qz p tales ad luxuriam inflāmant templa dei que sunt aīe ⁊ corpa christianoz: vt dicit .j. Cor .iij. Ūñ plus diligit de⁹ vnū templū spūale q̄ oīa templa corpalia mūdi: ⁊ tales mulieres sicut alios accēdunt sic etiā ⁊ semetipas ad luxuriā: tuē illud Esa.l. Ecce oēs vos accēdentes ignē accincti flāmis. q̄ si dicant hanc se intentionē nō habere p hoc tñ nō excusant: qz gladius aliquē necās non hz intentiōem corruptā sed eo abutēs: sic tali muliere demon abutit ad perimēdū animas: ⁊ qz mulier occasionē dāni dedit: dānum dedisse indicat. Quartū itaq̄ ē pnicīosa transgressio legis euāgelice cui⁹ exemplar se posuit in vita mortali fili⁹ dei ⁊ ad sequelā suos allicies ait: Discite a me qz mit sum ⁊ hūilis corde. Ūñ in eadē lege sancitū ē: Qui se humiliat exaltabit: ⁊ qui se exaltat humiliabit. Quintū ē odiosa derisio glorificate ecclesie. s. ipius christi crucifixi humilis virginis marie ⁊ oīm beatoz qui tāto zelo cuncta vana mundi despexerūt vt deliberarēt potius mortem eligere q̄ vanis mūdanis ⁊ carnalib⁹ adherere. Quid igit putas agēt sancti cū tales in eoz festis adeunt ecclias cū tot offēsionib⁹ imo blasphemijs christi: cum nece aīaz: cū gaudio demonū: cū cōtēptu christiane religiōis ⁊ oīm virtutū. Sextum est dolorosa afflictio angelice creature quib⁹ vt dicit Lu. xv. Est gaudiū sup vno peccatore pniam agente: Quid q̄ doloris ē sup vna muliere ornatu meretritio deturpata infinitos subuertēte. Septimū est dānosa exultatio demoniace malicie: nā peccatuz quātomaius dispendiū operat aīaz: tāto maius gaudiū ingerit malicijs demonū q̄ cupiditate insaciabili striunt perditionem hoīm. Secūdo ⁊o credēs nō opat bonū sed magis ⁊ztū ex timore damni realis sic multi cum necessitas impellit vnū e duobus amittere potius eligūt pdere celū q̄ cenū: potī⁹ diuinā grām q̄ ppriam sbam: ex hoc eñ timore pleriq̄ piurare nō verentur ad coaceruandā aut retinēdā terrenā substātiam: ⁊ lz se peccare nō dubitant: tñ peccare nō curant ne tpaliter damnent: q̄ tñ eternalr rugientib⁹ pparatis ad escam relinquent. Tertio deniq̄ nō opat ex timore damni corpalis: multi nāq̄ lz intellectualiter credant ex timore: tñ opibus contradicūt poti⁹ eligentes mortē aut penam spūalem q̄ corporalē: sic qui nec occidant ore ⁊ opere fidem negāt quā tñ in corde tenent aut iuramēto assecurati tpe ꝑdicto redire nolunt: aut alijs iniuste falseq̄ p sua liberatiōe accusant ⁊ filia. hoc timore territus Petr⁹ licet christū filiū dei viui crederet dū mori timuit vitā negauit: sic alij discipuli fidem eandē in intellectu seruantes plus tñ seipos q̄ dñm diligētes ex h timore damnabilr eum reliquerūt. Prete rea scōo pncipaliter fides mortua cognoscitur ex defectu nō quidē opis sed intētionis: ⁊ h duplr. Pmo ex amore male inflāmate. Scōo ex timore male hūiliāte: q̄ntū ad primū tripler amor hoīem nō credentē bona facit opari. Prim⁹ est carnalitat sic qui querūt fieri cōpatres vt sic liberi⁹ ⁊ se curius carnaliter misceri valeāt: q̄ aut p fidem datā ficte puellas ad stuprū inclināt sub pallio matrimonij. Taceo de his q̄ ib ptextu ꝑfessionis meretricias allocutiōes ⁊ blāditias venant spūalē amorē i his vouere mētientes: mltaz filia prudēs lector syllogizare pōt. Scōs ē cupiditatis sic faciūt questores q̄ mēdacijs decipiūt mulieres mltas missas ōrones ⁊ alia bona pmittētes: ita q̄ mēdax mltoz pietas ad cumulandā pecuniā fetet vsq̄ ad celū: Sic multi ꝑfitentib⁹ imponūt missas et occasione data apparenter honesta p mittis ipi sint pecunie receptores: Jn sup lz pmittunt dicere missas tñ nō faciūt: ⁊ licet anime liberent p sacrificiū altaris: vt ptz .xiij.q.ij.c. anime defunctoz: tñ in fraudē esse pſumitur factum vt accepta pecunia promissis eos ab onere pnie releuare videant .ar.j. q.j. ex cōcilio elibertano. c. emendari placuit vt q̄ baptizant vt fieri solebat nūmos in concha nō mittāt: ne sacerdos q̄ gratē accepit pcto distrahere videat. Tertius ē ambitiositatis: multi nāq̄ tam ecclīastici q̄ religiosi q̄ etiaz seculares aspirātes ad dignitates ⁊ platuras vel officia faciūt exterius q̄ nō credunt interi⁹: qz ptendunt pellem ouinā ⁊ aīaz gerūt vulpinā: lupinā.

vel leoninā. quot inq̄ ptextu pietatis p les pmouent ad religionē vel statū sacerdotalē: nō vt fiāt sanctiores sed excellētiores: ditiores: honoratiores: ⁊ iuxta psal. Immolāt filios suos ⁊ filias suas demonijs. Ūñ ex hoc amore triplici ars omnis hypocrisis generat ⁊ freqntat. Ptū etiā ad secūdū tripler timor hominē nō credentē bōa facit opari. Primus est timor amittendi substantiā: sicut qui nō laborat in festis ne ꝑdēnet in nūmis. vitat tabernas: ludos: lupanaria: ne pecuniā ꝑsumat aut pamnū recipiat. Secūdus est timor amittēdi famā: hinc q̄dā freqntāt ecclias: missas: pdicationes: cōfessiones: sacramenta ⁊ similia. tñ nec intrinsecus vere credūt: ⁊ ideo hec agūt ne deteriores alijs reputentur aut famā perdāt. Tert⁹ est timor amittendi vitā: sicut mlti heretici q̄ pre timore sunt in apparētia iusti: q̄ si ōmōstrarēt exterius q̄ credūt interi⁹ iuste ꝑburerent. ⁊ de oñibus pdictis dicit Matth. vij. Attendite a falsis ppbetis ⁊c. quod a nobis auertat ibs christus lux vera mentiū.

De fide viua qualit intellectuz illumiat viuificat ⁊ roborat: ⁊ q̄ aliquando in solo corde est: qñq̄ in opc: qñq̄ ⁊ in vtroq̄: Ser. VII.

n **On habebis deos** a lienos coā me. Exod. xx. Also succinctim de fide q̄ mortua dicitur in semetipa iā breui stilo pstringēdū ē de fide viua vitā spiritualē ifluente.

A Pro quo sciēdū q̄ vt ait Bersi. Pleriq̄ sunt in quibus fides est solū fidei nō cōtradicere q̄ ꝑsuetudine viuendi magis q̄ virtute credēdi fideles denominant: in talibus eñ crudelitas est ligata quasi somnolenta: turpida ⁊ vndiq̄ ipedita: ⁊ ideo talis fides nec lumē pōt pstare nec vitam influere: nec sufficiēs est motū viriū efficere: ⁊ illa dicit mortua quasi nō habeat animā. i. ipsam charitatē per quā moueat ad bonā opationē. Ecōtra ⁊o pleriq̄ sunt in q̄bus ipa fides illūiat intellectū: inflāmat affectū: ⁊ impellit ad bonā opationē: ⁊ tal fides viua dicit. Q̄ō si querit q̄bus ergo fides mortua reuiuiscit: vl fides informis fit formata Ad h rndet sanct⁹. Tho. secunda secunde. q. iiij. q̄ charitas dicitur forma fidei qua fides viuificat inq̄tū per charitatē actus fidei pficit ⁊ format ac p ꝑsequēs viuificatur: qō sic patet. Mā act⁹ volūtarij speciē recipiūt a fine qui est volūtatis obiectū: id autē a quo aliq̄d speciem sortitur se habet ad modū forme in reb⁹ naturalibus: ⁊ ideo cuiuslibet act⁹ forma est qōammodo finis ad quē ordīat vt ad obiectū: tū qz ex ipso recipit spēm: tū etiaz qz motus actionis oportet q̄ fini ꝓportionatim rfideat: Mānifestū ergo est q̄ act⁹ fidei ordīat ad obiectū volūtatis qō est bonū sicut ad finē: hoc aūt bonū qō est finis fidei scz bonū diuinū est ꝓpriū obiectū charitatis: ⁊ sic charitas dicit esse forma fidei inq̄tū informat actū ipsius. per hoc tñ q̄ fides informis sit formata vl ecōuerso nō mutat ipa fides: sed mutat subiectū fidei qō ē anima q̄ quādoq̄ fidē habet sine charitate quandoq̄ cū charitate: nec sunt ibidem diuersi habit⁹ cuius ratio est: qz cū fides sit pfectio intellectus illud p se ptinet ad fidē qō ptinet ad intellectū: qō aūt ptinet ad volūtatē nō p se ptinet a fidei itaq̄ p h diuersificari possit habitus. Distinctio aūt fidei formate ⁊ informis est fm illō qō ptinet ad voluntatē: id est fm charitatē et sic manet idē habitus fidei. Est aūt fides viua q̄dā viuificus radius in humanū intellectū gratis de fonte vite descēdens. iuxta illō ps. Signatū est sup nos lumē vultus tui dñe. Sło. lumē vult⁹ est gratia iustificatiōis q̄ imago creata id est ratio insignitur. hoc lumē est tocū ⁊ vex hoīs bonū quo signat: vt denarius imagine reg⁹: nec fides charitate formari pōt nisi mediante diuina gratia. Et itez dicit ps. lxxv. Illuminās tu scz christe non alius: mirabiliter a mōtibus eternis. id est summa trinitate: vt verificet illud ps. Jn lumīe tuo tuo videbimus lumen. B Nic igitur radi⁹ viuificus descendēs in ipm intellectū humanū triplici fungit officio: scz ad intellectū illuminandū: viuificandū ⁊ roborandū: vt sciat velit ⁊ possit opari grata deo.

Primo nanq̄ illius officiū est intellectū illuminare vt sciat credēda: amplectēda ⁊ fugiēda. Unde triplices tenebras potissimū de anima pellit. Primo oñes tenebras ignorātie fm q̄ vnicuiq̄ necessarius est ad salutē. Que aūt scire necessaria sunt ad salutē oñdit sanctus Tho. secūda secūde. q. xxvj. dicēs q̄ omnes cōmuniter obligant ea scire que fidei sunt ⁊ vniuersalia iuris pcepta: singuli aūt ea q̄ ad statū vel

officiū eoꝝ pertinēt: nam q̃cunq̃ negligit
scire vel facere ad que obligatus est omis/
sionis peccato delinquit. Mirū cū negli
gentia: ignorantia ⁊ impitia annumerent
culpe: vt patet extra de iniu. ⁊ dam. da. c. si
culpa. ⁊ pcipue in glo. Secūdo ꝓpellit tene
bras pfidie ⁊ cuiuscūq̃ credulitatis picu/
lose: nō timore pūctiōis sed lumine verita
tis: Unde Aug. fidē viuā diffinies ꝗ tum
ad obiectū ⁊ primū motiuū sic ait: Fides ē
illuminatio mentis ad summā veritatē scz
cognoscendā ⁊ diligendā ⁊ in ea omnē pfi
diā abhorrēdā: hinc etiam omni falsitate
summe ē opposita ita q̃ talit illustrat omnes
incātationes: supstitiōes: obseruatiōes
⁊ similia detestat: tali q̃z lumīe ꝑuatus in
quoscunq̃ errores ⁊ deceptiōes facilī la/
bitur. Tertio deniq̃ ꝓpellit omnes morta/
les tenebras clpe tā a corde q̃ ab ore ⁊ ope
re: nā qui hoc viuido lumine fidei plustra
tur in corde notias tenebras culpe nō recī
pit: nec q̃dē illecebras carnis: quia dicit
Act. xv. Fide purificās corda eoꝝ. nec de/
cipulas demonis: iuxta ꝓsiliū q̃ dicit. j.
Pe. v. Aduersarī vester diabol ⁊c. cui
resistite fortes in fide. nec etiā blādicias se
culi: q: dicit ad heb. xj. Sancti p fidē vice
runt regna ⁊c. Secundū vero officiū il/
lius radij viuifici: est intellectū viuificare
alioquin em illumīatio p̃dicta nihil ad sa/
lutē cōferret intellectui nisi p eundē radiū
illi vite gratia donaret qua traheret ⁊ in/
citaret ad eadē appetēda: querēda: sumen
da ac ꝓtraria horrēda: declinā da ⁊ fugien
da: Unde dicit in glo. Job. vj. q̃ p fidem
deo copulamur: ⁊ p ĩtellectū viuificamur:
hinc merito dicit Ecclesiastes xj. Dulce lu
men scz fidei: ⁊ delectabile oculis scz intel
lectus: videre solē id est cognoscere creato
rem p fidem viuam. cuius radius non so/
lum illustrat sed etiaz viuificat vniuersa:
adeo nanq̃ sol iste naturalis est vinifica/
tus in sua illustratione q̃ ex suo splendore
cuncta terrenascētia reuiuiscūt in vere: q̃ p
solis elōgationē quasi mortua videbātur:
⁊ q̃ō mirabilius est vt dicūt naturales in
ipsa solis eclipsatione ꝗm q̃ maius vel mi
nus eclipsari cōtingit in terra semp rema/
net maior vel minor dispositio mala: ⁊ ad/
dunt q̃ si per diē vnū sol nō oriret sup ter
ram omnia mundi viuētia morerent: sic ē
etiā spiritualit cum sole iusticie ⁊ radio fi/
dei: qm̃ absente fidei sua viuifica forma se/
paratur ab anima ipsa vita gratie: quia di
citur ad Ro. j. Just autē ex fide viuit: scz
charitate formata. Tertiū deniq̃ offici/
um illius viuifici radij est humanū intelle
ctū ⁊ spūm roborare vt credita nō solū affe
ctu velit sed etiā effectu perficiat: Unde ta
lis radi tres vires in anima subministrat
que necessarie sunt ad salutē. Primo qui/
dem facit verā fidē sentire veracit in cor/
de: ita q̃ p illa defensanda se paratū inue/
niat in articlo necessitatis nō solū ad ope/
rādū ardua sed etiā ad sustinēdū grauia:
q: vt dicit Ro. x. corde credit ad iusticiā
id est ad hoc vt homo iustificet. In quib
verbis tria tangunt q̃ tpe necessitatis ani/
mā saluāt. Primū est motus li. ar. cū dici/
tur corde. Secundū est act fidei q̃ō est cre
dere. Tertiū est effectus credendi cū adiū
gitur. ad iusticiā. id est ad iustificationem
habēdā. q. d. vere credere salutē dat: quia
dat iusticiā: Ut̃ quomō fides potest esse in
corde viua sine cōfessione oris ⁊ exhibitio
ne operis videbit infra. Secundo facit il/
lam confiteri ore: quia vt ibidē subdit: ore
autē cōfessio fit ad salutē. scz p loco ⁊ tem/
pore ceteriscz ꝓgruis circūstantijs ꝓut exi
gunt omnia precepta affirmatiua: tunc em
sine ipsa cōfessione nō esset in anima salus
vt infra videbitur. Tertio facit illā ope cō
firmare ⁊ pficere: quia dicit Aug. fides ap
pellata est ab eo q̃ fit. Due sillabe sonant
cū dicit fides. prima sillaba est a facio. se/
cunda a dico. iterrogo igit te vtrū credas
dicis credo. fac q̃ dicis ⁊ fides est. Mul/
ti em vt dicit ad Titum. j. cōfitent se nos/
se deū: factis aūt negant: ⁊ ideo ait domi/
nus Matth. vij. Nō omis q̃ dicit mihi do
mine dne: id est credit in me corde ⁊ ore in/
trabit in regnū celoꝝ: Unde ꝗm Bern. in
epla quadam triplex fides distingui pōt.
Prima fides est mortua: que scz nō opera
tur corde ore vl opere ex dilectiōe quasi nō
habeat animā: id est ipsā dilectionē p quā
ad opera moueat. Secunda fides est ficta
que scz suscepta vita ⁊ charitate moueri q̃/
dem incboat ad bene operandū: sed mini/
me pseuerat moriturq̃ tā q̃ aborriua: ⁊ eo
sensu dicimus ficta quo figuli vasa vocan
tur fictilia: nō quia vtilia sunt: q: non vti/
lia sunt q̃diu durāt: sed q: fragilia facilit
frāgi possūt: talē fidē illi habēt q̃ vt dicit
Luc. viij. Ad tēpus credūt ⁊ in tpe tēpta/
tionis recedūt. Tertia fides est ꝓbata: scz
in charitate ⁊ duratiōe siue sit solū in intel
lectu siue solū in opere siue in vtroq̃ q̃ ce

teris paribus melius est. Pro quo scid/
dū q̃ primo fides quādoq̃ residet in solo
intellectu absq̃ opere bono ⁊ hoc ex ratio
ne ꝓuide discretecq̃ illustrante: nā in pce/
ptis affirmatiuis q̃ semp obligant sed non
ad semp: plerūq̃ quis nō exequit opus bo
nū licet fidē viuā veraciter teneat: q̃ con
tingere potest triplicit. Primo quādo nō
est necessariū. exēpli gratia. licet homo de
necessitate salutis semp paratus esse tenea
tur potius velle subire mortē q̃ negare fi/
dem cū periculū imineret: nō tamē peccat
si a tali ope cessat: cū talis piculi casus nō
iminet: sicut si aliq̃s nō semp se exerceret ĩ
elemosynis dispēsandis: infirmis visitan/
dis: ⁊ sic de alijs pcept affirmatiuis: in q̃
tñ absq̃ tñ opere potest esse fides vera: q:
taliū opeꝝ habet habitū licet nō semp ha/
beat actuz: sic beata virgo fide plenissima
videns filiū corā omni populo durissimis
verberib lacerari: caputq̃ tremendū an/
glis durissimis spinis pforari: crucis one
re grauari ⁊ tandē crucifigi: nihil agebat
pro liberatiōe filij vl defensione ipsius: q:
nō erat necessariū illū defensare: sed poti
p nr̃a redēptiōe necessariū erat illum pati.
iuxta illud Luc. xxiiij. Oportebat christū
pati ⁊c. Nouerat em p spiritū sanctū sic es/
se p̃destīatū ꝗm deneplacitū consiliū sum/
me trinitatis cū q̃bus intelligebat filiū su
um penitus cōcordare: quorum volūtati ⁊
ipsa vltra oēs creaturas se pfectissime con
formabat. Secūdo just a bono ope cessat
qñ scz illud eidē nō ꝓuēit ꝗm statū suū: vi/
bigra. hominē ex malignitate q̃s occidat
⁊ cū iusticia poscat: iuste ad mortē cōdēne/
tur: nihilomin tñ euadit ĩpune: ⁊ vñ exul
esse debuerat libere ciuitatē inhabitat: sic/
q̃ penit in eo iusticia peat: null tñ hunc
absq̃ aucte vl nō ꝗuato iuris ordīe pōt in/
terimere ne iusticia peat: alioq̃n veracit ⁊
criminalit homicida iudicaret: nā qui iu/
stū cōdemnat ⁊ qui iniustū sine iuris ordi/
ne cōdēnat vtercq̃ mortaliter peccat: quia
p̃ceptū ē Deut. xvj. Juste q̃ō iustū est exe/
q̃ris. Dolere debet igit qui videt iusticiaz
perire: ⁊ q̃ tū pōt illi fauere nō tñ de alteri
us officio se interponere. iuxta illō Deut.
xxiij. Nemo mittet falcem in alienā mes/
sem: quia per ꝗ iusticia nō defensat ꝗ iniu
sticia cumulat. Duobus em malis scz errā
ti ⁊ corrigēti tertī adiūgit. s. q̃ iniuste cor/
rigit. Nic et Jobes recūbēs sup pect dñi ĩ
ind̃ traditorē sibi notificatū vīdictā exer
cere noluit: nec dauid ĩ saul q̃rentē aīaz il/
lius. Sed quid mirū cum nec iudici liceat
interficere quēpiam licet iuste iudicatū or/
dine iuris seruato nisi ⁊ hoc faciat intētio
ne recta. s. ad ꝓseruandā iusticiā nō ad ex/
ercendam vindictā. ꝓpriam ex liuore vl ad
adipiscendū alterius fauorē aut pecuniā
vel aliud q̃dcunq̃ cōmodū: alioquin ho/
micida iudicaret in iuditio anime. Tertio
deniq̃ iustus cum viua fide cessat a bono
opere quādo cōpensatis singulis circūstā/
tijs opus illud finem bonū habere nō pt:
licet de sui natura opus bonū esset: aut cū
ꝓbabilit ꝑsumi posset vergi debere ĩ ma/
lum finem: vt exempli grā: Xitas in se bo/
na est ⁊ sancta. pnitosum tñ est semp velle
verū dicere: q: dicit Eccs. iij. Tempus ta
cendi est tp̃s loquendi: descēdat igit pdi/
cator: in sermone ad pſonas ac eaꝝ defect
pticulares aut ad dnos vel plātos abſen/
tes seculares vel spirituales aut ad alios
clericos vel religiosos: ⁊ merā veritatē p/
dicet omniq̃ ratiōe ⁊ aucte dicta sua confir
met: tñ quia in tali mō et in tali casu ad eā
nō prinet talia p̃dicare sine fructu scanda/
la generabit et extrema dementia labora/
bit: q: ꝗm Hiero. frustra niti ⁊ nihil aliud
q̃ odium querere extreme demētie est. In
cuius argumentū dicit Ezech. iij. linguaz
tuam adherere faciā palato tuo ⁊ eris mu
tus nec quasi vir obiurgans q: domus ex
asperans est. Secūdo vero fides esse ꝓtin/
git in opere sine lumine intellectus ex di/
uina sapientia pmittente: quia sunt quidā
iuste viuentes qui de fide vexatiōes horri
biles patiunt ac diuersis erroribus ⁊ fan/
tasijs implicant quib aliquādo videntur
vel totaliter assentire seu saltem de multis
articulis fidei dubitare licet a talib mole
stari cordialiter doleant ac mente talibus
omīno ꝓtradicant pro sua liberatiōe deū
suppliciter orant: ac interim bona opa ml/
plicare minime cessant: ⁊ p ea defectum fi/
dei supplere conant quē in intelligētia pa
tiunt q̃ si tale lumen fidei dominus vlq̃
in finem reddere dissimilat in dubitabili
fide tenendum est eis in celū palmā mar/
tyrij reseruatam: quia talis vexatio men/
tis est de duriorib afflictionib vite p̃
sentis: tamē dicant cum apostolo. ij. Coꝝ.
xij. Virtus in infirmitate perficitur: liben
ter igit gloriabor in infirmitatib meis.
vt inhabitet ĩ me Xtus christi: ō ꝗ q̃z grās
agant q̃ in talibus tēptatiōib ꝓstituti sic

impatienter patienē in bonis opibus pseuerant. fecerūt eñ qd suū est deo mentē suam fideliter p posse ꝑparādo. Unō lumi/nosam hāc fidē dñs ex inscrutabili suo iudicio sepius non vult homini dispēsare: cōmunicē tñ hoc ꝓtingit trib⁹ de causis. Primo ex natura q: plerīq patiunt in cerebro passionē quā medici melancoliā vocant: q̄bus post oratiōes p taliū liberatiōe frequētatas ac post naturalia medicorum remedia nullū efficati⁹ remediū dari pōt q̄ nihil curare nisi pōderare tales cogitationes: nec eas cōfiteri nisi generalit: alit eñ ardenti igni lingua arida adhibere videt vt extinguat. Secūdo ex culpa ꝑterita ne sc̄z relictis multis vitijs iā sibi iustus ꝛ perfectus esse videat: ac in se ꝓfidēs a diuina ꝓfidentia cuz suo discrimine dānabilius elonget. Tertio vero ex gratia ne sc̄z post sublimia dona eis cōmunicata elati cadāt sed in humilitate cōseruati semp in virtutibus vberius crescāt sicut in simili casu ō se dicit aplus. ij cor. xiij. Ne magnitudo reuelationū extollat me dat⁹ est mihi stimulus carnis ꝛc̄. ꝛ sequtur. Nā virtus in infirmitate pficit. libenē igit gloriabor in ifir. ꝛc̄. Tertio deniq fides esse ꝓtingit tam intellectu q̄ in affectu ꝛ effectu: ita q radio suo viuifico ꝛ intellectū illumiat ꝛ affectū viuificat: ac semp viuere p effectū manifestat. Quā fidē diffinit aplus ad heb. xj. dicens: Fides est substātia rez sperandarum id est fundamentū substās edificatiōi spirituali: qd est grā ꝛ glia vl causa subsistendi in nobis res sperādas: sc̄z bona futura in ꝯtū sc̄z est inchoatio q̄dā future beatitudinis: quia fides est prima virt⁹ infusa sicut in alijs rebus: p̄ma pars rei dicit q̄dāmodo substātia eius: res aūt sperāde cōtinētur in ipsa beatitudīe cū sit status omnium bonoz aggregatione pfectus: vt dicit ij. de ꝓsolatōe Sequtur argumētū nō apparentiū: q: obiectū fidei est veritas nō visa cui firmit fides adheret: nō ex rei euidentia sed ex auctoritate diuina. Ad la.

De fide quō p̄lati ꝛ clerici ꝛ laici tenētur ad illā explicite credēdā vl etiā ꝓfitendā: Sermo VIII.

On habebis deos

n alienos corā me. Exo. xx. Quia in his verbis instruit nos deus ad fidē Imaculataz vnius dei cui firmiter credendo adherere debemus. ideo nūc de eadē ꝑticulari ꝑsequamur. Sed quia fides vt dicit Jacobus in canonicali ne operib⁹ mortua est. Sūmope pensandum est a nobis qualē fidē exigat a nobis de⁹ cum mittēs in omnē terrā apostolis suis ꝑtestatus sit: Qui crediderit ꝛ baptizat⁹ fuerit saluus erit. Ad cuius euidentiā sciēdū q̄ tres sunt gradus fidei. Primus est credere deuz esse: quod etiā demōes credūt: vnde Jacob⁹ in canōica: Tu credis quia vn⁹ est deus bene facis ꝛ demones credūt ꝛ cōtremiscūt: nec fides illa sufficit ad salutem. Secūdus gradus est credere deo. id est credere verū esse omne qd deus dic qd ꝛ mali faciūt: sic ꝛ nos credimus homī q verū dicat: nec hoc sufficit ad salutē. Tertius gradus est credere in deū: id est scōm Aug⁹. credēdo amare ꝛ credendo in eum ire. credendo ei adherere ꝛ ei⁹ mēbris incorporari. Et solū per hanc fidē iustificat impius: vt patet de pe. di. ij. c. charitas est aqua. vnde dicit textus decretaliū q̄ firmiter credere debemus īmobilit sc̄z inherendo fidei. Ueruntā Guil. de monte lau. in cle. vna. de sum. trini. dicit: q aliqñ q̄s nō credit ex infirmitate animi: id est debilitate nō tamē ꝑtinacius insistit ꝛ tunc nō ē hereticus: immo si recedit ab illa dubietate resistendo illi merē sicut merē cohercēdo primos motus ꝛ stimulos carnis: vt patet vj. di. c. sed pensandū. ꝛ. c. nō est peccatuz. si tamē ꝑtinacit insisteret esset heretic⁹: vt extra de here. c. dubius. Nec liq̄de probātur: extra de sum. trini. c. damnam⁹. in fi. ibi eñ non damnat Joachim abbas: licet erroneū dixerit: quia corrigi paratus fuit ꝛ ecclie determinatōi se subiecit: vnde ille tñ heresi dicit inherere ꝑtinacit: qui non est paratus corrigi ad mandatū superioris. Ex his patet q pertinacia ꝛ obstinatio reꝯrunt ad heresim. Hic dicit Heilinand⁹ historiograph⁹: q licet papias fuerit auctor hereticoz qui dicunt ciliaste: id est millenari: nō tñ int hereticos sed int sanctos in martyrilogio cōputat: similit nec hyreni⁹ lugduñ. nec victorinus pictauien. heretici appellant qui gloriosi martyres fuerūt: ꝛ tñ in hac opinione papiā secuti sunt. Multi nanq sancti simpliciter in aliquibus errasse legunt: sicut beat⁹ Cyprian⁹ de hereticis rebaptisandis: qui tñ error eis nō imputat ꝑpter ceteras virtutes q̄ in eis excellebant; ꝛ quia nō ex pertinacia ꝛ animi

obstinatiōe sed ex ignorantie simplicitate errabāt: ꝛ sic nullī iudicat heretic⁹ nisi q̄ vult esse ꝓm doctores. Refert etiā Cesari⁹ q cū multi heretici fuissent ducti ad ignē vnus illorū penitētia ductus dubitare cepit si penitētia sibi ꝑficeret. ꝛ cū cōfortat⁹ a quodā fideli cōfiteri incipet quātoplus procedebat in cōfessione tantū minuebat ignis in quo ꝓburi debebat: ꝓfessiōeq cōpleta pfecte ac abnegatis erroribus ignis extinctus est ex quo nō fuit ꝑtinax ꝑ ducibilis ad penitētiā. Ad maiorē aūt euidētiā ōmo queri pōt: vtrum laici teneant ad ad sciendū ꝛ credendū oēs articulos fidei quos cōtinet symbolū aplōz ac p hoc scire symbolū. Ad hoc rñdet glo. extra de sum. tri. c. firmit. ꝛ Jo. an. in nouella. sup ea. q articlos fidei debēt laici scire ꝛ credere saltē implicite. Credere aūt implicite est credere quicq̄d ecclia credit. Theologi tamē dicūt q laici tenent explicite scire ꝛ credere articulos in symbolo positos de hūanitate christi ꝛ nuli⁹ excusari pōt de ignorātia: q: de istis ecclia solēnizat quolibet anno. Primo de cōceptiōe ex spūsancto ī annūciatiōe dñica. Secūdo de natiuitate xpi in natiuitate eiusdē. Tertio de passione in pasceue. Quarto de descēsu ad inferos ꝛ sepultura in vigilia pasche: cōis pulsatio oim cāpanaz in die sabbati signat triduū ꝛ gaudiū sanctoz patrum in limbo qd habuerūt de descēsu xpi ad inferos. de resurrectiōe in die pasche. de ascēsione in die ascēsionis. de iudicio in aduētu dñi. Sed articlos de diuitate positos ī symbolo nō tenēt simplices scire ꝛ credere nisi ī generali sic breuit tangit symbolū aplōz. ꝛ oia ꝑticlaria vl specialia credere ꝑplicite hoc est credere oia illa q̄ sancta mater ecclesia tenet ꝛ credit. ꝛ q̄cūq fuerint requisiti sp tenent cōsentire ꝛ in nullo ꝓdicere. vnde intantū valet illa fides implicita laico q si naturali rōne motus dicat patrē maiorē vel filio priorē. vel q tres psone sūt ab inuicē distātes vel aliqd simile nō est hereticus nec peccat dūmō sic credat: q: credit ecclesiā sic credere ꝛ opinionē suā fidei ecclesie semp supponit nec suū defendit errorem. ꝛ patus sit corrigi: q: licz sic opinet: illa tñ opinio nō ē fides sua ꝑ fides ecclie: ꝓm Jnno. Et dicit Hosti. q istud remediū nō admitteret in casu quo ore se dicit credere ꝛ operibus negat: vt patet. xj. q. iij. c. estimāt quidā. vbi ꝑsequit text⁹ quō fact deus negat: Unde qñq ꝑpter contēptum ecclīastice censure aliqs etiā laicus vt hereticus cōdemnat: q: implicite fauere videt hereticis: vt patet extra de here. c. excōicamus. j. §. j. Letez de laico sic implicite credēte dicūt quidā theologi q talis laicus pōt ex hoc mereri male credendo. vt si simplex hō credit aliqd hereticum eo q sic p̄dicat suus p̄latus quātomagis hoc credit tantoplus merē. qd tenet Pe. de alliaco quōdā ep̄us cameracen. postea cardinalis in sua q̄stione quā de cōsciētia erronea parisius disputauit. ꝛ hoc verū dūmodo talis laic⁹ ꝑ sua simplicitate de illo articulo nō tenet habere fidē explicitā: vt verbi grā: q pater in diuinis ē maior filio ꝛ talis habeat cōsciētiā q tenet credere p̄lato suo sic asserēti: tūc in illo casu cōsciētia illa erronea nō est peccatum īmo meritū: ꝛ huic opinioni cōcor. Pe. dicēs: q q: talis bona volūtate assentit sc̄z ꝑpter obedientiā p̄lati ꝛ ꝑpter reuerentiā ecclesie dei: ꝛ recte credit in vniuersali: ꝛ q̄uis erret in ꝑticulari hoc tamē est error inuincibilī lō excusat ꝛ merē: hec ille. Secūdo ꝓ q̄ri pōt de clericis curatis ꝛ ep̄is quō obligāt fidē scire ꝛ credere cū ipsi maioris sint capacitatis. Ad hoc rñdet Jnno. ꝛ Jo. an. in nouella. q simplices clerici si paupes sunt q nō possunt emere libros nec ꝑpter paupertatē vacare studio theologico: tūc possūt sine peccato vacare alteri studio: puta iuri vel medicine ex causa licita vt inde viuāt: ꝛ tūc sufficit q credāt implicite sicut laici: tenēt tamē aliquātulū plus scire q̄ laici: puta q in sacramēto altaris conficit verū corpus christi: q: in hoc quotidie versant. Si ꝓ tam diuites sunt q habēt expensas ꝛ magistros tūc peccāt nisi plus ꝑficiāt in distincta cognitiōe fidei. ꝛ ī hoc habet discernere sacerdos q̄ eis iniūgit penitentiā: quare nō student: hec ꝛ alia ponit ibidem Jo. an. Pro ro curati ꝛ sīles p̄lati tenent excedere mensurā illā fidei eo q curā animarū habeāt: debent eñ scire articulos fidei distincte ꝛ explicite q̄ cōtinent ī symbolo: Credo in vnū deū. ꝛ in symbolo: Quicūq vult salu⁹ esse. vt. xxxviij. di. c. j. ꝛ sequēti. vbi ō: qñ p̄sbi ī parochijs ordināt libellū officialē ab ep̄o suo recipiāt: vt ad ecclias sibi deputatas īstructi accedāt ꝛc̄. ep̄i ꝓ tñ scire debēt q de eis omī poscēti rōnem reddere pñt. vt. e. di. c. oēs. Et ꝑ est ꝑtie explicite scire sc̄z scire alijs articulos

fidei explicare distiguere ⁊ defendere. sufficit tamē q̃ hoc faciāt deliberatiōe p̄habita etiā si oportuerit cū alio⁹ cōsilio: ꝗ ille. Ex his etiā patet q̃ tria sūt symbola fidei. Primū ē illud qd cōmuniter dicit a fidelib⁹ tam clericis q̃ laicis: ⁊ factū est ad fidei instructionē ⁊ fuit editū quando fides nōdum fuit ꝓpalata: ideo apostoli cōgregati fecerūt symbolū: id est collectionē credendozū vt homīes instruerent in fide. ⁊ quia fides nōdū erat ꝓpalata: ideo secrete dicit in eccl̄ia ⁊ in p̄ncipio diei ⁊ noctis: scz prima ⁊ cōpletozio ad designandū q̃ in ozdu ꝓsperitatis ⁊ ī occasu aduersitat⁹ debet se quis firmiter tenere. Postea ẋo q: multi errozes emerserūt ꝓpter quedā difficilia que in illo symbolo fuerūt. ad eius explanationē editum est symbolū nicenū a trecētis ⁊ decē ⁊ octo patrib⁹. i. ep̄is: vt patet. xv. di. c. canones. ⁊ fūt ibi aliq̄ additiones declarantes fidei veritatē in primo symbolo contentā: vt patet cōferenti vnū ad aliud qd symbolū in niceno cōsilio factum fuit ꝓpter grecos q̃ credebāt q̃ spiritussanct⁹ nō ꝓcederet ab vtroq̃: vt patz de cōse. di. v. c. penl. ⁊ vlti. qd etiā alte cantat in missa post euāgelū: q: tūc fide ꝓpalata hoza est p̄dicatiōis ⁊ expositiōis euāgelij. Proinde in illis symbolis nihilominus implicite quedā cōtinebant q̃ ꝓpter vrgētes hereses oportebat explicari. ⁊ ido tertiū symbolū additū est: scz athanasij patriarche alexādrini q̃ se specialit cōtra hereticos opposuit ⁊ innumeras ꝑsecutiōes sustinuit: ⁊ est symbolū tanq̃ ab eccl̄ia cōfirmatū. ⁊ ideo iam q̃si expulsis hereticoꝝ tenebzis illucescēte fidei veritate cantat ī p̄ma. s. Quicūq̃ vult salnus esse. sed duobus vltimis omissis reuertamur ad declarationē p̄mi ꝓsequēdam. Tertio queri p̄ōt quot sunt articuli fidei. Ad hoc dicendū q̃ si respect⁹ habeat ad illos qui p̄mū symbolū tradiderūt sic sunt duodecim �means numerū apl'oꝝ. Si ẋo ꝓsideremus ea que radicaliter sunt credēda tūc sūt q̃ttuozdecim quoꝝ. vij. ptinēt ad diuinitatē: et. vij. ad christi hūanitatē quos oīs xp̄ianus tenet credere ⁊ scire. ⁊ ideo vnusq̃q̃ symbolū illud tenet addiscere ⁊ quotidie dicere in recognitionē xp̄iane fidei. hinc parētes instruere debēt pueros suos vt sciāt Pater noster. Aue maria. Credo in deū. qd si nō fecerint obligant ad hoc etiā patrini: quia dum in baptismo puerum tenent eis iniungit vt in his pie puerū instruant vel instrui faciant. vnde indicit eis hocipsum de cōse. di. iiij. c. monachi. vos ante omnia tam viros q̃ mulieres qui in baptismate filios suscipitis: moneo vt vos cognoscatis fideiussozes apud deū extitisse ꝓ illis quos nisi estis de sacro fonte suscipe: ideo semp eos admonere debetis vt castitatem custodiant: iusticiā diligant: charitatē teneant. ante omnia symbolū ⁊ ozationē dominicā vosipsi tenete: ⁊ illis quos excepistis ostēdite. in cui⁹ etiā argumentū dicit iiij. di. c. ante viginti dies baptismi ad purgationis exorcismū cathecumini currant. in quib⁹ viginti diebus oīno symbolū qd est: Credo ī deū. specialiter doceant. et. c. sequē. generale ꝓponit edictū: dicens: symbolū placuit ⁊ vno die ab omnib⁹ ecclesijs id est ante octo dies dñice resurrectionis publice ī eccl'ie cōpetētib⁹ p̄dicare: glo. id est intellectū discretiōis hūtib⁹. Quarto q̃rit potest: vtrum auditozes diuersarū opinionū ⁊ diuersozū magistrozū tenentiū diuersas opiniones excusent a peccato errozis si opiniones suozū magistroꝝ sequāt̄ur. cum eīn dicat dñs Math. xxiij. Super cathedrā moysi sederunt scribe ⁊ pharisei oīa que dicūt vobis seruate ⁊ facite. mlto ergo magis seruanda vident q̃ tradunt a doctozib⁹ sacre sc̄pture. Ad ꝗ rñdet sanct⁹ Tho. in qōlibetis q̃ diuerse opiniōes doctozū sacre scripture q̃ nō ptinēt ad fidē et mozes bonos absq̃ piculo ab auditozib⁹ ex vtraq̃ pte teneri possunt: q: tunc habet locū qd aplus dicit Roma. xiiij. Unusq̃q̃ ī suo sensu abūdat. In his ẋo q̃ ptinent ad fidem ⁊ bonos mozes nullus excusat si sequat erroneam opinionē alicui⁹ magistri quia de talibus dicit Math. xv. Cecus si ceco ducatū p̄stat ambo ī foueam cadunt. In talibus eīn ignozātia nō excusat aliquin ūmunes fuissent a peccato qui secuti sunt opinionē arrij: nestorij ⁊ alioꝝ hereśarcharū. Nec potest auditor excusationē habere ꝓpter simplicitatē si sequat in talib⁹ opinionē erroneā: q: in rebus dubijs nō est defacili p̄standus assensus quinīmo vt dicit Aug⁹. in. iij. de doctrina xp̄iana. Cōsulere debet aliquis regulā fidei quam de sc̄pturarū planiozib⁹ locis ⁊ ecclesie auctozitate accepit: q̃ ergo assentit opinioni alicuius magistri cōtra manifestū scripture testimonū siue contra id quod publice tenet ꝓm auctozitatē eccl'ie nō p̄ōt excusari

ab errozis vitio. Quinto queri p̄ōt. vtꝝ cōfessio fidei sit necessaria ad salutē: p̄sertim cum illud videt ad salutem sufficere p qd̄ homo attingit finē virtutis: sed ꝓpri⁹ finis fidei est ꝓiunctio humane mentis ad veritatem diuinā qd̄ p̄ōt esse sine exteriozi cōfessione. Ad hoc rñdet sctūs Tho. scōa 2ᵉ. q. iij. q̃ ea q̃ sunt necessaria ad salutē cadunt sub p̄ceptis diuine legis: cōfessio aūt fidei cum sit q̃ddam affirmatiuū nō p̄t cadere nisi sub p̄cepto affirmatiuo. Unde eo mō est de necessarijs ad salutē quo cadere p̄ōt sub precepto affirmatiuo diuine legis. Precepta aūt affirmatiua nō obligant ad semp licz sp obligēt: sed ꝓ loco ⁊ tpe ⁊ �means alias circūstātias debitas ꝓm q̃s oportet actū hūanū limitari ad ꝗ q̃ fit act⁹ virtutis: sic ergo ꝓfiteri fidē non semp nec in q̃libet loco est de necessitate salutis: sed aliquo loco ⁊ tpe. s. qū ꝑ omissionē hmōi confessiōis subtraheret honoz deo debitus vl etiā vtilitas ꝓximis impēdēda: puta si q̃s interrogatus de fide taceret: ⁊ ex hoc crederet q̃ nō haberet fidem: vel q̃ fides nō esset vera vel alij ꝑ eius taciturnitatē auterent a fide. In hmōi eīn casibus ꝓfessio fidei est de necessitate salutis. Qd si obijcitur illud quod vergere p̄ōt in scandalū et pturbatiōem alioꝝ nō est necessariū ad salutē: q: dicit apl's. j. Coꝝ. x. sine offensiōe estote iudeis ⁊ gentib⁹ ⁊ ecclesie dei: ꝗ ꝑ cōfessionē fidei infideles q̃ſiq̃ ad pturbationem ꝓuocant. Ad hoc rñdet ibidem: q̃ si turbatio infidelium oriť de cōfessiōe fidei manifesta absq̃ vtilitate fidei et fidelium nō est laudabile in tali casu fidem publice ꝓfiteri: q: est ꝓtra illud matth. vij. Nolite sanctū dare canib⁹ neq̃ margaritas spargere aū porcos ne ꝓuersi disrūpant vos: ꝗ si vtilitas aliqua fidei speret aut necessitas assit cōtempta turbatione infideliū debet homo publice fidem ꝓfiteri. Deniq̃ ꝗ fides catholica si debet esse ẋa: in aliq̃ necesse est q̃ sit integra: q: si quis errat ī vno iam nō habet fidem etiā infoꝫmē: q̃ sic ptz ꝓm Tho. ibidē. q. v. q: formale obiectū fidei est veritas p̄ma ꝓm q̃ manifestat in sacris scripturis ⁊ doctrina eccl'ie quicūq̃ q̃ nō inhereret sicut infallibili ⁊ diuine regule doctrine eccl'ie q̃ ꝓcedit ex veritate prima in sacris scripturis manifestata ille nō habet habitū fidei: ꝗ ea que sunt fidei aliomō tenet q̃ per fidem: quia de his que eccl'esia docet que vult tenet: ⁊ que non vult nō tenet: ⁊ sic ꝑ fidem non inheret eccl'esie doctrine sicut infallibili regule: ꝗ inheret ꝓprie voluntati ⁊ opiniōi ꝑ quā tenet aliq̃s articulos fidei ad libitū ꝓpriū. Ālī sic̄ mortale peccatū ꝓriat charitati sic discredere vnū articulū ꝓtriat fidei: ⁊ ideo sic̄ charitas nō remanet in homīe post vnum mortale: sic nec fides postq̃ discredit vnū articulum fidei. Ad laudem dei.

De effectu fidei ⁊ infidelitate gēntiliū: iudeoꝝ ⁊ hereticoꝝ: ⁊ vtrum heretici sint tolerādi: Ser. IX

On habebis deos

n alienos coā me. Exod. xx. Dicit Aug. sermōe. xxij. q̃ fides appelta est ab eo quod fit: due sillabe sonant cū dicit fides. Prima sillaba ē a facto: scōa a dicto: interrogo te vtꝝ credis: dicis: credo: fac qd dicis ⁊ fides est: alioq̃n vt dicit Jaco. ij. c. Fides sine opib⁹ mortua ē. īmo vt dicit Aug. li. de charitate: cū dilectione fides xp̄iani est sine dilectiōe fides demonis: etenīm demones credūt ⁊ ꝓtremiscunt: sup q̃ ẋbo dicit Aug. vtinā quō demones iudicē sic hoīes agnoscerēt saluatozē. Est eīn demonib⁹ remunerato: maloꝝ tm̄: ⁊ iō merito timēt: homib⁹ ẋo tā maloꝝ q̃ bonoꝝ vt ei timozē reddam⁹ ⁊ amozē. Pro q̃ sciēdū: q̃ vt tangit Hug. li. de sacramētis: tria sunt que ab initio ⁊ ante aduentū christi ⁊ post ad salutem obtinendam necessaria fuerunt scz fides ⁊ sacramenta fidei vt baptismus: confessio ⁊ similia ⁊ opera bona in charitate facta: que tria ita sibijnuicem cōnectunt: q̃ salutis effectum habere non p̄ōt si simul nō fuerint: quia nec fides meritū habet si dum potest opari neglexerit nec opus bonū est aliq̃d si sine fide charitate formata factū fuerit: ⁊ rursus fides opans hoīem sctificare nō sufficit si eam q̃ in sacramētis dei cōstat sctificatiōem recipere ꝓtemnit. Et ideo dic Jaco. ij. c. Si fidem dicat quis se habere opera autem nō habet nūquid poterit fides saluare eū: Ex quibus verbis elicit q̃ duplex est fides. vna ī intellectu: ⁊ altera in opatione: multi sunt enim qui dicunt se nosse deū: factis aūt negāt. De quib⁹ dicit. ij. Pe. ij. melior erat illis viam nō cognoscere iusticie q̃ p⁹ agnitionem retroꝝsum cōuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato: quia fiunt eis posterioza peiozа priozib⁹: qui q̃ cu

A rã bonoꝝ opeꝝ nõ habet fidẽ nõ habet: et est infideli deterior. Quapropꝫ duo re/or esse ꝓsequenda sc3 de effectu fidei ⁊ de peccato infidelitatis. Pro primo q̃rit do/ctor sanctꝰ secũda 2ᵉ. q. vij. vtrũ sc3 timor sit effectus fidei sicut dicit Jac. ij. Demo/nes credunt ⁊ ꝓtremiscunt. Ad hoc respõ det: q̃ timor est quidã motꝰ appetitiue vir/tutis: omniũ ergo motuũ appetitiuoꝝ ꝑn/cipiũ est bonũ vel malũ apprehensũ: quia oportet q̃ timoris ⁊ omniũ appetitiuoꝝ motuũ principiũ sit aliqua apprehẽsio: p fi dem igit̃ sit in nobis aliqua apprehensio de quibusdã malis penalib̃ q̃ fm iudiciũ diuinũ inferunt̃: ⁊ p hunc modũ fides est causa timoris quo q̃s timet a deo puniri q̃ est timor seruilis. Est aũt ⁊ causa timoris filialis quo quis timet separari a deo: vel quo quis̃ refugit se deo cõparare reuerẽdo ipm in ꝯtũ p fidẽ hanc estimationẽ habe/mus de deo: q̃ sit quoddã ĩmensũ ⁊ altissi mũ bonũ a quo sparari pessimũ ⁊ cui vel/le equari est malũ: sed primi timoris sc3 ser uilis est causa fides informis. secundi ve/ro timoris est causa fides formata q̃ p cha ritatẽ facit hominẽ deo ĩhererẽ ⁊ illi sbijci.

Secundo querit ibidẽ vtrũ purificatio cordis sit effectus fidei: sicut innuere vide tur Act̃. xx. Fide purificãs corda eorum: Ad hoc rñdet q̃ ipuritas vniuscuiusq̃ rei ꝓsistit in hoc q̃ rebus vilioribus immisce/tur: non em̃ dicit̃ argentũ impuꝝ esse ex p/mixtione auri p quã melius credit̃: sed ex pmixtione plũbi vel stanni: Manifestũ est aũt q̃ rationalis creatura dignior est om/nibus tẽporalibus ⁊ corporalibus creatu/ris: ⁊ ideo impura reddit̃ ex hoc q̃ tpali/bus se subijcit p amorẽ: a qua q̃dẽ ipurita/te purificat̃ per modũ cõtrariũ dũ sc3 ten/dit in id q̃ est supra se sc3 in deũ in q̃ mo/tu primũ principiũ est fides: accedẽtẽ autẽ ad deũ oportet credere: vt habet̃ ad heb̃. xj. ⁊ ideo primus principiũ purificationis cordis est fides: que si pficiatur p charita/tem pfectã purificationẽ causat: si vero re/manet fides informis tũc excludit quãdã turpitudinẽ sibi oppositã sc3 impuritatem erroris. Pro secũdo ꝑncipali q̃rit doc. sanctus secũda 2ᵉ. q. x. vtrũ infidelitas sit peccatũ: p̃sertim cũ nullus peccat in eo q̃ vitare nõ potest: quia omne peccatũ est vo lũtariũ: sed non est in homis potestate q̃ ĩfidelitatẽ vitet quã vitare nõ põt nisi fidẽ habẽdo: dicẽ em̃ apl̃s ad Ro. iiij. Quomõ credẽt q̃ nõ audierũt: quomõ aũt audient sine ꝑdicãte. Ad hoc rñdet q̃ infidelitas duplicit̃ accipi potest. Ano modo fm pu/rã negationẽ vt ex hoc solo q̃s dicat̃ infi/delis eo q̃ nõ habet fidẽ: sicut in illis q̃ ni hil audierũt de fide: ⁊ tũc infidelitas non habet rationẽ pctĩ ꝯ magis pene: q̃ talis ignorãtia diuĩoꝝ ex pctõ p̃mi parẽtis est se cuta: q̃ ergo sic sunt infideles dãnant̃ q̃dẽ pena sensus ꝓpt̃ alia peccata si que fece/runt que sine fide remitti nõ possũt: nõ au tẽ damnant̃ ꝓpter ĩfidelitatis peccatum nisi pena dãni tm̃. Hinc dñs dicit Job. xij. Si nõ venissem ⁊ locutus eis nõ fuissẽ pec catũ nõ haberent. q̃ꝰ exponẽs Aug. dicit: q̃ loquit̃ de illo peccato quo non credide rũt in ꝯristũ. Alio modo põt infidelitas ĩtelligi fm ꝓtrariatẽ fidei: q̃ sc3 aliq̃s re pugnat auditui fidei: vl̃ etiã ipam ꝓtẽnit. fm illud Esa. l. Quis credidit auditui no stro. ⁊ in hoc ꝓprie pficit̃ infidelitatis rõ ⁊ fm ꝯ infidelitas est pctm̃: ⁊ oritur ex super bia: ex qua cõtingit q̃ aliq̃s intellectũ suũ nõ vult subijcere regulis fidei ⁊ sano intel lectui patrũ: Ũñ dicẽ Grego. xxxj. moꝛa. q̃ ex inani glia oriũt̃ nouitatũ p̃sumptiões.

Secũdo q̃rit põt vtꝝ infidelitas q̃ pctm̃ reputat̃ sit maximũ pctõꝝ: p̃sertim cũ illõ q̃ diminuit vl̃ excusat peccatũ nõ videtur maximũ peccatoꝝ: ꝯ infidelitas diminuit vl̃ excusat peccatũ: q̃ dicẽ apl̃us: Fui blas/phemus ⁊ pseculor: ⁊ ꝓtumeliosus: ꝯ mise/ricordiã ꝓsecutus sum: q̃ ignorãs feci in incredulitate. Ad q̃ rñdet doct. sctũs ibi dem: q̃ omne peccatũ formalit̃ ꝓsistit in a/uersione a deo: ⁊ ideo tanto aliq̃ peccatũ graui⁹ est q̃nto p ipm homo magis a deo separat̃. p infidelitatẽ aũt maxime elonga tur homo ab eo: q̃ nec veraꝝ dei cognitio/nẽ habet: p falsã autẽ cognitionẽ ipius nõ appropingt̃ ei ꝯ magis ab eo elongat̃: nec eẽ põt q̃ ꝯtũ ad aliq̃ deũ cognoscit q̃ fal/sam opinõẽ de ipo habꝝ: q̃ id q̃ ipe opi nat̃ nõ ẽ deꝰ: ⁊ ideo mãifestũ ẽ q̃ pctm̃ in/fidelitat̃ ẽ maiꝰ oib̃ pctis q̃ ꝓtingũt ex p/uersitate moꝝ. Ũñ licet peccatũ ifidelitat̃ ex pte ignorãtie habet a materia rationem excusatõis: ⁊ maxĩe qñ q̃s ex malicia non peccat: sicut fuit in apostolo paulo ex hoc tamen quando habet reuisum ad ea q̃ sunt fidei habet rõnẽ pctĩ grauissimi: q̃ tñ pec catũ aggrauat̃ ꝯ ꝯriaꝝ ⁊ gradũ ifidelitat̃ nã fm opatiões ifidelitat̃ ad fidẽ sũt tres species infidelitat̃: quia cuꝝ infidelitatis peccatũ cõsistit in renitendo fidei hoc põt ꝓtingere tripliciter: vel em̃ renititur fidei christiane nõ dum suscepte: ⁊ talis est infi/delitas paganoꝝ gentiliũ ⁊ similiũ: ⁊ ẽ in/fimus gradus in malicia: aut renitit̃ chri/stiane fidei suscepte in figura dũtaxat ⁊ ta lis est infidelitas iudeoꝝ: ⁊ est medi⁹ gra/dus vel renitit̃ fidei christiane tam susce/pte in ipa manifestatiõe veritatis ⁊ talis ẽ infidelitas hereticoꝝ que est pessima inter omia: nam sicut grauius peccat qui nõ im plet q̃ ꝓmisit̃ ꝯ ꝯ si nõ implet q̃ nunq̃ ꝓ/misit: sic grauius pctm̃ ẽ infidelitas here/ticoꝝ qui ꝓfitent̃ fidem euãgelij ⁊ eidem renitunt̃ ipam cõrũpentes ꝯ iudei qui fi dem euãgelicam nunq̃ susceperũt: ꝯ q̃ su sceperũt eiꝰ figurã in lege veteri quã male interꝑtantes corũpũt: ideo ipoꝝ infideli tas est grauius peccatũ ꝯ infidelitas gen tiliũ qui nullo mõ fidem euangelij suscepe runt. Deinde queri põt. Utrũ infideles ⁊ eoꝝ ritus sunt tolerãdi: p̃sertim q̃ vt di ctum est tales grauissime peccãt tam ĩ infi delitate q̃ in ritu eos. s. seruando: ꝯ pecca/to ꝓsentire videt̃ qui nõ ꝓhibet cũ tñ ꝓhi bere põt: vt habet̃ in glo. ad Ro. j. sup il/lud: Nõ solum qui faciũt sed qui ꝓsentiũt facientib̃. Hinc vt narrat Aug. xviij. d̃ ci. dei. christiani ꝑncipes templa idoloꝝ pri/mo claudi ⁊ postea dirui fecerũt ne. s. d̃ ce/tero idolatriã exercerent infideles. Ad ꝯ rñdet doctor sanctꝰ scõa 2ᵉ. q. x. ⁊. xj. spar/sim q̃ humanũ regimẽ deriuat̃ a diuĩo re/gimine ⁊ illud imitari debet: deus aũt q̃ uis sit omipotẽs ⁊ summe bonꝰ pmittit ali qua mala fieri in vniuerso q̃ tamẽ ꝓhibere posset ne eis sublatis maiora bona tollerẽ tur vl̃ etiã peiora mala sequerent̃: sic etiã in regimine humano illi qui p̃sunt ratiõe aliqua mala tolerant ne aliqua bona ĩpe/diant̃: vel etiam ne aliqua peiora mala in currant̃. sicut Aug. dicẽ in. ij. de ordine: au fer meretrices de rebus humanis ⁊ turba bis omia libidinibus: vnde ritus gentili um ⁊ infideliũ qui nihil virtutis vel vtili/tatis afferũt: licet nõ sint aliqualit̃ tolerã/di: tñ ad vitandũ scandalũ vl̃ dificiũ q̃ ex hoc ꝓuenire posset vel etiã ꝓpter amo/uendũ salutis impedimentũ coꝝ qui pau/latim sic tolerati ꝓuertunt̃ ad fidem tole/rari pũt: ꝓpter hoc em̃ tã hereticoꝝ q̃ pa/ganoꝝ ritus aliq̃ tolerauit ecclia quãdo erat magna infideliũ multitudo: similr̃ iu dei ⁊ eoꝝ ritus sunt tolerãdi qui ex ꝯ q̃ ri/tus suos obseruant in quib̃ olim p̃figura batur veritas fidei quã tenemus ꝯ bonuꝝ ꝓuenit q̃ testimoniũ fidei nr̃e habem̃ ab hostibus ⁊ q̃si in figura nobis repũtat̃ q̃ credimus. Verũtñ si querit̃: vtrũ hec he/retici sunt tolerandi: rñdet ibidẽ q̃ in eis duo sunt cõsiderãda. Unũ ex pte ipoꝝ sc3 peccatũ p q̃ meruerunt nõ solum ab eccle sia p excõicatiõem separi: sed etiam a mun do p mortẽ excludi: q̃ grauius est coꝝum perẽ fidem p quã est anime vita q̃ falsare pecuniam p quã vite corporalt̃ subuenit̃. Si ergo falsarij pecunie vel alij malefacto res statim p seculares ꝑncipes iusti mo/ti tradunt̃: multomagꝭ heretici statim qñ d̃ hereſi ꝓuincunt̃ ꝑt nõ solũ excõicari: ꝯ etiam iuste occidi. Secũm aũt est ex pte ec/clie. s. misericordia ad errantiũ ꝓuersio/nem: ⁊ ideo nõ statim damnat sed post pri mã ⁊ scõam correptiõem: iuxꝫ illud apl̃i ad Titũ. iij. dicẽs: hereticũ hoiem post p̃mã ⁊ scõam correptionẽ deuita q̃ subuersus ẽ qui hmõi est. Unde si post scõam correpti/onem adhuc ꝑtinax inuenit̃ tunc: ecclia d̃ eius ꝓuersiõe nõ sperans alioꝝ saluti pui/det illum ab ecclesia p excõicatiõis snĩam separãdo ⁊ vlterius eum iudicio seculari ad exterminandũ a mũdo p mortem relin/quẽdo. Dicit em̃ Hiero. ⁊ habet̃. xxiiij. q. iij. abscindende sunt putride carnes ⁊ sca biosa ouis a caulis repellenda ne tota do/mus massa corpus ⁊ pecora ardeat corũ/pat̃ putrescescat intereat. Arrius in alex andria vna scintilla fuit sed qñ nõ statim oppressa est totã vrbem eiꝰ flãma popula/lata ẽ. Hinc est q̃ primo reuertẽtes ab he/reſi ecclia nõ solũ recipit ad penitentiã sed etiã cõseruat eos in vita ⁊ etiã ex spãli grã in bonis tpalibus ⁊ ecclĩasticis dignitati/bus aliq̃ ĩtem restituit p bono pacis si ꝯ ꝓuersi videant̃: si tñ recepti relabunt̃ hoc videt̃ esse signũ incõstãtie eoꝝ circa fidẽ: et ideo vlterius recipiunt̃ quidẽ semp ad penitentiã nõ tñ liberant̃ a snĩa mortꝭ nec ꝓseruant̃ in bonis tpalib̃. Denicq̃ licet fides christiana fuerit vnica et sola porta eterne salutꝭ: nõ tñ omi fides erit deo gra ta vel nobis salutifera: q̃ q̃rundã peiꝰ sor deficit ĩ fide puersitas q̃ alioꝝ infidelitas. Pro quo sciendũ: q̃ duplex ẽ fides. Una dicitur mortua vel informis: que sc3 non ẽ formata diuina charitate: dicit̃ enim mor tua quia omnipotẽs est ad eliciendũ actꝰ meritorios vel etiam actus arduos: q̃ si

aliquãdo elicit opera ardua vl' etiã opera alia de genere bonoꝝ nõ tñ sũt meritoria: cuius ratio est: qꝛ licet facit aliqd̃ bonũ nõ tñ hoc facit ꝓpter deũ: vel si facit ꝓpter deum nõ tñ deus est principal' causa mouens ad illud bonũ pficiendũ: sed aut aliqd̃ in cõmodũ euitandũ vl' cõmodũ cõsequẽduz in tpe vl' eternitate ad qd̃ tẽdit natura vel fides informis: Añ. j. Coꝛ. xiij. Si habuero omnẽ fidẽ. glo. id est pfectaz fidẽ: ita vt mõtes trãsferã: id est trãsferri a deo impetrẽ sicut Alex. qui fide potuit mõtes caspios cõũgere ⁊ iudeos intus includere: vt refert Josephus. Sequtur. Charitatẽ autẽ nõ habuero nihil mihi ꝓdest: scz ad vitam eternã. Alia vero fides dicit̃ viua p similitudinem: qꝛ sicut illa dicunt̃ viuere q̃ ex se motũ ⁊ operationẽ habẽt: sic illa fides viua dicit̃ q̃ p dilectionẽ opat̃ ⁊ tẽdit in deũ faciẽs nõ solũ illud qd̃ deus vult ꝑ vt deꝰ vult: scz ꝓscientia pura ⁊ intentiõe recta. Ad laudẽ dei.

De sex primis articulis fidei et quinq̃ penis inferni ꝟm poetas:

Sermo X

On habebis deos

n alienos Exo. xx. discussis vtcunq̃ de diuersitate credentiũ ⁊ editiõe triũ symboloꝝ effectuq̃ fidei grã breuitatis ad articulos fidei ꝓut ꝟm ordinez in symbolo apl'oꝝ ꝓtinẽt̃ succiucte deuciddãdos ſtilum ꝓuertam⁹ q̃ ponunt̃. xij. ꝟm numeꝝ. xij. apl'oꝝ ad q̃s oẽs alij reducuntur. Quoꝝ primũ ponit Petr⁹. Credo in deũ. p. o. cre. ce. ⁊ terre. vbi breui verbo multa ꝓcludit. Dicendo nãq̃ credo. i. fide tẽdo charitate formata in deuz: in q̃ ofidit vnitatẽ essentie. Et ideo ad maiorẽ instructionẽ simpliciũ adiũgit vnuz in alio symbolo: qꝛ licz trinitas sit in pſonis: est tamẽ vnitas in essentia: sicut anima vna est in essentia tres habẽs potẽtias: de q̃ trinitate ⁊ vnitate dicit Aug⁹. vj. de tri. in sũma trinitate tñ est vna q̃ tũ tres sim'l sunt: ⁊ nec plus aliqd̃ sunt due q̃ vna res ⁊ in se infinita sunt: ita ⁊ singula sunt in singulis: et omnia in singulis: ⁊ singula in omnib⁹: et omnia in omnib⁹: ⁊ vnũ omnia. Si queris argumen. Bersũ. in ꝟmone de trinitate. Respõder. inq̃rere de sũma trinitate puersa curiositas est: credere ⁊ tenere sicut ecclia sancta tenet fides ⁊ securitas ẽ: videre autẽ eã sicuti est pfecta ⁊ summa felicitas est. Dicẽ tñ Aug. de verbis dñi: videm⁹ solem in celo currentẽ: fulgentẽ: calentẽ: similit̃ ignis tria habz: ꝑ est motũ: lucẽ ⁊ feruorẽ: diuide ergo si potes o arriane solẽ vl' ignẽ ⁊ tũc demũ diuide trinitatẽ: dicẽ ergo vnũ deũ ꝟm Jo an. ne dñtia ꝓrietatẽ: ꝓrietas pugnã: pugna vero corruptiõez ꝓduceret. Dicẽ inq̃ vnũ ad ꝓfusionẽ infidelitũ: q̃ deos infinitos colẽdos assũpserũt. Dij nãq̃ q̃s pagani deos asserũt homĩes olim fuisse, p, bãt: ⁊ ꝓ vniuscuiusq̃ vita post mortẽ a suis coli ceperũt: pꝟtim greci plurimos deos ac deas finxerũt. Dicũt enim Jouẽ deũ celi q̃ ꝓcipue colebat̃ apd̃ crethã. Venerem deã cupidinis q̃ colebat̃ apd̃ paphos. Apollinẽ deũ diuinatiõis q̃ colebat̃ apd̃ delos. Vulcanũ deũ ignis q̃ colebat̃ apd̃ lemnos. Mineruã deã sapiẽtie q̃ colebat̃ apd̃ athenas: ⁊ sic de infinitis alijs: in quorũz laudẽ vt dicẽ Papias poete carmĩa cõponẽtes eos in celos sustulerũt: nã quarũdã inuẽtiões artiũ ⁊ cultũ peperisse dicũt̃: vt esculapi⁹ medicinã: fucerũt etiã viri fortes aut vrbiũ cõditores: q̃bus mortuis homines q̃ eos dilexerũt simulachra ꝓfinxerũt vt haberẽt aliqd̃ ex imaginũ ꝓtẽplatiõe solatiũ: sed paulatim hmõi honor suadẽtib⁹ demonijs ita in posteros irrepsit: vt q̃s illi ꝓ sola memoria nomĩs honorauerũt successores deos estimarẽt ⁊ colerẽt. hec Papias. Quidã ẽt vt chaldei elemẽta ⁊ pſertim ignẽ ac figuras celi solis lune omnẽq̃ militiã celi adorabant. Sunt insup alij vt egyptij q̃ bruta aĩalia ⁊ arbores ac similia coluerũt: vnũ tñ deũ principalẽ habuerũt Apin. ſ. habentẽ ſilitudinẽ bouis: signũq̃ lune semiplene: Unde Plinius scribit se deũ illũ vidisse: ⁊ ex hac cultura venit origo idolatrie in filios isr'l q̃ vitulum adorauerũt: qui ope diabolico formabat̃ a liq̃facto metallo. Judei q̃dẽ vnũ deũ colũt: ꝑ nõ ꝟm sciẽtiã eo q̃ filiũ eius xp̃m negant: Christiani vo q̃ sup oẽs gentes veritatem suenerũt dulci modulatiõe inbilãt: credo in vnũ deũ. ⁊ sic confitent̃ vnitatẽ diuine essentie: Deinde addũt Pꝟem omnipotẽtem. Uide nunc q̃ dulcissua cõnexio vocabuloꝝ in consolationẽ fidelitũ: nã in patre demõstrat inexp̃ssibilẽ dignationẽ: in omnipotẽtia p̃celsã dignitatẽ: nam tã infinite dignitatis ⁊ maiestatis est q̃ in illi⁹ cõparatione cuncta creata quasi vestigiũ pedis ⁊ pene nihil reputant̃: qui nihilomin⁹ talis ac tantus ĩmensa sua pietate tam dignanter inclinauit se nr̃e vilitati q̃ nõ solũ a nobis vocari pat̃ expostulat: vt fidentiam plenioꝛẽ nobis tribuat ⁊ amoꝛẽ vberiorem ingerat: sed etiã frater noster effectus eodẽ cinctorio vilissimo vestiri nõ erubuit vt ipe primogenit⁹ effectus adoptiũ⁹ nos filios dei institueret: ⁊ paternã pietatẽ fidentius inuocãdã eẽ doceret: de q̃ admirãs bonauẽ. in expositione pat̃ noster. ait: O ĩmensa clementia lutũ vilissimũ dei filiũ se nominat ⁊ rex regũ se patrẽ meum dicit. Sequit̃: Creatorẽ celi ⁊ terre. qd̃ additũ est cõtra beresim illã que dixit visibilia esse a principe tenebraꝝ: inuisibilia vero a deo: ⁊ ideo ad maiorẽ declarationẽ dicitur in alio symbolo. Uisibiliũ ⁊ inuisibiliũ. Secundũ vero articulũ posuit Andreas dicẽs: Et in iesum christũ filiũ eius vnicũ dñm nr̃m. quia nõ solũ christiano necesse est credere vnũ deũ: ⁊ hunc creatorez celi ⁊ terre: ꝑ etiã necessariũ est credere q̃ deus sit pater: ⁊ q̃ christus vere sit filiꝰ eiꝰ hoc em̃ est vnicũ fundamẽtũ fidei nostre. de quo in cle. de sum. trini. c. fidei catholice fundamẽto p̃ter qd̃ teste apl'o. Nemo potest aliud ponere firmit̃ inherẽs apte cum sancta matre ꝓfitemur vnigenitũ dei filiũ in his omnib⁹ in q̃bus deꝰ pat̃ existat vna cũ patre eternalit̃ existentẽ ꝓtes nr̃e natura simul vnitas: ex q̃bus in se verus deus existẽs fieret verꝰ homo: ⁊ ideo ꝓcluditur j. q. j. c. cũ paulus dicat: fũdamẽtũ aliũ nemo potest ponere p̃ter id qd̃ positũ est qd̃ est christus iesus: ꝓsequent̃ ꝓbatur q̃ vbi christus nõ est fundamẽtũ nullũ boni operis est supedificiũ: ⁊ dicit glo. in dicto. c. fidei. sup verbo. in omnib⁹. q̃ p hoc cõpẽdit ĩmensitatẽ incõmutabilitatẽ: incõprehensibilitatẽ: omnipotẽtiã: essentiã: naturã tẽ. vnã ⁊ equalẽ esse in patre ⁊ filio: q̃a qual' pat̃ talis filiꝰ: increatꝰ: ĩmẽsus: eternus. In hoc articulo primo Fotinus erraut: quia dixit q̃ christus no esset alit̃ filius dei q̃ alij boni viri qui bene viuentes merent̃ filij dei dici p adoptionẽ faciendo dei voluntatẽ: ⁊ ita christus: quia bene vixit ⁊ voluntatẽ dei fecit filius dei dici meruit: ⁊ voluit q̃ christ⁹ nõ fuerit ante beatam virginẽ sed esse incepit: quando ex ea cõceptus est: cũ ecõtra fides nostra tenet q̃ sit filius dei veri scõm naturã ⁊ q̃ sit ab eterno. Hinc in alio symbolo additur. Filiũ dei vnigenitũ ⁊ ex patre natum ante omnia secula. Sabellius autem dixit q̃ ipse pater est incarnatus ⁊ ideo candẽ dicit personã patris ⁊ filij: ⁊ sic aufert trinitatẽ personaꝝ: ⁊ ideo in alio symbolo additur deũ de deo lumen de lumĩe: quasi diceret deum filiũ de deo patre. ergo ⁊ filiuz qui est lumẽ de lumĩe patre. Arrius dixit q̃ fuit ante beatã virginẽ: ⁊ q̃ fuit alia pſona patr' alia filij: attribuit tamẽ tria falsa christo. Primũ q̃ filiꝰ dei fuit natura. Secundũ q̃ nõ fuit ab eterno sed in tẽpore factus a deo nobilissima creaturarum. Tertiũ q̃ non fuit vniꝰ nature cũ deo patre ⁊ q̃ nõ fuit verus deus: sed econtra dicitur ĩ alio symbolo. De q̃ verũ de deo vero genitũ nõ factũ cõsubstantialẽ patri. patet ergo q̃ credere debemꝰ xp̃m vere ⁊ vnigenitũ filiũ dei q̃ fuit semp cuz patre: ⁊ q̃ alia ẽ pſona patris: alia filij: sed in vna natura cũ patre: ⁊ ꝟm Tho. si hec credimꝰ hic per fidẽ cognoscemus ea: ⁊ p sanctam visionẽ in vita eterna. Tertiũ autẽ articulũ posuit Jacobus zebedeꝰ dicẽs: Qui cõceptus est de spiritusancto natus ex maria virgie. ⁊ sic necesse est credere filiũ dei carnẽ assumpsisse: Unde leo papa dicit: q̃ paris periculi est si ĩ filio dei vera humanitas aut patr' negat̃ cõditas. Qd̃ si q̃rit̃ cur dei filiꝰ elegit potiꝰ ĩcarnari de maria virgine q̃ de alia. Rñdet glo. in dicta cle. q̃ sicut ex superbissima natus ẽ morbꝰ: sic ex humilima p ꝓriũ inchoari debuit medicina: Añ verso nomĩe eua dictũ est virgini aue: qꝛ sicut nimiꝝ ad summã humilitatez incarnari dei filius voluit: sic summe humilẽ eligere debuit in qua ⁊ de qua tanta debuit humilitas inchoari. Hinc in cantico suo maria dixit: qꝛ respexit humilitatez ancille sue. Quedaz etiã refert historia q̃ ipsa deo primo virginitatez obtulit: vnde quia nouũ doni genus obtulit nouo ⁊ inaudito dono honorari debuit. Nimirũ qꝛ nunq̃ fuit ea dignior inuenta: dignissima autẽ deum eligere decuit: ⁊ sic ab ea carnẽ assumere voluit que concepit christũ non de semine virili sed de spiritusancto: id est p opatiõez spiritussancti: de qua dicit Damas. super illo: Ecce ancilla dñi. q̃ post cõsensũ beate virgis spiritussanct⁹ supuenient̃ in ipam purgãs eã ⁊ potẽtiã diuinitatis: xbi receptiuã preparans simul ⁊ generatiuã: ⁊ tunc obumbrauit eã filiꝰ dei ⁊ copulauit sibi p̃ ex purissimis ⁊ sctissimis sãguinib⁹ virginis carnẽ aĩatã aĩa rõnali ⁊

intellectiua nõ seminãs ꝗ p spiritũ sanctũ creans: quod exponens bonauen. sup. iij. di. iiij. dic: q̃ his verbis nõ intendit dicere q̃ illa caro facta fuerat ex nihilo: sed q̃ sanguis ille purissim⁹ ad pfectionẽ deductus est p virtutem infinitam spũssancti ⁊ sup naturalem: q: virtus generatiua licet a spiritusancto ꝓparata fuerit per se tñ nõ poterat subito ꝓducere naturam illam ad actum pfectũ nisi p successum tpis: ꝗ virt⁹ spũssancti subito sanguinẽ illũ purissimũ alterauit ⁊ disposuit vt esset ꝓueniens materiale principiũ de quo fienda erat caro christi. Quartũ ꝓinde articulũ composuit Job. dicẽs: Passus sub põtio pylato cruci. mor. ⁊ sepultus. In quib⁹ verbis p̃mo tangit christi passio q̃ passibilis erat. Ut̃ glo. in dicta cle. dicit q̃ oẽs defect⁹ nostros assumpsit filius dei ꝑter passibilitatem ignorãtie ⁊ peccati: ⁊ sic habuit frigus ⁊ calorem: famẽ: sitim ⁊ alias humanas penalitates ac passibilitatẽ mortis: ⁊ hoc cõgruũ fuit ꝓpter iusticiã satisfactiõis quaz p nobis assumpsit ⁊ ꝓpter fidem incarnatiõis q̃ potissime p eas ꝓbata fuit ac etiaz ꝓpter exemplũ patiẽtie nobis exhibendũ ad tolerãdas penalitates carnis. Secũdo tangit eius crucifixio q̃ genus mort' specialiter elegit eo q̃ turpissimũ eo tpe reputabat: q: maledict⁹ qui pependit in ligno vt inq̃z damna que p lignũ obuenerũt p lignum restauraret: ⁊ diabolũ p lignũ vinceret qui p lingnũ supauit. Sz queri p̃t. cur festũ crucis celebram⁹ in quo dñs dehonestatus fuit ⁊ nõ festum asine in q̃ dñs fuit honorat⁹: Ad hoc ꝛñdet glo. prima in c. crucis dñi. de ꝓse. di. iij. q̃ laus exhibita dño in asina fuit mundana de qua nõ ẽ curandũ: sed in cruce facta fuit nr̃a redẽptio de qua nobis est summe gloriãdum ⁊ deo gratissimũ obsequiũ exhibẽdũ. Tertio tãgit ei⁹ mors ⁊ sepultura ꝗ quib⁹ cã breuitatis sup sedeo. Quintũ articulũ cõposuit Tho. dicẽs: Descẽdit ad ĩferna tertia die resur. a mor. Pro q̃ sciendum: q̃ mors christi fuit separatio anime a corpe sic̃ mors alior̃: sed deitas tam inseparabiliter ⁊ insolubiliter iuncta fuit homini christo q̃ ipsa pfectissime semp affuit anime ⁊ corpi: et tõ in sepulchro cum corpe fili⁹ dei ⁊ cũ aĩa in infernũ descendit. i. limbũ sanctor̃ patrũ quẽ ita destruxit q̃ circa illud tp̃s nullus ibidem tentus fuit. Hic etiam notãdũ: q̃ licet quidã enumerãt. xxij. penas infer-

ni: alij aũt ponunt nouẽ: alij vero alic̃ numerant: tñ poete distinguũt quinq̃z penas inferni. Prima est Tantali qui fuerat rex corinthior̃ ⁊ ob defectũ cibario r̃ filiũ suũ Pelopẽ occisum dijs epulãdũ apposuit: ⁊ ideo ꝗm eos a dijs apud inferos damnat⁹ est: vbi in eridano fluuio inferor̃ stans sp esurit ⁊ sitit: quia lz aquã habeat vsq̃z ad labiũ inferi⁹ ⁊ pomũ pẽdẽs vsq̃z ad supi⁹ labiũ: tñ ꝗm eos collum habet ita rigiduz q̃ ipm nõ põt erigere vt comedat nec deꝯmere vt bibat: ⁊ signat auaros tenaces: q̃ licet vsq̃z ad os habeãt bladũ aur̃ diuitias ⁊c. semp tñ famescũt ⁊ sitiũt in corde p ardorem auaritie. Mimir̃ cum diuitie non impleant corda ꝗ horrea: sic delicata mensa esurienti apposita nec gustanti minime reficit sed cruciat. Scõa pena est Ixionis: qui. s. primus gliam in grecia affectauit et ideo damnat⁹ credit: cui⁹ penam referũt esse q̃ semp ambulat in rota quadã voluẽte que ꝓpetuo a se fugit ⁊ ipse sequit: ⁊ signat vitiũ ambitiõis q̃ nunq̃z rotare cessat ꝗ gradu ad gradũ: de beneficio ad beneficium: de officio ad officiũ: de nũdinis ad nundinas: q̃tum ad mercatores. Eccl. xxxiij. Pe cordia fatui quasi rota carri ⁊ q̃si axis versatilis cogitatus illius: ⁊. j. Reg. xxv. anima inimicor̃ tuor̃ rotabit̃ quasi ĩ impetu ⁊ circulo fũde. Tertia pena ẽ Sisyphi: qui sisyphus ꝓpter latrociniũ q̃ cõmiserat magno lapide sup ipm cadente interfectus est: p quẽ intelligunt̃ iracũdi inuidi odiosi q̃ latrocinia vel homicidia cor de ore vel opere cõmittũt: ⁊ in hoc scelere cõprehendunt̃ etiam multi qui multa ꝗ genere bonor̃ pficiũt que tñ p impatientiaz subito amittũt in ecclesia deuoti in domo litigiosi onerosi amari q̃ etiam ꝓtingit ĩ multis qui in cõitate viuũt quor̃ ẽ ꝓditio sepi⁹ laborare pniam agere: ꝗ d̃cõd̃ boni fecerit ꝑbito p ipatientiã destruũt litigant murmurãt suspitiosi sũt detractores ĩ ꝓscientia inq̃etis ĩ ꝓprio sensu scioli incorrigibiles ĩplacabiles q̃z horribile manet iudiciũ. Quarta pẽa ẽ Belidũ: q̃ aquã ĩ dolio sine fundo ꝓpetue ĩfũdũt ipmq̃z ĩplere credũt nec possũt: ⁊ hec ẽ pena delitioso r̃ qui doliũ sui cordis aquis delitiar̃ implere laborant: sed quia fundo caret ⁊ sufficientia ĩõ semp ipm vacuũ ⁊ insatiabile reperiũt: inx̃ illõ ꝓuerb. xij. Venter aũt impior̃ insatiabil̃. Quãta pena ẽ Tytij q̃ p eo q̃ laconã deflorauerat apõ inferos dãnat⁹ ẽ: hic

ꝓprũ pectus ⁊ iecur dat vulturib⁹ ad comedendũ: ⁊ postq̃z ꝓsumpta fuerint reuiuiscit: ⁊ sic sp comedit̃ ⁊ reuiuiscit ꝗm poetas ⁊ signat amorẽ ⁊ libidinẽ luxuriosi q̃ in iecore ponit̃. luxuriosus enĩ iecur suũ id ẽ libidinosam affectionẽ carnalẽ dat vulturibus id est carnalitatis actib⁹ q̃ deuorant ⁊ ꝓsumunt ipm sez rationẽ: vitã: famã ⁊ substantiã. Iecur tñ renasci dicit̃ q: luxuriosus semp in libidine renouat̃: ⁊ postq̃z stimul⁹ carnis extinct⁹ fuerit reaccẽdit̃. Sequit̃. tertia die resur. a mor. ⁊ hoc p sinodochen cõputẽdo ptẽ ꝓ toto: vt sic leticiã resurrectiõis acceleraret. Sextũ articulũ cõposuit Jacob⁹ alphei dicẽs: Ascẽdit ad celos sedet ad dextrã dei. p. o. q̃ ẽ est necessarium credere. Ad cuius euidẽtiã sciẽdũ q̃ christus dicit̃ descẽdisse rõe diuine nature relate ad humanã: q: humiliauit se assumẽdo carnẽ. Ascẽdere aũt illi ꝓuenit ꝗm humanã naturã: ꝗm quã dicit̃. Ascẽdẽs christ⁹ ĩ altũ: vt sic totũ affectũ nr̃m secuz traheret. Unde legit̃ q̃ quidã miles omnia loca ĩ q̃ bus christ⁹ fuerat sollicite cũ lachrymis visitauit: q̃ cũ deuote pfecisset venit tandez in montẽ oliueti vnd̃ dñs celos ascẽdit: q̃ post longã orationẽ cũ lachrymis dixit: ecce dñe vbiq̃z te quesiui diligenẽ: nũc cũ venerim ad locum vbi celos ascẽdisti: nescio vbi ampli⁹ te requirã: iube ergo spũm meũ suscipi vt ad dexterã patris videã te residẽtẽ in gliã: qui exaudit̃ a dño statim expirauit: videntes aũt eũ socij mortuũ adduxerũt medicũ vt scirent qualit̃ hoc ꝓtigisset: qui ait: cuius cõplexiõis fuit? rñderũt: iocũd⁹ valde ⁊ in amore dei positus erat: tunc ait medicus ꝓpter nimiũ gaudiũ scissuz est cor eius: ⁊ apto latere inuenerũt scissum cor ei⁹ ⁊ in eo scriptũ: amor me⁹ iesus christ⁹. Sic ⁊ nos dñm p singula opera ⁊ virtutũ exercitia q̃ramus vt tandẽ ad eũ ascendere valeamus. Ad dei laudẽ ⁊ honorẽ.

De sex vltimis articulis fidei ⁊ quomodo sortimur sanctorũ communionem ac de reliquijs sanctorum: Sermo XI

On habebis deos

n alienos coã me Exo. xx. Expediti breuiter de sex articul̃ fidei ceteros presenti sermone succinctus stilus ꝓcurrat. Septimũ igit̃ articulũ cõposuit Philippus apostolus dicẽs: Inde ventur⁹ est iudicare viuos ⁊ mortuos. hec credere oportet q̃ christus ꝗm humanitatem iudicaturus est bonos ⁊ malos: nã licet iudiciũ auctoritatis habebit tota trinitas: tñ iudicij ministeriũ habebit filius sedens et apparens in iudicio reprobis tñ ꝗm hũanã naturã: quod iudiciũ dedit pater filio vt homines honorificent filiũ sicut honorificant patrẽ: sed quia de hoc als plura posui iam indiscusse ꝑterco. Octauũ autẽ articulum cõposuit Bartholome⁹ dicens: Credo in spiritũ sanctũ. id ẽ fide p dilectionẽ formata tẽdo in spiritũ sãctũ. Circa quẽ articulũ plurimi errauerunt heretici. hinc Grego. x. in generali cõcilio lugduneñ. p̃mo ponit cõfessionẽ suã li. vj. de sum. tri. ⁊ fide catho. dicẽs. c. fideli ac deuota pfessione fatemur q̃ spũssanct⁹ eternaliter ex patre ⁊ filio nõ tanq̃z ex duobus principijs ꝗ tanq̃z vno principio nõ duab⁹ spirationib⁹ sed vnica spiratione ꝓcedit: hec pfessa est hactenus p̃dicauit ⁊ docuit ⁊ hoc firmiter tenet ⁊ p̃dicat: pfiteẽ ⁊ docet sancta romana ecclia ⁊ cetera. deinde reprobãdo damnat omnes qui p̃missa negare vl ꝓtrarium asserere p̃sumpserint. De his aũt q̃ errauerũt circa spiritũ sãctũ ponunt̃ alic̃ xxiij. q. iij. c. penul. Hũc autẽ spiritũ sanctũ maxime dehonorant symoniaci: qua propẽ nõ habent spiritũ veritatis sed mẽdacij: ⁊ iõo ipm spiritũ sanctũ exprimere aliquãdo nõ possunt ꝓut narrat petrus damiani q̃ bilibrando archidiacono referẽte didicit: q̃ cũ adhuc ipe diacon⁹ a victore papa apocrisarius ad gallias esset directus synodũ cõgreganit: in qua sex epos p diuersis criminibus deposuit: int̃ quos quidam erat epus symõiace fact⁹ qui hoc modo examinatus est: iussus dicere. gloria patri ⁊ filio ⁊ spiritui sancto. spiritũ sanctuz exprimere verbis nõ valebat: q̃tus patrẽ ⁊ filiũ expedite pronũciaret qui difficultate cõuictus ab episcopatu deposit⁹ est. Preterea ex decursu symboli tã inuenim⁹ ipam summã trinitatẽ equalẽ per omnia: quia qualis pat̃ talis filius talis spiritus sanct⁹. increatus: ĩmensus: eternus: omnipotẽs ⁊c. infinita que trinitati ⁊ vnitati diuine ascribunt̃: quã credere: amare: laudare: summa felicitas. maledicere autẽ vl blasphemare summa peruersitas est. Unde quidam olimp⁹ arrianus episcopus apõ chartaginẽ sanctam trinitatẽ in balneis blasphemãs: tri-

bus igneis iaculis angelo mittēte inuisibiliter est combust⁹. Nonū ,inde articulū cōposuit Matth.dicēs: sanctā ecclesiam catholicā: ⁊ merite post fidem de spū sancto iubemur credere sanctā ecclīam catholicā: vtpote que a spūsancto sanctificata ⁊ sistit ⁊ cōsecrata sponsa christi: sponsa inquā sed nō vxor: q: adhuc p delictum se parari pōt a sponso: sicut spōsa carnalis a sponso aliq̄ mrimoniū ꝓsumatū: ⁊ addit catholicam.i. vniuersalē vel generalē. Hic queri pōt: vtrū ecclia potest errare. Ad ꝗ rñdet Hein.boyc.ex de sen.ex.c. a nob .ij. q ecclia triūphans nunq̄ errare pt: quia omia nouit aliq̄ fiant in speculo eternitatis: vñ Hier. ad celantiā: nunq̄ errat imitatio que sequit xitatē ⁊ sup Hiere.li.vj. veritas claudi ⁊ ligari pōt vinci nō potest quia ⁊ suor paucitate ꝓtenta est ⁊ multitudinē hostiū nō terret: vt patuit in arbana sio priarcha alexādrino. Ecclia xo militans errare nō pōt si loquimur de ecclesia spāli: vt in dicto.c.a nobis.ij.ꝗ pro ipsa p sumit quousq̄ de erroe ,pbetur: vt ex de frigidis.c.fraternitatis. ⁊ potissime ,p romana ecclia: vt patz de reli. ⁊ ve.sctōr.c.j. si tñ posset de erroe fieri fides nō negat: etiam aplice sedis sentētiā in melⁿ cōmutari posse: vt patet ex de sen. ⁊ re iudi.c. cū olim. Si vero loquimur de ecclia generali simul ꝓgregata tunc illa nunq̄ errare pt. vt pz.xxiij.q.j.c.a recta fide. quod credit verū in erroe iuris: ⁊ sic ptz q papa pt errare vt ptz.xix di.c.anastasius. Sz nō vniuersalis ecclia simul ꝓgregata: q: pro illa rogauit dñs: cum diceret petro. Luc.xxij. Ego rogaui ,p te vt nō deficeret fides tua. Verūtū in erroe facti pōt errare tam vlis vel pticularis ecclia: q: illi non sunt a deo cōmissa occulta hoīm iudicare: sed ō illis de quib⁹ sibi ꝓstat. Hic queri pōt vtr ecclesie iudiciū extendit etiā ad actus oīno occultos pīsertim cū ō occult solus cognitor ē deus. Ad hoc rñdet guil.ō mon.lau. in cle.vnica.ō vsuris.§.cetex. q vbi pena ,pcedit a claue vt est censura ecclīastica q̄ fertur ,p aliq̄ peccato qō est damnatū lege diuina vt vsura ⁊ symonia tunc extēdit se ad crimen etiam occultū: nam in vsura sola spes damnat que est oīno occulta: vt pz ex de vsur.c.cōsuluit. ⁊ etiam symonia mētalis damnat: vt ptz ex.e.ti.c.fi. que etiā in mente consistit.in alijs autē peccatis seu penis in quibus cessat altex pdictor act⁹ occultus non cadit sub pcepto ecclie militantis. Idem hein.boyc.in.c.sicut tuis.ex de symo. Scō queri pt: ex quo ecclia etiā vniuersalis errare pōt ⁊ falli vt dictū est. Vtrū illa errans in claue ligare pōt vl absoluere. Ad hoc rñdet ab. ⁊ Joh.an.ex de sen.ex.a nobis: q ligatio vl absolutō quā facit ecclesia militās errante claue non ligat vel absoluit apud deuz: ⁊ addit Hein. boyc.ibidē: q ecclia militans nō pōt ligare vel absoluere mortuos ḡtū ad ligationis vel absolutiōis veritatē vt pz.xxx.di. c.qualis. sed declarare pōt absolutionē a sūmo sacerdote in cōtritione factā fuisse. vt dicto.c.a nobis.in verbo.nec obstat: et ante talē declarationē p iudicē suū factam districte seruanda ē sntia ab ecclia militante ḡtā cunq̄ ꝓtritiōem excōicatus ofidet: vt patet exp: esse ex de sen.ex.c.sacris. Ubi dicit archiō.xxiij.q.ij. in.c.sane ,pfertur. q sicut sub terra ligari pōt si ī notorio crimine discessit ita ⁊ absolui qō intelligit.i. ligatus denunciari: ⁊ ita exponit hosti. et Inno.ita etiaz intelligit qō notat archiō. xxiij.q.ij. ī.c.si ds nō recto. vbi dicit q si post mortem ecclesia inueniat se deceptaz absoluit mortuū quē ligauit sicut ⁊ ligat.

Decimū itaq̄ articulū posuit Simon dicens.sanctor cōmunionē remissionē peccator.s.his q̄ sunt in ecclia: in quib⁹ xbis breuiter duo ponit credenda. Primū ē q in ecclia sit cōmunicatio sanctor opē.s.spiritussancti qui facit vnionē mēbror ecclie ad caput ⁊ adinuicē p glutinū diuie charitatis: sic spūs hois mēbra in corpore vnit et viuificat.ps ꝓceps ego sum oīm timētium te: signū aūt hui⁹ vnionis est sacramentū dñici corporis. Hic queri pōt q̄t modis sortiri possum⁹ sctor cōmunionem ita q nos iuuāt. Ad hoc dicendū. q ānq̄ modis. Primo p orōnum suar suffragia. vñ.ij.Mach.vlti. Dicit q trepidante populo iudeor ,ppter imminēs bellū ⁊ iuda exhortatiōes faciente ad pplm erat hmōi visus onyam qui fuerat summ⁹ sacerdos virū bonū ⁊c. manus ,ptendentē orare ,p ppl'o iudeor p⁹ hec apparuisse ⁊ aliū virū etate ⁊ glia mirabilē ⁊ magni decoris habitudinē circa illum rñdentē vero onyam dixisse. Hic est fratrū amator: ⁊ pl'i israel. hic est qui multum orat pro populo ⁊ vniuersa sācta ciuitate. Hieremias ,pba dei. Extēdisse aūt hieremiā dexterā ⁊ dedisse iude gladiū aureū dicentē: Accipe gladiū sanctum munus a deo in quo deijcies aduersarios populi mei israel. Secūdo nos iuuant p sua merita sicut petit ecclia in festo oīm sanctor vt ,pphetar merita nobis precent veniam que.s.merita vocant thesauri ecclesie. Unde in ecclia militāte christus totū corpus subiecit flagellis ita q a planta pedis vsq̄ ad verticem nō fuit ī eo sanitas: totūq̄ sanguinem in preciū fudit cuius minima gutta suffecisset ad redimēdum: ⁊ hic est pncipalis ecclie thesaurus. scōarius vero innocēs sanguis oīm martyrū effusus pro deo meritaq̄ ipor et oīm sanctor qui cōputant ,p toto corpe militātis ecclie: quē thesaur papa vniuersaliter et ceteri plati pticulariter habēt dispensare ex quibus surgūt remissiōes ⁊ indulgētie peccator. Tertio nos iuuāt p exempla sua. Unde Jacob⁹ in canonica .vj. exēplū accipite fratres mei laboris ⁊ patientie ,p phetas qui locuti sunt in nomine dñi ecce beatificam⁹ eos qui sustinuerūt: sufferentiam iob audistis ⁊ finē dñi vidistis: ⁊ sic dicunt sancti carbones. Uñ glo. sup illō. sagite potētis accute cum carbonib⁹ deso. dicit: bñ dicunt carbones qui de mortuis eos accēdūt: ita q se ,puertunt ad dñm de morte reuiuiscūt igne calefacti ⁊ suo exemplo alios accendūt et iuuāt. Quarto nos iuuant p doctrinā quā nobis reliquerunt in scripturis. Quinto mō nos iuuant per fructū quē fecerūt in ecclia qui adhuc apparet per quē firmat in nobis fides ⁊ alie virtutes. Item queri pōt: quid sit canonizare sanctos. Ad hoc rñdet Inno. q est regulariter statuere q aliq̄s ,p sancto habeat puta solenne officium ,p eo facere sic ,p alijs sanctis eiusdē ꝓditiōis vt si canonizetur confesso: q fiat ,p eo officium confessor. si martyr officium martyrū: et sic p hāc canonizatiōez cōsequit sanct⁹ q in ecclesia dicit officiū solenniter ,p eo sicut pro sancto: verūtū modū ⁊ practicā canonizādi ponit Job an.post host. ex de reli. ⁊ ve. sanctor.c.audium⁹: ⁊ addit Inno. se nō negare q si ecclia erraret q nō est credendum preces tñ bona fide porrectas de⁹ acciperet dicit etiam cuilibet licere pces porrigere defuncto alicui quē credebat bonū virū vt ,p eo intercedat ad deum. q: deus fidem attendit: ꝗ nō licet ,p tali facere officium solenne vl pces solennes. ex de reli. et ve. sanctor.c.j.etiam si p eum miracula fiūt nō licet nob ipm ,p sctō absq̄ aucte romane ecclie venerari: ex quo etiā sequit q nullus pōt canonizare sanctos nisi solus papa qui preest oīb⁹. similiter ex his pz q ,phibet veneratio nouar reliquiar publice fieri absq̄ aucte pape nisi essent antiquē licet de nouo inuēte: in secreto tñ hoc admitteret. Porro peccator remissio fit mediante thesauro quē christ⁹ in arca ecclesie recōdidit: nec est aliud nomen datū hominib⁹ in quo oportz nos saluos fieri.

Undecimū xo articulū rōposuit Judas dicēs: carnis resurrectiōem: quā vtiq̄ credere tenemur: ⁊ hec maxīe subleuat spem nre mortalitatis: spūs em sanct⁹ nō solum sanctificat ecclīam ḡtum ad aīam: ꝗ in el⁹ virtute corpora nra resurgent: ita q idem corpus qō nūc est ḡtum ad carnem ⁊ ossa et omia resurgēt circundata pelle propria Job.rursus circūdabor pelle.sed erūt corpora tūc incorruptibilia qō erit bonis ad gloriam: malis ad penā: ⁊ q: corp⁹ erit incorruptibile ⁊ immortale: ideo post resurrectionē non erit vsus ciborr neq̄ ventris neq̄ nubēt neq̄ nubent qō est cōtra increpulos. Hic incidentaliter q̄ri pōt: cū p⁹ resurrectiōez nullus erit vsus ciborr. Utr ergo christus post resurrectiōem vere comederit: cum Augu.in li.lxxxiij.q̄stionu dicat: si fallit veritas nō ē. Uñ nulla fictio christū decet q̄ veritas pīsertim est: ect aūt fictio si nō vere sibi cibū incorporaret quē comedere videbat. Ad hoc rñdet Tho.ī qōlibetis: q aliq̄d dupl'r dicit esse verum. Uno mō veritate significatiōis: sicut vox est verar veritate significatiōis qñ significat esse qō est. Alio mō veritate naturalis speciei que veritas dependet ex principijs spēi: ꝗ ārt ex effectib⁹ vl ex his q̄ ꝓsequūt. exēpli gra: vox ōr vera veritate naturalis spēi qñ format debitis instrumēt ⁊ ex ore naturalis aīalis ,pferē cū q̄dā imaginatione etiā si a nullo audiat: qō ē effect⁹ ꝓsequēs vocē. Negunt aūt ī scīpturis angeli sine necessitate comedisse ⁊ christ⁹ p⁹ resurrectiōz: ⁊ vtraq̄ comestio fuit xa vt dicit Aug.xiij.ō.ciui.dei alr tñ ⁊ alit: in angel em xa fuit xitate significatiōis q: fm Au. ibidē: angeli comederūt nō qr idigebāt: ꝗ q: volebant ⁊ poterāt vt hominib⁹ quidē sui ministerij humanitate cōgruerent. In christo vero fuit vera comestio veritate naturalis speciei. fuit enim exercitata naturalibus instrumēt ad hūc actū ordiat: ⁊ fuit vera xitate signatiōis quia signabat

ueritatē humane nature in corpore resur/
gēre: ⁊ licet ille cibus nō fuit in corp⁹ chri/
sti conuersus tñ nō fuit cōmestio ficta: q̃a
sepius ⁊ cibus euomit tamē erat cōmestio
vera: nō ēim cōueniebat q̃ in corp⁹ christi
ꝓuerteret. Duodecimū denicq̃ articulū
cōposuit Mathias dicēs: Uitā eternā amē.
In quo ostendit q̃ credere debem⁹ bono⁹
remunerationē sub quo cōprehendit ma/
lo⁹ punitio. Cōuenient aūt ꝓm Tho. in
fine desiderio⁹ omniū nostro⁹. id est in vi
ta eterna dat finis credenti in simbolo.

Q̃ō si quert quid est vita eterna. Re/
spōdet Tho. q̃ vita eterna est p̃miū q̃ da
tur anime iuste: ⁊ hoc p̃miū erit de⁹ cui in
vita eterna intime cōiunget anima sāta:
que vnio ꝓsistit in pfecta visione: licet ēim
nunc videmus per speculū in enigmate tñ
tunc videbimus eū facie ad facie: cōsistet
etiā in feruentissimo amore: quia q̃tome/
lius cognoscit tātoplus amat. Itē in sum
ma laude: quia ꝓm August. videbimus et
amabimus: amabim⁹ ⁊ laudabim⁹: in hac
ēim vnione erit pfecta satietas omniū desi
derio⁹: q̃ō erit maxime delectabile bonis
ibi ēim summa delectatio de summo bono:
summus honor: pfectissima scientia: chari
tas īmēsa: securitas plena ⁊c. ⁊ omnia que
desiderari pñt erūt ibi vltra omne nosse et
velle: tunc oēs cōcinnēt illō dulce eulogiū
Sap. vij. Venerūt aūt mihi omnia bōa pa
riter cū illa: ⁊ Inumerabilis honestas per
manus illius. Sequit. Infinit⁹ est ēim the
saurus hominib⁹ quo q̃ vsi sunt pticipes
facti sunt amicitie dei. In hac āt vita eter
na cōprehendit ⁊ mors eterna: de qua dic
Tho. q̃ nō min⁹ habebūt mali de dolore ⁊
pena q̃ boni de glia ⁊ gaudijs: que pena
exaggerat p̃mo de diuine visionis p̃uatio
ne. Secūdo ex remorsu xmis conscientie.
Tertio ex īmensitate ⁊ multiplicitate sensi
bilis pene. Quarto ex omnimoda despe/
ratione: q̃ si penā euadētes eternā ad pur
gatoriū que tpalis ē maneāt obligati. tūc
dicit Tho. in. iiij. q̃ quo ad penā damni et
sensus minima pena purgatorij est maxīa
pena totius mundi. ꝓm Bern. aūt sola di/
es purgatorij superatioēs penas sancto⁹.
Ratio aūt huius acerbitatis est: q̃ cū de⁹
q̃rat plus emēdā q̃ penā afflictiōis: plus
ponderat deus modicā penā volūtariam
in pñti q̃ multā in futuro nō ita volūtari/
am: sicut plus valet modicū auri q̃ multu
plūbi. vñ ꝓm Aug. Una gutta aq̃ lachry/
marū tantū facit hic p emēda q̃ntū decem
anni in purgatorio: ⁊ oportz q̃ vbi desit in
volu ntate suppleat in acerbitate: ⁊ q̃ tan
tum vrat dolor q̃tū inhesserat amor: tāto/
q̃ tor q̃atur diutius q̃to affect⁹ venialib⁹
inhesserat fortius: dū g̃ tp̃s habem⁹ opere
mur bonū ad omnes: ⁊ in omnib⁹: tpe ēim
suo metem⁹ in vitā eternā.

De baptismo iohis ⁊ ei⁹ baptismi integritate q̃tū ad qualitatez materie ⁊ forme ꝟboꝝ: Ser. XII.

Assit eos baptiza/
ri in nomie dñi ⁊c. Act. x. Ad
euidētiā themat queri pōt vtrū
baptismus iohānis sufficiebat ad salutem
p̃fertz cū dicit Marc. j. Erat iohānes ba
ptizans ⁊ p̃dicās baptismū penitētie in re
missionē peccato⁹: vbi videt q̃ p illum re
mittebant peccata ⁊ p ꝓsequēs ꝓferebat
gratia. vnde posterio: fuit circūcisiōe ⁊ ba
ptismo christi, ꝓpinqo: q̃ circūcisio q̃ ꝓfere
bat gratiā: g̃ ⁊ pfectior ⁊ efficacior. Ad h̃
hoc rñdent doc. sup. iiij. di. ij. q̃ baptismus
iohānis nō sufficiebat ad salutē: q̃ nō re/
mittebat culpā nec ꝓferebat gratiā nec im
p̃mebat characterē: ⁊ ideo oportebat ite⁹
baptizari baptismo christi. Unde August.
assignans generalē d̃rītiā int baptismum
christi ⁊ iohānis: dicit: baptizauit iudas ⁊
rebaptizatū nō est. baptizauit iob. ⁊ reba/
ptizatū est: nimi⁹ q̃ iob. fuit in illo bapti/
smo plenarius administrator: ita q̃ de⁹ ibi
nihil faciebat q̃ō p iob. nō fieret: q̃ tñ ex/
terius lauabat ⁊ nihil interius fiebat: sed
iudas pessimus baptizans baptismo chri/
sti licet tñ lauabat exterius vt minister tñ
deus baptizauit ⁊ mūdauit interi⁹ infun/
dens gratiā ⁊ ip̃rimēs characterē de quo
postea lati⁹ videbit. Q̃ō si quert ad q̃d
ergo baptismus Job. fuit a deo institutū.
Ad hoc respōdet ibidē bonauē. q̃ ad tria.
Primo ad p̃estignandū baptismū christi:
sicut dicit magister sen. in lra: q̃ erat sacre
rei signū eo q̃ signabat baptismū xp̃i: ⁊ ra
tione huius q̃dammodo fuit sacrame: tū:
q̃ sacre rei signū. Secūdo ad assuefacien/
dū ⁊ p̃parandū homīes ad baptismū chri
sti. ⁊ dicit q̃ erat baptizās ⁊ p̃dicās bapti
smū penitētie in remissionē peccato⁹. s. p̃/
paratiue non effectiue: q̃ p̃parabat ad ba
ptismū christi in quo fiebat remissio pctō⁹
parauit inq̃ p similitudinez actus exteri⁹
nō efficacia alicui⁹ dispositiōis interi⁹. Usi
Mat. iij. dic: Ego baptizo vos aqua. glo.
tñ corpora lauo: q̃ pctā soluere nequeo:
vt sicut nascēdo ⁊ p̃dicādo precurro: sic ⁊
baptizando ad baptisma christi dirigo: et
q̃tū ad hoc nō ē sacramētū sed sacramēta/
le: sicut torneamentū in quo milites assue/
scūt nō ē bellū. Tertio ad baptismū christi
p̃nunciādo manifestādo auctem ⁊ p̃parā/
do materiā. Uñ cū baptizauit christū ma/
nifestatus ē christ⁹. Job. j. Ut manifesta/
ret in israel: ꝓpterea veni ego in aqua ba
ptizans: tūc etiā p̃parauit materiā baptis/
mo christi p sanctificationē aqua⁹ ⁊ cōta/
ctu carnis christi quē baptizauit: ⁊ sic fuit
quasi sacramēto⁹ noue legis materiale ini
tiū: q̃ in illo actu baptizādi ꝓtulit christ⁹
aquis vim regeratiuā. Uñ ad hoc q̃ fu
it institu⁹ faciebat ⁊ nō aliud: ⁊ iō nec pec
cata tollebat nec grām cōferebat nec cha
racterē imprimebat: ꝓ tñ ad grām baptis/
mi ⁊ ad characterē baptismi p̃parabat: iuſ
ſi igit eos baptizari ⁊c. ꝓm Damā. Baptis
mus fit nobis in p̃ncipiū vite spūalis sigil
lū custodia ⁊ illuminatio mētis vbi q̃dru/
plicē cōprehendit effectū spūalem illius.
Quo⁹ prim⁹ ⁊ p̃ncipalis ē viuere vita spi
rituali: ⁊ alij tres sunt cōes: quo⁹ primus
id ē sigillū ptinet ad cōformitatē volūtat.
Secūdus. i. custodia ad ppetuitatē memo
rie. Terti⁹. i. illuminatio ad illustrationez
intelligendi: vt sic aīa deū diligat toto cor
de: tota aīa ⁊ tota mente. i. intellectu sine
errore: me moria sine obliuiōe: voluntate
sine ꝓtradictiōe: vt dicit Aug⁹. Unde tria
p ordinē sunt p̃ncipalit pseqūda. Primo
de baptismi integritate. Secūdo de ꝓferē/
tū vel recipientiū qualitate. Tertio de ei⁹
effieacitate. Porro ad baptismi integri/
tatem tria requirunt: scz debita materia:
determinata verborum forma: ⁊ intentio.
Quātū ad primū queri pōt: Utrū baptis/
mus fieri pōt in omni liquore vl tñ in aq̃.
Iuſ illud dñicū Job. iij. Nisi q̃s renat⁹ fue
rit ex aqua ⁊ spūsancto ⁊c. Ad hoc rñdet
Bonauen. sup. iiij. di. iij. inter alia: q̃ ante
baptismū christi oēs liquores erāt indiffe/
rentes: ⁊ poterat inq̃tū ē de se in aliq̃ alio
liquore baptizari vt in aqua: ꝓ postq̃ dñs
voluit mergi ⁊ baptizatus ē in aqua: sola
aqua habuit ordinationē ad hoc tanq̃ sā/
ctificata p cōtactū dñici corpis: vñ de ꝓse.
di. iiij. Rūq̃ aque baptismi purgare pctā
credentiū potuissent nisi cōtactu dñici cor/
poris sanctificate fuissent: ita q̃ vim q̃ndā
regeratiuā dñs aquis cōtulit q̃ vis nō ē
aliqua ꝓprietas vel absoluta essentia aque
supaddita: ꝓ solū ordīatio ei⁹ ad hoc q̃ hō
regeneret ex ea: ita q̃ solū ī ea pōt fieri ba/
ptism⁹: ꝓ q̃ dñs nō instituit baptismū fieri
tñ p īmersionē sed etiā p verbo⁹ ꝓlatōez.
Similit ⁊ verba ad hoc ordinauit sic q̃ aq̃
in qua mergit ⁊ verba q̃ ꝓferunt sil vim
habēt regenerādi spūaliter: nec vnū sine al
tero sed vtrūq̃ simul ad regenerationē ob
tinendā ordinauit. Ꝓreterea sicut dñs nō
tñ verba q̃ ꝓtulit ordinauit ⁊ instituit ad
regenerationē sed etiā oīa verba consimi/
lia: sic pari mō nō tñ aquā quā tetigit sed
etiā oēm aquā specie ꝓsimilē: et q̃ oīs aq̃
omni aque specie ꝓsimilis est: iō omni aque
vim illā ꝓtulit: ⁊ sic p̃z quō dñs tactu car/
nis vim aque dedit: nō q̃ mūdicia transf/
ret a carne in aquā: ꝓ q̃ cū dñs cēt mūdus
noluit ob aliud in aqua mergi nisi vt illa ī/
mersione aqua hret istā ordinationē. Cete
rū doctores rangūt ibidē sex rōnes: quare
dñs instituit fieri baptismū in aqua. Pri/
ma ē: q̃ aqua rōne diaphaneitatis hz ali/
quid de lumine: ⁊ ita cōpetit baptismo qui
habet vim illuminatiuā ꝓm q̃ō in eo imp/
mit character q̃ disponit aīam ad suscepti
onē luminis grē: sicut transparētia vitruz
ad susceptionē luminis corporalis. Secū/
da ē: q̃ rōne humiditatis habet vim ablu
tiuā inter oīs liquores: ⁊ sic ite⁹ cōpetit
baptismo in quo sordes culpe mundant:
q̃ cōfert grām aīam mundificantē. Tertia
ē: q̃ rōne frigiditatis habet vim refrigerā
di: ⁊ iō cōpetit baptismo in q̃ incēdiū ꝓcu/
piscētie mitigat: q̃ grē date in baptismo
tribuit actus remittendi ardorē ꝓcupiscē
tie. Quarta ē: q̃ vt dr. xvij. de aīmalibus.
Aqua maxime cōpetit generatiōi rerū vi
uentiū ⁊ augmentationi ea⁹: ⁊ ī principio
mundi ex aqua aīalia p̃mitus ꝓducta sūt
⁊ sic cōpetit baptismo inq̃tū ē regeratō
in spūalem vitā. Quinta ē: q̃ aqua in oī/
bus mundi ptib⁹ inuenit. Sexta: q̃ aqua
est res q̃ defacili ab oībus haberi pōt sine
magno p̃cio: ⁊ he due rōnes competūt ba/
ptismo ꝓut ē sacr̃m necessitatis a quo ne/
mo absoluit ⁊ in quo oēs cōtcant: ⁊ iō ne/
cesse fuit institui in liquore qui ē cōis apō
oēs ⁊ in q̃ abundāt taz pauperes q̃ diuites.
Ubis ergo rōnibus instituit dñs baptismuz
in aqua fieri: q̃ ꝓm Pe. de tarcē. sup. iij.
di. iij. oportet q̃ sacr̃i materia habeat natu

ralem similitudinē ad rep̄sentandū sacramenti effectū: sed aqua cōuenientissime repræsentat effectuz baptismi rōne nature ⁊ vsus: vt pz. Cū igit fm Tho. ibidē. Deus baptismi materiā instituit ī tota spē aque fieri: ⁊ toti speciei aque vim regenerativā ꝛtulit: ideo fieri pōt baptismus etiā ī aq̄s salsis sulphureis ⁊ ī lixivio: qz tales aque nō differunt ab alijs nisi q̄ mutant ex loco in quo manent vel p quē transeunt: ⁊ ħ ē differentia accidentalis. Verūtamen fm Al. sup. iiij. di. iij. Si quis etiā in articulo mortis baptizaret in vino oleo lacte vel alio liquore ꝓpter defectum aque nō esset baptizatus ꝓpter institutionez diuinā qua dominꝰ instituit baptismi materiā ē aquā ⁊ nō aliū liquorem: nec deniq̄ baptismus fieri potest cū saliua oris: nam extra de baptismo. c. nō scribit Inno. iij. cuidam ep̄o: postulasti vtrū puuli sint p̄ christianis habendi quos in mortis articulo cōstitutos ꝓpter aque penuriā ⁊ absentiā sacerdotis aliquoz simplicitas in caput ac pectꝰ ac inter scapulas p̄ baptismo salinea aspersionē liniuit. Rñdemus q̄ cū in baptismo duo sunt: videlicet verbū ⁊ elementū q̄ necessario requiranꝯ: in xta qd̄ aut veritas de verbo. Euntes in mundū vniuersū bapti. omnes gentes in nomine p̄ris ⁊ fi. ⁊ spūssan. eadēq̄ dicat de elemento. Nisi q̄s renatus fuerit ex aqua ⁊ spūsancto nō introibit in regnū celorū: dubitare nō debes illos vez nō habere baptismū in quib⁹ nō solū vtrū q̄s p̄missoz sed etiā eoz alterū est omissuz: ħ ibi. Quantū aūt ad secūdū queri pōt vtrū vocalis ꝓlatio verboz sit de essentia baptismatis: p̄sertim cū christus p̄sumitur baptizatus fuisse sine vlla expressione verboz: vt pz Luc. iij. Et ergo ad exēplar eiꝰ videt q̄ baptizari possumꝰ sine vlla xbo rum exp̄ssione. Ad hoc rñdet Pe. sup. iiij di. iij. q̄ de substātia sacramēti noue legis tria sunt. s. materia elementi forma verbi ⁊ intentio ministri copulās formā materie: verba vero sunt de substantia sacri noue legis triplici rōne: tū ꝓter rep̄sentationē sui auctoris. s. verbi incarnati: tū propter exp̄ssionē significandi: nā vocalis exp̄ssio exigit nō ꝓpter virtutē soni exterioris sed significatiōis interioris. Aū manente eadem significatiōe interiori eadē ē virtus soni exterioris: qz exp̄ssio vocalis nō est de substātia sacri in specie sed in genere vocis. ⁊ hoc ꝓter institutionē: tum deniq̄ ꝓter virtutē significandi: ⁊ iō baptismꝰ christi fuit sine verbo: qz tunc aqua fuit solū sanctificata nō sanctificans. Ad maiorē aūt euidentiā fm oēs doc. hec est forma ꝓria verboz in baptismo: Ego baptizo te in nomine pa. ⁊ fi. ⁊ spūssan. ⁊ hec ē de necessitate seruāda. Cuius rōnem assignat Pe. de tareñ. sup. iiij. di. iij. dicens: q̄ in illa forma verboz due ꝓticule cōtinent: vna ꝓtinens ad sanctificationē elemēti scz inuocatio trinitatis: cū dicit: In noie pa. ⁊ fi. ⁊ spūssā. ⁊ hec habet ex institutiōe diuina: nec mutari pōt qz ē de substantia baptismi. Alia ꝓtinens ad determinationē intentiōis ministri scz exp̄ssio actus baptizandi q̄ habetur ex traditione ecclīastica. Dicit enim descendisse a p̄ma traditione ⁊ ꝓsuetudine baptizandi aplica: ⁊ illa ps ꝓtum ad exp̄ssionē actus ⁊ p̄sone iterū ē de substantia baptismi nec pōt mutari. Verūtamē ex de baptismo. c. si q̄s. dicit Alex. iij. Si q̄s puerū ter in aqua merserit: In noie pa. ⁊ fi. ⁊ spiritus. amen. ⁊ nō dixerit. Ego baptizo te in noie pa. ⁊ fi. ⁊ spūssan. amē. nō ēt puer baptizatus sed tñ admodū exp̄ssionis q̄ varia est ⁊ diuersus apud grecos ⁊ latinos nō ē de substantia sacri baptismatis sed accidit ex statuto ecclie: Nā greci baptizant sub hac forma. Baptizet seruꝰ christi: in noie pa. ⁊ filij ⁊ spūssan. amē. qz tñ statutū ecclie pōt obligare ministrū: licet nō pōt mutare substātialiter sacrm: iō etiā ille modus ē ō necessitate facient. ħ nō rei facte fm veriorez opinionē lz graui peccaret: ⁊ qz romana ecclia q̄ p̄dictā formā baptizandi tradidit nunq̄ legit a vera fide declinasse: hāc formā ab aplis retinēs: iō nō licet latinis hāc formā mutare nec in forma grecoz baptizare. Q̄ si objicit de aplis q̄ baptizabāt in noie christi nō in noie pa. ⁊ fi. ⁊ spūssā. Ad hoc rñdet doctor sanctꝰ ibidem: q̄ forma quā dñs tradidit nō fuit ab aplis mutata ꝓtū ad intellectū: qz in noie christi intelligit tota trinitas: christꝰ enim vnctus ōr ⁊ iō vngentē vnctū ⁊ vnctionē insinuat: et sic cū p̄dicta forma ꝓcordabat: sed solū q̄ tū ad vocē sensibilē nec hoc p̄m potuisset nisi ex familiari cōsilio spūssancti. Rō aūt mutatiōis fuit vt nomē christi publicaret ⁊ amabile redderet: si in eius noie baptismus fieret q̄ erat ignotū ⁊ ꝓtumeliosum vtpote crucifixi: ⁊ qz cessante cā cessat effectus: iō christi noie publicato ⁊ honorabile facto amplius nec debuit nec potuit in

eo baptismale sacramentū impleri: qz tātū ad tempus fuit institutuz: ecclia tū posset adhuc illis verbis baptizare si speciale p̄ceptū a spūsancto haberet: nō aūt auctoritate ꝓria: qz fm quosdā nō ēt baptismus cū exp̄ssio totius trinitatis sit de necessitate baptismi q̄ fieri pōt quattuor modis fm Bonauen. ibidē: aut ita q̄ sit plena ⁊ ī corde ⁊ in ore: ⁊ tunc fm omnes ē plenū sacramentū: ita q̄ sit semiplena aut ī corde et in ore: ⁊ tūc fm oēs nō est plenū sacramētū: aut ita q̄ sit plena in ore ⁊ semiplena ī corde. Et qz fm Augu. Baptismꝰ ē sacramentū fidei nō singularis p̄sone ħ totius ecclie ideo fides p̄sone nihil obest vel p̄dest: et iō qualitercunq̄ quis credat si totā exprimit trinitatē cū intentiōe baptizādi baptizatum ē: aut ita q̄ ps semiplena in ore ⁊ plena in corde: eo q̄ nō exp̄mit totā trinitatē: tūc nō ē baptismꝰ sed ē rebaptizādus. Pro quo sciendū fm Tho. ibidē q̄ q̄ corrupte ꝓfert verba: aut hoc facit ex industria: et sic nō videt intendere qd̄ intendit ecclesia nec ē baptismus: aut ex ignorātia vel defectu lingue: ⁊ tunc si tanta sit corruptio q̄ oīno auferat sensus locutionis nō est baptismꝰ q̄ si sēsus remanet: tūc est baptismꝰ. Porro tūc p̄cipue sensus nō mutat q̄n fit corruptio in fine: vt dicendo: In noie p̄ri ⁊ filio ⁊c. ħ mutatio ex pte p̄ncipij variat significationē: deniq̄ qui dicūt: Nos baptizamus te: nihil faciūt: sed qui dicūt. Ego baptizo vos ⁊ plures simul baptizat baptizatū ē sed peccat: nisi ex magna necessitate fiat. Quātū ad tertiū requirit intentio: qz si nihil intenderet q̄cquid faceret nihil fieret: eo q̄ intentio ē essentialis omnibus sacris: ⁊ iō oportet exprimere oīa que intentionē determinat ad actū illū: q̄ si non habet semp actualē intentionē habeat saltez habitualē que sufficit ad p̄fectionez sacri: puta q̄ cū sacerdos accedit ad baptizādū intendit facere qd̄ facit ecclia circa baptismum. De qua intentione latius videbitur in sermone sequenti. Ad laudem dei.

De baptismo adultorum ⁊ parvulorum intentioneq̄ baptizandi: Sermo XIII

Qui crediderit et

q baptizatus fr: erit saluus erit. Marci vlti. Ad euidentiam thematis queri potest: Utrum in baptismo fides alicuius articuli sit necessaria: ad cōpletū ⁊ integrū esse baptismi: sic videtur sentire Aug. dicens: Unde hec tanta virtus aque vt corpus tangat ⁊ cor abluat nisi faciēte xbo: nō qz dicit ħ qz credit. Ad hoc rñdet Bonauen. sup. iiij. dis. iij. q̄ fides necessaria ē nō tñ sacro baptismi sed etiā oībus sacramentis: specialiter tamen sacramento baptismi: qz oīa sacramēta virtutem habēt a fide: vt dicit Hugo. Cuius rō est: quia in fide ē prima rō viuendi ⁊ eleuandi. Hēa nanq̄ sacramētalis cōparatur ad virtutē passionis christi vt ad meritum: ħ ad virtutē trinitatis vt ad principiū effectuū. Ad hoc igit q̄ virtus passiōis operetur ⁊ disponat in sacris necesse ē q̄ aliq̄ modo copulet hmōi signis qd̄ esse nō pōt sine eo ī q̄ ē p̄ria vnio ⁊ ħ ē fides p quā meritū capit. fit mēbroz: dū ei credimꝰ q̄ p nos passꝰ ē meritū christi fuit ecclie: similit ad hoc q̄ diuina virtus spēaliter influat ⁊ mirabiliter supra naturā necessaria ē fidei virtus in qua ē prima rō eleuandi potentiam supra naturā: ⁊ hec ē fides ꝓter qd̄ maxime attribuit ei virtus faciendi miracula. Hinc etiā magis fit exp̄ssio fidei explicite in hoc sacro q̄ in aliquo alio: tam in actu trine imersionis in quo exp̄mit fidē passionis ⁊ triduane sepulture q̄ in xbo in quo fit p̄fessio fidei trinitatis: ⁊ sicut in adultis requiritur fides propria: sic in puuli sufficit aliena. Qui ergo crediderit ⁊ baptizatus ⁊c. Jam ordine debito de recipientium qualitate prosequi cupientes: duo p̄cipaliter declarare statuimus. Primo de baptismo adultorum de quo primo queri potest: Utrum aliquis inuitus vel coactus recipere potest baptismi sacramentuz. specialiter cum in sacramento baptismi cōtrahitur matrimonium spirituale ⁊ desp̄sātur anima deo: sed matrimonium spirituale aut tantum aut plus exigit de consensu q̄ matrimonium carnale. Ad hoc respondet Bonauentura vbi supra. dist. iiij. q̄ duplex est coactio. Prima dicitur sufficiens: vt cum quis violenter accipitur: et ipso manibus ⁊ pedibus renitente mergitur: ⁊ talis nullo modo baptizatus est: qz nullo modo fuit in eo consensus: nec voluntas sed fuit ī omnio repugnans. Secūda coactio dicitur inducens vtpote minis vel flagellis ita q̄ magꝯ vult se subijcere sacramento ecclesie q̄ morte perire: ⁊ tūc distinguendū est: aut enim intendit alios illu-

dere ⁊ mortē cuadere: ⁊ tūc q̃ nō adest illi intentio baptizandi nō est sacr̃m cū nullus dicat baptizatus eē qui ꝓsensit se immergi in ioco: aut ipe magis velit ꝓtra se fieri q̃ō fit scz baptizari q̃ perire velit: ⁊ tūc siue credat siue nō: siue velit habere gratiaz siue nō: semp recipit sacr̃m q̃ tūcunq̃ fuerit coactio cōminatiōis vel etiā crudelissime mortis: Ut̃ a simili qui timore mortis thura ponit idolis cōsentire videt ⁊ peccat q̃ sacrificare dicit: ille vero cuius manus violent thure implet ⁊ ad ignē trahitur nec sacrificare nec peccare dr. Secundo queri pōt: vtrū ficte baptismū recipiēs ꝓsequat effectū illi⁹. Ad hoc rn̄det ꝓpe. i iiij. di. iiij. q̃ dupler ē fictio. Pria em̄ est i sacramenti susceptiōe: q̃ q̃ō exteri⁹ ostēdit scz suscipe sacr̃m hoc interi⁹ nō intendit: ꝑ tm̄ facit simulatorie: ⁊ illa fictio ipedit baptismi sacr̃m. Secūda ē in dispositiōe: q̃ ꝑtendit se dispositū exteri⁹ cum tū interi⁹ sit indispositus: ⁊ illa fictio non impedit sacr̃m sed rem sacr̃i: q̃ fm̄ pbm̄ actus actiuo ꝝ sūt in patiente ꝑ dispositio: q̃ scz indispositio vl ē in rōnali scz q̃ nō credit: vel in ꝓcupiscibili q̃ indeuote accedit: vel in irascibili sic dicit fictus qui ꝓtemnit. i. irreuerenter suscipit nō tm̄ simplicit recusans suscipe sed coacte coactiōe cōminatoria. Cum igit talis ficto nō impediat sacramētū ꝑ tm̄ rem sacramenti: tō character f icte baptizato i primit qui fm̄ Tho. ibidē ē imediata causa disponēs ad grām: ⁊ p ꝓsequēs recedente fictōe q̃ characteris effectū impediebat: character qui ē pnꝰ in aīa incipit habere effectū suū: sic q̃ baptism⁹ recedēte fictione effectū suū ꝓsequit quē prius habuisset si fictio nō fuisset: oia pctā baptismū precedentia remittēs quo ad culpā ꝑ nō q̃tum ad penā totaliter: ⁊ tō p illis ē pnia imponēda. Q̃ō si obijcit susceptio baptismi cū tali fictione opus mortuū est vtpote i mortali factum: ⁊ ideo non potest reuiuiscere: Ad hoc rn̄det ibidē ꝓpe. q̃ duplex est effectus interior baptismi. Unus qui ē sacr̃m ⁊ nō res. s. character: ⁊ ille effect⁹ nō opponit culpe vel fictioni. Alter qui ē res ⁊ nō sacr̃m scz gratia: ⁊ ille effectus opponit culpe ⁊ fictioni: ex quo cōcludit q̃ character cū fictione suscipit sed nō grā: Character igit q̃tū ē de se ē immediata dispositio ad gratā: sicut organizatio corpis ad anime infusionē: sed impedit p dispositionē contrariā sibi in eodē aīe subiecto ꝓiunctā: tō illa manente nō infundit gratia illa recedente gratia stati infundit: sicut diaphaneitas aeris impedit ne possit lumē solis suscipere ꝓpter pnctiam nubis obscure quae resoluta statim lumen recipit a sole: ⁊ quia sacr̃m recipit culpā ꝑcedentē nō sequentē hinc ē q̃ plenā facit supinfusa grā remissionē totius culpe ⁊ pene ꝑcedentis: ⁊ fac̃ remissionē totius culpe sequētis p accidēs: q̃ nō pōt vnā sine altera tollere nec fac̃ remissionem totalis pene: q̃ remissio pene ⁊ culpe sequētis magis fit in eo virtute sacrī pnie q̃ baptismi: ⁊ ipa susceptio baptismi nō reuiuiscit sed character semp in aīa viuit: nā susceptio ē op⁹ hois: sed character est opus dei. Tertio queri pōt: vtrū baptismū recipiens in se vel in alio a sacerdote malo peccet: ꝑsertim q̃ consentiens peccanti peccare dinoscit: sed sacerdos indigne baptizans cū solēnitate mortalit peccat vt ꝑdictū ē: q̃ si nollet baptizare sine ꝑcio: cōstat q̃ si dat exactū ꝑciū simonia cōmittit. Ad hoc rn̄det Tho. sup. iiij. dis. v. q̃ malus minister si ē ab ecclia ꝑcisus; tūc peccat ab eo sacr̃m sumens nisi in necessitate i qua posset etiā a pagano vel a iudeo suscipe. Si vero nō ē ꝑcisus ab ecclia: tunc nō peccat ab eo sacr̃m suscipiens nisi p accidens. s. si ei⁹ pctō cōtet: licz em̄ sacerdos peccat tū nō oportet q̃ ille q̃ ab eo baptismū exigit vel recipit etiā ex casū necessitatis sil̃r peccet ꝓpter duas rōnes. Prio: q̃ isti nō pōt eē certū ꝑ q̃ ille sit i pcto mortali cū in vno instanti spūsanct⁹ opet iustificationē impij. Secūdo: q̃ petit q̃ō iustū ē eo q̃ a suo sacerdote dz sacra suscipe: nec p ꝑ cogit vel inducit ad peccādū: q̃ ille potest reddere q̃ō dz nō peccando. Ueruū de vitio simonie sciendū q̃ si baptizandus ē adultus sufficit ei petere baptismū ad salutē q̃ baptizat baptismo flāminis: nec debet ꝓpter hoc simoniā cōmittere nolente alio baptizare sine ꝑcio. Si vero baptizandus puer ē tunc offerens debz potius puer baptizare q̃ simoniace ꝑciū dare: tū licitū est ei aquā emere si alꝰ aquā hr̃e non posset: q̃ aqua nō ē sacrū quid: ⁊ si ē sanctificata tū nō opatur ad baptismū ꝓ necessitate ei⁹ erūs quasi sanctificata: sed quasi aqua: et tō nō emit aquā sciificatā sed aquā: tū post baptismum dare pōt sacerdoti aliquid fm̄ antiquā consuetudinē approbatā. Q̃ō si quer̃tur an quis in articulo necessitatis posset se ipm̄ baptizare. De hoc quidem

eps Meten. cōsuluit papā Inno. iij. vt habet ex de baptismo ⁊ ei⁹ effectu. c. debitū. cui rn̄dit papa dicēs: Sane intimasti q̃ iudeus in mortis articulo ꝓstitutus cū interiudeos tm̄ existeret in aquā seipm̄ immerserit dicēs: Ego baptizo me in noie patris ⁊ filij ⁊ spūsancti: Rn̄dem⁹ q̃ cū inter baptizantē ⁊ baptizatū debeat eē discretio sicut ex domini verbis colligit: dicētis apostolis: Ite baptizate oēs gētes in noie pa. ⁊ fil. ⁊ spūsancti: ⁊ memorat⁹ iudeus ē iterato ab alio baptizād⁹ vt ostēdat q̃ ali⁹ ē q̃ baptizat ⁊ ali⁹ q̃ baptizat. Ad q̃ō designādū ipe xp̃s ñ a se ꝑ a Johāne baptizari voluit: q̃uis si talis decessisset ad patriā celestem protin⁹ euolasset ꝓpter fidē sacramenti: ⁊ si nō ꝓpter fidei sacramentū. Secundo ꝓncipaliter declarandū ē de baptismo puuloꝝ: de quo primo q̃ri pōt: vtrū in vtero sanctificati debēt baptizari ex necessitate salutis: ꝑsertim cū in vtero sanctificatis dat maior grā q̃ in baptismo: q̃ sanctificatiōis gratia dicit ꝓfirmans salutez ꝓtra pctm̄ mortale. Ad hoc rn̄det ꝓpe. super. iiij. di. vj. q̃ necessitas baptizandi non solū ē ꝓpter indigentiā remedij ꝑ etiā propter obligationē ꝑcepti q̃ respicit nō tātuz mundationē ab originali: ꝑ etiā distinctionē membroꝝ ecclie ⁊ impssionē character ⁊ hmōi alias vtilitates: q̃uis aūt ꝓma necessitas cesset in sanctificato: secūda tamē remanet in eo vnde debet baptizari: q̃ tū baptizari ē sibi ꝑceptū affirmatiuū nō obligat ipm̄ nisi p loco ⁊ tpe: vnde si ad adultā etatem seu oportunitatē habitā moritur saluat: q̃ nō habebat opus baptizari propter remediū ꝑ ꝓpter ꝑceptū ad acquirendū characterē quo annumerē ⁊ quasi deputet ad ꝑcipienda diuina sacrāmta ⁊ corporaliter morti christi ꝓfugere: ⁊ ad pficiendū obedientie bonū ⁊ ostendendum humilitatis exemplū: hinc Job. ait: Ego a te debeo baptizari ⁊ tu venis ad me. Scōo q̃ri pōt: vtrū i puulis baptism⁹ sāguis supplere posset vicē baptismi aque: ꝑsertim cū aque baptismus efficaciā habeat ex opere opato: sed baptism⁹ sanguinis solū ex opere opante: q̃ sine charitate nō ꝓdest: vt dr̃ j. Coꝝ. xiij. ꝑ in pueris nihil hz efficacie ex ope opante: q̃ vsū li. ar. nō habent ⁊ non baptizati gratia carent. Ad hoc respōdet Tho. sup. iiij. di. iiij. q̃ baptism⁹ aq̃ efficaciā habet a passione christi in q̃tū eā sacramentalit repn̄tat: Baptismus aūt sanguinis passioni christi realiter cōformat non sacr̃ali repsentatiōe: ⁊ ideo in his q̃ sacramentalia sunt baptism⁹ sanguinis nō supplet vicē baptismi aque sicut ē impssio characteris ⁊ hmōi: ꝑ in eo q̃ ē res tm̄ supplet totaliter vicem baptismi aque q̃ñ articul⁹ necessitatis excludit sacr̃m: ⁊ hoc habz baptismus sanguinis nō tm̄ ex ope opato ne q̃ q̃tū ad penā qua q̃s martyriū expleret quā ꝓtingit nō eē sufficientē ad satisfaciendū ꝑ pctō: nec q̃tum ad deuotionē feruide voluntatis: q̃ contingit q̃ voluntate maiori charitate formata quis sine martyrio nō pōt ab omni pena liberari: ꝑ habet ꝑ ex imitatione passionis christi: hinc ꝓ martyrib⁹ dicit Apoc. v. Lauerūt stolas suas in sanguine agni: ⁊ iō pueri q̃uis vsum li. ar. nō habeant si occidant ꝑ christo i suo sanguine baptizati saluant. Tertio queri potest: vtrū in pueris necdū rōne vtentibus melius sit baptismū differri vel statiz in puericia dari: q̃ñ necessitas mortis non incūbit: ꝑsertim cū christ⁹. xxx. vite sue anno baptizari voluit: cui⁹ actio nr̃a ē instructio. Ut̃ ⁊ Matth. vlti. dicit: Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit: ex quo patet q̃ credere ꝑsupponit ad baptismum sed pueri necdū credere possunt: eo q̃ vsū rōnis nō habent. Ad hoc rn̄det Tho. in ē alia sup. iiij. di. iiij. q̃ sicut nullus stat⁹ mūdi fuit in quo eēt humano generi preclusa via salutis: sic nulla etas vnius hominis ē in qua vna via salutis sibi ꝑcludit. Cum igitur in pueris sit peccatū originale p q̃ō a ꝓsecutione eterne salutis impediuntur: oportet q̃ eis adhiberi possit aliq̃ō remediū ad remouendū illud impedimentū: et hoc ē baptismus p quē ex institutiōe diuine miserico:die subueniri pōt puulis: non dū actū fidei habentib⁹ ꝑ tm̄ in baptismo fidei habitū sicut ⁊ alia ꝝ virtutū suscipiēbus quos dn̄s saluat i fide aliena. Qua propter laudabile ē q̃ puer citius quo cōmode poterit baptizet: tū ꝓpter imbecillitatē nature: q̃ de facili mori posset vt dā nationis piculū euitet: tum ꝓpter infestationes demonū qui nō habēt tantā ptātez in pueris ab originali mundatis: nec q̃tū ad nocumenta spūalia: nec q̃tum ad nocumenta corporalia: tum quia in puericia facilius homo inducitur ad aliqua ⁊ firmi⁹ inheret: vt dicit pbs. ij. Ethico. Illud autem Matth. vlti. Qui crediderit: intelligitur de adultis rōne vtentib⁹: nā ⁊ amē

tes iam adulti qui nūquā habēt interualla lucida: nec habuerūt baptizari possunt in fide aliena sicut pueri. Si vero vsum rationis habuerūt ⁊ amentiā incurrerūt ex infirmitate vel aliquo hmōi: vel adhuc habent aliqua lucida interualla: tunc si ante ꝗ amentiā incurrerūt vel dū habent lucida interualla fuerūt in ꝓposito suscipere baptismū: tūc in necessitate baptizari pñt ⁊ baptismi sacramentū ⁊ rem sacramenti suscipiunt: etiā si tunc actu dissentiant qñ baptizantur existentes in amentia. Si tamē ante amentiā contradixerūt tūc nec sacramentū nec rem sacri suscipiūt: ⁊ qō magis est dormiens si positus ī articulo mortis baptizatur rebaptizandus non ē: quia sacramentū recipit si saltem ante somnum fuit in ꝓposito suscipiendi baptismū. Ufi Augu. iiij. cōfes. de amico suo qui cū desperaret baptizatus ē nesciens: ⁊ tñ in ipo baptismus efficaciā habuit qō patuit ex hoc qz postea peruerse suasioni contradixit.

Quarto q̄ri pōt: vtrū puer in vtero matris baptizari possit sicut ⁊ sanctificari: p̄ sertim cū maior sit gratia sanctificationis q̄ gratia baptismalis: ⁊ pronior sit de⁹ ad miserendū ꝗ ad cōdemnandū: eo ꝗ vult omnes hoīes saluos fieri. Ad hoc respondet Bonauen. sup. iiij. di. vj. ꝗ nullus renasci poterit spūaliter nisi prius nat⁹ fuerit corpaliter: ⁊ ratio huius ē ipa diuina ī stitutio que sic instituit: nec ē illa institutō necessitatis sed cōgruitatis: qz posset vtiq̄ aliter fieri si deus vellet: que. s. rō sumēda est ex pte sacramentalis remedij: qz eñ sacramentale remediū respicit opationē ecclesie militantis: ⁊ opatio ecclie nō se extēdit ad parulū nisi extra vterū existentes: iō in illo tpe nec fide parētū nec aliquo sacramento iustificari pōt ꝑuulus aliq̄ fuerit natus quantū ē de lege cōmuni: qz de⁹ decreuit saluari puerū ꝑ sacramentū vl' aliquid qō fit loco sacramenti: sicq̄ patet ꝗ in vtero existentes nōdum sunt capaces illius remedij per qō fm cōmunē legē passionis christi ꝓtipes efficiant' a qua est remissio peccatoꝝ. Unde fm Tho. ibidē totalis egressio ex vtero ē expectāda nisi periculū mortis timeatur: qz tūc fm q̄sdā ꝑn cipali parte egressa. s. capite in quo magis opationes anime manifestant' baptizari debet: secus tñ ē de alijs ꝓtibus vt de manu vel de pede q̄uis nō noceat: si tunc etiam ille ꝓtes aqua baptismali aspergantur qz diuina misericordia nō est artanda: si tamen postea plenarie nascatur: rebaptizari potest ad cautelam sub hac forma. Si non es baptizatus: ego te baptizo ⁊c. Ad laudem dei omnipotentis.

De baptizantiū ⁊ baptizandorū qualitate ac de his quę figurātur in modo baptizādi: Ser. XIIII

Euntes docete omnes gentes baptizantes eos.

Matth. vlti. Ulso de baptismi integritate ꝓsequendum ē de secundo. s. de baptizantiū ⁊ suscipientiū qualitate. Ad cuius euidentiam primo queri potest: vtꝝ spiritus intelligibiles baptizari possunt: presertim illi qui sunt in gratia dei confirmati vt angeli boni: ⁊ videt' ꝗ sic: quia in actionibus hierarchicis ita ē ꝗ quācunq̄ actionē facere potest inferior potest etiam supior: ḋequid pōt diaconus potest sacerdos fm Diony. xij. c. cel. hierar. sed quilibet angelus maior ē sūmo sacerdote apud nos qui ex ꝓticipatione ptātis eorum angelus dicit' Malach. ij. Si ergo sacerdos homo participare potest: multoforti⁹ angelus. Ad hoc respondet doctor sanctus sup. iiij. di. v. ꝗ angel' dei nō ē collata potestas baptizandi ꝓpter duas rōnes. Pria quia cū baptismus sit actus militantis ecclesie: de quo scz ecclia nō sunt angeli nec actu nec potentia: iō dispensatio sacramētorū cōcessa ē hominib⁹ qui cōueniūt cum incarnato verbo a quo sacramēta fluxerūt in assumpta natura in militanti ecclesia ⁊ etiam cōueniūt cū sacramētis in quibus ē spūalis virtus in corporeis elemētis sicut homines ex natura spūali ⁊ corporali compositi sunt. Angeli vero cū nullo eorū conueniūt. Secūdo: qz ad necessitatē baptismi nō valeret ptās eis data cum nō sint in ꝓmptu hoībus: vt ꝑ eos baptizarent': verūtamē sicut de⁹ potentiā suā sacris nō alligauit: ita nec ptātem cōsecrādi sacramēta ministris aliquib⁹ alligauit. Unde qui dedit ptātem hanc hoībus posset dare ⁊ angelis: nec bon⁹ angel⁹ baptizaret: nisi diuinit⁹ ptāte sibi cōcessa: vnde si baptizaret aliquem nō esset rebaptizandus: dūmodo cōstaret ꝗ eēt angelus bon⁹: vt etiā patet de ꝓsecratione ecclie sancti Michaelis in legenda eiusdem. Angelo vero sathane nunq̄ baptizandi ptās cōpetere

potest: vt dicit Pe. ibidem. nec ex officio nec ex speciali mandato: nec eñ est minister officio: rū salutis sed punitiōis: ꝗ si baptizaret: tunc baptism⁹ eēt reiterādus: qz constat ꝗ in omnib⁹ intentionē puersam habet: sicut enim christ⁹ omnia bene fecit: sic diabolus omnia male: nec intēderet baptizare ſ deludere: nō eñ pōt hr̄e intentionē scificandi q̄ nec baptizandi nec faciēdi qō ecclia facit. Ex his pz ꝗ ecclie militāti dūtaxat dictū ē: Euntes doce. oñs gētes. ⁊c. Ex verbis thematis queri pōt ḋs sit ꝓ prius minister ipius baptismi: p̄sertim cū hec verba thematis: vt dicit lira ibidē. dicta fuerunt a dño ī monte thabor: ad oñs illic congregatos vbi simul erāt plusq̄ ḋn genti fratres exceptis mulierib⁹. De qua apparitione dicit Paulus. j. Cor. xv. Deinde visus ē plusq̄ ḋn gentis fratrib⁹: qui nimirū fuerūt ex omni statu: ⁊ vt verisimile ē ex omni sexu. Ad hoc respōdet Tho. sup. iiij. di. v. ꝗ ꝑter casum necessitatis sacerdos ē ꝓprius minister baptismi: nā qz in omnibus sacramentis noue legis ē illuminatio gratie cum purgatione: iō diaconus nō ē ꝓprius minister baptismi vl' alicuius sacramenti: sed dūtaxat aliquoꝝ sacramentaliū sicut exorcismi ⁊ expulsionis īmundoꝝ a diuinis: vt cū dicit: Si ḋs iudeus ē abscedat ⁊ eruditiōis coꝝ ḋ ignorant qualiter se habere debēt ad diuina: vt cū dicit: Flectam⁹ genua: hūiliate vos ad benedictionē vel aliqō huiusmōi. Hic etiam dicit Diony. ꝗ baptismi mysterium nec ipis diaconibus implere licitū ē: verū tamē qz baptism⁹ est sacramentū maxime necessitatis: tum qz pueris nō pōt aliter ſ ueniri: tum etiā nec adultis q̄tū ad remissionē totius pene: iō que ad necessitatē ei⁹ requiruntur debuerūt eē cōmunissima tā ex pte materie. s. aque que vbiq̄ hr̄i potest: tam ex parte ministri: ita ꝗ in necessitate ḋ libet homo baptizare posset. Unde sic sanctificatio materie ⁊ benedictio precedens baptismū nō sunt de necessitate sacramēti sed de solennitate quā extra necessitatē nō licet ꝑtermittere ꝓpter institutionē ecclie: sic etiā ordinatio ministri nō est de necēitate sacri sed de solēnitate: ⁊ peccat si ḋs nō ordinatus extra casum necessitatis baptizat: licet si fecerit factū sit. In cāu vero necessitatis nō peccat: īmo peccaret si nō faceret: nā in eo casu nō baptizat⁹ baptizare posset dūmō formā ecclie seruet ⁊ intentionē baptizādi habeat: qz vt dicit mgr ī lr̄a Romanus pōtifex nō hoīem iudicat ḋ baptizar ſ spm̄ dei q̄uis pagan⁹ sit ḋ baptizat. Denicq̄ ex casum necessitatis in ministro baptizante ꝓpter solēnitatē baptismi q̄ttuor rediruntur. Primo ꝗ sit in sacerdotē cōsecrat⁹. vñ Isto. constat baptismū solis sacerdotib⁹ traditū eē nec ipis diaconib⁹ ei⁹ ministeriū eē pmissū: grauiter eñ peccaret diaconus solenniter vel simpl'r ex casum necessitatis baptizans. Secūdo ꝗ sit in vita iustificat⁹: dicit eñ doctor sanctus sup. iiij. di. xxiiij. ꝗ lex p̄cipit vt bō iuste ea q̄ sunt iusta exequatur: ⁊ iō quicunq̄ hoc ꝗ sibi cōpetit ex ordīe facit indigne qō iustum ē iniuste exequit': ⁊ ꝗ p̄ceptū legis facit: ac ꝑ hoc mortaliter peccat: sed q̄cunq̄ sacrū officiū in mortali pctō pagit nō dubiū ḋn indigne facit. Ex quo sequit' ꝗ q̄cunq̄ in mortali pctō existens: exhibet se in aliquo actu vt ministrū ecclie mortalit' peccat: ⁊ totiens mortaliter peccat quotiens hmōi actū facit: qz vt dicit Diony. j. celle. hierar. Immūdis nec symbola tangere fas ē. Uñ quādo tangunt res sacras q̄si officio suo vtentes peccant mortalit': secus tñ eēt si in necessitate sacrū ꝓtingeret vl' exequeret in illo casu quo etiā laicis liceret: verūtamē q̄tūcūq̄ fuerit minister malus etiā excōicatus hereticus vel ab ecclia p̄cisus si rite facit nō solū ꝓfert sacr̄m ſ etiam rem sacri: nō ipe sed de⁹ cui⁹ sacramēta sūt bona ⁊ impolluta: nō eñ mundat vel baptizat interius minister ſ deus: ⁊ qz baptizat tñ agēs īstrumētale nō ꝓfert ad rē sacri ꝓticipādā vtꝝ ipe grāz hēat vl' nō: sicq̄ effect⁹ baptismi eqlis ē a q̄cunq̄ dat' ceteris paribⁿ ex pte baptizati qz de⁹ ē agēs ꝓnciple ī baptizādo ꝑ auctē suā ⁊ ipe christus fm ꝗ hō cui⁹ meritū opat' ī baptismo. Hic ex plenitudine dīne ptātis ⁊ grē christi ꝑuenit grā ad baptizatū. Tertio ꝗ sit intentiōe rectificat⁹. Ad cui⁹ euidentiā queri pōt: vtrū in baptizāte rediruat' intētio recta p̄sertim qz in oīb⁹ ad que requirit' intētio ita ē ꝗ per prauā intentionē vitiat'. Ad ſ rñdet sanctus Tho. sup. iiij. di. vj. ꝗ rectū ē cuius medīū nō exit ab extremis: sacramentū aūt baptismi ē ḋ mediante acq̄rit' effectus baptismi ī aīa baptizati. Uñ tunc ē recta intentio qñ baptizās seu baptizat⁹ sacr̄m ordinat ad effectū sacri: ḋ ē sal⁹. Si ſ intentio assit in baptizante ꝗ intendit sacramētū ꝓferre: ſ desit rectitudo: qz ordi-

nat sacramentũ ad finẽ indebitũ: nõ tamẽ ꝓpter hoc in baptizato impedit ꝓceptio sacramẽti: q: ad hoc fertur intentio baptizantis neq; effectus sacramẽti: q: mundatio interio: a ministro baptismi non ē: vnõ eius intentio ad hoc nihil facit. Ut Alex. de hal. in. iiij. pte summe dicit q̃ infidelis intendẽs facere qõ facit ecclesia baptizat: cuius rõ est: q: licet talis nõ habet fidem tamẽ si in baptizando intendit: qõ intẽdit eccl̃ia baptizat ⁊ hoc in fide eccl̃ie: si tamẽ in baptizato fit intentio recipiendi sacramentũ: sed deest rectitudo intentiõis: recipit quidẽ qõ intendit sacr̃m sed nõ rem sacramenti: q: per prauã intentionem ponit obijcere spũsancto: ⁊ ex hoc habet q̃ dũtaxat requirat intentio baptizandi sine q̃ d̃cquid fit nihil fit: cui⁹ rõ est: q: cũ vnius vna sit causa si ex aliquib⁹ pluribus caus̃ vnus effectus ꝓcedat: oportet q̃ ille cause sint aliquo mõ facte vnũ ad invicẽ. Ad effectũ igitur sacramenti videm⁹ multa cõcurrere scz ministrũ: formã verbo⁹ ⁊ materiã: hic aũt nõ possunt colligari adinuicem vt sint vna causa nisi p intentionẽ baptizantis que formã ad materiã applicat: suũ vero ministrũ ad vtrũq; ⁊ totũ hoc ad sacramenti collationẽ: ⁊ licet minister sacramẽti niti debeat ad custodiendũ cor suũ q̃tũ potest vt maxime ī ꝟbis sacramẽtalis forme intentionẽ actualẽ habeat: q: tamẽ cogitatio valde vertibilis ē ⁊ labilis: si tunc nõ assit actualis intentio q̃ verba ꝓfert dũmodo ꝓius intenderit ⁊ ꝓtraria intentio nõ interuenerit sacramentũ nõ impeditur: q: tunc in vi p̃ncipalis intentiõis opatur si saltẽ forma ꝟbo⁹ seruat: nec aliquid qõ intentionẽ ꝓtrariã exprimat exterius dicit: q̃ si baptizans intentiõe nõ baptizãdi oĩa fecerit licet tunc ex pte eius nihil fit tm̃ si baptizatus adultus fuerit: tũc illi⁹ deuotio ⁊ fides supplet effectũ baptismi: vt ex hoc baptizato qui intentionẽ baptizantis ignorat nullũ periculũ ꝓueniat. Si vero puer fuerit tunc pie credit q̃ sũmus sacerdos scz deus defectũ suppleat ⁊ salutez ei ꝓferat: si tm̃ nõ facit nõ iniuste facit sicut nec ī illo qui sacramẽto nõ subijcit. Quarto q̃ sit in actu modificat⁹: nã ī baptismo cũ solennitate ꝓiõ p̃cedit cathecismus vl̃ cathezizatio. i. in fide instructio q̃ ē q̃dã dispositio ad baptismũ: q: in adultis requiritur fides ꝓpria ⁊ ꝓpria voluntas: ita q̃ p se fidẽ ꝓfiteat ⁊ christianã religionẽ ꝓfite

c

in mari rubro qõ est figura baptismi submersus. Deinde sequit baptismus. De quo ꝓmo q̃ri põt: vt⁹ ĩmersio sit de necessitate baptismi: p̃sertim cũ p baptismũ cõfiguramur sepulture christi: vt dicit Roma. vj. sed ꝗ̃ non fit p baptismũ nisi inquãtum ĩmergimur ⁊ occultamur in aq̃ sicut christ⁹ sub terra. Ad ꝗ̃ rñdet doc. sanctus sup. iiij. di. iij. q̃ baptism⁹ ablutiõez importat: ablutio aũt p aquã fieri põt nõ tm̃ per modũ ĩmersionis ꝗ̃ etiã p modũ aspersionis vel effusionis: ⁊ ideo vtroq; modo fieri põt baptism⁹ ⁊ videt q̃ apl̃i hoc modo baptizabãt cum legat q̃ simul vna die cõuersi sunt quinq; milia: ⁊ alia die tria milia. Actꝫ. ij. ⁊. iij. ⁊ ideo qñ cõsuetudo ecclesie patitur vel incũbit necessitas ꝓpter defectum aque vel ꝓpter periculũ pueri de cuius morte timet: vel ꝓpter imbecillitatem sacerdotis infantẽ ī sustentare nõ potẽtis: põt sine immersione baptism⁹ celebrari. Scõo queri põt: vtrũ trina ĩmersio vel aspersio sit de necessitate sacramenti: p̃sertim cum fidei trinitas: sicut exprimit per noĩa trium psonarũ: sic etiã p tres ĩmersiones: hinc etiã legit in decretis: de conse. di. iiij. c. si q̃s p̃sbyter aut eps̃ non trinam ĩmersionẽ vnius mysterij celebret: ꝗ̃ semel in baptismate mergat: deponatur. Ad qõ rñdet sanct⁹ Tho. vbi s̃. q̃ congruentissime fit trina ĩmersio: tum ad exprimendũ ī factis fidem trinitatis: tum ad figurãdũ christi sepulturam cui p baptismũ ꝓsepelimur. Dic enĩ Dionys. q̃ debet fieri baptismus tribus dimersionib⁹ ⁊ eleuatiõib⁹ ad significandũ q̃ christus iacuit in sepulcro tribus dieb⁹ ⁊ tribus noctib⁹: verũtamẽ trina ĩmersio vel aspersio nõ est de necessitate sacr̃i: vt ptz etiã de ꝓse. dis. iiij. c. de trina ĩmersione: si tamẽ omittit ꝗ̃ ꝓsuetudi ecclie: graniter aliq̃s peccat semel ī ĩmergens: ⁊ ideo p ꝓsequens pena p canones exhibet: q: romana ecclesia trinaz seruat ĩmersionem: ꝓpter significationẽ trinitatis ⁊ triduane sepulture: ac triplicis cõcupiscẽtie a q̃ aĩa liberat: tripliciq; ꝟtut q̃ imago ī aĩa reformat. Deniq; fm Bonauen. sup. iiij. dis. iiij. Si ī vna ĩmersione baptizans oĩa verba ꝓfert: nõ debet amplius mergere: q: baptisma ꝓsũmatũ ē: ꝗ̃ si fit trina immersio: in ꝓma debet noĩari pater: ī scõa filius: ⁊ in tertia spũsanct⁹: ⁊ tunc nulla supfluit: q: nõ ē cõpletũ sacr̃m q̃usq; terminatũ sit verbũ. Ad laudẽ dei.

De effectib⁹ baptismi q̃tum ad remotionẽ mali: q̃ sunt delere oẽz culpã et penam: Sermo XV

Vicũq; baptizati sum⁹ in christo iesu: in morte ipius baptizati sumus. Roma. vj. Alex. de hales. sup hũc locũ: dicit q̃ apl̃s his verbis vult q̃ quicũq; baptizat: ad similitudinẽ mortis christi baptizat: vt sicut christus moriẽs deponebat omnẽ vetustatem pene: ita q̃libet in baptismo deponat vetustatẽ culpe: q: p baptismũ quis ꝓsepelitur ad similitudinẽ christi ī mortẽ peccato⁹: vt quõ christus resurrexit a mortuis p gloriã patris: ita ⁊ hmõi in nouitate vite ambulare studeat. Unde postea subdit apl̃s: q̃ vetus hõ noster. i. fomes ⁊ ꝓsuetudo peccati: q̃ dicitur nr̃: q: ex nobis ⁊ non ex deo simul crucifixus est cũ christo. i. infirmat ⁊ debilitat⁹: q: iã abundantio: est gr̃a vt destruat corp⁹ peccati. i. oĩa peccata q̃ simul sũpta corpus vnũ sunt ⁊ vna cõgeries. Q̃ si q̃rit: quõ vetus hõ nr̃ crucifixus ē p baptismũ. Rñdet Aug. de baptismo pũulo⁹: q̃ gratia dei accepta p baptismũ id agit vt euacuet corp⁹ peccati: nõ vt tota ꝓcupiscẽtia vel fomes repẽte cõsumat: ita vt nõ sit: ꝗ̃ vt eã deo adiuuante super q̃ nõ inuanũ gr̃am eius recipit: pro tanto q̃ dicit crucifigi ꝓcupĩa q: non regnat: nõ q: oĩno nõ sit. Ũ dicit apl̃s. Qui christi sũt carnẽ suã crucifixerũt cũ vitijs ⁊ ꝓcupiscẽtijs: eis scz resistẽdo. Ad maiorem aũt euidẽtiã sciendũ: q̃ effect⁹ baptismi p̃ncipaliter ꝓsistit in duob⁹ scz ī remotione mali ⁊ collatione boni. Queri põt igit vt⁹ baptismi sacr̃m digne recipiẽtes oẽs equaliter et⁹ efficatiam recipiãt: p̃sertim cũ baptism⁹ efficaciã habeat a passiõe christi: sed christ⁹ eq̃liter se obtulit oĩbus. Ad ꝗ̃ respondet Bonauẽ. sup. iiij. dis. iiij. q̃ primus effect⁹ ipius baptismi: est impsio characteris: ⁊ q̃tum ad illum effectum oẽs equaliter recipiunt: q: non ē vn⁹ magis baptizatus q̃ alius: licz magis sit cõtritus vel diuina dilectiõe p̃ditus. Secũdus aũt est innocẽtie restitutio: ⁊ q̃tũ ad illum non est maius vel minus: q: oẽs eq̃lem ⁊ plenam recipiũt innocẽtiam: q̃tum est ex pte baptismi: q̃ si quis ficte recipit recedente tamẽ fictione plena innocentia redit. Tertius deniq; effectus est infusio

A

gratie: ⁊ ꝓtum ad illum recipit maius et minus. Pro quo sciendū: q gra duplicē habet actū. Prim⁹ est delere peccā: ⁊ ꝓtū ad illum actū maiorem habet effectū i eo q̄ plura peccata cōmisit: ꝓpter hoc tamen gratia eius nō ē maior: q modica gratia delere pōt omnē culpā. Secūdus actus ē animā habilitare ad bonū: ⁊ ꝓtū ad illū actum: maiorē habet effectum in eo q̄ magis se disponit: q licz christus ꝓ oīb⁹ passus est: non tā eius passio equalē in oībus efficaciā habet: et q non oēs eqliter se ad hoc disponūt: sed q̄ ꝓpinqui⁹ accedit: magis accipit: sicut q̄ ꝓpinqui⁹ ad ignem accedit: efficacius illius calorē ⁊ bñficiū recipit. Mis igit pmissis ꝓsequendū est primus eius pncipalis effect⁹: q̄ est remotio mali: de quo pmo q̄ri pōt: vtrū baptismus indigne suscipientib⁹: delet omnē culpam originalē ⁊ actualē: pſertim cū sacramētū baptismi sit remediū pfectum: eo q ē fundamentū legis pfectionis: cum igit originale peccatū hoīem directe et pncipaliter inocentia pauauerit: nō delet pfecte baptismus originale nisi restituēdo inocentiā: ſ nō est innocēs simpliciter: nisi q̄ caret omni culpa. Ad hoc rndet sanctus Tho. ſ. iij. dis. iij. q cū baptismus sit regeneratio in vitam spualem: omne qō est spuali vite contrariū: qō scz cū gratia stare nō pōt: qō est spualis vite pnciplū: p baptismū tollit: ⁊ ideo baptismus delet omnē originalem et actualem culpā mortalē: ⁊ ꝓtum est de se venialē q̄ disponit ad puationē gre ꝓtuis qñcq̄ venialis culpa remaneat post baptismū mortali remota: ꝓpter indispositiōem susciptētis baptismū: nec reqrit baptism⁹ ꝓtritionem quasi cōcausam ad destructionem peccati actualis: q̄si de se ad hoc non sufficeret: sed solū ad remouendū fictionē que est ōria dispositio effectū baptismi impediens: vnde glo. Ambro. sup illud Roma. xj. sine pnia sunt dona: dicit q gratia dei i baptismo nō reqrit gemitū: neqꝫ plāctum: neqꝫ aliquid hmōi: sed oīa grat cōdonat: sicqꝫ baptism⁹ dum effectū suū pfecte ꝓsequit: destruit oēm culpā: non solū originalē ⁊ mortalē: sed etiā venialē: q̄ ꝓtuis non ōrief gre simpliciter: ōriatur tā gre baptismali: q̄ debet eē pfecta rōne nouitatis vite: licz effect⁹ ei⁹ impediri pōt p fictionē recipientis: nā sicut fictio peccati mortalis dicit fictio simplicit: ⁊ totaliter effectū baptismi impedit: ꝓtū ad remissionem culpe ⁊ collationem gre: sic fictio peccati venialis in actu vel ꝓposito: dicit fictio fm q̄d: sicut veniale ē pcā fm q̄d. i. dispositio ad mortale: ⁊ ideo impedit effectum baptismi: nō simpliciter ſ ꝓtū ad remissionem illius venialis: ⁊ sic ptz q ꝓ baptismū dūmodo pfecte suum ꝓsequit effectum: q̄s plenarie restituit in pristinā inocentiā ꝓtū ad aīam. Q̄ si q̄rat rō hui⁹: rndet ibidē Bonauē: q rō causalis ē diuina liberalitas: q̄ tātā huic sacro ꝓtulit efficaciā. Et si q̄ratur rō huius: tunc assignat ibidē Bonauē. triplicē ꝓgruitatē. Prima pōt esse ex pte ei⁹ q̄ rō: baptismus enī est ꝓpte ō pcā originale: qd iter oīa pcā peiorē in aīa relinq̄t seq̄lā: cui⁹ corruptio ē vlis ⁊ magna: ⁊ ideo ꝓgruū fuit vt deus magne efficacie remediū institueret in cōrariū: vt sicut i corruptiōe illi⁹ morbi manifestat rigor diuine iusticie: sic etiā in remedio manifestaret dulcedo diuine misericordie: vt non solū illū morbū: sed oīa q̄ ꝓsequēter ānexa sunt: hui⁹ remedij ꝗtute deleant: ⁊ ſ est qō dicit Roma. vj. Nō sicut delictū ita ⁊ donū. Scōa ꝓgruitas est rōne eius ad qō ē: q scz ē ad regenerādū. Nā in sacro trāsfert hō a pāte tenebrarū i adoptionē filioꝝ dei: ⁊ maxime apit largitas diuine man⁹ in pmo reditu ad deuꝫ p baptismū: ⁊ ſ est qō dicit ad Titum. ij. Per lauacrū regeneratiōis ⁊ renouationis spūsancti: quē effudit in nos abūde. Tertia cōgruitas ē rōne ordinis: q cū id est pmū inter oīa sacra ⁊ fundamentuꝫ ad alia: ideo vt pfectū statuat fundamentū: placuit diuine misericordie huic sacro dare pfectaꝫ efficaciā ad delendā oēz culpā: vt posteriorꝫ oblitus is q̄ baptizat⁹ ē: ⁊ q̄si nouus effectus: oīno se ad anteriora extendat: ⁊ q deus disposuit huic sacro dare pcipuā efficaciā: q scz virtus passionis huic sacro spāliter adesset: ideo dedit illi exp̄ssam significantiā: hec enī iter cetera magis indicat aīam fieri sanctā ⁊ puram.

Scōo q̄ri pōt: vtꝫ baptism⁹ indigne sumentib⁹ deleat oēm penā: pſertim cū efficacius sit donū christi ꝓ pcā ade: vt dicit apls Roma. v. Pl⁹ enī passio christi meruit: ꝓ peccatū ade demeruit: ⁊ deus pnior est ad miserandū: ꝓ ad dānādū: sed deus i vltione peccati ade penas nobis multiplices inflixit: multo ꝓ forti⁹ p meritum passionis christi nō tā a culpa sed etiā ab omni pena quā inflixit nos eripe deberet.

Ad ſ rndet Pe. in. iiij. dis. v. q cū baptismus vt dicit Dam. sit principiū vite spualis. ſ. tam gre ꝓ glie: ideo baptismus illud tollit qō a vita spuali retardat vel excludit. Est igit triplex pena pro peccat⁹ inflicta. Quedaꝫ est eterna q̄ penit⁹ excludit a vita: ⁊ ideo hanc tollit baptism⁹. Quedā est tpalis assumpta siue satisfactoria: quā hō p peccata meruit: vt ieiunia: corpalia ⁊ spualia exercitia ⁊ laboriosa opa: ⁊ q hec pena tardat a vita: ideo similiter baptismus hāc penam tollit: q absoluit ab omni pena tpali satisfactoria siue assumpta: cui⁹ rano ē fm Tho. ibidē. dis. iiij. Quia cuꝫ christ⁹ p mortē suā ꝓ peccatis humani gener suficētissime satisfecit: etiā si essent mlto plura: ⁊ q hō p baptismū i mortem christi baptizat ⁊ ei cōmoritur ⁊ sepelitur: vt dicit Roma. vj. Ideo baptismus ꝓtuꝫ in se est totā efficaciā passiōis i baptizatū influit: ⁊ ꝓpter hoc soluit nō solū a culpa: ſ etiā a pena satisfactoria: homo nāq̄ p baptismū incorporat christo ⁊ ei⁹ membrū efficitur: ideo pena quā christ⁹ sustinuit: reputatur isti in satisfactionē: q̄ si patit vnū mēbrū: oīa alia cōpatiunt: vt dicit. j. Cor. xv. et ideo in christo illa peccata punit: sicut dicit Esa. liij. Posuit i eo iniqtates oīm nostrum. Q̄ si objicitur deus nihil inordinatum relinquit: q̄ nec culpā dimittit qñ aliquā penā infligit. Ad hoc rndet ibidez: q culpā ordinat pena dupliciter. Primo vt satisfaciens: ⁊ sic culpa remanet ordinata p satisfactionez christi. Scōo vt medicina sanans membrū insanabile: ⁊ sic in baptizatis ordinatur culpa vt sanata p graz opposita. Quedā deniq̄ est pena tpalis contracta: vtpote fames: sitis: infirmitas: ⁊ si miles quas homo nascendo cōtrahit tāq̄ reliquias originalis vitij: ⁊ hmōi pene nō retardant nec excludunt morientez a vita sed magis iuuant ad illam: quia fm statū i quo humana natura repatur a lapsu: magis quis ꝓficit per hmōi penas ⁊ tribulationes alias: ita q̄ nisi q̄ reparatur ad inocentiam p hoc melio: fieret aliquo modo: nō pmitteret deus sūme potens: sūme bonus: sūme sapiens talia pati: et ideo has penas baptismus nō tollit: q nō opponit effectui eius. Q̄ si objcitur: baptism⁹ directius ordinat contra peccatū originale ꝓ ꝓtra actuale: sed tollit omnē penā actualis peccati vt dicit Ambro. ergo tollet etiā omnē penā originalis. Ad hoc respondet doct. sanctus ibidē q in peccato originali talis fuit ꝓcessus: q ꝓsona corumpit naturam: ⁊ natura corrumpit ꝓsonaꝫ: passio ergo christi sufficienter originale peccatum abstulit quātuꝫ ad vtrūq̄: sed q sacramēta ꝓsonis adhibent: ideo baptismus hoc ab homie tollit: qō ex corruptione nature in ꝓsonam redūdabat: ideo infectionē culpe ꝓut ꝓsonam afficit: ⁊ penaꝫ que actum ꝓsone ꝓuabat scz carentiā visionis diuine baptismus aufert: sed nō actu aufert infectionem ꝓut afficit naturaꝫ: quod ptz p ſ q̄ baptizatus p actū nature originale trāsmittit in ꝓlē. Similiter nec penas que cōsequunt principia nature destitute aufert gratia innocētie primi status: cuiusmodi sunt rebellio carnis ad spirituꝫ: nec hmōi penalitates aufert q̄ sequunt ex ipo actu: q homo ex ꝗtrarijs cōpositus ē: ⁊ ꝓtū ad corpus ⁊ ꝓtū ad animaꝫ quodāmodo scz ꝓtuꝫ ad appetitū sensus ⁊ intellectus: sed p gratiā baptismalē efficit: q he remanentes nō dñent in ꝓsonis: sed magis eis subijciātur: ⁊ in vtilitatē ipoꝝ cedant: inꝓtū sunt materia ꝗtutis ⁊ occasio hūilitatis ⁊ exercitij: vnde Bonauen. ibidē ponit tres rōnes quare cōgruū fuit q hmōi penalitates in nobis dñs relinqueret. Prim ē ad manifestandū equitatez diuini iudicij: vt scz illa sententia q̄ de mortalitate ade et posterozū ei⁹ domin⁹ dictauerat in nobis pmaneret: vnde ⁊ ab illa nemo liber euadit: quia nō debuit domin⁹ sententiā latā retractare cōtra honorē suum: sed manēte sentētia decuit eā remediū misericorditer adhibere: vt fieret ad salutē quod erat illatum ad vindictā. Secūda est ad demonstrandū meritū passionis christi: q̄ si dñs creasset naturā ⁊ fomitē: tunc filius nasceret ēmunis a culpa: nec indigeret regenerari a christo in baptismo: ideo vt omnes noscant se passione ipius egere: data ē virtus sacramēto a passione: siue ad hoc ordinatū est vt penas remittat personales non naturales: q̄ remediū respicit ꝓsonam nō naturā. Q̄ si objcit cuꝫ medicus bonus semp intēdat curare radicē morbi ⁊ bonū remediū ad hoc feraꝫ: videt incōgruū q baptismus relinquit magis penā fomitis que inclinat ad peccatū: q̄ alias penas debitas ꝓ peccatis. Ad hoc ibidez rndet: q de⁹ curare potuit vtrūq̄ modo: ſ tā illud qō respicit ꝓsonā non naturā mag curare disposuit: vt non totū genus curet simul:

sed ḋlibet qui vellet curari: et quilibet in ꝓpria ꝑsona: quia magl quis astringitur deo vt recognoscat beneficiū: ⁊ diuina ei⁹ iustitia hoc exigit tā q̃ ꝯgruū ⁊ decēs. Si enī vnūquēq; nr̃m deus curasset ī radice: nō sic gr̃az dei cognosceret ḋlibet: nec ita gratis esset de b̃ficio p̃stito ī alio sicut de p̃stito ī seipo. Tertia vero rō est ad ꝓmouendū meritū liberij arbitrij: ꝓmouēt enī hmōi penalitates ad multiplex bonuz: tū ad cordis humiliationē. Mich. vj. Humiliatio tua ī medio tui: tū ad timoris incussionē. Job. vj. terrores dn̄i militāt ꝯ me: tum ꝓpter suiꝑius cognitionē. Esa. xxiiij Sola vexatio dabit intellectū auditui: tū ꝓp̄ stimulationē ad bonū. Mich. ij. Surgite ⁊ ite: qz nō habebitis hic requiē: tum ꝓpter exemplū nō peccādi. Zach. iij. Adā exemplū meū ab adolescētia mea: tū ꝓpter exercitiū virtutū. Judic. ij. Me sunt gētes q̃s reliq̃t dn̄s vt erudiret nos: tū ad ostendū signum filioꝝ dei. Hebre. xij. Si ex disciplinā estis cui⁹ ꝑticipes facti sūt oēs: ergo adulteri ⁊ non filij estis: tum deniq; ne ꝓpter hoc ad baptismū veniētes in eo p̃miū retributiōis accipiāt. Si nāq; dareē ī mortalitas in baptismo: tūc plures ꝓpter illam ꝯsequendā baptismū peterēt q̃ ꝓp̄ gr̃am: nec fides tunc hr̃et meritum cui humana ratio p̃beret expimentū. Deniq; lz ꝗm Greg. nazāzenū. q̃ntuplex est species baptismi. Est enī baptism⁹ figuratiuus: q̃ Moyses baptizauit ꝓplm israel: sed in aqua tm̄ scz ī nube ⁊ mari. Et p̃aratiuus q̃ Johānes baptista baptizauit: tū ex his duobus nullus nobis effect⁹ salutis ꝓuenit: sicut in trib⁹ sequētib⁹: q̃ in suis ꝑfectionibus plenū sortiūt effectū: de q̃bus etiā habet extra de p̃sbytero non baptizato. c. ad aplicā. in glo. Quoꝝ ꝑim⁹ ē baptism⁹ fluminis vel aque: nec in aq̃ solū: sed in aq̃ ⁊ spūsancto: de quo p̃ncipaliter oīa sūt ꝓsecuta q̃ dicta sunt de baptismo: ⁊ sufficit oībus tam puulis q̃ adultis: dūmodo nō īueniat obijcere ꝯrie volūtat. Secūdus ē flaminis q̃ solū ꝓdesse p̃ōt dolicapacibus dū scz aut putant se baptizatos esse: fidez hb̃tes ⁊ charitatē: nō ꝯtēnētes baptismū flumīs: aut eos excludit a baptismo articul⁹ necessitat: secus tū esset si scientes se nō baptizatos cū possent baptizari ꝯtemnunt: hi q̃ baptizant flamine spūssanctī: q̃ cōtritionē ingerit ⁊ amoē: nō tū de lege cōmuni plenū effectuz sortit iste baptism⁹ plenissimam faciens remissionē peccatoꝝ nisi forte tan te fuerit efficacie q̃ ꝑfecte penitentē induceret ad ꝑfectionē vite: sicut est ingressus religionis aꝑprobate: tūc enī delere oēm culpam ⁊ penā: vt plenius ptz in ꝗm̄ōe de pentheē. sub hoc themate: iusit eos baptizari: vbi de istis agit: ⁊ sic ꝓdest solis dolicapacib⁹. Tertius ē sanguinis q̃ fit p martyriū ⁊ est ceteris venerabilior: qz contagijs iterat nō fedat: ⁊ iste p̃t etiam ꝓdesse puulis: vt ptz de beatis īnocentibus: ex his etiaz infertur q̃ latro salu⁹ ī cruce fuit baptizatus baptismo flaminis nō sanguinis: qz nō sustulit martyrium pro christo: sed ꝓpter sua demerita. Ad laudem dei.

De effectib⁹ baptismi q̃tuz ad ad collationē boni: q̃ sunt christo incorporari: cęlū aperire: gratiam et virtutē ꝯferre: characterem imprimere: Sermo XVI

Vicunq; in christo iesu baptizati estis: christū īduistis. Gal. iij. Ad euidentiā thematis queri p̃ōt: vtꝝ incorporari christo sit effectus baptismi: p̃sertim cū dicit in. iij. li. sen. dis. xxiij. q̃ si q̃s habet fidem formatā: etiā ante baptismū incorporatur christo et membrū eius efficit. Hinc dicit Roma. vj. Gratia dei vita eē na: ⁊ sic ī casu gratia vel fides formata ad salutem sufficit: cum scz articulus necessitatis sacramētum excludit. Ad hoc respondet Tho. sup. iiij. dis. iiij. q̃ incorporari christo ꝯtingit duplicit scz merito ⁊ numero. Merito quidē p̃ōt quis de ecclia effici q̃ ō est christo incorporari: etiam ante baptismū actu susceptum: sed non ante ꝓpositum baptismi post tempus reuelate gratie. Sed numero non potest aliquis effici de ecclia nisi per baptismū: quia nullus aī baptismū admittitur ad ꝓceptionē eucharistie: aut alioꝝ sacroꝝ ecclesie: eo q̃ sacramentorum ecclie capax non est: verbi gratia: capitis virtus non cōmunicat mēbro: nisi tā vnito: sic merita christi non cōmunicātur creaturis rationalib⁹: nisi p baptismi sacrm̄ iam vnitis: ⁊ extūc p alia sacra fit influentia debita: p̃sertim p eucharistiam fit ꝑfecta influentia incorporationis a capite ī mēbrū: ⁊ sic q̃s p gr̃am adoptionis ⁊ virtutē baptismatis ꝯsequitur merito christi filiationis effect⁹ q̃ notāt ī verbis themat: q̃cū q̃ ī christo baptizati estis ⁊c. q̃ nimiꝝ effectus q̃tū ad collatiōez boni: notāt ī baptismo christi: vt habet Mat. iij. christo baptizato statim aperti sunt celi: descēditq; spūssanct⁹ ī specie colūbe: ⁊ vox p̃ris audita ē: b̃ ē fili⁹ me⁹ dilect⁹. Ad q̃ꝝ executionē p̃mo q̃ri p̃ōt: vtꝝ aptio ianue celest sit effect⁹ baptismi: p̃ꝗtim cū aī passionē christi aliq̃ fuerūt baptizati: ꝗ tūc non erat eis apta ianua: qz si mortui fuissēt: tūc regnuz nō itrassent. Rumiꝝ qz ꝗm oēs doct. ī morte christi amotū ē illud impedimentuz: q̃ō designatū erat p gladiū flāmeū ⁊ ꝓsatilē. Ad ꝗ rndet sanct⁹ Tho. vbi s. q̃ apire ianuā regni nihil aliud ē q̃ amouere īpedimentū q̃ hūane nature ꝓhibebat ingress⁹: ⁊ illa remotio fit efficiēter q̃ ad aliquā ꝑsonā: q̃ū passiōis christi tā ꝑfecte fit ꝓticeps p baptismū: ita q̃ baptism⁹ sit q̃si causa instrumēralis apiens ianuā regni celestis q̃ ad ꝑsonā baptismū recipiētem: ꝗ ꝗ impedimentū absolute q̃tū ad oēs remotuz fuit sufficiēter p passionem christi: ita q̃ passio christi sit vt cā satiffactoria q̃ ad oēs: ⁊ qz passio christi in cui⁹ virtute baptism⁹ agit: nōdū erat facta: nec p eā adit⁹ regni apt⁹: ideo baptism⁹ nō habuit hāc virtutē ante christi mortē: qz nō ē causa p̃ncipalis aperiēdi aditū regni. Et notandū q̃ aditus regni triplicit apitur. Uno mō q̃tū ad aīe gloriā: ⁊ sic in passione apt⁹ ē: hinc dictū ē latroni. Hodie mecū eris in paradiso. Alio modo q̃tū ad gloriaz corpis: ⁊ sic aptus ē in resurrectiōe: vnde canit ī collecta. De⁹ q̃ hodierna die p vmgenitū tuū eternitat nobis aditū deuicta morte reserasti. Tertio q̃tū ad locū glorie ꝯgruentē ⁊ sic apt⁹ est in ascēsiōe: ⁊ in his trib⁹ modis baptismus instrumentaliter aperit q̃ ad ꝑsonaz agēs etiā virtute passionis: resurrectiōis ⁊ ascēsionis: inq̃tum eīs hō ꝯfigurat christo passo p imersionem aq̃: quodāmō christo ꝯsepelit: ⁊ ei resurgēti q̃tū ad nitorē q̃ resultat ex aqua: ⁊ ei ascēdenti q̃tū ad eleuationē baptizati de sacro fonte: ꝗ baptismus ꝓprie passioni appropriat: qz glia aīe p̃ncipalior ē ⁊ causa q̃dāmō alioꝝ: ⁊ ī hui⁹ signū baptizato dno apti sunt celi sup eū. Cetera dicunt etiā apti celi sup christū baptizatū: qz baptism⁹ habet etiā effectū illuminatiuū. Pro q̃ sciēdū: q̃ lumē ē q̃ dirigimur ī visionē alicui⁹ rei: baptism⁹ aūt dirigit in visionē spūalem tā interiorē q̃ exteriorē. Interiorē q̃dē in q̃tū baptism⁹ dicit sacrm̄ fidei: q̃ oculū mēt idoneū facit ad visionē diuinoꝝ. Exteriorē vero: qz baptizatis ꝓcedit inspicere sacrā eucharistiam ⁊ nō alijs: sicut dicit Dyo. ⁊ Jo. dam̄. ī sua diffinitiōe: baptismo vim illuminatiuā attribuit: ⁊ ꝗ q̃tum ad primū: q̃ baptizato dno factum legim⁹. Scdo vero descēdit spūssanct⁹ ī specie colūbe ad denotandū infusionē gr̃e spūalis ī baptizatos. Ad cui⁹ euidentiā primo q̃ri p̃ōt: vtꝝ puulis ī baptismo ꝯferant gr̃a ⁊ virtutes vel habitus virtutū: p̃sertim cū dic Aug⁹. q̃ fides datur ⁊ nutrit ī baptismo: datur q̃tuz ad paruulos: auget q̃tum ad adultos: sed fides q̃ sic datur virtus ē: ⁊ eadē rōne dant alie virtutes: vnde null⁹ admittit ad gloriam: nisi habeat vestē nuptialē q̃ ē charitas: ⁊ ideo pueri q̃ moriētes statim euolāt in gloriā: charitatē habent q̃ ē mater oīm virtutū. Ad ꝗ rndet Bonauē. sup. iiij. dis. v. q̃ pueris dant gr̃a ⁊ habit⁹ ꝑfecti virtutū: sicut ⁊ adultis q̃ baptizant: q̃uis p illos nō opentur: eo q̃ adhuc ꝓpediti tenentur. Pro q̃ notandū: q̃ potentie anime dupliciter impediūt ne exeant ī act⁹ suos. Primo modo a corpis impfectione vel indispositione: sicut impediūt ī puulis stultis ⁊ dormiētib⁹: ⁊ ecōtra expediunt p corpoꝝ ꝑfectiōem ⁊ bonā dispositionē. Alio modo impediūt ab habitu malo: sic a cōcupiscentia vel culpa: ⁊ sic expediūt p gratiā ⁊ virtutes q̃ remouēdo culpā potētias ꝑficiūt: ⁊ ad operandū abiles reddūt: sed ꝑmā expeditionē nō faciūt: cū itaq; vtrū q̃ impedimētū puul⁹ habeat: altez tm̄ remouet p ꝓtutes: ⁊ qz hi habit⁹ virtutū mediāte baptismo ortū hāt a deo: ñ a natura innati: nec a libero arbitrio p exercitia acquisiti: ideo p̃ñt esse in puulis aī vsum liar. ⁊ esse ꝑfecti: natura adhuc exīte impfecta: lz adhuc ligati sunt ꝓpter puericiā: sicut ī dormiēte ꝓpter somnū: sed puericia discedēte inclinant ad bene opandū: nisi q̃s spūsancto resistat. Preter ea: qz p easdē causas q̃b⁹ virt⁹ generat eisdē etiā auget: vt dic phs. ij. ethi. ido qz baptismi ē ꝯferre gr̃az ⁊ ꝓtutes nō habētib⁹ sed q̃ ī hūtib⁹ augeat deniq; ex hac gr̃a ī baptismo suscepta habitu virtutū efficit q̃s fecūd⁹: bonis optib⁹ exercitijs virtutib⁹ ⁊ merit: sic colūba ⁊ auis fecunda pullis: ⁊ ꝗ ideo: qz cū hō p baptismū regenerē ī spūalē vitā:

p ipm efficit homo actiue q̃si genito: spi/
ritualiũ opeꝝ: q̃ reddũt ⁊ deo grata ⁊ no/
bis meritoria: vt sic aqua grẽ fiat in nobis
fons aque saliẽtis in vitã eternã. Scdo
q̃ri pōt vtꝝ baptizatis equalis grã datur:
pſertim cũ ad effectuꝫ baptismi capiendũ
non requirit aliqua cõcausa: ꝑ solũ vt impe/
dimentũ remoueat: ⁊ ꝑ in adultis: ⁊ nul/
lus recipit grãm in baptismo nisi ab eo sit
impedimentũ remotũ. Ad ꝑ rñdet doc. sũ
ct⁹ sup. iij. dis. iiij. q⁹ act⁹ actiuoꝝ recipiũt
a passiuis ꝓm suã dispositionẽ: ⁊ iõ q̃uis
baptism⁹ ⁊ passio christi q̃ in eo opat q̃tũ
est de se: equalẽ respectum ad oẽs habeãt:
qz tñ q̃dam ad baptismũ cũ maiori ꝓpara/
tione fidei ⁊ deuotiõis accedũt q̃ alij: iõo
q̃dam maiorẽ gratiã alijs ꝯsequũt: qz nul
lus grãm in termio recipit vt intendi non
possit p baptismũ: ⁊ sic ꝓparatio fidei ⁊ de
uotionis ē quasi materialis dispositio ad
maiorẽ grẽ receptionẽ. Et iõo dicit Damꝫ.
q⁹ in baptismo remissio peccatoꝝ cunctis
eq̃liter dat a christo: grã aũt spũsãcti ꝓm
ꝓportionẽ fidei ⁊ purgationẽ. Sz ī puerꝫ
baptizãdis ex eoꝝ pte nihil requirit: sed
bãt q̃si ꝑ dispositione ad salutẽ fidẽ eccle/
sie: ⁊ ꝑ effectiuo salutis virtutẽ passionis
christi q̃ opatur ī baptismo: ⁊ hec duo eq̃/
liter se habẽt ad oẽs pueros: oẽsq̃ equalẽ
gratiã recipiunt q̃tum ē de lege cõmuni:
nec q̃dẽ bonitas disponit ad grãm baptis/
malem ī pueris: qz ꝓm Bonauẽ. ibidẽ: grã
mẽsurat in eis ꝓm liberalitatẽ dãtis ⁊ nõ
ꝓm qualitatẽ suscipiẽtis: nisi de ꝯgruo ꝓm
q⁹ suscipiens adult⁹ se ꝑparat: ꝑ quia vn⁹
puulus nõ ē magis disposit⁹ q̃ ali⁹: ⁊ de⁹
opatur ꝓm exigentiã sacri: ideo equaliter
oĩbus dat quãtũ est de lege cõmuni: qz tñ
ptãs eius nõ ē alligata sacro: nõ ē necesse
q⁹ semp det equalẽ: ꝑ pt facere cui vult pri/
uilegiũ spãle: ⁊ hoc q̃tum ad scõm. Ter
tio vox patris audita ē: Hic ē filij⁹ me⁹ ⁊c.
ad denotandũ q⁹ baptizati p grãz adoptio
nis efficiunt filij dei: in signũ cui⁹ ī baptis
mo signũ adoptiõis impmit q̃ dicit cha/
racter. Ad cui⁹ euidẽtiã sciendũ q⁹ chara/
terẽ in sacris q̃busdam impzimi: oẽs mo/
derni ꝯfitẽt: ⁊ ē distictio a charactere eter
no impssa aĩe rõnali ꝓm imaginẽ: configu
rans trinitatẽ creatã: trinitati creãti ⁊ re/
creanti: ⁊ distinguẽs a non cõfiguratꝫ ꝓm
statũ fidei: ē inq̃ distinctio. i. signũ distin/
ctiuũ impssũ aĩe: q̃si lumẽ q̃dã semiplenũ
q̃dam calo: gratis datus: ⁊ lumen illud
dicit signaculũ aĩe. pſ. Signatũ est super
nos lu. vul. t. do. signatũ inquã p naturã:
ꝑ speciali⁹ p sacra diuina: spãlissime vero
p dona spũsancti: ⁊ illud signũ impssũ est
disponens ad vlteriorẽ pfectionẽ grẽ: cui⁹
officiũ ꝓm Ꝓe. in. iiij. di. v. est grãm signi/
ficare inquãtũ ē ei⁹ similitudo q̃dã: ⁊ causare
inquãtũ est virt⁹ q̃dã sãctificatiua. Inquã
tum igit ē grẽ similitudo: habet aĩam ꝯfigu
rare deo: cui⁹ grã similitudo est: ⁊ p ꝯsequẽs
habet sĩles a dissimilib⁹ distinguere. Inquã/
tũ vero causa ē: habet ad grãm gratũ faci/
entẽ ꝓparare: ⁊ ptãtez aliquã gratuitã in
aĩam impzimere: istud igit signum distin
ctiuũ impssũ ē aĩe rõnali a charactere eter
no. i. a filio qui ē figura substãtie pris: ꝓm
imaginẽ ꝯfigurãs trinitatẽ nrãm creataz.
Cũ igit charactẽ sit ī aĩa rõnali ꝓm ima/
ginem: ꝓm quã etiã ē cõfiguratio hoĩs ad
deũ: ⁊ imago ꝯsistat ī potentijs: sic ⁊ trini
tas increata ꝯsistit ī ꝑsonis: ⁊ vnitas ī es/
sentia: ideo relinq̃t q⁹ charactẽ ē ī natura
lib⁹ potẽtijs aĩe sicut ī subiecto: ꝑncipali/
ter tñ ꝯsistens ī potẽtia cognitiua: ⁊ p po/
sterius alias respiciẽs mediãte illa in qua
ꝓma ē: sicut etiã imago ꝑncipaliter ꝯsistit
in potẽtia cognitiua: qz ex memoria ⁊ itel/
lectu volũtas oriꝫ: ⁊ sic ē imago ī itellecti
na pte sic ī radice Ꝑñ charactẽ dat ad ex
ercẽdas actiões spũales simplicit: ꝑ grã q̃
est ī essentia aĩe: magis tñ de ꝑpinquo re/
spiciẽs affectiuã q̃ intellectiuã: dat ad bñ
opandũ: q̃liter em aliq̃s opetur ꝑcipue ex
volũtate pẽdet: ⁊ volũtas bona p grãz di/
rigit. Deniq̃ ꝓm Tho. in. iiij. dis. iiij. iste
charactẽ indelibilit ī aĩa pmanet: cui⁹ rõ
est: qz impssio characteris est p quãdã aĩe
rõnalis sanctificationẽ: put sanctificatio
dicit deputatio alicuius ad aliq̃ sacꝝ: ad
quã sãctificationẽ nõ magis actiue opat
aĩa sanctificanda q̃ aqua sãctificanda vel
oleum: vel chrisma ad sui sãctificatõez: ni
si q⁹ homo se subijcit sãctificationi p cõsen
sum: res aũt ille subijciũtur: qz carent libe
ro arbitrio: ⁊ ideo q̃liter cũq̃ aĩa variat p
ꝓprias opationes: nũq̃ amittit characte/
rem: sicut nec chrisma: nec oleũ nec panis
ꝯsecratus vnq̃ sãctificationẽ pdit quali/
tercũq̃ transmutet: dũmodo nõ corũpa/
tur: vnde ⁊ in dãnatis manet character ly
ibidẽ nõ sit ordinatus ad aliquẽ finẽ: nam
hoc est ideo: quia ꝑter intẽtionẽ impzimẽ/
tis characterẽ dãnatur: ⁊ ea q̃ fiũt ꝑter in/
tentionẽ: carent ordine ad finẽ: deus tñ q̃

nihil inordinatum relinquit: elicit ex hoc
aliq̃ bonũ: ꝓm q̃ apparet iustior eoꝝ dã/
natio: quia tantũ mun⁹ neglexerũt. De/
inde q⁹ vt effectus baptismi clarius elucescãt
legit q⁹ sub imperio diocletiani cũ p quat
tuor annos ecclesie clause fuissent erat ro/
me mimus q̃dam noĩe genesius q̃ christia/
nos (sicut incredul⁹ erat) sepi⁹ irridebat:
quodã tpe p artis sue peritiã diocleciano
placere volẽs: omnia secreta diuini ministe
rij scrutari cepit: ⁊ ad socios redẽs: scitis
inq̃t q⁹ impatores exosos habent christia/
nos: venite ergo ⁊ de eoꝝ mysterijs risum
ꝓponamus: vt sic imperatorib⁹ placeam⁹
quos annuẽtes docuit de secret⁹ diuinis
q̃d facerẽt: quidue respõderẽt: die igit cõ/
stituto impatore ꝑsente: roma spectãte: ve
nit in mediũ: ⁊ esse se dicit egrotũ: petit ba
ptismatis sacramentũ: iacẽs in grabato: ⁊
ait ad socios: eia nr̃i: grauem me sentio:
leuem me fieri volo. Quõ inquiũt leuẽ te
faciemus si grauis es: nũq̃d fabri sumus?
Statimq̃ genesius iterius a dño visitat⁹
ait vesani: christianus desidero mori. Cui
college. Quare: vt inquit in illo die velut
a deo fugitiu⁹ nõ inueniar: hec audiẽs im
perator: risum tenere nõ potuit: tũc ꝓm q⁹
erat ordinatũ intrare faciũt exorcistam et
ꝑsbyterũ: q̃ sedentes ad lectuz eius: quid
inquiũt ad nos misisti ſtli: rñdit (nõ simu/
late ꝑ ex corde) qz cõsequi gratiã christi cu
pio: vt renasci me sentiens liberer a ruina
peccatoꝝ meoꝝ. Fit clamo: populi: currũt
cursores ferẽtes ei munera ab imperatore
missa: ⁊ cum oĩa circa eũ diuinoꝝ secretoꝝ
sacramẽta cõpleta fuissent: induit vestib⁹
albis: ⁊ cepit sedẽs panem ⁊ alia paupib⁹
erogare: subitoq̃ milites quasi ab impato
re missi tenentes eũ ad iudicẽ duxerũt: sed
ductus ad falsam passionẽ: accessit ad ve/
ram ꝯfessionẽ. Veniẽs enĩ ad impatorem
ascendit basim vbi statua fuerat veneris:
sicq̃ cõcionatus est. Audi impator: ⁊ oẽs
q̃ adestis: quotienscũq̃ accidit vt christia
num nomẽ audirẽ detestabar: ⁊ his q̃ tra/
hebãt christianos p publicũ adiũgebar et
simul trahebã: torsoq̃ insultabã: ac furo/
rẽ populi sup eos accẽdebã: tantũ enĩ no/
mẽ illud exhorrui: q⁹ hac ō causa parẽtes
⁊ affines deserui: maluiq̃ pegrinatiõis et
egestatis onus assumere: q̃ in patria iter
christianos permanere: deniq̃ vsq̃ hodie
volui pscrutari eorũ secreta: non vt crede/
rem: sed vt ō his populis risum exhiberẽ:
mox autẽ vt me nudũ illa aqua pfudit: et
interrogatus credere me ad ī terrogata re
spondissem: vidi celum aptum: ⁊ manũ de
celo sup me venientẽ in hora qua pfunde/
bar aqua: dei quoq̃ angelos flãmeo radi/
antes aspectu iuꝫ me stantes: q̃ omnia pec/
cata mea a iuuẽtute cõmissa in libro scp̃ta
recitantes dixerunt mihi: aqua hec delet
omnia ista q̃ te recognoscis fecisse: cũq̃ aq̃
pfusus fuissem: factus sum niue cãdidior:
ita vt nec signum scripture ꝑterite appare
ret: vidi etiã dei gloriã cordi meo impssã:
p quã didici christũ iesum hunc esse lumẽ
⁊ salutẽ omniũ: q̃ gloriã ei⁹ p baptismũ fu/
erint cõsecuti. Tũc dixerunt mihi angeli:
scias te ab omni peccato mundatũ: age nũc
vt grãm dei quã accepisti conserues: tãta
enĩ vis est mysterioꝝ dei: vt ludibrijs sub/
iacere non possit. Quid ergo faciã indica
te: dum vobis placere cuperẽ: regi celesti
cõplacui: sicut igit vsq̃ nũc mecũ incredũ
li ⁊ illusores fuistis: sic mecũ ab irrisione
cessate: credẽtes dominũ iesum verũ deuz
esse. Tunc impator nimio furore repletus
iussit omnes sodales eius cuz virgis cedi:
estimãs eos similiter credere: qui blasphe
mantes nomẽ iesu: responderunt se nunq̃
in illum credere voluisse. Tunc imperator
in genesiũ ita furere cepit: vt si nõ ꝓhibe/
retur horrore: sanguinẽ eius biberet: fecit
igitur eum coramnib⁹ immaniter cedi:
satisfaciens iracundie sue. Die vero sequẽ
ti: iussit eum a plusiano ꝑfecto ad sacrifi/
cium cogi: ⁊ tãdiu tormẽtis agi: q̃diu ad
eius possit puenire cõsensum: qui cum po
situs esset in eculeo: ⁊ ei plusianus diceret
insane ⁊ miserrime: sacrifica dijs vt te pos
sint iterum reuocare ad gratiam domino/
rum. Respondit ad illorum dominoꝝ gra
tiam redeant: qui dominũ ipsorũ ignorãt:
verus enim ille rex est: quem ego oculis
patientibus vidi: qui mihi dignatus est
ostendere misericordiã suam: et me indig/
num in suis mysterijs illuminare: vt q̃ ce/
cus eram: eius cognoscerẽ voluntatẽ. Ufi
miserum me lugeo: quia vobiscũ afi erra/
ui: ⁊ sanctum nomen in christianis abhor/
rui: pro quo crimine mihi reputabo vni/
uersa supplicia: quoniã satꝫ tarde ad regẽ
deum adorandũ accessi. Dicit ei plusian⁹:
quis est ille rex ꝑeter regem nostrũ: respõ
dit: rex iste homo est: rex autem quem ego
adoro: deus est. Igit dũ in eculeo cesus ⁊
vngulis atrectat⁹: ac lampadib⁹ inflãma

tus: in ꝓfessione sancta psisteret: et iudici diceret: si cẽtuplicaueris hec tormenta circa me: christũ mihi de coelo nõ poteris auferre: ⁊ hec oĩa gesta dum pfectus regi legenda portaret: tũc iussit cũ rex decollari: quã sententiã genesi⁹ cũ omni gaudio suscipiẽs martyrij gloriam adeptus est. Ad laudem dei.

De sacramẽto cõfirmatiõis quãtũ ad materiã: formã ⁊ effectum: Sermo. XVII

Ponebãt man⁹ sup illos ⁊ accipiebãt spiritũsanctũ. Act⁹. viij. In his verbis tangitur scõm sacramentũ ecclie: scz cõfirmationis: cui⁹ institutio primo facta ẽ manifeste ab apostolis: vt patet in verbis ꝓpositis quo⁊ vestigijs inherentes ecclia⁊ rectores: ex familiari ꝓfilio spũsãcti: formã illius ⁊ materiã instituerũt: nã apli nulla fuerũt vsi materia: ⁊ sola man⁹ impositiõe nec etiam aliqua verbo⁊ forma: cui⁹ ratio potuit esse manifesta sãctis pũs apparẽtia q̃ erat ipis ꝓ materia ⁊ forma eo q̃ tũc tẽporis visibiliter opabat: sed postq̃ hec apparẽtia defecit: romana ecclia ex familiari gra spũssancti ⁊ cõsilio certã materiã et formam instituit: vt dicunt Guil. ⁊ Tho.

A Pro quo sciendũ q̃ cõfirmatio ẽ plenarie diuine gr̃e infusio: armans instruẽs et corroborans baptizatos ad ꝓfitendũ firmiter nomẽ christi: vt ptz de ꝓse. dis. v. spiritussancti: ⁊ vocat anthonomatice man⁹ impositio: qz lz in alijs sacramẽtis cõmuniter man⁹ impositio fiat: ꝑ quã gr̃e infusio creditur: quia tunc hic plenius fit infusio gr̃e: eo q̃ dat ad augmentũ gr̃e: idcirco ꝑ quãdã excellentiã vocat ꝑ sacramentũ manus impositio: vnde sicut his q̃ corporaliter nascunt necessarie sunt vires ad opandum: sic spũaliter renatis necessariũ est robur spũssancti: quapropter apli post ascensionẽ dñi receperunt spiritũ sãctũ ad robur: vt eẽnt fortes ĩ fide ⁊ fidei ꝓfessione circũuallantib⁹ vndiq̃ pseculionibus: hinc etiã diligẽti cura debet ꝓcurari puerorũ ꝓfirmatio: qz ꝑ hãc ꝓferẽ maior gra ⁊ ꝑ ꝓñs maior gloria. Hinc ergo ꝓmo q̃rit pot: vtr ꝓfirmatio sit sacramentũ necessitatis: ꝑsertim cũ dicit de ꝓse. dis. v. c. oẽs fideles ꝑ man⁹ impositiones eꝓ⁊: spiritũ sanctũ post baptismũ accipe debẽt: vt pleni christiani inueniãt: sed hoc videt de necessitate salut⁹ q̃ ḋs sit plenus christian⁹. Ad hoc rñdet Bonauẽ. sup. iiij. dis. vij. q̃ est necessitas simpliciter: ⁊ ẽ necessitas cõditionata: gra ergo ꝓfirmatiõis nõ est necessaria simpliciter: qz sine ea pot hõ moriens ⁊ non ꝓtemnẽs saluari ꝑ solũ baptismatis sacramentũ: est tũ necessaria ex ꝓditione scz pugnãti ⁊ vincere volẽti: hinc dicit de ꝓse. dis. v. c. spũssanctus gloria in ꝑ mũdo tota etate victuri inter inuisibiles hostes ⁊ pericula gradiendũ ẽ: in baptismo regeneramur ad vitã: ⁊ post baptismũ cõfirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur: ⁊ post baptismũ roboramur: ⁊ q̃uis ꝓtinuo trãsituris sufficiant regenerationis beneficia: victuris tũ necessaria sunt ꝓfirmationis auxilia: ideo ex institutiõe ecclie est: q̃ nul⁹ ab hoc sacramẽto excipit: ⁊ si hãs opportunitatẽ illud recipiẽdi negligẽdo ꝓtemnit: ⁊ mortalis culpe se periculis exponit. Cõfirmatio igit̃ necessaria iudicat: nõ q̃dem simpliciter ad salutem: sicut nutrimentũ ad vitã corporalẽ: ad quã sufficit baptism⁹ q̃ꝫtum ad originale: ⁊ penitẽtia q̃ꝫtum ad actuale mortale: ⁊ ad spũalẽ sanitatẽ est necessaria sicut ad corporalẽ medicina: vt sic hõ ꝓfirmetur ad pugnam: qz nõ est nobis colluctatio ⁊c. Secõ queri pot: q̃ sit de substãtia bui⁹ sacri. Ad ꝑ dicendũ q̃ sex: primo sunt duo necessaria ex pte sacri scz materia crismat⁹: ⁊ forma verbo⁊: nam crisma ꝓfectum ex oleo ⁊ balsamo ẽ materia bui⁹ sacri: ⁊ hoc rõne mystica: qz ꝑ oleũ signat̃ nitor bone ꝓscientie: ꝑ balsamũ vero odor bone fame: vt latius ptz ex̃ de sacra vnctiõe. c. vnico. Pro quo sciendũ: q̃ triplex oleũ cõsecrat̃ ĩ die cene dñi ꝑ eꝓs. Primũ ⁊ principale ẽ sanctuz crisma: de quo dictũ ẽ cũ quo bñdicũt fõtes baptismales: calices: patene: ecclesie: altaria: pueri iã baptizati in vertice ⁊ frõte: epi qñ ꝓficrãt in capite ⁊ manib⁹ oẽsq̃ fideles in sacramẽto ꝓfirmatiõis: et istud oportet renouari annuatim: aliocõn ꝑhibetur vti nisi in necessitate baptizat⁹: vt ptz ꝑ ꝓse dis. iiij. c. si ḋs ꝑ alio. Et idẽ intelligẽdũ est de ꝓfirmatione q̃ est sacr̃m minoris necessitat⁹. Scõm dicit oleũ sanctũ vel cathecumino⁊: quo scz inungit̃ puer baptizandus ĩ pectore ⁊ iter scapulas: similiter manus ei q̃ sacerdos ordinat̃: ecclie q̃z ⁊ altare aũ crismatiõem: inungũt etiã eo reges et principes in humero siue brachio.

Tertiũ est oleũ infirmo⁊: quo scz vngunguũt infirmi in mortis articulo: de his tũ duob⁹ vltimis nõ inuenit̃ ꝓceptũ q̃ debet annuatim renouari. Scõm aũt substãtiale est forma verbo⁊ q̃ talis est hodie. Signo te signaculo crucis ⁊ ꝓfirmo te chrismate salutis: ĩ nomĩe pa. ⁊ fi. ⁊ spũs. amẽ: licz tẽ pote primitiue ecclie sola manus ꝑpositiõe vterẽt̃ aplũ: vt patet in. c. de sacra vnctione: vbi plura ponũt̃ de hac materia. Similiter sunt duo necessaria expte ministri: Primũ est dignitas episcopal̃ cui soli cõpetit: nisi papa alteri inferiori cõmitteret ex causa multũ necessaria vl̃ rõnabili. Unde dicit de ꝓse. di. v. c. manus q̃z ꝑpositionis sacramẽtũ magna veneratiõe tenẽduz est: qõ ab alijs pfici nõ pot nisi a sũmis sacerdotib⁹: nec tpe aplorũ ab q̃lijs nisi ab ipis apl̃is legit̃ aut scit̃ ꝑ actum eẽ: nec ab alijs q̃ q̃ eo⁊ tenẽt locũ, vnq̃ pfici pot aut fieri debet: nã si alit̃ ꝑsumptũ fuerit irritũ habeat ⁊ vacuũ: nec int̃ ecclĩastica vnq̃ reputabit̃ sacramẽta. Scõm aũt req̃sitũ ĩ ministrãte est intẽtio debita: q̃ nimi⁊ req̃rit̃ ĩ dñib⁹ sacramẽtis. Ex pte deniq̃ suscipientis req̃runt̃ eq̃ duo. Primũ q̃ ꝓfirmandus sit baptisat⁹: qz nõdũ baptisat⁹ cõfirmari nõ pot nisi prius baptizet̃. Cui⁹ rõ ẽ: qz character baptismatis est fũdamẽtum alio⁊: ⁊ ideo illo nõ ꝑresso nõ pñt alij impmi: ⁊ qz cũ in sacramẽtis nõ impmit̃ character in q̃b⁹ apt⁹ nat⁹ ẽ impmi. Dicit̃ nihil fieri. de quo charactere pri⁹ visũ est ⁊ postea videbit̃. Secũdo requirit̃ q̃ in loco debito scz in frõte ꝓfirmet̃: cũ em q̃libz christian⁹ ꝓm ꝑparationẽz animi teneatur ꝑ loco ⁊ tpe fidẽ catholicã publice ꝓfiteri req̃rẽte necessitate vl̃ suadẽte vtilitate cõmuni: ideo confirmatio in fronte ponit̃ vt a recipiente fides sine erubescẽtia publice cõfiteat̃ ⁊ ꝑdicet̃: ⁊ qz in ꝓfirmatiõe confertur audacia spiritualis: euidenti⁹ fit in frõte: in cuius argumẽtũ dixit dñs ad ezechielẽ quẽ misit ad enunciã dũ ⁊ arguẽdũ petã. eiusdem. iij. Dedi faciẽ tuã valẽtiorẽ faciebꝰ eo⁊: ⁊ frontẽ tuã duriorẽ frõtibus eo⁊ ⁊c. Tertio queri pot q̃ sunt de bene esse ꝓfirmatiõis ⁊ nõ de substãtia. Ad hoc dicẽdũ q̃ quatuor sunt q̃ tũ sine pctõ ꝑtermitti nõ possũt: saltẽ ab adultis si omittũtur absq̃ rõnali causa. Primũ est q̃ conferẽs debet eẽ ieiunus. de ꝓse. di. v. ꝑcipit̃ ex ꝓcilio meldensi. c. vt epi nõ nisi ieiuni ꝑ impositionẽ manuũ spũmsctũ tradant: exceptis infirmis ⁊ morte periclitantibus: nec mirũ qz sacramentũ est omni venaratione dignũ: vtpote ĩ q̃ abũdãs ⁊ eminẽtior gratia ꝓferẽt̃. Hinc melchiades papa ꝓsultus de dignitate sacramẽti bui⁹: Rñdit epis̃ hispaniaⁿ ⁊ habet̃ de ꝓse. di. v. c. De his vero. sup q̃bus rogastis vos informari vtrũ maius sit sacramẽtũ man⁹ ꝑpositiõis eꝓrũ: aut baptism⁹. Scitote vtrũq̃z magnum esse sacramentũ: ⁊ sic vnũ maiorib⁹. i. summis põtificib⁹ est accomodatũ qõ nisi a maiorib⁹ pfici nõ pot: ita ⁊ maiori veneratiõe venerãdũ est ⁊ tenẽdũ: sed ita ꝓiũcta sunt hec duo sacramenta: q̃ abluicẽ nisi ꝓueniente morte nullatenus possunt separari: ⁊ vnũ sine altero rite pfici nõ pot: ꝑ ibidem. Secũdũ est q̃ adulti debẽt ad ꝓfirmationẽ vẽire ieiuni: ꝓter reuerẽtiã sacramẽti: imo debẽt se sollicite ꝑparare ꝑ pũtã confessionẽ: vt spũmsctũ digne suscipere valeãt: alioq̃n nõ excusãt̃ a mortali sacramẽtũ tũ indigne pcipiẽtes: Uñ de ꝓse. di. v. dicit̃ ex cõcilio aureliano. c. Ut ieiuni ad ꝓfirmationẽ veniãt pfecte etatis. glo. statuimus vt moneant̃ ꝓfessiões facere pri⁹ vt mũdi donũ spũssancti valeãt accipere: et qz nunq̃ erit christian⁹ scz pfect⁹ nisi in cõfirmatiõe epi fuerit chrismat⁹. Tertiuz est q̃ ꝓfirmãdus teneri debet ab alio ex ecclie institutiõe: Unde dicit de ꝓse. di. iiij. c. nõ plures. ad suscipiẽdũ de baptismo infãtẽ accedant q̃z vnus siue vir siue mulier: in cõfirmatiõe q̃z idiõm fiat: in q̃bus verbis duo notant̃. Primũ est q̃ ꝓfirmãd⁹ tenẽri debet: sicut baptisand⁹ leuari. Secũduz q̃ tũ ab vno: nec refert vtrũ sit vir vl̃ mulier: qz fortitudo spũalis est ꝑ christũ in q̃ nõ est mascul⁹ vel femĩa: vt d̃ Gala. iij. Ratio vero huius est: ad ꝑcauẽdũ piculuz cõpaternitatis in ꝓtrahẽdis matrimõijs: vl̃ debitis ꝓiugalib⁹ exigẽdis: Uñ dicit̃. iij. q. j. c. de his q̃ filiastros suos ad ꝓfirmationẽ coꝫ ipsis tenẽt. i. q̃ filios vxoris sue de viro prioꝛi dũ chrismãtur ab episcopis sup se sustinẽt: si in sciẽtia sicut asseris fiat: licz sit pctũ nõ tũ vsq̃z ad separationẽ cõiugij puniẽdus est: lugeãt tũ ⁊ digna cõiugij penitẽtia ꝑ diluẽtes dño dicãt: Delicta ignorantie mee ne memineris. di. viij. c. cõsuetudo. ℣. penul. Ignosci pot simpl̃r erranti. glo. i. sine fraude. Argu. q̃ ignorãtia iuris excusat: vide textũ ⁊ glosam. Q̃ si q̃ritur vtr̃ q̃ q̃rit̃ q̃ aliq̃s ꝓfirmãdus teneat vl̃ tangat in ꝓfirmatiõe. Ad hoc rñdet tho.

sup.iiij. q̃ in cõfirmatiõe dat spũsanctus ad robur. ꝓpter hoc em̃ aliqs ad cõfirmationẽ accedit: qz se habere robur standi nõ pũsumat: ⁊ ideo fuit institutũ ab ecclesia q̃ ab alio teneret ad designandũ q̃ p se stare nõ posset: q̃ si nõ fit peccatũ nõ euitat propter institutionẽ ecclie: nihilominꝰ tñ recipit sacramẽtũ. Quartũ est q̃ cõfirmandũ tenere nõ debet nisi cõfirmatus: qz si contrariũ facit peccat: licz ꝓpter hoc nõ sit irritũ sacramẽtũ fm Tho. ⁊ de cõse.dis.iiij. c. in baptismate vel chrismate nõ põt aliũ suscipe in filiũ ipse qui nõ est baptizatꝰ vl cõfirmatꝰ. Ceterũ addi possũt adhuc duo de bñ esse sacramẽti. Primũ est q̃ pepulũ circũligeť capiti: ⁊ hoc ꝓpter reuerentiã sacramẽti. Secũdũ est q̃ deť alapa: ⁊ b̃ vt memorie tradãt se fuisse ꝛfirmatos ne ĩ iuriã sacramẽti denuo se faciant cõfirmari qõ oĩno ꝓhibeť: vt extra ỏ sacramẽtis nõ iterãdis. Quarto p̃ncipaliter qneri põt de effectu huiꝰ sacri ꝓpter quem dinoscit institutũ. Ad hoc dicendũ: q̃ p̃ncipaliter duplicẽ causat effectũ: imprimit em̃ characterẽ ⁊ cõfert vel adanget gratiã. Ꝓtum igit ad primũ effectũ dicit Tho. sup. iiij. q̃ character est signũ distinctiuũ quo q̃s ab alijs distinguit ad aliqỏ spũale deputat: qõ Pe. in. iiij. lucidius declarat: dicẽs: q̃ character ẽ quedã habitualis: id est indelibilis dispositio ad gratiã: qua. s. aĩa ordinat ad hoc vt sit dei templũ: sicut cõsecratio ecclie nõ est aliud q̃ quedã ordinatio ĩ dei templũ: vnõ p characterẽ aĩa disponit ad pfectũ habitũ grẽ: sicut aliqua diaphaneitas disponit ad lucẽ. Tho. Ad aliqỏ g̃ spũale potest quis triplicit deputari. Uno mõ vt ĩ se spũalia pticipet: ⁊ ad b̃ deputat q̃s in baptismo: qz iam baptizatus põt esse pticeps oĩs spũalis receptiõis: vñ character baptismalis est q̃si quedã potẽtia passiua abilitãs ad receptionẽ gratiaꝝ ⁊ aliorũ sacrorũ. Alio mõ vt spũalia q̃s ĩ noticiã ducat p rerũ fortẽ confessionẽ: ⁊ ad hoc q̃s deputat in ꝛfirmatiõe. Sacrm̃ enĩ hoc nõ dat ꝓprie ꝓpter pugnã spũalem: q̃ q̃s pugnat ꝛtra impedientẽ salutẽ suijpsius: sed magis ad psistendũ fortiter in pugna: qua q̃s xpi nomẽ impugnat: ⁊ vt inuicꝰ christi cõfessor pmaneat: ⁊ huic pugne nõ oẽs exponunt sed solũ cõfirmati: nã tpe psecutionis eligebant aliqui q̃ debebant in loco psecutiõis pmanere ad publice nomẽ xpi confitendũ. alijs occulte credẽtibus nec se vltro manifestãtibus q̃ essent christiani: vt patet in legẽda beati Sebastiani. Tertio mõ vt etiã credentibꝰ spũalia tradat: ⁊ ad b̃ deputat aliqs p sacramentũ ordinis.

Quãtũ aũt ad secũdũ effectũ sciendũ: q̃ cõfirmatio digne sumẽti cõfert gratiã si nõ habuit ⁊ adanget gratiã iam habẽti: faciens de grato magis gratũ: nã fm Tho. ⁊ Pe. in. iiij. in hoc sacro ꝛfert grã: nõ solũ cõiter sic in quolibet sacro in q̃ cõfert grã emũdans a peccato ⁊ cõferẽs facultatẽ digne ⁊ salubriter vtẽdi eodẽ sacro dũ digne sumit: sed etiã dat specialis grã p quã deputat q̃s ad officiũ sanctitatis: ⁊ idoneus efficit ad xpm cõfitendũ. vñ plerũq̃ fit in ipsa ꝛfirmatiõe mutatio nomis: p eo q̃ in ipo fit quedã homis inuocatio deponẽdo ex toto vetustatẽ quã plene nõ deposuerat in baptismo ad ipsius roboris firmitatẽ.

Deniq̃ ex hoc queri põt: vtrũq̃ maiorẽ habebit gloriã paruulꝰ decedẽs cõfirmatꝰ q̃ nõ cõfirmatꝰ. Ad hoc rñdet glo. in. c. vt ieiuni. do cõse. di. v. videť q̃ sic: qz in cõfirmatiõe dat augmentũ grẽ: vt patz ibidẽ. c. nouissime. vbi subdit: signat em̃ baptizatꝰ cũ chrismate ĩ capitis sũmitate p sacerdotem: p pontificẽ xo in fronte: vt in ꝓdi vnctione significet sup ipm spũsanctꝰ descensio ad habitatiõz deo cõsecrãdã. in secũda xo vt eiusdẽ spũsanctꝰ septiformis gratia cũ omĩ plenitudine sanctitatis ⁊ scie ⁊ virtutis venire in hoĩe declaret: hoc ibi sedet in glo. qõ cõcedendũ est si dicat: q̃ puulo cõcedat grã ĩ baptismo: hec glo. ⁊ ideo ne paruulꝰ tanto bono fraudet. põt in ecclia specialit iterdicta chrismari sicut ⁊ baptizari: qz a quouis interdicto b̃ duo sunt excepta: vt patz exp̃sse ex de sen. ex. c. rñso. in fi. Uñ quãtũ malũ ẽ negligere vel ex ignauia non recipere sacramentũ cõfirmatiõis patet exemplo. Mã legit q̃ quidã florentinus natione lapus nomĩe satis erat tener ⁊ mollis: hic videẽs episcopum florentinũ plures iuuenes cõfirmare: qui iuxta laudabilẽ cõsuetudinẽ dabat eis alapã in signũ recordationis: extũc horrens marille pcussionẽ recessit: ⁊ se confirmatũ coꝝ parẽtibus finxit: tandez xo mortuus fuit ad iudiciũ tractus vbi cum inquireť de statu suo: p̃sertim an aliquid sustinere poterat: ipso obmutescẽte tandẽ demon respondit q̃ in vita tã mollis erat ⁊ delicatus q̃ propter alapã quã abhorruit nõ fuerat ausus se facere ꝛfirmari: hoc audito dicauit sen-

tentiã iudex: q̃ vsq̃ in diem iudicij debet singulis diebus ⁊ noctibꝰ septies alapas recipere a demonibꝰ: in fine mũdi recepturus sententiã an esset saluandus vel damnãdus. Qõ auertat a nobis christus iesus.

De sacramẽto extreme vnctiõis ⁊ eius materia: forma ⁊ effectu: et tpe: quibꝰ psonis: ⁊ in quibꝰ locis dari debet: Sermo XVIII

Rent super eũ vnguentes eũ oleo: ⁊ oratio fidei saluabit infirmũ: Jaco. v.

Ad eui dentiã thematis q̃ri põt: vtrũ extreme vnctionis sacramentũ p̃ncipaliter sit ordinatum ad curandũ morbũ spũalẽ vel corporalẽ: p̃sertim cum illud p̃ncipaliter dispenset ꝓpter infirmitatẽ corporalẽ: eo q̃ nũq̃ dat nisi existentibus in graui infirmitate corporali. Ad hoc rñdet Bonauẽ. sup. iiij. dist. xxiij. q̃ aliquoꝝ opinio fuit q̃ p̃ncipaliter ordinatũ est contra reliquias vel seqlas peccati: que relicte sunt tã ex originali q̃ ex actuali ⁊ grauãt animã: sicq̃ sunt pene spũales: habẽtes tamẽ frequẽter penas corporales annexas ꝓpter sui expurgationẽ: ⁊ ideo dicũt esse p̃ncipalit cõtra penam spũalẽ: sed ꝛ consequẽti ad sanandũ morbũ corporalẽ: sed ꝛtra hoc est qõ dicit Jaco. v. vbi ĩ institutiõe huiꝰ sacramẽti ꝛ si ĩ peccato fuerit remittet ei: ergo ordinatũ est contra aliquẽ morbũ peccati: qõ etiã tangit in glo. cũ ergo nõ sit cõtra originale nec cõtra mortale: relinquit ꝛtra venialẽ: ⁊ hoc tenet cõmunis opinio. Sed notãdum est q̃ de veniali peccato est loqui duplicit. Uno mõ ꝓut q̃s est ĩ statu vie: ⁊ sic morbꝰ venialis est q̃si inseparabilis ⁊ quadaz necessitate iterabilis ac p hoc quodãmodo incurabilis: ⁊ ideo nõ debuit cõtra tpm aliqua medicina specialiter ⁊ p̃ncipaliter ordinari: sed oĩa sacramẽta generalit quodãmodo valent ad eius curationẽ fm plus ⁊ minꝰ. Secũdo mõ ꝓut aliqs est in egressu vie: ⁊ sic põt curari morbus venialis sine iteratiõe: cum igit aĩa posset cõtrahere talia q̃ retraherẽt ipam a gloria: ideo diuina clemẽtia remediũ instituit quo aĩa curari posset q̃tum ad remissionẽ culpe: ⁊ etiã partis pene: ⁊ hoc est sacrm̃ vnctionis extreme. Jn cuiꝰ argumentũ dat illud tñ in statu infirmitatis extreme: nõ q̃dẽ ꝓpt infirmitatẽ b̃ ꝓpter b̃ qõ appropinqt egressui in quo pũt venialia pfecte curari: ⁊ qõ illud verũ sit: patet: qz quãtũcũq̃ q̃s infirmet non dat illi sacrm̃ hoc: nisi pũsumat q̃ moriat: vel q̃ sit in articulo mortis: ⁊ si cõstaret de ꝛio nõ daret b̃ sacrm̃. Ceterũ modus curãdi veniale peccatũ in b̃ sacro corrũdet mõ infirmitatis: nã veniale peccatũ grauat aĩaz depmẽdo deorsũ vt nõ ita intẽdat in deũ p deuotiõez ⁊ amorẽ: p eo q̃ ẽ ibi cõuersio quedã inordinata ad bonũ cõmutabile: ⁊ p eo q̃ amor dei ibi est minor: sic dicit Aug. in li. ꝛfes. ⁊ iõ cũ curatio sit directe p ꝛiũ: p illud curat qõ aĩaz aggrauatã sursum p deuotiõez eleuat: ⁊ qz corꝰ qõ corrũpit aggrauat aĩaz: cũ illud sacrm̃ sit ad eleuandã aĩaz p deuotionẽ: in q̃ aĩa recipit vigorẽ quẽdã: in q̃ semp est deletio venialiũ si sint: ⁊ p ꝛiis repsio molestiarũ corpaliũ si expedit ipi aĩe. Hinc ẽ q̃ sacrm̃ illud est p̃ncipalit ad curationẽ infirmitatis spũalis. s. peccati venialis: ⁊ p accidẽs est ad curationẽ vel saltẽ alleuiationẽ infirmitat corpalis: qz spũs ꝛtinet ⁊ regit corpus: vñ sic passiões aĩales redũdant ĩ carne: fm illud sapiẽtis: Spũs tristis exiccat ossa: sic nõ ẽ mirũ q̃ trãquillat aĩa ⁊ vigorat ac letificat: q̃ b̃ etiã redũdat in corꝰ: sic a silõ: vino ebriꝰ ñ sentit passiões exteriꝰ illatas quẽadmodũ ille q̃ vinũ nõ gustauit de q̃ ꝓuerb. xxiij. Eris sicut dormiẽs ĩ medio mari ⁊ q̃si sopitus gubernator amisso clauo: ⁊ dices: xberauerũt me ⁊ nõ doluĩ: traxerũt me ⁊ nõ sensi qñ euigilabo ⁊ rursus vina reperiã. Scdo q̃ri põt q̃d sit extrema vnctio. Ad b̃ rñdet Guil. i. suo sacrali: q̃ est olei bñdicti cũ orone xbali materialis dilinitio q̃ spũalis infirmitas resistẽdi vitijs: nec nõ corporalis ĩfirmitas si expedit eneruat: in q̃bꝰ xbis ꝓmo notat q̃ materia huiꝰ sacri est oleũ bñdictũ: ⁊ dicit sctus Tho. in. iiij. di. xxiij. q̃ oleũ oliue ⁊ eiꝰ ꝛsecratio sũt de necitate huiꝰ sacri: sic aq̃ ĩ baptismo: ⁊ panis ⁊ vinũ cũ aq̃ ĩ sacro eucharistie. ñ b̃ requirit p̃uia ꝛsecratio: cuiꝰ rõnez assignat ibidẽ bonauẽ. tã ex pte istituẽtis q̃ ex pte finis: Ex pte q̃dẽ instituẽtis qñ cũ xps p semetipm instituit q̃ p semetipm baptismũ ⁊ eucharistiã sctificare potuit: iõ nõ ẽ alia ꝓporãs ꝛsectio necria: ñ solũ facit ad solẽnitatẽ. Sz b̃ sacrm̃ spũsãctꝰ instituit p aplos: q̃ nõ poterãt sctificare nisi p deũ: iõ materia nõ cũ simplex elementũ: ñ oleũ p

verbū ⁊ inuocationē scispūs ꝓsecratū: ⁊ ꝑ
p xbū eōꝝ q̃ sunt successores sp̃lꝝ: vt si
cut spūsanct⁹ instituit p aplos: sic etiam
nūc ꝓsecret per eōs. A pte finis ēt sumit
rō qm̃ hic dat gra sanās lāguores spūales
⁊ gratia ordinās ad sanitatē pfectā q̃ ē glo
rie: ⁊ signari debet p oleū qd̃ est curatiuꝫ
rōe curationis ⁊ p oleū ꝓsecratū rōe ordīa
tionis ad supeminentē curationē: ⁊ p oleū
simplex nō mixtū: qr ad ingressū in gloriā
req̃rit ur ⁊ sufficit ꝓsciētia bona: sl tm̃ fieret
vnctio extrēa cū chrisinate: tūc fm Matt.
in cle. p̃ma de p̃ulle. valeret vnctio ⁊ ꝑ te
net etiā glo. xcv. di. §. ꝑ illud. Secūdo no
tatur q̃ ibi debet eē forma hui⁹ sacramen
ti: scz forma xbꝝ q̃ debet esse depcatoria.
Ali dicit Tho. in. iiij. vbi. q̃. q̃ forma hui⁹
sacramēti est oratio depcatiua: dicēdo per
istā vnctionē ⁊ suā pijssimā misericordiaꝫ
indulgeat tibi dñs q̃q̃d deliq̃sti p visum
tē. nec oportet q̃ sit vniformitas in verbis
orōis: sed solū q̃ sit in sensu: xba aūt indi
catiui modi q̃ scōm quarundā ecclias con
suetudinē p̃mittūt nō sunt de substātia sa
cramēti: vt p̃mittēdo sic: vngo hos oculos
oleo sanctificato in nomīe pa. ⁊ fi. ⁊ spūss.
nec vtunt in ecclia romana q̃ maxime vi
tat ea q̃ possūt eē occasio deuiādi. Et si q̃rat
cur in hoc sacrameto poti⁹ est oratio de es
sentia q̃ in alio. Rñdet ibidē Bonauen. q̃
ratio p̃ncipalis est institutio. Et si queris
institutiōis rationē: dici pōt q̃ hoc habet
rationē ꝓgruitat multiplicē. Prima ē ex
pte suscipiētis: q̃ ꝓter infirmitatē est de
stitutus ideo ē orone releuādus. Secūda
est ex pte modi curādi q̃ est p deuotionem
⁊ eleuationē anime ad spiritualia: ⁊ qr ad
hoc sup omīa excitat oro. Tertia est ex pte
morbi: qm̃ hic fit remissio pcti interuenīē
te ministerio sacerdotis: ⁊ qr in remissione
culpe sacerdos nō se habet nisi p modum
depcātis: sicut ⁊ in absolutiōe sacerdos p̃
mittit orationē depcatoriā. Tertio notat
debitū tps: ⁊ ideo vocat extrema vnctio:
qr debet dari tm̃ ifirmis in extremis labo
rantib⁹: q̃bus tūc nō est aliō remediuꝫ: eo
q̃ asperitates penitentiales sustinere non
possūt: vt patet. xxvj. q. vij. c. ab infirmis.
nō aūt dat sanis q̃bus p aliud sacramētū
penitētie. s. plene cōsuli pōt: vt patet de pe.
di. iij. c. de quotidianis. Unde notādū ge
neralit q̃ dat adultis nō infantib⁹: qr nō
habēt infirmitatē spiritualem ꝓtractaꝫ ex
peccato actuali: nec dispositionē deuotiōis
habere pfit ad hoc sacramētū. Dat p̃terea
solū penitētib⁹ nō obstiatis: Ali. xcv. di. c.
illō supfluū. subdit. nā nō penitēti istō fū
di nō pōt qr gen⁹ē sacramēti: nā q̃b⁹ sacra
mēta reliq̃ negant quō vnū gen⁹ putat pos
se ꝓcedi. Dat inq̃ in pic̄lo mortis ꝓstituꝫ
ex infirmitate nō ex alijs causis: qr nō dat
euntib⁹ ad bellū: vl nauigantib⁹ in pericu
lo maris: nec eis q̃ mox occidēdi sūt: qr ta
lis mors nō īminet ex defectu nature ꝑ ex
euētu fortune. Dat etiā solū petētibus: qr
req̃rit affect⁹ deuotiōis q̃ mētē sursum eri
gat: ⁊ sic venialia deleat: ex q̃ relinq̃tur q̃
dari nō debet frenetic ⁊ amētib⁹ nisi prius
in sua mēte ꝓstituti petiuissent: tūc enī da
ri pōt eis in amētia: nisi verisimilit p̃sume
ret q̃ facerēt irreuerētiā sacramento p ali
quā imunditiā: similit mutis ⁊ surdis da
ri debet: dūmō p aliq̃ signa deuotionē suā
ondāt ad illud recipiēdū. Ceterū oportet
q̃ hāc vnctionē faciēs sit sacerdos vl eps
qr fm Tho. solis sacerdotib⁹ ꝑ dispēsatio
tradita est: nec ali⁹ iungere pōt ēt in articu
lo necessitat: nec ēt religiosus dare pōt lz
sit sacerdos nec clerico nec laico sine spe
ciali licētia p̃sbyteri parochial: alioq̃n ipo
facto sñiaꝫ excōicatiōis īcurreret: dūtaxat
p sedē aplicā absoluēd⁹: vt latis⁹ patet ali
bi. Tertio q̃rit pōt in quo loco debet fieri
vnctio: ⁊ videt q̃ in toto corpe sic in toto
corpe baptizat vl ēt mergit si sit aq̃ sufficiens: vt sic tot⁹ hō mūdet. Ad ꝑ rñdz Bo
nauē. vbi. q̃. q̃ ex q̃ sacramētū istud p̃nci
palit ordinat ad delectionē venialiū: ⁊ ve
nialia ppetrāt ab aīa fm ꝓiūctionē ipsius
ad carnē corruptā: ⁊ hoc est p potētias per
q̃s vnit corpi vt organico: ideo recte in de
lectiōe taliū debet medicamētū exteri⁹ ad
hiberi fm illō qd̃ habet sensibile circa or
gana ipsaꝫ potētiaꝫ. Est ergo triplex po
tentia anime scōm quā regit corp⁹ ⁊ ei vni
tur fm quā ad exteri⁹ opat. s. sensitiua: ge
neratiua: pgressiua: ⁊ ideo organa ipsarum
potentiaꝫ debēt īnūgi: ⁊ qr q̃nq̃ sunt or
gana deficiētia q̃nq̃ sensibus. s. os: oculi:
nares: aures: manus: ꝓter tactū q̃ maxie
viget in palmis digitoꝝ: ideo maxime he
q̃nq̃ ptes inunguntur quia sunt q̃si fenestre
mortis ⁊ p̃me radices peccādi: ⁊ ideo solū
in illis aliq̃ inunguntur. Quidā vero vltra
hoc in renib⁹ ⁊ pedibus inunguntur: licet
fm quosdā nō est de necessitate ꝑ tm̃ de cō
gruitate: in renib⁹ aūt ꝓter vim generati
uā vl appetitiuā: cū enī verecundū esset et

turpē inungi genitalia: loco illoꝝ inungū
tur lumbi: in pedibus xo fit vnctio ꝓter
vim motiuā vel pgressiuā: cui⁹ occasione
occulta mala fiunt: ⁊ si quis nō haberet ali
q̃ua mēbra inungenda tūc debent inungi
loca magis ꝓpinqua. Quarto proinde
queri potest: p̃sertim cū nulli sacramento
faciēda est iniuria: sed qui sacramētū hoc
iterat videt illi facere iniuriam: quia iam
videret q̃ nō habuisset fidem ad primā ⁊
q̃ crederet: quia magis valeret secūda q̃
prima: qd̃ esset facere iniuriā prime: vt pa
tet. j. q. j. c. q̃ quedā. Ad hoc dicendū q̃ sa
cramēta que characterē imprimūt: ppetuū
effectū habent: sicut character indelibilis
est: ⁊ ideo nō possunt iterari nec debent: q̃
sunt tria: baptismus: confirmatio ⁊ ordo.
Alia xo sacramēta nec characterē impri
mūt: nec effectū ppetuū habent in suscipi
ente: cuiusmodi est extrema vnctio: ⁊ ideo
fm Guil. iterari pōt: qr nō habet effectum
ppetuū: licz etiā suscipiens fuerit plene cu
ratus ⁊ sic effectū suum fuerit consecutus
quo ad corpus ⁊ quo ad animā: si tm̃ post
ea incipiat infirmari cessat effectus eius: ⁊
ideo pōt denuo dari: qr iam desint alia in
firmitate supueniente vel ipo in eadē reci
diuante. Et Tho. in. iiij. dicit: q̃ sine iniu
ria pōt iterari: qr nō habet effectū ppetuū
eo q̃ sanitas mētis ⁊ corpis qui sunt effe
ctus eius amitti possunt. Et licz quidā di
cant q̃ in vna infirmitate non debet quis
bis inungi nisi vltra annū ꝓtrahat: ita q̃
nequaq̃ bis in anno inungat ꝓpter vnā
infirmitatē: tm̃ opinio tenens cōtrariū est
verior: ⁊ benignior: cui⁹ opinionis ē Tho.
⁊ etiā Bonauē. qui dicūt in. iiij. q̃ nullus
in aliqua infirmitate inungendus est nisi
p̃sumat ipsum ad exitū ꝓinquare: ⁊ hoc
est in infirmitatis aggrauatione quē statū
natura diu sustinere nō pōt: aut enī vincit
aut vincit. Si ergo infirmus vincit: ita q̃
diutius viuat: ⁊ si nō pfecte curet tamē ab
intentione morbi curat aliquo mō: ⁊ ideo
quia venialia iterū redire possunt: ⁊ iterū
cōporalis infirmitas aggrauat: potest et
debet sacramentū vnctionis aggrauari vl
iterari. Deniq̃ queri pōt de effectu hui⁹
sacramēti quotuplex sit. Ad hoc dicendū
q̃ multiplex. Nā p̃ma est sanitas duplex.
Una p̃ncipalis scz liberatio ab infirmita
te spirituali que contrahit p venialia qui
bus anima debilis efficit ad exequēdum
actum gratie vl glorie. Alia dicit secūda
ria que est quasi effectus ⁊ signū p̃ otis sa
nitatis. s. sanitas corpalis: ⁊ hoc verū est
qñ sanitas corpalis expedit spūali sanita
ti: tūc enī indigne sumētibus istud sacra
mentū causat vtrūq̃: vtilis est enī interdū
sanitas corpis ad meritū glorie cumulan
dū: valet enī ad deuotionē excitandā ⁊ ad
velociorē transitū in celū. Alius est effect⁹
eius sicut alioꝝ: q̃ aliq̃n de attrito facit cō
tritum: ita q̃ defectus digne ꝓpationis ex
pte suscipiētis supplet diuina virtute i sa
cramētis: dūmō nō accedat sciēs ī mortali
vel in ꝓposito peccādi. Mirūrū cū sacra di
cant esse vasa gratie: nō q̃ in eis gra sub
stantialit cōtineat ⁊ causalit efficiat: cum
ī sola aīa collocari ⁊ a solo deo infundi ha
beat: sed qr ī illis ⁊ p illa gratiā curatiōis
a summo medico xpo oportet hauriri: licz
nō alligauerit potentiā suā sacris quin ⁊ p
alias vias gratiā suā ꝓferre valeat. dicūt
autē vasa gre: qr sicut qd̃ est in vase nō est
de ipso nec ex ipso sed cum ipso haurit: sic
etiā gra non est a sacramētis nec de sacris
sed orit de fonte eterno: ⁊ ex illo haurit ab
anima in ipis sacris. Qr si querit: vtrū q̃
sacramēta sint effectiua gratie. Respondet
Bonauē. sup: iiij. di. j. declinās ad hāc opi
nionē: q̃ sacramēta noue legis habēt vir
tutē aliquā effectiuā ⁊ dispositiuā ad gra
tiā: extenso nomīe virtutis ad aliquā ordi
nationē: vt qñ aliquē habet efficacē ordi
nationē ad aliq̃d: dicit habere virtutē re
spectu illi⁹. Exempli gratia: rex statuit q̃
qui habet tale signū habeat centū libras.
post illā institutionē signū illud nō habet
ꝓprietatē absolutā quā nō haberet p̃us: ad
aliquid tm̃ est ordinatū ad qd̃ nō erat p̃us:
⁊ quia habet efficacē ordinatiōz: dicit ha
bere virtutē vt faciat aliquē habere centū
libras: ⁊ dicit illud signum valere centū li
bras: ⁊ tamē nihil habet de bonitate nunc
plus q̃ p̃us. sic sacramēta sunt talia signa
a deo instituta: vt qui ea susceperint debi
to modo tantū habeant de gratia vel ha
bebūt gratiā ad hunc actū. Illa inq̃ ordi
natio efficax virtus est sacramēti: ⁊ ratiōe
illius disponit hominē vt habeat gratiā:
quia ex tali pactiōe se quodāmodo domi
nus astrinxit ad dandā gratiā digne susci
piēti sacramentū: sicq̃ cogit quodāmodo
deū ad conferendū gratiā: ⁊ sic dicit habe
re virtutē ad efficiendū ⁊ etiā disponendū
ad gratiam: non influendo sed efficaciter
ordinando: ⁊ sic habēt efficaciā sacramēta

p assistentiā diuine virtutis que est causa gartie: ⁊ p fidem ⁊ deuotionē suscipiētis q̄ disponit ad gratiā. Sicut a simili: Naamā ad xbū Helizei se lauāti diuina virt⁹ asti/tit sanitatis effectiua: ⁊ deuotio ac obediē tia naaman dispositiua: nlla tñ causalitas fuit nec ī verbo helizei nec in aqua iordanis. Si ergo dominus sic instituisset q̄ ad verbū helizei nō solū naaman sed et ceteri accedētes curarent: ⁊ hoc ex quadam pactione: ita q̄ semp assisteret vis diuina: a q̄ illa diceret curare ⁊ sanare lepzā ⁊ esse causa curationis: haberecq̄ virtutē curandi: sic est in sacramētis q̄ ad ꝓlationē verbi assisti: diuina virtus materie ipius sacramēti ⁊ infundit gratiā ac cōfert sacramētis efficatiā: dū se subijcit homo p fidei pfessionē ⁊ obedientiā. Ad laudē dei.

De peccato supbie ⁊ eius speci/ebus ac gradib⁹: ⁊ de gradib⁹ hu/militatis: Sermo XIX

On facies omnē si

A militudinē que est in celo desup ⁊ que in terra deorsum: nec eorū que sunt in aquis. Exod.xx. In quib⁹ verbis tertia pticula primi pcepti cōtinet: in qua prohibent omnes puerse creaturarū appreciationes. Pro quo sciendū q̄ oīs appreciatio puersa creaturarū ꝓcedit: aut ex sublimitate qd ptinet ad idolatriā supbox.colit eñ supbus similitudinē celestiū q: sup omnia p̄ferri diligit: aut ex cupiditate qd ptinet ad idolatriam cupidorū: q: cupidus colit similitudinē terrestriū: eo q̄ sup omnia ditari diligit. Colos.iij. Auaricia est idolorū seruitus: aut deniq̄ ex delectatione qd ptinet ad idolatriā lasciuorū: eo q̄ lasciuus in delitijs hui⁹ mūdi super omnia delectari diligit que sunt fluxibiles instar aquarū. Phil.iij. Quox deus venter est ⁊ gloria ꝛc. verūtamē omissis duobus vltimis ꝗ loco de p̄mo ꝓsequēdū esse reor: q: supbia erat causa prima idolatriam in homine q̄ in angelo: cum vterq̄ sim.lis esse voluit altissimo: nisi forte mētitum asseras qui dixit.ij.Thes.ij. Qui extollit ⁊ aduersat sup omne qd dicit deus aut qd colit. ⁊ Greg⁹. Apostate angelo similis efficit homo: dum hominib⁹ similis esse dedignat. Est eñ superbia amor ꝓprie excellētie qua homo alta cupit: seipm altū reputat: ⁊ ab alijs reputari volens ⁊ alios p̄cellere. Unde Greg⁹.xxxj.moral. Ponit supbiā omniū vitiorū reginā: ⁊ nō vitium capitale: q: importat inordinatū appetitū excellentie: ex omni autē bono qd q̄ds appetit siue sit vtile: delectabile: vel honestum quādam pfectionē ⁊ excellentiā cōsequit: ⁊ ideo fines omniū vitiorum ordinant ad finē supbie: vt dicit Tho.scda 2ᶜ.q.cxxxij. ⁊ ꝓter hoc videt q̄ habeat quādā generalē causalitatē sup alia vitia: ⁊ nō debeat reputari inter specialia vitiorū p̄ncipia q̄ sunt vitia capitalia: sed inanē gloriā q̄ immediate ab ipa orit. Ponit Greg⁹.capitale vitiū ⁊ hoc rōnabiliter: q: inter bona q̄ per excellentiā bō cōsequit: ad hoc p̄cipue videt opari gloria inquātū importat manifestationē bonitatis alicui⁹. nam bonū naturaliter amat ⁊ honorat ab omnib⁹: ⁊ ideo sicut p gloriā q̄ est apud deū homo cōsequit excellentiā q̄ est in diuinis rebus: sic etiā p gloriā hoīm: hō cōsequit excellētiā in rebus hūanis: ⁊ ideo ꝓter ꝓinquitatē ad excellentiā quā homies maxie desiderāt: cōsequēs est q̄ sit multū appetibilis: ⁊ q̄ ex ei⁹ inordinato appetitu mlta vitia oriunt: ⁊ sic inanis gloria est vitiū capitale. supbia xo nō solū capitale sed regina omniū vitiorū: regina inquā luciferi ⁊ corona detestabilis omniū damnādox: vt dr Eccli.x. Initiū oīs peccati supbia. Qd ostendit sanct⁹ Tho.scda 2ᶜ.clxiij.dicens: q̄ ad vnū peccatū multi motus cōcurrere possunt: inter quos ille rōnem habet p̄mi peccati: in quo p̄mo reperit inordinatio. Manifestū est autē q̄ inordinatio p̄mo reperit in motu interiori aie q̄ in actu exteriori corpis: q: sm Aug.j.de ciui.dei. non amittit corporis sanctitas manēte aie sanctitate: inter motus aūt interiores p̄us mouet appetitus in finem q̄ in id qd requirit ꝓter finē: ideo ibi fuit primū peccatū hominis vbi potuit esse p̄mus appetitus inordinati finis. sic autez homo erat in statu innocētie institutus q̄ nulla rebellio carnis esset ad spiritū: ⁊ ideo nō potuit esse p̄ma inordinatio appetitus hūani: ⁊ hoc q̄ appetierit aliqd sensibile bonum in qd carnis cōcupiscētia tenderet p̄ter ordinē rationis: relinquit q̄ q̄ p̄ma inordinatio appetitus hūani fuit ex q̄ inordinate appetijt aliqd spūale: nō aūt appetiuisset iordinate appetēdo illud sm mēsurā ex diuina regla p̄stituta. Relinquit q̄ q̄ p̄mū peccatū ei⁹ fuit in hoc q̄ appetijt aliqd spūale bonum

supra suā mēsurā qd ptinet ad supbiā: ⁊ sic primū homis peccatū fuit supbia: a q̄ oīa vitia sumpserūt exordia. Unde Gregorius xxxiiij.moral. Supbia nequaq̄ est vnius virtutis extinctiōe cōtenta: sed p cūcta aīe mēbra se erigit: ⁊ quasi generalis pestifer morbus omne corp⁹ corrūpit: ⁊ sic patet q̄ habet quādam generalitatē ad extirpationem omniū virtutuz ⁊ infertionem omniū vitiorum inquātum alia peccata ordinant ad finem superbie ad quā potest ordinari omne id qd inordinate quis appetit: ⁊ inquātuz p supbiā cōtemnit diuinā legē per quā ꝓhibet a peccando: ⁊ inquātū fuit supbia exordiū omniū vitiox tam in angelo apostata q̄ in homīe. Preterea dicit Greg⁹.xxiij. moral. quattuor quippe sunt species quib⁹ oīs tumor arrogātie demonstrat: cum bonū aut a seipīs habere se estimant: aut si sibi datū desup credunt p suis hoc accepisse se meritis putāt: aut cum iactant se habere qd nō habēt: aut despectis ceteris singulariter videri appetūt qd habent. In quib⁹ verbis innuit quattuor esse species supbie: quas ita declarat sanctus Tho.scda 2ᶜ.q.clxij.dicens: q̄ supbia importat inordinatū appetitū excellētie: qui sez nō est sm rationē rectā. Est q̄ cōsiderādum q̄ quelibet excellētia cōsequit aliqd bonū habitū: qd quidē pōt cōsiderari tripliciter. Primo modo sm se: manifestū est eñ q̄ quātomagis est bonum qd quis habet: tanto p hoc maior excellentia consequit: ⁊ ideo cū aliquis attribuit sibi maiⁿ bonū q̄ habeat: cōsequēs est q̄ eius appetitus tendit in excellentiā ꝓpriā vltra modum sibi cōuenientē: ⁊ sic est tertia supbie species: cū sez iactat se q̄ds habere qd nō habet: qd ascribi pōt phariseo q̄ orauit Luc. xviij. Gratias tibi ago: q: nō sum sicut ceteri hominū. Secūdo ex pte cause ꝓnt excellētius est q̄ aliqd bonū insit alicui a seipso q̄ q̄ insit ei ab alio: ⁊ ideo cū aliquis estimat bonū qd habet ab alio ac si haberet a seipso: ferē p cōsequēs eius appetit⁹ ī ꝓpriā excellentiā supra suum modū. Pro quo sciendū q̄ aliq̄ds duplicit est causa sui boni. Primo efficiēter: ⁊ sm ꝗ sumit prima species. s. q̄ a semetipso q̄ds estimat habere qd habet a deo: quales increpat apostolus. j. Cor.iiij.dicēs: Quid habes qd nō accepisti? si aūt accepisti q̄re gloriaris q̄si nō accepis. Unō dñs distulit vindictā filiox isrl: vt dr in cātic. Deut.xxxij. Ne supbirēt hostes eox ⁊ dicerēt: manⁿ nra excelsa ⁊ nō dñs fecit ꝗ oīa. Uel licz sciat a deo se ꝛcepisse tñ ꝓprijs meritis sibi datū credit desup: ⁊ illa ē secūda spēs supbie. Tertio ex pte modi hūdi ꝓut excellentior q̄ds reddit ex ꝗ q̄ aliqd donū ceteris excellētius possidet: ⁊ ex ꝗ inordinate ferē ei⁹ appetit⁹ in ꝓriā excellētiā: ⁊ sm hoc sumit quarta spēs supbie q̄ est qñ q̄ds ceteros despectis singularit vult videri: sic aman supbissim⁹: vt pz in Hester. Hic q̄ri pōt: vtrū supbia sit peccatū mortale: p̄sertim cū sup illo ps. Deus me⁹ si feci istud: dicit glo. vle peccatū qd ē supbia: si q̄ supbia esset peccatū mortale tūc omne peccatū eēt mortale. Ad ꝗ dicit sanctus Tho.ibidē: q̄ supbia hūilitati opponit: hūilitas aūt ꝓprie respicit subiectionē hois ad deū: iux illud: Hūiliami sub potē ti manu dei: ⁊ ecōtra supbia ꝓprie respicit defectū hui⁹ subiectionis: sm. s. q̄ aliq̄ds se extollit supra id qd ē sibi p̄fixū sm diuinā regulā vl mēsurā: ⁊ id qd dicit aplus: Nos aūt nō in imensum glīamur ꝗ sm mensurā quā mēsus est nobis de⁹. ⁊ ideo dr Eccli.x. q̄ initiū supbie hois ē apostatare a deo: ꝗ in ꝗ radix supbie cōsideratur q̄ hō aliqliter nō subdit deo ⁊ regule ipi⁹: manifestū est aūt q̄ nō subijci deo: hz rōnē peccati mortalis: q: ꝗ est auerti a deo qd est formale ⁊ ꝛpletiuū peccati: vñ ex pte auersiōis a deo habet maximā grauitatē peccati: q: ī alijs peccatis hō auertit a deo: vel ꝓter ignorantiam: vel ꝓter infirmitatē: vel ꝓter desideriū cuiuscūq̄ boni alteri⁹: ꝗ supbia habet auersionem a deo: ex hoctīo q̄ non vult deo ⁊ eius regule subijci. Unde Boeti⁹ dicit: q̄ cū oīa vitia a deo fugiāt: sola supbia se deo opponit. Hinc Jaco.iiij.dicit: q̄ deus supbis resistit. ⁊ Greg⁹. in moral. euidētissimū signū reprobox est supbia: ⁊ ecōtra hūilitas electorū. Cū igit auerti a deo ⁊ eius p̄ceptis qd est quasi ꝛsequēs ī alijs peccatis: p se ad supbiā ptinet: cui⁹ act⁹ est cōtempt⁹ dei: ⁊ id qd est p se semp est poti⁹ eo q̄ est p aliud: cōsequēs est q̄ supbia sit grauissimū peccatox sm genus suū: sic tñ in alijs q̄ ex suo genere sunt mortalia: puta in fornicatiōe ⁊ adulterio sunt aliq̄ motus q̄ sunt peccata venialia ꝓpter eorū imperfectionē: q: sez ꝗuenīūt rōnis iudiciū: ⁊ sunt p̄ter ei⁹ cōsensum: sic etiā circa supbiā accidit q̄ aliq̄ mot⁹ supbie sū pcta venialia dū eis ratio nō consentit: ⁊ qd dictū est supra: q̄ supbia est vle peccatū: hoc nō intelligit

fm suā essentiā: sed p quādā redundantiam in ctū scz ex supbia possunt oriri omia peccata. Nec sequit q omia peccata sunt mortalia: sed solū qā oriunt ex supbia. Q̃z si objicit ctro peccatū aliqō difficilī caetur: tanto videt esse leuius: sed supbia difficilime caueē: qz sicut Aug⁹. in regula dicit: Cetera peccata in malis operib⁹ exercent vt fiāt: supbia vero bonis operib⁹ insidiat vt pereāt. Ad hoc rndet Tho. vbi s. q peccatū aliqō difficile caueē duplicit: Uno modo ꝓpter vehemētiā ipugnatiōis sicut ira vehemenē ipugnat ꝓpter suū impetū: ⁊ adhuc difficilius est resistere cōcupiscentie ꝓpter eius cōnaturalitatē: vt dicit in.ij. Ethico. ⁊ talis difficultas vitandi peccatū peccati grauitatē diminuit: qa ctro quis minoris impugnationis impetu cadit tāto grauius peccat: vt dicit Aug⁹. Alio modo difficile est vitare aliqō peccatum ꝓpter eiꝰ latētiā: ⁊ hoc modo superbia difficile est vitare: quia ex ipsis bonis occasionē sumit: ⁊ ideo signant dicit Augustinus q bonis opib⁹ insidiat. Et in ps. dz. In via hac q ābulabā abscōdert supbi laqū mihi: ⁊ ideo supbia surrepēs occlte nō habet maximā grauitatē antecp iudiciū rationis deꝓhendat: sed postq deprehensa fuerit p rōnē tunc facile euitat: tum ex cōsideratiōe ꝓprie infirmitatis fm illō Eccliasti. x. Quid supbis terra ⁊ cinis: tū etiā ex cōsideratiōe diuine magnitudinis fm illud Job. xv. Quid tumet cōtra deū spiritus tuus: tū etiā ex īperfectiōe bonorū de qbus supbit Esa. xliij. Quasi pannus menstruate omnes iusticie nre: ⁊ ps. Non intres in iudiciū cū seruo tuo dne: qz nō iusti. in ꝓspe. tuo om. viuēs. Et ideo si tunc nō resistit deterior est omni vitio: Unde Isido. de summo bono dic: omni vitio deteriorē esse supbiā: seu ꝓpter quod a summis psonis ⁊ primis assumit seu qō de opere iusticie ⁊ virtutis exorit minusq culpa eius sētit: nā labes est tā detestāda q dominus hominē in alia scādalosa pcā labi pmittit: vt vl sic supbiaz eius curet: Unde Aug⁹. xiij. de ci. dei. dicit: Audeo dicere supbis vtile esse cadere in aliqō apertū et māifestū peccatū: vñ sibi displiceāt q iam sibi placēdo ceciderūt: salubr⁹ eñ petrus displicuit qñ fleuit q sibi placuit qñ psum sit: hoc dicit ⁊ sacer ps. Imple facies eorū ignominia ⁊ querent nomen tuū dne. Sic plerūq labi pmittit supbiā in luxuriam q notabilis omnibus est: quoniā p se statim turpis ē ⁊ tñ dispēsante deo supbia mior: sed qui detinet supbia ⁊ nō sentit labit in carnis luxuriā: vt p hanc humiliatus a cōfusione exurgat: Unde sicut medicus sapiens in remediū maioris morbi patit infirmū leuiorē morbū incidere: sic etiā supbie peccatū grauius esse ostendit ex hocipso q p eius remedio deus pmittit hominem in alia peccata ruere. hec Tho. vbi supra.

Deniq queri pōt quot sunt gradus supbie. Ad hoc rndet cōpēdium theologie li. iij. c. xv. q fm Bern. xij. sunt quoꝫ numerus sic accipit: nā sex primi gradus determinant fm iniuriā ꝓximi cui par esse debet: quattuor alij determiant fm iniuriā q fit homini supiori: ⁊ deo vltimi determinant ctū ad iniuriā que deo fit īmediate hoc ideo dicimus: qz ⁊ supiores gradus in deū redundant sed mediāte ꝓximo: ⁊ vocant gradus: qz fit a minori pgressus vsq ad maius: nā iniuria que est respectu parī est minor: illa vero que ē respectu superioris est maior: ⁊ illa q est respectu dei est maxima: ⁊ hos gradus ponit Bern. in lib. de gradibus hūilitatis p oppositū ꝓtra. xij. grad⁹ humilitatis q ponunt in regla beati Benedicti. Primus gradus supbie vergens in iniuriā ꝓximi ē curiositas: p quā aliqs curiose ⁊ inordinate vbiq circūspicit: Unde Grego. xxxiiij. moza. Supbia cū exterius vsq ad corpus extendit ꝓius p oculos iudicat. hinc ps. Dne nō est exaltatū cor meū ⁊c. Et eccl. xxiij. ozat dicens: Extollētiā oculoꝫ ne dederis mihi: nec solū signū est supbie sed ⁊ inuerecūdie: ꝑsertim in mulierib⁹ ⁊ iuuenib⁹: Unde Eccl. xxviij. Fornicatio mulieꝫ ī extollētia oculoꝫ ⁊ in palpebris eius cognoscit: cui opponit in regula beati Benedicti ꝓim⁹ gradus humilitatis: qui est corde ⁊ corpore sē per humilitatē ostēdere defixis in terram aspectib⁹: nō tū q virtus aliq ꝓsistat in exteriorib⁹ exhibitionib⁹: sed principalit in interiori electione mētis: vt patz p pbm in li. Ethicoꝫ: ⁊ ideo virtus humilitatis ꝓprie cōsistit in interiori motu: quē si nō sentit frustra in exterioribus ostēdit: qz vt dicitur Eccl. xxix. est qui nequit se humiliat: ⁊ interioza eius plena sunt dolo. Secund⁹ gradus est leuitas mētis fm quā homo superbe se habet in verbis: pmptus ad contentiōes defendendo ptē suam: Unde cōtentio ponit filia īanis glorie a beato Gre-

go. xxxj. moral. de qua videbitur in sequētib⁹. Contra quā pōit secūdus grad⁹ humilitatis: scz vt pauca verba ⁊ rationabilia quis loquat: nō clamozosa voce: ꝑsertim inter maiores: sapiētiores ⁊ seniores: nec excedat modum in loquēdo. Eccl. xix. Qui odit loquacitatē extinguit malicias: sicut ecōtra in multiloquio nō deerit peccatū: ⁊ vir linguosus nō diriget in terra. Tertius gradus est inepta leticia: ⁊ intelligit de vaga leticia ⁊ īcōposita: p̄sertim ī risu ⁊ chachinno: ⁊ generalit in omnibus que ptinēt ad inepte leticie signa in diuersis leuitatis gestibus. Ecclestasti. xxj. Fatuus in risu exaltat vocē suā: vir aūt sapiens vix tacite ridebit. Inepta vero leticia filia est gule: vbi de ea plenius videbitur: Cōtra quā pōitur tertius grad⁹ humilitatis: scz vt nō sit facilis aut ꝓmpt⁹ in risu: nec mireris q supbia se cunctis gradibus humilitatis opponit. Quia dicit Grego. xxxiij. moza. q supbia nequaq ēvnius virtutis extinctiōe cōtenta: ⁊ per cuncta animē mēbra se erigit: ⁊ quasi generalis ⁊ pestifer morbus corpus ōnie corrūpit: ⁊ ideo dicit Isid. Q̃z superbia est ruina omniuz virtutū: inctū scz abutit ipis virtutibus ex ipsis sumēs occasionē supbiēdi: sicut et qbuslibet alijs rebus ad extollentiā ptinētibus. Quartus gradus est iactātia: q scz verbis se conat extollere: ⁊ pcedit ex supbia sicut ex causa interius motiua impellēte. Ex hoc enī q iterius supra se p arrogātiā eleuat: ꝓtingit plerūq q exterius maiora quedā de se iactat: sicut Luc. xviij. de se phariseus dicit: nō sum sicut ceteri hominū. Cōtra quē pōit quartus grad⁹ humilitatis: q est taciturnitas vsq ad interrogationē: nec p̄ueniat tēpus loqndi sicut ꝓsulit Eccliasti. xxxij. dicēs: Adolescēs loquere in causa tua vix cū necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris habeat caput responsū tuū. Quintus grad⁹ est singularitas: cū scz qs in suis operib⁹ vl ꝓuersatione recedit a via cōmuni: quā sancti patres instituerūt: quo scz quis apparere sancti ozvult ceteris: qz q facit qō nemo mirātur omnes. Nec est fera pessima q vineā sacre religiōis plurimū deuastat. in xta illō ps. Et singularis ferus depastus est eā. Et potest dici nouitatū p̄sumptio: que sectat facta quidē vera: sed habentia quādā ammirationē: per que nitit ostēdere ꝓpriā excellentiā vel sanctitatē. Cōtra quā pōit quintū gradū humilitatis qui est tenere qō habet cōmunis regula monasterij. Sext⁹ gradus est arrogantia: per quā quis se p̄fert alijs in corde. Cōtra quā ponit sext⁹ gradus humilitatis qui est se credere ⁊ ꝓnunciare cunctis viliozē. Septimus est p̄sumptio p quā se aliqs reputat se sufficientem ad maiora: Contra quaz ponitur septim⁹ grad⁹ hūilitat: q ē ad oia se iutilē ⁊ īdignū ꝓfiteri ⁊ credere: sic Moyses a dño vocat⁹ ī ducē isrl. Exo. iij. se excusauit. Octauus ē excusatio vl dcēsio petōꝫ: qō ferēs in se ps. dicēs: Nō declines cor me. in ver. ma. ad ex. ⁊c. Contra quam ponitur octauus gradus humilitatis q est ꝓfessio peccatoꝫ nō ficta: cū scz ab alijs reprehendit: Unde psequit ps. Corripiet me iustus ⁊c. Monus est similata confessio: per quā scz aliquis nō vult subire penā pro peccatis q simulate confitet. Contra quā ponit in duris ⁊ asperis p obedientia patientiā amplecti. Decimus est rebellio: scz contra superiorē: cui opponit obedientia qua regulat voluntatē suā scōm superioris arbitrium. Undecimus est libertas per quā homo delectat libere facere qō vult: cui opponitur vndecimus gradus humilitatis qui est q homo nō delectat facere ꝓpriaz voluntatē. Duodecimus est ꝓsuetudo peccandi que implicat dei contēptū: cui opponitur timor dei quo memor est omniū q p̄cepit deus. Ad laudē eius ⁊c.

De eminentia virtutis humilitatis: ⁊ qualiter hūiliare sit actus facilior: Sermo XX

On facias omnez

n similitudinē ⁊c. Ad maiorē autē euidentiā dictoꝫ graduū tā humilitatis q etiā superbie. Primo queri potest vtrū humilitas sit maxima vl potēt̄issima virtutū: p̄sertim cū dic Aug⁹. in li. de vera religiōe: q tota vita christi in terr̄ p hominē quē suscipere dignatus est disciplina morū fuit: ⁊ christus p̄cipue suā humilitatē proposuit imitādā dicens: Mat. xj. Discite a me ⁊c. Unde etiaz dicit abbas Effrem. Fili pre omnib⁹ humilitatē stude qō est omniū virtutū sublimius: vt ad pfectionis fastigiū possis cōscēdere: cūcte enī institutiones nō aliter nisi per humilitatē implent ⁊ multorū tēporū labores per su-

perbiã in nihilũ reputabunt. Vir humilis deo est similis ⁊ templo pectoris sui gestat eũ: superbus autẽ cũ deo sit odibilis diabolo est similis. hec ille. Ad hoc respondet sanctus Tho. secũda. 2ᵉ. q. clxj. Q̃ bonũ humane virtutis in ordine rationis consistit: que principaliter attendit respectu finis: ⁊ ideo virtutes theologice que finem vltimũ habent ꝓ obiecto sunt potissime. Secundario vero attendit ꝓut scõm rationẽ finis ordinant ea que sunt ad finem: ⁊ hec ordinatio consistit essentialiter in ipsa ratione ordinante: ꝓticipatiue vero in appetitu ꝓ rationẽ ordinato: quã quidẽ ordinationẽ vniuersaliter facit iusticia ꝑsertim legalis: humilitas autẽ facit hominẽ ordinationi bene subiectũ in vniuersali q̃tum ad omnia: quelibet vero alia virtus q̃tus ad aliquã materiã specialẽ. Et ideo post virtutes theologicas ⁊ virtutes intellectuales: que respiciunt ipsam rationẽ: ⁊ post iusticiã ꝑcipue legalẽ potior est ceteris humilitas. Ideo ꝯ christus ꝑ ceteris virtutibus humilitatẽ nobis cõmendauit: q: ꝑ eã maxime remouet impedimentũ humane salutis: que consistit in hoc q̃ quis ad celestia ⁊ spiritualia tendit: a quibus impedit dũ in terrenis magnificari studet. Hinc dñs vt decent impedimentum salutis auferret exteriorẽ celsitudinẽ cõtenendã ꝑ humilitatis exẽpla monstrauit. Et sic humilitas est quasi quedã dispositio ad libẽ accessũ hominis spiritualia ⁊ diuina bona. Sicut igitur perfectio potior ẽ dispositione: sic charitas ⁊ alie virtutes quibus homo directe mouet in deũ potiores sunt humilitate. Nihilominus tñ humilitas inꝯ omnes virtutes laude dignissima ꝑdicat: singularit dicente Bern. in epla quadã. Q̃ nulla splendidior gẽma in omni ꝑcipue ornatu summi pontificis q̃ humilitas: nempe si amittatur illa: virtutũ aggregatio nõ nisi ruina est. Et ad hoc possunt sex rationes assignari. Prima est: q: humilitas est vnicũ fundamentũ omniũ virtutũ: sine q̃ nullũ edificiũ spirituale potest erigi: de q̃ dicit Job cassi. li. xij. de spiritu superbie. Nullo modo poterit in anima nostra virtutum structura ꝓsurgere: nisi prius iactata fuerint vere humilitatis in corde nostro fundamenta: que firmissime collocata ꝑfectionis ⁊ charitatis culmẽ valeant sustinere. Sine qua etiã hũilitate nec purgatio peccatorũ: nec emendatio morũ: nec cõsumma-

tio virtutũ poterit cõprehẽdi. hec ille. Et Aug. de ver. do. Cogitas magnã fabricam construere celsitudinis: de fundamẽto prius cogita humilitatis: de quo etiã fundamento Tho. vbi supra lucidi declarat dicens: Q̃ sicut ordinata virtutũ cõgregatio ꝑ quãdã similitudinẽ edificationi cõparat: sic etiã id q̃ d̃ est principiũ in acq̃sitione virtutũ fundamento cõparat: quod primum in edificio iacit. Virtutes autẽ a deo vere infunduntur: primũ igit i acq̃sitione virtutũ accipi potest dupliciter. Uno modo ꝑ modũ remouentis ꝓhibẽs: ⁊ sic hũilitas primũ locũ tenet inꝯ q̃tũ superbiã expellit: cui deus resistit ⁊ ꝑbet hominẽ subditum ⁊ supra patulũ ad suscipiendũ influxũ diuine gratie: inꝯ q̃tũ euacuat inflationẽ superbie: q: dicit Jaco. iiij. Deus superbis resistit humilibus aũt dat gratiã: ⁊ scõm hoc humilitas dicit spũalis edificij fundamẽtum. Alio modo est aliq̃d primũ in virtutibus directe: per q̃ scz iam ad deũ accedit: primus aũt accessus ad deũ est fides: scõm illud ad Hebre. xj. Accedentem ad deũ oportet credere: ⁊ scõm hoc fides ponit fundamentũ nobiliori modo q̃ humilitas. Secunda ratio est: quia humilitas non solum est fundamentũ sed etiã radix virtutum sine qua radice omnis virtus arescit: Unde grego. xxvij. moꝛa. Quia enim origo omnium virtutũ humilitas est: illa i nobis virtus veraciter pullulat: que in radice propria id est in humilitate ꝑdurat: a qua nimirũ si abscidit arescit: q: viuificantẽ se in intimis humorem charitatis ꝑdit. Pro q̃ sciendũ scõm naturales q̃ os facit in animalis corpore: hoc facit radix i corpore arboris vel herbe: nã q̃ sibi ꝓueniẽs est attrahit de humore ⁊ attractũ ꝑ poros quasi ꝑ venas transmittit ad nutrimentũ plãte. Et licet vtriusq̃ arboris ⁊ plante radix est ꝑs despectior: tñ vtriusq̃ mater est ⁊ nutrix. Sic etiã humilitas ceteris virtutibus despectior mater est ⁊ nutrix omniũ virtutũ. Q̃ si q̃ris que sit radix ⁊ nutrix humilitatis Videt tho. vbi. s. Q̃ humilitas essentialit in appetitu cõsistit ꝯm q̃ aliq̃s refrenat ipetũ animi sui ne inordinate tendat in magna ꝑ regulã habet in cognitione vt scz aliq̃s nõ se existimet esse sup id q̃ d̃ ⁊ vtriusq̃ primum principiũ ⁊ radix est reuerẽtia quã q̃s interius habet ad deũ q̃ se totalit subiicit deo: ⁊ ꝓpter deũ etiã alios humiliando se subiicit. Et hec radix humilis subministrat humorẽ diuine gratie: q: humilib⁹ dat gratiã: Unde Aug⁹. dic. Si humilis ⁊ quiet⁹ nõ fueris non potes in te habere gratiã sctispũs: subministrat inꝯ q̃ succũ charitatis: q: scõm Aug⁹. Dũ mens humana humilitati innitit: ꝑfecto ipa in amore celestiũ inflammat: iducit enim i animam charitatẽ sicut seta filũ: Unde Aug⁹. Q̃to sumus a tumore superbie inanior ẽ tãto sumus dilectione pleniores. Tertia ratio est quia humilitas ẽ via q̃ ducit ad patriã per veritatis agnitionẽ ⁊ inhesionẽ. Vñ Bern. de gradib⁹ humilitatis. Ego sũ iuꝯ via veritas ⁊ vita. Utã dicit humilitatẽ q̃ ducit ad xitatẽ: altera labor: altera fructus laboris est: ⁊ hãc viã imitari docuit cũ dixit: Discite a me q: mitis sũ ⁊ humilis corde. Ait Aug⁹. sup Jobem. Excelsa est patria humilis est via: q̃ q̃ querit patriam q̃d recuset viã? ãbula igit ꝑ christi humilitatẽ vt venias ad ei⁹ eternitatẽ: vis capere dei celsitudinẽ pri⁹ cape ei⁹ humilitatẽ: altus est de⁹: si te eriges nõ tãges illum: si te humilias descẽdit ad te. ꝑ ille. Qualiter aũt hũilitas attingit xitatẽ: ostdit abbas Moyses in collatiõib⁹ patꝝ dicẽs: Vera discretio nõ nisi xa hũilitate acq̃rit: cuius hũilitat ꝑ erit ꝑma ꝑbatio. Si vniuersa nõ solũ q̃ agẽda sũt: ꝑ et q̃ cogitãt referuant senioꝝ examinatiõi: vt nihil q̃s suo iudicio credẽs illoꝝ ꝑ oia diffinitiõib⁹ acq̃rat: ⁊ q̃d bonũ vl malũ debeat iudicare eorũ traditiõe cognoscat. ꝑ ille. Ex q̃b⁹ ꝓcludit q̃ vera hũilitas ꝓfert exprimentalẽ discretionẽ xtutũ ⁊ vitioꝝ: q̃ nõ solũ residet in itellectu ꝑ et i affectu: q̃tũ ad seq̃lã oĩs boni ⁊ fugã oĩs mali. Quarta rõ est: q: hũilitas ẽ caput oĩm xtutũ. Dicẽ enim Aug. q̃ hũilitas ẽ caput oĩm xtutũ: ⁊ obtinet ꝑ matũ ⁊ ꝑncipatũ ceteraꝝ tãq̃ ipaꝝ ꝓfuatrix: in eo q̃ ipa ẽ pseuerãtie ꝓprie coaditrix. ꝑ ille. Caput enim ꝯm Isid. dictũ est ab acciplẽdo: eo q̃ oẽs sẽsus ⁊ nerui ide initium capiãt: ẽ enim caput nobili⁹ oĩb⁹ mẽbris: vtpote gubernaculũ toti⁹ corpis existens: influẽs illi pfectionẽ sue xtut ad pagẽdas suas sensibiles actiões: sic et hũilitas operib⁹ xtuosis ⁊ xtutib⁹ influit pfectionem deificate itẽtiõis: ac gustũ exprimẽtalẽ spiritual agnitiõis ⁊ ꝓsolatiõis: Unde dñs in euãge. Confiteor tibi dñe pat celi ⁊ t're: q̃a abscõdisti hec. haud dubiũ q̃n secreta expimẽta xitat a sapiẽtib⁹ ⁊ p: udẽtib⁹. i. superbis ⁊ reuelasti ea puul. i. hũilib⁹. Quinta rõ ẽ: q: hũilitas nos ꝑmo deo gratos efficit ⁊ mẽtẽ nraz ad celestia ꝓtẽplãda ac ꝑ amorẽ amplectẽda efficacit illumĩat ⁊ iflãmat: Vñ q̃tũ ad ꝑmũ dicẽ Aug. q̃ nihil nos ita gratos efficit deo sic hũilitas: ⁊ ideo respexit de⁹ hũilitatẽ ancille sue: Mã fm Bern. placuit q: xgo: ꝑ ꝓcepit q: hũilis: ⁊ iterũ audeo dicere Sine hũilitate nec mariexgi nitas placuissz. Q̃tũ xo ad scõz ⁊ ktiũ dicit Richard⁹ de scõ vic. Ipa nãq̃ hũilitas sola ẽ q̃ mẽtẽ diuĩo accẽdit lumĩe celesti q̃z iflãmat desiderio ⁊ amore. Q̃ si obijcis et mltos superbos illustratos ẽ lumine scientie dicẽte aplo. Scia iflat: charitas aũt edificat. Ad ꝑ rñdet Tho. scõa. 2ᵉ. q. clxij. exponẽs illõ Greg. xxij. moꝛa. Obstaculũ xitatis tumor mẽt ẽ: q: dũ iflat obnubilat Duplex inq̃t ẽ cognitio xitat. Una ẽ pure speculatiua: ⁊ hãc idirectẽ superbia ꝑpedit. s. cãz ꝑtrahẽdo: superb⁹ enim neq̃ deo suũ itellectũ ꝑbijcit vt ab eo xitat cognitiõez ꝑcipiat ꝯz illõ Mat. xj. Abscõdisti ꝑ a sa. ⁊ pru. i. sup̃bis q̃ sibi sapiẽtes ⁊ prudẽtes videt: ⁊ reuelasti ea puul. i. hũilib⁹: neq̃ et ab hoĩb⁹ addiscere dignãt: cũ tñ Eccli. vj. dicat: Si inclinaueris aurẽ tuã. s. hũilit audiẽdo accipies doctrinã: q̃ si post adeptã sciẽtiã vl sapiam q̃s superbiat: tũc de eo dicẽ Greg. xxvij. moꝛa. Sũma cura ꝓuidẽdũ ẽ ne accepta sapia cũ ignorãtie tenebras illumĩat: lumẽ hũilitat tollat ⁊ iã sapia eẽ neq̃at: q̃ ⁊ si xtute locutiõis fulgeat: elatiõis tñ velamẽ cor eloq̃nt obscurat. ꝑ ille. Alia xo cognitio xitat ẽ affectiua: ⁊ talẽ cognitionẽ xitat superbia directẽ ipedit: q: superb dũ delectãt in excellẽtia ꝓpria: xitat excellẽtiã fastidiũt. Hinc dicẽ Greg. xxiij. moꝛa. q̃ superb ⁊ secreta q̃dã itelligẽda ꝑcipiũt: ⁊ eorũ dulcedĩez expiri nõ ꝑnt: ⁊ si nouerit quõ sũt ignorãt quõ sapiũt. ꝑ ille: Ait ⁊ puer. xj. dr: Ubi hũilitas ibi sapia. Sexta rõ est: q: cũ hũilitate dulcorãt ⁊ ꝓdiunt ⁊ sapida reddũt oĩa genera virtutũ ⁊ opeꝝ virtuosoꝝ: Ait dicẽ Aug. li. iij. de claustro anime: Discite a me q: mitis sũ ⁊ hũilis corde: et inuenietis requiẽ animab⁹ vris: ecce mel hũilitatis cũ dulcedine mãsuetudinis: sic enim mel cõcordat in cõfectiõib⁹ medicie cũ omnibus diuersitatib⁹ speciez: sic ex hũilitatis dulcedine ꝓdiunt oĩa genera virtutũ. hec ille. Cũ igit humilitas est tã singularis gẽma virtutũ ad hanc salubriter acquirendã vnusquisq̃z tota sollicitudine intigilet: ꝑ ꝑtim cũ nõ sit act⁹ bomi facilior

q̃ hũiliare se: vtpote ad quẽ natura incli/
nat: sicut natura lapidis est descẽdere de/
orsum qñ nõ tenet ab aliquo. homo enim
ꝗtum ad vtrãq; naturã. s. spiritualẽ ⁊ cor/
poralem ad humilitatẽ inclinat: q: anima
tenet infimũ locum ⁊ gradũ inter spũales
substãtias: inter quas natura diuina est su
prema: natura angelica est media: ⁊ huma
na est vltima. ⁊ corpus ex elemẽto terre for
matũ est qõ est elementũ infimũ: ĩmo de li/
mo terre: vt nunq̃ psumat sapere nisi infi/
ma: id est hũilia. nã qui sunt nõ alta sa/
pere sed hũilibus cõsentire: inuenj/
ent resistentiã. Non enĩ resistit humilis: q:
humiles inter se faciẽt discõuenientiã: nec
sũpbus: q: cum humili habet qõ querit. s.
sup alios apparere. Insup quinq; sunt q̃
nos ad humiliationẽ inducũt. Primũ est
pfitiendi tarditas: q: multi infra. xxx. an/
nos vix se pfecisse pcipiũt: sicut filij israel
in spacio. xl. annoꝝ vix q̃nq; dietas in de/
serto pfecerũt: in vltimo anno viciniores
existẽtes terre egypti q̃ terre pmissionis.
Secũdo deficiẽdi pnitas: cũ ad sibilũ ve/
ri plerũq; recidiuare dinoscunt: fragile ẽ
vitrum qõ casu frangit: fragilior tela ara/
nee que flatu rumpit: sed homo fragilissi/
mus est qui solo visu interimit. Tertiũ est
casus assiduitas: q: septies in die cadit iu/
stus ⁊ resurgit: vt dicit Prouerb. xxiiij.
Quartũ resurgẽdi difficultas tam a mor/
tali q̃ a veniali. Quintũ status nostri du/
bietas: q: dicit Eccl's. ix. Nescit hõ vtrum
amore an odio dignꝰ sit. q̃ si amore dignꝰ
fuerit: nescit vtrũ manebit. igit semp hũ/
liet animã vt inueniat gratiã. Ad lau. dei.

De signis exteriorib⁹ humilitatis ⁊ supbie vt cõmuniter foris indicãt cordis appetitũ: Ser. XXI

On facies omnẽ si
n militudinẽ ⁊c. Exod. xx. Also vt
cũq; de humilitate in generali:
tam in speciali de illius gradibus psequẽ
dum. Pro quo sciendũ: q̃ hũilitas tri/
plex distinguit. Quedã est ĩ exteriori ostẽ
sione: quedam in intellectuali cognitione:
quedã etiã in interiori affectiõe: ⁊ ad hec
tria reducunt. xij. gradus humilitat⁹: ex/
cepto q̃ duodecimꝰ gradus. s. timere deũ
⁊ illi subijci ad ipsam radicẽ hũilitatis ve/
re magis ptinere videat: vt tactũ est ĩ ser/
mone pcedenti: ecõtra xo supbia colit in
exteriori ostẽsione: in pria reputatiõe: ⁊ ĩ
interiori affectiõe put in psecutione clari⁹
patebit. Primo igit videndo de exteri/
ori ostẽsione hũilitatis queri põt: vtrũ in
exteriorib⁹ actibus potest esse humilitas:
psertim cum hũilitas ab intimis sumit ex/
ordiũ ⁊ radicẽ sicut ⁊ cetere virtutes: nec
est aliqua vera virtus nisi radicata fuerit
in affectu cordis. Ad hoc rñdet Tho. scõa
2ᵉ. q. clxv. q̃ hũilitas essentialiter cõsistit
in appetitu: fm q̃ aliquis reseruat impetũ
animi sui ne inordinate tendat in magna:
sed regulã habet ĩ cognitiõe vt se nõ existi/
met esse supra id qõ est. Ex interiori tamẽ
dispositiõe hũilitatis pcedunt signa que/
dam exterioza in verbis factis ⁊ gestibus:
quib⁹ id qõ ĩterius latet manifestat: sicut
⁊ ĩ ceteris virtutib⁹ accidit. Nã ex visu co/
gnoscit vir ⁊ ab occursu faciei sensatus vt
dicit Eccl. xix. Et ideo in dictis. xij. gradi
bus hũilitatis ponit aliquid quod ptinet
ad eius radicẽ. s. q̃ hõ deũ timeat ⁊ memo/
rit omniũ q̃ pcepit. Ponunt etiã aliq̃ pti/
nẽtia ad refrenationẽ appetit⁹: ne in excel/
lentiã pria inordinate tendat. Ponunt
inq̃ aliqua ptinẽtia ad estimatiõez homis
cognoscentis suũ defectũ. Ponũt deniq;
quedã ptinẽtia ad exterioza signa hũilita/
tis latẽtis: ⁊ hec signa qñq; sũt vera: qñq;
falsa ⁊ ficta. Pro quo sciendũ fm Tho.
vbi s̃. q̃ hõ ad hũilitatẽ duplicit puenire
põt. Primo quidẽ ⁊ pncipaliter p donum
diuine gratie: ⁊ sic ab interioribus sumit
exordium: ita q̃ ab interiore dispositione
hũilitatis pcedunt exterioza signa humi/
liationis: ⁊ tũc semper sunt vera: quia hu/
militas fm q̃ virtus est: importat quãdã
laudabilẽ delectionẽ ad ima: que delectio
consistit pncipaliter in interiori electione
mẽtis: secũdario xo in exteriorib⁹ signis.
Secũdo xo ad humilitatẽ puenire potest
dispositiue p humanũ studiũ: p qõ homo
prius exterioza cohibet: ⁊ postea pertingit
ad extirpandũ interiorem radicem super/
bie. Dicit enĩ Bern. in epistola quadam q̃
humiliatio est via ad humilitatẽ: sicut pa/
tientia ad pacẽ: sicut lectio ad scientiã: si q̃
virtutẽ appetis hũilitatis viã nõ refugias
hũiliationis: hec ille. Sed hec exterior hu
miliatio nõ semp est vera: q: fieri põt ꝗtu/
or modis. Primo nãq; quis imis inheret
inuite: puta cum alio deijcit: ⁊ tunc humi/
litas nõ est virtus sed pena: de qua dicit ĩ
pd̃. Hũiliauerũt in cõpedib⁹ pedes eiꝰ nisi

taliter humiliatꝰ de necessitate faceret vir
tutẽ p dei amore priã applicãs volũtatẽ
sic christus in cuiꝰ psona dr in pd̃. Impro/
periũ expectabit cor meũ ⁊ miseriã. Secũ/
do vero q̃s imis inheret ficte. s. non mente
s̃ solũ fm signa exterioza: ⁊ talis humilia/
tio nõ ẽ virtꝰ sed vitiũ: dr enĩ Eccl. xix. Est
q̃ nequit se hũiliat. s. tm̃ exteriꝰ ⁊ nõ interi
us: vbi pncipalit residet hũilitas: ⁊ iterio
ra eius. i. intẽtio ⁊ desideriũ plena sũt do/
lo: scz simulata neq̃tia ⁊ hypocrisi. Contra
quos dicit Hiero. in epla ad celantiã: hũi/
litatẽ seq̃re: nõ q̃ ostẽdit q̃ simlat gestu
corpis: aut ficta voce xbo: s̃ q̃ puro cor/
dis affectu exp̃mit: aliud enĩ est virtutem
habere: aliud virtutis similitudinẽ: multo
illa deformior est supbia: q̃ sub q̃busdã si/
gnis humilitatis latet: nescio enĩ quõ tur/
pior sunt vitia: cũ virtutũ spẽ celant. hec
ille. Tertio pinde q̃s imis ĩheret stolide:
sicut cũ honorẽ suũ nõ intelliges: cõparat
se iumẽtis insipiẽtibus ⁊ simil efficit illis
se subijciendo peccatis ⁊ reb⁹ vilibus: sic
multi nihilipendũt priã ĩfamiã vt sequã/
tur priã cõcupiscẽtiã se p hoc excusare co
nãtes: q̃ amore despectiõis ⁊ humiliatio/
nis hec equanimit tolerãt. Cõtra q̃s dr in
decre. xj. q. iij. c. Nõ sunt audiẽdi siue viri
seu siue femie: q̃ cũ rep̃hendunt in aliqua
negligẽtia: pter quã fit vt in malã veni/
ant suspitionẽ: vnde vitã suã lõge abeẽ sci
ant: dicũt coã deo sibi sufficere ⁊ sciẽtiam
suã estimationẽ hominũ: nõ solũ impudẽ/
ter verũ etiã crudelit ptẽnẽtes: cũ occidãt
alas alioꝝ siue blasphemãtiũ viã dei: q̃b⁹
fm suã suspitionẽ q̃si turpis q̃ casta est di/
splicet vita sctõꝝ: vl excusatiõe imitãtium
nõ qõ videt s̃ qõ putãt ⁊ infra: nobis enĩ
necessaria est vita nr̃a alijs fama nr̃a. hec
ille. Quarto deniq; q̃s imis inheret vera/
citer ⁊ meritorie: nõ solũ exteriori ostẽsiõe
s̃ etiã corde: ⁊ de his psequẽdũ est in psen
ti sermõe. Pro q̃ sciẽdũ q̃ hec humilia/
tio exterior duplicit ostẽdi põt. s. in opere ⁊
locutiõe. In opere igit triplicit ostẽditur.
Primo extollẽtiã oculoꝝ rep̃mẽdo: quia
fm p̃dictũ prim⁹ gradus hũilitatis ẽ cor
de ⁊ corpe semp humilitatẽ ostẽdere: defi/
xis in terrã aspectib⁹: q: fm Tho. vbi. s̃.
Extollẽtia oculoꝝ est quoddã signũ sup/
bie: in q̃tũ excludit reuerentiã ⁊ timorem.
Cõsueuerũt enĩ timẽtes ⁊ verecũdãtes ma
xime oculos deprimere: quasi nõ audẽtes
se alijs cõparare: Unde in pd̃. Dñe non est
exaltatũ cor meum ⁊c. p totũ. Et eccl. xxiij.
orat sapiẽs. Extollentiaz oculoꝝ meorum
ne detur mihi. Ecõtra vero fm Greg. xxx
iiij. moral. Supbia cũ exteriꝰ vsq; ad cor/
pus extẽdit: prius p oculos indicat: ⁊ hic
ẽ primꝰ gradus supbie q̃ dicit a be. Ber.
curiositas: de qua dicit li. de gradib⁹ hu/
militatis. Vir puersus annuit oculo: terit
pede: digito loq̃tur: ⁊ ex ĩsolẽti corpis mo/
tu recẽs aĩe morb⁹ deph̃endit. Qdiu mẽs
a sui circũspectiõe torpescit incuria sui cu/
riosã in alios facit: q: enĩ seipsam ignorat
foras mittit vt hedos pascat: hedos q̃ppe
q̃ peccatũ significant recte oculos aureq;
appellauerĩ: qm̃ sicut mors p peccatũ in or
be: sic p has intrat fenestras ad mentẽ. In
his ergo pascẽdis se occupat curiosus nu
scire nõ curat qualẽ se reliquerit int⁹. hec
ille. Dicit enĩ Greg. ome. xxxvj. Sup illud
iuga boũ emi quinq;. Graue curiositat vi/
tiũ est q̃ dũ cuiuslibet mentẽ ad inuestigã/
dũ vitã primi exterius ducit: semp ei inti
ma sua abscõdit: vt aliena scies se nescies:
sic ⁊ curiosi animꝰ q̃to peritꝰ fuerit alieni
meriti: tãto fiat ignarꝰ sui. hec ille. Et po/
nit Bern. vbi. s̃. tria curiositatis exẽpla.
Primo de dina filia Jacob. q̃ dũ ad pascẽ
dos hedos egreditur vt videret mulieres
alienigenas ipa patri ⁊ sua sibi virginitas
rapit. Secũdo de eua q̃ in paradiso posita
lignũ vetidũ curiosius inspexit. Cui Ber.
q̃d tuã mortẽ tã intẽte intueris? q̃d illo tã
crebro lumia vagãtia iacis? q̃d spectare li
bet qõ manducare nõ licet? Oculos inq;
tẽdo nõ manũ: nõ ẽ interdictũ ne videã s̃
ne comedã. Ad qõ apls. j. Co. vj. Oia mi
hi licẽt s̃ nõ oia expediũt. Et si culpa nõ ẽ
culpe tm̃ iudiciũ est. Et si culpa nõ est: cul/
pe tm̃ occasio est: iudiciũ q̃dẽ cõmisse: ⁊ oc/
casio cõmittẽde. Tertio ponit de sathana
cui ait: In delicijs paradisi dei positus es
quid amplius querere debes? plenus er/
go sapientia ⁊ perfect⁹ decore altioza te ne
quesieris: ⁊ fortioza te ne scrutat⁹ fueris.
Sta in te ne cadas a te: si ambulas in ma/
gnis ⁊ ĩ mirabilib⁹ sup te. Sed q̃d interim
ex obliquo intẽdis ad aquilonẽ? Quid te
tua miser curiositas ducit: vt p̃sumptione
singulari: nõ dubites ciuib⁹ scandalũ: in/
iuriã regi facere dicẽs: Ponã sedẽ meã ad
aquilonez ⁊ similis ero altissimo. Et infra
velim tã curiosius o curiose intẽtionẽ tue
curiositatis inquirere: ponã inquis sedes
meã ad aquilonẽ: nec hunc aquilonẽ cor/

porale: nec sedē hanc cū sis spūs intelligo materialē: puto aūt p aquilonē reprobandos homīes fuisse designatos: p sedē potestatē ī illos quos vtiq; in p̄sentia dei q̄to ei vicinior tāto ceterī pspicatior p̄uidēt: nullo dē sapientie radio chorusc̄ātes: nullo spūs amore feruētes velut vacuū reperis locū. Affectasti sup illos dominiū q̄s quadā astutie tue claritate pfundēs malicie tue estib⁹ inflāmares: vt quō altissim⁹ sua sapiētia ac bonitate omnib⁹ filijs obediētie p̄erat: ita ⁊ tu sup omnes filios superbie rex ꝓstitut⁹: tua eos astuta malicia regeres p qō altissimo similis esses: ſ̄ miror cū in p̄sentia dei tuū p̄uideris p̄ncipatum cur nō in eadē p̄uidisti p̄cipitiū? Nā si p̄uidisti q̄ insania fuit: vt cū tāta miseria cuperes p̄ncipatū: malēs misere p̄esse q̄ feliciē subesse? Sed credibilius est q̄ nō p̄uidisti aut q̄ dei bonitatē attēdēs dixisti in corde tuo nō req̄ret: ꝓpter qō o Ipie deū irritasti: aut q̄ viso principatu statim in oculo superbie trabes excreuit q̄ interposita trabē videre nō potuit. B ille sp̄sim inē alia. Sic Joseph cū suā p̄uidissī exaltatiōēz nō p̄sciuit sui vēdicatōēz: q̄uis por ect vēdicatio q̄ exaltatio: ē ēt detestāda curiositas q̄ defect⁹ alioꝝ diligentius indagare: vt alioꝝ ip̄erfectiōe ſm suā extimationē agnita liquās in primoꝝ ꝓsciētia culicē: ⁊ in sua camelū deglutiēs: temerario eos iudicio ꝓtēnat: ac in secreto mētis impudēter se p̄ferat: qō est extremū malū: dic enī Chrys. Nec facile repies quēq̄: nec patremfamilias: nec claustralē exptē huius erroris. Sunt enīz he diabolice tēptationis insidie. Nā q̄ seuere discutit aliena nunq̄ p̄rioꝝ reatuum veniā merebit. hec ille. Secundo vero ostendit humilitas: ineptā leticiā ⁊ inordinatū risū cōprimēdo: sicut supbia demōstrat eadē frequētādo. Cuius ratio est: q̄ semp humiles ea ꝓsiderant in q̄bus ab aliis deficiūt. Hinc dr ecci. vij. Cor sapientiū vbi tristitia est. Supbi aūt ea dūtaxat considerant in q̄bus alios p̄cellūt: ⁊ ideo subditur ibidē: Cor aūt stultorum vbi leticia: Unde dicit Bern. vbi. s., p̄riū ⁊ est superbo ꝝ leta semp appetere ⁊ tristia deuitare. Et ideo ex illā p̄te q̄ sua sibi vilitas ⁊ alienā excellētia monstrat: restringit curiositatē: vt totū se trāsferat in cōtrariā p̄tē: q̄tenus in quo ipse videtur p̄cellere curiosius notet in quo alī p̄cellit: semp dissimulet vt dū deuitat q̄ triste putat leticia ꝓtinuetur: ⁊ infrā. Illū q̄ eiusmodi ē raro aut nūq̄ gementē audies: lachrymantē videbis putes si attēdas aut sui oblitū aut ablatū a culpis. In signis securitas: in frōte hilaritas: vanitas apparet in incessu: p̄nus ad iocū. facilis ad risum. hec ille inē alia.

Tertio ostendit omnē singularitatē fugiendo: in vestib⁹: gestib⁹ ⁊ exercitijs vel operib⁹: sicut ecōtra supbus eadē sectādo vt ceteris excellētior vl etiā sanctior appareat: nō religionis amore ſ̄ ostētatione: ⁊ p̄ōt dici nouitatuz p̄sumptio q̄ pontē filia inanis glie: vt videbitur infra: ⁊ hoc ideo scōm Tho. scōa. 2ᵉ. q. cxxxij. q: finis inanis glie est manifestatio p̄rie excellentie: qō aliqū fit p facta exteriora que sūt vera habentia aliquā admirationē: tūc dicitur nouitatū p̄sūptio q̄o homīes solēt magis admirari q̄ imitari. Si vero fit p opera ficta vel falsa tūc dicit hypocrisis: ⁊ vtrūq; vitiū est abominabile corā deo. In verbis denīq; duobus modis ostēdit humilitas. Primo tp̄s loquēdi nō p̄ueniēdo: vt. s. taciturnitatē vsq; ad interrogationē conseruet: p̄cipue si adolescētior fuerit. Unde ecclesiasti. xxxij. Adolescens loquere in causa tua vix cū neceste fuerit: si bis interrogatus fueris habeat caput respōsū suum. Econtra vero supbus est p̄ceps in loquendo. Dic enī Bern. vbi. s. q̄ iuēta occasione loquēdi: aut loquit aut rūpet: plenus est enī cū belū sermonib⁹ ⁊ coartat eū spiritus vteri sui: p̄uenit interrogantē: nō q̄renti rndet: ipe q̄rit: ipe soluit: ⁊ ꝛba colloquutiōis impfecta p̄scidit: de singulis virtutib⁹ plenissime ſ̄ vanissime disputat: vt tu si audieris dicas: q̄ ex habūdantia cordis os loquit: si ad lubrica sermo conuertitur ī his q̄to assuetior tāto loquatior inuenitur. hec ille. Secūdo vero modū loqndi nō excedēdo ſ̄ per iactātiā (de qua videbitur infra) vel etiā p multiloquiuz. Dicit enī abbas Jobes montis sinai. Multiloquiū ē vane glorie cathedra: p quā seipsas manifestare ac pōpatice p̄alare naturam habet: Unde Bern. vbi. s. Dū supbus q̄sdā suspicit supiores: quosdā despicit inferiores ⁊ in alijs quidē videt qō inuidet: in alijs qō irridet: ide fit vt p mobilitate animi sui: modo p superbiaz ad alta se erigit: modo per inuidiā in ima demergat: nūc p inuidiā nequit tabescit: nunc p excellētia puerilter hilarescit: nōnunq̄ in altero vanus in vtroꝝ supbus existit: ⁊ has animi

vicissitudīes: nunc pauca ⁊ mordacia: nūc multa ⁊ inania: nunc risu nūc luctu plena: semp vero irrationabilia indicant verba: hec ille inē alia. Ad laudē dei.

De intellectuali p̄rie vilitatis agnitione: ⁊ qualiter ad illā peruenire q̄s valeat: Ser. XXII

On facies omnez

similitudinē ⁊c. Exod. xx. Expediti de primo scz de exteriori humilitatis ostensiōe: tā secundū p̄sequamur scz de intellectuali cognitione vilitatis.

B Ad cuius euidentiā primo queri potest vtrū homo ſm interiorē actū anime se per humilitatē omnibus subijcere debeat: p̄rtim cū dicat Aug⁹. in libro de natura et gratia. Humilitas collocanda est in parte veritatis nō in parte falsitat⁹. Et item Augusti. sup Jobannē. Cū humilitatis causa mentiris: si nō eras peccator anteqū mentireris: mentiēdo efficeris qō vitaras: veritas in te nō est nisi ita te dixeris peccatorē vt te eē cognoscas. Ad hoc respōdet Tho. scōa. 2ᵉ. q. clxj. q̄ in homine duo ꝓsiderari possunt: scz id qō est dei: ⁊ id quod est hominis: hominis autē est quicq̄d ptinet ad defectū: dei vero quicq̄d ptinet ad salutez ⁊ pfectiōz: ſ̄z illō Ozee. xiij. Perditio tua ex te israel: tātūmodo in me auxiliū tuuz: humilitas ergo sicut supradictuz est: p̄rie respicit reuerentiā: qua homo deo subijcitur: ⁊ ex cōsequēti q̄ subijcitur p̄rimo p̄ deū: qua propter nō solū reuereri debem⁹ deū in seipo sed etiā id qō est eius reuereri debemus in quolibet p̄rimo: licet non eodem modo reuerētie quo reueremur deū: Et ideo quilibet homo debet illud qō ē suum in seipo subijcere ei quod ē dei ī alio: vnde tali modo potest quis subijcere omnibus p̄rimis p̄pter deū. iuxta illud. j. pe. ij. Subiecti estote omni humane creature p̄pter deū: nec per hoc falsitatē incurrim⁹ si p̄referamus id quod est dei in p̄rimo: ei quod est p̄riū in nobis: q: sup illud philipen. j. Superiores inuicē arbitrātes. Dic. glo. Non hoc debem⁹ estimare vt nos estimare fingamus: sed vere estimemus posse esse aliquod occultū in alio quo nobis superior sit: etiā si bonū nostrū quo videmur illo superiores esse non sit occultū: pōt etiam aliq̄d boni reputare esse in p̄rio quod ipse non habet: vel aliq̄d mali in se esse q̄ in alio non est: ex quo potest ei se subijcere per humilitatē. Tria tamē sunt que non requirit hūilitas. Primo non requirit humilitas vt aliquis id quod est dei in seipso subijciat ei qō apparet esse dei in alio. Nā illi qui dona dei participant ea se habere cognosant: scōm illud. j. Corinth. ij. vt sciamus que a deo donata sunt nobis: ⁊ ideo absq; p̄reiudicio humilitatis possunt dona que ipsi acceperunt p̄referre donis dei que alijs apparent esse collata: sicut dicit apostolus ad Ephes. iij. Quod alijs generationib⁹ nō est agnitū filijs hominum sicut nūc reuelatū sctis aplis ⁊c. Secundo nō req̄rit humilitas q̄ aliq̄s id qō est suuz in seipso subijciat ei qō est hominis in p̄rimo. Alioq̄n oporteret q̄ q̄libet se reputaret magis peccatorē quolibet alio: cū tamē aplis absq; p̄iudicio hūilitatis dicat Gal. ij. Nos natura iudei sumus: ⁊ nō ex gētibus pctōres. Tertio multo minus req̄rit humilitas q̄ aliquis id quod est dei in se: subijciat ei qō est p̄rimi a seipso. Cui⁹ ratio est: quia hoc facere esset cōtra reuerentiā dei eo qō est dei in nobis ptinet ad salutē: id aūt qō est p̄rimi a seipso ptinet ad defectū. Esset inq̄ contra reuerentiā dei: vt bonū dei quod est in nobis submittere mus malo p̄rimi quod est ex seipso. Esset etiā in detrimentū illius cui se subijceret: qui ex hoc superbiret vl cōtēneret. Aug⁹. enī dicit in regula: ne dū nimiū seruat humilitas: regendi frāgat auctoritas. Ad maiorē tñ euidētiā sciēdū: q̄ vt dic Rich. de sancto victore. Differentia est inter humilitatē ⁊ humiliationē. Humilitas enī est virtus qua quisq; sibiipi vilescit interius corā oculis dei. Humiliatio vero est virtutis effectus quo quisq; seipsū abijcit exterius in oculis p̄rimi. Aliud enī est humilem esse: aliud est humiliter se habere: illō pertinet ad disciplinā mentis: istud ad disciplinā corporis: illō est humilitatis: istō est humiliationis. hec ille. Hec autē humilitas cognitionis tribus gradibus humilitatis perficitur. Primus est q̄ proprios defectus recognoscat et confiteatur: ⁊ est octauus gradus in ordine quē ponit beatus Benedictus: qui etiā gradus a perfectissimis viris diligētissime colit: ita vt se credāt nūq̄ p̄ficere: sed in omnib⁹ deficere se doleāt: de q̄b⁹ dic Rich. de sctō vic. O virū pfectū: sumaq; hūilitate fūdatū: q̄ sp pōt et

stinãdo pficere: ⁊ pficiẽdo festinare: ⁊ hãc sibi humilitatẽ suare vt semp pficiat: ⁊ tñ nec pfectiõis initia se habere credat. Sed obijci põt q̃ hũilitas tñ videt eẽ ĩpfectoꝝ ⁊ nõ pfectõꝝ: q: deo q̃ pfect⁹ ẽ nõ ꝓuẽit hũiliari: vtpote q̃ nlli subijci põt. Ad hoc rñdet Tho. vbi. s. q̃ aliq̃d dicit eẽ pfectũ duplicit. Uno modo simplicit in quo scz nullus defect⁹ ĩuenit: nec fm naturã nec p respectũ ad aliq̃d aliud: ⁊ sic solus de⁹ est pfectus: cui fm naturã diuinã nõ cõpetit humilitas ꝗ solũ fm naturã assumptã. Alio modo põt dici aliq̃d pfectũ fm quid: puta fm naturã suã vl scõm statũ vl tp̃s: ⁊ hoc modo homo virtuosus est pfectus: cui⁹ tñ pfectio in cõparatiõe ad deũ deficiẽs inuenit scõm illud Esa. xl. Omnes gẽtes quasi nõ sint: sic sunt coram eo. Et ite. lxiij. Facti sumus vt ĩmundi omnes nos quasi pãnus mẽstruate omnes iusticie nr̃e. Et sic respectu diuĩe pfectiõis omnis homo q̃tũcũq̃ pfectus impfect⁹ iudicat. Hinc abraam ꝓpriã ĩperfectiõez ꝓsideras ait: Heu. xviij. Loq̃r ad deũ meũ cuz sim puluis ⁊ cinis. De q̃ humilitate dicit Aug. Humilitas ẽ ex intuitu ꝓprie ꝓditiõis ⁊ sui cõditoris volũtaria mentis inclinatio. Qualit etiã bona q̃ agim⁹ cognoscere ⁊ nescire debemus ostẽdit Greg. in mor. dicẽs: Plerũq̃ enim si scimus bona q̃ agim⁹ ad elationem ducimur: nã si nescim⁹ minime seruam⁹. Quis enim audita virtutis ꝓscientia nõ q̃tulũcunq̃ ꝓsuphiat: aut q̃s rursus bonũ in se custodiat qõ ignorat. Sed ꝓtra vtraq̃z q̃d supẽ nisi vt recta q̃ agim⁹ sciẽdo nesciam⁹: vt b ⁊ recta estimem⁹ ⁊ minima: q̃tenus ad custodiã sui sic sentiat anim⁹ ꝓscientiã rectitudinis: vt in tumore nõ eleuet humilitas estimatiõis: ⁊ q̃uis hũilia de se sentiat animus iustoꝝ: ea tñ q̃ agũt quõ sint recta cõspiciũt: sed de eoꝝ rectitudine nõ p̃sumũt. Ille etiã deo verã exhibet ozõnẽ: q̃ seipm q: puluis sit humilit videt: q̃ nil virtutis sibi tribuit: q̃ bona q̃ agit de misericordia ꝓditoris cognoscit. hec ille. Sic igit q̃tũcunq̃ pfectus p humilitatẽ se deo subijcere debet ꝓsiderãdo diuinã excellẽtiã ⁊ p, priã insufficientiã: ex q̃b⁹ seqnt alia duo scz reuerẽtia ad deũ: ⁊ ꝓfidẽtia ad maiora nõ virtute ꝓpriã: q: talis ꝓfidẽtia ẽ hũilitati ꝓtraria sic p̃sumptio: ꝗ cõfidẽtia diuini auxilij ĩ maiora. iuxta illõ apli. Oia possũ ĩ eo q̃ me ꝓfortat de⁹. Unde Aug⁹. i li. de peni. sic ait: Aliud est pijcere se ante deũ: ⁊ aliud erigere se ꝓtra deũ: Qui ab deũ se pijcit ab illo erigit ⁊ exaltat: q̃ aduersus deũ se erigit ab illo pijcit. hec ille. Dicẽ etiam Cassi. sup ps. Magna ꝓtra diabolũ arma sunt in suis virib⁹ fiduciã nõ habere: sed deũ rogare q̃ possit aduersariũ oppprimere. hec ille. Cõtra hunc aũt humilitatis gradũ est octauus supbie grad⁹ q̃ est pcõrũ defensio: a quo gradu se dauid p̃seruari petijt dicẽs: Non declines cor meum in verba malitie ad excusa. ex. in pec. cũ hõibus operã iniq̃ ⁊c. Mirim ꝓ cũ hmõi peccatũ in spũmisctñ qõ dicit ĩpugnatio veritatis agnite attigisse videat agnitã veritatẽ ĩpugnãs: ĩmo agnitã malitiã defendẽs vt liberius peccet. Q: si rñdes ignorãtie tenebris obfuscatũ nõ sciẽter sed ignoranter subterfugere ad tales excusatiões in peccatis: ac p hoc coram deo magis excusabilẽ fore. Audi sup hoc ꝓsilij Ber. de gradib⁹ humilitatis: hypocrita inq̃t eijce trabẽ de oculo tuo vt videas: trabes in oculo grãdis ⁊ grossa in mente est supbia: q̃ quadaz sui corpulẽtia vana nõ sana: tumida nõ solida mentis oculũ obscurat: vitatẽ obumbrat: ita vt si tuã occupauerit mentẽ: iã te talẽ qualis es vl q̃lis esse potes nõ possis sentire: sed qualẽ te ames talẽ te putes esse vel speres fore: amor enim sicut nec odiuz veritatis iudiciũ nescit. Hinc legib⁹ hũanis statutũ est: specialis amicos causantium nõ debere admitti ad iudiciũ: q̃ vl fallunt vel fallunt amore suoꝝ: q̃ si culpam amici tuo iudicio amor illi aut minuit aut ꝓsus abscõdit: q̃to magis amor tui: tuuz ꝓtra te iudicium fallit. hec ille inter alia. B

Secũdus vero gradus est q̃ ad omnia indignũ ⁊ inutilẽ se ꝓfiteat ⁊ credat: ⁊ hoc ex ꝓsideratiõe ꝓpij defectus: ⁊ est septim⁹ in ordine graduũ humilitatis. Sed obijci põt q̃ hic gradus ad falsã opinionẽ ptinere videt: q̃ nulli virtuti põt cõpetere: sicut etiã gradus ĩmediate ponẽdus post istum sicut enim videt falsum: q̃ iustus vel penitens sit indignus vel inutilis ad omnia: sic etiã videt falsũ q̃ vilior sit omnib⁹. Ad hoc rñdet Tho. scõa. 2c. q. clxj. q̃ aliq̃s absq̃ falsitate potest se credere ⁊ etiaz ꝓnũciare omnibus viliorẽ scõm defect⁹ occultos q̃s in se cognoscit: ⁊ dona dei q̃ in alijs latẽt: Unde Aug. in li. de virgi. Existimare alios in occulto superiores quib⁹ estis in manifesto meliores. Similit absq̃ falsitate põt aliq̃s ꝓfiteri ⁊ credere ad omnia se inutilẽ ⁊ indignũ eẽ scõm ꝓprias vires: vt sufficientiã suã totã in deũ referat. iuxta illud. ij. Coꝝ. iij. Nõ q̃ simus sufficientes cogitare aliq̃d a nobis quasi ex nobis: ꝗ sufficientia nostra a deo est. Itẽ serui indigni ⁊ inutiles sum⁹: iuxꝝ illud Luc. xvij. Cum fecerittis oia q̃ precepta sunt vobis: dicite q: serui inutiles sum⁹: qõ debuim⁹ facere fecimus: que verba sic expõit Ambro. Nõ ergo te iactes si bene seruisti q̃ facere debuisti: obsecq̃tur sol: obtẽperat luna: seruiunt angeli: ⁊ nos q̃ nõ a nobis laudẽ exigam⁹. Beda vero sic exponit. Serui quidẽ: quia p̃cio empti ⁊ redempti: inutiles q: nr̃oruz bonoꝝ nõ indiget: vel q: nõ sunt cõdigne passiones huius seculi ad futurã gloriam Et subdit cõcludens: Hec ẽ ergo in omnibus fidei pfectio: si oia q̃ sunt p̃cepta ĩpleuerint ⁊ tamẽ impfectos se eẽ nouerit. Cõtra hunc aũt gradũ ponit septim⁹ gradus supbie q̃ est p̃sumptio q̃ quis sufficientem se reputat ad maiora: cuius indicia ponit Bern. de gradib⁹ humilitatis: dicẽs: q̃taliter p̃sumẽs in cõuentib⁹ p̃mus sedet: in cõsilijs prim⁹ rñdet. Nõ vocat⁹ accedit: nõ iussus se intromittit: reordinat ordinata: reficit facta: q̃d q̃d ipe nõ fecerit aut ordiãuerit nec recte factũ nec pulchre estimat ordinatũ iudicat iudicãtes: p̃iudicat iudicaturũ ⁊c. hec ille. Tertius deniq̃ gradus ẽ credere ⁊ ꝓnunciare se oibus eẽ viliorez vt quãtũ ad oia alios sibi p̃ferat: et ẽ sext⁹ in ordine graduũ humilitatis: de q̃ gradu dictũ est aliq̃d in gradu p̃cedenti. Notandũ est tamẽ q̃ qui hunc gradũ veracit q̃rit attingere vitã melioꝝ ⁊ nõ prauoꝝ frequentius debet subtiliter indagare. iuxta illud Greg. Nõ quibus iã estis superiores: sed quib⁹ adhuc estis inferiores aspicite: ⁊ subdit cãm: quia sicut incentiuũ est elationis respectus deterioꝝ: ita cautela humilitatis ẽ cõsideratio melioꝝ. hec ille. Uerũ tamẽ vt q̃s etiã pfectissim⁹ se maximũ peccatorem sine dissimulatione reputare valeat triplici respectu sese frequenti⁹ exercerat. Primũ respectũ dirigat ad indagãdũ sub cõpendio peccatoꝝ suoꝝ multitudinẽ ⁊ enormitatẽ: in sup diuine gratie recepte detestabilẽ ingratitudinẽ: q̃ tã indignissimus miserior diter a deo p̃uentus: facilime peccatis resistere potuisset. Nõ enim tñ apud deũ pensat opatum malũ sed etiam oportunitas peccandi: facilitas resistẽdi: gratia cõcomitãs: malicia inflãmãs ac similia. Secũdũ dirigat ad cognoscendũ se solũ modo gratia diuina: nõ ꝓpria resistentia p̃seruatũ: ne cũ multis ĩ maxima vitia ꝓlabereẽ: subtractis etiã earũdẽ occasionibus ⁊ oportunitatib⁹: diabolicis quoq̃ temptatiõibus: quibus plerique circũuenti miserabiliter ceciderũt: quas si forsan expertus fuisset ceteris omnib⁹ abominabilius cecidisset. Tertiũ dirigat ad cognoscẽdum liberalẽ munificentiã diuine gratie iam recepte: quã si peccator maxim⁹ recepisset: magis gratus extitisset: cautius cõseruasset ac fidelius affectũ mancipasset. Ex quibus oibus vilitatẽ ꝓpriã colligerdo se reputet omni reprobatione dignissimũ: omni prorsus gratia indignissimũ: vt ĩ se penitus desperans in deo solo cõfidat: hoc enim ꝓpriũ habet humilitas vera q̃ q̃tum in se deijcit: tñ in deũ spe firma subleuat: q̃tũ deficit desperatiõe sui: tantũ proficit confidentia dei. Et ꝓtra hunc gradũ ponit sextus gradus supbie qui dicit arrogantia p quã homo se alijs p̃fert: cuius originẽ tangit Greg. xxiiij. moral. dicẽs: q̃ reprobi si qñ in via dei veniunt: non ad melioꝝ vestigia intuenda: sed ad prauorũ exempla vertunt: neq̃ eoꝝ cõsiderãt vitã: q̃bus se humiliando postponãt: sed quib⁹ se supbiendo p̃ferant deteriores nanq̃ respiciũt quib⁹ meliores se eẽ gloriant: ⁊ id circo ꝓficere ad meliora nõ possunt: quia hoc sibi sufficere estimant q̃ pessimos antecedunt: hec ille. Ad laudem dei omni.

De interiori affectu humilitatis ac supbie: ⁊ qualiter quis eosdem consequitur: Sermo XXII

On facies omnem

n similitudinẽ ⁊c. Exod. xx. Premissis vt potuim⁹ de duob⁹ primis virtutẽ humilitatis cõcernentib⁹. Jã tertiũ ꝓsequimur. s. de interiori affectione humilitatis ⁊ vtilitatis: de qua dicit Bern. A

Q: vere humilis nõ vult humilis sed vilis reputari: verus inq̃t: humilis vl vult reputari nõ humilis p̃dicari: gaudet ꝏ cõtemptu sui ⁊ in hoc consistit virtus humilitatis eẽntialiter. Dicit enim Tho. scõa 2c. q. clxj. q̃ cognitio, ꝓpij defectus ptinet ad humilitatem sicut regula q̃dam directiua ipius appetitus: sed in ipo appetitu consistit humilitas essentialiter: q̃ potissime experitur: cum quis aduersa ⁊ obprobriosa

affectanter patitur: siue in factis siue ī verbis: q: sicut aut Grego. in registro. Nā grāde ē his nos esse humiles a quib⁹ honoramur: quia ⁊ hoc seculares quilibet faciūt: sed illis maxime humiles eē debem⁹ a q̄bus aliqua patimur. hec ille. Ad hāc humilitatē hortatur sapiēs. Eccl'.iij. dicens: Quanto magnus es humilia te in omnibus. i. fm gradū magnitudinis vel generis nobilitate vel scientie: subtilitate vl'honor' dignitate vl' vite scīrate erit grad⁹ humilitatis: nec dicit maior: q: oīs cōparatio maioritatis scrupulū habet suspitōis ⁊ cōtentiōis. Luc. xxij. Facta ē cōtentio inter eos quis eorꝰ videtur esse maior: humilia inquit te: vt humilitas sit volūtaria nō coacta: ⁊ ab aliquo intrinseco nō intrinseco. Et hoc in omnib⁹ tam tēporalib⁹ q̄ corporalibus ⁊ spūalib⁹ que habes: q: nihil boni habes qō a deo nō accepisti: ⁊ q̄tum in te est indignus accepisti. Sequit'. Et coā deo inuenies gratiam. Jaco. iiij. Deus superbis resistit: humilib⁹ aūt dat gratiam: ⁊ subdit cām motiuā humiliandi dicens: Quoniā magna ē potētia dei ⁊ ab humilibus honorat'. Nā. j. Pe. v. Humiliamini sub potenti manu dei vt vos ⁊c. Nam reuerentia bonitatis diuine ē causa cur oīs se debent humiliare: exemplo christi q̄ sum me se coā deo patre studuit humiliare: q̄ se vocat ostium ad ingressum regni. Job. x. Ego sū ostiū: qui eīm per ianuā paruam transire voluerit nisi ad ostij mensurā se inclinauerit: caput elidet ⁊ retrocadet: sic vt aut dīs: Nisi cōuersi fueritis ⁊ efficiamini sicut paruuli: nō intrabitis ī regnū celorū.

Ad maiorē autē euidentiā sciendū q̄ ꝑ humilitas affectionis trib⁹ gradib⁹ perficitur. Primus ē q̄ quis ꝓpriā volūtatem nō delectet' implere: ⁊ ē vndecim⁹ in ordine gradū humilitatis: nō inquā delectet' implere ꝓpriā volūtatē quā caro ⁊ sāguis suggerit: sz diuinā quā spūs ingerit: De q̄ volūtate dicit Bern. sup cantica sermone. xxj. Volūtas ē motus rōnalis sensui presidens ⁊ appetitui: habet sane quocūq̄ voluerit rōnem semp comitē: ⁊ quodāmodo pedissequā: nō q̄ semp ex rōne sed nunq̄ absq̄ rōne mouet': ita vt nulla facit per ipsam cōtra ipsam: hoc est per eius q̄si ministeriū cōtra eius cōsiliū siue iudiciū. Est eīm ratio data voluntati vt instruat. Ceterū oblatio ꝓprie volūtatis apud deum: tam excellentis virtutis ē q̄ quicūq̄ alia virtutum opera: ex ipa solū meritoria reddunt: eo sz q̄ fiunt vt diuine voluntati cōplaceant ⁊ obedientiā ostendant. Nam si quis etiam martyrium sustineret vel oīa sua pauperib⁹ erogaret: nisi hoc ꝓp̄ ad ī pletionē diuine voluntatis ordinaret: q̄ō recte ad obedientiā ptinet: meritoria neq̄ q̄ esse possent: sicut nec sine charitate fierent: que charitas sine obedētia eē nō potest: q: si vera amicicia facit idem velle et nolle: q̄tomag' ipa charitas fac' idē velle ⁊ nolle cū deo: ita vt suam voluntatē diuine volūtati ⁊ dispositioni per omnia taz ī volito q̄ in modo volendi libere subijciat: sic q̄ illius beneplacitū sit ei summū desideriū: tam in aduersis q̄ ī ꝓsperis: siue sint ꝓsecutiōes: cōfusiones: infirmitates: pericula vel similia: nihilq̄ sibi reseruat ſ̄ totum ordinationi diuine cōmittens: sedulis p̄cibus viscerosa quadam dulcedine replicans: Fiat voluntas tua ⁊c. ita q̄ tandem incorporatis pijs desiderijs: naturali quadā inclinatione p̄dominātē spū tot⁹ gratie ferri videat' infatigabiliter ad amplectendū id qō diuina ꝓuidentia disponente vel permittente circa se conspexit actitari. Sed ⁊tra hunc gradū humilitatis opponitur. xj. gradus superbie qui dicitur libertas peccādi: p quā sz quis delectat' libere facere qō vult potius fm appetitum p̄uatum q̄ fm iudiciū rōnis. De qua dic' Ber. de gradib⁹ humil'. q̄ post q̄ terribili dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur. experta voluptas libenter repetitur: repetita blandit': cōcupiscentia reuiuiscente sopitur ratio ligat cōsuetudo: trahit' miser in ꝓfundū malorꝰ: tradit' captiuus tirannis vitiorum: ita vt carnaliū voragine desideriorꝰ absorptus sue rōnis diuiniq̄ tīoris oblita: dicat insipiens in corde suo nō est deus. Jam indifferenter libitis ꝓ licit' vtit'. Jam ab illicitis cogitandis: patrandis: inuestigandis: animⁿ: manus: vel pedes nō ꝓhibetur: sed q̄quid in cor: in bucam: ad manū venerit: machinat': garrit ⁊ operatur. hec Bern. Secūdus vero gradus ē obedientia vt sz voluntatem suam quis regulet superiorīs arbitrio: in omni obedientia pro dei amore. Et est decimus in ordine graduum humilitatis. Hic enim gradus plenius attingitur: cū superiorīs voluntati se quis conformare nitit': nō solum verborū sed etiā nutuū illius diligēs obseruator ⁊ executor: effectus in nullo excusationes p̄tendens: nec difficultatē causans: nec inuoluntariū se ostentans: si etiā mitius suaue aliquādo quid iniungit': redolere videatur. Illud prudenter attēdēs qō ait Bern. de precep. ⁊ dispen. In obedendi ratione hec generalis regula teneatur: q̄ in difficilioribus agendis: obeditio gratior q̄ preuaricatio grauior iudicetur: ⁊ in facilioribus minusq̄ onerosis cōtemptus damnabilior q̄ act⁹ laudabilior estimetur. Nec sunt inobedientia subditorum discutienda merita vel demerita superiorꝰ: quia dicit apl's generaliter. Obedite prepositis vestris: non tantū bonis sed etiam discolis. Et Augu. sic obedientie modus tenendus est: vt bonis in malo nō cōsentias nec malis in bono cōtradicas: q̄ si bona sunt que iubent': debet tamen obedientia aliquid habere de suo: aliquādo vero nō. Unde Grego. xxxv. moral'. Sciendum ē q̄ obedientia aliquādo si de suo aliquid habet nulla ē: aliquādo vero si de suo aliquid nō habet: minima est. Nā cum hui⁹ mundi successus p̄cipit': cum locus superior impatur: is qui ad p̄cipienda hic obedit: obedientie sibi virtutes euacuat: si ad hoc etiā ex ꝓprio desiderio anhelat. Rursus cum mundi despectus p̄cipit': cū probra adipisci ⁊ ⁊tumelie iubent': nisi hoc ex semetipo anim⁹ appetat: obedētie sibi meritū minuit: quia ad ea que in hac vita despecta sūt: nolens inuit⁹ q̄ descendit: hec ille. Et exemplificat de moyse q̄tū ad ꝓspera qui rēnuit p̄ncipatū populi isrl: ⁊ d̄ paulo q̄tum ad aduersa: qui ꝓhibitus a fratribus ne hierusalē pergeret aduersa passurus: ꝓtinus rūdit: Nō solū alligari sed mori paratus sum in hierusalē ꝓ nōe iesu. Contra hunc aūt gradū ponit' decim⁹ gradus superbie: qui ē rebellio cōtra superiorēz qua quis subijci nō vult superiorīs sui imperio. Inobedientie morbus ex supbie tumore procedit: sicut sanies ex vulnere: h̄ morbo prim⁹ homo languit: qui bestijs terre prepositus fuit. Sed de his gratia breuitatis supsedeo. Tertius deniq̄ grad⁹ est ī ī duris asperis ⁊ obprobriosis ampleti patientiam nō solum patienter sed etiā affectanter: cum sz ad conformandū se dominice passioni: illusioni: reprobationi: et turpissime morti: aduersa queq̄ ⁊ obprobriosa desideranter adepta cōplectitur: nōdum habita querit celebrius inuitat dulcius cum illo qui dicebat. Improperiū expectauit cor meū ⁊ miseriam. Et hoc q̄dem experientia felicissima percipit: q̄ pro flua dulcedo locunditatis interne ex hoc p̄lio patientie frequentius effluit mentem feliciter inebrians: ⁊ corpus ad illatas penalitates velut insensibile reddens. Nā vt q̄s imitatorē se cōstituat christi dicētis: Discite a me q: mit' sū ⁊ humilis corde: duo sūt necessaria. Primū est vt quis se humilem exhibeat in ꝓpria cōuersatione. Secundo vt mitem se prebeat in alioꝰ despectione vl' psecutione. Qō vtrūq̄ dauid elegant' amplexatus est: de quo Grego. xxvij. moral'. dicit inter alia: Intueri libet quanta virtutum munera dauid perceperat: atq̄ in his omnibus q̄ fortis humilitati seruiebat. Quē enim nō extolleret oza leonum frangere: despectis prioribus fratribus elegit: reprobato rege ad regni gubernacula vngi: vno lapide goliaz sternere: ⁊ cetera que gessit: ⁊ tamen cum archā dei hierusalem reuocat: quasi oblitus se prelatum: omnibus admirtus populis ante archā saltat. Et infra. Quid de eius factis ab alijs sentiatur ignoro: ego plus dauid saltantē stupeo q̄ pugnantē: Pugnando quidem hostes subdidit: saltando seip̄m vicit. Quē michol cū humiliatum despiceret dicens: Q̄ gloriosus fuit hodie rex ⁊c. ꝓtinus audiuit. Ludam ante dominū ⁊ vilior fiam plusq̄ factus sum: eroq̄ humilis in oculis meis: quasi dicat: Vilescere coram hominibus appeto: quia mihi seruare coā deo ingenuitatē: per humilitatē quero: in quibus verbis geminū humilitatis indicium exprimit sz hominis exterioris cuz dicit: Ludam ⁊ vilior fiam ⁊c. ⁊ hominis interioris tam in cognitione q̄ etiam ī affectōe qua sz exterioza signa vilitatis ostendit. Hic subdit. Eroq̄ humilis ī oculis meis. Et hanc viam quicunq̄ recusat imitari: reuera christiani nominis honorare non est dignus insignirī: Dicit enim Beat⁹ Hier. inter alia. Cur graue sit pro dño sustinere oīa que aduenerint in hac vita: damna: derogatiōes: suspitiōes: detractiones: ⁊c. q̄ ille cū deus sit ⁊ dei filius: pro salute tua obprobria omnia: iniuriasq̄ sustinuit. Nā quomodo amare eum dicimur: si pro ipso nihil sustinere parati sumus: nihil enī nobis dignum pro eius amore irrogat': si sententie ipius memores sum⁹ qua dicit: Nō est discipulus super magistrū. Et si patrēfamilias beelzebub vocauerint: quanto magis domesticos eius: ergo q̄ ꝑ sustinere non vult: nec discipulum se approbat esse

nec filium nec seruũ: nec domesticũ. ꝗ ille. Cõtra hunc aũt gradũ humilitatis ponit nouẽ grad⁹ supbie q̃ ẽ simulata cõfessio: ꝙ quã aliq̃s nõ vult subire penam ꝑ peccatis q̃ simulate confitet. De qua dicit Bernũ. de gradibus humi. inter alia. Multo periculosior est fallax ac supba cõfessio: q̃ primax ⁊ obstinata peccatorꝫ defẽsio. Nonnulli enim cum de apertioribus arguant scientes si se defenderent q̃ sibi nõ crederetur: subtili⁹ inueniunt argumentũ defensiõis verba rũdentes dolose cõfessionis. Est ꝓpe (vt scriptũ ẽ) qui nequiter se humiliat: ⁊ interiora eius plena sunt dolo. Sequit. Vocẽ enim nõ cor penitentis assumunt: q̃ notã nõ culpã deleant: dũ ignorantiã manifeste transgressionis decore recõpensant publice ꝓfessionis. Gloriosa res humilitas q̃ ipa quoq̃ supbia palliare se appetit ne vilescat. Sed hec cito tergiuersatio a prelato deꝑhendit: si ad hanc supbã humilitatẽ nõ leuiter flectit: quo magis dissimulat culpã vel differat penã. Cũ enim veracit penitet laborẽ penitẽtie nõ abhorret: ꝗ ꝯ quid sibi ꝑ culpa quã odit iniungit tacita cõscia libent amplectit. In ipa quoq̃ obedientia duris ac ꝓtrarijs rebus aborris: quibuslibet irrogatis iniurijs sustinẽt nõ lacessit: vt in quarto gradu se stare idicet humilitatis. Cui⁹ vero simulata ꝓfessio ẽ vna vel leui ꝓtumelia aut exigua pena interrogat⁹: iã humilitãtẽ simulare: iã simulationẽ dissimulare non põt: murmurat: frendet: irascit: ⁊ in nouũ supbie gradũ corruisse ꝓbat: quãta putas tunc ꝓfusio sit in corde supbi cũ fraus decipit: pax amittit: laus minuit: nec culpa diluitur: tandẽ notat ab oibus: iudicat ab oibus eoq̃ vehemẽti⁹ oẽs indignant: q̃ falsũ cõspiciunt q̃ꝯ de eo pri⁹ opinabant. ꝗ ille.

De ornatu naturalis ꝓductiõis ⁊ humane ꝓuisionis qualiter sit licitus scõm statum ⁊ conditiones:

Sermo XXIIII

Onfacies omnem

n silitudinẽ q̃ ẽ in celo desuper ⁊c.

Exo. xx. Nic iã ordine debito: ꝑ sequẽdũ ẽ de lasciuo ⁊ supfluo ornatu: qui potissimũ cordis elationẽ rep̃sentat: dicẽte Bernũ. in apo. Vanũ cor vanitatis notiã ingerit corpori ⁊ exterior supfluitas interioris vanitatis indiciũ ẽ: mollia indumẽta animi mollicie indicãt: nõ tm̃ curaretur corpis cultus nisi pri⁹ neglecta fuisset mẽs inculta virtutib⁹. Ad cui⁹ euidẽtiaꝫ sciendũ q̃ dõs hoiem sine indumẽtis odidit p̃ oibus creaturis: nõ vt ex hoc eleuaretur in supbiã: sed vt ex hac miseria deꝑmeret ⁊ rõ ꝓpria sua industria in suo ingenio excitaret. Vñ dicit Hugo in didas. li. j. Qui vsum vestimentorꝫ prim⁹ aduẽit ꝓsiderauit q̃ singula queq̃ nascentiũ propria q̃dam habeant munimẽta quib⁹ natura sua ab incõmodis defendũt. Cortex ambit arborẽ: pẽna tegit volucrẽ: squama piscẽ operit: lana ouẽ induit: pilus iumenta ⁊ feras vestit: cõcha testitudinẽ excipit: ebur eleuantem tacula nõ timere facit: nec tm̃ sine cã factũ est: q̃ cum singula animantiũ sue nature arma habeant secum nata: solus hõ inermis nascit ⁊ nud⁹. Oportuit enim vt illis q̃ sibi prouidere nesciũt: natura cõsuleret: homini aũt ex hoc etiã maior experiendi occasio p̃staret: cũ illa q̃ ceter naturaliter data sũt ꝓpria rõne sibi inueniret. Multo enim magis euitet nunc ratio hominis: hec eadem inuenietdo q̃ habendo clarui⁹ssset: nec sine cã puerbiũ sonat q̃ ingeniosa fames omis excudit artes. Sed vt ait Bern. sup. Missus est: q̃d de habitu dicã: in quo iam nõ calor sed color requit: magisq̃ cultui vestiũ q̃ virtutũ insistitur.

Hic primo q̃ri põt: vtrũ licit ũ sit vti ornatu corporis: p̃sertim cũ dicat Greg. i ome. Si cult⁹ p̃ciosarũ vestiũ culpa nõ ẽt: neq̃ q̃ sermo dei tã vigilanter exp̃meret q̃ diues qui torquet apud inferos: bisso ⁊ purpura indut⁹ fuisset. Ad hoc dicendũ q̃ duplex ẽ ornatus. s. naturalis ꝓductionis ⁊ humane ꝓuisionis. Quãtũ igit ad p̃mum dicit Alex. de hales in. iiij. parte sum. q̃ se fardantes ⁊ crines adulterinos vsurpantes: adeo peccant q̃ sacra cõmunione reddunturindigni: Primo nãq̃ peccãt ĩ deũ q̃ tales picture fiunt in cõtumeliã summi artificis ⁊ in ꝓuocationẽ indignationis eius. Scõd peccãt in ꝓximũ: q̃ ibi ẽ fictio ⁊ mendaciũ perniciosũ: inducẽs errorẽ ex certa scia. Tertio peccant in se q̃ faciunt iniuriam ꝓprie nature. Unde Cypianus dicit q̃ tolerabiliora ꝓpe modũ in adulterio crimina sunt. Ibi enim pudicicia: hic natura adulterat: quo contra refert Valerius maximus de quodam adolescente: q̃ cũ esset nimie pulchritudinis: ⁊ plurimaꝫ illustriũ feminaꝫ sollicitaret oculos: ⁊ ex ꝗ viris ⁊ parentib⁹ eaꝫ suspectũ se sentiret: oris decorem vulneribus cõfodit: q̃n irritamentũ aliene libidinis esse noluit. Unõ cõcludit Alex. de hal. q̃ tales siue solute siue cõiugate fuerint mortaliter peccant: licet secus sit de ornatu hũane prouisionis: ⁊ huius rõ ẽ: q̃ habitus naturalis ꝓductionis dati sunt a natura ⁊ nõ ab humana ꝓuidentia: ⁊ iõ quando quis illis alit vtit q̃ eo modo quo sunt accomodati a natura ⁊ ab opifice nature ꝓcessi: tunc adulterine fiunt vsurpatiões q̃ nullo mõ sunt licite. De hac tamẽ questione plenius vide ĩ sermone decol. Job. bap. Quãtũ vero ad secũdũ ornatũ scz humane ꝓuisionis: dicit Hasp. de calõ. extra q̃ cle. vl vo. in. c. q̃ consuluit. q̃ vsus vestiũ nõ est ꝓhibitus ꝗ abusus vt iactantia ⁊ voluptas eaꝫ. Sic enim in victu nõ refert: quis scz an sit rustic⁹ vel nobilis: q̃ scz capones vl carnes bouinas vel quãtũ comedet scz fm cõuententiã nature: dũmodo nõ gulose vel ex ingluuia: vt patet. xj. di. c. quisquis: vbi sequit. In omnibus enim talibus nõ vsus reruz sed in libido in culpa est. Quicquid igit locis: psonis: tẽporibus ꝓueniat: diligenter attẽdendũ ẽ ne temere flagicia reprehendam⁹ fieri enim potest vt sine aliquo vitio cupidinis ⁊ voracitatis p̃ciosissimo cibo sapiẽt vtat: insipiens aũt fetidissima gule flãma in vilissimũ olus inardescat. Et. c. delitie. Sic etiã de vestibus intelligendũ ẽ: vt ptz xxj. q. iiij. c. j. p̃cipue in glo. super illud omnis iactantia. Unde posset quis vti pãno grossissimo voluptuose: sicut alius pann⁹ scarletico vel serico: ⁊ per ꝓsequẽs ex tali voluptati vana gloria vel cõplacentia peccaret: sicut Esau peccauit ex ferculo lenticule: gulose ⁊ ingluuiose comedendo: cum tamẽ potius erat cibus iumẽtorꝫ q̃ hominum. Hinc dicit. xlj. di. c. delicie quelibet si absq̃ desiderio p̃cipiant nõ officiunt: et viles cibi appetenter accepti: impediũt ꝑfectum abstinentie: ⁊. c. quisquis: subdit. Nam in huiusmodi rebus nõ ex eaꝫ reruz natura quibus vtimur: sed ex cã vtendi ⁊ modo appetendi: vel ꝓbandũ ẽ vel improbandũ q̃ꝯ facilius. Et idẽ intelligendũ ẽ de vestib⁹. c. ti. c. cleric⁹. ℣. sicut ergo ĩ cibis mores eoꝫ cũ quib⁹ viuim⁹ obseruare monemur: sic ⁊ in indumentis intelligenduz est. Verũtamẽ nulli viro licet portare vestes deauratas: nisi cui ab imperatore concessũ ẽ: vt ptz. C. de vestib⁹. l. nemo. ⁊ ex de vi. ⁊ hone. cle. c. clerici. in glo. Denicq̃ concludit Tho. scõa 2ᵃ. q. clxix. q̃ in reb⁹ exterioribus quib⁹ quis vtit nõ ẽ vitiũ: sed vitium ẽ ex pte hominis q̃ talib⁹ vtit immoderate: q̃ scz ĩmoderantia põt esse duplex. Uno modo ꝑ cõparationẽ ad cõsuetudinẽ hoim cũ quib⁹ viuit: vnde dicit Augu. in iiij. ꝓfes. q̃ ꝓtra mores hoim̃ sunt flagicia ꝑ morũ diuersitate vitanda: ⁊ pactũ inter se ciuitatis vel gentis cõsuetudine vel lege firmatũ: nulla ciuis aut pegrini libidẽ violet: turpis est enim omnis pars suo vniuerso nõ ꝓgruẽs: vnde sicut ornat⁹ ⁊ cult⁹ exterior variat fm diuersitatẽ tẽporum et locorꝫ: sic etiam debet quis se ꝓformare cõsuetudini illius temporis ⁊ loci: vbi saltez dispar cultus vel ornatus scandalũ generaret. Sic dicẽ Aug⁹. iij. li. de doctrina christia. q̃ talares ⁊ manicatas tunicas habere apud romanos veteres flagitium erat: nunc aũt honesto loco natis nõ eas habere flagiciũ. Alio modo põt eẽ ĩmoderãtia ex inordinato affectu vtentis: ex quo q̃ñq̃ contingit q̃ nimis libidinose quis talibus vtit: siue fm cõmunẽ ꝓsuetudinẽ siue preter. Et ista deordinatio affectus contingit tripliciter q̃tum ad supabundantiã. Primo fm q̃ aliquis ex supfluo cultu vestiuz humanã gloriã querit: ⁊ hoc vt frequẽter ẽ causa: cur quis in ornatu vestium metas excedit cõsuetudinis bonorꝫ inter quos cõuersat. Hinc dicit Greg. in omel. Remo quippe vestimenta p̃ciosa: scz excedentia ꝓprii statum nisi ad inanem gloriaz q̃rit. Secũdo modo fm q̃ hõ ꝑ superfluũ cultũ vestiũ delitias querit: ⁊ nõ fm q̃ vestis ordinatur ad corpis fomẽtũ. Tertio modo fm q̃ nimiã sollicitudinẽ apponit ad exteriorẽ cultũ vestiũ licet nõ sit aliqua deordinatio ex parte finis. Denicq̃ queri potest vtrum liceat sacerdotibus vti p̃ciosis ⁊ ornatis vestibus: p̃sertim cũ a deo positi sũt tanq̃ forma ⁊ exemplar vite spiritualis ol populo christiano q̃ a domino vocantur sal terre ⁊ lux mundi. Ad hoc respondet Guil. de monte lauro. in clemen. j. de vi. et hone. cle. q̃ indistincte interdicunt omnibus clericis vestes nimis fulgide ⁊ nimis sordide: fm morẽ clericorum ⁊ patrie inter quos viuunt. vnde. xlj. di. c. j. ℣. ecce. subditur. Oportet illum eẽ ornatum habitu videlicet ⁊ incessu: vt nec fulgidis vestibus nec sordibus se ornet. Possunt tm̃ clerici

decentioribus vestibus vti q̃ communes laici: ⁊ se cõformare moribus clericoꝝ inter quos viuunt ne vilescat dignitas clericalis: nisi tamen consuetudo patrie secus haberet. Nam anglicani clerici optimos pannos portant: ⁊ burgundi viles: decet tamẽ extremitates deuitare: quia ī medio consistit virtus: ⁊ tutius est declinare ad humiles vestes q̃ ad fulgidas: nisi in dignitatibus constituti p̃ciosas induerẽt ex causa rõnabili vt videbitur. Verũtamen quedam sunt ad dignitatem ordinis sacerdotalis nõ decentia que prohibentur: ⁊ quedam cõuenientia que p̃cipiuntur: vt ex de vita ⁊ hone. cle. c. clerici. vbi subdit: clausa deferant desuper indumenta nimia breuitate vel longitudine nõ notanda: pãnis rubeis aut viridibus necnõ manicis ⁊ sotularib⁹ rostratis: frenis: sellis: pectoralibus: calcaribus deauratis: aut aliam superfluitatem gerẽtibus nõ vtant: nec fibulas nec corrigias auri vel argenti ornatum habentes ferant: ꝫ nec anulos nisi quib⁹ cõpetit ex officio dignitatis. Et de vi. ⁊ ho. cleri. qm̃ clerici. dicit q̃ clerici beneficiati vtentes veste virgata vel ptita per sex mẽses a beneficijs sunt suspensi. Nõ beneficiati in sacris vel minoribus tonsurã cũ tali veste portantes per idem tempus sunt inabiles ad beneficiũ obtinendũ. Obtinens autem dignitatem vel beneficia curata ac sacerdos religiosus per annũ candẽ penã incurrant. Punit etiã portantes epytogium notabiliter breue: q: vestis clericorum debet eẽ talaris: designati sunt eñ per ioseph qui fuit a patre magis dilectus Hic queri põt: vtrũ in dignitatibus constituti vel etiã ministri altaris p̃ciosioribus vestibus q̃ ceteri seculares ꝫm terre cõsuetudinem vti possent: presertim cum iure vt visum ē multa videntur eis in vestibus prohibita: que tamen secularib⁹ sunt licita.

Ad hoc rñdet sanctus Tho. scõa scõe. q. clxix. q̃ ex quo cultus exterior indiciũ quãdam ē cõditiõis hũane: iõ talibus licitum ē illis vti: nõ ꝓpter sui gloriam sed ad designandũ excellentiã sui mĩsterij vel cultus diuini: ⁊ iõ nõ ē ī eis vitiosũ cũ talis fuerit intẽtio ꝓcomitans: q: adinuentũ ē ad ĩducendũ rudes ad reuerentiã status spũalis qui plus ꝓferunt vestib⁹ q̃ virtutibus: vt patuit de abbate Iohanni breui. Mirũ si vsurarius ⁊ quilibet alius notorius peccator honorat propter diuitias ⁊ vestes: cur nõ sacerdotes potius: quos dñs tãtis excellentijs ⁊ nominib⁹ honorauit: vt pt̃ xj. q. j. c. sacerdotibus: vbi dicit q̃ tantam reuerentiã deus sacerdotib⁹ impẽdit q̃ in diuinis eloquijs eos aliquando appellat deos: vt patet in veteri lege: applica eum sc̃z iuraturũ ad deos. Et item. Dijs nõ detrahes. Aliquãdo etiã angelos appellat ⁊ iõ cum constantino principi vt ibidẽ subdit accusatiões oblate erãt: scripto contra eos libellos accusationis accepit: ⁊ eos qui fuerant accusati cõuocans in eoꝝ conspectu libellos incendit dicẽs: Ite ⁊ inter vos causas vestras disponite: q: dignum nõ ē vt nos iudicemus deos. Verũtamen si moribus sordeant ⁊ vestibus splendeãt vtrũq̃ abominabile est apud deũ: q: ex h̄ iudicat in omnibus eoꝝ intentio curua: q̃ nõ sinit in ornatu vestiũ querere diuinam gliam sed ꝓriã. Nihil tñ ad te: cui p̃cipit nõ iudicare sed obedire ꝓpositis: nõ solũ modestis ꝫ et discolis. Q̃ si causaris ō vita eorũ ⁊ ꝓrio dispendio in collatõe sacramentoꝝ tibi respondet in decretis. j. q. j. c Dictũ est q̃ dñs ita gratiam traditã p̃ ministeriũ ordinati transfudit hominib⁹: vt nec volũtas sacerdotis obesse aut ꝓdesse possit: sed meritum benedictionẽ poscẽtis sicut cayphas ꝓter pontificiũ ꝓphetauit: Per qõ ostenditur spũm sanctũ donatorẽ gratiã nõ personã sequi aut digni vel indigni sed ordinẽ traditionis: vt q̃uis aliq̃s boni sit meriti: nõ tamẽ possit benedicere nisi fuerit ordinatus ad officiũ: ministerij aũt dei ē effectum tribuere benedictionis.

Similiter q̃ri potest: vtrũ licitum sit religiosis portare p̃ciosas vestes vel etiam nimis viles: p̃sertim cum dicat Augu. de sermone dñi in monte: Nõ in solo rerũ corporalium nitore atq̃ pompa: sed etiam in ipis sordibus atq̃ luctuosis vestibus esse posse iactantiã ⁊ eo periculosiorẽ: quo subnoie seruitutis dei decipit. Et iõ dicit Ambro. j. de offi. q̃ decor corporis adiunctus eẽ debet cõmunibus vestibus: vt honestati atq̃ necessitati nihil desit: nihil accedet nitori. Ad qõ dicendũ ꝫm Tho. scõa scõe q. clxix. q̃ p̃cipue cõpetit vilibus vestimẽtis vti his qui alios verbo ⁊ exemplo ad penitentiã hortant: sicut fuerũt ꝓphete: ō quibus dicit apl's Heb. xj. Circũierunt in melotis in pellibus caprinis. Quoꝝ imitatores debent eẽ omnes religiosi. Sz cuꝝ non possit singulis certa regula dari: ideo

cõsistere in eoꝝ regulis ⁊ cõstitutionibus approbatis: ad qõ obligantur debent: vide de ꝓstitutionib⁹. li. vj. c. j. Possunt tamẽ in vtroq̃ peccare sc̃z in supabundantia ⁊ defectu. Et licet plus in abundãtia peccare videant: tamẽ in defectu eius põt eẽ duplex inordinatio ꝫm affectũ. Primo ex negligentia ex pte hominis qui non adhibet studiũ vel laborem ad hoc q̃ vtat exterior cultu sicut oportet. Dicit enim pb̃s. vij. ethicoꝝ q̃ ad mollicie pertinet q̃ aliquis trahat vestimentũ per terram: vt nõ laboret eleuãdo. Secũdo ex eo q̃ ordinat illuꝝ defectum ad vanam gloriã ⁊ iactantiam ⁊ ypocrisim ⁊ simulationẽ vt sic se ceteris p̃ferat: ⁊ sic ē vitiũ superstitionis: de quo dicit Aug⁹. de doc. christia. Quisq̃s restrictius rebus vtit q̃ se habeant mores eoꝝ cum quib⁹ viuit: aut tẽperãs ē. s. hoc faciens ꝓpter macerationẽ carnis vel humiliationẽ spũs. sequit. Aut superstitiosus.

Veniq̃ queri põt: vtrũ ornatus mulierũ fieri põt sine peccato: p̃sertim cũ dicitur. j. Pet. iij. Quaꝝ si mulierũ non sit capillatura extrinsec⁹: aut circũdatio auri aut indumenti vestimẽtoꝝ cultus. Ubi dic glo. Cypriani. Serico ⁊ purpura indute christum sincere induere non possunt: auro ⁊ margaritis adornate ⁊ monilibus: ornamenta mentis ⁊ corporis perdiderũt. Ad hoc rñdet Tho. vbi supra: q̃ circa ornamẽtum mulierũ cadẽ sunt attẽdenda: que supradicta sunt circa exteriorẽ cultũ in generali. Et insuper qõdã aliud speciale sc̃z q̃ mulierũ cultus viros ad lasciuiã ꝓuocat: ⁊ iõ magna ē differentia inter coniugatas ⁊ innuptas. Nã ꝫm apl'm que nupta ē cogitat q̃ sunt mundi ⁊ quõ placeat viro: et ideo si ad hoc se mulier ornet vt viro placeat vel bonorẽ ꝓseruet: hoc põt facere absq̃ peccato dũmodo fiat decenti mõ ꝫm cõsuetudinẽ cõmunẽ patrie: nõ tamẽ vt alteri placeat. Cuius rõ ē: q: sicut quilibz christianus conari debet iugiter vt in omnib⁹ actibus diuinã captet cõplacentiã: ita mulier legitima in oĩbus motibus suis conari debet ad viri sui cõplacentiã: vt ex hoc amor mutuus figuret: ⁊ thori fides integra seruet: q̃ si faceret ad alteri⁹ cõplacentiaz: peccatũ illius multipliciter ꝓter mẽtitam fidẽ augeret. Ille vero mulieres q̃ viros nõ habẽt nec habere volunt: aut sũt in statu nõ habendi: nõ possunt absq̃ graui pctõ appetere placere virorũ aspectibus ad cõcupiscendũ: q: hoc ē eis dare incentiuum peccandi: citius enim cõcupiscuntur innupte q̃ ꝓiugate: q: libere: ⁊ vt frequenter q̃rũt placere nõ vni ꝫ plurib⁹: q̃ si nolũt ꝓcupiscere volũt tñ ꝓcupisci: q: ad h̄ se cõponũt vt amabiliores ⁊ acceptiores videãt: q: nõ soluz in plateis ⁊ choreis: imo etiã in eccl'ia corda viroꝝ obnubilãt ⁊ vulnerãt dũ eis nũc colore roseo: nũc familiari colloquio: nũc manuũ iniectiõe: nũc vultus cõpositiõe: nũc oculoꝝ lasciua intuitione: laqueũ ⁊ ruine occasionẽ p̃stãt. Et siq̃ dẽ intẽtiõe hac se ornẽt vt ad sui cõplacentiã ꝓuocẽt: mortaliter peccant. Si vero ornauerit se ex q̃dã leuitate vel vanitate ꝓpter quã dã iactantiã: nõ tñ excedendo cõmunẽ cõsuetudinẽ patrie: tunc nõ sp ē mortale. De hoc tñ vide pulchrã distinctionez in ꝫmone de trib⁹ ptib⁹ pnie: vbi agit de hõmo q̃ inuitat ad statũ matrimonij. Ad il lud igit. j. Pe. iij. dicit glo. q̃ mulieres eorũ q̃ in tribulatõe erãt cõtẽnebãt viros suos: ⁊ vt alijs placerẽt pulchre se ornabant qõ fieri ꝓhibuit ibidẽ apl's. In quo etiam casu loq̃tur Cyprian⁹. In ornatu nãq̃ tria sũt ꝓsiderãda: ne. s. q̃ excessũ alijs scandalum generet: ne ex modo forma ⁊ gestu ad lasciuiã alios ꝓuocet: neq̃ ꝓncipalẽ ĩtẽtõz a rectitudĩe deuiet. Q̃ si q̃rit: vtrũ liceat mulieri vti veste virili. Rñdet ibidem Tho. q̃ cult⁹ exterior dz cõpetere ꝓditiõi p̃sone ꝫm cõem ꝓsuetudinẽ: ⁊ h̄ rõnabilit q: cõis habit⁹ vtriusq̃ sex⁹ maximã daret occasionẽ lasciuie: ⁊ iõ de sevitiosũ ē q̃ mulier vtat veste virili vel ecõuerso: nisi ꝓpt aliquã necitatẽ aut cãm rõnabilẽ: tũc eñ ī illo cãu q̃nis ꝓhibitũ videat. Deu. xxij. Nõ induat mulier veste virili: nec vir veste muliebri: h̄ eñ ꝓpãlit ꝓhibet ī lege: q: gẽtiles tali mutatõe habit⁹ vtebãt ad idolatrie superstitionem. Qõ a nobis auertat iesus christus.

De vana gloria: inobedientia: cõtẽtiõe ⁊ iactantia: Sermo XXV

On facies omnem

n similitudinẽ. ⁊c. Exoõ. xx. Post inuestigationẽ regine vitioꝝ q̃ ē superbia. Prosequendũ est de filia ei⁹ primogenita que imediate ab ipa orit sc̃z inani gloria: quã Grego. ponit capitale vitium ⁊ primũ inter ea. Pro quo sciẽduz vidente esse q̃ licet superbia ⁊ inanis gloria

vnũ ⁊ idem pctm: q: vtrobiq; ē appetitus ꝓprie excellentie: tm in hoc differũt: q: superbus sibi magn⁹ intus apparet: sed vane glōsus magnus apparere desiderat in alio ꝓ estimatione ⁊ hoc indebite: vel ex parte rei de qua quis gloriā querit: puta ō eo qd nō ē: vel de eo qd nō ē gloria dignũ: siē de aliqua re fragili ⁊ caduca: vel ex parte eius a quo quis gloriā querit: puta hoīs cuius iudiciũ non est certũ. De quibus ōr Job. xij. Dilexerũt magis gloriā hominũ q̃ dei: vnde ꝓpter hoc nō audebāt ostendere se credere in christũ ne extra synogā fierēt sicut multi verecūdāter christiane viuere ne forte detrimentũ patiant humane glorie: vel etiā ex parte ipius qui gloriam appetit: quia videlicet appetitū glie sue nō refert ad debitū finem: puta ad dei honorē vel ꝓximi salutē: ꝯtra illud Mat. v. Videant opa vestra bona ⁊ glorificent patrē vestrũ qui in celis est. Et q: qd quis magis colit ⁊ amat hoc illi de⁹ est: iō vanigloriosus in oībus q̃rens gliam suaz nō dei ꝓprie peccat ꝗ primũ p̃ceptũ quo precipimur nō hr̄e deos alienos nec colere omnē similitudinem. Hic queri pōt: vtrũ appetitus vane glorie vel inanis glie sit peccatũ mortale: p̃sertim cũ quicunq; sibi surripit qd ē dei ꝓprium: mortaliter peccat: sed p appetitū inanis glie quis sibi attribuit qd ē ꝓpriũ dei: qui dicit Esa. xlij. Gloriā meā alteri non dabo. ⁊ Paulus. j. ad Timo. j. Regi seculoꝝ ĩmortali ⁊ c̄. Ad hoc respondet cōpendiũ the. li. iij. c. xxij. q̃ vana glia ex genere suo ē veniale: q: genus opis sumit ex obiecto. Vanũ aūt fm se nō est obiectũ mortalis peccati ꝗ venial: cũ g̃ laus vana sit obiectũ hui⁹ pctī: ꝑz q̃ nō sp ē mortale. Erit tm vana glia mortale dupliciter. Prio rōne finis ꝓpter quē laus appetit ⁊ tūc opus g̃tũ ad ei⁹ formale tale manet q̃le ē illud ꝓpter qd appetit. Pro q̃ scienduṁ q̃ duplici fine laus appetit. Prio ad vitandũ malũ infamie: ⁊ hoc ē puidētie: sicut Samuel se laudauit coꝝ filijs isrl. j. Regũ. xij. iuꝗ illud Eccl. xlj. Cura habeto de bono noīe. Scdo ꝓpt vtilitatē aliquā spualē vt ē glia dei vel edificatio ꝓximi: qd ē charitatis: sicut Paulus se cōmēdauit. ij. Cor. xij. ⁊ alios istruxit ad Ro. viij. Prouidentes bona nō solũ coꝝ deo ꝗ etiam coꝝ hoībus. Licet eñ ad pfectionem hoīs nō ptinet q̃ ab alijs cognoscat: ⁊ iō p se nō ē appetendũ: appeti tm pōt inq̃tuz ē vtile: ad hoc q̃ dñs ab hoīb⁹ glificet: vt ad ꝗ vt hoīes ex bono ꝓficiant qd in alio cognoscũt: vt ad ꝗ q̃ ipe hō ex bonis que cognoscit p testimoniũ laudis aliene studeat in eis pseuerare ⁊ ad meliora ꝓficere ⁊ fm ꝗ fm Tho. Laudabile ē q̃ curam alicuius adhibeat de bono noīe: ⁊ q̃ bona ꝓficiant coꝝ hoībus: nō tm q̃ in hoīm laude delectet inaniter. Tertio appetit laus ꝓpter lucrũ auaricie: sicut pharisei q̃ deuorabāt domos viduaꝝ simulātes lōgā orationē: vt ōr Matth. xxiiij. ⁊ hoc ē mortale pctm. Et idē intelligendũ ē qficūq; mortale pctm ponit finis alicui⁹ opis. Quarto appetit laus ꝓpter aliquez actũ venialis pctī: sicut qm̃ quis laudari vult eo q̃ venialiter in laude delectet: ⁊ hoc ē pctm veniale ⁊ sepius inuenit in seruis christi. Unde Chryf. sup Mat. dicit: q̃ cũ cetera vitia locũ habeant ĩ seruis diaboli: inanis glia locũ hz etiā in seruis christi. Q: si fm Augu. cuiq̃ facile ē laudē nō cape dũ negat: difficile tm ē ea nō delectari cũ offert: vnde significat p puluerē: de q̃ Mat. x. ōr aplis Excutite puluerē de pedib⁹ vrīs. Dic enī Greg. q̃ pdicatio vir sine aliq̃ mixtiōe pulueris transit: p̃dicās eñ aut ad indignationē trahit si cōtemnit: aut aliquā inanem gloriā acq̃rit si ab auditoribus honorat. Scda vana glia mortale erit pctm rōe operis p qd vel in q̃ laus glie q̃rit: ⁊ hoc tripliciter. Mā qficq; laus q̃rit p opa illicita: ⁊ tunc tale ē peccatũ quale ē illud op⁹ illicitũ. s. mortale vel veniale. Et idē ē intelligendũ qm̃ sic finē ponit in vana glia: q̃ p ea ꝓsequēda nō ꝑtermitteret facere etiam q̃ sunt ꝯtra deũ: tūc eñ est mortale. Aliqm̃ vero laus q̃rit p opa ex se indifferentia: ⁊ sic ē pctm veniale: nisi talis finis poneret in laude: sicut iā supra dictũ est: sicut ē hr̄e diuitias: vestes p̃ciosas cũ abusu taliũ in laude venialē. Verũtm̃ si talia de se ordinata sunt vt sint occasio mortalis pctī: fm q̃ mulier ornatu meretricio p̃paraṁ ad capiēdas aīas: vel si factũ illud sit illicitũ ex prohibitiōe supioris: vt transgrediāmēta cũ excederent p̃ceptũ ecclie: sic sunt pctā mortalia. Qficq; etiā q̃ritur laus p opa virtutuz ⁊ ꝗ ꝯtingit duplicit: q: vel appetit⁹ laudis adiungit opi Xrtũ tanq̃ incidēs: sic ꝯtingit in cantu vel pdicatiōe ⁊ tūc ē veniale: vel laus ē finis ꝓncipalit intētus opantis vel opate virtutis: ita q̃ cōstituat ibi finē vltimũ ⁊ sic ē mortale pctũ: q: tūc inheret ei tā q̃ vltimo fini. Et nota q̃ maius pctm ē gloriari de bono spūali q̃ de bono tpali eo q̃ minus appareat ex q̃ tpale: vñ tā detestabile vitiũ est q̃ opus virtuosũ amittit vim merēdi vitaz eternam si ꝓpter inanem gloriā fiat etiaz si illa inanis gloria non sit mortale pctm: vt dicit sanct⁹ Tho. scda 2ᵉ. q. cxxxij. Et ꝗ innuit dñs Matth. vj. dicēs. Attēdite ne iusticiā vrām faciatis coram hoīb⁹ vt videamini ab eis: alioq̃n mercedē nō habebitis apud deũ q̃ ĩ celis est. Ad maiorē aūt euidentiaz huius q̃ri pōt quot sunt filie vane glorie cũ sit vitium capitale. Ad hoc dicendũ: q̃ Greg. xxxj. moral. ponit septē filias vane glorie: q̃ sunt inobediētia: ꝯtentio: iactantia: hypocrisis: ptinacia ꝓprie sentētie discordia volūtatis ab alijs: ⁊ nouitatũ p̃sumptio. Quaꝝ sufficientiā Tho. scda 2ᵉ. q. cxxxij sic declarat dicēs: q̃ illa vitia q̃ de se nata sunt ordinari ad finē alicuius vitij capitalis dicunt filie illi⁹ vitij capitalis. Finis aūt inanis glorie ē manifestatio ꝓprie excellētie. Et ad hoc hō pōt tendere dupliciter. Uno modo p verba directe: ⁊ sic est iactantia vel p facta: q̃ si sunt vera habētia aliquā admirationē ē p̃sūptio nouitatum q̃s hoīes magis solent admirari. Si vero p facta ficta: sic ē hypocrisis. Alio modo nititur alijs manifestare suā excellentiaz indirecte ostēdēdo se nō esse minorē alio: ⁊ hoc q̃dupliciter. Primo g̃tũ ad ĩtellectum: ⁊ sic ē ptinacia: p quā hō nimis innititur sue sentētie: nolēs cedere sentētie meliori. Secūdo modo g̃tum ad volūtatē: ⁊ sic ē discordia: dũ non vult a ꝓpria voluntate discedere vt alijs ꝯcordet. Tertio modo g̃tum ad locutionē: ⁊ sic ē ꝯtētio: dum alijs clamorose xbis ꝯtra alium litigat. Quarto mō g̃tũ ad factũ: ⁊ sic ē inobedientia: dũ q̃s non vult exequi supioris preceptũ. Ad singulas igit filias pessimas detestabilis matris discutiēdas: primo q̃ri pōt de inobedientia q̃ est prima filia inanis glie: vt ꝗ sit grauissimũ peccatũ p̃sertim cũ dicit. j. Reg. xv. Quasi pctm ariolandi ē repugnare: ⁊ quasi scel⁹ idolatrie nolle acquiescere: sed idolatria ē grauissimũ pctm vt dictũ est. Ad hoc rñdet Astē. li. ij. q̃ grau⁹ est pctm ꝓtemnere p̃cipiētez q̃ p̃ceptũ: ⁊ ideo grauiora sunt q̃ fūt ꝯtra psonā p̃cipientis vt blasphemia ⁊ homicidiũ q̃ inobediētia. Et illa dictio q̃si ĩ auctoritate allegata: nō ē nota eq̃litat⁹ sed similitudinis: q: inobediētia redūdat ĩ ꝓtemptu dei: sicut idolatria: ꝗ idolatria mag⁹. Uñ fm q̃sdā inobedientia exhibita p̃lato nō est fm se pctm mortale: nisi sit ꝗ p̃ceptũ obligatoriũ: multa nāq; p̃ter p̃ceptuz fiūt que tm nō sūt ꝗ p̃ceptũ: nā ipe p̃latus ideo mandatũ tempat: q: nō vult subditũ p q̃libet leui causa exponere discrimini peccati mortalis. Et dixi notanter fm se: q: ex animo nō obediētis simplici mādato posset fieri pctm mortale si faceret cũ tali contēptu autoritatis p̃lati: q̃ intēderet ei non obedire etiā si p̃cipet ei qd simplicit mandat: ꝗ q: de hoc in p̃cepto de honore parētũ fiet mentio. Hic causa breuitatis supsedeo. Scdo q̃ri pōt de secūda filia que est ꝯtentio vtrũ scz est pctm mortale: p̃sertim cum legit facta ꝯtentio ĩter discipulos iesu Luc. xxij: Quis eoꝝ videret ē maior: nec p̃sumit q̃ discipuli tunc peccauerunt mortalit. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. scda 2ᵉ. q. xxxviij. q̃ ꝯtēdere ē ꝯtra aliquē tendere in locutiōe. Cōtrarietas g̃ locutiōis pōt attēdi duplicit. Uno modo q̃ ad intētionē ꝯtēdentis: vt ꝗ scz aliqs cōtrariatur veritati qd est vitupabile vel falsitati qd est laudabile. Alio mō g̃tũ ad modũ vt ꝗ scz talis mod⁹ ꝯtrariandi ꝓueniat p̃sonis ⁊ negocijs: q: tunc ē laudabile. Sic igitur ꝓcludendũ ē: q̃ si ꝯtentio dicat impugnatio falsitatis cũ debito mō acrimonie: sic ē laudabilis. Si aūt accipiat contentio fm q̃ importat impugnationē falsitatis cũ inordinato modo: tūc pōt eē veniale: nisi forte tanta fiat inordinatio in ꝯtendendo q̃ ex hoc generet scandalũ aliorũ. Unde. ij. Timo. ij. dicit aplꝰ. Noli verbis contendere: ad nihil enī vtile ē nisi ad subuersionem audientiũ. Uñ discipuli in sua ꝯtentione non excusant a venialī: q: licz nō ꝯtēdebant cum intentiōe impugnandi veritatem: eo q̃ vnusquisq; defendebat qd sibi verꝝ videbat: erat tm in eoꝝ cōtentione inordinatio: q: cōtendebant de quo nō erat ꝯtendendũ scz de primatu honoris: nōdũ enī spūales erāt vt dicit ibidez glo. ⁊ ideo dñs cōpescuit eos. Si deniq; accipiat cōtētio fm q̃ importat impugnationē veritatis ⁊ inordinatũ modũ: sic ē mortale peccatũ et sic diffinit ab Amb. Cōtentio est impugnatio veritatis cũ ꝗfidētia clamoris. Et sic ē filia vane glie ex q̃ mouet ad defēdendũ xbis prē ⁊ opinionē suā: vnde fm cōpletā rōnem ꝯtentiōis ꝓut est peccatũ

mortale: ille prēdit ī iudicio: q̄ iustīcie xi
tatē impugnat: ⁊ ille prēdit in disputatiōe
q̄ trēdit ipugnare veritatē doctrine: volēs
vincere cū clamore cū non pōt rōne. Et ve
nit ex appetitu vane glie ⁊ supbie p̄sumēs
de se magna ⁊ de alijs parua ⁊ loqui de fa
ctis suis: de scia: de potētia: de bonitate:
de sanctitate: ⁊ sic de alijs p̄ponere. Et ve
nit ex arrogātia. Tāta ē etiā labes huius
vitij q̄ talis ꝓhibet ordinari: vñ. xi vj. di.
.ij. dicit. Ecce q̄liter litigiosi ꝓhibent in
ēpos ordinari: q: sez cum austeritate impe
rant. Sequit. Est et alia hmōi ꝓhibitiōis
causa: litigiosi nāq̄ vel adulatiōe aīos p̄n
cipū sibi ꝓciliant: vel suptoribus suis de
trahēdo infamie notā ingerūt vel inē fra
tres discordiā seminando seditiōes facere
nō cessant: q̄ oīa in plātis dānabilia eē p̄
bant. Deniq̄ q̄ri pōt de tertia filia vane
glorie q̄ dicit iactātia q̄d sit fm diffinitio
nem. Ad hoc rndet Astē. li. ij. ti. xxviij. q̄
iactantia ē ostentatio ꝓprie laudis cuz ve
ritas nō subsistit. Et ideo pbus in. ij. ⁊. tiij
ethico. eā opponit veritati. Et dicit a no
mine arrogātia cū q̄s attribuit sibi quod
nō habet. Q̄niq̄ tñ extēso nōe dicit osten
tatio vana ꝓprie laudis etiā cū xitas sub
est vt dicit Greg. fm illud. j. Cor. iiij. Si
accepisti: q̄d gloriaris q̄si nō accepis. Tñ
⁊ hic pōt dici iactantia de eo qō nō est: licz
enī habeat bonū a se nō tñ habet quod ha
bet ⁊ tñ iactat se q̄si haberet a se: vnde dicē
Tho. scōa 2ᵉ. q. cxij. q̄ iactantia ꝓprie vi
det importare q̄ hō xbis se extollat: illa
enī q̄ hō vult longe iactare in altū eleuat:
tūc aūt p̄p̄e q̄s se ex tollit: q̄n ō se aliq̄d su
pra se dicit. Qō q̄dem ꝓtingit dupliciter.
Mā aliq̄n q̄s loquit de se nō q̄dē supra id
qō est ī se ē supra id quod hoīes opinātur
de eo. Quod aplus refugiēs dicē. ij. Cor.
xij. Parco āt ne q̄s me existme: sup id qō
videt in me aut audit aliquid ex me. Alio
modo p verba se q̄s extollit loquens de se
supra id quod ī se ē fm rei xitatē. Et quia
magl ē aliquid indicādus fm q̄ ī se est: q̄
quod ē ī opinione alioꝝ: inde ē q̄ magl p
prie dicit iactantia q̄n q̄s se effert supra id
quod in ipo ē q̄ quod ē in opinione alioꝝ
lz vtroq̄ mō iactantia dici possit. Queri
pōt igit: vtꝝ iactantia sit pctñ mortale: p
sertim cū sit mēdaciū q̄ddā nō āt mēdaciū
officiosū vel iocosū vt ptz ex fine mēdacij:
q: dicē pbus. iiij. ethic. q̄ iactator fingit de
se maiora existētibus: quādoq̄ nullī gra
tia q̄niq̄ grā honoris vel glorie: q̄niq̄ grā
argenti: ⁊ sic ptz q̄ nec est mēdaciū iocosū
nec officiosū: relinquit q̄ q̄ sit mendaciuz
pniciosum. Ad ō rndet sanctī Tho. vbi q̄,
q̄ mortale peccatū est quod ꝓtrariat cha
ritati. Iactātia ergo cōsiderari pōt dupli
citer. Uno mō fm se, put ē quoddā mēda
ciū: et sic q̄niq̄ ē mortale: q̄n sez quis de se
iactanter pfert quod ē ō gloriaz dei: sicut
ex p̄sona regis cui dr Ezechiel. xxviij. Ele
uatū ē cor tuū ⁊ dixisti deus ego sū. Uel ō
charitatē primi sez cuz q̄s iactādo seipm
prumpit in cōtumelias alioꝝ vt habetur
Luc. xviij. de phariseo: q̄ dicebat. Non sū
sicut ceteri hoīm ⁊c. Q̄niq̄ vero est pctñ
veniale: q̄n sez quis de se talia iactat: q̄ ne
q̄ sunt ō deū neq̄ ō primū: tunc enī nō ē
mendaciū pniciosū: ñ vel reducit ad men
daciū iocosū: q̄n sez aliq̄s se iactat q̄si ex ō
ipo delectatur: hoc ē enī quoddā vanū: nisi
forte talē delectationē diuine dilectiōi pre
ferret: vt ꝓpter ō dei p̄cepta cōtemneret:
sic enī eēt ō charitatē dei: in quo solo mēs
nra debet quiescere sicut ī vltimo fine. Ut
reducit ad mēdaciū officiosū cuz se iactat
ad hoc vt lucrum vel gloriā acquirat: dū
modo fiat sine dāno alioꝝ. Alio modo pt
iactātia cōsiderari fm suā causam sez sup
biam vel appetitū lucri vel vane glorie: ⁊
sic p̄cedit ex supbia vel vana gloria: que
si sit mortale pctñ erit ⁊ ipa iactantia mor
tale peccatuz. Si vero p̄cedit ex appetitu
lucri ad deceptionē ⁊ dānū primi: quod
multipliciter cōtingit in mercatoribus: tūc
etiam est mortale peccatū. Dicit enī pbus
iiij. ethicē: q̄ turpior est q̄ se iactat causa lu
cri q̄ q̄ se iactat causa glie ⁊ honoris. Q̄
si q̄rit: an pfectoꝝ sit vitare iactantiā siue
ostētationē. Ad ō rndet Aler. angli. q̄ lz
omnes declinare pñt opis ostētationem p
sermonē qñ tñ ē ostētatio opis p sermonē
nō tñ est quorūlibet ñ pfectoꝝ vitare vane
glie motum: qñ fuerit ab alijs ingesta lau
datio: vnde Greg. dicit q̄ valde pfectoꝝ ē
ostēso ope gliam actiōis nō q̄rere: vt de il
lata laude nesciāt p̄uata exultatione gau
dere: ⁊ ideo opa studio occultē necessita
te publicenē: ⁊ eoꝝ occultatio sit custodia
ꝓpria: ⁊ eorūz publicatio vtilitas aliena.
Ad laudem dei.

De ironia: hypocrisi: ꝓtinacia: discordia et p̄sumptiōe nouitatū:

Sermo XXVI

On facies omnem

similitudinē ⁊c. Exo. xx. Cum in
fine fmonis p̄cedētis dictū sit ō
vitio iactātie: q̄ sez q̄s attribuit sibi qō nō
habz. Hui⁹ occasiōe q̄ri pōt ō ironia p quā
q̄s de se fingit vel dicit minora q̄ sit in ve
ritate: vtꝝ sez sit pctñ: p̄sertim cum dicat
Greg. in epla ad Aug. angloꝝ ēpm: q̄ bo
naꝝ mentiū est ibi suas culpas agnoscere
vbi culpa nō ē. Ad ō dicēdum q̄ sic: q: oē
mēdaciū ē pctñ: vñ. xxij. q. v. dicit Amb.
c. Cauete frēs mēdacium: q: oēs q̄ amant
mendaciū filij diaboli sūt: nō solū ī falsis
xbis: ñ etiā in simulatis opib⁹ mēdacium
est: mēdaciū nāq̄ est christianū se dicere ⁊
opa christi nō facere: mēdaciū ē ēpm sacer
dotē vel clericū se pfiteri: ⁊ huic ordini cō
traria opari. Rimiꝝ cū dicat apls. Cōfitē
tur se nosse deū: factis aūt negāt. Et Aug.
de verbis aplī qō habet. xxij. q. ij. c. Cum
humilitat causa mētiris: si nō eras petō
rē q̄niq̄ mētiert mētiēdo efficiert qō euitaras
veritas ī te nō est nisi ita te dixeris pecca
torē vt etiā esse cognoscas. Sedtur. Nam
quō ē humilitas vbi regnat falsitas. Quō
igit saluat verbū Greg. qō ponit. v. di. c.
ad eius: vt q̄s cognoscat culpā vbi culpa
nō est. Dicēdū fm glo. sup illud: cū humi
litatis causa mētiris: q̄ pōt ī genere q̄s se
dicere peccatorem: q: nemo sine crimīe vi
uit: ⁊ recognoscēdo in se culpā esse nō pec
cat: dūmodo credat hoc eē verꝝ: vt ptz. ij.
q. vij. c. q̄q̄. in glo. Sed spāliter dicendo
aliq̄d pctñ de se cui⁹ ꝓtrariū est verꝝ: mor
taliter peccat. Sed objicit de sacerdote ce
lebrāte q̄ oīa crimina de se spāliter ꝓfitet
in p̄nciplo misse. Sed dic q̄ id facit: in pso
na ecclie: nullū enī vitiū est qō nō repiat
in aliquo membro ecclie. Uel dic vt dicit
Aug. q̄ ī vno pctō multa possunt notari.
Cū enī q̄s peccat mortaliter: cōmittit ho
micidiū occidendo aīam suā: cōmittit fur
tum quia se subtrahit deo: cōmittit adul
terū: q: recedit a deo ⁊ fornicat cū diabo
lo: cōmittit piurū: q: fidē p̄missam in ba
ptismo nō fuat: qō dic ⁊ in oībus vitijs in
q̄b⁹ homo miser peccare pōt: hec ibi ī glo.

Ad maiorē tñ euidentiā hui⁹ vitij quod
est ironia sciēdū fm Tho. scōa. 2ᵉ. q. cxiij.
q̄ hoc q̄ aliqui de se minora dicāt ꝓtinge
re pōt dupliciter. Uno mō salua veritate:
dum sez maiora q̄ sūt in ipis reticēt: q̄dam
vero minora detegūt ⁊ de se pferūt: q̄ tñ ī
se esse recognoscūt: ⁊ sic minora de se dice
re non ꝓtinet ad ironiā nec est peccatū fm
genus suū: nisi p alicuius circūstantie cor
ruptionē. Alio modo dicit minora quis a
veritate declinās: puta cū asserit de se ali
quid vile quod ñ se non recognoscit: aut
cū de se negat aliq̄d magnum qō tñ perci
pit esse ī seipo: ⁊ sic ꝓtinet ad ironiā ⁊ sem
per est peccatū. Iactantia tñ grauius est:
q: ironia ⁊ iactantia circa idem mentiunt
verbis vel q̄buscunq̄ exterioribus signis
sez circa ꝓditionem p̄sone ⁊ ō tum ad hoc
sunt equalia: ñ vt in plurimū iactātia p̄ce
dit ex motiuo turpiori sez ex appetitu lu
cri vl honoris: ironia vero ex hoc q̄ fugit
licz inordinate per elationez alijs grauis
esse. Et fm hoc pbus dicit: q̄ iactātia gra
uius est peccatū q̄ ironia. Cōtingit tamē
q̄niq̄ q̄ aliquis minora de se fingit ex aliq̄
alio motiuo sez ad dolo se decipiendum: ⁊
tunc ironia grauior ē: vnde Eccli. xix. Est
qui nequiter se humiliat et interioza eius
plena sunt dolo. Deniq̄ aliquādo in vno
facto q̄dam incurrūt vitiū ironie ⁊ iactan
tie simul: cum sez per aliquā corporalē ab
iectionem ostētare intendūt aliquā excel
lentiaz spūalem: de q̄bus ait dñs Matth.
vj. Qui exterminant facies suas vt appa
reant hominib⁹ ieiunātes: abijciunt enī ⁊
despiciūt se in cibo: potu: vestib⁹: ⁊ simili
bus corporaliter: vt laudentur et eleuenē
spiritualiter: et illi grauius peccāt. Ut
visis p̄cedendum est de quarta filia vane
glorie que dicitur hypocrisis: de cuius de
testabilitate dicit Augu. ⁊ habetur. xij. q.
j. c. certe. Ego sum qui statueram nullum
ordinare clericum: nisi qui mecum vellet
manere: aut si vellet a ꝓposito discedere
recte illi tollerem clericatū. Ecce in cōspe
ctu dei ⁊ vestro muto consiliuz qui velint
habere aliquid ꝓprium quibus non suffi
cit deus nec ecclia eius maneāt vbi volūt
⁊ vbi possunt non eis auferā clericatum:
nolo habere hypocritas: malum esse quis
nesciat: malum est cadere a ꝓposito ñ pei⁹
est simulare ꝓpositum. Et post pauca. Si
foris non seruat sanctitatē dimidius ceci
dit. Si intus habuit simulationem totus
cecidit. Hlo. Peius enī ē per hypocrisim
peccare q̄ manifeste: vt patet extra de he
ret. c. cum ex iniuncto. Sicut plus ē vene
no occidere q̄ gladio. C. de malefic. l. j.

Ad maiorem tamen euidentiā sciendū:
q̄ fm Isid. ī li. ethymol. hypocrita greco

sermõe:latino simulator interpretatur: qui dum intus malus sit:vt bonꝰ se palã ostẽdit:ypo enĩ falsũ crisim iudiciũ iterpratur. Et nomẽ hypocrite tracũ ẽ a specie eoꝝ q̃ in spectaculis ꝓtecta facie incedũt:distinguẽtes vultum vario colore: vt ad psone colorẽ quã simulãt pueniant:modo in specie viri modo ĩ specie femine: vt ĩ ludo populũ fallãt. Sic hypocrite dicunt q̃ in exercitijs et in oĩ vita humana se volũt videri ⁊ reputari qõ nõ sunt:q: simulant se iustos nõ exhibẽt:⁊ sic oñis hypocrisis ẽ simulatio:nõ tamẽ oñis simulatio ẽ hypocrisis:sed solũ illa q̃ quis simulat psonam alterius: sicut cũ peccator simulat psonaꝫ iusti. Qõ si objicit: hypocrita nõ semp simulat q: plerũq; interiꝰ agit qõ exterius ostẽdit:iuxta illud Matth.vj.Cũ facis elemosynaꝫ noli tuba canere sicut hypocrite faciũt. Ad hoc dicẽdũ fm Tho.scõa 2ᵉ.q. cxj.q̃ opus exteriꝰ naturalit signat intentionem:cum ergo quis p bona opa que facit ex suo genere ad dei seruitiũ ptinentia non q̃rit deo placere sed hoĩbus: tũc simulat rectã intẽtionẽ quã nõ habet q̃ uis nõ simulat aliq̃ rectũ opꝰ qõ non agit. Hic q̃ri põt: vtꝫ hypocrisis semper sit mortale peccatũ:pfertim cum Greg.xxxj.moral.dicat q̃ hypocrite ex malicia peccãt:sed hoc est grauissimũ et ptinet ad peccatũ in spiritũ sanctũ. Ad hoc dicendũ: q̃ aliq̃ hypocrisis sumit large p omni simulatiõe:⁊ tũc fm Astẽn. ẽ q̃druplex species hypocrisis vel simulatiõis. Prima species ẽ cautele: ⁊ hec fuit iehu.iiij.Reg.x.et dauid coã rege geth.j.Regl.xxj.et de his habet. xxij. q.ij.c. Utilem assimilationẽ ⁊ in tẽpore afmẽdã iehu regis isrl'nos docet exemplũ: qui non potuisset inducere sacerdotes baal nisi finxisset idolũ se adorare velle ⁊c. vide tex.et glosã. Scõa species est instructionis:q̃ fuit ĩ christo q̃ finxit se longius ire:in q̃ eruditut exhibendũ officiũ hospitalitatis q̃ coegerũt eũ apud se manere p qõ eũ cognouerunt. Tertia est signatiõis cum scz iacob simulauit se eẽ Esau: vñ dicit Aug.ꝰ. q̃ñ fingimus illõ qõ nihil signat est mẽdaciũ :cum aũt fictio nr̃a signat aliquid:non est mendaciũ sed aliqua figura veritatis. Quarta deniq; spẽs est duplicitatis:⁊ hec ꝓprie ẽ hypocrisis ꝓut stricte capit. Et tũc fm Tho.vbi s:in hypocrisi duo sũt scz defectꝰ sanctitatis ⁊ simulationis. Si ergo hypocrita dicat ille cui intẽtio fert ad vtrũq;: vt scz q̃s nõ curat sãctitatẽ habere ꝑ solũ sanctꝰ apparere:sicut accipi ꝓsueuit in sacra scriptura: sic manifestũ ẽ q̃ sit mortale pctũ. Nullꝰ enĩ priuat totaliter sãctitate nisi p peccatũ mortale: nec solũ mortale ꝑ etiam detestabile:quia Job.ij.dicit glo.q̃ simulata eq̃tas non est eq̃tas ꝑ duplicatũ peccatuꝫ. Si vero talis hypocrita dicat q̃ sanctitatẽ intẽdit simulare:a q̃ deficit p peccatuꝫ mortale:tũc q̃ uis sit in pctõ mortali ex q̃ priuat sãctitate vite:non tñ ipa simulatio ẽ ei semp peccatũ mortale:ꝑ q̃ñq; veniale:qõ discernẽdũ ẽ ex fine:q̃ si ꝓtrariat charitati dei vel ꝓximi: puta si simulat sãctitatẽ vt falsam disseminet doctrinam: vel vt adipiscat ecclesiasticã dignitatem indignꝰ vel q̃cunq; alia bona tpalia in q̃bꝰ finem ꝓstituit erit pctũ mortale. Si ꝛo finis intentꝰ non repugnat charitati erit pctũ veniale: vt cuꝫ q̃s ĩ ipa fictiõe delectat. Cõtingit tñ q̃ñq; q̃ q̃s simulat pfectionẽ sanctitatis q̃ nõ est de necessitate salutis ⁊ talis simulatio nec semp ẽ mortale: nec semp ẽ cũ pctõ mortali. Et addit Asten.q̃ si q̃s simulat sãctitatẽ ad dei honorẽ ⁊ ꝓximoꝝ salutẽ vel edificationẽ:nõ peccat ꝑ etiã meret si ẽ ĩ charitate: vt cuꝫ q̃s ad edificationẽ magis religiosum se oñdit coã secularibꝰ vel extraneis q̃ coã fratribꝰ. Deniq; ex de imu. ecclia ꝝ.ĩ.c.plerique:dicit Inno.q̃ hypocrita sub noĩe boni christiani bona ꝓprĩs:tenet ad restitutionẽ.xiiij.q.v.c.nõ sane:nõ tñ illi q̃ dedit:q: ꝓsecutus est mercedẽ suã ꝑ pauperibꝰ vel alijs pijs locis erogare põt.

Proinde circa q̃ntã filiaꝫ q̃ ptinacia dicit q̃ri põt q̃d sit. Ad ꝑ dicẽdũ: q̃ ptinacia vl ptinax dicit ille q̃ factũ suũ malũ vl dictũ ptinacit defendit ne videat errasse. Et ponit pseuerãtie:qõ sic ptꝫ. Mã Aug.ã li. de pseuerãtia dicẽ: Asserimꝰ donũ dei eẽ pseuerãtiã:q̃ vsq; ĩ finẽ pseuerat ĩ christo.i. in virtute q̃ ꝓsistit ĩ medio. Dicit enĩ Tulliꝰ ĩ rhetor.sua q̃ pseuerãtia ẽ in rõne bñ ꝓsiderata stabilis ⁊ ꝑpetua pmãsio. Et habet duo vitia opposita. Primũ ꝑ mollicies sicut dicit pbus in.vij.ethicoꝝ: q̃ molli ponit pseueratiuꝰ. Quod doctor sanctus scõa 2ᵉ. q.cxxxviij. sic declarat:dicens: q̃ laus pseuerantie in ꝑ cõsistit: q̃ aliq̃s non recedit a bono ꝓpter diuturnam tolerãtiã difficilium ⁊ laboriosorum: cui directe videt opponi q̃ aliq̃s defacili recedat a bono ꝓpt aliq̃ difficilia q̃ sustinere nõ põt:et hoc ptinet ad rõnem molliciei: q: molle dicit qõ facile cedit tangenti.vñ.j.Cor'.vj. Nec adulteri nec molles.i. muliebria patiẽtes.i.incõstantiã animi ⁊ etiã q̃ñq; ĩmũ diciã corpis : q: mollicies q̃ñq; causat ex naturali dispositiõe qua scz habet animũ minꝰ ꝓstantem ꝓpter fragilitatẽ cõplexionis:⁊ hoc modo cõpanit femine ad masculos vt pbus dicit.vij.ethico. Aliq̃ñ vero ex ꝓsuetudine:cũ enĩ quis ꝓsuetus est voluptatibꝰ frui difficilibꝰ põt eaꝝ abstinẽtiã sustinere. Uñ ꝑm hoc ꝓprie mollis dicit: q̃ recedit a bono ꝓpter tristicias causatas ex defectu delectationũ quasi cedẽs debili monẽti:⁊ plerũq; ducit ad detestabilem mollicie corpalis imũdicie. Scõm vitium oppositũ pseuerãtie est ptinacia :q: sicut p seuerantia laudat sicut existẽs in medio ĩ quo ꝓsistit virtus : ⁊ mollis vitupat ꝓpt defectum medij scz ꝓpter defectum delectationũ q̃bus carere nõ põt:sic ptinax vitupat ꝓpter excessum medij pseuerãs in ꝓpria sentẽtia plus q̃ oportet. Et sicut pserãtia psistit ĩ bono:sic ptinax in malo:volens p hoc suam excellentiam demõstrare quã nimis appetit:⁊ cõtrariã ꝓfusionẽ nimis refugit:⁊ sic orit ex inani gloria. Dicit q̃ ptinax valde vel imprudenter tenẽs durꝰ:irrenocabilꝰ: idocibilis:obstinatꝰ:ꝑ vsur. ĩ cle:ex graui.Ꝗ-sane:⁊ ꝑ sũ.tri.cle.j. Ꝗ-porro.in glo. Sexta ꝛo filia ꝑ discordia:q̃ ꝓportat quandã disgregationẽ volũtatũ:inquãtũ scz volũtas vniꝰ stat ĩ vno: ⁊ voluntas alterius stat ĩ altero. Qꝛ autẽ alicuꝰ volũtas in ꝓprio sistit :punit ex hoc q̃ aliquis ea q̃ sunt sua pfert his que sunt alioꝝ :qõ cuꝫ fit inordinate ptinet ad supbiam:⁊ ideo discordia p quã vnusq̃q; tenet qõ suũ est: ⁊ recedit ab eo qõ alteriꝰ est:ponit a Gregorio filia inanis glie. Ue rũtamẽ vt dicit Asten.li.ij.Inquãtũ discordia ab alteriꝰ volũtate recedit: hoc ptinet ad inuidiã ⁊ causat ab inuidia vt terminꝰ a quo:a vana aũt glia vt terminꝰ ad quẽ. Et q: in quolibet motu terminꝰ ad quẽ potior est termino a quo ⁊ finis potior ẽ pncipio:ideo ponit filia inanis glorie : licꝫ ex vtraq; oriri possit fm diuersas rationes.

Hinc q̃ri põt: vtꝫ discordia sit pctũ mortale:pfertim cũ mortale nõ repiat in viris sanctis:ꝑ discordia repitur ĩ eis fuisse : q: dicit Act'.xv. Facta est dissensio int' paulum ⁊ Barnabã ita vt discederẽt abiuicẽ. Sic etiã Chrysostomꝰ discordabat a q̃daꝫ epo viro sancto noĩe Epiphaniꝰ: vt ptꝫ in eius legẽda. Ad hoc rndet sanctus Tho. scõa 2ᵉ.q.xxxvij.q̃ discordia cõcordie opponit. Cõcordia vero causatur ex charitate inquãtũ scz charitas multoꝝ corda coniungit ĩ aliq̃ vnũ:qõ est pncipaliter q̃dẽ bonũ diuinũ:secundario vero bonũ ꝓximi. Discordia ergo ea rõne pctũ ẽ inq̃tũ hmõi cõcordie cõtrariatur. Sed sciendũ: q̃ hec ꝓcordia p discordiã tollit duplicit. Uno modo p se:alio mõ p accidens. Per se q̃dem in humanis actibꝰ ⁊ motibꝰ dicit esse id qõ est fm intentionem : vñ p se quis discordat a ꝓximo quãdo scienter ⁊ ex intẽtiõe dissentit a bono diuino ⁊ a bono ꝓximi in quo ꝓsentire deberet:⁊ hoc est pctũ mortale ex suo genere ꝓpter ꝓtrarietatem ad charitatẽ:licꝫ primi motus hui' discordie ꝓpter impfectionẽ actꝰ sint peccata venialia. Et ex his ptꝫ :q̃ facere discordiã p quã tollit bona cõcordia quã charitas facit ẽ graue peccatũ. Uñ dicit Prouer.vj. Sex sũt que odit deus et septimũ detestatur anima eiꝰ. Et hoc septimũ ponit euꝫ q̃ inter fratres seminat discordiã . Porro p accidẽs ex hoc ꝓsideratur ĩ humanis actibus q̃ aliquid ẽ ꝑter intentionẽ. Mã cum aliquoꝝ intentio fertur ad aliq̃ bonum qõ ptinet ad honorẽ dei vel vtilitatẽ ꝓximi:sed vnus estimat hoc esse bonũ: alius aũt ꝓtrariã habet opinionẽ: tũc est discordia p accidens ꝓtra bonũ diuinũ vel ꝓximi vtilitatẽ : ⁊ talis discordia non ẽ pctũ nec charitati repugnat. Et talis discordia fuit inter Paulũ ⁊ barnabã:q: vterq; bonum itẽdebat:sed vni videbat hoc bonũ esse ⁊ alij aliud qõ ad humanũ defectuꝫ pertinebat. Non enĩ erat talis ꝓtrouersia in his que sũt de necessitate salut q̃ uis hoc ipm fuerat ordinatum ꝓuidentia diuina ꝓpter vtilitatẽ inde sequentẽ. Uerũtamẽ si talis discordia esset vel cum errore circa ea que sunt de necessitate salutis : vl inde bita ptinacia adhiberet ad scandalũ alterius vel etiã plurimoꝝ:tũc non excusaret a mortali. Preterea sicut volũtas hoĩs adherẽs deo ẽ quedã regula recta:a q̃ peccatum ẽ discordare : sic volũtas hoĩs deo ꝓtraria est q̃dam puersa regula:a qua bonum ẽ discordare. Et ideo sicut facere discordiam p quã tollit bona cõcordia ẽ graue peccatuꝫ:sic causare discordiã per quã tollit mala ꝓcordia scz in mala voluntate laudabile est. Sicut fecit Paulꝰ iter eos

qui iter se cõcordes erant in malo: dissensi onem ponẽs Act̃. xxiij. cũ clamauit. Fratres ego phariseus sum: filius phariseor̃: ꝗ spe ⁊ resurrectiõe mortuor̃ ego iudicor. Ex his patet ꝙ discordia est ex vnius peccato: puta cuꝫ vnus vult bonum cui alter resistit: quãdoq̃ cum peccato vtriusq̃: puta cum vterq̃ dissentit a bono alterius et vterq̃ diligit bonum ꝓprium. Septima nanq̃ ⁊ vltima filia dicit̃ ꝑsumptio nouitatũ: qua quis noua ⁊ insolita dicit vel inuenit. Et est duplex ꝑsumptio vitiosa ꝟm Asten. li. ij. ti. lxj. Una est que orit̃ ex propria virtute: que ẽ species supbie vel vane glorie ⁊ opponit̃ magnanimitati: q̃ ponit modũ rationis circa honores: ⁊ sic ꝛsistit in medio: non q̃dem ꝟm quãtitatẽ eius in quo tendit q: tendit etiã in maximũ: ꝫ cõstituitur in medio ꝟm ꝓportionẽ ad ꝓriã facultatem: quia nõ in maiora tendit q̃ sibi cõueniant. Presũptuosus vero ꝟm proportionẽ sue facultat̃ excedit: ⁊ oritur ex inani gloria. Altera ꝑsumptio vitiosa est: que ꝛsurgit ex cõtemptu diuine iusticie: q̃ si ex sola electione ꝓcedit est peccatũ ĩ spiritũsanctũ: de quo visum est alibi: ⁊ tũc directe videt̃ oriri ex supbia: quia talẽ quis se existimat ꝙ deus eum etiã peccantẽ nõ puniet vel a gloria nõ excludet. Est tamẽ tali ꝑsumptione desperatio peior: quia voluntas per desperationẽ totaliter a deo recedit: non enĩ innitit̃ misericordie quã cõtemnit: nec iusticie quia quãtũ potest eam refugit: per ꝑsumptionem autem in deum tendit licꝫ inordinate. Ad laudẽ dei.

Sequũt̃ sermões ꝟ ꝑcepto scꝟo.

De iuramẽto. Quõ licitũ sit: ⁊ q̃ conditiones subintelligũt̃ in iuramẽto ꝓmissorio: Sermo I

B **On assumes nomen dei tui inuanum.** Exo. xx. Hoc est scõm ꝑceptũ prime tabule: qꝫ ordinat hominem ad reuerentiã sume veritatis. Nam in eo ꝟm Aug. ꝓhibet̃ omne iuramentũ friuolũ ⁊ etiam omne piurium: vterq̃ enĩ qui friuole iurat ⁊ q̃ false iurat nomẽ dei sui inuanũ assumit: quia ꝑmus sine causa nominat summã veritatẽ: secũdus autẽ eam nominãs cõtemnit pluranado. Ad maiorẽ autẽ euidentiã sciendũ: ꝙ Henric̃ de vrimaria ꝑceptum istud tripliciter exponit. Uno modo de trãsgressione iuramenti vt sit sensus: non assumes nomen dei tui inuanũ: execrabiliter scꝫ p iurando vel iurãdo: vt qꝫ dictum est: q̃ false iurat ⁊ q̃ friuole iurat: vterq̃ nomẽ dei assumit inuanũ. Secũdo modo exponitur de voti trãsgressione sua hoc sensu. Nõ assumes nomẽ dei tui inuanũ: votũ scꝫ tuũ deo factũ trãsgrediendo. Nam votũ ẽ alicuius boni cum deliberatiõe facta dei pollicitatio. Ex quo patet ꝙ voti trãsgressio sub ꝫ ꝑcepto ꝓhibet̃. Tertio mõ exponit̃ de trãsgressiõe blasphemie ⁊ maledictiõis sic intelligẽdo: non assumes nomẽ dei tui inuanũ. s. in ꝟbo maledicto. Deinde q̃ri põt. Cur domiñ huic ꝑcepto ⁊ etiã primo et non alijs ꝑceptis addidit cõminationẽ pene. Ad hoc rñdet Asten. li. j. ti. xvij. ĩ fi. ꝙ ratio hui̇ est: q: pene sũt ꝑcipue necessarie cõtra illos q̃ proni sunt ad malũ: vt ꝛ. Ethico. Et ideo ĩ illis solis legis ꝑcept̃ addit̃ cõminatio penarũ: in q̃bus erat ꝓnitas ad malũ. Erãt autẽ homĩes ꝓni ad idolatriã ꝓpter ꝛsuetudinẽ generalẽ gentium. Similiter hoĩes ꝓni sunt ad piuriũ ꝓpter iurandi frequentiã: ⁊ ideo mag̃ cõminatio his duob̃ primis ꝑceptis addit̃ hec ille. Notandũ igit̃ q̃tum ad primuꝫ quo trãsgredit̃ istud mandatũ: ꝙ iuramẽtum ꝟm Hos. in sum. e. ti. est affirmatio vl̃ negatio sacre rei attestatione firmata. Et ideo dicit̃ sacre rei: q: nõ licet iurare p creaturas nõ sacras: vt ptꝫ Mat. v. Et ponitur ex̃ de iureiur̃. in. c. et si christ̃. vbi subdit̃: licꝫ iuramẽtũ dñs ꝓhibuisse videat̃: nũq̃ tñ p creatorẽ sed p creaturã iurare ꝓhibuit: ne p hmõi iuramentũ trãsferat̃ ad creaturã honorificẽtia creatoris: q̃re cum in euangelio ꝓmisisset̃ dico vobis nolite iurare oĩno: statim subiunxit: neq̃ p celũ ⁊c. Et sequit̃. Nuis non sit p creaturã iurãdum: si tñ iuret̃ p creaturã: seruãdũ est q̃dem: dũmodo licitꝫ sit qꝫ iurat̃. Uide ibidẽ vlteri̇ si placet etiã glo. nisi tñ p illas creaturas de q̃bus in iure ꝓmittit̃: vt p crucẽ: euangeliũ: ordinẽ: altare: p salutẽ ꝓncipis ⁊ similia in iure ꝛcessa. j. q. vij. q̃tiens. Ad maiorem autẽ horũ noticiam queri potest. Utrũ liceat iurare p aliquam creaturam. Ad hoc respondet Asten. li. j. ti. xviij. ꝙ iuramentũ duplicit̃ fieri habet. Quoddã enĩ fit per interp̃tationẽ: vt cuꝫ dicit̃ ita me iuuet filius meus: ⁊ ꝟm hanc iurandi formaꝫ creatura non inuocat̃ ad testificandum: sed potius oppignorat̃ ipi creatori: ꝟm ꝙ dicit Aug. ⁊ est licitum: q: ꝫ omis creatura sit creatoris: tamẽ bonũ vel solatiũ quod ex ea recipim̃ est nobis ꝛcessum a deo: ⁊ ideo deo tanq̃ nostrũ oppignorare possumus. Hoc tamẽ genus iuramẽti ꝟm Aug. ẽ grauissimũ. Aliud aũt fit p veritatis testimoniũ ⁊ inuocationem vt cum quis iurat p aliquem ad inuocandum eum ĩ testẽ. Potest autẽ creatura dupliciter in testimoniũ inuocari. Uno modo ꝟm se: ⁊ hoc modo nõ licet: q: sic crederẽt ꝙ aliquid numinis esset in ea ratiõe cui̇ veritas possit dici per hmõi testimonium confirmari. Et sic dicit̃ Matth. v. Nolite iurare neq̃ p celum ⁊c. glo. ibidẽ. Quod ꝑfectionis est docuit cum dixit non iurare oĩno: quod vero supstitiosum est resecauit cum subdit: neq̃ p celum. Si tamẽ iuratũ est p eas: perinde habebit̃ ac si esset iuratum p deum: vt extra ꝟ iureiur̃. c. et si christus: quia multa ꝓhibentur que tamen facta tenent: et. c. quẽadmodꝫ. §. ꝙ si post. Alio modo põt inuocari creatura in testẽ inquãtũ relucet in ea diuine veritatis vestigium: ⁊ hoc modo licet iurare p creaturas: quia nihil aliud ẽ q̃ꝫ p eũ iurare q̃ relucet in creatura. Et ea de causa cõcedunt iura p quasdã creaturas iurare: vt p sanctos: p crucem: p euangeliuꝫ: p ordinẽ ⁊c. etiam p ꝓncipis salutẽ: quia intelligit̃ iurare p deum cui̇ iudicio salus ꝓncipis cõsistit. Hodie tamẽ non videt̃ sic esse iurandum: licꝫ hoc fuerit patrib̃ nostris concessum. Item p altare vel reliquias. xxij. q. j. c. habemus. Similiter p fidei interpositionem ꝟm Bern̄. vt in dicto. c. et si christ̃. Singulariter tamẽ ꝓhibetur ne iuretur p caput vel p capillos dei: ꝓpter quosdã hereticos qui quadã rusticana simplicitate dixerũt deũ habere membra humana: cuꝫ tamẽ dė sit spũs incorporeus̃: vt ptꝫ. xxiiij. q. iij. c. quidam. vbi recitat multas hereses: inter quas ponit antropomorphitas: qui ꝓ eorũ simplicitate rusticana deuꝫ habere mẽbra humana que in diuinis libris scripta sũt arbitrãtur: ꝑsona tamẽ filij scꝫ christus deus ⁊ homo mẽbra habet humana. Et ꝟm Asten. blasphemia est: quando quis iurat per membra domini que ĩ alijs hominib̃ reputant̃ inhonesta: vnde talis mortaliter peccat: qui vero iurat per domini membra que non censentur turpia: nec cum execratione sed cum quadaꝫ reuerentia: non peccat mortaliter nisi ducer et in consuetudinem: quia hoc parit diuinũ cõtemptum. Qꝫ si iurat cum execratione vel irreuerẽtia p membra vel vulnera christi: tunc illa iuramẽta non solũ sunt mortalia sed etiã execrabilia: quia magna irreuerẽtia et detestãda malicia est mẽbra ⁊ vulnera christi ꝑciosa iuanũ assumere vnde nobis tota salus effluxit: vnde in aliquibus terris talia iuramenta sic sunt ꝓhibita: ꝙ quicunq̃ in talib̃ offendit aurem vel digitum vel aliquãdo linguã pdat. Deinde queri põt que fuit causa institutiõis iuramenti. Respõdet Ray. ꝙ duplex fuit causa. Prima ꝓpter infirmitatẽ non credentium: vtputa cuꝫ aliquib̃ suadetur aliq̃ bonum aut verum ⁊ non credunt simplici verbo introductũ non ꝙ iurare possum̃: vt patet. xxij. q. j. c. non est cõtra ꝑceptum domini iuratio que a malo est nõ iurantis sed incredulitatis a quo iurare cogit̃ ⁊c. vide ibidem. Alia fuit causa ꝑmissiua scꝫ ad vitandum idolatriaꝫ: ꝓpter quod fuit concessum iudeis iurare per deum: ne iurando per creaturas in idolatriam incederent: vt patet. xxij. q. j. c. considera. Est ergo iuramentũ licitum et meritoriũ: quando per ipsum ꝓmo subuenitur. Ñ pñ. Domine q̃s habitabit ⁊c. Qui iurat ꝓmo suo ⁊ non decipit. Cauenda tamen est assuefactio iuramenti ꝓpter piculũ periurij: ꝓpter quod nõ nisi ꝓpter necessitatem vel vtilitatẽ iurandũ est: vt patꝫ. xxij. q. j. c. ita: ergo ĩtelligitur ꝑcepisse dominuꝫ ne iuraret̃ ne quisq̃ sicut bonũ appetat iusiurandũ: ⁊ assiduitate iurãdi ad piuriũ p cõsuetudinem delabat̃: q̃ propter que intelligit nõ in bonis sed in necessarijs iurationem habendã: refrenet se quãtũ potest: vt nõ vtatur nisi necessitas cogat ⁊c. Patet etiam duplici ratione ꝙ in necessitate vel vtilitate licitum sit iurare. Primo ratiõe originis: quia iuramentũ introductuꝫ est ex fide: quia credunt homĩes deum habere veritatẽ infallibilẽ et omniũ cognitorẽ ⁊ puisorẽ vniuersalẽ. Scõo ratione finis: quia iuramentũ introducit̃ ad certificandum homĩes ⁊ finiẽdum cõtrouersias: vt ꝛ. ad Heb. vj. Solo enĩ iuramento credit̃ q̃ ꝟ ꝛscia alicui̇ dubitat̃: vt ptꝫ ex̃ ꝟ sen. ex. c. si ꝟo. ij. Qꝫ si objicit̃ illꝫ Mat. v.

Dico vob̃ nõ iurare oĩno: et Jaco. v. Ante oĩnia fratres mei nolite iurare. Respõdet Asten. q̃ q̃dam heretici sc̃z manichei dixerunt omne iuramentũ esse illicitũ ex xbis tam allegatis: q̃ nescierũt distinguere q̃ alium sensũ facit negacio ꝓposita: vt dicẽdo: nõ oĩno iurare: q̃ equipollet pticulari negatiuo ⁊ alium negatio postposita: vt dicẽdo: oĩno non iurare: q̃ equipollet vniuersali negatiuo: deus enĩ non dixit: oĩno non iurabis: sed dixit: non oĩno iurabis: id ẽ nõ iurabis oĩ modo et ex oĩ causa. Et ꝟm Aug. in li. de mẽdacio: hoc ideo dictũ est: ne sc̃z iurãdo ad facilitatẽ iurãdi veniatur: ⁊ ex facilitate ad ꝯsuetudinẽ: ⁊ ex cõsuetudine ad piuriũ incidat: quia dicitur Eccĩ. xxiij. Vir multũ iurans implebitur iniq̃tate: ⁊ non recedet de domo eĩ⁹ plaga.

Deinde q̃ri põt vtrum tres comites qui ponunt Viere. iiij. iurabunt viuit dñs in veritate et iudicio ⁊ iusticia. In iuramẽto q̃libet exigunt: vt recte fiat iuramentũ et euitet vanum iuramentũ. Ad hoc rñdet canon. xxij. q. j. c. ⁊ iurabunt: ⁊. q. ij. c. animaduertẽdũ: ⁊ ex de iureiur. c. ⁊ si christ⁹: q̃ sic. Nec mirũ: q̃ in iuramento ẽ magnũ periculũ: tum ꝓter dei magnitudinẽ cui⁹ testimoniũ inuocat: tum ꝓter labilitatẽ lingue humane cu⁹ verba iuramẽto cõfirmant: vnde iuramentũ non reddit verũ vel licitũ nisi trib⁹ bis comitib⁹ fuerit fulcitũ. Q̃ sic declarat Asten. li. j. ti. xviij. quia iuramentũ cõpat ad tria. Primo ad iurãtẽ q̃ ꝓcedit: et sic debet sibi iudiciũ discretionis. i. debita deliberatio ⁊ discretio: vt sc̃z nõ iuret etiã verum: nisi ꝓ necessitatem vel vtilitatẽ. Ex hoc infert Hosti. q̃ furiosi nõ pñt iurare: nec pupilli ꝓximi infantie: vt. xxij. q. v. c. puuli. nisi ĩ etate rõnabili sint nõ cogant iurare: ⁊ qui semel piuratus fuerit nec testis sit post hoc: ad sacramentũ non accedat nec in sua causa vel alteri⁹ iurato: existat. Et hoc ẽ verũ in iudicio: nam ex iudiciũ potest iurare et deierare ex q̃ habet sensum: vt ex de delic. pu. pueris. nec puer põt esse testis sc̃z ĩfra xiij. annũ. vt vt. iiij. q. iij. c. j. Secũdo iuramẽtũ cõpatur ad rem de qua fit iuramẽtũ: ⁊ sic debet sibi xtras: vt sit adeq̃tio sermonis ⁊ rei: q̃ veritas eẽ debet in ꝯscia iurãtis facta debita diligẽtia: ita q̃ ex parte ꝓprie ꝯsciẽtie credat firmiter ita sic iurat: ⁊ ꝯ in iuramẽto assertorio: ⁊ ita facere ꝓponat sicut iurat in iuramẽto ꝓmissorio: q̃ si tũ credat ita esse: nõ debet iurare de scientia sed de credulitate. Tertio iuramẽtũ cõparat ad causã ꝓ q̃ fit: ⁊ sic debet sibi iusticia: vt sc̃z ꝓ causa iusta fiat: ⁊ vt sit licitũ ⁊ honestũ pro q̃ iurat. xxij. q. j. c. ita ergo. Cũ enĩ sermo noster dubi⁹ sit: vt dicit Sap. ix. Cogitatiões mortaliũ timide ⁊ ĩcerte ꝓuidentie nr̃e: ideo vt sermo nr̃ ꝓ diuinam veritatẽ ꝯfirmet: indiget comitib⁹ iõm regentib⁹ ne sit dissimilis inuocate veritati: ⁊ ideo si aliq̃s istoꝝ comitũ deficiat nequaq̃ erit iuramentũ sed piuriũ. i. illicitum vel temerariũ iuramentũ: vt apte dicitur. xxij. q. ij. c. animaduertẽdũ: ⁊ sic ptz q̃ his tribus comitib⁹ cõcurrentib⁹ licitũ est iurare. Q̃ si querit: cur q̃ dñs dicit ĩ euangelio: sit sermo vester ẽ est: nõ nõ. Ad hoc rñdet Asten. vbi s. q̃ affirmatio vl̃ negatio q̃ est ĩ corde: debet esse in ore: sed q̃ hominũ crescente malicia nõ credit assertioni simplici: ideo adiũxit dñs q̃ amplius est a malo est: nõ culpe ꝯ pene: nõ iurantium sed iuramentũ exigentiũ: nam incredulitas huiusmõi mag' est pena q̃ culpa.

Cõsequẽter q̃ri põt: q̃ ꝓ iuramẽtũ ꝓstitũ quis obligat deo ⁊ q̃ ꝓ homini: ꝑsertim cum homini semp fiat ꝓmissio ꝓ deũ ꝓ eĩ⁹ sanctos: vel ꝓ eius sacramẽta. Ad ꝯ respõdet Jo. an. et post eũ Haspar de calõ. latĩ⁹ ⁊ clari⁹ in. c. ij. de spon. q̃ ꝯ iuramentũ sit ꝓstitum deo: tũ tũc dicit ꝓstitum deo cum ꝓ id q̃ iurat magis credit placere deo: vl̃ deo obligare magis siue sit in faciẽdo aliquod meritoriũ: vel ĩ abstinẽdo ab aliquo illicito ⁊ sic fit causa maioris meriti. Exẽplum ꝓmi: vt alicui iurani religionẽ ĩtrare vel ire vltra mare. Exemplu ꝯ scõi: vt q̃ iurani non facere ea q̃ sunt de genere peccati sc̃z nõ fraudare mẽsuras vel põdera ⁊ talia ac similia non põt recipiens iuramẽtum etiam si sit episcop⁹ vel ꝑlatus remittere: quia obligant iurantẽ deo non homini: iuxta illud ps̃. Vouete et reddite dño deo vestro: hoc ptz extra de voto ⁊ vo. redemp. c. magne deuotiõis: de iureiur. et si christus. Verũtamẽ tunc iuramentũ ꝓstatur homini nõ deo: cum iurat sup obligatione vel pacto: ꝓ q̃ quis intendit ipsum hominẽ magis certificare vel reddere securum ⁊ sibi tũ obligari: puta quia iurauit alteri soluere pecuniã mutuatã vl̃ scribere libriũ. Jo. de ligna. tamẽ dicit: q̃ omne iuramẽtũ ꝯcernit deũ: q̃ ꝓmittit ꝓ religione q̃ debet deo: ꝯ in vim ꝯsequẽtie ꝯcernit hoĩem: q̃ ꝯcernit cõmodũ eĩ⁹ cui iuratur: ⁊ tunc põt ab hoĩe remitti: de iureiu. c. j. Cõcludit ergo Has. q̃ spõsalia ⁊ alia que mutuo ꝯsensu ꝯtrahunt: dissensu mutuo dissoluunt licet eẽnt iuramẽta: q̃ sublata obligatiõe sublatũ ẽ iuramẽtũ: sicut ꝟ de statuto iuramẽto: ex de ꝑben. c. dilecto. Et q̃ hec remissio fieri posset facit regula iur' li. vj. q̃ fauore. ⁊. xxxj. q. vl. c. si qui. ĩ glo. penul. vbi dicit: q̃ sicut parẽtes frangere pñt sponsalia filioꝝ sic ⁊ remittere iuramẽta. Deniq̃ q̃ri põt q̃ ꝯditiões in iuramẽto sub intelligant licet nõ exprimant. Dicẽ glo. ⁊ doctores in. c. quẽadmodũ. ex de iureiuran. q̃ multe. nã in iuramẽto ꝓmissorio auctas pape siue supioris intelligit excepta: vt. e. ti. c. venientes. §. j. ad fi. ꝟ q̃ tũ postea latius videbit. Itẽ intelligit si deꝝ voluerit vel dederit vel si deo placuerit: vt ꝯ. xxij. q. ij. c. beat⁹ paulus. Itẽ nisi aliud magis incõueniẽs interuenerit: nam si tibi sane mentis iurẽ gladiũ reddere qficũq̃ peteres: aduenienti furia vel voluntate ꝓpetrandi homicidiũ non debeo tibi reddere. xxij. q. ij. c. ne quis. Itẽ subintelligit si mihi fidẽ seruaueris. e. ti. c. peruenit. ij. vbi dicit: nec tu ei: etiã si ꝓmissum tuũ iuramẽto vel fidei obligatiõe interposita cõditione firmasses: aliq̃ten⁹ teneris si constat eũ cõditioni minime paruisse. Ex hoc etiã cõcludit q̃ si mulier ꝯtra fidẽ sponsaliũ vel matrimonij venerit: licet iurauerit eã accipe in vxorẽ: tamẽ aliã ducere posset nõ obstante iuramẽto: q̃ vt ptz in hoc c. si seruanti fidem: fides nõ seruat eidẽ. Sil̃r si iurem tibi reddere pecuniã ad certũ tempus: subaudit si ꝯcesseris: vel tibi soluere ad certũ tempus subaudit nisi index aliõ ꝯtrariũ ꝓcipiat: vt ꝯ. ex de censi. exac. ⁊ ꝓcura. c. significauit. q̃ ius supioris videt semp exceptũ esse: de iureiur. c. venientes. §. j. Itẽ nisi ꝓ te fuerim absolut⁹. ibidẽ. c. j. ⁊. c. sicut. Itẽ si iuro tibi tanq̃ regi vel alteri ꝑlato: tunc te deposito nõ obligo: vel si tu tanq̃ eps iuras mihi restituere pecuniã mutuatã: depositũ nõ tenebr' si saltẽ pecunia versa ẽ in vtilitatẽ eccĩe. xv. q. vj. c. alius: ⁊ de elec. venerabilẽ. Itẽ si iurem stare mandatis tuis ꝓ offensa: intelligit nisi ꝓcipias q̃ ĩmoderatũ: ĩtustũ: ĩpossibile vel inhonestũ ẽ: q̃ in hmõi nõ ẽ parendũ: nec extendit iuramẽtũ nisi ad ea de q̃bus cogitatũ ẽ: vt. eo. ti. c. venientes. ⁊. c. q̃ntaualis. vide tex. ⁊ glo. Si tũ pena als nõ excederet culpã fuari ꝟ: si xo excederet rediget ad arbitriũ boni viri: vt. ff. ꝓ socio. l. societati. §. arbitriũ. Dicit tũ Ray. q̃ oẽs tales (ne det occasio vel materia ꝓ iurandi) debẽt auctem petere ab ecclesia: vt colligit ex eisdẽ decretalib⁹. Cõcoꝛdat Tho. scda 2ᵉ. q. lxxxix. q̃ saltem ꝓmittit sub iuramento de quo dubiũ ẽ: vtꝝ licituꝝ sit vel ꝓficuũ aut nõ: vel simplicit aut in aliq̃ casu: ⁊ in hoc põt q̃libet eps dispensare. Juramentũ vero ꝯtra salutẽ vel legẽ vl̃ bonos mores dispensatiõe nõ indiget: nec seruari ꝟ. Nec dicit deierare qui ex cã insta deserit iuramentũ: vel q̃ mutat ĩ meliꝰ: vt ex de voto. c. nõ licet: q̃tũ ad primũ: ⁊. c scripture: q̃tũ ad secũdũ: vbi dicit: Fracti voti reus aliq̃ten⁹ nõ habet: q̃ tpale obsequiũ in ꝓpetuũ religionis obseruantiã nõ scit cõmutare. Itẽ supueniẽs necessitas vl̃ impossibilitas ꝓrius inspirata sil̃r excusat a iuramẽto: ex de iureiu. q̃relã. Itẽ qui iurat reddere vinũ vel bladũ: subaudit eius dẽ bonitatis. ff. si cer. pe. l. cũ q̃d. ⁊ de sil̃ibus ẽ iudiciũ. Si xo iurẽ tibi dare filiam vel sororẽ: sub intelligit bona fide laborabo: nã alienũ factũ ꝓcise ꝓmittere nõ possum: ex de spon. c. ex litteris. ij. ⁊ ĩ glo. Itẽ si iuro alicui fidelitatẽ vel q̃ nõ ero ꝯ eum intelligit nõ ꝓcurabo vel ꝯsentiã q̃ vitaꝝ mẽbra vel res suas pdat. Si tũ offenderit me vel mihi ꝓximiores vel ecclam meam potero me ⁊ illos defendere: q̃ ꝓximiores vident excepti eẽ: vt. e. ti. c. petitio. ĩ textu ⁊ glo. Quid antẽ cõtineat in iuramẽto fidelitatis luculenter ꝓsequit decretũ. xxij q. v. c. de forma fidelitatis: in tex. ⁊ ĩ glo. Deniq̃ qui iurat facere residentiã ĩ eccĩa si ꝓ negocio ecclesie sit absens: nõ incurrit piuriũ: vt ꝯ ex de cleri. nõ resi. c. ex parte tua. ij. Idẽ si eẽt in seruitio epi vl̃ si vocaretur a papa: vide ibidẽ glo. Adhuc sũt alie ꝯditiones q̃ sub intelligunt q̃ tũ faciliter ex ꝑdictis pñt colligi. Ad laudẽ dei. om.

De iuramẽto ꝓmissorio: q̃ũ et in quibus ẽ obligatoriũ ⁊ nõ obligatoriũ: Sermo II

Onassumes nomẽ dei tui inuanum. Exod. xx.

Occasione sermonis ꝓcedẽtis q̃ri põt ꝓmo q̃ ius supioris ĩ iuramento q̃libet intelligit exceptũ. Ad cui⁹ euidentiã dicit hein. boyc: ex de iureiu. in. c. veni

entes. q̃ si q̃ris de iure ꝓprie loquēdo ipi⁹ supioris ⁊ cōpetēte supiori: tūc ꝓstat q̃ tale ius in q̃libet iuramēto intelligiť excep̄tū: qz etiā ius cuiuslibet priuati intelligiť exceptū in iuramēto alteri⁹: nā iuramētū vni⁹ obligare nō pōt ī p̄iudiciū alteri⁹: in eo q̃ alteri de iure debeť. Et generaliť oīs auctoritas iudicis seu supioris q̃ ē adiuta ⁊ approbata aucte iuris: ē a iuramēto excepta: ⁊ iō si alicui iurauī infra mensez solvere centū q̃ interim p̄cedenti die ꝓdēnať p iudicē iuste: vl accusať aliquo graui crimine ⁊ iuste cōuincit ⁊ bona sua iuste applicanť fisco: ac iudex interdicit mihi sub magna pena ne soluā: nō obligor ex iuramento ad soluendū creditori: vt no. Host. de iureiu. in. c. quēadmodū. ⁊ in. c. significauit. eť de censi. Q̃z si q̃ris de iure supioris ꝓprie loquēdo. i. de aucte supioris: q̃ non ē adiuta vel approbata aucte iuris: tūc talis auctoritas supioris nō intelligiť in iuramēto excepta vt pz p dictā glo. ī dicto. c. significauit. eť de censi. exac. ⁊ pcur. Et nota q̃ sicut in iuramento ius supioris intelligiť exceptū: sic etiā in consuetudine ⁊ statuto: vnde si q̃s iurauit non exire domū vsq̃ ad. xv. dies: ⁊ interim ē citat⁹ ad iudicē venire teneť: qz in quolibet iuramēto intelligiť ius superioris exceptuz. Hoc tñ sane ītelligiť: q̃ hoc nō facit auctoritas citantis si sit inferior papa: ꝑ auctoritas iuris scripta volentis ⁊ statuentis: q̃ citat⁹ ad iudiciū venire teneť: ⁊ de in ius voc. p totū. Auctoritas deniq̃ pape semp intelligiť indistincte excepta: vt pz ī. c. venētes de tureiu. vnde ex cā pōt remittere vel relaxare iuramentū ad tēpus vel īperpetuū de iureiur. c. verū. ⁊. c. ea te credim⁹. Secundo q̃ri pōt: vtrū q̃s venire pōt ꝑ ꝓpriū iuramētū aucte ꝓpria. Ad hoc rñdet Hei. boyc: in. c. si Ro. de iureiur. ⁊ etiā Guil. de monte lau. in cle. vna. de iureiur. in verbo dudū. q̃ aliq̃s venire pōt ꝑ ꝓpriū iuramētū aucte propria ī casib⁹ sequentib⁹. Prio q̃ si obseruantia iuramēti Rgit in dispēdiū ale: vt pz eť de iureiur. c. cū quidā. vbi subdit. Illi Ro q̃ iurant non loq̃ pri vel matri vel sorori aut fratri aut eius hūanitať sub sidiū nō exhibere: absolnēdi sunt. Glo. ad cautelā: cū iuramētū nō sit vinculū iniquitatis ab illius obseruātia iuramēti cū illicitū sit ⁊ ꝑiū rōni: ī iūcta tñ eis pnia ꝓpenti ex hoc q̃ male iurauerūt ⁊. c. ex lris. Scdo q̃ñ vergit in detrimentū oīm rerum suaꝝ vel maioris ptis: sine quib⁹ nō possz tpalem vitā ducere: vt ptz. xxij. q. iij. c. fi. vbi ōz. Quisq̃s ergo iuramēto se firmauerit aliq̃d factuꝝ: q̃ corpalis vel spūalis salus adimať: ⁊ sine quo vtraq̃ salus reparī vel cōseruari nō posset: fidē p̄ promissā seruare ꝓhibeť ⁊c. Ex quib⁹ videť q̃ ꝑ procedit q̃ñ si seruareť possit timeri de salute corpali ⁊ spūali. Tertio si tenderet ī deterior ē exitū simpliciter vel in aliq̃ casu: vt pz xxij. q. iiij. c. si aliquid. Et ponit exēpluz ō Dauid: qui iurauit occidere Nabal. j. Regū. xxv. Et glo. ibidē ponit aliud exēpluz vt si iurauī me peccaturuz venialiter: tale iuramentū adimplere nō debeo: qz sic adereť pctū pctō: vt clarius pz ibidē. c. diffinitio in textu ⁊ glo. Et addit Tho. scda 2ᵉ. q. lxxxix. q̃ silr vergit in deteriorē exitū quādo ē maioris boni īpedimentū: puta cū quis iurat se nō intraturū religionez vel q̃ nō fiet clericus ⁊ hmōi. Et in hoc casu peccat quidē iurādo: qz ponit obijcere spiritui sancto: nō tñ peccat iuramentū seruādo: multo tamē meli⁹ facit nō īplendo: qz talia sub iuramēto cadere nō pñt. Quarto si sit iuramētū p̄stitū de rebus alicui⁹ tertij scz alicuius ecclie vel psone scz p̄ plātū de rebus ecclie: vt eť de iuriur. c. q. in textu ⁊ glo. Et hoc maxime verū ē si sit p̄stitū contra iuramentū p̄mū p eū factū de nō alienandis rebus ecclesie. Exemplū secūdi vt si iurauī alicui dare filiā vel sorori ē quō ē iuramentū de re alicui⁹ tertij: ⁊ de ꝑ supra dictū ē. Quinto si p̄stitit iuramentum ꝑ ius publicū auctem ⁊ vtilitatē: vt pz eť de fo. ꝓpe. c. si diligenti: vide, pcessuz. Sexto q̃ñ ē p̄stitū ꝑ primū iuramentū licitū: vt pz eť de iureiur. c. tua. ⁊. c. intellecto: vbi pz planissime. Septimo quādo ius ꝓditiōis apposite hoc sustinet: vt. e. ti. c. quēadmodū. de spon. c. sicut ex lris. Octauo q̃ñ vrgentissima necessitas ꝑ inducit: ⁊ supioris licētia haberi nō pōt: extra de obser. ieiu. c. cōsilium. xj. q. iij. c. antecessor. ⁊. c. q̃ꝰ predecessor. Tertio queri pōt: vtrū iuramētuz metu extortū sit seruādū: p̄sertim cū tales a iuramenti nexib⁹ a romanis pontificib⁹ sunt absoluti: vt habeť extra de iureiu. c. vex. in ea cōne. Ad hoc respōdet sanctus Tho. scda 2ᵉ. q. lxxxix. q̃ ī iuramento q̃ quis coactus facit duplex est obligatio. Una quidem qua quis obligať homī cui aliq̃d ꝓmittit: ⁊ talis obligatio p coactionē tollit: qz ille q̃ vi intulit hoc meretur:

B

vt ei ꝓmissū nō seruet. Alia Ro ē obligatio q̃ q̃s deo obligať vt ipleat q̃ p nomē ei⁹ ꝓmisit: ⁊ talis obligatio nō tollit ī foro ꝓscie: qz magis dz dānū tpale sustinere q̃ iuramentū violare: pōt tñ repetere ī iudicio q̃ soluit vel plato denūciare nō obstante si ꝑium iurauerit: qz tale iuramētū Rgit in deterior ē exitū: eēt enī ꝑ iusticiam publicā. Porro romāi pōtifices ab hmōi iuramēto hoīes absoluerūt: nō q̃ñ decernētes hmōi iuramēta nō eē obligatoria: ꝑ q̃ñ hmōi obligatiōes ex iusta cā relaxantes: ⁊ iō talis ꝑuenire nō dz iuramēto nisi fuerit absolut⁹ a papa: vt exp̄sse pz eť de elec. c. venerabilem. §. penul. Q̃z si nō pōt haberi superior: tunc iurans ꝑuenire pōt īminēte necessitate vrgentissima: de q̃ dictū ē supra. Quarto q̃ri pōt: vtrū maior sit obligatio voti vel iuramenti: p̄sertim cū votuz sit simplex ꝓmissio: sed iuramētū supra ꝓmissionē adhibet diuinū testimoniū: ī cui⁹ argumētū sicut debili⁹ solet p fortiꝰ cōfirmari: sic votū interdū iuramento ꝓfirmať Ad q̃ rñdet sanct⁹ Tho. vbi s. q̃ vtraq̃ obligatio scz voti ⁊ iuramēti causať ex aliquo diuino: tñ aliter ⁊ aliter: nā obligatio voti causať ex fidelitate quā deo debem⁹: vt scz ei ꝓmissum soluam⁹. Obligatio aūt iuramenti causať ex reuerentia quā debemus ei: ex qua tenemur q̃ verificemus id q̃ per nomē ei⁹ ꝓmittim⁹. Ois enim infidelitas irreuerentiā cōtinet sed nō cōuertitur. Videť enim infidelitas subiecti ad dominū eē maxima irreuerentia: ⁊ iō votum ex sua rōne magis ē obligatoriū q̃ iuramentū: nec voto adhibeť iuramentum quasi aliq̃d firmi⁹: sed vt p duas res īmobiles maior firmitas adhibeat. Q̃z si q̃ritur: q̃ñ ergo iuramētū ⁊ votū simplex sibiinuicē ꝑriať: q̃ illoꝝ p̄ualebit ⁊ adimpleri debebit. Rñdet Hein. boyc: extra de spon. ī. c. cōmissū. q̃ si nō pōt vtrūq̃ ꝑuari tunc si sit votū religiōis vel ꝓtinētie p̄ferť iuramēto: vt si q̃s iurauerit scribere lib: ⁊ postea religionē intret q̃ facere pōt: vt pz. lj. di. c. p̄terea in glo. vide ⁊ p Inno. extra de ser. nō ordi. in. c. j. vnde si q̃s primo iurat nubere ⁊ vxorē suā carnaliter cognoscere: ⁊ postea emittit votū religiōis vl cōtinentie debet violare iuramētū ⁊ obseruare votū. xvij. q. j. c. qui bona: ⁊ ideo multo magis si tale votum p̄cederet iuramētuz: vtpote vouens castitatem iurat inire matrimonium: debet seruare votum: vt patet extra qui cle. vel vo. Si vero votum nō sit religionis vel cōtinentie: sed forte magne pergrinationis vel alterius rei cōtrarie iuramento: tunc si iuramētū p̄cedit seruādū ē. Si Ro votū p̄cedit similiter seruādū ē q̃ si p̄mū ē illicitū. Scōz Ro licitū: tūc p̄mū si ē seruandū: extra de iureiu. c. ea te. Quinto q̃ri potest: vtrū iuramētū factū p deū sit magis obligatorium q̃ factū p euāgelium vel ecōuerso. Rñdet Astesi. li. j. ti. xviij. q̃ qui iurat p deū multū obligať: qui Ro per deum ⁊ euāgelium magis obligať: q̃ vero his addit sancto ꝝ reliquias magꝭ obligatur: ⁊ sic crescente solennitate crescit obligatio. Idem Ray. q̃ si vnus iurat p deum ⁊ alius p euangelium: tūc Chryſ. diceret videtur q̃ maius ē iurare p deum. Ñ ꝓtra q̃sdā q̃ ꝓtrariuz credebāt: dic: o stulti: scripture ꝓpter deū sūt facte nō de⁹ ꝓpter scripturas. xxij. q. j. c. si aliq̃ cā fuerit modicuz videť facere q̃ iurat p deū. glo. q̃tum ad vulgares: q̃ aūt per euāgelū magis aliq̃d videť fecisse: q̃bus dicendū ē: o stulti: scripture ꝓpter deū facte sūt nō deus propter scripturas. Glo. hic pz q̃ eque obligatur q̃ iurat p deuz sicut qui iurat p euangeliū: sed si p deū iuraret nō solenniter: p euāgeliū soleniter vel ecōuerso: magis ē obligatus quo ad eccliam solenniter iurans: sed quātū ad deū equaliter: vt pz extra q̃ cle. vel vo. c. rursus. Si obijcit quāto sanct⁹ ē p q̃ iurať: tanto magis ē penale piuriū ergo magis obligatoriū: vt eo. t. mouet. ſi illud intelligo cū iurať illicite: ⁊ habetur respectus ad solā creaturā: hec glo. Et sic patet q̃ quanto illud per quod iuratur est sanctius: tanto ceteris paribus iuramentum magis obligat: quia ibi est maior contemptus in periurio. Cum autē vnum iuramentuz fit solenniter ⁊ alterum licet magis non solenniter: tunc de trangressione iuramenti solennis: debet iniungi maior penitentia: eo q̃ est ibi maius scandalū ⁊ maior contemptus: licet quo ad deū nō magis obligant. Sexto queri pōt: vtruz iuramentum obligat ad intentionem iurātis vel recipientis: posito q̃ non sit vter q̃ eadem intentio: sed aliquando contraria sibiinuicem: cum constet q̃ non potest obligare ad duo p̄sertim opposita. Ad ꝑ rñdz sāct⁹ Tho. scda. 2ᵉ. q. lxxxix. q̃ q̃ñ nō ē eadē ītentio iurātis ⁊ ei⁹ cui iurať. tūc si ꝑ puenit ex dolo iurāt⁹ dz iuramētū ꝑuari p̄m sanū ītellectū ei⁹ cui iuramentū pre-

ratur. Unde Isido. dicit. Quacunq; arte verbor q̃s iuret: deus tñ qui ꝓscie testis ē ita hoc accipit: sicut ille cui iurat intelligit ⁊ q̃ hoc intelligat de iuramēto doloso ꝑ p id qd subdit. Dupliciter reus fit quia ⁊ nomē dei inuanū assumit ⁊ primū dolo capit. xxij. q. v. c. q̃ periurare parat⁹ est in fi. Et sic semp accipi ꝺ iuramentū fm intentionē illius q̃ nō habet dolū vel artem. Et addit. xx. di. q̃ hoc intelligi debet de dolo malo: qz si iuramentū violenter extorquet qd alter ꝑstare nō tenet: tunc quidē extorquēs peccat ⁊ alter ad eliminandu illius malicia verbis duplicibus vtens: ⁊ intelligens in alio sensu q̃ iuramentum extorquens: videt nō peccare fm eundē. Unde xxij. q. v. §. ex his: videt hoc idē innuere put ꝑz intuenti. Qz si iurās dolū nō adhibeat: tunc obligat fm intentionē iurātis. vnde eo. ti. c. humane aures talia vba vestra iudicāt: q̃lia foris sonāt: diuina vero iudicia talia foris audiunt: q̃lia ex itimis ꝓferunt ⁊c. vide si placet. Septimo q̃ri pōt: vtrū hoīes alicui⁹ vniuersitatis vl societatis iurātes se aliq̃d facturos vel non facturos: ꝑñt sibi mutuo iuramentū remittere. Ad hoc rñdet Astesi. post Ray. ⁊. eo. li. j. ti. xviij. q̃ tale iuramentū fieri pōt q̃tuor modis. Primo nanq; fit aliq̃s iuramentū de his q̃ ꝑtinent ad cultū dei vl ad religionē aut ad pietatē: ⁊ tunc nō ꝑñt sibi mutuo remittere: vt si iurant q̃ ibūt vltra mare militare deo: vel q̃ religionē intrabunt: vel q̃ dicent duo vel tria psalteria ꝑ inuicē: vel si aliqui mechanici vl mercatores iurant q̃ de suo lucro certā portionem dabūt in aliquos pios vsus: vel aliq̃d dabunt fabrice alicuius ecclesie. Si tñ iurāt q̃ vltra mare simul ibūt: sibi mutuo remittere possunt q̃ sil nō eant: sed nō possūt remittere q̃n vadāt: qz ꝗ duo iuramēta fūt. s. q̃ ibunt ⁊ q̃ simul. Secundo ꝗo fit mutuum iuramētū ad ꝑtale comodū: ⁊ si sit tale q̃ absq; iuramēto tenent facere q̃ iurant tunc etiā sibi remittere nō ꝑñt: qz ꝓpter salutē aiaꝝ videt sic iuratuz: vt si carnifices iurēt q̃ carnes infectas vel corruptas ꝑ sanis nō vendant: vl mercatores q̃ merces suas nō sophisticabūt: nec ꝓpter terminū carius vendāt: hec enim ⁊ sil'ia iuramenta remittere sibi mutuo non possunt. Tertio pōt ꝓtingere q̃ iuramentū sit supre tēporali: sed tali q̃dem q̃ absq; iuramēto facere nō tenebant qd iurant: ⁊ tunc si obseruantis iuramēti spectat tñ ad comodum vel incōmodū iurantium tunc iuramentū sibi remittere ꝑñt: vt si iuret aliq̃s q̃ faciet alteri libzum vel domū: ⁊ alter q̃ reddet ei mercedē: similiter quādo duo socij iurant de cōmunicando sibiinuicē oīa lucra sua. Si vero spectat ad comodū aliorum magis q̃ adiurantiū: tunc iuramentum remittere sibi nō possunt: vt si mercatores iurent q̃ ꝑ mercibus. xx. sol idozum nō accipient de lucro vltra vnū solidū: vl artifices q̃ nō vendent opa nisi de materia sic parata: vel q̃ nō trabent petias panni vltra tantū. Quarto pōt fieri iuramentum cōpromissoriū qd cēt alijs damnosuz: ⁊ tunc illud nō cēt obligatoriū: vt si sutores iurant q̃ certo tpe nō laborabūt: puta de nocte de ope artis sue nō facient: ⁊ hoc ī vt ꝓpter raritatē carius iusto vendant opa sua vel carnifices q̃ nō incident vl ꝑparabūt carnes vltra certū numerꝝ: vl alij opifices q̃ nō opabunt ꝑ minori ꝑcio q̃ tali ⁊ hmōi q̃ nō sunt obligatoria: eo q̃ sūt manifeste pctñ vel maioris boni ꝓpedimētum: ⁊ ē pnia ꝑ eis ꝓponenda. Idem tenet Guil. Octauo q̃ri pōt: qñ multitudo iurat aliquid facere: vtrū aliq̃bus ꝓtrauenientibus possunt ⁊ alij ꝗuenire vbi gratia. Tabernarij simul iurauerūt q̃ vina nō vēdēt nisi ꝑcio indilate soluto. Rñdeo fm Guil. q̃ si absolute ⁊ in omnē euentū illud iuratum ē tunc q̃libet seruare tenet. Si vero iuratū ē sub conditione exꝑssa vel interꝑtatiua: vel ob determīatā cām: puta si alij seruent vel ne solutiōe fraudent ⁊ hmōi: tunc nō tenet q̃s seruare nō existēte conditiōe: vt ꝑz ex de iurāiur. c. pucnit. ij. vbi subdit. Nec tu ei etiā si ꝑmissū tuū fidei obligatione vel iuramēto interposita cōditōe firmasses aliq̃tenus teneris si cōstat eū cōditioni minime paruisse. Ufi si omis alij vl plures nō seruant: tunc in hoc casu alij vl dent absoluti: dūmodo nō respiciāt bonū diuinū vl spūale: nec ad hoc ꝓrius obligabant. Qz si pauci sunt q̃ si seruāt: tunc recurrēdum ē ad intentionē iurantium. s. q̃ si intendebāt q̃ quocunq; nō seruate ipsi nō tenerent: aut solū si multi eēnt q̃ nō seruarēt. Nam fm intētionē iurantis explicitā vel implicitā tenet obligatio: q̃ si deintētione nescit: tunc tutius ē seruare. Denicq; q̃ri potest: vtrū iuramētū sit appetendum tanq̃ vtile ⁊ bonū: ꝑsertim cum dicit Hiero. sup Matth. q̃ qui iurat veneratur

aut diligit eū ꝑ quē iurat: ꝗ venerari ⁊ diligere deū ē appetēdū. Ad hoc rñdet Thos. scōa 2ᵉ. q. lxxxix. q̃ id qd non querit nisi ad subueniendū alicui defectui: nō numerat inter ea q̃ sūt p se appetenda: ꝗ inter ea q̃ sunt necessaria: sicut ꝑz de medicina que qrit ad subueniendū infirmitati. Iuramentum aūt q̃rit ad subueniendū alicui defectui: quo scz vnus hō discredit alteri: ⁊ iō iuramentū ē appetendū nō inter ea q̃ sunt p se appetenda: sed inter ea que sunt huic vite necessaria q̃bus indebite vtit: q̃cūq; eis vtit vltra terminos necessitatis. Unde Aug⁹. in sermone dñi in monte: q̃ inquit intelligit nō in bonis. i. p se appetendis: sed in necessarijs iurationē habendā: refrenet se quantū pōt: vt nō ea vtat nisi necessitas cogat: alioq̃n dei sui nomē inuanū assumit: qz licet ille qui iurat vtit veneratōe aut dilectione eius p quē iurat: nō tñ ordinat iuramentū ad venerandū aut diligendū eū: p quē iurat: sed ad aliud etiā plerūq; vanū ⁊ facinoroso. Ufi eccl. xxiij. dicitur. Vir multū iurans replebit iniquitate ⁊ nō discedet a domo illi⁹ plaga: Et si frustrauerit frēm. i. deceperit: delictū eius sup ipz erit: et si dissimulauerit q̃si p simulationē iurādo falsum: delinquit duplicit: qz scz simulata eq̃tas ē duplex iniq̃tas: ⁊ si inuacuz iurauerit. i. sine debita cā ⁊ necessitate nō iustificabit: replebit eū retributiōe pessima domus illius: qd a nobis auertat christus iesus. Ad laudem dei.

De periurio quod fieri potest decem modis: Sermo III

n **On assumes nomen dei tui inuanum.** Exo. xx.

Uiso vtcūq; de iuramēto: iam ordine debito ꝓsequēdū ē de piurio: qd ē malū: nō tñ in se sed etiā fm se: eo q̃ nullo modo bñ fieri pōt: cui⁹ rō ē: qz oīs piurās summe veritati cōtumeliā facit dū eaz ad suā cōfirmationē inducit ad qd assumi nō deberet: ⁊ iō qz nō tñ deordinat hoīem q̃ ad ꝑimū ꝗ etiā quo ad deū: iō semp nō solū malū ꝗ etiā pessimū ē. Hic ōmo q̃ri pōt quot modis assumit nomē dei inuanum: male iurādo vel piurādo. Ad ꝗ dicendu q̃ decē modis: put ex diuersis colligi pōt.

A Primo mō ex surreptiōe ⁊ fragilit qñ scz iuramētū ꝑfert ex surreptiōe: non deliberās de facto vel dicto ꝓfirmādo: nec etiaz deliberās ꝗ iuramēto: ⁊ sic piurās fm Richar. sup. iiij. peccat tñ veniaiter: nisi tal indeliberatio veniret ex tā negligēti consuetudine q̃ illā deuincere nō ꝑponeret: q̃ si deliberat ꝗ dicto sed nō de iuramēto: sic etiā pōt ꝓtingere q̃ hō piuret sine mortali pctō: tñ ē ad min⁹ veniale graue ⁊ vicinū mortali: q̃ si deliberat de iuramento ⁊ nō de dcō tūc erit iuramētū indiscretū: de q̃ videbit postea. Rationē aūt hoꝝ prosequitur Richar. dicēs: q̃ id qd ex surreptione ꝑcedit nō ē ꝑfecte volūtariū. Ad ꝗ aūt q̃ q̃s mortaliter peccet requirit q̃ pctñ plene sit volūtariū directe vl interꝑtatiue qd dico ꝓpter illū q̃ cū deliberare posset deliberare ꝓtēnit: si ex tali ꝓtemptu piurat ex surreptione videt multis q̃ nō excusatur a mortali: ex negligentia omittēs se deliberare. Secūdo mō vane ⁊ inutiliter qñ. s. q̃s ⁊ si iurat qd licitū est: tñ absq; necitate ꝓsuetudine deprauata: nō curās illā ꝓsuetudinē dediscere: sicut in quotidianis iuramētis ex q̃dā mala ꝓsuetudine iurat: vt p deū ibo eras ad ecclam vel aliud sil'e: vl cū hmōi iuramēta fūt ioco: in talib⁹ enim q̃ iurat large loquēdo piurare ꝗ: qz deest iudiciū discretiōis: ⁊ ꝓmittit se periculo p iurandi: vñ. xxij. q. iiij. c. q̃ sacro: ponitur hmōi pnia ⁊ iudicat mortale tāq̃ piuriū: vt ꝑz in tex. ⁊ glo. Hinc ꝗ: Eccl. xxiij. Vir qui multū iurat replebit iniq̃tate: ⁊ nō discedet a domo ei⁹ plaga. Et ꝗ maxie ē mortale cū ex ignauia q̃s non curat deponere cōsuetudinē illā. Tertio mō coacte ⁊ violenter. Ad cui⁹ euidentiā q̃ri pōt: vtrum q̃s piurās necessitate cōpulsus excusat a pctō. Rñdet Asten. post petrū. li. j. ti. xix. q̃ duplex ē necessitas: quedā ē necessitas nature q̃ legē nō hz: ⁊ hec excusare pōt nō solū a tanto sed etiā a toto: vt ꝑz de ꝓse. di. j. c. sicut. ex de ꝓsue. c. quāto: ⁊ ex de iuriu. c. q̃relam. in textu ⁊ glo. Scōa ꝗo necessitas ē coactionis q̃ nō excusat a toto in his q̃ fm se sunt mala ꝗ a tanto: qz volūtas sufficienter cogi nō pōt. Nā prima coactio est absoluta q̃ cadit in corpe nō in aia: actus aūt oīno corpales ꝑñt ꝑ coactionē excusari totaliter a pctō: cadere etiā pōt coactio ī aia: ⁊ iō actus aie soli⁹ vel mediāte instro corporeo excusari ꝑñt a tāto ꝗ nō a toto: cuiusmōi act⁹ sūt mēdaciū ⁊ piuriū: ⁊ iō ꝑ coactionē excusari ꝑñt a tāto nō a toto: vt ꝑz ex de his q̃ vi metusue cā fi. c. sacris. vbi subdit: lz met⁹ culpā attenuet: tñ eam non

p:sus excludit:cũ,p nullo metu debeat ḋs
pcm̃ mortale ĩcurrere. Q̃ si obijcit illo ex
d iurĩu.c.vex:vbi dr q illi q̃ veniũt ꝯ iura
mentũ vi vel metũ pstitũ ,p vita ⁊ reb⁹ ser
uandis nõ sũt ,p hoc punlẽdi tã q̃ ,p crimi
ne mortali.Dicẽdũ fm Tho.⁊ Richar.q
ꝗ iõ dr nõ qr nõ peccãt mortaliter :ꝗ qr pu
nlendi sũt pena mĩori. Vel fm Richar.il
uld intelligit in iudicio fori.vñ concludit
Tho.scda 2e.q.xcviij:q coactio nõ aufert
iuramẽto ,pmissorio vl obligãdi respectu
ei⁹ qd licite fieri põt:⁊ iõ si ḋs non implet
qd coactus iuranit: piuriũ incurrit ⁊ mor
taliter peccat:põt tñ aũcte sũmi põtific'ab
obligatiõe iuramẽti absolui: ꝑsertim si co
actus fuerit tali metu q̃ cadit in ꝓstantem
virũ. Q̃ si q̃rit si in iuramẽto ,pmissorio
ḋs ĩpedit ad pficiendũ: vtrũ peccat mor
taliter. Rñ.fm Ray.q si tunc qñ iurabat
credebat q adiplere nõ posset: vl fatue cre
debat q adiplere posset:qr cãm credendi
nõ hẽbat:tũc in vtroq casu piurat ⁊ mor
taliter peccat:qr in ꝏmo Xitas in conscia
deerat:in secũdo iudiciũ discretionis .Si
vero ,pbabilit credebat q adiplere posset
⁊ si postea posse suũ fecit:tunc q̃tũ ad hoc
nõ piurauit nec ẽ piurus. Quarto teme
rarie ⁊ execrabiliter.Temerarie aũt periu
rat cũ ḋs iurat se aliq̃d factuꝝ vel dicturũ
illicitũ vel inhonestũ:aut se nõ intraturũ
religionẽ:vel alia q̃cunq opa virtuosa nõ
facturũ:talis eñ fm Tho scda 2e.q. xcvj.
iurando statim ipo facto incurrit piurium
q̃tũ ad primũ,pter defectũ iusticie: q si ñ
iplet qd iurauit in hoc piuriũ nõ incurrit:
qr ꝗ nõ erat tale q̃d qd sub iuramto cadere
posset. Quãtũ etiã ad secũdũ incurrit piu
riũ ,pter defectum iudicij:⁊ iõ qñ facit id
qd meli⁹ ẽ nõ ẽ piuriũ:ꝗ piurio ꝯriũ:ꝯriuꝫ
eñ ei⁹ qd facit sub iuramẽto cadere nõ po
terat.Hinc habet .xxij.q.iiij.c.si publicis
sacꝝ gestis.glo.i.sacramẽtis publice fa
ctis(qd de⁹ auertat a q̃buslibet)illicita vl
nõ bona fuisset ꝓditio allegata q̃ aut iugu
lare aĩaꝫ.i.vitã prĩs:aut gerere cõpelleret
stuprũ sacratissime virginis:nũq̃d nõ tole
rabili⁹ eẽt stulte ,pmissõis votũ restrigẽ q̃
p inutiliũ ,pmissoꝝ custodiã horrendã cri
minũ implere mensurã:glo.ibidẽ.Nõ pec
cat trãsgredẽdo iuramẽtũ illicitũ: ꝗ tunc
peccauit qñ iurauit. Et ibidẽ.c. vnusq̃q.
vbi subdit: nihil ,pmittit inhonestuꝫ :aut
si ,pmittit tolerabilius ẽ ,pmissuꝫ nõ facere
q̃ facere qd turpe ẽ.glo.ibidẽ.Nõ solũ er
go iuramẽtũ rei illicite nõ ẽ seruandũ:sed
nec etiã inhoneste:imo si tendat ad inho
nestatẽ q̃ñq nõ est seruãdũ:licet posset ser
uari sine interitu salut̃ eterne:vt exempli
ficat ex de iurĩur.c.quẽadmodũ. Execra
bilit ḋs iurat cũ iurat p intestina dei vl p
pulmonẽ hmõi ꝗ ei iuramẽta quãtũcũq
sint vera qr tñ sanant in dei blasphemiaꝫ:
eo q deo aliquid ascribit qd sue dignitati
nõ ꝓuenit:iõ enormiter iurans peccat. Di
citur etiã execrabiliter iurare q̃ iurat irre
uerẽter sine cã.s.per q̃nq vulnera christi:
qr magna ẽ irreuerentia dñi:pciosa vulne
ra inuanũ assumere vnde nobis tota salus
effluxit:⁊ iõ cũ deliberatõe taliter iurãs a
mortali nõ excusat:,pter qd etiã talia iu
ramenta in aliq̃bus terris sic sũt restricta
q̃ q̃cunq in talib⁹ offendit aurẽ vl digitũ
vel aliq̃ñ linguã pdit. Quinto mõ indi
screte ⁊ pcipitanter:cũ.s.ḋs iurat de q̃ ta
mẽ dubitat an verũ sit an non:⁊ hoc si fiat
ex deliberatiõe ⁊ pposito: tũc eñ ẽ piuriũ
i. mortale pctñ: ⁊ maxie qñ ẽ solennizatũ:
qr deficit ibidẽ iudiciũ discretiõis piurij:
periculo se exponẽs q si tocose faceret:tũc
dicit Tho.scda 2e.q.xcviij.q ille qui ioco
se piurat nõ euitat diuinã irreuerentiaꝫ: ꝗ
q̃tũ ad aliq̃d magis auget ⁊ iõ nõ excusa
tur a mortali. Ex hoc videt q q̃ in ioco se
exponit piurij periculo :grauiter peccat ⁊
ẽ mortale vel mortali vicinũ:nullus enim
dꝫ iurare nisi firmiter sciat qd verũ est:⁊ si
tñ credit nõ debet iurare de scientia ꝗ tñ
de crudelitate:nec ḋs vilipendat q ḋs p
viles creaturas periurat:qr dr.xxij.q.v.c.
ecce dico charitati vre:qui ⁊ p lapidem iu
rat falsum:piurus ẽ:vñ hoc dico qr multi
in hoc fallunt ⁊ putãt qr nihil ẽ qd iurant
nõ se crimine piurij teneri. Prozius periu
rus ẽ q̃ per id qd sanctũ nõ putat falsũ iu
rat ⁊c.imo plus audeo dicere si p demoꝗ
ḋs iurauerit obligat ad perficiendũ: q si
falsum iurauerit:piurus iudicat:vñ .xxij.
q.j.c.mouet te vtrũ eius fide vtendũ sit q̃
vt eã seruet p demonia iurauerit: vbi tevo
lo ꝓius ꝓsiderare: vtrũ si quispiã p deos
falsos iurauerit se fidem seruatuꝫ:⁊ eã nõ
seruauerit nõ tibi videt hunc bis peccasse.
Si eñ tali iuratione ,pmissã seruauerit fi
dem:iõ tñ peccasse iudicaret:qr per deos
falsos iurauerit:illud aũt nemo reprẽde
ret quia fidem seruauit:nunc ꝏ qr iura
uit p quos nõ debuerit:⁊ ꝓtra pollicitam
fidẽ fecerit qd nõ debuit bis vtiq peccauit
⁊c.Et subdit: verũtamẽ sine vlla dubitati
one min⁹ malũ ẽ p falsos deos iurare vera

citer q̃ p deũ verũ fallaciter.hoc ibi .Unõ
qui vex iurat p falsos deos piuriũ quip
pe cõmittit large loquendo:qr dic ibidem
glo.q piuriũ cõmittit q̃ p falsos deos vex
iurat:quia piuriũ ẽ temerariũ iuramẽtuꝫ:
q si p falsos deos falsum iurat duplex per
iurium incurrit. Sexto mõ false ꝗ igno
ranter.s.cũ quis iurando loquit falsũ sine
tñ intentione fallẽdi:qr ipe fallit ⁊ credit
verũ dicere qd piuriũ si ignoãter fuerit fa
ctum adhibita omñi diligẽtia:tũc nullũ in
ducit pctñ:vt pꝫ.xxij.q.ij.c.beat⁹ paulus
Et subdit.ille falsuꝫ iurando mentit: qui
scit falsum eẽ qd iurat. Est mendacium vt
Aug⁹.dicit. Falsa significatio vocis cũ in
tentione fallendi:sed cũ fallere semper sit
voluntatis:falli aũt vl infirmitatis vl te
meritatis:grauiusq sit qd ex voluntate q̃
qd ex infirmitate vl temeritate ,pcedit:ali
quãdo ꝓtingit falli vel nullũ vl minimuꝫ
esse pctñ:hoc ibi. Q̃ si non adhibuit oẽm
diligentiã vsquequaq:tũc ignoranter fal
sum iurans peccat venialiter:de quo tan
git.xxv.di.c.vnũ erarium.in fi. Et addit
Ray.q si falsa iuratio ꝓtingit ex ignoran
tia iuris vel facti crassa vel supina:tunc est
mortale pctñ:vt dr.xxij.q.v.c.q periurare
patus ẽ anteq̃ piurat tã periurus videt:
qr deus nõ ex operibus iudicat sed ex co
gitatiõibus ⁊ ex corde. Septimo mõ fal
se vl fallaciter iurãdo:nõ false iurat qui iu
rat falsum scienter cũ intẽtiõe fallẽdi. Ille
ꝏ fallacit iurat:q̃ ignoranter verũ iurat
cũ intentiõe fallendi. De his duob⁹ habet
xxij.q.ij.c.hoĩes falsũ iurant. vbi subdit.
Da aliũ qd scit falsum eẽ ⁊ dic verũ esse:⁊
iurat tanq̃ verũ sit q scit falsũ eẽ videtis:
qñ ista detestãda sit belua ⁊ de rebus hu
manis exterminãda:ḋs eñ fieri velit:oẽs
hoĩes detestant talia. Fac aliũ: putat esse
falsum ⁊ iurat tanq̃ verũ sit forte verũ ẽ:
verbi grã vt intelligatis. Pluit in illo lo
co interrogas hoĩem ⁊ dic pluisse:⁊ ad ne
gociũ ei⁹ cõpetit vt dicat pluisse ꝗ putat nõ
pluisse:piurus ẽ. Interest quẽadmodum
nõ bñ procedat ex alo:ream linguã nõ fac
nisi rea mens:⁊.c.sequẽti:vbi subdit:quã
tum in ipo est ille mentit qui dicit verum
qd putat eẽ falsum:q̃tũ eñ ad animũ eius
attinet:qr nõ qd sentit hoc dicit:nõ veruꝫ
dicit q̃uis inueniat verũ esse qd dicit:nec
vllo modo liber ẽ a mendacio:q̃ ore nesci
ens vex loquit:sciens aũt volũtate menti
tur.hoc ibi. Porro licet vtrũq iuramẽtũ
sit mortale peccatũ:tñ qui scõm facit.i.qui
verũ dicit qd putat falsũ eẽ ⁊ vex ẽ:ille tñ
ex animo peccat. Qui ꝏ primũ facit iu
rans verũ eẽ qd putat falsũ eẽ:⁊ falsum ẽ:
sicut plurimũ contingit in ludis aleatorũ:
⁊ in ꝓtractibus mercatorũ qui fraudulen
ter decipiunt iurando rem suam eẽ melio
rem q̃ sit. vl q plus illi cõstiterat q̃ fecerit
hi ex omni pte falsum iurant ⁊ grauissime
peccant. Octauo publice ⁊ solennit: nã
publice iurat qui consuetudinarie ⁊ publi
ce in tabernis ⁊ alijs societatib⁹ iuramẽta
frequẽtat:nõ solũ simplicit sed etiã irreue
renter ⁊ execrabiliter.De quo legit in ge
stis francoꝝ.q Philipp⁹ rex frãcoꝝ ludo
uici regis filius iuramenta que ab aleato
ribus ⁊ mimis frequẽter in curijs vl in ta
bernis enormiter fieri solent:intantuꝫ ab
horruit:q quando fortuitu miles vel ali⁹
quilibet ludens eo presente iurabat: stati
illum in flumen vel in lacum aliquꝫ pijci
faciebat.Et tale edictum firmissime serua
ri fecit:⁊ in posteris iussit.Porro solenni
ter iurat quãdo periuriũ in iudicio solen
nizatur:⁊ hoc ẽ grauissimũ peccatũ vt lati
us patebit in sermone sequẽti:vnde p tres
digitos quos ponit supra sanctos: signat
q corpus ⁊ animã ⁊ res siue famam dat in
potestatem diaboli. Nono exigens dam
nabilit.s.ab alio de quo q̃rit docto:sanct⁹
scda 2e.q.xcviij.Utrũ exigens ab alio iu
ramentũ peccet:presertim cum ille qui iu
ramentum iniungit alteri:aut scit aliũ iu
rare verum vel falsum:si scit eum verũ iu
rare:pro nihilo iuramentũ ei iniungit .Si
vero credit eum falsum iurare:tũc quãtuꝫ
est in se:inducit alium ad peccandũ: ergo
videtur q peccat iuramentuꝫ exigẽs. Ad
hoc respondet ibidem:q circa eum q̃ exi
git ab alio iuramentũ videtur distinguen
dum:aut enim exigit iuramentuꝫ a seipso
propria sponte aut pro alijs ex officij sui ne
cessitate:si tanq̃ persona priuata pro seipo
exigit iuramentum:⁊ nescit eum iuraturũ
falsum:⁊ ideo dicit iura mihi scꝫ vt fides
ei sit:tunc non est peccatum:est tamen hu
mana temptatio:quia procedit ex quadaꝫ
infirmitate q̃ aliũ dubitat eẽ dicturum ve
rum:de quo malo dñs dicit Matt.v. Q̃d
ampli⁹ ẽ a malo ẽ:q si scit eum fecisse ꝯriũ
eius qd iurat:⁊ cogit eũ iurare: homicida
ẽ:qr iurans de suo periurio se interimit q̃
dem:ꝗ iste man⁹interficiẽtis ipsit:imo ho
micidã vincit:vt pꝫ.xxij.q.v.vbi dr.c.ille

qui ꝓuocat hoīem ad iurationē: ⁊ scit eum falsū iuraturū eē vincit homicidā: q̃ homicida corpus occidit. Ē iste aīam: imo duas aīas ⁊ eī quē iurare cogit ⁊ suam: scis verū eē qd̃ dicis: ⁊ falsū eē qd̃ ille dicit ⁊ iurare cōpellis: ecce iurat: ecce piurat: tu qd inuenisti q̃ de illī morte faciari voluisti. Si ꝛo ꝓ alio iuramētū exigit tāq̃ ꝑsona publica: ꝓm q̃ exigit ordo iuris ad petitionem alterius: tunc nō videt eē in culpa: licet sciat alterū iurare verū vel falsū: q̃ nō videt ipse exigere: ꝑ ille ad cui instantiā exigit. Ex his ꝗ p3 q̃ tā cogens q̃ falsum iurās ambo sunt piuri: vt etiā p3. xxij. q. v. c. q̃ cōpulsus a dño sc3 suo sciens piurat vtiq̃ sūt piuri ⁊ dñs ⁊ miles: dominī quia precipit: miles q̃ plus dominū q̃ animam dilexit: glo. in atrocib. eñ nō d3 aliq̃s parere domino suo. Unde refert beat. Aug. in sermone de decollatiōe btī iohānis. de quodā qui ꝓuocauit aliū ad piurandū: q̃ nocte sequēti in visione fuit adductus ad iudicē excelsum ⁊ admirabilē: a q̃ dum interrogaret quare ꝓuocasset hoīem ad piurationē: statim rñdit: q̃ negauit mihi rē meā. Cui iudex. Nōne melius rē tuā perderes: q̃ aīam hoīs illius falsa piuratione pimeres: et ille ꝓstratus ē ac iussus ē cedi: ⁊ cesus ē tā grauiter, vt in eius dorso euigilāti vestigia plagarū apparerēt: dictū ē ei decetero caueas ne sic facias. Ceterū iudex sciens aliquē iurare falsum: nō debet iudicare ꝓm iurata: ꝑ oēm cautelam adhibere vt falsitas manifestet: ⁊ ī suo scelere puniat. Sicut legit de quodā iudice q̃ agebat causam inter duos qui reū minime ignorans: ambos ad altare duxit: ⁊ reū iuramēto se purgare coegit: rogans apl'm petrū vt aliquo iudicio ꝛitatē ostideret. Cū ergo reus iurasset ⁊ nihil mali passus fuisset iudex eī malicie ꝛscius exclamauit. Senior iste petrus: aut nimis misericors est: aut iuniori defert: eam. ad pancratiū iuuenē. Cum ꝗ reus sup tumulū pancratij iurare presumpsisset: manū inde retrahere nō potuit: sed ibidē p. modicū pre dolore expirauit. Ñ vsq̃ hodie in plerisq̃ locis obseruat: vt super reliquias btī pancratij iuramētū fiat. Et Salomon rex mulieribus ꝓ puero corā eo cōtendentib. nō credidit: sed subtile iudiciū inijt: ⁊ circūuentiōe ream inuenit. Sic Daniel senes iudices inueteratos dierū malorū diuidēs ab alterutro examinatione subtili cōuicit. Sic diligite iusticiā qui iudicatis terrā ⁊ diligenter inuestigate vt rectū iudiciū ꝓferatis: eruite de vi oppressum de manu calūniantis: q̃d elegātissime iob ꝓsecut. ē cū dicit. xxix. Auris audiēs beatificabat me: ⁊ oculus videns testimoniū reddebat mihi: eo q̃ liberasset pauperem vociferantē ⁊ pupillū cui nō erat adiutor: benedictio perituri sup me veniebat ⁊ cor viduē cōsolatus sū: iusticia vestit. sū: ⁊ induit me sicut vestimēto: ⁊ diademate iudicio meo. Oculus fui ceco ⁊ pes claudo: pater erā pauper ⁊ cām quā nesciebā diligētissime inuestigabā: ꝓterebā molas iniqui: et de dentib. illius auferebā ꝑdam rē. Decimo transgrediēs mēdaciter sicut dicitur piuriū transgressio iuramēti vel in re vel ī intentione. Pro q̃ sciendū: q̃ faciēs iuramentū aliq̃d ꝓmissoriū: si iurās volūtatē habet vel intentionē nō pficiendi q̃d iurat piurus ē: licet etiā postea pficiat: q̃ sic mētiri ē ꝗ mentē tre. i. loqui: sic piurare ē ꝓtra mentē iurare: ⁊ hoc p3. xxij. q. ij. c. iuramēti. Huius cā ē q̃: oīs qui iurat: ad ꝗ iurat vt q̃d vera ē loquat: ⁊ tō dñs inter iuramētū ⁊ loquelā nrā nullā vult eē distātiā: q̃ sicut in iuramēto nulla ꝓuenit eē perfidiā: ita quoq̃ in verbis nrīs nullus decet esse mendaciū: q̃ vtrūq̃ periurū ⁊ mendaciū diuini iudicij pena damnat: ꝗ ibi.

Si ꝛo intēdit quidem q̃d iurat: ꝑ tñ posse perficere nō sperat: vel temerarie sperat: tunc etiā piurus ē: vt p3 supra. Q̃d si intēdit ⁊ pōt pficere: tūc quidē nō periurat: si tñ postea ab illa intentiōe declinat ⁊ nō pficit periurus efficit: si deniq̃ postea volēs pficere factus ē impotens: tūc a piurio necessitas illū excusat donec iterū potēs fiat.

De periurij grauitate ⁊ eī pēnitentia in iure taxata: Ser. IIII

On assumes nomen dei tui inuanū. Exod. xx.

Jam ordine debito piurij grauitatē ⁊ penā vel penitentiā in iure taxatā ꝓsequi cupientes. Pro ꝑmitti delectat occasione eorū que dicta sunt ī ꝑcedentib. q̃ ꝓditiones intelligunt in iuramēto fidelitatis q̃d ꝓstat dñis terrarū ⁊ aliis superioribus. Ad hoc respondet Philibertus episcopus ⁊ ponit. xxij. q. v. c. de forma fidelitatis aliquid scribere monit.: hec vobis que sequunt breuiter ex librorum auctoritate notaui. Qui dño suo fidelitatem

iurat: ista sex semp in memoria habere debet: incolume: tutū: honestū: vtile: facile: possibile. Primū ē incolume: ne sit dānū dño suo de corpore suo. Scōm est tutū: ne sit ei in damno de secreto suo: ⁊ de munitionibus p q̃s tutus esse debet. Tertiū ē honestū: ne sit ei in damnū de iusticia sua ⁊ ō alijs causis q̃ ad eius honestatē pertinere vident. Quartū est vtile: ne sit ei ī dānū de suis possessiōib. Quintū est facile: ne illud bonū q̃d dñs eius leuiter facere potuerit faciat ei difficile. Sextū ē possibile: ne q̃d erat possibile reddat ei impossibile. Ut fidelis hec documēta caueat iustū est: ꝑ q̃ non sufficit abstinere a malo nisi etiam fiat q̃d bonū ē: restat vt in eisdē sex supradictis: cōsilium ⁊ auxiliū dño suo fidelis ꝑstet: si ꝑficio dign. videri vult: ⁊ salu. esse de fidelitate quā iurauit: dñs q̃ fideli suo in oībus his vicem reddere debet: q̃d si nō fecerit: merito censebit malefid.: sic ille qui in eorū ꝑuaricatione faciēdo vl ꝓsentiendo deꝑhensus fuerit pfidus ⁊ periurus: hoc ibi: vide declaratiōes glo. Hoc iuramentū ꝑstant archiepi romanis pōtificib.: vt p3 eē de iureiur. c. ego: ⁊ subditi suis epis. xxiij. di. c. q̃q̃: ⁊ imperator papa. lxiij. dis. c. tibi dño. Secūdo q̃rī pōt: vtrū submittētes p iuramentū capitulo vl collegio: pmittentes se fuare statutū: obligant ad oīa statuta: ⁊ similiter alij officium aliq̃d suscipiētes q̃ iurāt statuta ipōrum locorū obseruare teneant. Ad hoc respondet Jo. an. in. c. cōtingit: de iureiur. li. vj. in glo. fi. vbi in textu Nicola. iij. hec duo tangit dicēs: ꝓtigit in nōnullis ecclesijs de eārū cōsuetudine obſuari: q̃ ipārū ꝑlati cum primo ad ecclīam accedunt: vl cū de recipiendis ibidē nouis canonicis agitur: nec ꝑlati admittunt nec canonici alī recipiunt in ipis: nisi iurent statuta ⁊ consuetudines ipārū ecclesiārū scripta ⁊ nō scripta inuiolabiliter obseruare: inter laicos etiā in multis ciuitatib. castris ⁊ terris in suis potestatib. rectorib. vel officialib. assumendis cōsuetudinis morbus irrepsit: q̃ potestates rectores ⁊ officiales hmōi ad potestarias vel rectorias ⁊ officia eadem: nisi prius fuaturos se statuta ipōrū locorū clausa iurauerint: nullatenus admittūtur. Jo. an. rñdet ibidem breuiter textū cōprehendens: q̃ aut quis iurat exprsse statuta illicita impossibilia ⁊ inhonesta: tunc ipo iure largo modo piurus est: vt ō. c. ti. c. sicut nostris. Aut generaliter iurat seruare ꝓsuetudines ⁊ statuta: ⁊ tūc subdistīgue: aut sciebat ibi esse illicita statuta ⁊ ad illa obligatur in mēte se fuare gerebat: ⁊ tūc idem q̃d supra: aut nesciebat nec in mente gerebat illud: ⁊ tunc non peccauit: ⁊ solū ad licita obligatus est: vt hic in textu: et ī ꝑdictis iuribus. Et nota q̃ nullū iuramētū quocūq̃ modo ꝑstitū obligare potest: nisi ad licita possibilia ⁊ libertati ecclie nō obuiantia: vt patz hic in textu. Quib. incidenter ꝑmissis duo sunt p ordinem ꝓsequenda. Primus est de grauitate piurij de quo primo q̃rī potest. Utrū piurium sit maius peccatū q̃ adulterium: ⁊ videt q̃ nō quia difficilius est obseruare ꝑceptum de non piurando q̃ ꝑceptum de nō adulterando: cūz nullus homo possit domare liguā suam: vt dicit Jacob. ī canonica. Minus autē videt esse trāsgredi id q̃d est difficilius ad obseruandū: q̃ id q̃d est facili. Respōdet Fran. de zaß. in clc. vna. de iurīur. q̃ crimina non habēt certā periodū. i. mēsuram: sed variant p circūstantias: vt p3 extra de sen. ex. c. cum volūtate: de iurīur. c. cum q̃dam: ñ ceteris parib. dicendū est absolute: q̃ piurium est maius adulterio: q̃ magis resistit deo ⁊ charitati: ⁊ quia p sonam cui iniuriat q̃s: inquātū ē maior: tāto maior iniuria reputat: instit. de iure iur. §. atrox: ⁊ extra de sen. ex. c. cū volūtate: sicut etiā auget crimen ꝓpter dignitatem ꝑsonē. Sed de cui piurādo q̃s iniuriat dignior est q̃ primus cui p adulteriū quis iniuriat. Secō queri pōt vtrū igit piuriū sit maius peccatū q̃ homicidiū: ꝑsertim cū homicida peccat ꝓtra duos. s. cōtra deū ⁊ cōtra ꝓximū: piurus aūt frequēter dūtaxat ꝓtra deū: hinc etiam homicide debet in lege ciuili maior pena. s. mortis: piuro vero tñ pena infamie. Ad ꝗ respōdet sanct. Tho. in quodlibe. q̃ sicut dicit apl's ad Heb. vj. Homies p maiores sui iurant: ⁊ oēs controuersie eorū finis est iuramētū: frustra aūt in causa homicidij ꝓtroueſie finis eēt iuramētū: si homicidiū eēt grauī q̃ piuriū: ꝑsumeret enī q̃ q̃ maiorē culpā. s. homicidij cōmisit nō minorē vereret. s. piurij: vñ ex hocꝑo q̃ ī causa cuiuslibet peccati deferet iuramētum: manifeste ostendit q̃ piuriū debet haberi ꝓ maxīo peccato: nec imerito: q̃ piurare nomē dei videt quēdā diuini nomīs denegatio: vñ scōz locū post idolatriā petrū piurij tenet:

vt ex ordine ꝑceptoꝝ ptz: vñ ⁊ maiori cura ꝓhibitũ ē: qz ē de ꝑceptis ꝓme tabule: q̃ꝝ trãſgreſſio maius pctm̃ iudicat: eo q̃ fo/mali⁹ ratio peccati mortalis ꝓſiſtit ĩ auer/ſione a deo qõ fit p trãſgreſſionẽ ꝑceptoꝝ ꝓme tabule: verũtm̃ q̃ homicidiũ grauius punit ratio ē: qz graui⁹ nocumẽtũ ĩterdũ hoĩb⁹ ĩminet etiã ex minori culpa: ⁊ qz de/us miſericors ē min⁹ punit vt cõmuniter iniuria illata deo q̃ illata proximo: tm̃ ſm iudiciũ dei maius pctm̃ graui⁹ punit: in huius etiã grauitatis argumentũ ꝓhibe mur aliq̃b⁹ dieb⁹ iuramẽta ꝑſtare: vñ ha/bet .xxij.q.v.c. decreuit ſãcta ſynodus vt a ſeptuageſima vſq̃ ĩ octa. paſche: ⁊ ab ad uentu dñi vſq̃ ad octauas epiphanie nec/non ⁊ in ieiunijs q̃ttuor: tp̃m et in letanijs maiorib⁹: ⁊ ĩ dieb⁹ dñicis: ⁊ in dieb⁹ roga tionũ niſi de ꝓcordia ⁊ pacificatione nul/lus ſup euãgelia iurare ꝑſumat. glo. Huic tm̃ caplo obuiat ꝓſuetudo ꝑſcripta. Iterũ argumẽtũ illi⁹ grauitatis habem⁹ in eo q̃ puuli nõ debẽt ad iuramẽta cogi: ⁊ ꝗ ideo qz in iuramẽto debet adeſſe iudiciũ diſcre tionis: ſed ꝗ etas neſcit q̃d agit: vñ .xxij. q.v.c. puuli: niſi in etate rõnabili ſint non cogant iurare. Qz ſi q̃rit de numero ãno/rũ anteq̃ iurare debeãt: rñdet in .c. ſequẽ ti: vbi dicit: pueri añ q̃ttuordecim annos nõ cogãt iurare: ⁊ addit ibidẽ: puella q̃z ſi ĩ puerili etate ſita ĩ domo ꝑis illo neſci/ente ſe iuramẽto ꝓſtrinxerit: ⁊ pr ei⁹ vt au dierit ſtatim ꝗdixerit: vota ei⁹ ⁊ iuramẽta irrita erũt: ⁊ facili⁹ emẽdabit. glo. Idẽ eſt de puero: vt. ſ. e. ti. q. iiij. c. trib⁹: ⁊ licz ſta tim debet reuocare pr iuramẽtũ filij vel fi lie q̃cito ſcit: votũ tm̃ religionis nõ tenet ſtatim reuocare cũ ſcit: ꝗ vſq̃ ad ãnũ ꝗdi/cere põt: ĩmo veri⁹ vſq̃ ad annos puberta tis: vñ. xx. q. ij. c. ſi in q̃libet: vbi dr. Parẽ tib⁹ ſane filios ſuos religiõi ꝗdicere non ampli⁹ q̃ vſq̃ ad. xiiij. etatis eoꝝ annũ li/centia poterit eſſe: poſtea vero aut cũ vo/lũtate parẽtuz aut ſi ſue deuotiõis ſit ſoli/tariũ votũ: erit filijs licitũ religiõis ſume re cultũ: ⁊. c. ſequẽti: de puellis ſubiungit dicẽs: Puella q̃ añ annos. xij. etatis ſua ſpõte velamẽ ſacrum ſibi aſſumpſerit: ꝓſit ſtatim parẽtes ei⁹ vel tutores id factũ irri/tũ facere ſi volũt. At ſi ãnũ ⁊ diẽ ſimulan/do ꝓſenſerint: vlteri⁹ nec ipi nec ipa muta re poterũt: vñ generaliter ſicut parẽtes vo tũ ita ⁊ iuramẽtũ filioꝝ vel filiaꝝ impube rũ reuocare ꝑſt. Tertio q̃ri põt: vtrũ au diens iurare falſũ ⁊ tacẽs peccet: ꝑſertim cũ ꝛ: Leuit. v. Alia q̃ audierit vocẽ iurãt̃ teſtiſq̃ fuerit q̃ aut ipe vidit aut ꝓſcius ē: niſi iudicauerit portabit iniq̃tatẽ ſuã. Ad ꝗ dicendũ q̃ Aug. in q̃ſtiõib⁹ Leuit. v. ſu per hũc locũ dicit hanc q̃ſtionẽ valde eſſe difficilẽ ⁊ pplexã quã ſic pſeq̃t: ⁊ habetur xxij. q. v. c. Hoc videtur dicere peccare ho minẽ q̃ audiẽte iurat aliq̃s falſũ: ⁊ ſcit euz falſũ iurare ⁊ tacet: tũc aũt ſcit ſi ei⁹ rei de qua iurat teſtis fuit: aut videns aut ꝓſci⁹ fuit. i. aliquo mõ cognouit: aut oc̃lis ſuis cõſpexit: aut ipe q̃ iurat illi indicauit: ita enĩ põt eſſe ꝓſcius: ſed inter timorẽ huius peccati ⁊ timorẽ pditiõis hui⁹ homis nõ pua exiſtit plerũq̃ tẽptatio. i. dubitatio: poſſum⁹ enĩ patũ ad piuriũ ãmouẽdo vel ꝓhibẽdo a tã graui peccato reuocare: ſed ſi non audierit: ⁊ coꝛã nobis de re quã no uim⁹ falſũ iurauerit: vtꝝ pdendus ſit ira vt pditus etiã piculũ mortis incurrat: dif ficilima q̃ſtio eſt: ſed qz ꝗ non exp̃ſſit ſcz in Leuit: cui ꝗ iudicãdũ ſit: vtꝝ illi cui iura/tur: an ſacerdoti cuipiã: q̃ nõ ſolũ eũ pſeq̃ nõ põt irrogãdo ſuppliciuz ꝗ etiã orare p illo põt: videt mihi q̃ ſe ab hoc ſoluat pec cati vinculo ſi indicet talib⁹ q̃ magis ꝑſit pdeſſe q̃ obeſſe piuro ſiue euz corripiẽdo ſiue deũ p eo placãdo: ſed ⁊ ipe cõfeſſiõis ſibi adhibeat medicinã: hec ille. Ex q̃bus ptz q̃ ad hãc indicationẽ faciẽdã tenet ta lib⁹ pſonis q̃ ꝑſit pdeſſe ⁊ non obeſſe. ſ. ſa cerdotib⁹ honeſtis ⁊ diſcretis parentib⁹. Eſt tm̃ differẽtia iter indicationẽ ⁊ denũciationẽ: qz vt dicit ꝗ glo. q̃ ꝗ capl'm nõ loq̃t de vera denũciatiõe ſed poti⁹ de indi/catione. ſ. cũ q̃s indicat alijs q̃ aliq̃s vult peccare: ⁊ ꝗ ſpectat ad delicta cõmittẽda: ſed denũciatio ſpectat ad delicta cõmiſſa: ⁊ ad illã non tenent niſi q̃ ꝑſit magiſtratũ ſup aliq̃s: ⁊ illa denũciatio ꝛ: euãgelica ⁊ iſta ꝛ: canonica: ꝑlati ergo tenent ad illã ex ꝑcepto: alij ꝛo nõ tenent niſi ex ꝓfilio.

Scõm vero pſequendũ ē piurij pena vl' pnia: nam ſm Hoſti. tria mala incurrim⁹ ex piurio. Primũ malũ ē reat⁹ ĩmanitas ĩ cui⁹ argumentũ ꝗ crimẽ in pnia cõpat̃ ho/micidio volũtario: ꝑſertim cũ fuerit ſolen nizatũ vt videt̃. Scõz malũ ē fame irre/cupabilitas: qz piur⁹ infamis efficit: nec poſtea quãtũcũq̃ peniteat ĩ teſtimonium admittit: vt patz ex de teſ. ⁊ at. c. teſtimo/niũ: q̃ repellit ab oĩ pmotione ſiue ſit dig nitas ſiue ordo: vt ptz di. lj. c. q̃ in aliq̃ tẽ.

Multa de infamibus eẽnt notãda de q̃b⁹ grã breuitatis ſupſedeo. Tertiuz malũ eſt auſteritas pnie qz piurantes grauiter pu/niri debẽt ſm canones: verũtm̃ diuerſimo de ſm circũſtantias piurioꝝ: dicit enĩ Eu tician⁹ papa. xxij. q. j. c. vlt. pdicãdum eſt vt piuriũ fideles caueãt: ⁊ ab hoc ſũmope abſtineãt: ſciẽtes hoc grande ſcel⁹ eſſe: ⁊ ĩ lege ⁊ in ꝓꝑbis ⁊ ĩ euangelio ꝓhibitũ. Au diuim⁹ aũt q̃ſdã puipẽdere ꝗ ſcel⁹ ⁊ leuem quodãmodo piurij modũ penitẽtie impo/nere: q̃ etiam noſſe deberent talẽ p piurio penitentiã imponi debere q̃lẽ ⁊ ꝗ adulte/rio ⁊ de fornicatiõe ⁊ ꝗ homicidio volũta rie cõmiſſo ⁊ ꝗ ceterꝫ crimiſalib⁹ vitijs. Si q̃s ꝛo p ꝓpetrato piurio a q̃libet crimina li peccato timẽs penã longã ad cõfeſſionẽ venire noluerit: ab eccl'ia repellẽdus eſt: ⁊ a cõmunione ⁊ a ꝓſortio fidelitũ: ⁊ null⁹ cum eo comedat neq̃ bibat neq̃ in domo ſua eũ recipiat: ⁊ hoc q̃dẽ ĩ generali. Poꝛ ro in ſpãli de piurio illicito imponit peni/tẽtia. xxij. q. iiij. c. qui ſacramento ſe obli/gauerit vt litigãs cum q̃libet ad pacẽ nul/lo modo redeat: p piurio vno ãno a cõmu nione coꝛpis ⁊ ſanguinis dñi ſegregatus reatũ ſuũ elemoſynis ⁊ fletib⁹ ⁊ quãtũ po/tuerit ieiunijs abſoluat: ad charitatẽ ꝛo q̃ opit multitudinẽ peccatoꝝ celeriter ve/nire feſtinet. Qz ſi obijcit piuro ſeptẽnis pnia indicit. vj. q. j. c. q̃cunq̃ ſciens piu rauerit. xl. dies ĩ pane ⁊ aq̃: ⁊ ſeptẽ ſequẽ tes ãnos peniteat: ⁊ nũq̃ ſit ſine penitẽtia ⁊ nuq̃ in teſtimoniũ recipiat cõmunionẽ tm̃ poſt hec recipiat. Ad hoc rñdet ꝗ glo. q̃ ibi loquit cum q̃s tranſgredit licitũ iu ramentũ: hic loquit cum q̃s temere iurat. Si adhuc obijcit: nõne q̃ temere iurat rẽ illicitã mortaliter peccat: q̃ ſeptẽnis pnia debet ei imponi rñdet glo. q̃ ꝗ non negat q̃ p. vij. annos debeat penitere: ꝗ hoc ſolũ dr: q̃ a cõmunione coꝛpis chriſti ſepatur vno anno. Ad maiorẽ aũt euidentiã ſci/endũ q̃ multiplex ē iuramẽtum illicitũ vt ptz ibidẽ. c. Inocẽs: vbi dr: q̃ iuramẽtũ illi citũ multipliciter ĩtelligit. Eſt enĩ illicitũ aliq̃ ex eo q̃ iurat. ſ. q̃ũ id q̃ iurat ĩ ſui natura pniciouſum eſt vel adimẽs vitã ſcz eternã vel temporalẽ: vt adulteriũ vel ho/micidiũ ⁊ his ſimilia: vel repari non pmit tens: ſicut cum inimico ad pacẽ nõ redire: indigẽti miſericoꝛditer nõ ſubuenire: iſta quia pſpicuam in ſe habent iniuſticiã: ⁊ ſi iuramento firment tamen ſeruari non de bent. Eſt etiam aliquãdo illicitũ iuramen tum ex modo iurãdi: quãdo ſcz inconſide rate ⁊ icircũſpecte aliquid iurat: quo nec coꝛporalis nec ſpũalis ſalus adimit: et ſi/ne quo vtraq̃ ſalus reparari ⁊ vita conſer uari valet: veluti cũ aliquis a parẽtib⁹ co/actus vt clericatus tonſurã vl' religionis veſte ſuſcipiat: ſe neutrum facturũ iura/mento firmauerit: hoc q̃uis aliquibus vi deatur reꝑhenſibile: quia opus charitat̃ iuramento ſe non facturum pmiſit: nulla tamẽ auctoꝛitate ꝓhibetur ſeruari: quia ⁊ ſi nunq̃ clericatus tonſurã vel religionis veſtem ſuſcipiat: non tamẽ ideo min⁹ ſalu tem pmereri valet: cum nõnulli in laicali veſte ſanctiſſimi ⁊ deo dilecti inueniãtur: quo exẽplo euidenter datur intelligi: quo tiens aliquis iurat ſe nõ facturũ aliquid: quo expeditoꝛẽ viam ſibi ꝑparet ad beati/tudinem: dũmodo ſine eo ſalutem valeat inuenire: q̃ iuramentũ non ꝓhibetur ob/ſeruare: hoc ibi. Tamẽ ſm Tho. meli⁹ fa/ciet ſi iuramentũ violat eo q̃ non obligat. Eſt ⁊ id quod iurat aliquãdo vitioſũ: nõ in natura ſui: ſed ex cauſis extraueniẽtib⁹ veluti cum aliquis iurat poſt votum caſti tatis alicui: ſe habiturũ eam in coniugem ſcz p verba de ꝑſenti. Coniugẽ autẽ habe/re in ſeipo malũ non ē: tm̃ huic ex voto pni ciouſum eſt: hoc aũt iuramentũ et ſi ſit illicit tum: non tm̃ obſeruari ꝓhibetur: ꝗ de vio/latione voti pnia ſibi iubetur indici: iudi/cium etiã aliq̃ſi iuramento ꝓbatur deeſſe: veluti cum ꝓpria temeritate aliq̃s ductus iurat ſe manducaturũ et bibiturũ: hoc q̃/uis indiſcreta leuitate illicitum ꝓbat: nõ tamẽ violare iubetur. Deniq̃ cõcludo oẽ iuramentũ q̃ꝫ non ignoꝛat̃ ignoꝛantia fa/cti nõ iuris: q̃ nullũ excuſat niſi cui pmit/tit̃ ius ignoꝛare eẽ. ſ. illicitũ reputat̃ in p/iuriũ ⁊ pnia iã prius poſita diluendũ. Ce/terum qui cogit aliũ ad piurãdũ ⁊ qui co/actus facit piurium vteraq̃ piurus eſt tam domin⁹ q̃ ſeru⁹: ⁊ ſuo pnia imponit. xxij q. v. c. qui compulſus: glo. nõ peiſe a dño ſciẽs piurat: vtiq̃ ſũt piuri ⁊ dñs ⁊ miles: glo. qz in atrocibus non debet q̃s parere dño ſuo: ſequit: dñs qz ꝑcepit: miles quia plus dñm q̃ aiam dilexit: qõ eẽ nõ debet. Si liber eſt ſcz coactus iurare. xl. dieb⁹ in pane ⁊ aqua penitebit: glo. cõtinue vel in/terpolatim: ⁊ ſeptẽ ſequentes annos: glo. non tm̃ in pane ⁊ aqua: ꝗ ſm diſcretiõez cõ feſſoꝛis: ſeq̃t. Si ſuus eiuſdez tres q̃dra/

gesimas. glo. vnam ante festum natalis: alia añ pascha: tertiã ante festũ beati Johãnis. sequit̃: ⁊ legitimas ferias peniteat glo. prima. scõdz quartã ⁊ sextã feriam: ꝗ cõse. di. iij. c. ieiunia: ⁊. lxxxij. dis. ꝑ hyter. verũtamẽ si ẽ pura coactio metus q̃ cadit in ꝓstantem virũ: tunc imponit̃ penitẽtia e. ti. scz. xxij. q. v. c. si quis coact⁹ p vita re dimenda vel q̃libet causa vl̃ necessitate. s. maxima piurat: quia plus corpus q̃ aiaz dilexit: tres q̃dragesimas peniteat: glo. qr rõne coactionis mitigat̃ pena: vt patet ex q̃ me. cã. c. sacrt̃. Hic q̃ri põt: qua pena cogens castigari debet: eo q ibidem nõ exp̃mit̃: cum tamẽ postea subditur de eo. c. ille qui ꝓuocat hominẽ ad iurationẽ: ⁊ scit eum falsuz esse iuraturũ: vincit homicidã quia homicida corpus occisur⁹ est: ille anima ĩmo duas animas: ⁊ eius quẽ iurare ꝓuocauit ⁊ suam. Ad hoc respondet̃ ex cõcilio moguntineñ. ⁊ subdit̃ in eadẽ q̃stiõe vbi pena cogentis addit̃. c. si quis ꝓuict⁹ fuerit: scz in iudicio vel euidẽtia facti: alios ad falsa testimonia vl̃ piuria attraxisse glo. per coactionẽ vel quacũq; corruptiõe sollicitasse: scz amicicie vel pecunie: ipe q̃dem vsq; ad exitum vite sue non cõmunicet. Hi vero q̃ ei in piurio consensisse ꝓbãtur: postea ab omni testimonio sunt remouendi: ⁊ fm legẽ infamia notabunt̃. Denicq; quoddam est iuramentũ detestandũ qõ fit cũ interp̃tatiõe alicui⁹ mali ĩ seipm: sicut legit̃ ꝗ beato Petro: q cepit anathematizare ⁊ iurare qr non nouisset hoiem: vnde q̃ detestãdũ sit hoc plurij vitiũ ostẽdit Oseas ꝓ exemplũ dicẽs: Qr cũ romani legatos ad plures gẽtes misissent vt firmarent pacẽ cum eis: dũ igit̃ cum iuramẽto firmassent: pditorie ⁊ clam irruẽtes in eos occiderũt: ⁊ oẽs romanos q̃tquot iuenerunt: ꝑ dei maledictio ĩ detestatiõez piurij ⁊ fractiõis fidei sup eos venit: nam panis q̃ frãgebat̃ ab eis sãguinẽ emittebat: aãlia domestica ⁊ blãda cũ balatu ⁊ hyatu miserabili fugiebãt ad silvas ⁊ ad montes deserẽdo ꝓsortia eorz: canes etiã cũ lachrymosis latratib⁹ oberrantes ad modũ lupoz vindictam postulabãt de pditione facta: cũ autẽ auditis rumorib⁹ omnes fuissent p impatorẽ romanũ victi in cãpis exceptis quattuor milib⁹ qui ascenderũt ad montes: hi statim cõgelati ad modũ lapidis facti sũt ĩmobiles: ad signuz vindicte diuine. Similiter legit̃ in eccles. hystoria: q cũ q̃dazẽ ꝑs hierosolymitan⁹ iustissim⁹ ꝓpter rigorẽ iusticie a multis subdit̃ oderetur: crimẽ falsũ imposuerũt ei ⁊ iuramẽto firmauerũt. Primꝰ iurauit q igne peraat nisi ita sit. Secundus vero q morbo regio pereat. Tertius denicq; q oculos suos amittat nisi ita sit. Sãcto q̃ ẽpo recedente ad heremum p̃mus testis in vindictã cũ oĩ ꝓgenie sua reb⁹ domo ⁊ familia exuritur. scds etiam a pedib⁹ vsq; ad caput morbo regio ꝓsumit̃. tertius ꝗ videẽs factũ reuẽlauit ⁊ ex tristicia lugẽs oculos amisit: ⁊ sic ẽps ĩnocẽs inuentus est. Ad laudem dei.

De voto ⁊ his q̃ req̃rũt̃ ad illud ac de pctõ religiosoz: Sermo V

On assumes nomẽ

n dei tui inuanũ. Exo. xx. Expediti de trãsgressione iuramẽti quo primo modo sumit̃ nomẽ dei inuanũ. Jã de scõdo modo querendũ est scz ꝗ trãsgressione voti sub hoc sensu: non assumes nomẽ dei tui inua. scz votũ tuum deo factũ trãsgrediẽdo. Ad cui⁹ euidentiã sciendũ q votum fm Hosti. est alicui⁹ rei licite faciẽde vel non faciẽde cũ deliberatione animi deo facta pollicitatio: quã diffinitionẽ declarando dicit q primo ponit̃ rei licite: qz si qõ pmissum illicitũ esset id seruandũ nõ esset: ⁊ eius esset nulla obligatio: intantũ q p eius dissolutione non est necesse superiorem adire: iuxta illud. xxij. q. iiij. c. ĩ malis pmissis rescinde fidem et ĩ turpi voto muta decretũ. Secũdo ponitur faciẽde vl̃ non faciende: quia ad vtrũlibet pariter se habet: puta voueo ieiunare: vl̃ non loqui post cibũ cũ muliere: lz Hosti. dicat votuz semp eẽ de futuro: nõ de pãti sicut iuramẽtũ assertoriũ. Tertio ponit̃ cũ deliberatione: quia als nõ obligaret si sine deliberatione factum sit: extra de regul. c. ad nraz. vnde deliberatio p̃supponit liberã voluntatẽ sine q̃ nõ ẽ meritũ nec demeritũ cui deliberatiõi vel volũtati vis inferri nõ põt. Quarto ponit̃ deo: qr als nõ eẽt votũ obligatorium: ex de voto. c. magne: in fi. vbi dicit̃ ꝗ ditione quã habuit ĩ intẽtiõe vouendi: q̃ sublata: qr cessauere cause: facili⁹ cessare poterũt effect⁹: vide clari⁹ ibidẽ. Interdũ tñ votũ fit etiã homini ꝗ secũdario: ꝓprie tamẽ talis obligatio q̃ fit hoĩ nõ est votũ ꝗ obligatio ad ei⁹ executionẽ. Quinto ponit̃ facta pollicitatio: quia als si tñ

facere pponeret ꝗ adhuc nõ deliberasset: nõ obligaret̃. Ad cui⁹ pleniorẽ ĩtellectũ q̃ri põt: q̃d req̃rit̃ ad votũ ꝓsũmandũ: pre sertim cum dñs dicit Luc. ix. q nemo mittens manũ ad aratrũ ⁊c. sed ex hocipso q habet ꝓpositũ bñfaciẽdi mittit manuz ad aratrũ: ⁊ sic videt̃ q ex solo bono ꝓposito q̃s obligat̃ apud deũ: etiã nulla pmissione facta. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. scõa 2ᵉ. q. lxxxviij. q votũ quãdã obligatiõez importat ad aliq̃d faciendũ vel dimittendũ. Obligat autẽ se hõ homini ad aliq̃d p modũ pmissionis q̃ est rõnis act⁹ ad quã ptinet ordinare: sicut enĩ hõ impando vel deꝑcando ordinat quodãmodo quid ab alijs sibi fiat: ita pmittẽdo ordinat q̃d ipe p alio facere debeat: ꝗ pmissio q̃ fit ab homine: homini nõ põt fieri nisi p ꝓba vel q̃ cũq; exteriora signa: deo vero fieri põt p missio p solã interiorem cogitationẽ: quia vt dicit̃. j. Reg. xvj. Moises videt ea q patent de⁹ aũt intuet̃ cor. Exp̃munt̃ tñ q̃cq; verba exteriora vel ad suipsius excitationem: sicut ĩ oratione ptz: vel ad alios ꝓtestandũ: vt nõ solũ desistãt a fractione voti ꝓter timorẽ dei: ꝗ etiã ꝓter reuerẽtiã hominũ: pmissio aũt ꝓcedit ex ꝓposito facendi: ꝓpositũ aũt deliberationẽ aliquã p̃exigit cuz sit actus volũtatis deliberate. Ex q̃bus ꝓcludit q ad votũ tria necessario req̃runt̃. primo deliberatio. scõo propositum. tertio pmissio in q̃ pficit̃ rõ voti. Supaddũt̃ vero q̃cq; ⁊ alia duo ad quãdam voti ꝓsũmationẽ. s. oris pronũciatio Juxta illud ps. Reddã tibi vota mea que distinxerũt labia mea: ⁊ testimoniũ alioz. Hinc dicit magister in. iiij. sniaz. xxxviij. di. q votũ est q̃dã testificatio promissiõis q̃ deo ⁊ de his q̃ dei sunt fieri debet: q̃ cuis testificatio posset ad testificationẽ ĩteriorẽ ꝓprie referri. Ad hoz ergo triũ q̃ requirunt̃ in voto ꝓsũmato declaratiõem sciendum ẽ q fm Ab. ex de voto. in. c. lr̃aturã. Notũ dicit̃ initiari: cõfirmari ⁊ ꝓsumari. votũ aũt initiatũ ẽ cũ propositũ tñ in aĩo seminat: ⁊ ex tali proposito quo ad deum vel ecclam null⁹ remanet obligat⁹: vt est casus in dicto. c. litteraturaz: vbi dicit q cũ q̃dam ex q̃dam minutiõe nimia fuisset mortis pauore pterrit⁹ hec ꝓba ptulit: nõ diu ꝗ morabor pponẽs ĩ aĩo suo. glo. non tñ aĩo obligãdi q religiõis habitũ eẽt aliq̃ suscepturus: vbi papa declarat q si nõ pl⁹ eẽt ĩ voto processũ: trãsgressor iudicari nõ poterit si nõ impleat: ꝗ ibi. Ex q̃ ptz q propositũ proprie est aliud q̃ votũ: stricte sũptis vocabulis: propositũ enĩ ẽ simplex dispositio volũtatis de faciẽdo aliq̃d vel nõ sine oĩ affectiõe vl̃ promissiõe vel firma obligatiõe: ⁊ põt se habere ad bonũ ⁊ malũ: vñ proposituz ex sui natura nõ obligat ad implẽdũ: dico ex natura sua: qr ad bonũ propositũ non obligat̃ q̃s ex eo q ꝓpositũ ꝗ ex eo q bonũ: ⁊ ꝗ tangit Greg. ⁊ habet̃. xvij. q. j. c. q̃ bona agũt. Si ꝓ meliora deliberãt agere ⁊ post deliberata nõ faciũt: lz ĩ bonis ꝓrib⁹ pseuerẽt: in ꝓspectu tñ dei ceciderũt: ⁊ tales peccãt venialiter. Si tñ ẽ aĩo deliberatũ ⁊ firmatũ cũ ĩtẽtione se obligãdi ad ei⁹ executiõez: tũc trãsit in votũ: ⁊ trãsgrediens peccat mortalit̃: ⁊ sic votũ fm diuersos status diuersa sumit vocabula: ⁊ fm hoc soluẽda sũt oĩa ꝓria ĩ scripturis de voto posita: qr q̃cq; ponitur pro proposito q̃cq; pro deliberatiõe: q̃cq; stricte ĩ proprio vocabulo. Scõo aũt votũ dicit̃ ꝓfirmari q̃ sup proposito fit deliberatio: vt ꝓ se velint obligare: ⁊ tñ cõceptio boni propositi non firmat̃ ꝓprie ex animi deliberatiõe: misi promissiõe deliberatiõez ꝓsequẽte: q̃ pmissio p̃mo ratificat̃ ĩ corde: ⁊ tũc q̃tũ ad deũ completa ẽ pmissio: ex q̃ q̃s quo ad deũ ẽ obligat⁹: ⁊ ĩ foro penitẽtiali ẽ ad executionẽ modis oĩb⁹ inducẽd⁹: nõ tñ eẽt ad hoc p ecclias cõpellẽdus q̃ nõ iudicat de occultis. Consũmatũ denicq; ꝓ q̃tũ ad forũ extrinsecũ: cũ deliberatũ ꝓpositum exprimitur ore. Et ex tali q̃s obligatus ẽ nedũ q̃ ad deũ: ꝗ etiã q̃ ad ecclias militãtẽ: ita q ad executiõem voti p ecclam cõpellit̃. Ex his p̃mo ꝓcludit q vt etiã dicit Inno. in. c. lr̃aturam. ex de voto. q licz q̃s velit vouere vel etiã vouerat: nõ tñ p propositũ vel votũ cõplere tenet̃: nisi deliberatio p̃cesserit: vl̃ nisi aĩo obligãdi id fecerit. Qr si q̃rit̃ an debet credi sibi dicẽti: q nõ habuit aĩm obligãdi se. Dicẽdum q nõ saltem in foro iudiciali: qr als facile foret votũ eludere. ex de spon. c. tua. vbi ꝓ ĩ glo. plane. De hoc casu ĩ quodam ꝓtractu mrĩmonij: ꝗ in foro penitentiali ꝗ credit̃ ei. Scõo ꝓcludit q si p̃cedẽte deliberatione q̃s ĩ mẽte ꝓposuit intẽtione obligãdi se ꝓtinere vel pegrinari: tũc fm Innoc. in dicto. c. lr̃aturã. hoc facere tenet̃: etiam si voce nõ exp̃sit: ꝗ ecclia nõ cogit hmõi nisi cõfiteat̃: ⁊ lz Hosti. dicit q si ex preuia deliberatiõe quis obliget̃ pauci p̃cipue stu-

dentes essent q̃ nõ essent obligati religiõi cũ cõmuniter ꝓsueuerũt talia concipe: nihilomin⁹ tñ stãdũ ẽ dictis Inno. qz de⁹ respicit cor. Sic etiaꝫ pauce repiriẽt beguine q̃ nõ eẽnt obligate ad castitatẽ: semp tñ pꝛsupponẽdo q̃ fuerit p̃uia deliberatio licꝫ ĩ corde fuerit retẽta. Tertio ꝓcludit q̃ aliq⁹ aliũ p votũ ꝓpriũ obligare nõ põt: etiã si ĩ illi⁹ eẽt ptãte: puta patr⁹ vel tutoꝛis. Ad b̃ enĩ nõ sũt inuẽte tales prãtes: ꝗ ad gubernandũ vel ad bona administrãda. ff. ō xv. obli. l. fi. §. j. si q̃s ergo vouet filiũ vel filiã religioni: subintelligit q̃ ad hoc fideliter laboꝛabit: qꝛ alienũ factũ ꝓmittere ꝓprie non põt. ex̃ de spon. c. ex lr̃is. ij. ꝛ in glo.

Q̃ si q̃rit: vtꝫ ꝗ q̃s votũ suum possit p aliũ exequi. Ad hoc rñdet Hein. boyc: ex̃ de voto. in. c. licꝫ. q̃ si põt p seip̃m votũ exequi tũc tenetur p seip̃m facere: vt. e. ti. c. magne. qō intellige licꝫ etiã ĩutiliter exeq̃ posset. s. qꝛ claudus eẽt vel mutilat⁹ et ex deuotiõe vel in subsidiũ terre sãcte vouiſset: si tñ talis eẽt q̃ defectũ suũ p alios q̃s secũ duceret supplere posset. Admittit tñ ĩ vtroq̃ casu cõpẽsatio dicto. c. magne. ꝛ. c. se. ꝟm Inno. ꝛ Hosti. Si ꝟo nõ põt exeq̃ p seip̃m impedit⁹ impedimẽto ꝑpetuo: ꝛ tũc p aliũ põt exequi: vt in dicto. c. licꝫ. sed nõ tenet exequi: si postq̃ votũ emisit impedimẽtũ supuenit aut tpe quo votũ impleuit. Si ꝟo tpe q̃ vouit erat impeditus ita q̃ p sonaliter ire nõ poterat nec sperabat ab ĩpedimẽto liberari: tũc tale votum censeri debet irrisoriũ: si ꝟo sperabat ab illo liberari: ꝛ tunc dat dilatio: vt ex̃ de voto. c. q̃ sup his. §. vnde credimus. Q̃ si nõ ꝓuale scat: intuenda ẽ vouẽtis intentio: q̃ si fuerat in voluntate pficiendi p se vel p alium in omni euentu: tunc redimere põt p aliũ. Sinautẽ tunc videt votũ fuisse cõditionale: nec illo obligari. Ceterum ꝟm sũmistas duplex voti species distinguit. Nam aliud est necessitatis ꝛ cõmune scꝫ votum fidei ad qō quis tenet siue vouat siue nõ ꝛ ad illa que necessario quis ꝓmittit ĩ baptismo: renũciando scꝫ diabolo ꝛ pompis eius: tenere fidem seruare decalogũ ꝛ generaliter ea sine q̃bus nostra salus haberi non põt: de cõse. di. iiij. c. j. licet. Tamen hoc ꝓprie non est votum: eo q̃ a pueris fit talis obligatio qui carent animi discretione. Unde q̃uis dici posset: q̃ talis obligatio fit a patrinis eorũ nomine: vt habet ō conse. di. iiij. c. queris. tamẽ quia simpliciter votum dicit esse voluntatis: vt extra de voto. c. magne. ideo ꝓprie non dicit votum: debet eni votum esse ꝓprie quid voluntariũ: tam respectu p̃ncipij a quo ꝓcedit: q̃ respectu eius qō vouetur. Hinc cuꝫ homo peccat post baptismũ dupliciter re⁹ est: vt quia peccat in eo q̃ cõmittit: ꝛ q̃ votum p̃uaricatur: non tamen ꝓ duob⁹ mortalib⁹ penitentia indicetur: sed tanq̃ pro vno circũstantia trãsgressionis grauato. Aliud vero votum est volũtatis cuiusmodi sunt que q̃s voluntarie emittit sup his ad que quis non tenebat: sed post votum obligat: vt sunt vota abstinẽtie: ꝓtinẽtie: pegrinatiõis ꝛ similiũ: de q̃b⁹ per ꝓpbam Louete hoc est cõsilium: ꝛ reddite hoc est p̃ceptum dño deo vestro. Deinde queri põt: quotuplex ō: votuꝫ voluntariũ. Ad hoc dicendũ ꝟm oñes doctoꝛes q̃ est duplex. Quoddã eni ō: simplex: ꝛ est oẽ illud votum cui non adhibet solẽnitas: vt si fiat votum de nõ cõtrahendo: de castitate: ꝛ sic de alijs. Solẽne vero votum dicit qō fit p susceptionẽ sacri ordinis: vel p pfessionem exp̃ssam vel tacitã factam alicui de religionibus approbatis: vnde q̃liter cunq̃ quis alꝫ votum fecerit p̃terq̃ in susceptione ordinis implicite vel approbate religionis exp̃sse vel tacite: dicit votũ simplex: vnde si voueo vel pfessionem facio ĩ regula vel in religione nõ approbata: contrahens matrimoniũ ligat⁹ sum matrimonio: licꝫ grauissime pecco: vt exp̃sse ptꝫ li. vj. de voto. c. vnico. vbi ꝛ subdit. Et quãto solẽnius ꝛ manifestius emissa sũt vota: tanto ꝓpter scandalũ plurium ꝛ exemplũ durioꝛ penitẽtia trãsgressoꝛib⁹ debeat: nõ tamẽ rescindere possũt mr̃imonia post cõtracta: ꝛ hoc idem tenet Io. an. in apparatu q̃ illud votũ putat etiã si quãdo ꝓfitebatur credebat illã religionẽ eẽ approbatam. Sicq̃ patꝫ q̃ oñe votũ dicit simplex siue sit cõtinentie: siue habit⁹ deferẽdi tñ: siue obedientie p̃stande: vel cuiuscunq̃ alterius pij operis faciẽdi qō nõ est pfessionis regule approbate: vel susceptiõis sacri ordinis. Pro quo notãdũ ꝟm Tho. scõa. 2ᵉ. q. lxxxviij. q̃ solẽnitas voti attenditur ꝟm aliquid spũale quod ad deum pꝛtinet. id ẽ ꝟm aliquã spũalẽ benedictiõẽ vel cõsecrationẽ: que ex institutione apl̃orum adhibet in pfessiõe certe regule scõ gradu post sacri ordinis susceptionẽ: vt dicit Dio. ij. c. ec. hierarch. ꝛ hui⁹ ratio ẽ: qꝛ

solẽnitates non cõsueuerũt adhiberi: nisi quãdo aliq̃s totaliter mãcipat alicui rei: vtpote quãdo q̃s p susceptionẽ sacri ordinis diuino ministerio applicat: ꝛ in pfessione certe regule quãdo p abrenũciationem seculi ꝛ ꝓprie voluntatis statũ pfectionis aliq̃s assumit: ꝛ licꝫ alia vota ex hoc q̃ fiunt in publico possũt habere quandã solẽnitatẽ humanã: nõ tamẽ spũalẽ ꝛ diuinã sicut habẽt vota p̃missa: etiã si coꝛã paucioꝛibus fiãt: nec cõgruit alicui voto solẽnitas: nisi illi quo totaliter q̃s deo mancipat. De hinc q̃ri põt: vtrũ votũ simplex tantũ obligat: quantũ votum solẽne: sicut dicit extra q̃ cleri. vl̃ vo. c. rursus. q̃ votũ simplex apud deũ non min⁹ obliget q̃ solẽne. Ad hoc dicendũ ꝓt dicit Haspar ō cal. e. ti. c. meminim⁹. q̃ quo ad eccl̃iaꝫ militantẽ magis obligat votũ solẽne: ꝗ tꝫ ad deum eq̃liter obligant qō ꝓ tanto dicitur: quia vtrũq̃ obligat ad mortale peccatum: ꝛ eq̃liter q̃tum ad sufficientiã dãnationis minus tamẽ peccat is q̃ trãsgredit votum simplex q̃ q̃ solẽne: vñ dicit Tho. vbi ꝟ. q̃ hoc. c. rursus: extra q̃ cleri. vl̃ vo. sic exponendũ est: q̃ vtriusq̃ transgressoꝛ peccat mortaliter. Ceterũ queri põt: vtꝫ homini expediat aliq̃ vouere: p̃sertim cuꝫ sibip̃i iniciat laqueũ transgressiõis ꝛ periculum delicti. Ad hoc rñdet Asten. l. j. ti. ij. q̃ si vouẽs vouet bona: quoꝫ obseruantia ꝓbabiliter ꝓportionata videt infirmitati vel ꝓditioni sue vel nature: tunc expedit homini vouere: qꝛ p hoc ampliꝫ firmat voluntatẽ suam in bono: ꝛ excludit a se p magna pte libertate malefaciendi: ꝛ facit actũ virtutis latrie: ꝛ sic vouendo meret: ꝓpt̃ qō monet pō. Louete ꝛ reddite dño deo vr̃o. Si ꝟo nõ sũt sue infirmitati: ꝓditioni statui: vel nature ꝓporcionata: tunc nõ expedit nec licet: qꝛ tale votũ nõ haberet discretionẽ cõmittere cũ p hoc vouens magis videt se illaqueare q̃ augere securitatem ō sua salute: q̃libet tñ solutus ꝛ liber reputare debet obseruãtiã voti sue spirituali infirmitati esse ꝓporcionatã: nisi p certam experientiã cõstaret cõtrarium: qꝛ tam ꝓpter bona exempla que sepius aliq̃ vident ꝛ audiunt q̃ ꝓpter ꝓsolatiões spirituales quas ex dei benignitate frequenter ob fauoꝛẽ religionis ex sancta societate recipiunt: obseruantia aliquoꝫ bonoꝛũ est ꝓporcionata alicui in religioni existẽti que nõ eẽt ꝓporcionata eidẽ in secl̃o remanẽti. Q̃ si obijcit graui⁹ eẽ pctm̃ religiosi ceteris paribꝰ q̃ pctm̃ laici: quia dicit Anshel. in li. de similitudinib⁹: q̃ si penitere religiosus noluerit maioꝛi dãnatiõi subiacebit: q̃ vouere nõ expedit. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. scõa 2ᵉ. q. clxxxvij. q̃ peccatũ qō a religiosis cõmittit põt eẽ graui⁹ peccato secularium eiusdẽ speciei tripliciter. Uno mõ si sit ꝗriũ voto religionis: puta si religiosus fornicet vel furet: qꝛ fornicando facit ꝗ votum ꝓtinẽtie: ꝛ furãdo ꝗ votũ pauptatis: non solũ ꝗ p̃ceptũ diuine legis. Scõo mõ si ex cõtẽptu peccet: qꝛ ex b̃ videt magis eẽ ingratus diuinis bñficijs q̃bus est sublimat⁹ ad statũ pfectionis: sicut apl̃s dicit Heb. x. q̃ fidelis meret graniora supplicia: ex b̃ q̃ peccãdo filium dei cõculcat p ꝓtemptum: vñ Hiere. xj. dñs dicit. Quid ẽ q̃ dilectus me⁹ facit in domo mea scelera multa. Tertio modo ꝓpter scãdalum: qꝛ ad eius vitam plures respiciũt vnde Hiere. xxiij. dicit. In ꝓphet⁹ hierusalem vidi similitudinẽ adulterij ꝛ iter mẽdacij et confortauerunt man⁹ pessimoꝫ vt nõ cõuerteret vnusq̃q̃ a malicia sua. Si ꝟo religiosus nõ ex ꝓtemptu sed ex infirmitate vl̃ ex ignoꝛantia aliq̃ peccatũ qō non est cõtra votũ sue pfessionis cõmittit absq̃ scandalo: puta in occulto: leui⁹ peccat eodẽ genere peccati q̃ secular⁹: qꝛ peccatũ ei⁹ si sit leue q̃si absoꝛbet ex mult⁹ bonis opib⁹ q̃ facit: ꝛ si sit mortale facili⁹ ab eo resurgit ꝓpter intẽtiõem quã habet ad deũ erectã: q̃ ꝛ si ad hoꝛam ĩterripiat: ad p̃stinã tñ facile reparat: ꝛ etiaꝫ iuuat a socijs ad resurgendũ: iuxta illud Eccs. iiij. Si vn⁹ ceciderit ab alio fulcit: ve soli qꝛ si ceciderit nõ habet subleuantẽ. Deniq̃ queri põt: vtrum magꝭ laudabile sit ꝛ meritoꝛium aliquid facere sine voto vel cum voto: p̃ftm cuꝫ dicit Prosper ĩ. ij. de vita cõtẽplatiua: q̃ sic abstinere ꝛ ieiunare debem⁹: vt nõ nos necessitati ieiunãdi subdam⁹ ne iã nõ deuoti ꝗ iuiti rẽ voluntariã faciam⁹. Ad hoc rñdet Tho. v. q. lxxxviij q̃ triplici rõne factũ idem opus meli⁹ ẽ ꝛ magꝭ meritoꝛiũ cũ voto q̃ sine voto. Primo qꝛ vouere est act⁹ latrie: latria autẽ est honoꝛ qui fit deo: que est p̃cipua inter virtutes moꝛales: nobilioꝛis autẽ virtutis ẽ opus melius ꝛ magꝭ meritoꝛiũ: qꝛ impat a nobilioꝛi ꝟtute sicut act⁹ fidei vl̃ spei melioꝛ ẽ si impat a charitate: ꝛ ĩdo act⁹ aliaꝫ ꝟtutũ vt ieiunare ꝓtinere sunt melioꝛa ꝛ

magis meritoria si fiũt ex voto: q: sic iã p/
tinet ad cultũ diuinũ q̃si quedã dei sacrifi
cia: ⁊ hoc p latriã q̃ ꝓ nobilissima virtus.
Hinc dicit Aug. li. de ꝟginitate: neq; ipsa
ꝟginitas q: ꝟginitas ē: ꝑ q: deo dicata ē
honorat: quã vouet ⁊ seruat ꝓtinetia pie/
tatis. Scdo q: ille q̃ vouet ⁊ facit: plus se
deo subijcit q̃ ille q̃ solum facit. s. nõ solũ
q̃tum ad actũ ꝑ etiã q̃tũ ad ptãtez: q: de/
cetero non põt aliud facere sicut pl⁹ daret
boi q̃ daret arborẽ cuz fructib⁹ q̃ q̃ daret
ei fructus tm̃. Tertio q: p votuz imobilitẽ
volũtas ī bono firmatur: facere aũt aliq̃d
ex firmata volũtate in bonũ ptinet ad pfe
ctionẽ virtutũ: vt ptz p pbm in. ij. ethi. Si
cut ecõtra peccare mente obstinata aggra
uat peccatũ ⁊ dicit peccatum in spiritũsã
ctum: q̃ si ipm̃ opus fm̃ se ꝓsideratũ post
votũ aliq̃n triste ⁊ inuolũtariũ redderet:
dũ tm̃ remaneat voluntas implendi votũ:
adhuc est magis meritoriũ q̃ si fieret sine
voto: q: impletio voti ē actus religiõis q̃
est potior virtus q̃ abstinẽtia cui⁹ actus ē
ceiunare: ⁊ sup hoc votũ voluntatẽ magis
cõfirmat et deuotionẽ auget in ill⁹ ꝑcipue
q̃ sũt bñ disposita. Ad laudem dei.

De his q̃ vouere non possunt et quõ ligat eorum votũ qualiterq̃ ligat heredes votum decedẽtis: ⁊ que cõditiones in voto subintelli guntur: Sermo VI

B **On assumes nomẽ** dei tui inuanum. Exo. xx. Prete
rea ꝓsequenduz esse reor de his
A q̃ vouere ꝓfit. Pro quo notãdũ q̃ Hein.
boyc. ex de voto. in. c. scriptura. dicit q̃ ge
neraliter q̃libet vouere põt nisi ꝓhibeat:
ꝓhibentur aũt q̃dam ꝓsone q̃ q̃ ad votum
emittendũ nõ habẽt liberã volũtatẽ vouẽ
di: sicut epũs: clericus: monachus: impu
bes: vxor: seruus: ratio aũt hui⁹ ꝓhibiti/
onis ē: vt dicit Asten. q: nullus põt illud
p ꝓmissionẽ firmiter obligare qd ē ī pote/
state alteri⁹ ꝑ illud tm̃ q̃d est in sua ptãte:
sed sex ꝑdicti nõ sũt omnimode ī sua pote
state: sed in alterius vt videbit. Predicti
tm̃ fm̃ Tho. non peccãt vouẽdo q: semp ī
eo⁹ voto subintelligitur: si placuerit suis
supiorib⁹. Sil⁹ fm̃ Inno. in dicto. c. scptu
re: vouẽtes nõ adimplendo votũ auctori/
tate superiorꝫ ꝓhibẽte nõ peccãt: quia lex
⁊ suorũz supiorꝫ auctoritas eos excusat: ⁊
etiam canones: vt patz. xxij. q. iiij. c. trib⁹.
et. q. v. c. pueri: nec pater vel superior pec/
cat renocãdo votũ: q: vtit̃ iure suo: ex de
elec. c. ecclia. Idẽ Tho. Tenẽtes igitur
ad ꝓsecutionẽ horꝫ sciendum ꝑmo: q̃ eps
fm̃ Hosti. ⁊ Hein. boyc. in dicto. c. scriptu
re: non põt votũ emittere: p quod soluat̃
vinculũ mr̃imonij quod ē int̃ ipm̃ ⁊ eccle/
siã sponsã suã: nec intuitu alicui⁹ religiõis
ingrediẽdi sine auctoritate pape: vt ptz ex
d̃ regularib⁹. c. licz. vbi subdit. ꝗ illa. regu
la semp inuiolabiliter obseruet̃ q̃ nullus
absq̃ licẽtia romani põtifici ꝓsumat occa/
sione quacunq̃ deserere ꝓsulatũ: qm̃ sicut
maius bonũ minori bono ꝓponit: sic com
munis vtilitas spãli vtilitati ꝓferẽ: ⁊ in d̃
casu recte ꝓponitur doctrina silentio: soli/
citudo ꝓtẽplationi: ⁊ labor quieti. Ad qd̃
vtiq̃ designandũ vnigenit⁹ dei fili⁹ iesus
christ⁹ nõ de Rachele fm̃ carnẽ nat⁹ est sed
de Lya: nec legit̃ eũ ī domo sua excepisse
Maria ꝑ Martha: vñ qñ põt eps ꝓesse pa
riter ⁊ ꝑdesse: non debet cedẽdi postulare
licentiã aut obtinere. Scdo non põt emit/
tere votum sine auctẽ pape: p qd̃ fiat eccle
sie sponse sue graue ꝑiudiciũ vt est votum
lõge pegrinationis ꝓpter qd̃ oporteret eũ
diu ab ecclia absentare: vt ptz extra de vo
to. c. magne. Põt tm̃ emittere tale votũ: p
qd̃ ecclie sue non fieret graue ꝑiudiciũ vt
vota abstinẽtie tpate elemosyne: et etiam
q̃libet votũ p qd̃ ꝑbeat bonum exemplũ
q: ad hoc tenet̃: vt ptz in dicto. c. magne.
Scdo cleric⁹ nõ põt sine licentia sui pla/
ti votuz pegrinationis emittere vel aliud
ꝓpter qd̃ oportet eũ relinq̃re ecclam suã:
vt patz ex de renũ. c. admonet. vbi subdit̃
vniuersis ꝓsonis ecclesiasticis tui ẽpatus
sub districtiõe ꝓhibeas: ne ecclias tue di/
ocesis ad ordinationẽ tuã ꝓtinẽtes absq̃
tuo assensu ĩtrare audeãt aut retinere aut
dimittere te incõsulto tẽ. ⁊ in dicto. c. mag
ne. Et hoc intelligit̃ de clericis beneficia/
tis: põt tm̃ hm̃ōi facere votum intrandi re
ligionem: in quo casu sufficit petere licen/
tiam: vt extra de regula. in. d. c. licet. Por
ro clericus non beneficiat⁹ vouere potest
sicut alius laicus. Diuersimode tamẽ do/
ctores sentiũt de voto trãsmarino vel acci
piẽdi crucem: q̃dam enĩ dicunt q̃ clerico
sufficit petere licentiã d̃ accipiendo crucẽ
q: ad hoc auctoritate pape licentiari videẽ
tur qui possunt esse vtiles terre sancte: ex

de voto. c. ex multa. ꝗ. penul. Quidã autẽ
dicunt q̃ sine licẽtia ꝓlati d̃ põt. Deniq̃ si/
cut habet̃ de regula. c. bñficiũ. li. vj. Bñfi
ciũ eius q̃ intrat ordinẽ: nõ est alicui confe
rendũ infra ꝓbatiõis annũ: nisi ipe ꝓsen/
tiat aut ꝓstet q̃ voluit absolute vitã mura
re: ⁊ hoc clara ꝓbatione ⁊ cõpetentib⁹ in/
dicijs. c. ti. nõ solũ: vel nisi ꝓfessionẽ exp̃s/
sam fecerit: subaudi. Jo. an. alicui d̃ religi/
onibus approbatis: siue scienter habitum
ꝓfessorũ susceperit scz vbi ē distinctus.

Tertio monachus nõ põt votũ aliq̃d fa/
cere p qd̃ ipsũ sine licẽtia abbatis claustrũ
exire oporteat: nisi ad aliã religionẽ artio
rem transire velit: qd̃ facere põt licẽtia pe/
tita: licet nõ obtenta: vt ex de regu. in. d. c.
licet. Nõ põt etiã facere votũ abstinẽtie sin
gularis nec peregrinatiõis: nec aliq̃d aliõ
regulariter qd̃ eẽt in ꝑiudiciũ obedientie
supiorꝫ: vel in scandalũ ꝓuersationis sin
gularis: ⁊ si hoc fecerit nõ tm̃ sine licentia
licet exequi ne sit fratrũ scandalũ quibus
se debet cõformare in q̃tũ stant in obseruã
tia regule: vel ne det̃ ei occasio euagandi.
Q̃ si votũ emiserit ante religionis ingres
sum: tunc nec sine licentia supiorꝫ exequi
dz. xx. q. iiij. c. monacho nõ licet votũ foue
re sine consensu abbatis: si autem vouerit
frangẽdũ erit. ⁊. xxxiij. q. v. c. noluit: quia
oia tpalia vota videt̃ mutasse in religiõis
obseruantiã. Q̃ si vouit dicere vnũ psal/
mũ vel psalteriũ vbi nihil mali cõtingere
põt: tunc licite seruat votũ: q: licitum ē ei
plus mereri fm̃ Inno. ⁊ Hosti. in. d. c. scri/
pture: rõ autẽ ꝑdictorũ fm̃ Richar. ē quia
votũ religionis ē tante altitudinis q̃ oia
alia cõmutari possunt in illud: ⁊ iõ ecclesia
ꝓsideras huius voti altitudinẽ ⁊ hũanam
infirmitatẽ voluit auctẽ dei nullũ votum
posse supaddi voto religiõis ꝓpter pericu/
lũ trasgressionis: q̃ etiã de cã iura ꝓsenti/
re videnẽ: qd̃ vota q̃ fecit ante ꝓfessionez
in religione q̃ ꝓlatus eũ recipiens ignora/
uit reuocare põt: post q̃ notum sibi fuerit:
qd̃ p hoc ꝓbat̃: q: religiosus plus est sub
plato q̃ vxor sub viro: ⁊ vt dicit. xxxiij. q.
v. c. noluit: si adhuc innupte mulieri pater
ꝓcesserat vota ꝓsoluere: si anteq̃ ꝓsoluerit
nupserit: ⁊ eius viro d̃ cognito nõ placue/
rit: non ꝓsoluat: ⁊ hoc oĩno fiat sine pctõ.
Ex hoc arguit glo. abbatẽ reuocare posse
B monachi votũ qd̃ emisit ante monachatũ.
hoc Richar. Hic q̃rit põt: vtrũ quodlibz
votum cõmutari põt in votum religionis.

Ad hoc rñdet Asten. post Richar. li. j. ti.
xx. q̃ volens facere ꝓfessionẽ ī religione:
si actualiter seu habitualiter remanere ve
lit obligatus ad vota q̃ fecit in seculo: nõ
cõmutant̃ in votũ religionis: tm̃ postq̃ ad
noticiã ꝓlati deuenerit eum ab ipis votis
absoluere poterit: maxie si ignorabat ipm̃
obligatũ eẽ votis illis tẽpore ꝓfessionis.
Si vero actualiter vel habitualiter inten/
derit se nõ teneri amplius votis illis: sed
soli voto religionis: tũc absolut̃ ab illis
p votũ religionis ꝓpter eius altitudinem
⁊ pfectionẽ: q: dicit ex de voto. c. scriptu/
re. Fracti voti aliquaten⁹ reus non habet̃
q̃ tpale obsequiũ in ꝓpetuã religionis ob/
seruantiã nosci cõmutare: vbi ⁊ glo. dicẽ
q̃ intranti religionẽ nõ ē penitẽtia ĩponẽ/
da p pctõ: sic enim remittit̃ astulpho pnia
publica si voluerit monasteriũ introire: q̃
tm̃ occidit ꝓriam vxorẽ innocẽtẽ: vt patet
xxxiij. q. ij. c. admonere. lege ibi mirabilez
pniam sibi ĩpositam si monasteriũ ingredi
di noluerit: vnde ista cõmutatio votorum
fit auctẽ iuris. Si tm̃ rex vel impator voue
rit q̃ vsq̃ ad certũ tempus in terra sancta
militabit: vel alius magnus dñs existens
dux totius exercitus cruce signatorꝫ: ⁊ de
eius absentia desolaret̃ exercitus: religio
nem intrare vellet: in hoc casu papa consu
lendus eẽt: fm̃ Hosti. ⁊ rod̃. certũ tamẽ est
q̃ ꝑsona mediocris absolueret̃ a voto trãs
marino p religionis ingressuz ⁊ ꝓfessionẽ
in ea. Et si obiicit̃ q̃ p votũ assumptionis
crucis in subsidiũ terre sancte ds ꝓsequit̃
remissionẽ omniũ peccatorꝫ: ⁊ ita videtur
vtilius eẽ voto religionis. Ad d̃ fm̃ Tho.
rõnabiliter dicendũ q̃ etiã per ingressum
religionis ꝓsequit̃ quis remissionẽ omni
um peccatorꝫ: si eẽt aliq̃bus elemosynis fa
ctis hõ potest statim satisfacere p peccat̃
suis: fm̃ illud. Qd̃ superest date elemosynã
⁊ ecce omnia munda sũt vobis: Multoma
gis igitur in satisfactionẽ p peccatis omni
bus sufficit q̃ homo totaliter se dñis mãi
cipet obsequijs p ingressũ religionis: q̃ ex
cedit omne genus satisfactionis. Unde in
vtrisq̃patrũ legitur. q̃ candẽ gratiã ꝓseque
rentur intrantes religionẽ quã ꝓsequunt̃
baptizati: Q̃ si nõ absoluerent̃ ab omni
reatu pene nihilominus tm̃ ingressus reli/
gionis vtilior est illa q̃tum ad promotio/
nem in bono que prepõderat absolutioni
a pena. hec Asten. ⁊ sic obsequiũ ꝓpetuum
religiõis absorbet tẽporale qd̃ adimpleri

nõ põt stante ppetuo. Deniq; licet votum precedens tollit per religionis ingressum ꝓpter cõtinuationẽ pnie ⁊ exercitij in quo semp debẽt eẽ monachi ac etiã omne pctm ante ingressũ perpetratũ: ita q̃ illi pfiteri nõ sit p eis ꝓponenda pnia: tamẽ si post ingressũ cõmittũt vel delinquũt religiosi: tunc subijciunt penitentie ⁊ discipline fm regulã: ex de reg. c. fi. Quarto principaliter ꝓuberes. i. qui stant sub ptãte patris vel tutoris etiã si annos pubertatis attigerint vouere nõ pnt in ꝓiudiciũ illoꝝ sub q̃rum potestate cõstituti sunt. Pro quo sciẽdus fm Tho. scõa 2e. q. lxxxviij. q̃ pueri ante annos pubertatis duplici rõne vouere nõ pnt. Primo: qꝛ vt in plurimũ patiũtur rõnis defectũ. Hinc dicit Hein. boyc: q̃ impuberes votũ religionis vouere non pnt: etiã de patris vel tutoris auctoꝛitate: vt pꝛ de regu. li. vj. c. is qui. Secũdo quia sunt in ptãte parentũ vel tutorũ qui sũt eis loco parentũ: ⁊ iõ eoꝝ vota nõ habẽt effectũ nisi parentes vel tutores cõsenserint: tũc enim in alijs votis ꝑterq̃ in voto religionis fm boyc obligarent: ⁊ hoc ꝑsertim si pꝛoximi pubertati eẽnt: ⁊ vsus rõnis in eis accelerari cõtigerit: ⁊ hoc ẽ tutius: licꝛ alij dicãt q̃ ante annos pubertatis nullo se voto astringere pnt: qꝛ hoc intelligẽduꝛ ẽ de nõ dolocapacib⁹. Verũtamẽ vt dicit Hein. boyc: ex de voto in. c. veniẽs. Si votum per aliquẽ emissũ i impuberi etate postea pubes fact⁹ ratũ habuit: tunc tenet illud adiplere: ⁊ ita põt intelligi dictũ. c. veniens. q̃ si pubes factus ratũ non habuit tũc nõ obligat etiã cũ auctoꝛitate pris: ꝑsertim si nõ fuit ante dolicapax. Unde dicit Tho. scõa 2e. q. lxxxviij. q̃ si puer vel puella ante annos pubertatis nõdum habeat vsum rõnis: tunc nullo mõ se põt voto ad aliquid obligare. Si vero ante annos pubertatis attigerit vsum rõnis põt quidem quãtũ in ipo est obligare se: sed votũ eius põt irritari ꝑ parẽtes quoꝝ cure remanet adhuc subiect⁹: quãtũcũq; sit dolicapax: ante annos pubertatis voto solenni religionis obligari nõ põt: ꝓpter ecclie statutum q̃ respicit id q̃ in pluribus accidit: post annos aũt pubertatis pnt se iam voto religionis obligare vel simplici vel solenni absq; volũtate parentũ. De hinc q̃ queri põt quid de puberib⁹ qui in potestate alterius sunt: vtruꝝ vouere possũt: dicit Inno, idẽ ex q̃ de ꝓuberib⁹ nisi pater vel tutoꝛ cõsentiat expsse vel tacite: sufficit enim q̃ scit ⁊ nõ ꝓtradicit. Huius rõ ẽ fm Tho. qꝛ nullus põt se firmiter obligare ad id q̃ ẽ in ptãte alterius: sed solũ ad id q̃ ẽ omnino in potestate sua. Ex quo etiã cõcludi tur q̃ postq̃ venit ad annos pubertatis: si saltẽ sit libere cõditionis: vouere põt ea que pertinẽt ad suã personã: non aũt ea q̃ ptinẽt ad domesticã dispensationẽ sine cõsensu patris vel tutoꝛis: qꝛ in his subiect⁹ ẽ eisdem: ⁊ iõ potest se obligare religioni per votũ vel q̃ ꝓtrahat mrõmoniuꝝ absq; cõsensu: imo ꝓtra cõsensum parentũ vel tutoꝛũ. Dicit enim Inno. q̃ ꝓpubes dolicapax vel pubes adhuc existens i ptãte paterna ⁊ votũ faciens pegrinatiõis vel abstinentie: debet illud adimplere postq̃ paternaꝝ ptãtem exiuerit: qꝛ deo se obligauit q̃ potuit sicut se p delictũ obligat diabolo: ex d delic. puero x. c. j. ⁊ licet filius patri sit obligatus iure paterne potestatis: excipit tm pegrinatio voti transmarini⁹ vt ex de voto c. q̃ sup his. in fi. ⁊. c. ex multa. §. q̃ aũt. excipit etiã necessari⁹ in euitabilis casus vt si sit a canone p sedem aplicã absoluendus: ex de sen. ex. c. relatum. Hic incidẽ taliter queri põt: vtrũ filius vel heres adimplere tenet votũ illius cui succedit i hereditate. Ad hoc rndet Hein. boyc: ex de voto. in. c. licet. q̃ si heres hereditatẽ adierit: tunc tenet adimplere si vires hereditatis hoc patiant: qꝛ voti obligationẽ ad heredẽ transire constat. ff. de possibilitate. l. ij. in fi. si vero nõ adijt: tũc nõ tenet qꝛ nec heres ẽ nisi forte spõte hoc ꝓmiserit: ⁊ tũc si in oõm casu intellexerit obligare psonaꝝ tunc adimplere debet: nõ tam ob ꝓmissionẽ factã a testatoꝛe q̃ ob suã: qꝛ se obligauit in omni euentu: sed si tanq̃ heres hoc ꝓmittebat hereditatẽ adire sperãs postea tamẽ abstinuit mutato cõsilio: tũc nõ tenetur. vt pꝛ ex de elec. c. venerabilem. §. fi. ⁊ in glo. ⁊ sic põt intelligi etiam dictũ. c. licꝛ. sed quicunq; hereditatem adijt obligatur extra: de solu. c. j. Et tunc queri põt si quis votum suscepit a parentibus vel ab alijs decedentibus: vtrũ per ingressum religionis satisfacit vel absolui potest. Ad hoc respondet sanctus Tho. in quodlibetis. q̃ ex quo ingressus religionis sufficit pro se tali: sufficit etiam pro illis: q̃uis etiam in ingressu de hoc nihil intendebat. Qꝛ si q̃s cruce signatus vel alius vouens mittere i subsidium terre sancte pecunias: ⁊ postea religionẽ ingrediens: liberatus quidẽ est a voto quo ad laboꝛẽ peregrinationis fm Rodeñ. non tamẽ quo ad predictã pecuniam: quia nullus sine speciali licentia pape cõmutare potest vota terre sancte: nec ipo iure mutantur per ingressuꝝ religionis: nisi quo ad laboꝛem peregrinationis. idem Asten. Quinto principaliter vxoꝛ vouere non potest absq; licentia viri sui vt latius videbitur in sermone sequẽti. Sexto seruus vouere non potest in preiudicium domini sui in quo scꝛ illi subiectus ẽ: vnde dicit Tho. secũda 2e. q. lxxxviij. q̃ quicunq; subiectus ẽ alicui quantũ ad id in q̃ subiectus est: non est sue potestatis facere quod vult sed depend et ex voluntate alterius: ⁊ ideo nõ potest per votum se firmiter obligare in his in quibus alteri subijcitur sine cõsensu sui supioꝛis: vnde seru⁹ vltra filios est in potestate domini sui: etiam quãtum ad operationes personales: ⁊ ideo voto se ad religionem obligare nõ potest sine consensu domini sui: per quam ab obsequio domini sui abstraheretur. Nota etiam fm Hosti. in dicto. c. scripture. extra de voto: q̃ sicut monachus in talibus est astrictus abbati pꝛout pꝛius dictuꝝ est: sic ⁊ abbas episcopo: vt ptꝛ. xviij. q. ij. vbi dicitur. c. abbates pro humilitate religiõis in episcopoꝝ ptãte consistant ⁊ si quos extra regulam fecerunt ab epis coꝛrigant: et cetera multa ibidẽ: tñ videt excipiendum votũ marinũ q̃ aũctẽ pape facere potest: vt dictum ẽ supra de episcopo. Deniq; q̃ri potest in fine: vtrũ omne votũ sit obligatoꝛium: iuxta illud ps̃. Vouete ⁊ reddite: ⁊ Deut. xxxiij. Cũ votũ voueris dño deo tuo reddere nõ tardabis: qꝛ requiret illud dñs deus tuus. Ad hoc rndet Asten. li. j. ti. xx. q̃ sicut dicitur extra de voto. c. licet. Usq; adeo solutio ẽ necessaria post votum vt sine dispendio ꝓpꝛie salutis nõ liceat resilire alicui: cuius rõ ẽ: qꝛ oĩs ꝓmissio licita cũ intẽtione obligandi se facta ⁊ cũ deliberatione: si acceptet ab eo cui fit obligat ꝓmittentẽ nõ tñ ex p̃cepto legis diuine: ꝑ etiam legis nature: ꝑ votũ licitũ ẽ hmõi ꝑ missio ⁊ oẽz talẽ ꝓmissionẽ recipit deus. Notandũ tñ fm Tho. in. iiij. sententiaruꝝ q̃ quicquid votũ impediret si pꝛesens eẽt facto aufert obligationẽ voti: ⁊ ideo si q̃d vouetur q̃ postea fit impossibile: tũc quãtuꝝ ad hoc obligatio tollitur: vt si quis diues voueret ecclesiam edificare q̃ postea supueniente pauptate nõ posset facere nõ obligatur nisi tantũ ad illud quod potest: irritatur etiam votum fm Inno. in. c. scripture. extra de voto: ex defectu conditiõis siue generalis siue specialis: vt verbi causa: in generali sub intelligitur si vixero: si potero: si deo placuerit: faciam. Hec nanq; conditiones semper intelliguntur etiaꝝ si non exprimantur: vt patet extra de voto. c nõ est. xxij. q. ij. c. beatus. Exemplũ de speciali: vt si filius meus liberabitur offeram tale pallũ vel faciã tales peregrinationes. Unde refert Asteñ. plures casus in quib⁹ fm Hosti. potest omitti votum. Primus ẽ si mutet in meliuꝝ: vt patet extra de voto scripture. Secundus est auctoꝛitas supioꝛis que semper intelligitur excepta. Tertius casus: si votũ fuerit conditionale ⁊ cõditio defecerit: ⁊ hoc intellige siue sit conditio specialis ⁊ expꝛessa: vt extra de cõdi. appo. c. veruꝝ. ⁊. c. de illis: siue sit tacita q̃ ex sui natura de iure in voto sub intelligitur. Si quis tamẽ voueat de duab⁹ causis vel pluribus vel sub duabus conditionibus vel pluribus: ⁊ intendat se obligare: qualibet illarũ causarum vel cõditionũ ex tante: tenet votum implere: licet deficiãt alie dũmodo extet vna illaꝝ causarũ vel cõditionum fm Ray. ⁊ Rod. Quartus casus ẽ vbi vouens nõ habet liberã vouendi facultatem: vt dictũ ẽ. Quintus ẽ vbi superioꝛũ auctoꝛitate dilatum vel redemptũ vel mutatum ẽ. Sextus ẽ vbi votum ex sui natura illicitum est: tunc obseruari nõ debet. Verũtamẽ votum religionis licet ex causa falsa fiat: nõ tamen vitiatur: vt ex de cõuer. ꝓiug. c. dudum. Queri põt iteruꝝ vtrum ergo fouens votum licitũ stati ipm soluere tenet. Ad hoc respondet boyc: ex de voto. in. c. licet. q̃ obligatio voti causatur ex ꝓpꝛia volũtate ⁊ intentione. vñ Leuit. xxiij. Q̃ semel egressum est de labijs tuis obseruabis: ⁊ facies sicut pꝛomisisti domino deo tuo ⁊ pꝛopꝛia voluntate locutus es ex oꝛe tuo: ⁊ ideo si de intentione ⁊ voluntate vouentis sit obligare se ad statim soluendum: tunc statim soluere tenet: si vero ad certũ temp⁹ vel sub ꝓditõe certa: tũc nõ tenet statim soluere: nec etiã tardare deꝛ vltra q̃ intẽdebat se obligare deo quia dicitur ibidẽ Leuit. Cũ votũ voueris domino deo tuo: nõ tardabis reddere: qꝛ requiret dominus de⁹ tu⁹ illud: ⁊ si moꝛat⁹ fueris tibi reputabitur in peccatũ. Et fm

Rodo. cũ ḋs vouet sine ꝓditione vl tẽporis ꝑfixione: tũc statim illud tenet exequi cũ pōt nisi in fouendo habuit aliud ī mente: datur tñ ei tempus ad arbitriũ boni viri ad disponendũ de rebꝰ suis: ⁊ ꝓm Tho. in. iiij. di. xxxviij. Si ḋs in vouēdo religionē ingredi de debitis cogitabat ꝓbabilit pōt ꝑsumi q̃ nō intēdebat se obligare ante q̃ de rebus suis disposuisset: quādo tamē timet rōnabiliter perpetuũ impēdimētum tũc tenet vlteriꝰ nō differre. Ad laudē dei.

De votis eorũ qui sũt in matrimonio in quibꝰ ligant ⁊ in quibus nō: siue sint cōtinentie peregrinationis vel alteriꝰ boni: Sermo VII

On assumes nomen dei tui inuanuz. Exod. xx.

A Iã ꝓsecuturus de voto qd̃ per eos fit q̃ mrimonio copulati sũt. Primo ḡre vtrũ votũ fieri potest de eo qd̃ ē indifferens vel inutile ad salutē: ꝑsertim cũ votũ deberet esse de aliquo bono q̃tũ ad diuinũ honorē vel aīe salutem. Ad hoc rñdz Richar. de media villa sup. iiij. q aliquãdo fit votũ de re nociua ad salutez: vtpote de malo culpe: nã multi fatui vouēt qñq̃ nō tñ inutilia: sed etiã nociua ad salutem exaffectu inordinato: sed taliter voueri nō pōt nec tenet votũ: qꝛ deꝰ respuit omnē obligationē sibi oblatã ꝓtra seipm. Qñq̃ vero fit votũ de inutili nō tñ nociuo: vt ē illd qd̃ ē oīno indifferens: vt ī sabbato nō nere: ⁊ carnes aliqñ capitis alicuiꝰ nō comedere: ⁊ similia: ⁊ sic etiã nō pōt fieri d̃ iure votũ sub rōne q̃ indifferēs ē: qꝛ de obligatione q̃ nō ē ad honorē dei: nec vtilis ad salutē offerentis deꝰ nō curat: ⁊ iō talis obligatio nō tenet ipo iure. Et dixi notanꝯ sub rōne q̃ indifferēs est: qꝛ si ē tale indifferēs q̃ per aliquã circũstantiã in cōparatōe ad vouentē ꝓferens sit ad salutē: sic de illo potest fieri votũ: licet rōne generis sit indifferens: Et dicit Tho. scḋa 2ᵉ. q. lxxxviij. q vota stulta. s. de nō pectinēdo caput ⁊ filia potius sunt deridenda q̃ obseruãda: ⁊ addit Alber. q si etiã ꝓ honore sanctoꝝ fierent seruanda nō sunt: qꝛ similitudinē q̃ndã hñt cũ idolatria. Et notãdũ ꝓm Tho. in. iiij. di. xxxviij. q vir ⁊ mulier quãtũ ad carnalē copulã ad paria iudicanꝯ: ⁊ ideo si votũ cōtinentie emiserint eq̃liter ad obseruantiã illius obliganꝯ: ita q̃ tam vxor q̃ vir sine cōsensu alterius se pōt obligare ad debitũ nō petendũ: qꝛ ex mrimonij vinculo nō obligat ad debitũ petendũ nō tñ ē ꝓsulendũ emittere tale votũ ꝓpter fragilitatem humanã ⁊ cōtinuã mutuã conuersationē in mensa in lecto ⁊ similibus: si tamē votum fecerit vxor cōtinentie seruãde quãtũ in ea est nō potest vir votuz reuocare se ipa pōt de cetero debitum petere sine peccato: q̃uis posset sine pctō reddere debitum exigenti: postq̃ obligata est ad hoc p carnalē copulã post cōsummatũ mrimoniũ. Nec obstat q tunc nō sũt pares ī actu matrimonij: quia quilibet potest ꝑ qd̃ suũ est abrenũciare: nã quantũ ad cultũ matrimonij ⁊ penã adulterij ⁊ diuortij vir ⁊ mulier ad paria iudicanꝯ. xxiij. q. j. c. si quis vxorẽ. ⁊. q. v. c. ꝓcepit. ⁊. c. christiana. ꝑ in alijs nō. Ad cuius euidẽtiaz ꝓmo queri pōt: vtrũ vxor pōt aliqd̃ aliud votũ emittere ⁊ seruare sine viri sui licentia. Ad hoc dicũt omnes doctores q vouere pōt absq̃ licẽtia viri sui quodcũq̃ votũ de meliori: ⁊ ꝓm Ray. non debet ꝓria aucte ꝓuenire: qꝛ alꝰ peccaret votũ violando: ꝑ viri possunt talia vota irritare etiã si vxores ante ꝓtractũ mrimoniũ tale votũ emiserãt. Vñ dicit. xxxiij. q. v. c. noluit itaq̃ lex aliquid voueri deo aduersus aīam suã: vt nō ī aliquaꝫ rerũ licitaꝫ atq̃ ꝓcessaꝫ abstinentia eisdẽ votis femine valet auctoritas ꝑ viri lis: ita vt si adhuc innupta ꝓcesserunt pōt ꝑsoluere vota si añq̃ ꝑsoluerit nupserit: ⁊ viro eiꝰ ꝑ cognitũ ñ placuerit nec ꝑsoluat: ⁊ ꝑ oīo sine pctō: qꝛ deꝰ mũdauit eã sic dicẽ ⁊ mundã iudicauit: neq̃ ꝑ fieri d̃ ꝓm putãdũ ē cũ ipe deꝰ hoc ꝑceperit ꝑ voluerit.

Ex his autẽ q̃ri pōt: vtrum vir oīa vota vxoris ꝓter ea q̃ fiũt de ꝓtinentia reuocare poterit. Ad hoc dicendũ q ḋã volunt viꝫ oīa vota reuocare posse: etiã illa q̃ de licentia viri ab initio emiserit: qꝛ semp in talibus obedire debet marito: licet maritꝰ peccet id qd̃ prius ꝓcesserat reuocãdo: vt pz. xxxij. q. v. c. manifestũ est ita voluisse legem feminã sub viro eē: vt nulla eiꝰ vota q̃ abstinentie causa vouerit reddanꝯ ab ea nisi vir auctor fuerit pmittẽdo: nam cũ ad pctũ eiusdẽ viri ptinere lex voluerit si prius pmiserit ⁊ postea ꝓhibuerit etiam hoc tñ nō dixit vt faciat mulier qd̃ vouerat: qꝛ pmissa iam prius a viro fuerat viri dixit eē pctũ: qꝛ abnuit qd̃ prius cōcesserat: nō tñ

mulieri ex hoc iussũ dedit: vt cũ prius vir eiꝰ ꝓcesserit postea si ꝓhibuerit cōdẽnatꝯ. Verũtñ in hoc Hug. opinio ꝓbabilior videt. c. c. q. s. vir illa sola vota reuocare potest q̃ ipa sine scandalo viri ꝑplere nō posset: vt ē ieiunare qñ vir comedit: in camisia dormire: mane ad matutinas surgere singulis noctibꝰ ⁊ filia: q̃ ꝑ volũtatẽ viri facere nō dz: alia vero vota q̃ nō sunt ī scandalum vel ꝑiudiciũ viro suo: vtputa si voueret singulis diebus legere aliqd̃ vel dare aliquid de ꝓprio vbi ē ꝓsuetudo q mulier habere pōt bona pafernalia hec sine volũtate viri facere pōt. Huius occasione rursum q̃ri pōt: vtrũ ergo vir talia vota facere potest ⁊ adimplere sine ꝓsensu vxoris sicut quidã volunt ex hoc q. xxxij. q. v. c. p̃cepit: subiungit. Itẽ apud nos qd̃ nō licz feminis etiã nō licet viris eadẽ seruitꝰ pari cōditione tenet. Ad hoc rñdet Asten. q in votis abstinẽtie vir supior ē ⁊ caput mulieris: vt pz. xxxiij. q. v. c. cũ caput mulieꝫ vir sit: caput aũt viri christꝰ: quecunq̃ vxor nō subijcit viro. i. capiti suo supple in licitis ⁊ honestis eiusdẽ criminis rea ē cuiꝰ ⁊ vir si nō subijcit capiti suo: ⁊ sic vir non ē obligatus in talibꝰ votis ad habendum vxoris ꝓsensum nisi p hmõi votũ fieret circa carnale debitũ mulieri ꝑiudiciũ: qꝛ tale votũ vxore in vita seruare nō posset: quia ī hac pte vir nō hz ptãtẽ sui corporis ꝑ vxor ideo nulla obstat exceptio in hoc casu: ex de ꝓug. leprō. c. qñ. ⁊ de ꝓuer. ꝓiu. c. quidam. Deniq̃ queri pōt: vtruz mulier de ꝓsensu viri votum cōtinentie emittens postea viro penitenti ⁊ debitũ petenti tenet reddere debitum: ꝑsertim cũ per datũ consensum videt vir renunciasse iuri suo. Ad hoc rñdet Hasp. ex d̃ ꝓiu. leprō. c. litteras. q quidã dicũt si mulier vouit de ꝓsensu viri ꝑuato: tunc qꝛ videt renũciasse iuri suo q̃tum ad deũ videt mulier absoluta nec tenebit debitũ reddere: sed qꝛ cōsensus fuit ꝑuatus ecclia militans que non iudicat de occultis coget ipam ad reddendũ debitum: q si publice seu in ꝓspectu ecclie ⁊ maxime ꝑlati sui ꝓsensum ꝑstitit non tenebit mulier debitũ reddere: qꝛ talem licentiam ipe vir per se reuocare nō pōt: ⁊ ꝑ vult Gratianus. xxxij. q. v. ī fi. vbi videt distinguere alia vota emissa ab vxore a voto cōtinẽtie dicens. Euidentissime itaq̃ apparet ita virum eē caput mulieris vt nulla vota abstinentie vel religiose ꝓuersatiōis liceat sibi sine eius licentia deo offerre: etiã si viro permittẽte reꝓmissa fuerit nō licet ei votum opere cōplere: cum vir voluerit reuocare pmissum. Vota vero ꝓtinẽtie ita alterius permissu ab altero valẽt offerri q pꝰ permissionē nō valent in irritũ deduci. Rō vero diuersitatis ē ꝓpter maius meritum voti cōtinentie: ad mandatum tñ ecclie putat q ipa viro debitũ reddere debeat: ecclesia enim videns virũ male dedisse licentiam: puta qꝛ incōtinent ipe viuit ⁊ ipse ñ vouit saltem expresse nec religionē intrauit: poterit ipa ecclesia iuste mandare q d̃ bitum reddat ꝓpter maius malũ vitãdũ: vt patet expresse extra de ꝓuer. ꝓiu. c. j. vbi vir monasteriũ ingrediẽs ꝓfessionez fecit de licentia vxoris: sed qꝛ ipa ꝓpetuã continẽtiã nō vouit: iudicat papa virũ reuocandum. Ceterũ ꝓm Tho. in. iiij. Si vir ad tẽpus dissimulat votũ: sed nō consensit: sed ⁊ postea habita deliberatione reuocauit ꝑ facere pōt ⁊ addit Alber. q etiã cōiunx q̃ dat licentiã vouendi: si ipe nō voueat nec iuri suo p hoc cedere intendat nō impedit exgiere debitũ: vt. e. ti. c. j. Deniq̃ si ambo cōiuges pari voto cōtinentiã vouerũt: queri pōt: vtꝫ exigenti pōt reddi debitum sine pctō. Ad hoc rñdet Ray. q neuter ab altero pōt exigere: nec etiaz debet vel pōt reddere: nec in hoc casu dz ecclia votum ꝑ soluere: qd̃ pz. xxxiij. q. v. c. qd̃ deo pari cōsensu voueratis ꝓseuerant vsq̃ in finẽ reddere debuisti: a quo ꝓposito si ille lapsus est saltem tu instantissime ꝓseuera: qd̃ non debortaret nisi qꝛ tibi ad hoc ipe ꝓsẽserit cōcordat Hosti. ⁊ Inno. addens q ꝓpe hmõi votũ vtriusq̃ nō pōt vnus sine licentia alterius religionē intrare. Deinde q̃ri pōt: vtrũ clericꝰ ꝓtrahens mrimoniũ in facie ecclie: qui sacerdos efficit sine licentia vxoris: poterit exigere debitũ ab vxore vel exactus tenet reddere. Ad ꝑ respōdet. H. de gandauo ī qd̃libetis: q quo ad ius diuinũ nulla ē repugnantia actus matrimonialis post ordies sacros susceptos: nec ipius ordinis suscipiendi post mrimonium iã ꝓtractũ: ⁊ hoc respectu potest sacerdos reddere ⁊ petere: sed impedimẽtuz prouenit ex aliqua institutione ecclie tacita vel expressa voti emissione: nihil autem ecclesia constituit circa dissolutionem matrimonij: sed solum q castitatis obseruantia sit ordinibus annexa: maxime sacris: nō autẽ q eorum ordinũ etiam sacrorũ su-

sceptio separat matrimoniũ ꝓlius contractum etiã licet per carnalẽ copulam nõ cõsũmatum sicut statuit de religionis ingressu: sed declarat per hoc matrimoniũ nõ se parari: vt in extrauagã. Jo. xxij. q̃ incipit antique. ⁊ li. vj. de voto. c. voto. Jdeo dicẽ ipẽ tenendũ q̃ sic ordinatus post mr̃imoniũ ab vxore nõ est separandus. i. per hoc matrimoniũ nõ soluit. Cum ergo mulier que tali ordinationi nõ cõsensit ꝓpter fcm̃ viri iure suo nõ debet priuari: tenebitur sacerdos effectus intrare religionẽ: ex quo ẽ ante carnalem copulam: ⁊ sic mulier absoluta alteri viro copulari poterit vel tenebitur ei petenti reddere debitũ: quia non potuit ei ꝓpter susceptionẽ ordinis in aliquo derogare: nisi posset illi fornicationẽ obijcere carnalẽ vel spũalẽ: ⁊ qꝛ volũtarie factꝰ ẽ pſsr quãtũ ad se statuto castitatꝭ se obligauit: ⁊ ideo quãtũ in se ẽ tenet ꝯtinẽtiã custodire: nec poterit debitũ petere. Et nota generaliꝯ q̃ ꝯtinẽtiã vouẽs ĩ mr̃imonio licꝫ tenet reddere debitũ viuẽte cõpare: tñ pꝰ mortẽ illiꝰ obligat ad ꝓpetuã cõtinẽtiã: nec põt ĩsistere scõis nuptijs. Quã tũ aũt ad malũ sit voto ꝯtinẽtie astrictũ cõuolare ad nuptias: ĩmo ⁊ talibꝰ cõsiliũ vl̃ assensũ p̃bere: sat̃ euidenẽ apparet. Primo qꝛ tales sũt crudeles homicide perimentes aĩam ꝓximi veneno mortalis peccati: ⁊ per cõsequens animã ꝓpriã. Vñ dicit Augꝰ. super Jo. homicida diabolus dicit: nõ quia gladio armatꝰ aut ferro succinctus ad hominẽ venit: sed qꝛ malũ verbum seminauit. Noli igitur te non putare homicidã quãdo ꝓxio tuo mala nõ psuades. Secũdo: qꝛ personã illaꝫ exponis maxime periculo cũ fm̃ certiorẽ opinionẽ nũq̃ potest petere debitũ ine graui peccato ⁊ tamen reddere cogit̃ qõ fieri deberet inuite ⁊ cum doloꝛe: qꝛ si ex affectu reddit ꝗ quosdam nõ euadit periculum graui precipicij peccati. Tertio quia sponsũ illiꝰ volentis iesum christũ grauiter offendit qõ nõ est modica ꝯtumelia ĩ̃ ipi christo. Quarto angelorũ incurrit indignationẽ auferẽdo ei sororeꝫ suã: ⁊ ideo frequẽter talia matrimonia tristem sortiunt̃ exitũ erũnis miserijs ⁊ aduersitatibus plenũ. Deniq̃ q̃ri põt vtrum vnus cõiugũ sine consensu alterius facere põt vota peregrinatiõis. Ad hoc dicendũ q̃ nõ ꝑterq̃ votũ hierosolymitanũ: cuius ratio ẽ: quia tunc dareꝫ alteri occasio fornicandi qõ fieri non debet. vnde. xxvij. q. ij. c. si tu abstines sine vxoris volũtate tribuis ei fornicãdi licentiã: id ẽ occasionẽ ⁊ petm̃ illiꝰ tue imputabit̃ abstinentie. Mimiꝫ cũ constat ẽe regulã iuris. Qui occasionẽ damni dat damnũ dedisse videt̃: ⁊ eadẽ ratione filie nõ sunt inuite nuptijs tradende. vnde. xxxj. q. ij. c. ꝺ neptis tue cõiugio: quã te cuidã militi daturum necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatiõe firmasti ⁊c. vide. Sed qui longã ponit morã absentie: magnã fragilitatem sexui dat occasionẽ ruine: ⁊ iõ nõ põt lõgã pegrinationẽ assumere sine ꝯsensu alteriꝰ ĩmo fm̃ Jnno. si aliq̃ cõsenserit posset reuocare licet in ꝺ peccaret: verũtamẽ modicam pegrinationẽ vel etiã ad exercendas mercantias aut ad transferẽdaꝫ domũ potest se aliquãtis tpibus absentare: naꝫ fm̃ Tho. in. iiij. qꝛ in dispositione domus ⁊ regimine vite mulier subiecta ẽ viro: iõ in talibus vir sine licentia vxoris vouere põt ⁊ exequi ⁊ nõ ecõuerso: si tñ senserit fragilitatẽ vxoris ⁊ periculũ absentie sue: tũc cõsulendũ est ei q̃ abstineat ab omni elongatione corꝛpale: qꝛ maledictũ lucrum qõ tali detrimento vxoris cõpensat̃: sed si vir voluerit põt secum vxorẽ ducere: nã fm̃ Jno: vir nõ tenet̃ sequi vxorem nisi quãdo sub est necessaria cã: ſ vxor tenet̃ sequi virum ex quacũq̃ cã recedat nisi voluerit eã trahere ad petm̃ vel aliq̃d aliud iniuste cõtra eã moliri in notabile ꝑiudiciũ vxoris nõ etiã tenet̃ sequi vagabundũ: ⁊ hec probanẽ. xxxiij. q. ij. c. si quis necessitate ĩeuitabili cogente in aliũ ducatũ seu ꝓuinciaꝫ fugerit: ⁊ vxor cũ valet ⁊ põt amore parentũ vel rex suaꝫ eũ seq̃ noluerit: ipa oĩ tpe ꝗdiu vir eiꝰ quẽ insecuta nõ fuerit sp̃ inuipta ꝑmaneat: ⁊ intelligit glo. de vagabundo: si tñ scienter accipet histrionẽ tũc tenetur eũ seq̃. Jn his etiã excipit̃ votũ transmarinũ qõ in fauorẽ terre sctẽ ⁊ fidei christiane vir põt absq̃ licẽtia vxoris facere ⁊ adĩplere ⁊ vxor q̃ assentiat ẽ diligentiꝰ admonenda: vt pꝫ ex̃ ꝺ voto. c. ex multa. §. qõ aũt. Verũtm̃ fm̃ Tho. in qõlibetis: si vxor sit talis q̃ sequi nõ põt, ꝓpter aliqꝺ impedimentũ legitimũ: vel etiã nõ velit ⁊ de eius incõtinentia timeat: nõ ẽ viro ꝯsulendum q̃ crucẽ accipiat ⁊ vxorẽ dimittat: secus si volũtarie ꝯtinere ꝓponat vel velit vel virũ suũ sequi possit. Et huiꝰ rõ est: qꝛ necessaria nõ debent p̃termitti ꝓpter ea q̃ sunt ꝓprie voluntatis: nccrio aũt ĩminet viro

curã vxoris gerere qꝛ caput eiꝰ ẽ: ſ crucem accipe volũtatis ẽ. vñ dñs Mat. xv. phariseos rep̃hendit q̃ dicebãt p̃termittendum dei mandatũ de honoratiõe parentum: vt aliq̃ oblatiões volũtarie deo offerẽt̃: ⁊ mulieres q̃ remanere nõ volũt suos viros seq̃ pñt: vt. c. ti. c. qõ sup his. in fi. Sil̃r etiam vxor inuito viro votũ vltramarinũ vouere põt: qꝛ q̃tum ad ꝺ nõ ad ĩparia iudicantur: si tñ ẽ suspecta vel nimis iuuenis ⁊ delectareꝫ potiꝰ hr̃e societatẽ aliorũ q̃ viri: tũc se suspectã redderet qꝛ mulier fragilis ẽ: ⁊ sicut dicit Quid. Casta ẽ quã nemo rogauit: ⁊ iõ nõ debet tunc votũ ꝑsonaliꝯ ex equi qꝛ nõ esset deo gratũ. Absit em̃ vt cõpensatio talis admittat̃ ab ecclia: ex̃ de voto. c. qõ sup his. §. rursus. q̃ si ꝑcessisset in diebus suis vxor: ⁊ nõ ẽ suspecta vadit nec votũ redimat: maxime si talis sit q̃ possit secũ bellatores ducere. Deniq̃ q̃ri põt ꝺ vota cõiugũ circa religionẽ quid iuris sit in tali voto. Ad hoc dicendũ q̃ aſ carnalẽ copulã põt alter ꝯiugũ intrare religiõeꝫ altero inuito: vt pꝫ exp̃sse: ex̃ de ꝯuer. ꝯiu. c. vex. Q̃ si aſ carnalẽ copulã dicẽ se velle intrare: ſ procrastinat: tunc fm̃ Ray. eps debet ei statuere tempus. s. duoꝫ mẽsium aut plus vel minus fm̃ q̃ videbit̃ expedire: quo tẽpore elapso si nõ fuerit ingressus cogeꝫ p excõicationẽ ad ingressum vel ad matrimonij cultũ: si tamẽ elapso termino ingressus fuerit monasteriũ ante carnalez copulã valebit: vt pꝫ ex̃ de ꝯuer. ꝯiu. c. ex publico: ⁊ tunc relictus ĩ seculo fm̃ Tho. in. iiij. debet expectare p annũ vsq̃ ad alterius ꝓfessionẽ: ⁊ tũc licite poterit alteri nubere. Ceterũ si vxor datũ fuerit tempꝰ ad ingressũ religionis: ⁊ interim etiã p violẽtiã eã cognosceret maritꝰ eẽt consũmatum mr̃imoniũ fm̃ Hosti. etiã si cognosceretur in religione aſ ꝓfessionẽ. Porro pst ocarnalem copulã nõ põt vnus ꝯiugũ altero cõtradicente monasteriũ ingredi nisi in legitima eã diuortij. De qua visũ ẽ in sermoni buſ de mr̃imolo: ꝺ pꝫ. xxvij. q. ij. c. agatho sa. Q̃ si ambo ꝯiuges legitimã cãm diuortij habent: vtpote fornicati sũt ambo: tunc nõ põt alter altero inuito monasteriũ intrare: siue occulta siue publica fuerit vtriusq̃ fornicatio siue vniꝰ publica ⁊ alteriꝰ occulta: vt ĩ. c. agathosa in glo. vbi etiã additur q̃ cũ adulterãs nõ põt monasteriũ ingredi sine licẽtia: sicut innocens nisi fuerit separatio facta iudicio ecclesie: tũc enĩ adulterans religionem posset intrare nisi voluerit innocẽs adulterantez sibi denuo recõciliari: nã fm̃ Richar. in. iiij. Vtro dimittẽti vxorẽ nõ fit p̃iudiciũ quin posset ipsam correctã ad se reuocare infra bienniũ: etiã si ipa noluerit: vt pꝫ ex̃ de ꝯuer. ꝯiu. c. gaudemus. in glo. si tñ monitus ipaꝫ correctã infra biennium recipere noluerit: ⁊ transacto illo biennio mulier religionẽ intrauerit: vir eã ad se vocare nõ poterit: nec etiaꝫ si ante bienniũ de licentia viri votũ castitis emiserit: sed innocẽs post diuortiũ religionẽ ĩtrare poterit altero ĩuito. Q̃ si monasteriũ ĩgressus fuerit ſ habito ꝯsẽsu nec cã legitia diuortij ad petitõez alteriꝰ ꝯiugꝭ cogit̃ redire ⁊ debitũ reddere ſ ſ exigere: si votũ emiserit: vt de ꝯuer. ꝯiu. c. q̃dã. Q̃ si pari voto ãbo ꝯiuges religionẽ ĩtrãt: ſ tñ vouẽtes castitatẽ ſ tñ, pbã ordinis accipiẽtes ãbos vl̃ alterꝫ peniteat pñt fm̃ Alber. ãbo rdire ad ꝓzes ãplexꝰ salua ꝯscia: si tñ ãbo votũ castitatꝭ emiserit: tũc ad amplexus redire nõ pñt: ⁊ si vir vxore sciẽte ⁊ ꝯsentiẽte mõasteriũ ĩtrauerit a postea illa nõ emisso voto castitatis vix reuocauerit: vir q̃dẽ redire cogeꝫ: ſ pꝰ mortẽ vxorꝭ fm̃ Ray. redire tenet̃ ad mõasteriũ: qõ sane ĩtelligit̃ si pfessionẽ fecerat: ẽt si de fctõ cũ alia ꝯtraxit: e. ti. c. ex pte. Ad laudẽ dei.

De voto religionis quos: quãdo ⁊ qualiter obligat: ⁊ de voto rũ dispensationibus. Sermo VIII

On assumes nomẽ dei tui ĩuanũ. Exo. xx. Restat nũc videre de voto religionis. Vñ cuiꝰ ꝓsecutiõez q̃ri p̃t: vtꝫ votũ teneat qõ fcm̃ ẽ de re bõa, ꝓpt̃ finẽ malũ: p̃sertim cũ magꝭ depẽdet votũ a suo fine q̃ a sua mã: eo q̃ fm̃ pbm. Finis ẽ cã causaꝫ Ad ꝺ rñdet Richar. sup. iiij. di. xxxviij. q̃ talit̃ vouens grauiter peccat ⁊ nõ tenet votum: qꝛ talis vel intendit p illud votum se posse consequi finẽ illum: ⁊ sic nõ tenet eo q̃ errat: qꝛ fm̃ Augu. li. lxxxiij. q̃stionum. Impossibile ẽ q̃ deo volente fiat homo deterior: ſ p ꝯsecutionẽ finis mali deterior fieret. Erroꝛ aũt circa principale motiuũ alicuius facti impedit consensũ in ipm̃ factũ vñ si quis se facit ordinari ab illo qui credit verum ordinẽ posse conferre ⁊ non potest: vtpote si credit eum esse epm̃ ⁊ nõ est: si vouet castitatem qꝛ credit se recipe sacrũ

ordinē: qō si nō crederet castitatē nō vouere: talis nō ꝓsentit absolute in votū castitatis: iō postq̄ sibi notū ē q̄ ille ipm ordinare nō potuit: nō obligat voto castitatis ꝑ pōt licite matrimoniū ꝓtrahere: vel talis nō intendit ꝓsequi finē illuz prius intētū: ⁊ tunc etiā nō obligat: q: votū protūc fuit ꝓditionatū scz ad ꝓsequēdū finē intentū: vnde a simili quis vouens ꝓpter bonū ali qō tēporale cōsequendū vel ꝓseruandum: tm̄ obligat sesi bonū illud consequit: si tm̄ se obligare intēdebat etiā si bonū illud nō assequerē: tunc votū tenet ī cōspectu dei: licet illud bonū nō assequat: q: tūc nō voluit ꝓpter bonū tpale tm̄: ⁊ sic etiā ē in hoc casu. Preterea ꝗm eundē: ofte votū sub ꝓditione factū tenet: licet ꝓditio nō impleatur: ⁊ hoc ex culpa vouentis non illiꝰ cui vouet: siue ḋs vouet deo siue hoī: ⁊ ꝑ iōo q: fraus ⁊ dolus nulli patrocinari debēt: ꝑ ille p cuius culpā stat: ne ꝓditio quā apposuit in suo voto impleat: fraudulenē ꝑ impedit. His p̄missis primo q̄ri pōt: vtꝭ quis infirmitate grauatus possit se religione deuouere vl votū religiōis emittere: p̄sertim cū in hoc voto requirit magna et plena deliberatio. Ad ꝑ rndet Hein. boyc: ex de regula. in. c. porrectū: q̄ si posit ē in infirmitate mentis: vtpote mente alienat seu freneticus: tūc vouere nō pōt. e. ti. c. sic ex tenore. Aut tenet tm̄ infirmitate corporali nō mentis: ⁊ tunc valet votū si fit cuz deliberatione: vt. c. porrectū. Nō tm̄ q̄ pōt esse vis in verbis: q: si sic dicit. Voueo me ppetue religiose victurū: ⁊ talē religionez seruaturū: tunc nō potest amplius redire ad seculū: vt e. ti. c. cōsultu: q: quasi tacite pfessus intelligit cozā deo. Si vero dicat voueo me talē religionē intraturꝫ: tūc quidem ingredi tenet: ꝑ libere pōt infra ānū postmodū exire: nisi oīo deliberauerit mutare vitam suā etiā in oēm euentū sup quo q̄tū ad ecclīam requirit pbatio indiciozꝫ q̄tū autē ad aīe piculū sue ꝓscīe relinq̄tur exquo aliud pbari nō pōt: ex de eta. ⁊ q̄li. p̄fi. c. ad aures. Nō si votū nō emiserit nec pfessionē fecerit: ⁊ habitū monachalē petierit sibi dari nō obligat: ⁊ infra annū p̄bationis libere exire pōt. Quod si voues intrare religionē ⁊ postea intrat sed cū intentione exeundi q̄rit q̄d iuris. Respōdet boyc ibidē: q̄ si vouens intrare religionē actualiter ꝓponit in religiōe remanere: ita tū q̄ ꝓpositū illud nō cadit sub voto: ꝑ tm̄ vt ipm ꝓpositū ꝗuertat ad pseuerandum ⁊ si tunc postea intrat habēs absolute propositū exeundi ⁊ nūq̄ operā dandi vt mutet ꝓpositū suū: talis nō implet votū suuz ꝗm iudiciū dei: q: talis habet ex malignitate ꝓpositū exeundi: sec̄ autē si intrat cuz ꝓposito exeundi: tm̄ cū volūtate dādi operam vt mutet ꝓpositū suū. Cuius rō est: q: in his q̄ deo offerunt magis pensat intentionē opam dandi vt mutet ꝓpositū suū. q̄z ꝓpositū exeundi: q: illud videt magis esse ex infirmitate q̄ ex malignitate. Si vero actualiter ꝓponit vouendo religionem experiri: vt si sibi placuerit ibi remaneat: sin autē exeat: vel si nullū hoꝫ cogitabat actualiter ꝑ hoc tm̄ vouet q: sibi videt esse bonū aīe sue: ⁊ in his duob̄ casib̄ idē iudiciū est cū primo. Nō si dū vouit intrare religionē actualiter habuit ꝓpositū exeūdi postq̄ intrauit: ⁊ tunc vouens peccat: nec votū ē obligatorium sed derisorium.

Secūdo queri pōt: quid faciet religionē aliquā vouens. cū in mōasterio nolūt eū recipe. Ad ꝑ rndet Tho scōa 2ᵒ. q. lxxxviij. q̄ si illud qō quis vouerit ex aliqua causa reddat impossibile: tunc debet hō facere qō in se est: vt saltē habeat ꝓmptā volūtatem faciendi quod pōt: vñ qui vouit ītrare monasteriū aliqd ꝓut potest opam dare debet q̄ ibidē recipiat: ⁊ si quidē intentio sua fuit obligare se p̄ncipaliter ad religionis ingressum: ⁊ ex consequenti elegit banc religionē vel hūc locuz quasi sibi magis cōgruentē: tunc si non pōt ibi recipi tenet ad aliā religionē intrare. Si vo principaliter intendebat obligare se ad banc religionē vel ad hunc locū: ꝓpter cōplacentiā spālem huius religionis vel loci nō tenet aliaz religionem intrare si illi nolunt illū recipe. Si autē incidit in impossibilitatem implendi votū ex ꝓpria culpa: nō excusat ꝑ ꝗm possibilitatē adimplere tenet: ⁊ tenet insuper de ꝓpria culpa penitētiaz agere: sicut mulier vouens virginitatez si postea corrumpat: non solū debet seruare qō pōt. s. ꝓpetuā cōtinētiā: sed etiam de eo qō amisit peccādo penitere. Tertio queri pōt: vtrū ille qui vouit vnā intrare religionē determinatā: licite posset induci ad intrandū aliā religionē eo q̄ scriptū legit Unusq̄sq̄ maneat in ea vocatiōe qua vocatus ē. Ad hoc respondet sanctus Tho. secūda 2ᵒ. q. vlt. q̄ in maiori minus includitur: ⁊ ideo qui obligatus ē voto vel iura- 1. Co. 7.

mēto ad ingressum minoris religionis: licite potest ad hoc induci q̄ ad maiorē religionem trāseat nisi sit aliquid speciale qō impediat puta infirmitas vl spes maioris ꝓfectus in minori religione: sed ille q̄ obligat voto vel iurameto ad ingressum artioris religionis: non pōt licite induci ad minorē religionē: nisi ex aliq̄ causa euidenti ⁊ hoc cū dispēsatiōe supioris. Si tamē ī grediat ⁊ ꝓfiteat in laxiori remanere pōt: q: p scōm votū solēne derogatuz est primo voto qō fuit adhuc simplex eo q̄ nōdū intrauit: tm̄ p voto p̄mo nō cōpleto ē ei pnia iniūgenda: nisi vt dictū est euidēs causa ⁊ supioris licentia accesserint: hoc ptz li. vj. de voto. c. post votū. Quarto q̄ri potest de pfessione religionē intrantis q̄liter scz religionē intrās pfiteri dicat. Ad hoc respondet Hein. boyc. ex qui cle. vel vo. ī. c. insinuāte: q̄ duplex est pfessio: vna ē vera scz pfessio xbis exprimitur more solito le gēdo chartā ⁊ faciendo pfessionē ⁊ dicendo: ego talis: ⁊ debet fieri in manu prelati ad ꝑ ordinati: ⁊ illa pōt fieri vl in monasterijs vl extra etiā seculari habitu nō mutato: vt expresse ptz li. vj. de regul. c. cōstitutionē. Excipiūt tm̄ ordines mendicātiū qui nullū excipe pñt ad pfessionez añ. xv. annū ⁊ añ annū pbatiōis completū: ⁊ plura q̄ de illis ponunt li. vj. e. ti. c. non solū: ⁊. c. cōstitutionē: dūmodo tm̄ fiat in manu ꝓlati. s. talis pfessio put debet: ⁊ p illā p̄fessionē solēnizat votū vt notat glo. in. c. ꝓstitutionē. Alia pfessio dicit p̄fūpta tacita vel occulta: ⁊ hec inducit vel ex mora tpis q: p annū stetit sine reclamatiōe vl p testatione q̄ ordini nollet esse obligat̄: vt ex de regula. c. ad aplicā: vel ostendit euidētia signa: puta q: q̄n ingredit renūciat seculo facit testamentū ac si mori deberet: ⁊ trāsfert oīa bona sua in heredes legatarios ⁊ pias causas: ⁊ mutat habitū vl assumit habitum pfessoꝫ: vel ad minus legit cantat ⁊ facit oīa sicut pfessus: tūc intelligit tacite fecisse pfessionē: vt extra. e. ti. c. vidua: q̄ ponit p exemplo: si tm̄ ī gredere tur religionē ab aplica sede non approbatā ⁊ ī tali religiōe habitū portaret tūc nullo tpe obligaret tacite. Ad maiorē tamē euidētiā sciēdū q̄ aliq̄ sūt casus ī q̄b̄ nō licet alicui religionez dimittere ꝗm Guil. in cle. ⁊ ꝗm Hein. boyc: ex de regula. in. c. statuim̄. Primꝰ ē q̄n votū emisit alicuiꝰ religionis ītrādi: ⁊ postea p interuallū suscepit habitū ab illo qui ptātem habet aggregandi illi ordini: vt notat Inno. xx. de frigid. c. fraternitatis. Scōs casus si vno cōtextu votū emisit ⁊ aīo mutandi seculū habitū solēniter recipit ⁊ q̄n de hoc plane cōstat tūc etiā non poterit ipm dimittere: ex de regula. c. cōsulti. Tertiꝰ si expsse pfitet tria substātialia vota regule etiā ī habitu seculari ī religionib̄ nō mendicantib̄: vt ptz li. vj. de regula. c. ꝓstitutionē. Quartꝰ q̄n infra annū pbationis recepit scienter habitū pfessoꝫ ⁊ portauit p tres dies: in ꝑ tm̄ casu n obligat p̄cise illi religiōi cuiꝰ habitū suscepit: sed religioni ī genere: vt. d. c. ꝓstitutionē. Quintꝰ casus ē in casu q̄ ponit in cle. c. eos: de regla. vbi dicit: Eos q̄ deinceps in discretiōis ꝓstituti etate nouicioꝫ habitū in aliq̄ religione p annuz portauerint hoc ipo religionē illā decernimꝰ esse professos: nisi hmōi habitus in colore scissura vel forma se distinctū patēter exhibeat ad habituz pfessoꝫ: vide Jo. an. sup hūc locū ⁊ tūc obligat religioni in specie. Sextus cū q̄s iurauit nūq̄ exire: vt ex de bis q̄ vi metusue causa fiunt. c. penul. ī istꝭ casibus papa fingit aliquē p̄cise cōsensisse matrimonio spūali: ⁊ p̄sumptio iuris ō in re cōtra quā non admittit pbatio in ꝓtrarium: de spon. is q̄ fidem: ꝗm glo. in dicta cle. eos. Quinto q̄ri pōt: vtrū impubes ad monasteriū cōuolans se voto obligare pōt: ⁊ vtꝭ obligatio tenet p̄sertim cū dicit xx. q. ij. c. puella que añ. xij. annos sua spōte velamen sacꝫ: glo. i. vestem ꝓuersionis sibi assumpserit: pñt statim parentes eiꝰ vl tutores id factū irritum facere si volunt: at si diem ⁊ annū silando consenserint vl terius nec ipi nec ipa mutare poterunt: si xo ī fortiore etate adolescētula vel adolescens deo seruire elegerint non ē potestas parētibus ꝓhibendi. Ad hoc dicendu q̄ si ꝓpter nature dispositionē que legib̄ humanis nō subdit in aliq̄b̄ ꝗ paucis ꝓtingeret accelerari vsus rōnis q̄ ob ꝑ dicunt dolicapaces: ꝗ annos pubertat non habeant: pñt se quātū ī ipis ē obligare: ꝑ votū eoꝫ irritari pōt p parentes vel tutores quoꝫ cure adhuc subijciunt quousq̄ legitimos etatis annos habuerint: ⁊ tūc cōsulendū ē eis q̄ votuz exequant: verūtamē ante pubertatis annos se voto solēni obligare nō possunt: quātūcunq̄ dolicapaces fuerint ꝓpter statutum ecclīe: vt ptz li. vj. de regla. c. is q̄. vbi etiam dicit Jo. an. Si

mino: adolescens. xiiij. anno religionem ingredit in. xv. anno libere exit: nisi ī ipo xv. anno pfessionē fecerit vel habitū professoz suscepit vel expresse ratā habuit p̄ fessionē prius a se factā: si aūt p totum. xv. ānū portat habitū vbi nō est distinct⁹ professus intelligit: nisi tanta sit indistinctio q̄ viuentes cū eis simili habitu induant: q̄ si maior. xiiij. anno ingrediat si portat habitū p vnū annū quātūcūq̄ sit indistinctus ītelligit pfessus nisi facta fuisset prius ptestatio q̄ ordini nō obligaret: vl q̄ nullus ius p hoc in ordine acq̄reret. Ad maiorē euidentiā sciēdū q̄ aliq̄ sic ingredientes portant habitū indistinctū a religiosis pfessis: ē tū distinctio inter ipos ⁊ cōuersos ⁊ alios cum eis cōmunē vitā ducētes: ⁊ tūc ligat lapsus anni post etatem seu in etate discretionis: ⁊ inducit tacitaz pfessionē siue loquamur de illis qui infra etatem discretionis siue post ipaz intrauerint religionē li. vj. d. c. is qui. §. q̄ si p votum: ⁊. §. qui vero: aliq̄ portant habitū ī distinctū: hoc est q̄ pfessi ⁊ nouicij deo oblati ⁊ mercēnarij ac etiā alij cum eis vitam cōmunē ducētes sili penitus habitu induantur: ⁊ tūc refert ītēr puberes ⁊ impuberes: q: illi q̄ infra etatē discretionis illā religionem intrauerint non obligant religioni nec intelligūt tacite pfiteri p lapsum anni: quia dicit in textu nisi tanta indistinctio habitus ibi videat q̄ pfessi ⁊ nouicij ac etiam alij cum eis cōmunē vitam ducētes simili penitus habitu induātur: pubes ⁊o licz talem habitum indistinctū induant: tū per lapsum anni obligant religioni iudicant q̄z tacite pfessi: quia ī. d. c. psequitur textus: qui ⁊o post. xiiij. annū habitū religionis assumpsit ⁊ p annū illū gestauerit psumitur veraciter esse pfessus vbi professi a nouicijs dissimilitudine habitus minime distinguūt: etiam si alij degētes cum eis similib⁹ vestib⁹ induāt: ⁊ causam addidit dicēs: qm̄ cuz iam is ad ānos discretionis puenerit quid agat agnoscit. Aliq̄ portant habitū distinctū patentem vel saltem latentē: si patentē vtpote in colore scissura vel forma distinctū ab habitu professoz: tunc nō obligat lapsus anni: vt c. ti. in cle. c. eos: in fi. Si vero latentē. s. p benedictionē dato q̄ als vestes in aliquo nō deferant: vel habit⁹ professoz datur in capto: nouicioz in choro vel ecōuerso: vel vnus dat certis diebus alius alijs: vel cū certa solēnitate dat vnus ⁊ ali⁹ nō: ⁊ tunc obligat lapsus ānī: vt in. d. c. cos. j. Respōdet q̄ verificat per exceptionē ibi sequētem in fi. exceptio nanq̄ verificat regulā ī ceteris nō exceptis: ⁊ semp intelligit nisi infra annū facta fuisset protestatio: q: tūc annalis pscriptio ē ītērrupta. Sexto q̄ri pōt: vtz in voto cadere possit dispēsatio p̄ sertim cuz minus ē cōmutari q̄z dispēsari: sed votū cōmutari nō pōt: vt videt Leui. xxvij. vbi dicit si aīal q̄ immolari pōt domino q̄s vouerit sanctū erit ⁊ mutari non poterit nec meli⁹ malo nec pei⁹ bono. Ad hoc rndet sanct⁹ Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxxxviij. q̄ dispensatio voti intelligēda ē ad modū dispensationis q̄ fit in obseruātia alicui⁹ legis: q: lex respicit ad id q̄ est vt in pluribus bonū ſ q: contingit hmōi ī aliquo casu nō esse bonū oportuit p aliquē determinari illo pticulari casu legē nō esse fuādā: ⁊ b̄ pprie ē in lege dispēsare: nā dispēsatio videt importare mensuratā quādā distributionem vel applicationē alicui⁹ cōis ad ea q̄ sub ipo ꝯtinent: p quē modū dicitur aliq̄s dispēsare cibum familie. Similiter aūt qui vouit quodāmodo sibi legem statuit obligans se ad aliq̄d q̄ est fm se ⁊ vt in pluribus bonū: pōt tū ꝯtingere q̄ sit in aliquo casu vel simpliciter malū vel iutile vel maioris boni impeditiū q̄ ē ꝯ rationem ei⁹ q̄ cadit sub voto: ⁊ ideo necesse ē q̄ determinet in tali casu votū non eē seruandū: ⁊ hoc dispensatio voti dicit: si aūt p hoc q̄ seruandū erat aliquid aliud imponat: dicit cōmutatio voti: ⁊ sic minus ē votū cōmutare q̄z ī voto dispēsare: vtrūq̄z tū ꝯsistit in ptāte ecclie. Et notandū q̄ dū inferior dispensationez req̄rit: tunc superior ꝯsiderare debet psone q̄litatem ⁊ causā q̄litatēq̄z ac quātitatē cōmutatiōis vt ex b̄ colligat an recompēsatio melior sit ⁊ deo magis placita ⁊ accepta: hec patent ex de voto. c. j. Debet etiā considerare causā p̄ quā votū emissū est: q: ea cessante cessat et effectus. e. ti. c. magne: in fi. Jn voto etiaz pegrinationis sic faciēda ē redēptio: vt expense que fierent in eundo morando ⁊ redeundo ad alias pias causas erogēt ⁊ labor itineris ieiunio ⁊ vigiliaz ⁊ orationū laborib⁹ expendent. e. c. magne. §. penul. ad fi. ⁊. c. super his: nam pauper pua pecunia vel orationē si nihil haberet votū redimere posset: vbi regi vel comiti magna nō sufficerent fm Hosti. extra de maledic. in

c. ij. ⁊ addit Ray. q̄ oblationē quā vouēs in ecclia illa ad quā ire vouerat facturus esset ad ipam mittere debet: verūtā sine legitima causa nec cōpēsatio fieri debet nec pōt ī votis: fm Hosti. j. c. de voto: ⁊. c. scripture: vbi dicit q̄ sine causa facta dispēsatio ⁊ si in iudicio corporis illi cū quo dispēsatum est detur exceptio in iudicio tamen anime datur dānatio maxime dispensanti ix. q. iij. c. alioz: sed ⁊ dispensationē recipienti maxime si ad postulationē ip̄i⁹ vouentis dispensatio sit obtēta. Q: si queritur q̄s autez potestatē vel auctoritatē habeat dispensandi: dicendum q̄ eps in omni voto voluntario dispensare pōt: excepto voto crucis vel trāsmarino: vt ex de voto. c. ex multa: ⁊ voto peregrinationis Petri ⁊ Pauli ac sancti Jacobi: q: sic obseruat romana curia ⁊ excepto voto ꝯtinentie in q̄ solus papa dispensare pōt: si tū potest. Ad cuius euidētiaz queri pōt: vtz incōtinētie voto pōt fieri dispensatio: p̄sertim cum d̄: Ecci. xxvj. q̄ omnis pōderatio non ē digna cōtinentis anime. Ad hoc rndet sanctus Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxxxviij. q̄ in voto ꝯtinētie tria pnt cōsiderari. Primo materia voti. s. cōtinentia ⁊ hoc votū dūmodo ē tēporalis ꝯtinētie. i. simplex votū bene recipit dispensationē: sed tū a sūmo pōtifice et p causa multū notabili. Secōm est ppetuitas voti q̄ſ sine aliqua cōsecratione vel bēdictione vouēs se astringit ad ppetuā obseruantiā ꝯtinentie ⁊ ex hoc etiā nō habet rationē indispēsabilitatis q: ⁊ alia vota abstinentie siliter astringūt ad ppetuā obseruantiā. Tertiū est ipa voti solēnitas: ⁊ ex hoc habet rōnez indispensabilitatis: q: vt dictū est decreuit dūs Leuit. xxvij. q̄ semel sanctificatū est dño: nō potest in alios vsus cōmutari. Nō em̄ facere pōt aliq̄s ecclesie p̄latus: vt id q̄ est sāctificatū amittat sanctificationē etiā in reb⁹ inanimat⁹: vt in calice ītegro remanēte: multo minus ergo facere pōt q̄ homo deo ꝯsecratus q̄diu viuat cōsecrat⁹ esse desistat: solēnitas ſ voti ꝯsistit in quadā ꝯsecratione seu benedictiōe vouētis: ⁊ ideo fieri nō pōt q̄ solēne votū emittēs desistat ab eo ad q̄ consecratus ē: vt sez sacerdos nō sit sacerdos licz posset ꝓpter causaz aliquā inhibere ordinis executionē: sic papa nō pōt facere q̄ pfessus religionē nō sit religiosus: lz q̄dā iuriste ignorāt ꝯrariū dicāt. Est ergo cōsiderandū: vtz ꝯtinentia sit essentialit̄ annexa ei ad q̄ votum solennizat: q: si non tunc pōt manere solēnitas cōsecratiōis sine debito ꝯtinentie: q̄ nō pōt ꝯtingere si sit annexū essentialiter debitū cōtinentie. Nunc autē debitus cōtinentie nō est essentialiter annexum sacro ordini: sed ex statuto ecclesie: ⁊ ideo videt q̄ p ecclām dispēsari posset in voto cōtinentie solēnizato p susceptionem sacri ordinis: sed q: cōtinentie debitū est essentiale statui religionis p quē homo abrenūciat seculo: totaliter mācipatus dei seruitio: q̄ nō pōt stare simul cum matrimonio: in quo incūbit plurima sollitudo: ideo in voto p pfessionē religionis solēnizato: non pōt p ecclesiam dispensari: quia castitas ānexa est regule monachali: ⁊ hoc ꝯfitet papa: extra de sta. mo. c. cū ad mōasterliū: vbi subdit. Abdicatio pprietatis sicut et custodia castitatis adeo annexa est regule mōachali: vt ꝯ eam nec summ⁹ pontifex possit licentiā indulgere: ⁊ hui⁹ opiniōis ē Vincēti⁹. Tācred⁹. Ala. Phi. Hos. Pe. ⁊ mlti alij. Ad laudē dei.

De ira ⁊ vindicta ī corde: ī signo ī ore vel facto: ⁊ q̄ iracūdi non debent ad officia pmoueri: Ser. IX

On assumes nomē dei tui inuanū. Exo. xx. Tertio mō p̄ceptū istō exponit ō p̄hibitiōe blasphemie ⁊ maledictiōis: sic intelligēdo. Nō assumes no. dei tui iuanū. s. ī ⁊bo blasphemo vl maledicto: vez tū qm̄ blasphemia ponit a Greg. filia ire: de hac mre pessima pmo pseqndū reor. Ad cui⁹ euidētiā sciēdū q̄ ira ē idignāt animi turbulētia ⁊ cōmotio: q̄ q̄dāmō furit ⁊ estuat qm̄ aliq̄d occurrit ei q̄ ē volūtati ꝯrīū: ⁊ b̄ ē ira p vitiū nō p zelū: et hz duplex esse secz nature ⁊ tūc nō ē pctm̄ rōne pure passiōis ſ pena pcti: nā fm Aug. ix. d ci. dei. Jra et alie passiōes ale dicūt mot⁹ appetit⁹ sensitiui: siue sint moderati fm rōnez siue nō: sed qm̄ nō sūt moderati fm rōez: tūc nō sūt pure passiōes naturales ſ deuiāt a rōe naturali Secō ira hz eē motis ī q̄b⁹ dūmō p ira fit deordiatio tūc reputat ī vitiū: vñ ira p ut b capit dic q̄ndā actiōez p quā deordinat hoiez q̄tū ad deū ⁊ q̄tum ad primuz vult. n. ex se vīdictā expetere: quā n dz expetere nisi a ⁊o vl a iudice ſb deo ꝯstituto.

Q: si q̄rit cur ira ē data hoī: dicēdū q̄ affect⁹ ire datus est hoī vt irascatur vitijs et

malis suggestionib⁹ ⁊ ex indignatione nō
patiatur se in ꝓsensum peccati duci repri/
mens malos mot⁹ in se ⁊ in alijs vbi opor
tune pōt ⁊ vlciscat dei iniurias et iusticie
transgressiones ⁊ tunc dicit zelus per iu/
sticiam: sicut legit christus irat⁹ fuisse plu
ries phariseis et alijs non recte agentib⁹:
sic alij sancti viri sept⁹ irascunt sibijpis et
alijs rationabiliter ⁊ zelo iusticie: iuxta il
Ps.4 lud ps. Irascimini ⁊ nolite peccare. Huc
pchpudor in vitiū ita deformata est ⁊ ꝯ ra
tionē velut ī furorē ꝓuersa ē ac insaniēs ir/
rationabiliter more frenetici mouet hō cō
tra hoīem ꝯ primū amicum ⁊ seipm: imo
plerūq; ꝯ deū ⁊ sanctos eius: ⁊ ꝯ insensibi
lia ⁊ irrationabilia q̄ nec male nec bñ sciūt
agere nisi sicut natura impellit ea. Pri/
mo igit q̄ri potest: vtꝫ ira sit pctm: prese/
tim cū dicit glo. sup illud ps. Irascimini ⁊
nolite peccare: q̄ mot⁹ ire nō ē in ptāte no
stra. Ad hoc rndet sanct⁹ Tho. scōa. 2ᵉ. q.
clviij. q̄ ira ꝓprie noīat quādā passionez:
passio aūt appetit⁹ sensitiui intātū ē bona
inquātū rōne regulat: si aūt ordinē rōnis
excludit tūc ē mala ordo aūt rationis ī ira
pōt attēdi q̄tum ad duo. Primo q̄tuz ad
appetibile ī q̄ tendit q̄ est vindicta: vñ si
q̄s appetat q̄ fm ordinē rōnis vindicta fi
at laudabilis ē appetit⁹ ire: et vocat ira p
zelum q̄ nihil aliud est q̄ detestatio vitij et
debita correctio vel emēdatio eiusdē: ⁊ sic
non est pctm ꝑ est pfectiōis: sicut christus
pharizeis ī templo vendentib⁹ ⁊ filib⁹: vt
Ps. 68 impleret illud ps. Qm zelus dom⁹tue co
Ps. 72 medit me. Et Dauid. Zelaui sup iniq̄s pa
cem pctōꝫ videns. Q̄ si q̄s appetat vindi
ctam q̄liter cūq; fiat etiā ꝯ ordinez rōnis:
puta si vult puniri illū q̄ nō meruit vel vl/
tra q̄ meruit: vel ꝯ ordinē legitimū vel nō
ꝓpter debitū finē qui ē obseruatio iusticie
et correctio culpe erit appetit⁹ ire vitiosus
⁊ vocat ira p vitiū. Q̄ si appetit iniustam
vindictā sic ex suo genere est ira pctm mor
tale: q̄ ꝯriat charitati ⁊ iusticie: pōt tñ cō
tingere q̄ talis appetit⁹ sit veniale ꝓpter i/
pfectionē act⁹: q̄ q̄dē ipfectio attēdit vl ex
pte appetentis: puta cū mot⁹ ire ꝓuenit iu
diciū rōnis q̄ motus nō sūt in ptāte hoīs ī
generali: vt. s. nullus cor insurgat: q̄uis
ratio possit quēlibet īpedire singularit ne
insurgat ⁊ sic est aliqualiter in ptāte hoīs
que causat motus illos esse veniale pctm:
vel etiaz attendit ex pte appetibilis: puta
cū q̄s appetit in aliq̄ modico se vindicare:
q̄ quasi nihil est reputandū ita etiaz q̄ si
actu inferat nō ē pctm mortale: puta si q̄s
trahit aliquē puerꝫ parum ad capillos vl
aliud huiusmodi. Secūdo attēditur ordo
rationis circa iram q̄tum ad modū irascē
di cum scz motus ire non moderate ferue/
scit: nec īterius nec exterius: vtpote quia
nimis ardenter irascitur interius: vel ni/
mis ire signa manifestat exterius: ⁊ sic licz
ira sit peccatum fm se: non tamē habet ex
suo genere rationē peccati mortalis: lz cō/
tingere potest q̄ sit peccatū mortale q̄uis
appeteret dūtaxat iustam vindictam: puta
si quis ex ire vehementia decidat a dilecti
one dei ⁊ ꝓximi. Pret̄ea notandū q̄ do
minus in euangelio Matth. v. ponit tres
gradus ire dicens: Qui irascit fratri suo
reus erit iudicio: qui aūt dixerit racha re⁹
erit consilio: qui vero dixerit fatue reus
erit gehenne ignis: qui gradus ponuntur
fm ꝓcessum humani actus. De q̄bus gra/
dibus queri pōt vtrū oñes cōstituūt mor
tale peccatum: presertim cum super illud
Matth. v. iam allegatuz dicit glo. q̄ p illa
tria que tangunt ibidē scz iudiciū cōsiliū
⁊ gehennā: diuerse mansiōes in eterna dā
natiōe ꝓ modo peccati singulariter expri/
muntur. Ad hoc dicendum q̄ hec tria sūt
cōtraria huic precepto noue legis promul
gate a legislatore christo. Matth. v. vbi di
cit: Diligite inimicos vros benefacite his
q̄ oderunt vos: ⁊ orate p pseqentib⁹ ⁊ ca
lūniantib⁹ vos: vt sitis filij pris vri q̄ solē
suū oriri facit ⁊c. Hoc enī fm doctores nō
solū ē ꝓsiliū ꝑ etiā ꝑceptū obligatoriū sal/
tem in vniuersali: ⁊ sicut est de necessitate
charitat⁹ ita ⁊ de necessitate ꝑcepti absolu
te: similiter etiā in speciali: nō tñ ab solute: ꝑ
fm ꝓparationem animi si necessitas occur
reret cū igit ꝑ tria sint directe cōtraria: vt
pote ira ī corde dilectiōi: ī signo oratiōi: ī
ꝓbo vel facto beneficentie exhibitioni: li/
quido patet q̄ sūt mortalia peccata. Ad
cui⁹ euidentiā sciendū q̄ ꝑmus gradus ē
ira ī corde cū irascitur fratri suo cui ⁊ dici
tur quia reus erit iudicio ī quo fiet ipi⁹ ire
districta discussio an diuino vel ꝓprio fe/
rat zelo: nam ira cordis p vitium ꝓmo mō
accipi pōt: put dicit remissionē affectus ꝯ
ꝓximum p quā hō nō dolet ō malo ꝓximi
nec gaudet ō bono ei⁹ lz etiā nō doleat de
bono nec gaudeat de malo ei⁹: ꝑ ē indiffe/
rens ⁊ sic ē impfectio charitatis. Secūdo
mō pōt accipi ꝓut dicit actualē impatien/

tiā tñ abs q̄ appetitu vindicte: ⁊ talis mot⁹
tus etiā deliberatiu⁹ est veniale ⁊ nō mor/
tale q̄: non habet cōpletā rōnem ire. Ter/
tio modo pōt accipi ꝓut dicit impatiētiaz
actualē cum appetitu vindicte ⁊ ꝑ pōt con
tingere tripliciter: q̄uq; enī hoc ꝓtingit a
natura sicut in melancolicis in q̄bus fm
pbm cōtinue mordet natura ꝓpter q̄ sūt
semp turbulenti: ⁊ sic nullū est pctm cū sit
motus naturalis. Q̄uq; aūt est ab appeti
tu īdeliberato ⁊ sic ē veniale: sicut alij pri
mi motus: vñ legit de quodā pbo qui eri
gens in altū manuz ad castigandū seruū:
īuenit se ira cōmotū: inuentensq; q̄ in se
corrigeret penā suspēdit ne castigādo mo/
dū excederet: ⁊ Tarentin⁹ intuens villicū
suū male meritū sumpsissem a te indt sup/
pliciū nisi tibi iratus essem: maluit enī im/
punitū relinquere q̄ꝫ irā iusto ampli⁹ pu
nire. Q̄uq; deniq; ꝓcedit ex volūtate de/
liberatiua: ⁊ de illo appetitu vindicte deli
beratiuo q̄ri pōt: vtꝫ sit licit⁹ appetit⁹ vin/
dicte: ꝑsertim cū ille qui vindictā appetit
q̄ dei est sibi vsurpat: ōr enī Deut. xj. fm
Iram: mihi vindictā ⁊ ego retribuā. Ad ꝑ
rndet sanctus Tho. scōa. 2ᵉ. q. cviij. q̄ vin
dicatio fit p aliquod penale malū inflictū
peccanti: ē igit in vindicatione cōsideran
dus vindicāt⁹ anim⁹: nā si intentio vindi
cantis: vl vindictā appetentis ferat prin
cipaliter ad aliq̄ bonū ad q̄ pueniť per
penā peccantis: puta ad emendationē pec
cantis vel saltem ad cohibitionem eius ⁊
quietē alioꝫ ⁊ ad iusticie conseruationē et
dei honorē potest vindicatio vel eius ap/
petitus esse bona ⁊ licita: seruat⁹ alijs de/
bitis circūstantijs: imo spēalis virtus po/
nit vindicatio a Tullio in sua rhetorica q̄
scz ponit eā esse partē iusticie: quā ita diffi
nit dicens: vindicatio est p quā vis aut in
iuria ⁊ oīno quicq̄d obscurū est. id ē igno/
miniosum defendēdo aut vlciscēdo ꝓpul
satur. Pro quo sciendu q̄ sicut dicit pbs
vij. ethic. Aptitudo ad virtutē inest nobis
a natura: licz cōplementū virtutis sit p as/
suetudinē vel p aliquā aliā causam: vnde
patet q̄ virtutes ꝓficiunt nos ad psequé/
dū debito modo inclinationes naturales
q̄ ptinent ad ius naturale: ⁊ ideo ad quālī
bet inclinationē naturalē determinatā or/
dinat aliq̄ specialis ꝓtus: est igit q̄dā spe
cialis inclinatio nature ad remouēdū no/
cumenta vnde ⁊ a ꝓlib⁹ datur vis irascibi
lis separatiua vi ꝓcupiscibili repellit aūt ho
mo nocumentū p hoc q̄ se defendit ꝯ iniu
rias ne ei inferāt vel iam illatas iniurias
vlciscit: non intētiōe nocēdi: sed intētiōe
remouendi nocumēta ⁊ hoc ptinet ad vin/
dicationē sicq̄ ponit spēalis ꝓtus cuius
prima radix est zelus: put importat feruo
rem amoris dei ⁊ ꝓximi: quoꝫ scz iniurias
vindicat quas ex charitate reputat q̄si su/
as: licz parat⁹ esse debeat ꝓprias iniurias
patienter sustinere fm q̄ oportet ad ꝓprīā
salutē ⁊ ad dei honorē: al's non: q̄ iniuria
non inferť alicui psone ⁊ vlteri⁹ redūdat ī
deū: ⁊ ecclīam debet q̄s vlcisci: sicut Heli/
as q̄ fecit ignē descēdere de celo. iiij. Reg.
j. et Heliseus q̄ maledixerit pueris eū irri
dentib⁹. iiij. Reg. ij. et Siluester papa qui
eos excōicauit q̄ illū miserūt ī exiliū. xxij
q. iiij. c. Huilizarius. Si ꝓo vindicant⁹ vel
vindictaz appetentis intentio ꝓncipaliter
feratur in malū illi⁹: de quo vindictā ap/
petit vel sumit ⁊ ibi quiescat est oīno illici
tū: quia delectari in malo alteri⁹ ptinet ad
odiū: q̄ charitati repugnat qua debem⁹
oēs hoīes diligere: nec excusat q̄s si ma/
lū intēdat illius q̄ sibi iniuste malū ītulit:
sicut nō excusat q̄s q̄ odit odientē se: ꝑ vt
ait apl's Roma. xij. Noli vinci a malo sed
vince in bono malū: ⁊ huic appetitui vin/
dicte ī corde latēti debet iudiciū ad discer
nendū q̄ aīo fiat: q̄ si ferat in malū meri/
to dat tale indiciū: q̄ odit fratrē suū homi
cida est. Ue q̄ inumerabiles hodie latent
homicide: imo patricide matricide vxori/
cide: plicide: ꝓpter q̄cunq; cōmoda cōse/
quēda vel incomoda ꝓcauēda: vel ꝓpter
q̄scūq; ꝓordinatas affectiōes amoris odij
delectatiōis lucri ⁊c. qui crudeli vindicta
mulctabūť in iudicio. Scōs vero grad⁹
est ira in signo: cū. s. p aliq̄ signa exterioza
manifestat exteri⁹ anteq̄ ꝓrumpat in effe
ctū ⁊ q̄tū ad ꝑ subdit dñs: qui aūt dixerit
Racha: re⁹ erit ꝓsilio: racha est interiectio
irascētis vel indignātis: in q̄ nobis expri/
munť signa indignatiōis vel odij: sicut lo
cutiōes ⁊ salutationes subtrahere: faciem
auertere: supcilia ꝓtrahere occursū decli/
nare ⁊ similia: q̄ signa si demōstranť ex in
dustria ⁊ deliberatiōe ꝓuta: etiā sine rāco/
re interiori: ꝑsertim cū vsus cōis exposce
ret vt alter ad familiaritatē se īgereret aut
de offensa ꝓius illata veniam peteret: ac
habeat ꝑsuptio q̄ nō simulate faciat: hoc
valde piculosū esset ⁊ mortali vicinū imo
plerūq; mortale: tū ꝓpter vindictā quā p

hoc expetere videret: tum ppē signū ostē/
si odij: tū ppē occasionē odiū in altero nu
triēdi: tū deniq; ppē scādalū vnūsq;. Q; si
odiū lateat ī corde: ꝗ tāto graui⁹ ē: quāto
euidentiori signo cūctis innotescit. Si tū
ex cā rōnabili ostēderet illa signa vel fugā
societatis: vtpote ad declinandū ꝓuersa/
tionē ⁊ familiaritatē alterius gnicioſam ⁊
piculosam q̄ nitit quēpiam in luxurie vel
alterius vitij voraginē trahere: tūc licitus
est: q; dicit dñs: Qui nō odit prem ⁊ ma.
tē. nō pōt me⁹ ē discipulus: alio q̄n si talē
nō habet excusationē tunc quot ei⁹ exēplo
ꝓuocant in peius ꝑ tot coā districto iu/
dice ē rōnes redditurus. Cui⁹ pena ponit
esse ꝓsiliū: q; ꝗ tales in ꝓsilio trinitat de
cernet diuina snia: q; sicut alijs fecit sibi fi
at: ⁊ fm mensurā q̄ mensus ē sibi remecia
tur: vt sicut primus ostēdit signa rācoris
sic ī iudicio recipiat signa diuini furoris.
De hmōi autem dicit dñs Iere. vij. Noli
orare ꝑ populo isto nec assumas ꝑ eis lau
dem ⁊ orationē ⁊ nō obsistas mihi q; non
exaudiam te. Mimirū cū iudiciū sine mise
ricordia fiet ei q̄ non fecit misericordiam.

Tertius deniq; gradus ē ira ī ꝟbo vel
in facto: qñ scz pcm interius ꝓceptum ꝑ/
ducit ad effectū: est enī effectus ire nocu
mentū alteri⁹ sub rōne vindicte: minimū
aūt nocumentoꝝ ē q̄ fit solo ꝟbo: ⁊ ideo
ꝗtū ad ꝗ dicit dñs q̄ dixerit fratri suo fa/
tue re⁹ erit gehēne ignis: vt sic q̄sq; ꝓside
ret si ꝑ minimo effectu ire tā horribilis pe
na infligit. s. ꝑ solo ꝟbo iniurioso ⁊ cōtu
melioso gehēne igni mācipat: O q̄d erit
oppressoriḃ⁹ pauperꝝ pupillorꝝ ⁊ viduarus
cū iā fere ꝑ orbē regnet violētia ꝑ iusticia:
cui nimirū debet gehēna. i. infernū ꝓfun
dissimū: dicit enī gehēna a geos q̄ ē ter
ra: ⁊ enneos q̄ est ꝓfundū: q; creditur in
fernus esse in cētro terre cui⁹ ꝓfundū ira/
cundo cōpetit ꝑtertim cuz iram ad odium
deducit. Quia sicut charitas est potissi
ma virtutū: sic odium est pessimū omniuz
vitiorū. Unde iracundus ad omnē digni/
tatem reddit se inutilem: in cui⁹ argumen
tum dicit ad Titū. j. q; oportet eꝑm ē nō
iracundum aut litigiosum: vt dicit etiam
xlvj. di. ⁊ hoc ppē duas causas quas ibi/
dem tangit. Prima est quia cuz austerita
te ⁊ ꝓteruia imperāt ac subditos suos nō
tranq̄lle ratiocinando corrigere sed aspe
re inflectere dominādo festināt. Alia cau
sa est quia litigiosi vel adulationibus ani
mos principū sibi cōciliant vel fratribus
suis detrahendo infamie notam ingerūt:
vel inter fratres discordiā seminādo sedi/
tiones facere non cessant: que oia in prela
tis dānabilia esse ꝓbantur: q̄d igit cōue
nit ecclesiaꝝ ꝓlatis: illud apli vtiq; ad Ti
mo. ij. c. iiij. Predica ꝟbū: insta opportune
ꝓportune: argue: obsecra: increpa ⁊ hoc ī oī
patientia ⁊ doctrina: tāq̄ medici spuales
ecclesie sancte: vñ dicit. xxiij. q. iiij. Quid
est ecclesie medicina. glo. id ē correctio sa/
lutem oim materna charitate conquirens
tanq̄ inter freneticos ⁊ letargicos estuās
nunq̄ ꝓtemnere nunq̄ desistere debet vel
potest vtrisq; si necesse ē molesta sit q̄ neu
tris est inimica: nā ⁊ frenetici nolūt ligari
⁊ letargici nolūt excitari: sz pseuerat scz ī
sistendo charitatis diligentia freneticos
ligare: letargicos stimulare: ambos ama/
re: ambo offendunt: sed ambo diligunt:
ambo molestari q̄diu egri sunt indignāt
sed sanati ambo gratulantur: ⁊ sic oportet
q; fiat officiū prelati in omni patientia: nō
in ira: in omni charitate non in austerita/
te: similiter ꝓpositi ⁊ iudices seculares ex
ira nihil agere vel iudicare debēt alꝭ etiā
grauiter delinquūt: vnde dicit. xj. q. iij. c.
Sepe ira etiā innocentes in crimen addu/
cit: q; dum iusto amplius irascimur ⁊ vo/
lumus aliena cohercere peccata grauiora
cōmittimus: ⁊ ponit exemplū dicēs sequē
ti capto. Cū apud thessalonicam exorta se
ditione q̄dam militaris vir fuisset impetu
furientis populi extinctus: Theodosi⁹ re
pentim nūcij attrocitate succensus: ad lu/
dos circēses ĩuitari populū eiq; improui/
se circūfundi milites atq; obtruncare pas/
sim vt q̄sq̄s occurrisset gladio iubet ⁊ vin
dictam dare nō crimini sed furori ob ꝗ cū
a sacerdotib⁹ italie redarguerēt agnouit
delictū culpāq; cū lach: ymis cōfessus pu/
b licā pniaz in cōspectu toti⁹ eccle exegit:
⁊ in hoc tēpus sibi asscriptum abstq; rega/
li fastigio patienter impleuit: q̄bus oibus
illud q̄z mirabiliter adiecit ⁊ leges sanxit
in posteꝝ vt snie pncipis sine aliaduersione
plate in die tricesimū ab executoriḃ⁹ diffe
rētur quo locus miscōie vel si res tulisset
pnie non periret: vbi dicit glo. q; si snia sit
lata sup crimie statim mandat executioni
nisi ī casib⁹ quoꝝ vnus ē: cū pnceps ex ira
cundia seuerius tulit snīam. Deniq; di/
cit cōpendiū q; ex iniuria tria solent oriri.
Primū est rancor ī affectu ⁊ illū tenet q̄/

libet statim remittere. Scōz ē rācoris sig/
nū in effectu ⁊ illud tenet remittere veniā
petēti: ⁊ ad emendationē parato fm suaz
facultatē ⁊ iniurie q̄litatē iudicio ꝓbor vi
rorū. Tertiū ē actio q̄ iniuriantē ⁊ illā nō
tenet remittere: imo plerūq; bñ facit q̄ di/
misso rācore agit actiōe iniuriaꝝ: vt notat
glo. xc. di. c. si q̄s ꝓtristar⁹: ⁊ addit cācell.
parisienſ. q; si q̄s nō vult inimico suo ma/
lum aīe inferre nec corpis: sed habet ad eū
cor durū vt saltē nō claꝝ: talis inducēdus
ē q; amaritudinē deponat: q̄ si facere nō
pōt ⁊ de hoc dolet nō ē iudicādus eē ppē
hoc in peccato mortali. Ad laudē dei.

De ira ⁊ vindicta quō licita sit ⁊ quō nō: ac de vitio maledictiōis ī deū vel in hoies: Sermo X

On assumes nomē dei tui inuanū. Exo. xx. Sicut di
cit doctor sāc⁹ scōa. 2ᵉ. q. clviij.
Tres sūt spēs ire q̄ ponūt a ꝑbo. iij. ethic.
vbi dicit iracundoꝝ q̄daz sunt acuti: q̄dā
amari: q̄dam difficiles siue graues. Acu
ti sūt q̄ nimis cito irascunt ⁊ in q̄libet leui
cā. Iz nō diu pseuerat apō illos. Amari ve
ro sūt q̄ habēt irā ꝑmanētē ꝓpter ꝑmanē/
tiā tristicie quā interi⁹ clausaz tenent ⁊ q;
nō ꝓrumpunt ad exterioza signa iracūdie
nō pūt ab alijs ꝓsuaderi: nec a seipīs rece/
dunt ab ira nisi ꝓt diuturnitate tēporis
abolet ab eis tristicia: ⁊ sic deficit ira. Gra
ues deniq; sūt ⁊ difficiles in q̄bus ira per/
manet diuturna ꝓpter vehemēs desideri/
um vindicte quā expetunt appetitu obsti/
nato: ⁊ ideo in eis ira tpe nō digerit ꝗ per
solaz punitionē q̄escit. Dic q̄ri pōt: vtrū
ira poni debeat inter vitia capitalia: ꝑser
tim cū sup illud Prouer. xxix. Vir iracū/
dus ꝓuocat rixas: dicit glo. Janua ē oim
vitioꝝ iracūdia q̄ clausa ꝟrutib⁹ dabit ī/
trinsecus quies apta ad oē facinus arma/
bit anim⁹: nullū aūt vitiū capitale ē ꝑnci/
pium oim pctōꝝ ꝗ quorūdā determinate.
Ad hoc rādet sanct⁹ Tho. vbi supra q; vi
tiū capitale dicit ex q̄ multa vitia oriunt:
habet aūt hoc ira q; ex eo multa vitia ori/
ri pūt duplici rōne. Primo rōne sui obie/
cti q̄ multū habet de rōne appetibilitat
inquātū scz vindicta appetit sub rōne iu/
sti ⁊ honesti q̄ sua dignitate allicit. Alio
mō ex suo impetu q̄ mentē ꝑcipitat ad in/
ordinata q̄cunq; agēda: ⁊ ideo manifestū
est q; ira est vitiū capitale eo q; habeat ſ/
nē multū appetibilē ira q; ꝓpter ei⁹ appe/
titum multa peccata cōmittunt. Sz q; ira
dicit ianua vitioꝝ hoc ē p accidēs. s. quia
remouet ꝓhibēs ī impediēdo iudiciuz ra
tionis ꝑ q̄ hō retrahitur a malis: directe
aūt ꝑ se ē causa aliquoꝝ vitioꝝ spūaliuz q̄
dicunt filie ire. Et assignant sex filie a be
ato Gzego. xxxj. moral. quarū sufficientia
sic pōt haberi. Nam ira tripliciter ꝓsidera
ri pōt. Uno mō fm q; ē in corde: ⁊ sic ex ea
nascunt duo vitia: vnū q̄dem ē ex pte ei⁹
ꝓtra quē hō irascit quē scz indignū repu/
tat q; sibi aliquid tale faciat ⁊ sic ponit in
dignatio. Aliud aūt vitiū est ex pte suijpī
us inquātum scz excogitat diuersas vias
vindicte: ⁊ talib⁹ cogitatiōib⁹ aīm suuz re/
plet: ⁊ sic ponit tumor mētis q̄ non accipi
tur ꝗ ꝑ supbia: ꝗ ꝑ quodā conatu siue au
dacia hoīs intētantis vindictā: ꝓt vide/
bit. Alio mō ꝓsideraꝭ ira fm q; ē in ore: ⁊
sic ex ea duplex inordinatio procedit: vna
q̄dē fm ꝗ q; hō fm modū loquēdi irā suaz
demōstrat sic dictū ē de eo q̄ dixerit fratri
suo racha: ⁊ sic ponit clamor ꝑ quē intelli
gitur inordinata ⁊ cōfusa locutio. Alia au
tem ē inordinatio fm q; aliquis prumpit
in verba iniuriosa que q̄dem si sunt cōtra
deuz erit blasphemia: si vero ꝓtra primū
erit cōtumelia. Tertio modo ꝓsideraꝭ ira
fm q; ꝓcedit vsq; ad factū ⁊ sic ex ira ortū
tur rixe ꝑ q̄s ĩtelligūt oia nocumenta q̄ fa
cto ꝓximis inferūt ex ira. Circa primaz q̄
filiam ire que dicit indignatio sciēdū: q; ī
dignatio est voluntas se vindicandi ꝑ mo
lestie signū exteri⁹ declaratū reputās illū
indignum q̄ sibi iniuriā irrogare videt: ⁊
illud moleste signuz exp̄mit in cuāgelio ꝑ
racha ꝓt iā declaratuz est. Nic q̄ri pōt
vtꝝ meli⁹ fiat vindicta vel satisfactio silen
do q̄z iniurianti vel conuicianti rādendo.
Ad hoc rādet Asten. li. ij. ti. xiiij. q; si fiat
cōpatio in genere tūc melius ē silere q̄z re/
spōdere ad victoriā obtinendā: plus enī ē
vincere vitiuz q̄z psonam: iuxta illō Pro/
uer. xxvj. Melio: est sapiens viro fortī ⁊ q̄
dominat animo suo expugnatore vrbium
q; si fiat cōpatio fm conditiones persona/
rum: tūc aliqñ melius esse pōt ī casu respō
dere q̄z silere: ⁊ aliqñ nō: et ꝗ tangit Pro/
uer. xxvj. vbi ꝓ: Rāde stulto iuxꝝ stulticiā
suā ne sibi sapiens eē videat: ⁊ ne rādeas
stulto iuxꝝ stulticiaz. s. ne ei similis efficiaris.
Pro quo sciēdū ꝓt dicit sāc⁹ Tho. scōa

2ᵉ.q.lxxiij. Sic patiẽtia ē nob̄ necessaria ī bis q̄ ꝯ nos agũt: ꝑcepta ẋo patientie in bis q̄ ꝯ nos fiũt habẽda sũt in ꝓparatiõe animi: sicut Aug. in ꝓmone dñi ī mõte exponit: Si q̄s te pcusserit ī vnã maxillã p̄be ei ⁊ aliaꝫ: vt.ſ. homo sit paratꝰ ꝗ facere si opꝰ fuerit: nõ tñ ꝗ actu semp facere tenetur: qꝛ nec ipe dñs ꝗ fecit: ꝗ rñdit Jo. xviij Quid me cedis: sic etiã intelligendũ ē de oĩbꝰ iniurijs ẋbis vel signis irrogatis: tenemur enĩ animũ habere paratũ ad ea tolerãda si expediens fuerit. Qñq̄ tñ oportet vt talia repellamꝰ maxime ꝓpter duo. Primo ꝓpter bonũ eiꝰ q̄ ꝓtumeliã infert: vt scꝫ eiꝰ audacia reprimat ⁊ decetero talia nõ attẽptet. Secõ ꝓpter bonũ multoꝝ quoꝝ ꝓfectꝰ impedit ꝑ ꝓtumelias nobis illatas: vñ Gregꝰ. sup Ezech. omel. ix. dicit: q̄ hi quoꝝ vita in exemplo imitatiõis est posita debẽt si pũt sibi detrahentiũ verba cõpescere ne coꝝ ꝑdicatiões nõ audiãt qui audire poterant: ⁊ in prauis moribꝰ remanentes bñ viuere ꝓtẽnant: verũtñ oportet audaciã ꝓuiciãtis reprimere moderate: et ꝗ ꝓpter affectũ charitatis: nõ ꝓpter cupiditatẽ ꝑuati honoris. Addit Hein. ō boy. ex de iniurijs: ⁊ Alex. anglicus: q̄ attendẽde sũt ꝓditiões ꝓuiciantis ⁊ ꝓuiciati: ⁊ ꝗm ꝗ oportet ꝓuiciũ sustinere vel nõ sustinere: si enĩ dicat ꝓuiciũ a ꝓuocato ꝑsone pari vel inferiori: ibi nõ ē iniuria officij: et si ꝑsumit tũc de medicina morbi siue intẽperãtie ꝑ sustinẽtia: tũc sustinẽdũ ē ⁊ ē meritoriũ: vtpote inductiũ alteri ad recognitionẽ vel suij ꝑius ad bũiliationẽ: hanc enĩ patiẽtiã pbi sũmo ꝓplectebãt affectu: vñ refert Valeriꝰ maximꝰ li. viij. q̄ Antisthenes cuidã dicẽti sibi: maledixit tibi ille: non mihi inq̄t: ꝗ illi qui ī se q̄ ille culpat agnoscit: ꝗ ⁊ si mihi maledicere curet: non curo: qꝛ auditus lingua debet esse robustior: cũ singulis hoĩbꝰ lingue sũt singule: sed aures bine aliquatenꝰ tñ curo: qꝛ eo ipo fateor me ē supiorẽ: qꝛ supiorꝭ ꝑsone vsus ē hec pati: inferiorꝭ facere: gauderẽ itaq̄ nisi vrgẽte bũanitate hoĩ cõpaterer infelici. Et Seneca in epla refert: q̄ Titꝰ tacitus maledicẽti sibi Metello: facile est inq̄t in me dicere: cũ nõ sim respõsurꝰ tu inquit didicisti maledicere: ⁊ ego ꝓscia teste didici maledicta ꝓtẽnere: et sicut tu ligue tue sic ego auriũ mearũ sum dñs: hec ille. Sũt tñ aliqui qui se vindicãt nõ resistẽdo ꝓtumelijs vl iniurijs: ꝗ silẽdo ⁊ dissimulãdo ꝗm cõsiliũ Chry. dicẽtis: Si vindicare vis sile ⁊ funestam ei dedisti plagã: qõ ꝑsertim accidit ī mulierib̄ ira cõmotis: ⁊ si hoc facerẽt vt tacendo ꝓtumeliãtẽ ad iracundiã ꝓuocarent: hoc ad vindictã ꝑtinet ⁊ sic peccaret: ꝗ si tacet volẽs ire locum dare: hoc ē laudabile: vñ Eccẽs. viij. Nõ litiges cũ hoĩe linguato: ⁊ nõ struas ī ignẽ illius ligna. Porro si dicatur supiori iniuria officij vel alij coram ipo: et de remedio ꝑtantie nil ꝑsumat: tũc non ē sustinendũ. Quia dicit Bern. li. iij. de ꝓsideratiõe: impunitas iniurie: soboles insolentie mater radix impudicitie trãsgressionũ nutrix ē: aliud tñ est arguere vel corripere quando cõuicians ē in furore: qꝛ tunc non expedit eo q̄ nõ est aptus ad recipiendũ. Hinc dicitur Eccli. viij. Nõ accẽdas carbones peccatoꝝ arguẽs eos scꝫ ꝑpe q̄ eis ira dñat: ⁊ aliud est iam aliquãtulũ furore sedato redarguere: qꝛ tunc sibi poterit esse ꝓficuũ.

Circa scõam filiam ire que dicit tumor mentis dicit Asteñ. li. ij. ti. xlix. q̄ nõ sumitur hic ꝑ supbia: sed ꝑ quodã conatu siue audacia hoĩs intẽtantis vindictã: ⁊ ē volũtas vindicã di fugiẽs adũsitates inimicitias: vel est vitiũ cordis ex ira pueniẽs quo quis excogitat ī corde diuersas vias vindicte: ⁊ talibus cogitationib̄ animuꝫ suũ replet ⁊ intumescit. Hic queri potest vtꝝ audacia sit peccatuꝫ sicut videt innui Eccli. vj. Cũ audace non eas ī via: ne forte grauet mala sua in te: ꝗ nulliꝰ societas est declinãda nisi ꝓpter peccatiũ. Ad hoc respõdet sanctꝰ Tho. scõa. 2ᵉ. q. cxxvij. q̄ audacia est quedã passio: passio vero qñq̄ ē moderata ꝗm rationẽ: qñq̄ aũt caret modo rõnis: vel ꝑ excessũ vel ꝑ defectũ ⁊ ꝗm hoc ē passio vitiosa. Sumunt autem qñq̄ noĩa passionũ a supabundanti: sicut ira ꝑ ꝓte dicit nõ quecũq̄ ꝗ supabũdãs passio ꝓut scꝫ est vitiosa: ⁊ hoc mõ audacia ꝑ superabundantiã dicta ponit esse pctũ: vñ fortitudo ꝓut ē ẋtus cardinalis importat firmitatẽ animi in sustinẽdis ⁊ repellẽdis periculis grauib̄. Ad cuiꝰ ẋtutẽ ꝑtinet ipe dimẽta remouere q̄ꝗ retrahat volũtas a seq̄la rõnis: q̄ autẽ aliq̄s retrahit ab aliq̄ difficili ꝑtinet ad rõnez timoris: q̄ ꝓportat recessũ quẽdã a malo difficultatẽ habente ⁊ iõo fortitudo q̄ꝗ medũ tenẽs ꝓncipalit q̄dẽ ē circa timores rerũ difficiliũ q̄ retrahere possunt voluntatẽ a sequela ratiõis: oportet aũt hmõi rex difficiliũ impulsum nõ solũ firmiter tolerare cohibẽdo timorẽ sed etiã moderate aggredi qñ. ſ. oportet ⁊ quõ oportet extimare ea ad securitatem in posterũ habendã: q̄ si nimis ꝑcipitanter aggredit inordinate se periculis ingerens: hoc videt ꝑtinere ad rationẽ audacie: ⁊ sic timor deuiat a virtute fortitudinis ꝑ defectum: audacia ẋo ꝑ excessum: sed quia ad omnẽ virtutẽ moralẽ ꝑtinet modũ ratiõis obseruare in materia circa quã est: ⁊ ideo omne vitiũ q̄ꝗ importat ĩmoderantiã circa materiã alicuiꝰ virtutis moralis opponit illi virtuti morali sicut ĩmoderatũ moderato. Audacia ẋo ꝗm q̄ sonat in vitiũ importat excessum passiõis q̄ audacia dicit: cuius motus cõsistit in inuadẽdo id q̄ꝗ est homini contrariũ vltra dictamẽ rõnis ira cundie passione incitatus: ⁊ sic ponit filia ire. Circa tertiã filiam ire que clamor dicit sciendũ est: q̄ clamor ꝓprie sgnat quãdam clamorosam ⁊ inordinatã ⁊ confusam locutionẽ ex ire cõmotione puenientẽ: nõ quidẽ specifice cõuitia vel improperia aut cõtumelias ingerentẽ: sed indicia dũtaxat indignatiõis cõmotiõis ⁊ despectiõis ꝑtẽdentẽ: ac plerũq̄ ex impatiẽtia in maledictiones diuersas ꝓrumpentẽ ĩmpcando vl optando alicui malũ siue deo siue homini sine etiaꝫ creature irrõnali ⁊ differt a blasphemia: qꝛ blasphemia est quãdo aliquid attribuit deo q̄ꝗ ei nõ cõuenit: vel non attribuit ei quod sibi cõuenit: aut etiã attribuit creature q̄ꝗ soli deo cõuenit: vt postea videbit. Hic queri pot: vtrũ licitũ sit maledicere: ꝑsertim cũ dicit Deut. xxvij. Maledictꝰ qui nõ ꝑmanserit in sermonib̄ legis huiꝰ. vnde quotidie maledicit ecclia dicens: Maledicti qui declinãt a mãdatis tuis. Ad hoc rñdet sanctꝰ Tho. scõa 2ᵉ. q. lxxvj. q̄ maledicere est idẽ q̄ malũ dicere. Dicere ergo triplicit se habet ad id q̄ꝗ dicit. Uno mõ ꝑ modũ enũciationis: sic aliquid exprimit mõ indicatiuo: ⁊ sic maledicere nihil aliud est q̄ malũ alterius referre q̄ꝗ pertinet ad detractionẽ. Unde q̄ꝗ maledici detractores dicunt: ⁊ ꝗ ꝓhibuit dñs Leuit. xix. dicens: Nõ maledices surdo: ⁊ coꝫã ceco nõ pones offendiculũ: cui expositio patet in sermone de detractione. Alio mõ dicere se habet ad id q̄ꝗ dicit per modũ cause: ⁊ quidẽ hoc ꝓmo ⁊ ꝓncipalit cõpetit deo q̄ꝗ fecit omnia solo verbo: cõsequẽter autẽ cõpetit hominib̄ q̄ꝗ verbo suo alios mouẽt ꝑ imperiũ ad aliq̄d faciendũ: ⁊ ad hoc sunt instituta verba impatiui modi. Tertio mõ dicere se habet ad id quod dicit q̄ꝗ expssio quedã affectus desiderãtis illud q̄ꝗ exprimit verbo: ⁊ ad hoc instituta sunt verba optatiui modi. Primus q̄ꝗ modus licitus est: sed alij duo modi quib̄ malũ dicit ꝑ modũ impantis vel optãtis possunt esse liciti aliq̄ñ ⁊ aliq̄ñ nõ. Nam si quis imperet vel optet malũ alterius rõne boni cũ debitis circũstantijs: tũc licitũ est nec erit maledictio ꝑ se loquẽdo sed ꝑ accidens: qꝛ ꝓncipalis intentio nõ ferẽ ad malũ sed ad bonũ. Pro quo sciendũ q̄ cõtingit dici malũ aliq̄ꝗ impando vel optando sub rõne duplicis boni. ſ. vel sub rõne iusti ⁊ sic iudex iuste maledicit illi cui ꝑcipit iustã penã inferri: ⁊ sic ecclia maledicit anathematizando. Sic etiã ꝓphete q̄ñq̄ peccatoribꝰ impcabant mala q̄ꝗ cõformãtes volũtatẽ suã diuine iustitie: sicut Helizeꝰ pueris sibi illudẽtibus maledixit: vt patꝫ iiij. Regũ. ij. licet impcatiões hmõi possint etiã ꝑ modũ ꝓnunciatiõis intelligi. Qñq̄ ẋo vt aliq̄ꝗ malũ sub rõne vtilis: puta cũ q̄s optat aliquẽ peccatorẽ pati aliquã egritudinẽ aut aliq̄ꝗ impedimentũ vt ipse melior efficiat: vel vt saltẽ ab alioꝝ nocumẽto cesset. Si q̄s ẋo impet vel optet malum alterius inquãtũ est malũ q̄ꝗ ipsum malũ intendẽs: sic erit illicitũ: ⁊ hoc est maledicere per se loquẽdo ⁊ est graue peccatũ: qꝛ velle vel imperio mouere ad malũ alteriꝰ: ꝗm se repugnat charitati qua ꝓximũ diligimus volẽtes bonũ ipius: ⁊ ita ꝗm genꝰ suũ est mortale: ⁊ tanto grauiꝰ quãto ꝑsonam cui maledicimꝰ magis amare ⁊ reuereri tenemur. Unde Leuit. xx. Qui maledixerit patri vel matri morte moriat. vnde ⁊ irrõnabilib̄ creaturis maledicere inquãtũ sũt creature dei peccatũ est blasphemie ⁊ mortale. Maledicere ẋo eisdẽ ꝗm se cõsideratis est ociosum ⁊ vanũ: ⁊ ꝑ ꝓsequẽs illicitũ: nec eũ diabolo qui ꝑ obstinationẽ maxime subiectꝰ est malicie licitũ est alicui maledicere: sicut dicit Eccli. xxj. Cũ maledicit impiꝰ diabolũ: maledicit ipse animã suã: ⁊ hoc ideo qꝛ natura eius bona est ⁊ a deo cui maledicere nõ licet: q̄ꝗ si maledicit illi nõ ꝓpter naturã sed ꝓpter culpã: tunc seipm impius simili rõne iudicat maledictione dignũ: ⁊ ꝗm hoc animã suã maledicere dicit. Qñq̄ tamẽ cõtingit verbũ maledictiõis ꝓlatum esse veniale: vel ꝓpter paruitatẽ mali q̄ꝗ maledicẽdo q̄s impcat

alteri: vel etiã ꝓpter affectũ eius q̃ ꝓfert maledictiõis verba dũ ex leui motu vel ex ludo vel ex surreptione aliqua talia verba ꝓfert: q: peccata verboꝝ maxĩe ex affectu pensanť. Maledictio tñ que fit in deũ vel in diuina semp est execrabilis q̃ ꝑcipue q̃tuo: modis cõtingere solet. Primo mõ in deũ: sicut lusores taxillorũ q̃ culpã diabolicam in diuinam retorquent innocentiã ⁊ deo maledicũt qõ est horrendũ: quoꝝ ꝑticipes fiũt q̃ talib⁹ hospitia cõcedũt sortem lucri recipiũt familiariť cum eis bibũt: ꝗ parz in libro Apũ de taxillatoribꝰ: q̃ louanij luserũt ĩ nocte bone ferie sexte. Secũdo mõ in beatã virginẽ ⁊ sanctos: qõ horribiliter sepius legiť vindicasse dñs: ꝑsertim de matre sua benedicta: vt refert Cesariꝰ. Tertio mõ in verbũ vl ꝑconem verbi dei: sicut illi faciũt q̃ verba dei ⁊ ꝑdicatorũ derident ac puertũt: vel ꝑ clamores risus detractiones aliasq̃ trufas impedire cõtendunt. Quarto mõ in opa diuina q̃ quotidie fiũt sicut illi faciũt q̃ maledicũt aure pluuiali vel ꝓꝓrie infirmitati vel rerũ ꝑditioni: ꝓpter que multi deo maledicũt vel sibijꝑis: vnde tanta est labes crimis huiꝰ: q̃ dicit xlvj. di. clericus maledictꝰ. vbi dicit q̃ clericus maledicens remoueri debet ab officio: ⁊ si noluerit veniam petere: debet degradari. glo. j. suspendi. et. vj. q. j. c. detractores. ibi iudicanť infames ⁊ ab ecclesia dei iudicanť extores. De qua maledictione plurima tangunť in ꝓmo sermone de diuersis sub themate: Maledictꝰ eris sup terram.

De blasphemię grauitate irremissibilitate ⁊ pęna: ac de cõtumelia ⁊ rixa: Sermo XI

Non assumes nomen dei tui inuanum. Exod. xx.

A Circa quartã ꝓinde filiã ire que dicit blasphemia: sciendum est q̃ blasphemia est voluntas se vindicãs ꝑ opprobriũ deo vel sanctis illatũ: vel est vitiũ ꝓrumpens in verba iniuriosa ac turpia contra deũ ⁊ sanctos eius: vel est de deo indigna sentire. s. de illius potẽtia bonitate sapientia iusticia charitate ⁊ similibus: de qua dicit sãctꝰ Tho. scõa 2ᵃ. q. xiij. q̃ nomẽ blasphemie videť ipostare quãdã derogatõez alicui⁹ bonitatis excellẽtis ⁊ ꝑcipue diuine. Deus aũt vt dicit Dio. j. c. de di. no. est ipsa essentia bonitatis: vñ quicq̃d deo cõuenit ꝑtinet ad nomẽ ipi⁹: ⁊ quicq̃d ad ipm nõ ꝑtinet longe est a rõne ꝑfecte bonitatis q̃ est eius essentia: quicunq̃ q̃ negat aliq̃d de deo qõ ei cõuenit vel asserit de eo qõ ei nõ cõuenit: derogat diuine bonitati. Et ꝗ duꝑliciter cõtingere põt. Uno mõ ꝓm solã opinionẽ intellectꝰ. Alio mõ ꝓiuncta quadam affectꝰ detestatiõe q̃ derogatio si consistit in corde tñ est cordis blasphemia: si ꝓ ꝓcedit exterius ꝑ locutionem est oris blasphemia: ⁊ est ex suo genere ꝑcñ mortale: qõ sic patet: nã peccatũ mortale est ꝑ qõ hõ separať a ꝓmo ꝓncipio vite spũalis qõ est charitas dei: vnõ quecũq̃ charitati repugnãt ex suo genere sunt mortalia peccata: blasphemia aũt repugnat charitati diuine: q: derogat bonitati diuine q̃ est obiectũ charitatis: ⁊ ideo ex suo genere ẽ mortale: nec solũ sed est peccatũ maximũ: duz fuerit ꝑfecta blasphemia: sicut Esa. xvij. sup illud. ad populũ terribilẽ: dicit glo. q̃ omne peccatũ blasphemie cõparatũ est leuius: qõ sic patet: q: blasphemia q̃ est ꝓm solã opinionẽ intellectꝰ opponiť cõfessiõi fidei: vt patet intuenti: ⁊ ideo habet in se grauitatẽ infidelitatis: aggrauať aũt peccatum si supuenerit detestatio volũtatis: ⁊ adhuc maiũs si ꝓrũpat verba sicut ⁊ laus fidei augeť ꝑ dilectionẽ ⁊ cõfessionẽ: cum igiť infidelitas sit maximũ peccatũ ꝓm genus suum: cõsequẽs est q̃ etiã blasphemia sit maximũ peccatũ ad idẽ genꝰ ꝑtinens ⁊ ipm aggrauãs. Q: si obijcit de homicidio ⁊ piurio q̃ sunt grauissima peccata: respõdet sanctꝰ Tho. ibidẽ: q̃ homicidiũ ⁊ blasphemia si cõpanť ad obiecta in q̃ peccať: manifestũ est q̃ blasphemia q̃ directe est peccatũ in deum ꝓponderat homicidio qõ est peccatũ in ꝓximũ. Si ꝓ companť ꝓm effectũ nocendi: sic homicidiũ ꝓponderat: q: plus homicidiũ nocet ꝓximo q̃ blasphemia deo. Sed q: in grauitate culpe magis attendiť intentio volũtatis puerse q̃ effectus opis: ideo cũ blasphemꝰ intendat inferre nocumentũ honori diuino simpliciter loquẽdo grauiꝰ peccat q̃ homicida. Similr vt dicit glo. sup illud Ephe. iiij. Blasphemia tollať a vobis: peius est blasphemare q̃ peierare: qui enĩ peierat non dicit aut sentit aliq̃ falsũ de deo sicut blasphemus: sed deũ adhibet testẽ falsitati: nõ tã q̃ estimans deũ falsum testẽ esse: sed tanq̃ sperãs q̃ deꝰ sup ꝗ nõ testificeť ꝑ aliq̃ eui dens signũ. Deniq̃ blasphemia tã detestabile vitiũ est qõ crediť vnicũ ⁊ cõtinuũ exercitiũ damnatoꝝ: iuxta illud Apoc. xvj. Estuauerũt homies estu magno ⁊ blasphemauerũt nomẽ dei habentis potestatẽ sup has plagas: vbi dicit glo. q̃ dolebũt de eo q̃ deꝰ tantã habeat potestatẽ q̃ plagas eis inferat: nõ mirũ cũ retinebũt puersam voluntatẽ auersã a dei iusticiã in hoc q̃ diligũt ea ꝑ quibꝰ puniunť ⁊ vellẽt eis vti si possent: ⁊ odiunt penas q̃ ꝑ peccatis illis infligunť. Dolẽt quidẽ de peccať suis: nõ q: odiũt ea ꝗ q: ꝑ eis puniunť q̃ detestatio diuine iusticie ẽ in eis interior cordis blasphemia: ⁊ credibile ẽ q̃ post resurrectionẽ erit in eis etiã vocalis blasphemia: sicut ĩ sanctis erit vocalis laus diuĩa. Uerũtñ cõtingere põt aliq̃ blasphemia absq̃ delibe ratiõe ⁊ ex surreptiõe. Et ꝗ duobꝰ modis. Primo mõ q̃ aliq̃s nõ aduertat hoc q̃ dicit esse blasphemiã: qõ põt ꝓtingere cũ q̃s subito ex aliqua passiõe in ꝓba imaginata ꝓrũpit: quoꝝ significationẽ nõ cõsiderat: ⁊ tũc est peccatũ veniale: ⁊ nõ hz ꝓꝓrie rõnẽ blasphemie. Alio mõ qñ aduertit ꝗ esse blasphemiã: cõsiderans signata verboꝝ: ⁊ tũc nõ excusať a mortali: sicut nec ille q̃ ex subito motu ire aliquẽ occidit iuꝝ se sedentẽ. Dic q̃ queri põt: vtrũ blasphemia sit peccatũ remissibile: ꝑsertim cũ ꝓ Matth. xij. Omne peccatũ ⁊ blasphemia remittet hominibꝰ: spũs aũt blasphemie nõ remittet: ⁊ quicũq̃ dixerit verbũ cõtra filiũ hominis remittet ei: qui aũt dixerit ꝓtra spiritũsanctũ nõ remittet ei neq̃ ĩ hoc seculo neq̃ in futuro. Ad ꝗ rñdet Asten. li. ij. ti. xl. q. ij. q̃ blasphemia si fiat ex coactiõe vel infirmitate peccať ꝓtra patrẽ: si ꝓ ex deceptiõe vel ignorãtia peccať in filium: q̃ si ex certa malicia peccare dicit ĩ spũsanctũ q: licz ꝓm veritatẽ omne peccatũ ꝓtra supra ꝗ ꝓdictã trinitatẽ: appropriate tñ ꝑcñ cõmissum ex infirmitate ꝓ: esse contra patrẽ: cui. s. potẽtia appropriať: cõmissum aũt ex ignorãtia ꝓ filiũ cui appropriať sapientia: cõmissum insup ex certa malicia ꝓ spũsanctũ cui bonitas appropriať. Si q̃ peccatũ vel blasphemia fiat ex coactiõe vl infirmitate: aut ex ignorãtia ⁊ deceptiõe: tũc dicit remissibilis: q: secũ cãm annexã hz diuine misericordie ꝓuocatiuã ad remissionem: ⁊ sic intelligit illud: omne peccatũ. s. ꝑpetratum in ope: ⁊ hoc ex infirmitate vel impotentia ⁊ blasphemia: id est peccatũ perpetratũ verbo: ⁊ hoc ex ignorantia remittet hominibꝰ: id est remissibile est: vel remittit ei si penitear: q: ex circũstantia q̃ peccatũ extenuat dignũ est remitti. Ex ꝗ cõcludit q̃ blasphemãs ex necessitate infirmitatis vel passionis alicui⁹ aut ex leuitate: veniã meret: vt pz. ij. q. iij. c. paulũ: et. c. si q̃s iratus. Si ꝓ ex insania: tũc miseratiõe dignus est: vt. C. si q̃s impa. maleꝗ. l. vna. et hec notanť etiã. xxiiij. q. iij. c. cũ ergo. in fi. glo. q̃ si q̃s ex calore iracũdie vel ex ebrietate vel ex dementia linguã ꝗ deũ publice laxauerit: benignꝰ agit cum ipo blasphemãte q̃ cõtineat decretalis: extra de maledict. statuimꝰ: vt postea videbit. Porro si peccatũ vel blasphemia fiat ex electione ⁊ certa malicia: tũc dicit irremissibile peccatũ: ⁊ hoc vel pure negatiue: scz q̃ nullo mõ põt remitti: vt peccata demonũ ⁊ damnatorũ: vel dicit irremissibile peccatũ: eo q̃ habeat ꝓtrariã dispositionẽ ad remissionẽ vt qñ fit ex certa malicia nõ ex infirmitate vel ignorãtia: tũc enĩ ꝓ peccatũ irremissibile: nõ q: nõ possit remitti: vl q: nõ remittať aliq̃: sed q: nõ habz secũ cãm motiuã ad remissionẽ: q: ꝓm Aug. tanta est labes huiꝰ peccati q̃ hũilitatẽ deꝑcandi subire nõ põt: ⁊ de hoc subdit in Matthe. Spiritus aũt blasphemie nõ remittet. ⁊ iterũ: Qui aũt dixerit cõtra spũsanctũ ⁊c. id est blasphemia illata ex certa malicia: ⁊ q̃libet aliud peccatũ ex certa malicia factũ: irremissibile ꝓ: id est vix vel difficulter remittet: q: nullã habet excusationẽ: ⁊ ꝓm ꝗ intelligit illꝗ Matth. xij. Qui dixerit verbũ ꝓtra spiritũsanctũ nõ remittet illi: neq̃ in hoc seculo neq̃ in futuro: et Matth. x. Qui aũt blasphemauerit in spũsanctũ nõ habebit remissionẽ in eternũ: ⁊ ꝗ idẽ tenet Hein. hoyc: ex de maledic. in. c. statuimus. q̃ si q̃s maledicit verbo ex ꝑtinacia ⁊ deliberatiõe peccat irremissibiliť: eo q̃ rarissime ⁊ difficillime illud ꝑcñ est remissibile nõ ex impotẽtia in misericordia dei sed ex conditiõe peccati: q: cũ peccato: venerit ĩ illud ꝓfundũ maloꝝ cõtemnit: vñ scribe ⁊ pharisei ꝗ quos dñs hec verba loquebať: ipsam diuinitatẽ xpi blasphemabant: opa spũsancti attribuẽtes diabolo ex certa malicia: ⁊ iõ nullã habebant excusationẽ: vñ diminuerеť eoꝝ pena: ⁊ ideo dicit ꝓm expositionẽ Chrysi. peccatũ hoc non remitti neq̃ in hoc seculo neq̃ in futuro: q: pro eo passi sunt penã: ⁊ ĩ pñt. xiia ꝑ romanos: ⁊

in futura vita in pena inferni: sicut etiam Athanasius exemplū inducit de eo⁹ parentibus q̃ primo q̃dē ꝓtra moysen cōtēderūt ꝓpter defectū aque ⁊ panis: ⁊ hoc dñs patienē sustinuit: q: excusationē habebāt ꝓpter infirmitatē carnis: sed postmodū graiuus peccauerūt q̃si blasphemātes in spiritūsāctū: bñficia dei q̃ eos de egypto eduxerat idolo attribuētes cū dixerūt: Hi sūt dij tui isrl' qui te eduxerūt de terra egypti: ⁊ ideo dñs tēporalē fecit eos puniri: q: ceciderunt in illa die quasi viginti triamilia hominū: ⁊ in futurū penā eis cōminat dicens: ego autē in die vltionis visitabo ⁊ b̄ peccatū eo⁹. Unde ⁊ in detestationē hui⁹ vitij publicus blasphemator si sic ꝑmanserit carere deberet ecclesiastica sepultura: immo vt dicit Job. an. in nouella. in. c. statuimus. q̃ vinē. dicit: q̃ si etiā in extremis iste velit penitere adhuc carebit ecclesiastica sepultura: si sup hoc ꝓtra cū lata est sentētia ab ep̄o. Denicq̃ penitētia blasphemātiū ponit extra de maleď. c. statuim⁹. vbi dicit statuim⁹ vt si q̃s ꝓtra deū vl' aliquem sanctoꝝ suoū: ⁊ maxime ꝓtra beatā virginē mariā publice linguā in blasphemiā relaxare ꝑsumpserit ꝑ episcopū suū pene subdatur inferius annotate: videlicz vt septē dieb⁹ dñicis p̄ foribus eccl'ie in manifesto dū agunt vl' celebrant missaꝝ solennia stare debet: ita q̃ vltimo illoꝝ die dñico paliū ⁊ calceamēta nō habeat: ligat⁹ corrigia circa collū: septēq̃ p̄cedentib⁹ sextis feris in pane ieiunet ⁊ aqua ecclam nullatenus ingressurus: quolibet q̃z p̄dictoꝝ dierū tres si potuerit alioquin duos reficiat paupes siue vnū: ⁊ si nec ad hoc ei⁹ suppetant facultates: id ī penā aliā cōmutetur: cui etiā si rennuerit recipe penitētiā supradictā pagere: ecclie interdicat ingressus: ⁊ in obitu ecclīastica careat sepultura tē. vide ibidē. Q̃ si q̃ritur q̃s dicit publice blasphemare: rñdet Hosti. sup hūc locum: q̃ nō solū si in platea hoc fiat: sed etiā si in camera multis astantib⁹ ⁊ audientib⁹ qui referrēt ad ep̄m ⁊ sic p testes conuincatur.

B Circa quintā ꝑinde filiā ire q̃ dicit cōtumelia. sciendū est scōm Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxxij. q̃ cōtumelia ꝓprie importat alicuius dehonorationē: cū scz q̃s id quod est ꝓtra honorē alterius deducit in notitiā eius et alioꝝ: quod quidē fit p aliqua signa: sz sīt Aug⁹. dicit in. ij. de doctrīa christiana: omnia signa verbis cōparata paucissima sūt: verba enī inter homīes obtinuerūt principatū signandi quecūq̃ animo cōcipiunt: ⁊ ideo cōtumelia ꝓprie loquēdo cōsistit in verbis: Unde dicit Isido. ī li. ethymol. q̃ cōtumeliosus dicit aliq̃s q: velox ē ⁊ tumet verbis iniurie: q: rñ etiā p aliq̃ facta signatur aliquid q̃ in hoc q̃ signāt habent vim verboꝝ signantiū: inde est q̃ ꝓtumelia extenso nomīe etiā in factis dicit. Hinc dicitur Ro. j. sup illud ꝓtumeliosos: supbos. dicit glo. q̃ cōtumeliosi sunt q̃ dictis vl' factis ꝓtumelias vl' turpia inferūt. Et dicit ire filia cuius ratio est: q: licet vnū peccatū possit ex diuersis oriri: tū ex illo dicitur principalē habere originē: ex quo frequētius ꝑcedere cōsueuit ꝓter ꝑinquitatez ad finē eius: cōtumelia vero magnā habz ꝑinquitatē ad finē ire q̃ est vindicta: nulla aūt vindicta est magis in ꝑmptu q̃ inferre cōtumeliā alteri: ⁊ ideo ꝓtumelia maxime oritur ex ira. Et notandū ꝑm Asten. li. ij. ti. xiiij. q̃ cōtumelia cōuenit in hoc cum improperio ⁊ ꝓuitio: q: hec tria principaliter ꝓsistūt in ꝓbis: q: p ea rep̄sentat aliq̃s defectus alicuius in detrimentū honoris eius. Huiusmodi aūt defectus est triplex: scz culpe: pene ⁊ indigētie. Quādo igitur dicit alicui defectus alicui⁹ culpe rñ: dicitur ꝓtumelia ⁊ frequēter cū tumore quodā ꝑfertur. Si vero dicit alicui generalē defectus culpe vl' pene: tunc dicit cōuitiū: q: vitiū solet dici nō solū anime sz etiā corporis: Unde si quis alicui dicat eū esse cecū: luscū vel claudū: ꝓuitiū quidē dicit: si nō cōtumeliaz: si q̃s vero alteri dicat q̃ sit fur: tunc nō solū dicit cōuitiū sed etiā contumeliā. Dicit enī ꝓuitiū ratione materie: eo q̃ vitiū vel quasi vitiū ponit: si vero rep̄sentat aliq̃s alicui defectū minoratio nis siue indigentie: qui defectus etiā derogat honori: tunc dicit improperiū q̃ ꝓprie ꝓtingit qñ q̃s alteri reducit iniuriose ad memoriā: aut riliū quod ꝓtulit ei necessitatē patiēti: sicut dicit Ecclīasti. xx. Exigua dabit ⁊ multa improperabit: q̃to q̃s dicunt hic coā multis astātib⁹ tāto maior ingerit derogatio honoris ⁊ reuerētie ab alijs exhibēde. Q̃ si q̃rit vtrū ista sint mortalia. rñdet Tho. secūda. 2ᵉ. q. vt. ā. q̃ hec tria derogāt honori alteri⁹ si ad b̄ fertur intētio tūc sūt mortalia nō min⁹ q̃ furtū vl' rapina: q: nō min⁹ amat q̃s honorem suū q̃ rē possessā: q̃ si fit trī ꝑpē correctionē vl' aliq̃ hmōi: tūc pōt q̃liq̃ eē veniale:

q̃liq̃ etiā absq̃ peccato: p̄sertim cū suplor dicit ad suum inferiorē: necessaria tamē est in his discretio vt moderate talib⁹ verbis vtat: q: possent esse tā grauia q̃ alteri auferrēt honorē ⁊ tūc mortalē peccare possz licz alterius dehonorationē nō intrēderet: ceteris tū paribus magis dehonorat defectus culpe q̃z pene vel indigētie: ꝓpter piculū enī dehonorationis dic Aug⁹. in sermone dñi in monte: q̃ raro ⁊ ex magna necessitate obiurgationes sunt exhibende: in quib⁹ nō vt nobis sed vt dño seruiat insteC mus. Circa sextam deniq̃ filiā ire q̃ rixa dicit: sciendū ast q̃ rixa est audax volūtas vindicandi in iniuriā facti ꝑcedens: ⁊ per rixā intelligit omne nocumentū q̃ facto inferē ꝓrio ex ira ⁊ libidine iniuriose vindicte. Duplicē aūt vnus ledere aliū intendit. Uno mō quasi querēs absolute malū alterius: qualis lesio ꝑtinet ad odiū cuius intētio ferē ad ledendū inimicū vel in manifesto vel ī occulto. Alio mō querēs aliū ledere eo sciente ⁊ repugnante: q̃ signat nomine rixe: ⁊ hoc ꝓprie ꝑtinet ad irā que est appetit⁹ vindicte: ⁊ sicut cōtentio quādam importat cōtradictionē in verbis: ita rixa dicit quādam inuasionē in factis: ⁊ b̄ ex quadā inordinata volūtate: ⁊ ideo rixa semp importat peccatū. Jn eo quidē q̃ alterum inuadit iniuste est peccatū mortale: q: nocumentū inferre ꝓrio etiā ope manuali non est absq̃ peccato mortali: in eo ꝓ q̃ se defendit pōt eē sine peccato: ⁊ q̃liq̃ cū venialī: q̃liq̃ etiā cū mortali ꝑm diuersū motū animi ei⁹ ⁊ diuersū modū se defendēdi: q: si solo aīo repellēdi illatā iniuriā cū debita moderatiōe se defēdit: nō est peccatū nec dici pōt rixa ꝓprie ex ꝑte eius: si ꝓ cū animo vindicte vel odij vel cū excessu debite moderatiōis se defendit: semp est peccatū sed veniale: q̃si lenis motus odij vel vindicte se īmiscet: vel cum nō multū excedit moderatā defensionē: mortale ꝓ q̃si obfirmato animo in impugnantē insurgit ad eum occidendū vel graniter ledēdum. Unde dicit Isid. in li. Ethymol. q̃ rixosus est a rictu canino dictus: semp enī ad ꝓtradicēdū patus est ⁊ iurgio delectat ⁊ ꝓuocat cōtendentē. Jn quib⁹ verbis Isid. tria ponit q̃ declarant inordinationē rixe. Primo ꝑmptitudinē ad cōtendendū siue alib⁹ bene vel male dicat vel faciat. Secūdo q̃ in cōtradictiōe delectat. Et tertio q̃ etiam alios ꝓuocat ad cōtradictiones: q̃ a nobis auertat christus iesus Marie filius.

Sequunt sermones de tertio precepto.

De decem festis legis veteris: ⁊ cur data est obseruatio diei dñice pro sabbato. De causa quoq̃ p̄cepti huius scz sanctificationis sabbati: Sermo I

Emento vt diē

m sabbati sanctifices: sex dieb⁹ opaberis ⁊ facies oīa opera tua: septimo aūt die sabbatū dñi dei tui est: nō facies omne opus tu ⁊ fili⁹ tuus ⁊ filia tua: seruus tuus ⁊ ancilla tua: iumentū tuū ⁊ aduena qui ē intra portas tuas. Exod. xx. Remotis impedimētis vere religiōis p p̄mū ⁊ secūdū ꝑceptū decalogi vt visum ē: ꝓsequēs fuit vt tertiū p̄ceptū poneret: p q̃ homēs in vera religiōe ⁊ cultu diuino ponerent: nō solū interiori sed etiā exteriori q̃ ꝑcipit in isto p̄cepto q̃ docet homēm p affectū deuotiōis: p̄sertim die sabbati totalē in deo quiescere: ita vt si hō quicq̃ in oratiōibus vel bonis opibus p totā septimanā negleXerit: hoc die recupare debeat. Ad euidē tiā igit hui⁹ p̄cepti p̄mo queri pōt: quare magis in lege veteri p̄cipit obseruatio diei sabbati in speciali q̃z alia ꝓ solēnitatū. Ad hoc rñdet Asten. li. j. ti. xxij. q̃ omīs solēnitates veteris legis: institute sunt in cōmemorationē alicui⁹ diuini bñficij: vel ꝑteriti cōmemorati: vel futuri p̄figurati. Inter oīa autē beneficia memorāda. Primū ⁊ p̄cipuū est beneficiū creatiōis: q̃ memorat in sanctificatione sabbati. Ut Exod. xx. p rōne hui⁹ p̄cepti dicit: sex dieb⁹ fecit deus celum ⁊ terrā: mare ⁊ oīa que in eis sunt: ⁊ requieuit die septimo: ideo bñdixit deus diei sabbati ⁊ sanctificauit eum. Preterea inter omnia beneficia p̄figurata: p̄cipuū ⁊ finale fuit quies mentis ī deo: ⁊ b̄ in p̄senti p gratiā: vel in futuro p gloriā: que figurat p obseruationē sabbati: vt Esaie. lviij. dicit: Si auerteris a sabbato pedē tuū facere volūtatē tuā: in die sancto meo vocaberis sabbatū delicatū ⁊ sanctū dñi gloriosum: ⁊ glificaberis cū nō facis vias tuas: ⁊ nō inuenit volūtas tua. Cetere ꝓ solē

A

nitates celebrant ꝓpter aliqua beneficia
ꝓticularia tpaliter trãseũtia. Pro quo sci-
endũ ꝙ in testamẽto veteri erãt ꝑcipue de-
cem festa. Primũ erat sabbatũ: ⁊ ꝛ ꝓpte
dies septimus septimane: qꝛ tũc actor om-
niũ requieuit ab omni ope qꝰ patrauerat:
⁊ hoc ꝑceptũ ꝑtim est morale: inquãtũ .ſ.
homi ꝑcipit ꝙ aliqꝰ tempꝰ vite sue depu-
tet ad vacandũ diuinis: vñ inest homi qdã
inclinatio naturalis ad hoc ꝙ cuilibet rei
necessarie deputet aliqꝰ tpus: vtpote cor-
porali refectiõi: dormitioni ⁊ sũlibꝰ: sic etiã
spũali refectiõi q̃ mens homis in deo refi-
cit: ꝓm dictamẽ rõnis naturalis aliqꝰ tem
pus deputet hõ: ⁊ sic habere tẽpus aliqꝰ
ad vacandũ diuinis cadit sub morali ꝑce-
pto: ⁊ hoc inppetuũ seruãdũ est. Partim
etiã istud ꝑceptũ est cerimoniale. .ſ. inq̃tũ
in eo determiat speciale tpus ad h̃. .ſ. septi-
ma dies: in signũ memoratiuũ generalis
beneficij. .ſ. pductiõis mũdi: qꝛ sex diebus
deus mũdũ fecit ⁊ septima reqeuit: sed qꝰ
erat cerimoniale debuit obseruari quoad-
usq̃ veniret veritas quã figurabat: qꝛ fuit
figura illiꝰ veri sabbati in quo christꝰ req̃-
euit ĩ sepulcro: ⁊ figurabat etiã requiẽ spi
ritualẽ nobis p christũ datã: ⁊ post ostẽsaꝫ
veritatẽ obseruatio sabbati mutata est in
obseruatõẽ diei dñice: vt postea videbit.
Secundũ festũ fuit neomeniarũ: qꝰ sonat
innouationẽ lune: qꝰ celebrat in quolibet
mẽse in nouilunio ad cõmemorationẽ opis
diuine gubernatiõis: qꝛ hec inferiora va-
riant ꝑcipue ꝓm motũ lune: hic celebra-
bat etiã in nouitate lune nõ in plenitudi-
ne ad euitandũ cultũ idolatrie. Hec autẽ
duo bñficia: qꝛ sunt hũano generi cõia: lõ
frequẽtius iterabant: figurabat aũt neo-
menia illuminationẽ p̃mitiue ecclie p xp̃m
eo p̃dicante ⁊ miracula faciẽte. Tertiũ fe-
stũ erat pasche: ⁊ hoc p̃mo mẽse ꝓm hebre-
os. .ſ. aprilis: qꝰ festũ sic alis sequẽtia semel
in anno celebrabat: qꝛ in eo sicut ⁊ in alijs
sequẽtibꝰ recolebant bñficia specialit illi
ꝓpo exhibita: nã festũ pasche celebrabat
ad cõmemorandũ beneficiũ liberatiõis ex
egypto: qꝛ eadẽ nocte trãsiuit dñs p egy-
ptũ ⁊ peussit cũcta p̃mogenita egyptiorũ.
Ũ phase interp̃tat trãsitus dñi: ⁊ figura-
uit festum pasche: in quo trãsiuit christus
de mortalitate ad ĩmortalitatẽ: quia resur-
gens a mortuis iam non morit: spem ĩmor-
talitatis nobis ingerens. Quartũ festum
fuit penthecostes post quinquaginta dies
ab egressu ex egypto ad recolendũ benefi-
ciũ legis date eodem die verbo. .ſ. in igne
quo deus apparuit: ⁊ figurabat descẽsum
spũsancti in apl'os. Quintũ festũ fuit tu-
barum siue clangoris: tũc eñ buccinabat
cornibus pecorinis: eo ꝙ illo die liberatꝰ
erat Ysaac vt ĩmolaret quãdo abraam in-
uenit arietẽ inter vepres herentẽ cornibꝰ:
⁊ hec rep̃sentabãt cornua quibus buccina
bant: ⁊ figurabat p̃dicationẽ apostolorũ:
qñ ĩ oẽm terrã exiuit sonꝰ eorũ: ⁊ hoc festũ
erat p̃ma die mẽsis septimi. Erat etiã festũ
tubarũ quasi quedã inuitatio: vt se p̃para-
rent ad festũ sequens: qꝰ celebrabat decī-
ma die mensis eiusdẽ. Sextũ festũ erat ex-
piationis vel ꝓpiciatiõis. .ſ. decima die se-
ptimi mensis: qꝛ redijt ea die Moyses ad
iudeos: referens eis deũ placatũ sup offen
sa vituli cõflatilis: ⁊ sic ad memoriã illius
ꝓpiciationis celebrabãt festũ illud: ⁊ figu-
rat emũdationẽ populi christiani a pecca-
tis ⁊ ꝓpiciationẽ p sacramentũ penitentie.
Septimũ festũ fuit ⁊ dicebat cenophegia
qꝰ interp̃tat tabernaculoꝝ fixio: in qua p
septẽ dies habitabãt in vmbraculis: ĩ me-
moriã. xl. annoꝝ quibꝰ erãt in deserto sub
tabernaculis: ad cõmemorandũ beneficiũ
diuine ꝓtectiõis ⁊ deductiõis p desertũ: ⁊
figurat pegrinationẽ eorũ in hoc mũdo q̃
ambulãt in virtutibꝰ ꝓficiendo: ⁊ erat fe-
stum illud. xv. die eiusdẽ mensis. Octauũ
festũ dicebat festũ cetus vel collecte: ⁊ ce-
lebrabat. viij. die post festũ cenophegie: in
quo colligebant a ꝓpo ea q̃ erant necessa-
ria ad expẽsas diuini cultus: in memoriã ⁊
gratiarũactionẽ in eo ꝙ dñs populũ israel
adunasset ⁊ illi pacẽ p̃stitisset in terra pro-
missiõis: ⁊ figurabat collectionẽ fideliũ in
regno celoꝝ: ⁊ ideo festũ istꝰ dicebat eẽ sã
ctissimũ cõtiguũq̃ cũ duobꝰ p̃cedẽtibꝰ: qꝛ
oportuit expiatos a vitijs inꝟtute ꝓficere
quousq̃ pueniant ad dei visionẽ: ꝓm illud
ps̃. Ibũt de virtute ĩ virtu. vi. deus deorũ
in sion. Nonũ festũ fuit festũ iubilei. .ſ. an-
ni q̃nquagesimi remissiõis ⁊ gaudij: q̃ ser-
ui libertati donabant: debita oĩno relaxa-
bant: captiui soluebant: possessiões resti-
tuebant: ⁊ tota terra sabbatizabat: ⁊ ferẽ
impositum pro victoria abrae qñ reduce-
bat loth de captiuitate: ⁊ figurat illã iubi-
lationẽ qñ post iudiciũ corpe ⁊ aĩa omnes
fideles eterna felicitate p̃diti in secula se-
culoꝝ gaudebũt. Decimũ festũ depost fuit
impositũ qꝰ vocat encenia. .ſ. festũ dedica-

tionis templi qꝰ ter dedicatũ legit: ⁊ figu
rat sanctificationẽ ipius aĩe in hac vita p
gratiã: iuxta illud: Hec ẽ volũtas dei san-
ctificatio vra. Fuerũt ⁊ alia festa quasi in
fine legis veteris addita ex institutiõe hu-
mana: vt patz in Hester: Judith ⁊ in libro
Machabeorꝝ. Veniq̃ festũ quoddã habu-
erũt cõtinuũ qꝰ dicebat iuge sacrificiũ: qꝛ
quotidie mane ⁊ vespe ĩmolabat agnus p
qꝰ cõtinuũ festũ iugis sacrificij rep̃senta-
bat ꝓpetuitas diuine beatitudinis: ⁊ figu
rabat agnũ sine macula xp̃m iesum: q̃ quo
tidie ꝓ nobis ĩmolat in altari: nobiscũ p-
manẽs vsq̃ ad cõsummatiõẽ seculi. Se-
cũdo p̃ncipalit queri põt: quare dies sab-
bati trãslata sit in die dñica. Ad hoc dicen
dũ ꝙ ecclia ꝓhibuit celebrare die sabbati:
ne iudaizare videat: vt patet de cõse. dist.
iij. c. puenit ad me quosdã puerũ spũs ho-
mines: praua inter vos aliqua ⁊ sancte fi-
dei aduersa seminasse: ita vt die sabbati ali
qui opari ꝓhiberẽt quos q̃d aliud q̃ anti-
christi p̃dicatores dixerimꝰ: q̃ veniens die
sabbatũ ab omni ope custodiri faciet ⁊c.
cui succedit dies dñica: nõ ex vi ꝑcepti ꝗ ex
institutione ecclesie: vt patet ex de ferijs. c.
oẽs dies dñicos a vespa ĩ vespã decreuimꝰ
cũ omni veneratiõe obseruari: ⁊ de ꝓse. di.
iij. c. pnũciandũ est: vt sciant tpa feriãdi p
annũ: id est omnẽ dñicã a vespa in vesperã
ne iudaismo capiant ⁊c. Causa ꝛo huius
institutionis est: qꝛ vt dicit dist. lxxv. c. qꝰ
die dñico tantis diuinaꝝ dispẽsationũ my-
sterijs hec dies consecrata est: ꝙ quicq̃d a
dño cõstitutũ est insigne: in huiꝰ diei festi-
uitate sit gestũ: in hac eñ mũdus sumpsit
exordiũ: ⁊ in hac per resurrectionẽ ⁊ mors
iteritũ ⁊ vita accepit p̃ncipiũ: hoc ibi. Ũ
ꝓter bñficiũ creatiõis triplex ratio põt assi
gnari. Prima est ob memoriã bñficij dñi-
ce incarnatiõis: qꝛ sicut in die dñica mũdꝰ
creat est: sic die dñico p incarnatiõis my-
steriũ recreatꝰ est: qꝰ beneficiũ merito di-
gnissime in memoria iugiter est habendũ:
qꝛ deus in h̃ nobis summã charitatẽ exhi-
buit: dicẽte apl'o: Propꝛ nimiã charitatẽ
suã qua dilexit nos: misit filiũ suũ ĩ terris
ex maxima ꝓfecto charitate ꝑcessit: ꝙ illꝰ
verbũ eternũ hõ fieri voluit: vt .ſ. hominẽ
deificare: ⁊ ineffabiliter abiectũ exaltaret
mẽdicũq̃ thesauro diuinitatis ditaret: et
vt hec in nobis ꝓficeret: lumẽ diuine clari
tatis abscõdit sub velamie nostre mortali-
tatis: thesaurũ sue diuinitatis sub velami-
ne nr̃e pauptatis: ⁊ potentiã sue maiestatꝭ
sub velamine nr̃e infirmitatis. Secũdo ꝓ-
pter memoriã bñficij nr̃e redẽptionis ⁊ li-
beratiõis: nã xp̃s illo die naturã humanã
de vinculo captiuitatis eduxit: ⁊ de carce-
re tenebrarũ eripuit: in quibꝰ fere p spaciũ
quinq̃ miliũ annoꝝ miserabilit captiuata
fuit: ⁊ visione diuina p̃uata: ad quã p ver-
bi diuini p̃sentationẽ felicit admittebat:
diabolica potentia supata ⁊ alligata. Ter-
tio ꝓpter memoriã bñficij dñice resurrecti-
onis in corpe: q̃ fuit causa ⁊ exemplar nr̃e
resurrectiõis: tũc eñ ĩmortalitatꝭ veste na-
turã hũanã ornauit: resurgẽs ĩmortalis ⁊
impassibilis: auferẽs a nobis timorẽ mor-
tis: eo ꝙ p suã resurrectionẽ de eterna bea
titudine nos assecurauit. Verũtamẽ speci-
alis ratio translatiõis fuit: ne videremur
iudaizare die sabbati more iudeoꝝ obser-
uãdo: vñ tanta est excellentia diei dñice: ꝙ
in nullo alio die põt eꝗus ꝓsecrari: vt patz
dist. lxxv. c. ꝙ in die dñico. Tertio ꝑnci-
paliter queri põt qua rõne fuit homi datũ
istud ꝑceptũ. Ad hoc dicendũ ꝙ ẽ triplex
ratio lr̃alis: ⁊ ꝓm hoc tripliciter exponit.
Prima ratio est vacatio generalis ab om-
nibus vitiosis actibꝰ p quos mens maxie
p̃pedit a cultu diuino: ⁊ ꝓm hoc sic expo-
nit. Memẽto vt die sabbati sanctifices: id
est summo studio diem illũ honores: nulla
scz peccata cordis: oris vel opis admitten
do: ⁊ p̃sertim oĩa mortalia diligẽtissime p-
cauẽdo: qꝛ multomagꝭ peccatũ est illo san-
cto die q̃ alijs diebꝰ delinquere. Hinc die
Augꝰ. li. de. x. cordis: ꝙ specialiter obser-
ues sabbatũ nõ quõ iudei obseruãt: corpo
rali eñ ocio vacare volũt ad nugas ⁊ luxu
rias suas: mlto aũt meliꝰ facerẽt ꝙ ĩ agro
suo die sabbati aliq̃d vtile seminarẽt q̃ ꝙ ĩ
theatro seditionibus insisterent: ⁊ melius
eorũ femine lanas in sabbato filarẽt q̃ ꝙ
tota die in chorcis ĩpudice saltarẽt: ⁊ ideo
Seneca derisit sabbata iudeorum: dicens
eos ꝑdere septimã partẽ vite sue. Mirũ
cum in talibꝰ impleat illud Trenorũ. vj.
Viderũt eam hostes ⁊ deriserunt sabbata
eius. Et hoc rationabiliter: qꝛ cum princi-
palis intentio legislatoris sit ꝓpter hoc ab-
stinere nos ab omni corporalibꝰ opibus:
vt liberius possimꝰ vacare spũalibꝰ: patet
ꝙ illorũ sabbata merito deridentur: qꝛ tali
die deuotione reiecta solum carnali ocio ⁊
lasciuie vacant. Secunda ratio est vacatio
corpalis: vt fieret quedã restrictio ipsius

auaricie: cū retraheret ab opibus mechanicis aut mercaturis ⁊ similib⁹: p que ds distrahit ⁊ distendit ad inferiora: ⁊ fm b̄ sic exponit. Memento vt die sabbati sanctifices: id ē sūmo studio die illū honores: nihil corporalis in eo opis faciendo d̄ possis īpedire quiete mētis in deo: ⁊ fm hūc intellectū ꝯtingit p̄ceptū istud transgredi q̄tuor modis. Primo mō mānualit operando. Secūdo mō mercationib⁹ intendēdo. Tertio modo placita secularia frequētando. Quarto modo actū iudiciariū exercēdo: qz iure statutū est vt illo die strepit⁹ vl actus iudiciarius cōquiescat: vt postea vi debitur. Et sic ista vacatio est debita: quia cōcernit obedientiā diuini p̄cepti ⁊ ecclastici instituti: sicut prima vacatio est simpliciter fm se ad salutē necessaria. Tertia ratio est vacatio mētalis p effluxū amorosuz in deū quo fiat omnipotētie diuine maior recordatio: qz sicut deus requiecit die septimo ab omnib⁹ operibus: sic homo reqescere debet nō solū ab omni opatiōe manuali sed etiā mētali: q̄tum ad ea que mentis euagationē vl obnubilationē aut distractionē vl turbationē ingerere possunt: vt vacet diuine laudi ⁊ ꝛratiarūactiōi p bnfiicio creatiōis omniū: qz cūcta deus pduxit in hūanū subsidiū ⁊ obsequiuz. Preterea dies illa repsentat requiē animax vl mentiū in deo p deuotionis affectū ⁊ p ꝯtēplationis exercitiū: ⁊ fm hoc sic expōit. Memēto vt die sabbati sanctifices: id est vt illa die purissime cōtēplationi ⁊ pfecte quieti mentis potissime intēdas: ab omnib⁹ inmedijs occupatiōibus te abstrahēdo: ⁊ p actū intime ꝯtēplatiōis diuine volūtati liberrime vacādo: q̄ ppie ꝯuenit mētibus ꝯtēplatiuis: q̄ singula bnficia mēte deuotissima ptractāt: ⁊ p quolibet dei bnficio pfectas gratiarūactiones exoluunt: velut apis argumētosa sup flores circūuolās et mella recolligēs: sic singula dei bnficia visitās ⁊ ruminās affect⁹ dulcifluo ⁊ amorosis effluxib⁹ cū actiōegratiax in oī m ingerit creatorē quottidie replicās illud Esa. Miserationū dñi recordabor: laudē dicaz p omnib⁹ que dedit mihi dñs deus noster.

Et notādū q ānq modis aliq contra istud p̄ceptū peccare pōt: vt indicāt verba themat. Primo modo qñ in ꝯpria psona quis sabbatū violat: cum dicit Nō facies omne opus. Secūdo modo qñ alīū ad violandū sabbatū incitat vl cogit: cū additur Nec filius tu⁹ nec filia. Tertio modo qñ sabbati violationē a subditis sue potestati nō ꝓhibet: cū adiungit: nec seruus tuus: nec ancilla tua: nā ille qui facit peccatū seruus est peccati: sed q peccatū defendit dominus est peccati: ꝓbendo scz illi patrocinīū q facit peccatum. Quarto qñ sabbati violationē ab alijs ppetratā acceptat p cōplacentiā ⁊ ppriā oblectationē in spectaculis: ludis ⁊ similibus: cū subdit: nec iumētū tuū: nā iumentū cū fuerit ligatū nō ducitur ad opus nisi aceptāte dño: q scz acceptatio est quedam iumenti dissolutio: vel per iumentū intelligitur sensualitas q solit p abusū corporalīū oblectationū in obiecta vitiosa. Quīto qñ violationē sabbati dissimlat: nec arguit nec punit cū tñ potest vl etiā ex ꝯditione ad hoc obligat q̄ nō est paruū: qz errātē nō corripe vl corrigere est errori ꝯsentire: ⁊ hoc ostendit cuz subinferē: ⁊ aduena q est int̄ portas tuas: nā aduenā reputat hominē qñ dicit d̄d ad me de pctō tuo: sicut scribe ⁊ pharisei ac summi pōtifices q respōderūt iude peccatū cōfitenti: quid ad nos tu videris: quod a nobis auertat iesus christus.

De primo genere ludi scz eutropolie qualiter licitus sit: ⁊ de audictione diuinox in diebus dñicis et festis: Sermo II

Memento vt diem

m sabbati sanctifices Exod. xx.

Dicit sanctus Tho. scda. 2e. q. cxxij. q̄ in obseruātia sabbati duo sunt cōsideranda: quox vnū est sicut finis: ⁊ b̄ est vt homo vacet rebus diuinis q̄ significat p id q̄ dicit: memento vt die sabbati sāctifices: illa enī dicunt sanctificari in lege q diuino cultui applicant. Aliud autē est cessatio opex q significat cū subdit: septimo enī die sabbati dñi dei tui est ⁊ nō facies omne opus: de quo aūt ope hoc intelligitur satis apparet per id q̄ expōit Leuiti. xxiij. Omne opus fuile nō faciet ī eo opus aūt fuile dicit a fuitute. Est ergo triplex fuitus ⁊ p ꝯsequēs triplex op⁹ fuile. Una quidē qua homo seruit pctō: fm illō q facit peccatum seru⁹ est peccati: ⁊ fm hoc omne opus pcti dicit fuile. Alia vero seruitus est qua homo seruit homī: est aūt homo alterius seru⁹ nō scōm mentē b̄ fm corpus: ⁊ ideo opa fuilia fm hoc dicunt opera corporalia: in quib⁹ vn⁹ homo seruit alteri. Tertia deniq seruit⁹ est ipius dei: et fm hoc op⁹ fuile dici posset op⁹ latrie: q̄x declaratio magis in pcessu patebit. Iā de prima fuitute dumtaxat pcedendū est. s. ipius pcti p quā homo magis īpedit a rebus diuinis q̄ p op⁹ licitū: q̄uis sit corporale ⁊ p cōsequēs magis ꝯtra p̄ceptū b̄ fac q mortaliter peccat in die festo: q̄ q corporale op⁹ in se licitū in die festo facit: ⁊ ideo dicit Aug⁹. in li. de. x. corō. q melius faceret iude in agro suo aliq d vtile q̄ in theatro seditiosus existeret: ⁊ melius femīe eorū in die sabbati lanas filarēt: q̄ tota die neomenijs suis īpudice saltarēt: ex quib⁹ patz q op⁹ fuile ipius pcti mortal maxīe violat sāctificationē sabbati: nō tñ op⁹ venialis pcti: qz b̄ op⁹ fm se nō excludit sāctitatē: pōt tñ q̄ō alijs dieb⁹ est veniale in die festo esse mortale: qz oīa pctā grauiora iudicant ppter scīficationē dei: qz dinosci tur festū institutū ad vācādum diuinis: et ideo soluētes festa p̄sertim p opa criminalia grauiter fūt puniēdi: sicut patet in decretis. vbi Greg. papa punit ep̄m. Janua. dicēs. lxxxvj. di. c. Tanta neqtia ad aures meas de tua senectute puenit: vt eā nisi humanit⁹. i. despēsatiue pēsarem⁹: fixa iā maledictiōe ferirem⁹. Dictū q̄ppe mihi est: q dñico die p̄uscq̄ missax solēnia celebrares: ad exarandā messem latoris p̄sentiū prexisti: ⁊ post exarationē ei⁹ missax solēnia celebrasti: post missax solennia etiā ēminos possessiōis ei⁹ eradicare minime erubuisti: q̄ō factū d̄d pene debeat seq̄ oēs q audiūt sciunt: dubij aūt de tanta puersitate fuerāmus: ⁊ fili⁹ noster Ciriac⁹ abbas a nobis reqsitus ita se cognouisse phibuit: ⁊ qz adhuc canis tuis parcim⁹ hortamur aliqñ respisce senex miser. Seqt. pene sentētia in te erat iaculāda. glo. depositiōis: ⁊ qz simplicitatē tuā cū senectute cognouim⁹ in terrim tacem⁹: eos vero quox ꝯsilio hec egisti in duobus mensib⁹ excōmunicatos esse decernimus. glo. qñq magis puniunt cōsiliarij q̄ faciētes: vnde papa pcepit senectuti ⁊ simplicitati faciētis nō aūt puersitati cōsiliantiū. Ad matorē aūt euidentiaz sciendū q̄ q̄tū ad fuitutē peccati duo fūt genera peccatox que maxīe frequētāt̄ dominicis dieb⁹ ⁊ festiuis. s. ludi ⁊ voluptatis. Qtum igit ad primū distinguere possumus triplicē ludū: est enī lud⁹ eutropolie: alee ⁊ theatralis. Qtū ad primū queritur vtrū in ludis aliquib⁹ pōt esse virt⁹ aliqua: p̄sertim cū dicit Ambro. pmo de offi. Dñs ait: Ve vob̄ qui nūc ridetis qñ flebitis: nō ergo solū ꝓfusos sed etiā omnes iocos declinādos arbitror. Ad b̄ respondet sanctus Tho. scda. 2e. q. clxviij. q homo sicut indiget corporali quiete ad corporis refocillationē: qz nō pōt ꝯtinue laborare p pter hoc q habet finitā virtutem nature q determinatis laboribus ꝓportionat: sic etiā anime virtus est finita ⁊ ad determinatas opatiōes ꝓportionata: ⁊ ideo cū vltra modū suū in aliquas opatiōes se extēdit laborat ⁊ ex hoc fatigat: qz in opatiōib⁹ ei⁹ simul laborat corpus inq̄tū scz anima vtit viribus opantib⁹ p organa corporea. s. fantasmate: sicut ergo fatigatio corporal soluitur p corpis quietē: sic oportet q fatigatio animalis vl mētalis soluat p anime vl mentis quietē: quies aūt anime est ipb delectatio: ⁊ ideo oportet remediū ꝯtra fatigationē animalē vl mentalē adhibere per aliquā delectationē: inmissa intētione ad insistendū studio rationis sicut legitur in Coll. patrū. q beatus Johannes euāgelista cū quidā scandalizabant q eū cum suis discipulis ludentē inuenerūt: dicit vni eox mandasse d arcū gerebat vt in sagittā traheret: q̄ō cum pluries fecisset quesiuit: vtrū hoc ꝯtinue facere posz: d respōdit q si b̄ ꝯtinue faceret arcuz frāgeret: tūc beatus Jobes subintulit q similit anim⁹ hominis frāgeret si nunq̄ a sua ītentiōe relaxaret: hmōi aūt dicta vl facta in d̄b⁹ nō q ritur nisi delectatio animal vl mētalis vocant ludicra vl iocosa: quib⁹ interduz vti necesse est: quasi ad quādā anime quietē: ⁊ hoc est q̄ō dicit pbus. iiij. Ethic. q in huius vite cōuersatiōe quedā requies cū ludo habet. Circa quē tñ tria p̄cipue videntur cauēda. Primū est q nō queratur delectatio in aliquib⁹ xbis vl opinionib⁹ turpibus vl nociuis: qz ꝯm Tullū pmo de officijs: vnū genus iocādi est illiberale petulans flagitiosū ⁊ obscenū: ⁊ etiā p̄cauēdū est ne finis in ludo ꝯstituat: qz dicit ibidē Tullius: Nō ita generati a natura sumus vt ad ludū ⁊ iocū facti esse videamur: ⁊ ad seueritatē potius ⁊ ad quedā studia grauiora atq maiora: alioquin si finē in delectatiōe ludi ꝯstitueret vtiq peccaret: cui⁹ affectus inordinat⁹ si delectationē ludi p̄ponere dilectioni dei mortaliter peccaret: vt pa-

tet de illo de quo scribit beatus cirilli⁹ epi/
scopus hierosolymitan⁹ ad Aug⁹. Opor/
tet ergo ꝙ delectatio ludi dūtaxat ordine/
tur ad quandā anime recreationē ⁊ quie/
tē. Unde Tullius vbi supra: ludo ⁊ ioco q̄
busdā vti licet: sed sicut somno a q̄tib⁹ ce
teris: tūc cū grauib⁹ serijsq̄ rebus satiffece
rimus: ⁊ sic vti ludo moderate licet. Secū
dū est ꝙ ludo caute sit insistendū: ne tota/
liter anime grauitas resoluat. Unde Am
bro. j. de offi. Cauea⁹ nedū laxare volu/
mus animū soluam⁹ omnē armoniā quasi
concentū quēdā bonoꝝ opeꝝ: qz dicit pbs
ix. Ethico. ꝙ paꝝ de delectatiōe ad vitā. q̄/
si p ꝓdimēto: sicut paꝝ de sale sufficit in ci
bo: ⁊ ideo omis abūdantia in ludo cauen/
da est. Q si obijcit maxime vident histri
ones in ludo supabundare: qz totā suā vi/
tā ordinant ad ludū: si ergo supabūdātia
ludi essz peccatū tūc omnes histriōes ēent
in statu peccati: cuius cōtrariū patet in vi/
taspatꝝ: vbi legit ꝙ btō pap bnucio reue/
labat ꝙ quidā ioculator equalis sibi esset
merito ⁊ premio in vita futura. Ad hoc re
spōdet sanct⁹ Tho. vbi. s. ꝙ ludus neces/
sarius est ad ꝓuersationē humane vite: ad
cūcta ergo q̄ sunt vtilia humāe ꝓuersatio/
ni deputari possūt officia aliq̄ licita. Hinc
etiā officiū histrionū qd ordinat ad solaci
um hominib⁹ exhibendū nō est ꝑm se illici
tū: nec sunt ꝓter hoc in statu peccati: dū/
modo moderate vtant: scz nō vtendo ver
bis vel factis illicitis ⁊ obscenis vl flagi/
ciosis: nec exercēdo ludū negocijs ⁊ tēpo/
ribus indebitis: ⁊ qui talib⁹ moderate sb/
uentūt nō peccāt: si tū q̄s ꝓsumeret sua su/
pflua in illos histriōes qui ludis illicitis
vtunt: peccāt quasi vouētes illos in pec/
cato nisi in extrema necessitate. Unde Au
gus. sup Joh. dic ꝙ donare res suas histri
onibus vitiū est īmane. Similit̄ cōtrario
peccatū ⁊ ꝓsistit ī defectu ludi: qz qd est cō
tra rationē in rebus hūanis est vitiosū: sed
ꝓtra ratiōez est ꝙ aliq̄s se reddat alijs one
rosū: puta duz nihil exhibet delectabile et
insup alioꝝ delectatiōes īpedit ꝓtra quem
dicit Seneca: Sic te geras sapient vt te nul
lus habeat tanq̄ aspeꝝ: nec cōtēnat tanq̄
vilē: nā illi q̄ deficūt in ludo nec ipi dicūt
aliq̄d ridiculū ⁊ dicentib⁹ molesti sunt: qz
moderatos alioꝝ ludos nō recipūt: scōm
pbm dicunt duri ⁊ agrestes: defect⁹ tñ lu/
di minus est vitiosus q̄ supexcessus. Ter/
tiū peniq̄ est ꝙ attēdat in eo sicut in omni/
bus alijs actibus: vt sit congruitas psone
tēpori ⁊ loco: ⁊ ꝑm alias circūstātias debi
te ordinet: vt sic ludus sit tpe ⁊ homine di
gnus: ⁊ circa ludū pōt esse virt⁹ bis cōcur
rentib⁹ quā pbus eutropoliā vocat: quaz
⁊ nos vocare possum⁹ iocunditatē: ⁊ dici/
tur eutropol⁹ a bona versione: qz scz bene
ꝓuertit aliqua dicta vl facta in solatiuz: et
inq̄tū p hanc virtutē homo refrenat ab ī/
moderantia ludoꝝ sub modestia ꝓtinet q̄
est pars tēperātie. Qtū eñ ad cōgruita
tē psone sciendū est ꝙ multa cōpetūt laicis
q̄ nō clericis vl religiosis: p̄sertim coz̄ lai
cis vl cū laicis: qz dicit. ij. q. vij. c. laicos.
ꝙ vita coꝝ ⁊ cōuersatio debeat esse secreta:
⁊ a laicoꝝ actib⁹ remota: ⁊ similit dicēduz
est de loco: qz in ecclia ꝓhibent fieri ludi
theatrales cū laruis ⁊ similib⁹ īhonest: vt
patet extra de vi. ⁊ ho. cleri. c. cū decorem.
vbi dicit. Interduz fiunt ludi in ecclesijs
theatrales. i. forenses in publico: ⁊ nō solū
ad ludibrioꝝ spectacula ītroducunt in eis
monstra larua: vel etiā in aliq̄bus festi/
uitatib⁹ diaconi atq̄ p̄sbyteri ⁊ sbdiaconi
insanie sue ludibria exercere p̄sumūt: frat/
nitati tue man. qua. ne p hmōi turpitudi/
nē ecclie vestre inquinet honestas: p̄liba/
tā ludibrioꝝ ꝓsuetudinē vl potius corru/
ptelā curetis a vris ecclesijs extirpare. Si
militer etiā dicēdū de circūstantia tēporis:
nā dicit Aug. in li. de penitētia. Cohibeāt
se penitētes a ludis ⁊ spectaculis seculi q̄
pfectā volunt ꝓsequi remissiōis gratiā: ⁊ ra/
tio huius est: qz lud⁹ ⁊ luctus opponunt p
oppositas causas coꝝ: sed penitētib⁹ indi/
citur luctus p peccatis: q̄ p ꝓsequēs inci/
dicitur eis ludus: similit in dieb⁹ festiuis
tpe misse vl diuini officij: verūtamē pfect⁹
q̄s agēs dic cū sara Thobie. iij. Nunq̄ cū
ludentib⁹ me miscui: neq̄ cū his q̄ in leui/
tate ambulāt tē. Deinde q̄ri pōt vtrū in/
spectio spectacloꝝ sit peccatū: p̄sertim cū
ludi tales in casu admittunt cū nō sint in
aliquo pniciosi. Ad hoc ñdet sāct⁹ Tho.
secūda. 2ᵉ. q. clxvij. ꝙ cognitio sensitiua in
homine specialit ordiat ad cognitionē in/
tellectiuā: speculatiuā vl practicā: appone
re q̄ studiū circa sensibilia cognoscēda du/
plicit pōt esse vitiosū. Uno modo inq̄tum
cognitio sensitiua nō ordinat in aliqd vti
le: sed potius auertit hominē ab aliq̄ vtili
cōsideratiōe. Unde dicit Aug⁹. in. x. ꝓfes.
Canē currentē post lepozē: iā nō inspecto
cū in certo sit aut vero in agro si casu trāse

am: auertit me fortassis ab aliq̄ magna co/
gitatione atq̄ a se cōuertit illa venatio: et
nisi mihi iā demonstrata infirmitate mea
cito amoueas: vanus ebesco: ⁊ sic īspectio
spectaculoꝝ vitiosa reddit: inq̄tū p b̄ ho/
mo fit ꝓnus ad vitia lasciuie vl crudelita/
tis p ea q̄ ibi repsentant. Dicit enī Chrys.
ꝙ adulteros ⁊ inuerecūdos ꝓstituūt tales
inspectiōes. Alio modo inq̄tū cognitio sē
sitiua ordinat ad aliq̄d noxiū: sic īspectio
mulieꝝ ordinat ad cōcupiscēdū: ⁊ diligēs
inq̄sitio eoꝝ q̄ fiūt ab alijs ordinat ad de/
trahendū: ꝙ si q̄s talē cognitionē vl inspe
ctionē ordinat ad aliqd vtile: scz ꝓter ne/
cessitatē sustētande nature: vl vtilitatē mo
derate recreatiōis: aut etiā ꝓter studiū ī/
telligende veritatis cū debitis circūstātijs
tunc licitū est: multa nanq̄ ꝑm se sunt lici/
ta que tñ ex circūstantijs reddunt illicita:
verbi gratia: sicut dictū est de ludis licitis
⁊ iocis scōm modū debitū eutropolie: qui
tñ nō debēt frequētari tpe diuinoꝝ: ⁊ pci/
pue celebrationis missaꝝ: qz p̄cipit de cō/
se. di. j. c. missas die dñico secularib⁹ totas
audire speciali ordine p̄cipimus: ita vt an
te bñdictionē sacerdotis egredi ꝓlus non
p̄sumat: qd si fecerit ab episcopo ꝓfūdat:
⁊ itez. c. q̄ die solenni p̄termisso ꝓuentu ec
clesie ad spectacula vadit excōicet. glosa si
monit⁹ nō desistit nec eñ q̄s excōmunicat
nisi p mortali: vnde ⁊ hoc capitulū videt
intelligendū de toto diuino officio. Hic
queri pōt vtrū illi q̄ nō audiūt missā in do/
minica peccāt mortalit: sicut sonare videt
illud. c. missas. qd est positū in ꝓcilio aga/
tens. Ad hoc ñdet Astens. li. iiij. de auditio
ne misse. ⁊ Hein. boyc. ex de cele. mis. in. c.
dolentes. ꝙ quo ad laicos nō audire mis/
sam in die dñica tunc est mortale peccatū:
qñ hoc accidit ex ꝓtēptu vero vl interpta/
tino: vocāt aūt ꝓtēptū inpretatiū quā/
do sine causa legitima missā audire in die
bus dñicis nō assuescat: puta vt ad specta
cula vadat: ⁊ talis ex cōtēptu quouis mo/
do peccat ⁊ ab eo ꝓfundi debet vt dicto.
c. missas. qd p hoc patet: qz excōicari debz
vt. c. qui die. que scz excōmūicatio fieri nō
debet nisi p mortali: vt patet. xj. q. iij. c. ne
mo episcopoꝝ. Unde glo. ī dicto. c. missas
dicit hoc esse preceptū: ⁊ ꝓtra p̄ceptū faci/
unt qui dñicis diebus missā nō audiūt ni/
si necessitas aliqua cogat. Si q̄s vero pre/
termittit audire missā in dñica ex aliq̄ cau
sa legitima tūc nō peccat: ⁊ vocāt causam
legitimam quādo q̄s corporali detinetur
infirmitate vl inimicoꝝ timore vl aliq̄ simi
li causa: q̄ scōm rectū iudiciū rationis excu/
satio legitima reputari debeat. Si deniq̄
p̄termittit audire missā non ex aliq̄ legiti/
ma causa vel sufficienti sed ex leui: vtpote
ex aliqua mentis infirmitate: sicut ex aliq̄
passione vl pigricia ⁊ tñ ad audiendū mis
sam fuit cōsuetus tūc potest esse veniale.

Preterea clerici bñficiati ⁊ religiosi qui
tenent ad diuia adhuc magis peccant: vt
patz dicto. c. dolētes. Deide q̄ri pōt vtꝝ
certis dieb⁹ q̄s cogit ad ꝓpriā ecclesiā par
rochialē accedere. Ad b̄ dicendū ꝙ sūt cer
ti dies in quib⁹ parrochiani missā audire
debēt in ecclia sua parrochiali: vt patet ex
tra de parrochijs ⁊ alienis parrochianis:
vbi dicit ex cōcilio nateñ. c. vt dñicis vl fe
stiuis dieb⁹ p̄sbyteri anteq̄ missā celebrēt
pl ebē interrogēt si alterius parrochianus
in ecclia sit; q̄ ꝓpio cōtēptu p̄sbytero missā
velit audire: quē si inuenerint statim ab ec
clesia eijciāt. glo. bñdixit ꝓtēptu: qm̄ ex iu
sta cā absens bñ pōt audire diuia in eccle/
sia ad quā vēit. Unde Inno. Host. ⁊ Joh
an. sup rubricā de parrochijs. Dicūt ꝙ hoc
est int iura parrochialia: scz ꝙ parrochia/
nus vnius ecclie nō debet audire diuia in
alia ex cōtēptu: qd tñ fieri pōt ex rationa/
bili cā vl corporali vl spūali. Uñ de ꝓse. di.
j. ōr. c. si q̄s ēt ex parrochias in q̄b⁹ legiti/
mus ē exordinariusq̄ ꝓuēt⁹ oratoriū habe
re voluerit reliq̄s festiuitatib⁹ vt ibi missas
audiat ꝓter fatigationē familie iusto or/
dine permittim⁹: pascha vero: natali dñi:
epiphania: ascēsiōe dñi: pēteb. ⁊ nata. Joh.
baptiste: ⁊ si q̄ maxīe dies in festiuitatibus
habēt nō nisi in ciuitatib⁹ aut parrochijs
audiāt: b̄ ibi ex ꝓcilio agatheñ. Ex his ptz
ꝙ exceptis dñicis dieb⁹ ⁊ maximis festiui
tatib⁹: ēt nō habēs cām rōnabilē in alia ec
clesia pōt audire diuia: silr de licētia ꝓpij
sacerdotis b̄ facere pōt p̄dictis dieb⁹: qz ōr
ī dicto. c. vt dñicis. ꝓtēptu ꝓpio p̄sbytero:
q̄ ꝓtēpt⁹ p̄sumit ꝑm Host. maxīe vbi eccle
sia ē vicia: nisi iusta ofidat cāz vl licētiā ha
beat quā dare pōt nō solū ꝓpri⁹ sacerdos ꝑ
ēt papa: legat⁹ pape ⁊ eps: ⁊ sufficit licentia
alteri⁹ coꝝ: qz tles dicunt ꝓpij sacerdotes
vt notat ī. c. oīs: sup xbo. a ꝓpio: ex ō pe. ⁊
re. Q si q̄s eoꝝ licētiā ꝓcederet audiendi
diuia ī alica proch. vl eccle. nō tñ itelligit
ꝓcessa licētia ꝙ ī alia eccl. offerat qd ī ꝓria
ōbebat: qz tūc licētia vt odiosa ē restrigēda

q: semper tenet ecclesie sue satisfacere: q si vltra hoc offerre voluerit: pōt hoc facere vbicūq; placuerit. Nā iuxta cōcilia sanctorū patrū dñicis ⁊ festinis diebus non solū missas audire deberet: sed etiā aliq̄d offerre ⁊ ad memoriā reducere qd dñs dixit p Moysen: Exo. xxiij. ⁊ Deut. xxvj. Nō apparebis in cōspectu meo vacuus: ⁊ hoc p̄sertim in suis ecclesijs parrochialib⁹ quod ordinatū fuit in ecclesia p̄mitiua: vnde de cōse. di. j. Dis christian⁹ pcuret ad missar solennia aliq̄d deo offerre ⁊ ducere ad memoriā qd deus p moysen dixit: Nō apparebis in cōspectu meo vacuus: ⁊ in collectis sanctorū patrū liquido apparet ⁊c. Est tñ pnūc cōsiliū nō p̄ceptū: si tamē paup esset sacerdos q non haberet victui necessaria: possent cogi p suptores parrochiani: eo q dignus est operarius mercede sua: ⁊ q altari seruiūt de altari viuere debēt. Ad lau. dei.

De secundo ⁊ tertio genere ludi scz alee ⁊ theatralis: Ser. III

Memento vt diem

m sabbati sanctifices: Exod. xx. Iā ordine debito videndū est de secūdo genere ludi. s. alee. Et est oīs ludus qui innitit fortune: ⁊ oīs talis phibit⁹ est fm legē: ⁊ fm Ray. Quicūq; ludunt alea siue taxillis vel qui sunt ptcipes vel inspectores peccant. Ad cui⁹ euidentiā queri pōt: vtrum ludens alea vel taxillis peccet mortaliter: p̄sertim cuz fm legē phibitus inuenit: vt. ff. e. l. ij. licz pro eo qd ponit in cōuiuio vescendi causa leges pmittunt ludere. ff. e. l. fi. Ad hoc rñdet Alex. de hal. ī iiij. pte summe. q aleatores nō debēt accedere ad sacramēta: a quib⁹ tamē null⁹ excludit nisi p mortali: sed aleatores fm eūdem ppie dicunt qui ludū taxillorū ducunt in cōsuetudinē: tales em licz sint laici tamē nō sunt in statu saluādi: quāto min⁹ si sint clerici. Hinc dicit dist. xxxv. c. epus aut pbyter aut diaconus alee aut ebrietati deseruiēs aut desinat aut certe depōat: subdiacon⁹ autē aut lector aut cantor silia faciēs desinat: aut cōione primet: similit ⁊ laicus: imo dicit: extra de vi. ⁊ ho. cleri. c. clerici. q ad aleas ⁊ taxillos non ludant: nec hmōi ludis intersint: glo. hic phibet clericis non tñ ludere sed etiā ne intersint ludo: ⁊ q qui publice aleator est repellit a pmotione: vt patet de excess. pla. c. inter di

lectos. Nec debēt esse inspectores ludi: vt in auten. de sanc. epi. §. interdicim⁹. ⁊ trib⁹ annis arcentur a ministerio vt ibi dicit: ⁊ sic patet: q tam laici q̄ clerici sunt sacra cōmunione puandi tanq̄ existēs in mortali: p̄sertim qui ducūt illud in cōsuetudinem: qd notat p deseruiens: nā assuesci in ludo isto nō cōtingit sine grandi peccato ppter ea q circa eius assuefactionē ptingūt q sūt desiderū lucrādi: ⁊ sic ē pctū auaricie siue rapine: q: tales habēt cupiditatē ⁊ volūtatē spoliādi. primū: est etiā ibi pmissio vsure grauissime: q: tales cōcedūt. xj. p. xij. nō solū ad solucēdū in mēse vl septimana ⁊ eadē die: est etiā ibi multiplicatio mēdacior: piurior: blaphemiarū: fraudis: dolī: corruptio prior frequēter cōfluētiū ad ludū inspiciēdū: scādalū bonor ptēpt⁹ ecclīastice phibitōis: ⁊ multa alia mala cōcomitāt. Rōnem aūt q̄re nō licet amittere pecuniā ad ludū alee sic ad ludū pile: ponit Alex. de hal. ibidē dicēs: q ē est ppter multa mala q in eius frequētia solēt accidere: q non ita accidūt in ludo pile: ⁊ tō iste phibit⁹ est ille nō: q: licz ludus pile qñq; exercet ppē desiderū lucrādi: tñ ludus ad pilā nō afficit tanto desiderio ppter modicitatē lucri: quāto q̄s afficit in ludo alee: nā lud⁹ alee nō est illicit⁹ eo q dānificat in pecunia tñ: sed q: dānificat etiā in aīa ppter mala cōcomitātia: ⁊ ideo magl phibet: nihilominus etiā ludus pile ⁊ similiū si intemperate exercet vel ex modo vel ex affectu vl ex tempore vel loco potest esse mortale: ⁊ p̄sertim cū fit ex auaricia tempore diuinor vel in loco sacro. Deniq; in ludis alee tanta ē feditas iniuste auaricie q oīa que lucrant aut reddenda sunt aut in pias causas erogānda: nisi que causa recreatiōis lucrata sunt pro symbolo vt latius videbit infra. Sciendū tñ generalit fm Jo. calō. ⁊ Frā. de zab. in. c. clerici officia. extra ō vi. ⁊ ho. cleri. Lucrū qd fit in ludo cōsistēte totalit vel p maiori pte in ingenio nō in fortuna: vt est ī ludo schacor: nō subiacet restituti, oni fm leges: vt patet. C. de reli. ⁊ sup. fi. l. vna. vbi pmittunt aliq̄ ludi cōsistētes in ingenio: ⁊ hoc sane intelligit dūmō lucrū sit moderatū: vt ibi: limitat etiā ibi qñ ludi possunt exerceri: q si ludi cōsistūt pncipalit ⁊ p maiori pte ī fortuna: tūc cōputāt ib ludo alearū. Hic q̄ri pōt an lud⁹ schacorū sit licit⁹. Ad hoc dicendū q sic saltem laicis eo q cōsistit ī ingenio naturali: nec cōmittit virib⁹ fortune: vt notat Accursius. C. de epi. ⁊ cle. in auth. inde dicim⁹: ⁊ idē dicit ibidē Accursius de clericis: licz Jacob⁹ de a. ⁊ Pe. de bel. p ꝛtrariū: ex ꝶ scz motiuo: q: ratio phibitōis ludi taxillorū in clericis fuit vacatio diuinor: ne scz ab eis retrahāt: q rō magis habet locū in ludo scakor q: plurior: est: sed Hein. bo ꝛc: in c. clerici. rñdet salua eor reuerētia illa nō est causa pncipalis phibitōis taxillor ludi: sed turpia ⁊ inhonesta ipius ludi ex q plurima crimia oriunt. Nā sustinēdo glosam Accursij pōt dici q ille lud⁹ est licitus tēporib⁹ ⁊ horis ꝛgruis qb⁹ vacare nō debent ⁊ dūmodo p ꝶ dño fuire nō negligūt. Q si obijcit de cleric illō Hiero. qd habetur de ꝛse. di. v. c. nūq̄ de mānu tua aut oculis tuis liber psalterij discedat ⁊c. qd pcipue intelligit de cleric bñficiat: q vt ecclesiastici boni appareāt exemplū bonū secularib⁹ phere debeāt. Dicendū q dictuz illud intelligit ciuilit scz horis debit statutis ⁊ ꝛsuetis: vt etiā ibidē dic glo. ⁊. xxxvj. di. c. si qs. sup illō indesinent dicit glo. id est horis statut: vide ibidē de Moyse ⁊ Aaron: ob fuare q debēt tps cōgruū: psonas ꝛgruas. s. cū clericis nō cū laic: vt patet extra de homicidio. c. ꝛtinebat. in glo. ij. ⁊ ratio huius pōt. ij. q. vij. c. laicos. debent etiā ludis moderate vti: q: dicit phs ix. Ethi. q parū de delectatiōe sufficit ad vitā q̄st. p ꝛdimēto: sicut pax de sale sufficit in cibo. Tertius aūt ludus dicit theatral q ⁊ multiplex inuenit: nā qdā sunt ludi phibiti: qdā illiciti: qdā etiā liciti seruatis debitis circūstātijs. Ꝗtū ad primū genus ludi q̄ri pōt vtrū tyrocinia vl tornea mēta licite exerceri pūt: p̄sertim q: militia necessaria requirit in ecclia dei ⁊ p ꝛscqns eius exercitiū: nā quō milites ecclīam dei ꝛtra infideles defenderēt nisi in vsu armorū exercitati essent: quod exercitiū potissime p tyrocinia cōgruit adipisci. In cui⁹ argumentū dicit Judicū. iij. Ne sunt gentes q̄s dñs dereliquit vt erudiret in eis hierusalē: ⁊ oēs q nō nouerāt bella chananeor: ⁊ postea discerent filij eor certare cū hostibus: ⁊ habere cōsuetudinē p̄liandi ⁊c. Ad hoc rñdet Alex. de al. in. iiij. suo. di. xxiij. q milites q̄diu sunt in pposito torneamēta exercendi nō possunt esse in statu salut. Primo q: torneamēta sunt phibita: vt patet extra. e. t. c. felicis memorie. Innocē. et Eugenij pdecessor nror vestigijs inherē-

tes detestabiles illas nundinas vl ferias quas vulgo torneamēta vocant: in qb⁹ milites ex ꝛdicto ꝛuenire solēt: ⁊ ad ostentationē virtū suar ⁊ audacie temere ꝛgredi vñ mortes hominū ⁊ animar pericula sepe pueniūt: fieri phibemus. hoc ibi. Secundo q: exercent intētiōe puersa: scz ad ostentationē virtū ⁊ gloriā tēporalē: nā si nō essent phibita ⁊ fierent dumtaxat causa discēdi vsum armor ad ipugnandū infideles: ⁊ ob defensionē patrie vl reipublice ac moderate vterentur nō essent peccata. Tertio q: sunt causa multor malor. s. extorsionū: rapinar: homicidior: inuidiarū ⁊ similiū: ppter que dicunt nundine vl ferie detestabiles: Unde pest tā detestanda iudicat ab ecclia: q sicut dicit in. c. felicis. Si quis eor ibi mortu⁹ fuerit: q̄uis ei poscenti penitētia nō neget: ecclīastica tñ careat sepultura. glo. generale est q cui licet maius licet ⁊ minus: nisi ab illo minore prohibeat ex causa ne vilipendat honor psone: vt patet p primas concordias: hic vero alia ratio est vt pot⁹ ꝛsolat viuis q̄ defunctis vt alij terreant ⁊ abstineāt a talibus cū viderint illos sepeliri in campis. Quia vilis sepultura defūctis illis nō nocet. Unde fm Ray. si qs aliquē ibi occiderit etiā casu reus erit homicidij ⁊ irregularitat: nā q: talis lud⁹ est illicit⁹ ⁊ nocit⁹: q̄c qd ex eo sequtur imputādū est sibi: vt patet extra de psum. c. j. ⁊ ī glo. ⁊ extra de homi. c. fi. ⁊ qd maius est fm Hosti. ⁊ Hoff. q ad torneamēta accedūt animo pugnādi: nō tamen ipi pugnant: si aliq ibi occisi fuerint: non debēt tales ad ordinē pmoueri: q: ad rē cōdemnatā ⁊ phibitā accesserūt. Deniq; si qs ibi venerit nō pugnādi animo ꝶ ex alia honesta causa: puta debitū petēdi vel cū alijs loquēdi: si talis casu obierit nō debet illi denegari sepultura: vt patet. e. t. c. ij. vbi loquit de qdā q casu sub equo mortuus fuit: vt dicit glo. nec etiā denegat illi qui vadūt illuc solū causa curiositatis ad videndū. Deniq; queri pōt de duello qd est singularis pugna inter aliquos ad probationē veritatis inuēta: scz vt qui vicerit p basse intelligat: ⁊ qui nō vicerit ī probatiōe defecisse putet: qd dicit alio nomie monomachia. i. singularis pugna: vtrū scz talis pugna sit licita: p̄sertim cū dauid talem pugnā inijt: vt patet. j. Reg. xvij. ⁊ magnam ex hoc cōsecutus est glriam ⁊ cōmendationē in scriptura: Unde ⁊ ecclia eā tolerare

videt. Ad ꝗ rndet Alex. de hal. vbi. s. q existentes in pposito duellum acceptādi: stant in statu mortalis peccati: nec solum duellū acceptātes: sed etiā pcipiētes vl auctoritatē cōferētes: sacerdotes arma bene dicētes: oēs etiā assessores ꝓsiliū: aut riliū: vl fauorē tribuētes: ⁊ si cōtingit aliquē interfici: oēs illi efficiūt irregulares: nec ēm lex noua monomachiā admittit: licet ecclesia tolerat: sic meretrices ⁊ vsurarios: nec mirū cū sit ꝟra pceptū illud Deut. vj. Nō tēptabis dnm deū tuū: contra quod nullo modo faciendū est: vt patet. xxij. q. ij. c. q̄ritur. Nq aūt eccla nō recipit parentes. ij. q. v. c. monomachiā vero in legē nō assumimus quā pceptā eē nō repimus: quā licet inisse quosdā legamus: sicut sanctū dauid ⁊ goliā sacra pdit historia: nunq̄ tñ vt p lege teneat alicui diuina sanxit auctoritas: cuz hic ⁊ hmōi sectātes deū solūmodo tēptare videant. Similit exp̄sse phibet in lege secularī. C. de gladiatorib. l. vnica. Hec obstat ꝟraria ꝓsuetudo. q: fm Host. ⁊ Ray. Nulla ꝓsuetudo. vel veri corruptela pōt aliquē excusare: q: diuturnitas tēpoꝝ non minuit peccatū sed auget: nec factū dauid excusare potest imitātē: q: priuilegia pauꝝ nō faciūt legē cōmunē: vt dicit Hiero. Unde pie p̄sumit hoc fecisse dauid instinctu diuino. Nq si obijcit de innocēte q̄ accusat de crimine ad mortē: qui si duellum recusauerit statim suspēdit: modo durum videt diffinire q teneat poti sustinere se suspēdi q̄ in duello se defendere. Ad ꝗ respon. Alex. de hal. vbi. s. declinās ad hāc opinionē: q nullo casu licet duellū offerre nec oblatū suscipere: cū in lege ciuili sit phibitū: ⁊ ei phibitio in canone approbata: verūtamē q̄ iudice deferēte duellū inuitus suscipit ⁊ cōmittit excusat a tanto sed nō a toto: q: met ille peccatū attenuat: nō tñ psus excludit: q: poti deberet omnia mala pati q̄ mortali ꝓsentire peccato: vt patet. xxiij. q. v. c. ita ne. Nq si queritē ergo ne sustinebit innocēs in causa crimina li se suspendi in cōfusionē ppriā ⁊ generis sui ⁊ patrie scandalū. Rndet Alex. ibidez credo q sic in isto casu cū ꝓfessione sue innocentie ⁊ humili reputatiōe se. s. ista sufficienter als meruisse. Deniq generaliter notandū est q nō solū omnes torneamētis duellis vl similib in iure phibitis inistētes peccāt mortaliter: ꝗ etiā omnes ex deliberato pposito ad hoc ꝓueniētes: vt pfo/nali p̄sentia in his sensus ⁊ affectus ppros oblectēt: q: tales nulli dubiū quin consentire iudicant: dicit ēm aplus ad Ro. j. qui talia agunt digni sunt morte nō solum qui faciūt sed q̄ ꝓsentiūt faciētib. Aliq vero ludi licet nō sint phibiti sunt tñ illiciti: eo q sunt mltū pnicioſi saluti corpis vl anime: sicuti chorea: hastiludia ⁊ similia: q̄bus cōcomitantur infinita pcā: eo q p/ximis ingerūt occasiōes pcōꝝ: vt exempli gratia: licet chorēe cū debita moderatione facte sez tēpoꝝ: locoꝝ: pſōaꝝ: modoꝝ intētionis cause similiūq q̄ ad eandē modificationē requirunt excusari possent dum sic reducerent ad virtutē eutropolie: sz vt in pluribus in choreis occurrūt oia opposita requisitis ad hoc vt licite redderent: nā coꝝ ītentio frequēter puersa est: scz ad ostentationē suphie: vane glie: vane complacētie: ad puocationē turpissimi amoris: ⁊ detestāde libidinis: vt placeāt ⁊ illiceāt vt cōcupiscant ⁊ cōcupiscāt. Hinc dic Hiero. in quadā omel. Non credo viro si dicit se illesum euasisse a spectaculis taliū cū dauid ex eo q vidit betsabee lauātē se ad libidinē puocatus est. Et item Hiero. ad eustochium. Si vir vl mulier se ornauerit: ⁊ vultus hominū ad se puocauerit: ⁊ si nullū nō sequat damnū: iudiciū tñ patiet eternū: q: venenū attulit si fuisset qui biberet: vnde ⁊ oēs astātes exinde maculant ⁊ graiter offendūt: vt patet. lxxxvj. di. c. videt homīes venatores ⁊ delectant: ve miseris si se nō correxerint: qui ēm venatorē videt ⁊ delectant: videbunt saluatorē ⁊ tristabūtur: vide glo. nec est detestabilior venatio q̄ vanitatis ⁊ impietatis: sicut qñ sunt tēpora sanctissima: vtpote celebria loca religiosa: vt monasteria persone deo dicate: gestus ⁊ modi dissoluti ⁊ libidinosi: cant lasciui ⁊ luxuriosi: ⁊ sic in oibus videt esse quedā idolatria ⁊ cult demonū: qui multis laqueis vtunt ibidē. s. gestu: tactu: nutu: cantu: visu: colloquio ⁊ similib quib letale venenum diffundūt animaꝝ. Hinc q̄rit Alex. de hal. in. iiij. suo vtrū choreas ducentes admitti possūt ad sacrā cōmunionē hoc est vtrū stant in statu dānatiōis: p̄sertim cū nō legat simplr phibitū: nec lege diuina: nec lege nature: nec etiā lege positua. Ad hoc rndet ibidē q chorearrices quibus innotescūt mala que ex vsu choreārū pueniūt: siue ex ppria industria vl ex/periētia vl ex p̄dicatiōe: ⁊ nihilominus illō

exercēt ex ꝓsuetudine mortalit peccāt multiplicit ⁊ grauiter. Primo quidē quia ad hoc se ornāt vt placeāt ⁊ cōcupiscant. Secundo q: ad hoc accedūt vt sensualitates viles amores aut carnalia desideria vouant. Tertio q: gestibus: nutib: cantibus ⁊ similibus se ⁊ alios ad lasciuiā puocant ⁊ puocari desiderant: alios carnalit afferant ⁊ affectari desiderant. Quarto quia his ⁊ similib sabbata violāt ⁊ in cōtumeliā dei totaliter demōibus dedicāt: sequūtur ⁊ infinita alia peccata: nec fere subterfugere potest vllū peccati gen qō non seqtur hanc pestē. Merito fuit hec p̄ma oblatio sathane in vitulo ꝓflatili: q: nulla deo cōtumeliosior: diabolo acceptior: oēs etiā astātes peccatoꝝ multiplici veneno infitiens. Si vero mulier aliqua raro ⁊ inuite se miscet hmōi choreatricib: nō audeo diffinire q peccet mortalit: nec illam a peccato mortali assecurare: cū ēgerat se periculo puocādi colludētes ⁊ assistētes ad libidinē ⁊ vitū ac ꝓsuetudinē choreatricū approbare videat: estimo tñ inquit q qñq aliqua excusat a peccato mortali: simplicitas innocentia ⁊ puritas intentiōis: vtpote illas q̄ nō intendūt nisi ludū: penitus ignorātes ex hoc aliqō periculū ex tali ludo alicui puenire: sed vbi talis inueniri pōt: cū lasciuia corporis semp indicet vl nutriat lasciuiam mētis: sicut dicit Ambro: li. j. de officiis: caueamus nedū laxare animū volum sol uamus omnē armoniā quasi ꝓcentū quendā bonoꝝ opeꝝ: vsus ēm cito inflectit naturā. Hinc ꝓcludit Chrys. sup illud Mat. xiij. Die autez natalis: q vbi saltatio ibi diabolus: neq ēm deus ad hoc nobis dedit pedes: ut cuz camelis saltemus: sed vt cū angelis chorū faciamus: in saltib letātur demones ⁊ exultant ministri demonū: nimirū cū vndiq vulnerant corda collundentiū: muliebrē ēm affectū indicat libent cū mulierib puersari: Unde refert Valerius: q cūdā stoicus audiēte Pythagora diceret: mallē esse cū mulierib q̄ cū philosophis puersari: ⁊ sues inat libentius in sceno q̄ in pura aqua versant: vnde ꝓcludit ibidē Alex. q iste lud phibitus ē (licz ex ꝓsequēti) in p̄cepto de obseruatione sabbati. Quidā etiā ludi sunt liciti ⁊ fm leges pmissi: sicut illi qui fiunt simplicit causa virtutis exercēde: ⁊ nō sunt pnicioſi anime vl corpori: nā q canones torneamenta phibent: ex eo venit q ex illis ludis mor/hominū ⁊ animaꝝ picula sepe pueniunt: ⁊ eadē rōe omnes alij ludi fm se liciti si ex aliquibus circūstantijs talia picula verisimilit inde venire possent illiciti reddunt: q: vbi est eadē ratio idem ius esse debet.

Deniq queri potest vtrū balistarij mortaliter peccent ludū suū vl artē illā frequtantes: pcēstim cū ō: ex de sagitta. c. artē illā mortiferā ⁊ odibilē balistariorū ⁊ sagittariorū aduersus christianos ⁊ catholicos exerceri: de cetero sub anathemate phibemus: exercētes aūt ea que sub anathemate phibent: dānationē anathematis ēcurrunt ⁊ ideo vident peccare mortalit. Ad ꝗ rndet Alexā. de hal. vbi. s. q balistarij sagittarij ⁊ alij pugnatores quolibet armorū genere licite ꝓtra saracenos vti possunt sed nō ꝓtra christianos vt dicit hec decretalis q sane intelligit in bello iniusto: vt dicit glo. licet ēm corpora ppria ⁊ possessiones iuste possessas hmōi armis tueri ⁊ custodiri: dico ergo sine p̄iudicio q in bello iusto licet eis vti ad sui ⁊ suoꝝ ⁊ maxīe reipublice defēsionē: ar. xxiij. q. ij. dom. vbi manifeste declarat q in iusto bello nihil ī/terest vtrū apte vel ex insidijs q̄s pugnet: cui tñ bellare fas est: dūmodo tñ fidē non rumpam hosti: vt dicit ibidē glo. tales ergo q̄ se exercent in arte illa cū debitis circūstantijs nō habētes ppositū eis aliquando velle vti nisi in necessitate iusti belli nō peccāt mortalit: q̄ tñ indifferent ppositum habēt vtēdi talibus in bello iusto siue iniusto nō excusant a mortali: q: grauit peccārēt: tā ppter bellū iniustū q̄ ppter interdictionē anathematis: q: nō sine causa arma talia sunt interdicta: ⁊ ideo tale ꝓceptū ī ppositō nō caret mortali peccato: cū oia mortalia affectu ⁊ proposito qualicūq cōditione occurrente cōfirmata iā intelligūtur patrata: saltem in corde ⁊ formalit: qō a nobis auertat iesus christus.

De vitio gulę quod perpetrat quiq modis: ⁊ de ebrietate ac peccatis inde seqntib: Ser. IIII

Memento vt diem

m sabbati sanctifices Exo. xx. Secundum autē vitium quod specialit diebꝰ festiuis frequētatur sunt voluptates ⁊ cōmessatiōes: p̄sertī ī gula ⁊ voracitate ac ebrietate: cū tñ dicat aplus: Nō ī cōmessatiōib ⁊ ebrietatib: nō ī cubilib

& impudicitijs: sed induimini dñm nostrũ ieſum chriſtũ. Ad hoc enĩ feſta ſunt inſtitu ta: vt recupemus in illis depdita dieb⁹ ferialib⁹ ꝓpter occupationẽ terreno⁹ ꝗbus impedimur a cõtemplatiõe & deſiderio ce leſtiũ. Ad euidentiã igit̃ gule que p̃ncipale dominiũ dieb⁹ illis obtinet. Primo queri poteſt: vtrũ gula ſit peccatũ mortale vel veniale: p̃ſertim cuꝫ dicit Aug⁹. in ſermone de purgatorio: quotiẽs aliq̃s ĩ cibo aut potu plus accipit q̃ neceſſe eſt: ad minuta peccata nonerit ptinere: ſed hoc ptinet ad gulam: ergo videt̃ eſſe veniale: ĩmo videt̃ nullũ eſſe petrũ: dicẽte dño Matth̃. v. Quod intrat in os nõ coinq̃nat hominẽ. Ad hoc rñdet ſanctus Tho. ſcõa 2ᵃ. q. cl. xviij. q gula nõ nomiat quẽlibet appetitũ edendi & bibendi: ſed nomiat appetitũ inordinatũ qui. ſ. appetitus inordinat⁹ dicit̃ ex eo q recedit ab ordine rõnis: in quo bonũ virtutis moralis cõſiſtit. Ex hoc aũt aliquid dicit̃ eſſe peccatũ qõ ꝓtariat̃ virtuti: ſicq̃ manifeſtũ eſt q gula peccatũ eſt: ſed qꝫ gula nõ cõſiſtit in cibi ſubſtãtia ſed ĩ inordinata cõcupiſcentia: ideo dicit dñs: qõ intrat in os. ſ. p modũ cibi �means ſuã ſubſtantiã & naturã nõ coinq̃nat hominẽ: ſed inordinat⁹ appetitus: nam ſi q̃s excederet in quãtitate cibi: nõ ꝓpter cibi cõcupiſcentiã ſed eſtimãs id ſibi neceſſariũ: nõ ptinet hoc ad gulã ſed ad aliquã imperitiã: ſed b̃ ſolum ptinet ad gulã: q aliq̃s ꝓpter cõcupiſcentiã cibi delectabilis ſcienter excedat menſurã. in edendo. Cum ergo vitiũ gule ꝓprie cõſiſtat in inordinata cõcupiſcentia ſciendũ eſt: q ordo rõnis ipſam cõcupiſcẽtiã ordinãtis tolli poteſt duplicit̃. Primo mõ q̃tum ad ea que ſunt ad finẽ: put. ſ. nõ ſunt ita cõmenſurata: vt ſint fini debito p portionata: vtpote qꝫ nimis q̃rit delectationes cibo⁹: & ꝓpter hoc in quãtitate debitã menſurã excedit: nõ tamẽ ita q ꝓpter b̃ faceret aliq̃d cõtra legem dei: & tunc eſt veniale peccatũ: & ſic intelligit̃ verbũ Aug. p̃us poſitũ. Secũdo mõ q̃tum ad ipm finem: put. ſ. hominẽ auertit ipa cõcupiſcẽtia a fine debito & preſertim a fine vltimo: qõ quidẽ cõtingit q̃ delectationi gule inheret homo tanq̃ fini ꝓpter quẽ deũ ꝓtẽnit: paratus. ſ. agere cõtra diuina p̃cepta: vt delectiões hmõi aſſequat̃: & tũc eſt mortale peccatũ: & ſm b̃ p quãdaꝫ reductionẽ opponit̃ p̃cepto de ſanctificatiõe ſabbati ĩ quo p̃cipit̃ quies ĩ vltimo fine. Ad maiorẽ aũt euidentiã notandũ: q quinq̃ ſpecies gule ponũt̃ a beato Greg. iij. moral. & habet̃ de cõſe. di. v. c. quicq̃ modis nos vitiũ gule tangit. Prim⁹ modus eſt q̃ q̃s horã comedendi p̃uenit: & hoc ꝓpter impatientiã expectandi debitũ tempus: niſi neceſſitas in cauſa fuerit: ſicut Jonathas filius ſaul qui ꝓpterea mortis ſententiã accepit: vt patet. j. Regũ. xiiij. talis enĩ timere põt illam maledictionez: de qua dicit Eccĩs. x. Ve tibi terra cuius rex puer eſt: & p̃ncepo mane comedunt: p terrã intelligit̃ hõ qui terra eſt & in terrã ibit: rex eſt liberũ arbitriũ qõ animã habet regem: p̃ncipes ſunt ſenſualitates &c. Sicr ſub iſta ſpecie gule continet̃ cũ quis nimis frequẽter cibũ ſumit: qꝫ ſufficit homĩ ſano bis in die cibum ſumere: & frequẽs ſumptio cibi nociua eſt corpori niſi labor magnus exigeret refici frequẽtius. Unde generaliter ſpecies illa gule nõ eſt peccatũ: niſi voluptas cibi ſit ĩ cauſa. Si nãq̃ fuerit in aliqua neceſſitate infirmitatis vel itineris vel hmõi nullum peccatũ erit. Ceterũ q̃ voluptas eſt ĩ cauſa: nõ tamẽ eſt adhuc mortale peccatũ niſi fuerit a deo inordinat⁹ & ĩmoderat⁹: q hõ ſequeret̃ eũ etiã ſi eſſet cõtra dei vel eccle p̃ceptũ. Secũdus modus eſt cũ q̃s cibaria nimis delicata: p̃ciosa vel ſumptuoſa req̃rit ſm ſtatũ ſuum: vt patet de populo iſrahelitico carnes delicatas deſideratẽ ĩ heremo: nec erãt ꝓtenti bobus & ouib⁹, ꝓpijs: quib⁹ dñs cõtulit aues regias: vt pꝫ Numeri. xj. & de diuite epulone qui epulabat̃ quotidie ſplendide: Luc. xvj. cõtra quos ꝓſulit Hiero. in epla ad paulinã. Sit vilis & veſptinus cibus olera & legumia: interdũq̃ piſciculos p ſummis ducas delitijs: qui chriſtum deſiderat & illo pane veſcit̃: nõ querit magnope quomõ de p̃ciosis cibis ſtercus cõficiat. Hic queri põt: vtrũ ſumerere p̃ciosa & delicata cibaria ſit peccatũ. Ad hoc dicendũ: q ſi ſumunt̃ ex neceſſitate infirmitatis vel debilitatis aut p̃ſtine cõſuetudinis nõ eſt peccatũ: cum hoc Aug⁹. in regla ſua cõcedit: nec etiã peccatũ eſt ꝓparare cibaria iuxta cõdecentiã ſui ſtatus & cõmunẽ ꝓſuetudinẽ patrie dũmõ appetitus nõ fuerit inordinat⁹. Vñ Greg. iij. moral. Mõ cibus ſed appetitus in vitio eſt: vnõ & lauciores cibos plerũq̃ ſine culpa ſumim⁹: & abiectiores nõ ſine reatu cõſcientie deguſtam⁹: & exemplificat de helia: qui carnes ſine culpa comedit in heremo:

& de Eſau qui comedẽs eſcã viliſſimã gule vitio victus erat in ſeculo. Unõ Aug⁹. ſup illud Roma. xiiij. Noli ꝓpter eſcã deſtruere opus dei oĩa mũda mũdis: dicit: Mõ p̃ ꝓpter pozcũ ſed ꝓpter pomũ p̃mus hõ mortẽ inuenit: & eſau p̃matũ ſuũ nõ ꝓpter gallinã ſed ꝓpter lenticulã perdidit. Scio enĩ Noe omẽ gen⁹ carnis qõ cibo eẽt vſui mãducare cõceſſũ: Heliã carnis cibo refectũ: Jobem mirabili abſtinẽtia p̃ditũ aĩalib⁹: id eſt locuſtis in eſcã cedẽtib⁹ nõ fuiſſe polutũ: & ſcio eſau lẽticule cõcupiſcẽtia deceptũ: & dauid ꝓpter aque deſideriũ a ſeipſo rẽpheſum: & regẽ noſtrũ nõ de carne ſ̃ de pane tẽptatũ: hec ille. Verũtñ ſi ſine cauſa rõnabili nimis delicata & p̃ciosa cibaria req̃reret ſm ſtatus ſui cõdecẽtiã: peccatũ incurreret: qꝫ tũc eſſet in cã appetit⁹ ĩmoderãtia: nõ tñ eſſet mortale niſi adeo talis appetitus eſſet effrenat⁹: q etiã ꝓtra dei & eccle p̃ceptũ cibis ſtatui vel tpi aut cõditioni nõ cõpetẽtib⁹ veſci parat⁹ inueniret̃: aut etiã ad ſatiſfaciẽdũ in his ꝓprijs cõcupiſcẽtijs vltra bono⁹ ſuorum facultates ſe debitis onerare nõ verent̃: qꝫ ſic creditores de ſolutiõe defraudarent̃. Tert⁹ modus eſt cũ quis in comedẽdo vel bibẽdo nimis mẽſurã excedit ſicẽ ſodomite: quo⁹ peccatũ fuit abũdãtia panis: Ezech. xvj. Hec fuit iniq̃tas ſodome ſoꝛoris tue: ſaturitas panis &c. & hoc q̃tũ ad cibũ cõtingere ſolet vt ĩ pluribus ex diuerſitate ferculo⁹: eo q appetitus ĩmoderat⁹ affectat ex omnib⁹ deguſtare. Dicit enĩ Seneca: Faſtidictis eſt ſtomachi multa deguſtare q vbi varia ſunt & diuerſa inquinãt nõ alunt. Et Hugo dicit in ſuo clauſtrali: q tanta ſollicitudine cibaria ꝓparant̃ vt denoꝛatis q̃tuoꝛ vel q̃nq̃ ferculis prima non impediũt nouiſſima: & cum ſtomachus iam crebꝛis ructib⁹ ſe repletũ indicat: nondum tamẽ curioſitas ſatiat̃: iſti vident̃ colere ventrẽ tanq̃ deum: cui⁹ templũ eſt coquina: altare menſa: miniſtri coci: ĩmolate pecudes coete carnes: fumus incenſo⁹ odo: ciborum vel ſapo⁹: hec ille inf̃ alia: iſta tũ tertia ſpecies nõ eſt peccatũ ſi nõ ſumit̃ ſcienter vltra ꝓportionem ſumẽtis. Qtum autẽ ad ſupfluitatem potus queri poteſt: vtrum ebꝛietas ſit mortale peccatũ: p̃ſertim cũ dicit Seneca lxxxiij. epiſtola: q nihil aliud eſt ebꝛietas q̃ volũtaria inſania: que omne vitiũ incẽdit & detegit: ac obſtantẽ malis verecũdiã remouet: ſed inſania volũtaria videt̃ eſſe peccatũ. Ad hoc reſpondet Archiõ. xxxv. di. in. c. ſexto die. ſup verbo ebꝛietas: q malum ebꝛietatis ſine culpa cõſiſtit in ĩmoderata & inordinata cõcupiſcẽtia & vſu vini. Hoc autẽ cõtingere poteſt tripliciter. Uno modo ex hoc qꝫ neſcit potũ eſſe ĩmoderatũ inebꝛiare potentem: vt cum ignoꝛat potus fortitudinẽ & hmõi: & ſic inebꝛiatio poteſt fieri ſine peccato: p̃cipue ſm Tho. ſcõa 2ᵃ q. cl. ſi nõ cõtingat ex hominis negligẽtia: & ſic Noe credit̃ inebꝛiat⁹ fuiſſe: vt patet in dicto. c. ſexto die. vbi ſequit̃: in p̃ncipio generis humani ignoꝛabat̃ ebꝛitas: prim⁹ Noe vineã plantauit: denudauit naturã: ſed ignoꝛabat potentiã: itaq̃ vinũ nec ſuo pepercit auctoꝛi: ſed illius ebꝛitas nobis ſuadet ſobꝛietatẽ: ſemel inebꝛiat⁹ eſt noe. vbi malum ebꝛietatis cognouit: ſumentũ ſuum ad remediũ tempauit: nec effudit ad vitiũ: hec ibi. Alio mõ ex hoc q quidẽ p̃cipit quis potum eſſe potentẽ & ĩmoderatũ: non tamẽ eſtimat illum inebꝛiare potentẽ: p̃ſertim q̃tum ad p̃ſonam ſuam: quia ſperat ſe de hoc p̃cauere: & tũc ebꝛietas eſt veniale malus vel min⁹ ſm quãtitatẽ exceſſus: qꝫ ibi cõcomitat̃ aliqua inordinata cõcupiſcẽtia: ex qua ſequit̃ inordinat⁹ vſus vini ſm exceſſum: & hoc mõ loth credit̃ inebꝛiatus fuiſſe: p̃ſertim vice ſecũda: de quo in dicto. c. ſexto die: ſubdit̃. Legimus etiã q patrẽ loth ĩebꝛiauerũt filie: & infra: fuit itaq̃ ebꝛietas oꝛigo inceſti cõcubitus peſſime regeneratricis part⁹ deteꝛioꝛ. Tertio mõ quãdo quis aduertit potũ eſſe ĩmoderatum & inebꝛiantẽ: & tñ vult magis ebꝛietatem incurrere q̃ a potu abſtinere: & talis ꝓprie dicit̃ ebꝛius: & eſt mortale peccatũ: qꝫ mortalia recipiũt ſpeciẽ nõ p illis q p accidens p̃ter intentionẽ euenũt: ſed ab eo eſt p ſe intentuz: nam ſm hoc homo volens & ſciens priuat ſe vſu rationis quo ſm virtutem operat̃ & peccata declinat: & ſic piculo peccandi ſe cõmittens mortaliter peccat. Hinc dicit Ambꝛo. li. de patriarch̃. vitandam dicim⁹ ebꝛietatẽ p quã crimina cauere nõ poſſumus: nam que ſobꝛij cauem⁹ p ebꝛietatẽ omittimus: idem Tho. Preterea ſm archiõ. in diſt. iiij. c. deniq̃. comedere pl⁹ iuſto ex certa ſcia: mortale petrũ ẽ: qꝫ ꝓriã ledit naturã: ſciens & volens ꝓtra naturã ingurgitãs. Si vo vltra q̃ debeat quis bibit vel comedit ꝓpter appetitũ vel delectationẽ veniale peccatũ eſt: cõcordat Aſten. li. ij. ti. xliij. addens q quãdo quis

multũ comedit vel bibit ꝓm medicine consiliũ ad vomitũ ꝓuocandũ: nõ est reputãdus supfluus cibus vel potus: ⁊ dicit Tho. scõa 2ᵉ.q.cl.in hoc casu nõ esse peccatũ: qꝛ licꝫ talis cibus vel potus esset supfluus sano: nõ tamẽ infirmo: sed tamẽ ꝓpter hanc causam nõ debet dari potus vsq; ad ebrietatẽ: qꝛ tũc nõ excusaret̃ a peccato. Denicq; ebrietas assidua q̃ ẽ hebetudo mẽtis iniuste: id est mala qualitas: ad quaꝫ homo sic disponit̃: q̃ sepe sit disposit⁹ ⁊ ꝓparat⁹ ad inebriandũ ⁊ assidue desiderat inebriari: non solũ est mortale peccatũ sed etiã dicit̃ grauissimũ: saltẽ ex pte effectus cõsequentis. Dicit enĩ Aug⁹. in sermone quodã: q̃ ebrietas est blãdus demon: dulce venenũ: quã q̃ habet seipm nõ habet: quã qui facit peccatũ nõ facit: sed ipe totus est peccatũ. Hinc ꝑcipit̃ dist.xxxv.c.epus aut ꝑbyter aut diacon⁹ alce atq; ebrietati deseruiens: aut desinat aut certe deponat̃: subdiacon⁹ aũt aut lector vl̃ cantor filia faciẽs desinat aut cõlone ꝑuet̃: ⁊ si desinit nõ tũ sine penitẽtia liber euadit: qꝛ ꝑcipit̃ ibidẽ ex cõcil. agatheñ.c.ante oĩa clericꝰ vetet̃ ebrietas: qꝛ vitioꝝ omniũ fomes ac nutrix est: itaq; eũ quẽ ebriosum esse cõstiterit vt ordo patit̃: aut.xxx.dierũ spacio a cõmunione ꝑbmoneat̃: aut corporali subdat̃ supplicio: glo.xl.ictus vno minus: ⁊ qꝛ cõiter ebrietas ex equalibus potib⁹ euenire solet: iõo mater ecclesia potus equales ꝓuide ꝓbibere statuit: vñ dicit̃ extra de vi. ⁊ ho.cle. a crapula ⁊ ebrietate omnes clerici diligẽter abstineãt: vnde vinũ sibi tempent et se vino nec ad bibendũ quispiã incitet̃: cum ebrietas ad mẽtis ducat exiliũ ⁊ libidinis ꝓuocet incentiũ. vñ illũ abusum penitus decernim⁹ abolendũ: quo ĩ quibusdã ꝓtibus ad potus equales suo mõ se obligant potatores: ⁊ ille iudicio taliũ plus laudat̃ q̃ plures inebriat ⁊ calices fecũdiores exhaurit: si q̃s autẽ sup his se culpabilẽ exhibuerit nisi a supiore cõmonit⁹ satisfecerit ab officio vel bñficio suspendat̃: hoc ibi.

Deinde queri põt: vtrũ ebrietas excusat peccatũ sequẽs: ꝑsertim cũ dicit pbus.iij. Ethi. q̃ ebrius meret̃ duplices maledictiones. Ad hoc rñdet Asteñ. ⁊ Hein.boyc: post eum: q̃ in ebrietate duo sunt attẽdenda, ſ. defect⁹ cõsequẽs ⁊ actus ꝑcedẽs. Ex pte q̃ defect⁹ cõsequẽtis in quo ligat̃ vsus rõnis: habet ebrietas excusare pctñ: inq̃tũ causat inuolũtariũ ꝑ ignorantiã. Sꝫ ex pte actus ꝑcedẽt̃ videt̃ esse distinguẽdũ: qꝛ si ex actu illo ꝑcedẽte subsecuta est ebrietas sine peccato: tũc sequẽs culpa totalit̃ a peccato excusat̃: sic forte accidit in loth: q̃ excusat̃ ab incestu ꝓpter ebrietatẽ: eo q̃ nõ discernebat q̃ essent filie eius: vt dicit Aug⁹. li.xxiij. ꝯ faustũ: vnd. xv.q.j.c. inebriauerũt loth filie ei⁹ ⁊ se nesciẽte miscuerũt: quapropt̃ culpãdus ẽ quidẽ: nõ tãtũ quãtũ ille incest⁹: sed quantũ ebrietas illa meret̃: vbi glo. nõ erat tũc loth nesciens. Natura enĩ nõ patit̃ q̃ aliq̃s nesciẽs coeat: sed dicit̃ nesci⁹: qꝛ nesciebat esse filias suas: credebat enĩ vxorẽ suã: qꝛ ĩ illo actu sensum habebat ꝑ nõ discretũ. Si aũt act⁹ ꝑcedens fuit culpabilis: sic excusat̃ non a toto peccatũ sequẽs: eo q̃ reddit̃ volũtariũ ex volũtate act⁹ ꝑcedẽtis: sed excusat̃ a tanto: quia diminuit̃ ibi ratio volũtarij. Q̃ aũt dicit pbus: q̃ ebri⁹ meret̃ duplices maledictiões: hoc põt intelligi ꝓpter duplex peccatũ: vel dici põt: q̃ loquit̃ ꝓm leges pietati: qui vtit̃.ij. Politic. statuit q̃ ebrij si peccarẽt plus punirent̃ q̃ sobrij: in q̃ videt̃ magis respexisse ad vtilitatẽ: vt scꝫ iniurie cohiberent̃ q̃ ad veniam quam oportet habere de ebrijs: eo q̃ nõ sunt sui cõpotes: vñ Hein.boyc: extra de vi. ⁊ ho. cleri.in.c.a crapula: dicit q̃ qꝛ ex ebrietate respublica multũ dãnificat̃: ideo etiã ꝓm aliq̃s leges positiuas faciẽtes aliq̃ turpia ex ebrietate: magis puniunt̃ q̃ si nõ essent ebrij: vt ab ebrietate se caueãt: immo dicit pbus.iij.Ethi. Ebriũ delinquẽtẽ teneri ad duplicatas increpatiões. ſ. ꝓpter ebrietatem ⁊ ꝓpter delictũ. Querit̃ q̃ si ebrius hominẽ mutilet vel occidat: an efficit̃ irregularis: ꝑsertim cũ dormiẽs furiosus vel infans hominẽ mutilãs vel occidens non efficit̃ irregularis: vt patet ĩ cle. de homi. si furiosus: ergo ꝑ cõsequẽs nec ebri⁹. Ad hoc dicendũ: q̃ talis irregularitatẽ incurrit: qꝛ si voluisset papa sil̃r exꝑsisset ĩ dicta cle. de ebrioso: sicut fecit de dormiẽte infante vel furioso. Quart⁹ modus est qñ nimis ardẽter vel auide sumit: ⁊ ꝑ ex inordinata cõcupiscẽtia qua tot⁹ sup cibũ effundit̃: sic Esau nimis ardẽter cibũ vilẽ cõcupiscens peccauit: vt legit̃ Geñ.xxv. Eccli. xxxvij. Noli esse auid⁹ in omĩ epulatiõe: q̃ thesauida sumptio si sit ex sola natura nullũ est pctñ: si ꝯ tali delectatiõi plusq̃ oportet inhereat ẽ veniale: q̃ si delectatio ꝓponat̃ oĩb⁹ alijs: sic Esau q̃ ꝓpter escã vilissimã ꝓmogenita vendidit ꝓpter qd̃ reprobatus fuit: vt pꝫ Heb.xij. tũc est mortale.

Quint⁹ modus est qñ q̃s studiose cibaria sua ꝓparat: sic legit̃ ꝯ filijs Helꝫ.j.Regũ.ij. qui nõ erãt cõtenti ꝓparatiõe cõsueta: sed accipiẽtes carnes crudas coxerunt cũ delicatis salsamẽtis: vt latius pꝫ in sermonib⁹ de ieiunio: vbi agit̃ de gula: Contra q̃s ꝯ dis.xlj.c.quisq̃s. vbi sequit̃: quisq̃s ꝯ eis sic vtit̃ vt metas consuetudinis bonoꝝ int̃ quos versat̃ excedit: aut aliq̃d significat: aut flagiciosus ẽ. In omnib⁹ enĩ talib⁹ nõ vsus rerũ sed libido vtẽtis ĩ culpa est: quicq̃d igit̃ locis: tpi ⁊ ꝑsonis cõueniat diligẽter attẽdendũ est ne temere flagicia rẽphendam⁹: fieri enĩ põt q̃ sine aliq̃ vitio cupiditatis vel voracitatis ꝑciosissimo cibo sapiẽs vtat̃: insipiẽs aũt fetidissima gule flãma in vilissimũ olus ardescat: hoc ibi. Iste modus q̃ veniale peccatũ est vel nullũ: qñ. ſ. hoc requirit infirmitas vel cõsuetudo vel honestas siue dignitas alicui⁹: in his enĩ omnib⁹ sumẽda sunt: nõ q̃ requirit voluptas: sed q̃ req̃rit necessitas: ⁊ si excedit int̃ venialia cõputat̃ ꝓm Aug. Et itꝫ dicit in li. cõfes. Quis est int̃ dñe q̃ nõ excedit metas necessitatis aliq̃: si q̃s est magn⁹ magnificet nomẽ tuũ: nõ sũ ego dñe talis: hõ peccator sum: est aũt mortale petñ cũ anim⁹ totus ẽ dedit̃ tali cure: qñ hmõi ventrẽ ꝑ deo colit: sic ait apls phil. iij. Quos sepe dicebã vob ⁊ nũc flẽs dico inimicos crucis xpi: quorũ de⁹ venter est: quos irridet Alan⁹ li. de cõplanctu naturę dicẽs: Hec pestilẽtia: id ẽ gula nõ vulgari hũilitate cõtenta ꝓfundi⁹ se porrigit ĩ ꝑlatos: q̃ salmones: lucios: ceterosq; pisces equipollẽti generositate prefignes: varijs decoctionũ cruciatos martyrijs baptizãdi adulterãtes: officiũ sacri piperis fonte baptizãt: vt ex tali baptismate baptizati multiformẽ saporis gratiã cõsequãt̃: in eadem mẽsa terrestre animal piperis inundatiõe submergit̃ piscis natat ĩ pipere: auis eiusdem viscositate ligat̃: dũq; tot aãliũ genera vno ventris ergastulant̃ in carcere: aq̃tile aãal secũ pedestre: aereũq; gen⁹ ĩ eodẽ sepulcro intumulari mirant̃: quib⁹ si det̃ licẽtia exeundi egressum vix porte sufficit amplitudo. Et Hugo ĩ suo claustrali. Quidam nimis supsticiosum in ꝓparandis cibis studium adhibent: infinita decoctionũ frixarum ⁊ cõdimentorũ genera excogitãtes: modo mollia: modo dura: modo frigida: modo calida: modo cocta: modo assa: modo pipere: modo aleo: modo cimino: modo sale condita: ꝓm cõsuetudinem ꝑgnantiũ mulierũ desiderantes: ita q̃ ibi desudant cocorũ artes ⁊c. Quod a nobis auertat dñs noster ꝯristus iesus.

De quinq; filiabus gule q̃ sunt hebetudo mentis: inepta leticia: multiloquiũ: scurrilitas: ⁊ immũdicia: Sermo V

Memento vt diem

m sabbati sãctifices. Exo.xx. Ad ꝓsecutionẽ vitij castrimargie q̃rit̃ potest: vtrum gula sit vitiũ capitale: ꝑsertim cum vitia capitalia dicunt̃ illa ex quibus alia oriunt̃ ꝓm rationẽ cause finalis: sed cibus circa quẽ est gula nõ habet rationẽ finis: quia nõ ꝓpter se quer̃it̃ sed ꝓpter corpis nutritionẽ. Ad hoc respõdet Tho. scõa 2ᵉ.q.cxlviij. q̃ vitiũ capitale dicit̃ ex quo alia oriunt̃ vitia ꝓm rationẽ cause finalis: inquãtum. ſ. habet finem multũ appetibilẽ: vnde ex eius appetitu homines prouocant̃ multipliciter ad peccandũ: ex hoc autẽ aliquis finis reddit̃ multũ appetibilis: q̃ habet aliquã de cõditionibus felicitatis: que est naturaliter appetibilis: ꝑtinet autẽ ad rationẽ felicitatis delectatio: vt patet in.j.et.x.Ethic. ⁊ ideo vitium gule q̃d̃ est circa delectationes tactus: que sunt ꝑcipue delectatiões inter alias: cõuenienter ponit̃ int̃ vitia capitalia. Ad illud autẽ quod obijciebat̃ de cibo: dicendũ: q̃ ipse cibus ordinat̃ ad aliquid: sicut ad finem qui est cõseruatio vite: sed qꝛ ille finis maxime dinoscit̃ appetibilis: que nec sine cibo cõseruari põt: inde est q̃ etiã ipse cib⁹ est maxime appetibilis: ⁊ ad hoc forte totus laboꝛ humane vite ordinat̃: ꝓm illud Eccli.vj. Omnis laboꝛ homis in ore eius. Cui⁹ nimirũ vitij capitalis quinq; sunt filie detestande: que ponunt̃ a beato Greg. xxxj.moral. q̃d̃ sic ostẽdi potest. Nam gula ꝓpꝛie consistit circa immoderatã delectionẽ que est ĩ cibis ⁊ potibus: ⁊ ideo illa vitia inter gule vicina cõputant̃: q̃ ex ĩmoderata delectatiõe cibi ⁊ potus cõsequunt̃ que quidẽ possunt accipi vel ex pte anime vel ex parte corporis: ex pte namq; ipsius anime quadrupliciter accipiunt̃. Primo

quidē ꝗtuz ad rationē cui⁹ acies hebetat̃
ex ĩmoderãtia cibi ⁊ potus: ⁊ ꝗtuz ad hoc
filia gule ponit̃ hebetudo sensus circa ĩtel
ligentiã: ꝓpter fumositates cibo⁊ pturbã/
tes caput: sicut ecõtrario abstinẽtia cõfert
ad sapiẽtie pceptionẽ: fm illud Ecc̃i.ij. Co
gitaui in corde meo abstrahere carnẽ meã
a vino vt animã meã transferrẽ ad sapien/
tiã. Secũdo ꝗtum ad appetitũ: qui multi/
pliciter deordinat̃ per ĩmoderantiã cibi ⁊
potus quasi sopito gubernaculo rõnis: et
ꝗtum ad hoc ponit̃ inepta leticia: q⁊ oẽs
alie inordinate passiones ad leticiã ineptã
ordinant̃: vt dicit̃ in.ij Ethic̃. ⁊ hoc est q̃d
dicit̃.ij.Esdre.iij. ⁊ vinũ omnẽ mentẽ con
uertit in securitatẽ ⁊ iocũditatẽ: nec intel/
ligit̃ de illa leticia que cõsequit̃ omne pec
catũ: iuxta illud Pueri.ij. Qui letant̃ cũ
malefecerint ⁊c̃. sed intelligit̃ de leticia va
ga ⁊ incõposita que hic dicit̃ inepta ⁊ orit̃
ꝓprie ex inordinata cibi ⁊ potus sumptio/
ne. Tertio ꝗtum ad inordinatũ verbũ: ⁊
sic ponit̃ multiloquiũ: q⁊ dicit Hiero. in
pastoralibus: nisi gule deditos ĩmoderata
loquacitas rapet: diues ille qui quotidie
splẽdide epulat⁹ dicit̃ fuisse granius in lin
gua nõ arderet igne. Quarto ꝗtuz ad in/
ordinatũ actũ: ⁊ sic ponit̃ scurrilitas que/
dam, pueniẽs ex defectu ratiõis: que sic nõ
põt cohibere verba: sic nõ potest cõhibere
gest⁹ exteriores. vñ ad Ephe. v. sup illud:
Aut stultiloquiũ aut scurrilitas: dicẽ glo.
que a stultis curialitas dicit̃: id est iocula/
ritas: q̃ risum mouere solet: ꝗuis vtrũq;
horũ ad verba referri possit in quib⁹ cõtin
peccare: vel rõne inhonestat̃ q̃ pti/
net ad scurrilitatẽ q̃ ꝓprie ꝓcedit ex actu
gule: non autẽ ex actu luxurie: licz ex eius
volũtate. ex pte ⁊o corpis ponit̃ ĩmũdicia
que põt attendi siue fm inordinatã emissi/
onẽ quarũcũq; mõ: q̃b⁹ ꝑmissis ad decla/
rationẽ singula⁊ filia⁊ tã detestãde matr̃
ꝓcedam⁹. Circa primã ꝗ filiã gule q̃ ⁊
hebetudo sensus vel cecitas mentis scien/
dũ: ⁊ gula ex nimia repletõe pigrũ reddit
hominẽ: q⁊ vas plenũ efficit̃ põderosum:
⁊ hebetat intellectũ ꝓꝑ fumositates cere
bri pturbantes ⁊ intellectũ obfuscantes:
affectum etiã deuotionis obtunit ⁊ refrige/

B

rat ac ĩ somnolẽtiã deducit: sicq; tota agi/
litas homis retardat̃: ⁊ quasi brutũ ani/
mal oĩno sensualib⁹ subijcit̃. Hic ꝗ queri
potest vtrũ hebetudo sensus ⁊ cecitas mẽ/
tis idẽ sunt: ꝑsertim cũ Hiereg. xxxj. moral.
de hebetudine loquẽs noiet eã hebetudi/
nem sensus circa intelligentiã: ſ hebetari
sensu circa intelligentiã nihil aliud esse vi
detur ꝗ intelligẽdo deficere q̃ ptinet ad
mẽtis cecitatẽ. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho.
scõa 2ᵉ. q. xxv. ⁊ hebes dicit̃ aliq̃d ex hoc:
⁊ est obtusum penetrare nõ valens: ⁊ op/
ponit̃ acuto. Dicit̃ enĩ aliquid acutũ ex ꝗ
q̃ est penetratiuũ: sensus aũt corpalis p
quãdam sllitudinẽ mediũ penetrare dicit̃
inquãtũ ex aliqua distãtia suũ obiectũ per
cepit: vel inquãtũ põt q̃si penetrãdo mini/
ma rei pcipere: vñ in corpalibus dicit̃ ali/
quis acuti sensus q̃ pcipere põt aliq̃d sen/
sibile ex remotis. ſ. videndo: audiẽdo: ol/
facẽdo: ⁊ ecõtrario dicit̃ hebetari sensu q̃
non pcipit nisi magna sensibilia ⁊ ex ꝓin/
quo. Ad similitudinẽ ꝗ corporalis sensus:
dicit̃ etiã circa intellectuã esse sensus ali/
quis: qui est aliquo⁊ ⁊ extremo⁊: vt dicit̃
in.vj. Ethic̃. qui sensus circa intelligentiã
obiectũ suũ nõ pcipit p mediũ distãtie cor/
poralis: sed p quedã alia media: sicut cũ p
ꝓꝑietatẽ rei pcipit eius essentiã ⁊ cũ p effe
ctus pcipit causam. Ille ꝗ dicit̃ acuti sen/
sus circa intelligentiã: q̃ statim ad apꝑhẽ/
sionẽ ꝓꝑietatis rei vel etiã effectus: natu
ram rei cõprehendit: ⁊ inquãtũ vsq; ad mi
nimas cõditiones rei ꝓsiderãdas ptingit.
Ille ⁊o dicit̃ hebes circa intelligẽtiã: qui
ad coꝗscendã veritatẽ rei ptingere nõ põt
nisi p multa ei exposita: ⁊ tũc etiam nõ põt
ptingere ad pfecte ꝓsiderandũ omnia que
ptinẽt ad rei rationẽ: sic erpo sensus ebetu
do circa intelligentiã importat quãdã de/
bilitatẽ mentis: circa cõsiderationẽ spũa/
lium bonorũ: cecitas aũt mentis importat
oĩmodã p̃uationẽ cognitiõis ip̃o⁊: ⁊ vtrũ
q; opponit̃ dono iutellectus p quẽ homo
spũalia bona apꝑhendẽdo cognoscit: ⁊ ad
eo⁊ intima ſbtilit̃ penetrat: ⁊ vtrũq; orit̃
ex vitijs carnalibus. ſ. hebetudo ex gula:
cecitas ex luxuria: q̃ sic patz. Mã pfectio
intellectualis opatiõis in homie cõsistit in
abstractiõe quadã a sensibiliũ fantasmati/
bus: ⁊ ideo quãtomagis intellect⁹ homis
liber fuerit ab hmõi fantasmatibus: tanto
poti⁹ intelligibilia ꝓsiderare poterit ⁊ oĩa
sensibilia ordiare: sic ⁊ Anaxagoras dixit

⁊ oportet intellectũ esse ĩmixtũ ad hoc q̃ ꝓ
iperet ⁊ agẽs oportet ⁊ dñat̃ sup materiã
ad ꝗ q̃ eã mouere possit: manifestũ ẽ q̃ ⁊
declaratio applicat intentionẽ ad ea in q̃b⁹
aliq̃s delectat̃: vñ dicẽ pbus in.x. Ethic̃. ⁊
vnusq;q; ea in q̃b⁹ delectat̃ optime opat̃:
cõtraria ⁊o nequaꝗ vel debilit̃: vitia aũt
carnalia. ſ. gula ⁊ luxuria cõsistũt circa de/
lectatiões tact⁹ cibo⁊. ſ. ⁊ venereo⁊ q̃ sunt
vehemẽtissime inter oẽs corpales delecta/
tiones: ⁊ ideo per hec vitia intrẽtio homis
ad corpalia maxime applicat̃: ⁊ p ꝓsequẽs
homis opatio debilitat̃ circa intelligibi/
lia: magis tñ p luxuriã q̃ p gulã: quãto. ſ.
delectatiões venereo⁊ vehemẽtiores sunt
ꝗ cibo⁊: ⁊ ideo cecitas mẽtis orit̃ ex luxu
ria q̃ quasi totalit̃ cognitionẽ bonorũ spiri
tualiũ excludit: ex gula aũt hebetudo sen/
sus: que reddit hominẽ debilẽ circa hmõi
intelligibilia: sicut ecõtrario virtutes op/
posite. ſ. abstinẽtia ⁊ castitas maxime dis/
ponũt hominẽ ad pfectionẽ intellectualis
opationis: vnõ Daniel̃. j. dicit̃: ⁊ pueris
his. ſ. abstinentibus ⁊ continẽtibus dedit
deus scientiã ⁊ disciplinã in omni li. ⁊ sapi
entia. Et ꝗuis aliqui vitijs carnalib⁹ de/
diti possũt aliqua q̃q; subtiliter circa in/
telligibilia speculari: ꝓpter bonitatẽ inge
nij naturalis vel habit⁹ supadditi: necesse
tamẽ est ⁊ ab hac subtilitate ꝓtemplatõis
eo⁊ intentio plerũq; retrahat̃ ꝓpter dele/
ctatiões corporales: ⁊ sic ĩmundi possunt
aliqua quidẽ vera scire: sed ex ĩmundicia
sua circa hoc nihilomin⁹ impediunt̃: quia
tales affecti circa carnalia de spũalib⁹ sub/
tiliter discutere: vel in his occupari fasti/
diunt ⁊ negligunt. Deniq; queri potest:
vtrũ hebetudo sesus vel cecitas mentis sit
peccatũ: ꝑsertim cũ omne peccatũ oportet
esse volũtariũ: fm Aug. sed cecitas mẽtis
nõ est volũtaria: q⁊ vt dicit Aug⁹. x. cõfes.
Cognoscere veritatẽ lucentẽ omis amant.
Ad hoc respõdet sanct⁹ Tho. vbi ſ. ⁊ sic
cecitas corporalis est priuatio eius q̃ est
principiũ corporalis visionis: sic etiã ceci/
tas mentis est priuatio eius q̃ est princi/
pium mentalis siue intellectualis visiõis.
Cui⁹ quidẽ principiũ est triplex. Anũ qui/
dem est lumẽ naturalis rõnis: ⁊ hoc lumẽ
cum ptineat ad speciẽ ãle rationalis nur ꝗ
priuat̃ ab aĩa: impedit̃ tñ q̃q; ab actu ꝓ/
prio p impedimẽta vtriũ inferiorũ quibus
indiget intellect⁹ hũan⁹ ad intelligẽdã: sic
patet in amẽtibus ⁊ furiosis: ⁊ illa cecitas

B

exausat a peccato. Aliud aũt principiũ intel
lectualis visiõis est aliq̃ lumẽ habituale
naturali lumini rõnis supadditũ: ⁊ ꝗ qui/
dẽ lumẽ interdũ priuat̃ ab aĩa: ⁊ talis pri/
uatio est cecitas que est pena fm ⁊ priua/
tio lumis grẽ pena ponit̃: vñ dicit̃ de qui/
busdã Sap. ij. Excecauit eos malicia eo⁊.
Tertiũ aũt p̃ncipiũ intellectualis visionis
est aliq̃ intelligile primũ p q̃ hõ intelli/
git alia: cui quidem principio intelligibili
mens homis põt intẽdere vel nõ intẽdere
⁊ ⁊ ei non intẽdat cõtingit duplicit̃. Pri/
mo mõ ex hoc ⁊ habet volũtatẽ se sponta/
nee auertentẽ a cõsideratiõe talis principij
fm illud ps̃. Noluit intelligere vt bũ age/
ret. Secũdo mõ ꝓpter occupationẽ mẽtis
circa alia q̃ magis diligit: quib⁹ ab inspe/
ctione hmõi p̃ncipij mens auertit̃: fm illõ
ps̃. Supcecidit ignis. ſ. cõcupiscẽtie: ⁊ non
viderũt solẽ: ⁊ vtroq; mõ cecitas mẽtis est
peccatũ: q⁊ venit ex cõtẽptu: vñ licz intelli
gere veritatem cuilibet sit fm se diligibile
põt tñ esse p accidẽs alicui odibile inquã/
tum. ſ. p ꝗ impedit̃ ad alijs q̃ magis amat.

Circa secũdã ⁊o filiam q̃ne dicit̃ inepta
leticia sciendũ: ⁊ inepta leticia est leticia
vaga ⁊ incõposita: pueniens ex inordina/
ta sumptiõe cibi vel potus. Est enĩ lasciuia
carnis siue gest⁹ opis inordinat⁹: lasciuiã
mentis demõstrans: ⁊ prodit in publicum
tã gestis ꝗ verbis: vñ dicit Aug⁹. de cõfit
etu vitiorũ. Inepta leticia dicit: vt q̃d ani/
mi gaudiũ intus abscõdis? Ingredere in
publicũ letus. Dic aliq̃d foris vnde tu vel
primi rideãt: fac eos letos tua leticia: sed
econtra dicit Ecc̃s. ij. c. Dixi in corde meo:
vadã ⁊ effluã delicijs: ⁊ fruar bonis: ⁊ vi/
di ⁊ hoc quoq; esset vanitas: risum repu/
taui errorem: ⁊ gaudio dixi: q̃d frustra de/
ciperis? Mirũ cũ dñs dicat: Ve qui nũc
ridetis q⁊ lugebitis: ⁊ sic extrema gaudij
inepti luctus occupat. Circa tertiã p̃n/
de filiã que dicit̃ multiloquiũ sciendũ fm
Alex. an. ⁊ multiloquiũ dicit̃ quasi mul/
titudo locutiõis cum supfluitate p̃ter ali/
quã vtilitatem vel necessitatẽ: ⁊ fm hoc in
multiloquio nõ deerit peccatũ: nec accipit̃
hic multiloquiũ in sua generalitate: ĩ qua
fieri potest ⁊ bñ ⁊ male: q⁊ oportet plerũq;
multis sermonib⁹ vti in difficilibus decla/
rãdis: sed accipit̃ ꝗ p excessu verborũ fm
exigentiã materie ꝓsone tẽporis loci ⁊ ali/
arũ circustantia⁊: vt dicit Aug. in li. retra
ctionũ. Absit vt multiloquiũ reputẽ q̃

C

necessaria dicunt quãtalibet sermonũ prolixitate ac multitudine dicant. Et est differentia inter multiloquiũ ⁊ verbositatẽ vel linguositatẽ: q̃ multiloquiũ tm̃ stat in genere ⁊ sonat simpliciter excessum verborũ ⁊ est peccatũ: q̃ dicit dñs: De omni verbo ocioso qd locuti fuerint homines reddent de eo rationẽ in die iudicij: sed est veniale ꝓpter qd Aug⁹. loquẽs de minutis peccatis inter alia ponit illud quotiens loquit qs q oportet. Sed verbositas vel linguositas sonat in cõtemptũ ꝓuenientẽ ex consuetudine supflue ⁊ inordinate locutiõis: ⁊ sic verbositas vel linguositas potest esse mortale. s. ꝓpter cõtemptũ: q̃ dicit Aug⁹. q nõ est peccatũ adeo veniale quin põt fieri mortale si placet: qd exponit sanct⁹ tho. dicẽs: q si veniale peccatũ instantũ placet q si sciret esse mortale: tamẽ ꝓpter hoc nõ ꝑtermitteret qs illud pficere: ⁊ sic ꝑponit delectationẽ illi⁹ peccati dilectioni dei qd est mortale peccatũ: ⁊ ponit extra de histrionibus. Hinc dicit Job. xj. Nunquid vir verbosus iustificabit: qs diceret: nõ: ⁊ pũ Vir linguosus nõ diriget in terra. s. viuẽtiũ: q̃ nimirũ talis diuina grã ꝓuata facilime laxat etiã ad pniciosa. s. detractiones ꝓtumelias: adulatiões: mẽdacia: iniuria ⁊ silia: ⁊ ẽ signũ stulticie ⁊ instipiẽtie fatuitatis ⁊ vacuitatis. Vñ quidã a pythagora q̃rẽs quõ inter discipulos sapiẽtes cõputari posset: Respõdit: serua silentiũ donec necessariũ tibi sit loqui: si nihil dixeris nisi qd bñ scieris si gesseris optima ⁊ locutus fueris pauca: nã silentiũ signũ est sapiẽtie: ⁊ loq̃citatis signũ stulticie. Circa quartã xo filiã gule que dicit scurrilitas fm Asten. li. ij. ti. iiij. post Alex. an. q scurrilitas differt a stultiloquio: quia stultiloquiũ refert ad discretionẽ rõnis: sed scurrilitas ad luxuriã affectiõis q̃ duo ponunt ad Ephes. v. Fornicatio autẽ ⁊ omis̃ imundicia ⁊ auaricia nec nomiet ĩ vob̃ sicut decet sanctos aut turpitudo aut stultiloquiũ aut scurrilitas que ad rem nõ ꝑtinet. Et notandũ q tale turpiloquiũ si ꝓcedit ex lubricitate lingue ⁊ impetu irascibilis vl cõcupiscibilis ex surreptione rationis est veniale peccatum: si xo ex deliberatiõe rationis ⁊ mala assuefactione lingue ac puersa assuefactione cõcupiscibilis ⁊ irascibilis tunc vt frequẽter est mortale: vtpote ex radice mortalis peccati ꝓcedens. Et si quirit de auditoribus talium: respondet Asten. ⁊ Alex. ibidem q illi qui sustentant turpiloquos: vt talia dicant magis peccant q turpiloqui: q̃ auctores scelerũ sunt magis in culpa q̃ ministri: ex maiori enĩ libidine peccant: qui xo casualiter audiũt: si tamẽ habent in illis cõplacentiã: similit peccãt licz minus. Chrys. Vis ostẽdere manifeste q ĩ talib⁹ nõ letaris nõ audire patiaris: alioquin corrumpũt bonos mores colloquia praua. Circa quintã filiã que dicit immũdicia: notãdũ est q dupliciter põt accipi. Primo mõ fm inordinatã emissionem quarũlibet supfluitatũ: sicut sunt vomit⁹ ⁊ eructatiões fetide: fm illud Esa. xxviij. Sacerdos ⁊ ꝓpheta nesciẽrũt pre ebrietate absorpti sunt a vino: errauerũt in ebrietate nesciẽrũt videntẽ: ignorauerũt iudicium: omnes enĩ mense replete sunt vomitu sordiũq ꝛc. Unde Bern. in apolog. dic: Ipa deinde qualitas rerum talis deforis apparere curat: vt non minus aspect⁹ q̃ gustus delectet: ⁊ cũ tñ stomachus crebris ructibus repletũ se indicet: necdũ tñ curiositas satiat: sed cũ oculi coloribꝰ palatũ saporibus illiciunt infelix stomachus cui nec colores lucent nec sapores demulcent dũ oia suscipe cogit oppressus magis obruit q̃ reficit: de qualib⁹ dicit Seneca in epla. lxj. ventri obedientes aĩaliũ numero computamus nõ hominũ. Qõ si obijcit vomitũ non esse peccatũ sed penã: vel etiã aliquid vtile sub ꝓsilio cadẽs: fm illud Eccl. xxxj. Si coact⁹ fueris comedere multũ: surge e medio ⁊ vome ⁊ refrigerabit te. Ad hoc respondet sanct⁹ Tho. scõa 2ᵉ. q. cxlviij. q licz vtilis sit post supfluã sumptionẽ tamẽ vitiosum est q huic necessitati hõ se subdit p̃ imoderantiã cibi vel potus nisi in remediũ alicui⁹ languoris ex cõsilio medicine. Secũdo mõ põt attendi imundicia spũaliter q̃tum ad emissionẽ semis̃: vñ sup illud Ephes. v. Fornicatio autẽ ⁊ omis̃ imundicia dicit glo. id est incõtinẽtia ꝑtinens ad libidinẽ quocũq mõ: ⁊ sic magis ꝓprie sumit hic ⁊ est filia gule: q̃ dicit Jo. cassi. de institutis monachorũ: q̃ qbuslibet escis repletꝰ venter semĩaria luxurie parit: nec preualet mens discretionũ gubernacula moderare ciborũ pondere ꝑfocata. Et Hiero. in epla quadã: Venter mero estuans cito spumat in libidinem: venter enĩ ⁊ genitalia vicina sunt ⁊ vnũ alteri submĩstrat: ex vicinitate enĩ membrorũ sequit cõfederatio vitiorũ. Denicq illa ĩmũdicia que attẽdit q̃tũ ad emissionẽ semis̃ volũtarie ꝓcuratã nõ solũ est peccatũ ſ etiã grauissimũ: vtpote ꝗ naturã licz minimũ sit inter vitia ꝗ naturã vñ. ij. Cor. xiij. dicit aplus: Timeo ne forte cũ venero hũiliet me de⁹ apud vos ⁊ lugeã multos ex his q̃ ante peccauerũt ⁊ nõ egerũt penitentiã sup ĩmundicia: glo. immũdicia ponit ꝑ luxuria ꝗ naturã: sic ad Gal. v. vbi dicit: Manifesta sunt opa carnis q̃ sunt fornicatio ĩmũdicia: fm glo. ponit imundicia ꝑ quacũq supfluitate. Ad

Que opera dicunt seruilia ⁊ q liberalia: ⁊ de quattuor ꝑmis opibus seruilibus que sunt agricutura: lanificium: fabricatio ⁊ nauigatio: Sermo VI

Memento vt diem

m sabbati sanctifices. Exo. xx. Premisso vtcũq de ꝑmo genere operũ seruiliũ q̃ sabbata violant: iã secũdũ genus breui stilo ꝓcurram⁹. Pro q̃ sciendũ: q opus seruile scõo mõ dictũ ẽ opus q hõ seruit homi: de q̃ ope dic sanct⁹ Tho. scõa 2ᵉ. q. cxxij. q hõ alteri⁹ seru⁹ ẽ: nõ fm mentẽ sed fm corp⁹: ⁊ iõ opa seruilia fm hoc dicunt opa corpalia: in quib⁹ vnus alteri seruit: ⁊ addit Bonauẽ. q opus seruile prohibitũ est opus corpale quo qs inbiat terrenis lucris: ꝑ qd hõ detinet circa hec inferiora: adeo vt nec se nec deũ debito mõ recolat: ⁊ iõ talia opa q̃ sunt ordinata ad lucrũ tpale: etiã ex intentiõe agẽtis tanq ad primũ ⁊ ꝓprũ finẽ in die dñica ⁊ alijs festiuitatib⁹ ꝓhibita sunt ab eccl̃ia: nisi forte necessitas vrgeat aut pia vtilitas suadeat cũ intentiõe debite moderata: qd patet extra de ferijs. c. Oẽs dies dñicos a vespa in vesperã cũ omĩ veneratiõe decreuimus obseruari: ⁊ ab omĩ illicito ope abstinere: vt mercatũ in eis minime fiat nec placitũ: glo. id est iudiciale: neq aliqs ad mortẽ vl ad penã iudicet: nec sacrã. i. iuramẽta nisi ꝑ pace vl ꝑ alia necessitate ꝑstent. Et hoc ꝑceptũ extendit ad oẽs solẽnitates: vt pz eo. ti. c. cõquest⁹. Ad maiorẽ autẽ cuidẽtiã sciendũ fm Rich. q opus seruile differt ad ope liberali: sicut opposita quoꝝ vtrũq̃ inquãtũ hmõi dispẽsari debet: maxie ex primo ⁊ ꝓprio fine: ita q̃ ratiõe primi ⁊ ꝓprij finis: nõ quidẽ accidẽtalis quẽ cõstituit ĩtentio agẽtis: ſ essentialis quẽ ꝑncipalius respicicit quãtũ est ex pte sua: iudicari debet opus seruile simplicit: vel liberale per accidens: scz ꝑ respectũ ad agentẽ. Certũ ẽ aũt q corp⁹ dz seruilit aĩe sbdi ⁊ aĩa desupsedere sicut libera. Illa q̃ opa q̃ tanq̃ finẽ ꝓprũ ⁊ maximũ respiciũt tpale bonũ corporis ipsius opantis sunt seruilia: etiaz si materialit essent spũalia: vt exempli grã: si qs in corde suo aliqd scitiale ordinat ad tpale lucrũ: vt ad primũ ⁊ ad ꝓprũ finem illud opus est magis seruile: ⁊ ille qd ordinat ad spũale bonũ aĩe: vt ad finẽ primũ ⁊ ꝓprũ magis est liberale q̃ seruile saltẽ ꝑ respectũ ad agentẽ: licz ĩ se videat esse seruile. Exemplũ ꝑmi: vt si qs docet vel ꝑdicat ꝑncipalit ꝓpter lucrũ tpale. Exemplũ secũdi: vt si qs aliqd scribit nõ ꝓpter tpale lucrũ sed ꝓpter edificationẽ aĩarũ: ꝓpter diuinũ cultũ: cũ ergo sit vacandũ in diebus dñic ab omĩ ope corpali ordinato ad tpale bonũ ꝓprij corpis tanq̃ ad ꝓprũ ⁊ primũ finẽ: vacandũ est illis diebus ab omni ope qd materialit ⁊ finalit seu formalit est seruile simplicit ⁊ ꝑ respectũ ad agentẽ: sic oia opa mechanica q̃ fiũt ꝑncipalr cã lucri tpalis. Ab opibus aũt q̃ sunt materialiter libera sed formalit seruilia: sicut cũ aduocatus cogitat ⁊ studet in his que eras vult ponere ꝓpter lucrũ tpale: ⁊ rustic⁹ de aratiõe terre sue quã in crastina die vult arare non sic astringit hõ in ꝑdictis dieb⁹ abstinere sic ab opibus q̃ materialit ⁊ formalit sunt seruilia: q̃ facili⁹ ẽ abstinere ab his q̃ ab illis: vñ ꝑ tales nõ peccat hõ mortaliter nisi ꝑ hoc excludat illa vacatio quã necessario debet cultui diuino. Ab opib⁹ aũt q̃ sunt seruilia materialiter ⁊ non formalit ꝑ respectũ ad agentẽ: nõ tenet hõ necessario cessare ĩ dñicis ⁊ festis: vñ. ff. de ferijs. l. diuinis. dic lex. Ea q̃ ad militarẽ disciplinã ꝑtinẽt: etiã feriat dieb⁹ pagẽda sũt: vt dic glo. ⁊ sic scholares legere scribere pñt: dũmõ tñ ꝑ b̃ penit⁹ a diuinis nõ sbtrahant: ⁊ hui⁹ rõ est: q̃ talia opa q̃tũ ad suũ finẽ ꝑrimũ ⁊ ꝓprũ sunt liberalia fm Rich. Ulterius est notandũ q licz oia opera corpalia ad spũalẽ dei cultũ ꝑtinẽtia: intantũ seruilia dicant inquãtũ ꝓprie ꝑtinent ad seruientes: tamẽ inquãtũ sunt cõmunia ⁊ liberis ⁊ seruis non dicunt seruilia: quilibet aũt tam seruus q̃ liber tenet in necessarijs ꝓuidere: nõ tñ sibi ſ etiã ꝓximo: ꝑsertim ĩ ꝑtinẽtib⁹ ad salutẽ corpalẽ: fm illõ Pro. uerb. xxiiij. Erue eos q̃ ducunt ad mortẽ:

A

vel etiã ea ꝑparare q̃ requiruntur ad nature cõseruationẽ: non enim est tam arta ꝓhibitio opandi in noua lege in die dñica: sicut in veteri lege in sabbato: sed quedã opera ꝓhibebant in die sabbati: sicut decoctio ciborꝫ ⁊ similia: ⁊ ideo qui ligna colligit in die sabbati iussus est lapidib⁹ interfici: q̃ tamẽ cõcedunt in die dñica: vt de cõse. dis. iij. c. puenit. ĩ fi. ⁊ aplus ad colo. ij. Nemo vos iudicet in cibo vel ĩ potu ⁊c. vide. Secũdario ꝛo tenet tam liber q̃ seruus prouidere sibi ⁊ primis in damnis rerũ vitãdis: ꝓm illud Deut. xxij. Non videbis bouem aut ouẽ fratris tui errantẽ ⁊ ꝑteribis sed reduces fratri tuo: ⁊ dñs in euangelio Luce. xiiij. Cui⁹ vestrũ asinus aut bos in puteũ cadit ⁊ cõtinuo nõ extrahet illũ die sabbati. Et iterũ. xiij. hypocrite vnusq̃q vestrũ sabbato nõ soluit bouẽ suũ aut asinũ a ꝑsepio ⁊ ducit adaquare? Ex q̃b⁹ concludit q̃ opus corꝑale ꝓtinens siue ad salutẽ corꝑis ꝓprij vel ꝓximi: siue ad vitandũ imminens damnũ rei ꝓprij vel ꝓximi: nõ est cõtra obseruantiã sabbati. Et ꝓpter hoc machabei sabbatũ non soluerunt pugnãtes ad sui defensionẽ die sabbati. ꝓmo Machabeo. ij. hoc idem patet. xxiij. q. viij. c. si nullã: vbi concedit pugnam nõ solum ĩ defensionẽ corꝑis: sed etiã patrie ⁊ legum paternarũ. Sic etiaꝫ Helias fugiẽs a facie Jezabel in die sabbati ꝓpter iustum metũ excusat: ⁊ dñs Matth. xij. discipulos suos excusauit qui colligebãt spicas ĩ die sabbati ꝓpter necessitatẽ quã patiebant: hec Tho. ⁊ Asten. Deniq̃ cum in veteri lege cõcessum fuerat iter sabbati ad ambulandũ in festis q̃ erat spaciũ mille passuũ quo deambulare poterãt vltra ciuitatẽ vel villã in qua erant: nec eis licebat ꝓgredi: sed ꝑ mille passus poterant circa deambulare: vt patꝫ in historia ecclãstica pte. viij. c. vj. ex hoc satis innuit q̃ a trãsgressione huius ꝑcepti excusat q̃s ꝓpter modicitatẽ opis vel laboris: puta si labor tam modic⁹ est q̃ impedire non possit quietẽ mẽtis in deo: ⁊ hec ratio etiaꝫ innuit in glo. Exodi xxxj. sup verbo quicũq̃ polluerit sabbatũ glo. turbando quietẽ anime morte moriet scꝫ corꝑis ⁊ anime. Hinc concludit Asten. li. j. ti. xxiij. q̃ non est dicendũ q̃ ꝓpter modicũ opus homo mortaliter peccet: sed quãtũ ad opus hõ sine peccato facere posset recurrendũ est ad arbitriũ boni ⁊ conscientiosi viri: vt si quis repararet fracturam in sepe ⁊ hmõi: ex ꝓmissis autẽ omnib⁹ facilis patet intelligẽtib⁹ respõsio ad quecũq̃ specifica ⁊ ꝓticularia descẽdẽdo. Ad clariorẽ tamẽ simpliciũ informationẽ dicit Hugo in diasco. q̃ septẽ sunt opa seruilia siue mechanica. Primũ est agricultura q̃ cõprehendit omne modũ colendi terram. Secũdũ est lanificiũ q̃ cõsistit in omni genere vestimentorꝫ. Tertiũ est fabricatio q̃ consistit in materia lignea lapidea: ferrea: vel metallica. Quartũ est venatio que cõprehendit omne genus pistorũ ⁊ coquorũ ⁊ omnẽ artem ꝑparãdi cibaria. Quintũ est nauigatio q̃ cõprehendit omne gen⁹ mercatorũ. Sextũ est medicina que consistit in arte faciẽdi pigmẽta sirupos ⁊ siliꝫ. Septimũ est theatra q̃ cõprehẽdit omnẽ artẽ ludi ⁊ iocũditatis. Omniũ igit⁹ istorꝫ quedã sunt mere seruilitatis ⁊ nõ cõtinue necessitatis: vt agricultura: lanificiũ ⁊ fabricatio: ⁊ ista simplicit⁹ ꝓhibent⁹ ab ecclesia fieri in sabbato nisi in casu vt videbit⁹. Quedam ꝛo sunt cõtinue necessitatis: sic illa q̃ ꝓtinẽt ad cõseruationẽ vite vel sanitatis: vt nauigatio: venatio: medicina: ⁊ ista cõcedunt inquãtum sunt necessitatis nõ inquãtũ sunt seruilitatis. Quedã sunt mere iocũditatis: sicut theatra non ꝓniciosa: ⁊ ista nec cõcedunt nec ꝓhibent: ꝓmittunt tã ꝓpter ꝓnitatem ⁊ fragilitatẽ humanã. Que tamẽ vt clarius pateant ad ꝓticularia ꝓcedamus: ⁊ ꝓmo de his q̃ sunt mere seruilitatis ⁊ nõ cõtinue necessitatis: quorũ primũ est agricultura. De qua queri potest: vtrum liceat exerceri in die sabbati siue festi: ꝑsertim cum finis illius ordinet⁹ ad cõseruationẽ ⁊ sustẽtationẽ hũane vite que videt⁹ esse necessaria. Ad hoc dicendũ q̃ nequaq̃ licet agriculture diebus festis insistere: ꝑcipue q: ꝑcipit⁹: Exo. xx. q̃ etiã iumẽta sabbato vacare debent: vt patet in themate p̃us posito: verũtamẽ, ꝓpter duas causas admittit⁹ agricultura in dieb⁹ dñicis. Prima est necessitas q̃ tã tanta dꝫ esse q̃ labor sine ꝑiculo non posset ꝑueniri vel differri: sic ꝓtingit ĩ messib⁹ ꝓpter incursuꝫ hostiũ vel frequẽtes pluuias vel silẽs cas⁹ nã q̃ tali necẽtate patent⁹ artant⁹: tũc ꝑt arare fruct⁹ colligere fossata facere: ⁊ alia hmõi ĩ dieb⁹ dñicis ⁊ alijs festis ꝑterq̃ in maioꝛib⁹: ⁊ tũc etiã si maior necessitas appareret ad victũ necessariũ acq̃rẽdũ: ita tã q̃ de illis studeant largiores elemosynas erogare: ⁊ ꝑ iõ ne deũ videat hõ tẽptare: vt patet. xxiij. q. viij. c. si nulla: extra de feriis. c. licet ⁊ simile iudiciũ ẽ de vindemijs ꝓpter frigus ⁊ de quibuscũq̃ fructibus in casibus iuste necessitatis ꝓfuationẽ rei qꝫ necessitas legẽ nõ habet. Omnia tã hec ĩtelligi debẽt cũ dilatio est in iusto periculo: vt cũ hec nõ ita fieri ꝑt in alijs diebus ne scꝫ occasiõe momenti pereat cõmoditas ꝓcessa, puisiõe celesti: nã ꝓm Rob. si iacentib⁹ segetib⁹ in agro: aut fenis in pratis tẽpestas ĩmineat aut pluuia q̃ corrũpet aut mulrũ deteriorabit: ꝑia a solo separata domini rerũ illaꝫ ꝑt idẽnitati sue ꝑcauere: ne tã q̃s nimis sibiꝑi ꝓdescẽdat in necessitate vt ꝗritate laboris q̃ a pctõ excusare posset in festis opari potius recurrẽdũ est ad arbitriũ boni viri q̃ ꝑ aliquã doctrinã generalẽ. Secũda causa ẽ pietas: qꝫ licet in sabbato ꝓpt⁹ deũ arare ⁊ agꝫ pauperũ seminare vt ducere ligna religiosis pauperib⁹: ⁊ subuenire alijs miserabilib⁹ pisonis saltẽ in minoꝛib⁹ festis dũmodo nõ sit specialit⁹ a ꝑlatis ꝓhibitũ: ⁊ dũmodo ꝓpt⁹ ista se nũ subtrahãt a diuinis nec talia faciũt ꝓpt⁹ affectionẽ aliquã carnalẽ nec ꝓpter spẽ remunerationis ꝗ tã ꝓpt⁹ deũ: ⁊ q̃ illi⁹ paupertas exigere videatur: putat tã Guil. sup Ray. q̃ ꝑ nõ licet dñicis dieb⁹ et maioꝛibus festiuitatib⁹. Mirũ cũ ꝓm q̃s dã sunt q̃dã dies celebꝛes q̃ tã de facto nõ festant⁹ q̃tũ ad cessationẽ ab operib⁹: ꝗ vident⁹ abrogati ꝑ ꝓtrariã ꝓsuetudinẽ que ĩ eis habet locũ nõ ita sunt de ꝑcepto dei: sic est dies dñica ⁊ maiores illa. Jn cui⁹ etiaꝫ argumentũ eccla de dñicis dieb⁹ ⁊ maioꝛibus festis dũtaxat ꝑceptũ dedit de audiẽda missa in ꝓpria eccla: vt patet ex. de parochijs. c. vt dñicis. ⁊ specificat festa. de cõse. di. j. c. si q̃s etiã. Nõ aũt quedã minora festa sunt abrogata: patet in aliq̃b⁹ loc⁹ vbi duo vltima festa infra octa. pasche ⁊ pẽtẽb. iã venerũt q̃ammodo in dissuetudinẽ feriandi quo ad agriculturã: sic in aliq̃bus locis nundine septimanales tenent⁹ in festis vigilias nõ habẽtibus que nõ tenent⁹ in alijs: que nimirũ consuetudo simplices excusat a tanto ⁊ si nõ a toto: ꝓsertim cũ ꝑlati ecclesiarũ tacendo cõsentire vident⁹.

Nõ si quer⁹ quid de illis qui a dñis suis operari cogũt⁹ in festis. Respõdet Guil. ⁊ Rob. q̃ si hoc faciũt iusto metu inducti vident⁹ posse ꝓpter necessitatẽ excusari: q̃ tã debent dñis suis bladorũ vecturã: ⁊ afferunt in diebus feriandis vt alijs diebus ꝓprijs laboribus vacare possint liber⁹ nõ sũt excusabiles: nisi forte ad hoc arta necessitas eos cogat: nã nõ tenent⁹ subditi dñis suis obedire nisi in licitis ⁊ honestis.

Secũdũ est lanificiũ q̃ cõsistit in omni genere vestimẽtorꝫ: cui similit⁹ nõ licet insistere feriatis dieb⁹ nisi iusta necessitas req̃rit: vt plerũq̃ ꝓtingit in tinctura q̃ tractũ aliquẽ req̃rit ⁊ ordinatã expeditionez. Si q̃s igit⁹ in timore dei ꝓstitut⁹ ꝑ posse satagit oĩa disponere ad feriãda festa occurrẽte necessitatis articulo: si q̃ licet raro diebus feriatis occupat⁹ in illis: credo q̃ talis excusat⁹ a mortali dũmodo se, ꝓpt⁹ ꝗ nõ subtrahat a diuinis: ⁊ non fiat causa auaritie q̃ in omnib⁹ subintelligendũ est. Similit⁹ dicendũ est de sartoꝛib⁹: illi tã q̃ ꝑcipue circa principalia festa tãto tpe talib⁹ occupãtur q̃ frequẽter post mediã noctẽ vt circa auroꝛã talib⁹ occupatiõib⁹ distẽduntur et eneruant⁹: nequaq̃ excusari ꝑt a mortali cũ omnino se reddũt ineptos ad festa celebranda. Tertiũ vero dicit⁹ fabricatio q̃ ꝓsistit in omni materia ferrea: lignea: lapidea vt metallica que similit⁹ est ꝓhibita in feriatis diebus exerceri: qꝫ sunt mere futilitatis ⁊ nõ ꝓtinẽtie necessitatis. Si tamẽ q̃q̃ dieb⁹ illis occurrit causa ratiõabilis necessitatis cessãte cupiditate ⁊ cooperante pietate: tũc licet in talib⁹ aliq̃ festiuis diebus occupari: dũmodo ꝓpt⁹ hoc se q̃s non subtrahit a diuinis: ⁊ ideo dic⁹ Asten. post Rob. q̃ barbarij vectoꝛes peregrinorꝫ ĩ suis vehiculis aut iumẽtis: similit⁹ ⁊ ferrato res equorꝫ in casu rationabili ꝑt excusari: si ꝓnciqalit⁹ hoc faciũt ꝓpt⁹ eorꝫ necessitatẽ: q̃bus hmõi opa impẽdũt nec se sbtrahũt ꝓpter hoc a diuinis ꝑcipue a missarũ solennijs: q̃ si hoc principalit⁹ faciũt ꝓpter questũ ⁊ improbã cupiditatẽ: tũc nõ excusantur a mortali: ꝑsertim cũ ⁊ iumẽtũ in veteri lege quiescere ꝑcipit⁹. Similit⁹ q̃ faciũt sibi barbã radi vt currib⁹ vehi vt etiã eq̃s ferrari: sunt intãtũ inexcusabiles in q̃tum causa ratiõalis ad ꝗ eos vigere dinoscitur ⁊ si antea sup his nõ potuerũt sibi cõmode puidere. Preterea credit Guil. glo. super Ray. q̃ in festis liceat opari circa edificationẽ eccliaꝫ pauperculaꝫ: ⁊ circa op⁹ ministrorꝫ pauperꝫ q̃ nõ habẽt reddit⁹ sibi sufficientes: ita tã q̃ huiusmodi labor audita missa post celebrationẽ diuinorꝫ incipiat⁹: nec vsq̃ ad vltimã fatigationẽ insistat⁹ dũmodo sola pietas sit in causa: ꝗ ve mũdo ver/

genti in senio: qz tã oia fere ꝓflant in fornace auaritie cõplacẽtie hũani fauoris vel alterius sinistre intẽtiõis. Denicq̃ scõm Asten. vbi. s. post Rod. q̃uis clericis non liceat scribere de quaterno ĩ quaternũ aliqd grãde diebus feriãdis: licitũ tñ ẽ lectiones suas trãscribere q̃s sine scriptur' nõ possent memorie cõmẽdare: ⁊ in lectiõibus q̃s audiũt libros corrigere: similiꝯ licz religiosis ⁊ alijs ꝓmões ⁊ alia deuotionalia colligere vl' scribere intuitu ꝓfect' spũalis in se vl' in alijs dũmodo nõ minus insistãt ita q̃ ꝓpt' hoc a diuis se subtrahãt: ⁊ dũmodo postmodũ vẽdendi ꝓtũc intẽtionez nõ habeãt: qz tũc haberẽt oculũ ad lucruz futurũ qõ ꝓprie humilitatis est: ⁊ ex p̃dictis multa ꝓticularia silogizare possum'. Secũdo videndũ est de his q̃ sunt cõtinue necessitatis: vtpote primo de nauigatiõe que cõprehẽdit omne opus mercatorꝫ: de q̃ licet ad singula respõdere nõ possum': q̃dazꝫ tñ exẽpli causa ad instructionẽ simpliciuz ad facilẽ agnitionẽ oim etiã aliorum breui stilo ꝓsequamur: qz de similibus fere semper idẽ est iudiciũ: nã ꝗ cõprehẽdit omnia mercata q̃ arte fiũt ꝑter esculẽta ⁊ poculẽta: vñ qz talia nõ sunt cõtinue necessitatis ideo vẽdere vl' emere talia dieb' feriat' nõ est licitũ: vtpote calceos: caligas: corrigias: calcpodia: sandalia: aliaq̃ infinita iocalia in auro: argento: stanno: cupro: omniq̃ metallo cũ omni suppellectili: cui' vsus est inẽ homies. Notandũ tñ q̃ in istis distinguunt' duo genera mercãtie: nã q̃dazꝫ ĩpropꝛie dicunt' mercatores vl' negotiatores q̃ scz ꝓpria dũtaxat artificia vendunt potius insistẽtes lucro artis ꝓprie q̃ mercantie: de quibus talis regula dari põt q̃ nullus eorꝫ excusat' a mortali dieb' festiuis artificia talia faciẽtes: vl' etiã p̃ foribus ad vendẽdũ exponẽs ex ꝓsuetudine: ⁊ mlto minus ad forũ educẽs cũ in hoc apte relucere videat ĩproba cupiditas: nisi tales excusaret necessitas: q̃ de solo cũ familia sua victitãs laboritio nõ inuenięt copiã vẽdẽdi artẽ suã diebus ceteris: tũc enĩ si quandoq̃ in festis minoribus q̃ nõ intãtũ obligant vt dictũ ẽ: cũ timore dei sola euidenti necessitate nõ cupiditatẽ suã artẽ vẽdẽdazꝫ exponeret: vl' etiã nundinas aliq̃s cuz eis requireret: credo q̃ excusaret' a mortali: dũmodo ꝓpter hoc se nõ subtraheret a diuinis: p̃sertim a missa audienda: als p̃cipitur extra de ferijs. c. omnes: q̃ mercatũ in eis scz festis minime fiat. Preterea si talẽ artẽ p̃ foribus venditioni nõ exponũt req̃siti tñ ab alijs scz peregrinis vl' villanis vl' etiã pauperibus q̃ forte pecunias prius habere nõ poterãt aut etiã alijs vicinis q̃ prius ex incuria emere nõ satagebãt cũ dei timore magis ex pietate q̃ ex cupiditate satisfaciãt: sobrie tñ credo q̃ excusant' a mortali: dũmodo tñ ꝓpterea diuia nõ ꝑtermittant in domo psistẽtes ⁊ expectãtes supueniẽtes: sicut aranea residẽs in tela muscas obseruat: cõsulendũ tñ est q̃ ementes admoneãt q̃ nõ amplius veniãt diebus feriatis: p̃sertim illos q̃ preẽ necessitatẽ rationalẽ hoc faciũt: ⁊ multomagis excusant' ex rationali necessitate nõ cupiditate talia diebus illis emẽtes. Jn omnib' enĩ hmõi intuenda est rei necessitas: facti pietas: ⁊ intẽtionis puritas: que tria multa que sunt p se illicita p accidẽs licita ĩmo meritoria reddunt. Ad laudẽ dei.

De operib' seruilibus q̃ sunt nauigatio: venatio: medicina: theatra: ⁊ qñ festũ incipit ac vtrũ laborare sit in p̃cepto: Sermo VII

Memento vt diem

m sabbati sanctifices Exo. xx. Jaz restat videre de secundo genere mercatorꝫ q̃ ꝓprie negotiatores dicuntur. de quib' dicit Chryf. sup illõ Matth. xxj. Eijciebat e templo oẽs emẽtes ⁊ vẽdẽtes. Quicũq̃ cõpat rẽ vt illã integrã ⁊ ĩmutatã dando lucrẽt: ille mercator est q̃ de templo eijcit. Quõ tñ illa mercatio sit licita videbit infra. Hoc tñ genus mercãdi q̃tum ad violationẽ sabbati minus excusat q̃ p̃cedens ceteris parib'. Mimirũ cũ p̃cedẽs nõ nisi de ꝓprio labore: sed istud etiã plerũq̃ de alieno labore lucrũ q̃rit. Hinc dicit Tullius q̃ sordidũ est eorꝫ officiũ q̃ emũt a mercatoribus quod statim vẽdant: nihil enĩ ꝓficiunt nisi quẽadmodũ mentiant'. Agricultura enĩ nil meli': nil vberi': nil ĩ homine libero digni': ⁊ ideo nõ min' stricte p̃ceptũ in isto genere negotiatiõis debet accipi q̃ in priori: sed potius econtra. Jn cuius argumentũ dicit Rod. q̃ qui vadunt ad mercata vel mercata faciunt diebus dñicis vel festis: si hoc faciũt aliquãdo pro sua necessitate nõ ex cõsuetudĩe vel cupiditate non peccant mortaliter dũmodo

do diuina non pretermittunt'. Si vero ducant in ꝓsuetudinẽ: aut ex improba cupiditate lucrandi sicut faciũt mercatores q̃ ꝓpter frequentandas nundinas aut mercata vix aut nunq̃ ecclĩam intrant tunc peccant mortaliter: vel etiã si essent mercata ꝓhibita a prelatis loci illius. Preterea eorꝫ que mercant' quedam sunt vtilia. s. ad aliquem vsum licitũ ⁊ honestũ: quedã vana ⁊ diuersa clenodia quorꝫ vsus est vanitas quedã nociua vl' q̃tũ ad spiritualia nocumenta vt diuersa instrumenta ludorꝫ ⁊ oblectamẽta sensuuz vt alee: pile: ludi scachorum olfactoria certa ⁊ similia: ⁊ ꝓm hũc triplicẽ gradũ aggrauatur etiã peccatũ in violatione sabbati. Denicq̃ ꝑter ea que dicta sunt ponẽda videtur cõclusio generalis: q̃ quicũq̃ emit in die festo eo pacto q̃ carius vendat: intẽdens exercere negotia mortaliter peccat: cũ in hoc reluceat manifeste causa emptionis rei illius cupiditatẽ esse: q̃ si non emat eo pacto nõ est facile precipitare sentẽtiaz. Similiꝯ etiã q̃cũq̃ emit etiã ferialib' diebus ea intẽtiõe q̃ carius vẽdat etiã dieb' dñicis vl' saltẽ verisimiliꝯ credit q̃ cogetur iterũ vendere dieb' feriatis nõ excusat' a mortali si postmodũ quasi coactus diebus ꝓhibitis itez vendit: qz seipm voluntarie obtulit ad illã coactionez auaritia victus. Verũtamẽ de esculẽtis ⁊ poculẽtis postea dicã: nec etiã excusant' a mortali si mercata in vehiculis aut iumentis de loco ad locũ transtulerũt in festis: si cõmode poterũt facere in alijs: maxime si ꝓpt' hoc subtrahant se a diuinis: vnde cetert' paribus primũ genus mercatorꝫ difficili' cadit in mortale q̃ scõm genus ⁊ etiã facilius excusat'. Denicq̃ cursores ⁊. viatores si mittũt' a dominis suis vl' mercatoribus q̃bus ex cõditione vl' pacto fuire tenent': sicut serui emticij vl' cõducticij siue hoc faciũt ꝓ pecunia siue nõ. Asten. post Rod. nõ audet eos cõdemnare p̃cipue si missã audierint: cũ scõz legẽ cõcessum fuit ire in sabbato: licet non vltra mille passus: q̃ iter sabbati dicitur. Act. j. Si tñ in nullo erant eis ligati: nec alijs tẽporib' fuire consueti: nec subest in eis mouẽs causã pietatis vl' necessitatis: ꝗ tñ cupiditatis nõ excusant' a mortali: maxime si se subtrahũt propt' hoc a diuinis. Jn nauigantib' autẽ maior inuenit' excusationis occasio ꝓpter incertitudinẽ venti ⁊ tẽpestatũ: ac etiã ꝓpt' minorẽ laborem vt cõmuniter: multa tamẽ in illis sunt obseruanda tanq̃ illicita que non cauẽtur nisi ab hijs qui verũ dei timorem habent.

Tertio principaliter videndũ est de venatione que cõprehendit omne genus pistorũ ⁊ cocorũ ⁊ omnẽ artẽ preparandi cibaria: de qua venatione primo datur talis regula generalis: q̃ q̃uis non licet in festis tenere mercatũ publicũ rerũ venaliuz saltem eorũ que nõ pertinẽt ad necessitatẽ diei. Mercata tamẽ que fiũt de victualib' ad necessitatẽ diei ꝑtinẽtibus: sic q̃ dies sine illis nõ põt cõmode transigi nõ vident' facile dieb' illis debere ꝓhiberi: dũmõ tñ ꝓpt' ꝗ nõ se subtrahãt a diuinis horis determinatis ab ecclĩa ꝓm ꝓsuetudinez loci: eo q̃ ibidez excuset necessitas: p̃sertim in his victualib' que cito corrumpunt': sicut carnes: pisces ⁊ similia: nõ enĩ sic excusat necessitas in his victualibus que diu perseuerant: vt omies fructus: caseus: butyrũ: oua ⁊ similia. Pro quo sciendũ q̃ quorꝫ officiũ ꝓprie est vẽdere carnes: si q̃tum in eis est magis optarẽt vẽdere in vigilijs q̃ festis: ꝗ obstãte ꝓtraria ꝓsuetudine cogũtur vendere in festis faciẽtes hoc cũ displicentia ⁊ dei timore: ac tali tpe q̃ ꝓpt' hoc se nõ subtrahũt a diuinis: p̃sertim ab officio summe misse: credo tales excusari posse a mortali: dũmõ reddit' sufficiẽt' nõ habeãt: vñ cũ familia sua ꝓm statũ suũ viuãt als sec': qz ⁊ ꝗ ꝑtinere videt' ad notã auaritie. Et similiꝯ dicẽdũ videt' de vẽditione piscũ. Illi tñ q̃ tãq̃ aucupes residẽt in macello: vl' mulieres ꝓsuetudiarie residẽtes ĩ foro ad vendẽdũ multimoda genera auiũ ac paꝫ vl' nihil curãtes de diuino officio ꝗ totaliꝯ ĩmersi tã ĩproba lucro: nequaq̃ excusãt a mortali pctõ. Similiꝯ eos q̃ victualia diu perseuerantia sine corruptiõe pre foribus vl' in foro diebus feriatis ponere p̃sumunt ad ostentationem venditionis: a mortali peccato excusare non audeo: si ex cõsuetudine faciũt: qz talia satis tẽpestiue cõparare possunt: ac q̃llã ostẽtationẽ ceteris christianis lapidez offensionis ⁊ petrã scandali ponũt: vl' ad detrahendum vl' ad imitandũ vel ad emendũ: vt patet in fructibus diuersi generis: ⁊ sic ditant' peccatis nõ solũ ꝓprijs sed etiã alienis: ꝗ ve homint p quẽ scãdalũ vẽit. Deinde veniamus ad officia tabernariorum: cocorũz et pistorꝫ q̃ sunt officia quidez licita sed periculosa ꝓpter diuersas proxias occasiones

peccatorum: vtpote gule: ebrietatis excessiui laboris respectu sabbati ꝓbo lucri ⁊ auaritie: nam quid aliud taberna q̃ ipsoꝝ demonũ ecclia vbi parrochiani frequẽter ꝓueniũt ⁊ deo ventri festũ celebrãt: quorũ plebanꝰ est tabernariusꝫ maxie q: vt Eccli. xxvj. Due species difficiles ⁊ periculose apparuerũt mihi: difficile exuit negotians a negligẽtia sua: ⁊ nõ iustificabitur caupo a peccatis labioꝝ. Si q̃rũt excusationẽ ĩ peccatis: rñdet ibidẽ sapiẽs subdẽdo ꝓpt̃ inopiã inq̃t multi deliq̃rũt: ⁊ q̃ q̃rit locupletari auertit oculũ suũ. s. a ꝓsideratiõe summi boni ⁊ veri p quã retrahit a petit: vñ licet hospicia ꝓpter peregrinos ⁊ aduẽtãtes licita reddant: tñ ex ꝓsuetudine receptare aduẽtũ malignantiũ intraneoꝝ: mane meridie: vespe: media nocte ad iebriãdũ: peierãdũ: balsphemãdũ: tarillãdũ: q̃d aliõ dixerĩ q̃ talez tabernã eẽ synagogã sathane vbi mima cura de ecclia: de diuĩo officio: de fmõibꝰ ⁊ hee oia caupões sustinẽt male dicti q̃stus gratia. Sic cocoꝝ officia licita q̃dẽ sũt in se dũmodo ꝓpterea nõ omittãt diuia: ⁊ ẽtitas opis q̃litasq̃ intentionis ꝓprie fuerit debite modificata: ꝑ vbi possunt ꝑ discerni cũ oia ꝓstẽt in fornacẽ dete stabilis auaritie: ⁊ ꝓpetuis inhiẽt lucris: curis: distractiõibꝰ: ita q̃ ad sabbati sctĩficationẽ penitꝰ se reddunt ĩhabiles: merito verẽtes illud. Exo. xxxj. q̃cunq̃ pollnerit sabbatũ. glo. turbãdo q̃tẽ aĩe morte morietur. s. corpis ⁊ aĩe: multo igit magis licitũ est coãre p cura domestica q̃ p ꝓbo lucro totũ diẽ expẽdere in ciboꝝ decoctione ⁊ venditiõe: q: labor ille q̃ diebꝰ feriat̃ gra q̃stus fit turbãs aĩe q̃tẽ ⁊ sẽsus libertatẽ causat mortale petm̃: q: ꝑ ẽ oino fuile ⁊ ꝓtra intẽtionem legislatoris: Sic deniq̃ pistoꝝ officia licita q̃dẽ cõpꝛobant dũmodo moderate fuerint exercitata. Pinsere tñ diebꝰ feriatis absq̃ euidenti necessitate dictãte auaritia sic cõtingere solet in festis pasche ⁊ pẽthecostes: vt pane recẽti gulosos allicĩãt: nõ põt a mortali facilit̃ excusari: magis tñ excedunt in violatiõe sabbati pistores coquẽtes pastillos ex farina ⁊ carnibus vl piscibꝰ ⁊ lagana: similiaq̃ luxurie oblectamẽta: q̃bus in generali talis regula dari põt: q̃ si illud est ꝓprũ eoꝝ officiũ: ⁊ tũc ab aliq̃bꝰ ꝓuiuũ parare volentibus: sic ꝓtingit in nuptijs ꝓtubernijs ⁊ si militꝰ req̃siti fuerint illa facere diebꝰ feriatis: tũc credo q̃ excusant dũmodo tñ diuina (p̃sertim missã) audiãt: ⁊ in occulto illa p̃parẽt: ne p̃tereũtes vl scãdalizẽt vl ad similia affectãda allicĩãt: dũmodo etiã fact ant intẽtiõe debite circũstantionata. Qui vero nõ req̃siti talia faciũt p̃ fortibus tanq̃ aucupes residẽtes ⁊ p̃parãtes: vt sic ad emẽdum allicĩãt p̃tereũtes nõ excusant a mortali cũ illud faciũt euidẽt ex auaritia. Cetez victualia adducentes vl merces ad loca remota sic vina ⁊ alia fm Astesi. post Rod. excusãtur a violatiõe sabbati cũ sine graui ĩcomodo nõ pũt vacare in festis ab eundo ⁊ quadrigãdo: similit q̃ mittũt eos vl vehicula vl suos ad afferẽda q̃dã necessaria in die festo sine q̃bus nõ possent ipsũ festũ cõmode trãsigere: nec aĩ sup his habẽdis cõmode poterãt sibi ꝓuidere. Dein de Rod. ⁊ Astẽ. dicũt de molẽdinis ad vẽtũ ⁊ aquã: q̃ cũ officiũ eoꝝ expleri possit sine magna opa hoĩm: ideo credũt eẽ suanda cõsuetudinẽ regiõis nõ ꝓhibitã a ꝓlat̃ circa feriationẽ a talibꝰ in festis feriãdis: q̃ maxime vez est de molẽdinis ad vẽtũ ꝓpter omnimodã incertitudinẽ: nõ tñ sic generalit̃ cõcedendũ est de molẽdinis ad aquã nisi in euidẽti necessitate talis aqua retineri nõ possit: ⁊ ergo q̃ñ verisimilit̃ credunt nõ esse necessariũ tũc obligant̃ magl̃ ad feriandũ: subitelligit̃ ẽt q̃ ob hoc se nõ subtrahãt a diuinis: p̃sertim ab audienda missa. Molẽdina tñ q̃ trahunt p iumenta fm eosdẽ omnino q̃escere debẽt: tñ ꝓpt̃ma iozẽ operã q̃ req̃rit: tũ ꝓpter certitudinez laboris ⁊ vsus molendi die sequenti: tũ q: fm legẽ nõ solũ homines sed ⁊ iumẽta sabbato sunt vacare iussa: vt patet in themate Si tñ ꝑ euidẽs necitas req̃reret tũc licitũ esset eis vti. Et nota generalit̃ q̃ necessitas victualiũ vl capiendoꝝ vt pisciũ vl cõgregandoꝝ vt segetũ: vl etiã p̃parãdoꝝ: vt ci boꝝ: cũ rationalis fuerit ⁊ rationabilit̃ p trahi nõ poterit in alterũ diem sine euidenti damno vl incõmodo in re vl ĩ iusto timore laborẽ excusat in diebus feriandis: exẽpli gratia: dicit̃ extra de ferijs. c. licet tam veteris q̃ noui testamẽti pagina septimũ diẽ ad humanã quietẽ specialit̃ deputauit ⁊ tã eũ q̃ alios dies maiestati altissimi deputatos necnon natalia sanctozuz martyrũ ecclesia decreuerit obseruãda: ⁊ in his ab omni opere seruili cessandum. Sequitur. Indulgemus tamẽ vt liceat parrochianis vñis diebꝰ dñicis ⁊ alijs festiuis praet̃ q̃ in maioribus anni solennitatibꝰ: si alle-

cia terre se inclinauerint: eoꝝ capiendi ingruente necessitate intẽdere: ita q̃ post capturã ecclesijs circũpositis ⁊ christi pauperibus ꝓgruã faciãt portionẽ: ⁊ hoc idẽ intelligi debet de oñi ope lucratiuo quod fit in sabbato ex rationali causa: vt sic ĩ elemosynis fiat debita recõpensa saltẽ ẽtum ad decimã partẽ lucri: vt dicit glo. ibidem q: quasi decime p̃diales cẽsent̃. Tertio principaliter videndũ est de medicina q̃ cõsistit in arte cõficiẽdi pigmenta ⁊ sirupos ⁊ silia: ⁊ in his etiã rationabilis necessitas iudicio boni ⁊ discreti viri semp excusat: dũmodo diuina nõ pret̃mittãt: ⁊ etiam de lucro dieꝝ feriataꝝ christo cõtribuat in elemosynis corporalibꝰ dandis: vl in pauperibus gratis subueniẽdũ: tñ hoc sollicitꝰ obseruẽt ne ꝓpriã ꝓscientiã improba cupiditate vel sinistra intentione cõmaculent.

Deniq̃ videndũ est de his q̃ sũt mercedo cunditatis sicut theatra nõ periculosa vel ꝓnitiosa corpori vl anime vl sensui: ꝑ tñ iocunda ⁊ recreatiua: ⁊ tales ludi nec ꝓcedũtur in sabbatis nec ꝓhibent̃: ꝑ tñ ꝑmittũtur ꝓpter ꝓnitatẽ ⁊ fragilitatẽ humanaz: talibus tñ insistẽtes tpe diuinoꝝ nõ excusant̃ a mortali: quia dicit̃ de ꝓse. di. j. q̃ die solẽnni p̃termisso cõuentu ecclie ad spectacula vadit excõmunicet̃: nec enĩ q̃s excõicari debet nisi p mortali. Similit̃ extra tẽpus diuinoꝝ in festis hmõi ludos exercẽs ad improbã cupiditatẽ vl auaritiã nõ excusatur a mortali: si tñ hoc facit tñ p sustẽtatiõe nature: ⁊ hoc moderate nõ est p̃cipitanda sentẽtia. Tertia deniq̃ fuitus est ipius dei: ⁊ fm hoc opus fuile dici potest omne opus latrie q̃ soli deo exhibẽdũ ẽ: ⁊ ideo ab alijs opibus cessãdũ. Pro quo sciendũ q̃ in obseruãtia sabbati duo sunt ꝓsiderãda: quorũ vnũ est sicut finis: ⁊ ꝑ ẽ vt homo vacet rebus diuinis: q̃ significatur ibi: Memẽto vt diẽ sabbati sanctificẽs. Illa eñ in lege sãctificari dicunt̃ que diuino cultu mancipãtur. Alteꝝ est cessatio seruiliũ sez peccati ⁊ corporalis seruitutis. Opus tñ latrie q̃ ptinet ad dei seruitũ nõ ꝓhibet̃ in die sabbati: q: hoc essz cõtrariũ fini obseruatiõis ipius sabbati q̃ ẽ vt vacet opibꝰ ad dei seruitutẽ ptinẽtibꝰ: Unde dñs Job. vij. circũcisionẽ accipit homo in sabbato vt nõ soluatur lex moysi: et Math. xij. Sabbatis sacerdotes ĩ templo sabbatũ violant. i. corporalit̃ operantur in sabbato ⁊ sunt sine crimine: sic etiã sacerdotes in sabbato circũferẽtes archam dñi nõ trãsgrediebant̃ p̃ceptũ dei. Sic in lege gratie nullius actus spiritualis exercitiuz est ꝓtrariũ obseruantie sabbati: pura si q̃s docet xbo vl scripto: Ñ Numeri. xxvij. dicit glo. q̃ fabri ⁊ hmõi artifices ociantur in die sabbati. lector autẽ diuine legis vel doctor ab opere suo nõ desistit nec tñ ꝓrãmnat̃ sabbatũ: q: sabbatis debẽt homies vacare psalmis hymnis ⁊ canticis spũalibus: vt de ꝓse. di. iij. c. ieiunia. vbi sequit̃. Die aũt dñica nihil aliud agenduz est nisi deo vacandũ: nulla operatio in illa sancta die agat̃ nisi tñ in hymnis ⁊ psalmis ⁊ cãticis spũalibus dies illa trãsigat̃: Similit̃ insistendũ est p̃dicationi ⁊ auditioni verbi dei ⁊ virtutibus ⁊ regulari discipline religiosez obseruantie magis q̃ alijs diebus: ad que melius exequenda ꝓhibent̃ artes mechanice secularia negotia ⁊ placita cetera q̃z talẽ vacationẽ ⁊ sanctificationẽ ĩpedientia: vt extra de ferijs. c. oẽs. ⁊ de cõse. di. iij. c. rogatiões. vbi etiã dicit q̃ tribꝰ diebꝰ rogationũ fui ⁊ ancille debent ab ope relaxari: quo magis vniuersa plebs ꝓueniret ad exorandũ dñm. Hic queri põt q̃ñ dies solennis regularit̃ incipit vl desinit. Ad hoc rñdet Hein. boyc: extra de offi. iudi. delegati. in. c. ꝓsuluit: ⁊ extra de ferijs. in. c. q̃ñ. q̃ quo ad celebratiões diuinorũz incipit dies de vespera ĩ verperã: vt extra de ferijs. c. j. ⁊ hoc quo ad clericos: verũtamẽ quo ad laicos vl quo ad feriandũ incipit a vespera in vesperã. i. sero. Initiũ tñ ⁊ finis festoꝝ ꝓsiderari debet fm qualitatez eoꝝ ⁊ diuersaꝝ ꝓsuetudines regionũ: ⁊ sicut exigit magnitudo festorũz celebrari sic videtur ea prius debere incipere ⁊ tardiuꝰ terminare: vt lucide patz extra de ferijs. c. q̃ñ. Ex his potest elici q̃ festa cõmunia ad tardius incipiũt q̃ñ desero cõiter solẽt desistere a labore: sed pcipua festa q̃ enumerãtur de cõse. di. j. c. si q̃s extra parrochias. debent prius incipi: q: ad illa requirit̃ maior reuerẽtia ⁊ p̃paratio: q̃ ergo in fraudez diei festi in eoꝝ vigilijs suis artibꝰ ⁊ laboribus insistunt: solito tardius p̃tendẽtes longiorẽ q̃tẽ diei sequẽtis: nõ excusant̃ a violatiõe festi cũ maior deberet eẽ sollicitudo suis tẽporibus de bonis anime q̃ corporis. Preterea quo ad iudicia dies incipit de mane ⁊ desinit in vespere: ⁊ sic de luce in lucẽ: vt patz in auc. de iuõ. §. sedebãt. colla. vj. quo ad cõtractus vero fm leges

tunc a media nocte in mediã noctẽ: fm Johan.an. & Hoff.in.c. ꝯsuluit. & ff. de ferijs. l. more romano. Unde si iurauí dare decez in dñica nõ ero piurus si dedero ante mediã noctẽ sequentẽ. Deniq; quo ad ieiunium tunc incipit post cenã diei p̃cedentis & desinit in mane diei sequentis: vt patet de ꝯse. di. iij. de esu carniũ: & idẽ est ĩ similib⁹ obseruandũ fm Host. in summa de ferijs.

Nic in fine queri põt vtꝝ alijs dieb⁹ laborare sit in p̃cepto sicut requiescere in septimo: p̃sertim cuz dicit in p̃mo themate: sex diebus operaberis. Ad hoc rñdet Asten. li. j. ti. xxij. q̃ triplex est labor. Primus est debitus qui duplex est. Unus excludens ociũ anime: & ad illũ tenent omnes: sic̃ eui tare tenent peccatoꝝ occasiones: nã omis homo tenet se exercere in aliquo vtili ratione cuius excludat a se tẽptationes ĩgressum: fm illud Eccli. xxxiij. Mitte illum in operationẽ ne vacet: multã em malitiã docuit ociositas. Alius est ĩtroducẽs fructũ & ille est triplex: Unus est platorũ de cura subditoꝝ: de quo. j. Thymo. v. Qui bene p̃sunt p̃sbyteri duplici honore digni habeantur: maxime q̃ laborãt ĩ verbo & doctrina: & ad hunc obligant plati & ecclie ministri & seminatores verbi dei: Unde aplus j. Coꝝ. iij. Ego plãtaui apollo rigauit tẽ. Sequtur. Unusq̃sq; mercedẽ accipiet fm suum laborẽ. Alius actiuoꝝ q̃ laborãt vt habeant vnde viuãt & alijs tribuãt. Eph. iiij. Magis aũt laboret vnusq̃sq; opando manibus suis qõ bonũ est vt habeat vnde tribuat necessitatẽ patienti: & ad hunc tenet fortes capere ne cogãt viuere ociose de bonis que debent alijs. Tertius est cõtẽplatiuoꝝ in q̃bus & si q̃escit mẽs a strepitu mũdi: tñ ĩuigilat sollicitudo deo placẽdi & alijs gratiã impetrãdi: iuxta illud canti. iiij. Ego dormio & cor meũ vigilat: naz in dormitione q̃es est: in vigilia labor: & ad hũc laborẽ tenent cõtẽplatiui si nolũt inuenirí ingrati. De primis igit & tertijs laboribus dicit Sapien. iij. Bonoꝝ laboꝝ gloriosus est fructus: & illis laboribus insistentes de elemosynis viuere possunt: q: p illis a q̃b⁹ accipiũt vtiliter laborãt. Secũdus labor ẽ ꝯcessus: scz ꝓpter necessitatẽ & humanam fragilitatẽ: & est labor cordis circa occupationẽ tẽporaliũ: de quo Eccs. j. Cognoui q̃ in eis esset labor & afflictio spũs. Et itꝝ hanc occupationẽ pessimã dedit deus filijs hominũ vt occuparent in ea: & est pena peccati originalis. Tertius labor est phibitus qui est curiositatis & cupiditatis: q̃ potissime spiritualẽ extiguit quietẽ in deo: de quo dicit Hiere. ix. Et iniq̃ agerẽt laborauerunt. Sed vt dicit Esa. lix. Telas aranee texuerunt. Sequit. Tele eoꝝ nõ erũt ĩ vestimentũ neq̃ operiẽt operib⁹ suis opera eoꝝ inutilia: & opus iniq̃tatis in manibus eoꝝ. Qõ a nob auertat iesus christ⁹.

De virtute prudentie quę põit vim rationalẽ in quietẽ ad faciendũ sabbatũ delicatũ: & de partib⁹ eius: Sermo VIII

Memento vt diem

m sabati sanctifices Exo. xx. Tertio modo p̃ceptũ istud exponit memento tẽ. id est vt illa die purissime cõtemplationi & pfecte quieti mentis intendas ab omnibus peregrinis occupationibus te abstrahendo & diuinis amplexib⁹ p amorosum effluxum iugiter inherendo.

Ad quod vtiq̃ pficiendũ necesse est vt homo inferior debite disponat & ipi rationis dictamini pfecte subiciat: vt sic ad originalẽ iusticiã q̃ammodo reducat: nam deus hominẽ fecit rectuz: ab initio nobiltans illũ nõ solũ sua imagine ꝑ etiã similitudine: & vt illa ps hominis que superior est libere tenderet in deũ subiecte sibi fuerunt ꝓtes inferiores sensualitatis vt nihil in eis accidere posset q̃ mentẽ a cõtẽplatione diuinoꝝ impediret: sed per peccatũ homo cecidit a tali rectitudie: ideo ad omnia inferiora curuatus est: oportet igit ad exhibendũ dño sabbatũ delicatũ q̃ ps illa denuo reformet & supiori ꝓti debite sbijciatur: vt hoc medio ad mentis quietẽ homo queat puenire. Inferior autẽ ps hominis maxime reformatur & quietatur: ac etiã etiã subijcitur ꝓti superiori p virtutes cardinales: naz sicut virtutes theologicales habẽt rectificare ꝓtẽ anime superiorẽ in q̃ consistit imago trinitatis: q: imago creatoris cõsistit in trinitate ꝑsonaruz & vnitate essentie: & imago recreationis ꝯsistit in trinitate habituũ cũ vnitate gratie per quos tres habitus virtutũ anima fertur in summã trinitatẽ fm tria apropriata trib⁹ ꝑsonis ita q̃ fides dirigat in sũme veꝝ credẽdo & assentiẽdo: spes in summe arduũ inuitendo & expectãdo charitas in sũme bonũ desiderando & amando: sicq̃ virtutes theologice mouẽt ĩ finẽ q̃ est deus. Sic etiam virtutes cardinales mouẽt ad ea q̃ sunt ad finẽ & p eas aĩa rectificat in suis viribus nã prudẽtia rectificat rõnalẽ in eligẽdis & p̃canẽdis: fortitudo irascibilẽ in tolerãdis & pferẽdis molestijs: tpantia ꝯcupiscibilẽ in vtẽdis. s. in cohercẽdis a delectatiõib⁹ prauis. Justicia vero rectificat oẽs vires ꝓt nomẽ iusticie cõp̃hẽdit: nõ solũ iusticiam specialẽ q̃ est in cõmutabilib⁹ vl distributiõib⁹: ꝑ et legalẽ q̃ est oĩs virtus ꝓt act⁹ eius ad ꝓximũ ordinat: & iusticiã generalẽ q̃ est oĩs virtus ꝓt act⁹ eius pti et ad debitũ obedientie p̃ceptoꝝ. Et iste q̃ttuor virtutes diuersis nomib⁹ appellant: dicunt eni cardinales: q: sicut ostiũ vertit in cardine: sic in his tota ꝯuersatio moralis vite q̃ tota est circa passiões homis vrtit: & igitur vocant et pollitice vl ciuiles: q: pollunt siue ornãt homiez in vita ciuili: dicuntur etiã humane: q: humano studio acq̃rũtur nõ diuinit⁹ infũdunt sic̃ theologice: dicunt et ꝯsuetudiales: q: nõ ex vno actu ꝑ ex ꝯsuetudie inascunt: vocant et ĩcorporales: q: moresl hominũ informãt: vocant et virtutes p̃ncipales: q: p̃ncipalit & essentialit faciũt ad felicitatẽ ciuilẽ: vocant etiaz generales: q: includũt in se virtutes alias q̃ vocant ab aliq̃b⁹ virtutes adiũcte: ab alijs comites p̃ncipaliũ virtutũ: ab alijs aũt partes virtutũ vt postea videbit. De his ãt q̃tuor virtutib⁹ dr Sap. viij. Sobrietatẽ enim ĩ, tpantiã & sapiẽtiã docet & iusticiã & virtutẽ. i. fortitudinẽ q̃b⁹ vtili⁹ nihil ẽ ĩ vita hominib⁹. Preter ea virtutes iste grad⁹ hũt pfectiõis fm q̃s alit eas possidẽt incipiẽtes ĩ q̃b⁹ regũt vitã q̃ ad opa exteriora: ꝓt pugnãt ꝯ vitia & sic vocãt virtutes pollitice: & alit eas hũt pficiẽtes fm q̃ iã sunt in victoria vitioꝝ & ꝯsistũt ꝓtim intra ꝓtim extra: & sic vocãt purgatorie: & alit possidẽt eas pfecti fm q̃ iã deuictis vitijs hõ q̃escit ita q̃ raro insurgũt et p̃mi mot⁹: & sic vocãtur virtutes purgati animi: alit deniq̃ ꝯsistũt in mẽte diuia & sic vocant virtutes exẽplares: q: sic̃ rex oĩm exẽplar est de⁹ sic et idee virtutũ q̃ in deo ꝯsistũt. Cetera he q̃ttuor virtutes ꝓt sunt pollitice ordinãt hoiez in opatiõib⁹ q̃ ad ꝓximũ: ꝓt ꝯo sũt purgatorie ordinãt eũ q̃ ad seipm: ꝓt aũt sũt purgati animi ordinãt eũ q̃ ad deũ: q̃ virtutes exẽplares q̃ in solo deo sũt pficiũt fm maius & min⁹ ꝓt opantes in fide & charitate opa lucis eas pfecti⁹ vl min⁹ pfecte participãt. Ad maiorẽ aũt euidẽtiã harum virtutũ in speciali sciẽdum est q̃ prudẽtia fm Macrobiũ ꝓt est virtus pollitica: ẽ ad rationis normã q̃ cogitat quecq̃ agit vniuersa dirigẽr: ac nihil p̃ter rectũ velle vl facere: ꝑ ꝓt est ꝓtus purgatoria fm eundẽ ẽ mũdũ & oĩa q̃ in mũdo sũt diuinoꝝ ꝯtẽplatiõe despicere: & oẽm anime cognitionẽ in sola diuina erigere: ꝓt ãt est virt⁹ purgati animi fm eundẽ est sola diuina cognoscere & eatanq̃ nihil sit aliõ ĩtueri: deniq̃ ꝓt ẽ virtus exẽplaris fm eũdẽ ẽ ipa mẽs diuina cui oĩa nuda sũt & apta. Sz ꝑ potissime ꝓseqn dũ ẽ de prudẽtia ꝓt est virtus pollitica et hz regere ceteras virtutes in actionib⁹ suis fm oẽs ꝓtes p̃bie moral q̃ ẽ Ethica: q̃ scilicet mores istruit q̃ ad seipm & mõastica vl yconomica q̃ familiã disponit: ac pollitica q. s. vrbes & regna disp̃ũt & regit. Preterea adhuc triplex prudẽtia distingui põt. Prima ẽ cordis q̃ ꝯsistit in cognitiõe ꝑteritoꝝ: disp̃ositiõe p̃sentiũ: & ꝓuisiõe futuroꝝ. iuxta illõ ĩ cãti. Deut. Vtinã sapent. s. ꝑterita: & ĩtelligerẽt. s. p̃sẽtia: ac nouissima ꝓuiderẽt. Scda ẽ oris q̃. s. ꝯsistit in moderatiõe vboꝝ. iuxꝝ illõ puer. x. Qui moderat labia sua prudẽtissim⁹ ẽ. & puer. xxix. Totũ spũm suũ ꝓfert stult⁹: sapiẽs ãt differ & refuat in postez. Tertia ẽ opis vt ait Tulli⁹: ꝑ ꝯsistit in fuga mali & electiõe boni. iuxta illõ. Declina a malo & fac bonũ: & de illa p̃ncipalit ad pñs tractãdũ ẽ. Mã licet Amb. j. de officijs: nomẽ prudẽtie large sumit ꝓ q̃libet cognitiõe hũana tã speculatiua q̃ practica: cũ dicit q̃ prudẽtia in veri inuestigatiõe vsat & sciẽtie pleniozis infũdit cupiditatẽ: & ꝑ ꝑs prudẽtiã strictim sumẽs dicit in vj. Ethic. q̃ prudẽtia ẽ recta rõ agibiliũ: & ꝑ ꝓtinet ad rõnẽ practicã ꝓ ꝓtie ita q̃ ad prudẽtiã ꝓtinet nõ solũ ꝯsideratio rõnis ꝑ et applicatio ad op⁹ q̃ ẽ finis practice rõnis: vnde fm Tho. secda. 2ᵉ. q. xlvij. tres sunt actus ipius prudẽtie. Primus est ꝯsiliari q̃ ꝓtinet ad inuentiõez: q: ꝯsiliari ẽ q̃rere & bñ iuẽire: vñ prudẽt ẽ bñ ꝯsiliari fm pbm in vj. Ethic. ꝯsiliũ ãt ẽ de his q̃ sũt p nos agẽda ꝓt finẽ. Secũdus act⁹ ẽ iudicare de iuẽt & eligere q̃ electio p̃ supõit ꝯsiliũ ẽ eĩ appetit⁹ pcõsiliati: vt dr in. iij. Eth. Tertius act⁹ est p̃cipe: q̃ scz act⁹ consistit in appellatione consiliatorum et iudicatorum ad operandum: et quia iste actus est ꝓpinquior fini rationis practice et

ideo etiā est ꝑncipal' act⁹ ratiōis practice ⁊
B p ꝓsequēs ipsius prudētie. Hic queri po
test vtrū igit' in peccatorib⁹ esse pōt prudē
tia: ꝑsertim cū dicit dñs Luc. xvj. Filij hu
ius secult prudētiores sunt filijs lucis ī ge
neratiōe sua: sicuti videm⁹ q̄ multi pecca
tores vident esse meliorīs consilij q̄ iusti.

Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. vbi. s. q̄ pru
dentia triplicit' dicit'. Est ēn quedā prudē
tia falsa vl' p similitudinē dicta. Cū ēn pru
dens sit q̄ bene disponit ea q̄ agenda sunt
ꝓpter aliquē finē bonū: ille q̄ ꝓpter maluz
finē aliqua disponit illi fini ꝓgrētia: fal
sam habet prudentiā inq̄tū illud qō acci
pit p fine nō est vere bonū ꝑ fm similitudi
nē: sicut aliq̄s dicit' bonus latro: hoc enīz
modo pōt fm similitudinē dici prudēs la
tro: qui ꝓueniētes vias adinuēit ad latro
cinandū: ⁊ hmōi est prudētia de qua dicit'
ad Ro. viij. Prudentia carnis mors est q̄
scz finē vltimū ꝓstituit in delectatiōe car
nis: ⁊ talis prudētia sol' peccatorib⁹ inest.
Alia vero prudentia dicit' quidē vera: qz
adinuenit vias cōmodas ad finē vere bo
nū ꝑ est impfecta duplici ratiōe. Uno mo
do qz bonū illud qō accipit p fine non est
cōmunis finis totius humane vite sed ali
cuius specialis negocij: puta cū quis adī
nenit vias accomodas ad nauigandū vl'
ad negociandū: dicit' prudens negociator
vl' nauigator: ⁊ illa prudētia cōmunis ē bo
nis ⁊ malis. Alio modo qz deficit in actu
principali prudentie: puta cū quis bene cō
siliat' ⁊ recte iudicat etiā de his q̄ ptinent
ad totā vitā ꝑ nō efficacit' ꝑcipit: ⁊ illa pru
dētia solū inest malis: ⁊ sic peccatores pos
sunt quidē esse bene ꝓsiliatiui ad aliquem
finē malū: vl' ad aliqō ꝑticulare bonū: sed
ad finē bonū totius vite nō sunt bene cōsi
liatiui pfecte: qz ꝓsiliū pfecte nō perducūt
ad effectū. Tertia deniq̄ prudētia vera est
⁊ pfecta que scz ad bonū finē toti⁹ vite re
cte cōsiliat' ⁊ iudicat ⁊ ꝑcipit: ⁊ hec sola di
citur prudentia simpliciter: q̄ sicut in pec
catoribus esse nō potest: sic nec iustis deef
se potest: licet sint simplices aut iuuenes:
nā illi qui consilio alieno ꝑdigent regi: fal
tem in hoc sibiipis ꝓsulere scīūt nisi grati
am habēt q̄ alioꝝ consilia requirāt ⁊ bo
na consilia a malis discernāt: vnde omni
bus gratiā habentib⁹ industria daf' suffi
ciens ad ea que sunt de necessitate salutis:
vtpote quos vnctio docet de omnibus: vt
dicit' prima Jo. ij. Hinc etiā macrobi⁹ fm
sentētiā Platonis vl' platini docilitatē po
nit inter ꝑtes prudētie. Cuius ratio est: qz
prudētia cōsistit circa ꝑticularia opabilia
in q̄bus cū sint quasi infinite diuersitates
nō possūt ab vno homīe sufficient' oīa cō
siderari nec p modicū tp̄s ꝑ p ipsis diutur
nitatē: ⁊ ideo in his maxīe q̄ ptinēt ad pru
dentiā homo indiget erudiri ab alio ⁊ ꝑci
pue a senib⁹ q̄ sanum intellectū circa fines
operabilīū adepti sunt: vnde dicit' puerb.
iij. He imitaris prudētie tue: ⁊ Eccl. vj. In
multitudine ꝑsbyteroꝝ. i. senioꝝ prudēti
um sta: ⁊ sapiētia illoꝝ coniugere. Et licet
docilitas sicut ⁊ alia q̄ ad prudētiā ptinēt
est a natura fm aptitudinē: q̄bus scz natu
ralibus nec laudamur nec vituperamur:
tā ad eius cōsummationē plurimum valet
hūanū studiū dū scz homo sollicite freq̄n
ter ⁊ referent' applicat animū suū documē
tis maioꝝ nō negligēs ea ꝓpter ignauea:
nec cōtēnes ꝓpter supbia: qz nullus in his
q̄ subsūt prudētie q̄tūcūq̄ capax fuerit si
bupsi sufficit q̄tū ad oīa. Preterea scīē
dū est q̄ quedaz sunt ꝑtes potētiales hui⁹
virtutis que dicunt' virtutes adiūcte: que
scz ordinant' ad aliq̄s secūdarios actus vl'
materias: q̄si nō habētes totā rationē ꝑn
cipalis virtutis: quaꝝ ꝑma vocat' eubolia
qō importat bōitatē cōsilij: dicit' ēn ab eu
qō est bonū ⁊ boli qō est ꝓsiliū q̄si bona cō
siliatio: vl' potius bene ꝓsiliatiua: ⁊ sic fm
pbm. vij. Phisic. ꝓsistit circa ꝓsiliū. s. actū
secūdariū ipius prudētie: eo q̄ principalis
actus eius est ꝑcipere. Q̄ si querit' vtꝝ
eubolia sit virtus a prudētia distincta: ꝑ
sertim cū dicit pbus. vj Ethic. q̄ prudētis
est bene cōsiliari: sed ꝑ ptinet ad eubolia.
Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. scōa. 2ᵉ. q. lj. q̄
virtus ꝓprie ordinat' ad actū quez reddit
bonū: ⁊ ideo oportet fm dñaz actū eē di
uersas virtutes: maxīe q̄n nō ē eadē ratio
bonitatis in actib⁹: ex alia ēn quis efficit'
bene cōsiliatiuus ⁊ bene iudicatiuus ⁊ be
ne ꝑceptiu⁹: qō ex hoc patet: qz hec aliq̄si
separant' abinuicē: ⁊ ideo oportet aliā esse
virtutē euboliā p quā homo bene cōsilia
tiuus est: ⁊ aliā prudentiā p quā est bñ ꝑce
ptiuus: ⁊ sicut cōsiliari ordinat' ad ꝑcipe
re tanq̄ ad principalius: ita eubolia ordi
nat' ad prudentiā tanq̄ ad principaliorem
virtutē: sine qua nec virtus esset sicut nec
virtutes morales sine prudētia: nec cetere
virtutes sine charitate: ⁊ sic ordinat' eubo
lia ad prudētiā sicut virt⁹ scōaria ad ꝑnci

palē: qz ad vltimū finē qui est bene viuere
ordinant' actus diuersi fm quēdā gradū:
ꝑcedit ēn cōsiliū: sequit' iudiciū: ⁊ vltimū
est ꝑceptū qō ĩmediate se habet ad finē vl
timū: sed alij duo act⁹ remote: q̄ tñ habent
quosdā ꝓximos fines ꝓsiliū quidē inuēti
onē eoꝝ q̄ agēda sunt: iudiciū aūt certitu
dinē. Secūda ꝛo virtus vocat' synesis que
importat iudiciū rectū: nō quidē circa spe
culabilia sed circa ꝑticularia opabilia: cir
ca q̄ est etiā prudētia: vñ fm synesim dicūt
in greco aliqui syneti vel eusyneti. i. homi
nes boni sensus: sīc ecōtrario q̄ carent hac
virtute dicunt' a syneti. i. insensati: manife
stū aūt q̄ bonitas cōsilij ⁊ bonitas iudicij
nō reducunt' in eandē cām: qz multi sunt
bñ cōsiliatiui qui nō sūt bñ sensati q̄si recte
iudicātes: sicut etiā in speculatiuis aliqui
sunt bñ inquirētes: ꝓpter hoc q̄ eoꝝ ratio
ꝓmpta est ad discurrendū per diuersa: qō
ꝓuenire videt' ex dispositiōe virtutis ima
ginatiue: que defacili formare pōt diuersa
fantasmata: ⁊ tñ hmōi qñq̄ non sunt boni
iudicij: qō est ꝓpter defectū intellect⁹: qui
maxime cōtingit ex mala dispositione sen
sus cōis nō bene iudicātis: ⁊ ideo oportet
ꝑter euboliā aliā esse virtutē q̄ est bñ iudi
catiua: ⁊ hec dicit' synesis: nam rectū indi
ciū in hoc cōsistit q̄ vis cognoscitiua rem
aliquā appḣendat fm q̄ ī se est: qō ꝓuenit
ex recta dispositiōe virtutis apprehensiue:
sicut in speculo si fuerit bñ dispositū impri
munt' forme corporꝝ ꝓut sunt: sinautē tūc
apparent ibidē imagines difforme ⁊ praue
se habētes. Q̄ autē virt⁹ cognoscitiua sit
bñ disposita ad recipiendū res ꝓut sunt cō
tingit radicaliter ex natura sed cōsumma
tiue ex exercitio vel ex munere grē. Et hoc
dupliciter. Uno mō directe ex pte virtutis
cognoscitiue: vt qz nō est imbuta prauis co
gitationib⁹ sed veris ⁊ rectis: ⁊ hoc ptinet
ad synesim fm q̄ est virtus specialis. Alio
mō indirecte ex bona dispositione virtutis
appetitiue: ex qua sequit' q̄ homo bñ iudi
cet de appetibilibus: ⁊ hoc bonū iudiciū
virtutis cōsequit' habit⁹ virtutū moralīū:
ex quib⁹ etiā cōcludit' q̄ rectū iudiciū pro
prie tñ repit' in bonis: qz licz in malis pōt
esse iudiciū rectū in vniuersali: tamē in pti
cular agibili semp eorum iudiciū corrum
pit'. Tertia deniq̄ virtus dicit' gnomym:
nā pbus in. vj. Ethic. determiat gnomym
esse specialē virtutē. Cuius ratio est: quia
quādoq̄ contingit aliquid esse faciendu

ꝑter cōmunes regulas agendoꝝ: fm quas
solum indicat synesis: puta cum impugna
tor nō est depositū reddendū vel aliquid
aliud hmōi: ⁊ ideo de illis iudicare opor
tet fm aliqua altiora ꝑncipia: sed fm alti
ora principia exigit' altior virtus iudicati
ua que vocat' gnomym: qō importat quā
dam ꝓspicacitatē indicij: sicut etiā sapien
tia in speculatiuis altiora principia ꝓside
rat q̄ scientia: ⁊ ideo ab ea distinguit'. De
niq̄ q̄tum ad principalē actū prudentie q̄
est ꝑcipere: ⁊ cōsistit in applicatiōe cōsilia
torū ⁊ iudicatorū ad opus: tūc ad illā pti
net sollicitudo vel ꝓprie rectitudo sollici
tudinis: qō sic patet: qz dicit Isiō. in libro
Ethymol. q̄ sollicitus dicit' q̄si solercitus
inquātū. s. aliquis ex quadā animi soller
cia velox est ad ꝓsequēdu ea q̄ sunt agen
da: qō ptinet ad prudētiā: qz ꝑcipu⁹ actus
prudētie est circa agenda ꝑcipere de cōsili
atis ⁊ iudicatis: vnō pbus in. vj. Ethic. q̄
oportz opari quidē velocit' cōsiliata. Hinc
dicit' ꝑma Pet. iiij. Estote prudētes ⁊ vi
gilate in oratiōib⁹: vigilātia ēn est sollici
tudo quedā: rectitudo ꝛo sollicitudinis ī
hoc ꝓsistit: q̄ agat' fm directionē ⁊ ꝑceptū
rōnis: ⁊ in his abilitat' ratio ad celebran
dū sabbatū ī quiete mētis. Ad lau. dei.

De vitijs oppositis prudentie scz prudētia carnis: astutia: dolo: fraude: sollicitudine: imprudētia: incōstantia rē. Sermo IX

Emento vt diem

m sab. sancti. Exod. xx. Jam ordine
cōgruo ꝓsequēdū est de his que
prudētie opponunt: ⁊ impedimēta cōferūt
ad celebrādū sabbatū. Que diuidere pos
sumus in duas ꝑtes: qz dicit Aug⁹. in. iiij.
ꝓtra Julianū: q̄ omnib⁹ virtutib⁹ nō solū
sunt vitia manifesta discretiōe ꝓtraria: sīc
prudētie temeritas: verūetiā vicina quo
dāmodo nō veritate sed quadā specie fal
lenti silla: sicut prudētie astutia. Primo
igit' videndū est de his q̄ quādā falsam ha
bent similitudinē cū prudētia: vtpote q̄ cō
tingūt p abusum eoꝝ q̄ reḣunt' ad prudē
tiā. Secūdo de his q̄ manifeste ꝓtietatē ha
bent ad prudētiā: vtpote q̄ ꝓueniūt ex de
fectu prudētie vel eoꝝ q̄ reḣunt' ad prudē
tiā. Q̄tū igit' ad ꝑmū sciēdū: q̄ vitia pru
dētie ꝓria p quēdā abusū prudētie: maxīe

oriunt ex auaricia: nimirũ cũ auaricia potissime sabbatũ violat. Q̃ aũt oriunt ex auaricia patet: q̃ quãdã silitudinẽ habẽt cũ prudẽtia in aliquali rõnis vsu: vt patet de astutia dolo ⁊ fraude: sed int̃ alias virtutes morales vsus recte ratiõis apparet p̃cipue in iusticia: que est in appetitu rõnali: ⁊ similit̃ ideo indebit̃ vsus rõnis maxime apparet in vitijs oppositis iusticie: cui maxime opponit̃ auaricia: ⁊ sic maxie oriunt ex auaricia. Primũ igit̃ vitiũ falsam habẽs silitudinẽ cũ prudẽtia: dicit̃ prudẽtia carnis: que fm aplm ad Roma. viij. inimica est deo. De qua prudẽtia queri potest vtrũ sit peccatũ: p̃sertim cũ opari ad finẽ q̃ licite amat̃ non est peccatũ: sed caro licite amat̃: imo nemo carnẽ suam vnq̃ odio habuit: vt dicit̃ ad Ephes. v. Ad hoc rñdet sanctus Tho. scõa 2ᵉ. q. lv. q̃ prudẽtia est circa ea que sunt ad finẽ totius vite: ⁊ ideo prudẽtia carnis ꝓprie dicit̃: fm q̃ aliquis bona carnis habet vt vltimũ finẽ vite sue: manifestũ est aũt q̃ hoc est peccatũ: quia p hoc hõ deordinat̃ circa vltimũ finẽ: q̃ non consistit in bonis carnis sed in bonis aĩe. Et quia caro est ꝓpter animã sicut materia ꝓpter formã: ⁊ instrumentũ ꝓpter ꝑcipale agens: ideo licite caro diligit̃ ad hoc vt ad aĩe bonũ ordinet̃ sicut ad finẽ: si tñ sic caro diligit̃ q̃ in bono carnis vltim⁹ finis cõstituat̃: tũc erit inordinata ⁊ illicita dilectio: ⁊ hoc mõ ad amorẽ carnis ordinat̃ prudẽtia carnis: cum ecõtra scriptũ sit ad Roma. xiij. Curam carnis ne pfeceritis in desiderijs. Et nota q̃ aplus tria genera tẽptationũ cõprehẽdit sub prudẽtia carnis: scz a carne: mũdo ⁊ diabolo. Et Jaco. i. canonica. iij. cõprehẽdit sub nomĩe sapientie dicẽs: Nõ est hec sapiẽtia desursum descẽdens sed terrena. aĩalis diabolica: q̃ singula peccatũ ꝓstituũt nõ tñ semp mortale. Pro quo sciendũ: q̃ aliq̃s prudẽs dr duplicit̃. Uno mõ simplicit̃. s. in ordine ad finẽ totꝰ vite: ⁊ sic prudẽtia carnis accepta: ita q̃ in cura eius cõstituit̃ vltimꝰ finis totꝰ vite: est peccatũ mortale: q̃ p hoc hõ auertit̃ a deo: cũ impossibile sit plures esse fines vltimos: de qua dicit̃ Roma. viij. Prudẽtia carnis mors est: prudẽtia aũt spũs vita et pax. Alio mõ fm quid. s. in ordine ad finẽ aliquẽ ꝑticularẽ: sic aliquis dicit̃ prudẽs ĩ negociatione vel in aliq̃ bmõi: ⁊ sic prudẽtia carnis accepta cõstituit veniale pctñ: cõtingit eñ q̃ inordinate afficit̃ aliq̃s ad aliqd̃ delectabile carnis: absq̃ ꝑ q̃ auertit̃ a deo p pctñ mortale: q̃ nõ ꝓstituit finẽ totꝰ vite ĩ delectatiõe carnis: ⁊ sic adhibere studiũ ad hanc delectationẽ ꝓsequẽdã est pctñ veniale: qd̃ etiã ꝑtinet ad prudentiã carnis. Q̃ si q̃s actu curã carnis referat ad finẽ honestũ. s. ad sustẽtatõz corpis. tũc nõ vocat̃ prudẽtia carnis: q̃ sic vtit̃ hõ cura carnis nõ ĩ desiderijs: sed ad finẽ debitũ.

Secũdũ xo vitiũ silitudinẽ gerẽs cũ prudẽtia dr astutia: q̃ differt a prudẽtia carnis q̃ prudẽtia carnis ordinat studiũ rõnis ad finẽ: q̃ nõ est vere bonꝰ: sed astutia ꝓut est pctñ vtit̃ nõ veris vijs sed simulatis ⁊ apparẽtibꝰ ad cõsequẽdũ finẽ aliquẽ: siue bonũ siue malũ: ⁊ sic sp ẽ pctñ: nã si etiã ordinet̃ ad bonũ finẽ tñ est peccatũ: q̃ nõ dz aliq̃s etiã ad bonũ finẽ falsis vijs ⁊ medijs puenire. Q̃ si objicit̃ illd Prouerb. ij. vt dec̃ puulis astutia: qd̃ sapiẽs nõ diceret si peccatũ eẽt. Ad ꝑ dicendũ q̃ licz astutia q̃nq̃s accipit̃ ĩ bono ĩ scriptura: ⁊ ꝑ ꝓpẽ silitudinẽ vni⁹ ad alterũ: ꝓprie tñ in malo accipit̃ astutis: sicẽ pbus dicẽ in. vj. Ethic. Ad mator̃ tñ euidẽtiã sciendũ fm Tho. vbi ũ. q̃ duo sũt peccata q̃ ꝑtinẽt ad astutiã. s. dolꝰ ⁊ fraus: qd̃ sic pz: nã ad astutiã ꝑtinet assumere vias nõ veras sed simulatas ⁊ apparẽtes ad finẽ aliquẽ ꝓsequẽdũ vel bonũ vel malũ: assumptio aũt hax viax põt cõsiderare duplicit̃. Uno mõ in ipa excogitatiõe viarũ bmõi: ⁊ ꝑ ꝓprie ꝑtinet ad astutiã: sicẽ etiã excogitatio rectax viax ad debitũ finẽ ꝑtinet ad prudẽtiã. Alio mõ cõsiderari põt assũptio taliũ viax fm executõez opis ad decipiẽdũ: ⁊ ꝑ duplicit̃. Uel eñ hoc fit ꝑncipalit̃ p xba q̃ ꝑcipuũ locũ tenẽt inter signa q̃d̃ hõ signat aliqd̃ alteri: vt patet p Aug. li. de doct. xpi. ⁊ hoc ꝓprie ꝑtinet ad dolũ q̃ maxie tribuit̃ locutioi: licz tñ cõtingit esse dolũ etiã in factis: fm illud ps. Et dolũ facerẽt in seruis eiꝰ: sicr ⁊ ĩ corde inx illud Eccli. xix. Interiora eiꝰ plena sunt dolo: ⁊ sic dolꝰ q̃dãmõ ꝑtinet vltr̃ ad executionẽ astutie: siue fiat p xba: signa vl facta Uel illa executio astutie ꝑncipalit̃ fit p facta: ⁊ ꝑ ꝓpe ꝑtinet ad fraudẽ vñ dr Act. v. q̃ vir q̃dã Ananias noĩe cũ vxore sua Saphira vendidit agrũ suũ ⁊ fraudauit de ꝑcio agri: ⁊. j. Cox. vj. q̃re nõ magis fraudẽ patimini: ⁊ hec duo sunt peccata mortalia q̃ pniciose fiũt: vt Ecclia. xxxiij. Qui effundit sanguinẽ ⁊ qui fraudẽ facit mercẽnario frẽs sũt: ⁊ ps. Airũ sanguinũ ⁊ dolosũ abominabit̃ dñs. Deinde q̃ri põt de sollicitudĩe cui⁹ rectitudo ꝑtinet ad prudẽtiã vt dictũ ẽ: put. s. ẽ q̃dã animi solertia q̃ q̃s velox efficit̃ ad ꝓsequẽdũ ea q̃ sũt agẽda. Ut x. s. licitũ sit hr̃e sollicitudinẽ de rebus tpalib⁹: q̃. s. quãdã gerit silitudinẽ cũ spũali sollicitudine: p̃sertĩ cũ vnusq̃sq̃ sollicit⁹ sit de fine ꝓpẽ quẽ opat̃: ꝑ licitũ ẽ hominẽ opari ꝓpter tpalia q̃b⁹ vitã sustẽtat. Ad ꝑ rñdet doc. sanct⁹ scõa 2ᵉ. q. lv. q̃ sollicitudo ꝑportat studiũ quodd̃ adhibitũ ad aliud cõcedendũ. Tpaliũ q̃ sollicitudo triplicit̃ esse põt illicita. Primo mõ ex pte eius de q̃ sollicitamur: si. s. tpalia tanq̃ finẽ querim⁹: q̃ tpalia bona subiecta quidẽ sunt homi vt eis vtat̃ ad necessitatẽ: nõ tñ vt in eis finem cõstituat ⁊ supflue circa ea sollicitet̃. Secũdo mõ ꝓpter supfluũ studiũ qd̃ apponit̃ ad tpalia ꝑcuranda ꝓpter qd̃ hõ a spũalib⁹ quib⁹ ꝑncipali⁹ inseruire debet retrahit̃: iux illud Matth. xiij. Sollicitudo seculi suffocat verbũ. Pro q̃ sciendũ q̃ eius sollicitudo q̃ corpali labore panem acquirit nõ est supflua si sit moderata ⁊ ideo dicit Hiero. q̃ labor est exercẽdus sed sollicitudo tollẽda suflua. s. animũ inquietans. Hinc dicit̃ Matth. vj. Nolite sollicĩti esse in crastinũ: crastin⁹ eñ dies sollicit⁹ erit sibijpsi: id est suã ꝓriã habebit̃ sollicitudinẽ q̃ sufficiet ad animũ affligendũ: vñ subdit: Sufficit eñ diei malicia sua: id est afflictio sollicitudinis. Ratio aũt hox est: q̃ nullũ opus põt esse virtuosum nisi debitis circũstãtijs vestiat̃: inter quas est vna circũstantia q̃ debitũ temp⁹ obseruet: fm illud Eccli. viij. In omni negocio temp⁹ est ⁊ oportunitas q̃ nõ solũ in exterioribꝰ operibus sed etiã in interiori sollicitudine locũ habet vnicuq̃ eñ tpe cõpetit ꝓria sollicitudo: sicut tempori estatis cõpetit sollicitudo metẽdi: tẽpore autumni sollicitudo vindemie: ⁊ sic de alijs. Si quis q̃ tempore estatis de vindemia sollicitus esset supflue ꝑoccuparet futuri tpis sollicitudinẽ ⁊ illã tanq̃ supfluã dñs ꝑhibet. Tertio mõ est illicita sollicitudo ex pte timoris superflui: quando. s. aliq̃s timet nẽ faciendo qd̃ oportet necessaria deficiant: qd̃ dñs triplĩciter excludit in euangelio. Primo ꝓpter beneficia maiora diuinitꝰ homĩ ꝑstita ꝑter suã sollicitudinẽ. s. corpus ⁊ animã. Secũdo ꝓpter subuentionẽ qua deus aĩalib⁹ ⁊ plãtis subuenit absq̃ ope hũano fm ꝓportionẽ sue nature. Tertio ex diuina ꝓuidẽtia ꝓpter cuius ignorantiã gentiles circa bona tpalia ꝑcuranda ꝑncipalius sollicitant̃: ⁊ ideo excludit dñs q̃ sollicitudo nostra ꝑncipalis esse debet de spũalib⁹ bonis sperãtes q̃ etiã tpalia nobis ꝓuenient ad nececessitatẽ si fecerim⁹ qd̃ debem⁹. Secũdo videndũ est de his vitijs q̃ manifeste cõtrarietatẽ habẽt ad prudentiã: vtpote q̃ veniũt ex defectu prudẽtie vel eox que requirunt̃ ad prudentiã cui ꝓprie tñ opponit̃ imprudẽtia ꝓprie sumpta. Pro quo sciendũ: q̃ imprudẽtia q̃nq̃s sumit̃ ꝑrope scz negatiue: ita scz q̃ importat solã carentiã prudẽtie que põt esse sine peccato vt in amẽtibus: q̃nq̃s xo sumit̃ ꝑnatiue. Et hoc duplicit̃. Uel inquãtũ quis caret prudẽtia quã tñ natus est habere: ⁊ fm hoc est peccatũ rõne negligẽtie qua quis nõ adhibet studiũ debitũ ad habendũ prudentiã: Uel inquãtuz cõtrario mõ monet̃ vel agit prudentie: puta si recta ratio prudẽtie agit cõsiliando: sed imprudẽter consiliũ spernit: ⁊ sic de alijs que in actu prudẽtis obseruãda sunt: ⁊ hoc mõ imprudentia peccatũ est fm ꝓriã rationẽ prudẽtie: non enĩ potest hoc cõtingere q̃ hõ cõtra prudentiã agat: nisi diuertat a regulis prudentie quib⁹ hõ rectificat̃. Unde si ꝓtingit hoc ꝓpter auersionẽ a regulis diuinis est peccatũ mortale: puta cũ aliquis cõtemnẽs diuina documenta ꝑcipitanter agit. Si xo ꝑeter eos agat absq̃ cõtemptu ⁊ absq̃ detrimẽto eorum que sunt de necessitate salutis est veniale: ⁊ fm hoc ꝓprie sumit̃ hic imprudentia: q̃ directe opponit̃ ipsi prudẽtie sub se cõtinens diuersas species: nam inquãtum in se cõtinet defectũ consilij: tũc ꝑcipitatio vel temeritas est eius species: q̃tũ xo ad defectũ iudicij incõsideratio: sed q̃tum ad ꝑceptum qd̃ est ꝓprius actus prudẽtie est incõstantia ⁊ negligentia. Q̃tum igitur ad primũ sciendum: q̃ fm Tho. scõa 2ᵉ. q. liij. ꝑcipitatio in actibus anime metaphorice dicit̃ fm similitudinẽ a corporali motu acceptam: dicit̃ enim corporaliter precipitari quod a superiori in ima puenit fm impetum quẽdam ꝓprij motus vel alicui⁹ impellentis: nõ ordinate incedendo p gradus: summũ autẽ anime est ipsa ratio: imũ xo operatio per corp⁹ exercitata: gradus medij sunt memoria ꝑteritorũ: intelligentia ꝑsentium: solertia ĩ cõsiderandis futuris cuẽtib⁹: rationatio ꝓferens vnũ alteri ⁊ docilitas p quã quis acquiescit sentẽtijs

maiorũ:p quos gradus ḋs ordinate descẽdit recte cõsiliãdo. Si ḋs ḡ ferat ad agendũ fm impetũ volũtatis ⁊ passiõis:ptrãsitis hmõi gradibus dicit p̃cipitatio:⁊ sic p̃cipitationẽ deficit a docilitate: memoriã ⁊ rõne: que sunt etiã quedã ptes integrales prudẽtie:q: p docilitatẽ ḋs sollicite frequenter ⁊ reuerẽter applicat animũ documẽtis maiorũ:nõ negligens ea p ignauiã: nec cõtemnẽs p supbiã:p memoriã ℞o plurimoꝝ p̃teritoꝝ reminiscit:que necessaria sunt ad bñ cõsiliandũ de futuris: ⁊ sic fm Tulliũ habet plurimũ artis ⁊ industrie: q: ex p̃teritis q̃si sumit argumentũ de futuris:p rõnem ꝓinde fit hõ bñ rationatiuus qõ maxime reḋrit ad prudentiã: vt sic possit bene ḋs applicare vsia ꝓncipia ad pticularia que sunt varia ⁊ incerta:p intellectũ aũt cõsequit ḋs existimationẽ quandã rectã de aliquo pticulari fine: ita q̃ certitudo rõnis est ex intellectu:oportz enĩ q̃ oĩs ꝓcessus rõnis ab aliquo intellectu ꝓcedat non q̃ intellect⁹ ⁊ rõ sint diuerse potẽtie:ñ q: ex diuersis actib⁹ nomiant:q: nomẽ intellectus sumit ab intima penetratiõe veritatis: nomẽ aũt rõnis ab inq̃sitiõe ⁊ discursu ad faciendã debitã applicationẽ: vt dictũ est:nec sumit hic ratio vel intellect⁹ p ipa potẽtia rõnis vel intellect⁹:sed p ei⁹ vsu bono. Qtũ ℞o ad secũdũ sciendũ:q̃ in cõsideratio maxime opponit rectitudini iudicij. Importat enĩ defectũ iudicij: q: deficit in recte iudicãdo: ex hoc qõ ꝓtẽnit vel negligit attẽdere ea ex quib⁹ rectũ iudiciũ ꝓcedit: sub quo vitio.ſ. incõsideratiõis alia duo includunt. Primũ ẽ incautio:nã ea circa que est prudẽtia sunt cõtingentia opabilia:in quib⁹ sicut verũ põt admisceri falso: sic malũ bono ꝓpter multiformitatẽ hmõi opabiliũ:in quib⁹ a malis bona plerũq̃ p̃pediunt: ⁊ mala speciẽ boni gerũt:⁊ ideo ad prudentiã cautio necessaria ẽ: vt sic accipiant bona q̃ vitent mala: cui⁹ oppositũ est vitiũ qõ vocat incautio. Secũdũ ℞o est incircũspectio: nã cum prudẽtia circa opabilia singularia ꝓsistat: in quib⁹ multa cõcurrũt: cõtingere potest aliquid fm se cõsideratum esse bonũ ⁊ finiẽ cõueniẽs:qõ tamẽ ex aliquib⁹ cõcurrẽtib⁹ reddit malũ vel nõ oportunũ ad finẽ:sicut ostẽdere alicui signa amoris:fm se cõsideratum videt esse cõueniens ad alliciendũ eius animũ ad amorẽ:si tamẽ in illius animo ꝓtingat ex hoc supbia vel suspitio adulationis: nõ erit hoc cõueniens ad finem: ⁊ ideo ad prudentiã circũspectio necessaria est: vt homo illud qõ ordinat in finem: cõparet cũ his que circũstant:cui⁹ oppositũ vitiũ vocat incircũspectio. Qtũ de nicq̃ ad tertiũ sciendũ : q̃ incõstantia importat recessũ quẽdã a bono ꝓposito diffinito:qui recessus principiũ habet a vi appetitiua:nõ enĩ quis recedit a bono ꝓposito diffinito: quin recessus inordinate placet:sed iste recessus nõ cõsumant nisi p defectũ rõnis q̃ fallit ĩ eo qõ repudiat illud qõ recte acceptauerat: ⁊ cũ possit resistere passionis impulsui: si nõ resistit hoc est ex debilitate ipius:q: non tenet se firmiter in bono cõcepto:⁊ ideo incõstantia ꝗtum ad sui cõsumationẽ ptinet ad defectũ ratiõis: vnde sicut p̃cipitatio est circa actum cõsilij ex defectu: ⁊ incõsideratio circa actũ iudicij:sic incõstantia est circa actum p̃cepti:q: ex hoc quis dicit incõstans q̃ ratio deficit in p̃cipiendo ea q̃ sunt ꝓsiliata ⁊ iudicata: cui adiũcta est negligentia que similit constitit circa actũ p̃cepti qui est tertius ⁊ principalis ipius prudẽtie:nam negligẽtia importat defectũ debite sollicitudinis: ⁊ habet rationẽ peccati: q: oĩs defectus actus debiti rõnem habet peccati:⁊ directe opponit sollicitudini de qua supra dictũ est: vñ eo mõ quo sollicitudo est specialis virtut⁹ actus:eodẽ modo negligẽtia speciale peccatũ est. Pro quo sciendũ: q̃ negligẽtia ꝓuenit ex quadã remissione voluntatis:p quã cõtingit q̃ ratio non sollicitat vt p̃cipiat ea que debet: vel eo modo quo debet: potest ḡ dupliciter cõtingere q̃ negligẽtia sit peccatũ. Uno mõ cum negligẽtia consistit in p̃termissione alicui⁹ actus vel circũstantie que nõ sit de necessitate salutis:nec hoc fit ex cõtemptu sed ex aliquo defectu feruoris charitatis que impedit interdum p aliqõ veniale:⁊ tũc negligẽtia est veniale. Alio mõ qñ p̃termittit per negligentiã illud qõ est de necessitate salutis : siue sit actus siue circũstãtia: vel licz nõ sit de necessitate salutis: tamẽ negligẽtia illius sequit ex quodã ꝓtemptu:eo q̃ volũtas intantũ remissa ẽ circa ea q̃ dei sunt: q̃ totaliter a charitate dei deficit:⁊ hoc est mortale cui⁹ cõtempt⁹ argumentũ est: q̃ etiã ḋs negligeret ea ꝓficere: licz sciret de necessitate salut⁹ esse. Qõ a nobis auertat iesus christus.

De iusticia generali ac pticulari ac vitio illi opposito qõ dicit iniusticia: Sermo X

Memento vt diem

m sab.sancti.Exo.xx. Post enodationẽ quãtulãcũq̃ ꝓme virtutis cardinalis q̃ prudẽtia ōz. Secõo loco videndũ est de secõa virtute cardinali.ſ. iusticia: de q̃ dicit Seneca: Iusticia nõ nra ꝓstitutio ñ diuina lex ẽ ⁊ vinculũ societatis hũane: ḋsḋs ḡ iusticiã sectari desideras:time ꝑus deũ ⁊ ama deũ: vt ameris a deo: amabilis eris deo si illũ in ꝗ imiteris vt velis omib⁹ ꝓdesse: nulli nocere:⁊ tũc te virũ iustũ appellabũt oẽs frequẽter venerabunt ⁊ diligent:iustus enĩ vt ſis nõ solũ nõ nocebis: ñ ⁊ nocẽtes ꝓhibebis:hec ille. Hic ꝓmo queri põt: vtrũ iusticia sit virt⁹: p̃sertim cũ cõiter fm theologos ⁊ iuristas:iusticia est cõstans ⁊ ꝓpetua volũtas ius suũ vnicuiq̃ tribuẽs: ñ reddere alicui qõ suũ est qõ ad iusticiã ptinet est necessitatis:qõ aũt fit ex necessitate nõ ẽ meritoriũ: q: dedignat habere de⁹ coacta seruitia. Ad ꝗ rñdet Tho. secõa 2ᵉ.q.lviij.q̃ virtus hũana est:q̃ bonũ reddit actũ hũanũ ⁊ ipm hoiez bonũ facit qõ quidẽ iusticie cõuenit:q: actus hoĩs ex ꝗ bon⁹ reddit: q: attingit regulã rõnis ꝗz quã actus hũani rectificant:cũ igit iusticia rectificet opatiões hũanas: manifestũ est q̃ opus homis bonũ reddit. Hinc dicit Tulli⁹.j.de offi.q̃ ex iusticia virtutis splẽdo: ẽ maxim⁹ ex q̃ boni viri nomiant: nec enĩ necessitas tollit in ea rõnẽ meriti. Pro q̃ sciendũ q̃ duplex est necessitas. Una coactionis: ⁊ hec q: repugnat volũtati tollit rõnẽ meriti. Alia est necessitas ex obligatiõe p̃cepti siue ex necessitate finis:sicut cũ ḋs finẽ virtutis ꝓsequi nõ põt nisi faciat ꝗ vel illud:⁊ talis necessitas nõ excludit rõnem meriti inquãtũ ꝗ aliḋs agit volũtarie qõ sic est necessariũ:excludit ñ gloriã superogatiõis:fm illud.j.Cor.ix. Si enãgelizauero nõ est mihi glia.necessitas enĩ mihi incũbit: vñ Luce.xvij. Cũ fecerit oĩa q̃ p̃cepta sunt vobis dicite serui inutiles sumus:qõ debuim⁹ facere fecim⁹:sic intelligendũ ẽ:q̃ q̃ facit qõ debet nõ auffert vtilitatẽ lucri ei cui facit qõ dz:sed solũ abstinet a dãno illi⁹ ſicq̃ seru⁹ inutilis est ei cui facit:sibijpsi tñ vtilitatẽ facit id inquãtum spõtanea volũtate facit id qõ dz qõ ẽ ℞tu ose agere: vnde Sap. viij.dicit:q̃ sapiẽtia dei sobrietatẽ ⁊ iusticiã docet ⁊ prudẽtiã ⁊ virtutẽ quib⁹ in vita nihil ẽ vtili⁹ homib⁹ scz virtuosis. Ad maiorẽ aũt euidẽtiã sciẽdũ q̃ duplex ẽ iusticie virt⁹.ſ. generalis ⁊ pticularis: iusticia aũt generalis ōz iusticia legal: q: p eã hõ cõcordat legi ordinãti actus oĩm virtutũ in bonũ cõe: nã iusticia ordinat hoĩem in cõpatiõe ad aliũ qõ fieri põt duplicit. Primo ad aliũ singularit cõsideratũ. Secũdo ad aliũ in cõt fm q̃ ille q̃ seruit cõitati seruit omib⁹ hoĩb⁹ sub illa cõitate cõtentis ⁊ ad vtrũq̃ põt se hrẽ fm ꝓriã rõnem:oẽs enĩ cõtenti sub cõitate cõparant ad cõitatẽ:sic ptes ad totũ:⁊ qõlibet bonũ pts est ordinabile ĩ bonũ toti⁹: cũ igit bonũ cuiuslibet xtutis ordinãtis hoĩem ad seip̃m vel ad aliã singularẽ pso nã referibile sit ad cõe bonũ ad qõ ordinat iusticia: cõstat ꝓsequẽter q̃ actus oĩm virtutũ ad iusticiã ptinere pnt fm q̃ ordinãt hoĩem ad cõe bonũ: ⁊ ḋtũ ad hoc dicit eẽ virt⁹ generalis: vnde sic charitas dici põt virt⁹ generalis inquãtũ ordinat omis act⁹ xtutũ ad bonũ diuinũ qõ respicit vt ꝓriũ obiectum: sic iusticia legalis inquãtũ ordinat actus omniũ virtutuz ad cõe bonũ qõ respicit vt ꝓriũ obiectũ. Alia ẽ iusticia q̃daz pticularis: que.ſ.ordinat hoĩem circa ea que sunt ad alterã singularẽ psonã ĩmediate: sic iusticia generalis ordinat hoĩem in his que sunt ad alterũ ḋtũ ad bonũ cõe mediate. Pro quo nota q̃ oĩa q̃ rectificari possunt p rõnem sunt materia virtutis moralis q̃ diffinit p rõnem rectã: vt patet in ij.Ethic. Possunt ḡ rectificari p rõnez interiores passiões aĩe ⁊ exteriores actiones necnõ ⁊ res exteriores que veniũt in vsum homis. Iusticia ḡ non est circa interiores aĩe passiões: q: ꝓsistit in volũtate vt ĩ subiecto cui⁹ motus vel actus nõ sunt passiones: sed solũ motus appetit⁹ sensitiui passiones dicunt: sicut tẽperantia ⁊ fortitudo que sunt ĩ irascibili ⁊ cõcupiscibili sunt circa passiões: sed iusticia solũ est circa actiones exteriores ⁊ res fm quãdam rõnem obiecti specialẽ: put.ſ. fm eas vn⁹ homo alteri coordinat: vñ ponit vna de quattuor virtutib⁹ cardinalib⁹ habens materiã specialem siue obiectũ. Et habet quattuor gradus fm quadruplicẽ diffinitionẽ. Primus gradus ab omni iniquitate hominẽ custodit ⁊ cũ omnib⁹ pacifice cõuersari facit:⁊ sic est virtus politica que debet muni-

dum istum despicere ⁊ vnicuiq; seruare qd suum est. s. sibipsi primo ⁊ deo. Secūdus gradus mentē ad eterna directe trahit: qz iusto ordini rōnis pfecte consentit: ⁊ sic est virtus purgatoria q̄ est ad verā primi viā psentire ⁊ vniuscuiusq; virtutis officiū in suo vigore pseruare. Tertius gradus mētē in eternis figit: qz illā cū deo eterno ppetuo federe sociat. Et sic est virtus purgati animi que est cū diuina mēte ppetuo federe sociari. Quart⁹ gradus pdictos grad⁹ inchoat deducit ⁊ pficit: qz in solo deo est qui omnē creaturā sua inflexibili ⁊ perpetua lege iuste regit: ⁊ sic est virtus exēplaris: que phenni lege a sempiterna opis sui cōsummatiōe nō flectit. Thomas aūt diffiniens iusticiā: ait: Iusticia est habitus fm quē aliquis cōstanti ⁊ ppetua volūtate ius suum vnicuiq; tribuit. Est autē iusticia habitus fm quē aliquis recte operat et vult ⁊ hoc volūtate ppetua: qz nō sufficit ad rationē iusticie q̄ quis velit ad hozā in aliq̄ negocio seruare iusticiā cū vix inueniat q̄ velit in omnib⁹ iniuste agere: sed requirit q̄ habeat voluntatē ppetuo in omnib⁹ cōseruandi iusticiā. Addit etiā cōstanti volūtate: qz sicut p hoc q̄ dicit ppetua volūtas designat q̄ aliquis gerat in ꝓposito ppetuo iusticiā cōseruandi: sic etiā in hoc q̄ dicit cōstans designat q̄ in ꝓposito firmiter pseueret. Qz autē subdit ius suū vnicuiq; tribuit: non solū intelligit de ꝓncipe ⁊ iudice: q̄ reddūt qd iustū est p modū imperantis ⁊ dirigētis: ꝑ etiā de subditis q̄ reddūt vnicuiq; qd suū ē: p modū executiōis iuxta illud Roma. xiij. Reddite omnibus debita: cui tributum tributū: cui vectigal vectigal: cui timorē timorē: cui honorē honorē: nemini quicq̄ debeatis nisi vt inuicē diligatis. Per hoc aūt q̄ addit ius suum notatur q̄ ius est obiectū ipsius iusticie. Ius aūt multiplex est vt tactū est in primo ꝑcepto: hoc tamē sciendū q̄ ius siue iusticia fm Tho. scda 2ᵉ. q. lvij. est aliqd opus adequatū alteri: fm aliquē eqlitatis modū. Duplicit aūt alicui homi pōt aliqd ē adequatū. Uno mō ex ipa natura rei vt cū ds tantū dat vt tantūdē recipiat: ⁊ hoc ius naturale vocat. Alio modo aliqd est adequatū alteri vel cōmensuratū ex condicto vel ex cōmuni placito: cum scz quis se reputat contentū si tantū accipiat: qd potest fieri dupliciter. Primo p aliquod priuatū cōductū: sicut qd firmat aliquo pacto inter priuatas psonas. Secūdo ex condicto publico: cum scz totus populus cōsentit: vt aliquid habeat q̄si adequatū ⁊ cōmensuratū alteri: vel cū hic princeps ordinat q̄ populi curā habet vel eius psonā gerit: et hoc dicit ius positiuū. Potest enī hūana volūtas ex cōmuni cōdicto aliquid facere iustū: in his q̄ fm se nō habēt repugnātiā aliquā ad iusticiā naturalē. Secus tñ est de his q̄ de se repugnantiā habent ad ius naturale: qz de his dicit Esa. x. Ue qui cōdunt leges iniquas. Deinde queri pōt: vtrū iusticia pēmineat inter oēs virtutes morales: pēsertim cū fm phm. ij. Ethi. Virtus est circa difficile ⁊ bonū: sed fortitudo magis est circa difficilia q̄ iusticia: qz circa picula mortis: vt postea videbit. Ad ꝑ rūdet Tho. vbi supra. q. lviij. qd si loq̄mur de iusticia legali: tunc manifestū est q̄ ipsa pēlario: est inter oēs virtutes morales: inquātū bonū cōmune pēminet bono singulari vnius psone. Et fm hoc in. v. Ethi. dicit phus: Qz pēclarissima virtutū videt ē iusticia: ⁊ neq; hesper⁹ neq; lucifer ita admirabilis. Similit si loquimur de iusticia pticulari: tūc etiā pēcellit inter alias virtutes morales duplici rōne. Prima sumi potest ex pte subiecti: qz scz iusticia est in nobiliori pte ipius aīe: scz in volūtate: qd sic patet: qz iusticia nō ordinat ad dirigendū aliquē actū cognoscitiuū: ⁊ ideo subiectū iusticie nō est intellect⁹ vel ratio. Sed iusti dicimur ex hoc q̄ recte aliqd agimus: primū aūt ꝓncipiū actus est vis appetitiua: q̄ duplex est. s. volūtas q̄ est in rōne: ⁊ appetitus sensitiuus cōsequēs apphensionē sensus: qui diuidit p irascibile ⁊ cōcupiscibile. Reddere aūt vnicuiq; qd suū est ex appetitu sensitiuo pcedere nō pōt: qm̄ apphēsio sensitiua ad hoc se nō extendit q̄ ꝓportionē vni⁹ ad alterū cōsiderare possit: sed hoc est primū rōnis: ⁊ sic iusticia nō pōt esse sicut in subiecto in irascibili ⁊ cōcupiscibili: sed solum in volūtate. Alie xo virtutes morales sunt sicut in subiecto in appetitu sensitiuo: ad quē ptinent naturales anime passiones q̄ sunt materia aliaꝝ virtutū moralū. Secūda aūt ratio sumi potest ex pte obiecti: qz xtutes alie laudant solum fm bonū ipi⁹ virtuosi: qz scz pficiūt ipm habētē. Iusticia xo laudat fm q̄ virtuosus ad aliū bñ se habet: qz iusticia est circa opationes qb⁹ hō ordinat nō solū in se: vt bñ se habeat in seipo: sed etiā respectu alteri⁹ vt bñ se habeat ad alterū. Ad ꝑ aūt qd obij/cit de fortitudīe: dicendū q̄ rō xtutis magis cōsistit in bono q̄ in difficili. Iusticia aūt est circa meliora q̄ fortitudo: qz illa solū vtilis est in bello: ⁊ ista in pace ⁊ i bello. Verūtñ inter virtutes cardinales pēcellit prudētia iusticiā: vt videbit in ꝑmo sermone de fortitudine. Denicq; q̄ri pōt de iniusticia q̄. s. opponit iusticie: vtrū. s. sit vitiuꝫ spāle: pēsertim cū nullū pctm̄ spēale opponit oib⁹ virtutib⁹: ꝑ iniusticia omib⁹ opponit virtutib⁹. Mā q̄tū ad adulterīū opponit castitati: q̄tum ad homicidīū opponit mansuetudini: ⁊ sic de alijs. Ad hoc rūdet Tho. vbi ꝑ. q. lix. q̄ duplex est iniusticia. Una illegalis q̄. s. opponit iusticie legali: ⁊ ꝑ fm essentiā ē spāse vitiū inquātū respicit obiectū spāle. s. bonū cōe qd pētinit: sed q̄tū ad intētionē est vitiū generale: qz per cōtemptū boni cōis pōt ds ad oīa peccata deduci: sic etiā oīa vitia inquātū repugnāt bono cōi rōnē habēt iniusticie q̄si deriuata ab iniusticia. Alia xo ē iniusticia fm ineqlitatē quādam ad alterū: put hō vult hre plus de bonis ⁊ min⁹ de malis: ⁊ sic spāle habet materiā: ⁊ est pticulare viciū iusticie pticulari ꝓxīū. Et opponit etiā indirecte virtutib⁹ omnib⁹ inquātū exteriores act⁹ pētinēt ⁊ ad iusticiā ⁊ ad alias virtutes morales licz diuersimode. Et est vitiū mortale ex genere suo: qz charitati cōtrariat: q̄ ē aīe vita: q̄ mouet ad volendū alteri⁹ bonū cū ecōtra iniusticia sp in alteri⁹ nocumēto cōsistat: nisi tā parua eēt iniusticia q̄ pbabiliter alter nō lederet nec illi displiceret: puta si auferat pomū vel silē. Et nota q̄ facere iniustū ex intentiōe ⁊ electiōe est primū iniusti: fm q̄ iust⁹ dicit q̄ hz habitū iniusticie: ⁊ ille dr iust⁹ formalit. Sed facere iniustū pter intentionē. s. p ignorātiā vl ex quadā passiōe nō est primū iniusti: qz ꝑ pōt quis facere absq; habitu iniusticie: sed tñ materialit ⁊ q̄si p accidēs iust⁹ dr. Ad I.

De partib⁹ iusticie subiectiuis integralib⁹ ⁊ potentialibus ac de acceptiōe psonarū: Sermo XI

Memento vt diem

m sab. sancti. Exo. xx. Iā ordine cōgruo de ptibus ipi⁹ iusticie pseqūdū ē q̄ sūt triplices: nā quedā sūt ptes eius subiectiue: quedā integrales: ⁊ q̄daꝫ potētionales q̄ sūt xtutes adiūcte. Qtū igit ad pmū. s. ptes subiectiuas pmo q̄ri pōt: vtrū sint due ptes iusticie: q̄z vna ē directiua in distributiōib⁹ ⁊ alia in cōmutatiōib⁹ sic tāgere videt pbus in. v. Ethi. cū tñ ecōtra sic dictū est: iusticie act⁹ ē reddere vnicuiq; qd suū ē: ꝑ in distributiōe nō reddit vnicuiq; qd suū erat: ꝑ de nouo sibi approprīat qd cōe erat. Ad ꝑ rūdet Tho. scda 2ᵉ q. lxj. q̄ iusticia pticularis q̄ ē virt⁹ cardinalis ordinat ad aliquā psonā pūatā q̄ cōpat ad cōitatē: sic ps ad totū. Pōt igit ad aliquā ptē attēdi duplex ordo. Un⁹ quidē pris ad ptē cui silis ē ordo vni⁹ pūate psone ad aliā: ⁊ hūc ordinē dirigit iusticia cōmutatiua q̄ psistit i his q̄ mutuo fiūt inter duas psonas adinuicē. Ali⁹ ordo attēdit tot⁹ ad ptes: ⁊ huic ordini assimilat ordo ei⁹ qd ē cōe ad singlas psonas quē ordinē dirigit iusticia distributiua q̄ ē distributiua cōmuniū fm ꝓportionalitatē. Et iō due sūt spēs iusticie. s. cōmutatiua ⁊ distributiua: q̄ distinguūt nō solū fm vnū ⁊ multa. i. fm ꝑ q̄ iusticia cōmutatiua cōsistit i eo q̄ aliqd reddit vni: ⁊ distributiua in ꝑ q̄ aliqd reddat multis: ꝑ etiā fm diuersā rōnē debiti: qz alio mō debet id alicui qd est cōe: ⁊ alio mō id qd ē pmū. Ad obiectū igit dicendū q̄ cū ex bonis cōib⁹ aliqd i singulos distribuit q̄libet aliq̄ mō recipit qd suū est. Ad maiorē aūt euidētiā sciendū: q̄ act⁹ cōmutatiue iusticie ē restitutio: q̄. s. qdcūq; ablatū reddit vel eqlē, put ē possibile. Mā ablatio rei aliene q̄ ē act⁹ iniusticie circa cōmutatiōes opponit restitutiōi: ⁊ iō restitutio ei⁹ ē act⁹ iusticie q̄ ē in cōmutatiōib⁹ directiua. Preterea licz nomē restitutiōis inquātū iportat iteratōez quādā supponit idēptitatē rei: ⁊ iō fm pmā ipositōez nois restitutio pcipue locū hre videt i reb⁹ exteriorib⁹ q̄ manētes eedē tā fm substaz q̄ fm ius dñij possunt ab vno deuenire ad aliū. Sicut tñ ab hmōi reb⁹ nomē cōmutatiōis trāslatū est ad actiōes vl passiōes q̄ ptinēt ad reuerentiā vel iniuriā alicui⁹ psone seu etiā nocumētū vl pfectū: sic etiā nomē restitutionis ad hoc deriuat: que licz realiter nō maneant: manent tamē in effectu vl corporali: puta cum ex pfecutione corpus ledit vel in effectu qui est in opinione hominū: vt cū post xba opprobriosa remanet aliquis infamat⁹ aut minoratus i honore suo: vñ cōmutatiōes inq̄ duas psonas possūt esse duplices: p qs facilit inueniri pōt vitia cōmutatiue iusticie ꝓria. Quedā eēt

sunt inolũtarie cõmutatiões: qñ. s. ḋs vtiḋ alterius re psona vel oye eo inuito: qõ duplicitẽr fieri põt: scz occulte p fraudem vel manifeste p violentiã. Et hoc ꝓmo in rem siue occulte rem alterius accipiẽdo qõ furtum diciḋ: siue manifeste qõ diciḋ rapina. Secũdo in psonã vel ꝗtũ ad eius cõsistentiã: sicut lediḋ occulte ḋs p dolosam occisionẽ pcussionẽ aut veneni exhibitõez. Manifeste ẋo p manifestã occisionẽ: incarcerationem: verberationẽ seu mutilationẽ: vel etiã ꝗtum ad eius dignitatẽ: sicut occulte quis lediḋ p falsam testificationẽ detractionem: diffamationẽ: susurrationẽ ⁊ sũlia. Manifeste ẋo p falsaz accusationẽ in iudicio: defensionẽ: iudicationẽ: aduocatiõez: testificationẽ. Itẽ derisionẽ: maledictionẽ ꝯtumeliã: cõuitiũ: imꝓperiũ ⁊ sũlia. Tertio in psonã cõiunctã: vt in vxorẽ p adulteriũ occultũ vel manifestũ: vel etiã in seruũ quẽ inducit occulte vel manifeste vt discedat. Et eadẽ est ratio de alijs psonis cõiunctis. Quedã aũt sunt volũtarie cõmutationes: cũ. s. quis volũtarie trãsfert res suas in alterũ: qõ fit multipliciter. Primo simpliciter fit translatio rei in alterum p recõpensatiõe alterius rei: sicut fit in emptiõe ⁊ venditiõe. Secũdo cõcedit alteri vsũ rei cũ debito recupandi rem: sicut in vsufructu ⁊ in mutuo seu cõmodato: qõ si nõ concediḋ talis vsus gratis: tũc vocaḋ locatio ⁊ cõductio. Tertio tradit rem suã rõne cõseruatiõis vt in deposito: vel rõne obligationis vel fideiussionis vt in pignore: ⁊ sic de alijs. Et circa has cõmutatiões volũtarias sunt duo vitia. s. fraus ⁊ vsura. Verũtamẽ: quia de his omnib⁹ vitijs oppositis sparso tractaḋ in p̃senti opusculo: nũc grã breuitatis supsedeo. Secũdo p̃ncipaliḋ queri potest de vitio opposito iusticie distributiue qõ est acceptio psonarũ: vtrũ. s. sit peccatũ: p̃sertim cum apud deũ nõ põt esse iniquitas: sed deus videḋ accipere psonas quia vnũ assumit p gratiã ⁊ aliũ in peccato relinquit: iuxta illõ Matth. xxiij. Duo erũt in loco vno vnus assumeḋ alter relinquetur. Ad hoc rñdet Tho. vbi ꝑ. q. lxiij. Ꝛ equalitas iusticie distributiue cõsistit ĩ hoc q̃ diuersis psonis diuersa tribuunt̃ ꝟm ꝓportionem ⁊ dignitatẽ psonarum cui opponiḋ acceptio psonarũ. Si ergo quis cõsideraṫ illã ꝓprietatẽ psone, ꝓpter quam id quod ei offertur est ei debitum: non erit acceptio psone sed cause. Hinc super illud Ephes. vj. Nõ est psonarũ acceptio apud deũ: dicit glo. q̃ iustus iudex causas discernit nõ psonas: puta si ḋs aliquem ꝓmouet ad magisterũ ꝓpter scientie sufficientiã: ꝑ attendiḋ cã debita nõ psona. Si ẋo talis solũ attẽderet psonã: vt q: Martin⁹ est vl petr⁹ tũc esset acceptio psone cui nõ tribueret ꝓpḋ cãm q̃ faceret eũ dignũ: ꝑ solũ ꝓter psonã: vt q: amic⁹: cõsanguine⁹ vel diues. Cõtingit tñ q̃ aliqua ꝯditio psone facit cã dignã respectu vnĩ⁹ rei ⁊ nõ respectu alterius: sic ꝯsanguitas facit aliquẽ dignũ ad hoc q̃ heres instituaḋ patrimonij: nõ autẽ ad hoc q̃ ei platio ecclesiastica ꝯferaḋ. Et sic eadẽ ꝯditio psone in vno negocio ꝯsideratur: facit acceptionẽ psonarũ: in alio ẋo nõ facit. Ad obiectũ aũt dicendũ q̃ duplex ẽ datio. Una qua ḋs alicui dat qõ ei debeḋ: ⁊ hoc ptinet ad iusticiã: vñ circa tales dationes acceptio psonaꝝ attendiḋ. Alia est datio ptinens ad liberalitatẽ: qua. s. alicui gratis daḋ qõ ei nõ debeḋ: ⁊ talis est collatio munerũ gratie p que peccatores assumunt̃ a deo: circa quã acceptio psonaꝝ locum nõ habet: q: q̃libet absq̃ iniusticia de suo dare põt quãtum vult ⁊ cui vult: ⁊ sic deus dat bona sua: qui ait Matth. xx. An nõ licet mihi qõ volo facere: tolle qõ tuum est ⁊ vade. Ceterũ hec acceptio psonarũ qñq̃ locũ habet in iudicijs cõferẽdis: qõ corrumpiḋ amore vel odio: timore vl cupiditate: qñq̃ ẋo locũ habet in sp̃ialiũ dispensatiõibus: quorũ p̃latus ecclesiastic⁹ nõ est dñs vt ea dare possit p habitu: sed tñ dispensator: ⁊ ideo necesse est ꝓmouere vl etiã eligere meliores: vel simpliciḋ vel ĩ cõparatiõe ad cõmune bonũ. Ꝛ si cõsanguinei sunt eque digni vt alij: tunc p̃ferri possunt: q: saltẽ in hoc p̃eminẽt q̃ de eis magis cõfidere põt: q̃ vnanimiter secũ ecclie negocia tractent. Qñq̃ deniq̃ locũ habet in exhibitiõe honoris ⁊ reuerẽtie: qñ. s. diues honoraḋ solũ intuitu diuitiaꝝ. Et hoc tangit Jacob⁹ in canonica sua. ij. c. Et pari rõne si ḋs honoraḋ ꝓpter aliquas causas q̃ nõ faciṫ honore dignũ est peccatũ: ⁊ ptinet ad acceptionẽ psonarũ: possũt tñ honorari p̃ncipes ⁊ plati etiã mali: q: gerunt psonã dei ⁊ cõitatis cui p̃ficiunt̃. Similiḋ ⁊ parẽtes ⁊ dñi ꝓpter pticipationẽ diuine dignitatis: qui est omniũ pater ⁊ dñs. Itẽ senes ꝓpter signũ virtutis: qõ est seneḋ⁹: Leuit. xix. Coram cano capite consurge et honora psonam senis. Tertio queri põt

de ptibus integralib⁹ ipius iusticie vtruz sint ptes iusticie declinare a malo ⁊ facere bonũ cũ Aug. li. de correctiõe ⁊ gratia ponat ad iusticiã legis ptinere declinare a malo ⁊ facere bonũ: sed quia ad quãlibet virtutẽ ptinet facere bonũ ⁊ vitare malũ: videtur q̃ ptes excederẽt totũ. s. iusticiã que est virtus quedã specialis. Ad hoc rñdet Tho. vbi. ꝑ. q. lxxix. q̃ si loquamur de bono ⁊ malo in cõmuni: tũc facere bonũ ⁊ vitare malũ ptinet ad omnẽ virtutẽ: ꝑ q: iusticia ꝟm q̃ est virtus specialis respicit bonũ sub ratiõe debiti ad ꝓprimũ: ideo scõm hoc ad eã ptinet facere bonũ sub rõe debiti in cõparatiõe ad ꝓprimũ ⁊ vitare maluz oppositũ. Verũtamẽ facere bonũ est actus cõpletiuus iusticie ⁊ quasi ps eius p̃ncipalis: sed a malo declinare ẽ actꝰ ipfectio: ⁊ q̃ si secũdaria eiꝰ ps. Hinc ẽ q̃ ps materiaḋ sine q̃ nõ põt ps formalis eẽ cõpletiua. Et his duab⁹ ptib⁹ opponunt̃ duo vitia q̃ sũt trãsgressio ⁊ omissio. Trãsgressio nãq̃ opponiḋ p̃ceptis negatiuis q̃ ptinẽt ad declinationẽ a malo. Et omissio opponiḋ p̃ceptꝭ affirmatiuis q̃ ptinẽt ad faciẽdũ bonũ: ⁊ ꝑ ꝓtie sub rõe debiti in ordĩe ad ꝓprimum. Bonũ eñ sub rõe debiti ꝓtie ptinet ad iusticiã: legale ḋdẽ si debitũ accipiaḋ in ordine ad legẽ diuinã vl humanã: specialẽ vero si debitũ ꝯsideraḋ in ordine ad ꝓprimũ. Aũ eo mõ q̃ iusticia est virtus special: etiã omissio est speciale peccatũ distinctũ a peccatis q̃ opponũt̃ alijs virtutib⁹. Et eo modo quo facere bonũ cui opponiḋ omissio ẽ quedã ps special iusticie distincta a declinatione mali cui opponiḋ transgressio: etiaz omissio a trãsgressione distinguiḋ. Simpliciter tñ ⁊ absolute loquẽdo trãsgressio graiius est peccatũ q̃ omissio: licet aliq̃ omissio grauio: esse põt aliq̃ trãsgressiõe: cuius rõ est q: peccatũ intanrũ graue est in q̃tuz distat a virtute. Cõtrarietas aũt est maxia distãtia: vt diciḋ in. ix. Metb. Unde ꝯtrariũ magis distat a suo cõtrario q̃ simplex eiꝰ negatio: sic ab albo magis distat nigrũ q̃ simpliciter nõ album. Sed transgressio ꝯtrariaḋ actui virtutis: omissio vero solũ ꝓportat negationem illiꝰ. Hic minꝰ peccat omittẽs parentib⁹ exhibere debitã reuerẽtiã q̃ eis inferẽs cõtumeliã vl iniuriã qõ ptinet ad trãsgressionem. Quarto q̃ri põt de ptibus iusticie potẽtionalibus ⁊ de virtutib⁹ ei annexis: vtrũ. s. virtutes annexe iusticie ꝯuenienter assignẽt: p̃sertim quia Tullius ponit sex virtutes Macrobiꝰ septẽ: quarũ plures a Tullio p̃termittunt̃. Andronicꝰ nouez ex ḋbus Tullius ponit tñ vnã. Et Arest. põt epicheiã quã nullꝰ p̃dictoꝝ ponit. Ad hoc dicendũ ꝟm Tho. vbi. ꝑ. q̃ in virtutib⁹ q̃ adiungunt̃ alicui virtuti p̃ncipali sunt duo ꝯsiderãda. Primo q̃ in aliq̃ virtute p̃ncipali cõicãt. Secũdo q̃ in aliq̃ deficiant a pfecta rõne ipius. Et q: iusticia ẽ ad alteꝝ ideo oẽs virtutes q̃ sunt ad alteꝝ pñt rõne ꝯueniẽtie cõnecti iusticie: ratio ergo iusticie ꝯsistit in ꝑ q̃ alteri reddaḋ qõ sibi ꝟm eq̃litatẽ debeḋ. Dupliciḋ igiṫ aliq̃ virtus ad alteꝝ existẽs a ratione iusticie deficit. Primo deficit a ratione equalis. Secũda a rõne debiti: q: q̃dã virtutes licet alteri reddãt debitũ tñ eq̃liḋ reddere nõ pñt: vñ q̃dq̃d deo redditur ab homine debitũ est: nõ tñ eq̃le: q: nõ reddit hõ tãtũ quãtũ debet: in ꝗ illõ. Quid retribuã dño ꝛc. Et sic adiũgiṫ iusticie religio: q̃. s. religamur diuino cultui. Silr parẽtib⁹ reddi põt debitũ ꝑ nõ eq̃le: vt ptz p pbm. viij. Ethic. Et sic adiũgiṫ pietas p quã homies ꝟm Tullũ aliq̃ dignitate antecedẽtes aliq̃ cultu ⁊ honore dignant̃. Defectus etiã a rõne debiti põt attẽdi ꝟm q̃ duplex est debitũ. s. legale qõ p ꝓtie attẽdit iusticia q̃ est virtus p̃ncipalis ⁊ morale debituz qõ. s. aliḋs debet ex honestate virtutis: ⁊ habet duplicẽ graduz: Quoddã eñ debitũ sic est necessariũ: q̃ sine eo nõ põt honestas moꝝ fuari: ⁊ ꝑ habet plus de rõne debiti. Exempli grã. Debitũ ẽ q̃ talẽ alteri ḋs se exhibeat in ẋbis ⁊ factis: q̃lis est: ⁊ sic adiungitur veritas. Itẽ q̃ alteri recõpensat ꝟm ea q̃ fecit: vl in bonis ⁊ sic adiungiṫ gratia: vl in malis et sic adiungiṫ vindicatio. Aliud vero debitũ est necessariũ sicut ꝯferẽs ad maiorẽ honestatẽ: sine q̃ tñ honestas cõseruari põt: sicut liberalitas: affabilitas: ⁊ alia q̃ Tullius p̃ retermittit: quia parũ habent de ratione debiti. Ad laudem dei.

De tertia virtute cardiali. s. fortitudie: ⁊ vtrũ opereḋ ex habitu ⁊ cũ delectatiõe: Ser XII

m Memento vt diem

sabbati sancti. Exo. xx. Ulso de ꝑma virtute cardinali q̃ dicit prudẽtia: ac de secũda que dicit iusticia. Jã de tertia ꝓsequmur q̃ dicit fortitudo: que. s. vim rectificat irasci bilẽ in tolerãdis aduersis: ⁊ aggrediẽdis arduis: cõstituens illã in debita quiete ad pagendũ sabbatũ delicatũ. Et hec virt⁹ fm quadruplicẽ eius gradũ q̃drupliciter diffinit a Macrobio. Primus em grad⁹ hominẽ facit omnẽ metũ ꝓ vtilitate reipublice postponere: ⁊ nisi turpia formidare: ⁊ sic est virtus pollitica vl ciuilis: q̃ est animũ supra periculi metũ erigere: nihilq̃ nisi turpia formidare. Secũdus grad⁹ mentẽ magis cõfortat ita vt nulla pena corporalis eã terreat: q: ad sola eterna fortẽ anhelat: ⁊ sic est virtus purgatoria: q̃ est mẽtẽ nõ terreri ꝯtra queq̃ aduersa: nec etiam a corpore recedentẽ. Tertius gradus mẽtẽ ineternis figit: ⁊ sic est virt⁹ purgati animi: cuius est nõ solũ passiões corpis vincere sed penitus ignorare: ita vt irasci nesciat ⁊ nihil nisi eterna cupiat. Quart⁹ grad⁹ q̃ in deo est p̃dictos grad⁹ inchoat: deducit ⁊ ꝯsumat. Ipsa em attingit a fine vsq̃ ad finẽ fortẽ: ⁊ disponit oia suauiter: ⁊ sic ẽ virtus exẽplaris q̃ est in deo: ⁊ est q̃ semper idẽ est ⁊ q̃ nunq̃ mutat. Tho. aũt in in scripto Ethic. li. iij. diffinitionẽ fortitudinis ex Xbis Aresto. colligẽs ait ibidem Fortitudo est virtus medio mõ se habens fm rõnẽ rectã circa timores ⁊ audacias. Et alb. teu. ex Xbis Aresto. ⁊ cõmẽtatoris diffinitionẽ colligẽs ait: Fortitudo est habitus ĩmediate audacia ⁊ timor sufferẽtes: faciẽs periculo ⁊ mortis grã boni. Est igit habitus quo quãdã animi firmitatem ꝯsequitur: p quã anim⁹ stat ĩmobilis ꝫ timores periculo ⁊ mortis. Et h̃ ĩmediate p q̃ fortitudo rõnẽ habet virtutis cuius est eẽ in medio vl rõnis vl rei: facit etiã sufferentes: q: p̃ncipalior eius actus est pati vl aggredi: ⁊ habet duplicẽ materiã vl obiectũ. Principalis est mors. Secũdaria vero pericula: q q: pñt eẽ plura: ideo dicit periculorũ: ⁊ addit in fine grã boni: q: si in aggressione vl ppessione mortis aut periculorum mortis nõ sequeret aliq̃ bonũ tũc tal fortitudo nõ haberet rationẽ virtutis. Ad maiorẽ tñ enidentiã p̃mo queri põt vtrum fortitudo sit virtus: p̃sertim cũ apl's dicat virtus in infirmitate pficit ergo nõ in fortitudine. Ad hoc rñdet Tho. scõa. 2ᵉ. q. cxxiij. q fm phum in. ij. Ethic. virtus est q̃ bonũ facit habentẽ ⁊ opus eius reddit bonũ. Bonũ aũt hominis est fm rationẽ esse scõs Dyoni. iij. c. de diuinis no. Et ideo ad virtutẽ humanã pertinet vt faciat homiem bonũ ⁊ opus eius scõm rationẽ esse: quod ꝯtingit triplicit. Primo q ipsa ratio rectificat q̃ fit p virtutes ĩtellectuales. Alio modo fm q ipa rectitudo rõnis in rebus humanis equalitatẽ instituit q̃ ptinet ad iusticiã. Tertio scõm q̃ ĩpedimẽta hui⁹ rectitudinis in rebus humanis ponẽde tollunt. Dupliciter aũt humana volũtas ĩpedit ne rectitudinẽ rõnis sequat. Uno mõ p hoc q attrahit ab aliquo delectabili ad aliud q̃ rectitudo rõnis req̃rit: ⁊ hoc impedimentũ tollit virtus tpantie. Alio modo p hoc q voluntatẽ repellit ab eo q̃ est fm rõnẽ ꝓpter aliq̃ difficile q̃ icũbit. Et ad hoc ĩpedimẽtũ tollendũ requirit fortitudo mẽtis: q̃. s. hmõi difficultatibus resistat: sicut homo p fortitudinẽ corporalẽ impedimẽta corporalia supat ⁊ repellit. Et sic fortitudo est virtus inq̃tũ facit homines fm rõnẽ esse. Nec tamẽ virtus anime pficitur ininfirmitate anime sed carnis. Hoc aũt ad fortitudinẽ mẽtis ptinet q infirmitatẽ carnis fortiter ferat: ꝓpter aliq̃ bonũ anime ꝯsequendũ. Sciendũ tñ q nomẽ fortitudinis duplicit accipit. Uno modo fm q absolute importat quandam animi firmitatẽ: ⁊ fm hoc est virtus generalis: vel potius ꝯditio cuiuslibet virtutis: q: scõm phum. ij. Ethic. ad virtutẽ requirit firmit ⁊ ĩmobiliter opari. Et de hac fortitudĩe dicit Ambro. in. j. de offi. Non mediocris animi est fortitudo: que sola defendit ornamenta virtutũ omniũ: ⁊ indicia custodit ⁊ que inexpiabili prelio aduersus omnia vitia decertat ĩuicta ad labores: fortis ad p̃lia: rigidior aduersus voluptates. hec ille. Alio modo põt accipi fortitudo fm q importat firmitatẽ animi in sustinendis ⁊ repellẽdis his in quibus maxime difficile ẽ firmitatẽ habere. s. in aliq̃bus pericul' graubus. Et sic ponit specialis virtus: vtpote materiã habẽs determinatã: de qua dicit Tullius in rhetorica. Fortitudo est cõsiderata p̃teritor ⁊ periculor ⁊ susceptio: ⁊ laborꝯ ppessio: ⁊ tũc ponit virtus cardinal' vna sine principal' de quattuor q̃ sic patet. Haz virtutes dicunt cardiales seu p̃ncipales q̃ p̃cipue sibi vẽdicãt id q̃ ptinet ad Xtutes cõiter. Int' alias autem cõmunes virtutes conditiones vna ponit firmit operari: vt

patet in. ij. Ethic. laudẽ ergo firmitatis potissime sibi vendicat fortitudo. Tãto enim magis laudat q firmit stat q̃to habet gravius ĩpellẽs ad cadendũ ⁊ retrocedendũ. Impellit aũt hominẽ ad discedendũ ab eo q̃ est fm rationẽ: ⁊ bonũ delectãs ⁊ malũ affligens: sed grauius ĩpellit dolor corporis q̃ voluptas. Dicit enĩ Aug. ĩ li. lxxiij. q. q nemo est q̃ nõ magis dolorẽ fugiat q̃ appetat voluptatẽ: qñquidẽ videm⁹ etiam maximas bestias a maximis voluptatib⁹ coherceri dolor metu. Inter dolores ãt et pericula maxime timẽt ea q̃ ducũt ad mortẽ: ꝯtra q̃ firmit stat fortis: ⁊ ideo fortitudo est virtus cardinalis de qua dicit Señ. Magnanimitas q̃ ⁊ fortitudo dicit si insit animo tuo viues cũ magna fiducia: liber: intrepidus: alacer. Magnũ humani animi bonũ est: finem hui⁹ vite intrepidũ expectare. Secũdo vero queri põt vtr fortis operet ꝓpter bonũ ꝓpr̃ habitus: p̃sertim cũ dicat August. xiij. de trini. virtutes quas ꝓpter solã beatitudinẽ amam⁹: sic p̃suadere q̃dã nobis audẽt sic dicẽdo eas ꝓpter se appetẽdas: vt ipam beatitudinẽ nõ amem⁹: q̃ si faciũt etiã ipas vtiq̃ amare desistemus: qñ illã ꝓpter quã solũ istas amauim⁹ nõ amam⁹. hec ille. Sed fortitudo est virtus quedã ergo actus fortitudinis nõ est ad ipam fortitudinẽ referẽdus. Ad hoc rñdet Tho. vbi. s. q duplex est finis. s. prim⁹ ⁊ vltimus. Finis primus vniuscuiusq̃ agentis est: vt similitudinẽ sue forme in alter inducat sicut finis ignis calefaciẽtis est vt inducat similitudinẽ sui caloris ĩ patiẽte: ⁊ finis edificatoris est vt inducat similitudinẽ sue artis in materia. Quod cunq̃ aũt bonũ ex hoc seq̃tur si sit intentũ põt dici finis remotus a gentis Sicut aũt in factibilib⁹ exterior materia disponit p artẽ: sic etiã in agibilibus p prudentiã disponit actus humani. Sic ergo dicendus q fortis sicut primũ finẽ intẽdit: vt exemplo ignis ⁊ edificatoris similitudinem sui habitus exprimat in actu: intẽdit em agere fm ꝯueniẽtiã sui habit⁹: sic ẽt intẽdit vl timũ finẽ vt illũ assequat. Finis aũt vltimus ẽ beatitudo vl de⁹. De q̃ fine dicit August. de moribꝫ eccle: q fortitudo est amor oia ꝓpter deũ facile pferẽs. Et sic fortis intẽdit vtrq̃ finẽ. s. primũ ⁊ remotũ vl vltimũ. Qz si querit vtrũ ergo fort' in actu suo delectet: p̃sertim cũ fm phum. x. Ethi. Delectatio est opatio cõnaturalis habit⁹ nõ ĩpedita: ⁊ opatio fortis pcedit ex habitu q̃ agit in modũ nature. Hinc ẽt dicit Ambro. sup illõ Hal'. vij. Fructus aũt spũs: q opa virtutũ dicuntur fruct⁹: q: mẽtẽ hominis sctã ⁊ sincera delectatiõe reficiunt. Ad hoc dicẽdum q duplex est delectatio. Quedã em est corpal' q ꝯseq̃tur tactũ corporalẽ: ⁊ illã delectationẽ fortis nõ ꝯsequitur in actu suo p̃ncipali q̃ ẽ sustinere: quia sustinere pcussiones: flagella: vulnera vel mortẽ: est cõtristabile ⁊ doloroſũ humane nature: vnde hoc negare esset negare eos esse carnales: q: si habẽt carnẽ sensibilem necesse est q lesiua inferant eis dolorem. Alia vero delectatio dicitur animal: q̃ scꝯsequit apprehẽsionẽ anime: ⁊ hec ꝓprie cõsequit opera virtutũ: q: in eis cõsideratur bonũ ratiõis ⁊ fm hoc fortis delectationẽ aliquã cõsequit: licet etiã fm apprehensionẽ anime habeat vnde doleat: eo scꝯ q vitã corporalẽ amittat: quã virtuosus amat nõ solũ inq̃tũ est bonũ naturale sed etiam inq̃tũ est necessaria ad opera virtutuꝫ ⁊ q̃ ad ea ptinent. Et sic fortis habet ex vna pte q̃ delectet fm delectationẽ animalez: scꝯ de actu virtutis ⁊ eius fine: habet etiam ex alia pte vnde doleat: nõ solũ corporalit p̃ pter illatas penas: ⁊ etiã animaliter ꝓpter amissionẽ vite. Hic dixit Eleazar⁹. ij. Macha. vj. Diros corporis sustineo dolores: scõm animã vero propter timorẽ tuũ libẽter hec patior. Verũ tamẽ sensibilis dolor corporis ipsis facit non sentire delectationem animalem virtutis. Hinc dicit pbus in. iij. Ethico. q fortis in actu suo nihil delectabile videtur habere. Et iterũ dicit ibidem q a forti non requiritur q delectetur quasi delectationẽ sentiens: sed sufficit q non tristetur. hec ille. Propter abundantem dei gratiã: tamen quis delectationem sentire potest: ita q exuberãs gratia fortius eleuat animã ad diuina in quibus delectatur q̃ corporalibus penis afficiat. Sicut beatus Laurẽtius in craticula positus dixit: Carbones isti refrigeriũ mihi p̃stãt. Et de beato Stephão cantat ecclesia. Lapides torrentis illi dulces fuerunt. Item beatus Tyburcius dixit (cum sup carbones incensos incederet) videtur mihi q super roseos flores incedo. In ceteris autem licet sit delectatio quedam virtutis in opere fortitudinis tamen propter dolorez sensus impeditur mens fortis ne in operatione propria delectationem sentiat: eo

q̃ vehementia passionis vnius potentie l̃ pedit potentiam aliaz in actu suo propter connexionem potentiarum adinuicem: nihilominus tñ virtus fortitudinis facit vt ratio nõ absorbeat̃ a corporalibus doloribus: facit inq̃ q̃ delectatio virtutũ superat animalẽ tristiciã inq̃tũ homo p̃fert bonum virtutis corporali vite: ⁊ quibusdam ad eã pertinentibus. Tertio principaliẽ queri potest vtruz fortitudo p̃cellat alias virtutes cardinales: p̃sertim cũ scõm pbm virtus est circa difficile et bonũ: sed fortitudo est circa difficillima. Et ideo dicẽ Ambrosi⁹. j. de offi. Nunc de fortitudĩe tractemus que velut excelsior ceteris diuiditur ĩ res bellicas ⁊ domesticas. Ad hoc respõdet Tho. vbi supra: q̃ sicut Aug⁹. ait. vj. de trini. In his que non male magna sunt hoc est maiꝰ esse qõ ẽ melius eẽ: vnde tãto ꝯ⁹ aliq̃ ẽ maior q̃to melior est: bonũ igitur rationis est bonũ homis fm Dyoni. iiij. c. de diuinis no. hoc autẽ bonũ essentialiter quidẽ habet prudentiã que est pfectio rationis. Justicia vero est huius boni factiua inq̃tũ scz ad ipam ptinet ordinẽ rationis ponere in omnibus rebus humanis. Alie vero virtutes scz fortitudo et tpantia ꝯseruatiue sunt huius boni inq̃tũ passiones moderant̃ ne hominẽ a bono rationis abducãt. Et quia ratio virtutis magis cõsistit ĩ bono q̃ in difficili sic q̃ magnitudo virtutis magis est mensuranda scõm rationẽ boni q̃ scõm rationẽ difficilis: ideo inter virtutes cardinales potior est prudentia: in qua bonũ rationis essentialiẽ ꝯsistit: quia id qõ essentialiter dicit̃ potius est eo qõ dicit̃ effectiue. Rursus post prudentiã iusticia potior est: qz id qõ effectiue dicitur potiꝰ est: eo qõ dicit̃ ꝯseruatiue: fm remotionẽ impedimenti sicut alie due virtutes cardinales: scz fortitudo ⁊ tẽperantia. Hic dicit Tullius in. j. de offi. In iusticia virtutis splendor est maximꝰ: ex qua viri boni iusti nominant̃. Cetera in ordine harum fortitudo tenet locũ p̃cipuũ: qz timor periculorũ mortis maxime ẽ efficax ad ꝶ q̃ hominẽ faciat recedere a bono rationis: postq̃ ordinat̃ tẽperantia: qz etiã delectationes tactus maxime inter cetera bonũ rationis impediũt. Verũtamẽ q̃ Ambro. fortitudinẽ p̃ferre videat̃ in dicta auctoritate: ẽ intelligendũ fm quandã generalẽ vtilitatez put tã in rebus bellicis q̃ domesticis vel ciuilibus vtilis est: sicut ait pbs. j. rhetor. q̃ iusti ⁊ fortes maxime amant̃: qz sũt maxime vtiles ⁊ in bello ⁊ in pace. Ad lauõ.

De actib⁹ fortitudinis qui sunt sustinere grauia ⁊ aggredi ardua: ac de vitijs oppositis: Ser. XIII

Emẽto vt dicẽ sabm ba. san. Exo. xx. Expediti vtcũ q̃ de virtute fortitudinis in se. Jã de actibus illꝰ breui stilo ꝯsequamur. De quibus dicit Ambro. j. de offi. In duobus generibus fortitudo animi spectatur. Primo vt exteriora corpor' p minimis habeat: ⁊ quasi supflua despiciẽda magis q̃ expetenda ducat. Secũdo vt ea q̃ sũma sũt omnesq̃ res in quibus est honestas p̃clara cũ intẽtione vsq̃ ad effectũ ꝯsequatur. hec ille. Hic primo queri põt an omne bonũ sit optabile: qz si sic tunc fortiter tolerari ⁊ magno animo vti ⁊ patient̃ egrotare ⁊ si milia essent optabilia. Rñdet ad hoc Sen. epla. lxviij. dicẽs: Ut ista optabilia sint distingue. A me tormẽta abesse velim: sed si sustinẽda fuerint vt me in illis fortiter honeste: animose gerã: optabo. Velim nõ incidere bellũ: sed si icido ⁊ vulnera ⁊ famẽ ⁊ omnia q̃ bello ꝯ necessitas affert geram: gratiose optabo. Itaq̃ nõ incõmoda optabilia sunt: sed virtus qua p̃ferunt incõmoda: nõ pati tormenta optabile est: sed pati fortiter. hec ille. Si hoc sentit gẽtilis quid tũc faciet christianus. Secũdo queri põt in q̃bus potissime ꝯsistit actus ipius fortitudinis: p̃sertim cũ dicit Hzego. vij. moza. q̃ iusto ꝯ fortitudo est carnẽ vincere: voluptatibus ꝯtraire: delectationẽ vite p̃sentis extinguere: ⁊ sic maxime videt̃ eẽ circa delectationes. Ad hoc rñdet Tho. scõa. 2ᵉ. q. cxxiij. q̃ ad virtutẽ fortitudinis ptinet impedimentũ remouere quo retrahit̃ voluntas a sequela rationis: q̃ aũt retrahat̃ aliq̃s ab aliq̃ difficili ptinet ad rõnẽ timoris: q̃ ĩportat recessũ quẽdã a malo difficultatem habẽte: ⁊ ideo fortitudo p̃ncipaliẽ ẽ circa timores rez difficiliũ q̃ retrahere pñt volũtatẽ a seq̃la rõnis. Sz q̃m oportet hmõi rerũ difficiliũ ĩpulsũ nõ solũ firmiẽ tolerare cohibendo timorẽ ꝶ ẽt aggredi moderate: q̃ñ. s. oportz ea ad securitatẽ in postez habẽdã exꝰmiare: qõ ptinere videt̃ ad rõem audacie: ideo nõ solũ est circa timores sed etiã circa audacias quasi cohibitiua timorum ⁊ moderatiua audaciaz. Pro quo

sciẽdũ q̃ fortitudo in sustinẽdo laudabiliẽ fm rectã rationẽ: tenet mediũ inẽ timiditatẽ ⁊ intimiditatẽ q̃ sunt duo vitia opposita fortitudini qõ sic patet: qz ad fortitudinez ptinet q̃dã timor ꝶ moderat⁹ fm rectaz rationem: vt scz homo timeat qõ oportet: et q̃ñ oportz. Unde timor cõiter dicꝰ fm suam rationẽ ĩportat vniuersaliẽ fugã ⁊ q̃tũ ad hoc nõ ĩportat rationẽ boni ⁊ mali: sic nec alie passiones: ⁊ ideo dicit pbus in. iij. Ethic. q̃ passiones nõ sunt laudabiles neq̃ vituperabiles: qz scz nõ laudant̃ neq̃ vituperant̃ qui icascunt̃ vl timẽt: sed qz circa hoc ordinate vl inordinate se habẽt fm rectã rationẽ. Sed qz hic modus rationis corũpi põt tã p excessuz q̃ p defectũ: ideo hec duo vitia scz timiditas q̃ importat excessũ timoris: ⁊ ĩtimiditas vl inpauiditas q̃ importat defectũ timoris ponunt̃ ꝯtraria fortitudini q̃ est in tolerando: qz timiditas timet id qõ nõ oportet: vl fm q̃ non oportet. Intimiditas ꝯo nõ timet qõ oportet timere: ⁊ sic vtrũq̃ excedit virtutẽ moralẽ que ponit modum rationis in materia circa quã est. Hec aũt intimiditas ꝯuenit ex eo q̃ estimat mala opposita bonis q̃ amat sibi supuenire nõ posse: qõ quandoq̃ contingit ex supbia animi de se p̃sumẽtis ⁊ alios ꝯtẽnẽtis fm q̃ dicit̃ Job. iiij. Factus ẽ vt nullũ timeat: omne sublime videt. Quẽq̃ ꝯo cõtigit ex defectu rationis sicut dicẽ pbs l. iij. Ethic. q̃ celteꝯpẽ stulticiã nihil timẽt ⁊ vtraq̃ intimiditas est vitiosa: nisi ex stoliditate inuincibili vltima excusareẽ a peccato. Cetez fortitudo que est in aggrediendo vl inuadẽdo habet etiã vitiũ oppositũ qõ dicitur audacia: qz pbs in. ij. ⁊. iij. Ethic. ponit audaciã fortitudini oppositã Pro quo nota q̃ audacia put est moderata ratione nõ sonat in vitium sed est passio quedã nature. Verũtamẽ nomina passionũ q̃q̃ sumunt̃ a supabundãti: sicut ira p vitiũ dicit̃ nõ quecunq̃ sed supabũdans put scz est vitiosa: ⁊ hoc modo audacia p supabundantiã dicta ponit̃ esse pecacatuz ⁊ opponit̃ fortitudini: sicut omne vitiũ qõ ĩportat ĩmoderantiã circa materiã alicuius virtutis moralis opponit̃ illi virtuti morali: sicut ĩmoderatũ moderato. Tertio queri põt de obiecto vl materia fortitudinis: vtrũ scz solũ ꝯsistat circa pcla mortis: p̃sertim cũ dicat Aug. de morib⁹ ecclesie q̃ fortitudo est amor facile tolerãs omnia ꝯter id qõ amat̃. Et in. vj. musice dicitur q̃ fortitudo est affectio que nullas aduersitates mortẽue formidat. Ad hoc dicẽdum fm Tho. vbi. s. q̃ ad virtutẽ fortitudinis ptinet vt hominis voluntatẽ tueat̃: ne retrahat̃ a bono rationis qõ firmiter tenere debet ꝯtra qõcunq̃ malũ: nec etiam ab hoc declinet ꝯter qõcunq̃ bonũ tẽporale ꝯsequẽdũ: qz nullũ bonũ corporale eq̃ualet bono rationis: ⁊ ideo est q̃ fortitudo anime p̃rie dicit̃ q̃ firmiter tenet voluntatẽ hominis in bono rationis ꝯtra maxima mala: qz qui stat firmus ꝯtra maiora cõsequẽs est q̃ stet firmus ꝯtra minora ꝶ non cõuertit̃: ⁊ ideo licet fortitudo bene se habet in omnibus aduersis tolerandis: non tñ ex toleratione quorumlibet aduersorũ reputat̃ quis simpliciter fortis: sed solum ex hoc q̃ bene tolerat etiã maxima mala: ex alijs aũt dicit̃ quis fortis tñ fm quid: cũ igit̃ maxime terribile inter omnia corporalia est mors q̃ tollit omnia. s. corpus animã ⁊ terrenã substantiã ac similia: ideo dicitur esse simplicit̃ circa pericula mortis: ⁊ licet dicat pbus in. iij. Ethic. q̃ maxime ẽ fortitudo circa mortẽ q̃ est in bello: hoc tñ intelligendũ est nõ solũ de bello generali vbi decertant homines in acie: sed etiã in in bello priuato qualitercũq̃ quis decertat circa pericula mortis: vtpote cũ iudex vl priuata psona nõ recedit a iusto iudicio vl testimonio ferendo timore gladij imminentis: vel cuiuscunq̃ mortiferi periculi: vl cũ quis nõ refugit amico infirmanti obsequi ꝯter timorẽ infectionis mortifere: vl cũ nõ refugit itinerare ad aliq̃ piũ negotiũ ꝯsequẽdũ ꝯter timorẽ naufragij vl latronũ ⁊ similia. Martyrũ autẽ fortitudo q̃ ꝯter summũ bonũ p̃sonales sustinẽt ĩpugnationes maxime cõmendat̃. De quibus ait aplus. Fortes facti sũt in bello. Ex his patet q̃ duplex est obiectũ vel materia fortitudinis. Primariũ esti est ipsa mors: cuius ratio est fm Tho. in scripto Ethic. lib. iij. quia mors inter omnia magis est timẽda: vtpote inẽ omnia magis terribilis: qz terminus est hui⁹ vite post quẽ nulla trãsmutatio relinquitur in bono vel in malo. Secundariũ autẽ obiectũ sunt pericla ipius mortis q̃ etiã sunt terribilia. Pro q̃ sciendum fm Tho. in. iij. scripto Ethic. q̃ aliq̃ periculũ est terribile qõ excedit facultatẽ humanã p quã ei resisti non potest: sic terremotus: inundationes maris ⁊ similia: huiusmodi enim periculũ est terribile cuili

det sapienti q̃ rectũ habet iudiciũ int elle/
ctus: ⁊ hoc malũ homo timebit: sed tñ ĩ ca
su necessitatis vl̃ vtilitatis timebit sic opor/
tet: ⁊ sicut recta ratio hominis iudicabit:
ita q̃ ꝓpter timorẽ taliũ nõ obstupescat. i.
nõ discedat a iudicio rationis: sed ea susti
neat ꝓpter bonũ virtutis. Aliq̃ etiã pe/
riculũ vl̃ malũ est terribile q̃ tñ nõ exce/
dit facultatẽ hominis ad resistendũ: ergo
tale terribile: sic homo debet esse disposit⁹
ad resistendũ vel sufferendũ ita q̃ nõ time
at illõ. Et addit alber. teu. ĩ scripto Ethic.
ij. q̃ bene se habere in repentinis pericul
est magnũ signũ virtutis: cuius ratio est:
q: si pericla sunt puisa: põt quis etiã si ha/
bitu fortitudinis careat animũ suũ ex diu/
turna p̃meditatiõe ꝓtra pericula ꝓparare:
⁊ sic in his ex iudicio rationis se bene ha/
bere: sed si in repẽtinis bene se habz: signũ
est q̃ fm habituz fortis est vl̃ virtuosus q̃
operat etiã sine deliberatiõe p modum na
ture: ⁊ ideo dicit Tho. scõa. 2ᵉ. q. cxxiij. q̃
in operatiõe fortitudinis sunt duo cõside/
randa: vnũ q̃tũ ad eiꝰ electionẽ ⁊ tũc non
est circa repentina: q: fortis eligit p̃uidere
pericula que possunt iminere vt ea possit
resistere vel facilius ferre: q: fm Grego. in
omelia. Iacula minus feriũt q̃ preuident.
Secundũ vero q̃tũ ad manifestationẽ vir
tuosi habitus: ⁊ hoc maxime fit circa repẽ
tina: q: fm pbum. iij. Ethic. In repentinis
periculis maxime mãifestat fortitudinis
habitus: q: habitus agit in modũ nature:
vñ q̃ aliqs absq̃ p̃meditatiõe facit ea que
sunt virtutis: cũ necessitas iminet propter
repentina pericula: hoc maxime mãifestat
q̃ fortitudo sit habitualiter in anima ꝓfir
mata. Quarto queri potest de naturali
bus passionibus q̃bus fortis vtit in actu
suo: vtrũ scz fortis vtat ira vl̃ alia passiõe
in actu suo p̃sertim cũ Señ. dic in li. de ira.
Nõ ad p̃uidendũ tñ sed ad res gerẽdas
satis est per seipsa ratio: ⁊ quid stultius est
q̃ hanc ab iracundia petere subsidiũ: rem
stabilẽ ab incerta: fidelẽ ab infida: sanam
ab egra. Ad hoc rñdet Tho. scõa. 2ᵉ. q. c
xxiij. q̃ pbi de passionib⁹ anime locuti sũt
diuersimode. Nã stoyci quoꝫ sectatores fuit
Señ. iraz ⁊ alias anime passiones ab ani/
mo virtuosi vl̃ sapientis excludebãt: quia
vocabant anime passiones immoderatos
quosdã effectus appetitus sensitiui q̃s ap
pellabant egritudines vl̃ morbos: ⁊ illos
dicit Señ. nõ esse assumẽdos a ratiõe. Sed
peripatbetici quoꝫ princeps fuit Aresto.
omnes motus appetitus sensitiui qualiẽ/
cunq̃ se habẽtes passiones anime nomia/
bant: ⁊ q: appetitus sensitiuꝰ mouet p ipiũ
rationis ad hoc q̃ cooperat ad ꝓmtꝰ a/
gendũ: idcirco ponebãt irã ⁊ alias anime
passiones assumẽdas esse a virtuosis mo/
deratas scõm imperiũ ratiõis: ⁊ ideo dic
pbus in. iij. Ethic. q̃ furor cooperat forti/
bus. Sic ergo dicendũ q̃ irã ratiõe mode
ratã assumit fortis ad actũ suũ ꝓmptꝰ agẽ
dũ: nõ aũt irã ĩmoderatã. Sed q: fortitu/
do duos actꝰ habet: scz sustinere ⁊ aggre/
di: nõ assumit irã ad actũ sustinẽdi q̃ ẽ actꝰ
p̃ncipalior: q: hunc actũ sola ratio p se fac
vt patet in martyribus. Sed ad actum ag
grediendi assumit irã: nõ quasi auxiliũ ab
ea accipiẽs: sed q: vtit appetitu sensitiuo
vt instrumento sicut ⁊ membris corporis.
Oz si obijcitur sicut ꝓpter irã aliq̃ vehe/
mentius opera fortitudinis exequunt: sic
etiã ꝓpter tristiciã vl̃ cõcupiscentiã: q: di/
cit pbus in. iij. Ethic. q̃ fere ꝓpter tristici/
am seu dolorẽ incitant ad pericula: ⁊ adul
teri ꝓpter ꝛcupiscentiã mlta audacia ope/
rant. Ad hoc dicendũ q̃ fortis in aggre/
diendo vl̃ inuadẽdo magis assumit irã q̃
alias passiones q: ad irã ptinet insultare in
rẽ ꝛtristantẽ: ⁊ sic directe cooperat fortitu
dini in aggrediendo: tristicia vero fm pro
priã rationẽ succũbit nociuo: sed p accidẽs
coadiuuat ad aggrediendũ inq̃tuz scz est
causa ire vl̃ inq̃tũ periculo q̃s se exponit
vt tristiciã fugiat. Sic cõcupiscentia fm p
priã rationẽ tendit in bonũ delectabile cui
p se repugnat aggressio piculoꝫ: sed quã/
doq̃ p accidẽs coadiuuat scz inq̃tum peri
cula quis potius vult incidere q̃ delecta/
bili carere. Et ꝛcludit Tho. ĩ scripto Ethi
co. li. iij. q̃ fortitudo habet rationẽ virtut
⁊ actus eius habet rationẽ actus virtuosi
ex tribus. Primo ex ratione: ⁊ scies q̃ ptz
p locũ ab oppositis sic. Si oppositũ in op/
posito sit ⁊ ꝓpositũ in ꝓposito: sed q̃ ope/
ratur bonũ p ignorantiã: licet bonꝰ vl̃ vir
tuosus appareat nõ tamẽ ẽ. Similiẽ si ope
ratur opera fortitudinis p ignorantiã non
est vere fortis. Si vero scienter tunc fortis
est: dũmodo ex ratione fiat nõ ex passione
vt dicit Alber. ibidẽ q̃ fortis virtuosus p̃/
usq̃ ad pericula veniat est quietus: q: non
agit ex impetu passionis sed ex deliberati/
one rationis: qñ autẽ est in operibus diffi
cilibus est actus virilis ⁊ ꝓmptus: q: in/

diciũ rationis ex quo agit nõ vincit ab a/
liqua difficultate. Secundo vero ex ele/
ctione fortis est virtuosus: scz opat ex ele/
ctione gratia alicuius boni. Nam si face/
ret ex passione repellente ad pericula sub/
eunda: vt ira: vel retrahente a timore mo
tis aut periculoꝫ mortis: vt spes: nõ tamẽ
esset vere fortis: nec actũ vere fortitudinis
exerceret. Tertio ex finis intẽtione: q: fm
Aug. li. de moribus eccle. Scõm q̃ finis
est laudabilis vl̃ culpabilis: fm hoc opera
nostra sũt laudabilia vl̃ vituperabilia. Fi
nis igitur est duplex. s. ipsa res ⁊ vsus ipi⁹
rei. Exempli gratia: finis auari vt ipsa res
est ipsa pecunia: finis vero vt vsus rei est
ipsa possessio: sic a simili finis vltimus om
niũ rerũ est ipse deus: finis vero proximus
est assecutio dei. Et ille finis non est vnicꝰ
sed multiplex: quia nõ omnes eodẽ modo
deũ assequunt.

De potissimo actu fortitudinis scz martyrio ⁊ de his que requirũtur ad martyriũ q̃tuz ad materiã ⁊ causam: Sermo XIIII

Memento vt diem

m sabbati sãctifices Exo. xx. Huc
autẽ ordine cõgruo de actu po/
tissimo ipsius fortitudinis p̃sequamur: q̃
A est ipm martyriũ. De quo queri pot vtꝫ
martyriũ sit actus virtut: p̃sertim cũ actꝰ
virtutis debet esse volũtarius ⁊ licitꝰ: mar
tyriũ autẽ fuit aliqñ nõ voluntariũ: vt pa/
tet de innocentibus p̃ christo occisis. Ali/
quando etiã illicitũ: vt patet in quibusdã
feminis q̃ seipsas necauerũt ad cõseruãdã
pudicitiã: de quibus dicit Aug. j. de trini.
q̃ quedã sancte femine in tpe p̃secutionis
vt insectatores sue pudicitie deuitarent se
in fluuiũ p̃iecerũt: eo q̃s modo mortue sũt
⁊ eaꝫ martyria in ecclia catholica venera/
tione celeberrima frequentant: nec etiam
videt esse actus vnius virtutis sed pluri/
marũ: vt fidei: charitatis: fortitudinis et
patientie. Ad hoc rñdet Tho. scõa. 2ᵉ. q.
cxxiij. q̃ ad virtutẽ ptinet q̃ aliq̃s in bo/
no rationis ꝛseruetur. Bonũ igit ratiõis
ꝛsistit in veritate sicut in ꝓprio obiecto: et
in iusticia sicut in proprio effectu: pertinet
autẽ ad rationẽ martyrij vt aliquis firmit
stet in veritate ⁊ iusticia: contra p̃sequenti
um impetus nec eas deserat propter immi
nentia pericula mortis que quasi in quo/
dam certamine p̃ticulari a persecutoribus
imminent: vnde de martyribus dicit Cy/
prianus in quodã sermõe. Vidit admirãs
presentiũ multitudo celeste certamen: ⁊ in
prelio stetisse suos christi: voce libera: mẽ
te incorrupta: virtute diuina: vnde mani/
festũ est q̃ martyriũ est actus virtutis: ⁊ li
cet ad actũ virtut vt deo reddat accepta/
bilis liberũ arbitriũ requirat in his q̃ vsũ
rationis habẽt: q̃uis rarũ inuenit marty
riũ q̃ nõ ex aliqua suppositione fuit co/
actũ: eo q̃ multi martyriũ declinassẽt si si/
ne peccato potuissent: vt patet lati⁹ in ser/
monibus de diuersis in vltimo sermone.
Tamẽ martyrij gloriã quaz in alijs ꝓpria
volũtas meretur: innocẽtes occisi per in/
effabilem dei gratiam sunt assecuti: ⁊ effu/
sio sanguinis propter christum gerit vicez
baptismi: vnde sicut in pueris baptizatis
per gratiam baptismalem meritum christi
operatur ad gloriam obtinendã: sic etiam
occisis propter christum meritum martyrij
christi operatur ad palmã martyrij conse/
quendam. Hinc dicit Augusti. in sermone
quodã alloquens eos. Ille de vestra coro
na dubitabit in passiõe pro christo: qui eti
am paruulis baptismũ ꝓdesse nõ estimat:
christi non habebatis etatẽ qua impassuꝫ
christum crederetis: sed habebatis carnẽ
qua pro christo passuro passionẽ sustinere/
tis. hec ille. Rursuz de feminis que seipas
necauerunt credẽdũ est: q̃ sicut dominus
p̃cepit abrae occidere ⁊ immolare filiũ su/
um: nec per hoc reus iudicabatur filicidij
constrictus precepto dñi qui est auctor vi/
te ⁊ mortis: sicut dicit Augusti. j. de trini.
possibile fuit q̃ aliquibus fidedignis testi
ficationibus diuina persuasit auctoritas
ecclesie: vt dictarũ sanctarũ memoriã ho/
norarent: que instinctu diuino propriã vir
tutẽ necauerũt. Veniq̃s licet subire mar
tyrium sit actus quattuoꝫ virtutum: scili/
cet charitatis vt imperãtis: quia dic Ma/
ximus in sermõe q̃ charitas christi in mar
tyribus suis vicit: ⁊ fortis est vt moꝫ di/
lectio: vt dicitur in Canticis: sine qua etiã
charitate nec martyrium prodesset. iuxta
illud. j. Corinthio. xiij. Si tradidero cor/
pus meũ ita vt ardeã charitatem autẽ nõ
habuero nihil mihi ꝓdest: sic etiã charitas
cooperat in oĩbus virtutib⁹ ⁊ actib⁹ meri
torijs. Scõo est actꝰ fortitudinis vt timorẽ

excludēt⁊ ꝛ actū eliciētis. Hinc ōr ad Heb. xj. Fortes facti sunt in bello: ḋa fortitudo se habet vt motiuū ꝓpriū p modū virtutis elicientis sicut charitas se habet vt motiuum primū ꝛ principale p modū virtut⁊ ĩperantis. Tertius est actus fidei vt ĩ deo tanq̄ in vltimo fine cōfirmantis: nā fides ꝓponit obiectū fortitudinis. i. summū bonū ꝛ in martyrio homo ꝓstanē ꝓfirmat̄ in bono dū ꝓpter ĩminentia pericula mortis fidē ꝛ iusticiā nō deserit. Nec mirum q: si fortitudo ciuilis ꝛ acq̄sita firmat animum hominis in iusticia humana ꝓpē cuius cōseruationē pericula mortis sustinet: multo magis fortitudo spiritualis ꝛ gratuita firmat animū in bono iusticie dei q̄ est p fidē christi: vt dicit ad Ro. iij. ꝛ sic martyrium cōparat̄ ad fidē sicut ad finē: sicut in q̄ aliquis firmat̄. Nā in actu fortitudinis duo sunt: vnū est ipa firmitas q̄ ḋs nō cedit cōtrarijs, phibentibus ab illo bono: ꝛ in hoc cōsistit essentia fortitudinis. Aliud est bonū in quo fortis firmat̄: ꝛ hoc est fortitudinis finis qō bonum ostendit illi fides. Quarto est actus patientie vt sustinentis ꝛ sic ꝓcomitant̄ in martyrib⁹ patientia cōmendat̄: de qua videbit̄ infra. Magis p prie tā attribuit̄ martyriū actui fortitudinis q̄ ꝓfirmat hominē ĩ bono vsq̄ ad mortē inclusiue malis resistēdo. Secūdo vero queri pōt vtrū martyriū sit actus maxime pfectionis: pſertim cū id ad pfectionem vite ptinere videat̄: qō cadit sub ꝓsilio nō sub ꝑcepto: sed martyriū videt̄ esse de necessitate salutis: q: dicit̄ Ro. x. Corde creditur ad iusticiā ore aūt ꝛc̄. Et item. j. Job. iij. Si christus pro nobis animā suā posuit: ꝛ nos debemus animā ponere p fratribus. Ad hoc dicēdū q̄ vt dictū est in martyrio sunt quattuor actus virtutū. Prout igitur martyriū est actus elicitus a fortitudine: nō est actus maxime virtutis ꝛ pfectiōis sicut nec fortitudo a qua martyrium elicit̄ ea excellētior inter virtutes vt pdictū est. Secūdo vero ꝓut est actus ad fidē ꝛ dilectionē ordinat⁹: sic etiā nō est maxie pfectiōis actus ꝗ finis ad quē ordinat̄ ē pfectior martyrio. ſ. bonū diuinum vl fides christi vl dilectio. Tertio ꝓinde ꝓut est p patientiā tolerat⁹ nō est maxie pfectiōis: sicut nec patiētia qua talis tolerantia demōstrat̄ ꝓut videbit̄ ifra. Quarto denīq̄ p ut ē act⁹ imperat⁹ a charitate: tūc inter omnes act⁹ virtutū mag⁹ ostendit pfectionē charitatis: q: tāto magis ostendit ḋs aliquā rē amare: quāto ꝑ ea rē magis amatā cōtēnit: ꝓrē magis odiosā eligit pati: ꝗ inter omnia bona ꝓsentis vite homo maxime diligit ꝓpriā vitā: ꝛ ecōtra maxime odit mortē: ꝑcipue cū doloribꝰ corporaliū tormētorū: quo q̄ metu ꝛ bruta animalia a maximis voluptatibus abstrahunt̄: vt dicit Augꝰ. in li. lxxxiij. q. Hinc ait dōs Job. xv. Maior rē hac charitatē nemo habet vt animā suā po. ꝛc̄. Nec cadit martyriū sub ꝑcepto absolute quasi debitū sed cōditionatū: vt dicit Tho. in. iiij. quodl. q. xx. ſ. quo ad ꝓparationē animi: q: hō debet animus habere ꝓparatū q̄ prꝰ se pmitteret occidi q̄ christum negaret vl mortaliter peccaret: sicut etiā illud Matth. v. Si quis te percusserit ĩ vnā maxillā ꝓbe ei ꝛ aliā. ꝑceptū est ꝗm ꝓparationē animi sez ſt opus eēt ꝛ salus aliorū exigeret: patienter aliā alapā sustineret: ꝛ ideo nō est ꝓtra pfectionē martyrij ſt in aliq̄ casu sit de necessitate salut̄. Tertio ꝑcipaliter queri pōt de supplicio quo martyriū pficit̄: vtrū. ſ. ad cōpletū martyriū requirat̄ prna mortis: pſertim cū dicit Gregꝰ. q̄ sine ferro martyres esse possumꝰ si patientiā veracit̄ ĩ anima seruamꝰ: ꝛ maxime q: Hiero. dicit in sermone de assumptione. Recte dixerim q̄ dei genitrix ꝝgo ꝛ martyr fuit: q̄uis ĩ pace vitā finiuit: vñ ꝛ beati marcelli pape martyriū celebratur qui ꝗ fuit in carcere mortuus. Ad hoc respondet Tho. ſcda. 2ᵉ. q. cxxiij. q̄ martyr in greco ē idē q̄ testis latine: q: martyres testimoniū reddūt fidei christiane. iuxta illud Act̄. j. Eritis mihi testes ꝛc̄. Hinc dicit̄ Maximꝰ in sermōe quodā: q̄ mater martyrij fides catholica ē: in qua illustres athlete suo sanguine subscripserūt ꝑ quā fidē nobis visibilia ꝓ inuisibilib⁹ ꝓponunt cōtemnenda: vt dicit̄ ad Heb. xj. Ad martyriū ergo ꝑtinet vt homo testificet̄ fide ostēdens opere se cuncta ꝓsētia ꝓtēnere vt ad futura ꝛ inuisibilia bona pueniat: q̄diu autē homini remanet vita corporalis nōdum ope ostendit se tēporalia cuncta despicere. Consueuerūt esse homies ꝛ cōsanguineos ꝛ omnia bona possessa cōtemnere: ꝛ etiam dolores corporis pati vt vitā cōseruēt: vnde ꝛ sathan ꝓtra Job induxit: Pellez pro pelle ꝛ cūcta que habet homo dabit ꝓ anima sua. i. pro vita corporali: ꝛ ideo ad pfectā rationē martyrij req̄rit̄ q̄ aliquis mortem ꝓ christo sustineat. Martyriū ergo

dupliciter sumi pōt. Primo similitudinarie vel impfecte: ꝛ sic Bern. in q̄dā sermōe martyriū accepit. dicens: Q̄ō martyrium grauius ē q̄ inter epulas esurire: inter vestes multas ꝛ ꝑciosa indumenta algere: inter diuitias pauptate ꝑmit. Et sic pro martyrio accipit̄ quicquid aduersitat⁊ ꝛ penalitatis citra mortē ex charitate ꝓ deo tolerat̄. Secūdo vero sumit̄ ꝓprie ꝛ perfecte: cū sez ex charitate quis mortē sustinet pro pter christum. Unde aliquis nō dicit̄ pro prie vel efficitur martyr ꝓpter tolerātiam cōtumeliarū: plagarū: carceris: exilij: rapine: diuitiarꝝ ꝛ similiū: nisi forte ex q̄ mors sequitur ex ꝑdictis: iz actus martyrij multum meritorius est etiā in his qui pꝰ mortalia vulnera pro christo suscepta: vl quascunq̄ alias tribulatiōes pro christo susceptas ꝓtinuatas vsq̄ ad mortē: quas a persecutoribus ꝓ fide christi patiunt̄ diu viuunt: sicut etiā eodē tēpore idē actus meritorius ē quo hmōi afflictiōes patiuntur.

Quarto principaliter queri pōt: de causa legitima ipius martyrij: qua sez actꝰ tā excellens meritorius reddat̄: vtrū scilicet sola fides sit causa martyrij: pſertim cum dicit̄. j. Pe. iiij. Nemo vestrū patiat̄ quasi homicida: aut fur: aut aliquid hmōi. Si autē vt christianus nō erubescat: glorificet autem deū iusto nomine: sed ex hoc dicit̄ aliquis christianꝰ q̄ tenet fidem christi. Et Maximus ĩ sermōe: mater martyrij fides ē catholica. Ad hoc rndet Tho. vbi supra q̄ martyres dicunt̄ quasi testes: q: sez corporalibus suis passionib⁹ vsq̄ ad mortem testimoniū veritati perhibēt: ꝛ nō cuicūq̄ sed veritati que ex pietatē est ꝛ que p christum nobis innotuit: huiusmodi aūt ē veritas fidei: ꝛ ideo cuiuslibet martyrij causa est fidei veritas. Sed ad fidei veritatem nō solū pertinet ipa credulitas cordis sed etiā exterior ꝑtestatio que quidē nō solum fit p verba quib⁹ aliquis cōfitet̄ fidem: ꝗ etiā p facta quibus aliquis se fidē habere demonstrat. ꝗm illud Jaco. ij. Ego ostēdam tibi ex operibus fidē meam. Hinc p oppositum dicit̄ de quibusdam ad Titū. j. Confitent̄ se nosce deum: factis autē negant: ꝛ ideo omniū virtutum opera ꝗm q̄ referūtur in deū: sunt quedā ꝑtestationes fidei p quā nobis innotescit: q̄ deus huiusmōi opa requirit: ꝛ nos ꝑ eis remunerat: ꝛ ꝗm hoc pōt eē martyrij cā: ꝛ ideo vt christianꝰ patit̄ nō solum qui patit̄ ꝓ fidei ꝓfessione que fit p verba: sed etiā quecunq̄ patitur ꝓ quocunq̄ bono opere faciendo: vel pro quocunq̄ peccato ꝓ christo vitando: quia hoc totū ꝑtinet ad fidei ꝑtestationē. Ex q̄ibus oībus cōcludit̄: q̄ ꝓpria cā martyrij ē bonū diuinū siue mortē quis tolerat pro cōfessione fidei que fit per verba: siue pro quocūq̄ opere bono faciēdo vl ꝑmouēdo siue ꝓ quocūq̄ malo ꝓ christo vitando vl impediendo: ꝛ in his trib⁹ omne genꝰ martyrij ĩcluditur vel cōprehendit̄. Unde generaliter quis octo de causis martyr efficitur. Primo pro fide catholica: sicut beatꝰ Stephanus ꝛ quasi infiniti martyres. Secūdo ꝓ salute ppli: vt christiani: vt Sebastianus qui diu religionē christianā abscōdens sub clamide militari: tandē ad ꝓfortandū pusillanimes in martyrio se manifestauit. Tertio ꝓ iusticia: vt Abel. Quarto ꝓ lege dei ꝓfuāda: vt Machabei. Quinto ꝓ christo: vt ĩnocētes. Sexto ꝓ obiurgatione vel resistētia peccati: vt Johānes baptista ꝛ Mattheus euāgelista. Septio ꝓ assertione veritatis: vt Esaias: Hieremias. Octauo ꝓ libertate ꝛ defensione ecclesie: vt Thomas cantuariensis. Et si obijcit̄ q̄ thomas ꝓbono būano passus ē. ſ. ꝓ rebus ecclesie. Dicendū q̄ exquo bonū humanū potest effici diuinū: ideo si referatur in deum potest esse quodcūq̄ bonum humanū martyrij causa ꝗm q̄ in deum refertur. Ad laudem dei omni.

De partibus integralibus fortitudinis que sunt magnanimitas magnificentia: ꝛ de vitijs eisdem oppositis: Sermo XV

Memento vt diem

m sabb. san. Exo. xx. Post discussionē virtutis q̄ fortitudo ōr: videndū ē de eius ptib⁹ q̄s Tullius in sua rethorica q̄tuor eē enumerat: q̄ sūt magnificētia: fiducia: patiētia: ꝛ pseuerantia. De q̄bus ōmo generalit̄ q̄rī pōt: vtrū ille partes a Tullio sūt sufficienē enumerate: pſertim cū Macrobius ponit septē eē ptes: sil⁊ ꝛ Androniꝰ. Arestoteles etiā in. iij. Ethico. ponit q̄nq̄ modos fortitudinis. Quarꝝ ōma ē politica q̄ fortit̄ opat̄ ꝓpter timorē exhonorationis vl pene. Secda ē militaris q̄ fortiter opatur ꝓpter artē ꝛ experientiā rei. Tertia ē q̄ fortiter opatur ꝓpē

furo:ē ⁊ irā. Quarta ē q̃ fortiter opaf̃ pro
pter ꝓsuetudinē victorie. Quinta ē q̃ forti
ter opaf̃ ꝓpter ignorantiā piculoꝝ. Ad ꝶ
rñdet Tho. scōa 2ᵉ. q. cxxviij. q̃ alicui⁹ vir
tutis pñt eē triplices ptes. s. subiectiue: in
tegrales ⁊ potētionales. Fortitudini ⁊ ꝫ
q̃ ē spālis virtus: non pñt assignari ptes
subiectiue: eo q̃ nō diuidit ī virtutes mul
tas spē differētes: q: ē circa materiā valde
spālem. Assignant aūt ei ptes q̃si integra
les �means ea q̃ optet ꝓcurrere ad actū fortitu
dinis: ⁊ potentionales ꝑm ea q̃ fortitudo
obseruat circa difficilia. s. circa picula mor
tis. Aliq̃ aūt virtutes obseruāt circa q̃dā
alias materias min⁹ difficiles: q̃ ꝟtutes
adiungūt fortitudini sicut secūdario p̄nci
pali. Pro q̃ sciēdū q̃ duplex ē actus forti
tudinis. s. aggredi: ⁊ sustinere. Ad actum
aggrediēdi duo requirunt: quoꝝ p̄mū pti
net ad animi p̄parationē. s. vt aliq̃s ꝓmptū
animū habeat ad aggrediēdū: ⁊ q̃tū ad ꝶ
ponit Tullius fiduciā. Vñ dicit q̃ fiducia
ē p quā magnis ⁊ honestis reb⁹ multū ipe
anim⁹ ī se fiducie cū spe collocat. secūdum
aūt ptinet ad opis executiōem: ne q̃s defi
ciat in executione illoꝝ q̃ fiducialiē incho
auit: ⁊ q̃tū ad hoc ponit magnificētiā: de
qua dicit q̃ magnificētia ē rex magnarum
⁊ excelsaꝝ cū animi ampla quadā ⁊ splēdi
da ꝓpositiōe cogitatio atq̃ administratio
id ē executio: vt scz amplo ꝓposito nō de
sit executio. Hec igit̄ duo si coartant ad p
priā materiā fortitudinis. s. ad picula mor
tis: erūt q̃si ptes integrales ipius: sine q̃/
bus fortitudo eē nō pōt: si ꝟo referant ad
aliquas alias materias in quib⁹ ē minus
difficultatis: erūt ꝟtutes distincte ꝑm spe
ciē a fortitudine: tñ adiungent ei sicut se/
cūdariū p̄ncipali: sicut a pbo in. iiij. ethi.
magnificētia ponit circa magnos sūptus
⁊ magnanimitas q̃ videt eē fiducie idē cir
ca magnos honores. Ad secūdū aūt actū
qui ē sustinere sil̄r duo requirūt: vnū ē ne
difficultate maloꝝ īminentiū frangat ani
mus p tristiciā ⁊ decidat a sua magnitudi
ne: ⁊ q̃tū ad hoc ponit patiam: de qua dic
Patiētia ē honestatis ⁊ vtilitatis cā: rerū
arduaꝝ ⁊ difficiliū voluntaria ⁊ diuturna
ppessio. Aliud ē vt ex diuturna passiōe dif
ficiliū hō ñ fatigef̃ vsq̃ ad hoc q̃ desistat:
iuxt illud Heb. xij. Vt nō fatigemini aīmis
vestris deficiētes: ⁊ q̃tum ad ꝶ ponit pse/
uerantiā de qua dicit. Perseuerātia ē ī ra
tione bene ꝓsiderata stabilis ⁊ ppetua mā

sio. Hec ergo duo si coartant ad priā ma/
teriam fortitudinis: erunt partes quasi in
tegrales ipsius. Si autem ad quascūq̃ ma
terias difficiles referant: erunt virtutes a
fortitudine distincte: ⁊ tamē eidem adiun/
gentur sicut secūdarie principali: ⁊ p hoc
ptz q̃ partes integrales fortitudinis sunt
a Tullio sufficiētur enumerate. Tres autē
ꝟtutes que addūt a Macrobio ⁊ Andro
nico: sub illis q̃ttuor cōprehendunt. Pro
quo nota q̃ macrobi⁹ ponit tolerātiam lo
co patientie: ⁊ firmitatē loco pseuerantie.
Andronic⁹ autē ponit leniā loco patiētie:
de qua dicit q̃ lenia ē habit⁹ ꝓuidus tri/
buens ad conari q̃lia oportz sustinere que
rō dicit ⁊ virilitatem loco fiducie: de q̃ di/
cit. Virilitas ē habit⁹ p se sufficiēs imbut⁹
in his q̃ sunt ꝑm virtutē. Insup supaddit
Macrobi⁹ magnanimitatez ⁊ securitatē q̃
a Tullio sub fiducia cōprehēdunt: ꝶ Ma/
crobius magis p specialia distinguit: q: fi
ducia pertinet ad spei certitudinē: magna
nimitas vero ad magnitudinē rei sperate:
spes aut firma eē nō potest nisi amoueatur
ꝓtrariū. s. timor: q̃ spei quodāmō ꝓriatur:
⁊ iō addit securitatē q̃ excludit timorez: se/
cūdo addit cōstantiā q̃ sub magnificentia
cōprehendi pōt: optet enī in his q̃ magnifi
ce q̃s facit animū habere ꝓstantē. Vel pōt
sub pseuerantia cōprehendi: ex eo q̃ ꝓstās
nō desistit ꝓpter q̃cunq̃ repugnantia. An/
dronic⁹ etiā ponit magnanimitatē cū ma/
crobio. Ponit etiā eupsychiā q̃ dicit bo
na aīositas: ⁊ videt idē esse q̃ securitas:
dicit enī q̃ ē robur aīe ad pficiendū opera
ipius. Tertio magnificentie addit andra/
gathiā: de q̃ dic q̃ andragathia ē veri ꝟt⁹
adinuētiua ꝓmunicabiliū opm q̃si virilē bo
nitas q̃ apud nos strēnuitas dici pōt. Ad
magnificentiā enī ptinet nō solū q̃ hō con
sistat in executiōe magnoꝝ operū q̃ perti
net ad ꝓstantiā sed etiā vt cū q̃dam virili
prudentia ⁊ sollicitudine exequat ea: q̃ p
tinet ad ādragathiā siue ad strēnuitatē: et
sic oēs ille ptes ī q̃ttuor principales redu/
cunt. Porro q̃nq̃ posita ab Aresto. deficī
unt a vera rōne ꝟtutis: q: licet cōicant in
actu fortitudinis: differūt tñ in motiuo: ⁊
iō nō ponunt ptes ꝶ modi fortitudinis.

Scōo p̄ncipalī q̃rī pōt in spāli: ex q̃ fidu
cia nō pōt ꝓprie loquēdo noīare virtutē ali
quā ꝶ ꝓditionē aliquā virtutis noīare pōt:
⁊ ꝓter hoc a Tullio noīatur iter ptes for/
titudinis: nō quasi virtus adiūcta nisi ꝑm

q̃ accipiē p magnanimitate: que ponit a
Macrobio ⁊ Andronico ps integral fortī/
tudinis. Utrū scz magnanimitas que scz
promptū reddit animū ad aggrediendum
difficilia sit virt⁹ aliqua ⁊ pars fortitudi/
nis: presertim cum nulla virtus opponat
alteri virtuti: sed magnanimitas opponit
humilitati: q: magnanimitas que ē circa
honores dignū se reputat magnis: ⁊ etiaz
alios cōtemnit: vt dicit in. iiij. ethi. Cum
humilitas in ꝓtrarium ē circa abiectiōes
ꝓprias cōtemnens seipm ⁊ alios honorās
Ad hoc dicēdū ꝑm Tho. scōa 2ᵉ. q. cxxix.
q̃ ad rōnem humane virtutis pertinet vt
rebus humanis bonū rōnis seruetur: q̃ō
ē ꝓpriū hois bonum. Inter ceteras q̃ res
humanas exteriores p̄cipuū locū tenēt ho
nores: ⁊ ideo magnanimitas que modum
rōnis ponit circa magnos honores est vir
tus. Et quia ē circa materiam determina/
tam. s. honores: cū honor sit quoddā spe/
ciale bonū: ideo magnamitas ꝑm se cōside
rata est virtus quedā specialis. Sed quia
honor est etiam cuiuslibet virtutis ꝓmiuz:
ideo ex cōsequenti rōne sue materie respi/
cit omnes virtutes. Nec etiā opponit hu/
militati magnanimitas: q: in homine duo
reperiunt: nam ibidem inuenit aliq̃ō ma/
gnū q̃ō ex dono dei possidet: magnanimi/
tas ergo facit q̃ hō se magnis dignificet:
ꝑm cōsiderationez donoꝝ que possidet ex
deo: sicut si habet magnam virtutē animi
magnanimitas facit q̃ō ad perfecta opera
virtutis tendat. Et sil̄r dicendū est de vsu
cuiuslibet alterius boni: puta scie vel exte
rioris fortune. Sil̄r etiam alios ꝓtēnit ꝑm
q̃ deficiunt a donis dei: nō enim intantuz
alios appciat q̃ p eis aliq̃ō indecens fa/
ciat. Sicut dicit in ps. de viro iusto. Ad
nihilū deductus est in conspectu eius ma/
lignus. Q̃ō ptinet ad ꝓtemptū magnani/
mi quo ꝓtempnit cōdescēdere malicijs im
pioꝝ. Secūdo reperit ibidē aliquis defe/
ctus qui cōpetit ei ex infirmitate nature.
Humilitas ergo facit q̃ hō se ipm pupen/
dat: ꝑm ꝓsiderationē ꝓpriī defect⁹: ⁊ alios
honorat ac supiores estimat: in q̃tū in eis
aliq̃d inspicit de donis dei. Et sic pz q̃ ma
gnanimitas ⁊ hūilitas non sūt ꝓria: q̃uis
in ꝓria tēdere videant: q: pcedunt ꝑm di/
uersas ꝓsideratōes. Ponit insup magna
nimitas ps fortitudinis: q: iungit ei sicut
secūdaria ꝟtus p̄ncipali. Et ꝓuenit in hoc
cū fortitudine: q: ꝓfirmat aīm circa aliq̃ō
arduū: deficit aūt ab ea in hoc q̃ ꝓfirmat
animum in eo circa q̃ō facilius est firmita
tem seruare: magis enim repugnat animi
firmitati arduum in malis q̃ arduum in
bonis. Deniq̃ tria vitia opponunt ma/
gnanimitati ꝑm excessum. Primū est pre/
sumptio: quia magnanimitas nō excedit
ꝓportionem ꝓprie facultatis: presuptio ve
ro nitit illam excedere. Secūdū ē ambi/
tio que importat inordinatum appetitum
honoris: quibus vtitur magnanimus vt
oportet. Tertium est vana gloria: que im/
portat inordinatum appetitum glorie. s. q̃/
rendo gloriam de eo q̃ō nō est: vel q̃ō nō ē
gloria dignū: aut quia q̃rit ab hominibus
aut quia gloriam nō refert in debitū finē:
puta ad dei honorem vel ad proximi salu/
tem: sed magnanimus moderate vtitur: si
cut honore sic ⁊ gloria. Unum etiā vitium
opponitur magnanimitati ꝑm defectū scz
pusillanimitas que ex animi paruitate se
retrahit a magnis que magnanimitas am
plectit. Tertio vero q̃rī potest: vtrū ma
gnificentia q̃ scz ad operis cōsūmationem
deducit ea que magnanimitas aīo ꝓmpto
aggredi disposuit: sit virtus spālis ⁊ pars
fortitudinis: p̄sertim cū ad magnificētiaz
ptinere videt aliq̃ō magnū facere: q̃ō ꝓue
nire potest cuilibet virtuti si sit magna: sic
qui habet magnā virtutē tpantie facit ma
gnū opus tpantie. Ad ꝶ rñdet Tho. scōa
2ᵉ. q. cxxiij. q̃ sicut ō: in. j. de celo. Virtus
ō: p cōparatōez ad vltimū: in q̃ō potentia
pōt: nō quidē ad vltimū ex parte defect⁹: ꝶ
ex pte excessus: cui⁹ rō cōsistit in magnitu
dine. Et iō opari aliq̃ō magnū ex q̃ sumit
nomē magnificētie ꝓprie pertinet ad rati/
onem virtutis. Sz facere aliquod magnū
duplicit accipi pōt. Primo cōiter p q̃cunq̃
actōe siue trāseat ī materiā exteriorez: si
cut vrere ⁊ secare siue mā eat ī agēte sic itel
ligere ⁊ velle: ⁊ sic magnificētia nō ē ꝟtus
spālis. Scōo pōt accipi ꝓprie. s. opari ali/
q̃d ī exteriori mā: sic facere domū: ecclīam
vl̄ sūlia: ⁊ sic magnificētia ē spālis virtus:
q: op⁹ factibile ꝓducit ab arte: ī cui⁹ vsu
pōt attēdi spālis rō bonitatī q̃ ipm opus
factū p artē sit magnū. s. in quātitate: p̄cio
sitate vl̄ dignitate. Nec solū ad magnificē
tiā ptinet facere magnū: ꝶ etiā ad magnuz
faciendū aīo tendere: vt pz in diffinitione
Tullij prī posita. Et quia quidquid ad p/
sonā vniuscuiusq̃ ptinet ē aliq̃ō paruū in
comparatione ad id q̃ō ꝓuenit reb⁹ diuinis

vel rebus cõibus: iõ magnific⁹ nõ intẽdit ꝑncipaliter facere sumpt⁹ in his q̃ ꝓtinent ad ꝑsonã, ꝓpriã: nõ q: bonũ suũ nõ querat sed q: nõ est magnũ respectiue sed in reb⁹ diuinis vel cõibus. Hinc magnificentia ꝑ cipue opus magnũ facit ĩ ordine ad bonorem dei. Ũñ ꝑbs in. iiij. ethi. dicit q̃ bono/rabiles sũptus sunt maxime q̃ pertinẽt ad diuina sacrificia: ⁊ circa hoc maxime studꝫ magnific⁹. Hinc etiã magnificẽtia ꝯiungitur sanctitati: q: ꝑcipue ei⁹ effectus ad religionẽ siue ad sanctitatẽ ordinatur. Et q: ꝑncipalis actus virtutis ē interior electio quã virtus habere ꝑõt absq̃ exteriori fortuna: ideo ⁊ paup ꝑõt eẽ magnific⁹. Ceterũ magnificentia ꝓm q̃ est virtus ꝑticalis: nõ ꝑõt poni ꝑs subiectiua fortitudinis: q: nõ ꝯuenit cũ ea in materia: sed ponitur ꝑs eius inq̃tum et adiungit: sicut secũdaria virtus ꝑncipali: et ad hoc duo requiruntur. Primũ ē q̃ secũdaria cõueniat cũ ꝑncipali: ⁊ sic magnificẽtia ꝯuenit cũ fortitudine in hoc q̃ sicut fortitudo tendit in aliq̃d arduum ⁊ difficile: sic etiã magnificẽtia: vnde videt etiã esse in irascibili sicut fortitudo. Secũdũ ē q̃ in aliquo extendat ab ea sic magnificentia deficit a fortitudine hoc q̃ illud arduũ in qõ tendit fortitudo: habet difficultatẽ ꝓpter piculum qõ imminet ꝑsone: arduũ autẽ in qõ tendit magnificẽtia habet difficultatẽ ꝓpter dispendiũ rei qõ ē multo minus q̃ piculũ ꝑsone: ⁊ iõ ponit ꝑs fortitudinis. Et huic virtuti magnificentie opponit⁹ vitiũ ꝑ defectũ qõ dicit⁹ quificẽtia: qua. s. quis deficit a ꝓportione debita expensaꝝ: ad opus intendẽs min⁹ expendere q̃ dignitas opis ꝛeq̃rit. Opponitur etiã aliud vitiũ ꝑ excessum: q̃ q̃s pl⁹ expendit q̃ sit operi ꝓportionatũ: qõ vitium grece dicit barnayesia a furno dicta: q: sicꝫ ad modũ ignis qui ē in furno oia cõsumit. Vel dicitur epyrocalia. i. sine bono igne: q: admodũ ignis cõsumit non ꝓpter bonũ. Latine vero dicit potest cõsumptio. Quã a nobis auertat qui sine fine viuit ⁊ regnat Amen.

De patientia ⁊ perseuerantia q̃ sunt etiam due partes integrales fortitudinis: Sermo XVI

Memento vt diem

m sabb. san. Exod. xx. Premissis de duab⁹ virtutib⁹ q̃ sunt ꝓtes integrales fortitudinis. s. de magnanimitate ⁊ magnificẽtia. Jam ꝑsequẽdũ est de alijs duab⁹. s. de patientia ⁊ ꝑseuerantia. Pro q̃ sciendũ q̃ virtus patiẽtie nos ordinat ad fruitionẽ sũme pacis: q: nihil pati moleste ē pacẽ habere. Qõ fit duob⁹ modis. s. aut nullã molestiã sentiendo: qõ tñ erit in patria: vel molestias nõ moleste ferẽdo qõ fit ꝑ verã patientiã. Pro q̃ nota: q̃ quedã ē patiẽtia simulatõis de q̃ Greg. dicit. Qui mala ꝓrimi ita tolerat: vt tñ intrinsec⁹ doleat: ⁊ tẽpus retributiõis exq̃rat: patiẽtiã nõ exhibet ꝑ ostdit. Quedaꝫ eñ ē necessitatis: cũ. s. q̃s vlcisci nõ se presumit q: nõ ꝑõt: vel q: nõ audet timẽs ex ꝑ sibi malus iminere piculũ vel depire commodũ. Quedã etiã ē virtutis: de qua dicit Greg. vij. moral. Mens si in deo forti intẽtiõe dirigit: quicq̃d sibi in hac vita amaꝝ fit: dulce estimat: ⁊ omne qõ affligit requiem putat: hec ille. De hac q̃ patientia ꝑmo q̃ri ꝑõt: vtrũ sit virtus: ꝑsertim q: virtus nõ inuenit ĩ malis: ex eo q̃ proprie virtus ē q̃ bonũ fac̃ habẽtẽ: ꝑ patiẽtia q̃ q̃q̃ ĩ malis inuenit: vt in luxuriosis q̃ sepe multa patiunt ad ꝯsequẽdũ bonũ delectabile ⁊ in auaris qui multa patienter tolerãt vt diuitias cõgregent. iuꝝ illud Eccl. v. Cunctis diebꝰ vite sue comedit in tenebris ⁊ in curis multis ⁊ in erũna atq̃ tristicia. Ad ꝑ rñdet Tho. scda 2e. q. cxxxvj. q̃ virtutes morales ordinant ad bonũ inquãtũ cõseruant bonũ rõnis ꝫ passionũ impet⁹. Inter alias ergo passiones efficax ē tristicia ad ĩpediẽdũ rõnis bonũ: ꝓm illud. ij. Coꝝ. vij. Seculi tristicia mortẽ opat. Necesse ē igit aliquã hr̃e virtutẽ ꝑ quã rõnis bonũ cõseruetur ꝫ tristiciã vt nõ succũbat tristicie. Et hoc facit patientia. Dicit eñ Aug⁹. lib. de patia. q̃ patiẽtia hoĩs ē q̃ mala equo animo toleram⁹. i. sine ꝓturbatiõe iusticie: ne animo iniquo bona deseram⁹: ꝑ q̃ ad meliora pueniam⁹. Mali vo patiẽtes mlta ad adipiscẽdũ aliqõ bonũ ꝓticulare. s. honestum vtile vl̃ delectabile nõ hũt verã patiẽtiam q: dicit Aug⁹. de patia: q̃ patientes ꝓprie dicunt q̃ mala malũt nõ cõmittendo ferre q̃ nõ ferendo cõmittere. In illis aũt q̃ mala sustinẽt vt mala faciãt: nec miranda nec laudãda ē patiẽtia q̃ nulla ē: ꝑ mirãda duricia nephanda patiẽtia. Ũñ tã singularis ē hec virtus: q̃ multi qui vident diuersis virtutib⁹ adornati: reperiunt ad virtutez patientie min⁹ idonei: plures enĩ videm⁹ castos: sobios: humiles: misericordes: in ꝓonibus assiduos ⁊c. ꝑ paucos admodũ in cõtumelijs ⁊ iniurijs detractiõib⁹ patiẽtes. Hinc dicit Greg. q̃ sicut vnguẽta redolere lati⁹ nesciunt nisi cõmota: sic sancti viri omne qõ de virtutib⁹ redolẽt in tribulatiõibus ĩnotescũt. Et infra. Mã donũ qõ ĩ trãq̃llitate ꝑcipit a dño: in tribulatiõibus manifestat. hec ille. Hec mix q̃ in tã paucis inuenit vera patiẽtia: q: nũq̃ possidet sine spãli diuina grã. Dicit eñ Aug⁹. li. de pa. q̃ via desideriorꝝ facit tolerãtiam laborũ ⁊ doloꝝ: ⁊ nemo nisi ꝑ eo qõ delectat: sponte suscipit ferre qõ cruciat. Cui⁹ rõnẽ assignat Tho. vbi ꝑ. dicẽs: q̃ tristiciam ⁊ dolorẽ ꝓm se abhorret anim⁹. Ũñ nũq̃ eligeret eã pati ꝓpter se: ꝑ solũ ꝓpter finem. Oportet q̃ q̃ illud bonũ ꝓpter qõ aliquis vult mala pati sit mag⁹ volitũ ⁊ amatũ: q̃ illud bonũ cui⁹ ꝑuatio ingerit dolorẽ quẽ patiẽter toleram⁹. Qz aũt q̃s ꝑferat bonũ virtutis ⁊ grẽ cũctis bonis naturalibus ⁊ tꝑalibus: ex quoꝝ amissione causari potest dolor ad charitatẽ ꝓtinet q̃ deũ sup oia diligit: nec hr̃i ꝑõt charitas nisi per grãm: iuxta illud Ro. v. Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nris ꝑ spũsanctũ q̃ dat⁹ ē nob⁹. Et licet ꝓpter bonũ pollitice virtutis qõ cõmẽsuratũ ē hũane nature: q̃s ꝑõt exhibere patiaꝫ absq̃ auxilio grẽ ñ q̃q̃nis nõ absq̃ auxilio dei: tñ in bonũ supnaturale sic ē bonũ grẽ nullus tẽdere ꝑõt: nec ꝑ eo pati ꝑ virtutẽ sue nature sine auxilio grẽ: vñ patiẽtia ꝓprie ꝓut hic sumit: ex amore supnaturali ꝓcedit. Secũdo q̃ri ꝑõt: vtꝝ patientia sit ꝑs fortitudinis: ꝑsertim cũ fortitudo nõ sit potissima virtutũ: ꝑ patiẽtia videt ē potissima virtutũ: qõ sic ꝑz. Illud ē qõ ē potissimũ ē ꝑfectũ in vnoquoq̃ genere: ꝑ patia opus ꝑfectũ hz: vt dr̃ Jacobi. j. ⁊ iõ dicit Aug⁹. li. de pat. q̃ virtus animi q̃ patia dr̃ tã magnũ donũ dei ē: vt etiã ipi⁹ q̃ nobis eã largit patia ꝑdicat. Ad ꝑ dicẽdũ ꝓm Tho. vbi ꝑ. q̃ patia ē pars fortitudinis q̃si potẽtionalis: q: adiungit fortitudini sicut virtus secũdaria ꝑncipali. Qõ sic ꝑz. Mã ad fortitudinẽ ꝓtinet nõ q̃liacũq̃s sustinere: sed illud qõ ē summe difficile in sustinẽdo. s. sustinere picula mortis. Ad patiam vero ꝓtinet sustinẽtia quocũcunq̃ maloꝝ siue sint damna tꝑalia siue scãdala ⁊ silia. Et sic in materia sustinẽdi ꝑncipalitatẽ tenet fortitudo: q̃si sibi vẽdicãs id qõ in hac materia ꝑncipalius ē. Hec eñ patientia ē potissima virtutũ: ꝑ deficit nõ solum a virtutib⁹ theologicis ⁊ prudẽtia ⁊ iustitia q̃ directe statuũt hoĩem in bono: ꝑ etiã deficit a fortitudine ⁊ tꝑantia q̃ retrahunt a maioꝝib⁹ impedimẽtis. Plus enim retrahũt a bono mortis picula que ē fortitudo: ⁊ etiã delectatiões tact⁹ circa q̃ ē tꝑantia: q̃q̃ q̃uis aduersa circa q̃ ē patia. Patia tñ opus ꝑfectũ habere dr̃ in aduersis tolerãdis. Ex q̃bus ꝓio procedit tristicia quam moderat patia. Secũdo ira quã moderat misericordia. Tertio odiũ quaꝫ tollit charitas. Quarto iniustũ nocumentũ: qõ tollit iustitia. Tollere q̃ ꝑncipiũ vniuscuiusq̃ ꝑfectius ē: ⁊ iõ patia ꝑfectiũ op⁹ hz inq̃tuꝫ radicit⁹ passiões aduersitatũ euellit q̃bus inquietat aĩa. Hinc ait dñs ad discipulos: In patia vra pos. aĩas vras. Unde Greg. in. v. moral. Ille vo ꝑfectus ē q̃ erga impfectionẽ ꝓrimi impatiẽs nõ ē. Et ad ꝑ maxime cõfortat nos passio redemptoris. Dicit eñ Aug⁹. q̃ nihil dulcius ĩ pressura tribulationũ q̃q̃ memoria dñice passiõis: quã tũcũq̃ ꝑtis vite ꝑmat afflictio paꝝ patimur si recordemur quãtũ bibit ad patibulum q̃ nos inuitat ad celũ. hec ille. Tertio ꝓinde ꝑncipaliter q̃ri ꝑõt de q̃rta virtute integrali ipius fortitudinis q̃ dr̃ ꝑseuerãtia: vtꝝ. s. ꝑseuerãtia sit ꝑticalis virtus indigẽs auxilio diuine grẽ: ꝑsertim cũ ĩmobiliter in ope virtutũ ꝑsistere: ꝛeq̃ritur ad oẽm virtutẽ: vt ꝑz in. ij. ethi: ꝑ hoc pertinet ad rõnem ꝑseuerãtie: q: dicit Tulli⁹ ĩ rhetorica sua: q̃ ꝑseuerantia ē in rõne ꝯsiderata bñ stabilis ⁊ ꝓpetua ꝓmãsio. Ad hoc respondet Tho. scda 2e. q. cxxxvij. q̃ ꝓm ꝑbm in. ij. eth. Virtus ē circa difficile ⁊ bonum: hinc vbi ꝑticalis rõ boni vel difficultat⁹ occurrit: ibi ꝑticalis est virtus. Opus autem virtutis difficultatem habere ꝑõt ⁊ bonitatem ex duobus. Primo ex ipa ꝑte actus que accipitur ꝓm rõnem ꝓprij obiecti. Secũdo ex ipa diuturnitate tꝑis. Mã ꝑ ipsuꝫ qõ est diu insistere alicui difficili: ꝑticalẽ habet difficultatem: ⁊ ideo diu persistere ĩ aliquo bono vsq̃ ad cõsũmationẽ: pertinet ad ꝑticalem virtutem que dicit⁹ ꝑseuerãtia.

Pro quo sciendũ q̃ perseuerãtia quandoq̃ accipit⁹ ꝑ habitu ꝑseuerãtie ꝓm q̃ est virtus: ⁊ potest ꝓtingere q̃ q̃s habens habitũ perseuerãtie eligit q̃dem ꝑseuerare: ⁊ incipit exequi aliq̃ diu ꝑsistendo: nõ tamẽ cõplẽdo actũ: vel nõ ꝑseuerãdo vsq̃ ĩ finẽ virtuosi operis: vel vsq̃ ad finez humane

vite: ⁊ hoc modo perseuerãtia indiget dono habitualis gratie: sicut ⁊ cetere virtutes infuse. Hec eñ est necessarium q̃ hãs habitum virtutis immobiliter viatur: eo vsq̃ ad mortẽ. Quãdoq̃ vero accipit pro actu pseuerãtie durãte vsq̃ ad mortem: ⁊ ꝓm hoc indiget nõ solũ habituali grã sed etiã gratuito dei auxilio: hominẽ in bono ꝓseruantis vsq̃ in finẽ vite: qz cũ liberum arbitriũ sit de se vtile ⁊ hoc ei nõ tollat per habitualẽ grãm vite p̃sentis: nõ ſubest potestati liberi arbitrij: etiã per gratiã reparari vt se ĩmobiliter ĩ bono statuat: licet in eius ptãte sit q̃ hoc eligat: nã plerũq̃ ĩ nostra ptãte cadit electio: nõ autẽ ꝓ executio. Hic dicit Aug⁹. li. de pseuerãtia. Asserim⁹ donũ dei eẽ perseuerãtiã: qua vsq̃ ĩ finem pseuerat in christo: qõ vtq̃ donũ nec protho plasti receperãt in paradiso. Quia dicit Aug⁹. li. de correctiõe ⁊ gratia: q̃ p̃mo homĩ datũ nõ erat vt perseueraret: ꝑ vt pseuerare posset p liberũ arbitrium: qz nulla corruptio tũc erat ĩ humana natura q̃ p̃seuerãdi difficultatem preberet: sed prede stinatis p gratiam christi nõ solum dat vt pseuerare possint ꝑ etiã vt pseuerent: hec ille. Ex dictis ꝗ̃ pz q̃ perseuerãtia ẽ virtus specialis. Est etiã pars fortitudinis cui cõiũgitur sicut secũdaria virtus p̃ncipali: qz fortitudo firmitatẽ seruat in his ĩ quib⁹ ẽ difficilimũ firmit psistere: ſicẽ ĩ piculo mortis. Perseuerantia vero difficultatẽ illam sustinet q̃ p̃uenit ex diuturnitate boni operis: qõ nõ ẽ ita difficile. Et si obijcit q̃ eadẽ rõne cõstantia videret eẽ pars fortitudinis: qz idẽ videt eẽ qõ perseuerãtia. Ad ꝑ dicẽdũ: q̃ licet in fine ꝓueniãt qz ad vtq̃ q̃ pertinet in aliquo bono firmiter psistere: differũt tñ ꝓm ea q̃ difficultatẽ afferunt ad persistendũ in bono qz pseuerãtia proprie facit hoiez firmiter ĩ bono psistere ꝗ̃ difficultatẽ q̃ p̃uenit ex ipa diuturnitate act⁹. Cõstantia vero in bono firmiter psistere facit ꝗ̃ difficultatẽ que p̃uenit ex alijs q̃bus̃cunq̃ exterioꝛib⁹ ĩpedimẽtis: ꝗ̃ nia difficultas que ẽ ex diuturnitate actus: eẽntialioꝛ ẽ actui virtutis: ĩõ pseuerãtia est pars p̃ncipalioꝛ fortitudinis. Deniq̃ virt⁹ fortitudinis hz̃ duo vitia ꝗ̃ria. Unũ perdefectũ qõ dicit mollicies: qz laus pseuerãtie cõsistit in hoc q̃ q̃s nõ recedit a bono ꝓpt diuturnã tolerantiã difficiliũ ⁊ laboriosorũ. Cui directe opponit q̃ q̃s defacili a bono recedit ꝓpter aliqua difficiliã: qõ pertinet ad rõnem mollicie: nã molle dr q̃ facile cedit tangenti. Sili opponit ꝑtinacia p excessum: qz ꝑtinax inordinate persistit in aliquo ꝗ̃ multas difficultates. Hinc dicit Isido. li. et hymo. q̃ ꝑtinax dr aliq̃s q̃ ẽ imprudẽter tenẽs: quasi aso tenax. Quod a nobis auertat iesus christus.

De tẽperantia ⁊ vitijs oppositis: scilicet insensibilitate ⁊ intemperantia: Sermo XVII

Memento vt diem

m sabb. san. ⁊c. Exo. xx. A tribus expediti virtutib⁹ cardinalib⁹ iam quartam p̃sequamur que dicit temperãtia. De q̃ sub nõie cõtinẽtie dic̃ Seneca.

Cõtinentiã si diligis circũscinde superflua ⁊ in artũ desideria ꝓstringe. Cõsiderate cũ quãtũ natura poscat: nõ q̃tũ cupiditas expetat. Palatuz tuum fames excitet nõ sapores: nec ad voluptatẽ ꝑ ad cibũ accedas: nec p̃sentib⁹ delicijs adherebis nec absentes desiderabis. Si ꝓtinẽtiã diligis turpia fugito aũq̃ accidãt: nec quẽq̃ vereberis aliuz pl⁹ q̃ te: oia tolerabilia p̃ter turpitudinẽ crede. hec ille. Hic igit p̃mo q̃rĩ põt: vtrũ ꝑtinatia sit virtus: p̃sertim cũ nulla virtus inclinationi nature repugnat eo q̃ in nobis ẽ aptitudo naturalis ad virtutẽ: vt dr. ij. ethi. ꝑ tẽperãtia retrahit a delectationib⁹ ad quas ĩclinat natura: vt dicit ibidẽ pbs. Virtutes etiã sunt adinuicẽ cõnexe: ꝑ quidã hãt tẽperantiã: qui tñ sũt auari vel timidi. Ad ꝑ rñdet Tho. secũda 2ᵉ q. cxlj. q̃ de rõne virtutis est: vt hoiem ad bonũ inclinet: bonũ aũt hoĩs ẽ ꝓm rõnem esse: vt dicit Diony. iiij: de di. no. manifestum ẽ aũt q̃ tẽperãtia inclinat ad id qõ ẽ ꝓm rõnem: ⁊ ĩõ rõnabiliter ponit virtus. Uñ lz hõ naturaliẽ appetit delectationem sibi ꝓueniẽtẽ: tñ qz hõ inq̃tũ hmõl ẽ rõnal̃ ꝓñs ẽ q̃ delectatiões sint hoĩ ꝓueniẽtes q̃ sũt ꝓm rõnẽ: ⁊ ab his nõ retrahit ꝑtinatia ꝑ potl⁹ ab his q̃ sũt ꝗ̃ rõnẽ: nõ q̃ ꝗ̃riat inclinationi nature hũane ꝑ tñ nature bestial̃ nõ subiecte rõni. Hec etiã q̃ carẽt alijs virtutibus oppositis vitijs subditi: ꝑtantiam hãt q̃ ẽ virtus: ꝑ opant⁹ act⁹ ꝑtantie ex q̃dã naturali dispositõe: put virtutes q̃dã ĩpfecte sũt hoĩbus naturales: vel eis insũt p quãdã ꝓsuetudinẽ acq̃sitã. Est igit tẽperãtia virtus vl generalis vl spãlis: ꝓm q̃ nõmẽ ꝑtantie duplr põt accipi. Uno modo ꝓm cõitatẽ sue significatiõis put. s. significat q̃ndã tẽperiẽ. i. moderãtiã quã rõ poit ĩ hũanis opatiõib⁹ ⁊ passiõib⁹: ⁊ sic ẽ virtus general̃ qz ꝑ ẽ cõe ĩ omni virtute morali. Et differt ꝑtantia a fortitudĩe: ꝗz q̃ vtraq̃ sumit vt virtus cõis: qz ꝑtantia retrahit ab his q̃ ꝗ̃ rõnẽ allitiũt appetitũ: ꝑ fortitudo ĩpellit ad ea sustinẽda vl aggredẽda ꝓpt q̃ refugit hõ bonũ rõnis. Alio mõ accipit ꝑtantia anthonomatice: ꝓm q̃ refrenat appetitũ ab his q̃ maxie allicũt hoĩem: ⁊ sic ẽ virt⁹ spãlis spãlẽ hãs materiã. Mã consistit circa ꝓcupiscẽtias ⁊ delectatiões tact⁹: qõ sic patet. Sicut enim fortitudo est circa timores ⁊ audacias respectu maximorum malorum quibus ipa natura extinguitur que sunt pericula mortis: sic oportet q̃ tẽperantia fit circa concupiscẽtias ⁊ delectationes respectu maximorũ delectabilium q̃bus ſcz ipsa natura cõseruatur: vel ĩ specie vel in indiuiduo. Cum enim delectatio consequitur operationem connaturalem: tanto sunt alique delectatiões vehementiores quãto consequunt operationes magis naturales. Maxie ꝓ naturales animalib⁹ sunt quibus natura ꝓseruat indiuiduũ p cibũ ⁊ potũ: ⁊ nã spẽ p ꝓũctionez mar⁹ ⁊ fẽe: ⁊ ĩõ circa has delectatiões ẽ p̃ prie ꝑtantia. Et qz hmõi delectatiões consequũt sensũ tact⁹: ĩõ ꝑtantia ẽ circa delectationes tact⁹ p̃ncipal̃r. Circa delectatiões ꝓ gust⁹: olfact⁹ vel visus ẽ ꝑtantia secundario: inquãtũ sensibilia hoꝝ sensũ cõferũt ad delectationẽ sine delectabilẽ vsũ reruz necessariaꝝ q̃ ꝑtinẽt ad tactũ: ⁊ qz gustus ẽ ꝓpinquior tactui q̃ alij sensus: ĩõ ꝑtantia ẽ magis circa gustũ q̃ circa alios sensus. Pro quo nota q̃ vsus ciboꝝ ⁊ delectatio eẽntialiter ipm ꝓsequẽs ad tactũ pertinet sed delectatio saporis ẽ quasi supueniens sicut delicie p̃ncipaliẽ in ipa cõsistunt alimenti substantia: ⁊ secũdario in eĩ exquisita ꝓparatiõe ⁊ sapore. Uñ dicit pbs in. ij. de aima: q̃ tactus ẽ sensus alimenti: nutrimur eñ calido: frigido: humido ⁊ sicco: ꝑ ad gustum pertinet discretio saporꝝ qui cõferũt ad delectationẽ alimenti. Secũdo queri põt: vtꝝ ꝑtantia ẽ virtus cardinalis potior ceteris: p̃sertim cũ bonum virtutis moral̃a rõne dependeat ꝑ ꝑtantia ẽ circa ea q̃ magis a rõe distãt. s. circa delectatiões q̃ sũt nob̃ ⁊ brutis cões: vt dr in. iij. ethi. Ad ꝑ dicendũ ꝓm Tho. vbi. ꝗ̃. q̃ virt⁹ cardinalis seu p̃ncipalis dr: que p̃ncipali⁹ laudat̃ ex aliquo illoꝝ que cõiter requirunt̃ ad rationẽ virtutis. Moderatio ꝓ q̃ requirit̃ ĩ oĩ virtute p̃cipue laudabilis est in delectationibus tact⁹ circa que ẽ ꝑtantia: tũ qz tales delectatiões sũt nobis magis naturales ⁊ ĩõ difficili⁹ ẽ ab eis abstinere ac eaꝝ concupiscẽtias refrenare. Tũ etiã qz eaꝝ obiecta p̃ñti vite magis sũt necessaria: ⁊ ĩõ ponit̃ ꝑtantia virtus cardinalis seu principalis. Ad cui⁹ p̃ncipalitatẽ pertinet q̃ tãto maioꝛ eius virtus oñdit̃: quãto ĩ ea q̃ sũt magis distantia a rõne suã põt ostẽdere operationẽ: qz p eã põt rõ cõcupiscẽtias ⁊ delectationes maxime distantes moderare nõ est tamẽ potentioꝛ ceteris virtutibus cardinalibus: quia quãto virtus aliqua magis pertinet ad bonum multitudinis: tanto melioꝛ est. Justicia autẽ ⁊ fortitudo magis pertinẽt ad bonum multitudinis q̃ tẽperantia: quia iusticia consistit in cõmunicationibus que sunt ad alteruz: fortitudo autem in periculis bellorum que sustinentur pro salute cõmuni: sed temperãtia moderat̃ solũ concupiscẽtias ⁊ delectationes eorum que pertinẽt ad ipsum hominem: ⁊ sic iusticia ⁊ fortitudo sunt excellentiores virtutes q̃ temperantia. Quibus prudentia ⁊ virtutes theologice sunt potiores: q̃ uis quo ad aliquid temperantia possit dici potioꝛ nõ solum fortitudine: sed etiã iusticia. Et huius quidem temperãtie possunt assignari quattuor gradus. Primus hominẽ ab excessum ⁊ defectu custodit: qz ei medium virtutis in omni tempore ostẽdit: ⁊ sic est virtus pollica: que est nihil appetere penitendum: in nullo legem moderationis excedere: sub iugo rationis cupiditatem domare. Secundus mentem ad eterna perfecte dirigit: quia omnem superfluitatem rerum grauantium firmiter excludit: ⁊ sic est virtus purgatoria: que est omnia relinquere: inquantũ natura patitur que corporis vsus requirit. Tertiꝰ gradus mentem in eternis figit: quia concupiscentiam omnis inordinati concupiscibilis penitus extinguit: ⁊ sic est virtus purgati animi: que ẽ terrenas cupiditates nõ solum reprimere sed penitus oblinisci. Quartus gradus in deo est: ⁊ predictos gradus inchoat: deducit: perducit: ⁊ perficit: et sic est virtus exemplaris que sic est q̃ in se perpetua intentione conuersa est.

Ex predictis ergo patet q̃ temperantie

virtus accipit necessitatez vite huius: sicut regula delectabilium quibus vtitur: vt.s. tñ eis vtat ꝗtũ necessitas huiꝰ vite requirit. Pōt tñ necessitas hũane vite attendi duplr. Uno mō fm q ōr: necessariũ id sine q̃ res nullo mō pōt eē: sic cibꝰ necessariꝰ est aiali. Alio mō fm q ncēriũ ōr id sine q̃ cōueniēter res eē nō pōt. Non solũ g̃ tpantia primã necessitatē attēdit: ꝫ etiã scdam: qz dicit pbs in.iij.ethi. q tpatus appetit delectabilia ꝓpter sanitatē z ꝓpter bonã habitudinē. Insup q̃dã sũt q̃ nō sũt his impedimēta: z his sílr moderate tpatus vtiē pro loco z tpe: ac cōgruētia eoꝝ quibꝰ ꝓuinit. Hinc dicit ibidē pbs: q etiã tpatus appetit alia delectabilia q̃.s. nō sũt ncēria ad sanitatē vel ad bonã habitudinē nō impedimenta his existentia: temperatꝰ eñ nullo mō vtiē his q̃ sunt ꝓditiua sanitatis vel bone habitudinis: qz hoc eēt intēperantie ꝓut videbiē. Deniq̃ q tēperãtia respicit ncēitatem ꝗtũ ad ꝓuenientiã vite: hoc nō ē intelligendũ solũ fm ꝓuenientiã corporꝭ ꝫ etiã fm ꝓuenientiã rerũ exteriorũ: puta diuitiarꝝ z officioꝝ: ac multomagis fm cōuenientiã honestatis. Et iō subdit pbs vbi supra: q in delectabilibꝰ q̃bus vtiē tpatꝰ: nō solũ ꝓsiderat vt nō sint impeditiua sanitatis z bona habitudinis corporalis: ꝫ etiaz vt nō sint ꝑter bonũ. i. ꝗ̃ honestatē: z q nō sint supra subam. i. supra diuitiarꝝ facultatem. Tertio p̃ncipalr queri pōt de vitijs oppositis tēperãtie: z ꝓmo de vitio opposito p defectũ qd̄ ē insensibilitas. Arrũ. s. insensibilitas sit pctñ: pſertim cũ insensibiles dicunt hi qui deficiunt circa delectationes tactus: sed ī his penitꝰ deficere videtur laudabile z ꝛtuosũ: eo q potissimũ remedium abstinēdi a pctō esse videē q hō fugiat delectationes. Dicit eñ pbs in.ij. ethi. q abijciētes delectationē minꝰ peccabimus. Insup ab oībus delectationibꝰ tactus abstinere: maxime ꝓmouet hominez in bono rōnis: qz Dañ. j. dicit. q pueris q̃ leguminibꝰ vtebanē dedit deꝰ sciam z disciplinã in oī libro z sapia. Ad hoc rñdet Tho. vbi. q. q. cxlij. q omne illud qd̄ ordini naturali ꝓriaē ē virtuosũ: z qz natura delectationē appofuit opatiōibꝰ necessarijs ad vitã hoīs: iō naturalis ordo req̃rit vt hō ī tãtũ hmōi delectatiōibꝰ vtaē: ꝗtũ ē necessariũ hũane saluti: vl ꝗtũ ad ꝓseruationē indiuidui: vel quantum ad conseruatiōez spēi. Siq̃s igitē intantũ delectionē refugeret: q ea ꝑtermitteret q̃ sũt ncēria ad ꝓseruatiōez nature peccaret: q̃st repugnãs ordini naturali: qd̄ ptinet ad vitiũ insensibilitatis. Ad maiorē tñ euidentiã sciendum q a delectatiōibus ꝓsequētibꝰ hmōi opatiōes abstinere: qñq̃ laudabile vel etiã necessariũ ē ꝓpter aliquē finē: sicut aliq̃ ꝓpter sanitatē corpalem abstinēt a q̃busdaz delectationibꝰ. s. cibis: potibꝰ: z venereis sílr ꝓpter officij alicuiꝰ executionem: sicut athletas z milites necesse ē a multꝭ delectationibꝰ abstinere: vt debite ꝓpriũ officiũ exequãē. Sic penitētes ad recuperandam aīe sanitatē abstinētia delectabiliuz quasi dicta quadã vtunē: z boīes volētes ꝓtemplationi ac rebus diuinis vacare: oportet q se magis a carnalibꝰ abstrahãt. Et simile iudiciũ ē de sílibus causis rōnabilibus. Sic daniel abstinētia a delectationibꝰ vtebatur: vbi dicit eiusdē. x. In diebus illis: ego daniel lugebã triũ hebdomadarꝝ tpꝰ: Panē desiderabilē nō comedi: z caro z vinũ nō introierũt in os meũ: ꝫ neq̃ vngento vnctus sum. Hoc tñ nō fecit ꝓpter se: q̃ si delectatiōes abhorrēs vt fm se malas: ꝫ ꝓpter aliquē finē laudabilē: vt se idoneuz redderet ad altitudinē ꝓtēplationis abstinēdo. s. a corpalibꝰ delectatiōibꝰ. Hinc statim ibi subdiē de reuelatiōe sibi fcã. Omñs tñ hmōi abstinētie sicut fieri debent ꝓpter aliquē debitũ finē: sic etiam fieri debēt fm rectã rōnem: qz nō pōt eē bonũ rōnis ī homine si abstineat ab oībus delectationibꝰ. Cuiꝰ rō ē: qz rōne quis vti nō pōt sine sensitiuis potētijs que indigēt organo corporali. Hinc necesse ē vt hō sustentet corpus ad hoc q vtaē rōne. Sustētatio ꝛo corporis fit p opationes delectabiles: z sic oportet q vtaē aliquibꝰ delectatiōibꝰ. Nihilominus tñ fm q in exequēdo rōnis actum plus vel minus corporali ꝛtute quis indiget fm hoc plus vel minꝰ delectationibus corpalibus vti necesse habet. Et iō boīes qui hoc officium assumpserũt vt contemplationi vacent: z bonum spũale quasi q̃dam spirituali ꝓpagatiōe in alios transmittant: a multis delectationibus laudabiliter abstinent: a quibus illi quibus ex officio competit operibus corpalibus insistere generationiq̃ carnali vacare: laudabiliter nō abstinerent. Quarto p̃ncipalr q̃ri p̃t de secūdo vitio opposito. s. p excessuz qd̄ ōr ītēperãtia vtꝝ. s. sit pctñ puerile: sic in. iij. ethi. pbs sentire videē dicēs: Romē

intpantie ferimꝰ ad puerilia pctã. Ad hoc rñdet ibidē Thomas: q pbus nō intēdit dicere intpãtie pctñ eē puerile: eo q ꝓueniat puerꝭ: ꝫ fm q̃ndã sílitudinē: eo q intpantia ē pctñ supflue ꝓcupie q̃ puero assimilat ꝗtũ ad tria. Primo ꝗtuz ad id q vteq̃ appetit aliq̃d turpe: pulchrũ enī in hũanis rebꝰ attēdiē: put aliq̃d ē ordinatũ fm rōnez. Ut Tulliꝰ. j. de offic. Pulchrũ ē qd̄ cōsentaneũ ē hoīs excellētie: ī eo in q̃ natura eiꝰ a reliq̃s animãtibꝰ differt. Puer aũt non attendit ad ordinē rōnis: sílr z ꝓcupia nō audit rōnez: vt ōr in. vij. ethic. Scdo ꝗtũ ad euētũ: qz puer si sue volũtati dimittiē: ī ꝓpria volũtate crescit. Sic si ꝓcupie satisfiat: maiꝰ robur accipit. Hinc Aug. ī. v. ꝓfes. dicit. Dũ seruiē libidini facta ē ꝓsuetudo: z dũ ꝓsuetudini nō resistiē facta ē necessitas. Tertio ꝗtũ ad remediũ qd̄ vtriq̃ pbet. Puer enī emendaē p ꝫ q cohercet: sic dũ ꝓcupie resistiē: ad debitũ honestatꝭ modũ reducē: z ideo dicē pbus in. iij. ethic. q quēadmodũ pueꝝ optet fm p̃ceptũ pedagogi viuere: sic z ꝓcupiscibile ꝓsonare rōni. Ut vitiũ ꝫ intpãtie maxie videē exprobrabile ītēr hũana vitia: q̃ scz attēdiē fm passiōes hũane nature aliq̃liter ꝓformes: z ꝫ ꝑpter duo. Primo qz maxime repugnat hoīs excellētie: ē enī circa delectatiōes nob z brutis cōmunes. Hic ī pñ ōr: Ihō cũ ī honore eēt non ītellexit z c. Scdo qz maxie repugnat homīs claritati vel pulchritudini. s. inꝗtũ ī delectatiōibꝰ circa q̃s ē intpantia minꝰ apparet ō lumie rōnis: ex q̃ resultat tota claritas z pulchritudo virtutis. Verũtñ illa vitia q̃ modum excedũt hũane nature: sũt magꝭ exprobrabilia: sicut ꝓcupia z delectationes bestiales: q̃ tñ reduci ꝓnt ad genꝰ intpantie fm quēdã excessũ: sicut si q̃s delectaret in cōmestione carniũ humanarꝝ aut in coitu bestiarũ vel masculorꝝ. Qd̄ a nobis auertat iesus christus. Ad laudē dei.

De ptibꝰ integralibus tpantie q̃ sũt verecũdia z honestas: ac ptibꝰ potētialibꝰ scz ꝓtinētia: clemētia z modestia: Sermo XVIII

Eméto vt dicē sab.

m sanc. Exo. xx. Ordie ꝓgruo tã vi dēdũ ē de ptibꝰ ipiꝰ tpantie. Pro quo sciēdũ: q alicuiꝰ virtutꝭ cardinalꝭ ptes triplices eē ꝓnt. s. integrales: subiectiue et potētiales. Dicũt ãt ptes ītegrales alicuius ꝛtutꝭ: q̃s ꝓcurrere ncēe ē ad ipaz virtutē: z fm ꝫ due sũt ptes ītegrales tpãtie scz verecũdia p quã aliq̃s refugit turpitudinē tpantie ꝓriã: z honestas p quã quis amat tpantie pulchritudinē. Hã inē virtutes tpantie p̃cipue sibi vēdicat quēdã decorē: z intpantie vitia maxie turpitudinez hñt: vt vsũ ē ī sermone p̃cedēti. Hic igitē p̃mo p̃t q̃ri: vtꝝ verecũdia sit virtꝰ: pſertim cũ pbus ī. ij. c. iiij. etb. dicit verecũdiã non eē virtutē. Ad hoc rñdet Tho. scdã. 2ᵉ. q. cxliij. q virtꝰ duplr accipi p̃t. Prio ꝓpe: z tũc ē pfectio q̃dã: vt ōr in. vij. etb. z ideo oē illud qd̄ pfectiōi repugnat etiã si sit bonũ deficit a rōne ꝛtutꝭ: verecũdia aũt pfectiōi repugnat: est enī timor alicuiꝰ turpis qd̄. s. ē exprobrabile. Ut Dam. dicit q verecũdia ē timor de turpi actu. Timor autē ē de malo poscibili z arduo: pfectꝰ aũt fm hītũ virtutꝭ: nō appētēdit aliq̃d exprobrabile z turpe ad faciēdũ aut arduũ z īpossibile. i. difficile ad vitãdũ neq̃ etiã actu facit aliq̃d turpe vñ opprobriuz timeat: z sic ꝓprie loquēdo nō ē virtꝰ: qz deficit a pfectiōe virtutꝭ. Sic enī defectꝰ verecũdie cōtigit ī pessimis: iu Illud Hiere. iij. Frons meretricꝭ facta ē tibi: nesciꝭ erubescere Sic etiã ꝓtigit ī optis virꝭ: z ideo dicit pbs in iiij. etb. q verecũdia nō ē hoīs virtuosi: lz ꝫ ꝓtigat ex diũsis causis Sic duplici rōne ꝓtigit malũ ñ timeri. Prio qz nō estimat vt malũ. Exēpli gra: qz ea q̃ sũt erubescibilia ñ appētēdũt vt turpia: z ꝫ mō verecũdia carēt hoīes ī pctis pfundati: q̃bꝰ pctã sua nō displicēt: ꝫ magꝭ de eis gliantꝭ: iuꝝ illud. Qui letãt cũ malefecerit z exul. in rebꝰ pessimis. Scdo qz nō estimat malũ vt possibile vl difficile vitare: vt ꝛbi gra: nō appētēdũt turpitudinē vt possibile sibi vl q̃si ñ facile vitabilē: z ꝫ mō senes z ꝛtuosi verecũdia carēt: lz sic dispositi sint: q si in eis eēt aliq̃d turpe: de ꝫ verecũdarēt: vñ ī ij. rhetor. dicē pbs: q oia illa hō magꝭ verecũdaē: q̃ꝝ ipe ē cã. Opprobria aũt q̃ inferũt alicui ꝓpē virtutē virtuosus ꝓtēnit: qz idigne sibi irrogãt: lz inueniat ī eis aliq̃s verecũdie motꝰ ꝓueniēs rōem: sic z ceteraꝝ passionũ. Et ideo ꝗtũ ad p̃mũ dicit pbs in. iiij. ethi. q vitanda sũt virtuoso tã ea q̃ sũt mala fm veritatem q̃ ea q̃ sũt mala fm opinionē. Scdo mō virtꝰ accipi pōt cōmuniter: ꝓut scz virtꝰ esse ōr qd̄ ē bonũ

⁊ laudabile ī hūanis actib⁹ vl passiōib⁹ ⁊ fm b verecūdia ōr virt⁹ qūq cū sit q̄dam laudabil passio. Et iuenit ppe ī his q̄ mediocrit se hūt: fm q ē ī eis aliq̄d de amore boni: ⁊ tñ ñ sūt totalit īmunes a malo Hic etiā nō ē ppie ps tpantie velut ītrās essētiā ei⁹: ß q̄si dispositiue se hūs ad ipaz. Dicit enim Amb. j. de offi. q verecūdia iacit ꝑma tpantie fūdamēta: in q̄ tū. s. icutit horōrē turpitudinis. Altium enī tpantie turpissimū ē ⁊ maxie exprobrabile vt tactū est ī sermone p̄cedenti: ⁊ ideo verecūdia q̄ vouet honestatē ea remouēdo q̄ sūt honestati ōria: lz ad pfectā rōnem honestat nō p̄ueniat: ptinet tñ ad tpātiā rōne motui q̄ ē turpe: q: ex sepi⁹ verecundari causat habit⁹ virtut acq̄site: p quā q̄s vitat turpia de q̄b⁹ ē verecūdia: vñ lz verecundia p̄ncipalit respicit vituperiū: ita q ī turpib⁹ que q̄s agit ex verecūdia vitat ꝓspect publicos ppt timorē vituperij: sic erubescētia desinit agere vitiosa ppt timorē vituperij vñ dicit Bego. nicen⁹. Tñ q: vituperiū p ppie vitio debet sicut honor virtuti: ideo ex ꝓsti verecūdia respicit turpitudinē vitiosā. Scō vero q̄rit pōt: vtr honestū sit idē virtuti ⁊ ps tpātie: p̄sertim cū p̄ncipale virtut ī īteriori cōsistit electiōe: vt dicit pbus ī. vij. ethi. Honestas vero magis ptinere videt ad exteriorē ꝓuersatiōez: iux il lud. j. Cor. xiiij. Oia honeste ⁊ fm ordinez fierēt ī vob Ad b rūdet Tho. vbi ś. q. cxlv q sic Isid. dicit: Honestas ōr q̄si honoris stat⁹: vñ ex b aliq̄d videt dici honestū q̄ ē honore dignū: honor aūt excellētie debetur: q̄ sz excellētia maxie ꝓsiderat fm virtutē q ē dispositio pfecti ad optimū: vt ōr ī vij. phisic. ⁊ ideo honestū ppie loquēdo ī idē refert cū virtute. Ad obiectū q̄ dicendū: q ex q̄ honestū īportat debitū honor ⁊ honor ꝓtestatio q̄dā ē de excellētia alicuius nec ferē testimoniū nisi de reb⁹ notis: ideo cū īterior electio nō īnotesc it hoī nisi p act⁹ exteriores: exterior ꝓuersatio rōnez habet honesti fm q ē demōstratiua īterioris rectitudinis. Hinc radicaliter cōsistit honestas ī īteriori electione: significatiue aūt in exteriori ꝓuersatiōe. Et ex his ꝓcludit q virtus ppie sibi vendicat rōnez honesti: lz alia quedā que sūt infra virtutem honorant: inq̄tū ad opationē virtut coadiuuāt: sic nobilitas: potētia: diuitie ꝛc. Ut enī dicit pbus in. iiij. ethi. Hmōi bona rāt a quibusdā: ß fm veritatē solus bon⁹ est honorādus. Similiter honestas ē idē decori spūali: qui cōsistit in hoc: q ꝓuersatio homis sit bene ꝓporcionata fm claritatē spūalis rōnis. Hinc dicit Aug. ī li. lxxxiij. questionū: q honestatē voco intelligibilē pulchritudinē quā spūalem nos ppie dicimus. Et infra subdit: q sunt multa pulchra visibilia que min⁹ ppie honesta appellāt: hec ille. Et ex hoc habet honestas q est pars tēperātie: q: ē quedā pulchritudo spūalis: turpe vero opponit pulchro opposita aūt maxime scinuicē manifestāt. Et ideo finaliter honestas ad tpantiā ptinere videt: que repellit id quod ē homini turpissimuz ⁊ indecentissimū sz brutales voluptates: hinc ponit ps eius ītegralis sicut quedā ei⁹ ꝓditio. Tertio queri pōt: de ptibus eius potētialib⁹: que sunt virtutes adiuncte ⁊ secūdarie: q: modū quē p̄ncipalis virtus obseruat circa materiā aliquā p̄ncipalē: idē ipe obseruāt in q̄busdā alijs materijs: in quib⁹ non est ita difficile modū obseruare: vtr sz he ptes ꝓuenienter assignentur a Tullio in rhetorica sua: vbi ponit ꝓtinentiā: clementiā ⁊ modestiam esse ptes ipius tēperātie: p̄sertim cum Macrobi⁹ sup somnium Scipionis ponit ix. et Andronic⁹. vij. ptes. Ad hoc dicēdū fm Tho. vbi ś. q. cxliij. q ad tpantiaz ptinet moderare delectationes tact⁹ q̄s difficilimū est moderare. Hinc quecūq virtus moderationē quādā opatur in aliq̄ materia ⁊ refrenationē appetit⁹ in aliquid tendētis: poni pōt ps tpantie: sicut virt⁹ ei adiuncta. Q̄ quidē cōtingit triplicit. Uno modo in interiorib⁹ motib⁹ animi: nā p̄ter motū ꝓcupiscētie quē tpantia moderat et refrenat inuenīt in aīa tres mot⁹ tendētes in aliquid. Pri⁹ est mot⁹ volūtatis ex passionis impetu cōmote: quē motū refrenat ꝓtinētia: ex qua fit q licz īmoderatas cōcupiscētias q̄s pariat: voluntas tñ non vincit. Secūdus mot⁹ est ire tendentis in vindictā quā refrenat māsuetudo siue clemētia. Tertius motus est spei ⁊ audacie: que ipam ꝓsequitur: quē motum moderatur ⁊ refrenat humilitas. Scō modo contingit in exteriorib⁹ motib⁹ ⁊ actib⁹ corporis: circa quos moderationē ⁊ refrenationem facit modestia quā Andronic⁹ in tria diuidit de quibus gratia breuitat supsedeo. Tertio modo in exterioribus rebus: circa quas adhibenda est duplex moderatio. Prima vt supflua non requirant. Secunda vt non nimis exquisita requirant. Sed quia Tull⁹ omia cōprehendit sb modestia que ptinent ad moderationem: tam corporaliū motuū q̄ rerum exteriorum et etiam moderationē spei quaz diximus ad humilitatē ptinere: ideo quātuz ad p̄sens hec sufficiant. Et sic principaliter tres sūt virtutes potentiales tēperantie sez continentia: clemētia ⁊ modestia. Quarto igitur queri potest: vtrum cōtinentia sit virtus: p̄sertim cum dicit Eccli. xxvj. Omnis enī ponderatio nō est digna cōtinētis animē. Ad hoc dicendū fm Tho. ibidem. q. clv. q nomen continentie dupliciter sumi potest. Primo modo fm q cōtinentia nominat abstinentiā ab omni venerea delectatione ⁊ tunc omnis ponderatio non est digna cōtinentis anime in genere castitatis: quia nec fecūditas carnis que queritur in matrimonio adequat cōtinentie virginali viduali vel etiam cōiugali: vel etiam nominat abstinentiā ab omnib⁹ illicitis: ⁊ sic omnis ponderatio non est digna continentis anime: quia non recipit estimationem auri vel argenti que cōmutant ad pōdus: quia sic nominat quādam virtutē p̄fectam. Secūdo modo cōtinentia dicit ē p quā aliquis resistit cōcupiscētijs prauis que in eo vehemētes existūt: ⁊ sic accipit a pbo in. vij. ethi. et etiam in coll. patrum. Hoc aūt modo continentia habet aliquid de rōne virtutis: inquātū sez ratio firmata ē ꝓtra passiones ne ab eis deducat: nō tñ attingit ad rōnem pfectā virtutis moralis: fm quā etiā appetit⁹ sensitiu⁹ rōni subditur sic vt in eo non resurgāt vehemētes passiones rōni ꝓtrarie. Hinc dicit pbus in iiij. ethi. q cōtinentia non ē virt⁹ sed q̄dam mixta: inquātū sez aliquid habet de virtute ⁊ ī aliquo deficit a virtute. Large tamē accipiendo nomē virtutis: p quolibet p̄ncipio laudabiliū opez: ꝓtinētia virtus ē dicit: habēs vitiū oppositū q̄ dicit incōtinentia: ⁊ vtraq ppie dicit esse circa cōcupiscentias delectabiliū tactus: magt tñ circa delectationes venereoz q̄ alimentorum: licz fm pbm circa vtrūq dici possit. Et cōpatur ꝓtinentia ad temperātiā sicut impfectum ad pfectum: quia bonuz rōnis ex quo virtus laudat: magis esse ostenditur ex hoc q ptingit nō solū vsq ad volūtatem: sed etiam vsq ad vim cōcupiscibilem: q̄ accidit tēperato: q̄ si solū ptingat ad voluntatē q̄ accidit in eo q ꝓtinens ē.

Quinto q̄ri pōt: vtr clemētia sit idē q̄ māsuetudo quā Tull⁹ sub clementia cōp hēdit: ⁊ vtr sit virt⁹ p̄sertī cū clemētia fm Tullū in. iij. rheto. Virt⁹ ē p quā animus ꝓcitat⁹ ī odiū alicui⁹ benignitat retinet: ß odiū vt ait Aug. ab ira causat circa quā ē mansuetudo: que ē moderatiua irarū: vt dicit pbus ī. iiij. ethi. Ad hoc rūdet Tho. vbi supra. q. clvij. q vt dicit in. ij. ethi. Virtus moralis consistit circa passiōes ⁊ actiones. Passiones autē interiores sūt actionū exteriorū principia vel etiam impedimēta: hinc etiā virtutes que passiōes moderant quodāmodo ꝓcurrūt ī eundē effectum cū virtutib⁹ que moderant actiōes: lz specie differāt: ⁊ sic est in ꝓposito. Nam ex ire passiōe quis ad hoc ꝓuocat vt graviorē debito penam inferat: ad clementiā autem ptinet directe q sit diminutiua penarum: quod q̄dez impediri posset p excessum ire: ⁊ ideo māsuetudo inquātū refrenat eius impetū: ꝓcurrit in eundē effectuz cum clementia. Differūt tñ: quia clemētia punitionis exterioris ē moderatiua: mansuetudo vero ppie diminuit iram ⁊ respicit appetitū vindicte: sicut clementia respicit penas que adhibent ad vindictam. Et sicut iracūdie vitium quod importat excessum ire directe māsuetudini opponit: sic clementie crudelitas opponit que importat excessuz in puniēdo. Dicit enī Seneca in. ij. de clemētia: q crudeles vocant q̄ puniendo causā habent ⁊ modū non hūt. Et vtraq ponit virtus: q: ratio virtutis moralis ī b ꝓsistit q appetit⁹ rōni subdatur: vt ptz p pbm in. j. ethi. ⁊ hoc seruat tam in clemētia q̄ ī diminuēdo penas respicit ad rectā rōnez: q̄si sez optet ⁊ q̄b⁹ optet: vt dicit ibidē Seneca: q̄ etiā ī māsuetudine q̄ silr fm rectā rōnem iras moderat: vt ōr ī iiij. ethi. Et ideo tam clemētia q̄ māsuetudo adiūgunt tpantie sicut virtuti p̄ncipali: eo q in quadā refrenatiōe ꝓsistūt ⁊ ponuntur ptes ipius. Sexto videnduz est de modestia que ponit ps tpantie ⁊ ab ea differt in hoc q tpantia est eoz moderatiua q̄ difficilimū est refrenare: modestia vero est eoz moderatiua q̄ mediocriter in b se habent. Et fm q accipit a Tullio: non solum est circa exteriores actiones: ß etiaz circa interiores motus: q̄ pariter videt ē q̄tuo: fm Tho. vbi supra. q. clx. Primū ē mot⁹ animi ad aliquā excellentiā quā moderat hūilitas: cui opponit supbia. Secōz

ē desiderīū eoꝝ q̄ ptinēt ad cognitiōēz: ⁊ ī ꝗ moderat studiositas: cui opponit curiositas. Mā ſm pbm i. vij. metaphisice. Oēs hoīes naturalit scire desiderāt. Moderatio hui⁹ aūt appetit⁹ ad ꝛtutē ptinet studiositatis: oportet enī ꝙ hō laudabilit appetitū talē refrenet: ne ī moderate ⁊ ī utiliter reꝝ cognitiōī ītēdat: q̄ ō ptinet ad vitiū curiositatis: de quo vide ſi placet ſcōa. 2ª. q. clxvij. Tertiū ē q̄ ō ptinet ad corpales motus ⁊ actiōes: vt. ſ. decēter et honeste fiāt: tā ī his q̄ serio q̄ ī his q̄ ludo aguntur: qz ōr Eccli. ix. q̄ risus dentiū ⁊ ī gressus hoīs denūciāt de illo. Et Amb. j. de offic. dicit q̄ habit⁹ mētis ī statu corpis cernit ⁊ q̄ vox q̄dā aī ē corpis mot⁹: vñ ⁊ ludo q̄s vti moderate pōt: qñ delectatio q̄ ī talib⁹ actibus habet ordinat ad q̄ndā aīe recreatiōem ⁊ q̄etē. Dicit enī Tullius. j. de offic. Ludo ⁊ ioco vti q̄dē licet: ſ̄ sicut ſōno ⁊ q̄etib⁹ ceteris: tūc cū grauib⁹ serijsq̄ reb⁹ satiſſeceri/mus. Et sic fecit Jobes euāgelista rñdens his q̄ ſcādalizati fuerāt q̄ anim⁹ hoīs frāgeret ſi nūq̄ ab ītēctione ſua relaxaretur. Quartū ē q̄ ō ptinet ad exteriorē apparatū: vt ī vestib⁹ ⁊ alijs hmōi. De q̄ Amb. j. de offi. dicit. Decor corpis nō ſit affectat⁹ ſ̄ naturalis ſimplex: neglect⁹ magis q̄ expetit⁹: nō p̄ciosis ⁊ albescētib⁹ adiūct⁹ vestimēt⁹: ſ̄ ꝛmunib⁹: vt honestati vl necessitati nihil deſit: nihil accedat nitori: ꝗ ille. Mirꝝ qz ī vtroq̄ extremoꝝ pōt eē vitiū. ſz ō ꝗ plenit⁹ tactū ē ī ꝓmo p̄cepto. Ad. l. d.

De ptib⁹ tpātie subiectiuis ſcz abstinentia: sobrietate: castitate: cui adiūgit ꝛginitas ⁊ pudicitia: Sermo XIX

m **Emēto vt diē ſab.**

ſane. Exo. xx. Hūc āt ī fine ō ptibus tpantie subiectiuis ꝓſequēdū ē: q̄ dicūt ſpēs ei⁹: q̄s vtiq̄ ſpēs ꝛtut⁹ optet diuersificare ſm diuersitatē materie vl obiecti. Pro quo sciēdū q̄ tpantie ꝛt⁹ ē circa delectatiōes tact⁹: q̄ diuidūt in duo genera. Mā q̄dā ordināt ad nutrimētū: ⁊ ī his q̄tū ad cibū ē abstinētia: q̄tū āt ad potū ē sobrietas. Quedā aūt ad vim generatiuā ⁊ ī his q̄tū ad delectatiōēz ipi⁹ coit⁹ p̄ncipalit: ē castitas: q̄tuz aūt ad delectatiōes circūstātes puta q̄ ſūt ī oſculis tactibus ⁊ amplexib⁹ attēdit pudicitia. Q̄tū igit ad p̄mā ꝛtutē q̄ ōr abstinētia q̄rī pōt: vtꝝ ſcz abstinentia ſit virtus: p̄ſertim cū dicat Aug. in. x. ꝓfeſſ. ad deum loquēs. Hoc me docuiſti vt quemadmodū medicamēta ſic alimēta ſūptur⁹ accedā. Medicamēta ꝛo moderare nō ptinet ad ꝛtutē ſ̄ ad artē medicine: hinc ſup illud. j. Cor⁹. xiij. Nō ē regnū dei esca ⁊ pot⁹: dicit glo. Nec in abstinēdo nec ī māducādo eē iuſticiā. Ad ꝗ respōdet Tho. ſcōa. 2ª. q. cxlvj. q̄ abstinētia ex ſuo noīe ſubtractionēz cibo ꝝ ipōrtat: ⁊ accipi pōt nomē ei⁹ duplr. Uno mō ſm q̄ absolute ſubtractiōēz cibo ꝝ ſignificat: ⁊ ꝗ mō nec deſignat. ꝛtutez nec actū virtut⁹ ſ̄ q̄ddā īdifferēs. Alio mō pōt accipi ſm q̄ ē rōne regkata: ⁊ tūc ſignificat vl hītū ꝛtutis vel actū: ⁊ ꝗ ſignificat ī eo quod ōr. ij. Pet. j. Mistrate ī fide vr̄a ꝛtutē: ⁊ ī ꝛtute ſciam: in ſcia aūt abstinētiaz. Q̄ ō fit qñ q̄s a cibis abstinet put oportet ꝓ ꝛgruentia hoīm cū q̄ ꝗ viuit: ac p̄ſone ſue ac valitudinis ſue neceſſitate: ⁊ ꝗ ī fidei dilectionis ꝛtute. Uñ lz moderatio cibo ꝝ ſm q̄litatē et q̄ntitatē ptineat ad artē medicine ī cōpatiōe ad valitudinē corpis: tñ ſm affectiōes īteriores ī cōpatiōe ad bonū rōnis ptiet ad abstinētiā: q̄ ſi qñ vitia q̄dā ex ea p̄uenire videāt. ſ. ipatiētia vl vana glia: ꝗ tñ fit ex eo q̄ abstinētia illa ñ ē ſm rectā rōnez: nā recta rō facit abstinere ſic optet ſcz cū hilaritate: ⁊ ꝓpt q̄ ō optet ſcz ꝓpter gliam dei nō ꝓpt gliaz ꝓpriā. Est q̄ abstinētia ſcōo mō accepta ꝛt⁹ ⁊ ꝛt⁹ ſpālis: qz vbi repit ſpālis rō q̄ paſſio abstrahit a bono rōnis: ibi nccariū ē eē ſpālē ꝛtutē: delectatiōes aūt cibo ꝝ nate ſūt hoīem a bono rōnis abstrahere: tū ꝓpt eo ꝝ magnitudinē: tū etiā ꝓpt cibo ꝝ nccitatē q̄ ꝗ⁹ indiget ad vite ꝓpuatiōēz quā maxime deſiderat: ⁊ ideo ponit ꝛt⁹ ſpāl ⁊ ps ipi⁹ tpantie.

Cete ꝝ p̄ncipal act⁹ ipi⁹ abstinentie ē ieuniū. Dicit enī Jſid. q̄ ieiunius ē pcimonia vict⁹ abstinētiaq̄ cibo ꝝ: ⁊ ꝗ act⁹ p rōnez ordinat⁹ ē ꝛtuosus: qz p̄ncipalit assumit ad tria. Prio ad ꝓcupias carnis edomādas: dicit enī Hiero. Sine ſicera ⁊ bacho friget ven⁹. i. p abstinentiā cibi ⁊ pot⁹ tepescit luxuria. Scōo ad ꝗ q̄ mēs vberi⁹ eleuet ad ſublimia cōtēplāda: ōr enī Dan. x. q̄ post ieiuniū triū hebdomadaꝝ reuelatiōēz accepit a deo. Tertio ad ſatiſfaciendū ꝓ peccat⁹: vñ Jobel. ij. Cōuertimini ad me ī toto corde vr̄o in ieiu. Huic aūt virtuti abstinētie opponit vitiū gule: ō q̄ ſupra tactū ē.

Scōo q̄rī pōt de sobrietate q̄ ē ꝓpie circa potū: vtꝝ ſcz ſit ꝛt⁹ aliq̄ ſpālis: p̄ſertim cū ſicut ī his q̄ ptinēt ad nutritionē pot⁹ a cibo diſtinguit: ſic etiā diuerſa genera ciborū diſtinguūt ſilr ⁊ diuerſa genera potuū. Si q̄ sobrietas ē ꝛt⁹ ſpālis videt q̄ circa quālibet differētiā cibi vel pot⁹ ſit quedā ſpālis virt⁹ q̄ ō eēt incōueniēs. Ad hoc respōdet Tho. vbi ſupra. q. cxlix. q̄ vbi reperitur impedimentū ſpāle rōnis: ibi neceſſariū ē eſſe ſpālez ꝛtutē ad illud remouēdū: ꝗ pot⁹ inebriās ſpālē hz rōem impediendi rōnis vſū inq̄tuz ſua fumoſitate p̄turbat cerebrū: ⁊ ideo ad ꝗ impedimētū rōnis remouēdū req̄rit virt⁹ ſpālis q̄ ē sobrietas: q̄ virt⁹ magis req̄rit ī aliq̄b⁹ duplici rōne. Primo qz ī eis ē maior p̄nitas ad cōcupiſcētias: q̄s oportet refrenare p ꝛtutē ⁊ ad vitia q̄ p virtutē tollunt: ⁊ ſic maxie req̄rit ur ī iuuenib⁹ ī q̄b⁹ viget ꝓcupiſcētia delectabilis ꝓpt feruorē etatis: hinc dicit ad Titū. ij. Juuenes ſiliter hortare vt sobrij ſint. Et ī mulierib⁹ ī q̄b⁹ nō ē ſufficiens robur mētis: ad ꝗ q̄ reſiſtāt ꝓcupiſcētijs: de quib⁹. j. ad Timo. iij. Mulieres ſilr pudicas ⁊ sobrias: vnde ſm Valeriū maximū mulieres apud romanos antiq̄s vinū nō bibebāt. Scōo qz ī eis ē magna nccaria sobrietas ad ꝓpriā ipo ꝝ opationē: qz vinū ī moderate ſūptū impedit rōnis vſū: ⁊ ideo in ſenib⁹ ī q̄b⁹ ratio vigere debet: vt ī ēpis ſeu alijs q̄buſlibet ecclie miniſtris: q̄ mēte deuota ſpūalib⁹ officijs inſiſtere debēt: et etiā regib⁹ alijſq̄ iudicib⁹ q̄n p ſapiaz populū ſubditū regere: gubernare ⁊ iudicare debēt: ſpāliter sobrietas indicit: vt ptz ad Titū. ij. Senes vt sobrij ſint. Et iterū. j. ad Timo. iij. Oportet ēpm irrēphenſibilē eſſe vnius vxoris virū: sobriū: p̄udētem. Item de regib⁹ Prouer. xxxj. Noli regib⁹ dare vinū: qz nullū ſecretū eſt vbi regnat ebrietas: ne forte bibāt ⁊ obliuiſcant iudicio ꝝ iuſto ꝝ: ⁊ mutent cauſā filio ꝝ pauperis. Et huic opponit vitiū ebrietatis de q̄ ſupra tactū eſt. Tertio q̄rī pōt de castitate: vtꝝ ſcz ſit aliqua virt⁹ p̄ſertim cū virt⁹ ſit habitus volūtari⁹: vt dicit in. ij. ethic. ſed castitas nō videt eſſe aliq̄ō volūtariū: cum p violentiam auferri poſſe videat: vt ptz in mulierib⁹ violēter oppressis: ⁊ ꝗ ideo: qz castitas pōt ad corpus q̄ ad aīam ptinere videt: q̄ ō vtiq̄ violentari pōt. Dicit enī a castigādo iuꝝ illud: Castigo corpus meū ⁊c. Ad hoc rñdet Tho. vbi ſ. q. clj. q̄ nomē castitatis ſumit ex hoc q̄ p rōnez cō cupiſcētia castigat q̄ refrenanda ē ad modū pueri: vt ptz p pbm in. iij. ethic. in hoc aūt ratio ꝛtutis humane ꝓſiſtit: q̄ aliq̄d modificatū ſit ſm rōnez: ⁊ ideo manifestū eſt castitatē eē virtutē. Que lz materiā habet in corpe tñ in aīa cōſiſtit ſicut in ſubiecto: qz ad eam ptinet vt ſm iudiciū rōnis ⁊ electionē volūtatis q̄s moderate vtatur mēbris p̄cipue venereis. Hic vt dicit Aug. j. de ciui. dei. Proposito aī pmanēte p q̄ etiā corp⁹ ſanctificari meruit: nec ipi corpi ſanctitatē aufert violētia libidinis aliene quā ſeruat pſeuerātia ꝓtinentie ſue: hec ille. Ad maiorē aūt euidentiaz ſciendū: q̄ nomen castitatis duplicit accipi pōt. Uno modo ꝓpie: ⁊ ſic ē q̄dam ſpālis virt⁹ materiā habēs ſpālem: ſcz ꝓcupiſcētias delectabilium q̄ ſunt ī venereis: ⁊ eſt diſtincta ab abstinētia que ē circa delectatiōes ciborum: magis q̄ neceſſaria ad ꝓſeruandū rationis bonū: qz veneree delectatiōes ſunt vehementiores ⁊ rōnem magis opprimentes: ⁊ ideo magis indigent castigatiōe: qz ſi ꝓſentit eis ex ꝗ vis ꝓcupiſcentie magis increſcit ⁊ virtus mētis deijcit. Uñ Aug. in. j. ſolilocꝝ. Nihil inq̄t eē ſentio quod magis ex arce deijciat aīm virilē q̄ blādimenta femie corporū q̄ ille ꝓtactus ſine q̄ vxor haberi nō pōt. Alio mō nomē castitatis accipit methaphorice. Sicut enī in corpo ꝝ cōmixtione cōſiſtit venereo ꝝ delectatio: circa quaz ꝓpie eſt castitas ⁊ luxuria vitiū eidē oppositū: ſic etiā in q̄dazꝓſpūali cōmixtione mētis ad res aliquas delectatio ꝓſiſtit: circa quā eſt ſpūalis castitas q̄dam methaphorice dicta: vel etiā ſpūalis fornicatio ſiliter methaphorice dicta. Mā ſi mens hoīs delectat in ſpūali ꝓiunctiōe ad id cui ꝓiungi debet ſcz ad deū: ⁊ abſtinet ſe ne delectabiliter alijs ꝓiungat ꝓtra debitū ordinis diuini: dicet castitas ſpūalis: ſm illud. ij. Cor⁹. v. Deſpōdi vos vni viro virginē castā exhibere chriſto. Si ꝗo delectabilit ō debitū ordinis diuini mēs cōiungit q̄buſlibet alijs reb⁹ dicet fornicatio ſpūalis: ſm illud Hiere. iij. Tu autē fornicata es cuz amatorib⁹ multis. Et hoc mō castitas accipit vt virt⁹ generalis: qz p q̄ālibet ꝛtutē mens humana retrahit ne reb⁹ illicit⁹ delectabiliter ꝓiungat. Specialiter tū ratio castitatis hmōi cōſiſtit in virtutib⁹ theologicis: q̄b⁹ mens hoīs deo ꝓiungit. Quarto q̄rī pōt ō ꝛginitate q̄

est nobilior portio ipsi⁹ castitat⁹: qz cõsistit
formalit⁹ ī ppetuo ꝓposito abstinẽdi a car
nali delectatiõe: q̃ ꝓsistit in seminis resolu
tione: ⁊ materialiter ꝓsistit in ĩmunitate a
delectatiõe q̃ ꝓsistit in hmõi semis resolu
tione: vt ꝫ sez talis ẋginitas sit ẋtus: pre
sertim cũ nulla virt⁹ nobis inest a natura
vt dicit pbus ī.ij.ethic. Sz ẋginitas nob
inest a natura: qz q̃libet mox nat⁹ ẋgo cen
set⁹: cũ tñ in laude sancto⁹ innocẽtũ canit
eccl̃ia. Mi sunt q̃ cũ mulierib⁹ nõ sunt coin
quinati ẋgines enī sunt. Ad ꝫ respondet
Tho. vbi supra. q. clij. q̃ formale et cõple
tiuũ ẋginitatis ē ppositũ abstinẽdi ppe
tuo a delectatiõe venerea. Qꝫ ppositum
laudabile reddit⁹ ex fine inquãtũ sez ꝫ fit
ad vacãdũ reb⁹ diuinis. Materiale autez
ei⁹ ē itegritas carnis ab oī expimẽto vene
ree delectatiõis. Hoc igit⁹ qõ est ĩmunẽ se
seruare ab expimento veneree voluptatis
quãdã habet excellẽtiã laudis supra ꝫ qõ
ē ꝓseruare se ĩmunẽ ab inordinatiõe vene
ree voluptatis: ⁊ ideo ẋginitas ē virtus
q̃dã specialis. Pro ro infantes licz ex sua
natiuitate id qõ est materiale in ẋginitate
habeãt: sez itegritatẽ carnis ab expimẽto
venereo⁹ ĩmunẽ: nõ tñ hñt id qõ ē forma
le sez ppositu⁹ seruãdi talẽ integritatẽ p
pter deũ. Vñ Aug. in li. d ẋginitate. Hec
nos in ẋginib⁹ pdicam⁹ q̃ ẋgines sunt: ñ
q̃ deo dicate pia ꝓtinẽtia ẋgines. Qui
to q̃ri pot: vtrũ ipa ẋginitas sit potissima
virtutũ: psertim cũ dicat Cyprian⁹ libro d
ẋginitate. Flos ē ille ecclesiastici germis
dei⁹ atq ornamentũ gr̃e spũalis illustrio
portio gregis christi. Et Apoc. xiiij. d eis
dr q̃ sequunt⁹ agnũ q̃cunq ierit: ⁊ q̃ cãt
cãticũ nouũ qõ nemo ali⁹ cantare poterit.
Ad ꝫ rñdet Tho. ibidez: q̃ aliq̃d pot dici
potissimũ dupliciter. Uno mõ ī aliquo ge
nere: ⁊ sic ē virginitas potissima in genere
castitat⁹: qz trãscendit castitatẽ vidualẽ et
ꝓiugalẽ: ⁊ ideo attribuit⁹ ei fruct⁹ centesi
mus: ppt⁹ excellẽtiã quã habet ad vidui
tatẽ cui seragesim⁹: ⁊ ad matrimoniu⁹ cui
tricesim⁹ fructus attribuit⁹. Hinc aplus. j.
Cor⁹. vij. Virginitatẽ ꝓsulit tãq̃ meli⁹ bo
nũ: tũ qz bonũ diuinũ poti⁹ ē bono huma
no: tũ qz bonũ aĩe p̃ferẽ bono corpis: tum
etiã qz bonũ ꝓtemplatiue vite p̃ferẽ bono
actiue. Virginitas autẽ q̃ p̃ferẽ ordinat⁹:
tã ad bonũ diuinũ q̃ ad bonum aĩe ⁊ vite
ꝓtẽplatiue: qz virgo cogitat q̃ dei sũt quõ
placeat deo: alioq̃n non redderet accepta
deo. Verũtũ licz virgo simpliciter melior
sit: pot tñ ꝓiugat⁹ eẽ melior ꝗm quid: si sez
aĩm habet magis patũ ad virginitatẽ ser
uandã si oporteret: q̃ ille q̃ est actu virgo:
vel si ꝓiugat⁹ habet aliquã aliã excellen
tiorẽ virtutẽ. Alio mõ pot dici aliq̃d potis
simũ simpliciter: ⁊ sic ẋginitas nõ ē potis
sima virtutũ: ꝫ virtutes theologice: ⁊ etiã
virtutes religionis q̃ ꝫ act⁹ est ipa occupa
tio circa res diuinas ẋginitati p̃ferũtur.
Vñ Aug. in li. de virginitate. Nemo q̃tũ
puto ausus fuit virginitatẽ p̃ferre mona
sterio. Silr etiã vehemẽti⁹ opant⁹ ad ꝫ q̃
deo inhereãt ipi martyres q̃ ppter hoc cõ
tẽnũt ꝓpriã vitã. Et etiã in monasterijs vi
uẽtes q̃ postponũt ꝓpriã voluntatẽ ⁊ oia
q̃ habẽt: q̃ virgines q̃ ad hoc postponunt
venereas voluptates. Et ideo licz ẋgines
sequunt⁹ agnuz quocũq ierit: imitãtes tã
itegritate carnis q̃ mẽtis: non tñ oportet
q̃ magis de ppinq̃ sequãt⁹: qz q̃dã alie vir
tutes faciũt deo ppinqui⁹ inherere p imi
tationẽ mẽtis. Deniq̃ canticũ qõ sole can
tant ē gaudiũ qõ de integritate carnis ser
uata recipiunt. Sexto q̃ri pot de pudici
cia que ē q̃rta virtus subiectiua tẽperãtie
vt ꝫ sez ē virt⁹ a castitate distincta: psertim
cũ dicat Aug. li. de seuerãtia: q̃ pdicãda
est pudicitia vt ab eo q̃ habet aures audiẽ
di nihil genitalib⁹ mẽbris illicitũ ppetret⁹
ñ vt tactuz ea est vsus genitaliũ ptinet ad
materiã castitat⁹ ⁊ sic non videt⁹ eẽ distin
cta virtus. Ad ꝫ rñdet Tho. vbi supra. q.
clj. q̃ pudicitie nomẽ a pudore sumit: in q̃
verecũdia significatur. Hinc pudicitia p
prie circa illa ꝓsistit de q̃bus hoies magis
verecũdant⁹. i. de venereis actib⁹: vt dicit
Aug. xij. de ciui. intantũ q̃ etiã ꝓcubitus
ꝓiugalis q̃ nuptiar⁹ honestate decorat⁹: ve
recũdia nõ careat: ⁊ ꝫ ideo: qz motus mẽ
bro⁹ genitaliũ nõ subdit⁹ impio rõnis: sẽ
mot⁹ alio⁹ mẽbro⁹. Hec solũ verecundat⁹
de venerea cõmixtiõe ñ etiam de q̃buscũq
signis ei⁹ vt dicit pbus in. ij. rhetorice. Et
ideo pudicitia spãliter attẽdit⁹ circa vene
rea: ⁊ prie circa signa venereo⁹: sic sunt
aspect⁹ ipudici: amplex⁹ libidinosi: tact⁹:
oscula ⁊ similia. Et ideo pudicitia q̃ magis
respicit hmõi signa exteriora: ordinat⁹ ad
castitatẽ: q̃ magis respicit ipam veneream
cõmixtionẽ: nõ q̃si virtus ab ea distincta:
ꝫ etiã expimẽs quãdã castitat⁹ circũstan
tiã: lz interdũ vnũ p alio ponat⁹. Vñ sicut
castitas ī aĩa consistit vt ī subiecto: q̃uis

materiã habeat in corpe: sic etiaz ⁊ magis
pudicitia ꝓsistit ī aĩa vt in subiecto: q̃uis
se ofidat in signis exteriorib⁹ venereis co
bibẽdis. Dicit enī Aug. ꝯ Julianũ li. iiij.
Pudicitia res ē animi virginitas corpis.
Deniq̃ illa itegra ī aĩa pmanẽte: pot ista
ō corpe sibi violẽt⁹ auferri: ⁊ cũ ista manet
itegra corpi pot illa ī aĩo lascina volũtate
corrũpi: hec ille. Ad laudem dei.

Sequũt⁹ ꝗmones de q̃rto p̃cepto.

De honore ⁊ diuersitate pentũ ī generali: ac de triplici subiectione pentũ q̃ ad corpus: Sermo I

Honora patrem
b tuũ ⁊ matrẽ tuam vt sis lon
gev⁹ sup terrã. Exo. xx. Hoc
ē q̃rtũ p̃ceptũ in ordine: licz
p̃mũ sit scde tabule. In quo
ꝗm Aug. ĩplicat⁹ oĩs act⁹ bñficentie pri
mis impẽdẽd⁹: siue ex debito natural⁹ ob
ligationis sic honor q̃ debet⁹ pentib⁹: siue
ex debito charitat⁹ sicut alij act⁹ pietat⁹ q̃
ex charitate primis ĩpẽdũt⁹. Pro q̃ scien
dũ ꝗm Alex. de hales. in. iij. pte di. xxiij.
Honor ē ptestatio p̃eminẽtie ī aliq̃ exhibi
tiõe illi q̃ honorat⁹. Cũ igit⁹ honor dicat re
spectũ p̃eminẽtie in illo q̃ honorat⁹: pñt hi
pres dici q̃ sũt honore digni: ⁊ q̃ diuersis
respectib⁹ p̃eminẽtias aliquas hñt. Du
plex ē igit⁹ p̃eminẽtia Prima ē p̃eminẽtia
increata q̃ ē p̃ncipij creat⁹: sapie gubernã
tis: ⁊ bonitatis ꝓseruãtis. i. ipi⁹ sume tri
nitatis: ⁊ hec p̃eminẽtia ī infinitũ excedit
quãlibet p̃eminẽtiã creature. Et inde ē q̃
pm⁹ honor ⁊ p̃cipuus debet⁹ pri celesti cui
ꝓuenit ĩfinit⁹ honor q̃ ē honor latrie: q̃ q̃s
ꝓtestat⁹ deũ sicut suũ ꝓditorẽ: de q̃ pre or
Mat. vj. Pat⁹ nr q̃ rẽ. ⁊ Mat. xxiij. Prez
nolite vobis vocare sup terram: vn⁹ ē enī
pr vester q̃ ī celis ē. Scda ẋo ē p̃eminẽtia
creata: q̃ sez ex triplici pticipatiõe ex p̃emi
nẽtia ĩcreata originẽ habet: tuẋ illud aplī
Ephe. iij. Qui⁹ rei grã flecto ge. mea ad pa.
dñi nr̃i iesu christi: ex q̃ oĩs pr̃nitas ī ce. et
in ter. no. Habet igit⁹ creata p̃eminẽtia pri
mo originẽ ex pticipatiõe increati p̃ncipij
⁊ ꝫ tripliciter. Primo q̃tũ ad eẽ naturale
sicut pr̃ carnal⁹: naz vt dicit glo. Ephe. vj.
Sicut de⁹ p̃ncipiũ est hoĩs: sic pr̃ scõario:

Sermo I

rõne cui⁹ peminẽtie pr̃ carnalis ē honorã
dus. Hinc Hiero. de honore pentuz dicit:
Honorãdi sũt pentes: qz p̃mo sũt nob⁹ cau
sa nascẽdi. Et Eccl. vij. Honora pr̃em tuuz
⁊ gemit⁹ mr̃is tue ne obliuiscar⁹: memento
qñ ⁊ rẽ. Et sic ptz q̃ maximũ bonum ab eis
recepim⁹. s. ipm eẽ qõ ē fũdamentũ oĩs na
ture gr̃e ⁊ glie. Scdo ẋo q̃tũ ad bene esse
spũale: sicut q̃libet pr̃ spũalis p quẽ rena
scimur ī spũ. Pro q̃ sciendũ q̃ multi sunt
pr̃es spũales. Primo oes sãcti pr̃iarche:
ppbe ⁊ pr̃es ve. te. vnde Job. viij. Si filij
Abrae estis opa Abrae facite. Similiter ⁊
aplī ⁊ alij sancti noui testamẽti: q̃ etiã nos
ẋbo vel saltẽ exẽplo spũaliter genuerunt:
vñ aplī. j. Cor⁹. iiij. Nã ī christo iesu p euã
gelũ ego vos genui. Scdo papa epi sacer
dotes prochiales ⁊ sĩles: q̃ nos regenerãt
aq̃ ⁊ spũsancto ī baptismate vel etiã ī cõfir
matiõe: vt ptz di. xvj. c. j. ⁊. c. sexta synod⁹
Tertio omes patrini q̃ leuant puer⁹ in ba
ptismate vel tenẽt in ꝓfirmatiõe dicuntur
patres: qz iuuant ad regenerationẽ spũa
lem: vñ patrin⁹ dicit⁹ q̃si pa⁹ a patrib⁹ mi
nus: ⁊ de his late dictũ est supra. Quarto
omes sacerdotes p̃cipue p̃dicatores vl cõ
fessores spũales patres dicunt⁹: et honore
paterno sunt honorandi. j. Timo. v. Qui
bñ p̃sũt p̃sbyteri duplici honore digni ha
beantur: maxime qui laborãt ī verbo ⁊ do
ctrina. Mimirũ cum et sacerdotes in scri
ptura sacra ꝓpter singularẽ reuerẽtiã ali
quãdo dij: aliquãdo angeli nuncupãt⁹: vt
late patet. xj. q. j. c. sacerdotib⁹ autẽ. Ter
tio deniq̃ quãtũ ad bene esse tpale: sicut q̃
libet pater tẽporalis: vt rex: p̃nceps: pote
stas: ac oĩs tpale regimẽ gerẽtes p cõmu
ni bono reipublice ꝗm diuersos gradus.
vñ. j. Pet⁹. ij. Deũ timete regẽ honorifica
te. Et ad Roma. xiij. Oĩs aĩa ptãtib⁹ sub
limiorib⁹ subdita sit: nõ enim ē ptãs nisi a
deo. Et itez. j. Pe. ij. Subiecti estote omi
humane creature ꝓpter deũ: siue regi q̃si
p̃cellenti: siue ducib⁹ tanq̃ ab eo missis ad
vindictam malefactor⁹: laudẽ vero bono
rum: quia sic est volũtas dei: hoc ibi. Se
cundo creata p̃eminentia originem habet
ex pticipatiõe increate sapie: rõne cui⁹ ho
norãd⁹ ē oĩs docto: siue magister in q̃cũq̃
facultate vel scia licita ⁊ honesta inquãtũ
talis: vñ quilibet hmõi ꝗ pater doctrina
lis: de q̃ glo. sup illud Leuit⁹. xix. Honora
psonã senis. s. etate vl sapia: oĩs enī sapia
a domio deo ē: vt ꝗ Eccl. j. Ex quo ptz q̃

primo honorãdus ẽ senex: quia vt dicitur Job. xij. In antiqs ẽ sapia: ⁊ in multo tpe prudentia: nã in eis expientia maior ⁊ discretio ẽ. Hinc ꝓsulit Deuẽ. xxxij. Interroga pa. et an. t. ma. t. ⁊ dicent tibi: ⁊ talis dicit pater antiq̃lis: ỏ quo ỏr Leui. xix. Coram cano capite ꝓsurge ⁊ honora psonam senis. Secõo honorãdus est oĩs sapiẽs p̃ pter pticipationẽ increate sapie: vñ Eccli. xxxvij. Sapiẽs in populo hereditabit honorẽ ⁊ nomen illi⁹ erit viuens ineternum. Et ite. c. xxxviij. Honora medicũ ꝓ ne cessitatẽ: etenĩ illũ creauit altissim⁹: a deo enĩ est oĩs medela. Et infra. Dedit hoĩb⁹ scientiã altissim⁹ honorari in mirabilibus suis. Propter hanc enĩ sapiam honorẽ suscepit Daniel: de q̃ scriptũ ẽ eiusdem. xiij. Erat aũt Daniel cõuiua regis ⁊ honorat⁹ sup oĩnes amicos ei⁹. Quia vt ỏr Eccli. v. Honor ⁊ glia ĩ sermone sensati: lingua vero imprudẽtis subuersio ẽ illi⁹. Et ite. ibidem. x. Seruo sensato liberi seruiẽt ⁊ insci us non honorabit. Tertio creata ẽmi nentia trahit originẽ ex pticipatiõe diuine bonitatis: rõne cui⁹ honorãdus ẽ oĩs iustus ⁊ sanctus q̃ dicit pater xtualis. Hax fm Alex. de hal. vbi supra rõne pticipationis diuine bonitatis oẽs sunt honorãdi tam boni q̃ mali. Pro quo sciendũ q̃ duplex ẽ pticipatio diuine bonitat⁹. Una fm actũ sicut est ĩ bonis: ⁊ sic quelibet bonus debem⁹ nos meliorẽ estimare: iuxta illud apli Phil. ij. In hũilitate supiores sibijnuicem arbitrãtes: ⁊ p̃sertim cũ sint alicui⁹ singularis bonitatis: sicut inferi⁹ ibidem psequit. Necessariũ estimaui epaphroditũ fratrẽ meũ et coopatorẽ ⁊ cõmilitonẽ mittere ad vos: ⁊ infra. Excipite itaq̃ illũ cũ omni gaudio: ⁊ eiusmodi cũ honore habite: qm̃ ꝓpter opus christi vsq̃ ad mortẽ accessit: tradẽs aiaz suã: vt impleret illud q̃ ex vobis deerat erga obsequũ meum. Secõa verp ẽ fm potentiã: q̃ scz etiã pnũc mali possunt esse vel fieri meliores q̃ nos sumus: rõne cui⁹ possibilitatis ⁊ diuine p̃ destinatiõis ad maiorẽ pfectionẽ etiaz illi q̃ mali sunt honorãt. Hinc ỏr Roma. viij. Honore inuicẽ p̃uententes. Ex q̃bus oĩb⁹ cõcluditur: septẽplices esse patres scz celestialis: corpalis: spũalis: tpalis: doctrinalis: antiqualis ⁊ virtualis. Et de omnib⁹ ĩtelligi p̃ũt illud Eph. vj. Filij obedite parentibus vestris in dño: hoc enĩ iustũ est. Honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuam: vbi dicit glo. honorare patrem ⁊ matrẽ eis reuerentiam exhibere ⁊ ministrare. Q̃ licz ỏ omnibus intelligat: tñ illud spãliter exponit Alex. de hal. vbi supra de patre carnali et spũali. Et p̃mo ỏ patre carnali dicit: q̃ q̃uis filius accipiat tñ esse corpale a patre: efficit tñ ex hoc obligatus in duplici debito: qz corpale illud q̃ ỏ accipit est de corpe patris sũptũ ⁊ transfusũ aĩc virtute ⁊ opatione hinc filius debitor efficitur honoris patris: tum rõne paterni corpis: tũ etiam rõne aĩe: eo q̃ aĩa ⁊ corpus ꝓcurrunt ĩ patre vt sit p̃ncipium filij: rõne ergo paterni corpis ẽ ppie debitũ sustẽtationis: ⁊ rationẽ aĩe debitũ reuerentie: naz aĩa nõ indiget sustẽtione nec corpus ẽ reuerendũ. Secũdo vero de patre spũali p quẽ spũaliter regeneramur in christo: cui siliter exhibere tenemur tam honorẽ reuerẽtie q̃ sustentationis vite. Qtum ad primũ dicit dñs Luc. x. Qui vos audit me audit: ⁊ q̃ vos spernit me spernit: qui autem me spernit: spernit eum q̃ me misit. Et qz verus honor reuerẽtie relucet in exhibitiõe obediẽtie: merito ỏr Heb. xij. Patres carnis nr̃i habuimus eruditores et reuerebamur eos: nõne multomagis obtpabimus patri spirituũ ⁊ viuemus: glo. Reuereri ẽ cũ timore parentib⁹ honorẽ impendere obedire ⁊ subuenire: multomagis patri spiritnũ est obtpandũ: vt sic vitam corpox et spiritũ feliciter possideam⁹. Sequit. Et illi q̃dem in tẽpore paucox dierũ. i. iuuentute fm voluntatem suã erudiebãt nos: hi aũt ad id q̃ iam est vtile: in recipiendo sanctificationẽ. Quãtũ autẽ ad scõm dicit apostolus ad Hal. vj. Cõmunicet ãt is q̃ cathetizat̃ xbo: ei q̃ se cathetizat in oĩb⁹ bonis. Mirũ cũ vt dictum est: p̃sbyteri q̃ bñ p̃sunt ẽ duplici honore digni sunt: maxime q̃ laborant in xbo ⁊ doctrina. Adeo nãq̃ filij spũales ad hũc honorẽ obligant̃ q̃ etiam in tpe extreme necessitatis: cum aliter corpres spũales ꝓuidere non possent: laudabiliter se piculo vite exponerẽt: vt tales patres p subuẽtionẽ ꝓseruarẽt: sicut fecit vidua sareptena q̃ pauit helyã vt lati⁹ patebit inferius. Unde generaliter plus obligamur honorẽ exhibere tã sustentationis q̃ reuerẽtie patri corpali ⁊ spũali post patrẽ celestem: q̃ oĩb⁹ alijs patrib⁹. Cui⁹ ratio eit: qz vnus est p̃ncipiũ generationis: alter regeneratiõis: ⁊ ideo debet̃ eis reuerentia maior: ⁊ etiã sustẽtatio dũ indiget: qz quelibet res naturaliẽ diligit ꝓseruationẽ ⁊ salutẽ sui p̃ncipij. Ad maiorẽ autẽ euidentiã sciendũ q̃ hcũq̃ filij tenent̃ suis pr̃ibus oĩbus generaliẽ: ꝑ p̃dictis duob⁹ spãliter in septẽ oñdere vicissitudinẽ gratitudinis: quox pãa tria ptinẽt ad sustẽtationẽ corporalẽ put patebit in pñti sermone: q̃ttuor aũt vltima ad reuerẽtiã ptinent spũalẽ vt patebit ĩ sermone seqñti. Primo nãq̃ debẽt parẽtes alere ⁊ eis subuenire ĩ necessitate: infirmitate ⁊ senio. Cui⁹ rõ est qz receperãt a parẽtib⁹ nutrimẽtũ: ⁊ p̃sertim a mre in quo nõ pñt equalẽs parẽtib⁹ ministrare. Mã de ppria carne ⁊ ppria sba filios nutrierũt: filij xo pentes nutriũt de substãtia aliena. Hinc dicit Amb. Si paueris mrem nõ reddisti ei cruciat⁹ quos p te passa ẽ: nõ obsequia q̃bus te gestauit: non alimẽta q̃ tibi tribuit: nõ pietatis affectuz immulcẽs labijs verba: non famem quam pro te ipa tolerauit ne quicq̃ tibi noxium esset: ne q̃quid lacti noceret bauriret: tibi illa ieiunauit: tibi mã ducauit: tibi cibum quẽ voluit nõ recepit: tibi quẽ noluit cibũ assumpsit: tibi vigilauit: tibi fleuit: ⁊ sic illam egere patier̃: illi debes q̃ habes: cui debes q̃ es. Ũñ cũ scriptnz sit Prouerb. xxviij. Qui subtrahit aliq̃d a pre suo ⁊ matre: ⁊ dicit ꝑ nõ ẽ pctũ: pticeps ẽ homicide Satis ex hoc claret q̃ q̃ pentib⁹ in necessitatib⁹ nõ subuenit mortaliẽ peccat: nec minus q̃ qui eos iturijs molestat. Precipue tñ pentes subuenire debẽt a filijs ĩ infirmitate ⁊ senio: ac maxime tpe pestis cũ a ceteris deserunt̃. Alioq̃n audiãt filij illud. j. ad Timo. v. Si q̃s aũt suox ⁊ maxie domesticox curã nõ hz: fidẽ negauit: ⁊ ẽ infideli deterior. Rimix cum ingratitudo nulla maior: nulla nequior: nec vltione dña dignior: q̃ puersox filiox qui post tot parentũ suscepta bñficia: post tot dina precepta p⁹ deniq̃ taz strictissima scripture nature grẽ ⁊ vicula: necessitatib⁹ pentũ nõ succurrunt. Cũ enĩ humana natura in pricipio ⁊ in fine. i. ĩ infantia ⁊ senectute debilis ẽ ac multis indiget: q̃ parẽtes filijs exhibuerunt in puerili etate: ꝑ filij parentib⁹ reddere debẽt in senili etate: exemplo ciconie q̃ fz Ambro. in hexamerõ ome. v. parẽtes senes in nido nutrit: ac ppriis pẽnis nudatos tegmine alax suax dulciẽ fouet. Verũ tñ qualiter obligant̃ filij pentib⁹ subuenire: lucidius patebit in sequẽtib⁹ sermonibus. Secũdo vero debẽt filij parentib⁹ corpali seruitio subuenire in cunctis necessarijs ⁊ oportunis: iuxꝝ illud Eccli. iij. Qui timet dñm honorat pentes: ⁊ q̃si dñis seruiet his qui se genuerũt in oge ⁊ sermone ⁊ in omni patientia. Notate verba signate mysteria. Dicit enĩ q̃ qui timet dñm honorat pentes: honore seruitioz corpalium ⁊ hoc q̃si serui empticij dñis suis ĩ oĩ sollicitudine: hanc enĩ seruitutẽ emerũt multis laboib⁹ seruitijs ⁊ sollicitudinib⁹ erga filios: ⁊ ideo filij discãt mutuã reddere vicissitudinẽ pentib⁹. Hoc enĩ acceptũ ẽ coram deo: vt dr. j. Timo. v. Ũñ psequit ibidem Eccli. iij. Honora prem tuũ. s. hũiliter seruiendo vt supueniat tibi bñdictio a deo ⁊ benedictio illius ĩ nouissimo manet. hoc ibi. Ũñ seruitiũ illud da triplr exhiberi. Prio ope in oĩ obsequio sibi nõ solũ necessario: sed etiã oportuno ⁊ comodoso. Dicit enĩz Hiero. de honore pentũ. Exolue fili quod debes ⁊ officia debita q̃licunq̃ exhibe famulatu: qz pentib⁹ nemo reddere põt q̃ eis debet̃. Et ite. Foueat̃ pentũ senectũs ⁊ factis coz vicissitudo reddat̃ vt videãt liberi vestri q̃d faciãt: vicẽ vobis filez redituri. Hic ỏr Eccli. iij. Qui honorat prem suũ iocũdabit̃ in filijs. Secũdo dz illũ seruitiũ etiã oñdere sermone. Ad oĩa. s. interrogata respõdere pentib⁹ humiliter: eis loqui dulciter ⁊ affari reuerenter: pmptm animũ in oĩbus obsequijs verbis ostẽdendo. Sicut fecit Samuel dño q̃ respondit. j. Reg. iij. Loquere dñe qz audit seru⁹ tu⁹. Et Paulus act. ix. Dñe q̃d me vis facere. Sic Tobias iunior audiẽs mandata pr̃is statim rñdit (eiusdẽ. v.) Oĩa q̃cunq̃ precepisti mihi pr̃ faciã. Tertio debet etiã gestibus ⁊ signis ostendere: q̃ eadẽ pficit toto corde: ⁊ hoc p tranq̃llam patientiã: vt. s. in multis seruitijs parentib⁹ impensis impatientia nõ frangat̃: nec coz reprehensionib⁹ improperijs: iniurijs: ⁊ disciplinis turbet̃ nec dedignet̃: sed ecõtra turbatos pentes sibi recõciliare studeat humili patientia: ĩ verbo ⁊ signo: nã respõsio mollis frangit irã: attestante Salomone q̃ ait Prouerb. xxv. Patientia lenietur p̃nceps: ⁊ lingua mollis frãgit duriciã. Tertio pinde debẽt filij pentes suos ĩ oĩbus pposse ꝓsolari: sic̃ cosdẽ honorat̃ sapiẽs. Eccus. iij. dicẽs Fili suscipe senectam pr̃is tui ⁊ ne ꝓtristes illũ ĩ vita illi⁹: si defecerit sensu veniã da: ⁊ ne spernas eũ ĩ xtute tua: elemosyna enĩ pr̃is nõ erit ĩ obliuiõe. Mã p pctõ matris

⁊ cū venter vipe intumuerit filij partū nō
expectātes maturū: corrosis laterib⁹ cū in
teritu mris vi erūpūt: ⁊ sic vterq; parens
perit: masculus dū coit: feia duz parit. Et
bis assimulāt multi filij q̄ venenū parētuz
imbibunt: ⁊ suis parētib⁹ occasio mortis
spūalis existūt. Ad q̄s ꝟ: Luce. iij. Beni
mina viperaꝝ q̄s vobis ostdit fugere a vē
tura ira. Tertia cā ē in pentib⁹ ꝯdigna vi
dicta. Nā iudicio digne vltiōis plecti de
bēt qui pn⁹ suis parētib⁹ rebelles extite
rūt: vt sic q̄ pentib⁹ nō obediuit a filijs ꝯtē
nat ⁊ q̄ pentes expulit a filijs expellat: q̄
parentū mortē optauit a filijs mors ei⁹ affe
ctet: qui aūt iniurijs ⁊ ꝯtumelijs parētes
offendit a filijs offendat: ⁊ q̄ pcussit pcuti
atur. Quia dīna lege sanctitū ē. Luce. vj.
Eadē mēsura q̄ mensi fueritis remetiet vo
bis. Et q̄lis pat talis filius. Nā fabulose
dr̄ q̄ cancer interrogat⁹ cur sic retrorsum
ibat. Rndit q̄ sic a parēte didicerat. Mimi
rū cuz ex obliqua riga subsequit linea tor
tuosa: tales em vt eoꝝ vita nō transeat si
ne vindicta: vel filios nō acq̄runt vel cito
pereūt: vel si viuūt in iudiciū parentuz vi
uere pmittunt. Aut enī sūt filij mōstruosi:
infirmi: stulti: īmorigerati: scelestes: demē
tes: parentibus rebelles: infelices: vt im
pleat illud Esa. iiij. Ex iniq̄s em oēs filij q̄
nascunt testes sunt neq̄cie aduersus parē
tes ī interrogatiōe sua. et Eccl. xlj. De pre
impio ꝯq̄runt filij: qm̄ ꝓpter illū sūt in ob
probriū. Sūt etiā filij iusto dei iudicio sce
lerati: vt exinde pentes sint angustiati: ali
q̄ñ ꝟo ꝓpter odibilē mortem filioꝝ: aliq̄ñ
etiā ꝓpter crudelē vitā illoꝝ. Quātū enī
ad primū accidit in cathalonia apud valē
tiā de quodā iuuene annoꝝ fere. xviij. qui
vino iudicio pentib⁹ inobediēs: fact⁹ ē la
tro ⁊ criminosus: q̄ tandē capt⁹ patibulo
suspensus ē: q̄ pēdente cū eēt imberbis mi
rantib⁹ cūctis: paulatim emittit barbam:
mutat facie: canescūt capilli: ⁊ oīa reducū
tur ad decrepitā senectutem: q̄si. xc. fuisset
annoꝝ. Currūt ad miraculū eps clerus ⁊
populus: stupēt oēs ⁊ expectēt eis reuela
ri secretū. Surgēs tandē edoct⁹ eps ⁊ ma
nu silentiū indicēs ait: Viri frēs ⁊ filij: no
stis hūc q̄ culpa vita ⁊ etate perijt: ꝯspicite
nūc etate decrepitū: vt intelligatis p b̄ pa
tēs dei iudiciū: q̄ huic diu victuro propt
suā crimīa ⁊ pentū inobedientiā abbreuia
ta ē vita: vt verificet illd. ps. Viri sangui
num ⁊ dolosi non dimidiabūt dies suos.
Quātū etiā ad scōm accidit in insula que
dr̄ chorsica: vbi cōit filij crudeles sūt parē
tibus suis: q̄ cū quidā prem suū expulissz
de domo: ac multis frequēter iniurijs offē
disset: tandē semel p capillos ⁊ barbā pu
gnis ⁊ calcib⁹ p longū vie spaciū p terram
traxit. Cui cū filius illius postea silia face
ret ⁊ eisdē ꝯtumelijs pater tract⁹ ad locuz
puenisset: vbi pn⁹ prem suū traxerat: intel
ligens iustū dei iudiciū: cū lachrymis ait
filio. Nō plus fili nō pl⁹: qz hucusq; traxi
prem meū: ⁊ tu fecisti vindictā ei⁹. Quar
ta ꝓpinde causa ē inordinata filioꝝ cōcupi
scentia q̄ triplex distiguit in canonica iob.
scz ꝯcupiscentia carnis oculoꝝ ⁊ superbia
vite. Quātū em ad pmū: plures filij amo
re carnali capti rebelles sūt parentib⁹: ad
herentes meretricib⁹: aut p appetitu libi
dinis fedis ꝯnubijs: sicut fecit Esau q̄ ma
trimonio duxit vxores pentibus suis exo
sas: vt pz Geñ. xxviij. Mimirū cū amor fe
dus applicat⁹ alicui corda filioꝝ a paren
tibus segregat: adeo q̄ etiā vxore ꝓpria ī
ordinate dilecta: moleste fert marit⁹ onus
suoꝝ pentū: ⁊ inde oriunt inter nurū ⁊ so
crū discordie: iniurie: rixe: ⁊ silia: videsq;
nurus q̄ ei fauet marit⁹: audaci⁹: insolen
tius ⁊ crudelius socrū psequit. Quātum
etiā ad scōm: augmētant in filijs in super
bia nutritis vel suis suplorib⁹ ⁊ nobiliori
bus copulatis: pentū iniurie: ꝯtumelie: ī
obediētie: adeo q̄ suos pentes nō solū de
spicere nō verent: ꝑ etiā de eis verecūdari
cōprobant tāq̄ de ignobilib⁹ paupib⁹ et
rusticanis. In quoꝝ gemētiū pentū perso
na dr̄ Esa. j. Filios enutriui ⁊ exaltaui: ipi
aūt spreuerūt me. Et de b̄ habet exēplum
multū notabile in li. Apū: ⁊ ponet inferi⁹
sermone secūdo: q̄ scz ꝯtigit in normānie
ptib⁹. Quātū deniq̄ ad tertiū: despectōes
pentū adhuc magis augmentant ex male
dicta filioꝝ auaricia: que crescente etate ⁊
nō obsistente virtute semp crescit: totumq;
nequitie sue virtus effundit a filijs in parē
tes. Si substantia dom⁹ in manus talium
venerit: ve miseris genitoribus suis q̄bus
filij denegāt etiā vite necēria ꝯtinue parē
tes molestant ⁊ mortē optant. Hinc sapiēs
ꝯsulit. Eccūs. xxxij. Filio ⁊ mulieri fratri ⁊
amico nō des potestatē super te ī vita tua.
⁊ nō dederis alij possessionē tuam: ne forte
peniteat te: ⁊ deprecēris pro illis. Sequi
tur. Melius est enim vt filij tui te rogent:
q̄ te respicere in manus filiorum tuorum.

Sic Absalon prem suum de regno expu
lit: ⁊ cū vsq; ad mortē psecut⁹ ē. ij. Reg. xv.
Ecōtra vero filij boni obediētes penti
bus suis multiplici felicitate dotant: pro
ut expsse claret in bēdictiōe isaac: quā de
dit filio suo Jacob iusto: ⁊ suis parētibus
p oīa subiecto: vñ septēplicē dedit benedi
ctionē: vt pz Geñ. xxvij. vbi dicit. Det tibi
de⁹ de rore celi ⁊ de pinguedine terre abū
dātiā frumēti vini ⁊ olei: seruiāt tibi ꝓpli ⁊
adorant te trib⁹: esto dñs fratrū tuoꝝ ⁊ in
curuent ante te filij matris tue: q̄ maledi
xerit tibi sit ille maledict⁹: ⁊ q̄ benedixerit
tibi benedictiōib⁹ repleat. In quib⁹ ver
bis septē felicitates vel benedictōes p or
dinē cōprehendūt. Prima ē abūdātie gra
tiaꝝ q̄ intelligit in rore celi: de q̄ benedicti
one dr̄ Eccl. iij. Honora patrē tuū vt super
ueniat tibi benedictio a deo. s. grē: ⁊ bene
dictio illi⁹ in nouissimo maneat. Secūda ē
abundantie tpaliū que ītelligit in pingue
dine terre: frumēti: vini ⁊ olei: nā fm do
ctores p frumentū cibū: p vinū potū: ⁊ per
oleū pulmentū significat: ⁊ sic cōprehēdit
oēm terre fertilitatē p quaz boēs diuites
fiunt: vnde Eccl. iij. Benedictio patr̄ fir
mat dom⁹ filioꝝ: ⁊ hoc iuste: vt merito ho
norātiōis illi⁹ a quo q̄s trahit eē: mercedē
habeat ad bene esse tā corpaliter q̄ spūali
ter. Et iteꝝ ibidem. Sicut qui thesaurizat
ita ⁊ qui honorificat matrē: qō intelligi pt
de diuitijs tpalibus corpalib⁹ ⁊ spūalib⁹.
Tertia est grē subiectiōis sue familie: que
intelligit in hoc qō addit. Seruiāt tibi po
puli ⁊ maxime filioꝝ ⁊ filiaꝝ Eccl. iij. Qui
honorificat patrem iocūdabitur in filijs.
Quarta ē honorificatōis oīm: pserti viri
tuosoꝝ vnde subdit. Adorēt te trib⁹. i. vir
tuosi a trib⁹ virtutib⁹ theologicis dicti: et
b̄ ꝓpter honorificā ei⁹ famā quā ex honori
ficatiōe parentū acq̄rit. Prouer. xij. Meli
us ē nomē bonū q̄ diuitie multe: ⁊ datur
illi nomē hoc q̄si p pmio ī hoc seculo. Eccl.
iij. Hīa hoīs ex honore pris sui. Quinta
ē exaltatiōis ⁊ reuerentie inter frēs suos:
vnde dr̄. Esto. i. eris domin⁹ fratꝝ tuozuz:
⁊ incuruent ante te filij matris tue: b̄ patu
it in Joseph. Gen. xlv. Sexta ē vindicte in
imicoꝝ: vnde ꝟ. Qui maledixerit tibi scz
effectu affatu vel affectu: sit ille maledict⁹
vt impedire nō possit psperā ⁊ lōgeuā vi
tā: qz ꝟ Eccl. iij. Qui honorat patrē suum
vita vinet lōgiore. Cōgruū ē enī fm Alex.
de hal. q̄ pcuratio ꝯseruationis vite prin
cipij mereat ꝯseruationē sui. Septima est
vicarie benedictiōis fautoꝝ: vnde subnec
tit. Et qui benedixerit tibi benedictiōib⁹
repleatur: nā benedictio singularis est be
ne sentire de rectis: hoc enī rectitudinis si
gnū pfert: qz sicut recto ligno non coheret
nisi rectū lignū: sic aīe recte nisi mēs recta
cōcordare nō pōt: ⁊ hec vtriusq; vicaria be
nedictio ē eterne beatitudinis: de qua vi
det intelligendū illud. j. Timo. iiij. Pie
tas aūt ad aīa vtilis ē: ⁊ maxīe q̄ erga pa
rentes exercet. Sequit pmissionē habēs
vite ei⁹ q̄ nūc ē ⁊ future. Ad laudē dei.

De honoratione parentū q̄ cōsistit in reuerentia obediētia ⁊ beneficētia: ratiōe generatiōis īstructionis ⁊ educatiōis: Sermo III

Honora patrē tuū

b ⁊ matrē tuā ꝛc. Exo. xx. Vlso vt
cunq; de honoratiōe pentuz in
generali. Jā breui stilo pcurrendū ē magl
in spāli: qualiter eisdē ē exhibēda reueren
tia: obedientia ⁊ beneficētia: rōne genera
tionis instructiōis ⁊ educatiōis. Ad cu
ius euidentiā primo q̄ri pōt: quot modis
p̄ceptū istud intelligit: pserti cū pater ⁊
mater plurib⁹ modis accipiunt. Nā pmo
de⁹ dicit pater creatōe: diabol⁹ criminis
imitatione eēpi ⁊ plati aūcte: senes antiq̄
tate: sacerdotes sacroꝝ collatiōe: nutriti⁹
cura: ⁊ sic de alijs. Ad b̄ rndet Asten. li. j.
ti. xxiiij. q̄ istō p̄ceptū pōt ītelligi triplici
ter. Primo fm q̄ dr̄ a lege nature: ⁊ sic in
telligit pat carnal: qz natura nō nouit nisi
patrē carnalē q̄ ē principiū in esse nature.
Et nota q̄ appellatio pris ⁊ mris extendi
tur ad oēs ascēdētes in recta linea: sicut in
nomīe filij ad oēs descēdētes: ꝑ nō ad trās
uersales. Secūdo ꝟo fm q̄ ē legis scripte
a deo inspirate: ⁊ sic intelligit pater spūa
lis: qz lex scripta reputat patrē: nō tm illū
q̄ est p̄ncipiū in eē nature: ꝑ etiā illū q̄ ē p̄n
cipiū p ministerium in esse grē: fm illud. j.
Coꝝ. iij. In christo iesu p euāgeliū ego vos
genui. Tertio deniq̄ fm q̄ accipit p alle
goriā impropie: ⁊ sic deus dicit pater: cui
dicim⁹. Pater noster qui es in celis: vnde
sup illud Deut. v. Honora patrē ⁊ matrē.
dicit q̄dā glo. i. deū ⁊ ecclīam. Sēdo q̄ri
pōt cū dñs voluit dare filijs p̄ceptū de pa
rentib⁹ cur tam insufficienter expressit: qz

parētib⁹ nō solū debet⁹ honor: ⁊ reuerentia ꝑ etiā sustentata quā tñ de⁹ ꝑtermittit. Ad ꝑ rñdet doctor sanct⁹ scōa 2ᵉ.q.cxrij.q parētib⁹ inquātū hmōi debet⁹ eis reuerentia ⁊ honor: sed sustentatio ⁊ alia sīlia debent eis rōne alicui⁹ accñtis. s. inquātū sūt indigentes vel fm aliq̄d hmōi: ⁊ qz qd̄ est p se prius ē eo qd̄ ē p accñs: ideo inter ꝑma precepta legis q̄ sūt ꝑcepta decalogi spēaliter ꝓcipitur honoratio pentū: in q̄ tñ sic ī q̄dā ꝓncipali intelligit⁹ mādari ⁊ sustentatio ⁊ q̄cquid aliud debet⁹ pentibus. Et vt dicit Hein. de vrimaria. Rōnāle ēvt q̄s pentes honoret: qz nisi fuissent pentes hō non venisset sup terrā. Et ideo nisi q̄s pentes honorauerit iustū ē vt vita ei⁹ abbreuiet⁹: vt ī eo puniat⁹ in quo deliquit: ⁊ ecōtra vita parētes honorātis ꝓlonget⁹. Tertio ꝓinde q̄rī pōt: q̄re ꝑcipue ꝓmittit⁹ longeuitas ꝓ parētū honorātōe magis q̄ q̄cunq̄ alia. Ad hoc rñdet Asten. vbi. s. q̄ ꝓgruum est vt ei qui grat⁹ ē beneficio beneficiū ꝓseruetur sicut ingrat⁹ beneficio ꝑuare meretur. Bñficiū aūt vite corpalis post deū a pentibus habem⁹: ⁊ iō pentes honorās q̄si bñficio grat⁹ meret⁹ in vita ꝓseruari: qui vero nō honorat tā q̄ ingrat⁹ meret⁹ vita ꝑuari: sed qz lōgeuitas nō alliceret nisi cū ꝓsperitate eēt: iō qd̄ Exo. xx. ꝑtermisit. Deut. v. addidit. s. ꝓsperitatē vbi dicit. Honora patrē tuū ⁊ ma. tu. sicut ꝑcepit tibi de⁹: vt longo tpe viuas ⁊ bñ sit tbi. Ñ in ꝑ precepto sicut ⁊ in ꝑmo ꝑmiū ꝓmittit⁹ ꝑt q̄ ī alijs qz hoīes vt ī plib⁹ ad vtilitatē aliquā act⁹ suos ordinār: ⁊ iō in illis ꝑceptis oportuit ꝓmissionē addere ꝑmij ex q̄b⁹ nulla videbat⁹ vtilitas sequi vel aliq̄ vtilitas ꝓpediri ⁊ qz pentes iā sūt in recedēdo nō expectat⁹ vtilitas ab eis. Hinc huic ꝑcepto addit⁹ ꝓmissio. Silr ⁊ ꝑmo ꝑcepto ō ꝓhibitōe idolatrie: qz p hoc videbat⁹ apparens vtilitas impediri: quā hoīes credūt se p pactū cuz demonib⁹ initū ꝓsequi posse. Qd̄ si obijcitur illa ꝓmissio de lōgeuitate vite videt⁹ ē inanis ⁊ friuola: qz sepe ꝓtingit q̄ parētes suos honorātes ⁊ eis fideliē subueniētes cito moriunt⁹ ⁊ ecōuerso pentes dehonorātes ⁊ irritātes nec subueniētes diu viuunt. Ad ꝑ rñdet sanct⁹ Tho. vbi. s. q̄ parētes honorātib⁹ lōgeuitas ꝓmittit⁹: nō solū q̄tū ad futurā vitā: sed etiā q̄tū ad presentē: fm illud apli. j. Timot. iiij. Pietas ad oīa vtilis ē ꝓmissionē hās vite q̄ nūc ē ⁊ future: qz cū ꝑtia bona vel mala non cadūt sub merito vel demerito: nisi inq̄tum ordināt⁹ ad futurā remunerationēz: iō q̄ q̄q̄ fm occultā rōnem diuinor̄ iudicior̄ q̄ maxime futurā remunerationē respiciūt: aliq̄ q̄ pij sunt in parētes citius vita priuantur: alij vero qui sūt ꝓpij in parētes diutius viuunt. Quarto q̄rī pōt in q̄ cōsistit honor ille quē dñs ꝑcepit filijs exhibere pentib⁹. Ad hoc rñdet glo. sup illud Ephe. vj. Honora pa. ⁊ ma. q̄ honor iste ꝓsistit ī duob⁹: scz in reuerētia ⁊ sustētatōe. Pro cui⁹ declaratōe sciendū: q̄ honor ꝑt includit ꝑ duo ꝓsistit in trib⁹. s. in reuerentia: obedientia ⁊ bñficētia: ⁊ in his trib⁹ debem⁹ eos honorare: qz fm intelligentiā lr̄ales pater nolat⁹ ꝓsonā generātis instruentis ⁊ educantis: ⁊ sic tenet rōnē originis regiminis ⁊ bñfactoris: vñ dicit ꝓbus: q̄ filij nō ꝑnt⁹ parentib⁹ reddere equalēs: qz tia bona nobilissima receperūt a parentib⁹ quor̄ nullū eis sufficienter recōpensare ꝑnt. s. eē naturale nutrimentū: ⁊ doctrinā: nā rōne eē naturalis. i. rōne originis debetur eis honor reuerentie: iuxꝫ illud Eccl. iij. Qui timet dñm honorat pentes: ⁊ quasi dñis seruiet his q̄ se genuerūt in ope ⁊ sermōe ⁊ cū omni patiētia. s. cordis: vbi triplicez tangit honorē reuerētie. Primo opis: qz rōne eē naturalis q̄ ꝓtraxim⁹ a pentib⁹ tenemur eis humiliter ⁊ reuerenter seruire: ex tota virtute corpis quātūcūq̄ indigent: q̄ ē ꝗ illos q̄ man⁹ violētas in eos iniciūt: vl vi ctū necessariū subtrahūt. Secūdo oris: vt nec duris nec asperis verbis cōtēdam⁹ cū ipis: ꝑ eor̄ rēpheñsiōes dulciē sustineam⁹ ⁊ blandis verbis rñdeam⁹: qd̄ ē ꝗ illos q̄ pentibus maledicūt: ⁊ in hoc maledictōez diuinā incurrūt. Juxꝫ illud Leui. xx. Qui maledixerit pr̄i aut matri morte moriat⁹. Tertio cordis: vt. s. ipos toto corde diligamus. quod ē ꝗ illos qui parentib⁹ mortez optant vt ipor̄ hereditatē recipiant: vel vt fm motū ꝓprie volūtatis sine eor̄ rēpheñsione viuāt. Secūdo rōne regimis ⁊ doctrine debet⁹ eis honor obedientie: de quo dicit⁹ Eph. vj. Filij obedite parentib⁹ vr̄is in dño: hoc ēn iustū ē. Honora pa. tu. ⁊ matrē tu. qd̄ ē mandatū primū in repromissione: vt bñ sit tibi: ⁊ sis lōgeu⁹ sup terrā: hec ibi. Unde filius tenetur obedire parētib⁹ in his que ad salutem pertinent rōne secūdi boni quod a patre recepit. s. regimen et doctrinam. Ad quod exēplo proprio christus nos induxit: qui vt dicitur Luce. iij.

Parentibus suis subditus fuit. Ratione deniq̄ nutrimenti vel benefactoris debet⁹ eis honor beneficentie: vt si indigeant eis vite necessaria ministrem⁹: ⁊ post hāc vitā eor̄ animas: missas elemosynis: ieiunijs: ⁊ similibus a purgatorio liberem⁹: nec ēn in beneficijs possunt filij parentibus equivalens reddere: quia parentes nutrierūt filios de sua carne ⁊ propria substātia: sed filij nutriunt parētes de substantia aliena: ⁊ ideo qui in his tribus parētes nō honorant a deo triplici vindicta seuere vltiōis feriunt⁹. Prima ē abstractio rerū tpalium quia diuino iuditio plerūq̄ talibus diuersa infortunia rerū temporaliū eueniūt: qui suis pentib⁹ in indigentijs nō subueniūt. Secūdo abbreuiatio vite temporalis ⁊ fame: vñ pā. Subito defecerūt: perierūt propter iniquitatē suam. Et fm iura infames reddunt⁹ ⁊ a testimonio ferendo ⁊ ab omni actu legitimo repellūt⁹. ij. q. vij. c. plerīq̄. ī fine. Et fm canones ingrati parentibus a testamento sibi facto ⁊ deuotōe sibi facta excludunt⁹: ⁊ hereditaria successione ꝑuātur ꝓut postea lati⁹ videbitur. Tertio additio mortis eterne: dicit ēn glo. Leui. xx Qui maledixerit pr̄i aut matri morte moriat⁹: scz morte eterne dānatiōis. Hec mix cū reputant⁹ indigni vite tpali: q̄ eis dīno iudicio subtrahit⁹: cū tñ alijs petōrib⁹ hec vita ad penitētiā ꝓcedit⁹: q̄ si ab his vindictis q̄dā eor̄ occulto dīno iudicio miseriorditer eximant⁹: magis timeāt ne pseuerātes in malo potior vindicte reseruent⁹.

Verūtamē ex iā dictis duo ꝓncipalit⁹ ꝓsequēda resultant. Primū ē: quō nos obligamur ad pentū obeditionē. Secūdū ē q̄modo cogimur ad eor̄ sustentationem.

Quantū igit⁹ ad primū queri pōt: vtrum vnus hō teneat⁹ alteri obedire: ꝑsertim cū institutio diuina contineat q̄ hō suo consilio regat⁹. Eccl. xv. Deus ab initio cōstituit hoīem ⁊ reliquit illū in manu ꝓsilij sui. Ad hoc rñdet Tho. scōa 2ᵉ. q. ciiij. q̄ sicut actiōes rerū naturaliū ꝓcedūt ex potētijs naturalib⁹: sic etiā operatiōes hūane procedunt ex humana volūtate: oportuit aūt in rebus naturalibus q̄ superiora mouerent inferiora ad actiones suas: per excellentiam naturalis virtutis collate diuinitus. Unde oportet etiam in rebus humanis q̄ superiores moueant inferiores per suam volūtatē ex vi auctoritatis diuinitus ordinate. Mouere autem per rōnez ⁊ volūtatem est ꝓcipere: ⁊ iō sicut ex ipo ordine naturali diuinit⁹ instituto: inferiora in rebus naturalibus necesse habēt subdi motioni superior̄: sic etiam ī rebus humanis ex ordine iuris naturalis ⁊ diuini tenētur inferiores suis supiorib⁹ obedire: vt filij parentib⁹: serui dominis: subditi prelatis spūalib⁹ ⁊ temporalibus: monachi suis ꝑlatis. Deus aūt reliquit hoīez in manu cōsilij sui: nō q̄ liceat ei facere oē qd̄ velit: sed quia ad id qd̄ faciendū est: nō cogit⁹ necessitate nature sicut irrōnales creature: sed libera electione ex ꝓprio cōsilio ꝓcedente: ⁊ sicut ad alia faciēda ꝓprio cōsilio ꝓcedere debet: sic etiā ad hoc q̄ obediat suo superiori. Qz si quer̄it⁹ cui plus obedire tenemur patri carnali an spūali. Ad hoc respondet glo. xxx. q. iij. c. pitaciū: in fi. q̄ in necessitate potī⁹ ē carnali subueniendū in temporalium beneficiorum exhibitione: qz de carnali ꝓceptum illud intelligit⁹. Honora patrem ⁊ matrem. Cuius ratio est: qz ab eo habet esse que obligatio etiaz per infidelitatem non dissoluitur sed iure naturali ⁊ diuino hec obligatio nata est: vt ꝓz j. di. c. ius naturale: ⁊ sic in regula Aug. habetur q̄ religiosus prelāto tanq̄ patri debet obedire: ibi verbum tanq̄: notat similitudinem potius q̄ veritatem: ⁊ in euangelio Matth. xxvj. Tanq̄ ad latronem: Sed in exhibitione reuerentie plus deferendum est spirituali patri. Deniq̄ queri potest: vtrum ergo filij: serui: subditi et inferiores teneantur ī omnibus obedire: presertim cū dicitur Colosseñ. iij. Filij obedite per omnia parentibus vestris: ⁊ subditi. Serui obedite per omnia dominis vestris carnalibus: ⁊ eadem ratio est de alijs subditis. Ad hoc respondet Tho. vbi supra: q̄ obediens mouetur ad imperium ꝓcipientis quadam necessitate iusticie sicut res naturalis mouetur a virtute sui motoris necessitate nature: q̄ ḡ res natural⁹ nō moueatur a suo motore potest contingere dupliciter. Uno modo propter impedimētum quod prouenit ex fortior virtute alterius mouentis: sicut lignum nō comburit⁹ ab igne si fortior vis aque impediat. Alio modo ex defectu ordinis mobilis ad motorem: quia et subijciatur eius actioni quātum ad aliquid: non tamen quantum ad oīa sīc humor q̄q̄z subijcit⁹ actiōi calor⁹ q̄tū ad calefieri: nō tñ q̄tū ad exsiccari vl cōsumi. Sic etiam ex duob⁹ contingere po-

test: q̃ subdit⁹ suo superiori non teneat in oibus obedire. Ano mõ ꝓpter p̃ceptũ maioris p̃lati vel ptãtis: vnde sup illud Ro. xiij. Qui resistunt ei sibi dãnationẽ acquirũt: dicit glo. Si q̃d iusserit impator nũq̃d tibi faciendũ ẽ: si ꝯ p cõsulẽ iubeat ⁊ aliõ impator: nunq̃d dubitat illo ꝯtẽpto illi eẽ seruiendũ? ergo si aliud, imperator aliud deus iubeat: ꝯtẽpto illo: deo ẽ obtempandũ. Et ex b̃ ꝯcludit q̃ nulli ẽ obediẽdũ in his que sũt ꝯ deũ vel aĩe salutẽ: vl simpliciter vel ex casu. Alio mõ nõ tenet inferior obedire suo supiori si ei aliq̃d p̃cipiat in q̃ nõ est et subiect⁹: dicit enĩ Seneca. in. iij. de bñficijs: Errat si q̃s estimat seruitutem in totũ hoĩem descẽdere: ꝑs enĩ melior excepta ẽ: corpa sunt obnoxia ⁊ asscripta dominis: mẽs quidẽ sui iuris ẽ: ⁊ iõ in his q̃ ptinẽt ad iteriorẽ motũ volũtatis hõ nõ tenetur hoĩ obedire sed solũ deo. Tenet autẽ hõ hoĩ obedire in his q̃ p corpus exterius sũt agẽda: ĩ q̃busdã tñ etiaz �means ea q̃ ad naturã corpis ptinẽt hõ hoĩ nõ tenet obedire ꝑ solũ deo: q̃a oẽs hoĩes naturaliʳ sũt pares: puta in his q̃ ptinẽt ad corpis sustẽtationẽ ⁊ ꝓlis generationẽ: vnde nõ tenẽt nec serui dñis: nec filij pentib⁹ obedire de matrimonio ꝯhendo vel virginitate ꝓuanda vel aliquo alio hmõi: sed in his q̃ pertinent ad dispositionẽ actuũ ⁊ rex̃ humanax̃ tenet subdit⁹ obedire suo supiori ꝑm rõnẽ supiioritatis: sicut miles duci exercit⁹ in his q̃ ptinẽt ad bellũ: seru⁹ dño in his q̃ ptinẽt ad seruilia opa exequẽda: filius pri in his q̃ ptinẽt ad disciplinã vite ⁊ curã domesticã: ⁊ monachus in his q̃ ptinẽt ad regularẽ ꝓuersationẽ ꝑm quã suo ꝓlato subditur: ⁊ iõ quãtũ ad illa sola tenet obedire q̃ pñt ad regularẽ obseruantiam ⁊ cõseruationẽ ptinere q̃ ẽ obedientia sufficiẽs ad salutẽ: si tñ etiã in alijs obedire voluerit: b̃ ad cumulũ pfectionis ptinebit: dũmõ tñ illa nõ sũt ꝯ deũ vel ꝯtra pfectionẽ regule vel in aliq̃ casu ꝯ salutẽ aĩe: qz talis obedientia simplicit̃ vel in illo casu esset illicita. Sic igit̃ põt obedientia triplex distingui. Prima sufficiens ad salutẽ q̃ scz obedit in his ad q̃ obligat̃. Scõa pfecta q̃ scz obedit in oibus licitis. Tertia indiscreta que scz in illicitis etiã obedit: ꝯ q̃s ꝯ Act̃. iiij. Obedire oportet deo magis q̃ hoĩbus: ⁊ iõ qõ Apls dicit filijs ⁊ seruis q̃ obediãt p omnia: sane intelligendũ ẽ q̃tũ ad illa q̃ pertinent ad ius patrie vel dominatiue potestatis. Ad laudem dei omnipotentis.

Utrũ filius obedire tenet patri ⁊ matri circa matrimoniũ: ⁊ vtruz religionis ingressus ꝯtra voluntatẽ parẽtũ sit illi iterdict⁹: Ser. IIII

Honora patrẽ tuũ

b ⁊c. Exo. xx. Occasione q̃stionis p̃cedẽtis ꝑmo queri põt in q̃b⁹ pri filij⁹ obedire tenet: p̃serti cũ apls Col. iij. nihil excipere videat: dicẽs: Filij obedite p oĩa pentib⁹ vr̃is. Ad b̃ rñdet Asten. li. j. ti. xxiiij. q̃ ꝑm grad⁹ supioritatis ẽ mod⁹ obeditionis: qz vt dr̃ Ro. xiij. Qis ptãs a dño deo ẽ: ⁊ ois aĩa potestatib⁹ sublimioribus subdita sit. Est aũt supioritas ꝯstituta triplicit̃. Prima in spũalib⁹ et sic p̃est pat̃ spũalis. Scõa ꝯstituta ẽ in regimine reipublice: ⁊ sic p̃est plat⁹ secularis. Tertia denicz in regimine ꝓprie familie: ⁊ sic p̃est pater carnalis. Sicut q̃ determinat̃ obedientia plati spũalis in spũalib⁹: ⁊ plati secularis in tẽporalib⁹ reipublice: sic etiã obedientia pr̃is in dispensatõe rei familiaris: ⁊ ꝑm b̃ dici põt: q̃ filij⁹ pr̃iffamilias obedire patri tenet̃ in oibus ꝓbabilit̃ ptinẽtibus ad necessitatẽ vel vtilitatẽ rei familiar⁊: et sic intelligi dz aũctas supradicta: ⁊ si les: vñ q̃ diu filij⁹ vtit̃ bonis pr̃is: dz illi obedire in dispensatõe tpaliũ ⁊ subministrationẽ obsequiorũ: ac etiã in exercitatõe actuum virtuosorũ. Hinc dr̃ Deuter. xxj. Si genuerit hõ filiũ ꝯtumacẽ q̃ nõ audiat patr⁊ ⁊ matris imperiũ: ⁊ coherci⁹ obedire contẽpserit: app̃hendẽt eũ ⁊ ducẽt ad seniores ciuitat⁊ illi⁹ ⁊ portã iudicij: dicẽtq̃ ad eos Fili⁹ noster iste ꝓterius ⁊ ꝯtumax ẽ: monita nr̃a audire ꝯtẽnit: cõmessationib⁹ vacat ⁊ luxurie atq̃ ꝓuiuijs: lapidib⁹ eũ obruet ꝓpls ciuitatis ⁊ moriet̃: vt auferatis malũ de medio vr̃i. Ex q̃ pz ꝑm Alex. an. q̃ patri filij⁹ obedire tenet̃ in disciplina bonorũ mor̃ qõ intelligi dz de necessarijs ad salutẽ. Scõo ho q̃ri põt: vtrũ patri p̃cipienti ꝯhere mr̃imoniũ cũ aliq̃ filij⁹ obedire teneat̃ sub pena pctĩ mortalis. Ad b̃ rñdz Hasp. de cal. in. c. j. ex de despon. impu. inẽ alia. Qz si q̃rit̃: an ex sponsalib⁹ pentũ filij obligẽt̃ ⁊ tũc pz rñsio ex li. vj. c. vnico. vbi dr̃: q̃ ex spõsalib⁹ q̃ pentes ꝓ filijs pubericb⁹ vel ipuberib⁹ plerũq̃ ꝯhunt: ipi filij si exp̃sse ꝓsenserint vl tacite: vt si presentes

fuerint nec ꝯtradixerint: obligãt̃ ⁊ ex eis oritur iusticia publice honestatis: ⁊ ẽ idez si filij tpe sponsalioꝝ absentes et etiã ignorantes eadem spõsalia post sciẽtes: ratificauerint tacite vel exp̃sse. Io. an. dicit ibidem: q̃ q̃ tacet in hoc casu ꝓsentit: qz regula iuris est: qui tacet ꝓsentire videt̃: ⁊ ĩ favorabilibus p̃cipue sequit̃ ĩ textu: alꝯ ex sponsalib⁹ cõtractis ꝓ filijs a parentibus nec ipi filij obligant̃ nec publice honestatis iusticia inde surgit. Si ho queritur an patri p̃cipienti matrimoniũ vel sponsalia cõtrahi filij⁹ obedire teneat̃. Respõdet q̃ saluo sanioꝝ iudicio sibi videt̃: q̃ si pater iustã habet causã p̃cipiẽdi q̃ cũ tali ꝯtrahat vel ne cũ tali ꝯtrahat: puta ꝓpter pacem ineundã vel aliaz similẽ causã: vel ne ꝯtrahat cũ muliere mala vel sibi exosa: sicut fecit Esau ꝯtrahẽs cuz his q̃ pentibus exose fuerũt: tunc filij⁹ tenet̃ patri obedire nisi vellet ĩ castitate pmanere: qõ si nõ fac̃ nõ peccat: et ecõuerso si filij⁹ habet iustam causã non obediẽdi: nullaten⁹ peccat non obediẽdo: ꝑ causis legitimis hincinde cessantib⁹: cũ matrimoniũ oĩno debet esse liberũ: tũ rõne significati: tum rõne tãte obligationis seu seruitutis q̃ in illo cõtractu ꝯsistit: nõ est illud a parentib⁹ intũgendũ inuito nec a filio ẽ de necessitate parendũ: nec obligat̃ etiaz q̃tum ad peccatũ ex p̃cepto: sed tñ de honestate ⁊ cõsilio: ⁊ sic ẽ intelligendũ. c. j. extra d̃ despõ. impu. in his duab⁹ q̃stionib⁹. Nam ibi scribit papa episcopo Eusebio. Tua fraternitas req̃sivit d̃ filio adulto quẽ pater vult matrimoniũ cõtrahere: si sine volũtate adulti filij b̃ facere põt. Ad quod dicim⁹ si aliquo modo non cõsentit filij⁹: nõ fieri posse: põt aũt filium nõdũ adultũ cui⁹ voluntas discerni non põt pater cui vult in matrimonio tradere: ⁊ postq̃ filius puenerit ad legitimã etatẽ oĩno debet hoc adimplere: glosa: de honestate nõ de necessitate: ⁊ idez iudiciũ est de filia. Tertio ꝓinde queri põt: vtꝝ pater teneat̃ dotare filiã sine illius cõsensu nubentẽ: p̃sertim cũ matrimoniũ debeat esse libꝝ vt dictũ ẽ. Ad b̃ rñdet Frã. de zab. qz si tale matrimoniũ initũ sit ratum: nullũ hñs impedimentũ: tũc filia si nubit post. xxv. annũ: pater non põt illi opponere ingratitudinẽ: eo q̃ tñ distulit eã nubere: ⁊ qz pater filiã suã dotare tenet̃: etiam hãc dotare debet. Si ho nubit ante. xxv. annũ: videt̃ q̃ pater eum dotare nõ teneat: equi⁹ tñ est q̃ eũ pater dotare nõ recuset: qz licite nubit de iure canonico: ⁊ ĩ hoc leges imitãt̃ sacros canones: vt pz ex d̃ secun. nup. c. fi. qõ extendit̃ ad omnes mulieres: vt dicit glo. ⁊ b̃ tenet glo. xxxij. q. ij. c. fi. vide etiã tex. illũ: qõ tñ sane intelligẽdus est: dũmodo dignũ eligat: secus autẽ si indignũ: et b̃ oĩa clarius patẽt. xxxvj. q. j. c. de raptorib⁹: ĩ glo. Bar. dix. ĩ fi. Quarto p̃terea queri põt: vtrũ occasione religionis p̃termitti possunt opa ⁊ officia pietatis in parẽtes: p̃sertim cuz honor obsequij parentibus exhibẽdus cadit sub necessitate p̃cepti hui⁹ sed ingressus religiõis ẽ de cõsilijs ⁊ non de necessitate salutis. Ad b̃ dicendũ q̃ aliter ⁊ aliter loquendũ ẽ de cõstituto in seculo ⁊ de professo in religione. Qtum igit̃ ad primũ: q̃ ꝯstitutus est i seculo: dicit doctor sanct⁹ scõa. 2ᵉ. q. cj. q̃ religio ⁊ pietas sũt due x̃tutes: nulla autez x̃tus alteri x̃tuti ꝯrariat̃ aut repugnat: qz ꝑm pbm in p̃dicamẽtis. Bonũ nõ ẽ bono cõtrarium ⁊ ideo non põt esse q̃ pietas ⁊ religio mutuo se impediant: vt ꝓpẽ vnã alterius act⁹ excludat̃: cuiuslibet enĩ virtutis actus debitis circũstantijs limitat̃: quas si p̃tereat non erit iam x̃tutis act⁹ ꝑ vitij. Unde ad pietatem ptinet officium et cultum parentib⁹ exhibere ꝑm debitũ modum: nõ est autẽ debitus modus vt plus ĩtendat ad colendũ patrem q̃ ad colenduz deum: sed sicut dicit Ambro. sup Lucam. Necessitudini legis diuine religionis pietas anteferẽt. Si ergo cult⁹ parentũ abstrahat nos a cultu dei: iam nõ esset pietas parentũ insistere cultui cõtra deum: vñ dicit Hiero. in epla ad Heliodorꝝ. Si pater in limine domus iaceat: si mater vbera q̃b⁹ te lactauit ostẽdat: pcalcatũ pge patrẽ: pcalcatam pge matrẽ: ⁊ sicc⁊ oculis ad vexillũ crucis euola: sũmum genus pietatis ẽ in hac re esse crudelẽ. Et ideo in tali casu dimittenda sunt officia pietatis in parentes ꝓpter diuine religionis cultuz: quia dicit Hiego. q̃ parẽtes quos aduersarios ĩ via dei patimur: odiẽdo ⁊ fugiẽdo nescire debem⁹. Unde Hiero. vbi supra. Honora patrem et matrẽ si te a vero patre non separat: tãdiu scito carnis copulã q̃diu ille suum nouerit auctorẽ. Et idem iudiciũ est si sine periculo mortalis culpe: ꝓpter ꝓpriaz fragilitatem vel aliam quãcũq̃ occasionẽ parentib⁹ officia pietatis exhibere non possemus. Si vero debita obsequia parentib⁹

exhibēdo non abstrahamur a diuino cultu vel obseruātia mandatorꝝ: etiā sine nostro obsequio sustentari nō possunt nō debemus eis relictis intrare religionē: quia trāsgrederemur p̄ceptū de honorātiōe parentū nam si eorꝝ curā deo cōmitteret: hoc esset tēptare: cū habēs ex humano cōsilio ḋd ageret: periculo parentes exponeret sub spe diuini auxilij: ꝙ si sine eo parētes trāsigere vitam possent: licitū esset illi desertis parentib⁹ religionē intrare: qr filij nō tenētur ad sustentationē parentū nisi causa necessitat⁹: vnde illud Luc. ix. vbi dñs dicēti sibi: pmitte me primū ire ⁊ sepelire patrē meū: respōdit: sine vt mortui sepeliāt mortuos suos: tu aūt vade ⁊ annūcia regnum dei: exponit Cyrill⁹ dicēs: ꝙ discipul⁹ ille non petijt ꝙ patrē iam defunctū sepeliret: sed adhuc viuentē in senectute sustētaret: vsq̄ quo illū sepeliret: qō dñs non ꝓcessit. qr erant alij qui eius curā habere poterāt linea parentele astricti. Ālī generaliter parentes plus obligant̄ ad ꝓuidentiā filiorū q̄ filij ad ꝓuidentiā parentū: cui⁹ causam assignat lyra sup Matth. ix. dicēs: ꝙ pater cū sit p̄ncipiū filij p se: obligat̄ ad ꝓuidendū filijs de doctrina ⁊ nutrimento: non aūt ecōuerso. Unde dicit̄. ij. Cor⁹. ix. nec debēt filij thesaurizare parentib⁹ ꝑ parentes filijs: ⁊ ideo nō licet parētib⁹ ingredi religionē omissa cura filiorꝝ: sed debent de eis curare vel de cura competenti eis ꝓuidere: filius aūt nō simpliciter curā parētum habere tenet̄ ꝑ accidens scz si pater sit in casu necessitat⁹ ī quo nō possit p aliū sibi ꝓuenienter subuenire: ⁊ ideo tali casu cessante pōt ⁊ debet etiā ꝓtra voluntatem parentū religionē intrare. Ad hoꝝ etiā cōfirmationē habet̄ dis. j. c. ius naturale: in glo. ꝙ filij locupletes nutrire tenent̄ parētes egenos: ꝙ si parētes habēt vñ sustētare possunt vel aliq̄ artificio se iuuare pñt tunc filij nō obligant̄: nisi sit ꝑsona cui nō ꝓuenit operari: vt miles ⁊c. qui eo ipso ꝙ eget licz opari posset: tū est alendus: ⁊ sic istud p̄ceptum est affirmatiū ⁊ obligat semp: sed non ad semp: siliter parētes īmo fortiori vinculo tenent̄ filios nutrire etiā etiam illegitimos: vt exp̄sse patz extra de eo qui dux. in ma. quā pol. p adulte. c. cuz haberet: in fi. in tex. ⁊ glo. Porro q̄ztū ad scōm scz illum qui iam in religione profes⁹ est: dicendū ꝑm Tho. ⁊ Alex. an. ꝙ talis reputat̄ iam q̄si mortu⁹ mundo: ⁊ ideo non debet occasione sustētationis parētū exire claustrū: ī quo ꝓsepelit̄ christo: ⁊ iterū se negocijs secularib⁹ implicare: tum ꝓpter pauptatem qua ꝓprio carent: tū etiā ꝓpter obedientiā qua sine licentia suorꝝ p̄latorꝝ eis claustrū exire non licet. Tenet̄ tamē salua sui p̄lati obediētia ⁊ sue religionis statu: piū studiū adhibere: q̄liter ei⁹ pareotib⁹ subueniat̄. Preterea licz talis non sit obligatus ad exhibitionē corpalē honoris parentū: est tamē obligat⁹ ad exhibitionē spūalem: scz in reuerēdo: ꝓsolādo: orando: ad bonū inducendo: et salutē aīe ꝓcurando: salua semp obediētia superiorꝝ: nam in exhibitione spūali religiosus maxime debet ꝓficere p̄ceptum istud circa parentes in qua p̄cipue cōsistit ꝓfirmatio ad deū. Quinto denicq̄ queri pōt: quare non est datū p̄ceptum de honore filiorū et aliorꝝ hominū sicut de honore parētū. Ad hoc rñdet Asten. li. j. ti. xxiiij. ꝙ ratio naturalis nō statim dictat ꝙ aliq̄d sit ꝓ aliq̄ faciendū: nisi cū homo aliquid debet: debitū aūt filij ad patrē est maxime manifestum: ⁊ ideo ponitur sub p̄cepto: vñ Ecci. vij. Honora patrē tuū ⁊ gemit⁹ matris tue nō obliuiscar⁹: memēto eni qm̄ nisi p illos non fuisses retribue illis quō ⁊ illi tibi: et ideo non ponit̄ etiā sub aliquo p̄cepto decalogi vt aliqō obsequiū vl beneficiū alicui nisi parentib⁹ impendat̄: parētes aūt non videt̄ esse filijs debitores ꝓpter aliq̄ beneficia ab eis recepta: sed poti⁹ econuerso filius q̄ est aliq̄d patris: ⁊ patres amāt filios vt aliq̄d ipsorꝝ: vt dicit̄. viij. ethi. vñ eisdē rationib⁹ nō ponunt̄ aliqua p̄cepta ptinētia ad amorē filiorꝝ: q̄bus non ponūtur aliqua p̄cepta ordinantia hoīem ad se ipm: nemo eni vnq̄ carnem suam odio habuit. Et sicut in ꝑma tabula vel in ordine ad deū: ꝑmū p̄ceptuz ponit̄ de honore p̄ncipij qō est deus: sic ī scōa tabula vl ī ordine ad ꝓximū: ꝑmum p̄ceptum ponit̄ ō honore p̄ncipij qō ē homo: vt sic vtrobiq̄ p̄ncipij dignitas honorē⁹: nam q̄ parētes honorat deū ⁊ seipm honorat: vnde legit̄ ꝙ q̄dam famosus doctor erat parisi⁹ multis notus ⁊ dilectus: hoc audiens mater eius paupcula: cogitauit visitare filiū: ⁊ in tunicella de burello venit parisi⁹: querens a matronis ꝓ tali magistro q̄ responderunt quid vultis ei: ego sum inquit mater eius tunc matrone refocillātes eam postea vestibus bonis eam ornauerūt; ne magister

ille de vilitate matris verecūdiā pateret̄: quē cum venisset ad filiū ait: Ego sum mater tua. Rñdit magister: non credo: qr mater mea paupcula est: ⁊ tunicaz de burello habere ꝓsueuit: et cum nullo mō vellet eā agnoscere: reducta tunicā suā indutit: ⁊ ad filium suum reuertit̄ sedentē in medio doctorꝝ: qui statim assurgēs matri caputium deposuit ⁊ amplexatus ē eā: dicēs: modo scio ꝙ est̄ mater mea qō vbiq̄ diuulgatū ꝓ magno honore ei reputatum ē: ⁊ postea ep̄s parisiensis effect⁹ ē. Econtra vero de inhonorantib⁹ ⁊ nō subueniētib⁹ pentum necessitatibus: legit̄ in libro Apum. Q ī normānie ptibus erat vir diues sed ignobilis habēs vnicū filiū delicate nutritu: ꝓuenit ergo patrē miles q̄dam cū amicis dicens: filia nobis est decora nimis ⁊ prudēs p quā posteritas tua exaltari poterit: hanc filio tuo dabimus in vxorē: hoc medio: vt cedas possessionib⁹ tuis vniuersis: ⁊ filius tibi ⁊ matri q̄diu vixerit̄ abūdātissime ꝓuidebit. Hoc pater audiens ⁊ herens sub dubio: tandē ab amic⁹ cōpulsus est cedere bonis ⁊ qr filius āno primo parētes honorauit: scōo tamē min⁹: ⁊ tertio inuerecundi⁹ q̄ decebat: quarto aūt anno vxore suggerēte domunculā eis in opposito fecit: vbi nō modicā egestatē ptulerūt: nā vix interdū audebāt ītrare domū filij: sed ꝑ seruū mandabant ei q̄bus poterant non carere. Accidit autē vt mater visa auca infixa veru in domo filij: diceret viro: me feminā magis decet paucis esse cōtentam: tu vade ad domū filij vt saltem semel esurientē animā saties: quē mox vt venientem filius vidit: aucam ab igne retraxit et abscondit: obuiusq̄ patri quid q̄reret inq̄ siuit: qō pater intelligens dissimulauit et redijt: tunc filius puelle p̄cepit vt aucā ad ignē reponat: que bufonē maximū pectori herentē inuenit: qua clamāte filius accurrit: bufonēq̄ nisus ē excutere: bufo vo resiliens faciem eius adeo fortiter inuasit ꝙ nulla arte deponi potuit: ꝙ si pars aliqua monstri tangeret̄ filius ita sensibiliter ledebat̄ ac si in corde percutere⁹: ꝓterritus igit̄ ⁊ cōtritus diocesanū adijt et cōfessus ꝓ penitentia recepit: ꝙ ꝑ omnes fines normānie ⁊ gallie circūiens: euētum rei populis enarraret: ⁊ sic omnes parētes ⁊ filios exēplo suo plen⁹ informaret: tandē sāctorꝝ q̄rūdā ꝓcib⁹ liberatū: ⁊ subito disparuisse fedum monstrū audiuim⁹. Ad laudē dei.

Sermo V

Quō debēt ali parētes a filijs ⁊ ꝓuideri: ac ecōtra quō filij etiā debēt a parentibus ali et prouideri: Sermo V

Honora patrez tuuz

b ⁊c. Ad euidentiā āt eorꝝ q̄ tacta sunt in p̄cedēti sermone q̄ri pōt. Que sūt onera q̄ pater ꝓ filio subire tenetur saltē nōdū emāciparo. Ad ꝑ rñdet Jo. an. ī additiōib⁹ speculi sup rubrica: q̄ filij sūt legitimi: ꝙ. xliij. sūt onera q̄ pr̄ ꝓ filijs hmōi subire habet. Primū ē alimentorꝝ p̄statio ⁊ educatio. Scōm ē ꝙ ill q̄rat coniuges vel ꝓuideat ō alio statu scz ecclīastico vel religioso. Tertiū ē ꝙ dotē vl donationē ꝓpt̄ nuptias tribuat. Quartū ē ꝙ ī iudicijs ꝓ ill agat ⁊ ꝓsentiat. Quintū est vt ipsorꝝ tutelā gerat. Sextū vt onera nurus subeat. Septimū vt sibi debitū subsidium bonorꝝ reliquat. Octauū vt q̄ testat̄ eos instituat vl exheredet: alīs nō valeret. Nonū vt ex fructib⁹ aduenticiorꝝ sūptus litigiorꝝ faciat. Decimū ꝙ illos sub casuali vl mixta cōditione non instituat. Undecimū vt ipsorꝝ bona administret ⁊ regat. Duodecimū vt in adeūda ex eorꝝ actib⁹ vel ꝓtractibus actiōe: ꝙ iussu teneat vl ꝙ ratū habeat. Tredecimū ꝙ ī adeūda hereditate ꝓ filiū iussū p̄stet vl pmittat. Decimū q̄rtuz ꝙ plerūq̄ paīna pietas ꝓ filiū capiat ꝓ liberis suis. Quib⁹ pmissis iā p̄ncipale scōz ē ꝓsequēdū scz quō filij obligāt̄ ad parētū sustētatiōez: qr p̄ceptū istud nō solū intelligit̄ ō reuerētia pentib⁹ exhibēda: ꝑ etiā ō necessitatib⁹ ⁊ alimēt⁹ corpalib⁹ mīstrā diſdūmō patēter indigeāt. Primo igit̄ q̄ri pōt q̄d ī alimētorꝝ appellatiōe ꝓtineatur. Ad ꝑ dicēdū ꝙ ī alimētorꝝ appellatiōe cōtinet̄ oīa ad vitā necessaria: puta cibaria: vestes: habitatio ⁊ sil'ia: qr sine talib⁹ corp⁹ ali nō pōt: ꝑ ptz. x. q. ij. c. ep̄s: ī glo. ⁊ plenius ī spe. q̄ fi. sint legi. §. j. ī p̄n. ꝓtinet̄ etiā ī ea ad medicinā egroto necessaria: vt ī spe. q̄ fi. sint legi. §. j. ī p̄n. ℣. ꝑ nūq̄d is. Et oīa alia q̄ hoī natura demōstrat ēē necessaria: verūtā alimēta q̄ p̄stari debēt siue de iure siue ō hoīs dispositiōe p̄standa sūt: ꝑm facultates ei⁹ q̄ eadē habet p̄stare: vt ptz ēē de eo q̄ dux. in matri. quā pol. p adul. c. cū haberet: in tex. ⁊ glo. Scōo queri pōt: vtꝝ ergo tenet̄ pater prestare filijs spurijs vel

alijs illegitimis alimēta ꝑstim cuz ex q̃ fi. sint legit.c. venerabilem: dicit tex. in fine q̃ seculares leges nō solū repellūt tales a successiōe pat̃na: ſ̃ etiā negāt eis alimēta: ⁊ allegat ibi glo.legel. Ad ꝶ dicēdū q̃ lex canonica tāq̃ benigna ꝛsiderauit tales illegitimos nō esse in culpa: vt ptz.lvj.di.c. nasci.⁊ ſm glo. in ꝶ ꝛcordat iuri naturali ſm q̃ dicim⁹: q̃ liberoꝝ ꝓcreatio ⁊ educatio ab instinctu nature procedit: vt.j.di.c. ius naturale: ⁊ ideo debēt ali. Jn ꝶ ḡ casu rigori iuris ciuilis eq̃tas canonica ꝑferenda ē: vt dicē glo.in.c.cū haberet: ex eo q̃ duꝛ.ī ma.quā pol.p adul. Et q̃rit ibi glo. nūq̃d de iure canonico tales illegitimi succedēt in bonis: ⁊ rñdet q̃ nō: q: lz ꝶ decretalis mādat eis alimēta ꝑstari: non tñ eos legitimat aut vocat ad successionē patris: vt de clādes.despō.c.vl. Proinde queri pōt. Cū filij spurij de benignitate canonica p parētes ali debeāt: apud quē illud cōpleri debeat. Ad ꝶ rñdet glo.in dicto.c.cū hr̃et: q̃ filij⁹ minoꝛ triennio debet ali apud matrē: maioꝛ ꝛo triēnio debet ali apd̃ patrē: ⁊ allegat.C.de pa.po.§.nec filiuz: hoc etiā ptz ex de ꝛuer.infide.c.vl.ī tex.⁊ glo. q̃ tñ apud matrē filij⁹ minoꝛ triēnio ali debet: ītelligit Alan⁹ qñ mater habet euz lactare: ſi tñ ꝶ nō deceret: puta qꝛ nobilis ē: vel forte post diuoꝛtiū ē ꝓfessa vl monasteriū ingressa: tūc apud patrē debet ali.i.ex pēsis patrl: de iure enī est q̃ mater lactare debet filiū ꝓprijs vberib⁹: vt patz.v.di.c. ad el⁹: ſi tñ eēt ꝛsuetudo q̃ alteri traderet ad lactādū ⁊ p ꝛsis scādalū eēt ſi mater eū lactaret: vel ſi subesset alia legitima causa ꝓpē quā mater eū lactare nō posset: putat Baſpar ō chalō. eū lactādū expēsis pr̃is.

Quarto ꝑterea q̃ri pōt an aliq̃ casu pr̃ recusare pōt ne filiū alat. Ad ꝶ rñdet glo.in dicto.c.cuz hr̃et: q̃ ſic ex causa iusta: puta ſi filij⁹ patrē accusauit ⁊ allegat ī argumentū.l.ſi q̃s a liberis.§.ſi q̃s ex his.ff.de lib. agno.q̃ verū ē ſiue fuerit accusatio facta ō crimie capitali: ſiue etiā ex delatione pr̃ graue dispēdiū passus ſit. Scōo ſi minoꝛ ē triēnio filij⁹: ⁊ supest mr̃: quē casū intellige ꝓut iā dictū ē iā ō lactāte. Tertio ſi pater ē inops ⁊ mater abundat. Quarto ſi ē spuri⁹ ⁊ ꝶ de iure ciuili: ſec⁹ de iure canonico vt dictū ē ⁊ hi q̃ttuoꝛ casus colligūt ibidē ex glo. Mosti. aūt ex ō ꝛuer.infide.c.ij.addit duos casus. Primꝰ qñ cōmittit ingratitudinē ꝛ patrē.C.de alen. libe. ſi patrē: ⁊ cause ingratitudinis notā ē ī.c. q̃ntaualis: de iureiur.in glo.⁊ videbit infra cum agēt de exheredatiōe: vñ casus ille multū generalis ē ⁊ plēs cōplectit: qꝛ ex q̃b⁹ causis pater filiū ⁊ filij⁹ patrē exheredare pōt: ex eisdē etiā alimēta denegare pōt: vt no. Bar.ī tractatu de alimētl: in.l. ſi q̃s a liberis.§.ſi q̃s ex his.ff. de libe.agno. Scōs ē ſi filij⁹ habet artē vl scit artē vñ viuat .ff.ō lib.agno.l.ſi q̃s a liberl. Deniq̃ ſm Bar. ī tractatu de alimētl: socer tenet alere nurū inopē: ⁊ allegat.ff.ō li.ag.l.ſi q̃s a liberis.§.nō tñ: ſiliter frēm frater alere tenetur: vt.l.mutus.§.manente.ff.de inr̃.dot. Silī mō heres exne⁹ filij tenet alij patrez vt ibi notat: p.l. ſi q̃s a liberis.§.parens: ff.de libe.agno. Sic etiā monasteriū alere tenet patrē monachi cū sit suus heres cuiusdā semimoꝛtui: vt ī auc. ſi q̃ mulier .C. de sacrosanctl ecclesijs. Tutoꝛ ꝛo pupillo denegās alimēta nō solū incidit iustā causam remouēdi: sed etiā puniēdi: vt.l.fi.ff. vbi pu.edu.de. et lege tutoꝛ: q̃ alimēta.ff. de sus.tu.⁊ vasallus vt dicit ibidē Bar.tenetur alere dm̃ egenum: alꝭ feudū possit ei licite auferri ꝓpter denegationē alimētoꝝ: vt extra coll.de iuramento fideli.c.j. Deniq̃ sacerdos tenet vxoꝛ ⁊ filijs de ecclesie sue bonis alimenta ꝑstare ſi non habent aliunde: vt ptz.xxxj.di.c.oīno.ī glo. ibi tamē loqu⁹ de vxoꝛe ⁊ filijs nō aūt de cōcubina: vide tex.⁊ glo. Maritus multo magis vxoꝛem alere tenet qñ dotē habet: qꝛ dos seruire debet onerib⁹ matrimonij: q̃ ſi dotē nō habet nihilomin⁹ eam nutrire tenet: ſi vero opat: ⁊ idem etiā in herede viri matrimonio soluto: vt nota.in.l.ſi pregra.ff.de op.li. Si ꝛo non opatur viro tunc non obligat ad eam alendā: nisi furore detentā: vel nisi maritus eā expulerit ſine causa rōnabili: qꝛ tūc p eam nō stat quomin⁹ opetur: q̃ ſi pater ⁊ filius egeant dicit glo.in dicto.c.cū haberet: q̃ mater alere tenetur virum ⁊ filiū ſi facultas subest: vt ī.l.ſi q̃s a liberl.§.vtq̃: ⁊ .l.penul.ff. de li.agno.q̃ leges dicūt q̃ mater ⁊ auus matern⁹ aleret filiū ſi pat nō supest aut egens est. Dicit enī Bar.in primo tractatu: q̃ tutoꝛ tenet alere matrē vl soꝛoꝛē pupilli egē tē: vt in.l.j.post p̄n.ff.de tu.⁊ ra.dis. Silr ſi tutoꝛ paup est nec habet vñ se alat: pōt alere seipm̃ de bonis pupilli: ſi diues est ⁊ abundat: vt in.l.j.§.ſi pupillus.ff.de tutelis ⁊ ra.dis. Quinto autē queri pōt po-

natur casus: pater carnalis ē infidelis vel impius: ⁊ alter extrane⁹ est fidelis ⁊ iust⁹ ⁊ eq̃liter egent: nec filius dare sufficit vtri q̃: cui potius subueniet: ꝑstim cū dicit Eccli.xij. Da bono ⁊ ne recepis peccatoꝛē: benefac humili ⁊ ne dederis impio. Ad ꝶ dicendū q̃ in ista questione doctoꝛes ꝛria sentiunt. Quidā enī dicunt q̃ in hoc casu ꝓponēdus est extraneus ꝓpter auctas inductas: ⁊ ad ꝶ facere videtur.lxxxvj.di.c. nō satis: in tex.⁊ glo.dicit enī Hiero.q̃ in paupibus nō tam pauptas q̃ religio ē attendenda: vt ptz.xvj.q.j.c.qñ q̃cq̃d. Idē Ambro. sup illud: ordinauit ī me cha. dic enī q̃ ꝑmo diligendus est de⁹: ſcōo parentes: tertio filij: postea domestici: q̃ ſi boni sunt malis filijs ꝓponēdi sūt. Mirū cuz pbus dicat. viij.ethi. q̃ amicicia pfecta est q̃ est ꝓpē virtutē: ⁊ qꝛ multi doctoꝛes in cōtrariū sentiūt: ideo dicit Petr⁹ cōmestoꝛ: hāc q̃stionē esse nebulā ⁊ tenebꝛosā aquā in nubibus aeris. Distinguēda est igit ꝶ questio: nam ſi loq̃mur de affectu dilectionis: tūc plus tenemur bonis exneis q̃ malis ꝓprijs: ⁊ ſic auctas Ambro. itelligenda est: qꝛ magis debemus diligere bonos exneos q̃ malos ꝓpinquos. Si vero loq̃mur de coꝛpali subuentiōe in necessarioꝝ exhibitiōe: tūc ſi extrane⁹ bonus ⁊ fidelis magis indiget vtiq̃ ꝓponēdus ē patri minus indigēti: vt patz.lxxxvj.di.c.pasce fame morientē: ſi nō pauisti occidisti: q̃ ſi eq̃liter indigēt: tūc dicit glo.iij.di.c.j. dicas q̃ patrē q̃liscunq̃ sit: debem⁹ extraneo ꝑponere: etiā sācto ī his que spectāt ad op⁹ miscōie: ſcz ī necessarijs ꝓuidēdis: cui⁹ ratio est ſm Hein.boyc: qꝛ cum exhibitio nutrimēti sit de iure naturali primeuo: cōmuni oībus aīalib⁹: ſm q̃ non ē q̃rendū q̃s fidelis sit q̃s infidelis: qꝛ nec hec aīalia discernere scirent. Ergo q̃ iure patrem cognoſcꝛ: eodē ſcz subuenīēduz iudico ⁊ ipm̃ in ꝑmisso casu cūctis ꝑfero. Preterea: ſi pater mal⁹ ē alia rōne videt sibi magis subuenēdū: qꝛ ſi moriat aīe piculū iminet: ſi viuat sperādū ē de miscōia dei q̃ non vult mortē peccatoꝛis: ⁊ q̃ non venit vocare iustos ſ̃ peccatoꝛes. Hec etiā fuit opinio Hosti. ⁊ Hoſ. ⁊ Ray. Tho. aūt scōa. 2ᵉ.q.xxxj ponit adhuc aliā rōnez dicēs: q̃ nulli⁹ benefactoꝛis beneficiū ē tantū ſicut pr̃is vel parentū. Et ideo parētes ī recōpēsādis beneficijs: sūt oīb⁹ alijs ꝑferendi: nisi necessitas ex alia pte ꝓpōderaret: vel aliq̃ alia cōditio: puta cōmunis vtilitas eccl̃ie vl rel/publice: cū enī bonū cōmune multoꝝ diuinus ē q̃ bonū vni⁹: dignū ē ⁊ ꝛtuosum q̃ q̃s ꝓ bono cōmuni reipublice ſpūalis vel tpalis etiā ꝓprīā vitā exponat piculo. Sz in ceterl pentes oībus sūt ꝑferēdi: ceteris paribⁿ. Et lz ꝶ dictū ē q̃ pentes debēt thesaurizare filijs: ⁊ nō ecōuerso: tñ ī extreme necessitatl articulo: magis liceret deserere filios q̃ parentes: q̃s nullo mō deserere licet ꝓpter beneficioꝝ suscepto ꝝ obligationē: vt ptz p pbm in.viij.ethi. hec Tho.cōcꝛdat Pet.sup.iij.di.xxix. Sexto cōsequēter queri potest de patre q̃ lapsus ē in heresim: vtrum filius debet illū accusare ⁊ prodere vel occultare ⁊ alere. Ad hoc respondet Asteñ.⁊ Alex.an. q̃ pater heretic⁹ aut ſibijp̃i tñ officit: vtpote qñ est occulte: nec alicui p illā inficere q̃rit: ⁊ tunc debet occultari ⁊ ali: aut etiā alios ſua prauа doctrina coꝛrūpit ⁊ tūc tenet filij⁹ accusare patrē: cui⁹ ratio ē: qꝛ tenet honoꝛē patris celestis ꝑferre honoꝛi patrl carnalis: vñ pater carnalis q̃ dehonoꝛat patrē celestem nō est sustētādus. Sed filius in eo casu ꝛsideret illō euāgelicū. Qui diligit patrē aut matrē plus q̃ me nō est me dign⁹: vñ Deut.xxxiij.ōz q̃ ī laude leui. Qui dixit patri suo ⁊ matri sue nescio vos: ⁊ fratrib⁹ suis ignoꝛo illos ⁊ nescierūt filios suos: hi custodierūt eloquiū tuum ⁊ pactuz tuū seruauerūt: ⁊ hoc ꝛtigit quando iussu Moyſi iterfecerūt idolatras choꝛizātes ⁊ zelati sunt zelū dñi: vt ptz in Exodo. Se primo insup q̃ri pōt cū ſm legē canonicaz filius spuri⁹ ali debeat a parentib⁹: vtq̃ ḡ pater aliq̃d possit legare filio spurio p alimētl. Ad ꝶ Barto.ff. de his q̃ vt indigni. l.fi.rñdet q̃ ſic: p lr̃az: ex de eo qui duꝛ. in ma.quā pol.p adul.c. cū haberet: vbi papa ꝑcipit q̃ talib⁹ a parētib⁹ debet fieri p uiſio necessitatū: ſm q̃ parētib⁹ suppeūt facultates: dūmodo tñ nō leget eis ꝛmoderate. Poterit etiā ſic legare p alimētis in vita filij: q̃ post eius obitū legatū cedat filijs filij. Idē tenet Baldeuom⁹.C.ō sacrosanc.eccle.l.j. Et idē dicit Bar. in dicta.l. fi.de dote: qꝛ pater pōt legare filie ſpurie p dote eadē rōne: qꝛ nota singulariter: qꝛ sepe accidit: ⁊ licz leges ꝶdicāt q̃ tales nō solū repellūt a successione paterna: ſ̃ etiaz negāt ipis alimēta: vt ptz ex q̃ fi. sint le.c. p venerabilē: in fi.qꝛ inductuz ē de rigoꝛe iuris ciuilis ī de testatiōe crimīo: vt dicit

glo. in dicto. c. cũ hẕet: tñ valebũt legata p̃ missa etiã ĩ terris q̃ nõ sunt ecclie: q: vt dicit ibidẽ glo. ad fi. hoc ius p̃ferẽ ciuili: quia innititur iuri naturali: eo q̃ educatio filiorũ ẽ de iure naturali. Q̃ si queritur: vtrũ ꝗ mulier posset filios ex adulterio susceptos sibi successores heredes ĩstituere. Ad hoc dicendũ q̃ sic: q: q̃libet p̃ot sibi heredẽ instituere eũ q̃ nõ prohibet: seruata semp legitima pte liberis suis. De q̃ legitima videbit in sermone scõo sequẽti. Verũtñ vir legitimos habẽs filios: si viuente vxore ducat aliã scientẽ illud impedimentũ: ⁊ ex ea filiũ vel filios habeat: fm Guil. tales filij adulterini nõ p̃ũt patri succedere in hereditate: sed tenentur restituere totã hereditatem filijs prioris matrimonij: cũ oĩb⁹ fructibus mala fide ꝓsũpt⁹: quãtũcũq̃ oporteat eos egere vel mẽdicare: nisi bona fide cõpleta sit legitima p̃scriptio: maxie si etiã post cõpletam p̃scriptionẽ retinẽt bonã fidem: tũc enĩ nõ tenentur: ⁊ sic tales filij tãq̃ in pessima cõditione geniti ab omni hereditate excludunt: posset tñ eis aliquid in testamento legari: ĩmo debet eis fieri alimẽtorũ puisio: vt in dicto. c. cuꝫ haberet: vbi ponit idem casus: nam licꝫ parentũ malicia non noceat filijs quo ad deũ tamen ad punendũ crimẽ parentũ filijs nocet quo ad penam tẽporalẽ. Exemplũ primi: dicit enĩ di. lvj. c. nunq̃ de vitijs erubescam⁹ parentũ: sed vnũ illud queram⁹ et semp amplectemur scꝫ virtutem ⁊ hmõi: etiã si alienigenã habet matrẽ: etiaꝫ si fornicatione pollutam ⁊ quolibet hmõi de decore sordidatam: nihil tñ de eius aut vilitate fuscabitur aut crimine pollueẽt. glo. ibidẽ hoc vult dicere: q̃ ille q̃ natus est ex parentib⁹ p̃ius alienis a virtutibus: dum tñ ipe sit bonus melior est q̃ ille q̃ nat⁹ est de bonis parẽtib⁹ cũ ipe sit malus: ⁊ ibidẽ. c. nasci. vbi ponit ꝓuenientẽ similitudinẽ: vide si placet. Exemplũ secũdi ponit. vj. q. j. c. si q̃s. vbi narrat lex imperatorũ Honorij ⁊ Archadij: q̃ talis ẽ: q̃ si q̃s inierit ꝓspirationem aut suscepit vel dederit ꝓspirationis sacrm: de nece virorũ illustriũ q̃ sunt ĩ consistorio imperatorũ: vel etiã senatorũ virorũ: vel etiã imperatorib⁹ militantiũ: hic inquã ac si actu pfecerit maiestatis re⁹ gladio feriet: bonis eius fisco imperatoris addit⁹: filijs aũt ei⁹ vitã imperatoria lenitate ꝓcedũt: ꝑ a successione oĩm primorũ habẽt alieni: nec aliq̃ testamẽta recipiẽt: ꝑ ꝑpetuo egentes pauperes infames erũt: vt sit eis moris in solaciũ ⁊ vita ĩ suppliciũ nisi reuelassent illã ꝓspirationẽ: hec ibi. Ad laudẽ dei.

Quomodo filij spurij ⁊ similes succedunt parentib⁹ in testamento vl ab intestato: ⁊ quomodo nõ: Sermo VI

Onora patrem et ma. ⁊c. Occasiõe eorũ q̃ tacta sũt de successione filiorũ illegitimorũ in testamẽto pentũ vel ab ĩtestato. Queri p̃ot: vtrũ oẽs filij illegitimi: cũ legitimis matri saltem nõ illustri succedere p̃ũt: ⁊ q̃ sic videt p. ff. vñ cognati ĩ le. hac pte: ⁊ i. l. si spurius: ⁊ in. l. modestin⁹: ⁊. ff. de inoffi. testa. in. l. si suspecta. §. de inofficioso: nam oĩs fili⁹ illegitimus ẽ: nisi ex iust⁹ nuptijs susceptus sit: videt q̃ q̃ oẽs illegitimi q̃q̃ a paterna successione repellant: vt ĩ auth. quib⁹ mo. na. effi. legit. §. vlt. coll. vj. ⁊ i. c. p venerabilẽ: in fi. ex: qui fi. sint leg. vbi dicit: tales scꝫ mãseres et spurios fm leges esse p̃uandos successiõe paterna: nõ tñ dicit materna vt patꝫ p iura p̃allegata: q̃ nedũ filiũ naturalẽ tñ ex ꝓcubina ꝓcreatuꝫ ad matris successionẽ admittũt: ꝑ etiã spuriũ: vt in p̃dictis iuribus clare patꝫ: ⁊ huic opiniõi satis assentire videt Hosti. ĩ sũma in ti. qui fi. sint le. in. §. an vtrũq̃ gen⁹ succedat. in fi. Ad decisionem aũt q̃stionis hui⁹: videndũ ẽ de differentia filiorũ illegitimorũ. Primo nãq̃ filij q̃dem sũt illegitimi: q̃ dicunt naturales tñ. s. qui nati sunt de legitima ꝓcubina: q̃ in domo tenet q̃si loco vxoris vnica: vt patꝫ ex de renũciatione. c. nisi cũ pridẽ. §. pone: ĩ glo. Pro q̃ sciendũ q̃ leges pmiserũt vt q̃s vnã cõcubinã habere posset nec ei penam imponũt ex tali coitu: dũmodo tñ talem teneat q̃ de iure posset esse cõcubina: in qua q̃dez multa ꝓcurrere debent fm Petr⁹ ō vnzola super tractatu notularũ. Primo q̃ nõ sit virgo: quia stuprũ in virgine cõmittit: vt. ff. ad. l. iuliã. de adul. ⁊ stu. l. iter. §. libertas: quod punitur p. l. vt instit. de public. iuꝫ. §. item lex. in fi. §. Potest tamen assumere virginẽ in ꝓcubinam absq̃ legis punitione: si prius ptestetur q̃ eam in cõcubinam habere velit: maxime si est de vili genere: q̃ si non ptestaretur: tunc haberet illã accipere ĩ vxorem ⁊ si recusaret de stuprũ pu

nireẽ: vt. ff. de ꝓcubinis. l. iij. ⁊ fm hoc naturalis dicit natus de cõcubina q̃ ĩ domo tenetur quasi loco vxoris vnica vt dicit ĩ glo. ex de renũ. c. nisi cũ pridẽ. in. §. p̃sone. Scõo nõ debet esse vidua honeste viuens q: stuprũ etiã ĩ tales cõmittit: vt. l. p̃alleg. si libertas. ⁊. §. item lex: nisi spãliter ptestetur q̃ talẽ viduã in ꝓcubinã habere velit: inhonestã tñ sine ptestatiõe posset in ꝓcubinam accipe: vt. ff. de cõcub. l. j. §. ⁊ puto. §. qui autẽ. Tertio nõ debet eẽ affinis nec sanctimonialis: vt. ff. de cõcub. l. j. §. si q̃: ⁊ l. penul. Quarto ad ꝑ vt possit habere cõcubinã: non debet habere vxorem nec ipa virũ: vt. ff. de cõcub. l. j. Quinto sicut non p̃ot habere duas vxores: ita nec duas ꝓcubinas. Sexto retinere debet ĩdubitato affectu ⁊ in domo: vt in auth. q̃b⁹ mo. na. effi. sui iur. Septimo ꝓcubina talis esse debet que p̃ot eẽ vxor: vt in auth. vt li. ma. ⁊ auie. §. ad hoc. Qui ergo talẽ mulierẽ sibi assumit in ꝓcubinam: ex penam legis ẽ: ꝫ non sit extra penã canonis: eo q̃ canon omnẽ fornicationẽ dãnat: vt plene notat p Jo. an. in cle. ō hereẽ. ad nostrũ: circa mediũ: ℣. vij. sicut nec iure diuino pmittit. Filij igit qui de tali muliere nascitur naturalis tñ est: ⁊ talis filius ab intestato succedere non p̃ot in bonis paternis: si pater alios filios legitimos vel nepotes. i. filiorũ filios habet. Nec pater testamentũ faciẽs tenetur talem naturalẽ instituere: nec aliq̃d relinquere fm leges: nisi velit: p̃ot tamen illi prouidere si voluerit eo modo qui ponetur in sermone sequenti in scõa q̃stione. Verũtamen in bonis maternis filius naturalis tñ succedit cuꝫ legitimis filijs ab intestato: vt. C. ad senatuscon. or. si qua: ⁊ extra de renun. c. nisi cum pridẽ. §. p̃sone. ĩ glo. Jus vero canonicũ quod mitius agit tales naturales admittit ad institutionem ipsius hereditatis: saltem in aliqua parte salua dũtaxat filijs legitimis portiõe legitima: qui sine causa exheredari nõ possũt: de qua portione videbit in sermone sequẽti: cui etiam portioni nullum grauamẽ imponi potest in legando: vt. C. de inoffi. testa. l. omni mõ: ⁊ duabus legib⁹ sequẽtib⁹: cetera tamen legare potest in testamentuꝫ ad pias causas vel etiam alienis. Et si q̃s testatorem pbibere voluerit ab hereditate: fm leges erit repellẽdus: vt. C. si quis autẽ aliquem testari prohibuerit. l. j. generaliter tamẽ omnes filij dicuntur naturales tñ: qui de soluto ⁊ soluta ꝓcreantur: inter quos tẽpore cõceptus poterat eẽ verum matrimoniũ nulla lege pbibitum: et tales similiter a successione materna non repellunt: nec p leges nec etiam p canonicas sanctiones. Unde dicit Jo. fa. insti. ad senatuscon. orphi. in. §. nouissime: q̃ nec p̃ter iura canonica que reprobãt concubinatum repelluntur naturales a successiõe materna: dũmodo non fuerint nati ex dãnato coitu. Secundo q̃dem filij dicuntur manseres scilꝫ illi ꝓprie qui de scorto nati sunt. Tertio q̃dem filij dicũtur spurij q̃ nati sunt de pfesso vel pfessa: vel etiam de his q̃bus nũbere non licet. Quarto quidem filij dicũtur nothi: scꝫ qui de adulterio nati sunt: sicut enĩ notha dicit febris que affligit sicut quartana: ⁊ tamẽ non est vera quartana: sic nothus qui vere videt filius ⁊ tamen non est: hec patent extra de renun. c. nisi cum pridez: in. §. p̃sone: ĩ glo. generaliter tamẽ omnes ex coitu damnato ꝓcreati spurij plerũq̃ vocantur: ⁊ omnes tales fm rigorem iuris ciuilis ab omni p̃ius beneficio excluduntur: vt. C. de natu. liberis: et ma. eorum: auth. licet patri. vnde tales nec dicũtur legitimi: q: nec de legitimo coitu sunt: sed de incestuoso nephario vel damnato: nec etiam dicuntur naturales de fictione iuris: quia iura fingunt naturam non esse cooperatam: vt in auth. quib⁹ mo. natu. effi. sui iur. §. fi. vnde fm leges tales filij non soluꝫ repelluntur a successione paterna: sed etiam negantur eis a patre alimẽta: vt ĩ dicta auth. licet patri: ⁊. C. de icest. nupt. auth. ex cõplexu: q̃ inductum est de rigore iuris ciuilis in detestationem criminis: vt dicit glo. c. cum haberet: extra de eo qui dux. in ma. quam pol. per adult. Jus tamen canonicũ rigorem illum mitigat in eodẽ. c. cum haberet: dicẽs: Sollicitudinis tamẽ tue intererit: vt vterq̃ liberis suis fm q̃ eis suppetunt facultates necessaria subministret: super quo dicit glo. Hoc enim quod dicit hic intelligitur de benignitate canonica: que vigorem sumit a iure naturali: nam educatio liberorum est de iure naturali: vt patet j. di. ius naturale: vnde ius istud p̃ferẽ ciuili: hec glo. De hoc etiam patꝫ. ff. de liẽ. ag. si quis a liberis. j. Rñ. ⁊. §. si q̃s: et. C. de alen. li. si cõpetenti: ⁊. l. vl. Dicẽdũ igit q̃ solum illi illegitimi: siue sint spurij siue alij: nõ tamẽ nati ex coitu dãnabili: q̃uis

non patri tñ matri succedũt cũ alijs legitimis nisi mater eẽt illustris: sicut tenẽt glose ordinarie iuris ciuilis. C. ad senatuscõ. orphi. in le. si q̃ illustris. Et cõiter doctores in eadẽ lege tenẽt cũ glosis. Sic etiã tenet glo. insti. ad senatuscõ. orphi. in. §. nouissime: ⁊ etiã in dicta. l. si suspecta. §. j. ⁊ .ff. de inoffi. testa. q̃s glosas cõiter oẽs doctores sequũt. Odoff. Albri. de rosat. C y. Bar. ⁊ Bal. in dicta. l. si q̃ illustris. Spec. etiam ita tenet ĩ titulo de successiõe ab intest. circa mediũ. ℣. ß nũquid spurij: nam qñcũq; cont⁹ ex quo nat⁹ ẽ spuri⁹ põt de incestu vl adulterio accusari: scz ipa mater: tũc talis fili⁹ ei nõ succedit: qõ etiã satis sentire videt ibidẽ Jo. an. ĩ addit. sic etiã tenet Jo. fa. in dicto. §. nouissime: adijciẽs q nec ꝓpter iura canonica q̃ reprobãt ꝓcubinatũ repellunt naturales dũmodo non fuerint nati ex dãnato coitu: vñ generaliter tenẽdũ ẽ fm Pe. de vnzola: sup tractatu notula: q sicut filij ex dãnato coitu de rigore iuris ciuilis nõ succedũt patri: neq; ex testamẽto: neq; ab ĩtestato: q: nec pater põt eis ex testamẽto aliq̃d relinquere: nec iure institutiõis nec etiã iure legati: vt in auc. q̃b⁹ mo. na. effi. sui iur. §. fi. sic etiaz matri nõ succedũt: nec ex testamento nec ab intestato: si nati sunt de tali coitu q̃ possit accusari de adulterio: secus tñ esset si de coitu nõ dãnato nascerẽt: vt in filio in meretricio nato seu vulgo ꝓcepto: q: tũc succedũt matri cũ legitimis filijs: nisi mater esset illustris: ⁊ a matre ⁊ ascẽdẽtib⁹ p matrẽ debent institui vel exheredari: cũ causa legib⁹ approbata: vt insti. ad senatuscon. orphi. §. nouissime: ⁊ in dicta. l. si suspecta. §. j. Et aũt pleni⁹ inotesciat detestatio criminis hui⁹ in iure ciuili sciendũ: q fm leges tali spurio nihil relĩqui põt nisi alimenta: etiam si relinquat p aĩa nisi pater reliq̃rit tali filio sub hac ꝓditione. s. si monasteriũ ingrediat tũc enĩ tenet relictũ qõ ẽ singulare dictum: vt. C. de sacrosan. ec. l. j. Nec etiã spurius eligi põt ĩter paupes p executorẽ a patre datũ nec etiã p epm: nisi q̃ ad alimẽta: ⁊ si vltra sibi ꝓferẽt: põt eps reuocare. Nec etiã pscribere põt longo tpe: qõ recipit ab epo vl testatore lege, phibente: q: titulus ẽ a iure reprobat⁹: ꝓpter fidem tñ bonã ex aucte supioris psumptã: bñ pscriberet spacio. xxx. annoꝝ: vt. C. de epi. ⁊ cle. l. id qõ paupib⁹: vbi q̃ritur: an etiaz executor: q si spurius ex opinione cõi legitimus reputet: heres tñ institui nõ potest adeo q nec vsucape põt, ꝓpter legis interdictũ: vt. C. ỏ sentẽcijs ⁊ iterlo. ofti. iudi. l. ij. ℣. pone. Ratio vero cur spuri⁹ institui nõ põt nec etiã illi p viã cõtractus cõferri põt est ista: qñ act⁹ ꝓpter turpitudinẽ agẽtis reprobat⁹: nulla consuetudine, pmitti põt: ⁊ equipatur actui de iure diuino, phibito: sic q p hoẽm statui nõ põt: ⁊ tõo spurio relictũ applicat venientib⁹ ab intestato: vt. ff. ỏ testa. le. testi factio. verũtñ ex q̃ testato: seruatis heredibus portiõe canonica: cetera semp legare põt in testamentũ ad pias causas vel etiã alienis: nec iueniẽtur cautũ in iure canonico delegando talibus spurijs q̃ ex dãnato coitu sũt, pcreati: nõ video cur non possit etiã illis legari de benignitate canonica: dũmodo tñ non leget eis ĩmoderate: ß de hoc dictũ ẽ in sermone pcedẽti. Q̃ si obijcit de cõstitutiõe vel ꝓsuetudine quarũdã terraꝝ: q̃ scz illegitimi succedũt in bonis maternis: ⁊ plures illud ĩtelligere volũt indistincte de oĩbus illegitimis ex quocũq; coitu etiã dãnabili q̃ posset accusari: vt dictũ est. Ad ß dicendũ q tales nõ recte sentirẽt: q: talis ꝓsuetudo sic ĩterptari debet vt min⁹ deuiet a iure cõi: ⁊ non sit ei ꝗria quantũ possibile sit: vt ex de cõsue. c. cũ dilectus: vnde ⁊ ꝓsuetudo recipit ĩterptationẽ a rõne iuris cõis: qñ verba ꝓsuetudinis formaliter nõ repugnãt: vt pbat in. c. j. §. porro. in ti. q̃lit olim feudũ alienare poterat: coll. x. Dicta ergo cõsuetudo deponens illegitimos filios seu naturales tñ ⁊ spurios ad successionẽ maternaz admitti: sic intelligi debet: vt magis iuri cõmuni ꝓueniat ⁊ sit illi ꝓformis. Ad hoc faciunt notata p Jo. an. in. c. j. de consti. li. vj. ⁊ p Bar. ff. ad. l. falc. in. l. j. in prin. sic scz q̃ nati ex dãnato coitu rõne cui⁹ mater accusari posset: repellãtur ab eis successione: pstertim cum spurius non sit vulgo q̃situs patre scz ĩcerto: sed ex patre certo: qui etiam si soli eẽnt nõ extante filio legitimo: matri etiam nõ illustri: minime succederent: vt clare dicit text⁹ in. l. si illustris. C. ad senatuscon. orphi. vbi etiam rõnem glo. Bal. approbat: eo scz q talis amplexus ẽ a iure accusabilis: secus tamen esset de amplexu mulierũ solutarum ⁊ vulgo pstitutaruz: cum quo cõcordant omnes doctores: ⁊ ita deciditur in auc. quibus mo. natu. effi. sui iuris. Ad laudem dei.

vj. c. sacerdos. Jd m Archiõ. ibi. et Jo. ij. q. j. c. si peccauerit. sup verbo, pdito: q nõ est, pditio reuelatio de peccato futuro ß de ꝓterito. Credit Hein. boyc: q nõ tenet celare in vi cõfessiõis sacramẽtalis: q: nõ est vera ꝓfessio eo q de peccato cõmittẽdo nõ põt dari penitẽtia: sed tenet celare in vi secreti. Secretũ aũt in tali casu celari nõ debet: q: tantũ malũ q̃libet impedire tenet circũstantijs debitis: vt patet de iureiurã. c. quẽadmodũ. §. vlti. fm Hosti. Tamẽ sotus: Tho. Richard⁹ ⁊ Pe. cõtrariũ dicũt in. iiij. sed impediri debet malũ oĩmodo sine expssione psone: dicit etiam Asten. q si laicus casu audiat peccata cõfitẽtis sacerdoti tenet illud celare ex pcepto iuris nature ⁊ iuris diuini ⁊ positiui. Similit si cõfessor alicui reuelaret qõ tñ sciuit ex cõfessione. Ad laudẽ dei.

De oblatiõibus in ecclesia dandis ⁊ recipiendis vel respuẽdis: et de solutiõibus decimarũ ꝓdaliũ ⁊ psonaliũ ⁊ mixtaꝝ: Sermo XII

Onora patrẽ tuuz

h ⁊c. Secũdo debem⁹ honorare patrẽtes spũales eis fideliter subueniendo ĩ omnib⁹ necessitatib⁹ in cui⁹ argumentũ dicit de cõse. dis. j. c. Oĩs christian⁹ pcuret ad missaꝝ solẽnia aliq̃d deo offerre ⁊ ducere ad memoriã qõ deus p Moysen dixit: Nõ apparebis ĩspectu meo vacu⁹: ⁊ in collectis sanctoꝝ patrũ liquido apparet: q oẽs christiani aliquid deo offerre ex vsu sctõꝝ patrũ debẽt. Ad hui⁹ igit euidentiã fmo q̃ri põt: vrũ oblatões vsuales que fiũt in ecclia parrochiali psbytero ad altare sũt de necessitate pcepti: pstertim cũ ĩ lege veteri pcepit dñs ne vacuis manib⁹ venirẽt ad templũ: vt dictũ est. Ad ß respõdet sanct⁹ Tho. secda 2ᵉ. q. lxxxvj. q nomẽ oblatiõis cõe est ad oẽs res q̃ exhibent in in cultura dei vel in vsu ministroꝝ expendẽdo: ⁊ hmõi oblatiões de sui rõne habẽt qõ offerant volũtarie: fm illud Exo. xxv. De homĩe q̃ vltroneꝰ offert accipietis ⁊c. ⁊ Matth. v. Si offers mun⁹ tuũ. Quadruplici tñ rõne tñ rõne q̃s tenet ad oblatiões illas. Primo ex pcedẽti ꝓuentiõe: sicut cũ alicui concedit fund⁹ ecclie vt certis tpib⁹ oblationẽ faciat: qõ tñ hz rõnẽ census. Secũdo, ꝓpter pcedentẽ deputationẽ vel promissionẽ: sicut cũ q̃s offert donatiõe int̃ viuos: vel cũ in testamẽto reliquit ecclie aliquã rem mobilẽ vel ĩmobilẽ in postꝝ soluendã. Tertio, ꝓpter eccclie vel mĩstri necessitatẽ: puta si minister ecclie nõ haberet vnde sustẽtaret: vt patet dicto. c. oĩs xpianus. qõ intelligit tanq̃ pceptũ: duz minister paup est: vñ dicit ibi glo. credo q si sacerdos paup est: põt eis diuina officia sub trahere nisi dent: tutius tñ est q coganẽt p supiorẽ: qõ etiã fieri debet. xij. q. ij. c. charitatẽ. Quarto, ꝓpter consuetudinẽ: tenent enĩ fideles in solẽnitatib⁹ aliquib⁹ ad aliquas oblatiões cõsuetas: ad hoc extra de simo. c. ad aplicã: vbi dicit q per epm loci veritate cognita: cõpescant q̃ maliciose nituntur laudabilẽ cõsuetudinẽ imutare: ⁊ in glo. Et hec festa sunt pcipue quattuor: pnpalia: ⁊ addit Tho. q in his duobus vltimis casib⁹ remanet oblatio quodãmõ volũtaria q̃tũ ad quãtitatẽ vel speciẽ rei oblate: vnde q̃ debitas oblatiões non reddũt puniri possũt p subtractionẽ sacramẽtorũ: nõ p ipm sacerdotẽ cui sunt oblatiões faciende: ne videat p sacramẽtoꝝ exhibitionẽ aliquid exigere: sed p supiorẽ aliquẽ. Secũdo xo queri põt: vtrũ ne aliquoꝝ oblationes sunt respuẽde: pstertim cũ dr Deut. xxiij. Nõ offeres mercedẽ pstibuli ĩ domo dñi dei tui. Ad hoc rñdet Asten. lib. vj. ti. xxxij. q aliquoꝝ oblatio respuẽda est ĩ criminis sui detestationẽ. Primo si q̃s spõte ⁊ sine necessitate rebaptizat⁹ est ab heretiẽis: illius oblatiões bẽnio nõ sunt recipiende: etiã si peniteat: vt patet de cõse. dist. iiij. c. eos quos. vbi subdit q duobus annis etiã oblatiões modis omnib⁹ nõ sinãtur offerre ⁊c. vide. Secũdo si sit heretic⁹ vel credens. s. recepto: heretico ꝝ: ⁊ ꝓpter hoc denũciatus: excõicatus: ⁊ idem est de quolibet excõicato publico: vt patet extra de hereẽ. c. excõicamus itaq; §. credentes. vbi subditur q clerici nec elemosynas nec oblatiões eorũ recipiant: alioquin suo priuent officio. Tertio si emunitatẽ ecclesie violauit nec emendare velit: vt. xvij. q. iiij. c. miror. vbi, phibet recipi oblatio etiam a tota familia dom⁹ illius q̃ vim ecclesie intulit. Quarto si sit meretrix publica: vt Deut. xxiij. Nõ accipies mercedẽ pstibuli vnde non põt facere publicã oblationẽ ad altare: sed bñ põt de turpi lucro facere elemosynã: ⁊ hoc ne sacerdos peccatũ illius approbare videat. xiiij. q. v. c. non sane. in

ſi. ⁊ ſimile eſt de alijs criminibus notorijs ⁊ horrẽdis. Quinto ſi ſit vſurarius publicꝰ vt extra de vſur. c. q: in omnibus. Sexto ſi ſit raptor: obſtinatꝰ ⁊ inobediens: vt extra de rapto. c. ſup eo. Septimo ſi ſit oppreſſor pauperũ. j. q. j. c. nõ eſt putãda elemoſyna. et. xc. diſt. c. oblationes. Octauo ſi ſint ab inuicẽ diſcordãtes ⁊ ſe odientes: nec reuocari poſſunt ad cõcordiã: vt eo. c. oblationes diſſidentiũ fratrũ. i. chriſtianorꝫ neq; ĩ ſacrariũ neq; in gazophilaciũ recipiant: glo. cũ eorꝫ odiũ eſt notoriũ. Sequit: Siſ dona eorꝫ qui paupes opprimũt a ſacerdotibus refutanda ſunt. Ratio aũt quare ab iſtis elemoſyne recipi pũt ⁊ nõ oblationes: q: elemoſyne fiũt in occultis: de quo nihil ad eccleſiã: vt de ſimo. c. ſicut tuis. Oblationes xo in publico q̃ prohibent: ne exinde peccato: ꝓ ſolet: ⁊ ne pctm ipius eccleſia publice videat approbare. Tertio q̃ri pot vtrũ homies teneant dare decimas ex neceſſitate p̃cepti: p̃ſertiz cũ illa ſola homies obſeruare tenent tpe gratie: q̃ a chriſto per aplos ſunt mãdata: ſm illud Matth. vlt. Docentes eos ſuare oia quecũq; mãdaui vobis: ⁊ apls dic Act. xx. Nõ enĩ ſubterfugi quo min⁹ annũciare vobis omne cõſiliũ dei: ſed neq; ĩ doctrina xpi neq; aplorꝫ aliq̃d cõtinet o ſolutiõe decimarꝫ: q: qõ dicit Matth. xxiij. Hec oportuit facere ad tẽpus p̃teritũ legalis obſeruãtie referendũ videt. Ad hoc rñdet ſanct⁹ Tho. ſcũda 2e. q. lxxxvij. inter alia: q decime in lege veteri dabant ad ſuſtẽtationẽ miniſtrorꝫ dei: ⁊ eſt p̃ceptũ ptim morale inditũ naturali rationi: qõ enĩ his q̃ diuino cultui miniſtrabant ad ſalutẽ totiꝰ populꝰ victus neceſſaria miſtraret ratio naturalis dictat: ſicut ⁊ his q̃ cõmuni vtilitati inuigilãt: vt principibus: militibus ⁊ alijs quibꝰ ſtipendia victus debent a populo. j. Corꝫ. ix. Quis militat ſtipendijs ſuis vnq̃. Partim etiã erat iudiciale: robur habẽs ex inſtitutiõe diuina. ſ. certa determiatio ſtipẽdij: quod debet miniſtris diuini cultus: que ponit decimã partem illis tribuendã: ⁊ quia mater eccleſia ſequẽs veſtigia diuini precepti de decimis ſoluendis: ſm quãdam humanitatẽ inſtituit determiationẽ decime partis ſoluendã eccleſie miniſtris tempore noue legis: vt non minus populus noue legis: miniſtris noui teſtamẽti exhiberet q̃ populus veteris legis: cum obligetur ad maiora: ſm illud Matth. v. Niſi abundauerit iuſticia ⁊c. cum etiã miniſtri noui teſtamenti ſint maioris dignitatis: ⁊ ſic patz q̃ ad ſolutionẽ decimarꝫ tenent partim ex iure nature: partim ex inſtitutiõe eccleſie: ⁊ quia radix ſolutionis decimarũ eſt debitũ quo ſeminãtib⁹ ſpiritualia debent carnalia: ſm illõ. j. Corꝫ. ix. Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus: non magnũ eſt ſi nos carnalia veſtra metamus: ideo ſup hoc debitũ fundauit eccleſia determiationẽ ſolutionis decimarũ: oia autẽ que poſſidet hõ ſub carnalibus cõtinent: ⁊ ideo de omnibus poſſeſſis decime ſunt ſoluende. Ad cuius euidentiã ſciendũ: q̃ quedã ſunt decime pſonales: que ſcz debent ex negocio artificio: ſcientia: militia: venatiõe: piſcatione: de molendinis: balneis: fullonijs: metallarijs: lapicidinis ⁊ hmõi. Quedaz xo ſũt p̃diales: q̃. ſ. pueniũt ex ipis p̃dijs. Quedam etiam dici poſſunt mixte: vt de agnis: apibus ⁊ alijs fetibus animaliũ: ⁊ de puentibus exinde receptis: vt de lacte lana: melle ⁊ ſimilib⁹: q: partim a predijs pueniunt vnde animalia veniunt: partim a cuſtodia pſonarũ: ⁊ ad vtraſq; ſoluẽdas obligant chriſtiani. Q: ſi objicit: ſolutio decimarũ videt ex veteri lege introducta: ſed in lege veteri nullũ p̃ceptũ dat de pſonalibus decimis: que. ſ. ſoluũtur de his q̃ cõquirit aliquis de ꝓfio actu mercatiõis militie ⁊c. ergo nec in noua lege tenet ad hoc aliquis. Ad hoc reſpondet Tho. vbi ſupra: q̃ ſpecialis ratio fuit cur in lege veteri non fuit datũ mandatũ in pſonalibus decimis ſm cõditionẽ populi illius: quia omnes tribus certas poſſeſſiões habebãt de quibus poterant ſufficiẽter ꝓuidere leuitis qui carebant poſſeſſionibus: nõ autẽ interdicebat eis quin de alijs opibus honeſtis lucrarent: ſicut ⁊ alij iudet: ſed populus noue legis eſt vbiq; p mundũ diffuſus: quorũ plurimi poſſeſſiões nõ habent. ſed de aliquibus negocijs viuũt: qui nihil cõferrent ad ſubſidiũ miniſtrorũ dei: ſi de negocijs eorum non ſoluerent. Miniſtris etiã noue legis artius interdicit: ne ſe ingerãt negocijs lucratiuis: ſm illõ. ij. Thimo. ij. Nemo militans deo implicat ſe negocijs ſecularibus: ⁊ ideo in noua lege tenent homies ad decimas pſonales ſm cõſuetudinẽ patrie ⁊ indigentiã miniſtrorũ: vnde Augꝰ. dicit: ⁊ habet. xvj. q. j. c. decime: de militia: de negocio: ⁊ de artificio reddes decimas: ⁊ ſm Tho. ⁊ Hoſti. deci-

me dari debent de omni lucro licito. Q: ſi querit: vtrum etiã de irlicitis acquiſitis tenet quis dare decimas. Reſpondet Hoſtieſ. q̃ p̃diales decime dari debent indiſtincte a poſſidente p̃dia: ſiue iuſte ſiue iniuſte: ſiue a catholico: heretico: iudeo: pagano: vt extra eo. ti. c. de terris. De pſonalibus autẽ diſtinguit: aut tenet ad reſtitutionẽ: vt in furto: rapina: ſimonia: vſura: ludo: iniuſta exactione: iniuſta ſententia: iniuſto bello ⁊ hmõi: tunc decime nec debent dari nec recipi: ſi xo non tenetur ad reſtitutionem: vt in meretricio: lenocinio: hiſtrionatu ⁊ ſimilib⁹: ⁊ tunc ſi ex peccato notorio queſtus ꝓuenit: eccleſia nõ debet recipere ne peccatũ videat approbare: ſecꝰ ſi occultum eſt q̃uis p̃latus hoc ſciat: ar. xxxij. q. v. c. chriſtiana. et. vj. q. j. c. ſi omia. idem Tho. vbi ſupra: ar. ij. in ſolutione ſecũdi argumẽti. Quarto queri poteſt cũ ſm iura de omnib⁹ decimis tam pſonalib⁹ q̃ p̃dialibus ſolutio fieri debet: cur eccleſiarũ p̃lati non exigunt de omnib⁹: ne negligẽtia eorum ſit alijs cauſa delinquẽdi. Ad hoc dicendũ: q̃ licz eccleſia poſſet exigere decimas tam pſonales q̃ prediales: tamẽ laudabiliter nõ requirit in illis locis vbi ſine ſcandalo requiri nõ poſſent ꝓter diſſuetudinẽ vel aliã cauſam: ſicut Paulꝰ laudabiliter noluit vti poteſtate a deo ſibi tradita: vt ſcz acciperet ſtipẽdia victus ab his quibus euangeliũ p̃dicabat: ne daret impedimentũ aliquod euangelio: ⁊ ex hoc etiã excuſare poſſunt non ſoluẽtes ſed diuerſimode: nam decime pſonales ſm Ray. ⁊ Hoſti. non ſunt de diuino iure ſicut p̃diales: ſed tm̃ debent ex iure poſitiuo: q: Leuiti. vlti. tm̃ de p̃dialibus fit mentio: conſuetudo autẽ ius humanũ tollit: dum eſt pure poſitiuũ vel in toto ſi eſt generalis: vel in parte ſi eſt ſpecialis vel pticularis: vt. xij. diſt. c. cõſuetudo. ⁊ vide latius ſuperius: vnde videt q̃ cõtraria conſuetudo a culpa liberet illas non ſoluentes: ſed ille decime neceſſarie ſunt ſoluẽde que debentur ex lege diuina vel loci cõſuetudine approbata: vt pote prediales: vt extra de decimis. c. in aliquib⁹. vbi ſubdit: Ille q̃ppe decime neceſſario ſunt ſoluẽde que debentur ex lege diuina vel loci cõſuetudine approbata: vt decime p̃diales: vel mixte: vt pote de omnib⁹ fructibus terrarũ arborũ hortorum: nutrimẽtis animaliũ: lana: lacte: feno: lignis: piſcatiõibus: venationibus ⁊c. Q: ſi objicit Leuit. vlti. Non mãdat ſolui decima niſi de frugibus ⁊ pomis arborũ: ⁊ animalib⁹ que tranſeũt ſub virga paſtoris: ſed p̃ter hec ſunt etiã quedam minuta que homini ꝓueniunt: ſcz herbe q̃ naſcunt ĩ horto ⁊ alia hmõi: ergo nec de illis in noua lege tenet quis dare decimas. Ad hoc rñdet Tho. vbi ſ. q̃ ea que ordinant in fine ſunt iudicãda ſm q̃ cõpetunt fini. Decimarũ autẽ ſolutio eſt debita non ꝓter ſe ſed ꝓter miſtros quorꝫ honeſtati nõ ꝓuenit: vt etiã minima exacta diligẽtia requirãt: hoc enĩ invitiũ cõputat: vt patet p pbm in. iiij. Ethic. ⁊ ideo rex regũ non determinauit: vt de huiuſmodi minutis rebus decimas darent: ſed hoc reliquit arbitrio dare volentiũ: q: minima quaſi nihil cõputant: ⁊ ido phariſeis de his decimas dantib⁹ ait dñs. Oportuit hec ſcz minima facere: ⁊ illa ſcz maiora legis nõ omittere. Preterea vbi de antiqua cõſuetudine nullã decimã ſoluũt: licz eccleſia poſſet ibi requirere decimas ſaltem p̃diales: tamẽ laudabiliter nõ requirit eas in locis vbi ſine ſcandalo requiri nõ poſſet ꝓter diſſuetudinẽ vel aliã cauſam: nec tamẽ illi qui non ſoluũt in locis illis ſunt in ſtatu damnationis: niſi forte ꝓter obſtinationẽ habentes volũtatẽ nõ ſoluẽdi etiã ſi ab eis ptinaciter peterent: hec Tho. Vel pot dici ſm Guil. q̃ quãdo nulla decima ſoluit: videt q̃ dñi p̃diorum breui manu ſoluerint eccleſie decimas: ⁊ eis deinceps eccleſia redonauerit: ⁊ ſm Hoſti. compoſitio inter pſonam eccleſiaſticã ⁊ laicos ſuper aliqua pte decime ſeu tota de conſenſu ſuperioris prelati valet: vt patet extra de tranſac. c. ſtatuimus: vt ſi ſuper decimis inter vos ⁊ aliquã pſonam eccleſiaſticã aſſenſu epiſcopi vel archiepiſcopi ſui compoſitio facta fuerit: rata ⁊ incõcuſſa pſiſtat. Quinto queri poteſt: vtrum in aliquo caſu laici poſſũt abſq; peccato decimas in feudum habere. Ad hoc reſpondet glo. extra de deci. c. q̃uis. q̃ hodie decime in feudũ dari nõ poſſunt ſicut alia feuda: vt extra de feud. c. j. ſed cauſa quare olim clerici antiquis temporibus dabant laicis in feudũ hec erat: vt laici defenderent eccleſias ab hereticis ⁊ alijs oppreſſoribus: poſtea xo cum ceſſauit non fuerunt conceſſe: imo expreſſe fuit ꝓhibitum: quia ſine peccato non poſſunt eas laici detinere: et decimas ab antiquo conceſſas adhuc poſſident laici et eorum

eorꝫ successores: tamē si aliqua noualia cōsurgūt in decimatiōe laicorꝫ: nō accrescunt eis: vt eo. ti. c. tua nobis. ⁊ in glo. vnō fm Ray. a tpe lateranēsis cōcilij celebrati sub Alexādro: nullo mō possunt decime laicis cōferri: nec valeret talis collatio vel infeudatio: vt eo. ti. c. phibem⁹: qō sane intelligit fm Hosti. nisi a papa: vt in cōstitutiōe feudorꝫ episcopū vel abbatē: q: si ius pcipiendi fructus tempales decimarū fuerit laico cōcessum ante dictū cōciliū: ⁊ laicus bñ viuat ⁊ defendit ecclesiā sicut fidelis vasallus: excusari potest: alꝫ in aīe piculū tenet illas: ex quib⁹ patet q̄ piculosum est habere redditus decimales: vel etiā nō soluere decimas ecclesijs: ita q̄ religiosi qui dicūt aliqua: quib⁹ a solutiōe decimarꝫ audiētes retrahāt: siue in sermonib⁹ siue alibi: ipso facto sunt excōicati: vt ī cle. de penis. c. cupiētes. Econtra xo fm Ray. remuneratio fidelēter solētium decimas q̄drupleꝫ est. Prima est abūdātia fructū. Malach. iij. Jn decimis ⁊ in p̄mitijs ⁊ in penurijs vos maledicti estis ⁊ me vos cōfixistis gens tota: inferte omnē decimatōēz ī horreū meū: vt sit cibus in domo mea: ⁊ pbate me sup hoc dicit dñs: si nō aperuero vobis catharactas celi: ⁊ effudero vobis benedictionē vsq̄ ad abūdātiā: ex q̄ patet q̄ cā penurie fuit sbtractio decimarꝫ: vñ Malach. ibidē: q: mihi nō reddidistis decimas ⁊ p̄mitias idcirco in fame ⁊ penuria maledicti estis. Secūda ē sanitas corporꝫ: Aug⁹. ⁊ habet. xvj. q. j. c. decime. si decimā dederī nō solū abūdantiā fructū recipies: sed etiā sanitatē corpis cōsequeris. Tertia est remissio peccatorꝫ: Aug. ibidē: deus noster qui dignatus est nobis totū dare: decimā a nobis dignatus est accipere: non sibi sed nobis sine dubio pfuturā: nō ergo dñs deus p̄miū postulat sed honorē: glo. gratis vult beneficia cōcedere: nō pro pcio sed tm̄ honorem vult habere. Quarta est regnū celeste: Aug. ibidē: qui ergo sibi aut p̄miū compare: aut peccatorū indulgentiā desiderat, pmereri: reddat decimā. Et iterum: cum enī dando decimas ⁊ terrena ⁊ celestia p̄mia possis pmereri: p auaricia duplici benedictiōe fraudaris: hec est enī dñi iustissima ꝛsuetudo: vt si tu illi decimā nō dederis: tu ad decimā reuoceris. s. partē q̄ cecidit cuꝫ lucifero. Sequit: dabis impio mlitū qō non vis dare sacerdoti: vt patet ibidem. q. vij. c. maiores nostri ideo copijs oībus abūdabant: q: decimas deo dabāt ⁊ censum cesari reddebant: mō q: discessit deuotio dei: accessit indictio fisci: nolum⁹ cū deo partiri decimas: modo autē tollit totū: hoc tollit fiscus qō nō accipit christ⁹: hoc ibi: ⁊ sunt verba Aug. Tertio debemus honorare parētes spūales reuerētiā corporalē ⁊ mentalē exhibēdo: vtpote q̄s de⁹ honorauit eos deos appellādo: ⁊ iterū ait ī euāgelio: Qui vos audit me audit: ⁊ q̄ vos spernit me spnit: nā q̄tiēs aliq̄s religioso vel sacerdoti detrahit: totiēs capiti christi coronā spineā īponit: q: ipi sunt caput ⁊ supior: ps ecclie militāt̄: quotiēs eis iniuriā fecerit: totiēs xp̄m clauis cōfodit: quotiēs eis cōuiciat⁹ fuerit: totiēs ī xp̄i faciē spuit: q̄tiēs exosus habuerit: totiēs xp̄i latus trāsfigit: q: quāto sunt magis honorādi: tanto detestabilior est dehonoratio. Propter tria nāq̄ specialiē sunt honorādi. Primo rōne cōis vtilitatis: q: fideles p absolutionē purificāt: ⁊ per sacra inesse gratie cōfirmāt: ⁊ regnū celorū p clauē linguē reserāt. Secūdo rōne dignitatis q̄ tanta est q̄ creatorē suū mirabiliter creant et ⁊ p nostra salute hostiā īmortalē cōsecrāt. Tertio rōne nr̄e necessitatis: q: irā dei per oblationē placant ⁊ manū dei extentā ad vlciscendū oblatiōis virtute ne feriat cōtinent: ⁊ ideo dñs ostēdit ī dathan ⁊ abiron quātū detestet peccatū illud quo q̄s deho nor at sacerdotes. Hinc. xj. q. j. c. sacerdotibus scribit Greg. imperatori Mauricio inē alia. Quid mirū si illos pietas vestra dignet honorare: quib⁹ in eloquio suo honorem tribuēs: eos aut angelos aut deos ipse etiā appellat deus ⁊c. vide ibidem de honore sacerdotū. Ad laudē dei.

De obediētia religiosorꝫ in quibus obedire tenent: ⁊ vtrū sit potissima virtutū: ⁊ de triplici obedientia: Sermo XIII

Onora patrē tuuꝫ

b ⁊c. Secūdo mō p patrē spūalem intelligit oīs supior in religione quē silr honorare iubemur: verā obedientiā ⁊ reuerentiā exhibēdo. Ad cui⁹ euidentiā primo queri pōt: vtrū religiosus sp̄ peccet mortaliē trāsgrediēdo q̄cūq̄s eorū q̄ ī regla tenet: p̄sertim cū voueat seruare regulā quā profitet. Ad ꝗ rñdet Astesā. li.

vj. ti. xlvij. ar. ij. q̄ nō semp peccet mortaliter: non enī equaliter obligat ad obseruādum oīa que cōtinent ibidē: sed fm maius ⁊ minus fm q̄ diuersimode ibi tradunt: nam in regulis sanctorꝫ patrū aliqua cōtinent p modū p̄cepti ⁊ inhibitiōis: aliq̄ xo p modū statuti rōnabilis: ⁊ aliqua p modū monitiōis ⁊ hortatiōis ⁊ hmōi: q̄ō maxime pz in regla beati Frāciscī. Religios⁹ igit illa trāsgrediēdo q̄ cōtinent in regla sue pfessiōis p modū p̄cepti ⁊ inhibitiōis peccat mortaliē: ꝗ ea trāsgrediēdo q̄ ꝛtinetur ibidē p aliū modū non peccat mortaliē quātū ē de xtute regule: nisi forte rōne excessus libidinis vel cōtempt⁹: alꝫ si sancti p̄res religiones instituētes aliquā regulā eq̄liter obligare vellēt ad oīa cōtēta in ea: tūc frustra difformit fm diuersitatē dictorꝫ modorꝫ ea tradidissent. Et ꝗ xristo ꝛfirmat p Greg. ix. Jnno. iiij. Alex. iiij. Nicol. v. q̄ declarādo regulā sancti Frāciscī: determināt nō obligari frēs p regulā nisi ad ea q̄ in ipa p̄ceptorie vl inhibitorie sūt expssa. Ad dicit Jo. an. in. c. relatū: ex ne cle. vl mo. q̄ solū tria sūt alia sūt in p̄cepto: ⁊ quo ad ea q̄ ꝛtinent: ex ō sta. mo. c. cū ad monasteriū. reliqua xo nō sūt de p̄cepto nisi p̄ceptorie vl phibitorie ponant ī regla: alꝫ enī vix ex q̄tuor monachis vn⁹ saluaret. Secūdo q̄rī pōt in q̄b⁹ religiosus tenet obedire plato ⁊ in q̄bus nō: p̄sertim cū simplicit p̄misit obediētiā sīē ⁊ paupta tē ⁊ castitatē circa q̄ duo nulla cadit dispēsatio: vt pz ex de sta. mo. c. cū ad monasteriū: ī fi. Ad hoc rñdet glo. ex de tēp. or. in. c. ad aures. q̄ nō semp ē obediēdū plato: si tñ plātus excōicet subditū: tūc sine sententia sit iusta siue nō: semp est obediēdū snie: fm Greg. xj. q. iij. c. j. vbi dicit: Sentētia pastoris siue iusta siue iniusta fuerit timenda est: Glo. nisi in duob⁹ casibus. s. cū sentētia est post appellationē lata: ⁊ cum ꝛtinet intollerabilē errorem: extra de sen. excō. c. p tuas. Et vbi cūq̄s sentētia est nlla: nō est obediendū. eo. ti. statuim⁹. li. vj. Secūdo nō tenet obedire p̄cepto plāti qñ nō ꝛtinet ad officiū suū q̄ō p̄cipit: vj. q. j. c. quia frater. Ad Bern. in li. de p̄cepto ⁊ dispentiōe dicit: Subdit⁹ nec citra pfessionē nec vltra p̄missū cogēdus est p legē obdiētie: ex quo patz: q̄ nec in grauioribus nec in leuioribus que oīno p̄ter regulā sunt obedire tenet: q: non tenet nisi quatenꝫ se obligauit sua pfessiōe: licz pfecta obedientia sit etiā in his obedire inquātū bona sunt vel ad bonū referibilia. Tertio tenet obedire plato qñ p̄cipit ea q̄ ꝛtinent ad officiū: vt patet in dicto. c. ad aures. Ad dicit Tho. scōa 2ᵉ. q. clxiij. q̄ religiosi pfitent obedientiā q̄tum ad regularē conuersationē: fm quā suis plātis subdunt: ⁊ ideo q̄tum ad illa sola tenent obedire: q̄ possunt ad regularē cōuersationē ꝛtinere: ⁊ hec est obediētia sufficiēs ad salutem: ⁊ hoc intelligit fm glo. vbi. s. qñ plātus nō decipit in p̄cepto p aliquā ignorantiā vel indiscretionē: nā excusarē q̄s p impotentiā absolutaz: qñ scz adimplere nullo mō potest qō mandat: q: impossibiliū nulla ē obligatio: vel etiā qñ talis obedientia ex aliqua accidētali causa subdito vergeret in piculū anime. Quarto nō debet obedire plato p̄cipienti illud qō oīno malū est: licz plato videat bonum ⁊ iustū: vt extra de resti. spo. c. litteras. seruato qō dicit extra de sen. excō. c. indūsitoni. Unō ⁊ si subditus haberet conscientiā resistentē: illam sequi deberet etiā si esset erronea ne edificaret ad gehennā: extra de simo. c. p tuas: debet tamē subditus conari vt informet suam cōscientiā: vt sit ꝛformis p̄cepto plāti sui q̄tuꝫ pōt: vt de pscrip. c. fi. in glo. de quo latius videbit infra. Quinto si plātus scienter p̄cipit qō malū est multomiꝫ nus illi obediēdū ē. xj. q. iij. c. q̄ resistit ⁊c. Sz quid si illud iubeat qō facere nō debeas: hic sane contemne potestatē ⁊c. si tamē aliquid plātus aīo puerso mādauit qō nō esset malū in se: tunc obediētia mereret duplex p̄miū. Sexto si dubiū sit p̄ceptum: an scz sit bonū vel malū: tunc ꝓpter obedientie bonū excusat a peccato: licz in veritate sit malū: vt. xxiij. q. j. quid culpat. circa fi. De bellis dubijs: vbi dñs peccat p̄cipiendo: non seruus obediendo: intelligēge tamē in dubio esse obediendū: nisi dubietas esset tam crassa ⁊ supina que nō excusaret: vt si mādaret aliquid cōtra articulos fidei ⁊ phibitionis: vel cōtra generale statutū ecclesie: aut etiā si esset ignorantia affectata: in talibus enī dubietas nō excusat: nec etiā ignorantia. xvj. q. j. c. si cupis. esse q̄ diceris monachus: vbi subdit q̄ nō multū distat in vitio vl decipe posse vel decipi christianū ⁊c. Nam si quis que dei sūt ignorat ignorabit: vt patet. xxxviij. dist. c. qui ea. Verūtā dicit. xj. q. iij. c. quid ergo. q̄ licz nunq̄ per obedientiā malū fieri debet: aliquādo tamē p obedientiā bonū qō

agiē intermitti debet: ⁊ glo. dicit: q̃ ꝑ obedientia bonū ē pati etiā qō iniustū ē: ⁊ iplere debemus ꝓceptū licꝫ vix sit tolerabile. Septīo nō tenet obedire qñ ꝓcipit aliq̃d ī derogationē iurisdictiōis maioris ꝓlati: vt si ꝓciperet minor ꝓlatus q̃ maior visitanti non diceret aliquid de reuelādis in visitatiōe: vel q̃ nullus loqueret aliquid de bono anime sue vel ordinis sui: quia visitator: qui est delegatus est maior: suo prelato si est datus a suo superiore. Octauo si quis eximit a potestate ꝓlati sui illius auctoritate qui hoc potest: vtpote cum monachus factus sit episcop⁹: nā licꝫ eis postq̃ facti sunt episcopi que nō licebāt ante episcopatū: vt ostendit. xviij. q. j. c. statutum est. in glo. q: vt dicit textus ibidem: statutū est ⁊ fm sanctos patres rationabiliter a synodo cōfirmatū est: vt monachus quem canonica electio a iugo regule monastice professionis absoluit: ⁊ sacra ordinatio de monacho episcopum facit. tē. glo. absoluit ab obediētia sui abbatis cum sit factus de filio pater. Item a monachali regula nō in ꝓprio habēdo nec in habitu reijciendo: sed in ieiunijs: vigilijs: modo cantādi: silētio etiā nō potest oīno vacare cum habere debeat tubam preconis. Item pōt sibi facere cōmatres qō prius nō licuit: qō sane intelligit puerum leuando: sed monachus pōt puerū baptizare: vt. xviij. q. ij. c. puenit. j. in glo. sed epus potest etiā leuare puerū: exemplo Greg. qui ꝓus monachus fact⁹ est: ⁊ postea cū esset diaconus cardinalis: cōpater impatoris Mauricij fact⁹ est. Itē monachus existens legitimus est heres ⁊ accipit hereditatē nō sibi sed ecclesie ⁊ cetera ibidē. Tertio queri pōt an religiosus teneatur magis obedire suo abbati q̃ suo diocesano: ꝑsertim cum sit illius ordinis q̃ nō sunt exempti. Ad hoc respōdet Hein. boyc: extra de sta. mona. c. cum ad monasteriū. In ꝓma diuisione dicens: aut querimus de his que versant in foro iudiciali: ⁊ tunc plus obedire tenetur episcopo q̃ abbati. C. de epis. ⁊ cleri. in auten. in causa animaꝫ: puta ab episcopo suscepta ī decimarū ⁊ primitiarū ratione reddenda: in causis iudicialibus: vt patet. xj. q. j. c. de psona. lxj. dis. c. obitum. in fi. ⁊ sic intellige qō notat glo. xij. dist. c. de his: vbi etiā dicit: q̃ de regulis cantandi vel officiandi in ecclesia debet similiter obedire episcopo seu metropolitano: aut querimus in his q̃ spectant officium abbatis: puta in regulis seruādis ⁊ circa regule correctionē siue in fractione voti abstinētie in silētio retinendo ⁊ similib⁹: ⁊ tunc debet in illis abbati suo obedire: vt. xviij. q. ij. c. nullā. in fi. nec etiā obedire debet episcopo vocanti eū ad ministeriū suū vl comitatū inuito abbate: q: hoc solum ꝓtinet ad papam: q̃ si monachus abbate consentiente vocatus sit: vel etiā auctoritate pape nec ibi ordinis statuta seruare poterit: cōsulendum est q̃ si potest ad claustrū reuertat: nec se periculis exponat cōmodis alienis. Quarto queri pōt occasiōe ꝑdictorū: vtrū magis obligat ꝓceptū ꝓlati vel cōscientia: ꝑsertim cū ipa videt obligare virtute diuini precepti vel ꝓhibiti. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. in li. q̃stionū de veritate. q. xvij. ꝓout lucide declaratū est in sermonib⁹ de trib⁹ partib⁹ penitētie: vbi agit de elemosynis spūalib⁹

Quinto queri pōt: vtrum obediētia sit maxima virtutū: ꝑsertim cū dicit. s. Regū xv. Sauli melior est obediētia q̃ victime: sed oblatio victimarū ꝓtinet ad religionē que est potissima inter omnes virtutes morales. Ad hoc rñdet doctor sanct⁹ scōa 2ᵃ. q. c. iiij. q̃ sicut peccatū in hoc cōsistit q̃ hō cōtempto deo cōmutabilibus bonis inheret: sic meritū virtuosi actus cōsistit econtrario in hoc q̃ homo cōtēptis bonis creatis deo inheret: finis autē potior est his q̃ sunt ad finē. Si ergo bona creata ꝓpter b ꝓtemnunt vt deo inhereat: maior est laus virtutis ex hoc q̃ deo inheret q̃ ex hoc q̃ bona creata cōtemnit: ⁊ ideo virtutes ille quib⁹ deo fm se inheret. s. theologice: sūt potiores virtutib⁹ moralibus quib⁹ aliqō terrenū contemnit vt deo inhereat. Inter virtutes aūt morales tanto aliqua potior est: quāto magis aliquid cōtemnit vt deo inhereat. Sunt q̃ tria genera bonorū humanorꝫ que potest homo cōtemnere ꝓpter deū: quorꝫ infimū sunt exteriora bona: medīū sunt bona corpis: ⁊ sup̄mū anime bona: inter que quodāmodo ꝓcipua est voluntas inquātū. s. p volūtatē homo omnib⁹ alijs bonis vtit: ⁊ ideo p se loquendo laudabilior est obedientie virtus: que ꝓpter deū cōtemnit ꝓpriā voluntatē q̃ alie virtutes morales: que ꝓpter deū aliqua alia bona cōtemnūt. Aū Greg⁹. dic vlti. moral. q̃ obediētia victimis iure ꝓponit: quia p victimas aliena caro: per obedientiā xo voluntas propria mactat: vnde etiaꝫ alia

quecūq̃ virtutū opa ex hoc meritoria sunt apud deū: quia fūt vt obedīat diuine voluntati: nam si quis etiā martyriū sustineret: vel cuncta sua pauperibus erogaret: nisi hoc ordinaret ad impletionē diuine volūtatis: qō directe ꝓtinet ad obedientiā: nō possent esse meritoria: sicut nec si fierēt sine charitate que sine obediētia esse nō potest: ideo dicit Greg⁹. vlti. moral. q̃ obedientia tanto magis est meritoria quāto min⁹ habet de suo. Mirū: q: obedientia sicut ⁊ quelibet alia virtus debet habere ꝓmptā voluntatē in suū ꝓpriū obiectū: non autē in id quod repugnans est ei: ꝓpriū autem obiectū ipsius obediētie est ꝓceptū: qō ex alterius volūtate procedit: scꝫ diuina vel humana: vnde obedientia reddit ꝓmptaꝫ hominis voluntatē ad implendū voluntatem alterius. s. ꝓcipientis: si autē id quod ei ꝓcipit sit ei volitum ꝓpter se: etiā absq̃ ratione ꝓcepti: sicut accidit frequētius in ꝓsperis: iam ex ꝓpria voluntate tendit in id ⁊ nō videt implere ꝓpter ꝓceptū: ꝑ propter propriā volūtatē: sed quādo id quod ꝓcipit nullo mō est fm se volitū: sed fm se cōsideratū proprie volūtati repugnans sic accidit ī ꝓsperis: tūc oīno manifestū est q̃ nō implet nisi ꝓpter ꝓceptum: ⁊ ideo dicit Greg⁹. in vlti. moral. q̃ obedientia que habet aliquid de suo in ꝓsperis est nulla vel minor: quia. s. volūtas propria non videt tendere ꝓncipaliter ad implendū ꝓceptuꝫ sed assequēdum ꝓpriū volitū: in aduersis autē vel difficilibus est maior: quia ꝓpria volūtas in nihil aliud tendit q̃ in ꝓceptū: sed hoc intelligendū est fm id qō exterius apparet: nam fm indiciū dei q̃ corda rimatur: cōtingere pōt q̃ obediētia in ꝓsperis aliq̃d habēs de suo: ꝓpter hoc non sit minus laudabilis: si scꝫ ꝓpria volūtas obediētis nō minus deuote tendat ad impletionē ꝓcepti: plus innitens ꝓcepto q̃ proprio volito. Preterea sciendū est q̃ obedientiā ad quā se quis voto ꝑsertim religionis cōstrinxit: vberior est merito: q: iam meret ex voto qō est actus latrie vel religionis: inter ceteras autē virtutes morales latria est ꝓcipua: quia concernit ꝓceptum prime tabule: ⁊ etiam meret ex obediētia: vnde talis se plus subijcit deo obedientiā vouendo ⁊ profitendo q̃ solum ꝓfitendo: eo q̃ subijcit actū ⁊ potestatē: ita q̃ nō pōt aliud decetero facere q̃ qō sibi fuerit imperatū: sicut plus facit qui dat aborē cum fructu q̃ qui dat solum fructū. Notandum tū q̃ obediētia tripler distinguit. Quedā enī dicit impfecta sufficiens tamē ad salutem: qua. s. quis obedit tñ in his que seruare ꝓmisit: vel que in illis implicite cōtinent: sicut sunt illa sine quib⁹ religionis ꝓfessio nō seruat: vt recipere officia ordinis ⁊ hmōi: ⁊ talis obedientia necessitatis est: sicq̃ solū obedire tenent in his q̃ possunt ad regularē conuersationē ꝓtinere: q̃ si ꝓciperet aliquid supra vel infra vel contra ꝓfessionē vel regulā factā: ad hoc non tenet: ⁊ hoc vult Bern. in li. de p. ⁊ dis. dicens: Subditus nec citra ꝓfessionem nec vltra ꝓmissum cogendus est. Quedaꝫ est autē obediētia pfecta: que. s. se extendit ad omnia humano mō possibilia: que nō sunt cōtra deū vel cōtra regulā quā quis cōfessus est: q̃ si ꝓlatus ex passione vel puersa intentiōe dura ꝓciperet aut grauia: dūmodo non sint mala simpliciter vel in aliquo casu: tūc obediens duplicē meret coronā: q̃ si durū alicui videat: recolat obediētiā Abrae filium imolantis: ⁊ Ezechielis penitentiā acceptātis eiusdē quarto: de quo plenius patet alibi: recolat inquā herculē de quo legit q̃ iuno vxor ionis inuidens herculi: quē ipse in almena genuerat: oīa difficilia solebat illi ꝓcipere: ipsum enī misit ad hispaniā ad occidendū Hereonē: ad infernum ad educendū cerberū: in athaliādiam ad superandū hydrā quīq̃ capituꝫ: hercules omia cōpleuit: ita q̃ iuno citius fuit fessa ꝓcipiendo q̃ hercules obediēdo sic in religione dato q̃ hercules: id est sapiens subdit⁹ ꝓlatū habeat ꝓ nouerca: q̃. s. sibi non cessat difficilia maliciose ꝓcipere: ipse tñ debet ei in oīb⁹ obedire: ⁊ eum obediendo patiētia fatigare: ita q̃ ꝓlatus malus citi⁹ fatigari debet ꝓcipiēdo q̃ subditus obediēdo. Quedā denīq̃ obediētia ē indiscreta obediens etiaꝫ in illicitis ⁊ illa vitupabilis est. Pro quo sciendū q̃ si ꝓcipit qō simplr malū est: nequaq̃ est obediēdū. Si xo dubiū est tūc obediēs excusat a peccato ꝓpter obediētie bonū: licꝫ ī xitate sit malū: nisi dubieras esset tā crassa ⁊ supina q̃ nō excusaret: vt si mādaret qō esset ꝗ articulos fidei: vel ꝓceptū diuinū: vel contra generale ꝓceptū vl statutū ecclesie: aut directe cōtra ꝓfessam regulā: ꝑsertim ī his casibus in quibus ꝓlatus dispensare non potest: vt in tribus votis substantialib⁹: ⁊ in his que habent extra de sta. mo. c. cū ad

monasteriū: si certū ē q̃ pōt dispōsare: tunc debet subditus obedire: sixo dubiū est an p̃latus pōt: tūc subditꝰ excusat rōne dubij si obedit. Ad laudē dei.

De charitate increata: ⁊ qualit̃ diligit seipsam: angelos: homies: ⁊ omnia creata: Sermo XIIII

O nora patrē tuum

b ⁊c. Tertio p̃ceptū hoc exponitur de patre ⁊ matre eternali: id est ō deo ⁊ christo: beataq̃ virgine q̃ dicit̃ mat̃ gratie ⁊ misericordie. Nos q̃ parētes honorare debemꝰ triplicit̃: eos scz p̃ omnibꝰ ⁊ sup oīa diligēdo: obediēdo: ac p charitatiuā subuentionē deū in suis mēbris honorando: iugiterq̃ cordiali affectu deo iugit̃ seruiēdo ⁊ grās agēdo. Primo inquā eos honorare debemꝰ p̃ omnibꝰ ⁊ sup oīa diligendo: ad qō homo potissime moueri debet ex eo: q̃ in tantis bñficijs amoris nos deus diligēdo p̃uenit: vt omnē ingratitudinē ⁊ tepiditatē a nostris cordibus ꝓcul ꝓpelleret: ⁊ si q̃nq̃ piguisset amare iam saltem nos tantū amatos nō pigeat remeare: q: charitas fm aplm̄ est finis p̃cepti: quia omnia opa q̃ sunt in p̃cepto tendūt ad charitatē: vt magis ac magis augeat̃. Est aūt charitas dilectio q̃ deus sup oīa ⁊ ī omnibus diligit̃ ꝓpter se: ⁊ primus ꝓpter deū ⁊ ī deo: que charitas vt dicit Aug⁹. nascit̃ in appetitu. s. cū quis appetit fieri volūtate dei sup oīa: nutrit̃ autē in cogitatiōe: cū scz in hoc cogitat ⁊ in hoc pficit: roborat̃ inquā in opatione ac tandē pficit̃: cum ab hoc se nō auertit ꝓpter aliqua mala q̃ sibi aduenīūt: verūtamē q: ꝓpter defectus naturales ⁊ impedimenta corpalia hec plene cōsequi nō pōt in hac vita: cupit dissolui et esse cū christo: vbi plenius ⁊ pfectius hoc adipisci sperat: scz q̃ voluntas dei sup oīa fiat: de hac igit̃ virtute charitat̃ licz multa dixisse me memini: p̃sertim in li. qui intitulat̃ scala amoris: ac in lib̄. qui intitulat̃ edemym cōtemplatiuorū: in sermonib⁹ q̃z de diuersis: ne tamē hāc eminētissimā virtutem intactā ī hoc opusculo videar p̃terisse: quedā statui sub breuitate ꝓsequi. Et

B p̃mo de virtute charitatis in se. De qua primo queri potest: vtrum charitas sit aliquid creatum in anima: p̃sertim cum nihil creatū est infinite virtutis: sed magis oīs creatura vanitas est: charitas autē non est vanitas sed vanitati repugnat: ⁊ est infinite virtutis: q: animā hominis ad infinitū bonū pducit: vnde deus spūaliter est anime vita sicut aīa corporis vita: iuxta illud Deut. xxv. Ipse est vita tua: sed aīa viuificat corpus p seipsam: ergo deus est anime vita quā vtiq̃ viuificat p charitatē: iuxta illud. j. Job. iij. Nos scimus qm̄ translati sumꝰ ō morte ad vitā qm̄ diligimꝰ fratres. Ad hoc rñdet magister sententiaꝝ in p̃mo dist. xvij. q̃ charitas nō est aliquid creatū in aīa: sed est ipse spūsanctus mentē inhabitans: nō est tñ intentio sua q̃ iste motus dilectiōis q̃ deū diligimꝰ sit ipe spūsanctꝰ ꝗ q̃ ipe motꝰ dilectiōis est a spūsancto non mediāte aliq̃ habitu: sic a spūsancto sē alij actus virtuosi mediātibus habitibus aliarū virtutū: puta habitꝰ spei: fidei vel alterius virtutis: ⁊ hoc dicebat ꝓpter excellētiā charitatis: ⁊ in hoc magister sentētiaꝝ habuit aliquos sequaces: verūtamē cōmuniter doctores hoc improbāt sup hunc locum. Nam Bonauē. dicit ibidē: q̃ est ponere charitatem fm cōmunē opinionē que est habitus creatus informās animā: ⁊ rationē huiꝰ sumit tripliciter. Primo ex pte essentie charitatis: q: charitas est bonitas creature rōnalis: ipsam pficiens ⁊ distinguens ⁊ ordinans ⁊ disponens. Secūdo a pte virtutis: q: charitas qua deū diligimꝰ est virtus: nō q: deus tñ coopat̃ in nobis sed etiā quia nostra volūtas coopat̃ deo: adiutores enī dei sumus: ⁊ q: cum cooperamur deo: necesse ē similit̃ nos cōformari sibi: necesse est etiā q̃ ab illa summa charitate relinquat̃ in nobis aliqō exemplum ī effectu nostro p quod moueat̃ illi conformiter: volūtas em̄ libera est ⁊ nata moueri ad opposita: ⁊ ideo ponit̃ in nobis virtus charitatis create: nō ꝓpter defectum a pte dei in nobis coopantis: sed volūtatis nostre sibi coopantis. Tertio a pte operationis ponit̃ necessitas: quia reformatio siue recreatio: vnio ⁊ dilectio: non tñ sunt ab alio vt ab efficiēte: sed etiā vt ab informāte: informans autē est charitas creata: licz enī recreatio ab increato p modū efficientis sicut creatio: tamē recreatio vel reformatio reliquit vlterius formā: ⁊ iō necesse est ponere habitū informantē: ꝗ ille. Tho. etiā in scōa 2ᵉ. q. xxiij. dictam opinionē reprobat: dicens: inter alia: q̃ motus charitatis non ita procedit a spūsancto mentem humanā mouentē: q̃ bōana mens sit mo-

ta tñ: ⁊ nullo modo sit p̃ncipiū motus huius: q: hoc esset ꝓtra rationē volūtarij cuius principiū oportet in ipso esse: alās em̄ se quereret̃ q̃ diligere nō esset voluntarius qō ꝗplicat ꝓtradictionez: q: de sui rōne amor ꝗportat q̃ sit actus volūtatis. Nec dici potest q̃ moueat voluntatē ad actū diligēdi sicut mouet̃ instrumentū: q̃ si sit principiū actus: nō tñ est ipso agere vl̃ non agere: q: sic etiā rolleret̃ ratio voluntarij ⁊ exclude ret̃ rō meriti: sed oportet q̃ a spūsancto sic moueat̃ ad diligendū: q̃ etiā ⁊ ipsa sit efficiens hunc actū: nullus aūt actus ab aliq̃ potētia actiua pducit̃ nisi sit ei ꝓnatural̃ p aliquā formā q̃ sit actionis principiū: vñ deus q̃ omnia mouet ad fines debitos: singulis rebus formas indidit: p quas ad fines a deo sibi p̃stitutos inclinant̃: ⁊ sic vt dicit̃ Sap. viij. Disponit oīa suauit̃: manifestū est aūt q̃ actus charitatis naturā potentie voluntatis excedit: ideo nisi aliqua forma naturali potētie supadderet̃ p quaz ad actū dilectiōis inclinaret̃: scōm hoc esset etiā iste actꝰ ꝗpfectio: naturalibꝰ actibꝰ ⁊ etiā actibus aliaꝝ virtutū: nec esset facil̃ ⁊ delectabilis qō patet esse falsum: q: nulla virtus tantā inclinationē habz ad actū suū sicut charitas: nec aliqua tā delectabilit̃ operari faciens: vñ licet effectiue deus sit vita anime p charitatē ⁊ corporis: p animaz tñ formaliter charitas vita anime est: sic̄ anima corporis vita. Unde p ꝗ ꝓcludi pōt: q̃ sicut anima īmediate vnit̃ corpi: sic ⁊ charitas anime: ⁊ opat̃ formalit̃ efficacia forme scōm virtutē agentis qō formā īducit: ⁊ ideo charitas nō est vanitas: sed fac̄ effectū infinitū dū deo ꝗūgit animā iustificando ipsam: ꝗ em̄ demonstrat infinitatē virtutis diuīe que est charitatis actor. Ex dict̄ igitur patet: q̃ duplex est charitas: scz increata que deus est: ⁊ creata que dei donū est: vñ Bern. in li. de dili. deum dicit̃ recte charitas ⁊ deus ⁊ dei donū: itaq̃ charitas dat charitatē substātia accidētalē: vbi dātē significat nomē substantie ē vbi donum

C qualitatis. Secūdo vero q̃rī pōt de charitate increata q̃ deus est: vtrū scz sit eadē dilectio diuina respectu creaturaꝝ cū ea q̃ est vnius persone in diuinis respectu alterius: p̃sertim cū ex hoc sequeret̃ q̃ dilectio dei respectu creaturaꝝ esset summa: sic̄ illa q̃ est respectu p̃sonaꝝ adinuicē: q: dilectio dei nō potest intendi: nec etiā remitti. Ad hoc dicendū fm Alex. de hales in li. j. vbi agit̃ de dileatiōe dei ad creaturas: q̃ aliqd diligere idē est qō illi bonū velle. Dicē dū igit̃ q̃ diligere dei duplicē habet comparationē: vnā ad ipam dei voluntatē: aliam ad ipm̄ volitū: cū ergo dicit̃: pater diligit filiū vl̃ ecōuerso: ibi est summū bonum tā ex pte voluntatis q̃ ex pte voliti: q: pat̃ filio nō potest velle maius bonum q̃ vult. Cū vero dicit̃ deus diligit creaturā: ꝗ dilectio est etiā summa p cōparationē ad voluntatē diligentis: q: nec pōt ē maior: nec intendi nec remitti: ⁊ sic est in termio dilectionis: ac p ꝓsequēs est eadē dilectio cum dilectiōe illa q̃ est respectu p̃sonaꝝ: q: dei voluntas est sua essentia: de qua dilectiōe dicit dñs ad discipl'os: sicut dilexit me pater ⁊ ego dilexi vos: verūtamē p cōparationē ad creaturā dilectā siue ad ipm̄ volitū qō ex dilectiōe deus efficit in creatura: vel qō iam factū ei placet: tūc nō est summa dilectio sed pōt esse maior: q: pōt huic creato velle maius bonū: sicut potest ipm̄ facere melius q̃ sit: scōm q̃ li melius nominalit̃ accipit̃. Ex his cōsequent̃ eliciendū est q̃ q̃tū est ex pte voliti vl̃ creature dilecte: q̃to meliores sunt creature in ordīe ⁊ gradu suo: tāto magis sunt diligibiles: q: bonū rōne boni diligibile est: ⁊ ideo quātum est in qualibet creatura de bono tantū ē diligibilis ⁊ ab eo plus diligit̃: q̃ voluntatē habet bene mensuratā ⁊ ordinatā sic̄ est in deo. Sed obijcit̃ q̃ deus nō diligit creaturā nisi fm q̃ creatura est in deo ⁊ ab eterno fuit in deo: ꝓpter quod creaturā etiam dilexit ab eterno: sicut scriptū ē Ephes. ij. Elegit nos ante mūdi constitutionē: nec ē electio sine dilectiōe: alioq̃n vt dicit Hugo ea est vis amoris q̃ necesse est amantē esse talē quale est id qō amat. Si deus igit̃ creaturā diligeret in esse ꝓprio necessariū esset illū trāsformari in creaturā vl̃ in similitudinē creature: qō cū sit ipossibile non diligit creaturā nisi scōm q̃ est in seipso. Ad ꝗ respondet Alex. de hales ibidē q̃ illa auctoritas Hugonis ꝓprie intelligitur: vbi amās minus nobile est amato vl̃ simplicit̃ vel scōm quid sicut est in hominibus: aliquis em̄ amans aliquid q̃ quis sit minus nobile simplicit̃ sic̄ minimus vl̃ aliquid simile: tamen in eo quod illud affectat ⁊ cir-

ea illud afficitur supponit seipsum amato
⁊ sic quodammodo transformatur in illō:
sic autē non est in deo: vnde nō oportet q̄
transformetur in amatū: nō enī intelligit
verbū illud de dilectione que est volūtas
boni qualis est dilectio dei: sēd intelligit
de dilectione que ē affectio que quodam
modo transformat amantē in amatum. Et
etiā dicit Bonauen. sup. iij. di. q̄ amor di
uinus nō est amor affectionis inclinās ad
alterū: sed potius inclinans ⁊ trahēs ad se
ipsum: vnde diuinus amor potius amata
transformat ⁊ conformat ipsi amāti q̄ ecō
uerso: scōm ergo q̄ duplex est cōformatio
rerū ad deū. s. scōm similitudinē vestigij et
fm similitudinē expressā que est ratio ima
ginis: fm hoc dei dilectio duplicit accipi
potest. Primo generalit sc̄z in effectibus
nature q̄s cōmunit ⁊ generalit cōicat om
nibus creaturis: ⁊ sic diuina dilectio ē re
spectu oīs creature. Secūdo specialit. s. in
effectibus gratie q̄s cōicat tm̄ creature ra
tionali nō habēti defectū alicui⁹ criminis:
⁊ sic diuina dilectio nō est nisi respectu ei⁹
creature cui charitatē cōicat: ita q̄ p illam
charitatē vnione pmaxīa deo adhereat vt
sic p charitatē in deo maneat ⁊ deus in eo.

Tertio q̄ri pōt de creatura magis a deo
dilecta: vtrū sc̄z deus magis diligit homi
nē vl angelū: pīsertim cū tāto creatura vi
deatur amabilior q̄to est deo similior: sed
angelica natura videt deo similior: vtpo
te natura nobilior. Ad hoc rādet Bona
uentu. sup. iij. di. xxrij. q̄ deus dicit dilige
re creaturā nō ratiōe affectiōis animi ſ ra
tione cōicatiōis alicui⁹ boni: sic q̄ dilectio
dei qotius dicit esse dilectio effectus q̄ af
fectus. Duplex est igit effectus principal
ipsius dei respectu creature rōnalis. s. con
ditionis in q̄ ostenditur dei potentia: ⁊ sic
magis dilexit angelos: quia meliora ꝓtu
lit eis naturalia. Secūdus aūt effect⁹ ē re
parationis in q̄ mānifestat dei misericordia
⁊ sic mag' dilexit homīes q̄s. s. releuauit ⁊
angelos deseruit: ⁊ sic in dilectiōe dei mu
tuo se excedūt: dicēdū igit q̄ si loq̄mur de
excessu dilectiōis fm̄ statū pnt̄ tūc mag' di
ligit angelos q̄ homīes: vtpote deo simi
liores q̄a nobiliores: q̄s ⁊ vno solo motu
meritorio glorificauit: qui ⁊ nullā habent
retardationē q̄ ꝓpediunt q̄ minus in deū
totaliter tendere valeāt. Si vero loq̄mur
fm̄ statū grē final' in quo erit reparatio cō
summata: tūc videt satis rationabilit dici
posse q̄ magis diligit homīes: q̄ de pluri
bus habebit homo in paradiso vñ gratus
⁊ deuotus existat deo q̄ angelus: tū ꝓpter
beneficiū incarnationis: quia vt dicit Ide
beo. ij. Musq̄ angelos apprehēdit sed se
men abrae: tum ꝓpter beneficiū redemptio
nis: quia vt dicit Job. xv. Maiorē hac di
lectionē nemo habet ⁊c. posuit enī animā
suā p hominibus releuādis nō p angelis
tū ꝓpter beneficiū eminētis glorificatiōis:
q̄ ꝓstituit in altiori gradu honoris huma
nā naturā in vtroq̄ seru q̄ angelicā: scili
cet christum ⁊ eius nobilissimā matrē. Di
lexit insup deus humanū genus tā in sta
tu inimicitie q̄ in statu amicitie: nō autem
angelicū genus q̄ post casum omnino de
seruit: ⁊ hec manifestāt erga nos nō solum
diuine charitatis magnitudinē: sed etiam
eius nimietatē: scōm illud Ephes. ij. Deus
qui diues est in misericordia ꝓpter nimiam
charitatē qua dilexit nos: cū essemus mor
tui peccato ꝓuiuificauit nos in christo: et
licet angelus est deo similior q̄tuz ad ea q̄
sunt nature nō tū q̄tū ad dona gratie: mo
do dei dilectio magis pensat dona nature
supaddita: q̄ ea que sunt naturalit insita.
Considera nūc o anima quātā tibi dilecti
onē ostendit deus in via: quātāq̄ exhibe
bit in patria: obtulit enī in christo p salu
te tua suā diuinitatē: nobilissimā animam
⁊ innocētissimā carnē: offert insup omnib⁹
eminentissimā charitatez: vt merito dicat
Jacobus in canonica sua: Omne datū opti
mū ⁊ omne donū pfectū desursū est descen
dens a patre luminū: amplectere igit am
plectere totis p̄cordijs: āplectere dona dei
tui o sponsa christi: ⁊ exultando cū ꝓpheta
iubila deo dicēs: Quid retribuā dño: vn
de spōsus tuus in hac vita tanti te estima
uit: tantaq̄ charitate salutē tuā sitijt: q̄ de
eo dicit Bernū. Si christus tot mēbra habu
isset q̄t sunt stelle in celo: ⁊ q̄libet mēbroꝝ
corpus habuisſz: oīa illa corpora ad lignū
crucis dedisset: ante q̄ animā vnā q̄tuz in
se est in damnatiōe reliquisset: si ergo tan
tā habuit charitatē in recreatiōe: o q̄tā ex
hibebit in eterna glorificatiōe: Dicit enim
Bern. in re. christi: q̄ dilectio qua omnis
angelica natura parit ⁊ humana se mutuo
diligūt: respectu illi⁹ dilectiōis q̄ christ⁹ in
q̄tū hō diligit minimū gloriosū est minor
q̄ centꝝ ad circūferētiā celi chrystallini cō
siderato ipo fonte: vnde tal' amor originez
habet: verūtamē dilectionē dei summi ad

minimū beatū q̄s explicet: nā tanta dile
ctione deus trinus ⁊ vnus ferē in minimū
beatuz: q̄ si ponat ex vna pte dilectio dei
ad minimuz beatum: ⁊ ex alia pte dilectio
christi in q̄tū homo ⁊ beate marie omniū
q̄s angelo ꝓ ⁊ sanctoꝝ quā spirāt in deuz et
inter seinuicē nulla potest esse equiparatio
quia finiti ad infinitū nulla pōt esse cōpa
ratio: ⁊ ideo amor quē minimus sanct⁹ spi
rat in deū maior est q̄ amor christi in q̄tuz
homo ⁊ amor beate virginis omniūq̄ san
ctoꝝ ⁊ angeloꝝ quē spirāt inuicē inē se: tē
maior ē circūferētia celi chrystallini mini
mo centro: quia talis dilectio dei est vnus
de tribus principalibus actibus substātia
lis glorie: q̄ nos felicit expiri cōcedat ie
sus christus sponsus eterne glorie.

De charitate creata que est po
tissima virtutū in qua cōsistit om
ne meritū: Sermo XV

Onora patrē tuū.

b Expediti vtcūq̄ de charitate in
creata que deus est. Jā de chari
tate creata que dei donū est fmo succinct⁹
A pcurrat Ve q̄ prio queri pōt vtrū sc̄z cha
ritas creata que cordibus fideliū infundi
tur: sit specialis virtus: pīsertim cum chari
tas nihil aliud esse videt q̄ amicicia q̄dam:
sed amicitia nō ponit a pbo virtus: vt pa
tet in. iij. li. Ethic: q̄ nec cōnumerat inter
virtutes morales nec inter intellectuales.
Ad hoc rādet breuit Richar. sup. iij. di. xx
vij. q̄ charitas est virt⁹ vna fm speciē spe
cialissimā: q̄ in plures species nō diuidit:
charitas enī ꝓstituit in specie ex sui cōpa
ratiōe ad primū suū ⁊ principale ac forma
le obiectū q̄ nō est nisi vnū: sc̄z ipse deus
sub ratione q̄ est sūmū bonū: quo solo ple
narie volūtas beatificari pōt: hec aūt for
malis ratio obiecti charitatis nō est diuisi
bilis in plures rōnes eo q̄ impossibile est
esse plura bona q̄ sint summa bona: q̄ nō es
set summū bonū in quo nō essēt oēs rōnes
boni p modū excellētiorē q̄ inuenirent in
aliquo alio bono: nec tale bonū posset esse
principale charitatis obiectū: eo q̄ in tali
bono volūtas beatificari nō possz. Ad ob
iectū ergo dicendū fm Tho. scda. 2e. q. xx
iij. q̄ pbus in. viij. Ethic. nō negat amicitia
am esse virtutē: sed dic q̄ ē virtus vl cū vir
tute: pōt tā dici q̄ amicitia ꝓrie nō est vir
tus q̄ se ab alijs distincta: q̄ nō habz rōnē
laudabilis ⁊ honesti nisi ex obiecto: scōm
sc̄z q̄ fundat sup honestate virtutū: q̄ pa
tet ex eo: q̄ nō quelibet amicitia rationem
habz laudabilis ⁊ honesti sic patet in ami
citia delectabilis ⁊ vtilis: vñ amicitia vir
tuosa magis est aliq̄d ꝓsequēs ad virtutes
q̄ sit virtus: nec ē simile de charitate q̄ nō
fundatur principalit super virtute huma
na: sed sup bonitate diuina: vnde Aug⁹.
li. de moribus ecclesie Charitas est virt⁹ q̄
animi nostri rectissima affectio est q̄ ꝓiūgit
nos deo q̄ ipm diligimus. Et si objcit q̄
charitas habet duo obiecta: sc̄z deū ⁊ pri
mū: ⁊ ergo nō est vna virtus fm speciē. Re
spōdet ibidē Richar. q̄ primⁿ nō est pnci
pale ⁊ formale obiectū charitatis: q̄ p cha
ritatē ipm nō diligimus nisi ꝓpter deum.

Scōo vero q̄ri pōt vtꝝ charitas sit potis
sima virtutū sic sentire videt apls. j. Coꝝ.
xiij. Maior aūt hoꝝ est charitas. Ad ſ re
spōdet Tho. vbi. s. q̄ ex quo bonū in acti
bus hūanis attendit fm q̄ regula debita
regulant: ideo necesse est q̄ hūana virtus
q̄ principiū est bonoꝝ actuū ꝓsistat in attin
gēdo regulā hūanoꝝ actuum. Duplex ē er
go regula hūanoꝝ actuū: sc̄z humana rō ⁊
deus: sed deus ē regula prima a q̄ etiā hu
mana rō est regulanda. Hinc virtutes the
ologice q̄ ꝓsistūt in attingendo illā regulaz
primā: eo q̄ eaꝝ obiectū est deus: excellen
tiores sūt virtutib⁹ moralib⁹ vl intellectua
lib⁹ q̄ ꝓsistūt in attingēdo rōnē hūanā: p
pter qō oportet vt ēt inē ipas virtutes theo
logicas illa sit potior q̄ magis deū attīgit
sic charitas: q̄ fides ⁊ spes attingūt q̄dez
deū fm q̄ ex ipo ꝓuēit nob vl cognitio ve
ri vl adeptio boni: ſ charitas ipm deū at
tingit vt in ipo sistat: nō vt eo nob aliq̄d p
uēiat: ⁊ sic charitas ē excellētior fide ⁊ spe:
ac p ꝓseqns oīb⁹ alijs virtutib⁹: ⁊ qō mai⁹
est sine charitate nulla pōt eē virt⁹ vera vl
meritoria: sicut oñdit apls. j. Coꝝ. xiij. si
distribuero in cibos paupeꝝ omnē facul
tatē meā: ⁊ si tradidero corp⁹ meū ⁊c. Hu
ius aūt ratio est: q̄ virtus ordinat ad bo
nū: sed bonū pncipalit est finis: nā ea que
sunt ad finē nō dicunt bona nisi in ordine
ad finē. Sicut ergo duplex est finis. s. vlti
mus ⁊ proximus: ita duplex est bonum sci
licet vltimū ⁊ hoc est principale bonū ho
minis: sc̄z dei fruitio: iuxta illō ps. Mihi
adherere deo bonū est. ⁊ ad hoc ordinatur
homo p charitatē Et bonū primū vl pticu
lare ⁊ scōdariū qō ēt duplex eē potest. Tnū

quidē vere bonū vipote ꝗtū in se est ordi/
nabile ad principale bonū qō est vltimus
finis. Aliud aūt est bonū apparēs ⁊ nō ve
rū: quoniā abducit a finali bono: sic aua/
rozū prudentia qua diuersa genera locello
rū excogitāt: ⁊ auarozū iusticia qua metu
grauiū damnoꝝ ꝓtemnunt alienū ⁊ ana/
rozū tēperantia qua luxurie cohibēt appe/
titū qm̄ sumptuosa est: ⁊ auaroꝝ fortitudo
qua vt ait Horatius. Per mare pauperiē
fugiunt: p saxa ignes: vt dicit Aug. in. iiij.
li. ꝓtra Julianū: ⁊ ideo nēcē ē habere cha
ritatē vt ⁊ virtutes meritorie reddāt ⁊ deo
grate: qz p solā charitatē ordinant act⁹ om
niū aliaꝝ virtutū in finē vltimū: ac p cōse/
quēs dat formā actib⁹ oīm aliaꝝ virtutū:
vñ generalit charitas dicit radix virtutū
qz p illā oēs alie nutriunt virtutes: nec ꝗ
Greg. in Omel. hz qđ viriditat ram⁹ bo/
ni opis: si nō pmaserit in radice charitat.
Dicit etiā fundamentū virtutū: eo ⁊ oēs
alias virtutes valēter sustētat: dicit etiaz
forma virtutū nō quidē exemplarit aut es/
sentialit ꝗ magis effectiue: qz formā oībus
ponit ordinās eas ad vltimū finē. Unde
ppie virtutes dicunt in ordine ad actus
formatos: dicit etiā mat virtutū: qz ex ap
petitu finis cōcipit actus aliaꝝ virtutū im
perādo eos. Unde merito dicit charitas
maxima virtutū: qz dicit i euāgelio Mat.
xxij. ⁊ dilectio dei est primiū ⁊ maximum
B mandatū. Tertio pinde queri pōt vtrū
in charitatiua dilectiōe ꝓsistat omne meri
tū sicut intelligere dat aplus in dicta au/
ctoritate: si distribuero: cum tū ecōtra diffi
cultas tn operādo videat augere meritū:
eo ⁊ scōm pbum virtus est circa difficile ⁊
bonū ergo maior virtus circa magis diffi/
cile ⁊ mai⁹ bonū: sed charitatiua dilectio
difficultatē in operādo diminuit: qz dicit
Aug. in li. ꝓfes. qui amat nō laborat: omis
eñ labor nō amantib⁹ grauis ē: solū amor
est qō nomē difficultatis erubescit. Ad ꝗ
rūdet Rich. sup. iij. di. xxx. ⁊ ppie loquen
do de merito scōm ⁊ ꝓsistit i actu remune
rabili de cōdigno in vita eterna: sic omne
meritū aut est charitatiua dei dilectio: aut
tñ illud qō in ipso actu formale ē p chari/
tatiū dei dilectionē: p hoc enī ⁊ volūtas
p charitatē diligit deū ppter se ⁊ sup omia:
vult actus alios rectos esse p illū cui ppe
se ⁊ sup omnia adheret: qō est ipos referri
in finē vltimū modo debito: ⁊ sicut rectitu
do est in actu ex sui ꝓformitate ad regulaz
suā que in naturalibus est natura ⁊ in arti
ficialibus ars: ⁊ in moralibus ratio recta
⁊ lex diuina: sic etiā illud qō est formale in
merito sicut ipsa remunerabilitas q̄ in ipo
est ex sui debita relatione in vltimū finez:
⁊ ex ꝓsequēti ipa ratio remunerabilitatis
q̄ ī merito est formal ex charitatiua dei dile
ctione causata est: vnde omne meritū q̄ntuz
ad illud qō est ī merito formale cōsistit esse
tialit vl causalit in charitatiua dei dilecti
one. Ad obiectū ergo dicendū ⁊ difficul/
tas ad operandū ꝓuentēs ex habitudine
mala: quā sibi peccato: p actus malos acq̄
sinit nō auget meritū: nec facilitas que est
in opante p virtutē minuit meritū. Bona/
uentura vero sup. iij. di. xxvij. supaddit ⁊
charitas sup omnes virtutes primatū te/
net: ⁊ efficacia meriti p prius attribuenda
est actui charitatis q̄ actui aliarū virtutū
eo ⁊ ipsa cōpletiua sit omniū virtutū: ⁊ in
ipsius actu cōnectit ipm̄ meritū. Ratio ve
ro quare charitas tanta ceteris virtutib⁹
excellētia p̄eminet est: qz maxime nos effi/
cit deiformes: tū ratiōe liberalis exhibiti/
onis: quia sicut deus ex amore tribuit oīa
dona: sic charitas liberaliter exequit oīa
obseqa ⁊ mandata: tū rōne ꝓformis vnio/
nis: qz sicut filij patri nectunt nexu amoris
⁊ vniunt: sic homo p charitatē adherēdo
deo spūs vnus efficit: ppter qō dicit. Jo/
han. xvij. Ut sint ꝓsumati in vnū sic ⁊ nos
vnū sumus: tū etiā rōne finalis quietatio/
nis: qz cū amor sit pōdus spūale facit in de
um tendere ⁊ in deū quiescere sicut corpo/
ralia p sua pondera in locis ppriis firma/
ri habēt ⁊ stabiliri: vnde Aug⁹. in li. ꝓfes.
ponderib⁹ suis agunt oīa ⁊ loca sua petūt
pondus meū amor meus est: illo feror q̄cū
q̄ feror. Preterea beatus Bernardin⁹ in
euāgelio enīo de charitate dicit int alia:
⁊ ipa tāte p̄ciositatis est in ꝓspectu dei: ⁊
oīa p̄ciosa reddit: ⁊ ideo p aur designat in
Apoc. iij. vbi dicit suadeo tibi emere a me
aurū ignitū ⁊ pbatū vt locuples fias: naz
sicut aurū ē pretiū omniū thesauroꝝ: sius
sint lapides p̄ciosi: p̄dia: domus: mercan/
tie siue quiesq̄d aliō est appreciabile auri p̄/
cioso existimabit: sic etiā cuncte cogitatio
nes: affectiōes: locutiōes: opatiōes ⁊ sil'ia
charitatis pretio cōmensurantur: quia de
us opera non ponderat sed affectū: vt pla/
ne patet. xxiiij. q. j. c. odi. in fine: vbi dicit
dñs iterrogat cor nō manū: quāto nāq̄ pu
rior seu feruētior amore placitū aliq̄d deo

facimus: tanto reddit ei gratiosius. Hinc
Luc. xj. Laudata est paupercula vidua q̄
mist ī gazophylaciū duo minuta: nō quia
multa ⁊ magna fecit: sed qm̄ ampla chari/
tate dilexit. Nec solū aurū ē amor: sed etiā
oīa que fiūt ex charitate: non tm̄ q̄ sunt de
genere bonoꝝ: sed etiā indifferētia reddit
eadē charitas aurea: in cuius figura dicit
iij. Regū vj. ⁊ nihil erat in tēplo qō nō au
ro tegeret: quia que fiūt ex charitate red/
duntur aurea q̄bus anima iusti celesti spō
so decent exornat: vnde pś. Astitit regīa
a dextris tuis in vestitu de au. Cui⁹ ratio
est: quia licet ꝓprius actus charitatis quez
mediate elicit sit diligere deū ⁊ primū si/
cut quelibet virtus vnicū solū actū habet
quē elicit: sicut actus fidei quē elicit est cre
dere: ⁊ sic de alijs virtutibus: nullusq̄ ab
eadē virtute alius actus alicit: charitas ta
mē supra virtutes oēs hāc obtinet supemi
nentiā: ⁊ q̄uis eaꝝ actus ꝓprios imedia/
te nō eliceat ꝗ eliciunt ab habitib⁹ ꝓprijs:
p ipam tm̄ oēs actus virtuosi virtualit im
perant: ⁊ eos a ꝓprijs habitib⁹ elicere fac:
qz cūcte virtutes in charitate cōnexitatem
habēt: ⁊ ex ꝗ cūctas virtutes virtuosasq̄
opatiōes charitas reddit meritorias. Jn/
sup nō solū virtutes ⁊ opationes virtuose
p charitatē meritorie reddunt: ꝗ ēt omnia
alia siue ꝓspera siue aduersa siue mixta si/
ue bona gratie siue mala pene ⁊ mala cul/
pe coopantur charitatē habēti in bonū: tā
p̄ciosa nāq̄ ⁊ efficaꝝ est apd deū charitas
sancta ⁊ etiā pctā coopant illi in bonum:
vt dicit glo. sup illō Roma. viij. Diligenti
bus deū omnia coopant in bonū. Nec mi
rū cū voluntas impat omnib⁹ potētijs sic
amor omnibus virtutibus: nō minor est in
bono diuina dilectio q̄ in malo diuīa offē
sio: ꝗ arrogāti bona ꝓuertunt in malū: qz
nō opat ad dei glām sed ad ppriā: si ergo
arrogantia virtutes vl opa virtuosa ꝓuer
tit in vitia: nō minus charitas diuina ma/
lū ꝓuertit ⁊ coopat in bonuz: ex hijs ergo
sequit ⁊ charitas omnia reddit meritoria:
sic etiā sola illius fuitia sunt remuneratio
C ne digna. Pro quo sciendū ⁊ omne ob/
seq̄iū deo ꝓpensū aut illi ꝓpendit ex amo/
re recto ⁊ puro qui est amor gratuitus nō
querēs que sua sūt: aut timore pene vl vin
dicte: aut ex spe mercedis tpal vl ek ne aut
alia quacunq̄ ratione sese potius q̄ deum
respiciente: ergo si obsequiū impendit ex
amore puro credit illum esse bonū q̄ eidez
hoc impendit: quia nulli rectus amor ⁊ pu
rus ꝓpendit ab aliq̄ nisi credat illū esse bo/
nū ⁊ merito sue bonitatis hmōi amore esse
dignū ⁊ p ꝓsequēs tale obsequiuz est mere
gratuitū ac solū ppie remuneratione di/
gnū: qui vero nō gratis reddit obsequiuz
deo sed ex quadā necessitate vl coactiōe cu
iuscunq̄ suppositiōis: nō ppie dicēd⁹ est
remuneratiōe dignus: sed magis illi p̄ciuz
ope sue elocate reddēdū est. Denīq̄ diui/
nus amor est ille thesaur⁹ euangelic⁹ a deo
naturalit in humano corde recondit⁹: quē
q̄ inuenit hō vadit ⁊ vēdit omnia vt emat:
id ē redimat agrū illū illicito cōplexu amo
ris vitiosi miserabilit alienatū ⁊ venditū:
de qua. ſ. emptiōe dicit in canticis: si dedit
homo totā substātiā domus sue p dilectio
ne quasi nihil despiciet eā: nimiꝝ cū sit vti
litatis infinite: tū qz quolibet actu charita
tis mercat regnū dei: dicēte dño: q̄ dederit
calicē aque frigide tm̄ in nomine meo: amē
dico vobis nō pdet mercedē suā: tum etiā
sicut diues efficitur cui omnes mercātie et
ꝓtractus lucrosi reddunt: sic mille milies
eos ditiores spiritualit reddit ipa charitas
in mercātijs oīm virtutū ⁊ virtuosoꝝ ope
rū: ⁊ hoc tangit aplus. j. Coꝝ. xiij. dicens:
charitas patiens est. ſ. ꝗtū ad habitū pati
entie in anima: ⁊ ideo nō deficit in aduer/
sis que occurrūt in illatis: penis: iniurijs:
ꝓtumelijs: infortunijs ⁊ similib⁹: nā sic au
rū pcussū dilatat sic in aduersis p̄ssa chari
tas auget: vnde pś. Jn tribulatiōe dilata
sti mihi. Secundo benigna est: id est bene
ignita: quia reddit bonū pro malo: vñ glo
sa sup illud Ephes. iiij. Estote inuicē beni/
gni: id est largi de facultatibus vestris: ⁊ ꝗ
maxime vos ꝓsequentib⁹: Tertio nō emu/
latur: id est nō inuidet aliene felicitati: vel
ꝓsperitati spirituali vel tēporali. Quarto
nō agit perperā: id est puerse p̄stando im/
pedimentū ne bona fiāt: vel rationē oper.
nō deformat intentione nō recta. Quinto
nō iflatur de donis vl bonis adeptis. Se/
xto nō est ambitiosa: scz de bono acq̄rēdo
quia vult subesse nō preesse. Septimo non
querit que sua sunt sed dei gloriā ⁊ cōmu/
nem pfectū. Octauo nō irritatur: id est nō
prouocat ad irā: qz nō habet appetitū vin
dicandi sed vituperationē ꝓuertit in refe/
ctionē ⁊ plagā in medicinā. Nono non co/
gitat malū scz rancoris vl vindicte vl etiā
suspitionis sinistre. Decimo nō gaudet su/
per iniquitate scz propria vel aliena sed do

let. Undecio cōgaudet veritati sez cogni/tionis vel operis in se ⁊ in alijs. Duodecimo omnia suffert. s. respectu difficultatum quas patiť ad exequēda opera virtuosa. Tredecimo omnia credit. s. que veritas in scripturis suadet. Quartodecimo oīa sperat. s. que christus ꝓmisit. Quintodecimo omnia sustinet. s. respectu absētie dilati sūmi boni ꝓmissi qō patiēter expectat a deo ꝙ ꝓpē nullā cāz ab ichoato bono desistit.

De subiecto charitatis qō ē humana volūtas: ⁊ de quinqz donis que recipit anima ab infusa charitate: Sermo XVI

O nora patrē tuū.

b Post aliquātā discussionē charitatis in se: videndū est de eiꝰ subiecto in quo ꝓprie ꝯsistit diuina dilectio.

A De quo primo queri potest vtrū ipsa voluntas hominis sit subiectū charitatis: et videtur ꝙ nō: quia charitas amoz quidem est: sed amoz scōm pbum est in cōcupiscibili: ⁊ ideo charitas est in ꝯcupiscibili ⁊ nō ī volūtate immo potius esset in libero arbitrio: quia charitas vt in p̄cedēti sermone declaratū est se extedit ad oēs actus humanos: scōm illud. j. Corinth. vl. Omnia opera vr̄a in charitate fiāt: sed p̄ncipiū humanoꝝ actuū est libeꝝ arbitriū: ergo p consequēs videtur ꝙ charitas maxime sit in libero arbitrio sicut in subiecto: ⁊ p ꝯsequēť nō in voluntate. Ad hoc rñdet Tho. scōa 2ᵉ. q. xxiij. ꝙ duplex est appetitus. s. sēsitiuus ⁊ intellectiuꝰ qui diciť volūtas ⁊ vtriusqz obiectū ē bonū licet diuersimode: nā obiectū appetitus sensitiui est bonū p sensum apprehensū: obiectū autez appetitus intellectiui vel voluntatis est bonū sub cōmuni ratione boni ꝓut est apprehensibile ab intellectu. Charitaťz autē obiectū nō ē aliqō sensibile bonū: sed bonū diuinuz qō ītellectu solo cognosciť: ⁊ ideo charitatis subiectū nō est appetitus sensitiuus sed intellectiuus. i. voluntas. cū eñ ad bonū diuinū qō est intelligibile se vis ꝯcupiscibilť extendere non potest: sed voluntas sola: ideo concupiscibilis subiectū charitatťz esse non potest. Nec etiā libeꝝ arbitrium: qz licet liberū arbitriū non est alia potentia a voluntate: tamen charitas non est in volūtate scōm rationē liberi arbitrij cuius actꝰ est eligere: quoniā electio est eoꝝ que sunt ad finem: voluntas autē est ipsius finis: vt dicitur in. iij. Ethiť. vnde charitas cuius obiectū est vltimus finis magis dici debz esse in voluntate q̄ in libero arbitrio: ⁊ cōgrue satis: qz sicut voluntas imperat omnibus potentijs: sic amoz omnibus virtutibus. Secundo queri pōt vtrū illa charitas in nobis causetur naturaliť vl ex infusione spiritussancti vl ex bonis actibꝰ p̄cedentibus: p̄sertim qr ia qō est cōmune creaturis omnibus: naturaliť etiā inest hominibus: sed vt dicit Dyoni. iiij. c. de di. no. omnibus diligibile ⁊ amabile ē bonū diuinū qō est obiectū charitatis: ⁊ ideo nobis naturaliter inest aut saltē acquiriť ex actibus p̄cedentibus: iuxta illud. j. Timoth. j. Finis p̄cepti charitas est de corde bono ⁊ ꝯscientia pura ⁊ fide nō ficta: ⁊ p consequens non est ex infusione. Ad hoc rñdet Tho. vbi. s. ꝙ charitas ē amicitia quedaz ad deū fundata sup cogitatione beatitudinis eterne: hec autē cōmunicatio nō debet esse sm bona naturalia sed scōm dona gratuita: quia vt diciť Ro. vj. Gratia dei vita eterna. Hinc ipsa charitas nature facultatem excedit: qō autē excedit nature facultatē non potest esse naturale nec acquiri p potentias naturales: quia naturalis effectus suam causā non transcendit: ⁊ sic nob non inest naturaliter ipsa charitas: licet ī est nobis dei dilectio que fundať sup communicatione bonoꝝ naturaliū: de qua dicit ibidē Dyoni. nec etiā charitas p vires naturales acquiri potest: licet actus virtuosi p̄cedentes hominē disponāt ad recipiendum charitatis infusionē vt tangit dicta auctoritas apli: sed per gratuitā infusionē sanctiſpiritꝰ acquiriť q̄ est amoz patris ⁊ filij: cuius participatio in nobis est ipsa charitas creata: de qua diť aplus Roma. v. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris p spiritū sanctū qui datus est nob: ⁊ hec est operatio quedā potissima diuine bonitatis. Ad cuius effectū pficiendū diuina dignatio postulat: puer. xxiij. dicēs: Fili p̄ebe mihi coz tuū: sic eñ accipitri volanti sufficit si coz p̄de sue sibi retineat: sic christo sufficit dū solū coz hominis obtineat: pro quo nimirū adipiscendo de celo volauit in virginis vterū: de vtero in p̄sepium: de p̄sepio in patibulū: de cruce in sepulchrū necnō ad infernū: deinde ad resurrectionis gloriā: ac tandē ad patris dexte

ram vt sic coz humanū plenius possideret. per coz aūt intelligiť voluntas: qz deꝰ animam querit in corde ⁊ volūtatē in anima: vnde ⁊ in euangelio p coz voluntas intelligitur: vbi dicitur: diliges dñm deū tuuz ex toto corde tuo. Cuius ratio est: quia sicē coz corporale est principiū omniū motuum corporaliuz: ita etiā voluntas maxime q̄tum ad intētionē finis vltimi quiest obiectū charitatis est principiū omniū motuuz spiritualiū: vt igitur sciamus q̄ p charitatē excellentissima dona nobis a deo donantur. Sciendū est ꝓut sufficit ad p̄sentē speculationē ꝙ infusa diuinitus charitate quinqz dona acceptissima recepimꝰ. Primū donū est diuini amoris cōnatural̄itas: nam diuina bonitas que spiritualiū/cto appropriatur nullā aliā virtutē collocat in humano corde sic illi cōnaturalē: sicē amorē ⁊ charitatē: quia vt diciť prima Johan. iiij. Deus charitas est sez increata ī/mensus: īmortalis: a qua quidē charitate quidā purus ⁊ infinitus actus amoris ꝓcedit: cū igiť animā humanā creauit deus ad imaginē vtiqz charitatis ⁊ similitudinē infiniti actus amoris sui creauit illā. Hic postq̄ puenerit ad libeꝝ rationis vsū: tūc ex esse ꝓprio quandā habet aptitudinē ad amandū sine qua aliquo mō eē nō pōt: necessariū eñ est illi diligere bonū incōmutabile qō deus ē: aut bonum cōmutabile qō mundus est. Ipsaqz p libe. arbi. in medio ꝯstituta dinosciť: vt ad qōcunqz voluerit se diuertere possit: ⁊ hec ī anima aptitudo diligēdi q̄dā est imago dei: a qua. s. aptitudine ꝓcedit q̄dā velox ⁊ efficax amoz actꝰ p quē infiniti actus diuini amoris similitudo clarius demōstraťz: ex q̄bꝰ relinq̄tur ꝙ nulla virtus ita ꝯnaturaľ est in anima hūana sicut ipa charitas. Scōm donū est ipiꝰ diuinitatis ꝯformitas: sup oēs eñ virtutes amoz animā deo ꝯformat: cuiꝰ rō est: qz deus charitas est: ⁊ ideo meliꝰ p charitatem q̄ p aliquā aliā virtutē tanq̄ deo ꝯsimilior ē aīa ꝯformiť in deū trāsformaťz: vnde dicit Hugo de arra anime: ꝙ ea vis amoris ē vt te talē eē necesse sit: q̄le ē illō qō amas ⁊ cui p affectū ꝯiūgeris in ipius similitudinē ipa qōammō dilectiōis societate trāsformaris: ⁊ ideo subdit ibidē: Deꝰ charitas ē ⁊ q̄ manet in charitate ī deo manet ⁊ deꝰ in eo. Si eñ vt refert pbs. ij. polliť. Aristopho/nos diť: ꝙ amātes desiderāt ex duobꝰ vnū fieri: ⁊ Tulliꝰ de amicitia diť: ꝙ is est amicus q̄ ē tanq̄ alť idē: q̄nto magis sm apostolū. j. Coꝝ. vj. Qui adherz deo. s. p amorē pfectū vnꝰ spūs ē cū eo. Exprimur enī in nobis: ꝙ vis amoris ardētťz totaliť ad hoc nitiť: inhyat ⁊ gestit: vt nō solū sit ītimus ipiꝰ amāti: ꝑ ēt vt qōammō sit ipm amatū. Hinc ēt intātū tlis in amore dei valēter excedit: ꝙ ī corpabiliť p̄diligit deū dilectū q̄ seipm. Tertiū donū ē ipiꝰ aīe formositas: nā postq̄ aīa p charitatē deo fuerit conformis quō nō erit decoz ipius aīe formosius: cū sit in ea vera similitudo diuinitatťz. Pro q̄ sciēdū sm Alex. de hales ac alios doctores ꝙ imago dei in aīa ꝯsistit in naturalibꝰ p̄prietatibus ⁊ potētijs eius: similitudo vero ꝯsistit in gratuitis: id ē in virtutibꝰ charitate diuina formatis ⁊ decoratis: p̄cipuē tñ in ipsa charitate ⁊ diuina dilectiōe: vnde licet aīa cunctas virtutes ⁊ dona habeat si charitate priuatur deformis ē: ⁊ ideo displicet ꝙ euidenter ostendit apostolus. j. Corinth. xiij. vbi dicitur: Si linguis hominū loquar ⁊ angeloꝝ: charitatē aūt nō ⁊c. Hinc ait Hugo ꝙ hoc priuilegiū sola charitas habet vt deus dicatur ⁊ sit: nō eñ deus humilitas est ⁊ patientia: quia cū omnis virtus dei donū sit: nulla p̄ter charitatem hoc habet: vt nō soluz dei donū sed et deus dici possit: reliqua igitur gratiaꝝ dona largitur deus ⁊ his quos reprobat: solam autē charitatē quasi seipm his tñ q̄s diligit ī premiū seruat: hec ille. Anima nāqz humana carboni similis est: qui si extinctus fuerit obscurā indaginē induit: si vero perfecte ignitus fuerit totus splendidꝰ ⁊ igni sillimus apparebit: sic anima humana dū amore diuino per peccatū fuerit extincta: id est charitatis igne priuata: terrā nigredinē immo ⁊ diabolicā turpitudinez induit. Hinc de talibꝰ Hiere. iiij. diciť: denigrata ē sup carbōes facies eoꝝ: q̄bꝰ euāgelio ꝯueniēť ī ꝓperat dñs: vos ex pfe diabolo estťz: qz filij similitudinē p̄ris habere debēt: q̄d eñ torpescit ī diabolo nisi pctñ: vt pote cuiꝰ natura ineffabili pl̄chritudīe ⁊ nobilitate ꝯdita ē ꝑ charitate p̄uata ⁊ liq̄tate ōformat. Ecōtra vo dū aīa fuerit charitatis igne incēsa ꝓtinꝰ efficiť pulcherrīa deo q̄ similima: q̄d eñ carbo ignitꝰ nisi ignis cēseri debeat: cū tā ignis factꝰ ē forma carbonis? ⁊ q̄d aīa charitatťz igne pfecte succēsa: nisi non dico deꝰ ꝑ deificata cēseri debeat? cui ōz ī pñs. ꝯfessionē q̄. s. turpitudo pcrō: ñ deponiť: ⁊ decorem. s. charitatis induisti

amictus lumine scz diuine gratie sicut ve/
stimento: vnde charitas iã facta est anime
forma: sicut forma corporis est anima: ⁊ si/
cut ignis operit carbonis nigredinem: sic
charitas operit peccatorꝫ multitudinẽ. Ve
rũ ne meũ putes ficticiũ audi Aug⁹. dicẽ/
tem: qualis est homis dilectio talis ẽ bo/
mo: si terrã diligit terra es: si celũ celũ es:
si aũt diligis deũ nõ audeo dicere deus es
sed audi ꝓphãm dicentẽ: ego dixi dij estis
⁊ filij excelsi omnes. hec ille. Quartũ do/
nũ est spiritualis vite veritas: nam in sola
charitate cõsistit tã virtutũ omniũ ꝗ etiaz
ipsius anime vita. Hinc ait ꝓpha: querite
dñm id est amorẽ eternũ q̃ est deus ⁊ hoc p
amorẽ ⁊ viuet aĩa vr̃a: cui ps̃. ⁊ aĩa mea il/
li viuet O felix aplus q̃ hanc vitã exptus
ait: viuo ego iam nõ ego: viuit vero in me
christus. De hac aũt vita dicit Aug. inter
alia: q̃ sicut vita corporis anima est: ita vi
ta anime deus est: sicut corpus expirat dũ
amittit animã: sic anima expirat dũ amit/
tit deũ: de⁹ amissus mors anime: aĩa amis/
sa mors corporis: ⁊ licet corpus nr̃m mori
possit tã idipm q̃ diligimus scz anima mo
ri nõ põt cũ diligit deũ: cui mors est nõ di/
ligere deũ. hec ille. Et Bern. Fons vite est
charitas: nec animã illã viuere dixerim q̃
de illo nõ hauserit. Haurire quõ põt nisi p/
sens sit ipi fonti q̃ charitas est q̃ deus est.
hec ille. Sed quõ inquis adhũc vite fontẽ
appropiquare poterõ? Rñdet ad hoc Au/
gusti. q̃ pes anime amor est: qui si prauus
est dicitur cupiditas vl̃ libido: si rectus est
dicitur charitas. His igitur pedib⁹ ambu/
lat anima ad bonũ incõmutabile vl̃ cõmu/
tabile: qr charitas est anime motus ad fru
endũ deo ꝓpter deũ ⁊ se ac primũ ꝓpẗ de/
um: cupiditas autẽ est anime mot⁹ ad fru/
endũ se ac primo ⁊ quolibet corporeo non
ꝓpter deũ ad deũ ergo fm Aug. q̃ vbiq̃ p/
sens est: vbiq̃ totus: non pedibus licet ire
sed moribus: mores aũt nr̃i nõ ex eo q̃ q̃s/
q̃ nouit: ꝗ ex eo q̃ diligit diiudicari solẗ:
nec faciunt bonos vl̃ malos mores nisi bo
ni vl̃ mali amores; ꝓpter q̃ longe a pecca/
toribus salus: vt dicit ibidẽ Aug. sup ps̃.
non loco sed dissimilitudine: q̃d est dissimi
litudine? mala vita: malis moribus: si eniz
bonis moribus deo appropinquamus: ma
lis moribus recedimus a deo: vnde ꝗgrue
idẽ homo corpore stãs in vno loco: ⁊ amã/
do deũ accedit ad deũ: ⁊ amãdo iniq̃tatez
recedit a deo. hec ille. deniq̃ sicut charitas
animã viuificat sic ⁊ virtutes actiõesq̃ vir
tuosas meritorias reddit ⁊ viuidas: vt su/
pra tactũ est. Quintũ donũ est amoris in/
satiabilis suauitas: nulla aũt virtus alia
tantã facit experiri delectationẽ ⁊ cõplacẽ
tiã sicut charitas: tã in deo q̃ in creaturis:
sẽserat hoc qui dicebat: Q̃ dulcia faucib⁹
meis eloquia tua sup mel ori meo: ⁊ iterũ:
iudicia dñi vera iustificata ĩ se metipa dul/
cioza ⁊c. Cũ igit amor dei suauissim⁹ est tã
in affectu q̃ in effectu: dicente Bern. in li.
de diligendo deũ: vbi amor est labor non ẽ
sed sapor: quoniã amanti nihil ẽ diffi cile.
Ideo p ꝗsequens nec satiari põt desiderio
qui nõ nisi desiderare ꝗcupiscit: iuxta illõ
ps̃. Cõcupiuit aĩa m. de. ius. t. in oũi tẽpo.
ꝓpter ꝗ aũt anima deũ amãs amore nõ sa/
tiatur: quia deus amor ẽ quẽ q̃ amat amo/
rem amat: amare aũt amorẽ facit circulum
vt nullus debeat esse finis vl̃ mẽsura amo
ris: vnde Dyoni. li. de di. no. q̃ amor scili/
cet eternus ostendit sicut quidã etern⁹ cir
culus p optimũ ex optimo in optimũ inc/
narrabilit cõuersione circũlẽs: ⁊ in ꝗ circu
lo spiritus amans ꝗplectit ⁊ ad infinitum
amorẽ cõplectendũ inuitat: ex qua inuita
tione surgit q̃dam appetitus insatiabili/
tas q̃ omnia vorat: qr de copia facit inopi
am: dũ ex ꝗgustatis dei delitijs ampli⁹ in/
ardescit in desiderijs: qr ⁊ si dat ad pleni/
tudinẽ nunq̃ tã ad satietatez. Hinc eccli. xx
liij. dicit. qui me edũt adhuc esurũt. De
hac igit charitate in ordine ad subiectum
adhuc duo queri pũt. Primũ est vtrũ cha
ritas habita põt diminui vl̃ totaliter amit
ti: pserim cũ dic Aug⁹. viij. de trinitate: q̃
si dilectio nõ est vera dilectio dicẽda nõ ẽ:
sed sicut idẽ dicit in epla ad Julianũ comi
tẽ: charitas que deseri põt nõ vera fuit: er/
go neq̃ charitas fuit. Ad hoc rñdet Tho.
scda. 2ᵉ. q. xxiiij. inter alia: q̃ charitas ha/
bita diminui nõ potest: neq̃ p actũ pecca/
ti mortalis: qr mortale charitatẽ totaliter
corrũpit tã effectiue: qr charitati ꝗtrariat
q̃ etiã meritorie: qr dignus est q̃ illi deus
subtrahat totaliter ipam charitatẽ: nec eti
am p actũ peccati venialis: nec quidẽ effe/
ctiue: qr ad charitatẽ non attingit: ꝗ nõ ad
feruorẽ charitatis: nec etiã meritorie: quia
deus non plus vel pius se auertit ab hoie
q̃ homo auertit se a deo: similiter diminui
nõ põt p cessationẽ ab actu virtutis directe
loquẽdo: qr licet virtutes ex actib⁹ acq̃si/
te p cessationẽ diminui possunt: vt dicẽ pbs

viij. Ethic. q̃ multas amicitias inappella/
tio solut: id est non appellare amicũ vel ei
nõ colloqui: cui⁹ rõ est: qr ꝗseruatio vniuſ
cuiusq̃ rei depẽdet ex sua causa. Causa ꝛo
virtutis acq̃site est actus hũanus: quibus
cessantib⁹ virtus acq̃sita diminuit: ⁊ tan/
dem totalit corrũpit: sed hoc in charitate
locũ nõ habet: qr solũ a deo infundit: ⁊ sic
actu charitatis cessante nõ diminuit cha/
ritas directe nec corrũpit si desit mortale
peccatũ: indirecte tã loquendo diminutio
charitat dici põt dispositio ad corruptõez
ipius que fit p venialia peccata vel etiã p
cessationẽ ab exercitio operũ charitatis: ꝗ
p mortale totalit corrũpi põt: qr subiectũ
charitatis est ad bonũ ⁊ ad malũ vertibile
fm arbitrij libertatẽ. Secũdo queri põt:
vtrũ charitas augeri põt. Ad hoc ibidem
breuiter rñdet Tho. q̃ charitas nõ auget
p hoc q̃ charitas addit charitati sed qui/
dã ponunt: sed p hoc q̃ charitas intendit
in subiecto: ita q̃ subiectũ magis ac magis
charitatẽ pticipat: fm q̃ magis reducit in
actũ illius ⁊ illi magis subdit: nõ tã intel/
ligendũ est q̃ in quolibet actu charitatis
ipa charitas augeat: sed q̃libet actus cha
ritatis disponit ad augmentũ charitatis:
inquãtũ ex vno actu charitatis pnior red
dit ad agendũ fm charitatẽ: ⁊ sic abilita/
te crescẽte prumpit in actũ feruentiorẽ di/
lectionis quo conet ad charitatis pfectio/
nem: ⁊ tunc charitas auget in actu: ⁊ huic
quidẽ augmẽto charitatis nullus termin⁹
imponi põt in statu vie: tũ qr charitas fm
rõnẽ ꝓprie speciei terminũ augmẽti nõ ha/
bet: eo q̃ est pticipatio quedã infinite cha/
ritatis q̃ est spũsancti: tũ etiã qr cã agens
charitatẽ est infinite virtutis. s. deus: tum
deniq̃ qr crescẽte charitate semp in subie/
cto supercrescit abilites ad vlterius pceden
dum vel augmentandũ: capacitas enĩ cre/
ature rõnalis p charitatẽ auget: qr p ipam
cor dilatat: iuxta illud. ij. Cor. vj. Cor no/
strũ dilatatũ est: ⁊ ideo semp remanet abi/
litas ad maius augmentũ. Ad lau.

De obiecto charitatis scz sũmo bono: ⁊ de mercãtia amoris: ac de quattuor que sunt p ordinẽ ex charitate diligẽda: Sermo XVII

Onora patrẽ tuuz

m ⁊c. Iã ordine debito videndũ est de obiecto ipius charitatis: de q̃ primo que/
ri põt: vtrũ summa bonitas sit pma rõ dili
gendi offie illud q̃d ex charitate diligit: ac
p ꝗsequẽs obiectũ formale ipi⁹ charitatis:
pserim cũ sic se habet ens ad cognitionẽ:
ita bonũ ad dilectionẽ: sed pma rõ cogno/
scendi nõ est sũmũ ens sed ens cõe creatori
⁊ creature cõitate analoga: q̃ silr prima rõ
diligendi nõ est summa bonitas ꝗ bonitas
cõis creatoris ⁊ creature cõitate analoga.

Ad hoc rñdet Rich. sup. iij. dis. xxviij. q̃
pma rõ diligẽdi ex charitate est ipsa sũma
bonitas: qr sicut primo rõ videndi est illud
rõne cui⁹ mouet visũ quicq̃d mouet visum
vt lumẽ vel color: ⁊ sicut pma rõ intelligẽ/
di ẽ illud rõne cui⁹ intelligit quicq̃d intel/
ligit vt ens vel verũ: sic cõcedendũ ẽ illud
esse pmã rõnem diligẽdi ex charitate: rõne
cui⁹ diligit quicq̃d ex charitate diligit: ꝗ
eni summa bonitas ꝓpter quã oĩa diligen
da sunt q̃ ex charitate sunt diligenda. Ad
obiectũ igit dicendũ: q̃ nõ est sile de pma
rõne diligẽdi ex charitate: ⁊ de pma ratiõe
diligẽdi cõiter deũ: qr sicut diligere cõmun
⁊ est q̃ ex charitate diligere: sic prima rõ
diligẽdi cõmunior ẽ q̃ pma rõ diligẽdi ex
charitate: ⁊ ideo si det q̃ pma rõ diligẽdi
cõmuniter dicti nõ sit summa bonitas: sed
bonitas cõmunis creatoris ⁊ creature cõi/
tate analoga: put ꝗcludere videt argumẽ
tũ: nõ tã ꝓpter hoc sequit q̃ summa boni/
tas non sit pma rõ diligẽdi ex charitate: ex
q̃b⁹ ꝗcludit q̃d sũma bonitas ẽ pma rõ di
ligẽdi ex charitate ⁊ obiectũ formale ipsi⁹
charitat. Pro q̃ sciendũ q̃ sũma bonitas
põt ꝗsiderari duplicit: scz fm esse q̃d hz in
re: vel fm esse q̃d hz in aĩa vl̃ mẽte. Sũma
bonitas q̃ ẽ formale charitat obiectũ fm
eẽ q̃d hz in re: ⁊ ex cõsequẽti est eius obiec
tũ fm esse q̃d habet in nr̃a mente. Cui⁹ rõ
est: qr esse reale bonitatis idẽ est cum ipsa
bonitate: sed esse suũ q̃d habet in nr̃a men
te in rõne cognoscibilis est ipm esse nostre
menti repsentari: vel ab ea aliquo mõ co/
gnosci: mõ nostra volũtas p charitatẽ pri/
mo ⁊ pncipalit tendit p dilectionẽ in ipam
summã bonitatẽ in suo reali esse q̃d est idẽ
cum ea: ⁊ ex consequẽti diligit eam nostre
menti psentari: ⁊ a nostra mente cognosci.
Hinc est q̃d domin⁹ vniuersaliter omnib⁹
pceptum charitatis indixit: dicens: Dilig/
ges dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo ⁊c.
⁊ ne queram⁹ diuerticulũ ad excusandas
excusationes in peccatis: ipa charitas om

nibus venalis exponit: nec est psonarum acceptio apud deū: vt dicit Roma.ij. quia solē suum oriri facit sup bonos ⁊ malos: ⁊ pluit sup iustos ⁊ iniustos: vt ꝛ Matth. v. Hec est qui se abscōdat a caloze eius: vt dicit ps. Ais nūc videre signū mercātie amoris hui⁹: audi ps. Suauis dñs vniuersis: ⁊ miſ. eius sup ⁊c. neminē tamē ad ei⁹ emptionē violentat: sed vt dicit Ecci. xv. Deus ab initio cōstituit hominē rectum: ⁊ reliquit eum ī manu cōsilij sui: tñ aūt suadet q: coacta seruitia nō acceptat: vñ dicit Apoc. iij. Dicis q: diues sum ⁊ locuples ⁊ nulli⁹ egeo: ⁊ nescis q: tu miser es ⁊ miserabilis: paup: cecus ⁊ nudus: suadeo tibi emere a me aurū ignitū ⁊ pbatum vt locuples fias ⁊ vestimentis albis induaris: vt nō appareat cōfusio nuditatis tue: hoc ibi. Sed forte causeris de difficultate tā inueniēdi ꝗ adeūdi felicissimā apothecā hui⁹ mercātie: ⁊ licz multi essent qui eā cōpare vellēt: tñ loco ꝫ incertitudo ⁊ itineris longitudo eos ab hoc ꝓposito reuocaret. Ad hoc fidenter respondeo q deus qui charitas est: vbiq regnat: vbiq maiestas eius omnia replet: ac eius charitas complectit vniuersa: ḡnimo ꝓpe est dñs omnib⁹ innocātibus eum in veritate: si tamē eius apothecā magis delectat inuenire: queramus eam cū sponsa dicente: Indica mihi quem diligit aīa mea: vbi pascas: vbi cubes in meridie: ne vagari incipiā post greges sodaliū tuaꝫ: curre fidelis sponsa ad lectulū sponsi tui ⁊ mercantiā amoris inueniēs: curre inquā ad dimensionē crucis: q: nullibi vendit amor nisi in hac apotheca: vbi ex amoze pater filium ⁊ fili⁹ obtulit semetipm: amplectere illū cū magdalena ⁊ seruando cōprehende si potes cum omnibus sanctis que sit longitudo: latitudo: sublimitas ⁊ pfundum amoris huius felicissime apothece: felix paul⁹ qui dicebat: Mihi autē absit gloriari nisi in cruce domini nostri iesu christi. Sed rursus de quātitate p̄cij expauescis forsan q angustias tuas incōpabiliter excedat: ⁊ dicis cum apostolo: Velle quidē adiacet mihi: pficere autē nō inuenio. Unde ad eandē margaritā cōparandam allectus: Hugo dicit inter alia. O charitas si scirem quāti vales precium pro te appenderem: sed forte excedis angustias meas: nec inuenire potero preciū tuū penes me: dabo tamē q̄ habeo ⁊ totū q̄ habeo: ⁊ tota domus mee substātia te commutabo: ⁊ cum totū dedero totū quasi nihil iam reputabo: omnes delectatiōes carnis mee: omnes iocūditates cordis mei p̄pter te libēter impendā vt te solā possidere valeā: tu sola mihi charior: tu sola vtilior: tu sola suauior: tu sola iocūdior ampli⁹ delectaris: abūdantius satiaris: tuti⁹ saluāns: felicius cōseruāns: ⁊ postea causam subdit cōparationis hui⁹ dicens: Hūquid parū est deum in se manentē habere tantū est charitatē possidere: q: ſm Bern. Deus charitas est: quid p̄ciosius: ⁊ qui manet in charitate in deo manet: quid securi⁹: ⁊ de⁹ ī eo: quid iocūdius: vnde inquis ergo tātū inuentā preciū ad cōparandū? Sed ne expauescas ne diffidas o homo: omnes sitiare desiderat qui omnes ad hūc vite fontem inuitat: dicens Job. vij. si quis sitit. s. amorē: veniat. s. affectionis passib⁹ ad me scz fontem indeficientē vite ⁊ charitatis: ad me to: rentē inebriantis voluptatis: ad me dulcedinē transformātis amoris ⁊ bibat: sed quo p̄cio dñe: omnes inquit sitientes venite ad aquas scz gre ⁊ charitatis: ⁊ qui non habetis argentū ꝓperate: emite ⁊ comedite: venite emite absq argēto ⁊ absq vlla cōmutatiōe vinū scz amoris ⁊ charitatis ⁊ lac puritatis: q: charitas opit multitudinē peccatoꝫ: nō ergo emit auro vel argento nō quibuslibet localib⁹ vel ornamentis: nō adulterinis crinibus aut fucamētis: nec caudatis vestibus: nec rostrat calceis: hec enī oīa dñi sunt licz ab hominibus abutant. Deinde est terra ⁊ plenitudo eius de ꝓria moneta margaritā hāc cōpare necesse ē nō de his q̄ dñi sunt: cui⁹ sē oīa bona tpalia: cōpalia: spūalia ⁊ eternalia: apienda est ꝗ ꝓria bursa ⁊ ꝓria moneta tradenda bursa nr̄a cor nostrū est in q̄ moneta nostra recōdit scz scelera ⁊ peccata que nostra sunt ⁊ ꝓria: ⁊ hec dominus ꝓ mercantia amoris gratāter acceptat: q: illa tñ sunt nostra: oīa ꝛo bona dei sunt: iam cōsidera quid das ⁊ q̄d recipis: nihil charius eo quod emit: nihil vilius eo quo emit: p̄ciū soluis cū peccata hūiliter recognoscis ⁊ cōfiteris: charitatē recipis cum remissionē acquiris: audi p̄cium soluentē: dixi cōfitebo: aduersum me iniusticiā meā dño: audi margaritā diuine dilectiōis recipientem: ⁊ tu remisisti impietatē peccati mei. O pelag⁹ infiniti amoris q̄d agis q̄d sustines: o sblimites sapiētie dei q̄ exupas omnē sensū quō ex amoze quodāmō stulta

facta es: nūmos scelerū nostroꝫ acceptās ⁊ amplissimū donum tue charitatis indulgens: vt amoze tuo beatos nos facias ineternū: vñ querit Aug⁹. in li. cōfes. q̄d tibi sum bone iesu vt amari te iubeas ⁊ p̄cipias: ⁊ nisi faciā irascaris ⁊ minaris mihi ingentes miserias. Rūdet Bern. lib. de diligendo deū cū amat, deus nihil aliud vult ꝗ amari certissime ob aliud non amat nisi vt amet sciens ipsos amoze beatos qui se amauerint. Secūdo p̄ncipalit queri pōt ex quo ſm Augu. j. de doc. xp̄iana. ḡttuo: sunt diligēda. Unū q̄ est supra nos. Alterū q̄ nos sum⁹. Tertiū q̄ est iuxtā nos. Et quartū q̄ est infra nos. Utrū scz omne illud q̄ est supra nos p̄ naturā ex charitate diligendū est: p̄sertim cū non solū deus videat supra nos esse: sed etiā angeli boni ⁊ mali: ⁊ ipsa beatitudo quā expectamus. Ad hoc rñdet Rich. vbi supra: q omne illō q̄ p̄ naturā est supra nos: ex charitate diligendū est: nam q deus ex charitate diligendus est: satis patet ex iam dictis. Diligendi sunt etiaz sancti angeli ex charitate cum sint p̄ticipes eterne beatitudinis: in q̄ comunicāt homīes cū angelis: sicut dicit Matth. xxij. q in resurrectōe erūt homīes sicut angeli in celo charitatis enī amicitia vt dictū est supra: fundat sup cōmunicatione beatitudinis eterne. Hec mirū si diligēdi sunt: cum ⁊ ipsi affectu pariter ⁊ effectu cordialiter nos diligūt: nam ꝗtum ad primū dicit Origen. sup libū numeroꝫ omelia. lxix. Agunt angeli diem festū letantes sup his qui refugiētes cōsortia demonū: p exercitia virtutū se festināt angelicis socia re cōsortijs. Qtum etiā ad secūdum dicit ibidem omel. lxvj. Adest vnicuiq nostrū etiā minimis qui sunt in ecclesia: angelus bonus: angelus dei: qui regat: q̄ moueat: qui gubernet: qui p̄ actibus nostris corrigendis: ⁊ miserationibus poscēdis: quotidie videat facie patris: hec ille. Ceterū dia bolus cū sit nomē nature in malicia obstinate: ideo cōcedi nō debet q sit ex charitate diligēdus: nisi cum hac determinatiōe: scz rōne sue nature que naturaliter est bona ⁊ a deo est: nō est tamē eius natura diligenda ex charitate amoze amicitie: quo rei dilecte vitā eternā optamus: īmo ex charitate in eius eterna punittōe diligere debemus dei iusticiā: iuxta illud ps. Letabit iustus cū viderit vindictā: sed illā naturā ex charitate diligere debemus: volēdo eā cōseruari ad dei gloriā: sicut etiā diligim⁹ creaturas irrōnabiles: nō q velim⁹ eis bonū vite eterne: ꝗ inquātū volum⁹ eos pmanere ad dei gloriā ⁊ vtilitatē hoīm. Denicq beatitudo silr est ex charitate diligēda: q: nō tñ illud ex charitate diligit ad q̄ habet amicitia: ꝗ etiā bonū illud q̄ optam⁹ amico vel q̄ manere volum⁹ illi⁹ grā: ſm quē modū beatitudinē ex charitate diligimus: eā enī nobis ⁊ amicis volum⁹: ⁊ eaz ad dei gloriā manere volum⁹: ad quē summe charitatis amicitiā hr̄e debem⁹: nō tñ est intelligēdū q beatitudo creata sit p̄ naturā supra nos cū sit accidēs: ⁊ natura sbe sit nobilior ꝗ accidētis. Tertio p̄ncipalr q̄ri pōt: vtrū ex charitate diligēdū sit illud q̄ sum⁹ nos: p̄sertim cū id q̄ ad charitatē ptinet: nō pōt eē vitupabile: q: charitas nō agit pperā: vt ꝛ. j. ad Cor. xiij. ꝗ amare seipm ē vitupabile. dicit enī. ij. ad Timo. iij. In nouissimis dieb⁹ instabūt tpa pericolosa: ⁊ erūt hoīes seipos amātes. Ad hoc rñdet Tho. scōa 2ᵉ. q. xxv. q cū charitas sit amicitia quedā: iō duplicit de charitate loqui possum⁹. Uno mō ꝗ cōi rōne amicitie: ⁊ sic amicitia ꝓprie nō habet ad seipm ꝗ aliq̄d mai⁹ amicitia: q: amicitia vnionē quādā importat. Dicit enī Diony. q amor ē virt⁹ vnitiua: vnicuiq aūt ad seipm ē vnitas q̄ potior ē vnione. Ut sic vnitas est p̄ncipiū vnionis: sic amor q̄ q̄s seipm diligit ē forma ⁊ radix amicitie: in hoc enī amicitiā habemus ad alios: q ad eos nos habem⁹ sic ad nosipos. Alio mō loqui possum⁹ de charitate ſm ꝓpriā rōnē ipi⁹: put. s. est amicitia homīs ad deū p̄ncipalit: ⁊ ex p̄ñti ad ea q̄ dei sunt: int q̄ etiā est ipe hō q̄ charitatē habet: ⁊ sic int cetera q̄ ex charitate diligit q̄si ad deū ptinētia: etiā seipm ex charitate diligit. Qi aūt amātes seipos vitupe rant int̄ tū amāt se ſm naturā sensibilem cui dānabilit obtēpant: ꝗ enī nō est ꝛe ex charitate seipm amare: ꝗ q̄s ꝛe seipz amat ſm naturā rōnalē: vt velit sibi ea bona q̄ ptinēt ad pfectionē rōnis: ⁊ ꝗ mō p̄cipue p̄ charitatē ptinet diligere seipm. Quarto p̄ncipaliter queri pōt: vtrū ex charitate diligendū sit omne illud q̄ est iuxta nos: quo ad naturā eiusdē speciei nobiscū complete existēs in specie: id est oīs hō siue bon⁹ siue mal⁹: p̄sertim cū ꝛ Sap. xiij. Silr odio sē deo impi⁹ et impietas ei⁹. Ad ꝗ dicit Rich. vbi supra: q omne illud q̄ est iuxta nos diligendū est int̄ tū hō est: dilectiōe amicitie

optando sibi beatitudinē eternā: si nō fuerit obstinatus in malicia: qō dico propter antichristū: qui ꝑ mō nō erit diligēd⁹: sed eo mō dilgēdus est quo diabolus: vt iam dictū est. Unde homo inquātū hō nō odit a deo: sed sua impietas p se: ⁊ ipēmet p accidens rōne impietatis sue: si ḡ dei inimicus non potest a charitate excludi: quāto minus inimicus ꝓprius: sicut plus est pōderanda iniuria diuina q̄ ꝓpria. Hinc dicit Bonauē. sup. iij. dist. xxx. q̄ charitas ī homine vera nō est: nisi diligat omne diligibile: diligibile autē a charitate est omne illud qō est possibile ad beatitudinē puenire: et ideo non habet aliquis charitatē nisi diligat omnes illos qui sunt in statu vie: siue sint amici siue inimici. Unde in ps. dicit: Latū mandatū tuū nimis: quia mandatū charitatis ad omnes se extendit: ⁊ sicut lōgitudo mādati se extendit ad omnē differentiā tēporis: sic latitudo ad omnē psonā homīs viatoris. Sciendū tamē q̄ duplex est amoris affectus. Quidā est a charitate elicitus: scz quo q̄s optat alteri summū bonum siue beatitudinē eternā: ⁊ ad illū affectum omnes tenenē tam erga inimicos q̄ erga amicos. Alius est amoris affectus a charitate impatus: quo scz optat q̄s alteri bonū tempale ⁊ ꝓsperitatē transitoriā: ⁊ ad illum affectū non tenenē ex necessitate: sed tm̄ ex pfectione: vt inimicos diligant: sed sufficit q̄ nō odiant ⁊ de eo ꝓ aduersitate nō gaudeant: nisi forte ad aliqō bonū inde speratū. Quinto ꝓncipaliter queri potest: vtrū ex charitate sit diligendū omne illud qō est infra nos quo ad naturā. s. corpus nostrū: ꝑsertim q̄ si corpus nostrū est diligibile ex charite: eo q̄ seruit aīe: p consequēs etiā omis alie creature que sunt infra nos essent diligibiles ex charitate: cuz omnia creata seruiāt aīe: inquātū p ea reduci pōt in dei cognitionē: ꝟm apostolū dicentē Roma. j. Inuisibilia dei a creatura mūdi p ea que facta sunt intellecta conspiciunt. Ad hoc rndet Bonauē. sup. iij. dist. xxviij. Qz cū charitas sit pōdus inclinās ad summū bonum ⁊ pfectam beatitudinē: omne illud facit diligere qō est beatū ⁊ beatificabile: qz ḡ cōtingit aliquid esse beatū triplicit: scz p essentiā sic solus deus: ⁊ per ꝓmā influētiā sic rōnalis spūs ac p quādā redūdantiā sic corp⁹ būanū: in qō gaudiū glorie redūdat p ꝓuēctionē sui ad aīaz beatā. Hinc ē q̄ oia ista sunt ex charitate diligēda ꝟm ꝑus ⁊ posteri⁹: ꝟm maius ⁊ min⁹ sicq̄ patz q̄ charitas nō solū nos facit deū diligere ⁊ rōnalē spiritū ꝑ etiā corp⁹. Verū tamē ꝟm Rich. ibidē: alie creature irrōnales ad nostrā essentiā nō ptinētes: sūt quidem ex charitate diligēde: nō tm̄ dilectiōe amicitie ꝓprie loquēdo: ꝑ inquātū ex charitate volum⁹ illas cōseruari ad honorem dei ⁊ vtilitatē hoīm: q̄s ex charitate diligimus dilectiōe amicitie: sic enī ⁊ de⁹ ex charitate creaturas illas diligit: iuxꝫ illud Sapiētie. xj. Diligis oīa que sunt. Ad lau.

De ordine charitatis respectu diligibiliū: ac de mō diligēdi obiectū formale charitatis qō est summū bonū: Sermo XVIII

Onora patrē tuū.

m ⁊c. Post ꝓmissa videndus est de ordine charitatis respectu diligibiliū: ac de mō diligēdi vnūqōq̄ diligibiliū: vt sic salubriter amās ad vnūqōq̄ diligibiliū ordinate moueri valeat: ⁊ dicat illud Cant. ij. Introduxit me rex in cellā vinariā: ordinauit in me charitatē. Ad cuius euidentiā ꝓmo queri pōt: vtrū sit ordo in charitate respectu diligibiliū: sic sentire videt Aug⁹. in li. de doct. christiana. c. vij. dicens: Inter diligibilia ꝓmo ordinati sumus ad illud qō est supra nos: deinde ad illud qō nos sumus: tertio ad illud qō est iuxta nos: ⁊ quarto ad illud qō est infra nos. Ad hoc rndet Rich. sup. iij. dist. xxix. q̄ ordo quidam est respectu diligibiliū: qz ꝟm Aug. xj. de ciui. dei. et. xiij. ꝓfes. Amor est pōdus anime: sicut ergo corpora p sua pondera ordinate mouenē ad loca sua: et ordinate in eis quiescūt: sic anima p charitatiuū amorē ordinate mouet ad diligibilia: ita q̄ hic ordo est p ipsam charitatē inclinatiue: qz voluntatē inclinat ad diligibilia: ꝟm q̄ plus ⁊ minus habet de bonitate ceteris paribus: cum enī nō sit diligibile nisi bonū ꝟm q̄ res plus habet de bonitate plus etiam habet de diligibilitate: in actib⁹ aūt charitatis ē ordo ille formalit: ipsi enī actus charitatis respectu diligibiliū ordinati sunt: ⁊ in ꝑ ordine diligibiliū: ipe de⁹ q̄ est summū bonū ꝓmatū obtinet: qz q̄libet amicitia illū specialit respicit in quo ꝓncipalit est illud bonū: sup cui⁹ cōcationē fundat amicitia: eo q̄ ipo ꝓncipalit dependet illa cōcatio: ꝑ amicitia charitis fundat sup eternā beatitudinē q̄ in deo ē p essentiā: in nullo aūt alio ē nisi p pticipatōz: deus enī cōe ⁊ fontale bonū est: a q̄ solo dependet cōcatio btitudinis eterne: ⁊ iō ꝓncipalit ex charitate diligēd⁹ ē. Secdo xo q̄ri pōt vtrū igit de⁹ ꝓpter se ⁊ sup oīa diligēd⁹ est: ꝑsertim cū illud qō diligēdū ē ꝓpter mercedē: nō est ꝓpter se ⁊ sup oīa diligēdū: qz ꝟm phm. j. Poster. Illud ꝓpt qō amanim⁹ aliō magis ē amatū: ꝑ de⁹ diligēd⁹ est ⁊ sibi fuiēdū est ꝓpter mercedē. Hinc ps. dicebat ī sui cōmēdatiōz: Inclinaui cor meū ad faciēdas iustifi. tuas in eternū ꝓpter retributōez. Ad ꝑ rndet Rich. vbi s. q̄ de⁹ diligēd⁹ est ꝓpter se ⁊ sup oīa: qz dicit Aug. de doc. xpia. q̄ de⁹ ꝓpter seipm ⁊ ampli⁹ hoīe diligēd⁹ est: in q̄ satis dat intelligi q̄ sit sup oīa diligēd⁹: hoc etiā innuit dns Lu. xiij. vbi dicit: Si q̄s venit ad me ⁊ nō odit patrē suū ⁊ ma. ⁊ vxo. ⁊ fil. ⁊ fratres ⁊ so. adhuc aūt ⁊ aīaz suā nō pt me⁹ esse discipul⁹: ꝑ oīa q̄ in q̄tū elongāt a deo ꝓpter deū odiēda sunt: min⁹ sunt diligēda q̄ de⁹: ḡ de⁹ plus ē diligēd⁹ q̄ oīa ꝓdicta ac p ꝓns sup oīa. Ut⁹ aūt rō est: qz quātū res hz de bonitate tantū hz de diligibilitate: cū nihil sit diligendū nisi bonū: sed bonitas dei trāscēdit ī infinitū bonitatē toti⁹ creature: ḡ plus q̄ tota creatura diligēd⁹ ē: vñ dicit ibidē Bonauē. q̄ ꝟm ordinē charitatis deus etiā ꝓponend⁹ ē nobis in tantū vt amor respectu nr̄i: nec eq̄ri posset: nec ꝓponi amori dei: sal ua suba habit⁹ charitatis: cui⁹ rō est: qz charitas facit deū diligi tanq̄ finē vltimū ⁊ tāq̄ summū bonū: ⁊ qz finis vltim⁹ ē vn⁹ solus ⁊ sūmū bonū: silr nō hz aliud supius se vl sibi eq̄le. Hinc est q̄ ꝟm charitatis legē impossibile ē aliq̄d plus deo vel eq̄liter ipi deo amare: charitas enī qz diligit deū sic summū diligit deū sup oīa: ⁊ qz diligit ipm sic finē vltimū: diligit eū ꝓpter se: qō aūt diligit ꝓpter se ⁊ sup oīa: diligit dilectōe fruitiōis: qd xo ꝓpter aliud diligit dilectōe vsus: ḡ cū charitas sit oīa ad deū tanq̄ ad finē vltimū referre: sic pōderis est corp⁹ ad locū ꝓpriū inclinare: hinc ē q̄ charitas facit nos deū pl⁹ q̄ nosmetipos diligere. Ad obiectū igit q̄ deus ꝓpter mercedē diligēd⁹ ē: rndet Rich. ibidē: q̄ deū diligi ꝓpter mercedē triplicit accipi pōt. Uno mō p mercede increata que de⁹ est: de q̄ dicit Heū. xv. Noli timere abrā ego ꝓtector tuus sū: ⁊ merces tua magna nimis: ⁊ tales sunt boni mercēnarij: de q̄b⁹ dr Lu. xv. Quāti mercēnarij ī domo pris mei abūdāt panib⁹: vbi dicit glo. q̄ future mercedis intuitu digna opari satagūt: q̄tidianis supne grē reficiūt alimētis. Alio mō p mercede creata q̄ tm̄ nobilior est q̄ mot⁹ charitatis vie: cuiusmodi merces ē clara dei visio ⁊ ei⁹ pfecta fruitio: ⁊ sic etiā de⁹ diligi pōt ex charitate ꝓpter mercedē sic ꝓpter finē: non in q̄ quiescit q̄ ꝓprie finis vltim⁹ est ⁊ bonū increatū: ꝑ q̄ est ipa quies q̄ vltim⁹ finis nō est: q̄ cuis sit ī fine vltimo. Tertio mō p mercede tpali: ⁊ sic de⁹ nō est diligēd⁹ ꝓpt mercedē sic ꝓpter finē: qz res oīs tpalis ē min⁹ digna q̄ mot⁹ charitatis: pōt tm̄ diligi ꝓpt mercedē sic ꝓpter aliq̄d coadiuuās ad motū dilectiōis: sic distributio quotidiana pōt esse coadiuuās ad ꝑ vt canonicus vadat ad ecclīā: nō tm̄ esse dz rō ꝓncipalis. Tho. scda 2ᵉ. q. xxvj. dicit: q̄ hō nō solū amicitia charitatis que fundat sup cōcatiōe donorꝫ grē ⁊ glie deū diligere dz sup oīa ⁊ plus q̄ seipm: eo q̄ btitudo in deo ē sic in cōi ⁊ fontali oīm ꝓncipio: q̄ beatitudinē ꝓticipare pōt: ꝑ etiā amore naturali diligit q̄s deū sup oīa ⁊ pl⁹ q̄ se: qz ab eo nature bonū accipim⁹: nā sup cōcatiōe bonorꝫ naturaliū nobis a deo facta fundat amor naturalis: q̄ nō solū hō in sue nature integritate diligit deū sup omia etiā plus q̄ seipm: sed q̄libet creatura suo mō. i. vel intellectuali vt angel⁹: vel rōnali vt hō vel irrōnali vt bruta aīalia: vel saltē amore naturali sic lapides ⁊ alia q̄ cognitiōe carēt: qz vnaq̄q̄ ps plus amat naturalit cōe bonū toti⁹ q̄ ꝓticulare bonū ꝓpriū: qō manifestat ex ope: q̄libet enī ps inclinatōez hz ꝓncipalē ad actionē cōmunē ⁊ vtilitatē totius: apparet etiā ꝑ in polit. xturib⁹ ꝟm q̄s ciues p cōi bono dispēdiū ꝓpriaꝫ rerū ⁊ psonaꝫ interdū sustinēt. Tertio pinde q̄ri pōt de ꝑcepto diuine dilectiōis: de q̄ dr Matth. xij. Diliges dnm deū tuū ex toto corde tuo: vtꝫ scz teneamur ad illū modū diligēdi quē ibidē dns exp̄mit: ꝑsertim cū ꝑ ꝓceptū fragilitatē hūanā penit⁹ illaqueare videat: dicēte dno Matth. xix. Si vis ad vitā ingredi sua mādata. Istud enī est mādatū magnū ⁊ ꝑcipuū oīm mandatorꝫ ad cui⁹ obseruatōez hō marie videt obligari: qō tm̄ obseruare videt īpossibile: sic īpossibile est aliq̄d moueri sil ⁊ semel ī oppolit mot⁹: aīa aūt nr̄a q̄diu in carne est reflexū hz ad corp⁹: qz corp⁹ qō corrūpit aggrauat aīaz: ⁊ sic ī mortali vita totalit in deū ferri nō pōt: nec p ꝓns ex toto corde diligere. Ad ꝑ rndet Bonauē. sup. iij. di. xxvij. q̄ cū aliqñ dicūt doctores hūc mo-

dum dilectiōis impleri posse: aliqñ ꝛo impleri nō posse: ex hoc ãmonemur q̃ vno mō ad dictū dilectiōis modū obligamur implẽdū: alio mō excitamur ad ipm desiderandū. Pro quo sciendū q̃ dupliciter intelligi pōt q̃ hō totū cor possideat vt ex toto corde deū diligat: aut ita q̃ excludat omnẽ affectū extraneū: ⁊ tūc plene ac pfecte cordi dñat: hoc aūt est qñ oīs motus cordis referẽ in deū: ⁊ sic oīs totalitas cordis ponit plenū dñium: aut amor dei ꝛ totū cor possidere: ita q̃ non excludat omnẽ affectū extraneū sed tm̃ affectū oppositū ipi deo: hoc est q̃ nihil diligat supra deū vel equale deo: ⁊ sic diligit deū ex toto corde qui diligit eū ꝓpter se ⁊ sup oīa. Prima totalitas haberi nō pōt añ adeptiōz glorie vbi ad ipm deū aspiciem̃ ⁊ in ipm cōtinue feremur: ⁊ iō modus ille diligẽdi nō obligat viatores ad sui impletionẽ: ꝓ expimit in pcepto vt sciamus q̃ p amorẽ tendere debeam̃?: ⁊ vt nemo pfectū se arbitret quouscꝫ pfectionẽ illã assecut̃ fuerit. Et si qrit̃ur in illo pcepto magis exp̃mit q̃ tendere debeam̃ q̃ in alijs pceptis. Ñderi pōt q̃ plenitudo legis est dilectio: ⁊ finis pcepti ē charitas: mãdatūcꝫ dilectiōis est pmū ⁊ maximū diuinū testimoniū: iō disposuit spūsãctus circa ipm exp̃mere pfectiōz ⁊ cōplemẽtū: ad qō singula bona ⁊ mãdata ordinant̃ magis q̃ in aliquo pceptoꝝ. Secūda ꝛo totalitas haberi pōt p infusionẽ gr̃e q̃ ē expulsiua oīs mortalis culpe: sic enī fm Tho. vbi s. q. xliij. Totū cor homis etsi nō actu semp ferat̃ in deū habitualit̃: tm̃ semp in deū ferri pōt: ita q̃ nihil ꝗ dei dilectionẽ cor hois recipiat: ⁊ ꝓ est pfectio vie cui peccatū veniale nō cōtrariat̃: q: nō tollit habitū charitatis eū nō tendat ī oppositū obiectū ꝓ solū impedit charitat̃ vsū. Quarto q̃ri pōt: vtrū diuine dilectionis sit aliq̃s modus habẽdus: p̃sertim cū ratio boni cōsistat in mō specie ⁊ ordine: vt patet p Augu. in li. de natura boni: sed dilectio dei est optimū in homīe: fm illud Colo. iij. sup oīa charitatẽ habentes. Hinc Augu. q̃rit in li. de moribꝰ eccl̃e: Dic mihi queso te: quis sit diligẽdi modus: vereor enim ne plus minusue q̃ optet inflammer desiderio ⁊ amore dñi mei: frustra ꝛo q̃reret modū si nō esset aliq̃s diuine dilectionis modus. Ad ꝓ respondet Tho. scḋa 2ᵉ q. xxvij. q̃ modus importat quãdam mensure determinationẽ: que determinatio repit̃ tam in mẽsura q̃ in mensurato: sed aliter et aliter. In mensura enī inuenit̃ essentialiter: quia mẽsura fm seipam est determinatiua ⁊ modificatiua aliorū: in mẽsuratis aūt inuenit̃ mẽsura fm aliud: id ē inquãtū attingūt mensurã: ⁊ ideo in mensura nihil accipi pōt īmodificatū: sed res mẽsurata nō est modificata nisi mensurã attingat siue deficiat siue excedat. In omnibꝰ igit̃ appetibilibus ⁊ agibilibus mensura est finis: quia eorū que appetimus ⁊ agimus oportet accipere rationẽ ꝓpriã ex fine: vt patet in. ij. phisicorū: ⁊ ideo finis fm seipm habet modū: ea ꝛo que sunt ad finẽ habẽt modū ex eo q̃ fini sūt ꝓportionata. Et ideo sicut dicit pbus in pmo Politic̃. Appetitus finis in omnibꝰ artibꝰ est absq̃ fine ⁊ termīo: eoꝝ aut̃ que sunt ad finẽ est aliquis terminꝰ: exempli gr̃a: Medicus nō imponit aliquẽ terminū sanitati: sed facit eam pfectã quãtūcunq̃ pōt: medicine ꝛo terminū imponit: q: non dat tantū de medicina quãtum pōt: sed fm ꝓportionẽ ad sanitatẽ: quã si excederet vel ab ea deficeret esset īmoderata: sic finis omniū actionū ⁊ affectionū hũanaꝝ est dei dilectio: ad quã omnes ordinant̃ q̃ debite ordinant̃: q: p eã maxime vltimũ finẽ attingim̃?: ⁊ ideo in dilectione dei modus accipi non pōt sicut in re mẽsurata vt sit in ea accipere plus ⁊ minus: sed sicut inuenit̃ modus in mensura in qua non pōt esse excessus: sed quãto plus attingit̃ regula tanto melius est: ⁊ ita quãto deꝰ plus diligit̃ tanta est dilectio melior: modꝰ ergo diligẽdi deū est sine modo diligere: fm Berñ. in li. de diligendo deū: cū inquit: Dilectio q̃ tendit in deum tendat ⁊ in infinitū: nam ⁊ infinitus deus est ⁊ immẽsus: quisnã queso debeat esse finis nostri vel modꝰ amoris: amat immẽsitas: amat eternitas: amat supeminens scĩtie charitas: amat deus cuius magnitudis non est finis: cuiꝰ sapientie nō est numerus: cuiꝰ pax exuperat omnẽ intellectū: ⁊ vicẽ repẽdimus cū mẽsura: vide nūc quo modo: īmo q̃ sine mō deus a nobis amari meruerit: qui prior dilexit tantus ac tantū ⁊ gratis tantillos ac tales: hec ille inter alia. Quinto queri pōt quō intelligat̃ illud pceptū Deut̃. vj. Diliges dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo ⁊c̃. Ad hoc respondet Tho. ibidẽ. q. xliij. inter alia: q̃ in Marco ⁊ ī Luca ponunt̃ quattuor tradita ī hoc pcepto: in Deut̃. ꝛo ⁊ Matth. ponunt̃ tria: ꝓ Ynis alicubi vnũ dimittit̃: hoc contingit q̃ illud ex alijs intelligit̃: quattuor igit̃ sunt de ratiõe huiꝰ pcepti. Pro quo sciendum q̃ dilectio est actus volũtatis que signat̃ hic p

cor: q: sicut cor corporale p̃ncipiũ est omniũ corporaliũ motũ: ita ⁊ voluntas ⁊ maxime ꝗtum ad intentionẽ finis vltimi: qõ est obiectũ charitatis: est p̃ncipiũ omniũ spũaliũ motũ: tria sunt autẽ p̃ncipia actuũ que mouent̃ a volũtate: scz intellectus qui signat̃ p mentẽ: vis appetitiua inferior q̃ signat̃ p animã: ⁊ vis executiua exterior q̃ signat̃ p fortitudinẽ seu virtutẽ seu vires. Primo igit̃ p̃cipit̃ deus diligi ex toto corde: id est ex tota volũtate: vt scz p charitatẽ volũtas totalit̃ ferat̃ in deũ: hoc enī est ex toto corde diligere. Q̃ si querit̃ an deus totaliter diligi potest: dicendũ q̃ hoc tripliciter intelligi pōt. Primo vt modus totalitatis referat̃ ad rẽ dilectã: ⁊ sic deus totaliter est diligẽdus: q: totũ qõ ad deum ptinet diligi debet: siue sit iusticia siue misericordia. Secũdo vt totalitas ad diligentẽ referat̃: ⁊ sic etiã deus totaliter diligi debet: vt nõ remaneat in corde locus amore dei vacuus: quo intret amor ī dinatus: sed oīa referant̃ in deũ vt eius honor ⁊ beneplacitũ in omnibꝰ ꝓponat̃. Tertio pōt intelligi totalitas fm cõpationẽ diligentis ad rem dilectã: vt scz modũ diligẽtis adequet modo rei dilecte: ⁊ hoc esse nõ pōt: cũ enī vnũqq̃ sit intantũ diligibile inquãtũ est bonũ. Deus cuiꝰ bonitas est infinita: est infinite diligibilis: nulla autez creatura potest deũ infinite diligere: q: oīs virtꝰ creature siue naturalis siue infusa ē finita. Hinc hortat̃ Hugo: dicẽs: Quãtum potes tantũ diliges: possibilitas tua erit mensura tua: quãto plus amas tanto plus habes: ⁊ quãto plus habes tanto felicior es. Extendere ergo ⁊ dilatare quãtũ potes: vt totũ impleatur qõ in te est: noli timere q̃si deficere debeat ille si nimis capax fueris: si vas nõ deficit oleũ sufficit: cor tuũ vas est: amor illiꝰ oleũ est ꝗdiu vas habes: ille infundere nõ cessat: hec ille. Secũdo p̃cipit̃ diligi ex tota mẽte: id est intellectu: vt. s. moueat̃ ad assentiendũ his que sunt fidei ⁊ ad meditandũ ō deo dilecto: q: vbi cor ibi oculus tũ exterior q̃ interior. Tertio p̃cipit̃ diligi ex tota anima: id est ex vi appetitiua inferiori vt se conformet pti superiori: q: sicut spera superior motu suo mouet inferiores: sic etiã volũtas mouet appetitum sensitiuũ: vt habet̃. iij. de aia ⁊ hoc p vim amoris p̃sertim diuini: mouetis efficaciter ipam volũtatẽ: qua desige facit carnalia ⁊ ardua reddit suauia. Quarto p̃cipit̃ diligi ex tota virtute vel fortitudine: id est vi executiua exterior: qua scilz actus noster exterior obediat deo ad operandũ ex dilectiõe: nec ꝓsperis cedens nec aduersis: sed fideliter cũ apostolo clamitans: Omnia possum in eo qui me cõfortat: ⁊ aggredi ardua ⁊ sustinere grauia. Ad laudẽ dei.

De modo ⁊ ordine charitatis respectu diligibiliuz boni cõmutabilis: Sermo XIX

Onora patrẽ tuum

h ⁊c̃. Aliso de p̃cepto ⁊ modo diligẽdi bonum incõmutabile: in p̃senti sermone videndũ est de modo ⁊ ordine diligendi bonũ cõmutabile. De quo pmo queri potest: vtrũ ordo charitatis respectu diligibilium boni cõmutabilis cadat sub p̃cepto: p̃sertim cũ ea que sub p̃cepto cadunt: nobis sufficiẽter in sacra scriptura tradita sũt: sed ordo charitatis respectu diligibilium inter creaturas nusq̃ in sacra scriptura reperit̃ positus. Ad hoc respõdet Tho. scḋa 2ᵉ. q. xlv. q̃ modus qui ptinet ad rationẽ virtuosi actus cadit sub pcepto qõ datur de actu virtutis: ordo autem charitatis pertinet ad dilectionẽ ipius virtutis: cum accipiat̃ fm ꝓportionem dilectionis ad diligibile. Rursum cum fm philosophũ in. v. Metaphy. Prius ⁊ posterius dicit̃ fm relationem ad aliquod principiũ: oportet necessario q̃ vbicunq̃ est aliquod principiũ: sit etiã aliquis ordo: dictũ est autẽ in sermone p̃cedenti: q̃ dilectio charitatis tendit in deum: sicut in principiũ beatitudinis: in cuius cõmunicatione charitatis amicitia fundatur: ⁊ ideo oportet q̃ in his que ex charitate diligunt̃: attendat̃ aliquis ordo fm relationẽ ad primũ principiũ huius dilectiõis qõ est deus: ex quibus manifeste patet: q̃ ordo charitatis sub p̃cepto cadere debet. Preterea oīne illud quod deus facit in nobis p gratiã: instruit p legis p̃cepta: fm illud Hiere. xxxj. Dabo legem meã in cordibus coꝝ: sed deus causat in nobis ordinẽ charitatis: fm illud Cantic̃. ij. Ordinauit in me charitatem. Ad illud igitur quod obijcit̃ dicendum: q̃ ordo diligendoꝝ in sacra scriptura satis exprimitur: cũ enī mãdat̃ vt q̃s diligat ꝓximũ sicut seipm: satis dat̃ intelligi q̃ dilectio suij p̃ius p̃ferri debet dilectioni ꝓximi: sic tm̃ mãdat̃ ī. Joh. iiij. q̃ ꝓ fratribꝰ aiam: id est vitã corporalẽ ponere debemꝰ: dat̃ ĩtelligi q̃ ꝓximi salutẽ plus diligere debemꝰ q̃ corꝰ ꝓprũ. Rursuz cũ mãdat̃ ad Hal̃. vj. q̃ operemur bo-

A

nũ maxĩe ad domesticos fidei: dat̃ intelligi q̃ inter primos ceteris parib⁹ meliores magis diligere debem⁹. Sic̃ cũ. j. ad Timo. v. Si ĩtupat̃ q̃ nõ hz curã suo p̃ z maxĩe domesticoꝝ: dat̃ intelligi q̃ ꝓpinq̃ores magis diligere debem⁹: z si primi diligẽdi sunt: ꝗs est q̃ magis primi magis sunt diligẽdi: inẽ hec autẽ diligibilia de⁹ vt ꝑtactũ est sup oĩa diligẽd⁹ ẽ: qõ ipse christ⁹ patẽter innuit Luce xiiij. dicẽs: Si q̃s venit ad me z nõ odit patrẽ z matrẽ z vxo. z fil'. z fra. z so. adhuc aũt z a. s. nõ põt meus esse discipul⁹. Secũdo q̃ri põt: vtrũ fm ordinẽ charitatis hõ plus debeat diligere seipm q̃ primũ: z videt q̃ nõ: q: charitas nos facit ꝗformare volũtatẽ nostrã volũtati diuine: sed de⁹ nõ magis diligit nos q̃ primos: ꝑ magis diligit prios nobis meliores: cui⁹ dilectiõi nos ꝗformare debem⁹. Preterea de⁹ vult q̃ magis desiderem⁹ bonorẽ suũ q̃ cõmodũ nr̃m: vult etiã q̃ magis amem⁹ z appĕciemur qõ magis est amandũ z appĕciãdũ: sed salus pluriũ aĩaꝝ magis facit ad bonorem dei z magis appreciandũ est q̃ salus vni⁹ anime nostre. Hinc videt̃ dicere aplus Heb. ix. optabã egoipse anathema esse a xpo p fratrib⁹ meis. Ad ꝑ rñdet Bonauẽ. sup. iij. di. xxix. q̃ fm ordinẽ charitatis amor salutis pprie ꝓponend⁹ est amori salutis aliene: alioq̃n vt dr̃ Eccli. xiiij. Qui sibi nequã est cui bon⁹ erit. Dictat etiã ꝑ iudiciũ recte rõnis z instructio nature: nã sicut natura appetit suã ꝗseruationẽ: sic charitas suã pfectionẽ: ꝑ natura magis appetit cõseruationẽ sui in se q̃ in suo sili: sic p ꝗs z charitas: nã vnũqq̃ꝝ plus appetit pfectionẽ in seipso q̃ in suo sili: z qõlibet pondus plus trahit corp⁹ in q̃ est ad sitũ sibi debitũ q̃ trahit ad corpus sibi annexũ. Hinc est q̃ charitas p̃us appetit deũ vniri nobis z ĩ nobis habitare: nosq̃ꝝ in ipm deũ tẽdere: ac in ipso q̃escere q̃ appetat in aliq̃ alio q̃ nobiscũ hz aliquã sil'itudinẽ. Ad obiectũ q̃ dicendũ fm Rich. ibidẽ: q̃ magnitudo act⁹ diligẽdi ex charitate nõ tm̃ pensat̃ fm magnitudinẽ boni diligibilis: ꝑ cũ hoc etiã fm primitatẽ diligẽtis ad diligibilitatẽ: q: actus charitatis nõ tm̃ est ab habitu charitatis: sed etiã a virtute diligẽtis q̃ est volũtas. Ille enĩ act⁹ elicit̃ a volũtate p charitatẽ: sic̃ aũt virt⁹ naturalis vt virtus ignis fort⁹ agit ceteris parib⁹ respectu obiecti primi q̃ remoti: sic volũtas fort⁹ mouet ad diligendũ ceteris parib⁹ rem diligẽti primiorẽ. Faciẽda est q̃ cõpatio bonitatis diligibilis primationi ad diligentẽ: z si bonitas vni⁹ diligibilis plus excedat bonitatẽ alteri⁹ diligibilis q̃ approximatio diligibilis min⁹ boni ad diligentẽ: excedat approximationẽ magis boni ad eũdẽ min⁹ diligentẽ: tũc ille diligẽs magis diligere mai⁹ bonũ debet: si autẽ est ecõtrario magis debet diligere min⁹ bonũ: z q: nulli⁹ primi bonitas tantũ excedit bonitatẽ diligẽtis ex charitate quãtũ primitas diligẽdi ad seipm excedit approximationẽ sui primi ad eũ: ideo dz hõ ex charitate mag' diligere seipm min⁹ bonũ q̃ quẽcũq̃ aliũ primũ magis bonũ: verũtm̃ q: diuina bonitas ꝓ̃ infinitatẽ sui plus excedit bonitatẽ homis diligẽtis ex charitate q̃ approximatio hois ad seipm excedit approximatõẽ dei ad eũ: ideo magis dz hõ diligere deum q̃ seipm. Addit etiã Bonauẽ. q̃ sic̃ essentiale ẽ nature appetere esse: sic etiã est ẽntiale gr̃e appetere deo cõplacere z de adherere: z ideo de⁹ nunq̃ a nobis exigit vt magis salutẽ alienã q̃ ppriã diligam⁹. Hinc dicit in euãgelio: Quid pdest homi si vniuersum mũdũ lucret̃: aĩe vo sue detrimẽtũ patiat̃. Q: aũt aplus dic̃: Optare se anathema a xpo p fratrib⁹ itelligit̃ ad tpus z sub ꝗditiõe. s. si optabile esset. Tertio q̃ri põt: vtrũ q̃ pl⁹ hõ diligere dz primũ q̃ corp⁹ ppriũ: ꝑsertim cũ plus diligendũ eẽ videt̃ illud sine q̃ nõ põt q̃s eẽ pfecte beat⁹: q̃ illud sine quo potest esse perfecte beatus: ꝑ aĩa nõ põt esse pfecte beata etiã brĩtudine essentiali sine ppio corpe: q: dic̃ Aug⁹. xij. sup Geñ. Inest aĩe naturalis appetit⁹ corp⁹ admistrãdi: q̃ appetit⁹ quodãmõ retardat̃ ne tota intẽtiõe pgat in illud summũ celũ q̃ diu nõ subest corp⁹: cui⁹ admistratiõe appetitus ille q̃escat: sic̃ ẽm̃ vnaqueq̃ res ꝗseruationẽ ppie essentie naturalit̃ desiderat: sic z hõ cui⁹ essentia ex aĩa z corpe dinoscit̃ cõstituta. Ad ꝑ rñdet Tho. scõa 2ᵉ. q. xxvj. q̃ illud ẽ magis ex charitate diligẽdũ qõ habet pleniorẽ rõnẽ diligibilis ex charitate: cõsociatio q̃ in plena pticipatõe brĩtudinis: q̃ est rõ diligẽdi primũ: est maior rõ diligendi q̃ pticipatio brĩtudinis p redũdantiã: q̃ est rõ diligẽdi ppriũ corp⁹: z addit Rich. vbi s̃. dicẽs: Q: prim⁹ q̃ ad aĩaꝝ plus ẽ diligẽd⁹: q: bonitas aĩe primi pl⁹ excedit bonitatẽ corporis nr̃i: eo q̃ directe ẽ capax dei p cognitionẽ z amorẽ: qõ corpi nr̃o nõ ꝗuenit q̃ primitas corpis nr̃i ad aĩaꝝ nr̃aꝝ excedit approximatõẽ primi ad eã: maxĩe cũ prim⁹ nr̃ sit cõformis aĩe nr̃e in rõne z volũtate: que cõformitas corpi respectu aĩe nõ ꝗuenit: vnde

magis debet homo ex charitate primo velle suã beatitudinẽ q̃ anime sue illud beatitudinis qõ sibi accrescit in corporis resũptione: quia aut nihil sibi accrescit de habitudine essentiali: aut ita paruꝝ z tali modo q̃ plene beatitudini primi nõ debet anteponi maxime q: hõ p salute primi ponẽdo aĩaꝝ suã id est vitã corporalẽ in vitã eternã custodiet eã: qõ vtiq̃ in aliquo casu est de necessitate p̃cepti: vnde quidam ita distinguũt: q̃ hõ debet plus diligere primũ q̃ corp⁹ pprium: p statu corruptibili q̃ sc̃z aggrauat animã: vt dicit̃ Sapiẽtie. ix. nõ tm̃ p statu incorruptibili q̃ corpus erit anime necessariũ ad sue beatitudinis cõplementũ. Quarto q̃ri potest vtrũ hõ plus diligere debeat vnuꝝ primũ q̃ aliũ: ꝑsertim cum iusticia habita nõ tm̃ est ratio diligibilitatis: sed etiã possibilis haberi: q: dic̃ Aug⁹. li. viij. de tri. c. vj. q̃ amat homĩes: aut q: iusti sunt: aut vt iusti sint amare debet: sz oẽs homĩes q̃uis nõ sint eque iusti: tm̃ equalit̃ capaces sunt iusticie: si deus infũdere vellet: ergo ratiõe iusticie possibilis haberi debẽt oẽs equalit̃ diligi. Ad hoc rñdz Rich. sup. iij. di. xxix. q̃ hõ magis diligere debet vnũ primũ q̃ alium: nõ tm̃ scõm effectũ sed etiã fm affectũ: cui⁹ ratio est: q: dũ deus sit formale obiectũ charitatiue dilectionis: z ipse diligens sicut efficiẽs p ipam charitatẽ sicut p̃ncipiũ charitatiue dilectionis: oportet q̃ fm maiorẽ approximationẽ rei dilecte ad altez isto p̃: maior sit dilectiõis affectus: vñ q̃to diligibile melius est tanto deo ꝓpinquius est: z rãto magis diligendũ est: ceteris parib⁹ tm̃: similiter q: q̃tũ diligibile ꝓpinq̃us ẽ diligenti: tanto magis ceteris paribus diligendũ est. Hinc duoꝝ diligibiliũ vnũ posset ita paruꝝ excedere aliud in ꝓpinquitate ad deũ: z tazꝝ excessiue ab alio excedi in ꝓpinq̃tate ad diligentẽ: q̃ diligens magis deberet diligere minus bonũ: q̃uis minor excessus in bonitate plus reddat rẽ diligibilẽ q̃ aliqñ maior excessus in ꝓpinquitate ad diligentem. Ad obiectũ ergo respõdit q̃ homo rõne iusticie iã habite: magis est diligibilis q̃ rõne capacitatis iusticie possibil' haberi: q: plus mouet res dũ est in actu q̃ dũ est in potentia.

Quinto queri põt vtrũ ergo q̃s plus diligere debet extraneũ meliorẽ q̃ sibi mag' cõiunctũ minus bonũ: ꝑsertim cũ q̃s magis illũ diligere debeat q̃ fm pfectã iusticiã magis est diligendus: sz fm pfectã iusticiã melior est semp magis diligendus. Dicit enim Aug⁹. de vera religione q̃ hec est pfecta iusticia qua potius potiora z min⁹ minora diligimus: z ꝗgrue satis: qm̃ in diligendo debet homo se diuine volũtati ꝗformare: ꝑ deⁿ meliorẽ semp magis diligit: q: maioris dilectiõis effectũ in eodẽ oñdit. Ad ꝑ respondz Richar. vbi. s̃. q̃ nos aliquẽ magis diligere q̃ aliũ dupliciter intelligi põt aut sibi maius bonũ optãdo: vel ex affectu maiori diligendo. Primo mõ debet extraneuꝝ meliorẽ magis diligere q̃ sibi ꝗiunctũ minus bonũ p illo statu quo sunt in tali gradu bonitat': ꝑ em̃ req̃rit dei iusticia vt maiori bono p̃mium maius rñdeat: q̃ diu tm̃ sum⁹ in statu vie in q̃ põt eẽ pfect⁹ in merito debet hõ velle q̃ sibi magis ꝗiũctus puẽtur ad mai⁹ meritum q̃ extrane⁹: z ex ꝗsiti ad maius p̃miũ. Secũdo xo mõ loquẽdo de dilectiõe q̃. s. ex affectu maiori diligit: tũc qm̃ in ordĩe diligẽdi ex charitate debeat haberi aspect⁹ ad ꝓpinq̃tatẽ diligibiliũ: ad deũ z ẽt ad diligẽtẽ: ita tm̃ q̃ multomag' põderet excessũ in vno gradu ꝓpinq̃tatis ad deũ: q̃ excessũ in vno gradu ꝓpinq̃tatis ad diligentẽ: vñ tãta põt esse bonitas extranei z tã pua bonitas z ꝓpinq̃tas mihi magis ꝗiuncti: vtpote q: non attinet nisi in tertio gradu: q̃ ex maiori affectu diligere debeã extraneũ magis bonũ q̃ mihi magis ꝗiunctũ min⁹ bonũ: põt etiã econuerso ꝗtingere q̃ ille q̃ mihi ꝗiunct⁹ ẽ: ita de ꝓpinq̃ mihi ꝗiũctus est: z excessus bonitat' extranei vltra bonitatẽ isti⁹ ita puus q̃ pl⁹ diligere debeo istũ minus bonũ magis mihi ꝗiunctũ q̃ illũ extraneũ magis bonũ: q: cũ esse meũ a parẽtib⁹ meis habeo: credo q̃ sicut nõ debeo aliquẽ primũ ex maiori affectu diligere q̃ meipm: q̃tũcũq̃ excedat me in bonitate: sic nõ debeo aliquẽ primũ ex affectu maiori diligere q̃ patrẽ meũ: q̃tũcũq̃ illũ excedat in bõitate nõ ꝑuilegiata: qõ dico ꝓpter bonitatẽ humane nature christi z beate virginis q̃s ex maiori affectu diligere debeo q̃ patrẽ vl matrẽ: q: p eoꝝ bonitatẽ nobis ꝗuẽit maius bonũ q̃ p̃entes. Ad ꝑ ergo qõ objicit̃ q̃ in diligẽdo debet hõ se cõformare volũtati diuine: dicẽdũ q̃ est verũ nõ tm̃ semper volẽdo qõ ipe vult sed qõ ipe vult hominẽ velle: z ideo q̃uis deus simpliciter vult magis bonũ: q: nulla ẽ ꝓpinq̃tas ad deũ nisi p bonitatẽ: nõ tm̃ vult me ex affectu maiori diligere extraneũ meliorẽ q̃ patrẽ meũ minus bonũ: q: vult q̃ in diligẽdo ego seruẽ rectã iclinationẽ nature: q̃uis nõ velit q̃ seruẽ iclinationẽ corruptã. Sexto

queri pōt vtrū ordo charitat' remanebit in patria. Rñdet ad hoc hrenic' Bonauen. sup iij. di. xxxj. declinās ad hāc qtē q̄ duplex ē ordo charitatis. Unus q̄ respicit charitatez fm se: que q̄dē attēdit' fm gradū ⁊ differentias boni: magis boni ⁊ maximi boni: ⁊ ille manet in patria: qz essentialis est charitati: vnde magis hō diligit in patria deū q̄ spiritū creatū: ⁊ spiritū magis q̄ corpus. Alius est ordo q̄ attendit' ratiōe nature subtracte: vtpote ille q̄ est fm differētias ppij boni et alieni: ppinqui ⁊ remoti: ⁊ hic ordo non remanebit in patria, p eo q̄ nō cōpetit illi statui: nā in statu beatitudinis erit pfecta obedientia nature respectu glorie: ita q̄ tūc omnino natura glorie cōformabit': vt sicut corpus efficiet' spirituale ⁊ per omnia spiritui obtēperabit: q̄uis nūc oporteat spiritū corpori condescendere: sic per omnia natura cōformabitur ordine gratie ⁊ glorie: qui attēditur scōm differentias boni: erit etiam ibi perfecta conformitas voluntatis nostre respectu diuine: ⁊ ideo non magis diligemus illud quod magis erit nobis ppinquū: sed illō quod erit dño magis beneplacitū. Erit etiā ibi perfecta affluentia ⁊ redundātia cōmunis leticie: quia multiplicabitur gaudiū hominis multiplicatione perfecta: vt tantū gaudeat de bono vniuscuiusq̄ primi q̄tuz de suo: quod non posset esse nisi diligeret p̄rimū q̄tū semetipsum ⁊ hoc est quod dicit Anshel. in prosoloñ. c. vltimo. In illa perfecta charitate inumerabilium angelorū ⁊ hominū beatorū: vbi null' minus aliū q̄ seipm diligit: nō aliter gaudebit q̄sq̄ pro singulis alijs q̄ pro seipso: ⁊ hoc etiā sentit Augus. de vera religione: ⁊ Bern. li. de diligēdo deum. Ae laudē dei.

De ordine charitatis inter patrē matrē: vxorē: filios: benefactores: beneficiatos: amicos ⁊ inimicos:

Sermo XX

Onora patrez tuuz.

b Ad exequēduz vlterius de ordine diligendi bonū cōmutabile vt lucidius ad pticularia discutiēda veniamus.

Primo queri pōt vtrū q̄s magis diligere debeat patrē vl matrē: p̄sertim cū dicit pbs in p̄mo de generatiōe animaliū: q̄ femia in generatiōe dat corpus ⁊ sed homo nō habet animā a patre: qz p creationē ifundit' a deo ⁊ sic habz filius plus a matre q̄z a patre: sūt etiā matres magis amatrices filiorū: vt dicit idē pbus in. x. Ethic. Ad ꝑ rñdet Tho. scda. 2e. q. xxvj. q̄ p se loquēdo ceteris paribus pat' magis ē amād' q̄z mat': amant' eñ pat' ⁊ mat' vt q̄dā p̄ncipia natural' orginis: pat' aūt habet excellētiorē rōnē principij q̄z mat': qz pat' ē p̄ncipiū p modū agentis ⁊ forme: mat' aūt p modū patiētis ⁊ materie: qm̄ in generatiōe homīs mat' ministrat materiā corpis informē: forma t' aūt p virtutē formatiuā q̄ est in semīe patris: ⁊ q̄z uis ꝛtus seminis nō pōt creare rōnalē alaz dispōit tñ materiā corpalē ad hmōi forme susceptionē: verūtamē pōt int' p̄rez ⁊ matrē tāta ee distātia ꝛtutis ⁊ malitie q̄ amicitia soluet' vl minuatur: vt dicit pbs in. viij. Ethic. ⁊ ideo vt dicit Amb. Boni domestici sūt mal' filijs p̄ponēdi: posset ēt fil' diligi tā pax a p̄re ⁊ tā multū a matre: q̄ filius magis deberet diligere matrē q̄z p̄rem. Secdo ꝛo q̄ri pōt vtrū q̄s magis diligere debeat p̄rem spūalem vl carnalē: p̄sertim cū sup illud Luc. viij. Mater mea ⁊ frres mei hij sunt. Dicit Beda in glo. q̄ religiosiores mōstrant' copule mētiū q̄z corpoz: ⁊ corporali necessitudini pscriptoz celestiū forma p̄fertur: ergo magis sūt diligende copule mentiū: q̄ includit magis eē diligendū p̄rem spūalē q̄z carnalē. Mimiz cum maiora bñficia recipim' a p̄re spūali: sic maius est nim eē gr̄e q̄z nr̄m eē nature: qz melior ē vn' times deū q̄z mille filij ipij: vt dicit Eccli. xvj. Ad ꝑ rñdet Rich. sup. iij. di. xxix. q̄ oib' pēfatis magis debet q̄s diligere patrē carnalē q̄ spūalē: sibi optādo magis bonū ⁊ ex maiori affectu: q̄z uis eñ mai' bñficium recipit filius a p̄re spūali q̄z carnali: tamē pater spūalis nō est ita vere cā bñficij q̄ ipendit filio sicut pat' carnal' bñficij q̄ ipendit filio: qz pater spūal' nō dat nisi ministralit' eē gr̄e: pat' ꝛo carnal' dat eē nature sicut efficiēs cā: ⁊ sic pl' excedit rō cause i p̄re carnali q̄z bñficium spūale collatū a p̄re spūali Verūtā tal' posset eē affect' exhibitiōis patris carnal' erga filiū q̄ p̄ponēdus ē pat' spiritual: mlti nāq̄ pentes imisericordes se filijs exhibēt: imo plerūq̄ pēptores se faciūt aliq̄ filioq̄: iuꝗ illud pb. cv. Immolauerūt filios suos ⁊ filias. f. demonijs. Preterea i actu exteriori debet fili' aliquā reuerētiam p̄ri spūali quā nō debet p̄ri carnali: qz pater spūalis pōit loco dei q̄ ē pat' oīm: p̄cipue in effectib' gr̄e q̄dō ꝛfert existētiā spūalē. Ter

tio pinde q̄ri pōt vtrū q̄s magis diligere vxorē dz vl pentes: p̄sertim cū illō videt' magis diligēdū cui ē mag' adherēdū: ꝑ Beñ. ij. dz relinq̄t hō p̄rez ⁊ mrez ⁊ adherebit vxori sue ⁊ erūt duo in carne vna. Mimiz cū q̄nto fortior ē int' aliq̄s ꝛiūctio tāto maior ē dilectionis rō: fortior ē ꝛiūctio int' viz ⁊ vxorē: qz fūdat' sup vīculū leg' diuīe q̄z int' viz ⁊ parētes: qz fūdat' sup vīculū actionis nature: fortior ē āt de' q̄z natura. Ad ꝑ rñdet Rich. sup. iiij. di. xxix. q̄ oib' pēfat' ex maiori affectu charitat' dz vir diligere pentes q̄z vxorē: tū rōne fortior' ꝛiūctiōis: qz fortior ē ꝛiūctio q̄ ē fūdata sup ppinq̄ssimū nature gradū q̄lis ē vir ad pentes: q̄z fūdata sup mutuuz ꝛfēsū p ꝛba vl signa exp̄ssa q̄lis ē int' viz ⁊ vxorē: tū ēt rōne maior' boni a diligēti recepti: qz eē: nutriri ⁊ discipliari: q̄ fili' a pentibus recepit: mai' bonū sūt q̄z carnale reme diū ꝛtra estū ꝛcupiscētie: ⁊ solatiū societat': ⁊ adiutoriū ad ꝓcreatiōez ꝛplis q̄ vir recipit ab vxore: rō pinde dictat q̄ vir magis eū diligere dz: a q̄ diligit' stabili' ⁊ amore min' reflexo: ac magis ppe se: ꝑ iste ꝛditiōes sūt magis in dilectiōe mris ad filiū q̄z vxor' ad virū: qz facili' vt in plib' soluit' amicitia mulier' ad viz q̄z mris ad filiū: vxores ēt raro amāt nisi vt reamēt: ꝑ fm pbm. viij. Ethico. mres gaudēt ibi amare reamari nō q̄runt: si vtraq̄ nō ꝛtingāt. Uxores ēt vt in plib' nō forti amore diligūt maritos nisi ppe vtile vl delectabile: mres autē fortit' diligūt: ⁊ si nihil debeat eis pdesse: verūtā q̄ multi viri magis amare videt' vxores q̄z pntes: ꝑ vēit ex eo q̄ i amādo sequūt' icliationē sēsualitat': q̄ ppe sui corruptiōez magis incliat ad bonū delectabile ꝓz carnē. Quarto itaq̄ q̄ri potest vtr̄ parētes sint mag' diligēdi q̄z filij: p̄sertim cū fm ordinē nature humor pcedit a radice ad ramos: ꝑ amoris ꝓuersio in rōnalibus simil' ē bñatiōi humor' i vegetabilib': pat' aūt cōparat' ad filiū sic radix ad ramos hic ordīe nature filij pl' diligūt q̄z pentes: ꝑ grā ē pfectio natur: ⁊ ibo simil' ordo teneri dz i gratuito Ad ꝑ rñdz Bonauē. sup. iij. di. xxix. q̄ ꝓz ordiez charitat' pētes cetera' pib' pponēdi sunt filijs: cui' rō ēqz gratuit' amor fac' memorē eē pceptoz bñficioz: ⁊ qz plura bñficia recipim' a pentibus q̄z a filijs: ideo fm vie desideriū plus eis tenemur ⁊ magis eoz salutē diligere ⁊ pcurare debem': vnde generalit' fm Rich. ibidē: ad videndū quem duoz hoim debeat hō magis diligere: respicere debem' nō tm̄ eoz bōitatē ⁊ eoz diligētē ppinqtatē: ꝑ ēt eoz ad diligētē dilectionē ⁊ ad bñficia q̄ diligēs recepit p eoz pcurationē seu opatiōez: cū q̄ fili' plura bñficia recepit a pentib' q̄z a filijs: ⁊ pus dilect' sit a suo p̄re q̄z a suo filio cetera' parib' magis diligere dz patrē suū q̄z filiū: verūtā dilectiōe naturali magis incliat' affectus hoīs ad filios q̄ ad parentes cuius rō est: qz natura appetit in suo simili cōseruari: ⁊ magis illud diligit in q̄ habet principalius saluari: ⁊ quia pat' habet in filio saluari fm ordinez naturē ⁊ nō ecōuerso: hinc fm ordinē nature maiorē inclinationē habet ad filium: qz magis vult ipm habere supstitē q̄ patrē. Ad ꝑ autē q̄ obijcit q̄ scz gratia dei debet esse conformis nature. Rñdet ibidē Bonauē. q̄ natura in q̄busdā currit via cōsona cū gratia: vt q̄ hō ꝓius ⁊ plus diligat se q̄ ꝓximum: in hoc natura gratie cōcordat: in q̄busdam vero currit via opposita: scz i hoc q̄ diligit se plus q̄ deum: hoc enim gratie repugnat in q̄busdā vero currit via despata vl diuersa: vt in hoc q̄ diligit filiuz plus q̄ patrem: vnde gratia supueniens ordinē in affectu: p̄mo saluat ⁊ pficit: in scōo simplicit' mutat: in tertio nouū ordinē dat: ita tñ q̄ affectum nulluz exterminat: vñ ꝓcludit opinatiue q̄ hō habens charitatē ⁊ habēs parētes ⁊ filios: dum mouet' affectu gratuite dilectionis magis desiderat parentū salutē: dum vero affectu nature magis desiderat filij sanitatem: ⁊ est hec oppositio naturalis ad gratuitum ppter ꝓsiderationē diuersā. Quinto q̄ri pōt vtruz homo magis diligere debeat benefactorē vl beneficiatū: p̄sertim cum dicat pbus in. ix. Ethico. q̄ benefactores magis amare vident' beneficatos q̄ ecōuerso Ad hoc rñdet Thom. scda. 2e. q. xxvj. q̄ aliquid magis diligit' dupliciter. Uno modo qz rationē hz excellentioris boni ⁊ sic benefactor est magis diligendus: qz cuz sit p̄ncipiū boni in beneficiato rationē hz excellentioris boni: ⁊ talis amor est magis debitus ac p ꝓsequens eius ꝓtrariū habet rationem maioris pcti. Secundo mō rōne maioris cōiūctionis ⁊ sic magis diligit' beneficiat': q̄ pbs. ix. Ethic. pbat quattuor rōnib'. Primo qz bñficiatus est q̄si q̄ddā op' bñfactoris: naturale autē est alicui vt diligat opus suū. Secundo qz vnusq̄sq̄ naturalit' diligit id in quo respicit suum bonū: vñ benefactor in beneficiato respicit suū bonū honestum: sicut beneficiatus in benefactore suū bonū vtile: bonū autē honestū delectabilius cor-

consideraſ ꝗ bonũ vtile: qz diuturniꝰ est ⁊ magis cũ delectatione recolit. Tertio qz ad amãtem ptinet agere: vult eñ ⁊ operat bonũ amato: ad amatũ aũt ptinet pati. Quarto qz difficilius est beneficia impẽdere ꝗ recipere: ea vero in q̃bꝰ magis laboramꝰ magl diligimus: q̃ vero de facili nobis pueniunt qõammõ cõtẽnimꝰ: vñ ex oĩbꝰ ꝯcludit: q̃ licet amoz bñficiati ad benefactozẽ est magis debitꝰ: tñ amoz benefactozis ad beneficiatũ est magis spõtaneꝰ. Sexto q̃ri põt vtrũ teneat q̃s inimicos diligere: tã q̃ ad affectũ ꝗ q̃ ad effectuz: pſertim cũ ꝯz Leuit. xix. Diliges amicũ sicut temetipm: sup q̃ dicit Augꝰ. q̃ nomĩe amici ĩtelligit oĩs hõ: ⁊ dñs ĩ euãgelio q̃ nihil manifestius: diligite inimicos vros: benefacite his q̃ oderunt vos ⁊ orate p vẽ. Ad hoc rñdz Bonauẽ. sup. iij. di. xxx. q̃ nũ ꝗ est vera charitas nisi affectu diligat omne diligibile: diligibile aũt a charitate ẽ omne illõ qõ est possibile ad beatitudinẽ puenire: ⁊ ideo nõ hz aliq̃s charitatẽ nisi diligat oñes illos q̃ sunt in statu vie: siue sint amici siue inimici: vz eñ in pſ. Natũ mãdatũ tuũ nimis: qz mãdatũ charitatis ad oẽs se extẽdit: ⁊ sicut lõgitudo mãdati se extẽdit ad oẽm dñtiã tpis: sic latitudo ad oẽm pſonã homĩs viatozis: ⁊ ideo sicut nõ haberet charitatẽ q̃ponere vno tñ die peccare ⁊ ĩ alijs bñfacere: eo q̃ sibi deficit lõgitudo mãdati: sic oẽs homĩes diligẽs pter vnũ soluz charitatẽ nõ hz: qz sibi deficit latitudo mandati. Est tñ duplex affectꝰ amozis: q̃dã ẽ elicitꝰ a charitate q̃ scz optat q̃s alteri summũ bonũ seu eẽnã beatitudinẽ: ⁊ ꝑ affectu oẽs tenent inimicos ẽt actu inimicãtes diligẽt ⁊ eis vitã eẽnã optare. Alius affectꝰ ẽ imperatꝰ a charitate: q̃ scz optat q̃s alteri bonuz tpale ⁊ pſpitatẽ trãsitoziã: ⁊ ꝑ affectu nõ oẽs tenent diligere: ꝑ sufficĩ nõ odisse ⁊ de eiꝰ malo nõ gaudere: nisi in ꝗtũ malũ pene pficit ad salutẽ aĩe: vũ talĩ illũ diligere eẽt pfectionis ⁊ superogatõis: sic diligere p̃mo mõ ẽ necitatis ad quã tã pfecti ꝗ ĩpfecti sũt obligati: ⁊ sicut mãdatũ istõ de dilectõe primi intelligit ꝗtũ ad affectũ: sic ẽt ꝗtũ ad effectũ. Pro quo sciẽdũ q̃ q̃ aliũ diligere potest effectu exteriori duplĩ. Primo q̃ncũq̃ se offert tpis oportunitas. Secũdo q̃ soluz ĩcũbit necitas. Si loq̃mur ergo de speciali exhibitõe opis exteriozis generalit q̃ se offert tpis oportunitas: sic diligere inimicos effectu cumulus est pfectionis nõ ꝑceptũ necessarie obligatõis: licet ꝗtũ ad effectꝰ ĩ generali q̃ scz cõmunit alijs ĩpedũt ex ꝑcepto tenent etiã inimicos diligere: vt dicit ibidẽ Rich. vt cũ ozat p ꝓlo ĩ generali: vl pdicat ĩ cõmuni: vl elemosynas dat in cõmuni: aut salutatiões nõ negare vl similia: q̃ cõit omnibus impẽdunt nisi in casu in q̃ timeret ex hoc inimicũ magis puocari vl aliq̃ aliud malũ oziri. Si vero loq̃mur de exhibitione opis q̃ necitas ĩcũbit: tũc inimicos effectu diligere est generalis ⁊ necessarie obligationis. Vñ dicit. j. Joh. iiij. Qui habuerit sbstantiã huius mũdi ⁊ viderit fratrẽ suũ necessitatẽ patiẽtẽ ⁊ clauserit viscera sua ab eo quõ charitas dei manet in eo. Preterea ſm Rich. ibidẽ: omnes tenẽt ad nõ faciẽdũ inimicis malũ effectũ: ꝗuis licitũ sit quando eis inferre tpalia grauamĩa siue in corpore siue in possessiõe ordinata ad animarũ eoꝝ vl reipublice vtilitatẽ: ꝑ tũ nõ est licitũ cuilibet facere: ꝑ tãtũmodo ꝯcessuz est illi q̃ hoc facit: vt minister legis q̃ nec hoc facere debet ex liuore vidicte sz zelo iusticie ⁊ amore vtilitatis publice ⁊ sic faciens nõ facit vt inimicus sed vt amatoz iusticie. Septimo queri põt vtrũ maiꝰ sit meritũ diligere amicũ vl inimicũ: pſertim cũ dicit Matt. v. Si diligitis illos q̃ vos diligũt quã mercedem habebitis: glo. nullã in celo. Cõstat autẽ q̃ diligere inimicos ẽ de supadditis a dño in euãgelio: sz dñs nõ supaddit nisi ea que sũt pfectiõis maiozis. Mirũ ergo cuz ibi sit maior pugna ⁊ p ꝯsequẽs glorioſior victoria. Ad hoc rñdet Richar. sup. iij. di. xxx. q̃ ad videndũ q̃s hoꝝ actuũ sit magis meritozi: respiciendũ est ad quattuoz: scz ad formã q̃ ẽ charitas: ⁊ ad conatũ volũtatis ipsius diligentis: ⁊ ad ꝯueniẽtiã ipius obiecti: ⁊ ad relationẽ in finẽ. Si eñ vnus actus aliũ excedit in aliquo istoꝝ ⁊ sunt pares in alijs tribus: ille qui excedit est magis meritozius: vnde si duo actꝰ sunt ex equali charitate: ⁊ ex eq̃li voluntat conatu: ⁊ respectu obiectoꝝ eque cõuenientiũ: ⁊ vnus referat nobilioz modo in vltimũ finem ꝗ alius: vtpote qz vnus refertur magis ĩmediate ꝗ aliꝰ: ille qui nobilioz modo refertur in finẽ est magis meritozi: ⁊ simili modo dici potest de qualibz aliarũ cõditionũ alijs manẽtibus paribus: q̃ si vteraq̃ actus diligendi: scz tã amicuz ꝗ inimicũ ex eodẽ habitu charitatis procedit ⁊ ex equali conatu voluntatis ac eque nobili mõ referat in finẽ vltimũ: tũc ille ẽ magis meritozi q̃ ẽ respectu amici: qz amicꝰ ẽ obiectũ ꝯueniẽtius dilectõis ꝗ inimicꝰ. Si etiã

ꝑcedit ex equali conatu voluntatis: tunc intensio: est ꝗ ille qui est respectu inimici: qz ad diligendũ inimicũ nõ sic iuuat diligens a naturali inclinatione nec a passiõe sicut iuuat ad diligẽdũ amicũ: verũtamẽ q̃ actus diligendi amicũ nõ ẽ eo intẽtior: tunc semp actus diligendi inimicũ ex maiozi conatu voluntatis ꝑcedit ⁊ est magis meritozius. Deniq̃ scõm Bonauen. ibidẽ si habitus charitatis vnius tñ habilitat ad diligendũ amicũ: habitus aũt alterius se extẽdit etiã vsq̃ ad inimicos: tunc absq̃ dubio multomagis ⁊ excellẽtius est diligere inimicũ ꝗ amicũ: ⁊ multo pfectiozi habitu indigemus ad hoc q̃ possimus exire in actũ istũ ꝗ in alteꝝ: quod ostẽdit Aug. in enchiridion di. Magnũ est erga eũ q̃ tibi nihil mali fecit esse beneficũ ⁊ beniuolũ: illud vero multo grandius ⁊ magnificentissime bonitatis est vt tuuz q̃z diligas inimicũ: deniq̃ si actus illi ex eadẽ charitate ꝑcedũt tunc sũt equal meriti respectu p̃mij essentialis: respectu vero p̃mij accidẽtalis scõm opinionẽ ꝓbabiliozẽ simplicit loquẽdo dilectio inimicoꝝ videt esse excellentioz: quia in ea magis exercitat pfectio charitatis. Ad laudẽ dei.

De dilectõe primi vera iusta sãcta: ⁊ de septuplici affectu amoris erga primos: Ser. XXI

b **O noza parte tuũ:**

Uiso vtcunq̃ de ordine diligendi primũ: tã de modo breuit pſequamur. De primo q̃ri põt vtꝝ aliq̃ actu ex charitate diligit primus quo nõ diligitur deus: pſertim cũ dicit Augꝰ. viij. de tri. q̃ charitas nõ est nisi amoz boni: cũ q̃ primus sit bonũ aliud a summo bono põt aliquo charitatis actu diligi quo nõ diligit summũ bonũ: qz forte ptunc actu de sũmo bono nõ cogitamus. Ad hoc rñdet Rich. sup. iij. di. xxvij. q̃ nullo actu charitatis diligit primus q̃ nõ diligit deꝰ explicite vl implicite: nullus eñ actus elicit ab habitu nisi in virtute sui principal ⁊ formal obiecti: qz sicut scõa mouẽtia non mouẽt nisi in virtute p̃mi mouẽtis: sic inferioza obiecta nõ mouẽt nisi in virtute obiectoꝝ p̃morũ ⁊ formaliũ: primũ aũt ⁊ formale obiectũ charitatis est deus sub rõne q̃ est sũmũ bonũ: in quo solo plene plene volũtas beneficiari põt: ⁊ ideo quicquid volũtas diligit ex charitate diligit in virtute summi boni: nõ tñ mouẽtis p modũ cause efficiẽtis sed etiã p modũ finis ⁊ obiecti: explicite quidẽ cũ de ipo actu cogitamus: implicite vero cũ ex charitate diligẽdo primũ nõ nisi ĩplicite de deo cogitamꝰ: scz cogitando de de aliquo honesto bono: ꝓpter qõ ad diligendũ primũ ex charitate mouemur: cuz eñ voluntas mouet in illud qõ est ad finẽ ꝓpter finẽ tũc vno actu mouet in vtrũq̃: ideoq̃ quocunq̃ actu charitatis diligitur primus illo eodẽ diligit deus ĩplicite vel explicite: nec põt ex charitate diligi primꝰ nisi in ordine ad deũ. Hinc sup illud Ro. xiij. Qui diligit primũ legẽ ĩpleuit: dicit glo. primus sine deo diligi nõ potest: ⁊ ita q̃ sancte ⁊ spiritualit diligit primuz q̃d in eo diligit nisi deũ. Secõo queri põt vtrũ ꝑceptũ Matth. xxij. de dilectõe primi datũ sit cõuenienẽ traditũ q̃ dicit. Diliges primũ tuũ sicut teipm: pſertim cũ ſm pbm ix. Ethic. amicabilia q̃ sunt ad alteꝝ veniunt ex amicabilibus q̃ sunt ad seipm: ex q̃ videtur q̃ dilectio suipius sit dilectionis primi principiũ: sed principiũ potius ẽ eo qõ est ex ꝑncipio. Ad hoc rñdet Tho. secõa 2ᵉ. q. xxiij. q̃ hoc ꝑceptũ ꝯueniens traditꝰ: qz in eo tangit ⁊ ratio diligẽdi ⁊ dilectõis modus: ratio quidẽ diligẽdi tangit in eo q̃ primus nominat: ꝓpter hoc eñ ex charitate debemus altos diligere: qz sunt nobis primi tã ſm naturalez dei imaginẽ ꝗ ſm eterne glie capacitatẽ: nec refert vtruz dicat primus vl frater: vt habet Leuit. xix. qz p oia hec eadẽ affinitas designat: oĩs eñ hõ cẽsetur primus frater vl amicus. Modꝰ vero dilectionis tangit cũ dicit sicut teipm: qõ nõ est intelligendũ ꝗtũ ad hoc q̃ aliq̃s primũ equalit sibi diligat: sz similit sibi: ⁊ hoc triplicit. Primo quidẽ ex pte rõnis dilectõis: vt. s. nõ diligat aliq̃s primum ꝓpter ꝓpriã vtilitatẽ vl delectationẽ: ꝑ ea ratiõe q̃ velit primo bonũ sic sibipi vult bonũ: vt sic dilectio primi sit vera: nã cuz q̃s diligit primũ ꝓpter ꝓpriã vtilitatẽ vel delectationẽ: tũc nõ vere diligit primũ sz seipm: est eñ de natura veri amoris q̃ homo velit ei bonũ quẽ amat ⁊ sic diligit euz sicut seipm: exempli gratia: cũ homo naturaliter diligit seipm: motus ipius amoris in duo tendit: primo in seipm cui vult bonũ: scõo in bonũ q̃ optat sibipi: ⁊ ꝗuis vtrũq̃ dicat amare: tñ amore vero diligit

seipm cui bonũ illud optat: ac illud bonuz
qsi p accidẽs amare cõprobat ⁊ abusiue. s.
ppter vsũ. pprũ: ⁊ sic nõ vero amore dili/
git illud: sed ppre diligit in illo seipsum
amore vero: porro sic exteriora cetera su/
mere pot hoc in vsum suũ: sic ⁊ homies qs
si diligit qz sunt vtiles sibi vl delectabiles
manifeste patet q eos nõ amore vero dili/
git sicut seipm sed sicut vinũ ⁊ similia: ⁊ b
dicit de pe. di. ij. c. primos diligimus sic
nos: si nõ propt aliquas vtilitates nostras
nõ ppter spernẽda beneficia: nõ ppter affi
nitates vl ꝛsanguinitates: sed ppter b tã/
tũ: quia sunt nre nature pticipes diligam⁹
hoc ibi. Secũdo vero ex pte regule dilecti
onis: scz vt nõ ꝛdescẽdat primo in aliquo
malo fz solũ in bonis: sic ⁊ sue volũtati sa/
tisfacere debet solũ in bonis: vt sic dilectio
primi sit iusta. Pro quo sciendum q iusti
cia hoc de iure requirit: vt mior bono ma
tus: ⁊ maiori maximũ pponat. Tria igi
tur sunt in nobis gradata bona: supmum
est anima: mediũ est corpus: infimũ est ter
rena substantia: quẽ gradatũ amorẽ natu/
ralit insitũ habet ois homo vt minus dili
gat terrenã substantiã q̃ pprũ corpus: et
corpus q̃ animã: licet q̃dã repiant adeo
obcecati q hũc dilectiõis ordinẽ in se per/
uertũt: ppter corpus cõtẽnentes animã: ⁊
corpus periculis exponẽtes ppter terrenã
substantiã: in q̃bus manifeste patet q ad
semetipos iustus ordo dilectiõis nequaq̃
esse pot: sed potius odiũt semetipos: iuxta
illud ps. Qui diligit iniqtatẽ odit animã
suã: qsquis ergo iusto ordĩe se diligit: pri/
mũ sicut seipm diligere debet: vt prio ⁊ pn
cipaliter optet sibi bona spiritualia: secun/
do corporalia: ⁊ tertio tẽporalia. In his tri
tribus gradibus semp seipm primo suo p
ponere debet: vt in dicto pcepto dat intel
ligi. Diliges primũ tuũ sicut teipm. Pen
sent ergo parẽtes ⁊ ppinqui qualit suos fi
lios diligant sicut seipos qs in iustis bo/
nis ditare festinãt: quos p simoniã ad p/
bendas vl religiones pmouẽt: qs filiab⁹
vsurariorũ: raptorũ ⁊ sitiũ p mãmona iniq
tatis iungũt: q ergo tã in se q̃ in prio tem
poralia corporalib⁹ ⁊ corporalia spũalibus
anteponũt: nec se nec primus amore iusto
diligũt. Tertio denicz ex pte finis: vt scili/
cet aliqs primũ diligat ppter deũ sicut et
seipm ppter deũ diligere debet: vt sic dile/
ctio primi sit sancta. Pro quo sciendũ q
illud sanctũ esse dicit qõ ad dei gliam or/
dinat: sicut altare dicit sanctũ eo q est deo
dedicatũ ⁊ sic de alijs. Sic amor sanct⁹ di/
citur qũ deo sanctificat: hoc est qũ in ipsũ
vt in summũ bonũ pure refert: cũ em deus
fons est omniũ bonorũ: ad ipm diligendus
tanq̃ ad cõmune bonũ naturalit quilibet
inclinat: sicut fluuij egredientes a mari ad
mare reuertunt: quodã etiã instinctu na/
turali cõmune bonũ pticulari pfert: ⁊ vna
queq ps ad bonũ totius naturalit ordina/
tur ⁊ inclinat: hinc manus pcussionib⁹ ex/
ponunt: vt cor ⁊ caput a periculis ꝛseruẽ/
tur: cũ ex eis humani corporis vita depen/
deat: sic naturali quodã instinctu quilibet
se metipm ordinat in deũ sicut in beatitudi
nis fontẽ: sicut ps in bonũ totius natura/
liter ordinat: pficit aũt hoc charitatis vir
tute qua diligit homo seipm ppter deum:
pcipit igit deus diligere primũ sic seipm
id ẽ salutẽ anime sui primi querere ac ad
deũ illũ dirigere sicut seipm ad deũ dirige
re debet: ad quẽ naturalit inclinat: ⁊ hic
amor ppre dicit sanctus. Est em amor na
turalis inter sanguine iũctos: cũ se diligũt
eo q ex eisdẽ parentib⁹ geniti sunt: fz non
est amor sanctus nec ad salutem sufficiẽs.
Est ⁊ amor ciuilis sicut inter illos q̃ ppter
hoc se diligunt qz sunt eiusdẽ ciuitatis mu
nicipes: vl sub eodẽ pncipe: ac eisdẽ legib⁹
gubernãt: vl si sunt eiusdẽ negotij: officij:
studij: mutue societatis: ꝛuersationis ⁊ sic
de alijs ex q̃b⁹ ꝛtrahit amor amicitie: ⁊ hu
iusmodi dilectiões duas pmas ꝛditiones
cõprehendere pnt: vt scz sint veri ⁊ iusti a/
mores: sed nõ tertiũ: qz nõ semp ordinant
in deũ. Ad maiorẽ aũt euidentiã sciendũ
q ad pceptũ de dilectiõe primi implendũ
affectu septiformi se quis erga primũ exer
cere debet. Primus est affectus pie cõpas
sionis in aduersis: quo scz mẽs alior ma/
la sentiat sic sua: ⁊ hoc pncipalit in spũali/
bus malis tã pene q̃ culpe: deinde in cor/
poralib⁹ ⁊ tẽporalib⁹ afflictionib⁹ ⁊ iactu/
ris: sicut apls q̃ de se dic. ij. Cor. xj. Quis
infirmat ⁊ ego nõ infirmor: qs scãdalizat
⁊ ego nõ vror: hãc aũt cõpassionem lachry
matus est iesus. Luc. xix. Qui videẽs ciui
tatẽ hierlim fleuit sup illã dicẽs: Si cogno.
⁊. puidit em iactura tã animarũ q̃ corporũ
q̃ etiã rex. Nec mirũ cuz de lege nature si
quid patitur vnũ mẽbrũ cõpatiunt ei om/
nia mẽbra: vt dicit apls. j. Cor. xij. Secũ
dus aũt est affectus ꝛgratulatiõis in pspe
ris: q. s. qs de alieno bono letat sic de suo

flue sit de pfectu spũali: corpali vl tẽporali: iu
xta illud Ro. xij. Gaudete cũ gaudẽti
bus: ⁊ qz vt ꝛ. Matt. xij. bonus homo de
bono thesauro cordis sui pfert bona: ideo
oportunitate se offerente affectũ cordialis
ꝛgratulationis etiã oũdit xbis sicut fecit
Moyses Numeri. xj. cũ Josue ferret egre
q Heldad ⁊ Medad i pl'o ppbarẽt: qd i
quit emulat p me? qs mihi tribuet vt ois
plus ppbetet ⁊ det eis spũm suũ deus? de
quo etiã ponit exẽplũ apls. j. Cor. xiij.
Si gloriat inqt vnũ mẽbrũ ꝛgaudet ei om
nia mẽbra. Sumus enĩ inuicẽ mẽbra i my/
stico corpe christi: vt dicit Ephes. iiij. Ter
tius vero est affectus trãquille supportatio
nis: nã difficillimũ est in humana ꝛuersa/
tione nõ oriri scãdala: tũ ex fragili tate: tũ
ex ignorãtia: tũ ẽt ex malitia q̃ i pñti secu
lo regnãt: ille igit cõmẽdãd⁹ẽ q̃ alior nõ
soluz ipfectões b ẽt iuectiões magnanimo
⁊ tranq̃llo corõ sufferre nouit: cũ b tãti sit
meriti ⁊ virtutis vt in eo pẽdeãt oẽs leges
⁊ pphete: iuxta illud Galath. vj. Alter al/
terius onera portate ⁊ sic adimplebitis le/
gem christi: ⁊ hoc fit principalit cuz corde
ore ⁊ ope. Hec tria dimittit ⁊ ꝛdonat. Pri
mo graues iniurias exẽplo christi p cruci
fixorib⁹ oãtis in cruce: pater inqt dimitte
eis qz nesciũt q̃d faciũt: qõ exemplũ apls
imitãdũ pponit Ephes. iiij. dicẽs: Estote
inuicẽ benigni: misericordes: donãtes in/
uicẽ sicut deus in christo donauit nob. Se
cundo magnas infamias: sicut ⁊ christ⁹ in/
famatus est dũ diceret insanus blasphe/
mus: publicanorũ amic⁹: demoniacus sedu
ctor: pll: potator: vini ⁊c. q tñ affectu cor/
diali cũcta remisit ⁊ nos remittere docuit
dũ in oratiõe dñica subiũxit: dimitte nobis
debita ⁊c. Tertio magna rerũ dispẽdia: sic
apls ad quosdã dicit Hebreo. x. Rapinã
bonorũ vrorũ cũ gaudio suscepistis exẽplo
christi qui vestibus spoliat⁹ nudus in cru/
ce pepẽdit. Quartus pinde est affect⁹ be/
nigne ꝛuersatiõis: nõ reddẽdũ malũ p ma
lo: sed in bono malũ vincẽdo: corde: ore et
opere: sic expresse pcepit dñs Luc. vj. Dili
gite inimicos vestros. s. corde: benefacite
his q̃ oderunt vos: scz opere: ⁊ orate p pse
cutoribus ⁊ calũniantibus vos. s. ore: ẽ em
benignitas quidã animi dulcor excludẽs
omnẽ nequitiã: habilitãs hominẽ ad inẽ/
nã leticiã ⁊ ad beniuolẽtiã: in exterior q̃z
ꝛuersatione reddẽs hominẽ affabilẽ ⁊ be/
nignũ. Dicũt aũt benigni quos bon⁹ amo
ris ignis ad benefaciendũ primis etiam
aduersarijs feruere facit. Quintus itaq̃
est affectus humilis honoratiõis: quo sci/
licet omnes reueretur ⁊ honorat: omnes si
bi prefert: omnib⁹ tanq̃ dominis suis hu/
mili corde se subdit: scõm illõ. j. Petri. ij.
Omnes honorate: fraternitatem diligite.
Et iterum ad Romanos. xij. Honorẽ inui/
cem preuenientes: sed quia de hoc honore
prestando tactũ est supra in primo sermo/
ne precepti huius: ideo brcuitati consulẽs
psequi pretermitto. Sextus autẽ est affe/
ctus cordialis vnionis: vt scz homo q̃tuz
in se est: ⁊ q̃tum scõm deũ pot cũ alijs vnũ
se sentiat ac omniũ rectũ velle p suo repu/
tet: ⁊ huius vnitatis cordialis affectus ex
tribus in anima generat ⁊ cõseruat. Pri
mo ex humilitate q̃ scz primo ꝛm deum in
omnibus ꝛdescẽdit: honorẽ ⁊ gratitudiez
⁊ qõlibet humilitatis obsequiũ gratanter
impendit: vũ tã in ꝛdonãdis iniurijs q̃ in
supportãdis miseriis ⁊ defectib⁹ se pmptũ
exhibet: eo q se lõge vilior ⁊ talib⁹ dignis
simũ reputat. Ad que nos apls ad Ro.
xij. hortat dicens: Nõ alta sapiẽtes fz hu/
milibus ꝛsentiẽtes. Secũdo vero ex puri/
tate: pserim illa de qua dicitur Matt. v.
Beati mũdo corde ⁊c. Hij sunt em mundi
corde q̃ simplici oculo ⁊ puro corde in deũ
intendẽtes: inter ĩmunda mũdi mundum
habẽtes aspectũ primũ in dño dumtaxat
chari⁹ amplectunt: de b oculo dicit in cã
ticis: vulnerasti cor meũ soror: mea spõsa:
sequit in vno oculorũ tuorũ. Tertio pinde
ex ipa charitate: charitas em q̃ lict huma
na corda cũ in cor homis fuerit diffusa di/
uinitus: illudq̃ humile ac purũ inuenerit
oia alior bona in se trãsformat ⁊ sua facit:
solũ nanq̃ licdũ est qõ omni forme ꝛgruit
qõ optime amatoris cordi ꝛuenit. Factũ ẽ
inqt cor meũ sicut cera liquescens. Ex his
autẽ tribus vt dicit Act. iiij. Multitudis
credentiũ erat cor vnũ ⁊ anima vna in do/
mino: qz hũilitas eos euacuauerat sẽsu p
prio: puritas eos mũdauerat mũdano cõ/
tagio: ⁊ charitas q trãsformationẽ colloca
uerat in vno amoroso cordis glutino. Se/
ptimus denicz est affect⁹ christiformis ob/
latiõis ⁊ passiõis p oib⁹: vt. s. exẽplo ie/
su christi parat⁹ inueniat p oib⁹ ⁊ singlorũ
salute ponere aiaz suã: qz vt dicit Job. xv.
Maiorẽ hãc dilectionẽ nemo hz vt aiaz su
am põat qs p amicis suis: tũc em vere dili/
git prim suũ sic seipm: tradẽs pprã vitã

vt lucret illius animã: ad qõ nos hortat exemplo christi Job. in prima canonica. c. iij. dicẽs: In hoc cognouimꝰ charitatẽ dei: qm̃ ille ꝑ nobis animã suam posuit ⁊ nos debemꝰ aĩas ꝑ fratribꝰ ponere. Ad lauõ.

De actibus interiorib⁹ charitatis qui sũt dilectio: gaudiũ: misericordia: pax: ⁊ de ꝟna amoris amicitie ⁊ ꝓcupiscẽtie: Ser. XXII

O nora patre tuũ.

b Iam ordine ꝓgruo videndũ ẽ de actibus charitatis tã interiorib⁹ q̃ exteriorib⁹. Ꝓtũ igit̃ ad actus interio-
A res. Primo q̃ri põt vtrũ ꝑncipalior act⁹ charitatis sit diligere amore amicitie vl cõcupiscẽtie: ꝑsertim cũ actus ille quo deꝰ diligit̃: vt obiectũ beatitudinis est actꝰ principalissimus charitatis: qꝛ sub tali ratiõe est obiectũ charitatis: sed sic diligere deuꝫ est velle ipm̃ habere qõ ẽ ipm̃ amare amore ꝓcupiscẽtie. Cũ em̃ ex charitate volo deum mihi: diligo me amore amicitie ⁊ deuꝫ amore ꝓcupiscẽtie: sed certũ est q̃ iste actꝰ est ꝑncipalior inq̃tũ ferẽ̃ in deũ q̃ inq̃tuꝫ reflectit̃ ĩ seipsum. Ad hoc rñdet Richar. sup. iij. di. xxvij. q̃ amor amicitie ⁊ ꝓcupiscentie duplicit̃ cõparari possunt. Primo inq̃tũ sunt respectu eiusdem amati ⁊ tunc amor amicitis semp nobilior est ceteris paribus: sicut em̃ nobilior ratio natural̃ entitatis est existere in se q̃ in alia: vt patet in substantia ⁊ accidẽte: sic rõ nobilior esse ndi bonũ est esse bonũ scõm se q̃ esse bonum alterius: bonũ aũt qõ amat̃ amore amicitie: aut amat̃ qꝛ bonũ ꝓm se: aut vt sit bonũ scõm se: qꝛ amãs amore tali vult amato vl bonũ qõ iã habꝫ vl qõ adhuc nõ habꝫ. Amore vero cõcupiscẽtie bonũ amat̃ ad ꝑ vt sit bonũ ipius amãt̃ vl alterꝰ cui amãs bonũ illud ꝓcupiscit. Secũdo vero inq̃tũ sũt respectu diuersoꝝ amatoꝝ: ⁊ tũc amor ille amicitie ⁊ ꝓcupiscẽtie pñt esse idẽ actꝰ scõm rem: vt cũ volo deũ mihi: deum amo amore ꝓcupiscẽtie: ⁊ me amore amicitie: et tũ idẽ actus est: possũt et iã esse actus differẽtes ꝓm rẽ: ⁊ sic cõparãdo vnũ amorẽ ad aliũ possibile est amorẽ ꝓcupiscẽtie nobiliorẽ esse q̃ amorẽ amicitie ꝓpter maiorẽ nobilitatẽ amati: ꝑ qꝛ p charitatẽ amor cõcupiscentie respectu nobilissimi amati qõ est deus ordinat̃ sic ad finẽ ad amorem amicitie: nã qui ex charitate vult frui deo qõ est ipm̃ amare amore ꝓcupiscẽtie: ꝑ ideo vult vt deꝰ honoret̃ ⁊ glorificet̃ in se qõ est ipm̃ amare amore amicitie: qꝛ sic amãs deo vult ꝑncipalit̃ gloriã ⁊ honorẽ: ideo simplicit̃ loquẽdo amor amicitie nobilior est: ⁊ charitatis ꝑncipalior actus. Dicendũ igit̃ q̃ deũ diligere vt beatitudinis obiectũ ĩtelligi põt duplicit̃. Ano modo sic q̃ diligẽs ad hoc ipm̃ diligat: vt suã pfectionẽ p ipm̃ ꝓsequat̃: ⁊ sic deũ diligere nõ est ꝑncipalissimus actus charitatis: nec sub ista rõne ẽ obiectũ ꝑncipale charitat̃. Alio modo sic q̃ diligat̃: quia in ipo sunt oẽs pfectionẽ̃ simplicit̃ qõ requirit̃ ad ꝑ vt aliq̃d sit pfecte beatitudinis obiectũ: ⁊ sic diligere deum est ꝑncipalissimus actus charitatis: et est dilectio amicitie: qꝛ sic diligẽs ꝑncipalius vult deũ habere oẽs pfectionẽ̃ q̃s habet q̃ velit aliq̃d aliud. Ex his igit̃ patꝫ q̃ deus ex charitate diligit̃ ꝓprie amore amicitie qõ est ipm̃ diligere ꝓpter seipm̃ ⁊ nõ ꝓpter aliquid aliud. Ad cuius euidẽtiã dicẽ Tho. scõa. 2ᵉ. q. xxvij. q̃ ꝓm quattuor genera causaꝝ põt aliquid diligi nõ ꝓpter se ꝑ ꝓpter aliud. Primo scõm genꝰ cause finalis sicut diligimus medicinã ꝓpter sanitatẽ: sed sic ex charitate nõ diligimus deũ ꝓpter aliud: qꝛ nõ ordinat̃ ad aliud sic ad finẽ: sed ꝓpter seipm̃: qꝛ ipe est finis vltimꝰ omniũ. Secũdo scõm genus cause formal̃ sicut diligimꝰ homines ꝓpter virtutẽ: quia scꝫ virtute formalit̃ bonus est ⁊ p ꝓsequẽs diligibilis: sed sic nõ diligimus deũ: qꝛ nõ informat̃ aliquo alio ad ꝑ q̃ sit bonꝰ: sed eius substantia sua bonitas est: ꝓm quã exemplarit̃ oĩa bona sunt. Tertio scõm genꝰ cause efficiẽtis: sicut diligimꝰ aliq̃s inq̃tũ sunt filij talis patris: ⁊ sic etiã nõ diligimꝰ deũ: qꝛ bonitas ei nõ inest ad altero sꝫ iest omnibus alijs ab ipo. Quarto scõꝫ dispositionẽ q̃ reducit̃ ad genus cause materialis: dicimur aliq̃d diligere ꝓpter illud qõ nos disposuit ad eius dilectionẽ: vt ꝓpter aliqua beneficia suscepta: q̃uis postea q̃ iã amare incipimꝰ nõ ꝓpter illa beneficia amemus amicũ ꝑ ꝓpter eius virtutẽ: ⁊ sic deus diligi põt ꝓpter aliud: qꝛ scꝫ ex aliq̃bus alijs disponimur ad hoc q̃ in dei dilectionẽ ꝓficiamus: vt p beneficia ab eo suscepta: vl p premia sperata: vl p penas q̃s p ipm̃ vitare intẽdimus. Secũdo ꝑncipaliter queri põt de interioribus effectib⁹ cõsequentibus principalẽ actum charitatis

qui est dilectio: ⁊ sunt ꝑncipaliter tres effectus. s. gaudiũ: misericordia ⁊ pax. Queritꝰ igit̃ vtrũ gaudiũ sit effectus ipius charitatis in nobis: ꝑsertim cũ ex absentia rei amate magis tristicia sequit̃ q̃ gaudiũ: ꝑ deus quẽ p charitatẽ diligimus est nobis absens q̃diu ĩ hac vita viuimꝰ: qꝛ q̃diu sumus in corpe pegrinamur a dño: vt dicit̃ ij. Cor. v. Ad hoc rñdet Tho. scõa 2ᵉ. q. xxviij. q̃ ex amore ꝓcedit ⁊ gaudiũ ⁊ tristicia: sed cõtrario mo. Gaudiũ enĩ ex amore causat̃ vel ꝓpter ꝑsentiam boni amati: vel etiã ꝓpter hoc q̃ ipi bono amato ꝓprium bonũ inest ⁊ ꝓseruat̃: ⁊ ꝓm ꝑ maxie ptinet ad amorẽ beniuolẽtie vel amicitie ꝓt̃ quã aliquis gaudet de amato se ꝑspere gerẽte etiam si sit absens: ecõtrario ꝟo sequit̃ ex amore tristicia vl ꝓpter absentiã amati: vl ꝓpter hoc q̃ amatũ cui volumꝰ bonũ suo bono priuat̃: aut aliquo mõ deꝑmit̃. Charitas aũt est amor dei cuiꝰ bonũ ĩmutabile est: qꝛ ipe est summa bonitas: ⁊ ex hoc ipso qõ amat̃ est in amante p nobilissimũ suum effectũ: ꝓm illud. 1. Job. iiij. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus ĩ eo: ⁊ ideo ꝑsonale gaudiũ qõ de deo habet̃ ex charitate causat̃: ⁊ licꝫ q̃diu sumus in corpore pegrinari dicimur a dño q̃ztũ ad ꝑsentiã clare visionis: tñ amãtibꝰ se ꝑsens ẽ in hac vita p gre inhabitatõẽ: iuxꝫ illo Job. xiiij. Ad eum veniemꝰ ⁊ mansionẽ apud eũ faciemus. Ꝓ si querit̃ vtrũ illud gaudiũ ꝑsonale admixtõẽ aliquã tristicie recipiat. Rñdet ibidem Tho. q̃ ex charitate de deo duplex causat̃ gaudiũ. Anũ quidẽ principale qõ est ꝓpriũ charitatis. s. ꝓm q̃ gaudemus de bono diuino ꝓm se cõsiderato: ⁊ tale gaudiũ est melꝰ: nec patit̃ admixtionẽ tristicie: sicut nec illud bonũ de quo gaudet̃ aliquã mali admixtionẽ habere põt: hinc dicit̃ Phil. iiij. Gaudete ĩ dño semp. Aliud aũt est gaudiũ charitatis quo gaudet q̃s de bono diuino ꝓm q̃ ꝑticipat̃ a nobis: q̃ ꝑticipatio põt impediri p aliqõ contrariũ: ⁊ ex hac pte põt hr̃e pmixtionẽ tristicie: put scꝫ quis de eo tristat̃: qõ diuine ꝑticipatiõi repugnat: vel in nobis vel etiã in ꝓximis q̃s tanq̃ꝫ nosipos diligimꝰ: sic ipa peccata ⁊ defectꝰ q̃tidiani incolatusq̃ ꝑsentis miserie ac sitiã q̃ tristiciã causant: eo q̃ defectũ importãt ꝑticipatiõis summi boni. Tertio ꝑncipalit̃ q̃ri põt de miseri-
B cordia q̃ sil̃r est interior effectus charitat̃: vtrũ. s. misericordia est virtꝰ aliq̃: ꝑsertim cũ nihil qõ est virtuti ꝓtrariũ est laudabile: sed Nemes̃ contrariat̃ miscõie: vt dicit ꝑbus in. ij. Rheto. Nemes̃ enim est passio laudabilis: vt dicit̃ in. ij. Ethic̃. q̃ miscõia nõ est virtus. Mirũ cũ dicit Salustiꝰ: q̃ oẽs homines q̃ de rebus dubijs ꝓsultãt: ab ira ⁊ miscõia vacuos esse decet: nõ enĩ animus facile verũ ꝓuidet vbi ista afficiunt: hec ille. Ad hoc rñdet Tho. scõa 2ᵉ. q. xxx q̃ misericordia dolorẽ importat de aliena miseria: q̃ dolor noĩare põt. Ano mõ motũ appetitꝰ sensitiui: ⁊ ꝓm hoc miscõia passio est ⁊ nõ virtus: imo põt esse vitiũ si nõ fuerit rõne regulata. Hic auctoritas Salustij iã posita intelligit̃ de misericordia ꝓm q̃ ẽ passio rõne nõ regulata: qꝛ sic impedit consiliũ rõnis dũ facit a iusticia deuiare. Alio mõ nomĩare põt motũ appetitꝰ intellectiui ꝓm q̃ alicui displicet malũ alterius: q̃ motus esse potest ꝓm rõnem regulatus: ⁊ põt ꝓm hunc motũ rõne regulatũ etiã regulari motus inferioris appetitus. Unde dicit Augꝰ. in. ix. de ciui. dei. q̃ iste motus animi: scꝫ misericordia seruit rõni: qũ ita prebet̃ misericordia vt cõseruet̃ iusticia: siue cum indigẽti tribuit̃: siue cũ ignoscit̃ penitenti: ⁊ qꝛ ratio virtutis hũane cõsistit in ꝑ q̃ animi motus rõne regulet̃: iõ cõsequẽs est misericordiã esse virtutem. Ad obiectũ igit̃ dicendũ: q̃ ꝑbus de miscõia ⁊ nemesi loquit̃ q̃ vtraq̃ est passio: ⁊ habẽt quidẽ cõtrarietatẽ ex pte estimatiõis quã habent de malis alienis: qꝛ de his misericors dolet inquãtũ estimat aliquem indigna pati: nemesiticus autẽ gaudet inquãtũ estimat aliquẽ digne pati: ⁊ tristat̃ si indignis ꝓspere succedit: ⁊ vtrũq̃ laudabile est ⁊ ab eodem nomĩe descẽdens: vt ibidem dicit̃. Unde ex dictis patet: q̃ illa duo ꝓprie nõ contrariant̃: quia diuersis respectib⁹ assumunt̃: imo verius misericordia virtꝰ moralis est circa passionẽ existens: ⁊ reducit̃ ad illã medietatẽ que dicit̃ nemes̃: que sic exhibet misericordiã vt tũ seruet iusticiã.

Ꝓ si querit̃ vtrũ misericordia sit maxia virtutũ. Rñdet ibidẽ Tho. q̃ miscõia in se est maxia virtutũ: ad misericordiã enĩ ꝑtinet q̃ alijs effundat ⁊ eoꝝ defectꝰ subleuet sed quo ad habentẽ nõ est maxima virtutũ nisi is qui habet sit maximꝰ: q̃ nullũ habet supra se sic deꝰ: de q̃ dicit̃: miseratões eius sup oĩa opa eius: vtpote cui ꝓpriũ est misereri: q̃ ꝟo sup se aliq̃d hꝫ illi maius ⁊ melꝰ est ꝓiũgi supiori q̃ impleri defectũ inferio-

ris: ⁊ ideo ꝯtũ ad hominẽ qui deũ habet
supiorẽ: charitas p quã vnit deo potior ẽ
ꝯ misericordia p quã supplet defect⁹ pri/
morũ: sed inter omꝫ virtutes q̃ ad primũ
ptinent potissima est misericordia: sicut est
etiã potioris actus. Hinc dicit Osee. vj. et
Matth. xij. Misericordiã volo ⁊ nõ sacri/
ficiũ: qz p exterioza sacrificia vel munera
deus nõ colit pter se sed ppter nos ⁊ pri
mos: nõ enĩ indiget sacrificijs nris sed ea
q̃ sibi vult offerri pter nostrã deuotionẽ
⁊ primoz vtilitatẽ: ⁊ ideo misericordia q̃
defectib⁹ alioz subuenit est sacrificiũ deo
magis acceptũ: vtpote pinqui⁹ inducens
vtilitatẽ primoz: fm illud Heb. vlti. Bñ/
ficẽtie ⁊ cõionis nolite obliuisci: talib⁹ enĩ
hostijs pmeret deus. Quarto ꝑncipalit
q̃ri põt de pace: vtrũ. s. pax sit effect⁹ pri⁹
charitat⁹: pertim cũ dissensio q̃ paci ꝛriat
põt esse cũ charitate. Paul⁹ enĩ ⁊ Barna/
bas dissensisse leguntur: Act. xv. sic sacri do/
ctores in aliquib⁹ opinionib⁹ dissentiunt.
Ad hoc rñdet Tho. scõa 2ᵃ. q. xxix. q de
rõne pacis est duplex vnio q̃ reqrit. Una
ẽ fm ordinationẽ pprioz appetituũ ĩ vnũ.
Alia fm vnionẽ appetit⁹ pprij cũ appetitu
alterius: ⁊ vtrãq vnionẽ charitas efficit.
Pro quo sciendũ: q duplicit cõtingit cor
hoĩs tẽdere in diuersa. Uno mõ fm diuer/
sas potẽtias appetitiuas: sic appetit⁹ sensi/
tiu⁹ plerũq tẽdit ĩ ꝛriũ appetit⁹ rõnalis: Fz
illud Hal. v. Caro ꝛcupiscit aduersus spm
Alio mõ inꝯtũ vna ⁊ eadẽ vis appetitiua
tendit ĩ diuersa appetibilia q̃ sit cõsequi nõ
põt: ex q̃ necessariũ ẽ esse repugnãtiã motuũ
appetit⁹: vnio ꝛo motuũ istorũ est de rõne
pacis: nõ enĩ hz hõ pacatũ cor: etiã si habe
at aliq̃d qõ vult q̃diu restat ei aliq̃d volẽ/
dũ: qõ sit hñ nõ põt quã vnionẽ facit cha/
ritas fm qõ de⁹ diligit ex toto corde: vt. s.
oĩa referam⁹ ĩ ipm: ⁊ sic oẽs appetit⁹ nri in
vnũ ferunt. Sit̃r dupliciter cõtingere põt
dissensio diuersoz cordiũ: vel enĩ cõtingit
ĩ opiniõib⁹ tñ: ⁊ illa dissensio nõ repugnat
paci: qz opiniones ptinent ad intellectũ q̃
pcedit appetitũ qui p pacẽ vnit. Sit̃r etiã
dissentire in paruis bonis nõ repugnat pa
ci viatoris: qz talis dissensio pcedit ex di/
uersitate opinionũ: dũ vn⁹ estimat hoc de
quo est dissensio: ptinere ad bonũ illud in
quo cõueniunt: ⁊ alius estimat nõ ptinere:
⁊ fm hoc talis dissensio de minimis sicut
inter Paulũ ⁊ Barnabã: ⁊ de opinionib⁹
sicut inter sacros doctores: licz paci pfecte
repugnet que erit tñ in patria: in qua ple/
ne veritas cognoscet ⁊ oĩs appetit⁹ cõple/
bit: paci tñ ipfecte ſi repugnat q̃lis habet
in via. Secũdo cõtingere põt dissensio di/
uersoz cordiũ in bonis cõferẽtib⁹ ad vitã
⁊ pcipue ĩ magnis quoz vnio ẽ de rõne pa
cis: quã vnionẽ pficit charitas fm q̃ dili/
gim⁹ primũ sic nostpos: ex q̃ ꝛtingit q̃ hõ
vult implere volũtatẽ primi sic suijpius:
⁊ ppter hoc inter amicabilia vnum ponit
idemptitas dilectionis siue electionis: vt
patet in. ix. Ethic. Et Tullius in li. de ami
citia dicit: O amico est idem velle ⁊ nol
le. Quinto queri põt: vtrũ omnia pacem
appetant: pertim cũ dicit Aug⁹. xix. de ci.
dei. tale bonũ est bonũ pacis: vt in rebus
creatis nihil gratiosius solet audiri: nihil
delectabilius cõcupisci: nihil vtilius possi
deri. Et addit ibidem q omnia pacẽ appẽ
tant: cũ tamẽ ꝛtrariũ a multis actitari vi/
demus: de quib⁹ pñ. dicit: Cũ his q̃ ode/
rũt pacẽ eram pacificus. Ad hoc dicendũ
duplex est pax. Quedã est apparens ⁊ nõ
vera: ⁊ illa cõuenit cũ cõcordia: nã concor/
dia est quedã vnio voluntatũ diuersorum
cordiũ: q̃ si malũ est in quo cõcordãt: tũc ẽ
ibi tñ cõsensus cordiũ: nõ aũt cõsensus ap
petituũ singuloz cordiũ: ⁊ sic non est vera
pax impijs sed solũ apparens: verbi grã:
cum in actu cõsentiunt adulterij: vis appe/
titiua tendit in diuersa appetibilia: q̃ simul
assequi nõ potest: eo q sensus appetitiuus
tendit in cõtrariũ appetitus rõnalis. Affe/
ctit enĩ miser fedis delectationib⁹ frui: nec
fama pollui: nec vindicta diuĩa multari:
nec cõscientia remordẽte cruciari: sed hoc
cõsequi non potest. Secũda pax est vera ⁊
aliquid concordie supaddit ac inuenit tñ
in bonis: nam si qui cõcordant ĩ bono: tũc
nõ est ibi tñ cõsensus diuersoz cordiũ: sed
etiã cõsensus appetituũ singulorũ cordiũ:
⁊ hanc duplicẽ pacem scz dei in vnione ap/
petituũ singulorũ cordiũ: quã vt dictuz est
operat in nobis charitas dei: ⁊ pacẽ pri/
mi in vnione multorũ cordiũ q̃ ꝯ primi cha
ritas in nobis operat: cõmendat domin⁹
discipulis: dicens: Pacẽ relinquo vobis
scz primi: pacem meã ꝛc. ⁊ vtrãq pacẽ na
turaliter omnes appetunt: nam ⁊ oẽs bel/
lantes p bella querũt ad aliquã pacem p/
fectiorẽ puenire q̃ prius habuerãt in qua
nihil eoz voluntati repugnet: quã pacem
solus deus dare põt: nec veraciter inuenit
nisi in eo q diuine volũtati p oĩa counit.

De actibus exterioribus chari/
tatis qui sunt triplices: scz corpa/
les: spũales ⁊ reales: Ser. XXIII

b Onora patrẽ tuũ

⁊ c. Expediti de actibus interio/
rib⁹ charitatis. Jam ad pseqẽ/
dum actus exteriores ipsius stilũ cõuerta/
mus: quos vt pesenti speculatiõi sufficit tri
plices distinguere possumus: scz corpales:
spũales ⁊ reales. Primum igit ad effect⁹
corpales primo queri põt: vtrũ in quãtali/
cunq charitate cõstitutus teneat mortem
subire pro christo: pertim cũ dicit. j. Job.
iij. Qm ille animã suam p nobis posuit ⁊
nos debem⁹ p fratrib⁹ aĩas ponere: alio/
quin dicit dñs Luce. ix. Qui me erubue/
rit ⁊ meos sermones coꝛã hominib⁹: ⁊ filij⁹
homĩs erubescet eum cuz venerit in maie/
state sua. Ad hoc rñdet Bonauẽ. super. iij.
dist. xxx. q̃ subire mortẽ intentione placẽ/
di deo cõtingere põt triplicit. Uno mõ qñ
adest necessitas vel deserendi iusticiam vel
amittendi vitã: ⁊ tũc subire mortẽ est iusti/
cie ⁊ necessitat. Alio mõ qñ se offert opor/
tunitas manifestãdi diuinã gloriã ⁊ edifi/
candi ecclesiã: ⁊ tũc est pfectionis ⁊ supero
gationis. Tertio mõ solũ ex hoc q̃ vitam
suã habet exosam: ⁊ hoc est temeritatis et
crudelitatis. Uñ Aug⁹. Illos qui semet/
ipos pfocant ⁊ pcipitio collidũt pter vi/
te pesentis odiũ: dicit esse sceleratissimos ⁊
crudedissimos homicidas: tractans illud
Job. xij. Qui odit animã suã ĩ hoc mũdo:
in vitam eternã custodit eaz. Cũ q̃ querit
vtrum omnes teneant mortẽ subire, p xpo
dicendũ: q̃ p loco ⁊ tempore vbi talis op/
tio dat: vel q̃ iusticia deserat: vel q̃ vita
perdat: ibi omꝫ quãtũcunq sint impfecti
tenent subire mortẽ: ⁊ peligere magis deo
dilecto mori q̃ ipo offenso viuere: sed vbi
non iminet talis necessitas nec talis optio
dat: sed tñ offert se oportunitas manife/
standi diuinã gloriã ⁊ edificandi ecclesiã:
si quis se tũc morti exponit talẽ mortẽ subi
re pfectiõis ⁊ superogatiõis est: ad quã nõ
omꝫ tenent: qz citra dictã necessitatẽ posi/
tus subterfugere ⁊ seipm occultare potest.
Nec ex hoc dicit nomẽ xpi erubescere: sed
tũc tñ qñ timore mortis negat ipm christũ
nec illud debitũ de quo Job. loquit in au/
ctoritate iam dicta semp est debitũ necessi/
tatis ad qõ obligamur: sed est debitũ con/
gruitatis ad qõ ãmonemur. Secũdo q̃ri
vtrũ habẽtes charitatẽ pfectã teneant ea
q̃ sunt pfectiõis adimplere: pertim cũ fm
Greg. in omel. Crescẽtibus donis rõnes
etiã crescũt donoz: ⁊ cui pl⁹ cõmittit plus
exiget ab eo: cui q̃ cõmittit pfecta chari/
tas: cum deus exigat actũ habitui cõueni/
entẽ: videt q̃ ille tenet ad opa pfectionis:
imo ne deficiat tenet pficere: cum non sit
mediũ inter hec: eo q̃ in via dei non pgre/
di regredi est: nec vnq̃ viator in eodẽ statu
pmanet: nec videt posse pficere perfecta
charitas nisi in operibus pfectionis ⁊ sup
erogationis. Ad hoc respondet Bonauẽ.
vbi supra: q̃ quinq modis quis genera p/
fectionis distingui possunt: ⁊ fm hoc q̃nq
modis quis obligat ad aliquid. Primũ
genus est pfectio iusticie ⁊ sufficientie que
consistit in adimpletiõe mandatorũ dei: de
q̃ dicit Matth. v. Estote pfecti sicut ⁊ pa
ter vester celestis pfect⁹ est. Et ad hoc mã/
datum diuinũ obligant omnes tam pfecti
q̃ etiã impfecti. Perfecti tamẽ eo magis
obligant de bono ⁊ equo: quo magis bo/
num pcipiunt: p quod diuinum mandatũ
implere possunt. Secũdũ genus est perfe/
ctio religionis que cõsistit in obseruantia
consilioz dei: de qua dicit Matth. xix. Si
vis pfectus esse vade ⁊ vende oĩa ꝛc. ⁊ ad
hanc pfectionẽ quis non obligat: licz per/
fectam charitatẽ habeat: nisi votum religi
onis interueniat. Tertiũ genus est pfectio
plationis: que consistit in regimine subdi/
torũ: de qua dicit Luc. vj. Perfectus oĩs
erit si sit sicut magister eius: vnde propter
officiũ susceptũ quis obligat ad pfectionẽ
plationis: alis autẽ nõ. Quartũ genus est
pfectio opationis: que consistit in ostẽsio/
ne exemplorũ: de qua dicitur Heb. ix. Hoc
vir iustus atq pfectus in generationibus
suis: vnde licz quis non obliget ad aliq̃d
simpliciter vel fm se: tamẽ ad euitandum
scandalũ pusillorum: qõ vtiq grauc pecca
tum est: vt dicit Tho. scõa 2ᵃ. q. xliij. Quis
obligat ad pfectionẽ opationis. Hinc dicit
aplus. j. Cor. viij. Non manducabo carnẽ
ineternũ ne fratrẽ meũ scandalizem. Hinc
iterum dicit: Omnia mihi licent: sed non
omnia expediunt. Quintũ deniq genus
est pfectio trãquillitatis: que cõsistit in cõ/
summationẽ difficilimorũ optimorũ: sicut
dicit. j. Job. iiij. q̃ perfecta charitas foris
mittit timorẽ: ⁊ pbus dicit: q̃ perfecta vir/
tus optimorũ est optima: ⁊ ad hoc q̃s non

obligat nisi fm cōsciētie dictamē: p qō obligat ad pfectionē trāquillitatis ꝓpter cōscientie iudiciū: vnde generaliter ad quatuor vltima pfectiōis genera q̄s non obligat in pfecta charitate existēs: quātū ē ex obligatiōe diuini mādati: nisi supinducat aliq̄ noua obligatio ad hmōi genera pfectionū adimplēda. Ad obiectū igit dicēdū: q̄ homo nō tenet sp ꝓficere in charitate: loquēdo de ꝓfectu qui cōsistit in augmēto ⁊ incremento charitatis: q: charitas nō auget in homine cōtinue: sed loquēdo de ꝓfectu qui cōsistit in bonorū operū multiplicatione ⁊ iusticie exercitatiōe: sic tenet quis ꝓficere: qui tamē ꝓfectus charitatis non tm attendit in impletiōe consiliorū et operū pfectorum: sed etiā in obseruātiam mandatorū. Tertio queri pōt de effectibus exterioribus spūalibus ipius charitatis: ⁊ primo quo ad primū vtrum scz correctio fraterna sit actus charitatis: pſertim cū actus cōtrarij non ptineant ad eandem virtutē: sed supportare peccantē est actus charitatis: fm illud Gal. vj. Alter alteri onera portate: ⁊ sic adimplebitis legē xpi que est lex charitatis: sed corrigere supportationi videt esse contrariū. Ad hoc respōdet Tho. scōa 2ᵉ. q. xxxiij. q̄ correctio delinquētis ē remediū quoddā q̄ōtra peccatū alicui adhiberi debet. Et q: peccatū alicui duplicit ꝓsiderari pōt. s. inquātum est nociuū ei q̄ peccat: vel inquātuz vergit etiā in nocumentū alio ꝓ q̄ ex eius peccato ledunt vel scandalizant: vel etiā inquātū est nocumentū boni cōmunis: cui iusticia p peccatū homīs pturbat: ideo duplex est correctio delinquētis. Una que peccato remediū adhibet: inquātū est quoddā malū ipius delinquētis: ⁊ ista est ꝓprie fraterna correctio que ad emēdationē delinquētis ordinat: nā remouere malū alicui ē eiusdem rōnis cui est bonū eius ꝓcurare: sed ꝓcurare bonū fratris ad charitatē ptinet: p quā amato bonum volumus ⁊ opamur. Hinc etiā fraterna correctio charitat act est: q: p eam fratris malū. s. peccatū repellimus: cui remotio tāto est deo acceptior ⁊ fratri salubrior: q̄ remotio exterioris dāni vel etiā corpalis nocumēti: quāto ꝓtrariū bono virtutis magis est affine charitati q̄ bonū corpis vel exterior rerū. Ex quo ꝓcludit q̄ fraterna correctio magis ē act charitatis q̄ curatio corporalis infirmitatis: vel exterior subuētio fraternalis egestatis: ⁊ ptinet ad omnes: fitq̄ p simplicē āmonitionē. Alia xo correctio est que remediū adhibet peccato delinquētis: fm q̄ est etiā malū aliorū ⁊ precipue nocumentū boni cōmunis: ⁊ talis correctio est actus iusticie: cuius est seruare rectitudinē iustīcie vnius ad aliū: p quā intendit cōmune bonū: ⁊ ptinet ad supiores: q: nō solū fit p simplicē āmonitionē: sed etiā interdū per punitionē: vt alij timentes a peccato desistant. Ad obiectū q̄ dicendū: q̄ correctio fraterna nō opponit infirmor supportationi: sed magis ex ea cōsequit: intantū enī aliquis supportat peccantē: inquātū ꝓtra eum nō pturbat: sed p beniuolentiā ad eū seruat. Preterea sicut fraterna correctio ē actus charitatis: sic etiā alia opera misericordie spūalis: vt cōsulere dubitāti: docere ignorantē: cōsolari tristē: offendenti remittere: onerosos ac graues supportare: ⁊ p omnib orare: sed q: de his septē generibus elemosyne spūalis diffuse satis ī septē sermonib tractasse me memini: in sermonib de tribus ptib penitētie: ideo de his ꝓsequi grā breuitatis omitto. Quarto queri pōt: vtrū cū quātulacunq̄ charitate resistere q̄s possit quātecūq̄ temptationi: pſertim cū gratia quātūcūq̄ modica potētior est ⁊ excellētior q̄ natura: sed homo in statu innocētie cōstitut in puris naturalibus quātecūq̄ tēptationi resistere poterat quātomagis in quātulacūq̄ charitate vel gratia cōstitutus: alioq̄n si quātecūq̄ temptationi resistere nō posset: tūc in eo nō peccaret q̄ōtā euitare non posset. Ad hoc rñdet Bonauē. sup. iij. dist. xxx. dicēs inter alia q̄ si loquimur q̄tum ad temptatiōis exordiū: tunc quātulacūq̄ charitas quātecūq̄ tēptationi resistere pōt: q: vt dicit. j. Cor. x. Fidelis deus qui nō patiet vos tēptari super id q̄ōtestis: sed facet cū temptiōe ꝓuentū vt possitis sustinere: deus etiā hominē habentē charitatē nunq̄ deserit: nisi ꝓius homo recedat a deo: qui potest fm q̄ auget tēptationis bellum: opat etiā deus charitatis augmentū: vnde quātūcūq̄ sit modica charitas ī homīe: nunq̄ pōt virt eī ab aduersario deijci: q: fm q̄ crescit bellū crescit adiutoriū: si hō faciat q̄ōin se est. Si xo loq̄mur de temptiōe q̄tū ad ꝓsummationē victorie. sic nō pōt esse q̄ ex modica charitate q̄s resistat tēptatiōi maxīe: nā ordo diuine iusticie nō patit q̄n ex victoria magni belli fiat ampliatio meriti: vnde si

ista duo nō ꝓtradicūt sed simul stant: possibile est q̄ ex parua charitate in p̄ncipio tēptationis ⁊ magna in fine resistit magne tēptationi: ⁊ iterū possibile est q̄ ex parua charitate in p̄ncipio ⁊ fine nō resistit magne temptatiōi: liberū enī arbitriū adiutorio gratie ex vna pte: ⁊ ex alia corruptū vitio cōcupiscētie: cū in illo p temptationē excitat impetus ꝓcupiscentie: fm q̄ magis ac magis fortiter excitat: fm hoc ī diget maiori repssiuo: sed oīs qui legitime certat: quāto magis excitat in eo impetus temptatiōis tanto magis accrescit virtus resistēdi adeo q̄ nunq̄ deus sinit nos temptari supra id q̄ōpossumus sustinere ⁊ resistere. Quinto queri potest de effectib exterioribus realibus ipius charitatis: q̄ sunt beneficētia ⁊ elemosyna. Unde queri potest: vtrum beneficētia sit actus charitatis: pſertim cū omne q̄ōquis dat: vel dat sicut debitū: vel sicut non debitū. Beneficiū aūt q̄ōimpendit sicut debitū ptinet ad iusticiā: q̄ōxo impendit sicut non debitū gratis dat: ⁊ fm hoc ptinet ad misericordiā: ex quo cōcludit q̄ omnis actus beneficētie vel ē actus iusticie vel misericordie: nō est igit actus charitatis. Ad hoc rñdet Tho. scōa 2ᵉ. q. xxxj. q̄ beneficentia nihil aliud importat q̄ facere bonū alicui: ß hoc bonū ꝓsiderari potest dupliciter. Uno mō fm cōmunē rationē boni: ⁊ hoc ptinet ad rationē beneficētie: ⁊ est actus beneficētie ⁊ est actus amicitie: ac p cōsequēs charitatis: in actu nāq̄ charitatis includit boni tas siue beniuolētia: p quā q̄s amico vult bonum: voluntas autē effectiua est eorum qua vult si facultas assit: ⁊ ideo ex consequēti amico benefacere ex actu dilectionis cōsequit. Hinc beneficētia fm cōmunē rationē boni est amicitie vel charitatis act. Unde Bern. in hoc differūt iusticia: beneficētia: iusticia ⁊ misericordia: q: beneficētia que ē actus amicicie seu charitatis: respicit in beneficio collato cōmunē rationē boni: iusticia xo respicit ibidē rationē debiti: misericordia deniq̄ respicit ibidē rationē releuantis miseriā vel defectū: verū tamē beneficētia nō est alia virtus a charitate: sed tm nominat quēdam charitatis actū. Sexto queri pōt: vtrum elemosyna sit actus charitat: pſertim cū elemosyna largitio sine charitate fieri potest: fm illō j. Cor. xiij. Si distribuero in cibos pauperū oēs facultates meas: charitatē autē ⁊c. Ad hec respōdet Tho. vbi supra. q. xxxij. q̄ exteriores actus ad illam virtutez referunt ad quā ptinet id quod est motiuū ad agendū huiusmodi actus: motiuū autē ad dandū elemosynas est vt necessitatē patienti subueniat. Unde quidam elemosynā diffinientes dicunt: q̄ elemosyna est opus quo datur aliquid indigenti ex cōpassione ꝓpter deū: q̄ōvtiq̄ motiuū ptinet ad misericordiā: vnde manifestū est q̄ elemosynā dare ꝓprie actus est misericordie: q̄ōetiaz apparet ex nomīe: nam in greco elemosyna deriuat a misericordia: qm igit misericordia est effectus charitatis: vt patz in. q. iij. sermonis p̄cedentis: ideo ex cōsequēti elemosynā dare charitatis actus ē misericordia mediāte. Ad obiectū q̄ dicendū: q̄ aliquid ē actus virtutis dupliciter. Uno mō materialit sicut actus iusticie est facere iusta: ⁊ talis actus virtutis esse pōt sine virtute: q: multi nō habentes habitū iusticie iusta operant: vel ex naturali ratione: vel ex timore aut spe aliquid adipiscendi: aut ꝓpter aliquid simile. Alio mō dicit aliq̄d actus virtutis formaliter: sicut actus iusticie est facere iusticiā eo modo quo iustus facit: scz prompte: delectabiliter: ⁊ amore iusticie: ⁊ hoc mō actus virtutis nō est sine virtute: fm hoc etiā elemosynas dare materialiter pōt esse sine charitate: formaliter autē elemosynas dare: scz ꝓmpte: delectabiliter ꝓpter deū ⁊ omni eo modo quo debet nō est sine charitate. Septimo queri pōt: vtrū elemosyne corporales effectū habeant spiritualē: pſertim cum ex hoc sequi videret q̄ maior elemosyna maiorē effectū spiritualē pficeret: eo q̄ multiplicata causa multipliplicat effectus: q̄ōtamen esset contra illud Luce. xxj. vbi dicit de vidua mittente duo minuta in gazophilaciū que fm dominicā sententiā plus omnibus misit. Ad hoc respondet ibidem Tho. q̄ elemosyna corpalis tripliciter ꝓsiderari pōt. Uno modo fm suam substantiā: ⁊ fm hoc nō habet nisi corporalē effectū: inquātū. s. supplet corpales defectus ꝓprioū. Alio modo considerari pōt ex parte cause illius qui dat elemosynā: inquātū enī dat elemosynā corporalē ꝓpter dilectionē dei ⁊ ꝓximi: tunc affert fructū spiritualē: fm illud Eccli. xxix. Perde pecuniā ꝓpter fratrem: pone thesaurū in p̄ceptis altissimi ⁊ pde-

rit tibi magis q̃ aurum. Hinc etiã vidua q̃ minus dedit fm quãtitatẽ: plus dedit fm ꝓportionẽ: ex quo pensat̃ in ipa maior charitatis effect⁹ ex qua corpalis elemosyna spiritualẽ efficaciã habet. Tertio mõ cõsiderari põt ex pte effectus: ⁊ sic etiaz habet spũalẽ fructũ inquãtũ. s. ꝓxim⁹ cui p corpoalẽ elemosynã subuenit̃ ad orandũ pro bũfactore mouet̃: vñ Eccli. xxix. dicit̃: Cõclude elemosynã in sinu paupis ⁊ hic ꝓ te exorabit ab oi malo. Deniq̃ vt nemo se excuset de elemosynaꝫ largitiõe multa sunt elemosynarũ genera: principaliter tñ septẽ corpalia: ⁊ septẽ spũalia ad q̃ oia alia reducunt̃: ⁊ qõ exhiberi nõ potest in ope: saltẽ tribuat̃ bona volũtate. Dicit enim Aug⁹. sup ps. ciij. Si potes dare da: si non potes affabilẽ te fac: coronat deus int⁹ volũtatẽ vbi nõ inuenit facultatẽ: nemo dicat nõ habebam: charitas nõ de sacculo erogat̃. Et iterũ in Encheridion: Multa sunt genera elemosynarũ que cũ facim⁹ adiuuamur vt nobis dimittant̃ peccata: ꝗ ea nihil est matis q̃ cum ex corde peccata dimittim⁹: hec ille. Ad laudẽ dei.

De nouem cõditiõibus cõsiderandis ĩ elemosynis dandis: et de quibus elemosyna fieri potest vt ꝓsint facienti: ac de iniuste extortis: Sermo XXIIII

Onora patrẽ tuũ

h ⁊c. Jam ordine debito ꝓsequẽdũ est de ꝯditiõib⁹ req̃sitis: vt in elemosynis dandis ordo debitus obseruet̃ ⁊ modus: nã sicut modus ⁊ ordo requirit̃ in charitatiua dilectiõe: vt pz supius: sic ⁊ in elemosynaꝫ distributiõe cũ mediãte misericordia sit actus ipius charitat̃: vt dictũ est. Ad cui⁹ euidentiã ꝓmo queri põt de modo elemosynas distribuẽdi: vtrũ. s. elemosyna sit abũdanter faciẽda: ꝑsertim cuz dicat aplus. ij. Cor. viij. Nõ vt alijs sit remissio: id est alij de vestris ocioseviuãt: vobis aũt sit tribulatio: id est pauptas. Sed hoc cõtingeret si daret̃ elemosyna abundanter. Ad ꝗ rñdet Tho. scda 2ᵉ. q. xxxij. q̃ elemosynaꝫ abũdantia ꝯsiderari potest dupliciṫ. Primo ex pte dantis: cũ. s. quis dat qõ est multũ fm ꝓportionẽ ꝓprie facultatis: ⁊ sic laudabile est abundanter dare: vñ ⁊ dñs Luc. xxj. Laudauit viduã q̃ misit omnẽ victum suũ in gazophylaciũ. Verũtamẽ oportet illã abundantiã debite circũstantionari fm conditionẽ ꝓsone ⁊ stat⁹ ꝓut in sequẽti sermone latius patebit. Secũdo ex pte eius cui dat̃ est elemosyna dupliciter abũdans. Ano mõ sic q̃ suppleat sufficiẽter eius indigentiã: ⁊ sic est laudabile abundãter elemosynã dare: vñ Aug⁹ in epla ad quẽdam comitẽ. Caue ꝑuidens discretionẽ elemosyne: ita vt vtriusq̃: scz dantis ⁊ accipiẽtis sit solaciũ. Alio mõ vt supabundet ad supfluitatẽ: ⁊ hoc non est laudabile sed melius est pluribus indigẽtibus elargiri. Et hoc ꝓhibet inducta auctoritas ꝓpauli: nõ vt alijs sit remissio vel refrigeriũ. Loquit̃ enĩ ibdem de abũdantia elemosyne que superceedit necessitatem recipiẽtis: cui non est danda elemosyna vt inde luxuriet̃: sed vt inde sustentet̃: circa qõ tamẽ est adhibenda discretio ꝓpter diuersas cõditiones hominũ: quoꝫ quidam delicationibus enutriti magis indigẽt delicatis cibis aut vestib⁹. Aũ dicit Ambro. in libro de officijs: Cõsideranda est in largiendo etas atq̃ debilitas: nõnunq̃ verecũdia que ingenuos prodit natales: aut si quis ex diuitijs in egestatẽ cecidit sine vitio suo. Nõ autẽ subdit̃: vobis aũt tribulatio: loquit̃ de abũdãtia ex parte dantis: vbi tamẽ dicit glo. nõ hoc ideo dicit quin meli⁹ esset. s. abũdanter dare: sed de infirmis timet quos sic dare monet vt egestatẽ non patiant̃. Secũdo queri potest: qualis ordo tenendus est in elemosynis dandis: cum nõ possit omnib⁹ satisfacere. Ad hoc dicendũ: q̃ nouem sunt cõsideranda ĩ elemosynis distribuẽdis. Primo fides: q: fidelis ꝓponendus est infideli ceteris paribus. Illi enĩ nobiscũ renati sunt in christo tanq̃ fratres: ceteri reputant̃ nobis alieni ⁊ hostes christi. Unde Sal. vj. de elemosyna distribuẽda ꝓponens subdit: ergo dum tempus habem⁹ opemur bonũ ad omnes: maxime aũt ad domesticos fidei. Secũdo necessitudo siue ꝓinquitas: quibus lege nature magis obligamur: ⁊ sic ꝓinqui sãguinis extraneis ꝓponunt̃ vel ꝑferunt̃: quia fm apostolũ: Qui curam suorũ ⁊ maxime domesticorũ nõ habet: fidem negauit ⁊ est infideli deterior. Ita tamẽ subuenire

A

debet suis q̃ cãm ꝑstet necessitas: non carnalitas: id est non ditent̃ ꝓpter carnalẽ amorem: sed pascant̃ ꝓpter nature sustẽtationem: alioquin deus nõ esset causa sed caro. Tertio beneficiũ prius acceptum et ꝑcipue spirituale: plus enĩ obligamur beneficiis q̃ alijs etiã ꝓinquis: a quibus scz cõmoda temporalia vel spiritualia recepimus. Cui⁹ ratio est: quia magis debemus reddere debitũ q̃ dare gratuitum. Et ideo magis debemus reddere suscepta beneficia q̃ amicis aliquid gratis dare: sicut magis debemus reddere mutuũ q̃ amicis dare. Et maxime obligamur his q̃ fm Paulum laborant in verbo ⁊ doctrina. j. ad Timoth. v. Et iterũ. j. Cor. ix. Si nos vobis spiritualia seminamus magnũ est si carnalia vestra metamus: q̃si diceret: non ⁊c. vide. Quarto meritũ: nam ex honesto ⁊ merito meliorib⁹ est potius subuenirẽdũ. Eccli xij. Da bono ⁊ ne receperis peccatorẽ: benefac hũili ⁊ ne dederis impio. Unde dicit Tho. scda 2ᵉ. q. xxxij. q̃ sic diligẽdi sũt homines vt eorũ non diligant̃ errores. Et quia exhibitio beneficij dilectiõi correspõdet: ideo peccatori ad sustentationẽ naturẽ debet elemosyna dari si indigeat: cum ꝑcipiat̃ nobis etiã inimicis benefacere: sed ad fouendũ eorum malciã non debemus eis aliquid dare: vnde si cõstaret q̃ eo qõ eis dat̃ in peccatũ abuterent̃: nõ deberet eis dari nisi necessitas extrema exposceret. Quinto tempus: qz ceteris parib⁹ senes sunt iuuenibus ꝑferẽdi. Sexto necessitas quia magis dandum est plus egenti: eo q̃ elemosyna est instituta ad necessitatẽ ꝓximi subleuandã: alꝭ enĩ frustraret̃ elemosyna fine suo: nec haberet meritũ apud deũ: vnde qui tenent̃ capti ab hostibus ⁊ ꝑsertim infidelibus ꝑferendi sunt alijs. Similiter qui ꝓpter debita excruciant̃ in carceribus penis ⁊ supplicijs. Nam si pauper afflictionis sue tpe nihil impetrat a te: vel quo iniuste rapit̃ ad mortẽ: plus apud te pecunia tua valeat q̃ vita morituri: nõ est leue peccatũ: vnde. xij. q. ij. c. sicut oĩno. dicit glo. q̃ ecclesia nõ solum suis captiuis ꝗ etiã extraneis tenet̃ subuenire. Et hi dicũtur captiui qui ab hereticis vel gentilibus capti sunt: vel a talibus vbi timet̃ piculuz corporis vel anime: tales tenet̃ redimere ecclesia: ⁊ etiã quilibet priuatus: ⁊ allegat ibidem iura. Septimo debilitas: q: claudi ceci: valitudinarij debẽt ꝑferri sanis: ĩmo fm leges qui laborare potest ⁊ se immiscet elemosyne: redigit̃ in impatoris seruitutem. C. de men. valt. l. j. li. xj. ⁊ sic danda ẽ elemosyna paupibus qui non possunt operari manibus: vt. lxxxij. dist. c. j. Quod sane intelligendũ est de his elemosynis que tendunt ad alimenta vel ad sustentationẽ corporis: sicut est pascere: potare: vestire: hospitari. Nam cum sint ĩmeriti: dignum est vt egestate laborent. Secus est de alijs vt visitare infirmũ: redimere captiuum: si saltem non timent̃ peiora: ⁊ sepelire mortuos. Verũtamẽ ĩ extrema necessitate nulli est elemosyna deneganda: vt. lxxxvj. di. c. pasce fame morientẽ: et. c. non satis est. Nec histrionib⁹ nec venatoribus nec meretricibus est deneganda in necessitate: q: tũc in tali nõ honorat vitiũ sed naturã: vt eo. c. qui venatorib⁹. Unde nec in necessitate neganda est excõmunicatis: vt patet xj. q. iij. c. quoniã mltos. in fi. Octauo modus: vt nõ totum vni nec simul effundant̃ opes: ꝗ discrete dispensent̃: nisi forte quis ex toto vellet relinquere seculum: vt patet lxxxvj. dist. c. fratrẽ nostrũ. §. in ipa libertate modus adhibendus est rerũ ⁊ psonarum. Verum vt non omnia vni sed singulis quedã prestent̃: vt pluribus ꝓdesse possimus: iuxta illud ps. Dispersit dedit pauperibus. Personarũ vt primũ iustis: deinde peccatorib⁹ quibus ꝓhibemur: nõ quia homines sunt sed quia peccatores. Nono nobilitas: id est verecundia que ingenuos prodit natales: quod ꝑsertim attendit̃ in his qui ex diuitijs sine vitio suo ceciderunt in egestatem. Dicit enim Boecius: q̃ inter omnes aduersitates fortune infelicissimũ genus infortunij est fuisse felicem: lxxxvj. dist. c. dominus. vbi subdit. Consideranda est in largiendo etas atq̃ debilitas: nõnunq̃ etiam verecundia que ingenuos ꝓdit natales: glosa. Nota verecundiã esse signũ nobilitatis: vnde q̃ nobilitas talis attendi debet in dandis elemosynis legit̃ in vitis patrum de quodaz qui singulis petentibus elemosynam dabat: ad quem cum venisset mulier vestita vilibus: aperiens manũ voluit dare multũ: ⁊ clausa est manus eius leuãs parũ: venit aũt alia bũ vestita q̃ videẽs vestes illius misit manũ volens leuare parum sed aperta est leuans multũ. Nõ admirans inqui-

sunt de illis mulieribus. ⁊ cognouit q̃ mulier bonis vtens vestib⁹: erat de honestis mulieribus que venerat ad paupertatē: et p opiniōe nataliū erat induta bonis vestibus: alia ꝛo accipiēdi cā vilibus se induit magis piū ergo est subuenire pauperibus nobilibus ⁊ honestis: verecūdis: pauptatemq̃ dissimilantibus q̃ effrontib⁹ ostia im mendicātibus. Tertio ꝓinde queri pōt: de quib⁹ facienda est elemosyna vt ꝓdesse possit facienti. Ad hoc dicendum: q̃ extra de deci. c. ex transmissa. tenet glo. q̃ nō solum de rebus licite acq̃sitis debet fieri elemosyna: sed etiā de illicite acquisitis fieri potest elemosyna: ⁊ dari debet decima: si de illis nō competat repetitio: ⁊ dominiū transferat: ⁊ sic meretrix: histrio: ⁊ qui de māmona iniquitatis viuūt: id est p sollicitudinē temporalē: etiā cōtra diuina māda ta acquirūt: debent decimā dare ⁊ elemosynam facere. Sacerdos tamē non debet a meretrice decimā recipere ne videat impunitatē prestare. Verūtamē Hein. boyc hāc questionē lucidius ꝓsequens: illā distinguit: dicens: q̃ aliquādo quedā acquirūt licite ⁊ a bono: ⁊ ex talibus bene acquisit ⁊ a bono debet fieri elemosyna: q: tunc fructuosa erit. xiiij. q. v. c. Elemosyna redemptoris nostri oculis ista placet: que non ex illicitis ⁊ iniquitate cōgerit: sed que de rebus cōcessis ⁊ bene acquisitis impendit. Aliquādo sūt licite acquisita sed a malo: ⁊ tūc licz de eis possit fieri elemosyna: non tamē ꝓdest facienti: vt ea. q. c. scriptū est: scz Prouerb. xv. Victime impiorꝫ abominabiles deo: vota iustorꝫ placabilia. Neq̃ enī in omnipotentis dei iudicio quid: sed a quo deū inspicit. Hinc est enī qō scriptū est: Respexit dominꝰ ad Abel ⁊ ad munera ⁊c. Expedit tamē agere bonū opus misericordie vel penitētie: q: licz nōdum meret in his operib⁹ vitam eternā: nullo mō tamē manebunt sine remuneratione: vt de peni. di. v. c. falsas penitētias: vbi subdit. Nec tamen desperet: interim quicq̃d boni facere poterit hortamur vt faciat: vt omni potens deus cor illius illustret ad penitentiā. Si ꝛo illicite sunt acquisita: tunc si nō sunt in bonis alicuius domini illicite acq̃sita: puta episcopus: clericus: vel monachus venationi deditus ex venatione aliqua acquirit contra p̄ceptum ecclesie: qō legit de tali venatione in clemen. de statu mona. c. ne in agro. §. porro. per totū. ⁊ sic dicit illicite acquisitū: quia cōtra prohibitionem iuris positiui: non tamē iniuste: q: nulli fit p̄iudicium cum p̄supponit ibi q̃ ius venādi in illo loco habeant: licz venationi p̄sentiam ꝓsonalem exhibere non debeant: vt ibi p̄cipit. Et a simili intelligit omne lucrū illicite: licz nō iniuste acquisitum: vt in festis ⁊c. q̃ de eis potest fieri elemosyna sicut ī p̄senti casu de illicite acquisitis potest fieri elemosyna. Aut sūt acquisita in bonis alicuius domini eo inuito: in quo casu nullo modo potest elemosynas facere: sed tenet restituere: vt. xiiij. q. v. c. forte aliqs cogitat. Et dicit multi sunt christiani diuites ⁊ auari: non habeo peccatū si illis abstulero ⁊ pauperibus dedero: vnō enim illi boni agunt mercedē habere potero: sed huiusmodi cogitatio ex calliditate diaboli suggerit: nam si totum tribuat qō eis abstulerat: auget potius peccatū q̃ minuat: hec Augꝰ. Et in hoc casu cōcurrunt vis cōpulsiua ⁊ vis ablatiua: ⁊ sic ꝓm q̃sdam vsura: furtum ⁊ rapina reputatur. Si ꝛo iniuste acquirunt domino ignorante: tunc etiā de eis elemosyne fieri nō possunt vt. xiiij. q. v. c. immolantis ex iniquo oblatio est maculata. Et in hoc casu cadunt quires inuentas nō habitas pro derelicto abscondunt: vt ea. q. c. Multi sine peccato putant esse si alienū quid inueniunt teneant: ⁊ dicunt deus mihi dedit: cui habeo reddere? Viscant ergo hoc peccatū simile esse rapine: si quis inuenta nō reddit: hec Hieronymꝰ. Item Augꝰ. Si quid inuenisti ⁊ nō reddidisti rapuisti quātuz potuisti: fecisti: q: nō plus inuenisti q̃ alienū negat si posset ⁊ tolleret: deus cor interrogat non manū. Aut acquirunt iniuste domino tradēte: ⁊ tunc si versat turpitudo ex parte accipientis tm̄: tunc in illo casu nō potest accipiens elemosynas facere: sed tenet restituere: ⁊ in hoc casu cadunt omnes facientes contractus vsurarios ꝓpter improbū lucrum. Et ꝓm quosdā omnes vsurarij ⁊ ad aduocati exigentes immēsa salaria ⁊ īmoderata. Similiē medici qui emūgunt egrotos qui tamē sepius de facili curari possūt. Et officiales qui per īmoderatam probitatem plurima extorquere solēt. xiiij. q. v. c. non sane. vide per totū. Aut versat turpitudo ex pte dantis tm̄: vt vbi meretrici datur preciū scorti: ⁊ hoc accipiens retine-

re potest vel elemosynas inde facere. Et ꝗ proprie dicit turpe lucrum: quia ꝓpter lucrum illud sustinent: vt opprobrio habeātur: vt dicit pbus. iiij. Ethic. Aut versat turpitudo ex pte vtriusq̃: ⁊ tunc nō potest elemosyna inde fieri: nec etiā debet danti restitui: sed illi psone vel ecclesie in cui⁹ iniuriā data ē: exēplū primi: vt pecunia data iudici ad ferendū iniustū iudiciuz restitui debet nō danti sed illi in cuius iniuriā data est: vnde dicit. xj. q. iij. c. non licet iudici vendere iustū iudiciū q̃tominus iniustū Sed hoc interest q̃ iudex accipiens vt iustum det iudiciū tenetur restituere danti. Si vero vt iniustū tenetur restituere illi in cuius iniuriā suscepit. Et simili modo dicēdum est de pecunia data testib⁹ ꝓpter iniquum testimoniū ferendū: vt. xiiij. q. v. c. non sane. Aduocatus tū pōt vēdere iustū patrociniū: ⁊ iurisperitus verū ꝓsiliū: dūmodo cū debito moderamīe hoc faciāt: vt patet ibidē. Verūtamē vt dicit glosa in dicto. c. non licet. xj. q. iij. Si sine laboze dare potest cōsiliū: nō renoluēdo libzos: nec laborando in plegendis allegationib⁹: tunc gratis tenet subuenire: q̃ si causa iniusta est nō debet eā aduocatus vl iurisperit⁹ assumere: nec patrociniū vl consiliū vēdere: sed potius eam acceptā vl assumptā debet deserere postq̃ ꝓceperit eam esse iniustam: hec glo. ⁊ allegat iura. Quarto aūt queri potest vtrū id quod iniuste extoztum est debeat pauperib⁹ erogari vl ablatis restitui: aut in quibus casibus debet erogari ⁊ in quib⁹ restitui. Ad ꝗ rūdet Hein. boyc. extra de iudeis. in. c. cū sit nimis absurdū: q̃ si scitur a quo est extoztū sed nō reperit: tunc debet erogari pauperib⁹: vt extra de vsuris. c. cum tu. vbi subdit. Cogendi sūt per penā quā statuimus: cōtinuo eas his a quibus extoztseruntur vl eorū heredib⁹ restituere: vl his non supstitibus pauperib⁹ erogari. Si vero scitur qui sunt ⁊ reperiūtur: tunc si est acquisitum in detrimentum ꝛe sancte: dz nihilominꝰ erogare ī sbsidiū terre sancte: vt extra de iudeis. c. ad liberādā: vide pcessum. Si vero secus est acquisitum: sed illi a quibus est extoztum nō habent actionem seu ius repetendi: ⁊ tūc potest seu debet pauperibus erogari: vt patz xiiij. q. v. c. non sane. §. sunt alie: vbi tangit de salarijs īmoderat que recipiunt ab officialibus: nec tū repetunt ab eis: nisi certum sit salariū eis constitutū: ⁊ tunc scōm quosdā dari potest pauperibus: consultuz tamen est q̃ ei reddat a quo īmoderate recepit si non est dives: vide textū ibi cū glosa: q̃ si ius habent vel actionem repetendi tunc non debet pauperibus erogari: sed illis vel eorū heredibus a quibus extoztum est vt in dicto. c. cuz tu. Preterea ea que restituenda sunt si nō possunt ei mitti fideliter ⁊ secure cui restitui debent: tunc pauperibus erogari debent ꝓm Ray. Mostiē. ⁊ Tho. Si ꝛo fidelit ⁊ secur mitti pōt: ꝗ tū fieri cōmode nō pōt pēsat circūstātijs: puta quātitate rei debite q̃ ē forte modica respectu īmotiōis loci: q̃ forte lōge distat: ⁊ illi⁹ diuitijs cui restitutio faciēda ē: q: tā modica potest esse summa rei restituende q̃ nullo modo debet pro ea velle ꝓimū tā graiuiter onerare: ⁊ tunc pauperibus erogari potest. Si vero ecōtra res restituēda ē magna ⁊ distantia loci est modica ⁊c: tunc debet restitui ⁊ non erogari pauperibus. In talibus enim ad arbitriū boni viri recurrendum est. Ad laudē dei.

Vtrum ⁊ qualiter elemosynaz dare sit in p̄cepto: ⁊ quomodo sub potestate cōstituti elemosynā dare possunt: Sermo XXV

Onora patrē tuū.

b De elemosyna corporali quedam in generali prosequēdo: primo q̃ri potest vtrū elemosynā dare sit in p̄cepto sicut leo papa in sermone de apparitiōe videtur asserere dicens: In illo magno summoq̃ iudicio tanti estimabit vl largitatis benignitas vl tenacitatis impietas: vt pro plenitudine omniū virtutū: ⁊ p sūma omniū cōmissorū: ⁊ per vnū malū illi in ignez mittentur eternū: ⁊ per vnū bonū isti ītroducentur in regnū. Ad hoc rūdet Thom. scōa. 2c. q. xxxij. q̃ cū dilectio ꝓximi sit in p̄cepto: necesse est omnia illa cadere sub p̄cepto sine quibus dilectio ꝓximi nō conseruat. Ad dilectionē aūt ꝓximi ptinet q̃ ei nō solum velimus bonū: sed et vt operemur scōm illō. j. Job. iij. Nō diligam⁹ verbo neq̃ lingua. s. tm̄ sed opere ⁊ veritate. Ad hoc ergo q̃ velimus ⁊ operemur bonū alterius: requirit q̃ eius necessitati sūue-

niamus: quod fit p elemosynarū corporalium largitionē: ⁊ ideo ē in pcepto: hinc. lx xxvj. di. c. non satis. circa fi. Subdit. misericordia cōmunis est vsus: ideo cōmune p ceptū omnibus officijs: omnibus etatibus necessaria ⁊ ab omnibus est conferenda: non publicanus: non miles excipitur: nō agricola: non vbanus: diues: pauper: omnes in cōmune ammonentur vt conferant non habenti. hec ibi. Sed hec intelligēda sunt scōm q recta ratio requirit: scōm quā vt ibidē dicit Tho. ꝓsiderādū est aliquid tam ex pte dantis q̄ ex parte recipientis: vt sic assint oportune circūstantie que semper requiruntur in pceptis affirmatiuis adiplendis. In dante igit considerandū est q aliquādo habet aliquid supfluū tā natūre q̄ psone: id est tā sustētationi vite sue q̄ suoꝝ quoꝝ curā habet: q̄ etiā decēti cōseruationi status sui. Et de hoc ex pcepto debet fieri elemosyna: etiā si pauperes extreme necessitatis nō cōpareāt: ꝗz illō Luce. xj. Quod supē date elemosynā. Nec oportet excusationē future necessitatis ptēdere vl ꝓsiderare vltra ꝓbabilia signa: q: ꝑ eēt de crastino cogitare. i. curā supfluā habere: sicut fecit Elimelech de quo dicunt Hebrei sup Ruth. j. q ꝓpt famē q̄ acciderat ī terra illa: multi paupes recurrebāt ad elimelech virū Noemi: quia diues erat ⁊ potens: ꝗz ꝓpt auaritiā suā duxerat pauperibus cōmodare vl dare. Et ideo ad euitādas eoꝝ importunitates exijt de terra isrl cū bonis mobilib⁹ q̄ habebat: ꝗ q: ꝓpt malā causā exijt diuino iudicio pegrin⁹ obijt cū filijs suis in egestate: vñ reuersa Noemi vxor eius in terrā suā ait: egressa sū plena. s. filijs ⁊ diuitijs: ⁊ vacuam me reduxit dñs. hec ibi. Qz si objicit: que iuste possident etiā licite retinēt. Ad ꝗ rñdet Tho. ibidē q tpalia bona q̄ diuinit⁹ hōi ꝓferuntur ei⁹ q̄dē sūt q̄tū ad ꝓprietatē: ꝗ q̄tū ad vsū nō debēt eius eē ꝗ alioꝝ q̄ ex eis sustentari pōt ex illo q̄ ei supfluit. Hic ait Basilius omel. j. Si fateris ea diuinit⁹ tibi ꝓuenisse: an iniust⁹ ē de⁹ iequalit res nobis distribuēs: cur tu habūdas: ille ꝗ medicat? nisi vt tu bone dispēsatiōis merita cōseqris: ille ꝗ patiētie brauijs decoret. Est panis famelici quē tu tenes nudi tūica quā tu in ꝓclaui ꝓduas: di calciati calce⁹ q̄ pedes te marcescit: īdigētis argentū q̄ possides humatū: q̄ circa tot iniuriaꝝ q̄t dare valeres. ꝗ ille. Et Amb. dicit sup illō euāg. homīs cuiusdā diuit fruct⁹ vberes ager attulit. Et habet. xlvij. di. c. Sicut hi. Quid inq̄t auarus iniustū est: si cum aliena nō inuadā ꝓpria diligētius seruo. O impudēs dict: ū ꝓpria dicis: q̄ ex q̄bus reconditis in hunc mundū detulisti: q̄ in hāc ingressus es lucē q̄ de ventre matris existi: a quib⁹ queso facultatibus quibusq̄ subsidijs stipatus ingressus es? Et infra ꝓpriuz nemo dicat q̄ō est cōmune: plus q̄ sufficeret sumptū ⁊ violent obtētū est: nūq̄d iniqu⁹ē deus vt nobis nō equalit distribuat vite subsidia? vt tu quidē esses affluēs ⁊ abūdās: alijs vero deesset ⁊ egerēt? An idcirco magis: q: ⁊ tibi voluit benignitas sue exprimēta cōferre: ⁊ aliū p virtutē patiētie coronare? Tu vero susceptis dei munerib⁹ ⁊ in sinū tuū redact: nihil reputas agere īiquū si tā vite multoꝝ subsidia solus obtineas: hec ibi. Unde ꝓcludendo dicēdū est: q si ī pauge apparēt euidētia signa necessitatis extreme tūc certū est q dare tenet: ⁊ moraliter peccat nō dādo. Si vero signa mānifesta extreme necessitatis nō apparēt tunc illi dare nō tenet: ꝗ distribuere sibi pōt supflua: ꝗm q̄ō sibi videbit oportunū: dūmō tñ ꝓtribuat. Alioq̄n eñ auditurus est. Ite maledicti ⁊c. Esuriui eñ ⁊ nō dedistis mihi mādūcare. Secūdo vero q̄ñq̄ ex parte dātis est aliq̄ō supfluū nature: sed tū necessariū est ipi psonē scōm decētiā sui stat⁹. Et de tali tenet ex pcepto dare elemosynā in extrema necēcrate recipiētis: alꝝ ātē nō nisi de ꝓsilio superogatiōis. Ratio prior est: quia necessitas absoluta in ꝓximo necessitati nostre conditionate pferēda est: ita tū quod id q̄ō mihi supfluū modo est: in ꝓximo tēpore nō sit mihi necessariuz: vnde de tali necessitate ꝓximi indigētis dicit Amb. li. de offi. ⁊ habet. lxxxvj. di. c. Non satis. circa finē: vbi dicit Pasce fame morientēt q̄squis eñ homines pascendo seruare poteris: si non pauisti occidisti: vnde tñ in ꝗ casu ligat hoc preceptū: q vt dicit Amb. in dicto. c. Sicut hi. Tūc minus est criminis habenti auferre q̄ talit indigenti negare.

Tertio deniq̄ ex parte dantis q̄ñq̄ totū est necessariū nature sue ⁊ suoꝝ quicq̄d habet: ⁊ de illo nō debet elemosyna fieri: q: ꝗ esset ꝓtra ordinē charitatis: cū hoc esset sibi suiq̄ subtrahere necēaria vite: ordo vero charitatis ꝓius incipit a seipso: nisi sal

tem aliquo modo sciret recōpensare per aliam viam suā ⁊ suoꝝ necessitatē: vel nisi talis casus immineret vt sibi subtrahēdo tali daret: per quē ecclesia vl respublica sustētaret: q: p talis psone liberatione se suosq̄ laudabiliter periculo mortis exponeret cum bonū cōmune sit proprio preferendū: sicut illa vidua Sareptena fecit: que de sibi filijq̄ suis necessario prophetam Helyam pauit: vt patet. iij. Regum. xvij. Secundo queri potest ex quo vt ꝓius dictum est in dicto capitulo. Non satis. nullus excipitur ab elemosyna conferenda: vtrum etiā omnis sub potestate constitutus indifferēter dare eandem potest. Ad hoc respōdet Richardus super. iiij. distin. xv. q ordo naturalis hoc exigit: vt a superioribus inferiora regulent: ⁊ illi qui sub aliena sūt potestate constituti: de eis ex quibus alijs subijciuntur: ordinare non debent alic q̄ eis commissum fuerit a superiorib⁹. Et quia nullus alteri subditus est q̄tū ad interiores intellectus ⁊ voluntatis actus nisi soli deo: ideo de illis bonis elemosynam omnibus facere licet: vt potest ordinando: coriplendo: remittendo: ac alia pietatis opera spiritualia perficiendo: de quibus late tractaui in sermonibus de tribus partib⁹ penitentie. Verumtamen de rebus exteriorib⁹ scōm quas alicui superiori quis sbijcitur: non debet nec potest elemosynam facere: nisi quatenus illi fuerit a superiori cōmissum vel permissuz. Et ideo generaliter quicunq̄ acceperit aliquid ab alio: legitimam dandi potestatem non habente: tanq̄ iniustum tenetur restituere. Ad cui⁹ euidentiam sciendum: q principaliter quatuor tunt hominum genera aliorum potestati subiecta: que non possunt elemosynā facere nisi sub certis modis eis a iure vl approbata consuetudine aut etiam a superiore eis concessis: scilicet vxores: proles: clētes ⁊ profitentes. Omnes isti in exttema necessitate dare possunt elemosynam indistincte. Mirumtum cum et in hoc casu licez etiaz furari: eo q talis necessitas facit omnia communia. Extra tamen casum extreme necessitatis indifferenter dare non possunt: quod patet: quia mulier que minus subiecta videtur ⁊ equalis viro q̄tum ad actum matrimonialem iudicatur in his q̄ ad dispēsationē dom⁹ ptinēt viro subiecta: nec facē pōt elemosynā nisi eo mō q̄ seqt.

Pro quo sciendum scōm Scotū in. iiij. distincti. xv. q vxor de rebus viri: scilicet pane: vino et huiusmodi: que de approbato more solent ad dispensationez vxoris ptinere: potest moderatas elemosynas facere scōm facultatez viri sui: ⁊ maiorem vl minorem multitudinem pauperum. Non tamen dare potest excessiue respectu facultatum nisi de consensu: nec etiaz de alijs rebus sue dispensationi nō cōmissis: nisi vt dictū ē in extrema necēcitate: vl nisi respa fernales vl ꝓprias haberet ꝓter dotē: vbi de ꝓsuetudie parafernalia vxoris sūt. Parafernalia autē dicunt illa bona q̄ mulieri obuenūt post mrimoniū titulo donatiōis: successiōis: legatiōis: ecōtra q̄ habet ante mrimoniū ⁊ portat ad vix suū dicūt dos: donatio vero ē illō q̄ a viro demane dat mulieri in surrectiōe: vt curtā domū vl simile ad vitā ei⁹. Quicq̄d igit de ꝓsuetudine patrie mulieris est: de hoc elemosynam dare potest: de alijs autē non nisi vt dictuz est. Si tamē esset lucrosa ita q exhibita debita gubernatione domus opibus suis lucraretur: tunc etiā de hoc dare posset: nec intellige deducendo expensas victus sui: quia vir tenetur ad omnia huiusmodi: tazꝗ propter dotem q̄ propter obsequium. Qz si mulier in secundo matrimonio filios habet ex primo: qui nō habēt aliquā actionē ꝓtra matrē: nō pōt illa ꝓtra mariti ꝓhibitionē aliq̄d eis dare: nisi sic alijs paupe⁹: Secus tū si habēt aliquā actionez: vt q: obligata ē eos alere. s. cū sint īpuberes: vl q: ambo ꝓiuges eoꝝ bona possidēt: aut alia iusta cā: tūc eñ ⁊ marit⁹ tenet illos alere: quia mat cū suis onerib⁹ ad maritu3 trāsijt: q: tamē maritus habet āministrationē rerū nō debet eos alꝝ vxor alere: nisi ī extrema necessitate. Preterea viro existente ꝓdigo si celat vxor aliquid bona fide de rebus cū viro cōmunibus: vt sibi et viro suo tēpore ꝓuideat: qui eas male consumeret: non peccat: nec viro ꝓhibenti vel repetenti tenetur obedire: quia reddendo iuuaret eum ad peccatum. Econtra si vxor viderit virum tenacem: superflua tamē habentem tam nature sustentationi q̄ etiam decentis status conseruationi: tunc vxor sibi conscientiaz formare debet: q maritio non displiceat elemosynam dare: licet alq̄ando prohibet. Hoc eñ quādoq̄ faciūt vt vxores temperent nō a toto ꝗ ab excessu

Potest etiam formare sibi conscientiaz ex miseria pauperis: cogitans q̃ si marit⁹ videret vtiq̃ sibi placeret vt eius miserie sv̄ueniret. Et sic cogitare potest vtilit̄ velle gerere negociũ viri sui ad salut̄ aĩe. Et generaliter nota: q̃ si vir furtum fecerit vel aliquid iniuste acquisitum aut retentum apud se haberet: potest illud mulier restituere etiam contradicẽte marito. Q̃z si verus possessor ⁊ ei⁹ heres ignoratur: potest inde elemosynam facere etiam inuito marito: nisi maritus eius verum dominũ furti cognosceret: tunc enim ipsa non debet illud alienare: sed virum suuz efficaciter ad restitutionẽ inducere. Si vero res ipsa consumpta est tũc potest vxor si vir expresse nõ contradixerit: negotia mariti gerẽdo ⁊ seipsam exonerando extimationem de bonis cõmunib⁹ restituere vel in elemosynas dare: si cui restituenda sit ignoratur. Q̃z si cõtradicente viro hoc faceret bona fide: licz ad hoc non teneatur: non tamẽ esset illi penitentia iniungenda quasi pro mortali.

Secundo proles: nam filiusfamilias licz vti potest rebus parentum ad propriam necessitatem: tamen scõm Thom. ibidem nõ potest alijs dare: quia q̃uis est heres non tamen adhuc est dominus rerum: nec per consequens est in ei⁹ potestate paterna hereditas. Qui ergo recipiunt ab eis elemosynas extra articulũ extreme necessitatis tenentur ad restitutionẽ: nisi darent elemosynam moderatã in pane: vino ⁊ similib⁹: que non inferunt parentibus sensibile dãnum: de quibus constare potest q̃ parentibus placet. Et idem iudicium est de furiosis: amentibus: pupillis ⁊ adhuc sub tutoribus vel curatoribus existentibus. Verũ tamẽ si filiusfamilias existẽs adhuc in paterna potestate habuerit aliquod peculiuz castrense: id est quod ei datũ est a patre vel alijs occasione militie: vel ipse sibi acq̃rit ex militia: vel peculiũ quasi castrẽse: qõ .s. ex aduocatione vel alio officio publico p̃cipit: vel etiã quod obuenit p̃sbyter⁊ ⁊ clericis ex officio suo ecclesiastico: tũc de his facere potest elemosynas scõm Ray. qz q̃z tum ad hoc paterfamilias cẽsetur: De aduẽticio autẽ: id est qõ ex alia quacũq̃z causa filio aduenit: siue a matre: siue ab extranea p̃sona: siue de alijs operatiõib⁹ vel labozibus suis nõ potest filius elemosynam facere: qz licet filio in hoc seruat̄ p̃prietas ⁊ si pater p̃emoriat̄ filij est: tamẽ q̃diu pater viuit in eo plenũ vsufructũ habet. Si militer de p̃fecticio: id est qõ de rebus patris vl' ex occasiõe aducit: vt fructus siue lucrũ: filij⁹ elemosynã dare nõ põt: qz nihil iuris in eo habet: nisi tũ quo ad spem successionis: si tũ filij⁹ esset in schol' de licẽtia patris: vl' in peregrinatiõe tũc dare posset elemosynã: tã de p̃fecticio q̃ de aduẽticio

Tertio clientes: nã fm Tho. in. iiij. di. xv. Serui ancille ⁊ famuli q̃uis etiã sint libere cõditionis nõ possunt elemosynas dare de rebus dñoz suoz sine eoz consensu: nisi panẽ ⁊ hmõi q̃ nõ inferũt sensibile nocumentũ: etiã si ipse famulus esset dispensator rerũ: qz nõ ponit̄ dispẽsator quasi potestatẽ aliquã in re domini sui habens: sed quasi ad vtilitatẽ dñi tractans. De precio tũ p̃prij seruitij libere dare põt. Quarto p̃fitentes scz in religiõe pauptatẽ volũtariã: elemosynã dare nõ possũt fm Ray. quia nihil habẽt. xij. q. j. c. nõ dicatis: nisi forte aliq̃s administrationẽ aliquã habuerit: tũc em̃ potest ⁊ debet elemosynã facẽr: quia quicq̃d religiosis sup est in pias causas erogandũ est: vt patet. xij. q. j. c. qz tua vbi subditur. Cõmuniter aũt viuẽtib⁹ iaz de faciendis portionibus vel exhibẽda hospitalitate ⁊ adimplẽda misericordia a nobis quid erit loquendũ: cũ omne quod superest necessitatibus: in causis pijs ac religiosis erogandũ est: domino magistro omnibus dicente: quod superest date elemosynam ⁊ omnia munda sunt vobis: hec Hzego. anglozuz episcopo. Si tamẽ esset talis administratio de qua statutũ esset: q̃ quicquid supest ad mõasterij vl' aliquẽ speciale vsum refundat̄: vt in quibusdã p̃ioratibus: tunc elemosynas excessiuas sine cõsensu facere non debet. Q̃z si monach⁹ de voluntate abbatis vadit Romã vel stat in studio: tunc scõm Ray. moderatas elemosynas facere potest: quia eo ipso q̃ dedit illi licentiam eundi vel etiam standi: subintelligitur ei licentiam concessisse faciẽdi ea que scholares ⁊ peregrini de honestate facere solẽt. Et addit Tho. scõa. 2ᵉ. ⁊ in. iiij. q̃ etiã citra extremã necessitatẽ posset monachus aliquod modicũ dare absente abbate sub spe ratihabitionis: nõ tamen eo p̃sente: vel quando probabiliter crederet q̃ abbas non consentiret nisi fuerit extrema necessitas. Ad laudẽ dei.

De accidia ⁊ filiabus eius: scilicet malitia: desperatione: pusillanimitate: rancore: torpore: ⁊ mentis euagatione: Ser. XXVI

O nozа patrẽ tuũ.

b Exod. xx. Tertio deniq̃z parẽtes eternales honozare debem⁹: eis iugiter ⁊ indefesse cũ omni affectu seruiendo ⁊ gratias agẽdo: vt sic ĩtelligat̄: honora patrẽ tuuz qui te creauit ⁊ imagine p̃opria insigniuit: q̃ qui te redemit ⁊ p̃pria carne ⁊ sanguine pascit. Et hoc tripliciter. Primo p omnibus beneficijs ⁊ donis tã naturalibus q̃z gratuitis: deuotas ⁊ iugesgratiarũactiões referẽdo: ad qõ te monet tota scriptura. Similiter omnis creatura que suo modo creatorẽ suũ laudat: vñ Job xxxviij. reꝑhendit pigros dicẽs: Vbi eras cũ me laudarẽt simul astra matutina: ⁊ iubilarent omnes filij dei. In lectulo dñe. Ad hoc etiã excitate p̃pria natura: qz fm physicos in corpore hmano insemĩauit tot mẽbra quot sunt dies in anno: vt ex hoc ĩstinctu naturali informer⁊ q̃ nulla dies te trãsire debet sine diuina laude ⁊ gratiarũactione. Secundo debemus eũ honozare: omnes actiones: locutiones: affectiones ⁊ cogitationes nostras in sui laudẽ ⁊ gloriã referendo. Ad quod hortatur ap̃lus dicens Col. iij. Omnia quecũq̃z facit⁊ in ꝓbo aut in opere: omnia in nomine dñi nostri iesu christe facite. Et ex hoc actiões tue nõ censentur humane: sed angelice ⁊ diuine. Mã eis qõammodo celicã formã impzimis cũ in eis solũ honorẽ diuinũ intẽdis: sic ecõtra maximã deo iniuriam irrogant: qui in actibus suis ostentationẽ p̃priã aut humanã cõplacentiã aut aliquid hmõi querunt. Tertio debemus eũ honozare p̃ omnibus ⁊ sup omnia diligẽdo: ad qõ potissime moueri debes: ex eo q̃ in tantis amoris beneficijs te diligendo p̃uenit: vt omnẽ ingratitudinẽ ⁊ tepiditatẽ amoris sui a corde tuo p̃cul expelleret: vt si te quãdoq̃z piguisset amare tã nõ pigeat reamare. Sed hũc hozem plurimũ impedit accidia q̃ fm Damasce. est quedã tristicia aggrauãs: que. s. ita deprimit animũ homis vt ei nihil libeat agere: ⁊ ideo accidia importat qõdã tedium operandi bonũ: p̃cipue diuinuz: iuꝗ illud pz̃. O mnẽ escã abominata ẽ anima eorũ. Ex quo patet q̃ duo sunt nomina huius vitij: scz tristicia ⁊ accidia: cuius ratio est: qz in isto peccato est auersio a spritali bono quod estimatur graue vl' grauare: sicut est vigilare: ieiunare ⁊ orare ⁊c. ⁊ ratione huius dicitur tristicia que opponit̄ leticie spirituali. Nam affectus tristicie datus est homini vt doleat de peccatis p̃prijs ⁊ alienis: de dilatione patrie: de impfectione vite ⁊ de similibus: sed nũc mutat̄ ⁊ ducit in diffidẽtiã: desperationẽ: ⁊ irratiõabilem meroꝛẽ: ⁊ oppõit̄ letitie spirituali: ita q̃ affectus gaudij qui dat⁹ fuit homini vt gauderet in deo ⁊ in spe eternoz bonoz et intuitu beneficioz dei: ⁊ in bonis operib⁹ ⁊ omnia vana ⁊ in vtilia fastidiret: modo puertitur in dissolutionẽ ⁊ vanitatẽ ⁊ insanias falsas: ita q̃ gaudet de affluentia rerz honoz: voluptatũ: de risu: fabul': turpib⁹ ludis ⁊ similia: ⁊ omnia que dei sunt fastidit tanq̃z insipida. Et sic secũdo in isto peccato fit cõuersio ad creaturã in qua queritꝗ finalẽ quietẽ que estimat̄ leuis: ⁊ ratione huius dicit̄ accidia que opponit̄ fortitudini que ꝓsistit in aggrediendis arduis ⁊ sustinendis aduersis. Mã per accidiã habet anima tediũ de omni spirituali difficili: et inuenit opera virtuosa ⁊ bona quasi acetosa. Hic queri potest vtz accidia potest esse peccatũ ⁊ p̃cipue mortale. p̃sertim cum scõm phm in. ij. Ethic. passionibus nõ laudamur neq̃z vituperamur: ꝗ accidia ẽ passio quedã: ẽ em̃ quedã species tristicie vt dicit Damasce. Ad hoc rñdet Tho. scõa. 2ᵉ. q. xxxv. q̃ accidia scõm Damasce. est quedam tristicie aggrauans: que scz ita deprimit animũ hominis: vt nihil ei agere libeat: sicuti ea que sũt acida etiam frigida sũt ⁊ ideo accidia ĩportat tediũ quoddã operandi. Et huiusmodi tristicie passio scõm se quidẽ non est peccatũ: quia scõm se non nominat aliquod laudabile vl' vituperabile: sed scõm q̃ applicat̄ ad aliqõ bonũ dicitur laudabile ⁊ ecõtra vituperabile scõz q̃ applicat̄ ad aliquid vituperabile. Exẽpli gratia: tristicia de vero malo cũ fuerit moderata nominat aliquod laudabile: sz tristicia de vero bono: vl' etiã tristicia ĩmoderata nominat aliquid vituperabile. Verumtamẽ accidia que est torpor mẽtis: hona negligentis inchoare semper est mala. Et hoc dupliciter. Naz quãdoq̃z est mala

scōm se: cum scz fit de eo quod est vere bo/
num licet sit apparens malū: sicut tristicia
que est de spirituali bono. Mā cū spiritua/
le bonū sit vere bonū: tristicia q̄ est de spi/
rituali bono est scōm se mala: sic ecōuerso
delectatio dicitur scōm se mala que est de
eo quod est apparens bonū ⁊ vere maluz.
Quandoqz vero tristicia mala est scōm ef/
fectum tm̄: quando scz sic tristicia de vero
malo hominez aggrauat ⁊ eum totalic̄ ab
opere bono retrahit: ⁊ sic etiā est peccatuz.
Hinc apostolus. ij. Corinth. ij. Mō vult vt
penitens maiori tristicia absorbeatur: non
tamen semper est peccatum mortale. Sed
accidia ex suo genere est veniale peccatuz:
qz ꝓz Augusti. Accidia est tediū eterni bo
ni: hoc autē nō opponitur charitati sed in/
ducit diminutionē feruoris charitatis: in
quo consistit omne veniale. Istud ergo te/
dium vt dicitur in cōpendio potest accipi
tripliciter. Uno modo prout est purus mo
tus naturalis: ⁊ sic nullum est peccatum.
Alio modo prout est motus appetitus cō
tristati de opere spirituali laborioso: ⁊ sic ē
veniale: q̄uis etiā ille appetitus sit delibe
ratiuus: quia consensus in veniale nō est
nisi veniale. Tertio ꝓut redundat in omis
sione eorum que sunt necessaria saluti: ita
q̄ motus accidie pertingit vsqz ad rationē
que consentit in fugam: horrorē ⁊ detesta/
tionē diuini boni: carne contra spiritū om
nino preualēte: ⁊ tunc est mortale peccatū.
Et potest quis dici quattuor modis accidi
osus. Primo modo cuz quis per quandā
detestationem ⁊ horrorem ad diuina volū
tarie omittit ea perficere. Secundo modo
cum quis ex quadam negligentia omittit
ea perficere ad que obligat alienis nimiū
implicatus. Tertio cum quis nolēs ex ve/
recundia vel aliquo alio extrinseco coact⁹
cum tristicia perficit aliqua bona spiritua
lia. Quarto cum nimium deijcitur ⁊ con
tristatur etiam de vero malo ex quo reddi
tur ineptus ad bona spiritualia perficien/
da. Deinde queri potest quot sunt filie ac
cidie: presertim cum a doctoribus ponatur
esse vitiū capitale. Ad hoc respondet Gre
go. xxxj. moraliuz. q̄ sex sunt filie accidie.
Prima filia dicitur malicia que non acci/
pitur hic scōm q̄ est genus vitiorum: sed q̄
quis detestatur bona spiritualia. Or autē
accidia causat vel generat maliciā ex hoc
patet: quia accidia proprie attendit̄ in de/
testationem bonorum spiritualium ⁊ tan/
q̄ nulla vel vilia contemnendo. Et sic ge/
neraliter malicia a qua procedit q̄ aliquis
bona spiritualia deliberate fastidit: contē/
temnat ⁊ detestetur. Et sic malicia multuz
aggrauat peccatū accidie pessima filia de.
testande matris. Nam molto grauius d̄ꝗs
peccat ex certa malicia ceteris paribus q̄ꝗ
ex passione: quia ibi mouetur voluntas in
malum ex seipsa ⁊ ex electione: hic autē ex
passione quasi ex quodam extrinseco ipul
sa: grauius etiam peccat quis ex passione
q̄ꝗ ex sola ignorantia: quia ignorantia mi/
nuit de ratione voluntarij nō autē passio:
⁊ sic ex malicia proprie dicit̄ peccare in spi
ritumsanctum: sicut ex ignorantia in filiū:
⁊ ex infirmitate vel passiōe in patrē. Unde
peccatum malicie grauius iudicatur in ge
nere suo: de quo pō. Dilexisti maliciam su
per benignitatem: ⁊ dicit̄ irremissibile id ē
nō ita facile remissibile sicut peccata ex in/
firmitate vel ignorantia perpetrata: quia
tollit omnia illa que requirūtur ad remis/
sionem peccatorū: nec habet aliquā causā
remissionis cuz ex certa malicia ⁊ electiōe
ppetratur reddens operantem obstinatū:
ita q̄ contemnit subire humilitatem peni/
tentie. Secunda filia accidie dicitur es/
se desperatio: quia diffidentia meritorum
est mater diffidentie premiorum ex qua ite
rrum nascitur tristicia. In accidia au/
tem est talis diffidentia: quia accidia est
diffidentia de propijs viribus ⁊ de auxi/
lio dei in implendo ardua: ⁊ sic causat de/
sperationem: que est etiam peccatum in spi
ritumsanctū. Notādū tamē scōm Hein/
ricum de vrimaria: q̄ si labatur aliquis in
desperationē ex infirmitate vel ex grauita
te complexionis: ⁊ de hoc dolz ⁊ renititur
inq̄ꝗtum potest: sic desperatio non est pec/
catum nisi forte veniale. Si autem hoc con
tingit ex erroze vel deceptione: puta si esti
mat obsequium se prestare deo si seipsū oc/
cidat: sic desperatio est peccatuz mortale.
Si vero quis desperet ex certa malicia vel
ex electione: vt diffinitiue dicat cum Cayn
maior est iniquitas mea q̄ꝗ vt veniam mere
ar: sic est peccatū mortale in spiritumsan/
ctum. De quo tamen clarius videri potest
in sermone de peccatis in spiritumsanctū.
Tertia filia dicitur pusillanimitas respe
ctu consiliorum christi que nascitur ex diffi
dentia proueniente ex consideratione pro/

prie infirmitatis: vel ex arduitate operis.
Hic queri potest vtrum pusillanimitas
sit peccatum: presertim cum vt dicitur Ec/
clesiasti. x. Initium omnis peccati est sup/
bia: sed pusillanimitas non videtur ex su/
perbia procedere: quia superbus extollit
se super id quod est: pusillanimis autē sub
trahit se ab his quibus dign⁹ est. Hinc di/
cit philosophus in quarto Ethic̄. q̄ maxi/
me videtur pusillanimis esse q̄ magnis bo
nis dignus existit: ⁊ tamen his non digni
ficat seipsum. Ad hoc respondet Thomas
secunda. 2ᵉ. q. cxxxiij. q̄ omne illud est pec
catum quod contrariatur inclinationi na/
turali: quia cōtrariatur legi nature. Inest
autem cuicunq̄ rei naturalis īclinatio ad
exequendum actionem sue potentie cōmē/
suratam: vt patet in omnibus rebus natu
ralibus: tam animatis q̄ꝗ inanimatis. Si/
cut ergo p̄sumptuosus excedit proportio/
nem sue potentie duz nititur ad maiora q̄ꝗ
possit: sic econtra pusillanimis deficit a p/
portione sue potentie: dum recusat in eo tē
dere quod est potentie sue cōmensuratum:
⁊ ideo sicut presūptio sic ⁊ pusillanimitas
peccatum est. Inde punitur seruus qui ac
ceptam pecuniam fodit in terram: nec ope
ratus est ex ea propter quendam pusillani
mitatis timorem: vt patet Matthei. xxv.
vnde potest etiam ex superbia oriri: duz ni
mis proprio sensui innititur: quo reputat
se insufficientem ad ea respectu quorū suf/
ficientiam habet. Hinc prouerbio⁹. xxvj.
Sapientior sibi piger videtur septez viris
loquentibus sententias. Nihil enīz prohi
bet q̄ se q̄ꝗtum ad aliqua deijciat ⁊ q̄ꝗtū ad
alia se extollat. Quarta ꝓinde filia dici
tur rancor quem etiam causat accidia inq̄ꝗ
tum accidia facit irasci ⁊ indignari aliquē
contra bonos: qui volunt eū inducere ad
spiritualia bona: ⁊ cum nocumentum con/
tra aliquem machinatur: si ipsū inferre nō
potest: interius tenet ⁊ conseruat iram: in/
dignationem ⁊ mētis amaritudinem: que
omnia importat rancor: vnde rancor ē ira
⁊ indignatio inueterata: quia sicut ex cha
ritate nascuntur opera bona ex quibus est
confirmatio charitatis: sic ira est accidia:
ex accidia vero vetustas ire: quia accidio
si sepe reprehensi frequenter ad īdignatio
nem mouentur. Nam multi sunt talis na/
ture: q̄ quando quis dicit vl̄ facit quod si/
bi non placet: semper habent rancorem et
amaritudinem cordis super talem: ⁊ hoc ē
signum q̄ nondum causam vel originez ta
lis ire vel rancoris radicitus euulserunt.
Unde dicitur in decretis de penitētia ⁊ re/
missione: di. ij. c. j. Si quis semel notat⁹ fu
erit inuidie vel contentionis vitio: ⁊ rur/
sum in hocipsum inciderit: sciat se primaz
caucem id est vitium ex qua inuidia vl̄ cō/
tentio nascitur: in interioribꝰ medullis ha
bere reconditam. Oportet ergo eum p cō/
traria atq̄ aduersa curari: id est per humi/
litatis exercitium: vt patet ibidem. Alio/
quin monet huiusmodi: illud prouerbio⁹
j. Despexistis omne consilium meum: ⁊ in/
crepationes meas neglexistis: ego quoq̄
in interitu vestro ridebo. Quinta filia ac/
cidie dicitur torpor: q̄ potissime oritur ex
ocio. Nam accidiosus vt frequenter ociuz
sequitur: quod tamen summe cauenduz ē:
non solum in verbis sed etiā in operibus:
alioquin detestabilem torporem incurrit.
Est autem torpor circa precepta quedaz in
sensualitas vel insensualitas: propter quam
homo reduci non potest ad executionē mā
datorum dei: vel torpor est circa prohibita
cum scilicet quis nimis securus est ⁊ se ni/
mis exponit temptationibus vel peccato/
rum periculis. Est inq̄ꝗ torpor quedam p̄/
cepta non facere contemnere vl̄ amare. Est
etiam torpor circa consilia: scilicet nolle p
fectum esse q̄ō vtiq̄ est delinquere: bonuz
non amare: consilia contemnere vel etiam
irridere Hic queri potest vtrum inciden/
taliter diuturnitas tēporis ex qua iste ran
cor videtur procedere auget peccatum: p̄/
sertim cum consuetudo mala non solum vi
deatur peccatum alleuiare sed etiam excu/
sare: vt patet de superfluo ornatu qui iam
ex consuetudine nō iudicatur superfluus.
Ad hoc respondet Haspar de caldri: extra
de eo qui du. in ma. in. c. cuz haberet: q̄ ex
diuturnitate temporis peccatum augetur
frequentatum: quia quanto maiori tempo
re inficitur anima tāto magis fit habitus
vitij: ⁊ per consequens videtur esse maior
contemptus dei: ac per consequens maius
peccatum: ⁊ hoc tangit in. c. cum haberet.
dicens q̄ peccatū non diminuitur sed au/
getur ex diuturnitate temporis: ⁊ tāto am
plius elongatur a deo: ⁊ ideo debilitatur
virt⁹ ⁊ corrūpit̄ aīa: ⁊ p ꝓsequēs difficilī⁹
releuatur. Sexta filia accidie est mentis
euagatio: ⁊ hoc frequenē circa illicita cū q̄

dam feda occupatiõe ⁊ delectatiõe morosa vel etiã cõsensu: qz in desiderio ẽ oĩs ocio/sus: ꝑ qñ est pticularis certã habẽs materi am vt gule: luxurie: auaritie: sic ꝓuẽit omi bus vitijs. Quãdo vero generalis ẽ ⁊ in/certa tũc dicit ꝓprie euagatio q̃ est filia ac/cidie. Nã q̃ abstꝛaptus est cũ tristicia nõ ha bens in se vbi delectet euagat ad omia q̃/rens delectationẽ in ociosis: in vanis: ĩ fe/dis: in malignis ⁊ similib⁹: in morãdo: de/lectãdo: ꝓsentiẽdo: ꝓponendo: affectãdo: machinãdo: sic q̃ cor illi⁹ factũ est q̃si spe/lunca latronũ: qõ a nob auertat iesus chri stus. Amen.

Sequũt sermões de ꝓcepto q̃nto.

Utrũ licitũ sit mortificare ea q̃ discernũt vel sentiũt vel tm̃ viuũt ⁊ q̃ tria requirunt ad iustam occi/sionem. Sermo I

On occides: Ex odi. xx. Hoc ẽ q̃ntũ ꝑceptum in quo ꝑncipaliẽ ⁊ explicite ꝓ hibetur ira ꝓprũpens in iniu/rias pemptorias hũane vite Secũdario vero ⁊ implicite ꝓhibet omne nocumentũ qõ inferri potest iniuste cõtra ꝓximũ vl etiã ꝓtꝛa seipm: siue nocumẽtuꝫ illud fiat ope vl manu: vt pcutiẽdo: muti/lando: depilãdo: vulnerãdo: scãdalizãdo siue etiã lingua vl nutu: vt detrahẽdo ex/cõmunicãdo: psuadẽdo: cõsulẽdo: ad pec/catũ deducẽdo: nutib⁹ irritãdo vl allicien do: siue dentq̃ corde vl affectu: vt inuiden do: odiẽdo: peccatũ cõmittẽdo: bonũ ꝓ/sitũ suffocãdo. Sed qz vita corꝓoralis ẽ fũ damẽtũ oĩm alioꝝ: ideo sub isto modo nõ occides: legislator mãdatũ exꝑsit. Et ꝓm hoc ꝑceptũ istud tripliciter exponi potest. Pꝛio sic: nõ occides. i. nihil manu vl ope/re pficies: quo vita ꝓximi vl tua corꝓoral vl spiritualis iniuste perimat vl detrimen tũ patiatur. Sed qz mãdatũ hoc homicidi um corꝓorale ꝑncipaliter ꝓhibet: ideo de illo ꝓsequendũ est in principio. Pꝛo q̃ sci endũ ꝓm Ray. ⁊ Hoff. q̃ homicidiũ corꝓo/rale cõmitti potest quatuꝛ modis. s. insti cia dictante: necessitate instigante: casu ac/cidente: ⁊ voluntate ĩpellente. Et addi po. test quintus modus occisionis tpe scz ne/cessitatis extreme elemosynaz aliquo sub/trahente. Ortum igit ad primum queri potest vtrũ licitũ sit occidere ꝓ iusticiã: ꝑ/sertim cũ videat esse contra ꝑceptũ istud: licet alibi dñs ꝑcepisse dinoscit: maleficos nõ patieris viuere. Ex his eñ Manichei sumũt causã calũniãdi: dicẽtes: q̃ legisla/tꝛ sibiipsi ꝓtradicit ⁊ ꝓtꝛaria ꝑcipit. Et ꝑ cipue dicunt q̃ nõ licet sacerdotẽ esse occi/sorẽ: quia dictũ est Petro: mitte gladiũ in vaginã: ⁊ hoc est ꝓtꝛa ꝓlatos ecclꝛiasticos q̃ iudiciũ exequẽdo ⁊ ĩperãdo gladios ac/cipiunt ⁊ alios occidunt: vnde Manichei tãta diligentia mãdatũ hoc obseruare cu/rabãt: q̃ refugiebãt occidere nõ tm̃ homi. nes sz et bestias ⁊ virgultas: quaꝓter an tiqui Manichei nolebãt de fructib⁹ arbo/rum carpere ⁊ cõmedere. Mirũ cũ dicit aplus ad Roma. xiij. Qui ordiãtioni dei resistit sibiipsi dãnationẽ acquirit: sed per ordinationẽ diuine ꝓuidentie cũcta viuẽ/tia conseruant. Ad hoc dicẽdũ ꝓm Tho. scõa. 2ᵉ. q. lxiiij. ⁊ ꝓmo q̃tũ ad omnia viuẽ tia q̃ nullus peccat ex hoc q̃ ad hoc vtitur aliqua re ad qõ est a deo cõdita vl ordina/ta. Nã in ordine rerũ ĩperfectioꝛa sunt ꝓ pfectioꝛa: sicut etiã in via generationis na tura pꝛocedit ab ꝓpfectis ad pfecta: ⁊ in/de est q̃ sicut in generatione hominis pri⁹ est viuũ: deinde animal: ⁊ vltiõ homo: sic etiã ea que tm̃ viuũt: vt plante sunt cõmu/niter ꝓpter animalia: ⁊ animalia ꝓpter ho mines: ⁊ ideo si homo plantis vtat ad ani maliũ vtilitatẽ: ⁊ animalib⁹ ad hominum vtilitatẽ nõ est illicitũ. Inter alios aũt vl/te huius vsus maxime necessarius esse vi/detur vt animalia plantis vtant in cibum ⁊ homines animalib⁹ qõ sine mortificatio ne eoꝝ fieri nõ potest: ⁊ ideo licitũ est plan tas mortificare ad vsuꝫ animaliũ: ⁊ ꝓ alia in vsum hominũ: ⁊ hoc ordinatiõe diuina: dicitur eñ Heñ. j. Ecce dedi vobis vniuer sam herbã ⁊ vniuersa ligna vt sint vobis ĩ cibũ ⁊ cunctis animãtib⁹. Et itez Heñ. ix. Omne quod mouet ⁊ viuit erit vob in ci/bum. Hinc dicit Augusti. j. de ciuitate dei. Cum audimus non occides: nõ accipim⁹ hoc dictũ esse de frutectis quia null⁹ est eis sensus: nec de irrationabilibus animalib⁹ quia nulla nobis ratione sociantur. Et ite rum ibidẽ. Justissima ordinatione creato/ris ⁊ vita ⁊ mors eoꝝ nostris vsib⁹ subdit

Quantũ aũt ad creaturã rõnalem dicen/dũ q̃ sicut impfectũ ordinat ad perfectũ: ⁊ ideo licituꝫ ẽ occidere aĩalia bruta: quia naturaliter ordinant ad vsum hominũ: sic etiã pars ordinat ad totum vt impfectuꝫ ad perfectum: ⁊ ideo naturaliter oĩs pars est pꝛopter totum. Hinc videmus q̃ si salu ti toti⁹ corꝓoris expediat ꝑcisio mẽbri pu/tridi: tunc laudabiliter abscindit: queli/bet autẽ persona singularis cõparat ad to tam cõitatẽ sicut ꝑs ad totũ: ⁊ ideo si quis est periculosus cõicati ⁊ corꝓtiu⁹ ipsius ꝓpter aliq̃ crimẽ: tunc laudabiliter occi/ditur vt bonum cõmune ꝓseruet. Modi/cũ eñ fermẽtũ totã massam corꝛũpit. Et ꝑ intelligit dñs quãdo dicit Exo. xxij. Male ficos nõ patiaris viuere: qõ tamẽ nõ ẽ ge/neraliter intelligendũ de omnibus pecca/torib⁹: qz dñs Mat. xiij. ꝑcepit zizania cre scere ne simul eradicaret ⁊ triticũ: ⁊ ꝑ pre/sertim qñ mali sic latẽt inter bonos: q̃ occi di nõ possent q̃n occiderent ⁊ boni: vel qñ multos habent sequaces: ita q̃ sine bono/rũ pꝛiculo occidi nõ possent. q̃n ꝛo ex malo rũ occisione nõ immineret pꝛiculũ bonis: sed magis tutela ⁊ salus: tunc mali debẽt occi di si fuerint alijs grauiter nocẽtes. Ex di/ctis igit pz: q̃ cũ iudex reũ iuste cõdẽnat ordine iusto seruato: ⁊ minister taliter cõ/demnatũ occidit: tunc homicidiũ nõ ẽ pec catũ ꝑ meritoriũ: dũmõ fiat amoꝛe iusticie ⁊ ꝓ ꝓseruatione boni cõis ⁊ reipub. hoĩs eñ occisio fieri ꝓhibet ab hoĩne nõ a lege q̃ ꝑcepit: malefi. nõ pa. vi. quoniã de⁹ qui cõditoꝛ est ⁊ ꝓseruatoꝛ legis ⁊ nature: põt hoĩem ꝓuari vita qñ vult ⁊ quõ vult. Lex q̃ ꝛo: hoĩem occidere: qñ minister legis euꝫ occidit seruato iusto legꝭ ordine. Ad cu/ius euidentiã sciendũ q̃ tria requirũt ad ꝑ q̃ occisio hoĩs ꝓm legẽ iusta reddit. s. q̃ hoc fiat iusto ordine: iusta cã ⁊ iusto aĩmo. Primo requirit ordo iustus ad interficiẽ dũ reum: qz malefactoꝛ ẽ nõ accusatũ vl nõ ꝓuictũ oc cidere nõ licet. vñ Aug⁹. ĩ ome. de penitẽtia. Multi corꝛigunt vt petrus: multi tolerãt vt iudas: multi nesciunt do nec dñs veniat qui illuminabit abscõdita tenebꝛaꝝ: nos vero a cõione quẽq̃ ꝓhibe re nõ possum⁹: nisi aut spõte cõfessũ: aut in aliq̃ seculari vl ecclꝛiastico iudicio noĩatũ: vl cõuictũ. ⁊. ij. q. j. dicit canon Eleutherij pape. Nihil ꝓtꝛa quẽlibet accusatũ absq̃ legitimo ⁊ idoneo accusatoꝛe fiat. Et impe ratoꝛ Cõstantin⁹ dicit ibidẽ. c. Judex cri/minosũ discutiens: nõ ante sentẽtiam ꝑfe/rat q̃ aut reum ipse se cõfiteat: aut per in/nocentes testes ꝓuincat. Ad tenendũ igi/tur in punitiõe reoꝝ iustum ordinẽ requi/runt duo. Primo q̃ puniens habeat offi/cium iudicis. Secundo q̃ procedat ꝓm or/dinẽ iuris: quia nõ est dñs sed mininster le gis. vnde. xxiij. q. v. c. j. sup illud Matth. xxvj. Omnis qui acceperit gladium gla/dio peribit: dicit glo. q̃ solus iudex occide re potest: ⁊ hoc tantũ ꝓm legem cui⁹ est mi nister: nõ autem tanq̃ ꝓuiuata persona: qõ patet expꝛesse. e. ti. vbi dicitur. c. miles cuꝫ obediẽs potestatibus sub quib⁹ legitime cõstitut⁹ ẽ hominẽ occidit: nulla ciuitatis sue lege re⁹ homicidij ẽ: imo nisi fecerit re/us imperij deserti atq̃ ꝓtẽpti erit: q̃ si sua spõte atq̃ auctoꝛitate fecisset crimen effusi humani sanguinis incidisset: itaq̃ vñ pu/nitur si iniussus fecerit: inde punit si non fecerit iussus: hoc ibi. Hic queri potest: vtrũ liceat ꝓuiuate persone malefactoꝛem ⁊ mortis reum occidere: ꝑsertim cum Exod. xxxij. ꝑcepit moyses. Occidat vnusquisq̃ ꝓximũ suum fratrem ⁊ amicum suum scz pro peccato vituli cõflatilis. Mirum cũ occisio malefactoꝛuꝫ sit vtilis reipub. ⁊ bo no cõmuni. Ad hoc respondet Tho. scõa 2ᵉ. q. lxiij. q̃ ex quo malefactoꝛem occide/re licitum est inquãtũ ordinatur ad salutẽ totius cõmunitatis: ideo ad illum solũ pti net occidere cui cõmittitur cura cõmunita tis cõseruãde: sicut ad medicum pertinet ꝑscidere membꝛũ putridũ: quando fuerit ei cõmissa cura saluatõis corꝓoris: cura au tem cõmunis reipub. cõmissa est principi/bus habentibus publicam auctoꝛitatem: ⁊ ideo eis solis licet malefactoꝛes occide/re: nõ autem ꝓuiuatis ꝓsonis: nec quidẽ laicis: quia q̃uis cuilibet ꝓuiate ꝓsone licitum sit aliquid facere ad cõmunẽ vtili/tatem: dũmodo nulli noceat: tamen si fie/ret cum alterius nocumento: tũc facere nõ potest nisi ꝓm iudicium eius ad quẽ perti/net estimare: quid sit subtrahendum parti bus pro salute toti⁹. Multominus hoc li/ceret clericis duplici ratione. Primo quo niam electi sunt ad altaris ministeriũ in q̃ repꝛesentatur passio chꝛisti occisi: qui cum percutꝛeretur nõ repercutiebat: vt dicitur prima Pe. ij. Hinc eis nõ competit vt sint pcussoꝛes aut occisoꝛes: quia ministri do/minũ suũ imitari debẽt: ꝓm illud Ecci. x. ꝓm iudicem populi sic ⁊ ministri eius. Se/

cundo q: clericis ministerium noue legis cõmittitur in qua nõ determinat pena mutilatiõis vel occisionis corporalis: ⁊ ideo vt sint idonei ministri noui testamenti: debent a talibus abstinere: psertim cuz dicit apls. j. Timo. iij. Oportet episcopum sine crimine eẽ: nõ vinolentũ: nõ percussorem: vnde licet sacerdotes veteris legis maleficos interfecisse legimus: vt patet de phinees sacerdote: qui interfecit israhelitam coeuntẽ cum madianite: vt dicitur Numeri. xxv. ⁊ de Samuele qui regẽ Achab interfecit: ⁊ de Helya qui sacerdotes Baal peremit: ⁊ sic de alijs: quia tamẽ ministerium clericorũ noui testamenti cõstat in melioribus ordinatum q̃ sint occisiones corporales scz in his que pertinẽt ad salutem spũalem: ideo nõ cõgruit eis q minoribus se ingerant: quapropter ecclıarum prelati recipiunt quidem officia principum terre: nõ vt ipi iudicium sanguinis p seipos exerceant: sed q eorum auctoritate per alios exerceant. Q̃ si queritur an liceat interficere furem qui venit ad furandũ. Ad ꝗ dicendũ q furem diurnũ nõ licet occidere nisi telo se defendat: vt extra de homici. c. si perfodiens. Furem vero nocturnum qui nõ poterat discerni vtrũ ad furandum vel occidẽdum venerat: nec als poterat deprehendi: licite potest occidi: si tamẽ sine lesione deꝓhendi poterat: tenet ille qui eum occidit. Multomagis autẽ nocturni depopulatores agrorũ ⁊ latrones insidiantes in publicis stratis ꝗlibet occidere potest. Hec patent. xxiij. q. v. c. cũ homo. in glo. ⁊. C. quando lice. vincu. sine iu. sen. se vindi. l. j. Additur etiam in dicta glo. q nullo iure inuenitur q fideiussor occidi possit si nõ exhibet illum p quo fideiussit pro reo criminis: sed si fideiussor sine dolo reũ criminis nõ exhibet pecunialiter punitur si autem dolo eum nõ exhibet: punit arbitrio iudicis: vt. ff. de exhiben. reis. l. si ꝗs reum. Secundo principaliter requirit causa iusta que tunc deest quando quis occidit sine suo demerito licet seruet iuris ordo: quia forte per falsos testes cõuincitur: sicut Susanna ac iudices quadã negligentia torpentes debitã inquisitionẽ nõ adhibent: ⁊ sic omnes homicide reputant: qui sententiã iniustã dederunt: aut aliquo modo ꝓmotores fuerunt. Sic Nabuth ad instinctum regine iezabel iniuste cõdẽnatus ⁊ occisus est scz propter vineã suã. Sic Joseph in carcerem missus ẽ: eo q dominus eius mulieri ꝓprie nimiũ credulus rei veritatem nõ est inuestigat⁹. Q̃ si querit vtrũ in aliquo casu innocentẽ interficiens excuset ab homicidio. Ad hoc dicendum q occidere innocentẽ per falsos testes accusatum ⁊ cõdemnatũ: quãdoq excusatur a peccato: nec reputat ꝓ homicidio duplici causa. Prima est: quia talis nõ cõdẽnat eum qui est iustus inquãtũ iustus: sed inquãtũ ẽ iniustus cõuictus ⁊ dignus morte ꝓbatus: ⁊ sic cõuictum nocentẽ ꝓdemnat. Secunda est: quia talis iudex �means allegata sententiã ferens nõ occidit innocentez: sed qui eũ accusant ⁊ falso nocẽtẽ asserũt. Si tamẽ iudex ĩmunis vult esse a peccato: tria debet obseruare que tangit etiã Tho. scõa 2ᵉ. q. lxiiij. Primũ est q diligentissime testes examinet vt eos valeat de falso testimonio cõuincere ac repellere: innoxiumq liberare: sicut fecit Daniel Susannam liberans: Unde Job. xxix. Pat erã pauperũ ⁊ causam quã nesciebã diligẽtissime inuestigabam: conterebam molas iniqui ⁊ de dentibus illius auferebã predã. Secundo si nõ potest sic ꝓficere: tunc debet eum mittere ad superiorem per euz iudicandũ. Tertio si nõ potest subterfugere quin illum iudicet: tunc debet differre sententiã inquantũ potest: tandẽ vero cum se non potest amplius excusare iuridice nec ꝓtrahere quin iudicet: tunc nõ peccat means allegata sententiã ferens: quoniã ipe non occidit innocentẽ: sed illi qui eum asserunt nocentẽ. Minister vero innocentẽ cõdemnantis si sententia cõtinet intolerabilẽ errorem nõ debet obedire: quia reus homicidij fieret: als eũ excusarentur carnifices qui martyres occiderunt. Q̃ si nõ ꝓtinet manifestam iniusticiã: tunc nõ peccat mãdatum exequendo: quia superioris sententiam discutere nõ habet: nec etiam innocẽtem occidit: sed iudex cui tantũ ministeriũ adhibet. Tertio principaliter requirit animus iustus: de q̃ habet. xj. q. iij. c. eps aut ꝑsbyter. §. si ergo: vbi subdit. Ex animo iniusta est sententia: cum aliquis seruata integritate iudiciarij ordinis in adulterũ vel quẽlibet criminosum: non amore iusticie sed liuore odij vel precio aut fauore aduersari orũ inductus sniaz ꝓfert. Et. c. sequeñ. vnde nec in iudice nec in ministro alia interfi

cendi maleficum potest eẽ intentio q̃ zelus iusticie ⁊ bonum reipub. vt patet ibidem in diuersis. c. Ex his ergo patet: q si aliqõ predictorum triũ defuerit occisio iniusta reputabit: ⁊ omnes ad hoc scient vel negligenter ignorantia crassa cooperãtes homicidij rei iure poli iudicabunt. Patz etiam ex dictis q̃ fallaciter se plerũq vicia mentiunt esse virtutes: dũ sub pallio virtutis iusticie plura homicidia: q̃ grauissima sũt pctã nedẽter cõmittũt. Hinc Bern. super cãtica sollicite superiores quosq instruit dicẽs: q mens q̃ in magnã celsitudinis perfectionẽ contendere nititur: actus suarũ virtutũ debet in puluerẽ redigere: ꝗ est ofnis circũstantias ⁊ intentiones actũ subtili mentis ꝓsideratiõe discutere: ne aliquid impurũ in ipo actu ⁊ intentiõe virtutũ valeat latitare: q: multotiens aliquis actus virtuosus estimat: qui si subtiliter discutiat: latẽs ĩ eo vitiũ reperit. Denicq vbi hec tria cõcurrũt: ibidẽ interfectio reorum est nõ soliz licita sed ⁊ meritoria: ĩmo plerũq obligatoria: vt pz. xxiij. q. v. c. rex debet. Ali si iudex ꝑtermitteret: ⁊ in talibus facere iusticiã: ꝑncipalit prece: ꝑcio: fauore ⁊ sic de alijs: grauissime peccaret: etiã si de maleficio spes emẽdatiõis haberetur: q: hoc eẽt vendere iusticiã. Si tamẽ in eo casu parceret illi ꝑncipaliter ex compassione ⁊ pietate: ac adderet illi secundario satisfacionem pecuniariũ: hoc licitum eẽt ⁊ pium: put determinat Aug⁹. longo ꝓcessu. xxiij. q. v. circũcelliones: verumtamẽ si nõ esset spes correctionis: tũc dz eum occidere vel inutilem reddere ad malefaciendũ: alioquin grauissime peccaret ⁊ oĩm maloꝝ particeps fieret: vt ptz. xxiij. q. iiij. c. est iniusta misericordia: vbi ponit exemplũ de Agag piguissimo. Et subinfert textus: Ita si quis latronum filijs deprecantibus motus: ⁊ lachrymis cõiugis eius inflexus soluendũ putat: cui adhuc latrocinandi aspirat affectus: nõne ĩnocẽtes tradit exitio. i. morte: qui liberat multoꝝ exitia cogitantẽ. Ubi etiã querit glo. dicens: Cur hic redarguit ecclesia iudices q̃ repriment gladiũ nõ occidẽdo reũ: cum. j. q. v. c. j. ⁊. c. de occidẽdis: ꝑcipiat reos nõ occidi. Et rñdet q hic loq̃tur de ĩcorrigibilib⁹ ibi ꝗ corrigibilib⁹: ⁊ q: ecclia miti⁹ punit ĩ sanguine q̃ lex ciuilis: iõ iudicat corrigibiles esse parcendos: incorrigibiles vero nõ soluendos vel taliter puniendos q ad malefaciendum reddant inutiles. Ad laudẽ dei omnipotentis.

De occisione alterius propter defensionem suiipsius vel rerum suarũ aut personarũ ꝓiũctaꝝ ⁊ de homicidio casuali: Sermo II

Non occides.

n Uiso de homicidio qõ fit per iusticiã dictãtem: secũdo loco ꝓsequẽdũ ẽ de homicidio qõ cõmittitur propter necessitatem cogentem.

Ad cuius euidentiam primo queri potest: vtrum alicui liceat alium occidere seipsum defendendo ne occidatur: presertim cum homicidium sit grauius peccatũ q̃ simplex fornicatio vel adulterium: sed nulli licet cõmittere simplicem fornicationem vel adulterium aut aliud quodcunq mortale peccatum pro cõseruatione vite ꝓprie: quia vita spiritualis est preferẽda corporali. Hinc etiam dicit Augustin⁹ ad plebiculam de occidendis hominibus ne ab eis quisq occidatur: nõ mihi placet consilium ne forte sit miles aut publica functione teneatur: vt nõ pro se hoc faciat: sed pro alijs: accepta legitima potestate si eius cõgruat persone. Ad hoc respondet Tho. se cũda 2ᵉ. q. lxiiij. q ex actu alicuius seipsuz defendentis: effectus duplex sequi potest. Unus quidem est conseruatio vite ꝓprie. Alius ẽ occisio inuadentis. Actus ergo huiusmodi ex hoc q intenditur conseruatio vite proprie nõ habet rationem illiciti: cum hoc sit cuilibet naturale q se conseruet inesse quantum potest: aliquis tamen effectus ex intentione bona proueniẽs illicitus reddi potest: si nõ sit fini proportionatus: ⁊ ideo si quis ad defendendã propriam vitam ꝓtaẽ maiori violẽtia q̃ oportet erit illicitũ: si vero moderate violentiã repellit: erit licita defensio: quia means iura: vim vi repellere licet cum moderamine inculpate tutele: nec est necessarium ad salutem vt homo actum moderate tutele pretermittat ad euitandum occisionem alterius: quia plus tenetur prouidere vite sue q̃ vite alterius: sed quia hominẽ occidere nõ licet nisi auctoritate publica ꝓpter bonum cõmune: ideo illicitũ est q homo hominẽ occidere intendat vt seipm defendat nisi ei qui publicam habet auctoritatẽ: qui

scz intendens occidere hominē ad sui defensionem: refert hoc ad bonum publicum vt patet in milite pugnante cōtra hostes: ⁊ in ministro iudicis pugnante ꝓtra latrones: ꝗuis isti etiam peccent si priuata foueantur libidine: si enim quis priuat⁹ intendat hominē occidere vt seipm a morte defendat: mortaliter peccat ⁊ homicidiuz cōmittit: sed ꝓprie defensio erit in intentione ⁊ interit⁹ aduersarij erit preter intentionem ex sola necessitate: multomagꝭ omnibus ꝓhibetur defensio que fit cum liuore vindicte. Ad obiectū ergo dicendum q̄ nō ē simile de fornicatiōe: quia actus fornicationis vl adulterij nō ordinatur ad ꝓseruationē vite ꝓprie ex necessitate sicut act⁹ defensionis ex quo q̄ꝭ sequit homicidium. Superaddit etiā Hein. de vrimaria: q̄ si tale homicidium cōtingit ex euitabili necessitate: vt qz potuit effugere sed nō fugit ꝓpter verecundiā vel aliam cām: tunc nō excusat a toto sed a tanto: qz meli⁹ fuisset q̄ fugisset: ⁊ ideo tanq̄ ꝓ mortali debz agere penitentiā. Si vero cōtingit ex ineuitabili necessitate: vt quia facultatem inuasorem effugiendi nō habuit: tunc si nō occidit liuore vindicte vl ex impetu ire: ꝗ amore cōseruationis vite ꝓprie se simpliciter defendendo ne vitam perdat: cū moderamine inculpate tutele: hoc ꝓcessum est viris imperfectis sed nō perfectis vt dicit Augu. in li. de lib. arbi. ⁊ ideo talis excusatur a toto: qz nō potuit aliter occisionis periculum euadere: nec astringitur ad penitentiam nisi ad cautelam ꝓpter ambiguū dubietatis: vt ptz. xxiij. q. v. c. excōmunicatorum. in textu ⁊ glo. pōt enim timere si forte quid duplicitatis ꝓ humana fragilitate ī eodem incurrerit flagitio scz q̄ nō solū illum occiderit ex necessitate se defendendi sed etiā ex iracundia vel indignatione aut ex libidine vindicte. Insuper interiorē penitentiam semp agere debet ⁊ quasi peccatis suis ascribere: q̄ intantā venit necessitatem: ⁊ in hoc ꝓcor. Soffre. ⁊ Hosti. Secūdo queri pōt vtrū ꝗ liceat alicui aliū occidere ꝓ defensione rerū suarum: sicut pro defensione corpoꝛ. Ad hoc dicendum �means doctores ⁊ etiā glo. in. c. significasti. ij. extra de homici. q̄ omnes leges ⁊ omnia iura que loquūtur de hac materia: ꝓcedunt vim vi repellere posse tam in defensiōe rerum q̄ personarū: dūmodo moderamē inculpate tutele nō excedat: qz defensio tunc redderetur illicita. Quātū tamē ad defensionē rerū hoc intelligendū ē: qd scz iniuriam rebus illatā quis statim potest ⁊ debet ꝓpulsare si vult. Quomō autē istud statiz intelligit: dicunt q̄ attendi debet defendēdi cōmoditas: qz nō debet se quis statim exponere sine socijs cōtra multitudinē sua bona auferentē: sed in hoc inspicit cōmoditas vt socios ⁊ amicos possit cōuocare: domum intrare: arma capere: ⁊ hoc ꝗtotius fieri potest: alꝭ enim esset guerra que nō esset auctoritate ꝓpria mouenda: vt ptz ex de iureiuran. c. sicut: nec etiā iniuria facta persone moram aliquā expectat: sed vt dicitur in dicto. c. significasti: fieri debz in continenti: qz si fieret ex interuallo tūc eēt vindicta. Qz autē iniuria facta rebus incōtinenti ꝓpelli debet: intelligit quo citius fieri poterit arbitrio boni viri: nam ibi debet attendi qualitas deijcientis ⁊ deiecti ⁊ rei ex qua deiectus est. Si em priuat⁹ deijcit alium: tunc requirit modicus apparatus ad recuperandum possessionē scz bi duo vl tri duo: q̄ si nobilis expellit aliquē de castro: tunc ad recuperandū requiritur magnus apparatus: qui forte fieri nō poterit in sex mensibus: ⁊ sic incōtinenti dicetur fieri quādo cōmode potest fieri. Volūt tamē quidam q̄ ꝗuis ꝓ cōseruatiōe vite ꝓ prie liceat imperfectis in ineuitabili necessitate alium occidere: minime tamē hoc licitum est ꝓ cōseruatione rerꝭ temporalium quia ꝓximi vita fortune rebus est preferēda nisi forte quis ex taliū ablatione: simul ⁊ vite necessaria auferret vt si quis indeferto positus tm vnū panem haberet: tunc videtur q̄ illum ꝓ necessitate sui victus sic ⁊ personam ꝓpriam defendere ⁊ cōseruare posset. Tertio queri potest incidentaliter occasione eorꝭ que nunc dicta sunt: vtꝭ fames faciat aliquid licere quod alꝭ nō liceret: presertim cum dicitur. xxxij. q. iiij. c. sicut. q̄ sanctius est mori fame ꝗ idolatricis vesci: ex quo videt expresse q̄ propter necessitatez famis nō licet cōmitti aliquod peccatum: qd extra necessitatē esset mortale peccatum. Ad hoc respondet ibidē glo. super eodem. c. q̄ talis necessitas non habet legem: sed propter necessitatem famis auferri aliena licitum esset: sicut fecerunt apostoli vellentes spicas: vt patet de conse. di. v. c. discipulos. Similiter in illo casu furari licitum est: vt patet extra de fur. c. si quis in glo. Sic etiā homicidiū cōmitre licitū est: vt patet ex de homici. c. si perfodiens. ⁊. c. interfecisti. in glo. Licitū est inquā in quadragesima comedere carnes vt patet extra de obserua. ieiu. c. ꝓcilium. per ꝓsequens igitur licitum est ꝓpter necessitatem famis comedere de idolaticis: dūmodo tamē hoc no fiat in veneratione idolorum: vt dicit glo. in dicto. c. sicut: et ⁊ addit q̄ nulla necessitas hominē excusare potest a fornicatione: vt patet. ff. de ritu nup. l. palam. §. nō est ignoscendū. Qz si querit causa cur ꝓpter necessitatē famis excusatur a furto ⁊ nō a fornicatione. Respōdet glo. extra de fur. in. c. si quis. q̄ mulier nō excusatur a fornicatione ꝓpter necessitatem famis sed a furto: quia ꝓpter necessitatem res facta ē cōmunis: in fornicatione autē nō est ita: ⁊ ideo debet potiꝭ mala quelibet pati ꝗ malo cōsentire. Alteriꝭ querit glo. quare excusor ab homicidio si ex necessitate me defendēdo aliquē occido ⁊ nō a fornicatione. Ad hoc respōdet: non interficio sed potius ipe se interficit q̄ me aggredit: vt. ff. si quadrupes paupe. fe. in §. arietes. Quarto queri potest: vtrum quilibet ꝓximū a morte liberare teneatur vel defendere cum potest: ꝑsertim cū iniuste inuaditur: sicut sonare videtur textus: extra de homi. in. c. sicut dignū. §. illi etiā. vbi dicitur: Qui potuit a morte hominez liberare ⁊ nō liberauit eū occidit. Ad hoc respōdēt quidā q̄ hoc intelligitur de iudice qui tenetur ex officio iniuriam a ꝓximo repellere. Alij vero dicunt q̄ hoc ē generaliter intelligendū de oībus: ⁊ hoc videtur esse rōnabili⁹: quia quilibet ex debito charitatis a proximo tenetur iniuriā repellere si sine ꝓprio periculo facere potest: ⁊ ꝗ Hosti. ꝓbare videtur: qd etiam euidenter docet instinctus naturalis ī brutis animalibus. Inter alia nāq̄ patet hoc de delphino: put docet pbs in. x. de animalibus: solus enim delphin felle caret: ⁊ tāmiro modo se inuicem diligūt q̄ si aliquis eorꝭ mortuus fuerit alij efferunt eum sup scapulas ⁊ custodiunt ne ab alijs piscibus comedatur: quousq̄ a tempestate maris eijciatur. Refert etiaz Plinius q̄ delphino quodā a rege quodā capto reliquorū ingens conuenit multitudo ad portum vbi delphin ligatus tenebatur quibus plangentibus et quasi miserationē postulantib⁹ rex euz dimitti ꝓcepit: nō ergo defendere ꝓximum ab iniusta nece cuz sine periculo potest: est illum indirecte occidere: in cuius argumē tum videtes percutere clericū ⁊ cum possunt eū defendere nō defendunt: sentētiaz excōmunicationis incurrunt: presertim si hoc eis incumbit ex officio: vel etiam ꝑm quosdā cum hoc dolose dimitterent: vt patet extra de sen. excom. c. quāte presumptionis. ⁊ in glo. Ad hoc etiā habet ar. xxiij. q. v. c. administratores: in fi. ⁊. q. iiij. c. ē iniusta misericordia: nam ⁊ simili modo q̄s alium indirecte occidit: victum illi necessariū denegando ⁊ homicida reputat: vnde dicit Ambrosius ⁊ habet. lxxxvj. di. c. nō satis est: vbi subdit circa finē: pasce fame morientē: quisquis enī pascēdo homines seruare potest si nō paueris occidisti: ⁊. lxxxiij. di. §. iij. Mortem enim languentibus probatur infligere: qui hanc cū possit nō excludit. ⁊. c. error. c. cōsentire. ⁊ extra de homici. c. sicut dignū. §. illi etiā: vbi subditur. Qui potuit hominē a morte liberare ⁊ nō liberauit: eum occidit: sicut et animarū homicida reputatur qui propria ignauia cū impedire posset sinit eas perire: vt patet di. xliij. c. ephesijs: quod tamē de superioribus principaliter intelligitur: vnde subdit ibidem. Cū increpare delinquētes noluerit: eos ꝓculdubio tacendo pastor occidit. Ceterū est adhuc aliud genus occidendi indirecte: quo scz quis occidit sola defensione sine animo defendendi illuz qui perpetrat homicidiū: exempli gratia. Nam si vadis ad occidendū alium ⁊ teipm illi scienter associas: nō tamē animo ipm incitandi vel iuuandi ad homicidium perpetrandū: nec super hoc cuz eo verba aliqua habuisti nec ipse tecum: vel etiā sibi hoc ex animo dissuasisti: licet tibi noluerit acquiescere: sed tu de ipo timens eo animo secum pergis vt si forte alter superualeret ⁊ hunc insequeretur: tu ipsum defenderes: sicq̄ propter tuā associationē animosior factus alium occidit: tūc in hoc casu ꝑm Hosti. efficeris homicida defensione sola: vel solo animo defendēdi occisorē: quod etiā expresse patz extra de homici. c. sicut dignū. §. illi etiam: ⁊ in glo. nec enim poteris ꝓpter hoc ad ordines promoueri: quia irregularis efficeris: ⁊ sic intelligit q̄ sola defensione cōmittit homicidiū. extra de cleri. pugnā. in du. c. heinricus. ī fi. Verūtamē istud ē intelligendū ꝓprie de illegitima defensione: qm si quis iusto precepto iudicis: iusto cōsilio assessoris defensi-

one legitima homicidiũ incurrerit: nullus homicidij peccatum perpetrauit. Tertio principaliter cõmittit homicidiũ aliquando a casu preter intentionẽ occidẽdi vel etiã ledendi: de quo queri potest. Utrũ occidens hominẽ casualiter incurrat homicidij reatum: presertim cuz in decretis di. l. plures inducunt canones in quibus homicidia casualia puniuntur. Ad ꝗ respondet Tho. scõa 2e. q. lxv. ꝗ fm pbm in. ij. phy. Casus est causa agens preter intẽtionez: ⁊ ideo ea que casualia sunt simpliciter loquendo nõ sunt intenta neqz volũtaria ⁊ quia omne peccatum est voluntariũ fm Augu. cõsequẽs est ꝗ casualia inquãtum huiusmodi nõ sunt peccata. Cõtingit tamẽ ꝗ id qõ nõ est actu ⁊ per se volitum ⁊ intentum: esse per accidens volitũ ⁊ intentum fm ꝗ causa per accidẽs dicitur removens prohibens: vnde ille qui nõ remouet ea ex quibus sequitur homicidiũ: cũ tamẽ remouere potest ⁊ debet: tunc erit quodaz modo voluntariũ homicidiũ. Ad cuius euidentiã sciendũ ꝗ homicidiũ fm Astẽ. cõmitti potest tribus modis. Primo modo dando operam rei licite: debitãqz diligentiã adhibendo fm exigentiam operis puta si quis pulsauerit ⁊ lapis cadẽdo aliquem oppressit ⁊ occidit: qõ verisimiliter prius timere nõ potuit: vel si secans arborem in aliquo priuato loco vbi nõ ẽ accessus hominũ: ⁊ arboz cadens aliquem casu occidit: tũc enim nõ imputatur ei ad culpam: vt patet di. l. vbi dicitur. c. hi qui arborem incidere videntur: si cõtingat vt cadens arboz aliquem occiderit: ĩculpabiles sunt atqz innoxij: quia nec voluntate illorũ nec desiderio homicidium perpetratuz est ⁊. c. si duo fratres in silua arbores succiderint: ⁊ appropinquante casura arboris vnus frater alteri dixerit caue: ⁊ ille fugiens in pressuram arboris ceciderit ⁊ mortuꝰ fuerit: viuẽs frater innocẽs de sanguine fratris germani diiudicetur. hec ibi.

Secũdo modo casu cõmittit homicidium dando ꝗdem operã rei licite: sed nõ adhibendo debitã diligentiaz: vt si ꝗs secat arborem in cõmuni transitu: ⁊ ante casum illius nõ circũspicit: nec alte clamauerit vt appropinquãtes sibi caueant: ⁊ tũc in talibus ac ꝓsimilibꝰ casibus nõ est imunis ab homicidio: quia non excusat a toto sed a tanto fm gradum incurie propie ⁊ negligentie: vnde dis. l. ex cõcilio Suarmatien. dicit. c. sepe contingit dum quis operi necessar o insistens arborem incidit: vt aliqs subtus ipam veniens deprimat: ⁊ idcirco si volũtate vel negligentia incidentis arborem factũ est vt homicida penitentie debet omnino submitti: qõ si nõ voto sed incuria illius: nõ hec eum sentẽtia cõtingit: ⁊ sic mitius agendũ est cum his quozũ negligentia patratũ est homicidiũ ꝗ cuz his quozũ volũtate ⁊ industria factũ est: sicut cum illo de quo legitur: vt refert Jacobus de vitriaco: ꝗ fuit miles quidam vnicum habens filium quem secũ duxit ad prata: in quibus messores fenũ defalcabant: cuz igitur paruulus in herba dormiret vnus de falcatozib⁹ falcem extendens ignoranter interfecit. Qõ audiẽs pater dolens: ⁊ eiulans filiũ sepeliuit. Contigit autẽ vt in die parasceues dictus pater nudis pedib⁹ ecclesias visitaret: venit ille obuiam dict⁹ homicida filij sui funem in collo gestans: qui flexis genub⁹ fusis lachrymis ⁊ iunctis manib⁹ ait: Domine pro illo qui hodie mortem suã inimicis indulsit: ⁊ pro suis ĩterfectozib⁹ exorauit. Supplico vt mortem filij vestri quẽ ignoranter interfeci mihi indulgeatis: ad cuius vocem pater ad misericordiam motus occisori statim filicidij piaculum indulsit: cũ igitur ingressus fuisset ecclesiam ⁊ venisset ad deosculãdũz crucem: statim imago crucifixi clauis cruci cõfixa manus ⁊ brachia de cruce laxauit ⁊ amplexans militem eum dulciter osculatus est. Tertio modo casu cõmittit homicidiũ operam dando rei illicite: puta quia proijciebat lapidem vel iaculum siue in ludo siue in corporis exercitio versus locuz vbi solet esse transit⁹ hominũ: ⁊ tunc reus tenet homicidij: ꝗ si facit in loco priuato: vbi nõ estimat accessus hominũ nõ excusat a toto sed a tanto: qz dedit operam rei illicite vel inutili. Ex dictis autem patz ꝗ in omni homicidio nõ volũtario sed casuali maxime respiciendũ est si occisor dedit operam rei licite vel illicite: vtrumve debitam adhibuit diligentiã: ex hoc enĩ. extra de homici. in. c. lato: ꝓsentium: excusatur clericus qui in ludo casu alium interfecit. Et ibidem in. c. continebat: nõ excusatur clericus qui in ludo casu laicũ interfecit: vt patet in textu intuentib⁹. Et si queris rõnem diuersitatis: respõdet glo. in dicto. c. cõtinebat ꝗ secundus dabat operã rei illicite ludendo scz cum laico: qõ clericis nõ licet: vt patetij. q. vij. c. laicos. xxiij. di. c. si igitur: in prin. ludus etiam ille clericis nõ cõgruebat eo ꝗ perniciosus erat: ludus autem perniciosus nõ debet esse impunitus: vt. ff. de fur. in furti actione. ℣. cum eo: nec etiam occisor diligentiam adhibuit quã debuit: quia cum sciret ludi conditionem: nõ remouit a se falcem: ⁊ sic vbiqz fuit in culpa: primus vero ludebat cum clericis ⁊ licito ludo: ⁊ de illo cultello nõ sperabat aliqõ mortale: ⁊ alter qui mortuus est se potius ingessit: aliũ ad terram pijciendo: in cuius cultelluz cecidit ⁊ occubuit qua ꝓter ad terrã proiectus in culpa non fuit: sed qui ipsuz proiecit. Ad laudem dei omnipotentis.

Utrum grauius sit occidere iustum vel peccatorem de aborsu et occisione propria: an etiam per castitate seruanda licet se committere periculo: Sermo III

Non occides. Exodi. xx.

Expediti de tribꝰ modis homicidij corporalis qõ facto vel manu perficit: tam quartũ breuiter pseqmur: qui modus cõmittit impia volũtate ĩpellente: ⁊ hoc homicidij genus habet ꝓprie cõpleram homicidij rationem: tam formalẽ ꝗ materialem qõ quis cõmittit vel in alterũ vel etiã in semetipm. In alterũ autem perficit vel ex libidine vindicte: sicut intendens exercere vindictam in eo qui patrẽ eius interfecit: vel etiam ex animi erudelitate qõ execrabilꝰ ẽ: sicut latrones vel irati occidũt hominẽ: vl̃ denicz ex cupiditate: fauore: amore vel silibꝰ affectibꝰ inordinatis q̃ oĩa fũt in lege ꝓhibita ⁊ crimĩa grauissima. Hic ꝓmo q̃ri potest: vtrũ sit grauꝭ peccatũ occidere innocentẽ ⁊ iustũ ꝗ occidere peccatozẽ: ꝓsertim cũ in genere pctõrũ que contra proximũ cõmittunt: tanto videtur aliquid esse maius peccatũ: quanto maiꝰ infert nocumentũ illi in quẽ peccat: sed occisio plus nocet peccatori ꝗ innocenti: qui de miseria huiꝰ vite per mortem transit ad celestẽ gloriã: cũ ecõtra pctõr subita morte ꝓuentꝰ pdit pariter corpꝰ ⁊ aiaz: q̃ reseruata ad vitã pũtẽ: reuocari poterat ad penitẽtiã. Ad ꝗ respõdet Tho. scõa. 2e. q. lxiij ꝗ nullũ hoẽm licet occidere fm se cõsideratũ quia in quolibet etiã peccatore debemus amare naturaz quã deꝰ fecit: que per occisionẽ corrumpitur: vnde peccatorꝭ occisio tm̃ reddit licita p cõparationẽ ad bonõ cõmune qõ per eiꝰ crimẽ corrumpit: vita vero iustoꝝ est cõseruatiua ⁊ promotiua boni cõmunis: quia ipi fũt pars principalior multitudinis: ⁊ iõ nullo modo licz occidere innocentẽ: quapropt plus peccat interficiens innocentẽ ꝗ peccatorẽ: ⁊ hoc ꝓpter quattuor. Primo qz nocet illi quem ex debito plus diligere deberet: ⁊ sic magꝭ agit contra charitatem. Secũdo qz infert iniuriam illi qui est minꝰ dignus: ⁊ sic agit magis cõtra iusticiam. Tertio qz ꝓuat cõmunitatẽ maiori bono. Quarto qz ex hoc magis contemnit deum: fm illud Luce. x. Qui vos spernit me spernit: qõ dominus ostendit cũ dixit. Saule saule quid me persequris. Qz autẽ obijcitur de peccatore qui maius nocumentũ sustinet: vtpote pdens vitam pariter ⁊ animã. Ad hoc dicendum ꝗ in pensanda grauitate peccati magis est cõsiderandũ illud qõ est per se: ꝗ id qõ est p accidens: nã ꝗ iustus occisus ad gloriã transeat: p accidẽs se habet ad occisionez. Ex dictis ergo satis perpendi põt: quante sit malicie paruulos innocentes iugulare: quoꝝ etiaz oppressores homicide detestabiles iudicantur: presertim si voluntarie hoc faciant: ꝗ si preter voluntatẽ ⁊ animũ occidendi contingat oppressio: nõ tamen excusantur oppressores si sua negligẽtia hoc actum est: vt quia secum in vno lecto posuerunt: vt expresse patet. ij. q. iiij. vbi dicitur. c. consuluisti. de infantib⁹ qui in vno lecto cum parentibus dormientes: mortui reperiunt: ⁊ infra monendi nanqz sunt ⁊ protestandi parentes: ne tam tenellos secum in vno lecto collocent: ne negligentia qualibet proueniente suffocentur: vel opprimantur: vnde ipi homicidij rei ĩueniantur: vbi dicit glo. licet opprimens nocere noluit: dũ tm̃ fuit in culpa licet leuissima. Culpa autem est ꝗ a diligenti poterat preuideri ⁊ non est preuisum: ⁊ ideo tenetur in hoc casu quantum ad deum: nõ tamen punietur ratione homicidij sed ratione negligentie: ita ꝗ minor imponitur pena vel penitentia ab ecclesia pro negligentia q̃ si fecisset ex animo: vt patet dist. l. vbi dicitur. c. si quis voluntate homicidium fecerit: ad tanquam ecclesie catholice

semper iaceat: ⁊ cõmunionez in exitu vite
sue accipiat: si autem nõ voluntarie ꝗ casu
aliquod homicidiũ fecerit prior canon. vij
annis agere penitentiã iussit: secundꝯ dnoz
mandauit. Ille vero canon ponit ibidem
ex cõcilio Neocesarien. i. c. eos vero: ⁊ sub
ditur in textu dicti. c. cõsoluistis: quia si il
le qui cõceptum: glo. viuificatũ in vtero p
abortũ deleuerit homicida est: vt pz Exo.
xxij. quantomagis qui vnius saltẽ diei pu
erulũ peremerit homicidã se esse excusare
nequibit. Hinc etiam extra de his: qui fil.
oc. in. c. de infantib⁹. cõcludit glo. q si ꝗs
sponte filiũ interemit grauissima pena de
bet ei imponi: aliquantulũ maior q̃ p alio
homicidio: quia magis videt peccare pro
prium filium occidendo: ⁊ fm leges fortio
ri pena puniri debet: vt. C. e. l. vna. Si ve
ro casu nõ voluntate interemit sed graui
culpa p̃cedente: tunc penitẽtia. vij. vel. v.
annoꝝ est imponenda: ar. di. l. c. si qua fe
mina. Si proinde leuis culpa p̃cessit: tunc
penitẽtia trium annorũ imponi debet: vt
in dicto. c. de infantibus. Si deniq̃ nulla
culpa vel negligẽtia precessit in nullo de iu
re sunt puniendi: licet ad cautelã eis peni
tentia debet iniungi ꝓter ambiguum du
bietatis cõsideratis circũstantijs. Secũ
do queri potest: vtrum omnis abortũ pro
curans homicida censendus est. Ad hoc
respondet canon. xxxij. q. ij. c. q non. ⁊. c.
moyses inter alia ponẽs differentiã inter
abortum corporis animati ⁊ inanimati: di
cẽs: Moyses tradidit scz Exo. xxj. q si ꝗs
percusserit mulierẽ in vtero habentẽ ⁊ ab
ortuz fecerit: si formatũ fuit. glo. ad plenũ
dabit percutiens animã p anima: si autez
informatũ fuerit mulctetur pecunia: vt p
baret nõ esse animã ante formã. Ex quib⁹
bus verbis datur intelligi q anima nõ in
funditur nisi prius corpus ad plenũ fuerit
formatũ: nec abortum reputat homicidiũ
nisi prius corpus fuerit animatũ. Hinc di
cit Hiero. ad algasiam: ⁊ ponit. c. ti. c. sicu
ti: q semina paulatim formant in vtero: ⁊
tamdiu nõ reputatur homicidium donec
elemẽta cõfecta suas imagines membraq̃
suscipiũt. Et si obijcitur illud qõ ponitur
extra de homicidio. c. si quis causa explen
de libidinis vel odij meditatione homini
aut mulieri aliquid fecerit: aut ad potãdũ
dederit vt nõ possit generare aut cõcipere
aut nasci soboles: vt homicida teneat. In
quibus verbis intelligi datur q ꝓcurans
sterilitatem vel etiam abortum fet⁹ inani
mati iudicat homicida. Ad hoc respõdet
glo. q hoc est verũ quantũ ad penam lega
lem: vt. ff. de penis. si quid. ⁊. cum abortio
nis. ff. ad. l. coz. de sic. sed mulierem: nõ ta
men efficitur irregularis ac si hominẽ in
terfecisset: quia nõ cõtrahitur irregulari
tas nisi fetus iam animatus interficiatur:
nec interficit vt homicida sed punit pecu
nia sed dicit homicida occasionaliter vel
indirecte: sicut di. lxxxvj. c. nõ satis. ⁊. pa
sce fame moriente: quisquis enim pascẽdo
homines seruare poteris: si nõ pauisti oc
cidisti: ⁊. lxxxvij. di. c. si expositus. Ter
tio queri potest: vtrum clericis licitum sit
occidere maleficos: presertim cũ Moyses
a leuitis interfici fecit vigintitria milia ho
minum in vindictam adorationis vituli:
vt habet Exod. xxiij. Et phinees sacerdos
interfecit israhelitã coeuntẽ cum madiani
tide: vt patet Numeri. xxv. Samuel quo
q̃ regẽ Amalech interfecit: vt patet. j. Re
gũ. xv. Helyas etiã sacerdotes Baal: ⁊ pe
trus Ananiam ⁊ saphiram. Ad hoc respõ
det Asten. lib. j. ti. xv. Q̃ clericis occide
re nõ licet: qz dicit apls. j. Timo. iij. Opor
tet episcopum esse sine crimine nõ vinolen
tum: nõ percussorẽ. Et Bern. scribit ad Eu
genium papã. Aggredere subditos nõ fer
ro sed verbo: quid denuo gladium vsurpa
re temptas quẽ semel iussus es ponere in
vaginam scz in Petro cui dictum ẽ. Mit
te gladium tuum in vaginã: ⁊ ratio huius
ẽ: qz hoc p̃cepto nõ occides cuilibet aucto
ritate sua prohibet occidere. Cuz ergo mi
nistris veteris testamẽti fuerat auctoritas
cõmissa: ministris autẽ noui testamẽti nõ
ẽ cõcessa vt per se quẽq̃ interficiant: ideo
ex consequenti prohibet illo p̃cepto cleri
cis in casu iusticie aliquem interficere. Ra
tio vero cur hec auctoritas nõ est cõmissa
clericis noui testamẽti duplex ẽ: put lati⁹
patet in primo sermone p̃cepti huius post
mediũ. Quarto queri potest: vtrum lice
at alicui seipm occidere ex quacũq̃ ratiõe
vel causa vrgente: presertim cũ ⁊ Samson
seipm interfecit: vt patet Judicũ. xvj. qui
tamẽ cõnumeratur inter sanctos. ad Heb.
ij. Similiter ⁊ Rasias seipm interfecit: ma
gis eligẽs nobiliter mori q̃ peccatoribus
subdit⁹ fieri: ⁊ cõtra naturales suos iniu
rijs agi: vt patet ij. Mach. xiiij. Q̃ autẽ
nobiliter fit ⁊ fortiter nõ videtur esse illici
tum. Ad hoc dicẽdum fm Tho. scõa 2ᵉ. q.

lxiiij. ⁊ Asten. li. j. q seipm occidere ẽ om
nino illicitum: nisi hoc fieret iussu diuino
vel instinctu speciali spũssancti: ⁊ hoc tri
plici ratiõe. Primo quia faceret contra le
gem naturalẽ ⁊ legem scriptam: et peccat
in seipm: nam res quelibet naturaliter se
ipsam diligit: ⁊ ideo quelibet res naturali
ter se ĩ esse cõseruare laborat: resistẽdo cor
rumpẽtib⁹ inquãtũ potest: ⁊ ideo q aliq̃s
seipm occidit est cõtra naturalẽ inclinati
onem ⁊ ꝓtra charitatẽ qua quilibet seipm
diligere debet. Est etiam contra legem di
uinam: quia fm Augu. in p̃mo de ciuitate
dei quod dictũ est: non occides: de homie
intelligamus: nec ergo alteruz nec te: nec
enĩ aliquid aliud q̃ hominẽ occidit qui se
ipm occidit: ⁊ ideo semp ẽ mortale ⁊ enor
me peccatũ. Secundo quia peccat in p̃ri
mũ: nam quelibet pars id qõ est ẽ toti⁹: q̃
libet autẽ homo est pars cõmunitatis ⁊ sic
id quod ẽ est ipsius cõmunitatis: in hoc er
go q seipm interficit: iniuriaz cõmunitati
facit: vt patet p phm in. v. ethic. Usurpat
enĩ sibi iudiciũ sanguinis: quod nõ lz etiã
publicã habẽti potestatẽ nisi seruato iurĩ
ordine: vt supra dictũ est: nullus autez iu
dex suiipsius esse põt. Tertio quia peccat
in deum nam vita quoddã donum ẽ homi
ni diuinitus attributũ ⁊ ei⁹ potestati sub
iectum: qui occidit ⁊ viuere facit: ⁊ ideo q̃
seipm vita priuat in deuz peccat: sicut qui
seruũ alienũ interficit peccat in dominuz
cuius est seruus. Ad solũ enĩ deum ptinet
iudiciũ mortis ⁊ vite: fm illud Deut. xxij.
Ego occidam ⁊ ego viuere faciam. Ex qui
bus omnib⁹ concludit q nullo modo lici
tum est alicui seipm occidere nisi ex specia
li instinctu spũssancti: sicut dicit Augu. in
j. de ciuitate dei. Non samson excusat alit
er q seipm cum hostibus ruina dom⁹ op
pressit: nisi quia latẽter spũs hoc iusserit q̃
p illum miracula faciebat: ⁊ eandẽ rõnem
assignat de quibusdã sanctis feminis: que
persecutiõis tẽpore seipas occiderũt: quarũ
memoria in ecclesia celebratur: vnde circa
hunc articulũ multi quondã errauerunt:
crudeles sibiipis man⁹ homicidas intici
entes: q̃dazenĩ ex peccati horrore ⁊ despe
ratione vt iudas: cum tamẽ nulli liceat se
ipm ꝓter peccatũ cõmissũ occidere: tũ qz
in hoc sibi maxime nocet: eo q sibi adimit
necessariũ tẽp⁹ penitẽtie: tũ qz desperatio
extremũ malũ est: a q̃ decetero relenari nõ
põt: vnde Augu. j. de ciuitate dei. c. xix. re
probat factũ Lucretie q̃ seipam occidit qz
fuit ab alio oppssa: p quo tũ facto eam ro
mani laudib⁹ extulerũt: de qua Lucrecia
plenius vide. xxxij. q. v. c. ꝓposito: quedã
etiam mulieres p castitate vel virginitate
seruanda leguntur seipas occidisse: cũ ta
men nulli mulieri liceat seipaz interficere
p seruanda castitate: fm Jo. an. extra de
sepul. in. c. ex pte. ij. ⁊ ꝗ tenet archid. xxiij.
q. v. c. nõ ẽ: cui⁹ ratio ẽ fm Tho. vbi supra:
qz non debet ĩ se cõmittere crimẽ maximũ
qõ ẽ suiipsius occisio: vt vitet min⁹ crimen
alienũ: non enĩ est crimẽ mulieris p violẽ
tiam violate si consensus non assit: qz non
inq̃nat corp⁹ nisi de cõsensu mẽtis vt Lu
cia dixit: qõ etiam latius ostendit. xxxij.
q. v. c. j. cum trib⁹ sequentib⁹. Cõstat etiaz
minus esse peccatũ fornicationẽ vel adul
terium q̃ homicidiuz: ⁊ p̃sertim suiipsius
quod ẽ grauissimũ: quia sibiipi nocet cui
maximã dilectionẽ debet: ẽ etiã periculo
sissimũ quia non restat tẽpus vt p penitẽ
tiam expiat. Hinc etiã grauissima sequit
punitio: vñ ex cõcilio brachareñ. dz. xxiij
q. v. c. placuit: vt hi qui sibiipis volũtarie
aut p ferrũ aut p venenũ aut p ꝓcipitium
aut p suspendium vel quolibet modo infe
runt mortem: nulla ꝓsus p illis in orati
one cõmemoratio fiat: neq̃ cũ psalmis ad
sepulturam eoꝝ cadauera deducant: mul
ti enĩ p ignorantiã hoc sibi vsurpãt. Simi
liter ⁊ de his placuit fieri q̃ p suis sceleri
bus moriunt: impenitẽtes subaudit: hoc
ibi: quod etiã itelligit de eo q̃ seipm inter
ficit: ꝗ aliquãtulũ supiuẽs pniaz agit Si
militer fm Tho. nulli seipm licz occidere
ob timorẽ ne ꝓsentiat in peccatũ: quia nõ
sunt faciẽda mala vt inde veniãt bona: vl
vt vitent mala: p̃sertim minora ⁊ min⁹ cer
ta: incertum est enĩ an aliquis in futuꝝ cõ
sentiet ĩ peccatũ: quia potẽs ẽ domin⁹ ho
minẽ quacũq̃ tẽptatione supueniẽte a pec
cato liberare et p̃seruare. Proinde refert
Lactant⁹ li. iij. de falsa sapia: q multi ex
his q̃ animas eternas esse suspicabant: si
biipsis iniecerunt man⁹ homicidas tã q̃ ĩ
celũ eẽt migraturi: vt Cleãtes: Crisipp⁹
Zerio: ⁊ sic de alijs. Similiter ⁊ Empedo
cles qui se in ardẽt ethne specu intẽpeste
noctis deiecit: vt cum repẽte non apparuis
set ad deos abisse crederet: affectu cõpla
centie humane ⁊ vane glorie delusus: cuz
ecõtra dicit apls. Si tradidero corp⁹ meũ
ita vt ardeam ⁊c. sicut priores ob amorem

eterne vite se neci tradiderunt: ⁊ ex romanis Catho qui fuit ī omni vita sua Socratice vanitatis imitatē ⁊ ipe romane sapie pnceps: qui antecz se occideret plegisse libzū Platonis dicit: qui ō eternitate animaꝝ scriptus est: ⁊ ad sūmū nephas phi auctoritate cōpulsus ē: et Ambrachiotes ille q̄ cum eundē libzū plegisset pcipitē se dedit: nullā ob aliam causā nisi q̄ Platoni credidit: vnde dicit Augu. j. de ciui. dei: q̄ error fuit gentiliū q̄ mores esset optanda omnibus: ⁊ q̄ virtutis ē siue cōstantie vl magnanimitatis: q̄ homo sibi mortē inferat: quē errorē Augu. reprobat ⁊ etiam omnes doctores. Quinto queri pōt: vtrū igit p saluanda castitate vel honestate licituz esset se cōmittere casui: etiam si inde posset mors sequi: dum tamen hoc certū non sit: sed se sperat euadere posse. Ad hoc respondet glo. prima: extra de sepul. in. c. ex pte. ij. q̄ sic: dūmodo ex illo ppposito nō faciat vt se interficiant: qz si tunc sequerē mors vel mutilatio: iudicarē homicida. Pro quo sciendū q̄ sicut nullo modo licitū est alicui seipm occidere: sic nullo mō licitū ē seipm mutilare: quia ex hoc non solū irregularis sed etiam homicida quodāmodo iudicarē: vt patz extra de cor. vitia. c. significasti: vbi agit de quodaz qui sibi fecit amputari virilia credens se p b obsequiū pstare deo: ꝑ ī hoc displicuit: vt dicit glo. quia non ferro sed religione querenda est castitas: vt. xxxiij. q. v. c. tunc saluabit: in fi. cū eo tamē Clemens papa. iij. in hoc dispensauit vt facere posset officiū sacerdotale pterq̄ officiū misse. id ē fm glo. baptizare: penitentiā dare: sacramēta ministrare ⁊ alia pficere que solis sacerdotib⁹ sūt cōcessa. Et addit glo. q̄ reputat homicida: qō etiaz exp̄sse patet di. lv. vbi dicit. c. Si quis absciderit semetipm. id ē qui amputauerit sibi virilia non fiat clericus: quia suus est homicida ⁊ dei cōditionis inimicus: si quis cum clericus fuerit absciderit semetipm oīno damnet quia suus ē homicida: hoc ibi. Verūtamē si talis castratio non sponte sed casu vl necessitate vt ppter languorē a medicis: vel ppter pseculionē a barbaris: ppter infantiā a parentib⁹ ⁊ in similibus: nec a pmotione ppeditur nec homicida iudicat: vt patz extra de cor. viti. c. ex pte. j. ⁊ ij. di. lv. c. si quis a medicis ⁊ trib⁹ sequētibus: ⁊ simili modo intelligēdū ē de quolibet membro abscisso: vt. e. ti. c. qui partez cuiuslibet digiti sibi volens abscidit: hūc ad clerum canones non admittūt. Cui vero casu aliquo cōtigerit dum aut opi rustico curam impendit: aut aliquid faciens se non sponte peutit: hos canones pcipiunt id est pmittunt cleros fieri: et si in clero reperti fuerint non abijci: in illis enī voluntas est iudicāda que sibi ausa fuit ferrum inijcere: in istis vero casus venia meruit: quod quidā sane intelligunt si dedit operam rei licite: secus tamē si dedit operā rei illicite: qō exp̄resse patet ex de cleri. pug. ī duello. c. j. ī glo. vnde. xxxiij. di. c. maritū. ⁊. c. cōiter pmoueri ꝓhibent ad sacros ordines tālz indigni ppter diuersos casus ibidē enumeratos. Ad laudem dei.

De iniusto bello qō fit ānqz modis: ⁊ de bello iusto ac de his que rapta sunt in bello: Sermo IIII

O non occides Exo.

b xx. Iam ordine cōgruo de bello pseqendū est in quo contingūt plura homicidia rapine ⁊ similia. Pro q̄ sciendū est fm canonistas q̄ septem sunt belloz species. Primus bellū dicit romanū quod scz fit inter fideles et infideles: quia romana est caput fidei. Secundū dicit iudiciale quod scz auctoritate iudicis fit. Tertiū dicit licitū vl iustū quod scz fit auctoritate iuris. Quartū dicit necessarium quod scz fit ad sui defensionē: ⁊ in istis bellis dicunt q̄ quis non tenet ad restitutionem. Quintū pinde dicit psumptuosum qō scz fit cōtra iudicē vel supiorem p cōtumaces vel inobedientes iudici vl superiori. Sextuz dicit temerariū qō scz fit cōtra iuris auctoritatē. Septimū dicit voluntariū: qō scz assumitur auctoritate propria: ⁊ in his trib⁹ dicunt q̄ quis tenet ad restitutionē. Ad maiorē autē euidentiā in generali distingui pōt duplex bellū scz iniustū ⁊ iustū ac p cōsequens sic oē bellū iniustū reddit illicitū ex eo q̄ iniustū ita oē bellū iustū reddit licitū. Iniustū āt ⁊ illicitū reddit bellū multis modis. Primo ex rōne vel animo vlciscēdi: etiā si instam habens causam bellū moueat ⁊ ideo iniuste agit et grauiter peccat: vnde. xxiij. q. j. dicit. c. quid culpat in bello: an quia mori turi quādoqz moriunt vt dominent in

pace victuri: nocendi cupiditas vlciscēdi crudelitas: implacat⁹ ⁊ implacabilis animus: feritas rebellandi: libido dominandi ⁊ si qua sūt similia: hec sūt que in bellis iure culpanē ⁊c. Hinc etiaz quātūcūqz ds iustam habeat causā belli: si ex animo ē in iustum: tūc non licite capit nec retinet: vt e. q. c. militare. Secūdo reddit iniustū ex loco puta quia fit in loco sacro: vt patz li. vj. ō immu. ec. c. decet: vnde. xij. q. ij. in. c. cuz deuotissimā: dicit glo. q̄ emunitas dicit priuilegiū quo gaudet ecclesia: vt ī ambitu suo non fiat pugna vel insultus vl rapina: per. xxx. vel. xl. passus: vt patz. xvij. q. iiij. sicut antiquitus: et delinquēt pena ponit. e. q. c. si quis cōtumax. Tertio reddit iniustū ex tēpore: quod patet extra de treuga et pace. c. j. vbi dicit: treugas a quarta feria post occasū solis vsqz ad secūdam feriam in ortu solis ab aduētu domini vsqz ad octauas ephie: et a. lxx. vsqz ad octauas pasche ab omnib⁹ inuiolabilit obseruari pcipimus: si quis aūt treugas frāgere p̄sumpserit: post tertiā admonitionē si non satisfecerit: ep̄us suus excōmunicationis sententiā dictet in eū: ⁊ alia multa dicit in textu. Glo. ibidē: treuga est securitas pstita reb⁹ ⁊ psonis discordia nōdū finita. Et nota q̄ hec treuga in textu posita est canonica ⁊ nō cōuentionalis: si enī eēt quēctionalis semp seruarē: quia fides hosti seruāda ē: verūtamē q̄ hic textus dicit hodie non tenet: ⁊ epi qui non seruāt hāc cōstitutionē nō dicunt transgressores: qz non fuit moribus vtētium approbata huiusmodi treuga: ꝑ glo. Hic queri potest: vtrū bellare liceat diebus festis: cuz festa sint ad vacādū diuinis ordinata: sabbatū enī intelligit requies: sed bella maximaz inquietudinē habēt. Ad hoc rndet Tho. scda. 2ᵉ. q. xl. q̄ obseruatio nō impedit ea que ordinant ad homis salutem etiā corporalē: vñ dñs arguit iudeos dicens. Jo. vij. Mihi īdignamini qz totū hoīem saluū feci in sabbato: ⁊ inde ē q̄ medici licite medicari possunt homies in sabbato: multo autē magis ꝓsideranda ē salus reipublice p quā impediunt occasiōes plurimorū et innumera mala tēporalia ⁊ spūalia: q̄z salus corporalis vnius homis: ⁊ ideo p tuitiōe reipublice fidelīū licitū est in dieb⁹ fest ex ercere iusta bella: si tamen necessitas ꝑ exposcat: quia hoc esset tēptare deū si īminēte necessitate quis a bello vellet abstinere: sed necessitate cessante nō est licitū bellare in diebus festis ppter rationē induciam. Quarto reddit iniustū ex parte cause: qz scz inferens vel defendens non foueat iustam causā inferēdi vel defendendi: vnde xxiij. q. ij. c. j. dicit glo. q̄ bellū est iniustū ratione rei: vt si nō est p repetēdis rebus intelligo ppriis vel p defensione patrie ī telligo iusta defensione: quia si verus dominus papa vel pnceps populū suum seu de iure sibi subiectuz sibi inobedientē vel rebellem bello oppimeret: defendētes patriam iniuste agerent ⁊ peccarent: vt pbatur. xxiij. q. iij. §. item ab aliquo: vbi patz q̄ iuste interficiēdus non debet fugere mortem iniuste: tanta est vis iusticie. Quinto reddit iniustū ratiōe psone. Pro quo sciēdū q̄ primo cōsiderāda ē psona q̄ bellū gerit: an scz clericus vel laicus: q̄ si clericus nullā habens iurisdictionē: tunc bella mouere non debet: sed licite potest in necessitate se defendere: vt patet li. vj. de sen. excom. c. dilecto: q̄ si iurisdictionē tēporalē habet: tunc licz fm quosdaz etiā in casu licito nō posset vti gladio tēporali nisi prius vtatur gladio spūali: tamē hoc cōmuniter reprobatur p Inno. Hosti. ⁊ alios doctores ī dicto. c. dilecto: ⁊ dicunt q̄ idē est dicendum de eis quod de secularib⁹ iudicib⁹: ita q̄ quilibet plātus iurisdictionez habens tēporalē cōtra inobedientes subditos licite mouet arma: vt patz exp̄sse. xv. q. vj. c. auctoritatē cuius ē ratio quia tunc ppie nō dicit fieri bellum p plātum sed potius iusticie vel iuris executio. ff. de rei ven. l. qui restituere: qō est tm dicere: q̄ iuris executio non habet iniuriaz. Similiter epi cum sint executores canonuz: vt de offi. or. c. j. ideo licite mouere possūt bella cōtra hereticos vl infideles. xxiij. q. vij. ca. si ō reb⁹: vide textū extra ō hereē. c. excōicam⁹: similiter ꝯ insidiantes vel insequentes hostiliter cardinalem: vt li. vj. de penis. c. felicē: quia tales sunt diffidati a iure quasi hostes ⁊ rebelles iuris. Et idē sentiendū ē de quolibet qui haberet ipius iuris executionem exercere: imo forte ⁊ quilibet pūat⁹ dūmodo pcedat declaratio sui iudicis: q̄ declaratio ī criminib⁹ ecclīastic ē necessaria ab ipo fiēda: vt ptz li. vj. de hereē. c. p̄sidētes. c. vt inq̄sitionis. §. phibemus: sic in qualibet confiscatione vl pena pecuniaria seu bonoz apphensiōe facta a iure: nō debet executio fieri: nisi precedat iudicis

declaratio: vt voluit Jo. an. post archiõ. li. vj. de penis. in. c. felicis. Secundo vero ꝓsideranda est ꝑsona que auctorizat: nam si indicit bellum cõtra subditum ꝓpter rebellem ⁊ cõtumacem: in non cõparẽdo vel iustis mandatis nõ parẽdo: que tamẽ ad ipius iurisdictionẽ ꝑtinent: tunc licita est diffidatio ⁊ licitũ bellum dũmodo iurĩ ordine hec fiant. Si vero cõtra subditũ alterius tunc iudex qui vult bellũ indicere: ꝓmo debet requirere iudicẽ talis rebellis ⁊ de eo iusticiã petere: ⁊ tene si suus iudex non facit iusticiam potest bellum indicere ꝟm Jnno. xxiij. q. ij. c. domin⁹ deus. Si vero non sit iudex qui de tali possit iusticiam facere tunc licz tali iudici bellũ indicere in ris auctoritate: nec mirũ: quia posset etiaz priuatus auctoritate ꝓpria ꝶ casu rem suã recupare. C. ꝺ iudeis. l. iudei. ⁊. l. nullus: multomagis hoc põt cõtra subditũ ꝓpriũ: licz melius faceret si ipe ⁊ subditus cõmitterent causam iudicio arbitroꝝ: vt. xj. q. j. si clericus. Jtem oportet q ꝑsona mãdãs habeat iustam mãdandi auctoritatẽ: ⁊ talis ẽ ꝑncipaliter deus: ideo si diuino mãdato bellum geritur hoc sine dubio iustũ esse decernitur: in quo bello ductor exercitus vel populus: non tam auctor belli q̃ minister iudicãdus est. xxiij. q. ij. c. dominus de⁹. Jtem papa potest indicere bellũ iustũ cõtra hostes fidei hereticos et alios rebelles: vnde dicit. xxiij. q. viij. c. dispar Mirũ ẽ iudeorũ et saracenorũ causa: in illos enĩ qui christianos ꝑsequunt ⁊ ex vrbibus ⁊ ꝓpriis sedibus pellunt iuste pugnatur: vbi tamen dicit glo. q lex dicit eis quiete degentibus nullam debere facere molestiam: vt. C. de sacrifi. paga. christianis. Similiter quãdo sui subditi oꝑimũtur in iuuantib⁹ ⁊ violentis iuste bellũ infert: vt expresse patet. xxiij. q. viij. c. scire. Sic imperator indicere potest bellũ: vnde dicit Jnno. in. c. olim causam: extra de resti. spo. q princeps sine auctoritate homĩs cui non subest. ⁊ sine auctoritate iuris cui nõ astringitur mouet bellum ⁊ subdit: bellum autẽ ꝟm q ꝓprie dicit solus princeps qui superiorem non habet indicere põt. Q autem dictuz est de papa ⁊ imperatore q eorum edicto iustum est bellum: sane intelligitur: si iusticiam habent pro parte sua: si enim inberent mala vel iniusta: nõ eẽt eis obediendũ: vt dicit Augu. xj. q. iij. c. non semper. ⁊. c. si dominus. Preterea si ecõtra bellum indicit a persona priuata vel inferiori cõtra superiorẽ: hoc absurdum ⁊ iniustum est siue offendendo siue defendẽdo: q si superior iniuste vexat subditum: tunc licz ꝓpter bonum obediẽtie subditus melius faceret humiliter obediendo vel patienter sufferẽdo: iuxta illud apostoli. Non vos defendẽtes charissimi sed date locuz ire: ⁊ hoc si superior iniuriam faceret ꝑsone. Si vero rebus tunc melius esset dimittere pallium post tunicam: ⁊ rerũ sustinere iacturam: q̃ pro rebus transitorijs conseruandis tam acriter in alios exardescere: tamẽ quia hoc est consilij: dico q talis cõuenire potest suum superiorẽ et querelã deponere coram superiore sui superioris vel coꝝã episcopo: q si alter superiorem non habeat vel recognoscat: vel etiam inuanũ cõquireret episcopo vl alteri: tũc puto q violenter poterit ei resistere: quia hoc est se defendere: vt est exp̃ssum in li. feudorum: de mi. va. qui cõtumax est. c. vno: in fi. vbi dicit textus: q si dominus militi vasallo iusticiam facere noluerit: vasall⁹ dominuz põt derobare. id ẽ depdare. Ceterũ si vnus dominus vel priuatus mouere vult bellum cõtra alium dominũ vel priuatuz qui mutuo non sunt subditi: tunc si hoc fit contra habentem vel recognoscentẽ superiorẽ debet prius requirere a supiore illius q ꝺ tali subdito sibi mistret iusticiã q̃ denegata licite mouere potest bellũ ꝟm Jnno. ⁊ Jo. an. in. c. dilectis: de appel. alioquin si non prius iusticiam requireret: tunc inferens tenerẽt ad damna ⁊ expensas passo bellũ quia sibi ipi non potest ius facere nec eẽ iudex in causa ꝓpria: ĩmo actor debet sequi forum rei: vt ꝺ fo. compe. c. j. ⁊. ij. hoc vult etiam Jnno. Hostiẽ. Jo. an. ⁊ alij. in dicto c. olim. Si vero cõtra non recognoscentez superiorẽ sed tamẽ stare paratum iuri vel iudicio arbitrorũ vel bonoꝝ virorũ: habentem etiam iniusticiã ꝑ se: nõ debet tali indicere bellum: quia bellũ tm̃ debet esse necessitat⁹: vt ptz. xxiij. q. j. c. militare: ꝶ vbi nõ vult stare iuri nec cognoscit superiorẽ: licz de honestate anteq̃ fieret bellum iniurians requiri deberet: ex hoc tm̃ si inferre volẽs iustã habet causã iuste infert: nã i ꝶ casu q̃s licite res ꝓprias aũcte ꝓpa capit: ⁊ si illas recupare ñ poterit alias loco suarũ poterit: vt ptz ꝑ doctores ĩ dicto. c. olim. Et Hosti. l. c. j. de treu. ⁊ pace: dicit q in ꝶ casu licitum ẽ aduersarium depredari. Et

similiter quãdo dominus vel ciuitas req̃sita denegat ꝺ suo subdito facere iusticiã. Hic incidentaliter queri põt: quid de capto: q̃ ꝓmisit vel iurauit ad carcerẽ reuerti: ⁊ si reuertitur scit se moziturũ: an teneatur reuerti. Solutio in cle. c. pastoralis: de re iudi: in glo. ꝑ hanc: dicit captiuũ non teneri ad redeũdũ in vincula si iniuriose tenebatur: vel si esset dubium: tamẽ ꝓsulendum esset q adiret papam ꝑ relaxatiõe iuramenti: sed si moꝝ vel captura nõ eẽt iniuriosa: tunc nõ posset eam fugere sine periurio sed reuerti tenerẽt: sed ante capturã fugere põt: licz se cognoscat reum crimĩs: qz non est iure cautũ q sponte se debeat directe vel indirecte offerre supplicio: ꝶ potius reseruare diuino iudicio q̃ vlciscit nõ punita ĩ hoc seculo. Deniq̃ queri potest vtruz acquisita vel capta in bello retineri possunt quasi ꝓpria: vl teneat quis ad restitutionem. Ad hoc dicendũ q mouens bellũ iniuste: tenet ad restitutionẽ omniũ que ꝑdita sunt in bello ꝑ quacũq̃ ꝑte sint ꝑdita: quia talis censet ꝑdo vel latro. ff. ꝺ capt. l. hostes: et primo tenet aduersarijs de omnib⁹ damnis illatis: secũdo tenetur suis ꝓpriis hominib⁹ de dãnis que recepe runt ab aduersarijs qui iuste repugnabãt si ipi ꝓprij homĩes eum iuuenerũt bona fide: aut si fuerũt inducti eius cõsilio timore vel coactione ⁊ de se non erant facturi: Nam regula iuris ẽ: qui occasionẽ damni dat: damnũ dedisse videt: secus si mala fide iuuerũt eum: in quo casu nullã habent cõtra ipm actionẽ. Si vero mouet bellum iuste: facit suum quicq̃d capit ab hoste vel auxiliatorib⁹ eius siue subditis siue alijs quousq̃z sibi sit satisfactũ de omni damno ⁊ laboze ⁊ ope tam sui q̃ suoꝝ: vl donec se hostis offerat ad ius et satisfacere velit. xxiij. q. vij. c. si de rebus: verũtamen vltra hoc non debet recipe: nisi forte talis esset hostis q ꝓpter heresim vel ꝓpter aliud hmõi bona sua essent ꝑ edictuz publicata. Q si obijcit res capte nõ sunt solute ꝑ debito: sed ĩ bello iuste quesite. di. j. ius gẽtiũ. Ad hoc dicendũ q saltẽ iure poli non posset hostem in iudicio ꝓuenire nec vltra estimationẽ damnorũ illatorũ a patiente iuste bellũ vel iniuriarũ illatarũ inferens bellũ possit exigere: vl vltra ꝑdicta exacta in bello ꝑseuerare: quia nõ debet quis duplici pena ꝓteri. Et li. vj. de re. iur. bona fides non patit vt semel exactũ iterũ exigatur: ⁊ si ponat q adhuc non sit habita res ꝓpter qnã fuit inchoatũ bellũ: dico q estimatio succedit loco rei. Subditi vero bellantiũ iniuste si tali bello non ꝑstant dñis ꝓsilium: auxiliũ vel fauorem: nõ sũt spoliandi vel in aliquo puniendi: qz peccata debent tm̃ actores tenere: vt ex̃ de his q̃ fi. a ma. pte ca. c. quesiuit: vbi dicit: peccata suos actores tenere debeãt: nec pena sit vlterius ꝓtrahenda q̃ delictum fuerit in excedente reptum: vide tamẽ ibi glo. Nõ vex est etiã si dñs ꝑdictoꝝ in ipo iniusto bello vtat rebus ipoꝝ eis ablatis: similiter nõ sunt spoliãdi clerici: religiosi: pueri: peregrini: mercatores: rustici euntes ⁊ redeuntes ⁊ in agricultura existẽtes: et animalia quibus arant ⁊ semina portãt: vt extra de treu. et pa. c. innouam⁹. xxiiij. q. iij. si quis romipetas. Iterũ queri põt: vtrũ aliquẽ ꝑncipem vel dñm in bello iuuantes: excusant a crimine. Ad hoc dicendũ: q si constat bellum esse iustum: tunc si in ꝑstando ꝓsilium vel auxiliũ non excedant: licite iuuare possunt: qz regula iuris ẽ: qui facit ꝑ aliũ est pinde ac si faciat ꝑ seipm. li. vj. Et iterũ: põt quis ꝑ alium q̃ pot facere ꝑ seipm: si tm̃ fuerit tales ꝑsone que licite possent arma exercere. Si vero bellũ ꝓstat esse iniustum: tũc non excusant adiuuantes: etiã si fuerint subditi q̃ hoc facerẽt de mãdato dñi sui: ⁊ tenent restituere damna q̃ intulerunt: qz plus debẽt timere deum q̃ hoĩem: ex̃ de iureiur. c. sicut. iij. Si deniq̃ dubiũ ẽ: vtꝝ bellũ sit iustũ vel nõ: tũc si tales iuuantes sũt subditi illi⁹ bellũ mouentis: ⁊ credunt illũ quẽ iuuant habere ⁊ fouere iustũ bellũ: tunc excusant ꝓpter bonum obediẽtie: sicliter ⁊ in dubio excusãt: vt patz expresse. xxiij. q. j. c. q̃d culpat: in fi. verũtamẽ milites stipẽdiarij ex̃nei vl cognati aut amici iuuãtes q̃ non sũt subditi: ĩ tali casu nõ excusant: nec debent in dubio se cõmittere discrimini vt iuuẽt aliquẽ in ꝑiudiciũ alterius. Q si obijcit ꝺ aduocato quem excusat bona fides: q̃diu credit esse iustam causam quã fouet: lz in veritate sit iniusta: dicendũ q nõ est simile: qz est ibi iudex supior qui causã examinat et iudicat de allegatis. In bello vero in virib⁹ corꝑalib⁹ negociũ agit: nec ꝑ rationẽ diꝑjudicat. De restitutione vero facienda ꝓpter damnũ iniuste illatum: aut homicidiũ iniusto patratũ: vide plenissime ĩ septimo ꝑcepto. Ad laudem dei.

De q̃tuor peccatis ad deum ꝓ vindicta clamãtib⁹: q̃ sunt fratricidiũ: sodomia: oppressio ⁊ mercedis detentio: Sermo V

Non occides Exo. xx.

Cõgrue satis restat nunc videre de peccatis ad deũ ꝓ vindicta clamantib⁹: q̃ sunt p̃cipue q̃tuor: sicut ĩterp̃tatiue quadruplex genus homicidij corpalis distingui põt: ⁊ his versib⁹ notari solent. Clamitat in celis vox sanguinis et sodomorum. Vox oppressorum merces detenta laborꝫ. Dicũt autẽ ista peccata ad deũ clamare ꝓ vindicta: q: suis enormitatibus deũ potissime ad vindictam ꝓuocãt vt patebit inferi⁹ p singula. Primũ igitur peccatũ pro vindicta ad deũ clamãs ẽ fratricidiũ quod als vocat homicidium: de quo habet Heñ. iiij. ⁊ magister in historijs dicit: q̃ Abel fuit pastor ouiũ: ⁊ Cayn agricola: post mltos ergo dies obtulerũt dño munera: credit enĩ Adam in spũ docuisse filios vt deo offerrẽt decimas ⁊ primicias. Cayn ergo obtulit de frugib⁹ terre deo sed ŏ peiorib⁹ ⁊ corrosis: vt dicit lyra. Abel aũt obtulit de p̃mogenitis gregũ sui ⁊ adipibus eorꝫ. id ẽ de pinguioribus: ⁊ ꝟm Josephũ obtulit lac et primogenita agnorꝫ: ⁊ respexit dñs ad Abel. id ẽ ad bonitatẽ ⁊ intentionẽ ipius: ⁊ p cõsequẽs ad munera eius: q: tales oblationes nõ erãt accepte deo ex seipis sed ex bonitate offerentiũ. Ad Cayn aũt ⁊ ad munera ei⁹ non respexit: munera nãq; ex auaricia homĩs nata deo non placuerũt: q: plus ꝓbat dñs intentionẽ q̃ actionẽ: plus volũtatẽ q̃ facultatẽ. Q̃ si queritur quõ respexit dñs ad Abel ⁊ ad eius munera. Rñdet trãslatio Theodotiõis: q̃ inflãmauit deus sup Abel ⁊ sup eius munera: ignis enĩ de celo oblationẽ eius incẽdit: vt legit factuꝫ Helye in carmelo. iij. Reg. xviij. ⁊ sub Moyse Leui. xix. ⁊ sub Gedeone Judicũ. vj. Iratusq̃ est Cayn vehementer ⁊ ꝯcidit vult⁹ eius p̃ verecundia: minorem sibi p̃latũ videns. Cetera patent vsq̃ ibi: quid fecisti: Vox sanguinis fratrĩ tui clamat ad me de terra: nunc ergo maledictus eris sup terram. Et Cayn p̃ timore damnans se ac desperãs rẽspõdit: Maior est iniquitas mea q̃ vt veniam merear ꝛc. et posuit domin⁹ signum in Cayn tremorẽ capitis ⁊ omniũ membrorꝫ: ⁊ sic scĩẽter a domnio punitus ⁊ excõmunicat⁹ et indignus misericordia nõ interficerẽt: in faciem tamen ei⁹ ꝟm q̃dam speciale signum impssit ⁊ hoc in fronte vt cognosceret ab omnib⁹ innocentem fratrẽ occidisse: ⁊ sic hominib⁹ abominabilis redderet: sic etiam sepius cõpertũ est: q̃ homicida p̃sente occisi vulnera fluxum sãguinis renouabãt: velut occulto dei iudicio vindictam expetendo: verũtamẽ beatus ille q̃ passus iniuriã ꝓ dei amore eo misericorditer indulget. Hinc incidenta liter queri põt: vtꝫ inimico petenti veniã teneamur remittere non tm̃ rancorem sed etiam emendã: p̃sertim cum dicat Leuit. xix. Nõ queras vltionẽ nec memor eris iniurie ciuiũ tuorꝫ: nimirũ cũ maius est se nõ defendere: q̃ petenti veniã emendã remittere. Sed dicit apls ad Roma. xij. Nõ vosmetipos defendentes sed date locum ire. Et Matth. v. Si quis te pcusserit in vnaꝫ maxillã p̃be ei ⁊ alteraꝫ. Ad hoc respõdet Rich. sup. iij. di. xxx. q̃ inimico petenti: et si teneat hõ remittere signum rãcoris: q: rancorẽ tenet remittere etiã non petenti: nõ tamẽ tenet remittere satisfactionem seu emendã ꝓ iniuria sibi facta: sed ꝓ illa sibi de iure cõpetit actio in iudicio ꝯra iniuriantem: nisi forte sit homo talis stat⁹ seu obligatione tali ligatus: rõne cuius in iudicio sibi non ꝯuenit emẽdã requirere: alijs aũt ḋbus cõpetit repetitio: solum ex p̃cepto interdicit actio cõtra iniuriantẽ q̃ fit zelo vindicte: nõ autẽ que fit zelo iusticie: quia q̃tum ad primuꝫ est p̃ceptum: q̃tum autẽ ad scoꝫ est consliũ: qõ est superogationis ⁊ non necessitatis: tenet tamẽ iniuriantẽ non excludere ab oratiõib⁹ q̃s fundit pro fidelib⁹: ⁊ non negare cõmunia signa charitatis: ⁊ in casu necessitatis tenet etiam illi tpaliter subuenire si põt sine alterius p̃iudicio cui magis obligat. Secũ dũ vero peccatũ ad deũ clamans ꝓ vindicta est vitiũ sodomiticum: ŏ quo habetur Heñ. xviij. dicente dño: Clamor sodomorꝫ ⁊ gomorreorꝫ multiplicat⁹ est: vbi dicẽ Gregorio. q̃ nouitas tante ⁊ tã inaudite turpitudinis q̃si admirationem ⁊ dubitationẽ parit in audiẽte: vnde dñs q̃si admirãs ⁊ dubitans sup tãto scelere ĩtroducit loquẽs. Descendã ⁊ videbo: q̃si diceret incredibile mihi videt humanã naturã ad tantũ deuenisse flagicium: nam intantũ exarserũt

concupiscẽtijs q̃ ⁊ angelis scelere tam inaudito aduti volebãt. Quod aũt sequit: ⁊ peccatũ eorꝫ aggrauatũ est nimis: dicũt sup hoc doctores hebrei: q̃ ista aggrauatio fuit ex eo q̃ quãdã puellã insolita morte occiderũt eo q̃ alimẽta dederat pauperi: ⁊ hoc cõsonat dicto Ezech. xvj. vbi dic: Viuo ego dicit dñs: quia nõ fecit sodoma sororꝫ tua et filie eius sicut fecisti tu et filie tue: ecce fuit iniquitas hec sodome sororꝫ tue: superbia: saturitas panis ⁊ abundantia scz diuitiarum: ⁊ luxuria ⁊ ocium ipi⁹: ⁊ manum egeno ⁊ paupi non porrigebãt: tu tamẽ o ingrate christiane peiora quotidie ppetras: qui post accepta tam manifesta veritatis documẽta tam infinita charitatis insignia: post effusum christi sãguinem inflaris: superbia illaquearis: auaricia cõmessationibus vacas ⁊ ocio: nec est qui pupillis christi marcescentib⁹ inedia misereat: vt Mat. x. christus dicat. Amen dico vobis tolerabili⁹ erit terre sodomorum ⁊ gomorreorꝫ in die iudicij: q̃ illi ciuitati que nõ recepit vos scz pauperes meos. Cõperto igitur scelere tam nephando pluit domin⁹ sup eos ignem ⁊ sulphurem: ⁊ ꝓ vindicta criminis subuertit omnẽ circa regionem nõ solũ reos sed ⁊ puulos eorum ac iumẽta: necnõ terrenascẽtia ⁊ ipaꝫ terram cõsumpsit et cõuertit in mare mortuum: vnde quasi de igne infernali sũpta est illa vindicta qui nõ poterat expectare ꝓpter inauditũ scelus donec cetera peccata punirent: dicit aũt mare mortuũ: quia ꝟm magistrum in historijs: nec pisces nec aues in eo viuũt nec aliquã materiã sustinet nisi bituminatã: nam omne carens vita submergit: ⁊ ecõuerso si quid viuũ aliq̃ arte submerseris superiilit adeo vt lucerna ardens supnatat que extincta mergit: quia nihil viuũ in eo submergi potest. Refert enĩ Josephus q̃ Vespasian⁹ hoc experiri volens quosdã manib⁹ post terga vinctis iussit in altum maris p̃iici: ⁊ oẽs tãq̃ vi spũs sursum depulsi desup fluitabant: vnde in detestationẽ criminis fetor maris huius est horribilissim⁹ quasi p̃nunciũ fetoris infernalis apte se declarãs terra ꝓ inde circũiacens particeps maledictiõis huius: arbores quidẽ profert pomiferas: quarum poma licz ad maturitatem deducta pulcherrima videant: si tamẽ incidas fauillam intus inuenies: que omnia ⁊ multa similia in detestationeꝫ huius peccati a deo sunt inflicta: vnde ⁊ vxor Loth retrospiciens in statuã salis versa est: vt sic ostederet domin⁹ quantũ et displiceat peccati huius sola memoria: et in hoc quidem genere peccati computant omnia peccata cõtra naturam que scz repugnant ipi ordini actus venerei qui cõuenit humane speciei de quib⁹ videbat in. vj. p̃cepto: omnes enĩ qualitercũq̃ vitia cõtra naturã ppetrãtes ex quibus scz ꝓles sequi nõ potest hostes sunt ⁊ aduersarij dei: destructores q̃ generis humani: quia deus creauit homĩes vt multiplicent sup terram: ⁊ isti dant operã vt pereat opus dei: hinc est q̃ specialit clamat ad dominuꝫ ꝓ vindicta: quia vt dicit Augu. ꝓ illud violat societas que nob cũ deo esse debet: cum eadẽ natura cuius auctor ipe est libidinis puersitate polluitur. Dicit etiã Augu. q̃ videẽs deus vitiũ contra naturã ĩ humana natura fieri: fere desijt incarnari: cui⁹ etiã vindicta patz Heñ. xxxviij. vbi dicit: q̃ Her primogenit⁹ Jude neq̃ fuit in conspectu domini: vnde dicunt doctores hebrei: q̃ ad vxorem suam afficiebat libidinose: ⁊ ideo precauebat ne impregnaret fundens semen extra vas debitũ: ne scz ex impregnatiõe eius pulchritudo minueretur aut eius cõcubitu ad tẽpus frustraretur: ⁊ ideo diuino iudicio iuxta eam inuentus est mortu⁹: vt dicit glo. Similiter ⁊ frater eius fundebat semẽ super terram eo q̃ primogenit⁹ filius asscriberetur fratri defuncto non sibi: ⁊ ideo p̃cussit eum domin⁹ et mortu⁹ est: sic pereũt ineternũ libidinosi peccatores a facie dei: qui contra naturam peccantes nature auctorem impugnant. Omnis nanq̃ libidinosa pollutio procurata quaꝫ ex suo genere vel modo susceptio ꝓlis sequi non põt: vitium cõtra naturam iudicat: multo tamen execrabilior ẽ inter illa resolutio que fit ĩ vitio sodomitico: quod vitium ꝓpter suaꝫ abominabilitatẽ apostol⁹ ad Roma. j. Vocat anthonomatice turpitudinẽ: naꝫ post peccatũ bestialitatis istud vitium abominabilius vel testabilius iudicat adeo q̃ ad hoc vitiũ p̃cauendũ antiqui p̃res reperiunt adulteriũ vl stupzũ q̃si nihil reputasse respectu istius vitij: obtulit enĩ Loth duas filias ẋgines ad publicũ stupzũ: vt impediret ꝗ vitiũ. Et ali⁹ q̃dẽ vt habet Judicũ. xix. obtulit filiã ẋginẽ dicẽs: Habeo filiã ẋginẽ ⁊ ꝗ homo habet ꝯcubinã ꝛc. ⁊ sequit: Tm̃ obsecro vt scelus hoc ꝗ natu-

ram non opemini in virũ. Mimirum cũ refert Methodius vitiũ hoc fuit causa generalis viluuij. Tertiũ ꝓinde peccatuz ad deũ ꝑ vindicta clamans est oppressio vel afflictio viduaꝝ ⁊ pupilloꝝ: ꝯtra quod dicit Exo. xx. Vidue ⁊ pupillo nõ nocebis: si leseritis eos clamabunt ad me ⁊ ego exaudiam eos ⁊ clamores eoꝝ. Et si queritur: que dicit vidua: dicẽdũ q̃ vulgari sermone illa vidua dicit cuius maritus mortuus est: vt ptz. xxxiiij. dis. c. vidua: ⁊ que desijt esse nupta: vnde et virgo vidua esse dicit. C. ō ver. sig. l. malũ. §. vidua: sed dicit magis ꝓprie vidua que suis vel parentũ opibus sustẽtari non põt: vt ptz. j. q. ij. c. sicut episcopũ. §. auctoritate: vbi subdit: viduas honora q̃ vere vidue sunt: que aũt non sunt vere vidue. id ē q̃ suis vel parẽtũ opibus sustentari possunt nõ recipiant: vt ecclesia sufficiat his que vere vidue sũt: ⁊ tales vidue vt patet ex hoc ab ecclia ꝓuideri debent quãtũ possibile est. Similiter et alij paupes ac ꝑsone miserabiles q̃ non habent als vnde sustentẽt: vt ptz. lxxxij. di. c. j. ⁊. ij. vnde rationabiliter dici põt: q̃ sb nomine vidue ⁊ pupilli ꝯtinent omnes ꝑsone miserabiles. Miserabilis ꝑsona vero dicit sup quã natura mouetur ad miserãdum: siue vir siue mulier paup: oppressus: debilis: infirmus vel desolat. Est etiaz ꝑsona miserabilis que causas ꝓprias administrare non põt: siue sit vidua: pupill: orphanus: cecus: senex: decrepitus: diuturno morbo fatigat ⁊ omnes quib natura mouet ad miserandũ ꝓpter iniuriã fortune licz etiam diuites sint: ⁊ tales etiam tenet defendere ⁊ adiuuare licz essent diuites. Hinc etiã viduis ⁊ pupillis ꝯcessit imperator magnũ priuilegiũ ⁊ earũ cause spectant ad iudiciũ ecclie: ⁊ ideo ministris ecclesie cõceditur: q̃ ꝑ se ⁊ ꝑ miserabilibus ꝑsonis defendẽdis ĩ iudicijs secularibus intendere possunt questionib: vt patz expresse. lxxxvj. di. c. puenit: ⁊ hoc est ex cõcilio calcedoñ. lxxxvij. di. c. desolatis. lxxxviij. di. c. j. Et extra de postulãdo. c. j. ⁊ vl. cũ glosis. Peccatuz igit oppressiõis taliũ miserabiliũ ꝑsonaꝝ clamat ad dominũ ꝓ vindicta. Mimirũ cum talib ꝑsonis in necessitatibus nõ subuenire mutuãdo vl ab eis debita cum nimia austeritate repetere iudicat esse peccatum ꝓ vindicta clamãs ad dominũ. Ortum aũt ad primuz ꝑcepit dñs Deu. xvj. dicens: Si vnus ō fratribus tuis ad pauptatẽ deuenerit: non obdurabis cor tuum nec cõtrahes manũ tuaz: sed dabis mutuũ quo eum indigere ꝓspexerit: caue ne forte tibi subrepat impia cogitatio ⁊ dicas in corde tuo: appropinquat septimus annus remissionis: in quo nõ licebit repetere debita vel mutuata nisi anno finito: ⁊ auertas oculos a paupe fratre tuo: nolens ei q̃d postulat mutuũ comodare: ne clamet cõtra te ad dñm ⁊ fiat tibi in peccatũ. Unde dicũt hebrei sup Ruth. j. q̃ ꝓpẽ famen que acciderat ĩ terra isrl multi pauperes currebãt ad elimelech virũ noemi: qz diues erat et potens: sed qz ꝓpter eius auariciã durũ illi fuerat paupib dare vel comodare: ideo ad euitãdas eoꝝ importunitates exijt de terra sua cum bonis mobilibus que habebat: ⁊ qz ꝓpter malaz causam exijt: diuino iudicio peregrin iterijt in egestate cum duobus filijs: vnde reuersa vxor eius Noemi ĩ terrã suã ait. Egressa sum plena scz filijs ⁊ diuitijs: ⁊ vacuam me reduxit dñs. Ortum etiam ad scõm dicit Exo. xxij. Si pecuniã mutuo dederis pupillo meo paupi: non vrgebis eũ quasi exactor. Lira: repetẽs debitũ cũ nimia austeritate q̃diu impotens est ad soluendũ: sequit nec vsuris vi opprimes. Ex q̃bus liquido patz q̃ creditor debitorẽ opprimẽs quem scit impotentẽ absoluendũ: ꝓmptũ tamẽ ad satisfaciendũ iudicio bonoꝝ grauissime peccat: nisi forte debitor absoluti onem negligenti agat: sua ludis ⁊ cõmessationibus ꝯsumens ac ocio vacans: ⁊ ad soluendũ quasi nullam curam adhibens: vnde ꝑdicti creditoris vt pauperẽ taliter opprimentis peccatũ ꝓ vindicta clamitat in celum: sic̃ responsum est cõquirẽtibus: Esaie. lviij. Quare ieiunauim ⁊ non aspexisti: hũiliauimus aiaz nostras ⁊ nescisti: Ecce in ḋ̃ in die ieiunij vr̃i inuenit voluntas vr̃a nõ mea scz illa q̃ omnes debitores vr̃os repetitis: ad hoc enĩ tũc vacabãt: eo q̃ vsqz ad noctẽ tunc ieiunabãt: sequitur. Ecce ad lites ⁊ ꝯtentiões ieiunatis scz cũ lite debita repetentes: glo. ibidẽ: qui repetit non habentẽ deo facit violentiã: ⁊ iõo subdit: vt audiat ĩ excelso clamor vester: nam omnis oppressio ꝓprimi clamat ad deũ vindictam: vt patz Exo. xxij. Si clamauerit ad me exaudiã eum qz misericors sum. Hinc dñs dicit Exo. iij. Vidi afflictionem populi mei qui est in egypto ⁊ clamorẽ eius audiui ꝓpter duriciã eoꝝ qui ꝑsunt opib

⁊ sciens dolorẽ eius descendi vt liberarem eum. Quẽ ingenua nobilitate Trayan ĩperator licet gentilis imitat est. Nam fm Helinandũ in gestis romanoꝝ: cũ Trayanus imperator equũ ascẽdisset ad bellum ꝓfecturus: vidua quedaz apꝗhenso pede illius miserabiliter lugens: iusticiã sibi fieri petijt: de his qui filiũ suum innocentem occiderant dicẽs. Tu auguste imperas: et ego tam atrocem iniuriã patior: cui imperator. Ego tibi satisfaciam cũ rediero: cui illa. Quid si nõ redieris? Successor meus inquit satisfaciet: ⁊ illa. Quid tibi prodest si alius benefecerit: tu mihi debitor es fm merita recepturus: ⁊ fraus est vtiq̃ reddere: nolle q̃d debet: successor tuus iniuriam patientib ꝓ se tenebit: nõ te liberabit iusticia aliena: nam bene agetur cum successore tuo si te liberauerit: his verbis mor imperator de equo descẽdens causam personaliter examinãs viduã condigna satisfactiõe cõsolatus est: vnde in foro trayano statua fuit posita rep̃sentans quomõ ĩ expeditione positus viduã liberauit: ⁊ in senatu clamatũ est nõ alterfelicior Augusto nec melior Trayano Quartũ denq̃ peccatum ē detentio mercedis operariorũ iniusta: de qua dicitur Deut. xxiiij. Nõ negabis mercedẽ indigentis ⁊ pauperis fratr tui: siue aduene qui tecũ moratur in terra: ⁊ intra portas tuas ē: sed eadẽ die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum: qz paup est ⁊ ex eo sustentat animã suã: ne clamet cõtra te ad dominũ ⁊ reputet tibi in peccatũ. Et si q̃ris in quale ⁊ inq̃ enorme peccatũ reputabit. Respõdet sapiens Eccl. xxxiiij. Qui effundit sanguinẽ ⁊ qui fraudem facit mercẽnario fratres sunt: qz ambo sunt peccata vindictã ad deum clamantia. Dicit enĩ Jacobi. v. Ecce merces operariorum vestrorũ qui messuerũt regiones vestras q̃ fraudati sunt a vobis clamant: ⁊ clamor eoꝝ in aures domini sabaoth introijt. Et dicit notãter q̃ merces clamãt nõ mercẽnarius: qz plerũq̃ paup lesus iniurat vel a mercede fraudatus: nec mutire quidẽ audet pre timore diuit: ⁊ ex eo clamor mercedis efficit violẽtior: sicut patuit de filijs isrl in laboze luti ⁊ later ne quiter oppssis ab egyptijs. Et si queritur: an nõ liceat protrahere solutionẽ in crastinũ in casu q̃ tũc certitudinaliter solueret. Ad hoc respõdet dñs Leui. xix. Nõ morabitur opus mercẽnarij tui apud te vsqz mane. glo. merces scz qua forsitan viuit cum vxore sua ⁊ filijs ⁊ parẽtib: si deferet defiet vict ⁊ si in crastinũ recipit vim tũ ⁊ calumniã pertulit: quia interim vnde viueret nõ habuit: hoc cõtra multos qui solutionẽ ꝓtrahunt nõ solũ de die in diem sed etiã de anno in annũ: ĩmo plerũq̃ tandem vl debita negant vel q̃d peius ē sibi seruientibus falso crimine imponũt vt hac occasione solutionẽ debitã subterfugiant in futurum damnationez multiplicem recepturi. Ad laudẽ dei omnipotentis.

De peccato criminali: originali: actuali: mortali ⁊ veniali: Ser VI

On occides Exo. xx.

In precedentibus expediti de homicidio corporali: quod opere vel manu committit. Jaz ordine debito ꝓsequendum de homicidio spũali scz ipius anime: q̃d in se vel etiã in ꝓximo cõmittit. In ꝓximo quidẽ ꝓ peccatum manifestum q̃d scandala suscitat pusillorũ. In se vero per quodlibet pctũ mortale siue occultũ siue manifestũ. Ad ꝓsequẽdũ igit primo homicidiũ spirituale q̃ vnq̃ quisq̃ peccator in seipo cõmittit: sciendus est q̃ peccatũ est idem q̃d prau actus. Delictum vero boni desertio quasi derelictũ: qz dicit Aug. in q̃stionib leuit. q̃ declinare a bono delictũ ē: facere vero malum pctũ est. Indifferenter tamẽ ⁊ pctũ nomine delicti ⁊ delictũ nomine peccati appellatur. Hic ergo q̃rit potest que sit differẽtia inter criminalia ⁊ mortalia: cum vtrũq̃ sepius in scriptura sacra inueniat. Ad hoc breuit dicẽdũ: q̃ ē differẽtia inter ea sicut inter genus ⁊ speciẽ: nã q̃cunq̃ pctã sunt criminalia sũt etiã mortalia: sed non econuerso: multa nãq̃ sunt mortalia q̃ nõ sunt criminalia: qz nõ inducũt decapitationez: depositionẽ: exiliũ: vel detrusionẽ in carcerẽ: licet etiã omne peccatum mortale vocatur quodãmodo crimen: proprie tamẽ crimen est graue pctũ accusatiõe ⁊ dãnatione dignissimũ: vt dicitur. lxxxv. di. c. j. ĩ fi. Unde primũ pctũ criminale ē peccare ĩ fidem trinitatis. Secũdũ crimẽ ē pctũ contra naturã. Tertiũ ē homicidiũ. Quartuz ē crimẽ lese maiestatis. Quintũ ē sacrilegium cũ effractione violenta. Sextũ est incestus. Septimũ adulteriũ. Octauũ cõspiratio. Nonũ falsũ testimoniũ. Decimũ simo-

nia in ordine ⁊ beneficio. Undecimũ vsu/
ra. Omnia ista sunt criminalia maiora ac/
cusatione ⁊ damnatione dignissima. Alia
vero pctã nõ vocant recte crimialia: quia
nõ sunt capitalia licet sint mortalia: sũt em̃
dispensabilia sine discolocatione ecclesie:
hec archidia. xxv. di. c. alias. Verũtamen
nõ solũ criminalia sed etiã omnia morta/
lia mortẽ inducũt anime ipius operantis:
Infinita enim iacturã mortale pctm̃ ope/
ratur in homine: nam inter cetera offẽdit
deum ⁊ vniuersam ecclam triumphantẽ:
spiritussancti pignus aufert: mentẽ macu/
lat: obnubilat ⁊ charitate nudat: merita
mortificat: opera in mortali facta annihi/
lat: animã vita eterna priuat: ⁊ finalit dã/
nat ⁊ apostaticis spiritibus tam similitu/
dine q̃ reprobatione associat. Sed quia
duplex ẽ pctm̃ spiritualẽ mortẽ adducens
scz originale ⁊ actuale mortale. Primo q̃/
rit potest quid sit pctm̃ originale. Ad ꝶ di/
cendũ fm doctores q illud pctm̃ origina/
le dicitur qõ ab origine natiuitatis cõtra/
bitur: qz fm aplm. Oẽs nascimur filij ire:
⁊ cõtrahit ex Adam p carnẽ ꝓpagatam ex
eo: Nã dicit cõpendiũ theologie: q lz ani/
ma nõ sit extraduce: culpa tamẽ originalis
ab anima ade transit ad animas postero⁊
mediante carne p cõcupiscentiã generata:
sicut em̃ ab anima ade ipo adã peccãte in/
fecta fuit caro ade ⁊ effecta ꝓna ad libidi/
nẽ: sic caro seminata secũ trahens infectio
nẽ vitiat animas postero⁊. Ex quo patz q
originale pctm̃ est in carne ⁊ in anima: sed
in carne materialiter ⁊ originaliter: in ani
ma vero formaliter ⁊ tanq̃ ĩ subiecto. Di/
cit autẽ Inno. q originale peccatũ nõ ẽ fo/
mes nec ꝓnitas peccati: sed q̃dam aĩe ma/
cula fomiti annexa que delet ĩ baptismo:
sed quia fomiti est annexa ideo fomes vel
illa ꝓnitas aliquãdo dicitur originale pec
catũ: ⁊ fm hoc intelligit qõ ait Aug⁹. scz
q originale peccatũ reatu transit in baptis
mo sed actu remanet: qz macula que facit
hominẽ reũ eterne pene: transit vt de cete/
ro ratione peccati illius nõ sit astrict⁹ eter
ne pene: min⁹ tamẽ ꝓprie dicit idẽ pecca/
tũ actu remanere: qua remanet ꝓnitas ex
qua surgũt actuales cõcupiscẽtie. Qz si
q̃ritur: cũ xp̃s satisfecerit per passionẽ suã
p peccato primo⁊ pentum ⁊ plene: ex quo
originale deriuat ad posteros cur nõ fuit
sublatũ originale per mortem christi. Ad
hoc respõdet arch. de pe. di. j. c. serpens. q

cum Adã ⁊ Eua peccauerũt transgredien
do p̃ceptũ domini: oẽs eram⁹ in ipis origi
naliter vl seminaliter: ⁊ ideo quodãmodo
omnes peccauim⁹ ipis peccantib⁹: sed in
christo cũ satisfecit p peccato p̃mo⁊ parẽ/
tũ nõ eramus. ⁊ iõ p ipius satisfactionẽ il/
lud pctm̃ sublatũ nõ fuit. Et si q̃rit cur
originale pctm̃ imputet anime: cũ illud tã
tũ ꝯtrahat ex carnis corruptiõe. Ad hoc
quidã dicunt q ideo: qz aĩa cõdelectat ipi
carni: ⁊ ideo illi etiã imputat. Melius ta/
men dici põt q ibi q̃dam digna retributio
notatur: prius enĩ peccauit aĩa p̃mi paren
tis ⁊ ita corrũpit ipam carnẽ: ⁊ ideo modo
corruptio carnis corrumpit aĩam. Secũ
do q̃ri potest vtrũ peccatũ originale fuerit
grauius alijs peccatis mortalib⁹: p̃sertim
cũ pena culpe ꝓportionari debet: sed pctm̃
illud grauissime punitũ ẽ. Ad ꝶ respondz
Tho. scda 2ᵉ. q. clxiij. q in peccato duplex
grauitas attẽdi põt. Una q̃dem ex ipa spe
cie peccati: sicut dicim⁹ adulteriũ grauius
ẽ peccatũ simplici fornicatione. Alia gra
uitas peccati est que attendit fm aliquaz
circũstantiã loci: tẽporis vel persone: ꝶ pri
ma grauitas eẽntialior ⁊ p̃ncipalior ẽ pec/
cato: vnde fm eã magis pctm̃ dicit graue
q̃ fm aliã. Dicendũ ẽ igit q pctm̃ protho
parentis nõ fuit grauius oĩbus alijs pec/
catis humanis fm peccati speciẽ: qz liez su
pbia fm gen⁹ suũ habeat quãdã excellen/
tiã inter alia peccata: maior tamẽ ẽ supbia
qua quis deum negat vel blasphemat: q̃
supbia qua quis inordinate diuinã simili/
tudinẽ appetit: qualis fuit supbia primo⁊
pentũ: qui scz sunt inordinate supra suam
mensurã appetierũt diuinã similitudinez q̃
tũ ad sciaz bõi ⁊ mali sic serpẽs eis suggest
sit: vt. s. p ꝛtutẽ ꝓprie nature determiaret
sibi q̃d eet bonũ ⁊ q̃d malũ: ⁊ vlteri⁹ q̃tuz
ad ꝓriã ptãtẽ opandi: vt. s. ꝛtute ꝓprie na
ture oparet ad beatitudinẽ ꝯsequẽdã: ve/
rũtã fm ꝯditionẽ psona⁊ peccantiũ habu
it illud pctm̃ maximã grauitatẽ ꝓpter p/
fectionẽ status ipo⁊. vñ dicit Aug⁹. xiiij.
de ciui. dei. Magna fuit ĩ peccãdo iniq̃tas
vbi tãta fuit in nõ peccãdo facilitas: habe
bãt em̃ p̃mi pentes maximã ad nõ peccan/
di facilitatẽ: qz nihil habebãt intrinsec⁹ qõ
eos ad peccãdũ ĩpelleret ⁊ sugestionibus
diaboli sine oĩ difficultate resistere potuis/
sent: ⁊ sicut pctm̃ illud fm qõ fuit grauissi
mũ sed nõ simpliciter ac pene magnitudo
q̃ ꝯsecuta ẽ ad illud p̃mũ peccatũ nõ corre/

respõdet pctõ fm quãtitatẽ ꝓprie speciei:
sed inquãtũ fuit ex hoc interrupta primi
status innocentia: qua subtracta deordi/
nata est tota humana natura que tunc vir
tualiter erat in primis pentibus. Nam qz
primi parentes instituti fuerũt a deo: non
q̃si quedã persone singulares: sed sic q̃dam
p̃ncipia toti⁹ hũnane nature ab eis in po/
steris deriuãde: simul cũ beneficio diuino
p̃seruante a morte ⁊ alijs defectib⁹ corpali
bus ⁊ spũalib⁹: ideo p eo⁊ pctm̃ tota hũa/
na natura in posteros tali beneficio desti/
tuta: mortẽ ⁊ defectus multipharios ĩcur/
rit: insup ⁊ dãnationẽ eternã aĩe ⁊ corpis
saltẽ quãtũ ad penã damni. Tertio que/
ri põt de pctõ actuali mortali quãdo. s. pec
catũ dicit mortale ⁊ quãdo nõ. Ad hoc di
cendũ q pctm̃ mortale dupliciter cõtingit
fieri. Primo p accidens sicut ꝯscientia er/
ronea facit ibidẽ esse mortale pctm̃ vbi fm
se nõ erat mortale pctm̃ vel etiã nullũ pec/
catũ: ⁊ quã ꝯscia erronea plura dixisse me
mini in sermonib⁹ de trib⁹ ptib⁹ penitẽtie
in sermone secũdo de opibus misericordie
spũalis. Vel etiã ꝯtingit ibidẽ esse morta/
le p accidens ꝓpter scãdalũ pusillo⁊: qz lz
nõ sit fm se malũ tã hz speciẽ mali: ⁊ de ꝶ
videbitur in sermone seq̃nti. Secũdo fieri
põt aliq̃ pctm̃ mortale simpl'r ⁊ p se: ⁊ de
hoc ẽ p̃ns q̃stio. Ad quã rñdet Tho. scda
2ᵉ. q. xxxv. q pctm̃ ex hoc mortale dicitur
qz tollit spũalem vitã q ẽ p charitatẽ: nã il/
lud peccatum ex suo genere indicat mor/
tale qõ fm ꝓpriã suã rõnem charitati ꝯria
tur. Cõsiderandũ tã ẽ in omnib⁹ peccatis
q̃ sunt mortalia fm gen⁹ suũ q nõ sũt mor/
talia nisi quãdo suã pfectionẽ ꝯsequũtur:
per consensum rationis: quia si fuerit tãtũ
incboatio peccati in sola sensualitate: non
pertingens vsq̃ ad consensum rõnis: tunc
ꝓpter imperfectionẽ actus est peccatũ ve/
niale sicut in genere adulterij cõcupiscẽtia
que consistit in sola sensualitate est pecca/
tum veniale: sed cum peruenitur ad ꝯsen/
sum rationis: tunc est mortale. Et idem di
cendũ est de primis motibus ire vel inui/
die que reperiunt etiã q̃q̃ in viris perfe/
ctis: ⁊ sũt peccata venialia: vt dicit Tho.
ibidem. q. xxxvj. Quarto queri potest:
vtrum peccatum veniale possit fieri morta
le: p̃sertim cum dicit Augustin⁹ exponẽs
illud Io. Qui incredulus est filio non vi/
debit vitam: q peccata minima id est veni
alia si negliguntur occidũt: nihil autẽ oc/

cidit spiritualiter nisi peccatum mortale.
Ad hoc respõdet Tho. scda 2ᵉ. q. lxxxviij.
q peccatũ veniale fieri mortale: potest in/
telligi tripliciter. Uno modo sic q idẽ act⁹
numero possit prius esse peccatũ veniale ⁊
postea mortale: ⁊ hoc fieri nõ potest: qz pec
catũ p̃ncipaliter cõsistit in actu volũtatis
sicut ⁊ quilibet actus moralis: vnde nõ di
citur vn⁹ actus moralit si volũtas mutet:
q̃uis etiã actio fm naturã sit cõtinua. Si
autem volũtas nõ mutet nõ potest eẽ q ꝯ
veniali fiat mortale: quia peccatũ veniale
⁊ mortale sũt diuerse species peccati. Alio
modo potest intelligi q multa venialia cõ
stituant vnũ peccatũ mortale: ⁊ hoc etiam
fieri nõ potest: non enĩ omnia peccata ve/
nialia totius mundi possunt habere tãtuz
de reatu quantũ vnum peccatum mortale
nec quidẽ ex parte durationis qz mortale
habet reatũ eterne pene: peccatũ autẽ ve/
niale reatũ pene temporalis: nec etiã ex p/
te dãni: qz mortale meret carentiã visiõis
diuine: cui nulla alia pena cõpari potest vt
dicit Chryso. Nec denicq̃ ex pte pene sen/
sus q̃tũ ad vermẽ cõscientie: licet forte q̃/
tũ ad penã ignis nõ sũt improportionabi/
les pene. Tertio modo potest intelligi sic:
vt id qõ est veniale ex genere suo: fiat ali/
quando mortale: ⁊ hoc quidem est possibi
le scz inquãtũ ꝯstituit ĩ eo finis: vl inq̃tũ
refertur ad mortale peccatuz sicut ad finẽ:
licet ecõtra mortale nõ potest fieri veniale:
cuius ratio est: quia mortale ⁊ veniale dif/
ferũt sicut pfectũ ⁊ ĩperfectũ in genere pec
cati: impfectum autẽ per aliquã additio/
nem ad perfectionẽ venire potest: ⁊ sic ve/
niale per hoc q additur ei difformitas pti
nens ad genus peccati mortalis: efficitur
mortale: sic cũ q̃s dicit ꝛbũ ociosuz vt ali/
quã ĩcitet ad fornicationẽ: ꝶ id qõ ẽ perfe/
ctũ nõ põt fieri ĩpfectũ p additionẽ: ⁊ ideo
pctm̃ mortale nõ fit veniale p id q addit
ei aliqua deformitas ptinẽs ad aliq̃ gen⁹
peccati venialis: potest tamẽ id qõ ẽ ex ge/
nere mortale eẽ veniale ꝓpter impfectionẽ
actus vt prius dictũ ẽ: vnde breuiter actus
qui ẽ ex suo genere venialis quattuor mo/
dis fieri potest mortalis. Primo ex cõscie
tia erronea: qz q̃cquid fit ꝯ ꝯsciaz edificat
ad gehẽnã: si etiã fit ꝯ ꝯsciam erroneã: vt
diffuse patet in sermone. ij. de operib⁹ mi/
sericordie spiritualis in li. de trib⁹ ptib⁹ pe
nitẽtie. Et ꝶ ẽ rõ: qz cũ in pctõ sunt scz
auersio a bono incõmutabili: ⁊ conuersio

ad bonũ cõmutabile: penes primũ principaliter iudicat pctũ: qr illud est quasi forma le: ⁊ scõm quasi materiale. Hinc ē q ꝗuis leuare festucã de terra leue videat vel indifferẽs: tamẽ quãdo fit cõtra cõscientiam pctũ ē: qr sp ĩtelligit bonũ ĩcõmutabile: fitq; auersio a peccatore. Secũdo ex cõplacẽtia: dicit enim Aug⁹. q nullũ pctũ ē adeo veniale q nõ fiat mortale dũ placet. Signũ aũt cõplacentie mortale pctũ constituẽtis est quãdo tãtũ inberet tali venialiq etiã nõ dimitteret si mortale esset. Tertio pinde ex quadã dispositione: qr p frequẽtẽ lapsum in venialia disponit ꝗs ad mortale: ⁊ fm hoc intelligit illud Aug⁹. Vltasti grãdia videas ne obruaris arena. hoc eũ dicit: quia sepe de pctis minutis dũ nimis frequẽtant deuenit ad magna: sicẽ de modica scintilla quãdoq; surgit magnus ignis: sic eũ cõsuetudo venialiũ cadere facit ĩ mortale: ⁊ sicẽ ꝛsuetudo iurãdi cadere fac in periuriũ per occasionẽ: ⁊ fm hũc sensum dicit: de pe. di. j. c. tres sunt: vbi subditur: Illa vtiq; que humana fragilitate: ꝗuis parua tamẽ crebra surrepũt: si collecta circa nos fuerit: ita nos grauabunt et opprimẽt sicut vnũ aliqd grande peccatũ. Quid eũ interest ad naufragiũ: vtr vno grandi fluctu nauis operiat ⁊ obruat: an paulatim surrepẽs aqua in sentinam ac p negligẽtium culpã derelicta atq; contempta impleat nauẽ atq; submergat. Quarto deniq; ex ꝓgressu: qr quãdo insurgit veniale posset ꝓgredi ad mortale: nõ qr ipsũ veniale in substãtia fieret mortale: sed qr ex ipo occasionalit fieret mortale: p ꝛsuetudinẽ eũ semper crescere ⁊ libido peccati ⁊ cõtemptus dei. Quinto q̃ri pot: vtr ergo mortali debeat pena infinita: presertim cũ dicit Hiere. x. Corripe me dne: verũtamẽ in iudicio ⁊ nõ in furore tuo: ne forte ad nihilũ redigas me. Ira vero vel furor dei metaphorice vindictã diuine iustitie significat: redigi autẽ in nihilũ est pena infinita: sicut ex nihilo aliqd facere virtutis est infinite. Ad ꝗ dicẽdum fm Tho. ꝑma 2ᵉ. q. lxxxvij. q pena ꝓportionat peccato: in pctõ autẽ duo sũt: quo vnum est auersio ab incõmutabili bono qd est infinitũ bonũ: ⁊ ex hac parte pctũ ē infinitũ: ⁊ ideo p ꝛsequẽs pctõ debet infinita pena qr tũc pctõ correspõdet pena damni que ē infinita: vtpote amissio boni ĩfiniti. s. dei. Aliud autẽ qd ē ĩ pctõ ē ad cõmutabile bonũ inordinata cõuersio: ⁊ ex hac parte peccatũ ē finitũ: tum qr bonũ illud cõmutabile finitũ est: tũ etiam qr ipsa cõuersio finita ē: actus eũ creature nõ possunt esse infiniti: ⁊ ex hoc pctõ correspõdet pena sensus q etiã est finita fm quãtitatẽ nõ tamẽ fm durationẽ: ⁊ hoc ꝓpter tria. Primo quia licz pena pctõ ꝓportionetur fm acerbitatẽ: taz in iudicio diuino ꝗ̃ humano: sicut Aug⁹. dicit. xxj. de ciui. dei. In nullo tamẽ iudicio requiritur q pena adequet culpe fm durationẽ: sicut culpa adulterij vel homicidij momẽtanea lõga punit pena carceris exilij vel etiam mortis: in qua morte nõ cõsideratur occisiõis mora: sed potius q auferitur a societate viuentiũ: ⁊ sic suo modo repsentat eternitatẽ pene inflicte diuinitus. Secũdo quia duratio pene correspondere debet durationi culpe: culpa vero q̃tum ad actum licet nõ duret eternalit: tamẽ homo peccat in eterno suo: Dicit enim quis in eterno suo peccare: nõ solũ fm continuationẽ actus in tota vita hominis durãtis: sed quia ex hoc q finem in peccato cõstituit: volũtatem habet in eternũ peccãdi. Dicit eũ Greg. in. ij. moral. q tales voluissent sine fine viuere: vt sine fine potuissent ĩ iniquitatib⁹ permanere: ⁊ ideo iustũ est fm Grego. q qui ĩ suo eterno peccat cõtra deũ: in eterno dei puniat. Tertio vero quia duratio pene correspõdet durationi culpe: nõ quidem proprie ex parte actus q̃ temporalis est: sed ex parte macule que remanet nisi p penitentiã deleat: qua durãte remanet etiã reatus pene. Perseuerat autẽ macula donec volũtas ecõuerso se auertens a bono cõmutabili ad incõmutabile bonũ se cõuertat: q si qd abstit ĩ auersione tali moriat: tunc in auersiõe ꝑpetua reprobat⁹ obstinat: ac per ꝛsequẽs punit. Dicit eũ Tho. sup. iiij. di. xxj. q in illis q̃ damnant nõ potest aliqua culpa dimitti: nec aliquis reatus tolli: cũ charitate careant per quã ⁊ culpa purgat ⁊ reatus tollitur: ⁊ quia deus nec veniale pctũ dimittit sine mortali: ideo venialia pctã mortali cõiuncta puniunt etiam in damnatis eternaliter: etiam quãtũcũq; minima fuerit: etiã si ante pctũ mortale dimissũ fuisset veniale quantũ ad culpam manente reatu. Horũ ratio est: quia tria requiruntur ad purgationẽ culpe vel reatus in futuro scz gratia pena ⁊ voluntas: nam gratia habens adiutorium pene ⁊ cõsonantiam voluntatis:

Als creatore

potens ē purgare culpã ⁊ peccati scoriam: sed in dãnatis nõ ē gra: ⁊ eor voluntas ē in malo firmata: ⁊ sic pena culpã purgare nõ potest.

De scandalo tam actiuo ꝗ̃ passiuo quãdo est peccatum mortale. quando veniale. ⁊ quando nullũ: Sermo VII

On occides Exo. xx.

Secũdo ꝓsequendo de homicidio spirituali ipius anime qd facto cõmittit in proximo scz per scãdalũ pusillorũ. Primo queri potest de scandalo quo spirituale perpetrat homicidium: vtrũ diffiniatur esse dictũ vel factũ minus rectũ prebens occasionẽ ruine: ⁊ videt q nõ: quia cũ inter actus virtuosos vl rectos vnus sit rectior vel virtuosior altero: illud solũ videt nõ minus rectũ esse qd ē rectissimũ: ⁊ sic sequeret q omnis actus virtuosus ꝑter optimũ esset scandalum. Ad hoc respõdet sanct⁹ Tho. scda 2ᵉ. q. xliij. q sicut dicit Hiero. super illud Matth. xv. qd grece scandalon dicit. Hos offensionẽ vl ruinã ⁊ impensionẽ pedis possum⁹ dicere Cõtingit eũ qñq; q aliquis obex ponit alicui in via corporali: cui ĩpingens disponitur ad ruinã: ⁊ talis obex dicitur scãdalum: ⁊ similiter in ꝓcessu vie spũalis cõtingit aliquẽ disponi ad ruinã spũalem: p dictũ vl factũ alterius inꝗtuz. s. aliquis ammonitione sua vl inductiõe aut exẽplo alterũ trahit ad peccãdũ: ⁊ hoc ꝓprie dicit scandalũ: nihil aũt fm ꝓpriã rationẽ disponit ad spũalem ruinã nisi qd habet aliquẽ defectũ rectitudinis: qr id qd est pfecte rectũ: magis munit hominẽ contra casum ꝗ̃ ad ruinã inducat: ⁊ iõ cõuenienter dicit qd dictũ vl factũ min⁹ rectũ ꝑbens occasionẽ ruine sit scãdalũ: nõ cogitatũ vl affectatũ: qr hoc latet in corde nec alteri ꝓponitur vt obex ad ruinã disponẽs. Porro minus rectũ nõ dicit hic qd ab aliquo alio supat in rectitudine: sed qd habet aliquẽ rectitudinis defectu: eo qd est fm se malũ: sicut peccata: vl habet speciẽ mali: sicut cũ aliquis recũbit in idolo ꝗuis enim fm se nõ sit pctũ si ꝗs hoc nõ faciat intentione corrupta: tamẽ qr hz speciẽ quãdam vl similitudinẽ veneratiõis idoli: pot alteri ꝑbere occasionẽ ruine: ideo monet apls. j. Thessa. v. Ab oi spẽ mala abstinete vos. Hinc cõuenienter dr min⁹ rectũ vt cõpẽdant tã illa q̃ sunt fm se pctã: ꝗ̃ illa q̃ hbt speciẽ mali. Notandũ tamẽ qd dictũ vl factũ vnius potest alteri esse causa peccandi dupliciter. Uno modo p se quãdo ꝗs suo malo verbo vel facto intẽdit aliũ ad peccãdũ inducere: vl si ipe hoc nõ intẽdat tamẽ ipm factũ est tale q de sui rõne habet vt sit inductiuũ ad peccãdũ: puta qr publice facit pctũ: vl qd habet similitudinẽ peccati ⁊ tunc qui facit huiusmodi actũ ꝓprie dat occasionẽ ruine: ⁊ vocat scandalũ actiuũ: eo q agens dat legitimã occasionẽ ruine: qd sonat cãm impfectã aliqualit ducens ad ruinã: ⁊ ꝓpter hoc nõ dicit: dans cãm ruine: qr nihil pot homini sufficiẽs esse cã peccati qd ē spũalis ruina nisi ꝓpria volũtas. Secũdo mõ p accidẽs pot alteri eẽ cã peccãdi: qñ scz ꝑter intentionẽ operantis: ⁊ etiã ꝑter cõditionẽ opis aliquis male dispositus ex hmõi opere inducit ad peccãdũ: puta cũ aliqs inuidet bonis aliorũ: ⁊ tunc ille qui facit hmõi actũ rectũ: nõ dat occasionẽ quantũ in se est: sed alius sumit occasionẽ fm illud ad Roma. vij. Occasione autẽ accepta p mandatũ peccatũ opatũ ē in me oẽm ꝛcupiscẽtiã: sine lege eũ mortuũ erat pctũ ꝛc. ⁊ hoc dicit ꝓprie scãdalũ passiuũ qd fit sine actiuo: qr ille q̃ recte agit quãtũ ē de se: nõ dat occasionez ruine quã alter patit: sicut frequẽter cõtingit in suspiciosis ⁊ temerarie iudicãtibus: qñq; etiã cõtingit q ⁊ sit simul scandalũ actiuũ in vno ⁊ passiuũ in alio: puta cuz ad inductionem vnius peccat alius quandoq; deniq; ex scãdalũ actiuũ sine passiuo: puta cuz aliquis aliũ inducit ad peccãdũ verbo vl facto sed alter nõ ꝛsentit. Deinde secundo queri potest: vtrũ scãdalũ sit peccatuz: presertim cum omne peccatũ sit voluntarium: adeo q si nõ esset voluntariũ nõ essz peccatum: peccata nãq; nõ veniũt ex necessitate: sed scandalũ vedit ex necessitate: dicente domino Matth. xviij. Necesse est vt veniant scandala. Ad hoc respõdet Tho. vbi s. q scandalũ actiuũ semper ē peccatũ in eo qui scandalizat: quia vl ipm op⁹ qd facit est peccacũ: vel etiam si habeat speciem peccati dimittendum est ꝓpter ꝓximi charitatẽ ex qua tenet vnusquisq; ꝓuidere ꝓximi sui saluti: ⁊ sic q nõ dimittit agit contra charitatẽ: potest tamẽ esse sine peccato illius qui scãdalizatur. i. occasionem

habet ruine. Sitr scãdalũ passiuũ semp est
pctm in eo qui scãdalizat. i. occasionẽ reci
pit ruine: qz nõ scãdalizat nisi inquantum
aliqualiter ruit spũali ruina que est pctm.
Potest tamẽ scãdalũ passiuũ esse sine pec
cato eius ex cui9 facto aliquis scãdalizat:
sicut cũ scãdalizat de his q̃ ali9 benefecit.
Q̃ aũt dicit necesse ẽ vt veniant scãdala:
subintelligit fm cõditionẽ hominũ: qz si
di a pctis nõ cauẽt: sicut si medic9 videns
aliquos indebita dieta vtẽtes dicat: Ne
cesse ẽ tales infirmari: qõ intelligendũ est
sub hac cõditiõe: si dietã nõ mutẽt: ꝛ simili
ter necesse ẽ euenire scandala si hoies con
uersation ẽ malã nõ mutẽt: vl necesse ẽ eue
inre scãdala necessitate finis: qz vtilia sũt
ad hoc q̃ qui probati sunt manifesti fiãt.

B Ad maiorẽ euidentiã sciẽdũ q̃ scãdalũ
tã actiuũ q̃ passiuũ quãdoq̃ põt eẽ venia
le ꝛ quãdoq̃ mortale. naz scandalũ actiuũ
duplex ẽ scz p se ꝛ p accidẽs. Per se q̃dem
dicit quãdo intẽdit ĩducere aliũ ad peccã
dũ: si ergo intẽdit ducere primũ ad peccã
dũ venialiẽ p actũ peccati venialis: est ve
niale pctm sed graue: vt cũ quis aliũ indu
cit ad dicẽdum mendaciũ officiosũ vl ioco
sũ: sicut pingit quotidie in familia dom9
q̃ inducit ad negãdũ dominũ vel dominã
esse in domo vel silia. Si vo p actũ peccati
venialis intẽdit aliũ inducere ad mortale
pctm: tunc ille actus qui fm se ẽ venialis
fieret mortalis ex intẽtiõe: sicut frequẽter
euenit in diuersis indicijs venerijs vt i nu
tib9: affatib9: osculis: amplexib9 ꝛ silibus
que in genere suo venialia sũt si intentiõe
simplici fierẽt vel etiã nulla pctã: ꝑ si libi
dinose fiunt vl ad puocãdũ fedũ amorem
vl ꝓcupiscẽtiã in alio: tũc mortalia indicã
tur ex intentiõe: qz ad cõplectionẽ mali suf
ficit intẽtio mala: vt dicit Tho. in. iiij. ĩmo
qõ ẽ p se bonũ facit intentio praua malũ ꝛ
dãnabile: vt pt3. j. q. j. c. marchion. ꝗ. vide
ẽtũ bonũ ẽ charitas. Q̃ si intẽdit aliũ in
ducere ad peccandũ venialiter p actũ pctm
mortalis: peccat mortalr ex duplici via. Si
deniq̃ intẽdit aliũ inducere ad peccãdum
mortaliter p actũ pctm mortalis: est morta
le grauissimũ: vtpote ex oĩ parte aggraua
tũ ex opere: intentione ꝛ ex scãdalo: vñ de
hmõi dicit Matth. xviij. Qui scandaliza
uerit vnũ de pusillis istis q̃ in me credunt
expedit ei vt suspẽdat mola asinaria ĩ col
lo eius ꝛ demergat in pfundo maris. Se
cũdo vero dicit scãdalũ p accidẽs quãdo
scz aliter scandalizant preter intentionem
agentis: qz nõ intẽdit facto vel verbo dare
alteri occasionẽ ruine: ꝑ solũ sue satisface
re volũtati: ꝛ factum fm se disponit ad ali
quã ruinã spũalem: ꝛ hoc quãdoq̃ ẽ pctm
veniale: puta cũ aliquis actũ pctm venialis
cõmittit: vel actũ qui nõ est fm se malus: ꝑ
habet speciẽ mali cũ aliqua leui indiscreti
one quo scandalo etiã infirmi ꝛ imperfecti
scandalizantur. Exemplũ habem9 in Pe
tro de quo dicit Paulus ad Gal. ij. Cũ vi
dissem q̃ nõ recte ambularent ad veritatẽ
euãgelij dixi cephe coꝝã omnib9. Si tu cuz
iudeus sis: gentiliter ꝛ nõ iudaice vivis:
quõ gentes cogis iudaizare: vnde Petr9
in hoc peccauit ꝛ rẽphensibilis fuit fm sẽ
tentiã pauli ꝛ Augu. subtrahẽs se a genti
bus vt vitaret scãdalũ iudeoꝝ quia hoc in
caute aliqualiẽ faciebat: ita q̃ ex hoc gen
tiles cõuersi ad fidẽ scãdalizabant: ꝛ hoc
ex eoꝝ imperfectiõe: qz factũ petri nõ erat
tam graue q̃ inde merito possint alij scan
dalizari. Quãdoq̃ vo scãdalum est pctm
mortale: vel qz cõmittit actũ peccati morta
lis: vl qz ꝓtemnit salutẽ pximi: cũ p ea cõ
seruãda nõ ꝑtermittat aliquis facere qõ si
bi libuerit etiã si in se nõ sit pctm. Exempli
cã. Cõtingit quẽpiam ab actu quidẽ pecca
ti cessare: ꝑ tamẽ pusillo ꝛ scandalũ nõ eui
tare: vtpote qz remanet cũ illa in castitate
quã prius tenuit in fornicatiõe: aut occul
te recipit in vxorẽ quã in manifesto habu
it ꝓcubinã: ꝛ de similibus idẽ ẽ iudiciũ: in
quib9 cauet actuale pctm sed nõ ãmouet
pusillorũ scandalũ: ꝛ sic remanet in morta
le pcipiciũ: iuxta illud. j. Cor. viij. Si autẽ
peccãtes in fratres ꝛ pcutiẽtes ꝓscĩam eo
rũ infirmã in christũ pctis: q̃propter si esca
scãdalizat fratrẽ meũ: nõ mãducabo carnẽ
ineternũ ne fratrẽ meũ scãdalizem: in qui
bus verbis ostendit Paulus q̃ solũ pro
pter scandalũ pusillorũ carnes idolis ĩmo
late nõ debẽt comedi. Mimirũ qz spẽs ma
li infirmis plurimũ nocet ꝛ occidit eorum
animas p quibus christus mortu9 ẽ: quid
ergo putas mereẽ pctm notoriũ vtriq̃ mul
tomagis ẽ puniẽdũ nõ solũ in futuro ꝑ eti
am in pnti: vt pt3. xxiij. q. v. cũ quisq̃. ꝛ vt
dicit Grego. in registro. Peccata manifes
ta nõ sũt occulta correctiõe purgãda: ꝑ pa
lam sunt arguẽdi q̃ palã nocẽt: vt dũ aper
ta obiurgatione sanant: hi q̃ eos imitãdo
dereliq̃rant corrigant: q̃ si ex ꝑ nõ emẽdã
tur ab ouili christi sunt eijciendi: iuxta illõ

xxiiij. q. iij. c. resecãde sũt putride carnes ꝛ
scabiosa ouis a caulis repellenda: ne tota
domus massa corpus ꝛ pecora ardeat: cor
rũpatur: putrescat: intereãt. Arrius ĩ ale
xandria vna scintilla fuit: ꝑ quia nõ statim
oppressus est: totuz orbẽ ei9 flãma popula
ta est: hoc ibi. Hinc etiã plerũq̃ plura pec
cata notoria sequi solent plage generales:
vnde. xlv. di. c. ꝑ illud nõ occiose transcur
rendũ est: q̃ vno peccãte ira dei sup omnẽ
populum venit: ꝛ exemplificat. j. q. iiij. c.
ecclia. ō pctõ Achan vt Josue. vij. De pec
cato egyptiorum p quo. x. plagas recepe
runt: vt Exo. ix. x. ꝛ xj. De peccato quoq̃
filiorũ Hely p quo populus ꝛ archa tradi
ti sunt in manus philistinorũ ꝛc. Deniq̃
causã subiungit in dicto. c. sed illud dicẽs:
Que ẽ ista misericordia vni parcere ꝛ om
nes in discrimẽ adducere: polluit enim ex
vno peccatore popul9 sicut ex vna oue mor
bida totus grex inficitur: sic enim vno vl
fornicãte vel aliud q̃cunq̃ scelus cõmit
tente plebs vniuersa polluitur: hec ibi.
Quotq̃ autẽ illius exemplo ad imitatio
nem inducũtur: tot animaꝝ occisarũ reus
coꝝã deo cõuincitur: quas peremit veneno
praui exempli: ꝛ si nullus inde sequat ani
marum: interitus tamẽ fm Hiero. iudiciũ
patietur eternũ: quia venenum obtulit si
fuisset qui biberet. In his ergo notorijs
peccatoribus qui scandalo suo gregẽ vni
uersum inficiunt duo sũt obseruãda. Pri
mũ ẽ seuera ꝛ quotidiana ab omnib9 cor
rectio: ꝛ in hoc nulli parcendum ẽ nec pre
lato nec seniori: vñ dicitur. ij. q. vij. c. paul9
dicit. s. j. Timo. iiij. Seniorẽ ne increpaue
ris: sed hec eius regula tũc est seruãda: cũ
culpa seniorum suo exemplo nõ trahit ad
interitũ corda iuniorũ: vbi aũt senio: iuue
nibus exemplũ ad interitum preber: ibi di
stricta increpatione feriendus est: hoc ibi
ꝛ. xj. q. iij. c. pcipue: vbi dicit: deteri9 quip
pe in populis prelati delinquunt: ac p hoc
crudelius q̃ ceteri puniunt. Sequitur: qz
si peruersa inquã perpetrant: tot mortib9
digni sunt: quot ad subditos suos perditi
onis exempla transmittunt. Secundum ẽ
eorum qui correpti obedire contemnunt:
ex cõmuni christianorum cõuersatione per
censurã ecclesiasticã electio: vt pt3. xxiiij. q.
iij. c. tã sacerdos q̃ reliqui omnes fideles
supmã debẽt habere cura de his q̃ pereũt:
quatenus eoꝝ redargutõe aut corrigant de
pctis: aut si incorrigibiles apparuerit ab
ecclia segregent scz p excõicationẽ: nam p
quolibet mortali manifesto debẽt quis ex
cõicari: si aliter nõ vellet corrigi: vt pt3. xj.
q. iij. c. nemo eporũ: exemplũ de ver. sig. c.
ex pte. Q̃ si fuerit excõicatus nõ solũ nõ ẽ
illi cõicandũ: ꝑ nec illis qui talibus excom
municatis cõicant: vt. xj. q. iij. c. rogo ꝛ mo
neo ne cuiq̃ sacerdoti suprascripto marto
cõicãti ꝓtra animã suã quisq̃ vestrũ cõmu
nicare pſumat: glo. hoc verbum rogo ꝑ p
ceptiue ponit: monemus enĩ quos habe
mus caros. ꝛ. c. sequẽti cũ glo. Nõ huius ẽ
qz vt dicit ibidẽ. c. oẽs christiani qui a sa
cerdotibus excõicant sathane traduntur
quõ scz qz extra ecclĩam ẽ diabolus sicut ĩ
ecclia ẽ christ9: ac p hoc quasi diabolo tra
ditur q̃ ab ecclĩastica cõmunõe remouet:
vnde illos quos tũc apls sathane traditos
pdicat. s. j. Cor. v. Excõicatos a se eẽ demõ
strat. ꝛ. c. nihil sic formidare dz xpian9 ꝛc.
vide. Si vo tales negligente platoꝝ p cen
suram nõ artant ad emendationẽ: tamen
sũmopere sũt vitandi: iuxta illud: si eccle
siã nõ audierit sit tibi sicẽ ethnic9 ꝛ publi
canus: ꝛ paulus. j. Cor. v. pcepit dicens:
Scripsi vobis ne ꝓmisceami fornicarijs:
glo. id ẽ cũ crimiosis generaliẽ q̃ fornicãt
a deo: nõ vtiq̃ fornicarijs huius mundi. s.
tm: vnde subdit magis distincte si q̃s frat
noiatur. i. christian9 ꝛ est fornicator scz ma
nifest9 aut auar9. s. publice p vsurã ꝛ rapi
nã auariciã suã ofdens: aut maledicus. i.
blasphemator aut detractor assiduus: aut
ebriosus. i. ebrietati assuet9: cũ hmõi nec ci
bũ sumere: q̃diu. s. ĩ his pseuerãt vt sic cõ
fundant ꝛ emendent: alioq̃n q̃ familiare
cũ eis frequẽtat ꝓsortiũ: pctoꝝ eorũdẽ assu
mit pticipiũ. Et iõ dictũ ẽ iosephat regi iu
de. iij. Regũ vlti. Impio prebes auxilium
ꝛ his q̃ dominũ oderũt amicitiã iungeris:
idcirco iram domini merebaris. s. ex rigo
re iusticie. Secundo de scãdalo passiuo sci
endũ q̃ scãdalũ passiuũ importans impa
cationẽ quãdã p quã aliquis disponit ad
ruinã: q̃nq̃ põt eẽ veniale: puta cuz aliq̃s
ex inordinato dicto vl facto alteri9 mouet
motu venialis peccati: sicut frequẽter con
tingit in suspitiõibus: q̃nq̃ vero est pctm
mortale: puta cũ aliquis ex inordinato fa
cto vl dicto alteri9 procedit vsq̃ ad morta
le pctm. s. vl imitando pctm mortale ab ali
is perpetratũ: vel temerarie iudicando id
qõ fm eius iudiciũ videtur brẽ spẽm pctĩ
mortalis. Porro de suspitiõe ꝛ temerario

iudicio dicta sufficiāt in sermonib⁹ domi/
nicalibus dñica.iij.post penthecostē. Hic
queri pōt: vtrū bona spiritualia sint ꝓpter
scandalū ꝑtermittēda sicut sentire videt
Hiero.di.q dimittēdū est ꝓpter scādalum
oīne qd̄ potest ꝑtermitti salua triplici veri
tate scz vite: iusticie: ⁊ doctrine: sed imple/
tio cōsiliorꝫ multotiēs ꝑtermitti potest sal/
ua triplici veritate ꝑdicta: que tamē ꝯsilia
sunt maxima inter opa spiritualia: alioq̄n
peccarent oēs qui ꝑtermittunt. Ad hoc re
spōdet Tho. vbi.ſ.q in spūalibus bonis
distinguendū est: nā quedā horum sunt de
necessitate salutis que ꝑtermitti nō possūt
sine peccato mortali: nullus autē peccare
debet mortaliter nec venialiter vt alterius
pctū impediat: qz ꝑm ordinē charitat⁹ pl⁹
diligere debet salutē ꝓpriā q̄ alienā: ⁊ ideo
talia nō debēt ꝑtermitti ꝓpter scandalum.
Exempli grā: q̄q̄ cōsiliorꝫ obseruatio et
operū misericordie impletio sūt de necessi/
tate salutis in his qui iā vouerūt consilia
⁊ in his quib⁹ ex debito imminet defectibus
aliorꝫ subuenire: vel in tēporalib⁹ vt pascē
do esurientē: vel in spiritualibus vt doce/
re ignorantem: siue hmōi fiant debita pro/
pter iniunctū officiū: vt patet in ꝑlatis si/
ue ꝓpter necessitatē indigentis: ⁊ tūc non
sūt ꝑtermittenda ꝓpter scandalū: qz tunc
sunt de necessitate salutis. In his vero spi
ritualib⁹ q̄ nō sunt de necessitate salut⁹: ne
q̄ ꝑ se neq̄ ꝑ accidens: videt distinguēdū
qz scandalū qd̄ ex eis orit q̄q̄ ꝓcedit ex
malicia scz aliqui volūt ꝓpedire huiusmo/
di spiritualia bona cōcitando scādala: ⁊ ꝗ
est scandalū phariseorꝫ qui de doctrina do
mini scādalizabant: qd̄ domin⁹ docet esse
ꝯtēnendū Matth.xv. dicēs: Sinite illos
ceci sunt ⁊c. Verū: tamē circa doctrinā duo
sūt ꝯsiderānda.ſ. veritas que docet ⁊ illa
ē de necessitate salutis: vt scz ꝯtrariū veri/
tati nō doceat: ⁊ ideo ꝓpter nullū scanda/
lum qd̄ sequi videatur debet ꝑtermissa ve
ritate falsitatē docere. Secūdū est ipe act⁹
docēdi qui cōputatur īter elemosynas spi
rituales: ⁊ ideo eadē ratio est de doctrina
sicut de alijs operibus misericordie vt iaz
dictū ē: vt sic veritatem ꝑm congruentiam
temporis et ꝑsonarꝫ ꝓponat ille cui incū/
bit docendi officium: sicut idem ē iudiciū
de correctione fraterna ad quā magis ob/
ligantur superiores q̄ pares. Sed quomo
modo obligant⁹: patet in alio sermone de
tribus partibus penitētie. Quādoq̄ ve/
ro scandalū ꝓcedit ex infirmitate vl̄ igno
rantia ⁊ huiusmodi dicitur scādalum pu/
sillorꝫ ꝓpter qd̄ sunt spiritualia opera vel
occultanda vel etiam interdum differēda:
vbi periculum nō imminet: quousq̄ redді
ta rōne huiusmodi scandalum cesset: si ta/
mē post reddita rōnem scandalū duret: iā
videtur esse ex malicia: ⁊ sic ꝓpter ipm nō
sunt huiusmodi bona spiritualia dimittē/
da. Ad laudem dei omnipotētis.

De homicidio quod fit per detractionē qua plurimos occidunt spiritualiter vl̄ corporaliter exemplo diaboli qui christo detraxit ex supbia: iuidia ⁊ malicia. Ser. VIII

Non occides Exo. xx.

Processu cōgruo iam de secū
do modo ꝓximū occidendi breui
ter ꝓsequamur: qd̄ scz fit lingua vel nutu
sic em secūdo modo ꝑceptum hoc exponi
potest. Non occides.i. vel verbo vl̄ nutu
pficies: quo vita ꝓximi vl̄ tua corporalis vl̄
spiritualis iniuste perimat⁹ vel detrimētū
patiat⁹. Qz aūt xbo sic facto ꝗs occidat
pz de pe.di.j.vbi dr.c.homicidiorꝫ xo tria
genera eē dicebat beat⁹ petr⁹: ⁊ penā eorꝫ
parilē fore dicebat: sic em homicidas iter/
fectores fratrū: ita detractores eorꝫ eosq̄
odiētes hoīcidas eē manifestabat: qz ⁊ q̄
occidit: ⁊ qui odit fratrē suuz ⁊ qui ei de/
trahit piter homicide eē demōstrāt⁹. Et ite
rum illud. Noli putare te non esse homici
dam quando fratri tuo male persuades:
si fratri tuo mali persuades occidis: et vt
scias qz occidis: audi.pſ. Filij hominū dē
tes eorꝫ arma ⁊ sagitta ⁊ lingua eorꝫ gladi⁹
acutus. Hoc igit⁹ homicidiū tā corpale q̄
spūale multipharie multisq̄ modis pficit⁹
ꝑcipiēdo: ꝯsulēdo: suadēdo: adulādo: ad
pctū alliciēdo: ad irā ꝓuocādo: decipiēdo
falsitatē ingerēdo: ī ꝑdicatiōib⁹: ꝯfessioni
bus ꝯsilijs ⁊ sūlib⁹: ꝗ qz de singulis ī locis
inferi⁹ videbit⁹: ꝑcipue in septimo ꝑcepto
vbi agit⁹ de nouē pctis alienis: iō ꝑ nunc
grā breuitat⁹ supsedeo. Solū aūt ꝗ duo sta
tui ꝓsequēda.ſ. de iniusta occisione que fit
ꝑ detractionē: ⁊ de iusta occisiōe q̄ fit ꝑ cen
surā ecclīastica tā iuris q̄ iudicis. Quā/
tū igitur ad primū sciēdū ē q̄ maledicta de
tractio ꝓmo sumpsit exordiū a diabolo ex
trib⁹.ſ. ex supbia in celo: ex inuidia in pa/

radiso: ⁊ ex malicia vel crudelitate in ter/
ra. Naz quātū ad primū diabolus elatus
in supbiam in celo: celsitudinē filij dei per
ꝓpriam subiectionē sustinere non potuit:
sed illi similis esse voluit: dicit em Bona/
uētura sup scōz di.v.q primū peccatū dia
boli in celo fuit supbia ꝑsumptionis et tu
moris: statim em vt vidit suam pulchritu/
dinē ꝑsumpsit magna de se: vnde Augu.
xj.sup Gen.ad litterā dicit. Factus cuz tu
more a luce veritatis se auertit supbia tu/
midus ⁊ ꝓprie potestatis delectatiōe cor/
ruptus: sed hoc peccatum fuit consūmatū
supbia ambitiōis: quia ꝑsumens de se ap/
petijt quod oīno supra se fuit: ⁊ ad qd̄ per
uenire non potuit: nam diabolus natura/
lium suorꝫ cōsiderans strennuitatē ⁊ excel
lentiam ⁊ ꝑexcellentiam: voluit ꝑesse ⁊ re/
quiescere sua auctoritate: hoc est sine meri
tis ⁊ sine ministerio: cum tamē se nouerat
factum ad acquirendū eternam beatitudi
nem ꝑ merita et ministeria: ⁊ hec ambitio
execauit oculos eius vnde Bern. ō gradi
bus humilitatis loquens ad diabolū in/
ter alia dicit. Velim curiosius o curiose in
tentionem tue curiositatis inquirere: po/
nam inquit sedem meā ad aquilonem: nec
aquilonem hūc corporalē nec sedem hanc
cum sis spiritus intelligo materialem: pu
to autem per aquilonem reprobādos ho/
mines ⁊ spūs designatos fuisse: ꝑ sedē po
testatem in illos quos vtiq̄ in ꝑsentia dei
quāto ei vicinior tanto ceteris ꝓspicatior
ꝑuidens: nullo sapientie radio cbozuscan
tes: nullo spūs amore feruentes: velut va
cuū reperis locum: affectasti sup illos do/
miniū: quos quadā astucie tue claritate p
funderes: tue malicie estibus inflāmares:
vt quomodo altissim⁹ sua sapientia ac bo/
nitate omnib⁹ filijs obedientie ꝑerat: sic
⁊ tu sup oēs filios supbie ꝯstitut⁹ tua eos
astuta malicia ac maliciosa asturia regeres
ꝑ qd̄ altissimo similis esses sed miror cum
in ꝑsentia dei tuuz ꝑuideris principatum
cur non ⁊ in eadē ꝑuidisti ꝑcipicium: nam
si ꝑuidisti que fuit insania: q̄ cum tāta mi
seria cuperes ꝓnciparuz: mallens miser ꝑ/
esse q̄ feliciter subesse: sed credibilius ē q̄
non ꝑuidisti: vel qz dei bonitatē attēdens
in corde tuo dixisti non requiret: vel quia
viso principatu statim in oculo supbie tra
bes excreuit: que īterposita casum videre
non potuit: sic Joseph cum suaz ꝑuidisset
exaltationē non tamē ꝑuidit sui venditio/
nem: hec ille: dicit⁹ em Apoc.xij. ꝗ draco
ille magnus ⁊ rufus .id ē sanguinolētus:
cauda sua trahebat tertiā partē stellarꝫ: et
misit eas in terram: ꝑ caudā autē circūue/
niētia ⁊ malicia diaboli signat⁹: q̄bus dei
filio detrahēs traxit ad imitationē sui ter
tiam ꝑtem angelorꝫ: vt subiectos haberet
quib⁹ ꝑesset: nam vna pars angelorꝫ oīno
rebellis ei fuit: altera vero titubauit: sed
tandē ei⁹ detractioni restitit: tertia deniq̄
pars detractori lucifero adherendo ꝯsen/
sit: ⁊ hanc detrahēdo tanq̄ ꝓncipes tene/
brarū ad terram misit: et sic vt etiam dicit
Bonauen. vbi s: supbie peccatum in affe/
ctu inuidie ⁊ odij ꝑpetua ⁊ ꝑfecta auersio/
ne fuit cōfirmatū: nam ex quo non potuit
obtinere quod petijt: iō inuidere cepit ⁊
affectu odij cōtraire: ⁊ in hoc cōfirmat⁹ est
in malo: quia hocꝑm oīno a deo separat:
vnde in hmōi ꝓlis generatione ꝯfirmata
est supbia: ⁊ lucifer diabolus dictus ē q̄si
deorsum fluens: diabolus em supbus nō
valens ascēdere: sed cōpulsus descēdere:
odit deū iustum: ⁊ inuidet excellentie ei⁹:
minores autē angeli lucifero ꝓpterea ad/
heserunt: quia cōsiderātes naturalū suo/
rum strēnuitatē ⁊ excellentiā esse minorē:
non sunt ausi tm appetere: ꝗ voluerūt sub
vmbra illius recēscere: ita q̄ nō ministra/
rent: sed quadā sub illo potirent⁹ volunta
ria libertate: quā ꝗ diuino dominio time
bant adipisci se nō posse: cognouerūt em
se factos ad ꝑfruēdū quiet⁹ beatitudinē:
et acquirendū ꝑ merita et ministeria: in ꝗ
ergo supbierunt: q̄ sine meritis voluerūt
esse beati: ⁊ sine ministerio quiescere: ac si/
ne limite ꝓpriā volūtatē implere. Ortū
autē ad scōm diabolus eiectus de celo: ꝑ/
uidensq̄ rationabilē creaturā ad locū vn̄
exciderat assumēdam: agnoscens in sup fi/
lium dei incarnandū: inuidiam quā cōce/
pit in celo: peperit in terrestri paradiso: su
per illud em Jone.ij. Propt⁹ me orta est ꝗ
tēpestas: dicit Alexā. de hal. in.iij. suo: ꝗ
ipm exponēs de filio dei: q̄ lucifer ꝑuidit
rationalem creaturā assumendā in vnita/
te ꝑsone filij dei: vidit ⁊ inuidit: cecidit et
temptauit: eiusq̄ inuidia mors introiuit ī
orbem terrarꝫ. Inuidia nanq̄ cōmouit eū
ad temptandū hominē: cuius felicitati in
uidebat: vt ꝑ peccatū demereret⁹ humana
natura assumptionē ⁊ vnibilitatē ad deū:
non em suffecit pestifero detractori detra/
ctionem diffundere ꝓtra christū in celo in

angelica natura: sed etiam sue detractiōis v.ras diffundere conatus est in paradiso ī humana natura: dicit enī Beā.iij.q ser/pens erat callidior cūctis animālibus: et accessit ad Euā: domino detractur⁹ cuz tri plici lingua venenū effundēs sicut serpēs ꝓpter velocitatē motus lingne: tres ling/uas habere credit. Prima fuit līgua ma/liciose intentionis fallendi eam cum inḋsi uit: cur pcepit vobis deus vt nō comede/retis ex omni lingno paradisi: exteri⁹ q̄si nescius quesiuit: iterius quasi versipellis venenū infudit: mulier enī iam venenum sentiens ⁊ in fide vacillans: detractori re/spondit: ne forte moriamur: sentiēs igit̄ il lam dubitantē: mendaciū cumulat vt illā decipiat: que ē secūda lingua pniciosi mē/dacij: nequaq̄ inḋt moriemini: ꝓtinusq̄ tertiā adiungit que ē apparētia boni cum subinfert: scit enī deus q̄ ī quocūq̄ die co mederitis ex eo aperient̄ oculi vestri ⁊ eri tis sicut dij: scientes bonū ⁊ malū: eius de tractioni Eua ꝑsentiens turpiter cecidit: virūq̄ suū ad casum induxit: ac interituz generalē omnib⁹ posteris induxit: non so lum cozpis sed etiā ⁊ anime. Hec his qui/dem cōtentus ḡtum ad tertiū adiecit vir/rus suū effundere sine intermissiōe in vni/uerso mūdo: q̄ḋ affuturū cernētes angeli cōpatiendo generi humano p detractiōes diabolicas multipliciter ruituro: lamēta/biliter clamabāt in casu demonū dicentes illud Apoc.xij. Ve terre ⁊ mari: qz descen dit diabolus ad vos: habēs iram magnā: sciens qz modicū tēpus habet: q̄d enī oīs demonū tēptatio nisi quedā detractio est: qua nitit̄ vilipendere deū: magnificare se/culū: subuertere virtutes: cōmendare im/pietates. Verūtamē ceter̄ criminib⁹ ꝑter/missis que fiunt eoꝝ suggestionib⁹: ad ea que maxime diabolo instigāte p detractio nes ꝓpetrant̄ stilum cōuertamus. Diabo lus nanq̄ maximam tyrannidē exercet in lingua: dicēte Jacobo in canonica sua.iij. c. lingua ignis ē scz accendēs cōtentiones et similia: imo ē vniuersitas iniq̄tatis: qz p eam fere oīnia peccata ꝓpetrant̄ virtua liter: q̄ maculat totuz cozp⁹: qz malū eius redūdat in alia mēbra: ⁊ inflāmat rotā na tiuitatis nostre. id ē totū cursū vite nostre īflāmata a gehēna. id ē a diabolo q̄ sic vo/cat̄ eo q̄ gehēne deputat̄: ⁊ infra. Est enī inquietū malū: plenuz veneno mortifero: id ē detractionis: nam detractor inficit eū de quo detrahit p infamiā: ⁊ cum qui libē ter audit ⁊ seipm p culpam: cum igit̄ dia/bolo instigante detractiones ingeminā̄t: hinc oīnes impij detractores vtūt̄ illa tri plici lingua serpentina: sicut fm Jsiō. ser/pens qui anguis dicit̄ tāta celeritate ling uam mouet: q̄ triplicem linguā habere vi deatur: cū non habeat nisi vnā: prima nā/q̄ loquit̄ cum intētione fallendi: pmens scz aliud oze ⁊ aliud cogitans cozde: cū ta men deus homini dederit linguā cozdi li/gatam atq̄ cōiūctā: p hoc indicare volēs. q̄ non aliud est loquendū oze q̄ sit radica tum in cozde. Sz ecōtra faciūt iuxꝝ psalmi/stā.xj. Labia dolosa in cozde ⁊ cozde locu/ti sūt. Et iterū.ix. Sedet ī insidijs cū diui/tibus in occultis vt interficiat scz in audi torū mentib⁹ innocentē: vnde Ambro. li. ō paradiso. Bilinguis serpēs habet̄ atq̄ letalis: eo q̄ diaboli minister aliud loqui/tur aliud cozde meditet̄. Secūda vero lin gua loquit̄ sermone mendacij q̄ḋ maxime cōtingit cōtra bonos ac maloruz pſecuto/res: vnde dicit Anacler⁹ papa.vj.q.j.c. de teriores sunt qui doctoꝝ vitā moresq̄ coz/rūpunt: his qui substantias alioꝝ p̄diaq̄ diripiunt: ñ enī ea que extra nos sūt licz nostra sint auferunt: nā detractores ⁊ mo rum cōtēptores siue qui aduersus nos ar/mant̄ ꝓprie nos diripiunt: et Augu: sup illō ps. cviij. Pro eo vt me diligerēt detra hebant mihi: sic ait. Pl⁹ nocent in mēbris detrahētes christo q̄ qui eius carnē mor resurrecturā peremerūt: ⁊ tales sūt ō q̄ḋ⁹ dicit Berñ. in sermone. Si paup es vilē et abiectum te reputāt: si diues es: ambitio/sum: si p̄dicator ⁊ doctor: honoris ⁊ huma ni fauoris quesitorē: si tacens inutilē: si le iunas hypocritaz: si comedas voracē: hec ille. Tertia deniq̄ lingua loquit̄ cum ap/parētia boni: de qua Berñ. sup cātica ser/mone.xxiiij. detractores quodam simula/te iracundie fuco: cōceptaz maliciā quā re tinere non possūt obumbrare conant̄: vi/deas a detractore alta p̄mitti suspiria: sic q̄ cū quadā grauitate vultu mesto: dimiſ/sis supcilijs ⁊ voce plangenti egredi male dictionē: ⁊ quidē tanto pſuasibiliorē quā/to credit̄ ab alijs q̄ audiunt nō cozde inui do si magis cōdolentis affectu q̄ malicio/se pferri: doleo inquit vehemēter p eo q̄ diligo eū satis: ⁊ nūq̄ potui de hac re coz/rigere eum: ⁊ alia: vnde mihi quidē com/pertum fuerat de eo istud sed p me nūq̄ in notuisset: at qñ p alterū patefacta est res veritatem negare non possū: reuera ita ē: hec ille: tales serpēti sūt similes: iuxta illō ps. cxxxix. Acuerūt līguas suas sicē serpē/tes quando scz sub specie boni ac placido vultu venenū detractiōis effundūt: vnde serpēti ꝓpter tria simulātur. Primo quia serpens est animal p̄diciosum: sic ⁊ illi: qz retro mordēt illos q̄s dū p̄sentes sūt ama re se simulāt: inꝝ illō ps. cviij. Pro eo vt me diligeret. id ē diligere se simulabāt: de trahebāt mihi. Secūdo quia serpens mor det in secreto: sic illi detrahūt in silētio: qz maxime tūc detrahūt: quādo se de hoc ac/cusandos nō foze cōfidunt: vnde ō: Eccli. x. Si mordeat serpens in silencio: nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Tertio quia tortuose incedit serpēs: sic illi sumūt a laude ei⁹ exordiū cui detrahere cupiūt. Hi sunt serpentes de quib⁹ Hiere. viij. di/cit̄. Ecce ego mittam vobis serpētes pessi mos quibus non est incātatio: quia detra ctionibus assueti difficile corrigunt̄ p ver bum dei. Preterea detractor etiam simi latur cani rabido. Primo qz semp inquie/tus ⁊ in motu est: sic detractor mente non quiescit: nisi prius euomat delatiōis vene num q̄ḋ ī cozde gestat Eccli. xix. Sagitta ī fixa in femore canis: qui scilz nunq̄ q̄escit donec eam remouerit: sic verbum in cozde stulti non quiescit donec manifestū fuerit. Secundo quia dicit Plinius: q̄ canis ra bidus vt plurimū habet sub lingua eius vermiculū quēdā qui linguā eius pūgit: ⁊ pungēdo coleram magnā in eius accen/dit cerebro ꝓpter quod infuriā eum ꝓuer tit: q̄ si vermiculus a lingua canis extra/heretur: canis a rabie curaret̄: sic etiaz ac/cidit homini detractori q̄ vermiculū odij vel inuidie vel rācoris sub lingua. id ē in cozde patiat̄: iuxta illud ps. ix. Sub lin/gua eius labor ⁊ dolor: quasi de cozde fun ditus extraheret̄: detractor ꝓtinus libe/raret̄. Tertio quia mordax est ꝗ nō latrat: ⁊ sic p̄ditorie mordet: sic detractores sunt vt dicit Esa. lvj. Canes muti nō valentes latrare. De q̄ḋ⁹ dicit Berñ. libro de ꝑside/ratione. Omnē qui palā verē̄t̄ dicere q̄ḋ in aure loquit̄: suspectū habeas: q̄ si corā te iudicare ille rēnuit: delatorē iudices nō accusatorē: o virū fm cor dei: qui fidenter loquit̄ detrahentē secreto. primo suo hūc pſequebar. Mirirū: cum in hoc detractor cani rabido detestabilior ē. Quarto nāq̄ canis rabidus fugit domesticos: ne is in rabie cōstitut⁹ eis noceat: ꝗ pniciosior ē de tractor: qui nec exneis nec ꝓpinquis nec domestic⁹ peit: q̄ḋ ē extremū malū: vñ ps. liiij. Qñ si inimic⁹ me⁹ maledi. mihi: sus/tuliq̄. Et si is qui oḋ. me: sup me ma. lo. fu. abs. me forſ. ab eo. Tu ḋo rē. Merito dicit aplus ad Roma. j. Detractores deo odibi les: quia quodlibet mortale peccatū tanto reputat̄ execrabil⁹ quāto plures in ei⁹ p/petratione debite circūstātie omittunt̄: ac circūstantie aggrauātes admittūt̄: q̄ sunt p̄ncipaliter sex: ac naturā earū debite con uincunt̄ obseruare: nō enī attendit detra/ctor q̄s loquit̄: qz nō ꝑsiderat seipm q̄ cuz sit impi⁹: loquit̄ sepius ꝗ iustos: nec etiaz attēdit q̄ḋ⁹ loq̄t̄: q̄ scz ex ḋbis suis conta minā̄t̄ ac veneno detractiōis plmunt̄: nec pōderat q̄d loq̄t̄: cū sit pniciosa ⁊ plerūq̄ mendosa. Tam pniciosa qñq̄ repiunt̄: q̄ vna detractione successu tēpis mille milia aīaꝝ ac interfectiōes cozpoꝝ sequunt̄: nec etiā pōderat quātū loq̄t̄: qz pl⁹ iusto sepi⁹ amplificat mala falsa veris imiscens: nec inquā attēdit quō loquit̄: qz simulate loq̄ tur ea zelo bono manifestare simulās: cuz solo denigratiōis affectu pferat: simulata vero eq̄tas est duplex iniq̄tas. Hec pinde ponderat quare loquit̄: qz ex inuidia ⁊ li/uore: nec etiā ponderat qñ loquit̄: qz q̄rit tēpus quo pl⁹ inficiat vel noceat: solū enī ad ḋ conari videt̄ vt in cozde ꝑceptā eua/mat iniq̄tatē. Hinc beat⁹ Berñ. dicit. Gla/dius triceps lingua detractoris: nec huius modi linguā mucrone illo quo dominicū latus ꝑfossum est crudeliorem dicere vere aris: fodit hec cozpus christi: nec iā exani me fodit sed exanime facit: ipis etiam spi/nis ⁊ clauis nocētior est: q̄s ei vides infi/xos: nisi enī cozporis sui vite p̄tulisset: vi/tam illius cozporis nunq̄ illud p isto mor tis iurie tradidisset: nec tm̄ vulnerāt ⁊ sā guinē fundūt: sed etiaz sanguinē bibunt: ideo sanguisfuge sunt bibentes sanguinē viuoꝝ ⁊ qñq̄ mortuoꝝ: hinc merito postu lat ps. cxix. Dñe libera aīam meā a labijs iniq̄s ⁊ a līgua dolosa. Qñ de mala lingua legit̄ in libro Apum ō quodā sacerdote: q̄ tantū lingue vitio deditus erat: ⁊ p̄cipue detractiōis: q̄ poti⁹ de se pessima mētiret̄ q̄ nō socios vel sibi cohabitantes crimib⁹ infamaret: hinc ad̄ mortez diuino iudicio raptus in furiā: in seipm tanta cede deba chat⁹ ē: q̄ ꝓprijs dētib⁹ ꝓpriā linguā ma/

ledicam laniaret: ⁊ palam cunctis ostēderet. Q̃ quia lingua sua dolose egerat venenum aspidū ferens sub labijs: quasi sepulchrū patēs guttur illius fetorē teterrimuz anhelaret: sicut legit ī Cesario de q̃dā puella tam maliloqua: q̃ beatuz se iudicaret qui flagellum lingue eius euadere posset: tandē est defuncta ⁊ in atrio ecclesie sepulta: mane igit ad ecclesiam venientes viderunt eius sepulchrū ad instar fornacis ardētis fumū eructuantē: qui terram pijciētes vt viderent quid hoc esset: medietatez supiorē corpis eius cōbustam inuenerūt: cuz tū ps inferior ab vmbilico ⁊ deinceps illesa pmansit. Ad laudē dei.

Qualiter detractio sex modis fieri pōt sine peccato ⁊ tribus modis cum pctō veniali: Sermo IX

O n occides Exo.

n xx. Ad pseqendū autē materiā de vitio detractionis. Primo queri potest vtr detractio sit peccatū mortale pīsertim cuz dicit Hiero. in epla ad Celantiā: rarū inuenies qui irrēpensibilez vitam suā exhibere velit: vt is non libēter rēpendat alienā: quod Hiero. ītelligit d̄ detractiōe: ꝓ in corde malū alteri p̄ p displi centiā rēpendere ac alijs etiam denūciare delinquētis emendationē intendēs: vi detur esse virtutis actus ⁊ charitatis. Ad hoc respondet Hein. boyc. in. c. cū dilect: ex̄ de purgatione canonica: q̃ peccata verborū maxime sunt ex intētione dicētis indicanda: detractio autē fm suam rationē ordinat ad denigrādā famā alicui: hinc est q̃ ille pprie p se loquēdo detrahit: qui ad hoc de aliquo obloquit eo absente vt eius famā denigret: auferre autē alicui famā valde graue peccatū est: quontā inter res tēporales fama videt esse pciosior: per cuius defectū homo impedit a multis bū agendis: ppter quod dicit Eccl. xlj. curā habe de bono nomīe: hoc enī magis pmanebit tibi q̃ mille thesauri magni et pciosi: ⁊ ideo detractio p se loquēdo ē mortale peccatuz: ⁊ maius q̃ furtū nō solū quia rē tēporali pciosior ē fama: sed quia furtū vt cōmuniter contingit aut ex quadā necessitate: aut cupiditate: detractio vero ex inuidia vel odio: ⁊ ideo dicit. vj. q. j. c. Sūma iniquitas est fratrib: accusare: vnde scriptum ē. Omnis qui detrahit fratri suo homicida est: ⁊ oīs homicida non habet partem in regno dei: hec ibi. Contingit tamē quādoq̃ q̃ aliquis dicit aliqua verba p q̃ diminuit fama alicui: non hoc intendēs sed aliquid aliud: ꝓ aut nō est detrahere p se ⁊ formaliter sed solū materialiter et q̃st p accidens: ⁊ si q̃dem verba p que fama alterius diminuitur aliquis proferat ppter aliquod bonum vel necessariū: obseruatis debitis circūstantijs: nō est peccatū nec dici potest detractio: si vero pferat ex animi leuitate vel ppter aliqō non necessariuz: non est peccatū mortale: nisi forte verbum quod dicit sit adeo graue q̃ notabilit famam alicui: ledat: ⁊ pcipue in his que pti nent ad honestatem vite: quia hoc ex ipso genere verboꝝ habet rationē peccati mortalis. Ad maiorē autē euidentiaz sciendum: q̃ detractio large sumpta ꝓut est denigratio aliene fame p occulta verba sicut a quibusdaz diffinit: aliquādo fieri potest sine peccato: aliquādo vero cum veniali: ⁊ quandoq̃ cuz mortali. Sine peccato fieri pōt sex modis: obseruatis debitis circūstantijs. Primo fieri potest ppter ei: correctionē de quo d̄s loquit denigrationē: vt cum defectus eius intentiōe debite circūstantionata dicunt: his qui tenent euz corrigere et emendare: ac diffamiam eius p posse pcauere: sicut pri: mri: magistro: domino: vel altero superiori: quod sane ītelligitur seruato ordine euāgelico qui ponitur Matth. xviij. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te ⁊ ipm solum: quod pceptum dominicū tunc solū locum habet: quādo peccatū occultum solum nocet peccanti ⁊ ei in quem peccat: vt quia a peccante ledit vel sola noticia scandalizatur ⁊ ad eadem peccata incitat: tunc enim prius debet ipm corrigere īter se ⁊ ipm solum: si phabiliter spem habet emendationis: sinautē: vel etiā si tam efficaciter ipm alliceret ad peccatuz q̃ de ruina timeret: tunc ei denūciare debet qui tenet pdesse ⁊ nō obesse: cuius ratio est: quia ex peccato duo mala peccato: incurrit scz lesionez ꝓscientie ⁊ fame: sed maius dānum ē lesio ꝓscētie q̃ fame: ⁊ ideo si ꝓscētie subueniri non pōt nisi cū lesione fame: tūc postponet fama vt reparet ꝓscientia: sicut plerū q̃ membrū abscindit: vt totius corporis vita cōseruet: ⁊ sic patet q̃liter quis alteri us petū emēdationis gratia denunciare debet: aliqdn d̄cūq̃ duct: hūano fauore:

timore: prece: p̄cio ⁊ sic de alijs: peccatū tacet ab alio ppetrandū vel iam ppetratuz: cuz tamē ex illius reuelatiōe verisimiliter sperat emendationē peccatū alienū incurrit: vt patet in. vij. p̄cepto: vbi agit de peccātis alienis. Secūdo vero fieri pōt ppter publice iusticie bonuz: vnde tunc aliū d̄s accusare pōt: non solū coram pson a priuata sed etiam coraz iudice: ⁊ ad hoc plerūq̃ de necessitate salut obligat: dicit enī Aug. Qui veritatē occultat ⁊ qui pdit mendaciū vterq̃ reus ē: ille q: pdesse nō vult iste quia nocere desiderat. Hic queri pōt vtrū ea que recipiunt sub sigillo cōfessionis vel secreti: in hoc casu ppalari possūt: pīsertim cuz dicit Prouer. xj. Qui ambulat fraudulēter reuelat archana: d̄ autē fidelis ē celat amici cōmissū. Ad hoc respōdet sanctus Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxx. q̃ de illis que homini sūt cōmissa in secreto p ꝓfessionem: nllo modo debet testimoniū ferre: quia non scit ea vt homo sed tanq̃ dei minister: ⁊ maius est vinculū sacramēti quo libet homīs p̄cepto: quod sane intelligit nisi eo modo reuelet qui ponit in. iiij. pcepto: sermōe. xj. in fine. Circa ea vero q̃ alter homini sub secreto cōmittunt distinguendū ē: quādoq̃ enī talia que statim cuz ad noticiā homīs veniunt homo ea manifestare tenet: puta si tale occultum ptinet ad corruptionē multitudinis spūalem vel corporalē vel redūdaret in graue damnuz alicuius psone: vel si quid aliud est hmōi qō quis ppalare tenetur testificādo ul denūciando: ⁊ cōtra hoc debitū obligare nō potest p secretum cōmissum: quia in ꝓ frāgeret fidem alteri debitā: quandoq̃ vero sunt talia que quis pdere nō tenet: vnde potest obligari ex hoc quia sibi sub secreto cōmittunt: ⁊ tunc nullo modo tenet ea pdere etiam ex p̄cepto supioris: q: seruare fidem est de iure naturali: nihil aūt pōt p̄cipi cōtra id quod est de iure naturali: ꝓ ibi: in cuius etiā argumentū p̄cepit dominus Deut. xxj. dicēs: Si genuerit homo filium cōtumacē ac pterui: qui non audierit parētū imperiū: ⁊ cohercitus obedire noluerit: ducent eum seniores ciuitatis et accusabunt: morteq̃ morient: vt latius ptz ibidem. Tertio pinde fieri potest detractio ppter instructionē ⁊ cautelam audiētium: vt scz caueāt similia: quod maxime verum est d̄ malis iam saltem ex pte manifestis ⁊ correctis seueritate diuina vel eq̃tate humana: ex qua correctione saltē audiens timore concuciat: sic enī fecit Paulus. j. Cor. x. Qui post recitata diuina beneficia filijs israel collata ꝓtinus subinfert eorū ingratitudinē ⁊ dignam punitionem. Vnde dicit: sed non in plurib: eorū beneplacitū erat deo: scz non in illis q̃ deū offenderūt sed tū in duob: scz Josue ⁊ Caleb: quib: tū concessum est terram pmissionis ingredi: vt patet Nume. xiiij. Deinde ostendit ita euenisse nō ppter illos tū sed ppter nos corrigēdos dicēs: hec autē omnia in figura facta sunt nostri: scz vt nō simus cōcupiscentes malorū sicut illi concupierunt: vt patet Nume. xj. vbi dicit q̃ populus pmiscuū flagrauit desiderio carnium: ⁊ misit domin coturnices ⁊ c. necdū defecerat cibus ⁊ furor domini pcussit populum plaga magna nimis: non tamē expimit modus plage nec numerus interfectoꝝ: dicunt tamē quidā q̃ modus plage fuit ignis q̃ cōbussit eos: ⁊ hoc scripsit Paulus ad Cor. qui desiderio carnū comedebāt ī idolo ⁊ scādalizabāt infirmos: ⁊ sic similes erant iudeis ī deserto carnes desiderantib: hinc digni erant nō solum simili pena: sed etiā maiori: quia sicut ī bonis melius est qō figurat q̃ ipa figura: vt regnū celoꝝ q̃ ipa terra pmissionis: ita in malis lōge peius est qō figurat q̃ figura signās: vnde fm Augu. illa supplicia que filij israel sustinuerūt: figura iehenne fuerunt: que omni pena maior est. Sequitur: neq̃ idolatre efficiamini: scz idolaticis vescendo in venerationē idoli vel in scandalum infirmorū: sicut quidā illoꝝ: vt patet Exo. xxxij. Sedit popul manducare ⁊ bibere: scz coram idolo: ⁊ in vindictā interfecti sunt illa die. xxiij. milia. Neq̃ fornicemur sicut quidam ex ipīs fornicati sūt scz cum madianitis: vt patz Nume. xxv. et ceciderūt vno die. xxiij. milia: nā Phinees videns Zambri pncipē in tribu Symeon coeuntē cum filia cuiusdā potentis madianitarū quā dixit se duxisse in vxorē: pfodit ambos in locis genitalibus cessauitq̃ plaga scz mortis quā miserat domin in filios israel. Quidā tamē dicere volūt q̃ plures iuuenes zelo phinees accēsi multa milia populi pcusserūt: ⁊ hoc recitat ꝓ Paulus corinthijs ad terrorē: quia supra. v. c. dixerat: oīno audit inter vos fornicatio: ⁊ talis fornicatio q̃lis nec inter gētes: ita vt aliquis habeat vxorē patr sui. id ē no-

nercam suã: vnde fornicatorẽ hunc Paulus tradidit sathane corporaliter vexãdũ quousq; peniteret: hanc enĩ potestatẽ apostolus habuisse dicit: vt quẽ a peccato nõ posset auellere: sic traderet sathane: sed. Neq; murmurauerit sicut q̃dam eorum murmurauerũt scz Rume. xvj. ⁊ hoc ꝓtra Moysen supiorẽ suũz: ⁊ perierũt ab exterminatore. id ẽ ab angelo q̃ extra termios terre ꝓmissionis eos pcussit: naz Dathan ⁊ Abyron qui fuerũt principes filiorũ Ruben ꝓtra Moysen murmurãtib⁹ ⁊ reliquũ populũ incitantib⁹: orauit Moyses ⁊ tremuit terra: expauitq; popul⁹ ⁊ grãdi strepitu p illoꝝ tabernacula excitato: scissa est terra sub pedib⁹ eoꝝ: ⁊ apiens os suũ deuorauit eos cũ omni substãtia eoꝝ: descenderuntq; viui in infernũ: ⁊ reducta est terra quasi nihil hoꝝ factum videret: ⁊ concludit apostol⁹: hec aũt omnia in figura. s. nostri cõtingebãt illis: scripta sunt aũt ad correctionẽ nostrã: vnde vulgariter dicit q̃ pulchre se castigat q̃ alterius exemplo se emendat: sic ⁊ Judas in epla. ij. c. peccatoribus terrore incutit dicens: Ve illis q̃ in viam Cayn abierũt scz p inuidiam: ⁊ error Balaam mercede effusi sũt: scz ꝓpter cupiditatẽ: ⁊ ꝓtradictiõe Chore perierũt qui scz ꝓpter ambitionẽ sacerdotij seditionem mouit: sic etiam quorũdã mala vita ac eoꝝ posterior vindicta quãdoq; ꝓpalari possunt ad terrorẽ ⁊ instructionẽ audiẽtium. Quarto sicdez detractio fieri põt ad auisationẽ audientiũ: ne scz ꝓuersione mutua maloꝝ ⁊ cõtagione cõtaminent et decipiant eorũ malicia ⁊ cõtagiosam vitã ignorãtes: hoc enĩ ⁊ Paulus exꝑsse fecisse legitur. ij. ad Timo. iiij. vbi dicit Timotheum auisãdo. Alexãder erari⁹ mlta mala mihi ostendit: iste est Alexãder de q̃ habet. j. Timo. j. qui cõscientiã bonã repellẽs flagicijs naufragauit circa fidẽ ꝓpia temeritate ⁊ p̃sumptione: pductus ĩ errorem fidei: ⁊ ideo Paulus eũ excõmunicauit: ⁊ sathane corpaliter vexãdũ tradidit: vt discat scz p penaz nõ blasphemare: solanaq; vexatio dat ĩtellectũ auditui: vt ꝛ Esa. xxviij. dicit enĩ ibidẽ glo. q̃ ad correctionem delinquentiũ Paul⁹ vtebat diabolo aplica potestate: sicut nũc p̃lati ecclesiaꝝ cõtra rebelles vtunt ecclesiastica censura: sicut enĩ demones in inferno sunt executores diuine iusticie: sic aliquãdo ĩ hoc mũdo: iuxta illud pſ. lxxvij. Misit in eos iram indignatiõis sue: indignationẽ ⁊ irã ⁊ tribulationẽ ĩmissionẽ per angelos malos: Alexãder igit erari⁹ multa mala mihi ostendit: faciens scz cõtra me q̃ potuit reddet illi domin⁹ fm opa ei⁹ quẽ et tu deuita: ⁊ itez. ij. Thessa. iiij. Subtrahat vos ab omni fratre ambulãte inordinate: ⁊ itez j. Cor. v. Si quis frater nominat. i. christianus: ⁊ est fornicator aut auar⁹ aut idolis seruiens aut maledic⁹ aut ebriosus aut rapax: cuz hmõi nec cibũ sumere ꝛc. nec solum: sed Matth. vij. p̃cepit domin⁹. Attẽdite. i. cauete a falsis ꝓphetis qui veniũt ad vos in vest. o. ꝛc. et Luc. xij. Attendite a fermẽto pharisei q̃ ꝓ est hypocrisis. id est simulatio sanctitatis non exhibitio.

Quinto p̃terea fieri põt detractio ad correctionẽ absentiũ: cũ scz alicui amico fidelꝰ qui absentis zelat honorẽ ⁊ ꝓfectũ reuelant defectus: vt vlteri⁹ illi ꝓferat ad correctionẽ ⁊ emẽdationẽ: ⁊ hoc modo detractione videt vsus fuisse Job. in apoc. instinctu spũssancti ⁊ instructiõe angeli sibi apparẽtis: tanq; rep̃sentãtis p̃sonam filij dei in humanitate ⁊ ĩ eius p̃sona loquẽt: vnde inter cetera informauit euz vt scriberet septem ecclesijs. i. ep̃is ecclesiarũ q̃ sũt in asia: qualiter ⁊ subditos delinquentes corrigerẽt ⁊ bene agẽtes in bono confortarent: vnde ait angelo: Ephesi ecclie scribe id ẽ eius ep̃o qui dicit fuisse Timotheus Pauli discipul⁹: quẽ ꝓstituit ep̃m ecclesie ephesine: vt ostẽdit lyra. j. Timo. j. ⁊ hũc ep̃m cum populo subiecto cõmẽdat de patientia ⁊ cõstãtia in tribulationib⁹: ⁊ p̃sertim q̃ oderũt facta nicolaitaꝝ: sed in hoc scripsit eius subditos redarguẽdos: quia charitatẽ primã reliquerũt: qz nõ miserũt tam larga manu elemosynas in hierl'm in subsidiũ sanctoꝝ sicut aũ cõsueuerũt. Scribens vero angelo. i. ep̃o smirne ecclie qui dicit fuisse Policarp⁹: cõmendat eos in omnib⁹ p̃cipue in pseuerantia ⁊ patiẽtia tẽptationũ et tribulationũ. Tertio scribens angelo. i. ep̃o pergami ecclie: cõmendat q̃dem ei⁹ subditos eo q̃ non negauerũt nomen christi in p̃secutionib⁹ ⁊ tormentis in diebꝰ Antipbas martyris: qui specialiter noiat: qz verbo ⁊ exemplo alios ad martyriũ animauit: ⁊ subinfert: sed habeo adversum te pauca: scz peccata corrigẽda: qz habes illuc tenẽtes doctrinã Balaã: qui scz docebat mittere puellas pulchras ꝓpe castra hebreoꝝ: vt earum pulchritudie cõ

specta hebrei qui fuerunt luxuriosi allicerentur ad luxuriaz: ac per consequens ad idolatriam: vt sic deus offenderet contra totum populum: sic in ecclesia pergamẽsi erant tunc quidam tenentes doctrinaz nicolaitarũ: inducẽtes scz verbo et exemplo ad fornicationẽ tanq̃ licitam et ad cõmedendum de idolorũ sacrificijs: vnde dicit Alexan. de hales: sup Apoc. in eodẽ passu: q̃ iste nicolaus fuit vnus de septẽ diaconibus de quibus habet Act. vj. qui tamen a fide ⁊ doctrina christi postea recessit: eo q̃ argueret super hoc: quia nimiuz diligebat vxorẽ suam que erat valde pulchra: sicut dicit Clemens: ⁊ vt se excusaret ab hac stulticia respõdit: nõ est mihi cure quid ipa faciat: qui vult vtat ea: ⁊ ideo p̃dicauit vxores esse cõmunicãdas ⁊ omnes mulieres ⁊ cõmestionẽ idolaticorũ esse licitam: predicauit etiaz hunc mũdum non a deo: sed a quibusdã principibus esse factum: ⁊ quia talis error: licite fornicandi ⁊ de idolaticis manducandi consonus erat carni: ideo fere omnes ecclie hoc erroꝛ vel impugnabant vel etiam in pte inficiebantur. Vñ et angelo thiatyre ecclie scripsit: rep̃hendendo q̃ pmitteret mulitrẽ Jezabel que se dicebat ꝓphetam docere ⁊ seducere seruos dei simplices: q̃ scz licitũ esset fornicari ⁊ mãducare de idolaticis in idolorũ venerationẽ: alioquin nõ esset peccatum nisi ratione scãdali pusilloꝝ. Sexto deniq; fieri põt detractio ꝓpter cõpassionem absentiũ imprimendã ei cui malũ alterius manifestat: vt sic ꝓuocetur ad orãdum ꝓ taliũ cõuersione ⁊ emendatiõe: q̃ vtiq; licitum ẽ ⁊ meritoriũ: in cuius argumentũ vidua illa sareptena ꝓpter fidez a domĩo cõmendata: vt dicit Matth. xv. et Marc. vij. que accessit ad iesũ dicẽs: Miserere mei fili dauid: filia mea male vexat a demonio: exprimit enĩ filie sue miseriam vt dominũ pietatis ꝓuocet ad misericordiã. Secundo vero p̃ncipaliter fieri põt detractio cũ peccato sed veniali ꝓpter imꝑfectionem actus: vel etiam male intentionis: quod q̃dem fieri põt triplicit. Primo nanq; fit ex quodã indiscreto ac p̃sumptuoso zelo iusticie: quo singula gesta vel verba aliorũ mordacius rep̃hendũt: non tamẽ notabiliter alioꝝ famã ledentes: p̃sertim quo ad ea que ꝓcernunt honestatẽ vite. Unde de hoc dicit Hiero. in epla ad Celantiã: q̃ rarũ inuenies qui irrep̃hensibilem vitam suam exhibere velit: vt is nõ libenter rep̃hendat alienã: tantaq; huius mali libido mẽtes hominũ inuasit: vt etiã qui ꝓcul ab alijs vitijs recesserũt: in istud tamẽ quasi in extremũ laqueũ diaboli incidant. Secundo vero fit p lapsum lingue vel p surreptionẽ ex quadaz animi leuitate: non ex intentiõe nocendi: ⁊ tunc etiam est veniale: nisi p eam notabiliter alterius famã lederet. Vñ sup illud Prouer. xxiiij Cum detractorib⁹ ne cõmiscear⁹: dicit glo. hoc specialiter vitio piclitat pene totũ genus humanũ: tum qz stultoꝝ infinitus est numer⁹: ⁊ pauci sunt qui ambulãt p viam salutis: tum etiam qz pauci vel nulli sũt: q̃ non ex animi leuitate aliq̃ aliquid dicũt de quo non in aliquo vel leuiter alteri⁹ fama minorat: quia vt dicit Jaco. iij. Si q̃s in verbo non offendit hic ꝓfectus est vir. Tertio deniq; fit ex loquacitate vl loquẽdi libidine: cuius impulsu quicq̃d ad aures venerit silẽtio tegere non potest. Et q̃tum ad hoc queri potest: vtrũ simplicit narrans alterius mala ab alijs cõmuni genere loquẽdi audita peccat mortalit. Ad hoc respõdet Sco. in. iiij. dis. xv. q̃ rara fides est: ideo inter homies quia multi multa loquunt: ⁊ mũdus plenus mendacijs quotidie expitur: ꝓpterea dicens se sic tũ audisse: nisi ex ipo modo dicendi aliquaz maiorẽ certitudinẽ oñdat q̃ ex cõmuni relatione: tũc ex natura actus in illoꝝ opinione non aufert illi famã: quia si audiẽtes firmiter cõcipiunt eũ de quo sermo fit esse criminosũ leues sunt vtiq; de qualib⁹ scriptũ est Eccli. xix. Qui scito credit leuis est corde: verũtã quoniã a scãdalis pusilloꝝ cauere necesse ẽ: qz ve p quem scãdalũ venit: ⁊ multi sunt tales pusilli leues ad cito credendũ mala: ideo piculosũ valde est ex alioꝝ relatu alijs audita talia referre: q̃ si fit aio ledẽdi eũ ꝛ q̃ pferẽ: nõ facile põt excusari quin ꝗ charitatẽ faciat: ⁊ sic mortalẽ culpã cõmittat: si ꝛo ex incõsiderationẽ vel ꝓfabulãdi libidine hoc fiat: durũ est q̃ genus culpe venialis excedat: cuz vt dicit Jaco. iij. Qui non offendit in verbo ꝛc. hec Scotus. Ad laudẽ dei.

De differẽtia ĩter detractiõez: surrationẽ et q̃ detractio sex modis fit cum peccato mortali: ac de audiẽtib⁹ detractionẽ: Sermo X.

Non occides Exo. xx.

Aliq vtq; de diuersis modis detractionū: q̃ fieri pñt vel sine pctō vel cū peccato veniali tm̃: ꝗ ꝓsequ volumus de modis quib⁹ p detractionem mortale peccatū incurrit. Ad cuius euidentiā primo queri pōt: vtrū detractio sit vitiū distinctū a susurratione: ꝑsertim cū dicit Isiō. in li. ethymo. q̃ susurro ō sono locutionis appellat: q̃ non in facie alicui⁹ sed in aure loquit detrahēdo: ꝗ de altero loqui detrahendo ad detractionē ꝑtinere videt. Ad hoc respōdet Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxxiiij. q̃ susurratio et detractio ī materia cōueniunt: ⁊ etiā in forma siue in modo loquēdi: q̃ vterq; malū de ꝓximo dicit: ꝓpter quā similitudinē vnū ꝓ alio interdū ponit: naꝫ sup illud Eccli. v. Nō appellet susurro dicit glo. id ē detractor: differunt tm̃ in fine vel intentione quia detractor ꝓprie famā ꝓximi ꝑ oblocutionē intēdit denigrare. Hinc illa mala ꝑcipue de ꝓximis ꝓferre querit: q̃bus ꝓximus possit diffamari: vel saltē ei⁹ fama minui: susurro vero ꝑcipaliter intēdit amicicia aliquo⁹ separare: dicē enī glo. sup illud Roma. j. Susurrones detractores deo odibiles: susurrones sunt inter amicos discordiā seminātes: detractores q̃ alio⁹ bona negāt vl mīnuūt: ex quo ptz q̃ susurro talia ꝓferre q̃rit de ꝓximo: quę ꝓtra ipm̃ mouere possūt aīm audientis: ꝗm̃ illud Eccli. xxviij. Vir peccator cōturbabit amicos: ⁊ ī medio pacem habētiū īmittit inimicicia. Inquātuꝫ igitur susurro dicit malum de alio dicitur detrahere: sed in hoc differt a detractore: q̃ non intendit simpliciter malū dicere ꝗ etiā quicq̃d sit illud q̃ aīm vnius contra aliū ꝑturbare possit: etiaꝫ si sit simpliciter bonū ⁊ tm̃ apparēs malū: inq̃tū alteri diſplicet cui dicit. Unde susurro ꝓprie dicit bilinguis: quia cū amicicia sit īter duos: susurro nitit ex vtraq; ꝑte amicicia rūpere: ⁊ ideo duab⁹ linguis vtit ad duos vni dicens malū de alio: ꝓpter q̃ dicit Eccli. xxviij. Susurro ⁊ bilinguis maledict⁹ cui⁹ causaꝫ addit dicens: multos enī turbauit pacē habētes. Crimīatio autē est vitiū ab his duobus distinctū: de quo dicit Leui. xix. Non eris crimīator nec susurro in populis: nam crimīator ē q̃ alijs publice imponit crimina vel accusando vel cōuiciando: quod non ꝑtinet ad detractionē vel susurrationē: ex dictis etiā ꝓludit: q̃ susurratio grauius est vitiū q̃ detractio: q̃ peccatū in ꝓximo tanto grauio⁹ est: quāto per ipm̃ ꝓximo maius nocumentū inferē: tanto vero maius nocumentū inferē: quanto maius est bonū q̃ tollit. Inter alia ergo bona exteriora ꝑmanet amicus: quia sine amicis nullus viuere possit: vt ptz ꝑ phm viij. ethic: ⁊ ideo dicit Eccli. vj. q̃ amico fideli nulla ē cōparatio: quia et ipa fama q̃ ꝑ detractionē tollit: ad hoc est necessaria q̃ quis idone⁹ ad amicicia habeat: ꝓpter q̃ etiam dicit Prouer. vj. Sex sūt q̃ odit dñs ⁊ septimū detestat aīa eius: ⁊ hoc septimū ponit euꝫ qui seminat inter fratres discordiā. Et si objcit q̃ detractor frequēter peiora dicit ō alio: vtpote simplicit mala: quia ex talib⁹ ozit infamia q̃ susurro q̃ non curat nisi dicere apparētia mala: quesc audienti displiceāt licꝫ quādoq; ꝗm̃ se bona sint. Ad ꝗ dicendū q̃ gratuitas peccati magis attendit ex fine vel intentione: q̃ ex materiali obiecto: et ideo rōne finis susurratio grauior ē: q̃uis detractor qñq; peiora dicat: eadē etiā rōne detractio que ex leuitate vel loquacitate ꝓlata ex obiecto materiali veniale peccatū esset: ꝓlata ex invidie liuore ad denigrandā famā alterius graue mortale iudicaret: cū enī peccata verbo⁹ potissime sunt ex intētione dicentis iudicāda: ⁊ detractio ꝗm̃ suā rationem ordinat ad denigrandū famā alterius: ille ꝓprie detrahit q̃ ad hoc de aliquo obloquitur eo absente vt eius famā denigret. Quod fieri pōt sex modis cū mortali peccato. Primo cū quis peccatuꝫ fratris verū ꝗ occultū indebito modo vel indebita intentione reuelat: sicut q̃dam illis reuelāt quib⁹ nulla rationabili causa reuelare cogunt: qui sesc querūt illū de quo reuelatū est potius infamare q̃ emēdare: in iusto modo ⁊ indebito ꝓcessu: vel si reuelant eo modo quo debent: nō tamē hoc faciunt ea intentione qua deberent: sicut nō nulli simulata ꝓscientia vel amore ficto: ꝑtensis gemitib⁹ veluti cōpassione vel dolore cōstricti: dicūt se reuelare mala fratris vt corrigant ⁊ instruant: cuꝫ tm̃ nullo istorum sed ꝓpria malicia vel inuidia moueātur: inter quos tm̃ pessime agūt: q̃ libellos famosos cōficiunt ⁊ ꝑjciūt: illos ꝑjcientes in ecclia in platea vel domo: quib⁹ inuentis alij ꝓtinus diffamant: q̃ nō peccāt solum mortaliter: sed etiam contra talium ꝓfectores ⁊ inuentores: nec statim destruentes ⁊ dolose publicātes institute sūt pene grauissime: vtpote ꝗm̃ canones flagellatio ⁊ excōmunicatio. v. q. j. vbi dicitur. c qui in alterius famaꝫ publice scripturam aut verba contumeliosa cōfinxerit: ⁊ rep̄tus scripturā nō probauerit: flagellabitur ⁊ q̃ eā pri⁹ inuenerit rūpat: si nōlvit auctoris facti cām incurrere: ⁊ ibidē ex concilio elibertano. c. hi qui. dicitur q̃ debēt excōmunicari tales libellos ꝑjcientes. ⁊. c. q̃dam maligni. vnde si ꝓstat q̃s fecerit: accusari pōt atq; deponi: cū sit peccatū accusatione ⁊ ꝓdemnatione dignissimū. xxv. dist. ꝗ. nūc aūt in fine. Porro ꝗm̃ leges ciuiles pena talū ē decapitatio: vt ptz. C. de famos libel. l. vnica. ⁊. v. q. j. dicit impator Vale. Si quis famosū libellū domi vel in publico siue in q̃cunq; loco ignarus reperit: aut corrūpat priusq; alter iueniat: aut nulli cōfiteat inuentū. Si vero nō statim easdē cartulas vel corruperit vl igni ꝓsumpserit sed vim earum dolose manifestauerit: sciat se quasi auctorē huius delicti capitali sententie subiugandū: hmōi autē libellus alterius opinionē nō ledat: hoc ibi. Unde quilibet de populo tales accusare potest: quin etiā accusator ꝑ modo ꝓsone accusate pecium ꝓstituitur vt si est seruus in libertatē transeat. ff. de iureiur. ꝗ. fi. ⁊. C. eo. ti. l. vnica. Ratio vero tante vidicte pōt ē: q̃ nisi talis detractor ad lucē ꝓducat: non potest ille ꝓtra quē libellum famosū cōposuit se legitime purgare: ac detractores de falsitate ꝓuincere: cum tamē multo plus nocere potest impia ⁊ falsa lingua detractoris: q̃ iusta ⁊ vera lingua proficere potest excusatoris vl laudatoris: ꝑsertim cū homines proniores inueniunt ad credendū ⁊ memorie cōmēdandū mala q̃ bona: sicut venenū semel sumptū plus ficeret q̃ thyriaca pluries sumpta remediū prestaret. Secūdo ꝗ cū quis pctm̃ iam reuelatum verbis malignis plus iusto aggrauat ⁊ augmētat: aliq̃d vltra veritatē apponēdo: sicut in loq̃cibus detractoriib⁹ frequenter ꝓtingi solet. vnde. ij Regū. xiij. dicitur q̃ cū Absalon in ꝓuinio interemisisset fratrē suū Amon: in vindictam stupri thamar sororis sue: statī fama peruenit ad Dauid regem: q̃ Absalon oēs filios regis occidisset nec vnus q̃dem remansisset: talis autē nō incōueniente musce cuidā graui simulat que tafan⁹ q̃ q̃busdam dicitur: que sub caudis iumentorū residet ⁊ pungēdo sanguinēq; sugendo se pascit: ⁊ iumenti carnes intumescere facit: sic detractor alio⁹ mala dilatat ⁊ fetida q̃bus perniciose se pascit. vnde dicit Eccli. xj. Ab vna scintilla auget ignis: et ab vno doloso auget sanguis: glo. i. mores hominū spūalis vl etiā interdū corporalis: sedtur. Homo enī pctō: sanguini insidiat. Tertio ꝓinde cū q̃s alteri falsum pctm̃ imponit ex ꝓpria malicia vl inuidia aut suspitione temeraria q̃ō est pessimū genus detrahendi: ⁊ ideo talis merito dici pōt vrceolus diaboli: plen⁹ aqua maledicta rancoris vl temerarie suspitiōis: cuius lingua demonis aspsorium facta ē: q̃ ex abūdantia cordis os loquit: ve illis qui tali male dicta aspergunt aqua si fidem dictis adhibent. Hac detractione mulier libidinosa Joseph innocentē ac castū incarcerauit quem false criminata ē apud virū suū. vt ꝑz Gen. xxxviij. Hac inq̃ ancilla maliloqua Sare virgini detraxit ⁊ improperauit q̃ esset interfectrix viro⁹ suo⁹: vt patz Tob. iij. Tales similant porcis qui nō flores ꝗ stercorū feces querunt: quibus dicit Sap̄. j. A detractione parcite lingue. q. d. si nō vultis pcere proximo saltē lingue ꝓprie parcite: ne trahatis illam ꝑ lutū vicio⁹: sicut porci ꝑ lutum stercorum. Unde tante vilitatis sūt hmōi q̃ nō solū deo sed etiam diabolo detestabiles redduntur: vtpote quo⁹ lingue vl opatiue vl pmissiue possunt dici abstersoria sordiū electo⁹: sicut dicitur Sap̄. xj. Qui stultus ē seruiet sapiēti. Quarto ira q̃ cū illud q̃ō in se bonū ē dicit intentione mala factū: de qualibet dicit Oros⁹. Sunt quidem homines similes pharisei: qui ō omī q̃ō vident malū iudicant: si q̃s vacat humilitati hypocrita ē: si recreationi gulosus est: si patientie timidus est: si iusticie īpatiens est: si prudētie maliciosus ē: si maturitate melancolicus flegmatic⁹ seu fantasticus est: si iocunditati dissolutus est: si religioni singularis est: si silētio ⁊ paci dissimulator est: si aliorū correctioni ꝑsuptuosus est: si vigilijs ⁊ orationibus indiscret⁹ est: si cōmuni dormitioni somnolētus est: si predicationi ⁊ aliorum saluti laudis appetitor est: si habet gratiā hominū adulator est: si adulari rēnuit superb⁹ ē: hec ille. Omnia nāq; peruertunt falso iudicio: sicut habet. ij. Regū. x. Principes filiorum Amon nuncijs a Dauid missis ad regem ꝓsolandum de morte patris detraxerunt:

puertentes puram Dauid ⁊ nuncioꝝ eius intentionē quorū dimidias barbas rasserunt ⁊ vestes vsq̃ ad nates detruncauerūt vnde secuta sunt multa mala: vt pz in textu: sic detractor dimidiam barbam radit vl potius eradicat: dum virilitatis medietatem sc̃z intentionis recitudinē detrahendo peruertit: dicēs a bono bonū mala intentione peractum: detruncat insup vestes vsq̃ ad nates: cum in eis detegit si q̃d pudibundū fuerit: sic Johanne baptista ieiunante dicebant: demoniū habet: sic ⁊ iesu comedente dicebāt: vorax est ⁊ potator vini. Quinto iam cognitū bonum alteri⁹ diminuendo: sicut dicēte domino. Nunquid cōsideraſti seruū meū Job q̃ nō sit ei similis in terra: protin⁹ diabolus respondit dicens primo: Nunquid iob frustra timet deum ⁊c̄. Secūdo vero pellē pro pelle ⁊c̄. sic q̃ neutrū ascribit diuine charitati que sola gratam reddit tam operātē q̃ operatū: sic Maria soror moysi murmurauit cōtra moysen audita eius separatione a thoro coniugali: vt patet diffuse in secūda sermone apostolorū festi Petri ⁊ Pauli. Sexto bonum alterius iam cognitū oīno reticendo cū illud esset manifestandum ad dei honorem vel ad ꝓximi edificationē: aut ad cōmunē iusticiā equitatem seu charitatem: sicut fecerūt milites qui resurrectionē domini nouerūt: ⁊ tamē ꝓpter acceptā pecuniā illa dolose ac perniciose tacuerūt: vt patet Matth. vlti. de quo vitio dicit Hilb. q̃ grauis ē rapacitas cū verā alterius gloriaz et si mendacio nō corrūpis silentio preteris: lumor enī priuatā excellentiā semp cogitās alienam obscurat: hec ille. Qualiter ī his obligatur quis ad restitutionē videbit̃ in tertio sermone septimi precepti. Hic queri potest de detractionē audientib⁹ vtrum sc̃z tantū peccāt quantū detractor: presertim cū Bern. dicat: q̃ detrahere aut detrahentē audire: quid horū damnabilius sit nō facile dixerim. Ad hoc respōdet Tho. scōa 2ᵉ. q. lxxiij. q̃ vt dicit̃ Roma. j. Digni sunt morte nō solū qui peccata faciunt: sed etiā qui peccata facientibus ꝓsentiūt: ⁊ ꝑ quidem fieri pōt dupliciter. Uno mō indirecte qū sc̃z aliquis non resistit detractori cum tamē resistere possit licet illi detractio displiceat: ⁊ hoc cōtingit vel ex timore vel ex negligentia vel etiā ex verecūdia quib⁹ retractus omittit repellere detrahentē: talis autē multomin⁹ peccat q̃ detrahens ⁊ plerūq̃ venialiter: potest tamē hoc eē q̃q̃ mortale: vel ꝓpter hoc q̃ incūbit audienti ex officio detrahentē corrigere: vel etiā ꝓpter periculum q̃ ex illa detractiōe sequi potest: vel etiā ꝓpter radicē qua sc̃z timor humanus potest eē mortalis: incōmutabili bono bonum ꝓponēs cōmutabile. Alio modo directe quādo sc̃z quis inducit aliū ad detrahendū vel saltē et placet detractio propter odium illius cui detrahitur: ⁊ talis nō minus peccat q̃ ille qui detrahit: ꝑ quandoq̃ magis ꝓpter maiorē delectationem vl maius odium. Hinc dicit Bern. ad Eugeniū: q̃ velle audire ⁊ detrahere quid horum damnabilius sit nō est facile diffinire. Rationē autē idemptitatis tāgit idem Bern. in li. de cōsideratione vbi ait: Detractor ⁊ detractionis libens auditor: vterq̃ diabolum portat: iste in lingua ille in aure ex quo patet q̃ tot demones in aures recipis: quot detractiones libēter audis. Hic ait Aug⁹. Nō accomodes aures tuas ad percipiendū verba detrahentis: ne accipias mortē in anima tua: Detrahenti enī et audienti anime vtriusq̃ esca mortis est detractio. qz. xj. q. iij. dicit̃. c. nō solū ille reus est qui falsum de aliquo ꝓfert: sed etiaz is qui aurem cito criminibus ꝓbet. Nō tamē semp quis resistere debet detractori eū arguendo de falsitate: maxime si scit verū eē quod dicitur: sed de hoc debet eum redarguere verbis: q̃ fratri suo detrahēdo peccat: vel saltem signis ostendere debet q̃ ei detractio displiceat: quia vt dicit̃ Prouꝰ. xxv. Ventus aquilo dissipat pluuias: ⁊ facies tristis linguā detrahentē. Si vero scit detractorē dicere falsum: tūc debet etiam verbis resistere dicēs se scire contrariū esse verū: alioquī ꝓut. xj. q. iij. c. quisquis. subditur: vterq̃ reus est ⁊ qui veritatē occultat ⁊ q̃ mendaciū dicit: quia ⁊ ille prodesse nō vult: ⁊ iste nocere desiderat. Deniq̃ licet fm Alex. de hales. in. ij. suo: ille cui detrahit̃ inscidere debet causas detractionū ⁊ scandali: fm q̃ scandalū est dictū vel factum minus rectum ꝓbens occasionē ruine: tamē si nō prebet causam licz detractor querat occasionē: debet tūc detractionem exemplo christi equanimiter sustinere. Dicit enim Grego. omel. ix. super Ezech. q̃ liguas detrahentiū sicut nostro studio non debemus excitare ne ipi pereant: ita p suā maliciaz excitatas debemus equanimiter tolerare vt nobis meritum crescat: q̃ō sane intelligenduz est: nisi talis diffamatio vergat in periculum aliorum: tunc enim prosse audientibus satisfaciet: sicut christ⁹ qui dicentibus apostolis: Matt. xv. Scis q̃z audito pharisei hoc verbo scandalizati sunt: protinus respondit. Sinite illos ceci sunt ⁊ duces cecorum: cuius vestigia secutus apostolus. j. Corinth. iiij Mihi inquit pro minimo est vt a vobis iudicer aut ab humano die: nec mix: quia vt dic̃ Richar. super apoc̃. Malorū semper odiosa ē vita bonorū: ⁊ quē deus cōmendat prauorū sermo blasphemat: vnde ⁊ Diogenes cum ei nunciasset amicus: te cuncti amici vituperant: oportet inquit sapientiā ab insipientibus feriri: esse enī meliorē indicat mala lingua quē carpit: ⁊ hanc quidē derogatio singulari munere gr̃e domin⁹ ideo pmittit q̃z nimiū oportuna reperit̃ sustinētib⁹: nā vj. q. j. c. oues subdit̃. §. ipa autē detractio licet ex vitio sit detrahētiū: tamē iusto dei iudicio nōnunq̃ aduersus bonos excitat̃ vt quos honesta ꝓsumptio vel aliorum fauor in altum extulerat detractio humiliet. Dicit enī Alex. de hales vbi supra: q̃ sicut p adulationē mentis oculi claudunt̃ ⁊ excecant̃: ita p detractionē aperiūt̃ ⁊ illuminantur: diligenter enim pquirit si quid in eo sit reꝑhensibile q̃ō emendet: vnde dicit Pet̃. raven. q̃ virū fortē excitat ad virtutis exercitium alieni laboris aculeus: nec mentis oculos torpere pmittit inuidia detractoꝝ. Jacob qui in baculo suo iordanē transierat nō redisset cum duabus turmis nisi eū inuidia Esau agitasset: nec Joseph egyptijs imparasset: nisi iꝑm inuidia fratrum vendidisset. Hinc cōcludit Grego. q̃ Abel esse rēnuit quē malicia Cayn nō exercuit. O virū fm cor dei qui vindictā pollicenti de maledico ꝓtin⁹ respondit. ij. Regum. xvj. Deus ꝓcepit Semei vt maledicere Dauid: ⁊ quis ē qui audeat dicere q̃ re sic fecerit? dimitte vt maledicat iuxta ꝓceptū domini. O q̃ linceos oculos Dauid habuit: nō attendens maledicū inuehentem sed dominū pmittentē: domin⁹ enim licet nō iubeat detractori voluntatē puersam: tū iubet eⁿ voluntatis effectū ad iustorum exercitationem ⁊ profectū. Ad laudem dei omnipotētis.

In quibus excōmunicatio suspensio ⁊ interdictum cōueniunt ⁊ in quibus differunt: Sermo XI

On occides Exo. xx.

Nunc autem ordine congruo prosequendum est de iusta occisione spūali: q̃ fit p censurā ecclīsticā q̃ quis gladio spirituali vel ecclesiastico iuste occidit̃: ⁊ tanq̃ mēbrū putridū a mystico corpore christi q̃ō est ecclesia ꝓscinditur: vnd̄ gladius ecclīasticus censura vocat̃. Est autem censura iudicatio seu sententia a canone vel ab ecclīastico iudice lata. Et continet in se tria: sc̃z excōmunicationē: suspēsionē ⁊ interdictum: vt patet extra de verbo. sig. vbi dicit̃. c. querenti: quid p censuram ecclesiasticam debeat intelligi: cū huiusmodi clausulam in lr̃is nostris apponimus: respondem⁹ q̃ p eam nō solū interdicti sed suspensionis ⁊ excōmunicatiōis sententia valet intelligi: vt iudex discret⁹ rerū ⁊ personaꝝ circūstantijs indagatis ferat quā magis viderit expedire: hec ibi. Ad maiorē aūt euidētiā ꝓmo q̃ri pōt ī q̃b⁹ ista tria ꝓueniūt. Ad ꝑ rndet Jo. cal. ī tractatu de ecclīastico interdicto: ī ꝓn. q̃ tria ꝑdicta ī ꝑ ꝓmo ꝓueniūt: q̃ piter cōꝑhendūtur sub noīe censure vt dicū ē. Secūdo q̃ ī eis appellatio ꝑcedēs appellātē defēdit. vt ex d̄ appel. c. ad ꝑ. c. ꝓterea. c. dilect⁹: verūtā appellatio seqn̄s nō defendit appellātem: vt. c. pastoral. ij. rn̄so. ⁊ li. vj. d̄ sen. ex. c. is cui. Tertio q̃ in oībus ꝑdictis ꝓhibetur diuinoꝝ celebratio: vt. v. q. iij. c. li quis eꝑs ī ꝓcilio. ⁊ ex de cleri. excōicato deposito interdicto mīstrāte. c. ij. ⁊. iij. c. postulastis. Quarto q̃ in omnibus precedere debet monitio ⁊ seruari forma decretalium: extra de appel. c. reꝑhensibilis: de sen. ex. c. sacro. ⁊ lib. vj. eo. ti. c. cum medicinalis. Quinto q̃ cum absoluunt̃ debet in his ꝑcedere iuramentum: ⁊ potest in eis absolutio fieri ad cautelam: cum extat casus faciendi. vt de sen. excom. c. venerabili: saluo q̃ō habetur li. vj. eo. ti. vbi dicitur. c. ꝓsenti generali statuimus edicto. beneficiū relaxationis ad cautelā quo ad interdicti sē tētias ī ciuitates castra vl q̃libet alia sacra loca siue terras aliq̃s generaliter ꝓmulgatas locū aliq̃tenus nō hr̄e: ꝑ ibi. Sexto q̃ hmōi snīe debēt fuari p sup̄iores: vt de of. or. c. cū ab ecclīarū: vbi etiā ptz ī glo. quaiter pleban⁹ excōicari pōt: nō tamē cū solennitate que ponitur. xj. q. iij. debent. Septimo q̃ his durantibus nō pōt q̃s eligere nec elegi seu testificari: vt d̄ ꝓsue. c. cū di

lectus. de elec. c. cū inter senio:rē. de testi. ⁊ attesta. c. veniēs. ij. in fi. Octauo q̃ superiōr nō debet de ipis aliquid disponere par tibus nō vocatis: vt de appel. c. romana. §. penul. li. vj. ⁊ de sen. ex. c. romana. e. li. Nono q̃ recepti in spāles filios sedis apostolice. s. pdicatores: minores: cisterciēses: ab inferioribus nulla istax triū sentētiarū ligari possūt: vt pz li. vj. de ꝛbo. signi. c. j. Decimo q̃ vtrobiq̃ sniam violādo vl̃ formā illius fulminatiōis nō tenēdo: irregularitatē incurrit: vt li. vj. de sen. ⁊ re. iudi. cū eterni. ⁊ de sen. ex. cū medicinalis: ⁊ q̃ snia licet iniusta ligat in foro ꝓtentioso ob seruata tamē debita forma: similiter q̃ sic in excōicato requirit ꝓsensus vt celebrās incurrat irregularitatem: sic ⁊ in alijs: ⁊ q̃ vtrosq̃ pbabilis ignorātia reddit excusatos. Secūdo vero q̃ri pōt in ḋbus tria predicta differūt. Ad hoc rndet Job. cal. vbi supra q̃ tria p̄dicta differūt p̄mo in pticipatione: qꝛ cū interdicto ⁊ suspēso pticipari pōt: nisi spāliter esset interdicta pticipatio vt li. vj. de p̄uil. c. eporum: sed cū excōmunicato nō: qꝛ si cōicaret minorē excōicationē incurreret. xj. q. iij. c. cum excōicato: de sen. ex. c. nulli. c. cū desideres. Secūdo qꝛ singularis psona ppria suspendit vel excōicatur: nō aūt interdicit nisi impropria: vt de reli. do. c. cū dilectꝰ. ō cleri. excō. c. postulastis. Locꝰ vero ppria interdicit vt de verbo. sig. c. cū in partibus: licet hoc fiat ī penā delinquētiū psonax: vt de spon. c. nō ē vobis: interdicit etiā vniuersitas nō excōmunicat vt clerus vl̃ populꝰ: vt li. vj. de sen. ex. si snia: interdicit etiā q̃ q̃q̃ singularis psona: vt de offi. dele. c. ex lris. put interdictū distinguit a suspensiōe: vt de priuile. c. cū capella. ⁊ li. vj. co. ti. c. j. §. in eos. sūiter q̃q̃ laicus interdicit q̃ ppria nō suspendit put suspensio ē distincta spēs: vt de ꝛbo. sig. c. querenti. Tertio qꝛ effectus excōicationis nō potest suspendi sicut effectus alioꝝ: vt extra de priuil. c. priuilegia. ⁊ hoc ꝑm Inno. ⁊ Hosti. quādo locus vel ecclia interdicit: secus aūt cū persona proculpa ppria ē interdicta vel suspensa: si tamē p culpa alterius qō aliquando fit: vt xvij. q. iij. miror. tunc dici pōt sicut de interdicto loci: q̃ pōt suspēdi sic ⁊ tolli. Quarto qꝛ epi nō incurrūt aliquā suspensiōis vl̃ interdicti sniam ab homine vel a iure prolatam: nisi specifice exprimāt: vt lib. vj. de sen. ex. c. qꝛ priuilegiū: qō tamē priuilegiū nō habēt ꝗtū ad excōicationē. Quinto qꝛ interdictū generale loci nō pōt ad cautelaz relaxari: vt lib. vj. de sen. ex. c. pūti. sed ab excōicatione vel suspensione bene fieri potest ad cautelā absolutio: vt ex̄ de sen. ex. c. venerabili. Sexto qꝛ interdictuz generale nō pōt in locū pferri sine speciali licentia pape p pecuniario debito vt in exuagasi. bonifacij. pinde attendētes: ꝑ excōicatio vel suspensio bene fieri pōt: vt de appel. c. pterea. Septimo qꝛ in vniuersitatē vl̃ collegiū ferri excōicatio non potest: vt de sen. ex. c. romana. §. fi. li. vj. licet singuli de vniuersitate excōicari possūt: vt omnes rectores p quos regit qui dicunt vniuersitas: seu cōmunitas in effectu: vt de immu. ec. c. aduersus. ⁊ de pcura. c. fi. ꝑ interdictū bene pferr: vt in. c. si snia. eo. ti. ac li. Tertio pinde queri pōt de snia excōicationis quid sit excōicatio: ⁊ quis illā inferre potest. Ad qō dicendū q̃ excōicatio ē censura a canone vel ab ecclīastico iudice prolata: excludens a qualibet licita cōmunione ⁊ actu legitimo: nā cum excōicatio sit pena spūalis: laicus nō est capax actiue licet ꝑ papa posset illi ꝓcedere: vt pz. xcvj. di. c. bene quidē. in glo. Similiter nō iudex sententiā ferre nō pōt cū sit iurisdictiōis: vt ō offi. ordi. c. ꝓquerente. Oportet insup q̃ iudex super excōmunicandū iurisdictionem habeat: ⁊ omnis talis excōmunicare potest nō solum papa ⁊ episcopi: sed etiā eoꝝ officiales ⁊ omnes eorum inferiores prelati qui collegijs prefunt: vt abbates etiam nō benedicti dūmodo tamē fuerint confirmati ⁊ consimiles: vt ō simonia: sicut tuis. ⁊ de offi. ordi. cum ad ecclīam: ⁊ Archi. vt videtur excōmunicare potest: licet non sit p̄sbyter. ar. di. xxv. perlectis: ⁊ ex̄ de offi. ordi. c. j. ⁊ de appel. c. rep̄hensibilis: sic etiaz quilibet sacerdos parrochialis ꝑm q̃dam ⁊ hoc p̄sertim cum fuerit in eadem diocesi ꝓsuetudo: quia per tacitum ꝓsensum ex cōsuetudīe vl̃ prescriptione potest acquiri talis iurisdictio per patientiā epi: que ꝓsuetudo dat iurisdictionem: vt. ix. q. iij. c. conquestus: ⁊ his concor. Tho. Hoff. ⁊ Alb. nec mirum cum vt notat Inno. de restitu. spo. c. olim. iij. episcopus expresse potest cōcedere clerico potestatem excōmunicandi etiam si fuerit priuata persona: verūtamen excōmunicationem a iure potest facere: q̃cunq̃ potest ius condere: vt papa ī vniuersa ecclesia: ⁊ simplici epi in suis dioces: vt

xvj. q. ij. visis. in fine. xxiiij. q. iij. corripiā tur: nullus etiam citra ep̄m excōmunicare nō potest cum illa solennitate: que ponitur. xj. q. iij. c. debent. Nota tamē generaliter q̃ excōmunicare nō potest excōmunicatus nec hereticus: nec scismaticus: nec apostata a fide: nec intrusus: nec a iurisdictione suspensus: nec etiā qui violauit interdictū: hec patent. xxiiij. q. j. audiuimꝰ: ⁊. §. si autem: in fi. xij. q. ij. alienationes. et c. pcarie. extra de ꝓcess. preben. c. qꝛ diuersitatem: extra de excess. prela. c. fi. Quarto similiter queri potest: vtrum epi extra territorium suū quēpiā ex subditis suis excommunicare potest. Ad hoc dicendum: q̃ hec questio dupliciter intelligi potest. Primo an epi existens extra suā diocēs. subditū suū excōmunicare potest. Et ad hoc respōdet Host. q̃ epi ⁊ huiusmodi prelati extra diocesim vel territorium suū agere nō possunt ea q̃ sunt iurisdictionis ꝓtentiose. vnde cū nullus est excōmunicādus sine cause cognitione: vt. xj. q. iij. c. nemo: hinc talis excōmunicare nō potest nec sedere pro tribunali nec aliquid disponere: vt. ix. q. ij. c. epm. ⁊. c. seqnti. nec per ꝓsequēs absoluere pōt in his q̃ requirūt cause cognitionem: verūtamē secus ē de his que nō req̃runt cause cognitionē: cum hoc ad voluntariam iurisdictionē pineat: ⁊ idē ē dicendum de legato de latere pape extra terminos sue legationis: ar. ff. de offi. p con. l. ij ⁊ extra de offi. le. c. excōmunicatis: epi tamen expulsi licite possunt exercere iurisdictionē in aliena diocesi: vt in cle. de fo. cōpe. c. ꝗuis: vbi plane pz ō vtroq̃ casu. Secūdo sic pōt intelligi questio: vtrū episcopus existens intra suam diocesim excōmunicare potest suū subditū existentē vel peccantē extra suam dioc. ⁊ tūc dicendū q̃ ratione domicilij potest iudex ecclesiastic⁹ excōmunicare per sententiā viue vocis suuz subditū etiā existentem extra territoriū: vt patet extra vt lit. nō ꝓtest. c. tue. vbi dicit q̃ reus qui se cōtumaciter absentat per cēsuram ecclesiasticam vt iuri pareat: ꝓpelli potest: ⁊ ex hoc patet q̃ etiā extra territorium tenet sententia: ad idem de appel. c. cum sit romana: in fi. Verūtamē statutum epi per quod subditi certū aliq̃ō faciētes ꝓter quod excōmunicātur: nō ligat subditum in alieno territorio ꝓtra facientem: vt patet expressum: li. vj. de ꝓstit. c. ij. ⁊ ratio diuersitatis ē: quia statutum est quedam qualitas principaliter territoriū regulās: ⁊ p ꝓsequens personas: ita q̃ nō solū subditos: sed etiam quoscūq̃ intra tetritoriū existentes afficit: ⁊ sic nō afficit ea ratione qꝛ subditi sunt: sed rōne territorij regulati p statutum: ⁊ ideo nō potest extendi extra territoriū: qꝛ p hoc surgeret aliud incōueniens scz q̃ p statuta vnius epi regularet territoriū alterius epi quod ē contra iura sed sentētia viuevocis afficit psonā: ⁊ ideo in eo cessat ratio predicta. Quinto equidem queri potest: vtrū subditꝰ epi delinquens intra diocesim: in loco tamen exempto ligat epi statuto delictū illud puniente. Ad huius questionis responsionē Jo. cal. disputando terminauit q̃ talem delinquentē nō ligat: qꝛ locus exemptus equiparatur loco extra territoriū constituto. p c. cum eps: de offi. ordi. li. vj. vbi pulchre de hoc: ⁊ de sta. regu. c. vno. in fi. eo. li. ⁊ ī cle. de priuile. c. archiepo. xviij. q. ij. c. lumino so: in quibus illud pbatur exceptis q̃bus dam casibus ⁊ sic in alijs firmat regula: ⁊ hoc etiam tenet Jo. an. c. ij. de consti. li. vj. verūtamē domin⁹ Mercilius doctor eius tenet hoc ē verum quādo delinquens est als exemptus: nec mirū cum exempti presertī sedis apostolice filij p episcopos nulla censura ligari possunt: vt li. vj. de ꝛbo. signi. c. j. Si tamē als subditus est: tūc ꝑm eundem tale statutū ligat: ⁊ sic disputādo terminauit Frederic⁹ de senis: vt patet in eius cōcilijs. c. ij. ⁊ mouet ex hoc: quia locus exemptus ē in sua dioc: vt dicto. c. cuz episcop⁹: de rescrip. c. abbatē: ⁊ de offi. ordi. c. graue. Primam tamē opinionem putat Franci. veriorē. cuz statuta nō habeant vires nisi quatenus extenditur iurisdictio statuentis: vt dicto. c. ij. de ꝓsti. li. vj. in ratione sui: maxime cum dicit extra territorium ius dicenti nō pareatur impune: nam quo ad hoc iurisdictio importat idem qō territorium per notata ibidem: locus autem exemptus nō ē de iurisdictione epi: vt dicto. c. graue. Similiter iudex ecclesiasticus per specialem sententiaz excōmunicās eum qui nulla ratione subditus ē eius talis sententia nulla ē: vtpote lata a non suo iudice: vt. ij. q. j. c. in primis. extra de consue. c. ad nostram. ⁊ de iudi. c. at si clerici. ⁊ spāliter de sentētia excōmunicatiōis probatur: extra de priuil. c. cum olim. j. ꝗ. illō etiam. Si proinde excōmunicatur als non subditus qui factus ē quo ad quid subdi-

tus: scz ratione delicti contractus: vel rei de qua agit: tūc talis sententia non ligat: nec iudex potestatem habet in huiusmodi personam nisi in suo territorio inuentā: vt li. vj. de fo. compe. c. romana. §. contrahentes: q̄ hoc etiā tenet Jnno. de fo. compe. c. fi. in prin. ⁊ Jo. an. ⁊ Jo. mo. in dicto. §. cōtrahentes: ⁊ allegāt rōnes ad hoc. Sexto deniq̄ queri pōt ex quibus causis pferri potest excōicatio. Ad hoc dicendū q̄ duplex est excōmunicatio. Prima ē et dicit minor ⁊ separat tm̄ a sacramētis percipiēdis: vt extra de excep. c. a nobis: ⁊ illa infligit q̄nq̄ a iure: ⁊ hoc in multis casibus vt postea videbit: quādoq̄ etiā ab homine ⁊ etiā a quocūq̄ iudice ecclesiastico: vt extra de offi. ord. cum ab ecclīarum: ⁊ hoc sine p cōtumacia: vt. v. q. ij. presenti. xj. q. iij c. audiuim⁹: siue etiā p alijs culpis: ⁊ hoc siue simpliciter: vt de pe. di. j. c. accusatione: siue ad tēpus: vt. lxxxvj. di. c. tāta. Secunda vero est vl dicit excōmunicatio maior que separat ab omni cōmunione: tā quo ad homines q̄ quo ad sacramēta: vt de cleri. ex. c. illud. ⁊ c. fi. ⁊ dicto. c. a nobis: ⁊ illa similiter aliquando fert a canone ⁊ hoc multipliciter vt videbitur: semper tamen fertur p aliquo crimīe: vt. xvij. q. iiij. c. sicq̄ suadente: qō tenet glo. xj. q. iij. c. epi si. Dici tamen potest q̄ ppie fert p contumacia: quia canon vel statutū intelligit monere q̄ quilibet abstineat ab eo pter qō excōmunicatur: ⁊ fm hoc debet itelligi qō notat Archi. post Lau. ī dicto. c. episcopi si: vbi dicit in omni excōmunicatione pter mittendā esse monitionē. Aliquādo vero fertur a iudice vel homine: ⁊ videt textus dicere q̄ ferri possit tam p contumacia q̄ p offensa: qō etiā tenet glo. in dicto. c. epi si. Jnno. aūt dicit eo. ti. c. ex pte: q̄ excōmunicatio q̄nq̄ fert p offensa ⁊ contumacia: nam p solo crimine nō ē quis excōmunicādus si se corrigere velit: ⁊ hoc etiā tenet archidia. li. vj. de excep. in. c. j. in Jbo contumacie dicēs: q̄ iura q̄ dicunt quē posse pro crimine excōmunicari: intelligenda sunt si nolit se sup illo corrigere: ⁊ sic excōmunicatur ppie pro cōtumacia: qō etiā cōmuniter seruatur: ⁊ hoc sentit Tho. in. iiij. dist. xviij. Qō si queritur: vtrum pro qualibet contumacia potest fieri excōmunicatio presertim cum tantū tres cōtumacie casus expimunt p quibus fieri debet excōmunicatio. xj. q. iij. c. certum: in cui⁹ ar. ⁊ c. nullus sacerdotū: dicit q̄ pro leuibus causis alicui cōmunio phiberi nō debeat: sed pro illis tm̄ p quibus canones hoc pmittunt. Ad hoc respondet glo. in dicto. c. certum: q̄ pro qualibet contumacia super quocunq̄ crimīe quis excōmunicari potest: ⁊ hoc tenet Jnno. de Jbo. sig. c. ex parte. Unde quanto cōtumacia fit super actu leuiori tā to videtur esse grauior: sicut furtū in re leuiori dicit esse maius: institu. de rerū diuisione. §. gallinarū: tamē propter dictum. c. nullus sacerdotum: prelati nō debent esse faciles ad excōmunicandum pro qualibet leui cōtumacia: licet vtiq̄ possint: vt extra de sen. excom. c. sacro. Porro hec maior ex cōmunicatio quandoq̄ simpliciter sine solennitate pfertur: vt quando iudex dicit. excōmunico talem: vt in. c. si quem: de sen. ex. quandoq̄ vero cum solēnitate: de qua xj. q. iij. c. debent: ⁊ tūc dicitur anathema: vel alio nomine dici potest mucro episcopalis: vt. xvj. q. ij. c. visis in fi. quia cū hac solennitate nullus excōmunicare potest nisi sit ad minus eps fm Hosti. in sūma eo. ti. §. j. ⁊ ij. Ad laudē dei omnipotentis.

De excōmunicatione minori p canonē: ⁊ quādo sententia lata p iudicem ligat: ⁊ quādo non: ac de his q̄ requiruntur in absolutione ab excōmunicatiōe: Ser. XII

On occides Also de excōmunicatione tam minori q̄ maiori: q̄ dupliciter infligit vtriusq̄ sententia scz per canonem ⁊ p iudicē: ꝑ breuiter prosequendum est primo quando quis minorem excōmunicationē incidit per canonē. Ad ꝑ dicendū q̄ licet q̄ ad deū q̄s separat a sacramētis pcipiēdis q̄ cito mortale cōmittit: licet occultū: vt. xj. q. iij. c. audi deniq̄: vbi ostēdit q̄ huiusmodi traditur sathane: vnde talis eucharistiaz ⁊ alia sacra recipit in ppriā damnationē: vt ex ꝑ coba. cler. ⁊ mu. c. fi. infligitur tm̄ ab ecclesia spāliter ipo iure minor excōmunicatio ⁊ phibent sacramēta in multis casibus. Primo illis quibus negatur ecclīastica sepultura: vt qui moriunt in torneamēto: vt extra de torneameñ. c. j. ⁊ exponit etiā Hosti. ēt dicēs q̄ si q̄s etiā ibi letale vuln⁹ accepit licet postea superuixerit ⁊ penituerit

⁊ ei eucharistia nō negetur: carebit tamen ecclīastica sepultura: cui textus ibidē satis consonat. Et idem potest dici de eo qui nō semel confitetur in anno: vt extra de pe. et re. c. omnis. Secūdo vero generaliter omnibus notorijs peccatoribus: ⁊ hoc ideo: quia manifeste demonstrāt se nō penitere: xcv. di. c. illud: vbi subdit: nam nō penitēti illō scz chrysma vel oleū extreme vnctionis fundi nō potest: q: genus ē sacri: nam quib⁹ reliq̄ sacra negant: quō vnū genus putat posse pcedi: hec ibi: ⁊. xiij. q. ij. c. pro obeuntibus: in fi. ⁊ de cōse. di. ij. p dilectione. Tertio aūt diffidentib⁹. i. pauperum oppressoribⁿ: manifestis raptoribus: publicis vsurarijs: ⁊ meretricib⁹ q̄ large dicūtur excōmunicati: in q̄tum eo⁊ oblatiōes ad altare nō recipiuntur. Quarto notorijs fornicatoribus: vt extra ō coba. cle. ⁊ mu. c. vestra. Quinto sacrilegium cōmittentibus: vt. xvij. q. iij. c. miror. Sexto cuz quis recipit ecclīam de manu laici: ⁊ sic eā tenet vt exp̄ssum patet. xvj. q. vij. si q̄s deinceps ar. ad idē: extra de elec. c. quisquis. Septimo fm quosdam vtentibus in bello iniusto contra christianos arte balistarioꝝ seu sagittarioꝝ: ex de sagit. c. artem. Octauo simoniacis: vt extra. eo. c. tanta. Nono cū quis cōmunicat cū excōmunicato maiori excōmunicatiōe: nō tamē in crimine: sed ō hoc latius postea videbit. Sciendū tamē fm Hosti. ⁊ Jnno. q̄ in p̄dictis casibus q̄libet a ppio sacerdote absolui potest: ⁊ dico ppium fm Hosti. Qēm qui potest illuz absoluere a peccato: nec obstat si idē sacerdos excōmunicatus sit minori excōmunicatione saltem ipo iure: vt qz extra de sen. ex. c. duobus: vide etiaz glo. que arguit p ⁊ contra. idem etiam tenet Tho. in. iiij. di. xviij. Secundo queri potest: vtrū sententia per iudicē ex iniusta causa lata ligat: p̄ sertim cū dicat Grego. ⁊ habetur. xj. q. iij. c. sententia pastoris siue iusta siue iniusta fuerit semper timēda est. Ad cuius respōsionē primo sciendū: q̄ sententia dicit iniusta quādo nō seruat ordo: vel qñ nō sub est cā vel saltē rōnabilis causa fulminādi: vel cū intentione mala ⁊ nō zelo iusticie p fert: ⁊ de his pulchre psequit. xj. q. iij. c. eps aut p̄sb yter. §. si ergo: ⁊. c. nō solū. §. cū ergo: vide si placet. Dicendū fm Jo. calō. q̄ si in tali iniusta excōicatione reperit abilitas tam ex pte excōicantis q̄ ex pte excōmunicati: ⁊ cessat erroris expressio: tunc bene ligat sententia: nā multa fieri nō deberent: que tamē facta effectū aliquem habent. Fateor q̄ nullus iniuste debet excōmunicari: ⁊ ideo faciens ē in culpa penāq̄ meret. xj. q. iij. c. temerariū. nihilominus taliter excōmunicatus ē ligatus: vt dicto c. snia pastoris. eo. ti. c. epi si. de off. dele. c. cum contingat: de sen. ex. c. per tuas. c. sacro: vbi de hoc: qō ideo pcedit vt ecclesie claues in maiori reuerentia habeant. xj. q iij. c. nemo cōtemnat: ⁊ vt p meritū obedētie homo spiritualiter crescat: eo. ti. c. quid ergo: vñ ⁊ si pferēs peccet: tm̄ parens iuste facit. xiij. q. j. quid culpat: in fi. ⁊ nō pternendo meret: sicq̄ talis sentētia ē aīe disciplina: vt. xxiiij. q. iij. c. notandū: in fi. ⁊ de sen. ex. li. vj. c. j. dicitur esse medicina aīe: nā ex quo sic paret ecclie claubus: licet sit ligatus apud ecclīam militantē nō tamen apud deū vel ecclīam triumphantē: vt de resti. spo. c. litteras: ⁊ de sen. ex. c. inq̄sitioni: verūtamē pōtēnendo ligaret etiā apud deū: vt dicto. §. cū ergo: pareat igit humiliter ⁊ ecclie sancte deferat obedientiā ⁊ reuerentiā: iuxta qō dicitur. xix. di. c. in memoriā. Sil'r Franci. de zab. tenet q̄ talis sēntia ligat vt canon dicit dicto. c. sentētia pas. Mimiq̄ cū nō solū snia iniusta excōicationis sed etiam quelibet alia ex iniusta cā ligat ⁊ transit ī rē iudicatā: vt de re iudi. c. cū inter: nā ⁊ absolutio ab excōicatōe ex iniusta cā tenet: vt de sen. ex. li. vj. c. venerabilib⁹. §. vbi: par aūt ē prās ligādi ⁊ soluēdi: vt de ma. ⁊ obe. c. cū inferior: ⁊ in glo. ⁊ de sen. ex. c. sacro: ibi est casus aptus q̄ ex cōmunicatio lata in nō cōtumacem que est excōmunicatō ex iniusta causa indiget absolutione. Tertio queri potest: vtrū igit excōmunitatio lata ex falsa cā ligat: vt dicendo: excōmunico te qz furtū fecisti ⁊ falsum est. Ad hoc rñdet glo. in. c. ex parte: ō offi. ord. q̄ talis excōmunicatio tenet: licet absolutio ex causa falsa nisi rata nō teneat cuius rō est: quia vtrobiq̄ pōsulit aīe. Hic excōicatio ⁊ si iniusta sit nō tamē est cōtemnenda: ne ex pōtemptu q̄s ligef: ⁊ excōicatio ē medicina aīe si nō pōtēnit: qz potⁿ nocet iniuste excōicanti q̄ excōicato si nō contemnit: alia rō potest assignari quare non pdest absolutio ex falsa cā: quia fuit excōicatus p certa cā: ⁊ oīs res p quascūq̄ cās nascit: per easdē dissolui dz: vt de reg. iur. oīs res: ñ de illa cā nulla facta est mentio: remanet ergo ⁊ eiⁿ effectus: hec ibidē iter

alia. Tñ Franci. de zab. ꝓtiuz tenet in sua repetitione: de sen. ex. i. c. ꝓpendim⁹: dicēs q̃ oīs dispositio ex falsa cā vitiat: qñ causa ē adequata effectui: ita q̃ disponēs cessante cā nō erat dispositur⁹. C. de falsa causa adiecta legato. l. j. vbi casus ē notabilis: ⁊ sic vult q̃ excōicatio lata ex falsa cā nō tenet: qñ excōicās si sciuisset cām nō eē verā nō fuisset eū excōicaturus: dicta tñ glo. cōmuniter tenet: ⁊ tō dicunt Inno. Hosti. et Guil. q̃ tutius ē dicere q̃ talis excōicatio tenet: vt. xj. q. iij. c. j. ⁊ c. si eps: q: nō est error intolerabilis exp̃ssus: ⁊ licet cā sit falsa nō ē tamē ipossibilis: vnde ꝓsulendū ē: q̃ ad cautelā absoluat q̃ ad forū iudiciale licet q̃ ad deū ligat⁹ nō ē: nisi forte ligaret ex ꝓtēptu. Pro quo sciendū ꝑm Jo. an. de sen. ex. li. vj. in. c. dilecto sup verbo contemptus: q̃ q̃nq̃ modis excōicatio ꝓtemnit. Primo qñ excōicatus accumulat culpam culpe. Secō qñ ex certa scia ecclīam intrat etiā quādo nō dicit diuinū officiuz. xxiiij. q. iij. c. clericus. xxv. di. c. j. circa prin. nisi fuerit cā predicatiōis q̃ audita exeat: vt de sen. ex. c. responso: vel nisi solum transeat p ecclesiam qñ nō fiunt diuina. Tertio qñ nō intrat ecclīaz ꝑ ad valuas audit diuinū officiū q̃ō est ꝓtra iura: extra de pe. ⁊ re. c. q̃ in te. de sen. ex. c. pmittimus: de priuile. c. q̃ nō: vnde clerici ꝑ patiētes puniuntur vt extra de cleri. excō. c. illud dominus. ℣. illud aūt. Quinto quādo nimis dormit in sentētia sic ligat⁹: vt de sen. ex. c. p tuas. ℣ verū in alijs: ⁊ maxime vltra annū. xj. q. iij c. rursus: ⁊. c. q̃cunq̃: hec ille. Quarto q̃ ri pōt: vtrū igit sentētia excōicatiōis que nulla est liget. s. quādo in agente vl patiente nō ē abilitas ferendi snīam vel sustinendi. Ad hoc dicendū q̃ nō: q̃ō primo ptz in agente: qz forte nō ē iudex illius in quē tulit snīam: ⁊ sic diocesan⁹ nō pōt ferre ī fratrē minozē aliquā censurā: vt patet in sermone p̄cedenti: ⁊ ideo dicit. xj. q. iij. c. j. q̃ sententia pastoris siue iusta siue iniusta est timenda: vel si iudex illius est: tamē iurisdictionē illam exercere nō potest: vnde excōicatus excōicatione maiozi nō excōicat. vt. xxiiij. q. j. c. audiuim⁹: ⁊ sic loquit. c. cui est. xj. q. iij. vbi sentētia lata fuit ab heretico: qui iurisdictionē nō habet: nec etiā laicus: vt. xcvj. di. c. bene quidez. Secūdo vero patet in patiente inabili: vt pote cum is in quem sententia fertur est talis q̃ delinquere non potest: vt infans furiosus vel similes vsum rōnis nō habentes: si hoc est notorium vt notauit Inno. de sen. ex. c. romana. §. in vniuersitatē. li. vj: vel saltē huiusmodi sententie nō est capax: sicut infidelis vel sarracenus: sic enī nō est de corpore ecclie. ij. q. j. c. multi. de diuoz. c. gaudem⁹.

Ad maiorē tamē euidentiam Jo. an. lib. vj. de sen. ex. in. c. presenti. diuersos casus exprimit in quibus excōmunicatio nulla est. Primus est quādo post appellationez legitimā excōmunicatio fertur: tunc enim nulla ē: vt de offi. dele. c. cum ꝓtingat: saluo q̃ō dicitur li. vj. de sen. ex. c. licet. Secūdus est quādo sentētia ꝓtinet intolerabilē errozez: vt de sen. excom. li. vj. venerabilem: ⁊ ratio est ꝑm eundē Jo. vbi supra: qz cuz excōmunicat quis eo q̃ facit quod bonum e: vl nō facit q̃ō malum est: si ecclesia vellet talem sententiam ligare cuz apparet ex forma sententie q̃ subdit⁹ nō debebat parere: videret p ꝓsequens pctm̄ de sibi q̃ ꝓstaret approbare vt licitū: ⁊ ꝑ dicere non esset bene catholicū: ⁊ hi duo casus habētur: extra de sen. ex. c. per tuas. Tertio⁹ qñ quis excōmunicaret excōmunicatione maiozi illos qui excōmunicato cōmunicarent nō in crimine sed in locutione ⁊ in alijs casibus in quibus incurrit minoz excōmunicatio: talis enim sentētia nō valet nisi trina monitione premissa vel vna pro tribus ⁊ nisi admonēdi nominatim exprimantur vt li. vj. c. statuimus. c. ꝓstitutionē. c. statutum. Quartus quādo iudex nō erat is q̃ tulit sententiā saltem eius in quē tulit: vt de consue. c. iij. ⁊ de priuile. c. cum olim.

Quintus cū a suo iudice profertur sed excōmunicato: vt. xxiiij. q. j. c. audiuimus. c. aperte. Sextus cum a delegato quis excōmunicatur ꝓtra delegantis intentionē: vt extra de preben. c. fi. vbi plane de hoc. Septimus quādo fertur excōmunicatio contra priuilegium: vt ex de excef. prela. c. sane. Similiter si prelati excedunt numeruz euectionū in visitando tūc excōicatio non tenet de quo lucide patet ex ō censibus. c. cū apl's. ⁊ de excef. prela. c. cū ad q̃rundā. Octauus cū ab intruso vl a iurisdictione suspēso quis excōicat: vt. xij. q. ij. c. alienationes. Non⁹ qñ fert a violāte iterdictū hominis: vt pz exp̃ssū ō excef. pla. c. tāta. Decim⁹ qñ fert a delegato ipetrato ab excōicato ī cāu ñ pmisso. vt li. vj. ō rescp̄. c. j. Undecimus quādo plati interdicerent subditis suis: nē superiorib⁹ vl legatis seu iudicibus statum exponant ecclesiaz suaz vel monasteriorū: ⁊ de hoc ferrent sententiam excōmunicationis: vt li. vj. offi. ozd. c. quia plerq̃. Quinto p̄terea queri pōt que requirūtur in absolutione ab excōmunicatione maiozi. Ad hoc dicēdū q̃ quatuor requirunt principaliter. Primuz est vt excōmunicatus prius iuret stare mādatis ecclesie: vt extra de sen. excom. c. ex tenore: q̃ō tamen iuramentū nō est de substātia absolutiōis. eo. ti. cuz desideres: ideo si omittat q̃ō tamē fieri nō debet: nihilominus tenet absolutio. Q̃ si querit que mādata debent absoluto fieri q̃ iurauit: dicēdum q̃ si excōmunicat⁹ erat a canone: p̄ncipaliter iniungēduz est ei quod ꝓtra eundem canonē nunq̃ veniat: vt incendiario q̃ nunq̃ incendat: pcussori clerici q̃ nūq̃ percutiat: ⁊ sic de alijs: vt. xxiij. q. vl. c. pessima. Secundū est q̃ si fuit excōmunicat⁹ p notoria in aliquē offensa: tunc absolui nō debet nisi prius sufficiens emenda p̄stet: pro occulta vero offensa vel cōtumacia sufficit iuratoria cautio: vbi nulle petunt expense vel satisfactio damni: sed vbi petuntur expense: non debet absolui nisi satisfaciat: ⁊ peccat qui talez absoluit: lz ab excōmunicatiōe absolutus sit: si saltem satisfacere pōt: q̃ si non pōt tunc similiter nō debet absolui nisi recepta ab ea idonea cautione: q̃ satisfaciet si ad pinguiorē fortunā puenerit: vt extra de ver. signi. c. ex parte. ⁊ extra ō soluē. c. odoardus: dicta aūt cautio erit pignoratiua vl fideiussoria que dicitur idonea: quā si p̄stare non potest saltē p̄stet iuratoriam: ⁊ sic absolutio non est ei denegāda: vt. xxvj. q. vj. c. si plbyter. Tertium q̃ absoluat per eum qui tulit sententiam vl per eius superiorem aut alium cui cōmisit: ⁊ hoc cum psalmo ⁊ oratiōe ⁊ verberibus: ⁊ postea subiungat: absoluo te a tali sentētia excōmunicatiōis: vt de sen. ex com. a nobis. Q̃ si fuerit excōmunicatus ab vno iudice q̃dem sed ꝓpter plures causas lz vna sentētia: ⁊ tunc si plures intēdebat ferre sentētias tot erunt etiā absolutiones quot cause: ꝑm Guil. de mō. lauō. in cle. grauis: ō sen. excō. Si vero ꝓpter oēs causas intendebat ferre vnā sentētiā: tūc sufficit vna absolutio: dūmodo oīes cause sint expresse: alās enī non sufficit si est dubium: tunc ad iudicē est recurrēdū: hec de sen. ex. c. cum p causa. Si vero plurib⁹ sententijs eum excōmunicauit intendēs eum plurib⁹ ligare sentētijs tūc vt dictū ē plures absolutiōes sunt necessarie: si vna tm: vt dicendo excōmunico anathematizo ⁊c. tunc vna sufficit absolutio. Si pinde ligatus est a plurib⁹ iudicib⁹: ⁊ oīes habent vnā iurisdictionē tunc valet q̃ō fit ab vno ⁊ vna absolutiōe: dūmodo tamen ab alijs potestatē habeat: q̃ si diuersas habēt iurisdictiones: tunc erūt tot absolutiōes quot excōmunicatiōes: hec Guil. ibidē int alia: et si celauerit vnam ex causis ꝓpter quas erat excōicatus: erit absolutio subrepticia nec tenebit: vt de sen. excō. c. officij. Quartum deniq̃ ē: q̃ post absolutionē excōmunicator absoluto faciat mādata iusta ⁊ rationabilia: alās enī appellare pōt: vt extra de pactis. c. fi. ⁊ de appel. c. vt debit⁹: in excōmunicatiōe tamē minozi casum exp̃mat excōmunicatus sacerdoti ꝓpio et sic se faciat absolui specialiter ab eadē: ⁊ intelligitur ꝓprius sacerdos curatus vel diocesanus aut alius q̃ ō licentia eoz est electus: nec requirit iuratoria cautio: vt ō sen. ex. cō. c. nup: circa fi. Porro defunctus absolui debet hoc modo: si fuerit sepult⁹ in cimiterio non exhumabit corp⁹ ꝑ sepulchrū verberabit: vt fit circa viuos: vt. d. c. a nobis: ⁊ talis absolutio valet ꝑm Guil. vt sepeliat in loco sacro: vel vt sepultus nō exhumet ⁊ ozet ac celebret pro eo: et liez in mortis articulo potest absolui q̃libet excōmunicatus a simplici sacerdote: vt de sen. excō. c. nō est dubium: ⁊ de sepul. c. prochiano: tamē mortuus absolui nō pōt nisi ab eo qui poterat eum sanū absoluere: vt ptz in dicto. c. a nobis. Et iterū lz excōmunicatus pōt etiam inuitus absolui ab excōmunicatione: sicut inuitus poterat excōmunicari: īmo etiam manēte ꝓtrouersia pōt aliquis excōmunicationē etiā iuste latā discrete remittere: si illius saluti viderit expedire ꝑm Tho. in. iiij. di. xviij. Idē Alb. Tamen mortuus absolui non pōt nisi in eius morte signa ꝓtritionis apparuissent: vt dicto. c. a nobis: ⁊ in glo. Sexto deniq̃ q̃rit pōt vtrum absolutionē extorquens p vim vel p metum: beneficiū absolutiōis consequit. Ad hoc respōdet Hzego. x. put ꝓstituit in ꝓcilio generali lugduneñ. ⁊ habet in. vj. ō his que vi vel metus causa fiunt: dicens: absolutiōis beneficiū ab excōmunicatiōis sentētia vl quacūq̃ reuocatione ipius aut suspensionis seu etiaz interdicti p vim vel metū extorta: p̄stitis ꝓstitutionis

auctoritate oīno viribus euacuamus. Me autē sine vindicta violētie excrescat audacia malignandi: eos qui absolutiōem siue reuocationē huiusmodi vi vel metu extorserint: excōmunicationis sentētie decernimus subiacere: hoc ibi: ex q̄bus ptz q̄ absolutionē extorquens est excōmunicatus ipo iure: ꝗ fm Jo. an. a suo ordinario pōt absolui: qd fm Jo. an. in nouella intelligē dum est tam de muliere q̄ de viro: lz dicat textus eos: dicit insup glo. sup illo verbo: extorserint: q̄ si quis metum intulit sed tñ iudex eum absoluere voluit: tūc absolutionē extorquēs non manet excōmunicat⁹: quia verba sūt intelligēda cū effectu: similiter si absolutēdus nō intulit ꝗ alius: non erit excōmunicat⁹: secus tñ si mādauit vel eius noīe factuz ratū habuit: dicit deniq̄z sup eadē vltima glo. q̄ p vanum metuz illatum non incurrit q̄s hanc penā: qz talis metus non inducit restitutionē: nec ꝓprie metus appellatur. Unde quis metus dicatur iustus vel vanus: notat eo. ti. cuz dilecti: ⁊ vt cōmuniter dicunt doctores hoc arbitrio boni viri relinquēdū ē: fm Jo. an. in nouella. Ad laudē dei.

De ꝓuilegijs clericoꝝ ꝯiugatoꝝ ⁊ non cōiugatorū: ⁊ de octo excōmunicationib⁹ ſeculares clericos ꝯcernētib⁹: Sermo XIII

On occides. Exo.

b xx. Expediti vtcunq̄z de sentētia excōmunicatiōis in generali: iā ad ꝓticularia stilum cōuertentes. Primo duximus breuiter ꝓsequi excōmunicationes statum clericalē ꝯcernētes. Ad cui⁹ euidentiā primo queri pōt q̄ sūt emunitatis ꝓuilegia clericl a iure ꝓstita. Ad hoc breuiter dicendū est p distinctionē aut enī clerici sunt ꝯiugati aut nō: quia clerici primā tonsuram habētes vel etiam minores ordines pñt si voluerīt ꝯtrahere ⁊ clericatum deserere. Si ergo sūt ꝯiugati gaudēt ꝓuilegio duplici: si tñ cum vnica ⁊ virgine ꝯtraxerint: ⁊ alia que requirunt ad clericatū nō omiserint: que ꝓuilegia ponūtur in. vj. de cle. ꝯiuga. c. vno. Primuz est q̄ verberans illū incidit in excōmunicationē: que ponit. xvij. q. iij. c. si quis suadēte. Secundū est q̄ a iudice seculari nō pōt ꝓ criminibus cōueniri vel ꝯdemnari ciuiliter vel criminaliter: vel etiam puniri: vt dicto. c. vno. li. vj. alioqn facientes cōtrarium incidunt in eandē excōmunicationē sicut violantes alioꝝ clericoꝝ ꝓuilegia. Verūtamē hec ꝓuilegia ꝓdicti pdunt in sex casibus. Primus est si tōsurā ⁊ vestes clericales nō deferunt: vt dicto. c. vno. li. vj. Secūdus autē si bigami fuerint accipientes duas vxores aut vnam corruptam: vt li. vj. de biga. c. vno: ⁊ videbit lati⁹ inferius. Tertius si actū clericatui cōtrarium exercuerint: vt si militauerint: vt de cleri. non resi. c. vl. ⁊ in glo. de sen. excō. c. in audientia. Quartus si etiam tonsuram ⁊ vestes deferentes carnificū vel macellatorū aut tabernariorū artem exercent et moniti tertio non desistunt: siue ea reassumūt: pdunt oīno ꝓuilegium: si ꝯiugati: sinautem in rebus tm: ⁊ si oīno incedunt vt laici: pdunt etiam in ꝓsonis q̄diu hec agūt: vt in cle. de vi. ⁊ bone. cle. c. dioc. Quint⁹ si infra annuz artem ioculatoꝝ imitantes etiam non ammoniti nō dimittūt: vel si minori tēpore admoniti non desistūt vt li. vj. de vi. ⁊ bone. cle. c. clerici. Sextus si immiscēt se tyrānidi ⁊ enormitati etiaz si nō sūt admoniti ꝓuilegiū pdūt: vt de sen. excō. c. cum non ab homīe: possūt tamē portare arma ex iusta causa: vt si transeūt per loca piculosa ꝓpter timorē hostiū vel latronuz lz pcutere non debeant nisi vim vi repellēdo. Septimus quādo ꝓpter crimen aliqd degradati sunt: vt de ver. signi. c. nouim⁹: vbi plane de hoc. Si vero clerici non sunt ꝯiugati tunc gaudent triplici ꝓuilegio: q̄ ꝓuilegia dicunt emunitates: ab e qd ē extra: ⁊ munera: q̄si extra munera: ē enim emunitas q̄dam libertas cōpetens ecclesijs ꝓsonis ⁊ reb⁹ ad eos spectantib⁹. Primū ergo ꝓuilegiū est circa emunitatez ꝓsone habens tria capla. Primuz consistit circa īmunitatem canonis. xvij. q. iij. si q̄s suadente: q̄ si eum pcutiens temere sit excōmunicatus: etiam si volūtarie se verberibus subijcit: vt de sen. excō. ꝯtingit. j. et idem ē de intruso in vincula: vt eo. ti. c. nuper: nisi in casu qui tangit li. vj. de elec. c. vbi periculū: ⁊ fm quosdā ī casu qui ponitur d̄ iureiur. in. c. ex rescripto: istud tamē ꝓuilegiū cessat in multl casibus etiā ipo als ꝓuilegiū retinente. Primus si plat⁹ ecclesiasticus eū capit p se vel p alium: vt de sen. excō. c. vt fame: ⁊ eo. ti. li. vj. c. clericos. Secūdus si turbās officiū diuinū ab

habēte officiū in eccl'ia siue d̄ facto siue de iure moderate pcutit: vt eo. ti. c. veniēs: ⁊ istud moderate repetitū ītelligit ī q̄ttuor casib⁹ sequētib⁹. Tertⁿ si dūs familiarem moderate pcutit. Quart⁹ si magister causa discipline suū discipulū: de qb⁹ lati⁹ inferius videbit. Quint⁹ si ꝓpinqu⁹ ꝓpinquum clericū tū inferioris grad⁹: eo. ti. c. cū volūtate. Sext⁹ si turpit inuēt⁹ cū mre sorore filia vxore ꝛc. vt eo. ti. c. si xo. §. nec ille. Septim⁹ si ꝓhabilit ignorabat eū clericū: vt dicto. c. si xo. Octau⁹ si ī loco: vt eo. ti. c. j. Non⁹ vim vi repellēdo: vt eo. ti. c. ex tenore: ⁊ de homicid. c. significasti. ij. oēs hi casus notāt ī dicto. c. cū volūtate: ī glo. penul. Decim⁹ si amens furiosus vl dormiens pcutit: vt in cle. vna: de homicidio. Undecim⁹ si negotiatiōib⁹ se īmiscet: vt d̄ cohabi. cle. ⁊ mu. ex lrīs. Scōz pinde caplm ꝓsistit circa īmunitatē rerum clerici nō ꝯiugati: q̄ scz a tali clerico pedagia p eius ꝓsona vel guidagia non exigant: vt li. vj. de censib⁹: q̄q̄: vnde singularis ꝓsona ꝓuilegiū hoc violans excōicat⁹ est: villa ciuitas vel vniuersitas subiacet interdicto: vt dicto. c. q̄q̄: ⁊ in cle. de īmu. eccl. et de censib⁹. c. ꝓsenti. Tertium caplm est de pena imponētiū clericis collectas aut alia onera ꝓsonalia: als si moniti non desistūt sunt excōmunicati: de immu. eccl. nō min⁹: c. si aduersus: et eo. ti. li. vj. c. vlti. vt infra patebit. Secundū ꝓuilegiū cōsistit circa īmunitatez rerum ecclesiaꝝ: scz q̄ ī ipis vel p ipis tallijs vel exactionib⁹ non gratētur: nec ipoꝝ ꝓuentuū pars aliqua subtrahat: nec aliqua onera per cōmunitates vel dominos imponant: vt de īmu. eccl. c. non minus. c. si aduersus: ⁊ eodē ti. li. vj. c. vlti. ⁊ idem est de rebus clericoꝝ vsibus deputatis nō mercimonij causa delat: vt dictum ē: verūtamen non defendit clerc⁹ a patrie statutis ī bonis ꝓprijs tertio monitus se negociationib⁹ īmiscens. Tertiū ꝓuilegiū consistit circa īmunitatem fori vel iudicij: scz q̄ clericus in sacris vl ī minoribus: incedens in habitu ⁊ tonsura coram iudice seculari trahi nō pōt ciuiliter vel criminaliter: nec puniri p iudicem ciuilē: vt. xj. q. j. c. j. et. ij. et. c. cōtinua: de foro cōpe. c. j. et. ij. nec tali ꝓuilegio renunciari potest ex pacto. xj. q. j. c. ista inolita. c. placuit: de fo. compe. c. si diligenti: nisi deliq̄rit immiscendo se tyrannidi ⁊ enormitati: tunc enī seruat illud caplm: cum nō ab homine: de iudicijs: vide pulchrum ꝓcessum quod etiaz ꝓcedit si factus incorrigibilis defert habitum ⁊ tonsurā: vt de sen. excō. c. ꝓpendimus. Notandū tamen q̄ hoc ꝓuilegium clericale oīno perdit in trib⁹ casibus sine monitiōe ꝓuia: ⁊ tribus cū monitione ꝓuia. Primus casus ē quādo clericus est degradatus: quia tunc tradit iudici seculari puniendus: vt dicto. c. nouimus: ⁊ de hereť. c. ad abolēdā. Forma vero degradationis ponit li. vj. de penis. c. degradatio: vbi plane de hoc. Secūdus si p annū exercet artē Goliardi vel bufonis vel ioculatoris licz habitū ⁊ tonsurā deferat: vt li. vj. de vi. ⁊ bone. cle. clerici. Tertius qñ habitu ⁊ tōsura dimissis se publice seuis īmiscet: ⁊ dico seuis: q: distinguit inter crimīa enormia leuia ⁊ mediocria: q̄ distinctio ꝓbat dicto. c. ꝓpendim⁹: d̄ sen. ex. c. in audiētia. c. cū nō ab hoīe: ⁊ lz circa hec multa scripta sunt: tamē ꝯclusio est q̄ in enormib⁹ non ē necessaria monitio: ī mediocribus aūt ⁊ leuibus sic. Crimē aūt dicit seuum qd̄ sine graui scandalo tolerari non pōt: d̄ sen. ex. c. cū illoꝝ: ⁊ maxime qñ fm leges corpalis pena debetur: similiter criminis publicitas ꝓsone qualitas cōtra quam infamia pseuerantia ⁊ similia seueritatem habēt iudicare: vt dicto. c. cū illoꝝ: vñ Jo. an. de renū. c. nisi cū ꝓdē: sup glo. ex loco isto enumerat. xxiij. crimīa que dicuntur grauia. Preterea primus casus ex tribus vbi requirit ꝓuia monitio ē: quando clerc⁹ se īmiscet non enormib⁹ ꝗ mediocribus vel leuibus lz tonsura dimissa habitū deferat laicalē: vt de vi. ⁊ bone. cle. c. ex lrīs. Scōs si artē goliardi vel ioculatoris infra spaciū anni monitus non dimittit: vt eo. ti. li. vj. c. vno: vbi dicitur q̄ carebit omni ꝓuilegio clericali: ⁊ idō talē verberans nō incidit in canonē fm Jo. an. et archiē. lz etiam sit clericus in sacris. Tertius si officiuz carnificū ⁊ macelloꝝ publice ⁊ ꝓsonaliter exercet: tertioq̄z monit⁹ infra terminū non cessat: vel officium reassumit: vt in cle. j. de vi. ⁊ bone. cle. in dict q̄ casib⁹ ipo iure omne ꝓuilegiū amittit: de pcutiēte xo clericū ad se defendēdū videbitur infra. Scōo ꝓncipaliter q̄rī pōt q̄ sunt excōicatiōes ꝯcernentes statutū ecclesiasticū: q̄s incidūt trāsgressores ipso iure. Ad ꝗ dicendū q̄ ꝓma excōicatio ē d̄ iudicib⁹: ⁊ habet li. vj. d̄ iudi. in. c. mulieres: vbi d̄z q̄ ex q̄cūq̄z causa ī iure nō exp̄ssa non sunt

in iudicio ꝑsonaliter trahende: sed si necessarium est cax testimoniũ in causa: mittet iudex interdum ad eas expensis ꝓducentis: alioquin iudex fraudulenter vel ficto modo vadens vt eam occasione tali visitare possit: ⁊ ideo eaz in testem noẽari iussit: est excõmunicatus: et intelligit ꝓprie de iudice ecclesiastico. Dicit tamẽ Jo. an. i nouella: q̃ in eum casũ quo fieret talis fictio in iure ciuili inter laicos non videt quare non sit locus huic pene in iudice laico: sed plus dicit: q̃ pars vel eius ꝓcurator lz laici si ꝑticiparẽt huic fictioni: puto nominãdo mulierem in testem ad hunc finem: excõmunicati essent ex ꝑticipio: vt ō sen. excõ. c. nup: eos tamen absoluere potest hac excõmunicationẽ: quia papa sibi nõ reseruat. Secũda vero ẽ de ꝓseruatorib⁹ priuilegiox̃ que ponit li. vj. de offi. delega. in. c. hac ꝓstitutione. §. pars vero: vbi dicit: q̃ si pars ꝓcuraret q̃ ꝓseruatores de alijs q̃ de manifestis iniurijs ⁊ violẽtijs sciẽter se intromitterẽt: seu ad alia que ad iudicialẽ indaginẽ exigunt suaz extenderẽt potestatem: eo ipso cõseruatores ꝑ vnũ annũ ab officio sũt suspensi ⁊ pars que ꝓcurauit sententiã excõmunicatiõis incidit: a qua non põt absolui: nisi indebite fatigato ꝓnus de expensis satisfaciat: ⁊ tũc ꝓm Jo. mo. ⁊ archiẽ. absolui põt ab eo. Dicit etiam Jo. an. q̃ si tertius non ꝑticipando in hoc ꝑticipec ꝓcuraret hac pena ligatus non esset: ꝓ eo q̃ in textu dicit pars: vtrũq̃ autẽ iudex qui ꝑticipare videt crimini dãnato: etiã excõmunicatus ẽ: remittit Jo. an. ad c. cõtingit. j. de sen. excõ. Tertia ꝓinde est de inquisitorib⁹ heretice prauitat⁹: ⁊ ẽ duplex. Prima que ponit in cle. j. de hereticis: circa finem: vbi determinat de eis de inquẽtib⁹ in tali officio inquisitiõis: siue in faciendo siue in omittendo: ⁊ si eꝑi sunt vel supiores: triennio suspendunt ab officio: alij vero sententiã excõmunicatiõis incurrunt ꝑ solum romanũ pontificẽ absoluendi. hic textus. Unde vt dicit in glosa: nota q̃ duo requirunt ad hãc penam: scz q̃ fiat ꝓtra iusticiam ⁊ ꝓtra ꝓscientiam: et similẽ penam incurrũt qui vexant inquisitores quo quomodo sup hoc: quod glosat Pau. vt incitationib⁹ fideiussiõib⁹ et siliibus: ⁊ dicit Matth. q̃ si quis offendit aliquẽ de familia eꝑi vl inquisitoris q̃ iuerat ad capiendũ hereticũ: nõ tamẽ animo impediendi officiũ vel iuuandi hereticũ: sed ꝓpter inimicicias vel aliam causã: nõ põt dici quod impediat officiũ: poterit tamen ꝓtra eum ꝓcedi tanq̃ contra cõturbatorẽ officij: ꝓm ea que notat Inno. in. c. j. de offic. dele. in glo. magna: circa ꝓn. Ceterũ ꝓ eo q̃ dicit in textu q̃ si odij gratie vl amoris lucri aut comodi tẽporalis obtentu ꝑ iusticiam ⁊ ꝓscientiam suaz obmiserint cõtra quẽlibet ꝓcedere vbi fuerit ꝓcedẽdũ: subinfert glo. q̃ si ex alia causa obmiserit: non habet locum pena i eisdẽ: vnde omnis hereticus lz etiam omnino occult⁹ est excõmunicatus ipo iure vt eo. ti. c. ad abolendam: ⁊. c. excõmunicam⁹: ⁊ hoc sentit glo. hic: ⁊ idez tenet Jo. an. xxiiij. q. j. in sũma: idem Hoff. ⁊ Ray. in sũmis. Secũda vero sententia ponit in cle. ij. de hereti. vbi ponitur q̃ nullus inquisitor eẽ poterit nisi. xl. annũ etatis attigerit: ⁊ ne ꝑtextu officij inquisitiõis q̃busuis modis illicit⁹ pecuniã extorqueant: nec sciẽter ob delictũ clericorũ ecclesiax̃ bona fisco etiam ecclesie applicare ꝑsumant: q̃ si secus in his vel eox̃ altero fecerint: excõmunicati sũt ipso facto: non absoluẽdi nisi satisfactiõe ꝓmissa his a quib⁹ extorserint: nullis ꝓuilegijs seu remissionibus sup hoc valitur⁹: dicit glo. q̃ hic nõ ꝓhibetur imponi pena pecuniaria sed ꝓhibet illicitas exactiones: secus ẽ de licitis: ⁊ hoc vult lra que dicit: extorqueãt quod sonat vitiũ violentie vel fraudis: et sic secus si iuste cõdemnent: caueant tamẽ ne imbursent quia reputaret extorsio: sed dent pauperib⁹ vel applicẽt officio inquisitionis. Dicit etiam glosa q̃ bona clericox̃ ꝓpria ꝓpter heresim ꝓfiscari possũt: ⁊ addit glo. sup verbo pecuniã: q̃ nomẽ pecunie intelligit q̃cũq̃ extimabile comodũ: idem Pau. ⁊ Henze. j. q. j. c. quicq̃d. c. sũt nõnulli. Qz autẽ debet ꝑcedere ante absolutionẽ satisfactio: intelligit glo. si habeãt vnde satisfaciant: ⁊ tũc absolui possunt ab ordinario: si tamen bona iuste fuerint cõfiscata et hereticus postea conuerteret ad fidem: non sunt eidem ex debito restituenda nisi de gratia ꝓm Matth. eo. ti. et in. c. vergentis. in fine. Quarta autẽ est de ꝑlatis instituentibus heredes hereticos: q̃ ponitur extra de hereti. c. si quis episcop⁹: vbi dicit ꝓcilium affricanũ: q̃ eos hereticos siue extraneos siue ꝓsanguineos instituens heredes excõicatus ẽ: ⁊ hoc intelligit ō q̃libet clerico: vt ꝑz ibidẽ i. c. sequẽ: et intelligit de bonis ꝓprijs: qz de bo-

nis ecclesie testari non potest. Quinta preterea est de ꝑlatis per terras vagantibus: ⁊ ponitur in extrauagãt. vt prelatox̃: vbi excõmunicat ꝑlatos qui latenter habitu transformato recedunt ab ecclesijs suis: et interdicũt ad curiam veniunt: ⁊ illicẽciati recedunt: ⁊ receptatores eorum scienter: ⁊ idem habet in extrauagãt. si decedat: vbi excõmunicat eos etiam si patriarchali dignitate fulgeant: sed quis eos absoluet ignoro. Sexta est de sequestratione fructũ ⁊ ponit in clemẽ. vna. de sequestra. poss. §. si quis: vnde sequestrat beneficiuz ꝑ ordinarium loci vna sentẽtia in possessorio vel petitorio in curia cõtra eum qui triẽnio nõ possedit promulgata: ⁊ impediens vel sequestrãs vel occupãs fructus est excõmunicatus: ⁊ si de litigatorib⁹ est: cadit de iure suo: ⁊ ꝓm Pau. de liza: hoc verbum impedire intelligit hic de facto: secus si ō iure: puta allegando sententiã non esse latã: ⁊ dicit glo. q̃ sub hoc verbo si quis: ꝓtinetur etiam episcop⁹: nec possunt absolui nisi fructus restituant vel extimationẽ: ⁊ tũc absoluant ab ordinario: nec etiam remissio ꝓtis aduerse iuuaret: qz ꝑdicti fructus non sunt in libera dispositione ꝓtis aduerse: eo q̃ sũt bona ecclesie: ⁊ hoc sentit Frãcis. de zab. qui dicit: q̃ in eo q̃ non fit absolutio nisi ꝓius amoto impedimento: contra illos qui i electionib⁹ matrimonijs vel alijs quibuslibet negocijs volũtarie ⁊ maliciose impedimenta ꝓponunt: q̃ non põt absolui nisi interesse restituãt si possunt et ꝓpedimenta remoueri faciũt: ⁊ credit Laudunus cõfessores maxime discretos ⁊ litteratos errare si alos istos absoluũt. Deniq̃ dicit glo. in verbo nullaten⁹ ⁊ omnes scribentes sup eodez q̃ ordinarius hũc absoluere potest. Septima deniq̃ est de studẽtibus legentib⁹ vl audiẽtibus leges vl physicam: que ponit in. c. sup specula. §. qz vero: extra ne cle. vel mo. Ad cuius euidentiam sciendũ: q̃ seculares clerici accedere possunt ad theologiã vel ad canones tam audiendo q̃ legendo ⁊ studendo: vt dicit. §. quia vero: ⁊ idem est de artib⁹ seu naturalibus. Si vero ad leges aut ad physicã audiendas legendas vel studendas accedunt: tunc si non sunt ꝑsbyteri vel beneficiati: sine metu cõstitutionis huius. id ẽ sine pena excõmunicationis legere possunt ⁊ studere. Si vero ꝑsbyteri sunt licz nõ beneficiati: incidũt in canonẽ: nisi infra duos menses desistant: aut licz desistãt ad tẽpus: tamen iteruz in eis audire legere vel studere incipiunt: quia sic fieret fraus legi: quod vitandũ est ꝓm Hosti. ⁊ Job. an. Si vero non sunt ꝑsbyteri sed beneficiati: tunc non incidunt canonẽ nisi habuerint dignitates vel ꝓsonatus seu ecclesias plebanias sub se capellas habẽtes in quibus instituunt clerici ꝑpetui: nec cõuenientes ab ipis amoueri absq̃ causa rationabili: imo vult ibidẽ glo. q̃ intelligi debet text⁹ de omnib⁹ ecclesijs curam animarũ habẽtibus: quia maior est ratio de habẽtib⁹ curam animarũ q̃ de ꝓsonatibus nullam curam habentib⁹: ꝑsertim cum is qui ad curam animarũ eligit: ad ordinem sacerdotij ꝓmoueri obligat: alioquin eadez ecclesia ipo iure priuatus est: vt de ꝑben. c. extirpande. §. q̃ vero: ⁊ dicit Hostiẽ. vicariũ ꝑpetuum ecclesie curate hac cõstitutiõe cõstringi. Addit insup glo. penl. in dicto. c. sup specula. ⁊ Inno. ac Hosti. q̃ auctoritate canonis hui⁹ excõmunicati absolui possunt a quolibet episcopo tam domicilij q̃ studij: tutius tamẽ est q̃ tm̃ absolui possũt ab episcopo domicilij. Octauo potest addi quedam excõmunicatio licz sit particularis: que ponit extra de loca. ⁊ ꝓduc. j. c. q̃ scz excõmunicati sunt magistri ⁊ scholares Bononie qui ante tẽpus cõductionis aliorum magistrox̃ vel scholarũ hospitia conducũt sine ipox̃ consensu: ex quo patz q̃ non obligarent cõducentes ante tẽpus hospitia ꝑ scholares nõ habitata: ⁊ lz Hostien. dicat q̃ hac excõmunicatiõe ligant etiam alibi studentes: tamẽ Hoff. Innoc. Abbas ⁊ Ja. an. tenẽt cõtrariũ dicẽtes eã esse localem vt verba sonãt: verũtamẽ ꝓm quosdã valent ad alia studia tanq̃ preceptum: licz non rõne pene scz excõmunicationis: possunt aũt hmõi excõmunicati ab ordinario absolui: exquo enĩ papa sibi nõ reseruat absolutionẽ: eo concedere videtur: vt de sen. excõ. c. nup. c. penul. eo. ti. in glo. penul. De nona vero excõmunicatiõe scz illox̃ qui inducunt alios ad vouendũ ⁊ voto eligendũ sepulturam: videbit i sermone sequẽti: qz est snia cõmunis religiosis ⁊ clericis secularib⁹. Ad laudem dei.

De vndecim excõicationib⁹ q̃ cõcernũt statum religiosox̃: tã possidentiũ q̃ mẽdicãtiũ: Ser. XIIII

Non occides Exo. xx.

Uisis de excõmunicationib⁹ que cõcernunt solum clericos seculares: iam ordine debito ꝓsequendũ est ō his que religiosoꝝ statum cõpehendunt tã possidentiũ q̃ mendicantiũ. Pro quo sciendũ q̃ prima excõmunicatio est de apostatis: que ponit in vj. ne cleri. vel mo. vt piculosa: vbi dicit: q̃ si tacite vel expresse ꝓfessus quãcunq̃ religionẽ in scholis vel alibi temere sue religionis habitũ dimittit: est excõmunicatus ipso facto: dicit ibi glo. q̃ si ex causa dimittit habitũ: puta ꝓpter timorẽ non ẽ excõmunicat⁹: ⁊ Jo. an. in nouella non putat esse de mẽte legislatoris: q̃ monachus in cella dimittens habitũ vel dum in occulto balneũ intrat aut in lecto sine habitu iacet: liget hac excõmunicatione: sed quãdo se ꝓspectib⁹ hoim exhibet sine habitu: in habitu laicali vel secularis clerici sine iusta causa: tunc liget: quãtomagl̃ si ex turpi causa: vt eundo ad lupanar: ⁊ ad hoc facit principiũ capli qō vult eoꝝ vagationib⁹ ꝓuidere: vñ Hein. boyc: in. c. ꝓterea: de apostatis dicit: q̃ ibi est argumentũ q̃ omnis apostata religionis est excõmunicatus. Idem archiõ. Jo. an. ⁊ Hosti. Nec ab ista excõmunicatione excusat religiosus curat⁹ ecclesie prochialis si dimittit habitũ: fm Jo. calõ. in q̃dam additione: in isto. c. sup verbo aliquis: nec mirũ cum Guil. de mõ. lauõ. in cle. ij. de cẽsib⁹: sup verbo ꝓsumunt: dicat q̃ istud. c. vt piculosa etiam locum habet in ẽpo religioso si dimittit habitũ: huius tamẽ excõmunicationis absolutionẽ papa sibi nõ reseruat. Secũda excõmunicatio ẽ de religiosis studia litteraꝝ accedẽtib⁹ sine licẽtia: que ponit i dicto. c. vt piculosa: vbi dicit: q̃ religiosus sine licentia sui ꝓlati cuꝫ ꝓsilio sui ꝓuentus accedens ad studia literaꝝ est excõmunicatus ipo facto: ⁊ dicit glo. sup verbo: a suo ꝓlato: q̃ eps sine licẽtia abbatis vel locum tenẽtis qui ꝓprius suus ꝓlatus dicit: hanc licentiã dare non pōt: ĩmo nihilomin⁹ incurreret illam excõmunicationẽ: ⁊ est eadẽ excõmunicatio cũ ꝓcedenti. Tertia excõmunicatio ẽ de docẽtib⁹ tales religiosos: ⁊ habet in. d. c. vt piculosa: vbi subdit: doctores siue magistri q̃ religiosos suo habitu dimisso leges vel physicã audientes scienter docere aut in scholis suis retinere ꝓsumpserit: eo ipo simili sint sententia innodati: vbi glo. arguens q̃ doctor non est excõmunicat⁹ si religiosus non dimisit habituꝫ: postea tenetur ꝓtrarium: ⁊ hoc placet archiõ. ⁊ dicit Jo. an. hoc teneas saltẽ postq̃ monach⁹ canonem incidit: vt sic saltem excõmunicato cõmunicet in crimine sup quo obligatus est ⁊ remittit ad. c. ꝓtingit: de sen. excom. Q̃ si monachus talis scholas exire noluerit: dicit glo. q̃ doctor exeat scholas: sicut fit quãdo excõmunicat⁹ intrat ecclesiã: hui⁹ etiã absolutionez papa sibi nõ reseruauit. Quarta excõmunicatio est de studentib⁹ physicã vel leges: ⁊ ponit extra ne cle. vel mo. c. nõ magno: vbi dicit ꝓciliũ turonen. q̃ religiosi ꝓfessi exeuntes ad audiendũ leges vel physicã: nisi infra duos mẽses ad claustrum redeant: excõmunicati sũt: ⁊ in nulla causa patrocinari possũt: ⁊ in choro capitulo ⁊ ceterl̃ erũt vltimi nec sine dispẽsatione pape possũt ꝓmoueri: ⁊ addit eo. ti. c. sup specula: q̃ eoꝝ excõmunicatio per ordinarios locoꝝ debet publicari. Hic tã est ꝓtrouersia inter doctores: nam q̃dã tenent q̃ ẹ̃cito religiosi in scholis audire incipiunt: ⁊ si semel audiãt legant vel studeant: ipo facto omnes penas incurrunt: hoc Hosti. ĩ dicto. c. sup specula: ⁊ hoc est securius ꝓpter obscuritatẽ. c. huius: sup specula. Alij vero vt Uincen. Goff. Inno. ⁊ archiõ. dicunt: q̃ talis habet duos mẽses infra quos illas penas euitare potest: q̃ si talis non exit sed in claustro suo audit legit vel studet leges vel physicã: tunc similiter est duplex opinio: dicit Inno. ĩ dicto c. non magno: q̃ simili modo incidunt canonẽ. Idem tenet Hosti. dicens: q̃ licz nõ ligetur ista ꝓstitutiõe quo ad verba tamẽ quo ad mẽtẽ legislatoris bene ligat: quia finalis causa huius ꝓstitutionis esse videtur: q̃ iste sciẽtie religiosis non cõgruũt: ⁊ hec opinio tutior est: ideo ꝓtrariã opinionem gratia breuitatis omitto. Cõcludit tamen Jo. an. q̃ a lectiõe auditu et ꝑncipali studio b̃ ꝓhibent: qō q̃dam declarant dicentes: q̃ si studens in legib⁹ hoc facit ꝑncipaliter causa illas sciendi tunc ligat: sin autẽ sed solũ inquãtũ facere possũt ad noticiam canonũ: hoc facere potest nec canonem incidit: sed quia physica ad cognitionem alterius sciẽtie nõ multuꝫ facere pōt: ideo religiosus eam studens indistincte ligat: hanc tamẽ absolutionẽ sibi papa nõ reseruauit; nisi quãtũ ad ꝓmotionẽ: vt in

dictis. c. nõ magno: ⁊ sup specula. fm Hosti. Spe. ⁊ Jo. an. Quinta excõmunicatio est de religiosis discurrẽtib⁹ que ponit in cle. de sta. mo. c. ne in agro. ℣. qz vero nõ nisi monachoꝝ sic accepim⁹ suaui iugo regularis abseruãtie obiecto ĩterdũ ꝓprijs relictis monasterijs: se in eis secure morari non posse fingẽtes: vel alio colore q̃sito ꝑ curias ꝑncipum euagãdo discurrunt: et nisi a ꝓlat⁹ eoꝝ petita pensio vel subuẽtio assignet eisdem: ꝓspirantes in illos eisq̃ ꝓditionẽ vel alia grauia imponẽtes: eos capi vl incarcerari: ipoꝝ monasteria cõburi ꝓcurãt: ⁊ ĩterdũ ipoꝝ monasterioꝝ bona in totũ vl in ꝑtẽ non modicã occupare ꝓsumũt ⁊c. ⁊ hos excõicat ipso facto: si ad curias se ꝓferũt: vt ꝑlatis aut mõasterijs suis damnũ inferãt: ⁊ fm glo. habet locuꝫ tã in canonicl̃ regularib⁹ q̃ monachis: nõ tã ĩ his q̃ administrationẽ aliquã habẽt: ⁊ addit glo. q̃ duo requirũt ad hãc excõicationem scz q̃ curiã itrauerint ⁊ aĩm dãnãdi monasteriũ vl ꝑlatũ habuerint: nec putat ponderandũ hr̃e licẽtiã vel nõ hr̃e: cuꝫ b̃ in textu nõ repetat: hinc ẽ q̃ etiã de licẽtia ꝑlati curiã itrãs: ꝑ ad hoc itrans ẽ ligat⁹: ex solo q̃ exitu claustri ob hãc causaꝫ non ligat. Q̃ si curiã intrauit hoc animo sed damnũ non intulit: vel quia forte non potuit vl penituit: dicit glo. q̃ nihilomin⁹ est ligatus. Idem dicit Paulus. Hãc etiã excõmunicationis absolutionez sibi papa non reseruauit. Sexta excõmunicatio ẽ de monachis arma tenentib⁹: ⁊ ponit ĩ dicto. c. ne in agro. ℣. quia vero: vbi subdit: ꝑfate quoq̃ sententie mõachos infra septa monasterioꝝ sine licentia abbatum suorũ arma tenentes decreuimus subiacere: et potest ꝓio: hanc licentiaꝫ dare qui ẽ loco abbatis: ar. ne sede va. c. j. ⁊ de sta. mona. c. monachi: nec fm Pau. sufficit petere licentiam nisi obtineat: vt de elec. c. si religiosus: ⁊ li. vj. ō testa. c. si religiosus: ⁊ addunt Pau. ⁊ Henze. q̃ hoc verbum tenentes: denotat tẽporis cõtinuationẽ: vt sic tenere sit cum effectu. ff. de ver. sig. l. nomẽ. ℣. tenere. Q̃ si tenet eadez extra monasterium: non habet in eo locum hec pena fm glo. ⁊ Guil. qui addit si etiam monach⁹ teneat in alieno monasterio nõ suo: quia littera loquens septa monasterij: debet intelligi de ꝓprio monasterio: q̃uis autez non sit locus pene si tenet ea extra septa monasterij: tamẽ hoc non licet hec tamẽ sententia non includit canonicos regulares fm veriorem opinionem quã tenet Henzelin⁹ cuius ratio est: quia in hac excõmunicatione non addidit de canonicis sicut in prima: nec debet fieri extẽsio huius pene ad non suos terminos: licz ipi anime videat̃ esse fauorabilis. Hic primo queri potest vtꝫ indistincte verũ sit: q̃ non licet monacho tenere arma sine licentia sui abbat̃ ꝑsertim cum ꝓtingere potest magnũ periculum: quia si abbas odio capitali monachum ꝓsequat̃: potest eũ peutere: vulnerare ⁊ interficere: nec se posset monachus defendere vim vi repellendo: qō tamẽ est de iure naturali: vt de resti. spo. c. olim. j. ⁊ in cle. pastoralis: ō re iudi. Ad hoc respõdet Guil. q̃ sic ille tex. debet intelligi: q̃ abbatis licẽtia debet peti: si tamẽ talis est erga suos monachos q̃ ab eo sit licentia postulãda: nam si talis esset q̃ eius ꝓsortiũ esset intolerabile: vt quia parit ꝓtumeliam creatoris: vl quia subditis iniungit intolerabilia: vel quia monachos odio capitali ꝓsequit̃: tunc sine licẽtia eius possũt monachi arma assumere: si nõ potest alijs remedijs succurri: vt de appel. c. de prior: ō homiciõ. c. significasti: ⁊ in dicta cle. pastoralis. Secũdo queri potest: q̃d p arma debet intelligi: cum armoꝝ appellatio videatur esse generalis: ita q̃ cõpehendit etiã lapides. Ad hoc respõdet glo. q̃ hoc ꝟbum arma nõ sumit̃ hic ita latissime: hinc dicit Pau. q̃ b̃ loquit̃ de armis militarib⁹: nõ clericoꝝ que sunt lachryme: vt. xxiij. q. vl. c. cõuenior: vbi subdit Ambro. Lachryme mee mea arma sũt: talia enĩ munimẽta sũt sacerdotis: aliter nec debeo nec possum resistere: ⁊ q̃ hoc ĩtelligi debet de armis que sunt ad vsum pugne; alꝫ si in camera vel ĩfra septa monasterij mõachus lapides habeat ad alium certum vsum vel cultellum antiquũ ꝑ coquina: vl q̃d simile: nõ ẽ loc⁹ huic pene: secus si lapides habeat iuxta ianuam ad vsum pugne: videdũ tã est ex forma: modo ⁊ alijs circũstantijs: an talia teneat vt arma offensibilia seu defensibilia: vt sunt ea que cõmuniter ad inuadẽdũ vel defendendũ arma dicunt̃: cui ꝓcor. Guil. dicens: q̃ b̃ cõpehendunt̃ arma: et hoc fm b̃ iudicare debet: q̃ tã ꝓiecture non sũt necessarie ĩ noꝫ ⁊ maiorib⁹ armis: vt lãceis: gladijs: balistl̃ ⁊ silib⁹: sed Henze. dicit q̃ non fuit mens ꝓditoris si monach⁹ teneat lapides vel fustes q̃ sit loc⁹ huic pene: nã

videt dixisse ō illis armis que cōmuniter arma dicunt inuasiōis: sicut sunt gladij: lances ⁊ similes: ac arma defensionis sicut galee lorice ⁊ similes: quia etiā talia arma ad defensam quādoq; habentē faciunt audaciorem ad malū: hec ille: tutius tamē ē ab omnib⁹ abstinere. Septima excōmunicatio est de simoniace receptis in religione: que ponit in extrauagā. Urbani pape: que incipit: ne ī vinea: vbi p̄cipit ne a ꝓsonis q̄buscunq; volentib⁹ ingredi eorū religiones ecclesias monasteria domos seu loca: in earū receptiōe aut ante vel post q̄cūq; pastus prandia siue cenas pecunias seu iocalia aut res alias etiam ad ecclesiasticū seu quēuis aliū pium vsū deputata seu deputanda decetero directe vel indirecte petere vel exigere quocunq; modo p̄sumāt: illa dūtaxat recepturi que pure et spōte oī pactione cessante dare voluerunt: q; si secⁿ egerint: si ꝓsone singulares extiterint tam dantes q̄ recipiētes hmōi excōmunicationis: si vero capla vel cōuentus fuerint suspensionis sentētijs eoīpo decreuim⁹ subiacere: a quibus p̄terq̄ in mortis articulo absolui nequeāt absq; sedis aplice licētia speciali: hoc ibi: p̄ter alias penas ī iure taxatas: vt ex eo. ti. quontā simoniaca. et. c. ex insinuatiōe: de quib⁹ postea latiⁿ videt. Et dicit Hein. bo ye: in. c. post trāsiati onē: de renunc. q; solus papa dispensat cū recepto simoniace ī religione tā in ordinibus q̄ in beneficio q̄ in religione vl loco.

Octaua excōmunicatio ē de electiōe abbatisse vl p̄ioriſſe: vbi p̄ p̄ioriſſam monasterium gubernat q̄ ponit li. vj. de elec. in c. indēnitatibus: qō. c. tractat de electione abbatisse: vbi subditur. ¶. postremo: hi q̄s ad dirigendas in hmōi electionib⁹ monia les easdem deinceps cōtigerit euocari: ab his ꝓsus abstineant p̄ que inter eas sup faciendis ipīs electiōib⁹ oriri possit discordia: vel exorta nutriri: alⁿ eoīpo excōmunicationis sentētie se nouerint subiacere: huius autē absolutionē sibi papa nō reseruauit. Mona est de monialib⁹ que canonice nuncupant: ⁊ ponit in clemē: attēdētes: de sta. mo. vbi subdit. ¶. statuim⁹. Illas quoq; mulieres que vulgo dicūt canonice seculares: ac vt seculares canonici vitam ducunt: non renūciantes ꝓprio nec p̄ fessionem aliā facientes p̄ locorū ordinarios si exempte non fuerint sua: si vero exempte fuerint autoritate aplica precipim⁹ visitari: p̄ hoc tū non intendentes earū statum regulā seu ordinē approbare: ⁊ infra p̄cipit visitatores duob⁹ notarijs ⁊ duab⁹ ꝓsonis sue ecclesie quattuorq; viris alijs honestis esse cōtentos. In fine vero cōcludit: q; si qui visitatores in premissis vl aliquo p̄missorū impedire p̄sumpserint: nisi moniti resipiscant: eoīpo sentētiā excōmunicationis incidunt: dicit hic glo. q; moniti anteq; impedire incipiāt: si post impediunt non ligant: qō etiam sentit Paulus ⁊ Henze. naz quia monitio fieri debeat vt resipiscant: oportet intelligi q; iam impediebant ⁊ maxime fm Henze. quia ē agit de pena incurrenda: vbi stricta interp̄tatio fieri debet. Ad hoc li. vj. ī reg. iur. in penis benignior est interp̄tatio facienda: vñ putat glo. q; necesse sit impedimentuz p̄cedere et monitionē sequi: vt sit locus huic pene: hoc dicit: quia vidit plates scribentes quandoq; monialib⁹ q; parent se certa die ad recipiendum visitationē ipōr: ⁊ in eisdem litteris faciunt monitionē: q; nullus impediat: talis enī monitio fieri debet vt desistat ab illato impedimēto vt sit locus huic pene: et addit Pau. q; sufficit monitio generalis: quia non dicit tex. q; nominatim moneri debeant: ⁊ idez tenet Hēze. qui dicit q; possibile est q; impedientiū nomina visitatores ignorent ⁊ sic non possūt facile nominatim monere: ꝓpter qō posset hec pulsio plus debito differri qō est vitādum: dicit tamē glo. vl. q; ordinariⁿ potest absoluere ligatos hac sentētia: ⁊ idē Henze. p. c. aduersus: de imu. eccle. ex quo papa sibi non reseruat. Decima excōmunicatio est de religiosis violātib⁹ interdictū: que ponit in clemē. ex frequētib⁹. de sen. excō. vbi sūmatim habet: q; religiosi etiaz exempti violantes interdictū posituz p̄ sedem apostolicā vel ordinariū loci vl generalē cessationē diuinoꝝ factā p̄ ꝓuinciale ꝓciliū vel eū q̄ hoc potuit seruatā p̄ cathedralem vel matricē ecclesiam loci: excōmunicati sunt ipo facto: non obstantib⁹ priuilegijs cōsuetudinib⁹ cōuentionib⁹ ⁊ statutis: ⁊ dicit glo. q; loquit hic de omnib⁹ religiosis siue mendicantib⁹ siue non: siue exexemptis siue non: clerici tamē seculares fm glo. non ligāt hac sentētia: ⁊ idē dicit Pau. quia pene sunt restringēde. Cuius ratio est fm Guil. lauō. quia multis grassantibus opus est exemplo: p̄ qō vult dicere q; religiosi magis in hoc delinquebāt: ⁊ ideo magis restringi debeant. Preterea p̄ hoc qō dicit in tex. nō obstātibus obiectis q̄buscūq; dicit glo. q; remouent omnes obiectus p̄ quos allegaret nullitas sententie interdicti. imo fm Pau. ⁊ Mat. remouet obiectus iniusticie: vnde sententia interdicti etiā iniusta seruāda est: sicut ⁊ sentētia excōmunicationis: ⁊ tales obiectus dicunt excusatiōes fucate ⁊ friuole: quibus religiosi se voluerit excusare: ⁊ exemplificant Pau. ⁊ Henzel: vt quia dicebāt se super hoc hre priuilegia: que tamen in hoc sibi nō p̄sunt vt hic in fine: vel dicebāt se appellasse: cū tamē talis appellatio nō suspendat interdictū: ō appel. c. adhuc: vel sniam iniustā vl nullā vl interdictū nō esse generale vl aliquid sile. Fratribus insuper minoribus ꝓhibet in cle. cū ex eo. ō sen. ex. ne tēpore interdicti fratres ⁊ sorores tertij ordinis recipiāt ad diuina: si secⁿ fecerint excōicati sunt ipo facto: sed post satisfactionē absolui possunt a diocesano auctoritate tū aplica: vt dicit tex. Ad maiorem autē euidētiā sciendū q; matrix ecclia dicit maior ⁊ baptismalis: qz sicut mat generat sic ⁊ illa regenerat p̄ baptismū: etiaz si talis matrix ecclia subest religiosis. Dicit tamē glo. q; cum eadē debēt interdictū seruare: qz ⁊ tunc locū habet hec cle. ⁊ idē putat Fran. vnde q̄diu celebrat officium diuinū in ecclesia: nō est locus huic pene: fm glo. ⁊ idem Pau. qui ait q; cum ī ecclesia cathedrali matrici seruatur interdictū vl nō seruatur: hoc presumitur fieri de voluntate prelati ⁊ capituli: qz tacendo videtur facere. xcvj. dis. c. facientis. Q; si interdicta ꝓuincie vel diocesis: in aliq̄bus ecclesijs matricibus seruāt interdictū: ⁊ in aliq̄bus nō: tunc fm Pau. in locis in quib⁹ seruat ē locus huic pene in alijs nō: si tamē matrix ecclia ē sita in terra nō interdicta ⁊ plures alie ecclie in loco interdicto: ac nulla p̄ncipalior: sed q̄libet baptizat: et aliq̄ seruant interdictū: aliqne nō: tūc fm glo. nō est locⁿ huic pene: qz deficiūt mens ⁊ verba: ⁊ fm Aluar. si positū interdictuz nō seruaret ab ecclia matrice nō esset locⁿ huic pene: qz hic attendit obseruātia facti ⁊ fm glo. q̄diu religiosi ignorant ignorantia ꝓbabili nō ligant. Undecima excōicatio ē de decimis que est quadruplex que ponitur in clē. de deci. c. religiosi: q̄cunq; noualium aut alias decimas ecclie debitas ad eos ex aliqua causa legitima nō spetantes approp̄are sibi p̄sumpserint: aut acq̄sitis fraudibus siue coloribus vsurpare: ecce prima excōmunicatio: sequit: seu qui de animalibus familiarium ⁊ pastorū suorum vel aliorū animalia sua propterea gregibus ipsorum ēmiscentiū: ecce secūda excōmunicatio: seq̄tur. Seu qui de animalibus q̄ in fraudem ecclarum in pluribus locis emunt emptaq; traduntvenditorib⁹ vl alijs ab ipīs tenenda: ecce tertia excommunicatio: seq̄tur. Seu qui de terris quas tradūt alijs excolendas decimā solui ecclesijs nō permiserint aut prohibuerint: nisi post req̄sitionem per eos quorum intererit sup hoc eis factam a premissis destiterint infra mensē: aut si de eis his q̄ vsurpare cōtra premissa vl retinere p̄sumpserint: infra duos mēses damnificatis ecclesijs emendā non fecerint cōpetentē: suspēsi sunt ab officijs ad ministrationib⁹ ⁊ beneficijs ac talia nō habentes excōmunicati sunt: nec possunt releuari nisi prius satisfecerīt: horū tamē declarationē breuitati ꝓsulēs studioso lectori relinquo. Ad laudē dei.

De sex vltimis excōicatiōibus statum religiosorum concernentibus: Sermo XV

On occides Exo.

n xx. Excōmunicationes statū religiosorū principaliter ꝓcernētes p̄sequēdo. Primo queri potest: ex quo in cle. ne in agro de sta. mo. ¶. quia vero: prohibetur monachis egredi monasteria sine suorū superiorū licentia: vtrū ex causa possint eijci de monasterio. Ad hoc respōdet Matth. q; p̄ quocunq; crimine non dz monachus eijci: sed in carceribus monasterij detineri: vt patet. xxvij. q. j. c. ipudicas: et c. si quis sacro. ⁊ in hoc nota de ipo monasterio qō dicitur carcer monachis malis: bonis autē suaue iugum: vt patet in dicto c. ne in agro: in glo. super verbo suaui: vnde licet monachus deponat nō tamen debet eijci de monasterio. sed hoc operabitur eius depositio q; nō recipiet prebendaz in monasterio: nec habebit vocē in capitulo: monachus tamē remanebit: vt dic Inno. de simo. in. c. dilectus: si tamē abbas ⁊ monachi euz expellunt sine causa: tunc bona que monasterio contulit retinere non possunt. Debent igitur eū recipere ī monasterio vel carcere: ac de necessarijs p̄uidere.

vt patet extra de regularibus.c.fi. ⁊ si no/
luni hoc facere tũc ipi vel diocesanus po/
net eũ in alio monasterio:⁊ illud monaste/
riũ habebit bona illius: vt.eo.c.⁊ ex de re
nun.c.iij.⁊ si tali monacho victualia dene/
gantur:potest sup his agere ⁊ restitutionẽ
petere: vt de rescrip.c.cũ dilecta.ꝺ accusa.
c.olim restituit tamẽ potius officio iudicꝭ
q̃ iure actionis:nõ enĩ habere potest actio
nẽ nomine proprio cũ nõ habeat ꝓprium:
xij.q.j.c.nõ dicatis:de sepul.c.fi.li.vj.põt
etiã petere se restitui ad claustrũ salua or/
dinis disciplina:licet etiã sibi accipere de
bonis mõasterij si abbas ei denegat expẽ/
sas: vt dicto.c.olim.⁊.c.ex parte. Et si qrĩ/
tur:quid iuris si ꝗs se transfert de vno mo
nasterio in aliud. Ad hoc dicendũ q̃ in.c.
qꝺ a te:ex de cle.coniuga.ponunt diuerse
opiniones doctorũ:nam si religionẽ vnaz
ingressus infra annũ probationis se trans
fert ad aliud monasteriũ:tunc omnia recu
peraret: vt de regula.c.statuim⁹.⁊.c.is q̃.
li.vj.⁊.c.bene filium.in glo.iij.eo.li.Si ve
ro talis ingressus exiuit post professionem
vel annũ probationis:tunc �means Hosti.Jo.
an.⁊ Hein.boyc:si cum licentia superioris
exiuit recuperat bona sua: ne monasterio
secundo sit onerosus. Si vero sine licẽtia
saltem postulata:tunc imputet sibi qui re/
cessit ⁊ qui eum recepit:quia fieri nõ debu
it: vt de regula.c.licet:⁊ ideo bona sua sibi
nõ reddunt:sufficit enim petere licentiam
vt ibidem dicit glo.dicit tamen glo .in di/
cto.c.qꝺ a te.q monacho recedente quo/
cunq̃ modo a suo monasterio in aliud ar/
tioris vite:restituuntur ei bona sua vt illa
transferat secundo monasterio ad qꝺ tran
sit. Alij vero vt Accur.⁊ Brixiens tenent
q̃ debet habere solum vsũfructũ: ⁊ etiam
Hosti.in summa:licet contrariũ teneat in
lectura:De ceteris autẽ gratia breuitatis
supersedeo. Duodecima igitur excõmu/
nicatio statum religiosorum ꝛcernens est
de religiosis sine licẽtia secularibus sacra/
menta ministrantib⁹: que ponitur in cle.
de priuil.c.religiosi:qui clericis aut laicis
sacramentũ vnctionis extreme vel eucha/
ristie ministrare matrimoniaue solẽnizare
nõ habitz super his parrochialis presbyte
ri licentia speciali:aut qui excõmunicatos
a canone preterq̃ in casibus a iure expres/
sis vel per priuilegia sedis apostolice con/
cessis eisdem vel a sentẽtijs per statuta pro
uincialia aut synodalia ꝓmulgatis seu vt
eorum verbis vtamur a pena ⁊ a culpa ab/
soluere quẽq̃ ꝓsumpserint:excõmunicatio
nis incurrũt snĩam ipo facto p sedem dum
taxat apostolicã absoluendi: vnde ponun
tur ibi.vj.excõmunicatiões: vt pz intuẽti.
Dicit autẽ hic glo.q̃ hec cõstitutio locum
nõ habet in clericis secularib⁹ ꝓpter ver/
bum religiosi. Idem Pau.Stepha.Hẽze.
qui dicit q̃ de religiosis ꝗ disponit qz fre/
quentius in hoc excedebãt :⁊ intelligitur
hec cle.de omnibus religiosis dummodo
sint religionis approbate: vt dicit Lauꝺ.
Idem Iapus:als enim nõ sunt ꝓprie reli/
giosi: vt de reli.do.c.vlt.⁊.c.vno.lib .vj.⁊
de voto.c.vno.e.li.sed quoniã is qui ẽ re/
ligiõis nõ approbate ẽ religiosus ⁊ hic ge
neraliter loquit de omnibus religiosis:iõ
tutius in dubio tenẽdũ ẽ q̃ locũ habet ĩ q̃/
buscunq̃ religiosis:⁊ idem sentit Petrus
de stagno:ꝑsertim cũ ⁊ locum habeat in re
ligioso nouitio sic lapus tenet:arg.de sen.
ex.c.religioso:li.vj.nam tpe nouiciat⁹ gau
det priuilegio canonis:si ꝗs suadente:tan
q̃ religiosus: vt pz.xvij.q.iiij.c.si ꝗs sua/
dente:⁊ ideo debet etiã sentire onus : vt ꝺ
censi.cle.j.⁊ est regula iuris in vj.qui sen/
tit onus sentire debet cõmodũ ⁊ ecõuerso:
refert tamẽ Pe.de stagno.quẽdã cardina
lem tenuisse q̃ si religiosus mistrat religio
sis:nõ est loc⁹ huic pene:cum de ipis non
caueat male tamẽ faciunt si mistrant reli/
giosis alterius religionis :sec⁹ aũt si eius/
dẽ: vt in cle.ne in agro:ꝺ sta.mo .§. sane.j.
Lapus tã dicit q̃ verbũ clericis locũ ha/
bet de clericis secularibus ⁊ regularibus:
qꝺ ẽ tutius:⁊ q̃ hoc verbũ laicis locũ ha/
bet in oibus taz secularibus q̃ religiosis:
qz.xvj.q.j.c.generaliter loquitur de mo/
nachis etiã qui nõ sunt clerici sed puri lai
ci:qñq̃ dicunt religiosi: vt de rebus eccl.
nõ alie.c.fi. Preterea si parrochian⁹ dic
se habere licentiam sui curati: videtur di/
cere gl.q̃ religiosus parrochiano credere
potest licet hoc nõ esset tutum in foro ꝛten
tioso:quia si prelatus vellet facere religio
sum publicari excõmunicatum ⁊ curatus
negaret licentiam esse datam:tunc nõ po/
terit religiosus se tueri: verũtamẽ si parro
chianus ꝛfiteret se dixisse religioso q̃ ha/
bebat licentiam curati nõ erit procedẽdus
cõtra religiosum ad penam de qua hic:qz
nõ dicitur ministrasse sacramentũ in ꝛten
ptum sacerdotis parrochialis:cuz tamen
hec clemẽs,solum respiciat contemptũ: ꝓ

hoc q̃ in littera dicit:presumpserit. Et si
obijcitur q̃ religiosus ignorans penã hãc
licet als sit bone vite:⁊ ministrans eucha/
ristiam sine licentia nõ tamẽ in cõtemptuz
curati:peram hanc incidit: nec excusatur
per ignorantiam iuris :quia regula iuris
est in.vj.ignorantia facti nõ iuris excusat.
Ad hoc dicendũ q̃ Francis,de zab.cõtra/
rium cõsuluit per hanc regulam in verbo
presumpserit.que notat dolum ⁊ temerita/
tem ministrantis: vnde licet ignorantia iu
ris nõ excuset tamẽ quãdo ex cõiecturis ꝓ
babilib⁹ perpenditur q̃ quis ignorauit ex
cusatur �means notata:de ꝛstit.c.ij.vnde sicut
miles armate militie excusatur ab ignorã/
tia iuris.C.de iur.⁊ fac.igno.l.j.sic ⁊ hũc
excusare possum⁹:precipue in foro penten
tiali in quo credendũ est asserenti se igno/
rasse:tutũ tamen est q̃ ad cautelam petat
absolutionem. Preterea qꝺ dicit in tex.
isto de excõmunicatis a canone intelligit
ꝫm Lauꝺ .q̃ ad offis siue sint religiosi eius
dem ordinis siue alterius:siue sint laici si/
ue clerici siue mulieres:cum sit eadem ra/
tio: vt de ꝛsti.c .translator ⁊ intelligit de
maiori excõmunicatione nõ minori: vt de
sen.excom.c.si quẽ:⁊.c.nuper:cui concor.
Lapus:intelligit etiaz de quocunq̃ cano
ne a papa ꝓmulgato:ꝫm glo.ĩ verbo quo
cunq̃.idem Paulus ⁊ Lauꝺ:nam ille per
excellentiam dicitur canon:hinc etiaz sub
ijcit de excõmunicatis per statuta synoda/
lia vel ꝓuincialia:nõ tamẽ est idem de ex/
cõmunicatis per sententiam hoꝝ si sic ab/
soluuntur: vt vult ibidem glo.vt non fiat
extensio ad casum nõ expressuz. Idẽ Lau.
Pau.⁊ Henze. Et ex hoc infertur q̃ in ex/
communicatis per sentẽtiam pape non est
locus huic pene : quod tenet Lauꝺ. quia
si voluisset de hoc intelligi expressisset: ve
rumtamen licet tex.dicat de habentib⁹ po
testatez absoluẽdi per priuilegia sedis apo
stolice:tamẽ ꝫm Pau.sufficit q̃ habeant
a dioc.quo ad casus eidẽ cõmissos:qz tunc
absoluit tanq̃ ei⁹ delegat⁹ vl vicẽ gerens:
Qꝺ autẽ hic dicit de sententijs latis p sta
tuta prouincialia vl synodalia:ꝗ etiam in/
telligitur ꝫm Lau.de sententijs latis per
statuta legatorum:de quibus de offi.lega.
c.fi.⁊ intelligit tex.tm de sententijs excom
municatiõis. Hic queri põt : vtrũ religio
sus absoluẽs interfectores clerici nõ ab ex
cõmunicatione quã incurrit per canonem
si quis suadente.xvij.q.iiij.sed a petõ ĩcur
rat hanc penam. Ad hoc respondet Lau.
q̃ nõ:qz aliud est absoluere a peccato ho/
micidij ⁊ aliud absoluere ab excõmunica/
tione:frequenter enĩ aliqui absoluunt ab
excõmunicatione manẽte petõ: vt de testi.
c.veniens.ij.in fine:sicut etiam excommu
nitatus ⁊ irregularis absoluitur ab excõ/
municatione manente irregularitate: vt ꝺ
senten.excom.c.cum illorum:quia irregu/
laritas est potius macula q̃ peccatum:po
test igitur tolli peccatum ab eo qui de tali
peccato potest absoluere:remanente tamẽ
propria macula:alioquin si hoc etiam in/
tellexisset de peccato expressisset sicut expꝭ/
s't de excõmunicatione: vt de deci. verum
tamen qz excõmunicatus admitti nõ debz
ad sacramentũ penitentie super illo in quo
est excõmunicatus:anteq̃ ab excõmunica
tione sit absolutus:cum sit extra ecclesiaz
vniuersalem:extra quã nullus saluat: vt
de sum.trini.c.j.§.vna. Ideo si talem ad/
mittit ignoranter:quia probabiliter igno
rat illum excõmunicatũ: vt quia fuit excõ/
municatus per statutuz synodale qꝺ igno
rare licet.de consti.c.j.lib.vj. ⁊ sic excusa/
tur:aut nõ est probabilis ignorãtia: vt qz
fuit excõmunicatus a canone quem cõfes/
sor ignorare nõ licet: ⁊ tunc videtur velle
Lauꝺ.q̃ ꝗuis confessor peccet absoluen/
do a peccato:nõ tamen incidit in hanc pe.
nam. Henze.autem expresse dicit q̃ tal hãc
penaz nõ incidit:licet grauiter peccet quã
do scienter absoluit: vel si uõ fuit ignoran/
tia probabilis quia decepit peccatorem et
seipm:eo q̃ talis absolutio illi non prosit:
⁊ hos religiosos hanc penam incidentes:
solus papa absoluit: verumtamen ab eis
taliter sacramenta suscipientes nõ incidũt
in canonem tanq̃ participantes in crimi/
ne:quia tunc illud de participatione locu
habet quando fit participatio post actum
damnatum ⁊ nõ in ipso actu. Tredecima
excõmunicatio est de religiosis retrahenti
bus a decimis persoluendis: ⁊ ponuntur
due excõmunicationes:in clemẽ.de penis
ĩ.c.cupiẽtes. Pcla est de his q̃ aliq̃ pferre
ꝑsumũt ĩ sermõib⁹ suis vl alibi: vt audien
tes a solutõe decimarz retrahũt ipo fcõ sũt
excõicati . Secunda est qui scienter post/
ponunt confitentibus conscĩam facere de
soluendis decimis:⁊ illi tãdiu manent su/
spensi ipo facto:donec ꝛscientiã fecerint:
si cõmode facultatem habuerint hoeipsuz
eis dicendi:exinde excõmunicationis in/

cursuri sententiā si hac negligentia nō purgata predicare pōsumpserint: sed hec pena nō extendit ad religiosos monasteriorum vel ecclīarum decimas percipientiū: ꝓma aūt excōmunicatio nō solū cōprehendit religiosos mēdicantes sed etiā nō mendicātes: vt dicit glo. ⁊ idem Pau. ꝙ hoc ꝙ subditur in tex. omnibus religiosis: q̄uis in vj. de decimis. c. j. loq̄tur tm̄ de predicatoribus ⁊ minoribus. Preterea dicit Pau. ꝙ duo requirunt ad hoc ꝙ sit locꝰ huic pene. Primū est ꝙ taliā dicāt ꝙ q̄ retrahant aliquos a solutione decimarū debitarū ecclesijs. Secūdū ꝙ dicant hac intentiōe: secus enī si alia intentione: vl si nō eēnt ecclesijs debite sed alijs quocunq̄ modo: ꝓm ꝙ audiētes q̄ retrahunt sunt obligati ad solutionē decimarū: vnde si talia dicūt audiētibus nō obligatis nō ē locus huic pene. Quātū autē ad secūdā excōicationem dicit Lau. ꝙ si religiosi reperiunt ī ꝓfessione quosdā decimas retinētes nō absoluēt: eo ꝙ sunt in ꝓtinuo mortali: vt de decimis. c. prohibemus: nec tolli potest pctm̄ nisi restituatur ablatū si ⁊ quando restituere potest: ꝓrius igitur q̄ absoluant de solutiōe decimarū debitā cautionē recipiāt. Decimaquarta excōicatio est de religiosis mendicantibus: ⁊ ponit in. vj. c. vno. de excess. p̄la. vbi ꝓhibet ne quocūq̄ de p̄dictis in quocūq̄ loco ad habitandū domos vl loca quecunq̄ de nouo recipere seu hactenus recepta mutare: aut ea venditiōis permutationis donatiōis aut cuiusuis alienationis titulo q̄cunq̄ in alios trāsferre presumant: absq̄ sedis aplice licētia spāli plenā ⁊ exp̄ssam faciente de ꝓhibitiōe hmōi mentionē: ꝙ si secꝰ egerint per. c. cupiētes. in cle. de penis: sūt ipso facto excōmunicati: excipiunt tamē in dicto. c. vno. de excess. p̄la. in. vj. hi qui de suorum supiorū licētia vitā ducunt heremiticā: q̄ in locis remotis vbi nō est hoīm habitatio de ꝓpinquo acq̄rere pūt ⁊ mutare tales habitationes. Et si q̄rit: q̄d ōr nouū: rñdet Pau. ꝙ nouū respectu principij: ōr illud qō nunq̄ fuit. vij q. j. c. nō autē. ⁊. viij. q. j. nec nouū: ⁊ ō xb. fig. c. q̄d ꝙ nouale: ⁊ sic sumit hic nouum. Quādoq̄ vero ōr nouum qō fuit ꝙ postea eē desijt ⁊ nūc renouat: ⁊ sic nō accipit hic quia nō prohibent loca destructa reficere sed solū noua loca nō acquirere que nunq̄ fuerunt ad hoc deputata: quod Paulꝰ dicit verum: nisi locus desierit eē in eorū dominio ⁊ habitatione ⁊ postea ex nouo iure illū acquirāt: ar. de renū. c. quod inter: huius sententie absolutionem sibi papa non reseruauit. Quintadecima excōmunicatio est de assumentibꝰ nouā religionē vel habitū noue religionis: ⁊ ponit in. vj. de reli. domi. c. vno. vbi dicit districtius inhibēdo ne aliquis ō cetero nouū ordinē aut religionē inueniat: vel habitū noue religionis assumat: contra facientes autē sententiā excōmunicationis incurrūt. Pro quo sciendū ꝙ hic prohibet nouā regulā facere ⁊ ꝓm illā profiteri: ⁊ etiā prohibet nouum habitū facere qō intelligit Jo. an. in pluribus simul ⁊ in eodem collegio habitantibus ⁊ eandem religionē profitētibus: alꝭ singularis persona nō inueniens sectas et seorsum habitans nouū habitū sibi posset induere. Hic etiam notandū est q̄ clericis ⁊ laicis licitum est in cōmuni viuere vl de laboribus sicut fratres zuollis ⁊ dauātrie: aut de elemosynis sicut in vrbe roma: ⁊ alibi quidē faciunt: qui vulgo dicuntur apostoli: dūmodo nouā religionē aut nouū religionis habitū nō assumāt: nō enim censendi sunt religiosi: sed potius sūt clerici vl laici seculares qui viuunt in cōgregatione causa religionis id est pij operis qō licet: vt. ff. de collegijs illi. l. j. §. sed religionis: ⁊ Barto. in. l. fi. ibidem. Idē cōclusit Fran. de zab. padue. qui addit: Hec ergo sunt prohibendi sed permittendi sicut permittunt plures alie cōgregatiōes que nō sapiunt impietatē: vt extra de eccl. edificā. vbi permittitur leprosis cohabitantibus edificare ecclīam ⁊ habere sacerdotē: ⁊ dicta. l. j. de collegijs illicitis. Ceterum Jo. xxij. in quadam extrauaganti: que incipit sancta romana: condemnat quosdā qui se religiosos asserebant: ⁊ sequi ordinē penitentie minorum fratrū: ⁊ excōmunicat episcopos ⁊ eorum superiores ⁊ alios p̄latos quoscunq̄: qui predictis ritum viuendi ⁊ habitū p̄ter spālem licentiaz sedis apostolice ꝓcesserint: non tamē reseruat sibi papa absolutionem. Sedecima excōmunicatio est de statu beguinarū: que ponitur in cle. j. de religi. domi. vbi mulieres statū beguinarū sectantes ⁊ de nouo assumētes ac religiosi in hac dātes auxilium: ꝓsilium vel fauorem sunt ipo facto excōmunicati: papa tamen absolutionem sibi nō reseruauit: verūtamen Job. xxiij. per extrauagā. suam que incipit: recta ratio concedit beginis simul habitantibꝰ q̄ vitā ducunt honestam ⁊ ecclīas deuote frequētāt ⁊ curiositatem disputādi nō vsurpāt: vt possint libere ac inuicem ꝓuersari declarans tales sub ꝓhibitione istiꝰ cle. nō includi: sed potius tales per §. sane aperte excludi: vnde ⁊ eōs Cameracen. impetrauit ad Jobānē papā ꝙ beguine que viuūt honeste ī dioc. cameracen. nō includunt sub ista cle. put habetur in q̄dam bulla que incipit. Cū autem nuper. Decimaseptima excōicatio ē religiosis matrimoniū ꝓtrahentibus que ponit in cle. eos. de ꝓsanguini. ⁊ affi. vbi religiosos ⁊ religiosas excōmunicat qui timore diuino postposito in animaꝝ suarum periculum matrimonia ꝓtrahunt: precipiens ecclīarum p̄latis vt tamdiu tales denuncient seu denunciari faciant excōmunicatos donec errorem suū ꝓgnoscentes abinuicez sepenē ⁊ absolutiōis beneficiū obtinere mereant: hoc ibi. Q̄ō si q̄ritur q̄d hic dicit religiosus in quo potest eē locus huic pene. Ad hoc respōdet glo. in verbo religiosos: ꝙ omnis ꝓfessus expresse vl tacite religionē approbatā: vt ō voto. c. vno. li. vj. ꝙ intelligit etiam glo. si ꝓfessio illa tacita vl expressa nō obligat illi religioni ꝓ religiōi ī genere. Idē Lau. Pau. ⁊ Benze. ⁊ addit pau. ꝙ si quis ꝓfecte dixerit: volo ꝓtrahere tecū matrimoniū: haberet locuz p̄ pena tam in religioso q̄ etiā in ꝓtrahente scienter cū religioso: nam lz in tex. signāter exprimit de ꝓtrahentibꝰ cū monialibꝰ intelligit etiaz de professis sororibus ⁊ de quibuscunq̄ alijs religiosis ī religione approbata professis: immo dicit ⁊ concludit Fran. de spon. c. ex litteris: ꝙ etiam ꝑ illa verba volo ꝓtrahere tecum: inducitur matrimonium si p̄cessit ꝓtractus de cōtrahendo: quia nō nulla sunt verba formalia matrimonij: sufficit enim quoquomodo consensus expimatur: vt de spon. c. j. ⁊. c. tue. Additur etiam ibidem alia excōmunicatio de clericis in sacris ordinibus ꝓstitutis matrimonia ꝓtrahētibus: que obligātur eodem modo sicut religiosi. Et si queritur qui dicantur hi sacri ordines. Ad p̄ dicendum ꝓm glo. ⁊ paulum ꝙ sacri ordines p̄ accipiuntur stricte sez pro subdiaconatu ⁊ supra: nam large quilibet ordo dicitur sacer: vt de filijs presby. c. j. ⁊ q̄uis ples sint ordines: dicit tamē Pau. ꝙ ordo dicitur vum sacramentum rōne vnius forme: ⁊ sic vides ꝙ hic ꝓsideratur votum solenne per

professionem vl sacri ordinis receptionem cui annexum est votum castitatis solenne nō autem hic ꝓsideratur votum simplex: deniq̄ dicit glo. penultima ꝙ ab ista excōmunicatione potest absoluere episcopus. Idem Rauō. nisi forte post excōmunicationem incurrissent irregularitatem: nam ab irregularitate nō absoluit episcopꝰ: vt de cleri. excōmunica. c. iij. vbi de hoc: debz etiam absolutionem satisfactio precedere: sicut in manifesta offensa: ⁊ dicit Benze. ꝙ ista offensio sez cohabitationis mutue non poterat esse nō manifesta: ⁊ sic erat notorium actus permanentis. Hinc ꝓm Pau. tales in recognitione erroris se separantes: debent ab inuicem se abiurare: vt qui cle. vl vo. c. ij. sicut etiam fit in reconciliatione separatorum: vt. xxxv. q. vj. vbi ponit forma iuramēti: ⁊. c. precedenti ponit casus. Ad laudē dei omnipotentis.

De excōmunicationibꝰ que cōcōtingūt circa materiam de sepulturis mortuorum: Sermo XVI

Non occides. Opere p̄cium n presenti sermone prosequendas duximus excōmunicationes circa materiam de sepulturis mortuorum ab ecclīasticis sanctionibꝰ emanatas. Quarū prima est de religiosis et clericis secularibus ad vouendum de eligenda sepultura alios inducentibus: que ponitur in cle. cupientes: de penis vbi dicitur. §. sane temerarios violatores constitutionis illius sez. c. j. de sepul. li. vj. que religiosis ⁊ clericis secularibus prohibet ne aliquis ad vouendū iurandū vl fide interposita seu alꝭ promittēdū inducant: vt sepulturam apud eorū ecclesias eligant: vel iam electam vlterius nō immutent: similem sententiam pena in dicta constitutione cōtenta in suo perdurante robore incurrere volumus ipso facto ab aliquo a sede apostolica preterq̄ in mortis articulo nullatenus absoluendos: nullis priuilegijs aut statutis cuiuscunq̄ tenoris existant in cōtrarium super his valituris: hoc ibi: vbi dicit glo. super verbo similem sententiam ꝙ hoc intelligit de sententia excōmunicationis: qz si voluisset referre ad omnia penalia ibidem cōtenta dixisset in plurali similes penas: reliquenim dicunt pene: p̄

excõlicationem vocauit sententiam. Et dicunt Lauõ. ⁊ Henze. q̃ si religiosi quocũq̃ quesito colore tales inducũt ad ꝓmittẽdũ ⁊c. est locus huic pene siue fuerit directe siue indirecte publice vel occulte per se vl̃ per alium: ⁊ idẽ de clericis secularibus dicit tamẽ Napus: q̃ ex sola inductiõe nõ incidũt canonẽ nisi inductio habeat effectuz: vt quia inductus fecit illud ad quod induxerunt eum: dicunt enim intelligi verba cum effectu: maxime in hoc casu in quo agitur de spirituali pena per constitutionem imponenda: nec etiam incidunt exinductione ad eligendũ sepulturam: dũmodo fiat citra votum iuramentũ vl̃ ꝓmissuz Unde religiosus vl̃ clericus secularis ab infirmo vel sano requisitus vl̃ nõ rehsitus de eligenda sepultura: secure consulere potest: si in sua ecclesia vl̃ cõuentu plura suffragia habiturus esset. Q̃ sibi sit vtilius ibidem sepeliri q̃ alibi: arg. ad hoc extra de sepulturis. c. fraternitatem: nec incurrat penam nisi obligatio vel ꝓmissio aliqua interueniat: vt dicit textus l. vj. de sepulturis. c. animarũ: ⁊ in dicto. c. cupiẽtes quia nullus obligatur ex cõsilio nisi fraudulento vt li. vj. de reg. iur. c. nullus: põt ergo dicere consulo vobis hoc pro salute anime vestre faciatis tamẽ libere q̃cquid decreueritis: nolo enim q̃ ꝗ mihi ꝓmittatis. Secunda excõmunicatio ẽ de sepeliendis hereticos que ponit̃ lib. vj. de hereti. c. quicũq̃ hereticos credẽtes receptatores defensores vl̃ fautores eoꝝ scienter presumpserint ecclĩastice tradere sepulturaq̃ ad satisfactionẽ idoneam excõmunicatiõis sentẽtie se nouerint subiacere: nec absolutionis beneficiũ mereãt̃: nisi proprijs manibus publice extumulent ⁊ proijciant huiusmodi corpora dãnatoꝝ: ⁊ locus illi ꝑpetua careat sepultura. hoc ibi. Ad cui̊ euidentiã dicit Jo. an. in nouel̃. q̃ hi sunt credẽtes qui ore ꝓprio dicũt se credere iporum erroribus: ⁊ tales iudicant̃ hereticis. eo. ti. excõmunicam̊. ij. de ꝟbo. sig. c. sup quibusdã: vel ꝟm Zachinũ in tractatu suo de heret̃. credẽtes dicunt̃ qui verbis vl̃ factis ostendũt se credere errozib̊ heretico̊rũ scz verbis detegens in hoc intentionez sue volũtatis: aut faciẽs id in quo satis exprimit̃ credulitas errozis: vt quia eisdem adheret aut ad eorum p̃dicationem vadit ad quã si fuerit vltra q̃ semel censet̃ hereticus: cum par crimen ⁊ par culpa sit prohibita discere ⁊ docere: vt. C. ō mathema. l. culpa: ⁊ ex binario actu videtur trahi crimen ad cõsuetudinẽ: ⁊ idem est de his qui studẽt vel tenẽt libros hereticoꝝ nisi statim illos destruãt: similiter qui eis reuerentiã exhibent ꝟm mores suos: vl̃ ab eis recipiunt ꝓsolationẽ vl̃ cõmunionẽ vl̃ man̊ impositionẽ aut similia: que pertinẽt ad rit̊ eorum: dicunt̃ etiam credẽtes: vt eo. ti. li. vj. c. filij: q̃ pari pẽa cũ heretic̃ iudicãt̃ vt e. ti. c. penl̃. §. fi. Receptores vero heretico rũ dicunt̃ illi ꝟm Jo. an. qui scienter hereticos recipiũt in suis domib̊ ⁊ eos occultant: vt sic manus inquisitoris euadãt: vt ff. de receptator̊. l. j. ⁊. ij. C. de his q̃ latro. occul. l. j. vbi dicit̃ q̃ grauius punit̃ q̃ scienter receptat ⁊ associat fugientez q̃ q̃ solum latitantem occultat: ⁊ ꝟm Zachi. sufficit q̃ semel eos receptat: vt li. vj. de penis. c. felicis: si tamẽ receptatus erat cõsanguineus receptantis mitior erit pena: quia p̃sumit̃ hoc facere sanguinis affectione potius q̃ cõtemptu fidei. Defensores ꝓinde hereticorũ dicunt̃ q̃ vl̃ publice defẽdũt errozẽ coꝝ ⁊ hi dicũt̃ heretici manifesti: de verbo. sig. c. super quibusdã: ĩmo dicunt̃ heresiarche. xxiiij. q. iij. c. qui aliorũ: ⁊ tales sunt peiores hereticis: vt dicit̃ ibidem vl̃ etiam qui defendunt hereticũ ne capiatur: puniatur ⁊c. ⁊ hoc directe vl̃ indirecte per se vl̃ per alios qualitercũq̃: tales non damnarent̃ ꝓ hereticis q̃uis insurgat cõtra eos heresis suspitio propter quã ẽ eis indicenda purgatio. Fautores autem ꝟm Zachi. dicũt̃ tribus modis. Primo omissione vl̃ negligẽtia scz nõ puniendo cũ potestatem habeant ⁊ hereticos puniendos agnoscant: vl̃ negligẽdo. ij. q. vij. c. negligere cũ posset perturbare peruersos nihil aliud ẽ q̃ fauere: vel etiã nõ iudicãdo cuz ad hoc teneant̃. Secũdo cooperatiõe ⁊ facto visitando sustentando ad euadendum auxiliũ vel fauorẽ prestando. Tertio consilio ⁊ verboꝝ prolatiõe scz excessus excusãdo ꝓ eis intercedẽdo: deniq̃ ab excõicatione p̃dicta põt eos absoluere: q̃ papa sibi nõ reseruauit. Tertia excõmunicatio est de sepeliẽtib̊ tẽpore interdicti vl̃ publice excõicatos: noiatim interdictos ⁊ manifestos vsurarios: que ponit̃ in cle. de sepul. in. c. eos qui ꝓprie temeritatis audacia defunctorũ corpora nõ sine cõtẽptu clauium ecclie in cimiterijs interdicti tpe in casib̊ nõ ꝓcessis a iure vl̃ excõmunicatos publice aut noiatim interdictos vl̃ vsurarios manifestos scienter sepelire p̃sumpserint: decernim̊ ipo facto excõmunicationis sentẽtie subiacere: a qua nullatenus absoluant̃ nisi prius ad arbitriũ dioc̃. ep̃i eis quibus per p̃missa fuerit iniuria irrogata satisfactionẽ exhibuerint cõpetentẽ: nullo eis circa premissa exemptionis vel quouis alio priuilegio sub quacunq̃ forma verborum ꝓcesso aliqualiter suffragante: hoc ibi: et sic ꝟm glo. hec sententia includit quoscunq̃ etiam religiosos cuiuscunq̃ ꝓfessionis Idem Lauõ. ⁊ Henze. quia littera loquit̃ indistincte: etiam feminas ꝟm eosdem cõprehẽdit: ar. xvij. q. iiij. c. iij. c. si ds suadẽte. ⁊ de sen. ex. c. mulieris; dicunt eñ q̃ in istis constitutionibus iuris cõmunis etiã penalib̊ masculinũ ꝓcipit femininũ propter auctoritatez ꝓditoris: ⁊ quia fiunt cũ magna maturitate: vnde p̃sumit̃ q̃ nihil ĩquũ contineat: ⁊ idem dicit Lauõ. de institutionib̊ factis per p̃latos ecclĩarũ: ꝓ quibus etiam p̃sumitur q̃ nihil iniquũ cõtineant: secus tamẽ dicit de statutis principum secularium: que frequenter odiose promulgant̃: vnde in talibus odiosis masculinũ nõ cõcipit femininũ sed in fauorabilibus sic: femininũ nunq̃ ꝓcipit masculinũ quia ꝓtra naturam esset quã ars quantuz potest imitat̃. De illo autem verbo ex contemptu dicit Henze: q̃ ex contemptu etiaz als nõ ligandus ligatur: vt de cler. ex. c. si celebrat: ⁊ dicit Stephanus q̃ ꝓtemnere ẽ mandatũ nõ curare: vt. xj. q. iij. excellentissimus: ⁊ q̃ ecclesie potestas nõ est ꝓtemnẽda: eo. ti. nõ cõtemnat: ⁊ q̃ tunc ex contemptu quis transgredit̃ quando voluntas eius subijci rẽnuit ordinationi legis: ⁊ p̃cedit ad faciendum cõtra legem agit: quãdo autem propter causaz particularẽ inducitur: nõ dicitur ex contemptu facere: nisi ex eadem causa delictum frequenter itereturz ⁊ q̃ non facile dispensatur cum eo qui contemnit: ⁊ ideo in litteris de stilo curie solet apponi clausula: dũmodo nõ in contemptum clauium: nec excusatur q̃s ō mãdato sui prelati sepelit contra cle. istam: q̃ cum sit hic prohibitum nõ tenetur obedire prelato ⁊ posset illi condicere: vt. xj. q. iij c. si domin̊. c. nõ semper. c. iulian̊. de tẽp. or. c. ad aures. Preterea super verbo cimiterijs: dicit glo. q̃ si talis sepelitur in loco priuato: non est locus huic pene: etiam si locus ille sit contiguus cimiterio ⁊ videtur velle glo. q̃ oportet locum esse deputatum cimiterio ⁊ benedictum. Dicit tamen Stephanus sufficere: q̃ locus sit deputatus sepulture etiam si nõ sit benedict̊: als enim illuderent̃ iura: cum multa sint loca sepulture deputata q̃ tñ nõ sũt bñdicta ⁊ intellige loca deputata ad sepeliendũ corpa eoꝝ q̃ nõ sũt excõicati ⁊c. Argumẽtum est de ecclesia non consecrata que gaudet immunitate eo q̃ ibi diuina celebrant̃: vt eo. ti. c. j. ⁊ de conse. eccle. vl̃ alta. c. fi. nõ enim potest negari quin sit cimiteriũ ex quo deputatum est sepulture ergo locus est huic littere: ⁊ hoc verum est si diu reputatũ est pro cimiterio: quia tunc presumendũ videtur q̃ fuit benedictum nisi constaret cõtrarium: nõ enim dicitur proprie cimiterium nisi proter benedictionem: vnde Jo. an. super hanc cle. dicit q̃ cimiterium est locus ad vsum cimiterij per episcopum benedictus: vt de conse. di. j. c. nemo. concor. Jo. calõ. ⁊ Job. de lig. ⁊ hoc oportet fateri q̃ tum ad penam excõmunicationis ꝗ impositam que maxima ẽ. Et nota q̃ licet regulariter episcopus se nõ debet intromittere de loco exempto: vt de offi. ordi. c. graue. ⁊ sic loquitur Inno. de priuil. c. ad hec: tamẽ ꝗ sibi permittit̃ quo ad potestatem ⁊ penã de qua hic. Ad maiorẽ tamen euidentiã in hoc. c. sunt quattuor excõmunicationes distincte. Prima est de his q̃ in cimiterijs tempore interdicti sepeliunt corpora defũctorum in casibus a iure non concessis: de quo queri potest: an qõ hic dicitur de iter dicto procedit siue sit generale siue speciale. Ad hoc respõdet Lauõ. q̃ dũmodo procedat a claue siue ꝗ fiat a iure vl̃ ab homie: vt de excess. prela. c. tanta. de ꝓsuetu. c. cum inter: de elec. c. vbi periculũ: secus tamen dicit in casu qui ponit̃ de offi. ordi. c. si canonici. c. q̃uis. in. vj. ⁊. c. q̃ translationez: de tempo. ordi. Item. c. is qui. de sen. excõ. in. vj. ⁊ extra ō ista. regula. c. super quodã. c. monachi. ⁊ in glo. quia talia interdicta non procedunt a claue. Idem Paulus et Henze. Et si queris qui sunt casus a iure concessi. Respondet glo. Primus ẽ quando agitur de sepultura clerici qui seruauit interdictum: nam tali tempore interdicti sepultura conceditur cum silentio: tamen ⁊ sine pulsatione campane: vt in. c. q̃ in te: de pe. ⁊ re. Secundus est in priuilegiat̃ circa ꝓfrẽs: de quib̊ ĩ. c. vt p̃uilegia: extra de priuil. De tertio vero casu dubiuz

est an scz in quattuor festis anni inquibus tempore interdicti possunt alta voce diuina celebrari pulsatis campanis ⁊ ianuis apertis: vt habetur in.c.alma mater: de sē ex.in. vj.possint etiā mortui sepeliri: glo. tenet hic q̃ nō licet tunc mortuos in cimiterio sepeliri: ꝗuis multotiens fuerit contrariū obseruatū. Et hoc bene ꝓbat. c.cuz ⁊ plantare.§.q̃ si: de priuil. ⁊ p.§.vlt. in.c. alma: nā pagraph⁹ ille qui diebus illis ꝑticipationem diuinoꝝ cōcedit loquit̃ de audiendis officijs nō de sacramētis. Idez tenēt Pau. ⁊ Henze. ⁊ hoc est tutius: quia ō iure tēpore interdicti prohibent̃ celebrari diuina ⁊ sepultura ac ꝛferri sacramēta: a quo iure recedi nō debet nisi quat⁹ reperitur exceptū: ⁊ idem tenet Jo. de lig. ī tractatu suo de ecclīastico interdicto licet Jo. cal. ꝛtrariū teneat. Et si q̃ris an hec pena locū habebit si illi de loco interdicto sepeliunt aliquē ex̃ locū interdictū existentem de loco interdicto. Ad hoc rñdet Pau. q̃ si locus est interdict⁹ ꝓpter delictū dñi terre: tūc nō habet locū: secus aūt si ꝓpter delictū populi: vt li. vj. de sen. ex. si sīa: tñ q̃ ad casū hui⁹ cle. nō sufficit q̃ sit de loco interdicto nisi noīatim sit interdict⁹. Secunda vero excōicatio ē de his q̃ publice excōmunicatos sepeliūt. Et si q̃ritur de quibus excōicatis hic loq̃tur. Rñdet glo. q̃ de excōicatis tā ab hoīe q̃ a iure: dūmodo maiori excōicatione nō aūt minori. Idē Pau. Henze. ⁊ Pau. ratio ē: q̃ nomīe excōicationis intelligit̃ de maiori sīa: de sen. excō. c.si quē: vel quia minor excōicatio nō sic ī̄ficit sicut maior: quia taliter excōmunicato nō ꝓhibet̃ ꝑticipari sīc̄ excōicato excōicatiōe maiori: dicto.c. excellentissim⁹. Hic ꝓiter dicitur q̃ excōicatio nō trāsit ad tertiā personā. Per talē insup sepulturam factam de excōicato excōicationi minori nō indiget ecclia recōciliatiōe: ⁊ addit ꝗ glo. sup verbo publice: q̃ ꝗ iudicabit̃ ex qualitate fori scz multitudine vl̄ paucitate officialiū ⁊ astantiū: vtrū excōicatio dicenda sit publica vl̄ publicat̃: ita q̃ in hoc rei veritas pōderat̃: vt q̃ ad hūc casum videant̃ an p̄sumant̃ sepelientes scire vl̄ saltē sit casus q̃ sit eis imputandū si ignorarūt q̃ publice sciebat̃: alꝭ posset ē occultus licet p iudicē in banco coā duob⁹ vl̄ trib⁹ ꝓmulgata fuit: ad ꝗ mouet mens ⁊ rō iuris q̃ est p̄pōderāda verbis: ⁊ sic nō est loc⁹ huic pene: q̃ nō p̄sumit̃ sciuisse fm glo. Pau. et Stepha. Idem Henze. q̃ addit q̃ etiā si sciuisset nō est locus huic pene: q̃ nō deb⁹ extendi nisi ad publice excōicatū. Sepelient̃ tū occulte excōicatū maiori excōmunicatione semp incidit minorē excōicationē: quia cui nō excōicamus viuo nec cōicare ꝛz mortuo: vt dicit glo. in.c.ad ꝗ. de priuil. ⁊ idez Hein. boyc: e.c. Si vero publice excōicatū scienter sepelit in cimiterio: incidit maiorē excōicationē vt hic. Tertia ꝓinde excōicatio est ꝛtra sepelientes noīatim interdictos: q̃ excōmunicati sūt: de qua queri potest q̃s dicatur noīatim interdictos. Ad ꝗ respondet Nau. q̃ is noīatim interdictus dicit̃ qui in sentētia nominatim est expressus: per id q̃ notat Jnno. de preben. c.ī lateranen. dicit etiā q̃ talis expressa noīatio requiritur etiā de his quoꝝ culpa vl̄ fraude latū est interdictum: ⁊ de his q̃ prebuerunt auxilium vl̄ fauorem: de sen. ex. c. vl. li. vj. q̃ si notoriū est de fautorib⁹ qui dederūt occasionem interdicto nō tamē erit locus huic pene: q̃ non sunt nominatim interdicti: etiam si in sentētia fuisset quis interdictus cum fautoribus suis: quia nō ex eo q̃ notorie fauent dicunt̃ nominatim interdicti: ar. de cle. ex. proposuit: cuz hec cōstitutio sit penalis que restringenda est: vt li. vj. de elec. c. statutū. Quarta deniq̃ excōmunicatio est qua sepelientes vsurarios excōmunicantur. De quo queri potest quis sit vsurarius manifest⁹: dicit ꝗ Matheus q̃ manifesti dicunt̃ vsurarij qui ex libris eorū cōuinci possunt: vt in cle. vna. de vsur. vl̄ si coram sacerdote confitet̃: qui quo ad hoc est eius iudex: sed addit Job. an. li. vj. de vsur. c. quāq̃. q̃ in hoc casu necessarij sunt testes quod placet Jo. de lig. quia confessio in foro penitentiali nō facit rem notoriam. Archidia. in dicto.c. dicit q̃ quantum ad illud. c. sufficerent argumēta cum fama de vsuris. c. cum in dioce. ibi si cum alijs argumentis maxime si tenet altare paratum dicitur manifestus vsurarius: ⁊ nota in.c.j. ⁊. ij. de vsur lib. vj. q̃ omnes predicti velut manifesti vsurarij carere debent ecclīastica sepultura: nisi cauissent de restituendo vsuras fm formam decretalis: quāq̃ de vsuris: in. vj. ⁊ hoc per se vel per alium habentem speciale mandatum ad cauendum: quia vt dicitur in regiur. Qui per alium facit est per inde ac si faciat per seipsum. Hic queri potest: an portantes predictorum corpora ad se

pulturam ⁊ cōcumitātes sepulchrū fodiē̄tes fabricantes aperientes: ⁊ prelati clerici ⁊ ministri ecclesiaꝝ in quibus sepeliunt̃ non ꝓhibentes ⁊ cereos cruces ac similia portantes hic sint similiter excōmunicati. Ad hoc respōdet Jo. cal. q̃ si cum diuino officio sepultus est: pculdubio videtur q̃ omnes p̄dicti dicta excōmunicatiōis pena ligātur: quia hoc casu sunt oīno ꝑticipes criminis siue coopatores: ad hoc ō sen. ex cō. c. nup. c. si concubine. Si tamen sine diuino officio sepultus est etiam ī cimiterio: licz turius sit dicere p̄dictos omnes ē̄ ligatos: tamē licz trepido credo istos nō ligari dicta pena: sed quia videnī generaliter cōtemnere ꝓhibitionem: arbitraria pena puniri poterunt etiam p iudicem ecclesiasticum: vt de offi. dele. c. ō causis. Stephanus autē dicit hunc casum non dubiū cuz ꝑticipent sepelientibus ⁊ sic in crimine dānato. Dicit tamen Frā. de zab. post multa scripta doctoꝝ: ⁊ putat q̃ hic soli sepelientes vel hoc fieri faciētes sunt excōmunicati: ⁊ p sepelientibus intelligo eos q̃ actualiter mortuū humo vel tumulo cōdunt: vt dicit̃ in glo. Lapus tenet cum Stepha. et dicit Jmola q̃ hec pars videt̃ verior: alꝭ enī posset illudi p̄sens cōstitutio q̃ scz oīa funeralia pompose expedirent̃ ⁊ q̃ tandē vnus solus ribaldus vel vilis p̄sona sepeliret euz: deniq̃ omnes p̄dictas sententias absoluere pōt ordinarius post debitaz satisfactionē: eo q̃ non est absolutio reseruata: vt de rebus eccle. nō ali. cle. j. vbi de ꝗ: ⁊ dicit glo. q̃ si sepulti sūt publice excōmunicati vel nominatim interdicti vel vsurarij manifesti: ꝛtra dictam ꝓhibitionem debent exhumari si possūt corpora discerni: verūtamē alius sepultus tēpore interdicti nō est exhumādus: p̄sertim post relaxatū interdictū: quia si nō esset ibidem sepult⁹: tūc post interdictū laxatum sepeliri deberet: ergo a fortiori sepultus nō exhumabitur nisi manifeste decessisset impenitens: similiter fm Jnnoc. Pau. Guil. ⁊ Stepha. durante adhuc interdicto exhumādus ē.

Ultima excōmunicatio de hac materia ponit̃ in quadā extrauagan. Bonifa. viij. que incipit: detestande feritatis: cui⁹ mentionem facit Jo. an. in.c.eos: de sen. excō. in nouel. ⁊ alij doc. sup rubrica de sepul. in qua papa excōmunicat omnes etiam si pontificali dignitate fulgeāt: qui corpa defunctorum tā inhumaniter ⁊ crudeliter ꝑtrahabant vel ꝑtractari faciant scz exenterādo dimēbrando decoquēdo vel similia faciendo vt ossa transferant alibi sepeliēda: sed debent ad tempus tradi sepulture vt ī cineratis corporib⁹ ossa transferant̃ vel cū corpore debent ossa transferri: et est casus pape reseruatus: huic tamen pene loc⁹ nō est: si talis decesserit in locis vbi nō viget cultus catholice fidei: nec etiam in loc⁹ vicinis vbi posset trāsferri corpus ad sepeliendum. Ad laudem dei.

De excōmunicatione in generali quā quis icurri potest p violētā iniectionē man⁹ in clericū vel religiosam p̄sonam: Sermo XVII

Non occides. Exo. n xx.

Congrue satis nunc videdū est de excōmunicationib⁹ q̃s q̃s incidit inijciens manū violentā in clericū vel religiosum. Et primo de excōmunicatiōe que ponit̃. xvij. q. iiij. c. si quis suadēte diabolo: huius sacrilegij vitiū incurrerit: q̃ in clericum vel monachum violētas man⁹ iniecerit: anathemat̃ subiaceat vinculo: ⁊ nullus episcoporum illum p̄sumat absoluere nisi mort̃ vrgente periculo: ꝗ ibi.

Ad cuius euidentiā queri potest que requirunt̃ ad hoc vt quis canonē istum incurrat. Ad hoc dicendū: q̃ quattuor req̃rūtur. Primo q̃ clericus pcussus priuilegiū non amisit clericale: de quo ꝓz supra. Hinc enī verberans clericum degradatuz ⁊ curie seculari traditū: non incidit in hūc canonem: quia fm Hosti. talis nō retinet priuilegiū clericale: vt de iudi. c. cum non ab homīe: secus tamē si non sit tradit⁹ ꝗuis degradatus: vt. lxxxj. di. c. dictū: nam ibi dicit̃ q̃ talis depositus debet clericaliter viuere: vnde credit Jo. an. in.c. degradatio: ō penis: li. vj. q̃ verbaliter depositus ⁊ degradatus retinet priuilegiū clericale: sed actualiter degradatus ⁊ curie seculari traditus clericali p̄uilegio nō gaudet ⁊ simile dicēdū de clerico heretico manifesto curie seculari tradito: fm Jnnocē. Jo. an. Uin. ⁊ Asten. Addit insup Jo. de de lig. in suo tractatu de censu. eccli. q̃ pcutiens clericū non baptizatū ad ordines p motum nō ē excōmunicatus. Cuius ratio est: q̃ nō baptizatus nō recipit characterē ordinis: cum baptisin⁹ sit ianua oīm sacra

mento: vt de psby. non bap. p totuz: pcutiens tamē p saltū pmotum incidit ī canonem: cui ratio ē: quia talis recipit charaterem rōne cuius ei competit emunitas: vt in. c. j. de clēr. p sal. pmo. Et nota q fm canonistas sūt nouem ordines: verberās igit quēcūq habentē vnum de illis ordinibus: etiam laicū illitteratū sacrū ordinē recipientē hunc canonem incidit: vt notat Hein. boyc: in. c. vt fame: de sen. excom. verūtamen verberans clericuz pmotum ad ordines coactione absoluta nō incidit canonem: vt notat de baptis. c. maiores. Si vero coactione cōditionali: tunc etiam nō gaudet priuilegio clericali nisi tacite vl ex presse pmotionem ratificauerit: ⁊ tūc etiā continere tenet si ad sacrum ordinem promotus est: vt no. in. c. vbi dicidisti. lxxiiij. di. Similiter verberās fratres tertij ordinis de simplici regula non sunt excōmunicati fm Job. an. in. c. cum ex eo. de sen. ex. in cle. ⁊ ideo fm Jo. calō. quia non sunt psone ecclesiastice stricte ⁊ ppie loquendo: quia nec sunt clerici nec religiosi: cuz non sunt pfessi religionis p sedem apostolicā approbate: nec pmittunt ꝓtinentiam obedientiā regularē nec pauptatē sed est quidam modus viuendi approbat: ⁊ hoc ē verum nisi habeāt aliqua priuilegia apostolica: tunc enī iudicandū est ex tenore illoꝝ vt de priuil. c. porro: ⁊ c. recepimus: hinc dicit Fran. de zab. q si sunt astricti ordini ppetuo: sic q nō possunt egredi: censendi sūt ecclesiastice psone tanq ppetuo deputati ad pium vsum: vt in cle. vna: de deci. l fi. ⁊ de priuil. c. p exceptionē: li. vj. Als q habeant in aliquib certum modum viuēdi: hoc non īmutat naturaz persone quin censeāt laici. Similiter verberās canonicam secularem fm doctores in cle. attēdētes. ¶. illas quoq: de sta. mo. non est excōmunicatus eo q viuūt vt seculares nec renūciant ꝓprio nec pfessionem regularē faciunt: nec statum nec religionē habent approbatū: licz ab episcopis visitari possunt siue sint exempte siue non: multomin verberās beguinā excōmunicatus est fm doctores. in cle. de reli. do. ¶. pdictis vero: verūtamē verberās donatū vel oblatū cū effectu: vt quia effectualiter se et sua donauit alicui religioni approbate: iuxta clemē. j. ō deci. mutato habitu seculari lz ex toto nō habeat habitum illius religionis: incidit hunc canonē: quia tales gaudent eodem priuilegio sicut religiosi veri: vt dicto. c. p exceptionem: ⁊ ibi Joh. an. in nouel. ⁊ idē dicit Hein. boyc: in dicta cle. j. si tamen deserint tm̄ partē bonoruz partem sibi reseruantes tunc non gaudent eodem priuilegio. Deniq licz nouicius in religione approbata non sit religiosus effectualiter do nec tacite vel expresse sit pfessus: tamen illum verberans est excōmunicatus: vt est tex. in cle. in. c. religioso: de sen. excom. li. vj. nec obsistit q ad seculum redire posset quia idem est in clerico seculari in minoribus ordinibus ꝓstituto. Secundo principaliter requirit q sit factū: quia sola voluntas sine effectu subsequēte non sufficit vt quis incidat hunc cononez. Hinc dicit Ray. q eleuans pugnam: gladium: hastā vel baculum sup caput clerici volens eum pcutere: non tamen pcutiēs: non est excōmunicatus: cuius ratio est: quia canō iste requirit ad illationē pene dolosam voluntatem: quod pbat cum dicit diabolo instigante ⁊ factum cōsūmatum: nec sufficit attemptatio: vnde dicit Job. an. q p solam attemptationē nullus ꝓcidit nisi ad actus cōsūmationem puenerit: similiter fm Inno. in. c. nup. ij. de sen. excom. compellens clericum p metum vt sibi aliquid det: vel de fundo exeat: nō est excōmunicat: quia non fit iniectio manuū in clericum nec in res illi adherentes qō canon iste requirit qō Jo. de ligna. credit verū: si metus tm̄ ē verbalis non realis per ꝓtractum psone: verūtamen si quis clerico metum ingerat adeo q se pcipitat in aquaz vel aliud euidens periculum vt euadat: tunc fm Ray. Hoff. ⁊ Hosti. ē excōmunicatus: secus aūt si clericus fugiēdo ledat. Hic queri pōt de intellectu excōmunicationis que ponitur in. c. si quis: de sen. excom. li. vj. vbi dicit tex. Cum quis absq tuo mandato manus iniecerit in clericum tuo nomīe violētas: si hoc ratum habueris: excōmunicationē latam a canone incūctanter incurris: cum ratihabitio retrotrahat et mandato debeat comparari. Si vero iniectio eadez tuo nomine non sit facta tunc licz habēdo ratam eandē: nō tamē ꝓpter hoc excōmunicationis illi vinculo inodaris: cum q ratum habere nequeat qō eius nomīe nō est gestum: hoc ibi. Utrū mandans: autorizans ratum habens vel ꝓsulens q clericus pcuciat excōmunicationē incurrat. Ad hoc respondet Hein, boyc: in. c. mulieres: de sen. excom. inter alia: q si mādans moriē ante manuū iniectionē factam: tūc dicit Berñ. hic in ver. sed pone: q non est excōmunicatus: quia mandatū morte extinguitur: vt. ff. mandati. l. inter causas. Idem tenet Uincē. ⁊ Inno. in dicto. c. mulieres: dicit tamen Hosti. q si nō penituit satis est excōmunicatus: cum constet q in mortali decessisset. Idem Lan. Hoff. q dicunt q excōmunicatus nisi mandatū ante mortem reuocauerit: ⁊ maxime cū in eadē volūtate decedere intelligat: vt ō baptis. c. maiores: ⁊ bene quis excōmunicat post mortem: vt patet. xxiij. q. ij. c. sane pferē. Idē Archi. lxxxviij. di. c. fi. ⁊ eo. ti. cū q: li. vj. ⁊ ꝑ videt tuti. Si ꝏ nō moriē añ ꝑ penituit ⁊ reuocauit añ iniectionē q reuocatio ad mādatariū añ iniectionē puenit: ⁊ sic nō ꝓcidit: aut tam tarde reuocauit q ad eū añ iniectionē venire nō potuit: ⁊ tūc dicē Jnno. q lz ō culpa redargui ⁊ puniri valeat: tm̄ ī canonē nō ꝓcidit: nisi q dolo fecit: nō enī ligat eū q ē in charitate als eēt iniqua ⁊ iniusta: nec fertur nisi p mortali. Berñ. tamen ⁊ Hosti. dicunt cōtrarium p l. ſt mandasti. ff. mādati: ⁊ ideo dicit Astē. q talis quo ad deuz nō est excōmunicat: tamē quo ad ecclesiam excōmunicat est: qō videt verū fm Job. an. eo. ti. c. cuz q glo. ij. li. vj. De ratū vero habēte dicēduz: q si factum fuit eius nomīe ⁊ postea ratū habuit tanq nomīe suo factuz: tunc canonem incidit: quia ratihabitio ī maleficijs retrotrahit ⁊ mandato cōparatur: vt hic inter: secus tamē si nō haberet ratam tāq nomīe suo factam: sed vt q libet alius qui dicit: Benedictus deus qui talis ꝏberatus est: quia malus erat: ⁊ tunc nō incidit canonem: p ea que notat Archiō. ij. q. iiij. c. auditum. Si vero ratū habuit tūc q dem incidit in canonē: non tamen a tēpore iniectiōis sed a tēpore ratihabitiōis: vt notat Archiō. in. c. omnes: in fi. xvij. q. iij. ⁊ Jo. an. in hoc. c. cum quis: in verbo: incurris: qui addit q si istaz ratihabitionē in corde tenuerit: ita q de ipa nō possit fieri fides: tunc licz talis quo ad deuz sit ligatus: nō tamen quo ad ecclesiaz militantē que non iudicat ō occultis: vt patet ō simo. c. sicut tuis. Idem Hosti. in dicto. c. mulieres: et glo. in dicto. c. omnes. De cōsulente aūt dicendum: q etiaz incidit in canonem: quia cōsentire videt delicto: imo causam dat efficacem: vt de sen. excom. c. quāte. Nec mirum cum talis etiam secuto homicidio homicida clerici censetur: vt patz de homic. c. sicut dignuz. ¶. qui vero: ⁊ ¶. fi. ⁊ c. significasti. ij. ¶. j. hoc tamē intelligit sane cum iniectio manus ex tali consilio secuta est: vt pbant iura inducta: vl quādo pticipat in crimine pcedenti: vt eo. ti. c. nup. ¶. in se cūda: fm Host. Hein. boyc: inē alia. Tertio pncipaliter requirit q hoc fiat aīo iuriandi: nā fm Hein. boyc: in. c. si. ꝏ. de sen. ex. si q pcutit clericū causa tuitionis vel defensiōis tm̄ nō est excōicatus: vt eo. ti. c. ex tenore: ibi: nisi se defendēdo: qō verū ē nisi ī defendēdo se modū excedat: qō sic est intelligendū: qz si clericus pcussit semel laicū nō intēdēs amplis pcutere: et de hoc laicus sit certus: tūc nō debet pcutere clericū: alioq n ē excōicat. Si ꝏ clericus venit ad pcutiēdū vel se parat ad itez pcutiendū: aut de hoc laic pbabilit dubitat: tūc licet laico pcutere clericū ad īminentē violentiā repellēdā: fm Jnno. ⁊ Hosti. dicto. c. si ꝏ. ¶. si vero pmū: ⁊ ō homic. c. significasti: siliter si pcutit clericum ad defensionem ⁊ tuitionē primi: puta patrē mātis vxoris filij vel familie: tūc etiā nō est excōmunicat fm Jnno. ⁊ Jo. an. Q si vellet clericus aliū occidere capies eū ⁊ ligabis anteq aliuz occidi pmittas: ar. xxij. q. ij. c. ne quis arbitret: circa fi. imo si hoc timore illum casu occidas non es excōmunicatus: lz sis irregularis fm Jnno. ad ꝑ de homic. si furiosus: in cle. Jo. an. Si tamē pcutit clericū p tuitione rez ⁊ in pcutiendo modum excedit: tūc canonē incidit: vt de homic. c. suscepimus. Si autē modū nō excedit: tunc non solum psonam sed etiaz res suas defendendo vel incōtinēti repcutiendo: vel etiaz res alioz quod plus est: nō ē excōmunicat: vt dicto. c. suscepim: vbi dicit q tūc solū tenet quādo modum excedit fm Jnno. Hoff. ⁊ Ray. Preterea: in dicto. c. si vero: fm Hein. boyc: si q inuenit clericum turpiter agentē cum vxore matre sorore aut filia ppria: si tunc pcutit eum citra mutilationē vl mortem: non est excōmunicat: si vero mutilat vel occidit eum: tunc dici pōt q tali parcit quo ad excōmunicationē quasi tam iustum dolorem cōpescere nō posset: vt dicit ibidē glo. ar. C. de. l. iulia: ō adulter: ⁊ lex pmittit īpm occidere sic inuentū. ff. ō adul. q ait lex. ¶. q ait: als ex iteruallo nō liceret: tuti ē tm̄ dicere q ī canonē incidūt. Et nota q pdi-

eta etiam intelligunt de vxore putatiua lz ratione impedimenti ppetui non potest eē vxor: fm Uin. Hof. ⁊ Job. an. Q si nō inuenit cum turpiter agentē sed solum cū sola sedentē ⁊ ꝓfabulātē: tūc pcutiens nō incidit in canonē fm Hosti. ⁊ Job. an. fallit tamē in casu vbi maritus aliquem ter monuisset ne cum vxore sua ꝓuersaret: ⁊ tunc eum detinere pōt p. xx. horas et pſentare iudici: vt. lxxxj. di. c. pſbyter: ⁊ hoc videt de iudi. c. cum non ab homine: licz in alijs criminib⁹ hoc fieri non pōt: et addit text⁹ in dicto. c. si vero: q̄ si inuenit clericuz turpiter agentem cum alia muliere q̄ cū vxore matre sorore vel filia ꝓpria: ⁊ inijcit manus: excōmunicatus est. Ad maiorē aūt euidentiam sciēdum q̄ generaliter verberans clericum nō animo iniuriandi ꝑ corrigendi: non incidit canonē dūmodo modum non excedit et auctoritate iuris ꝑ facere possit: vnde ponunt aliq̄ casus extra de sen. excom. c. cum voluntate: in quibus clericum corrigere licet. Primus est rōne officij quod quis ī ecclesia obtinet: cuius pretextu si clericus est: potest alium in minoribus dūtaxat ordinibus cōstitutū causa correctionis leuiter percutere: vt hic vl etiam turbantē diuinū officiuz de ecclesia potest eijcere tam clericum q̄ religiosum: etiam si eum non habet aliquā iurisdictionem: vt in. c. venies: de sen. excom. fm Inno. Hosti. ⁊ Job. an. dūmodo non excedit moduz in expellendo: ⁊ addit Job. an. in c. periculosā: li. vj. ne cleri. vel mona. glo. penul. q̄ mōachus licite vi expelli potest: qui ꝓtra statutum illius capli scholas intrauit: sicut etiam clericus vel monachus excōmunicatus vel interdict⁹ tēpore diuinor ecclesiam intrās vi expelli possit: fm lauō. in cle. grauis: eo. ti. Et hec omnia intelligunt dūmodo non fit excessus. Officialis tamē laicus in clericum manus inijcere non potest eum pcutiendo etiaz ō mādato sui plati quin canonē incideret: nisi in casu ꝓut videbitur inferi⁹. Cuius ratio est: quia nulli laico sup clericū tāta datur auctoritas: nisi fortuito casu: nō ex deliberatione clericum ledat: vt eo. ti. c. si vero alicuius. Secundus est de clericis senioribus qui zelo deuotionis p̄dicta faciunt ⁊ eodem modo excusantur vt hic ⁊ dicto. c. veniens: vbi plane de hoc. Tertius ō hīs qui obtentu platiōis vel magisterij subditos ⁊ scholares correctionis causa leuiter pcutiunt. Dicit tamen boyc: in. c. vniuersitatis: eo. ti. q̄ si plātus ex ꝓposito scienter ⁊ maliciose debitaz correctionē excedit est excōmunicatus: ⁊ etiam illi qui ꝑ faciunt de ei⁹ mandato: siue hoc fiat capiendo: ad carcerem ducēdo cum scz calce pugno vel alio modo pcutit: non resistentem sed corrigi ⁊ obedire paratū quia leuis et moderata castigatio tm̄ est illi permissa: vt hic ⁊ in. c. vniuersitatz. Si vero debitā correctionem p se vel p alium non excedit: tūc pōt eum capere ⁊ incarcerare etiam p laicos: vt eo. ti. c. vt fame. §. laici ꝏ: vbi plane de hoc: ⁊. c. si clericos: ⁊ ō offi. or. c. cū episcopus: li. vj. ⁊ hoc verū est: lz etiam talis clericus nōdū incorrigibilis appareat. Similiter potest eum verberare animo corrigēdi p se vel p alium clericū vel religiosum: dūmodo fiat causa regular⁹ discipline: nō tamē est tutum vel honestū hoc facere per laicos ꝓuersos: quia. c. vniuersitatis non videtur hoc ꝓcedere q̄ hoc faciāt nisi per clericum vel monachum: fm Uin. ⁊ Job. an. p laicū secularem nullo modo licet ḋn canonem vterq̄ icidat. Quartus ē de parentibus ⁊ magistris q̄ verberāt vl man⁹ inijciunt in filios vel discipulos clericos: ō q̄bus dicit Hein. boyc: eo. ti. c. sup eo: q̄ si hoc faciunt non ex odio: inuidia vel indignatione: sed causa discipline vel correctionis: sed intēperate tunc sūt excōmunicati: ar. d. c. voluntate. Si moderate tunc nihilomin⁹ pater ē excōmunicat⁹ si man⁹ inijcit in filiū in sacris ordinib⁹ ꝓstituz: vt ibi. §. fi. secus autē si in minoribus tm̄: magister tamē nō est excōmunicat⁹ siue discipulus sit in sacris siue non: vt dicto. c. sup eo. c. ex tenore: ⁊. c. cum volantate. §. si vero: vbi generaliter loquit non distinguēdo inter discipulos existētes ī sacris et alios: naz leuis castigatio mgr̄is est pmissa: vt notat ibidē glo. ⁊ addit Fran. ⁊ Jo. in sum. ꝓfes. q̄ lz magister cum ira pcutiat nō est excōicatus ex q̄ causa correctiōis ꝑ faciat: si moueat p zelum ⁊ nō excedat modum: et Jo. an. in. c. vniuersitatz: putat q̄ quātacūq̄ sit cōmotio dūmodo nō ad pōnam sed ad crimē ⁊ correctiōis causa ꝑ faciat: excōmunicat⁹ nō erit. Et generaliter q̄ō dictū est de mgr̄o p oīa dicēdū ē de plato: ⁊ q̄ō dictū est ō parentib⁹ p oīa dicēdū est de dominis ⁊ supiorib⁹ illos de familia sua corrigentibus. Deniq̄ percutientes illos q̄ clericale p̄uilegium amiserūt: canonem non incidunt: de quibus patet supra.

Et si querit quid de clericis seinuicē iocose pcutiētibus: respōdet Hein. boyc: in dicto. c. sup eo: q̄ si tēperate et leniter se pcutiunt non incidūt in canonē: vt dicto. c. sup eo. j. clericī enī licituz est inuicē ludere etiaz se manualiter tēperate verberare: vt de homic. c. lato: sed quia sepe ō tali ludo puenitur ad iram ⁊ rixam: ideo tutius est abstinere fm Hosti. ⁊ Jo. an. quia si ex irz vel odio aut appetitu vindicte seinuicē pcusserint canonē incidunt: vt dicto. c. sup eo: in fi. similiter si se pcutiunt enormit ex cōmunicati sunt: qz ludus noxius ē in culpa: vt de pōstump. c. j. ⁊ ī glo. Quarto ꝑncipaliter requirit q̄ fiat dolose: vt notat Hosti. eo. ti. c. quāte: quia loquit de violēta iniectione: nō est aūt violētia sine dolo: dolus autē nō potest esse cum q̄s querit sibi ⁊ alteri ꝓdesse ac nulli obesse: lz ibidez videat esse quedaz violentia nō tamen iusta. Ad cui⁹ euidentiā dicit Hein. boyc: in. c. nup. ij. de sen. excō. inter alia: q̄ si violenter clericum capiēs in custodia trudēs ac detinens hoc facit ad sui defensionem: tunc fm Hosti. excōmunicat⁹ non ē dūmodo defensionis causa cessante libere pmittit abire: quoniā ipsa cessante nō censeret defensio ꝑ vindicta. Ad hoc dicto. c. si vero. Q si facit hoc non ad sui defensionez nec animo iniuriandi alteri: sed pot⁹ ip̄m saluandi ⁊ tuendi: tūc non est etiā excōmunicatus quia nō iniuria irrogat sed pot⁹ salus ꝓcuratur. xl v. di. c. cum beatus: fm Hosti. si vero non facit animo se tuendi vl illum saluandi: sed als zelo dei: puta quia facere vult homicidiū vel adulteriū: tunc lz modico tēpore teneat ip̄m inuitum ⁊ renitentē citra tamē iniuriā pcussionis non creditur eū incidere in excōmunicatiōez: ⁊ in hoc ꝓcor. Inno. Hosti. ⁊ Job. an. dicētes: q̄ si officialis vel quiuis alius talē capiat vel liget auctoritate ꝓpria: cuz instet periculū: nec alter posset ab alterius iniuria compesci: non est excōmunicatus ĩmo meretur: vt. xxiij. q. iij. c. fortitudo: cū duobus sequentibus: dūmodo tamen fm Hosti. ⁊ Job. an. q̄eito potest ip̄m plato restituat: als secus: vt dicto. c. vt fame. §. laici: de maio. ⁊ obe. c. solite. §. j. ĩmo pl⁹ dicunt Inno. ⁊ Job. an. ibidez scz q̄ si illum casu occideret non animo vindicādi sed alium defendēdi ne occidat non esset excōmunicatus: licz efficeret irregularis: ad hoc de homicīō. si furiosus in clemē. Preterea: si animo iniuriandi obsident eum in castro vel claudunt in domo non tamē vt euz ibi custodiant: sed vt verecūdiam inferāt tūc dicit Inno. q̄ non credit eum in custodia vel carcere retinere: quia hoc nō intēdunt nec violentiā eius pſone faciunt: nō ergo credit illos canonē incidisse: tēpus tamen sic eum detinendi clausū ne sequeret excōmunicatio limitanduz esset arbitrio boni viri. Si deniq̄ facit vt eū in gladio vibrāte sup caput eius illi mortē cōminando nt si turrim domuz vel custodiam intrauerit fm Hosti. ⁊ Job. an. incidit: etiam detinēdo siue fuerit in carcere clausus siue funibus ligatus siue custodibus vallatus ne quo velit ire possit fm Inno. Porro siquidem non inijcit manus violentas in clericū sed in res eidem adherentes: vt vestes vel frenum equi quem equitat vel in manibus tenet: aut alias res quas portat clerico sciente ⁊ inuito ⁊ hoc iniuriose: tunc incidit in canonem: si tamē eo nesciēte ⁊ furtiue tenet ⁊ aufert non incidit: quia nō intendit violentiaz inferre sed furto subtrahere. Verūtamē si auctoritate ꝓpria violētiam inferens rem illam potuerit inuadere ⁊ accipere ō iure: vt quia clericus debebat ei censum p domo quā inhabitauit et soluere cessauit per triennū: et sic licuit ei talem expellere: vt de locato. c. potuit: tūc non incidit canonem eum repellendo cuz moderamine: vel vim vi repellendo: vt de resti. spo. c. olim causam: fm Inno. Hosti. ⁊ Job. an. Siliter arrestans clericū asportantem res suas vel alias apud se depositas: non incidit fm Fran. lauō. Jo. in sū. ⁊ Asten. etiam si aufert ei dum est in asportando anteq̄ asportans ad locū destinatum se recipiat. Secus autē postq̄ ad locū puenit ⁊ possessionē facta adeptus fuerit: quia nō licet ei vsurpare ius sibi in re sua ex ĩteruallo. Deniq̄ qualitercūq̄ quis clericum ledat licz non manu: animo iniuriādi: canonem incidit fm Jo. de ligna. Hinc dicit Hostien. q̄ qui spuit in faciem clerici excōmunicatus est: quia fit iniectio in clericum. Similiter si sup eum effundit aquā oleum vl similia ad iniuriandi: fm Astē. Verūtamen si iniuriose violentiā inferēs errat in persona cui infert: vtpote percutiens Seyum clericū ⁊ credens seu volens pcutere Ticiū laicū: tūc dicit Hein. boyc: in. c. si vero. ij. eo. ti. q̄ fm ꝓbabiliorē opi-

nionem non est excõmunicatus quia si er/
ro: solius qualitatis excusat a pena: vt in
dicto.c.si vero:magl excusare debet error
qualitatis ⁊ psone: nam sola temeritas et
violentia in hoc considerat: ⁊ idem tenet
Joh.an.hic concor.etiam Innoc. ⁊ Ray.
nisi a deo esset crassa ignorantia q colorẽ
excusationis non haberet. Si pinde pe/
tiens errat non in psona sed solus in quali
tate: vt pcutiens clericum credens eũ esse
laicum: ⁊ est pbabilis ignorantia :quia vi
det eum in habitu laicali non gerentem se
p clerico: vel credit eum habitum clerica/
lem ludo esse impositũ: ⁊ pbabilem habet
causam hoc credendi: ⁊ tũc non incidit: vt
dicto.c.si vero. Idez Tan. Hoff. ⁊ Jo.an.
⁊ pbatione deficiente quo ad ecclesiaz mi
litãtem si velit iurare q hoc ignorabat cõ
scientie sue relinquit: vt hic in tex. ⁊ ĩ glo.
scõa. Si tamẽ veritas est ĩ contrariũ a quo
ad deum ligatus est: et si postea denudat ĩ
penitẽtia apostolicã sedem accedat: leso sa
tisfaciet ⁊ de piurio penitentiã aget: ⁊ ad/
dit Inno.in.c.cuz non ab homĩe: eo.ti.in
glo.fi.q si clericum occidat ignorans euz
clericum: forte quia nocte eum occidit: nõ
credit eũ excõicatũ: ⁊ credit necesse esse q
dolus interueniat ⁊ q se pcutere clericuz
intendat. Ad laudem dei.

De absolutiõe ab excõmunica/ tione ppter iniectionem manuũ violentã in clericũ vel religiosam psonam: Sermo XVIII

O noccides Exo.

n xx. Jam ordine debito videndũ
est de absolutiõe sentẽtie quã q̃s
incurrit vigore illius canonis: si q̃s suadẽ
te diabolo.xvij.q.iiij. quis scilz absoluere
potest inijcientẽ manũ violentam in cleri/
cum vel religiosũ. Ad hoc rñdet Hasp.
de calõ.in.c.j.q̃ cle. vel mo.q de papa nul
li dubium est q̃n absoluit excõmunicatuz
p quacũq̃ iniectione manuũ in clericum:
vt dicit tex.in isto canone: ⁊ sicut hoc põt
p se sic ⁊ p alium habentẽ speciale manda/
tum ad hoc fm Ain.legatus etiam a late/
re pape: fm veriorẽ opinionẽ etiam ĩ enor/
mi absoluere potest. Et dicit Joh.an.q vi
dit aliquos legatos de latere absoluere et
aliquos abstinere: sibi tamen placet q ab
soluere possit: quia vices pape gerit vt de
sen.ex.c.ad eminẽtiã: ⁊ ō offi.lega. q̃ trãs
lationẽ: etiam si sit extra terminos legati/
onis dũmodo sit in via ac etiã aliunde ve
nientes: vt de offi.delega.c. excõmunicat.
De alijs vero legatis dicit q illi nõ absol/
uunt in atroci: equior est enĩ eoz potestas
q̃ legatoz de latere: nec enĩ absoluunt ali
unde venientes nisi ō speciali gratia eis vl
ecclesie sit amplius ꝛcessum: vt de offi.de/
lega.c.excõmunicatis: legatus tamẽ de la
tere dũmodo sit cardinalis capientẽ se nõ
potest absoluere : quẽ nullus pterq̃ papa
absoluere põt: excepto mortis piculo : vt ĩ
c.felicis.§.psenti: ō penis: li.vj. Episcop⁹
autẽ se capientẽ absoluere non potest :sed
solus papa: pterq̃ ĩ mortis articulo: vt in
cle.si quis: de penis: nec etiã aliũ absolue
re potest ĩ atroci graui siue enormi sine pa
pe mãdato: vt hic: nisi quãdo papa nõ põt
adiri: vt in.c.eos: de sen.ex.li.vj. in medi/
ocri vero ꝑuilegiatos absoluere potest: de
quib⁹ videbit infra. Jn leui deniq̃ absol
uit omnes: hec ille. Ad cuius euidentiã sci
endũ: q enormis aut grauis excessus vel
iniuria dicit si puenitur ad effusionẽ san/
guinis illi⁹ mẽbri ex quo defacili exire nõ
ꝛsueuit: si oculus effodiat: si vulneret :si
fustibus cedat: nõ tamẽ si leuis actus vel
vnguis aut virge pcussione sanguis exie/
rit transire pfitemur in atrocẽ iniuriam:
sed circa hoc nõ solum ip̃m factũ sed etiaz
facti qualitas pcutiendi ⁊ iniuriandi mo/
dus diligẽtius attẽdat: et ex circũstantia
loci: tẽporis et psone que sit leuis medio/
cris ac grauis vel enormis iniuria manife
stius cognoscat vt si facta est ĩ atrio: foro
coram iudice vel plato coram multis in ec
clesia vel loco publico: in cimiterio: dormi
torio: vel si facta ẽ magistratui: iudici ma/
gistro: domino: plato: patri: patrono aut ĩ
dignitate ꝛstituto: ⁊ hoc ab aliquo inferi/
ori ꝛtra normã iuris ⁊c. vñ dicunt Inno.
Hosti. ⁊ Joh.an. q quãdo lesio dicat gra
uis vel enormis: arbitrio iudicis cõmitti/
tur. Idem Specu. ꝑter tamẽ homicidiũ ⁊
membri mutilationẽ: ti.ij.§. nũc dicamus.
Dicit etiam crimen seuum :quia sine gra/
ui scando tolerari nõ potest: vt de sen. ex.
c.illoz: ⁊ maxime quãdo debet pena coz/
poralis fm legẽ: ⁊ qõ notat Joh.an. de re
nun.c. nisi cum pridẽ: sup glo. ex loco isto
vbi enumerat.xxiij.crimia que dicũt gra/
uia. Leuis autez iniuria cõmittit modica
pcussione vel impulsione pugne man⁹ pal

me: digiti: baculi vl lapidis: ita q ad liuo
rem vel mutilationẽ membri: fractionem
dentis dilapidationẽ capilloz non modi/
cam vel sanguinis effusionez non pcedit.
Mediocris iniuria est si par parem pcutit
pleno ictu ex deliberatiõe ⁊ conatu : tamẽ
sine mutilatiõe et enormi vulneratiõe aut
sanguinis effusiõe iudicio discreti viri. Et
nota generaliter q excõmunicatio p leui
iniuria manus violente in clericũ vel reli/
giosum absolui potest ab episcopo: quia b̃
tam reductũ est ad ius cõmune: ex.c.pue/
nit: eo.ti. vbi subdit de his absoluẽdis q̃
clericis non enormẽ sed modicaz ⁊ leuem
iniuriam irrogant: tue fraternitatis arbi/
trio duximus cõmittendũ. Et in glo.⁊.c.
religioso: eo.ti.li.vj. Secũdo sciendũ q
sunt diuersi casus in quib⁹ taliter excõmu
nicati citra sedem apostolicã absolui pñt:
non solum de mediocrib⁹ sed etiã quãdo/
q̃ de enormib⁹ excessibus. Pdim⁹ ergo ca/
sus est periculũ vel articulus mortis qui
semp est except⁹: vt dicto.c.si quis suaden
te: ⁊ de sen.excõ.c. nõ dubium: talis enĩ et
a simplici sacerdote potest absolui: vt ibi:
est tamẽ illi iniungendũ q si mortẽ euase/
rit sedi apostolice se rep̃sentet: vel ei q̃ pos
set eum absoluere mandatũ illius sup hoc
recepturus. Idem etiã ō alijs casib⁹ sequẽ
tibus est intelligenduz vt remoto impedi/
mento ppter qõ absolui poterant: se supe
riori rep̃sentent: vt ō sen.excõ.c.decetero:
c.ea noscit: ⁊.c.q̃uis: q si cessante impedi
mento se non p̃sentauerint: in eandẽ sentẽ
tiam incidunt: vt eo.ti.li.vj.c.eos: ⁊ b̃ ve/
rificat ꝑterq̃ in puero: vt de sen.excõ.c.j.
⁊ vl.in tex. ⁊ glo. siue se postulent absolui
ante pubertatẽ siue post. Et dicunt pueri
fm aliquos masculi minores.xiiij.ãnis: ⁊
femelle minores.xij.quod videt pbabili/
us q̃tum ad hũc casum: quia licz in mino
ribus annis dolicapaces videant :tamen
in punitiõe parcit etati: vt ex de delic.pue
ro: p totum. Ad maiorẽ tamẽ euidentiã
B dz in dicto.c.eos qui a snia canonis vl bo
minis cũ ad illũ a q̃ als de iure fuerũt ab/
soluendi nequeũt ppter iminentis mort
articulũ: aut aliud impedimẽtũ legitimuz
p absolutiõis beneficio habere recursum
ab alio absoluunt :si cessante postea peri/
culo vl impedimẽto hmõi se illi a quo his
cessantibus absolui debebãt q̃cito como/
de poterunt cõtempserint p̃sentare: mãda
tum illius sup illis p quibus excõmunica
ti fuerat hmiliter recepturi ⁊ satisfacturi
put iusticia suadebit: decreuimus ne cen/
sure illudant ecclesiastice in eandẽ senten
tiam recidere ipo iure. Et fm Jo.an.in no
uel.loquit hic de impedimẽto tẽporali: vt
dicto.c.q̃uis: vbi plane de hoc. Et addit
Archiõ.q nec p mortis periculo nec alio
impedimento debet excõmunicat⁹ absolui
ab alio q̃ ab excõmunicatore vel absoluẽ/
di potestatẽ habente: si posset ad eũ habe/
ri recursus. Addit insup Hein.boyc: in.c.
q de his: eo.ti. q quis dicit cõstitutus in
mortis articulo necã ex graui infirmitate
pueniente: sed etiam si hostem timeat ca/
pitalem: vt si sit obsessus vel obsideat ĩ lo/
co in quo machine frequẽter iaciunt ⁊ ba
liste: vel sit nauigaturus longo ⁊ piculoso
nauigio: vel trãsitur⁹ per loca insidiosa et
periculosa: vel timet p̃donem aut crudeli/
tatem potentis fm Inno.et Hosti. ⁊.ff.de
do.cau.mor.l.iij.⁊.iiij.caueat tamẽ absol/
uens ne nimis laxet habenas. Et nota q
habẽs iustas excusationes q̃bus ab itine/
re rationabiliter excusat ppter legitimuz
impedimentũ: nõ debet absolui ab huius/
modi excõmunicatione : nisi recepto iura/
mẽto fm morem ecclesie put habetur: eo.
ti.c.ex tenore.c.q̃uis: in fi. Insuper illi sb̃
iuramenti debito iniungendũ est vt q̃citi/
us oportunitatẽ habuerit romanum põti/
ficem: vel illum qui potestatẽ habet eũ ab
soluendi adeat: mandatũ eius susceptur⁹
⁊ pariturus: vt eo.ti.c.decetero. Pdreterea
in dicto.c.eos: li.vj.§.statuimus: dicit pa/
pa de absolutis a sede apostolica vel lega/
tis: quib⁹ iniungit q alicuius cõspectui se
p̃sentare debeant: si hoc non faciunt cum
primo comode poterũt: ipo iure eandẽ sen
tentiã incidũt. Sed fm Jo.monalõ. hoc ĩ/
telligit de sentẽtijs homĩs non iuris ⁊ ad
dit q papa vel legat⁹ non absoluit ab illis
ō stilo curie: sed remittit ad suũ excõmuni
catorẽ cuius causam ostendit Jo.an.in no
uel.dicẽs: q in curia romana vel in curijs
legatoz circũstantie que in imponẽdis pe
nitẽtijs sũt ponderãde vel in satisfactiõez
arbitrãde: nõ facile sciri possũt: ideo solẽt
tales remitti sup his ad ordinarios vl alios
qui sunt in ptibus quos adire non cu/
rabant : nisi hoc fuisset sic puisum. Se/
cundus vero casus est ō regularibus: que
p̃cipue tangit.eo.ti.in.c. cuz illoz.§.nos
tũ: sup quo dicit Hein. boyc: q si regular
inijcit manus violẽtas in ep̃m :abbatem:

vel aliū ꝑlatum ſupiorem : nō pōt abſolui
citra ſedē aplicam: ⁊ hoc eſt ꝓpter ſcanda
lum vt dicit in textu: naz ſm leges tale de
lictum capite puniendū eſt: vt. ff. de re mi
li. l. omne delictū: ſm Hoſti. ⁊ Jo. an. ⁊ idez
eſt ſi fit in priorem locum abbatis tenētē:
vt de maio. ⁊ obe. c. cum in eccleſijs: et p ꝶ
videt ſolui de monacho q̄ abſente abbate
pcuſſit vicariū quem abbas dimiſit ī clau
ſtro. Si vero man⁹ injicit in alium clauſtra
lem ſm Jo. an. vel in aliū clericū ſecularē
vel religioſū ⁊ excelſus eſt enormis: tūc ſi
iniuliter abſoluēdus eſt a papa: vt hic in te
xtu: ſiue factuz ſit ante ingreſſū ordinis ſi
ue poſt. Si vo non eſt exceſſus enormis ⁊
ante religionis ingreſſū cōmiſſus: tunc p
ꝑlatum ſuū regularē abſolui poteſt vt hic:
quod ꝛceditur non ſolū abbatibus ſ̄ etiā
prioribus ⁊ alijs quarūcūq̄ religionū pre
latis: quod etiaz extendit ad tēplarios et
hoſpitalarios ac ſimiles q̄ magiſtros lai
cos habent: ſm Job. calo. in. c. canonica:
eo. ti. nam quia ex regula eis omnes illi⁹ or
dinis obedire debent: ideo poſſunt excō
municare ⁊ ab excōmunicatiōe eos abſol
uere: ⁊ hoc iudicialiter licz nō penitentia
liter ſm Alex. ⁊ Tho. ſuper. iiij. xviij. di. ⁊
idem Soff. in. c. porro. eo. ti. qui dicit q̄ ta
lis ꝑlatus laicus abſoluit hoc caſu: cum ꝶ
ſit priuilegiū oīm cōmuniter viuētiū: vt d̄
vi. ⁊ hone. cleri. c. qm̄. Nec obſtat q̄ ſit lai
cus: qz abſoluere ⁊ excōmunicare ē iuriſdi
ctionis: vt de elec. c. trāſmiſſam: ⁊ ideo ca
dunt in laicos: vt. xxxij. di. ſ. vex: ſm Jo.
calo. Q̄ ſi poſt ingreſſum religiōis cano
nem incidit per iniectionē manus in reli
gioſum eiuſdē monaſterij: nec eſt exceſſus
enormis: tunc abſolui debet per ꝓpriuz ꝑ
latum: vt ī dicto. ſ. nos tamē. v. ſi vo clau
ſtrales: ⁊ eo. ti. c. monachi. Si vero in mo
nachum alterius monaſterij tunc locū ha
bet. ſ. ſi vero clauſtralis: in dicto. c. cum il
loz ſcz q̄ p ꝑlatum ꝓprium ⁊ illius religi
oſi qui paſſus ē iniuriā abſolui debet: etiā
ſi extra loca monaſterij ſe pcuſſerint: vt te
net Abbas: cui ſatis ꝛcor. Jo. an. De mo
do tamē abſoluendi dicit Hoſti. q̄ quādo
duo abbates abſoluere debent: ſic fiet: ab
bas pcutientis iuramentū a pcutiente re
cipiet q̄ decetero cauebit: et abbas pcuſſi
pcutientem verberabit: que verbera erūt
loco ſatiſfactionis: quia monachus nō ha
bet vnde ſatiſfaciat: ⁊ demū abbas ꝓprius
cum abſoluet: ꝛgruenti⁹ tamē fieret ſi vn⁹
alteri totuz cōmitteret: vt extra de offi. or.
c. fi. Et nota generaliter ſm Hoſti. ī dicto
.ſ. nos tamē: q̄ vbi ſupior ꝑlatus religio
ſi non eſt ſacerdos: vel eſt excōmunicatus
vel mortuus aut als q̄litercūq̄ defecit: in
eo caſu in quo ceſſante impedimēto poſſet
abſoluere: talis prelatus in ipius defectu
ſemp eſt ad ꝓpriuum dioē. recurrenduz: vt
patet eo. ti. c. monachi: et de monialibus:
⁊. c. canonica: quod intelligenduz eſt ſm
Guil. tam de exemptis q̄ de non exempt⁹
viroz q̄ mulierū: ⁊ hec eadez intelligēda
ſunt de religioſo ⁊ religioſa adhuc ī anno
ꝓbationis exiſtentib⁹: vt eo. ti. li. vj. in. c.
religioſo. Deniq̄ ſi regularis pcuſſerit cle
ricum ſecularē: abſolui poteſt ab eꝓo: ſiue
percuſſio facta fuit ante monachatuz ſiue
poſt: vt dicto. c. religioſus. Qui man⁹ vio
lentas in clericum ſecularē iniecit: ne hoc
ꝑtextu habeat materiaz euagandi poterit
ab eꝓo eo caſu abſolutiōis beneficiū exhi
beri: qui ſeculari clerico poſſet ſi clericum
alium pcuſſiſſet: hoc ibi: ⁊ in glo. Jo. mo.
ibidem. Tertius caſus eſt de clericis cō
muniter viuentib⁹ qui ponit extra de vi.
⁊ hone. cle. in. c. quoniā: vbi dicit q̄ q̄ cō
muniter viuunt ⁊ ſub vno tecto dormiūt:
ac in eadem domo veſcunt: ſi ſibijnuicem
violentas injicūt manus a ſuo dioē. abſol
ui poſſunt: dūmodo non fuerit atroz inju
ria: q̄ cōmuniter exponit quando ſimul
viuunt in eodez collegio ſiue ſint clerici re
gulares ſiue ſeculares: ⁊ etiā intelligit de
collegio approbato. Quartus ꝓinde ca
ſus eſt de mulierib⁹ excōmunicatis p inie
ctionem manuū violentā: quarū exceſſus
ſi nō fuerit enormis abſolui poſſūt ab epi
ſcopo: vt eo. ti. c. mulieres. Si vero fuerit
enormis: vt ſi occiderit vl mutilauerit cle
ricum tūc ſunt opiniones inter doctores:
vtz ſit mittēda ad papā: dicit tū Guil. q̄ ē
ī eꝓi ptāte eas mittere vl nō: qz nō diſting
uit circa eas inc atrocē vel nō atrocē iniu
riam: ⁊ ſubdit. Credo tū q̄ expediat hmōi
mulieres mitti ad curiam ſi fortes ſūt et ſi
atrocitas magna ē: nec fiet alteri p̄iudiciū
aliq̄ ex eius miſſiōe: ſatis etiā ꝛcor. Ro
doſ. ⁊ Aſtē. in ſū. ſua: mulier tamen incen
diaria loci ſacri vel lr̄as pape falſificans:
vt dicit idē Guil. mittēda ē ad curiā: qz nō
ſueniunt iura pcere mulierib⁹ in hac pte:
cui⁹ forte cauſa ē: qz non cōmittunt hmōi
crimina niſi p excogitatam maliciā: ſ̄ inie
ctio manuū ſepi⁹ fit ex impetu ſubitaneo.

Quintus caſus eſt de alijs pſonis ſecula
ribus que nō ſunt ſui iuris: ⁊ ſiquidē ſunt
ſeruilis cōditionis q̄ nō intelligo de mer
cēnarijs: tūc etiā illi ſunt ad papā mittēdi
p iniectione violēta: niſi in duob⁹ caſib⁹.
Primus eſt ſi hoc fecerint in fraudē vt ſe
ſubtraherēt a ſeruitio dñoz ſuoz. Secūd⁹
eſt ſi ꝓpter eoz abſentiā ſine culpa domini
graue damnū dñs pateret: tunc enī abſol
uunt a ſuis eꝓis cū cōditione: que ponit ī
c. relatū. e. ti. vbi plane d̄ hoc. Q̄ ſi domi
ni eſſent in culpa: tūc tam dñi q̄ ſerui mit
tēdi ſunt ad ſedē aplicā: qz tūc tā mādans
q̄ mādatarius ligant ſententia excōicati
onis: vt dicto. c. mulieres. ī fi. ⁊ eo. ti. c. cū
quis. li. vj. Si vo ſunt filijfamilias q̄ ſunt
impuberes vel non ſunt adhuc plene doli
capaces: tūc de his dicendū: put patet ſu
pra circa pn. ſermonis. Q̄ ſi nō ſunt impu
beres ſed in patris poteſtate cōſtituti: tūc
ſm quoſdam mitti nō debent: qz hoc eſſet
in p̄iudiciū patris: ⁊ facta eſſet iniectio vi
olenta ſine patris culpa: nō eſſet tam enor
mis exceſſus: q̄ ꝓpter vitandū ſcandaluz
ad ſedem apoſtolicā eſſent mittendi: vt di
cto. c. relatum. Unde cōcludit Jo. an. q̄ fi
liusfamilias ſeorſum habitans a patre re
gens ſe ⁊ familiā ſuam ⁊ vxorem ac filios:
bonaq̄ ſepata poſſidens mitti debet ad cu
riam: ſi autez non habitat ſic diuiſim: tunc
abſolui debet ab epiſcopo: q̄ intelligit ſa
ne de excesſu nō enormi. Sextus caſus ē
de his qui patiunt impedimēta tempora
lia: de quib⁹ generalit nota: q̄ regularit tē
poze abſolutiōis iurant q̄ reaſſumptis vi
ribus accedant ad ſedē apoſtolicā: ſed fal
lit in impubere: vt eo. ti. in. c. vlti. quedam
autem ſunt ꝓpetua ⁊ in his non eſt opus.
Primū impedimentū eſt infirmitas: nec
ſolum intelligit de illa infirmitate ex qua
iminet mortis piculū: ſed etiā de illa p quā
impedit ire ad ſedē aplicā: ſm Jnno. e. ti.
c. q̄ de his. Secūdū eſt ſenectus: q̄ ſi tan
ta eſt q̄ papā adire nō pōt: tūc non eſt mit
tendus: vt dicto. c. q̄ de his. Tertium eſt
pauptas: vt eo. c. Pro quo tū ſciendū: q̄
licz ſint paupes tamē ſunt hūiles: id eſt nō
generoſi ⁊ fortes: quib⁹. ſ. nō iminet picu
lum in laboze nec eis eſt impudibundū ele
moſynā petere ⁊ pedes ire: tūc oīno mittē
di ſunt ad curiā: ⁊ ſic intelligit p Jo. an. c.
ea noſcit. eo. ti. Q̄ ſi ſunt paupes nobiles
⁊ delicati: quos nec decet ire pedes nec cō
modo ſine piculo tantū laboze ſubire poſ
ſent: quib⁹ etiā pudibundū eſſet mendica
re: tales p dioceſanū abſolui poſſunt: vt. e.
ti. c. decetero. c. q̄uis. Si deniq̄ ſunt deli
cati: diuites: potentes: qui cōmode terras
ſuas relinquere non poſſunt: tunc veritas
exceſſus pape ſignificāda eſt: vt ſic ipſius
cōſilio corrigant ⁊ abſoluant: ⁊ ſic loquit
dicto. c. mulieres. Septim⁹ eſt de his qui
patiunt impedimēta ꝓpetua: ſicut mutila
ti vel mēbroz officio deſtituti: puta claudi
ceci: debiles ⁊ ſ̄les: qui poſſunt a dioceſa
no abſolui: ⁊ debet fieri ſatiſfactio his q̄b⁹
facta eſt iniuria: vt dicto. c. ea noſcit: ⁊ hic
caſus intelligit de his q̄ ꝓpter deſtitutio
nem membroz ad ſedē aplicā accedere nō
poſſent: vt dicto. c. q̄ de his. Octau⁹ eſt
de officialib⁹: id eſt iudicib⁹ vel apparitori
bus aut ianitorib⁹ alicui⁹ p̄ncipis vel po
teſtatis: qui ſunt ſeculares ⁊ laici: q̄ ſi pcu
tiunt clericū ꝑtextu officij ſui: puta ꝓpter
turbā in eū irruentē quā cōpeſcere querūt
nec faciūt hoc ex liuore vel malo ꝓpoſito: ſ̄
indeliberate vel ex caſu fortuito: ⁊ non ſit
enormis exceſſus: abſolui poſſūt ab eo: vt
eo. ti. c. ſi vo. ſ. officialis. Si tū hoc fecerit
deliberate aīo iniuriā di: vel nō ꝑtextu offi
cij ſui: tūc ad papā mittendi ſunt: vt dicto
.ſ. officialis. Si proinde ſunt officiales vel
oſtiarij clerici: q̄ ꝑtextu ſui officij nō gra
uiter pcuſſerint: nō aīo iniuriā di: non ſunt
excōicati: vt patet ſupius. Si tū aīo iniuri
andi hoc fecerint. excōicati ſūt: ſed ab eꝓo
abſolui poſſūt niſi forte eundē clericū gra
uiter vulnerauerit: vt dicto. c. ſi vo. Ratio
vo diuerſitatis ē: qz clerico dat maior au
ctoritas ſup aliū clericū rōne officij ſui q̄
laico: vt patet ibidē. Monus deniq̄ ca
ſus de his q̄ ſtant in dubio: vtrū excōicati
ſunt vel nō: q̄s eꝓus abſoluere pōt ad cau
telā: q̄uis imptiri nō poſſet directā abſo
lutionē: q̄ cautela hodie redacta eſt ad ius
cōe: de ꝶ habet. e. ti. c. cū deſideres. et. c. ſi
vo. ij. in glo. Et pōt addi generalit de his
q̄ iudicio boni viri cām iuſtā habēt ad nō
eundū ad ſedē aplicā: ſic exempli grā ꝓpter
inimicitias capitales q̄s habet: vel alias
iuſtas excuſatiōes q̄b⁹ ab itinere rōnabili
ter excuſat: ita q̄ ſine piculo nequeat apli
ce ſedis ſe cōſpectui pnt̄are: tales etiam ab
eꝓo poſſūt abſolui: vt pz exp̄ſſe eo. ti. c. de
cetero. Eſt tū illis ſub iuramēti debito in
iūgendū: vt q̄citius opoztunitatē habue
rint: romanū pōtificē adeāt: mādatū apli
cū ſuſcepturi: vt ibidē ſubdit. Moniales

etiã initiẽtes manus ĩ se iniicẽ vel ĩ cõuersos vel cõuersas: aut in clericos manꝰ violentas ab eꝑo sunt absoluẽde: vt sequiꝯ. c. ti. c. de monialibꝰ. nec ibidẽ distinguiꝯ inẽ excessum enormẽ ⁊ mediocrẽ. Ad laudẽ.

De excõicatiõibus in speciali p iniectionẽ manꝰ violentã in clericũ: vel pſecutionẽ eiusdem: aut q̃lẽcunq; iniuriã: Sermo XIX

Non occides Exo. xx.

Expediti nũc vtcũq; de excõicatiõibus p iniectionẽ manꝰ violentã in generali: iam ad ꝓticulares excõicatiões eiusdẽ violẽtie stilũ ꝓut dñs donauerit cõmittam. Quarũ ꝑma est de pſecutoribꝰ cardinaliũ: ⁊ ponit ĩ. vj. ō penis. c. felicis. vbi subdit: q ḋ sancte ecclie cardinales hostilit fuerit insecutꝰ vl pcusserit aut cepit: aut socꝰ fuerit faciẽtis: aut fieri mãdauerit: vel factũ ratũ habuerit: aut cõsiliũ dederit vel fauorem: aut postea receptauerit vel defensauerit sciẽter eundẽ: siẽ reus crimis lese maiestatis ꝑpetuo sit infamis: diffidatus: nihilominꝰ ⁊ bãnitꝰ: post multas aũt horrẽdas ꝛ hmõi fulmiãtiões tandẽ subinfert: excõicatiõis sentẽtiã etiã in oẽs quocũq; mõ ꝓticipantes: a romano põtifice dũtaxat absoluẽdos: que. s. excõicatio singulis diebꝰ dñicis cũ maxima solẽnitate ꝓmulgari ꝓcipit. In fine quoq; hutꝰ cõstitutionis annectit q̃ si rectores ⁊ dñi terraꝝ ꝛ ꝓsumptores ꝑdictos pũtis cõstitutiõis tenorẽ nõ fecerit obseruari tã ipi q̃ officiales eoꝝ infra mẽsem postq̃ res ad noticiã eorũ puenerit: eo ipso sententiã excõicatiõis incurrãt. Sic ciuitas ꝓter vrbẽ dans consiliũ: auxiliũ vel fauorẽ: seu dissimulãs dignã punitionẽ offerrente se facultate põtificali: dignitate carebit ⁊ interdicta remanebit. Et nota hic vnũ speciale: q̃ scz cardinalẽ hostiliter pſequẽs: licz ipsum nõ tetigerit: tamẽ excõicationis sententiã nõ euadit: ſm Jo. mo. archi. ⁊ Jo. an. Secũda excõicatio est de licentiãtibus occidi eos vel pſequi in pſona vel rebus: q̃ ꝓmulgauerũt aliquã censurã ecclesiasticã: ⁊ ponit in. c. quicũq;. c. ti. li. vj. vbi ꝑmo excõicat cum certis limitatiõibus dantes licentiã offendendi in pſonis vel rebus suis vl suoꝝ: ꝓferentes cõtra aliquos censuram ecclesiasticã: aut eos quorũ sunt occasione prolate: ac etiã easdem sentẽtias obseruãtes seu taliter excõicatis cõmunicare nolẽtes. Secũdo sententiã excõicatiõis prorogat ad omnes q̃ ausi fuerint vti dicta licentia vel aliquid ꝑmissorũ: vel qui ꝓprio motu id agunt: ⁊ si spacio duoꝝ mensiũ in tali sentẽtia ꝑmãserint: extunc p solũ papã absolui possunt: nã ideo facta fuit hec constitutio: qꝛ multi ꝓlati timebãt exercere cõsuras ꝓpter grauamĩa q̃ eis vel suis inferebant: ⁊ ſm Jo. an. nõ solũ licentiã dãtes qõ minꝰ est: sed etiã iubẽtes vel mãdantes ligat hec cõstitutio. Si tũ licentiã nõ dedit nec ratũ habuit pꝰ factũ: tũc ſm Archiõ. si est excõicatꝰ: etiã si factũ sit ꝓtẽplatiõe eiꝰ.

Qꝛ si q̃rit an pcutiẽs vel capiẽs laicos cõsanguineos eoꝝ q̃ talẽ ꝓmulgarũt sententiã sint excõicati. Ad hoc rñdet Jo. an. q̃ sic: ⁊ sic est casus specialis ac silis casus habet in. c. sciãt. de elec. li. vj. qñ. s. nõ eligit is ꝓ quo rogauerũt: ⁊ ꝓpterea cõsanguineos laicos grauare nõ verent: ⁊ dicit ibidem Jo. an. q̃ illa cõsanguinitas extẽdit vsq; ad septimũ gradũ: qꝛ ad illũ gradũ fit successio: vt notat de appel. c. postremo. in glo. j. sed qꝛ de affinibꝰ nõ fit hic mentio: ⁊ cõstitutio penalis ẽ: ideo nõ includit illos ſm Jo. an. in nouella: põt tũ eꝑus illã excõicationẽ absoluere sic ⁊ ꝑcedentẽ: qõ intelligit Jo. mo. aſi denũciationẽ: post denũciationẽ enĩ a solo papa sunt absoluẽdi. Tertio nihilominꝰ laicũ iniuriãs vl impediens portantẽ lras vel sile sup causis que ad forũ ecclesiasticũ de iure vl ꝛsuetudine ꝓtinent sunt excõicati: qõ intelligit de laico ꝓpinquo vel consanguineo: vt notat glo. sup verbo ꝓpinquoꝝ in. c. qñ. de imu. eccl. li. xj. vbi ad longũ ponit casus iste: ſ post cõdignã satisfactionẽ q̃ ponit in textu: põt eꝑus hmõi absoluere: multomagis excõicati sunt p dictũ. c. qñ. qui impediũt super causis q̃ ad forũ ecclesiasticũ de iure vel consuetudine ꝓtinẽt lras ad sedẽ aplicã impetrari vel sup ipis coẽã ordinarijs vel delegatis ecclesiasticis litigari. Tertia excõmunicatio est de iniuriãtibus pontifices q̃ ponit in cle. j. de penis: vbi ōr: Si q̃s suadente diabolo in hoc sacrilegij genus proruperit: q̃ ꝗuis iniuriose pontificẽ vel temere pcusserit: aut ceperit aut bãnierit vl hoc fieri mãdauerit: ab his facta rata habuerit: aut in his faciendis socius fuerit: aut consiliũ in his dederit aut fauorẽ: aut scienter defensauerit: omnes illi sunt ipso

facto excõmunicati p solum papã absoluẽdi: vt latius patet in textu: ciuitas Xo vel cõmunitas crimis hutꝰ rei subiacet interdicto. Dicit tũ glo. q̃ si est electus sed non dum cõsecratus: nõ est locus huic pene: ⁊ etiã intelligit ista cõstitutio de his q̃ manꝰ iniijciunt in res eꝑo adherẽtes: eo mõ vt dictũ est supra de clericis: ⁊ addit glo. q̃ in hũ casu p solũ mandũ ꝑficit delictũ: licz factũ secutũ nõ esset: ⁊ hi quidẽ solũ sunt absoluendi a papa. Quarta excõicatio est de rectoribus nõ parẽtibus inquisitoribꝰ heretice prauitatis q̃ ponit in cle. vt inq̃sitionis. li. vj. de hereꝛ. vbi papa ꝑcipit rectores locoꝝ parere inquisitoribus ordinario vel alteri eoꝝ inuestigatiõe: captiõe: custodia: ⁊ punitione hereticoꝝ ⁊ fautoꝝ suoꝝ: nõ obstãtibus ꝓclamatiõibus vel appellatiõibus: ita tũ q̃ de illo crimine cũ sit mere ecclesiasticũ: nec iudicent nec cognoscant: cõtra faciẽtes ⁊ nõ parcentes ⁊ coꝝ fautores excõicat: sed absolutionẽ sibi nõ reseruat: verũtamẽ si excõicationẽ p annũ sustinuerint: vult eos vel hereticos cõdẽnari.

Quinta excõicatio est de his qui cogũt interdictũ violare: que ponit in cle. de sen. excõ. in. c. grauis. vbi sic summat Jo. an. q̃ dñi tpales qui cogũt aliquos ĩ loco interdicto celebrare diuina: vel qui p pulsatões campanaꝝ vel p ꝓcones faciũt: tũc ad illa audienda populũ euocari: vel ꝓhibent ne publice excõicati vl interdicti sup hoc per illos qui missas celebrãt moniti ecclesias exeunt: ⁊ ipi nomiatim moniti q̃ nõ exeũt: omnes ꝑdicti excõicati sunt p papã absoluendi. Et dicit glo. secũda: q̃ idez de dñis spũalibus tpalem iurisdictionẽ habẽtibus etiã si sunt epi vel ecclesiaꝝ ꝓlati: licz Stepha. cõtradicat ⁊ male: ⁊ idem intelligẽdũ est de cessatiõe q̃ cessatio habet vim interdicti: de quo videbit inferius. Dicit etiam Steph. q̃ nõ ꝓhibet indistincte pulsatio cãpanaꝝ: sed ꝑmittit ad cõuocandũ populũ ꝓpter ꝑdicatiõz: ar. de sen. excõ. c. rñsa. nisi fieret in fraudẽ: vt q̃ũq; factũ fuit mediolani: vbi q̃ũq; portabant funera faciebant pulsari cãpanas ad ꝑdicationẽ: sed pulsatio cãpanaꝝ quo ad diuina celebranda ꝓhibet tpe interdicti: vt de pe. et re. c. q̃ in te. Et si querit vtrũ clerici taliter compulsi ad celebrandũ diuina excusant ꝓpt iustũ metũ. Rñdet Lauꝛ. q̃ nõ: qꝛ potius oĩa mala debet pati q̃ malo consentire: vt de vsuꝛ. c. sup eo. Idẽ Henzel. de tẽporibꝰ ordi. c. ad aures. Nec etiã supioris auctoritas in talibꝰ excusat: vt. xij. q. ij. c. generalis. ſm glo. ⁊ idẽ Paulꝰ: ⁊ ḃ quo ad ipsos dños vt penã incurrãt: sufficit enĩ q̃ celebrãtes generalit moneãt excõicatos ⁊ inhibẽtes vt exeãt: quo casu si dñs tpalis ꝓhibet eos exire: ꝛ ipm est locus huic pene: secus aũt quo ad ipos monitos: qꝛ vt ipsi nõ exeũdo incidãt hanc penã: requirit q̃ sint moniti nominatim: vt patet in littera: vñ q̃s hic incidit canonẽ q̃ttuor modis. s. cogẽdo: euocãdo: ꝓhibẽdo ⁊ remanẽdo: p sedẽ aplicã dũtaxat absoluẽdi. Sexta excõicatio est de cõcedẽtibus repsalias ꝛ ecclesiasticas pſonas: q̃ ponit in. c. vno. de iniuꝛ. ⁊ dam. da. li. vj. vbi dicit q̃ repsalie ꝛ ecclesiasticas pſonas nõ debent cõcedi: vl cõcesse generaliter nõ debẽt ad pſonas ecclesiasticas extẽdi aut ad coꝝ bona: ⁊ ꝓtra factẽtes nisi renocent infra mẽsem a tpe cõcessionis vel extẽsionis: singulares pſone sunt excõicate vniuersitates interdicte: de his autẽ repsalijs videbit in septimo ꝓcepto: hinc ꝓ pſenti causa breuitatis supsedeo: verũtamẽ absolutionẽ hutꝰ excõicationis sibi papa nõ reseruauit. Septima excõicatio ẽ de cogentibꝰ soluere ecclesiasticas pſonas pedagia vl guidagia: q̃ ponit in. c. quã q̃. de censibꝰ. li. vj. vbi sũmarie ōr: q̃ si vniuersitas: vel singularis pſona p se vel p aliũ suo nomĩe vel etiã alieno ecclesias vel ecclesiasticas pſonas cõpulerit soluere pedagia: guidagia vel exactiões ꝓ rebꝰ suis: q̃s causa negociatiõis nõ deferũt vel deferri faciũt: vel ꝓ pſonis alijs: si pſone fuerint singulares excõicatiõis si collegiũ vel vniuersitas alicuꝰ loci interdicti sententiã ipo facto incurrãt: nec absolui possũt nisi ꝑ ꝓus exacta plenarie restituerit: ⁊ de trãsgressione satisfecerit: ⁊ addit Clemẽs in cle. pũti eo. ti. q̃ diocesani q̃bꝰ cõstat has snias incidisse: publicare debẽt ⁊ has snias obseruare. Ad cuꝰ euidẽtiã sciẽdũ: q̃ pedagia dicũt q̃ danꝯ a trãseũtibꝰ in locis a ꝓncipe ꝓstitutis. Sed guidagia dicunt q̃ danꝯ ꝓ ducatu p terrã alicuꝰ vt securi vadant: vt no. glo. de Xbo. sig. c. sup quibusdã. gabella Xo dicit vectigal qõ datꝯ ꝓ intromittẽdo blado qõ intꝰ vehit: qõ vectigal etiã auctoritate ꝓncipis nõ est a clericis exigẽdũ: vt notat Hosti. hinc gabellarij exigentes ⁊ officiales cõpellẽtes ⁊ ciuitas seu locus sbijcit penis: ĩ dicto. c. q̃q̃. Dicit aũt notãter quas cã negociãdi non deferũt: qꝛ

tũc tm̃ sunt ĩmunes tam ecclesie q̃ ecclesi/
astice psone: vt. C. de sacrosanc. eccle. l. sa/
crosancta. ⁊ de immu. eccl. c. j. li. vj. als enĩ
nõ gaudent ĩmunitate: vt dicto. c. j. a con/
trario. Non enĩ fauendũ est clericis in eo
in quo iura violant: vt patet ex ne cleri. vl
mona. ĩ diuersis capitulis. Dicit autẽ Jo.
an. exquo sibi papa nõ reseruat hanc abso
lutionem: alij cõcedere videt: verũtamẽ si
clerici non cõpulsi dicta soluerent: tunc re/
ceptores hunc canonem nõ incurrerẽt nec
tenerent ad restitutionẽ. Octaua excõi/
catio est de imponẽtibus clericis collecta
tallias exactiões ⁊ similia. Et ponit primo
de ĩmunitate eccl. in. c. nõ minus: qd̃ est cõ
cilij lateranen. vbi summarie dicit q̃ talia
imponentes clericis vel ecclesijs: aut illo/
rũ iurisdictionẽ vsurpantes: si moniti non
desistunt: excõicati sunt cũ suis fautoribꝰ:
potest tamẽ clerus in necessitate p̃bere sub
sidia: absq̃ tamẽ omni coactione. Postea
eo. ti. in. c. aduersus. in cõcilio generali re/
nouatũ est illud statutũ: cũ hac tamẽ restri
ctione: q̃ romanꝰ pontifex p̃mus cõsulat
cuiꝰ interest cõmunibꝰ vtilitatibꝰ puidere:
deinde cassat ꝓstitutiões ⁊ sentẽtias laico/
rũ ip̃as ecclias granãtiũ ac in fine subiun
git: q̃ rectores ⁊ sil'es excõicati ꝓpter gra/
uamina p̃missa: remaneãt excõicati etiã pꝰ
depositũ officiũ: ⁊ nihilominꝰ etiã excõica/
ti sũt etiã successores: nisi satisfecerit infra
mẽsem. Et de eodẽ habet eo. ti. c. vlt. li. vj.

Et si querit cur pinguiꝰ, puisum est in ex/
cõicatione p̃cedenti ꝛ exigentes pedagia:
guidagia: gabellas ⁊c. cũ ibidẽ fine moni/
tione p̃uia canonẽ incidãt q̃ hic ꝛ exigen/
tes vel imponẽtes tallias: collectas vel si/
miles exactiões vbi req̃rit monitio p̃uia.
Ad hoc dicendũ q̃ in casu p̃cedẽti maius
ĩminet piculũ ĩ gabellis ⁊ silibꝰ: q: soluũt
rõne rerũ q̃ deferunt: nã nolẽs soluere pa/
teret graue p̃iudiciũ iter differẽdo: secus
aũt est in collectis: q: clerici faciliꝰ a soluẽ
do desistere possunt: nec ita verisilr ex eo
q̃ nõ soluũt damna incurrere possunt: hec
Franc. de zab. in. c. innouamꝰ. de censibꝰ.
Deniq̃ solerter intuẽdũ est q̃ in. c. clericꝭ.
li. vj. de ĩmu. eccle. nõ solũ excõicat p̃dicta
onera imponẽtes ⁊ exigẽtes: sed etiã cleri/
cos ꝓsentientes ⁊ soluẽtes: a q̃ sentẽtia nõ
pñt absolui nisi a sũmo põtifice: ⁊ vniuer/
sitates culpabiles ibidẽ iterdicto subijcit:
verũtã dicit Jo. an. ĩ nouella: q̃ Bñdictꝰ
in sua exuagãn. q̃ incipit: Quã olim. hanc
decretalẽ restrinxit ad exigẽtes tm̃: ⁊ Cle/
mens eã cũ suis declarationibꝰ reuocauit:
ita q̃ voluit haberi ꝓ nõ facta p suã exua/
gãn. que ẽ in clemẽ. e. ti. c. vno. ⁊ ibi remit/
tit Jo. an. nec glosauit in nouella. Mona
excõicatio est de agẽtibus ꝛ ecclesiasticã li/
bertatẽ que ponit eo. ti. c. nouerit. vbi sub
dit: excõicamꝰ oẽs hereticos ⁊c. necnõ ⁊ q̃
decetero seruari fecerit statuta edicta ⁊ cõ/
stitutiões iutroductas ꝛ ecclesiasticã liber/
tatẽ: nisi ea de capitularibꝰ suis: id est de
libris statutoꝝ infra duos mẽses post hu/
iusmodi publicatiõꝝ sentẽtie fecerint amo/
ueri. Itẽ excõicamus statutarios ⁊ scripto
res statutoꝝ necnõ potestates: cõsules: re/
ctores ⁊ cõsiliarios locoꝝ: vbi decetero hu
iusmodi statuta ⁊ cõsuetudines edite fue/
rint vel seruate: nec nõ ⁊ illos q̃ fm ea p̃sũ
pserint iudicare vel in publicã formã scri/
bere iudicata: p̃ ibi. Verũtã fm oẽs docto
res nõ fit ꝛ libertatẽ ecclie q̃ violant p̃ui
legia cõcessa pticularibus ecclesijs: sed tũc
fit ꝛ libertatẽ huiꝰ ecclesie vel illiꝰ q̃ sunt
cõcessa ecclie vniuersali: ⁊ fm Hein. boyc
qui fm talia statuta p̃sumpserint iudicare
vel iudicata in formã publicã redigere sta/
tim ipso facto sũt excõicati. Officiales aũt
⁊ eius cõsiliarij nõ liganꝭ: nisi sciẽtes ea eẽ
cõtra ecclesiasticã libertatẽ assenserint deli/
cto: vt q: seruauerũt vel cõsiliũ dederũt q̃
seruẽt: vel negligẽtes fuerũt ea de suis ca/
pitulis delere: vel officiũ dimittere q̃cito
de eis certificati sciũt ⁊ cognoscũt esse con/
tra libertatẽ ecclesie cõcessa cũ aliquo mo/
dico interuallo: qd̃ boni viri relinquit ar/
bitrio: vt de dona. ca. aplice. Si autẽ igno/
rant statuta fore cõtra libertatẽ ecclie: non
inciderẽt in excõicationẽ que nõ cadit nisi
ĩ cõtumacẽ. xj. q. iij. nemo epoꝝ: fm Inno.
Hosti. ⁊ Jo. an. hic: ⁊ hoc sane intelligẽdũ
est q̃ ignorãtia talis excusat: qd̃ ab excõi/
catione ad quã incurrendã requirit dolꝰ:
non tamẽ excusat ab alia pena: silr si alij a
psonis in textu cõtentis seruãt statuta illa
ꝓterea nõ sunt excõicati fm Inno. glo. idẽ
Jo. an. in cle. vna. de vsur. sup verbo obser
uare: in argumentũ aũt p̃dictoꝝ in. c. eos.
de ĩmu. eccle. ip̃o facto sunt excõicati habẽ
tes seculare dominiũ: qui ꝓhibere p̃sumũt
suis subditis: ne p̃latis aut clericꝭ seu ps̃o/
nis ecclesiasticis quicq̃ vendãt aut aliqd̃ ab
eis emant neq̃ eis bladũ molãt: panẽ co/
quãt aut alia obseq̃a exhibere p̃sumãt: cũ
talia ĩ derogationẽ ecclesiastice libertatis

interdicere iudicat: papa tũ nõ reseruat si/
bi eius absolutionẽ. Decima excõicatio
est de laicis: qui cogũt sibi submitti eccle/
siasticas psonas seu bona ecclesiastica: que
ponitur in. c. fi. de re. eccle. non ali. li. vj. et
ponunt ibidem due excõicatiões. Prima
in. §. laici ꝛo qui p̃latos vel capitula eccle/
siarũ seu alias psonas ecclesiasticas ad sub/
missiones hmõi faciẽdas hactenus: id est
ante hoc capitulũ cõpulerũt: nisi post com
petentẽ monitionẽ remissa: submissiõe quã
p vim vel metũ exegerãt: ecclesiasticas pso/
nas ⁊ bona ecclesiastica eis submissa taliter
in sua libertate dimittant. Illa etiã qui de/
cetero p̃latos vel psonas easdẽ ad talia fa/
cienda cõpulerũt: cuiuscũq̃ sint dignitatꝭ
cõditionis aut status: excõicatiõis senten/
tia sint innodati: ⁊ sic in hac excõicatione
requirit monitio: ⁊ solũ habet locũ in mo/
bilibus. Secũda excõicatio ponit in. §. ex
cõtractibꝰ. Preterea sup p̃missis hmõi li/
centia. s. pape: ⁊ cõsensu. s. sui capituli inẽ/
ueniẽtibꝰ hactenꝰ initis: vel quos in futu/
rum iniri cõtigerit: seu occasiõe illorũ laici
vltra id qd̃ eis ex natura cõtractũ ipsorũ
vel adhibita in illis lege: id est cõuentiõe
pmittit aliqd̃ nõ vsurpẽt: qui ꝛo secꝰ ege/
rint nisi legitime moniti ad vsurpatiõe hu
iusmodi destiterint: restituẽdo ea q̃ etiã ta
liter vsurparũt: eoipso sententiã excõicati/
onis incurrãt: hoc ibi: eius tm̃ absolutionẽ
papa non sibi reseruat. Undecima est de
incendarijs ⁊ effractoribus ecclia: ⁊ sunt
due sentẽtie. Prima ponit extra de sentẽ.
excõ. in. c. tua nos. vbi dicit q̃ nõ solũ hi q̃
in clericos manꝰ temerarias initiunt: sed
etiã incẽdiarij post publicationẽ a solo pa/
pa sunt absoluẽdi: vide ibidẽ in glo. Pro
quo sciendũ: q̃ incẽdiariꝰ fm Ray. ⁊ Guil.
dicit ille: qui incẽdit auctoritate ꝓpria ciui
tatẽ: villã: mãstonẽ: segetẽ vel silia aliena
malo studio. xxiij. q. vlt. c. pessimã. seu etiã
q̃ cõsiliũ vel auxiliũ impẽdit: secus si iussu
eius q̃ potestatẽ habet indicẽdi bellũ qd̃ ẽ
iustũ: vel si casu vel negligẽtia hoc faciat.
Idẽ Soff. ⁊ Hosti. Secũda excõicatio po/
nit. e. ti. c. cõquesti. vbi dicit: q̃ q̃ cũ effra/
ctione spoliãt ecclias excõicati sunt: ⁊ post
denũciationẽ a solo papa absoluẽdi: est enĩ
detestabile sacrilegiũ. Pro quo nota: q̃ si
cõmitteret sacrilegiũ ecclesiã spoliãdo: tm̃
sine effractiõe vel incẽdio: nõ esset ibidem
maior excõicatio late sententie sed ferende
nisi ꝓuinciale vel synodale statutũ esset in
cõtrariũ. Secũdo nota q̃ publicatio de q̃
fit hic mẽtio: nõ addit aliqd̃ q̃tũ ad vincu
lũ: sed q̃ ad absolutionis difficultatẽ: q: añ
denũciationẽ ab eo p̃ absolui possunt: sed
post p solũ papã: ⁊ p̃ intelligũt etiã verũ: si
ecclie nõ sunt cõsecrate fm Hosti. Jo. an. ⁊
Hein. boyc. de conse. eccle. vel al. c. vlt. vbi
dicũt: q̃ eodẽ p̃uilegio gaudet ecclia nõ cõ
secrata: graui tm̃ peccat q̃ ꝓsecratã violat:
sic ex q̃litate psone maior iniuria extimat
eo. ti. c. cũ illoꝝ fm eos: si incendiarij alioꝝ
locoꝝ domoꝝ seu rerũ non sunt excõicati p̃
excõicandi. xxiij. q. vlti. c. si q̃s mẽbrorũ: ⁊
c. pessimã. vt ibi Job. dicẽ ⁊ Bernũ. ⁊ Hosti.
dicto. c. cõquesti. ⁊ qd̃ dicũ est de incẽdia/
rijs ⁊ effractoribꝰ ecclieꝝ: q̃ iure sũt excõi/
cati: intelligũt Ray. Soff. Hosti. ⁊ Job. in
summa etiã de incẽdiarijs vel effractoribꝰ
alioꝝ locoꝝ religiosoꝝ vel vicinoꝝ: vl eoꝝ
qui sũt in spacio p̃uilegiato. xvij. q. iij. c. sic
antiq̃tus. vbi etiã dicit q̃ maior ecclia per
circũitũ. lx. passus habeat: ⁊ minor vel ca/
pella. xxx. hoc tm̃ maxie verũ est si loci con
suetudo habet q̃ incendiarij taliũ ipo iure
sunt excõicati: q: tũc seruãda est cũ ꝓsuetu
do sit optima legũ interpres: de ꝓsue. c. cũ
dilectꝰ. secus si nõ habet: vt notat Jo. an. ĩ
c. oẽs ecclie. xvij. q. iij. ⁊ Hostiẽ. in summa:
supius tm̃ dicta nõ intelligunt de eo q̃ incẽ
dit ꝓriã domũ vel segetẽ: nisi dolo malo p̃
faceret. s. vt sil'aliena bona incẽderet. Pre
terea infra spaciũ dictoꝝ passuũ qd̃ dz esse
cimiteriũ: nulla domꝰ nisi tm̃ clericoꝝ edi
ficari debet: vt. xij. q. j. c. nulla. ⁊ illa bene
gaudet ĩmunitate. xvij. q. iiij. c. quisq̃s: et
passus est mẽsura q̃nq̃ pedũ: pes aũt spa/
ciũ. xv. digitoꝝ: vt refert glo. in dicto. c. an
tiquitꝰ. Duodecima excõicatio est de his
qui ꝓhibẽt ne nũcij aplici terrã suã intrare
p̃sumãt. ⁊ ponit in quadã exuagãn. q̃ inci/
pit: sup gẽtes. ⁊ est Jo. xxij. vbi ꝓfert snia
excõicationis ⁊ interdicti generalis in p̃/
hibẽtes nũcios sedis aplice terras suas ĩ/
trare: q̃s tm̃ hmõi absoluere potest ignoro.

De excõicatiõibus q̃ cõtingũt in inuasiõe rerũ ecclesiasticaꝝ ⁊ iurisdictionũ spiritualiũ ac ĩ electiõibꝰ p̃latoꝝ spũaliũ: Sermo XX

On occides Exo. xx.

Visio de excõicatiõe ꝓpter in/
iectionẽ manꝰ violentã in psonã.

ecclesiastica vel religiosam: iam psequēdū est de excōicatione quā ds incurrit pter iniectionē manꝰ violentā in ipas res psonarū ecclīasticaꝝ vel religiosaꝝ. Hic primo queri pōt: an res clerici violēter occupans seu ledēs incurrat excōicationē. Ad hoc rūdet Hein. boyc in. c. nup. ij. de sentē. excō. q̄ si tales res clerico nō adherēt tūc nō incurrit sentētiā: vt si fieret violētia vel iniuria in veste vl̄ equo quā vel quē nō tenet: sed ē forte iuxta eū fm Inno. ⁊ Io. an. qd̄ pbatur: qz nec incurreret si res ecclesie occuparet sine effractiōe: que tñ magis est p̄uilegiata vt dicūt doctores in. c. ꝯquesti. eo. ti. Si vo sunt res clerico adherētes: vt vestis. indumēta: equus cui insidet: nec lz eidē res illas inuadere vl̄ accipere de iure pria auctoritate tanq̄ pria: nihilominꝰ tñ illas accipit violēter clerico sciēte ⁊ inuito: vt qz vestes eius tenet vel dilaniat: equū tenet vel interficit aīo iniuriādi: tūc canonē incidit: si tñ nō infert violentiā sed furto tollit vestē: corrigiā vel bursam: tūc nō incurrit excōicationē: licz Io. de lig. cōtrariū tenet: nā nulla fit hic psone violētia q̄ nō sentit rem ablatā. In talibꝰ enī volūtas ⁊ intentio multū est attendēda: nō enī intēdebat iste violentiam inferre sed furto tollere. Similiter nō faceret aīo iniuriādi tūc nō incidit canonē: exempli grā: fugiēs inimicos si eijcit clericū de equo ipm ascēdens vt sic euadat: qz verisilr alꝰ euadere nō potuit nō videt esse excōicatus: qz non fecit diabolo suadēte vel malicioſe ⁊ iniuriose: sed coactus necessitate ineuitabili: licz quidā doctores cōtrariū sentiāt: huiꝰ enī opinionis est Pde. de cen. eccle. q̄ inter ceteras rōnes hanc inducit: q̄ silr in alijs casibus est notāda. Dicit enī: nō credo sapientē aliquē dicturū talē peccare mortaliter: ergo necesse habebit dicere illum nō esse excōicatū: nam cū excōicatio sit eterne mortis damnatio: vt. xj. q. iij. c. nemo sacerdotū. ideo nō debet infligi nisi p mortali. Dicit enī Io. an. in nouella: q̄ nullꝰ incidit in aliquē canonē sine dolo: ar. ff. de adul. l. penul. ff. de siccar. l. j. Idem Johannes de ligna. Deniq̄ si tales res essent ds ei liceret de iure inuadere vel accipe pria auctoritate: vt qz clericꝰ debebat ei censum pro domo quā ihabitabat: ⁊ cessauit soluere p triennīū: ⁊ sic licitū est illi talē expellere de loco: vt ex de locato. c. pter. et. c. potuit. ⁊ ⁊ in glo. In hoc ꝯ casu nō incurrit canonē clericū repellēdo cū moderamīe vel vim vi repellēdo: vt de resti. spol. c. olim. fm Inno. Hosti. ⁊ Io. an. secus tñ esset si cōcessaz domū vel aliquā rem ante tpus cōcessiōis finitū abstulisset: quā ante tpus finitū tolli nō debuit. Ceterū fm Guil. ⁊ Frā. ⁊ Io. an. in summa Asten. ⁊ Pde. de censu. eccle. detinēs clericū asportantē res suas vel alienas apud se depositas: vel eas p violētiā auferēs inuito clerico: nō incidit canonem si ea aufert dum est in asportādo anteqū ad locū destinatū se recipiat. Secus tñ si faceret ex interuallo postq̄ clericus ad locum destinatū puenerit ⁊ pfecte possessionē illarū rerū adeptus fuerit: qz nō licet ei ius sibi vsurpare i re sua ex interuallo: hec est igit excōicatio pma q̄ generalis est. Secūda vo excōicatio ponitur in. vj. de elec. vbi dicit ca. generali pstitutiōe sancimus. vniuersos ⁊ singulos qui regalia custodiā seu guardiā aduocatiōis seu defensiōis titulū in ecclesijs seu monasterijs vel q̄buslibet alijs vijs locis de nouo vsurpare conātes: bona ecclesiaꝝ monasterioꝝ aut locoꝝ ipoꝝ vacantiū occupare p̄sumunt: ⁊ q̄ hoc fieri pcurāt ipo facto sunt excōicati. Pro quo sciendū q̄ regalia sunt ea que vacāte ecclīa rex capit: vt patet in regno francie ⁊ anglie: nā illic vocant regalia iura regis ī q̄busdā ecclīs vacātibꝰ cōpetētia q̄bꝰ de plato ordinatis illa pcipiūt plati ⁊ nō rex: fm Archiō. Addit etiā custodiā vel guardiā: quia dicūt se debere custodire ecclesiā vacantē donec de plato fuerit ei p̄uissum: vt in ecclīa parisien. patet exemplū vbi tales custodes laici ⁊ nobiles appellant vice dñi. Addit insup aduocatiōis seu defensionis titulum qd̄ expone fm Harle. ius patronatꝰ qd̄. s. fm diuersas regiones diuersa ius illd sortit vocabula: ⁊ addit q̄ quocūq̄ nomīe censeant vsurpantes de nouo tale ius in dictis ecclesijs vel locis ⁊ bona vacātiū ecclesiaꝝ vel locoꝝ occupātes excōicati sunt ipso iure. Tertia excōicatio ponit in cle. vna de sequest. §. si ds. q̄ fert ꝯ eos q̄ seq̄strationē impediūt vel fructus seq̄strandos occupare p̄sumunt. Pro quo sciendū q̄ bñficiū sequestrat p ordinariū loci vna sentētia ī possessorio vel petitorio in curia ꝯ eū q̄ triēnio pacifice nō possedit pmulgata: ⁊ impedētes vel fructꝰ seq̄strandos occupās est excōicatꝰ: ⁊ si est de litigatoribus cadit a iure suo si impedit de facto nō de iure: verūtñ si triēnio cōsumato pacifice possessum est: tūc impedire pōt sequestrū: de pluribus aūt grā breuitatis supsedeo. Quarta excōicatio ponit in exuagan. Io. xxij. q̄ incipit: suscepti. cōtra eos enī qui obseruant ex antiqua cōsuetudine vel nouiter introducta: q̄ fructus p̄mi vel secūdi vel alteriꝰ anni bñficiorū vacantiū totaliē applicant defuncto vel fabrice vel ecclesijs aut psonis habētibꝰ annalia de cōsuetudine p̄uilegio vel statuto: ita q̄ q̄ talia bñficia canonice obtinēt: ⁊ ad quos de iure tales fructꝰ spectare deberēt nihil inde pcipiunt: vñ illud incōueniēs sequit q̄ cōmode nequeūt ad impendendū seruitiū debitū residere in ecclesijs in q̄bꝰ bñficiati existūt: si taliter applicātes sunt epi vel superiores a pontificalibꝰ ⁊ ab ingressu ecclesie suspendit: si capitulū: collegiū vel vniuersitas interdicto subijcit: si singularis psona ecclīastica vel mūdana: excōicatiōis sententiā incurrit a qua tñ restitutiōe facta pōt p diocesanū absolui. Quīta excōicatio ponit circa electionē pape: ⁊ hoc tripliciter. Primo ꝯ eos q̄ cardinalibꝰ inclusis in cōclaui p electiōe summi pontificis fienda vel alicui eoꝝ secrete nunciū mittere vl̄ scripturā aut cum aliquo eoꝝ secrete loqui p̄sumpserint: tales excōicatiōis sententiā incurrāt ipso facto: tñ ordinariꝰ hmōi pōt absoluere: vt li. vj. de elec. c. vbi periculū. Secūdo ꝯ dños ⁊ officiales ciuitatis in q̄ papa eligit qñ nō tenent formā dicti. c. vbi piculū. s. q̄ oia in dicto. c. faciāt inuiolabiliter obseruari sine fraude: nec cardinales vltra hec artare p̄sumāt: ⁊ q̄ sup his obseruandū corpaliter iuramentū p̄stent: vnde si dicta nō obseruauerint aut fraudē circa ea cōmiserint: excōicatiōis sentētiā incurrūt ⁊ efficiunt infames. Et nota ꝯ casū in q̄ laicus auēte canonis hz potestatē in clericū. s. inclucēdi cardinales in cōclaui p electione fienda cū certa regula ⁊ mō q̄ ponit in dicto. c. ⁊ hoc factū pluries legit: vt pz extra de elec. c. licet. in glo. Tertio deniq̄ ꝯ electū in papā nō tamē a duabꝰ ptibꝰ cardinaliū: qui se pro papa ingerit tā ipe q̄ hi etiā q̄ eū in papā recipiūt excōicatiōis sententiā incurrūt cū alijs penis q̄ ponunt in dicto. c. licz. Et nota q̄ papa eo ipso q̄ electus est a duabꝰ ptibꝰ cardinaliū ex auēte sua papatū recipe pōt: ⁊ statim hz plenā ⁊ liberā administrationē: vt patet. xxiij. dis. in noīe dñi. tñ qd̄ hic dicē decretalis de duabus ptibꝰ aliqñ obfuāt cardinales: aliqñ nō: vt dicto. c. licz. in glo. ⁊ possūt facere ꝯ hoc: cū necessitas est in cā q̄ legē nō habet: vt de cōsue. c. quāto. etiā ad hoc habēt cardinales specialia statuta: si tñ nullatenus due ptes cōsentiūt tūc brachiū seculare se dz inēponere: vt in glo. dicti. c. licz. Sexta excōicatio fert generaliter ꝯ oēs liberā electionē impediētes q̄ ponit in. vj. de ele. vbi dicit. c. sciant cūcti q̄ clericos aut q̄sl̄ibet alias psonas ecclīasticas ad q̄s in aliq̄bus ecclesijs: monasterijs: aut alijs pijs locis spectat electio: pro eo q̄ rogati seu alꝰ inducti eū p quo rogabant vel inducebātur eligere noluerint vel ꝯsanguineos eoꝝ aut ipas ecclīas: monasteria seu loca ceterа bñficijs seu alijs bonis suis. s. tpalibus p se vel p alios spoliādo aut alꝰ iniuste p̄sequēdo grauare p̄sumpserint: seipo facto excōicationis sentētia innodatos: hec ibi. Pro quo nota q̄ fm Io. mo. p psonas ecclesiasticas intelligunt templarij: hospitalarij ⁊ sil̄es cōuersi: q̄ licz nō sunt clerici: tñ sūt ecclīastice psone: vt. xvij. q. iij. quisq̄s. vnde archiō. exemplificat etiā de laicis cōuersis q̄ de ꝯsuetudine: licz nō de iure possunt electiōibus interesse. e. ti. ⁊ li. in. c. ex eo. Nota p̄terea q̄ hic est casus specialis: ī q̄ laicū cognatū electoꝝ offendēs vel pcutiens excōicat ē ipo iure: ⁊ fm Io. an. cōsanguinitas ista extendit vsq̄ ad septimū gradū: in ꝯ casu: qz vsq̄ ad illum gradū fit successio: vt notat in glo. j. de appel. in. c. postremo. sed non includit affines fm Io. an. in nouella: qz de eis hic nō fit mentio ⁊ ꝯstitutio penalis est: silr ⁊ mādatariꝰ ē excōicatꝰ: vt tenēt Har. Ar. ⁊ Io. an. licz Io. mo. ꝯ teneat. Ceterū hic pena locū habet ī p̄sentatis patrono: si clericꝰ vel psona ecclesiastica secus tñ si laicus est: hoc tenet Io. an. Har. Archiō. ⁊ plures alij: verūtamē ep̄us ab eadē absoluere potest. Septima excōicatio fulminat ꝯ epos q̄ se ingerunt ad curā alteriꝰ dioc. ⁊ ponit ex de offi. ord. in. c. qm̄ ī plerisq̄. vbi subdit §. phibemꝰ aūt oino ne vna eadēq̄ ciuitas siue dioc. diuersos pontifices habeat: tanq̄ vnū corpus diuersa capita quasi monstrū: nisi eo modo qui ponit ibidem: ⁊ ea causa sequit vnde si ds aliter se ingesserit excōicatiōis nouerit se mucrone pcussum ⁊c. Octaua excōicatio ponit li. vj. de elec. in. c. fundamenta. ⁊ est localis: vbi dicit q̄ excōmunicati sūt nominātes: eligētes vel assumētes silr nominati electi vel assumpti: silr et eis

odiētes auxiliū: cōsiliū vel fauorē dantes: ⁊ loquit̄ de eligēdo vel assumendo aliquē in senatorē ⁊ rectorem vrbis romane vltra annū ⁊ absq; licentia sedis aplice speciali: put in textu declarat̄: nec pōt absolui nisi p romanū pontificē. Mona excōicatio est ꝑtra eū qui vacāt. impio romano imperiū inuaserit: ⁊ pont̄ in exuagā. Jo. xxij. que incipit: si fratrū. vbi dicit̄: q̄ si q̄s imperio vacāt. virtute cuiuscūq; cōmissiōis impatore mortuo sibi forte quocūq; colore quesito imperiū siue iurisdictionē eius inuaserit: nisi de licētia romani pontificis ⁊ oīns ei obedētes cōsiliū: auxiliū vel fauorē prestantes sunt excōicati ⁊ terra loca vel vniuersitates eisdē subiecta sūt interdicto supposita: vnde li. vj. de sen. ⁊ re iudi. in. c. ad aplice: circa finē. excōicant̄ q̄ Friderico deposito tanq̄ impatori vel regi cōsiliū auxiliū vel fauorē p̄stiterint: papa tñ absolutionē nō reseruat. Decima excōicatio pont̄ in quadā exuagā. Jo. xxij. quam glosauit Henzel. ⁊ incipit: dierū. vbi dicit̄ q̄ si q̄s i puīcia de marchia anchonitana romane ecclesie subiecta: rectorē vel aliū ministrū siue officialem a sede aplica sibi deputatū occiderit: inuaserit vel male tarctauerit: excōicatus est ipso facto: ⁊ pape reseruat̄ absolutio. Undecima excōicatio cōmittit̄ in litteris aplicis: ⁊ hoc triplicit̄. Primo i eisdē indebite impetrādis: nā in quadam extrauagā. que incipit: excōicamus ⁊ anathematizam⁹. de qua etiā facit mentionē Jo. an. de simonia in. c. cū essent. ibi excōicat oīns vtriusq; sexus qui faciūt vel recipiūt p̄missionē vel pecuniā aut donationē vel vtilitatē quācūq; p gra vel iustitia cōsequēda a sede apostolica p se vel p alio in causis vel iudicijs: aut als per litteras apostolicas ⁊ quibuscūq; modis apud sedē apostolicā obtinenda: similit̄ eos excōmunicat q̄ exciderint nec i triduo manifestauerit pape vel alicui p quē ad papā fideliter referat̄: ⁊ scienter vtētes talib⁹ lr̄is vel gratijs cū p̄missis excōicat: reseruās sibijpsi de omnib⁹ absolutionē: eandē extrauagā. allegat Jo. an. in lectura sup decre. nemo. de simonia: ⁊ est Bonifacij pape sil̄r auctor in directorio iuris. Item An. de butrio ⁊ dicit eā durare: vñ licz quidā dicant eam reuocatā tamē cōtrariū tutius est tenendū: nō tamē hec excōicatio extēdit̄ ad illū q̄ misit quēdā ad curiā ad sollicitandū p quadā sua p̄motiōe: cui tñ ꝑstituit de salario: q: hoc non est simonia: vt no. Fran. de eta. ⁊ qua. c. tuā. Secūd⁹ Ho in litteris aplicis impugnādis: vñ in exuagā. Bñdicti. xj. que incipit: q: nōnulli: ubi subdit̄ q̄ quicūq; impugnat lr̄as electi in papā: aut etiā anteq̄ coronet̄: cū p ipam electionē canonice factā ius papatus sit acq̄sitū: ⁊ ex ipa electione canonica sit cōfirmatus ac exercere possit officiū suū ante coronationē: vt patet. xxiij. dist. c. in nomine dñi. talis ipo facto ē excōicatus. Tertio deniq; in lr̄is aplicis falsificādis: nā ex de crimi. falsi. c. ad falsario ⁊. subdit̄: Nos oīns falsarios nostra⁊ lr̄a⁊ q̄ p se vel alios vitium falsitatis exercent cū defensorib⁹ ⁊ fautoribus suis anathematis vinculo decreuimus innodatos ⁊c. Insup ⁊ clerici officijs ⁊ bñficijs sunt priuati: suntq; degradandi ⁊ curie seculari tradendi ac puniēdi: prout patet in textu: ⁊ addit Hosti. in summa: q̄ hodie p̄ceptū est vt in lr̄is dñi pape nec in magno nec in modico q̄s audeat manū apponere: litterā vnicā vl̄ punctū vnicū corrigēdo: vel etiā fm Rich. in. iiij. di. viij. litterā caducā reformādo: exceptis officialibus quib⁹ hoc cōmissum est: alioq̄n manū apponēs ex canone lato in curia ipso facto sentētiā excōicationis incurrit q̄ p aliquē citra sedē apostolicā relaxari non pōt. Idē Hoff. tñ fm Rich. vbi s. secus esset in lr̄is quo⁊ efficacia iam expirauit: nec intenderet eis vti. nec etiā possent alicui eē vtiles. Preterea de cri. falsi. c. dura. subdit̄: Inhibemus ne q̄s apud sedē aplicā lr̄as nostras nisi a nobis vel de manib⁹ eorū recipiāt q̄ de mādato nr̄o ad illud sunt officiū deputati: p̄sone ho solēnes p nuncū recipere possunt de manib⁹ p̄dicto⁊. Item fm glo. Berñ. ibidē hoc possunt etiā alie p̄sone: sicut indifferēter quilibet hodie p nuncū impetret lr̄as dūmodo tñ de manibus pape vel ad hoc p eum deputati recipiant̄ als enī false essent: ⁊ recipiēti imponit̄ ipo iure excōmunicatio tā clerico q̄ laico: fm Pe. de anch. licz textus prima facie tñ de laico videat̄ intelligi. Cetera⁊ diuersi modi falsificandi litteras papales ponunt̄. eo. ti. c. licz. Deniq; in dicto. c. ad falsario rū: dicit Inno. iij. qui litteris vti voluerit eas primo diligenter examinent: quoniā si falsis litteris se vsos dixerint ignorāter eorū sera penitētia euitare nequibit penas inferius annotatas ⁊c. Pro quo nota fm Hosticñ. q̄ si simplex ignoranter vtit̄ talibus

litteris falsis nō excusat̄: quia per alios i quirere debuit. Idē archid. Si tñ falsitas erat ita latēs q̄ de facili non poterat p̄cipi in apto: tunc si p se ⁊ alios adhibuit diligētiā quā potuit ⁊ nihil p̄ceput excusata est: quia tunc censet̄ ignorātia iusta scōz Pe. de ancho. Insup e. ti. i. c. dura. dicit̄ q̄ si q̄s falsas lr̄as se habere cognoscit infra. xx. dies aut destruat aut resignet si penā excōmunicatiōis euadere voluerit: alioq̄n canonē incidit: sed hoc intelligit Hosti. quādo lr̄e false aliq̄ casu ad eū puenerūt. Absolutio vero dicta⁊ excōicationū citra sedē aplicā impēdi nō pōt: vt patet e. ti. c. dura.

Duodecima excōicatio pont̄ in extrauagā. Job. xxij. q̄ incipit. Impellit nos: vbi dicit̄. Si q̄s lr̄as vl̄ sigillū cardinal̄ falsauerit vl̄ ab alijs falsatis scient̄ vsus fuerit ipo facto est excōicat⁹. Est ēt alia extrauagans. Job. xxij. glosata p Henzel. q̄ incipit p̄dens quasi ex adipe: vbi excōicat̄ mone tam falsā in regno frācie fabricātes ⁊ scient̄ portātes vt alios decipiāt q̄s papa sol⁹ absoluere pōt: ꝗ videt̄ esse localis tñ q̄ ad regnū frācie. Deniq; in p̄cessu annuali qui fit annuatim in curia in cena dñi ⁊ ē martini pape sic incipiēs: excōicam⁹ ⁊ anathematizam⁹: vbi excōicat oēs hereticos q̄cunq; nomie cēseāt̄ ac eo⁊ fautores: receptores: defensores. Item oēs q̄ i terris suis noua pedagia ꝑponūt. Item oēs falsarios lr̄a⁊ aplicā⁊ vel alio⁊ de mādato tñ dñi pape dātium cuiuscūq; tenoris fuerint. Similit̄ piratas ⁊ arma aliaq; p̄hibita sarracenis deferentes: sic oēs ꝑpedientes seu inuadentes victualia vel alia ad vsū rōe ecclie necēria adducētes ⁊ etiā q̄ tales defendūt: oēs ēt auctoritate nō debita capiētes: detinētes: spoliātes: ex p̄posito verberātes seu eadē mādātes illos q̄ ad sedē aplicā veniūt: mortātur vel inde recedūt. Item q̄ verberāt: spoliant aut talia mādāt fieri in eos q̄ p defensiōe causa⁊ sua⁊ hūt recursū ad sedē aplicam: aut in p̄secutores: p̄curatores: negotiorūq; gestores: promotores: aduocatos: auditores: iudices ⁊ siles. Item capiētes: detinētes: depdātes seu vulnerātes romipetas vbē cā deuotiōis ⁊ peregrinatiōis accedentes: in ea morātes ⁊ inde recedētes: auxiliū vl̄ fauorē dantes. Item qui hostilit̄ inuadūt romā aut regna cecilie ⁊c. oēs vel quascunq; terras aut loca vel iura ad Romanā ecclesiā ptinētia: consiliū: auxiliū vl̄ fauorē dantes: p̄dicti non debēt absolui citra sedē aplicā: nisi in mortis articulo: ⁊ nisi satisfactionē vl̄ cautionē sufficientē p̄stiterint de stando mādatis sancte mr̄is ecclesie: alioq̄n tales absoluētes ipo facto excōmunicatiōis ⁊ anathematis sentētias incidūt: suspēsi ab officijs p̄dicatiōis: ammini stratiōis sacramēto⁊: audiēdi ꝓfessiōes ⁊c. Ad laudē dei.

De excōicatiōe eo⁊ q̄ fidem catholicam impugnāt directe vl̄ indirecte ⁊ eorum receptores: fautores ⁊c. Sermo xxi

On occides Exo. xx. Opēpciū iam p̄ñti fmone p̄sequēdū eē reor de his qui directe vl̄ indirecte ꝑpugnātes fidē catholicā sentētiā canonis incidūt. Primo igit̄ canonē incidūt demones inuocātes: nā in quadam extrauagā. Job. xxij. q̄ icipit: sup ipius specula: subdit̄ q̄ si q̄s demones inuocauerit vl̄ eorū auxiliū postulauerit aut fedus ⁊ pacta cū eis fecerit: aut eos adorauerit: aut i eorū nomine imagines: anulos: speculū siue rem aliā magice ad ipos demones obligādos ꝓstituerit: aut rūsa ab eis petierit: excōmunicatus est ipo facto: q̄s tñ absoluit huiusmodi penit⁹ ignoro: q: nō exprimitur ibidē: vnde ⁊ vtētes arte notoria q̄ als dicit̄ ars salomonis p hāc extrauagā. sunt excōicati: de qua arte latius videbit̄ in p̄cepto septimo sermone. xxj. Secūdo canonē icidūt sarracēis ꝓtra christianos auxiliū p̄stantes: vnde extra de iudeis. c. sarracenis. c. ita quorundā. c. ad liberandus. c. significauit. c. q̄ olim. p̄nūciant̄ excōicati q̄ sarracēis ꝓtra christianū p̄lm: arma: ferrū: ligamina galea⁊ deferūt: galeas vl̄ naues vendūt: aut in piraticis sarraceno rū nauibus curā vl̄ gubernationē exercēt vl̄ machinis aut quibuslibz alijs aliqō eis consiliū vel auxiliū impendūt in dispēdiū terre sancte: aut etiā qui p nuncios mercimonia p̄hibita deferūt: ⁊ licet dicat glosa scā in dicto. c. qō olim. q̄ ēpi possunt tales absoluere obseruata forma penitētie q̄ ibidem exprimit̄ in textu: tñ hoc nūc locū nō habet: quia dicūt Job. an. ⁊ Pe. de anch. super eo. c. q̄ hodie papa temporibus quibus p̄cessiones generales facere solet ter in anno tales excōmunicat: ⁊ sic a tali sen-

tentia papa solꝰ absoluit: ⁊ dicta pena etiã extenditur ad illos qui quecunq; alia mercimonia ad eos portant vel mittũt durãte guerra inẽ christianos ⁊ eos. Insup Nicola. iiij. in extrauagãñ. q̃ incipit Olim statuit. ⁊ innouat in generali q̃ nullus ferrum: arma: equos: ligamina: victualia vl q̃cunq; alia mercimonia in alexãdria vl alia loca sarraceno⁊ terre egypti deferre vl mittere seu de portibus suis vt eis deferãt extrahere vel extrahi pmittere aut eis ꝓsiliũ fauorẽ vl auxiliũ pstare psumãt: alioquin ipo facto sũt excõicati. Et similit statuit de omnibus terris soldano subiectis nec absolui possunt nisi tantuz de bonis ꝓpijs in subsidiũ terre sancte ꝓuertendis exposuerint q̃tuz ad ptes pdictas detulerint aut miserint aut deferri vel de ipso⁊ portibꝰ deferendũ eis extrahi pmiserint: ⁊ hec extrauagãs est innouata p bonifacẽ. sextuz: post ac p clemẽ. quintũ: q̃ etiã absolutionẽ reseruauit pter q̃ in mortis articulo: vt patet ī extrauagãñ. q̃ incipit: multa mẽtis. Generali tũ sup b̃ habẽt priuilegiũ a Martio q̃nto q̃tũ ad mercimõia ⁊ victualia p plures annos nõ aũt quo ad arma ⁊ ligamina: tñ tpus illud eis indultũ creditꝭ iaz p annos aliquot exspirasse. Ceterũ in quadã extrauaganti q̃ incipit. Copiosus: ferẽ snia contra portãtes arma ⁊ alia ꝓhibita subsidia sarracẽis regni Granate ⁊ dantes eis auxiliũ vl fauorẽ. Tertio canonẽ icidũt inntẽtes alienatiõibꝰ factis a scismatis: vt patet ex. e. ti. c. j. vñ licet Hostieñ. dicat q̃ iste casus est localis q̃tenus excõicat ipo iure als requirit snia. xxiij. di. c. ī noie: tñ Frã. de zab. intelligit verbũ b̃. Si q̃s aũt ꝓsumpserit excõicatiõi se nouerit subiectuz: Qd ponit in dicto ca. j. de ꝓueniẽtibꝰ ī futurũ: post tpus. s. illiꝰ c. s. de his q̃ restitisent ⁊ voluissent obfuare alienationes factas p illos. Pro quo no. fm Ray. q̃ differentia est inẽ scisma ⁊ heresim: sicut inẽ dispositionẽ ⁊ habitũ. Mã ꝓmo dicit scisma sed cũ post ptinacit inhesit sue secte asserẽs nõ esse obediẽdũ ecclie romãe est heresis: q: peccat in illũ articulũ: sanctã ecclesiam. catholicã: oĩs igit heretic est scismaticus ⁊ nõ ecõuerso. Idẽ Hos. Preterea tã hereticus epus q̃ scismaticus non põt absoluere nec excõicare nec ĩdulgẽtias facere aut aliquid hmõi fm Tho. Et ratio est: q: talis potestas est iurisditional q̃ ex simplici hominis iniũctiõe ꝓferẽt: ⁊ ideo nõ imobilit eis adheret: ar. vij. q. jc. nouatianus. in fi. verũtamẽ quo ad iurisditionẽ spũalẽ scismaticus benefacit: puta chrysma ꝓficit: altare benedicit ⁊ ꝓsecrat ⁊c. vñ Hein. boyc. extra de scismaticis in. c. qõ ap. dicẽ: q̃ q̃ ad characterẽ ⁊ susceptionẽ characteris valẽt facta ab hereticis ⁊ scismaticis: q: a talibꝰ ordinati in forma ecclie characterẽ recipiunt. xxxij. di. §. verũ. ⁊. c. ad hec. Idẽ Job. in sum. Inno. ⁊ Hosti. Et recipit sic ordinatus executionez ordinis habitu: licet non actu nisi cũ eo fuerit dispẽsatũ: sicut etiam homicida dat ⁊ recipit executionẽ ordinis habitu nõ actu ꝓpter irregularitatẽ: vt de tẽpo. or. c. fi. Quarto canonẽ incidũt oẽs heretici q̃buscũq; noĩbꝰ cẽseant: vt. e. ti. c. excõicamꝰ: vñ siue q̃s veterẽ siue nouã heresim sequit excõicatꝰ est licet sit occultꝰ. Occultus dico rerũ pluriũ ⁊ nõ rex actus exterio⁊: Dicẽ enĩ Pe. de palu. in. iiij. q̃ p solo actu interiori q̃ tñ solo q̃s pfectus hereticus est nõ icurrit excõicatio. Sed si aliquo actu exteriori manifestat delictũ suuz q̃tũcunq; occultũ tunc icurrit. Idez tenet glo. in cle. j. de here. ⁊ fm Pe. ad rationez heretici duo ꝓcurrũt: vnũ est heresis initium. s. in rõne: alter in volũtate qõ est heresis cõplimẽtũ: vt q: ptinacit a fide deuiat: ⁊ veritate quã tñ determiauit ecclia: ⁊ talis ꝓprie dicit hereticus. Cõcordat Tho. in iiij. s. qui inciderit in heresim iã damnatuz vl errat de nouo in articulis fidei aut fingit vl sequit nouã sectã. Itẽ q̃ nõ tenet q̃tuor ꝓcilia generalia: ⁊ q̃ nõ recipit epistolas decretales nec canonẽ ecclie catholice nec determinationẽ eiusdẽ: exempli gratia fm Pe. de ancho. sup cle. de vsuris ex graui. Actus fenerarij non sapit heresim: nec ptinet ad inquisitionẽ: ⁊ tñ asserere ptinacit hoc non eẽ peccatũ est hereticum: q: ꝓtra determiationẽ ecclie: vt exp̃sse ptz in clemen. de vsu. ex grãdi. ī fi. ⁊ sic intelligẽdũ est de alijs falsis assertiõibꝰ ꝓtra id qõ determiauit ecclia: vñ q̃ teneret vl pdicaret ptinacit q̃ laici nõ tenent soluere decimas sacerdotibꝰ: nec dare oblationes: nec eis ꝓfiteri: sed q̃ peccãt ea faciẽdo: cũ oẽs clerici sint mali: ⁊ suo demerito ab ecclesia remouendi: talia vtiq; essent heretica: ⁊ cõtra talẽ ꝓcedi posset tanq̃ ꝓtra hereticum Pau. enĩ dicit: q̃ hereticus est nõ solũ qui male sẽtit ⁊ docet de fidei articulis ⁊ sacramentis ecclie: sed etiã q̃ falsam ⁊ extortaz expositionẽ ponit in scripturis diuinis cõ-

tra id qõ ecclia tenet. Et notant addit ī dicta cle. ex grandi. ptinacit: q: si in ioco vel ex lubricitate lingue hoc diceret hereticus nõ esset: sicut est. xxij. q. ij. c. qõ ait. Dubius etiã in fide dicit hereticus: vt ex. e. ti. c. dubius. ⁊ in glo. qõ tñ fm Ant. de bu. sane ī telligendũ est cũ illa dubietas hz annexaz animi ptinaciã cũ ꝓsensu ⁊ deliberationẽ ⁊ placentiã: b̃ enĩ inducit heresim circa articulos fidei. Similit excõicationi subiacent oẽs eis quoquo mõ adherẽtes: vt eo. ti. c. excõicamus: ⁊ de sen. ex. c. nouerit: et primo credẽtes. i. fm Job. An. in nouel. q̃ dicũt se credere erroribus ipo⁊: vl fm zanchi. qui verbis vl factis ostendũt se credere erroribꝰ hereticoꝰ: facientes scz id in q̃ exp̃mit crudelitas erroꝝ: vt q: trãsit plus q̃ semel ad eo⁊ pdicatiões: exhibet eis reuerentiã fm suos mozes: recipit ab eis cõsolationẽ: cõmunionẽ: manꝰ ipositionẽ vel similia q̃ pertinẽt ad ritũ eo⁊ q̃ libzos eo⁊ suscipiũt: legũt: nec statim destruũt vl superiozibus tradũt. Et generalit quicunq; sequunt facta eo⁊ dicũt credẽtes: qõ intelige de factis que ptinẽt ad ritũ erro⁊: als nõ. Secũdo receptozes: q̃ scz scientes eos tales esse recipiũt ad hospitia: vt in. c. felicis. de penis: lex tñ illũ ꝓprie receptozem vocat: q̃ receptat ⁊ celat vt celatus manus iudicis euadat: vt. ff. de receptatozibꝰ: le. j. ⁊. ij. ff. de offi. pſidis. l. cõgruit. Mã q̃ talez animo simplici reciperet hospitio tpe necessitatis nõ videt incidere canonẽ. Tertio defensozes tã erro⁊ q̃ psona⁊: sed q̃ defẽdit erroꝛes dãnabiliozes est: q: nõ solũ hereticus sed etiã heresiarcha cẽsendus ẽ: vt. xxiiij. q. iij. c. q̃ alio⁊. Defensozes aũt psonarũ sunt: q̃ viribus vl potẽtia resistũt ne ad manus iudicis veniãt puniendi. xxj. q. j. p totũ: sicut principes ⁊ potẽtes. Itẽ defensozes sunt supiozes qui tales nõ corrigunt sed sub eis securꝰ in sua malitia pseuerãt.

Quarto fautozes eo⁊: vtpote supiozes q̃ tales ab ecclia ꝓdẽnatos de terra sua nõ eijciũt: nec etiã puniũt ꝓut debẽt. ij. q. vij. c. negligere: vnde tales ex sola omissione dicunt fautozes: priuate tñ psone in b̃ casu si non capiunt vel detinẽt fautozes dici nõ possunt: quia ad eos hoc non pertinet nisi requisiti iurassent eos tenere vel iudicare nec faciunt. Adhuc autez dupliciter quis fauet heretico. Primo quidẽ verbo: vt cũ quis eũ excusat: nõ ex lingue lubrico: nec per iocum: sed in conuenticulis vel inter laicos dicendo isti non sunt tales quales dicuntur nec negant ista vel illa. Et generaliter scõm Pe. de ancho. quandocunq; prouocat verbis plebẽ ad hereticozũ amorem ⁊ fidem euacuat: fauere dicitur. ar. ij. q. j. c. fi. Similiter defendens colorate dicitur fauere: vt. xj. q. iij. c. ita corporis. Secus si per lubricum lingue: naz maxime in talibus ad mentẽ dicentiũ recurrẽduz est: vt. xj. q. iij. c. inter verba. Secũdo vero facto: vnde qui facto fauet probatione non eget: in eo puta si tali procurat alimoniaz: vel si ea subministrat p que liberet ⁊ similia. Et idẽ est in eo q̃ talẽ pcibus liberat.

Quinto sepeliẽs aliquẽ pdicto⁊ ecclia stica sepultura excõicat ẽ: vt patet. c. q̃cunq; de here. li. vj. Debẽt enĩ taliũ corpora ex cimiteriũ sepeliri in signũ ppetue dãnationis. Et licet predicti absolui possũt ab excõmunicatiõe q̃tũ ad snĩam iuris a diocesano: nõ tñ q̃tũ ad sentẽtiã viue vocis qua papa ter in ãno illos excõmunicat viue vocis oraculo: et in processu annuali: de quo dictũ est in fine sermonis pcedentis: ab illa nanq; nullus inferior papa potest absoluere: vt de ma. ⁊ obe. c. cũ inferior. Quinto canonẽ incidunt assissini. Pro quo notandũ q̃ assissini fuerunt ⁊ adhuc sunt forte q̃dã infideles: q̃ ex quibusdã falsis opinionibus quibus enutriti fuerũt: defacili mittebant ad occidendũ quẽcunq; christianum: non curantes si ipsi ob hoc occidendi essent: contra quorum pestem Inno. iiij. de homi. c. pro humani. li. vj. statuit q̃ quicunq; princeps: prelatus aliaq̃ persona ecclesiastica vel secularis aliquẽ christianuz per assissinios interfici fecerit vel mandauerit q̃q̃ moꝛ non fuit subsecuta: ⁊ q̃ assissinios acceptauerint vel defenderint vl occultauerint: nõ solũ excõmunicationis vel depositionis incurrunt sententias ipo facto: sed sunt etiam cum omnibus bonis suis omnibus christiãis expositi ⁊ ppetuo diffidati: ita q̃ postq̃ aliquod ex predictis ꝓbabilibus constiterit documẽtis: nulla alia excõmunicationis: depositiõis seu diffidationis sentẽtia requirat: sed bñficia taliũ p illos ad quos collatio ptinet alijs liberẽ conferantur. Pro quo notandum q̃ hoc genus hominum est pessimum: ⁊ q: de istis simpliciter exprimit textus ad alios homicidas non extenditur qõ isto. ca. continetur in his penis. Mãdãs etiã hãc penã incidit: licet effectus nõ sequtur secꝰ tñ

si mandaret occidi iudeum vel paganum. Similiter ⁊ assissinos receptās scz patēter vt differat a sequēti quod est occultauerit ⁊ isti receptores tanq̄ aggressores tenētur: C. de his q̄ latro. occlta. l. ij. arch. papa tñ sibi nō reseruauit absolutionē hui⁹ excōicatiōis vigore decretalis hui⁹. Aerūtñ intēdtum reputant heretici ꝓtinent etiā in p̄cessu q̄ fit a papa in cena dñi: de quo patet ē. ⁊ sic ab eodē dūtaxat absoluēdi. Sexto canonē incidūt expoliātes romipetas: de quibus. xxiiij. q. iij. Si q̄s romipetas: excōicant cūm illi ⁊ etiā alij q̄ spoliāt cūtes ad curiā vl redeūtes p̄ causis agēdis in curia p̄ pcessū annualē curie romane. Et addit extra de rap. c. excōicationi subdant q̄ romanos aut alios christianos p̄ negociatione aut alijs honestis causis nauigio vectos aut capere aut suis rebus spoliare p̄sumunt. Sup quo dicit Hosti. q̄ ē canon late sententie: ⁊ addit q̄ pirate ter in anno solenniter excōicā ā papa: ⁊ sic absolutio seruatur eidē. Sequit textus. Illi etiā q̄ christianos naufragiū patiētes q̄bus ꝗz regulam fidei auxilio esse tenent: dānata cupiditate spoliāt rebus suis: nisi reddiderint ablata excōmunicationi se nouerint subiacere: ita tñ q̄ p̄cedat ammonitio: vt dicit glo. vñ si post ammonitionē ablata non restituant statim sūt excōicati: secus si restituant. Cōcordat Pe. de anch. Nō igit̄ tales nō restituētes excōicationē incurrant: requirit ammonitio saltē vna p̄ oibus: vt de sen. ex. c. sacro. Secus tñ esset de talib⁹ nauigijs q̄ piraticā exercēt tyrannidē vel inimica sunt nomini christiano vel p̄ncipi: C. de fur. aut. nauigia: nam paria delicta mutua cōpensione tolerant. Unde generaliter q̄cq̄d accipit ex naufragio p̄dictorum sive de naui sive mari sive de littore restituēdū est. ff. e. l. si q̄s ex naufragio: als nulla cōsuetudine statuto vl p̄cepto q̄s excusat: qz furtū cōmittit: ff. de acqui. re. do. l. qua rōne. in fi. C. de fur. l. in eū: q̄netiā ꝗz leges si petat infra annū ꝓdēnabit ad restituendū quadruplū: ꝗ post annū in simplū vt in dictis le. Hic ēt icidēt alit addi pōt q̄ accedētes ad sepulchra dñi cā deuotiōis sine licētia pane sūt excōicati: ⁊ eorū absolutio pape vl summo penitētionario reuat: vt habet i pcessu ānuali romāe curie: ⁊ reperit in li. penitētionarie sūmi penitētiona C rij. Septimo canonē incidūt oēs matrimoniū ꝓtrahētes in gradib⁹ ꝓsāguinitatis ⁊ affinitatis ꝓstitutiōe canonica inēdictis ⁊ hoc scienter: quia sciebāt gradū ppinq̄tatis: vl nō ignorabāt ignorantiā pbabilis ꝗ affectata: ⁊ si alē solus sciebat solus ligatur. Similit ꝓtrahētes cū monialib⁹: ⁊ religiosi: clerici in sacris ordinib⁹ ꝓstituti: ac moniales matrimonia ꝓtrahētes: vt patet in cle. vna de ꝓsan. ⁊ affini. Pro q̄ nota q̄ in sex casib⁹ ꝗ exp̄ssis ꝗ ꝓstitutio tñ locū habet ⁊ eius pena. Qua propt si q̄s cōtrahit cū hūte maritū vl cū indea vl cū pagana: vl cū cognata spūaliter vl legalit vl ꝓtra ipedimentū iusticie publice honestatis: licet matrimonia nō teneāt tñ nō est locus huic pene q̄ in illis casibus vel similibus nō est expressa. Similit in dict⁹ sex casibus nō est locus huic pene si licite ꝓtrahunt. s. p dispēsationē pape: qz cū cessat culpa cessat ⁊ pena: de ꝓsti. c. ij. Hinc vt dictū est ignorātia facti nō iuris excusat: ignorātia dico pbabilis nō affectata: q̄ō si post cōtractū matrimoniū pcipit vnū casuz de sex p̄dictis: nō tñ mulctat hac sententia: quia hec cōstitutio nō punit cohabitationez vel incestū ꝗ ꝓtractū licet graviter peccet talē cognoscēdo. Preterea si p pape dispēsationē impedimentū q̄ō erat ꝗpe ꝓtracti matrimoniū rmouet: tūc si tollit ipedimētū etiā q̄ ad penā pteritā: nō ē de illis alia absolutio necessaria: sec⁹ tñ si facit tñ valere matrimoniū. Cetex q̄ō dictū est de monialib⁹ etiā intelligit de sorozib⁹ eo q̄ in iure ponunt p eodē: licet alicubi eas locutio vulgaris distinguit dūmodo tñ sint religiose. Et dicūt hic religiosi vl religiose: q̄ vl q̄ profitent exp̄sse vl tacite religionē aliquā approbatā: vt in. c. vno de voto. li. vj. Q̄ ēt intelligit glo. si pfessio illa tacita vl exp̄ssa nō obligaret illi religioni: ꝗ religioni tñ i genere: vt de regula. c. nō solū: ⁊. c. sequēti li. vj. Idē lauū. Pan. ⁊ gēzel. Veniq̄ sacri ordines intelligunt hic subdiaconat⁹ diaconatus: ⁊. ē. Sed ꝓtrahēs cū hmōi sponsalia nō ligat hac pena nisi post cōsummauerit per carnalē copulā: quia tunc cōtrahisse iudicat. Et nota q̄ glo. penul. dicit q̄ p̄dicti ab epo possunt absolui p̄missa satisfactione. Similit fit in mātifesta offensa: nt si post excōmunicationē talē incurrisset irregularitatē: aqua solus papa dispensaret vt ifra patebit: vnde dicit paulus q̄ in recognitione errozis se separantes: debēt ab inuicem se abiurare: vt qui cle. vel vo. c. ij. sicut etiam fit in recōciliatiōe separato: vnde forma iuramēti separationis ponit. xxxv. q. vj. c. Ab isto die in antea tu p nullū ingeniū te sociab huic cōsanguinee: nec in coniugio: nec in adulterio: nec cum illa ad vnā mēsam mādūcabis aut bibes: aut sub vno tecto manebis nisi in ecclia: aut in alio publico loco: vbi nulla mala suspicio posset esse: vt vbi corā testibus idoneis p certa necessitate parit colloq̄mini: nec aliam cōiugē accipias nisi forte post actā penitentia tibi licentia data fuerit ab episcopo tuo aut ab eodē misso sic te deus adiuuet. hec ibi. Nec debet q̄s occasione ꝓsanguinitatis vxorē dimittere ⁊ altā ducere: si cā p̄mo legitime pbata fuerit: vt ibidez c. se. Proinde receptur⁹ vxorē quā iniuste dimisit ꝗ mō iurabit: vt patz ibidē Ab isto die i antea istā ꝗiugē. A. quā iniuste dimiseras ita tenebis sicut marit⁹ suā ꝓiugem debet habere in dilectiōe ⁊ debita disciplina: nec eā p vllū ingeniū malū sepabis: nec ea viuēte alias accipies: sic te de⁹ adiuuet. hoc ibi. Ad laudē dei.

De diuersis excōmunicatiōib⁹ q̄s incurrūt diuersimode pticipantes cū excōicat⁹: Ser. XXII

Qn occides. Exo. xx.

Cōgruentis post p̄dicta videdū est de excōicatiōib⁹ q̄s incidūt diuersi p̄ticipātes illicite cū excōicatis. Prima nā q̄s sententia ponit extra de sen. ex. vbi dicit clemēs. iij. c. significauit. clericos q̄ scient ⁊ spōte pticipauerint excōicatis a nobis: ⁊ ipos in officijs receperint diuinis eadē sententia excōicatiōis cū ipsis nō dubitamus inuolut: q̄s etiā p̄ ꝗficio absolutiōis habēdo ad nos volum⁹ cū lrax tuax insinuatione remitti. Ad cui⁹ euidentiā sciēduz q̄ circa expositionē huius decretalis ē triplex opinio solennis. Prima Hosti. q̄ etiā ponit in summa ꝓfes. scz q̄ ista est vna noua excōmunicatiōis species ad quā incurrendā q̄nq̄ requirunt: ita q̄ vno deficiente nō icurrit maiorē excōicationē: eo q̄ excōmunicatio p̄sens deuiat a cōibus regul iuris: quā etiā opinionē sequtur Joh. an. Et ista quinq̄ tāgunt hic in textu. Primo q̄ cōmunicās cū excōmunicatis sit cleric⁹ ⁊ ergo laicus excluditur. Secūdo q̄ scienter cōmunicet: ⁊ ideo ignorātia pbabilis facti nō iure excusat. Tertio q̄ sponte pticipet: ⁊ dicit Hos. hic excludi coactionē absolutā nō cōditionalē. Quarto q̄ cōmunicet in diuinis officijs: etiā in horis canonicis extra ecclias legēdis fm Hos. Quinto q̄ cōmunicet cū nomiatim excōmunicatis a papa: ⁊ hoc in diuinis: ⁊ sic excōicat⁹ per canonē nō dicit excōmunicatus a papa i mediate: sed oportet q̄ ab eodē excōicet p sētētiā viue vocis fm Joh. calō. ppt stri etā interptationē: mit⁹ eñ agit cū lege q̄ cū ministro legis. Secūda opinio est Pe. de Anch. q̄ dicit: q̄ q̄ cōicat cū excōicato a papa spōte ⁊ scienter ⁊ in diuīs est excōicatus eadē sententia. Et istū dicē vex esse intellectū hui⁹ decre: ⁊ idē videt dicere Huit. Spe. ⁊ Hos. Tertia ē Tan. s. q̄ q̄ pticipant cū excōicatis a papa eodē crimie ppt q̄ō ille est excōicat⁹ eadē sententia ligant: ⁊ sic p papā sunt absoluendi: quaz opinionē glo. verioriē credit. Inno. ēt dicē sic itelligi posse. Similit Joh. an. ⁊ Joh. de lig. dicūt q̄ videt adherendū huic vltie opiniōi. Prima tñ opinio magis ꝓsonat textui. Secunda vero ponit ꝓtra cōicātes cū excōicato i crimie dānato: ⁊ ꝗ de sen. ex. c. nup. vbi ꝗditur: q̄ cū nomiatim excōicato scienter cōmunicās in crimī ecriminoso ei ꝓsiliū impēdendo auxiliū vel fauorē: ac p ꝗ rōne dānati crimis in eū videat delinquere q̄ dānauit ab eo vl ei⁹ supiore merito delicti tūc erit absolutio requirēda: cū facientē ⁊ consentientē par pena ꝓstringat: vñ talis cum iuramēto debz absolui: vt ibidē subditur.

Pro q̄ notandum ē: q̄ aliud est cōicare criminoso tñ: ⁊ aliō cōicare in crimie tñ: ⁊ aliud cōicare criminoso in crimie dānato. Nā cōicare criminoso tñ: est illi q̄dē cōmunicare sed nō in crimie dānato. Exēpli gratia. Si q̄s fuerit excōicatus eo q̄ celebrat in certo loco pḥibito: alius aūt eidez cōmunicat ꝗz in alio q̄ in celebratiōe: ⁊ tūc dicit cōicare criminoso sed nō crimie damnato. Cōmunicare vero crimie tñ: est criminoso nō coopari in crimie dānato: vt si quis celebrat in loco inēdicto ppter q̄ō excōmunicatus est: sed p se celebrat ⁊ alī⁹ tñ eius missam audit: tūc eñ crimini cōicat: sed nō criminoso. Tertius deniq̄ cōmunicat crimini ⁊ criminoso: vt qz quis fuit excōmunicatus eo q̄ in loco prohibito celebrat: ⁊ alius eū celebrantē iuuat: tunc eniz criminoso cōmunicat in crimine: vnde vt quis incurrat hanc maiorem excōmunicationē: oportet q̄ pticipet tam crimini q̄ criminoso. Ad exemplum sumi potest. eo. ti.

ex.c.si cōcubine. Nā si mulier excōicat pro fornicatiōe generalit: tūc tā laici q̃ clerici cū ea fornicātes excōicatiōe maiori ligāt: vtpote qui post latā sniam in eodē crimine cōicāt crimīose: vt dicto.c.si cōcubine. Si vero mulier excōicat pter fornicationem clericorꝫ tm. tūc soli clerici ligant. Si pinde talis mulier excōicat pter fornicatione certi clerici in specie: puta ticij: tunc alij clerici cōicātes eidē nō incurrūt excōicationē maiorē quo ad ecclīam militantē. Si p terea talis excōicat pter fornicationē nihil specificādo. tūc pticipātes siue publice siue occulte sunt excōicati. Si deniq; pter publicā fornicationē solū excōicat: tunc ei pticipantes occulte in crimine nō ligant. Addit An. de bu. sup. e.c. q̃ hec intelligūtur post latā sentētiā secus aūt si ante: qd̃ sane intelligit in excōicatiōibus ab homine sec̄ a canone: cū iā lata sit sētētia: scz tē pore facte ꝓstitutiōis. Preterea sciendū q̃ in hoc casu p ꝓsilium intelligit fm Pe. de anch. qñ ds ipendit ꝓsiliū delinquēti ī crimine, p quo est excōicat: tūc eñ eandē excōmunicationē incurrit: siue eēt als factus siue nō: qz pticipat in crimine. Abbas dicit hoc certū esse si ꝓsiliū datū est directe ad crimē qd̃ excōicationē inducit: puta ad clericū verberādū: nō sic tñ si ꝓsiliū daret ī facto, p quo nō incideret excōicationē. Idē An. de bu. exēpli grā: cōsiliū do vt laicum iterficias: ꝛ tu cū eo pter iterficis clericū: tū excōicationē incurris nō ego: qz cōsiliū meū directe nō intēdebat ad pcussionē clerici. Auxiliū etiā intelligit de directa pticipatione: secus de indirecta: vt si quis excōmunicatus est quia fecit guerrā cōtra ecclesiā vl clericū: postea ego illi guerram facio ꝛ tu contra me illū adiuuas: tunc illi p bens auxiliū nō es excōmunicatus: qz nō directe pticipas in causa, p qua es excōmunicatus. Fatetur etiā Hostien. q̃ dñs auxiliū vasalli excōicati inuocare pōt pter fidelitatis debitū qd̃ remanet: nisi cū excōicatione: pariter ꝛ debitū fidelitatis ablatū esset: ꝛ p ceptū de nō adiuuādo. De fauore vero sciendū: q̃ in laudatiōe facti dicit Abbas fauorē ipendi. Deniq; ex predictis oībus concludit q̃ pticipās criminoso in crimine, pter quod est excōmunicatus: eandē excōmunicationē incurrit siue extra territoriū ex cōmunicāt siue intra siue sit ei subditus siue nō: quia iuris auctoritate ligatur etiā si, pmulgans cōmunicaret: quia nō sua sed iuris snia ligat: exēpli grā dicit glo. sup dicto.c.nuper. q̃ si ego excōmunico parrochianū meū pter crimē: ꝛ parrochianus alterius cōicat ei fauorē imptiendo ī eodē delicto ī me videt derelinquere: ꝛ eadē snia ligat: ꝛ nō soluz snia canonis: qz tūc a suo epo vl pto sacerdote absoluetur qd̃ iste nō pōt: vt hic in textu: ß iste, p pter delictū ligat sentētia mea ꝛ a me debz absolui: ꝛ sic large subdit me appellat ratione delicti. Tertia pnde ponit contra cōmunicātes excōicato: ß nō in crimīe dānato: q̃ ponit in dicto.c.nup: ꝓtra scz eos q̃ cōicāt excōicatis maiori excōicatiōe ī oratione vl osculo vl comedēdo ꝛc. ꝛ tales a, p pto epo vl sacerdote poterūt absolutionis beneficiū obtinere: Quis eñ tūc nō iudicet sed iurz snia excōicato cōicās sit ligat: qz tñ ꝓditor canonis ei absolutionē sibi specialit nō retinuit: eo ipso videt ꝓcessisse facultatē alijs relaxandi. hec ibi. Ad cui euidentiā notā dū q̃. xj. q. iij. c. cū excōicato. ꝛ. cap. sequentibus. prohibemur excōicatiōe maiori excōicat cōicare: pstertim in quinq; q̃ notant in illo versu. Os orare vale cōmunio mēsa negat: als ds īcurrit minorē excōicationē. Primo tenemur negare os: id est osculū: vt dicit hic in textu: et etiā collocutionē in casibus nō cōcessis: qz fm Hui. familiaritas vel pudor aut timor scandali nō excusat pticipātē cū talib: sic nō licet lras excōicati recipere vl ei mittere nuncios vl lras nisi in casu in quo licet ei loqui fm Hui. ꝛ Hug. Nec mun ab eo ds recipiat aut receptū retineat: sz vl pauperibus distribuat vel excōicato remittat ad sui ruborē fm Hui. Secūdo nec eos debemus salutare: nec salutātes resalutare. Verūtamē si ds assurgat excōicato vel reuerentiā exhibeat: aut se salutāti inclinet: vel quasi se resalutādo labia moueat cū tñ nihil dicat: tūc fm Hui. excōicationē non incurrit: cū pene sint restringēde: vt de pe. di. j. §. pene. Similit nō est salutādus cū ei scribit: sed loco salutatiōis est scribenduz spūm ꝓsilij sanctorū: ꝛ si ds ab eisdē salutatur rñdere pōt: deus emēdet vos ꝛ huiusmodi. Tertio nō debem cuz eis orare nec diuina audire: vnde si ecclīam intrat ꝛ ibi se firmat tenemur exire: si tamē eius excōmunicatio esset occulta: tunc qui sciūt exibunt secrete ꝛ caute: ita q̃ nō sequat ei manifestatio si possunt: als non exibūt: vt. vj. q. iij. c. si tantū: si tamē nō venit causa orandi sed p alio negotio: nō video cur in eadē ecclesia orare nō possū: vt dic Inno. Proinde si sacerdos ante inchoationē canonis pecpit excōicatū ad eē q̃ ptinacit se firmat ibidē debet dimittere missā. Si vero post tūc debet pcedere simul cuz fuitore tñ: et alij omnes debēt exire: ꝛ anteq̃ sacerdos cōmunionē dicat sacristiā intrabit: ꝛ ibi missam pficiet. Itē fm Tho. in. iiij. di. xviij. Pro excōicatis quis orare pōt sed nō in orationes q̃ p mēbris ecclie fiunt ꝛ tñ fructū nō pticipāt q̃diu in excōicatiōe manēt sed orat vt eis spūs penitētie detur vt ab excōicatione soluant. Quarto prohibemur participare in mensa ꝛ si se ingerit mēse mee publice excōmunicatus fm Hui. ꝛ neo: surgere: secus si occulte ꝛ non possuz sine eius nota surgere: possum etiā in eadē domo manere si tante capacitatis ē: q̃ eius cōmunionē vitare valeo: vnde possū in eadem camera comedere: sed nō in eadē mensa: ꝛ hoc est vex dū tanq̃ alienus aduenio nā si venio inuitatus ad aliq̃ festū vl cōuiuium ꝛ aliquē ibidē reperio publice excōmūicatū recedere teneor: licet sedeat ad aliā mensā: qz omnes tales cōueniētes ad cōuiuiū simul cōmunicare dicendi sunt fz Hui. Similiter si amico meo veniēti comedere ad domū meā dimitto domum vl claues vel pmitto comedere separatim tñ: ꝛ ß in fraudē ne offendā eū: sed fauorē eius acquirā excōmunicationē minorē incido: secus autē si ex timore ne vim inferat aut ex humanitate credēs eū alimēto vl hospicio indigere: ꝛ de hoc prestationē facio scōm Hui. Quinto pohibemur cū eis cōmunionē habere: scz in alijs actibus humāe cōuersationis: ꝛ p cipue in actibus legitimis ꝛ facinorosis: p quibus tamē nō est excōmunicatus: vtpote in emēdo: vēdendo: cōtractus ineūdo: locādo cōcedendo ꝛ sumlib: nisi hoc fecerit necessitas casu. Sic etiam nō debet fieri cōtractus aliquis cū seruiente excōmunicato nomine excōmunicati. Quidā tamē cōmunicātes excusātur qui scz ponunt in his versibus. Vtile lex būile res ignorata necesse. Hec anathema tibi faciunt nec possunt obesse. Primū est vtilitas vel ipsius excōmunicati vt cum ei loquitur de his que pertinent ad absolutionem vel salutem: licet alia incidenter interponat vt magis proficiat: vnde ꝛ ad p dicationē admittitur vt expressum est. eo. ti. in. c. responso. Et per hunc modū licet p dicatoribus cū eisdē conuersari ꝛ ab excōmunicatis elemosynas accipere: si als non valent sustentationē habere: vt extra. e. ti. cū volūtatis. Et etiā fm Hostien. extra casum necessitatis cuz pbabiliter sperant in eis proficere: vel etiā vtilitas ex pte pticipantis tam in tēporalibus vt petendo debitū. eo. ti. si vere: vnde nollet dare posset in iudicio conueniri: als eñ ex delicto suo comodū reportaret: vt extra de iudi. c. intellexīmus. In spiritualibus etiā loq̃ potest de salute anime sue petendo consilium si est necessitas ꝛ recursum ad aliū habere non potest scōm Hui. Secundū est lex matrimonij: nisi propter matrimoniuz illicite contractū esset excōmunicatio lata: q̃ si lata est propter aliud delictū: tūc quo ad reditionē debiti vterq; excusatur: quia in debito carnis exigendo vir ꝛ vxor purificantur. In alijs etiā excusat mulier cū excōmunicato viro pticipādo: ß nō econuerso: qz cū vir est caput eius debet eā cogere vt faciat se absoluere: ar. vij. q. j. sicut vir fm Ray. ꝛ Hos. Si vo vir excōicatū vocaret ad mensā: credit Hui. q̃ vxor cum viro comedere non possit in eadē mēsa sed in alia tam remota q̃ dici possit se nō pariter comedisse: sic nec elemosyna debet accipi q̃ dat nomine excōmunicati: nisi legitima necessitate. Tertiū humilitas subiectiōis vl seruitutis: sic sunt filij qui sunt in patris potestate vel etiā emācipati qui sunt cōmensales patri ꝛ ab eo necessaria recipiunt: dūmodo tñ nō pticipāt in crimine damnato. Alij vero filij nō excusant fm Hui. Similit excusant monachi pticipātes cū abbate excōicato scōm Hui. quia sunt quasi familia eius: ꝛ clerici cōmunicantes epo suo si sunt eius officio ꝛ seruitio deputati: als nō fm Hostien. Excusant etiā serui ꝛ ancille Huilis cōditionis: ꝛ etiā rustici Huientes ac similes subiecti q̃ nō sunt ita curiales q̃ eoꝫ ꝓsilio scelera ppetrant: qd̃ etiaz intelligit de his q̃ colūt terrā eoꝫ ꝛ de mediatarijs: ꝛ q̃ ppter culturā recipiūt certā portionē fructuū tñ eñ cōmūicare possūt q̃tū oportet propter culturam ꝛ huiusmodi. Mora tamen q̃ si tales persōe ante excommunicationem se obligauerunt: ꝛ seruitium intrauerunt non tenent discedere. Similiter si post excōmunicationē ß ignorauerunt eam: secus tamē si sciuerunt ꝛ tñ se iniecerūt nisi necēitas eos cōpuliss: q̃ fierent de familia illius. Et nota generaliter

q̃ de p̃dictis psonis cessãte subiectiõe cessare debet cõmunio nisi necessitatis articulus imineat. Dicũt enim Vincẽ. ⁊ Job. anõ. q̃ nullus de nouo debet intrare familiam excõicati: ⁊ q̃ mercẽnarij finito suo tpe cũ excõicato nõ debẽt annũ reincipe. Idem ẽ de obligatiõe ꝯiugũ si soluant p diuortiũ ⁊ ẽt patrie potestatis si soluit p emãcipationẽ scz q̃ non põt postea patri cõicare sine pena: vt notat Hos. ⁊ etiã Hosti. in sũmis: q̃ oẽs pſone cõtẽte in. c. qm̃ multos. xj. q. iij. vsq̃ ad illũ Ysiculũ: quicũq̃ suis supioribus excõicat? cõicare tenent ꝓpter obnoxietatẽ qua tenẽt illis astricti. s. vxores: filij: ancille seu mancipia rustici seruiẽtes ⁊ oẽs alij de familia: q̃ nõ sũt adeo curiales q̃ eoꝝ ꝯsilio scelera ꝓpetrant. Et additur ibidẽ de illis nõ vitãdis q̃ excõicatis cõicant: de quo articulo sumptũ videt illõ q̃ excõicatio nõ trãsit ad tertiã psonam. Alie vero pſone q̃ tangunt in versu q̃cunq̃ debẽt euitare cõmunionẽ nisi necessitat? articulus imineat: ꝗz Inno. ⁊ ab. extra. e. ti. c. Inter alia: vl etiã causa vtilitatis de q̃ loquit. xj. q. iij. c. p̃decessor. extra eo. ti. c. Si vere: de qua vtilitate dictũ ẽ supra: ꝓpter ꝗ̃ em̃ ⁊ nutricij ⁊ similes pſone cõicãtes excusant: q̃ si a dño recederẽt nõ haberẽt vñ viuerẽt: ar. in di. c. si vere: vbi excusant q̃ cũ nautis excõicatis ꝯueniũt de trãsferendo cõtra sarracenos. Ex dictis igit generalit concludi põt q̃ cõicatio necẽria vl quasi vtẽdo iure suo tolerat: ꝗ̃ volũtaria ⁊ maxime deliciosa vl criminosa dãnat: ꝓpt ea patres excusant ⁊ dñi ꝓticipãtes cũ filijs ⁊ seruis excõicatis: non q̃dẽ simplr ꝗ̃ scõm Tho. in. iiij. di. xviij. in his in q̃bus sũt obligati: q̃z sicut iferiores obligant ad obsequiũ supioꝝ: sic supiores ad ꝓuidentiã inferioꝝ ⁊ correctionẽ. Hinc enim si ex eoꝝ defectu iciderũt vl etiã ꝑmanẽt ĩ sentẽtia nõ excusant: secus si p eos nõ stetit ⁊ instant vt subditi querãt absolutionẽ. Sic conductores mercẽnarijs cõmunicare pñt vbi sine magno incomodo eos vitare nõ valẽt. Sic armiger vl seruiẽs militi excusat ei cõmunicãdo: nõ tamẽ cõmunicãdo cũ excõicatis cũ quibus dñs suus cõicat. Sic vasalli tenẽt reddere tributa ⁊ seruicia dñis excõicatis in quibus sunt obligati: dummodo tamen non in crimine damnato.

Quarto excusa ignorantia facti probabilis non tamẽ iuris: nisi illos quibus licẽt ius ignorare: sicut sunt pueri doli non capaces. Dicit aũt quis factũ ignorare cũ ei nõ ꝯstat q̃ ille tale fecit: puta verberauit clericũ: q̃z nec vidit nec est fama tã publica q̃ omnino credi debeat. Mã si ab aduersario audit vl leui fama: nõ debet sibi dẽ hoc formare ꝯscientiã. Similiter si est fama publica aliquẽ esse excõmunicatũ ex facto occulto ꝯtra quẽ tñ nõ est publica sentẽtia sup ꝗ̃ se purgare recusauerit: vl in purgatiõe defecerit: si tñ est fama publica q̃ notorie aliquid fecit ex quo maiorẽ excõmunicationẽ incidit: vl q̃ publice excõmunicat? sit: aut a fidedignis hoc audio q̃ eum audierunt denunciari excõmunicatũ: aut viderũt eũ fecisse q̃d ex q̃ maiorẽ excõmunicationẽ incidit: teneor eũ vitare donec veritatẽ ĩquisierim: si vero ab excõmũicato audiero de sua excõmunicatiõe extra sigillũ cõfessiõis teneor eũ vitare: sec? tñ si audiero tm̃ in cõfessione. Hic tamẽ notandũ q̃ licet excõmunicati etiã nõ denũciati scõm cõmunia iura deberent vitari: tamẽ p cõstitutionẽ factã Cõstãtie fuit illud modificatũ: ⁊ ĩ cõcilio Basilien. antecẽ scissura fierẽ renouatũ: scz q̃ fideles nõ teneant excõicatũ euitare in diuinis et extra: nisi fuerit publicatus seu denunciat?: excepto casu de iniectione manuũ notoria in psonas ecclesiasticas vl religiosas: ⁊ idẽ est de alijs censur? ecclesiasticis. Cuius tenor est iste. Ad euitandũ scandala ⁊ pericula multa que conscientijs timoratis cõtingere possunt: omnibus christifidelib? tenore p̃sentiũ miserico̊rditer indulgemus: q̃ nemo deinceps a cõmuniõe alicuius sacramentoꝝ administratiõe vl receptiõe aut alijs quibuscunq̃ diuinis intus vl extra p̃texiu cuiuscũq̃ sententie aut cẽsure ecclĩastice a iure vl ab homine ꝓmulgate: generalit teneant abstinere vel aliquẽ vitare aut interdictũ ecclesiasticũ fuare: nisi sentẽtia vl censura huiusmodi fuerit in vel cõtra psonã: collegium: vniuersitatẽ ecclie cõitates vl locũ certũ vl certã a iudice publicata vel denũciata specialit ⁊ exp̃sse: cõstitutiõib? aplicis ⁊ alijs in ꝯrariũ facientib? nõ obstãtib? q̃buscunq̃. Saluo si ꝯtra quem p sacrilega manuũ iniectione in clericũ sentẽtiã latã a canone: adeo notorie ꝯstiterit incidisse: q̃ factũ non posset aliqua tergiuersatiõe celari: nec aliquo suffragio excusari. Mã a cõmunione illius licet denunciatus non fuerit volum? abstineri iuxta canonicas san/

ignorat: vnde ab ipso ordinati etiam igno/
ranter indigent dispēsatione quo ad execu
tionem ordinis fm Petrū de palu. ⁊ hoc
siue episcopus ordinans fuerit excōmuni/
catus occulte siue publice cum tamē vtro/
biq; cōferat: sed in altero casu faciliter dis/
pensat ꝓpter ꝓbabilem ignorantiā: occul
te tamē excōicatus absoluit in sacramento
penitētie ⁊ tenet absolutio ēuis grauiter
peccet. Ratio est fm eundē Pe. quia causa
vniuoca cōicat formā suā fm modū quem
habet. Et q; in cōferēdis ordinib⁹ se habet
ep̄us vt causa quodāmodo vniuoca: cōfer
re nō pōt executionē quā nō habet. Sed in
collatione penitentie sacerdos se habet vt
instrumentū equiuocū in conferendo gra/
tiā: etiam si nō habet: ⁊ ideo valet absolu/
tio. Septimo excōmunicatus decedens
nō debet in loco sacro sepeliri: nec debet ꝑ
eo fieri oblatio nec oratio: nisi ante mortē
apparuissent in eo signa cōtritionis: quia
tunc post mortē potest absolui. xxiiij. q. ij.
c. sane. Secreta tamē oratione potest orari
ꝑ excōmunicatis fm Pe. de perusio: nec
etiā cadauer eius facit locum religiosum:
licut cadauer fidelis nō excomunicati: fm
Job. de ligna. ⁊ si potest discerni debet de
loco sacro ꝓjci: ⁊ sic de alijs.

De duplici interdicto. s. generali: ⁊ quātū vnūquodq; se extendit ⁊ de duplici cessatione a diuinis:

Sermo XXIIII

On occides Exo.

n xx. Expediti iam vtcūq; de sentē/
tijs excōmunicatiōis: nūc breuit̄
expediendū est de alia censura ecclesiasti/
ca: que dicit̄ interdictū. Est enī interdictū
sepatio quedā a certis sacramētis ⁊ ab om
nibus diuinis officijs ad ecclesiastica se/
pultura: vt patet extra de sponsal. c. nō est
vobis: ⁊ de peni. ⁊ remis. c. qō in te. sed de
A hoc postea plenius videbit̄. Notandum
igit̄ q; interdictū est duplex. s. generale et
speciale. Generale quidē dicit̄ quod fert̄
contra regnū ꝓuinciā ciuitatē castrū villā
vniuersitatē vel collegiū: ⁊ huiusmodi in/
terdictū generale fert̄ q̄q; a iure q̄q; ad
homīe: ⁊ q̄q; ab vtroq;. A iure nāq; fert̄
primo cum collegiū vel vniuersitas ciuita
tis vel loci cogit ecclesias vl̄ ecclesiasticas
ꝑsonas soluere guidagia vel pedagia vel

ab ipsis ecclesijs vel ecclesiasticis ꝑsonis
exigit vel extorquet ꝑ ꝓprijs rebus quas
non causa negociatiōis deferūt: vnde hoc
ipo sunt interdicti: fm Jo. calō. vt de cen/
sibus. c. quāq;. li. vj. tamē cōmuniter non
tenet̄ ista opinio eo q; iste casus more vtē/
tium nō est approbatus: sed ꝑ contrariā cō
suetudinē derogatus dist. iiij. §. leges. Nō
autē sic est de sententia excōmunicationis
que subito trahit secū suum effectum. Se/
cūdo fert̄ a iure in vniuersitatē cuz aliqua
vniuersitas concedit rep̄salias contra ꝑso
nas ecclesiasticas vel cōtra alios cōcessas
extēdit ad illas nisi reuocauerit eas infra
mēsem a tempore cōcessionis vel extensio/
nis: vt de iniur. ⁊ dam. da. c. si pignoratio/
nes. li. vj. Tertio fert̄ in vniuersitatē: cum
vniuersitas locauit domo vel conductas
habere permiserit vsurarijs alienigenis in
terra sua ad exercendū fenus: vt de vsur.
c. j. li. vj. Quarto fertur in locum vel ciui/
tatem cum officiales ciuitatis ī qua debet
romani pontificis electio celebrari: vel re/
p̄sentantes ipsam ciuitatem non seruaue/
rint ea ad que tenent̄ p. c. vbi piculum. de
de elec. li. vj. vel fraudem in eis vel circa ea
cōmiserint: tunc illa ciuitas est interdicta
ipo iure: vt eo. c. §. ciuitas. Quīto queuis
ciuitas est interdicta p̄ter vrbem que con/
sentit dando consiliū vel fauorem hostili/
ter ꝑsequētibus: capientibus vel ꝑcutien/
tibus cardinalē sancte romane ecclesie: vl̄
que infra mensem dilinquens huiusmodi
ꝓut enormitas faciētis exigerit ⁊ ei facul/
tas affuerit nō puniuerit: vt li. vj. de penis
c. felicis. Sexto ciuitas interdicit̄ que ꝑ
priū episcopū iniurioſe vel temere ꝑcusse/
rit vel ceperit vel bannierit aut hoc fieri
mādauerit aut consiliū ad hoc dederit seu
fauorem: aut hoc facientē scienter defensa
uerit: vt in cle. de penis. si quis suadente.
Porro casum qui ponit̄ cōtra clerum sol/
uentem diuersas exactiōes laicis. in. vj. de
īmu. eccle. gratia breuitatis omitto: quia
reuocatus est ꝑ clemē. vt patet eo. ti. c. qm̄.
in clemē. Et nota generaliter q; interdicta
ciuitate nō sunt homīes ciuitatis: inēdicti
sed interdicto ꝓ̄lo omnes de populo sunt
interdicti: vt li. vj. de sentē. ex. c. si sentēria.

Item Hein. boyc in. c. ex pte abbatisse de
priuil. cum ecclesia tm̄ interdicit̄: tunc nec
clerus nec populus ꝑ hoc censet̄ interdi/
ctus: vnde possunt clerici alibi celebrare ⁊
populus audire diuina. Cum Xo clerus

tñ interdicit tũc nec ecclesia nec populus censet interdictus: ⁊ sic pōt alius clerus ibidē veniens diuina celebrare. Cũ deniq; populus interdicit tũc clerus non intelligit interdictus: vt de rescriptis.c. sedes. Nam in hoc casu vel sil'r appellatiōe populi nō ꝓtinet clerus nec ecōuerso: nisi aliud exprimat fm hosti. cui⁹ opinio approbat de sen. excō. si sententia. li. vj. ⁊ ibi. ⁊ p Jo. an. In fauorabilib⁹ tñ maxime attenta ꝓpria significatiōe verbi appellatiōe populi videt clerus cōprehendi: ar. de foro cōpe. c. dilecti. cũ ibi notatis. Et Jo. cal. intelligit appellatiōe cleri nō solũ cōtineri ꝓmotos ad ordines: sed etiã religiosos cōuersos ⁊ conuersas: qui ita sunt ad ecclesiam translati q̃ de populo dici non possunt: vt xij. q. j. c. duo sunt. ⁊ de pnit. c. vt pnilegia. c. penul. de sen. excō. nō dubiũ. Nota tamẽ ꝓ interdicto loco sub appellatiōe ciuitatis castri ville vel hmōi: q̃uis tũc nō sunt inēdicti ciues illi⁹ loci: hoc tñ sane intelligit cũ interdicit locus ꝓpter delictũ domini vel alicui⁹ singularis psone: ⁊ ipi nō dederũt causam interdicto: secus autẽ si ꝓpter delictũ ciuiũ vel populi vel vniuersitatis ipius loci interdictũ ponit: vt in. c. si sententia. rñso. ij. de sen. excō. li. vj. Ad maiorẽ autẽ euidentiã sciendũ: q̃ dũ interdicit aliq̃s locus sub appellatiōe regni: ꝓuincie ciuitat: castri: ville: terre vel loci: tũc etiã ipo q̃ loco q̃ suburbia ⁊ cōtinentia edificia intelligunt interdicta: de sen. excō. si ciuitas. li. vj. q̃ si suburbia ⁊ habitātes in eis nō sunt de iurisdictiōe loci interdicti siue vniuersitatis: tamẽ fm Job. cal. nec in eis pōt celebrari ꝓpter rationẽ dicti. c. si ciuitas. s. ne vilipendat interdicti sententia: ⁊ sic interdictũ ꝓmulgatũ in locuꝫ includit suburbia ⁊ cōtinētia edificia etiã in nullo subiecta dicto loco vel vniuersitati ipius: sec⁹ tñ esse videt si pferens interdictũ non habebat iurisdictionẽ spũalẽ in suburbijs vel cōtinētibus edificijs: licꝫ illã haberet ī locũ quẽ interdixit: vt li. vj. de ꝓsti. c. ij. verũtamẽ pōderata rōne. c. si ciuitas. dici pōt q̃ etiã hoc casu suburbia ⁊ cōtinētia edificia adherentia loco interdicto intelligant interdicta non ab homīe ſ a iure: simile est extra de sen. excō. c. nup. Et si querit vsq̃ ad quẽ locũ durãt suburbia cōtinētia edificia ⁊ adherētia. Ad hoc dicendũ: q̃ si cōsuetudine statuto vel vsu vulgari hoc apparet: tũc standũ est tali interp̃tationi: vt dist. j. c. ꝓsuetudo. ⁊ de spōsal. c. ex lrīs. sin aũt. tũc arbitrio viri: id est iudicis hoc determinet: vt de offi. dele. c. de causis. ij. respōso: vñ in dicto. c. si ciuitas. sup illud: cōtinentia edificia: dicit glo. hoc esse iudicis arbitrio relinquẽdũ. Et sil'r dicendũ est de locis adherētibus: nã fm Jo. cal. licꝫ ꝓpe ciuitatẽ vel locũ interdictũ nō sit aliquod edificiũ: nihilominus tñ loca adherentia loco interdicto debẽt intelligi interdicta: sic q̃ in eis celebrari nō valeat sine violatiōe interdicti: alioq̃n vilipenderet interdicti sentẽtia ꝛ. c. si ciuitas. verũtñ adherentia vel cōtigua suburbijs vel cōtinētijs edificijs nō intelligunt interdicta: alioq̃n seq̃ret q̃ adherētia adherētibus vniuersalit essent interdicta: ⁊ sic interdicto loco vno totus mũdus esset interdictus: quod esset absurdũ dicere: ⁊ hoc tenet Jo. an. de postul. c. j. qui dat sil'e de eo q̃ dicit: q̃ excōicatio non transit in tertiã psonã: xj. q. iij. c. qñ. Ꝑeterea si indistincte interdicitur terra alicui⁹ dñi: tũc non solũ intelligit de ea q̃ sua est absolute ⁊ simplicit: vel etiã q̃ ad dominiũ iurisdictionale: de postu. c. j. d offi. dele. c. sane. ij. d iureiur. c. ex rescripto. de spō. c. nō est vobis. sed etiã de ea quam tenet in feudũ vel emphiteosim: q̃ in his casibus spectat ad eũ vtile dominiũ: ⁊ sil'r de ea quã tenet rōne dotis vxoris: q̃ cōstãte matrimonio marit⁹ est dñs dotis. Q̃ si terras habet in diuersis ꝓuincijs ꝓ pte et ꝓ diuiso: tũc oēs ille ptes subiacent interdicto: secus si ꝓ indiuiso: ne innocens puniat: ar. li. vj. de ꝓben. c. vlti. in fi. si tamẽ talis dñs interim nouã terrã acquirit illã interdictũ nō includit: ⁊ si terrã ilã interdictã vendit vel pdit ꝓpter hoc interdictũ nō tollit: cũ onus rei cũ ipa re transeat: de deci. c. pastoralis. c. cũ nō sit. de pignor. c. ex lrīs. terra aũt impignorata non subijcit tali interdicto nisi pferens dixerit: interdico terrã quã talis tenet. Hoc etiã sciendũ: q̃ qñ villa: castrũ vel locus interdicit vocat interdictũ generale: licꝫ ibidẽ esset tñ vna ecclia vel etiã nulla: qñ als etiam extra ecclesiã illã celebrari posset solẽnter q̃uis illud sine causa fieri non debet: vt de cōse. di. j. c. cōcedim⁹. Sed q̃ censet interdictũ generale: includit oia loca singularia ⁊ plana in qb⁹ als celebrari posset: ⁊ b q̃tũ ad loca generalit interdicta. Porro q̃tũ ad psonas generalit indictas sciẽdũ q̃ qñ aliq̃ cōe vel ꝓlus vel vniuersitas

interdicit: tũc fm Jo. an. singlares psone illi⁹ cōis ꝓli vel vniuersitatis intelligunt generalit interdicte: ita q̃ ī nullo loco pnt audire diuina vel pcipere sacra: pter q̃ ī casib⁹ pmissis: vt postea videbit. Ratio est: q̃ actualis auditio diuinorũ ⁊ pceptio sacramẽto q̃ p interdictũ ē phibita: act⁹ aũt pnie sunt suppositoq̃ nō vniuersitatis: sed vt singlis pdicta intelligunt phibita: vt ī c. si snia. §. vl. de sen. ex. li. vj. vñ snia inēdicti lata in aliquã vniuersitatẽ vel ꝓlm fm Jo. an. ligat etiaꝫ absentes et culpe alioꝝ ꝛdicētes ꝓter quã interdicti snia pferet: q̃ō apte pbat dictũ. c. si snia. nã ibi pz ꝓ delictũ dñi ꝓlm seu vniuersitatẽ interdici. Mã ista pena interdicti puniũt etiã qui nō peccauerũt: vt de spō. c. nō ē vobis. Fatet tñ Jo. an. illos insontes quo ad deũ: vt de sen. ex. a nobis. ij. de re iudi. c. j. li. vj. dum mō saltẽ hũiliter paruerint snie interdicti. Et si talis absens fuerit de alia ciuitate vl ꝓlo: sed gratiose fuit recept⁹ in ciuẽ vel popularẽ inēdicti ꝓli: q̃uis forte nunq̃ ibi fuit vel habitauit: adhuc credũt q̃dã q̃ talis intelligat interdict⁹ dicto ꝓlo interdicto ꝓpter dictã rōnez. Et vt dicit regula iur. lib. vj. q̃ sentit onus sentire dz ⁊ cōmoda ⁊ ecōuerso: hic etiã existẽs de ꝓlo nō interdicto si post interdictũ efficit de ꝓlo inēdicto: credũt docto. q̃ tũc ligat sic alij: cũ enī fact⁹ sit mẽbrũ illi⁹ copis nō dz ãmodo alio iure censeri q̃ corp⁹. Nec obstat q̃ sententia pcesserat qñ lata fuit ꝛ vniuersitatẽ vel ꝓlm qui nō mutant nouis psonis supueniẽtib⁹. Sic ecōtra ī ciuitate quidã habitātes ſ nō existẽtes ciues vel de populo illi⁹ ciuitatis non includunt in interdicto illi⁹ vniuersitatis vel ꝓli: vt in dicto. c. si sentẽtia. §. vl. ibi. singulares ex eo psonas: nã isti nō sunt ex eo ꝓlo licꝫ ibidẽ habitẽt Si tñ etiã locus est interdict⁹: tũc in eo nō possunt audire diuina sicut nec extranei: ſ extra locũ illũ sũt oīno liberi. Ceterũ si q̃s de vniuersitate ī terdicta se trãsfert ad aliũ locũ nō interdictũ. ⁊ nō fuit culpabilis vel in cã interdicti: ⁊ ex toto desinit esse de populo: tũc credũt docto. circa eũ interdictũ cessare: cũ enī in eo cessat cã efficiēs ⁊ cōseruans: debet etiã effect⁹ cessare. Nec liberas a lege sibi data de trãslatiōe domicilij tollit p hmōi interdictũ: nec talis dici pōt ꝓuentus vel destinat⁹: exquo ponit nō culpabilis: sed solũ dicebat interdictus: quia fuit de vniuersitate interdicta. Et simile ē de illo qui bannit simpliciter seu cōfirmat vel relegat ⁊ nō ad temp⁹: q̃ tũc nō censet amplius de illa vniuersitate: secus tamẽ si tñ ad temp⁹. Sil'r secus est de specialit interdicto: ⁊ etiã de eo q̃ fuit in culpa ꝓpter quã interdicti sentẽtia lata est: q̃ tunc etiã intelligit specialit interdict⁹: ⁊ ideo tales quocũq̃ se transferãt interdicti remanẽt: vt de sen. ex. c. alma. §. illis etiã. li. vj. Preterea: interdicta vniuersitate alicuius loci nō intelligunt interdicti p hoc habitātes suburbijs vel cōtinētibus edificijs qñ non sunt de corpe illi⁹ vniuersitatis ſ sui iuris vel alteri subiecti. Ratio est: q̃ ⁊ si interdictũ ciuitatis extendat ad suburbia: vt dictũ est: tamẽ interdictũ vni⁹ vniuersitatis nō extendit ad aliã vniuersitatẽ: vt pbat c. si sentẽtia. sicut interdictũ vni⁹ psone nō complectit altã. In dubio tñ si nō apparet habitātes in suburbijs esse sui iuris vl de alia vniuersitate: pſumendũ esset eos esse de vniuersitate ciuitatis cui adherent: q̃ si habitātes in suburbijs essent de capella ciuitatis tpe nō interdicto audiẽtes ibi diuinã ⁊ ecclĩastica recipiẽtes sacramẽta: tunc credit Papus abbas q̃ illa q̃litas nō imutat solutionẽ pdictã: q̃ licꝫ sint de parrochia: nō tñ de vniuersitate ciuitatis nec de culpa: nisi aliter esset de ꝓsuetudine vel iure. Sic etiã dicendũ est de nobilib⁹ ⁊ marchionib⁹: comitibus ⁊ hmōi habitātib⁹ in diocesi vel ciuitate: cui⁹ popul⁹ vel vniuersitas est interdictus vel interdicta: nam si subeunt onera: ⁊ habent honores sicut alij de dicta vniuersitate tũc ligant eadẽ sententia: als nō. Et idem puto si p priuilegiũ essent exempti a munerib⁹ vel onerib⁹: q̃ per hoc sequit q̃ sunt de ipa vniuersitate. Si ꝛo sunt sui iuris ex cōsuetudine vel ex imperiali pnilegio sic q̃ dicte vniuersitati tanq̃ de ipius corpore in nullo pticipant: tũc censendi sunt vt penitus extranei: nec eos ligat interdictũ latum in dictã vniuersitatem. Et nota generaliter q̃ cessationes generales habẽt vim interdicti ⁊ cōparãt interdicto: vt patet in cle. ex frequētibus. de sen. excō. De quib⁹ cessatiōibus etiã dicit de appel. c. dilectis. de offi. ordi. c. irrefragabili. ⁊. e. ti. c. q̃uis. ⁊. c. si canonici. li. vj. Sz alie sũt cessatiōes spēales q̃ solũ obseruant ī ecclijs in quib⁹ sunt indicte ⁊ nō ī alijs: sic etiã dictũ ē d inēdicto spēali: vñ Jo. an. ꝓcordãs ꝛ. ias opīones de pena nō obseruãtiũ indictas cessatiōes: dic q̃ glo.

Inno. ⁊ Hostiē. in. d. c. irrefragabili. et. c. dilectis. dicētes: q̃ si q̃s in ecclia cessatiōi supposita celebrare: nō efficerēt irregularis cū hec cessatio nō sit vera sentētia interdicti: sed est quedā organoꝝ suspēsio: intelligunt loqui de cessatiōe speciali. s. posita in certa ecclia vl certis ecclijs: sed glo. Inno. ꝛtrariū tenēs in. c. non est vobis: de spon. intelligi debet de cessatiōe generali in loco q̃ talis cessatio vim habet interdicti. Et ꝫ etiā placet Job. cal. Hoc etiā probat dicta cle. ex frequētib⁹ q̃ generales cessationes indictas ab eo q̃ pōt equipat generalibus interdictis: speciales aūt q̃. s. sunt certarū ecclesiaꝝ: vñ licz religiosi ⁊ exempti nō seruātes cessationē generalē indictā ⁊ seruatā p matricē ecclesiā excōicationē incurrerent p dictū. c. ex frequētibus. Hoc tū fallit vbi specialiē in ecclia cathedrali vel matrice esset indicta cessatio: quia tūc religiosus violans nō incurreret excōicationē cū nō inuenīt exp̄ssū. Preterea aliud ē interdictū speciale vel singulare q̃d etiā ferē tam a iure q̃ ab homīe. Interdictū autem speciale dicīt cū interdicīt aliqua ecclesia ac etiā cū interdicunt oēs ecclie ciuitatis vnī⁹ vel etiaz vnius puincie: sicut aliqñ fit p procuratores grāꝝ si eis nō parēt vel pro collectis decimaꝝ ⁊ legatoꝝ. Ad hoc de p̄ūile. c. cū ⁊ plantare. §. q̃ si templarij. Nam interdictū hmōi q̃d ponīt etiā in omibus ecclesijs totius puincie: prie nō dicīt generale sed speciale: eo q̃ se nō extendit nisi ad ecclesias ⁊ sacra loca contigua ecclesijs illi⁹ puincie: nō aūt ad aliā terrā non cōsecratā illi⁹ puincie: ita q̃ extra illas ecclias licite solēniter celebrari pōt. Cuius hoc sine causa fieri nō debet: vt de cōse. di. j. c. cōcedimus. In interdicto xo generali nō solū ecclie sunt interdicte: sed etiā oīa alia loca singularia sunt interdicto supposita: ita q̃ in nulla pte loci illius in quo positū est interdictū diuina solēniter celebrari possūt. Interdictū igitī speciale qñq̃ pmulgat a iure ⁊ qñq̃ a iudice. A iure nāq̃ repīt positū ꝗ ecclesiā. Primo pter iniuriosuz homicidiū in ea ppetratū: vel iniuriosum sanguinē in ea effusum: vt patet de ꝯse. di. j. c. si motū. Secūdo cū pter effusionē humani semīs studiose pcuratū est polluta: vt d cōse. dist. j. c. ecclesijs. In his enī duobus casib⁹ ecclia sic ē inēdicta q̃ añ recōciliationē in ea diuina officia celebrari nō debēt: vt in dictis. c. si tū sic fuerit manifestū q̃ legitime pbari posset: cū ecclia nō iudicat d occultis. Quō aūt recōciliari dz ponī ex de cōse. ec. vel alta. c. posuisti. et. c. vltio: Tertio qñ propter discordiā p̄ono ꝯ ēpus ostia claudit ecclesie ⁊ tollit inde reliq̃as ⁊ p̄cipit vt null⁹ in ea sacrū mīsterū celebret donec ad cōcordiā redeāt: vt de iurepa. c. j. ⁊. ij. nō tñ pferēs sniaz interdicti. Quarto si ecclia fuerit simoniace ꝯsecrata nō dz in ea celebrari: vt. j. q. iiij. c. ecclia. Quinto si fuerit ecclia p̄ncipalīē ꝯsecrata p questu nō p diuino cultu: vt de ꝯse. di. j. c. si q̃s basilicā. Sexto si ecclia est ꝯsecrata sine licentia ep̄i dioc. vt de ꝯse. di. j. c. p̄cepta. Septimo si sine reliquijs vel ī loco deserto ⁊ nunq̃ habitato fuit dedicata: de ꝯse. di. j. c. placuit. Verūtñ q̃uis ī his casib⁹ ī tali ecclia de iure celebrari nō debeat: ꝗiū tñ faciētes nō sunt irregulares: q̃ nō est exp̄ssum ī iure: vt dz de sen. ex. is qui. li. vj. Sz si ēpus pter aliquā causā de p̄dictis spēalīē ecclesiā interdixerit: tūc celebrās in ea bñ esset irregularis ꝓm Jo. cal. Qui etiā addit: q̃ qñ pferē interdictū in ecclesia: tūc cimiterū ecclesie cōtiguū ⁊ capella eius cōtigua similīē intelligunt interdicta. Secus autē si p̄dicta nō sūt cōtigua ecclesie interdicte: vt de sentē. excō. c. si ciuitas. li. vj. ij. rūso. Simili mō si fuerit ecclia polluta: intelligīt etiā pollutum cimiterū eidem contiguū: nō tamē ecōuerso: ne nimis dignum maius dignū aut accessoriū principale ad se trahere videat: vt de cōsecra. eccle. vel alta. c. vno. lib. vj. Item si remotum fuerit cimiterū vel capella: vel saltē per parietez intermediū separatū vel separata: tunc nō subiacent interdicto. Nic queri potest: vtrum in ecclesia specialiter interdicta celebrari possunt diuina: seruata forma. c. alma. §. adijcimus. de senten. excō. li. vj. Ad hoc dicendū q̃ nō. Ratio est: quia. c. alma loquīt cuz locus fuerit interdictus: ⁊ hoc appellat interdictum generale: de peni. ⁊ remis. c. q̃d in te: siue cōmune q̃d idem sonat: de priuil. c. q̃d nōnulli. Benefacit ad hoc. c. p̄senti. de sentē. excō. li. vj. Unde cū phibitio diuinorū que videbat induci p interdictū speciale fuerit sublata seruata forma. c. alma. tunc remanet simpliciter phibitio que fit in interdicto generali. Silr in ecclia specialīē interdicta q̃s pōt baptizari vl etiā ī frōte chrysmari: lz Jo. monachi in. d. c. p̄nti. secus innuere videat. Nā a q̃uis interdicto p̄dicta sunt exēpta: vt de spon. c. nō est vobis: de sen. ex. c. rūso: ⁊ eo. ti. qñ: li. vj. Et hoc fieri pōt cū debita solēnitate cathezisatiōis: q̃ pmisso baptismo intelligunt oīa pmissa p que pueniē ad illud ⁊ sine q̃bus si fieri pōt baptism⁹ expediri nō debet: vt de ꝯse. di. iiij. c. Siue puli siue iuuenes: cū. c. sequētib⁹. Ex dictī etiam ꝯcludīt q̃ ꝯfectio chrysmatis admittitur tpe interdicti q̃d ꝯficīt in die cene dñi: quo chrysmate vtēdū est tā in baptismo q̃ in cōfirmatiōe: vt de sen. ex. c. rūso: in fi. et eo. ti. c. qñ: li. vj. Officia tñ p baptismo in sabbato sancto vl p ꝯfectiōe chrysmatis ī die cene dñi fieri nō possūt a clericis interdictis sine pena irregularitatis: nec etiam a nō interdictis in loco inēdicto: nisi sua moderatiōe. c. alma. §. adijcimus: q̃ sūt diuina officia alicui ordini deputata. Denīq̃ interdictū singulare vel pticulare est cū iterdicunt alicui psone singulari diuina officia ⁊ ecclīastica sacramēta ⁊ hoc vniuersaliter: vl etiā pticularīē. s. quo ad aliq̃ ip̄oꝝ sacramentoꝝ vl officioꝝ: vt de offic. dele. c. ex litteris: de p̄ūile. c. j. ⁊. c. ēpozuz. li. vj. Nā licet ꝓm Jo. calō. quot sunt actus homīs tot modis illoꝝ respectui possit interdici: vt. xj. q. iij. §. euidenē: tñ hic tñ p sequēdū est de interdicto singularis psone q̃tū ad diuina officia ⁊ sacramēta: q̃d etiā dici potest suspensio: de quo postea videbitur. Et nota q̃ interdictus ab aliquo actu respiciente diuina: intelligitur interdict⁹ etiā ab omni alio actu qui illo actu inclu/ditur: vel qui sine illo actu exerceri nō potest: vt de appellati. c. sollicitudinē: vt inēdictus ab officio sacerdotali: exercere non debz officia que proprie cōpetūt sacerdoti. Secus tamē si solū altaris mīsterū sit ei interdictum: vt de corpe vitia. c. significauit. Nec interdictus ab officio sacerdotali potest exercere pontificale quod sine sacerdotali exerceri non potest: de excess. plato. c. ex litteris: in fi. ⁊ sic de similib⁹. Inēdictus tamē a maiori nō est interdictus vl phibitus a minori q̃d in illo maiori includitur: eo q̃ sine maiori pfici potest. Sic etiam phibitus a minori non est phibitus a maiori dūmodo sine minori phibito perfici potest: probanē hec. xcv. di. c. illud. lx xiiij. di. c. gesta: de sen. ex. c. illozū: eo. ti. c. is cui: li. vj. Sicut etiā prohibitus a superiori ordine non est prohibitus ab inferiori: sic interdictus a pontificalibus non est prohibitus a sacerdotalibus: ⁊ prohibit⁹ a sacerdotalibus non est phibit⁹ a decanalibus: ⁊ sic de alijs. Preterea notanduz q̃ in isto singulari interdicto includuntur omnes interdicti nominatim: ⁊ de interdicto lato specialiter in personā: ⁊ talib⁹ velut excōmunicatis ⁊ non alīs sunt interdicta ecclesiastica sacramenta: vt in dicto. c. alma. §. adijcimus. Idem Job. an. de senten. ex. in. c. presenti in glo. penul. lib. vj.

Et si queritur vtrum interdicto communi vel vniuersitate vel populo omnes de illo cōmuni intelligant nominatim interdicti. Ad hoc dicendū scōm Inno. q̃ non nisi tñ illi de quorū culpa dolo vel fraude interdicti sententia lata est: ⁊ qui in hoc prebuerunt consiliū ⁊ fauorem: quod alij putant verum post denunciationez sententie publice factā ēntum ad omnes quos certū est esse de populo interdicto: ut interuenientib⁹ talibus circūstantijs manifestis intelligantur nominatim interdicti: ⁊ sic huiusmodi indubitabiles circumstantie vicē habeāt proprij nominis. Haspar de cal. dicit q̃ nominatim interdicti dicuntur: quos certū est esse interdictos: etiā cū ciuitas vl castrum interdicitur: de verbo. signi. c. cuz in partibus. Verūtamen vt scrupulosis cōsulatur conscientijs: cum in sententia dicitur excōmunico vel iterdico. Petrū ⁊ Johannē cū suis fautoribus ⁊ participibus: tunc Petrus ⁊ Johannes proprie sūt nominatim iterdicti vel excōmūicati: ⁊ ideo vitandi: fautores autez et participes quis vitare non tenetur: donec per iudicē declarentur et denunciēnt: nisi forte ipsorū participatio esset adeo notoria q̃ nō esset loc⁹ excusationi: nec posset aliqua tergiuersatione celari: vt de cohabita. cleri. c. tua nos: ⁊ de cleri. excōmūi. minis. c. proposuit: ⁊ d facta prius fide de fauore: vt ibi: nec enim aliter eos denunciabit iudex: etiaz si sciat vt homo eos esse participes vel fautores: vj. q. ij. c. ij. ⁊. iij. nec vitabuntur nisi denūcientur. Ad hoc etiā maxime facit extrauagans. Martini pape quinti: quā dedit in concilio Constātiensi: de qua patet supra.

Amplius notandum est q̃ ingressus ecclesie interdicitur a iure. Primo in casib⁹ qui ponuntur de senten. excōmūicatio. c. sacro: ⁊ eo. titu. c. j. lib. vj. ⁊. eo. titu. de censibus. c. exigit. ⁊. xvj. q. vij. c. si quis deinceps. Secundo cum celebrat quis scienter aut alīs participat in diuinis presentib⁹ excommunicatis vel iterdictis: vel illos ad/

mittit ad ecclesiasticam sepulturam: vt de priuilegijs.c.episcoporũ libro.vj. Archidiaconus tamen super isto capitulo dicit: q̃ intelligitur de excõmunicatis ab homine vel interdictis: quod probat per textuz qui dicit: donec satisfecerint ad arbitrium eius cuius sententiã contẽpserunt: sed tales admittentes scienter ad ecclesiasticam sepulturã sunt excõmunicati: vt patet.ẽ.

Ceterũ si presbytero celebrante missaz in ecclesia diaconus cui est interdictus ingressus ecclesie vel subdiaconus dicit euangelium vel epistolã illius misse etiã extra ecclesiam ⁊ presbyter scit eos iterdictos: tũc illi tres efficiuntur irregulares: presbyter quia participat crimini ⁊ criminoso. alij vero quia vnũ est officium quod tamen in ecclesia celebratur principaliter: ⁊ sic cooperanẽ actui eis prohibito in loco in quo exercetur. Scõm tamen Johan.anõ.cui prohibitus est ingressus ecclesie: licet per hoc prohibitus est a celebratione ⁊ auditione diuinorum in ea: potest tamen eam ptransire ⁊ etiã in ea stare ⁊ orare tẽpore quo nõ celebrantur in ea diuina: vt.j.q.ij.qui studet: in fine. Idem Johan.calõ. Item cui interdictus est ecclesie ingressus: si extra ecclesiam ingerit se diuinis non efficitur irregularis: vt dicit glo.in.c.is cui.de sẽtẽ. excõmuni.libro.vj. Similiter si celebrat in oratorio stricte loquendo: ita q̃ non est ecclesia: de senten.excõmuni.c.vltimo de p̃uilegijs.c.petentibus. Si tamẽ celebrat in ecclesia nõ ꝓsecrata que propie dicitur basilica: vt de religiosis domibus.c.j. efficitur irregularis: ad hoc de consecra. eccle. vel alta.c.vltimo: ⁊ de immunita.eccle.c. penulti. Satis est enim q̃ auctoritate pontificis sit dedicata: vt de consecra. distinc. j.c.nemo. Ad laudem dei.

Cõtra quos ⁊ ex qua causa profertur interdictũ: ac de effectib⁹ eiꝰ scz prohibitionis diuinoꝝ officiorum ⁊ ministrationis sacramentorũ: exceptis aliq̃b⁹: Ser. XXV

Non occides Exo.

n rx. De interdicto breuiter prosequendo notandum est q̃ interdictum promulgari potest contra collegia: vniuersitates: ecclesias: villas: prouincias: castra ⁊ regna. Item cõtra viros ⁊ mulieres: clericos: laicos: religiosos: priuatos: prelatos: rectores: nobiles: plebanos ⁊ similes: cuiuscunq̃ etatis sint scõm q̃ capaces sunt penarum. Et si queritur vtrũ interdictum latum in locum per inferiorẽ ordinarium: liget etiam ipsum proferentẽ Ad hoc dicendum q̃ Johannes anõ. disputauit istaz questionẽ in regula: cui licz: libro.vj.⁊ Johã.calõ.de rapto.c.j.in.vij. q.de eodem tractans: ⁊ concludunt q̃ credunt proferentem vel superiorem sententiam interdicti violantes irregulares fore: quia hac irregularitate ligantur a canone vt de senten.excõmuni.c.is qui: lib.vj.de constitu.c.j.⁊ vlti. Et si forte nõ male diceretur q̃ interdictum proferente non seruãte: nec alij seruare tenerentur. ar.de p̃uilegijs.c.petistis: tamen illud capitulũ loquitur cum is pro quo: id est ad cuius querelam ⁊ in cuius fauorem latum est id nõ seruat quod ad alium casum non est extendẽdum: cum videatur per modum priuilegij licet corpore iuris clausi emanasse: vt intelligi potest ex ibidẽ notatis p Inno.⁊ Hostien. Q̃ autẽ iuris priuilegia casus suos nõ excedant patet de priuile.c.sane etiaz si sint corpore iuris clausi: vt ibidẽ notat Hostien. Si tũ pferẽs interdictũ diceret q̃ nõ seruando loci interdictũ p hoc intenderet illud relaxare: tunc credunt q̃ nec subditi nec pferens efficerentur irregulares: pstim cũ relaxatio interdicti loci nõ habeat certã formã. Haz sublato principali cessãt omnia accessoria. Secus tũ credendũ est si pferẽs hoc nõ dixit licet in mẽte gereret interdictũ relaxare: q̃ sicut verbalẽ lata fuit interdicti snia: sic ẋbo relaxatio fieri debuit: vt de re.iur.oĩs res. Excipit tũ papa qui non subiacet legibus. Si vero queritur ex qua causa pfertur interdictũ. Ad hoc dicendũ q̃ ab homie pfertur quando q̃ propter contumaciã: ⁊ tũc necessaria est monitio precedens: ⁊ forma que tradit de sen.ex.c.j.li.vj.⁊ sic intelligit extra de ap. reprehensibilis: quandoq̃ pfertur propẽ delictũ: ⁊ tunc monitio non est necessaria: vt patet.v.q.iij.c.in loco: ⁊ sic ĩtellige nota tata per Inno.⁊ alios de ap.c.ad b̃ qm̃: de excel.prelato.c.j. Sed a iure profertur propter excessum siue delictũ sine monitiõe p̃uia: siue sit interdictũ generale siue specialẽ: scz contra ecclam: siue singulare: scz cõtra personã. Proferr autẽ ab homine sub hac forma verborũ. Nos ppter talẽ causã talem ecclesiam vel terram supponim⁹ interdicto: vt extra de verbo.significa.c. cuz in partibus. Verumtamen extrauagans Bonifa. que incipit: proinde attẽdentes: prohibet interdictum in aliquem locũ ferri pro pecuniario debito sine licentia sedis apostolice: ⁊ si contrariuz fit est irritũ. Nota tamẽ q̃ ibi loquitur de interdicto generali: ⁊ ergo putat Johan. calõ. q̃ illa extrauagans non habet locuz in speciali interdicto ecclesie: vt quod de nouo prohibetur in vno casu non habeat locum in alio: vt de senten.excõmunica.c.si sententia.j.⁊ ij.responso: libro.vj. Preterea si queritur vtrum interdictum ad tempus suspendi potest per alium q̃ per papam. Ad hoc dicendũ scõm Innocẽ.⁊ Hostien. q̃ quãdo locus interdicitur vel ecclesia tunc talis sententia suspendi potest: ⁊ cum suspẽsa fuerit celebrari poterit: extra de priuile. vt priuilegia: argu. de spon. c.non est vobis: sed si est interdicta persona siue suspẽsa: cũ hoc factum est propter culpaz ipsius interdicti vel suspensi: tunc interdictuz vl suspensio persone suspendi non potest: sicẽ nec excommunicatio: ad hoc de senten.excõmunica.c.cum desideres. Quãdo vero factum est propter culpam alterius: tũc dici potest sicut et de interdicto loci: scilicet q̃ talis sententia suspẽdi potest per episcopum sicut et tolli. Sed vtrum interdictũ speciale relaxari potest ad cautelam si dicatur nullum: notat Archidiacon⁹ de sentẽ. excõmunica.c.preseti: libro.vj.q̃ nõ. Sed Johan.mo.tenet ibidem contrariũ: ⁊ hoc placet Johan.anõ. Johã. vero calõ. tenet aliter in tractatu suo de ecclesiastico interdicto. Ceterum queri potest de effectu ecclesiastici iterdicti quotuplex sit. Ad hoc dicendum q̃ generaliter duplex est eiꝰ effectus: scilicet phibitiõis diuinorũ officiorũ exceptis quibusdã casibus: ⁊ prohibitionis ministrationis sacramentorũ: exceptis quibusdã sacramentis interdicti tẽpore pmissis. Qtũ ad primum sciendu: q̃ olim ⁊ scõm antiqua iura tempore interdicti nõ permittebãtur ecclesiastica officia celebrari vel audiri: vt extra de pe.⁊ re.c.quod inte: ⁊ de spon.nõ est vobis: nisi semel in ebdomada celebrari causa conficiendi corpꝰ christi: vt de senten.excõmuni.c.permittimus: q̃ scilicet tunc decedentib⁹ potest dari. Sed per noua iura fuit istud extensum per.c.alma mater: de senten.excõmuni.li. vj. per istũ videlicet modũ: q̃ singulis diebus in tali loco debent si possunt in ecclesiis siue monasterijs misse ⁊ alia officia celebrari: sicut pri⁹ submissa voce ianuis clausis: nõ pulsatis cãpanis: excõicatis ⁊ inꝯdictis exclusis: vñ p quolibet horũ de p se si nõ obseruet tribus alijs obseruatis violat interdictũ: vnde si clericus in loco inꝯdicto alijs celebrantib⁹ sonat cãpanã: vel aperit ianuas ecclie incurrit irregularitatẽ: secus tũ si nõ fieret celebratio: quia irregularitas requirit actũ pfectũ: vt.xv.q.j. c.fi. Interdictũ etiã violat cũ q̃s celebrat in ecclesia ianuis pforatis vel fenestris factis in eis: ita q̃ existentes extra ecclesiam possint in ecclia celebrãtes audire ⁊ corpꝰ christi videre: vt patz in cle.ex frequẽtib⁹: de sen.ex. Predictus tũ effectus cũ sua moderatiõe locũ nõ habet in inꝯdicto ppũ vel vniuersitatis nõ expresso loco: sed in interdicto loci generalis: vt patet ĩ.c.alma mater. Hic queri potest vtrũ omis celebrãs in loco interdicto: vel interdictus a diuinis celebrans in quocunq̃ loco fit irregularis. Ad hoc dicendũ q̃ clericus sic interdictus vbicunq̃ celebrat efficit irregularis: vt.xj.q.iij.si quis episcopus damnat: ⁊.c.sequẽ.de cle.ex.minis.c.clerici.⁊.c. sequen. Similiter clericus nõ inꝯdictus qui celebrat in loco interdicto: agẽs in officio suo sicut prius efficitur irregularis: id est solenniter dicens officiũ diuinum quod et cõpetit rõne alicuius ordinis ꝓm Inno. et alios: hoc patet de excessi.ꝑlato.c.vlti.de sen.ex.is qui: li.vj.ij.respõso: ⁊.c.is cui.j. responso: li.vj.⁊ hoc est vex si scient hoc fecerit: nam ignorãtia probabilis excusaret eũ ab irregularitate scõm Johan.an.in dicto.c.is qui.§.is vero: de priuile.episcoporũ: li.vj.ibi scienter a cõtrario sensu. Quidam etiã dicunt: q̃ si clericus scit interdictum loci quod tamẽ non est publicũ p denunciationem: si illud non seruat efficitur irregularis: ⁊ huius opinionis est archi. quod est verum nisi fuerit occultum ita q̃ legitime probari non posset: vt.vj.q.ij.c.si tantum. Et dicit Johan.anõ. q̃ expediret per constitutionẽ prouideri clericos nõ teneri ad obseruantiam interdictorũ prolatorum a iure: nisi primo fieret ipsorũ declaratio ppter id qd̃ habet de censi.c.q̃q̃.li. vj. Et in cle.pñti.e.ti. qd̃ etiã postea factũ est per Mar.v.in concilio Constantiensi: vt patz supra. Clericꝰ tamen nõ interdictus

absoluere potest ⁊ ligare subditus fm Jnno. qz talia nō sunt ordinis sz iurisditiōis.

B Ceterum queri potest vtrū nō interdicti possunt admitti in loco inꝯdicto ad diuīa cū celebrāt singlis diebꝰ submissa voce: iuxta moderationē §. adijcimꝰ: ī. c. alma. Ad hoc dicēdū fm oēs docto. q laici nequaq̄ pñt admitti: qz interdictū loci excludit oēs siue sint de loco iterdicto siue extranei: nisi fuerit specialiꝯ p̄uilegiati: vt de p̄uile. c. licet: li. vj. De clericis aūt extraneis vtruz possint admitti ad celebrandū vl ꝛcelebrādū: ten z Archi. q nō: in. §. adijcimꝰ: ī glo. sup ℣bo celebrent. Jo. an. rñdet q ℣ dubū: ⁊ q̄ nimis emungit elicit sāguinē: ⁊ sic videt tenere ꝛtrariū: ⁊ hoc ꝓbat multz rationibꝰ Jo. cal. dicē q ℣ dubiū frequēt pulsauit aures suas: tāē ꝛcludit q nūq̄ fuit ausus ꝛsulere q tales extranei admittere tur: ℣ ꝛsulēdus essz romanꝰ pōtifex vt determiaret q̄d sibi videret. Verūtā sup hoc fratres mīores habent priuilegiū speciale qd dicit mare magnum Alex. pape. iiij. ⁊ Clemē. pape. iiij. ⁊ approbatū a multis alis sūmis pōtificibꝰ: qd etiā extēdit ad eorū familiares. Sup q̄ q̄ri pōt an p̄uilegium alicui monasterio vl religiōi ꝛcessū de admittēdis familiaribꝰ ad diuīa tpe inꝯdicti: extēdit ad familiares assūptos postdatū p̄uilegij. Ad hoc rñdet Hein. boyc. ī c. qd in te: de pe. ⁊ re. qd Jo. an. in. c. lz de p̄uile. ⁊ in regla: q̄ sentit: li. vj. in nouel. dicē q si assūpti post p̄uilegiū subrogati sūt illoz q extabāt tpe p̄uilegij: tūc ad illos extendit: alꝯ p̄uilegiū nō esset ꝓpetuū. Si vero sunt illis adiūcti vl supadditi sed ex cāronabili tūc idē est. Si vero nuda volūtate tūc ad illos nō extēdit ne cēsura enerutur. Rectores etiā ecclīaz tpe inꝯdicti habere pñt clericū familiarē ad fuiendū ī diuinis: vt de vi. ⁊ ho. cle. c. vt q̄sq̄: īmo fm Jo. cal. habere pñt ⁊ retinere laicū nō inꝯdictū quē ꝓmo habebāt etiā si esset de loco interdicto: q̄ recedēte pñt aliū etiā laicum nō interdictū cessāte fraude q̄libet: de ver. sig. c. vl. li. vj. loco illiꝰ surrogare: qz tales dicunt familiares domestici q̄ in hoc gaudent p̄uilegio ab hoīe ꝛcesso: vt ī. c. licz. §. j. de priui. li. vj. multoforti iuris pmissiōe: de qua in. §. adijcimus: nisi talis surrogatus esset de illis quoz culpa dolo vl frau de lata fuit snia: vl q̄ ad ꝓpetrādū delictuz p̄buerūt cōsiliū auxiliū vl fauorē: vt in. c. licet: in fi. secus tū si esset de ꝓꝓꝰ inꝯdicto.

Et nota generaliꝯ q irregularitas q̄tū ad istū casum nō cadit nisi in clericos: hinc si religiosus ad nullū ordinē ꝓmotus celebraret fm Jo. cal. nō includit in p̄dicta regula irregularitatis: eo q nō habet ordinē clericalē: multominꝰ monialis vl secularis laicus vl laica coadiuuās p̄sbyterū interdictū in celebrādo: vl nō interdictū ī loco interdicto. Et ecōtra oēs etiā in ordinibus mīoribꝰ ꝛstituti fm oēs docto. si agūt in officio suo sicut pz: vt offerēdo in missa calicē vl thuribulū aut aliō qd ad officium suū spectat: siue dicēdo matutinuz aut vespas sunt irregulares. Et Hosti. arguendo ꝓ ⁊ ꝛtra in. c. ij. de cle. ex. finaliꝯ dicē q q̄d subtilizēt tenēdū est tales irregulares esse: qz clerici sunt: ⁊ iura generaliꝯ loquunt de clericis: ⁊ hij habēt officia ipsis ordinibꝰ deputata: vt patet. xxiij. di. c. acolytus: ⁊. c. sequētibꝰ. Si tū clericꝰ inꝯdict est diuinis officijs: ℣ nō est ꝓncipalis celebrans sz audit ea ex quadā simplicitate siue deuotione: nō ꝓtēnēdo: nō efficit irregularis: ⁊ sic dz intelligi dictū Jnno. sz si hoc fac cōtēnendo ⁊ faciēdo celebrare diuina seu auctoritatē p̄bēdo: subaudi vl coopando tūc irregularitatē incurrit: ⁊ sic intelligit dictū Hosti. cui cōcordat Jo. cal. Arch. ad ℣ c. tanta: de excel. pla. ⁊. c. ij. de cle. ex. Unde ⁊ si duo vel tres in itinere dicerēt horas canonicas in loco interdicto taz alte q ab alijs audiri possent: tenent quidā q ℣ non possunt facere sine violatiōe interdicti: vt de pe. ⁊ re. c. qd in te. Jtē licet mulier post partū intrare potest ecclesiā in loco interdicto sitā ad reddendā gratiarūactionez: tū hoc fieri nō potest cū solennitate sine pena irregularitatis ipsius sacerdotis. Sic ī die parasceues laici possūt accedere ad crucē ⁊ orare cū nullū officiū diuinū celebrēt nec illud in p̄hibitione interdicti ꝓtineat. Insup fm Jnno. clericus interdictꝰ vl ī loco interdicto cū solēnitate facīēs aquā benedictā est irregularis: qz hoc cōpetit ordini clericali: de cōse. di. iij. c. aquaz. Pōt tū ℣dict ī loco iterdicto a nō iterdicto cū moderatione. c. alma: nec cū illa aq benedicta possunt seculares aspergi: quoniā ad hūc finē p̄hibitio benedictiōis est inducta in ℣ casu ne tales asperganē. Aspergēs tū non efficitur irregularis: quia non violat inꝯdictum: nec in celebratiōe diuinorū: nec in collatione sacramentoz: cū ꝓprie no sit sacramentū: nec hoc est in iure cautū: peccat tamen huiusmodi. Sic fieri nō pōt officiuz p baptismo in sabbato sancto: vel p ꝛfectione chrysmatis in die cene dñi vl p anniuersario defuncti: nisi cū moderatiōe. c. alma. Et idē est dicendū de b̄ñdictiōe calicis paramentoz vl corporaliū aut candelaruz in festo purificatiōis: vel oliuaz in die palmaz. Jtē ecclesiaz: altariū manentiuz aut viaticoz. Verūtamē sicut cōcedit tempore interdicti sacramentū penitētie: vt postea videbitur: sic etiā fieri pōt p officiū cōmendatiōis aiaz: eo qd officiū illō videt quasi annexū ad absolutionē q fit in penitētia cū moderatiōe tū. c. alma. Deniq notandū ē q cāpane ecclesiaz pulsari pñt p auemaria ⁊ similibꝰ: sicut est de laudabili consuetudine: quia hoc non est officium alicui ordini deputatū: sed illud maxime ꝓpt laicos dinoscit introductū. Similiꝯ p audiēdo verbū dei etiā in eccl̄ia qd vtiq̄ licituz est: vt de sen. ex. c. rñso: vbi exp̄sse de hoc. Nō tū debet sonari cāpanella p diuinis officijs celebrādis: ita vt audiat exteriꝰ a secularibus: qz p̄hibitio pulsatiōis cāpanarū minoꝛes cāpanellas includit: cū ℣ consideretur nō q̄ātitas sed sonꝰ cāpane: de pe. ⁊. re. c. qd in te. Secundus aūt effect interdicti est p̄hibitio administratiōis sacramentoz: sub quo pariꝯ includit p̄hibitio ecclesiastice sepulture. Pro quo sciēdū q licet p ecclesiasticū interdictū ecclesiastica sacramenta generaliꝯ p̄hibeant: quedam tū specialiꝯ pmittunt tanq̄ animaz saluti magis necessaria. Nam in interdicto lato ī locū vel terrā: ꝓmo cōcedit sacramentum baptismi nō solū puuloz: vt. d. c. qd in te: ℣ etiā adultoz ⁊ aliorū quorūcunq: de sen. ex. c. qñ. li. vj. ⁊ fiet cathezisatio vt eictum est. §. Secūdo cōcedit sacramētū ꝛfirmatiōis in frōte: vt d. c. qñ: ex quo ꝛsequent fieri pōt ꝛfectio chrysmatis cū moderatione. c. alma. Tertio ꝛcedit sacramentum eukaristie inq̄tū dicit viaticū: qz dari pōt decedentibꝰ: vt. d. c. qd in te. ⁊ despō. c. nō est vobis: de sen. ex. c. pmittimus; nec enīz debz alicui penitēti in extremis denegari: vt. d. l. c. penitētes: in fi. nō tū pōt dari sanis fm Archi. in. c. alma. ⁊ Job. an. super verbo: admittat: sanis aūt dānat ad mortē eo tpe dari possit: ad hoc de pe. ⁊ re. c. cū fm. ⁊ ibi nota in. iiij. glo. planū est enī q tales censent tūc in mortis articulo: quo casu appellatiōe penitētie ītelligit viaticum d. c. qd ī te. Mulierib̄ aūt partui appropinquātibus fm Job. an. in. c. qd in te: nō est dandū nisi aliud īmineret piculū mortis: qz nō sunt ꝓprie in mortis articulo: ⁊ idem dicendū est de intrātibus mare vl bellum cāpestre vl etiā obsessis. Sed vtrū clericis ⁊ religiosis nō interdictis sacramentū eukaristie dari nō pōt ꝓterq̄ in mortis articulo. Ad hoc dicēdū q de sacerdotibus celebrantibꝰ fm formā. c. alma. nō est dubium: de alijs aūt nō inueniꝯ ꝛcessū in iure scripto: nā in edictis pmissorijs certoz casuū qd nō inueniꝯ expsse pmissuz subiacet illo p̄hibitu: cū igit inꝯdicto p̄hibeat ministratio ecclesiastico sacramētoz certis casibus ⁊ sacramentis exceptis: vt in. c. alma: specialiꝯq sit pmissum corpus christi inq̄tū dicit viaticū ⁊ nō aliꝯ: sequit q alter q̄busuis p̄sonis ministrari nō debet: et si religiosi suis fratribus vl sororibus siue monialibus quarū curā gerūt eo tpe indifferent cōicare p̄sumūt: videāt qua auctoritate hoc faciāt cū nō video hoc posse fieri sine priuilegio speciali. Deniq cū corpus christi portat ad infirmū: hoc fieri potest cū pulsatione nole ac lumine p̄cedenti ceteris q ꝛsuetis: eo q nō inuenit cautū in iure ⁊ vt videntes reuerent se inclinent: vt de cele. mis. c. sane: vnde pōt etiam dari infirmo in p̄sentia astantiū ⁊ ad infirmū venīēt ium: vt intelligat pmissio scōm cōditionē status p̄sone cui fit: nā infirmi conditio requirit astantes: nec reperiꝯ expsum in iure q visio tanti sacramēti sit p̄hibita tēpore interdicti: nisi cū officia diuina celebrātur actualiꝯ ⁊ sic intelligi pōt. c. ex frequētibus. in cle. de sen. ex. Quarto cōcediꝯ sacramentū penitētie: pro quo notāduz: q olim morientibus tūn ꝛcedebat sacramentū penitētie: vt de spon. c. nō est vobis: de pe. ⁊ re. c. qd in te: hodie vero etiā sanis cōcediꝯ: nisi fuerint excōicati: q̄ ꝓterq̄ ī mortis articulo ad penitētiā nō debēt admitti vt in. c. alma. §. sane: vel nisi ꝓpter eoz culpā vel fraudē lata fuerit snia interdicti: vl ad ꝓpetrādū delictū cuius actiōe latū ē interdictū p̄buerūt ꝛsiliū auxiliū vl fauorē: his enī casibus penitētia nō est ꝛcedenda nisi prius satisfecerint si possent: vel de satisfaciēdo cautionē idoneā p̄stiterint: q si neutz facere pñt tūc iurabūt q cuz potuerīt satisfaciēt ⁊ omnib̄ modis q̄b̄ poterunt ad satisfactionē fidelīꝯ laborabūt: tunc etiam potest hmōi sacramētū penitētie ꝛcedi vt in. c. alma. §. illis: ⁊ ex ꝛsti a talib̄ dece

dentib⁹ licite recipi pñt mortuaria post susceptā penitētiā ⁊ ꝓ eis orandū ē. xj. q. iij. c. quicunq: ⁊ hoc a ꝯrario sensu: sec⁹ ante penitentiā: vt ibi: ⁊ hoc fatef. Job. an. in cle. eos: de sepul. esse vex de relicti in morte: sed q̄ darent cū funere sepulto in cimiterio de facto tpe inꝯdicti nō licet clericis recipere: qz tūc ꝓticiparēt delicto �means eundē. Itē recipi pñt oblationes ab interdictis penitentibus etiā in loco interdicto: vt di. xc. c. oblationes: in glo. vñ ⁊ talef gaudere pñt indulgētijs ⁊ remissionib⁹ q̄ generalit sunt interdicti: vl etiā specialit post susceptā legitime penitētiā. Quinto ꝓcedit sacramentū matrimonij tpe interdicti ꝑ legitimū ꝓsensū viri ⁊ mulieris: vt ex de ferijs. c. capellanus: etiā si ꝓtrahētes essent interdicti ꝑm Inno. de spō. c. nō est vobis: imo ꝑ excōicatos: vt de eo q̄ duxit in ma. quaz pol. ꝑ adul. c. significasti: sed solēnis bñdictio nuptiax fieri nō pōt ꝑm Hosti. qz illō est officiū ordini clericali deputatū: vt de secū. nup. c. j. ⁊. iij. etiā si tñ alē eox esset interdictus: si tñ mulier nō esset nomiatim inꝯdicta ꝑ tñ de vniuersitate inꝯdicta: vir autē nullo mō est interdictus: tūc si post despōsationē de pñti fieret bñdictio: sic etiā est de mēte iuris: vt de spō. e. ꝓsultationē. tūc possunt parit in loco nō interdicto bñdici: qz tā mulier ꝑ dispēsationem de pñti desijt eē de vniuersitate interdicta: ex q̄ vir ei⁹ non erat interdictus: extūc esñ sortit munera et honores viri: vt. ff. de sena. l. femine: ꝑ non ecōuerso. Sexto cōcedit sacramētū ordinis clericis: si tñ laici sunt interdicti: ita q̄ tales clerici pñt ordinari in loco nō interdicto: similit laici pñt ordinari ad clericatuz si tñ locus est interdictus: nec quomodolibet fuerūt culpabiles delicti ꝓpter qd̄ sentētia lata fuit nisi ꝓpter delictū vniuersitatis lata fuisset sentētia in locū interdicti: qz tūc null⁹ de vniuersitate posset ordinari: oēs cñ tūc intelligunt inꝯdicti: vt in di. c. si snia: interdict⁹ tñ si postea monasteriū ingredit ordinart pōt post pfessionē nō afi: si tñ ordinat tenet: rō ꝑmi est: qz desijt esse de ꝓplo interdicto sic ꝓpetue bānit⁹ Septimo sacramētū extreme vnctionis tpe interdicti nulli ꝓcedit: vt de pe. ⁊ re. c. qd̄ i te: naz ꝑm Job. an. nec clerici priuilegiant sup extrema vnctione in. d. c. qd̄ in te: ⁊ ꝑ ꝓfis nec religiosi nisi specialit de hoc fuerint ꝓuilegiati ⁊ expresse: qd̄ tñ multi religiosi male adhuerūt. Octauo nō cōcedit sepultura clericis ⁊ alijs interdictis a diuinis: vt de ꝓuile. c. vt ꝓuilegia. ꝑ. sane: ⁊ eo. ti. c. eporū. li. vj. de sen. ex. c. is cui. Sicut inꝯdicit oibus laicis nō interdictis vñcūq; venientibus in locis interdicto generali vl speciali suppositis: vt de priuil. c. cū ⁊ plantare: c. vt ꝓuilegia: ⁊. d. c. qd̄ in te: ⁊ in cle. eos: de sepul. clerici tñ q̄ nō sunt culpabiles ⁊ fuauerūt interdictū in locis interdicto generali dūtaxat suppositis sine pulsatione cāpanax: ⁊ cessantib⁹ oib⁹ solēnitatib⁹ public cū silētio tumulari pñt: vt in. d. c. qd̄ in te: ⁊ i. d. cle. eos: nō tñ sepeliri pñt in eccl̄ia vl cimiterio specialit interdict: vt de sen. ex. c. si ciuitas: li. vj. in fi. naz tūc clerici culpabiles ibi nō sepelient: de q̄ ꝑ Inno. de excef. ꝓlato. ꝑ. fi. glo. penul. in fi. ⁊ ꝑ cimiteriū ꝑ itel ligit locus deputat⁹ auctoritate ep̄i ad sepulturā ꝗtū ad penā īcurrēdā: sz ꝑm Joan. ⁊ Job. de lig. ⁊ Job. cal. Sepeliētes autē interdictos ex eccl̄iaz ⁊ cimiteriū sine officio diuino nō incurrūt penā: secus si cuz officio clerici ꝑ facerēt priuilegiati: similit quo ad sacramētox pceptionē pñt sic clerici eccl̄iasticā recipere sepulturaz: si tñ eēnt solū sub auditione diuinox ꝓuilegiati tūc est dubiū an sic sepeliri pñt: ⁊ hec sūt vera nisi pl⁹ in ꝓuilegio ꝓtineret. Itē oēs cooperātes in sepultura cōtra ꝓhibitionē eccl̄ie penā incurrūt: nō tñ portātes crucē vl cereos aut associātes: qz illi ꝓprie nō cooperant. Veniq; quattuor sūt festiuitates: scz natalis dñi: pasche: penthecostes ⁊ assumptionis virgis gloriose: ī q̄b⁹ in. c. alma mater: ꝓcedit q̄ officia diuīa celebrent solenniter alta voce ianuis aptis ⁊ pulsatis cāpanis: excōicatis tñ ꝓrius exclusis: ꝑ interdictis admissis: q̄bus obreuerētiā dictax solennitatū: ⁊ vt ipi ad humilitatis grām ⁊ recōciliationis affectū facili⁹ inclinent: ꝑ fatis dieb⁹ ꝓticipatio pmittit diuinox: sic tñ q̄ illi ꝓpt q̄x excessū interdictū hmōi ꝑ latū est altari nullaten⁹ appinquent. Dicit tñ Archi. ꝑ q̄ corp⁹ xp̄i sanis ⁊ extrema vnctio infirmis tūc ꝓcedi nō pōt: qz. ꝑ. adijcimus: cū se. nihil īmutat de ꝓhibitione sacramētox sed solū diuinox officiox: vñ infra q̄ canūt de sūptione sacramētox: de ꝓse. di. j. c. ⁊ si nō frequnt⁹. c. seculares. c. oīs homo: ⁊ de pe. ⁊ re. c. oīs: loquunt interdicto ⁊ alijs ꝓhibitionib⁹ cessātib⁹. qd̄ tenet Joan. pōt insup in dictis festiuitatib⁹ aq̄ solēniter benedici ⁊ aspgi: sic pōt panis ⁊ fructus bñdici ⁊ ministrari: ⁊ Job. an. in cle.

eos de sepul. tenet q̄ in dictis dieb⁹ eccl̄iastica sepultura dari nō pōt: licet Jo. cal. cōtrarium teneat: nā Job. de ligñ. ⁊ Rod. tenēt cū Jo. an. Possunt etiā nuptie solēnit bñdici in festo assūptionis: in tribus autem alijs bñdictio solēnis nuptiax generalit ē ꝓhibita. xxiij. q. ij. c. nō oportet a septuagesima: de ferijs. c. capellanus: sic in quattuor festiuitatib⁹ publice pñt ꝓsecrari vl benedici virgines: abbates: abbatisse: altaria: calices: paramēta ⁊ sil'ia: cuz ꝓprie non sunt sacramēta ꝑ certa officia diuīa. Et nota q̄ in dict festiuitatib⁹ dies incipit in vesperis vigiliax vsq̄ ad cōpletoriū diei sequētis exclusiue: ꝑ etiā tuti⁹ videt: licet q̄dā dicere volūt q̄ scōm cōpletoriū etiā cātari pōt: nā solēnitas celebrationis vni⁹ diei naturalis incipit in vespis vigilie ⁊ ēmiat in vesperis festi: vt in. c. ij. de ferijs.

De suspēsione ⁊ q̄lit suspēsi sunt ꝓferētes vl recipiētes idebite bñficia vl ordines: Ser. XXVI

On occides Exod. xx. Expeditiū de cēsura excōicationis ⁊ interdicti: iaz ordine debito de suspēsione videndū est. Pro quo notādū q̄ suspensio ꝓput est species eccl̄iastice cēsure est censura eccl̄iastica subtrahēs facultatē administrādi eccl̄istica sacramēta vl etiā exequēdi diuīa officia. Et q̄uis multiplex inueniť in iure suspēsio: qz glo. in cle. cupientes: de penis ꝓsequit. xxv. species suspēsionis cuz suis adiectionib⁹: de q̄b⁹ pnūc gra breuitatis supsedeo: tñ ꝑ solū ꝓsecq̄ dignū duxim⁹ de ea ꝓput est species eccl̄iastice censure: q̄ q̄lit differt ab excōicatione ⁊ inꝯdicto visuz est. ꝑ. Nūc aūt differētiā inꝯ depositū: degradatū ⁊ suspēsū: ꝑmo videam⁹: nā large loquēdo frequēter in iure vnum ꝑ alio positū repim⁹: cuz tñ ꝓprie loquēdo differunt: nā suspēsio videtur īportare priuationem legitime executionis ordinū vel officiorum eccl̄iasticox simpliciter vel ad tēpus: ⁊ cū spe dispensationis: que quādoq̄ infertur a iure: et quandoq̄ a iudice. Depositio vero priuationē importat legitime executionis officiorum et beneficiox eccl̄iasticox ꝑ possessionis simpliciter ⁊ ex toto absq̄ spe restitutionis: retento tamen priuilegio clericali: quia conueniri nō potest in iudicio secl'ari: nec capi: nec puniri a laicis: ⁊ fit per sententiā hominis cōmuniter sed sine solennitate: nec potest hec pena inferri ab inferiori episcopo q̄ hoc facere pōt erga ꝓpriū subditū assistēte sibi canonico numero episcoporiū si deponēdus est in sacris: al's sufficit ꝓpria sentētia episcopi sine alioriū presentia: nec taliter depositⁿ restitui potest nisi per dispensationez pape. Postea tamē moderatū est: q̄ quando sacerdos vel alius in sacris ꝓstituus debeat degradari ⁊ seculari curie tradi ꝑ heresi: tūc hoc fieri pōt per solū episcopū cōuocatis abbatib⁹: prelat ⁊ religiosis sue diocesis: eo q̄ numerus episcopox defacili nō potest haberi: vt de hereti. c. qm̄. li. vj. Degradatio vero vltra penā depositionis hoc addit: q̄ priuatur omni priuilegio clericali cū certa solennitate: quia auferūt illi q̄dam insignia: vt. xj. q. iij. c. episcopus: vnde quō fit degradatio habet lib. vj. de penis. c. degradatio. Nota tñ q̄ non oīs degradatus est seculari curie tradēdus: ꝑ solū in trib⁹ casibus. Primo in crimine heresis: si noluerit ad pēitētiā redire: vl si post penitentiā recidiuauerit: vt extra de here. c. ad abolendā: vbi expresse de hoc. Secūdo in falsario litteraꝝ pape: vt extra de crimi. fal. c. ad falsario. Tertio cū quis propter talē calumniaz punit quā intulit suo episcopo: que tangitur. xj. q. j. c. si quis sacerdotū: ⁊. c. se. cū glo. Ad maiorē autez euidentiā sciendū scōm Huil. ⁊ alios q̄ tripliciter quis dicit suspensus. Primo quo ad se tñ: quādo scz non est ꝓhibitus abstinere ab officio diuino ⁊ huiusmodi ꝑ sentētiā canonis vl hominis: sed tñ per simplicem prohibitionē iuris absq̄ sententia lata: sicut quilibet existens in peccato mortali tenet abstinere a celebratione: si tamē celebrat nō tenetur subditus eius vel quilibet alius euz vitare: etiā si sciret peccatū eius: q̄uis celebrās mortalit peccet. di. x xviij. c. vlti. ex de coha. cleri. vra. Sil'r existēs in excōicatione minori dicit suspēsus: quia debet abstinere a celebratione ⁊ executione ordinū al's mortaliter peccat cum minori excōmunicatione recipiens aliqd̄ sacramentū: vel solēniter in officio suo tractās: vt di. xl. c. multi. j. q. j. c. sacerdotes: ⁊ expresse pz ex de cle. ex. minis. c. si celebrat: nec mix cū talit excōicat⁹ ꝑm Huil. separatus est etiā ab osculo pacis qd̄ dat in missa: qd̄ ē loco cōionis: nō āt ab hor dicēdis cū alis. Et q̄uis ꝑm Inno. talis sacramēta ꝓferēdo vl ordinē suū exeq̄ndo grauit peccet

nõ tñ efficit irregularis. Et licet fm Tho. in.iiij.nõ debeat ḋs inducere talẽ ad dicẽdum missam vl als ad exequendu officia sua: dũ certus est de malicia sua ⁊ obstinatione: si tamẽ aliũ habere nõ põt excusatur a tali recipiẽdo sacramẽta: cũ est eĩ superior vel parrochialis: qz vtit iure suo ⁊ malo illius in bonũ suũ. j.q.j. si iustus fuerit: sicut etiã licitũ est fideli vti iuramẽto facto ab infideli p falsos deos: vt patet. xxij.q.j.c.monet. Secũdo dicit quis suspensus ḋ ad alios tñ: ⁊ hoc mõ large dicit ḋs suspẽsus: sicut clericꝰ peregrinꝰ dicit suspẽsus ḋ celebrare pmittit occulte ex deuotione: vt extra de cle. pegriñ. c. tue fraternitatis: sed nõ publice nisi cũ ḋnqz sigillis eporꝫ: vt di. xcviij. c. j. ⁊. ij. ⁊ ex eo. ti. tua nos. ⁊ hoc si sigilla sunt ignota als sufficeret sigillũ episcopi sui: vt ibidẽ in glo. ⁊. lxxj. di. c. priuatus. xix. q. ij. duc. Etiã sufficit pbatio testium: vt in dicto. c. tue. multomagis aũt sufficit aplice sedis mãdatũ: vt extra de cleř. nõ resi. c. tue. Ratio huius est fm Hosti. qz in publica celebratiõe põt eũ mouere ianis glia vl cupiditas nõ aũt in priuato: similit in publico põt accidere cõmune malũ ⁊ scãdalũ si nõ ordinatꝰ celebraret: in secreto vero solũ esset periculũ celebrãtis. Ad ꝑ aũt fm Hosti. q tales suscipi debeãt in executione ordinũ: debent littere cõtinere hanc clausulã uel similẽ: quẽ gradatim ad talez ordinẽ pmouimus: vt di. xxiij. c. in nomie dñi: verũtamẽ sic suspẽsus si celebrat etiaz in publico nõ efficitur irregularis. Tertio modo dicit ḋa suspẽsus ppie: scz taz quo ad se ḋ quo ad alios: ⁊ hoc qñ p sentẽtiam canonis vel hominis est suspẽsus ab officijs suis: ⁊ talis abstinere tenet ab officio etiã post ꝓtritionẽ ⁊ ꝓfessionẽ quousqz sit relaxata suspensio p eũ qui põt: als suspẽsus a diuinis officijs vl a celebratiõe ⁊ huiusmodi: si ꝓtra fecerit mortalit peccat ⁊ efficitur irregularis fm Jnno. de sen. ⁊ re iudi. c. cũ eterni. li. vj. hoc etiã patet: xj. q. iij. c. si ḋs eps. Et fm Jnno. ⁊ Guil. si tal etiã extra ecclam dicat horas officiãdo populum sicut fieri solet in exercitu efficit irregularis: secus tñ si nõ officiando dicat cuz vno vel duobus. Suspẽsus tñ a põtificalibus: si celebrat in pontificalibus nõ erit irregularis: cuius ratio est: qz põtificalia nõ sunt de substãtia celebratiõis: nec debemꝰ aliquẽ irregularẽ iudicare nisi reperiat expssum ar. de pe. di. ij. §. pene. Similit suspẽsus a ꝑticipatiõe sacramẽtoꝝ de qua habetur. xviij. di. c. placuit. c. si quis aũt. ⁊. c. decernimus. Si ꝓtrariũ faciat nõ efficit irregularis. Et simile dicendũ est de suspensione que pontit. lviij. di. c. fi. ⁊ extra de elec. c. osius. ⁊ extra de his que fiunt a maio. p ca. c. j. nã tales nõ efficiunt irregulares ꝓ Hostien. ⁊ Jnno. de ḋbus singulis gratia breuitatis supsedeo. Notanduz est igit B ḋ ex pluribus causis ⁊ modis quis incurrit censurã suspẽsionis: tã quo ad se ḋ quo ad alios. Primo nãqz ꝓferẽs ordẽs alieno clerico sine licẽtia sui ẽpi vl supioris et hoc scient vl saltẽ ex affectata ignorantia: suspensus est per annũ a collatiõe ordinũ: ⁊ postḋ suspẽsio fuerit manifesta poterunt interim clerici sui absqz suiẽpius licentia a vicinis ẽpis ordines recipere: vt de tẽpo. or. c. eos. li. vj. p quã dec. reprobat opinio dicentiũ: q ordinare poterat alienum sub sub spe ratihabitiõis: ⁊ intelligit superior in hoc casu ẽpus de cuius diocesi is ḋ vult ordinari est ozũdus: vl in cuiꝰ diocesi beneficiũ ecclesiasticuz habet: vel vbi habet domiciliũ licet alibi natus fuerit. Nullus aũt inferior episcopo hãc licentiã dare põt nisi ex priuilegio singulari: nisi tñ vicariꝰ eius generalis in spũalibus eporꝫ in remotꝫ agente: vel sede vacãte capituluz seu is ad quẽ tunc administratio spũaliũ ptinet: hec oĩa habent de tẽpo. or. c. cũ nulli. li. vj. Secundo cõferẽs tonsurã clericalẽ infanti nisi forte religionẽ intraret vl illitterato seu homini aliene dioc. sine licentia: vl etiam ꝓiugato nisi volẽti religionez intrare: aut ad sacros ordẽs pmoueri: qñ. s. de iure potest talis suspensus est p annũ a collatione tonsure tñ: vt de tẽpo. or. c. nullus. li B. vj. Tertio ꝓferẽs ordinẽ vl beneficiũ simõiace ac mediator existens talis simonie scõm Ray. si simonia est notoria tũc ipo iure suspensus est etiã quo ad alios: vt extra de simo. c. accusatũ. ⁊ in glo. diffusius: ⁊ solꝰ papa dispẽsat. Si vero occulta: suspensus est quo ad se: nõ quo ad alios: ar. de simo. c. et si questiões. ⁊. c. veniẽs. Jdẽ dicit in directorio iuris. li. iij. ti. xvj. Et nota fm Hof. ⁊ Hosti. q dispẽsatio pape solũ requirit in maioribus ordinibus: sed eps dispẽsare põt de tonsura ⁊ minoribꝰ ordinibꝰ: sic etiam eps dispẽsare põt in simonia q cõmittitur circa exequias defũctoꝝ ꝓsecratiões cimiterij ⁊ sacroꝝ vasoꝝ in venditiõe chrysmatis in benedictionibꝰ nubẽtiũ ⁊ hmõi:

q: nõ est ei phibitũ in iure: ⁊ sic intelligit cõcessum: extra de sen. ex. c. nup. fm Ray. ⁊ Gl. qõ etiã intelligi videt cũ hmõi simonia esset manifesta: nã occulta non inducit irregularitatẽ: ḋuis simonia in ordine occulta inducit suspẽsionẽ: ⁊ p ꝓns irregularitatẽ si se ingerit diuinis sic ꝑus: vt videbit. Quarto aliquẽ ordinãs vel ad ordinandũ psentãs ḋ pmisit vel iurauit ordinatori vel pstatori nil petere de illa ecclia ad cuiꝰ titulũ ordinat: tũc ordinator triennio suspẽsus est a collatiõe ordinũ: ⁊ psentator ab executiõe suoꝝ ordinũ: vt pz exps sum de simo. c. si quis. vbi addit glo. Sed intellige si crimẽ sit occultũ: ꝑ si esset manifestũ sp essent suspẽsi: ⁊ si accusarẽt ⁊ cõuincerent: deponerẽt ex tali pmissiõe ⁊ iuramento: hoc ibi. Secũdo pncipaliter ordines recipiens suspẽsus est multis modis. Primo nãqz vltramõtanꝰ ordinatꝰ ab eporꝫ italie nisi licentiã habeat a papa vl ab eporꝫ vñ est oriũdus: vel ĩ cuiꝰ diocesi ẽ bñficiatꝰ ⁊ hoc p patẽtes ipsꝰ ẽpi lras cãm rõnabilẽ cõtinẽtes cur ipm ordinare nõ velit vl nõ possit: ipo facto suspẽsus absqz spe dispẽsatiõis: vt de tẽp. or. c. sepe. li. vj. Silr recipiens aliquẽ ex ordinibꝰ sacris ab eporꝫ ḋ renũciauit loco ⁊ dignitati ⁊ ꝑ sciẽter vel ex ignorãtia crassa nõ recipit ordinis executionẽ ꝑ suspẽsus est: solũqz p papã cũ eo dispẽsari põt: vt ex ꝑ ordinatꝰ ab eporꝫ ḋ renũ. c. j. Secus tñ si tñ resignauit loco: ⁊ rogãtus ab eporꝫ loci ꝑ fecerit ⁊ si pbabili ignorãtia ꝑ factũ est: vel si tñ recepit ab eo ordines minores poterit epus cũ eo dispẽsare: vt ibidẽ. Secũdo ꝏ ordinatꝰ a simoniaco in ordine suscepto quãtũcũqz occulto: aut etiã in dignitate vel a simoniaco notorio in collatiõe ordinũ: aut in collatiõe seu receptiõe vel mediatiõe bñficioꝝ non recipiunt ordinis executionẽ sed sunt ipo iure suspẽsi: ḋuis ĩ sua ordinatiõe nulla sit cõmissa simonia: ⁊ ꝑ detestatiõez simonie: vt. j. q. j. gra si nõ gratis. c. si ḋ a simoniacꝫ. Et est rõ: qz tales cũ ordinũ executiõe sint ꝑuati: qõ non hñt dare nõ pñt: vt. d. c. gra. c. ḋ sacros ordines: et. j. q. vij. c. da ybertũ. Nota tñ q a talibus ordinati ex ignorãtia facti excusant a peccato: nõ solũ ḋtũ ad ordinationẽ ꝑ etiã ḋtũ ad ordinũ executõez: abstinere tñ debẽt cũ sciunt quousqz cũ eis dispensẽt: qõ fieri debet p papam: vt dicit glo. in dicto. c. si qui. Ignorantia ꝏ iuris nõ excusat. Hinc fm Tho. scõa 2e. q. c. potius pmitteret ḋ se excõicari ḋ a talibꝰ ordinari: qz obediẽdo nõ excusaret. xj. q. iij. quid ḋ. iniustã aũt excõicationẽ patiendo meret: vt. xxiij. q. iij. c. cõperimꝰ. cũ diuersis. c. se. cõcor. Hoff. Tertio oĩs simoniace ordinatꝰ etiã si vitiũ simonie sit occultũ est ipo iure suspẽtꝰ: nõ solũ ab ordine quẽ simoniace suscepit ꝑ etiã fm Hug. ⁊ Jnno. ab actibꝰ omniũ aliorꝫ ordinũ: ⁊ fm Jnno. etiã in tpalibꝰ: vñ ⁊ pdit administrationẽ. j. q. j. replunt. ex de simo. c. tanta. nec potest cũ tali dispẽsari nisi p papã: vt. j. q. j. erga. Qui etiã faciliter nõ dispẽsat qñ cõmissa ẽ simonia ex pte vtriusqz. s. ordinatoris ⁊ ordinati: vel etiã qñ cõmissa ẽ ex pte ordinati tñ: vt plane patet. j. q. j. c. statuimꝰ. ij. et. c. qui studet. Si ꝏ cõmissa est ex pte ordinatoris tñ: vt ordinati cõsanguineo ordinatori aliḋd dante ipo ordinato penitꝰ ignorante: tũc nõ potest ipe epus dispensare cũ eo ppter turpitudinẽ suã sed successor eiꝰ in epatu: vel si habet domiciliũ in alio episcopatu: tunc epus ille potest: ⁊ multomagis papa: dicto. c. statuimꝰ. ij. et. c. se. ⁊ ꝑ ꝓ Jnno. Hosti. Ray. ⁊ Hoff. Item qñ simonia cõmissa ẽ tñ ex pte ordinati: tũc si talis nõ ministrat põt epus cum eo dispẽsare in ordinibꝰ rite susceptis: ḋuis nõ in illo quẽ simoniace recepit: nec etiam q recipiat alios ante dispensationẽ: silr si talis ante dispensationẽ post ordinẽ simoniace susceptũ ministrasset: tunc etiã in ordinibꝰ ante rite susceptis nõ poterit episcopus dispẽsare.

Quarto pinde ordinatus ab heretico: scismatico: excõicato vel degradato nõ recipit executionẽ: licz fm Tho. Pe. Ray. ⁊ Hoff. tales ordinatores veros cõferãt ordines ḋtũ ad characterẽ: sicut ⁊ oĩ alia vere cõficiũt ⁊ cõferunt sacramẽta: excepta penitẽtia quo ad excõicatos manifeste: secus de occultis qui absoluũt fm Rich. ⁊ Pe. de palu. dũmodo tamẽ pdicti tenẽt formã ecclesie. j. q. j. c. dñs declarauit. de ꝓse. dist. iiij. nõ est vobis. peccãt tamẽ mortalit tam dantes ḋ recipiẽtes ab eis quecũqz sacra sciẽter: nisi baptismũ in extrema necessitate: ḋuis aũt ignorãtia pbabilis nõ crassa facti nõ iuris: tales nõ excusat a peccato ĩ ipoꝝ ordinũ receptiõe ⁊ in eozũdẽ executione ḋtũ ĩ eadẽ ignorãtia laborãt: postḋ tñ ꝑ sufficiẽter sciũt: abstinere debent quousqz cũ eis fuerit dispẽsatũ. Erga quã dispẽsationẽ dicẽ Hosti. q ĩ epatu solus papa dispẽsat: vt ex de elec. papa dispensat: imo

fm Ray. ⁊ Soff. si ordinati fuerūt a tali q̃ recepit vltimā manus impositionē: id est epālē consecrationē ex ecclesiā nunq̃ tolerant. ix.q.j.ordinationes. Si vo factū est ex ignorātia pbabili: tūc fz Hosti. p discretū plātū cū tali poterit dispēsari: ⁊ sic tolerant in ordinib⁹ susceptis: vt pz ex de ordinatis ab epo q̃ renun. c. vlti. Preterea fm Ray. ⁊ Soff. si ordinat⁹ est ab eo q̃ recepit vltimā man⁹ impositionē in ecclesia: id est anteq̃ efficeret hereticus: scismaticus vel excōicatus: tūc ex dispēsatiōe tolerat ministrare in ordinib⁹ susceptis: sine sciebat sive ignorabat: sed ad superiores pmoueri nō debet nisi esset necessitas magna ⁊ cōuersatio sancta: vt. ix.q.j.c.ij. et. iij. ⁊ idē videt dicere Soff. de interdicto ⁊ suspēso a diuinis. s. q̃ nō cōfert executionē: vt. ix.q.j.c.j. ⁊ se. Quinto ordinat⁹ ad aliquē sacrum ordinē extra statuta tpa ordīationū: de q̃bus vide in. vij. pcepto sermone. xiiij. suspēsus est: nec debet pmitti in susceptis ordinibus mīstrare: q̃uis characterē recepit: vt ex de tēp. or. c. ij. epus tñ imposita eis primo penitētia cōpetenti sustinere poterit vt in susceptis ordinib⁹ mīstret: vt ibi. c. ꝛsultationi. ⁊ in glo. Cōcor. Inno. ⁊ etiā Ulri. qui addit q̃ secus est de ordinibus suscipiendis. Dicunt etiā quidam q̃ si talis ante dispensationē in ordine suscepto ministrauerit: non posset episcopus cum eo dispensare: verius tamē videt q̃ possit per. c. Lugduneñ. ix.q.ij. nisi forsan executio sibi interdicta fuisset. ⁊ nihilominꝰ postea ministrasset. Ratio est: q̃a omnis suspensus interdictus vel excōicatus se diuinis ingerens efficit irregularis: nec subleuari pōt nisi p papā: vt pz de sen. re ⁊ iud. c. cū eterni. li. vj. ⁊ de sen. excō. c. cū medicinalis. li. vj. Sexto ordinatus p saltū. s. aliquo ordine ptermisso ad ordines superiores ascēdēdo q̃uis characterē recipiat: tñ est suspensus ab executiōe ordinis sic recepti: vt dis. v. c. sollicitudo. ex de cle. p sal. pmo. c. j. ⁊ in glo. q̃ si nō malicia sed ignorātia vel negligentia hoc egit: q̃uis de rigore deponi deberet: tñ ex dispēsatiōe epi ad ordinem ptermissum poterit pmoueri. Et si añ dispēsationē hmōi ⁊ repationē ordinis omissi mīstrauerit in ordine illo vel superiori: credens q̃ gradatim pmotus fuisset poterit etiā epus cum eo dispēsare. Si vo scienter vel p saltū pmotus in ordine sic suscepto vel sciēter omisso: sine dispensatiōe ⁊ ordinis omissi recupatiōe ministrauerit: tūc solus papa q̃ vlterius ascēdat cū eo dispensare poterit: q̃uis in ordine rite suscepto sufficeret epi dispēsatio: fm Ray. Hosti. et Guil. ar. de cle. nō or. minis. c. ex lrīs. Septimo recipiens vno die minores ordines cū subdiaconatu vel duos sacros ordines ordinatore sciēte vel ignorāte: suspēsus est ab ordinib⁹ sic receptis. lj. dis. c. qui in aliq̃ ĩmo deponi debet: vt. lxxvij. di. c. subdiaconus. ⁊ extra de eo q̃ fur. or. re. c. ĩnotuit. possunt tñ hmōi pmitti misericordiē in minoribus ordinibus tñ ministrare: ⁊ si religionē intrauerint ac vita moresq̃ eorū exegerint: potest abbas si voluerit etiā ĩ alijs ordinib⁹ secū dispēsare: vt extra de eo qui fur. or. rece. c. lator. Idē Ray. ⁊ Hosti. Verū si lata fuisset ꝑus excōicationis sentētia cōtra taliter recipiētes ⁊ nihilominꝰ receperūt. nō poterit cū eis dispēsari nisi p papam: vt papa exemplariter in dicto. c. innotuit. ⁊ in glo. ⁊ addit Hosti. q̃ etiā papa cū talibus defacili non dispensat: ar. extra de cle. excō. mi. c. latores. Octauo recipiēs ordinē seq̃ pmoueri faciens cū falso titulo est suspēsus: vt pz exp̃ssum ex de simo. c. p tuas. iij. vbi rñdet papa q̃ nisi cum hmōi fuerit misericordiē dispensatū nec ad superiores ascēdere: nec in suscepto debet ordine ministrare: adducēs ad hoc ibidē triplicē rationē: vt patet latius in septimo pcepto sermone. xiiij. cū tali tamē fm Guil. in ordinibus ante rite susceptis p episcopū dispensari poterit: sed in ordine sic suscepto ⁊ alijs postea susceptis solus papa dispēsat: vt patet eo. ti. c. penul. in fi. Nono recipiens ordinē excōmunicatiōe ligatus suspensus est: ⁊ quidez si sciens se excōmunicatū ordinē suscepit: tūc est a susceptis ordinib⁹ ppetuo deponēdus: si vo non recoluit factū p quo canonē incidisset: vel factū quidem recolens: sed iuris ignarus nesciuit exinde se teneri in excōicatione: tunc cū eo si secularis sit solus papa dispensare poterit. Mirū cū ⁊ pape soli taliū est absolutio reseruata: q̃ tñ minus est vt ceteri plati intelligant eis maiora pbibita q̃bus vetita sunt minora: hec plane patēt de sen. excō. c. cū illo ⁊. vbi etiā subdit: q̃ si religiosi fuerint vel regulares: tūc abbas eorū p iniūctā ⁊ pactā penitentiā cū eo dispēsare poterit: nisi fuerit adeo graue et notabile q̃ apstica sedes esset merito cōsulēda: vt est mēbri mutilatio: copiosa sanguis effusio: vel in epm aut abbatē vel aliū plātū violēta manus iniectio ⁊ similia: put ibidē explificat: vel etiaz nisi qui fecit adultus vel discretus fuerit q̃ violēter ꝗ eū de obliuione ⁊ ignorātia psumet: vt patz ibidē. Decimo religiosus recipiēs aliquē ordinem in apostasia suspensus est: ⁊ quātum cūq̃ postea fuerit recōciliatus plato suo ⁊ penitentiā receperit: tñ absq̃ dispēsatione in ordine sic suscepto mīstrare nō poterit: vt pz ex de apos. c. vlti. Si tñ ad religionē aliā transisset ⁊ ibidem ordinationē susceptisset: in ordine suscepto sine dispēsatione ministrare posset: vt dicit ibidē glo. q: tūc ordinē in apostasia nō recepisset: ex de tēp. ordi. c. ex pte: dicit tñ glo. q̃ si monasteriū ad qō transiuit fuit maioris religionis tūc nō peccauit: vt extra de regul. c. licz. ⁊ tūc de iure cōmuni pōt in ordine suscepto libere ministrare. Si vo minoris tūc peccauit mortalit: ⁊ tūc cum eo dispensandū est als nō debet mīstrare: hoc ibi. Itē oīs apostata quācūq̃ religionē fuerit tacite vl exp̃sse pfessus: temere sue religionis habitū dimittens: ipo facto sententiā excōicationis incurrit: vt li. vj. ne cleri. vel mo. c. vt piculosa: ⁊ sic suspēsus est. Undecimo ꝛtrahēs matrimoniū de psenti ⁊ faciens se ad ordines sacros pmoueri: alit q̃ a sacris canonibus est cōcessum: etiā ante carnalē copulā: q̃uis characterē recipiat: tñ ab ordinis executiōe suspēsus est: ita q̃ nec post mortē vxoris poterit in ordine suscepto mīstrare nec ad alios ascēdere: nec aliqō officiū vel beneficiū ecclīasticū obtinere: ac matrimoniū nihilominus sic cōtractū ꝓpter hoc nō dissoluit: qō intellige nisi religionē approbatā ante carnis copulā intrauerit ⁊ professionē fecerit: hec patent in extuagañ. Jo. xxij. que incipit: antiqua. Ad lau. dei.

De diuersis suspēsōibus quas q̃s incurrit ipso iure ꝓpter diuersas causas: Sermo XXVII

On occides Exo.

n xx. Expediti de suspensiōe q̃ contrahit in collatiōe vel susceptiōe ordinis: tā breui stilo de diuers alijs suspēsionib⁹ pseqūdum est. Prima suspēsio est in bñficijs cōferendis vel acquirendis: nam bñficiū simoniace cōferens vel etiam mediator existens: est ipo iure suspensus: dictū est in sermone pcedenti de eo qui cōfert ordinē simoniace vel mediator est: acquirens vo beneficiū cum cura: vel etiam dignitatē p simoniā: si est occulta: tunc idē est iudicium fm Soff. sicut de illo q̃ recipit ordinem simoniace: vt dictū est supra: quia suspēsus est ipo iure etiam quo ad alios: ⁊ nō solū ab actibus omniū ordinū sed etiā ab administratiōe tpaliū: fm Inno. ⁊ ĩ tali beneficio ⁊ dignitate dispēsat solus papa: pcipue qñ bñficiatis sciētibus est cōmissa: ⁊ de hac simonia plenius vide in. vij. pcepto. Qui aūt recipit simplex bñficiū simoniace fm Ray. suspēsus est etiā q̃ ad alios ab actib⁹ omniū ordinū: si simonia fuerit notoria: si tñ occulta non est suspensus ipo iure quo ad aliquos sed suspendendus: vt j.q.iij.c.j. et. ij. Idē Tho. ⁊ Hosti. Et si quidem cōmissa ē simonia ipo bñficiato ignorante: tūc epus cum eo dispēsare potest in tali bñficio: postq̃ pure ⁊ simplicit ei renūciauit: ac etiā q̃ ministrare possit in ordinibus ante ⁊ post bñficiū susceptis: qō intelige si epus ignorauit: nam si sciēter simoniace cōtulisset nō ipse sed supior dispēsare posset: ar. j.q.j.c.j. Idē Tho. Ray. ⁊ Ulri. Si deniq̃ simonia cōmissa est bñficiato sciente: tūc solus papa dispensare potest: tam in illo bñficio q̃ in quocūq̃ alio fm Ulri. Tan. ⁊ Hosti. Secūda suspēsio cōcernit iudices ⁊ cōseruatores: nā iudex ecclīasticus vel delegatus q̃ cōtra ꝛscientiā ⁊ iustitiā in grauamē ptis alteri⁹ in iudicio q̃cq̃ fecerit p gratiā vel p sordes: puta p pecuniā: odiū: fauorē: timorē ⁊ sulla: ab executione officij per cōtinuū annū suspēsus est. Et si suspensiōe durāte se diuinis ingesserit efficit irregularis: nec releuari poterit nisi p papā: vt de sen. ⁊ re iudi. c. cū eterni. li. vj. Sic etiā ferentes excōicationis sententiā cōtra aliquē vel cōtra aliquos: nisi p̃mittāt trinā admonitionē: vel saltē vnā p tribus: ⁊ hoc psonis idoneis psentibus suspensi sunt p mensem ab ingressu ecclesie vnde si tempore intermedio diuina officia celebrauerit in ecclesia efficeret irregularis. Similiter aliquis existens cōseruator auctoritate illius cōseruationis se nō potest intromittere de alijs q̃ de mānifest⁹ iniurijs ⁊ violentijs: vt de offi. dele. c. statuimus. q̃ si de alijs que sez iudicialē indagi nem requirūt se intromiserit: est suspēsus per annum ab officio: vt patet ibidem. c.

hac cōstitutiōe. Tertia suspēsio cōcernit notorios fornicatores q̄ sūt ipo iure suspēsi quo ad se ⁊ quo ad alios: vt. xxxij. dist. c. nullus missam. et. c. se. et. lxxxj. di. c. si qui pbyteri. cū. c. sequētib⁹. Pro quo notandū fm Tho. ⁊ Ray. q̄ duplicit dicit notoriū. s. notoriū iuris: cū q̄s in iudicio confitet vel de crimine cōuincit. Et notoriū facti: cū. s. crimē ita populo manifestū est q̄ nulla tergiuersatiōe celari pōt. Quocūq̄ igit modo ꝗ istoꝝ fornicatio clerici notoria fuerit: suspensus est tā quo ad se q̄ quo ad alios fm Tho. Ray. Berū. Jnno. Hosti. ⁊ alios. Nec solū sacerdos ꝑ etiā ī quocūq̄ ordine cōstitut⁹: etiā in minorib⁹ ex notoria fornicatiōe suspēsus est ipo iure ab omnibus actib⁹ ordinū: fm Jnno. q̄ etiā notat Archiē. xxxij. dist. §. ad hec. q̄ probat etiā p. c. mistri. di. lxxxj. in fi. ⁊ ex de cohabitacle. ⁊ mu. c. vestra. ⁊. c. questū in glo. vnde tādiu talis est supēsus q̄diu pseuerat ī vitio: ⁊ interim si exequit officia sua etiā semel: efficit irregularis: ⁊ indiget dispēsatiōe pape fm Jnno. Hosti. vt notat Archi. ⁊ An. de bu. Hinc etiaz si postea cessaret a vitio ⁊ ante dispēsationē vteret officio suo semp mortalit peccaret: q̄uis nouā irregularitatē nō ꝛtraheret. Si ꝯo cū esset suspēsus nō executus est officia sua: nihilomin⁹ indiget dispēsatiōe ab illa suspensiōe: quā facere poterit ep̄us fm Jnno. Secūdo nota q̄ fm iura cōmunia tales euitari debēt tā in missa q̄ in alijs diuinis officijs: vt di. xxxij. c. null⁹. et. c. pter hec. sed in hoc variatur opinio doctoꝝ. Aliqui dicūt q̄ euitari debēt in diuinis post āmonitionē eis facta si se nō correxerint: fm Hu. ⁊ Lau. que admonitio fieri pōt a quocūq̄ fm Hu. sed fm Lau. fieri debet ab ep̄o qd videt veri⁹ ⁊ pbat p. c. sacerdos aliq̄s. ⁊. c. si q̄s ep̄us pbyter. lxxxj. di. Sed alioꝝ opinio cōmunior est et solennior doctō. Q̄uis Archiē. dicit eā durā: q̄ statim euitari debet ante quācūq̄ admonitionē: qz ius suspēdit eos quo ad se ⁊ q̄ ad alios: ꝑ tenēt Tho. Ray. Al. Jnno. Hosti. Jo. cal. An. de bu. A talib⁹ q̄ fm ea q̄ habent in corpe iuris nec sē audiēda diuina: nec sumēda sacra nisi baptism⁹ ⁊ eucharistia ī extrema necessitate: vt dist. xxxij. §. verū. Ceterū: qz frigescente charitate supabundat iniq̄tas: ⁊ p̄sertim carnalitas in ecclīasticis: ad vitandū scandala ⁊ etiā multa picula q̄ ꝛscientijs timoratis cōtingere possent: puisum est: nō notoriijs fornicatorib⁹ sed christi fidelīū pijs mētibus: vt libere ⁊ licite valeāt audire eorū diuina ⁊ recipe sacramēta: cū non teneant tales vitare p̄textu cuiuscūq̄ sentētie vel censure ecclīastice: a iure vel ab homīe generalit promulgate: donec talis sententia vel censura fuerit a iudice publicata vl denūciata specialit ⁊ exp̄sse: vt patet in extrauagā. Martini pape. v. q̄ dedit in cōcilio Cōstan. vt pz. §. q̄ incipit: ad euitandū scandala. Quarta suspēsio cōcernit prelatos quoscūq̄ q̄ p̄textu visitatiōis ecclīarū vel monasteriorum exigūt vel recipiūt indebitas pcuratiōes ꝗ cōstitutiōes Jnno. pape. iij. q̄ ponit ex de censi. c. pcuratiōes: et Grego. x. que ponit. e. ti. in. vj. c. exigit. vñ cōstitutionē illam violātes duplū eius q̄ recepint: ecclie a qua id receptū fuerit infra mēsem reddere obligant. Alioq̄n extūc patriarche: archiep̄i: ep̄i duplū ipsum vltra p̄dictū temp⁹ restituere differentes: ingressum ecclesie sibi sciant interdictum. Inferiores ꝯo ab officio ⁊ bñficio nouerit se suspēsos quoscūq̄ de duplo hmōi grauatis ecclesijs plenariā satisfactionē impendant: nulla eis in hoc dantiū remissione liberalitate seu gra valitura: ꝑ ibi. Quīta suspensio fert ꝗ prelatos ecclīaꝝ in. c. si quorūdā: extra de solu. vñ prelatus ecclesiā pro alienis debitis obligās: ipso iure suspēsus est ab admīstratiōe tam spūalīū q̄ tpaliū: nec ecclesia tenet obligata: sed idē prelatus p debitis illis rūdere debet: vt ibi. Et dicunt Ain. ⁊ Hoff. q̄ hoc pcedit siue si ecclesia cōmendata vel intitulata seu etiā ad pcurādū data: de elec. cū nobis: siue sit etiā occupata ne p̄do sit meliorīs cōditiōis: vt de pben. c. eū qui. Dicit tñ Ain. q̄ si eccl'a monasterio subiecta p debitis alienis obligat: abbas nō incurrit hanc penā: ꝑ prelatus cui⁹ est admīstratio: secus aūt esset abbatis: ⁊ si q̄s nō grauaret ecclesiā obligādo sed remittēdo: dicit Ain. q̄ tenet ad penā. Hoc tñ nō placet Jo. an. qz nō debet ꝑ ius penale ex suos termīos extēdi: ⁊ ꝑ placet Jnno. Si tñ ecclesia pecuniam haberet supfluā: dicit Hosti. q̄ eā mutuare poterit indigēti: ⁊ etiā de supfluo tenet facere elemosynā paupib⁹. Et addit Jo. an. in regula. in penis. li. vj. q̄ q̄ñq̄ p attēptare cōsumat delictū etiā si nō sequat effect⁹: ⁊ tūc ius punit: ad hoc facit de homīc. c. p bña. ni. li. vj. vbi mādato pficit delictū: sic etiā hic tradēdo lr̄as vel sigillū incurrit hanc penā etiā si obligatio nō sequat: vt qz stetit p creditorē nō p prelatū: cum pcesserit ad actū quātū in se fuit: loquit tñ hic de prelato inferiori ep̄o: cū ep̄i nō incurrāt suspēsionē iuris nisi d ip̄is fiat exp̄sse mētio: vt d sen. excō. c. qz piculosū. li. vj. de elec. c. si cōpromissari⁹. eo. li. Sed dic Hosti. q̄ ppter hāc causā deberet ep̄us a supiore suspēdi. Preterea q̄uis fm Ain. ⁊ Jnno. prim⁹ supior absoluere potest ab hac suspēsione: exquo papa sibi nō reseruat: vt d sen. excō. c. nup. tamē fm Hostie. si ante relationē imisceat se diuinis: efficit irregularis ⁊ erit p soluz papam absoluēdus: vt de sen. ⁊ re iudi. c. j. li. vj. Sed Jo. an. hoc nō credit: cū nō sit suspēsus ab officio vl diuinis. Jo. cal. dicit q̄ cū sit suspensus a spūalib⁹: pōt teneri cū Hosti. q̄ sit irregularis: eo q̄ administratio spiritualīū large sumpta potest includere diuinorū celebratōez. Ad ꝑ facit de cor. vi. c. ex pte. ij. ⁊ hoc videt securius. Si ꝯo sumat stricte: put denotat quādam prelationē ⁊ potestatē cōpetentē nō ratiōe ordinis sed dignitatis: tūc verum est dictū Jo. an. ⁊ hoc est benignius. Sexta suspensio cōprehendit religiosos p̄sidentes monasterio: prioratui: ecclie vel administratiōi: qui cōcedunt alicui ad vitā vel ad certum temp⁹ iura: redditus aut possessiōes eiusdem: pecunia etiā inde recepta nisi necessitas aut vtilitas monasterij p̄oratus ecclesie seu administratiōis hui⁹ hoc exposcat: accedente nihilomin⁹ ad hoc cōsensu conuentus sui: vel si cōuentū non habent prelati sui: alioq̄n ipo facto sunt suspensi ab officio: vnde nec valet dicta cōfessio: hec patēt de reb⁹ eccle. nō alie. c. monasterioꝝ. in cle. Excipiunt tñ ibi duo casus. s. locatio ⁊ vēditio redditū vel fructū ad modicū tempus. Modicū aūt temp⁹ liez sit arbitrariū tamē intelligit decēniū fm oēs docto. Sz vtrū hec suspensio intelligat ab officio diuinorū vel officioꝝ tpaliū administratiōis puta prelati pcuratoꝝ cancellarij ⁊ hmōi. Job. an. remittit ad notata de deci. c. j. in cle. ⁊ ibi ponit vtrāq̄ opinionē: sed ad vltimū dimittit sub dubio: quapropter opinio securior est eligenda. Septima suspensio fertur cōtra pticipantes scienter excōmunicatis ī diuinis: excōmunicatis dico maior excōmunicatiōe: nam p talem pticipationē peccat mortaliter contra pbibitionē ecclesie faciens: etiam si ius ignorat: precipue si talis conditiōis est q̄ scire potuit et debuit huiusmodi pticipationis pbibitionem: non tamē est exōmunicat⁹ maiori excōmunicatiōe sed minori: nec est irregularis sed vicinus irregularitati: nam ingressus ecclie est illi interdictus si publice excōmunicatos admittit ad officia diuīa seu ecclīastica sacramēta vel ecclīastica sepulturā: donec de huiusmodi transgressione satisfecerit cōpetenter ad arbitriū eius cuius sententiā cōtempsit: vt patet lib. vj. de priuil. c. episcopoꝝ. vnde si postq̄ est interdictus ingressus ecclie se diuinis ingerit ī suo officio sicut prius irregularis efficit: ⁊ sic videt intelligendū de clericis secularibus ⁊ regularib⁹. Sed et si sepeliret excōmunicatū publice: tūc esset excōmunicat⁹: vt supra: nec etiā metus in talibus excusaret: fm Hosti. nisi metus qui cadit in constantē virum fm Huil. ⁊ Hug. Hic nota q̄ pticipatio cum excōmunicatis est mortale peccatum in quattuor casibus fm Tho. in iiij. dist. xviij. Primo pticipando ī crimīe. Secūdo in diuinis. Tertio in ꝛtemptu ecclīastice discipline. Quarto cōtra prohibitionē p̄ceptoriam superioꝝ. Idem Pe. abbas ⁊ Archi. xj. q. iij. c. sicut apostoli. et sic intelligit idem. c. sez cum quis p cōtemptū pticipat tūc excōicari potest: quia mortaliter peccat. Idem Jo. an. ⁊ Jo. de ligna. ⁊ Rich. in. iiij. Et hoc est verum fm ea que sunt in corpe iuris. Sed hodie secus ppter extrauagā. Martini pape. v. de qua patz supra. Octaua suspensio fert contra patriarchas: archiep̄os ⁊ ep̄os qui locant vl alio titulo cōcedunt aliquam domū vsurarijs alienigenis ad fenus exercendum: vel etiā si pmittunt q̄ vsurarij alienigene: sez non oriundi de terris ipsoꝝ locoꝝ publice vsurā exercentes vel saltem exercere volētes: habeant domos cōductas seu als habitent in terris suis: id est eoꝝ iurisdictiōi subiectis: nisi infra tres menses omīs tales de terris suis expellēt: nunq̄ decetero tales aliq̄s admissuri: eo ipso censurā suspensionis incurrūt: vt patet li. vj. de vsur. vsurarū. Nona suspēsio est lata cōtra bñdicentes secūdas nuptias. Pro quo nota ex de secū. nup. dicit. c. vir autē vel mulier ad bigamiā trānsiens nō debet a pbyterо bñdici: qz cū alia vice bñdicti sunt eoꝝ bñdictio iterari nō debz: hoc ibi. glo. dic q̄ hoc debet p̄termitti ad exhortationē cōtinētie: ⁊ etiā qz sacm iterari nō debet: vñ d: ibidē c. j. capellanū quē bñdictionē cū secūda cō

stiterit celebrasse ab officio beneficioq; ꝛc. suspēsum: cū ſkax tuax testimonio ad sedē apostolicā nullatenꝰ destinare postponas.

Hinc q̃ri pōt: vtrū vltra verū est q̃ secūde vel vlteriores nuptie bñdici nō pnt. Ad hoc rñdet Hein. boyc in dicto. c. vir aūt. q̃ duplex est bñdictio nuptialis. Una q̃ fit in facie ecclie p quā matrimoniū publicat: ꝛ sine q̃ matrimoniū clādestinū reputat: de qua habet. xxx. q. v. c. ij. ꝛ. iij. ꝛ p totū. ꝛ de clādest. desponc. cū inhibitio. ꝛ tūc quātūcūq; fuerūt als bñdicti ambo vl alter ipōrū debēt nihilominꝰ denuo bñdici: vt patz in iuribus allegatis. Alia que fit specialiꝰ cū pallio vel libro cui nubētes supponunt ꝛ quibusdā ꝓprijs oronibꝰ ꝛ alijs bñdicūt: de qua bñdictione dicit hic ī duob. c. ꝛ tūc si notoriū est virū esse corruptū vel mulierē corruptā fm Hosti. in sum. bñdictio nō pstat: qz nisi virgo cū virgine cōtraxerit nō debet interesse sacerdos: vt dicit. c. de his. xxxj. q. j. hoc intelligit q̃ nō debet pbere bñdictionē. Sed ꝑ esset nimis rigorosum: pauciq; bñdicerent: nec videt hoc innuere tex. hic qui loquit de secūdis nuptijs: ꝛ sic reḋrere videt pmas nuptias pcessisse: ꝛ ideo dicendū est: q̃ si nō est notoriū virum esse corruptū vel mulierē corruptā: ꝛ sunt pme nuptie quo ad virūq;: tūc debēt bñdici vt hic: ꝛ dicto. c. de his. Et idē dicendū ē cū nō est notoriū mulierē esse corruptā. Si ꝟo sunt secūde nuptie ex pte vtriusq;: tunc cū als bñdicti fuerint nō debet iterari bñdictio: sic dicit de alijs sacramētis nō iterādis: qz talis bñdictio q̃si sacramētalis ē fm Hosti. in. d. c. capellanū. Et hoc verū ē etiā si cōsuetudo sit in cōtrariū: ꝛ papa eā sciat q̃ ꝛsuetudo nō excusat ī talibꝰ: vt pz de hereť. c. ad abolendā. nisi ꝛ papa ex certa sciētia approbet ipam. Et idē iudiciū est si sūt secūde nuptie ex pte mulieris tm: verūtamē cū sint secūde nuptie ex pte viri tm nec est notoriū mulierē esse corruptā: tunc fm quosdā bñdici possūt: ꝛ hec est opinio Tho. in. iiij. dist. xlij. Ratio est: qz ibi aliq̃ mō saluat significatio: ꝛ hec opinio cōiter seruat: ꝛ licz fm iura cōmunia cū sacerdote talis suspēso solus papa dispēsare pōt: tm Jo. xxij. in exuagan. q̃ incipit: cōcertatiōez antique. dicit q̃ cū talibꝰ pbyteris a pena suspēsiōis pdicte absoluere ac sup executione ordinū ꝛ retētiōe hmōi bñficioꝝ: eorū dioc. libere dispēsare valeat. qd̃ sane intelligit nisi aū dispēsatōez hmōi diuinis offi-

ciis vt ꝑus se ingesserint. Decima suspensio fert ꝗ clericos q̃ sciēter indignū eligūt ad epatū: ꝗ illā formā q̃ ponit ex de elec. c. cū in cūctis. vñ tales sunt p triennīū suspēsi a bñficijs tā habit q̃ habēdis. Similit eligētes aliquē siue facta fuit electio cōcorditer siue in discordia: si infra. viij. dies ex quo poterūt cōmode distulerūt ipsā electionē electis pṡentare q̃ culpabiles in ꝑ fuerint: a pṡecutiōe electionis sunt exclusi ac suspēsi p triennīū a beneficijs: q̃ obtinēt in secūda ecclesia. Insup si infra tēpus illud temere vel colorate se imiscuerint illis: ipo iure ppetuo sunt ꝑuati: vt de elec. in. c. cupiētes. §. ceterū. ii. vj. Preterea si facta est cōpromissio in aliquē ꝛ cōpromissarius sciēter eligit indignū: ipo facto p triennīū suspensus est a bñficijs ecclesiasticis: vt de elec. c. si cōpromissarius. §. porro. hec tamē suspēsio non tangit eōs licz effecti cōpromissarij indignum elegerint: nec intelligit de electionibꝰ inferioꝝ prelatoꝝ: sed tm de electiōibꝰ eōꝝ ꝛ supioꝝ: vt ibidē subdit.

Hic que ri pōt: vtrū suspēsus a bñficio cēseat etiaz suspēsus ab officio vel ecōuerso. Ad hoc dicendū fm Pe. de anch. sup cle. cupiētes. de penis. cui cōcor. Hasp de calō. q̃ aut q̃s est suspēsus a bñficio vel ab officio seu ab vtroq;. Si ꝟo a bñficio tūc siue sit suspēsus a iure siue ab hoīe nō ē suspēsꝰ ab officio: ar. c. dilectus. de offi. or. nec etiā officiū ē accessoriū ad bñficiū: lz sit ecōuerso: ꝛ est regula iurť. in. vj. que dicit: in penis benignior est interp̃tatio facienda. Si ꝟo suspēsus est ab officio cū illa adiūctiōe tm: tūc planū est q̃ nō suspēsus a beneficio: cū tm sit suspēsus ab officio: hoc enim ostēdit sentētie pmulgatio: nec vltra pferētis intentionē sentētie vires se extendūt: saluo casu. c. pastoralis. ex de appel. Si ꝟo suspēsus est ab officio simplicit sine adiūctione tm: ꝛ hoc a iure: tūc si hoc ē ppter crimē: putat in illo casu q̃ suspēsus ab officio sit etiā suspēsus a bñficio: vt etiā habet exemplariter. lxxxj. dis. c. eos. et. c. si q̃s sacerdotū. Si ꝟo ppter infamiā vel cōtumaciā suspēsus est ab officio: tūc nō est suspēsus a bñficio: vt. ij. q. iiij. c. pbyter si a plebe. Porro si ab homie suspēsus ē ab officio simplicit: ꝛ hoc ppter crimē graue: tūc etiā suspēsus est a bñficijs. Si ꝟo ppter crimen leue vel ppter infamiā aut cōtumaciā: tūc non est suspēsus a bñficio: vt in iuribus allegať. Si denicq; suspensus est ab vtroq;: ꝛ hoc p

illam dictionē: ꝛ tūc planū est q̃ exclusus ē ab vtroq;: aut p illā dictionē: vel: ꝛ tūc abstinere debet ab vtroq; donec sciat intentionē pferentis: vt de cleri. excō. c. illud. fm glo. ꝛ Hosti. e. ti. c. latores. vult tm Hoff. q̃ talis sententia nō valet ppter incertitudinē. Undecima suspēsio fert cōtra religiosos mēdicātes ꝛ possidētes: nā in. c. nō solum de regula. in. vj. fratres pdicatores ꝛ minores ad pfessionē recipiētes aliquē in ordine suo seu ad renūciationē faciendam seculo ante pbationis annū elapsum: ipso facto a receptione quorūcūq; sunt suspensi ꝛ extendit etiā ad alios mendicātes in. c. se. Similit religiosi mēdicātes ꝛ qui decimas nō recipiūt: scienter obmittētes cōscientiā facere cōfitentibꝰ de decimis soluendis: a pdicatiōis officio sunt suspensi: donec eis faciāt cōscientiā si cōmode possūt: ꝛ si interim pdicauerint erūt extunc excōmunicati: vt patet in cle. cupientes. de penis. hoc tm intelligūt Pe. de anch. ꝛ Paulus: si fuerint sup hoc requisiti. s. a plātis. Similit religiosi grauātes vel fraudātes ecclesias cōtra decimas eis debitas: si reḋsiti p illos quoꝝ interest nō desistunt infra mēsem: vel de vsurpatis vel retentis infra duos menses nō fecerint emendā: suspensi sunt ab officio administrationis ꝛ bñficijs: ꝑ talia non habētes excōicati sunt: vt in cle. illa de decimis. ꝛ dicit hic Jo. an. in glo. se credere q̃ sufficiat iudicis declaratio: nec sit necessaria alia absolutio quo ad suspensionē: sed quo ad excōicationē bene requirit absolutio. Denicq; Guil. durādi ī suo repertorio aureo: multos casus posuit in q̃bꝰ aliq̃s ipo iure suspensus est: ꝑ multos hic causa breuitatis omitto. Unū dumtaxat in fine queri pōt: vtrū suspēsi postq̃ satisfecerint indigent absolutiōe. Ad hoc rñdet glo. in cle. j. de deci. q̃ sic in illo casu: secus tamē si fuissent suspēsi ad certū terminū: dic tm q̃ sufficeret declaratio iudicis super satisfactione: secus in excōicatione sup qua oīno requirit absolutio: ꝛ hanc glo. notat singulariter Pau. tamē ibidē latius loquit: nā p eo q̃ dicit glo. inducit qd̃ notat Inno. extra de eta. ꝛ quali. c. cū bone. In contrariū inducit qd̃ notat idē Inno. de cohabi. cleri. c. sicut. Post multa tandē Pau. cōcludit q̃ melius dicendū: q̃ q̃ncq; tempus vel factum adijcitur absolutioni fiende: ꝛ tunc necessaria est absolutio: vt exemplariter patet de senten. excō. c. parrochianos. c. cōquesti. de offi. ordi. c. significauit. Aliquādo ꝟo adijcitur durationi sentētie: ꝛ tunc absolutio nō est necessaria sed sufficit declaratio: vt de immu. eccle. c. aduersus. in fi. de spon. c. nō est vobis. nā absolutio tūc videt facta in diem vel cōditionē cōstituētis: vt de appel. c. pterea. cōmuniter tm fm Pau. in excōicatione tpus vel factū adijcit absolutiōi: qz in ea requirit satisfactio pximi que certa esse potest: ꝛ dei, p peccato q̃ est arbitraria: vt de peni. dist. j. c. mensurā: ꝛ ideo de eo posset dubitari: nā peccator nō habet in hoc arbitrari qd̃ placet Francis. ibidē. Absolutio autez a suspensione fieri pōt sub hac forma vel simili. Ego absoluo te a vinculo suspēsionis quā incurristi, ppter talē causam: ꝛ restituo te executioni ordinū ꝛ officiorū tuorum: in nomine patris ꝛc. nihilominus tamē quia suspēsio ptinet ad forum cōtentiosum: nec repit forma determinata necessaria huiusmodi relaxatiōis: ideo quicq̃d dicat ꝛ quibuscūq; verbis vtat is qui valet absoluere veraciter absoluit. Quis autē absoluere pōt de singulis gra breuitat supsedeo.

De irregularitate ꝛ q̃ nō possūt effici irregulares: ac de irregularitate q̃ diuersimode ꝗhit ex nature vitiate corruptiōe: Ser. XXVIII

On occides Exo.

n xx. Expediti put potuim de censura ecclesiastica q̃ ppie comprehendit excōicationē suspensionē ꝛ interdictū. Jam de nota irregularitatis pseqndū est. Unde irregularitas sic diffinit speculatore: q̃ est nota seu impedimētū canonicū ex facto seu defectu pueniēs: q̃ q̃s phibet ad ecclīasticos ordines pmoueri ꝛ in eis dē mīstrare. Et dicit Guil. q̃ est de iure positiuo: licz in lege veteri fuerit pordinata in psonā dauid: q̃ ppter multū sanguinē effusū, phibit ē edificare tēplū dñi: vt de ꝛse. di. j. c. j. vbi etiā dicit glo. q̃ lz fuerit dauid in veteri testō: fuit tm pfiguratoꝝ noui: ꝛ iō in figura tpis isti dictū est ei nō edificabis mihi tēplū. s. spūale vt celebres ē eo: ꝛ ē argumētū a mīore: si enī, ppť homicid diū repulsus fuit a ꝛstructiōe: mlto potiꝰ a mīsterio. Et dicit Inno. de renū. c. nisi cū pdē. q̃ papa cū oībꝰ irregularibꝰ dispēsat: qz iste pene sunt de iure positiuo: olim enī li-

eitũ erat sacerdotib⁹ interficere. Hinc moy
ses erat homicida ⁊ sacerdos egyptiũ inf̃
ficiens. Et samuel agag pinguissimũ regẽ:
phinees quoq; iudeũ cũ madianita coeun
tem. Sic petrus ananiã ⁊ saphirã. Et si
querit̃ que fuit causa institutiõis irregula
ritatis. Rñdet Guil. q̃ horror ⁊ scãdalum
inde oriẽs: nã abominabile esset q̃ qui in
tinxit manus in sanguinẽ humanũ offerat
sanguinẽ ⁊ hostiã imaculatã vel aliud offi
ciũ exhibeat christo: vt. xxiij. q. vlt. c. his a
quib⁹. Nota tũ q̃ plures sũt p̃sone in q̃b⁹
nõ cadit irregularitas: nã ꝟm Io. cal. mu
lier quecũq; sit exquo nõ est capax ordinis
siue characteris clericalis: irregularitas ĩ
eam nõ cadit p quã impedit̃ q̃ ordinari vl̃
ordinis officium celebrare. Unde mulieri
p̃hibent̃ ea q̃ ordinis officio cõpetunt: vt
xxiij. dist. c. sanctimonialis. c. sacratas. de
peni. ⁊ re. c. noua quedã. verũtamẽ q̃uis
nõ efficit̃ irregularis: temerarie tũ agit et
grauiter puniri debet. Similit̃ in cle. vna
de homi. ponit tria genera hoĩm: qui ꝓpe
trantes homicidiũ non efficiunt̃ irregula
res. Primo furiosi: ⁊ dicit ibi glo. q̃ furio
sus q̃ siue cõtinuo furore laborat siue p in
tervalla q̃diu fuerit iniuriã põt pati: ꝟ nõ
agere. xv. q. j. c. illud. c. aliquos. hinc etiã
qõ p eum fit: sic habet̃ pinde ac si casu ac
cidisset siue facto p̃sone: ⁊ si damnũ dat nõ
tenet̃. l. aquilia. sed est pinde ac si quadru
pes fecisset vel tegula cecidisset. ff. ad. l. aq̃
liã. l. ꝟ si quotiẽs. §. ij. nec etiã peccãt ĩ tali
ametia cũ nõ sit cõpos rõnis. Secũdo infã
tes nõ efficiunt̃ irregulares: q: de his idẽ
est iudiciũ. Dicit̃ enĩ alibi q̃ infans vel fu
riosus pdidit vel corrupit impunitũ est: et
ratione reddit lex q̃ de homicidio loquit̃.
ff. ad. l. corne. de sic. l. infans vel furiosus
si hominẽ occiderit lege cornelia nõ tenet̃:
cũ alterũ innocẽtia ꝓsilij alterũ fati infelici
tas excuset: satis q̃ suo furore punit̃: ⁊ dic̃
glo. q̃ infans hic dicit̃ minor septẽnis: q:
etas illa ignorat quid faciat: hinc ex taliũ
sponsalib⁹ non cõtrahit̃ publice honesta
tis iusticia: de despon. impu. c. lras. Dicit
tamẽ Hosti. in. c. illo de delicto puerorꝫ: q̃
puer dolicapax si p̃iciendo lapidẽ vel cul
tellũ occidit aliquẽ irregularis est: licꝫ nõ
habuerit animũ occidẽdi: q: in lege p̃mo
tiõis nõ volũtas ꝟ factũ attendit̃: tale tamẽ
homicidiũ fatet̃ dispensatiõe dignũ. Dicit
Henzelin⁹ q̃ talis tenet̃ q: dolicapax: licꝫ
fauore etatis cũ eo miti⁹ agat̃: vt de delic.
pue. c. j. Et addit q̃ q: dolicapax dicit̃ cuꝫ
p̃rimus est pubertati: id est cũ magis pro
pinquat etati puberi q̃ infantie: hoc ĩ ma
sculo est in decimo anno cũ dimidio ⁊ ali
quãtulũ vltra: in femĩa vo in. xj. anno cũ
dimidio ⁊ aliquãtulũ vltra: sic no. insti. de
inutilib⁹ stipulatiõib⁹. §. pupillus. ad hoc
de despõ. impu. c. cõtinebat̃. c. attestatiões
⁊ ĩ glo. Tertio dormiẽtes: nam ꝟm Lauõ.
dormiẽtes furioso comparant̃: vt extra de
baptismo. c. maiores: ⁊ hoc ideo: q: dormi
tio reddit hominẽ totaliter extra mentem
velut esset in extasi: nam aliqui dormiẽdo
loquunt̃: aliqui aliq̃d agunt: vtpote se ar
mant: vadũt: ascendũt ⁊ descendũt: Unde
refert Lauõ. de socio suo anglico: qui dor
miens parisius iuit de ecclesia sancti Be
nedicti vsq; ad flumẽ secane de nocte ⁊ ibi
puerũ interfecit: ⁊ reuersus dormiens po
suit se in lecto: ⁊ de hoc videt̃ q̃ nõ sit irre
gularis et hoc tenendum est: verũtamen
ebrius occidens aliquem licꝫ vsum ratio
nis p̃tunc nõ habeat: non excusat̃ a deli
cto nec ab irregularitate ꝟm Henzelinꝫ ⁊
Matthõ. xv. q. v. c. inebriauerũt. quia si de
ipso intelligi volnisset: cum alijs etiam ex
p̃ressisset: vt de deci. c. ad audientiã. p̃dicti
autẽ nullam irregularitatẽ vel peccatũ in
curunt nec celebrando nec officijs ordinis
vtẽdo: nec etiã diuinis interessendo. Ad
maiorẽ autẽ enidentiã sciendum: q̃ irregu
laritas p̃ut sumit̃ in p̃senti speculatiõe tri
pliciter cõtrahit̃: scꝫ nature vitiate corru
ptione opis vel oris obligatione: ⁊ eccla
stice censure violatione. Primo nãq; con
trahit̃ nature vitiate corruptiõe: ⁊ ꝟ dupli
citer. Primo ex nature p̃prie defectiõe: nã
ꝟm Aug. incõpositio corpalis inequitatẽ ĩ
dicat mẽtis: ⁊ iõ in lege veteri corpe vitia
ti p̃hibebãt̃ a sacerdotio: vt pꝫ Leui. xxj.
⁊ recitat̃. xlix. di. c. Hinc etenĩ supna voce
ad moysen dr̃ in Leuit̃. Loq̃re ad aaron:
hõ de semĩe tuo p familias q̃ habuerit ma
culã non offerat panẽ deo suo nec accedat
ad misteriũ eius: vbi repẽte subiũgit̃: si ce
cus fuerit: si claudus: si paruo vel grandi
naso ⁊ torto: si fracto pede: si mãcus: si gib
bus: si lipus: si albuginẽ habẽs in oculo:
si iugẽ scabiem: si impetiginẽ in corpe vel
põderosus: hoc ibi. Et exponit singula ap
licãs ad vitia: vt defectui corpis mẽt̃ de
fect⁹ corrñdeat. Preterea tũ in noua lege
sunt arbitraria ⁊ cũ eis dispẽsari põt: vt pꝫ
ex de cor. vitia. c. cũ in tua. Sup q̃ materia

breuiter dicendũ est: q̃ si quis priuatus est
mẽbro magno ⁊ manifesto: qõ scꝫ inducit
notabilẽ deformitatẽ eius p̃uatio: sicut p̃
uatio nasi ⁊ hmõi: vl̃ etiã inhabilitatẽ ad
exequendũ officiũ: vt priuatio man⁹ ⁊ hu
iusmodi: tũc quacunq; cã sit p̃uat⁹ seu mu
tilatus iusta vel iniusta: naturali vl̃ accidẽ
tali p̃motionẽ impedit: ⁊ cum tali defectu
p̃motũ deijcit: vt eo. c. exposuisti. Si vero
prius erat p̃motus ⁊ postea supuenit defe
ctus: tũc si p̃ter hoc nõ reddit̃ nimis de
formis: exequi põt illa officia ad q̃ nõ ipe
dit̃ p illũ defectũ: puta si factus sacerdos
amisit visũ: tunc licet missã celebrare nõ po
test: nec als in altari ministrare: poterit tũ
p̃dicare: ꝓfessiões audire ⁊ similia: nec eti
am beneficio p̃uari debet si sine culpa sua
talẽ defectũ incidit: q: afflictio addi nõ de
bet afflicto: vt. vij. q. j. c. cũ p̃cussio: dabit̃
ei tũ adiutor si tale beneficiũ est cui ipe de
fuit nõ põt: vt extra de cle. ergo. c. ij. Nota
tũ generalit̃ q̃ deformitates q̃ enumerant̃
in di. c. hinc etenĩ: ⁊ alie q̃cunq; ꝟm Hug.
ibidẽ nõ repellũt aliquẽ nisi q̃ inducunt
nimiã deformitatẽ in quo nõ põt certa do
ctrina tradi: nã in talib⁹ multũ attenditur
scandalũ: nec etiã aliq̃ deformitas impedit
p̃mouendũ nisi sit hoc in iure exp̃ssum: q:
edictũ de p̃mouẽdis est p̃hibitiorũ: vnde
põt ꝓtingere q̃ aliq̃s alicubi licite p̃moue
bitur ⁊ alibi nõ licite: vt q: in vno loco sur
git scandalũ ⁊ nõ in alio: in talib⁹ nãq; scã
dalũ p̃ri maxime ꝓsiderabile: ꝟm Francis.
de zab. ⁊ si dubitat̃ an surget inde scãdalũ
tunc recurrendũ est ad arbitriũ epi: vt eo.
ti. c. cũ ĩ tua: etiã facilius dispensandũ essꝫ
cũ religiosis in monasterijs suis latentib⁹
vt q̃ cũ pede ligneo ministrarẽt ⁊ similia:
q̃ sunt iudicio diocesanoꝫ arbitrãda. Si
vero quis mutilatus vel priuat⁹ est mem
bro paruo vel occulto: tunc si hoc factũ est
spõte ⁊ sine iusta causa: vtpote ex indigna
tione: impatiẽtia: supbia vl̃ simili causa: et
tunc indistincte a quocunq; factũ fuerit si
ue a seipso siue ab alio: repellit̃ a p̃motiõe
⁊ p̃motus deijcit̃: etiã si putabat obsequi
um se p̃stare deo: vt seipm castrãdo: vt eo.
ti. c. significauit: si tũ ex hoc nõ est ipotens
ad executionẽ officij põt cũ eo dispẽsari q̃
uis difficulter cũ eo qui se castrauit: vt. lv.
di. c. si quis abscideritⁿ. c. se. Secus tũ si
sine sua culpa sunt abscisa virilia: vtpote
ꝓsilio medicorum: vt de corpore vitiat̃. c.
ex parte. ij. vel etiã a barbaris per violẽtiã
vt. lvj. di. c. si quis a medicis: nec est neces
se vt rustici dicunt q̃ testiculos suos pulue
risatos vl̃ als secũ portant in bursa: quasi
tunc intelligantur habere cuncta membra
sua: cũ aliquibus bonũ esset q̃ nec porta
rẽt virides: vt notat Bern. eo. ti. c. ex pte.
Similiter si sponte ⁊ ex iusta causa: vtpote
p̃ter periculũ lepre: ne totũ corpus infice
ret sibimet amputaret virilia: cũ esset bene
perit⁹ in cirurgia: tunc nec repellit̃ a p̃moti
one nec deijcitur p̃motus: vt dicto. c. ex p̃
te. ij. ⁊ idẽ iudiciũ si sic natus est. Verũta
mẽ hermaphrodita q̃ scꝫ participat de vtro
q; scꝫ de masculino ⁊ feminino repellitur a
p̃motione propter deformitatẽ ⁊ mõstruo
sitatẽ: ar. xxxvj. di. c. illitteratos: talis enĩ
q̃uis ordiari nõ debet: tamẽ si magis ver
git in sexũ masculinũ q̃ femininũ suscipit
characterẽ: secus aũt si magis vergeat ĩ fe
miniuꝫ: vl̃ si equaliter p̃ticipat de vtroq;.
Preterea si quis operam dando rei licite
casu sibi abscideritⁿ mẽbrũ occultũ: vel etiã
membrũ paruũ manifestũ: vtpote digituꝫ
non necessarium ad signũ crucis faciendũ
⁊ similia: per que non redditur impotens
vel inhabilis ad exequendũ officiũ tũc nõ
repellitur: secus autẽ si daret operã rei il
licite: ⁊ sic casu abscideret: nihilominus si
membrũ esset vl̃ pars mẽbri que generaret
modicã deformitatẽ: talis misericordit̃ in
susceptis tolerari potest: scꝫ per dispẽsatio
nẽ episcopi: ꝟ colligi possũt ex dict̃ Ray.
Guil. Inno. ⁊ Ber. trahunt̃ q̃ ex dicto. c.
si quis abscideritⁿ: ⁊ extra eo. ti. c. significa
uit. Deniq; hij qui sũt seruilis cõditionis
etiã p tanto dicunt̃ irregulares: q: nõ de
bent ordinari nisi prius plenã libertatem
cõsecuti fuerit: vt. liiij. di. c. j. ⁊. ij. ⁊. iij. Ra
tio huius est clericalis dignitas ⁊ seruilis
vilitas: vt extra de ser. non or. c. de seruoꝫ
in fi. Nꝫ si seruus se p̃moueri fecerit dño
nesciẽte vel etiã sciẽte ⁊ ꝓtradicẽte: tunc si
fuerit ordinatus in minoribus reducit̃ ad
seruitutẽ vt pt⁹: vt. liiij. di. c. nulli: Si vo
fuerit ordiat⁹ ad sbdiacõatũ vl̃ diacõatũ:
oportet q̃ det aliũ loco sui: vl̃ p aliquã pso
nã p̃curet redẽptionẽ sui: aut si nõ habue
rit ipse reddat̃: vt patꝫ exp̃ssũ. liiij. di. c. ex
ãtiq;s: ⁊ extra de ser. nõ or. c. miramur: vbi
dicit etiã de subdiacono qõ in. c. ex antiq;s
fuit p̃ermissum: si pinde p̃motus est in
sacerdotẽ remanet quidẽ in ordine suo red
dito tũ peculio dño suo si qõ habet: vt ĩ di
cto. c. ex antiquis: ⁊ si non habet debet p̃

enrare redēptionē suā: qō si nō potest: tūc in seruitijs sacerdotio cōuenientibus ser/uire tenet domino suo: vt officiando ei in missis ⁊ horis canonicis ac alijs similib⁹: vt. liiij. di. c. frequēs: in fi. ⁊ dicto. c. de ser/uoꝛ: in glo. in fi. q̄ si nollet ei seruire depo nendus esset. Et si queritur quāto tpe pōt eum repetere. Ad hoc dicendū q̄ dōs suus eum repetere potest infra tēpus vnius an/ni a tpe notitie: vt patet. liiij. di. c. si seru⁹: ij. Verumtamē si incognit⁹ monasteriū in/greditur debet probari per triennīū infra quod tēpus si fuerit requisitus debet red/di dōo suo: post triennīū aūt a dōo suo q̄ri nō potest: nisi sit tam longe q̄ inuenire nō potest: nam tales post triennīū si mōachi effecti fuerint liberi efficiuntur: vt dicto. c. si seruus. ij. ⁊. xvij. q. ij. c. si quis incognit⁹. Si proinde seruus ꝓmotus est dōo scien/te ⁊ non ꝓtradicente tūc eoīpo liber factus est: vt dicto. c. si seruus. ij. Et nota q̄ cū ser nus ordinatus vel in religiōe ꝓfessus red ditur domino suo: non licebit dōo manus in eū violētas inijcere: alꝯ incideret in ca/nonē scōm Inno. ar. in dicto. c. si quis ī co/gnitus: nec seruū suū cōstitutū in sacris vl̄ ꝓfessum religionē approbatas: cogere pōt ad ꝓtrahendū matrimoniū ꝓter votū solē ne annexū ordini: vt extra de ꝓuer. ꝓiu. c. quidā. Cetex si seruus ordinat nesciēte do mino suo sed episcopo sciente vel etiā rep/sentatore q̄ sit seruus: tūc ille seruus effici tur liber: ⁊ episcopus vel repꝛesentatoꝛ te/net dōo duos reddere seruos eque bonos: vt. liiij. di. c. si seru⁹ pmo: ⁊ in glo. dicti. c. de seruoꝛ. Deniq̄ seruus ecclie liberat⁹ te netur ad hoc etiā si nō fuisset expꝛessū ī sui manumissiōe q̄ nō iniuriet ecclesie: nec ac cuset eā: nec testificet ꝓtra eā: alꝯ reuocat in seruitutē: vt. xij. q. ij. c. diaconi: ⁊ scōz q̄d dā etiā ad opas honestas: vt ī dicto. c. dia coni: nō tamē ecclie manumittēti seruire te netur in officio clericali: nisi in manumis/sione fuisset expꝛessum ⁊ in ordīatiōe: vt ex eo. ti. c. eo libentius. Verūtamē seruo pri/uate persone liberato vt ꝓmoueat nō pōt retinere sibi dōs aliq̄s operas in quib⁹ te/neat: vt. xiiij. di. c. j. nisi dūtaxat spiritua/les q̄d exprimi debet si hoc vult patronus ⁊ hoc in sui manumissione: ac postea decla rare in ordinatiōe fm Hosti. q̄ si sic ꝓmo/tus noluerit in hmōi deseruire: nō tī reuo cabit in seruitutē sz degradabit si fact⁹ est sacerdos fm Ray. Hos. ⁊ Inno. Secun/do vero ꝓtrahit ex parētū illegitima ꝓiū/ctione: nati nāq̄ ex illegitimo thoro phi/bentur a ꝓmotione: ⁊ hoc ꝓpter tria. Pri mo ꝓter dignitatē clericalē q̄ dari non de/bet hmōi vilibus pōnis: ex de excess. plac. c. inter dilectos. Secundo ꝓter detestati/onē paterni criminis: nec em incōueniens est vnū puniri ꝓ alio: vt filiū ꝓ peccato pa rentū: pena saltē tēpoꝛali: nō eterna: exem plū primi ex de heretic. c. vergentis: exem/plū scōi. j. q. iiij. p totū. Tertio ꝓter imita tionē: nā tales filij cōiter esse solēt imitato res paterni sceleris: vt. lvj. di. c. si gens: vñ q̄uis aliquādo reperiant hmōi viri valde industriosi ⁊ virtuosi: ex hoc reddunt ma gis laudabiles: non tī adaptant iura nisi fm ea que in pluribus accidūt: nihil tī eis nocet illegitimatio quo ad deū ⁊ virtutuz opera si in se boni sunt: vt diffuse patz. lvj. di. c. nasci. cū quinq̄. c. sequētibus. Cetex si quis se ignoꝛat illegitimū eē cū tī sit: tūc fm Hosti. ignoꝛātia ꝓbabilis excusat eū: ar. C. de testam. l. j. ⁊. ff. de offi. pst. l. iij. vñ durante tali ignoꝛātia nō peccat faciendo se ꝓmoueri: cū tamē hoc sciuerit sufficient q̄uis alijs occultū sit dispētatiōe indiget quo ad ordinē ⁊ dignitatē: ⁊ adhoc laboꝛa bit anteq̄ exequat vlterius officiū suū vt legitimet. Pro quo nota q̄ legitimat q̄s triplicit. Primo ꝓ sequens matrimonium sez ꝓtrahēdo cū illa ex qua habet filios il/legitimos: ⁊ hoc est vex quādo illa potuit esse ei⁹ vxoꝛ qñ filios ex ea genuit: alꝯ nō vt extra qui. fi. sūt legit. c. q̄stus: q̄tū ad primū: ⁊. c. cām. c. tāta: q̄tū ad scōm. Secū do mō ꝓ specialē indulgētiā pape: vt e. ti. c. ꝓ venerabilē: que legitimatio sicut pma valet ad ꝗ vt talis ꝓmoueri valeat ad om nes ordines ⁊ dignitates ecclesiasticas: vt de fi. pbyteroꝝ. c. is qui: li. vj. si pinde fi/at ab eō: tunc valet ad hoc q̄ minoꝛes oꝛ dines recipere possit et beneficiū sine cura vt ibi. Tertio modo ꝓ leges seculares fm modos in eis traditos qui reduci possunt ad tres. Primus est si pater filiū naturalē offerat curie impatoꝛis efficiat q̄ curialis vt in aut. q̄bus mo. na. effi. le. §. si quis igi tur. colla. viij. Idem si offerat eū curie ciui tatis de qua vel de cuius vico est oꝛiund⁹: institut. de nupt. §. vlti. Secūdus est si pa/ter decedens in testamento filiū inaturalē nominet legitimū heredē: ⁊ ipse postea te/stamentū offerat principi: vl̄ si pat in īstru mēto ꝓ publicā manum ꝓfecto vl̄ alio scri/

pto cū subscriptione triū testiū eū filiū no minet: nec adijciat naturalē: vt ī aut. vt li/ceat matri vel aute. §. ad hoc. Tertius est si nullo modo filio legitimo existente: ipse naturalis fili⁹ seipm offerat curie: vt ī au/tent. q̄bus mo. na. effi. legit. §. j. sed hec le/gitimatio nihil ꝓfert q̄tū ad hoc q̄ ꝓmo/ueri posset ad oꝛdines ⁊ dignitates ecclesi/asticas. Cetex restat adhuc vna dispēsa/tio illegitimoꝝ que fit per ingressū appro/bate religionis: tunc em ꝓmoueri pōt ad omnes oꝛdines fm Ray. ⁊ glo. sūmariā di stin. lvj. c. j. sed ad ꝓlationes ⁊ dignitates sine dispensatiōe ꝓmoueri nō pōt: vt in di cto. c. j. Ray. ⁊ glo. in quo etiā capitulo po nit exempla de summis pontificib⁹ illegi/time natis. Insup nota q̄ oꝛdinati in sacr⁹ si suciptūt filios ex vxoꝛibus cū q̄bus an/te oꝛdinationē ꝓtraxerant: tales filij sūt il legitimi: si ꝓsenserunt vxoꝛes q̄ viri oꝛdi/narent vl̄ hoc scientes nō ꝓtradixerūt: se/cus tī si ignoꝛauerūt vl̄ ꝓtradixerit. xxxij. distin. c. seriatim. Ad laudem dei omnipo tentis.

De irregularitate q̄ cōtrahit in homicidio vl̄ mutilatione q̄tuoꝛ modis: scz voluntate: iusticia: ne/cessitate vl̄ casu: Ser. XXIX

On occides. Exo. xx.

Secūdo vero ꝓtrahitur irre/gularitas opis vl̄ oꝛis ꝓpetratio ne: ⁊ hoc multis modis: nā primo ꝓtrahi/tur ꝓ homicidiū vl̄ mutilationē. Ad cu/ius euidentiā dicit in cle. vna. de homic. q̄ si furiosus vl̄ infans seu dormiēs homi nē mutilet vel occidat: nullā ex hoc irregu laritatē incurrat: sic ⁊ ille q̄ moꝛtē alit vita re nō valēs suū occidat vl̄ mutilēt inuaso/rē: ꝓ hoc patent innuēs q̄ alij ibidē nō ex/cepti quēpiā occidētes vl̄ mutilātes irre/gularitatē incurrūt. Et dicit ibidē glo. q̄ q̄ ad irregularitatē ꝓtrahēdā: mutilatio mē bꝛoꝝ homicidio cōparat: sup verbo muti lat: ⁊ allegat multa iura fm Lauū. tī irre/gularitas nō inducit ex qualibet mutila/tione sed solū cū mutilat aliq̄d de ꝑncipa/lib⁹ mēbris: vt est ocul⁹: man⁹: pes: nasus ⁊ filia. lv. di. si euāgelica: de cle. pug. ī duel lo. c. j. in fi. de homi. c. is q̄: li. vj. Cul⁹ occa siōe queri potest Utrū digitus sit mēbruz: ⁊ vtrū mutilare digitū sit mutilare mēbꝝ. Ad hoc dicēdū q̄ q̄dā doctoꝛ de bononia nomīe Haluan⁹ in studio paduano presen tē questionē formauit ⁊ disputauit de cleri co beneficiato mutilāte digitū alteri cleri/co eiusdē ecclie: in q̄ q̄stiōe q̄ ad vltimū q̄si tū est dubiū: vtꝝ mutilās digitū mutilare dicat mēbꝝ adeo q̄ sit irregularis: in q̄ du bio determīauit q̄ sic: qꝛ iura dicūt īdistin ete de mutilatione mēbꝛoꝝ: vt de coꝛ. viti. c. j. lv. di. c. penitētes. In ꝓtrariū aūt est q̄ digit⁹ nō ē mēbꝝ sz ꝑs mēbꝛi: vt. ff. de edi. edic. l. idē filius: in pn. ⁊. ff. de sta. ho. in. l. nō sūt liberi: qō videt veri⁹: ⁊ ideo dictuz Haluani nō videt vexꝝ: qꝛ canones etiā ex pmunt de mutilāte ptē mēbꝛi: imo etiaz de mutilāte ptē digiti: vt. lv. di. c. q̄ partē cu/iuslibet digiti. Sed ibi loquit de mutilan te sibliplī ptē digiti: vnde qꝛ materia irre/gularitatis ē restrigēda tanq̄ penalis: vl/detur q̄ quis nō fit irregularis nisi quādo mutilat mēbꝝ: vt extra ne cleric. vel mo. c. cleri. ⁊ de homi. c. is qui: li. vj. nā vtrobiq̄ expmit de mutilatiōe mēbꝛoꝝ: ⁊ videt ca/nones voluisse tūc fieri quēpiā irregularē actiue qñ ipse reddidit aliū irregularē pas siue: vt de coꝛ. viti. c. j. ⁊ ꝓ hoc optime va/let q̄ ibi dicit in glo. j. ꝓcoꝛ. etiā Franc. de zab. Secundo queri pōt: vtꝝ mēbꝛū de/bilitās ita q̄ ꝓsus iutile fiat nō tamē mu/tilans efficit irregularis. Ad hoc dicēduz q̄ Hasper de calo. hanc questionē ꝓtractāt in. c. j. qui cle. vel vo. putat q̄ curia roma/na tenet talē irregularē: ⁊ ꝓ hoc facit q̄ ta le mēbꝛū dicit esse moꝛtuū. j. q. j. c. sicut vꝛ/geri: ⁊ ergo large loq̄ndo dici potest muti/latū: hoc etiā tenet Archiō. de homi. c. vl. li. vj. sez q̄ ex debilitate mēbꝛi cōtrahit ir/regularitas: vnde ⁊ mēboꝝ diminutio ir/regularitatē inducit: vt de cleric. pugn. in duello. c. j. vbi glosa diminutionem acci/pit pro mutilatiōe. Et licet iura que loquū tur de membris mutilatis vtuntur verbo detruncationis vel truncationis aut muti lationis: aut mutilare ꝓprie signat incide re vel succidere scōm glosariū: dicit enim glosarius q̄ mutilare aliquid est q̄ sit in/tegruz detruncare: large tamē sumpto vo/cabulo ē idē q̄ cōmouere: debilitare ⁊ mu tare: veruntamē non est tantus hoꝛroꝛ in visu: nec tanta commissio in actu membrū esse debilitatum sicut mutilatum: vide la/tius de hac materia: Bar. Brix. in vltima questione dominicali: ⁊ Io. an. in regla. in

penis: vj. in. j. q. ⁊ in specu. titu. de penis.

Quibus premissis notandū est: q̃ homicidiū corporale cōmittit multis modis. s. facto: p̃cepto: cōsilio: defensiōe: adhortatione: ꝓsensu: vt extra de homi. sicut dignū: ⁊ de cleri. pug. in duello. c. Heinric⁹: in fi. ⁊ hij omnes efficiunt irregulares nisi declaratio ecclie vl dispēsatio ipos excusabiles reddat fm Hosti. in dicto. c. Heinric⁹. Unde si tu euntē ad occidendum associas: voluntate quidē eū renocandi ab homicidio: sed tamē cū intētione eū defendendi si alter eū ꝓualeret: ⁊ sic homicidiū cōimittit irregularis es scōm Hein: boyc. in. c: sicut dignū: de homi. Primo nāq̃ facto vl opere quis occidit ⁊ hoc volūtate iusticia necessitate vel casu. Primo quidē spontanea volūtate cū ope subsecuto q̃ requirit ad irregularitatē: q: sola volūtas nō inducit irregularitatē: eo q̃ lex ꝓmotiōis factū requirit: vt. xv. q. j. c. vl. Si vulnerasset hominē grauissime nec secuta esset mors nec mēbri mutilatio directe vl indirecte non esset irregularis: ideo dico indirecte: q: si vulnus intulisset nō de se mortale: ⁊ vulneratus ꝓpter impitiā medici vl incustodiam ꝓpriā moreret: nihilominus efficeret peccatiens irregularis fm Lauō. ⁊ Pde. de ancho. Ad irregularitatē ergo requirit actus cū volūtate: vnde siue veneno siue gladio siue quocūq̃ modo: etiā sine peccato vt p iusticiā aliq̃s aliū interficit irregularis est xxiij. q. viij. c. j. ⁊. ij. dicit tñ Hein. boyc: extra ne cle. vl mo. in. c. clericis: q̃ si clericus interesset morti vl effusioni sanguinis alicuius licite ⁊ iure approbate: vt suspendio vel decapitatiōi latronis vel homicide: ꝑ solū nō redderet eū irregularē: nisi inc̄essz vt p̃stans auctoritatē: aut xiliū: ꝓsiliū ⁊c. vt de homi. c. sicut dignum. Hinc si spectaret ad eū iurisdictio: nullo modo vindicte debet interesse: vt de excess. plato. c. ex litter⁹. Idē specu. ⁊ glo. Ray. ⁊ Joh. in sūma. Verūtamē si interesset effusioni illicite ⁊ repparate a iure: vt si interesset duellis capitalibus que omnino dānata sunt: vt eo. ti. c. j. ⁊. ij. ⁊. ij. q. v. monachiaz: tunc fm lauō. de statu mo. c. ne in agro. ⁊ porro: in cle. si clericus iuerit ad associandū ⁊ honorē faciēdū alteri de pugnātib⁹ ⁊ mortē aduersarij sitierit ꝗtū pōt et in animo gesserit: q̃ forsan si auderet etiā facto faueret: tūc videt q̃ fit irregularis p dictū. c. sicut dignuz. ⁊ clericos: ꝓcor. boyc: in. c. sic dignū: nuda tamē presentia als exhibita nō inducit irregularitatē licet aliter peccet grauit q̃ interest: vt extra ne cleri. vl mo. sentētiam in glo. Idē specu. ⁊ addit Hein. boyc: q̃ omnes quoquo mō adiuuātes in duello peccant mortaliter: ⁊ si ꝓtingeret aliquē mori imputaret omnibus homicidiū ⁊ omnes fierent irregulares. xvij. q. iij. c. oēs: fm Hosti. Bern. Jo. an. ⁊ Jo. in summa. Dicit in sup Jo. calō. in. c. gaudem⁹ de diuortijs: q̃ ꝗuis irregularitas surgens a lege diuina locū etiā habeat in nō baptisato: vt si ē bigamus: tū in ea q̃ surgit a lege positiua: vt ꝓpter homicidiū nōdū baptisati non ligantur. Hic ergo queri potest vtrū clericis licitū sit arma mouere. Ad hoc videt dicendū fm Joh. calō. in. c. petitio: de homi q̃ si armis vtit in ꝓtinēti vim vi repellendo cū debito moderamīe: ꝑ ei licet: nec efficit irregularis: vt. l. di. c. qz te: ⁊ in cle. vna de homicidijs. Si vero alio casu vtit armis ⁊ hoc auctoritate pape ī bello iusto: tūc etiā si mutilat vl occidat nō est irregularis: quia papa licite potest iustū bellum indicere: p̃cipue cōtra hereticos ⁊ infideles fidei resistētes: q̃ꝗ pbat. xxiij. q. iiij. sic excellentiā: ⁊. c. si nō ex fidei merito: ⁊ i tali bello papa licentiā dare pōt clericis vtēdi armis quibuscunq̃ sine metu irregularitatis: immo cū homicidio voluntario dispēsare pōt eo penitēte: vt de pe. di. j. c. j. ⁊ de homic. c. sicut dignū: ⁊ etiā clerico licētiā dare potest q̃ vtat armis offensibilib⁹ in bello iusto q̃ tenet Hosti. dicto. c. sic dignū: ⁊. c. occidit. xxiij. q. viij. si ꝓinde clericus vtitur armis motu ꝓprio sed in bello iusto vt p defensione patrie: vl als: tūc ibidem esse poterit cuz armis defensionis: vt xxxiij. q. iij. c. fortitudo: ⁊ poterit hortari nō aut pugnare. xxiij. q. viij. vt pridē: ⁊ orationibus ac lachrymis intercedere: vt. e. q. c. cōuenior. Dicunt etiā Innoc. ⁊ Hosti. q̃ clamare possunt capite ⁊ pugnate sed non occidite: cū armis tamē offensibilibus nō debet adesse nisi ea intentione vt se defendat ⁊ non vt pugnet impediēte ordinis professione. xxiij. q. viij. c. clerici. c. quicūq̃ extra de voto. c. ex multa. ⁊. fi. ⁊ in tali bello si neminē occiderit vel mutilauerit non est irregularis: licet ab alijs plures occisi vel mutilati fuerint: hoc enim potius eorum fautoribus imputandū est qui bellum iniustū mouerūt. Ad tollēdū tñ oē dubiū pōt ad cautelā in ꝑ casu sibi pēitētia īpōi: ⁊ sic intelligit. c. presentiū: extra de cleri. pcus. ⁊ ibi in vl. glo. Si tamē in tali bello clericus aliquem vulnerauit non tñ occidit vel mutilauit qui post ab alijs occisus est: tūc si vulnus clerici discerni potuit a vulneribus alioꝝ ⁊ ppendi q̃ non erat vuln⁹ mortis: nō efficit irregularis: vt eo. ti. c. significasti. ij. vbi plane de hoc: q̃ si discerni nō potuit ꝓpter dubiū irregularis iudicat: vt ibi: ⁊ eo. ti. in. c. petitio: dicit Hosti. q̃ si q̃s in bello iusto pugnauerit in ꝓpria ꝑsona: ꝗuis alios pcusserit dūmodo de morte alicuius remorsū ꝓsciētie nō habeat nō censet irregularis: q̃ etiā. c. petitio: pbare videtur. Et ꝗtū ad ea q̃ dicta sunt nota generaliter: q̃ Hosti. ⁊ Joh. an. tradūt duas regulas. Prima est q̃ in dubio nec magister nec iudex. aliquē iudicar debēt irregularē vt de pe. di. j. c. pene: de sen. ex. is q̃ in ecclesia: li. vj. Secūda ē q̃ vnus q̃sq̃ ī dubio se debet irregularē iudicare ⁊ reputare: vt pz de simo. ca. matthe⁹. Dicit etiā Host. q̃ in bello iusto cleric⁹ pugnāti lanceā dare pōt ante ꝓflictū: ⁊ hic fm Hein. boyc: in. c. ita quorūdā: de iudeis si petunt ad defensionē ⁊ tutelā: nō aut si petunt ad inuasionez ⁊ īpugnationē: sufficit enī q̃ p se nō interficiat vel mutilet: vt pbat tex. in dicto. c. petitio. Ecōtra mouētes arma in bello iniusto sunt irregulares si reperiunt aliq̃ inēfecti vel mutilati: siue fuerint ex pte iniuriantiū siue ex parte recipientiū fm Ray. in sum. q̃ quidē ītelligūt qñ clerici fuerunt in culpa: ⁊ hoc apparet ex verbis eius duz dicit mouerint arma q̃si voluntarie ⁊ sine necessitate: nā si defenderēt se vl socios necessarie: licet aliq̃s a defendētib⁹ sit interfectus ex alia parte: si reliqui nec īterfecissent nec vulnerassent nō essent irregulares licet occidendi volūtatē habuissent: qz lex ꝓmotionis factū requirit: vt dictū est: nō aut sic est de inuadētibus: qz vno mutilato vel occiso iudicant oēs irregulares: ꝑ ser tim in iusto bello: deniq̃ mandās vl cōsulens aliquē ocridi si mādatarius ꝓpt hoc aggrediens nō occidit sed occidit: tūc mādans efficit irregularis fm Jo. an. ⁊ Hosti. in. c. ad audiētiā: ⁊. c. Petr⁹: de homi. sic mādās aliquē verberare: pbibēs tñ eū occidi vel mutilari: si mādatari⁹ excedit ⁊ mutilat: mādās efficit irregularis: vt eo. ti. is q̃: li. vj. Scōo q̃s sit homicida p iusticiā ꝗtū ad cōtrahēdā irregularitatē: nā cū iudex vel minister reū iuste ꝓdēnatū occidit homicida est ⁊ irregularis: vt dicto. c. sicut dignū: vnde clericus in sacris nō pōt esse iudex sanguis: saltē in ꝓpria ꝑsona cognoscēdo ⁊ iudicādo: vt dicit Hein. boyc: in. c. clericis: extra ne cle. vl mo. et ꝑ ptz ēt in dicto. c. clericis: ⁊. c. sniam: eo. ti. nec vt ordinarius nec vt delegat⁹: vt de rapt. c. i archiepiscopatū: pōt tñ cōmittere iure suo ⁊ vice sua iurisdictionē tpalē si quā habet: ⁊ hoc siue generalit ꝓstituēdo laicū aliquē generalē vicariū suū vl baliuū: qui de omnib⁹ malefactoribus faciat vindictaz: siue etiam specialiter certā cām: vt eo. ti. c. eps: li. vj. ⁊ ibi p Joh. an. in glo. sua p̃ma: idem Ber. ⁊ Hosti. ibi dicūt q̃ si appellet in tali causa debet appellari ad ipm prelatuz: ⁊ ipse alij delegabit: q̃ scōm eos specialit delegare pōt: ⁊ licet nō pōt cōmittere vel mādare specialit ⁊ exp̃sse penā sanguinis inferri vsq̃ ad mortē vel mutilationē: tñ generaliter mandare pōt alicui q̃ de malefactoribus exequat iusticiā: vt di. c. episcop⁹ Ex dictis igit videt q̃ cleric⁹ iure patronat⁹ talē habēs iurisdictionē: hanc cōmissionē facere pōt sine pena irregularitatis: ⁊ si clerico hoc licet: videt q̃ laic⁹ talē iurisdictionē habēs nō p se sed p baliuuz causas sanguinis agēs ordinari possit: verū tamē si p̃latus alicui clerico cōmittit q̃ vice sua baliuū vel specialē iudiciariū deputet ⁊ hoc facit: talis nō videt tutus a periculo irregularitatis si pcessum est ad mortem vl mutilationē p dictū. c. eps: ibi ī iurisdictiōe sua cōmisso: ⁊ in fi. ibi: cū iurisdictionē obtinet temporalē: iste nāq̃ nullam habz iurisdictionē sed cōmissionē vel mandatū volūtarie recipit ⁊ voluntarie cōmittit. Ceterum. c. prelatis: de homi. li. vj. dicit q̃ sine pena irregularitatis clerici possunt de suis malefactoribus ꝓqueri ⁊ coram suo iudice seculari: etiā de criminib⁹ ex q̃bus pena debet sanguis exp̃sse ꝓtestādo q̃ ad penā sanguinis nō intēdūt: sec⁹ tñ si tēderet ad penā mortis vl mutilatiōis: licet ore ꝓtrariū ꝓtestarent: licet enī clerico suā iniuriā coram iudice ꝓsequ ciuilit: ꝗuis nō criminalit: tñ fm Host. si actor crederet nullo mō posse puēire ad effectū sue petitionis nisi p mortē vl mutilationē: nō ē iuo cādū brachiū seculare: sec⁹ si crederet difficult posse puēire ad optatū effectū: ⁊ sic ponit vix absq̃ ⁊c. ī. c. postulasti. de homi. Judex vo si modum ciuil actiōis excedēs gladio vtit: excessus nō īputat actori sed

iudici: vt ibi fm Hos. ⁊ Jo. an. ⁊ cōcordat Archi. sic clericus nō potest esse ꝓsiliarius iudicātis in causa sanguinis: vbi mors vl mutilatio sequit: nec etiā aduocat⁹: nec testis nec tabellio: qz nō potest dare ꝓsiliuz: auxiliū: opē: operā vl fauorē: nec etiam dictare vel scribere sententiā ex q̄ sequtur mutilatio vel homicidiū: nec q̄ aliqs capiat p delicto: secus tñ pro debito: licet postea p delicto detineatur ⁊ inficiat. Et si queritur vtrū clericus absq̄ pena iudici seculari cōsulere potest aut ei respōdere in causa sanguinis vbi sequit mors vl mutilatio Ad hoc dicēdū fm Job. calo. in. c. ex litteris: de excess. prelato. cui satis ꝓcor. Hein. boyc. ibidē: qō si consuluit sup certo facto īminente ad puniendū tunc irregularis iudicatur: vt hic: si saltē ex cōsilio suo siue generali siue speciali sequatur ppinquū homicidiū: ad hoc dicto. c. sicut dignū. §. fi. ⁊ c. significasti. j. ⁊. ij. quod est dicendū scōm Hosti. ⁊ Job. an. ne cle. vel mo. c. clericis: idē specu. ⁊. archi. Si vero cōsuluit sup facto nō īminēte ad puniēdū: ⁊ ꝓsulens bene cōsuluit vl rñdit vt iura canunt: tūc nō efficitur irregularis: ⁊ sic intelligit opinio Job. ⁊ Ber. ad hoc. c. pessimā. xxiij. q. vlti. in glo. penul. ⁊ vltra. Si vero errauit q̄uis nō erat iurisperitus: sed erat casus super q̄ erant opiniones: ⁊ ipe sequēs aliquoꝝ opiniones sic consuluit: tūc etiā nō est irregularis: quia cum de certo facto nō consuluerit: satis est q̄ non fuerit in culpa. argu. in e. ti. c. significasti. ij. ⁊. c. petitio: si tamē errauit tn casu in quo nullus peritus errassz tunc eius ignorantia crassa iudicat ⁊ fit irregularz si sequitur mors: quia fuit in lata culpa. Q̄z si nō est iurisperitus ⁊ tamē p sumit q̄ iudex sequatur eius consiliū tūc est in culpa ⁊ fit irregularis: si vero non p sumit sicut nec presumere debet: ⁊ simpliciter dixit q̄ sentiebat: non tñ suggerēdo q̄ si ex affectu: sed tñ quod sentiebat expimendo tunc quia cessat culpa nec factū est certū non est irregularis: similiter si iudici vel officiali maleficū insequēti simplici animo demonstrarat nesciens nec suspitionez habens q̄ ad punitionē quereretur: sed p pter aliud: tūc credunt eū nō esse irregularē ex quo non fuit eius intentio corrupta. secus tamen si sciuit vel scire debuit q̄ ad penā quereretur. Tertio quis fit homicida necessitate defendendi se: de quo q̄ti potest vtrū homicidiū ex necessitate cōmissum inducit irregularitatē. Ad hoc respondit Hein. boyc: i dicto. c. sicut dignū: q̄ si necessitas illa fuit euitabilis tūc est irregularis: ita q̄ nec ad superiores ordines pōt ascēdere: nec in susceptis ministrare nisi dispēsatiue: vt. l. di. c. de his clericis: fm Bern. ⁊ Hosti. hic. Si vero necessitas omnino fuerit ineuitabilis: tūc licet tres sint opiniōes: tñ opinio Bar. Brix. i. c. de his: j. ⁊. ij. lj. di. tenēda est q̄ hodie seruat: q̄. s. eidē in nullo imputat: nec quo ad peccatū nec quo ad irregularitatem: ita q̄ sine aliq̄ dispensatiōe ministrare pōt in ordine suscepto: ⁊ hoc hodie approbatū est p cle. vnaz de homi. ⁊ ibi p Job. an. in glo. sup verbo nullā. Itē de illo qui mortem aliter vitare nō potuit exēplificat glo. de illo q̄ erat in angulat⁹ ita q̄ fugere nō poterat: ⁊ sic videtur q̄ si fugere poterat nō excusat. Idē paulus: verūtamē fm Hei. boyc. i. c. suscepimus: de homi. dicit q̄ si in fugiendo īminet periculū sic frequenē solet: qz fugiēdo cadere posset: vel p insequētē velociorē interfici: tūc nō tenet fugere: abst eū dicere q̄ tāto periculo se exponere teneret: vt lit. nō ꝓtest. c. accedens. ij. ⁊ hoc idē dici potest vbi fm psone qualitatē fuga esset alicui vituperosa: nā ⁊ als ꝓseruatio bonorū pfertur vtilitati rei. Ali de hoc arbitrarie ꝓsiderandū est fm Henze. eo. ti. in cle. vna glosa vltima: ⁊ idē lauḋ. ⁊ hoc maxime cōstare pōt p iuramētū suū cū de sua ꝓscētia ⁊ periculo agat sine alterius pīudicio: puta de pmotiōe ad ordines: vt eo. ti. c. significasti: secus tñ si cū alio ꝓtēdat vt de bñficio ⁊ similib⁹: de defensione vero rei suaꝝ dicit Archi. ⁊ etiā Lauḋ. ac Uincē. b idez notāt in. c. suscepim⁹: de homi. q̄ q̄uis hostis fortior sit ⁊ sine armis impetit ⁊ spoliat: nō est tñ dicendū ob res suas trāsitori as clericū armis se tueri debere ⁊ interficere spoliatorē: ⁊ in hoc ꝓcor. Hosti. ⁊ Johā. an. in dicto. c. suscepimus: ⁊. c. Petrus. e. ti. ⁊ spe. ti. de lega. alij tñ dicūt q̄ bona sua tñ armis defendere licitū est: vt de sen. ex. c. dilecto: li. vj. Et q̄ infectores de quib⁹ i c. suscepimus: dicit viā pfectiōis. i. religionis arripuerunt: q̄bus vim illatā sibi vi repellere non licebat: ⁊ hoc in repellendo in culpa fuerūt fz Ala. ⁊ Uincē. b: ⁊ idē Hos. qui dicit q̄ istud locū habet in monachis qui viam perfectionis assumpserunt: sed p mum securius est: vnde ⁊ si quis occideret vel mutilaret occidere volētē patrē: filiū:

cōiugē vel aliā psonā sibi coniunctā quam aliter defendere nō poterat: nihilominus irregularitatē incurrit fm glo. qz nō dicit necessitas ineuitabilis: idē Pau. ⁊ Lap⁹ oportet eñ q̄ offēsus irruere nō velit in offendente ad hoc q̄ offēsus si occidit vl mutilat nō incurrat irregularitatē. Quarto quis fit homicida casu: verūtamē si dabat operā rei licite ⁊ adhibuit diligentiā quaz debuit fm iura tūc nō imputat ei nec quo ad peccatū: nec quo ad irregularitatē: fm omnes doctores. xxiij. q. v. c. de occidēdis: ⁊ eo. ti. c. ex litteris. ij. c. significasti. c. Jo. ⁊. c. fi. Si vero nō adhibuit diligentiā quā debuit tūc imputat ei tā quo ad peccatum q̄ etiā quo ad ordines suscipiēdos: qz nec debet pmoueri: nec in susceptis ministrare eo. ti. c. pbyterū. c. ad audientiaz: scōm Bern. ⁊ Hosti. in dicto. c. sicut dignū: similiter si dabat operā rei illicite q̄uis adhibuit omnē diligētiā: tñ iputat ei q̄ ad peccatū ⁊ irregularitatē. l. di. c. clerico. c. si q̄s volūtate: de homi. c. ꝓtinebat. c. dilect⁹. ij. ⁊ Hosti. b: ⁊ in. c. sicut nob: de testa. ⁊ Hos. Ray. Josti. in sūmis eoꝝ. Preterea q̄cunq̄s dat causā ppinquā ⁊ ordinatā ad homicidiū: homicida iudicat dūmō occasionez pstando dederit opam rei illicite: ⁊ b tenet Bern. ⁊ Hosti. ⁊ Hein. boyc. secus tñ de occasione remota: ⁊ ad illud homicidiū non ordinata. Itē qui potest hominē a morte liberare ⁊ nō facit: vl qui nō pascit fame morientē fm Matth. in cle. de homi. nō est irregularis: retrahēs tñ aliquē volētē aliuz ab iniusta morte liberare: fm Hein. boyc. irregularis efficit: ⁊ allegat. c. si q̄s viduā l. di. ⁊ de pe. di. j. c. periculose. Hic generaliter due regule generales sūt notāde: prima ponit Haspar dicens: q̄ qñ culpa pcedit casum tunc imputatur illi q̄ fuit in culpa: licet nō fuerit in causa agēs: secus tñ si nō fuit in culpa: exēpli gratia si q̄s rixā incipiat ⁊ in ipa male tractet: pter qō eius ꝓsanguinei vel amici pter ꝓscientiā suā inferētē occidāt vl mutilāt irregularis erit: qz culpa sua casum pcedit: vt patet eo. ti. c. pbyterꝝ. ⁊. c. significasti. ij. exemplū secundi patet explsū eo. ti. in. c. Petr⁹: caueat q̄ clerc⁹ ne sit rixosus: vt. xlvj. di. §. j. ⁊. §. ecce Scōam vero ponit Jo. in sūma ꝓfes. q̄ scz vbi bona fide fiūt ea q̄ circa egrotos ꝓtingunt: nō debet aliqs defacili scrupulosam habere ꝓscientiā: licz in aliq̄ fuerit erratū: dūmodo non sit ibidem lata ⁊ euidēs culpa aut negligentia dissoluta: que pprie dolus est: de quo videbitur in. vij. pcepto: vt si bona fide dederit infirmo aquaz bibere vel limpharū vinū vel vocauit minutorez ⁊ similia que tamen scōm ꝓditionē persone vel infirmitatis vel tēporis aut aliarum circūstantiaꝝ essent illi pnitiosa ⁊ mortifera: secus tamen si non fuerit bona fide: exempli gratia si quis infirmuz verteret vel trasuerteret in aliud latus vt citius moriatur irregularis est: vt dicit specu. ti. de lega. §. iuxta propositionis: si saltem ex hoc citius moreretur: si tamē hoc faceret ad reuelandū infirmū ⁊ non vt citius moriatur non erit irregularis: quia bona fide subuenire voluit infirmo. Ad laudē dei.

De diuersis alijs irregularitatibus q̄ cōtrahuntur oris vel operis ppetratione: Sermo XXX

On occides Exo.

n xx. Also de primo modo quomodo contrahit irregularitas operis vel oris perpetratione: tā reliquos modos breui stilo percurramus. Mā secundo modo ꝓtrahit pter bigamiā irregularitas ⁊ hoc triplici ratione: prima ⁊ principalis causa quare bigamus promoueri pohibetur est: propter defectum sacramēti q̄ est in eo: qz scz coniunctio ꝓiugalis facta p eū significare nō potest illā ꝓiūctionē spl ritualē xpi ⁊ ecclie q̄ est vnic⁹ spōsus cū ecclesia q̄ est vna spōsa. cū eñ carnē suā diuisserit in plures vxores: nō est vn⁹ vnic⁹. xxxvj. di. c. acutius: ⁊ extra de biga. c. debitū. Pro quo nota q̄ in matrimōio duplex sacramentū attendit pter duplicē cōiunctionē q̄ est in ipso: scz animoꝝ ⁊ corporuꝝ. Prima ꝓiūctio scz aiorꝝ signat ꝓiūctionē christi ⁊ ecclie: q̄ fuit q̄si matrimoniū initiatuz q̄dē in patriarchis ⁊ pphis ratuz in christi natiuitate ⁊ ꝓsummatū in cruce: vl ratum in cruce ⁊ ꝓsummatū in gloria. Secūda vero cōiunctio significat etiā vnionē diuinitatis ⁊ humanitatis factā in vtero virginis: vt dicco. c. acutius: et dicto. c. debitū. Cum ergo tam coniunctio christi ⁊ ecclesie q̄ etiam vnio diuinitatis ⁊ humanitatis nō sit nisi vnica: merito signatur in coniunctione primi matrimonij: ⁊ cum quis transit ad secundum recedit ab vnitate: ⁊ sic non potest signare dictā vnicā ꝓiunctionē quā etiā rationē tāgit Aug⁹. in dicto. c. acutius.

A

in fi. ⁊ qz ꝓiũctio fornicaria nõ signat illaz
cõiunctionẽ christi ⁊ ecclesie: hinc si ꝗs nõ
B ꝓtraxit ꝑ tũ cũ mlĩis fornicatꝰ fuit nõ cen
sef irregularis. Secũda rõ est ꝓpter digni
tatem ordinũ. xxvj. di. c. vna: ⁊. c. vltra: vñ
nec tollit irregularitas ista p baptismũ: si
cut irregularitas homicidij: cuius rõ ē: qz
ꝓtrahit ex matrimonio ⁊ baptismꝰ nõ sol
uit matrimoniũ: vt dicto. c. vna. Tertia rõ
est ꝓpter signũ incõtinẽtie. Vnde ēm Amb.
in dicto. c. vna. Quõ aũt pōt hortator esse
viduitatis: ꝗ ipa ꝓiugia frequẽtauerit: et
l xxxij. di. c. ꝓposuisti. ver. ꝗ fortasse: vñ et
bigamꝰ omni ꝑuilegio clericali nudat ac
seculari foro penitꝰ adijcit: nõ obstãte q̃cũ
ꝗ cõsuetudine: adeo ꝙ eis sub pena excõi
catiõis inhibitũ est deferre tonsurã vl ha
bitũ clericalẽ: vt patet exp̃ssum de biga. li.
vj. c. altercatiõis. Hec ꝗ bigamia multꝰ mo
dis ꝓtrahit. Primo cũ ꝗs successiue ⁊ di
uersis tpib⁹ duas hz vxores ⁊ vtraq̃ co
gnoscit: ⁊ hic ꝓprie pfecte dicit bigamꝰ. x
xxj. q. j. c. appareãt: secus tũ si nõ cognouis
set ambas ꝟm Tho. in. iiij. licz magister sẽ
tentiaꝝ aliter dicat: nõ ēm tenet in hoc ei⁹
opinio: cõcor. etiã dictũ. c. debitũ. Secun
do vero cũ ꝗs diuersis tpib⁹ duas hz vxo
res: vnã de iure: ⁊ aliã de facto: puta qz cõ
trahit cũ sanguinea ⁊ vtrãq̃ cognoscit: ꝗ
etiã censet bigamꝰ ꝓpter intẽtiõis affectũ
cũ ope subsecuto: vt eo. ti. c. nup: ⁊ idez ē si
plures habet vno tpe: vtpote ducẽs vnam
clãdestine ⁊ aliã in foro ecclie: ⁊ vtrãq̃ co
gnoscit: vl etiã si ꝓtrahit cũ duab⁹ de facto
tũ ⁊ eas cognoscit: vt qz sũt ambe ꝓxãgui
nitatis vl affinitatis linea ꝓiũcte: vt dicto
c. nup. Tertio qñ ꝓtrahit cum cognita ab
alio ⁊ eã cognoscit: ⁊ hoc ē vez siue sciuerit
eã corruptã siue nõ: vt. xxxiiij. di. c. curan
dũ: ⁊. c. ꝑcipim⁹. Si tñ ipe solus eã deflo
rasset ⁊ postea cũ ea cõtraheret nõ cẽseret
bigamus: vt dicto. c. acuti⁹: arg. extra q̃ fi.
sunt legit. c. tãta. Quarto qñ ꝓpriã vxorez
cognoscit siue sciẽt siue ignoranter postq̃
ab altero cognita est: vt. xxxiiij. di. c. si cu
ius: ⁊. c. se. vnde si vir accusaret de adulte
rio vxorẽ: ⁊ accusatiõe pẽdẽte vir debitum
adultere redderet etiã ad ꝑceptũ ecclie fie
ret irregularis: qz bigamꝰ ꝟm Tho. Ray.
⁊ Host. Quinto qñ ꝓtrahit cũ vidua ab a
lio viro cognita: secꝰ tũ si fuisset relicta vir
go. xxxij. di. c. seriatim. xxxiij. di. c. maritũ:
⁊ notãt. xxxiiij. di. c. ꝑsbyteri. §. vidua. Se
xto qñ ꝗs vilẽ psonã ducit in vxorẽ: sicẽ an
cillã seruilis ꝓditiõis: vl iocularicem: vl
aliquã ex illis q̃ publicis spectaculis man
cipant: licet virginẽ: tũc repellit ab ordine:
vt patet exp̃ssum. xxxiiij. di. c. si ꝗs viduã:
ij. Septio qñ ꝗs ꝓstitut⁹ in sacris: vl post
pfessionẽ in religione contrahit cũ corru
pta: vt patz. xxvij. q. j. c. quotquot: ⁊ de bi
gamis: c. a nobis: ⁊ in glo. vnde licet quis
credit ꝓtrahere cuz virgine ⁊ inuenit eam
corruptã ⁊ sic cognoscit eã: ad ordines ꝓ
moueri nõ potest: cũ sit maritus corrupte:
vt patet. xv. q. j. c. fi. ⁊. xxxij. q. v. c. ille aũt:
Ceterũ quia p baptismũ nõ tollit hec irre
gularitas: vt dictũ est: ideo si quis vnã ha
buit vxorẽ ãte baptismũ ⁊ aliã post baptis
mum: vl vtrãq̃ ante baptismũ irregularis
ē: vt. xxxiiij. di. c. si quis viduã. j. ⁊. xxxv.
di. c. j. Similiter is qui ante baptismuz di
misit vxorẽ ꝓpter fornicationem: ⁊ post ba
ptismũ eã itez recipit irregularis ē. Hic
ergo queri potest vtrũ in irregularitate cõ
tracta p bigamiã potest fieri dispẽsatio. Et
dicunt quidã ꝙ non: quia ꝓtra doctrinam
apostoli est: ꝓtra quã nec papa dispensare
potest. Tho. tamẽ in. iiij. di. xxvij. dicit ꝙ
bigamie nõ est adiuncta irregularitas de
iure naturali: sed de iure positiuo: nec ē eti
am de essentialibus ordinis ꝙ aliquis nõ
sit bigamus: quod patet ex eo: quia si ꝗs
ad ordinem accedit characterem recipit: ⁊
ideo papa dispẽsare potest in tali irregula
ritate: nõ tamẽ inferior prelatus. Q̃d autẽ
in ꝓrariũ objici pōt ꝑ decre. extra. eo. ti. c.
nup: soluit Tho. dicẽs ꝙ ꝑ illã decre. ostẽ
dit ꝙ eadẽ est difficultas dispẽsandi in ill
ꝗ de facto cũ plib⁹ ꝓtraxerũt sicẽ si de iure
ꝓtraxissẽt: nõ ꝙ subtrahat potestas dispẽ
sandi. Quod etiã obijcitur nõ esse licitum
dispensare ꝓtra doctrinã apostolicaz: sol
uit ibidẽ Tho. dicens ꝙ est verũ q̃tuz ad
ea que sunt de iure naturali: ⁊ q̃tũ ad ea q̃
sunt de necessitate sacramentorũ ⁊ fidei: ꝗ
in alijs que sunt de institutiõe apostolozuz
cũ ecclesia: nũc eandẽ habeat potestatẽ sta
tuendi ⁊ destituendi quã tũc habebat: po
test per eũ dispensari qui primatũ tenet in
ecclesia: q̃uis cũ tali irregularitate dispẽ
sare nõ ꝓsueuit nisi forte subesset aliq̃ cau
sa maxima. Tertio modo ꝓtrahitur irre
gularitas in crimine heresis: in qua scz he
resi post vulnꝰ sanatũ remanet cicatrix: scz
irregularitas: vt dicitur. j. q. j. c. ventuz: et
ideo prohibentur heretici a promotione: ⁊
promoti deijciuntur. Pro quo nota ꝙ he

retici puniunt pena quadruplici. Primo
excõicatione: qz sunt ipso facto excõmuni
cati: vt ex eo. ti. c. ad abolendã. ⁊ de hoc. ꝑ.
Secũdo ꝛo depositiõe: qz indistincte siue
clericus siue laicus etiã papa vel impator
vel quilibet ali⁹ deponi debet ab omni di
gnitate: vt. xl. dist. si papa. et. xxiiij. q. j. c. q̃
cõtra pacẽ: insup omni officio ⁊ bñficio ta
lis spoliari debet ac degradari si cleric⁹ ē:
⁊ iudicio seculari tradi puniẽdus animad
uersione debita. s. crematione: nisi cõtinuo
post cõprehensionẽ errozis ad fidẽ cõuerti
velit ⁊ errozẽ suũ abiurare ac satisfactionẽ
exhibere: ⁊ sic redeũtes in ppetuo carcere
retrudi debẽt: vt patet ex eo. ti. c. excõmu
nicam⁹. ij. Nec solum heretici sed etiã eozũ
receptores credẽtes defensores ⁊ fautores
ipsozũq̃ filij vsq̃ ad secũdã generatiõz ad
nullũ ecclĩasticũ bñficiũ vl officiũ publicũ
admittent: als est irritũ: vt de heretic. c. q̃
cũq̃. li. vj. qõ intelligas sane ꝑ lineam pa
ternã: naz ꝑ maternã nõ puniunt nisi vsq̃
ad primũ gradũ: vt eo. ti. c. statutũ. Tertio
puniunt rerũ ablatiõe: qz bona eoꝝ omia
sunt ipo iure cõfiscata: executio tñ cõfisca
tionis vel occupatio bonoꝝ fieri nõ debet
ꝑ ꝓncipes seculares anteq̃ ꝑ iudicẽ eccle
siasticũ sup eodẽ cõfiscatio fuerit ꝓmulga
ta: vt. eo. ti. c. cũ secũdũ. li. vj. Quarto pu
niut militari pscutiõe: qz si aliter fieri nõ
pōt armata manu sunt ab eis oia bona au
ferẽda: si tñ reuertunt ad fidei veritatẽ de
iure cõi post abiurationẽ heresis: admit
tunt ad laicã cõmunionẽ postq̃ recõcilia
ti fuerint: vt. j. q. vij. c. j. et. c. daybertũ. ex
cipiunt tamẽ illi qui post abiurationẽ er
rozis vel postq̃ se ꝓprij antistitis examina
tione purgauerint: si deprehensi fuerint in
abiuratã heresim recidisse: tales enim sine
vlla penitus audiẽtia seculari iudicio re
linquunt: vt eo. ti. c. sup eo. liꝗ. vj. Ceteri
vero non solũ ad laicã recipiunt cõmunio
nem: vt dictũ est: sed insup meritis ꝓprijs
suffragãtibus circa eos quadruplex dispẽ
satio fieri pōt. Q̃ñq̃ enĩ fit cũ eis dispẽsa
tio semiplena: ita ꝙ solũ recipiunt in ordi
nibus ante hec oia susceptis: vt. j. q. j. c. si
ꝗs heretice. vbi plane de hoc. Q̃ñq̃ ꝛo fit
cũ eis dispẽsatio plena: ita ꝙ possint ad sa
cerdotiũ ꝓmoueri: vt. j. q. vij. c. cõuenientibus. Q̃ñq̃ ꝓinde fit cum eis dispensatio
plenior: ita ꝙ episcopi esse possunt: vt. xij.
dist. c. nos cõsuetudinẽ. Q̃ñq̃ fit cum eis
dispensatio plenissima: ita ꝙ ꝓmoueri pũt
ad superiores dignitates: vt. xxiij. q. iiij. c.
ipa pietas. Quarto mõ cõtrahit irregu
laritas ꝑ dilationẽ baptismi: nã si ꝗs adul
tus san⁹ distulit baptizari: ⁊ postea ĩ egri
tudine timore mortis se fecit baptizari: ꝓ
moueri non pōt: cum cã ē: qz ꝑsumit nõ ꝛe
cõtritus: nõ ēm ex volũtate sed ex necessi
tate videt recepisse baptismũ: vt patet ex
ꝑssum. l vij. dist. c. si ꝗs. Est etiã alia causa
ꝟm Guil. vt scz ꝑ hanc penã homies indu
cerent nõ negligere suã salutẽ: nec mirũ ꝙ
tales non ꝓmouent: cum ⁊ neophiti ꝓhi
bent ordinari iuxta sententiã apli: vt patz
xl viij. di. c. j. et. c. qñ. Cui⁹ ratio duplex est
ꝟm Ray. Prima ne incidãt in ꝓsbiã: pu
tantes ꝙ fides siue religio christiana mul
tũ eis indigeat: vt dicto. c. j. et. c. quoniã.
Secũda est: qz nõ sunt experti status ecclie
vel religionis: nec sciunt modos psonaꝝ:
nec ieiunauerũt nec fleuerũt ꝛc. vt patet in
dictis. c. vnde tales nec ad minozes ordi
nes ꝓmoueri debẽt: ĩmo nec tonsurari: ar.
xix. q. iij. c. monasterijs: ⁊ satis cõcor. Hoff.
⁊ Host. ⁊ idem intelligit de neophitis in
religiõe: vt dicto. c. monasterijs. Et si q̃rit
cur nõ tollit irregularitas ista p baptismũ.
Ad hoc dicendũ ꝟm Ray. ꝙ baptism⁹ ita
dilatus inducit eam: ⁊ ideo nõ potest eam
tollere: qz idem non operat cõtrarios effe
ctus: vt extra de bap. c. maiores: sec⁹ tamẽ
est de illo q̃ distulit sic cõmunionẽ vsq̃ ad
talem egritudinẽ: quia hic non repellit ab
ordine: vt. l. dist. c. is ꝛo. Similiter pōt ille
qui distulit sic baptismũ in duob⁹ casibus
ꝑ dispensationẽ ordinari. Prim⁹ est si post
baptismũ fides ⁊ vita illi⁹ ꝓbabilis appa
ruerit. Secũd⁹ est si raritas clericoꝝ ꝗ exe
gerit: vt. l vij. di. c. si quis. Quinto modo
contrahit irregularitas ꝑ susceptionẽ ite
ratã sacramẽtoꝝ characterẽ impmẽtiũ: vt
baptismi: cõfirmatiõis ⁊ ordinis: vt. l. dis.
c. ꝓfirmandũ. j. q. j. qõ quidã. de cõse. dist.
iiij. c. qui bis. Unde qui sciẽter rebaptizati
sunt vel recõfirmati vl reordinati: seu etiã
ignorãter sed post scitũ ratũ habuerũt abs
q̃ dispensatiõe pape ꝓmoueri nõ possunt.
Si ꝛo tale sacramentũ ignorãter suscepe
runt vt infantes vel absolute coacti: tales
ꝟm quosdã de iure ꝓmoueri possunt: ꝟm
alios tñ tutius est dicere ꝙ cũ dispẽsatiõe:
⁊ hoc vult dictũ. c. qui bis. et. c. sequẽs. Si
ꝛo q̃s ꝓbabilĩ dubitat facta diligẽti sup
hoc inq̃sitõe: nec certificari pōt vtrũ aliqõ
dictoꝝ sacramẽtoꝝ suscepit vl nõ: tũc talis
B

non efficit irregularis licz in hoc casu iteret sacramentũ: qz nõ putat iteratũ qõ nescit esse factũ: vt de ꝓse. di. j. c. solẽnitates. ⁊ extra de ꝓbỹ. nõ bap. c. veniens. vñ dici debet in forma cũ dubitat. Si nõ es baptizatus vel cõfirmatus ego te baptizo. Ratio ꝛo ꝓdicte irregularitatis est ꝓpter iniuriã factã sacramẽtis: q̃ consistit in hoc q̃ sacramentũ nõ iterandũ ꝓpter effectũ indelibilẽ characteris simplr iterat. Sexto cõtrahit irregularitas ꝑ solennẽ penitẽtiã: vt di. l. c. ex penitẽtib⁹. vbi plane de ꝶ. Pro quo nota q̃ penitẽtia solẽnis de qua nunc loq̃mur tm̃ imponit ab eꝓ vel de eꝓ mãdato: nec imponit clerico nisi deposito ⁊ fieri debet cũ solẽnitate q̃ ponit. l. dist. c. i capite: vbi eandẽ penitentiã i forma ꝓsequit ex ꝯcilio Agathen. Nec iponit talis penitẽtia ꝑ crimie enormi ⁊ vulgarissimo qõ totã ciuitatẽ vel terrã cõmouit. Et fm Ray. iterari nõ põt: vt de pe. dis. iij. c. repiunt: q̃uis alia quelibet penitẽtia siue publica siue p̃uata potest iterari quotiens bõ peccat: vt ibi. c. septies. et. c. adhuc instãt. ꝶ qz hodie talis penitẽtia nõ habet in vsu: ĩõ gra breuitat. de ea supsedeo. Ratio ꝛo cur talẽ impedit ꝓmouendũ est: qz nõ sunt digni suscipe vasa sacramento ꝛ: qui dudũ fuerũt vasa vitio ꝛ: vt dicit in. c. illud. l. di. Secũda rõ est ꝓpter scandalũ ꝓplr euitandũ qui crimẽ eius agnoscũt. Scandalũ est enĩ ꝓplo dei tales ꝑsonas sup se positas habere: q̃s vltra modũ vitiosas ꝯstat esse: vt patet exp̃ssum di. l. c. de his ꝛo. Tertia rõ est timor: ne iterũ labant in voraginẽ vitiorũ: qui timor de pristina cõsuetudine cõsurgit. lxv. dist. c. in sacerdotib⁹. Quarta ratio est: qz nõ haberẽt libertatẽ ꝛephendẽdi alios: nã qua fronte peccantẽ corripere põt: cũ tacitus ipse sibi respõdeat eadem se cõmisisse q̃ corripit: vt. xxv. di. c. primũ. Cõcor. Ray. ⁊ Tho. in. iiij. põt tũ cũ eis in minoribus ꝓpter nessitatẽ vel vtilitatẽ ecclesiasticã dispensare. dist. l. c. placuit. ⁊ hoc ꝑ eꝓm exquo nõ est ei ꝓhibitũ in iure: verũ tamẽ publica penitẽtia nõ inducit irregularitatẽ q̃ fm Ray. iniũgi põt ꝑ cõfessorẽ: ⁊ fit in publico: nõ tũ cũ ꝓdicta solẽnitate: vt cũ iniũgit pegrinatio ꝑ mundũ cũ baculo cubitali ⁊ cũ scapulari: hanc enĩ imponere põt q̃libet sacerdos parrochiano suo.

Septimo cõtrahit irregularitas ꝑ obligationẽ ad aliq̃ officiũ alicui⁹ curie: ⁊ ordinari ꝓhibet nisi p̃us a curia sit absolut⁹ vt patet. lj. dis. c. j. ⁊ sequẽtibus. Pro quo sciendũ q̃ tribus modis possũt dici curiales fm Ray. Primo modo large dicunt illi curiales qui quacũq̃ cõditiõe sunt obligati curie alicui⁹ publice potestatis: siue sint milites siue aduocati siue officiales siue etiã histriones: ⁊ generaliter omis officium honestũ vel inhonestũ habẽtes dum modo curie sunt obligati. Secũdo modo stricte dicunt curiales: qui curãt ⁊ gerunt honesta officia curie: sicut decuriones: iudices ⁊ siles. Tertio mõ strictius dicunt curiales: qui scz in causa sanguis sunt officiales: hi nãq̃ dicunt curiales a cruore: ꝶ alij dicunt curiales a cura. Omnes ꝶ curiales indistincte fm Ray. ordinari ꝓhibẽt nisi p̃us a curia sint absoluti: vt. lj. dist. c. j. ⁊ sequẽtib⁹. Postꝶ aũt absoluti sunt a curia: tũc se exercuerũt seua vt officiales vel milites q̃ sanguinẽ humanũ fuderunt: vel turpia ⁊ inhonesta vt histriones: non possunt ꝓmoueri: vt. lj. di. c. j. et. ij. de cõse. di. ij. c. ꝑ dilectione. Si tamẽ exercuerunt honesta officia sicut iudices: aduocati: tabellones: ⁊ hoc in causa ciuili seu pecuniaria tm̃: tũc admittunt vt. lj. di. c. osius. sed in causa sanguis repellunt vt. lj. di. c. aliquãtos. Nam in causa mutilatiõis vel mortis quicũq̃ fuerit iudex vel aduocat⁹ ꝑ actore siue ꝑ reo: cũ acto: obligat ad talionẽ: vel assessor: officialis vel testis aut notari⁹ sententiã scribens vel ꝓferens seu qui scribit attestatiões vel legit eas dũ publicant: et qui scripserit vel dictauerit lr̃as ꝑ vindicta sanguis omnes tales ꝓmoueri nõ possunt: vt dicto. c. aliquãtos. ⁊ di. l. c. si quis post remissionẽ. extra ne cleri. vel mona. c. sentẽtia. Quare etiã ceteri curiales ordinari ꝓhibent: fm Ray. tres sunt cause ꝑncipales. Prima est: qz quidã ex ꝓdictis vt frequẽter irregularitatẽ cõtrahunt ex officijs eis cõmissis. Secũda: qz tales q̃q̃ repetunt ⁊ sic ecclesia ꝓturbat. Tertia: qz ꝑsumit cõtra eos q̃ nõ transeãt ad clericatũ voto religionis sed vt ratiocinia domino rũ subterfugiãt: vt. liij. dist. c. legem. Idez Hoff. ⁊ Hosti. ⁊ similiter obligati ad ratiocinia ꝑsonis secularibus: sicut tutores: ꝑcuratores ⁊ similes ad ordines ꝓmoueri non possunt: vt. xxj. q. iij. c. j. et. ij. extra ne cleri. vel mo. c. j. et. ij. secus tamẽ si exercẽt ea ꝑ ꝑsona ecclesiastica vel etiã secular sed miserabili: sicut cecus paug pusill⁹ vidua ⁊ siles: qz tales ꝓmoueri possunt nisi aliõ

canonicũ impediat: vt. lxxxix. dist. c. indicatũ. lxxxvj. dist. c. puenit. xvj. q. j. c. monachi. ij. Si tamẽ officiũ quod gesserunt finitum est: ⁊ tamẽ adhuc obligati sunt ad ratiocinũ: tunc fm Ray. si non mouetur eis questio nec mota est bene ꝓmoueri possũt nisi manifestũ sit aliquẽ talẽ teneri de dolo. Si ꝛo mouet questio de dolo: tũc ꝓmoueri non debet ante decisam litẽ: vt. lxxxj. dist. c. tantis. ex de obligatis ad ratiocinia v. c. ⁊ in glo. debet tũ taxari tp̃us infra qõ q̃stio decidat: ar. ex qui fi. sunt legi. lator. ⁊ qui ma. accu. pos. c. insup. Si deniq̃ questi mouet de culpa tm̃: tũc ꝓmoueri potest nõ obstãte reclamatiõe actoris: cũ lis postea ꝓcederet: sicut p̃us ⁊ sub eodez iudice.

Octauo crimẽ mediocre ⁊ notoriũ inducit irregularitatẽ. Pro quo nota fm Ray. in summa: q̃ in hoc loco crimẽ enorme dicit homicidiũ ⁊ aliqua simonia: ⁊ etiã fm Hoff. heresis: ⁊ q̃libet hox siue fuerit occultũ siue manifestũ impedit ꝓmouendũ ⁊ deijcit ꝓmotũ etiã post penitentiã. Crimẽ aũt leue dicit hic illud mortale q̃ de se nõ inducit depositionẽ nisi ex cõtumacia post admonitionẽ: vt ebrietas ⁊ lud⁹ alee: vt pz xxxv. di. c. j. vel strepitus in synodo: vt. v. q. iiij. c. in loco: ⁊ similia que repiunt in iure: talia q̃ siue fuerint occulta siue manifesta nec impediũt ꝓmouendũ: nec deijciũt ꝓmotũ: extra ō coha. cleri. ⁊ mu. c. vestra. Crimẽ deniq̃ mediocre dicit ꝶ adulteriũ furtũ: sacrilegiũ: piuriũ: falsuz testimoniũ ⁊ similia: q̃ si sunt occulta nõ impediũt pro mouendũ nec deijciũt ꝓmotũ: nec indigẽt dispẽsatiõe: sed sufficit penitẽtia sacramẽtalis: vt ex de tem. ordi. c. ex tenore. et. c. q̃sitũ. vbi plane de hoc ⁊ in glo. Si ꝛo sunt manifesta ꝑ ꝓpriã confessionẽ delinquẽtis extra iudiciũ factã: tunc etiã nõ faciũt talẽ irregularem: q̃uis ille si clericus est suspẽdi deberet ab officio ⁊ bũficio: vt extra de excess. pla. c. q̃ sit graue. Si ꝓinde sunt manifesta ꝑ famã deficiẽte accusatore ⁊ legitima ꝓbatione: tũc etiã non inducit irregularitatẽ: vt dicto. c. questitũ: purgatio tamẽ canonica talibus est indicenda: qua ꝓstita debẽt absolui: sed si defecerint in ea debẽt deponi: vt ex de adul. c. significasti. Si deniq̃ sunt manifesta ꝑ sententiã vel cõuictionẽ aut ꝑ euidentiã facti: sic q̃ nulla tergiuersatiõe celari põt: tũc inducũt irregularitatẽ: vt dicto. c. q̃sitũ: põt tũ ĩ hmõi mediocrib⁹ notorijs in iure vel de facto in tali irregularitate ꝑ eꝓm dispẽsari fm Inno. in glo. sup dicto. c. ex tenore. Infames etiã tã de iure q̃ de facto repellunt a ꝓmotione dignitatũ ⁊ ordinũ: vt. lj. di. c. q̃ in aliq̃. de regu. iur. c. infamib⁹. li. vj. Idẽ Ray. infamis de iure est: quẽ ius ponit esse infamẽ: vt qz cõuictus ẽ de facto: vel q̃ pugnat in arena cũ bestia ꝑ lucro ⁊ hmõi: vide ō hoc plura. iij. q. vij. c. infamis. ꝓcipue in. ꝶ. porro. in textu ⁊ glo. Infamis aũt facto dicit ille cui⁹ apud bonos ⁊ graues granata est opinio super aliquo crimĩe: de quo gratia breuitatis supsedeo. Ad laudẽ dei.

De irregularitatib⁹ quę cõtrahunt ꝑ ecclesiasticarũ censurarum violationẽ: Sermo XXXI

On occides Exo. n xx.

Tertio ꝯtrahit irregularitas ecclesiastice cẽsure violatiõe. Vt breuiter hic ꝓsequẽdo q̃ũ qualit ⁊ vtrũ ex cõicatus: suspẽsus vl interdict⁹ durãte excõicatione: suspensione vel interdicto celebrãs: aut diuinis vel ecclesiasticis officijs se ĩmiscẽs irregularitatẽ incurrit. Omissis diuersis opinionib⁹ sciendũ est: fm q̃ notat Jo. calõ. ⁊ An. de bu. Itẽ Tho. Pde. de palu. ⁊ Suit. q̃ si celebrans aut vtens officio ordinis est mulier siue laica siue religiosa seu qualiscũq̃ sit: nõ efficit irregularis: qz cũ nõ sit capax ordinis clericalis: in eã nõ cadit irregularitas ꝑ quam quis impedit ab ordine vel ordinis officiũ celebrare: et hec ratio sumit ex. c. hec aũt imago. xxxiij. q. v. ⁊ extra. c. debitũ. de biga. Hinc est q̃ si mulier excõicata vel interdicta vel in loco inf̃dicto: vel indebite tractet officia sacra: temere quidẽ agit ⁊ puniri debet: vt de pe. ⁊ re. c. noua. nõ tũ efficit irregularis. Si ꝛo est virilis ꝯditiõis: ꝶ furiosus: infans: vel dormiẽs hoc agit: non est irregularis nec peccat: vt patet supra. Si ꝓinde sane mentis est: sed laicus siue religiosus siue secularis ⁊ cum solẽni ꝓparatu alicuius ordinis celebrat aut exequitur actum alicuius ordinis: tunc videt q̃ sit irregularis: licet hoc iudicat esse rigorosum: vt de cleri. nõ ordi. mi. c. j. nec cũ tali vt ꝓmoueri valeat alius q̃ papa dispẽsare põt: sicut ⁊ cũ ordinato ac suspẽso celebrãte alius q̃ papa nõ dispẽsat: ⁊ ergo idẽ est in isto casu: sed hoc intelligẽdũ videt tm̃ de ordinib⁹ sacris ⁊ ĩ

apparatu solenni: cum officia minorũ ordinum licite ꝓm Tho. in. iiij. ⁊ alios doctores exerceri possũt: etiã ab his qui nõ sunt ordinati in illis. Hinc si hoc agit sine apparatu solenni non efficit irregularis. Si ꝑterea clericus est: tunc aut celebrat in ordine quem non habet: ⁊ hoc agens in ordinibus sacris iudicat irregularis. De subdiaconatu tamẽ dicit Guil. q̃ si est in minoribus cantare potest epistolam: dũmodo sine solẽnitate: et addit Inno. q̃ hoc est licitum quãdo deest subdiaconus: ⁊ tunc etiã cãtet sine ornamẽtis subdiaconi. Solẽnis autẽ apparatus subdiaconi videt esse manipulus. Dicit enim Pe. de palu. in. iiij. q̃ tunicellam licet etiã non subdiacono portare: quia nõ est ei proprꝛia vestis sicut manipulus quẽ nullus inferior subdiacono portare debet: hec ille. Unde si talis cantet epistolam cum tunicella sine manipulo tm̃ nec porrigit calicem diacono vel sacerdoti: quod est proprꝛium officium subdiaconi ⁊ p̃ncipalis actus ordinis illius: et vbi est consuetudo q̃ etiã in minorib⁹ cõstitutus illo mõ cantet epistolã: non videt ex hoc irregularis: secus tamẽ vbi cuꝫ manipulo vel porrigẽdo calicẽ: vel vbi nõ est mos q̃ aliq̃s cantet inferior subdiacono. De alijs tamẽ ordinib⁹ superioꝛibus non est dubium q̃ incurrit irregularitas. Si itaq̃ clericus celebrat in ordine quẽ habet: sed est excõicatus excõicatione maiori: vel celebrat aut officium exercet diuinũ in loco interdicto ab homie vel a iure: tũc efficit irregularis ⁊ indispensabilis nisi p papã: vt de senten. excõ. is qui. li. vj. Dicit tamẽ Guil. q̃ in minoribus cõstitutus mistrando seu officiuꝫ suum etiã cum solẽnitate exercendo cũ est excõicatus non efficit irregularis: qꝛ illa duo. c. si quis epus. j. et. ij. que ponunt. xj. q. iij. nõ loquunt de eis: vt patet intuenti: ⁊ pene sunt restringẽde: secus etiam est de subdiacono: vt iam dictũ est. Credũt etiaꝫ quidã q̃ subdiaconus excõicatus epistolã sine solẽnitate legens vel diaconus vt etiã p̃sbyter nõ incurrat irregularitatẽ. Si aũt talis clericus est suspensus: stricte sumẽdo suspensionẽ. s. quo ad se ⁊ quo alios: ⁊ hoc ab homie seu iudice: sed ignorat ignorãtia ꝓbabili: tunc nõ efficit irregularis: ⁊ hoc est verũ si se ignorat ꝓbabiliter excõicatũ suspẽsum vel interdictũ: non ignorãtia iuris sed facti: ar. de excõmunicato. xj. q. iij. si quis episcopus. j. et. ij. ⁊ de suspẽso ⁊ interdicto: ar. de senten. excõ. c. cum medicinalis. li. vj. ⁊. vlti. ⁊ ibi glo. penul. ⁊ p Inno. Hosti. ⁊ Jo. an. de sen. excõ. c. cum illorum. in glo. j. Idem Hein. boyc. Si tamen ignorat ignorãtia crassa ⁊ supina: tũc si sentia excõicationis suspẽsionis vl interdicti fuerit nulla: de quo vide plures casus per Jo. an. de sen. excõ. c. solet. in fi. et. c. licꝫ. li. vj. ⁊ tũc nõ efficit irregularis: vt est expsum extra de appel. c. ad p̃sentiã. et. c. dilectus. in fi. et extra de sen. excõ. c. solet. in fi. ⁊ co. ti. c. solet. li. vj. ⁊ hoc in sentẽtia excõmunicatiõis notat Inno. in dicto. c. ad p̃sentiã: ⁊ Jo. an. in nouella. dicẽtes etiã q̃ licꝫ talis ab alijs sit vitãdus vt ibi: ipse tm̃ nõ debet se gerere ꝓ excõmunicato: qꝛ ꝓm veritatẽ talis nõ est ligatus: sed intelligũt sane p̃dicta de sententia que est nulla: quescꝫ nec ligat apud deũ nec apud ecclesiaꝫ: licꝫ quãdoq̃ de facto tolerẽt: vt no. extra de testi. c. dilectus. secus tamẽ est de sentẽtia iniusta: que licꝫ nõ liget apud deum: ligat tamẽ apud ecclesiã: que sentẽtia semp est timẽda: vt. xj. q. iij. c. j. et. ij. ⁊ p ꝓsequẽs obseruãda: alioquin sententiã sui pastoꝛis videret cõtemnere: ⁊ sic ligaret ꝓpter cõtemptũ: vt ibi. c. audi deniq̃. §. cum ergo. Pꝛoꝛo siue sentẽtia fuerit iusta siue iniusta si se immiscet aliquo officio nulli ordini deputato seu q̃d nõ competit ratiõe alicui⁹ ordinis: sicut est officiũ magistri scholariũ: aduocati: tabellionis: iudicis: bene dicentis mẽsam vel legentis in mensa lectionem ⁊ similia: nõ est irregularis. Similiẽ si se quidẽ ĩmiscet officio ecclesiastico ⁊ spirituali: sed ea tm̃ facit que sunt non alicui ordini vel officio deputata: nec a iure nec a cõsuetudine: nec etiã ecclesie cõstitutione: sicut si cantat respõsoꝛia vel legit lectiões: nõ est irregularis: vnde videt q̃ si in aliq̃ ecclesia sit cõsuetudo q̃ sine distinctiõe ordinis quiscꝫ legat epistolã poꝛtat cereos: vel quid aliud faciat ꝑtinẽs ad aliq̃d officiũ: nõ esset irregularis qui facit illud officiũ: quia cõsuetudo attendit in sacramentis ⁊ ecclesiasticis officijs: vt de cele. miss. c. pnicioſus: ꝓm Inno. Hostiẽ. ⁊ Jo. an. et Spe. Idẽ de excõicatis: suspẽsis vel infdictis qui recipiũt aliquẽ in canonicũ q̃d facere possunt: de rescrip. c. capitulũ. ⁊ notat Berñ. Inno. ⁊ Hosti. de p̃ben. c. p illorũ. glo penul. Idẽ de religiosis mẽdicãtibus suspẽsis a receptiõe quoꝛũlibet ad ꝓfessionẽ sui ordinis: iuxta. c. nõ solũ de regꝛa. li. vj. qꝛ tales ꝓpter hoc nõ sunt irregulares p p̃missa: ⁊ hoc notat Job. an. in nouella: ibi sup verbo: suspensos: licꝫ Hosti. in hoc vltimo cõtrariũ tenere videat: de re iudi. li. vj. ⁊ male. Si ꝑterea clericus ĩmiscet se his q̃ sunt ordini certo deputata: ⁊ hoc cũ solẽni apparatu: tũc si est excõicatus excõicatione maiori: fit per hoc irregularis siue sit excõicatus ab homie siue a canone ꝓm Inno. Hosti. ⁊ Spe. ⁊ a solo papa relenari põt: vt de re iudicata. c. cũ eterni. §. sciturri. li. vj. ⁊ dicto. c. cũ medicinalis: etiã si fuerit sentẽtia iniusta: secus si nulla vt dictum est: secus tm̃ de excõicatione minori: vt. c. si celebrat: extra de cle. ex. mi. Quidã tm̃ dicunt: q̃ licꝫ nõ requirit dispensatio papalis: tamẽ requirit dispẽsatio epalis: vt de cleri. cõiu. c. sane. ij. vel saltem eius qui ab excõicatiõe minori põt absoluere: sicut innuit dictũ. c. si celebrat. ⁊ hoc obtinet iam cõsuetudo ꝓm Hosti. Inno. ⁊ Jo. an. Similiter ille qui ĩ ecclesia sanguis vel seminis effusione polluta: vel q̃ p̃sentib⁹ excõicationi maiori innodatis sciẽter celebrare presumit: licet in hoc temerarie agat: irregularitatis tamẽ laqueũ cum hoc iure nõ sit expssum nõ incurrit: vt de sen. excõ. c. is qui. li. vj. ⁊ de hoc p Inno. de excel. pla. c. fi. Si vero talis ĩmiscens se his q̃ sunt ordini certo deputata cũ apparatu solẽni fuit suspẽsus tm̃ a bẽficio: tunc dicit Hein. boyc: talem nõ esse irregularẽ celebrando vel diuinis se ĩmiscẽdo: quia hoc nullo iure cauet de elec. cum in cũctis. §. clerici. et. c. cũ Ainton. et. c. statuimus. Item li. vj. de cõcessi. p̃ben. c. quia diuersitatẽ. ⁊ hoc tenent Innoc. ⁊ Hosti. in dicto. c. si celebrat. ⁊ Berñ. eo. ti. c. latores. ⁊ Spec. ti. de lega. §. iuxta Pꝛositionis. ℣. item nota. q̃ suspẽsus: ĩmo talis celebrans vel se diuinis ĩmiscens meret: qm̃ illa sunt in nrꝛis officijs gratioꝛa: q̃licꝫ impẽdere nõ tenemur tm̃ causa dilectionis impẽdim⁹: vt. xxviij. q. j. c. iam nunc. circa mediũ: vbi dicit: Multa aũt sunt facienda nõ iubente lege sed libera charitate: ⁊ ea sunt in nrꝛis officijs gratioꝛa: q̃ cum licerẽt nobis etiã nõ impẽdere tm̃ causa dilectionis impẽdim⁹. Silꝛ suspẽsus tm̃ a põtificalib⁹ diuinis se ĩmiscẽdo vel sine pontificalib⁹ celebrãdo nõ est irregularis: qꝛ b iure non cauet: ⁊ pene sunt restringẽde: vt de pe. dis. j. c. pe. Aũ põtificalia nõ sunt de substãtia ordinis vel officij: qꝛ sine eis q̃libet officiũ fieri põt: vt notat Inno. ĩ dicto c. medicinalis. Idẽ spe. ⁊ cardinalis: quoꝫ opinionẽ Hein. boyc: credit esse verã. Oꝛ aũt Hosti. ꝗriũ tenet in dicto. c. medicinal. hoc intelligendũ ẽ q̃ cũ ab officio seu ordine pontificali: id est epali fuerit suspẽsus: tũc officio ordinis epalis se ĩmiscendo fieret irregularis: ⁊ hoc notat Henzelinus in extrauagãt. Jo. xxij. q̃ incipit: suscepti regiminis. ad fi. sup verbo: a põtificalibus: vbi dicit: q̃ suspẽsus a põtificalib⁹ ꝑhibet ab his q̃ sunt sibi als vt pontifici pmissa ⁊ dependẽtibus ab eis: puta ab ordinũ celebratiõe: frontis chꝛysmatiõe: basilicaꝫ seu virginũ cõsecratiõe: misse cũ mitro ⁊ baculo celebratiõe ⁊ silib⁹: nõ aũt ab alijs: puta a misse celebratiõe sine ornamẽtis põtificalib⁹ celebrare: penitẽtias dare ⁊ silib⁹: q̃ cõpetũt ei rõne sacerdotalis officij: vt sentit Cõpost. ex de ꝓsue. c. cũ dilect⁹. ⁊ Berñ. ō offi. dele. c. sane. Et addit Job. caldrini: q̃ epus suspẽsus vel interdict⁹ a põtificalib⁹ si exercet officiũ sacerdotis etiã cũ pontificalib⁹ nõ est irregularis: ⁊ sic intelligit dictũ Inno. in dicto. c. medicinalis. vbi dicit q̃ is cui sunt iterdicta tm̃ põtificalia: si celebrat vel officiũ exercet ĩ inferiori ordine nõ est irregularis: qꝛ hoc iure nõ cauet: et pene nõ sunt extendẽde: de sen. excõ. is q̃. li. vj. Aerũtamẽ suspẽsus ab officio sacerdotali nõ poterit vti pontificali etiã aliter q̃ in missa: qꝛ interdicto officio vno omia sibi censent interdicta q̃ sine illo nõ posset explicare: sed sine sacerdotali officio nõ potest explicare pontificale. Itẽ suspẽsus a sacramẽto q̃ pceptione vel ꝑticipatiõe si celebrat vel diuinis se ĩmiscet: ꝓm Hein. boyc nõ est irregularis: vt est expssum ĩ dicto. c. si celebrat: qꝛ ꝑticipare sacramẽtis non est officij vel ordinis eo q̃ etiã laici ꝑticipant eisdẽ. Si tm̃ esset suspẽsus a collatiõe sacramentoꝫ vel etiã p̃uatus: tũc mistrando ea in officio suo vt p̃us efficeret irregularis: nisi mistraret aliqua sine solẽnitate q̃ in casu necessitatis etiã laicus mistrare potest: vt patet de baptisimo. Silꝛ suspẽsus ab ingressu ecclie ꝓm Inno. Spe. ⁊ Hein. boyc: si intrat ecclesiã nõ efficit irregularis: qd̃ intellige verũ nisi in ecclesia se diuinis ingesserit: vt de sen. ex. is cui. li. vj. Sic suspẽsus ab aliquo certo officio si se ĩmiscet alio officio q̃ illi a quo suspẽsus ẽ: tũc nõ est irregularis: vt de sen. ex. c. ij. ibi de misterio sibi interdicto: Idem Jo. an. in dicto. c. is qui. Et nota generaliter q̃ de ꝑsona inter-

dicta idez p oia dicendũ est sicut de psona suspẽta: qz tale interdictũ nõ differt a suspẽsione. Secũdo nota q ea q̃ dicta sunt de suspẽsione a iudice: generalit̃ intelligunt quocũq̃ mõ fuerint suspẽsi siue simpliciter seu ad tempus determinatũ vel indeterminatũ siue etiã rõne crimis defect⁹ vel infamie. Putant enĩ doctores tales durante suspẽsione celebrãtes esse irregulares: nec posse cum eis dispensari nisi p papã: ar. ad hoc. xj. q. iij. c. si q̃s plbyter. ⁊ dicto. c. cum medicinalis. Porro si quis fuerit suspẽsus a canone hoc fit triplici ratiõe. Primo rõne criminis: ⁊ tũc si simpliciter est suspẽsus celebrãdo fit irregularis: vt. xj. q. iij. c. si quis episcopus: similit̃ si suspẽsus est ad tempus determinatũ: tunc infra illud tempus celebrando efficit̃ irregularis. Si vo suspẽsus est ad tempus indeterminatũ cõditione donec satisfaciat: sicut in. c. si q̃s ãmodo. lxxxj. dist. ⁊ de cohabi. cleri. ⁊ mu. c. sicut. ⁊ in clemẽ. de deci. c. j. ⁊ tũc fm Jo. calõ. licz quidã cõtradicant: verius tamẽ est q sic suspensus ante absolutionẽ celebrans efficit̃ irregularis: quia in hoc factũ iudicis est necessariũ vt habeat̃ p absoluto: vt no. de eta. ⁊ quali. c. cum bone: ⁊ sic cum factũ homis sit necessariũ: sequit̃ q ad suspẽsionẽ dei canon aliquid addit: vt in dicto. c. sicut. quod bene pbat̃ de puil. c. episcopoꝝ. li. vj. Si autẽ suspensus est cũ conditiõe donec peniteat: sicut in. c. o sius. de elec. ⁊ in. c. j. de his que fi. a ma. parte ca. tunc equũ est tenere q interim celebrãdo non fit irregularis: quia talis videtur suspensio dei tm̃ ad quã nihil addit canon nec vt habeat̃ p sublata factũ aliquod iudicis est necessariũ: et ideo dicendũ est de eo sicut de suspensione dei tm̃ cum eadẽ sit ratio. Similiter si est suspensus a canone q̃ ad se tm̃ vt excõmunicat⁹ minori excõmunicatiõe vel pmotus per saltũ non est irregularis: primũ patet in dicto. c. si celebrat. secũdum patet. lij. dist. c. sollicitudo. ⁊ hoc vltimũ sane intelligendũ est q celebrando vel officiando in ordine ad quẽ per saltum est pmotus non est irregularis. Secundo quis suspendit̃ a canone ratione alicuius defectus: vt est defectus ordinis sicut clericus p saltũ pmotus q̃tum ad ordinem obmissum cui⁹ si exercet officũ anteq̃ illũ recipiat est irregularis: sicut prius dictum est de laico diuinis se solẽniter ĩmiscente: vel talis suspẽsus est ratione defectus alterius sicut bigamus illegitimus corpore vitiatus a nõ suo episcopo: vel ante legitimã etatem ordinatus. Et in hoc casu cõcordãt omnes doctores q talis celebrando nõ fit irregularis: qz hoc nõ inuenit̃ exp̃ssum in iure: vt de sentẽ. excõ. c. is qui. li. vj. ⁊ ideo tales nõ incurrũt nouam irregularitatẽ si celebrãt ante dispẽsationẽ obtentã: ⁊ ꝑ seruat romana curia: q: cũ in curia mãdat̃ cũ iam ordinatis in supradictis defectib⁹ dispẽsari nil dicit de irregularitate quã incurrissent ex celebratiõe ante dispẽsationẽ: vt patet. lvj. dist. c. aplica. et. c. cenomanẽsem. Stilus aũt curie attendẽdus est: vt de crimal. c. q̃graui. Nec obstat q ordinatio iam facta ante legitimã etatẽ vel a non suo epo fuerit cũ peccato: qz p̃ncipalis causa ꝓpter quã dicim⁹ tales suspensos est defectus nõ peccatũ: ergo rõne defect⁹ nõ crimis talis debet censeri suspẽsus: ⁊ ex hac rõne puto q licz irregularis ex celebratiõe diuinorũ sit suspẽsus a canone ꝓpter hmõi irregularitatẽ: si tamẽ als nõ est suspẽsus a iure vel ab homie: puta qz fuit absolutus ab excõicatione vl̃ suspẽsione sed nõ fuit cũ eo dispensatũ in irregularitate: vel etiã nõ suspẽsus cõtraxit irregularitatem: qz celebrauit in loco interdicto: tunc talis ex noua celebratiõe postea facta in loco nõ interdicto: nõ incurrit nouã irregularitatẽ: cũ hoc nõ sit exp̃ssum ĩ iure: vt dicto. c. is qui. Tertio q̃s suspendit̃ a canone rõne infamie vl̃ scãdali: ⁊ talis celebrãdo nõ efficit̃ irregularis: vt extra de cle. pegri. p totũ. ꝓcipue c. iij. ⁊ de homi. c. ex lrĩs. tũc enĩ ꝓprie non est suspensus quo ad se ⁊ quo ad alios: vt patet dicto. c. iij. Unde dicit Hein. boyc: q suspẽsi nõ quo ad se sed q̃ ad alios tm̃ sicut pegrini ⁊ ignoti clerici: tales nõ sunt suspẽsi quo ad se nec ab homie nec a iure: ⁊ ideo sine peccato celebrare possũt: dũmõ essent ĩ loco vbi celebrare possent: ꝑ plebes suspẽse ꝓhibite sunt audire eoꝝ officia fm Jno. ⁊ ideo illi bñ faciũt abstinẽdo ꝓpter infamiã q̃ põt esse ꝯ illũ: vl̃ vt scãdalũ euitet nõ tm̃ peccare vident postq̃ talis sacerdos pegrinus a plato ecclesie in q̃ celebrat admissus fuerit: qz sub dito ꝓ nõ est diiudicare vtrũ se legitime ꝓbauerit sacerdotẽ idoneũ. Ex dictis etiã sequit̃ fm Jnno. q illi quoꝝ crimia sũt notoria: q̃ etiã post penitẽtiã ꝓhibent̃ celebrare ꝓpter scãdalũ ⁊ infamiã: vt ō coha. cle. ⁊ mu. c. fi. si celebrãt aũ dispẽsationẽ nõ incurrũt nouã irregularitatẽ. Et ex allegatiõe quã facit intelligere videt̃ etiã de notorio fornicatore: qõ piũ ẽ tenere: ⁊ qõ no. in. c. j. de sen. ex. li. vj. intelligat̃ de notorio fornicatore aũ penitentiã celebrãte: ne videat̃ sibijpsi ꝓtrari⁹: tm̃ de rigore sola penitẽtia nõ tollit suspẽsionẽ canonis in notorio fornicatore: vt videt̃ exp̃ssum. l. dist. c. puenit. qz requirit̃ factũ iudicis: vt supradictũ est de suspẽsione a canone donec satisfaciat: ꝑ absolutione facta a sententia canonis a q̃ põt hoc casu epus absoluere: qz ꝓdito: canonis sibi nõ seruauit si penitet remanẽte irregularitate quaz cõtraxit hmõi fornicator notori⁹ ex celebratione diuinoꝝ. Dicit enĩ Jnno. q talis celebrans anteq̃ peniteat efficit̃ irregularis indispẽsabilis nisi p papã: sed anteq̃ secũ dispensetur si celebrat penitens: id est omissa cõcubina nõ cõtrahit nouã irregularitatẽ ex illa noua celebratiõe. Deniq̃ nota generaliter: q licz bigamus: illegitimus: corpore vitiatus: ordinat⁹ ante legitimã etatem: ordinat⁹ a nõ epo suo: ⁊ sic de alijs celebrãdo nõ efficiunt̃ irregulares: si tamen ꝓpterea fuerit eis a iudice interdicta celebratio: ⁊ nihilomin⁹ ante dispensationẽ vl̃ interdicti relaxationẽ ingereret̃ se diuinis in officio suo vt p̃us efficerent̃ irregulares ⁊ sic vt breuius potui patet de nota irregularitatis. Ad laudẽ dei.

De homicidio qõ fit solo affectu per inuidiã et de peccato inuidie: Sermo XXXII

On occides Exo. xx.

Jam deniq̃ de tertio mõ occidendi ꝓprimũ vel seip̃m succinct⁹ sermo pcurrat: qõ scz homicidiũ fit corde vel affectu. Sic enĩ tertio mõ p̃ceptum hoc exponi põt: nõ occides: id est corde vl̃ affectu nõ reuolues q̃ vita ꝓximi vel tua corporalis vel spũalis indebite pimi vel detrimentũ pati desideres. Tertiũ igit̃ gen⁹ homicidij ꝓsequẽdo sciẽdũ est: q istud homicidiũ cordis graui⁹ est q̃ homicidiũ corporis: quãto aĩa p̃stantior ẽ corpe: p inuidiã nãq̃ ꝓprã occidit aĩaz ac ꝓximoꝝ insidiat̃ vite saltẽ p affectũ: de q̃ hõicidio ōr Sap̃. iij. Inuidia enĩ diaboli mors introiuit ĩ orbẽ terraꝝ: imitant̃ aũt illũ q̃ sunt ex pte ei⁹ sic p odiũ affectu mortifero ꝓprã interimit animã: ac ꝓximoꝝ tã aĩe q̃ corpis q̃rit mortẽ. Hinc ōr. j. Jo. iij. Omis q̃ odit fratrẽ suũ homicida ẽ: ⁊ scitis q̃ omis homicida nõ hz vitã in se manentẽ: glo. ibidẽ ⁊ si viuẽs inĩ sanctos p fidẽ vinere cernit̃: imp̃petuũ tm̃ cũ Cayn damnabit̃. Aũ ꝑ mõ tam pueri q̃ mulieres ⁊ etiã sequaces iudeoꝝ xp̃m crucifigentiũ facti sunt homicide dõm iesum odiẽtes: sicut ⁊ iudei hodierni p̃decessorũ suorũ imitãtes vestigia fiunt adhuc homicide p affectũ: de quib⁹ dicit̃ Sap̃. ij. Ipsi vo homicide thesaurizauerũt sibi malum insipiẽtes ⁊ maligni oderũt sapientiã ⁊ rei facti sunt in cogitatiõibus suis. Ō tum igit̃ ad p̃mũ peccatũ: scz inuidie dicẽ Aug. sup Gen. iiij. q inuidia est dolor aliene felicitatis: cui⁹ peccati malicia ex hoc cõsiderari põt: qz peccatũ ꝑ orũ hz a ꝓpria malicia absq̃ culpa ꝓximi: quod est vitiũ oino diabolicũ: sicut dicit Aug⁹. liꝑ. de doctrina xp̃iana. Inuidia vitium diabolicũ est: quo solo reus est ⁊ inexpiabiliter reus: nõ enĩ dicit̃ diabolo vt damnet̃: adulterium cõmisisti: furtũ fecisti: villã alienã rapuisti sed hominũ statui inuidisti: cuius inuidia mors intrauit in orbẽ terraꝝ: quẽ imitant̃ omnes inuidiosi: q̃ dicunt̃ esse ex pte eius eo q nulla carnali delectatiõe ꝓuocante ꝑ solo spũ diabolico suggerẽte cõspirant inuidias: rancores: detractiões: suspitiones ⁊ similia semia mentis amaricate. Cuz enĩ cetera peccata dulcedinis aliq̃d corrupte menti cõferre noscunt̃ solum istud vitium amaritudine tabescente repletũ marscere cogit ꝓprũ subiectũ: qõ in ꝓximoꝝ ꝓsperitate cruciat velut infernale tormentũ: vñ dicunt̃ inuidi specialiter amici diaboli: qz ꝑm Tulliũ: Amici sunt q̃ habent idẽ velle ⁊ nolle: sic inuidi cum diabolo vident̃ hr̃e idẽ velle ⁊ nolle: cũ vteq̃ mala velit ⁊ bona respuit letaturq̃ de pditiõe hoim. Hinc etenim vitium hoc cum omnib⁹ spiritibus reprobis tam rationalibus q̃ intellectualibus pseuerabit in eternũ: sicut ecõtra charitas sancta nõ excidet a saluandis imperpetuũ: vnde descendẽtibus in lacum sola cõcomitabit̃ inuidia ⁊ eius pessima filia. s. odiũ: ⁊ sicut charitas obtinebit p̃ncipatũ in celicis incolis: sic inuidia ĩ reprobis spiritib⁹: iuxꝗ illud ps. cxj. Peccator videbit ⁊ irascet ⁊c. Hic primo queri põt: vtrum inuidia est dolor vel tristicia: sicut sentire videt̃ Aug⁹. in auctoritate p̃dicta: ⁊ Damasce. lib. ij. vbi ponit inuidiã esse speciem tristicie: ⁊ dicit: q inuidia est tristicia in alienis boni: cum tamẽ obiectum tristicie est

malũ: sed obiectũ inuidie est bonũ: q̃ causat ex aliena felicitate: vñ memoria bonorum habitorũ est causa delectatiõis: nõ igit est causa tristicie: q̃ oppositorum nõ est eadẽ causa: est tñ causa inuidie. Dicit enim Gregorius in v. moral. de inuido loquẽs: Tabescentem mẽtẽ sua pena faciet quã felicitas torquet aliena. Ad ꝗ rñdet Tho. scõa 2ᵉ. q. xxxvj. q̃ obiectũ tristicie est malũ ꝓprium. Contingit autẽ id q̃d est alienũ bonũ apprehendi vt malũ ꝓprium: ⁊ fm ꝗ de bono alieno põt esse tristicia: sed ꝗ cõtingit dupliciter. Uno mõdo qñ q̃s tristat de bono alicui⁹ inq̃tũ imminẽt sibi ex ꝗ piculũ alicui⁹ nocumẽti: sic cũ hõ tristat de exaltatione inimici sui timens ne ledat eũ: ⁊ talis tristicia nõ est invidia sed magis est timoris affectus: vt dicit phus in. iiij. rhetorice. Alio mõdo bonum alterius estimat vt malũ ꝓprium: inquãtum est diminutiuũ ꝓprie glorie vel excellentie ⁊ hoc mõdo de bonis alterius tristat inuidia ⁊ ideo ꝓcipue de bonis illis inuident in q̃bus est gloria ⁊ in q̃bus homines amãt honorari ⁊ in opinione esse: vt dicit phus in. ij. rheto. Ad maiorẽ tñ euidentiã sciendum fm Tho. ibidem: q̃ talis tristicia de bonis alienis q̃ttuor modis cõtingere põt. Uno mõdo qñ vt dictum est aliquis dolet de bono alterius inquãtũ ex eo timet nocumentũ vel sibijpsi vel etiã alijs bonis: ⁊ talis tristicia non est inuidia vt dictum est: vnde põt esse sine peccato. Dicit enim Gregorius. xxij. moral. Euenire plerũq̃ solet vt non amissa charitate nos inimici ruina letificet: ⁊ rursum eius gloria siue inuidie culpa cõtristet cũ ruente eo quosdã bñ erigi credimus: ⁊ pficiente illo plerosq̃ iniuste oppimi formidamus. Hinc dicit ꝓnverb. xxix. Cũ impij sumpserint ꝓncipatũ gemet plus: ⁊ talẽ tristiciã ostdit Abachuc ꝓpha ꝓ Nabuchodonosor regẽ babylonis ꝓsperitatẽ illius tẽporalẽ admirans: cuꝫ esset idolatra pessimus cũ omni ꝓplo suo. Unde. c. j. conqueritur dõo dicens: Usq̃quo dñe clamobo scꝫ in oꝛone cõtra Nabuchodonosor tẽpli destructorẽ ⁊ ciuitatis? vt dicit Nira. Sed ꝓtur: Uociferabor ad te vim patiens: scꝫ in oppssione ꝓpli ⁊ non saluabis? quare respicis cõtemptores tuos cõferẽdo: scꝫ eis potestatẽ ⁊ gloriam tempoalẽ: ⁊ taces impio cõculcante iustiorẽ se scꝫ iudeos: talis igit tristicia nõ est inudia sed potius nemesis: q̃ nemesis⁹ tñ tristat de bono inique agẽtiũ: iuꝫ illud pſ. lxxij. Zelaui sup iniq̃s ⁊c.

Inuidus aũt tristat de bono eorum etiã qui sunt digni: verũtamẽ vt dicit glo. sup Abachuc. j. Nõ debem⁹ sup hoc turbari videntes a ꝓncipio mũdi ab impio Cayn occisũ Abel instũ: exultãte Jacob regnare in domo patris sui Esau: ipse quoq̃ circa quem hec q̃rela dirigit a iudeis crucifigit ⁊ barrabas latro dimittit. Secũdo mõdo q̃s tristat de bono alteri⁹: nõ quidẽ ex eo q̃ ipse habet bonũ illud: sed ex eo q̃ nobis deest bonũ illud q̃d alter habet: ⁊ hoc est ꝓprie zelus: vt dicit phus. ij. rhetorice. Pro quo nota: q̃ si zelus ille cõsistit circa bona honesta vel virtuosa: tunc laudabilis est: fm illud. j. Cor. xiij: Emulamini spiritualia: sic Esaias ꝓpha: vt patet eiusdẽ. vj. Uidens dñm sedentẽ sup solũ excel. ⁊ ange. cõci. s. s. sctũs dñs de⁹ exerci. interno dolore tacet⁹ ait: ve mihi q̃ tacui. s. a repbẽsiõe Ozie regis: qui scꝫ tũc a dõo sedente in solio tanq̃ ad iudiciũ suscepit vindictã lepre: eo q̃ officiũ sacerdotale sibi voluit vsurpare. Sequit: quia vir pollut⁹ labijs ego sum. Sicut enim polluunt labia dicendo q̃d nõ decet: sic etiam tacendo quod dici deberet: ⁊ sic pollutus labijs erat ac per consequens indignus laudare deum. De hoc etiã zelo scribit Hiero. ad Aletã de instructõe filie. Habeat inq̃t socias cum quibus addiscat: quib⁹ inuideat quarum laudib⁹ mordeat: sic enim vnusquisq̃ laudabiliter aliorũ exemplis optimis excitari debet ad proficiendum in bonum: hac namq̃ ratiõe reor esse ꝓceptũ a dõo: luceat lux vestra corã hominibus vt videant opa vestra bona ⁊c. Si xo zelus ille fit de bonis tpalibus: tũc potest esse sine peccato: ꝓpter finem intentũ debite circũstantionatũ vel etiã cum peccato: si finis est inordinatus vel affectus ĩmoderatus. Tertio modo tristat aliquis de bono alterius inquãtũ ille cui bonũ accidit ẽ indignius: que quidẽ tristicia nõ potest oriri ex bonis honestis: ex quibus aliquis iustus efficit: sed sicut phus dicit. ij. rhetorice. est de diuitijs ⁊ similibus que possunt equaliter ꝓuenire dignis ⁊ indignis: et ꝗ tristicia fm ipsum vocat nemesis: ⁊ ptinet ad bonos mores: sed hoc ideo dixit: q̃ cõsiderabat ipa bona tpalia fm se: put possunt magna videri nõ respiciẽtib⁹ ad eternã: sed fm doctrinã fidei tẽporalia bona q̃ ꝓuenũt indignis ex iusta dei ordinatione disponũt: vel ad eorum correctionẽ: vel etiã ad eorum maiorẽ dãnatõez. Uã q̃tũ ad ꝓmũ

refert magister Guil. parisien. in li: de vniverso corporali: de quodã q̃ q̃to floruit ꝓsperitate tanto creuit malicia. Tandem tũ ad eꝓatũ electus: stupẽs de bonitate diuina: q̃ malicia suã grata ꝓsperitate ꝓsecũ videbat sese eq̃ ad ꝗ officiũ recognoscẽs indignissimũ eꝓatũ refutauit ⁊ in gratiarum actionẽ in ꝓpetuã seruitutẽ se dõo fidelit ꝓsecrauit. Ortũ etiã ad scõm dictũ est diuiti eploni: Fili recordare q̃ recepisti bona in vita tua. Chry⁹. ibidẽ. q. dicat: si q̃d boni fecisti vnde premiũ deberet: oia recepisti in illo mũdo epulãs ditatus: oblectat⁹ successibus ꝓsperis: vt sic nihil minuat ex meritis in futuro de penis eternis. Hinc ꝓpheta Job prius velut humanũ aliq̃d passus admirans super his ꝓsperitatib⁹ impiorũ diuinũ iudiciũ ait: eiusdem. xxj. Quare viuunt impij sublimati ꝓfoꝛtatiq̃ diuitijs? semen eorum ꝓmanet corã eis: domo⁹ eorum secure sunt ⁊ pacate: nõ est virga dei sup illos: bos eorum ꝓcepit ⁊ nõ abortiuit: vacca peperit ⁊ nõ est priuata fetu suo: egrediunt quasi greges puuli eorum ⁊ infãtes eorum exultant lusibus. Tandẽ vero rñsione sua diffiniti uã subinfert ꝓclusionẽ dicẽs: Ducũt in bonis dies suos ⁊ in puncto ad ĩferna descẽdũt: qui dixerũt deo. Recede a nobis sclẽ tiã viarum tuarum nolumus. Sic ps. in psona pusillorum prũpens in vocẽ admiratiõis ait in ps. Q̃ bonus israel deus: q̃ c. lxxij. Ecce inquit ipi peccatores ⁊ abũdãtes in seculo obtinuerũt diuitias: ⁊ dixi: ergo sine cã iusti. cor me. ⁊ laua. inẽ inno. ma. me. et fui flagellat⁹ tota die ⁊c. paululũ tñ resipiscẽs ibdit: si dicebã narrabo sic: Ecce nationẽ filiorum tuorum reprobaui: existimabam vt cogno. ꝗ la. est ante me donec intrẽ in sanctuariũ dei: ⁊ intel. in nouissi. eorum: ⁊ q̃d ibi dẽ intellexit subdit: quõ facti sunt inq̃t in desolationẽ subito defecerũt: perierũt propter iniquitatẽ suã. Sed qualit inquis: velut somniũ surgentiũ dñe in ciuitate tua imaginẽ ipsorum ad nihilũ rediges: vñ dicit apti⁹ ĩ alio ps. xxxvj. Uidi ipiũ sup exaltatũ ⁊ eleuatũ sicut cedros libani: scꝫ tpali ꝓsperitate: ⁊ trãsiui: glo. ad nouissima eorũ ⁊ ecce nõ erat scꝫ potẽs: diues: gloriosus: delitiosus: ⁊ hoc q̃tũ ad corp⁹: q̃siui eũ scꝫ q̃tũ ad animã: ⁊ nõ ẽ inuẽt loc⁹ ei⁹ scꝫ in sorte iustorum: custodi igit inocẽtiã scꝫ ad deum: ⁊ vide eq̃tatẽ q̃tũ ad ꝓximũ: qñ sunt reliq̃ hõi pacifico. Cũ igit bona tpalia q̃ dant: etiã ipijs vl ad correctionẽ vl ad maiorẽ dãnationẽ caduca sunt ⁊ trãsitoria: ĩmo pene nihil in ꝓparatiõe ad bona eternã: q̃ tñ bonis ꝓfuant in ꝓmiũ: ideo talis tristicia, phibet ĩ sacra scrip. Fꝫ illõ ps. xxxvj. Noli emulari. i. imitari in malignãtib⁹: neq̃ zelaueris. i. inuidias faciẽtes iniq̃tatem ⁊ ꝓsperãtes. Dicit enim Lyra q̃ hũc psal. fecit Dauid: ostẽdere volẽs q̃ ꝓsperitas malorum sit ꝓtẽnẽda ⁊ afflictio iustorum appetenda: tũc enim multi videntes Saul ipium ⁊ doech eⁿ armigerum ꝓtra dauid ⁊ fautores eⁿ iniq̃ agẽtes ac in omnib⁹ ꝓsperitatẽ habẽtes. Dauid aũt cũ suis iniuste affligi: ⁊ tamẽ aduersitatib⁹ ꝓmi: declinabãt ad malũ recedẽtes a deo quasi deus curã de actibus humanis non haberet: q̃bus Dauid. Noli emulari ⁊c. ⁊ causã ꝓtinus subdit dicẽs: qñ tanq̃ fenũ velocit arescẽt: ⁊ quẽadmodũ olera herbarum cito decident. Unde q̃quid delectatiõis vl ꝓsperitatis ꝓsequi q̃ valet in pñti: minⁿ ẽ a pena futura q̃ pũctũ circuli a magnitudine celi chrystallini ratio est: qñ q̃ malignãt extermiabunt sustinẽtes aũt dñm ipi here. ter. ⁊ adhuc pusillũ ⁊ nõ erit peccator. s. ꝓsperatus: gloriosus: delitiosus in hac vita: ⁊ q̃res locũ eⁿ ⁊ nõ inuenies in eterna vita: q̃ sepult⁹ ẽ in ĩferno: vbi freq̃ntabit illõ cãticũ. Sap. v. Quid nob pfuit supbia: aut diuitiarum iactãtia: quid ꝓtulit nobis? heu transierũt ꝗ omnia velut vmbra. Quarto deniq̃ tristatur quis de bonis alienis inq̃tũ alter excedit ipm in bonis ⁊ hoc ꝓprie est inuidia ⁊ istud sẽp est puũ: vt dicit phs in. ij. rhetorice: q̃ dolet de eo de quo est gaudendum scꝫ de bono ꝓximi. Secũdo q̃ri põt: vtꝫ inuidia semp est peccatũ mortale: pcertim cũ inuidia sit quedã tristicia vt dictũ est: fi tristicia est passio quedã appetitus sensitiui: ⁊ fm Aug. xij. de trinita. in sensualitate non est peccatũ mortale sed solũ ĩ rõne: vñ ⁊ infantib⁹ nõdũ rõne vtẽtib⁹ põt esse inuidia: quia dicit Aug⁹. in. j. confes. vidi ego et expertus sum zelantem puerũ qui nondum loquebatur ⁊ ituebatur pallid⁹ amaro aspectu collectaneũ suũ. Ad hoc respõdet Tho. vbi supra q̃ inuidia ex suo genere est mortale peccatũ: genus enim peccati consideratur ex obiecto: fi inuidia fm rationẽ obiecti sui ꝓtrariat charitati: p quã est vita spiritualis anime scõm illud. j. Joban. iij. nos scimus quia translati sum⁹ de morte ad vitã qñ diligimus fratres: nam obiectũ vtriusq̃ scꝫ charitatis ⁊ inuidie ẽ

bonũ ꝓximi: sed ꝓm ꝓtrariũ motũ: qz charitas de bono ꝓximi gaudet ⁊ inuidia tristat: ⁊ sic directe ꝓtrariat charitati: verũ tñ in quolibet genere peccati mortalis inueniunt aliqui motus impfecti in sensualitate ꝓsistentes: q̃ sunt peccata venialia: sic in genere adulterij ꝑmus mot⁹ ꝓcupiscẽtie: ⁊ in genere homicidij ꝓtim⁹ motus ire: sic etiã in genere inuidie reperiunt aliq̃ ꝑmi motus: etiã qñq̃ in viris pfectis: q̃ sũt peccata venialia: motus igit inuidie ꝓm q̃ est passio sensualitatis est quoddã impfectus in genere actuũ humanoꝝ: quoꝝ principium est rõ: ⁊ sic nõ est mortale: ⁊ idem est de inuidia puuloꝝ quib⁹ nõ est vsus ratiõis.

Pro quo nota ꝓm q̃ dicit cõpendiũ theologie: q̃ dolor vl tristicia de alieno bono est quadruplex: quia vel est primo primus mot⁹ ex nã veniẽs: sic q̃dã naturalit inuidi sunt: ⁊ hoc nullo mõ est pctñ cũ nullo modo sit in nostra potestate: vel est secũdo ꝑmus motus qñ sez appetitus sine cõpleta deliberatione rationis tali passioni afficit ⁊ sic est veniale peccatũ: vel trahit per intentionẽ extra suã rationẽ: vt qñ dolor de alieno bono surgit ex causa bona: sicut qñ quis dolet de bono alterius: qz videt illud redundare in detrimentũ anime eius: vel etiã in detrimentũ cõmunitatis: ⁊ talis dolor bonus est: qz maius bonũ magis ẽ appetendũ: vel deniq̃ est actus volũtari⁹ deliberatiue: ⁊ sic est mortale peccatũ habẽs cõpletã rationẽ inuidie: ⁊ ꝓm pbm.ij.rhetorice tales inuidebũt: q̃bus sunt aliq̃ similes aut ꝓz gen⁹ aut ꝓz cognationẽ aut scõz staturã aut scõm habitũ aut scõm opinionẽ. Cũ eñ inuidia fit de aliq̃ excellẽtia alterius in q̃tũ diminuit gloriã quã q̃s appetit: ꝓsequẽs est vt ad illos tñ inuidia habeat: q̃bus hõ vult se vl ꝑferre in glia vel eq̃re: qõ eẽ solet respectu ꝓsonaꝝ nõ multũ a se distãtiũ: vñ dicit Aug⁹. q̃ tal inuidet inferioriorib⁹ ne sibi equant: suꝑiorib⁹ qz eis nõ equãt: ⁊ parib⁹ qz eis equant: quã inuidiã Saul ꝓcepisse noscit ꝓtra Dauid quẽ in glia sibi eq̃ri timuit. Cũ eñ reuerteret de plio cũ Dauid ꝓcusso Philisteo cũ exercitu Philistijm: ⁊ mulieres in occursũ egredientes canerẽt: ꝓcussit Saul mille: Dauid decẽ milia: irat⁹ est Saul nimis: et iste sermo displicuit in oculis eius: ⁊ dixit dederũt Dauid decẽ milia: ⁊ mihi dederũt mille: q̃d ei sup ẽ nisi solũ regnũ? vt patz.j. Reg.xviij. Exb igit tpe q̃uis eum Dauid cũ exercitu suo liberasset a pclo mort⁹: statim inuidie liuore ꝓcussus: deinceps nõ rectis oculis Dauid ispiciebat: ꝓt qõ post diem alterã iuasit eũ spũs dei mal⁹: ⁊ Dauid psallebat manu sua vt pb Saul refocillaret ⁊ leui⁹ haberet: ac spiritus malus ab eo recederet. Cũ rõnabilit credi põt q̃ p melodiã seu p aliq̃ alia sensibilia possunt a demonib⁹ afflicti leuius ferre: etiã naturalit: qz actus actuoꝝ sũt in patiẽte ꝑdisposito: vt dicit.ij.de anima: p melodiã igit in humano corpe causari põt aliq̃ dispositio per quã min⁹ subijcit actiõi demonũ: ⁊ sic afflictio ab eis causata diminuit vl alleuiat: potuit ẽt a Saule ꝗtute diuĩa ĩmediate vl mediãtib⁹ sctis ãgel tũc ex merito Dauid ad tps demon expelli: q̃ laudes diuĩas in cithara canebat p salute Saul: sicut p oratiões sctoꝝ frequẽt demões expulsi leguntur a corpib⁹ obsessis: verũtã qz nũc cor Saul invidie liuore tenebat: psallẽte Dauid nõ leui⁹ habebat ꝗ acri⁹: ac velut ĩ ĩsania versus nisus ẽ ꝓfigere Dauid cũ pariete: ⁊ ex hoc agitat⁹ a sathana rãcorẽ illius vsq̃ ad mortẽ nõ ꝓposuit: q̃tũcũq̃ Dauid postea mitissime ꝓtra regẽ: strẽnuissime ꝓtra hostes: fidelissime p pplo dei: ac prudẽtissime in omni negotio se gerebat: sic Esau p subrepta bñdictiõe ex inuidie liuore Jacob persecutus ẽ. Deniq̃ pestis iuidie tã pnitiose venenositatis est: q̃ plũma suo veneno sil p imit: nõ eñ solũ subiectũ ꝓxiũ inuicit veneno mortifero diabolice prauitatis: ꝗ ẽt oĩa eius opera bona velut ĩfecta serpẽtina malicia deo reddũt ĩgrata: ac inuidiosos ĩ fructuosa: qõ bñ signat in natura serpẽtis q̃ salamãder ꝗ: sol⁹ in igne viuẽs: cui⁹ ẽ maxima vis int omnia venenata: nam cetera singulos feriũt ꝗ plũma sil inficit: vñ si arbori irrepserit vl in aquã ceciderit: vniuersos fructus seu totã aquã sil inficit: ⁊ oẽs gustãtes pit int ficit: sic iuidie serpens sua virulẽta pnitie velut igne infernali cõfot⁹ totũ subiectũ q̃si diabolicũ reddit: ⁊ omnia opa ꝗtuosa fundit⁹ necat: q̃si vir⁹ letale diuini amoris ⁊ grẽ. Insup Basiliscũ aptissime similat: q̃ solo visu inficit ⁊ pimit ẽt longe positos. Legit eñ in hystoria Alexãdri q̃ ãbulãs cũ exercitu suo p montẽ altũ: repit ĩ ꝗtice Basiliscũ q̃ ꝑmos exercit⁹ sui solo visu pstrauit: admirãtib⁹ igit ceteris nec ꝑtimorẽ pcedẽtib⁹: ascẽdit Alexãder ptim mõtis a lõge volẽs inq̃rere cãm illi⁹ pestilentie: viditq̃ Basiliscũ in media via dor-

mientẽ: q̃ cũ exercitũ a ppinq̃re sibi sensit oculos aperuit ⁊ aspiciẽs solo visu ꝓximi ozes exercitus subito pemit. Facto igit clipeo septẽ cubitoꝝ longitudis ⁊ quattuor latitudinis in exteriori pte illius speculũ ĩgens poni iussit: q̃ ꝓtect⁹ Basiliscũ aggredit q̃ speculũ aĩo turbato ꝓtuẽs: ac sese ꝓtinus in illo ꝓspiciẽs ꝓpio veneno statim int̃empt⁹ est: sic miser inuidus se ꝑmum in anima pimẽs multos etiã nõ visos ferit: dilacerat ⁊ int̃imit: ꝓnus ad suspitiões: detractiones: susurratiões: ac temeraria iudicia: cũcta curuo lustrãs oculo: q̃d nõ inficeret hec maledicta bestia q̃ ⁊ opa ꝓximi q̃libet sctã sua malicia infecit: ⁊ int̃pretatione falsa puertit: nullã execrãs iniuriã: maliciã vl violentiã: nimiꝝ cũ ipa sit fomẽtũ inferni: nutrimentũ diaboli: dãnatorũ exercitiũ ⁊ eternũ suppliciũ: a quo nos custodiat iesus christ⁹ dei fili⁹. Ad lauõ dei.

De odio ꝓtra proximũ ꝗtra deum ac de detestabilitate huius vitij: Sermo XXXIII

On occides. Exo. xx.

Visio vtcunq̃ de vitio iuidie: iam de illius filia pessima ꝓseq̃mur que dicit odiũ. Mã licet scõz Greg. xxxj.moza. Inuidie q̃nq̃ sunt filie: scz odium: exultatio in aduersis ꝓximi: afflictio in ꝓsperis ꝓximi: susurratio ⁊ detractio: tũ ipm odiũ est pctñ magis detestandũ: qõ sic ptz: qz ꝓm Tho.scõa.2e. q.xxxiiij.in omni conatu inuidie est aliq̃d tanq̃ ꝑncipium scz affect⁹ diminuẽdi gliam alteri⁹. Et hoc duplicit: vel eñ potest ⁊ sic est exultatio in aduersis: vl nõ põt: ⁊ sic est afflictio ĩ ꝓsperis: cũ scz ꝓximi ꝓspera eueniũt ꝓtra conatũ inuidẽtis q̃ nitit ĩpedire: q̃ scz afflictio qñq̃ tñ cũ inuidia rabescẽte ꝓualuit: q̃ in ꝓxiũ subiectũ manus crudel inijceret: sic Achitophel cernẽs qz Chusi ꝓsiliũ eius ꝓsilio ꝑualuisset: inuidia mot⁹ laq̃o se suspẽdit: vt patet.ij.Reg.xvij. Est etiã aliquid tanq̃ medium cũ scz quis actu diminuit gliaz alteri⁹ ⁊ hoc vl ĩ occulto p susurrationẽ que scz intendit amicitiã aliquorũ separare: ⁊ ideo talia de proximo ꝓfert q̃ pũt animũ adiẽtis mouere ꝓtra ipm: q̃d q̃d sit illud etiã si sit simplicit bonũ ⁊ tñ apparens malũ in q̃tũ displicz ei cui diuit q̃ vocatur alio nomie bilinguis: vl etiã in mãifesto: ⁊ sic est detractio. Est etiã tertio aliquid tanq̃ terminus vel finis q̃ est in ipo odio: qz sicut bonũ delectans causat amorem: sic tristicia causat odiũ. Sic igit in bonis finis melior est his q̃ sunt ad finem: sic econtra in malis. Et licet odiũ oriri põt ex ira scõm quoddã augmentũ qõ p irã appetimus. Primo q̃dẽ malũ ꝓximi ꝓm quãdã mensurã: put scz habet rationẽ vindicte per cuius continuationẽ postea puenit ad hoc q̃ proximi malũ absolute deliderat qõ ptinet ad rationẽ odij. Dicit eñ Aug⁹. in diffinitionib⁹ q̃ odiũ est vet⁹ ira ex pluribꝰ causis collecta dinturno tpe pseuerãs: tamẽ ex inuidia directius nascit per quaz ipm bonũ ꝓximi reddit contristabile ⁊ p consequẽs odibile: ⁊ est vltimũ in ꝓgressu peccati siue in deum siue in proximum: eo q̃ opponit dilectioni qua naturalit deus ⁊ proximus diligit q̃ est vltima in progressu virtutum: quia omnia alia ad dilectionem referuntur: vnde tantum habet odiũ de ratione mali q̃tũ amor de ratiõe boni: ⁊ sicut charitas habentẽ facit diuinum: sic odium possessorem facit omnino diaboli cum. Hinc dicit Grego. v.moraliũ: q̃ q̃uis per omne vitiũ quod perpetratur humano corde antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia tota viscera sua serpens concutit: ⁊ impimende malicie pestẽ vomit. Hic ergo queri potest de odio in proximum: vtrũ scz odium proximi sit peccatum et peccatũ grauissimum: presertim ex eo q̃ Johannes in canonica.j.iij.c. dicit: Omnis qui odit fratrẽ suuz homicida est: cum tamen econtra nullum peccatũ inuenitur in preceptis vel consilijs diuine legis scõm illud prouerbioꝝ. viij. Recti sũt omnes sermones mei: non est in eis prauum quid neq̃ peruersum: sic Luce.xiiij.dicit dominus: si quis venit ad me ⁊ nõ odit patrẽ suũ ⁊ matrẽ nõ põt meus esse discipulus: ⁊ hoc scõm gratiã: ꝓm naturã etiã nihil naturaliũ est peccatũ: qz peccatũ est recessus ab eo qõ est ꝓm naturã: vt dicit Damas.li.ij.sed vnicuiq̃ rei nãle est illõ odire qõ est sibi ꝓtrariũ ⁊ qõ nitit ad eius corruptionẽ. Ad hoc dicẽdũ ꝓz Tho.scõa.2e. q.xxxiiij.q̃ odiũ amori opponit: vnde tñ habz odiũ de rõne mali q̃tũ amor de rõne boni: amor q̃ debet ꝓximo ꝓm illõ q̃ hz a deo: id est scõm naturam ⁊ gratiam: non autẽ ei debetur amor scõm illud qõ habet a seipso ⁊ a diabolo: scz ꝓm pctñ ⁊ iusticie defectũ: ⁊ ideo licitũ est in fratre peccatum

odio habere: ⁊ etiã omne illud q̃ pertinet ad defectũ diuine iusticie: quia hoc pertinet ad fratris amorẽ: eiusdẽ ẽ q̃ velimus bonũ alicuius: ⁊ q̃ odimus malũ ipsius. Pro quo nota q̃ inter alia sunt tria q̃ meritorie homo potest ⁊ debet odire ⁊ hoc ingtũ nos ꝓpediunt ad beatitudinẽ ꝓsequendã: ingtũ vero nos iuuãt ad beatitudinẽ ꝓsequendã sunt diligenda. Primo nanq̃ debemus odire nostꝶ: id ẽ corpus nostrũ: tum ꝓpter infectionẽ culpe: tũ ꝓpter corruptionẽ nature: que duo aggrauant animã ne possit videre deũ: ingtũ tamen corpore possumus vti ad dei seruitiũ: �means illud Ro. vj. Exhibete mẽbꝶ vestꝶ seruire iusticie: sic debemus ipsũ diligere dilectione charitatis: vñ dicit Grego. in omel. quadã: tunc etẽ animã nostꝶ bñ odim⁹ cũ eius carnalibus desiderijs non acquiescimus cũ eius appetitũ frangim⁹: ⁊ ei⁹ voluptatibus reluctamur. Secũdo debemus odire peccatoꝶ trãsgressiones ⁊ eoꝶ vitare conuersationes: ne eoꝶ cõmunicatione maculemur: qꝶ culpa eoꝶ deo ꝓtrariatur: ⁊ est beatitudinis impedimentũ: vnde ꝑm ea q̃bus deo aduersanꝶ sunt odiendi qui cunq̃ peccatores ⁊ pater ⁊ mater ⁊ ꝓpinq̃: ⁊ sic intelligiꝶ illud Luce. xiiij. si quis vẽit ad me ⁊ nõ odit patrẽ suũ ⁊ ma. ⁊ fi. ⁊ fra. ⁊ soro. adhuc aũt ⁊ animã suã nõ potest me⁹ ẽ disci. hinc dicꝶ ps. cxviij. Iniquos odio habui: ⁊ ite. xxv. Q. diui ecclꝶ maligna. ⁊ ad dñm: nõne q̃ oderũt te dñe oderã: nec mirũ cũ amor ipioꝶ odiũ in deũ reputaꝶ: Unde dictũ ẽ Josaphat. iij. Reg. vlꝶ. ipio ꝓbes auxiliũ ⁊ his qui oderũt dñm iũgerꝶ amicitia: idcirco iram dñi merebaris tẽ. Tertio debemus odire parentũ ⁊ amicoꝶ carnalẽ affectionẽ: ⁊ hoc ingtũ nos impediunt ⁊ retrahũt a beatitudine cõsequẽda alꝶ autẽ sunt honorandi ⁊ diligendi: de ꝶ dicit Hiero. licet sparso crine ⁊ scissis vestibus vbera quibus te nutrierat mater ostẽdat: licet in limine pater iaceat: pcalcato pge prẽ ⁊ pcalcata pge matre: ⁊ clausis oculis ad vexillũ crucis euola: solũ pietatꝶ genus est in hac re esse crudelẽ. Et ite. Hier. in omel. ama post deũ patrẽ: ama matrem: ama filios: si autẽ necẽtas venerit vt amor parentum ac filiorũ amori dei comparetur vt non possit vtrunq̃ seruari: odium in suos: pietas in deum est: sic nimirũ ⁊ inimicos nostros precipimur diligere sed aduersarios in via dei: licet carnis coniunctiõe primus precipimur odire. Unde Grego. in omel. quadã: ametur quilibꝶ in hoc mũdo aduersarius sed in via dei ꝓtrarius nõ ametur etiã ꝓpinquus: q̃ quis eñ iã eterna concupiscit in ea quam aggrediꝶ causa dei extra matrem: extra patrẽ: extra vxorem: extra filios: extra cognatos: extra seipsum fieri debet: vt eo verius deũ cognoscant quo in eius causa neminem recognoscit. Verũtamẽ duo sunt que ꝓhibemur odire in ꝓximo: siue fuerit cognatus siue amicus siue inimicus. Primo nanq̃ iubemur nõ odire naturã humanam quã vtiq̃ deus bonã cõdidit ⁊ bonaꝶ valde: vtpote rationalẽ ⁊ ipsius diuinitatis capacẽ: hinc ergo non debemus appetere malũ: nec etiam quo ad corpus nisi ingtũ corporalꝶ afflictio de seruire posset ad salutẽ anime sue etiã causa vindicte susceptis prius iniuriis: quod ostẽdit dñs in suo Matth. xviij. qui debebat decẽ milia talenta: quẽ tamen non soluentẽ neq̃ vocare nõ voluit: sed rogatus omia remisit: postq̃ aũt ꝓseruo debitũ dimittere noluit: ꝓtinus seru⁹ neq̃ appellari meruit: ⁊ i carcerẽ donec vniuersũ debitũ solueret tradi iussus ẽ: ⁊ dñs subiũxit: Sic pater meus celestis faciet vobis si non remiseritis. Hinc dicit magister sentẽtiaꝶ in. iiij. di. xxij. q̃ qui diuini bñficij oblitus suas vult vindicare iniurias: nõ solũ de futuris peccatis veniã nõ mereꝶ sed etiam ꝓterita que sibi dimissa credebat et ad penã replicabunꝶ: qꝶ ꝓpter ingratitudinẽ ita reus ⁊ peccator ꝓstituiꝶ vt antea fuerat. Et hoc doctores specialiꝶ in quattuor peccatis ꝓtingere dicunt: vñ versus. Fratres odit apostata fit spernitq̃ fateri. Penitu: isse piget. i. penitet ꝓstina culpa redit. Cuius causa ẽ ꝑm Tho. q̃ ꝶ quattuor nõ solũ sunt ꝓtra remittẽtẽ peccata sicẽ omia alia vitia: ꝶ etiã sunt ꝓtra remediuꝶ quo pctã dimittunꝶ: quoꝶ remissio ꝓmo attribuiꝶ fidei sine qua ipossibile ẽ placere deo: q̃ scꝶ ipm pctm agnoscit. Scdo charitati q̃ pctm execraꝶ ⁊ bũanũ affectũ auertit. Tertio penitẽtie q̃ de ꝓteritꝶ satisfacit: ⁊ ideo odium fraternũ q̃ oppõitꝶ charitati ⁊ apostasia q̃ oppõitꝶ fidei: ⁊ duo alia q̃ opponũtꝶ penitẽtie specialẽ habẽt rõnẽ q̃ faciũt redire peccata: qꝶ sũt ꝓtra remediũ q̃ pctã dimittuntur: vnde cõitꝶ odij semiariũ ꝓtinaciꝶ ꝓfuãtes corporali maledictiõe mulctanꝶ a deo: iuxta illud Eccli. xxvij. laqueo peribũt qui oblectanꝶ casu iustoꝶ: dolor autẽ ꝓsumet eos anteq̃ moriantur. Porro laqueo perit q̃ ꝓrouise perit. Sic absalon odio paꝶno cõmotus in eius pseqtiõe suspensus i arbore perijt. Sic pharao ferali odio psequens filios israel cũ omi exercitu suo submersus est. Sic ipij iudei per odiũ christuꝶ occidentes a tito ⁊ vespasiano morte crudelissima mulctati sunt: vt sic qui gladiuꝶ acceperint gladio pereãt. Ex quib⁹ liqt q̃ detestabile vitiũ sit odiũ q̃ũ ad naturam ꝓximi. Pro quo sciẽdũ ꝑm Tho. scda. 2e. q. xxxiij. q̃ peccatũ cõmissũ in ꝓximũ habet rõnẽ mali ex duobus. Unũ est nocumẽtũ q̃ infertur ei ꝓtra quẽ peccaꝶ: ⁊ sic homicidiũ actuale grauissimũ est peccatoruꝶ q̃ in ꝓximũ cõmittiꝶ: q̃ materialiꝶ se habet ad peccatũ homicidij. Secũdum vero q̃ formaliter se habet est deordinatio voluntatis eius q̃ ꝓpetrat: ⁊ qꝶ formale potissimũ est in omni actu: ideo odiũ simpliciꝶ est maius peccatũ q̃ exteriores actus q̃ fiunt in nocumentũ ꝓximi: qꝶ per odiũ deordinaꝶ volũtas homis q̃ est potissimũ i homine ⁊ ex qua est peccati radix. Uñ si act⁹ exteriores inordinati essent absq̃ inordiatione voluntatis nõ essent pctã: puta cum quis ex ignorantia ꝓbabili vel zelo iusticie hominẽ occidit: ⁊ si quid culpe est in exteriorib⁹ actibus qui ꝓtra ꝓximũ cõmittunꝶ totũ est ex interiori odio: ⁊ ideo dñs in lege veteri vindictã homicidij moderauit ꝑm homicide affectũ potiꝶ q̃ effectũ: mandauit eñ Deuꝶ. xix. dicẽs: hec erit lex homicide fugientis: q̃ pcusserit ꝓximum suũ nesciẽs: ⁊ q̃ heri ⁊ nudiusterti⁹ nulluꝶ cõtra eũ odiũ habuisse cõprobaꝶ: sed abiꝶ simpliciꝶ cũ eo in siluã ad ligna cedẽda: ferrũq̃ lapsũ casu pcusserit amicũ: confugiet ad vnã de vrbibus refugij ⁊ viuet: nõ eñ est reus mortis: qꝶ nullũ ꝓtra eũ q̃ occisus est odiũ ꝓius habuisse mõstraꝶ. Si q̃ aũt odio habẽs ꝓximũ insidiaꝶ fuerit vite eius: surgẽsq̃ pcusserit illũ ⁊ mortu⁹ fuerit: fugeritq̃ ad vnã de vrbib⁹ refugij: arripient eũ seniores illius vrbis: tradentq̃ in manũ ꝓximi cuius sanguis effusus est ⁊ moriꝶ: nec misereberis eius: sanguinem noxiũ auferẽs de israel vt bene sit tibi. Et Exo. xxj. Si q̃s p industriã occiderit ꝓximũ suũ: ⁊ p insidias ab altari meo euellaꝶ eũ vt moriaꝶ. Ex quib⁹ patet q̃ dñs plus pensat affectũ q̃ factũ: ⁊ sic odiũ in homicidio tanq̃ formale videꝶ esse potissimum in malicia. Secũdo vero iubemur in homine nõ odire diuinã gratiã: q̃dã eñ damnabiliꝶ odiũt ⁊ inuidẽt diuie gratie crescenti in mũdo: q̃ est vitiũ omnino diabolicẽ ⁊ obstinatoꝶ vitiũ speciale: q̃ gaudent habere socios ipietatis dolẽtes de omi religiositate: quo nimirũ vitio diabolus ierpiabiliter reus est: tales eñ q̃tũ in se est q̃rũt extinguere vez cultũ diuinũ. Hoc vitio stimulatus Achã rex iuda cũ Esa. vij. iubere tur petere signũ liberatiõis a duobus regibus scꝶ Israel ⁊ Syrie q̃ venerũt ad deuastandũ terrã Juda: puipendẽs ille diuinã bonitatẽ quã esset idolatra pessim⁹ signũ petere recusauit: qꝶ timuit q̃ in optato signo deus glorificaꝶ: ⁊ sic a ꝓlis idola relinq̃rentur: eligẽs cũ periculo regni sui refutare signũ ne diuina religio sumeret augmẽtum. Sic hodie multoꝶ puerilitas augmẽto christiane religionis inuidet. in cui⁹ argumentũ nõ solũ corde recalcitrat sed etiã plerũq̃ cõuitijs irrisionib⁹ ⁊ pseqtiõibus insequiꝶ diuinã gratiã ⁊ operatores eius. Q̃ vtiq̃ peccatũ coꝶã deo tanto dinosciꝶ execrabilius: quãto nimiꝶ obiectũ i quod peccaꝶ est excellẽtius ⁊ omi gratiarũ actione dignius q̃ est ipa gratia diuina. Cui⁹ etiã peccati magnitudo satis ostẽdiꝶ i vindicta pueroꝶ. iiij. Reg. ij. vbi dicꝶ: q̃ cum ascẽderet Heliseus, vt iret p viã in Bethel pueri pui egrediebanꝶ de ciuitate: q̃ vt Ly ra dicit ibidẽ ad hoc edocti fuerãt ⁊ incitati a suis parentib⁹ idolatris: vt subsanna rent ꝓphetas dñi: qꝶ cultores dei diuinãq̃ religionẽ odio habuerũt: ⁊ dixerũt ad Heliseũ: ascẽde calue ascẽde calue: capite nã q̃ caluus erat Heliseus: ꝓsiderãs q̃ radicẽ huius illusionis maledixit pueris vt eoꝶ parẽtes in ipsis punirenꝶ: nec decetero parentũ maliciã imitarenꝶ: subitoq̃ venerunt vrsi duo lacerantes ex eis, xl. duos pueros ad illusionem ꝓphete vindicandã. Si talis ergo pena debeꝶ illudẽtib⁹ puul: o quid erit senibus inuidẽtib⁹ ⁊ pseqtẽtibus. Secũdo queri põt de odio dei vtrũ scꝶ deus odio haberi possit: pcertim cũ dicẽ Dyoni. iiij. c. de diui. no. q̃ omnib⁹ amabile ⁊ diligibile ẽ ꝓmũ bonũ ⁊ pulchꝶ: sꝶ deo⁹ est ipa bonitas ⁊ pulchritudo. Ad ꝶ rñdet Tho. vbi. s. q̃ odiũ est q̃dã mor⁹ appetitiue potẽtie q̃ nõ mouꝶ nisi ab aliq̃ ꝓpẽso. Deo igit ab homie duplicꝶ ꝓpẽndi põt. Uno mõ ꝑm seipm: puta cũ p essentiaꝶ videꝶ p quã est ipa bonitas: quã visã nullus odio habere põt: qꝶ de ratione boni est

q̃ amek̃: ⁊ ĩpossibile est q̃ ꝗs deũ p essentiam videns odio habeat. Hinc in beatk̃ firmata erit tã affectuosa charitas in deuz ⁊ etiã in primũ ꝓpter principiũ sũmi boni q̃ ꝗlibet singulos alios diliget sicut seipsuz: ⁊ in singulis ac omnib⁹ deũ diliget ac plus deũ diliget q̃ se ⁊ omnes alios: quos magis amplectẽdũ ẽ: plus mille milies diligek̃ a deo q̃ deũ diliget. Alio mõ deus p effect⁹ suos videri põt eo q̃ scõm aplm̃ inuisibilia dei p ea que facta sunt intellecta ꝛspiciuntur. Sunt igit̃ aliqui effect⁹ ei⁹ q̃ nullo mõ põt esse ꝛtrarij humane volũtati: sicut esse viuere: intelligere: qui sunt oib⁹ appetibiles ⁊ amabiles: scõm q̃ q̃ apphendit̃ vt bon⁹ dator effectuũ odio haberi nõ põt: cũ oĩa ingtũ sunt in dei similitudinẽ tendũt q̃ est ipm esse. Sunt etiã alij quidã effectus dei q̃ repugnãt inordinate volũtati: sic̃ inflictor penax ⁊ inhibitio peccatox p legez diuinã: q̃ repugnant volũtati p peccatũ deprauate: ⁊ p ꝛsiderationẽ taliũ effectuũ ab aliq̃bus deus odio haberi põt: ingtũ apphenditur vt peccatox ꝓhibitor ⁊ penaruz inflictor. Non tũ quicunq̃ penas odit deum auctorẽ penax odit. Multi nãq̃ penas odiũt q̃ tũ eas ex reuerentia diuine iusticie patienk̃ ferũt. Dicit eñ Aug. x. ꝛfes. q̃ mala penalia deus iubet tolerare non amare. Sed prumpere in odiũ dei punientis hoc est odio habere ipsam dei iusticiaz: ex q̃ vt frequenter sequitur blasphemia: quã horribiliter vindicatã in puero quinq̃ annox scribit Gregor⁹ in dialogo. De qua simiiter Leuik̃. xxiiij. habetur: q̃ filius mulierk̃ Israelitidis quẽ ꝛceperat de viro egyptio dicunt eñ doctores Hebrei Exo. ij. q̃ egyptius quem moyses interfecit erat vn⁹ de ꝓpositis ad cõpellendũ filios israel ad afflictionẽ laboris: qui percussit quendez ex ex Hebreis qui fuit maritus Solomith q̃ fuit pulchra valde: de qua babetur Numeri. xxiij. Haz ille egyptius in auroza fecit surgere maritũ occupando eum in laboze ⁊ tunc redit ad vxorem ei⁹ que recepit euz credens esse maritum suum: cum ergo maritus postea cognouisset rem gestã arguebat inde egyptium: propter quod egypti⁹ eum percutiebat ac grauius affligebat: in cuius vltionem a moyse interfectus est: q̃ in adulterio predicto genuit filiũ blasphemum: vt patet Leuitic̃. xxiiij. moses enim paternos imitans: dum ad ĩpatientiã motus erat detestationẽ diuini nominis ⁊ cultus que prius in corde latuit tunc effundebat: scõm Hebreos eñ nominauit ĩ publico nomẽ domini tetragrãmaton: quod ꝓpter reuerentiã diuinã nõ erat licitũ nominare: nisi in benedictionibus sacerdotũ: ⁊ illud nomẽ maledixit: ꝓpter q̃ ex diuino mãdato morte mulctatus ẽ. Sic adhuc multi diabolico spũ scz inuidie vl odij ꝛcitati quasi p nihilo ducunt diuias blasphemias. Tertio deniq̃ queri põt: vtrũ odiũ dei sit grauissimũ peccatum: p̃sertim cũ peccatũ in spũmsanctũ iudicat̃ grauissimum: vtpote q̃ ẽ irremissibile sic̃ dicitur Matth. xij. ſ odiũ dei nõ cõputat̃ inẽ species peccati in spũmsctm̃. Ad hoc dicẽduz ſm Tho. vbi. s. q̃ rõ culpe cõsistit in auersione volũtaria a deo: volũtas aũt sic̃ p se inheret ei q̃ amat: ita ſm se refugit id q̃ odit: ⁊ ideo cum ꝗs deũ odit volũtas eius scõm se a deo auertit̃: in alijs aũt peccatis vt in luxuria: auaricia ⁊c̃. quis nõ auertit̃ a deo scõm se sed scõm aliud: ingtũ scz appetit inordinatã delectationẽ que hz annexam auersionẽ a deo: cũ igit̃ id quod est p se potius est eo q̃ est scõm aliud: ideo odium dei grauissimũ peccatũ est. Q̃ etiã patet ex eo: qz vt dicit̃. viij Ethic̃. optimũ opponit̃ pessimo: sed odiũ dei opponit̃ dilectioni dei in qua cõsistit optimũ homis: ergo diuinũ odiũ est pessimũ peccatũ homis Hinc dicit Gregor. xxv. mora. q̃ sicut nõnũ q̃ grau⁹ est peccatũ diligere q̃ ꝓpetrare: ita nequius est odisse iusticiã q̃ nõ fecisse: vnde licet infidelitas iudicat̃ peccatũ grauissimũ: tũ rationẽ culpe nõ habz nisi ingtũ est voluntaria: ⁊ ideo tanto grauior ẽ q̃ to magis volũtaria. Q̃ aũt sit volũtaria puenit ex eo q̃ odio quis habet veritatez q̃ ponit̃: ex quo patet q̃ ratio peccati ĩ infidelitate fit ex odio dei circa cuius veritatẽ est fides: sicut ergo causa maior est effectu sic odiũ dei maius peccatũ est q̃ infidelitas. Q̃ aũt objicit̃ de peccatis in spũmsanctũ dicẽdũ est q̃ sic̃ ait Gregor. xxv. moraliũ: aliud est bona nõ facere: aliũ xo bonox odisse datorẽ: sicut aliũ est ex p̃cipitatione aliũ ex deliberatiõe peccare: ex quo dat̃ intelligi: q̃ odire deũ omniũ bonoruz datorẽ: sit ex deliberatiõe peccare q̃ ẽ peccare in spiritũsanctũ: vnde manifestũ ẽ q̃ odiuz dei maxime est peccatũ in spũmsanctũ: ſm q̃ peccatũ in spiritũsanctũ nomĩat aliq̃ speciale genus peccati: sed ideo non computatur inter species peccati in spiritũsanctũ: qz generaliter ĩuenit̃ in omni specie peccati in spiritũsanctum: est eñ velut quoddã letale virus omniũ vitiox q̃ committunt̃ in spiritũsanctũ: de quibus in sermone sequenti videbitur. Ad lauõ.

De sex peccatis in spiritũsãctũ in generali ⁊ ĩ speciali: ⁊ quare sũt irremissibilia: Ser. XXXIIII

On occides Exo: xx.

Mox occasione que dicta sũt in sermone p̃cedenti in fine: videdũ est de peccatis in spiritũsanctũ q̃ fomẽtũ suũ vt in pluribus sumunt: ex vitio cordis rancorosi ⁊ infecti detestabili odio dei.

Ad cuius euidẽtiã queri põt primo: vtx sit aliq̃ peccatũ in spiritũsanctũ: p̃sertim cũ illi singularit̃ diceret̃ ĩ spũmsanctũ peccare: quibus placeret malicia ꝓpter se: sicut econuerso pijs mentib⁹ placet ipsa bonitas vel virtus scõm se: sed malicia nulli propter se placet: quia malũ est scõm phm ⁊ nullus ad malũ intẽdẽs operat̃: vt dicit Dyoni. iiij. c. de di. no. Ad hoc rñdet Thomas sup scõm di. xliij. q̃ sicut peccare ex ĩfirmitate: id est ex passione innata vl acq̃sita: cũ ꝓpter impetũ passiõis iudiciũ rationis obruit̃ est peccare in patrẽ cui potentia aseribit̃: quia patres solẽt esse senes ⁊ ĩpotentes: ne ergo quis sic esse crederet in trinitate: ideo approbato vocabulo patri potentia attribuit̃: ⁊ sicut peccare ex ignorantia eox quox sciẽtia a peccato p̃seruasset: vt sic ignorantia sit causa peccati: ẽ peccare in filiũ: cui sapientia attribuit̃: ne filius dei credat̃ imperit⁹ cũ ceteri filij solent esse iuuenes ⁊ imperiti. Sic etiam ex certa malicia peccare ⁊ electiõe: q̃ſ scz quis deliberãs adheret peccato: nõ quasi quadã tẽptatione victus aut ignorãtia circũuẽtus: sed ꝓpter hoc q̃ habet appetitũ corruptũ placet sibi peccatũ illud scõm se. Sed b̃ duplicit̃ fieri põt. Primo p potentiaz alicui⁹ rei in elegẽte p quã ĩclinat̃ in talẽ actũ: sic̃ sibi similẽ: ⁊ sic oĩs habẽs habituz peccati vl xtutis incliat̃ in act⁹ siles suis habitibus: qz naturalis appetit⁹ ẽ in id q̃ ẽ sibi sile: vt q̃ hz habitũ ĩtẽperãtie eligit actum ĩtẽperãtie: ⁊ sic de alijs: ⁊ b̃ nõ dz ꝓprie peccatũ in spũmsctm̃: q̃uis fiat ex electiõe: qz malicia sub rõne malicie nul⁹ vnq̃ voluit ſ̃ ſm q̃ ipm estimat̃ bonũ ipi peccanti: q̃ſi ꝗetãs corruptũ eius appetitũ. Alio modo peccatũ eligit̃ ex certa malicia: q̃ſi volũtat̃ reijcit id p q̃ bõ a pctõ possit retrahi: xbi gra iã aliq̃s se a pctis abstinet ꝓpk̃ expectationẽ retributiõis ek̃ne: ſi q̃ spẽ futuri premij a se volũtarie pijcit: vl aliq̃d aliũ q̃ a pctõ retrahebat: scz timorẽ p p̃suptionẽ et sic de alijs: tũc eliget b̃ q̃ erit sibi delectabile ſm carnẽ q̃ſi p se bonum: ⁊ sic ex certa malicia peccat abijciẽs volũtarie q̃ eũ retrahebat a ꝓpetratiõe culpe: ⁊ hoc ẽ ꝓprie peccatuz in spũmsctm̃: cui appropriat̃ ipa bonitas: qz spũs est nomẽ arrogãtie elationis ⁊ superbie: ne spũsctũs habere credat̃ arrogãtiã ⁊ superbiã: vñ pctm̃ in spũmsctm̃ ĩ omni pctõ latere põt: ⁊ tũc in illo pctõ reperiunt̃ act⁹ duo q̃x vtrox ẽ peccatũ grauissimũ in genere suo. Exẽpli gra: fornicator in vno actu fornicatiõis ek̃na p̃mia ꝛtẽnita se spẽ eox abijciẽs: ⁊ ĩ b̃ peccat pctõ desperatiõis: ⁊ qz desperat de p̃mio ĩcidit ĩ actũ fornicatiõis cũ maiori ꝛtẽptu: qz ꝛtẽpt⁹ aggrauat peccatũ fornicatiõis: qz act⁹ ille p̃uenit tũc ex certa electione ꝓpk̃ p̃cedẽtẽ actũ: ⁊ sic pctm̃ fornicatiõis trahit secũ aliũ pctm̃ speciale q̃ est in spũmsctm̃. Vñ dicit Hein. de vrimaria sup decẽ p̃cept̃ in. iij. p̃cepto: q̃ pctm̃ in spũmsctm̃ ꝓprie ꝛ illud q̃ ĩpugnat bõitatẽ spũsctĩ: scz ex cui⁹ gra fit remissio pctõx: ⁊ tale ẽ pctũm q̃ fit ex certa malicia ſm theolo. vl ex electiõe ſm phm. ij. Ethic̃. ⁊ tale pctm̃ ꝛ irremissibile.

Pro q̃ nota q̃ irremissibile triplicit̃ accipi pt. Primo negatiue: s. vt nullo mõ possit remitti: ⁊ b̃ mõ pctm̃ ãgelox ⁊ dãnatox ẽ irremissibile. Scõo mõ p̃uatiue: vt q̃ nõ hz ꝛgruẽtiã ex se q̃re remitti debeat: lz ex cõgruo possit omne pctm̃ remitti: ⁊ b̃ mõ omne peccatũ mortale ẽ irremissibile. Tertio modo ꝗrie ſm q̃ aliq̃ culpa ꝛtrariã hz dispositionem ad remittendum: ⁊ hoc modo peccatũ in spũmsã. ẽ irremissibile: nõ ex eo q̃ nũq̃ remittit̃ cũ deus sit infinite miseri cordie cui⁹ viscera nũq̃ homĩ subtrahunt̃ dũ vixerit: ſ̃ qz nõ hz aptitudinẽ ad b̃ q̃ remissibile sit ex pte delinq̃nt̃: eo q̃ ĩ his peccatis volũtas a se repellit id p quod oporteat fieri remissio peccatorum. Unde scõm Thomã vbi supra sic̃ egritudo diceret̃ incurabil q̃ faceret fastidiũ medicine: sic peccatũ dicit̃ irremissibile p cuius actũ spiritualis medicine directe repellit̃: hinc manente pctõ in spũmsã. nõ manet ex pte peccantis addit⁹ ad gratiã: qz dicit Aug⁹. li. de sermõe dñi q̃ tãts est labes hui⁹ pctĩ q̃

humilitatē deprecādi subire nō pōt. Ex q̄/
bus elicit q̄ ex ipa culpa tā sepius iterata
peccator sic egrotat q̄ nō pateat addit⁹ di
uine gratie: qr peccator cū puenerit in pfū
dū malor pretenit: scz resipisci: vt dicit pū.
xviij. Et licet hoc vitiū in multis q̄diu sa/
ni sunt secretū remāeat tñ in fine vite se ple
rūq̄ signis euidētib⁹ mānifestat. Propt b̄
etiā dicit irremissibile: qr in sacra scriptu/
ra peccatū in spiritūsanctū nō legit dimis/
sū sicut Melchisedech dicit sine patre: qr
nō legit de eius patre. Resipiscētes tñ āte
mortē a morbo peccati huius: qd difficulē
t raro pringere arbitror: p īmensitatē infi
nite diuine misericordie: nō solū veniā cō/
sequitur sed etiā abūdātiori grā qñq̄ pue/
nit: vt vbi abūdauit delictū supabūdet et
gratia: si saltē comitet humilitas pfundi/
or gratitudo pfusior: emēdatio sollicitior:
t charitas ītēsior. Secūdo q̄ri pōt q̄t de/
signāt eē species peccati i spūmsāctū. Ad
hoc dicēdū fm Tho. vbi.s. scda. 2e. q. xiiij
q̄ fm peccatū in spūmsanctū b accipimus:
sex sūt peccata in spūmsanctū q̄ tollūt oīa
illa q̄ requirūt ad remissionē peccator: et
ideo dicunt irremissibilia. Qd sic ostendi
pōt: nā ab electiōe peccati q̄s auertit ex cō
sideratiōe diuini iudicij qd habet iusticiaz
cū misericordia t b̄ p spem q̄ psurgit ex cōsi/
deratiōe misericordie remittētis pctā t pmi
antis bona: sed b̄ tollit p desperationem.
Et iter p timorē q̄ psurgit ex psideratione
diuine iusticie punientis pctā. Sed b̄ tol/
litur p psumptionē: dū se q̄s adipisci pōsu/
mit gliam sine meritis vel veniā sine peni/
tentia. Secūdo q̄s auertit ab electiōe pec/
cati ex psideratiōe donor ipsius dei q̄ sūt
duo. Primū est cognitio veritat̄: ptra qd
ponit ipugnatio veritatis agnite: duz scz
aliq̄s veritatē fidei agnitā impugnat vt li
cētius peccet. Aliud est auxiliū interioris
gratie ptra qd ponit īuidentia fraēne gra
tie: dū q̄s innidet gratie de crescēti in mū
do. Tertio quis auertit ab electiōe pecca/
ti ex cōsideratiōe ipsius peccati. In q̄ duo
sunt cōsiderāda. Primū est inordinatio et
turpitudo actus: cuius psideratio solet in
ducere penitētiā in homine de pctō cōmis/
so. Sed cōtra hoc ponit impenitētia īpor/
tat, ppositū nō penitēdi. Secūdū est boni
prauitas. t breuitas q̄ q̄s in peccato q̄rit:
qr momentaneū est qd delectat: eternū ve
ro qd cruciat: cuius psideratio solet homi
nē ad hoc inducere q̄ ei⁹ volūtas peccato
non firmet. Sed hoc tollit p obstinationē
qua quis firmat ppositū suū in hoc q̄ pec
cato inhereat. Hic tamē generalit notādū
qd qlibet pdicto p peccato p duplicit ac/
cidere pōt. Primo ex aliquo defectu exte/
riori: puta pter defectū aliquē rōnis regē/
tis: vl pter aliquē impetū alicui⁹ impellē
tis: sicut qñ infirmitatē vl ignorantiā agū
tur: t sic nō sunt species peccati in spūmsā/
ctū: quia sic non est dicēdus aliq̄s despera
tus vl īpenitēs p se sed p accidēs. Alio mō
ex hoc q̄ volūtas tēdit ex, ppria malicia in
vnūqd̄q̄: vt qr nō vult habere spem de fu/
turis pmijs: timorē de futuris supplicijs:
vel note veritati assentire t sic de alijs: t b̄
modo sunt species peccati in spūmsanctū.
Quibus pmissis singula peccata breuit p
curramus. Primū igit peccatū in spiritū/
sanctū est desperatio: q̄ ipugnat diuinā mi
sericordiā. De qua dicit Hein. de vrimaria
de decē pceptis: q̄ si labat aliquis ī despe/
rationē ex infirmitate vl ex grauitate com
plexionis: t de hoc dolet et renitit incētū
potest: sic desperatio nō est peccatū nisi for
te veniale. Si vero pringat hec ex errore vl
deceptione: puta si estimat obsequiū se pre
stare deo si seipsū occidat tunc est mortale
peccatū. Si quis aūt desperat ex certa ma/
licia vl ex electione: vt diffinitiue dicat cū
Cayn. Maior ē iniqtas mea q̄ vt veniam
merear: t tunc peccatū est in spiritūsanctū
credēs magnitudinē delictor suor iā dei
misericordiaz excessisse: t ob hoc de vitijs
ascendit ad vitia: sicut hij qui dixerūt Hie
re. xviij. Desperauimus post cogitationes
nostras ibimus: t vnusq̄sq̄ post prauitatē
cordis sui mali faciem⁹. Cū tñ nullo modo
desperandum est q̄diu sumus in hoc cor/
pore: vt patet de pe. di. vij. c. nemo: vbi pla
ne de hoc t. ḡ. se. Ad maiorē tamen euidē
tiam distinguit Tho. duplicē desperatio/
nem scda. 2e. q. xx. dicens: q̄ prima dicitur
desperatio vniuersalis qua quis existimat
dei misericordiā non esse infinitaz: diuine
misericordie culpā suam preponderans: si
cut Cayn t etiaz Judas qui desperās ait:
peccaui tradens sanguinem iustum: quod
vtiq̄ peccatum grauiⁿ erat peccato fratri/
cidij immo deicidij: quia desperatio talis
est actus infidelitatis. Secunda vero dici
tur desperatio particularis: cum scz quis
in vniuersali tenet veram existimationem
fidei: q̄ scz remissio peccatorum est in eccle
sia militante: sed desperat de diuina mise/

ricordia pter pticularem eiⁿ indispositio
nē: q̄ scz in tali stato existenti nō sit speran
dū de venia t cū hoc desperat a pctō posse
resurgere vl qd peius est pstemnit resipi/
scere t talis desperatio piculosissima ē: qr
per spem a malis maxime reuocamur t ad
bona reducimur: qua sublata defluūt ho/
mines ad vitia irrefrenata pcupiscētia: sicē
Cayn desperās fm Josephū rapinis t vio
lentia pgregās opes ad latrocinia suos ī/
uitabat. Propie tamē t stricte loquendo
desperatio fm q̄ ē pctm in spiritūsanctum
nō puenit ex hoc q̄ aliquis pctōrūz remis
sionē neget b̄ q̄ remissionē pctōrū quā fie/
ri credit a se spōte abijcit vt liberi⁹ peccet:
dum nō vult tendere in hoc q̄ remissionez
pctōrum psequatur. Secūdū pctm ī spi/
ritūsanctum ē presumptio: que impugnat
diuinā iusticiā. De qua dicit Hein. de vri/
maria: vbi supra: q̄ presumptio aut inna/
scit ex in firmitate qua homo nimis ō dei
misericordia cōfidit: t sic est pctm veniale:
aut īnascitur ex errore nimis de meritis su
is pōsumens: t sic ē mortale t spēs supbie:
aut īnascitur ex certa malicia qua omnino
intendit dei iusticiam eneruare presumen/
do de pctī impunitate: t sic est proprie pec
catū in spiritūsanctū. In quo genere pctī
refert Hiero. se originē deprehendisse: qui
post mortem suam anathematizat⁹ est: vt
xxiiij. q. ij. c. vl. Et huius presumptiōis du
plex est spēs fm Tho. scda 2e. q. xxj. Pri/
ma est in qua q̄s īnitit inordinate proprie
virtuti pmijsq̄ meritis: q̄ presumptio po/
tissime pcedit ex inani gloria: siue psumat
de virtute corporali siue spirituali. Secun
da vero est q̄ quis innitit inordinate dīne
misericordie deo tribuens qd ei nō puenit
per qd auertit a veritate diuina: psumēs
veniā sine penitētia t gloriā sine meritis.
de q̄ Eccli. xxxvij. O presumptio nequissi
ma vnde creata es: cooperire scz spe falsa
diuine misericordie aridā nequitiā t dolo
sitatē illius. Slo. qr decepit etiā seipm: t b̄
ē pprie pctm in spiritūsāctū: qr p eū pstem/
nit adiutorū spiritussancti per qd homo
reuocat a pctō. Quidā tamē presumūt in
mortis articulo se posse sufficienter penite
re: sicut latro fecit: ptra quos scriptū legi/
tur. Maledict⁹ homo qui peccat in spe: de
pe. dis. iiij. c. quādo quis: t b̄ exemplariter
patuit ī Amon filio Manasses: qui videns
patrē primo peruerse agentem ac postea p
penitētiam a deo susceptū: vt p3. iiij. Reg.
xxj. t. ij. Paral. vlti. Dixit in corde suo. Fz
Chryf. in opere impfecto: Pater meⁿ ex
iuuentute multa mala fecit t in senectute
penituit: t ego nunc ambulabo fm deside
ria cordis t postea puertar ad dominū: q̄/
pter duobus tñ annis regnauit: t p vin
dictam diuinā celeri morte sublatus est.
Tertiū pctm est impugnatio veritat̄ agni
te: de qua dicit Hein. de vrimaria: vbi su/
pra q̄ talis impugnatio aut puenit ex in/
firmitate vt cum q̄s pter verecundiā vin
ci nolēs impugnat veritatē agnitā: in his
tñ in quib⁹ nō est periculū nec īminet ali/
cui damnū: t sic ē veniale pctm: aut proue
nit ex ignorātia crassa cū damno alicui⁹ vt
cū pter munera vl aliqua stipēdia q̄ exce
cant intellectū impugnat veritatem agni/
tam in damnū alterius: vt patet in malis
aduocatis: t sic est mortale peccatū. Aut
b̄ prouenit ex certa malicia: vt cū quis im/
pugnat deliberate fidē catholicā vl prece/
pta vl cōsilia euāgelica: t sic pprie ē pctm
in spiritūsanctum. Nam agnitio veritatis
quā fides explanat docet esse peccatū: esse
virtutē: esse iudicē: eē penā īpior: eē glori/
am iustor: q̄ retrahūt hominē a malo t al/
liciūt ad bonū. Sz ptra hāc assumit impu
gnationē veritatis agnite quā scz īpugnat
nō ex ignorātia pbabili sed affectata: imo
t certa malicia vt sic liberi⁹ peccet t sineve
recūdia. Et his dicit Esa. v. Ve qui dicit
bonū malū t malū bonum ponētes tene/
bras scz erroris lucem veritatis: t lucē scz
fidei esse tenebras ignorātie. Et iterū. Ve
q̄ sapiētes estis in oculis vestris scz retor/
quēdo diuinā veritatem falso iudicio fm
opinionem vestrā. Quartū pctm est in/
uidētia fraterne gratie: de qua dicit Hein.
de vrimaria: vbi supra. Qd autē puenit
ex infirmitate: puta si dolet aliū meliorem
sibi pferri: tūc si dolet pter suam insuffici/
entiā nō peccat: qr dolor ille bon⁹ est vt pa
tet superius. Si autē dolet de eminētia al/
teri⁹: sed talis motus ē indeliberat⁹ sic est
veniale pctm: si tñ esset deliberat⁹ timens
sibi ppter hoc diminui ppter gloriā: tunc
est mortale pctm t spēs inuidie. Si denīq̄
puenit ex certa malicia: puta cum propter
deprauationē affect⁹ aliquis nec amat bo/
num in se ipo nec etiā videre pōt in alio: t
sic pprie est pctm in spiritūsanctū: nam si/
ne auxilio interioris gratie nullo humano
conamine quis veniam adipisci potest: di/
cēte domio. Sine me nihil potestis facere.

Sed cõtra hoc assumit inuidentiã frater/ne gratie: que ꝯsurgit nõ de ꝓsperitate terrena vl exaltatione mũdana: sed de exaltatiõe ⁊ ꝓfectu diuine gratie: nõ inuidẽs ꝓsone sed gratie dei crescenti in mũdo: magis eligens ab alijs duci vitã carnalẽ ⁊ sellarem q̃ virtuosam ⁊ religiosam. In cuius argumentũ talibus frequẽter ingerũt persecutiones oppꝗssiones: derisiones: detractiões: oblocutiones ⁊ silia. Quintus peccatũ ē impenitẽtia. Pro quo nota ꝑm Lyrã Matth. xij. q̃ hic nõ accipit finalis ꝑenitẽtia ꝓut est quedã pctĩ circũstantia scz qz aliquis ĩ pctõ mortali mozit: sed qñ qnis tante malicie ē q̃ eligit ỏ pctõ suo nũq̃ penitere: ita q̃ nollet q̃ deus sibi grãm penitẽdi daret de malo iã cõmisso: ⁊ sic priuat peccati emẽdã. De qua ꝑenitẽtia dicit apls. Ro. ij. Scõm duriciã aũt tuã o pctõr ⁊ coz ꝑenitẽs thesaurizas tibi iram in die ire. Ubi dicit glo. q̃ tãta ē labes huiꝰ peccati: vt deꝓcandi humilitatem subire non possit etiã si pctm̃ suũ ꝯscia mala teste cognoscere ⁊ enũciare cogat. Hic aũt irã sibi thesaurizare dicit: ꝓpter enormitatẽ huiꝰ vitij: grauius ē enĩ post pctm̃ cõmissũ nolle penitere q̃ ipm pctm̃ cõmittere. Nam in talibus etiã venialia pctã ꝓpter actualem contemptũ sepe mortalium enormitatẽ sortiunt: que in timoratis mentibꝰ venialiuz limites nõ excederent: vt sic miser adauge at thesaurum execrabilẽ eterne damnationis. Hoc etiã dicit Augꝰ. ⁊ habet. xxv. di. ¶ hinc etiam. Nullũ inquit pctm̃ est adeo veniale qõ nõ fiat criminale duz placet.

Sextum ē obstinatio in malo cõmittendo cũ quis firmat ꝓpositum in hoc q̃ futuris pctis cõmittẽdis inhereat ac si nõ esset incompetens: ⁊ sic importat volũtatẽ deliberatã ꝑmanẽdi in peccato: contra id qõ necessario requirit ad delectionem culpe: qõ ē ꝓpositũ nõ amplius peccãdi. In hac aũt obstinatione Saul cecatus inuidia contra dauid dãnabiliter ꝑseuerauit: silit ⁊ Pharao rex egypti: de quo dicit dominꝰ Exo. iiij. Indurabo coz pharaonis scz ꝑmittendo: nec grãm apponẽdo ꝑ quã coz emollit iuꝝ illud ps. xxj. Factũ est coz meũ tãq̃ cera liquescẽs: vnde sup illud Ro. ix. Cuius vult miseret ⁊ quẽ vult indurat. Dicit Lyra q̃ hoc nõ fit ꝓpter defectũ dei cum non deficiãt in eis instinctus diuini ad bonum in quibus diuina bonitas toriens cõtempta se liberalissime ꝓrebet: sed est propter defectum liberi arbitrij nõ recipiẽtis illos instinctus: ⁊ sic eidem iuste gratia subtrahitur ⁊ denegatur: qua subtracta miser in peccatis obduratur: qnia gratia nata est mollificare coz humanũ. Hinc dicit Eccs. vij. Considera opera dei q̃ nemo põt corrigere id est nullus homo: nulla aduersitas nullus euentus quẽ ille despexerit: ⁊ sic eorum tribulatio vel aduersitas nõ est exercitium purgationis sed initiũ damnationis: quia dicit Greg. xviij. moral. q̃ flagellum tunc diluit culpã cum mutauerit vitã nam cuius mores nõ mutat: nõ expiat actiones. Omnis ergo diuina pcussio aut est initium pene sequentis aut initiuz bene viuentis. Primũ patet in Pharaone ⁊ Antiocho regibus obstinatis. Scõm ĩ Dauid ⁊ Manasse regibꝰ emendatis. Excecauit enim priores malicia eozꝝ: sic ⁊ hodie multozũ corda nullis plagis vel euentibus ad humilẽ penitentiã emoliri queunt: donec diuino iudicio tandẽ crudeliter mulctanẽ in eternũ cruciandi. Qõ a malis auertat iesus christus. Amen.

Sequũt sermões de ꝑcepto sexto.

Utrum sit contra legem naturę habere plures vxores simul. Et vtrum licuit ex dispensatione. Et ⁊ de grauitate adulterij in quo simul committi possunt septem pecata criminalia:

Sermo primus

On mechaberis.

n Exo. xx. Hoc ē ꝑceptũ sextũ in ordine ꝑceptoꝝ. In q̃ q̃dẽ dñs explicite ꝓhibet lesionẽ corporalem in ꝑsona coniuncta: sicut in ꝑcepto precedenti ꝓhibet lesionem alicuiꝰ in persona ꝓpria: implicite vero ꝓhibet in isto ꝑcepto omnẽ illicitum concubitũ ⁊ omnem illicitum vsum mẽbrozũ venereozum. Dicit enĩ Augu. super Exoõ. ⁊ habet. xxxij. q. iiij. c. meretrices. ¶ sed vtrũ: vbi subdit. Si furti nomine bene intelligitur omis illicita vsurpatio rei aliene: nõ enĩ rapinam permisit qui furtum ꝓhibuit: sed vtiq̃ totum aperte intelligere voluit: quicquid illicite rerum ꝓximi aufertur: ꝓfecto nomine mechie omnis illicitus concubitꝰ atq̃

illozũ membrozũ nõ legitimus vsus ꝓhibitus debet intelligi. Une ꝑ hoc põt istud ꝑceptum tripliciter potest exponi. Prima expositio ꝓprie respicit mechiã que fit ĩ ꝑiudiciũ contracti matrimonij: que talis ē. Non mechaberis scz contra sacramẽti matrimonialis institutionẽ: aliquẽ actũ libidinis exercendo. Secunda vero expositio respicit mechiaz que fit ꝑ abusum luxurie corꝑalem extra vinculum matrimonij que talis est. Non mechaberis. i. nulli cõmiscearis absq̃ federe matrimoniali. Et sic exponit Isidorus sup Exo. ⁊ ponit ĩ decre. xxxij. q. v. c. nõ mechaberis: id est nec quis q̃ ꝓeter matrimonij federa alienis feminis admisceatur ad explendã libiditnem. Mimirũ cũ ⁊ talis matrimoniũ spirituale violat in sacramẽto baptismatis cõtractũ: quia tollit mẽbra christi ⁊ facit ea membra meretricis: vt patet ibidẽ. c. si in eo fornicator. Tertia nanq̃ expositio respicit mechiam que patrat per abusum cogitationũ et exteriozũ sensuũ: que talis est. Nõ mechaberis. i. non adherebis libidinosis illecebris ⁊ ĩmundis reuolutionibꝰ corde vl sensibus exteriozibꝰ abutendo. Dicit enĩ Isidorus: ⁊ habetur. xxxij. q. vij. c. nõ solum: de cõmissa fornicatione pctm̃ regnat in homines: sed si adhuc delectat atq̃ animũ teneat scz fornicãdi ꝑculdubio regnat. Fornicatio carnis adulteriũ est: fornicatio animi est seruitus idolozũ. Est autẽ ⁊ spiritualis fornicatio: de qua dominus ait. Qui viderit mulierẽ ad ꝯcupiscendũ eam iaz mechatus est eam in corde suo. Omnis ĩmunda pollutio fornicatio dicitur: q̃uis q̃sq̃ diuersa turpitudinis volũtate ꝓstituatur ex delectatiõe enĩ fornicandi varia gignũtur flagitia: quibus regnũ dei claudit: vt homo a deo sepetur. Quãtũ igit ad mechiã ꝑm expositionẽ primã sciẽdũ: q̃ sic duplex est matrimoniũ: scz carnale ⁊ spirituale: sic etiã duplex erit adulteriuz scz carnale ⁊ spirituale. Et quia sponsus animaruz nobilior ⁊ fidelior ac amore nostro dignior esse dinoscitur: ideo per consequens adulterium spirituale grauius iudicatur.

Primo tamẽ videndo de carnali adulterio sciendũ q̃ illud tribus modis fieri potest. Primo cũ solutus vel soluta cõmisceatur cũ coniugato vel coniugata: ⁊ tũc ponitur eius diffinitio. xxxvj. q. j. ¶ cũ ergo: vbi subditur. Adulteriũ vero ē alieni thori violatio: vnde adulteriũ dicit q̃s. ad alterius thoꝝ accessio: hoc ibi. Secundo vero cõcernit coniugatũ vel coniugatã cum soluto vel soluta se cõmiscentẽ: de quo adulterio dicit Augustinꝰ ỏ decẽ chordis: et ponitur. xxxij. q. vj. c. Nõ mechaberis: id est nõ ibis ad aliã aliquam ꝓeter vxorem tuã: tu autem exigis hoc ab vxore ⁊ nõ vis hoc reddere vxori: ⁊ cum debeas in virtute ꝑcedere vxorem tuã quoniã castitas virtus est: tu sub vno impetu libidinis cadis ⁊ vis vxorem tuã victricem esse ⁊c. Tertio denicq̃ ꝑpetratur adulteriũ ex vtraq̃ parte: scz tã adultere q̃ mechi ⁊ tũc aggrauatur peccatum: quia duplicatur adulteriũ: Mimirũ cum dicitur. xxxij. q. vij. c. quẽadmodũ. ¶ sunt enim: q̃ sicut grauius peccat adulter q̃ fornicator: sic grauius peccat q̃ nec sua dimissa ducit aliã eo qui suã dimittens cognoscit aliam: graui⁹ quoq̃ q̃ vxorem habens ad cõiugẽ proximi accedit q̃ qui nõ habens vxorem alterius violat vel vxoratus ad solutã accedens. Verũtamẽ in adulterio requiritur dolus: eo q̃ ĩ adulterio ignorantia ꝓbabilis facti excuset ab adulterio. Unde legitur scriptũ in concil. Triburien. ⁊ ponit. xxxiij. q. ij. c. In lectũ mariti absente vxore sororis iuit vxoris quã ille vxorem suam esse putans dormiuit cuz ea: sup hoc visum est: si ipe per securitatem verã scz sui iuramẽti hoc probauerit q̃ inscius fecerit hoc scelus: penitentiã quidez que sibi indicta fuerit agat legitimũ suum coniugiũ habere permittatur: illa vero digna vindicta affligatur ⁊ in eternũ coniugio priuetur. Hic primo queri potest: vtrũ habere plures vxores simul sit cõtra legẽ nature: ꝑsertim cum dicit Augꝰ. ⁊ habet. xxxij. q. iiij. c. objicitũ: q̃ qñ mos erat crimẽ nõ erat: sicut patriarche cõiugibꝰ excipientibꝰ semen suũ miscebant: nõ ꝯcupiscẽtia ꝑficiende voluptatis ꝗ ꝓuidẽtia ꝓpagãde successiõis: ꝗ ibi. Sz mos ⁊ ꝯsuetudo ñ ē approbãda nec excusat a culpa. Hic dicit gl. Heli. v. ỏ Lamech q̃ duas hũit vxores q̃ ꝑm⁹ ỏ morẽ ⁊ naturã ꝯmisit adulteriũ. Ad ꝗ ỏdm ꝑm Richar. i. iiij. di. xxxiij. q̃ ĩ hoĩe ē duplex nã. Pria ē natura generis q̃ ē aĩal: ⁊ sic vt dicit institutũ de iure naturali. Jus naturale ē qõ nã oia aĩalia docuit. Et sic hr̃e plures vxores simul nõ ē ỏ legẽ nature: nec tũ ē oĩo ꝑm naturã: qz reperiũt ẽt q̃dã aĩalia q̃ ꝯiugũt ĩ indiuidua copulã: sic sũt turtures ⁊ aues alie q̃plurime. Scõa ꝗo ē natura speciei q̃ scz ē homo

Et sic lex naturalis ē qua naturalis ratio practica aliq̄d obseruādū in agibilib⁹ constituit. Homo nāq̄ reponit in spē homis: p animā rationalē. Et sic habere plures vxores simul ē cōtra legem nature: quia ratō naturalis dictat equalem debere esse obligationē quantū ad vsum corporū inter virum ⁊ mulierū ad hoc vt sit societas cōiugalis. Dictat etiā nullum se debere obligare ad aliquid q̄ō possit esse impossibile alij rei cui obligatus est: Impossibile est autē vnuz virum equaliter esse obligatū pluribus mulieribus sicut vni soli. Dictat etiā ratio virum ad hoc debere tendere: vt in domo sua sit pax: quā multū impediret vxorum pluralitas: eo q̄ vir non posset cuilibet ad votum satisfacere: ⁊ suspicaretur vna plus diligi aliā q̄ se: ⁊ sic certarēt contra virū ⁊ adinuicem. Unde ⁊ in veteri et in noua lege determinatū ē q̄ erit vna vnius: quia vtrobiq̄ scribit. Propterea relinquet homo patrē ⁊ matrē ⁊ adherebit vxori sue: ⁊ erūt duo in carne vna. Ius insup naturale est: q̄ nō faciat alij quod sibi non vult fieri: vir autem nō vult q̄ vxor habeat aliū virum: nec ergo velle debet aliā habere vxorē cū in tali actu ad paria iudicantur. Et hoc naturaliter impssū est in humana natura: q̄ō patet ex eo qz in matrimoio quidā amor est singalaris quo naturaliter omnis vir zelat vxorem: quātū ad ho vt nullum diligat ī actu illo sic ipm diligit ⁊ ecōtra. Et ideo vt ibidem dicit Bonauentu. Stāte natura nūq̄ fuisset ibidē cōmunitas etiam si cetera facta fuissēt cōmunia: similiter adueniēte charitate que facit omnia cōmunia: vxorē nunq̄ facit cōmunē propē priuatum amorē qui debet eē in matrimonio: qui etiā est sacramētū illi⁹ amoris q̄ deus zelat animā: vt nolit aliquē tantū diligi quantū se: ⁊ hac de causa se virū vl sponsum anime frequēter in sacra scriptura nominare voluit: ⁊ in hoc patet sapientia dei q̄ se nobis in nobis ostendit: ⁊ nobilisplis ostendit in subditis creaturis quid agere debeamus. Patet igit ex dictis q̄ est contra legem nature plures habere vxores simul. Secūdo queri potest: vtrū igitur aliquādo licuit ex dispēsatione diuīa plures habere vxores: presertim cum. j. Regl. j. legitur q̄ Helchana duas habuit vxores. s. Annā ⁊ Phenēnam: nec tamē ppter hoc in scriptura reprehenditur: cū tamē conditor nature merito nō faceret cōtra naturā: imo cōtra ppriā institutionē: cum enī matrimoniū institueret dixit: Et erūt duo nō tres vel quattuor in carne vna. Ad ho dicēdum fm Bonauen. in. iiij. dis. xxxiij. q̄ licz de⁹ nō facit vel dispēsat cōtra ius nature: q̄ō ordinat in ipm ho bene dispēsat ꝓtra ius nature q̄ō ordinat in primū: nō tamē proprie facit ꝓtra ius ho supra: qz recta rō sic dictat ho nō esse faciendū: vt tñ dicat in eius opposito deo eē obediendū. Deus q̄ cū patrib⁹ dispēsauit ⁊ eo mō ⁊ cā q̄bus licuit. Pro q̄ sciendū q̄ ad ho q̄ aliqua dispēsatio debite fiat ⁊ ea quis ꝓueniēter vtat quattuor erūt ꝓcurrētia. s. ꝓgruitas: necessitas vtilitas ⁊ honestas: q̄ simul in ho cāu reperiunt. Primo nāq̄ tempus illud ꝓgruus fuit dispēsationi qz tempus fuit figure. Et qz christus p baptismū generare debuit liberos ⁊ filios tā in ecclia catholica q̄ etiā in hereticis diuerticulis nō in figura pcedere ꝺ mrimoniū siue generatio ex libera ⁊ ancilla. Et rursus: qm̄ inter illos q̄ ab hereticis baptizant ⁊ q̄ heresim sequūt quidam ad ecclīam reuertunt: ideo vtriusq̄ figura pcessit: primi in ismahele: de quo dr Heñ. xvj. Eijce ancillā ⁊ filiū eius: secūdi in ancillis Jacob: quax filij sūt inter liberos cōputati. Sz illa cōgruitas nō se extendit ad tēp⁹ nature institute nec grē: qz non erat tūc temp⁹ figure nisi tm̄ tēpore legis mosaice. Secūdo vero in tēpore illo necessaria fuit hmōi dispēsatio: qz tūc pauci fuerūt deū colētes: vt igit⁹ diuin⁹ cult⁹ nō periret: necesse fuit vt filios multiplicarēt ad quam multiplicationē plres vxores erant accipiēde: q̄ necessitas cessauit tam in lege nature q̄ etiam in lege gratie. Tertio pro inde suadebat vtilitas: qz parentes filios erudiebāt: ⁊ filij mores parētū seruabant: ⁊ ideo quāto plures genuerūt filios: tāto dei cult⁹ erat celebrior: ⁊ sic erat vtile multos generare Sed hec rō se nō extendit ad tēpus Abrae: qz ante non multiplicabantur ad dei cultū ho ad malū: eo q̄ imitatores erāt paternorū scelerū: quapropter deleti sūt cū terra. Quarto deniq̄ excusabat honestas: qz nō affectu libidinoso ho casto: nec affectu adulteri: ho mariti etiā ꝓcubinas cognoscebāt. In cui⁹ argumētū de Abraam dicit q̄ nō ipe ancillam accepit sed vxori obediuit ⁊ ei in ea debitū reddidit ac affectu viri cognouit. Ceterū rōne hui⁹ honestatis dicta dispēsatio se dūtaxat ad illos extendit in lege veteri: qui vxorib⁹ ⁊ concubinis temperāter ad dei cultum multiplicandū vti sciebāt ⁊ volebāt: aliter enī eis dispensatio nō valebat. Et si queri qualiter ista dispēsatio fuit facta cuz nihil de ea legit expressum in scripturis. Ad ho respōdet ibidem Richar. q̄ hoc pceptū de nō habēdo simul plures vxores nō erat nisi legis nature q̄ scripta est in corde: ⁊ iōo sufficit dispēsatio facta per inspirationē interna que facta fuit patriarchis ⁊ prophetis explicite ho minoribus implicite. Precipue tamē vt dicit ibidē Bonauen. facta ē illa dispensatio p diuinā inspirationē abraam ⁊ Dauid: qñ christū de eorū semīe nascituū recipiebāt in pmissione: ⁊ quia isti erant tanq̄ capita populo xp ⁊ imitandi tā q̄ sancti: ideo intellexerunt recte dispensationē hāc ad oēs extendi q̄ erāt imitatores eo xp in castitate: vnde ⁊ mos fuit ex hoc introductus durās vsq̄ ad aduentū christi: Sed tūc cessauit: qz tunc cessauit necessitas ⁊ cōgruitas: verūtamē nō omnib⁹ licuit ī lege veteri accipere simul plres vxores: sed quibus licuit solū ex reuelatiōe diuina licuit q̄ fuit p inspirationē: vt ex de diuo. in c. gaudem⁹. subdit: nec vnq̄ vlli licuit plures insimul vxores habere nisi cui fuerit diuina reuelatione ꝓcessū: p quā sicut Jacob a mēdacio: Israhelite a furto: Samson ab homicidio: sic ⁊ priarche ⁊ alij viri iusti q̄ plures legunt simul habuisse vxores ab adulterio excusant: hec ibi. Alijs autē p hibitū erat q̄ scz in matrimonio nō q̄rebāt diuinū honorē sed ppriā voluptatē. Hinc pcipit Deut. xvij. Nō habebit vxores plurimas q̄ illiciāt ei⁹ animū: cū tamē Dauid decē vxores legit habuisse. ij. Regum. xv. vnde dicit ibidē Lyra: q̄ nō inhibet simpliciter pluralitas vxor: ho taliū q̄ illicerēt animū regis ad nimiā carnalitatē: ⁊ potissime aliegenarū que traherent ad idolatriam: sicut accidit in Salomone. De quo dicit. iij. Regl. xj. Cūq̄ iaz esset senex: depravatū ē cor eius p mulieres vt sequerēt deos alienos. De hoc. xxxij. q. iiij. c. salomō.

Tertio queri pōt: vtrū adulteriū est maximū peccatorū: pserti cū. xxxij. q. vij. dicitur. c. quid in omnib⁹ peccatis est adulterio graui⁹: secundū nanq̄ ī penis obtinet locum: quē quidē primū scz locū illi habēt qui errant a deo. i. heretici: etiā si sobrie vixerint scz quantū ad exteriorē hominē: in cuius etiā argumentū nullū peccatum occultū in lege veteri tam rigorosa examinatione inuestigabat ac obprobriosa pariter ⁊ miraculosa animaduersione diuinit⁹ puniebat sicut adulteriū: put indicat lex zelotypie de qua videbit postea: si vero manifestū erat tūc lex pcepit ambos interfici dicit enī Leuit. ij. Si mechatus fuerit q̄s cū vxore alteri⁹ ⁊ adulterium ppetrauerit morte morient mechus ⁊ adultera. Ad hoc dicendū q̄ est adulteriū simplex: cum. s. solutus vel soluta accedūt thorum alterius. Et est adulteriū duplex cū scz vxorat⁹ accedit ad vxorē alterius: ⁊ hoc grauius ē. Dicit enim Augustin⁹ de adulterinis ꝓiugl. ⁊ ponitur. xxxij. q. vij. in. c. quēadmodum. H. sūt enī: q̄ grauius peccat qui vxorē hūs ad cōiugem primi accedit: q̄ qui nō hūs vxorem thoxi alterius violat. In vtroq̄ tamē adulterio plura peccata enormia committi possunt ⁊ peccatorū occasiones infinite prodeunt: ppter quod adulteriū redditur tam horrendū ⁊ detestabile: vnde inter alia pcipue duodecī pctā crimialia cōmitti possunt. Primū est execrabile furtū personarum quo subtrahit ppio viro corpus suum illud cōmunicans alieno. Plures nanq̄ viri potius se pmitterent exheredari q̄ vxorem suā ab alio pollui sinerēt qua ppter plerūq̄ viri vindicte cupidi p prias vxores interficerent: vnde sola suspitio de adulterio reddit vxorem viro odiosam ⁊ econuerso. Verum etiam si perciperet q̄ ante matrimoniū ab alio cognita fuisset. Et illa fuit vna potissima cā q̄ eaz da to libello repudij dimittere posset ō domo sua. Hinc dicit Deutero. xxiiij. q̄ si vxorē inuenerit gratiā ante oculos viri propter aliquā feditatem: vbi habet in hebreo p pter rem turpem: ⁊ sic potest intelligi ō fornicatione que tamē humano iudicio probari nō posset. Repudiū ergo pmittebat ad duriciaz cordis iudeorū: ne vxores odio se interficerentur nō tamen tanq̄ licitū ho ad pcauēdū maius malū: si vero sperabat se posse pbare tunc accusabat eam: vt dicitur ibidem. c. xxij. Si duxerit vir vxorem ⁊ postea eā odio habuerit q̄ō potuit eē iuste: ⁊ tunc mulier erat puniēda: vel iniuste ⁊ tūc vir erat puniendus: quesieriq̄ occasiones quibus dimittat cā obijciens ei nomē pessimū scz eam cōmisisse adulteriū: nō quidē post acceptionē eius in vxorē ho post affidationē. Et sequitur pena tam vxoris delinquentis q̄ viri iniuste calumniaz imponentis. Furtū autē predictū duplicat si

cum viro vxorato luxuriam ppetrat etiam si vtrūq; occultū perseuerat. Secūdū peccatū est odiū qō suscitat inter se ⁊ marituz suum: nō solum enī ex manifesta cognitione sed etiā ex violenta suspitione talis adulterij: oriunt in viro rancor: amaritudo: inuidia: odiū: optiones mortis: cōtentiones: detractiōes: improperia ⁊ multa similia. Sīlr ⁊ odiū qō excitat in viro ꝓtra mechum diuersas machinationes: cui⁹ itinera asepius obseruat ad interficiēdū vl saltem enormiter verberandū. Quot enī homines ꝓpter crimē adulterij se mutuo pemerūt quis explicet: marit⁹ adulteri mortem exoptat ne tanto diuti⁹ obprobrio subiaceat: mechus econtra viri mortē affectat vt sic abusum libidinose mulieris liberius possideat. Unde legit ō vxore Hydene regis francorū: q ppriū maritū occidi fecit vt libere adulterari posset. Tertiū peccatū est periuriū in seipa q̄diu adulteriuz nō fuerit oīno manifestū: ita q aliqua tergiuersatione negari potest: tūc enī interrogata cogit ex verecundia respondere mēdacia ⁊ incidere infinita piuria: tūc enim piurium quasi nullum peccatū reputat: vt sic saltem humanā confusionē euadat: ⁊ b tangit Prouer. xxx. vbi dicit. Tria sunt difficilia mihi ⁊ quartum penitus ignora: viam aquile in celo: viam colubri sup terram: viā nauis in medio mari: ⁊ viaz viri in adolescentia. Talis est ⁊ via mulieris adultere q̄ comedit id est fruitur adulteri nis cōplexibus ⁊ tergens os suū scz cū p̄iuriose excusando dicit: nō suz operata malū. Similiter illi cuz quo perpetrat adulteriū occasionē dat infinitorū periuriozū: q̄rū omniū ⁊ ipa rea tenebit. Quartū peccatū est sacrilegium: cōmittit enī sacrilegium eo q violat ecclie sacramētū ⁊ frangit fidem in matrimonio prestitā: vnde sacrilegus ⁊ heretic⁹ diceret qui sacramētū ecclesie pedib⁹ cōculcaret: ⁊ hoc vtiq; sacramentū matrimonij fm apostolū magnū ē. Quintū peccatū ē dilapidatio tēporaliuz rerū quas furtim subtrahit a marito propio ꝓferendo eadē adultero: vel saltē ab adultero clam recipit talia quasi precium scorti: depauperās vxorē illius ⁊ filios vl heredes: ⁊ sic cōmittit furtū rerū tpaliuz. Sextū est irreparabile obprobriū liberozū adultere: q: per hoc minus derogat filijs legitimis. Unde dicit Prouerb. vij. Non grādis est culpa cū quis furatus fuerit. ſ, respectu adulterij. Sequit. Qui aūt adulter est ꝓpter inopiam perdet animā suā turpitudinē ⁊ ignominiā congregabit sibi et obprobriū illius nō delebitur scz in filijs. Qd enī obprobriū maius q̄ matrē habere adulterio diffamatā? Plus tamē derogat huiusmodi spurijs de quib⁹ Sap. iij. Filij adulterorū in consūmatione erūt ⁊ ab iniquo thoro semen exterminabitur: ⁊ sicdem longe vite erunt in nihilū cōputabuntur: ⁊ sine honore erit nouissima senectus eorū. Sequit. Natiōes enī inique dire sūt cōsūmationes. Septimū est confusio ⁊ offensio viri ⁊ omniū parentū fratrū ⁊ ꝓinquoz: quos omnes inexplebili obcecata libidine contemnit ⁊ eoz reuocationes vili pendit. Sed quid mirū cum legit de Medea que patrē suū regē Aechem fugiēs cū adultero suo Jasone: fratrē suū absinthiū secū duxit vna cum patris diuitijs. Et cuz patrē insequentē videret: fratrē suum per mēbra diuisit ac in via patris ꝓinquātis proiecit: qui tantū in membris filij colligēdis tardauit: q filie spaciū ad nauē fugiēdi dedit: sicq; cū adultero euasit nauigio. Octauū est obliuio timoris dei in omnib⁹ agendis: ita q ducit ad diuinū cōtemptū eo q puenit in ꝓfundū malozū. Nullū eīm facinus iam abhorret vt sic cōsequatur qō affectat. Expertū est enī q quādoq; veneno tam cōparē q̄ proles extinguerent: vt vl talibus medijs ad cōcupitā fruitionem adulterinā liberius peruenirēt. Maxime vero consurgunt optiōes multimode mortis ex vtraq; parte ꝓinquoz ⁊ amicoruz: Nonū est cōmune scandalū totius terre: ⁊ ꝓuocatio omniū vl ad blasphemiā vl ad imitationē: cū tū scandalū actiuū sit mortale peccatuz: vt patet scōa. 2ᵉ. q. xliij. etiā si quis scandalizauerit vnū de pusillis qui in christū credunt expedit ei ⁊c. Ex b enīz scandalo sequūtur infinite detractiones: oblocutiones: ⁊ similia. Decimū est suppositio part⁹ alieni: cū scz viro suo supponūt partū alienū tanq̄ filiū legitimū in quo casu vix ab aliquo confessore licet expto dari potest sanū consiliū. vl quia adulteram manifestat in obprobriū nō solū mulieris: sed etiā viri ⁊ filiozū ac omniū amicorum: vl pmittit spuriū accipere aliozū heredita tem: vl denīq; contrahere permittit cū sorore fratre vl similibus. De quo casu vide in precepto septimo sermone. lxv. Undecimū est incestus cū consanguinea vl affini

qui sepius cōcurrit cū adulterio ⁊ b peccatū in se grauius est q̄ adulteriuz vt postea videbitur. Duodecimū peccatum ē raptus vl violenta oppressio: qō vtiq; peccatū quādoq; similiter concurrit multū quia aggrauare dinoscitur. Insup restant adhuc multa peccata specificanda: de quibus gratia breuitatis supersedeo. Sicut sunt ficte cōfessiones: indigne sacramentorū susceptiones: dierū solennium violationes: fetuum oppressiones: sterilitatum procurationes ⁊ multa similia. A quibus nos pseruet dominus noster iesus christus. Amen.

De pena adulterij ⁊ lege zelotypie: ac de multiplici adulterio qō cōmittit cū vxore ꝓpria ex nimio amore ⁊ libidinis ardore: Ser. II

On mechaberis.

n Exo. xx. Aliso vtcunq; de grauitate adulterij. Jam de pena ꝓ eodem taxata breuiter videamus. Pro q̄ sciendū q si in adulterio fuerint aliqui legitime deprehensi: tunc contra illos ponitur pena mortis. Leuit. xx. vbi dicit. Si mechatus quis fuerit cum vxore alterius ⁊ adulterium perpetrauerit cū vxore proximi sui: morte moriatur ⁊ mechus ⁊ adultera. Si vero fuit adulteriū occultū ita q nō poterat legitime probari: vel si saltem erat suspitio de adulterio: tūc adamouendā talis suspitionis incertitudinē: ordinata fuit a domino lex zelotypie. De qua habetur Numeri. v. vbi dicitur. Vir cuius vxor erraueritmaritumq; contēnens dormierit cum altero viro: ⁊ hoc maritus deprehendere nō quiuerit sed latet adulterium: ⁊ testibus argui nō potest: quia nō est inuenta in stupro: si spiritus zelotypie concitauerit virum contra vxorem suam: que vel polluta est vel falsa suspitione appetitur: adducet eam ad sacerdotē: vt scz sacerdos pro ea sacrificium offerat deo ad inuestigandum suspitionis certitudinez. Erat igitur oblatio decima pars sati farine: nō quidem simile que est farina delicatissima ⁊ purgatissima sicut in alijs sacrificijs nec triticee sed hordeacee: quia vt ibi dic Rabbi Sa. Hordeuz est pabulū iumenti: cui assimilatur adultera: nec fundent super eam oleū quod est fomētū luminis: q: cōmunter adulteriū fit in tenebris: nec imponet thus qō signat deuotionem: q: sacrificiuz hoc offertur ex adulterij suspitione nō ex deuotione: ⁊ hoc subditur cū dicitur: quia sacrificiū zelotypie ē ⁊ oblatio inuestigās adulterium. Sacerdos igitur statuet mulierē coraz domino scz ad temptandū si ex terrore confiteret adulterium: assumetq; aquā sanctam: vbi dicit Rabbi Salomon q vocatur sancta: quia sumebatur de labro eneo facto de speculis mulierū deuotarum: de quibus latius patet alibi: ⁊ fūdēs aquam in vase fictili ponet illud in manibus eius ⁊ pauxillum terre de pauimento tabernaculi sumens mittet in aquam: in signū q sacrificiū fiebat ꝓ vili causa. Et discooperiet caput mulieris ad maiorē ei⁹ cōfusionem. Et scribet fm Josephū in membrana nomē dei tetragrāmaton: faciēs eā iurare super illud q nihil viro suo nocuit in his que sibi obijciunt. Unde membrana proprie est ala vespertilionis ⁊ hic assumit hoc vocabulum per simile ad designādum vile pergamenū. Porro si vir illius nō erat contentus cum iuramento vxoris tunc sacerdos in facto procedens in eadem mēbrana scripsit maledictiones sequentes prius tamē verbis incipiens ab innocentia mulieris: quā quilibet prelatus deside rare debet ⁊ nō culpam. Si inquit nō dormierit vir tecum ⁊ si nō polluta es deserto viri thoro nō te nocebunt aque iste amarissime in quas maledicta congessi: si autem declinasti a viro tuo atq; polluta es ⁊ concubuisti cū altero viro his maledictionib⁹ subiacebis. Det te dominꝰ in maledictionē exemplūq; cunctorū: id est omnes te videntes tibi maledicant: ⁊ alie mulieres exemplo tuo territe adulterari formidēt. Et tunc specificat dicens. Putrescere faciat deus femur tuū: hoc eīm mēbrū primo denudat ad adulteriū: ⁊ tumēs vterus tuus dirūpat: q: circa vmbilicū ī mulierib⁹ viget luxuria. Et dicet mulier: amē amē. Deinde sacerdos abrasit oēm mēbrane scripturā ī aq̄s: vt dicit mgr ī historijs: ⁊ dabat mulieri bibere etiā violēter si nollet accipe pri⁹ tū ō manu mulier. sacrificiū zelotypie tollēs ⁊ leuās coraz dño ponēsq; sup altare vt sic fieret exauditō ī oblatōe ad absolnē dū ī nocētē ⁊ ꝓdēnādū nocētē. Postq̄ g bibit de aq̄ illa si rea fuit adulterij ptransierūt eā aq̄ maledictionis ⁊ inflato ventre cōpuruit femur ei⁹: eratq; mulier ī maledictōz

⁊ in exemplū omni populo. Et dicit magi/
ster in historijs: q̃ vterus tumebat ī hydro
pisim nō tū statim ꝗ paulatim vsq̃ ad decē
mēses: donec tandē dirūperet: q̃ si pollu/
ta nō fuerat: inueniebat inoxia manifesto
iudicio: qz si fuerat sterilis fiebat fecunda
⁊ pariebat masculū mense. x. Dicūt etiam
quidam doctores hebrei: q̃ virtute illius
aque cōcipiebat etiā absq̃ virili semīe: ⁊ ꝗ
erat vnū de miraculis pmanentib⁹ sic̄ fuit
descensus manne per. xl. annos: ac protec/
tio nubis ⁊ similia. Predicte aūt aque di
cebāt sancte ꝓpter nomē dñi dilutū ī eis.
Dicebant etiā maledicte ꝓpter maledicta
in eis cōgesta. Dicebant similiter amarissi
me: ꝓpter effectū qui q̃q̃ sequebatur. Et
talis lex a dño fuit introducta ad duriciaz
cordis virorū: sicut libellus repudij fuit p
missus: eo q̃ ꝓmpti fuerāt ad effundēduz
sanguinē. Ecce quanta districtione maledi
ctū adulteriū occultū inuestigabat: quā/
ta ꝓfusiōe ⁊ maledictiōe a sūmo iudice pu/
niebat: vt sic ostenderet in eo nō solū mul
tiformia sed ⁊ detestabilia ꝓpetrare crimīa
ac redūdare discrimina nō solū in se ꝗ etiā
in alijs ⁊ p̄sertim in viro. Dicit enī Hiero.
sup epl'am pauli ad Cor. ⁊ ponit. xxxij. q.
ij. c. In cōiugio quis posit⁹ q̃cunq̃ peccata
fecerit nō ꝓpriā infuscant cōiugem sed for
nicatio etiā vxorē coinq̃nat: vt iam nō sit
viro suo licita ꝗ adultera: q̃: vir perdit ius
petendi debitū: sic econtra virū coinq̃nat
vxoris fornicatio si post adulteriū eam co/
gnouerit: ita q̃ ad officiū ecclīasticū ordīa
ri nō poterit: eo q̃ bigam⁹ effect⁹ ē: vt ptz
xxiiij. di. c. si cui⁹ vxor est: ⁊. c. se. Deniq̃ ri
gor ⁊ seueritas diuine vindicte, p hoc scele
re satis ꝓpendi pōt in punitione Dauid:
adulteriū quidē cōmittentis ꝗ humilīt pe
nitentis: cui post rñsum ꝓpheticū. Domi/
nus quoq̃ trāstulit pctm̄ tuū: scz quātum
ad culpā eā remittendo ꝓpter cōtritionē:
⁊ q̃tū ad penaz eā temperando: ne corpa/
liter moreret p diuinā vindictam sicut di/
gnus erat ꝗm legez. Quadruplici tamē
vindicta deo disponente punit⁹ est. Prio
in morte filij cōcepti in adulterio: nec pote
rat dauid humili penitētia in cinere ⁊ cili/
cio vitā ipius a domino p̄cibus ipetrare:
eo q̃ blasphemare fecit inimicos nomē do
mini in reprobatione Saul ⁊ electiōe Da/
uid in regē: qui tamen satis peiora fecit q̃
Saul. Secūdo in morte filiorū alior. Ab/
solon enī occidit Amon. Joab Absalō. Sa
lomō Adonīā: vnde ꝓsequit ibidē ꝓphe/
ta. Nobrē nō recedet gladi⁹ ō domo tua.
Tertio in ꝓsecutione q̃ ꝓsecutus ē eū filius
su⁹ Absalon diuino iudicio: sicut p̄dixerat
Nathan ꝓpheta in ꝓsona domini. Susci/
tabo super te malū de domo tua. Dicit enī
Grego. q̃ ꝓ peccato Bersabee insurgentē
ꝓtra se filium fugiēs: reduxit ad animum
malū q̃ fecit: ⁊ cōtumeliosa verba Semei
nō tam cōuitia q̃ adiutoria esse credidit: q̃
bus se purgari sibiq̃ misereri posse iudica
uit: hec ille. Hinc volenti Semei maledicē
tē interficere ꝓtinus inhibuit dicens. Di/
mitte eū vt mihi maledicat iuxta p̄ceptum
dñi ⁊c. Quarto in violatione vxor suaz:
⁊ ꝗ a ꝓprio filio: vnde subdit ibidem. Et
dormiet cū vxoribus tuis ī oculis solis hu
ius. i. manifeste coram omnib⁹ vt sic ī q̃ pec/
cauit in eodē puniret. Et hec quidē dicta
sufficiant de adulterio q̃ fit p accessuz ad
alienū. Preterea pōt etiā adulteriū com
mitti multis modis in vxore ꝓpria: que. s.
adulteria duplicē habent originē: scz nimi
us amor vxoris: ⁊ nimius ardor libidinis
⁊ talis in scriptura vocatur amator arden
tior. Unde dicit Hieronymus. ⁊ ponitur
xxxij. q. iiij. c. origo quidem honesta ē amo
ris: sed magnitudo deformis: nihil autem
interest ex qua honesta causa quis insani/
at. Unde Scotus in sententijs. Adulter ē
inquit in suā vxorem amator ardentior: Et
infra. Nihil est fedius q̃ vxorē amare qua
si adulteram. Primū igitur adulterij ge/
nus in coniuge ꝓpria est: cū querūtur ve/
nena vel adinuentiones sterilitatī. De ve/
neno autē dicit. xxxij. q. ij. ⁊ sūt verba Au
gustini ⁊ de nuptijs ⁊ concupiscentijs: vn
de dicitur ibidē. c. Aliquādo eousq̃ perue
nit hec libidinosa crudelitas vt libido eru
delis: vt etiā sterilitatis venena procuret: ⁊
si id est q̃ uis nihil valuerit q̃ cōceptos fe/
tus intra viscera aliq̃ mō extinguat: volen
do suam ꝓlez ꝓius interire q̃ viuere: aut
si ī vtero viuebat occidi aliq̃ nasci. Pror
sus si ambo tales sunt: cōiuges non sunt.
Glo. id est iura coniugij nō seruāt: nec ex/
cusantur a peccato ꝓ carnali cōmixtione
vt coniuges: ⁊ si ab initio tales fuerūt: nō
sibi p cōnubiū ꝗ per stuprū potius conue/
nerūt. Glo. nota q̃ cōiuges nō sūt q̃ eo ani
mo coniuncti sunt vt ꝓlis generationē im
pediant. Sequit. Si autem ambo nō sunt
tales audeo dicere. Aut illa quodāmodo
est mariti meretrix id est digna pena qua

aliqua meretrix: digna ē: aut ille adulter
vxoris: id ē dign⁹ pena qua aliquis adul/
ter dignus est. Rimirū: cum vterq̃ indice
tur homicida si fetus formatus ⁊ animat⁹
erat: vt patet ibidē in. c. sequentib⁹: ⁊ lati/
us supra de homīc. De adinuentionib⁹ ve
ro inuenit in lege veteri: scz Heñ. xxxviij.
q̃ Her ꝓmogenitus Jude neq̃ fuit in cō/
spectu domini: vbi dicūt doctores hebrei
q̃ ad vxorem suam afficiebat libidinose: ⁊
ideo p̄cauebat ne impregnaret: semē fun/
dens extra vas debitum: ne scz ex impreg
natiōe minueret eius pulchritudo seu fru
straretur ad tempus eius cōcubitum: qua
propter diuino iudicio mulctatus: inuen/
tus est apud eam mortuus vt dicit glo. Si
militer ⁊ frater eius semen fundēs sup ter
ram eo q̃ primogenitus filius asscribereт
fratri defuncto nō sibi: percussus a domio
miserabiliter interijt. Secundū vero adul
terij genus exercetur in detestabili pecca/
to contra naturam: quo quis abutit vxo/
re propria. De quo dicit. xxxij. q. vij. in. c.
adulterij malum: vbi subditur. Illud q̃
contra naturam est execrabiliter fit in me/
retrice: sed execrabili⁹ fit in vxore. Mimi/
rum cum in hoc nimiū deroget sacramen/
to matrimonij ⁊ ꝓiugis honestati: de vxo
re meretricem abominatissimā faciēs. Di/
cit enī Richar. sup. iiij. di. xl. in expositiōe
littere: q̃ quia quo ad vsum cōtra naturaz
non est vxor viro concessa: ⁊ quia magī te/
netur vir cauere maluz vxoris q̃ alterius
mulieris: ideo cum ad vsum contra natu/
ram nulla mulier viro sit concessa: pl⁹ pec/
cat vir in vtendo contra naturaz vxore p/
pria q̃ meretrice: hec ille. Unde ꝗm Hug.
Si vir polluerit vxorem extra claustra pu
dozis dimitti potest talis vir si ipa non fu
erit inculpata sed violentata somno dece/
pta: vel huiusmodi: quod etiā patz. xxxij.
q. vij. c. omnes accusatiōes: tam in text. q̃
in glo. Et addit in glo. q̃ credit vir posse
dimitti eo q̃ polluit seipm manib⁹ ꝓprijs:
quidam tamen alij contrarium tenent. Si
vero cōsuetudinarie hoc faceret: sine ꝓiu/
dicio credo q̃ tūc dimitti posset: multoma
gis aūt si contra voluntatē vxoris eā pol/
lueret manibus: sicut legit in li. Apū. vt
ptz infra sermone. ix. eiusdem p̄cepti. Ter
tium autē genus adulterij cōmittit vxorē
cognoscendo modo indebito: cum libidi/
noso nō sufficit modus quē natura deter/
minat vt mulier in dorso iaceat vir autē in
ventre incūbat eiusdem: qui modus ē na/
turalis quo meli⁹ et facilius mulieres cō/
cipiunt: quem modum q̃dam causa maio/
ris voluptatis p̄termittunt modum incō/
suetum adinueniētes: licz vas debituz nō
omittētes: ⁊ tales vt frequent mortaliter
peccant. Et ꝗm Alber. in. iiij. dis. xxxj. ad
minus est signum mortalis cōcupiscentie:
vnde ꝓ tanto dicit peccatū cōtra naturā:
quia mulier p illum modum non potest tā
faciliter ꝓcipere: ꝓpter q̃ q̃tomagis de/
uiat a modo naturali: tāto decernit mai⁹
ē peccatum. Unde refert Methodi⁹ vnā
esse inter causas diluuij q̃ mulieres in ve/
sania verse supgresse viris abutebātur.
Hinc etiam si vir talem vel similē abusum
exercendū vxorem suam vellet cogere vio
lenter: vel saltez sollicitare efficaciter: tūc
ꝗm Petrum de thareñ. vir posset dimitti
q̃tuz ad cohabitationē donec se corrigat.
Et hoc manifeste patet. xxviij. q. j. c. vxor:
et. c. idolatria: vbi plane de hoc: et in glo.
Si vero cognoscit eam modo indebito nō
ex libidine sed ex necessitate: quia ꝓtunc
natura alium modū non admittit: et hoc
ad euidēdam fornicationē in compare vel
ad ꝓcreādam ꝓlem: nihilomin⁹ tamē pec
cat eam sic cognoscendo: nec eū necessitas
excusat a toto sed a tāto: quia modus ille
cognoscendi cōtra moduz nature rōnalis
esse dinoscitur cōmuniter impediens cōce
ptionem ꝓlis: vnde reputat fornicatio in
dicto. c. idolatria: quia ad hoc nō est insti/
tutum matrimoniū. Quartū ꝓinde gen⁹
adulterij est: cum quis transgredi nititur
naturalē delectationē. Nam licz debitum
modum ⁊ locum teneat: actū tū sic exercet
quo luxurie libidinem augmētare vel sal/
tem ꝓlongare valeat: q̃ vtiq̃ signum est
mortalis ꝓcupiscētie ⁊ iudicat adulteruz
ꝓpter excessiuū ardorem libidinis: vt patz
xxxij. q. iiij. c. origo: vbi subdit. Adulter
est amator in suam vxorē ardentior: nihil
enī est fedius q̃ vxorem amare q̃si adulte/
ram: vbi dicit glo. q̃ amator ardentior ō:
cū tantū vxorē diligit vt apud se disponat
q̃ si ipa esset forte vxor alteri⁹: nō minus
secū carnaliter cōmisceret. Et hic adulter
dicit nō reatu criminis illi⁹ capitalis: ꝗ si/
militudīe adulterine libidinis. Nihil enī
est adeo licitū vt nō possit pnicies irroga/
ri. Nec vsus rei ꝓdemnat ꝗ libido vt patz
xlj. di. c. q̃squis. Quidā autē ecōuerso er/
ga ꝓiugē deficiētes affectu amoris ⁊ insa/

nientes appetitu libidinis vt optatũ cõse quant effectũ in actu coniugali: sup aliũ ma gis amatũ cogitãt vt sic maiorẽ libidinis delectationẽ concipiant. Quid tales nisi cõ cubitus adulterinos ppetrare dixerim: p sertim cum ⁊ sola voluntate ppetrat adul teriũ. Inde dicit Augu. ⁊ ponit. xxxij. q. v. c. qui viderit mulierẽ ad concupiscendũ eam iam mechat' est eam in corde suo: qz enĩ greco vocabulo adulter mech' dicit: cũ non aliena coiunx ꝗ mulier videri phi bet: apte veritas ostendit: qz etiã solo vi su cum turpiter vel inupta concupiscit adul teriũ ppetrat. Glo. hoc ẽ vex in coiugato: imo sine visu sola concupiscẽtia facit reũ ad ulterio. Dicit ei ꝯ peni. di. j. c. Si cui etiã non ꝯtingat facultas concũbendi cũ coiuge aliena: planum tamen sit eũ aliquo modo cupere: ⁊ si ptãs detur esse facturũ: nõ mi nus reus est q̃ si in ipo facto deꝑhendat. Quintũ itaq; genus adulterij cõmittit ꝗ adulterinis blanditijs ⁊ meretricijs: scz i tactibus enormib': in aspectib' turpib': i osculis libidinosis: verbis luxuriosis ⁊ si milib' q̃ enarrare vetat humana verecun dia. De q̃bus dicit Hiero. et ponit. xxxij. q. iiij. c. liberoꝝ. Ergo vt dixim' in matri monio opa concessa sunt: voluptates aũt que de meretricũ capiunt amplexibus in vxore dãnate sunt: nimirũ: cum dicit i di cto. c. origo: q nihil fedius ẽ q̃ vxorẽ ama re quasi adulterã. Sed de his meretritijs abusionib' postea lati' videbit. Sextũ ve ro genus adulterij cõmittit in nimia fre quentatione libidinis: ꝓpter qõ efficaci' pficiendũ cõcupiscentiã ꝓuocant ⁊ inflã mant vtendo calidis ⁊ libidinosis in cibo ⁊ potu: sese q̃ hmõi sumptionẽ potẽtiores ad actum venereũ reddentes: vt se mutuo pluries cognoscãt: ac tam detestande tur pitudini frequenti' insistant vires natura les penit' eneruãtes: que cuncta sũt signa cõcupiscentie mortalis: vnde sup dicto. c. origo q̃dem bonesta erat amoris: dicẽ glo. scilz spes plis ⁊ vitatio fornicationis: sed magnitudo. i. imoderata exactio ꝑ nimio ardore libidinis deformis: nihil autez in teresst ex qua honesta causa quis insaniat. Aliã talis exactio imoderata graue pecca tũ: vt ptz. xxxij. q. ij. q̃q̃d intẽ se coiugati i modestũ: glo. i. supfluũ: inuerecũdũ: scz p blandicias meretricias: sordidũ scz semen emittendo gerũt: vitiũ est hoim nõ culpa nuptiaꝝ. Unde ibidẽ. q. vij. c. non solum: i fi. dicit. Sũt q̃dam q̃ sicut animalia absq; discretiõe indestinẽter libidini seruiũt: q̃s ego nec mut' pecoribꝰ cõparauerim. De q̃ bus ps. xxxj. Nolite fieri sicut equ' ⁊ mul'. Septimũ deniq; genus adulterij cõmitti tur: cũ ex impetu libidinis vilipẽdit tps i iure ꝓhibitũ in diuersis casib': put diffu se ptz in sermonib' ꝯ tribus ptibus pnie: sermõe. xxxvij. ꝓpter qõ hic breuiter per trãseo. Prim' casus ẽ impregnatio: cũ mu lier incipit ꝓpinquare ad partũ: vñ. xxxij q. iiij. c. origo: dicit Hiero. de coiugat. In nitent saltem pecudes ⁊ post q̃ vẽter vxo ris intumuerit nõ pdant filios. Glo. pecu des enĩ post conceptũ nõ coeunt: nec mulier faciat copiã sui corpis a cõceptiõe vsq; ad purificationẽ. Sed q̃ i glo. Perit enĩ par tus ex frequẽti concussione. Secũs casus est purgatio post partũ: vñ. v. di. ꝑcipitur. c. Ad ei' Xo cubitũ vir suus accedere non debet q̃usq; q̃ gignit ablactet. Ne igit q̃ filios suos ex praua consuetudine ad nutri endũ tradũt nisi ꝑus purgatiõis tps trãsi erit viris suis nõ debẽt cõmisceri: hoc ibi. Et q̃ ꝑcipue cauendũ ẽ infra tps q̃ndecim dieꝝ post partũ. Dicit enĩ Augu. Semen nõ fit mixtũ sãguine: qz qñq; filij moriũt ꝓpter ꝗ. Et ꝗ ẽ vex si in. xiiij. diebus post partũ mulieri cõmisceberis: ⁊ ampli' nec filios nec filias ꝓcreabis eo q̃ semen viri cũ sãguine mortificat. Terti' casus est mẽ struum naturale vñ in dicto. c. ad ei': sub dit: q̃ mulieres cũ in consuetis mẽstruis de tinẽt viris suis cõmisceri ꝓhibent: ita vt illũ morte lex sacra feriat: si q̃s vir ad mẽ struam mulierẽ accedat vt ptz Leui. vlti. Scotus i. iiij. dicit: q̃ nec ibi mors inflige bat nisi ꝑ pctõ mortali. De causa illi' ꝓhi bitionis ⁊ peccati grã breuitatis ꝗ supse deo. Quart' casus est tps sacꝝ scz tps di erũ solẽniũ: ieiunioꝝ: ꝓcessionũ letaniaꝝ: que sũt tpa orõnis. De hoc patz. xxxiij. q. iiij. in multis capĩs: vnde concludit Aug. q̃ si quis sacris noctib' vel dieb' aut tpe ie iunij cõmisceat vxori: ille mortalit peccat dũmodo temerarie fecerit. Dicit etiã Hie go. in dial. q̃ mulier in nocte delectatione victa ⁊ a viro cognita: demane veniẽs ad solẽnitatẽ i ecclia sãcti Stephani a diabo lo fuit mox arrepta. Quint' casus ẽ sacer locus vbi nec debet exigi nec reddi si põt alius locus haberi ꝓm Alber. Sinautem tũc in necessitate reddat vel exigat cũ do lore ⁊ displicentia: si vult euadere crimes

mortale. Secundũ aũt adulteriũ est spi rituale: qõ ꝑ eos cõmittit q̃ dogmatizant errores ⁊ hereticas prauitates. De q̃ adul terio multa legunt in veteri testamento: quia ꝓni tunc erant ad errores ⁊ ad idola triã. Est autẽ grauius peccatuz q̃ adulte rium carnale cum aliena vxore: vñ. xxiiij. q. vi. c. penul. ponunt multe ⁊ diuerse he reticoꝝ secte aduersus catholicã fidez ex orte: que ab apĩis ⁊ sanctis patrib' vel cõ cilijs damnate sunt. Sed adhuc quicunq; scripturam sanctã aliter ĩtelligit q̃ sensus spũssancti flagitat a quo scripta est: lz ab ecclesia non recesserit scz ꝑ sententiã tamẽ hereticus appellari põt: ⁊ de carnis operi bus est eligens q̃ peiora sunt: vt ptz ibidẽ c. heresis: ⁊ sunt ꝟba Hiero. in epistola ad Gal. vnde de hmõi doctorib' errorꝝ habe tur. xxxvij. di. c. relatum. Postea vero ꝑ textu simulate religionis inouate sunt he reses diuerse: de quibus habet in clem. ꝯ here. in. c. ad nostrũ. Sed quia de hac ma teriã tactum est supra in. v. ꝑcepto ꝓmone xvj. A. ⁊ sermone. xxj. A. B. ac etiã ꝓmõe xxx. A. B. ideo nũc breuitati ꝓsulẽs de ꝗ ꝑsequi ꝑtermitto. Ad laudem dei.

Utꝝ simplex fornicatio ẽ mortale pctũ. Et vtꝝ aliqũ fuit licitũ hãe concubinã. Et de meretricibus grauitateq; fornicatiõis: Ser. III

On mechaberis.

Exo. xx. Secũdo modo ꝑceptuz istud exponit de omni concubitu: qui fit non q̃dem ꝓtra fedus ꝗ absq; fede re matrimoniali. Et sic exponit Isiõ. sup Exodũ: ⁊ ponit. xxxij. q. v. c. nõ mechabe ris: id est nec quisq; ꝑter matrimonij fede ra feminis alienis admisceat ad explẽdũ libidinem. Et ꝓm hoc discerni possunt se ptem species adulterij. Prima dicit forni catio: q̃ large loquẽdo vocat adulteriuz: xxxvij. q. iiij. in. c. dicat aliquis vxorẽ nõ habeo ido ancillã mihi associam: ⁊ infra. Cur queritur tale contuberniũ de quo na ti filij non sunt testes matrimonij sed adul terij: cur filij hmõi suscipiunt adulterini qui patri pudori sunt non honori: dicente scriptura. Adulteroꝝ filij sunt abomina tio: hec Augu. in quodam sermone de san cto Johãne. Cetez licz ꝓm Isidoꝝ omnis imunda pollutio dicat fornicatio: vt patz xxxij. q. vij. c. non solum: vbi subdit. Om nis imunda pollutio fornicatio dicit: q̃ uis quisq; diuersa turpitudinis voluntate pstituatur. Ex delectatione enĩ fornicã di varia gignunt flagitia: quibus regnũ dei clauditur vt homo a deo separetur. Et ideo vt ibidez subditur: inter cetera septẽ vitia fornicatio maximũ est scelus: scilz ex tensiue: quia per carnis imundiciam tem plum dei violat maculat enĩ corpus ⁊ anĩ mã: ꝓm apĩm enĩ qui fornicatur in corpus suum peccat. Sequit. Sunt autem quidã qui sicut animalia absq; discretione inde sinenter libidini seruiũt: quos ego nec mu tis pecoribus cõparauerim. Pecora enĩ p̃ q̃ cõceperint vltra non indulgent ma ribus copiam sui: hoc ibi. Tamen vt dicit xxxvj. q. j. in. ꝯ cum ergo: fornicatio lz vi deatur esse genus cuislibet illiciti coitus qui fit extra vxorem legitimaz: specialiter tamen intelligit in vsu viduarũ vel mere tricum vel concubinaꝝ. Unde ꝓm Asten. in sũma: fornicatio ꝓprie dicta cõmittit quã do solut' solutam vsu naturali cognoscit. Et intelligunt solutus et soluta quolibet vinculo scz coniugij: cõsanguinitatis ordi nis ⁊ religionis siue voti cõtinentie: que tamẽ fornicatio grauatur in virgine ⁊ mu tat speciem peccati vocaturq; stuprum in scripturis. Ad maiorem autem euiden tiam primo queri potest: vtrum fornicatio simplex sit peccatum mortale: ꝑsertim cuz Osee. j. ꝑcepit dominus Osee. Uade sume tibi vxorem fornicariam ⁊ fac filios forni cationum: ex quo videt non esse mortale peccatum. In cuius etiam argumentuz in sacra scriptura simplex fornicatio reptur in antiquis patribus sine reꝑhensione: si cut legitur Gen. xvj. ꝯ Abraam q̃ accessit ad ancillam suã Agar: et infra Gen. xxx. legit de Jacob q̃ accessit ad ancillas vxo rũ suarum Balã ⁊ Zelphã. Capitulo quo q̃. xxxviij. legit q̃ Judas accessit ad Tha mar quam estimauit meretricem: ergo nõ videtur esse mortale peccatum. Ad hoc di cendum: q̃ absq; omni dubio tenendũ est q̃ fornicatio simplex sit mortale peccatũ: qõ patet tam rõne q̃ auctoritate. Primo rõne ptz ꝓm Tho. scda. 2c. q. cliiij. q. pctũ mortale est omne pctũ quod cõmittit di recte ꝓtra vitam hoĩs: fornicatio aũt sim plex importat inordinationẽ q̃ vergit i no cumẽtũ vite ei' q̃ ẽ ex tali concubitu nasciturus. Uidem' enĩ i oib' aĩalib' in q̃bus ad

educationē plis reqrit cura marī ⁊ femi/
ne: q̃ in eis non est vagus cōcubitus: sed
maris ad certam feminā vnaz vel plures:
sicut patet in omnib⁹ auib⁹. Secus aūt est
in animalib⁹ in quib⁹ sola femina sufficit
ad educationē fetus: in q̃bus ē vagus cō/
cubitus. Manifestū est autē q̃ ad educati
onem hoīs non solū requirit cura matris
a qua lactaī sed multo magis cura patrī a
quo est instruēdus et docēdus: ac ī bonis
tam exteriorib⁹ q̃ ĩteriorib⁹ ꝓmouēdus.
Et ideo cōtra naturam hoīs est: q̃ vtaī
vago cōcubitu: sed oportet q̃ sit maris ad
determinatā feminā cuz qua ꝓmaneat diu
vel etiam ꝑ totam vitā. Et inde est q̃ natu
raliter inest mari b⁹in specie humana solli
citudo de certitudine ꝓlis qz eis imminet
educatio ꝓlis: q̃ certitudo tolleret si esset
vag⁹ ꝓcubitus. Hec aūt determinatio cer/
te femīe mr̃imonij vocat: et ideo dicit eē
de iure naturali. Mā qz fornicatio ē ꝓcubi
tus vagus ⁊ ꝓtra bonum ꝓlis educande:
ideo mortale pctm̄ est: graui⁹ vtiq̃ ꝟm spe
ciem q̃ peccata q̃ fiūt ꝓtra bona exterioza
vt furtū ⁊ silia. In argumētū bui⁹ ꝟm oēs
leges: filij qui de ꝓcubinis sunt: vitupera
biles sunt: ⁊ cōtumelia est in eis sic nasci:
nec de iure patri in hereditate succedere
pūt ab intestato: qō ordinatū est in penaz
delicti patz. Patet ꝗ etiā aūcte. Mā Au/
gu. sup Exo. dicit et ponit. xxxij. q. iiij. §.
sed vtz: in fi. q̃ nomine mechie in isto pce
pto oīs illicit⁹ cōcubitus atq̃ illoz mēbro
rum non legitim⁹ vsus ꝓhibitus intelligi
debet. Et itez Augu. in q̃stionib⁹ Deut. ⁊
ponit eo. ti. c. meretrices esse ⁊ ad meretri
ces accedere ꝓhibet dñs: quaz publice ve
nalis est turpitudo. Dicit enī Deut. xxiij.
Non erit meretrix de filiab⁹ israel neq̃ scor/
tator de filijs israel. Pro quo nota q̃ ī di/
cto. §. ꝗ vtruz: dicit glo. q̃ hic videt surge
re inextricabilis ꝓtrarietas. Mā ī Deut.
licitum erat habere ꝓcubinam ⁊ dare ei p̄
cium sue pudicicie ⁊ eā dimittere. Sic etiā
habet Exo. xxj. Si quis vēdiderit filiam
suam in famulā non egredietur sicut ancille
exire ꝓsueuerunt. Sup quo dicit magister
in historijs ⁊ alij doctores: q̃ tales vende/
bant in cōcubinas vt seruirent in lecto: et
ex cōsequenti de concubinis fierēt vxores
si placerent viris. Et tales quidam emere
solebant ꝓ seipīs vel ꝓ filijs suis. Si ergo
sibi quis emerit ⁊ ei displicuerit eam acci/
pere in vxorem: tunc nō egredietur anno se/
ptimo sicut ancilla: id est sine precio: sed q̃
eam humiliauit dotem vestes et nuptias:
id est virū ei ꝓuidebat ꝓ precio pudicitie:
q̃ si ante septimū annū ei displicuerit ven
dendi eam alteri potestatez non habebit:
nec pudicicie precium negabit: q̃ si eam in
vxorem duxerit tunc iuxta legem vxorum
faciet ei: nec sine libello repudij egredietur.
Si vero non sibi sed filio eam emerit tunc
iuxta morem filiaz faciet illi: scz dando ei
dotem ⁊ alia ꝑtinentia ad nuptias: hoc ex
pto q̃ parentib⁹ puelle nihil dabit ꝓ mu/
nere sicut apud hebreos cōsuetum erat: vt
ptz Heñ. xxiiij. de parentib⁹ Rebecce. Ra/
tio huius est: quia pecunia quā parentib⁹
dederat ꝓ seruitio puelle cōputatur hic ꝓ
tali munere: q̃ si ista refutata filio suo alte
ram acceperat: tunc puidebat abiecte nu/
ptias: vestimenta: et p̄cium pudicicie: scz
dotem ⁊ hoc ꝟm arbitriū iudicuz eo q̃ hu
miliata: id est deflorata est a filio suo. Et si
ista tria nō fecerit: id ē si nec ipse eam deflo
rauerit nec etiā filius eius nec eaz sibi nec
filio in vxorē accepit: tunc more ancillarū
gratis egredietur ⁊ absq̃ p̄cio sibi dato. Ex
quibus liquido patet licituz fuisse iudeis
habere cōcubinas. Sed in decalogo ꝟm ī/
terpretationē Augu. ꝓhibita fuit omnis
fornicatio. Tandem respondet glo. q̃ illō
in Deut. intelligit de cōparatiua ꝓmissio/
ne: hoc est: ꝓmittit minus malū vt maius
euitet: vt patet. xxxiij. q. ij. c. Si q̃d veri⁹.
in glo. ⁊. xxvj. q. ij. c. Hi qui: licz ī veritate
illud semp fuit peccatū. Dicit etiā Tobie
iiij. Attende tibi ab omni fornicatione et
p̄ter vxorem tuaz nō patiaris crimē scire.
Crimen autez in sacra scriptura dicit esse
mortale peccatuz: vnde dñs in vindictam
huius vitij filijs israel cum filiab⁹ moabi/
taz fornicantibus vt dicit Nu. xxv. iussit
dominus principes eoz suspendi: quia cri
men non impediebāt: sed phinees puen/
ens executionem iussionis Zambri cū ma
dianita fornicantē interfecit ac eternuz sa
cerdotium ꝓmeruit: occisiq̃ sunt de popu
lo ꝓpter illud crimē. xxiiij. milia. In noua
q̃z lege ꝓhibita legit ab apostolo dicente:
j. ad Cor. v. Neq̃ fornicemini sicut q̃daz
eoz fornicati sūt ⁊ perierunt vna die. xxiij
milia. Judicat insuper ab eodem mortale
pctm̄: qz vt. j. Cor. vj. Nolite errare: neq̃
fornicatores neq̃ idol seruientes neq̃ ad
ulteri rē. regnū dei possidebūt. Et iterum
ad Gala. v. ꝓmissa fornicatione cuz q̃bus/

dam alijs vitijs subdit: qui talia agūt reg/
num dei non possidebunt. Hinc. xxxij. q. j
c. vlt. dicit q̃ de piurio talis penitētia de/
bet imponi qualis imponit de adulterio
fornicatiōe homicidio ⁊ alijs criminalib⁹:
⁊ sic nunq̃ licuit habere cōcubinā. Ad ob
iectum igit dicendum ꝟm Tho. in. iiij. di.
xxxiij. q̃ vbicūq̃ legit in veteri testamēto
aliquos sanctos patres habuisse concubi
nas: vt Abraam Jacob Dauid ⁊ sil es qō
necesse sit a peccato mortali excusari: opor
tet eas eē matrimonio iūctas: ⁊ tamē dici
cōcubinas: qz aliquid habebāt de ratione
vxoris ⁊ aliquid de rōne ꝓcubine. Mā ꝟm
q̃ matrimoniū ordinat ad suum p̄ncipalē
finem qui est bonum ꝓlis: vxor viro ꝓiun
git insolubili ꝓiunctione vel saltē diutur
na: ⁊ ꝓtra hoc non est dispēsatio. Sz q̃tuz
ad secūdū finem qui est dispēsatio familie
⁊ cōmunicatio operū: vxor ꝓiungit vt so/
cia. Sz hoc deerat his que concubine no/
minabant vnde nec Abraā Agar ꝓcubi/
naz ad petitionē Sare dimittere potuisset
nisi ꝓius sup hoc ⁊ voluntatē dei ꝑ respō/
sum recepisset. Dicit enī Richar. sup. iiij.
di. xxxiij. q̃ Agar fuit cōiuncta Abrae in/
dissolubili vinculo q̃tum ad mutuā pote/
statē corporū: vñ ꝟm rei veritatē fuit vxor:
sed quia non habebat auctoritatē matris/
familias in regimīe dom⁹ ⁊ familie: nec ꝓ/
les sua succedere debebat in hereditatez:
ideo quo ad ꝗ erat ancilla. Nec licitū fuis/
set Abraā eam a se eijcere ꝓpter monitiōez
Sare: nisi sup hoc habuisset diuinū mānda
tum. Voluit autē deus eos separe nō q̃tū
ad vinculū sed q̃tum ad cohabitationē et
thoz: ad significandū illud ministeriū qō
explicat apls ad Gal. iij. cū dicit. Abraam
duos filios habuit. Cōcordat etiā ibidem
Bonauē. Porro ꝟm Tho. scda. 2e. q. cliij
Judam excusare a peccato fornicādo cum
Thamar nō ē necessariū: qz fuit etiā actor
venditiōis Joseph. Dicunt etiā cōiter do/
ctores: q̃ ꝗz Olee p̄mo videt dñs p̄cepisse
q̃ Olee fornicatricē accipiēs faceret filios
fornicationū: q̃ tñ eā accepit ī vxorē: sicut
etiaz textus sonare videt qui dicit. Sume
tibi vxorē fornicationū. Et ꝗ nō solū licitū
est: vt ptz. xxxij. q. j. c. integritas. §. cū q̃: ⁊
c. nō est culpādus: sed etiā meret talem de
sterquilinio vitioz extrahēs: vt ptz ex de
spōsa: vbi dicit. c. Inter opa charitat nō
minimū ē errātes ab erroris sui semita re/
uocare. Et infra. Statuim⁹ vt olb⁹ q̃ publi
eas mulieres ō lupanari extraxerint ⁊ du
xerint in vxores qō agūt in remissionē ꝓ/
ficiat pctōz. Q̃ si q̃s ꝓtendat tales fuis/ B
se dūtaxat ꝓcubinas nō vxores: sup ꝗ q̃rī
pōt: vtz ꝓcubit⁹ ꝓcubinarius ex dispēsati
one diuina possit fieri sine peccato morta/
li: p̄sertim cū dinoscit esse ꝗ vnuz de p̄nci/
pijs legis nature: scz ꝗ bonum ꝓximi. Est
enī ꝗ bonū ꝓlis q̃ est p̄ncipalis finis car/
nalis ꝓcubit⁹ ꝟm naturale iudiciū rōnis:
finis aūt p̄ncipium ē in mortalib⁹. Ad ꝗ re
spondet Richar. vbi supra: q̃ talis ꝓcubi/
tus vt ī plurib⁹ est ꝓtra bonū ꝓlis: qz tol/
lit debitū ordinē parentū ad ꝓlem. Dicit
enī Augu. ix. sup Heñ. q̃ bonū ꝓlis est vt
vt amāter suscipiat benigne nutriat ⁊ re/
ligiose educet: q̃ bono vt ī plurib⁹ caret ꝓ
les genita ꝑ ꝓcubitū fornicariū. Quia tñ
ꝓtingere pōt q̃ hō cuz muliere ꝓueniat cū
q̃ nō est mr̃imonialiter iūct⁹: ⁊ mulier cuz
viro ꝓpter bonū ꝓlis: ⁊ q̃ ꝓlem amanter
suscipiāt benigne nutriant ⁊ religiose edu
cent: ⁊ ideo videt q̃ si non obstaret aliud
q̃ rō supradicta: ꝓcubit⁹ ꝓcubinari⁹ ī p̄di
cto casu posset ꝑ dispēsationē ꝓditoris le/
gis nature non esse pctm̄ mortale. Ergo di
cendū: q̃ adhuc ē alia rō: qz scz in nullo ca
su pōt fieri nude vel absq̃ corruptiōe debi
ti ordinis ad deum. Mā talis viri ꝓcubit⁹
semp ē cū nō sua q̃tū ad talē vsum: ⁊ ideo
semp corrūpit debitū ordinē ad dominiuz
rei: ⁊ qz mulier nō ē suiip̄ius ꝗ dei: ideo vir
se carnaliter copulās cū muliere non suaz
q̃tum ad talē vsum debitū ordinē ad deū
corrūpit: de⁹ aūt facere nō pōt q̃ act⁹ corrū
pens ordinē debitū ad ip̄m sine pctō mor/
tali fieri posset. Et eadē rō est ꝟm Richar.
vbi supra di. xxviij. cur nō pōt ꝓtrahi ma/
trimoniū ad tp̄s qz seru⁹ alicui⁹ dñi haben
tis sup ip̄m plenitudinē ptātis: non pōt si
ne cōcessione dñi illi⁹ ⁊ auctoritate: alteri
ꝓcedere q̃lēcunq̃ potestatē in corp⁹ suū: ꝗ
q̃libet homo seruus est dei: q̃ sup quēlibet
hoīem habet oīmodā plenitudinē potesta
tis: hinc null⁹ vir mulieri cōcedere potest
aliquā potestatē in corp⁹: nec ecōuerso ni/
si ex cōcessione dei explicita vel implicita.
Deus autē non solū non ꝓcedit ꝗ etiam ꝓ
hibet inter virū et mulierē fieri mutuā cō/
cessionem suoz corporū q̃tum ad ꝓcubitū
carnalē ad tēpus: vt patz Matth. xix. vbi
dicit. Quos deus ꝓiunxit homo nō sepa/
ret. Verū est tamē: q̃ deus tanq̃ superior
dñs sup virū ⁊ mulierē plenitudinē ptāt

habēs facere posset: q licitum eēt viro et
mulieri ꝓcedere sibi mutuo ptātes corpo/
rū suoꝝ ad tps: q̃uis ꝶ licitū eē nō posset
nisi p auctem diuinaz. Ut dicit Tho. scda
2e. q. cliiij. q fornicatio ꝛ̄ esse pctm inquā
tū est ꝯ rōnem rectā: ratio aūt hoīs est re/
cta fm qd regulat volūtate diuīa q ē ꝑma
regula ⁊ sma: ⁊ ido qd homo facit ex vo
luntate dei obediens eius ꝑcepto: non est
ꝓtra rectam rōnem: q̃uis esse videat ꝓtra
cōmunem ordinē rōnis: sicut etiaz non est
ꝓtra naturā qd miraculose fit ꝛ̄tute diui/
na: q̃uis ꝓtra cōmunē cursum nature. Et
ideo sicut Abraā nō peccauit filiū inocētē
volendo occidere: ꝓpter qd obediuit deo:
q̃uis ꝶ fm se ꝓsideratū sit cōiter ꝯ rectitu
dinē rōnis humane. Sic etiā Osee nō pec
cauit ex ꝑcepto diuino fornicando: nec ta/
lis cōcubitus fornicatio ꝓprie dici debet:
q̃uis fornicatio noleat ad cōem cursū refe
rēdo. Sic etiā Jacob excusat a mendacio
xxij. q. ij. qrit. ⁊ item opponit: ⁊ israelite a
furto. xiiij. q. v. dixit dnus: ⁊ Samsō ab ho
micidio. Silr ⁊ Abraā: vt ptz. xxiij. q. v. c.
si nō licet: circa fi. ⁊ etiaz Phinees: vt ibi
q. viij. c. occidit. Et sic ptz q oīs fornicari/
us ⁊ ꝓcubinarius ꝓcubit ē ꝓhibitus: tā
in legē nature q̃ etiā in lege Moysi ⁊ gre.
Maxime tū ꝓhibitus est ꝓcubitus hmōi
cū meretrib⁹: vt. xxxij. q. iiij. c. meretrices
eē et ad meretrices accidere ꝓhibet dnus:
scz Deut. xxiij. vbi dicit. Nō erit meretrix
de filiab⁹ israel neq scortator de filijs israel.
Pro quo nota fm Astesā. q meretrix dici
tur duob⁹ modis. Uno mō q vagā sequit
libidinē. Et ꝛ̄ vaga libido ad differentiā
fornicationis in q ē determinata libido re
spectu vni⁹ persone: vt cū vna vni adheret
et qlibet vinculū. s. matrimonij voti con
sanguinitat affinitat ⁊ similiū. Alio mō
ꝛ̄ meretrix cui⁹ publice venalis ē turpitu
do: ⁊ ad talē accedere ꝓhibet dicta aucto/
ritas. vnde meretriciū est damnatū: lz sub
dissimulatiōe pmittit eccl'a: forte fm Ho/
sti. vt maius malū euitet: qz q nimis emū/
git elicit sāguinē. Et fm leges meretrices
sunt vilissime q̃s iudicat lex indignas le/
gum obseruatiōe seu p legē illaqueari. C.
de adulť. l. q adulteriū: i fi. Et lz qdā som/
niare conāt illicitū ꝓcubitū cū meretrice
minoris eē criminis q̃ cū alia soluta ⁊ cor/
rupta: tñ hmōi nō modicū errant ⁊ mētita
est iniqtas sibi: cū econtra talib⁹ cōmisceri
pctm aggrauet. Cui⁹ ratio ē: qz cū putat se
simplicē fornicatiōez ꝓpetrare cōmittit ad
ulteriū incestū sacrilegiū vel stlā: vl saltē
se cōmittit piculo ⁊ discrimini maior pec/
cati: cuz ex oī statu mundi libido meretri/
cū accrescit tā numero q̃ malicia. Hinc su
per illud Deut. xxiij. nō erit meretrix. c.
dicit glo. q ad eas ꝓhibet accedere q̃ est
venalis turpitudo qd ē ꝓprie meretricuz.

Ut aūt aliqliter ĩnotescat grauitas hui⁹
peccati sciendū: q sunt qdā gradus luxu/
rie q̃tū ad aggrauatiōem peccati. Prim⁹
⁊ infim⁹ gradus luxurie ē ꝓsensus in dele
ctationē peccati: de q dicit Tho. scda. 2e.
q. cliiij. arti. iiij. q nō solū ꝓsensūs in actū
ꝶ etiā ꝓsensus in delectationē mortal pec/
cati ē mortale pctm. Sz de ꝶ lati⁹ ptz fmo
ne. x. hui⁹ ꝑcepti. Scōs vero grad⁹ ē ꝓsen
sus ĩ actū peccati mortalis: scz luxurie: qd
graui⁹ ē q̃ solus ꝓsensus in delectationē.
Et loquo: ꝶ de ꝓsensu in actū simplic fo/
nicationis: qz ꝓsensus ĩ stuprū raptū adul
teriū aggrauaret pctm. Terti⁹ gradus est
cuz talis ꝓsensus in actū ꝓfouet libidine
sensuū exterioꝝ: vt visu amplexu verbo ta
ctu ⁊ similib⁹: de q dicit in euangelio dnus.
Qui viderit mulierē ad ꝓcupiscendū. c.
hoc enī in suo genere ceteris parib⁹ graui⁹
est pr̄iorib⁹ peccatis: q̃uis ex qbusdaz cir
cūstātijs posset ꝓtrariū cōtingi: vñ ⁊ ĩ hac
vltima peccati specie illa peccata grauio/
ra iudicant: q vehementiorē libidinis ar/
dorē excitāt: vñ fm Tho. vbi supra: lz iam
dicta pctā fm se bonū ꝓprie humane nō im
pediāt: habēt tū rōnem peccati mortalis:
eo q ꝓcedūt ex libidine q radix ē hui⁹ im
peduēti. Quartū ꝛ̄o gradū tenet ꝓcubi
tus cū vxore q p affectum excedit limites
mr̄imonij: vt cū qs attēdit nō qz vxor ꝶ qz
mulier: idē facere parat⁹ si nō eēt ei⁹ vxor:
tal enī peccat ĩ duob⁹. Primo qz ñ itēdit
plē ꝶ libidinez: ⁊ sic peccat ꝯ legē nature.
Dicit enī Tho. super. iiij. dis. xxxiij. q illa
actio ꝛ̄ eē ꝯ legē nature qz nō ē ꝓueniens
fini debito: siue qz nō ordinat ĩ ipm p intē
tionē agētis: vel qz de se nō ē illi fini ꝓpor/
tionat⁹. Finis aūt quē ex ꝓcubitu natura
intendit ē ꝓles ꝓcreanda educāda ⁊ insti
tuenda: ⁊ vt ꝶ bonū qreret posuit de⁹ dele
ctationē in coitu: vt dicit Cōstanti⁹. Qui/
cunq q vtit ꝓcubitu ꝓpter delectationez
q in ipo est: non referendo ad finē intentū
a natura: ꝓtra naturā facit licz etiaz sit ta
lis ꝓcubitus q ad illuz finem ꝓuenienter
ordinari possit: sicut in matrimonio: quia

non querit ꝓprie ꝑcreationē sed ꝓpriā dele
ctationē. Si militer fornicariā vl ꝓcubinā
cognoscens etiā causa ꝓprie ꝑcreande: cō/
tra naturā facit: quia hoc est ꝓtra bonum
ꝓprie ꝑcreande: ⁊ sic talis ꝓcubitus nō est
ꝓprie ad intentū finē referibilis: qz nec est
heres successionis: nec sanguinis: nec ē te
stis matrimonij sed adulterij: nec parētib⁹
est honori sed pudori: vt patz plane. xxxij.
q. iiij. c. dicat aliquis. Hinc dicit Eccī. xlj.
Erubesce a patre ⁊ mre de fornicatiōe. Se
cūdo vero peccat in hoc q ex aliq suppu/
tatione paratus eēt incidere fornicationē
ꝓpter affectuz libidinosū quē gerit ad p/
priam vxorem: scz in casu quo non esset ei⁹
q si esset vxor alterius tunc nihilomin⁹ de
liberaret cum ea peccare: tūc iudicaret ad
ulterium. Ad laudem dei.

De stupro et eius grauitate ac pena. Item de excellētia virginitatis et in quo ꝓprie consistit virginitas: Sermo IIII

On mechaberis.

n Exo. xx. Scōa vero species isti⁹
mechie vocat stuprū. De quo di
cit. xxxvj. q. j. in. ⁊ cum ergo. Stuprū aūt
est ꝓprie virginum illicita deflorātio: qñ
videlicz non ꝑcedente coniugali pactione
vtriusq volūtate virgo corrumpit: patre
iniuriaz ad animū statim post cognitionē
non reuocāte. Et istud qdez stuprum sicut
est turpius exercitio: sic est maius in vitio
q̃ simplex fornicatio: ⁊ cōparat quodam/
modo adulterio. Dicit enī Ambro. lib. de
patriarchis. Nemo sibi blandiat de legi/
bus: omne stuprū adulteriū est. Ad cui⁹
euidentiā queri potest: vt ꝓpter stuprum poni
debeat species distincta luxurie: ꝑsertim cū
stuprū importat illicitā virginum defloratio/
nem: vt dictum est: sed hoc esse pōt solu
ti cum soluta qd ptinet ad fornicationem.
Ad hoc rñdet Tho. scda. 2e. q. cliiij. q vbi
circa materiā alicuius vitij specialis aliq̃
deformitas occurrit: ibi poni debet deter/
minata species illi⁹ vitij. Luxuria ꝛ̄o pec/
catum est existens circa venereas delecta/
tiones ⁊ opationes. In virgine igit existē
te sub custodia patris: occurrit qdam spe/
cialis deformitas si corrumpat: tā ex pte
puelle q̃ ex parte patris. Primo ex parte
puelle: quia ex hoc q violat nulla pactio/
ne coniugali ꝑcedēte: multuz impeditur a
legitimo matrimonio ꝓtrahendo ⁊ poni/
tur in via meretricandi: a quo retrahebat
ne signaculū virginitatis amitteret. Mul
tum etiam eam damnificat: ⁊ sic facit ꝓtra
iusticiam. Nam q̃uis eam vi non corrum
pat: tamen eam seducit. Et sic obligat illi
ad restitutionē multiplicē. Primo qz im/
pegit eam ad casum multoꝝ vitiorū: sicut
enī rupta clausura vinee multi postmodū
intrant spoliant ⁊ ꝓculcāt: sic fracto sigil/
lo castitatis iam a multis impetit: inuadi
tur ⁊ ꝓculcatur. Dicit enī Eccī. ix. Omis
mulier que est fornicaria quasi sterc⁹ in via
ab omnib⁹ ꝑtereuntib⁹ conculcabit. Et qz
virginalem amisit verecundiaz: quotiens
occasione illius peccat: totiens stuprator
peccati pticeps efficit: quia regula iuris ē
in. vj. qui occasionē damni dat: damnum
dedisse videt. Secundo magis abstulit il/
li bonam famaz q̃ quicūq detractor: que
fama ꝑciosior est quibusuis bonis tēpora
libus. Dicit enī Eccī. xlj. Curam habe de
bono nomine: hoc enī magis ꝑmanebit ti
bi q̃ mille thesauri magni ⁊ ꝑciosi: ꝓpter
quod tenet ad illius restitutionez si resti/
tui potest: sinautē: tunc restitutio fieri de/
bet in equualēte ꝓut ē possibile: vt extra
ne lite pen. c. ecclesie sancte marie. Tertio
quia abstulit illi bonū irrecupabile vel ir/
recōpensabile: quia virginitas amissa nō
recipit recupationē nec etiam recōpensat
onem cum non sit digna pōderatio conti/
nentis anime. Dicit enī Augu. li. de virgi
nitate: q ꝛginalis integritas ⁊ p piam cō
tinentiam ab omni cōcubitu ĩmunitas an
gelica portio ē. Et ite ꝛ ibidē ait: Pulchri
tudinē q̃s pōt maiorē estimare decore ꝛgi
nis: q amat a rege: pbat a iudice: dedica
tur a dno: ꝓsecrat deo: vñ ĩ euāgelio cēte/
sim⁹ fruct⁹ asscribit ꝛginitati. Ad restitu
tionē igit hui⁹ maxie iacture q̃s inuenitur
idone⁹? Silr ex pte parentū occurrit defor
mitas: qz de custodia filie sollicitudinē ge
rere debēt: fm illud Eccī. xlij. Sup filiā lu
xuriosā ꝓfirma custodiā: ne qñ faciat te in
opprobriū venire inimic. Ut non solū pa
rētes ꝶ etiā alij ꝓximi cognati ⁊ amici sibi
reputant illatū magnum dedecus: cum eo
rum cognata: contempto virginitatis ho
nore fuerit publice fornicationi subacta:
vnde parētes eius potius sustinerēt mag/
nā iacturā rei ꝓpaliū: q̃ deflorātiōez ꝛgi/
nee honestat: ⁊ sic stuprator obligat etiā

eius parētib⁹ ad restitutionē. Hinc p̄ceptū est Exod. xxij. ⁊ Deut. xxij. q̄ si seduxerit quis virginē nondū desponsatā: scz ꝓbis vel donis inducendo eam in cōsensum copule carnalis: dormieritq̄ cuz ea: dotabit eā scz dote vxoris ⁊ habebit eam vxorē: et estimabit dos iuxt facultatē cōrūpentis ⁊ dignitatē puelle. Insup dabit patri puelle q̄nq̄gīta siclos argēti p iniuria sibi facta: q: puella erat ī eius tutela: ⁊ sic corruptor ad duplicē obligat dotē: vnā patri ⁊ aliā puelle deflorate. Et cū hoc tenebat eaz in vxorē accipe: si pater puelle voluerit sibi dare: nec postea poterat eā repudiare: q̄ si pat eā ī vxorē dare noluerat: eo q̄ nobilior potētior: vel ditior erat aut alia q̄cunq̄ rōne: tenebat nihilomin⁹ dare patri puelle dictos. l. siclos ⁊ si non poterat soluere: tunc tenebat ad equipalētia seruire seu p aliā viā satisfacere: ⁊ ꝗ̄ dē in lege veteri. Verūtū in noua lege q̄ est lex perfectionis fm rectam restitutionis obligationē: corruptor xp̄ginis in casu quo nō duceret eaz vxorē: nedū ꝓdēnare debet ad dotandum corruptā iuxt modū dotis quā xp̄gines accipe ꝓsueuerūt: q̄ vt dictū ē estimat iuxt facultatē corrūpētis ⁊ dignitatē puelle: sed etiā fm iusticiā obligat vltra ꝗtūtū rōne illius corruptionis ei⁹ ꝓditio deterior facta ē. Exempli grā. Si q̄s eā prius duxisset p centū libris ⁊ nūc non vellet eā ducere nisi p ducent: tūc fm merā iusticiam corruptor daret ei ducētas libras fm Io. an. in c. si seduxerit: ex de adulc. et stupro: et fm Hein. boyc: in. c. puenit: eo. ti. Ad maiorem tñ euidentiā q̄ri potest: an ⁊ qñ virginē corrūpens obligat ipam in vxorē ducere vel dotare. Ad hoc rñdet Hein. boyc: ī dicto. c. puenit: q̄ si corruptor xp̄ginis ē talis: q̄ ipam in vxorē ducere non pōt: vt q: iam vxoratus est: vel religiosus aut in sacris aut voto ꝓtinentie ꝓstrictus: seu cognouit eius cognatā aut affinē: ⁊ tūc ipam dotare debebit: vt dicto. c. si seduxerit. Cū enī quis obligat ad duo copulatiue seu alternatiue: tunc si alter facere non pōt: ad alter q̄ facere potest tenebit. Sed in dicto. c. si seduxerit aut obligat accipe vl dotare: q̄ si non posset eā dotare tūc castigatus ⁊ excōmunicat⁹ in monasterio reclude tur: vt ptz in dicto. c. puenit: in glo. vñ debet esse castigatus fm q̄ visum fuerit iudici: ⁊ excōmunicat⁹ quo ad cōmunionē sacramento⁊ quousq̄ visum fuerit supiori: vt patz ibidē in glo. Et de monasterio nulla sibi erit egrediendi sine p̄ceptione licentia: vt ibidez in textu. Et hoc est verū etiā si sit clericus: vt notāt Abbas ⁊ Joh. an. in dicto. c. si seduxerit. Si vero potest eam ducere in vxorem: tunc si placet tam corruptori q̄ corrupte mr̄imonīū ꝓtrahere possunt etiaz inuitis pentib⁹ fm Berū. ⁊ Hosti. q̄ si placet soli corruptori ꝗ nō corrupte tunc corruptor non tenebit ad eam dotandam: cū ad alter duo⁊ solūmodo teneat: ⁊ in optione sua videat esse quid velit eligere: vt in dicto. c. puenit. Q̄d tamē intelligendū est sane: nisi corruptorē admiserit indignum suo ꝓiugio: tūc enī fm aliquos ⁊ rationabiliter locū habet id quod ponitur in dicto. c. si seduxerit: vbi subdit. Si vero pater xp̄ginis eaz dare noluerit pecuniam reddet iuxt morē dotis quaz xp̄gines accipe ꝓsueuerunt. Glo. ibidē: que scz pecunia vel dos estimabit iuxta facultates ipius stupratoris et dignitatē puelle. Hec fuit olim pena ī Exo. Sed hodie est illa q̄ ponit in dicto. c. puenit: vt iam tactuz est. Si deniq̄ placet soli corrupte ꝗ non corruptori: tunc corruptor tenet eaz dotare fm Berū. in dicto. c. puenit: et nihilomin⁹ castigatus, put iudici videbit: excōmunicatusq̄ fm modū p̄dictū ī monasterio recludetur: in quo agat penitentiā nō ꝑpetuam sed ad tēpus fm arbitriū supioris. In quibus satis liquet q̄tum ecclesia militās p̄derat maledictū stuprū virginū supra simplicem fornicationē. Hic igit p̄mo queri pōt vtr⁊ xp̄ginitas sit excellentior matrimonio: p̄sertim cum dicit Augu. in li. ō bono cōiugali: q̄ non impar meritū ꝓtinentie ē in iohāne qui nullas exptus est nuptias: ⁊ in Abraā qui filios generauit: sed maioris virtutis maius est meritū: imo bonuz cōmune potius est bono priuato: vt patet p pb̄m. j. ethicor: sed ꝓiugiuz ordinat ad bonum cōmune: scz ad plem ꝓcreandā et educādā in seruitio dei. Dicit enī Augu. de bono ꝓiugali. Q̄ cibus ē ad salutē hominis hoc est ꝓcubitus ad salutē humani generis. Sed xp̄ginitas ordinat ad bonuz speciale: vt scz vitent tribulatiōes carnis quas sustinent cōiugati ⁊ cogitent ea que domini sunt. Ad hoc respōdet Tho. scōa 2ª. q. clij. q̄ sicut patet in li. Hieronymi cōtra Jouinianū: hic fuit error Jouiniani q̄ posuit virginitatem non esse matrimonio p̄ferendā. Qui q̄dē error p̄cipue destruit

exemplo christi: qui ⁊ matrē virginē elegit ⁊ ipe virginitatē seruauit. Et ex doctrina apostoli q̄. j. ad Cor. vij. Virginitatē consulit tanq̄ melius bonū. Destruit etiā ratione: q: bonū diuinū est potius humano bono: ⁊ bonū alme preferē bono corporis: similiter bonū contemplatiue vite preferē bono actiue vite: dicente domino: Maria optimā partē elegit: virginitas autē ordinatur ad bonū animo fm vitā contemplatiuā: quod est cogitare ea que dei sūt: coniugiū autē ordinatur ad bonū corporis q̄ō est corporalis multiplicatio generis humani ⁊ pertinet ad vitam actiuā: q: vir ⁊ mulier in matrimonio viuēdo necessariū habent cogitare que sunt mundi: vt patz per apostolū. j. Cor. vij. vnde indubitanē virginitas continētie cōiugali p̄ferenda est. Et licet bonū cōmune melius ē bono p̄uato si sit eiusdem generis: potest tamen bonū priuatū eē melius fm genus suū: ⁊ hoc modo deo dicata virginitas carnali fecunditati p̄fertur. Dic enī Augustin⁹ li. de virginitate: q̄ fecūditas carnalis: etiā illarū que in hoc tempore nihil aliud in cōiugio q̄ prolem requirūt: quā mācipent christo: p amissa virginitate cōpēsari nō posse credenda est. De Abraam ergo ⁊ Johāne dicendum est: q̄ meritū nō solū pensatur ex genere actus sed magis ex animo operantis. Hinc etiā opus q̄ō fm se iudicat indifferens fm animū operantis reddit meritorium vl demeritorium: ⁊ ideo suadet apostolus. j. ad Cor. x. dicēs: Siue mādūcat⁷ sine bibitis aut aliquid aliud facitis: oīa ad gloriā dei facite: vbi dicit glo. Si enim hec recte fiunt laudes dei sūt. Abraā igit animū habuit sic dispositū: q̄ paratus fuisset seruare virginitatem si tēpori cōgruū fuisset: sed tūc ex charitate diuino obtēperauit mandato: quo dixit: Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrā. Et ex hoc in eo meritū continētie coniugalis: equat merito cōtinētie virginalis in Johāne respectu p̄mij substantialis: nō tamē respectu p̄mij accidentalis: quia dicit Augu. li. de bono cōiugali: q̄ Johānis celibatus ⁊ abrae cōnubiū pro tēpore distributione christo militauerunt: sed cōtinentiā Johānis etiam in opere. Abraam vero in solo habitu habebat: opus autē respicit premiū accidentale. Hinc cōcludit Aug⁹. lib. de virginitate dicēs: Certa ratione ⁊ certaz scriptura rū auctoritate nec peccatū esse nuptias innenimus: nec eas bono cōtinētie virginalis ac vidualis equamus: hec ille. Verum tamē quānis simpliciter loquēdo ceteris paribus castitas virgīalis sit melior q̄ cōtinentia cōiugalis: potest tamē cōiugatus esse melior q̄ virgo duplici ratione. Prio quidē ex parte ipius castitatis: cū scz coniugat⁹ habet animū magis paratū ad virginitatē seruandam si oporteret q̄ ille qui actu est virgo. Unde Aug⁹. in li. de bono cōiugali instruit virginē vt dicat. Ego nō sum melior q̄ Abraam: sed melior est castitas celibum q̄ castitas nuptiaꝝ. et postea ratione subdit dicens: Q̄d enim ego nunc ago: melius illi egisset si tūc agendū esset: q̄d autem illi egerūt sic ego nō agerē: etiaz si nunc agendū esset. Secundo q: forte ille qui nō est virgo habet aliquā excellentiorem virtutem quā nō habet is qui est virgo ex eo q̄ vehementius inheret deo ⁊ vacat rebus diuinis. Nam finis ex quo virginitas laudabilis reddit est vacare reb⁹ diuinis. Hinc dicit Aug⁹. li. de virgi. Hec nos in virginibus predicam⁹ q̄ virgines sunt: sed q̄ deo dicate pia cōtinentia virgines: alie nanq̄ fatue virgines appellant.

Preterea notandū fm Richar. in. tiij. di. xxxiij. q̄ virginitas accipi pōt dupliciter. Prio improprie scz p negatione actualis cōcupiscentie cuiuslibet veneree delectationis cū carnis integritate: ⁊ sic quelibet mulier nascitur virgo: nec talis virginitas est virtus: quia carnis integritas nō ē virtus nec pars essentie virtutis: nā essentia tota cuiuslibet virtutis est in ania fm Augu. j. de ciuita. dei. c. xvij. et li. de bono coniugali dicit: q̄ cōtinentia nō corporis ꝗ animi est virtus. Sed integritas carnis ē q̄dā ornamentū ⁊ decor eius accidētalis extrinsecus assistēs. Et perdi potest absq̄ diminutione virtutis virginitatis: vt patet in virginib⁹ per violentiā corruptis: de q̄bus plura habent. xxxij. q. v. in prin. ⁊ in multis. c. sequētib⁹. Secūdo vero accipit proprie scz pro habitu quo nisi assit rationabilis causa necessitatis vacandi carnali copule: determinatur volūtas ad prompte ⁊ faciliter respuendū omnē veneream delectationē: nō tm illicitam ꝗ etiā licitam vt mens liberius spiritualib⁹ vacet: iuxta illud apli. Mulier innupta ⁊ xgo cogitat que dñi sunt vt sit sancta corpe ⁊ spiritu: ⁊ sic virginitas est virtus. Sic enim est habitus bon⁹ habentē pficiēs ⁊ opus ei⁹ bonū

reddēs. Nec tamē est virtus distincta a cō
tugali castitate: qz vtraqz determinat volū
tatē ad id qd̄ recta rō dictat obseruandum
circa venereas voluptates. Sz pfectꝰ ad
hoc determinat volūtatē ꝛginitas q̄ ꝯiu-
galis castitas: ⁊ sic differre videnť sic vir-
tus impfecta ⁊ pfecta: q̄ p eēntiā nō distin-
guunť. Habitꝰ q̄ virginitatis fuit in Ab-
raam qui p illo tpe determinabat volūta-
tē eius ad ꝯiugalē cōcubitū ꝓter bonum
ꝓlis ex p̄cepto diuino ꝓcreande: sicut po-
stea nō existente p̄dicta necessitate determi
nauit volūtatē sancti Johānis ad respuen
dū oēm delectationē venereā: qz sic in tpe
legis scripte maioris erat meriti statꝰ cōiu-
gato ꝓ qui ꝓcipiebat p multiplicationez
fideliū: q̄ ab omni venerea delectatōe absti
nētiū q̄ phibebatur: sic in tpe gratie qd̄ est
tp̄s multiplicatōis fideliū ad generatōez
spiritualiū maioris ē meriti status absti-
tiū ab omni venerea delectatione. Qz si duo
statꝰ referūť ad diuersa tpa: sic quolibz sta
tu ꝓsiderato in suo optimo vnꝰ alteri nō p̄
ferť. Unde Augꝰ. in li. de bono ꝯiugali di
cit. Nō est impar meritū ꝯtinētie in Johā-
ne q̄ nullas expertus ē nuptias ⁊ in Abra
am qui filios genuit. Ex quo concludiť q̄
si modo necessitas īmineret vacādi carna
li copule p diuinū ꝓceptū explicata sicut
antiquitꝰ: tūc si virgo ꝓter hāc necessita-
tē pure vacaret carnali copule: firmiter p-
ponēs hac necessitate trāsacta ab oī dele-
ctatiōe venerea abstinere: ī tali ꝛgine ꝛgi
nitatis habitꝰ nec corrūpeť nec minuereť
⁊ p ꝓsequēs nō caderet ab illo statu mētis
quē ꝛginitas supaddit castitati ꝯiugali:
q̄uis caderet a statu integritatis carnis.

c Cetez simplr loquēdo statꝰ ⁊ habitꝰ vir
ginitatis maioris ē meriti q̄ castitatť ꝯiu-
galis: sicut pfectū excedit ꝓfectū: ⁊ tōo
ei ascribiť aureola. Est aūt aureola gaudi
um alicui⁹ bti qd̄ ei dať p opib⁹ a se factť:
habētib⁹ rōnē excellētis victorie: p qd̄ ap
parebit exteri⁹ in corpe q̄dā decor qui p̄di
ctū interi⁹ gauditū exteri⁹ declarabit. Et sic
aureola p̄ncipaliť ⁊ q̄si eēntialiť erit ī aīa:
q̄ ei⁹ signū erit aliqd̄ sensibile apparens in
corpe: siue signū illud fuerit effectū ab in-
teriori gaudio siue nō: qd̄ maxīe dico pro-
pter cicatrices martyrū: q̄ videnť eē signū
aureole martyrū cū tū ab ea nō sūt effecte.
Angel aūt nō debeť aureola qz ꝛginitas ē
illis cōnaturalis: nec hz in eis rōnē victo-
rie: sicut nec pugne. Soli ꝛginī debeť: qz
victoriā excellētissimā habz ꝯ carnales cō
cupiscētias: hec Richar. in. iiij. dis. xlix.

Ceterū inter alia ꝛginitas ꝓter quinq
mrīmonio p̄ferenda ē. Primo qz statꝰ vir
ginitatis ē status angelicꝰ: vt quē deꝰ feē
in celo in ordine angelo ꝓ: omīs enī angeli
virgines ⁊ incoinq̄nati dici pāt. Unde Hie-
ro. de assūptōe ait. Profecto in carne p̄ter
carnē viuere nō terrena vita est sī celestis:
⁊ in carne angelicā gloriā q̄rere maiorť me
riti ē q̄ hr̄e: eē enī angelū felicitatis ē: esse
ꝛo virginē ꝛtutis: dū hoc obtinere nitiť
cū gr̄a qd̄ habet angelꝰ ex natura. Et Am
bro. de viduis. Supgrediť ꝛginitas ꝓdi-
tionē nature p quā hoīes assimilanť ange
lis: maior tñ est victoria virginū q̄ angelo
rū. An geli enī sine carne viuūt: virgines
aūt in carne triūphant. Secūdo qz status
virginitatis est status īnocētie. Nā si pec
catū nō fuisset semp virginitas pmansisset
eo q nūq̄ in mēbris illis corruptio exititi-
set: taliter nanqz fuissent vsi membris illis
sicut vtebanť oculo vel manu. Ut Augꝰ.
xliij. de ciui. dei ait: q in statu innocētie po
tuisset vir vxorē cognoscere salua pudoris
integritate. Et iterū de fide ad petrū idem
ait. Si hō non peccasset mulier sine dolore
pareret ⁊ etiā ꝛgo pmaneret. Tertio qz sta
tus ꝛginitatis ē statꝰ singularť bñdictōis
Nā bñdiciť ꝛgo spōso terreno nuptura: q̄
bñdictio valet ad multiplicationē filiorū:
si saltē cū dei timore debitaqz intētōe mri-
moniū aggressi fuerit ꝓter reuerētiā bñdi
ctiōis accepte p tres dies vl duos aut saltē
primā noctē ī ꝛginitate pmanēdo sic ꝯiu-
liť. xxx. q. v. c. alter. ⁊. xxiij. di. c. sponsus.
Cōsecrať ⁊ ꝛgo eterno regi nuptura feli-
ter: q̄ bñdictio vl ꝯsecratio p votū ratifica
ta multū valet ad crescēdū in gratijs ⁊ vir
tutib⁹. Ut btā Agnes. Anulo suo subar-
rauit me: q̄propē rēnuit accipe tpalē spōsū
p̄fecti filiū: ei p̄ferēs sponsū xp̄m. Quarto
qz statꝰ ꝛginitatť ordinať ad aīe bonū ꝯ
vitā ꝓtēplatiuā qd̄ ē cogitare ea q̄ dei sunt
quō placeat deo: mrīmoniū aūt ordīať ad
vitā actiuā. s. ad bñani generť multiplica-
tionē: ꝓter quā necessartū hñt cogitare q̄
sūt mūdi: vñ sic nuptie replēt terrā: sic ꝛgi
nitas padisū. Quinto qz potissime statꝰ ꝛ
ginitatis electꝰ ē a dño iesu tāq̄ optimꝰ ⁊ a
sua btissima mre q̄ docta fuit ab instinctu
spūsancti ad inseqndū apicē oīs pfectōis: vñ
dñs ī euāgelio. Sūt eunuchi q̄ se castrauē
rūt ꝓter regnū celoꝝ q̄ pōt capere capiat.

Christꝰ insup Johānē nubere volētē indu
xit ad ꝛginitatē fuādā: qz nimiꝝ vt dicit
Dama. li. iiij. Quāto angelꝰ hoīe superior
tāto ꝛginitas ē nuptijs honorabilior. Et
si q̄rit: ī q̄ ꝓrie ꝓsistat rō ꝛginitatť. Rñdz
Tho. scōa 2e. q. clij. q ī delectiōe venerea
tria sūt. Primū ē ex pte corpis tñ. s. viola-
tio signacuti ꝛginal: ⁊ b̄ p accidēs se hz ad
moralē actū q̄ nō ꝓsiderať p se nisi ꝓm ea q̄
sūt aīe: ⁊ sic integritas illiꝰ mēbri p accidēs
se hz ad ꝛginitatē. Nā si ꝓter rōnabilem
cām bñficio medici vl obstetricis amittiť
signaculū: nō amittiť ꝛginitas. Scōm est
solū ex pte aīe. s. ꝓpositum nō pueniēdi ad
delectationē venereā: ⁊ b̄ formalr ⁊ ꝓpleti
ue se hz ad ꝛginitatē: qz rō moralīū actuū
in eo qd̄ ē rōnis cōpleť. Tertiū ē aūt ex pte
vtriusqz vtpote ī q̄ ꝯsiūgiť id qd̄ ē aīe cum
eo qd̄ est corpis. s. ipa resolutio semīs dele
ctationē sensibilē causās: ⁊ b̄ se materialiť
hz ad actū moralē: qz sensibiles passiones
sūt materia moraliū actuū: ⁊ ꝛginitas ma
terialr ꝓsistit in īmunitate a delectatiōe ve
nerea q̄ ē in semīs resolutiōe. Que resolu
tio duplr ꝓtingere pōt. Primo ex mētis p
posito p ꝓcubitū vl sine ꝓcubitu vt p tactū
vl solā cogitationē: ⁊ sic ꝛginitas amittiť
nūq̄ recuperāda: q̄uis eī⁹ amissio p solam
volūtatē sine semīs resolutione recupera-
ri pōt. Secō vero ꝯ ꝓpositū ⁊ volūtatē: sic
in dormiēdo vl ex infirmitate nature fluxū
semīs patiēdo: vl p violētiā illatā ab hoīe
vl demone: mēte tñ nō cōsentiēdo. Et sumi
le ē si aliqua cognoscereť carnaliť in dor-
mitiōe vl ebrietate: nisi forte hac intētione
q̄reret somnū vl ebrietatē: qz nūq̄ amittiť
ꝛginitas sine ꝓsensu mentis. Ad laudem
dei omnipotentis.

De raptu vario ⁊ eius grauita te: ac de maledictis ꝓsiliatricibus que gerunt officium lingue tertie:

Sermo V

On mechaberis.

n Exo. xx. Tertia p̄cepta p̄ōs huiꝰ
mechisꝰ vocať raptꝰ. De q̄ dici-
tur. xxxvj. q. j. in. §. cū ḡ: q raptꝰ admittiť
cum puella violēter a domo p̄ris ducit vt
corrupta ī vxorē habeať: siue puelle solū
modo siue pentibꝰ tñ siue vtriusqz vis illa-
ta ꝓstiterit: hic morte mulctať ꝯ si b̄ ad ec-
clesiā cū rapta fugerit p̄ullegio ecclie mo-
tis īpunitatē pmereť: b̄ ibi. Sup q̄ q̄ri
pōt: vtꝝ reptꝰ sit luxurie spēs a stupro disti
cta: p̄sertī cū dicit Isiō. i li. ethymol. q stu-
prū. i. raptꝰ ꝓprie ē illicitꝰ coitꝰ a corrūpen
do dictꝰ: vñ ⁊ q̄ raptu potiť stupro fruitur.
Ad b̄ rñdet Tho. scōa 2e. q. cliij. q rapt
put nūc de eo loq̄mur ē distincta spēs luxu-
rie. et qñqz q̄dē ī idē ꝓcurrit cū stupro: ⁊ sic
qñqz vnū p alio poniť. Qñqz tñ inueniť
raptꝰ sine stupro ⁊ ecōtra: qñqz stupꝝ inue
niť sine raptu. Nā ī idē ꝓcurrūt qñ q̄s vio
lētiā infert ad ꝛginē illicite defloradā q̄ q̄
dē violētia tā p̄ri inferť q̄ ꝛginī: qñ qz ꝛo
p̄ri nō virgini: ⁊ qñqz virgini non p̄ri. Dif-
fert etiā alio mō violētia raptꝰ: qz qñqz pu
ella violēter abducit a domo parētū ⁊ vio
lenť corrūpit: qñqz ꝛo q̄uis violenť ab-
ducit nō tñ violēter corrūpit ꝯ de sua vo-
lūtate: siue corrūpať ꝓcubitu fornicario si-
ue mrīmoniali. Qualiter cūqz enī assit vio
lētia saluať rō raptꝰ. Innueniť etiā raptꝰ si
ne stupro: cū. s. rapta p̄ri⁹ in vxorē ducitur
q̄ corrūpať; vl si q̄s rapiat viduā vl puel-
lā corruptā. Stuprū etiā sine raptu repiť
cū ꝛgo sine violētie illatiōe sua voluntate
violať. Ex q̄b⁹ pz q raptꝰ ꝓportat aliquaz
spālē deformitatē circa actum luxurie ex q̄
ꝓstituit spēm aliquā determīatā huiꝰ vitij
ab alijs spēbꝰ distinctā: ⁊ ꝓcurrere p̄t cum
oīb⁹ alijs spēbus luxurie. Ad maiorez
aūt euidētiā sciēdū q raptꝰ multis modis
cōmittiť. Nā qñqz ꝓmittiť raptꝰ nō q̄tuz
ad ipam rē ꝯ q̄tū ad vsū ipi⁹ rei: vt qñ mu
lier renitēs violēter oppriměť: de q̄ raptu
habeť. xxxvj. q. j. c. de raptoribꝰ. §. ex hac:
vbi subdit. Aliqñ nō res ipa affectať sed
vsus eiꝰ dño phibēte vsurpať. Et b̄ itelli-
gi pōt generalr siue sit ꝛgo corrupta ꝯiu-
gata ꝓsanguinea deo sacrata: qz ī oīb⁹ lu-
xurie spēbꝰ hmōi raptꝰ cōmitti pōt: et q̄tū
species luxurie grauior tāto raptꝰ hmōi p-
nitiosior iudicať. Preterea si ꝓsona sic
violata ī alteriꝰ ptāte consistit: sicut virgo
sub ptāte parentū: vxor sub ptāte viri: cō-
secrata sub ptāte sui supioris: tūc licet ipa
corruptioni consentiat raptus diciť: eo q
ꝓter alterius volūtatē in cuius ptāte cōsti
tuta dinosciť corrūpiť nisi sponsalia p̄cesse
rint ⁊ ea intētiōe corrūpať: vt in vxorē ha-
beať: nec interest aliquod impedimētū ad
matrimoniū cōtrahēdū. Dicit enī glo. ī di
cto. §. cū ergo: ī fi. q intelligiť eā possidere
q̄cito spōsalia intercesserint. Unde nō di-
citur raptor: cum sua possessione vtať: vt

ff. de iniur. l. iniuriarū. §. si quis. Nihilominus tamē huiusmodi moraliter peccat eā cognoscendo carnaliter: anteq̃ cū ea contraxerit ꝓm formā ecclesie. Ceterū cū vsus persone raptori nō desponsate violenter rapitur: tūc raptor huiusmodi cū complicibus ꝓm leges capite punit: ⁊ substātia raptoris rapte applicat: dū tamē rapiat mulierem honestā ⁊ ingenuā: secus autē si rapiat meretricē: quia talis ꝓm leges nō punitur: vt. C. de adul. l. que adulteriū. Seruus etiā si ancillam vl libertā: quia tūc de capitatur quidē sed nō perdit substantiam. Nec omnia habent. C. de rap. virgi. l. vna. in pin. Scōm canones vero seruꝰ efficitur rapte: nisi se velit redimere: vt in dicto. c. de raptoribus. Preciū autē redemptionis eius sunt. l. dragme argentee: vt. xxxvj. q. ij. c. deniq̃. Sed hec pena potest infligi in foro iudiciali nō autē in foro penitētiali. Insuper ꝓm canones raptor excōmunicari debet cū omnibus fautoribꝰ suis: vt. xxvj. q. ij. c. j. iiij. v. ⁊. vj. Q̃ si virgo in patria potestate cōstituta corruptōi consenserit: potest nihilominꝰ agere pater eiꝰ cōtra corruptorē si iniuriā hanc ad animū reuocare voluerit. Si tamē infra annū ad animū nō reuocauerit cessat iniuria; actō post annū: vt insti. de iniur. §. vlt. ⁊. xxxvj. q. j. §. cum ergo: in glo. et in isto raptu multi gradus sunt. Nam graue est violēter cognoscere viduā vl corruptā q̃uis ab omi vinculo solutā: talis enī plus peccat q̃ si ab ea reciperet centū marcas argenti. Grauius tamē est violenter cognoscere virginē licet sub nulla parentū vel tutorū custodia cōstitutā: qō tamē aggrauat si virgo cōstituta in patria potestate violēter opprimitur. Predicta tamē aggrauat is qui inuitā per adulteriū maculat: qō tamē incestus superat ⁊ sacrilegiū: maxime vero vitium contra naturā violenter cōmissū. In his enī omnibus luxurie speciebus huiusmodi raptus cōmittit. Unde. xxxvj. q. ij. dicit. c. Raptores igit viduarū vel virginū ob inmanitatē tāti facinoris detestamur illos vehementiꝰ persequendo qui sacras virgines vel volētes vel inuitas mrimonio suo consociare temptauerit: quas pro tam nephandissimi criminis atrocitate a
B cōmunione suspendi cōuenit: ꝗ ibi. Poro raptus ꝑdictus nō solū fit per violētiā sed etiā per metum p verecundiā ac seductiones plurimas ⁊ hoc ꝑcipue ꝓsilio quarundā cōsiliatricum ⁊ copulatricū. De quibus dicitur Eccl. xxviij. Lingua tertia id est vetule mediatrices adultero; mulieres vericas ꝓm quosdā libros: id est honestas quā verecundiā timentes: vl ꝓm alios mulieres viratas ⁊ viros habētes eiecit: scz ꝗ domibꝰ virorū suorū adulteriū imitādo: ⁊ priuauit illa laboribꝰ suis: id est bonis domesticis in quibꝰ laborauerūt. Tales nanq̃ vetule vel internūcie maledicte indifferenter nituntur virgines corruptas viratas cognatas ⁊ deo cōsecratas suis suasionibꝰ ⁊ deceptionibꝰ ad casum luxurie trahere ꝑ minimo precio: sicut scriptum est Joel iij. Puellā vendiderūt pro vino vt biberent. Q̃ si suis blādicijs ⁊ psuasionibus ad ꝓsensū luxurie deducere nequnt: parāt insidias ad inferēdū violētias ⁊ excogitāt apta loca in quibꝰ ipi corruptores hmōi violentiā liberi; inferāt: ad q̃ nimiq; loca simplices puellas vl matronas insidiaq; īmemores callidis occasiōibꝰ allicūt: ac turpiter deceptas in luxurie voraginē deijciūt. Miq; certe q̃ ciuilia iura tales nō puniūt. Legit enī Exo. xxj. ꝑcipiente dño q̃ q̃ furatus fuerit hominē ⁊ vēdiderit eū: puletꝰ noxe morte moriat. Ubi dicit Rabbi Salomon q̃ ꝑ solo furto boīs incurrit pena mortis si fuerit inuētꝰ ī manu eiꝰ. Silr ⁊ q̃ vēdiderit boīez sic furto sublatū ⁊ inuētus fuerit in manu eiꝰ morte dignꝰ ē. et rō huiꝰ ē qz factꝰ ē hō ad imaginē dei: ⁊ iō rōne tante dignitatis ꝑ furto eiꝰ iponit pena mortis. Fit furtū manu: fit ꝓsilio nec ullo mō differūt in pctō. Qua putas q̃ pena plectēda ē lamia illa maledicta: q̃ puelle seu matrone aīam quā seduxit ꝑ vili ꝑcio tradidit diabolo: ⁊ corꝰ lenocinijs etiā q̃q; violēter defedādū: cū turpiꝰ boīez dānificare vl deonestare non pōt q̃ in aīa ⁊ fama seu q̃ in vxore vl filia: vñ frequenter tales aīo simplici decepte reclamarēt nisi maiorē infamie iacturā timerēt. In cuius argumētū legit Dan. xiij. de duobꝰ iudicibꝰ q̃ cucurrerūt ad Susanā existētē solā ī pomerio: ⁊ dixerūt ad eā. Ecce ostia pomerij clausa sūt ⁊ nemo nos videt ⁊ ī ꝓcupiscētia tui sumus: q̃obrē assentire nobis ⁊ cōmiscere nobiscū: qō si nolueris dicemꝰ testimoniū ꝓtra te q̃ fuerit tecū iuuenis: ⁊ ob hāc cāz emiseris puellas a te ⁊ ingemuit susanna ⁊ ait. Angustie sūt mihi vndiq; : si enī hoc egero mors mihi est. s. aīe ⁊ etiā corpis: qz adultera ꝑcipit interfici in lege: si aūt nō

egero: nō effugiā manus vras: ꝗ melius ē mihi absq; ope incidere in manus vras q̃ peccare in ꝓspectu dñi: ⁊ exclamauit scz ꝑ liberatione. Et infra dixit Daniel. Semen chanaā ⁊ nō iuda spēs decepit te ⁊ cōcupiscētia subuertit corꝰ tuū scz a rectitudine rationis ⁊ diuine legis: sic faciebatis filiabus israhel. s. p minas ⁊ terrores eas decipiendo ⁊ ad cōsensū vestrū inducendo ⁊ ille timentes tribulationē vel ꝓfusionē tpalem loq̃bant vobis ꝓsentiētes in opus nephariū: ꝗ nō filia iuda sustinuit iniqtatē vram. Sic adhuc infinite mulieres honeste licet minus caute diuersis modis ꝑ deceptiōes minas terrores ⁊ violētias in luxurie voraginē innocēter deijciunt. Maledicti sūt nō solū corruptores sed etiā ꝓsiliū vel auxiliū quoq̃modo tribuētes. De ꝗ etiam legitur ī li. Apum q̃ erat quidā faber lignarius rebus tenuis: vxorē habēs bonam ⁊ pulchrā: ī quā diues q̃dā oculos ꝓiecit ī pudicos: mittit q̃ vetulā ad decipiēdū eā q̃ domū eiꝰ intrās salutat q̃si incognita et resedit ad ignē: oculisq; circūductis plangit se fatigatā: q̃rit iuuēcula vnde veniat: aut q̃d q̃rat. Et vetula. Si ipa sis nescio talis nomie talisq; mris filia quā me hre credo ꝓsobrinā in ista vicinia. Cui illa. Si suz nescio tali q̃dem nole censeor ⁊ talē habui matrē. Tūc ruens in oscula iuuēcule bū in q̃t assimilaris optime mri tue: ꝗ q̃lē viz habes? bonū inq̃t ope fabrū lignariū. Et illa Heu filia mris optie quō ad hāc miseriam venisti vt fabrū habeas viz q̃ tot in pentela tua magnos ⁊ diuites habuisti: sicq; reeessit. Redies die quarta: vere inquit filia multū sollicitor vt post ifortuniū tuū saltē copiosius terrenis abūdare valeas: inueni q̃ viā q̃ ꝗ fieri poterit si ꝓsentis. Est ꝗ dines q̃dā q̃ te vt heri mihi dixit cū tuū ifortuniū deplorarē sup oia diligēs ꝓcupiscit: cū q̃ habebis q̃cq̃d corpi placerevl ꝑdesse poterit. Cui illa. Bonū viz ⁊ me meliorez habeo: nec augere diuitias cupio cū pctō. Cui vetula blande rñdit q̃si ꝓgratulans ⁊ huic ait: magis te diligo: sicq; recessit ꝗ pꝰ triduū reuersa dixit Veni mecū charissima ad visitādū ecclīaz btē marie. Nihil āt mali suspicata vadit cū vetula. Trāseuntes q̃ portā diuitis vt ordinauerat vetula rapit inuēcula ⁊ trahit ī oclaui violent a diuite opōmēda. Que plurimū angustiata subito ꝓsiliū adiuenit ⁊ inclinans se ad aures vetule. Ad horā iq̃t nūc me liberes charissima: qz iuꝝ ꝓsuetudinē feminaꝝ ꝓtigit mihi ⁊ fide data spōdeo cras redire. Annuit vetula ꝓsentit ⁊ diues. Redies igit domū ꝑparat de vicinia tres mulieres fortes q̃q; cū virgis clā ī thalamo collocauit: venitē q̃ vetulā velut ī adiutoriū ad se ornādū ī troduxit ī thalamū firmatoq; ostio concurrūt femie ⁊ nudatā vestibꝰ xgis pcutiunt vsq; ad effusionē sanguis nec cessāt donec misera eluctato conamie ostium exiliuit ⁊ nuda penitꝰ ꝑ plateas aufugit. Mirātibꝰ cūctis q̃d factū sit audiūt ⁊ ꝓstātē ī castitate iuuēculā ꝑ totā ciuitatē extollūt: pluſq; lucrata ē ī honore ⁊ glia bone fame q̃ fuisset ī oībus copijs diuitī adeptura. Scōo xo raptꝰ ꝓmittit cū nō solū vsus rei ꝗ etiā ipa res violent dño eripit vt ippetuū tenetur. Et ꝗ fieri pōt trib; modis. Prio mō ꝗ volūtatē tā puelle q̃ pentum: ⁊ ꝗ morte mulctād; ē ꝗz ius ciuile cū oībus ꝓplicibꝰ suis: vt pz. s. de violent oppssa tā q̃ ad penā iuris canonici q̃ ciuil. Scōo mō fieri pōt nō q̃dē ꝗ volūtatē puelle ꝗ prīs: de q̃ or in c. de raptoribꝰ: vbi subdit. Si xo q̃ rapit patrē hre ꝓstiterit ⁊ puella raptori ꝓsensirit ptāti prīs excusata reddat: excusata. s. a pena quā vt videt sustinere deberet eo q̃ rapine ꝓsensit: qz faciētes ⁊ ꝓsentiētes par pena ꝓstringit. Sz ꝗ intellige de nō nubili qz si nubil eēt nō excusaret nisi ī cāu. nā si ī ptāte prīs ꝓstituta volūtarie rapit maior existēs. xxv. ānis pōt cū raptore mrimoniū ꝗhere ⁊ cū eo manere etiā inuitis pentibꝰ nec eā ꝑpter ꝗ exheredare pōt eo q̃ distulerit eā copulare mrimoio: vt pz ī dcō. c. ꝗ raptoribꝰ: ī glo. ⁊. xxxij. q. ij. c. ij. ī glo. Si tñ ifra ānū. xxv. ꝗ voluntatē pentū alicui adheserit nō obligāt pentes eā dotare: q̃uis melꝰ faciēt eā dotādo si saltē suo cōiugio dignū elegerit. Sin aūt tūc pōt eā totaliter exheredare: ⁊ de ꝗ pz s. ī. iiij. ꝑcepto.

Tertio mō fieri pōt ꝗ voluntatē q̃dez puelle ꝗ nō pentū: de q̃ or ī. §. ex auctate q̃ puelle ⁊ nō pentibꝰ q̃q; vis inferē cū ex volūtate prīs puella violent abducit vt eiꝰ patiat ꝓcubitū cuiꝰ copule nūq̃ ꝓsensum adhibuit: ⁊ ꝗ silr reus penaꝝ dictaꝝ iudicat: vt dcō. c. de raptoribꝰ: ī pn. Magl enī pōderat ī raptu violētia illata puelle q̃ parētibꝰ: vñ. xxxvj. q. ij. or. c. Si q̃s xgine vl viduā nisi despōsauerit si rapuerit vl furatus fuerit ī vxorē cū sibi fauentibꝰ anathema sit: ⁊. C. de rap. x. l. vna ī pn. nulla nāq̃ pōt inuita duci ī mrimoniū. Cuiꝰ rō est:

q: vt dr. xxvij. q. ij. c. sufficiat sol⁹ fm leges ꝛsensus eoꝝ de q̃ꝝ quarũqꝫ ꝛiunctiõibus agit: qui sol⁹ si defuerit cetera etiã cũ ipo coitu rite celebrata frustrãt. mrimoniũ eñ nõ facit coitus ꝶ volũtas: imo vt dr ex de spon. c. cũ locũ nõ habeat ꝛsensus vbi metus vel coactio intercedit: necesse vt vbi assensus cuiusq̃ requirit coactiõis materia repellat: mrimoniũ aũt solo ꝛsensu ꝛtrahit: ⁊ vbi de ipo q̃ritur dz plena securitate ille gaudere cui⁹ est animꝰ indagãdus: ne p timorẽ dicat sibi placere qd odit ⁊ sequat exitus qui de inuitis solet nuptijs ꝓuenire. Et intelligit de metu q̃ cadere pot in ꝛstantẽ vir q̃ cõtinet mortis piculũ vel corpis cruciatũ: vt ibi. c. veniẽs. ⁊. c. cõsultationi: in glosis: vel etiã metus stupri ac similiũ: vt extra de his q̃ vi metusue causa fiunt. c. cũ dilect⁹: in glo. vbi tãgit de multiplici metu. Et subdit: vñ videt reliquendũ arbitrio iudicis an verba mine vel potentia hois sit iusta cã timoris: vt. ff. ex q̃bus causis maiores. l. iij. Maior tñ enormitas raptus cõmittit: cũ puella ꝶ volũtatẽ tã puelle q̃ pentũ violenter abducit. Maxima vero cũ alteri⁹ vl spõsa de ꝓsenti vel vxor violentat. vñ. xxvij. q. ij. in. c. lex illa. ℣. q aũt: vbi subdit: q raptaꝝ. s. spõsaruꝫ de ꝓsenti: quedã se rapiẽdas exponũt: alie violent abducunt: quolibꝫ mõ q̃ rapiant prioribus reddẽde sũt: ꝶ ibi. Alioqn si raptor sponso spõsa hmõi nõ reddiderit: tamẽ q̃ rapta si ad pristinũ sponsuꝫ remeare noluerit omni cõione ꝓuent: vt eo. ti. c. otto ꝓsentiũ lator. Mimiꝝ cũ tale cõnubiũ iudicat esse sacrilegiũ ꝓpter violationẽ sacramẽti mrimonij: vt ibi. c. de ꝛiugali. Nec rãde nãqꝫ malicie iudicet ĩ ꝛspectu dñi alteri copulatã violẽtare vl rape: liqdo pz in vxore leuite Judicũ. xix. ⁊. xx. q̃ scz leuita cũ vxore domũ cuiusdã ingresso ad hospitandũ in gabaa venerũt iuuenes insolẽtes fm Josephum ad vxorem rapiendum illius ⁊ dixerunt ad hospitem. Educ viruꝫ qui ingressus est domũ tuam vt abutamur eo. Hoc dixerunt fm Josephum vt inclinarent dominũ domus ⁊ maritũ mulieris ad tradendum eam: vnde in fine intendebãt viro mortem inferre nisi traderet eis vxorem suam fm q allegat in. c. sequẽti. Tradidit igitur eis vxorem suam iusto metu: qua cũ tota nocte abusi essent: scz p raptuꝫ ⁊ adulterium dimiserunt eaꝝ mane: que rediens ad ianuam hospitij corruit in limine ⁊ ibidẽ expirauit. Mane autem leuita reperiens vxorẽ mortuã imposuit eaꝝ asino ⁊ reuersus domũ gladio cõscidit cadauer vxoris cum ossibus suis in duodeci ptes: sicut erãt duodeci tribus ꝓter tribũ leui. Nam manasses erat diuisus in duas ptes vna fuit citra iordanẽ ⁊ alia vltra: alie eñ factum nõ fuisset sufficienter notificatũ: in tribũ beniamin nõ misit partẽ q: nuncios per quos misisset occidissent: nec in tribũ leui quia dispersa fuit per omnes tribus ⁊ sic fuit eis sufficienter intimatũ. Misit etiã tales nuncios in omnes terminos israhel qui nõ solũ factũ populo nunciarẽt ꝶ etiã faciendi modũ: ⁊ clamabãt singuli: nunq̃ factũ est in israel tale nephas ex quo ascenderunt patres de egypto. Egressi sunt igit omnes quasi vir vnus in maspha quadringenta milia peditũ pugnatoꝝ: ⁊ interrogauerũt a leuita modũ quo ꝓpetratũ eẽt tantum scelus: quo cognito dixit popul⁹ vniuersus. Nõ recedemus in domos nostras donec vlciscamur de gabaa: timuerunt eñ cõmunẽ dei vindictã: experti qliq̃ q pro flagitio vnius vel paucorũ veniebat vltio diuina super populũ: vt patet Josue. vij. de Achan qui rapuit d anathemate. Et miserũt nuncios ad Beniamin qui dicerent. Cur tantũ nephas in vobis reptum ẽ: tradite flagitij actores vt moriant ⁊ auferat malũ ⁊ plaga de israel. Qui noluerũt: sed cõglobati conuenerũt ad defendẽdũ reos xxv. milia. In hebreo habet. xxvj. milia. Filij igitur israel iustũ habentes bellum fiducialiter initerũt certamẽ: nihilominꝰ tamẽ bina vice superati sunt ⁊ in fugã cõuersi licet maiores numero existerent: ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo fm hebreos q: negligentes fuerant in punitione idolatrie ĩ domo Miche ⁊ in tribus filioꝝ Dan qd contigerat ĩmediate ante factũ istud ⁊ erat notorium: ⁊ ideo tenebant corrigere: qd quia neglexerunt per filios beniamin nunc correctionem sustinuerunt: vt sic primuꝫ peccatum prius puniret. Secundo quia nimis confidebant in sua multitudine ⁊ fortitudine. Unde scriptũ est q in primo ꝛgressu filij beniamin occiderũt de filijs israel. xxij milia virorum: rursumq̃ filij israel ⁊ fortitudine ⁊ numero cõfidentes in eodẽ loco certaminis aciem direxerũt occisiq̃ sunt. xviij. milia virorũ: tertia vero vice purgatis filijs israel a negligentia ⁊ presumptione occiderunt de tribu beniamin omnes viros ⁊ mulieres senes ⁊ paruulos ac iumenta q̃ omnesq̃ vrbes ⁊ viculos beniamin vorauit flãma combussit ⁊ euaserũt tantũ viri sexcenti. Ecce quantã iacturam induxit raptus iste maledictus: qui tam detestabilis tũc reputabat q omnes filij israel in maspha iurauerẽt se nõ daturos filijs beniamin de filiabus suis in vxores. Insup ex q̃ habitatores iabes galaad nõ simul aderant ad vlciscendũ nephas istud in vindictam talis ignauie percusserũt eos in ore gladij a viro vsq̃ ad mulierẽ solis quadringẽtis virginibus reseruatis. Ad laudẽ dei om.

De sacrilegio ⁊ eius grauitate: ac gradibus diuersis: Et de his q̃ post votum simplex cõtrahũt matrimonium: Sermo VI

On mechaberis.

n Exo. xx. Quarta itaq̃ species huius mechie vocat sacrilegium. Est autẽ sacrilegiũ sacre rei violatio vl vsurpatio. Dicit et sacrilegiũ q̃l sacrilediũ ĩ. ledẽs sacrũ vl legẽs. i. furãs diripiẽs vel rapiens. Et fm Ray. principaliter cõmittitur trib⁹ modis: ⁊ q̃uis sint multi alij modi tamen reducibiles sunt ad tres modos principales. Primus mod⁹ cõmittitur re spectu persone vt cum quis violentiam infert persone ecclĩastice vel religiose verberando vel rapiendo vl etiã cũ tali carnaliter peccãdo. Secũdus modus cõmittit re spectu loci. s. ecclie cimiterij monasterij vel similis loci priuilegiati cui⁹ ĩmunitas violatur. Tertius modus cõmittit respectu alicui⁹ rei vt quãdo sacrũ auferẽ de sacro vel sacrũ de nõ sacro vel nõ sacrũ de sacro.

Dic ergo primo queri potest: vtrũ sacrilegium sit speciale peccatũ: ꝓsertim cũ omne speciale inuenit distinctũ ab alijs peccat: vt dicit pbs in. v. ethi. de iniusticia specialiꝶ sacrilegiũ nõ videt inueniri absq̃ alijs peccatis: sed cõtinet sub diuersis generibus peccatorũ: scz sub homicidio si quis sacerdotẽ occidat: sub luxuria si ds sacraꝫ virginẽ violat: aut q̃cũqꝫ mulierẽ in loco sacro sub furto si quis rẽ sacrã furat⁹ fuerit. Ad hoc dicendum fm Tho. scõa. 2ᵉ. q xcix. q sacꝫ dr aliqd ex eo q ad dĩnũ cultum ordinat. Sicut autẽ ex eo q aliqd ordinat in finẽ bonũ sortit rõnẽ boni. s. ex ꝶ q aliqd deputat ad cultũ dei efficit qdã diuinũ: ⁊ sic ei debetur quedã reuerentia que referẽ in deũ: ac p ꝛsequẽs omne id qd ad irreuerentiã rerũ sacrarũ pertinet ad iniuriã dei pertinet: ⁊ sic inuenit ibidẽ q̃daꝫ specialis ratio deformitatis. vbicũqꝫ autẽ specialis ratio deformitatis inuenitur: necessarium est ibidẽ ponere peccatum speciale: quia cuiuslibet rei species attenditur precipue fm formalẽ rationẽ ipius: nõ autem fm materiã vl subiectũ: ⁊ sic sacrilegium distinguitur speciale peccatũ. Verũtamẽ nihil prohibet vnam specialẽ rationem peccati in plurib⁹ peccatorũ generibus inueniri fm q diuersa peccata ad finẽ ordinantur vnius peccati. Sicut etiã in virtutibus apparet quibus imperat ab vna virtute: hoc eñ modo quocũqꝫ genere peccati quis faciat contra reuerentiã diuinis rebus debitã sacrilegiũ formaliter cõmittit: q̃uis ibidẽ materialiter sint diuersa genera peccatorum: nihilominꝰ tamẽ sacrilegium inuenit interdũ ab alijs peccatis separatũ: eo q actus nõ habet aliã deformitatẽ nisi qꝛ res sacra violat puta si iudex aliquẽ reũ de loco sacro rapiat quẽ in alijs locis licite rapere posset. Scõo q̃ri pot: vtꝝ ergo species vel gradus sacrilegij distingui debeant fm diuersitatẽ rerum sacraꝝ: presertim cũ inter res sacras cõnumerantur etiã persone sacre: si ergo vna species sacrilegij esset qua violatur persona sacra: seqretur q omne peccatum quod persona sacra cõmittit esset sacrilegium: qꝛ per quodlibet peccatum violatur pson peccantis. Ad ꝶ rñdet Tho. vbi supra q vt dictum ẽ peccatum sacrilegij cõsistit in hoc: q aliq̃s ad rẽ sacrã irreuerenter se habet: debetur autẽ rei sacre reuerẽtia rõne sanctitatis: et ideo fm diuersã rationem sanctitatis res sacrarum quibus debetur reuerentia: necesse est q sacrilegij species distinguantur ⁊ tanto sacrilegiũ ẽ grauius quanto sacra res in quã peccat moiorẽ obtinet sanctitatẽ. Attribuit autẽ sanctitas tã personis sacris. i. diuino cultui dedicatis q̃ loc⁹ sacr⁹ ⁊ etiam quibusdã alijs rebus sacris. Sz qꝛ loci sanctitas ordinatur ad sanctitatẽ hominis qui deo cultũ exhibet in loco sacro. Dicit eñ. ij. Mach. v. Nõ ꝓpter locũ gẽtẽ ꝶ ꝓpter gẽtẽ de⁹ locũ elegit. Ꝯ grauꝰ peccatũ est sacrilegiũ quo peccat ꝶ pson sacrã q̃ quo peccat ꝶ locũ sacrũ. Sunt tũ in vtraq̃ sacrilegij specie diuersi gradus fm differentiam personarũ ⁊ sacrorũ locorũ.

Sic ⁊ in tertia specie sacrilegij que scilicet cõmittitur contra res alias sacras diuersi gradus sunt: ꝓ differentiam rerum sacrarꝝ: inter quas summũ locũ obtinẽt ipsa sacra quibus homo iustificat: quorꝝ preciputũ est eucharistie sacramẽtũ qõ continet ipm̃ christũ. Et ideo sacrilegium cõmissum cõtra hoc sacramentũ est inter omnia grauissimũ: secũdũ autẽ locum tenent vasa sacrata ad sacrorꝝ susceptionẽ ⁊ ipe imagines sacre ⁊ sanctorꝝ reliquie in quib⁹ quodam modo ipe persone sanctorꝝ venerant vl de honorant: deinde ea q̃ pertinẽt ad ornatũ ecclie ministrorꝝ: deinde ea que sunt deputata ad sustentationem ministrorꝝ siue sint mobilia siue ĩmobilia. Et quicunq̃ peccat contra quodcũq̃ p̃dictorꝝ: sacrilegij crimẽ incurrit: vnde ⁊ omne peccatũ qõ psona sacra cõmittit materialiter quidẽ ⁊ quasi per accidẽs est sacrilegium. Hinc ait Hiero. q̃ nuge in ore sacerdotis sũt sacrilegiũ ⁊ blasphemia. Formaliter tamẽ ⁊ proprie solum illud peccatum sacre persone sacrilegiũ est quod agit directe contra eius sanctitatem puta si virgo deo dicata fornicet: ⁊ eadem ratio est in alijs. Et hec quidẽ consecratio qua homo totaliter deo ⁊ diuino cultui dedicat: fit per votũ solenne: dicit autẽ votũ solenne qõ sit per susceptionẽ sacri ordinis implicite ꝓ ritũ occidentalis ecclie: vl p professionẽ expressam vel tacitam factã alicui de religionib⁹ approbatis: De quo patet supra ĩ secũdo p̃cepto sermone. v. Qualiter cũq̃ vero quis alꝝ votũ fecerit etiam castitatis vel virginitatis: dicit votũ simplex. Unde si voueo vel pfessionẽ facio in regula vel ĩ religiõe nõ approbata: nõ ẽ votũ solẽne nec castitatẽ violãdo ꝓprie sacrilegiũ cõmitto lꝫ grauissime pecco. Et si matrimoniũ ꝓtrahere tenet q̃dẽ mr̃imoniũ: vt pꝫ expsse de voto. c. vnico. li. vj. vbi ⁊ subdit q̃ q̃to manifestiꝰ sũt emissa vota: tãto ꝓpter scãdalũ pluriũ ⁊ exẽplũ durior penitẽtia trãsgressoribꝰ debeat: de ꝗ habet xxvij. q. j. c. viduas. §. he vero: q̃ necdũ sacro velamĩe sũt recte: tũ in ꝓposito virginali semp se simulauerit pmanere licꝫ velate nõ fuerit tũ si nupserint: aliq̃ tpe his agẽda ẽ pnia: qꝛ spõsio earꝝ a dño tenebat. Si eñ iter hoies solet bonefidei ꝓtractꝰ nulla rõne dissolui: q̃ tomagis ista pollicitatio quã cũ deo pepigit solui sine vindicta non poterit: ꝗ ibi. Hanc eñ litterã ĩtelligit cardinalis de voto simplici violato p mr̃imoniũ seqs. Et pnia illiꝰ erit triũ annorꝝ: vñ dr. xxvij. di. c. si vir virginitatẽ votũ habẽs adiungit vxor: postea nõ dimittat vxorꝫ ꝗ triꝰ annis peniteat. Mimirꝝ cũ. c. seqnti dr q̃ vouẽtibꝰ virginitatẽ nõ solũ nubere ꝗ etiã velle nubere dãnabile ẽ: glosa q̃ videt q̃ sola volũtas etiã q̃ ad ecclias punit vt. xix. di. c. anastasius. Sꝫ arguit glo. sup dicto. c. si vir. q̃ ex q̃ alibi dr q̃ isti sũt peiores adulteris: nã. xxvij. q. j. in. c. nuptiarꝝ subdit Augꝰ. Nõ possũ q̃dẽ dicere a ꝓposito meliori lapsas si nupserit: femias adulteras eẽ nõ ꝓiuges. Sꝫ plane nõ dubitauerim dicere lapsus ⁊ ruinas a castitate sanctiori q̃ vouerũt deo adulteris eẽ peiores. Si eñ qõ nullo mõ dubitãdũ ẽ ad offensionẽ christi ptinet cũ mẽbrum eiꝰ nõ seruat fidẽ marito: q̃to grauꝰ offendit ipe deus cũ illijp̃i nõ seruat fides in eo q̃ exigit oblatũ qõ nõ exegerat offerẽdũ. Cũ eñ q̃sq̃ nõ reddat qõ nõ impio cõpulsus ꝗ cõsilio cõmonitꝰ vouit: tãtomagis fraudat voti auget iniq̃tatẽ: q̃tominꝰ habuerit vouẽdi necessitatẽ: ꝗ ibi. Cũ igit istis tm̃ pnia triennis ĩponit: cũ adultero septẽnis iudicatur: p̃sertim isti cũ peccãtes ĩ deũ eẽnt grauius puniendi q̃ illi q̃ in hoĩem peccãt: vt pꝫ expsũ. xvij. q. iij. c. sicut q̃. Et rñdet gl. q̃ istud ẽ ꝓpter bonũ mr̃imonij adiũctum Et sic habes ꝗ q̃ minuit pena delicti propter adiunctũ: ⁊ ꝗ pꝫ. xxxiij. q. ij. c. q̃q̃d. q. liij. dixit sara. Et ꝗ q̃dem quo ad ecclias militãtẽ. Nã q̃ ad futurꝝ iudiciũ pena semper rñdebit culpe: vñ ad oñdẽdũ grauitatẽ hui⁹ culpe ꝓsequit Augꝰ. ĩ dicto. c. nuptiarꝝ dicẽs: In ꝓiugali vinculo si pudicicia nõ seruat dãnatio nõ timet. Sꝫ in virginali ⁊ in viduali ꝓtinẽtia excellẽtia muneris amplioris expetit: q̃ expetita ⁊ electa ⁊ voti debito oblato: tã nõ solũ capescere nuptias ꝗ etiã si nõ nubat: nubere velle dãnabile ẽ. Naꝫ vt ꝗ demõstraret apls nõ ait: Cũ indelitijs degerint nubũt ĩ christo ꝗ nubere volũt: ꝗtes inq̃t dãnationẽ qm̃ p̃mã fidẽ irritã fecerũt: ⁊ si nõ nubendo tm̃ volẽdo: nõ qꝛ ipe nuptie vl etiã taliũ damnãde iudicent: ꝗ dãnat ꝓpositi fraus: dãnat fcã voti fides: dãnat nõ solũ susceptio bõa inferiori. i. nõ dãnat qꝛ suscepit bonũ inferius. s. mr̃imoniũ ꝗ ruina ex bono superiori. s. ꝓtinẽtia: ꝗ ibi. Et hec dicta dr simplici voto sufficiãt. Nũc aũt dr deo sacratis psonis p votũ solenne ꝓsequamur: de q̃bus dr ex concilio Arelatẽn. xxvij. q. j. c.

sciendũ est omnibus q̃ de ꝓsecratarꝝ feminarꝝ corpora: p votum ꝓprie sponsionis ⁊ verba sacerdotis deo cõsecrata templa eẽ scripturarꝝ testimonijs cõprobant: ⁊ ideo violatores earꝝ sacrilegi et iuxta apostolũ filij pditionis esse noscunt: hoc ibi. Ideo dicit glo. eo. ti. i. c. virginibus: q̃ accedẽs ad monialẽ tria enormia peccata cõmittit. Primo incestũ quia sponsa dei est quam violat qui est pater noster: vt patet. xij. q. ij. c. qui abstulerit: ⁊ incestus cõmittit cũ affini sicut cum ꝓsãguinea: vt. xxxv. q. iij. c. de incestis. Secũdo cõmittit adulteriũ quia spõsam alterius: scꝫ sũmi regis turpiter corrumpit. Tertio cõmittit sacrilegiũ quia res est deo cõsecrata. Sed queri solet an iste accedens ad monialeꝫ cõmittat tria peccata an vnũ. Nos dicimus nõ esse dubium q̃n tria cõmittat quo ad accusationem: nõ autẽ in veritate: plura ergo sunt quo ad accusationẽ: vt. xxiij. q. v. c. relegẽtes: sed quo ad penitentiã vnũ tm̃: sed adulterium huiusmodi maiori pena purgandum erit q̃ si nõ esset incestuosũ: vt. xxxij. q. ij. §. sunt autẽ. Et ita dicit lex: q̃ si q̃s puniri debet ꝓpter adulteriũ: plus debet puniri si illud incestuosũ sit: vt. ff. de questionibus: si quis nõ dicam: hoc ergo ĩtellige sicut illud extra de testib⁹. c. sicut: quia penitentia ibi ⁊ p adulterio ⁊ p piurio imponitur: ⁊ tamen vnũ solum crimen cõmittitur: hec glosa. Hinc ꝓ legem Justiniani imperatoris ex nouellis huiusmodi puniturꝝ put habet. xxvij. q. j. c. Si quis rapuerit vl sollicitauerit vl corrupuerit assisteriam. id est reclusaꝫ vel diaconissam: id ẽ abbatissam vel monastriaꝫ: id est in monasterio viuentẽ vel aliam mulierem religiosã vitam vel habitum habentẽꝫ: bona ipius ⁊ eorum qui huiusmodi sceleris cõmunicẽ cõtaminati sunt: a religioso loco vendicẽtur in quo talis mulier habitabat p religiosos episcopos ⁊ iconomos ⁊ p̃sides prouinciarꝝ ⁊ officiales eorum: ipi autem capi tali periculo subijciant: hoc ibi. Scꝫ ius autem canonicũ vtriq̃ penitentia imponitur: eo. ti. ex cõcilio toletano. c. deuotã. id est solenniter pfessam peccantem non recipiendam esse in ecclesiã censemus: nisi pecca de desierit: ⁊ si desinens penitentiã egerit aptam. id est annos decem recipiat cõmunionẽ: prius aũt q̃ in ecclesia admittatur ad orationẽ ad nullius cõuiuiũ christiane mulieris accedat: q̃ si admissa fuerit etiam hec que eam acceperit habeat in absentia: corruptorẽ etiam par pena cõstringat: quam penam si forte declinare vellẽt: a solo carnali concubitu cõtinẽtes: aliaq̃ cuncta lasciuie genera frequentantes. Audi quid sup hoc dicat Cyprianus ad Põponium scribens ꝗ virginitate et ponitur xxvij. q. j. c. nec aliq̃ putet se posse hac excusatione defendi q̃ inspici ⁊ pbari possit an virgo sit: cum etiam manus obstetricũ et oculus sepe fallatur. Et si incorrupta inuẽta fuerit ꝗgo ea parte qua mulier eẽ põt: poterit tamẽ ex alia parte corporis peccasse qua corrumpi potest ⁊ tamen inspici nõ potest: scꝫ quãdo ex cõsensu voluntatis fit resolutio seminis: sequitur. Certe ipe concubitus ipe complexus ipa cõfabulatio ⁊ osculatio ⁊ cõtacẽtium duorum feda ⁊ turpis dormitio q̃tum dedecoris et criminis confitent. Si supueniens maritus sponsã suam iacentem cum altero videat nõne indignat ⁊ fremit ⁊ p zeli dolorẽ portat gladium in manu sua? Et quia christus dominus ⁊ iudex noster cum virginẽ suã sibi dicatam ⁊ sanctitati sue destinatam cum altero iacere cernit: quãti id est quãtũ indignatur ⁊ irascitur et quas penas ĩ celestib⁹ huiusmodi ꝓiunctionib⁹ cõminat. Cuius vt gladiuꝫ spirituale ⁊ venturũ iudicij diẽ vnusquisq̃ fratrum possit euadere: omni consilio pudere ⁊ elaborare debem⁹: hoc ibi. Porro de ecclesiasticis in sacris ordinibus cõstitutis in fornicationẽ lapsis habetur. l. di. c. Si quis diaconus aut pbyter post acceptam benedictionẽ leuiticaꝫ: cum vxore sua incõtinens inueniat: ab officio suo deijciat. Ecce manifeste cõstat q̃ ꝓ titulos antiquorũ patrum sancto spiritu suggerente cõscriptos: et ꝓ sentẽtias. cccxviij. episcoporꝝ: scꝫ ĩ nicemo ꝓcilio cui tot interfuerunt: vt. xv. di. c. canones: q̃s etiam gallicani canones cõtinere vident: clerici in adulterio deꝓhensi: scꝫ euidentia facti aut ipi cõfessi aut ab alijs cõuicti ad honorẽ redire nõ possunt: hoc ibi. Nã fornicatio in clerico tenẽte concubinaꝫ: dum non est adhuc notoriũ: inducit depositionem si admonitus nolit se corrigere. Naꝫ primo monitus nec desistens suspendit a beneficijs: ⁊ si suspẽsus se non correxerit: debet ab eisdeꝫ beneficijs ꝓpetuo remoueri: vt eẽ de coha. cle. ⁊ mu. c. sicut: siue fuerit in sacrꝫ: vt eo. c. siue nõ: vt eo. ti. c. si aũt clerici. Qꝛ si talꝝ fornicatio sit notoria: tũc

suspēcius est ipo iure: vt eo. ti. c. vestra: ⁊ c. q̃situm: vtpote qz dānatus ē de illa: vl spōte ꝓfessus est in iure: vel ex euidentia facti q̃ non pōt aliq̃ tergiuersatione celari: vt qz mulierē multū suspectaz tenet publice aut apparēt inde argumenta gradiētia sup terra. Et si interim celebrat efficit irregular vt ptz diffuse i. v. pcepto fmone. xxvij. Cetex si sacerdos deo ꝓsecratā agnoscit: peccatum duplicat qz cōmittit duplex adulterium: icestū ⁊ sacrilegiū. Maxime tñ facinus illud detestabile indicat: cū religiosi deo cōsecrati pariter cōmisceē: de quibus xxvij. q. j. ex ꝓcilio triburiensi. c. impudicas detestabiles sc̄z psonas monacho ⁊ monacha ⁊ q̃ abiecto ꝓposito sāctitat illicita ac sacrilega ꝓtagione se miscuerūt: ⁊ in arbitriū ꝓsciētie ꝓpria desperatiōe pducte: de illicitis cōplexib⁹ libere filios pcreuerint: a monasterio ⁊ cetu ecclesia ⁊ cōuentib⁹ eliminādas eē mādam⁹ q̃tenus in suis ergastul. i. carcerib⁹ retruse tñ facin⁹ ꝓtinua lamētatiōe deflētes: purificatorio possint penitudinis igne decoqui: vt eis vl ad mortē soli⁹ miscōie intuitu p cōmuni onis gratiā possit subueniri. Et b̄ de illicito coitu q̃tum ad personas deo dicatas.

Nūc deniq̃ de earūdē detestabili matrimonio videndū ē: de q̃ generaliter ōz. xxvij q. j. c. vt lex ꝓtinentie ⁊ deo placēs mundicia i ecclesiasticis psonis ⁊ sacris ordinib⁹ dilatet: pcipimus q̃tenus epi plbri diaconi subdiaconi et regulares canonici atq̃ cōuersi: pfessi: q̃ sacrū trāsgrediētes ppositū vxores sibi copulare plūpserint: separent. Hmōi nāq̃ copulationē qm̄ ecclesiastica regulā cōstat eē ꝓtractā: matrimoniū nō esse cēsemus. Qui etiā abinuicē separati p tātis excessibus cōdignā pniam agāt. Idipm̄ q̃z ō sāctimonialib⁹ feminis si qō absit nubere attēptauerint: obseruare decreuim⁹. Ad cui⁹ euidentiā sciendū q̃ psone deo dicate ꝓhentes: siliter alij cuz eisdē matrimonij feda cōnubia ineuntes: varijs penis mulctant. Mā si monachus vxorem duxerit: accipit pniaz ex ꝓcilio aurelianen. ⁊ ponit. xxvij. q. j. c. mōacho oratorium i monasterijs vel zonas habere nō licet: glo. oratorīū ꝓprie ē pepulū q̃ mulieres caput velāt: et ponit p q̃libet ornamento mulier: sequit. Et si postea vxori fuerit sociatus: tāte puaricatiōis reus: nūq̃ ecclāstici gradus sortiat officiū. Si vero monialis nupserit: tūc ex cōcilio Martini pape de ea determinatū est qō ponit. xxvij. q. j. c. de filia epi vel plbri vel diaconi: si deuota fuerit. id est deo p votū solēne dedicata ⁊ maritū duxerit: si eaz pater vel mater in affectū recepit: a cōmunione habeant alieni: tanq̃ cōmunicantes excōmunicato in crimine: sequit. Mulier vero nō admittatur ad cōmunionē nisi marito defūcto egerit pniaz. Si aūt eo viuente secesserit ⁊ penituerit vel petierit cōmunionē i vltimo fine vite sue deficiens accipiat eā. Ūñ dicit Hug. xxvij. q. j. sup. c. quo christo: q̃ si monialis publice nubit: nunq̃ pōt accipe corpus dñi nisi in fine vite sue: vel nisi prius defunct⁹ fuerit ille cui nupsit: ⁊ b̄ adinstar secularis adulterij vbi adultera nō habet ampli⁹ accessū ad maritū: vñ ⁊ virū carnalem relinquens ⁊ alterꝫ ducens siliter arcetur a cōmunione vsq̃ ad finē vite vel quousq̃ se cūdo ductus migrauerit a seclo: vt xxxij. q. vij. c. fidelis femīa. Et b̄ ē fm glosam statutū in detestatiōez crimīs: q̃ etiaz post pniaz non pōt cōmunicare nisi i morte vel viro scōo mortuo. Qz si fornicat dūtaxat: tunc post pniaz accipere pōt corpus dñi: z b̄ ideo qz magis peccat solēniter contrahendo q̃ fornicando. Porro q̃tū ad seculares cū deo dedicatis cōtrahentes vel ꝓtrahere tēptantes: determinat penā Iouinian⁹ impator: et ponitur. xxxvj. q. ij. c. si quis: non dicaz rapere sed attemptare tñ matrimonij ꝓiungēdi causa sacratissimas virgines ausus fuerit: capitali pena feriat: vbi dicit glo. q̃ in maximis criminib⁹ punitur solus conat⁹: vt patz. vj. q. ij. §. verū. In minoriib⁹ nō: qz non sum fur etiaz si ad aliquē actū pcessi. ff. de fur. vulgaris. §. q̃ furti: ⁊ l. certe. Ius aūt canonicum qō bominē vita nō priuat aliā apponit penā: vñ dicit. xxvij. q. j. ex concilio triburien. c. hi igit q̃ sanctimonialib⁹ sciētes i matrimonio sūt ad iniuriā christi copulati: iuꝫ censurā zeli christiani sepent: ⁊ nūq̃ eis cōcedat cōiugali vinculo religari: sed in pnie se lamentis dū viuūt vehementer afficiāt: b̄ ibi. Et enumerat glo. ibidem adhuc alia crimina ꝓpter q̃ iura pbibent nubere: tñ si ꝓtraherent: teneret matrimoniū licz graviter peccarēt. Preterea cūcti ecclesiastici in sacris ordinib⁹ cōstituti similē habēt pbibitionē de nō ducēdo vxorē: q̃tuz ad ecclesiam occidentalē. id est romanā. Dicit enī. xxxij. di. c. Aliter se habet orientalius traditio ecclesiaꝫ aliter huius sācte romane ecclesie. Nam eorum sacerdotes diaconi atq̃ subdiaconi matrimonio copulant. id est matrimonio copulato vtunt. Isti⁹ aūt ecclie vel occidentaliū nullus sacerdotuz a subdiacono vsq̃ ad epm̄ licentiaz habet ꝓiugium sortiēdi. Nota tñ q̃ greci non cōtrahūt in sacris ordinib⁹ ostendit. iiij. di. vbi dicit. c. Si q̃s eorum q̃ accedūt ad clerū voluerit nuptiali iure mulieri copulari: b̄ ante ordinationē subdiaconat⁹ faciat: vbi dicit glo. q̃ hoc. c. ē sexte synodi: que synodus pstiit eis regulā viuēdi: vt ptz. xxxj. di. c. nicena. Sed q̃tum ad romanā ecclesiam ponit pena clericorum nuptijs vtentiū. xxxij. di. c. Eos q̃ post diaconatuz vxorib⁹ vacare voluerint: ab omni sacro ordine remouem⁹: officio atq̃ bñficio carere decernimus: qō si ab epo cōmoniti se non correxerint: principibus indulgem⁹ licentiā vt eorum femīas mācipent seruituti. Si xo epi ꝓsenserint eorum prauitatibus: ipius officij interdictiōe mulctent: hoc ibi. Insup oēs psone deo p votū solenne dedicate mrimonium ꝓtrahētes: similiter ⁊ seculares matrimonij fedus cū eisdē scienter ineuntes: sunt ipo facto excōmunicati: vt ptz in cleros: de ꝓsang. ⁊ affi. ⁊ de hoc latius vide i v. pcepto: sermone. xij. in fine. Excipit a p dictis mulier secularis ꝓtrahens cum psonis ecclesiasticis vel religiosis: quia sex⁹ fragilior excusat ab ignorātia iuris: si tñ est libera ⁊ ꝓtrahit cū in sacris ordinibus existente: redigi debet i seruitutē ecclie: vt ptz. xxxij. di. c. eos q̃ post. Qz si ancilla fuerit vendi debet: vt. lxxxj. di. c. q̃dam clerici ⁊ filij inde nati redigunt in seruitutē ecclesie: vt. xij. q. vlt. c. cū multe. In q̃b⁹ oīb⁹ liquide patet q̃ execrabile sit istud sacrilegij vitium. Ad laudem dei.

De incestu: ⁊ quō excusant patriarche ꝓtrahentes cum cognatis ⁊ ⁊ de septem specieb⁹ cognatiōis i q̃b⁹ cōmittit incest⁹: Sermo VII

On mechaberis.

Exo. xx. Sexta xo species hui⁹ mechie ōz incestus turpior ceterꝫ de q̃ ōz. xxxvj. q. j. §. cū ergo. Qz incest⁹ est ꝓsanguineax vel affinitū abusus. Ūñ incestuosi dicunt q̃ ꝓsanguineis vel affinibus suis abutūt: de q̃b⁹ ōz. xxxv. q. viij. ex cōcilio aurelianen. c. incestuosi dū in ipo detestādo atq̃ nephādo scelere manent: non inē fideles christianos b̄ inē gētiles vel cathecuminos habeant. i. cū christianis nō sumant nec cibū neq̃ potuz sed soli faciāt b̄: non osculent neq̃ salutent ab eis ⁊c. b̄ ibi. Ad cuius euidentiā pmo queri pōt: vtꝫ liceat aliquē ex ꝓpria cognatiōe i vxorē ducere: pertim cuz vt ōz. xxxv. q. j. §. q̃ cōsanguineas nostras siue vxoris nostre: nobis i ꝓiugiū ducere liceat: exēplis pbatur ⁊ auctoritatib⁹. Abraā nanq̃ Sarai filiā fratris sui: scz sororē Loth in vxorē duxit. Isaac Rebeccā i ꝓiugē accepit: q̃ erat filia ꝓsobrini matrꝫ sue. Jacob duas sorores: scz Lyam ⁊ Rachel filias Labā auunculi sui sibi mrimonio sociauit. In lege q̃z pcepit dñs: q̃ tñ de tribu ⁊ familia sua duceret vxores: ⁊ si q̃s decederet sine liberꝫ: fratē eī suscitaret semē defuncti. Sz ad q̃scūq̃ lex puenit eī⁹ pceptis pbāt obnoxij: nisi q̃ vel euangelicis mādatis vel aplicis institutis euacuata monstrāt: nullo autē euangelij pcepto vel aplico instituto consanguineorum ꝓiūctiōes pbibite reperiūt. Ad hoc rñdet ibidē Augu. longo pcessu. c. cū igit. Verūtñ nos breuitati ꝓsulentes respōdemus fm q̃ dicit Richar. sup quartum. di. xl. Qz aliqua est cōsanguinitas q̃ matrimoniū impedit cōtrahēdū ⁊ dirimit contractū ex dictamine iuris nature: nam dictamen legis nature impedit matrimoniū filie cū patre ⁊ filij cū matre: vñ dictuz est in lege nature Señ. ij. Relinquet homo patrē ⁊ matrē et adherebit vxori sue. Jus enī naturale dictat maiorē reuerētiā deberi parentib⁹ q̃ ꝓiugib⁹: ⁊ dictat non sic debere tractari turpiter parentes sicut seinuicem contractant cōiuges. Magis tamē est cōtra ius nature matrimoniū filij cum matre q̃ filie cū patre: quia vxor debet eē viro subiecta. Est aūt contra ius nature q̃ filius matrem teneat subiectā: vnde ⁊ quedam aīalia bruta abhorrēt coire cū matre sua q̃diu dinoscūt eā esse matrē suā. Narrat enī pbus. xj. de animalib⁹: de quodam camelo q̃ cū saltasset sup matrē suā cooperam: postq̃ recognouit eaz esse matrē suā: stati deceptorē suū calcib⁹ pemit ⁊ pedib⁹ cōculcauit. Silr refert ibidē. viij. c. q̃ q̃dā equ⁹ cū saltasset sup matrē suā: et post ipsa discoopta recognouisset eam: statim aufugit ⁊ se de alto pijciens interemit: quasi p horrore seipm non sustinēs: eo q̃ etiā aīalibus aliquib⁹ inest ad pentes reuerentia

naturalis. Et vt dicit Augu. in dicto. c. cũ igit̃ ex hac cõsuetudie que ab ipo exordio humane ꝓpagatiõis originẽ habuit: scz instinctu legẗ nature: q̃ solũ vetat ꝓtrahere matrimoniũ iter ꝓles ⁊ pentes: quam scz ꝓsuetudinẽ nulla lex ꝗ iubendo euacuauerat: excusat tñ Abraã Isaac ⁊ Jacob et ceteri q̃ ꝗ ꝓpria cognatiõe ducebãt vxores: q̃nis ⁊ alia causa certissime rõnis q̃ id factũ ẽ possit itelligi. Ceterẗ enĩ idolatria fedatẗ sola familia Heber ĩ cultu vnĩ⁹ dei remãsit: vñ Abrã a chaldeis cum fratre suo Aram ĩ ignẽ quẽ adorare noluit ꝓiect⁹ ẽ: vt numẽ deitatis sue exurẽdo sentiret quẽ venerãdo colere ꝓtẽpsit: ne q̃ ex ꝓiũctiõe infideliũ fideles ad idolatriã ꝓlaberent: ⁊ ita deũ offenderẗ sicut ante diluuiũ filij dei cõmixti filiab⁹ hoĩm ipm ad iracũdiã ꝓuocauerũt: rectissime cautũ est: vt patriarche viri sanctissimi nõ nisi de ꝓpria cognatiõe id est de familia fideliũ sibi vxores accipent: ꝑ ibi. Scdo xo repit̃ aliq̃ consãguinitas q̃ mrĩmoniũ impedit ex dictamine legẗ diuine: ita q̃ p legẽ diuinã ꝓhibent hmõi mrĩmonialit̃ copulari: vtpote ꝓsãguinei ĩ ꝗmo gradu ⁊ ĩ scdo ex vna pte tñ: vt patz Leuit̃. xviij. vbi ꝓhibet̃ accessus p cõcubitũ ad patrẽ matrem nouercã sororẽ ex patre vel matre tñ seu ex vtroq̃ ex̃ etiã mrĩmoniũ genitã. Jtẽ ad filiũ vl̃ filiã filie vel filij filiter ad sororẽ patris vel mrĩs. Jtẽ ad vxorẽ patrui ⁊ filij ac etiã fratris vel etiã filiã vxoris ꝑuignã: aut filiuz filiãq̃ ꝑuigni vel ꝑuigne: nec ad sororem vxoris ꝓellicatũ. i. ad cõcubitũ: si tñ ꝓma soror fuerit mortua tunc alia duci potuit. Has enĩ paucas ꝓsonas lex tñ excludit: vt multiplicarẽt̃ hoĩes ⁊ replerẽt terram. Excipit̃ tñ vn⁹ casus: scz qñ frater moriẗ sine liberis tũc frater supstes tenet̃ eã accipere ad suscitãdũ semẽ fratris sui defũcti: vt ptz Deut̃. xxv. Cul⁹ statuti rõ ẽ: qz filij sic ꝓcreat⁹ p fratrẽ supstitẗ magis ꝓtinere videbat̃ ad defunctũ q̃ si ꝑ fieret ꝓxtraneũ: frater etiã defuncti magẗ tenebat̃ eẽ sollicit⁹ de ꝓfuatiõe noĩs fratris sui defuncti q̃ extrane⁹. Vñ si nolebat ꝑ facere: pena ꝓfusibili puniebat̃ tãq̃ a fraterna charitate deuians: q̃ pena ponit̃ ibidẽ: ꝑdicti aũt excludebãt̃ a mrĩmonio ne dareẽt̃ carnalib⁹ incẽtiũ luxurie si possent hmõi matrimonialiter copulari eo q̃ tales ꝓsone solẽt frequẽter ĩ vna domo cõmorari. Tertio deniq̃ p statutũ ecclesiasticũ matrimonialiter copulari ꝓhibẽt̃ ꝓsanguinei vsq̃ vsq̃ ad q̃rtũ gradũ inclusiue: vt sic dareẽt̃ castitati maior oportunitas: et qz vsq̃ ad hũc gradũ iter hoĩes amicicia satis durare solet ꝓter vinculũ naturale ꝓsãguinitatis. Sed post illũ gradũ eos ecclia cõcedit posse copulari ad amicicias quodãmodo fugientẽ reuocãdã: vt sic charitas iter hoĩes dilatareẽt̃: eo q̃ ꝓiunx ad ꝓsãguineos sui ꝓiugis multũ afficit̃ et lz ꝑm antiq̃ iura nõ ꝓhibẽt̃ homĩes copulari vsq̃ ad septimũ gradũ ꝓsanguinitatis ⁊ affinitatis: vt ptz. xxxv. q. iij. fere p totum: tñ hec iura reuocata sũt p ꝓstitutiõnẽ nouã q̃ ponit̃ ex̃ ꝗ ꝓsang. ⁊ affi. c. non debet: vbi subdit̃: ꝓhibitio q̃z copule ꝓiugalis q̃rtũ ꝓsanguinitatis ⁊ affinitatẗ gradũ decetero non excedat: qm̃ ĩ vlteriozib⁹ gradib⁹ iã nõ põt abs q̃ graui dispẽdio hmõi ꝓhibitio generaliter obseruari: ⁊ infra. Cũ q̃ tã vsq̃ ad q̃rtũ gradũ ꝓhibitio ꝓiugalis copule sit restricta: eã ita volum⁹ esse ꝓpetuam: nõ obstantib⁹ cõstitutiõib⁹ sup ꝑ dudũ editis vel ab alijs vel a nobis: vt si quis ꝗ ꝓhibitionez hmõi põsũpserit copulari: nulla lõginq̃tate defendat̃ anno x: cũ diuturnitas tpis nonminuit pctm̃ ꝑ auget: tantoq̃ sũt grauiora crimina quãto diuti⁹ infelicẽ aĩaz detinẽt alligatã: glo. ⁊ ita nulla põscriptio currit ꝗ matrimoniũ sicut olim: sic et ꝗ votũ nulla currit põscriptio. xxxiij. q. v. c. qõ deo pari. Rõ aũt cur talis ꝓhibitio ĩ quodã generali ꝓcilio reuocata est ad quartuz gradũ: qz ꝓstitutio antiq̃t⁹ ꝓseruata de septimo gradu ⁊ de alijs gradib⁹: frequẽter difficultates inducebat ⁊ aĩax pericula: ⁊ qz p refrigerationẽ charitatẗ amicicie vinculũ iter ꝓsanguineos vltra q̃rtuz gradũ sic euanescit ⁊ q̃st totaliter fugit: q̃ extũc licitũ esse debuit ipaz p vinculũ matrimoniale renouari: nec etiã debuit citra q̃ntũ gradũ licẽtia ꝗhẽdi relaxari: qz vt scribit Gregorio. ad Augu. eꝑm anglozũ: et habet̃. xxxv. q. iij. c. quedam lex romana permittit: scz. C. de nup. celebrã dis: vt siue fratrẗ siue sororis seu duozũ fratrũ germanox siue duarũ sororum filius et filia misceantur: sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem nõ posse succrescere: in quib⁹ verbis ꝓhibet Gregorio. generaliter ĩ tã ꝓpinq̃s gradib⁹ matrimoniuz celebrari: specialiter tñ cõcedit ad tẽpus genti anglox q̃ tertia et quarta generatio fidelium inter eos licenter sibi iungant̃ eo q̃ nouiter adhuc erãt

cõuersi ad fidẽ: vt ibidẽ ꝓsequit̃: et eo. ti. q. v. diffuse declarat: ꝑ idẽ Alexã. ij. in. c. ad sedẽ: vltra mediũ. Scdo q̃ri pot vtrũ incestus sit aliqua determinata spes luxurie ꝑsertim cũ id qõ de se non importat aliquã deformitatẽ: nõ ꝓstituit aliquã determinatã speciẽ vitij: ꝑ accedere ad ꝓsanguineos vel affines nõ ẽ ꝑm se deforme: alioquin nullo tpe licuisset. Ad hoc respõdet Tho. scda. 2ᵉ. q. cxliiij. q̃ ibi necesse ẽ inuenire determinatã speciẽ luxurie: vbi inuenit̃ aliq̃ repugnans vsui debito venereorũ. Jn vsu xo ꝓsanguineax vel affiniũ inuenit̃ aliq̃d incongruũ triplici rõne. Primo qz naturaliter homo debet quãdã honorificẽtiã parentib⁹: ⁊ p ꝓsequẽs alijs cõsanguineis q̃ ex eisdẽ pentib⁹ de ꝓpinquo trahũt originẽ: intantũ q̃ apud antiquos (vt Valeri⁹ maximus refert) non erat fas filium simul cuz patre balneari ne seinuicem nudos ꝓspicerẽt: ĩ actib⁹ ãt venereis maxie ꝓsistit quedã turpitudo honorificẽ contraria: vtpote de q̃ hoĩes verecũdãt̃ ⁊ ideo incõgruũ ẽ vt taliũ ꝓsonax venerea cõmixtio fiat adinuicẽ: ⁊ hoc exꝑmit̃ Leuit̃. xviij. mater tua ẽ: nõ reuelabis turpitudinẽ eius ⁊ sic de alijs. Scdo qz ꝓsonas sãguine ꝓiũctas necesse ẽ simul ꝓuersari: si q̃ tales a cõmixtiõe venerea nõ arcerẽt̃: oportunitas nimia dareẽt̃ eisdẽ veneree cõmixtionis: et sic animi hoĩm p luxuriã nimis emollescerẽt. Hinc ĩ lege veteri specialiter ille ꝓsone videnẽt̃ esse ꝓhibite q̃s necesse ẽ simul cõmorari. Tertio qz p ꝑ impediret̃ amicox multiplicatio: duz enĩ quis vxorẽ extraneã accipit: iũgũt̃ ei q̃dã amicicia specialis oẽs cõsanguinei vxoris ac si eẽnt cõsanguinei sui: vñ Augu. xv. ꝗ ciui. dei: dic̃ q̃ habita ẽ rõ rectissime charitatẗ: vt hoĩes q̃b⁹ eẽt vtilis atq̃ honesta ꝓcordia: diuersax vicissitudinũ vinculis nectent̃ nec vn⁹ in vno multas haberet ꝑ singule spergerẽt̃ ĩ singulis. Aristo. autẽ addit ⁊ q̃rtã rõnez ĩ. ij. poli. dicẽs: q̃ cum hõ naturalit̃ ꝓsãguineam diligat: si adderẽt̃ amoz q̃ ẽ ex cõmixtiõe venerea: fieret nimius ardor amoris ⁊ maximũ libidĩs incentiuũ qõ castitati repugnat. Ceterax ad q̃stionẽ dicẽdũ: q̃ ĩ ꝓmixtiõe ꝓsonax ꝓiũctax aliq̃d ẽ qõ ẽ ꝑm se idecẽs ⁊ repugnãs naturali rõni: sic̃ q̃ cõmixtio fiat it̃ ꝓsonas ⁊ ꝓles q̃x ẽ p se ĩmediate cognatio: vt ꝑdictũ ẽ. Alie xo ꝓsone q̃ si cõiũgũt̃ ꝑm seipas: ꝑ ordinẽ ad ꝓsonas: nõ hũt ita ex seipis indecentiã: ꝑ variat̃ circa ꝑ decẽtia vel indecẽtia ꝑm ꝓsuetudinẽ ⁊ legẽ diuinã vel humanã. Raz qz venereox vsus ordinat̃ ad cõmune bonũ: ido legi subiacet ⁊ ꝑm legẗ determinationẽ fit licita vel illicita decẽs vel indecẽs: dicit enĩ Augu. ꝗ ciui. dei: et ponit̃. xxxv. q. j. in. c. cũ igit̃: q̃ cũ nõ eẽnt aliq̃ hoĩes nisi q̃ ex illis duobus: scz Adã ⁊ eua nati fuissent: viri ꝓiuges suas sorores acceperunt: quod ꝓfecto quãto ẽ antiqui⁹ cõpellẽte necessitate: tanto postea factũ ẽ dãnabili⁹ religiõe ꝓhibẽte: hoc ibi. Quib⁹ ꝑmissis ꝑterea sciendũ est: q̃ multis modis cõmittit̃ incest⁹ sicut multiplex repit̃ cognatio mrĩmoniũ impediens ꝓtrahẽdũ ⁊ dirimẽs ꝓtractũ: primo nãq̃ carnalis ꝓsanguinitas sicut mrĩmoniũ dirimit: sic etiã ei⁹ cõmixtio detestabile vitiũ ĩcest⁹ inducit: vñ incest⁹ post vitiũ ꝗ naturã ẽ grauissimũ pctũ inꝑ luxurie ꝑm Tho. vbi supra: qz est ꝗ naturalẽ reuerẽtiã: quã ꝓiũctis ꝓsonis debem⁹: vñ ⁊ vtraq̃ lege dãnat̃ vt ptz. xxxv. q. iij. c. ꝓiũctiones ꝓsãguineox fieri ꝓhibẽt̃. Quare igitur: qz ⁊ has diuine seculiq̃ ꝓhibẽt leges scz. iij. q. iiij. c. consanguineox: ⁊. C. de nup. Sequit̃: leges q̃ diuine ꝑ agentes: ⁊ eos q̃ ex eis ꝓdeũt nõ solũ eijciunt: ꝑ ⁊ maledictos appellãt: leges q̃ seculi infames vocãt ⁊ ab hereditate repellũt. Nos vero sequẽtes ꝓres nr̃os infamia eos notam⁹: ⁊ infames esse cẽsem⁹: ꝑ ibi. Jnsup oẽs ꝓhibent̃ nubere q̃ sciẽter suã ꝓsanguineam vl̃ affinẽ cognoscũt ĩ gradib⁹ notatẗ. xxxij q. vij. c. viduã. c. qui dormierit. xxxv. q. ij. c. si q̃s cuz mrĩe. c. si homo. Deniq̃ oẽs qui sciẽter ꝓtrahũt in gradib⁹ ꝓsanguinitatis vel affinitatis ꝓstitutiõe canonica interdictis: ipso facto sũt excõicati: vt patz in cle. eos: ꝗ ꝓsãg. ⁊ affi. ⁊ si alt̃ sol⁹ sciuit illũ defectũ: tunc ꝑm glo. sol⁹ ligat̃. Jnsup putat Pau. q̃ si nesciẽter q̃dẽ cõtraxit: ꝑ postea sciẽs affectu ꝓiugali cohabitauit: tũc incurrit hãc penã: qz videt̃ de nouo ꝗhere: ꝑ ꝗ videt̃ rigorosũ: ideo Fran. ꝗriũ ei⁹ putat esse veri⁹: ⁊ ꝗ ꝑ ĩ q̃nto ꝓcepto ꝑmone. xxj. circa finẽ. Scdo cõmittit̃ incest⁹ ĩ affinitatẽ. Est aũt affinitas quedã ꝓpinq̃tas ex carnali cõmixtiõe mediãte ꝓsãguinitate ꝓueniẽs: oĩ carẽs parẽtela: ⁊ qz p oẽz carnalẽ cõmixtionẽ vir et mulier efficiunt̃ vna caro: ideo etiã in coitu fornicario ꝓtrahit̃ affinitas. Et lz antiquit⁹ erãt tria genera affinitatẗ q̃ declarant̃ ex̃ de ꝓsãg. ⁊ affi. c.

nō debet. in glo. tū nūc solū pmanet pmuz gen⁹ affinitatē qd causat ex carnali cōmixtione mediāte cōsāguinitate: ⁊ ideo q: alia duo genera frequēter inducebāt difficultatē ⁊ periculū aīaꝝ: vt dicit ibidē text⁹.

Preterea: eisdē gradib⁹ phibet mrimonij ⁊tract⁹ ⁊ cōmittit incest⁹ in ⁊sāguinitate ⁊ affinitate vt ptz. xxxv. q. iij. c. eqliter: cum duob⁹ sequētib⁹: ⁊ dicto. c. nō debet: nec pōt hec phibitio prescribi: vt dicto. c. nō debet. ī fi. Qz si qrit vtꝝ sit mai⁹ peccatū cognoscere ⁊sāguineā priā vel ⁊sāguineā vxoris. Ad ꝗ rūdet Rich. sup. iiij. di. xxxiiij. q cognoscere ⁊sāguineā priā maius pctm est: nō tm tātū iniuriat vxori quātū si cognosceret ⁊sanguineā vxoris: nec ē tātū periculū mrimonij: qz nō ⁊bit p ꝗ affinitatē cū vxore: ⁊ ideo nō sic pūat iure petendi debitū ab vxore. Deniq; sic dictū est de ⁊sāguinitate sic etiā dicēdū ē de affinitate: q oēs sciēter ⁊trahētes cū affini in gradu phibito sūt ipo facto excōicati: vt ptz in dicta cle. eos. Mimirū cū ⁊ apls gravitatē hui⁹ crimis ostēdere volēs: dicit. j. Cor. v. Ego qdē absens corpe psens aūt spū: iā iudicaui eū q sic opat⁹ ē scz accipiēdo vxorē pris: in noīe dni tradere hmōi sathane ī iteritū carnis: glo. vt sathanas eū corporaliter vexet ⁊ sic a malo resipiscat.

Tertio mō cōmittit incest⁹ ī publice honestatis iusticia. Est aūt publice honestatis iusticia pinctas ex spōsalib⁹ pueniēs robur trahens ab ecclie institutiōe ppter ei⁹ honestatē. Pro q nota: q affinitas nō solū ⁊trahit p mrimoniū ⁊sūmatū: ꝗ etiā p mrimoniū nō ⁊sūmatū p copulā carnalē: imo etiā p qdā sponsalia scz illa non solū q de iure tenēt: ꝗ etiā q ō iure nō tenēt: saltē ppter impedimētū ⁊sāguinitatē affinitatis cōpaternitatē: q: publice honestatis iusticia redrit q talia spōsalia mrimoniū impediāt: vt patz ex de spon. impu. c. ⁊tinebat. ¶. vl. de spon. ⁊ ma. c. iuuenis. c. ad audiētiā. Et durat ꝗ impedimētū vsq ad qrtū gradū ⁊sanguineoꝝ inclusiue: vt vt de spō. c. sponsā: ⁊ dicto. c. cōtinebat: in fi. Si tū sponsalia fuerūt nulla ppē defectū vsus rōnis: tūc nullā inducūt affinitatez: puta q: ambo vel vn⁹ erat infans: vel ppē defectū ⁊sensus: vel qz spōsalia facta erāt sub ⁊ditiōe nō extāte: vel añq extaret cōditio ⁊traxit cū alia: tunc nō orit publice honestatē iusticia mrimoniū impediēs: vt ptz li. vj. de spon. c. vnico; ⁊ de despon. impub. li. vj. c. vno: vbi plura de ꝗ. Quartn cōmittit incestus in cognatione spūali. Pro q nota q fm Richar. sup. iiij. di. xlij. q sicut hō p carnalē generatiōez accipit eē nature: sic p generatiōez spūalē accipit eē grē: ⁊ ideo sicut p generatiōez carnalē contrahit generat⁹ cū pentib⁹ quoddā vinculū qd ōr cognatio carnalis: sic p regenerationē spūalē ⁊bit quoddā vinculū cū dāte sacrm regenerationis q ē spūalis pr pso nā dei repsentās: ⁊ cū tenētib⁹ ipm dū suscipit sacrm q repsentat mrez spūalē scz ecclesiā: ⁊ illō v inculū ōr cognatio spūalis.

Et ē qdā primitas psonaꝝ pueniēs ex datione sacri vel tētione ad illud: ⁊ ꝗ primitas si pcedit ⁊tractū mrimonij: tūc ipedit ⁊bēdū ⁊ dirimit ⁊ctū: vt ptz ī. c. veniens. ex de cognatiōe spūali: q si post ⁊ctū mrimoniū ex certa scia talē cognatiōez cū vxore ⁊xerit: sibiipi piudicat q tum ad exactionē debiti: aliocn incestū cōmitteret: vt eo. ti. c. si vir: ī fi. ꝗ ignorātia phabilis excusat: vt ibi. Idē Tho. Hosti. ⁊ Io. an. Et hui⁹ qdē cognatiōis tres sunt spēs: scz prnitas q ⁊bit ī ter regenerantē ⁊ regeneratū: regenerās aūt ē baptismū ⁊ferens q repsentat psonaz pris: scz dei: ⁊ tenētes psonā mris scz ecclie: ⁊ inē illos ⁊ regenerātū ⁊bit prnitas: si tū ipi prius regenerati fuerūt p baptismū: nā iude⁹ vel gētilis nō baptizat⁹ nō ⁊bit prnitatē cū puero leuato. Scōa ē cōpaternitas q ⁊bit inē regenerantē ⁊ generantē: qz tā baptizās q etiam leuātes efficiūt cōpatres vl cōmatres parētū carnaliū ipi⁹ regenerati. ⁊ quoq trāsit hec cognatio ad vnū ⁊iugū alio mediāte: quoq nō: nā qz ⁊iuges ī ter se cōicant actiones nō passiōes: ideo si vn⁹ leuat puerꝝ alter ⁊iūx efficit etiā de eadē cognatiōe spiritali: eo q iā ⁊iuges effecti sunt vna caro: secus tū eēt si leuaret aīā ⁊sūmatū matrimoniū. Ecōtra ⁊o si vn⁹ ⁊iugū plē acquireret ī adulterio tunc illā leuantes tm ⁊būt cognatiōez spūalē illi⁹ ⁊iugis cui⁹ ē ples: hec patent ex ō cogna. spiri. c. martinus. xxx. q. iiij. c. si ḋs vn⁹: ⁊. c. q spūalez: ⁊ ideo pōt alterā ⁊iugū cui nō ē cognatiōe spūali ⁊iūct⁹ ducere ī cōiugiū: vt dic text⁹ dicti. c. q spūalem: qd declarat ibidez glo. Et sic ē si vn⁹ ⁊iugū aīā ⁊sūmatum matrimoniū leuat puerꝝ: tūc enī alter ⁊iugū nō ⁊trahit cognationē p hoc spūalem: qz nec dū facti sūt vna caro: vt ibidē. c. post vxorū. Tertio ⁊o ē ⁊fraēnitas q ⁊trahit ī ter

regeneratū ⁊ carnales filios regenerātis ⁊ leuātis: vt ptz. xxx. q. iij. c. pitacū. c. nō oportet: ex de cogna. spiri. c. ex lris: ⁊ ꝗ sive carnales filij nati sunt aīā ⁊ctā cōpaternitatē inē suos parentes carnales ⁊ parentes regenerati sive post: vt eo. ti. c. tua nos. Filij tū p q ⁊ neutꝝ puentū ē ad cōpaternitatē: libere mrimonialiter copulari pūt: nisi ⁊suetudo illi⁹ ecclie ⁊diceret: ⁊ ꝗ sive dicti filij nati fuerint aīā cōpaternitatē sive post: vt eo. ti. c. j. sup eo: sic pr spūalis in vxore licite ducere pōt sororē filij spiritualis: vt ptz. xxx. q. iij. c. nō oportet. ¶. fi lij ⁊o: ⁊. ¶. si ḋs. Per fornicariā aūt copulā fm quosdā lz efficiant vna caro non tm ppter ꝗ trāsit cōpaternitas: qz p rem pure carnalē nō ⁊trahitur spūalis cognatio: et hmōi opinionis ē Richar. ⁊ ꝗ pōt ītelligi q nō ⁊trahit cognatio dirimēs matrimoniū ⁊tractū sed impediēs ⁊trahēdū: ⁊ eo modo sentiūt alij q ⁊trahit cognatio spiritualis cui⁹ opinionis ē Tho. pdictū aūt impedimentū multū ē periculosū p filijs sacerdotū parrochialiū q infinitos acqrūt ⁊fratres ⁊ ⁊sorores spūales: imo fere oēs iuniores illi⁹ parrochie. Quinto cōmittitur incestus ī spūali cognatiōe q ⁊trahitur in ⁊firmatiōe: in q siliter ⁊trahit tam forte vinculū cognatiōis spūalis: q etiaz dirimit matrimoniū ⁊tractū eisdē modis ⁊ gradib⁹ ḋb⁹ cognatio spūalis in baptismo ⁊tracta: ⁊ sicut ibidē leuātes tenent ⁊ repsentāt matrē spūalē scz ecclam: sic ꝗ tenētes ⁊firmādū: verūtn qz in cathecismo nō ē nisi qdā dispositio ad regenerationēz: ideo ⁊bit ibidē cognatio spūalis tā debilis q vix impedit mrimoniū ⁊bendū: nec dirimit ⁊ctū: vt ptz ex ō cog. spiri. c. ⁊cto.

Sexto cōmittit incest⁹ cuz filia spūali p pniaz regenerata ⁊ ⁊fessionē: vt ptz. xxx. q. j. c. oēs: cū duob⁹ se. vbi vtriq grauissima imponit pnia: nā ī. ij. c. imponit hmōi sacerdoti q ab oī officio deponat: ⁊ pegrinādo. xv. ānis peniteat: postea ī monasterio vsq in finē vite deo fuiat: ⁊ filia quaz corrūpit omia relinquat ⁊ vsq ad mortez deo seruiat ī monasterio. Ex q arguit glo. q plus peccat sacerdos cognoscēdo filiaz spūalē q alteri⁹ vxorē ꝗ illa cognatio non se extēdit vlteri⁹ q inter patrē spūalē ⁊ ei⁹ filiā spūalē. Septimo cōmittit incestus in cognatiōe legali q fit p adoptiōem. Est aūt adoptio volūtarius motus quo de nō filio fit fili⁹ nō naturalis. Et ē triplex species legalis cognitiōis. Prima ē inter adoptantē ⁊ adoptatuz: ⁊ illa semp impedit ⁊ dirimit matrimoniū. Secunda est inter liberos naturales ⁊ adoptantis ⁊ adoptiuos: ⁊ illa tādiu impedit ⁊ dirimit mrimonium: q diu durat adoptio. Tertia ē quedam legalis affinitas que ⁊sistit inter adoptatū ⁊ vxorem adoptātis: ⁊ illa ppetuo impedit ⁊ dirimit matrimoniū sicut pma: ⁊ hoc ppter reuerentiā quā adoptat⁹ semper debet patri adoptāti ⁊ eius vxori: sed qz casus iste rarissime repit: ō ceteris gratia breuitatis supsedeo. Ad laudem dei.

De pctō ⁊ naturā qd pcurat sine ⁊cubito diuersimode ⁊ polluti/one nocturna qñ est pctm ⁊ impedit sacramentū: Sermo VIII

On mechaberis:

n Exo. xx. Septima deniq species huius mechie est peccatū contra naturam: quod est peccatū grauissimū inter omnes luxurie species sua detestabilitate pprio carens nomie: vnde vocatur peccatum mutum: eo q ipm etiaz nominare turpissimuz esset: vnde. xxxij. q. iiij. c. in eo subditur de his nephandis criminib⁹ que in occulto fiunt: que nominare etiam turpissimū est: ne etiam dicentis os et aures audientium polluantur: vbi dicit glo. nam dicit impator: q ppter ista crimina ī ducuntur fames ⁊ pestilētie et terremot⁹. In auc. vt non luxurianē contra naturā. ¶. si enī: collatē. vj. vocatur etiā peccatum clamās vindictaz scz ⁊ opantem: qz ibidē natura vim patit ⁊ interimit cū nō potest inde secē fruct⁹ nature: ⁊ de hoc postea: dicēnī Augu. xxxij. q. vij. in. c. flagicia: q per istud peccatum violat ipa societas: q cuz deo nobis esse debet: cū eadē natura cui⁹ ipe auctor ē libidinis puersitate polluit: vñ ppter reos hui⁹ vitij etiā vicini cohabitantes plerūq puniunt: sicut ex de excess. pla. in. c. clerici. sup verbo ḋnq ciuitates: dicit glo. q illaꝝ ciuitatum due perierunt ex vicinitate ⁊ tres ex pprio delicto. Paulus autem ad Roma. j. vocat peccatū illō turpitudinē anthonomatice: qz lz oē peccatū sit aīe deturpatio: tū istud anthonomatice ō: turpitudo: eo q etiā ipi demōes hoc peccatū erubescūt: vt dicit ibidez glo.

Notandū autē q̃ peccatum cōtra naturaz large loquendo est oñe illud ex cui⁹ actu nō potest sequi generatio licz fiat emissio seminis: quod vtiq̃ est ꝓtra naturam que maxime multiplicationē intendit sue speciei: ꝓpter quod peccatuz istud vtpote ordini nature contrariū grauissimū iudicat ī genere suo: ⁊ habet multos gradus. Infimus autē gradus vocat mollicies vel ī mundicia ⁊ cōmittit cum absq̃ aliquo cōcubitu causa veneree delectatiōis ipa pollutio ꝓcuratur: vel ꝑ solam morosam ⁊ libidinosam delectationē: vel etiaz ꝑ libidinosam oblectationē visus: amplexus per oscula vel colluctationes cōdormitiōes: impudicas palpationes manuales vel instrumentales pollutiones: ⁊ multis similibus alijsq̃ modis diuersis ⁊ gestib⁹ hec scelerata facinora ꝓpetrant: que cūcta specificare verecundia vetat: cum execranda coram deo et hominib⁹ reputant. Et hoc peccatū cur tam graue ponderat ostendit Tho. scōa. 2ᵉ. q. cliij. dicens: q̃ sicut ī speculatiuis error circa ea quoꝝ cognitio naturaliter est homini indita: est grauissim⁹ et turpissimus: sic in agēdis agere ꝓtra ea que sunt ꝓtra naturā determinata: est grauissimū ⁊ turpissimū: quia ergo vitijs que sunt ꝓtra naturā homo transgredit id qd̄ est ꝓm naturā determinatū circa vsum vereneum inde est q̃ in tali materia hoc peccatū est grauissimū et detestandissimū: vñ et demones hoc vitiū maxime detestāt ex ingenuitate nature: ⁊ etiaz maxime cooperant vt sequat detestanda degeneratio et ꝑditio anime. Nam ꝗtum ad primū legit in lib. Apū de quadā muliere ī diocesi cameracen. assuefacta hoc scelere: que semel in lecto lasciuiens hoc scelus extraordinarie pollutionis ꝓpetrabat: statimq̃ demonē audiuit inter se et parietē cum cachino clamātē pfub. pfub. pfub: interiectionem significās indignantis ⁊ ꝓfundētis: qua propter mulier turpissime ꝓfusa cuz maximo meroze ⁊ pudoze ꝓfessa: grauissime penituit. Et alia quedā dū se similiter polluere ⁊ audiuit vocē demonis dicētē: age misera age: qd̄ agis bene soluet tibi in ꝓximo qd̄ nunc facis: que post a peccato resiliēs ac pniaz assumēs: ex maximo timore mortē incurrit. Unde ⁊ vitiū ꝗ demonib⁹ est verecundū: qd̄ glosa velle videt sup illum locū Ezech. xvj. vbi dicit: Dabo te ī manibus odientiū te filioꝝ palestinorū. i. demonū qui erubescunt de via tua scelerata: vitium contra naturā intelligens. Mirū cū dicit Aristateles in li. de animalibus q̃ nullū animal eijcit semē extra feminā q̃ꝗ homo. Et in hoc plus ē ꝓtrarius ordinationi nature q̃ꝗ pecus. Dicūt etiā quidam q̃ tēpus mortalis vite christi excedētes et in hoc scelere adhuc pseuerātes: ab hoc vitio liberari non poterūt nisi specialī miraculo redemptoris: hinc sepius octogenarij ⁊ centenarij repiunt adhuc hoc vitio maledicto irretiti. Nihilominꝰ ⁊ demones ad hoc vitiū ꝓpetrandum industriose coopantur. In cuius argumentū antiquitus inducebant ꝑditos ad īmolandū idolis semen illud detestandū ⁊ fetidissimum qd̄ sperma vocam⁹. Nā sicut aliqui sacrificabant idolis de sanguine suo incidentes se cultris ⁊ lāceolis donec sanguine pfunderēt: vt ptz. iij. Reg. xviij. de ꝓphis Baal: sic etiam aliqui idolatre de suo semine sacrificiū detestandum faciebant: quia est sanguis magis digestus. Sed hoc ꝓhibet dñs suis seruitoribꝰ Leui. xviij. dicēs: De semine tuo nō dabis vt ꝓsecret idolo Moloch. Et penam apponit Leuit. xx. dicēs: Si quis dederit de semine suo idolo Moloch: morte moriat: populꝰ ēre lapidabit eū. Et infra q̃ si negligens populꝰ terre ⁊ q̃si paruipendēs imperiū meuz: dimiserit hominē q̃ dederit de semine suo Moloch nec voluerit eum occidere: succidā ipm et oēs qui ꝓsenserūt ei vt fornicaret cū Moloch de medio populi sui: hec ibi. Hic ergo queri pōt: vtrū pollutio non volūtaria vtpote ex infirmitate nature causata vel ī somno ꝓtingens sit peccatuz criminale: p̄ sertim cum ipa repiatur punita ī lege veteri: dicit enī Leui. xv. Vir q̃ patit fluxū seminis immūdus erit: ⁊ tūc iudicabit huic vitio subiacere: cū ꝑ momenta singla. i. frequēter adheserit carni illius atq̃ ꝓcreuerit fedus humor. Insup īmūdū reddebat lectū suū: vestē: sedē: sagmā. i. sellā vl stratura asini: vas fictile qd̄ tangebat frangebat: sed ligneū lauabat: qui tangebat eiꝰ lectū: vestē: sedē īmundus erat: similiter supquē ipe saliuā iaciebat: ⁊ talis lauabat vestimēta sua ⁊ erat īmūdꝰ vsq̃ ad vesperā. Porro fluxū semis patiens postq̃ sanatꝰ fuerat: nuȝerabat septē dies ⁊ lotī vestib⁹ ⁊ corpe mūdꝰ erat: ⁊ octauo die offerebat par turturꝝ aut duos pullos colūbaꝝ ⁊ faciebat sacerdos occidi alterū ꝓ peccato et alterū in holocaustum. Similiter Deuter. xxiij. dicit. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somno: egredietur extra castra sez deitatis ⁊ leuitarū que castra erant in medio exercitus. Sequit. Et non reuertet priusq̃ ad vesperū lauet aqua: ⁊ post solis occasum regredietur in castra. Ex quib⁹ punitionibus vel institutionib⁹ videt vtrūq̃ reputari in peccatū. Ad hoc dicendū: q̃ vt dicit Augꝰ. in li. de duobꝰ animalib⁹: ⁊ ponit. xxxij. q. v. §. Nō nisi volūtate peccat. Et itez Isidorꝰ in synonymis: ⁊ ponit ibidē. c. nō potest corpus corrūpi nisi prius corruptus animꝰ fuerit: munda nāq̃ a cōtagione aīa caro nō peccat: ⁊ hoc est quod ait beata Lucia. Nō inquit inq̃natur corpus nisi de ꝓsensu mentis. Ex q̃ bus liquido patet: q̃ in dictis duobꝰ articulis ꝓprie loquēdo nullū emergit peccatum: cum ⁊ in somno nō habeat vsuz rationis ⁊ fluxum huiusmodi quis patiat inuitus: sed dicta institutio corporalis purificationis a deo ordinata est ꝓter corporalem īmundiciā ex dictis defectibus causatam. Verūtamen q̃uis nocturna pollutio q̃ꝗtum in se est nullū sit peccatum: eo q̃ ad peccatū requirit liberū arbitriū. i. iudiciū rationis cū consensu voluntatis: qd̄ quidem iudiciū non potest esse in dormiente: eo q̃ tale iudiciū dependet ab opationib⁹ potentiarū animaliū que tunc ligant ⁊ dicunt: sicut etiā in furiosis ⁊ amentib⁹ quibus nō reputat ad culpā quod agūt. Potest tamē illa pollutio esse signū vl effectus peccati ꝑcedentis. Ad cuius euidētiam sciendū q̃ vt Gregorꝰ scribit Augustino angloꝝ epo: ⁊ habet di. vj. c. testamentuz: vbi subdit. Sz ē ī eadē illusione nocturna necessaria valde discretio: que subtilit pēsare debet ex qua re accidat menti dormiētis. Aliqñ enī ex crapula: aliqñ ex nature supfluitate vel infirmitate: aliqñ ex cogitatione ꝓtingit pollutio: hec ibi. In q̃ bus verbis patet tres cāe p̄ncipales illusionis nocturne. Prima cā est nature supfluitas vl debilitas: cū sez pollutio ꝓtingit vl ex fortitudine virtutis expellētis supfluū: vl ex debilitate virtutis naturalis semē retinere nō valētis: ⁊ sic ꝓtingit ex sola dispositio nature ⁊ nō ex p̄cedenti cogitatiōe: vl supflua in gurgitatiōe: ⁊ tūc nō est pctm̄ nec ē talis pollutio timēda: vnde in dicto. c. testamētū: subdit. Et quidē cū ex nature supfluitate vl infirmitate euenerit oīno ꝗ illusio nō est timenda: quia hāc animꝰ nesciens ptulisse magis dolēdus ē q̃ fecisse. et dicit Jo. de ia. q̃ talis pollutio non prohibet sacramētū pcipere vl ꝓficere: qz ꝓm Tho. in. iiij. Nō est signū alicuius peccati pōt tñ hebetudinē mētis inducere si simul cū imaginatione ꝓtingat: ⁊ tūc ꝓsulendus ē q̃ aliquis abstineat tam a celebratiōe q̃ꝗ sumptione sacramēti: cum ad hoc eleuatio mentis requirat. Nā si nō causat depssionem mentis: tūc ꝗz tm̄ īmūdiciā corpalem ⁊ ideo si necessitas īmineat vel deuotio exposcat: nō impedit celebrationem vl sacramenti sumptionē. Si tñ ꝓter reuerētiā q̃ abstinet laudādus est: maxie qñ talis nature dispositio nō ē perpetua vl nimis frequēs. Et simile ē ꝓm Tho. scōa. 2ᵉ. q. cliij. qñ resolutio talis humoris fit ꝓter nimiā corporis calefactionē vel aliā quācūq̃ commotionē seu causā nō culpabilē. Secunda vero causa est superfluitas crapule: scz cibi vel potus: ⁊ tūc nocturna pollutio habet rōnē culpe: nō ex se sed ex sua causa: et ē signū peccati p̄cedentis. Si tñ p̄cedens crapula fuit tm̄ veniale peccatū: tunc illa pollutio nō prohibet ab eucharistie perceptiōe: ꝗ ꝓhibet ab eiusdē ꝓfectiōe nisi necessitas īmineat: vñ in dicto. c. testamētum subdit. Cum vero vltra modū appetitꝰ gule in sumendis alimētis rapit: atq̃ idcirco humorū receptacula grauant: ꝗz exinde anim⁹ aliquē reatū: nō tñ vsq̃ ad prohibitionē mysterij pcipiendi vel missaꝝ solēnia celebrandi: cū fortasse aut festus dies exigit aut exhibere ministerium ꝑ eo q̃ sacerdos alius deest ipa necessitas cōpellit: nā si assunt alij qui īplere ministeriū valeant illusio ꝑ crapulā a pceptōe sacri mysterij ꝓhibere nō ꝗz: ꝗ ab īmolatiōe sacri mysterij vt arbitroꝝ abstinere ꝗz humilit. Si tñ dormiente turpi imaginatiōe nō cōcusserit. s. illusio ita q̃ sequat mentis depressio tūc esñ tā pcipiēs q̃ꝗ ꝓficiens abstinere ꝗz. Nā si pollutio causata est ex nimia crapula vl ebrietate q̃. s. induceret mortale pctm̄ tūc oīno cessare ꝗz illo die. Tertia deniq̃ cā ē illusio somnioꝝ: q̃ qñq̃ ꝓuenit ex sola opatione demonis ꝓmouētis fantasmata dormientis in ordine ad talē effectū. s. pollutiōis absq̃ oī culpa hois: ⁊ tūc nullū est pctm̄ nec īpedit eucharistie confectionē.

Qñq̃ ꝛo ꝓtingit cū aliq̃ pctō veniali p̄cedēti. s. ex negligentia se ꝓparādi ꝗ demonum illusiones. Hinc in ꝓpletorio cantat.

Hostēq; nostrū ꝓprime ne polluat corpa. Nec tū tūc impedit eucharistie ꝓfectionē: nisi sequetur depssio mentis. Aliqā ro tas somnioꝝ q̄ pollutionū illusio cōtingit ex cogitationib⁹ preuijs q̄ p̄cesserunt in vigilijs ⁊ p̄sertim ex cogitationib⁹ carnalib⁹ q̄ sūt cū ꝓcupiscētia animaliū delectationū: qz ex ꝗ remanet quoddā vestigiū ⁊ inclinatio in aīa: sic q; dormiēs facil⁹ inducit in sua imaginatione ad assentiendū actibus ex quib⁹ sequit pollutio: et fm ꝗ dic pbs j. ethi. q; inq̄tū ptrāseunt paulatim q̄dam motus a vigilantib⁹ ad dormiētes: meliora fiūt fantasmata studiosoꝝ q̄ q̄rūlibet. et Aug⁹. xij. sup Gen. ad litterā dicit: q; ꝓpter bonā aīe affectionē q̄dam ei⁹ merita ī somnijs clarent. Subdit ē in dicto. c. testamētū q; si ex turpi cogitatione vigilantis orit illusio in mente dormiētis: pz aīo reatus su⁹: videt enī a qua radice inq̄natio illa pcessit: qz q̄ cogitauit sciēs: hoc ptulit nesciēs ⁊ infra. Sz pēsanda ē ipa cogitatō vtrū in suggestione an delectatiōe vel q̄ maius ē in peccati ꝓsensu ceciderit. Trib⁹ enī modis iplex omne pctm: videlicet suggestiōe: delectatione ⁊ ꝓsensu. Suggestio q̄ppe fit p diabolū: delectatio p carnē: consensus p ipm: qz ⁊ primo culpā serpēs suggessit: Eua delectata ē velut caro: Adā vero velut spūs ꝓsensit: et necessaria est magna discretio inter suggestionē atq; delectationē: ⁊ inter delectationē atq; ꝓsensū. et infra. In suggestiōe pctī semē ē: in delectatione fit nutrimētū: in ꝓsensu pfectio: hoc ibi. Ex quib⁹ colligit q; tres sūt gradus malaꝝ cogitationū in vigilante: que causant illusionē hāc in dormiēte. Prim⁹ gradus ē q̄ cogitatio preuia vigilantis ē pure speculatiua: puta cū alīq̄s cā disputationis cogitat de peccat carnalib⁹: vl etiā cū colluctatiōibus occupat in vigilia ꝗ vitijs carnalib⁹ nō per affectionē sed p horrōrē: quarū imaginationū species remanserūt in memoria: que in dormiēte mouentur ad locū iudicij: ⁊ tunc sensus cōis iudicat de his ac si ab extra per sensus particulares venirēt: ⁊ hec causa somnioꝝ. Unde ⁊ vigilādo cogitatiōibus īmundis nos īpugnat diabolus cui ⁊ si pfecte resistitur: nihilomin⁹ ⁊ in somno nos īpugnare conatur: ⁊ hoc frequēter accidit in die⁹ peculiarib⁹ in q̄bus p̄cipue cōicare vl celebrare deberem⁹: ꝗ tūc nullū ē peccatum nec signū peccati: nec impedit cōionē nec eucharistie ꝓfectionē. Aū. vj. di. dicit Isidorus: c. Nō est pctm q̄ nolentes imaginib⁹ nocturnis illudimur: Et. j. Luxurie quippe imagines quas ī veritate gessim⁹ sepe dormientib⁹ in aīo apparēt: ꝗ innoxie si nō cōpiscēdo occurrūt. Secūd⁹ gradus ē q̄ cogitatio preuia turpiū imaginationū etiā procedit ad delectationē sensualem ꝗ in sola delectatione finit sine vllo deliberatiuo ꝓsensu volūtatis: immo cū quadam repugnantia voluntatis ⁊ rationis: de qua dicitur in dicto. c. testamentū. Sepe ꝓtingit vt hoc q̄ malignus spiritus semiat in cogitationē: caro trahat in delectationē: nō tamē anim⁹ eidem delectationi ꝓsentiat: ⁊ cū caro sine animo delectari nequeat: ipse tamē anim⁹ carnis voluptatib⁹ reluctans in delectatione carnali quoquo mō ligat inuitus vt ei ex ratione cōtradicat ⁊ tamē ea delectatione ligat⁹ sit ꝗ ligatum se vehemēter ingemiscat. Hinc paul⁹ gemebat dicens: Video aliam legē in membris meis repugnātē legi mentis mee: ⁊ captiuum me ducētē in lege peccati que est in mēbris meis. Et infra. Itaq; est homo captiu⁹ vt ita dixerim ⁊ liber: liber ex iusticia: captiuus ex delectatione quā portat inuitus: ⁊ tūc habet rationē venialis peccati: ⁊ ex tali causa pollut⁹ nō impeditur a celebratiōe nisi ex reuerentia dimittere voluerit: vl nisi sequeretur depressio mētis. Terti⁹ gradus est cū ex preuia cogitatiōe vigilantis nō solū delectatio sequitur carnis ꝗ etiam ꝓsensus volūtatis: ⁊ tūc est mortale peccatum ⁊ illusio exinde sequēs impedit patiētem tam a perceptione q̄ a confectōe sacramenti: qz fm Grego. in dicto. c. testamentū propter talez pollutionem a sacro mysterio eo die abstinere oportet. Ubi etiā vlterius querit glo. quid si cogitaui turpiter sed anteqū dormiui statim penitui: p⁹ polluor in somno: peccaui vel nō? Et videt q; sic: qz licet ꝓtritus sim tamē vestigia remanēt ⁊ reliquie: sicut in liberto reliquie seruitutis: vnde patron⁹ ei succedit: sicut ī furiosis manet mrimoniū: in reliquijs volūtatis. ff. de his qui sui vel alie. iur. sūt. l. patre furioso: imputet igit mihi saltē si initialiter turpiter cogitaui: hec glo. Deniq; qz cogitationi carnali ꝗ ꝓinquo adest delectatio ⁊ delectationi ꝓsensus: iō verti potest in dubiū vtrū sequēs pollutio accidat ex peccato vel nō: seu ex pctō mortali vl veniali. Cū ē de p̄cedenti ꝓsensu sic dubitat penitus abstinēdū est. Si vero nō dubitatur: ꝗ expresse q̄s agnoscit nō p̄cessisse ꝓsensum: ⁊ necessitas vrget aut aliq̄ rōnabilis cā tūc potest accedere ⁊ etiā celebrare nisi p depressionē mentis impediret. Qz si nec necessitas nec alia cā spālis subest ⁊ tamē celebrat: ex hoc tamē nō est dicend⁹ peccare mortaliter sed venialiter: melius tamen ē abstinere ꝓter reuerentiā sacramenti.

Preterea si querit an pollutio que incipit in somnis ⁊ in vigilia terminat sit peccatū. Ad hoc rūdet Tho. in. liij. q; pollutio q̄tū ad rationē meriti vel demeriti magis indicat fm principiū q̄ ē in dormiendo q̄ fm finē qui est in vigilādo: qz corporalis motus nō pertinet ad meritū vel demeritū: nisi inq̄tum a volūtate causatur. Ex quo enī excitatus ē mod⁹ in dormiēdo nō subiacet volūtati vigilantis vlterius: nec reputatur euigilasse quousq; perfecte vsuz liberi arbitrij recuperauerit. Potest tamen ꝓtingere q; in ipa euigilatione peccatū oriatur. si. s. pollutio ꝓter delectationē placeat: q̄ quidē erit veniale peccatuz si talis placētia fit ex surreptione: mortale vero si fit cū deliberatiuo ꝓsensu precipue cū appetitu futuri. Ipa aūt post placentia nō facit p̄teritā pollutionē pctm q; si placeat solū ꝓter nature exonerationē vl alleuiationē tūc pctm nō credit. Deniq; generaliter notandū est q; fm medicos pollutio est euacuatio materie digestiue tertie ⁊ fm quosdā ieiuniū est remotiuū cause vl incitamenti ad luxuriā: semē enī in lumbis generatū ⁊ in vasis collectū est ad luxuriā incitatiuū q̄ natura p naturale desideriū appetit foras pellere: quia sibi superfluuz est nō necessarium: quia sibi ad aliquid ordinatū est scz ad proles generādas Et hec est ratio quare religiosi quātūcunq; sancti de nocte polluunt: eo q; natura que superfluis aggrauatur illa nititur expellere. Et propterea sepius hoc accidit sine motu: et tūc homo emisso illo quod erat causa grauedinis valde se sentit alleuiatū ⁊ inuenit se ad omnia bona expeditiorez. Plures sunt etiam cause pollutionis scz acceptio crapulosa cibi ⁊ potus. Item longus somnus: quia sicut in longo somno multiplicatur sudor sic ⁊ pollutio. Item iacere super dorsum longo tempore ⁊ potissime sic dormire: quia calefaciunt renes. Item concupiscentia diurna circa inordinatū amorem mulierū. Item nimius calor tempore dormitionis ⁊ similia. Sūt etiā quidā qui ex leui delectatiōis sensu scz videdo mulieres vl eis colloquēdo vl earꝝ ꝓfessiōes audiendo se vigilādo sentiūt humectatos. Sz tales credere nō debēt eē se vigiles pollutos qz fm Auicēnā: tres sūt meat⁹ ī virga virili: quorum vn⁹ sub alio linialiter ordinat fm longitudinē ipi⁹. Unus meat⁹ ē p quē vrina transit ex vesica. Secundus ē meat⁹ spermatis seu seminis. Terti⁹ ē per quem transit q̄dam humiditas subtilis q̄ emittitur maxie cū q̄s tangit mulierē in cui⁹ copula languescit. Silr ⁊ ꝗ puenire pōt propter stercora in longatiōe existētia. Insup ex leui titillatōe defluxus hui⁹ humiditat ꝓtingere pōt vt libros Ouidij de arte amādi legēdo vel de materia carnali disputando: vl aliqua carnalia videndo seu ꝓfessiones de materia carnali audiēdo ⁊ similia. nec reputari debz pollutio ꝓprie dicta. Itē mulier mēstruata nō ꝓhibet accedere ad sacramēta: si tamen ex reuerentia dimittit laudanda est: vt pz expressum. v. di. c. ad eius ꝓcubitū. Ad laudem dei omni.

De quattuor alijs gradib⁹ peccati contra naturā ⁊ de quadruplici vindicta qua domin⁹ hoc vitiū vindicasse legit: Sermo IX

On mechaberis.

n Exo. xx. Aisio de infimo gradu peccati contra naturam: iam reliquos breui stilo percurramus.

Secūdus ergo gradus cōmittitur cū altera persona simili vl dissimili: cuz scz sine aliquo concubitu se pronocāt mutuo: per gestus tact⁹ amplex⁹ vl similes actus libidinosos ad emissionē seminis: damnationē detestabilē sibi mutuo vēdicātes. Et ꝗ pctm ꝓmittit in omni statu hui⁹ mūdi. Nulli nāq; parcit hec libidinosa bestia: nō vetule: nō seni: nō adolescēti: nō virgini: nec q̄dē deo sacratis pcit nec ecclīasticis nec religiosis: oīm fines occupat etiā viduaꝝ et orphanoꝝ in singnl stragē agēs incredibile: vix aliquē relinqūs īfestū. Hec q̄dē thorū ꝓiugalē relinquēs īmunē q̄si licēti⁹ illic p̄sumēs suā posse exercere malicia ⁊ exercrādā frequētare libidīs īpudicicia: cū tū Aug⁹. dicat de adulterinis cōiugijs ⁊ ponitur. xxxij. q. vij. c. adulterij malum: vbi

subdit. Iste scz vsus qui ē ꝓtra naturā execrabiliter fit in meretrice: ꝗ execrabilius in vxore: cū. s. nō ꝓtentus vsu rōnabili ꝓprie vxoris detestandis pollutionib⁹ extraordinarijs saciare querit carnalē ĩmo brutalē appetitum ĩ diuersis libidinosis gestibus ⁊ ꝓtectationib⁹: alijsq; spurcissimis adinuentionib⁹. Unde legit in libro Apū q̃ in ciuitate cameracensi vxoratus erat: cui nō suffecit coitus cum vxore q̃ etiam contrectationib⁹ illicitis eam molestaret inuitā. Igitur vbi nocte quadā reclamante vxore ⁊ vindictā impēcante diuinā: maritus perpetrato violēter scelere ad ventris officiū surrexisset: mox soluto ventre p secreta nature in cloaca eius viscera descenderunt nec mora clamās reportatur ad lectū ⁊ publica voce confessus cū durissimo manuū cruciatu quas quasi ignib⁹ vrentur abscidi petijt: ac miserabiliter in horaz diei tertiā expirauit dignā tali ope vindictā recipiēs. Tertius ꝓinde gradus hui⁹ vitij cōmittit cū nō seruatur naturalis modus ꝓcūbendi sed deuiant ad alios monstruosos ac bestiales ꝓcūbendi modos nimio libidinis ardore exececati vase tamen debito. Modus aūt quē natura determinat ē: vt mulier in dorso iaceat ⁊ vir in vētre incūbat eidē: et hic modus ē naturalis hoībus: vtpote quo meli⁹ ⁊ facili⁹ mulieres ꝓcipiunt a quo mō cā explende libidinis deuiantes enormiter peccāt etiā ꝓiuncti vinculo mr̃imoniali: ⁊ quantomagis a mō naturali deuiant: ac p hoc ꝓceptionem fetus impediunt: tanto execrabili⁹ peccāt sicut cū mulieres suis viris supgrediūtur. Unde refert Methodi⁹ vnā fuisse inē causas diluuij: q̃ mulieres in vesaniā verse supergresse viris abutebanē: et tales inferiores sunt brutis q̃ nō puertunt moduz eis a natura cōstitutū. Si ergo talis peruersitas tam damnabilis iudicat in thoro coniugali. O quid erit in alijs: p̃sertim cum in dicto. c. adulterij malū. subditur. Usus em̄ naturalis si vltra modū plabit in vxorez quidē veniale ē: in meretrice damnabile. Nō sic intelligendū quin sit etiā mortale ĩ vxore: sed qz citius veniam mereē propter vinculū matrimonij in quo ꝓcessus ē vsus mulieris licet nō abusus: extra autē matrimoniū nec vsus naturalis ꝓcessus ē. Tales insuper libidinose mulierib⁹ abutētes sepius insobolis puniunē: cū vl ignobiles moriib⁹ vl debiles viriib⁹ succrescūt: vnde Bonifa. martyr scripsit de hoc regi angloru: ⁊ ponit. lvj. dist. c. si gens angloz: sicp istas ꝓuincias diuulgatū ē ⁊ nobis ĩ francia ⁊ italia improperat ⁊ ab istis paganis in improperiū nobis objicitur: spretis nobilib⁹ ⁊ legalib⁹ ꝓnubijs adulterādo ⁊ luxuriando adinstar sodomitice gētis fedā vitā duxerit: de tali cōmixtione meretricū estimandū ē degeneres ꝓlos quo ad fortitudinē ⁊ ignobiles ⁊ furētes libidine fore procreandos: ⁊ ad extremū vniuersā plebem ad deteriora ⁊ ignobiliora vergentez ⁊ nouissime nec bello seculari fortē nec in fide stabilem nec honorabilē esse hoībus: nec deo esse amabilē vēturā: sicut alijs gētibus hispanie ꝓuincie ⁊ burgundionum ꝓlis cōtigit: q̃ sic a deo recedētes fornicate sunt donec iudex taliū criminū vltrices penas p ignorātiam legis dei ⁊ p sarracenos venire ⁊ seuire pmiserit: ꝗ ibi. Extremū autē malū huius gradus ē cū q̃s vxorē suā vl aliā mulierē agnoscit quidē ĩ vase debito ꝗ in resolutione semē eijcit. Sicut fecisse legit Her pmogenit⁹ iude ⁊ frat eius vt p3 supius. Et dicūt q̃dā q̃ demones plerūq; seminis incremētū qd̄ hoīes sic eijciunt aut alio quocūq; modo vigilando vel dormiēdo diligenē colligūt ac sibijpis corpora formātes masculina vl feminina ĩ q̃bus etiā videri ⁊ palpari pñt ꝗ volueriint: transformātes se ĩ incubū vl succubā: assumētes de masculo semē masculinū ⁊ ꝗ feā femininū ĩgerūt se ad ꝓstupādū carnalē libidīs ardore laborātes. Et vt refert Jo. de ianua in suo catholicon sup verbo succubo. Angeli tenebrax corpib⁹ sic assumptis vitā nō influūt ꝗ tm̄ motū. Unde vere ⁊ ꝓprie loquēdo nō comedunt nec generāt: ⁊ tamē p eox actū cōplē generatio in ēstum semē humanū sic collectū apponere possūt in loco cōuenienti ad materiā ꝓportionatū sicut ⁊ semina aliax rerū colligere possunt ad cōplēdos aliquos effectus: vt attribuat eis tm̄ id qd̄ ē motus localis nō aūt ipa generatio cui ꝓnciplū nō ē virtus demonis aut corporis ab eo assumpti: sed ē virtus illi⁹ cui⁹ semē fuit: ⁊ iō genit⁹ non ē fili⁹ demonis ꝗ alicui⁹ hoīs. Sic gēs hunox pcreata legit in gestis Hothox. Hazz cū gens gothox migraret de Azia in europā: mulieresq; deformes hr̄et ĩ suo cōitatu elecit illas: timēs ne liberos nimis deformes generarēt: sicq; nobilitatē gothorum deformarēt: q̃ de castris exclusē cū errarēt

sexto:

in nemore: accesserūt ad illas incubi demones ⁊ ex illis genuerūt filios ⁊ filias: ex q̃bus pcessit fortissima gens hunox. Similiter legit. Merlin⁹ ꝓpheta britanox ex incubo demone ⁊ sanctimoniali feā regis filia generat⁹. Unde ⁊ reges q̃ vsq; hodie regnāt in eadem britania que nunc anglia dicit de fantastica matre descēdisse referūtur. Merlin⁹ autē homo christian⁹ fuit q̃ multa futura p̃dixit q̃ quotidie implenē. Verūtamē plura legunē de incubis: ꝗ succubis vero pauca: vnū tamē refert Cesari⁹ de q̃dā scholastico lubrico: cui nocte q̃dax feā iudeā pmiserat venire ad lectū eius: qua nō veniente speciē ei⁹ diabolus assumpsit ⁊ lectū illius ascendit. Demonis igit tota nocte abusus ꝓcubitu quē feminā p̃dictā eē credidit de mane ꝓulitabire qui respōdit: Cū quo putas te iacuisse hac nocte. Rñdit ille cū tali muliere. Qui ait: ne quaq̃ ꝗ cū diabolo. Qui vt stultus diabolo irrisit ⁊ de ope nihil curauit. Legit etiā de q̃dam incubo qui cuidā maritate in specie valde pulchri militis apparēs ac blandis sermonib⁹ eius ꝓsensū acq̃rens sex annis incredibili libidine ab eodē vexata ē. Mā ⁊ inuisibilr ea sepi⁹ abutebat marito ei⁹ in eodē loco cubāte. Septimo vo anno venit ad sanctū Bernardū: cui cū multis lachrymis singula p ordinē narrās in confessione petijt subsidiū ⁊ ab eodē liberata fuit a demone. De his dicit Beda sup lucā q̃ q̃dā demones dicunē succubi q̃ suppōnūt se viris in specie mulierū: q̃dam incubi qui cognoscūt mulieres sub specie viri: forte nō luxuria tracti sunt vt hoībus illudāt. Methodi⁹ aūt tāgere volēs cās diluuij dicit inter alia q̃ filij Cayn p̃mo abutebanē vxoribus fratrū suox nimijs fornicationibus: postea vero mulieres in vesaniaz verse supgresse viris abutebanē: post hoc exarserūt homīes in alterutrum coeūtes. Seth autē preceptū accipiēs ab Adā p̃re suo ne se miscerēt posteri ei⁹ posteris cayn ꝓiugio: sepauit cognationē suā a cognatione Cayn. Et fm Josephū filij Seth vsq; ad quartā generationē boni pmanserunt postea vo ad mala pgressi sunt ac p hoc vidētes filias Cayn eē pulchras seculares libidinosas ꝓcuplerūt eas ⁊ acceperūt sibi ĩ vxores. Et ex ꝗ tpe tāt⁹ vigebat ardo: libidinis ĩ hoīes q̃ demones ĩ humana spē se trāsformātes se mulierib⁹ ꝓmiscuerūt: ac ille filios genuerūt iniuriosos: q̃ ꝓter cū fidētiam fortitudinis gigātes a grecis dicti sunt: vt refert magister in hystorijs.

Quart⁹ insup grad⁹ hui⁹ vitij est cū nō fuat in ꝓcubitu debitū vas vl membrum ad ꝗ ordinatū: qd̄ duplicit ꝓtingit. Prio cū vir ꝓcūbēs cū muliere nō seruat debitū vas ꝗ aliūde sibi dānabiliter vēdicat: vñ corruptū appetitū satiat. Secūdo cū vir ĩ vix vl mulier ĩ mulierē turpitudinē opantur ducti ĩ reprobū sēsū. Et ꝗ ꝓprie vocat vitū zodomiticū: qd̄ vitū erat quasi principalis cā generalis diluuij licet alie cause ꝓcurrebāt. In eiusdē quoq; vitij detestationē addidit domin⁹ secūdo exterminare terribili morte gētē peccatricē. Mā vt dicit glo. de pe. di. j. ĩ. §. ꝗ ꝓtinuo. Sex fuerūt ciuitates quas destruxit domin⁹ cū suis regionib⁹ iuxta iordanē. s. sodoma: gomorra adame: seboim: eleale: q̃ ē bale ⁊ segor: que tamē fuit ad tēpus saluata ad preces Loth vt ibidē saluareē: nec iterijt igne ⁊ sulphure sed terremotu. Pro q̃ nota q̃ vt dicitur Geñ. xviij. Angeli in ꝓsona dñi Abrae apparētes in recessu dixerūt ad abraam. Clamor zodomox ⁊ gomorreox multiplicat⁹ est. Greg⁹. Pctm̄ cū clamore ē culpa cum libertate: cū. s. q̃s palā sine verecūdia ad libitū suū peccat. Ut Esaie. j. Pctm̄ suū q̃si zodoma p̃dicauerūt. sequit. Et pctm̄ eox aggrauatū ē nimis Dicūt hebrei q̃ ꝗ aggrauatio fuit: eo q̃ quādā puellā occiderūt insolita morte qz dederat alimenta pauperi. Cui dcō ꝓsonat illō Ezech. xvj. Hec fuit iniqtas zodome sorozis tue: supbia: saturitas. panis: abūdātia ⁊ otiū: ⁊ manum egeno nō porrigebāt. Sequtur. Descendā ⁊ videbo vtx clamore q̃ venit ad me ope ꝓluerūt. Hiero. Magna enormitas crīs quesciētē oīa dubitare coegit. Recept⁹ igit angelis ĩ hospitio Loth: vallauerūt domum ei⁹ oēs a puero vsq; ad senē dicētes: Educ viros vt coḡscam⁹ eos. Erāt ei ãgeli q̃si iuuenes viri nimio decore p̃diti: q̃les potissime req̃rebāt ad op⁹tā nephariū. Hic legit ij. Mach. iiij. q̃ Jason ambigens sūmū sacerdotiū adito rege: pmisit pecuniā mltā: si ptāti ei⁹ ꝓcederet gimnasiū. i. scholā gētilitatis ⁊ effebiā. i. pstibulū pulcherrimox iuuenū. Et ait Loth. Nolite facere malus ꝗ grāde habeo duas filias vgines ⁊c. Dixit ꝗ Loth ex animi pturbatōe: cū tm̄ nullo mō facere dz min⁹ pctm̄ vt in alio vitet maius: ⁊ licz Loth excusēt a tanto nō tm̄ a toto: tū rōne pturbatiōis mētis in q̃ tūc erat

ita q̃ plenã deliberatiõ nõ hẽbat: tũ etiã
qm̃ in suis ꝓciuib⁹ vitio pessimo ⁊ suis ho
spitib⁹ occurrere volebat violẽtie. Et ãge
li ad Loth. Oẽs q̃ tui sũt educ de vrbe hac
delebim⁹ enĩ locũ istũ: eo q̃ increuerit cla
mor eoꝝ coã dño. Quo dissimulãte egre
di ꝓhbensũ Loth cũ suis angeli posuerũt
ẽ ciuitatẽ dicẽtes: Ne respicias retro. s.p
inordinatũ affectũ ad ea q̃ mox pitura sũt:
nec stes in oĩ circa regiõe: qꝛ venerunt ad
subuertẽdũ cũ zodoma q̃ttuor alijs ciuita
tes ⁊ spaciũ inter mediũ. Ũ dicit̃ de pe.
di.j.§.ꝗ ⁊ ꝓtinuo: q̃ he duevrbes adama ⁊
seboym ex vicinia zodomoꝝ parilis exci
dij traxere ꝓsortiũ cetera patẽt. Sequitur.
Igit̃ pluit dñs ĩ vltionẽ hui⁹ vitij sup zo
domã ⁊ alias ciuitates ignẽ ⁊ sulphur id ẽ
ignẽ sulphureũ q̃si sũptũ de inferno. Dicit
enĩ Greg⁹. q̃ gehẽnalis flãma moras non
sustinẽs: zodomoꝝ ꝓuenit tollere nationẽ
⁊ ipam terrã tãte ꝓfuõis ꝓscia ꝓsumpsit
ignis sulphure⁹. Q̃ ĩõ fecit de⁹: vt terra ĩ
eternũ arescere sine spe itꝝ germinandi:
⁊ sic graui⁹ puniuit istos q̃ ꝓmos pctõres
generali diluuio: qꝛ licet illi mẽsurã exce
derẽt: tã q̃si naturalit̃ peccabãt plurimi eo
rũ: vñ miro dei iudicio tota regio illa fcã ẽ
lacus feridus: qui ꝑm Jsidoꝝ ꝛ̃ affalas ⁊
mare mortuũ li. ethymol'. c. xx. Dicit̃ enim
lacus affalas. i. bituminis: nam aqua illa
stringit̃ bitũmine: ita q̃ ventis moueri nõ
põt: vñ aque ille nõ quidẽ annuati neq̃ sẽ
per sed biẽnio in biennũ euomũt ingẽtos
globos nigerrimi bitumis ⁊ feditissimi ad
littus: ⁊ tunc nullis ventis agitari potest:
Dicit̃ enĩ mare mortuuꝝ ꝑm Jsiõ. qꝛ nihil
gignit viuũ: nihil recipit ex genere viuẽti
um: nã neq̃ pisces hꝫ neq̃ assuetas aquis
beluas: nec leras mergẽdi vsu patit̃ aues
sed ⁊ quecũq̃ vinentia mergẽda tẽptaue
ris q̃cunq̃ arte dimersa statim resiliũt ⁊ q̃
nis vehemẽter elisa ꝓfestim excutiuntur.
Refert enĩ Josephus q̃ vespasian⁹ q̃sdam
iunctis post terga manib⁹ iussit in altũ pro
ijci: ⁊ omnes tanq̃ vi spũs surs̃ũ repulsi de
sup fluitabãt: vñ ⁊ lucerna ardẽs supena
tat q̃ tamẽ extincta sub mergitur. Mimirũ
cũ omne carẽs vita submergit̃ nisi fuerit bi
tuminatũ. Excipit̃ tã ferrũ: qꝛ sup dicto. §.
sed ⁊ cõtinuo: dicit glo. q̃ aqua illa nec est
natabilis nec ẽ potabil': qꝛ ferrũ ibi natat
⁊ pluma mergitur. Ibi sunt poma pulcher
rima exterius: interi⁹ aũt plena fauilla et
cinere: his verbis describit̃ luxuria: ꝗ ibi
Q̃ latius ibidẽ exponit Archiõ. dicens.
Aqua luxurie gomorreoꝝ nõ ẽ natabilis:
qꝛ illaq̃at nõ est potabilis: qꝛ non recreat.
Ũ Hiero. Libido trãsacta sp relinq̃t ple
nitudinẽ nũ q̃ saciat̃: ⁊ extincta sp reaccẽ
dit̃. Ferrũ ibi natat qꝛ ꝓstans ⁊ firm⁹ hoc
vitiũ supat: pluma mergit̃: qꝛ leuis ⁊ fra
gilis hoc vitio supat̃. Crescũt in ripa laci
poma exteri⁹ pulcherrima: qꝛ forma iuue
nũ effeboꝝ attrahit: potissime gomorreos
intus vero cinere ⁊ fauilla plenĩ sũt: qꝛ fa
uilla ẽ extincta scintilla: ⁊ in hmõi ignis di
uini amoris totalĩ ẽ extinctus: qꝛ tales sũt
aduersarij ignis diuini amoris. Vocat̃ de
niq̃ lacus ille mare salinaꝝ: qꝛ vt q̃dã di
cũt ex ill' aquis sal candidissimũ efficit̃: vt
etiã qꝛ lapides salis ibidẽ inueniũt̃. Vxor
aũt Loth inordinato affectu ꝓtra ꝑceptuꝫ
angeli post se respicies: versa est in statuã
salis quã Josephus refert se vidisse. Vbi
dicunt hebrei: q̃ sero precedente Loth sal
petenti ꝑ cõdimẽto cibi angeloꝝ quos ho
mines credebat: vxor apportare rẽnuit: qꝛ
ꝑm modũ zodomoꝝ inter quos habitabat
affectũ ad hospites nõ habebat: ⁊ sic pena
respõdit pctõ. Dicunt aũt expositores no
stri q̃ factũ est in figura. Sal enĩ ꝓdimẽtũ
ẽ ciboꝝ: ⁊ ideo vxor Loth retrospicies ver
sa est in statuam salis: qꝛ punitio eius dat
cõdimentũ sapiẽtie penitẽtib⁹ ne reuertã
tur ad pctã pristina. Propt̃ q̃ ⁊ ipe dñs
ait Luc. xvij. Memores estote vxor⁹ Loth
Unde ꝑ vindictã illam ostensũ ẽ quãtum
deo displiceat hmõi peccati sola memoria.
Mimirũ cũ demones tãtũ abhorrẽt hoc vi
tiũ q̃ pre fetore iꝑius fugiũt ab homĩe hoc
ꝑpetrante: cũ tũ ꝑius hoc ꝑsuaserint. Ũ
Ezech. xvj. Erubescẽt supple demones in
via tua scelerata. Verũtamẽ hoc fit nõ pro
pter desideriũ humane innocẽtie: ꝗ propt̃
nobilitatẽ eoꝝ nature: ꝑcurãt enĩ vitiũ il
lud ⁊ tã detestant̃: sicut hi q̃ cloacã euacu
ant ꝑpter magnũ lucrũ: ⁊ tã inde sentiunt
fetorẽ magnũ. Tertio deniq̃ dñs addidit
vindictã huius tpe sue necessitatis. Nam
ꝑm Aug⁹. videns deus vitiũ ꝗ ꝓtra natu
rã fieri in hũana natura: fere desijt incar
nari. Et Hiero. sup illud Esaie. ix. Habitã
tibus in regiõe vmbre mortis lux orta est
eis. dicit q̃ lux illa oẽs laborãtes illo vitio
zodomitico nocte illa extinxit: q̃ christ⁹ na
tus ẽ: ne ĩ natura quã assũpserat tãtã ĩmũ
diciã inueniret. Et hec põt eẽ ratio cur chri
stus nõ legitur tantũ scelus arguisse: eo q̃

tam recens memoria illius punitiõis erat
in mundo q̃ hoies territi strictius abstine
bant ab ipo crimine. Quarto ꝑpter hoc fla
gitiũ adhuc potissime tẽporib⁹ hodiernis
dominus inducit diuersas plagas in cetu
christianitatis scꝫ guerras: pestilẽtias: fa
mes: tẽpestates: terremot⁹: inundationes
aquarũ ⁊ simulia. Sicut impator inflat⁹ spi
ritusancto testat̃ in auẽ. vt nõ luxurientur
ꝓtra naturã. §. si enim. col'. vj. ⁊ hoc recitat
glo. xxxij. q. iiij. in. c. in eo. dicens: Mã di
cit impator q̃ ꝑpter ista crimina inducun
tur fames: pestilẽtie ⁊ terremot⁹. Ũ ꝑpter
eadẽ scelera plures ꝓuincie punite legũt̃:
vt ptꝫ. lvj. di. in. c. si gens angloꝝ: vbi Bo
nifacius martyr eadẽ scribẽs angloꝝ regi:
timet angli⁹ plagas affuturas ꝑpter hoc
scelus sicut alijs gentib⁹ hispanie ⁊ ꝓuin
cie burgũdionũ populis cõtigit: que sic a
deo recedẽtes fornicati sunt: donec vindex
taliũ criminũ vltrices penas ꝑ ignorãtiaꝫ
legis dei. i. saracenos venire ⁊ seuire ꝑmi
serit. Mã q̃ ꝑpter delictũ sepe ꝑmittit de⁹
inferri penas: vt pꝫ. v. q. v. c. nõ oĩs. ⁊. xvj
q. j. reuertimini: vbi plane de hoc. Quin
tus deniq̃ gradus est cũ pctũ luxurie ali
quis vl' aliqua ꝑficit cũ bestijs: siue cõueni
at cũ eis in locis naturalib⁹ siue nõ: ⁊ hoc
vocat̃ crimẽ bestialitatis vl' crimẽ pessimũ
q̃ Joseph accusauit fratres suos: vt patet
Geñ. xxxvij. ꝑm aliquos. Alij vero ꝓsidẽ
rãtes q̃ eẽt turpe dicere de patriarchis ta
lia: maxime cũ in hebreo repitur: ⁊ retulit
patri rixam eoꝝ pessimã: dicũt q̃ ꝑ crimen
pessimũ ĩtelligit̃ rixa q̃ fuit ĩter filios Lie
Bale ⁊ Zelphe quos despiciebãt tanq̃ ex
ancillis natos. Verũtamẽ q̃cquid sit: dñs
strictissime vitiũ hoc maledictũ ꝓhibuit:
septus idĩpm in lege veteri repetẽs. Dicit̃
enĩ Exo. xxij. Qui coierit cũ iumento mor
te morie⁹: debet insup iumẽtũ interfici ad
detestationẽ facti ⁊ ne alius cũ aliali tẽptet
idẽ facere. Ũ Leuit̃. xx. dicit̃. Qui cum
iumẽto ⁊ pecore coierit morte moriat̃: pe
cus quoq̃ occidite: mulier q̃ succubuerit
cuilibet iumẽto simul interficiet̃ cũ eo. Et
eiusdẽ li. xviij. hoc scelus etiã ꝓhibet̃. Et
Deutero. xxvij. Maledict⁹ qui dormit cuꝫ
omni iumẽto ⁊ dicet omnis populus amẽ.
Ex quibus patet q̃ sollicite deus hanc ab
ominationem prohibuit: cum tamen qui
dam reperiuntur tanta libidine excecati:
q̃ fere cum omni genere animantiũ hanc
fetidã stulticiã exercent cooperãtibus de
monijs que alꝫ esset impossibile ꝑpetrare.
Unde relatione veridica didici q̃ vn⁹ va
gam querens libidinẽ tam in auibus q̃ in
animalibus: tandẽ maximã delectationeꝫ
inuenit cognoscẽdo eritium: diabolo non
dubiũ id actitante. Similiter reperte sunt
mulieres nõ solũ de vsis seu canib⁹ ꝗ etiã
de equis aut similibus ꝓcipisse: ecce quid
excogitat ⁊ adinuenit maledicta libido?
Mirum est q̃ huiusmodi viros terra non
absorbeat. Nescio quid alij sentiant: mihi
tamẽ saluo sanioris iudicio videtur: q̃ ad
huc magis delinquunt cum demonib⁹ fa
miliaritatem contrahentes ⁊ cum eisdem
carnaliter ex consensu cõmiscentes: quod
in vitio carnis extremum videtur esse ma
lorũ. De quo tamen vitio plures doctores
miranda scripserunt: vt nobis fidem faci
at etiam asserentiũ multitudo que scripsit
tam de succubis q̃ de incubis id est taꝫ de
demonib⁹ qui formam assumũt femineam
q̃ masculinam. Mimirũ cum ⁊ nostris tem
poribus inuenim⁹ eas quas demones nõ
solum decipere vel ad consensum allicere:
sed etiam per violentiam stuprari conati
sunt. Scimus inquã quasdã consentiẽtes
⁊ carnaliter cõmiscentes cum demonibus
tandem ad penitẽtie viam misericorditer
reuocatas. Scimus deniq̃ alias carnali
cõmixtione sic demonibus confederatas:
q̃ in eodem libidinis furore perseuerant.
O quanta est diuina pietas quantaq̃ hu
mana cecitas. O q̃ execrandis se ĩmiscet
humana nobilitas: vt merito cum ꝑphe
ta diceret: Homo cũ in honore esset nõ in- ps. 48
tellexit id est aduertit nobilitatem cõditio
nis: sed cõparatus est iumentis insipienti
tib⁹ ⁊ similis ĩmo inferior factus est illis.
Quod a nobis auertat iesus christus.

De mechia spirituali que perficitur libidine cordis ⁊ exteriorum sensuum: Sermo X

Non mechaberis.

n Exo. xx. Tertio modo ꝓceptuꝫ istud exponit̃. Nõ mechaberis:
id est nõ adherebis ꝑ morosam delectatio
nẽ ⁊ consensum libidinosũ illecebris sen
sualib⁹ vel ĩmundis reuolutionibus cor
dialibus: teipo quãtum ad hominẽ inferi
orẽ in sceno luxurie cordialis vel sensualis
damnabiliter abutendo: ⁊ hec dicitur spi

ritualis fornicatio vl mechia: vñ. xxxij. q. vij. c. nō solum: ibi subditur. Est aūt spiritualis fornicatio de q̄ dñs ait. Qui viderit mulierē ad ꝯcupiscendū eā: iā mechat⁹ est eam in corde suo. Ideo omnis īmunda pollutio fornicatio dicit: q̄uis quisq̄ diuersa turpitudinis voluptate ꝓstituatur. Et hoc intelligit nō solū de pollutiōe corporali sed etiā cordiali: ī abusu īmūdaꝝ cogitationū vl etiā exterioꝝ sensuū. Sequit ibidē. Ex delectatione em fornicādi. s. corporaliter vl cordialiter varia gignunt flagitia q̄bus regnū dei claudit vt hō a deo sepetur: hoc ibi. Ex q̄bus satis liquet: q̄ luxurie vitiū plerūq̄ mēbro sibi appropriato cū additamēto leuiathā minime ꝯtentum oēs fines cordis ⁊ humanoꝝ sensuū suo veneno fraudulēter occupare nitit: vt verus inueniat: qui dicit Hiere. ix. Ascēdit mors per fenestras nr̄as. i. sensus exteriores: ingressa ē domos nostras. i. domicilū cordis per criminosū affectū accidente consensu. Hinc fm pbi ꝯsiliuz qui deponere vult inordinata desideria omniū rerū quarū cupiditate flagrauit auertat oculos ⁊ aures aliosq̄ sensus ab his que relinquit aut relinquere querit: nihil em facilius q̄ amor recrudescit: nam affect⁹ quocūq̄ se vertit p̄ciū aliq̄ō p̄sens occupationis sue reperit: ergo facilius excludit q̄ expellit. Qō Job subtiliter innuens ait. Pepigi fedus cū oculis meis ne q̄dem cogitarē de virgine. Hic queri pōt: vtrū in tactib⁹ osculis amplexib⁹ ⁊ similib⁹ mortale pctm̄ consistat: p̄sertim cū fornicatio mortale pctm̄ ē dicat ex eo q̄ p eā impedit bonum prolis generāde ⁊ educande: ꝫ ad hoc nihil operant oscula: tactus: amplex⁹ ⁊ sil'ia. Ad ꝫ rñdet Tho. scda 2ᵉ. q. cliiij. q̄ aliq̄d dicit esse pctm̄ mortale duplicit. Uno modo fm speciē suā: ⁊ hoc modo tact⁹: amplexus vl oscula fm suā rōnē nō nominant mortale pctm̄: quia talia possunt absq̄ libidine fieri: vl ꝓpter patrie ꝯsuetudinē: vl ꝓpter aliquē amorē ordinatū seu aliā rōnabilē causam. Alio mō dr̄ aliquid esse pctm̄ mortale ex sua causa: sicut ille q̄ dat elemosynaz vt aliquē inducat ad heresim mortalit peccat q̄uis opus in se bonū sit: ⁊ hoc ꝓpter intētionē corruptā. Et qz nō solū ꝯsensus ī actū peccati mortalis: ē mortale pctm̄: sed etiā ꝯsensus in delectationē pcti mortalis: idō cū fornicatio sit mortale pctm̄ ⁊ multomagis alie spēs luxurie: ꝯsequēs est q̄ ꝯsensus in delectationem talis pcti sit mortale pctm̄ ⁊ nō solū ꝯsensus in actū. Cū igitur amplexus: oscula: tactus ⁊ sil'a ꝓpter delectationē fiant ex aīo deliberato: ꝯsequens ē q̄ sint pctā mortalia: ⁊ sic solū dicunt libidinosa: vnde fm q̄ talia libidinose fiūt mortalia pctā iudicant. Hec mirū cum dicat Aug⁹. ō fide christiana: ⁊ ponit. xxxij. q. v. c. Hec solū affectu ⁊ tactu sed aspectu quoq̄ appetit ⁊ appetit ꝯcupiscētia feminaꝝ: nec dicatis vos habere aīmos pudicos si habeatis oculos impudicos: qz impudic⁹ ocul⁹ īpudici cordis est nūcius. Et cū seinuicē sibi etiā tacēte lingua ꝯspectu mutuo corda nūciant īpudica ⁊ fm ꝯcupiscētiā carnis alterutro delectant ardore: etiā in tactis ab īmunda violatiōe corporibus fugit castitas īpa de moribⁿ. Unō potest solus nut⁹ ex libidine fact⁹ ē mortale pctm̄: qz pctm̄ illud cōmittit in voluntate que voluntas exteriorib⁹ sensib⁹ quasi quibusdā instrumētis vtit: cū tamē studiosa volūtas plenā habet rationē peccati: vt pz ibidē. c. q̄ viderit: ⁊ de pe. di. j. c. sic. Quinq̄ sūt igit vie veniendi ad voraginē cordis luxurie. Mā p q̄nq̄ sensus recipiunt impssiones carnaliū cogitationū: quas sequit delectatio pariter ⁊ ꝯsensus: vñ sensus exteriores sūt q̄si laquei cordis ⁊ hoīs interioris quib⁹ incautus captiu⁹ ducitur in seruitutē pcti. Primus igit laqueus ē oculus nequā. Hic Hiere. Treno. iij. lamētabat dicēs. Ocul⁹ me⁹ depdat⁹ ē animā meā ī cūctis filiab⁹ vrbis mee: venatione ceperūt me q̄si auē inimici mei. s. demones ⁊ hoc p mediū filiaꝝ hoīm. Qō prudēter Job aduertēs rñdit. Pepigi fedus cū oculis meis ⁊c. Mimiꝝ cum dicit. Eccl. xxxj. Memēto qm̄ malus ocul⁹ nequā: nequi⁹ oculo q̄d creatū est: q̄si diceret: nihil. Qō vtiq̄ claruit ī Dauid q̄ betsabeā se lauātē incaute respiciens capt⁹ ē oculis: ⁊ captiuus duct⁹ ī affectū adulterij: ꝓpter qō tam turpiter cecidit: q̄ cū adulterio crimē proditiōis ⁊ homicidij ꝓpetrauit. Hic postmodum sollicite dñm exorauit dicēs. Auerte oculos meos ne videāt vanitatē. Ā periculosissimū obiectū visus ē mulier ornata: nā a planta pedis vsq̄ ad verticē capitis ē plena laqueis ad capiendas aīas p mediū visus. Hinc merito dicit Eccl. c. vij. Inueni amarioꝛē morte mulierem q̄ laqueus venatorū est. i. demonū ⁊ sagena cor eius: vincula sūt man⁹ illi⁹. Et hoc exemplariter pa

A

tuit in Judith eiusdē. xvj. que non ex libidine sed ex virtute se ornauit ad decipiēdū ⁊ deijciēdū hostē iudeoꝝ. Dicit enī ibidez q̄ colligauit cincinos suos mitra. i. ī vna serie cōgregauit ad decipiendū eum: ecce laqueus in vertice: vnxit faciem suam vngento: ecce laqueus in facie: sandalia eius rapuerūt oculos eius: ecce laqueus in pedibus: pulchritudo eius captiuā fecit animā illius: ecce totum corpus ei⁹ ē laqueis plenum. Hec hec solū: sed vt dicit eiusdez x. c. Assūpsit dextrariola ⁊ lilia ⁊ inaures ⁊ anulos ⁊ omnib⁹ ornamēt⁹ suis ornauit se. Pro quo nota: q̄ ꝯ Judith ornauit se ad decipiendū Holofernem: tamē nō intēdebat eum ducere ad peccatū mortale: sed ad hoc vt desideraret eā habere vxorē: ⁊ p hoc haberet ad eum familiarē accessum p quem eū occidere posset: ꝓpter hoc caput ornauit ⁊ faciē vnxit lachrzyma arboꝛ aromatice q̄ facit ad decorē vultus ⁊ suauem odorē ⁊ nihil omisit de ꝯtingentib⁹ ad decentē ornatū: decepitq̄ eū ⁊ deiecit turpit amputans caput illius. Sic hodie mulier ornata diaboli sagena infinitos dānabili cōcupiscentia capit ⁊ aīam eius interficit. Dicit enī Hiero. q̄ gladius igne⁹ est species mulieris velut ex omni pte sagittas emittens: quali putamus aīaꝝ periculo sibi cōueniunt lasciu⁹ ornatus ⁊ neq̄ ocul⁹. Sed audiat ꝯcupiscentia videns. Qui viderit mulierē ad ꝯcupiscendū eam ⁊c. vñ. xxxij. q. v. c. nec solo. c. qui viderit. Studiosa cōcupiscētia fornicatiōis adequat opi. O q̄t igit adulteria ꝓpetrant etiā in ecclia dei: quot fornicationes: quot deniq̄ libidinosi aspectus cū circūeunt officinas templi: quoꝝ oculi luxuria pleni velut ad libidis venationē edocti. Similiter audiant ex lasciuia se ornātes illud Eccl. xxvij. Qui foueam fodit incidet in illā: ⁊ qui ꝯstituit lapidem ꝓximo offendet in eo: ⁊ qui laqueū alio ponit pibit in illo. Ubi tria tangūtur quoꝝ vnūq̄ōq̄ mortale ꝯstituit. Mā p foueam intelligit intentio libidinosa incitādi alios p ornatū ad carnis cōcupiscentiā q̄ō est mortale: q̄uis etiaz incitās peccatū illud ꝓpetrare non intēderet: p lapidē vero scandalū actiuū intelligit quod ē etiaz mortale fm Tho. scda. 2ᵉ. q. xliij. p laqueū autez intelligit ornatus in se cum excedit modum ⁊ ꝑtendit lasciuiaz: tunc etiam est mortale licz nō intendat alios trahere ad lasciuiā: cuz manifestā pretendat superbiā: imo sentina multoꝝ vitioꝝ est cum sic spectacula petit vt stultis placeat: tunc enim quot mortales excitat concupiscētias: tot mortaliū peccatoꝝ particeps efficit ⁊ causa. Unde dicit de tali Prouer. vij. q̄ multos vulneratos deiecit ⁊ fortissimi q̄cunq̄ interfecti sūt ab ea. Mirū est q̄ christiana religio talē ornatū admittit ad christi despectuz ⁊ christianoꝝ periculū. Nō sic egit adolescēs quidā mire pulchritudinis: qui cernens in sua specie plures illustriū feminarum scandalizari: ꝯfodit vultum suum vulneribus: malens deformitatez habere feditatis q̄ formā irritamētū p̄bentē alienē libidinis. Secūdus aūt laqueus est auris p̄uriens verboꝝ lasciuiaz. Lingua nanq̄ fm Jacobū in canonica inquietum maluz est ⁊ plena veneno mortifero. Insuper maculat totum corpus ⁊ inflāmat rotam natiuitatis inflāmata a gehēna. Et p̄sertim lingua cordis libidinosi inflāmat aures audientium. Dicit enī Prouer. v. Fauus distillans labia meretricis ⁊ nitidius oleo guttur ei⁹: nouissima aūt illius amara q̄si absinthiū et acuta q̄si gladi⁹ biceps: ⁊ ifra. Nūc q̄ fili mi audi me ⁊ ne recedas a verbis oris mei: lōge fac ab ea viā tuam: ⁊ ne appropinques foribⁿ dom⁹ ei⁹. Et si linguā maledicam declinare nō p̄uales audi tunc ꝯsiliū sapientis Eccl. xxviij. vbi postq̄ plurima dixit ō lingua tertia seminantē discordias et deijciente mulieres viratas vel vericas: tandē subinfert. Beatus qui tectus est a lingua neq̄: q̄ in iracūdiam illi⁹ nō trāsiliuit ⁊ q̄ non attraxit iugum eius ⁊ in vinculis illi⁹ nō ē ligat⁹. Deinde ꝯsiliuz tribuens euadenti subinfert. Sepi aures tuas spinis scilz timoris dei: mortis incerte: futuri iudicij: penaꝝ inferni: ⁊ noli audire linguam neq̄: ⁊ ori tuo facito ostia: nihil sez loquēdo ad votū petulans alloquētis: et seras auribus tuis: ne verbis libidinosis pateat introitus. Dicit enī Aristoteles li. ō aīalibus: q̄ sus q̄diu mare sollicitāte rigidas tenuerit aures nō ꝯsentit in coitum: vbi vero laxare ceperit aures stimulat ad luxuriā. Et ibidē dicit q̄ omne animal aures habet mobiles preterq̄ homīes. Rigidas igit ⁊ immobiles aures teneas: nec auditu recipias q̄ō receptum cor ficiat ⁊ ꝯsensum eliceat: nec cui q̄ credas etiaz sub specie sanctitatis vl bonestatis blande loquentē: quia sub pallio spūalis amoris vel etiam religionis sepi⁹

latet ardor libidinis plurescq magl tẽptã/
tur ab his psonis que specie sanctitatis in
habitu et religione ptendũt. Sicut simile
quoddã in lib. de naturis rerũ refert Pli
nius dicens: q sus quando luxurie furijs
agitat in virũ irruit cãdida maxime veste
indutũ. Maxime vero cauẽde sunt societa
tes lubrice q varijs lasciuie canticis ac mu
sicis instrumentis aures oblectari qrunt:
qbus tandem corda marmorea paulatim
emolliunt ⁊ dissoluũt ad lasciuiã corporl.
Hinc dicit Ecci. ix. Cum saltatrice ne sis
assiduus nec audias illã: ne forte pereas ĩ
efficacia illius. Tertius aũt laqueus est
tactus inflãmãs. Lasciuus enĩ tactus po
tissimũ inflãmat ad luxuriã: diuersimode
tamẽ. Maz maxime tactus ĩmundus in se
vel in alijs membrorũ illorũ q generationi
deseruiũt ardorem excitat libidinis: qua/
propter quis graui⁹ peccat cõmuniter im/
pudica tangẽdo q̃ videndo vel audiẽdo.
Unde qdam p solũ tactum plus peccãt q̃
si decem proles ꝓprie matri cõmiscẽdo ge/
nuissent. Heu q̃ flagiciosis actibus se ĩmi/
scet humana nobilitas cum hac irrõnabi/
litatis noxa solus homo rõnabilitatis ca/
pax turpissime fedat. Nullũ enĩ animal ir
rationale fecib⁹ hmõi legit maculatũ: vñ
merito dicit pslm. lxxxij. Disperierũt ĩ endo
facti sunt vt stercus terre. Endo interpta
tur fons generationis in quo isti p tactus
abominabiles pierunt: eo q infinita flagi
cia enormia pegerunt. Quid autez vilius
stercore: ⁊ qd abominabilius tam sordido
peccatore: qui sua libidine violat iura na/
ture. Secũdo post hoc ad libidinẽ puocãt
oscula libidinosa: amplexus nudorũ corpo
rũ: cõtrectationes vberũ ⁊ similia. Maz lu
xuria p osculum libidinosũ irritat: eo q ĩ
osculantib⁹ fit ꝓuenientia ptium ⁊ anima
les spũs ꝓiungunt. Hinc dicit pbus q eq
ante coitum ꝓspirant anhelitu ⁊ p hoc ad
luxuriam puocant. Propter qd o virgo
christi: que sponso tuo pudicũ affectuz ser
uare desideras: si quis te ad osculũ suum
inuitauerit: p osculo sputum reddas: ⁊ te
mere ꝓtrectanti pugnũ ingeras: nec huius
modi credas esse seruũ christi sed sathane:
non amatorẽ sed corruptorẽ: nõ pudicicie
delatorẽ: sed ꝓprie libidinis vilissimũ con
fotorẽ. Si enĩ solus aspectus libidinosus
ꝓstituit aliquẽ eẽ iudicãdũ adulterij reũ:
iuxta sermonẽ eãgelicũ: o qd erit mutua
cõtrectatio corporũ in tactib⁹: osculis: am/
plexibus ⁊ similib⁹? Que tanto grauiora
iudicant quã to delectatiõi carnali pleni/
orem administrãt ꝓcitatiões libidinis: vñ
cum inter sensus corpales in tactu carnali
maior dulcedo repiat: ⁊ ex delectatiõe ei⁹
maior corruptio sequatur: ac per ꝓsequẽs
auersio maior a deo: ꝓpter hoc intãtũ red
dit detestabilis q exerceri nõ põt sine pec
cato saltẽ veniali etiã in facto ꝓiugali. De
q tñ excipit vnus casus scz necessarius ta
ctus causa ꝓreande ꝓlis: lz Grego. ꝓtra/
rium dicat. xiij. dist. c. nerui testiculorũ. Bõ
No tante delectationis inuenit: q puenit
a natura cupiente ꝓreare ex similib⁹ sĩla
p ꝓseruatiõe ꝓpiciei humane: ĩ q̃ corpalis
sensualitas intantũ qñq vincit actẽ rõnis
in hoĩe: q ex nimia eius frequẽtia qñq ce
cus efficit: ⁊ ex cerebri vacuatiõe qñq fre
neticus. Et qr talis delectatio incautũ effi
cacissime trahit in cõsensum: ideo iudicat
causa detestabilis totũ hoĩem in peccatorũ
trahens voraginẽ. Hic q̃ri põt: vtrũ con/
sensus in delectationẽ peccati mortalis. s.
simplicĩ fornicationis iudicari debet mor
tale peccatũ pstim cum peccatũ homici/
dij grauius est q̃ simplicis fornicationis:
sed cõsentire in delectationẽ que ꝓsequit
cogitationẽ de homicidio nõ est peccatũ:
ergo multo minus ꝓsentire in delectatio/
nem que ꝓsequitur cogitationẽ de fornica
tione iudicari debet mortale: ergo ⁊c. Ad
hoc inc alia rñdet Tho. scda. 2e. q. lxxiiij.
q aliquis de fornicatione cogitãs de duo
bus delectari põt: vno modo de ipa cogi/
tatione: alio modo ỏ fornicatiõe cogitata.
Delectatio autẽ de ipsa cogitatiõe: sequit
inclinationẽ affectus in ipam cogitatiõez:
ipa vero cogitatio fm se nõ ẽ peccatũ mor
tale sed qñq veniale tñ: vt cum aliquis ĩ
utiliter cogitat de ea: quãdoq etiã sine oĩ
peccato puta cũ quis vtiliter ỏ ea cogitat:
sicut cuz vult de ea pdicare: disputare vel
studere ad informandũ ignaros: ⁊ ideo p
ꝓsequens affectio ⁊ delectatio q̃ sic ẽ ỏ co/
gitatione fornicatiõis non ẽ de genere pec
cati mortalis: ꝑ qñq est veniale pctm ⁊ qñ
q nullũ: vñ nec ꝓsensus in talẽ delectatio
nẽ ẽ mortale peccatũ. Sz q aliqs cogitãs
de fornicatiõe delectet ĩ ipo actu cogitato
ꝑ ꝓtingit ex eo q ei⁹ affectio ĩ hũc actum ẽ
ĩclinata: vñ q aliqs ĩ talẽ delectatiõez con
sentiat ꝑ nihil aliud ẽ: q̃ q ipe ꝓsentiat ꝑ
q affect⁹ suus ĩclinat⁹ sit ĩ fornicationem.
Null⁹ enĩ delectat nisi ĩ eo qd ẽ ꝓforme ap

petitui ei⁹: q aũt aliqs ex deliberatiõe ell/
git q affect⁹ su⁹ se ꝓformet his q fm se sũt
peccata mortalia hoc ẽ peccatũ mortale: ⁊
ideo talis ꝓsensus ĩ delectationem peccati
mortalis ẽ mortale pctm. Hinc dicit Aug.
xij. ỏ trini. q ꝓpt peccata delectatiõis etiã
sine volũtate pficiẽdi ꝑ cum volũtate oble
ctãdi tot⁹ hõ dãnabit. Et ideo dicẽdũ: q
sol⁹ ꝓsensus ĩ delectatiõez q̃ pcedit ex cõ
placẽtia tpi⁹ act⁹ homicidij cogitati ẽ mor
tale pctm: nõ aũt ꝓsensus ĩ delectatiõez q̃
pcedit ex cõplacẽtia cogitatiõis ỏ homici
dio. Cetez cũ rõ ꝓsentit ĩ talẽ delectatiõez
peccati mortalis: tũc vocat delectatio mo/
rosa: nõ vtiq fm diuturnitatem tpis: ꝑ ex
eo q rõ deliberãs circa delectationẽ ĩmo/
rat nec tñ eã repellit tenẽs ⁊ volũs libẽt
ea: q stati cũ aĩm attigerunt respui debue/
rũt: vt dicit Aug. vbi ꝑ. Tertio post ꝑ ad
libidinẽ puocat mollicies vestiũ et lecti/
sterniorũ: q̃ etiã suauitas efficacit libidi
nẽ excitat. Unde dicit Amos. vj. dñs ad hmõi
Ue q opulẽti estis ĩ sion: ⁊ infra. Qui dor
mitĩ ĩ lectis eburneis ⁊ lasciuitis ĩ stratis
vris. Et iterũ Ezechiel. xxiij. Lauisti te et
circũliniſti stibio oculos tuos: et ornata es
mundo muliebri: sedisti in lecto pulcherri
mo: ⁊ mẽsa ornata ẽ aũte te. Sz ad quẽ finez
oñdit Esa. c. xiiij. dicẽs: Detracta est ad in
feros supbia tua: ꝓcidit cadauer tuũ: sub/
ter te sternet tinea ⁊ operimẽtũ tuũ erunt
vermes. Quarto deniq puocat ad libidi
nem suauitas vnguẽtorũ ⁊ balneorũ. Ham
Amos. vj. Do lasciuiẽtibus ĩ stratis suis
sub dit q erãt optimo vnguẽto delibuti: ⁊
nihil cõpatiebãt sup ꝓtritiõe Joseph. Unde
dicũt qdã ibidẽ q ĩ optimo vnguẽto intel
ligit illud q vngebant vasa diuino cultui
applicãda: ỏ q̃ pcipit Exo. xxx. q nullus
sub pena mortis illo vteret. Quart⁹ la/
queus ẽ odor oblectans q̃ suliter allicit ad
luxuriã: in cui⁹ argumẽtum ỏr. ij. Paral.
xvj. q postq̃ rex Asa mortu⁹ erat: posue/
rũt eũ sup lectũ suũ. i. feretrũ vel sepulture
locũ: plenũ aromatib⁹ ⁊ vnguẽtis meretri
ceis. i. rebus odoriferis qb⁹ antiqtus me/
retrices aspergebant lectos suos ad allici
endũ hoĩes ad luxuriaz: sicut ỏr Prouer.
vij. in psona meretricis. Aspsi cubile meũ
mirrha: aloe ⁊ cinamomo. Mirrũ cum ỏr
Prouer. xxvij. q vnguẽto ⁊ varijs odori/
bus delectat cor. Sz vt ỏr Esa. iij. Erit p
suaui odore fetor. Sz q̃lis fetor erit oñdit
Job. c. xxviij. dicẽs: Aspergat ĩ taberna/
culo ei⁹ sulphur. Fetor nãq sulphur⁹ pes
sim⁹ ẽ: vñ Esa. xxx. ỏr. Preparata ẽ enĩ ab
heri. i. a pncipio tophet. i. gehẽna fm oẽs
doctores a rege pparata pfũda ⁊ dilatata
nutrimenta eius ignis. s. infernalis ⁊ lig/
na multa. i. peccata: flatus dñi sicut torrẽs
sulphuris succẽdens eã. Quint⁹ laque⁹
est gustus alliciens scz ad crapulã ⁊ ebrie/
tatem: ac p ꝓsequẽs ad libidinem. Delica/
ta nanq cibaria cum abundantia sumpta
multum puocant ad libidinem: pstim il
la que calorem naturalez nutriunt: ⁊ quia
comedere ⁊ bibere sunt ỏ necessitate natu
re diabolus ibi laquem temptationis ab/
scondit: vbi natura sibi necessitatez requi/
rit. Hinc christũ esurientem pane tempta/
uit et ꝓhoparentes pomo detecit. Unde
prima temptatio filiorum israel erat de po
tu: vt patet Exo. xv. secũda de cibo. Exo.
xvj. Et quia fm Grego. plures ĩterficiunt
gula q̃ gladio: ⁊ fm Hiero. vẽter ⁊ genita
lia sibi sũt ꝓpinq: ideo venter mero estuãs
defacili spumat in libidinẽ: et quia sũptio
cibi ⁊ potus necessaria est ad conseruatio/
nem indiuidui: sicut act⁹ venereus ad con
seruationẽ speciei: ideo deus vtrobiq ma
ximam apposuit delectationem: ne ab ani
malibus negligantur vt dicit Tho. super
iiij. di. xlix. Homines autẽ bestijs viliores
effectu maxime delectabilib⁹ illis abutun
tur. Sed ỏ his dicit Apocal. xviij. Quã/
tum glorificauit se et in delicijs fuit: tantũ
date illi tormentũ ⁊ luctum. Et figuratum
est Deut. xxviij. vbi dicit: q homo delica
tus et luxuriosus inuidebit fratri ⁊ vxori
que cubat ĩ sinu suo: ne det eis de carnib⁹
filiorũ suorũ q̃s comedet: eo q nihil habeat
aliud in obsidiõe: siliter tenera mulier de/
licata que sup terraz ingredi nõ valet: nec
pedum vestigium figere ꝓpter mollicie et
teneritudinem nimiaz: inuidebit viro suo
q̃ cubat in sinu eius sup filij ⁊ filie carnib⁹
⁊ illuuie secundinarũ que egrediunt ỏ me
dio feminũ eius. id ẽ coste. Sũt enĩ secun/
dine pellicule que egrediunt cum pueris
quibus inuoluti sunt. Si taliter iudicabat
dñs tẽporaliter puniẽdos trãsgressores p
ceptorũ illorũ: o qualis erit punitio eterna/
lis? Cũ sicut hic puniẽdo tribuit die p an/
no: sic ibidẽ annum p die: imo mille milia
annorũ p minimo momento. Qd a nobis
auertat christ⁹ iesus. Ad laudem dei.

De luxuria ⁊ eius septẽplici ꝓcu

piscētia: ac de filiab⁹ ei⁹ q̄ sūt octo
ꝓm Gregoriū: Sermo XI

On mechaberis.

n Exo. xx. Dic iam vltimo videdū
A ē de peccato luxurie. Pro quo
scien dū: ꝙ luxuria ē ex īmūdis desiderijs
veniēs: lubrica mētis et carnis ꝓstitutio.
Vel luxuria ē libidinose voluptatis appe
titus. Et intelligas appetitū q̄ ē cū ꝛsensu
rōnis: qz talis appetitus est mortale pecca
tū. Dicit enī mortale peccatū eo ꝙ rō non
cohibet hmōi appetitū: cū tñ posset: vt di
cit. xxxij. q. vij. in. c. non solū. Inter cetera
septē vitia vitium fornicatiōis. i. luxuria
maximū scelus est. Qō duob⁹ modis pōt
intelligi. Primo extensiue: qz fornicatio
maculat tam corpus q̄ aīam: qz ꝓm apl'm
q̄ fornicat in corp⁹ suū peccat: ⁊ hāc rōnez
subdit ibidē in textu dicēs: ꝙ p carnis im
mūdiciā tēplū dei violat: ō q̄ dicit apl's. j.
Cor. iij. Nescitis qz corpa vra templū sūt
spūssancti. Scdo pōt intelligi ꝗtū ad mul
titudinē in ꝑ peccato delinquentiū: qz licz
ꝓm Jnno. vitiū hoc sit extrema turpitudo
non solū aīam maculans sed etiā naturaz
fedans: tñ īnumerabilis multitudo labo
rat ī hoc vitio: vt merito diceret dñs Job
xl. Ecce Behemoth quē feci tecū fenuz q̄si
bos comedit: fortitudo ei⁹ in lūbis eius: ⁊
virtus illi⁹ in vmbilico vētris ei⁹. Bebe
moth ī terp̄tat bestialis sensūs diabolū de
luxuria tēptantē: vel luxurie vitiū ī q̄ tota
ratio absorbet a carne ⁊ hoīem reddit be
stialē: nihilomin⁹ tñ sicut bos herbam sic
Behemoth hoīes p luxuriaz comedit: p ꝑ
designare volēs intolerabilē multitudinē
ꝑ vitio vel in aliq̄ specie laborantē. Nulli
nanq̄ parcit etati: nulli sexui: nulli statui
vel ꝛditioni: nec q̄dē vereť deo ꝛsecratas
psonas accedere: nec q̄dem thorū mr̄imo
nialē inuadere: in quo nimiz deijcit infini
tos. Sara ō octo viris vnū viuū retinuit:
nunc vero de viginti vix vnus inoxi⁹ eua
dit. Sic etiā in singulis statibus ⁊ etatib⁹
stragē exercet inestimabilē: nec vllū etiam
vsq̄ ad decrepitā etatez relinquit infestū:
sed q̄s opere non potest saltem affectu tur
pitudinis deijcere conať. Dic primo q̄ri
potest: vtrum actus venereus potest fieri
sine peccato ⁊ videť ꝙ nō: quia nihil vide
tur impedire virtutem nisi peccatuz: ꝑ oīs
actus venereus maxime virtutez impedit
quia dicit Augu. in. j. soliloquiorū. Mihi
esse sentio qō magl' ex arte deijciat animū
virilem: q̄ blandimēta femine: corporūq̄
ille contactus sine quo vxor haberi non
potest. Unde in actu venereo supfluitas ē
delectationis: que rationē intantū abso
bet ꝙ impossibile est aliquid ītelligere in
ipa vt dicit pbs in. vj. ethic. Et ideo dicit
Hiero. ꝙ in illo actu spiritus ꝓphetie non
tangebat corda ꝓphetarum. Ecōtra vero
videť ꝙ p actum venereū non potest fieri
peccatum p̄sertim cum solutus cōuenit cū
soluta. Ratio ē quia quilibet licite potest
vti ꝓut libet eo qō suum est: sed in actu ve
nereo p̄sertim solutus ab oñi vinculo nō
vtiť nisi eo qō suū ē: ⁊ sic non videť eē pec
catum. Ad ꝑ dicendū ꝓm Tho. scda. 2c. q.
clij. ꝙ ī humanis actib⁹ illud ē pctm̄ qō ē
ꝗ ordinē rōnis ⁊ quāto aliq̄d ē magis ne
cessariū: tāto magis oportet vt circa illud
ordo rōnis fuerit: ⁊ p ꝛsequēs ē magl' viti
osū si rōnis ordo p̄termittať. Usus aūt ve
nereo ꝙ ad bonū cōmune valde ē necessari
us qō ē ꝛseruatio generl' hūani: ⁊ ideo cir
ca ꝑ maxīe debet attēdi rōnis ordo. Ha
bet igit' ordo rōnis vt q̄libet ꝓueniēter or
dinet in suū finē: ⁊ ideo nō ē pctm̄ si p rati
onem vtať hō reb⁹ aliq̄b⁹ ad finē ad quē
sūt: modo ⁊ ordīe ꝓueniēti: dūmodo finis
ille sit aliqō vere bonū. Sicut aūt est vere
bonum ꝙ ꝛseruetur natura corpalis vni⁹
indiuidui ad cuius cōseruationē ordinať
vsus ciboꝝ: sic etiam est quoddā bonū ex
cellens ꝙ natura ꝛseruet humane speciei
ad cui⁹ ꝛseruationē vsus venereoꝝ neces
sarius ē: vñ dicit Aug. li. ō bono ꝗugali:
qō est cibus ad salutē hoīs: hoc ē ꝗcubit⁹
ad salutem humani generis. Et ideo sicut
vsus ciboꝝ pōt esse sine peccato si fiat ordi
ne debito ⁊ modo ad finē ꝛseruatiōis ho
minis: sic etiam vsus venereoꝝ si fiat ordi
ne debito ⁊ modo: ꝓm ꝙ ē ꝓueniēs ad finē
humani generis siue generatiōis. Et licz
ꝗtum ad cōmunē statum virtutis virt⁹ nō
impediť nisi p peccatum: tamen ꝗtū ad p
fectum statū virtutis pōt impediri ꝛtutis
p aliqō qō non est peccatū ꝑ ē min⁹ bonū:
et hoc modo vsus femīe deijcit aīm: nō q̄
dem a ꝛtute ꝑ ab arce. i. a pfectione ꝛtutl'.
Uñ dicť Aug. ī li. ō bo. ꝗu. Sicť bonū erat
qō Martha faciebat occupata circa mini
steriū sācto ꝝ: ꝑ melī⁹ qō maria audiēs ver
bū dei: ita etiā bonū Susāne ī ꝗugali ca
stitate laudam⁹: ꝑ bonū Anne vidue ⁊ ma
gis marie virginis anteponimus. Ecōtra
vero si quid fiat circa venereū actum p̄ter
id quod rationis ordo requirit vitiosū erit.
Et hoc pertinet ad rōnem luxurie ꝙ ordinē
⁊ modū rōnis excedat circa venerea: ⁊ ꝑ ē
peccatuz: quia non licet ei membra sua ad
hoc vti. Cuius ratio ē: quia dicit aplus. j.
Cor'. vj. ꝓtra luxuriā loquēs. Empti estis
p̄cio magno glorificate ⁊ portate deū ī cor
dibus vestr'. Ex eo ergo ꝙ inordinate q̄s
vtiť corpore suo p luxuriā: deo facit iniu
riā q̄ ē p̄ncipalis dñs corporis nostri. Uñ
⁊ Aug. in li. de decē chordis ait: Dñs qui
gubernat seruos suos ad vtilitatem illoꝝ
non suā hoc p̄cepit ne p illicitas volupta
tes corruat templū eius qō esse cepisti. Et
ideo aplus ad Hal'. v. quēlibet nostrū dili
genter auisat ne deciplamur carnis illece
bris dicens: Caro cōcupiscit aduersus spi
ritū et spūs aduersus carnem: hec enī sibi
inuicē aduersant vt nō q̄cūq̄z vultis illa fa
ciatis. Dicit autē cōpendiuz ꝙ luxuria ex
suo genere ē peccatū mortale: qz ē ꝗ prece
ptum illud nō mechaberis. Et ei⁹ ꝗcupiscē
tia distinguiť in septē modos. Primus ē
cū ꝗcupiscentia ꝗsistit in p̄mo motu tñ et
sic est veniale pctm̄: nā prim⁹ motus in ge
neratiua semp est pctm̄ nisi p sacr̄m matri
monij excusef: lz nō semp sit pctm̄ ī nutri
tiua: cuius ratio ē: qz vis ꝗcupiscibilis nō
est ita corrupta ī nutritiua sicut ī generati
na. Secūdus est cū sequiť ꝗsensus in dele
tationē lz non in opus: ⁊ sic ē mortale pec
catū: sicut cū q̄s tenet scienter cogitatiōez
immūdā de pctō carnis: ⁊ sibi placet dele
tať voluēdo ⁊ reuoluendo: licz opus pfi
cere non vellet. Tertius cū adest ꝗsensus
in opus si facultas vl' oportunitas adesset
⁊ sic etiam est peccatū mortale. Quartus
cū ꝗcupiscētia nō soluz teneť corde sz etiā
pasciť visu: ⁊ sic etiā est peccatuz mortale.
Mat. v. Qui viderit mulierē ad ꝗcupiscē
dū eā tā mechat⁹ ē eā in corde suo. i. q̄ hoc
aīo ⁊ fine ītēdit in mulierē vt eā ꝗcupiscat
⁊ p ꝛsensū carnaliter cognoscat: qz ꝓm Au
gu. hoc nō est iā titillarť sed plene ꝛsentire
libidini. Et signāter dicit ad ꝗcupiscēduz
eā: qz si q̄s viderit eā vt rē pulchrā ⁊ visui
gratā nec vlteri⁹ pcederet tūc puū vel nul
lū esset pctm̄: vel solum pctm̄ curiositatis.
Quint⁹ modus ē ī stultiloquio ⁊ turpilo
quio vt cū q̄s pcať mulierē vl' saltē habet
cū ea familiaria colloquia ꝓp̄ libidinem
ad alliciēdū eius ꝗsensum: ⁊ sic ē mortale.
Sext⁹ cū q̄s libidinose mulierē amplexať
vel osculať aut libidinose tāgit vbera vel
pudēda illi⁹: ⁊ ꝑ vocatur ab apl'o turpido
vt dicit glo. ibidē ⁊ hoc ē mortale pctm̄: et
tātograui⁹ p̄cedētib⁹ quātomagis libido
p talia accēdiť ꝓp̄ nimiā approximatiōez
ad ignē: vñ tāgere mulierē sine intētione
peccādi vel libidinē excitādi vel etiam a
muliere sic tāgi nō ē pctm̄. Silr tāgere vx
orē suā cū intētiōe sed ex necessitate ⁊ ex p
posito generādi plem ad diuinū cultū vel
p̄cauendi fornicatiōez ī ꝗuge vl' reddēdi
debitū. Sz ex libidine osculari vel tāgere
mulierē ad se nō ptinentē ē mortale pctm̄.
Septimus modus ē q̄n ꝗcupia pcedit in
op⁹: ⁊ tūc certū ē ꝙ ē mortale pctm̄: hec cō
pendiū. Scdo q̄ri pōt: vtꝝ luxuria sit vi
tiū capitale: p̄sertim cū dicat Jsiō. li. de sū
mo bono: ꝙ sicut p supbiā mēt' itur ad p
stitutionē libidinis: ita p humilitatē men
tis salua fit castitas carnis: sed ꝗ rōnez vi
tij capitalis eē videť ꝙ ex alio vitio oria
tur. Ad ꝑ rñdet Tho. vbi supra: ꝙ vitium
capitale ē illud qō habet finē multū appe
tibilē: ita ꝙ ex eius appetitu hō pcedit ad
multa peccata ꝓpetrāda q̄ oīa ex illo vitio
tā q̄ ex p̄ncipali dicunť oriri. Finis aūt lu
xurie ē delectatio venereoꝝ q̄ ē maxīa: vñ
delectatio hmōi ī venereis ē maxime appe
tibilis ꝓm appetituz sensitiuū: tum ꝓpter
vehemētiā delectatiōis: tū etiaz ꝓpter ge
neralitatē hui⁹ ꝗcupie: ex q̄ manifestū ē: ꝙ
luxuria vitiū ē capitale. Nec obstat ꝙ lu
xuria ex vitio supbie originē trahat: quia
Grego. xxxj. moral'. supbiam ponit reginā
oīm vitioꝝ: ⁊ inanē gliaz que īmediate ab
ipa oriť ponit vitium capitale: ⁊ ꝑ rationa
biliter: qz supbia importat inordinatū ap
petitū excellētie: ex oī aūt bono qō q̄s ap
petit quādā ꝗseq̄ť pfectionē ⁊ excellētiā:
⁊ ideo fines oīm vitioꝝ ordinanť in fines
supbie: ex q̄ videť ꝙ habeat quandā gene
ralē causalitatē sup alia vitia: ꝓpterea Gre
go. vbi supra: ponit luxuriā esse vitiū capi
tale octo filias eidē assignās. Cui⁹ rō est:
qz cū inferiores potentie ad obiecta sua ve
hemēter afficiunť ꝗsequēs ē ꝙ vires supe
riores ī actib⁹ suis īpediāť ⁊ deordinent.
Per vitiū aūt luxurie maxīe appetit⁹ infe
rior. s. ꝗcupiscibilis vehemēter intēdit suo
obiecto delectabili ꝓpter vehemētiā dele
tatiōis: ⁊ ideo ꝗsequēs ē ꝙ p luxuriā ma
xime vires supiores deordinēť sz ratio ⁊
voluntas. Sūt igit' rōnis q̄tuor actus in

agendis. Prim⁹ act⁹ ē simplex ītelligētia q̄ appēdit finē aliquē vt bonū: ⁊ hic act⁹ impedit p luxuriā fm illō Dan. xiij. Species decepit te ⁊ concupia subuertit cor tuū. Et ꝯtum ad hoc cecitas mētis ponit filia luxurie sicut hebetudo mentis ponit filia gule: ⁊ de eor differētia vide supra in. iij. pcepto fmone. v. B. Et merito cecitas mētis ponit filia tā detestā de matris: qz fm Augu. in ope luxurie tota rō absorbet: ita q̄ lumen rōnis quodāmodo extinguit: et tot⁹ hō q̄si carnalis efficit: ⁊ inde est q̄ vitiū carnis plus hoīem vilificat ⁊ p infamiam denigrat q̄ alia vitia maiora. Qō ex eo ptingit: qz p extinctiōez rōnis hō p̄uat sua naturali dignitate q̄ p vsū rōnis cetera pcellit. Hinc cōsulit ps. xxxj. dicēs: Nolite fieri sicut equus ⁊ mulus qz. Unde cōquerit domin⁹ Hiere. v. dicens: Saturaui eos et mechati sunt et in domo meretricis luxuriabant: equi amatores. Lyra ibidē notat effrenatā eor luxuriam: eo q̄ equi p ardore libidinis aliquādo post equas insaniunt. Sequit. Unusquisq̄ ad vxorem proximi sui hinniebat. id ē iuerecūde signa luxurie ptendebat: mulus autē est animal stolidū: ⁊ hoc vitium ducit hominē mente cecatū ad pnicioſam stoliditatē. Secūdus autē actus est cōſilium de his que ſūt agēda ppter finem ⁊ hoc etiā impedit p luxurie concupiſcētiaz. Unde dicit Terentius in eunucho: loquens de amore libidinoſo. Que res inquit neq̄ cōſilium in se neq̄ modum habet vllum eam cōſilio regere nō potes. Et ꝯtuz ad hoc ponit p̄cipitatio que importat ſubtractionē cōſilij: quia fm Greg. in moral. donū conſilij dat cōtra p̄cipitationē. Pro quo nota q̄ p̄cipitatio i actibus anime dicit methaphorice fm ſimilitudinē acceptam a motu corporali. Dicit autē p̄cipitari fm motum corporalē quod i ima puenit a ſupiori fm impetum quēdā ppij motus vel alicuius impellentis non ordinate per gradus incedendo. Sūmum autē anime est ipa ratio: imū vero est p corpus exercitata opatio. Gradus medij per quos oportet ordinate deſcēdere: ſunt memoria pteritor: intelligentia p̄ſentiuz: ſollercia in cōſiderandis futuris euentibus ⁊ ratiocinatio vnū alteri cōferens: docilitas p quā aliquis acquieſcit ſentētijs maiorum: per quos gradus quis ordinate deſcendit recte cōſiliando. Si quis ergo poſt poſitis huiuſmodi gradib⁹ feraf ad agendum ad impetum voluntatis vel paſſiōis hoc dicit p̄cipitatio: verbi gratia: cū quis amore vel cōcupiſcētie feruore cecatus p̄cipitanter currit ad luxū ppter libidinē explendam ſe periculo mortis frequēter exponens. Tertius vero actus est iudicium de agēdis: ⁊ hoc ſimiliter impedit p luxuriam: dicit enī Dan. xiij. de ſenibus luxurioſis: q̄ auerterunt ſenſū ſuum vt non recordarent iudiciorum iuſtor. Et ꝯtum ad hoc ponit inconſideratio ſcz mortis inferni ⁊ ſimiliū. Pro quo nota: q̄ ſicut p̄cipitatio ē circa actū cōſilij ex defectu ſic incōſideratio est circa actuz iudicij ex defectu: quia defectus recti iudicij ptinet ad vitiū incōſiderationis put ſcz aliquis ī recte iudicādo deficit ex hoc q̄ ea ptemnit vel negligit attendere ex quib⁹ rectū iudiciū p̄cedit. In libidinoſis enī tm̄ volūtas delectationi carnis īmergit: q̄ nec de amaritudine mortis cogitat: nec īcertitudinē hui⁹ vite ponderat: nec iudicij diem formidat: nec inferni penā horreſcit: ſed ſi ſemp liceret viuere ſemp vellet peccare. Et inde ē q̄ iuſto iudicio deus actuz peccati trāſitoriū eternaliter punit: quia fm Augu. ſi homo mal⁹ eternaliter viueret: ſemp ipm liberet peccare: ⁊ ſi homo peccat in ſuo eterno nō mirum q̄ deus punit in ſuo eterno. Quartus pinde actus est p̄ceptum rōnis ō agēdo: quod etiā impedit p luxuriam incōtū ſcz homo impeditur ex impetu cōcupiſcentie: ne ſcz exequat illud q̄ decreuit eſſe faciendum. Unde dicit Terenti⁹ in eunucho de quodaz qui dicebat ſe receſſurū ab amica hō verba: vna falſa lacrimula reſtringet: ⁊ ꝯtum ad hoc ponit incōſtantia. Pro quo nota q̄ incōſtantia importat receſſum quēdam a bono ppoſito diffinito. Principium aūt huius receſſus habet a vi appetitiua: non enī quis a priori bono ppoſito recedit niſi ppter aliq̄d q̄ inordinate ſibi placet. Sed iſte receſſus nō cōſumat niſi p defectum rōnis q̄ fallitur in hoc q̄ homo repudiat quod recte acceptauerat. Et qz cum impulſui paſſionis reſiſtere poſſit: ſi non reſiſtit hoc venit ex debilitate ratiōis que non tenet ſe firmiter in bono cōcepto: ideo incōſtantia ꝯtum ad ſui cōſummationem pertinet ad defectum ratiōis. Ex hoc enim dicitur aliquis incōſtans quia ratio deficit in mandando executioni ea que cōſiliata ſunt ⁊ iudicata. Ex hoc aūt puenit hec mentis inconſtantia: quia delectatiōi

trāſitorie per malam voluntatem incūbit: ⁊ ideo neceſſe est mentem variari put vna delectatio momētanea tranſit ⁊ alia ſuccedit. Sola autē mens illa figitur in vera cōſtantia que per amorem immobili et inuariabili bono fideliter innitur. Similiter ⁊ voluntas per luxuriā maxime deordinat: nam ex parte voluntatis conſequitur duplex inordinatus actus: quorum vnus eſt appetitus finis: ⁊ quātuz ad hoc ponitur amor ſui ſcz ad delectationem quam inordinate concupiſcit. Sed audiāt dōm dicētez Joh. xij. Qui amat animaz ſuā perdet eā. Amor ſui eſt: cum quis longam vitam ad hoc deſiderat: vt ſuam libidinoſam volūtatem expleat. Quia carnalis affectus ſe ipm ⁊ alios ſolum amore cōcupiſcentie diligens: omnia in ſui comoduz ordinat: vt in eis pamplius delectetur. Ex quo patet q̄ pnicioſum damnuz inducit amor ſui: qz p̄uat hominē ab amore ordinato ſuiipius et omniū creaturarum imo ⁊ ipius dei: et quod execrabilius eſt non ſolum ducit ad cōtēptū: ſed ſi dici liceat vſq̄ ad odiū dei: dicēte chriſto in euangelio Joh. xv. Nunc aūt ⁊ viderūt ⁊ oderunt ⁊ me ⁊ patrem meum. Unde per oppoſitum odium dei ponitur filia luxurie: de quo odio plura dicta ſunt in. v. pcepto ſermone. xxxiij. Nicz enī deus ſit purum ⁊ ſummū bonum quod directe odiri non poteſt: dicitur tamen odiri indirecte ppter duo: ſcz vel propter penaz quam iuſto iudicio peccantibus infligit: vel ppter bonum delectabile q̄ mor pia prouidentia eis ſubtrahit ne grauius peccent. Alius autem eſt appetitus eorū que ſunt ad finem: et ꝯtum ad hoc ponit affectus p̄ſentis ſeculi cui carnalis inheret ppter appetitum bonorū: diuitiarū: ſanitatis: fortitudinis ⁊ ceterorū per que carnalis affectus ſuum finem cōſequitur ⁊ delectatione momētanea fruitur. Et per oppoſitum ponitur deſperatio futuri ſeculi: quia dum nimis detinetur delectatiōib⁹ carnalibus: ad ſpūales venire non curat ſed eas faſtidit. Conſiderans enī ſuam indiſpoſitionem ad ſpiritualia vel celeſtia cōſequēda: vtpote quia cōcupiſcentie carnali ⁊ delectationi finaliter immerſus ſibiipi male conſcius diffidit de venia et gloria futura conſequenda: qz deſperat de pria reſipiſcentia iuxta illud ppheticū Hiere. xviij. Deſperauim⁹: poſt concupiſcētias noſtras ibimus: ⁊ vnuſquiſq̄ prauitatē cordis ſui mali faciem⁹. Qz ſi impl⁹ hmōi ſtulta p̄ſūptiōe ſe ſpem habere iactitat: rideat ſapiēs Sapie. c. v. Talia dixerūt in inferno hi q̄ peccauerunt ſcz trāſierūt oia tāq̄ vmbra tanq̄ nauis vel ſagitta: qm̄ ſpes impij tāq̄ lanugo eſt q̄ a vēto tollit: ⁊ tanq̄ ſpuma gracilis q̄ a pcella diſpergit: ⁊ tanq̄ fumus q̄ a vēto diffuſus eſt. Merito nāq̄ de fornicatrice dicit Prouer. vij. q̄ mltos vulneratos deiecit: ⁊ fortiſſimi q̄nq̄ interfecti ſunt ab ea: vie inferi dom⁹ ē⁹. Sic deiecit Samſonem virtuoſitate potentē: quia quem oēs philiſtijm deijcere nō poterant: Dalila meretrix vinctū tradidit ad ſpoliandū: excecādū: incarcerandū ⁊ illudendū. Sic deiecit Salomonez ſapia ſingularem vt idola adoraret: ne ſuas delicias. i. vxores vl potiⁿ meretrices contriſtaret. Sic deiecit Holofernē ſtrennuitate pollentē: cui⁹ caput Judith abſtulit. Sic deiecit impios iudices etate ſeneſcētes cū ī concupia Suſāne turpiter exarſerunt. Sic deniq̄ deiecit Dauid ī ſāctitate viuētē cū incaute reſpexiſſet Bethſabee ſe lauantē. Sed ꝗ dei miſeratione reſpirauit ad emendā: quā tm̄ emendationē difficulter admittit hec noxa. Dicit enim Grego. ī moral. q̄ exq̄ luxuria ſemel mētez occupauerit: vix eā bona deſideria cogitare pmittit. Sūt enī viſcoſa deſideria: qz ex ſuggeſtione orit cogitatio: ex cogitatione affectio: ex affectiōe delectatio: ex delectatione conſenſus: ex cōſenſu opatio: ex operatione cōſuetudo: ex cōſuetudine deſperatio: ex deſperatione peccati defenſio: ex defenſione gloriatio: ex gloriatiōe dānatio. Unde glutinū ꝗ efficaciſſimū eſt ad capiēdas aīas vt dicit Aug. Hinc diabol⁹ ſoluz hoc vitiū elegit: cum Balach regē p Balā ppheta ſuuz inſtruere vellet: quomodo potiſſime filios iſrl deuincere poſſet. Qō a nobis auertat ieſus chriſtus dei fili⁹ ī ſecula benedictus Amē. Ad laudē dei.

Sequūt fmōes ō ſeptio p̄cepto.

De furto in generali: ⁊ cur faciēda ē reſtitutio: vtrū ve ſit ps ſatiſfactionis: ⁊ q̄ ſeptē impediūt reſtitutionē: ac quid reſtituenti ſpūaliter reſtituitur: Sermo I

On furtum faci

es. Exo. xx. Hoc est septimũ
n pceptum in quo fm Augu.
phibetur omnis contrecatio rei aliene pueniẽs ex cupiditate vl iniuria. Pro quo sciendũ q
furtũ est ꝓtrectatio fraudulẽta inuito dño aliene rei mobilis ⁊ corpalis que fit aĩo lucrandi: scilz gratia rei siue possessionis vel vsus. Dicit autẽ cõtrectatio: qz sine ea nõ est furtũ licz interueniat voluntas verbũ vel scriptum: tamẽ p solam voluntatẽ erit quis trãsgressor alicuius pcepti scz illius: non cõcupisces rem primi tui. Fraudulẽta dicit: quia si quis credebat rem eẽ suaz que non erat: nõ cõmittit furtũ: sicut nec ille qui credit q ab eo qui habet ius in illa re posset accipe: lz vterq teneat iuito dño: si tñ credebat dñm pmissuruz ⁊ suberat iusta causa credendi licz nõ erat cõcessurus: q si non suberat iusta causa credẽdi: tunc furti reus tenet: ⁊ si putat iuito dño facere lz eo volẽte faciat mortaliter peccat: ac furti reus tenet ad restitutionẽ. Additur etiã rei aliene: qz ꝓtrectatio rei ꝓprie nõ ẽ furtũ nisi ali⁹ haberet i eadẽ re ius aliqd: vtpote qz res est pignorata vel cõmodata quã dñs rei fraudulose capiendo furtũ cõmitteret. Dicit etiã mobilis ⁊ corpalis qz in reb⁹ ĩmobilib⁹ furtũ cõmitti nõ põt nec in corpalibus: vt sũt actiões ⁊ seruitutes: eo q talia nõ possunt ꝓtrectari. Et subiungitur aĩo lucrandi scz gr̃a sue possessionis vel vsus: qz si ꝗs aliena ancillam rapuerit nõ causa lucri ꝫ libidinis cõmittit furtum qz nõ solũ cõmittit furtum ꝗ rei dñiuz sibi vult vẽdicare sed etiam qui vult ĩ ipa re sibi vendicare vsum etiã inuito dño. Hic põt q̃ri: vtz sic ĩ re pua sicut ĩ magna ꝗs cõmittat furtũ. Ad qd̃ rñdet Gratian⁹. xiij. q. vj. c. vl. dicẽs: Fur aũt nõ solũ in maioribus sed etiã ĩ minorib⁹ iudicat: nõ enĩ qd furto ablatũ ẽ: sed mẽs furãtis attẽdit sũ a sũl: in fornicatiõe nõ refert an deformis vel pulchra ingenua vel ancilla paup vel opulẽta: qd̃ sane ĩtelligẽdũ ẽ qñ voluntas etiã maiora subtraheret: qz vt ibidẽ pmittit: furtũ nõ tam in quãtitate rei q̃ in affectu furantis ꝓsideratur. Hinc dicit Tho. scda. 2e. q. lxvj. q si ꝗs accipit furtiue res minimas: hñs aĩm furãdi vel ꝓxio nocumẽtũ inferẽdi tũc põt etiã ĩ talib⁹ minimis eẽ mortale: sic ĩ solo cogitatu p ꝓsensũ: si
B nõ nõ facit aĩo furãdi nec nocumẽtũ inferẽdi sz pot⁹ psumit nõ eẽ ꝗ volũtatẽ dñi: tũc nõ reputat furtũ. Preterea lz furtũ ꝓprie ꝺr occulta et fraudulenta occupatio rei aliene: sic rapina ẽ violenta occupatio: tñ qz vtraq occupatio repitur ĩuolũtaria ex pte ei⁹ cui aliq̃d subtrahit lz vni subtrahat p ignorãtiã alteri p violẽtiã ⁊ vtrũq opponit ꝟtuti iusticie: ideo p eodẽ plexq reputant: ita p q p furtũ ĩ ꝗ mãdato generaliter intelligat oĩs violẽta vel fraudulẽta occupatio rei aliene inuito dño: siue sit ĩuolũtariũ purũ aut mixtũ: ⁊ talis occupatio semper obligat ad restitutionez: qz fm Augu. ĩ epla ad macedoniũ: ⁊ habet. xiij q. vj. c. si res. Non dimittit petñ nisi restituat ablatũ si restitui põt. Ad cui⁹ euidẽtiã septẽ sũt ꝑncipaliter de restitutiõe pseqẽda. s. cur: ꝗs: cui: q̃d: vbi: quõ: qñ. Primo igit videndũ ẽ an restitutio ẽ faciẽda tã q̃ ncẽria ad salutẽ: ꝑsertim cũ null⁹ obligatur ad impossibile: sz ablatũ restitui sep⁹ ẽ ĩpossibile puta cũ aliquis alicui abstulit mẽbrũ vel vitam. Ad qd̃ rñdet Tho. scda 2e. q. lxij. q restitutio ẽ act⁹ iusticie cõmutatiue: q̃ ꝓsistit ĩ q̃daz eq̃litate: vñ restituere nihil aliud eẽ videt q̃ iterato aliquẽ ĩ possessionẽ vel dñiuz rei sue ꝓstituere: ⁊ ita in restitutiõe attẽdit eq̃litas iusticie fm recõpẽsationẽ rei ad rem: q̃ scz res vni⁹ habet ab alio p volũtatẽ ei⁹: vt ĩ mutuo vel reposito: aut ꝗ volũtatẽ ei⁹ sicut ĩ rapina ⁊ furto: vñ p iteratã redditiõez rei iniuste ablate reparatur eq̃litas iusticie: q si iuste res ablata fuerit si restituit ineq̃litas erit: qz iusticia ĩ eq̃litate ꝓsistit: cũ q̃ seruare iusticiã sit de necessitate salutis: ꝓsequẽs est: q restituere id qd̃ iiuste ablatuz ẽ alicui sit d̃ necessitate salutis. Verũtã ĩ q̃b⁹ nõ põt eq̃ualens recõpensatio fieri: sufficit q recõpẽset modo possibili iudicio discretorũ. Q si queri⁹ vtz q̃ restitutio sit ꝑs satisfactionis: ꝑsertim cũ Augu. ĩ epla p̃dicta ad macedoniuz dicat. Si res aliena ꝓpter quam petñ ẽ reddi possit ⁊ nõ reddit: pnia non agit sz silat. Ad ꝗ rñdet Bonauen. super iiij. di. xv. q satisfactio duplicit accipit. s. cõiter: ⁊ tũc oẽ opus penale volũtarie assũptũ: siue ad qd̃ tenet iudicio dei siue iudicio sacerdotis p satisfactiõe reputat: ⁊ sic etiã restitutio est op⁹ satisfactoriũ ⁊ ꝑs ei⁹. Scdo accipit ꝓprie: ⁊ tũc fit p opus penale volũtarie assũptũ: ad qd̃ nõ tenebat nisi ex culpa ⁊ iudicio sacerdot⁹: ⁊ sic restitu

tio nõ est pars satisfactiõis: qz restituere tenet qui rem habet alienã fm oñe ius: etiam si facerdos nũq̃ ĩponat: alioq̃n nõ essz capax pnie: sicut nec retinẽs adulterã vel fornicariã: ⁊ sic potius de necessitate salutis req̃ritur tanq̃ p̃ambulũ ⁊ fundamẽtũ satisfactionis salutaris. Ad penitẽtiã enĩ ⁊ satisfactionẽ q̃dam req̃runt vt fundamẽta: sicut iniurie remissio ⁊ aliene rei restitutio: quedã etiã vt expediẽtia: vt vitare p̃ximas occasiones: q̃dam inq̃ vt satisfactoria: sicut oratio: ieiuniũ: elemosyna: q̃dam autẽ vt pficientia: sicut sũt opa superogationis: vñ alienũ in ꝓsciẽtia penitẽtis ẽ q̃si ferrũ in vulnere egrotãtis: cũ nec vni pñt pnia nisi iniustũ restituat: nec alteri medicina nisi ferrũ extrahat. Qd̃ ꝑsciẽs diabolus agit miro mõ ne fiat debita restitutio p varias cautelas ⁊ deceptiões. Prima deceptio dicit plongatiua solutiõis: qua ꝓtrahũt solutionẽ ancte ꝓpria: accipiẽtes dilationẽ in iniuriã ⁊ dãnificationẽ creditorũ pauper: nec reputãt se obligatos ad interesse. Secũda dicit diminutiua qua. s. in solutione debitor aliq̃d abstrahẽtes diminute soluũt sine libero consensu crediteris: sed cũ extorto ꝓsensu ex timore verecũdia vl ĩportunitate: nõ attẽdentes q sicut alienũ rapere sic ⁊ retinere dãnabile est inuito dño. Et dicit creditor inuit⁹ qñ nõ libere ꝓsentit: sed ex quodaz extrinseco qd̃ãmõ coact⁹. Tertia deceptio dicit placatiua: q̃ scz quis tñ studet placare clamores exteriores creditorũ: nihil curãs d̃ clamore ꝓscie q̃ ꝓpinquio: ẽ: lz ꝓscia dictat etiaz alia debita eẽ solũda siue occulta siue manifesta: hoc enĩ nõ curãt qz clamores exteriores nõ sustinẽt ⁊ lz ꝓscia remordet: tamẽ quia creditor nihil petit d̃bitor satisfacere minime curat vl satagit. Quarta vero d̃ distributiua q̃ scz piũ arbitrant q ea q̃ certis ꝑsonis sibi notis restituere obligantur in alias pias causas dispẽsare conant: vt erigendo vl dotãdo capellas: nuptui tradẽdo paupes puellas ⁊ multa sil̃ia: que patent humanis oculis q̃rentes põpam ⁊ inanẽ gl̃iam. Sz in decretis. j. q. j. dr. c. Non ẽ putãda elemosyna si pauperib⁹ dispense tur qd̃ ex illicitis reb⁹ acq̃rit. Sequitur. Hinc d̃r Ecci. xxxiij. Qui offert sacrificium de substãtia pauperis: q̃si q victimat filiũ in ꝓspectu pris. Quãtus aũt sit dolor pris ꝓpendam⁹ si in ei⁹ cõspectu filius victimet: ⁊ hinc facile cognoscit quãt⁹ apd deũ dolor exasperat qñ ei sacrificiũ ex rapina tribuit. Quinta dicit excecatiua: q̃ scz quidaz sic excecant q q̃d in seculari iudicio pce: pcio: fauore ⁊ sil̃ibus sibi sententialiter lucrari pñt: totũ iustũ reputant nihil curãtes de iure diuino vl ꝓscie stimulo: imo cũctas palliatas: violẽtias ⁊ iniusticias quasi licitas reputãt: qz excecat eos auaricia eorz: q si reꝑhendunt vl instruũt in his cito grauit indignant. Sexta deceptio dicit fraudatiua: qua. s. decipiẽtes defraudant cũ affectu tpaliũ victi restitutiones p se facere nequeunt: ꝗ filijs ⁊ heredibus faciẽdas relinquũt: in q̃ manifeste pz q plus amãt terrenã substãtiã q̃ ꝓpriam aĩam: q̃ q̃ demẽtia erit credere q filij vl heredes plus crũt dilecturi aĩam alienam q̃ substãtiã iam licet iniuste tñ acq̃sitã: cũ cõtinger e frequẽter solet q male ablatorz heredes illa restituere nõ curãt: eo q ab ipis nõ sũt ipie acq̃sita: imo demerito suo parẽtes hmõi relinquũt: in morte filios vl heredes q̃ nullã cõpassionẽ habẽtes sup statu mortis eorz: vix semel in anno memores erũt ad celebrandũ eorz anniuersariũ. Septima deniq̃ d̃r dãnatiua: q̃ scz q̃s ad hoc ducit q scienter relinquit filijs vl heredibus iniusta licet etiã sciat eos nullã restitutionẽ facturos: ⁊ illa deceptio ẽ dãnatiua sui ⁊ suorz heredũ: qz talis substantia filijs derelicta nõ est tñ causa damnationis sue ꝗ etiã heredũ. De septẽ deceptões sunt quasi septẽ laquei: quibus iniust⁹ auarus illaq̃atus ẽ ad eternã dãnationẽ: q̃s euasis se gl̃iatur. pś. xc. dicẽs: Qñ ipe liberauit me de laq̃o ve. ⁊ a ꝟbo aspo. Qñ iniustus auar⁹ triplices ditat heredes q̃ oẽs pot⁹ eligũt ei⁹ dãnationẽ q̃ vite reuocatio nem q̃s dauid subtil'r ĩnuit cũ dicẽ ĩ. pś. lxij. Introibũt in inferiora terre. s. q̃tũ ad corpus ⁊ sic hereditãt vermes q̃ rodũt ⁊ ꝓsumunt corp⁹ in delicijs ⁊ vitijs enutritũ: cui fatisfaciẽtes aĩe salutẽ postposuerũt. Scdo adiũgit. Tradent in man⁹ gladij. s. q̃ ad anima q̃ tradit rugiẽtib⁹ p̃paratis ad escam: ad torquẽdũ inexp̃ssibilib⁹ penis: q̃ noĩe gladij exp̃munt. Tertio subdit ptes vulpiũ erũt. s. q̃tũ ad terrenã substãtiã iinste ꝓgregatã ⁊ ĩpie derelictã: q̃ vulpina calliditate sic diuersis tergiuersatiõib⁹ ĩpediẽrũt ne mortẽs restitueret: sic aduertere nolũt vt aĩam illi⁹ ⁊ suam restitutiõe ꝓdigna ab eterna dãnatione eruerẽt: nullisq̃ monitis ad hoc induci pñt: tãdẽ parit cum eo

qui bona reliqt in eternũ dãnãdi. Ñ legi
tur de q̃dã heremita scõ q dñm frequẽter
orãs vt illi penas inferni dignaret ostẽde
re: tandẽ fuit exaudit⁹ ⁊ inter cetera horri
bilia tormẽta vidit scalã cũ decẽ gradibus
in q̃b⁹ erãt suspẽsi decẽ homes vn⁹ gradati
sup aliũ. Infim⁹ erat quidã senex antiquis
sim⁹ miser ⁊ putrid⁹: sup quem alij singuli
pẽdebãt in gradib⁹ suis: q̃s demones hor
ribiliter flagellabãt: vngulis ferreis lani
abãt ⁊ alia terrifica tormẽta crudelit infe
rebãt: ita q eoꝝ pena videbat excedere pe
nas oim q̃ videbãt ĩ inferno: q̃ multũ ad
mirãs q̃siuit ab angelo ductore qui essent.
Audit angel⁹: ille senex inferi⁹ pẽdẽs fuit
auarus: q̃ diuitias multas vsuris ⁊ rapi
nis acq̃siuit: ⁊ qz iniuste acq̃sita nõ restitu
it: hãc penã ineternũ sustinebit: Scõs fuit
ei⁹ fili⁹: q̃ licet vsurã ⁊ rapinã nõ cõmisisset
tñ qz p̃ris pecuniã ⁊ hereditatẽ male ꝯque
sitã nõ restituit ꝑ sibi retinuit: cũ p̃re ĩeter
nũ hãc penã sustinebit. Tertⁿ fuit filⁿ filij
⁊ sic vlteri⁹ vsq̃ ad decimã generationem
qui oẽs dãnati sũt in eternũ: qz bona p̃ris
iniusta restituere nõ curauerũt. Et iõ meri
to dicit Eccl.x. Nihil ẽ iniquius q̃ amare
pecuniã: h̃ eñ aĩam suã venalẽ h̃z: imo to
tã pgenie ⁊ cũ h̃ amittit piter ipãm substã
tiã: sic ait ps̃.lxxv. Dormierũt somnũ suũ
⁊ nihil inuenerũt oẽs viri diuitiaꝝ in mani
bus suis nisi demerita. exeunt eñ nudi et
rei ante districtũ iudicẽ nil p̃ter petã portã
tes. Q̃ si debitã restitutionẽ fecerit ĩ oĩ
bus deo ⁊ hoĩb⁹: tunc eis restituent omnia
saluti opportuna q̃ p iniusticiã dãnabiliter
sũt amissa. Que redigi p̃nt in numero se
pẽnario. Ñ primo restituit sibi ipi deus
trin⁹ ⁊ vn⁹: in possessionẽ eterne heredita
tis in quo ꝯtinet omne bonũ honestũ iocũ
dũ ⁊ vtile. Nõ q̃ audiat q̃s diabolũ sugge
rentẽ si aliena restituis paup ⁊ mẽdic⁹ re
manebis: quõ eñ paup ẽ q̃ diuitẽ deũ pos
sidet ⁊ nimis auar⁹ ẽ cui deus nõ sufficit:
nec tñ diues ẽ: qz qui deũ ꝯtẽnit oĩa pdit.
Hic dicit ps̃.xxxvj. Melⁿ ẽ modicũ iusto su
p diuitias pctõꝝ mltas. Scõo sibi restitui
tur aĩa sua: imo totus ipe: vtpote iã libera
tus a laqueo venãtiũ: ⁊ p ꝯsequẽs a ꝏo
aspero. Ite maledicti. Tã efficaciter q̃ cun
cta restituat iniusta p liberatõe mortⁿ eter
ne: quãta sollicitudine restitueret inimicⁿ
capitalib⁹ ablata: si capt⁹ ab eisdẽ tradit⁹
fuerit in carcerali pena: cũ in nequiorĩbus
manib⁹ cõprehẽsus sit scz ã vngulis demo
nioꝝ. Tertio sibi restituit omne meritũ aĩ
pctñ vsure vl rapine bonis opib⁹ ⁊ exerci
tijs lucrat⁹ fuit: ꝑ in pctõ mortali penitus
amisit: nã sicut bona opera facta in gratia
mortificantur per sequentẽ culpam: sic re
uiuiscunt per recuperatã penitentiaꝝ. Ad
hoc igitur meritũ recuperandũ merito est
restitutionibus instistendũ: quia meritum
vnius operis orationis vel cogitatiõis bo
ne: mille milies excedit omnia bona mun
di: ⁊ sup ꝑ illõ erit eternũ in fruitione: istõ
momẽtaneũ in possessione. Quarto sibi re
stituunt omnia anime ornamenta scz gra
tia ⁊ virtute: ⁊ p̃sertim illa vestis nuptia
lis qua scz anima deo grata efficitur ⁊ de
nuo in eternã eius sponsam eligit. Que p
fecto restituto gratie ⁊ virtutum: satis in
nuitur in parabola quã domin⁹ proposuit
de filio prodigo: dicente patre post pater
nalẽ amplexũ cito proferte primã stolam:
scz innocentie ⁊ date anulum desponsatio
nis spiritualis: occidite vitulũ saginatum
id est christũ mystice oblatũ: vt sic cõiuiũ
sumat participatione salutifera sacramen
torũ xt̃i. Quinto sibi restituunt confrater
nitates omniũ timẽtiũ deũ: ita q ꝯticeps
fit omniũ bonoꝝ que fiunt in ecclesia mili
tante. De q̃ ps̃.cxviij. gloriat dicens Par
ticeps ego sum omniũ timentiũ te: ⁊ custo
dientiũ mandata tua. Sexto sibi restituit
fama bona que super diuitias mltas ẽ esti
mãda: sicut sapiẽs testat Prouer.xxij. di
cens: Melius ẽ nomẽ bonũ q̃ diuitie mul
te. Facta nanq̃ debita restitutiõe sine omi
rubore cõparere potest coram deo ⁊ omni
bus hominibus quia tunc scandalũ illud
amotũ est ꝏ q̃ dicit dñs Mat.xviij. Ve hoĩ
illi p quẽ scãdalũ venit: qz scãdalũ actiuuꝝ
ẽ mortale pctñ vt latius determiat Tho.
scõa 2ᵉ.q.xliij. Septimo sibi restituit ĩ se
cura pmissiõe regnũ sempiterne glie: vbi
sunt diuitie infinite ⁊ in eternũ durature:
p̃tes vero diuitie iniuste acquisite vl pos
sesse si nõ restituunt post pauca tñ interue
niente morte penit⁹ amittunt: ⁊ in fel aspi
dũ infernaliũ cõuertunt: si vero tunc resti
tuunt q̃ diutius retinere nõ p̃nt. s. ĩ mor
te vel post mortẽ verẽdũ ẽ q̃ nõ amore iu
sticie sed timore vindicte extorta ẽ illa resti
tutio: qz diuti⁹ ea tenuisset si diuti⁹ viuere
licuisset: nõ ergo fit libera volũtate q̃ fie
ri videt in ope quã potissime deꝰ respicit
⁊ acceptat. Hinc cecinerũt angeli. In ter
ra pax hominibus bonevoluntatis. Ad

laudem dei omnipotentis.

De damno spũali scz ipsi⁹ aie: q̃ inferr tripliciter. Et quõ ad ei⁹ restitutionẽ obligat: Sermo II

On furtũ facies.

n Exod.xx. Also vtcũq̃ cur faciẽ
da sit restitutio. Ñ pseqũdũ ẽ
q̃s ad illã obligat. Pro q̃ sci
endũ q decẽ sũt genera hoĩm q̃ necessario
obligant ad restonẽ. Primi sũt dãnifica
tores q̃ scz sine ꝓprio comodo alijs dãnum
inferũt in persona vl substãtia. Prio in p
sona dãnũ inferũt spũaliter vl corpaliter.
Spũalit aũt p̃m Sco.in.iiij.di.xv. Nullⁿ
põt in naturalib⁹ aie bonis alteri ꝓte dã
nũ inferre: cũ bona naturalia sint incorru
ptibilia: ꝑ hõ dãnificari põt ĩ bonis mortũ
vel acquisitis: cuiusmõi sũt gra ⁊ virtutes
q̃ corrũpi valẽt: vel acquirẽdis p opa bõa
quoꝝ acq̃sitio faciliter ipedit: nã p pecca
ta ⁊ delicta virtutes iã acq̃site corrũpunt:
⁊ paulatĩ vitia generant ac virtutes q̃ de
berẽt ex actib⁹ bonis generari ꝓpediunt:
Et sic ĩ his põt q̃s dispositiue saltẽ aliũ dã
nificari triplr. Prio generalr aliũ p exem
plũ malũ scãdalizando: q̃ pbet alteri pcti
elusdẽ occasio licet remota: ⁊ ex h̃ cõtingit
scãdalũ actiuũ ẽ mortale pctñ: etiã illud
q̃ habet spẽm mortalis pcti: vt pz scõa 2ᵉ
q.xliij. de quo scãdalo in diuersis locⁿ plu
ra posui. Scõo spãliter scz primũ offendẽ
do signo verbo vel facto: ⁊ hmõi impellit
aliũ magis ad spũale dãnũ. Primo nanq̃
offendit q̃s signo. Sũt enĩ signa sine q̃bus
innotescere nõ põt exteri⁹ dilectionis inte
rioris act⁹: etiã illi⁹ ad quã oẽs de necessi
tate tenemur: qz in oĩmoda negatiõe eoꝝ
manifestũ signũ cordialis odij demõstrat:
sicut ẽ salutatio ⁊ ad interrogata aliqualis
rũsio. Qui ergo in isto negat tale verbum
aut auertit vultum aut subito fugit: odij
mortalis manifeste signũ ostendit: nisi hoc
agat ex eã ex cã rationabili: vtpote si pba
biliter timet ex hoc aliud deteri⁹ euenire:
⁊ tunc rõnem ⁊ intẽtionẽ facti sui ꝯz intuẽ
tibus ꝓpter vitationeꝝ scandali ꝓpalare si
bono modo fieri põt. Scõo offendit ꝏo
cõtumelioso: ⁊ h̃ vel ꝏfuse: q̃ intelligit p
racha in euangelio Matth.v. vl specifice
⁊ manifeste q̃ notat ibidẽ in ꝏo fatue:
sicut ꝯtingit in cõtumelia ꝯuitio vl impro
perio: vnde talia verba ex deliberatiõe et
ꝯtemptu in proximũ freferre: frequẽter est
mortale: ⁊ obligatur proferẽs ad satisfacti
onẽ per se vel p aliũ humiliter culpã suã di
cẽdo: vel saltẽ equipollentia signa demon
strãdo. Tertio offendit facto iniurioso si
ue corporali siue reali. Ñ p̃m Lyrã ĩ illa
tis dãnis duo pẽsanda sũt: scz offensa que
fit in rei corporalis vl tpalis ablatõe: ⁊ in
iuria q̃ fit in dãni spũalis actiõe: cum scz
ex dãno dato q̃s iniuriato p̃stat impatien
tie scãdali ⁊ odij materiã. Dãnũ igit infe
renti nõ sufficit ad salutẽ satisfacere de offẽ
sa restituẽdo aliena: ꝑ etiã amouere tenet ĩ
iuriã ⁊ scãdalũ q̃ fit cũ veniã petit p se vl
p aliũ ꝓ q negocij q̃litas id exposcit iudi
cio probi viri. Tertio specialissime scz pxi
mũ efficaciter ad malũ inducẽdo vl a bo
no retrahẽdo. Q̃ fieri põt triplicit. s. lo
cutiõe: opatiõe ⁊ nouitatũ inuentiõe: ꝑ de
duob⁹ vltimis videbit postea vbi aget de
iniquis opatorib⁹. De primo q̃ sciendũ: q
hõ primũ suũ inducit ad malũ locutione:
⁊ hoc p̃cipue q̃nq̃ modis. Primo turpit
docẽdo cantilenas carnales: supfluas ad
ornationes: chorizationes detestabiles:
peccatorũ inuentiões ⁊ infinita similia: sic
pz.j. Regũ.ij.⁊.iij. in filijs Hely qui trans
gredi faciebãt ꝓplm dñi puertẽdo ritũ cere
monia ꝯ in oblatiõib⁹: ꝯsulẽtes ꝓte gulo
sitati: ⁊ mulieres que venerant ad purifi
candũ polluebant dormiẽdo cum eis: vel
etiã p̃m quosdã corrupti pecunia dabãt li
cẽtiã mulierib⁹ cõmiscẽdi viris suis infra
dies purificatiõis vt pz pleni⁹ in historijs
ꝓter q̃ eos dñs multiplici damnatione
mulctauit: sicut predixerat dñs Samuell
⁊ primo quidẽ morte tẽporali in p̃lio ꝯtra
philistijm: nec solũ ipi: sed eoꝝ demerito
triginta milia de isrl cũ eis interierũt ⁊ ar
cha piter capta ẽ: scõo morte eternali nõ so
lũ filios ꝑ etiã p̃ez diuina iusticia damna
uit. Dicit eñ Hiero. ⁊ Raban⁹ ibidẽ q Hely
p iniqtate filioꝝ dãnat⁹ ẽ: qz eos min⁹
seuera aĩaduersiõe plectebat: ⁊ q̃dẽ corri
puit ꝑ lenitate ⁊ mãsuetudine p̃ris nõ seue
ritate ⁊ aucte pontificis: tertio morte tpali
ipi⁹ p̃ris ⁊ etiã vxoris Phinees: nã ambo
auditu euentu p̃lij interierũt: Hely retro
cadẽdo: vxor Phinees prũ accelerãdo: q̃r
to reprobatõe terrifica ĩ oĩ coꝯposteritate.
Ñ dñs ad Samuelẽ. Ego faciã ꝏbũ ĩ isrl
q̃ q̃cũq̃ audierit tinniẽt ambe aures ei⁹:
suscitabo eñ aduersus Hely oĩa q̃ locutus
sũ sup domũ eius. s. per virum dei missum

ad eū q̃ dixit hely in ꝑsona dñi. Prescidã
brachiũ tuũ ⁊ brachium dom⁹ pris tui scz
ythamar: vt nõ sit senex. i. sũm⁹ sacerdos ĩ
domo tua: ⁊ videbis emulũ tuũ. i. sadoch
sacerdotẽ q̃ abyathar a Salomõe abiecto
suscepit sacerdotiũ. Sequtur. Et pars maxi
ma dom⁹ tue morietur cũ ad virilẽ etatẽ ve-
nerit. Qõ ipletũ ē q̃ñ Saul sacerdotes no
be q̃ erãt de genere Heli interfecit: vno so
lo relicto scz abyathar: q̃ fugit ad dauid:
vt pz. j. Regũ. xxij. Et qõ bis oĩb⁹ mai⁹ est
dixit dñs ad Samuelẽ: Juraui domui He
li q̃ nõ expiet iniq̃tas dom⁹ ei⁹ victimis ⁊
munerib⁹ vsq̃ in eternũ. Scõo neq̃ter in-
flectẽdo ad mala: puta ad vsurã furtũ ra-
pinã ꝓcialitates ⁊ sĩlia: ⁊ b̃ cõsilijs suasio-
nib⁹ cõminatiõib⁹ aut p̃ceptiõib⁹: sicẽ leg. ẽ
iij. Regũ. xxj. de Jezabel: q̃ induxit viz ad
ꝓsẽsũ ⁊ scripsit lr̃as ex noĩe Achab ĩ iezra-
hel mãdatum ꝓtinẽtes q̃ ꝓuẽtũ facerent ⁊
ieunarẽt tã q̃ facturi iudiciũ dei: ⁊ submit
terẽt falsos testes q̃ dicerẽt: Naboth b̃ndi
xit. i. maledixit deũ ⁊ regẽ: ex q̃ testimonio
iudicarẽt eũ reũ maiestatis ⁊ sic eũ lapida
rẽt iezrahelite tã timore q̃ fauore regũ oĩa
ꝑfecerũt: ⁊ misit dñs Heliã ad Achab vt
diceret: In loco ĩ q̃ linxerẽt canes sanguinẽ
Naboth lambẽt ⁊ tuũ sanguinẽ ⁊ interfi-
ciam de Achab mingẽtẽ ad parietẽ ⁊ clau-
sũ ⁊ vltimũ in isrl: ⁊ canes comedẽt Jeza-
bel ĩ agro iezrahel. Cui⁹ eã subiũgit: qz ve
nũdat⁹ ē vt faceret malũ in ꝓspectu dñi: cõ
citauit eñ eũ Jezabel vxor sua ⁊ abomina
bilis effect⁹ ē. Tertio spãlr ꝓtaminãdo scz
in carnalitatib⁹ p lasciuos cãtos gest⁹ nu-
tus affatus amplex⁹: tactus ⁊ sĩlia: aut eti
am ꝑvetulas mediatrices aliq̃ etiã minis
aut ꝑmissiõib⁹ infinitisq̃ modis sibi dete
standa voluptas allicit incautos. De hoc
legit in li. Apũ. c. xxxj. de quadam vetula
maledicta que circũduxit puellã quãdam
septẽ annis ⁊ diuersis tradidit ꝑ virgine
ad peccãdũ cũ ea: q̃ tãdẽ (videte eadẽ pu-
ella) corpe ⁊ aĩa fuit a demonib⁹ e medio
sublata: haud dubiũ q̃n ĩ inferno sepulta.
Quarto spũaliter corrũpendo. s. bonos ⁊
bona derogatiuis x̃bis aut p̃dicatiõibus
denigrãdo heretica aut falsã ⁊ ꝓtamina-
tam doctrinã seminãdo: demones inuocã
do vl q̃scũq̃ supstitiões ⁊ prauitates edo-
cendo. Hec liquide patẽt ĩ Joas rege iuda
ij. Paral. xxiij. qui fecit qõ bonũ erat co-
rã dño cũctis diebꝰ Joiade sacerdotis: vt
pote cui⁹ ꝓsilio regebatur: verũtñ mortuo
Joiada venerũt ad regẽ principes iuda et
adorauerũt regẽ vt deũ: ꝓm hebreos tribu
entes illi diuinũ honorẽ: eo q̃ habitauit ĩ
domo dei sex annis: vbi tñ sacerdotib⁹ lici
tũ erat intrare: ipe aũt honores illos libẽ-
ter accepit: ⁊ delinit⁹ obsequijs eor acqui-
euit eis: in b̃. s. q̃ dereliq̃rũt tẽplũ dñi dei
patrũ suor: seruierũtq̃ lucis ⁊ sculptilib⁹
⁊ facta est ira dñi ꝓtra eos: q̃ adduxit exer
citũ syrie in iudã ⁊ hierusalẽ: q̃ licet modi
cus eẽt: tradidit tñ dñs in man⁹ eor infini
tã multitudinẽ: interficientesq̃ cũctos ꝓn
cipes ꝑplũ q̃ fuerũt ꝑmaria cã delicti: ĩ Jo-
as aũt ignominosa exercuere iudicia: ⁊ ab
eũtes dimiserũt eũ in languorib⁹ suis: sur-
rexerũt autẽ serui sui ⁊ occiderũt eũ in le-
ctulo: sicq̃ miserabili morte vita funct⁹ ē.
Quãto dãnabilr a bono retrahendo ne. s.
aliena restituat: superflua ꝓtribuat: illatas
iniurias remittat: ne veritatẽ p̃dicãtib⁹ cre
dat: ⁊ diuina freqũtet. ne peccare desistat:
nec efficaciter ad emẽdationẽ se cõuertat:
aut ne etiã ꝑ religiõiõi gressũ mũdũ reliq̃t
⁊ multa sĩlia: sicẽ Dathã Abyrõ ⁊ Chore q̃
rẽtes inuadere vtrãq̃ ꝑlaturã. s. spũalẽ et
tpalẽ: toto conamĩe nitebãt auertere cões
ꝑplm ab obediẽtia suor ꝑlator. s. Moysi ⁊
Aaron disseminãtes ⁊ suscitãtes ꝓspirati
ones: murmuratiões: ⁊ discordias: vt pz
Numeri. xvj. vbi dicit Rabbi salmõ: q̃ per
totã noctẽ ꝓcedẽtẽ ⁊ ꝑtem diei chore ⁊ sibi
adherẽtes discurrerãt ꝑ castra dicẽtes ꝑplo
q̃ mouerent ꝑ vtilitate cõi: ⁊ b̃ mõ coacer
uauerũt sibi multitudinẽ ꝑ Moysẽ ⁊ Aarõ:
vñ irat⁹ dñs ait ad moysen ⁊ Aarõ. Sepa-
mini de medio ꝓgregatiõis hui⁹ vt eos re
pẽte dispdã: q̃ proni cadẽtes ĩ terrã dixerẽt
vt pz ibidẽ in lr̃a. Hic q̃ri põt: vtr̃ dissua
dẽs alteri religiõis ingressũ aut x̃rutũ ex-
ercitiũ puocãs ad ꝓriũ: ad restõnẽ teneat
cũ nõ dimittat ꝑtñ nisi restituat ablatũ:
ꝑ ĩ his plurimũ dãnificat q̃s ĩ bono spũa-
li qõ excedit oẽ dãnũ corpale ⁊ tpale. Ad
b̃ rñdet Sco. in. iiij. di. xv. q̃ in dãnificati-
one spũali q̃tũ ad bonos mores ⁊ x̃tutes
acq̃rẽdas vl retinẽdas: tenet mõ possibili
q̃s restituere dãnũ tã impciabile: econtra
scz puersũ efficaciter ad pniaz ⁊ act⁹ x̃tuo
sos iducẽdo: insup ꝑ eo orãdo ⁊ alio ꝓra
tiões ipetrãdo: qz difficili ē ꝓuertere q̃ p
uertere: ⁊ ꝑ b̃ pz q̃tũ piculũ ē aliũ ad pctñ
inducere: qz viz põt aliq̃ illum ad pniam
reducere. Porro si subtraxit aliquẽ a reli-
gione tũc aut talit subtract⁹ erat obligat⁹

voto pfessionis: ⁊ tũc ꝓm Sco. ibidẽ ꝑ vi-
rib⁹ laborare tenet vt ad religionẽ redeat
vt b̃ mõ iam sibi q̃ religioni satisfaciat: si
aũt ille noluerit intrare: tũc ꝓm Seral. ob-
doñ. videt q̃ qui eũ religioni subtraxit: re
ligionẽ intrare debeat: si sit idonea ꝑsona
ad intrandũ: vt sic intrãdo satisfaciat ordi
ni ⁊ b̃ viuẽdo ac orãdo: ꝑ alio ad ei⁹ ꝓuer
sionẽ laboret: si vero subtraxit aliquẽ nõ q̃
dẽ obligatũ: sed tñ volentẽ intrare: tũc di-
stinguendũ ē: vel hoc fecit aĩo nocendi ipi
religioni: ⁊ tunc obligat ipi religioni: sed
qz multũ interest interesse in religiõe ⁊ pro
pe esse: iõ nõ tantũ obligat sicẽ in ꝓmo casu
sed tenet ad aliqualẽ restitutionẽ puta ad
aliquã inductionẽ alteri⁹ aliqualiter equi
ualentis ad ingressũ illi⁹ religionis: aut b̃
fecit animo ꝓsulendi alteri quo ad salutez
aĩe sue: vt puta qz in illa religione non erat
obseruantia regularis: ⁊ sic in nullo tenet
ꝑ magis meret: vl b̃ fecit aĩo ꝓsulendi sibi
ipi tñ in licitis ⁊ honestis: puta qz erat ei⁹
mgr ⁊ cũ eo in studio victitabat: ⁊ hoc sine
fraude fecit: tunc quidẽ nõ tenet religioni
ꝑ tenet ꝑsone sic retracte ĩ illis in quibus
eũ retrahẽdo dãnificauit: ꝓcor. etiam Ri-
char. Si deniq̃ fecit b̃ aĩo ꝓsulẽdi sibijpsi
in illicitis ⁊ inhonestis: tũc maxime obli-
gatur deo ⁊ illi quẽ sic ꝑpter vitiosa retra-
xit. Ratio aũt hax restitutionũ ē: quia ꝓm
Aug. li. retractionũ cũ virtutũ bona maxi
ma sint: aliq̃s plus aliũ dãnificat in istis
q̃ in alijs quibuscũq̃: ⁊ p ꝓsequẽs ꝓm iu-
sticiã plus obligat ad restituendũ. primo
tale bonũ q̃tũ sibi possibile ē: q̃ qõcunq̃
aliud bonũ: qõ satis inuit dñs Ezech. iij.
vbi dicit. Fili hois speculatorẽ te dedi do-
mui isrl. s. spũalẽ: ⁊ iõ ex officio tenebat ar
guere malos de peccat vt peniterẽt: ⁊ am-
monere bonos vt pseuerarẽt. Sequit. Si
q̃ dicẽte me ad impiũ p scripturas: morte
morieris: nõ annũciaueris ei neq̃ locut⁹
fueris vt auertat a via sua impia ⁊ viuat:
ipe impi⁹ in iniq̃tate sua morietur: sanguinẽ
aũt ei⁹ de mann tua requirã. Sequit. Et si
iustus ꝓuersus a sua iusticia fecerit iniqui
tatẽ: ipe morietur ⁊ nõ erũt in memoria iusti
cie ei⁹ quas fecit: qz aũt nõ enũciasti ei san
guinẽ ei⁹ de manu tua requirã. Si q̃ domi
nus tam districte requiret a negligentib⁹
Q̃ q̃d erit vl a bono retrahentib⁹ vl ad ma
lũ sollicitantib⁹ ꝑfecto tales plerumq̃ de
merent plus ⁊ puniunt q̃ ꝓncipales age
tes vel delinquẽtes: sicut plerũq̃ grauius
ē malicia dilexisse q̃ ꝑpetrasse: multi nãq̃
peccãt nolẽtes nõ tñ nisi volẽtes: qui. s. pec
cãt ex ignorãtia vl infirmitate: ⁊ sic malici
am faciũt ꝑ nõ diligũt: qui aũt ex malicia
peccãt: malicia diligunt. iuxꝰ illud. ps. lj.
Dilexisti malicia sup benignitatẽ. Hec mi
rũ si retrahere a bono ⁊ ipellere ad malum
vitiũ tam detestandũ iudicat qz b̃ ē vnicũ
⁊ ꝓtinuũ exercitiũ reprobox spirituũ: ⁊ iõ
demonũ officijs semetipos iplicãtes: meri
to censendi sunt demones incarnati: vtpo
te p oĩa ꝓformes in ope ⁊ volũtate: sicẽ enim
nihil deo acceptiꝰ zelo aĩax: sic diabolo ni
hil acceptius seductione ⁊ pditiõe aĩarux.
In cui⁹ argumẽtũ legit in li. de septem do
nis spũsancti. q̃ q̃dã erat mulier q̃ de ad-
ulterio cõcepit filiũ: nec habuit vñ nutri-
ret illũ: vir eñ su⁹ mortu⁹ erat ⁊ oĩa bona
ab ea pariter ablata: hinc cepit ipa multũ
dolere quã diabolus ꝓtristatã videẽs acces
sit ad eã in humana spẽ dicẽs: Si vis ꝓsen
tire mihi duplicabo tibi oĩa q̃ pri⁹ posside
bas. Cũq̃ illa ꝓsentiret ait demõ: post se-
ptẽ dies reuertar ad te: quibus transactis
redijt ⁊ iuxta ꝑmissũ mulieri diuitias du-
plicauit: req̃rens ab ea vt in trib⁹ exequen
dis sibi ꝓsentire vellet: qõ ipa gratãter ac-
ceptauit ⁊ vsq̃ in finẽ vite diligẽter imple-
uit. Primũq̃ erat q̃ omnes religiosos in
hospitio suo reciperet ⁊ eos ad peccatum
carnis prouocaret: ⁊ hoc q̃tũ ad illos qui
prouocãt proximũ ad malũ qõ ē acceptissi
mum seruitiũ diabolo. Secundũ erat q̃ in
ecclesijs semp esset garrula ⁊ verbosa vt sic
a bono deuotos impediret: quantũ ad se-
cundũ. Tertiũ erat q̃ in die pauperes reci
peret ⁊ denocte expelleret: vt sic eos ad im
patientiã ⁊ alia vitia scz blasphemie male
dictionis murmurationis ⁊ detractionis
incitaret. Q̃z etiam aliquãdo grauius pu-
niunt q̃ ꝓncipales agentes: pz in decret.
lxxxvj. di. c. tanta nequicia: vbi papa par-
cit actori ꝓncipali ꝑ nõ suggerẽtib⁹: quod
etiã exemplariter pz de q̃dã ꝓposito mõt
via de pede mõtis: qui prius sume fratres
minores diligebat: ꝑ opatiõe cuiusdam fa-
muli sui dilectionẽ sic ꝓuertit in odium q̃
eius ꝑsecutiõe fratres necessario habebãt
vt de castro illo penit⁹ abirent: currentes
ergo fratres precibus ad beatũ Franciscũ
rogabant vt ab atroci vexatione clemẽter
eos eriperet: qõ ⁊ factũ est: nam de nocte ꝑ
positus ad diuinũ iudiciũ ē deuct⁹ cũ fa-
mulo ⁊ cũ sniã de eis darẽt: beat⁹ Franci

ſcus ꝓpoſitū defendit: dicēs: q̃ fuit ordini ſuo valde deuot⁹: ꝑ inductione famuli ſui fuit hoſtis effectus. Dictāte igit̄ ſnīa famulus ei⁹ vt ſibi videbat̄ erat decapitat⁹: cū igit̄ ꝓpoſitus a ſomno ſurrexiſſet: nimium territus cucurrit ad lectū in quo famulus dormiebat: quē veraciter decapitatuz inueniēs ſtatim cucurrit ad fratres ⁊ frater minor effect⁹ ē. Deniq̃ queri pōt inci dentaliter vtrū de facto abſoluēs quez de iure nō poterat abſoluere: teneat̄ ad reſtitutionē. ſ. ei notificādo q̃ eū abſoluere nō poterat: cū ꝯſtet eū ſacramētaliter nō eſſe abſolutū: ⁊ p ꝯſequēs in ale ſue bono grādē iniuriā paſſuz. Ad ꝑ rñdet Guil. in ſuo ſacramētali q̃ ſic: ⁊ peccat mortaliter ſm Richar. in. iiij. di. xviij. ar. ij. q. v. ⁊ ſic ptz de dāno ipius anime. Ad laudē dei omni.

De diffamia directe vel indirecte alteri illata: ⁊ qualiter ad reſtitutionē fame ḉs obligeꝯ. Ser. III

On furtū facies.

Exo. xx. Iam ordine debito de reſtitutiōe fame ablate, pſequē dū ē: vtpote q̃ quodāmō boīs ſpūalibus adheret: ⁊ tō inter tpalia bona fama principatū obtinet: qz maiꝰ bonū eſt qd̄ ē intra nos q̃ qd̄ eſt extra nos. Prouꝰ. xxij. Melius ē nomē bonū q̃ diuitie multe: ⁊ ideo deteriores reputant̄ diffamatores q̃ raptores: vt ptz. vj. q. j. c. deteriores ⁊. c. ſequēti. Dicit Alex. papa. Sūma iniq̃tas ē fratribus accuſare. Unde ſcriptuz ē. Omnis qui detrahit fratri ſuo homicida eſt. Hic ergo q̃ri poteſt an aliquem infamās teneat̄ ad reſtitutionē. Ad ꝑ reſpondet Richar. i. iiij. di. xv. q̃ reſtitutio ē actꝰ iuſticie cōmutatiue: ⁊ qz ad obſeruādā iuſticiā oēs obligamur. Hinc etiā teneꝯ q̃libet ad reſtitutionē rei ablate iniuſte ſi reſtitui pōt. Sin aūt tūc reſtitutio fieri debet in eq̃ualente ſi poſſibile eſt: vt patet ex. ne lite penden. c. eccl̄ie ſancte marie: q̃ ſi nec equiualēs reddi pōt: tūc ſatiſfacere teneꝯ ad arbitriū boni viri. Qd̄ ſi obijciꝯ ad i. poſſibile nemo teneꝯ: ꝑ in ptāte diffamantis nō ē mutare opinionē malā hoīm quā ex diffamatiōe cōceperūt. Ad ꝑ reſpondet Alex. de hales. in ſecūda pte ſūme tractatu de vitio detractionis: q̃ licet talis non pōt in integrū mutare malā opinionē: tamē teneꝯ bonū dicere de eo ſicut prius dixit malū: ⁊ hoc illis coꝝ quib⁹ fecit diffamationē: ⁊ oūdere ſe debet deliquiſſe: ex quo forte mutabit̄ opinio. Et nota generaliter q̃ quecunq̃ dicunt̄ hic de diffamatōe: eadē pariformiter intelligēda ſūt de ſuſurratione: qz ſicut diffamator obligat̄ ad reſtitutionē fame: ſicut ſuſurrator ad reſtitutionē priſtine amicitie: niſi forte talis amicitia foret perniciosa. Preterea ſm Aſten. li. ij. ti. xv. Detractio fit multis modis q̃bus alterius fama diminuit̄: nam q̃nq̃ fit planis verbis: q̃nq̃ vero verbis artificiose excogitatis vel cātilenis: q̃nq̃ nihilominus nutib⁹ ⁊ ſignis: ⁊ aliq̃ ſcriptis qui libelli famoſi dicunt̄: vt cū quis ſcribit chartā in iniuriā ⁊ infamiā ⁊ alteri⁹ illā occulte proijciens in eccl̄ia platea vel domo vt inuēta ꝓtinus alter infameꝯ: ⁊ talis nō ſolū peccat mortaliter: ꝑ etiā ꝯra taliū ꝯfectores ⁊ inuentores: nec ſtati deſtructes ſed doloſe manifeſtātes inſtitute ſūt grauiſſime pene taz ſm leges q̃ ſm canones: vtpote flagellatio ⁊ excōmunicatio ſm canones: vt ptz v. q. j. qui in alteri⁹. c. hi qui: ⁊. c. ſi q̃s: qd̄ intelligiꝯ niſi legitime ꝓbauerit ea q̃ ſcripſit: vnde ibidē. q. ij. c. relatuz: precipit̄ q̃ nulli⁹ accuſatio p ſcripta ſuſcipiat̄: ꝑ accuſent ꝑſentialit̄ ⁊c. Et ſi ꝯſtet q̃ q̃s illō fecerit accuſari pōt ⁊ deponi velut accuſatiōe ⁊ ꝯdēnatōe dign⁹. In foro xo penitētie tenetur ad reſtitutionē dāni dati ſi alꝭ nō ēcurriſſet dānū illud. Inſup teneꝯ ad reſtitutionē fame in eiſdē locis ⁊ etiā in alijs vbi ī telligit illū infamatū accuſatiōe ſua: ⁊ ꝑ ſe ſi audet vl p aliū ſi nō audet: vt amoueat ꝓ poſſe vel ſaltē alleuiet alteri⁹ infamiā teneꝯ ꝓinde veniā petere p ſe ſi fieri pōt: vl p aliū manifeſtato vl occulto noīe ſuo ꝓ ut diſcreto ꝯfeſſori videbit̄ expedire. Deinde queri pōt: quot ſūt differentie detractionis vl diffamatiōis quax quis tenetur reſtituere famā. Ad ꝑ rñdet Alex. de hales: vbi ſupra in tractatu de vitio detractionis: q̃ ſex ſūt differentie detractōis ad q̃rū reſtitutionē quis obligat̄. Prima ē cuz quis neget bonū q̃d tamē agnoſcit ab alio factū tpe ⁊ loco quo tenebat̄ illud ꝯfiteri: ſicut fecerūt iudei q̃ dixerūt Jo. ix. de miracula ceci nati quez dñs illuminauit. Da gloriam deo: id eſt confiteri veritatē: nam vt ibidem dicit Lyra. Voluerūt eū inducere ad dicendū q̃ illuminatus eſſet arte magica nō virtute diuīa: ſcimus inquiūt quia hic hō peccator eſt. q. d. ergo virtute diuīa nō fecit. Secūda eſt q̃ſi quis nō negat manifeſte bonū alteri⁹ ſibi notū ꝑ tamē tacet eo tēpore quo ex fraterna charitate tacendū nō ē: ⁊ hoc ideo vt obloquētiū fauorem acquirat vl indignationē nō incurrat: aut ꝓter aliud quodcunq̃ cōmodū exequendū vl incōmodū fugiendū: ſicut exemplariter patet Mat. vlt. in militib⁹ cuſtodientibus ſepulchrū. Qui poſt reſurrectionez chriſti venerūt in ciuitatē ⁊ annūciauerūt ꝓncipib⁹ chriſti reſurrectionē ⁊ angeli terribilē apparitionē: ꝑ pecuniā copioſā acceperūt ab eiſdē vt tacerēt chriſti reſurrectionē. ⁊c. Tertia eſt q̃ bonū alterius q̃ quis negare nō pōt peruertit: dicens illud eſſe factū intentione mala: vtpote de vana gl̄a hypocriſi vl ſiūb⁹ cauſis vitioſis ſicut ſcriptū ē de chriſto Jo. vij. q̃ murmur multus erat de eo in turba propter contrarietatez opinionū. Quidā eñ dixerūt qz bonus ē approbātes eius doctrinā ⁊ miracula. alij aūt dicebāt nō: ſed ſeducit turbas: ⁊ hi fuerūt ꝓncipes ꝓplū qui ex inuidia oīa opera chriſti peruertebāt: vbi dicit Aug⁹. q̃ quicunq̃ emicuerit aliqua gr̄a: alij dicunt bonus ē: alij dicūt nō ſed ſeducit turbas: qd̄ aūt dictū eſt de deo valet ad ꝓſolationem de q̃cūq̃ ꝑ dictū fuerit chriſtiano. Quarta eſt cū occultū malū alterius reuelat̄ eo modo quo nō debet: quō aūt reuelari debeat diffuſe ptz in ſermonib⁹ de trib⁹ ptibus penitētie in ſermōe de ope miſericordie ſpirituali qd̄ ē corrigere peccātē. Pro quo ſcendū ſm Sco. in. iiij. di. xv. q̃ alium diffamās verū crimē ꝑ occultū in publico ꝓponendo nō ſeruato iuris ordine: nō tenetur retractare verbū ſuū qz hoc faciēdo mentiretur ſciens eſſe vez qd̄ poſuit: nec enim mentiri debet ꝓter qd̄cunq̃ bonū ſuo proximo reddēdū: cū ſm aplm. Mō ſūt facienda mala vt veniāt bona: verū tamē aliquo alio licito mō teneꝯ ad reddēdā famā vt dicendo nō credatis eum eſſe talem: male dixi ⁊ fatue: hoc enim verum ē: quia non ſeruato iuris ordine propoſuit in publico qd̄ nō erat verū publicū: vel dicat nō reputetis eum eſſe malum: bonus ē enim quia q̃libet preſumendus eſt bon⁹ donec probeꝯ contrariū: extra de ſcrutinio in ordine faciendo. c. vnico: ⁊ hoc eſt perſuadere alijs q̃ nō reputent eum malū. Scōm Richar. autem ⁊ Tho. teneꝯ etiam ſibi ad aliquā recompenſationez ad arbitrium boni viri ſi nō poteſt ei reſtituere famam predictis modis. Sed incidentaliter queri poteſt: an accuſatus de crimine vero ſed occulto: ⁊ illud crimē negans teneat̄ ad reſtitutionez imponēti faciendā: ꝑſertim qz ſic negans ī iudicio notat imponētem de calūnia: ⁊ qd̄ maius eſt dicit̄. v. q. vj. c. qui calūniā illatā nō probat: penā debet incurrere quā ſi ꝓbaſſet reus vtiq̃ ſuſtineret. Ad ꝑ rñdet Sco. vbi ſupra: q̃ talis nō teneꝯ illā negationē retractare: qz nō teneꝯ quicunq̃ ſtatim in iudicio cōfiteri ſe eſſe reū nō dū conuictus: teneꝯ tamē p quedā verba ſobria reſtituere famā accuſanti quē indirecte de calūnia notauit: dicēdo nō habeatis eū ꝓ calūniatore qz forte in ꝓnēdo habuit bonā intentionē: vel forte credidit ſe probare poſſe intentū ſuū: ꝑ decept⁹ eſt. Quidā tamē dicūt ⁊ bene: q̃ talis in nullo teneꝯ: qz ſi talia verba proferret ꝓ reo cōdemnaretur. Qd̄ ſi q̃ritur: an talis negās ſimplici verbo mortaliter peccet, preſertim cū videatur eſſe mendaciū pniciosū: tam reipublice que prepediꝯ a punitione eiꝰ iuſta q̃ etiā perſone accuſanti q̃ per hoc notatur de calūnia. Ad ꝑ rñdet Sco. ibidē: q̃ ſicut dr Deuꝯ. xvj. Juſte qd̄ iuſtū ē exeq̃ris: ex q̃ daꝯ intelligi q̃ reſpublica non debet oīa mala punire: ſed ea tm q̃ iuſte punire pōt: q̃lia ſūt q̃ coꝝ iudice reipublice ſufficienē ꝓbari pnt: ⁊ tō nō ledit̄ reſpublica ſi iudicium diuinū excedat eiꝰ iudiciū: vt ſic aliq̃ diuino iudicio reſeruet̄: ſup quib⁹ nō pōt reſpublica dare iuſtū iudiciū: qm vt habetur. j. Regl. xvj. Hō videt ea q̃ patēt: deus autē intuet̄ cor: ⁊ ſic nō eſt mēdaciū pniciosū ꝯ rēpublicā nec ē etiā mēdaciū pniciosū ꝯ accuſātē: ꝑ accuſās ſibimet pnitioſus eſt dū eo mō defectū alteri⁹ ꝓponit q̃ nō deberet: imo deberet nō ꝓponere niſi poſſet ꝓbare: ⁊ ſic ſibi iputet ſi aliq̃ ſequat̄ illi infamia: qz ipe ſibi ē cā nō negās q̃ defendit īnocētiā ſuā ī publico vbi nō ē nocens: nec habēdus ē ꝓ nocēte niſi fuerit publice cōuictus. Qd̄ ſi q̃rit̄: vtrū q̃ talis peccat ī ſe mētiēdo ꝓ ſe: durū eñ videꝯ q̃ q̃libz ab vno accuſat⁹ ī publico teneat̄ de neceſſitate ſalutis id ſtatiz ī publico ꝯfiteri de q̃ ſic accuſat⁹ ē: ⁊ ſic exponere ſe patibulo ī iudicio ſanguinis: etiā oculū habēdo nō ſoluz ad penā ꝑ etiā ad honeſtū ⁊ inhoneſtum: nō enim videt̄ q̃ ille honeſte ⁊ ſm rectam rationē debeat coꝝ tali iudice cōfiteri: qz

tunc ipe plusq̃ ḋcunq̃ aliq̃ singularĩ accusans auferret sibijpi famam: qz in iudicio credit cõfitẽti ꝓtra se. Rñdet Sco. ibidem q̃ responsio iuristarũ in hac pte cauta est: scz dicẽdo nego ꝓposita vt ꝓponunt: ⁊ hoc in ꝓposito dici potest sine mendacio: quia proponuntur vt in publico: ⁊ vt publice ꝓ banda in publico: ⁊ ideo sic ea negare potest: quia scit ea nõ posse ꝓbari in publico. Qz si iudex vrgeat eũ vt publice fateat vl neget: rñdere põt q̃ sufficienĩ ad accusationẽ rñdit: ⁊ sic ẽ moris respõdere iurisperitis. Sz nũquid si neget illud intẽdens tm̃ negare vt ibi ꝓpositus ẽ: scz vt publicũ sic sacerdos facit de ꝓfessione dicẽs: Nihil scio istũ male fecisse: qz loquitur vt ĩ publico ⁊ scit in foro ꝓscie: nũquid tenet penitere de tali negatione? Rñdet Sco. q̃ fm Grego. et habet. v. di. c. ad eiꝰ. q̃ bonarũ mentiũ est ibi culpas agnoscere vbi culpa nõ est: multomagis aũt vbi dubitatur an sit culpa ⁊ qualis ꝓpterea in tali casu tutũ est pꝰ talẽ negationẽ indistincte penitere de ꝗ tanq̃ de tali quale est: scz si mortale tãq̃ de mortali: ⁊ si veniale tãq̃ de veniali. Quinta est cũ alterius malũ visũ vel auditũ q̃s augmẽtat apponẽdo aliquid vltra veritatem vt frequẽter ꝓtingi solet: iuxta illud Eccl. xj. Ab vna scintilla auget ignis: ⁊ ab vno doloso auget sanguis: glo. i. mors hoĩum spũalis vel etiã corporalis. Sequit. Nõ et pctõr sanguini insidiat. In cui⁹ argumẽtũ habet. ij. Regũ. xiij. q̃ postq̃ Absalon interfecisset Amon fratrẽ suum ꝓpter Thamar sororẽ suã quã violauit: statim puenit fama ad regẽ Dauid dicẽs: Percussit Absalon oẽs filios regĩ q̃ si q̃dis fuit a diuersis ⁊ de diuersis infamatꝰ tũc vnusquisq̃ diffamãtiũ in foro ꝓscie diffamato satisfacere debet ad arbitriũ boni ⁊ discreti ꝓfessoris. Sexta deniq̃ est cum quis adinuenit malũ aliquod vtpote falsũ crimẽ q̃ alteri mẽdaciter imponit. Et hoc duplr ꝓtingere potest. Primo quidẽ narrãdo maluz a seipo adinuẽtũ ex certa malicia: vl ex quadã suspitione a signis leuib⁹ sumpta: ⁊ talis fm Sco. vbi supra tenet alteri restituere famã retractãdo simplr verbũ suũ q̃ false imposuit: ⁊ hoc ita in publico sic illũ publice diffamauit: alꝯ eũ nõ seruaret iusticiam ĩ reddẽdo ꝓprio q̃ suũ ẽ. Et fz Ray. talis fame restitutio sic fieri dz. s. q̃ vbi ꝓtra proximũ dixit p se vel p aliũ aut p cãtilenã libellũ famosũ detractionẽ oblocutionẽ sufurractionẽ ꝓtumeliã vel similia: in eisdẽ locis ⁊ etiã in alijs in quib⁹ illũ ꝓpter hoc sentit diffamatũ publice recognoscat errorẽ ⁊ falsã criminis impositionẽ nisi ex tali publica recognitione renouaret maior infamatio. Si tm̃ ea q̃ dixit ex quodã verisili indicio suspitioso habuit: tũc nõ debz dicere falsũ eẽ q̃ de altero dixit ꝗ mẽdaciũ: eo q̃ ꝓtra mentẽ dicebat ꝓprimũ infamãdo: ⁊ tm̃ potuit eẽ verũ: sed vt dictũ est quilibet presumẽdus est bonꝰ donec ꝓbet ꝓtrariũ. Et fm Hosti. ⁊ Ray. talis etiã ab infamato tenet venia postulare nisi cã rõnabilis obstaret. Ex his q̃ põt aduerti q̃ difficile sit restituere famã ablatã: ⁊ q̃pauci reperiuntur q̃ hoc seruãt: ⁊ tm̃ quotidie multifarie multisq̃ modis ifamie grauissime sine aliqua satisfactione diuersis iponũt. Verũtm̃ ve illis p q̃s talia scãdala suscitant: qz execrabilia homicidia indicant: vt pz de pe. di. j. c. homicidioꝝ vero. Sz aliq̃s obijcere põt q̃ q̃s magis obligatur zelare pro fama ꝓpria q̃ aliena: ⁊ qz nõ posset famã reddere ꝓprimo ꝓbũ suũ retractãdo nisi seipz turpiter diffamaret: igit nõ videt iustũ q̃ se diffamãdo alteri famã restituat. Ad hoc rñdz Sco. vbi supra. q̃ vnusq̃sq̃ magĩ diligere dz bõa ꝓpria tã spũalia q̃ corpalia ⁊ etiã exteriora: ꝗ ꝗ ordiate. i. ĩordie ad deũ ⁊ ad aĩe bonũ. Et iõ q̃libet cui iuste cõpetere põt fama: dz illã sibi magis diligere q̃ alteri cui in eade cã nõ põt iuste cõpetere. Si tm̃ hmõi fama sibijpi cõpetere nõ potest nisi iniuste: tũc magis dz illã alteri diligere cui iuste cõpetit q̃ sibimet cui iniuste: et sic est ĩ proposito: nam false de crimine accusato iuste cõpetit fama: accusanti autem iniuste in hocipo fama iuste nõ competit: nõ solũ quia in accusando mẽtitus est: sed quia publice mentitus est: in quo seipsum sufficienter ⁊ radicaliter diffamauit. Secundo contingit falsa diffamatio proximi narrando simpliciter malũ ab alijs auditum: verbi gratia. Quidã non imponit alteri tale crimẽ in publico sed de illo fm audita murmurat: nõ tamẽ tanq̃ sibi certum sed se sic audisse testatur. Queri potest igitur: vtrum talis ad restitutionez obligetur. Ad hoc rñdet Sco. vbi supra: q̃ rara fides est ideo inter homines qz multi multa loquũtur: ⁊ quotidie mundus plenus mendacijs experitur: ꝓpterea dicens se tm̃ sic audiuisse nisi ex ipo modo dicẽdi ostendat aliquã maiorẽ certitudinẽ quã ex cõmuni

relatione habuit: tũc ex natura actus ĩ illorũ opinione nõ aufert ei famã: qz si audiẽtes firmit ꝓcipiũt eũ de quo fmo fit eẽ criminosũ leues vtiq̃ sũt: q̃libet scriptũ est Eccl. xix. qui cito credit leuis est corde: verũtamẽ qm̃ a scãdalis pusillo⁹ cauere necesse est: qz vel q̃ quem scandalum venit: et multi sũt tales pusilli leues ad subito credendũ malũ: ideo periculosũ valde ẽ ex aliorũ relatu alijs audita talia referre: q̃ si fit alio ledẽdo eũ de quo ꝓferet: nõ facile põt excusari q̃n ꝗ charitatem faciat ⁊ sic moralẽ culpã cõmittat. Si vo ex incõsideratione vel ꝓfabulãdi libidine ꝗ fiat: durũ est q̃ genus culpe venialis excedat: cũ vt ꝓ Jaco. iij. Qui nõ offendit in verbo hic pfectus ẽ vir: pserim cũ humana lingua ĩ lubrico posita sit. Deniq̃ si q̃s publice crimẽ cõmittit: vtpote fornicat videntib⁹ ac sciẽtibus tribus vel q̃ttuor: tunc illi postea accusantes crimẽ non diffamãt eũ: sed ipe in illo facto publico seipm diffamauit: quia publice cõmittendo q̃dcũq̃ crimẽ lesionẽ sue dignitat incurrit nec postea illa publicatio p quaz talis lesio nota fit aufert sibi famã: sed tãtũmodo facit magis in publicum deuenire q̃ tm̃ prius ex natura cõmissi actus simpliciter publicũ erat. Si q̃s tm̃ crimina talia tm̃ a paucis nota publicãdo dilataret: his q̃ non curãt ꝓdesse: nec etiã correctionis affectu: ꝗ potꝰ loq̃citatis libidine: non dubitent se grauiter peccare: qz corrũpũt bonos mores colloquia praua: ⁊ alios ꝓuocant vel ad indignationez vel ad imitationẽ ⁊ scandalizationẽ: q̃ a nobis auertat christus. Ad laudez dei.

De damno corporali in ledendo vel abutẽdo: et qualiter ĩ vtroq̃ teneatur quis ad restitutionẽ:

Sermo IIII

On furtum facies

n Exo. xx. Tertio loco videndũ est non incõgrue de restitutione dãni corpalis: q̃ plerũq̃ primis inferri solet iniuste: q̃ duplicit fieri põt: scz ledẽdo vl abutẽdo. Ledẽdo vo q̃s triplici gradu dãnificat. Primo aliũ iniuste vulnerãdo sic tm̃ q̃ sanari põt. Sco mutilando. Tertio vo occidẽdo. Hec q̃ tria cõtingere pnt dupliciter scz in necessitate ineuitabili vel euitabili. Si ꝓtingũt ĩ necessitate ineuitabili: tũc fm textũ ĩ cle. vna: de homicidio: nullã penã inferẽs incurrit: nec etiaz irregularitatẽ. glo. icidẽ: vt qz sic artatus fuit q̃ fugere nõ potuit: nec se clamore vel aliter iuuare: nã defensio ⁊ ꝓpulsatio iniurie est ꝗ iure naturali: vt instit. de iur. na. gen. ⁊ ci. §. ius aũt gentiũ: dũmodo tm̃ fiat cum moderamine inculpate tutele: q̃ moderamen ꝓsistit ĩ tribus fm Sco. in. liij. di. xv. Primo ĩ facto⁹ q̃litate: debet enĩ eẽ paritas vt scz eq̃ lance equo mõ ⁊ actu ꝓgrẽti resistat: nã offensus sine armis non põt cũ armis offendere: nisi aliud suadeat viriũ ineq̃litas: qz si pugnus vniꝰ plꝰ põt q̃ ensis alteriꝰ: licitum ẽ ense pcutere: vt ibi vult glo. qz defectũ viriũ cuz armoꝝ iuuamine supplere põt: psumit aũt iuuenis potentior: iene ad laborez corporeos: ⁊ sanꝰ potentior infirmo. Qz si queritur: q̃d si me cũ baculo q̃s insultauit: ⁊ econuerso pemi illũ cũ gladio an puniar. Baldus decidit p theoricã glosam. C. vñ vi. l. j. q̃ aut insultatꝰ aliter se defendere poterat ⁊ tũc punitur: aut nõ poterat et tũc nõ punit. Et eodem mõ dicit de illo qui me insultauit sine aliq̃ armoꝝ genere volẽs mihi dare maxillatum manu vacua: ego vo ne ꝗ accideret cũ nõ debeã expectare ꝑus pcussi: vt dicit glo. ĩ dicta. l. j. eũ cũ gladio pemi. Nã si poterã aliter me defendere punior: qz nõ seruaui modũ defensionis: ꝗ fuit excessus vltra termios defensionis ⁊ vindictam assũpsi. Si vo cõstat q̃ aliter euadere nõ poteram: quin cũ vitupio pcuterer: tũc non punior: qz si lz ꝗ ꝓpter res defendẽdas: vt dicta. l. j. multofortiꝰ ꝓpter psonã ⁊ corꝰ q̃ dignioꝰ: vt. ff. de penis: in. l. seruoꝝ. §. fi. In dubio vo an poterã aliter me defendere: psumit q̃ sic iter pares: secus aũt inter impares ꝓpter ineq̃litatẽ viriũ: vñ multe circũstantie notãde sũt: vt notat. C. ꝗ sic carijs: in. l. j. Sed q̃rit vtꝝ q̃s tenet aufugere: dicẽdũ q̃ sic: cũ sibi non nocet ⁊ alteri pdest. ff. de aq plu. ar. l. ij. §. item varijs. Sed fallit ꝓmo q̃ infertur violẽtia circa res ad eaꝝ occupationẽ vel destructiõem: qz fuga traheret secũ piculũ circa res. Secũdo fallit vbi infert violẽtia circa personas: ⁊ fuga eẽt piculũ allutura: puta quia inimicꝰ ẽ sibi ad spatulas: ⁊ ad fugã terga vertẽdo defacili vulnerari posset. ff. ad. l. acquil. l. scientiam. §. qui cum aliter. Tertio fallit quãdo fuga piculũ importat honoris qz honorẽ pferẽdus oĩ lucro. l. Ju-

lianus: ⁊ ī glo. ff. si quis cauē. Scōo moderamen illud ꝓsistit in tpis ꝓgruitate: qz debet in ꝓtinēti scz maleficio violentie ad huc flagrante inuaso: repelli. ff. de vi et vi ar. l. iij. §. cū igit: qd vez est de violentia illata pſone: in q̄ videt fieri ad defensionē: ne scz iterato pcutiat si fiat incōtinenti: q̄ si fiat rixata separa ⁊ sic nō incōtinēti: tūc fieri videt ad vindictā: ⁊ ido tūc nō licet: vt notat glo. de homi. ī. c. significasti: ī verbo repellere. Si tū pcussus insequat pcussorē fugientē vt eū repcutiat mitius punietur: scz vt culpabilis nō vt dolosus qz difficilimū ē iustū obtempare dolorē. ff. de adulteriis. l. si adulteriū. §. impator. Queri igit pōt vtz expectare debeā actum aliquē fieri ab offendente aū defensionē. Ad qd dicendū q̄ sic vt armis insultari clamore ⁊ minis terreri: qz incepto: rixe ē: q̄ pōt impune ſm leges offendi: vt. ff. ad. l. acq̄lia. l. si ex plag. §. tabernari⁹: ⁊ mine q̄dem vident sufficiētes vel metus earū ⁊ terror sufficiēs: qñ fiūt ab eo q̄ facto minas exeq̄ ꝓsueuit: alꝭ non: vt sic ex pſonis hoīm pēsemus facta. C. si q̄s impa. male. l. j. Dicit tū Baldus ⁊ securi⁹: q̄ ꝗbis ꝗ verba resistendū ē: nō ad man⁹ ⁊ ferrū veniendū nisi in casib⁹ aliquib⁹: vt ꝗbi grā: qz forte minator expectat socios venientes q̄b⁹ alter resistere nō posset: tūc enī liceret aū tpis occurrere: ⁊ in silib⁹ idez est iudiciū. Tertio moderamē illud ꝓsistit ꝗ necessitatē ineuitabilitatē: nā moderate ⁊ ad defensionem fieri ꝗ: qd ex necessitate fit. ff. ad. l. acquil. l. scientiā. §. q̄ cū aliter: nec curam⁹ equalitatē ybi nō possum⁹ euitare necessitatē: qz necessitas facit delictuz ꝓbabile ⁊ excusabile qd alꝭ nō eēt. ff. de manumis. testa. l. q̄ potuerūt: cessante vero necessitate ꝗ: potius offensio vl vindicta q̄ defensio. Jn dubio vero an q̄s ꝛtelligat pcutere ad defensam vel vindictam dicit Baldꝰ. in dicto. §. tabernarius: q̄ si dum esses ī actu pcutiēdi pcutio te ꝓus tūc est ad defensaz: secus si te pcutio etiam incōtinenti postq̄ me pcussisti: qz tūc dicit ad vindictā nisi facerē ne iterato repcuteres. Si ꝗ nō apparet q̄ pcussio p̄cesserit in dubio p̄sumitur eius culpa qui ꝓuocauit: ⁊ insultat⁹ in dubio p̄sumit ſm Baldꝰ. ad sui defensionē fecisse: sed vbi licita ē offensio ibi illicita est defensio: tunc enī debet equo alo tolerari: vtpote cum infert a publica pſona: vt a iudice vel executore iuste suum officiū exercēte: ⁊ ideo ſm leges licite captū a familia ptātis recalcitrātē ⁊ resistentē: licz familie in subsidiū publice iusticie occidere. C. de his q̄ ad ec. ꝓfu. l. si seruus. Siliter vbi licite infert a pſona priuata: ⁊ ideo non licet filio resistere patri corrigenti: nec discipulo suo magistro nec suo suo dño: nisi esset nimia seuicia: quia tunc licet eis officiuz iudicis implorare: si fiat seuicia ꝓtra officium pietatis: ꝓcor. Alex. de bales in. iij. pte sūme. Si vero tria p̄dicta ꝓtingūt in necessitate euitabili: ⁊ p̄sertim ab eo q̄ primo aliuz ad offensionē ꝓuocat: tunc tenet ad restituti onē ſm gradū ⁊ qualitatē iuriaz. Pro quo sciendu: q̄ primo quis infert ꝓprio damnū vulnerādo: ita tamē q̄ vulnus sit remediabile ⁊ tunc inferens remanet obligatus ad tria. Primo q̄dez tenetur ad expensas in medicos quas ille in sanatione suoz vulnerū fecit: vt patz extra de iniur. et dā. da. c. si rixasti: ⁊ sumit Exo. xxij. Si rixati fuerint homies ⁊ pcusserit alter ꝓximum suū ⁊ ille mortuus non fuerit: sed iacuerit in lecto: qui pcussit opas el⁹ scz amissas ſm glo. ⁊ impensas ī medicos restituat. Scōo tenetur ad illa que vulnerat⁹ occasione talis lesionis amisit: puta si homo deditus erat alicui laboricio corporali: vñ verisimiliter credi pōt q̄ inde fuisset lucratus: ad talem satisfactionē obligatus ē vt dicit glo. in. c. p̄allegato. Tertio tenet ad placationē ipius lesi ⁊ de iniuria data: cuz enī homini inē cetera bona honoris sit maximum bonuz: non videt q̄ alicui inferri possit grauis iniuria p quā multuz deijcit quin illi obliget ad talis honoris restitutionem ⁊ hoc ad arbitriū bonoz virorum.

Secūdo vero quis ꝓprio damnū corporis eum mutilādo: qd vtq̄ damnū irremediabile ē quia impedit ex toto actū humanum qui homini ſm membrū illud competit: ⁊ de hoc in lege veteri lex talionis posita fuit: sicut ait dñs Matth. v. dictū est antiquis scz Exo. xxj. vbi dicit: Reddet animā p anima: oculū p oculo. dentem p dente: manum p manu: pedem p pede: adustionem p adustiōe: vulnus p vulnere: liuorem p liuore. Et domin⁹ Ego autē dico vobis: non resistere p eo scz malum reddēdo ex vindicta: cuius doctrinā amplectēs mater ecclesia non inuenit in huiusmodi aliquā restitutionē nisi pecuniariā cōstituisse. Unde ſm Sco. in. iiij. di. xv. talis mutilans obligatur mutilato ad quinq̄: preseptim si est enormis mutilatio ex toto impediens actum qui cōpetit homini ſm ptem amputatam: vt amputatio manus dextre. Primo tenet ad expēsas expositas in curatione illius vt dictū est de primo gradu. Secūdo tenet ad satisfactiōez impediti lucri p toto tēpore futuro: quo membro illo vsitaturus erat qd abscisum est: iudicio p bozum viroz: vnde ſm ciuilia iura tenet ad extimationē operarū futuraz p toto tēpore vite trūcati: vt patz insti. de obli. q̄ ex quasi delic. nas. §. homīe. ff. de his qui eiecerunt vel effu. l. fi. Tertio ad satisfactiōez afflictiōis illius mutilati que sibi ꝓpetua est: cū viuere sine oculis aut sine manu tristabile sit et onerosū: quapropter ei tenet ad aliqua alia supimpendenda ex quibus possit onera ⁊ tristicias ex tali lesione conceptas cōsolabil⁹ sustinere. Ex vno tamē respectu plus est p̄derāda mutilatio pauperis q̄ diuitis: si magl egebat abscisa pte ad victum necessarium acquirendū: ex altero vero respectu alia ꝓditio in diuite p̄deranda est: scz dignitas pſone: sed parū ē hoc quo ad primū respectuz. Quarto tenetur trūcato: si diues est alere trūcatū si alimonijs eget. Quinto tenet truncato: etiā alere oñes quos truncatus illo mēbro lucrans alere solebat: scz vxorem filios parētes ⁊ siles quos nunc ꝓpter abscisum mēbrum alere non pōt: ⁊ hec quidem de rigore iusticie. Tertio deniq̄ q̄s ꝓprio dānū corpis infert eum occidendo p quo dāno ī multis cōmunitatib⁹ lex talionis est posita: vt scz homicida occidat: ⁊ hoc rationabiliter qz hoc ꝓsonat legi naturali: cōsonat etiā legi date p Moysen a domino: ⁊ ꝓfirmatū est in lege euangelica a christo dicēte Matth. xxvj. Oñes qui acceperit gladiū gladio peribunt. Verūtamē homicidiū tripliciter fieri pōt. Primo a casu de quo dicit Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxv. q̄ ſm pbm casus est causa agens p̄ter intentionem: et ideo simpliciter loquēdo casualia non sūt intēta neq̄ volūtaria: ⁊ quia oñe peccatū est voluntariū ſm Augu. ideo casualia inquātū hmōi non sūt peccata: ꝓtingit tamē id esse volitū ⁊ intentū p accidens qd actu ⁊ p se non est volitū ⁊ intentū: ſm q̄ causa p accidens dicit remouēs ꝓhibens: q̄ enī non remouet ea ex quib⁹ sequitur homicidium: qd tamē remouere debuit: iudicat quodāmodo volūtarius homicida: qd cōtingit dupliciter. Primo quādo dat opaz rebus illicitis quas vitare debebat. Secūdo quādo non adhibet debitam sollicitudinē: ⁊ vtroq̄ modo cōmittit homicidiuz ⁊ tenet ad restitutionē: mitius tamē cum talibus agendū est: argumētū habet Numeri. xxxv. vbi dicit: q̄ quicūq̄ fortuitu ⁊ absq̄ odio ꝓximū pcusserit ⁊ mortu⁹ fuerit: in vna ciuitatū refugij saluari poterit q̄diu in illa ciuitate pseuerauerit vsq̄ ad mortē sūmi sacerdotis: tūc enim ad ꝓria redire potuit. Et ne talis occiso: ꝓpter viā longiorem apprehēderet a ꝓximis occisi: ordinate fuerunt p successum tpis. ix. ciuitates refugij equaliter distātes: vt dicit lyra Deut. xix. Preterea ſm iura rei licite operam dans ⁊ debitam diligentiaz adhibens: si ex hoc casualit sequat homicidiū non incurrit homicidij reatū: argumentū Deut. xix. vbi exemplificat de eo qui cuz ꝓximo exijt in siluam ad cedendū ligna: ⁊ ferrū exiens de manubrio pcussit ꝓximuz ⁊ interfecit: talis interfector non reputat homicida nec est reus mortiu. l. dis. c. sepe ꝓtingit. De opere autē illicito ⁊ de diligētia nō adhibita vide supius in p̄cepto: nō occides. Scōo pōt fieri homicidium ex defensione ꝓpria: quā si solum intendebat ⁊ hoc cū moderamine inculpate tutele: ⁊ qz talis defensio licita est: qz ſm iura vim vi repellere licet: ideo nō iudicat reus homicidij. Nec enī vt dic Tho. vbi supra: ē necessariū ad salutē vt homo actū moderate tutele p̄termittat ad euitandā alterius occisionē: quia plus ꝓuidere tenet homo vite sue q̄ alienē: nihilomin⁹ tū cū hoīem occidere non licet nisi publica auctē ꝓpter bonū cōmune: ideo illicitū ē q̄ homo hoīem occidere intēdat vt seipm defendat: nisi ei q̄ publicā habet auctem q̄ intēdēs occidere hoīez ad sui defensionē refert p̄ ad publicū bonū q̄ quis etiā tales peccent si ꝓpria libidine moueat: q̄ si ad defensionē ꝓriā vtatur maiori violētia q̄ oporteat illicitū erit: ⁊ si occiderit reus erit: ⁊ tamē minus reus est defendēs q̄ inuadēs: minusq̄ ad restitutionē obligat⁹. Tertio pōt fieri homicidium ex inuasione alterius: ⁊ p̄ homicidiū ꝓprie dicit voluntariū in lege ꝓhibitum ⁊ acriter puniēduz: vñ dicit Sco. in iiij. di. xv. q̄ si de homicidis alicubi nō eēt statuta lex talionis: tunc pro satisfactione null⁹ sibi mortē inferre debet: qz null⁹ debet esse homicida sui sine p̄cepto dei: expedit tū sibi vt exponat vitā suā ī iusta causa

v tpote ꝓtra inimicos ecclie: scz hereticos vel alios infideles: ordinando laborem ⁊ piculũ suũ ĩ satisfactione illi⁹ quẽ occidit: vt sic cui non pōt in corpalib⁹ bonis satisfaciat in spūalibus q̃ si nec tantã restituti onem facere velit: non pōt oĩno a restituti one esse ĩmunis: sicut quidaz fatui putant leuiter absoluẽtes homicidas nec ostẽdẽtes eis restitutiõez esse necessariã q̃si facilius trãsire possit homicida q̃ vt ita dicam canicida vel bouicida q̃ sine restitutione non absoluent. Si ergo p̃dictus casus nõ occurrerit aut illũ acceptare noluerit: debet ꝓ Sco. ⁊ Heral. ordinare totã vitam suã ĩ orationẽ ⁊ pnia ad illius vtilitatẽ quẽ occidit: vt sic facere valeat spūalez restitutionẽ equiualentẽ vite quaz abstulit: sicut esse pōt eq̃ualẽtia ĩ talib⁹. Tertio q̃z ꝓ Sco. ⁊ Heral. Si intefect⁹ aliquos sustẽtabat vt filios parẽtes aut alios ꝓpinquos aut paupes tenet iterfector ad tantã restitutionẽ quãtaz illis abstulit p interfectionem occisi. Ratio hoz oĩm est: qz damnuz passo facienda est restitutio: ⁊ generaliter vbicunq̃z non pōt fieri restitutio neq̃z ĩ dãno neq̃z in eq̃ualẽtia: restitui pōt p recōpensationẽ fiẽdã arbitrio boni viri. ꝓ Rich. Tho. ⁊ Hugo. Deniq̃z queri pōt quid ō dñis terraz qui mutilãt vel excecãt homines ꝓpter lepozes ceruos cuniculos ⁊ huiusmodi q̃ capiunt cõtra eoz voluntatem. Rñdet Asten. in sũma: li. v. ti. xxix. q̃ graiter peccãt nec sũt excusandi a mortali si faciũt libidine vindicte vel amore talium aĩaliũ aut libidine venãdi aĩalia q̃ nulli⁹ hoĩs sunt: aut si ꝓpter vnicũ actũ ꝑ faciũt cũ nõ debeãt ita seuere ꝓcedere nisi ꝗ consuetos ad talia: ⁊ si eo intuitu aliquẽ occiderẽt homicidij crimẽ incurrerẽt. Secũdo p̃ncipaliter pōt inferri ꝓximo dãnũ corporale. s. ipo corpe abutendo in adulterijs et stupris in q̃b⁹ latet multiplex iniuria. Rã ꝓ Tho. scõa. 2ᵉ. q. cliiij. Stuprum impor tat illicitaz virginũ deflorationẽ sub cura parentũ existentiũ q̃ lz ꝓsentire videat tã non modicã iniuriã patit ex ꝑ q̃ nulla pactione ꝓingali p̃cedente a legitimo matrimonio ꝓsequendo p̃pedit. Scõo ad maxima diffamiam deducit. Tertio in via meretricãdi ponit: a qua ne signaculũ virginitatis amitteret trahebat: ⁊ sic execrabiliter dãnificat. Similiter fit iniuria pri q̃ de eius custodia sollicitudinẽ gessit: vnde multi parẽtes poti⁹ eligerẽt amissionẽ non modicã substãtie q̃z talem cõfusionẽ filie. Hinc ꝓfulit Ecci. xliij. sup filiã luxuriosam confirma custodiã: ne q̃ faciat te ĩ opprobriũ venire inimici. De hac materia vide pleni⁹ supt⁹ in ꝓmo ꝓmõe de p̃cepto. Non mechaberis: quõ scz corruptor obligatur ad restitutionẽ. Similiter ĩ adulterio multiplex resultat iniuria. Primo nãq̃z fit ĩ maximũ opprobriuz viri: q̃ pot⁹ sustineret se exheredari. Scõo ẽ ĩ opprobriũ parẽtũ et amicoz suoz. Tertio ẽ in maximuz opprobriũ ipius mulieris. Quarto est ꝗ bonuz plis vtriusq̃z scz adulteri ⁊ adultere: ⁊ sic tantã iniuriã accumulat vndiq̃z q̃ vix facere posset recōpẽsationẽ restitutiõis digne: qz testãte Ecci. c. xxvj. Nõ ẽ digna ponderatio ꝓtinentis aĩe. Sz quia de hac materia multa ꝓsequẽda restãt in eo loco vbi agek de raptorib⁹: ideo ꝓnunc grã breuitatis supsedeo. Ad laudem dei.

Causã dãni rex dãs alteri: q̃si tenek ad restitutionẽ ⁊ q̃si non: ex lata culpa leui leuissima: casu fortuito: ⁊ ex mora: Sermo V

On furtuz facies.

n Exo. xx. Vlsis ō diũsis dãnificatiõib⁹ q̃ respiciũt ꝑsonã: videndũ ẽ de his q̃ respiciunt terrenã substantiam. Pro q̃ sciẽdũ q̃ dãnificãtes ꝗ ꝓrie dicũt alteri dãnuz inferẽtes lz sibi nihil auferentes. Ō q̃dẽ p̃ncipaliter fit duplicit. Primo dãnũ actualiter inferẽdo p se vel familiã aut suos: ĩ eo q̃ actualit alter possidebat. Scõo ĩ eo q̃ alter ꝗtualiter vel potẽtialiter possidebat. Qrtũ igit ad primũ q̃ri pōt vtrũ illa regula iuris semp ẽ vera. Aut occasionẽ vl causã dãni dat: dãnum dedisse videt: qz si sic: tũc semp hmõi obligaret ad restitutiõez. Ō videt satis grane: cũ valde mult⁹ modis occasio dãni pt dari p̃sertim ĩ dãno p casũ. Ad ꝗ dicẽduz: q̃ si q̃s ĩ dãno p casũ fortuitũ oĩm diligentiam adhibuit ad p̃cauendum: ita q̃ nihil omisit de ꝓtingentib⁹: tunc nõ tenet ad restitutionẽ: vt. ff. ad. l. acquil. l. q̃ occidit. §. in hac: ⁊. l. q̃ foueas: ⁊ ex de iniur. ⁊ damdato. c. ft. vbi ōz. Sane lz q̃ occasionẽ dãni dat dãnũ videt dedisse: sec⁹ ẽ tã ĩ illo dicẽdũ q̃ vt non occideret de ꝓtingẽtib⁹ nil omisit. Exempli grã. Si putator arboris asi casum tẽpestatiue clamat: ita q̃ transiens si-

bi possit p̃cauere piculũ: tũc ñ tenet lz alter opprimat: verũtã in aliq̃b⁹ casib⁹ dans dãni causã etiã p̃ter voluntatẽ tenet adrestitutionẽ. Primo tenet de culpa q̃. s. culpa q̃q̃z p̃cedit casũ: vt cuz q̃s fodit cisternã in via cõmuni vel loco publico: vl apert: ⁊ sic aptam dimisit: ac bos ĩ ea cecidit: et tũc tenet ad restitutiõez: vt ex de iniur. ⁊ dam. da. c. ij. secus aũt si fodit in loco secreto: vt dicit glo. ⁊ idẽ est ō puero posito ĩ lecto ⁊ oppresso qz tũc opprimẽs ⁊ ponẽs reus ẽ. Est etiã culpa cũ q̃s ascendit equũ quẽ ꝓpter suam impotẽtiã vel imperitiaz retinere vel regere nõ valet: et ideo tenet si quẽpiã equus ledat: q̃ō vez ẽ si vt dicit ex de homic. c. significasti: ascensoz sciebat equi vitiũ ⁊ equũ buca. i. ore durũ: ⁊ sic sciret se nõ sufficere ad ei⁹ retentiõem qz tũc ẽ in culpa: ⁊ idẽ est si cognouit suã ĩperitiã: secus tã si ascẽsoz ei⁹ ĩ culpa nõ erat: vtpote qz equ⁹ talẽ duriciã ⁊ impetũ nũq̃ ostẽdebat: vel ascẽsoz illã duriciã penit⁹ ignorabat: vide casum ō puero sic oppresso: ex de homic. c. dilect⁹ fili⁹. Preterea cũ regula iur. sit li. vj. non est sine culpa q̃ rei q̃ ad eum nõ ꝓtinet se ĩmiscet: iõo ꝓut etiã glo. ponit in exẽplo: cleric⁹ iaciens lapidẽ aut secus viã sagittãs: tenet ō dãno dato: vt l. di. c. clerico: et in mõacho chirurgico: vt patz ex de homic. c. tua: ⁊ sile iudiciũ est in ope illicito q̃ tenet de culpa. Qñq̃z vero culpa casũ ꝗcomitat vt si medicus vel chirurgic⁹ secuerit imperite aliquem. ff. ad. l. acquil. l. qua actione. §. fi. Qñq̃z ẋo culpa sequit factũ vt ĩ medico vl chirurgico q̃si bene secuit vlcus ꝑ postea circa curã negligens fuit: ⁊ hec tria ꝓbant ex de eta. et q̃. oz. c. ad aures: ⁊ de homic. c. tua nos. Qñq̃z tã de culpa non agit: qz culpa vnius cũ culpa alteri⁹ compẽsat: hinc imputat illi q̃ se tõderi patit in loco periculoso vbi de ꝓsuetudine cum pila ludebat: vñ nõ tenetur tõsor ⁊ forte nec pcussor: nisi data opa illuz pcusserit q̃ radebat: verũtamẽ q̃si ex vna pte dolus cõmittit ⁊ ex altera pte culpa deꝑhendit: tunc dolus culpe ꝓponderat. Scõo tenet homo de quibili negligentia: puta si dãnũ dedit ex eo q̃ ignẽ nõ cohibuit: ne ad domum alioz vagaretur: tunc enĩ ꝓ Inno. extra de homic. in. c. sicut dignum: tenet ad restitutionem: vt. ff. ad. l. acquil. l. si seruus seruũ. §. si arbustũ: tũc in foro penitẽtiali nõ videt q̃ ad emẽdam damni teneat: sed tã est illi inũgenda penitẽtia de negligentia nõ de damno satisfaciendo: ar. xv. q. j. inebriauerũt: lex enĩ ciuilis q̃ intendit circa ꝓseruationẽ patrimonioz: ꝓstituit q̃ etiã ad restitutionẽ damni talis obligaret: credendũ tamẽ est q̃ si talis aliquo modo p ignẽ ĩtẽderet dare damnũ: q̃ etiam tũc in foro pnie vel cõscientie damnaret ad restitutionẽ: ⁊ idem dico si etiam non intenderet sed in eo lata culpa erat vt ignem ꝓijciẽdo in domũ plenam stipula: multomagis tenet iudex vel officialis negligens: quia ꝓ m Job. de platea. C. de canone largitionaliũ titulo. li. x. in lege: p̃cepit: negligens punire criminosos eadẽ pena puniri debet: qz iudex q̃ repertũ nõ vindicat facinus tegere vt cõscius criminosa festinat: imo debet eẽ solliciti⁹ ⁊ velle certiorari an officiales sibi subditi bũ vl male gerãt officiũ: ⁊ si male tũc melius ꝓuidere debet: alꝭ de negligentia punit: vt ff. de offi. ꝓsul. ⁊ lega. in. l. obseruare. §. pficisci: ⁊ in. l. j. C. ad. l. iuliam repertũ. Tertio tenet homo de imperitia et ignorantia: naz ignorãtia plerũq̃z asscribitur culpe: p̃sertim in his que quis scire tenetur ꝓ m exigentiã accepti officij vel artificij: alioquin nimis p̃sumptuosuz est se talibus ĩmiscere. Qz autẽ asscribitur culpe: patet instit. de obli. que ex q̃si delic. nas. in pṡin. ⁊ hoc primo in iudice: qui si tulerit ĩprudentia sua sententiã iniquã: ꝓ m monaldum tenet in solidum. C. de pena iudic. q̃ male iudicat. l. vl. Secũdo ĩ notario. Tertio in aduocat. Quarto ĩ medic. Quinto in artificibus de quib⁹ omnib⁹ videbitur infra in locis suis. Quarto quis maxime tenet de dolo ex industria qz illud ẽ simpliciter voluntariũ nec recipit aliquaz excusatiõez. Quinto tenet etiã q̃s de mora: nam si q̃ sũt in mora tradẽdi res q̃s dare tenet: tũc si pereũt sunt ad restitutiõem obligati: vt in reg. iur. lib. vj. vbi ōz mora sua cuilibet est nociua: ꝓcordat. ff. de reg. iur. l. in ꝓdẽnatiõe. §. vnicuiq̃z: vñ in dicto c. mora: glo. ponit exẽplũ: de eo q̃ ĩ mora soluẽdi decimas qz suo piculo peunt etiaz si casu fortuito peant: ⁊ idẽ ẽ de cõmodatario vel depositario: q̃ fuit in mora reddendi rẽ sibi cõmodatã vl depositã: ⁊ idẽ ẽ de fure q̃ semp ẽ ĩ mora. Circa regulaz hãc tã notãdũ ẽ ꝓ m glo. in dicto. c. mora: q̃ ad ꝗ q̃ aliq̃s dicat morosus: redrit q̃ sciat se debere ⁊ scire debeat: ⁊ q̃ interpellat⁹ fuerit a iure vel ab hoĩe: ⁊ q̃ habuerit possibi

litatem dandi: vt.ff.de re.cre.quē te. ⁊ tūc tenet mortus de casu fortuito etiam si eodem modo fuisset res apud dñm paritura fm Accursiū: qz fortassis domin⁹ rei vēdidisset ⁊ apō alīū perisset: et ꝗ tenet Bersi. Dicit etiam notāter mora sua: qz si se paratum exhibuit ad reddēdum si alter recipe noluit: tūc excusat ō mora. Ulī generalit si debitor pmo fuit ī mora soluēdi ⁊ postea creditor in mora recipiēdi vl ecōuerso: tūc vltima mora nocet vt.ff.ō vsur.l.debitor.

Ad maiorē tñ euidentiaz sciendū: q fm doctores dol⁹ est insidiosa machinatio: vt si comodatarius surripi sibi facit cōmodatū. Lata culpa ē non itelligere vel scire q oēs itelligūt vel sciunt: vt si cōmodatari⁹ dimiserit rem cōmodatā ī platea et ablata fuit: et ipe dicat q nō credebat q accipet: leuis culpa est negligentia vt si cōmodatarius posuit rem cōmodatā ī camera sua et ostio apto relicto recessit: leuissima culpa est q̄ pōt aliquo modo p̄uideri: vt si cōmodatarius rem in arca reposuit ꝗ nō firmauit: q si fecisset fur non surripuisset: casus fortuit⁹ ē q̄ nullo modo p̄uideri potuit vl resisti: sicut incendiū ruina naufragiū ⁊ similia. Quib⁹ p̄missis q̄ri pōt ad q̄d mutuo ꝓtrahentes teneāt. Ad ꝗ rñdet Job. de platea: insti.q̄.mo.re.ꝓ.obli.§.j. q si eō tractus celebrat gra dātis tñ: vt ꝓtingit in deposito: tunc recipiens soluz tenet de dolo ⁊ lata culpa: qñq̄ tñ tenet depositarius etiā de casu fortuito: vt no.insti.e.ti. Uñ q̄nq̄ sunt fm Jo. de platea q̄ faciunt depositariū ad restitutionē teneri: scz ꝓuētio.i.pactū: dolus: culpa: mora: ⁊ oblatio vt no.ff.depositi.l.j.§.fepe. Si ꝗ ꝓtract⁹ celebrat gra recipientis tñ: vt in cōmodato: tūc tenet de dolo ⁊ omni culpa scz lata leui leuissima: verūtñ vt notat glo.ī dicto §.j.instit.quib⁹mo.re.ꝓtra.obli. qñq̄ tenet cōmodatari⁹ tñ de dolo ⁊ lata culpa: puta si q̄s cōmodauit vxori alterius vt ornatio: ad eaz duceret: vt.ff.cōmodati.l.si vt certo §.nūc videndū: ⁊.§.interdū. Qñq̄ vero etiā de culpa leui: vt si cōmodo tibi cyphum vt comites amici inuitent ad cenā.ff.cōmodati.l.in reb⁹.§.hoc ita. Qñq̄ vero de leuissima et ꝗ in cōmuni vsu cōmodādi. Qñq̄ etiaz de casu: vt si culpa p̄cedit.i.culpa sua accidit: hec glo. Unde lz quis re sua male vti posset: cum ī ea sit moderator ⁊ arbiter: in deposito tamen determinatū est q debet adhiberi diligētissima custodia que culpam seuissimā excludat: et ideo maior diligentia adhibenda est in alienis q̄z in suis: quia ī suis culpa culpāda est: in alienis puntēda: vnde nec furtū inter casus fortuitos cōputat quia resisti potuit ⁊ p̄caueri: ⁊ ideo non excusat cōmodatariū: vt instit.q̄.mo.re.cō.obli.§.fi.nisi fiat a ꝑsona domestica: de qua non suspicabat: vt notat Cynus.C.depositi.in.l.j.ff.de furt.l.eum q̄.§.idem scripsit. Similiter incendium non cōputat comodatario inter casus fortuitos si incipit a domo sua quia sine culpa inhabitantiū non orit incendiū.ff.ō offi.p̄fe.vigilū.l. nam salutē: nisi forte fulgure choruscante causaret incendiū. Si ꝓinde fit ꝓtractus gratia vtriusq̄: vt in locatione ⁊ cōductione: tunc tenet de dolo ⁊ culpa lata ⁊ leui: vt.ff.comodati: in.l.si vt certo.§.ij. Sume exemplu z in creditore pignoris qui tenet de dolo et culpa lata ⁊ leui: quia cōtractus celebrat gratia vtriusq̄: vt dicit textus instit. qui.mo.re.ꝓtra.obli.in.§.fi. ⁊ ideo non tenet de leuissima culpa: nec de casu fortuito nisi fuerit in culpa. Si deniq̄ in ꝓtractu trāsfertur dominiū vt est in mutuo tunc recipiens tenet de dolo ⁊ culpa lata leui leuissima ac etiam de casu fortuito: vt instit.q̄.mo.re.ꝓtra.ob.§.j. Ceterū si quis heres vendit rem depositam vel cōmodatā quā tamē ignorabat depositam vel comodatā fm glo.in.c.cum quis: de reg.iur. li.vj.talis excusat: quia cum in ius succedit alterius: iustam ignorantie causam censet habere: et ideo non tenet ad restitutionē ret sed ad extimationē eius: vt.ff.e.l.j.in fi.et l.ij. Pozro si q̄s rem cōmodatā ad certuz vsum suum: vertit ad alium vsum vel vtit vltra cōcessum: aut etiam alteri cōmodat: furtū cōmittit: nisi credat dominū p̄missurum et erat iusta causa credendi: q si p alterū amittit tunc vltra cōcedens ad restitutionē indistincte tenet q̄litercūq̄ res fuerit pdita vel deteriorata. Similiter depositarius vtēs re deposita furtum cōmittit: si ne vtat illi ꝓhibitū fuit: als secus si dominū p̄missuruz putauit: q si res deterior redditur reddita non videt. De hinc q̄ri potest quid de his qui dant dānuz alijs cum suis animalib⁹. Ad hoc dicēdū q duplex est actio qua tenet domin⁹ animalis damnū dantis: ꝓima dicit lex acquilia: ō qua habet instit. de.l.acquilia: et.ff.e.ti. ⁊ hac lege tenet domin⁹ aīalis damnū dā-

tis: quando culpa sua aut negligentia animalis damnū dedit: puta si dño instigāte equū ipe dolore concitat⁹ recalcitrauit vl damnū dedit: aut si quadrupes oneratus plus iusto damnū dedit: vel si animal suū in segetē alterius misit: vel si sciebat bouē suum corrupetaz ab heri ⁊ nudiustertius aut scit animal suuz feram bestiā vt canez ⁊ sues. Ar.ex.de iur. ⁊ dam.da.c. si bos. c.si leserit.c.si culpa tua: vnde generaliter non debet aliquis tenere verrē: aprum: canem: vsum: leonē: pantherā vl aliud animal quodcūq̄ qō nocere possit fm Hosti. ti.de paupie.§.qñ vir: ⁊ notādū: ⁊ hec colligūtur ex glo.et dictis dictorū: in.c.fi.ex de iur. ⁊ dam.da. Q si bestia fuerit fera vel a domino suo ꝓuocata tūc dādo illud animal p noxa non liberat domin⁹ eius: sed tenet ad totius damni estimationē: qz hmōi aīalia nō debent teneri sine magna diligentia ⁊ custodia: nec etiaz in publico debent poni vbi scz est publicum iter: als enī dñs tenet ī duplū: vt instit. si quadrupes.§.interdicimus: ⁊.§.fi. Et fm Job. de pla. cōdemnant in expensis curationis et operaz amissarū ⁊ amittendarū: inquātū iudici equū videbitur. Alia vero ē actio q̄ vocat de paupie: de q̄ habetur.ff.si q̄drupau.fe.dicat: ⁊ hac.l. tenet dñs aīalis dānum dātis: quādo scz quadrupes sine culpa dñi damnū dedit: puta quādo damnū dedit ꝓtra naturā ⁊ cōsuetudinē sui generis: lz sua cōsuetudo talis sit cōuicta forte p irritationē alterius: puta si sit equus calcitrans cōtra cōsuetudinem suaz aut bos corrupeta ⁊ tūc liberat dñs dans animal damnificans p noxa lz damnū excedat q̄drupedis extimationem. Et ex his ꝓcludi possūt infinita pticularia damna: quomodo scilz quis ad eoz restitutionē obligat: quia si ex naturali ferocitate bestie vel ex praua cōsuetudine nota dño suo vel ex aliqua ꝓuocatione aut inductione ex pte dñi possidentis damnuz inferet: tunc tenet.l. acquilia. Sinaūt sed casu repentino vl culpa dānū passi sūt tūc tenet .l.que vocatur de pauperie. Deniq̄ queri pōt de incendario qui dedit occasionē efficacē incēdij quo lesit domum vel agrum alterius vtrū teneat ad restitutionē. Ad hoc rñdet Monaldus q tenet ad totū damnū: ⁊ si volūtarie ignem apposuit ⁊ debitam diligētiā nō adhibuit tenet in quadruplū: ⁊ fm legē qui dolo ⁊ malicia ignē apposuit: igne cremādus est aut capite puniendus: vt.ff. de incendio. Pro quo sciendū q ille ꝓuie ōr incēdari⁹ fm Raymūdū: q̄ aūcte ꝓria incendit ciuitatē villam mansum segetem vel aliam rem aliena malo studio siue pro odio siue p vindicta actu iussu cōsilio vel auxilio: ⁊ talis est excōmunicādus nec absolūdus nisi satisfecerit: ⁊ si mortuus fuerit carere debet ecclīastica sepultura: eius penitentia erit vt in hierosolymis aut ī hispania in seruitio dei p annum integrū permaneat. Si vero eps hoc laxauerit: dānū restituat ⁊ p annū ab officio epali abstineat: hec habent.xxiij.q.vlt.c.pessimaz. Si tamē haberet loci ꝓsuetudo q icēdiarij loco secularū etiaz eēnt excōmunicati ipo iure setētiā da est: qz cōsuetudo est optima interpres legū: ex de ꝓsue.c.cuz dilectus: secus si cōsuetudo non appareat: vnde fm Guil. tales habēt excōmunicati in theutonia ratiōe ꝓsuetudinis quā papa scit ⁊ tolerat: lz fm rei veritatē sola cōsuetudo absq̄ sentētia vel ꝓstitutiōe nō excōmunicat: qō si faceret: iussu ei⁹ qui habet potestatez indicendi bellū ⁊ iustam causā ꝓtēderet: non iudicaret incēdiarius. Et dicit notāter malo studio quia si quis casu vel negligentia hoc faceret nō iudicaret incendiarius. Etiam dicit alienam qz si ꝓriam domū vl segetem incenderet: lz abutendo re sua peccaret: tñ non teneret pena incendiarij nisi dolo malo hoc faceret: scz vt simul aliena bona incenderet fm Ray. ⁊ alios. Predicti vero incēdiarij postq̄ fuerint excōmunicati ⁊ p ecclīaz denūciati: nihilominus absolui possunt a suis epis: nisi pape fuerit reseruatū. Pozro incēdiarij ecclīaz ⁊ locoz religiosoz vel eoz qui sunt in spacio priuilegiato: sunt ipo iure excōicati: vt ex de sen.excō.in.c. tua nos: et.c. ꝓquest. qō etiā itelligūt vez si ecclie nō sūt ꝓsecrate fm Hosti. Jo.an. ⁊ Hein.boyc: ex de cōse.eccli. vel al.c.vl. ⁊ ibi etiā dicūt q eodē p̄uilegio gaudet ecclia non ꝓsecrata: graiius tñ peccat q̄ ꝓsecrataz violat: sicut ex q̄litate ꝑsone maior iniuria extimat: eodē ti.cum illoz: fm eos. Postq̄ vero sūt denunciati excōmunicati in ecclia: solū p papam sūt absoluēdi: vt in dicto.c. tua nos: et cōquesti. nisi in mortis articulo: et dicit Jo.an.eo.ti.c.tua nos: q legati pape non pnt absoluere tales: ex de offi.le.c.q translationem: et in glo. vbi recitat ea que non pōt facere legatus. Ad laudem dei.

De restitutiõe dãni illati in edificãdo plãtãdo seminando: ⁊ de rei virtualiter possesse dãno restituendo: Sermo VI

On furtum facies

n Exo. xx. Prosequẽdo de dãnificatiõe rei q̃ actualiẽ inferẽ ĩ his q̃ actualiter alter possidebat. Queri põt si de domo aliq̃d appẽsũ deiectũ vl effusũ fuerit qõ alteri nocuit: vtr teneat iniurato ad restitutiõẽ. Ad ꝑ rñdet Specu. ĩ ti. de iniurijs. §. sequiẽ. x. q̃d si de domo: q̃ talis teneẽ ad dãnum ⁊ allegat diuersa iura: ⁊ ꝑ ẽ vez siue dãnificauerit ĩ ꝓsona vel reb⁹: nec solũ teneẽ si dãnũ itulit in ꝓpria ꝓsona ꝑ etiã si factũ sit a sua familia: vt vx ore filijs suis ancillis: vt insti. per q̃s ꝓsono. acq. ob. ĩ ꝑn. vbi ō hac materia plem⁹ tractaẽ: ⁊ dicit q̃ si dãnuz datũ ẽ in ꝓsona trãseũtis appẽdẽs vl effundens: teneẽ ad ĩpẽsas ĩ curatiõe factas ⁊ ad salaria medico ⁊ ad opas q̃b⁹ Iesus caruit ⁊ caritur⁹ ẽ: qõ sane itelligẽdũ ẽ nisi factũ eẽt tpe noeturno q̃ rõnabiliẽ credi poterat nullũ p̃terire. Scõo q̃ri põt q̃d de his q̃ edificãt ĩ solo ꝓprio tñ cũ dãno vicini: puta qz p̃cidit venas putei vicini: q̃ trãseunt p domũ edificãt⁹: vl alt⁹ tollit edificiũ ⁊ obfuscat luminib⁹ domũ vicini. Ad ꝑ rñdet glo. in reg. iuꝛ. li. vj. Locupletari nõ debet aliq̃s cũ alteri⁹ iiuria vl iactura. Quid cũ facio aliq̃d ĩ fundo meo ex q̃ alij noceo ĩ suo: vt puta ĩmitto trabẽ in alienũ pietẽ vel facio fenestrã ĩ alienũ pietẽ: ꝑ nullo mõ licet: ꝛz ad restitutionẽ cõpello: ⁊ allegat diuersa iura. Si ꝓ nõ ĩmitto nec op⁹ facio ĩ alieno: ꝑ tñ ĩ meo: tũc si dolo ꝑ facio vt alteri noceã ꝓhibeo: ⁊ ad restitutiõẽ obligo: ſinaũt ꝑ eo solũ ꝓposito vt mihi ꝓſit lz p illud alteri noceo: tũc non ꝓhibeo: vt. ff. ō aq̃ plu. ar. l. j. §. deniq̃: nã edificiũ vsq̃ ad celuz eleuare põt. C. de fui. l. ĩ alti⁹: vbi ō: alti⁹ q̃dẽ tollere edifieia si dom⁹ fuitutem non debeat dñs ei⁹ minime ꝓhibeẽ: ꝓcor. glo. in. c. cũ ecclia vulterana: ex de electione: in ꝓ. iniuria: ⁊ de aucte ⁊ vsupallij: ĩ c. nisi specialis: q̃ dicit q̃ q̃s põt sibiꝑi cõsulere ⁊ vti iure suo cũ alteri⁹ dãno: verũ tñ q̃ q̃s sibi nõ ꝓdest ⁊ alteri nocet nõ debet tũc audiri. ff. ō rei vẽdi. l. ĩ fũdo. Tertio q̃ri põt si q̃s edificat ĩ alieno solo ō sua materia: an dñs soli teneat ad restitutiõẽ edificij: vel si edificat ĩ ꝓprio solo de aliena materia an teneat ad restitutionẽ materie. Ad ꝑ rñdet Io. de platea: insti. ō rez diuisione. §. cũ ĩ suo. p textũ: ⁊ glo. ibi q̃ ĩ ꝓmo casu dom⁹ ⁊ edificiũ efficit ei⁹ cui⁹ ẽ solũ: ꝑ dñiuz materie ꝓdidit edificãs: ideo diruꝓto edificio nõ põt sibi materia vẽdicare: ꝑ si edificãs est in possessiõe edificij: ⁊ dñs soli petit solũ vel solũ ⁊ edificiũ: tũc si edificãs fuit ꝓtinue malefidei nullã habet exceptionẽ nec remediũ ad aliq̃d sibi retinẽdũ: qz ẽ in culpa sciẽter edificãdo ĩ alieno solo. Si ꝓ fuit ꝓtinue bonefidei: sibi ꝓsuliẽ ope retẽtiõis p exceptionẽ doli: vt non teneat restituere edificiuz nisi dñs soluat p̃ciũ materie: ⁊ mecedẽ artificũ. Si deniq̃ fuit a p̃ncipio bonefidei ꝑ tpe edificij malefidei: tunc eligit q̃dã media via: vt dicit glo. instiẽ. de rerũ diuisi. §. ex diuerso: scilz q̃ posset edificiũ tollere sine dispendio domini soli: vt. l. Iulianus scribit. §. si in alienam. ff. ō rei ven. In scõo vero casu siliter dom⁹ ⁊ edificiũ efficit ei⁹ cui⁹ ẽ solũ qz edificiũ cedit solo: non tñ efficit dñs materie scz tignoꝝ ꝑ remanet dñs q̃ p̃ us erat: q̃ tñ non põt vẽdicare sibi materiam ĩ edificio positã: etiã si edificãs vellet tignũ ad se pertinentẽ eximere et sibi restituere: et ꝑ ideo ne edificium deformeẽ ruina: vt dicto §. cũ in suo: sed edificans teneẽ ei ad extimationẽ tigni: vt. ff. de tig. iniũct. l. j. Si tamẽ hoc fecit scienter et mala fide: teneẽ furti: non tamẽ teneẽ eximere sed extimationez p̃stare quãtũ dñs tigni iurauerit ⁊ sumiẽ hic tignum p omni materia ex qua fit edificium. Quarto queri potest si q̃s plantat plantam suã in alieno solo vel alienam in ꝓprio solo qualiter fiet restitutio. Ad ꝑ respõdet Iob. de platea: instiẽ. de re. diui. §. cuz in suo: q̃ siue q̃s plantet in solo suo plantã alienã siue plantã suam in alieno: plãta efficitur dñi soli postq̃ egit radices non ante: ⁊ ideo non teneẽ ad restitutionẽ arboꝝ sed ad eius extimationẽ. Prete rea si arbor in confinio campi mei radices agit cõmuniter in fundo meo ⁊ tuo cõmunis efficit: si soluz in tuo tuus: si solum in meo meus efficit qz arbor itelligit illius esse ĩ cuius fundo egit radices ⁊ de cuius fundo alitur arbor. Q̃ si queritꝝ vtrũ auctoꝛitate propria possum incidere radices quas arbor egit in fundo meo vel etiã ramos eius pendẽtes supra domum meam.

Ad hoc dicendũ q̃ cũ auctoꝛitate iudicis possum incidere als nõ: vt. ff. arborũ furti cesarũ. l. si plures. §. penl. nisi p̃mo tibi denunciẽ vt tollas: ⁊ est cõsiliũ vt de hac denũciatione fiat instrumentũ: vt negligente possum remouere: ⁊ auctoꝛitate ꝓpria incidere: nõ solum qõ superꝛcurrit domũ meã sed etiã a stirpe ⁊ mecũ ligna portare nemine ꝓhibente: vt. ff. de arboꝛibus cedeñ. l. j. §. si arboꝛ. Similiẽ ⁊ edificatum in alieno qõ pendet super meũ nullo iure seruitutis tollere possum auctoꝛitate ꝓpria: nisi p̃cedente p̃dicta denũciatiõe. ff. de dam. infec. l. q̃ cõclaue. ⁊. ff. ad. l. acquil. l. quẽadmodũ. §. si ꝓtectũ. Siliꝛ omne semẽ qõ in alieno agro vl ꝓprio seminaẽ: postq̃ coaluit cedit solo. Si tũ seminaui in agro tuo bona fide semẽ meũ: si sum in possessiõe possum ope retẽtionis mihi cõsulere vt nõ ꝓmittãte tollere nisi soluas p̃ciũ ⁊ impẽsas: vt instituẽ. de rerũ diuisiõe. §. qua rõne. Scõo p̃ncipaliter q̃s actualiẽ p se suos vel familiã damnũ infert: in eo q̃ alter virtualiter vel potẽtialiter possidebat. Ad cui⁹ euidẽtiã ꝓmo queri põt: vtrũ q̃s impediẽs aliũ ne ꝓsequat bñficiũ qõ als cõsecut⁹ fuisset: teneat ad restitutionẽ: qz regula iuris est: qui occasionẽ damni dat damnũ dedisse videẽ. Et ꝓm pbm. iij. pbico ꝓ. qõ modicũ deest q̃si nihil deesse videẽ. Ad ꝑ rñdet Tho. scõa 2ᵉ. q. lxij. q̃ aliq̃s impedire põt aliũ ne habeat ꝓbendã multipliciẽ. Uno mõ iniste puta si intendẽs honoꝛẽ dei vel vtilitatem ecclie ꝓcuret q̃ deẽ alicui ꝓsone dignioꝛi: ⁊ tũc nullo mõ teneẽ ad restitutionẽ vel ad aliquã recõpensationẽ faciendã: ĩmo mereẽ coꝛã deo q̃rens que sunt iesu xp̃i. Alio mõ iniuste: puta si intẽdebat ei⁹ nocumentũ quẽ impediuit ꝓpter odiũ vel vindictã aut aliq̃d hmõi: ⁊ tũc si impedit ne ꝓbẽdaẽ dign⁹ cõsulens q̃ nõ deẽ anteq̃ sit firmatũ qõ ei deẽ: teneẽ q̃dẽ ad aliquã recõpensationẽ pensatis cõditionib⁹ ꝓsonaꝝ ⁊ negocij ꝓm arbitriũ sapiẽtis: non tamẽ teneẽ ad equale: qz ille nondũ fuerat adept⁹ ⁊ poterat multipliciẽ impediri: teneẽ tamẽ ad omne interesse. Si ꝓ iam firmatũ erat q̃ alicui dareẽ ꝓbenda: qz dign⁹ est: ⁊ ali⁹ ꝓpter causã indebitã ꝓcurat qõ reuoceẽ: idẽ est ac si iam habitam ei auferret: ⁊ tõ teneẽ ad restitutionẽ equalis tñ ꝓm suã facultatẽ. Poꝛro si talis indignus erat de q̃ firmatũ vel nec dũ firmatũ fuit q̃ ei dareẽ: tunc licz impediens ex inuidia ne ꝓsequat graniter peccat ꝓpter malã intentionẽ: nõ tamẽ teneẽ ad aliquã restitutionẽ. Si ꝓ ꝑ fecit aio ꝓsulẽdi ꝓprie vtilitati: nõ teneẽ ad aliquã restitutionẽ ꝓm Rich. in. iiij. dis. xv. si saltẽ ꝓcurauit illud ꝑ se p viã licitã ⁊ honestã: ꝑsertim si ipe dignus fuerit: nã sicut diciẽ. ff. de regu. iuꝛ. nemo damnũ facit nisi qui id facit qõ facere nõ habet: iste enĩ ius habet ꝓcurandi sibi bñficiũ seruatis circũstantijs iustis ⁊ honestis. Cõcoꝛ. ibidẽ Sco. sicut a siliꝛ: si p̃cido venas ĩ fundo in eo p quas deriuabaẽ aqua ad alteri⁹ puteũ sine fraude: intẽdens cõsulere vtilitati mee: non teneoꝛ ad restitutionẽ: qz tũc nõ iniuste damnifico ꝓximũ eo q̃ ius habeam faciendi vtilitatẽ meã in fundo meo. Deniq̃ ꝑ regula tenendũ est: q̃ si quis dignus cõsulens vtilitati ꝓprie facit auferri indigno beneficiũ: qõ iam firmatum erat sibi dari: vt sic acq̃rat sibiꝑsi: non obligaẽ alteri ad restitutionẽ: cui⁹ ratio est ꝓm aliquos: qz multomin⁹ teneẽ ei quẽ sic impediuit ne sibi beneficiũ traderet q̃ si eidem absq̃ falsi crimĩs impositiõe faceret iã datum auferri: p eũ p quẽ ꝓm iura canonica ⁊ diuina sibi potuit auferri: sicut p papã vel p alios q̃ sup hoc babẽt potestatẽ: ius enĩ illud est potius spũale ⁊ cõmune ⁊ a supioꝛis potestate depẽdens q̃ sit coꝛpale ⁊ restituibile atq̃ ꝓpriũ possidẽtis. Secũdo q̃ri põt: quid si alicui cui testato: dare vel legare vult bona sua impedio legare vel dare: nũquid ex hoc teneoꝛ aliquid restituere defraudato. Ad hoc dicendũ: q̃ si hoc feci solum intentione cõsolendi ꝓprie vtilitati vel etiã alterius cui magis cõpetebat legatio ꝓm rectam rationẽ ꝓpter aliquã circũstantiã rationabilẽ iudicio ꝓbi viri: vel als p viam licitam ⁊ honestã ꝓcurauit: tũc non teneoꝛ ad restitutionẽ. Si ꝓ nõ appareat causa rõnabilis cur vno suppresso q̃s alterũ ꝓmouit: nec quo ad ius hereditarie successionis: ne quo ad aiẽ salutẽ ipius legantis: sed ex aliq̃ affectu inoꝛdinato amoris: rancoꝛis ⁊ siliũ: tũc teneẽ ad recõpensationẽ: qz legantẽ p̃uauit cõmodo spũali: ⁊ aliũ cui legasset cõmodo coꝛpali: ⁊ hoc potissime locũ habet dũ testatoꝛ laboꝛat in extremis: nec habet plenũ vsum rõnis. Unõ dicit Sco. in. iiij. dist. xv. q̃ nõ mere liberaliter donat qui ex ignoꝛãtia donat: ⁊ exemplificat ꝓmo de mortl ꝓpinquo: cum scz est extra sensum vel rationis vsum ⁊ cum ope ⁊ malicia alicuius cõdit testamentũ quod

coram deo nullū robur obtinet: similiꝗ si ex aliquali coactiōe donat vt pces ⁊ pciū molestias fugiat. Ratio horum est: qꝛ ignorantia ⁊ aliqualis coactio excludit simpliciter voluntariū: hec Sco. Tertio queri potest: quid de eo qui damnificat alium in eo de quo sperabat alter lucrū futurū: vt pote qꝛ destruxit vel deteriorauit agrū seminatū. s. semia fodiendo vel p venationē vel per aſalia sua aliosq; diuersos modos destruendo. Ad hoc rñdet Tho. vbi supra q̄ aliquē damnificās impediēdo ne adipiscat qd̄ erat ī via habēdi: talis nō obligat recōpēsare tale damnū ex equo: qꝛ minus est aliq̄d habere in virtute vel potentia q̄ habere actu: qui aūt est in via adipiscendi aliquid habet illud solū fm virtutē vel potentiā sicut in hoc casu patet: ⁊ ideo si restitueret ei vt haberet hoc ī actu: restitueret ei qd̄ est ablatū nō simplū sed multiplicatū qd̄ non est de necessitate restitutiōis: tenet tamē aliquā restitutionē facere fm conditionē psonaꝝ ⁊ negociorꝝ iudicio discretorꝝ qd̄ quidā taxant dicētes: q̄ ad tantū obligat damnificās quātuꝫ ptunc valuisset si futurā messem vendisset: id est quātū fructus agri in illo dubio potuissent vendi: hec etiā sentit Alex. lon. ⁊ Tho. Quarto q̄rit̄ pōt: quid de eo q̄ damnificat aliū impediēdo eius laborē lucratiū iniuste. Ad hc rñdet Bernhardi. de religione xpiana p alios doctores: q̄ exquo talis tā erat actu, aliter ad hmōi lucra exequēda dedicatus instructus ⁊ pparatus: tenet damnificās ad ea que p hec phabiliter lucrat fuisset: exempli grā: impediēs alium ne posset ex equi artē mechanicā qua imbutus est ⁊ cōsuetus lucrari panē suum: ex eo q̄ nō facit sibi solutionē statuto tpe: cū tamē alter nō sit ptunc potens ad soluendum: item rusticū violent detinēs ne suas opas exequat: quia forte metu vel verecūdia aut importunitate sua quodāmodo cogit eum esse in seruitio suo: similiꝗ impediēs piscatorē vel aucupē a captiōe piscū siue auium q̄ sunt cōis iuris nisi rōne ripe vl terre q̄ sunt specialiū dñorꝝ vel cōmunitatū ⁊ in similib: tenet impediēs ad restitutionē damni dati: cui ratio est: qꝛ in talib auferet ppius vsus q̄ erat vtiq; sui iuris: auferet etiā eis fructus in eorꝝ vsu causaliter ⁊ q̄si semialiꝗ cōtentus: impediunt etiā ab his q̄ eis cōpetunt de cōmuni iure: de quo videbit inferius vbi agit de inuētis ⁊ hui sentētie est Hiral. obdoſi. Quinto queri pōt: q̄d de his qui ptrahūt solutionē vltra terminū pfixū vel nullū habētes terminū differunt de die ī die. Ad hꝰ rñdet Bernhardi, vbi supra post alios doctores: q̄ tenēs mutuū vel aliud debitū vltra legitimū tem a creditore liberaliter concessum: tenet ad totū interesse damni extūc creditori ppter hoc puenētis: qd̄ verū est si potens erat ad soluendū: nō tamē tenet ad totū lucrū qd̄ extunc illi phabiliter puenisset si eam habuisset sed debet ei subtrahi tantū quātū dubietas pditionū in mercatiōibus vel emptiōibus cōtingentiū rōnabiliter est pēsanda ⁊ pitoꝝ iudicio phabilit estimanda. Si tū debitor absq; omni culpa sua fieret impotēs ad soluendū: tūc nō obligaret ad restitutionē inquātū tpe obligatiōis phabiliter se credebat futurū potentē ad solnēdum. Si ꝛo temerarie credebat tūc nō excusat de impotētia: verūtamē maxima irrogāt iniuriā qui mercedē laborū pſertim pauperū iniuriose detinēt ⁊ iram dei ꝓtra se grauissime puocant ⁊ vindictā: sed multi modernis tpibus inueniunt sine lege q̄ debita soluere nolūt licꝫ valeant: ⁊ faciūt discurrere paupes vicinos seu alienigenas qd̄ vtiq; execrabilis rapina iudicat. Minirū cum ⁊ hi rapinā dicunt cōmitterere qui supfluas diuitias detinēt sciētes ⁊ videntes paupes nec eis in extrema necessitate subueniētes: imo dicunt homicide: vt pꝫ lxxxvj. di. c. pasce fame morientē: q̄ si non pauisti occidisti: qꝛ tunc min peccatū esset hñti auferre q̄ indigēti denegare. Quid igit crimis erit pauperib laboratorib denegare qd̄ suū est vtiq; extremū malū: ⁊ lō dicit vnū de quattuor peccatis dei vindictā acclamātib: vt patet Deut. xxiij. ⁊ in c. Jacobi. v. Et sunt hec q̄ttuor: oppressio vidue: fratricidiū: vitium cōtra naturā: ⁊ merces laborū detenta: inter omnes tamē maximū damnū patit q̄ testamēti sui infidelē executorē relinquēs: p illius negligētiā in igne purgatorij relinquit: de quo vide in quinto sermone quarti pcepti supl.

Sexto queri pōt: si q̄s fraudauit aliū re sua cū plus fm cōmune forū valet siue sit frumentū: vinū: oleū vel qd̄cūq; aliud: cū tamē tenebat illi reddere debito tempore: vtrum reddens sibi eandē rem numero vl specie quādo minus valet fm cōmune forꝝ teneat ad vlteriorem restitutionē. Ad hoc respōdet Ala. q̄ talis debitor postq̄ fact est in mora soluēdi nō satisfacit sufficienter nisi lucrū temporis ī quo plus valuit post morā pariter apponat: qꝛ nō solū damnificauit eū in tanto sed in maiori pcio: qd̄ tūc p illa re poterat haberi fm cōmunē forum nisi debitor sine fraude ⁊ omni culpa tunc fuisset impotēs ad absoluendū vsq; ad tēpus solutiōis. Septimo queri pōt: vtrū iustū habens bellū satisfacere teneat damna que fecit aduersarijs suis p incēdia fracturas vel incisiones arborū vel vinearū. Ad qd̄ rñdet Bernhardi. vbi s. q̄ talis nō tenet de illis damnis q̄ intulit bona fide a quib cōmode nō potuit abstinere fm industriā ⁊ ꝓsuetudinē pugnātiū bona fide. Si q̄ ꝛo grassandi aio ⁊ malicioſe intulit: cū als sibi cōmode cōsulere posset tenet: ⁊ cōputabunt illa dāna cū dānis sibi ⁊ suis dat ab hostib vsq; ad quātitates cōcurrētes: ⁊ qd̄ superexcrescit tenet restituere. Ad.

Qualiter ad restitutionē tenent raptores psonarū ⁊ rerū: itē p̄dones ⁊ pirate ac de represalijs quō licite sunt: Sermo VII

On furtum facies

n Exo. xx. Secūdo pncipalit alie-
na rapiētes obligant ad restitutionē siue sint raptores p̄dones pirate vel hmōi. Pro quo sciendū: q̄ rapiētiū pnci-
paliter qttuor sunt genera: pmi sūt raptores mulierū: ⁊ dicit proprie raptus: secūdi sunt raptores rerū: ⁊ dicit ꝓprie rapina: tertij dicunt p̄dones: ⁊ quarti pirate. Ꝓtū igit ad primū sciendū: q̄ raptor psonarum ꝓprie dicit q̄ puellā violēter rapit vt eā impetuū teneat: vel etiā qui abusum puelle violēter rapit: vt patꝫ. xxxvj. q. j. §. ex hac. qꝛ raptor ꝓprie dicit qui p violentiā rapit aliquā rem vel vsum rei: licꝫ largo mō raptor vocat q̄ puellā ꝓsentientē cōtra voluntatē parentū abducit: ⁊ sic a raptore dicit raptus: pterea raptus etiā cōmittit in viduis ⁊ corruptis ac sanctimonialib: vt pꝫ xxxvj. q. j. in diuersis capitulis. Hic primo queri potest: vtrū ad restitutionē obligat qui attemptat pudicitiā mulieris inpellando de luxuria ⁊ blando sermone p suadendo diuersis pmissis. Ad hoc rñdet Jo. de pla. insti. de iniur. §. iniuria. x. sine cuius. q̄ tales tenent ei actione iniuriarū ⁊ etiā eius viro si virū habet: qꝛ pudicitiā illius corrūpere temptauit: similiter mulierē frequēter insequens quocūq; vadit: tenet eidem actiōe iniuriarū: qꝛ ppter assiduam eius frequētiā ⁊ assecutionē infert illi multā in famiā: vt dicto. §. iniuria. secus autē si nō frequēter sed aliquādo grā solacij ⁊ lūdi honesti. Si ꝛo aliqua esset indutā veste meretricali: aut etiā diffamata cōuersatiōe meretricali: tūc eam appellans ⁊ insectans nō tenet illi actiōe iniuriaꝝ fm leges: que ad maius malū euitandū pmittunt turpitudinē meretricij: grauiter tū peccant ⁊ tenent in iudicio aīe. Secundo queri pōt: vtrū deflorās xginē teneat ad restitutiōz. s. eam ducendo vel dotādo. Rñdet Hosti. in ti. de matrimonio. q̄ vbi causa decipiendi ⁊ tū carnalē copulā extorquēdi cōsensit in aliquā: si deceptor vult agere verā penitentiā: necesse hꝫ illā sine fictiōe ducere ī vxorem: qd̄ si fieri non pōt: debet illi dare virū conuenientē vel aliter satisfacere fm Ray. in. c. j. et. ij. de adulterijs. Concor. Alex. de hales in. ij. pte summe ī tractatu de stupro. ⁊ addit Joh. de pla. insti. de publi. iudi. §. itē lex iulia. dicēs: eq̄liter puniat stuprū d iure canonico: dic q̄ muliter non punit sed stuprās virginē cogit aut eam dotare ⁊ in vxorem recipere si ipa ⁊ pater eius velint: als si nolint cogit eā dotare iuxta ipi stupratoris facultatē: ⁊ puelle dignitatē: habita etiā cōsideratiōe quātū plus rōne deflorationis datura est alteri viro: q̄ si stuprator eam in vxorē recipe noluerit: tunc a iudice verberib castigatus put visum ei fuerit ⁊ excōicatus ī monasteriū detrudat acturus penitentiā: hec habentur extra de adult. c. j. et. ij. vide de his plenius in sexto pcepto in fi. primi sermonis: ad qualem igit putas restitutionē obligatū alterius vxorē polluentē. Preterea licꝫ hec sit pena legis veteris: tamē fm Sco. in. iiij. dist. xv. quādo lex humana cōcordat cum lege veteri tūc est seruanda. Tertio queri pōt quid q̄ meret qui p violentiā rapit xginē vel aliā mulierē aut abusum earū. Ad hoc respōdet Fran. de platea: q̄ tales absolui nō possunt nisi eam parētibus restituāt: et vltra hoc fm leges cum omnib fautorib suis puniri debent amputatione capitis: ⁊ eorum substātia rapte est applicanda si ingenuā rapuerūt: si autē ancillā vel libertā: substantiā nō admittūt sed decapitant: ⁊ hoc siue rapta fuerit xgo: vidua vel monialis: vt insti. de publ. iudi. §. si aūt p vim

raptus: ĩmo in moniali non solũ punit̃ raptus sed etiã attemptatio: vt. l. si quis non dicã rapere. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ allegat̃ illa lex. xxxvj. q. ij. vbi dicit̃: si quis nõ dicam rapere sed attemptare tm̃ matrimonij iungendi causa sacratissimas virgines ausus fuerit capitali pena feriat̃: secus autẽ si fuerit meretrix que rapere: q̃ tũc rapiẽs nõ punit̃ hac lege: vt. ff. de furt̃. l. verũ. ⁊ hoc ideo q̃ coitus cum meretrice remanet impunitus ꝟm leges. ff. de adult̃. l. si vxor. §. sed ⁊ in ea. nisi talis meretrix fuerit nupta C. de adult̃. l. que adulteriũ. vel diuerterit a viro aĩo meretricãdi: vt. e. ti. l. si mulier. verũtamẽ ꝑdicta pena locũ nõ habet in rapiente ꝓpriã vxorẽ: cum ei deb̃ interdictuꝫ de vxore exhibẽda. l. fi. C. de lib. exhi. nisi religionẽ intrauerit ante carnalem copulã q̃ põt: vt patet extra de cõuer. cõiug. in. c. ex publico. ꝗuis nõ possit inuito viro post carnalẽ copulã: vt ex̃ de rap. in. c. cũ causa. Verũtamẽ hec pena locũ habet in rapiẽte sponsam ꝓpriam de iure ciuili: licꝫ secus sit de iure canonico ĩ sposa volẽte: q̃ nõ dicit̃ raptor ꝓprie qui habet mulieris assensum vt dicto. c. cum causa: secus si cõsensum nõ habuit: etiã nõ põt mulier rapta autẽ de iure ciuili nubere raptori alioquin priuat̃ bonis raptoris a legẽ sibi applicatis: nec possunt parẽtes eius cõsentire: alꝫ incurrũt penã deportatiõis si cõsentiãt: vt in auth. de rap. mulierib⁹. §. illo. de iure tm̃ canonico q̃ ꝑ sua benignitate ꝑualet rapta raptori nubere põt: vt dicto. c. cũ causa. ⁊ cõpellit̃ eam dotare: vt. xxxvj. q. ij. c. tria. ꝟm canones etiã tales leuius puniunt̃ in foro iudiciali: q̃ raptor efficit̃ seruus rapte nisi se velit redimere: vt. xxxvj. q. j. c. de raptoribꝰ. Secũdo raptor debet excõicari cum suis fautoribus: vt ibidẽ. q. ij. c. j. et. iiij. potest autẽ rapta cõtrahere cũ raptore si velit: vt extra de rapt̃. c. accedẽs: licꝫ ꝟm antiquos canones ⁊ etiã leges nõ poterat: vt dicit ibidẽ glo. Ꝗtum autẽ ad secũdũ ꝑncipale sciendũ: q̃ raptor rerũ ꝓprie dicit̃ q̃ ꝑ violẽtiã rapit bona seu res alienas: ⁊ tũc ab eo dicit̃ rapina. Ad cuius euidentiã ꝑmo q̃rĩ põt: vtrũ rapina sit graui⁹ peccatũ ꝗ furtũ ꝑsertim q̃ verecũdia ẽ timor de turpi actu vt dicit̃ in. iij. Et̃. sed magis verecũdant̃ homines de furto ꝗ de rapina. A B rñdet Tho. scõa 2ᵉ. q. lxvj. q̃ rapina et furtũ habent rõnem peccati ꝓpter inuolũtariũ: q̃ est ex ꝑte eius cui aliquid auferẽ: ita tamẽ q̃ in furto est inuolũtariũ ꝑ ignorantiã: in rapina ꝑ violentiã: magis est aũt inuoluntariũ aliquid ꝑ violentiã q̃ ꝑ ignorantiã: q̃ violentia directius opponit̃ volũtati ꝗ ignorantia: ⁊ ideo rapina grauius peccatũ est ꝗ furtũ. Est et alia ratio: q̃ ꝑ rapinã nõ solũ inferẽ damnũ in reb⁹ sed etiã vergit in quãdam ignominiã seu iniuriã ꝑsone cui inferẽ violentia: sed q̃ homĩes sensibilib⁹ inherẽtes magꝫ gloriant̃ de virtute interiori q̃ manifestat̃ ĩ rapina ꝗ de virtute interiori q̃ tollit̃ ꝑ peccatũ: ideo min⁹ verecundant̃ de rapina q̃ de furto. Et sciendũ q̃ omnis raptor est fur sed nõ ecõuerso: q̃ nullus improbior fur q̃ qui vi rapit aliorum bona: vt notat Hoff. ⁊ sic videt̃ q̃ violẽtia adauget peccatũ furti ⁊ facit rapinam: vñ ⁊ iura canonica ꝑ eodẽ reputant rem alterius vel etiã debitũ nõ soluere cuꝫ potest: seu iniuste detinere ⁊ rem alienam violenter rapere: q̃ vtrobiq̃ fit violentia iniuste: ⁊ q̃ rem alteri⁹ vel debitũ dare noluerit res alienas iuadit. xvj. q. j. c. decime et extra de resti. spol. sup verbo: iniuste detinere: sic notat glo. Secũdo queri potest q̃ sit pena raptoris rerũ. Ad hoc dicendũ: q̃ pena raptoris est ꝟm leges: q̃ agat̃ cõtra eum infra annũ ciuiliter: punit̃ in quadruplũ: cõputata. s. ipa re. post annũ ꝯo in simplum: vt. ff. de vi bo. rap. l. j. et. ij. sed ad istã penã solũ renet̃ postq̃ cõdẽnat⁹ est nõ ante: ⁊ sic intelligit̃ illud Exoõ. xxij. Si q̃s furat⁹ fuerit ouem aut bouẽ: aut occiderit vel vendiderit quinq̃ boues ꝑ vno boue: et q̃tuor oues ꝑ vna oue restituet: q̃ illa lex est determiatiua pene ꝑ iudicẽ infligende: vt dicit Tho. scõa 2ᵉ. q. lxij. q̃ si agit̃ ꝯ eum crimĩ aliter tũc ꝓpter vim sine armis punit̃ in tertia ꝑte bonoꝝ suorũ ⁊ fit infamis. ff. de iuõ. ꝓua. l. j. Rñ. j. et. l. fi. Si ꝯo cũ armis punit̃ deportatiõe. s. q̃ deportabat̃ in insulã ⁊ ꝑdebat oĩa bona: vt insti. pub. iuõ. itẽ lex iulia de vi. nũc aũt vt cõiter raptores puniunt̃ pena mortis: sic latrones ⁊ nocturni agroꝝ populatores: ꝟm ꝯo canones excõicant̃ nõ solũ a suo ep̃o ꝟ etiã ab illo ĩ cui⁹ ep̃atu rapinã faciũt: vt ex̃ de rapt̃. c. j. ⁊. vj. q. iiij. c. placuit. Insup ex̃ eo. ti. c. sup eo. ponit̃ triplex pena ꝟm triplicẽ differentiã raptoꝝ. Rã quidã raptores sũt q̃ ꝑseuerant ĩ cõtumacia nõ satisfaendi vsq̃ ad mortẽ inclusiue: ⁊ illis ibidẽ denegat̃ sepultura ecclesiastica: sacramenta eucharistie et extreme vnctionis ⁊ penitentia: quidã ꝯo in tota vita ꝑseuerant in cõtumacia nec restituunt licꝫ facultatẽ ꝑ tũc habent: sed vsq̃ ad mortem exclusiue differũt: in morte ꝯo penitent sed vnde restituant nõ habẽt: si hmõi penitentiã petierit dabit̃ ei: similit̃ et viaticũ: sed tamẽ illi denegabit̃ ecclesiastica sepultura: q̃ statutum est ad alioꝝ terrorẽ. Unde ꝑsbyteri et clerici nec eoꝝ sepulturis debent interesse nec ab eis elemosynas accipere: nec etiam ab eis qui illi⁹ rapine ꝑticipes inuenti fuerint: q̃ si cõtrafecerint ab officio ⁊ beneficio deponi debẽt. Quidã deniq̃ differunt petere ⁊ satisfacere vsq̃ ad mortẽ: in extremis tamẽ positi penitẽtie remediũ humiliter postulant et debitã restitutionẽ vel restituendi securitatẽ ꝑstant per se vel ꝑ heredes: talibus aũt nec penitẽtia nec ecclesiastica sacramẽta nec etiã sepultura est denegãda. Hec oĩa patent in dicto. c. sup eo. vnde ⁊ heredes cõpellendi sunt satisfacere quãtum habent de bonis eoꝝ quib⁹ succedũt: verũtamẽ de raptoribus occultis nõ debet talis rigor seruari: vt eo. ti. c. in lfis. Ꝗtum autẽ ad tertiũ ꝑncipale sciendũ q̃ prędo dicit̃ quicunq̃ alios iniuste prędat̃. Et possum⁹ ꝗtum ad ꝑsens ponere quattuor genera ꝑdonũ. Nam ꝑmo dicunt̃ ꝑdones qui viatores expoliant de rebus: inter q̃s etiã cõnumerãt̃ latrones ⁊ nocturni agrorũ populatores: nam latro dicit̃ qui insidiat̃ homĩb⁹ in publicis stratis: nocturn⁹ ꝯo populator agrorũ dicit̃ q̃ de nocte vastat agros vel incẽdit: ⁊ hos ꝟm leges impune licet interficere: vt. C. qũ li. vnicuiq̃ l. j. et. ij. nec etiã gaudent ĩmunitate si confugerint ad ecclesiã: vt patet extra de ĩmu. eccle. c. inter alia. verũtamẽ pessimũ genus latronũ est genꝰ receptoꝝ. Hinc pari pena puniunt̃ vt latrones: q̃ sine eis latitare nõ possunt. ff. de recepto. l. j. et. ij. Secũdo dicunt̃ ꝑdones isti milites vel soldati q̃ accipiũt ⁊ tollũt a popularib⁹ vltra stipendia sibi cõstituta: vt patet. xxiij. q. j. c. militare nõ est delictũ. vbi subdit̃: ꝓterea quadaꝫ ꝓuidentia militãtibus sunt stipendia constituta: ne dũ sumpt⁹ querit̃ ꝑdo grassẽt: hinc milites cũ interrogarẽt Johannẽ dicentes: quid faciem⁹ nos: ait illis: neminẽ cõcuciatis neq̃ calumniã faciatis sed estote cõtenti stipẽdijs vr̃is. Tertio dicunt̃ ꝑdones ipsi ꝑlati qui vt ꝑcurationẽ impendant legato vel similes expensas faciant: plus extorquẽt a subditis ꝗ soluunt: ⁊ tales obligant̃ ad faciendã restitutionẽ his a quib⁹ plus receperũt: ⁊ sup hoc tantũdẽ cogent̃ elargiri paupib⁹: vt p̃z ex̃ de emu. eccle. c. q̃ plerique. Quarto dicunt̃ ꝑdones ipi iudices vel officiales indebite pecunias accipiẽs: vt. C. ad. l. iul. repetũdarũ. et de hoc vltimo postea lati⁹ videbit̃. Deniq̃ ꝟm Ray. eadẽ est pena ꝑdonis ⁊ raptoris exceptis his q̃ dicta sunt de latrone ⁊ nocturno agroꝝ populatore: cũ vterq̃ raptor dici põt: vt ꝑdo cõtineat̃ sub raptore: sicut species sub genere: ⁊ ideo quos par facin⁹ coinq̃nat ⁊ equat: etiã pena sil̃is comitet̃: vt. xv. q. iij. c. sane q̃s. Ꝗtũ deniq̃ ad quartũ ꝑncipale sciendũ est: q̃ pirate sunt latrones vel raptores in mari: qui spoliãt ⁊ insidiant̃ pegrinis ⁊ mercatorib⁹ vl̃ naufragijs: q̃ ꝟm Hosti. excõicant̃ ab ore summi pontificis ter in anno: sed hoc intelligẽdum nisi talia fuerint nauigia que piraticã tyrannidẽ exerceãt: vel nisi sint inimici nomini xp̃iano: vel alicui ꝑncipi q̃ auctoritatẽ habet mouendi bellum ex causa iusta in cui⁹ nomĩe hec faciunt. C. de furt̃. in auten. nauigia. vnde extra de rapt̃. dicit̃. c. excõicationi subdant̃ qui romanos aut alios xp̃ianos ꝑ negociatiõe aut alijs bonestis causis nauigio vectos aut cape aut rebus suis spoliare ꝑsumunt. Illi etiã qui xp̃ianos naufragiũ patiẽtes damnata cupiditate spoliãt rebus suis: nisi ablata reddiderint excõicatiõi se nouerit subiacere: glo. ⁊ sic q̃ cõtra faciũt sunt ipo iure excõicati: ⁊ tenent̃ infra annũ in q̃druplũ. C. de furt̃. l. in eum. hoc est ꝟm leges si petat̃ infra annũ ad restituendũ quadruplum: sed post in simplũ: vt in dicta. l. in eum. Unde generalit̃ quicquid accipit̃ de naufragio siue de ipa naui siue de littore siue de mari restituendũ est. ff. e. l. si quis ex naufragio: alꝫ nulla consuetudine statuto vel ꝑcepto excusat̃ q̃s: q̃ detestabile furtũ cõmittit̃. ff. de acqui. re. do. l. qua rõne. in fi. et dicta l. in eũ. ⁊ ideo ꝟm Guil. nõ excusant̃ dñi terrarũ qui cõponũt cũ nautis aliquo ab eis recepto q̃ eos securos faciũt: q̃ si naufragiũ paterent̃ nihil ab eis reciperẽt vel recipi ꝑmitterẽt: cũ alꝫ hecipa gratis facere deberẽt: verũtamẽ cõseruanda est cõstitutio laudabilis in quibusdã locis decernẽs q̃ quicũq̃ accipit aliq̃d de ipo mari debet habere certã ⁊ moderatã portionẽ illi⁹: q̃a talis cõstitutio fit in fauorẽ naufragoꝝ ad hoc vt homines magis ipas res ꝑquirere

studeāt ⁊ de laboze suo ꝓmiencᵗ. Ad maiozē aūt omniū ꝑdicto ꝛ euidentiā sciendū q̃ repsalie dicunᵗ qñ aliquis oziundus de vna terra spoliaᵗ vel dānificaᵗ ab alio oriundo ab alia terra: vel etiā qñ debitū ei nō soluiᵗ tūc daᵗ spoliato potestas: q̃ satisfaciat sibi ꝯ quēlibet de illa terra: vñ est ille spoliatoz vel debitoz. Unde intelligendū ē fieri repsalias tam quo ad psonas q̃ quo ad res. De quo queri pōt an repsalie sint licite in foro ciuili ⁊ aīe: psertim cū dicit li. vj. de iniurijs ⁊ dam. da. c. ⁊ si pignozationes quas vulgaris elocutio repsalias nominat: in quib⁹ alius ꝓ alio ꝓgrauaᵗ tāq̃ graues legib⁹ ⁊ equitati naturali cōtrarie ciuili sunt cōstitutiōe ꝓhibite ⁊c. nec enim licere videᵗ qd est contrariū iuri naturali. Ad hoc rñdet Bartho. de saxoferrato in tractatu de repzesalijs: q̃ omis doctozes in istā declinātsententiā: q̃ si ad illū hominē gentē vel ꝓlm qui iusticiā facere ⁊ debitū reddere neglexerit: haberi pōt recursus vl regressus: tūc repsalie in foro ꝓsciētie non sunt licite. Si ꝛo nō pōt haberi regressus ad supiozē tūc sunt licite duob⁹ interuenientib⁹. Primo q̃ assit auctozitas sui superiozis: nō enī licet alicui sibi ius facere: vt xxxiij. q. ij. c. seculares. Secūdo q̃ supiozis auctozitas interponaᵗ ex causa iusta: nam ista decreta. nisi ex vera ⁊ iusta cā interponanᵗ sūt ipso iure nulla: vt. l. j. §. hec ꝛba. ff. ne vis fi. ei. Causa iusta videᵗ esse cū dominus gens vel populus requisit⁹ iusticiā facere neglexerit vel denegauerit: ⁊ tūc nō grauaᵗ alius ꝓ alio: sed potius punit rectoz vel ciuitas ꝓ suis ciuibus ꝓpter negligentiā: vnde. xiij. q. ij. c. dñs noster. subditur: iusta bella diffiniri solent q̃ vlciscunᵗ iniurias: sic gens ⁊ ciuitas plectenda est que vel vindicare neglexerit: qd a suis improbe factū est vel reddere quod ablatum est. Tertio pōt addi ꝓm Tho. scda 2ᵉ. q. xl. qd requiritᵗ intentio recta: ⁊ hoc in foro cōscientie: licz de tali animo nihil curetur in foro ciuili: intentio ꝛo qua repsalie licite reddanᵗ esse debet ad ꝓmouendū bonum vel euitandū malū: alioquin nō excusarēt auctozitas legitima ⁊ causa iusta: quia dicit Aug⁹ in li. cōtra Faustū: nocendi cupiditas: vlciscendi crudelitas: implicatus ⁊ implicabilis anim⁹: feritas rebellando: libido dominandi: ⁊ si qua sunt similia: hec sunt que in bellis iure culpanᵗ. Cōcozdat etiā Jo. an. in dicto. c. et si pignozationes. ⁊ addit Bartho. q̃ vltra ꝑdictas causas domin⁹ vel ciuitas statuere pōt in terris sibi simpliciter subditis: q̃ libet de ciuitate: villa vel terra eis simplicitᵗ subiecta ꝓ debito alterius capi possit: sicut qñq̃ statuitᵗ q̃ vxoz ꝓ viro teneaᵗ sicut florētie statutū est. q̃ ꝓ mercatoze fugiēte teneanᵗ vxozes ⁊ liberi: licz nō sint heredes. Multi tamen sunt cōtra quos repsalie cōcedi nō possūt. Primo clerici: vt de iniu. ⁊ dam. da. c. vnico. li. vj. Secūdo scholares. C. ne fil. ꝓ pauᵗ. habita. siue iam applicauerit ad locū studij siue pegrineᵗ causa studij: ⁊ idē putant de nūcijs ⁊ famulis eoꝝ: vt dicta auᵗ. ibi: eoꝝ nūcij. ⁊ idē de scriptozib⁹ ⁊ similib⁹ qui necessarij sunt in studijs: idez de patre eunte ad videndū filiū ī studijs: vt notaᵗ ff. de iudi. l. ij. §. idem claudio. in glo. super verbo: venerat. Tertio ambasiatozes ⁊ eorum seruitozes: vt. ff. de iudi. l. ij. §. legat⁹. Quarto euntes ad indulgētias ⁊ pegrini vt no. glo. sup dicto ꝛbo: venerat. xxxiiij. q. iij. c. si ds romipeditas. Quinto omnes q̃ nō possunt in ius vocari: vt infans furiosus ⁊ sic de alijs: qui postponunᵗ in. l. ff. de in ius vocā. tales tñ ꝯ quos rōne psone repsalie nō possunt exerceri ꝯ eoꝝ res exerceri possunt: secus aūt si rōne cause possūt exerceri repsalie: vt scholares: ambasiatores in rebus saltem quas secū ducūt tanq̃ necessarias ad dictā causam. Quidā tamē dicūt ⁊ securius quo ad forū cōscientie: q̃ scz repsalie cōcedi nō possunt nisi ꝯ delinquētes. s. magistrat⁹: officiales ⁊ cōsiliarios iusticiā denegātes: de sen. excō. c. romana. in fi. li. vj. Item ꝯ vniuersitatē iusticiā denegantē. ff. q̃ me. cā. l. metū. §. animaduertendū. ⁊ ꝓtra dūm ⁊ eius subditos sibi auxiliū ꝑbentes ad iniusticiā: de sen. ex. c. si sentētia. li. vj. ⁊ ꝓtra ꝓncipalē debitozē et eum q̃ res detinet. ff. de his q̃ in frau. cre. l. ait ꝓtoz. §. si debitozē. nec solū in reb⁹ sed etiā in psonis cōcedi possunt cum iusticiā denegātes ꝓ ꝓdēnatis habeanᵗ: qd patet qz pōt eis indici bellū ⁊ eoꝝ res apphendi vt dicto. c. dñs ⁊ cōdemnatus capi ⁊ in carcerē trudi possit. C. qui bo. ce. pos. l. j.

De restitutione furti qd q̃tuor ꝓmis modis cōmittit. s. auferēdo hominē: rem alienam: ꝓpriā vel publicam: Sermo VIII

Qn furtum facies:

n Exod. xx. Tertio ꝓncipaliter alie na furātes tenentᵗ ad restitutōez. Ad cui⁹ euidentiā sciendū: q̃ furtū est cōtrectatio rei alicne mobilis ⁊ corpalis inuito dño animo lucrifaciēdi gratia: scz rei possessionis vel vsus: sicut plenius est determinatū in ꝓncipio hui⁹ ꝑcepti: ⁊ cōmittit multis modis. Qñ qdā furta remanēt ī nomie generali: quedā ꝛo nomē speciale sortiunt: verbi gra: furtum rei sacre dicit sacrilegiū: ⁊ furtū de republica dicit peculatus: furtū aūt bestiaꝝ dicit abigeatus: ⁊ furtū hoīm dicit plagiū: de quibus postea videbit. Hic q̃ queri pōt vtrum extrema necessitas famis vel frigozis aliquē excusare pōt a furto: psertim cuz dicit extra de furt. c. si quis ꝓpter necessitatē famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria: vestē vel pec⁹ peniteat hebdomadas tres: si reddiderit nō cogaᵗ iciunare. Ad b rñdet Tho. scda 2ᵉ. q. lxvj. q̃ ea que sunt iuris hūani nō possunt derogare iuri naturali vel diuino. Scōm autē naturalē ordinē ex diuina ꝓuidentia institutum: res inferiozes sunt ordinate ad hoc qd ex his subueniaᵗ hominū necessitati: ⁊ ideo ꝓ rerū diuisionē et appropriationē ex humano iure ꝓcedentē: nō impediᵗ quin homīs necessitati sit subueniendū ex hmōi rebus: ⁊ ideo res quas aliqui supabūdanter habent: ex iure naturali debenᵗ pauperū necessitati. Unde dicit Ambro. ⁊ habeᵗ in decretis. xlvij. di. sicut hi: Esurientiū est panis quē tu detines nudorum indumentū est qd tu recludis: miserorū redemptio ⁊ absolutio ē pecunia quā tu in terra defodis. Sed qz multi sunt necessitatē patiētes: ⁊ nō pōt ex eadem re omnib⁹ subueniri: cōmittit vniuscuiusq̃ arbitrio ꝓpriarū rerū dispensatio vt ex eis subueniat necessitatē patiētib⁹. Si tamē adeo sit vrgens ⁊ euidens necessitas vt manifestū sit instante necessitate de rebus occurrētibus esse subueniendū: puta cum iminet psone piculum ⁊ aliter subuenire nō potest tunc licite pōt aliquis ex rebus alienis sue necessitati subuenire siue manifeste siue occulte sublatis: nec hoc ꝓprie habet rationē furti. Qñ dic glo. sup dicto. c. si ds: q̃ ex eo q̃ imponit penitētia intelligit q̃ modica fuerit necessitas: si enī magna fuisset nō imponeret penitētia: qz tali tempore sunt omnia cōmunia ō iure naturali ⁊ ciuili: vt notaᵗ. xlvij. dist. c. sicut hi. vbi sequit: ꝓprīū nemo dicat qd est cōmune plusq̃ sufficeret sumptui ⁊ violēter obtentū est: id est q̃ sumit plus q̃ sufficeret illud q̃st violēter rapit: et. xlij. dist. c. j. dicit ex cōcilio Cartha-gineñ. q̃ ꝓm Hiero. aliena rapere cōuincit q̃ vltra necessaria sibi retinere probaᵗ. Cōcordat Rich. addens q̃ nullū ius positiuū statuere possit q̃ tpe necessitatis furari nō liceret: quia tūc ipa res aliena facta est ꝓ pria iure naturali qd fortius est positiuo: qz imutabile ⁊ tollere pōt positiuū: sed nō ecōuerso. Concoz. Monal. qui supaddit q̃ si necessitas nō est magna: tūc restituere debet ⁊ agere penitentiā de furto: vt eo. ti. c. si quis. in glo. vbi dicit vlteri⁹: q̃ in extrema necessitate se defendēdi cū aliter se tueri nō posset pōt aliū occidere: vt in cle. j. de homicidio: ⁊ in simili casu necessitat⁹ multa ꝓhibita cōcedunᵗ ⁊ specialit vsus rei.

Qz si queritᵗ cur tpe necessitatis magis licitū sit furari vel occidere q̃ fornicari ꝓpter famis necessitatē. Ad hoc rñdet ibidē glo. q̃ ꝓpter necessitatē res facta est cōis: ⁊ sic licet ea vti: sed ī fornicatiōe nō est ita: ⁊ qui in necessitate se defendit cū moderamine in culpate tutele aliū non interficit: ⁊ ille qui ꝓmus aggreditᵗ seipsum interficit.

Ad clariozē aūt intellectū octo differentias furantiū breui stilo ꝓcurram⁹. Primi nāq̃ furtū cōmittunt hominē auferendo: de quo habeᵗ ex de furt. c. qui furat⁹ fuerit hominē. glo. liberū ⁊ vendiderit cōuictus noxe morte moriaᵗ. glo. Qui furatur seruum hac pena non teneᵗ. ff. ad. l. fal. de plag. l. vlt. ꝓm canonē etiā hec pena nō imponit sed illa que tangit ex de rapto. c. in archiepatu. vbi psequit de pena ꝓm quātitatē delicti. Hic queri pōt vtrū xpian⁹ furtim auferēs xpianos detentos a paganis vel eos liberans: teneaᵗ ad restitutionem. Ad hoc rñdet Ray. ⁊ Hosti. q̃ si hoc facit tpe guerre tūc ī nullo teneᵗ: vt. xxiij. q. ij. c. dñs nr iubet ad iesū naue vt cōstituat sibi retrozsū insidias ⁊c. si ꝛo facit ō tpe treuge tūc teneᵗ ipi pagano restituere: nō tñ hoīem ꝓpter piculū aīe sed estimatiōez. Silr etiā obligaᵗ de alijs ablatis eodē tpe facere restitutionē: vt. xxij. q. j. c. noli. vbi subditᵗ: fides eñ qñ ꝓmittit etiā hosti est seruāda ꝯ quē bellū geritᵗ. xxij. q. iiij. c. innocēs. ibi. fides ꝓximo licz infideli data ꝑ ponit diuino mādato: q̃. s. Josue ꝯ dñi mādatū pepcit gabaonitis. Si tñ pagani cōpu-

lerũt illos captiuos ad circũcisionẽ idolatriã vel aliud mortale peccatũ: tũc ipi penitus liberi facti sunt: nec etiã tũc peccat illum furans sed meret. Dicit enim. liiij. dist. c. nulla officia publica iudeis iniũgant p q̃ eis occasio tribuat penã xpianis inferre si q̃ xo xpiani ab eis in iudaismo ritu sunt maculati vel etiã circũcisi: nõ reddito pcio ad libertatẽ ⁊ religionẽ redeant christianã ⁊ fm Hosti. christian⁹ iste si dum esset treuga frãgeret eam: ⁊ sic erat in culpa dũ fuit captus: nõ potest a saraceno furari: sed tenet ad restitutionẽ nisi imineret piculum necessitatis. Ratio est: quia talis iuste detinet: secus aũt si iniuste detinet. Secũdi xo furtũ cõmittũt rem alienã auferẽdo ⁊ est duplex. Mã quoddã est manifestũ cũ quo. s. fur deprehendit anteq̃ ad locũ destinatũ veniat. Aliud est nõ manifestũ cum q̃ scz fur nõ deprehendit. ff. e. l. ij. et. iij. Pena xo hmõi furti variat fm q̃ varie de ipso agit. Q̃ si quert de legib⁹ statuẽtibus occidi fures vtrũ sint licite. Rñdet Sco. in liij. dis. xv. q̃ tales leges sunt iniuste: ⁊ per cõsequens occidentes eos sunt homicide. Hui⁹ ratio est: q: lex diuina ꝓhibuit hominẽ occidi: dicẽs: Nõ occides. ⁊ nulli inferiori licet in lege superioris dispẽsare: ⁊ ergo nulla lex ꝓstituens hoiem occidi iusta est: si in illis casib⁹ statuat ĩ quib⁹ deus nõ excipit. Excipit aũt ĩ multis. s. ĩ blasphemia: homicidio: adulterio ⁊ in multis alijs: nõ tamẽ inuenit excepisse in furto: sed potius voluit diuina lex furẽ puniri pecunialiter ⁊ nõ pena mortis. Cõcor. Landul. ⁊ etiam lex humana ciuilis. s. generalis: nisi ĩ frangente pacẽ ⁊ stratã spoliantẽ: qui etiã põt p dnq̃ solidis suspẽdi: vt in. x. colla. de pace tenẽda. §. si q̃s quiq̃ solidos. Si q̃ agit cõtra furẽ crimialiter ⁊ ad penã criminis: tũc quidẽ nõ est suspẽdendus vel demẽbrãdus sed aliter puniẽdus: scz vt fustiet vel exulet vel alio modo puniat ꝓut iudici videt: qõ intelligendũ est de simplici furẽ q̃ occulte ⁊ sine armis delinquit. C. e. auk. sed nouo. Si xo cum armis vel etiam sine armis violẽter aggredit in domo mari vel itinere: tũc plus est q̃ fur ⁊ ꝓtra eũ acrius ꝓcedit. ff. de penis. l. capitaliũ. §. grassatores. et. §. famosus. de qua pena tactũ est. ꝗ. vbi agitur de raptore simplici sine armis. Quãdoq̃ etiã tales fm leges licite ablq̃ iudice occidunt: vt patet extra de homi. c. si pfodiens. vbi dicit q̃ fur nocturnus impune potest occidi: diurnus autẽ non nisi telo se defenderit: quia iam plus est q̃ furglo. armorũ nomine fustes ⁊ lapides intelligunt. ff. de furt. si pignore. §. furem. ⁊ ferrum ⁊ omne qd arcu manumittit. insti. de publi. iudi. §. item lex. cor. vin. Si xo ciuiliter agat contra eum tũc pena furti manifesti est quadruplum: non manifesti est duplũ: vt insti. de obli. que ex delic. nas. §. pena. que etiã pena de iure canonico licite peti potest: vt. xiiij. q. v. c. fi. in glo. vlt. nisi sit furtum domesticũ a filio patri factũ vel ab vxore marito: vt. ff. de penis. l. respiciendũ. §. furta domestica. ⁊ hec pena peti potest etiaz post annũ: insti. de ppe. ⁊ tem. acti. §. furti. et postq̃ egit contra eum criminalit potest iterũ cõtra eum agere ciuiliter ⁊ ecõuerso: vt. C. quãdo ciuilis actio ꝓiudicet. l. vnica. ⁊. ff. e. l. vlti. sed hoc tũ in foro contentioso. nam in cõscienciosoo sufficit restituere simplũ cum omni damno ex tali furto secuto. Tertij ꝓinde furtum cõmittũt rem propriã recuperando: de quo ꝓmo q̃rit potest: vtrum ille qui recupat rem sibi subtractã furto vel violentia vel modo equipollenti furto: vel violentie teneat ad restitutõez. Ad hoc respõdet Alex. de bales in tractatu de restitutiõibus opinãdo sine ꝓiudicio: q̃ cum quis furtiue vel violẽter recupat nõ quidẽ rem suam sed equiualentem: ⁊ hoc in cõtinenti sine interpolatione temporis nõ tenet ad restitutiõez: nisi ꝓus alter restituat illud quod iste abstulit: q̃a vim vi repellere licet incõtinẽti: nisi inquã tum id quod iste rapuit melius esset: secus tamẽ esset in tempore interpolato: cui⁹ ratio est: quia multa ppetrata instante dolore remanẽt impunita: que si cessante dolore fierent punienda essent: qõ si rem ꝓpriã furto vel violentia recuperet non tenet ad restitutionem. Nec obstat q̃ nemo sibi ius facere debet cum nõ sit iudex: quia hic nullum piculum imminet reipublice cum sine scandalo recupet rem sibi ablatã: nec etiaz ille qui p violentiã accepit rem equiualentem tenet ad restitutionẽ: quia simpliciter nõ facit furtum: peccat tamẽ ordine debito ꝓtermisso sibi rem equiualentẽ vsurpando ⁊ si dicat q̃ cõtrectat rem alienam: dicendum q̃ non vt alienã. Secũdo queri potest: vtrum seruus mercẽnarius vel cõducticius vel alius creditor rem suã vel operis mercedẽ habere nõ valẽs: aut debita: vtpote: quia impotẽs est ad litigandũ: eo

q̃ debitor est se potentior: vel q̃ iura sua ꝓbare non potest: vel quia iudex sibi iusticiam nõ facere ⁊ similia: in hoc casu creditori suo subtrahens aliqõ equualẽs debitis illis aut rebus: ad restitutionez teneatur. Ad hoc respondet Hein. de gãdauo in q̃t. libetis suis q̃ talis nõ peccat nec in mõ recuperandi: nec in retinẽdo rẽ sibi recuperatã. Cuius ratio est: qz licet iurias ꝓpulsare ⁊ ad restitutionẽ cõpellere regulariter fieri nõ debeat p singularẽ psonã: sed p publicũ iudicẽ qñ per eum bono modo acq̃ri potest: in casu tñ q̃ hoc minime p iudicem acquiri posset: tunc singulari psone intelligitur ꝓcessũ tanq̃ ministro legis ⁊ iudici regulari: ⁊ huius sentẽtie videt Aug⁹. eẽ in epistola ad Macedoniũ. ⁊ habet. xiiij. q. v. c. nõ sane: q̃quid ab inuito sumẽ iniuriose auferẽ. Mã plerq̃ nec medico volũt reddere honorẽ suũ: nec operario mercedẽ suã: nõ tñ hec que ab inuito suscipiunt per iniuriã accipiunt q̃ potius per iniuriã nõ darent. Eiusdẽ etiã sentẽtie videt Innoc. in. c. olim. j. extra de resti. spo. in scda opinione in glo. que tñ sane sunt intelligẽda qñ p talẽ furtiuã subtractionẽ nec sibi nec alis imineret aliqõ piculũ diffamie vel cui⁹cunq̃ mali: qõ potissime fieri põt: dũ creditor fuerit dispensator debitoris: vel duz res aliqua debitoris ad ipm per aliã viam occultã ⁊ licitã venerit: ita q̃ nulli ex b̃ imineat periculũ cuiuscũq̃ dispẽdij spũal vl corporalis: alꝯ enim sibipi satisfacere minime põt ꝓpter quinq̃ mala q̃ possũt inde euenire. Primo ppe periculũ scãdali fraterni: qz ꝓprimo innocẽti ꝓ furto posset imponi. Secundo ꝓpter periculum ꝓprie diffamie qua q̃s fur defacili possz credi. Tertio ꝓpter periculũ ꝓprie psone vel vite: quia si hoc p testes efficacit ꝓbaret: tanq̃ fur iuste puniri posset scõm leges. Quarto ꝓpter periculũ anime: qz si iurare cogeretur vtrũ rẽ ablatã subtraxisset aut euz sciret q̃ rẽ illã clanculo abstulisset: defacile piuriũ icurrere posset ex timore: ne scz factũ ꝓpalando puniret a iudice. Quinto ꝓpter p̃ceptũ iuris positiui manãs ab ordine diuini iuris: quia talis vsurpat sibi publicam potestatẽ qõ facere nõ licet: vt. C. ne quis in causa ꝓpria. l. j. Propter q̃ttuo: enim iustissime ꝓhibitũ est ne quisq̃ sibiipi satisfaciat. Primo ne liceat vnicuiq̃ raptori vel furi dicere: ego non rapui sz tñ mihi soluiqõ debebat mihi. Secõdo ne discordie nascerent si ꝓter ordinarium iudiciuz superioris: vnusq̃sq̃ sibi de reb⁹ alteri⁹ satisfacere posset. Tertio qz vnusq̃sq̃ in soluẽdo sibi pcium rei sibi debite: plus iusto defacili debitũ estimaret. Quarto qz facilit estimaret minus iusto pciũ rei a se subtracte de q̃ sibipi satisfaceret. Verũtamẽ cũ nõ est spes recuperandi sua p iudicẽ ordinariũ: nec timinet aliqõ piculũ in illa subtractione nec sibi nec alij: nec spirituale: vt fame vel culpe: nec corpale vt vite vl pene: tũc cũ timore dei cũ recta ratiõe põt sibi ipsi de bonis creditoris occulte satisfacere: ꝑsertim cum modernis tpib⁹ rarissimi inuenunt fautores: pmotores ⁊ defensores miserabiliũ psonarũ: maxie tñ cauere debet ne sibi vl suis heredib⁹ iterũ fiat restitutio: ꝓpterea de hoc heredes suos informare debet ne q̃cq̃ recipiãt si ꝓ tpe vellet q̃ obligat⁹ fuerat aliq̃d eis dare: nõ tñ hoc facere põt qñ time tur aliqõ piculũ ꝑdictorũ: cuius rõ ẽ qz sic retineret ꝓtra se vl ꝓtra ꝓprimũ: ⁊ sic ꝓtermitteret iusticiã naturalẽ: eo q̃ ꝓpter rem tpalẽ postponeret rẽ maiorẽ: scz famã: vitã vel animã: ⁊ sic peccaret. Quarti aũt furtũ cõmittũt rẽ publicã spoliãdo: ⁊ vocat peculat⁹: vt. xxxiij. q. iij. c. quid q̃: vbi subdit. Peculat⁹ enim dicit furtũ de republica. C. de cri. pecula. sequit: ⁊ nõ sic iudicat furtũ rei ꝑuate quõ reipublice. Q̃ si q̃ritur q̃d q̃ de furãtib⁹ ⁊ in vsus ꝓprios cõuertẽtib⁹ pecunias vel alias respublicas. Ad hoc dicẽdũ q̃ vltra res puniri debent capitali pena fm leges: vt insti. de pub. iudi. §. lex iulia peculat⁹. Itẽ q̃ miscet ferrum vl rẽ simile auro vel argẽto publico. ff. ad. le. iul. pe. l. j. in fi. Similit cõmonetari⁹ publicus q̃ ptẽ monete publice signat ꝓ se et sibi retinet: vt. l. sacrificijs. §. q̃ cum. ff. eo. Officiales q̃ publici tenẽtes sigillum florenorũ ⁊ ĩmiscẽtes sigillo florenos non bonos: ⁊ sic ledẽtes rẽpublicã incidũt in peculatũ: ar. dicta. l. j. ff. ad. l. iul. pecu. Similiter q̃ dãnificãt rẽpublicã delendo vl maculando libũ vl scripturã ꝓtinentẽ mẽsurã agrorũ vl viarũ publicarũ: vt. l. q̃ tabulã. ff. ad. l. iul. pecu. Similit qui damnificant rẽ publicã se creditores fisci simulantes: ⁊ pecuniã quãtũcunq̃ ꝑuatã a debitore fisci recipiẽtes: vt. ff. ad. l. iul. pec. l. sacrilegij. §. eodẽ capite. Similit officia publica vẽdẽtes ⁊ dignitates: tenent ad restitutionem pecunie: licet non illis q̃ dederunt sz pauperibus: ⁊ taliter ementes debẽt grauiter

puniri edicto legʒ iulie de ambitu. l. vnica ff. ad. l. iul. ambit⁹: insti. de pub. iudi. §. sūt ꝑterea: ⁊ de similib⁹ idem iudiciū habeat. Verumtū qui vtilit ⁊ iuste reipublice deseruiunt: si de pecunijs reipublice q̃ ad tēpus ꝓprijs lucris deseruirēt nō peccarēt: dūmō respublica p ꝑ in nullo grauaret: vtpote q: eadē pecunia toto tpe illo als maneret ītacta: nec alicui vsui vl vtilitati applicaret: nā oēs q̃ nocumentū inferūt reipublice: puta monetas falsificādo: in pōdere materia ⁊ forma: vl cōmunē exactionē diminute psoluendo: vel aurū argentū ⁊ sic de alijs semiplene depurando: ⁊ omnes q̃ in varijs mercantijs pōdera ⁊ mēsuras falsificāt: dicunt fures reipublice: vt. ff. de ꝓtrahē. emp. l. j. ⁊ tales fures exurunt fm leges in aqua bulienti: vt ff. de fal. moñ. l. ij. nec talis moneta liberat soluentē. ff. de pig. l. elegant. Jn hac etiaz sorte cōputant mercatores q̃ cōueniūt int se: vt merces certo p̃cio. s. plus iusto vēdatur: vel q: vnus solus vēdat ad magis extorquendū: ⁊ p̃cipue q̃ ipetrat q: in ciuitate sibi soli liceat vēdere certas merces: nā si q̃s hmōi officiū exerceat fm leges debet oibus bonis spoliari ⁊ exilio ppetuo damnari. Similit ꝓcedentes ⁊ admittētes puniri debent: vt. C. de monopol. l. vna: nec mirū: quia tales maxime damnificant cōitatē: ⁊ tenentur ad restitutionē omniū que plus iusto p̃cio receperūt. Denq: detestabile furtū est transferre terminos proximi sui: de quo dicitur Deut. xxvij. Maledict⁹ q̃ transfert terminos ꝓximi sui: qō ꝑncipaliter intelligit de iniusta detētiōe alicuius fūdi: ⁊ secūdario de vsurpatiōe iniusta rei cuiuscūq̃. Ad laudē dei.

De restitutione furti in quattuor vltimis modis: scz i sacrilegijs: in iuētis: in vsu rei aliene: ⁊ in occulta retentione iniusta: licet iuste acq̃sita: Sermo IX

On furtum facies

n Exo. xx. Visis de quattuor p̃mis differentijs furantiū iā reliq̃s ꝓsequamur. Quinti nāq: furtū cōmittūt p qō sacrilegiū incurrūt: qō ipm furtū nō mediocriter aggranat: vnde dicit Aug. super Job. ⁊ habet. xxiij. q. iiij. c. quid ergo: qō nō sic iudicat furtū rei priuate quō rei publice: vt patet in sermone sequēti. sed. Quanto vehemētius est iudicādus sacrilegus fur: nō vñcūq̃ ꝑ tollere ꝑ est: ꝑ de ecclesia: q̃ aliq̃d de ecclia furat iude ꝓditori cōparat: q̃ scz erat fur sacro ⁊ loculo ⁊ dñico ⁊ vt ibidē p̃mittit. Pro q̃ sciendū q: sacrilegiū ē quotēs q̃s sacrū violat: vl aufert de sacro: vl sacrū de nō sacro: vl nō sacrū de sacro: vt habet. xvij. q. iiij. c. si q̃s ꝓtumax. §. sacrilegiū: vbi subdit q: sacrilegiū duplicē penā ꝓtinet: pecuniariam scz ⁊ excōicatiōis: ⁊ fm glo. p̃ma est ꝓ damnū passo: scōa ꝓ emunitatē ecclie violate: vñ dicit ibidē. c. si q̃s domū: q: q̃ monasteria ⁊ loca deo dedicata ⁊ ecclias infringūt ⁊ deposita ⁊ alia q̃libet exinde abstrahūt: dānū nouies cōponāt ⁊ emunitatē triplicīter: glo. i. ꝓ emunitate triplicit tantū det ꝗtū abstulerūt: ⁊ velut sacrilegi canonice sētētie subiūgant. Pro cām hui⁹ duplicis pene assignat Tho. scōa. 2°. q. xcix. dicens: q: in penis infligēdis duo sūt ꝓsiderāda. Primo equalitas ad hoc q: pena sit iusta: vt. s. in quo q̃s peccauit ī hoc torqueatur: vt dr Sap. xj. ⁊ hoc mō ꝓueniens pena sacrilegij q̃ sacris iniuriā infert excōicatio: ꝑ quā a sacris arcet. Secūdo vtilitas: q: pene q̃si medicine q̃dā infligunt: vt hi territi desistāt homines a peccatis. Sacrilegus q̃ q̃ sacra nō veret nō videt a peccato sufficient arceri p ꝑ q: ei sacra interdicūtur de quib⁹ nō curat: ⁊ ideo fm leges humanas adhibet capitis pena: fm eccliam ꝛo q̃ morte nō infert adhibet pena pecuniaria q̃ tū est varia: vt patet. xvij. q. iiij. in diuersis caplis: q̃ pena fm quātitatem criminis ⁊ loco ꝓsuetudīes infligēde sūt: vñ sacrilegiū in rebus ecclie ppetratū homicidium reputat: vt patet. xij. q. ij. c. q̃ abstulerit: vbi dicit: q̃ christi pecunias ⁊ ecclie rapit: aufert ⁊ fraudat homicida est: ⁊. c. ī legibus seculi: dicit q: in vndecuplū restituere debeat. Sexti vero furtū cōmittūt aliena inuentēdo. Dic q̃rī pōt vtrū inuēta a casu ⁊ fortuna restitutiōi subiaceāt: cū nō dimittat peccatuz nisi restituat ablatum. Ad hoc rñdet Richar. in. iiij. dis. xv. q: rerū quedā sunt cōmunes omni iure naturali: vt volucres nō domestice ⁊ pisces maris: lapilli: gēme: margarite ⁊ alia p̃ciosa in littore maris inuēta q̃ nunq̃ fuerūt occupata ⁊ similia: insti. de rer diui. §. ⁊ q̃dē: ⁊ §. fere bestie: ⁊ talia reperiēs restituere nō tenet: q: de talibus dicit in dicto. §. fere bestie: que in nullius bonis sunt naturali ratione cōcedunt occupāti. Quedā vero sūt vniuersitatis: vt illud quod est ciuitatis ī cōmuni vt theatra: stadia ⁊ similia: vt insti. de rerū diui. §. vniuersitat. Qui q̃ ea q̃ sūt cōmunitatis aliq̃ casu inuenerit: cōmunitati restituere tenet. Quedā etiā sūt ꝓpria singulo ⁊ que si inuenerit tenet similit restituere vero dño si pōt: alioq̃n huic dicit xiiij. q. v. c. si q̃d inuenisti ⁊ non reddidisti rapuisti: ⁊. c. multi sine peccato putāt esse si alienū qō inuenerint nō reddāt ⁊ dicunt deus dedit mihi cui habeo reddere: discāt hoc peccatū esse simile rapine si quis inuēta non reddat: q: si cui⁹ sint ignorat: tū facere debet quod potest ad inuestigandum cuius sint: debet ēm facere p̃conizari in loco vbi inuenerit ⁊ in locis circūtacētibus: q: si vera dūm circūstantijs debitis ꝓbatū inuenerit: eidez sine difficultate restituat: quia vt dicitur. ff. de furt. l. fal. §. qui alienum: q̃d iacens causa lucrefaciendi sustulit furti astringit siue scit cui⁹ sit siue ignorat: ⁊ hoc rationabiliter: qm̄ ex q̃ scit eam nō esse suā p̃supponere debet eā de iure ad aliū ꝑtinere. Si vero nō potest inuenire cuius sint habita sufficienti inquisitiōe: tunc illi restituet cui incūbit cura de republica: quod verū est si presumit eū tā fidelem: q: aut ad verū dominū reuocabit aut ꝓ amittentis anima pauperibus vtiliter dispēsabit: alioquin personaliter hoc faciet consilio discreti ⁊ timorati cōfessoris: vel si ipse inuentor tenuis est in substantia cū cōsilio huiusmodi confessoris sibi retineat ⁊ ꝓ illius salute dominū exoret. Ad maiorem autē horū euidentiā sciendum scōm Johānem de pla. insti. de re. diui. §. singulorum: q: fere: bestie: volucres ⁊ etiaz pisces in fluminibus publicis: vt est renus: mosa: quia in nullius bonis sunt: ideo naturali ratione conceduntur occupanti: ⁊ ideo dicit q: licitum est ingredi fundū alienū causa aucupandi ⁊ venandi: dūmodo tamen domino fundi dānū nō inferat: quod si dom⁹ fundi preuidet anteq̃ ingrediaris: ab ingressu te prohibere potest: ⁊ si postea ingrediaris teneberis iniuriaz: verumtamen si non obstante prohibitione illuc ingrediaris ad aucupandum vel venandum quod capies tuum efficitur: nec tibi potest auferri per dominum fundi: vt tenet glosa. ff. de acqui. re. do. l. iij. insti. de re. diui. §. apiuz: ⁊ hoc de animalibus capiendis. Preterea dicit Heinricus boyc: extra de consuetuē. q: si fuerit cōsuetudo q: fera bestia vl auis statim postq̃ illaqueata fuerit taliter q: expedire se non possit domino laquei acquiratur non illi qui de laqueo primo eam cepit: vel q: primo ꝑcutienti non primo appbendenti acquiratur: talis consuetudo bene valeret: cum possit esse rationabilis ⁊ cā rationabili fundata: scilicet ad vitandas rixas que inter occupare volentes suscitare solent: argu. ff. de vsufru. §. arboziḃ⁹. §. equissimum: ⁊ de treu. ⁊ pa. c. j. ⁊. ij. Si vero in inquisitione talium rerum non sit certa consuetudo tunc in talibus non potest acquiri dominium vel possessio sine corporali apprehensione: vt insti. de re. diui. §. fere igitur bestie. Fallit tamen in casu vbi fera bestia se expedire non possit: quia tunc eam acquiro quo ad dominiū vel possessionē: nedū cū eā apprehēdo: sed etiā cū appbendendi potestatē habeo p oculoz ispectionē ⁊ affectionē appbēdendi ac possidēdi: ar. ff. de acq. pos. l. j. §. si iusserī: ⁊ de acqui. re. do. l. in laqueū: in fi. vbi hoc notat Berñ. ⁊ Accur. licet Azo. ⁊ Jo. ibi dicant q: statim cū ic: cidit in laqueū talit q̃diu lucrando se expedire nō posset eā acquiro: scz Hein. boyc: credit q: male dicunt. Hā etiā si a remotis oculis eā taliter illaqueatam inspicio: mihi non acquiritur: quia multa possunt accidere q: eam non capiā: vt insti tu. de re. diui. §. illud. Secundū accipit in dicta. l. in laqueū: in fi. Deinde queri potest quid si apes vel volucres sint super arbore alicuius ⁊ nidi earū an licet vnicuiq: tollere. Ad hoc respondet textus in dicto §. apium: q: apiū ⁊ volucrū natura fera ē: ⁊ ideo licet apes vel aues ⁊ earum nidi cōsistant sup arbore tuā: nō tamē sunt tui donec eas ceperis: ⁊ ideo potest interim alⁿ eas occupare ac apes ⁊ fauos mellis ibi factos ⁊ aues nidificantes ibidē acq̃rit sibi: nec tenetur tibi furti nec alia actiōe: vt dicto §. apiū: ⁊. ff. de furt. l. si apes. tenetur tamē tibi iniuriaz si anteq̃ intraret campuz tuū vel ascēderet arborē tuā ꝑhibuisti: vt dicto §. apiū: ℣. plane: qō tū capit post ꝓ hibitionē suū efficit: vt. supra dictū est. Et nota q: examen apum volās ex alueo tuo: durat tuum q̃diu non aufugerit aspectum tuum: nec eius persecutio est difficilis: vt dicto §. apium: in hoc tamen multum attenditur consuetudo vt dicit glosa in dicto §. apium: super verbo examen. Et ex

bis ꝛcluditur ꝙ examẽ alueum tuum exi/
ens ⁊ arborẽ tuam ingrediẽs tuũ remanet
⁊ occupãs eũ ⁊ furtũ cõmitteret. Deinde
queri potest: quid de animalib⁹ naturalĩ
feris sed accidentalĩ factis mansuetis: vt
pauones: colũbe: apes: cerui q̃ habẽt con/
suetudinẽ eũdi ⁊ redeundi. Ad hoc rñdet
Jo. de pla. insti. de re. diui. in. §. pauonuz:
ꝙ tãdiu sunt occupãtis ⁊ possidẽtis: ꝙ diu
detinẽt animũ ⁊ ꝛsuetudinẽ reuertẽdi: po
stea vero fiũt occupãtis: ⁊ ideo cuz ꝛsuetu
do inducat ex duplici actu vt notat glosa
in. l. de quibus. ff. de legi. ⁊. C. de epis. au.
l. iij. videt ꝙ si ista aĩalia nõ reuertãt dua
bus horis vl diebus ꝛsuetis: ꝙ deposue/
runt animũ ⁊ ꝛsuetudinẽ reuertendi: ⁊ sic
postea fiunt occupãtis. Ecõtra vero dicit
vbi supra. §. gallinaꝫ: de aĩalibus naturali
ter mãsuetis ⁊ domesticis: vt gallinis: q̃. s.
quãtũcũq̃ aspectũ possidẽtis dñi effugiãt
⁊ alio se transferãt: manẽt tamẽ ipsius pos
sidentis ⁊ nõ acquirunt appẽdẽti: sz ap
pẽdẽs ea cã lucri vl ona vl pennas com
mittit furtum ⁊ accusari potest furti: vt di
cto. §. gallinaꝫ: ⁊. ff. de acqui. re. do. l. natu
ralẽ. §. pauonũ: ⁊. §. gallinaꝫ: ⁊ notat glo.
ꝙ etiaz in vno ouo cõmittit furtũ licet sit
modici pcij. Preterea q̃ri põt quid faciẽ
dũ sit de inuẽto thezauro. Ad ꝗ rñdet Jo.
de pla. instit. de re. diui. §. thezauros: ꝙ
thezaurus inuẽtus ab aliquo in agro suo
siue in loco religioso vel sacro efficit inue/
nẽtis ⁊ sibi totũ acq̃rit: qõ sane intelligit
dũmõ casu fortuito inuenitur in loco sacro
vel religioso: alioquin esset tot⁹ ecclesie vl
monasterio assignandus: sed inuẽt⁹ i agro
alieno priuato vl etiã publico: scz cesar vl
ciuitatis acq̃ritur ꝑ vna medietate inuen/
tori: ⁊ ꝑ alia medietate dño agri: vt dicẽ te/
xt⁹ in dicto. §. thezauros: ⁊ glo. xiiij. q. v.
c. si quid inuenisti: ⁊ hoc est verũ si fuerit i/
nentus thezaurus casu fortuito: nã q̃uis
in ꝓprio fundo licitũ est operã dare ad inue/
niendũ thezaurũ dũmõ nõ faciat hoc arte
magica: qz tũc esset fisci: tñ in alieno fũdo
nõ sufficit operã dare ad reperiendum the
zaurũ etiã de volũtate dñi fundi: sed debz
esse inuentus a casu fortuito vt inuẽtori di
midium acq̃rat: alꝯ eñ si data opera inue
nit domino fundi acquirit tot⁹ thezaur⁹.
Et nota ꝙ glo. in dicto. §. thezauros: decla
rat quis sit iste thezaur⁹ dicens: ꝙ est pecu
nia ab ignotis dominis vetustiori tpe ab/
scondita: cuius pecunie depositiõis memo
ria nõ extat: naz si de eo extaret memoria:
vel quia aliquis abscõdisset causa lucri vl
metus vel custodie: diceretur ĩpropie the
zaurus: ⁊ ideo nihil acquirit inuẽtori sed
est eius qui abscõdit vl eius heredis: vt di
cto. §. thezauros: ⁊ ideo mercẽnarius labo
rans in alieno agro ⁊ a casu thezaurũ inue/
niens acq̃rit sibi medietatẽ: secus si non sit
thezaur⁹: puta qz mercẽnari⁹ in domo ali/
cuius nouit empta inueniat pecuniã i sac/
culo inuolutã in fenestra: tũc eñ cũ nõ sit
thezaurus nõ est inuẽtoris sed est vendito
ris: vt. ff. de rei. vẽdi. l. a tutore. Preterea
dñs soli dicit nõ solũ ꝓprius possessor sed
etiã defendatari⁹ emphiteota ⁊ ꝛsimiles.
Cetez si casu fortuitu q̃s inuenerit in fun/
do ĩpignorato ⁊ est creditor habebit medi
etatẽ: nec in debitũ cõputabit. Si aũt mer
cẽnarius in loco quo operat retinebit di/
midiũ. Si est fuus cõil plurũ ⁊ inuenit in
loco vni⁹ dñi tũc illi totũ acq̃rit: ⁊ idẽ de
quolibet q̃ mee potestati subiect⁹ aliq̃d in/
uenerit: mihi totũ acq̃rit: vt filiusfamilias:
Si seruus inuenerit in alieoo loco iũc vna
medietas erit dñi illius serui: ⁊ alia medie
tas domini loci. Q̃ si fructuarius seruus
inuenit in loco fructuarij tũc medietas erit
dñi loci: ⁊ alia acq̃rit ꝓprietario serui: si ca
su fortuito ĩuenit. Sed si studiose quesiuit
totũ erit dñi loci: ⁊ si inuenit in loco ꝓprie
tarij totũ acq̃ritur ꝓprietario: ⁊ hec breuis
sime notata sufficiant. Deniq̃ de alluui
one sciendũ est: ꝙ alluuio dicit incremẽtũ
terre que sic paulatim adijcit q̃ intellige/
re non possumus quãto momento tẽporis
adijciatur. De qua queri potest cui compe
tat possessio insule nate in medio aquarũ.
Ad hoc respondet text⁹ insti. de re. diui. §.
insula: ⁊ Jo. de pla. ibidẽ: ꝙ insula nata in
mari in nullius bonis est: ⁊ ideo concedit
occupanti: sed insula nata in medio flumi
nis cõmunis: est habentiũ ꝑdia iuxta flu/
mina ex vtraq̃ parte. Q̃ si non est in me/
dio sed est proximior vni partiũ: tunc ẽ tñ
communis ex illa parte predia habentib⁹.
Ager vero a flumie diuiso circũdatus ei⁹
remanet cuius prius erat: ⁊ si flumẽ muta/
uit alueum primus alueus efficitur illoruz
qui circa eum predia possident: ⁊ secũdus
alueus est publicus: qui secundus alueus
redeunte flumine ad alueum antiquum ef
ficitur eorum qui circa eũ predia possidẽt:
ager ãt ĩundat⁹ aq̃ recedẽte manet ei⁹ cui⁹
erat pri⁹: ꝗ textus. Deinde q̃ri põt vtruz

terrã tuẽ adiectã terre mee per alluuionez
salua ꝛscientia tenere possuz ꝑ terra mea.
Ad hoc rñdet textus. ff. de acqui. re. do. l.
adeo. §. preterea: ꝙ si vis fluminis aliquã
ptẽ ex tuo ꝑdio detraxit ⁊ meo ꝑdio appo
suit: palã est tuũ pmanere plane si longio/
ri tpe fundo meo heserit et arbores q̃s se/
cũ traxit in meo fundo radices egerint ex
eo tpe videt acquisitũ eẽ fundo meo: ꝗ te/
xtus. Siue igitur terrã purã siue lapides
terra ꝛmixtos adiecerit fundo meo meum
efficit etiã si fuerint gemme vl lapides pre
ciosi. Nec obstat insti. de re. diui. l. itẽ lapil
li: quia ibi loq̃tur de lapillis in littore ma/
ris relectis q̃ in nullius bonis sunt: hic de
lapillis qui meo ꝑdio adijciunt: ⁊ genera
lit si ligna: aurũ: argentũ: pecunias ⁊ simi
lia fundo meo flumẽ adiecerit meuz erit: ⁊
de quocunq̃ lex loquitur dũ tũ ita adijcia
tur ꝙ terre coherat: vt patet ex verbo adie
cerit. Septimi aũt furtũ cõmittũt aliena
re abutendo Ad cuius euidentiã queri po
test vtrũ q̃s furtũ cõmittere põt in vsũ rei
⁊ non in ipa re. Ad hoc dicendũ ꝟm docto
res ꝙ sic: ⁊ hoc multiplicit. Nã primo cre/
dito: furtũ cõmittit qui pignorib⁹ obliga/
tis sibi sine consensu debitoris vtit vl al/
teri comodat: vt insti. de oblig. q̃ ex. quasi
de nas. §. pena. ff. de furt. l. qui vas. §. si eo.
Secũdo comodatarius vtẽt re ad aliũ vsũ
q̃ fuerit sibi comodata vl vltra vsũ ad quẽ
sibi fuit comodata: vt qz equũ ꝛcessum ad
equitandũ posuit ad arandũ: vl ꝛcessũ ad
decẽ miliaria equitauit: xx. ⁊ sic furtum in
vsu cõmittit nisi pbabilit supponat de vo
luntate dñi: hec dicit. §. pena: ⁊. §. placuit:
⁊ tunc renet ad restitutionẽ ⁊ etiã ad int/
esse si ꝛcedẽs nõ potuit iterim expedire ne
cessaria ⁊ ex hoc damnũ incurrit: ⁊ ideo cõ
sulendũ est hmõi in foro ꝛscietie ꝙ notifi/
cet rẽ ipam comodãti q̃ si ratificauerit tũc
non tenet: sin autẽ tũc restitutionẽ faciat:
⁊ idẽ iudiciũ est si comodatũ vlteri⁹ alteri
comodauit sine ꝛsensu dñi comodãtis: qz
nõ erat illi res ꝛcessa ad illũ vsum: ⁊ vlteri
us ꝛcedere videt gratia sui lucri: qz spes
lucri est ex alieno largiri ⁊ beneficio debi/
torẽ sibi acq̃rere ⁊ de depositario simile iu/
diciũ habeat. Unde generalit q̃cunq̃ fit
ꝛtrectatio rei aliene vel vsus ꝛtra volũta/
tẽ dñi furtũ cõmittitur: vt. ff. de furt. l. fi. ⁊
tenetur ad restitutionẽ ⁊ etiã ad interesse.
Deniq̃ queri potest vtrũ aliquis inueni
ens quod a proprio dño fuit habitũ ꝑ de/
relicto teneat ad restitutionẽ. Ad hoc re/
spondet glo. xiiij. q. v. c. si quid rapuisti: ꝙ
hij nõ cõmittũt furtũ q̃ inueniũt rẽ habitã
ꝑ derelicto: nec tenent ad restitutionẽ: li/
cet etiã intẽdãt furari ⁊ credãt non esse ha
bitã ꝑ derelicto: peccat tñ q̃s mortalit ꝑ/
pter prauã intẽtionẽ: qõ si putat facere do
mino inuito ⁊ facit eo volẽte: licet res non
fuit habita ꝑ derelicto nõ solũ peccat mor
talit ꝗ etiã furtũ cõmittit. Secũdo hij non
cõmittũt furtũ q̃ rẽ inueniũt alienã quam
credũt haberi ꝑ derelicto: ⁊ erat pbabilis
causa credendi: licet in veritate nõ habeat
ꝑ derelicto tũc eñ excusat bona fides: ꝙ
si etiã in veritate habeat ꝑ derelicto: tunc
libere ꝛcedit occupanti: siue sit res mobilis
⁊ abijciat siue res ĩmobilis: vt. ff. ꝑ dereli
cto. l. j. Tertio hij ñ cõmitũt furtũ q̃ rẽ alie
nã inueniũt quã credunt nõ haberi ꝑ de/
relicto: nec etiaz habet ꝑ derelicto: sed eo
animo tollunt vt bona fide ꝟm omnẽ mo/
dum sibi possibilẽ vero dño restituãt: ꝗ eti
am notantur. ff. de fur. l. famulus. §. q̃ alie/
num. Octaui deniq̃ furtũ cõmittũt alie/
na occulte retinendo: ⁊ hoc multipliciter.
Primo qui defraudãt plebãos in suis iu/
ribus parrochialib⁹ de q̃b⁹ aliq̃ dicta sunt
in. iiij. ꝑcepto. Secũdo qui retinẽt soluen/
das decimas: nã decima ẽ in ꝑcepto ⁊ ob/
ligat ad mortale: vt extra de deci. c. nõ est:
ibi districte precipimus. Nã põt excõmuni
cari ꝙ nõ fit nisi ꝑ ꝗ mortali: vt. xj. q. iiij. ne
mo epoꝫ: ꝙ tñ mortalit peccaret intelligit
Nosti. verũ esse si post ꝑdicationẽ ⁊ moni/
tionẽ ipam retineat ⁊ nõ ante monitionez
dũmodo tñ nõ occultet: qz videt tenere cũ
licẽtia ei⁹ ad quẽ ptinet: vt ptz e. ti. c. nõ ẽ:
⁊ hoc maxime intelligendũ est de his reb⁹
de quib⁹ ex cõmuni ꝛsuetudine patrie non
solẽt dari decime: licet ad hoc obligarent
ex cõmuni iure. De decimis etiam aliq̃ di/
cta sunt in. iiij. ꝑcepto. Tertio qui non sol/
uunt theolonia: vectigalia: pedagia: gui/
dagia: talleas ⁊ similia ꝑ cã rõnabili ĩpo/
sita cũ cõsensu eoꝫ quoꝫ interest cũ debito
moderamine ⁊ iustis ꝛditiõib⁹ q̃ si obser/
uantur ad solutionẽ obligant. Verũtamẽ
quicunq̃ psonas ecclesiasticas cõpulerint
soluere pedagia: guidagia vl exactiões ꝑ
rebus q̃s cã negociatiõis nõ deferũt: si sin
gulares psone sunt: ipo facto excõicati sũt:
⁊ vniuersitas interdicta: nec prodest con/
suetudo ꝛtraria: vt patet li. vj. de cẽs. c. q̃/
q̃: nec etiã ab excõicatione hmõi absoluti/

onē vl' interdicti relaxationē obtineant: donec exacta plenarie restituerīt: ⁊ de trās gressione satisfecerint cōpetenē: ⁊ in cle. e. ti. c. presenti addit Clemēs. v. q̄ diocesani quibus constat has sentētias incidisse publicare debēt ⁊ etiā obseruare. Si tū cleri ci libenē et nō cōpulsi soluūt tūc nō incurrunt excōicationē: nec tenenē ad restituti onē fm Joh. an. q̄ hec notat. c. sup quibusdā: de ver. sig. Et generalē omnia debita occulta vel bona aliena que occulte q̄s tenet in custodia: si voluntate deliberata firmiter ꝓposuerit ea nō reddere licet potēs fuerit ad reddendū furti reus est in iudicio anime ⁊ peccat mortalē. Quapropē licet postea eadē restituat si maledictionem eternā euadere velit: dignā penitētiā agere non omittat. Ad laudē dei.

De restitutione infideliē aliena dispensantiū vel eorū curam infideliter agentiū: Sermo X

On furtum facies

Exo. xx. Quarto principaliter aliena infideliter dispensantes aut curā alioꝝ infideliter agētes obligantur ad restitutionē quoꝝ multa sunt generā hominū. Sed gratia breuitatis in tripli cē differentiā eos colligere placuit: scōz q̄ triplex distingui pōt administratio scz cure rei familiaris ⁊ rex eccliastica ac etiaz reipublice. Qtū igitē ad ministratōez rei familiaris: primo mihi occurrūt tutores suum officiū negligenē exequentes. De quibus primo queri potest: vtrū de sua negligentia ⁊ infidelitate obligant ad restituti onē. Ad hoc dicendū q̄ ad omne damnuz q̄ō pupillo vel adulto ꝓtingit eius dolo lata culpa vel leui aut negligētia ad restituē endū obligat: vt. C. arbi. tute. l. q̄cquid: vnde dicit Jo. de pla. insti. de oblig. que ex quasi ꝓtrac. nas. §. tutores: q̄ si tutor fuit negligēs ī exigēdis solutiōib⁹ debitoꝝ pupilli q̄ fctā sē postea ñ idōea ad soluēdū cū pri⁹ eēnt idonea tpe tutele: tūc tenet ad satisfac. vt ī. l. ij. C. arbitriū tut. Insup tutori īputat ⁊ ad interesse tenet si causā pupilli disperatā ducat. C. de admi. tu. l. si bona: ⁊. l. si nō est ignotū. ff. de admi. tu. l. quotiens. §. sicut. Ignoscendū est tū illi q̄ bonā fidē agnouit: hec spe. in ti. de aduocato. §. vtriusq̄. Qz si q̄s pupillo vel legare vl' dare voluit aliq̄d sz tutor īpediuit dicēs: lega vl' dona mihi: tunc scōm quosdā tenē tur ad restitutionē: ar. est in cle. j. de ꝓuile. vbi ꝓcipit religiosis vt nō impediāt testatores q̄n legēt ecclesijs parrochialib⁹: vbi dicit frater Aluarus q̄ als peccāt mortaliter ⁊ tenenē ad restitutionē. Secundo queri pōt: pōe casū q̄ tutores vl' curatores extorserūt vsuras: aut fecerūt rapīas: fraudes: damna: ⁊ similia nomīe: pupilli patroni vel patris ⁊ nihil ad eos puenit: sed ad pupillos: patronos vel patres: vnde q̄ fieri debeat restitutio prēdictis nescientibus vel etiā īuitis de bonis eoꝝ vel de bonis ꝓpijs. Ad hoc dicēdū q̄ aut tales adhuc habēt ī māib⁹ administratiōez rei illoꝝ ⁊ tūc pōt et debēt restituere de bonis illoꝝ ad q̄s puenit lucrū non tamē vltra lucrum illud nisi ⁊ illoꝝ volūtate factū sit aut postfactū ratū habuerunt: tunc eniz tenenē insolidū ad omnia damna: hoc igitē hmōi tutores facere studeāt si ipi nō volūt obligati remanere ad satisfaciendū de suo siue occulte siue mālfeste cū sufficienti cautela vt ab ipsis nō possit postea repeti: ⁊ ad hoc facere videt extra de reg. iur. vbi dicē Chrys. omnis res p q̄s causas ꝓtrahit p easdē dissoluit. Verūtamē si ꝓter ꝓsensum pupilli dedit ad vsurā: tūc ipse solus in culpa videtur ⁊ rōnabilē mediā ptē vsure soluere teneat: quā pupillus sibi retineat p suo īteresse. eo q̄ tutor lata culpa neglexit agere p licito lucro pupilli: aliā aūt ptē vsure pupill⁹ soluat vt sic lucꝝ reducat ad quādā equalitatē ꝓportionabiliter cum lucro redditū hereditarioꝝ. Si tamē pupillus manifeste cōtradixit ⁊ ptestat⁹ est: q̄ si posuerit ad vsuras: q̄ quesitas vsuras retinere velit pro suo interesse: quia tanto tpe tenuit pecuniā nec exercuit in licitis mercātijs: tūc tales pecunias retinere poterit: si nō excedāt lucrū moderatū ad int'esse: q̄a quot excederet reddere tenereē tutori iam obligato ad restituēdas vsuras: sz de hoc inferius latius videbit. Preterea si tutor nō habet amplius administrationē: tūc denunciari debet principalibus p q̄bus fecit iniusticias q̄ sunt principalē ad restitutionē obligati: ⁊ eps inducere p posse q̄ satisfaciant: q̄ō si facere noluerit: tunc ipse vti q̄s ad restitutionē obligat: habeat igit p positū restituēdi q̄cito potuerit de ꝓprio: quod si nullo modo potest quia pauper est tunc denunciet principalibus ⁊ remissionem petet a creditoribus cū penes eū non

remāserit pecūia fenebris: illi aūt q̄ eā habuerūt remanent vt prius obligati: sz iste hac remissione libere ⁊ spōte obtēta nō tenebitur amplius ad restitutionē. Unde nō tenet nec debet a ꝓncipalib⁹ ea subtrahere occulte q̄b⁹ satisfacere posset postq̄ ad ministrationē nō habet: etiā si ipe restituere nō posset: tum qz quo ad se est excusatus a restitutiōe rōne impotētie: vt. xxiiij. q. v. c. si res: tū etiā qz p hoc nō ꝓuideret eorū saluti q̄ iniuste detinēt: eo q̄ remanēt obligati in ꝓscientia exquo sciunt talia iniusta nec curāt ea iustificare: ⁊ sic nō soluit peccatū vel obligatio quo ad eoꝝ estimationē tum etiā qz nō pōt a priuata psona q̄s cogi ad restitutionē male ablatoꝝ nisi p iudicē: nec videt excusari posse a furto cū ꝓtrectet rē alienā inuito dño: cū in vsura trāsferat dominiū: ⁊ p hoc se plurib⁹ expōit periculis: anime: fame ⁊ corporis ꝓut tactū ē in fmone precedenti. Ulterius queri pōt: vtrū tutor more ciuitat' mittēs encenia nomine pupilli magistro ⁊ suis coniūctis teneatur ad restitutionē. Ad hoc rñdet Jo. de pla. insti. de acti. §. actionū: q̄ in hoc casu tenet pupillo actione negotioꝝ gestoꝝ: ff. de admi. tu. l. cū plures. §. cū tutor: similiter si q̄s sine mādato alteris debitor' solueret suo creditori nomine debitoris ⁊ debitorē liberaret: tunc debitor cogit habere gratū ⁊ ratū ⁊ obligat soluenti actiōe negotioꝝ gestoꝝ: ad restitutionē pecūie quā p debitore soluit: secus tū si non vtilē soluit ꝓpter aliq̄s circūstantias: ⁊ de similib⁹ idē est indiciū. Secūdo queri pōt: vtruz vxor in rebus viri ⁊ filius in rebus parentum: ac seru⁹ in rebus dñi sui furtū cōmittunt. Ad hoc dicendū q̄ omnes illi cōmittunt furtū si cōtrectāt bona alterius in casibus de cōmuni iure vl' laudabili cōsuetudine nō cōcessis: verūtamē licet ꝓtra furē aliū quēcunq̄ dat' actio: etiā si īpubes sit: dūmō tamē doli capax: vt. ff. eo. l. impubē: vir tamē ꝓtra vxorē ⁊ ecōuerso nō agit actione furti ꝓstante matrimonio sed dat' actio in factū: si tamē q̄s vxori opē tulerit furti tenet: vt. ff. si quis vxori: ⁊. C. rerum amotaꝝ. l. ij. datur etiā actio furti ꝓtra euz q̄ dedit opē vl' ꝓsiliū ei q̄ furtū fecit. ff. e. si is qui. §. si tu. similiē q̄ receptauerit: ⁊ omnes ad restitutionē obligant. Similē pater ꝓtra filiū nō adit actione furti: nisi filius habuerit peculiū castrense: vt. ff. e. l. ne cū filio: sic etiā ecōuerso filius agit ꝓtra patrē: si pater illi aliq̄d subripuerit de peculio castrēsi. Deniq̄ dñs ꝓtra seruū nō agit actione furti: nisi suus post manumissionē rē ꝓtrectet: ⁊ hoc tm intelligit de seruo emptico. Queritur ergo vtrū vxor q̄ fecit furtū ante matrimoniū vl' post cū viro vel sine viro: ⁊ vir ꝓticipauit: aut vir solus sine vxore: sed vxor ꝓticipauit cōsentiēdo vl' vtēdo volūtarie vl' inuite pōt de his satisfacere inuito viro. Ad hoc rñdet Monal. in summa in tractatu restitutionuz ⁊ ꝓcor. Guil. q̄ vbi de ꝓsuetudine vir ⁊ vxor sibi cōmunicāt debita ⁊ credita ex ꝓtractu vel maleficio: si res furtiua adhuc extat in eorū potestate: tūc vxor restituere potest illā rē inuito marito vero dño. Si vero ꝓsumpta est potest vxor latenē si vir exp̄sse nō cōtradicit mariti negotiū gerēdo ⁊ seipsam liberando existimationē rei ꝓsumpte restituere vero domino de cōmunibus bonis si aliter non potest: nec erit furtū quia nō est fraudulenta ꝓtrectatio nec fit animo lucri faciendi: verumtamē viro ꝓhibente nō est facienda talis restitutio scōm quosdā maxime cū a solo viro furtū fuerit ꝓpetratuz: quia mulier nō habet rerū administrationem de rebus cōmunibus sed maritus: secus autem est de rebus vxoris. Si tamē cōtradicēte viro vxor restitutionē faceret de rebus cōmunib⁹ bona fide latenē: nō credo q̄ esset illi inīūgēda penitētia q̄si p mortali vl' q̄ mortalē peccaret: ⁊ hoc maxime licet q̄si ab vxore furtum esset ꝓpetratum. Quō aūt sub potestate ꝓstituti facere possūt elemosynā visū est. §. in. iiij precepto.

Queri pōt igit: vtrū de alieno faciētes elemosynas vltra mensurā eis licitā committūt furtū. Ad hoc rñdet Alex. de hal'. in. iij. pte summe in tractatu noni ꝓcepti: q̄ talis cōmittit furtū et facit ꝓtra ꝓceptū qz dñs spolia nō q̄rit sz dona: vñ. xiiij. q. v. c. īmolās: ibi subdit illō sapiēt⁹: q̄ offert sacrificiū ex substātia pauperꝝ: ē q̄si q̄ victimat filiū in cōspectu patrī suī: ⁊. c. se. forte aliquis cogitat m'ti sūt christiani diuites: auari: cupidi: nō habeo petūi si suū ill' abstulero ⁊ pauperib⁹ dedero: vñ eñ illi nil boni agunt mercedē habere potero: cui cogitationi rñdet ibidē: sz hmōi cogitatio ei a diaboli calliditate suggerit: nā si totum tribuit q̄ō abstulerat addit poti⁹ peccatuz q̄z minuat. Queri ergo potest: vtrū furelemosynam faciendo de re furtiua cuius agnoscit verum possessorem a restitutione

liberetur. Ad hoc rñdz Alex. de hal. t. iiij. pte sume in tractatu restitutionũ: q̃ talis p hoc nõ liberat sed magis peccat q̃ si apõ se reseruaret: qz nõ licet illi dare tale elemosynã ne se reddat impotentẽ ad restitutionẽ: vnde peccare videt mortaliter dãdo deo vl pauperib⁹ rẽ alienã: qz p hoc se reddit magis ipotentẽ ad restitutionẽ qõ etiã indicat auctoritas pdicta Ecci. xxxiiij. q̃ offert rẽ. Et peccare videt similiter mortaliter sciẽter illã elemosynã accipiẽs gratis ab eo q̃ non habet auctoritatẽ dandi. nisi fuerit in extrema necessitate: quia dat alteri occasionẽ pcti mortalis: scz ipi furi: ⁊ ideo tenet restituere illã vero dño cũ ꝓscientia furis: ⁊ sic vtercz liberabit. Et hec quidẽ modernis tẽporibus cõtingũt multipharie multifarcz modis: q̃ accipiunt plũma ab his qui auctoritatẽ alienã di non habẽt: vt ab vxore: filijs: famulis: ancillis ⁊ similib⁹. Secunda administratio est rex ecclesiastica ⁊ spiritualiũ: omnes eñ habẽtes bona ecclesiastica sunt dispẽsatores eax nõ dñi: curam agentes de patrimõio crucifixi in subsidiũ pauperũ: orphanorũ ⁊ viduarũ: vt ptz xvj. q. j. c. decime tributa sunt egentũ aiarũ ⁊ sequitur: decime eñ ex debito requiruntur: ⁊ ecs dare noluerint res alienas inuadunt: ⁊ q̃ti pauperes in locis suis vbi ipsi habitant decimas illo dante fame mortui fuerint: tantorũ homicidiorũ reus ante eterni iudicij tribunal apparebit: qz rem a domino pauperibus delegatã suis vsibus reseruauit: ⁊. c. qm̃ q̃cq̃d habẽt clerici pauperũ est rẽ. Unde in lege veteri: q̃dã decime soluebãtur p sustẽtatiõe leuitarũ q̃ non habebãt aliquã ptẽ i possessionẽ pli sic dicitur Numeri: xviij. Leuite decimarũ oblatione ꝓtẽti erũt: q̃s in vsus eorũ necessariorũ separaui: ⁊ erãt alie decime: de q̃bus dicit Deutro. xxiij. decimã ptẽ separabis de cũctis fructibus tuis q̃ nascunt in terra p singulos annos ⁊ comedes in ꝓspectu domini dei tui in loco quẽ elegerit dñs: ⁊ ille decime reseruabant ad offerẽda sacrificia q̃ locum non habent in noua lege sicut prio res decime in sustentatiõez ministrorũ dei. Erant quoq̃ ⁊ alie decime de quibus subditur ibidem in Deutro. Anno tertio separabis aliã decimã ex omnibus que nascũtur tibi eo tẽpore ⁊ repones iter ianuas tuas: venientq̃z leuites qui aliã nõ habẽt p tẽ nec possessionẽ rex: ⁊ pegrinus ⁊ pupillus ⁊ vidua q̃ intra portas tuas sũt ⁊ comedent ⁊ saturabunt: ⁊ tales decime q̃s cum pauperibus edere debebãt augent in noua lege p hoc q̃ dñs nõ solũ decimã ptẽ sz oia supflua pauperib⁹ iubet erogare: iuxta illõ Lu. xj. Qõ supẽ date elemosynã: vñ i noua lege clericis cõmissa est cura de decimis in subuentionẽ miserabiliũ psonarũ distribuẽdã: ⁊ ideo lz clerici habebãt in noua lege possessiones quas in veteri lege leuite habere nõ poterãt: nihilominus tũ habẽt ẽt interdũ nõ solũ decimas sed etiã ecclesiasticas possessiões: insup p̃mitias ⁊ oblatiões p viuis ⁊ mortuis: vt sciãt q̃ hec oia dantur nõ solũ p suorũ sustẽtatiõe: sed vt ex eis pauperibus subueniãt. Hic ergo queri potest an clerici siue plati q̃ bona ecclesiastica ⁊ spiritualia in vsus illicitos ꝓsumũt sunt raptores. Ad hoc rñdet Ray. q̃ si ꝓsanguineis aut potẽtib⁹: aut diuitibus: mereterricibus: bistriõibus ecclesiastica bona pauperib⁹ debita tribuũt ⁊ pauperibus detrahũt: raptores sunt: qz talia pauperũ sunt: vt dicto c. qm̃ q̃cquid. Hec etiã in vsu ꝓprio debẽt excedere metas sui status fm decentiã ecclesiasticã: vt patet. xij. q. ij. c. gloria epi est pauperũ opibus ꝓuidere ignominia sacerdotis ẽ ꝓprijs studere diuitijs: sequit: mlti edificant parietes ⁊ colũnas ecclie subtrahunt: glo. i. clericos honestos nõ admittunt: ⁊ cetera multa ponit de supfluis sumptibus: ac tandez subinfert: amico rapere q̃ppiã furtũ est: ecclam aũt defraudare sacrilegiũ est: accepisse pauperib⁹ erogandũ ⁊ esuriẽtibus plurimis id reseruare vl cautũ vel timidũ est: aut qõ aptissimi sceleris est exinde aliq̃d subtrahere omniũ pdonũ crudelitatẽ superat: hoc ibi. Sicut peius ẽ violẽtiam pati a iudice q̃ a latrone: vtpote qui minister debuit eẽ iusticie: sic crudelius est pauperibus debita ab alijs subtrahere qui positi sunt ab ecclia tanq̃z dispẽsatores elemosyne: maxime tũ peccãt q̃ turpibus donãt: cuius causã assignat Aug⁹. et habet. lxxxvj. di. c. q̃ venatorib⁹: dicẽs q̃ taliter donãtes nõ attẽdũt naturã operis dei sed naturã operis humanni: nec donãt homi sed neq̃ssime arti: ⁊. c. se. vide si placet. Et generaliter tã dãtes taliter q̃ recipiẽtes tenent ad restitutionẽ ipi ecclie: nisi date fuerint causa elemosyne in sũma necessitate: qz tunc fuit debitũ. Q̃ si diuites erant ⁊ honesti ⁊ bene meriti viri qui iam impenderunt ecclesie seruitiũ vel beneficium reale vl corporale: tũc non obligant ad restitutionem: qz talibus ecclesia debet repẽdere: vt. xij. q. ij. c. quicũq̃z suffragio. ⁊ c. sequẽti. Similit quã docũq̃z in cõmissis dispẽsatiõib⁹ rerũ ecclasticarũ infideles se exhibent nõ querẽtes diuinũ honorẽ ⁊ ecclesie ꝓfectũ sed ꝓprium cõmodũ aut inordinatũ affectũ: grauissime peccant: sicut qui ꝓmouent suos i patrimonio crucifixi affectu carnis nõ spũs: tales eñ ꝓmotiões sũt illicite ⁊ plerũq̃z simoniace: vt verbi grã: si q̃s cõsanguineo beneficiũ ꝓfert vt cõferẽs magnificet vel potẽtior fiat vel vt eius parẽtela exaltet ⁊ hmõi. Talis eñ fm Ulricũ simoniã cõmittit: quia tẽporalẽ vtilitatem querit ⁊ recipit: ⁊ qõ maius est platus vl dispẽsator: quicũq̃z tenet de bonis ecclesie sue amissis sua negligẽtia dolo culpa lata ⁊ leui: vt patet extra de offi. archidia. c. ea q̃ cõtra. vbi etiã dicit glo. sup verbo: negligentia: platus nõ solum tenet de dolo culpa lata ⁊ leui adinstar tutoris. C. de periculis tu. l. tutor. §. si res pupilli. sed etiaz tenet de negligẽtia vt hic patet. s. in textu cum etiã ꝓpter negligentiã remouet. Itẽ sup hoc verbo: reatu: dicit glo. ar. q̃ negligentia plati mortale peccatũ est: ⁊ eadẽ sũt intelligẽda de magistris fabrice ecclesiarũ ac thesaurarijs: magistris sanctispũs ⁊ hospitaliũ ac similiũ: si negligẽtes sunt i his que curã eorũ cõcernũt: quãtomagis si infideliter ⁊ iniuste agũt: ⁊ tenent oẽs ad restitutionẽ. Tertia deniq̃z administratio est ipius reipublice ad quã acquirẽdam oñs fere ambitiõis affectu damnabilit aspirãt: nec deũ timentes nec homies verẽtes. Insatiabili nãq̃z conatu laborãt pce: pcio: fauore: seruitio: ac mille pmeandros inhiãt vt pestilẽtie cathedrã cũ maledictiõe ꝓpria cõfcendant: qz talib⁹ de iusticia ferenda ac defendẽda est minima cura: nimirũ cũ huiusmodi cõuincit erit fur ⁊ latro vt mactet ⁊ pdat qui nõ intrat p ostiũ: mõstruosa cõnexio videre sectatores impietatis ⁊ iniusticie mistros effectos iusticie videre luposq̃ gregũ pastores ⁊ vultures pullorũ defensores: quid raptor in loco iudicis: q̃d reus in loco vindicis? sed qz de his longo processu postea videbit: hec gratia breuitatis supsedeo. In his enĩ dispensatiõib⁹ reipublice ⁊ quarũlibet cõmunitatũ tam infiniti iusticiã abijciũt ꝓprio cõmodo deseruiũt: munera querũt: leges ⁊ iura lacerãt: puerrunt ⁊ corrumpũt: iuramentũ violãt: pauperes pupillos ⁊ viduas suppeditãt: impietates ⁊ violẽtias corrigere dissimulãt: socij furum: raptorũ ⁊ oppressorũ effecti: adeo vt int eos vir inuenit mũdus ab hac sorde: nõ dñs nõ iudex nec cõsul nec aduocatus: nõ rector cõmunitatis: nec decan⁹ cõtubernior aut confraternitatũ cuiuscunq̃z sint cõditiõis: status: artis ⁊ similiũ. Oẽs enĩ auaricie student ⁊ ꝓprio cõmodo iniusticiã meditati sunt in cubili suo rapinas ⁊ fraudes somniãt: astãtes omni vie nõ bone maliciã nõ exerant. Porro de executione testamẽtorũ supius tactũ est in quinto sermone quarti p̃cepti. Ad laudẽ dei.

De restitutiõe eorũ que sunt iniuste extorta exactionata multipliciter per violẽtias vel fraudulentias: Sermo XI

On furtum facies:

n Exod. xx. Quito p̃ncipaliter ab alijs iniuste bona extorquẽtes vl exactionãtes obligant ad restitutionẽ. Et hoc fit a diuersis ⁊ diuersis modis de q̃b⁹ quedã exempli grã psequamur. Ad cui⁹ euidentiã p̃mo queri pot: vtrũ dñi tẽporales qui p tallias ⁊ alias diuersas exactiones indebitas a subditis extorquẽt bona teneant ad restitutionẽ. Ad h rñdet Hein. de vrimaria: q̃ ille cẽsus qui fuit ab initio regi impositus: sine dolo fraude ⁊ coactione debet integraliter dari: q̃ si q̃s de hoc subtraxerit mortaliter peccat ⁊ tenet ad restitutionẽ. Et si certũ est q̃ ab initio fuit regi impositus: tũc qualecũq̃z sit onus vel census tolerari debz ⁊ dari: qz pot vnusquisq̃z imponere onus reb⁹ suis fm beneplacitũ: qõ heredes obligant sustinere. Si ꝓo nescit vtrũ census licite vel illicite fuerit institut⁹: hoc tũ certũ est q̃ ab antiquo dari solet: tũc etiã debet solui fm Inno. ⁊ hoc ẽ verũ si fuerit rõnabilis: sinaũt tunc debet moderari nisi agnoscat causa institutiõis. Census enĩ nõ mutat p tempore: nisi quis probet causam ꝓpter quã legitime fuerit institut⁹. Ex causis tamẽ rõnabilib⁹ supra censum illũ petere pot subsidiũ moderatũ dũmodo sine minis vel coactiõe directa vl indirecta petat: vtpote iusticiã denegãdo: defensionẽ subtrahẽdo ⁊ similia: qz tunc cũ peccato reciperet ⁊ ad restitutionẽ teneret nisi fuerit seruus empticius: quia res illi⁹ domini sui sunt: licz dñs peccaret si seruos

tales nimis grauaret. vñ ꝓm Ray. ⁊ Hosti. plures sunt cause ꝓter quas dñs exigere pōt moderatū subsidiū vltra ꝓsuetudinē ⁊ cōmunē statū. Prima est ꝑ defensione patrie: ad hoc enī omnes obligantur subuenire non solū rebus sed etiā corporib⁹. xxiij. q. iij. c. fortitudo. que bello tuet⁹ a barbaris patriā vel domi defendit infirmos vel a latronib⁹ socios plena iusticia est. Secūda quādo dñs ire vult ad exercitū indictū ab eccl̄ia vel ꝓncipe ꝯ hereticos vel paganos: nec sibi sufficiēs est ad expēsas: vñ ex de cōuer. infide. c. j. dicit. glo. q pugnātes ꝑ fide ⁊ ꝑ patria ob patriā vel fidē defendendā: pater in filiū ⁊ filius in patrē insurgere debet. ff. de rel. ⁊ sump. fu. minime. et marit⁹ in vxorē: xxiij. q. vlti. c. legi siroma/stē. Tertia qñ in bello iusto ex ꝑte sua captus ē ab hostib⁹: ⁊ nō sufficit se redimere absq; graui damno. Itē ꝑ obtinēdis ꝓuilegijs ꝑtectiōis specialis: filijs ad militiā ꝑmouēdis vel filiabus maritādis: ⁊ in casibus silibus rōnabilibus exigere pōt qñ ipe nō pōt cōmode ad hec expēsas necessarias facere: dūmō semp moderate faciat sine notabili subditoꝝ grauamīe: non tamē petere pōt aliqd ꝑ causis supfluis: vanis: iniustis: facinorosis ⁊ silib⁹. Secūdo q̄ri pōt: vtrū dñs hūs officiales officia sua tyrānide cū iniusticia exequētes: ⁊ negligēs se certificare an sui mīstri bñ vl male gerāt officiū: teneat⁹ ad restitutionē? Ad ꝗ rñdet Jo. de pla. q; tenet⁹ ꝑ delicto familie commisso ꝑtextu officij sui in quo tales ꝓponit q: tenet⁹ esse sollicit⁹ velle certiorari an officiales sui bñ regāt: q si male: tūc tenet⁹ de remedio ꝓuidere: alꝯ de negligētia puniē d⁹ ē: ⁊ allegat Jo. mlta iura. Addit Ray. q si illud qd ꝑ officiales exactū est iniuste ad ipos dños puenit: tūc tenent⁹ dñi restituere illis a quib⁹ exactū est si sciunt: vel ī pias causas erogandū est: aut in vtilitatē cōmunē expendendū. Si ꝯo nō puenit ad ipos dños: tūc nihilomin⁹ officiales suos ad faciendā restitutionē debēt compellere ac ꝑ culpa ꝓpetrata acriter punire. Cōcor. Tho. in epla ad quādam ducissam lothoringie ⁊ brabātie: vbi etiā ad hanc questionē vtrum dñs vēdere potest baliuis suis tallias ⁊ hmōi officia in subditos: ꝑ que. s. fiunt queste collecte ⁊ exactiōes sic rñdet. Apls. j. Coꝝ. x. sic dic̄t: Oīa mihi licēt: ꝗ oīa expediūt. Cū aūt baliuis ⁊ officialib⁹ vestris nihil cōmittatis nisi ꝑ talis officij potestatē: nō video quare nō liceat vobis hmōi officia vendere: dūmō talib⁹ vendatis de quib⁹ ꝓsumi potest: q vtiles sint ad hmōi officia exercēda: ⁊ nō tanto ꝑcio vendat officiū qd recupare nō possit sine grauamine subditorū. Sed tñ talis venditio oīno expediens nō videt⁹ ꝓmo: q; frequēter cōtingit q illi q̄ essent magis idonei ad hmōi officia sunt paupes ⁊ officium emere nō possūt: ḋnetiā si tales diuites sint: tū q; boni sunt nō ambiūt officia nec inhiāt ad lucra. Sequit⁹ ḡ q vt plurimū illi officiū emūt q̄ sunt peiores ⁊ subditos vlos oppimētes: vnde magis expediēs videt⁹ q bonos ⁊ idoneos ad officia vñ eligatis: q̄s etiā inuitos si necesse fuerit ad illa suscipienda cōpellatis: q; ꝑ eoꝝ bonitatē ⁊ industriā magis accrescet vobis ⁊ etiā subditis vestris q̄ꝝ de ꝑdicta officioꝝ venditiōe acq̄rere valeatis. Et hoc cōsiliū dedit Moysi cognat⁹ suus Jetro: Exod. xviij. Prouide inq̄t de omni plebe viros sapiētes ⁊ timētes deū ⁊ q̄ oderīt auariciā: ⁊ cōstitue eos tribunos ⁊ cēturiones q̄nquagenarios et decanos q̄ iudices sint ꝓpl̄ omni tpe. Q̄ si querit⁹ vtrū liceat recipere mutuū ꝑ talibus officijs. Ad hoc rñdet Tho. in eadē epla. Ad hoc videt⁹ dicēdū: q si hoc pacto mutuū dat⁹ vt officiū recipiat⁹ absq; dubio peccatū est vsurariū: q; ꝑ mutuo accipiūt officij potestatē: vñ in hoc datis eis occasionē peccādi: ⁊ ipi tenent⁹ etiā resignare officia taliter acq̄sita. Si tñ gratis officiū et postmodū mutuū reciperetis ab eis qd de officio possunt recipe: hoc absq; peccato fieri posset: hec ibi. Tertio queri pōt: vtrū officiales sup alias collectas diuidētes et inequaliter distribuētes ꝑce: ꝑcio: fauore: odio ⁊ silibus: teneant⁹ ad restitutōēz. Ad hoc rñdet Monal. in summa ⁊ alij doctores: q collecta duob⁹ modis in ciuitate fieri pōt iniuste. Primo mō per alios: ⁊ hoc qñq; determiate: qñ scz a cōmunitate summa determiata ꝑfigit⁹ his qui alijs ad soluendū imponūt: ⁊ tūc si taliter imponētes alleuiāt se ⁊ amicos: nō grauāt cōitatē nec defraudāt: q; certā quotā cōgregāt ꝗ alienos aggrauāt: ⁊ ideo tñmodo tenet⁹ illis ad restitutionē: qñq; fit hoc indetermiate cum scz imponētibus nō determinat⁹ certa summa sed eis ꝑfigit⁹ modus exigēdi ⁊ imponēdi. s. q imponāt ciuibus. x. denarios ꝑ libra: ⁊ tūc si se aut amicos alleuiāt cōmunitatē defraudāt: ⁊ iō tūc peccāt mortaliter ꝓter iuramētū ꝓmissoriū qd violant: iurauerūt enī vnicuq; iustā ꝯponere taxationē. Insup obligant⁹ ad faciendā restitutionē cōitati de his q̄ min⁹ iusto taxauerūt ꝑ seipis ⁊ amicis: tū ꝓter iuramentū soluendū: tū etiā ad dolū purgādū ⁊ fraudē q̄ merito nulli debēt patrocinari ꝓm canones: tū etiā q; collecta imposita ꝑsumit⁹ cū cōi cōsensu ⁊ ex iusta necessaria ⁊ vtili causa ꝑ bono cōi: ex quibus obligant⁹ oēs ad sustinendā iustā partē oneris. Secūdo mō pōt fieri collecta ꝑ se: ⁊ sic silr fit duob⁹ modis. Prim⁹ est: qñ debet vnusq̄q; iuramēto manifestare quicq̄d hz: ⁊ tūc si min⁹ dic̄ q̄ habet plurus efficit⁹ ⁊ ad restitutionē cōstringit⁹: si modis ⁊ causis rōnabilibus ex cōi cōsensu eoꝝ quoꝝ interest ꝯposita reperit⁹. Secūd⁹ est qñ q̄s iurat se missurū alicui. x. denarios ꝑ vnaquaq; libra quā hz ī archa repositā ⁊ hoc ad certū temp⁹: tūc ei infra tēpus illud semp tenet⁹: ⁊ elapso tpe piurus efficit⁹ si nō facit qd iurauit: insup iuramentū obligat eū semp ad pficiendū etiā post tpus elapsum. Quarto q̄ri pōt de discussorib⁹ ⁊ estimatorib⁹ patrimoniorū: qui dolo: inuidia: ꝑce: ꝑcio: fauore vel timore: patrimonia plus vel min⁹ estimāt ⁊ primū vel rēpublicā talit⁹ damnificant: vtrū. s. ad restitutionē obligant⁹. Ad ꝗ respōdet Jo. de platea. C. de discussorib⁹. li. x. in. l. j. q quidā sunt discussores ad inuestigandū ⁊ discutiendū q̄ sūt publici debitores: ⁊ si tales quēpiā inique declarant et describūt esse publicū debitorē q̄ tñ nō sit: vel dicūt esse debitorē maioris quātitatis q̄ sit: tenent⁹ ad restitutionē iniuriato faciendā. Insup remanēt obligati fisco in illa quātitate in quā aliū descripserūt inique. Quidā ꝯo sunt discussores patrimonioꝝ causa ponēdi in estiuo ꝑ collecta facienda: vel alio grauamīe reali soluēdo ꝓm quātitatē patrimonioꝝ: ⁊ de his dicendū est sic de ꝑcedētibus: q; illud in q̄ ꝓperā ⁊ inique plus existimāt facultates alicui⁹ q̄ valeāt: ipi tenent⁹ vt patz ꝑ textū in dicta. l. j. ⁊ hoc sine existimationē faciāt ꝑ collectis publicis siue ad ꝓuatū cōmodū: vtpote ꝑ fideiussorib⁹ dandis a tutore ꝓm valorē patrimonij pupilli: q; tūc si min⁹ iusto existimāt ⁊ ꝑ hoc fideiussor dat⁹ est minoris quātitatis: tenet⁹ existimator pupillo: vt. C. de magistratib⁹ cōue. l. fi. siue etiā sit existimator datus ad ꝓbādos fideiussores an sint sufficiētes: vt. ff. qui satisdare cogunt⁹. l. si arbitrio. Simili mō tenent⁹ mēsores agrorū: edificioꝝ: frumenti: vini ⁊ silū: si dolo vel lata culpa inique metiant⁹: vt. ff. si mēsor. fal. modiū. l. si mēsor. §. j. et. ij. Silr tabularius q̄ fefellit in cōputatiōe: vt eo. ti. l. fi. in fi. C. de iur fisci. l. ij. Generalit⁹ enī vbicūq; q̄s dolo vel lata culpa vel etiā leui inique facit id ad qd assumptus est a iudice vel a ꝑtibus tenet⁹: vt cū notarius assumpt⁹ est ad cōputationē litterarū ⁊ male cōputat: tenet⁹. l. cōputatiōis: vt. C. de fide instru. vel medicus qui ꝓperā refert de qualitate vel quātitate vulnerū tenet⁹: vñ ex de homic. in. c. significasti. j. dicit glo. affectare vl accepare quisq; non debet in q̄ intelligit vel intelligere debet infirmitatē suā alijs periculosaz futurā. Similit⁹ ⁊ obstetrix de ꝑgnatura ventris. ff. de ven. inspi. cus. l. j. ⁊ sic ō infinitis alijs. Quinto queri pōt: vtrum medicus gra lucri ꝓtelans morbos teneat⁹ ad restitutionē. Ad hoc dicendū q absq; dubio tenet⁹ ad restitutionē tot⁹ interesse: q; si medicus bonoꝝ fortune: id est iudex ⁊ aduocat⁹ ex ꝓtelatiōe litis tenet⁹ ad restitutionē petendo supfluas dilatiōes: multomagis ꝓtelans infirmitatē in detrimentū corpis infirmātis. Insup Hosti. dicit in summa ti. de penitētia. q medic⁹ impitus tenet⁹ ad restitutionē: vt ex de eta. ⁊ quali. ordinā. c. ad aures. Et in glo. vbi medicus nō culpat⁹ de negligētia sed de impitia sup illud: remordeat: glo. si forte impite medicinā dedisset infirmis: imo q̄ tales impitos scienter eligit ⁊ ꝓmouet silr tenet⁹ ad restitutionē. Et addit Hosti. in sūma ti. de homi. q licz medico imputet⁹ culpa ante factum: puta q; se intromittit de medicina cum sit idiota: ⁊ culpa in facto: puta q; licz sit discretus in arte non tamē sequit⁹ traditiōes artis sed capitaneā voluntatē: ⁊ culpa post factū: puta quia peritus erat ⁊ sequit⁹ traditiones artis sed nō adhibet diligentē custodiā infirmi. Si tamē neq; ante factum: neq; in facto: neq; post factuz: in culpa deꝑhendat⁹: non imputat⁹ ei si infirmus alꝯ fatuitate propria vel auaricia vel casu fortuito moriatur. Preterea dicit textus institut⁹. ad. l. aquil. §. preterea si medicus. q medicus curam egri derelinquēs vel male secans: egrū est in culpa: ⁊ ideo lege aquilia tenetur ad restitutionē vel extimationē serui quanti plurimi valuit infra annum. Concordat lex: qua actione. §. fina. cum. l. sequēti. ff. ad. l. acq̄li. Et nota generalit⁹. q

imperitia medici annumerant culpe: vt pz .§. pterea. sicut ⁊ iudicis ac etiã cuiuslibet artificis asserentis se peritũ in arte sua. Et omnes illi ac similes tenent non solum de dolo ⁊ lata culpa sed etiã de impitia: vt. ff. de offi. pñsi. l. illicitas. §. sicuti. et. ff. de var. ⁊ ex⁹. cogni. l. si iudex. vnde rõne asserte pitie lata culpa equipat dolo. ff. de custo. reo⁹. l. ad cõmẽtariẽsem. Sic etiã oẽs electores q̃ in electiõibus suis ad officia quecũq̃ spũalia vel tẽporalia nõ respiciũt pncipaliter cõmunẽ vtilitatẽ sed ꝓriã sequũtur sensualitatẽ fm ꝓuatũ. s. affectũ in idoneos eligẽtes grauiter peccãt ⁊ cõmunicati multũ obligant: fiũtq̃ pticipes omniũ malo⁹ que exinde sequunt: q: regula iuris est: q̃ occasionẽ damni dat damnũ dedisse videt. Sexto queri põt: vtrum exactores tributo⁹: theoloneo⁹: pedagio⁹: gruidagio⁹ ⁊ similes aliquid plus debito fm antiquã cõsuetudinẽ exigẽtes teneant ad restitutionẽ. Ad hoc rñdet Jo. de platea. C. de exac. tribu. li. x. in. l. j. q̃ tales tenent furti si plus debito exigũt sub terrore ⁊ pẽminẽtia dignitatis: vt dicta. l. j. etiã p alimẽtis suis ⁊ familie suevel equo⁹. C. de lucris aduoca. l. j. li. xij. ⁊ tenent eis in duplũ restituere a quib⁹ exegerũt: vt. C. õ supactiõibus. l. j. lib. x. Porro si talia iuste debeãt exigi oportet fm Ray. q̃ sint antiq̃ ⁊ imposita ab his qui potuerũt: vt a pncipib⁹: regib⁹: aut pñertim auctoritate ecclesie ⁊ iusta causa: vt p defensione patrie vel trãseuntũ aut nauigantiũ: ⁊ q̃ recipiẽs faciat illud p quo fuit institutũ: vel si iam nõ est necesse q̃ paratus tñ sit si necesse fuerit. Idẽ est si nescit a quib⁹ ⁊ p quibus causis fuit institutũ. Putat tñ q̃ ab his q̃ potuerũt ⁊ p iustis causis. Verũtñ nouũ nõ põt ponĩ vel exigi nisi ꝓpter ĩminentẽ necessitatẽ pbabilẽ ⁊ ꝗ a pncipe vl rege. xxiij. q. iij. c. si q̃s romipetas. Septimo ⁊ vltimo queri potest de mercatorib⁹ multis modis p posse rerũ caristiã inducẽtibus: vtrũ obligant ad restitutionẽ. Ad hoc dicendũ. q̃ generaliter quicũq̃ quouis modo facit vt annona carius vendat: vt impediẽdo naues vel nautas annonã adducẽtes ne venire possint ad locũ: tenent ad talẽ restitutionẽ: q̃ scz iterũ ponãt eã in bono foro ac si naues ad portũ venissent. Insup fm leges huiusmodi punit pena. xx. aureorum: vt. ff. ad. l. iul. de anno. l. ij. in fi. ⁊ corporaliter etiã extra ordinẽ. ff. de extraor. crimi. l. annonam. Et idem est illo qui emit omnẽ quãtitatẽ bladorũ que inueniri potest: eam cõseruãdo vt temporib⁹ opportunis carius vendere valeat: ⁊ sic caristiã inducat: vt dicta. l. annonã. et in glo. Preterea maxime ꝓhibita est cõuentio inducentiũ monopoliũ: id est cõuentiõz de mercib⁹ quibuscũq̃ vendẽdis p certas aut certũ modũ et pciũ in damnũ ⁊ caristiã reipublice ac cõtra facientes debẽt omib⁹ denudati bonis impetuũ ĩ exiliũ trudi: vt. C. de monopoliis. in. l. vnica. Qui q̃ dedit arras ĩ emptionẽ omniũ aromatum vel specierũ ciuitatis vt ipe solus postea carius vendat: q: forte pñsciuit naues venientes fore submersas: dicit facere monopoliũ in ciuitate ⁊ incidit in dictã penam: vt dicta. l. vnica. ⁊ compelli põt a pñfecto vel ab alio officiali ad quem spectat: vel ab epo loci q̃ vendat iusto pcio fm varietatẽ tempo⁹ ⁊ sterilitatẽ rerũ: vt. ff. ad. l. falcid. l. pcia rerũ. ⁊ si caristie tẽpus exegerit cogi põt quis etiã min⁹ iusto pcio vẽdere: vt. ff. ad. l. rhodiã. de iac. l. ij. §. cũ in eadem. ℣. ⁊ oĩs. Insup cõpelli põt q̃ postq̃ exposuit frumentũ vel aliam rem venalem in foro vt amplius eandẽ rem ad domũ reportare nõ possit quousq̃ vendat C. de iudeis. l. nemo. Similit statui potest ad reuelandã caristiã: q̃ quilibz mercator ad alienas ptes mittere teneat ad granum emendũ ⁊ in cõmuni vendendum. Deniq̃ cõpelli quilibet põt vt ad hoc mutuet pecuniam. C. vt ne leui. emp. spe. fe. excu. li. x. l. vnica. glo. ibidẽ. potest etiã in cõmuni statui ne quisq̃ emat granũ vltra ꝓriã indigentiã cum familia sustẽtanda: ne scz alijs res carioẽs reddat vel etiã incõmoditatẽ habendi tribuat: hec Jo. de platea. insti. õ pub. iudi. §. sunt pterea. Et infinita alia ad hec que dicta sunt reduci possunt: in quib⁹ manifeste reperiunt exactiões iniuste: ad quarũ restitutionẽ faciendã quis obligat de necessitate salutis. Quapropt domin⁹ in euãgelio merito terrenã substantiã vocauit mãmonã iniquitatis: q: cum thesauro bono⁹ vt frequẽter aggregant sibi seculares incauti ⁊ sine timore dei thesaurũ vitiorũ. Q̃ ꝗ a nobis auertat iesus xp̃s.

De restitutiõe faciẽda de bonis acquisitis p ludũ vel p meretriciũ aut fornicationẽ quarũcunq̃ pſonarum:

Sermo XII

On furtum facies:

Exo. xx. Sexto pncipaliter turpe lucrũ sectãtes obligant ad restitutionẽ faciendã. Pro quo sciendum q̃ tres gradus turpis lucri distingui possũt: Primũ est vt in ludis alee. Secũdũ est turpius vt in meretricio: lenocinio ⁊ quibusdam histrionatib⁹. Tertiũ ℣o turpissimũ vt in simonia. Primum igit ad pmũ notãdũ est: q̃ ludus alee est oĩs lud⁹ q̃ innitit fortune: ⁊ oĩs ludus talis est ꝓhibitus fm leges. Cui⁹ ratio ẽ: q: tales ludi vt frequẽter exercent ad spoliandũ proximũ bonis suis: ⁊ hoc illicito mõ. In cui⁹ argumentũ p eo q̃ ponit in cõuiuio vescẽdi cã pmittunt leges ludere familie: vt. ff. e. l. fi. Verũtamẽ ꝓter malicią hoĩm ⁊ mala q̃ comitant oĩno detestãdus ẽ: vñ quicũq̃ ludũt alea sine taxillis: vel qui sunt pticipes aut etiã inspectores peccãt: vt. ff. e. p totũ. C. e. in cõstitutiõe greca ⁊ maxie si sunt clerici: vt ex de vi. ⁊ bone. clericor⁹. c. clerici. ij. vbi ỏr: ad aleas ⁊ taxillos nõ hmõi ludis inkfint: glo. public⁹ aleator repellit a pmotione: vt de excel. pla. inter dilectos. nec esse debẽt inspectores hui⁹ ludi: vt auc. de san. epis. §. interdicim⁹. colk. ix. ⁊ tribus annis arceant a misterio: vt ibidẽ dicit: pcipue tñ in illo ludo est peccatũ auaricie ⁊ rapine ⁊ comitant multa peccata. s. mẽdacia: piuria: blasphemie: deceptiones ⁊ silia: Hic pmo q̃ri põt: vtrũ acq̃sita ĩ ludo restitutiõi subiaceãt. Ad ꝗ rñdet Rich. in. iiij. dis. xv. q̃ quidã ludi sunt ꝓhibiti vt torneamenta ⁊ siles ludi q̃ nõ innituntẽ fortune: sic tñ q̃ nõ pcipit restitui homi qõ lucrat fm legẽ hui⁹ ludi: ideo q̃uis tales peccẽt ꝗ ꝓhibitionẽ ecclie faciẽtes: vt pz ex de torneamẽ. tñ restituere nõ tenent. Sũt ⁊ alij ludi ꝓhibiti sic q̃ etiã restitutiõi pcipit id qõ ludẽs tali ludo lucrat: sic sunt ludi alea⁹: q̃ enĩ tales ludi sunt ꝓhibiti non solũ fm leges: vt. ff. de alea. p totũ. ⁊ dicto. §. interdicim⁹. sed etiã fm canones: pz. xxxv. di. vbi ỏr. c. epus. aut pſbyter aut diacon⁹ alee deseruiens: aut desinat aut certe damnet: subdiaconus aũt aut lector aut cãtor: silr ⁊ laicus: hoc ibi. Porro de restitutiõe illi⁹ qõ tali ludo lucrat q̃druplex inter doctores ℣sat opinio. Prima est q̃ iura ⁊ glose tales artant ad restitutionẽ faciendã: q̃ p iudicẽ cõpellunt: q̃ si p sentẽtiã iudicis nõ artant restituere nõ tenẽt. Ratio eo⁹ est: q: talis restitutio pcepta est in penã lucrantiũ: nec iura dicũt q̃ tales ipo iure restituere teneant: sed qõ ab eis de iure repeti põt: nã hõ qñq̃ põt aliq̃d licite retinere anteq̃ p sentẽtiã reddere cõpellat: qõ tñ p sententiã iuste latã satisfacere necesse est: sic electio excõicati excõicatione minori nõ est irrita ipo iure: sed tñ est irritãda: sic patet plane in textu ex de cleri. excõ. cele. c. si celebret. Silr interficiẽs hoĩem ꝗ iusticiã iuste põt hereditate ꝓuari p sentẽtiã: sed tñ añ sentẽtiã nõ tenet dimittere eã. Et hui⁹ opinionis est Alex. de hal. in. iiij. pte sũme: in tractatu restitutionũ vbi dicit q̃ aleatores nisi fraudẽ ĩmisceant in ludis suis non tenent de stricto iure ad restitutionẽ: q: peccatum interuenit inter ptes qõ vtriq̃ pti placet: ⁊ obligatio cõdicti. Añ fm peccatũ illud ⁊ obligationẽ cõdicti: nec ille q̃ amisit de iure põt repetere: nec ille q̃ lucrat est tenet restituere. Et q: antiqua iura iubent illud restitui ⁊ cõcedunt actionẽ repetendi: magis videt esse ciuilis satisfactio ⁊ pena pro peccato q̃ obligatio ad restitutionẽ. Non est enĩ honestũ illud lucrũ nec honesta occupatio ĩ talib⁹: ĩmo sepe multũ damnosa efficit reipublice: cũ actiõe ludi distrahãt possessiões ⁊ exheredent successores: hinc ad cohibitionẽ mali subsequentis data est lex de aleatorib⁹. Secũda ℣o opinio secuꝗ: ⁊ cõmunior est: que tenet q̃ eo mõ quo ludus taxillo⁹ ⁊ alea⁹ ꝓhibitus est: eodẽ mõ tenet hõ ipo iure ad restituendũ qõ ex eo lucrat: q: non tñ ꝓhibet talis ludus ꝗ etiã acq̃sitio lucri eius. Tertia ℣o opinio se objicit: dicẽs: q̃ talis restitutio pcepta ẽ non p ius canonicũ sed tñ p ius ciuile: q̃re nõ videt q̃ ad hanc restitutionẽ fũt cõstricti de necessitate: nisi qui de iure legib⁹ imperialib⁹ sunt subiecti: ⁊ hoc in foro cõtentioso: nisi fuerit ⁊ alibi talis restitutio per cõsuetudinẽ approbata. Quarta opinio q̃ pbabilior est soluit tertiã opinionẽ dicẽs: q̃ talis restitutio implicite in iure canonico pcepta est: quia leges imperiales diuino iuri nõ cõtrarias: nec p ius canonicũ aut p rõnabilem ꝓtrariã ꝓsuetudinẽ abrogatas iura canonica decreuerũt obseruãdas: vt patet dist. x. c. de capitulis vel pceptis imperialib⁹ ⁊c. et. c. q̃s aut leges. c. vestrã: et sic tenerent ad restitutionẽ etiã in foro cõsciẽtioso. Et hui⁹ opiniõis est Rich. in. iiij. dist. xv. Nos igit qui p cõsciẽtia militam⁹

p securiori via dicim⁹: q aleatores ea que lucrati sunt ab his q̃ bona sua alienare nō possunt: vel q̃ reb⁹ suis supesse nō possunt: tenenť indistincte ad restitutionē faciēdā eisdē vel suis curatorib⁹. Cuiusmodi sunt fm Ray. furiosi: pdigi: minores. xxv. annis: ⁊ maxīe pupilli: mēte capti: surdi: ceci muti: ī infirmitate cōtinui: serui: religiosi: filijfamilias q̃ nō habēt peculiū castrēse vl q̃si vxores: administratores ⁊ siles de rebus quarū nō sunt veri dñi. Silr alios ad ludū vl magis ludendū trahētes: fraudē faciēte ⁊ dolū qualitercūq; cōmittentes. Qui ꝓ lucranť ab his qui bona sua alienare possunt: nec ad hoc inducti sunt: tales nō obligantť ad faciendā restitutionē amittēti. Et hec est opinio Placentini: ar. xiiij. q. v. c. nō sane. Cui⁹ ratio est: q: in ope illicito amisit. vnō ex de vi. ⁊ ho. cleri. in. c. clerici officia. dicit glo. q cū turpitudo versat ex vtraq; pte melior est cōditio possidētis. ff. de condi. ob tur. cau. l. si ob turpē. §. porro. nec tamē sibi cōsulendū est retinere. Sicut simoniace dans nō pōt illud recipe nec recipiēs pōt sibi retinere: vt postea videbiť. Verūtā si is q̃ amisit paup est: piū videť q eidē restituat: dūmō p̄sumat q expendat in vsus necessarios ꝓprios vl domesticos. Sinaūt tūc subueniendū est cū eisdē vxori illi⁹ aut filijs aut parētibus: q si dives est tūc alijs paupib⁹ erogari debet. Mā cū ludus ille sit q̃dā expoliatio ꝓximi: nō p̄t q̃s licite aliq̃d p ipm acq̃rere nec p ꝓsequēs tenere: nec alter dignus est recipe q̃ silr ꝓximū suū spoliare conabať nisi ⁊ ipe acquirens paup esset ⁊ causa elemosyne cum ꝓ emēdatiōis ꝓposito retineret. Deniq; q̃ri solet vulgo: vtrū ludo isto pecuniā acquirens ⁊ eandē denuo pdens teneať restitutionē illi⁹ q̃ lucrat⁹ erat: vtpote q: vnum spoliauit ⁊ alter ditauit. Ad hoc dicendū videť saluo iudicio alior: q si tal lucrat⁹ est ab eo q̃ rem suā alienare potuit: nō teneť ad restitutionē eidē faciendā vel pauperib⁹ distribuēdā: exquo eandē pecuniā numero ludēs amisit. Secus tū si alteri ad restitutionē obligat⁹ fuit: q: pecuniā alteri debitā cū altero ludēdo pdere nō debuit.

B Qtuz ꝓ ad secūdū p̄ncipale. s. meretriciū q̃ō est turpi⁹ lucrū sciendū est q mereticiū est duplex. Quoddā enim exercet p vagā libidinē cū diuersis sectando licz nō oēs admittat. Et sic meretrix dicit q̃ multorū libidini paret: vt. xxiiij. dist. c. vidua. Quoddā etiā exercet publice cū se publice cūctis exponit: ⁊ sic meretrix dicit cui⁹ venalis est turpitudo. Unō dicit: xxxij. q. iiij. c. meretrices esse ⁊ ad meretrices accedere, pbibet domin⁹. s. Deut. Sequit quarū venalis est turpitudo. Unō meretriciū est damnatū licz sub dissimilitōe ptransit ⁊ pmittit ecclia forte fm Hosti. vt mai⁹ malū euitet: puta vitiū zodomiticū: p̄ alijs vitijs carnis summe pseqūdū: nam q̃ nimis emūgit elicit sanguinē. Scōm leges etiam meretrices vilissime sunt: lex enī eas indignas reputat legū obseruatione seu p legē illaqueari: vt. C. de adulť. l. q̃ adulteriū. in fi. ligať tū delicto ꝓ penis fm Jo. an. de loc. c. j. sup glo. ij. nec ecclesia punit eas ne cōmittanť peioza: vt pz. iiij. dist. c. deniq;.

Hic q̃ queri pōt: vtrū aliq̃d acq̃rens per meretriciū vel fornicationē teneať ad restitutionē: p̄sertim cū de tali lucro dās, pbibet sibi oblatōz offerri dicēs ī Deut. xxiij. Non offeres mercedē, pstibuli ī domū dei tui. Ad hoc rñdet Alex. de hales in dicto tractatu restitutionū q̃ q̃ fornicādo acq̃rit iure possidet q̃ō acq̃uirit: licz enī turpiter agit ⁊ ꝗ legē dei meretriciū exercens: tamē in hoc q accipit nō iniuste agit nec ꝗ legē.

Qō sane intelligiť dū alter datū iuste alienare potuit: eo q esset verus dñs cui⁹ voluntas a nullo pendebat. Ālī licz meretrix peccat sic acq̃rendo: nō tū teneť restituere: q: nō cōmittit fraudē acq̃rendo sed recipit p̄ciū sui corpis locati ad ppetrandā fornicationē. Hec etiā oīs oblatio de eo facta ē abominabilis dño: sed tū publica q̃ fit cum scādalo: sicut si meretrices traherēt currū a fabricā ecclie vel darēt sericū, p ornamētis aut vitrū in ecclia: aut oblatiōes ad altare tpe misse. Hec nec sacerdos nec ecclia recipe debet: ne videanť eax opus approbare. Sed licitū est eis dare p̄uatas elemosynas paupibus: vel etiā offerre candelas in ecclesia ⁊ hmōi: dūmodo nō recipiať oblatio a sacerdote. Addit Monal. in sūma: q si monialis est q̃ accipit acquirit hoc monasterio: honestius tamē est q monasteriū nō retineat sed in pios vsus expēdat: q si de reb⁹ ecclie datū est: tūc ecclie facienda ē restitutio. Si ꝓ a regulari psona tūc illi⁹ monasterio fieri debet restitutio: licz etiā habuit administrationē in monasterio. Qō si datū est a seculari qui nō est sui iuris nec habuit alienandi potestatē: tūc illi fiet restitutio cui de iure competit: vt si recipiat

adulter a cōiugata teneť viro facere restitutionē duplicē. s. tam de receptis q̃ etiam de deho nestatiōe vxoris. Hic queri pōt: vtrū psona regularis iniuste recepta, p ope carnali vel de furto seu rapina restituere pōt auctoritate, pria. Ad hoc rñdet Alex. de hales vbi s. q si adhuc extat res data vel acq̃sita penes illā: nec impetrare pōt a plato q fiat restitutio: tūc auctoritate propria restituat etiā cōtradicēte plato: q: pl⁹ est obediendū deo q̃ homib⁹. Si ꝓ consumpta est tunc inanis est actio creditoris quā excludit inopia debitoris. Qz si conuersa est in vtilitatē monasterij vel hz aliquid cōparatū ex re sibi data: si tūc nō pōt nec audet impetrare q fiat restitutio p plātū: gerat bona fide negociū monasterij cui debeť restituēdo: nō tū cōtradicente plato hoc faciat, pter bonū obediētie: nisi sit illa res cōparata de pecunia ecclesie vel psone p̄uilegiate: in hoc q tūc rem emptā de sua pecunia sibi vēdicare possit sic miles ⁊ pupillus: in quo casu etiā cōtradicente plato potest eam restituere. Et nota generaliť q oīa recepta ab histrione: meretrice vel fornicatrice in quib⁹ obligantť ad restitutōes nō debent illis dare a quib⁹ receperūt: sed si sunt bona spūalia debēt dare ecclesie vel successorib⁹ aut supioribus, put melius videbiť expedire ad vtilē illoꝝ expensionez. Si ꝓ sunt bona secularia: tūc restitui debent vero possessori vel administratori ad arbitriū boni ꝓbi viri: put melius expēdi possunt in debitū vsum ⁊ vtilē ipi⁹ veri possessoris. Ratio hoꝝ est: q: nō p̄sumit q dans talia bona psonis turpibus: iterū recepta debeat expendere fm normā iusticie nisi signis euidētibus ī eo pateat mutatio cōuersatiōis ⁊ praue volūtatis. Secūdo queri pōt: vtrū psona ecclesiastica dilapidans patrimoniū crucifixi paupibus debitū teneať ad restitutionē. Ad hoc respondet Monal. in summa in tractatu restitutionū: q ecclia; ꝓlati ⁊ alij clerici restituere teneanť ecclīastica bona ⁊ paupibus debita que cōsumūt in vsus illicitos ea dando meretricib⁹: histrionib⁹ aut alijs turpibus psonis: aut etiā cōsanguineis ⁊ amicis nō ad nature sustentationē vēl aliā causam licitā: sed vt eos faciāt diuites ⁊ honoratos. Attēdant hoc q̃ de hūili genere nati suos copulāt nobilibus ⁊ dinitib⁹ cū bonis spūalib⁹. Qz si queriť: vtrū q̃ sufficit q hāc restitutionē faciāt de bonis ecclesie vt pote de fructib⁹ quos iam peceperūt vel adhuc pcepturi sunt. Ad hoc rñdet Hosti. in ti. de penitentia. q exquo quicq̃d supest eorū vsibus de ꝓuentib⁹ ecclia; paupib⁹ debeať: ideo nō sufficit facere de talib⁹ ecclesia; fructib⁹ restitutionē: cum habeant bona patrimonialia aut aliunde acquisita q̃ ecclia: nisi q̃tenus sibi sb̄traxerint de necessarijs: als restitutionē facere debent de bonis patrimonialib⁹ aut aliūde q̃ p ecclesiā acquitis. Silr oēs pdicte psone tenenť restituere que sic receperūt de bonis spūalib⁹: nisi ī necessitate causa elemosyne sine dolo ⁊ fraude. Qz si queriť: an meretrix vel etiā mathematicus vl cōsimiles dolo: fraude vel suasiōibus aliquē inducētes vt peccet ⁊ pecuniā tribuat q̃ alius nō fuisset facturus teneanť ad restitutionē. Ad hoc rñdet Inno. q danti nō cōpetit repetitio: cū vtrobiq; verseť turpitudo: ⁊ ī hoc casu potior est cōditio possidētis. In foro tū cōsciētie est illis penitētia īponenda de fraudulēta sollicitatiōe. Qtū deniq; ad tertiū p̄ncipale. s. simonia q̃ causat turpissimū lucrū sciendū q hec est fera pessima q̃ quotidie deuorat ecclesie filios: hec vulpecula dolosa q̃ demoliť vineas: hec anguis venenosa latens in herba: id est vbertate bāficioꝝ. O labes execranda: qua, phpudor illustrior portio gregis xpi sic dinosciť eē infecta: vt nō sit q̃ euadat vsq; ad vnū: cuz tamē hmōi simoniaci, pter similitudinē act⁹ infideles ⁊ heretici dicanť. Cui⁹ rō est fm Tho. in. iiij. q: sic opanť ac si estimarēt dona spūsancti pecunia possideri: que. s. estimatio est heretica. Ālī Greg⁹. in registro: ⁊ habeť. j. q. j. c. cum oīs auaricia sit idoloꝝ seruitus: quisq̃s hāc ⁊ maxime in dandis ecclīsticis honorib⁹ vigilāter nō p̄cauet infidelitatis pditioni subijciť: etiā si tenere fidem quā negligit videať. Et. c. se. dicit: Tolerabilior est enī macedonū ⁊ eorū qui cōtra ipm sunt spūsancti impugnatoꝝ impia heresis: illi enī creaturā ⁊ seruū dei patris ⁊ filij spūsanctū delirando fatenť: isti suū eundē spū efficiūt seruū. Qis enī dñs vendit q̃ō habet siue seruū siue aliq̃d eorū que possidet. Silr ⁊ qui emit dñs eius volens esse q̃ō emit p preciū pecunie illud acquirit: ita ⁊ hi q̃ hanc iniquā actionē operanť detrahūt spūisancto equaliter peccātes his qui blasphemāt dicētes: christū in beelzebub eijcere demonia: atq; vt veri⁹ dicam⁹ iude cōpanť pditori: q̃ iudeis occiso

rib⁹ christū vendidit. Qz si obijciē illud qd̄ habeē .j.q.j.c. placuit.§.ex hac. vbi dz: Item opponiē ꝓphetia donū spūssancti est: hec aūt i veteri testa.a sanctis ꝓphetis vendi cōsueuerat. Unde Saul ad Samuelē ꝑ vaticinio expetendo:nō nisi cū munere ire ꝑsūpsit: vxor etiā Hieroboā ad hoīem dei nō nisi cum munere accessit. Ad hoc rndet ibidē illud Michee.iij.Duces eius in munerib⁹ iudicabāt: sacerdotes eius in mercede rndebant: ⁊ ꝓphete eius in pecunia diuinabāt:⁊ sup dnm reqescebant dicēte: Nōne dnūs est in nobis: nō veniēt sup nos mala? idcirco ꝓpter vos ston q̄si ager arabiē:⁊ hierl'm vt custodia pomerij erit. Remo ambigat ꝓpter scelera q̄ in hoc capitulo legunt fuisse subuersā. Et tandē cōcludit q̄ mali ꝓphete nō boni ꝓphetiā vendebant:illud declarās longo ꝓcessu ⁊ diuersis exemplis.Et adiūgit: Poterat Petr⁹ Simoni mago vendere qd̄ petijt:imo poterat simulare vendentē?ſpūs enī sanct⁹ nec vendi nec emi pōt: sed oblatā pecuniā pariter cū offerēte damnauit: hoc ibi. Secūdo arguit ibidē: q̄ christ⁹ a Juda vendit⁹ auriculā serui sanauit:cui⁹ exemplo liquet q̄ spūssanctus ⁊ si inste a simoniacis venalis putē: virtutis sue non obliuiscit: nec desinit effectū sue grē etiā venditus. Ad b̄ rndet ibidē postea.§.cū ergo.q̄ hec similitudo nō valet: nō enī opaē hoc spūssanct⁹ spūaliter in pfidis mercimonijs auaricie: qd̄ christ⁹ gessit cozpaliter certi mysterij cā ad exemplū patiētie. Sequit: Potest igit̄ intelligi vt a similitudine nō recedam⁹: q̄ sicut christ⁹ vendit⁹ nō venditozi vel emēti sed eis qui nesciētes aderāt dona sue gratie cōtulit ꝑ quib⁹ etiā in cruce supplicauit sic ⁊ spūssanctus nō vendēti vel ementi sed his q̄ de manib⁹ eoꝝ ignozātia ducti sacra dnica accipiūt sue grē effectū largiri pozbaē:hoc ibi.Et ca.sicut eunuchus fuit qui Joseph compauit:ita qui gratiā mercatur viuū semē non habet siccis genitalib⁹.Sic quoq̄ ignis sacrificij qui p.lxx.annos babylonice captiuitatis sub aqua vixerat extinctus est antiocho Jasoni vendēte sūmū sacerdotiū:qd̄ significat ignem spūssancti non lucere in simoniacis sacris: qd̄ in bis silitudinib⁹ beatus Aug⁹. notare voluit: nisi q̄: sacra simoniacoꝝ sic ⁊ ceteroꝝ hereticoꝝ licz sint vera q̄tū ad formā:inania tn ⁊ falsa sunt q̄tū ad effectū:cū nō possint in cordib⁹ boīm gignere vel accēdere celestē gratiā. Qd̄ sane intelligendū est: si simoniace recipiunt: vn q̄ ab eis nō sunt recipienda sacramenta declaraē longo ꝓcessu xxxij.dist.§.verū.et.§.porro. Ad lau.dei.

De simonia ⁊ eius triplici diuisione: qualiē etiā in triplici munere cōmittiē ac ad restitutionē obligaē: Sermo XIII

On furtum facies:

n Exod.xx. Dicit Ambro.tractatu de mysterijs in detestationē hui⁹ fere pessime.s. prauitatē simoniace ō Hyezi qui ponit in scriptura velut origo eiusdem vt habeē.j.q.j.c.cū ordinareē.vides inq̄t qz ꝑ facto auctoris successio damnaē here dis: inexpiabilis est enī venditi culpa ministerij ⁊ vindicta gratie celestis transit in posteros. Deniq̄ moabite ⁊ ceteri non intrabūt in ecclesiā dei vsq̄ in tertiā ⁊ quartā generationē:tādiu scz vt simplicius intēpremur donec culpā actoris multiplicis successio generationis aboleret.Sed cū illi q̄ in deū idolatrie errore deliquerūt: ī quartā generationē videanē esse mulctati: pfecto durior videē esse sentētia qua Hyezi semen vsq̄ ineternū ꝑ cupiditate habēdi ꝑ phetica auctoritate damnaē: pſertim cum dnūs iesus ꝑ lauacri generationē omnibus remissionē dedit peccatoꝝ.Cur ergo Hyezi semē ineternū damnaē:nisi vt vitioꝝ magl̄ q̄ generis semen intelligas?Sicut enī qui filij ꝓmissionū sunt existimanē in semē bonum: ita etiā qui errozis sūt existimanē in semen malū:nam ⁊ iudei ex patre diabolo sunt:nō vtiq̄ carnis successione:sed criminis:ergo omīs cupidi: oēs auari Hyezile prā cum diuitijs suis possidēt:⁊ mala quesita mercede non tn primonij facultatē q̄ thesauꝝ criminū cōgregauerūt eterno suplicio ⁊ breui fructu. Ad cuiusmodi letale dispendiū salubriter declinādū ꝗmo q̄ri potest q̄d sit simonia. Ad hoc dicendū ꝓm Hein.boyc:eē eo.ti.c.mandato.q̄ due sūt spēs simonie. Una diciē mētalis q̄ est studiosa volūtas vel cupiditas emēdi vel vēdendi aliquid spirituale vel spiritualiānexū cum opere subsecuto. Pro quo sciendum q̄ nomīe emptionis intelligiē omnis ꝓtractus nō gratuit⁹ ꝓter ꝓmutationē q̄ licite fieri pōt ꝑ eōm si videaē ꝓsultū: ita tn q̄ ꝓtib⁹ inter se non licet de b̄ pacifici sicut

Inno. pōit sz totū exponāt ⁊ relinquāt in manus supiozis. Per spūale aūt intelligūtur ordines:sacramēta ⁊ similia. Per annexū xo spūali intelligunē ea q̄ nō sūt ita ꝓprie spūalia sz sūt spūalib⁹ annexa ⁊ qd̄ animodo alligata:sicut ius patronat⁹ ⁊ hutusmodi.Additē etiā cū ope subsecuto: q̄a sola nuda volūtas interior licet id ducat peccatū nō tn simoniā: q̄ si op⁹ sequiē affectū simoniacū:sz nullū pactū accedit:simonia iudicaē: vt di.c.mādato: vbi subdiē: q̄ q̄ nullo pacto sed affectu animi p̄cedente cōgrunt nō obligāt ad resignationē sz sufficē satisfacere ꝑ solā penitētiā ipi creatori:glosa ibidē:q̄ sola volūtas siue affectus animi nō facit simoniacū sz alēs peccet.Sz de hoc postea videbiē āpli⁹ vbi ageē de intētiōe. Secūda ꝓ species simonie dz ꝓuētional: q̄ sic diffiniri pōt.Simonia est spūaliū vel spiritualib⁹ annexoꝝ p̄cedēte pacto ꝓmissiōis: ꝓditiōis:modi:seruitij:p̄cij vl cuiuslibet tpalis receptio vel donatio.Et sic simonia ꝓuētional aliq̄d mētali supaddit:⁊ ꝓtingit tā in emēdo q̄ in vēdēdo. Qua ꝓpter nomē accipit nō a Hiezi q̄ donum dei vēdere nō timuit:sed a Simone in q̄ magl̄ cōpleta fuit rō vitij hui⁹: qz ad b̄ donū dei voluit emere vt posset carius vēdere. Ufi j.q.iij.l.saluator:subdiē. Innotuisti nobis qd̄ tibi objciē: vtrū vēdere ecclīasticaz rē simoniacū sit:patenē colligiē ex hoc quod aplus ait Simoni. Pecunia tua tecum sit in pditiōe:qz existimasti donū dei pecunia possideri:donū q̄ppe dei spūssā.ē: ⁊ donū dei est res ipi ecclie oblata. Et si bñ animaduertis.Simon magus q̄ ad fidē accessit nō spūmsan.q̄ ipe erat indign⁹:sz donū ei⁹ emere voluit vt ex vēditiōe signoꝝ q̄ p eū dē fierēt multiplicatā pecuniam lucraret: b̄ ibi:vn q̄ spūalia vēdūt simoni mago conformanē in itentiōe: q̄ vero emere volunt ad lucrū ꝓformanē eidē in actu. Secundo q̄ri pōt q̄ttuplex sit simonia. Ad b̄ dicēdū ꝓm doctores q̄ simonia triplicē hz diuisionē. Prima diuisio est ista q̄ quedam dicunē simoniaca qz ꝓhibita:q̄dē xo ꝓhibita qz simoniaca. Simoniaca q̄: qz ꝓhibita sunt emere vel vēdere ecclīastica bñficia:q̄ q̄dē de sui natura nō sunt mala vl simoniaca:sed ideo reddunē mala ⁊ simoniaca:q̄a fiūt ꝓtra ꝓstitutionē ⁊ ꝓhibitionē ecclesie: ꝑ ecclīam enī ꝓhibita sūt eo q̄ occasio mali sūt. Ufi papa dispēsare pōt in simonia talicz̄ missa:qz que sunt inducta auctoritate aplica:pūt ecōuerso tolli eadē ꝓstitutione vl auctoritate. Unde si b̄ simonia ꝓpetratm mētaliē cū ope subsecuto nō obligat ad restitutionē: vt di.c.mandato:exēpli gratia.Si q̄s renūciat ecclie vt alteri deē.l.nē poti:hinc Hein.boyc:eē ne pla.vices suas in.c.p̄terea:dicit q̄ in his q̄ sunt simoniaca:qz ꝓhibita nō cōmittiē simonia:dūmodo fiat p̄ncipe auctore ⁊ sciēte:nec tal simonia ꝓmulgatorē ligat:vt.ff.de legi.l.p̄ncipes. Verūtamē licet in b̄ casu simonia nō cōmittiē:adminus tn infamia nō tolliē:sz est species mali ⁊ turpe lucrū:qd̄ est euitādū ꝓm aplm eē de vi.⁊ ho.cle.c.cū ab omīl. A qua saltē ꝑ exēplū supiozes p̄lati p̄ ceteris maxīe deberēt abstinere ꝓm Hostieñ.⁊ Joh.an.Secūdo q̄daz dicunē ꝓhibita q̄a simoniaca:sicut vēdere sacramenta ⁊ pure spūalia ⁊ generaliē q̄ in ve.vel no.testa.simoniaca iudicanē:q̄ qz de sui natura mala sunt ideo ꝓhibita sunt:extra de offi.deē.c. ex pte. j.ī glo. Ufi ꝓhibita qz simoniaca:licet nō eēnt ꝓhibita tn adhuc eēnt mala:et ꝑ ꝓsequēs nullā habēt dispēsationē recipe pūt:nec q̄dē papalē sic ñ pōt dispēsari cū lege diuīa ⁊ cū lege nature. Scōa diuisio ē ꝑ mūera q̄ danē:q̄ sūt triplicia: scz a manu: ab obsedo ⁊ a lingua. Primuz mun⁹ est a manu de q̄ q̄ri pōt vtrū ꝑ spūalib⁹ actibus liceat dare vl accipere pecunias vl alia tēporalia:sicut ꝑ ꝓphetijs:orōnibus:p̄dicatiōib⁹ aut etiā ministratiōib⁹ sacramētozū ⁊ similib⁹:cum nemo stipēdijs suis militet vnq̄: vn dz.j.Coꝝ.ix. Quis inq̄t militat stipēdijs suis vnq̄:q̄s pascit gregē ⁊ de lacte gregis nō mādūcat? Ad b̄ rndet Tho. scōa.2ᵉ.q.c.q̄ sicut sacramēta dicunē spiritualia: qz spūalē ꝓferūt gratiā:sic etiā q̄dā alia dicunē spūalia: qz ex spūali ꝓcedūt gratia ⁊ ad eā disponūt:q̄ tn ꝑ hōim ministeriū exhibenē sicut ⁊ sacramēta. Oportz igit̄ hmōi dispēnsatores ⁊ ministratores a populo sustētari:iuxta illd aplī.j.Coꝝ.ix. Si nos vob spūalia seminam⁹: magnū est si nos carnalia vra metam⁹:⁊ cetera multa q̄ ꝓsequiē ibidē de hac materia. Vēdere q̄ aut emere in hmōi actibus qd̄ spūale ē simoniacū est:sed accipere aut dare aliq̄d ꝑ sustentatiōe spiritualia ministrantiū scōm ordinationē ⁊ consuetudinē ecclesie approbatā licitū est: ita tamen q̄ intentio desit emptionis ⁊ venditionis: ⁊ q̄ ab inuitis non exigatur per subtractionē spiritualiū que sunt exhibenda:hoc enī haberet quā-

dam venditionis speciē. Gratis tñ spūali/
bus exhibit licite pūt statute ⁊ ꝓsuete ob/
lationes vel quicunq; alij ꝓuentus exigi a
volentib⁹ ⁊ valentib⁹ soluere ⁊ etiaz p au/
ctoritatē sup ozis ad hoc coartarevt latius
videbitur infra. Aū solerē intuēdū ē q̄ in
administratiōe spiritualiū duo sunt quasi
ꝓnexa subinuicē scz cōmissa spūalis ptās
⁊ statutū stipendiū ab ecclia vl ꝓsuetudie
approbata ꝑ sustentatiōe. Cui g̃ cōmittit
spūal potestas ex assumpto officio obliga/
tur ad vsum potestatis sibi cōmisse in spiri
tualiū dispensatiōe: sicut in sacramentorū
ministratiōe: delicto⁹ correctiōe: absoluti/
one: dispēsatiōe ⁊ similibus. Habet etiā ꝑ
sua sustentatiōe statuta stipendia ex reddi
tibus ecclīasticis: ⁊ ideo si quid accipet ꝑ
vsu spūalis potestatis: nō intelligit loca/
re operas suas quas ex debito suscepti of/
ficij īpendere debet: sed intelligit vendere
ipm gratie spūalis vsum. Et ꝓpter hoc nō
licet ꝑ quacunq; dispensatiōe aliq̄d accipe
neq; ꝑ absolutione nec etiaz ꝑ hoc q̄ suos
subditos corrigant vl a corrigēdo desistāt
licet tñ eis accipe ꝓcuratiōes qñ subditos
visitāt: nō quasi pciū correctiōis sed quasi
debitū stipendiū. Si vero quis nō esset ob
ligatus ex officio administrationē talē spi
ritualiū: tūc licite locare potest operas su/
as. Exempli grā. Ille q̄ scientiā habet non
tamē suscipit hoc officiū ex quo obligetur
alijs impendere vsū sciētie: ⁊ ideo licite po
test pciū sue doctrine vel consilij accipere:
nō quasi veritatē aut sciētiā vendēdo: sed
quasi operas suas locās: q̄ si ex officio ad
hoc tenerē intelligerē ipam veritatē vē/
dere: ⁊ sic grauiter peccaret. Sicut quidaz
instituunt in quibusdā ecclesijs ad docen
dū clericos ecclie ⁊ alios pauperes: ꝑ quo
ab ecclia beneficiū recipiūt: a quibus non
licet eis aliq̄d accipere: nec ad hoc q̄ doce
ant: nec ad hoc q̄ aliqua festa faciant vl p/
mittant: hec ille. Secūdo queri pōt vtrū
ligit xenia simoniā inducāt cū sint mune/
ra a manu. Ad hoc dicendū q̄ si nō exten/
dunt ad quātitatem numeri ⁊ fiūt sine pa
cto ⁊ sine aliqua corrupta intētione nō idu
cūt simoniā: alꝯ etiā in modico cōmittit si
monia: vñ. j. q. j. c. duces: postq̄ tetigit de
quarta pte sicli p Saulē dāda Samueli q̄ſ
ꝑ pmio ꝓphetie. Et de vxore Hieroboam
ad hominē dei pgēte cū. x. panib⁹ ⁊ crustu
la ⁊ vase mellis quasi ꝑ pcio ꝓphetie. Sub
dit ibidē. Nec mag' insūptus ꝓphete g̃ mu
nera ꝓphetie reputāda sunt: licet potuerūt
hi q̄ ad ariolos ire ꝓsueuerāt ex mala cozū
ꝓsuetudine idipm estimasse de ꝓphetis et
voluisse sanctis viris offerre qd̄ diuinis of
ferre ꝓsueuerāt: ꝗ ibi. Preterea sic in foro
ꝓscientie maxime ꝓsiderāda est intētio: sic
etiā in foro exterioz: qz de alioz ītētiōe iu/
dicare nō possum⁹: pōt tñ haberi ꝓbabilis
ꝑsumptio q̄ ꝓsiderāda est in trib⁹: scz in q̄/
litate dantis ⁊ recipientis. s. an a pauper de
tur diuiti vl ecōuerso: scōo ī quātitate mu/
neris: an scz res sit magni vel modici pcij:
tertio in tpe donatiōis: an scz instāte neces
sitate ꝓferat: ⁊ sm hec habēda est ꝑsūptio
ꝑ vel ꝓtra: ar. eī de ꝑsūp. c. tertio loco q̄sti
onis: ⁊ in glo. Et ꝗ tria ponūt plane in q̄/
dā casu eī de simo. c. ⁊ si q̄stiōes. Secun/
dū munus est ab obsequio. De quo queri po
test vtrū licitū sit illud munus īpendere ꝑ
spiritualibus: ꝑsertim cū dicat Gregoz. ī re/
gistro q̄ ecclesiasticis vtilitatib⁹ deseruien/
tes ecclīastica dignū est remuneratiōe gau
dere: ꝗ ecclīasticis vtilitatib⁹ deseruire pti
net ad mun⁹ ab obsequio. Ad ꝗ rūdēt Tho.
vbi supra q̄ ꝑ pecuniā intelligit omne illud
cuius pciū estimari pōt pecunia: mātifestū
est aūt q̄ obsequiū homis ad aliquā vtili/
tē ordinat qd̄ pōt estimari pcio pecunie: qz
mercede pecuniaria ministri cōducuntur:
hinc idē est q̄ q̄s rē spūalē det ꝑ aliquo tē/
porali obsequio exhibito vel exhibēdo ac
si daret ꝑ pecunia data vel ꝓmissa q̄ scz il/
lud obsequiū estimari posset. Et ideo licē si
monia strahit accipiēdo pecuniā vl quāli
bet rē exteriorē qd̄ ptinet ad manus a ma/
nu: sic etiā ꝓtrahit ꝑ mun⁹ ab obsequio: quā
do scz īpēdit obsequiū vl inhonestū vt ad
carnalia ordinatū: scz ad vtilitatē cōsāgui
neoz suoz vel patrimonij sui aut aliqd̄ bu
iusmodi: est munus ab obsequio ⁊ simonia/
cum est: ꝑsertim cū id facit principalit ad ī
petrandū aliqd̄ spūale. Si tñ honestū ob/
sequiū ⁊ ad spūalia ordinatū alicui ꝓlato ī
penderet: puta ad ecclie vtilitatē vl mini/
stroz eius auxiliū: ex ipsa deuotiōe obse/
quij reddit dignus ecclīastico beneficio si
cut etiā ꝓpter aliqua bona opera. Et sic nō
intelligit eē munus ab obsequio: nisi intē/
deret obsequio ad adipiscendū aliqd̄ spūale:
ita q̄ illud spirituale esset principalit intē/
tū: vnde si secūdaria esset eius intentio ad
excitandū affectū eius qui habet dare ali/
qd̄ spirituale: ⁊ postea conferēs illud prin
cipaliter ad deū respiceret: ⁊ ad merita ꝑ/

sone que per talia obsequia ⁊ per alia do/
na cōcurrūt tūc non esset simoniacum: q̄ si
obsequiū impositū beneficio esset pure spi
ritualē: tūc etiā ex pacto dari potest bene/
ficiū: ita q̄ accipiens ꝓmittat illud obseq̄/
um: sicut plane patet eī de ꝓben. ⁊ dignit.
c. significatū est nobis. Tertiū mun⁹ est
a lingua. De quo queri potest: vtrū licitus
sit illud munus īpēdere ꝑ re spirituali: ꝑ/
sertim cū id quod ad pces alicuius fit gra
tis fieri videat: ⁊ sic nō videt ibi locū ha/
bere simonia q̄ ꝓsistit in emptiōe ⁊ venditi
one: sed munus a lingua intelligit si q̄s ad
pces alicuius ecclīasticū beneficiū ꝓferat.
Ad hoc rūdet Tho. vbi supra: q̄ munus a
lingua dicit vel ipa laus ptinēs ad fauorē
humanū que sub pcio cadit: vel etiā pces
ex quib⁹ acquirit fauor human⁹ vl ꝓtrari
um euitat. Et ideo si q̄s ꝓncipalit ad ꝗ in/
tendit simoniā cōmittit. Videt aūt ad hoc
ꝓncipaliter ītendere q̄ preces exaudit pro
indigno: hinc factū ipm est simoniacū: q̄ si
pces porrigant ꝑ digno tūc ipm factū nō
est simoniacū: qz debita causa subest exq̄ il
li ꝑ q̄ pces porrigunt aliq̄d spūale ꝓferat
pōt tñ eē simonia in intētiōe si nō attendat
ad dignitatē psone sz ad fauorē humanuz.
Preterea sm Tho. ⁊ Ray. si q̄s ꝑ se rogat
vt curā animaz obtineat vl altā dignitatē
quātūcunq; sit dign⁹ ex ipa ꝑsūptiōe red/
ditur indignus: ⁊ sic pces sunt ꝑ indigno
Licite tñ q̄s si indigēs est ⁊ se dignū sentit
ꝑ se petere beneficiū sine cura. Cōcor. Ho/
sti. ⁊ Hos. Dicūt tñ quidā q̄ indigens ⁊ di
gnū se sentiens petere pōt beneficiū etiam
cū cura aīaz: q̄ si nō indiget peccat etiaz si
simplex beneficiuz petat: vt ptz. j. q. ij. vbi
dicit. c. Clericos aūt illos ꝓuenit ecclie sti
pendijs sustētari q̄b⁹ parētū ⁊ ꝓpinq̄rum
nulla bona suffragant: q̄ aūt bonis paren
tū ⁊ opib⁹ sustētari pōt: si qd̄ pauperz ē ac/
cipiūt: sacrilegiū ꝑfecto cōmittūt ⁊ abusi/
onē taliū iudiciū sibi māducāt ⁊ bibunt: ꝗ
ibi: ⁊ sūt ꝗba Hiero. ad damasū papā. Hec
tñ opinio sane intelligēda ē de his q̄ que/
runt plus ꝑdesse q̄ ꝑesse: pascere q̄ pasci.
Et ꝗ ostendit aplus. j. ad Thimo. iij. di. Fi
delis sm. o. i. verus q̄ sequit. Si q̄s epatuz
desiderat bonū op⁹ desiderat. Glo. Paul⁹
dixit q̄ vir debet ꝑesse: hic ostendit q̄s: q̄
scz vult opari ⁊ ꝑdesse multis nomē enim
epatus sibi ꝓprie accipit importat opera/
tionē. Dicit eīm epus ab epi qd̄ est super et
copos qd̄ est intendere: vnde epus q̄si sup
intendēs: quasi di. sm Lirā. Nō est deside
randū ꝓpter officij dignitatē sed ꝓpt an/
nexū laborē qui est ordinatus ad honōrez
dei ⁊ salutē ꝓximi. Et extendit ad sacerdo
tes q̄s vlterius īformat quales esse debēt
di. oportet epum irreꝗhensibilē esse. i. sine
notabili vl criminoso defectu ⁊c. Tertia
deniq; diuisio est ex pte cōmittētiū: ⁊ sic cō
tingit quattuor modis. Primo mō ex pte
vtriusq; scz tā ꝓferentis q̄ recipiētis: ⁊ tūc
vteroz solū a papa dispēsationē recipe pōt
in collatiōe ordinuz: vt. j. q. j. c. si q̄s epus
ix. q. j. ab excōicatis: vnde papa difficulē
⁊ raro talē dispensationē admittit. Secun
do modo cōmittit ex pte neutri⁹: vt cū ami
cus ordīati ipo ignorāte dat aliq̄d amico
ordinātis ipo similit ignorante: tūc enī or/
dinatus nō est simoniac⁹. Nihilomin⁹ ta/
mē postq̄ sciuerit statim renunciare dz ad
detestationē criminis: vt extra de simo. c.
simoniace: vbi ꝗdit. Possunt qz simonia
ci nō sunt ī suis ordinibus remanere. Glo.
dispēsatiue: qz de iure renūciare tenentur
postq̄ hoc sciuerint q̄ renunciatio fiet exe/
cutioni ordinis: ⁊ tūc epus dispēsare pote/
rit: vt. j. q. v. c. ꝑsentiū: qz ignorāte epo pe/
cunia data fuit. Tertio cōmittit ex pte cō/
ferentis ordines tñ: vt cū ordinato igno/
rante amicus eius dat aliq̄d ordiniatori: ⁊
tūc est idē casus cū secūdo: nisi pecunia da
ta fuerit epo: tūc eīm epus dispēsare nō po/
terit ꝓpter turpitudinē suā: sz papa: vt. j.
q. j. c. grā: vel etiam successori epi. Si tñ sic
ignorant ordinat⁹ postq̄ ꝗ sciuerit ⁊ exe/
cutioni nō resignauerit: sed potius ratum
habuerit vel etiā pecuniā ꝓmissā vel solu/
tā postea soluenti reddiderit simoniac⁹ iu
dicat: vt patet eo. ti. c. ex litteris: tamē sm
Tan. ⁊ Guil. epus cū eo dispēsare poterit.
Quarto cōmittitur ex pte ordinati tñ dā/
do scz aliq̄d ordinātis amico vl cōsiliario
vt ꝓmoueat: ⁊ cū illo pt ēt epus dispēsare:
licet scient simoniace recipiat: dūmodo tñ
ante dispēsationē nō ministrat: qd̄ vez ē in
ordinibus ante rite susceptis: nō tñ in illo
quē simoniace recepit nec etiā q̄ alios or/
dines recipiat. Si tamen alter per fraudez
daret pecuniā vt sic ordinantis impediret
ꝓmotionem quasi simoniacam nihil obes/
set ordinando: vt eo. ti. c. sicut ex litteris.

De simonia in susceptione ordinis que contingit quinq; modis: Sermo XIIII

On furtum facies

n Exo.xx. Sicē dicit Gratian⁹ .j.q.j.c.cū ordinaret.§.qz ergo auctoritate Leonis pape simoniaci nō nisi spiritū mendacij accipiūt ꝓm Gregō.apō simoniacos sacerdotiū nō sufficit:bñdictio eorū ī maledictionē cōuertit:manet apō eos anathema dādi ⁊ accipiēdi: cū scti nō sint nec in corpore christi cōstituti: cū sint male dicti nea sētificare alios pñt:nec corp⁹ christi tradere vel accipere:nec alijs bñdicere valēt.Scōm Ambro. vero anathemat' ob pbrio ꝯdēnant atqs a pticipatiōe corporis ⁊ sanguis christi alienāt:cū accipiat aurū ⁊ lepra det:cū inexpiabil' sit culpa venditi ministerij.Scōm Calcedoneñ. ꝯciliū ex tali ordinatiōe nihil pficere iudicant.Scōz Gelasiū simonis dānatiōe inuoluunt: ꝓm Gregō.nazāzenū in sacro ordine pmanere aut renouari nulla rōne pñt.Ab heliseo lepra pfundunt:a Petro in dānatiōe damnant:a Christo vero de tēplo eijciuntur. Quid aliud simoniacus simoniaco in sua ordinatiōe ꝯferre pōt:nisi qd Inno.de ceteris hereticis testat di. Qui pfectionem spūs quā acceperāt scz in ecclia pdiderūt: id est descendēdo ab ecclia nō dare ei⁹ plenitudinē pñt:qui maxime opat in ordinationibus quē per suā pfidiā pdiderūt. Et itez. Qui honorē non habuit honorem dare nō potuit:nec ille aliquid accepit:qz nil erat in dante:sed dānationē quā habuit p prauā manus ꝯpositionē dedit:ꝑ ibi. Ad cuius sanā intelligentiā ⁊ cautelā salutiferā in pñti ꝓmone ꝯsequēdū est de simonia q̄ contrahit in susceptione sacri ordinis.

A Que ꝯrigit ꝑncipalit' ḋnqs modis. Primo cōtingit p falsū titulū:sicut extra e. ti. c.p tuas.iij.casus ponit de quodā clerico qui scz ordinari volēs nec titulū habēs rogauit quendā ꝑsbyterez vt ipm ad ecclie sue titulū ꝑsentaret:q̄ recusante cleric⁹ firmit' repromisit q nunq̄ in ecclia sua si ꝑsentaret ipm aliquā peteret portionē:⁊ sic ordinatus extitit ad talē presentationez:nec in hoc egisse se putabat aliqō illicitū:consulitur ergo qd iuris:cui rñdet papa: q nisi cum eo fuerit miseri corditer dispensatum nec ad superiores ordines ascendere nec in suscepto debet ordine ministrare. Et adducit ibidem glo. triplicē causam. Primo qz hic fuit munus a lingua.j.q.j.c.sunt nōnulli:⁊ fortę cū hoc munus a manu: sicut cōtingere frequent assolet. Secūdo qz nulla cōditio debet interuenire: vt ptz eo.ti.c. tua nos. Tertio qz p surreptionē voluit ordinē adipisci: vñ cū tali solus papa dispensare pōt ī ordie sic suscepto: vt ptz c.ti.c.pe nul.in fi.tamē ꝓm Guil.in ordinib⁹ ante ritis susceptis p eēm dispensari poterit: q si ante dispēsationē in ordie ministrauerit irregularitatē incurrit:qz generalit' oīs suspensus interdict⁹ vl' excōicat⁹ siue suspēsus fuerit a diuinis vl' ab officio vel a celebratiōe misse vel aliq̄ hmōi:si ꝯtra faciat efficit' irregularis: vt ptz de sen.⁊ re iudi. li.vj.cū eterni:⁊ de sen.excō.lib.vj.is cui. Preterea nō solū sic ordinat⁹ ꝯz et ordiator illius a collatione si facti ꝯscius fuerit aut etiā ignorauerit nō facta debita inq̄sitiōe ⁊ p̄sentato: ab executiōe p trienniū sūt suspensi:hinc etiā in collatiōe sacri ordis facēdū est diligentissimū scrutiniū:qz vt dicitur extra de elec.c.nihil est. Si secus fuerit incaute p̄sumptū nō solū deijciend⁹ ē indigne ꝑmotus:verū etiā indigne ꝑmouēs puniēdus. Q̄ō scrutiniuz de iure cōmuni ptinet ad archidiaconū: vt ptz extra de offi.archiḋ.c.vt nr̄m:q̄ diligēt inq̄ret de genere patria.etate:titulo ad quē ordinat de loco in q̄ ꝯuersat:de scientia:fide ⁊ alijs q̄ ꝯtinent in aplica regula.j.ad Thimo.iij. vbi dicit:q̄ ēpatū desiderat bonū op⁹ desiderat:oportet q̄ eēm irreprehensibilez esse ⁊c.quā regulā cū alijs ꝯditiōib⁹ supaddit is ꝯsequit' ecclia lōgo ꝑcessu in multę distin.incipiēs.xlviij.di.ca.j.q̄ si q̄s sine examinatiōe sit ordinat⁹: vtpote qz not⁹ ⁊ dignus est:tūc nō delinquit:qz tales nō sunt examinādi. Si vero fuit indign⁹ ꝯz depōi: ar.ex de corpo.viti.c.exposuisti. Pōit enī ibidē casū de quodā in abbatez ꝑmoto: q̄ manu mutilatum se tacuit:qua propter papa eū deponi p̄cepit. Similit' si fuerit ignotus deponi debet licet esz dign⁹:qō decretum est ad ignominiā ordinantis: q̄ ignotos ordinare nō debet: vt.xxiiij.dis.c.si q̄s ꝑsbyter:⁊ in glo.multomagis:igit' si fuerit idīgn⁹. Cetez ordinād⁹ ī examīatiōe sua crimīa seu īpedimēta ꝑmotionē suā īpediētia mānifestare tenet: nisi cū eo fuerit dispēsatū:vt.l.di.c.ex pēitētib⁹. Alioq̄n si fraudulēt sīticē p̄sūit defect⁹ nō habebit executiōez ordīs sic suscepti: vt ptz e.c.⁊ ex de renū.nisi cū p̄dē.§.psone. Silit' si q̄s excōicatū se sciens ordines susceperit:a susceptis ordīb⁹ ē perpetuo deponēd⁹. Si tū fa-

ctū nō recoluit p quo excōicationē incidit vel saltē iuris ignarus excōicatū se nesciuit:tūc cū eo si secularis est solus papa dispensare poterit. Si vero regularis tūc ab bas eius post penitētiā iniūctā ⁊ pactā cū eo dispensare poterit nisi adeo graue ⁊ notabile fuerit q merito esset aplica sedes cōsulenda:vel nisi qui fecit adultus ⁊ discretus fuerit q violent ꝯtra obliuionē ⁊ ignorantiā p̄sumeret: vt patet extra de sen.ex. cū illoz:vbi etiā ꝑsequit' de grauib⁹ ⁊ notabilibus quoz absolutionē sibi reseruat: scz mēbri mutilationē vel ꝯfusionez aut in episcopū vl' abbatē violētas man⁹ iniectas cū excessus tales ⁊ similes neq̄t sine scandalo p̄teriri. Similiter si clericuz pcusserit secularē nō nisi per sedē aplicā vt scādaluz euitet absolutiōis gratiā poterit ꝑmereri ⁊c. vide latius ibidē. Secundo ꝑncipaliter quis recipit ordinez ab alieno ēpo sine licentia sui diocesani: ⁊ hoc vt frequenter impetrat p̄ce:p̄cio vel fuitio. Intelligitur aūt eius diocesanus in cuius diocesi est ordinandus: vel vbi beneficiū ecclesiasticū obtinuit: vel vbi domiciliū suū habet licet alicui natus fuerit: vt plane patet:li. vj. de tēpo.or.c.cum nullus: vbi etiā addit quis illā licentiā dare potest:cum dicit. Inferiores prelati: religiosi aut alij nisi eis q̄ suos subditos aut clericos possint a quo voluerint ordinari a sede aplica specialit' sit īdultū: vel officialis ēpi cū ad hoc se ipsius officiū nō extēdit hmōi nequēt licentiā ī partiri. Ēpo aūt in remotis agente ipius īspūalib⁹ vicarius generalis vel sede vacāte capitulū seu is ad quē tūc tēporis administratio spiritualium nosciť ꝑtinere dare possunt licentiā ordinandi:hoc ibi. Quicunq̄z ergo clericū alienū sine licētia scienter vel crassa negligentia ordinare p̄sumpserit per annū a collatione ordinis est suspensus ac interim eius clerici absq̄z sua licentia pñt a vicinis ēpis ordines recipere vt eo.ti.li.vj.c.eos. Ordinat⁹ autē ꝑ mō priuatur executione sui ordinis:poterit tamen p eēm restitui: vt patz.ix.q.ij.c.Lugduneñ.p̄cipue tū li.vj.de tēpo.ord.in.c.sepe.§.nos igit':districte p̄ecipit' ne aliquis ēpus italie p̄sumat aliquē clericū vltramōtanū ordinare nisi cū licentia speciali pape vel sui diocesani: q̄ si ꝯrariū factū fuerit tunc ordinati taliter absq̄z spe dispensationis sup hoc a sede apostolica obtinēde manere debent suspensi:⁊ ordinantes illos digna penitētia puniri. Causa vero tam districte ꝑhibitionis ponit' li.vj.de tēpor. ordi.vbi dicit.c. Sepe ꝯtingit q nōnulli clerici viculo excōicatiōis astricti aut apostate seu irregulares vel alīs ordinū sacrorū susceptiōe indigni suā patriā in q̄ de hiis habet' notitia fugiētes se in remotis ꝑtib⁹ faciūt ad hmōi ordines ꝑmoueri:nos igitur volētes aiaz ipoz periculis obuiare: statuim⁹ vt nul⁹ ēpoz italie decetero aliquē vltramōtanū clericū ordinare p̄sumat nisi a nobis specialē licētiam habeat vl' ab ēpo de cuius diocesi traxit originē: vl' ī cuius diocesi beneficiatus existit p eius patētes lr̄as cām rōnabilē cōtinētes q̄re ipm nolit aut neq̄t ordinare. Tertio mō q̄s ordinē furtiue suscipit. Et hoc vt in pluribus p munera solet īpetrari. Pro q̄ sciēdū scōz Hosti.q triplicit' q̄s dicit' furtiue ordīat⁹. Uno mō cū q̄s sine ꝯsciētia ꝑpij ēpi ⁊ sine examinatiōe ꝑmouet' ex alicui⁹ fauore vel cupiditate muneris: vñ vt in hmōi ordīationibus oīa rite fiāt ordinatorib⁹ ꝑcedendi modus prefigit' ex ꝯci.nauaten.⁊ ponitur xxiiij.di.vbi dicit.c. Qñ ēpi ordīationes facere disponit oīs q̄ ad sacz ministeriū accedere volūt feria quarta ante ipam ordīationē vocādi sunt ad ciuitatē vna cū ꝑsbyteris q̄ eos rep̄sentare debēt: ⁊ tūc ēpus a latere suo eligere dz sacerdotes ⁊ alios prudentes viros gnaros diuine legis ⁊ exercitatos in ecclīsticis sanctiōib⁹:q̄ ordīnādorū vitā:gen⁹:patriā:etatē:institutionē: locū vbi educati sunt:si sint bñ lr̄ati:si sint īstructi in lege dei ante oīa diligent inuestigent:si fidē catholicam firmiter credāt: ⁊ Ꝛbis simplicib⁹ asserere q̄ant. Ꝑi autē q̄bus cōmittit' ꝑ cura cauere debent ne aut fauoris gratia:aut cuiuscūq̄z muneris cupiditate illecti a vero deuiēt vt indignū et minus idoneū ad grados sacros suscipiendos ēpi manib⁹ applicēt:qō si fecerint:⁊ ille q̄ īdigne accessit ab altari remouebit':et illi q̄ donū spūsci vēdere conati sūt coram deo iā ꝯdēnati ecclīastica dignitate carebūt:igit' p tres ꝯtinuos dies diligent examinet':⁊ sic sabbato q̄ ꝑbati sunt ēpo rep̄sentēt:ꝑ ibi. Alio mō furtiue q̄s dicit' ordinat⁹ cū ꝑter ꝯsciētiā ēpi recipit eodem die oēs ordines minores simul qō fieri nō debet nisi hoc obtineat ecclie ꝯsuetudo:⁊ tūc fieri pōt cū ꝯsciētia ēpi. Ueruntamē vn⁹ ordo sacer cū minorib⁹ vel duo sacri vno die nullo mō ꝯferendi sunt vni: vt patet ex de

tēpo.ordi.c.litteras. Hinc ordinās q̃ ꝑ fe/
cerit ex certa scientia deponi debet: vt patz
lj.di.c.q̃ in aliquo: q̃ si ex negligētia fecit
tunc p̃uari debet potestate ꝓferēdi talē or/
dinē: vt dicto.c.litteras. Ordinatus aūt ꝑ
mō ab executiōe ordīs sic suscepti suspēsus
ē: vt patz.ibidē: imo depōi dz: vt patz.lxxvij.
di.c. Ꝑdiacon⁹: ⁊ ex ō eo q̃ fur.or.c. inotuit
Si tū in ꝓrie ꝓsuetudiez q̃ttuor ordīb⁹ mi
norib⁹ sim̄l receptis subdiaconatū eodē die
furtiue receperit ꝑmitti pōt miserico/rditer
p dispēsationē in minorib⁹ tū ministrare:
q̃ si religionē itrauerit ac vita morescz ei⁹
exegerint: abbas si voluerit in alijs ordini
bus secū pōt dispēsare: vt patet extra de eo
q̃ fur. ord. sus. c. H. lator. Tertio modo cuz
vno gradu omisso saltū facit. Pro q̃ scien/
dū q̃ ordines ordinate recipi debent sicut
enumerati sunt. lxxvij. di. c. illud nos: vbi
subdit. Si q̃s ep̃us eē mereat sit ꝓmo ostia
rius: deinde lector postea exorcista: inde sa
cret acolytus: demū vero subdiacon⁹: dein
de diaconus postea ꝑsbyter. Exinde si me/
retur ep̃us ordinet. Unde quattuor mino
res ordines qui sunt primi reputāt etiā sa
cramentū ⁊ impm̄unt characterē. Verūta/
men in q̃tū ordo ad sacramentū ordinatur
nec ep̃atus nec psalmistatus nec prima tō/
sura reputantur inter ordines: secus autē
largo modo loquendo de ordine ꝓut scz ē
quedā deputatio ad diuinū cultū. Quicū
q̃ igit aliquo ordine ꝑtermisso de p̃dictis
septē ad superiorē ascēderit licet characte/
rē recipit: de rigore tū iuris deponi debet:
etiā si nō malicia sed ignorantia vel negli/
gentia ordinē illū ꝑtermisit: ⁊ ab executio
ne superioris suspensus est quousq̃ p dio/
cesani dispensationē ad ordinē ꝑtermissuz
ꝑmoueatur. Q̃ si ante dispēsationē hmōi
⁊ recuperationē omissi ministrauerit in or/
dine illo vel supiori credēs q̃ gradatim p/
motus fuisset: poterit nihilominus cuz eo
ep̃us dispēsare: si tamē scienter p saltū pro/
motus in ordīe sic suscepto vel scient omis
so sine dispēsatione ministrauerit ⁊ ordinis
omissi recuperatiōe: tunc solus papa q̃ vl
terius ascēdat cū eo dispēsare poterit: licet
in ordine rite suscepti ēpi dispēsatio suffici
at: sicut etiā dispensare pōt cū nō ordinato
ministrāte: vt patz ex de cle. nō ordi. mis. c.
ex lrīs: vbi dicit de quodā diacono q̃ cele
brauit nō ordinatus cū q̃ ep̃us dispensare
potuit vt in ordīe suscepto ministraret im/
posita prius penitētia salutari cū suspēsiōe
ab officio biennio vl triennio iuxta ꝓuisio
nē ēpi: nunq̃ tū auctoritate ēpi poterit vl/
terius ꝑmoueri. Concor. Ray. Hos. Guil.
Cū beneficio iñ retinēdo sīlit ep̃us dispē/
sare potuit: ne sustētatione priuat⁹ ad secu
laria reuerti cogat. Salubrius tū faceret
si ad religionē transiret: hoc patet in dicto
c. ex litteris. Deniq̃ licitū esse videt si cle/
ricus in ordinibus minorib⁹ tātūmodo cō
stitutus legat epistolā in missa sine solēni/
tate cantus cū ornamentis ad hoc ordina/
tis: vt extra de vi. ⁊ ho. cleri. c. vt quisq̃: et
in glo. Quarto principalit q̃s ordinem
suscipit extra tp̃s ab ecclia ꝓstitutū. Pro
quo sciendū q̃ ordines generalit conferri
p̃nt in sex tp̃ibus anni: scz in sabbatis q̃t/
tuor tēpor: in sabbato ātē dñicā in passio/
ne: ⁊ in sabbato pasche: vt patz. lxxv. di. c.
vlti. Ratio quare semp in sabbato ꝓferun/
tur ordines est ꝑm Host. qz sabbatū signat
requiē: ⁊ q̃ transit irreuocabilit ad clerica/
tū scz p susceptionē sacri ordīs: trāsit de la/
bore secularīū negotior ad vacādū spūali
bus: qz ꝓz apl'z. ij. Timo. ij. Nēo militās vo
ēplicat se negotijs secl'aribus: vñ. lxxxviij.
di. c. fornicari: subdit. Anteq̃ ecclesiastic⁹
q̃s sit licet ei negotiari facto iam non licet.

Hic queri potest: vtrū ne ordines etiam
alio tpe ꝓferri p̃nt. Dicendū q̃ sic in tribus
casibus. Primo si papa voluerit subdiaco
natū ⁊ dñicis ⁊ p̃cipuis festiuitatib⁹ ꝓfer/
re pōt: vt patet extra de tēpo. or. c. j. Secū/
do pōt ep̃us eisdē diebus ꝓferre mlōres or
dines si voluerit: aliq̃b⁹ tū ⁊ nō mlt̃ ne vi/
deat ordinationē facere generalē: vt e. ti.
c. de eo: vbi subdit. Licet ēpis dñicis die/
bus ⁊ alijs festiuis vnū aut duos ad mino
res ꝑmouere ordines: sed ad subdiacona/
tū nō nisi in quattuor tēporibus aut in sab
bato sctō: aut in sabbato añ dñicā de passi/
one nulli ēpor ꝑterq̃ romano pōtifici lice
at aliq̃s ordinare. Tertio ꝑm Ray. si ī sab/
bato ordinationū taz ordinās q̃ ordinād⁹
ꝓtinuaret ieiuniū vsq̃ in die dñicā: tūc ma
ne diei dñice posset ꝓferri sacer ordo: quia
tūc mane diei dñice intelligit trahi ad sab
batū ꝑter ꝓtinuationē ieiunij. Q̃ sane in
telligendū est de eodē ordine nō de diuer/
sis: vtpote susceptur⁹ erat ordinē diacōa
tus in sabbato: sed ꝓpeditus ꝑtūc eūdē su
scipit modo p̃dicto in dñica: quod tamē fa
cere non expedit nisi legitima necessitate.
Concor. Hostie. Inno. ⁊ alij q̃ traxerunt
ex capitulo lras: extra de tēpo. ord. vbi po

nitur casus p oppositū de quodā scz qui fu
it in sabbato ordinatus in diaconuz ⁊ die
dñica sequēti cōtinuato ieiunio fuit ordīa/
tus in ꝑsbyterū: p quo ep̃us ordinās a col/
latione ordinū diaconij ⁊ ꝑsbyterij ac ordi
natus ab executiōe sacerdotalis officij fu/
it suspensus donec de illis papa alit dispo/
neret: vnde licet ordinat⁹ extra tēpora sta/
tuta characterē recipiat: in susceptis tū or/
dinibus permitti ministrare nō debet: nisi
post penitentiā ꝓdignā ep̃us cū eo dispen
set: vt patet plane: eo. ti. c. ꝓsultatiōi. Et li/
cet hoc capitulū tū loq̃ videat de sacr̃ or/
dinibus: tamē. c. cū quidā loquit de ordi/
nibus in cōi: ⁊ ex hoc videt q̃ in dicto. c.
lras vestras: papa sibi specialit dispensati
onē reseruauit: q̃ aliquādo facit ex certa
scientia vt alij magis terreant: ⁊ ipi delin/
quētes puniant: vt dicit ibidē glo. verum
tamē in ordinib⁹ suscipiendis ꝑm quosdā
ep̃us dispēsare nō potest si ante dispēsatio/
nē ministrauerit: verius tamē videt q̃ po
test: vt. ix. q. ij. lugduneñ. nisi forte sibi fuis
set interdicta executio ⁊ nihilominus mi/
nistrasset: quia omis suspensus: interdict⁹
vel excōicatus se diuinis ingerens efficit
irregularis: nec subleuari potest nisi p pa/
pā: vt patet de sen. ⁊ re iudi. cū eterni: lib.
vj. ⁊ de sen. excōmu. cū medicinalis: li. vj.
Quinto principaliter quis ordinē suscipit
simpliciter mediante munere aliquo cū si/
moniaca prauitate: de quo munere dictuz
est in sermone p̃cedēti. Generalit tamē no/
tandū est q̃ principalit confert aliq̃ō spiri
tuale p pecunia vel re tp̃ali: vel etiā obse/
quio sibi ēpenso ad cōmodū ꝓpriū: aut eti
am p fauore precū vel laudū simoniā com
mittit: ⁊ q̃ p aliquo spūali p̃ncipalit offert
vel exhibet pecuniam vel obsequiuz simo/
niā cōmittit. Qui vero porrigit p̃ces p se
vel alio indigno aut in idoneo iā factum ē
simoniacū ex intētiōe: qz respectū principa
lē habet nō ad honorē dei vl ad vtilitatem
ecclie: vl ad dignitatē psone: sz ad fauorez
bñanū vl ad p̃uatū cōmodū: nā sola inten
tio facit simoniacū: vt patet plane: e. ti. tua
nos. Sed simonia mētalis pōt sola penitē
tia purgari: vt eo. ti. c. mādato: qz ecclesia
nō iudicat de occlto in foro ꝓtentioso: q̃ tū
maxime simoniā ꝑsequit dūmō fuerit ma/
nifesta: vñ ex eo. ti. c. sicut simoniaca pestis
sua magnitudīe alios morbos vincit. Glo
sa: qz respectu eius cetera p nihilo reputā/
tur: ita sine dilatiōe mox vt ei⁹ signa p ali/
quā psonā claruerūt de ecclia dei dz elimi
nari atq̃ ꝑpelli. Mimirū cū dicat. c. se. tāta
ē labes huius crimīs q̃ etiā fui aduersus
dños ⁊ q̃libet criminosi admittunt ad ac/
cusationē ei⁹: ēt infames ⁊ notorij: imo me
retrix: glo. q̃ als nō ē admittēda ad accusa/
tionē vl testimōiū ꝑpt vilitatē ei⁹. Nullius
enī refutat accusatio sup ꝑ crimīe: nisi q̃ p
bata nō de zelo iusticie sz de malignitatis
fōte ꝓcedere videt: vt e. ti. c. lz heli. in fi.
Ad laudē dei.

De simonia in collatione vl ad eptione beneficiorum vel dignitatum: Sermo XV

On furtum facies

n Exo. xx. Scribit Greg. vniuersis
ēpis hispanis di. ⁊ habet. j. q. iij.
c. audiuim⁹ dilectissimi q̃ nos audisse opor
tuit sz audisse ꝓfecto nō libuit: q̃ādā. s. esse
sacror ordinū ꝓfessores: q̃ sub munerz da
tiōe vl acceptiōe dei ecclias vl earz sibi bñ/
ficia vsurpāt: q̃ q̃dē scel⁹ iā vos nō dudū
acrit correxisse admiramur: iuste enī vter/
q̃ corripiēd⁹ ē: ⁊ a sctē liminib⁹ ecclie sub/
mouēd⁹: ⁊ q̃ p ecclie ambitu munera lar/
git: ⁊ q̃ vt ecclīam adeat q̃cq̃ p̃sumit acci/
pere: iste q̃ppe donū dei emere: ꝑ aūt ven/
dere p̃sumit a sacrilegio q̃ppe ꝑ facin⁹ nō
dispar dixerī: cū id q̃ spōte a sacro delibe
ratiōis arbitrio grat̃ fieri ōbuit sub pecu/
nie pactiōe causat: ꝑ ibi. Et q̃ execrabili⁹
ē. Greg. simoniā dicē eē heresim: vt ptz. j. q.
j. c. q̃ sacros: vbi subdit. Cū ligat hāc he/
resim añ oēs a radice pestifera subrepsisse:
atq̃ in ipa sua orīgie aplica eē detestatiōe
dānatā: cur nō caueat: cur non ꝑpēdit: qz
bñdictio illi ī maledictiōez ꝓuertit q̃ ad ꝑ
vt heretic⁹ fiat ꝓmouet. glo. ꝓsecutiue fit
heretic⁹. Añ ꝓcludit Ambro. vbi supra cū
ordiaret ep̃s q̃ dedit auz fuit: q̃ pdidit
aīa fuit: cū āt ordinaret q̃ accepit auz fu/
it: q̃ dedit lepra fuit: cito turpem dedit le
pra mercedē scz in Giezi: ⁊ pecūia male q̃si
ta corp⁹ aīamq̃ cōmaclat. Ad euitādū igi/
tur ferā hāc pessimā ⁊ fetidissimā de ea bre
uit ꝓseq̃mur. Ma post declaratiōez simōie
in susceptiōe ordīs: videdū ē de ea q̃ cōmit
tit in collatiōe bñficiorz vl dignitatū: ī q̃z
adeptiōe q̃nq̃ p̃ncipalit sūt ꝓsiderāda ad
euitādā simoniacā prauitatē ⁊ diuinā ma/
ledictionē. Primū ē ipa ītētio q̃ dz p̃ncipa
lit ferri ad bonorē diuinū ⁊ cōez vtilitatez

tē ecclesie ꝓfectūq; spiritualē illius qui p motionē recipit: nam sola intentio simōiacum facit: eo. ti. tua nos: vbi ponit casus de quodā qui sua bona obtulit vt illa post modū ꝑ pbenda retineret ⁊ in canonicū reciperet. Rūdet papa si ꝓditio vel pactū interuenit simonia est: si pure sine pacto vel ꝓditione obtulit: deinde rogās vt recipe retur ⁊ sua bona retineret ꝑ pbenda ⁊ canonici pure ꝓsentiūt tūc licet: si tamē is q̄ talē deuotionē facit ea intētiōe ducat vt p oblata spiritualia valeat adipisci: ⁊ canonici nō essent cū nisi cōmoda tpalia percipierent admissuri sine dubio culpabiles ambo iudicant coā deo: B ibi. Et idē sciēdus est ꝓportionabilit de munerib⁹ a lingua et ab obsequio: vt in fmōe ꝑcedenti: hinc beneficia patrū filij habere nō pnt: qz ꝑsumitur vix vnq̄ in illa collatiōe intētionē fuisse rectificatā: vt extra de fi. ꝓsby. in diuers capitulis: ꝑcipue in. c. ad extirpādas: vbi subdit: si q̄ filij ꝓsbyterorū puintie tue teneant ecclias in q̄bus patres eorū tanq̄ ꝑsone vl vicarij nulla ꝓsona media ministrant eos siue geniti sunt in sacerdotio siue nō ab eisdem ecclijs nō differas amouere. Glo. quilibet repellit qui quasi iuris successores sibi ecclīam vēdicare ītēdit: quia ibi nō habz locū successio etiā si fuerint de legitimo thoro: secus tamē si media ꝓsona ītercesserit: qz de iure cōi ibi ⁊ alibi possent ꝓfici. Ae tñ illis q̄ in fraudē ꝓferūt aliquā ꝑbendā alteri: vt sic vlterius ꝓferat filio suo: verūtamē legitim⁹ filij⁹ in eadem ecclia bñficiuz aliud obtinere pōt: eo. ti. c. ad hec: sed illegitim⁹ non: vt. c. cū decorē: vbi dicit filijs canonicorū pbēdas in eisdē ecclesijs ꝓferri nō sinatis quorū sunt canonici patres eorū: cū indecorū sit vt in altaris officio illegitim⁹ filius īpudico patri ministret: in quo vnigenit⁹ filius eterno patri ꝑ salute humani generis victimat. Et nota generaliter q̄ periculosissimū est parentibus ac ꝓximis amicis gerere sollicitudinē de ꝓuisione spirituali filiorū vel nepotū suorū etiā ꝑ solas ꝑces aut fauores: qz vix inuenit hmōi q̄ debitā habeat intentionē aut simoniacā subterfugiat prauitatē. Mā scōm doctores canonici q̄ mutuo cōuenīūt dicētes: canonizem⁹ nepotulos nros: placeat tibi de meo: mihi placebit de tuo: vel qui dicunt nunq̄ me viuente fiat aliq̄s canonicus hic nisi fiat talis ꝑ quo rogaui simoniā cōmittūt: qz omnis pactio ⁊ ꝓuentio ac aliena intētio cessare debet. Et generaliter quicunq̄s bñficiū ꝓfert ꝓsanguineo vl īpetrat vt ipe ꝓferēs vl īpetrās magnificet aut potentior efficiatur: vel vt ei⁹ parentela exaltet simoniā cōmittit: qz tēporalē vtilitatē q̄rit. Secūdo principaliter attendēdū est ipa etas tali statui ꝓuenīēs ꝑ quo sciendū q̄ sunt duo genera beneficiorū. Primū est sine cura animarū sicut simplex capellania ꝑbende ⁊ mlte dignitates. Secundū est cū cura animarū: sicut ecclesie parrochiales: eꝑatus ⁊ similia. Cum igit aplus. j. Thi. iij. prohibeat ꝓmouere neophitū. i. in fide nouellū vl in religiōe nouitiū: ⁊ hoc ꝓter duas rōnes. Primo ne incidāt in supbiā putātes q̄ fides christiana vel religio multū eis indigeat. Secūdo qz nō sunt expti status ecclie vl religiōis nec sciunt modū ꝓsonarū: nec ꝓbauerūt nec ꝓbati sunt: que rōnes tangunt. xlviij. di. c. j. ⁊. c. qm̄. Ex hoc queri pōt de etate ꝓgrua ꝑficiendorū. Ad hoc dicendū q̄ ecclia de ꝓpria ꝓscientia loquēs decernit tales esse ꝓmouendos ad ecclesiastica bñficia q̄ reperiunt idonei ad executionē debitā illorū peragendā. Hinc gratian⁹ in decretis ī mltis distinctiōibus longo ꝓcessu declarat: qualis debeat esse in sacerdotē ordinand⁹: ꝓsequēs illud aplī. j. Thi. iij. vbi ponit. xiij. cōditiones ad ꝑ necessarias si deo debet esse accepta ꝓmotio dicēs: Oportet ergo (q̄ vlterius extēdit ad sacerdotes) esse irreprehensibilē: vnius vxoris virū: id est non bigamū: sobriū ⁊c. Et addit ecclia adhuc decē īpedimēta in iure posituo que parit faciunt. xxiij. requisita circa ordinandos: de quibus gratia ꝑuenitatis supsedeo: qz necesse est q̄ sacerdos sicut statu sic ⁊ vita supemineat ceteris: alioq̄n vt scribit Hze. ad reges francorū Theodericū ⁊ Theobertū in quorū regno regnabat pestis simoniaca ⁊ habet. j. q. j. c. ferē. vbi subdit: vulnerato pastore quis curādis ouib⁹ adhibz medicinā: aut quomō ꝓplm oratiōis clipeo tueatur q̄ iaculis hostiū sese feriendū expōit aut qualē fructū de se ꝓducturus est cuius peste graui radix infecta est: maior q̄ metuenda est locis illis calamitas vbi tales intercessores ad locū regiminis adducūt qui deī magis in se iracundiā ꝓuocent q̄ ꝑ se metipsos placare debuerant. Et idem patz extra de preben. ⁊ dignit. c. graue nimis et absurdū est q̄ quidā ecclīarū prelati cū possint viros idoneos ad ecclesiasticū beneficium ꝓmouere: assumere non verent indignos: quib⁹ nec morū honestas nec litterarū scientia suffragant carnalitatis sequētes affectū nō iudiciū rōnis. Ad quāta ecclijs damna ꝓueniāt nemo sane mētis ignorat. Volētes igit huic morbo mederi: ꝑcipim⁹ vt ꝑtermissis indignis idoneos assumant qui deo ⁊ ecclesijs velint ⁊ valeāt gratū impēdere famulatū ⁊c. Et. c. penul. ponit casus de quodā cui ep̄us portuensis dū esset legat⁹ in almania: dedit quādam ꝑbendā deuolutā ad sedē aplicā in ecclia argētinē si rogās summū pontificā vt illā collatōez benigno ꝓsequeret affectu: ꝓcurator autē capituli argētinī. ꝓposuit ex aduerso cōsuetudinē ex antiquo inuiolabilit obseruatā q̄ nullū nisi nobilē: liberū ⁊ ab vtraq̄ pte illustrē honeste cōuersationis ac eminētis scie in suū cōsortiū hacten⁹ admiserant. Et infra rūdet papa. Mos attendētes q̄ non generis sed virtutum nobilitas viteq̄ honestas: gratū deo faciūt ⁊ idoneū seruitorē ad cui⁹ regimē nō multos fm carnē nobiles ⁊ potentes elegit sed etiā ignobiles et paupes: eo q̄ nō est ꝓsonarū acceptio apud deū: ⁊ vix ad dominia dignitatū nedū ad ꝑbendas viri eminētis scietie valeāt reperi: quapropt mādam⁹ vt īpm ad eam recipi faciatis. Glo. qz nō sanguini sed vite meritis bñficia sunt cōferenda: et sic de alijs in multis locis reples. Verūtamē cū ecclia ī aliquib⁹ passib⁹ cōdescendere videat: hoc vtiq̄ nō ex aio ꝑ pmissiue cū dolore declarat admittere ad euitandū mai⁹ malū: cum accrescente mundana malicia multa cogit dissimulare que nō ꝑualet extirpare. Exēpli gratia: iura antiqua decreuerūt q̄ in sacerdotiū ꝓmouēdus esset annorū. xxx. vt patet. lxxviij. dist. sicut diffiniuit Bonifacius papa dicēs. c. Si q̄s. xxx. etatis sue nō impleuerit annos nullo mō ꝓsbyter ordinet etiā si valde sit dign⁹. Et cōcil. Meocesarien. c. ꝓsbyter ante. xxx. annorū etatē nō ordinet q̄uis ꝓbabilis sit vite: sed obseruet vsq̄ ad ꝑfinitū temp⁹: dñs enī. xxx. anno baptizatus est: ⁊ tūc ꝑdicauit. Et Leo papa ibidē. Quid est man⁹ cito imponere nisi ante etatē maturitatis: ante temp⁹ examinis: ante meritū obediētie: ante expitiā discipline sacerdotalem honorem tribuere nō ꝓbatis: ⁊ quid est cōicare peccatis alienis nisi talē effici ordinantē q̄lis ille est qui nō meruit ordinari. Q̄ si necessitas coegerat nōnullos ad tem⁹ illud ordinabāt: vt patet ibidē. ¶. hoc regulariter. vbi subdit: Paulus aplus in adolescētia a dño electus ⁊ ad ꝑdicandū missus asseritur. Ecclia sūr necessitate exigēte nōnullos ante. xxx. annū ordinare cōsueuit. Et. c. Si. xxx. annorū nō replunt ⁊ necesitas exposcit a. xxv. annis sacerdotes ordinent. Et. lxxvij. dis. dicit ex cōci. Carthaginēsi. c. Placuit vt ad xxv. annos nec diaconi ordinent nec ꝗgines cōsecrent. Et ex concilio Agathen. c. ep̄us. ex cōci. quoq̄ Toletano. c. in veteri. Pozro subdiaconi anno. xx. ordinabant: vt eo. ti. ex sexta synodo. c. subdiacon⁹. nō minor. xx. annorū ordinet. Si q̄s ꝗ in aliquo ordine sacerdotali ꝓter cōstituta tēpora ordinat⁹ fuerit deponat: hec ibi. Hunc autē ambitiōe ꝑualente patrimonia crucifixi sibi quisq̄ ꝓoccupare conat per phas nephasq̄ ecclīastica statuta violādo: ecclīastica bona inuadendo: ꝑce: fauore: ꝑcio obsequio: ⁊ quotidie videt impleri: denuo illud. iij. Regū. xiij. Hieroboā fecit de nouissimis populis sacerdotes excelsorū: quicūq̄ volebat implebat manū suā et fiebat sacerdos excelsorū. Sic etiā ad tantā cecitatē venit ecclesia dei in plerisq̄ mūdi climatib⁹: q̄ pueris ecclias regēdas cōmiserunt: ambitiōe ceca ꝓmotores detenti ad exaltandū suos: q̄propt tūc papa pmissiue ecclīastica statuta relaxare sinebat: vt patz extra de eta. ⁊ qual. in or. ꝑfici. Ubi scribit papa archiepo Cantuariensi. ⁊ suo suffraganeo. c. indecorū est vt hi debeāt ecclias regere q̄ nō nouerūt gubenare seipos: cū ad ecclīarū regimē tales ꝓsone sunt admittende que discretiōe ꝑeminent: ⁊ morū fulgeant honestate: nolentes igitur sustinere vt paruulis regimē ecclīarū cōmittat: mādamus quaten⁹ nemini infra annū. xxiiij. cōstituto ꝓsonatū cuiuslibet ecclie concedere ꝑsumatis: scituri ꝓcerto q̄ si cōtraire ꝓsūpseritis: q̄ inde feceritis irritabim⁹ ⁊ inobedientiā vestrā grauiter puniem⁹. Ubi dicit glo. q̄ licz specialiter ꝓhibet ꝓmouere cōstitutos infra. xxiiij. annū: nō tñ cōcedit in. xxv. vel in. xxvj. Imo vsq̄ ad annū xxv. ꝓhibent ordinari: vt plane ꝑtz ex de elec. c. cū in cūctis. sed postq̄. xxiiij. annū habuerint dissimulādo sustinebit: sic dissimulādo sustinet sacerdotes q̄ sunt notorij fornicatores quos vbiq̄ in cōi iure multiplici damnatiōe ⁊ depositiōe mulctauit: vt patet. xxxij. di. c. Mull⁹ missā audiat ꝓsbyteri quē scit cōcubinā indubitāter hre. Et

c.se. ⁊ extra de coha. cleri. ⁊ mu. c. questitũ. Hũc aũt intantũ hec pestis excreuit euidẽtia facti: q̃ ecclia dissimulãs quasi corrigere nõ valẽs: statuit in cõcil. Constãtien. q̃ null⁹ sacerdos quãtũcũq̃ notori⁹ euidentia facti debeat in diuinis vitari q̃ diu tolerat ab eccl̃a. O gen⁹ electũ regale sacerdotiũ: gens sancta ⁊ ꝓlus acquisitiõis: ad quãtã degeneratõẽz deduxit te maledicta pestis auaricie: cui referuat illud Malac. ij. Ecce nũc ad vos mãdatũ hoc o sacerdotes: si nolueritis audire ⁊ si nolueritis ponere sup cor vestrũ vt detis gloriã nomini meo. s. bñ viuẽdo: vt dicit glo. mittã ĩ vos egestatẽ: ⁊ maledicã bñdictionib⁹ vestris. Tertiũ attẽdendũ ꝑncipaliter est mun⁹ a manu: obsequio vel lingua ꝓut clari⁹ tactũ est in sermone ꝑcedẽti. Quartũ autẽ est virtus: qz dicit Chryf. de dignitate sacerdotali li. iij. Agit in terris sed officium celestib⁹ negocijs cõtinet: nõ enĩ hõ nõ angelus: nõ archangel⁹: nõ aliqua alia creatura: nõ virt⁹: sed ipe spũssanct⁹ hoc mun⁹ instituit: ⁊ adhuc manẽtẽ in carne mĩstario fungi ꝑstitit angelo⁹: ergo in ꝓmotiõe attẽdere debẽt nõ ꝓsonã ꝑ virtutẽ: alioq̃n parẽtes vl̃ ꝓmouẽtes ꝓmoti portabũt iniquitatẽ: sicut hely q̃ filijs sacerdotib⁹ ꝑ male agẽtib⁹ duplicẽ recepit a dño vindictã: qz cadẽs retrorsum fractis ceruicib⁹ expirauit: ⁊ ꝓ peccatis filio⁹ suo⁹ damnat⁹ est vt dicit Hiero. Mirũ cũ dicat Gregori⁹ omel. xvj. q̃ nullũ ab alijs maius ꝑiudiciũ q̃z a sacerdotib⁹ tolerat deus qñ eos quos ad aliorũ correctionẽ posuit dare exempla prauitatis cernit ex inordinata nãq̃z ⁊ indisciplinata multitudine sacerdotũ hodie dat cõtemni nr̃e redẽptiõis venerabile sacramẽtũ. Et Aug⁹. in epl̃a quadã: ⁊ habet. lxxxiij. di. dicit sic: q̃ nemo ampli⁹ nocet q̃ q̃ puerse agens nomẽ vel ordinẽ sanctitatis vl̃ sacerdotis habet. Delinquẽtẽ nãq̃z hũc null⁹ redarguere ꝑsumit: ⁊ in exemplũ culpa vehemẽter extendit: qñ ꝓ reuerẽtia ordinis peccator honorat. Attendãt q̃ q̃ iugiter inhiãt ꝓuidere filijs ⁊ nepotib⁹ suis de ꝓmonio crucifixi: in quib⁹ necdũ nullũ relucet ꝓbitatis indiciũ: nulla idoneitas: nulla argumẽta virtutũ: nec verenẽ ĩ hoc terrificũ futurũ iudiciũ illi⁹ q̃ dicebat in paholis. Ue vobis scribe ⁊ pharisei qui circũitis mare ⁊ aridã ad faciẽdũ vnũ ꝓselitũ: ⁊ cũ fact⁹ fuerit facit⁹ eũ filiũ gehẽne duplo q̃z vos. Dissimulãt nunc collatores ĩ scrutinio: ꝑ nõ dissimulabit christ⁹ ĩ iudicio: cũ ecõtra in ꝓmitiua ecclio districta vtgebat censura. Sed nũc q̃d? Utiq̃z infectis pastorib⁹ inficit vniũsitas gregis: oẽs auaricie studẽt a maximo vsq̃z ad minimũ: oẽs q̃ sua sunt querũt atq̃z suo⁹: ⁊ his q̃ ꝓmatũ diligũt de cognatis suis ꝓmouẽdis: ditãdis ⁊ exaltãdis cura maior: christ⁹ aũt solo sternit ⁊ cõtemnit. Adeo nãq̃z inualuit ꝑ cõsuetudo maledicta. s. ꝓmouẽdi ꝓ m affectũ nõ ꝓ m rõnem: in acceptiõe ꝓsonar̃ non virtutũ vt vix inueniat q̃ p ostiũ in ouile ouium ingrediat: eo q̃ caro ⁊ sanguis sibi totũ vendicãt ꝑncipatũ: ⁊ si parietẽ foderitis ad videndũ horrenda in domo dei vix aliquẽ ꝓmoti poteritis inuenire q̃ detestabile simonie labẽ ꝑualeat euadere. Mã plures occurrũt corruptele obseruãde q̃s laudabiles cõsuetudines vocãt: aut in bñficij collatiõe: aut ĩ eiusdẽ cõfirmatiõe vel etiã ĩ intronizatiõe ⁊ sũlibus. Dña auaricie sibi potestatiue ptẽ vẽdicat. O q̃uera snĩa ꝑs cv. dicẽtis: Immolauerũt filios su. demo. Quintũ deniq̃z attendendũ est scĩa ad faciendã debitã executionẽ assũpti officij: vt habet ex de eta. ⁊ q̃li. in or. ꝑfi. c. cũ sit ars artium regimẽ aiar̃: districte ꝑcipimus vt ꝓ m ꝓmouẽdos in sacerdotes diligẽter instruant p se vel alios viros idoneos super diuinis officijs ⁊ ecclĩasticis sacr̃is qualiter celebrare valeãt: quoniã si decetero rudes ⁊ ignaros ordinare ꝑsumpserint: ⁊ ordinatores ⁊ ordinatos vltioni graui decernim⁹ subiactre: sanct⁹ enĩ est maxĩe in ordinatione sacerdotũ paucos bonos q̃ multos malos habere mĩstros: qz si cecus cecũ ducat ambo in foueã dilabunt. Et. c. se. epus clarineñ. ꝓpter suã ruditatẽ ⁊ clericature modicitatẽ deponit. Qui q̃ ꝑdictis nõ attentis ⁊ sũlibus q̃ cõcernũt diuinũ honorẽ ꝓriã salutẽ ⁊ ecclie cõem vtilitatẽ ꝓsonam accipit: carnẽ diligit: sanguinẽ erigit cum Hyezi ⁊ Simone diuine maledictiõis impcationẽ incurrit. Ad laudẽ dei.

De simonia in locatiõe bñficiorũ vel ecclesiar̃: ⁊ collatiõe sacr̃or̃ vel sacramentaliũ: Ser. XVI

On furtum facies:

n Exo. xx. Dicit Aug⁹. ⁊ habet. j. q. j. c. Si iustus mĩster fuerit computo eũ cmu Paulo q̃ gloriã suã nõ querit

di. j. Cor. iij. Ego plãtaui: apollo rigauit: de⁹ aũt incrementũ dedit. Qui xo sup⁹ minister fuerit cũ zabulo cõputat: ꝑ nõ cõtaminat donũ xpi: qz p illũ purus fluuius trãsit venitq̃z ad fertilem terrã. Scio qz lapis ex aqua fructũ ferre nõ pot ⁊ p lapideas cãnales trãsit aqua ad areolas ⁊ in cãnali lapideo nihil generat: sed ortus multũ fructũ affert. Spũalis enĩ virt⁹ sacr̃i vt lux pura ab illuminãdis excipit: ꝑ p ĩmũdos trãsiens nõ inq̃nat. In quib⁹ verbis ostẽdere vult Aug⁹. q̃ sacr̃a ab impijs sacerdotib⁹ mĩstrata nõ possũt obesse iustis: dũmõ se criminũ ꝑticipes nõ faciũt ea recipiendo nõ vt oportet. Ad cui⁹ euidentiã tertio loco videndũ est de simonia in mĩnistratiõe sacr̃aliũ. De quo q̃ri pot: vtrũ sp sit illicitũ dare pecuniã vel q̃ cũq̃z munus q̃ pecunia mẽsurari pot ꝓ mĩstratiõe sacramẽtor̃ ⁊ sacr̃aliũ: ꝑsertim cũ dicẽ apl̃us j. Cor. ix. Nescitis qm̃ q̃ in sacrario opant q̃ de sacrario sũt edũt: ⁊ q̃ altari deseruiũt cũ altario ꝑticipant. Ad hoc rñdet Tho. scõe 2ᵉ. q. c. q̃ accipe pecuniã p spũali sacramẽtor̃ gr̃a crimen est simonie: q̃ nulla ꝓsuetudine pot excusari: qz cõsuetudo non ꝑiudicat iuri naturali vel diuino. Per pecuniã aũt intelligit omne illud q̃ pecunia estimari pot: vt dicit pbus. iiij. Eth. Accipere xo aliq̃ ad sustẽtatiõẽz eor̃ q̃ sacr̃a ministrãt ꝓ m ordinatiõẽz ecclie ⁊ ꝓsuetudines approbatas nõ est simonia nec peccatũ: nõ enĩ accipit tanq̃z ꝑciũ mercedis ꝑ tanq̃z stipendiũ necessitatis. Unde sup illud. j. ad Thimo. v. Qui bñ ꝑsunt ꝑsbyteri duplici honore digni habeant: dicẽ glo. Aug. Accipiãt sustẽtationẽ necessitatis a ꝓpl̃o: mercedẽ dispẽsatiõis a dño. Ubi Tho. in q̃tlibetis eandẽ q̃stionẽ mouẽs cõcludit ibidẽ dicens: q̃ cũ in dispẽsatiõe sacr̃or̃ vel aliorũ aliq̃ recipiunt: vt in eo simonia euitet tria sunt necessaria. Primo vt ꝑ fiat ex cõcessione iuris diuini vel hũani aut saltẽ pie cõsuetudinis. Secũdo q̃ intentio sit pia non corrupta: id est q̃ deest intentio emẽdi vel vendẽdi: ꝑ intẽtio referat ad solã cõsuetudinis obseruãtiã. Tertio vt sit forma honesta: vt. s. nõ redrant vel artent ꝓ sacr̃or̃ subtractionẽ nec etiã aũ officij exhibitionẽ ne pctm̃ inꝓuenire videat: ꝑ expleto officio poterunt exigi: ⁊ si subditi dare recusant p superiorẽ sũt cogẽdi: vt pz ex de simo. c. Ad aplicã audiẽtiã frequẽti relatiõe puenit q̃ quidã clerici ꝓ exequijs mortuor̃ ⁊ bñdictiõe nubẽtiũ ⁊ sũlib⁹ pecuniã exigũt ⁊ extorquẽt: ⁊ si forte eor̃ cupiditati non fuerit satisfactũ: impedimẽta ficticia fraudulẽter opponũt. Ecõtra xo quidã laici laudabilẽ ꝓsuetudinẽ circa sanctã ecclĩã pia deuotione fidelitũ introductã ex fermento heretice prauitatis nituntur infrigere sub ꝑtextu catholice pietatis: quapropt̃ sup his prauas exactiões fieri ꝓhibem⁹: ⁊ pias ꝓsuetudines obseruari ꝑcipim⁹: statuẽtes vt libere cõferant ecclĩastica sacr̃a: ꝑ p ẽm loci veritate cognita cõpescant q̃ malicĩose nitũt laudabilẽ cõsuetudinẽ ĩmutare. Predicte xo exactiões praue potissime vident ex ꝑ introducte: qz frequẽt ecclĩar̃ ꝑlati faciũt eas p alios deseruire sub tãexigua portiõe q̃ ex ea cõueniẽter nequeũt sustẽtari: vnde dispẽdiũ nõ modicũ spũalis ꝓfectus sustinet xpiana religio: sic ostẽdit ex de ꝓben. ⁊ digni. vbi or. c. Extirpande ꝓsuetudinis vitiũ in quibusdã ꝑtib⁹ inoleuit: q̃ scz parrochialiũ ꝓroni ecclĩar̃ ⁊ alie quedã ꝓsone ꝓuẽtus ipar̃ sibi penit⁹ vendicãtes ꝑsbyteris eor̃ fuitijs deputat⁹ relinquũt adeo exiguã portionẽ q̃ ex ea nequeũt sustẽtari. Sequit: Uñ fit vt in his religiõibus pene null⁹ inueniat sacerdos parrochialis qui vllã vel modicã hz peritiã lr̃ar̃. Cum igit os bouis ligari nõ debeat triturãtis: sed q̃ seruit altario de altari viuere debet: statuimus vt cõsuetudine q̃libet ep̃i vel patroni seu cuiuslibet alteri⁹ nõ obstãte portio ꝑsbyteris ipsis sufficiẽs assignet: ꝑ ibi. Probpudor casus ꝑdictus plurib⁹ ĩ locis iã inoleuit. Passim enĩ collegia sibi incorporãt bñficia ⁊ ea faciũt tenui ꝑcio deseruire: cetera sibi reseruãtes in iudicium aiar̃ suar̃. Secũda xo cã ꝑdicte corruptele emanare videt ex eo q̃ quidã ꝑlati cõferũt ecclias retẽtis sibi fructib⁹ vel aliq̃ saltẽ ꝓte eor̃ vl̃ etiã bñficia: q̃ fieri nequaq̃z pot vt tali pacto cõcesso. s. bñficio sibi fruct⁹ retineat ex donatiõe. s. bñficij ꝓuẽtus ꝑcipiẽs: vt ex vt ecclĩastica bñfi. sine dimi. cõfe. c. vt nostrũ. vbi etiã ad maiorẽ distinctionẽ ⁊ euidẽtiã hui⁹ materie subdit in fine. Mã cũ in Lateran. cõcil. sit ꝓhibitũ ne quis cõferendo beneficiũ ecclĩastic̃ partẽ ꝓuentũ suis vsibus retinere ꝑsumat. Et alibi reperiat in canone q̃ ecclĩastica bñficia debẽt sine diminutiõe cõferri: credimus distinguendum vtrum qui dat spirituale benficiũ ꝓuentus ipius ante donationẽ percipiat scz ex cã iusta: nã si ꝓuent⁹ aũ donationẽ non

ꝑcepit sed alius.s. yconomus ⁊ ex donati/
one cõsequit vt ipse ꝑuent⁹ ꝓcipiat: nõ est
dubiũ incẽcedere simoniacã prauitatẽ. Si
xo ante donationẽ ꝑcepit ipe ꝑuent⁹ cre/
dim⁹ distinguẽdũ vtrũ ante donationẽ cõ
stituat.s.cũ suo capitulo vt ipi ꝑuent⁹ re/
tineat ad tem⁹ ꝑ iusta cã ⁊ necessaria.s.ꝑ
debitis ecclie releuãdis: an cõueniat cum
ipo q̃ accepit beneficiũ seu cũ mediatore q̃/
cũq̃ vt officio illo cõcesso retineat ipe ꝓ/
uẽtus: primũ enĩ mẽbrũ credim⁹ esse licitũ
fm aũt dicim⁹ nõ licere: hoc ibi: vide casũ
plane in glo.lõgo ꝑcessu q̃ cõtigit in eccle/
sia Mediolanẽsi. ⁊ ex de censi. ꝓhibemus.

B Hic q̃ri põt: vtrũ liceat clerico eccl'az suã
locare in totũ: sicut via facti frequẽter vi/
demus. Ad hoc dicendũ fm Guil. q̃ loca/
tio ⁊ ꝓductio hic locũ nõ habẽt. Sed ꝑsby
ter debet gratis facere officiũ ⁊ ille gratis
expẽsas ꝑuidere: ita q̃ alĩ põt honeste vi/
uere sine extorsione a subditis: ⁊ sic si loco
tibi ecclesiã: ⁊ tu cũ sis ꝑsbyter locas opas
tuas vt ibi officies: non habiturus ibi als
aliquã iurisdictionẽ nõ cõmitto simoniã.
Mõ tñ fieri põt vltra tem⁹ vite locãtis: q̃
clericus in bñficio compat vsufructuario
qui nõ est nisi ad vitã: nisi locatio facta fu/
isset nomĩe ecclie ⁊ vtiliter: tũc enĩ fm In/
nocẽ. successor tenet ad illã. xij.q.ij.c.que/
cũq̃ suffragio. Potest etiã locator illi quẽ
cõducit vel cui locat fructus ecclesie cõmit
tere curã animar: vt putat Hosti. dũmodo
sine pactiõe gratis fiat cũ auctoritate ep̃i.
Et hoc põt etiã sine auctẽ ep̃i modico tem/
pore ex causa rõnabili nõ tñ diu: q̃ nec pe/
grinari põt sine licẽtia ep̃i: vt de cõse.di.v.
c.nõ oportet. Verũtñ nec ep̃us nec ordina/
rius nec alius ꝑlatus sub annuo censu cõ/
mittere põt vices suas: vt patet ex ne pla/
vi. suas vel eccle. sub an. cẽsu cõcedant. c.j.
vbi tangit de decanis ruralib⁹: et. c.ij. q̃a
hoc redũdat in grauamen subditor. Et. c.
iij. vbi tangit de his q̃ sic statuũt ad regi/
mẽ ecclesiar. Mã in illo. c. ecclesia accipit
ꝑ ꝑlatura ipi⁹ ecclie q̃ sub annuo censu cõ
cedi, ꝓhibet: q̃ quoddã spũale est: cũ in. c.
sequẽti id est quarto cõcedit ecclesia poni
ad firmã sub annuo censu reddẽdo q̃ licz
in ꝓmo casu: q̃ ibi ecclesiã signat obuẽtio/
ones ꝑuenientes occasione ipi⁹ ecclie: ⁊ sic
nullũ spũale locat. Et sic ex illo. c. trahit
q̃ licitum est vendere beneficij fructus ad
tempus. quia papa ibi cõcedit: imo nõ est
prohibitũ hoc facere ad totũ tempus vite
sue: licz nõ esset honestum. Semp tamẽ ita
intelligendũ est q̃ nihil spũale interueniat
vt extra de rerũ pmu. c. ad q̃stiones: vbi dr
in glo. q̃ sic spũale cũ spũali põt cõmutari:
sic tpale cũ tpali. Vide ibidẽ in textu nota/
bile casum de pmutatiõe duarũ ecclesiarũ
Porro ꝗtum ad collationẽ sacrorr primo
q̃ri põt de sacro baptismatis: an liceat pro
eo pecuniã dare si sacerdos noluerit gra/
tis baptizare ⁊ puer sit in articulo mortis:
ꝑsertim cũ baptism⁹ sit ianua sacrorr ⁊ ad
salutẽ necessari⁹. Ad hoc rñdet Tho. scõa
2ᵉ. q.c. q̃ sacra noue legis sunt maxie spiri
tualia inquãtuz sunt spũalis grẽ cã q̃ pcio
estimari nõ põt: ⁊ eius rõni repugnat q̃ nõ
gratuito det. Accipe q̃ pecuniã pro spũali
sacrorr grã est crimẽ simonie q̃ nulla con/
suetudine põt excusari vt dictũ est, Si q̃ sa/
cerdos noluerit baptizare nisi dato ꝑcio:
tũc ille q̃ gerit curã pueri in tali casu posset
illũ baptizare: vel a quocũq̃ alio facere ba
ptizari. Mã q̃: nullo mõ peccandũ est: ⁊ in
casu neccessitat q̃libet baptizare põt: ideo
ꝑ eodẽ habendũ est ac si nõ essz sacerdos.
Q̃ si adult⁹ est q̃ petit baptizari ĩminente
iam mortis piculo: nec adest nisi sacerdos
petens ꝑciũ ꝑ baptismo: debet poti⁹ abs q̃
baptismo decedere: q̃ tunc suppleret ei ex
baptismo flamis q̃ ex sacro deesset. Dato
tñ gratis bñficio baptismatis: põt eũ sacer/
dos admonere de laudabili tenẽda cõsue/
tudine. Secũdo q̃ri põt de sacro cõfirma
tiõis ꝗtũ ad materiã. s. de chrismate: vtrũ
licitũ sit dare nũmos chrismales. Ad hoc
rñdet ex cõci. lateran. ⁊ habet ex de simo.
c. ea que de auaricie. vbi dicit: Audiuim⁹
q̃ nũmos ꝑ chrismate ab ecclijs extorq̃tis
quos nũc cathedraticos aliq̃ paschalem
ꝑstationẽ: interdũ ep̃alem cõsuetudinẽ ap/
pellatis. Glo. variatio nomis nihil ꝓdest:
⁊ bona denomiatio malũ nõ excusat: quia
quodcũq̃ nomen imponas simoniacũ est:
vñ sequit: Quia xo ꝑ simoniacũ ee dino/
scit: mãdam⁹ quaten⁹ ꝑ textu alicui⁹ ꝓsue/
tudinis vl ꝑlatiõis ꝑdictos denarios nul/
laten⁹ exigatis. Glo. Cõsuetudo ista quã/
tũcunq̃ longa nõ excusat sed magis accu/
sat: hoc ibi. Sed edictum hoc nõ cõpescuit
mẽte reprobos: sicut ꝑ sũtudinẽ ostendit
Chrys. i omel. sup euãgel. Mat. xxij Abeũ
tes pharisei cõciliũ inierũt vt caperẽt iesũ
in sermone: quẽadmodũ inq̃t si q̃s claude/
re voluerit aq̃ currẽtis meatũ: si fuerit ex/
clusa aliq̃ violẽtia: aliũde sibi semitã rũpit

sic eorr malignitas ex vna pte cõclusa aliũ
sibi aditũ adinuenit: hoc ibi. Sic etiã isto/
rũ auaricia cõciliũ aliud post mãdatũ ꝑdi/
ctũ spoliãdi ecclias adinuenit: vt pz clari⁹
infra eo. ti. vbi dicit. c. intantũ. Sane pue/
nit ad audientiã nostrã q̃ olim quidã suf/
fraganei tui ꝑ chrismate certã cõsueuerũt
accipe pecunie quãtitatẽ: nõ metuẽtes pe/
nã canonicã: ⁊ correptionẽ tuã illudere cu
pientes: tꝑus faciẽde solutiõis anticipãt:
recipiẽtes in media q̃dragesime q̃ recipe
cõsueuerũt post pascha: vt cãm decipiendi
dissimulent: nomẽ denariorr variãt: q̃s ꝓius
chrismales: secũdo paschales dicebãt. cõ/
suetudinẽ medie q̃dragesime nũcupantes.
Et infra. Cũ enĩ exꝑssius exꝑmat vẽditio/
nis speciẽ q̃ ꝓus recipit ꝗ rẽ cõferat ꝑciosã
⁊ gratis sit grã cõferẽda mãdam⁹ quaten⁹
tales excessus corrigas: supradictos suffra
ganeos tuos ⁊ eorr officiales a tam illicita
exactiõe cõpescens: q̃ aliorr culpa tibi non
imputet ad penã: hoc ibi. Tertio q̃ri põt
de sacro penitẽtie: vtrũ ꝑ absolutiõe pote/
rit aliq̃d exigi vel exactũ dari. Ad quod
rñdet canon ex de simo. c. Ad aures nras
puenisse nouer⁹: q̃ cũ. H. quidã noie ꝓter
pecuniã quã debebat vinculo fuisset excõ/
municatiõis astrict⁹ creditorib⁹ satisfecit:
sed excõicatorib⁹. r. libras ꝑ absolutiõe q̃/
rẽtibus nõ valuit absolutiõis bñficiũ obti
nere. Glo. bñficiũ absolutiõis cũ sit eccla/
sticũ mysteriũ ⁊ spũale nihil est exigendũ
ꝑ ipo ꝑstando. Et ideo qui ꝑciũ ꝓter hoc
recipit est simoniac⁹. Sed id dubitari po
test: vtrũ si dedisset aliquid ꝑ absolutione
ipius: simoniam cõmisisset. Potest dici q̃
nõ: q̃ iniuste sibi absolutio denegabat ex
quo sibi satisfecit cũ vexationẽ suã redime
rat: hec glo. Sequit text⁹: Qm igit indi/
gnũ est ⁊ ecclie romane ꝗiũ vt absolutiõis
bñficiũ redimat: districte vobis mãdam⁹
quaten⁹ si ꝑfatus. H. debitũ soluit ipsum
gratis faciat q̃ absolui si excõicatores id nõ
fecerint rẽqsiti. Glo. nihil q̃ iudici ꝑ abso/
lutiõe directe dandũ est: secus si aduersa/
rius ꝓter eius cõtumaciã fecit sumpt⁹: q̃
illos debet soluere antequ absoluat. Sicr si
iudex ꝓter hoc fecisset expẽsas: q̃ tũc nõ
dat intuitu absolutiõis: si tñ illum iniuste
excõicasset sine omni difficultate ⁊ graua/
mine debet absolui. Verũtñ fm Tho. scõa
2ᵉ. q.c. Si ꝑ crimẽ fuisset excõicatus ⁊ in
absolutiõe aliq̃d exigeret: nõ quasi ꝑcium
absolutionis sed quasi pena culpe ꝑceden

C

tis: ꝑ qua fuit excõicatus: hoc licitũ esset
dũmõ rõnabiliter fieret. Quarto queri
potest: vtrũ ꝑ ep̃is: abbatibus siue ꝑ qui/
buscũq̃ ꝓsonis ecclĩasticis ponẽdis ĩ sedẽ
siue introducẽdis ꝑsbyteris ĩ ecclesiã: aut
canonicis ĩ ꝑbendã: aut ꝑ sepulturis: exe/
quijs: bñdictiõib⁹ ⁊ alijs sacris aliq̃d põt
exigi vel dari: ꝑsertim cum ab antiq̃ fuerit
introducta cõsuetudo. Ad hoc rñdet cõci.
Lateran.: ⁊ habet ex de simo. c. cũ in eccle/
sie. vbi subdit: Horribile nimis est q̃ in q̃/
busdã ecclesijs locũ venalitas ꝓhibet hre
ita vt ꝑ ep̃is vel abbatib⁹ siue quibuscũq̃
ꝓsonis ecclĩasticis ponẽdis in sedẽ siue in/
troducẽdis ꝑsbyteris ĩ ecclesiã necnõ etiã
ꝑ sepulturis ⁊ exequijs mortuorũ ⁊ bñdi/
ctiõibus nubentiũ siue alijs sacris aliquid
requirat. Putãt aũt plures ex hoc licere:
q̃ legẽ mortis: id est peccatũ de longa in/
naluisse cõsuetudine arbitrant: nõ attẽdẽ/
tes q̃ tanto grauiora sunt crimina quãto
diuitus infelicẽ animã detinẽt alligatã: ne
igit decetero fiãt ⁊ ne vel ꝑ ꝓsonis eccla/
sticis deducẽdis in sedẽ vel sacerdotibus
instituẽdis vel sepeliẽdis mortuis aut bñ/
dicendis nubẽtibus: aut alijs sacris aliq̃d
exigant districti⁹ inhibem⁹. Si q̃s autẽ cõ
tra hoc venire ꝑsumpserit: portionẽ cũ Hy
ezi se nouerit habiturũ. Ubi arguit glo. vi
det q̃ talis ꝓsuetudo nõ sit reprobãda vbi
ꝑ receptõe canonica vl introductõe ꝓsone
in ecclesiã aliq̃d recipiat: vt in auẽ. de san.
ep̃is. §. ꝑ ꝓsuetudinib⁹: dũ tñ nõ det ex pa
cto vel exigat ꝗ spõte ex postfacto offerat:
sed ꝗ rẽqrebat ex cõsuetudine q̃ est peni/
tus reprobandũ etiã si tñ pastus rẽqrat:
vt infra eo. ti. vbi dicit. c. Jacob⁹ canonic⁹
esculanus ꝓposuit q̃ cũ ipe in ecclia apri/
neñ. sit receptus ĩ canonicũ ⁊ in fratrẽ: ca/
nonici eiusdẽ loci partẽ ꝑuentũ ac ꝑbẽde
sibi assignare recusant: quãdã ꝓsuetudinẽ
ꝑtendẽtes q̃ prandiũ hre solebant a cano
nico recepto nouo: quo circa mãdam⁹ qua
ten⁹ si ita est dictos canonicos vt tali con/
suetudine nõ obstãte sibi sic vni ex alijs in
ꝑuẽtibus ⁊ ꝑbenda ꝑuideant appellatiõe
remota cõpellas. Glo. ibidẽ: Talis cõsue/
tudo nõ excusat imo poti⁹ simoniã inducit
q̃ ꝑ pastu vel pastellis aliq̃d exigi nõ de/
bet ꝑ hmõi spũalibus. Deniq̃ queri põt
vtrũ sacerdos posset celebrare vel alia di/
uina facere ꝑ pecunia. Ad ꝗ rñdet Ray. q̃
si ad illa tenebat tũc aliq̃d exigere simoni/
acũ est: vt pz. j.q.iij.c. vendetes. vbi dicit:

In templo vendētes sunt qui hoc qō quibusdā iure cōpetit ad pmiū largiunt: q si non tenent ad ꝗ eis sumpt⁹ deficit aliqd accipe possūt sicut ⁊ locare opas suas siue ad diem siue ad annū sicut pdictū est. Qō sane intelligendū est q ipe gratis officiare debeat sine pacto pcedēte causa plus extoquēdi: ⁊ alter grat⁹ sibi dz puidere de honesto victu illi⁹ dici: qz sacerdos paup non debet suis stipēdijs militare: ⁊ dignus est mercēnari⁹ mercede sua. Nec iuxta pceptū legis veteris alligabis os bouis triturantis. Aū si qs inducit hmōi sacerdotē ad celebrādū: nec eū remunerat digno pcio detento: mercedis est: peccatū acclamās vindictā cēset: q si sumpt⁹ bz ⁊ ad ꝗ nō tenet: debet gratis facere vel cessare: alꝰ enim ex auaricia facere videt: q si forte nō esset simonia saltē mētalis: tū esset turpe lucrum habēs speciē mali. s. auaricie defraudans pauperculos sacerdotes. Quod a nobis auertat iesus christus: Amen.

De sepultura ⁊ eius loco: electione: canonica portione: ⁊ de exequijs: ac de simonia circa funera: Sermo XVII.

On furtum facies:

n Exo. xx. Quia fm Grego. vltima volūtas defuncto⁹ cōseruāda est p illo⁹ volūtate corpa eo⁹ sunt tumulāda nō p arbitrio nr̄e dispositiōis: iō de sepulturis. iiij. sūt pncipalit̄ psequēda. Primū est q de loco sepulture: de quo dic̄ Ray. q ius sepulture est qō cōpetit ecclie ad sepeliendū aliqs in cimiterio suo. Et puenit ex pontificis assignatiōe ⁊ cōsecratiōe: vt pz xiij. q. j. c. ecclias. Competit aūt generalit̄ ecclesijs parrochialib⁹ ⁊ etiā illis quib⁹ a iure vel priuilegio cōcessū est ⁊ nō alijs: attēto tū illo qō habet̄ li. vj. de pac. vbi dicit̄ c. pactū cū rectore prochialis ecclie factū a nobis ne aliqs vel certos ipius ecclie parrochianos recipiat̄ ad ecclīastica sepulturā oīno seruare debetis ꝗꝗ sepultura libera sit monasterio vr̄o ab aplica sede indulta: ⁊ illi apud vos elegerint sepulturā: cū pdictū pactū indulto hmōi deroget: ꝗ ibi. et. c. qz ex eo. Hic queri pōt vtrū talis sepultura pōt emi vel vendi: pserim cū legit̄ Heñ. xxiij. q abraam emit ab Ephron spelūcā duplicē ī sepulturā vxoris sue, Ad hoc dicendū q ipa sepultura emēda si ē terra ī cimiteriū cōsecrata: vel si fuit ibi aliqs sepult⁹ tūc vendi nō pōt: vt. ff. de rei ven. q religiosis. Et si l̄e ē de tūba in q̄ fuit aliqs sepult⁹: qz loc⁹ iā fact⁹ ē religiosus: vt. ff. de reli. ⁊ sūp. fu. l. ij. ⁊. xiij. q. ij. c. Questa ē nob nereida clarissima femia: q ab ea solidū p filie sue sepultura fraternitas vr̄a velit exigere: hoc aūt vitiū est: ⁊ infra. Memor es qz dū abraā a filijs Ebron sepulchrū pcio ad humandū cor⁹ cōiugis postularet: pretiū accipe rēnuit: ne cōmodū videat̄ de cadauere ꝓsecut⁹. Si q tante ꝓsideratiōis pagan⁹ vir fuit: quātomagis nos q sacerdotes dicimur hoc facere nō debem⁹. Et psequit̄ ibidē: q si ꝓtingat aliquē in ecclia sepeliri oblata liballit̄ pūt accipi: ꝗ pcipit ne debeāt exigi: ne aut venalis dicat̄ ecclesia aut ea⁹ rectores de mortuis gliari videāt̄ dūmō ex cadauerib⁹ sibi cōmodū vendicare studeāt. Et ibidē. c. seqn. ⁊ ex de sepul. c. abolēde. Si ⁊o sepultura emēda est terra pura nōdū ad vsuz sepulture deputata sed deputāda: ⁊ sil̄r tūba: tūc vtiq vendi licet ⁊ emi: sic̄ fecit abraā q emit terrā non cōsecratā ad vsū sepulture vt ibidē institueret sepulchra. Et addit sanct⁹ Tho. scda 2ᵉ. q. c. q apud gētiles loca sepulture deputata religiosa reputabant̄. Et iō si Ephrō p iure sepulture pciū intēdit accipere peccauit vendēs: licz abraā non peccauit emens: qz nō intēdebat emere nisi cōem terrā. Qz si g quer̄it̄ qd de ecclesijs vbi diuersa sunt cimiteria vel loca ⁊ taxatū est p quāta pecunia qs ponat̄ in tali vel tali loco. Ad hoc rūdet Hosti. q simonia est ex. e. ti. audiuimus. et. c. sicut. Patet etiā. xiij. q. ij. ex cōci. Valēsi. c. pciplēdū est. et ex cōci. Tribunen. c. ecclīastico. vbi subdit̄. Nō hoīs est terra ⁊ plenitudo ei⁹. Si terrā vēdis inuasiōe rei dñice re⁹ teneberis: grat⁹ accepisti a deo grat⁹ da p eo: q̄re interdictū sit oīb⁹ oīno xp̄ianis terrā mortuis vendere ⁊ debitā sepulturā denegare: nisi forte p rimi ⁊ amici defuncti ꝓter nomē ⁊ redemptionē aīe defuncti gratis dare aliqd velint: hoc ibi. Et in diuersis alijs. c. ibidē. Sic etiā si crux specialis pozet̄ vel quecūq; sil̄ia gra maledicti quest̄ adinuēta: vt dicto. c. audiuim⁹. Deinde queri pōt vbi sepeliri debeat q decedit nulla sepultura electa. Ad ꝗ rūdet Jo. an. de sepul. in. c. aīa⁹. li. vj. q talis sepeliri dz in sepulcro parentū suozū exēplo pr̄iarcha⁹: vt. xiij. q. ij. c. Ebron. vl

ī ecclia sua prochiali qō magis suadendū est ad cōseruandā cōem pacē: maxīe qz tā ꝗ ꝓsuetudo inualuit. Qz si domicilū hūs ī ciuitate qūq; se trās̄ferat ad villam ruralē cā recreatiōis vel exercitatiōis: ibiq; decedat nō electa sepultura: debet ī ecclia sua parrochiali trās̄ferri. Mulier aūt sine electiōe sepulture decedens cū viro suo vltimo cui⁹ domicilū ⁊ honorē retinet ē tumulāda: vt eo. ti. li. vj. is q. Preterea si q̄rit̄: vtrū hi q alienū in casu nō cōcesso sepeliūt teneāt̄ ad restitutionē. Ad ꝗ rūdet Alex. papa. iij. ex de sepul. c. cū sit liberū. dicēs: Mādam⁹ q si ita esse inueneritis pfatos cōpellatis: vt ossa pfate mulieris ⁊ būficia q occasiōe eius sepulture recepisse noscunt̄ memoratis fratrib⁹ cū integritate restituāt: ⁊ decetero sil̄ia attentare nō psumāt. Et idē pcipit Jnno. in. e. ti. c. in nr̄a pūtta. Secūdū pncipalit̄ psequēdū est de electiōe sepulture: de q̄ li. vj. de sepul. c. aīa⁹ pticulis. Precipit̄ vniuersis clericis tā secularib⁹ q religiosis in virtute obedictie ⁊ sub intermiatiōe maledictiōis eterne: ne inducāt aliqs ad vouēdū: iurādū: aut inēposita fide seu alꝰ pmittendū: vt apud eo⁹ ecclias eligāt sepulturā: aut iā electā nō imutēt: alꝰ electio talis ē irrita: ⁊ q sic elegerint nec sepeliri pūt apō ecclias sic electas nec alibi eligere: ꝗ oīno sepeliēdi fūt apud ecclias apō quas sepeliēdi fuissent si sepulturā nō elegissent. Cui etiā ꝓstitutiōi supadditū est in clem. de penis. c. cupiētes. q q ꝓriū facere pūpserit: alios inducēdo ad iurandū: vouendū: pmittēdū vt aqud eos eligant aut electā nō imutēt: ipo facto sniaz excōicationis incurrāt: a q̄ solū a papa nisi ī mortis articulo valeāt absolui. Et addit̄ in dicto c. aīa⁹. q religiosi vel clerici q pdictos in suis ecclīs vl cimiterijs sepelire pūpserīt: tenent̄ ad restōez corporū si petant̄: ⁊ etiā oīm que occasiōe sepulture eorū puenerūt quōlibet ad eosdē faciendā integralit̄: ⁊ ꝗ infra. x. dies: quā nisi fecerīt ecclie ipe apō q̄s sepulti fuerīt ⁊ cimiteria earūdē extūc sint ⁊ tādiu manēt inēdicta: donec fiat restitutio pdicto⁹. Sec⁹tū dicendū est qñ qs motu ꝓprio voueret vel iuraret in tali loco eligere sepulturā: qz fm Hosti. teneret̄ hoc seruare: nisi ex cā noua p⁹ orta excusaret̄: vt qz fact⁹ ēt ep̄us vel religiosus: vel loc⁹ ille q̄si dissipat⁹ ē ⁊ sil̄ia: sic̄ pz supi⁹ de cōditiōibus subintellectis ī voto vel iuramēto pmissorio: q si ꝓpri⁹ sacerdos violēter rapuerit corpus illi⁹ q elegit alibi sepeliri fm Hosti. ius qō in eius mortuario habet ⁊ ossa restituet: vt dicto. c. cū liberū. Deinde queri pōt: vtrū patres eligere pūt sepulturā filijs suis moriētib⁹ cū in paterna cura ⁊ ptāte nutriant̄. Ad hoc rūdet Bonifaci⁹ papa. viij. de sepul. li. vj. dicēs. c. Iz pater minores filios q nequeūt anteq; ad annos pubertatis puenīāt eligere sepulturā possit si ꝓsuetudo terre id habeat q voluerit sepelire: hoc tñ nō pōt vbi hmōi cōsuetudo nō habet̄: ꝗ sunt cū suis maiorib⁹ vel in ecclia parrochiali tumulādi. Quis aūt filiusfamilias absq; patris assensu sibi possit eligere sepulturā: pro aīa tū sua pter illi⁹ assensū nisi peculiū castrēse aut q̄si castrēse habeat: aliqd legare nō pōt: hoc ibi. Deniq; pactio pecuniaria sup electione sepulture fieri nō pōt fm Hosti. qz quicqd tē porale dare t̄ vel pmittere t̄ vt talis electio fieret: oīno reprobandū ēt tanq; simoniacū. j. q. ij. q̄ pio. Tertiū pncipaliter psequēdū est de portione canonica qñ qs elegit alibi sepeliri: de q̄ pmo queri pōt: vtrū in iure sit aliq̄ taxa determiata p portione canonica: vt p eam sopiat̄ oīs cōtrouersia. Ad ꝗ dicendū: q de his q sepulturas eligūt apud fratres pdicatores vel minores: declarata ē certa taxa ne materiā habeant litigādi cū plātis in. c. sup cathedrā. ē. ve⁹ de sepul. in clem. vbi dicit̄. Statuim⁹ ⁊ ordinam⁹ eadē vt dicto⁹ ordinū frēs de obuētiōibus omnib⁹ tā de funeralib⁹ q̄ de q̄buscūq; ⁊ quōcūq; relictis distincte vel indistincte ad quoscūq; certos vel determiatos vsus de qb⁹ quarta sine canonica portio dari vel exigi nō cōsueuit vel nō debet de iure: necnō de datis vl qualitercūq; donatis in morte seu mortis articulo in infirmitate dantis vel donātis ꝓcesserit de qua decesserit quomōcūq; directe vel indirecte fratribus ipis vel alijs pro eisdem quartā partē auctoritate aplica taxamus ⁊ limitamus parrochialib⁹ sacerdotib⁹ ⁊ ecclesiarū rectorib⁹ seu curatis largiri integre teneant̄. Verūtū vt ibidē psequit̄ de datis vel legatis ante temp⁹ infirmitatis in qua legans decedit non oportet dare quartā si sine dolo vel fraude dant̄ vel legant̄ ante temp⁹ illud. Si tamē cum dolo ⁊ fraude talia pcuraret: obligarent̄ ad quartā curatis dandā ac si legata fuissent in mortis articulo. Porro vltra portionē hmōi nō possunt parrochiales exigere: nec frēs tenent̄

ampliꝰ impēdere: nec ad hoc a quoq̃ possunt aliqualiꝫ coherceri. Ex quo sequiꝫ q̃ cū ad eoꝝ ecclesiā funera portantꝫ si nō defraudantꝫ a bñficijs debitis ac si in eoꝝ ecclesia sepelirentꝫ propter q̃ bñficia vt papa p̃misit in eodē.c. canonica portio daꝫ: tūc etiā ad quartā dandā frēs p̃dicti nō obligantꝫ: alis eñ plus tollerentꝫ q̃ quartā: qd̄ papa hic ꝓhibet: ⁊ de electiōe sepulture in ecclia aliena cōmodū reportarēt. Secūdo queri pōt qualis sit exhibēda portio canonica de his q̃ in alijs ecclesijs sibi sepulturā exigūt. Rñdet ad hoc Clemens papa iij. eī de sepul. dicto. c. certificari voluisti a nobis quō illa clausula q̃ in ꝓuilegijs solet apponi: salua iusticia illaꝝ ecclia ꝝ a quibꝰ mortuoꝝ corpa assumuntꝫ intelligi debeat ⁊ exponi: cū aūt sup b̄ articulo diuersa nostro ꝝ antecessoꝝ manauerīt instituta Leone iusticiā illā qnq̃ tertiā: vt. e. ti. c. j. qnq̃ mediā partē: vt eo. ti. c. relatus. ⁊ Urbano quartā fore censente. Ho. c. Urbani nō habemꝰ sed Lucij tertij: vt patet. c. cū sup aliquo. Sequiꝫ: Nos tale ꝑbemus in hac varietate respōsum: vt sicut beatꝰ Hiero. inq̃t vnaquecq̃ ꝓuincia in suo sensu abūdat fm rationabile ꝯsuetudinē regionis illa iusticia circa medietatē vel tertiā aut quartā ꝓ locoꝝ diuersitatibꝰ attēdaꝫ: hoc ibi. Sz q̃d si cōsuetudo nō appareat. Rñdet Tho. spectandā esse cōsuetudinē ecclesie metropolitane: q̃ si nec illa appareat: spectanda est ꝯsuetudo vicinaꝝ: que si varia est: tunc dicit glo. in dicto. c. certificari. q̃ tūc de minori sūma erit intelligendū: qz in illa omis cōcordant. Dicit Hoff. q̃ tunc q̃rta debeꝫ.

Tertio queri pōt de quibꝰ rebꝰ dari debet canonica portio. Ad hoc rñdet Ray. cui cōcor. Hosti. q̃ nō tm̄ de oblatiōibꝰ cereis ⁊ alijs hmōi: que ecclia in q̃ sepeliꝫ recipit in die funeris: sed etiam de alijs q̃ defunctus illi ecclie ꝓ anima sua reliq̃t. Addit Hull. b̄ intelligendū esse de his q̃ relinquunt occasione ecclie vel loci: secus autē si intuitu ꝑsone ꝓuis ecclıastice: dūmō tm̄ in fraudē nō fiat. Et hoc intelligiꝫ tam de mobilibꝰ q̃ ĩmobilibꝰ. Excipiuntꝫ tm̄ omnia mēta ecclie ⁊ quedā alia q̃ ponunt extra ō testa. vbi dicit. c. de his q̃ in ornamētis vel ꝓ cis seu fabrica: lumīaribꝰ anniuersario: septimo: tricesimo: siue alijs ad ꝓpetuū diuinū cultū legantꝫ ecclijs vel reliq̃s pijs locis canonica portio: dūmō ĩ fraudē nō fiat vt ea ep̄us. Ho. si ē cōsuetudo: siue parochialis ecclesia debeat defraudari deduci nō debet. Ho. hoc dictū est ꝓpter reuerentiā diuini cultus: multa ꝓpter religionem cōmitti solēt: nā summa ē ratio q̃ religionē facit. Sed obijciꝫ illud extra de sepul. in. c. in nostra pñtia. vbi subinferē: parrochialis ecclia de oblatiōibꝰ legitimis ⁊ alijs q̃ defunctus ꝓ aīa sua in vltima dispositiōe reliq̃t ꝑterq̃ de equis ⁊ armis recipiat q̃rtā ptē. Ad hoc rñdet glo. ibidē: q̃ hoc inductū fuit in fauorē terre sancte: sic̄ de his q̃ relinquūtꝫ in ornamētis ecclie siue ad cultū diuinū nihil deducīꝫ. Erat enī ipsis hospitalarijs hoc specialiter indultū in subsidiū terre sancte: vt patet ĩ textu dicti. c. Et nota generaliter q̃ portio canonica debeꝫ illi ecclie vbi ꝯsueuit accipe sacra: vt de sepul. c. j. Quarto queri pōt: si defunctus ecclie sue reliq̃t. x. ⁊ alteri ecclie in q̃ elegit sepeliri centū vtrū ecclia sua pōt agere ad canonicā portionē. Ad hoc rñdet Ray. q̃ si legauit hoc mō q̃ ecclia sua esset illis cōtenta: ⁊ sacerdos sciens cōditionē suscepit legatū: videꝫ renūciasse iuri suo: nec debz vltra petere portionē. Si ꝯo defunctꝰ absolute reliq̃t ⁊ sacerdos absolute recepit: poterit nihilominꝰ de ceteris portionē sibi vendicare: vel saltē aget ad supplementū cōputatis illis. x. vt patz plane eī de testa. c. officij. ⁊ in glo. Qz si sepulturā elegit in ecclia ꝓpria nihil illi legās: ⁊ alijs ecclesijs multa: tūc ab alijs ecclesijs nihil petere potest. Sed si est ꝯsuetudo q̃ eligētes in ecclesia ꝓpria sepulturā semp aliq̃d relinquant: pōt tūc ecclia repetere ab heredibꝰ: nō iure actiōis: nec differēdo ꝓpter hoc sepulturā: sed implorādo officiū supioris: extra de simo. ad apostolicā. Si tamē nō est cōsuetudo: tūc nihil petere pōt sed solis funeralibus debet esse contenta: qz tenēt ex officio eū sepelire: extra de simo. nō satis. Quīto deniq̃ queri pōt: si quis sepulturā eligeret apud religiosos q̃ post hoc illā religionē intrat ⁊ decedit: vtrū locus illiꝰ religionis tenebiꝫ ecclie illiꝰ ad canonicā portionē. Ad hoc dicendū p distinctionē: qz aut talis intrat ĩ infirmitate in q̃ moriꝫ: ⁊ tunc teneꝫ ad illā portionē: vt pz plane eo. ti. c. de his. Si ꝯo transit in sanitate vel etiā in ifirmitate de q̃ tm̄ nō moriꝫ: tūc aut accipiꝫ in cōfratrē alicuꝰ loci religiosi: nō oblatis bonis suis ꝑ sibijpsi retētis ⁊ ibi sepulturā eligit: nō liberatꝫ fm Hoff. a canonica portiōe: sicut nec eximiꝫ ab ep̄ali iurisdictiōe etiā si ipsi religiosi sint exempti: extra de p̄uile. cū ⁊ plantare. §. de cōfratribus. c. vt p̄uilegia. Idē Hosti. Si vero recipiꝫ in confratrē resignando bona sua omia: etiā vsū fructū ⁊ mobilia: tūc nō teneꝫ ad canonicā portionē ecclie parrochiali: etiam si tēpore nouiciatus moriatꝫ: qz licet exire potuerit tm̄ nō exiuit sed in religione decessit: ⁊ hoc sufficit ad quarte retētionē: extra eo. ti. de his Quartū deniq̃ ꝓncipaliꝫ ꝓsequendū est de exequijs defunctoꝝ: de quo queri potest: vtrū simonia cōmittaꝫ aliq̃d recipiendo ꝓ exequijs mortuoꝝ vel ex eo q̃ q̃s intersit exequijs vl extreme vnctioni. Ad hoc rñdet Hof. ⁊ Hosti. q̃ ꝓ hmōi nihil pz exigi: pie tm̄ cōsuetudines debēt obseruari Unde extra de simo. c. ad nraz: subdiꝫ. Di stricte vobis mādamꝰ q̃tenꝰ ꝓ ministerio ecclıastico exercēdo nullatenus pecuniam exigas: ⁊. c. cū in ecclie. Hec tm̄ sane sūt intelligēda de tali qui fuit ex officio suo obligatus ad eas faciēdas: qui vero nō ē obligatus ad hmōi locare pōt opas suas modo scz qm̄ p̄fixꝰ est in p̄cedentibus. Et in similibus idē est iudicū: vt dū q̃s vigilat su ꝓ defuncto: vel dicat psalteria vel missas. Preterea statuta que fiunt ad faciendum aliquid ad qd̄ non obligantꝫ cū appositione certi taxus. Exempli gratia: q̃ tm̄ legauerit ecclie habebit crucē argenteā aut ꝓ cessionē ⁊ similia. Si statutū illud faciūt ꝑ verba affirmatiua nō est simonia: secus si ꝑ verba negatiua: qz tūc tollit officium pietatis scz q̃ ꝓcessio nō fiat gratis: vl ꝓ minori p̄cio qd̄ nō licet. Ad honorē dei.

De simonia ꝓ ingressū religiōis quō videlicet licitū sit ab ingredientibus aliquid exigi ⁊ quomodo non: Sermo XVIII

On fartum facies

n Exo. xx. Cū habeat ex concilio Toletano. xj. q̃ q̃cquid inuisibil gratie ꝯsolatiōe tribuiꝫ: nūq̃q̃ q̃stibꝰ vel q̃buscūq̃ p̄mijs venūdari penitꝰ dz: vt. j. q. j. quicq̃d: merito q̃rit Gratianꝰ in p̄n. j. q. ij. An ꝓ ingressu mōasterij pecunia sit exigenda vl exacta ꝑsoluēda: cū vtrūq̃ licitū vtriusq̃ testamēti serie cōprobaꝫ. Legitur eñ. j. Regū q̃ Anna detulit secū Samuelē postq̃ ablactatꝰ fuerat in tribus vitulis ⁊ tribus modijs farine ⁊ amphora vini ad domū dñi in ſylo. In actibꝰ q̃z aplꝰ legitur q̃ multitudinis credentiū erat cor vnū ⁊ anima vna: nec aliq̃d eoꝝ q̃ possidebant q̃ſq̃ ꝓpriū esse dicebat: sed erāt illis omia cōmunia: singuli vendebāt p̄dia sua ⁊ ponebant pretia eoꝝ ante pedes apōlorum quorū vnus Ananias. s. dū ptē sibi reseruaret cū vxore sua Saphira sentētia male dictionis accepta ante pedes aplī cecidit mortuus. Hinc liq̃do apparet q̃ ingressuri monasteriū sua debēt offerre rectoribus nec aliter sunt recipiendi nisi sua obtulerīt Ad hoc ibidē rñdet q̃ aliō est sua spōte offerre: aliud exacta ꝑsoluere. Anna mater Samuelis nō exacta neq̃ petita ſz sponte munera sacerdotibus obtulit. Credentes sua spōte offerebāt aplis vt indigentiū necessitatibus deseruirēt: q̃ instāte ꝑsecutiōe infideliū eis possidere nō libebat. Ananias q̃z nō ideo dānatus est qz sua nollet offerre: sed qz spūisciō mētitus: p̄cia eorum q̃ aplis obtulerat ex pte fraudabat. Non ergo his auctoritatibꝰ pmittē rectorib ab ĩgressuris aliq̃d exigere sed spōte oblata suscipere: qz illud dānabile est: b̄ vero mini me: b̄ ibi. Aerūtū ad amouēdas scrupulositates quorundā simpliciū materiā hanc ꝓfundius assumēdo ⁊ eā clariorib declarationibus ꝑsequēdo: saluo sanior iudicio dici pōt ꝑ distinctionē q̃ ſz Hein. boyc: duplex est religio: scz ordinis approbati et ꝯfraternie secularis. Si q̃ loq̃mur de religione nō q̃dē ordinis approbati: sed ꝯfraternie secularis q̃ generaliꝫ sūpto vocabulo religio dici pōt: tūc dicūt Ray. ⁊ Jo. in summa ꝯfes. q̃ siue in statutis siue in ordinationibꝰ alicuiꝰ cōfraternie ita dictū ē q̃ scz bis vel semel in anno ꝯueniāt frēs oēs simul ad tractādū de salute animaꝝ ad audiendū verbū dei: ad celebrandū missas ⁊ orationes ꝓ viuis ⁊ defunctis: ⁊ ponūt certā quātitatē singulis annis ex qua reficiātur ⁊ ꝓuideantꝫ paupes b̄ ē bonū dūmodo fit ex intētione munda ⁊ pure in deo fixa. Absit eñ vt ea q̃ ꝓpter bonū ac licitū faciamus aut habemus: si q̃d ꝑ hoc preē nr̄am voluntatē cuiq̃ mali acciderit nob imputeꝫ: vt dz. xxiij. q. v. c. de occidēdis. Si vero ꝯfraternitates ita sint ꝯstitute q̃ nullus recipiatꝫ nisi pmittat se daturū singul annis. x. tūc si fiat ꝓpter honestā causā: vrpote ꝓ alendis pauperibꝰ: redimēdis captiuis ⁊ similibus: nō est simonia nec sunt reꝓhādē: vt dz. xlij. di. c. Si q̃s despicit eos

eos q̃ fidelitē agapes.i.cōuiuia pauperib⁹ exhibēt ⁊ ꝓter honorē dñi ꝓuocāt fres: et noluerit cōicare huiusce modi vocatiō ib⁹ puipēdēs qd̃ gerit anathema sit. Si vero loq̃mur de religiōe ordīs approbati: tūc dicēdū q̃ in acceptatiōe ad ordinē duo sūt inspiciēda. Primū est ipa collatio ⁊ cōmūicatio sacre religionis cū assumit ad ꝓbā vel ad ꝓfessionē ⁊ sic ꝓ eo nullo mō dandū est aliqd̃ munus tēporale: qz spūale est qd̃ datur: sed pure debet gratis dari solū habendo respectū ad honorē dei ⁊ ꝓfectū ꝓuēt⁹. Et ideo oportet q̃ in feruida ⁊ nō ficta ad deū affectione recipiat ꝑsonas idoneas religioni: idoneas dico regi ⁊ si non regere. Que idoneitas p̃ncipalit ꝓsistit in exemplari ⁊ pacifica cū ꝓximo ꝓuersatiōe: ī voluntaria ⁊ ꝓmpta supiorīs subiectione: ne ꝓ eius insolentias rigor ordinis tepescat. Infirmitates aūt corporales ⁊ defect⁹ naturales pie supportande sunt: vt ipleat illud apli. Alter alterius onera portate. In hoc aūt casu potissime peccant monasteria q̃ dotata certis ꝓuētibus fundata ꝓsistūt in certis ꝑsonis: ita q̃ vna persona mortua alia loco eius subrogef: in q̃bus vt vulgo dicit panis gratis daf: sed in receptiōe: in diuisiōe ⁊ ꝓfessione taxa cōsueta exigit: et sic dato qd̃ est tpale ꝓ collatiōe spūaliū munus exigit. Hic q̃ri pōt an ꝓsuetudo taxe q̃tū scz ingrediēs dare debeat seu ipsa taxatio ꝓ ꝓsuetudinē introducta reprobet. Et vtrū dando qd̃ ꝓsuetū est simonia committat. Ad hoc rñdz Hein. boyc: extra de simo. c. in tñ: ꝓ distinctionē dicēs: q̃ si q̃ritur vtrū dādo q̃ ꝓsuetū est simonia cōmittat. Dicendū q̃ si daf ex cōuētiōe vl cōpulsione tūc est simoniacū: qz si pactū inē pōatur de tali ꝓsuetudine obseruāda simonia cū est: vt ptz e.ti.c. veniēs ad nos. F. ꝑ byter ꝓposuit q̃ abbas ⁊ fres scī. B. noluerūt eū in monachū recipere q̃usq̃. xxx. solidos dare ꝓuēit: ꝓuētiōe aūt facta seq̃nti die monasticū habitū induerūt eū: ⁊ ijdem monachi. xxx. solidos: abbas. x. ⁊ famuli. xij. ꝓ pastu asserētes hoc esse de ꝓsuetudine monasterij postulauerūt: ⁊ infra. Mandamus q̃tenus si ita esse inueneris abbatē ⁊ monachos ad restituendā pecuniā ꝑfato. F. taz indigne acceptā cōpellas: ⁊ abbatē ⁊ maiores ꝑsonas monasterij ꝓ tante prauitatis excessu ab officij executiōe suspēdens p̃cipias p̃dicto. F. vt in alio monasterio in habitu monastico dño studeat deseruire: hoc ibi. Unde U: banus papa in extrauaganti q̃ incipit. Ne in vinea dñi sup hmōi terribile sentētiā fulmīauerit: nā ibi p̃cipit oībus ꝑlatis ⁊ rectorib⁹: capitul ⁊ ꝓuētib⁹ quoq̃ cunq̃ loco q̃ religiosoq̃ vl ecclīastico q̃: ne a ꝑsonis ingredi volētib⁹ ⁊ recipi ap̃ eos pastus: prādia: pecūias: iocalia vl alia ad quēcunq̃ vsū deputata vl deputāda directe vl indirecte exigere p̃sumāt: q̃ si secus egerint si sūt ꝑsone singulares tūc tā dātes q̃ recipiētes excōicat a sede aplica dumtaxat absoluēdos. Si vero sunt capitula seu ꝓuētus tūc eos suspēdit a summo pōtifice dūtaxat releuandos: ꝑ ibi. Q̃ si gratis q̃dē talis ingrediens recipit: sed postea ad talē ꝓsuetudinē obseruādā cōpellit: tūc si milit est simonia: vt e.ti.c. Jacob⁹. Si vero cessāte omni ꝓuētiōe ⁊ cōpulsiōe gratis datur qd̃ est ꝓsuetū: tūc nō cōmittit simonia q̃ ad ecclīam militantē: q̃uis ꝑ sit simonia cū q̃ ad deū. i. peccatū: ⁊ ꝑ ex affectu malo: vt est exp̃ssū e.ti.c. in mādato: vbi subdit: q̃ ad resignationē spūaliū ⁊ tpaliū nō extēdit mandatū q̃ nullo pactu ꝑ affectu animi p̃cedēte vtcūq̃ talit acq̃runt: in q̃ casu delinquētib⁹ sufficit ꝓ solā penitētiā suo satisfacere creatori. Glo. solus affect⁹ animi nō facit aliquē simoniacū: licet als peccet. Si vero dat intētiōe sincera nō peccat. Secūdū p̃ncipalit inspiciendū in acceptatiōe ad ordinē est ipa ꝓuisio corpal necessitatis q̃ debef illi q̃ recipit ad statū religionis: ⁊ tūc q̃ri pōt: vtrū spūalibus gratis oblatis ꝑ ꝓ recipiētes aliqd̃ exigere ī subsidiū corpoal sustētatiōis illi⁹ q̃ recipit cū monasteriū nō sit fundatū in certo numero ꝑsonaq̃ cū sufficienti ꝓuisione redditū: nec est ibi taxatio ꝓ ꝓsuetudinē introducta. Ad ꝑ respōdet Hein. boyc: ex de simo. in. c. qm si mōiaca: q̃ si talis receptio fit sub pacto cōditiōe vl modo: tūc nō est licitū: qz oīs pactio ⁊ ꝓuētio in spūalib⁹ cessare dz: vt. j. q. ij. c. q̃pio: in fi. extra de pac. c. vlt. ⁊ in glo. e.ti.c. tua nos: glo. ij. vbi dicit q̃ ꝓ illō capitulū apparet q̃ nō licet sub illa forma recipe quēpiā: recipim⁹ te in fręz si detuleris tecū vñ viuas: qz tūc spūalia nō offerunt libere. Si vero talis receptio fit sub ꝓuisiōe seu intimatiōe sine pacto ꝓditiōe vl modo: tūc si monasterium abūdat etiā ꝓ tali recepto vel recipiēdo idē ē cū casu p̃cedēti ī foro ꝓscientie. Dic enī Guil. q̃ si recipiētes faciūt exp̃ssionē de dādo: ⁊ recipiēd⁹ tacet et recipit: nō poterit ibidē ꝑmanere: qz q̃ tacet ꝓsentire videf: vñ habēdus ē ꝓ ꝓsentiēte in foro penitētiali. Nec in isto casu recipiētes: qz tpalibus abundant ad tpalia respectū habere debēt. Ceruntū ꝳz abundat monasteriū: ī grediētes tū si habuerint saltē ꝓ sustētatiōe victus sui monasterio ꝓuidere debēt: ne cogant nutriri pauperē elemosynis: p̃sertim si monasteriū bonis iam abundant aggregatis nō abutat. s. superflue dilapidando vl auare ꝓfuādo. Aū argumētū habem⁹. j. q. ij. c. clericos: vbi subdit. Qui bonis parentū ⁊ opib⁹ sustētari pōt: si qd̃ pauperē est accipūt: sacrilegium ꝓfecto cōmittūt: ⁊ ꝓ abusionē taliū iudicium sibi mādūcāt ⁊ bibūt: ⁊ trib⁹. c. sequē. Quicqd̃ enī supfluū est tā ecclie q̃ religioni pauperē. Quō aūt mōasteriū succedit in testamēto ⁊ ab intestato ac alia plura de ista materia vide supius in. vj ꝓmōe. iiij ꝑ cepti. Si vero monasteriū est adeo tenue ⁊ pauptate deꝑssū q̃ redditus nō sufficerēt: tūc rñdere pōt tpalia nobis nō sufficiūt liberē te recipiem⁹ ad spūalia ꝑ ad tpalia nō possum⁹ nisi plēs haberem⁹ possessiōes: et tūc recipiēdus offerat se ⁊ sua: ꝑ enī licitus est dñmō assint debite circūstātie: vt ex de simo. c. tua nos: ꝓm Ray. ⁊ Archi. Pro q̃ sciendū q̃ vt habef de statu mona. ⁊ regu. c. periculoso: li. vj. Bonifaci⁹. viij. ibi de cōstitutiōe ī perpetuū irrefragabilit valitura p̃cepit oēs moniales cuiuscūq̃ religionis vl ordinis in q̃buslibet mūdi ptib⁹ existētes sub ꝓpetua ī suis monasterijs debere decetero ꝑmanere clausura: ita q̃ nulli eaq̃ religioni tacite vl expresse ꝓfesse sit vel valeat eē q̃cūq̃ rōne vel cā monasteria ipa deinceps egredēdi facultas. q̃. q̃ ibi de ꝓsequit. Et postea subinfert. Sane vt ꝑ salutare statutū cōmodi⁹ valeat obseruari districtius inhibem⁹ ne in monasterijs ordinā nō mēdicātiū aliq̃ decetero recipiantur in sorores: nisi q̃t poterūt de ipoq̃ monasterioq̃ bonis siue ꝓuētib⁹ abiq̃ penuria sustētari: si sec⁹ actū fuerit irritū decernentes: ꝑ ibi. Ex q̃b⁹ ꝓbis ꝓio ꝓcludit q̃ parētes si facultas suppetit alere tenent filiā ingrediēte tale monasteriū: qd̃ nō habet reddit sufficiētes ad recipiendū ꝑlēs ꝑsonas: ac comode sine penuria ꝓuidēduz sub interminatione maledictionis eterne. Si enī in seculo tenent eā alere ⁊ etiā dotare postq̃ nubit: q̃ntomagis dū nubit et nō sponso. Alioquin videt hic ex inaffectione ⁊ vindicta quodammodo ꝓcedere: nō fa

tuens filie dño fuēti qd̃ illi faueret mūdo inherēti. Argumentū exp̃ssū habem⁹. xvj. q. vj. c. de lapsis sacerdotib⁹ q̃ trudunt in aliquā religionē ad faciendū penitētiā q̃ q̃ bona parit tradi debēt: vt ipi ex reb⁹ eorū subsidiū habeant: q̃ de correctiōe eoq̃ sollicitudinē gerūt: ne locis in q̃bus datt fuerint sint onerosi: vide longū ꝓcessū. Secūdo dico q̃ omnia bona ad filias deuoluta ante ꝓfessionē tenentur parentes vel tutores assignare mōasterio sine omni diminutione: nisi filie secus disposuerint cū bonis illis: alioquin sacrilegiū cōmittūt ⁊ maledictionē eterne dānationis incurrūt. Tertio dicunt q̃ tenent succedere ab intestato ac si in seculo remansissent sine diminutione. Nec pōt ꝓtra hoc statuta cōdi q̃ sint alicuius momenti: qz noscit esse ꝓtra ius nature ⁊ cōtra ius diuinū. Q̃ si in seculo manētes egerint furtū: rapinā ⁊ sacrilegiū cōmittūt. Quarto dico q̃ nō pōt exhereda re religionē intrātes nec defraudare sua legitima portiōe: ēt si in seculo positi meruissent exheredationē: hec patēt. ē. in ꝓmone vj. iiij. p̃cepti. Hūc aūt qz parētes ⁊ amici carnales multipharie fraudes meditant ꝓtra dñm et ꝓuos eius ꝓ posse subtrahentes oīa in religiōe positis adijciētesq̃ seculo deditis: qz carnales carnalia sapūt ⁊ diligūt. Ideo ꝓmo dico q̃ ad hmōi monasteriū ꝑsonas recipiētes oblatis ꝓ liberalit spūalibus ex eo q̃ possessiones nō sufficāt ꝓ recipiēdis: licite pōt exigere ab ea vel eius parētib⁹ q̃ petit ibidē deo seruire subsidiū bonoq̃ tpaliū: nō tanq̃ principalit intentū: nec quasi p̃ciū religiōis ꝑ vt habeat monasteriū vñ possit comode ꝓuidere ꝑsone p̃dicte in oībus necessarijs. Et ꝑ sentit Tho. in. iiij. di. xxv. maxīe tū in istis requirit recta itētio q̃ scz talit recipiētes nihil requirāt in rebus dādis nisi ꝓfectus spūalē augmētandi diuinū cultum in illo monasterio: nā tpalia sunt quasi q̃dā āmicula q̃bus inuamur ad tēdēdū in beatitudinē inq̃tū ꝓ ea vita corporalis sustētata nobis organice deseruiunt ad actus virtutū. Et ideo defectus tpaliū ducit ad nimiā sollicitudinē vel excessiuū laborē: q̃b⁹ spūs obruit ⁊ a spiritualiū ꝓfectu prepeditur. Intantū igit dūtaxat querāt tpalia inq̃tum spirituali profectui deseruire pōt: dicētes cū sapiēte. pū. xxx. Diuitias ⁊ paupātes ne dederis mihi: ꝑ tantū tribue victui meo necessaria. Alioquin si talia fie

erent in fraude auaricie sub ptextu paup/
tatis simoniacā labē nō effugerent: vt e.ti.
c.qm̄ simoniaca labes adeo plerasq; moni
ales inficit vt vix aliquas sine p̄cio recipi/
ant in sorores p̄textu pauptatis nituntur hu
iusmodi vitiū palliare: ne id decetero fiat
penitus inhibem⁹. Et Tho. addit vbi su/
pra q; si sine grauamine p̄ñt psonā accipe:
tūc simoniacū est aliq̄d ab ea exigere. Se/
cundo dico q; exq̄ monasteriū ingressa se t
sua omnia dedicat deo: ideo oia bona ei⁹ in/
telligunt esse collata monasterio: vt. C. de
epi. t cleri. autē. ingressi: t. xix. q. iij. vbi dr
c. qz ingredientib⁹ monasterium ꝓuertēdi
gratia vlterius nulla sit licētia testādi: sed
vt res eorꝫ eiusdē monasterij sint: apta legi
diffinitiōe decretum est. Et. §. si qua mulier
aut vir monasticā elegerit vitā t intraue/
rit monasteriū: liberis nō extātib⁹ mona/
sterio qō ingredit res eius cōpetere iube/
mus. Sed si psona liberos habens anteq̄
de rebus suis int̄ eos disponat monasteri/
um intret: liceat glo. auctoritate hui⁹ legis
q̄uis nō sit dña t postea int̄ eos diuidere
legitima nulli diminuta. Et qō eis non de/
derit monasterio cōpetet. Sed si omnē sub
stantiā int̄ filios diuidere voluerit: sua p/
sona filijs cōnumerata ptem sibi retineat q̄
monasterio cōpetere debeat. Sed si post ī/
gressū moriat āteqū int̄ eos diuidat filij le
gitimā pticipāt: reliqua substantia mona/
sterio cōpetēte: ꝑ ibi. Tertio dico q; sic nō
licet parentibus filios suos ad vitā solita
riā trāseuntes de monasterio abstrahere:
vt e.q. §. vlti. sic nō licet parētib⁹ liberos vl
liberis parētes ab hereditate sua repelle/
re monachos factos: q̄uis etiā dū laici fu
erūt ingratitudīs cām inciderint ppt quā
exheredari potuerūt: vt patet ibidē. §. pe/
nul. Ex q̄bus omnibus cōcludo q; inspecta
pch dolor malicia tpis huius: in q̄ paren/
tes t amici magis applaudētes in sclo re/
manētibus q̄ amore celestiū religionē in/
gredientib⁹ suis versutijs t fraudulentijs
multipharie multisq; modis actitare conā
tur: vt ipa monasteria subsidijs ꝓgruis et
portione sibi debita defraudent qōq; dā/
nabilib⁹ ē cōmunitates plurime statuta in
iqua: ne scz religiosi succedāt ab intestato
t simila ꝓtra religiosos in p̄iudiciū legis
tā nature q̄ humane ꝓdere nō verent: ita
q; monasteria nec agere p̄ñt ꝓtra parentes
p alimentis filie: nec etiā parētib⁹ mortu/
is agere possunt ad ptem hereditatis sue.

Ideo dico saluo sēp sanior iudicio q; ipsa
monasteria si nō sufficiūt p recipiendis ad
puidēdū de omnibus requisitis absq; pe/
nuria t absq; nimia sollicitudine t labore:
q̄bus spūs obruitur t diuinus cult⁹ ppe/
ditur: p̄ñt licite in recipiendo psonā habe/
re pariter intentionē recipiendi tpalia tan/
q̄ subsidiū necessariū p spūali pfectu. Et
hoc sentit Ulricus q̄ addit q; spūalib⁹ gra
tis oblatis etiā exp̄mere p̄ñt t pacisci de a/
liq̄ certa summa tpaliū: nō solū p tpe p̄ñt
sed etiā p futuro: vtpote de legitima porti/
one post obitū parentū: vt sic secularū he/
redū fraudulente cupiditates retūdant: t
hmōi monasteria subsidijs oportunis non
fraudent. Satis ꝓcordāt Hosti. Hos. Ray.
Guil. t Tho. Ad laudē dei.

De simonia in iurepatronat⁹ in p̄dicatiōibus. Et vtrū pecunia si/ moniace data restitui debeat t cui Ac de dispensatione simonie:

Sermo XIX

On furtum facies

n Exo. xx. Ut cū pphēta pseqūmur
inimicos nostros t cōp̄hendam⁹
eos nec reuertamur donec deficiāt: vulpe/
culas has pessimas simonie detestabiles p
scrutemur vsq; in finē. Et inq̄ram⁹ vtrū
saltē licitū sit pecuniā exigere vl dare aut
liq̄ munus qōcunq; p his q̄ sunt spūali
bus annexa: p̄sertim cū oia tpalia spūalib⁹
annexa videant: qz tēporalia sūt querēda
ppt spūalia. Si q̄ nō liceret vēdere spūalib⁹
annexa videret ex hoc q; nihil tēporale vē
dere liceret. Ad hoc rñdet scūs Tho. secā
2c. q. c. q; aliq̄d pōt esse spūalib⁹ annexum
duplicit̄. Uno mō sicut ex spūalib⁹ depen/
dens: sicut habere beneficia ecclīastica dr
spūalibus annexū: qz nō cōpetit nisi habē/
tibus būficiū clericale: vñ hmōi nullo mo/
do p̄ñt esse sine spūalibus: t ꝓter ꝑ ea vē/
dere nullo modo licet: qz eis vēditis intel/
ligunt̄ etiā spiritualia venditioni subijci:
j. q. iij. si quis obiecerit non cōsecrationem
emi sed res q̄ ex consecratione peruenīunt
penitus desipere ꝓbatur. Mā cū corporal⁹
ecclia vt episcop⁹ aut abbas aut tale aliq̄d
sine rebus tēporalibus innullo pficiat: si
cut nec anima sine corpore corporaliter vi/
uit: q̄sq; horum alterum vendit sine quo
nec alterum prouenit: neutruz inuēditum

derelinquit: nullus q̄ emat ecclīam vl p̄bē/
dam vl aliqō ecclīasticū: vel pastellum nec
pastū p hmōi soluat. Et. c. quesitū ē. In q̄/
bus auctoritatibus ostendit̄ q; tale anne/
xum nullo mū liceat emere vl vēdere. Sil/
ter fm Ulricū omnia sacramentalia ordina/
ta ad aliquē effectū spiritualē vendi nō pos
sunt: sicut nec ratione materie vēdi potest
sacramentum: vt patet. j. q. j. placuit: pe/
nul. vbi dicit̄ placuit: vt null⁹ ēpor p mo/
dico balsami qō benedictū p baptismi sa/
cramēto per ecclias dat̄: qz singuli tremis/
sem pro ipo exigere solēt: aliquid vlterius
exigat: ne forte qō p salute animar p ꝓuo/
cationē sanctispūs ꝓsecrat̄: sic Simon ma
gus donū dei pecūia voluit emere: ita nos
venūdantes damnabilit̄ venundemur. Et
tribus c. sequētibus vbi agitur de baptis/
mo: vnctione t cōmunione. Quedaz vero
sunt annexa spiritualib⁹ inq̄tū ordinātur
ad spiritualia: sicut iuspatronat⁹: quod or
dinatur ad presentandū clericos ad eccle/
siastica beneficia: t vasa sacra que ordinā/
tur ad sacramentorꝫ vsuz: t huiusmodi nō
p̄supponūt spiritualia sz magis ea p̄cedūt
ordine tēporis. Et ideo aliquo modo ven/
di possunt: nō tamē inq̄tum sunt spūalib⁹
annexa: vnde calix sacratus vendi nō po/
test: p̄sertim laico nisi ꝓfractus q̄ tamē an/
te ꝓsecrationē simplicit̄ vēdi potest. Scoz
quosdā tamē vendi possunt alteri ecclie in
eadē forma: nō quidē ꝓsecratio earundem
sed tm̄ materia t forma. Jus etiā patrona
tus p se vendi non potest nec infeudū dari
sed transit cū villa: agro vel fundo q̄ ven/
ditur vel conceditur. Ad cuius maiorē eui
dentiā sciendū: q; iuspatronatus fm Ho/
stien. est potestas presentādi instituendu
ad beneficiū ecclīasticum. Et puenit scōm
Hos. ex ecclesie fundatione: dotatiōe: soli
collatione. Unde patronū faciūt dos: edi
ficatio fundus. Et vocat̄ aliquādo aduo/
catio vel vicedominatus vel custodia vel
guardia vel ius frequētatiōis vel pcessio/
nis: hec esti omnia pro eodē supponunt: vt
extra de iurepatronatus. c. p̄terea qm̄. Cu
ius vel priuilegiū est quadruplex. Primū
q; ius habet p̄sentandi instituēdū ad p̄bē/
das vl ad ecclias nō collegiatas: vt extra
de iurepatronatus fere p totū. Jn collegia
tis vero nō electioni faciēde sed iam facte:
postulat̄ assensus patroni: vt e. ti. cū nob:
si saltē ꝓsensit q; posset fieri collegiata sine
ptestatione iuris sui: vt patz in glosa ibidē
Secundū est q; p̄m⁹ t principalis incedit ī
pcessione. xvj. q. vij. c. pie mēt̄: t. c. sequē/
ti: t dicto. c. cū nob: vbi plane ponit idip̄m
Tertiū q; sit defensor ecclie p̄cipu⁹: t ideo
tenet̄ eā defēdere ab oīb⁹ oppressiōib⁹: vt
xvj. q. vij. c. filijs. Quartuz est q; si vergat
ad inopiā alēdus est de bonis ecclie: vt di
cto. c. filijs: t. c. quicunq;. Et ꝓ Hosti. ius
patronatus nō dicit̄ directe ius spūale: qz
cadit in laicū: fm q̄d tū spirituale dici pōt:
qz p ip̄m prestat̄ via ad ꝓsequēdum spūale
beneficiū. Uū fm Hosti. trāsferei pōt in ali
um quattuor modis. Primo p successionē
hereditariā: vt patet extra de iure patro. j.
t. ij. c. vbi dicit glo. in. c. j. Nota q; iuspa/
tronatus apud vnūquēq; heredē est insoli
dū quo ad omnē eius effectū. ff. de bo. lib.
si libertas: in fi. pret̄ sacerdotis p̄sentatio/
nem que est apud omnes communiter ita
q; apud nullum singulariter. Et plura vi/
de ibidem de hac materia. Secundo per p/
mutationē: qz cū alio spirituali potest per/
mutari: vt extra de rer pmuta. c. ad q̄stio/
nis. Tertio p donationē: si tamē donat̄ lai
co requirit̄ ꝓsensus ep̄i: vt extra e. ti. c. p̄/
terea: maxie quādo dubitat̄ ne fiat in frau
dem t trāsferr̄ in potentiorē: vt ibidē inui
tur. Quarto per venditionez: qz licet non
possit vendi specialiter tamē transit cū vni
uersitate vendita: nisi de ipso specialiter ex/
cipiat̄: vt eo. ti. c. cū seculē: p̄sertim in glo.
Similiter trāsit cū vniuersitate in ꝓditiōe
ad firmā siue ad pensionē: vt eo. ti. c. ex lit
terī: vbi casus iste patz in textu: t dicit glo
sa cū dicūt quidā q; talē ꝓtractū celebrauē
rūt int̄ se: q; ville dominiū transiret in ꝓdu
ctorē: t sic in ip̄m trāsiuit iuspatronat⁹. De
niq; si ipsam vniuersitatē emūt t vēdūt in
fraudē maiori scz p̄cio q̄ iustū sit talē vni/
uersitatē distrahi intuitu scz iurepatrona/
tus: nō excusant̄ a simonia: extra e. ti. vbi
dicit̄. c. qz clerici q̄dā aduocatias. i. iuspa/
tronatus ecclesiarꝫ cōparant: vel quocun/
q; modo possunt acquirūt vt postmodū eo
rū filij vel nepotes ad easdē ecclias presen
tentur: precipimus vt id arti⁹ inhibere p/
cures eosdē aduocationib⁹ taliter acquisi/
tis appel. post spoliādo. Secundo queri
pōt vtrū p actibus spūalibus: vt est p̄dica
tio verbi dei licz exigere vel dare pecuniā:
p̄tertim cū dicat apl⁹. j. Cor. ix. Quis mi
litat suis stipendijs vnq̄: quis pascit gre/
gem t de lacte gregis nō manducat? Ad h̄
rñdet Tho. secā. 2c. q. c. Qz p̄dicantib⁹ q̄/

B

dem tēporalia debent ad sustentationē p/
dicantiū nō aūt ad emendum p̄dicationis
xbū. Unde sup illō. j. Thimo. v. Qui be/
ne p̄sunt p̄sbyteri: dicit glo. Necessitatis ē
accipere vnde viuit: charitatis est p̄bere:
nō tm̄ venale est euāgeliū vt ꝓ his p̄dicet:
si em̄ sic vendūt magnā rē vili p̄cio vēdūt.
Concor. canon. j. q. iij. vbi dicit. c. nō soluz
venditores sunt colūbaꝝ ⁊ domū dei faci/
unt domū negotiatiōis: q̄ sacros ordines
largiendo p̄ciū pecunie vl laudis vel etiaz
honoris inq̄rūt: verū hi quoqꝫ q̄ gradū vl
gratiā in ecclia spūalē quā dño largiēte p/
ceperūt nō simplici intētiōe: sed cuiuslibet
humane causa retributiōis exercēt: ꝯtra il
lud Petri apli q̄ loquit quasi sermōes dei
que ministrat tanq̄ ex virtute quaz admi/
nistrat deus: vt in omnibus honorificetur
deus. Quicunqꝫ ꝗ tales sunt si nolūt veni
ente dño de ecclesia auferri auferāt ista de
actibus suis ne faciāt domū dei domū ne/
gociatiōis: hoc ibi. Tertio queri pōt vtꝫ
pena simoniaci sit ꝓueniēs culpe: vt scz eo
p̄uet qō p simoniā acq̄sivit: p̄sertim cū il/
la pena nō cōpetit generalit omnib⁹: cū q̄/
dā spūalia muneris inuentu acquirunt si
moniace: q̄ tm̄ sic adepta nō possunt admit
ti: sicut omnes characteres q̄ p aliquā con
secrationē ip̄rimunt. Hec etiā instū videt
q̄ aliqs de eo puniri debeat qō fit ipo ne/
sciente ⁊ nolēte: qz pena debet peccato qō
debet esse voluntariū: sed ꝓtingit q̄ aliqs
simoniace ꝓsequit aliqō spūale p̄curanti/
bus alijs eo nesciente ⁊ nolēte. Ad ꝗ rndz
Tho. vbi supra. Nz nullus licite pōt reti/
nere qō ꝯtra volūtatē dñi acq̄sivit: puta si
quis dispensator de rebus dñi sui daret ali
cui ꝯtra voluntatē ⁊ ordinationez dñi sui:
tunc ille qui acciperet licite retīere nō pos/
set: dñs aūt cuius ecclīaꝝ p̄lati sūt dispen/
satores ⁊ ministri sic ordinauit: vt spiritua
lia gratis darent: iuxta illō Matth. x. gra
tis accepistis gratis date. Et ideo q̄ mune
ris interuētu spiritualia quecūqꝫ assequū/
tur nō ea licite retinere pōt. Insup autē si/
moniaci spūalia tā vēdētes q̄ emētes aut
etiā mediatores alijs penis ꝓm delicti qua
litatē puniunt: scz ifamia: depositiōe si sūt
clerici: ⁊ excōicatiōe si sunt laici sicut exp̄s/
sum est. j. q. j. c. si quis ep̄us: ex ꝯcilio Cal/
cedoñ. Unde licet hmōi characterē p ꝓse/
crationē recipiūt ꝓpter efficatiā sacramen
ti quā etiā amittere nō possunt: nō tamē re
cipiūt grām nec ordinis executionē: eo q̄
quasi furtiue receperūt characterē ꝯtra p̄n/
cipalis domini voluntatē: ⁊ ideo ipo iure
suspensi sunt q̄ ad se: vt scz de executiōe or/
dinis sui se nō intromittāt ⁊ etiā q̄ ad alt/
os vt scz nullus ei cōmunicet in ordis exe
cutione: siue peccatū eius sit publicuz siue
occultū ⁊ ideo nullus ordinē recipere de/
bet ab eo quē scit simoniace ꝓmotū: q̄ si
p eū ordinet nō recipit ordis executionez.
Nz si nō ꝓstat ei de eo q̄ sit simoniace p/
motus tūc nō debet credere peccatū alteri
us: ⁊ ita cū bona ꝓsciētia dz ab eo ordinez
recipere: als nequaq̄: nec etiā repetere po
test pecuniā quā turpit dedit: licet ali⁹ in/
iuste detineat. Si vero sit simoniacus ex eo
q̄ ꝓtulit ordinē simōiace: vl qz dedit vl ac/
cepit beneficiū simoniace: vl etiā si fuit me
diator simonie: tūc si est publicū est ipo iu/
re suspēsus quo ad se ⁊ quo ad alios: si aūt
ē occultū suspēsus est ipo iure tm̄ q̄ ad se ⁊
nō quo ad alios. Et ideo si ep̄us sit simoni
acus aliquo alio mō q̄ p ꝓmotionē suā si/
moniace factā: pōt q̄s ordinē ab eo accipe/
re si sit occultum: qz nō est suspēsus quo ad
alios. Qō aūt dicebat de ignorāte ⁊ nolē/
te qui merito puniri taliter nō debuit. Ad
hoc rndet q̄ ad hoc q̄ aliqs eo p̄uet qō ac
cepit nō solū ē pena peccati sed etiā quan/
doqꝫ est effectus acq̄sitiōis iniuste: puta cū
q̄s emit rē aliquā ab eo q̄ vendere nō pōt:
licet em̄ nesciēs hoc faciat: tm̄ ad restitutio/
nē obligat: plus tm̄ punit sciēs. Sic etiam
in simonia: qz si ipo nesciēte ⁊ nolente p ali
os alicuius ꝓmotio ꝓcurat simoniace ca/
ret quidē ordīs executiōe ⁊ tenet resigna/
re beneficiū qō est ꝓseqnt⁹ cū fructib⁹ extā
tibus: nō tm̄ tenet fruct⁹ restituere ꝓsump/
tos: quia bona fide possedit. Nz si inimic⁹
eius pecuniā fraudulet dedit vt ei⁹ ꝓmo/
tionē ipediret: vel si ipe ep̄s ꝓtradixit et
nunq̄ postea ꝓsensit tūc nō tenet ad renū/
ciatiōez. Nz si scient simoniā ꝓtraxit vltra
penā p̄dictā tenet de omnibus fructib⁹ pce
ptis ⁊ etiā de his q̄ ꝓcipi potuerūt a diligē
te possessore: nisi fuerint expensi in vtilita/
tē ecclie vlterius etiā punit: qz notat infa
mia ⁊ cū eo difficilius dispensat. Quar
to queri pōt vtrū pecunia vel alia res data
simoniace illi ecclie restitui debeat in cui⁹
iniuriā data fuit. Ad ꝗ rndet Hein. boyc:
extra de simonia. c. de hoc aūt: p distinctio
nē dicēs: Quia aut res aut pecūia fuit tm̄
ꝓmissa: aut fuit data tradita ⁊ recepta: si p
mo modo tūc sibi fuit sola promissio nuda

blicati sunt: secus autē si ab ēpo tolerant. Secūdo p notoriū facti: id est p euidentiā manifestā. s. cū tenēt patentē mēsam ad pecuniā mutuandā cuilibet sub vsuris: sicut meretrix in pstibulo cuilibet stat pata: ita habet ī. l. palā. ff. de ỳ. sig. ⁊ p bar. in. l. ij. ff. de furt. Si ỳo sunt manifesti p infamiā nō tñ notorij: fm Gratianū hāc penā nō patiunt. Secūdi ꝓncipaliť sunt q̄ recipiūt elemosynas fraudulent. Pro q̄ sciēdū fm Sco. in. iiij. q̄ ad iustā donatiōez tria req̄runt. Primū ē q̄ sit libertas ex pte donātis: ppter cui⁹ defectū nō pñt ꝑdicti alienare bona licz sua: ⁊ etiā ex pte recipiētis: ppter cuius defectū fratri minori pecunia dari nō pōt: nec alicui religioso sb̄dito cui nō est credita ām̄istratio dari pōt aliq̄d sine scitu ⁊ licētia sui supioris: q: nō ē capax alicui⁹ ꝓprietatis. Secūdū est q̄ sit volūtas recipiēdi ex pte ipi⁹ cui fit donatio: q: nisi oblatū recipiat dominiū nō trāsferť: ⁊ q̄ caueāt q̄ q̄cūq̄ oblata refugiūt in manifesto ꝑ postmodū clā auferūt in occulto: q: furtū cōmittūt. Tertiū est q̄ sit trāslatio liberalis ex pte donātis. Nō est aūt in donatiōe iusticia si donās nō mere liberaliť donat: ⁊ iō generaliť quicūq̄ coact⁹ circūuentus vel decept⁹ donat: nō mere liberaliter donat: q: aliq̄lis coactio ⁊ ignorātia excludūt simplicit volūtariū: nō q̄ valet illa donatio que ꝓcedit ex quacūq̄ necessitate vť coactiōe. Silr fm Sco. deceptus ab eo cui donat q̄tū ad illā rōnem ppter quā donat nō simplicť donat: vñ fm Inno. ⁊ Hosti. hypocrita q̄ sub nomīe boni ac deuoti viri multa q̄siuit: obligat ad restitutionē: q: p fraudē adept⁹ est illa bona. xiiij. q. v. c. fi. ⁊ c. q̄ habetis. §. ꝑ hoc. Et iō taliť acq̄sita ꝯ aliꝭ viris deuotis vel paupibus erogare: de talib⁹ enī dicē dñs Mar. xij. de scribis q̄ deuorāt domos viduarꝝ obtētu plixe oōnis: hi accipiēt plixius iudiciū. Et Math. xxiij. Ve vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite q̄ comeditis domos viduarū: oōnes longas faciētes ppter ꝑ enī ampli⁹ accipietis iudiciū. Silr si dat aliq̄d nō egeno: eo q̄ p suā silātōnez egen⁹ putabat ꝑ alīs egenis distribuere tenet: nisi ⁊ ipse interim egen⁹ efficiat: de talib⁹ enī ibidē dicē Sco. videāt trufatores illi q̄ diuites exñtes tāq̄ egeni recipiunt elemosynas: ne iniuste oīa hmōi recipiāt: q: nō est ibi ī dante volūtariū ꝓpter cōditiōis ignorātiā quā respicit ī donādo. Ad maiorē aūt euidentiā ꝓmo q̄ri pōt: vtrū illi q̄ se silant bonos nō sunt questus gra sic hypocrita: tenent ad restōez. Ad hoc rñdet Alex. ō hales: dicēs: in. iiij. tractatu restitutionū: q̄ sic: cuius rō est: q: ille q̄ dat aliq̄d hypocrite quē estimat bonū ⁊ religiosū: nō dat p se loquēdo hypocrite: ꝑ interp̄tatiue dat viro religioso: vñ nō trāsferť dominiū rei date ad hypocritā ⁊ sic hypocrita nō ē iust⁹ possidēs rei date ꝑ vsurpatiue ⁊ iuito dño: ac p ꝓis ē aliene rei cōtrectator: ppter qō tenet ad restōez. Q: si obijciť: igit a silī cui conferť ab ēpo p̄bēda eo q̄ credit esse bon⁹ ⁊ nō sit: tenet etiā ad restitutōez illius. Ad ꝑ rñdet ibidē Alex. de hales: q̄ nō est sile: q: licz cōferēs alteri p̄bendā credit illū esse castū ⁊ bonū: tñ ille cui ꝓferť p̄bēda nullā fraudē cōmittit ppť quā illi ꝓferť: q: tali intētōe nō silat se castū vt p̄bēdā assequť. Jō licz ingrediēs sit mal⁹: vtpote fornicator: ⁊ impi⁹ licit⁹ tñ est ei⁹ ingressus in p̄bendā: hinc etiā nō tenet ad restōez. Si tñ p hypocrisim ppter ꝑ se bonū silasset vt p̄bendā asseqūret: tūc ei⁹ ingressus esset vitiosus ⁊ illicitus: vtpote fraude ⁊ dolo adept⁹: ⁊ p ꝓis tenet ad restitutionē. Silr etiā si ēpus vel ali⁹ p̄latus matrē vel sororē alicui⁹ cognosceret: ⁊ ob ꝑ illi p̄bendā aliquā tribueret: tunc cognita veritate tenet resignare: q: turpissimū ingressum habuit. Secūdo q̄ri pōt de his q̄ mēdicant elemosynas pauperū rapiendo: cum tñ eis nō sit necessariū. Ad hoc rñdet Alex. de hales vbi supra: q̄ si diues exñs vel saltē nō paup mētiēdo se pauperē aliq̄d acq̄rit: tenet ad restōez non illi a quo recepit: q: talis iā meritū ꝯ apud deum dans elemosynā intuitu pietatis: sed tenet dare paupib⁹ q̄bus alter vtiq̄ donasset si nō errasset. Q: si q̄rit q̄d q̄ de mēdicantib⁹ validis q̄ se debiles claudos ⁊ infirmos fingūt: ⁊ vt dicit glo. C. de mēdi. vali. li. xj. cū herbis ⁊ alīs medicamētis fingere pñt deformitates mēbrorꝝ ⁊ egritudines corporꝝ. Ad ꝑ rñdet Jo. de pla. q̄ inspiciēda ē eorū cōditio: vt si eis fuerit corpis integritas: ⁊ annexꝝ robustas: eorꝝ inertia sine vlla miseratione puniat hoc mō: vt si fuerint serui subdant dñio accusatorꝝ. Si ỳo liberi efficiant eorꝝ coloni assciptiij: ⁊ ꝑ qñ fingūt infirmitatē. Si ỳo nō fingūt infirmitatē ꝑ tñ sani mēdicāt: tūc si sunt forēses expellūt ⁊ ad suas ptes remittunt. Si aūt nō sūt forēses: tūc ad artes ⁊ opa ac publica exercitia cōpelli debēt: vt ī. quī. de q̄store. §. si ỳo

vite. colla. vj. nã dicit ibidez glo. q̃ cũ sint robusti ⁊ sani auferũt panẽ debilib⁹ ⁊ per ꝓñs ad restitutionẽ obligant. Esurięti eñ panis vtilĕ tollit vt ei⁹ inertia cohibeat: ⁊ vtili⁹ esurięti panis tollit si de cibo securus iusticiã negligebat q̃ esurienti panis frangit: vt iniusticie seduct⁹ acḉescat: et q̃ freneticũ ligat ⁊ q̃ litargicũ excitat ambobus molest⁹ ambos amat: hec Aug⁹. ⁊ habent. v. q. v. c. nõ oĩs. Itẽ glo. sup Matth. Iusti⁹ feceris si iniuste petentẽ correxeris q̃ si q̃d ei deder. Tertio q̃ri põt. q̃d igit de q̃stozib⁹ q̃ mittunt in oẽm terrã ad emẽdã marsupia mulierũ fictis mẽdacijs: ita q̃ tã ꝗbo q̃ exẽplo: tã sermõe q̃ ꝗversatione plurimos scãdalizãt ⁊ ĩ errorẽ ducũt. Ad hoc dicendũ: q̃ ad abolendas eoꝝ detestabiles insolẽtias tria p̃ncipalĕ de eis ĩ iure districte sũt ꝓmulgata. Primũ est de eoꝝ ꝗversatiõe q̃ ponit ex̃ de pe. ⁊ re. in. c. cũ ex eo. vbi subdit: q̃ aũt ad q̃rendas elemosynas destinant modesti sint ⁊ discreti nec in tabernis aut alijs locis incongruis hospitent: nec inutiles faciãt aut sũptuosas expẽsas cauẽtes oĩno ne false religionis habitũ gestẽt: ex quib⁹ liq̃do pz: q̃ nõ debẽt esse ribaldi: fornicatores: adulteri: taxillatores aut silib⁹ crimib⁹ irretiti: nec elemosynas in subsidiũ pauperũ datas vitiose ⁊ scãdalose dilapidare debẽt: alioquĩ obligant ad restõem: q̃ detestabile furtũ est. Secũdũ aũt est de eoꝝ aucte sine q̃ nequaq̃ admitti debẽt: vñ ĩ dicto. c. cũ ex eo. ibi subdit: Elemosynaꝝ q̃z q̃stores quozũ q̃dam se alios mẽtiẽdo abusiões nõnullas in sua p̃dicatiõe, pponũt admitti: nisi aplĩcas vel diocesani ep̃i lr̃as veras exhibeãt ꝓhibem⁹: ⁊ tũc p̃ter id q̃ ĩ ipis cõtinebit lr̃is nihil pplo pponere pmittant. Formã ꝗo quã cõiter sedes aplica talib⁹ indulget duxim⁹ exprimẽdã: vt ꝓm eã ep̃i dioc. suas lr̃as moderẽt. Ea siq̃dẽ tal: qm̃ vt ait apls ad Ro. xiiij. Oẽs stabim⁹ aũ tribunal xp̃i: recepturi put ĩ corpe gessim⁹ siue bonũ fuerit siue malũ: oportet nos diẽ messiõis extreme miscõie opibus p̃uenire ac eternozũ ituitu semiare in terris: q̃ reddẽte dño cũ multiplici fructu recolligere debeam⁹ ĩ celis: firmã spẽ: fiduciãq̃ tenẽtes: qm̃ q̃ parce semiat parce ⁊ metet: ⁊ q̃ semiat in bñdictionẽ de bñdictiõe ⁊ metet vitam eternã. Cũ igit ad sustentationẽ fratrũ ⁊ egenozũ ad tale cõfluentiũ hospitale: ꝓprie nõ suppetant facultates vniuersitatẽ vestrã monemus ⁊ exhortamur in dño atq̃ in remissionẽ vobis iniũgim⁹ pctõꝝ: quatenꝰ de bonis a deo vobis collatis pias elemosynas et grata charitatis subsidia erogetis: vt p sbuẽtionẽ vestrã eoꝝ inopie cõsolat: ⁊ vos p hec bona ⁊ alia q̃ dño inspirãte feceritis ad eẽna possitis gaudia puenire: hoc ibi. Tertiũ ꝗo est de eoꝝ ãmonitiõe: q̃ scz, phibent denũciare: nõ enĩ pmittunt p̃dicare ꝓm iura sed charitatiue ãmonere: vt patet plane li. vj. de hereẽ. in. c. vt officiũ. ⁊ ĩ clescõa de peni. ⁊ re. In q̃ clemẽtina mlta eis ꝓhibent denũciare vbi subdit: Cũ aliqui ex hmõi q̃stozib⁹ sicut ad nostrã audientiã est latũ: nõ sine multa temeritatis audacia: ⁊ deceptiõe multiplici aĩaꝝ: indulgentias ꝓprio suo motu pplo de facto cõcedãt: sup votis dispensent: ⁊ a piurijs: homicidijs ⁊ peccatis alijs sibi ꝓfitẽtes absoluãt: mala ablata incerta data sibi aliqua pecunie quãtitate remittãt: tertiã aut quartam partẽ de penitẽtijs iniũctis relaxent: aĩas tres vel plures amicoꝝ vel parentũ illozũ q̃ elemosynas eis ꝓferũt de purgatorio vt asserũt mẽdacĭ extrahãt: ⁊ ad gaudia paradisi pducant: bñfactozib⁹ locoꝝ quoꝝ q̃stores existunt remissionẽ plenariã pctõꝝ indulgeãt: ⁊ aliq̃ ex ipsis eos a pena ⁊ a culpa: vt eoꝝ verbis vtamur absoluãt. Hos abusus hmõi p quos censura vilescit ecclesiastica: ⁊ clauũ ecclie auctas deducĭt ĩ cõtemptũ: oĩmode aboleri volẽtes: ea p q̃scũq̃ q̃stores fieri ac attẽptari decetero districtius inhibem⁹. Omnia ⁊ singula p̃uilegia si qua sup p̃missis vel eoꝝ aliquo sint aliquib⁹ locis ordinib⁹ vel pſonis q̃stozũ hmõi quõcunq̃ cõcessa: ne ipoꝝ p̃textu sit eis materia talia vlterius p̃sumẽdi: aucte aplica q̃tum ad p̃missa penit⁹ reuocãtes: hoc ibi. Hũc aũt laicos ⁊ illitteratos mittunt p colligẽdis hmõi elemosynis: q̃ sãtis reprobat: extra de p̃uil. in. c. tuaꝝ. ⁊ q̃ peius est nõ solũ vxoratos sed etiã publicos fornicatores: adulteros ac alios infames q̃ p certa summa sibi vendicãt auctoritatẽ discurrẽdi p hmõi elemosynis: in fomentũ ⁊ augmentũ eterne maledictionis: Aũ dicit sanct⁹ Bernhardin⁹ de religione xp̃iana: cũ in elemosynis dandis est error pſone: puta q̃ dans credit alteri dare: tũc illud restituendũ est danti vl̃ illis ad quos dantis intẽtio ferebat: vt si quis solis infirmis hospitalis sancti Anthonij vel alterius loci vel pſone intendebat dare: nõ aũt

questoribus: tunc est illis infirmis ⁊ pauperibus restituendũ: nihilomin⁹ tamen q̃ nullus tenet̃ propriis stipendijs militare: nec etiã gerere causas aliozũ ad expensas suas: dico q̃ tales viuere possunt sup questis quas faciunt moderate tamẽ: possunt etiã moderatũ salarium exigere ⁊ accipere dũmodo sine mẽdacijs cũ moderaminib⁹ supradictis officium illud exequant. Q̃ si tales questuarij dicunt se esse sacerdotes ⁊ nõ sunt: ãc p impias deceptiões: ꝓmissiones ⁊ mẽdacia lucrati sunt multa: tũc aut emũt questã illã p certa pecunie quãtitate ⁊ tũc quia id q̃ illis modis impijs lucrati sunt est turpe lucrũ: totũ debet pauperib⁹ erogari: aut sunt sub obedięntia hospitalis p quo questã fecerũt: ⁊ tũc domus hospitalis nihil eis dimittere debet p̃ter cõmunẽ victũ alioꝝ confratrũ: sed totum debet vsui pauperũ applicare: q̃ si aliter facit ipe domin⁹ peccat ⁊ peccatoꝝ ꝓticeps efficit: hec ille. Tertij p̃ncipaliter sunt qui abutunt elemosynis damnabiliter q̃ licite sint acquisite: ⁊ hoc dupliciter. Primo quãdo dat̃ elemosyna sub cõditione quã recipiẽs nõ exequit̃: vt cum sacerdoti datur elemosyna p missis celebrandũ eis: vigilijs legẽdis ⁊c. qui tũ hoc nõ pficit: tũc dñi si receptori cõstat de p̃cisa intentiõe dantis: q̃. s. als nullo mõ daret: obligat̃ vel ad restituendũ vel ad sufficienter p se vel p aliũ supplendũ ꝓm intentionẽ dantis. Cui⁹ ratio est: q̃ cũ res in recipientẽ nõ transeat: nisi eo mõ quo dans transferre intẽdebat: si cõditio nõ pficit: in ipm res minime trãsferri valebit. Mirũ tũ cũ intẽdebat hanc sibi vel suis p̃curare bona spũalia a quib⁹ iniuste fraudat̃ quousq̃ bona illa spũalia sibi suppleant̃ vel restituant̃. Si tũ p̃ncipaliter illã elemosynã daret p̃ter pſonam: secũdario ꝗo propter spiritualẽ subuentionem: tũc licz petita non pficiat nõ obligat̃ ad restitutionẽ: q̃uis etiã alter errasset in pſona: als tamẽ peccaret infideliter agendo. Exempli gratia: do tibi marcã argenti p̃ncipaliter quidẽ quia te credo amicũ vel nepotem meũ. Secũdario ꝗo: quia te credo probũ ⁊ bonũ: vt pro me intercedas vl̃ missas pro me ⁊ meis dicas: tunc licz non sis amicus vel cognatus meus: nec etiam bonus vel probus: nec etiã intercessionem pro me facis ad restitutionẽ ex necessitate salutis nõ es obligatus nisi p hypocrisim te bonũ simulasses: vt sic elemosynas vsurpares: peccas tamen grauiter fidelitatem tibi creditam infideliter exequẽs. Secũdo quãdo elemosyna in supfluitate consumit̃ cum talia supflua p pauperũ sint. Ad cui⁹ euidentiã queri potest: vtrum clerici obligent̃ ad fructus beneficiozũ restituendos quos voluptuose cõsumpserũt: nec p illis fecerunt saltem debito modo quo deberẽt: eo q̃ in mortali peccato fuerũt. Ad hoc respondet Arch. xliij. dist. vbi in textu multa tangunt̃ de cõuiuijs ⁊ cõmessationibus clericoꝝ: q̃ scz huiusmodi tenent̃ ad restitutionẽ quadruplici ratiõe. Primo ratiõe dati: quia data sũt alijs vt offerant̃ p ipis offerẽtibus ⁊ inde pauperes alant̃: quod quia talis nõ facit licz fructus recipit tnfidelis est. xiij. q. ij. qui oblationes. Secũdo ratione furti: quia subtrahit illi qui paratus esset facere seruitiũ: subtrahit etiã danti qui petit seruitiũ. Tertio ratione sacrilegij: eo q̃ defraudat totã ecclesiã cui p̃desse deberet suis oratiõibus: vt dicto. c. qui oblationes. Quarto ratione odij: quia cum is qui displicet ad intercedendũ mittitur: irati animꝰ ad deteriora p̃uocat̃: sicut ait Gregoriꝰ: ⁊ habet̃. xlix. dist. §. j. Hinc merito dicit Hiero. pmissum victũ de bonis altaris ⁊ nõ abusum. Ad laudẽ dei.

De restitutiõe p̃ter artes mechanicas deprauatas in materia: forma: fine: modo: tpe: ⁊ de alchimia ⁊ arte notoria: Ser. XXI

Non furtum facies:

n Exod. xx. Octauo p̃ncipaliĕ infidelĕ opantes tenent̃ ad restituti A
onẽ. Pro quo sciendũ est: q̃ in restitutione facienda p̃ter iniusticiã ⁊ p̃niciem de operibus mechanicis: p̃ncipaliter quinq̃ sunt attẽdenda: que sunt materia: forma: finis: modus ⁊ tempus. Primo nãq̃ fraudem cõmittunt circa materiã: ⁊ hoc fere in omnib⁹ artibus mechanicis qui materiaꝝ ipsam vilioꝝ cõmixtione corrumpunt: aut viliorem pro meliori vendunt: aut vetante ignauia vel auaricia infidelĕ p̃parant tñ seruientes ad oculũ: sicut fabri in omni genere metallozũ lignorum vel lapidum: sic in lanificio quod cõprehendit omne genus vestimentozũ: in quo scilicz cõprehendunt̃ tinctores: fullones ⁊ similes. Similiter et in venatione que cõprehendit omnẽ artem

p̄parandi cibū ⁊ potū: et sic de alijs artib⁹ mechanicis in quib⁹ fraudē cōmittūt ī specie: pondere: mēsura vel numero: vel debita sollicitudine in p̄patiōe vel cōseruatiōe q̄ tñ fm rectā rōnem fieri nō deberēt: ⁊ ido tales artes q̄uis in se nō sunt tñ licite sed etiā vtiles ⁊ necessarie ad hūanū vsum: tñ homīes illis abuti pñt ⁊ sepi⁹ abutunt: ita q̄ ad restōez obligant propter infidelitatē eo⁹ ⁊ deceptionē simpliciū. Tanta namq̄ malicia deceptiōis iā īualuit: qō Hieremias p̄uidēs in spū iactura hāc hūane pfidie diceret eiusdez. ix. Quis dabit capiti meo aquā ⁊ oculis meis fontē lach⁹rymar⁹: ⁊ plorabo die ac nocte interfectos filie ꝑli mei sez spūalit in aīa. Sequit: Quia oēs adulteri sunt ⁊ cet⁹ p̄uaricator: q̄si diceret: ex h̄ habeo cām lamētandi: ⁊ extēderūt linguā suā q̄si arcū mēdacij ⁊ nō veritatis: cōfortati sunt in terra: id est ī terrenis q̄ mēdacijs suis aggregauerūt: qz de malo. s. mendacij ad malū. s. piurij egressi sunt: ⁊ non cognouerūt me dic dñs. s. p timorē ⁊ amorē: sed q̄ Unusq̄sq̄ se a ꝓrio suo custodiat: qz. s. nec vicinitas nec cōsanguitas exhibēt fidelitatē: ⁊ in omni fratre suo nō habeat fiduciā: qz oīs frater suplātans supplātabit. Ira duplicat aūt verbū supplātatiōis: qz multū studēt ad hoc vt vnus alterū decipiat ⁊ supplantet: ⁊ oīs amicus fraudulēter incedet: ⁊ vir fratrē deridebit ⁊ veritatē nō loquit. Q̄ si querit quō decipient. Rūdet Hieremias: Docuerūt linguas suas loqui mēdaciū. Ira. Per verba pulchra ⁊ deceptoria sua mēdacia colorādo. Sed h̄ est scientia ĉrena aīalis diabolica q̄ stulticia reputat apud deū. Hinc psequit Hiere. x. c. dicēs: Stultus factus ē oīs hō in scia sua: cōfusus ē oīs artifex in sculptili: qm̄ fallū est qō cōflauit. Hic q̄ri pōt q̄d q̄ de talib⁹ q̄ quotidie mētiunt in artificijs suis vl cōractib⁹ ⁊ silib⁹: vt alios decipiāt vel saltē se indēnes teneāt. Ad hoc rñdet Frācis. ō pla. q̄ si scienter mendaciū pferūt vt alios decipiāt vel cari⁹ iusto p̄cio vendāt: mortaliter peccāt ⁊ tenent ad restōem. Si vo mētiunt ignorāter vel īprouise: qz lingua labilis est iudicat veniale. Q̄ si sciēter quidē mēdaciū pfert ꝗ eo tñ intuitu vt se seruet indemnē nō q̄rēs alteri nocere: qz satis rōnabilē res p̄cio dat: nec est ibi deceptio nec in re nec in valore: qz nō vendit vnam rem ꝓ alia: nec corruptā ꝓ incorrupta. Et ideo tūc etiā est veniale maius tamē q̄ p̄cedens. Q̄ō tamē intelligit dūmodo nō accedat iuramentū nec ducat in ꝓsuetudinē qz si ex praua consuetudine mentit assidue tūc iudicat mortale: sic multa peccata que ꝓpter assiduitatē fiūt mortalia: sicut ebrietas assidua iudicat mortalis culpa: nō aūt oīs ebrietas: vt pz supra. De medicis aūt et chirurgicis ac de pfti materia vide supra ī sermōe de exactionatorib⁹. Scōo q̄ri pōt vtrū alchimia sit licita ita q̄ eā exercentes nō faciūt furtū nec fraudē: p̄sertim cū fieri posse nō videt sine auri decoctiōe qō est lege phibitū. C. de auri publi. psecu. l. j. lib. xj. Ad hoc dicendū videt: q̄ ifti q̄ de plūbo stāno vel alio vili metallo ꝓducūt aurū vel argentū: nō sūt repelli sed poti⁹ laudandi: dū tñ hoc nō faciant p artē magicā vel aliā legibus odiosam: vt dic. C. de thesaur. l. j. li. x. Isti sunt enī metallarij q̄ labore ꝓprio sibi ⁊ reipub. cōmoda cōpant. C. de metall. l. j. li. x. ⁊ ꝓpter h̄ p̄uilegiati sūt q̄ inuito dño pñt ingredi fundū alienū ad inq̄rendū metallū: nec mutāt vnā speciē in aliā diuersā: sed vnā metalli speciē faciunt meliorē: vt de stāno vel ere argentū vel aurū: nec mirū cum videam⁹ q̄ ex re mortua ꝓducit viua: ex vermib⁹ ꝓducit sericū: ⁊ ex herba vitrū. Dicit etiā liber de ꝓprietatibus rerū: q̄ oīa metalla ꝓducunt ex eodem ꝓncipio. s. ex sulphure ⁊ argētouiuo: ex virtute etiā elemētorū maior est influētia in vno loco q̄z in alio: ⁊ ideo in vna minera vel fodina fit plumbū vel stannum in alia argentū vel aurū: et sic de alijs. Cum igit ars imitet naturā nō vident alchimiste peccare si p virtutē lapidū vel aliquorū elementorū metallū de metallo: vt argentū de stāno facere possunt: cū sit q̄si ex eodem genere. Si q̄ p alchimiā faciūt aurū verum vel argentū. ⁊ hoc deo attribuūt: nō videt peccare fm Oldardū ⁊ Io. an. ī addi. speci. de cri. falsi: qz nihil phibet artē vti aliq̄b⁹ naturalib⁹ causis ad ꝓducēdos naturales ⁊ veros effect⁹ sic Aug⁹. dic li. de trini. Si tñ nō eēt purū ⁊ verū aurū vel argentū tūc nō liceret nec facere nec vēdere: alioq̄n obligaret ad restōez. Tertio q̄ri pōt indētalit: vtr ars notoria q̄ vo alis ars Salomonis sit licita: p̄sertiz cū ordinet ad bonū finē. s. ad acq̄rendā scientiā. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. scōa 2ᵉ. q. xcvj. dicens: q̄ ars notoria ē illicita ⁊ inefficax. Illicita quidē quia vtit quibusdā ad causandā scientiaz que nō habent fm se virtutē causandi sciē-

tiam que nō habent fm se virtutē causandi scientiā: sicut inspectiōe quarūdam figurarū ⁊ platione quorūdam ignotorū verborū ⁊ alijs: ⁊ ideo hmōi ars non vtit his vt causis sed vt signis: nō aūt vt signis diuinitus institutis sicut sunt sacramētalia: vñ relinquit q̄ sunt signa supuacua: ⁊ per ꝓnis ptinētia ad pacta quedā significationū demonibus placita ⁊ federata. Et ideo ars notoria est penit⁹ repudiāda a xp̄iano sicut ⁊ alie artes nugatorie vl noxie supstitionis: vt Aug⁹. dicit de doct. xp̄iana. Est etiā inefficax ad acq̄rendā scientiā: cū enī p hmōi artē nō attendat acq̄sitio scientie p modū homī cōnaturalē. s. adinuenīēdo vl discendo: ꝓsequēs est q̄ iste effectus expectet a deo vel a demonib⁹. Certū est autē aliquos a deo sapientiā ⁊ sciētiā p infusionē habuisse: sic de Salomone legit. iij. Regū. iij. dñs etiā discipulis suis dic Lu. xxj. Ego dabo vobis os ⁊ sapientiā cui nō poterūt resistere ⁊ ꝓtradicere oēs aduersarij vestri: sed hoc donū dat paucissimis. Aut expectat cū obseruatiōe certa: sed fm arbitrium spūssancti: fm illud. j. Cor. xij. Alij quidē dat p spm̄ sermo sapiētie: alij sermo sciētie ⁊c. ⁊ tandē infert: hec oīa opat vn⁹ atq̄ idē spūs diuidens singulis ꝓut vult. Ad demones aūt nō ptinet intellectū illuminare. Sed acq̄sitio sapiētie vel sciētie fit p illumīationē intellect⁹: ⁊ ideo null⁹ vnq̄ p demones sciētiā acq̄suit. Multomagis aūt phibita est ars necromācie: qz fit p manifestas demonū inuocatiōes qō ē granissimū pctm̄: vñ in. xij. tabulaz lege que diu ante xp̄i aduentū lata fuit. Artes magice (vt dic Cicero de republica) phibite fuerūt: ⁊ suppliciū cōstitutū fuit his qui illis artib⁹ vterent: de qua arte multa ponunt xxvj. q. v. c. nec mirū. ⁊ vtentes ea sunt excōicati p extrauagan. Io. xxij. que incipit: sup ipsius specula. vbi dicit: Si q̄s demones inuocauerit vel eo⁹ auxiliū postulauerit: aut fedus ⁊ pactū cū demonib⁹ fecerit: aut eos inuocauerit: aut ipos adorauerit: in eo⁹ noīe imagines: anulos: speculū siue rem aliā magice ad ipos demones obligādos cōstituerit: aut rñsa ab eis petierit: excōicatus est ipo facto: q̄s tñ absoluit ab ista excōicatiōe nō exp̄mit ibidē. Secūdo p̄ncipalit peccāt circa formā rei: et hoc dupliciter. Primo quādo rem ipsam q̄tū ad exteriorē apparentiā acceptā ⁊ gratam beneq̄ valentē faciunt: cum tamē in veritate nō sit vt sic decipiant simplices: sic scriptores libro⁹ inutiliū ⁊ incorrecto⁹: colorantes etiā aliquas species vt recentiores appareant: renouātes veteres pannos per fullones aut tinctores ⁊ similes inuētores qui renouant ⁊ meliorāt diuersa: nō quidē fm substantiā sed tñ fm exteriorē apparētiam. Secūdo vo qū rebus humano vsui necessarijs addūt malta supflua ex curiositate: vanitate ⁊ nouitate: adinuētiōes detestabiles adijciētes: vt aīos alio⁹ allicīāt ⁊ ad eo⁹ cōpationē inducāt: vñ mala multa sequunt nō solū p taliū abusionē ꝗ etiā ꝓpter alio⁹ exemplū ⁊ imitationē: licz talia postq̄ in cōem ꝓsuetudinē p̄rie fuerint introducta licite portari possent: nisi subesset alia causa pnciosa q̄ propt̄ essent vitanda: qz dic Tho. scōa 2ᵉ. q. clxix. q̄ in reb⁹ exterioribus q̄bus vtit hō pōt esse vitiū ex pte homīs vel ex inordinato affectu vtētis: vl etiā ex īmoderātia p cōpatiōz ad hoīm cōsuetudinē cū q̄b⁹ viuit. Unō Aug⁹. in. iiij. ꝓfes. q̄ ō mores hoīm sunt flagicia p morū diuersitate vitāda: vt pctm̄ inē se ciuitatis vel gentis ꝓsuetudīe vel lege firmatū nulla ciuis vel pegrini libidine violet: turpis est enī oīs ps suo vniuerso nō cōgruens: ⁊ ideo sic ornat⁹ ⁊ cultus exterior variat fm diuersitatē tēpo⁹ ⁊ loco⁹: sic etiā debet se q̄s cōformare cōsuetudini tpis illi⁹ ⁊ loci: vbi saltē dispar cult⁹ ⁊ ornat⁹ scandalū generaret: sic dic Aug⁹. iij. de doc. xp̄iana. q̄ talares ⁊ manicatas tunicas h̄re apud veteres romanos flagitiū erat: nūc aūt bone sto loco natis nō eas h̄re flagitiū est: ex q̄ bus oīb⁹ cōcludi pōt q̄ in illis artib⁹ q̄ sūt rerū necessaria⁹ ad vitā hūanā deducēdā: peccāt artifices adinuenīētes aliq̄ supflua ⁊ curiosa: fm Tho. scōa 2ᵉ. q. clxix. qz dāt cām efficacē incautis ad peccatū: ⁊ ē regula iuris: q̄ occasionē damni dat damnū dedisse videt. Hinc dic Chryſ. sup Matth. q̄ etiā ab arte calcefuto⁹ ⁊ textorū cetero-rūq̄z multa oportz abscindere: etenī plura ad luxuriā deduxerūt: necessitatē ei⁹ cōrūpentes: artē male arti cōmiscentes: nā fm Chryſ. sup Matth. Eas solas oportet artes vocare q̄ necessario⁹ ⁊ eorū q̄ cōtinent vitā nostrā sunt distributiue ⁊ cōstructiue. Si igit opib⁹ alicui⁹ artis vt pluries aliq̄ male vterent: q̄uis artes de se nō sint illicite: tamē p officiū ꝓncipis a ciuitate extirpande fm documēta Platonis: sic facture supflue ⁊ sumptuose cortinarū lintheami-

nũ ⁊ similiũ: que in triplo plus valẽt ꝓpter additionẽ supfluã. Sic fracture vestimẽtorũ: calcei rostrati ⁊ similia: que nulli⁹ sunt vtilitatis sed impedimẽti plurimi merito sunt a xpiano tanq̃ supsticiosa totis nisib⁹ detestãda: q: plerũq̃ talia ꝓparant̃ de sudoribus vel saltẽ de elemosynis pauperũ quoꝝ vtiq̃ sunt oĩa superflua. Mthe. ij. In alis tuis inuẽtus est sanguis aĩaꝝ pauperũ. Tertio ꝑncipaliter peccant circa finẽ intentũ: q: q̃ faciũt in vsu ad malũ finẽ deducũt. Ad cui⁹ euidẽtiã sciendũ: ꝙ quedã artes ⁊ opationes manuales fiũt q̃ simpliciter ꝓniciose sunt: vtpote quoꝝ vsus est ꝓniciosus ⁊ dãnabilis: nec ad vllũ vsum humanũ vtilis: sed tm̃ ad ꝓniciem corꝑoꝝ vel aĩaꝝ: sicut quedam venena mortifera ⁊ ad nullũ vsum humanũ vtilia: vt cum faciũt decios vl' tabularia ad ludendũ ad aleas: fucumẽta ad infardandũ vultus mulierũ: crines adulterinos vl' coloratos picturas lasciuias in cameris ⁊ lectis ac alijs locis: serta de floribus ⁊ similia que nihil valent ad vtilitatẽ humanã sed tm̃ ad interitũ animarũ: ⁊ mortalissime peccãt talia exercentes faciẽdo: tenendo: dando: alienãdo aut vendẽdo: ⁊ oĩa peccata que ꝓpetrant̃ occasione rerũ illaꝝ ⁊ omniũ aĩaꝝ hoꝝ occasione peuntiũ rei sunt apud deũ: vt extra de iniur. ⁊ dam. da. c. fi. nec p ignorantiã excusant̃: exquo sciũt vel scire tenent̃ oẽs ꝙ cõmuniter talib⁹ abutunt̃: quilibet em̃ obligat̃ scire cũ qua victũ lucrat̃ vtrũ sit licita vel ecõtra: qõ si nõ facit nõ min⁹ est culpabilis: vt dicto. c. fi. si culpa. Uidet̃ enim ꝙ nullus labor nullũq̃ officiũ approbari debeat nisi patẽter ad cõmodũ hũane vite valeat. Cũ enim Heñ. iij. dñs dicat: In sudore vultus tui vesceris pane tuo: patẽter ostendit nos nõ velle laborare vel desudare: nisi in ope illo qõ valet ad sustentationẽ vite nostre. Quedã etiã sunt artes ⁊ opatiões manuales q̃ sunt multũ indifferẽtes: eo ꝙ his quedã vt plurimũ abutunt̃: q̃dãꝝ aũt eisdẽ bñ vti pñt: sic̃ sunt gladij: lancee: balliste: sagitte q̃b⁹ vtunt̃ hoĩes bñ vel male silr quedã venena. Itẽ aurifrigia ac silia ornamẽta: ⁊ breuit̃ oĩa quib⁹ hoĩes pñt vti licite ⁊ illicite: ⁊ ĩ his indifferẽtib⁹ ꝑncipalit̃ respiciend⁹ ẽ finis intentiõis in faciẽtib⁹ ⁊ vendentib⁹: nã si crederẽt ꝗ alicui fore necessaria vel vtilia: vel etiã si animũ habuerint indifferentẽ: siue de his nihil cogitauerint: q: rationẽ cogitãdi sup his nõ habuerint: tũc nõ peccãt: etiã si alij his abutunt̃: sicut ostẽdit Aug⁹. ⁊ habet̃. xxiij. q. v. c. de occidẽdis. vbi subdit̃: Absit vt ea q̃ ꝓpter bonũ aut licitũ facimus aut habemus: si quid ꝑ hec ꝑter nostrã volũtatem cuiq̃ male acciderit nobis imputet̃. Alioquin nec ferramẽta domestica nec agresta sunt habẽda: ne q̃s ex eis vel se vel alterũ interimat: nec arbores sũt plãtande ne q̃s ex eis se inde suspẽdat nec fenestra faciẽda ne q̃s se ꝑ hanc ꝑcipitet: ⁊ q̃d pl'a cõmemorẽ: cũ ea cõmemorãdo finire nõ possim: qõ enĩ est in vsum hoĩm vanũ ac licitũ vñ non possit ꝓnicies erogari: hec ille. Si tñ eorũ cõscientia dictaret ꝙ alter ad abusum hoc req̃reret: vel saltẽ hoc dictare diceret rõne ꝑsone req̃rentis tũc vtiq̃ peccaret: vt cum meretrix q̃reret ornamẽta corꝑis: furiosus gladios ⁊ silia. v. q. v. c. nõ oĩs. Dic̃ Aug. Melius est cũ seueritate diligere q̃ cũ lenitate decipe: vtilius esuriẽti panis tollit̃ si de cibo securus iusticiã negligebat q̃ esurienti panis frangit̃ vt iniusticie seductus acquiescat. Si deniq̃ patenter hoc sciat ꝙ alter ad abusum q̃rat ⁊ tã alteri vendat vl' quõcũq̃ tradat vt ali⁹ abutat̃: tũc mortaliter peccat si saltẽ abusus alteri⁹ est mortalis: ⁊ oĩa mala q̃ exinde sequũt̃ tradẽti pariter imputant̃: vt. ij. q. j. notũ. in fi. et. xv. q. vj. c. j. in fi. vbi dicit̃: nõ tm̃ attendenda sunt q̃ fiũt quãtũ quo aĩo fiunt: ampli⁹ enĩ respicit deus ad cogitatiões ⁊ spontaneas volũtates q̃ actus q̃ ꝑ simplicitatẽ aut necessitatẽ fiũt. hoc ibi. Quõ autẽ ⁊ que fieri debeat restitutio ꝑdictoꝝ oĩm q̃ tacta sunt in ꝑsenti sermone: non põt sigillatim facile diffiniri sed iudicio discreti cõfessoris in q̃libet casu ꝓticulari prudẽter determinãdũ ẽ: nec enĩ iure poli min⁹ spũalia q̃ corꝑalia vel tꝑalia damna censenda sunt ⁊ estimãda. Quarto ꝑncipaliter peccãt circa modum opandi q̃ est infidelis ⁊ tardus: sicut oẽs dietarij ⁊ oẽs oparij cõducticij facientes fraudẽ in dietis siue cõducti fuerint ad dies siue ad annos: laborantes tm̃ ad oculũ: in occulto ℣o laborẽ subtrahẽtes: ꝑtrahẽtes opus ad q̃nq̃ vel sex dies qõ ĩ duobus facere possent: aut etiã opa inutilia vl' supflua adij ciẽtes q̃stus grã: asserentes ea similit̃ esse necessaria. Similit̃ quedã affirmãt sepius aliqua ad repationẽ vel opationẽ necessaria: qõ tm̃ mẽdaciter fingũt: vt ꝓpijs lucris cõsulant: vel etiã in opere positi plura destruũt vt sic labores suos pro-

trahãt: oẽs igit̃ isti tenent̃ ad restitutionẽ nam cõtra ociosos laboratores ꝑcepit dñs Ade: In sudore vultus tui ẽ. q̃si ostẽdere vellet laboratores cõducticios obligatos esse ad laborẽ vsq̃ ad sudores vult⁹ inclusiue. Pozro de medico ꝓtelãte morbos q̃stus gratia: quõ teneat̃ ad restitutionẽ: vide supra in sermone vbi agit̃ de his q̃ iniuste aliquid ab alijs extorquẽt vel exactionant. Quito ꝑncipaliter peccãt circa tẽpus faciẽtes. s. opus indebito tꝑe non solũ q̃tuꝫ ad dies dñicos ⁊ festuos: cui⁹ lucrũ vocat̃ mãmona iniq̃tatis: sed etiã in illis tꝑibus in quib⁹ ꝓpter aliquas circũstantias opus illud reddit̃ min⁹ ꝓficuũ: vt ꝑz in seminãdo agrũ: colligẽdo messez: putãdo vineã: inserendo surculos ⁊ infinita similia: in quib⁹ negligens opator ad restitutionẽ obligat̃ si ꝑter cõscietiã ⁊ scitũ cõductoris hoc facit. Ad laudẽ dei.

De septem circũstantijs ꝓpter quas mercantia reddit̃ illicita scz cause: ꝑsone: cõmunis damni: cõsortij: loci: tꝑis: modi: Ser. XXII

On furtum facies:

n Exod. xx. Mono ꝑncipaliter iniuste mercantias exercẽtes tenent̃ ad restitutionẽ. Ad euidentiã hui⁹ materie queri põt: vtrũ mercãtia sit licita: ꝑsertim cũ dicat Chryf. sup illud Matth. xxj. Eijciebat iesus oĩs emẽtes ⁊ vendẽtes de templo: ꝙ ꝑ hoc christ⁹ designat ꝙ mercator nunq̃ põt deo placere: ⁊ iõ null⁹ xpian⁹ debet esse mercator: etiã si voluerit esse ꝓijciat̃ de ecclia. Ad hoc dicẽdũ ꝙ ipa negociatio debitis fulta circũstãtijs licita est ⁊ admittẽda: qõ ꝓbari põt duplicit̃ ꝑ sacrã scripturam. s. positiue ⁊ ꝓuatiue. Positiue probat̃ ex de dona. inc̃ vi. ⁊ vxo. c. ꝑ vras. vbi papa consulit ꝙ dos cuiusdã mulieris assignari dz viro suo sub cautiõe sibi possibili: vel dz saltem alicui mercatori cõmitti vt de ꝑte honesti lucri vir onera possit matrimonij sustẽtare. Ex quo patet papa mercantiã honestã approbat tanq̃ licitã. Secũdo ꝓbare põt ꝓuatiue: q: si mercãtia de sui natura peccatũ esset saltẽ mortale: tunc ĩ aliquo loco sacra scriptura sine dubio ꝓhibuisset: ꝑsertim cũ fere totus hic mũdus vt experientia docet in hoc publice semp occupet̃: nunq̃ aũt scꝑtura ꝓhibuit nisi dũ-

taxat aliqñ rõe circũstãtie vitiose: sic ẽ mercari ĩ sabbato in tẽplo: vt ꝑz Esdre vlt. vbi ꝑcipit̃ q̃ in sabbato nõ fiat negociatio: ⁊ in euãgelio vbi eiecit de templo. Ex quib⁹ cõcedere videt̃ ꝙ in ceteris dieb⁹ ⁊ locis ꝗ eis liceant. Quõ autẽ dictũ illud Chryf. debeat intelligi ostẽdit Aug⁹. in li. de q̃sti. noui ⁊ ve. testa. dicẽs: Fornicari hominib⁹ semp nõ licet: sic si emant̃ merces in dei tẽplis qõ abhorrere se ostẽdit: dñs Matth. xxj. qñ dei zelo armat⁹ intrauit in templũ ⁊ eiecit oẽs emẽtes ⁊ vendẽtes de tẽplo: vt mystice demõstraret ꝙ in emptiõib⁹ ⁊ venditiõib⁹ de corde homis qõ est templũ dei auaricia vtiq̃ eijci dz q̃ est ancilla: testante apl'o Hal. iij. Auaricia que est idolorũ seruitus: ipsa enĩ deseruit thesauris cõgregandis: q: seruire facit nũmis cũ filijs suis: q̃ sunt oẽs cõtract⁹ illiciti: de q̃ ancilla Pauluꝫ figuratiue ꝓsequit̃ ad Hal. iij. dicẽs: Eijce ancillã ⁊ filiũ eius: nõ enĩ erit heres filius ancille cũ filio libere: hec fuit Agar de filijs cui⁹ dicit̃ Baruth. iij. Filij quoq̃ Agar q̃ exquisierũt prudentiã q̃ de ẽra est negociatores terre ⁊ themã ⁊ cõflatores et exq̃sitores prudẽtie ⁊ intelligẽtie: viã autẽ sapiẽtie nõ inuenerũt: ⁊ ideo vt premittit̃ ibidẽ: extermiãti sunt ⁊ ad inferos descenderũt: ⁊ sonat illud impatoriũ: Eijce ancillã ⁊ filiã eius: ne scz ꝓpter eam ⁊ nos eijciamur a regno: nã si cõtigerit in mercantijs ancillã talẽ dñari: mercator relictis cõgregatis diuitijs in eternũ pibit. Mthe. puerb. xxx. dicit̃: Per tria mouet̃ terra ⁊ quartũ sustinere nõ põt. Hoc christ⁹ designat ꝙ mercator nunq̃ põt deo placere: ⁊ iõ null⁹ xpian⁹ debet esse mercator: etiã si voluerit esse ꝓijciat̃ de ecclia. Ad hoc dicẽdũ ꝙ ipa negociatio debitis fulta circũstãtijs licita est ⁊ admittẽda: qõ ꝓbari põt duplicit̃ ꝑ sacrã scripturam. s. positiue ⁊ ꝓuatiue. Positiue probat̃ ex de dona. inc̃ vi. ⁊ vxo. c. ꝑ vras. vbi papa consulit ꝙ dos cuiusdã mulieris assignari dz viro suo sub cautiõe sibi possibili: vel dz saltem alicui mercatori cõmitti vt de ꝑte honesti lucri vir onera possit matrimonij sustẽtare. Ex quo patet papa mercantiã honestã approbat tanq̃ licitã. Secũdo ꝓbare põt ꝓuatiue: q: si mercãtia de sui natura peccatũ esset saltẽ mortale: tunc ĩ aliquo loco sacra scriptura sine dubio ꝓhibuisset: ꝑsertim cũ fere totus hic mũdus vt experientia docet in hoc publice semp occupet̃: nunq̃ aũt scꝑtura ꝓhibuit nisi dũ-

Tota die iniusticiã cogitauit lingua tua sicẽ nouacula acuta fecisti dolũ: vbi oñdit triplex studiũ iiusti mercatoris ad exercẽdas iniusticias. Primũ ẽ cordis: ibi: tota die ĩiusti. cogi. Secũdum oris: ibi: lingua tua. Tertiũ operis: ibi: sicut nouacula acu. fe. dolũ. Sed qꝛ difficile est mercatorẽ iniusticijs exui: ideo mercãtia ponitur inter illa negocia q̃ vix fieri possunt absq̃ peccato: vñ de peni. dist. v. c. negociũ. subdit: sunt eñ pleraq̃ negocia que sine peccato exhiberi nõ possunt: aut vix aut nunq̃. Et ponit Ray. quinq̃ q̃ sunt rei familiaris cura: de q̃. xxvj. di. c. q̃lis. vbi subdit: q̃ cura rei familiaris vix ab ipis agit q̃ culpã q̃liter declinare debeãt sciũt. Itẽ militia ⁊ negociatio: de peni. dist. v. c. falsas. vbi subdit: ideo miles vel negociator vel alicui officio dedit q̃ sine peccato exercere non possit: ⁊ c. q̃litas. c. ꝛũ. Itẽ ꝓcuratio ⁊ administratio. s. in telonio: tallijs: exactiõibus ⁊ omnib⁹ officijs publicis: ibidẽ. c. de his. ⁊ dicit Hosti. Adde sextũ qõ q̃ si piculosius ẽ oib⁹ scz aduocatio. Sed ⁊ septimũ nõ obmittas scz ẽpatus officiũ: q̃ nihil miserabilĩ⁹ vl pi/culosi⁹ si pfunctorie agat: vt pz exp̃ssũ. xl. di. c. ante oia. vide textũ. Ad maiorẽ aũt euidentiã sciendũ: q̃ mercãtia reddit illicita ex circũstãtia septẽplici: int̃ q̃s sic angustiabit mercator q̃ vix euadere poterit p̃cipiciũ eterne damnatiõis: iuxꝗ illud Eccli xxvij. Qui q̃rit locupletari auertit oculũ: scz a iusticia ⁊ timore dei: qꝛ sic in medio cõpagis lapidũ palus figit: sic etiã int̃ mediũ emptiõis ⁊ venditiõis angustiabit peccatis q̃ q̃rit locupletari. Prima igit circũstãtia est ipius pson̄e: qꝛ nõ licet ecclĩastic⁹ ⁊ religiosis pson̄is vacare mercatiõibus: nemo enĩ inq̃t ꝓm apl̃m militãs deo implicat se negocijs secularib⁹. vñ. lxxxviij. dist. c. fornicari hominib⁹ ſp nõ licet: negociari ꝏ aliq̃ñ licet: anteq̃ enĩ ecclĩasticus quis sit licet ei negociari: facto iã nõ licet. Ideo p̃cipit eis ibidẽ. c. cõsequẽti. q̃ ab omni cuiuslibet negociatiõis ingenio ⁊ cupiditate cessare debeant: aut in quocũq̃ gradu sint positi mox a clericalibus officijs abstinere coganẽt: qñ dom⁹ dei dom⁹ oronis esse dz ⁊ dici: ne p̃ officia negociationis potius sit latronũ spelũca. Q̃ si querit̃ que pena feriendi sunt clerici ⁊ monachi qui secularibus negocijs se ĩmiscent. Ad hoc respondet canon concilij Lateranen. extra ne cle. vel mona. se se ĩmis. dicens. c. ꝓm instituta p̃decessoꝝ nostroꝝ sub interminatiõe anathematis, ꝓhibet̃ ne monachi vel clerici cã lucri negocient̃. Ex quib⁹ ostedit̃ q̃ excõmunicari debẽt: ⁊ vltra hoc si se nõ correxerint deponi debẽt ex cõcilio Carthagineñ. xcj. di. c. cleric⁹. vbi subdit: qui ꝏ p emẽdo aliq̃d in nũdinis vel ĩ foro deambulãt: ab officio suo degradent̃: inter emptiones aũt vbi emptiões fiũt ab officio declinãtes vel negligẽti⁹ agẽtes ab officio suo removeant̃: h̃ ibi. Religiosi tñ districti⁹ puniri debẽt: vt extra ne cle. vel mona. c. sed nec. Porro in foro penitẽtiali talib⁹ iniũgi vel saltẽ cõsuli debet q̃ taliter acq̃sita ꝓtra formã p̃dictã paupib⁹ erogare studeãt: vt pz xiiij. q. v. c. qui habetis aliq̃d de malo facite inde bonũ: qui nõ habetis de malo nolite acq̃rere de malo. Et subdit. §. sed hoc. De malo bonũ facit: qui paupibus dispensat qõ cum laboze ⁊ sollicitudine acq̃siuit: iuxta illud facite vos amicos de mãmona iniq̃tatis: hoc ibi. Hic queri põt: vtrũ ne sit aliqua negociatio q̃ sit licita clericis vel religiosis. Ad hoc dicendũ ꝓm Ray. q̃ si indigeãt possũt ĩmo debẽt aliquo honesto artificio sibi necessaria acq̃rere: dũmodo tñ ꝓpter hoc nõ derogent diuinis officijs: vt patet. xcj. di. vbi dꝛ ex ꝏcilio Carthagi. c. cleric⁹ victũ ⁊ vestitũ sibi artificiolo vel agricultura absq̃ officij sui dũtaxat detrimẽto ꝓparet: cleric⁹ enĩ qui absq̃ coꝛpusculi sui ineq̃litate: id est infirmitate: vigilijs deest stipẽdio p̃uatus excõicet̃: et. c. sequẽti. Oẽs clerici q̃ ad opandũ validi sũt ⁊ artificiola ⁊ lr̃as discãt: vt. s. etiã scribẽdo victũ lucrent̃ qõ est ꝓpriũ artificiũ clericoꝝ ⁊ extra ne cle. vel mona. c. j. Postq̃ multa negocia recitat clericis interdicta: vt ꝓm glo. oia simlia caueant̃: tandẽ subinfert: nec tamẽ negociũ iustum est interdicendũ ꝓpter necessitates diuersas: quia legimus sanctos apostolos negociatos fuisse: glo. scz Paulũ. Et in regula beati Benedicti p̃cipit̃ puideri per quozũ manus negocia monasterij ꝓcurent̃: hoc ibi. Unde Hieronymus ad Rusticũ monachũ multa recitat opera monachis ⁊ clericis cõgrua: ⁊ ea inuenies: de cõsecra. di. v. c. nunq̃: de quibus gratia brꝛeuitatis supersedeo. Secũda est circũstantia cause: nam ꝓm Alexan. de de hales: etiã laico mercari non licet: nisi ꝓpter duo: vel ꝓpter necessitatem: vt scilicet sibi ⁊ sue familie satisfacere possit: ꝓm condecentiam status sui: vel etiã pro/

ꝓpter pietatẽ: vt scz lucret̃ ad distribuendũ pauperibus: vl ordinãdo lucrũ illo ĩ alias pias causas: vtpote ꝓz Tho. scõa. 2ᵉ. q. lxxvij. Quis intendit negociatiõi ꝓpt̃ publicã vtilitatem: ne scz res ad vltã necessarie patrie desint ⁊ lucꝝ petit nõ quasi p fine sed quasi stipendiũ sui laboris: ⁊ h̃ modo similit̃ licet: qꝛ dici põt pietas: in eo tamẽ casu principalit̃ lucrũ finẽ ponere illicitũ esset ꝓm Tho. Mercari vero ꝓpt̃ substãtias cumulãdas ⁊ ꝓprobã cupiditates aut curiositatẽ aut aliũ maluz finẽ culpa mortalis iudicat̃: nimirũ cũ ⁊ supflua paupibus erogare teneat̃: vt ptz. xlvij. di. c. sicut hij: ⁊. c. oẽs: sed de hoc latius supra dictuz est. Ex his ꝏcludit̃ q̃ mercator licet nõ p̃iuret aut nihil aliud iniustũ faciat: qõ hoc genus hominũ cõmittere solet: nõ tñ excusat̃ a mortali si ꝓter iniustã causã licz alꝭ iuste mercãtias exerceat: scz ꝓpter bono/res: delitias vl insatiabilẽ cupiditatẽ diuitiarũ: de qualibet dicit Ecclesiastes. iiij. c. Un⁹ est ⁊ secũdũ nõ habet: nõ filiũ: nõ fratrẽ: ⁊ tũ laborare nõ cessat scz in mercãcijs: nec satiant̃ oculi eius diuitijs: nec cogitat dicẽs: cui laboro ⁊ fraudo animã meã bonis: sed hoc magis dolendũ: qꝛ cũ plurimi tales reperiant̃: nullus inuenit̃ q̃ deb̃ sibi ꝏscientiã facit: vnde generalit̃ vendere chari⁹ q̃ emat̃: cupiditatis causa est ⁊ turpe lucrũ. Similit̃ sine necessitate res emere tẽpore quo minus valẽt ⁊ ꝓuare ad tp̃s chariozis fori ꝓpt̃ cupiditatẽ vt tũc vẽdãtur: turpe lucꝝ est: vt patet exp̃ssũ. xiiij. q. iiij. c. quicunq̃: quale lucrũ est paupibus erogandu. Tertia vero circũstãtia ẽ cõis damni ꝓm Sco. Pro quo sciẽdũ ꝓm eũdem in. iiij. di. xv. q̃ tria sunt hominũ genera q̃ cũ vtilitate ⁊ comodo reipublice in mercantijs exercent̃. Primi sunt mercantiaruz apportitores de aliena. s. patria vbi abundant ad patriã cui sũt vtiles ⁊ necessarie: ⁊ tales habẽt actũ honestũ ⁊ vtilẽ rei publice. Secũdi sunt mercantiarũ ꝏseruatores qui scz magnã quãtitatẽ mercãtiarũ emũt vt aptius suo tpe reperiant̃ ab emptoribus: qꝛ portãtes de longinquo mercãtias venales nõ sine graui ĩcomodo: possẽt semp vẽdere illas pticulatim nec etiã indigens eis posset statim currere ad emẽdum eas: ⁊ sic etiã tales ꝏpuatores sunt ad magnã vtilitatẽ reipublice dũmõ tñ rõnabilit̃ lucrari velint. Tertij sunt mercantiarũ in melius ĩmutatores: q̃ scz industria sua ⁊ laboze easdẽ meliores reddũt: vt faciendo de lana pannũ: de corco calceos: de cera cãdelas ⁊ sic de alijs: ⁊ tales ẽt sũt vtiles reipublice ⁊ lucrũ ex his trib⁹ q̃sitũ est licitũ dũmodo nõ obstet aliud canonicũ. Cuius ratio est: qꝛ ꝓm apl̃uz. j. Coꝝ. ix. Nemo militat stipendijs suis vnq̃: ⁊ dignus est operarius mercede sua. In mercatione autem multa concurrunt ꝓ reipublice seruitio et vtilitate: que iuste premium promerentur. Primo occurrit eoꝝ industria: qꝛ si nõ essent industrij in reꝝ valozib⁹ p̃cijs: expensis: piculis ⁊ comoditatib⁹ subtilit̃ estimãdis: ad hoc nequaq̃ essent idonei. Secũdo vigilantia ⁊ sollicitudo q̃ in talib⁹ ẽ necessaria. Tertio laboze: miserie ⁊ ĩcomoda multa que sustinent. Quarto pericula multa quevarie contingũt. Quinto qꝛ sepius sine lucro omnia sustinent ex diuersis infoꝛtunijs: ⁊ ideo merito lucrum p̃dictis circũstantijs cõpetens ⁊ discretum exinde possunt rationabiliter reportare. Ex quibus vlterius concludi potest q̃ hi qui nec mercãtias transferũt nec cõseruãt nec nundinis laboze vel industria meliorando immutant reputant̃ mercatores inutiles ⁊ pnitiosi: vide pleni⁹ de hoc superi⁹ vbi agit̃ de iniuste bõa exactionãtib⁹. Quarta p̃ inde est circũstantia consortij cum scilicet res chari⁹ vendunt̃ transeuntib⁹ q̃ mansuris: aut rusticis ignaris ⁊ simplicib⁹ q̃ exptis ⁊ astutis sicut fieri solz in nũdinis: quando panẽ minuũt pondere: vinuz vel cereuisiã mensura ⁊ sic de alijs: contra qõ manifeste p̃cipitur extra de emp. ⁊ vendit̃. c. placuit: vbi statuit cõcilũ sacrũ: q̃ ꝏbyteri suas plebes ãmoneãt: vt ⁊ hospitales sint: ⁊ non chari⁹ vendant transeuntibus q̃ in mercato vendere possint: vbi dicit̃ glo. q̃ possunt etiã ad hoc cõpelli p excõmunicationẽ: vt. xlij. di. §. huic etiam: qõ verum est ꝓm Innocen. si hoc notoziũ esset ⁊ moniti emendare se nollent. Quinta pretea est circũstantia loci. Pro quo sciendũ q̃ locus in mercãtijs vitandus est duplex. Primus est locus inhonestus ⁊ suspect⁹ in quo quis nõ debet negotiari nec etiam conuersari: vt. ff. de arbi. l. si cũ dies. §. si arbiter. lxxxj. distin. c. in omnibus obseruari conuenit vt certus quis sciliez mutuos certo tempore scilicet in die ⁊ certo ĩ loco scilicet honesto ⁊ mãifesto: ⁊ certis pson̄is scilicet honestis: vel apparere cleric⁹ vel loqui debeat mulieribus: vt excludat̃

omnis nephanda suspicio: hoc ibi. Secundus autē locus est sacratus: quia inhonestum est in loco tam excellenti: vtpote diuino cultui mancipato: intendere negociationibus quod est dedicatum orationib⁹: contra tales enī dominus ardentissimū zelum ostendit cū intrans dei templum eijciebat non solum vendentes sed etiam ementes: eo q̄ vendentibus occasionem mali prestiterunt in loco indebito: ⁊ modo perturbatiuo orationis ⁊ diuini cultus. Attēdens igitur ecclesia sancta in talibus maximam diuinam offensam precipit ex concilio lugdunen. li. vj. de immu. eccles. cimit. et aliorū loco. c. decet domū dei sanctitudo: dicens inter alia. Cessent in ecclesijs eorūq̄ cimiterijs negociationes ⁊ precipue nūdinarū ac fori cuiuscūq̄ tumultus ⁊ multa alia ibidem psequit: inferens causam phibitionis oim cū dic: ne vbi est peccatorū venia postulāda ibi peccādi det occasio: aut reprehēdant peccata ꝓmitti. Sexta q̄dē est circūstantia tēporis quod etiā pt intelligi duplr. Primo q̄ mercata fieri non dēt dieb⁹ dñicis ⁊ festis in quib⁹ ab hmōi operibus cessandū est: extra de ferijs. c. omēs dies domīcos a vespa in vespaz cū omi veneratōe decernim⁹ obseruari: sequit vt mercatū in eis minīe fiat: ꝗ de hoc lati⁹ dictū ē in scdo precepto. Scdo potest intelligi q̄ mercata minime fieri debēt in nocte in cōuiuijs ⁊ ebrietatib⁹: quia potissime ibi regnat deceptio propē rationē ⁊ discretionē in gte sopitā q̄ reddit suspecta ⁊ inhonesta mercatio: sicut a simili dici pōt inhonesta iudicia que fierent in nocte vt nō clara die vt patz extra de offi. dele. c. cōsuluit. ij. vbi plane de hoc expressū est. ff. de orig. iur. l. ij. §. quia mgrat⁹. Alioqn tale iudiciū suspectū redderet: quia q̄ male agit odit lucez. Septima deniq̄ est circūstantia modi: naz mltis illicitis ⁊ iniustis modis pleriq̄ mercatores suas exercent mercationes quorū numerus vari⁹ multiplex subtilis ⁊ ad decipiendū efficax: prestim ꝗ tpe nouissimo in quo maledicta cupiditas in homine preualuit. Jam enim instare videtur tempus illud periculosum pessimi antixpi: qui vt dicit apocal. xiij. Faciet ne quis vendere vel emere posset nisi habeat in dextra vel i fronte characterem nominis best ie: p quē characterē spiritus deceptionis et mendacij designatur eo q̄ antixps plen⁹ erit mendacijs ⁊ deceptiōibus ⁊ in charactere illo aduersabit veritati. Illiq̄ vniuersi q̄ corde ore ⁊ ope mēdaces ⁊ fallaces erunt vniuersaliter adherebūt que in charactere frōtis ⁊ dextere denotantur: sed hūc antichristum cum suis dominus iesus tandem interficiet spiritu oris sui cum venerit iudicare seculum per ignem. Ad laudē dei omnipotentis.

De appropriatiōe rerū ⁊ trāslatione dominij ipsi⁹ rei vl vsus eiⁿ ⁊ de ꝓscriptione rerū ac vsucapione quō fieri licite possunt:

Sermo XXIII

On furtum facies

n Exo. xx. Sicut habet in decretis di. viij. §. j. iure nature oīa sūt cōmunia omnib⁹: q̄ nō solū int̄ eos seruatū credit: de q̄bus legit: Multitudis credētiū erat cor vnū ⁊ anima vna in dño: veruz etiā ex pcedenti tpe a pbis traditū inuenitur: vnde apō Platonē illa ciuitas iustissime ordinata tradit ī qua quisq̄ ꝓprios nescit affectus: hoc ibi. Sic etiaz iure diuino omnia sunt cōia: vnde Aug. sup Jo. ⁊ pōitur ibidē. c. quo iure: dicit iure diuino: Domini est terra ⁊ plenitudo ei⁹: paupes ⁊ diuites de vno limo dñs fecit: ⁊ diuites ⁊ pauperes vna terra supportat. Jure ergo hūano dicit hec villa mea est hec domus mea. Jura autē humana iura imperatorū sunt. Quare? quia iura humana per imperatores ⁊ reges seculi deus distribuit humano generi. Tolle iura imperatorū: ⁊ quis audet dicere hec villa mea est. Et subdit p iura: ergo regum possidentur possessiones: ⁊ sic in statu quidem innocentie lege nature cōmunis vsus omniū que sunt in hoc mūdo omnibus hominibus esse debuit: ⁊ hoc scōm rectā rationē: q: scōm Scotū hoc amplius valuisset q̄ distinctio dominioꝝ: tū propter pacificā conuersationē: tum etiam propter necessariam sustentationē: q: tunc nullus occupasset quod alteri necessariuz extitisset. Jus igitur non fuisset necessariū illud ab eo per violentiā illud extorqueri: similiter tunc ad sustentationē vsus eorūz magis sufficiens extitisset q̄ si precluderetur vsus alicui⁹ alieni. Q̄z si queritur: cur ergo preceptum huius legis nature reuocatum est post lapsuz humane nature. Ad

A

hoc dicendum q̄ propter tria facta est illa reuocatio post lapsum: ita q̄ in statu nature lapse reprehensibile esset omnia esse cōmunia ⁊ nociuum reipublice contra dictū Platōis iam allegatū. Primo propter negligentiā que exinde requeretur: eo q̄ terre in solitudinem redigerētur ⁊ omnes arates deperirent: homines quoq̄ ocio detestabili tepescerent: quod esset sentina omnium vitiorum contra mandatum protoplastis traditum in sudore vult⁹ tui vesceris ⁊c. Naz si cunctis agri cōmunes eēnt: sic etiam commune esset agros colere: seminare: metere: sed experientia docet q̄ de cōmunibus quasi nullus vel modicuz curat. Secūdo propter maliciaz que per hoc maxime nutriretur: quia nullus inuenireⁿ qui cū cōmunitate fructuū sibi vellet applicare laborem: ⁊ si quis inueniretur huiusmodi tamen quasi nihil sibi retinere posset cum fortiores plus debito de bonis cōmunibus occuparent: nec malicios vel astuti puniri possent allegantes se non occupare alienū ac se talib⁹ indigere: ⁊ sic mali semper haberent melius ⁊ boni peius: q: mali multa sibi supflua cōgregarent ⁊ boni tm̄ necessaria acciperent. Tertio propter inimicitias excludendas: cum esset occasio efficax continue discordie inter homines: q: plures vna re vellent simul vti violentiam sibiinuicē inferentes. Sicut legit de Nemroth Genesis. x. Cepit Nemroth esse robustus venator coram domio: id est hominū oppressor ⁊ extinctor: hoc est permittēte domino scōm Sco. ⁊ glo. Ex quibus omnib⁹ potet q̄ reipublice nullo modo talis communitas expediret: scōm conditionem humane malicie his temporibus nouissimis: ⁊ ideo redacta sūt fere omnia ⁊ singula ad quandā pticularē appropriationē: vt ꝗ dicatur meū ⁊ hoc tuum: ⁊ hoc quidē est fundamētū oīs iusticie ī ꝓrectādo rē alienā: ⁊ p ꝓis omnis iusticie in restituendo eaz: remoto autē hoc precepto legis nature debendo omnia cōmunia: ⁊ per cōsequēs concessa licentia appropriandi et distinguēdi omnia: non fiebat actualis distinctio et appropriatio per legē nature neq̄ per legē diuinā: ⁊ ergo relinquitur q̄ per legem positiuam vel humanam: ⁊ potest dici q̄ hec lex ab ipso Noe promulgata fuit aut ab aliquo electo a filijs suis in principem eorūz: vel ab alio cui ipsa communitas hanc auctoritatem cōmisit: que inquam lex fuit vl esse potuit: q̄ res tunc non occupata esset primo occupantis eam: et sic post hoc diuiserunt se super terram: ac extunc vnus occupauit vnam plagam: alter autem aliaz: concordat Scotus in. liij. distinct. xviij. q. ij. Postq̄ igitur introducta fuit rerū omnium diuisio: necesse fuit per consequens fieri dominiorum rerum translationem p̄pter varias causas occurrentes tam in vita q̄ in morte hominum. Ad cuius euidentiam sciendum scōm Scotum vbi supra: q̄ iusta translatio rerum dupliciter fit scilicet q̄tum ad dominium rei: vt si res a dominio vnius in dominium alterius trāseat: ⁊ q̄tum ad vsum rei siue ius vtēdi dominio: tamen apud ipsum rem tradentē remanente. Sed q: iusticia vel iniusticia trāslationis vsus ipsius rei easdē regulas habet quas ipsa trāslatio iusta vel iniusta dominij ipsius rei. Jdeo primā trāslationem presenti sermone prosequamur. Hic queri potest quot modis fieri potest translatio dominij quarumlibet rerū de vno in alterum. Ad hoc dicendū q̄ principaliter duobus modis: scilicet auctoritate publica vl priuata. Primo fieri potest auctoritate publica: scilicet alicuius principis vel legis: de qua Scotus in. iiij. distinct. xv. talem ponit conclusionem: q̄ translatio dominij legis iuste iust est: vt patet in prescriptione q̄tum ad immobilia: ⁊ in vsucapiōe q̄tum ad mobilia. In quibus est iusta translatio quod probatur extra de prescriptio. in. c. vigilanti: glosa super illo verbo: aliena: vbi patet expressum. Est autem prescriptio vel vsucapio acquisitio dominij p continuationem possessionis temporalis a lege diffiniti. Et est prescriptio in immobilibus: vt in domo: agro: vineis ⁊ similibus. Insuper in incorporalibus locum habet: vt in seruitutibus: electionibus: actionibus ⁊c. vt postea videbitur. Vsucapio vero in mobilibus est: vnde scōm Scotū ibidem hec prescriptio iusta est triplici ratione. Primo ratione pacifice conuersatiōis: nam iuste statui potest a legislatore quod necessarium est ad subditorum pacificam conuersationem: sed dominium neglecte rei: sicut esse ꝓtingit in prescriptione ⁊ vsucapione transferri in occupantem est necessarium ad pacificā ciuium conuersationē: quia si non transferretur dominium in occupantem: sed post quantumcunq̄ temp⁹ apud primuz ꝓtinue remaneret: tūc oriret

B

exinde mortales lites: eo q̃ posset ille qui rem neglexit vl̃ eius heres post quantum / cũq̃ tp̃us repetere rẽ illã neglectã ab alio q̃tocunq̃ tẽpore occupatã: ac p hoc tales orirent lites q̃ impossibile eẽt eas decidere: quia ꝓbationẽ sufficiẽtẽ habere nõ possent: ⁊ p consequẽs orirent odia: contẽtiones ⁊ rixe ꝑpetue: ex quib⁹ necessario pax reipublice ꝑturbata remaneret. Secundo vero ratiõe publice offensionis: legislator eũ iuste punire potest p legẽ quẽlibet trãsgressorẽ pena corporali. Cuius trãsgressio vergit in detrimentũ reipublice: multomagis ergo pena reali vel pecuniaria applicãdo illã fisco: ergo pari ratione potest cũ tali pena punire applicando illud in quo punitur alicui qui in b̃ est minister legis. Sz negligens tanto tẽpore rẽ suam transgreditur ita q̃ eius transgressio vergit in detrimentũ reipublice cũ impediat pacem cõmunez ergo potest lex rem sic neglectã applicare fisco: ⁊ sit ad maiorẽ pacẽ eã trãsferre potest qui tanto tempore eaz occupauit tanq̃ in ministrum legis. Et ex hoc patet quomodo debet intelligi illa p̃sumptio legis vel iuris: ⁊ de iure contra quã ꝓbatio non admittitur: vt quando mulier dat dotem q̃ p̃sumitur vix stipulatũ de ea reddẽda: ⁊ obligasse bona sua in casu restitutionis: vt extra de spõsalibus .c. is qui dedit fidem: in textu ⁊ glo. sic etiã p̃sumitur q̃ sic rem suam negligens eaz ꝓ derelicta habuit: ⁊ si hoc nõ sit verum: tamen legislator punit eum ac si eam habuisset ꝓ re derelicta: ⁊ illud in quo derelinquenti assimilat̃ iuste requirit similem penã. Tertio deni q̃ ratione autentice iurisdictionis: nam si quilibet potest suum dominium transferre in aliũ: potest etiam tota cõmunitas cuius libet dominiũ de cõmunitate transferre in quemlibet: quia in facto communitatis p̃ suppono consensũ cuiuslibet includi. Igitur cõmunitas illa habens istum consensũ iam obligatũ in hoc q̃ quilibet consentit ĩ leges iustas condendas a cõmũitate vl̃ a principe: potest p legez iustam in quẽlibet cuiuslibet trãsferre dominiuz. Ex quibus patet ꝑm Heral. obdoñ: q̃ possidẽs aliq̃d iure prescriptionis iuste possidet: qꝛ p auꝯoritatẽ legis rem legitime prescriptaz vl̃ vsurpatam potius est perfectionis ⁊ suꝑ erogatiõis q̃ debite necessitatis ⁊ obligationis. Hic queri potest vtrũ in possessore malefidei prescriptio locum habeat: p̃ sertim cum non dimittitur peccatum: ꝑm Augusti. nisi restituatur ablatum: ⁊ talis possessor excusationẽ nõ habet de ignorantia. Ad hoc dicendũ est p distinctionez: qꝛ vl̃ talis est possessor malefidei ante cõpletã prescriptionẽ: vel post cõpletã p̃scriptionem incipit esse possessor malefidei. Si primo modo tunc sibi inuicẽ ꝓtrariari videnẽ ius canonicũ ⁊ ciuile: nã scõm ius canonicũ possessor malefidei nullo tẽpore prescribit: vt patet eo. ti. in diuersis. c. ⁊ planissime: in vlti. vbi dicit: qm̃ omne q̃ non est ex fide: id est ex ꝓscientia peccatũ esse ꝑ synodali iudicio diffinim⁹ vt nulla valeat absq̃ bona fide prescriptio tã canonica q̃ ciuilis: cũ generaliter sit omni ꝓstitutioni atq̃ ꝓsuetudini derogandũ: que absq̃ peccato mortali nõ põt obseruari: vnde oportet q̃ q̃ prescribit in nulla tp̃is ꝑte rei habeat cõscientiã aliene: hoc ibi. Econtra vero scõm ius ciuile nõ requirit̃ bona fides: vt patet extra de p̃scrip. c. vigilanti: vbi subditur. Ephesinus eũ legislator solũ ꝓpter vitandã multoꝯ segnitiẽ ⁊ longi tẽporis errorẽ ⁊ cõfusionẽ prius triẽnali vl̃ quadragenali prescriptioni vigorẽ legis imposuit: ⁊ ibidem in glo. ⁊ sic subinuicẽ ꝓtrariant̃. Ex quo potest vlteri⁹ argui q̃ si p̃scriptio malefidei cõcordat equitati iuris naturalis: videtur q̃ ambo iura p̃dicta statuẽdo debuerunt in eã insimul cõcordare. Si vero fuit iniqua ⁊ contra equitatẽ iuris naturalis videtur q̃ nullum legale ius illam statuere debuerat. Ad hoc dicendũ q̃ ibidez proꝑie non est contradictio: licet ius ciuile dicat talem prescriptionẽ equã ⁊ iustam ⁊ per consequens instituendam. Jus autẽ canonicũ dicat eandẽ esse iniquã ⁊ iniustã ac p consequẽs ꝓhibendã: quia sic dicẽdo non attendũt ad eandẽ causã nec ad eundẽ finem. Sed vbi ꝓꝑie contradictio erit necesse est q̃ scõm eundẽ respectũ accipiãtur termini. Pro quo sciendũ q̃ in huiusmodi p̃scriptione ꝓsiderata mente iuris ciuilis illam statuentis: est vtiq̃ iusticia ⁊ equitas: quia concordat equitati iuris naturalis. Nam ius ciuile per prescriptionẽ malefidei duplicem habet finem: scz negligentes punire: ⁊ litibus finez dare: ⁊ vterq̃ finium illorum correspondet iuri naturali: ⁊ ex hac parte talis prescriptio iusta ⁊ equa merito dici põt. Cõsiderata pinde mẽte iur̃ canõici illã ꝓhibẽt̃ ẽ iniusta ⁊ iniq̃ qꝛ ꝓtrariat̃ iuris natural̃ equitati: naz ius

canonicũ ꝓsiderans q̃ talis possessor malefidei p̃scribens: intẽdit per eandẽ p̃scriptionẽ vsurpare rẽ alienã: ideo ꝓdẽnat eã tanq̃ iniustã ⁊ iniquã: qꝛ discordat ab illa regula iuris q̃ ait: Q̃ tibi nõ vis alteri ne fecerĩ. Unde sicut p̃ncipalis finis iuris ciuilis est ꝓseruare ciuilẽ societatẽ q̃ minime ꝓseruat̃ nisi litigia terminent̃: sic iuris canonici finis principalis est animas ordinare in deũ ⁊ in legẽ euãgelicã: q̃ fieri nõ potest nisi cõseruet̃ iusticia: vt scz oĩs interior actus quo quis in deũ ordinat̃ ꝑm iusticiã regulet̃. Et notandũ q̃ p̃scriptio male fidei partim est a iure ciuili inducta. s. ꝓpt̃ duplicẽ finẽ p̃dictũ: ⁊ ptim pmissa. s. considerata p̃scribentis malicia ⁊ iniquitate: q̃ respectu iudicatur iniusta: vt dictuz est. Et ideo ꝑm illud a iure ciuili nõ est inducta ꝑ tm̃ pmissa: quia q̃libet ius licet nõ valeat aliquod iniustũ vel iniquuz inducere: põt tamẽ illud pmittere quandoq̃ ꝓpt̃ aliq̃d bonũ ⁊ iustũ quod sequit̃ inde: ad q̃ tale ius magis spectat: sic ĩ ꝓposito pmittit q̃ p̃scriptio illius ex mala fide ⁊ iniq̃tate ꝓcedat vt per eã duplicẽ p̃fatũ finem eliciat: b̃ autẽ ideo facit: qꝛ cuz intendat pro vltimo fine ꝓseruare ciuilẽ societatẽ cui fini deseruit: maxime necesse est negligẽtes punire ⁊ litigia terminare. Jdeo magis tẽdere debet ad hoc tanq̃ ad cõmune bonũ: q̃ vt ĩiquitatẽ remoueat vl̃ corrigat p̃scribentis cum sit bonũ pticulare: ⁊ sic patet cur in p̃scriptione malefidei ius canonicum a iure ciuili discordat. Si vero secũdo modo: id ẽ si post cõpletã p̃scriptionẽ incipit esse possessor malefidei tunc non obligatur ad restitutionẽ: q̃ probari potest triplici ratione. Primo ratiõe auctoritatis: nam si bona fide durante prescriptio vl̃ vsucapio cõpleatur: tunc prescribes tutus eẽ videtur: nõ solum ꝑm ius ciuile sed etiã ꝑz canonez vt patet expressũ eo. ti. c. de quarta: ⁊ ĩ glo. ⁊. c. ad aures: ⁊ eo. ti. li. vj. c. j. Secũdo ratione ꝓprietatis: quia si p̃scriptio cõpleat̃ durante bona fide iã factũ est ipius p̃scribentis vtriusq̃ iuris auctoritate: q̃ antea fuit alienũ: nõ obstante q̃cunq̃ mala fide postea subsequẽte: ꝓpter q̃ talis restituere nõ tenetur. Tertio ratione inculpabilitatis: quia nullus restituere tenetur id q̃ bene ⁊ iuste possidere ꝓbatur: sed talis p̃scribens rem possidet p̃scriptã iuste ⁊ bn̄: non obstante mala fide supueniẽte: ⁊ ideo per consequens restituere non tenetur: q̃ patet: nam illud quod de iure habet̃ iuste ⁊ bene ex parte iuris vtiq̃ possidet̃: ⁊ p cõsequens alienũ non est quod iure possidetur: hoc autez iure q̃ iuste: ⁊ hoc iuste q̃ bene: vt patz. xiiij. q. iiij. c. quid dicã. Quidam tamen dicunt talem ad restitutionem teneri. Sed hanc opinionẽ Hostien. deridet: nihilominus tamen tenet: q̃ si de hoc ꝓscientia remorderet nec consilio peritorũ reformari valeret: sequenda est licet erronea sit: ⁊ hec est sententia iuristaꝯ: cui etiã concoz. Tho. in. xiij. quodlibeto: vbi cum tractaret principalem questionẽ de prescribente cũ mala fide: dixit eum ad restitutionem teneri: subdens q̃ qui fide bona prescripsit ad restitutionẽ non tenetur: licz sciat post prescriptionẽ illud alienum fuisse. Q̃ si obijcit illud Augusti. Non dimittit̃ peccatũ nisi ab. re. dicẽdũ q̃ hic nullũ peccatũ p̃cessit: quia cũ bona fide p̃scriptio cõpleta fuit: hinc regula illa nõ tangit casũ. Ceterũ si quis tẽpore prescriptionis lesaz conscientiã habuit ⁊ post incipiat habere non lesam: nõ est per hoc interrupta p̃scriptio: ꝑm glo. in dicto. c. quoniã: quia illa cõscientia fuit erronea ⁊ ideo deponẽda. Q̃ si dubitat ⁊ iustã dubitandi causã habeat: erit nihilomin⁹ bone fidei possessor: ita vt prescribere possit: vt in dicta glo. ⁊ interim vtetur bonis ⁊ fructibus: vt. ff. de vsuf̃. l. qui scit. §. bonefidei: inquirere tm̃ debet ab alijs de illa re diligenẽ: vt sic ad veritatem peruenire valeat: vt patet. xxiij. q. vlti. c. occidit. Deniq̃ queri potest vtrũ mala fide prescribẽs censeri debeat fur vel raptor aut in qua specie peccati locandus sit. Ad hoc rñdet Angelus de castellione arenino in repetitione. c. quoniã. de p̃scriptione in vlti. q. q̃ directe loquendo ⁊ proꝑie taliter prescribens nõ potest censeri cuz fure vel raptore: ⁊ breuis ratio est: quia furtuz ⁊ rapina principaliter consistunt in aliene rei vsurpatione: sed prescribens mala fide principaliter consistit in aliene rei detentione interpretatiue tamẽ ⁊ ĩdirecte est ⁊ debet in eadẽ specie peccati locari. Equipollet ergo furi ⁊ raptori q̃tũ ad peccatũ conscientie: ⁊ p consequens indiget suam conscientiam rectificare quẽadmodu z fur vel raptor: quod vtiq̃ fieri non potest nisi per restitutionẽ: quia non dimittitur peccatuz nisi res ab. restituat̃. Et sicut fur vl̃ raptor non potest tenere vel defendere furtum vl̃ rapinam contra illum cui furatus est sine

peccato: sic nec prescribens mala fide pōt tenere vel defendere rē prescriptā sine peccato cōtra illū cuius fuit res illa pscripta: vnde corā deo talis infectā conscientiā habet sicut fur ⁊ rapto: quia deus plus respicit ad effectū q̄ ad actuz: vnde. xiiij. q. v. c. si q̄d subdit: q̄ alienū negat si posset etiaz tolleret: deus ēm corā interrogat nō manū. Ad laudē dei.

Qō ad prescriptionē cōpletā requiruntur quinq̄: scz bona fides: iustus titulus: cōtinuatio possessionis: ⁊ q̄ res sit pscriptibilis: ⁊ tempus determiatū: Ser. XXIIII

On furtum facies

n Exo. xx. Materiā de pscriptione ⁊ vsucapione psequēdo. Primo queri pōt que sint requirenda ad ꝶ q̄ habeatur plena prescriptio. Ad hoc dicendum ēm canones q̄ quattuor requiruntur ⁊ addi potest quintū. Primū igit est bona fides ēm canones: licet aliter sētiāt leges: vt dictū est in sermone hce. ⁊ hec fides bona dr ēm glo. in. c. si diligenti: e. ti. ⁊ ēz Jo. an. cū aliq̄s credit esse rē suā quā possidet vel tradentē eē dōm vl habere ius distrahēdi: lz erret in facto. ff. de ver. sig. bone fidei: ⁊ ꝶ bona fides pstumit nisi ōriū pbet ar. ff. de pba. verius: q̄nq̄ tū pstumit ōriū p denūciationē. C. de rei ven. si fundū: vñ mala fides pstumit si denuncietur emptori ne emat: vl qr mercat ⁊ra legē. C. de agri. ⁊ censi. quēadmodū: vl si emat a pcuratore meo per collusionē: vl qr emat a pdigo vel luxurioso seu alijs q̄bus bonis interdictū est. ff. p empto. qui fundū. §. qui scies: ⁊. l. si quis. Sīlit q̄ emit a talib⁹ ⁊ talia ppt q̄ habēda ē vehemēt suspicio rōnabilit ppt psonā vēdētē aut rē vēdēdā aut etiam ppt pcij inēqlitatē: dr etiā malā hre fidē q̄ dolo vēditorē induxit ad vēdēdū: vl qñ ab illo emit quē vēdere nō posse sciebat. s. a pupillo sine auctoritate tutoris: aut a tutore falso quē sciebat tutorē nō eē: q̄ si q̄s ⁊sciētiā habeat simplicit dubiā dr eē bonefidei: ēm Hos. Preterea lz ēm canones sp requrat bona fides: tū ēm leges in pscriptiōe requritur bona fides. x. annorum inter presentes: vel. xx. annorum inter absentes C. de pscrip. lō. tēp. aut. malafidei: ē in pscrip. xxx. vel. xl. ḡn. ū reqrit: vt. xvj. q. iij. §. pōt: vbi m'ta ponunt de hac materia ex ix. ⁊cilio Affricano: ⁊ ex e. ti. vigilanti. C. de pscrip. xxx. vl. xl. an. cū notissimi: ⁊. l. si q̄s emptiōis: nisi vel dicere leges ipas correctas: vt in. c. qñ: ex eo. ti. qd papa facere pōt ppt periculū aīe: ēm Jo. an. lz in alijs legē tollere nō pōt q̄ ad forū ciuile: nisi vbi tpalē habuerit iuris dictionē: ⁊ requirit bona fides in q̄libz pte tpis ipius pscriptiōis vt li. vj. de re. iu. c. possessor malefidei vllo tpe nō pscribit. Scōm aūt ē iustus titul⁹: ⁊ dr iustus ti. oīs actus q̄ solet acq̄ri dominiū: si ver⁹ dōs tradat rez: vt si q̄s ab eo q̄ verus ē dōs rei accipit ipaz rē p herede p donato: p derelicto: p delegato ⁊ similia. Jtē si ab ānecessoribus incepit pscriptio: p sumere debet ⁊ credere q̄ illi habuerūt instū titu. maxīe si fuerūt honesti viri: sufficē eōm habere titulū rex ⁊ pscriptū. Jtez q̄ res nō sit vitiosa: puta furtiua vl vi possessa vl a talib⁹ empta. Preterea si ius cōe vl pscriptio nō est ⁊ra possessorē: sufficit bona fīs. als ncē est allegare titulū ⁊ pbare: nisi allegēt pscriptio tāti tpis cui⁹ ⁊rij nō sit memoria: vt ptz exp̄ssū in tex. li. vj. eo. ti. in. c. ēm: ⁊ dicit Hos. q̄ in pscriptiōe exigit cā lz nō legitima: nā si legitīa foret locū pscriptio nō haberet. Hic qr pōt vtrū titul⁹ erroneus vl min⁹ iust⁹ dare pōt cām pscribendi. Ad ꝶ dicēdū q̄ si errat in facto tūc fieri pōt pscriptio: qr ignorātia facti si pbabilis ē excusat pscribentē ab erroze: ⁊ ius positiuū punit negligentē in rex suax petitione. Si vero q̄s errat in iure: tūc nō hz cām legitimā pscribēdi. qr ignorātia iuris non excusat. Et si obijcit illd. c. cura pastorali: extra de iurepatro. vbi papa ppt legitimaz pscriptionē cōcedit ecclias ex ignorātia iuris nō iusto titulo q̄sitas: a possessoribus retinēdas: vbi arguit glo. dicēs: Isti monachi vl clerici q̄ pscripserunt has ecclias aut habuerūt bonā fidē aut malā. Si bonā ꝶ eē nō potuit nisi qr iuf ignorabāt: sed ignorātia iuris nō pdest ad vsucapiēdum ff. de vsuca. nunq̄: ⁊ q̄ ꝶ legū inēdicta mercat nō pscribit. C. de agri. ⁊ censi. quēadmodū li. xj. ⁊ isti ꝶ inēdicta canonū recepērūt ecclias: ⁊ ita pscribere nō pñt si malaz fidē habuerūt: nulla pscriptiōe iuuāt. Ad hoc rñdet ibidē. Primo q̄ hic tolerat prescriptio hmōi ppter scā dalū: qr nō poterāt ecclie reuocari sine scā dalo. Secūdo q̄ licet illi q̄ receperūt ecclias de manu laicorū pscribere nō pñt: qr ⁊ra iura receperūt: tū

eox successores pscribere pñt q̄ ꝶ ignorant ⁊ bonā fidē habēt ex q̄ iuenīūt ecclīam in possessiōe: qr q̄ alterius loco succedit iustā habet ignorātie cām: vt. ff. de re. iu. q̄ ī alterius. Tertio q̄ ibi fuit pscriptio cuz tacito ⁊sensu epi q̄ ꝶ scīuit ⁊ tāto tpe tacuit: vnde vsus ⁊ patiētia tā lōga ducit officiū ptox: ar. ex de emp. ⁊ ven. c. puenit: ⁊ in glosa.

Scōo qr pōt vtx currit pscriptio ꝶ illuz q̄ aliq̄d diu soluit sine cā. Ad ꝶ dicēduz q̄ nō currit sz licite retinero pōt qō nō de iure pstitit: etiā si id diu soluit: vt ptz. xvj. q. iij. c. clerici. c. si epus. C. de agri. ⁊ censi. l. litibus: ⁊ ex de cēsi. vbi dr. c. puenit: q̄ census ignorātie. i. cuius cā ignorat: nec diuinis nec humanis legib⁹ iuenit: oportet q̄ppe vt oīs cēsus ad q̄d ⁊ q̄ñ solui debeat p sciat vide casū in glo. Tertiū pinde req̄ situ est ⁊tinuatio possessiōis: vt. s. toto tempore pscriptiōis sine inēruptiōe sit possessa. Ad cui⁹ euidētiā q̄ri pōt qualit fieri pōt inēruptio pscriptiōis. Ad ꝶ dicēdū ēz Ray. q̄ duplicit fieri pōt talis inērnptio. Prio naturalit p occupationē. s. aq̄ vl fluminis fundū occupātis: sīlit p violēta dejectionē: vl etiā si res a possessore sit furto sublata. ff. de vsuca. naturalit: ac etiā si q̄ cunq̄ mō possessionez amisit: seu animum deserēdi habuit. ff. de serui. vr. p. si edes. §. j. ⁊cor. Inno. Scōo inērūpit ciuilit ⁊ hoc in iudicio ⁊tingit trib⁹ modis. Prio p libellū p̄ncipi oblatū: ē ꝶ tū valet in q̄bus dā actiōib⁹ q̄ annales vocant: qr post annū nō pñt moueri: sicut ē actio iniuriax: et q̄dā alie. Insti. de ppe. ⁊ tē. ac. circa p̄n. per tpalē igit oblationē libelli ppetuant. Secūdo p q̄relā iudici factā circa ⁊quētionem rei: ⁊ ꝶ valet in oīb⁹ actiōib⁹. C. de pscrip. xxx. vl. xl. an. sīc in rē. Tertio p lit. ⁊testationē in oībus actiōib⁹ inērūpit pscriptio. C. de pscrip. xxx. vl. xl. an. l. fi. Extra iudiciū ⁊o tal inēruptio fieri pōt q̄nq̄ modis. Prio p vsuraz solutionē p quaz inērūpit pscriptio q̄ currere videbat ꝶ creditorē nō petētē debitū. C. de pscrip. xxx. vl. xl. an. l. cū notissimi. Scōo p scōam cautionē. s. qñ debitor facit nouā cautionē: vt ptz ibidez. Tertio p ptestationē: vt qñ q̄s iusto metu vl alia cā ppedit⁹ nō pōt rē suā petere: ⁊ p testat corā iudice ordinario: vl corā publicis psonis: ex de of. or. c. pastoral: ⁊ de ap. c. si iustus. Quarto p denūciationē factaz colono: ex vt li. nō ⁊tes. c. qñ. C. vbi in rez ac. exer. de. l. ij. Quinto p synodalem pclamationē: vtputa sacerdos aliq̄s pclamat in synodo generali vl pinciali q̄ alī⁹ sacerdos tenet rē ecclie sue: ex eo. c. sctōrum. Preterea ēm Ray. licz pscriptio nō inērūpat: nihilomin⁹ tū in. vij. casib⁹ nō currit. Prim⁹ est tpe plati q̄ male alienauit rem ecclesie: q̄diu nanq̄ talis viuit non currit prescriptio cōtra ecclesiā: vt patet expressū xvj. q. iij. c. si sacerdos. Secundus est toto tēpore vacationis ecclesie que petere haberet: vt eo. ti. c. j. ⁊. c. auditis. Tertius si plātus eius fuerit hereticus: vt patet eisdē. c. Quartus est tpe scismatis: vt eo. ti. cū nobis. Quintus tpe excōicationis ipsius plati: nisi sit negligēs in petendo absolutionē: extra de ⁊ces. pben. c. quoniā. Sextus ꝶ eū q̄ ē ī etate pupillari. C. in his q̄b⁹ cau. nō est ne. l. fi. Septimus qñ q̄s iusta causa ppeditus nō potest agere: regularit enim ⁊tra eū q̄ nō potest agere non currit pscriptio nisi postq̄ agere pōt iure nō impedīte. Hinc ⁊tra filiū familias nō currit pscriptio in rebus aduēticijs: nisi ex q̄ liberat⁹ fuerit a patria potestate: nec mulieri in dote nisi soluto matrimonio: vel viro vergēte ad inopiā: nec creditori nisi existente debiti petēdi cōditiōe: vl aduenīēti die pbātur hec. C. de anna. prescript. l. j. §. fi. C. de iure do. l. in rebus. §. ossis. Jtē dicta. l. cuz notissimi. §. illud aūt. Ex quo nota q̄ si credidi cētū vsq̄ ad annos. x. nō incipit currere cōtra me prescriptio nisi post istos. x. annos. Quartū eque requisitū ad completā prescriptionē est q̄ res sit prescriptibilis. Ad cuius euidentiā sciendū q̄ licet generaliter omnes res ⁊ omne ius prescribi possunt: vt extra eo. ti. ad aures. C. de pscrip. xxx. vl. xl. an. sicut in rē: excipiunt tū quedā que prescribi nō possunt. Prio nāq̄ in criminibus nullo tēpore prescribitur sed potius ex tēporis diuturnitate augentur: vt extra de simo. cū in eccl'ia. xxxiij. q. v. c. q̄ō deo. Secundo nō prescribit cōtra obedientiā visitationū ⁊ etiā ⁊tra pcurationē q̄ ratione visitatiōis debent: vt patz expressū eo. ti. cū nō liceat: ⁊. c. cū ex officij: extra de censi. cū instantia: quod sane ītelligit de subdito qui non potest prescribere contra prelatū. Alī⁹ tū prelat⁹ prescribere posset: vt abbas vel alī⁹ prelat⁹ ⁊tra eōm circa subditos ei⁹. Et sīc dicit Inno. ī ꝶ casu lz subdit⁹ aliq̄lit pscribat nō tū pscribit nomine suo sed potius nomine alterius: cui de subiectiōe rñdet: vt in di. c. cū ex officij.

Tertio eccl̃ia vl̃ cetera sacra ⁊ religiosa loca: decime: primitie: oblationes nullo iure p̃ñt a laicis possideri vel p̃scribi: vt e.ti.c. cãm: in textu: ⁊ glo. dic̃ q̃ exigit̃ ciuil̃ possessio: ad p̃scriptionẽ etiã in hmõi spũalib⁹ ⁊ psona secularis talis est ĩ qua cadere nõ possit hmõi possessio de iure: q: spũale ius in laicũ nõ cadit: vñ generalit̃ oes q̃ nõ habent ciuilẽ possessionem sed alieno nomĩe possident p̃scribere nõ p̃ñt: q: illi tm̃ dicuntur possidere quo⁊ nomĩe possidentur: vt de restitu. spo. c. cũ venissent: ⁊ de p̃scripti. c. si diligenti. Hinc possessiones agro⁊ nõ p̃scribunt̃ a colonis nec pignora a creditoribus nec annui redditus a fructuarijs: q̃ si vsq̃ ad centũ annos ꝓbare posses initiũ possessionis: sc̃z q̃ nomĩe tuo possessũ ẽ nõ obẽt tibi aliq̃ p̃scriptio: nisi velis dicere q̃ p longã obliuionẽ aliq̃s pdat possessionez vl̃ si tm̃ tp̃s effluxit q̃ ignorat dñs vbi possessio illa sita sit: vl̃ q̃ possedit alieno nomine alteri postea tradat: extra de restit̃. spo. c. cũ venissent: ⁊ in glo. vl̃ etiã nisi dño petenti sic possidẽs nõ reddiderit: tũc põt res talis p̃scribi nõ tm̃ ab ipo sic detinẽte cum malã fidẽ habeat ꝑ a suo successore q̃ bonã fidẽ habet: ⁊ sic ptz q̃ psone p̃scribere non p̃ñt. Et nota q̃ ois ꝓprietarius habet possessionẽ ciuilẽ: silit̃ ⁊ marit⁹ in bonis vxoris: oĩs vero fructuarius vasallus supficiarius ⁊ emphyteota. i. meliorator. s. agrorũ: ⁊ vxor in bonis suis viuẽte viro dicuntur habere possessionẽ naturalẽ: vbi q̃ concurrit possessio ciuilis ⁊ naturalis: vl̃ ciuil̃ tm̃: ibi est sufficiẽs possessio ad p̃scribẽdũ: ꝑ sola naturalis possessio nõ est sufficiens.

Preterea ẽ videndũ q̃ res fm iura sũt ĩ p̃scriptibiles. Pro quo sciẽdũ q̃ limes vl̃ qõ adheret limiti eparatũ vl̃ parochiarũ p̃scribi ñ põt: vt ex̃ de parroch. c. sup eo. Nõ est ne termini eparatũ vl̃ parrochia⁊ ꝓfundant̃: limes tm̃ pdio⁊ p̃scribi põt: vt e.ti.c. q: xvj. q. iiij. volumus. Item nec liber homo p̃scribi põt. xvj. q. j. §. põt: nec etiã circa iura libertatis nec etiã in matrimonio: xxxiij. q. v. q̃ deo. Similit̃ respublice q̃ sũt in vsu ciuitatũ: vt vie: platee: põtes: aqdũctus nec ĩ toto nec in pte p̃scribi p̃ñt. ff. de vsucap̃. l. vsucapionẽ. C. de opib⁹ publi. l. p̃scriptio: nec etiã publice functiões siue ciuilis canon q̃. s. solui deberet reipublice ꝑ agris nõ p̃scribunt̃ a colonis. C. de p̃scripti. xxx. vel. xl. an. male agit̃: nec res furtiue vl̃ vi possesse seu etiã q̃ nascunt̃ ex eis p̃scribunt̃ aut vsucapiunt̃. Instit̃. de vsuca. §. furtiue. Hic queri põt vtrũ decime p̃scribi p̃ñt ꝑ tp̃s de cuius ꝛrio nõ est memoria. Ad hoc dicẽdũ ꝑ distinctionẽ: aut eã querit̃ vtrũ a laic⁹ ꝑ fieri põt ⁊ rñdet Frã. zab. q̃ nõ: q: sũt incapaces possessionis: vt e.ti. cãm q̃ ⁊ sine possessione p̃scriptio non ꝓcedit: ⁊ sic tp̃s de cuius ꝛrio nõ ẽ memoria lz vim habeat tituli: vt e.ti.li. vj. c. episcopũ: nõ tm̃ facit capacẽ possessionis vl̃ cẽseri possidere eũ qui est incapax: ꝑ hoc qõ notat Jo. an. ⁊ Jo. mo. de ꝓben. c. ij. li. vj. Aut querit̃ de clericis q̃ sc̃z capaces sunt huiusmodi possessionis: ⁊ tũc dicẽdũ q̃ si parrochiam habẽt tũc p̃ñt ab eis decime p̃scribi: vt patet e.ti. c. de quarta: vbi dicit̃ decime ⁊ oblatiões defunctoꝝ cleric⁹ ab ĩpetitiõe epi quadragenaria tp̃is p̃scriptione se posse tueri videt̃: nisi forte ĩterim pastoralis sedes caruisset pastore q̃ iura ecclesie sue exigere debuisset: glo. rõne sui beneficij aliter nõ. Aut querit̃ de religiosis: ⁊ tũc dicẽdũ q̃ si nõ habẽt parrochiã: ipas decimas p̃scribere nõ p̃ñt: q: nec possidere xvj. q. j. placuit. ij. vbi breui stilo monacho multa ꝓhibent̃ ⁊ eoꝝ status elegant̃ edicitur. Si vero monachi parrochias habent tũc rõne parrochiaꝝ ipas qñq̃ p̃scribunt: vt extra de decimis. c. cũ ꝓtingat: ⁊. c. cum in tua. Deniq̃ queri põt ĩcidentalit̃ vtꝝ tenẽs decimas in feudũ põt ex hoc etiã recipere decimas noualiũ. Ad hoc dicendũ fm Ray. q̃ nõ si secularis est: ꝑ dari debẽt ecclie parrochiali: q: huiusmodi ꝓcessiões ⁊ p̃uilegia artãda sũt nõ ampliãda: qõ ptz exp̃ssum extra de deci. c. tua: vbi ꝑditur: nec occasione decimatiõis antiq̃: licet ifeudũ decime sint ꝓcesse: sunt decime noualiũ vsurpande: cũ in talibus nõ sit extẽdẽda licentia sed potius restringenda: glo. ꝑ ideo dicit: q: laici decimas sine peccato possidere nõ p̃ñt: ⁊ ideo licẽtia ista nõ põt extendi ad noualia. Si vero religiosi sunt ⁊ decimas ex priuilegio pcipiũt: tũc etiã pcipiũt leges noualiũ: vt e.ti. cũ ex pte. iij. Si deniq̃ religiosi nõ ex p̃uilegio decimas pcipiunt alicuius eccl̃ie sed ex prescriptiõe: tũc decime noualium non sunt eis soluende: sed baptismali eccl̃ie: vt eodẽ titu. cũ contingat. Secundo queri potest incidentaliter vtrum monachi de prædijs suis ac laboribus obligantur ad soluẽdas decimas sicut sentire videtur textus. xvj. q. j. c. alia causa. c. generaliter: ⁊. xij. q. j. c. duo: in fi.

Ad hoc respõdet glo. extra de deci. ex pte. j. q̃ monachi in ecclesia p̃mitiua decimas dabãt de p̃dijs ⁊ laboribus suis tanq̃ laici: vt in. c. allegat̃: ⁊ hoc vsq̃ ad temp⁹ pape Paschalis secũdi: postea xo idẽ Paschalis in cõci. Magũti. statuit q̃ nec monachi religiosi nec aliq̃ cõiter viuentes decimas de suis laborib⁹ soluerẽt. xvj. q. j. c. decimas: vbi plane de hoc. Tẽpore xo ꝓcedẽte Hadrian⁹ papa solis cistercien. hospitalarijs sancti Johãnis hierosol̃. ⁊ templarijs cõcessit hoc p̃uilegiũ vt de suis laboribus quos ꝓprijs manib⁹ excolũt soluere nõ tenent̃. Alijs xo monachis cõcessit tm̃ decimas de noualib⁹ que colũt suis manibus ⁊ hortis ac nutrimẽt̃ animaliũ suorum: vt dicit̃ in p̃ñti. c. ⁊ hoc mõ seruat̃: ⁊ ita tenendũ est q̃ cistercien. templarij: hierosol̃. ⁊ hospitalarij decimas terrarũ quas de suis laborib⁹ excolũt soluere nõ tenent̃ vt dicit̃ in hoc. c. cũ duobus sequẽtib⁹. nisi pacto ad ꝑ tenerent̃: vt eo. ti. ex multiplici vel nisi parrochialis ecclesia enormiter lederet̃: vt eo. ti. dilecti. et. c. suggestũ. vl̃ nisi soluendo renũciauerint p̃uilegio suo: vt extra de priuil̃. accedẽtibus. et. c. si de terra. sed hec oĩa sane intelligunt̃ de monachis q̃ populũ nõ regunt: nam si secus tũc licet eis recipe decimas psonales et p̃diales. Verũtamẽ cistercien. ⁊ siles in p̃uilegio soluere tenent̃ decimas de possessionibus q̃s acq̃sierũt post generalẽ cõciliũ vel decetero acq̃rent: vt eo. ti. nup. vbi de hoc plenissime. Quintũ deniq̃ requisitũ ad completã p̃scriptionẽ est temp⁹ ad hoc determinatũ: qõ in iure variũ ponit̃ fm varias p̃scriptiões: vñ eo. ti. c. j. dicit̃ in glo. q̃ epi qui ãmoniti neglexerint conuertere plebes infideles sub eius eparatu existẽtes ad catholicã fidem: post. vj. mẽses ãmonitionis eius vicinus qui poterit eas cõuertere habebit eã subiectã sibi: ac p⁹tres annos sequẽtes iure p̃scriptiõis manebũt illi subiecte: si p ꝓriũ epm nõ fuerit facta interim repetitio: ⁊ sic babes hic p̃scriptionez triũ annoꝝ dũtaxat ⁊ sex mensiũ ꝛ ecclesiã qõ introductũ est ĩ fauorẽ fidei catholice. Sed omissis multis sũbus p̃scriptiõibus due sunt principales species eius. Una est longi temporis sc̃z decẽ annorũ inter p̃sentes: id est fm Accur. in vna ciuitate existẽtes: et. xx. annorũ inter absentes. Alia est longissimi temporis sc̃z. xxx. annorum vel xl. et locum habet inter laicos ⁊ priuatas

Sermo xxv

De translatiõe dominij rerũ in alterũ auctoritate p̃uata duobus modis: et q̃ cõtractus p̃ncipaliter fiũt tribus modis: Ser. XXV

On furtum facies:

Exod. xx. Expediti de mõ trãslationis qui fit auctoritate publica iam fm modũ p̃sequamur q̃ fit auctoritate p̃uata: ⁊ hoc vel p actũ mere liberalẽ: vl̃ p actũ liberalẽ fm quid. Primo mõ fit p actum mere liberalem: sc̃z cum transferens nullã expectat redditionẽ: sicut in donatione ⁊ etiã in cõmodato. Pro quo dat̃ talis regula: q̃ dñs alicui⁹ rei nisi ꝓhibeat̃ a iure vel a suo supiore a cui⁹ volũtate depẽdet in dando: donare põt rem suã alij volẽti eam accipe. Ex quo patet fm Sco. q̃ de rõne liberalis donatiõis tria sunt: de quibus q: supius tactũ est vbi agit̃ de abutẽtibus elemosynis ꝓnũc ea succinctus sermo pcurrat. Primũ igit̃ est liberalis ⁊ volũtaria translatio ex pte donãtis: ⁊ ideo q̃ deceptus est vl̃ aliqualiter coactus donat: nõ ꝓprie donat: quia nõ mere liberalit̃ donat: eo q̃ ignorãtia ⁊ aliqualis coactio excludũt volũtariũ: vt patet in. iij. Ethic̃. vt dans alicui tanq̃ ꝓpinquo vel egeno ⁊ nõ est: nõ simplicit̃ donat: q: nõ est ibi in dãte volũtariũ ꝓpter cõditiõis ignorantiã quã in dando donãs respicit. Similit̃ artatus aliqua necessitate vt in vsuris dandis vel in remittẽdis: aut in alijs violẽtijs dãnis: aut iniurijs cõdonãdis ne fiat ꝑ his emenda cõdigna: vel etiã de solutiõibus ꝓtrahendis aut de debitis remittẽdis: de quibus postea late videbit̃. Secũdũ est volũtas recipiẽdi ex pte illius cui dat̃ alioquin nõ trãsferret̃ dominiũ. Tertiũ est libertas amboꝝ. s. hui⁹ donãdi: ⁊ illius recipiendi: id est q̃ nulla lege supiori ꝓhibeat̃ iste donare vel ille accipe: nec p actũ alteri⁹ a quo dependẽt in ista trãslatiõe: ⁊ ex hoc patz q̃

multi sunt q̃ dare vel accipe nõ possunt: de quib⁹ patet supra: vnde ⁊ cleric⁹ in aliquo casu donare non potest absq̃ volũtate vel saltem contra voluntatẽ pape: vt patet li. vj. de censi. c. romana. vbi ꝓcipit q̃ visitãtes a visitatis nihil recipiãt: cũ dicit: Caueat insup. s. visitans ne ipe vel quisq̃ suorum aliqd̃ munus quodcũq̃ sit ⁊ qualitẽcũq̃ offerat recipere ꝓsumat: vt non q̃ sua sunt videat q̃rere: sed que iesu christi. Q̃ si fuerit cõtra ꝓsumptũ recipiens maledictionẽ incurrat: a qua nunq̃ nisi duplũ restituat liberet: volumus enĩ in his quãlibet fraudem penitus euitari: ꝓcuratiões autẽ recipiant ꝓut est in canonibus constitutũ: nullã tamẽ pecuniã ipse vel aliquis de sua familia occasiõe alicuius officij aut cõsuetudinis seu quolibet alio modo eorũ nomine: sed in victualib⁹ expensas tm̃ recipiat moderatas: q̃d exponit ibidem clarius: dicens: Felicis recordatiõis Grego. papa ꝓmus ꝑdecessor noster ꝓhibuit in cõcilio Lugdũn. ne aliqui ob ꝓcurationem sibi ratione visitatiõis debitam exigere pecuniã ꝓsumerent: vel etiã recipere a volente: verũ quoniã experientia rerum nos instruxit: ex hoc tam ꝑsonis visitantibus q̃ locis ⁊ ecclesijs visitatis: multa incõmodorum dispendia ꝓuenire: cõcedimus vt patriarche: archiepiscopi: episcopi ⁊ alij quibus ex officio cõpetit visitare a volẽtibus ecclesiarꝝ ⁊ locorꝝ visitatorũ rectoribus seu ꝑsonis pecuniã licite recipere valeant ꝓ sumptib⁹ moderatis faciẽdis ⁊ victualib⁹ diebus quib⁹ visitatiõis officiũ ꝑsonaliter exercebũt: adijciẽtes q̃ nõ liceat visitanti nisi vnã ꝓcurationẽ recipere vna die: siue vnũ locũ solũ visitauerit siue plura: etiã si locus quilibet visitat⁹ ab illo sufficeret ad integrã ꝓcurationẽ ꝑsoluendã: cũ eidem sufficere debeat vt tempalia metat a locis ꝑsonaliter visitatis ꝓ diebus quibus eis spiritualia subministrat: hoc ibi. Similiẽ modus visitãdi ponit in dicto. c. romana. ⁊ ad hoc maior pena adijcit cõtra eos qui aliq̃d receperint vltra debitã ꝓcurationẽ: in. c. exigit. vbi dicit: q̃ tenent̃ ad faciendã duplã restitutionẽ infra mensem: q̃d si nõ fecerint tunc patriarche: archiepi ⁊ epi sciãt sibi ingressum ecclie interdictũ. Inferiores xo a beneficio et officio nouerint se suspẽsos: quousq̃ de duplo hmõi grauat̃ ecclesijs plenariã satisfactionẽ impendãt: nullla in hoc eis dantiũ remissione libera-

litate seu gratia valitura: hoc Grego. iiij. in generali cõci. Lugdunen. Preterea si epus visitat nõ ꝓ se sed ꝑ alium: tunc epus nihil exigere põt a visitatis quos non ꝓ se visitauit: visitati tamẽ tenent̃ mĩstrare expensas ipi visitãti misso ab epo: vt ꝑ plane li. vj. de offi. ordi. c. si epus. ⁊ hoc de donatõe. Secũdo xo de cõmodato videndũ est: q: trãslatio vsus illi⁹ habet quãdã similitudinẽ ⁊ correspõdentiã ipi⁹ translationis liberalis cũ illo qui fit ꝓ actũ mere liberalem in donatiõe: nam cõmodatũ est alicuius rei ad aliquẽ certũ vsum gratuita cõcessio. vñ similes leges habet cõmodatũ cũ translatione liberalis vsus: ad hoc. s. q̃ sit iustũ: ⁊ simili modo in cõmodato cadit iniusticia sicut in donatiõe ꝟm Sco. in. iiij. Requirit̃ enĩ in cõmodãte ꝓmo libera volũtas nõ coacta. Secũdo ĩ recipiẽte q̃ rem cõmodatã recipe velit ad vsum suũ. Tertio q̃ nõ sit aliqua voluntas legis vel superioris obsistens cõmodationi. Ex his tribus multa ꝑticularizari possunt ꝓportionabiliter ad donationẽ: de quibus gratia breuitatis supsedeo. Ad maiorẽ tm̃ euidẽtiã sciendũ: q̃ in cõmodatiõe requirit̃ mera liberalitas: ⁊ ideo si merces interuenerit nõ erit cõmodatũ sed locatio vel alius contractus innomĩatus ꝟm Hosti. ⁊ Hoff. q: tũc non est cõdonatio mere liberalis sed ꝟm quid: sicut quedã est donatio ꝟm quid de qua postea videbit̃. Q̃ si querit: q̃s possit cõmodare ⁊ sibi cõmodari: dicendũ q̃ oĩs qui cõtrahere põt: q̃ si pupillus cõmodet nõ est obligat⁹ sed alius ei obligat̃: vt. ff. de acti. emp. ⁊ ven. l. iulian⁹. §. antepenulẽ. Cui⁹ ratio facile põt inueniri. Preterea possum⁹ alijs cõmodare nõ solũ nr̃a sed etiã aliena que possidem⁹: vt. ff. cõmodare. et. l. ita vt si: nõ tamẽ licz nobis ea cõmodare q̃ sunt nobis cõmodata tm̃ ad vsũ nostrũ: nimirũ cum nec nobis liceat vti ad aliũ vsum vel vlteriorẽ vsum q̃ nobis dinoscit̃ esse cõmodatũ: vnde si tibi cõmodaui rem ad certũ vsum: ⁊ tu vteris ad alium puta cõmodaui tibi equũ ad equitandũ ⁊ tu vteris ad arandũ: vel vteris eo vltra locum ⁊ temp⁹ tibi ꝑfixũ: ⁊ in casibus similibus: tũc cõmittis furtũ ⁊ teneris ad restitutionẽ: nisi credebas cõmodantẽ ꝓmissurũ ⁊ erat iusta causa credendi: vt. ff. de furtis. l. qui re. Et si in eisdem casib⁹ res perijt vel deteriorata est: teneris ad restitutionẽ: quõ aũt cõmodatari⁹ obligat̃ ad restituti-

onẽ visum est supra: vbi agit̃ de damnificatione rerũ. Secũdo modo fieri potest translatio dominij rerũ auctoritate ꝑuata ꝑ actũ liberalẽ ꝟm quid: q̃ñ. s. ꝓ eo q̃ quis transfert expectat sibi reddi aliquid equinalens ei q̃d transfert̃: talis trãslatio ꝓprie contractus nomiat̃: q: ibi trahunt̃ partũ volũtates: trahit̃ enĩ iste ad transferendũ in illũ a cõmodo q̃d expectat ab illo. Unde ꝟm Suil. Cõtractus est vltro citroq̃ obligatio ex volũtate partiũ cõsurgens: vt emptio: venditio: locatio: cõductio: mutuũ ⁊ similia: quasi cõtractus est obligatio q̃ q̃s obligat̃ alicui ex aliquo officio vel facto licito ⁊ honesto: licz nõ interueniat expressa volũtas vtriusq̃: vt tutela vl̃ cura aut negociorũ alienorꝝ gestio ⁊ hmõi: nam q̃ quis pupillus habens tutorẽ aut pubes aut furiosus habens curatorẽ: vel ille cui⁹ ignorantis gerit quis negociũ: non exp̃sse contraxerit: nihilominus tutor curator ⁊ negociorũ gestor obligat̃ quasi contraxisset:

c Idem Ulricus. Dic queri põt de contractibus quot modis fieri possunt: transferẽdo dominia rerum in alterũ. Ad hoc dicendum: q̃ principaliter fiunt tribus modis. Nam ꝓmo sunt quidam cõtractus rei vtilis ꝓ re vtili ĩmediate: sicut cum datur vinum ꝓ blado: oleum ꝓ frumẽto ⁊ similia: ⁊ talis cõtractus dicit̃ rerum permutatio: Unde ꝟm Sco. in. iiij. circa iustam rerum ꝓmutationẽ talis regula dari potest: q̃ domini rerũ iuste eas permutãt: si sine fraude seruent equalitatẽ valoris in cõmutatis ꝟm rectã rationẽ. Notanter autẽ dicit̃ sine fraude: ad excludendã triplicẽ fraudem. Primã que ꝓtingit in substantia: vt scz in cõmutatione nõ det auricalcũ ꝓ auro: nec vinum lymphatũ ꝓ vino puro: Secũdã xo fraudem que cõtingit in quãtitate rei: siue quãtitas mensuret̃ per virgam: siue ꝑ pondus siue ꝑ mensurã aut per aliũ modũ vnde oportet q̃ debita quãtitas seruet̃ põderis mensure vel numeri: siue in aridis siue in liquidis. Tertiã deniq̃ fraudẽ caue re debet in qualitate rei: vt. s. non cõmutet rem corruptam aut veterem ꝓ sana ⁊ noua: non carnes infectas ꝓ recentibus: et hec omnia probant̃ extra de iniur. ⁊ dam. da. c. Si culpa tua damnũ est datum vl̃ iniuria irrogata: siue alijs irrogantib⁹ opem forte tulisti: aut hoc imperitia tua siue negligentia euenerit: iure sup his satisfacere te oportet: nec ignorantia te excusat: si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse cõtingere vel iacturam: q̃ si animalia tua nocuisse ꝓponas: nihilomin⁹ ad satisfactionẽ teneris: nisi ea dando damnũ passis velis liberare teipsum: q̃d tamẽ ad liberationẽ non proficit si fera animalia vl̃ que cõsueuerunt nocere fuissent: ⁊ quã debueras non curasti diligentiam adhibere. Sane licz qui occasionem damni dat damnũ dedisse videt̃: secus tamẽ est de illo dicendũ qui vt nõ cõtingeret de cõtingentibus nil omisit: hoc ibi. In quib⁹ verbis satis claret quãta cautela sit ꝑueniendũ aliorum damnũ. Unde si quis defraudat aliũ in substantia qui ꝓmutando putat se aliã accipere vel in quãtitate vel in qualitate: id est qui putat accipere aliquid quãtũ vel quale dat occasionẽ damni: quia nõ ꝓmutaret nisi crederet aliã accipere substantiã quãtitatẽ vel qualitatẽ: ⁊ ergo videt̃ de ꝑsumptione iuris ⁊ ꝟm veritatẽ dedisse damnũ. Si xo inaduertẽter aut ignoranter aliquis predictorũ defectuũ repertus fuerit in re vendita: tunc venditor excusat̃ a peccato: nihilomin⁹ tamẽ cum ꝓuenerit ad noticiã illius damnũ illatum emptori: recompensare tenet̃: sicut postea latius videbit̃ in cõtractu emptionis ⁊ venditionis. Secũdo dicit regula ꝑdicta q̃ seruent equalitatem valoris in cõmutatis: q: dicit Aug. xiij. de trini. c. iij. q̃ vile velle emere ⁊ chare velle vendere reuera vitiũ est: nimirũ cũ in vtroq̃ iustũ excedit ꝑciũ: nã iustũ ꝑciũ est q̃d ẽ ꝟm cõmunẽ estimationẽ fori occurrẽtis: ꝟm q̃ res q̃ vendit̃ in illo loco cõiter valere potest: q: ꝟm Hosti. ⁊ Ray. Justum ꝓciũ considerat̃ respectu temporis contractus: nec attendi debet q̃ pluri sit emptũ ⁊ minori vendat̃ vel ecõuerso q̃ plus offerat̃. Tertio additur ĩ dicta regula ꝟm rectam rationem attendentẽ: scz naturam rei ad vsum humanũ ꝓpter quẽ ista permutatio fit. Talis autem equalitas scõm rectam rationem non cõsistit in indiuisibili medio quod respicit ipsa iusticia cõmutatiua: sed debet pensari valor eius in respectu ad vsum nostrũ: ⁊ ad probabile iudiciũ humane estimationis: mensurantis valorem infra limites latitudinis competentis: de qua latitudine postea videbit̃ in sermone de emptiõe ⁊ venditiõe: cũ pluri⁹ alijs etiã ꝑtinẽtib⁹ ad ipam ꝓmutationẽ. Secũdo xo sũt quidã cõtractus rei vtilis ꝓ nũmismate vel ecõtra: nã quia q̃ñ diffi

cile fuerat res vsuales cõmutare ĩmediate. Hinc remediũ illud reptũ est: p qõ talis cõmutatio defacili fieri posset: qõ vocat̃ nũmisma. ff. de ꝯben. emp. l. j. ⁊ tunc cõmutatio nũmismatis p re vtili vel vsuali emptio dicit̃. Econtra ẋo venditio nominat̃. Et de hoc cõtractu Sco. in. iiij. similẽ ponit regulã priori dicẽs: Q̃ dñi rerũ iuste eas vẽdũt vel emũt si sine fraude cõseruent equalitatem valoris in venditis ⁊ emptis ꝓ̃m rectã rõnem. Cuius expositio satis claret ex iaz dictis de permutatiõe. Tertio deniq; sunt quidã cõtractus alij. s. nũmismatis p nũmismate: ⁊ talis cõtractus mutuũ nomĩat̃ id ẽ mutui datio ⁊ mutui acceptio: mutuũ enim dicit̃: q: de meo fit tuũ: qõ vtiq; dari deberet gratis nihil inde sperando: iuxta illud Luc. vj. Mutuũ date nihil inde sperantes: vnde hec duo differũt mutuare et cõmodare: q: ꝓprie res illas mutuam⁹ que trãseunt in dominiũ recipiẽtis: vt denarios: nã res mutua fit illi⁹ cui mutuũ erogat̃ vt. ff. de re. credi. ⁊ si cer. pe. l. mutuũ appellata. Sz illas res cõmodam⁹ vl̃ accõmodam⁹ q̃ reddi debẽt in eodẽ esse. s. q̃ nõ trãseũt in possessionẽ recipientis: vt cõmodo tibi equum nõ ad ꝓprietatem sed ad cõmodum vel vtilitatem. Cõmodare nãq; dicit̃ quasi cum modo temporis ad aliũ transferre: ⁊ sic patet qualiter transferẽt̃ dominiũ rei in alterum p cõtractũ in liberali donatiõe: in rerũ pmutatiõe: in emptiõe ⁊ venditione: in mutui datione ⁊ mutui acceptiõe: ⁊ his correspõdent alij cõtractus in quibus non transfertur dominiũ rei sed tãmodo vsus illius vel ius vtendi. Nam liberali donationi dominij correspõdet vsus rei cõmodatio: de qua supra. Secũdo rerum pmutationi correspõdet mutua vel pmutua cõmodatio: que cõmodatio liberalis est ꝓ̃m quid: vt cõmodo tibi equũ ad vsum: et tu cõmodas mihi vaccam. Tertio emptioni correspõdet cõductio: quia cõductor emit vsum rei. s. vsum domus agri fundi ⁊ similiũ: ⁊ põt cõductor rem conducrã vlterius alteri locare: vt. C. eo. l. nemo. ⁊ tũc res posterioris cõductoris obligate sunt p̃ncipali dño vsq; ad illam quãtitatẽ qua ⁊ iste secũdus cõductor tenet̃ priori: vt. ff. e. l. si in lege. §. si colonus. Cõducit etiã quis aliq̃ vsum hũane artis vel opatiõis p determinato p̃cio ⁊c̃. Quarto venditiõi correspondet locatio: dicit̃ enĩ locator q̃ rei sue vsuz alteri p precio cõcedit: vt cum loco domũ meã tibi: tũc ego sum locator: tu ẋo cõductor: dicit̃ etiã quis locare suas opas q̃ se offert ad faciendũ aliquid p p̃cio: vel etiã q̃ accipit rem vt faciat in ea aliquid q̃ dicit̃ innomĩatus cõtractus. Et nota generaliter ꝓ̃m Hosti. q oĩa bona cõductoris inuecta et illata in rustico p̃dio sciente dño: nisi ad temp⁹ inferant̃ tacite: sũt obligata dño p pensiõe: ĩ vbano aũt p̃dio nõ distinguo vtrũ dñs sciat vel nesciat. C. de locato l. certi. vñ talis obligatio tacita pignoris inducta est multis modis p debitis cõtractis vel cõtrahẽdis in diuersis administrationib⁹ curis vel cõductiõibus ⁊ silibus: ⁊ hoc ꝓpter securitatẽ: q: tutius est incũbere pignori q̃ agere in psonã: vt insti. de obli. q̃ ex delic. na. §. furti. vñ q̃ transeũt in potestatẽ creditoris dicunt̃ pignus: sed q̃ diu rem ĩnẽt apud debitorẽ dicunt̃ hypotheca. nõ tãmẽ differũt q̃tũ ad actionẽ. Quinto deniq; mutui acceptioni nõ correspõdet aliquid ꝓprie in translatione vsus rei: sed hic est singularis ferus qui quotidie deuorat ⁊ depascit pauperes ⁊ inopes viduas ⁊ orphanos iniuriatos ⁊ oppressos: nam tanta rapacitas in cõgregando diuitias viget in plerisq; q̃ velut insatiabile chaos inferni oĩa p posse deuorare querẽtes iuste vel iniuste: nullũ hominẽ in mũdo diuitem esse vellent: vt ipi soli cuncta possiderẽt: quo ꝫ auaricia modũ nõ habet: nec capiendo expleẽt̃ sed magis excitat̃: ⁊ eo egentior fit q̃ plura quesiuit: verũtamẽ vt dicit Cassiod. vltra oẽs crudelitates est diuitẽ fieri velle de exiguitate mẽdici: amenẽt̃ honesta lucra horreant̃ damnosa cõpendia: nullus audeat inde tollere que debeat collecta dispẽgere addendo perdit que retinẽdo collegerit: ⁊ paupertatẽ potius ad se trahit si egẽtiũ pecunias nõ repellit: sed hec intelligere nolunt auari: q: dicit Ambro. sup Job. q̃ sicut hi qui p insaniam mente translati sunt: nõ iam res ipas sed passionis sue fantasias vidẽt: ita etiã mens auari semel vinculis cupiditatis astricta: semper aurum: semp argentũ videre credit: semp reddit⁹ computat: aurum gratius q̃ solem intuet̃ ipsa ei⁹ oratio ⁊ supplicatio ad dominũ aurum querit: aurum petit: ⁊ qõ extreme demẽtie est: sicut dicit Seneca lib. de moribⁿ Monstro similis est auaricia senilis: quid enim sibi vult nõ intelligo: nam q̃d absurdius vt dici solet q̃ quo minus restat vie: eo plus viatici quererẽ: ⁊ via deficiẽte viaticum augere. Quod a nobis auertat christus iesus.

De emptione ⁊ venditiõe p mẽdacia piuria: p verba duplicia: deceptoria: diffamatoria: pmissoria ⁊ cõputatoria: Sermo XXVI

On furtum facies:

n Exo. xx. Jam ordine debito post p̃missa, psequẽdum est de septima circũstantia in mercantijs: qua negociatio redditur illicita: que est circũstantia modi put tactum est in p̃mo sermone de iniuste mercãtias exercẽtibus que profecto circũstantia multifarie ad deceptionẽ cautelosis vtiẽt̃ iniusticijs: latius de eadem est p sequendum. Primus nãq; modus iniuste mercationis ⁊ cõtractũ cõsistit in multiplici mendacio. Ad cuius maiorẽ euidẽtiam ea distinguere placuit in. vij. genera mẽdaciorũ. Primo nãq; vendũt vel emũt verbis simpliciter mendosis loquẽs cõtra mentẽ suã: vt sez alios decipiant: ⁊ illi Jude comparant̃ qui christũ p pecunia vendidit: sic eñ isti veritatẽ ⁊ fraternã charitatẽ p lucro vendũt: vt patet. xj. q. iij. c. abijt vbi subdit̃: qui veritatẽ p pecunia negant deum pecunia vendũt: ipse dixit: Ego sum veritas: cum societatem fraternitatis aliq̃ discordie peste cõmaculãt deũ pdunt: q: de⁹ charitas est: qui q̃ veritatis ⁊ charitatis iussa spernũt: deũ vtiq; q̃ charitas est ⁊ ⁊ veritas perdũt: maxime cũ nõ infirmitate vel ignorantia peccant: hoc ibi. Eñ tanta prochdolor inter ementes ⁊ vendentes inueterata regnat abusio: q̃ nec emere nec vendere sciunt sine deceptiõe mendacior. De quibus ait p̃s. v. Non est in ore eorum veritas: cor eorũ vanũ est. et Prouerb. xx. Malũ est: malũ est: dicit omnis emptor: et cum recesserit gloriabit̃. s. primũ decepisse: hi sunt igit̃ qui portant characterẽ bestie. s. diaboli antichristi in fronte et manu dextera: p quem aptissime mendaciũ designat̃: nõ quodcũq; sed q̃ falsum est materialiter ⁊ formaliter: q: hoc habet perfectã rationẽ mendacij: mendaciũ enĩ nominat̃ ex eo q̃ cõtra mentẽ dicit̃: dum sic q̃ falsum scienter loquit̃ sicut in hoc casu: et hoc non solũ ex ꝓposito vano sed etiã pnicioso: vnde si intentio mentientis fert̃ ad deceptionẽ ⁊ nocumentũ ꝓximi q̃tum ad

A

psonam diuitias aut famã: tunc ꝓ̃m Thoscõa 2e. q. xc. est peccatũ mortale: cum nocere ꝓximo sit mortale peccatũ. Cui cõcor. Rich. de media villa. Et licz tale nocumẽtũ non pducat̃ ad effectũ: nihilominꝰ tamẽ est mortale peccatũ: q: vt dicit Tho. ibidẽ ex sola intentiõe peccati mortalis aliquis mortalit̃ peccat: q̃ si p talia mẽdacia deciptũ tũc obligant̃ ad restitutionẽ. Verũtãsi p talia mẽdacia nõ intẽdũt ꝓximo nocere sed seipos indẽnes seruare: tũc nõ est p ꝓprie mẽdaciũ pnicioſum nec peccatũ mortale: nisi hoc fiat ex assiduitate ⁊ mala consuetudine: tũc enĩ ꝓ̃m Hosti. mortale peccatũ est: sicut ebrietas que cũ assidua est mortalis culpa est: vt. xxv. dist. §. alias. vbi dicit̃: Ebrietas si assidua sit in numero mortaliũ peccatorũ ponit̃. Et ideo punit̃. xxxv. dist. c. epus. vñ dicit̃ Eccli. xx. potior ẽ fur q̃ assiduitas viri mẽdacis: pditionẽ autez ambo hereditabũt. In quib⁹ verbis furẽ p̃fert illi q̃ assidue mendaciũ loquit̃. Qõ potissime cõtingit in emptiõe et venditiõe cũ ꝓcedit ex auaricia: ⁊ ideo p̃misit ecclesiasticus. c. x. nihil iniqui⁹ q̃ amare pecuniã: hec enĩ ⁊ animã suã venalẽ hz. Sed quãto putas p̃cio cũ eam redemit christ⁹ sanguĩe suo ꝓprio? Audi christũ in p̃s. lxj. rũdentẽ: Preciũ meũ cogitauerũt repellere: ꝓpudor etiã p obulo minimo. Nã multi in contractib⁹ ꝓpter obulũ nõ verent̃ iterare mẽdacia piuria deceptiões ⁊ sũlia: nunq̃ tñ de illo lucrũ habituri: hinc merito concludit p̃s. v. dicẽs: Perdes oẽs qui loquunt̃ mẽdaciũ. s. pnicioſum. Secũdo ẋo q̃dax malũ addẽtes malo vendũt vel emũt multiplicibus iuramẽtis ĩmo ⁊ piurijs. Unde lxxxviij. di. c. eijciens. qõ tñ quedã decreta nõ habẽt sub dit̃ Chryꝰ. Mercator sine mẽdacio ⁊ piurio esse nõ põt: id est difficulter esse põt. Hoc enĩ ⁊ ipi quotidie fatent̃: vix enĩ alicui credũt nisi iurãti. O detestandaꝰ abusio: nescire vẽdere minutã cuiuslibet mercis vilissime sine iuramẽtis ⁊ piurijs: ⁊ hoc ideo: q: ꝓ̃m ꝓpham nõ est timor dei ante oculos eorꝫ. O rabies mũdane cupitatis totiens absq; lucro plerũq; peierare. De q̃bus ait Cassiod. Negociatores illi abomĩabiles estimant̃ q̃ iusticiã dei minime ꝓsiderãtes p ĩmoderatũ pecunie ambitũ polluũt̃: merces suas plus piurijs onerãtes q̃ p̃cijs. Hic q̃ri põt: vtrũ omẽ piuriũ sit mortale peccatũ: p̃sertim cũ ꝑ graue videret̃ ꝓpter lingue lubricitatẽ: cũ etiã se-

plus cõtingat in ioco peierare. Ad hoc re/
spondet sanctus Tho.scõa 2ᵉ.q. xcviij. q
fm doctrinã philosophi propter qõ vnũ/
quodq; tale illud magis: videmus autẽ q
ea que de se sunt peccata venialia vel etiã
bona ex genere: si in contemptũ dei fiant
sunt peccata mortalia: multomagis ergo
quicquid est qõ de sui ratione ptinet ad cõ
temptũ est mortale peccatũ: piurium autẽ
de sui ratione importat cõtemptum dei: ⁊
ideo manifestũ est q ex suo genere mortale
peccatũ est: etiã si iocose piurat aut coactꝰ:
dũmodo pcipiat se iurare ⁊ qõ iurat credit
falsum esse: quia cõtra pceptũ est qõ ponit
Leuit.xix. Non periurabis: de quo plura
ponunt in secudo pcepto. Quid sentien
dum est de his qui industriose deliberato
animo ⁊ ꝓposito peierare nõ verent: ⁊ hoc
ad decipiendũ ꝓximũ periurio pnicioso.

Utiq; censendũ est esse peccatũ equipa/
randum detestabili homicidio: immo fm
Tho.in quodlibetis: piurium solẽne gra/
uius est homicidio: qꝛ ex hocipo q in cau/
sa cuiuslibet peccati deferẽ iuramentũ: ma
nifeste ostendit q piurium ꝓ maximo pec
cato debet haberi: nec ĩmerito: quia piura
re nomẽ dei videt quedã diuini nominis
denegacio: hinc fm locum tenet post idóla
triã: vt patet ex ordine pceptorũ. Et ex his
patet q̃uili lucro detestabile vitium piurij
miseri mercatores incurrunt. Tertio ꝓ/
inde vendũt vel emũt cum duplicitatibus
qõ maxime ptinet ad mediatores mercãti/
arũ seu censales: theutonice vnter kauffer:
qui vtriq; pti placere volentes: vtriusq; se
mentiunt fautores: vtrosq; tamen sepius
decipientes: nũc enim ementem: nunc ecõ/
tra vendentẽ decipiunt: ad ꝓpriũ dũtaxta
lucrum ⁊ cõmodum inhiantes. Hi sunt fu/
res sceleratissimi ex vtraq; parte preciũ ac/
ceptantes: vt vteroq; fidelitatem exhibeat:
cum tamẽ sepius vtrosq; decipiat. Contra
quos dicit Eccliasti.ij. Ve duplici corde:
id est affectu ad decipiendũ: ⁊ labijs scele/
stis: id est qui etiã ore psequunt huiusmo/
di affectũ: ⁊ manibus malefacientibus: id
est qui ⁊ opere pficiunt: ⁊ peccatori ingre/
dienti duabus vijs: ostendẽs se amicum ⁊
exhibens inimicũ corde ore ⁊ opere. Quã/
tum autẽ malũ sit hoc ostendit domin⁹ in
pſ.liiij.loquẽs de Juda. Si inimicus me⁹
maledixisset mihi: sustinuissem vtiq; scz le/
uius. Et si is qui oderat me magna lo.fuis/
set: abscon.me fo.ab eo. Tu ꝯo Judas hõ
vnanimis: scz q̃tum ad apparentiam: dux
meus: id est comes itineris: et notus me⁹:
qui simul me.du.ca.ci. Et subdit increpa/
tionẽ maledictiõis cõtra tales dicẽs: Ve/
niat mors sup illos descen.ad infe. viuen/
tes. Refert beatus Bernhardinus in suo
quadragesimali: de quodã censali vel me/
diatore mercantiarũ: qui vt ementibus et
vendẽtibus vel saltem vni parti eorũ men
dacijs suis se gratum redderet: ꝓ firman/
do pcio inter eos psonaliter astans: clam
ictu oculi vel pedis ementi vel vendenti:
aut vtriq; pariter innuebat: vt mercatum
inter eos omnino cõcludereꝫ. Tandemq;
post firmatã inẽ eos venditionẽ ⁊ emptio/
nem si alter eorũ de chara venditione seu
vili emptione lamentabat respõdere sole/
bat: ideo clam innuebam tibi ne facere de/
beres. Simile quiddã legitur Prouerb.
xxvj. vbi dicit: Sicut noxius est qui mi/
tit lanceas ⁊ sagittas in mortẽ: ita vir qui
fraudulẽter nocet amico suo: ⁊ cum fuerit
deꝓhensus dicit: ludens feci. vnde officiũ
tam piculosum merito computandũ est in/
ter illa: que vix aut nunq̃ exerceri possunt
cum salute anime sue: quia huic ꝓprie con/
uenit similitudo illa que ponit Eccliastici
xxvij. Propter inopiã: glo.cordis vel ope
ris multi deliquerũt: ⁊ qui querit locuple/
tari auertit oculũ suum: scz a timore dei: si/
cut in medio compagines lapidũ palus fi/
gitur: que scz palus premit ⁊ murus dissi/
patur potius q roborat: sic intermedium
emptionis ⁊ venditiõis angustiabit pec/
catis: quia vtriq; parti vult applaudere in
manifesto: ⁊ decipere in occulto: sicq; pre/
mitur peccatis ⁊ dissipat deceptionibus.

Quarto equidẽ emunt ⁊ vendũt cũ ver/
bis sophisticis: id est deceptorijs obscuris
⁊ inuolutionibus plenis: nam in mercan/
do sua verba tam astute componũt ⁊ ornãt
q ad plures etiã contrarios sensus appli/
cari possunt: dantes per hec incautis ⁊ sim
plicibus aliter intelligere q̃ sit ĩ veritate:
putantes per hoc euadere mendacij diseri/
men: quod econtra magis adaugẽt. Quia
dicit Eccliastici.xxxvij. qui sophistice lo/
quit: glo.ad decipiendũ ⁊ ad capiendum
gloriã humanã ⁊ fauorem: odibilis est: scz
deo ⁊ hominib⁹: his etiam sophismatibus
vti solent begutte que circũlocutiue ⁊ pa/
rabolice dissimulant verũ vt euadant mẽ/
daciũ: his etiã vti solent mercatores ad rei
vendende defectũ indirecte occultandus.

Ad cuius euidentiã queri potest: an pec/
cent qui vendendo equos dicere solent em
ptori: ego tibi vendo hunc equũ ꝓ vmbro/
so strumoso infirmo: ⁊ sic de alijs defectib⁹
qui solent esse in equis: quos tamẽ defect⁹
equus nõ habet nisi forte vnũ sed occultũ
quem defectum si sciret emptor vix daret
illius precij medietatẽ: an inquã talis ven
ditor excusat ꝓ hoc q in genere dixit defe/
ctum equi. Ad hoc respõdet Berñ. in suo
quadragesimali: q talis venditor tenetur
emptori dicere defectũ illum in speciali: qꝛ
als rem notabiliter maculatã vendit cum
detrimento proximi qõ est contra charita/
tem: nec sufficit sic exprimere in generali:
ꝑsertim cum hoc in fraudẽ faciant vt cre/
dant emptores q sicut nullũ inueniũt de/
fectum manifestũ: sic nec inesse credũt ali/
quem occultum. Similiter vendẽtes pan/
nos ⁊ similia nõ satisfaciũt si dicunt: respi/
ce rem diligẽter oculus pascat te: quia hec
omnia fraudulenta sunt verba cũ ipsemet
sciant certitudinaliter defectũ rei venden/
de notabilem esse. Ex huiusmodi enĩ con/
tractib⁹ sepius emens incurrit grande pe/
riculũ ⁊ damnũ imminet venditori fraudu
lento qui tenet ad restitutionẽ totius dam
ni: vt extra de iniur. ⁊ dam.da.c. si culpa.
Insuper incurrit dispendiũ salutis anime
sue qõ grauius est omni damno: q si res
plus iusto pcio vendit ꝓpter latentẽ defe
ctum: tunc ignorans hoc ignorantia ꝓba/
bili licz peccare non videat: tamen postq̃
ad eius noticiã puenerit ad debitam recõ/
pensationẽ obligat. Quinto ꝑterea qui/
dam emunt vl vendũt cũ iniurijs alio:um
mercatorũ: aliorũ merces diffamãtes iniu/
ste vt suas charius vendant: qõ est menda
ciũ valde pnicioſum ex multis cõcurrenti/
bus. Primũ enĩ est negatio veritatis. Se/
cundum est intentio fallendi: quia vt dicit
Aug⁹. ⁊ habet. xxij.q.ij.§. ille ergo. q mẽ/
daciũ est falsa significatio vocis cum intẽ/
tione fallendi. Tertiũ est iniuria ꝓximi q̃
ꝑpeditur ne vendere valeat merces suas.
Quartũ est diffamatio proximi: qꝛ hoc no
tat esse minus iustus q mercib⁹ corruptis
ꝓximos decipere suspicat: nam audiẽtes
hoc disseminãt hanc infamiã inter merca/
tores vel vicinos: qui tamẽ minus peccãt
si merces illas corruptas esse putant. Pri/
mus autẽ diffamator maliciosus est ⁊ gra/
uius peccat: vnde in dicto.§. ille ergo. sub/
dit. Sed cũ fallere semp sit volũtatis: falli
aũt vel infirmitatis vl temeritatis: graui⁹
fit qõ ex voluntate q̃ qõ ex temeritate vel
infirmitate procedit. Quintũ est deceptio
mendosa illi⁹ qui rem suã compare deside
rat: qꝛ sic rem ꝓximi nimis diffamat men/
daciter: sic ⁊ ꝓriã nimis cõmendat vt alte/
rũ decipiat: qõ si fecerit obligat ad triplicẽ
restitutionẽ faciendã. Primo illi quẽ deci
pit in vendẽdo. Secũdo illi quẽ spoliat fa
ma sua eum diffamãdo. Tertio tenet ad re
cõpensationẽ damni qõ diffamat⁹ sustinet
ꝓ hoc in nõ vendẽdo: ⁊ sup hec blasphema
uit veritatẽ ⁊ lacerauit charitatẽ: dans al/
teri occasionẽ iuidie ⁊ odij sempiẽni: vũ ta/
le mendaciũ multo graui⁹ ẽ q̃ furtũ ꝓpter
diuersa cõcomitãtia. Sexto aũt quidam
emũt ꝓmissiõib⁹ aut etiã ꝑstitis iuramẽtis
ad solutionem certo tpe faciendã: sub dolo
fraude se cõstringẽtes aĩo fallẽdi. Ad cui⁹
euidentiã queri põt: vtrũ ille peccat q̃ ali/
quid ꝓmittit qõ tñ nõ implet: ꝑsertim cum
dicat. xxij.q.iiij.c. vnusq̃sq;. Nã si ꝓmittit
q̃s aliq̃d inhonestũ: tolerabili⁹ est ꝓmissũ
nõ facere q̃ facere qõ turpe est. Ad hoc di/
cendũ ꝓ distinctionẽ: aut enĩ ꝓmittit quis
qõ est illicitũ ⁊ inhonestũ: ⁊ tũc taliter pro
mittens grauiter peccat: siue ꝓposuerit ad/
implere siue nõ: nec tale ꝓmissũ adimplere
debꝫ si nõ est honestũ: ĩmo si tẽdit dũtaxat
ad inhonestatẽ q̃q; seruari: nõ debet etiã
si sine interitu salutis eterne seruari posset
vt patet exp̃ssum ex̃ de iureiu.in.c. quẽad/
modũ. vbi ponit exemplũ vnũ de eo q̃ iura
uit se ducturũ mulierẽ in vxorẽ q̃ tñ interi
fornicata est: ⁊ de alio q̃ ducens vxorẽ iura
uit q nunq̃ eaꝫ dimitteret: q̃ siliter postea
adulteriũ ꝓpetrauit: quapropt̃ neuter eo ꝓ
ꝓmissum adimplere tenet: ꝓpter cõditiões
subintellectas: si videlicet ꝓma ꝯ despõsa/
tionis legẽ nõ veniret: ⁊ si secũda ĩ lege cõ/
iugij non peccaret. Et qõ magis est si talis
mulier in mr̃imoniũ acceptãda fieret inte/
rim leprosa paralitica: vel amitteret oculũ
aut nasum: tũc silr nõ obligaret ad pficien
dũ ꝓmissũ: vt pꝫ in textu: ⁊ b̃ ideo fm glo.
qꝛ honestas intelligit in b̃ iuramento vt si
res in eodẽ statu pmãserit: secus tñ esset si
mulier laberet in facultatib⁹: q si p violẽ/
tiã oꝑimeret spõsa de futuro nõ tenet ser
uare ꝓmissum eã ducẽdo: vt diẽ ibidẽ glo.
Si ꝯo ꝓmittit quod est honestũ ⁊ licitum:
tũc fm Tho.scõa 2ᵉ.q.cx. Si ꝓmittẽs ha/
bet animũ adimplendi quod ꝓmittit non
mentit: quia nõ loquit contra id qõ gerit

in mente: si tamē probabiliter credebat se posse pficere. Qz si temerarie credebat: ḋa cām credēdi nō hēbat: tūc nō excusat a mē dacio pnicioso: quia in dispendiū est alterius. Preterea si non pficit qō fideli mente pmisit: tunc infideliter agit animū mutando. potest tamē excusari duob⁹ modis. Primo si pmisit id quod est illicitum manifeste: quia tūc pmittendo peccat: sed mutando positum bene facit. Alio modo si sunt mutate cōditiones psonarum ⁊ negociorū: vnde Seneca de bñficijs dicit: Ad hoc q̄ homo teneat facere que pmisit: requit q̄ omnia ĩmutata pmaneant: alioq̄n nec fuit mendax in pmittendo: quia promisit qō habebat in mente subintellectis debitis cōditionibus: nec est infidelis nō implendo qō pmisit: quia eedem cōditiones non extant. Hinc apostol⁹ nō est mentitus qui non iuit corinthum quo se tamē iterum pmisit. ij. Corinth. j. ⁊ hoc propter impedimenta que supuenerant. Si deniq̄ quod pmisit animū implendi non habuit licz postea adimpleat tamē mendacij reus est ⁊ pmissionis transgressor in voluntate iudicat: quod vtiq̄ in pſenti, pposito mendaciū pniciosum esset: ac non adimplentē ad recompensationē condignā obligaret: tam q̄tum ad capitale q̄ etiam q̄tum ad omne interesse. Verūtamē alteri fidem pmissam non tenenti promissa fides de necessitate non est tenenda: vt patet extra de iureiurando. c. iij. ⁊ in glo. Septimo deniq̄ quidam in emptione ⁊ venditione decipere nituntur falsis computatiōibus: maxime quādo cum inexpertis simplicib⁹ vel rusticis computationē faciunt. Et quicquid in hoc decipere pualent lucrum reputant: aut alter minus iusto in solutione recepit: aut plus iusto soluit: totū in abissum auaricie trahunt. Sicut enim insidiant aranee muscis in foraminibus muri: sic huiusmodi quotidie simplicibus hominibus insidiantur ĩ apothecis suis. Sicut vulgo dici solet de puella q̄ de vita inquirens quāti constaret: accepto responso petijt aliam magis pciosaz tē. Cōtra tales dicit Thesal. iiij. Nemo circūueniat in negocio fratrem suū quoniā vindex est domin⁹. Unde in psona decepti dicit Ozee. xj. Circūuenit me effraim in negociatione sua ⁊ in dolo domus sue. Effraim crescens interptat ⁊ signat impios mercatores qui p malicios circūuentiones diuitijs crescunt. Sed iusto dei iudicio eueniet eis quod dicitur Job. xx. Diuitias quas deuorauit euomet ⁊ de ventre eius extrahet ea deus. Quod a nobis auertat christus iesus. Ad laudē dei omnipotētis.

De deceptionib⁹ mercatorū in pondere: mensura: moneta: pcio ⁊ macula: in defectiōe: admixtiōe ⁊ corruptione: Sermo XXVII

On furtum facies.

n Exod. xx. Aliso de multiplici mendacio pnicioso quod cōtingit verbis ad decipiendū primū: secūdo loco procedendum est de multiplici mendacio qō cōtingit facto ad primo ⁊ circūuentiōz qō vtiq̄ non minoris est criminis: quia dicit Tho. in quodlibetis: q̄ cum eadem sit in vtroq̄ mēdacio fallendi intētio hinc vterq̄ peccat equaliter: verbū enim ⁊ factum assumit vt instrumentū fallendi: ⁊ ideo nō refert q̄tum ad peccatum: vtrum aliquis verbo: scripto nutu vel quocūq̄ facto mentiatur: sicut nec refert q̄tum ad homicidiū vtrum quis interficiat gladio vel securi. A

Sciendū est igitur q̄ quinq̄ sunt hominum genera precipue mercatorū: qui factis mendosis primos circūueniunt ad decipiendum. Primo nāq̄ quidam laqueum deceptionis tendūt in vārijs ponderibus ⁊ mensuris: contra illud Deut. xxv. Non habebis ĩ sacculo tuo diuersa pōdera maius ⁊ minus: nec erit in domo tua modius maior ⁊ minor: pondus habebis iustum et verum tē. Qō sane intelligendū est in vno loco vel in vna ciuitate: nam fm Tho. mēsuras venalīū rerum necesse est esse diuersas in diuersis locis: propter diuersitatem copie vel inopie rerum: quia vbi res abundant mensure maiores esse cōsueuerunt et ecōuerso. In quolibet tamē loco sunt mensure determīate publica auctoritate vel antiqua cōsuetudine: quas pterire non licet. Et simile iudiciū est de ponderibus. Hic ergo queri potest de ponderibus ⁊ mensuris: an. s. vtens corruptis ponderibus vel mensuris: non p superiorē sed p plebeios iā in vrbe tota cōmuniter introductis peccet: pſertim cum his qui iustas mensuras. ⁊ iusta pondera mutant lucri causa penitentia imponit: extra de empti. ⁊ vendi. c. vt mensure. vbi ponit penitētia: xxx. dierū in pane ⁊ aq̄: preter punitionē legis q̄ puniri debet: vt tāgit glo. Ad b rñdet. s. Bernhardinus in tractatu de contractibus q̄ si etiā hmōi corruptiōe aliq̄ iusto pcio fraudātur p eo q̄ credūt mensuras esse veras ⁊ pondera iusta sicut prius erāt: tūc hmōi fraudator peccat mortalit ⁊ damnum fraudis restituere tenetur. Si vero iusto precio non fraudant nec vtēs eis ad fraudē vtatur iusti pcij: non tenet aliquid restituere q̄uis peccet non reuelādo mensure corruptionē his quos credit eam latere: sed forte non mortaliter peccat qñ corruptio communis est: quia satis de hoc data est ratio q̄ huiusmodi corruptio omnib⁹ ĩnotescat Si autē oēs tā domestici q̄ forenses cōmuniter sciūt pondera ⁊ mensuraz quātitatez quibus vtunt post cōmunē corruptionez: tūc nō cadit in eis fraus vl fasitas cū omibus notū sit. Preterea si corruptio talis esset q̄ vnā mensurā scz maiorem tenerēt ad emendū ⁊ aliā ad vendēdū. s. minorē: tunc nisi alter cū q̄ mercat b sciat est semp culpa mortalis: b em̄ est ppetuum qō phibetur in Deut. in xbis pdictis. Int quos etiaz hij cōnumerant q̄ ad decipiendū emētes humectant mercātias suas: sic q̄nq̄ fit in omnibus fere speciebus. Similit ĩ lana: lino ⁊ infinitis alijs q̄ pondere mensurant: qui omnes obligant ad restitutionē. Pariforiter sunt in b scelere cōputati q̄ monetas in pōdere diminuūt radēdo vl lauādo: cōtra q̄s leges pmulgāt penas graues: q̄dā etiā tales monetas ĩ pōdere grauiores eligentes maiori pcio alienāt. Pro q̄ notandū fm Tho. q̄ si tales emissent summatim aliquā monetā argenteā vl aureā: q̄rū alique deficerēt a debito pōdere aliq̄ xo supadderēt ⁊ alique tenerēt iustā estimatiōez sicut cōiter fieri solet ad deceptionē reipubli. tūc illicitū eēt peiores cōmuni pcio: meliores xo maiori pcio alienare: qz qō abūdat in meliorib⁹ deficit in peiorib⁹: vnde peccāt grauit monetarij q̄ monetā vni⁹ valoris faciūt eē diuersi pōder ad spoliā duz cōmunitatē: qz qō vni adijciunt alteri subtrahūt: ⁊ ide sequunt tales cupiditates iniuste. Cetez queri pōt de his q̄ tāte fame sunt q̄ aduenientes ponūt pōdus mensurā ĩmo ⁊ preciū rerū quas habere desiderant ĩ iudicio ⁊ arbitrio eoz: at illi nihilomin⁹ tales simplicit fidētes nequit decipe non verent. Ad b rñdet. s. Bernhardi. vbi. s. q̄ rōnabilit dici pōt si vēditores hmōi tal estimatiōis aut fame sint in pplo: aut tā perfecti status q̄ xbo eoz plus stat q̄ alteri⁹ iuramēto: tūc a mortali nō excusant rei venalis pciū mēdacit alterādo: vl etiā mendose dicēdo: tantū pstitit mihi: vl tātū potui habere de illo: qz pinde est ac si emptor se cōmitteret fidei vēditoris. ⁊ b vēditor accepta ret: ac tandē ptra fidē acceptā ⁊ datā infidelit sua vēderet: talis execrabilē fraudē facit ⁊ obligat ad restitutionez: ⁊ vltra hoc mortalit peccat agēs ptra pactuz date fidei. Mimix cū dicat. xxiij. q. j. c. noli: qō fides etiā hosti fuāda est ꝗ quē bellū geri: tūc tomagis amico: ⁊. xxij. q. iij. c. innocēs. Secūdo q̄dā decipiūt mēdaci facto: dū merces falsas: mixtas vl corruptas tradūt tanq̄ sanas: puras ⁊ veras. Ad cuius euidentiā q̄ri pōt vtrū sit culpa mortal obligans ad restitutionē rē vēdere: in q̄ ē macula vel fraus occulta quā vēditor nō manifestat ementi. Ad hoc dicēdū q̄ rei vēdē de pōt inesse triplex macula. s. in defectiōe: admixtiōe ⁊ corruptiōe. Primo pōt inesse macula in defectiōe: ⁊ q̄tū ad illā maculaz scz defectiōis dicendū fm Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxxvij. ⁊ fm Sco. in. iiij. di. xv. q̄ circa rem vendēdā triplex defectus psiderari potest Primus est scōm substātiā: vt si q̄s vēdit auricalcū p auro: stannum p argento: aut ecōuerso emit a simplici ⁊ inexpto vēditore aurū p auricalco vl argentū p stanno: vel denariū magni valoris p denario pui valoris: equitatē iusti pcij notabilit excedēs ⁊ talis simplicit obligat ad restitutionem ⁊ cū hoc peccat mortalit fraude primū circūueniēs: vnde tantū creuit hec pestis maledicta q̄ vix inuenit mercator expers illius cū fere occurrat ĩ oibus mercib⁹: vt vēdant vnā p reliq̄: eo q̄ fere oēs merces licet sint eiusdē generis: tñ sunt maioris valoris ⁊ vtilitatis ex vno loco adducte q̄ ex alio: qō cōtingit vel ex natura patrie vl etiam ex beneficio humane ĩdustrie: sic lana de anglia melior ē q̄ de Scotia: ⁊ artificia in vna ciuitate facta meliora sunt q̄ in alia ⁊ sic de ĩfinitis alijs: cōiter aūt mercatores suas merces vēdūt p meliori vl ex natura vel ex industria: cū tñ in veritate non sint de meliorib⁹: ⁊ sic grauit peccāt ⁊ ad restitutionē obligant. Hinc scōo pōt esse defectus in qualitate: sicut iā patuit: qz merces sic vendite nō sunt talis valoris qualis esse putāt emptores: eo q̄ merces vendūt alterius speciei. Tertio potest esse defect⁹ B

in quãtitate de quo similiẽ supra dictũ est. Ꝓtum vero ad scõdz maculã sez admixtionis: cũ in re vẽdẗda falsas aut peregrias mixturas aut cõpositiões occulte addũt fere in oia substãtia vẽdibili: siẗ faciũt multi mercatores aromatarij ac etiam artifices: ĩmo pene oes artificijs ⁊ mercãtijs lucratiuis incũbentes; qõ ꝑcipue dñs lamentat. Esa. j. dicẗs: Argẗũ tuũ versũ est in scoriã sez p cõmixtionẽ stanni vl plũbi: vinũ tuũ mixtũ est aqua. Sed alia lra habet caupones tui ⁊ tabernarij tui miscẗ vinũ aq. Sequit heu cõsolabor: sup hostib⁹ meis ⁊ vindicabor de inimicis meis: ⁊ cõuertã manũ meã ad te sez puniẗdũ: ⁊ excoquã ad purũ scoriã tuã. Nyra loquit ad modũ fabri q̃ p virtutẗ ignis cõsumit q̃cq̃d ẗ ipuritat ẗ ĩ auro vel argẗo. Hic q̃ qri põt vtꝭ ponens mixturas in mercib⁹ peccet ⁊ ad restitutionẽ teneat. Ad ꝗ rñdet Bern. in tracta. de ꝓtractib⁹: q̃ si talis mercator ppt hmõi cõmixtiones vẽdit illas merces vltra extremos limites iusti ꝑcij: tũc totũ illud quod plus recepit obligat restituere: ⁊ vltra ꝗ tenet ad interesse si alt p hoc dãnũ passus ẗ. Si vero p hoc nõ intẽdit nisi iustũ ꝑciũ citius extorqre: tũc ad satisfactionẽ nõ obligat: ꝑsertim si certitudinaliẗ vl multũ ꝑbabiliẗ scit iustũ ꝑciũ nõ excessisse: q̃ si dubitat tũc tenet ꝑ eo q̃ certus est de fraude sua. Ad maiorẽ tñ euidentiã sciendũ q̃ duplex est genus cõmixtionũ: nã q̃dã sũt admixtiões ficticie q̃ quasi in nullo mutant valorẽ rei venalis: ⁊ in talib⁹ nõ peccant si faciũt intẽtione sola sobriũ ⁊ iustũ lucꝭ extorquẽdi. Alie vero sunt admixtiões pnitiose q̃ virtutẗ ⁊ valorẽ notabiliẗ minnũt: q̃ sunt omino ꝓtra ꝓprias ⁊ cões intẽtiões emptorꝭ: ⁊ tales omnino sint illicite ꝗuis etiã nihil vltra iustũ ꝑceiuꝭ recipiũt. Rõ ẗ q: taliũ vsus saltẗ in frequẽtatiõe sua mortalis est culpa: put patet in illis q̃ in vino mebiũ miscẗ vt floridus in eo color elucescat: cũ tñ dicit q̃ tale mebiũ in vino mirabiliẗ capiti ⁊ stomacho sit nociũ. Si tamẗ virtutis minucio modica sit ⁊ ꝑciũ iustũ: tũc nõ puto nisi peccatũ veniale: ꝗ Bern. Sed arguũt in ꝓtrariũ mercatores dicentes. Quilibet põt miscere rei sue q̃d vult saltẗ anteq̃ eã venalẗ expõat: non aũt post vini ꝑcontizationẽ nec post merciũ vẽditionẽ ⁊ ego assẽtio. Põt itꝰ inq̃s merces sic mixtas venales exponere: nec ego ꝗdico: sed oportet q̃ in vẽditione defectũ illũ mixture plane notifices emptorib⁹ si vis eua dere dispendiũ mortalis criminis. Ratio ẗ q: ꝓstat omnibus q̃ lex ⁊ ꝓsuetudo ciuitatis est q̃ vendat vinuꝭ puꝭ ⁊ merces nõ mixta: sed talis ꝓtra vtrũq̃ fraudulenẽ incedit: cũ hoc etiã eius intẽtio corrupta cõstat esse maledicta auaricia: in hac etiã macula cõprehendunt illi q̃ vẽdũt merces corruptas ꝑ sanis: qõ ꝓtingere solet etiaꝭ in omnibus fere mercib⁹: sez ĩ carnib⁹: ouis: piscibus: maximũ q̃z periculũ ĩminet apothecarijs ⁊ similib⁹: q̃ in seropis ⁊ medicinis imponũt ea que sciãt eẗ corrupta vl nociua seu nõ ꝑficua: cũ iã ꝓpter vetustatem suã ꝑdiderũt virtutẗ: ex quo seq̃tur ꝑlixior vel etiã grauior infirmitas aut interdũ mors ipsa: ac p hoc medici incurrũt ĩfamiam ⁊ etiã culpã si debitã diligentiã nõ adhibuerint: vnde in omib⁹ dãnis illis ⁊ sũlibus ex corruptiõe merciũ ꝓueniẗib⁹ tenetur vẽditor ad restitutionẽ ⁊ ad omne inẽesse: vt extra de iniuꝭ. ⁊ dam. c. si culpa: qz talis occasionẽ dãni dat ⁊ piculi: vt dicit Thomas scõa. 2ᵉ. q. lxxvij. damni q̃dã: qz ꝓpter hmõi corruptionẽ res q̃ vẽdenda ꝓponit minoris est ꝑcij cũ tũ ꝓter hmõi vitiuꝭ nihil de precio subtrahat. Periculi vero ex eo q̃ vsus talis rei reddit inutilis ĩpedit⁹ vel noxius: sicut domus ruinosa ꝑ firma: equus claudicãs ꝑ veloci: ⁊ cibus venenosus ꝑ sano. Omibus igit ꝑdictis ꝓtinget q̃d ait Chrysost. ⁊ ponit in q̃busdã decret ẗ lxxxviij. di. c. eijciẗs: q̃ quẗadmoduꝭ tritiũ aut aliq̃d tale teras in cribro dũ huc ⁊ illuc iactant oia ⁊ grauia paulatim deorsuꝭ cadũt ⁊ tãdẗ in cribro nihil manet nisi stercus: sic de substãtia negociatoꝭ nouissime nihil remanet nisi solum peccatũ: hec ille.

Tertio quidã decipiũt mẽdaci facto: dũ mercatores inẽ se cõuentiões dolosas ⁊ ꝑnitiosas faciũt q̃ nullus de tali vl tali mercantia vẽdat vl emat nisi tñ tres vl quatuor: vt sic charius vẽdãt vl simul pascuntur vt vno ꝑcio plus iusto vẽdant vt ãplꝭ inde lucrari possint iniuste: ⁊ hij sunt ꝑdones execrãdi q̃ totã cõmunitatẗ spoliant: ⁊ monopoli vocãt. Monopolon enĩ ẗ mercatio quam aliq̃ soli ex condicto exercẗ et impetrant q̃ ipsi soli emere vendere vl etiam docere possint: vnde generaliter mercatores qui conuentũt in certo precio plus iusto vendant: aut q̃ aliqui dumtaxat aut vnus solus vendat: vel etiã qui ĩpetrat q̃ sibi soli res alique vendere liceat: iudicantur monopoli: ⁊ scõm leges debent bonis suis spoliari: ac exilio ꝑpetuo damnari. Similiter ⁊ concedẗtes ⁊ admittentes debẗ puniri: hec patent. C. de monopo. l. vna. Quarto preterea quidam decipiunt facto non soluentes tempore cõstituto ad quod se tamẗ obligauerunt scriptura: ꝑmissiõe vel etiam iuramẽto: ⁊ hoc ꝓter proprium cõmodum quod interim querunt cuꝭ illis pecunijs: vel in lucratiuis mercationibus vel etiam quia monetarum expectant mutationẽ aut similia queritantes propria cõmoda: aut etiam ex malicia vel alia quacũq̃ culpa: vnde si creditori per talem dilationem solutionis prestant occasionem damnificationis tenentur ad omnimodam cõdignaꝭ satisfactionẽ ⁊ ad totũ interesse: ꝑ ut latius postea videbit. Quinto sunt etiam quidã decipientes simplices: rẗ aliquã minus debito ementes: vel etiã charis⁹ debito vendentes: licꝭ non faciunt propẗ anticipationẽ vel prorogationẽ solutionis: ⁊ hij sunt ꝓprie preoccupatores rerum venalium qui merces preoccupant: nõ propter ꝓriam necessitatẗ sed ꝓter improbã cupiditatem: vt sez statim sine ĩmutatione temporis vel loci vl ipsius rei charius vẽdãt: qui dicuntur in vulgari vorkouffer: in foro tanq̃ aucupes residentes: hij nimirum grauiter peccant: quia propter cõmodũ ꝑ prium ac lucrũ quodlibet venale vel vsuale faciunt charius ementi ⁊ vilius vendenti q̃ iustuꝭ sit scõm rectam rationẽ: ex quo damnificare videtur vtrãq̃ partẗ: lucrum proprũ e medio tollentes: ⁊ per cõsequẽs toti reipubli. pnitiosi sunt: ⁊ hec quidẗ potissime solent exercere qñ taliũ rerũ charistia contingit esse in terra propter raritatẗ illarum merciuꝭ: tunc enim vbiq̃ preoccupant ad insidiandũ in foro in vicis ⁊ plateis ac in viarum exitibus inexplebili cupiditate inhiantes ad lucra ac vniuersos excoriare cupientes. Et ideo Bernhardi. sup cantica sermone. xxxix. inter alia ponit inhumanitatẗ erga proximum vnam esse rotam auaricie: qua sez auarus rapido cursu vehitur ad inferos. De qua dicit Aug⁹. de verbis dñi: quẗ ẗ ista auiditas pecunie: cũ ⁊ ipse belue modũ habeant: tunc enim rapiunt quando esuriunt: parcunt vero prede cum senserint satietatem: insatiabilis ẗ sola auaricia diuitum: semper rapit ⁊ nunq̃ satiatur: nec deum timet nec hominẽ reuerẗur: nec patri parcit: nec matrem agnoscit: nec fratri obtẽperat nec amico fidẗ seruat ⁊c. Quos egregie irridet. Seneca epistola. xiij. dicẗs: vidisti aliq̃ canẽ missum frustũ panis aperto ore captãtẗ: quicquid accipit ꝑtinus integrũ deuorat ⁊ semp ad spem futuri hiat. Idem: euenit nobis quicquid expectantibus fortuna proiecerit. id sine vlla voluptate dimittimus ⁊ statim ad rapinã alterius erecti ⁊ attoniti in epicuꝭ illud chaos incidim⁹ mane sine termino ẗ: sed vnde ꝑcedit hec inhumanitas nisi ex bestialitate ⁊ vilitate huius terrene concupiscentie. Dicit enĩ leo papa in quodaꝭ sermone: q̃ ãmoris pecunie vilis ẗ omnis affectio: ⁊ anima lucri cupida etiã ꝑ exiguo perire non metuit: nullũq̃ est iusticie in illo corde vestigiũ: in quo auaricia sibi fecerit habitaculũ: nec quidem illi fructũ bonorum ꝓfert quẗ possidet: quia diuitiaruꝭ amor insatiabilis: longe amplius torquet eũ q̃z refrigerat vsu suo: quarũ quidẗ acq̃sitio laboris: possessio timoris: amissio plena doloris inuenit. Unde legit in cronicꝭ ministrorũ generaliũ ordinis minorũ: q̃ q̃dam vsurarius ad extrema veniens nullũ anime subsidiũ querens ait anime sue. O anima mea video q̃ me derelinquere velis cũ bonis acquisitꝭ frui deberes: sed ad minus decẗ libras tecum portabis: quas diu in lombari meo posui: ⁊ ego te deo auferã quia talia tibi aufert: leuatisq̃ oculis ĩ celum blasphemãdo ꝓtra deũ spuebat: ⁊ cuꝭ ĩ illis blasphemijs os suũ aperiret magna flãma visa est exire de ore eius que domuꝭ ⁊ villam incendere videbat: ⁊ sic illa tebẗnalis anima in hoc mũdo flammas eternales accepit: ⁊ in baratrũ horridũ paritẗ cuꝭ flamma descendit: in quo potissime patuit q̃ nihil auaro scelestius: hic enĩ animã suam venalẗ habet non pro. xxx. argenteis: sed etiã pro obulo vilissimo. Qd a nobis auertat christus iesus.

De duplici valore rerũ: ⁊ vtruꝭ liceat plus iusto vendere ⁊ minꝰ iusto emere: ac de triplici gradu iusti ꝑcij: Sermo XXVIII

On furtũ facies.

n Exo. xx. quia dictum est in sermo ꝑ. de bis q̃ minꝰ iusto emũt: ⁊ magis iusto vendũt: quasi spoliatores effecti

inē emptores ⁊ vēditores. Ad hāc materiam ꝓfundius indagandā ꝓmo sciēdum est q̃ valor rei ꝓ ꝗ Sco. in. iiij. di. xv. dupliciē sumi pōt. Primus valor est naturalis: scz ꝗm bonitatē nature a deo in re creatā: ⁊ hoc mō formica mus vl pulex plus valet q̃ panis: qz vitā animā ⁊ sensū habēt. Secūdus valor dicit vsualis q̃ sumitur in respectu ad vsū nr̄z: ⁊ sic panis plus valet q̃ mus: ⁊ hoc mō sumit b̄ valor q̃ pensari potest ex tribus. Primo ex virtuositate: quia q̃to efficacior est res nr̄is vtilitatib⁹ tanto p̄cisior iudicat: ⁊ sic panis tritice⁹ optim⁹ est ⁊ equus fortis. Secūdo ex rei raritate scz ꝗm q̃ res ex sue inuētiōis raritate ⁊ difficultate magis nobis necessarie sunt: ⁊ ꝗz hoc idē bladuz plus valet tpe charistie q̃ abundātie. Tertio ex rei cōplacabilitate i vsu eax: ⁊ sic lz duo eq̃ sūt eque fortes ⁊ veloces: tū vn⁹ est in vsu gratior vni: ali⁹ alij. Verūtā certa pēsatio valoꝭ rei vsualium vix aut nunq̃ a nobis fieri pōt nisi p cōlecturalē ⁊ ꝓbabilē opinionē: ⁊ b̄ nō pūctatim seu sub indiuisibili rōne ac mensura in plus ⁊ minus: sed sub aliqua latitudine cōpetēti respectu tpm locoꝭ ⁊ psonaruz circa quam diuersi diuersimode res estimant: qz eq̃litas illa ꝗm rectā rōnē nō ꝓsistit in indiuisibili medio qō respic ipa iusticia cōmutatiua: ꝗz i quadā latitudīe. Et ideo q̃diu emētes ⁊ vēdentes remanēt intra illā latitudinē: lz indiuisibilē punctū eq̃ualētie nō attingāt: in quocūq̃ gradu circa extrema latitudis ill⁹ fiat: vtiq̃ iuste fit. Quantuz āt se extēdat illa latitudo postea videbit.

Hic q̃ q̃ri pōt vtrū res plus q̃ valeāt licite vēdi p̄nt: vl etiā min⁹ emi. Ad b̄ dicēdū q̃ nō: pēsato eax valore in respectu ad vsū nr̄m ⁊ ad ꝓbabile iudiciū hūane estimationis mēsurātis valorē rei infra limites latitudinis cōpetentis. Qō ꝓbari pōt ꝓmo qz iura ciuilia ꝓtractū rescidūt q̃ emptor vel vēditor vltra dimidietatē iusti p̄cij defraudator: tūc em̄ ꝓtractus est null⁹ ⁊ p iudicē irritandus: nihilomin⁹ aūt in foro cōscientie licet fraudatio sit citra medietatez p̄cij: dūmō saltē sit notabilis faciēda est restitutio: dūmodo ꝓcedat ex vno vl ex pluribus istoꝭ quattuor. s. si ꝓcedat aut ex ꝓbabili ignorātia: aut ex mētis lenitate manifesta vel p̄sumpta sicut ꝓtingere solet in ebriosis aut insipiētibus aut iuuenib⁹ aut ꝓdigis aut silib⁹: vl etiā ex quacūq̃ egestate: aut etiam ex alia quacūq̃ necessitate ad b̄ cōpellēte. Ex q̃bus cōpbēdi pōt q̃ talis ꝓtract⁹ nō ꝓcedit ex mera grata ⁊ gratuita volūtate: vnde talis defraudatio in minus emēdo aut plus vēdendo: nō soluz est ꝓtra iusticiā sed etiā ꝓtra charitatē ⁊ cōtra naturalē hominis pietatē: lz ex vtriusq̃ ptis cōsensu talis ꝓtractus ꝓcedere videat. Et cū ꝗm Aresto. iij. Ethic. Ignorātia ⁊ aliqualis coactio excludūt volūtarium: ideo tales fraudatores vl poti⁹ extortores ad restitutiōez obligāt: vñ. x. q. ij. §. hoc ius: dicit q̃ si in vēditiōe plus offeratur q̃ res valeat: ecclia recipe non pōt nec dz: sed tūm iustū p̄ciū. Et licet lex dicat q̃ ꝛ̄ scientē decipere pñt citra medietatē p̄cij tū ecclia in suis ꝓtractibus dolū facere nō dz vt plane patet ex de dona. c. p tuas. Qz si q̃ritur cur q̃ lex sic nō ꝓhibet totaliē hāc ineq̃litatē. Ad b̄ dicēdū ꝗz Tho. qz lex datur ꝑplo in q̃ sunt multi a ꝛ̄tute deficiētes: hinc solū ꝓhibet ea q̃ destruūt hūanū conuictū: vtpote excessui magnos: qñ decept⁹ est aliq̃s vltra dimidiū iusti p̄cij: tūc enim ad restitutionē cogit: ecclia ꝛ̄o punit etiaz in puis qñ absq̃ scādalo ⁊ maiori dispēdio punire pōt: alꝭ non. Tolerat em̄ ecclia crimen ꝓpē scādalū euitandū: vt exp̄ssū. iiij. di. c. denicq̃: similit ꝓpter maius dispēdiū euitādū: vt. ix. q. j. ordinationes: vbi dicit in fi. vbi em̄ multoꝭ strages iacet: subtrahendū est aliq̃d seueritati. Itē correctio ē subtrahēda etiā ab eo q̃ hz sociā multitudinē: vñ dicit. xxiij. q. v. c. nō potest esse salubris a multis correctio: nisi cū ille corripit q̃ nō habet sociā multitudinē. Cū vero idē morb⁹ plūmos occupauerūt: nihil aliud restat bonis q̃ dolor ⁊ gemit⁹: lex aūt diuīa q̃ nō solū dat ꝑplo sed etiā ꝛ̄tuosis: nihil i punitū relinq̃t qō ꝗriū est virtuti: ideo ꝗm diuinā legē illicitū reputat: si emendo vel vēdēdo equalitas nō fuerit: ⁊ ad restitutionē cogit si sit notabile dānū: pua q̃dā addi tio vel diminutio equalitatē iusticie tollere nō videt. Qz si querit an res cōparata min⁹ dimidia pte iusti p̄cij vēditorib⁹ debeat reddi vl retineri. Ad b̄ dicēdum q̃ si res min⁹ dimidia pte iusti p̄cij cōparat: in potestate emptor ē supplere p̄ciū iustū vl a ꝓtractu recedere: vñ ex de emp. ⁊ vē. in. c. cū dilecti: sb dit: qz vero in arbitrio ēptoris ē si velit supplere iustū p̄ciū: aut vēditōez rescindere cū res min⁹ dimidia pte iusti p̄cij cōpat: sētētiā ipaz q̃ scz in b̄ casu p ēpm lata fuit in ꝗriū: sed tā q̃ iuri cōtrariā iritātes: possessionē monachis iudicamus esse reddendā. Preterea glo. ibidē sup ꝛ̄bo deceptiōis: dicit: q̃ cū dol⁹ dat cām contractui: puta dolo te induxi ad vēdēdā rē aliquā: alꝭ nō vēditur⁹: nō tenet ꝓtract⁹: vt. ff. de dolo. l. ⁊ elegāt: xij. q. ij. q̃sq̃ eps: i fi. ⁊ extra de re. pmu. cū vniuersoꝭ. Si vero incido in ꝓtractū qz venditur⁹ eram ꝗ p dolū tuū min⁹ vēdidi: vl p dolū meū plus emisti: tenet q̃dē ꝓtract⁹ ꝗ agit ad supplementū residui. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iulianus. §. si vēditor: si vero dol⁹ nō dat causaz ꝓtractui nec incidit in ꝓtractū: tūc si deceptus sū vltra dimidiā ptē iusti p̄cij in vēditione obtinet qō b̄ ōr. C. de rescin. ven. l. ij. si aūt deceptus sum minus dimidij iusti p̄cij: nō possū agere ad aliq̃d: qz licitū ē scōz leges ꝓtrahētib⁹ sese ad inuicē decipe vsq̃ ad dimidiū iusti p̄cij. ff. de mino. l. i cause: §. in p̄cio. Et nota q̃ in ꝓtractibus bonefidei si dolus dat cām contractui nō p contrahētes ꝗz p intermediā psonā tenet ꝓtractus: ꝗ daf actio de dolo ꝓtra mediatorez: ff. de dolo: ⁊ elegāt. §. j. in glo. Sz b̄ objici pōt ꝓtractus emēdi ⁊ vēdēdi mere volūtarius est: qz nullū ius cogit vēdere vel emere: ⁊ ideo p̄taxatio p̄cij rei venaliū mere volūtaria erit: ⁊ p ꝓsequēs sortiet ius ⁊ forū mere volūtariū. Ad b̄ dicēdū q̃ licz de iure ñ cogar rē meā vēdere: cogor tū i actu ⁊ ꝓtractu vēdēdi formā ⁊ regulā iuris ⁊ iusticie ⁊ eq̃tatis debite seruare: ⁊ ideo in effectu vendēdi nō licet mihi rei mee iniustū p̄ciū ponere ⁊ accipe: qz tūc impono nō vt simpliciter mee sed vt in alterum cōmutande: ⁊ ideo ꝗm Hosti. licet aliq̃s ab initio cogi nō posset rē suā vēdere vel alienā emere vt ptz. C. de ꝓtrahē. empt. l. dudū: si tū exposuerit rē venalē ⁊ p̄ciū offerat: ⁊ p iusto p̄cio dare nō vult cogi pōt p iudicē q̃ iusto p̄cio vēdat. ff. de offi. pfec. vr. l. j. §. cura carnis. Ulterius q̃ri pōt vtrū licitū sit rem venditiōi exponēdā taxare ꝗm valorē vtilitatis ementiū: nō ꝗm valorē vtilitatis vēdentiū. Ad hoc dicēdū q̃ si p̄ciū rerum nostre vite necessariū taxaret ꝗm eq̃lentiā eius qō ꝑticularit nobis ꝓferūt vtilitatis taliū p̄ciū esset qōammodo nobis impēciabile: exempli gratia: si vnica potio vl herba medicinalis a morte me valeat liberare ⁊ impēciabilē sanitatē restituere. Aut si ciphus aque mihi p̄ sitī moriturō possit succurrere: valent predicta in hoc casu infinitam auri substantiā: nō q̃ debēt res ita tarari: qō vt clarius pateat pōt triplici rōne ꝓbari. Primo rōne neq̃tie ab hūanis cordibus excludēde: nā duplex malū ex b̄ seq̃retur: Primo qz nihil est iniqui⁹ q̃ ꝓ ꝑticularib⁹ ⁊ p̄uatis comodis cōi ⁊ vniuersali bono p̄iudicare: cū ꝗm ordinē iuris ⁊ iusticie cōmune bonuz priuato semp preferri debeat: vt ptz extra de postu. pla. in. c. bone memorie. Secūdo tal taxatio fieret omnino in preiudiciū cōis boni: cū ecōtra i cōtractib⁹ ciuilibus ⁊ humanis: preciorū eq̃litas sit mensurāda p respectū ad ofīe bonū, put omni bono dinoscit expedire ad cōseruationē vtilē reipublice: alioquin talis taxatio difficultatē induceret īportabilez: vt patet intuentibus. Secundo qz nihil in iustius est q̃ vendere id qō suū non est: nā cōmodū qōcunq̃ qō expectare videt emptor ex re emēda: omnino extra ipm vēdēdē est: si q̃ vēditor ex hoc ꝓsequit aliquā maiorē vtilitatē ex illa re vēdēda ꝓpē speciale cōmodū emptoris: tūc omnino ꝓsequitur hoc ex re nō sua: qō vtiq̃ ineq̃litas essz atq̃ iniustū. Et iste casus multipharie contingit dū q̃s ꝓpē pauptatē: necessitatē aut comoditatē cogit aut minus iusto vēdere aut magis iusto emere: qō quidē īprob lucris inhiantes obseruāt: vt tales euiscerare valeant: sicut aranee muscas capiūt ad sugenda interiora eax: verbi gratia: vēdis mihi hortuz retro domū meā pl⁹ iusto: qz multū indigeo: aut vēdis quātūcūq̃ rem aliā q̃ plurimū indigeo: tūc em̄ vēdis etiā comodū meū. Itē emis a me pecias panni minus iusto: qz pecunias ad solvēda debita rediro: ⁊ sic de alijs. Tertio qz nihil ē directius ꝓtra fraternā charitatē cui potissimum in necessitate subueniēdum est: miro nāq̃ mō talis taxatio pietatē ⁊ humanitatē vniuersā eneruaret ⁊ eradicaret: cū tū i talibus casibus necessitatis maior pietas esset exhibenda: vnde breuiter ꝓcludendo in omnibus ꝓtractibus emptionis ⁊ venditionis principaliter attendenda est communis taxatio ⁊ estimatio a ciuilibus cōitatibus cōmuniter facta: ⁊ sic singuli i suis singularibus ꝓtractibus sequi debent formā ⁊ regulā cōmuniū taxationū: ne ꝑpturpiter: irrationabilit: inobedienē ⁊ idecenter a suo toto dissonet: ⁊ ne quilibz pro suo libitu cōmunitati ⁊ communi vtilitate p̄iudicet: ac p ꝓsequēs cōmuni iusticie ⁊ pietati deroget. Sed objici potest si res non possunt plus q̃ valeant vendi nec minus

emi: ⁊ hoc fm cōmunē ⁊ pbabilē estimati/
onē hominū: tūc fere tota cōitas vēdētiū ⁊
ementiū ꝓtra iusticiā peccaret: qz q̄si omnes
volūt chare vēdere ⁊ vile emer. Ad ꝗ dicē
dū q̄ nō est vex de cōmunitate iustorum: qz
iustus nō vult vltra iustū p̄ciū vēdere vel
citra iustū p̄ceciū emere: inq̄tū iustus: sed
bene verū est de cōmunitate iniustox ⁊ cu/
pidox: q̄ omnia etiā volūt iniusta: ⁊ q̄cun
q̄ vult emere citra iustū p̄ceciū vel vēdere
vltra iustū p̄ceciū: ī hoc iniustus est ⁊ agit
ꝓtra charitatē fraternā dūmodo pcedit ex
vno illox. iiij. q̄ tacta sunt in p̄ncipio fmo/
nis huius. Sed qz vt dictū est pensatio va
lozis vix aut nūq̄ a nobis fieri pōt: nisi fz
ꝓecturalē ⁊ pbabilē opinionē: ⁊ ꝗ q̄dem
nō punctat sub rōne ⁊ mēsura indiuisibili
in plus vl minus sed pontē sub aliq̄ latitu
dine cōpetētī: circa quā etiā diuersa homi
nū capita ⁊ iudicia reperiunt in estimatio
ne discrepare. Hinc etiaz distingui pōt tri/
plex gradus etiā iustus limitati ⁊ iustifica
ti p̄cij fm varias estimatiōes etiam pbabi
les diuersox hominū. Primus aūt gra/
dus iusti p̄cij pōt dici pius. s. q̄ ē minoris p̄
cij: secūdus discret⁹. s. q̄ est mediocris p̄cij
⁊ tertius rigid⁹. s. q̄ est maioris p̄cij: verbi
grā: sint. c. pecie panni eiusdē valoris: tūc
ꝓpter varia capita ⁊ diuersas sētētias cir/
ca illas: a varijs erit varia taxatio: q̄dā eni
estimabūt quālibz illax p̄cij. xxv. coronax
⁊ hoc dici pōt p̄cij limes ⁊ grad⁹ pi⁹: q̄dam
vero. xxv. cū dimidia: ⁊ talis taxatio dici
potest limes ⁊ gradus discretus: q̄dā etiā
xxvj. ⁊ hoc dici pōt limes ⁊ gradus rigid⁹
ꝓpter varietatē ergo emptox ⁊ venditozū
alique istax peciax pāni vendent: xxv. cū
dimidia: alique. xxvj. q̄diu igit in emptio
ne ⁊ venditiōe nō fit excessus p̄cij vltra ta/
les limites: nō derogat cōmuni iusticie et
licitus est ꝓtractus. Preterea q̄ri potest
vtrū licitū sit res vendere charius q̄ vale
ant: eo q̄ venditio vedit in detrimentū vē/
ditozis: p̄sertim cū ex hoc emptozi vltra cō
munē valorem nihil accrescat. Ad ꝗ rūdet
Tho. scōa. 2e. q. lxxvij. q̄ si fraus deest in
emptione ⁊ venditiōe: tūc de ea loq̄ possu/
mus duplicit. Uno mō scōm se: ⁊ scōz hoc
emptio ⁊ venditio videt introducta p cō/
muni vtilitate vtriusq̄: dū scz vnus indi/
get re alterius ⁊ econuerso sicut patz p phi
losophū. j. polit. qō igit ītroductū ē p vti/
litate cōi nō dz eē magis in grauamē vni⁹
q̄ alteri⁹: ⁊ ideo dz fm equalitatē rei inter
oēs ꝓtract⁹ ꝓstitui siue instituī. Quātitas
aūt rex q̄ in vsus hoīm venit: mēsurat fm
p̄ciū datū ad qō inuētū est nūmisma: vt di
cit in. v. Ethi. ⁊ ideo si p̄ciū excedit quāti/
tatē valoris rei vel ecōuerso res excedit p̄/
ciū: tollet equalitas iusticie: ⁊ ideo vende
re charius aut vilius emere rē q̄ valeat est
scōm se iniustū ⁊ illicitū. Alio mō possum⁹
loqui de emptiōe ⁊ venditiōe fm q̄ p acci/
dens cedit in vtilitatē vnius ⁊ detrimētuz
alterius: puta cū aliq̄s multū indiget ha/
bere rē aliquā ⁊ alius ledit si ea careat: ⁊ ī
tali casu iustū p̄ceciū erit vt nō solū respici
at ad rē que vendit sed etiā ad damnū qō
venditoz ex venditione incurrit: ⁊ sic licite
pōt aliq̄d vēdi plus q̄ valeat scōm se: q̄uis
non venditur plus q̄ valeat vendenti: non
tñ pōt rē suā supuēdere ex eo q̄ emēs mul/
tū iuuat: vt dictū est: qz vtilitas que accre
scit ementi nō ē ex vēdēte sz ex ꝑditiōe emē
tis: nullus enī vendere debet alterius lu/
crū: lz vēdere pōt damnū qō patit: verūtā
is qui ex re alterius accepta multū iuuat
pōt aliq̄d vendenti ꝓpria spōte superoga/
re qō pertinet ad ei⁹ honestatez: p̄sertim si
vendēs indigens fuerit: ratio p̄ioris ē: qz
iniustū ē alteri vēdere qō nō est suū: vl vē/
dere emēti qō ē emētī: ꝓcoz. Sco. ī. iiij. ad/
dē q̄ idē ē dicē. de pmuta. Verūtā de pmu
tatōib⁹ ī arte cāpsoria postea lati⁹ tractābit

De cōtractu emptiōis ⁊ vendi/
tiōis ac etiaz triplici termino ꝓ/
gatiōis: ⁊ quō q̄s obligat ad mutu
andū primo: Sermo XXIX

On furtuz facies.

n Exo. xx. Jam ordine debito vidē
dū est de tpis progatiōe vl anti/
cipatiōe in ꝓtractibus emptiōis ⁊ vēditio
nis. Pro quo sciendū q̄ in hmōi ꝓtracti
bus ꝓsiderandū est triplex tēpus vl termi
nus solutionis: ⁊ scōm hoc erit ꝓtract⁹ me
ritozius licitus vel pnitiosus. Primus di
ci pōt termin⁹ gratie ⁊ hic meritozi⁹ est con
cedēti. Secūdus est vite: ⁊ hic licitus ē de/
bite ꝓtrahēti. Terti⁹ aūt est culpe: ⁊ ꝗ pni/
tiosus est toti cōmunitati. Prim⁹ aūt dici/
tur terminus gratie eo q̄ ex ipa lege gratie
sumpsit originē cū. s. expectatio solutionis
rei empte vlq̄ ad certū tps ex gratia vēdi/
tozis ipi emptozi libere ꝓcedit: q̄ termin⁹
sic ꝓcessus nō solū omni caret vitio: sed eti

am est opus iustū: piū: meritoriū. Primo
est opus iustū adimplēs iustā nature legē
quā dñs dilucidat. Luc. vj. dicēs: quecun
q̄ vultis. i. rationabilit velletis vt faciant
vobis homes ⁊ vos eadē facite illis: hec ē
enī lex ⁊ pphete. Et illud ostendit Gratia/
nus in p̄ncipio decreti: vbi p̄mittit q̄ ius
nature est qō in lege ⁊ in euāgelio ꝓtinet
quo q̄s iubet alij facere qō sibi vult fieri:
⁊ pohibetur alijs inferre qō sibi nolit fieri.
Ex hac igit lege nature tenet homo nō so/
lū scōm facultatē suā ac iuxta emētis indi/
gentiā p loco ⁊ tpe p dilationē solutionis
mutuū dare: vex etiā p̄ncipalit mutuare:
licet indigēs nihil emeret ab eo: iuxta illō
p̄ceptū dñicū Luc. vj. Mutuuz date nihil
inde sperātes: cū enī lex naturalis obligat
nos diligere primos sicut nosipsos: ꝗ vti/
q̄ nō tñ implēdū est affectu sz etiā p loco
⁊ tpe ope ⁊ effectu. Juxt illō. j. Job. iij. Filio
li nō diligamus ꝗbo neq̄ lingua sez tñ sz
opere ⁊ veritate. i. veraci opatiōe. Hinc di/
cit. vij. q. j. c. omnis: q̄ negāt misericordiam
faciendā fugientib⁹ ⁊ necessitatē patienti/
bus: ipm christū negant q̄ est suma miseri/
cordia ⁊ veritas: sed qz p̄ceptū ꝗ de q̄ ꝗ loq̄
tur christus est affirmatiuuz: ideo obligat
sp ꝗ ad sp: ꝗ tñ p loco ⁊ tpe sic alia p̄cepta
affirmatiua: ⁊ ideo in debito mutuādi mō
duo p̄ncipaliter sunt cōsiderāda. Primuz
est facultas substantiā habētiū q̄ sūt in tri/
plici gradu: qz quidā eox habēt facultatū
penuriā: alij sufficientiā: alij vero abūdan
tiā. Scōm est indigentia mutuū postulan/
tiū: qui sunt etiā in triplici gradu: quidam
ingeniosa discretiōe vario mō cōputāda sūt
⁊ vt de ꝗ exempli causa modus subdat cui
etiā cōcordat Alex. de hales notandū ē q̄
p̄mo reperiunt q̄dā hābētes facultatū pe
nuriā: licet nō extremā fm statū suū ⁊ pso/
nā: ⁊ hi solū obligant p̄mis dare mutuuz
id est eis qui sūt in extrema necessitate ma
nifesta. Mirirū cū ad dādū illis obligant
vt patet. s. in. iiij. precepto vbi agit de ele/
mosyna quō ad illā faciendā obligat vn⁹/
quisq̄. Ratio vero illius est: qz licet ipi pe
nuriā patiunt nō tñ deficiūt neq̄ moriun/
tur. Qui autē in extrema sunt necessitate
manifeste morient nisi illis subueniat in q̄
casu sūt omnia cōia: ⁊ ideo de illis tanq̄ de
suis ꝓpriis subuenirī debet talit indigēti:
q̄ si nō habēt aliqō tpale qō illox subuēti/
oni cōueniat q̄ sunt in tali extrema necēita/
te: tūc ipendere pñt adhuc triplex mutuū.
Primū est opis id ē obsequij: qō mutuuz
etiā inimicis est ipēdēdū in necessitate: in/
xta illud Exo. xxvij. si videris asinū odien
tis te iacere sub onere: nō ptrāsibis sz sub/
leuabis eum. Asinus odientis est corp⁹ in
imici: qō iacet sub onere q̄ tenet in extre/
ma necessitate: qō vtiq̄ ptransire nō debe/
mus: quin illi mutuū charitatiuū subuēti/
onis p posse cōicemus. Secūdū est mutu/
um oris qō est dulce verbū ⁊ ꝓsolatorium
qō vtiq̄ p loco ⁊ tpe in tali corporis extre
ma necessitate degētibus est affectu pieta/
tis impēdendū: p̄sertim illud verbū dulce
qō potest saluare animā illius. Cū enī ve/
risimile sit q̄ in tali necessitate multis īmi/
neat etiā extremū piculū salut: o īno tale
mutuū oz ē eisdē necēio misicordit īpēdē
dū sic bis freqnt solet ꝓtigere q̄ ex diuīo ⁊
hūano iudicio ducūt ad mortē vel ꝓpinq̄
sūt morti: hinc dr Eccli. xviij. Rōne ardo/
rē refrigerabit ros: sic ⁊ verbū meli⁹ q̄ da/
tum: hoc etiā mutuū oris a plerisq̄ potest
impendi per subuentionē verborum apud
illos qui positum in tali necessitate diuer/
sis modis scōm exigentiam euentus suble
uare possunt: vt procurando elemosynas
indigenti vel veniam offendenti: aut ere/
ptionem oppresso ⁊ sic de alijs. Tertiuz est
mutuum cordis q̄ etiaz cessantibus predi/
ctis duobus semper impendi valet: nam si
non habes quo re vel opere vel etiā ore cō
feras: adhuc tamē aliquid tibi super est qō
illi mutuo cōmunicare teneris: habes cor:
habes affectum: habes inq̄ vel saltē habe
re teneris animū pium: cordis cōpassionē:
mentis tenerituinem: mutuum igitur illi
prebe cordis cōpassionez ⁊ pietatem: quia
vt dicitur. j. Thimo. iiij. Pietas ad omnia
valet pmissionē habēs vite que nunc est ⁊
future: ⁊ beati misericordes quoniam ipsi
misicordiā ꝓsequt: int oīa nāq̄ cor ē po/
tissimū qō dñs respic: ⁊ ideo dic Jo. icano. j. Jo. 3
sua: q̄ viderit frem suū necēitatē patiētem ⁊
clauserit viscera sua ab eo. i. affectuz piū ⁊
cōpassiuū nō manū: quō charitas dei ma/
net in eo. q. d. nullo modo: qz de⁹ talia cor
da penitus refugit inhabitare per grati/
am. Hinc dicitur per Esa. lviij. c. cum effu
deris esurienti animam tuam sez p cordis

cõpassionẽ: ⁊ animã afflictã repleueris scz cõpassiua pietate: tunc orietur in tenebris scz peccatorũ tuo⁊ lux tua: id ẽ gratia tua ad verã cõuersionẽ mẽtẽ tuã illuminans: ⁊ de his tribus mutuis dicit glosa Marc. v. Si deest facultas da affectũ obsequium vl verbũ. Secũdo reperiũt q̃dã habẽtes facultatũ sufficientiam: ⁊ hi non soluz primis sed etiã secundis mutuũ prestare tenẽtur: scz eis qui habẽt necessitatez artã licet nõ extremã. Ad cuius euidẽtiã sciẽdũ q̃ si facultatũ habẽs sufficientiã scõm statũ suum ⁊ psonã aliq̃d habeat qõ nõ sit necessariũ sustẽtationi status sui ⁊ psone sue: de q̃ prius visum est vbi agit de elemosyna: nec etiã illo⁊ q̃bus ꝓuidere tenet: vel q̃b⁹ magis obligat vt sunt filie: parẽtes: vxor: familie: serui ⁊ cõsimiles. Qõ etiã intelligẽdum est salua cõsistentia debita artis sue vel lucri aut mercãtia⁊ suarũ q̃bus iuuat ad illã sufficientiã: tũc enĩ talis in mutuo subuenire tenet ex necessitate precepti necessitatẽ artã patienti: licz non sit extrema necessitas: verbi gratia. Sit aliquis artis mechanice timens deuz: arti sue fidelit incũbens ꝑ sustentatiõe sua sueq̃ familie: nihilo⁊ supflue vel indebite consumens: vera⁊ in ꝟbis ⁊ fidelis ĩ promissis. Hic inq̃ in edia ꝓpeditus: impensas sue artis non potest acquirere nisi cuz dispendio ꝓprio: eo q̃ ꝓpter dilationẽ solutionis cogit chari⁹ emere: vel propter anticipationem solutionis cogitur vilius vendere: paratus q̃ sit mutuanti debitam facere cautionem sine fraude: tali dico q̃ facultatum sufficientiam habentes modo predicto tenentur ex necessitate diuini precepti mutuum dare: nihil inde sperãtes: ⁊ hoc etiã dictat ipsa lex nature quia als non faceret alteri qõ sibi rationabiliter vellet fieri. Tertio quidã inueniunt habẽtes facultatũ abundantiã: ⁊ hij tenentur etiã ex necessitate ꝓcepti dare mutuuz existentib⁹ in tertio gradu: his scz qui necessitatẽ habẽt cõmunez. Ad cuius dilucidationẽ sciendũ est q̃ ĩ facultatibus abundantes scõm statũ ⁊ psonam: licet lucratiuis negocijs vl artificijs nõ insisterẽt: q̃q̃d supflum habẽt decẽtie sui stat⁹ ⁊ suo⁊: tenent illud pstare mutuo cuilibet generi ꝓdicto⁊ hoim fm triplicez gradũ ncẽitatẽ patientiũ: qõ si nõ facit nec als bona sua dispensare meli⁹ vl saltẽ equbũ ꝓpõit: mortalit peccat: hic dz. xlvij. di. c. sic hij: q̃ nõ minoris est crimis hõiti tollere q̃ cũ possis ⁊ abũdãs sis indigẽtib⁹ denegare: q̃ si nõ põt oĩb⁹ subuenire: tũc ceteris parib⁹ subuenire tenet magis egẽti. ℣ si obijciũt q̃dã dicẽtes: he diuitie mee sunt: vtpote q̃s sudorib⁹ ac ĩdustriosis sollicitudinib⁹ meis mihi coaceruaui: cur qõ meũ est alijs ĩpẽdere debeo: si multis diuitijs egẽt: sic dãnũ eo⁊ acq̃rãt sibi laborib⁹ industriosis sic ⁊ ego feci: hec eñ ⁊ his similia q̃dã obijciũt: ⁊ vt ꝟbis vtar Ambro sij in di. c. sic hij. Vbi subdit: ꝑ ait: qõ iniustũ est si cũ aliena nõ inuadã ꝓpria diligẽtius seruo? cui rñdet Amb. ibidẽ. O ĩpudẽs dictu ꝓpria dicis q̃ ex q̃bus recõdit? ĩ hũc mũdũ detulisti qũ in hãc ĩgressus es lucẽ: sequit? Rũq̃d iniqu⁹ ẽ de? vt nob nõ equalit distribuat vite subsidia vt tu q̃dẽ esses affluens ⁊ abũdãs: alijs vero deesset ⁊ egerẽt: an ideirco magis: qz ⁊ tibi voluit beni gnitatis sue exprimẽta ꝓferre: ⁊ aliũ ꝑ virtutẽ patiẽtie coronare: tu ꝟo susceptis dei muneribus ⁊ in sinũ tuũ redactis nihil te putas agere iniquũ: si tã multo⁊ vite subsidia sol⁹ obtineas: q̃ eñ tã iniust⁹: tã auarus q̃ q̃ multo⁊ alimẽta suũ nõ vsũ ꝗ abũdãtiã ⁊ delitias facit: neq̃ eñ min⁹ ẽ habẽti tollere ⁊c. ꝗ ibi: vñ tale supfluũ licz illorũ sit ꝓprũ q̃tũ ad sue nature sustẽtationẽ ⁊ q̃tũ ad auctoritatẽ ministrãdi: tñ q̃tum ad vsũ ẽ illo⁊ ĩ q̃b⁹ sũt ꝓbabilia signa necessitat ĩ trib⁹ ꝓdict gradib⁹. Et lz transgressores hui⁹ ꝓcepti nõ sp puniãt lege humana: nihilomin⁹ tñ lege puniũt diuina: nã fm Aug. li. de li. ar. multa ĩpunita iuste relinquũt a lege hũana: q̃ tñ iuste iudicãt lege diuĩa: sic punit⁹ fuit Elimelech: qz tẽpore charistie iudeã relict ne cogeret pauperib⁹ dare vl comodare: vt ptz ĩ cõmẽt sup Ruth. j. c. vide histo. scolastica ⁊ Lyrã ibidẽ. Scõo ꝑncipalit plũgare ĩminũ solutiõis ẽ op⁹ piũ: ꝑsertim cũ fit ĩdigẽti q̃ stati soluere difficilt vl nllo mõ põt: tradit eñ tũc emptori nõ solũ res empta ꝗ etiã de mutuo subuẽit ita q̃ a tpe illo dilatiõis ad solutionẽ dato qõammõ mutuat vẽditori emptori ꝓciũ mercãtie: vt sic idẽ emptor puidere possit indigẽtijs suis: op⁹ eñ magne pietat ẽ artifici ĩdigẽti q̃ nõ hz vñ artẽ exerceat ⁊ familiã nutriat vẽdere ac tradere mercãtiã pio vl saltẽ discreto ꝓcio ac benigne solutionẽ expectare ꝗ eñ ẽ q̃si totã familiam sustentare: ac per hoc quasi plura mificordie opa exercere: quia sic vestit nudos: alit famelicos: potat sitibũdos: visitat

egrotos ⁊c. qui vero rigido termio vẽdũt hãc pietatẽ nõ q̃rũt: ꝑsertim dũmodo emẽtes fuerint paupes. Cuius eñ hoc licite faciunt sic postea videbitur: tñ ad illa sublimia ꝓmia pietatis assequẽda nõ ptingent. Cõtrariũ aut facere dici pñt: q̃ terminũ solutiõis vẽdũt: vt pz ex de vsur. in. c. consuluit: ⁊ in. c. in ciuitate: ⁊ hi ecõtra vestitos nudãt: alimenta spoliant ac modis oĩbus paupe⁊ facultates attenuãt: ⁊ eos vsq̃ ad purã mẽdacitatẽ euiscerant. Tertio ꝑ ꝓsequẽs ẽ opus meritoriũ iuxta vẽdẽtis ⁊ terminũ facientis intẽtionẽ: qz q̃cquid agunt homies intentio iudicat oẽs. Ad cui⁹ euidentiã sciendũ q̃ fm glo. ex de vsur. in. c. cõsuluit triplex intẽtio distingui põt ĩ mutuo dãdo. s. charitatis: tepiditatis ⁊ cupiditatis. Prima ẽ intentio charitatis in q̃ scz intẽtione charitas ẽ causa mutui ⁊ hoc quidẽ ꝓtingit: cũ in mutuo dãdo hõ soluz ex charitate mouet: nõ intendens ex ꝗ aliquã cõsequi tẽporalẽ vtilitatem: ꝗ ex mera ⁊ liberali grã mutuat egenti Circa quod mutũũ primo q̃ri põt: an ꝑ mutuo tali intẽtiõe tradito liceat recipere postea donũ aliqõ gratuitũ. Ad ꝗ dicẽdũ q̃ si ꝓbabiliter ꝑsumeret illud dare gratis ex amicicia nõ rõne mutui facti vel fiendi: nihil etiam sperãti: tũc illud gratis datũ recipi potest absq̃ vitio vsure: nã si pura intentiõe mutuans aliq̃d suscipit ab illo qui mere gratis illud offert nõ peccat: qz anteq̃ pecuniam mutuasset licite potuit aliqõ donũ gratis accipere: nec peioris ꝓditiõis efficit per ꝗ q̃ pecuniã mutuauit. Cõcordat Tho. scõa 2c. q. lxxviij. ⁊ hoc indicat verbũ christi dicentis. Mutuũ date nihil inde sperãtes. i. ex ipo ꝓtractu mutui: verũtã ad cauendũ spẽm mali ⁊ vsure picula: tuti⁹ est abstinẽ nisi ꝓbabiliter ꝑsumat q̃ ex antiq̃ amicicia talis sequat gratuita donatio. Primũ periculũ ẽ ex pte mutuãtis: nã q̃ recipiunt ampli⁹ de facili ĩ talib⁹ donis incidũt in intentionẽ vsurarij lucri: ⁊ ꝑ ꝓsequens in cãm vsure ad qõ ꝓcauendũ pl⁹ dz vitare receptionẽ munusculo⁊ post mutuũ q̃ si nũq̃ mutuo ꝓstitisset. Scõm periculũ ẽ ex pte recipientis mutuũ illud qz timẽdũ ẽ q̃ nõ mere gratis ampli⁹ reddit: ꝗ vt mutuũ sibi datũ longtori tpe retineat: velut iterũ in futuro tale mutuũ sibi fiat: aut etiam qz vereť offensã mutuãtis eũ tanq̃ ingratuz reputantis si nihil vltra mutui redditionẽ impẽdat: tñ fm Guil. creditor aliquid talimõ vl intẽtiõe datũ recipiẽs bona fide: nõ tenet ad restitutionẽ de bona fide consumptis vl etiã de extantib⁹ q̃diu ꝓbabiliter credit q̃ ex sola dilectiõe illi dederat. Tertiũ periculũ ẽ ex pte scandali alio⁊: qz specie habet mali exẽpli: ⁊ incurrit q̃s facilit ꝓter hoc piculũ infamie ꝓprie: ꝑstitor eñ aut mun⁹ recipiẽs defacili creditur eẽ vsurarius: ⁊ sic alios scandalizat ⁊ seipsuz infamat. Secũdo queri potest: vtrũ debitor vsurarij habens pecuniaꝫ sub vsura ⁊ mutuãs socio suo eo pacto q̃ socius restituat vsurario sortẽ ⁊ vsuras: dici possit vsurã cõmittere. Ad hoc rñdet Io. calõ. extra de vsuris. c. fi. in sua repetitiõe dicens q̃ si talis suo socio mutuans ꝓtunc intẽdebat vsurario creditori suo de illa pecunia satisfacere: tũc nõ peccat nec fit in fraudem vsurarũ nec sibi aliquid accrescit: ꝗ tãtũmodo vt dãnũ ꝓprũ euitet: non enĩ tenet q̃s cum damno ꝓprio subuenire socio: vt pz. xiiij. q. v. c. deniq̃. Si nõ põt alteri subuenirĩ nisi alter ledat cõmodi⁹ est neutrum iuuari q̃ grauari alterũ. ff. de ꝑscrip. ver. l. q̃ seruandozũ. Si vero talis nõ ĩtẽdebat ꝓtũc soluere pecuniã sub vsuris acceptã vsurario creditori suo tũc peccat vlterius mutuãs sub vsura: ⁊ si a socio receperit vsuras tenetur ad restituẽdũ eas. Cuius rõ est: qz in ꝗ casu de pecunia sic mutuata nullũ dãnũ passus ẽ: qz licet illã nõ mutuasset: nihilominus tamẽ eã dẽ vsurã soluisset: nõ habens animũ restituendi vsurarium mutuũ: cui sententie beatus Bersi. ꝓcordat. Tertio queri potest an licet mutuũ dare ad captãdũ amorẽ ⁊ beniuolentiã debitoris. Ad ꝗ dicendũ q̃ sic: vbi spes principalis nõ pro tendatur vlterius: si tamẽ mutuans vltra principaliter lucruz intenderet esset vsura verbi causa: Mutuo pape vl imperatori vl alteri vt capta beniuolẽtia predictorũ consequi possim aliquod beneficiuz siue castr⁊ vel similia: tunc vtq̃ vsura foret fm Job. cal. vbi supra. Ad laudẽ dei omnipotẽtis.

Vtrũ licet emere reddit⁹ ꝓpetuos vl vitales ꝓdiales vl pecuniarios: ⁊ de sorte quid sit: Ser. XXX

On furtũ facies.

n Exo. xx. Aliso vtcũq̃ de primo termino solutionis qui est terminus gratie: concessus a venditore ex grã ex quo reddit venditori me/

ritorius. Iã scõm terminũ solutiõis prosequamur qui dicit terminꝰ vite: ⁊ sicut primus terminꝰ ẽ ex pte venditoris: sic iste secũdus terminꝰ ẽ ex pte emptoris: q̃ terminus licet nõ sit meritoriꝰ: tñ ẽ licitꝰ obseruatis debitis circũstãtijs. Ad cuiꝰ euidentiã primo generaliter q̃ri põt vtrũ licitũ sit emere redditus q̃scunq̃ siue vitales siue hereditarios: p̃sertim cum sola spes plus recipiendi vsurariũ faciat: vt p3 ex de vsu. c. ꝯsuluit: vbi subdit: q̃ hmõi hoies ꝑ intẽtione lucri quã habẽt: cũ oĩs vsura ⁊ sup abũdantia prohibeat in lege: ⁊ iudicandi sũt male agere: ⁊ ad ea que sunt accepta restituenda in animaꝫ iudicio efficaciter inducendi. Sed emẽs redditus siue vitales siue hereditarios hoc vtiq̃ facit intentiõe plus accipiendi: credẽs tamdiu viuere q̃ accipiet plus q̃ dedit. Ad hoc dicendũ: q̃ aliud ẽ in ꝯtractu mutui ⁊ cõmodati: ⁊ aliud in ꝯtractu emptiõis ⁊ venditionis: nã in cõtractu mutui tñ pẽsari debet substantia rei ⁊ ipius valor: nõ autẽ vsus vel fructus eius: eo q̃ ratiõe vsus nõ licet ex mutuo recipere vltra sortẽ: sed sufficit q̃ mutuanti tñmodo reddat valor ipiꝰ rei mutuate: nec etiã eadem res numero reddi debet: eo q̃ in mutuo dñium transferat ĩ illũ cui fit mutuũ: incõmodato vero res eadez numero reddi debet: quia dominiũ eiꝰ nõ transfertur in cõmodatariũ. Verũtamẽ ꝑ vsu illius rei nihil recipi debet alioq̃n accomodatũ transiret in locatũ. Sed in emptione ⁊ venditiõe nõ solũ pensat substantia rei ꝑ etiã vsus eiꝰ: ⁊ iõ si emptor rẽ aliquã vl̃ possessionẽ emit iusto pretio: ac postea cõtingat q̃ ꝓpter possessiõis fructus plus percipiat q̃ prius dederat: fit iuste suum: ⁊ totũ de sorte est: ⁊ ideo si in emptiõe ⁊ venditione plus accipit vel accipi sperat q̃ datũ fuerat: nõ est vitiosũ cũ totum sit de sorte: ⁊ hoc verificat tam in emptiõe ⁊ vẽditione q̃ simplr fit: q̃ etiã in illa q̃ fit ad tp̃s vel ad vitã: eo eñ iure q̃ q̃s recipit aliq̃d plus q̃ dedit ⁊ iuste fit suũ in possessionib̃ vel redditib̃ ꝓpetuis: eodem iure fit suũ qõ plus recipit in redditib̃ ad vitã cũ sicut dictũ est totum q̃ plus accipit de sorte ẽ: cũ substãtiã rei atq̃ vsũ ⁊ fructũ illius pariter emat. Hic igit incidentalit notandũ ẽ de sorte de qua dicit Alexan. ō hales in. iij. pte: q̃ sors accipit duob̃ modis. Prio ꝑ signo distinctiuo rerum sicut Prouer. xvj. dicit Salo. Sortes mittunt signũ: ⁊ Numeri. xxviij. Dedi vobis terrã in possessionẽ quã diuidetis sorte. ⁊ ps. xxj. Super vestẽ meã miserũt sortẽ. Scõo ꝑ re iuste possessa in diuisione aliquarum possessionũ: ⁊ ꝑ mõ possessiones filiorꝫ isrl vocant sortes. Magis proprie tñ sors dici põt ipa q̃titas mutuo data explicite vl̃ implicite. Et sors ẽ capitale creditorꝫ expssuz vel palliatũ: qz vsura nõ põt ꝯmitti nisi circa sortẽ ⁊ capitale rerũ mutuabiliũ: ꝑ igit mõ sortẽ accipiendo ꝯtingit in ꝯtractu vsurã cẽ vel nõ ex hoc q̃ aliquid accedit sorti: vel est de sorte: verbi grã. Si quis aliquã possedit domũ vel fundũ: fructus inde excrescens de sorte est ⁊ non accedit sorti. Si quis igitur emat aliquã rem iusto pretio: res ipa secum portat sortem suam: q̃ siqua exinde proueniat excrescentia: tũc illa quidem de sorte est ⁊ nõ accedit sorti. Eodem etiam modo ꝯtingit in locatiõe: porro cõmodatũ si maneat in sua natura nõ recipit excrescentiã sortis: sed magis tunc in alio ꝯtractu transit scz in locatũ. Ex quo relinquitur q̃ solũ in mutuo lucrũ accedit sorti ⁊ ideo omnes doctores in ꝑ ꝯcordãt: q̃ in mutuo nõ licet aliq̃d accipere vltra sortez ⁊ q̃ solũ in cõtractu mutui veri vl̃ interpretatiui ⁊ nõ in alio cadit vsura. Concordat etiã quedã glo. xiiij. q. iij. in. c. putãt q̃ ait. q̃ sunt duo cõtractꝰ qui de natura sui gratuiti sũt: scz mutuũ ⁊ comodatũ: mutuũ autẽ si nõ gratuitũ ẽ: iam nõ est mutuũ ꝑ vsura. Comodatũ ꝫo si nõ est gratuitũ: tunc nõ ẽ vsura: ꝑ desinit eẽ comodatũ: vnde illud qõ tunc accipit ꝑ comodato si accipi ꝑ re comodata ⁊ ẽ pecunia tũc comodatũ transit in emptionẽ ⁊ venditionẽ. Si vero ẽ alia res que dat ꝑ ea tunc transit in pmutationẽ q̃ si pro vsũ ipius accipit pecunia: tunc transit in locationẽ: si vero res alia: tũc trãsit in cõtractũ innõiatũ scz do vt des. Et ideo nota generaliter q̃ quãdo dicitur vsura cõmitti in aliquo cõtractu scz emptionis: venditionis: permutatiõis: locationis. ⁊c. tunc semp ũtelligunt ibidẽ eẽ duo contractus: exempli gratia: vendo tibi ꝑ decem qõ vix valet octo: ⁊ hoc propter dilationẽ solutionis: tibi est vsura: ⁊ per consequens duplex contractus scz venditiõis ⁊ mutui: cuius gratia preciũ adaugetur.

Secundo q̃ri potest quare potius in contractu locationis q̃ in mutuo potest quis vltra sortem accipere. Ad hoc dici põt vltra ea q̃ dicta sunt: q̃ hoc ꝯtingit propter

tres rõnes: sicut locatũ a mutuo differt tripliciter. Prio quidẽ differt locatum a mutuo rõne charitatis: qz fm Alex. lombẽ. in mutuo ẽ cõtractꝰ grẽ vel charitatis: in locato vero cõtractus iusticie ⁊ eq̃tatis. Mutuũ ergo de sui natura debet esse gratuitũ als vendit charitas ⁊ gratia q̃ cõmunicat in mutuo: q̃ scz venditio nihil aliud est q̃ abusio ⁊ grẽ corruptela: in locato vero nõ est sic: vnde si mutuatis rebus vera rõ locationis ⁊ cõsimilis vsus rei locate datur tũc vltra ipam rem licite amplꝰ exigi põt. Exempli grã. Si florẽni aurei ex sua inspectione vl̃ deportatiõe valerẽt aliq̃bus modis vt faciũt aliquẽ gẽme: aut si aliq̃s sui cõsumptione aliquibus obsequijs vtiles essent sicut aurei ciphi vel argẽtei: tũc vtiq̃ licite locari possent ⁊ cũ ipis recipi p̃ciũ locatiõis: vt p3. xiiij. q. iij. c. si fenerariorꝫ in glo. Põt etiã in locato quidẽ vsura cõmitti put postea videbit. Secundo mutuum a locato differt rõne prietatis: qz fm Io. an. ex de vsur. in. c. fi. In locato prietas rei locate remanet apud locantẽ: vt. ff. loca. l. nõ eñ. Si q̃ lucruz prie rei puenit ad eũ ⁊ nõ ad aliũ iustũ ẽ: qz nullus cogit facere bñficiũ de prio: vt p3. x. q. ij. precarie. In mutuo vero dñiuz rei mutuate trãsfert in eũ cui mutuũ dat: pterea minime iustũ est q̃ res illi fructificet cuius non est id ẽ mutuanti: ⁊ nõ fructũ ꝑ potiꝰ dãnũ illi faciat pter periculũ dico eius in cuius dominiũ translata est ⁊ iõ aperta iniusticia ẽ: iusticia vero hoc exposcit q̃ vsus rei a me tibi mutuate ⁊ oĩs vtilitas ex ea puenies ꝑ toto tpe quo tibi mutuata sit a me oĩno sit tua ⁊ nõ mea. Cõcordat etiã Sco. i. iiij. Tertio differt rõne vtilitatis: qz de locato suscipit homo fructũ de mutuo nõ. Unde Chrys. dicit: habẽs agrũ arãdo accipit ex eo fructũ: habẽs domũ vsũ mansionis capit ex ea: ⁊ ideo qui locat domũ vel agruz vsũ suũ dare videtur: ⁊ quodãmõ videtur mutuare cũ lucro: lucrũ ex pecunia reposita nullũ vsum capis: hec ille: qõ eñ ex vsu denariorꝫ homo fructũ suscipit nõ puenit principaliter ex denarijs ꝑ ex ingenio vtentium illis. Ex domibus autẽ et agris principaliter fructus puenit licet secundario ex hominis ingenio: iusuper ĩ mutuo periculum ⁊ damnũ pertinet ad mutuũ recipientem: econtra vero damnũ periculũ ⁊ deterioratio rei locate locatori iminet: si saltẽ ex culpa illius qui locationẽ accepit nõ superuenit: iniustũ autem esset q̃ ad illũ spectaret cõmodũ ad quẽ nõ spectat periculũ vt patet. c. j. de censi. in clemẽ. hui sententie sũt Hosti. Io. an. Hoff. ⁊ quasi omnes. Sed vt ad cepta redeam. Tertio queri potest in speciali: vtrũ absq̃ vsurevitio q̃s emere potest ad vitam redditus prediales presertim cum notum sit q̃ ibi plus expectatur q̃ datur: alioquin vtiq̃ nõ emeret si pro certo sciret se non plus recepturum. Ad hoc dicendũ fm Alexan. lombẽ. q̃ talis contractus licite fieri potest: ⁊ hoc triplici ratiõe. Primo rõne veri dominij: nã qui domiñꝰ est alicuius rei: est etiã dominus vsus illius: sicut ergo talis dominus rem illã in alterũ simpliciter transferre potest: sic etiam transferre potest vsum fructũ illius dominij prietate sibi retenta: vt patet in locatis: ⁊ sicut rem suã transferre potest in aliũ simpliciter dando vl̃ vendẽdo eam aut vsum eius: sic etiam dare põt aut vendere quo ad tẽpus determinatuz: ex q̃ patet q̃ licite vendi possũt ⁊ emi redditus ad vitã ratione veri dominij. Secũdo vero possũt vendi ⁊ emi ratione dubij ⁊ periculi: nam sicut exp̃ssum patet extra d̄ vsur. in. c. nauiganti. Si quis dat decẽ solidos vt alio tẽpore totidem sibi grani vel vini: vl̃ olei mensure reddant que licet tũc plus valeant: vtrũ plus vl̃ minus solutiõis tẽpore fuerint valiture verisimiliter dubitatur: nõ debet ex hoc vsurarius reputari ratione dubij hui̇ꝰ etiã excusat qui pannos granũ vinũ oleũ vel alias merces vẽdit vt amplꝰ q̃ tũc valeãt ĩ certo termio recipiat ꝑ eisdẽ: si tñ ea tpe ꝯtractꝰ nõ fuerat vẽditurꝰ: ꝑ ibi. Sz in emptiõe ⁊ venditiõe redituũ ad vitã: dubiũ ẽ vtrum vẽdẽs plus dat q̃ accipiet eo q̃ emẽtis vita reddit incerta: iõ rõne dubij talis ꝯtractꝰ licitꝰ ẽ cẽsendus: cũ eñ q̃s possessionẽ vendit ad vitã emẽtis: vẽdit vtiq̃ tp̃s incertũ: qz ignorat q̃tũ emẽs supuiuere debeat: ⁊ cũ indeterminatio tẽporis a natura dependeat et nõ ab hoie: iõ ẽ ꝑter homis intentionẽ. Ex natura ergo cõtractus vere transfert res ĩ ementẽ: ⁊ qũ mozit emens licz paꝫ vixerit ex natura eiusdẽ cõtractꝰ reuertit ad vendentẽ: nec videt hic difficultas maior: q̃ ĩ his q̃ simplr vendũt: sed si quis equũ emeret ⁊ ꝑ eo cẽtũ florenos solueret: ꝯstat q̃ si talis equꝰ in crastino moreret nihilominꝰ vẽdẽs cẽtũ florenos sibi retineret: q̃uis ex re empta emptor nullaz vtilitatẽ ꝯsecutus

fuisset: hoc eñ cõtingit ex eo q̃ vendẽs rẽ suam iuste transtulit in ementez: que iusta translatio statiz facit pretiũ esse vendẽtis. Tertio deniq̃ possunt emi ⁊ vendi ratiõe iusti pretij: nam in tali cõtractu seruari debet equitas iuris naturalis inter ementez ⁊ vendentẽ: vt sic contract⁹ ille reddat licitus: quando nimirũ est excessus in illo cõtractu qui corrũpit hanc equitatẽ: siue ex parte ementis siue ex pte vendentis: tunc ille contractus tanq̃ illicitus rescindi debet: ⁊ illa equitas ponderari debet ex circũstantijs vtriusq̃ partis: iudicio probi ⁊ experti viri: qua scz equalitate seruata inter emẽdentẽ ⁊ vendentẽ contractus est licitus de natura sui. Dico autem de natura sui: quia ex parte ꝓtrahentis potest esse vitiũ in contractu, ꝑter eius intentionẽ corruptam: puta si quis diues sufficientiã habens nõ ꝓpk̃ vite necessitatẽ ꝗ auaricia ductus vt ditior fiat tales reddit⁹ emat: tunc ex parte contrahentis est turpe lucrũ. Cõcordat his Richar. in quodlibet. Porro tunc seruari dicitur equalitas iuris naturalis in hoc casu: quãdo pensata ementis etate ⁊ sanitate periculo similibusq̃ circũstantijs que possunt abbreuiare vitã emẽtis: ⁊ ex alia parte pensata pretij quantitate que dat̃ faciliter discerni nõ potest vtrũ notabiliter in illo contractu potior ẽ emẽs aut vẽdens. Q̃ si ex aliqua parte reperiretur excessus notabilis saltem q̃tũ ad comparationẽ ad rem emptã vel venditã: tũc talis contractus licet in iure ꝓhibitus nõ videatur ⁊ ab eccl̃ia tolleret: tamẽ in foro conscie talis contractus vitiosus iudicaretur ꝑter in equalitatẽ illius ꝗm cõmunẽ ⁊ approbatã cõsuetudinẽ nisi periculuz nõ possidendi pacifice vel leuãdi redditus ⁊ similia pericula ac circũstãtie iudicio probozũ emptionẽ illam reducerent ad debitam equalitatem. Quarto queri potest: vtrũ emere liceat hereditarie ꝑdiales redditus: cum palam liqueat q̃ ibidem expectet̃ plusq̃ datur. Ad hoc respõdet Alex. de alexandria in suo tractatu: q̃ talis contractus licite fieri potest: dũmodo seruet̃ equitas iuris naturalis: ita q̃ nõ apparet liquide quis contrahentiũ habeat melioꝛem partẽ ꝗm cõmunẽ ⁊ approbatũ cursum illius terre: quod in omni emptiõe potissime obseruandũ ẽ cum emit̃ aliquid ab his qui paupertate constricti vel necessitate sua vendere cogunt̃. Unde sup̃ illud Leuitici. xxv. Quando vendis quippiã ciui tuo vel emis ab eo: ne contristes fratrẽ tuum sed iuxta numerũ annozũ iubilei emas ab eo: dicit glo. q̃ necessitatib⁹ proximozũ est subueniendũ nec est negociandũ de necessitatibus pauperũ: ideo sũme cauendũ ne p̃sertim ab illis qui necessitate cogente tales redditus vẽdunt minoꝛi p̃cio q̃ iustum ẽ ꝗm cõmunẽ estimationẽ emant: q̃ talis contract⁹ iudicaretur iniustus propter necessitatem vendẽtis: militans contra charitatẽ proximi cui in hoc casu subuenire debuerat. Et ꝗm Alex. lomb. quando vẽditio a paupere facta ẽ ꝑter artã necessitatẽ: tũc emptio mutuationis locũ tenet: ideo iniusta ꝑter necessitatẽ vẽdẽt̃ ⁊ malicia ipius ementis quapropk̃ q̃ plus accipit iustũ titulum nõ habet possessionis. Q̃ autẽ obijcit̃ si redditus hereditarios quis emit: necessario ꝓtingit ibidẽ fieri notabilẽ excessũ supra sortẽ: ꝑter hereditariã successionẽ ꝑpetue duraturã: nihil obest: q̃ nec ius naturale nec ius positiuũ dictat q̃ ille q̃ rem emit hereditarie tm̃ p ea dare teneat̃: q̃tũ ꝓbabile ẽ q̃ ipe p totam vitã suã cũ omi posteritate sua ꝑcipe debeat: q̃ ꝗm b̃ nõ posset res hereditaria cadere sub iusta estimatione: ꝗ sufficit qũ taxat̃ iustũ p̃ciũ: q̃ habeat̃ respect⁹ ad illuz qui emit ⁊ ad eiꝰ posteritatẽ vsq̃ ad certũ gradũ: vel potius q̃ respectũ habeat ad cõem antiquã ⁊ approbatã ꝓsuetudinẽ terre illius iudicio expertoꝝ: vñ hereditarij redditus. xx. coronaꝝ q̃ valerẽt in aliq̃b⁹ locis xl. coronas ⁊ vltra vt in colonia: in alijs locis emerẽt̃ p. cc. vt in zelandia: ⁊ b̃ ꝗm cõmunẽ ꝓsuetudinẽ patrie q̃ põderat diuersas circũstantias talẽ emptionẽ iustificantes. Deniq̃ nota generaliter tres regulas ad maiozẽ euidẽtiã. Prima ẽ q̃ qũ q̃s emit possessionẽ simplr̃ vel ad tp̃s cã lucri q̃ tm̃ ex natura tp̃is expectat̃: nõ ex natura rei possesse: tũc vitiũ ẽ in ꝓtractu q̃ d̃ ꝛ iure turpe lucrũ. Secũa ẽ q̃ si possessio talis ematur cã lucri: ⁊ talis emptio ꝑpter necessitatẽ vẽdẽtis fuerit min⁹ iusta: cũ illi tenere̅t̃ subuenire gratis: tũc in tali ꝓtractu ẽ vitiũ vsure: nõ p se ꝗ ꝑpter eã pollentiam rei: q̃ lucrũ q̃ ex tali ꝓtractu ꝓuenire dinosciť: militat ꝓtra charitatẽ vñ tenet̃ ad restitutionẽ illi⁹ q̃ min⁹ iusto dedit. Tertia est q̃ si possessionẽ quis emat nõ cã lucri primo ⁊ per se sed ad sui ⁊ suozum vite necessitatẽ dũmodo seruet̃ in emptiõe iuris naturalis equitas: si ꝓcessus tẽpoꝛis plus recipiat̃ q̃ dat̃ iuste fit illud ementi̅t̃: illud accipit tanq̃ suũ ꝑpter ꝓtract⁹ ipi⁹ naturã ⁊ nõ rationẽ tp̃is nisi valde p accidens. Quinto queri põt: an emere liceat reddit⁹ pecuniarios p̃sertim: q̃ pecunia nõ ẽ vendibilis: eo q̃ declinat a natura vl̃ ꝓtractu emptionis: ⁊ sortiť cõtractũ mutui: ex quo lucrũ sperare nõ licet. Ad b̃ respondẽt Alexan. de alexandria: vbi s̃. q̃ b̃ etiam licitum est. Ad cui⁹ euidẽtiã sciendũ q̃ ꝓtractus vitiat̃ quattuoꝛ modis. Primo ex cã materiali. i. ex parte rei q̃ vendit̃ puta q̃ res non est vendibilis: vt hõ liber res spũalis: ⁊ res aliena q̃ vendi nõ possũt ⁊ sic nõ viciat̃ iste cõtract⁹: q̃ nõ rebus nostris habem⁹ tria bona. s. Imobilia ⁊ mobilia ⁊ ius vtriusq̃: ⁊ sicut distinguit̃ mobile ꝛmobile ⁊ ius vtriusq̃: sic ⁊ ipm̃ ius vẽdi potest: nõ ergo vendit̃ pecunia sed ius ꝑcipiendi reddit⁹ pecuniarios ⁊ hoc licet cõcoꝛ. Richar. in q̃libet. Pecunia ꝛo trãsit cũ iure vẽdito. Sicut a simili ius patronat⁹ vẽdi nõ põt: q̃ annexũ ẽ spũali: tamẽ transit cũ vẽditione ville agri vel fundi q̃ vendi possunt: ius autẽ percipiendi talem quãtitatẽ pecunie sup bonis certis annuatim ꝑpetue vl̃ ad vitã nõ est pecunia: ꝗ ab ea distinguit̃. Secõo ex causa finali. i. ex pte p̃cij: q̃ vitiũ excludit̃ b̃: qũ p̃cium ꝓportionat̃ iuri q̃ vẽdit̃: ita q̃ naturalis equitas mõ ꝑdicto seruet̃. Tertio ꝛo ex causa formali. i. ex parte pacti appositi q̃ repugnat rei supra qua cõpacisciť: sicut ẽ in simonia: vl̃ q̃ repugnat cõtractui: puta qũ ꝓtract⁹ ẽ gratuit⁹: ⁊ tale vitiũ facit vsuraz vt in mutuo cũ aliq̃d exigit̃ ex pacto rõne mutuate: hic aũt nõ est mutuũ ꝗ vera venditio. Quarto vero ex cã efficiẽte. i. ex pte cõtrahentis: sicut cũ quis se fingit emere q̃ in pign⁹ recipit: ⁊ tũc nõ excusat̃ ab vsura nisi fruct⁹ cõputent̃ in sortẽ: ar. ex de pignoꝛib⁹. c. illo nos: ꝗ hec ẽ vera venditio ⁊ p̃ciũ trãsit ad vẽditoꝛẽ ⁊ ius ꝑcipiẽdi redditus stat periculo ⁊ lucro emptoꝛis. Posset tm̃ incidere vitiũ ex pte cõtrahentis ꝑpter eiꝰ cupiditatẽ ⁊ auariciã: sed hoc accidit ꝓtractui: vñ Inno. Hosti. ⁊ Io. an. extra de vsur. c. in ciuitate tenẽt: q̃ licituz sit emere redditos pecuniales: ⁊ etiã plures alij. licet nõ videat̃ esse cõtractus tam honestus sicut cõtractus redditus p̃dialiuz. Ad laudẽ dei omnipotẽtis.

De precij augmentatione propter solutionis prorogationez: ⁊ quomodo in ea committitur vsura vl̃ non: Sermo XXXI

On furtum facies

n Exo. xx. Expediti de duob⁹ terminis solutiõis. Iã tertiũ prosequamur q̃ ẽ pniciosus: ⁊ dici põt terminꝰ culpe: eo q̃ ꝑ termino anticipato vl̃ plongato iuris naturalis eq̃tas in ꝓtractu nõ seruat̃: ⁊ sic vsura cõmittit̃. Q̃ d̃ principaliter duob⁹ fieri põt: scz in pretij augmẽtatione ⁊ in minoꝛatiõe. Primo quidẽ fieri põt in p̃cij augmẽtatiõe ꝑpter terminuz solutiõis plongatũ. De quo queri potest: vtꝝ carius vẽdens illi q̃ solutionẽ ꝓtrahit q̃ qui statim soluit vitiũ vsure cõmittat: p̃sertim cũ appareat inequalis ꝓtract⁹: ⁊ b̃ ꝑpter terminũ solutiõis. Ad b̃ dicendum p distinctionẽ: nã taliter vẽdẽs dilationez solutionis expetenti: si ꝑpter expectatiõz solutiõis p̃ciũ quidẽ auget: nõ tamẽ vltra limitẽ iusti p̃cij: de q̃ supra dictũ ẽ in tertia sermone ante istũ: ꝗ stat ĩ sũmo gradu iusti p̃cij: qui dicit̃ rigidus: ita tm̃ q̃ q̃tũcũq̃ solutionẽ ampliozi tpe grat̃ seu ex pacto expectaret nunq̃ ꝑpter hoc vltra limitẽ iusti p̃cij aliq̃d accipet: tũc ꝗm Berñ. in tractatu de ꝓtractib⁹ nõ ẽ ibi ex vi ꝓtract⁹ vsura ꝗm sentẽtiã magnoꝝ doctoꝝ: cui⁹ rõ ẽ: q̃ talis nõ vẽdit terminũ: nec ꝑpter expectationẽ accipit vltra iustũ p̃ciũ rei quã vendit: q̃uis nõ faciat grãm remissionis p̃cij descẽdẽdo ad gradũ discretũ vel pium: q̃ d̃ q̃dẽ libẽter faceret si emẽs statim solueret: nã aliud ẽ nõ facere grãm aliã ꝑ eo q̃ facit grãm expectatiõis: ⁊ aliud ẽ ꝑpk̃ expectationẽ simplr̃ excedere iustũ p̃ciũ: stat igit̃ ralis in limite rigidi gradus q̃ adhuc ẽ iust⁹: ⁊ idẽ ꝓportionabilit̃ dici põt de eo q̃ vẽdit alteri cari⁹ ꝑ eo q̃ verisimilr timet nõ adipisci solutionẽ nisi cũ laboꝛe ⁊ expẽsis: patus relaxare iustã ptẽ sũme ꝗ sine tali dispẽdio voluerit emẽs debita soluere. Siveꝛo taliter vendẽs auget p̃ciũ vltra iustũ limitẽ rigidi gradus: verbi grã. Vult propk̃ terminũ sex mensiũ de qualibet petia pãni bñe. xxvij. coronas: q̃ in gradu rigido valẽt tm̃. xxvj. vl̃ etiã exigit vltra p̃ciũ illud: tunc ẽ vsura manifesta: vt pz expressum ex̃ de vsur. in. c. cõsuluit. Huius aũt ratio est:

quia tunc fiũt ibidẽ duo ꝓtractus. Primꝰ est ꝓtractus vẽditiõis: ⁊ rõne huius nõ cadit ibi vsura. Scõs est ꝓtractus mutui: qz ex termino solutiõis ꝓlongato in mercantia p̃ciũ augeꝯ qõ nihil aliud ẽ q̃ ipi emẽti mutuare p̃ciũ mercantie iam empte ⁊ ex tali mutuo lucrũ accipe: q̃ si quis absq̃ oĩ dilatiõe ⁊ solutiõis expectatiõe venderet alicui rẽ aliquã vltra iustũ limitem rigidi gradus: nõ eẽt ibidẽ vsure vitiũ ꝑ solũ culpa venditiõis iniusti p̃cij. Sed qz plurimi mercatores ꝗtidie queritãt defensiones suaꝝ versutiaꝝ ad excusandas excusationes in peccatis: iõ p̃mo in eoꝝ ꝑsona põt objici q̃ mercatori licitũ est in suis mercãtijs p̃cipere moderatũ lucrũ: exquo ꝓ vtilitate reipublice se laboriꝯ expensis ac diuersis exponit piculis. Quis eñ militat stipendijs suis vnq̃. Cũ ergo iustũ ẽ vt in de reportet lucrũ cõpetens officio suo: ⁊ ꝗ facere nõ valeat nisi in venditiõe mercium sic taxet p̃ciũ q̃ pensatis laboriꝯ expẽsis ⁊ piculis circa merces factis: lucreꝯ ꝓtem decimã vl octauã: qõ etiã agere nõ potest nisi ꝓ expectatione solutiõis vsq̃ ad ꝗ p̃ciũ augeat suaꝝ merciuz: vt pensata hmõi expectatiõe solutiõis cũ ceteris circũstantijs: finaliter lucreꝯ octauã partẽ vel decimã. Ad hoc dicendũ est q̃ q̃uis mercatori licitũ sit lucrari ꝓpter causas dictas: nõ tã ẽ illi licitũ q̃ lucreꝯ illicito mõ. s. vendẽdo terminũ ⁊ obseruãdo modos alios illicitos: nec etiã requiriꝯ q̃ semp lucreꝯ: qz officiũ mercantie innititur fortune ⁊ hũane industrie: si eñ semp lucrari deberet: sequereꝯ q̃ si merces valoris cẽtũ coronarũ emisset ꝓ mille: tũc �means illã positionẽ possit ꝓ quẽcũq̃ illicitũ ꝓtractũ licite merces easdẽ vẽdere: ita q̃ vltra mille coronas lucrareꝯ decimã ptẽ. s. cẽtũ coronas qõ manifeste ꝑz esse irrõnabile: sequereꝯ etiã q̃ si ĩ terra vl in tpe magne caristie merces suas emisset p̃cio magno: ꝓpter hoc in loco vel tpe in quo merces ille viles essent p̃cio maiori vẽdere posset q̃ emisset: saltẽ ꝓpter expectationem solutiouis: qõ manifeste ꝑz absurdũ ⁊ vtilitati reipublice ꝓtrariũ: pretium igiꝯ venditionis statuẽdũ est ꝑm cõmune forum loci illius in quo merces venales adduxerũt: ita q̃ notabilẽ excessum cõmunis p̃cij nõ requirant: q̃ si nõ appareat ibidẽ forũ taliũ mercium: põt pro tũc exigere moderatũ lucrũ. Secundo objici potest q̃ talis ꝓtractus vtilis est reipublice tã secz ementi q̃ vẽdenti. Primo nãq̃ ꝓficit ementi ꝓpter solutiõis eiꝰ impotentiam ⁊ rerũ emptaꝝ indigentiã: qz si vellent absq̃ talis termini dilatione vendere: tũc ꝓpter indigentiam denariorũ ⁊ paupertatem multorũ raros inuenire possent emptores. Secundo proficit vendenti: qui nõ intendit charius vendere ꝓpter tempꝰ: sed ad recuperandũ ipm damnũ quod ex dilatione solutiõis incurrit carius vendit: nã si denarios illos post venditionẽ statĩ reciperet: cum eisdẽ interim multa lucrari posset: nec obligaꝯ alteri dilationẽ dare cũ dispendio ꝓprio. Ad hoc dicenduz: q̃ tales sunt euasiones friuole: nã in prima pallijata resultat dolosa miseratio vbi sub specie pietatis violat iura charitatis: ac ꝑtextu subsidij crudeliꝯ serpit cõtra indigentiam ꝓximi: qz vbi se fingit intendere pietatem ibi pascit ꝓpriã cupiditatẽ. Addere nanq̃ indigẽtiam indigenti nõ est pietas sed subspẽ pietatis impia crudelitas cum illũ qui statim soluere nõ potest ad hoc deducit ꝓ augmentũ p̃cij q̃ paulatim tardiꝰ ⁊ difficilius soluere põt qõ teneꝯ. In secũda vero iniusta latet exactio de eo qõ suũ nõ est: nam ⁊ si talis venditoz interim cũ pecunia lucrari posset: possibile etiam fozet q̃ nihil lucrareꝯ: imo qõ ⁊ capitale ꝑderetur: cum igiꝯ nõ stat in piculo talis dãni: stare non potest etiam in certitudine talis lucri: alio quin lucrũ haberet de re nõ sua: secz de mutuo in emptione dato vt predictũ est: ⁊ ꝑm Tho. Mercatoz nõ potest in pactũ deducere recompensationẽ damni qõ cõsideratur ex hoc q̃ sua pecunia nõ lucreꝯ: cũ nõ põt vendere qõ nõdũ est ⁊ potest ab habendo multipliciter impediri. Tertio põt objici q̃ talẽ cõtractũ faciunt ex hoc licite ex eo q̃ sicut frequẽter apparet debitores nõ soluunt in termino cõstituto: circa quorũ etia debitorũ requisitionẽ oportet plerũq̃ facere magnas expensas. Quidã etiã post datam dilationẽ nunq̃ p̃ciũ soluũt: ⁊ sic vendens stat in piculo nõ recipiendi solutionẽ. Ad hoc dicendũ q̃ licet multi reperiantur qui in termino cõcesso nõ soluũt: multi tamẽ ecõtra sũt qui in termino cõstituto soluũt: nec tamẽ p̃ciũ ꝓpter tempus mercibus additũ minuũt: ⁊ ideo vtriusq̃ vendere terminũ inequalitas ⁊ iniusticia est: cũ ex hoc appareat manifesta vitiosa intentio q̃ si iusto p̃cio vendẽtes penã apponerẽt nõ soluentib⁹ in termino cõstituto: hoc

licitũ eẽt dũmõ in fraudẽ nõ fieret. Nimiꝝ cũ ex ꝯ fideiussoriꝰ. c. puenit: ꝓceditur q̃ rõne interesse si debitoz nõ soluit in termio sibi dato q̃ creditoz tũc seruari debet indẽnis: nec tũc est ibidẽ vsura: cũ vsura sit q̃ rõne mutui lucrũ speraꝯ: hec autẽ crescentia recipiꝯ rõne damni vitãdi nõ lucri habendi: nec eos excusat q̃ plus iusto vẽdunt eo q̃ stant in piculo post datã dilationem nunq̃ recipiẽdi solutionẽ: si saltẽ positus habuerint vltra iustũ p̃ciũ recipiẽdi: dato q̃ in assignato termio legitime soluerent: tũc eñ licet solutionẽ nunq̃ receperint: in cõscientia sua securi eẽ nõ possũt: cũ de tali termino dato culpã habeãt ⁊ aĩam cũ substantia pdant: hoc solum bonũ vltimo sibi reseruãtes: q̃ nõ ꝓximo de sua substantia ꝗ diabolo de sua aĩa satisfacere obligãtur.

B Hic igiꝯ queri põt: vtrũ a venditoze nũq̃ vendi põt tẽpus sine vitio vsure. Ad ꝗ dicẽdũ ꝑm Heral. obdoneñ. q̃ tẽs dupliciter ꝓsiderari põt. Primo ꝓut est quedam duratio que ꝓsequitur p̃mũ motũ: ⁊ ꝗ modo tẽpus ẽ quid cõmune oĩm ⁊ nullo modo vendi põt: qz qõ cõmune ẽ omniũ nõ ẽ ꝑticulariter singuloꝝ: ⁊ ideo tẽs currẽs ꝓ receptione mutui. i. tẽs mutuatiõis vendi nõ posset ipius mutui receptori: q̃n a vendente cõmittatur vsura: ꝓ eo q̃ ex natura mutui tẽs illud nõ est ꝑstitoris ꝗ potiꝰ receptoris. Scõo mõ ꝓut est quedã duratio applicabilis alicui rei q̃ duratio atq̃ vsus ẽ alicui ꝓcessus ad eiꝰ opa exercẽda: ⁊ hoc mõ tẽs ẽ ꝓriũ alicui⁹ sicut annꝰ equi mihi accomodati ꝯ: eẽ meꝰ: ⁊ hmõi tẽs licite vẽdi põt: ⁊ ex hoc generaliter ꝯcludiꝯ q̃ tempus illud vendi põt qõ ẽ ꝓriũ venditoris ⁊ ideo licet ꝓpter tẽs rẽ plus vendere ⁊ minus emere q̃ tunc valeat: qñ nõ ex malicia ꝓtrahentiũ ꝗ ex ꝓria natura ꝓtractus id ꝑcedat. Exempli grã. Si quis alteri vẽdit bladũ in tpe quo minꝰ valet ad requestum alterius qõ tã seruare firmiter ꝓnebat ⁊ vendere tpe cõmuniter ⁊ ꝑbabiliꝯ magis caro: põt tunc vendẽs exigere p̃ciũ qõ ĩ hora ꝑstationis vl vẽditionis ꝑbabiliꝯ crediꝯ valiturũ. Ad maiorẽ tã euidentiã ponaꝯ casus quẽ etiam tangit Sco. in. iiij. q̃ festũ natiuitatis christi dicaꝯ. A. festũ ꝯ Joh. baptiste dicaꝯ. B. si q̃ quis vẽdit bladũ in. A. qñ secz minoris est p̃cij ad rogatũ alterius ꝓ p̃cio tũc currente: licet erat illud seruaturus vsq̃. B. qñ cõmuniꝯ maioris est p̃cij: tũc misericordiã facit ꝓximo ⁊ charitatẽ cum ꝓprio dispendio. Si ꝯ nõ erat seruatur⁹ tũc exhibet iusticiã: ⁊ si prestat solutionis dilationẽ supaddit gratiaz Si ꝓinde nõ seruatur⁹ illud statuit vltra iustũ p̃ciũ ꝓ. A. sed iustũ p̃ciũ ꝓ. B. donãdo dilationem solutionis vsq̃. B. tũc manifestã cõmittit vsurã vendẽs tẽs nõ suũ: vt ptz extra. e. ti. c. ꝓsuluit: q̃ si seruaturus erat illud vsq̃. B. tunc casus ille licitꝰ est: quia vendit tẽs suum: qz hoc modo ꝓrie loquẽdo nõ accipiꝯ illõ plus ꝓpter tẽpus ꝗ ꝓpter naturã rei secz bladi quod cõmuniter plus valet in. B. q̃ in. A. Ratio vero quare potest illud sub tali precio vendere vel commutare duplex est. Prima quia is cui prestat vl vendit tenetur sibi ad probabile equiualens seu ad preseruandum euz a damno probabilis lucri. Secunda quia id quod in firmo ꝓposito dominij sui est ordinatum ad aliquod probabile lucrũ: non solum habet rationẽ simplicis pecunie sine rei: sed etiã vltra hoc habet quandã seminalem rationẽ lucrosi quã cõmuniꝯ capitale vocamus. Ideo nõ solum reddi habet simplex valoz ipius: sed etiam valoz superadiunctus: quia casus etiã notatur extra de vsuꝝ. c. in ciuitate: ⁊ cõcoz. Alexan. de hales. Et licet in dicto. c. in ciuitate. cõsulit q̃ a tali cõtractu abstineãt: hoc tamẽ cõsilium est monitio vtilitatis nõ ꝓceptuz necessitatiꝯ: verũtã interest vtꝝ in ꝗ cãu ꝓ illo tpe futuro p̃ciũ certũ ꝑtermiet aut nõ. Si ꝓrio mõ: tunc si verisimiliꝯ dubitaꝯ ab exptis vtꝝ in tpe. b. plus vel minꝰ valebit vel nõ: ⁊ tunc ratione dubij probabilis excusatur: vt dicto. c. in ciuitate. c. nauigantꝰ: extra de vsuꝝ. Si vero ponit sub incerto: tũc p̃figere põt aliquẽ certum diẽ illius temporis determinate: vel taxare potest p̃ cium ꝑm q̃ diutius ⁊ cõmunius valebit in mense illo: accipiendo p̃cium mediocre inter carius ⁊ minus carũ illius mensis: ⁊ ꝗ licitũ est. Q̃ si velit determinare precium sub indeterminato tempore ponẽs se in lucro tuo vt in pluribus contingi solet ⁊ alium in dãno: vtpote exigens tãtũ quantuz valebit in quocunq̃ tpe vsq̃ ad. b. quãdo carius vendi solet: vel eligens vnũ mẽsem de quo ex postfacto sibi eligere velit diẽ in quo plus valuisset: tales ⁊ consimiles contractus sũt vsurarij: quia sors vendentis efficitur nimis pinguis: ⁊ emẽtis sors efficiꝯ nimis tenuis. Ratio autem cur ibidez sit vsura patet; quia ponit partem suam.

vt in plurib⁹ cõtingit in tuto: ⁊ illũ cum q̃ cõtrahit vt in plurib⁹ in periculo damni. Est etiã ibi alia iniusticia: qz si rem suã postea vendere vellet oporteret eum aliquo tempore determinato exponere ad vẽdendũ ⁊ nõ in tẽpore vago: sicq̃ cõtingere potest q̃ min⁹ care vẽderet q̃ in die charissimo inter. a. ⁊. b. ⁊ p̃ consequẽs ĩ tali pacto facit se certũ de lucro vltra qõ humana industria posset: cũ his cõcor. Hosti. Jo. an. ⁊ Archiõ. ĩ. c. vsura. xiij. q. iij. Secundo queri potest: vtrũ ille qui merces suas in loco illo nõ erat venditur⁹ vbi abundant sed eas transferre ꝓposuit ad loca vbi carius vendãtur posset rogat⁹ in eodẽ loco vẽdere tantũ q̃tũ verisimiliter valerẽt ĩ alio loco deductis piculis: laboribꝰ ⁊ expẽsis: ꝑsertim qz q̃ iure vẽdere põt carius propẽ tpis dubietatẽ: eodẽ etiã iure videt illud facere posse ꝓpter dubiũ loci. Ad hoc dicẽdũ q̃ Hosti. tenet q̃ nõ põt stare talis ⁊ractus. Jmo. autẽ tenet ⁊ractũ quẽ sequit Ray. extra de vsur. ꝗ Jo. an. cõcor. hãc cõtrarietatẽ dicẽs q̃ si statim emtor ille pretiũ soluit putat opinionẽ Jnno. verã: tunc enim nõ habet speciẽ vsure. Si ẋo solutio pretij differat: vt Hosti. fortitan intellexit tũc ꝓcedere videt rõ Hosti. qz ĩ dubio tempoꝰ põt venditori ⁊ emptori cõmodũ ꝓuenire: ꝗ hic nullũ comodũ fit emptori nisi forte in solutionis dilatione: ⁊ hanc distinctionẽ approbat Jo. calõ. extra de vsu. ĩ. c. fi. verũtã a tali ⁊ractu potissime cauendũ est ꝓpter fraudẽ: que se se facilime põt immiscere. Preterea ꝑm Hosti. qui vẽdit frumentũ in. a. p̃ pcio: q̃ tũc cõiter currit: dãdũ tamẽ in. b. cũ adiecta cõditione si interim plus valuerit q̃ hoc sibi deꝰ: si ẋo minus nõ vult q̃ pcium minuat: ille vsuram cõmittit: ⁊ hoc notat Archi. xiij. q. iij. §. j. Et ecõtra qui in. a. emit frumentũ pcio tũc currente ea cõditione vt sibi reddat in. b. ⁊mittit vsurã vt. xiij. q. iij. c. vsura: Rõ est qz ꝑm cursũ regionis cõiter in. b. frumẽta sũt carioꝛa: nec obstat q̃ aliqñ cõtrariũ accidit: qz ad raro cõtingẽtia nõ aptant iura ff. de leg. l. nã ad ea: vnde talis est ad restitutionẽ inducẽdus. Deniq̃ queri potest vtꝭ etiã cõmittat vsurã qui terminũ cõcedit in vẽdẽdo nõ vt carius vendat sed vt melius emẽtes ad suã apothecã trahat. Ad ꝗ dicendũ q̃ si tũc emptores ex ꝗ aliqõ damnũ incurrũt: puta rõne qualitatis merciũ: ex eo scz q̃ nõ habeat tam bonas merces: tũc vendẽs vsurã cõmittit rõne scz dilationis merces plus iusto vẽdendo: ⁊siderata earũdem qualitate: vt pz extra de vsu. consulit: nã vel emẽs exinde dãnũ incurrit: vl saltẽ vlteriꝰ ꝓprimũ suũ decipit in ꝑiudicium alẽ sue: etiã plerũq̃ cũ multꝭ mẽdacijs ⁊ piurijs quib⁹ affirmat merces illas eẽ bonas: ⁊ sic patet vtcũq̃ qualiter in augmentatione pretij in rerũ venditiõe ꝓpter dilationẽ solutionis latet vsura detestabilis: ⁊ qualiter nõ. Ad laudem dei omni.

De precij diminutione propter solutionis anticipationẽ vel propter expectationẽ ipius rei emptẽ q̃tũ ad ius vel vsum: Ser. XXXII

On furtũ facies.

n Exo. xx. Post ea q̃ dicta sũt in sermone p̃cedenti: videndũ ẽ de his qui minus iusto emunt rẽ aliquã ꝓ termino anticipato. Ad cuꝰ euidẽtiã primo queri põt: vtrũ emẽs agrũ vl fundũ vl aliq̃d aliud iusto p̃cio: ea tñ cõditione q̃ quãdocũq̃ vẽdẽs illud p̃cium soluat: tũc illud vẽditũ ad se libere reuertat: ex hoc emẽs vsure vitiũ incurrat: presertim cũ emẽs ibidẽ recipit interim excrescẽtiã vltra sortẽ scz fructꝰ annuos. Ad ꝗ rñdet glo. magna: ex de vsur. in. c. ꝗstus: vbi etiã plures ponit casus: q̃ si fundꝰ vel ager vendit iusto p̃cio tũc nõ est ⁊ractus vsurariꝰ sed licitus: põt tñ ille ⁊ractꝰ illicitus ⁊ vsurariꝰ iudicari: si scz emptor sub spẽ emptionis p̃ciũ agri mutuari intendit ⁊ p̃ tale mutuũ lucrifacere ãnuos fructus agri: tũc eñ vsura iudicat a quibusdã: lz ab eccĩa ꝑm Archiõ. ex hoc ⁊demnari nõ possit: in talib⁹ enĩ potissime inspicienda ẽ dolosa intentio: nam si talis emptor intentione simplici agrũ emit iusto p̃cio: semper paratꝰ illũ restituere si venditor redimere voluerit: nõ ẽ ibidẽ vsura: qz nulla ibidem interuenit rõ mutui: ꝗ sola emptio pura ⁊ simplex: vnde in iudicio q̃dẽ ale stãdũ est in his cõscie cõfitentis habuisse se purã ⁊ simplicẽ intentionẽ. Verũtamẽ per tria signa exterioꝛa ꝑsumi potest de intẽtiõe dolosa. Primũ signũ est qñ p̃ciũ qõ pro agro dat est minꝰ iusto respectu valoris ipsius rei: tũc enim ⁊ractus ꝑsumit factꝰ ĩ fraudem vsurꝭ. Secũdũ est: quãdo redimẽs in fundi redemptione tenet aliq̃d soluere

vltra summã receptam: puta si fuit res vẽdita p. c. coronis ⁊ positum est in pacto q̃ cuꝫ rescinditur venditio soluant. exx. tũc enĩ duplicem recipit vsuram scz fructꝰ annuos ⁊ hoc supadditum in pacto posituꝫ. Tertiũ ẽ quãdo emptor exercere solet vsuras ⁊ vsurarios cõtractus: ꝓbãtur hec ex de emp. ⁊ vendi. c. ad nostram: et ex de pignori. c. illo nos. Quartũ signũ etiã addi põt quãdo scz fit cõtractus emptiõis cum pacto ꝰ re vendẽda infra decẽniũ: ita tñ q̃ infra quinquẽniũ instrumẽtũ venditiõis nequaq̃ facere teneatur ꝑm Hosti. ⁊ Job. an. in nouella in dicto. c. ad nostram: talis contractꝰ reputat vsurarius: nam ꝑm Hosti. ĩ ꝗ casu eoipso detegit fraus q̃ latebat ĩ ⁊ractu. Secũdo principaliter queri põt vtrum sic tempus anteriorãtiõis vẽdi põt sicut tẽpus dilatiõis de quo dictũ est ĩ sermone p̃cedenti. Ad hoc dicendũ: q̃ quandocũq̃ tẽpus est ꝓprium venditoris: tũc ab eo licite vendi potest quãdo tpalem vtilitatem p̃cio tẽporali appreciabilẽ in se includit. Sicut econtra tempus ꝓprium emptoris eidem vendi nõ potest: quia tũc vẽderet non suũ sed alienũ. Exempli gratia. Teneor tibi soluere post. x. annos centum coronas: nec ad illas soluendas ante tpꝰ illud obligatus sum: tunc tecũ paciscendo tibi vendere possũ tẽpus illud q̃ mox tibi tribuã octoginta: ita q̃ ꝓpter incurrẽs tẽpus decem annorũ mihi viginti retineam quia. x. anni quos vendo tibi sũt quo ad ꝗ mei iuris ꝓpter qõ vẽdere possum valorẽ tpis illius. Qz si opponas q̃ rõne pecunia mutuata nihil vltra se valoris vendibilis habet: eadẽ rõne nec pecunia soluẽda post x. annos ⁊ ideo vẽdere tpꝰ illud vsura videt. Ad hoc rñdeo q̃ hic nõ vendit pecunia ꝗ tpꝰ solutiõis qõ vtiq̃ vẽdentis est: cum ecõtra tẽpus pecunie mutuate nõ ẽ p̃stitoris sed receptoris vsq̃ ad terminũ sibi p̃fixũ: ⁊ ideo sibi vendi nõ põt q̃n cõmittatur vsura: vñ si is qui tibi post. x. ãnos soluere tenet. c. coronas mutuaret tibi octoginta: ⁊ ex hoc vellet sibi relinqui vel dari xx. tũc indubie vsurã cõmitteret eo q̃ tibi tpꝰ pecunie mutuate venderet: vñ ⁊cludẽdo q̃tuis pecunia se nõ valeat plus seipa: tñ aliquẽ valorẽ acq̃rit ex vrẽtꝭ industria: ⁊ ideo vsus ille siue facultas vtẽdi põt ab eo cuius ille vsus est legitime vẽdi. Qz si rursũ opponas q̃ hũs centũ coronas etiã habet facultatẽ vtendi ⁊ possidẽdi eas: et ideo eque hñ poterit vendere hãc facultatem futuri tpis: sicut p̃dictꝰ debitor facit q̃ non tenet eas soluere ante. x. annos. Ad hoc rñdeo q̃ hic ⁊ ibi nõ est eadẽ rõ nec cõsimilis: qz pecuniam habens nõ põt ea vti inquãtũ habet rõnem p̃cij vl nũmismatis nisi mutuando vel ꝓ alia re cõmutando: vtrobiq̃ aũt currit futurũ tẽpus non ꝓ eo q̃ pecuniã tradit sed ꝓ eo cui mutuat vel in emẽdo cõmutat aut appreciat vltra simplicem vim p̃cij sui. Sed debitor ꝑfatꝰ nihil mutuat dum soluit octogita coronas: sed potiꝰ debitũ soluit: vt aliqõ p̃cium accipiat: qõ quidez mutui p̃cium dici nõ põt cum nihil mutuet sed soluat: ꝗ dici põt pretium anteriorãtiõis huic p̃cio estimabilis ⁊ ideo licite vendi põt. Tertio p̃ncipaliter queri põt vtrũ gratia expectatiõis rei vendite liceat minꝰ dare ab emptore q̃ si p̃sentialiter traderet. Ad ꝗ respõdet Alexan. de alexan. in tractatu suo q̃ in emptione ⁊ venditiõe põt interuenire duplex expectatio. Prima vt expectet res: et quia sic expectat ideo minꝰ dat: vt si quis dat. x. pro mensura frumẽti que valet. xij. receptꝰ illam mensuraz in futuro tẽpore in quo verisimiliter p̃sumit q̃ non minus valebit: et talis expectatio ẽ vsuraria: siliter emẽs frumẽtũ in herba ꝓ sex qõ verisimiliter tẽpore messis valebit octo: talis cõtractus ẽ vsurarius: vt patet extra de vsur. c. in ciuitate: si tamẽ verisimiliter nõ plus valeret tẽpore ⁊ractus ꝓpter pericula ⁊ alias circũstantias: nõ esset cõtractus vsurarius: vt. ff. de cõtrahen. emp. l. fistulas. §. frumẽta: ⁊. l. si debitor. §. verisimile. Alia ẋo est expectatio nõ rei sed vsus eiusdez: puta qz res est talis nature q̃ emens nõ potest ea statim vti licz põt sibi statim tradi: qz res ĩ se nõ habet statim vsum suũ simulatim sed paulatim: ⁊ ideo si emens minꝰ dat qz non põt statim simul vti re sua ꝓpter expectationem vsus nõ peccat: qz res statim tradit et vẽdit quãtũ valet tpe ⁊ractus lz minꝰ p̃cium ꝓ ea det ꝓpter successiuũ vsũ eiusdem: sicut in redditib⁹ molendinꝭ pedagiorũ ⁊ ⁊similiũ: vbi preceptio redditũ est successiua: ⁊ idẽ dicendũ ẽ qñ vsus ipiꝰ rei penitꝰ differt in futuꝭ tpꝰ licz ipa res statim tradat: vt si quis ꝓ pellib⁹ varijs que statim tradunt minꝰ dat circa pẽthecostẽ q̃ circa Michaelis: qz vsus eiꝰ non ẽ circa festum pẽthecostes sed circa Michaelis: q̃tuis enim res tradit vtrobiq̃ tẽpore tamẽ

licet vno tẽpore dare minus pcium q̃ alio tempore nõ ꝓpter rem expectatã: ſ̃ ꝓpter vſum. Unde generaliter eſt ſciendũ: q̃ ius vel vſus rerũ ꝓ futuro tẽpore licite põt minus emi: q̃ ſi omẽs ille res emptioni pſentialiter traderent: ⁊ q̃nto ius futuroꝝ pro tendit in longiora tẽpora: tãto ceteris paribus emi poteſt minori pcio: cuius ratio eſt: quia in his in quib⁹ ius rei ſeu ſup rem differt ab ipa re vel ab actuali poſſeſſiõe et vſu ipi⁹ rei poteſt ipm ius emi licz ipa res nõdum ſit vel actualiẽ nõ tradat aut etiã vſus illius nõdum cõueniat. Conſtat aũt q̃ ius ⁊ actualis poſſeſſio rei pſentis ceteris paribus ampli⁹ eſt ſolum ius rei future: aut q̃ ſolum ius abſq̃ actuali poſſeſſione non ſtatim tradita vel tradẽda: tutius eſt enĩ incumbere pignori q̃ agere in pſonaz: ⁊ ſecuri⁹ eſt rem hre ⁊ poſſidere q̃ ſolũ ius rei: ⁊ ideo licet illud plus vendi ⁊ iſtud minus emi: nam pcium ſemp eſſe debet iuſtum ꝓportionatũ ipi rei vendite: q̃ iuſticia potiſſime debet attẽdi a tẽpore cõtractus vt ſcz tantũ deb̃ quantũ res valet tẽpore ꝯtractus: non autẽ quãtũ valitura eſt toto tẽpore ſubſequẽti: qz regulariẽ res ſm q̃ valet tẽpore contractus eſtimari debet. Et ex hoc trahit̃ ille caſus: q̃ q̃ frumẽtum ſuũ vendere diſponens in.b. ob rogatum alterius illud vendit in.a. q̃ ſi ſcz ẽ minoris pcij: poteſt illud vẽdere vltra precũ illud q̃ valet in.a. ⁊ ſupaddere tãtũ quãtum veriſimiliter valitur eſt in.b. q̃ alter nequaq̃ facere poteſt qui diſpoſuit illud vendere in.a. Ratio huius eſt: qz tempus illud reputat̃ in venditiõe quo libera ſua voluntate diſpoſuerat illud vendere: lz ob rogatuz alteri⁹ tempus illud anticipauit. Ex his patz q̃ vitium vſure aut iniuſti pcij cõmittitur: quãdo minus pretium dat̃ q̃ res valeat tẽpore cõtractus a quo tẽpore iuſtum pcium iudicãdũ eſt: non autẽ eſt vitium ſi minus pcium detur q̃ in futuro dare: ⁊ licz plus pcipiat emens tempore ꝯſequẽti q̃ dederat illud: tamẽ q̃ recipit eſt de ſorte ꝓpter veram venditionẽ iuſte factam tẽpore ipius cõtractus: hinc eſt q̃ emens annuos redditus ãnquaginta coronarũ ꝓ mille coronis: non reputat̃ vſurarius: qui tamẽ vſurarius eſſet ſi ꝓ mille coronis mutuatis annuatim ãnquaginta coronas reciperet: cui⁹ ratio eſt: qz in ꝑmo caſu nõ eſt cõtractus mutui ſed emptiõis: qua vere tũ emit̃ ius futuroꝝ redditũ: ⁊ ideo nõ eſt ibidẽ anteriozatio ſolutionis habens rõnem mutui: ſi eſt ibidẽ actualis ſolutio rei ſeu iuriſdictiõis actualiter empte ⁊ tradite. Quarto ꝑncipaliter queri põt: vtꝝ vendens aliq̃d certo pcio alteri q̃ mox ſibi rem eandẽ reuẽditurus eſt minori pcio: iudicat̃ eſſe vſurari⁹: exempli gra. vendo tibi equũ vel pannum ꝓ.c. coronis dans tibi dilatiõez ſolutiõis ſcz dimidiuz annũ: tu aũt inde mox reuendis ꝓ minori pcio ſcz .lxxxv. habitur⁹ ſtatim pciũ illi⁹. Ad hoc dicendũ q̃ in hoc caſu ꝑm⁹ venditor ⁊ ſcõs emptor q̃ eſt vna pſona: iudicat̃ ex hoc ĩcidere vitiũ vſure: eo q̃ ꝑm⁹ emẽs reuendidit ꝑmo vendenti ꝓ pcioſitat̃ minori: qz ſub quadam mutui rõne potius q̃ ſ̃ reali ſolutiõe tradidit illi.lxxxv. debẽs ab eodẽ re habere.c. poſt mediũ annuz: talis enĩ ꝯtract⁹ eſt oĩ malignitate ⁊ duplicitate plenus: ⁊ tales mercatores pro ꝓprio cõmodo aſſequẽdo ſũt deſtructores reipublice ac artiuz mechanicaꝝ mercationũq̃ legitimaꝝ: verũtã ſi quis abſq̃ intẽtione reemendi rem a ſe vendendã abſq̃ fraude vendidiſſet: nõ excedens limitẽ pcij grad⁹ rigidi: ⁊ tũ poſtea occaſione quacunq̃ denuo reemeret nõ ponẽs pciũ citra limitem gradus pij: nõ eẽt ibidẽ peccatũ vſure nec iniuſti pcij: maxime dũmodo nõ fuerit ibidem intẽtio praua. Cui⁹ ratio ẽ: qz tunc illa reemptio taliter eſt circũſtantionata: q̃ nõ eſt ibidẽ petũ minoratiõis iniuſte: licz in ꝑma vẽditiõe ſolutiõis dilatiõez indulſerit: in ſcõa ẋo emptiõe ſolutiõez ꝓmptã exhibuerit: tũ a talib⁹ cauendus eſt ꝓpter piculum intẽtionis impie ⁊ minorationis pcij iniuſti. Talia nãq̃ frequẽtãtes maxime deſtruunt rẽpublicã: pſertim q̃tum ad iuſtos artifices ⁊ mercatores. Q̃ ſi que rit̃ quale remediũ dabit̃ artificib⁹ ⁊ mercatorib⁹: q̃ ob pciũ ſic vltra iuſticiã minoratũ ꝓpter dilationẽ ſolutiõis pſtitã: vendere nequeũt pannos aut merces q̃n multum amittãt de capitali: vel ſaltẽ nihil lucrant̃ niſi laborẽ inanẽ ſi ad terminũ vẽdere nolunt: imo nec emptores repire pſit pſertim cum ꝓ hec ⁊ ſilia in ciuitatib⁹ inoleuit ꝯſuetudo iam longo tpe introducta ꝓ cõmuni bono: q̃ non vendat̃ niſi cũ dato cõpetenti ſolutiõis termino. Ad ſ̃ dicẽdũ q̃ ſi talis ꝯſuetudo ſit introducta ꝓ communi bono ⁊ nõ in fraudẽ vſuraꝝ ſ̃ ꝓ maiori expeditione mercãtiaꝝ: tunc ſi mercator vendit merces ad terminũ vltra quãtitatẽ iuſti pcij rigidi gradus: nõ eſt dubiũ quin cõtractus ille ſit vſurarius cum in eo tẽporis expectatio cadat ſub iniuſto pcio: ꝯtra.c. cõſuluit: extra de vſur. Si vero nõ excedit quãtitatem iuſti pcij: licz terminũ tradat ⁊ ꝓ termino maiori pcio vẽdere videat̃: non tũ eſt ibidẽ vſura. Hec obſtat ſi ꝓ minori pcio daret ſtatim idẽ pcium recepturꝰ: qõ oſtẽdi põt ꝑ ſimile in alijs debit̃ ſoluẽdis: nã ſi q̃s aliq̃d debeat ad certum terminũ ⁊ parat̃ inueniat̃ ſolutiõez anticipare: ſi creditor de eo q̃ eſt ſibi debitum voluerit aliquid dimittere: conſtat q̃ tũc creditor dimittere poſſet: ⁊ tamẽ ab vſura immunis eſſet: concordat Hera. obdoñ. licz enim vſura ſit plus accipere ꝓpter tẽporis dilationẽ: tamen non eſt vſura min⁹ accipe ꝓpter tẽporis abbreuiatiõez. Q̃ ſi objicit̃ talis mercantia tantũ non poſſet vendi ad denarios ꝓmptos: quantũ vẽdi poteſt cum dilatione ſolutionis in pactuz deducto: ⁊ res tãtũ valet quãtũ vẽdi põt: vt. ff. ad trebell. l. j. §. ſi hec res: ⁊ ideo illõ plus q̃ accipit̃ ꝓ dilationẽ ſolutiõis vltra ſortem pcipitur. Ad ſ̃ dicẽdũ eſt: q̃ in hoc caſu ex malicia mercatorũ malignorũ in vendendo terminũ illicito modo minoratur: iuſtum pcium illius mercantie: quo diuites auari multos pauperes artifices et mercatores crudeliter euiſcerant: ⁊ ex hoc relinquit̃ etiam iuſtis mercatorib⁹ ſemita q̃uis arta ⁊ obſcura: q̃ eodem modo licite mercari poſſunt: cum debitis tamen circũſtantijs ⁊ intẽtione pura: nam rebus ſic ſtantibus ſi lanifex vl mercator aut alius tantũ vendit pannos merces vel res ſuas ad terminũ ſolutionis indultũ ꝓ quanto venderet ad ꝓmptos denarios ſi predicte ceſſarent impietates: nõ vtq̃ edificat ad gebẽnam: ⁊ dicit̃ res tantũ valet quantum vendi poteſt: verum eſt ſi res ꝓ tanto quantũ valet vendi ꝑmittitur: ⁊ malicie ꝑdicte non obſtent: hiis etiã cõcordat Tho. in quadam ſua reſponſione cum fuerat de hac materia requiſitus. Quinto queri poteſt: vtrum vendens alteri bladum pro x. coronis ſoluendis poſt meſſem quando bladum illud ſm ꝓbabilem eſtimationez valebit tũ octo in ꝑfixo termino: ſuperueniat aũt charitia ita q̃ dictus emptor idẽ bladum vendat ꝓ duodecim: teneatur ĩ illo caſu prim⁹ vendẽs ad faciendũ reſtitutionẽ primo emptori: eo q̃ ꝓtunc emit bladum illud plus iuſto pcio: ⁊ videt̃ q̃ non:

eo q̃ emptor primus in nullo damnificat̃ eſt: imo lucratus eſt duas coronas: ſed in contrariũ facit q̃ ille cõtractus erat vſurarius. Ad hoc reſpõdet Aſteſ. ĩ ſumma: li. iij. ti. iiij. q̃ primus venditor emptori ꝑmo tenetur id reſtituere q̃ ſupuendidit vltra eſtimationẽ boni viri: quia licz emptor primus damnificatus non eſt: hoc tamẽ fuit ꝓpter euẽtũ rei qui non excuſat ab vſura: damnificatus tamẽ fuit quia plus emit q̃ in termino valebat ſm eſtimationẽ experti viri ꝓbabilem: per locum autem a cõtrario emens agrum iam ſeminatũ vel aliud q̃ poſt certum terminum recipiet minori pcio q̃ ꝓbabiliter valeat: vel quam alter empturus eſſet eo q̃ ſolutionẽ pcij anticipet vſurã cõmittit: qz ꝓ quandã rõnez mutui tradit emptor pcium venditori ante receptionẽ rei empte: cum ꝯſtet q̃ ex natura emptiõis ſeu cõmutatiõis nõ teneat̃ tradere pcium anteq̃ recipiant rem emptã oẽs enĩ cõmutationes ſibijnuicẽ piter ⁊ ad paria obligant̃. Preterea tradẽs aũ meſſem bladũ vet⁹ vt poſt meſſem nouũ et ꝑualẽs recipiat: vſurã cõmittit ſm Hoſ. ſi intẽtiõe corrupta hoc faciat: ⁊ dico ꝑualens: qz forte vetus ꝓbabiliẽ tantũ valuiſſet quantũ nouũ ꝓ illo receptũ: dico etiã intẽtiõe corrupta: qz ſi pſtito: reportaret ex ſ̃ aliquaz vtilitatẽ renouatiõis ſui bladi ob quã cauſã poſſet diutius ꝯſeruari non ẽ iniuſtũ: ſi ſ̃ nõ ꝯſequit̃ ſine ꝑiudicio alteri⁹: q̃ nõ intendebat illud ꝯſeruare ſed cõſumere: ac mutui cauſa potior erat alteri⁹ ſubuenendo q̃ ꝓpij cõmodi acq̃ſitio. Deniq̃ ſi res min⁹ emit̃: q̃ valeat tpe ꝯtract⁹: recipiẽda tũ in alio tpe in quo veriſimiliter dubitat̃ vtꝝ illo tpe plus minuſue ſit valitura: nõ cõmittit̃ vſura: dicit̃ enĩ ex de vſur. c. nauigãti q̃ ille q̃ dat. x. ſolidos vt alio tpe totidẽ ſibi grani vel vini vel olei mẽſure reddant̃: q̃ lz tunc plus valeant vtꝝ plus vel min⁹ ſolutiõis: tpe fuerit valiture veriſilr dubitat̃: nõ debet ex ſ̃ vſurari⁹ reputari rõne dubij hui⁹: ſ̃ ibi. Nõ enĩ min⁹ dat̃ rõne tpis ſ̃ ꝓpt̃ naturã rei q̃ min⁹ valet vno tpe q̃ alio: ⁊ ſic etiã dicẽdum ẽ in ꝯrio caſu: cõcor. Alexã. de hal. ⁊ Hoſti. Ad laudẽ dei.

De locatiõe poſſeſſionũ ⁊ oparũ ac etiã aĩaliũ: ⁊ de emphyteoſi: ⁊ quõ põt interuenire contractus vſurarius: Sermo XXXIII

Non furtum facies

Exo. xx. Ad inuestigandus mutuũ palliatus ⁊ vsurariũ lucrum quod in cõtractu locationis vl̃ emphyteosi interuenire potest: sciendũ est: q̃ locator ille dicit̃ qui rei sue vsum alteri p̃ pcio cõcedit: vt cum loco tibi domũ meam ego sũ locator: tu vero cõductor: vel etiam dicit̃ ds locator qui locat operas suas offerens se ad faciendũ aliquid p̃ pcio: vel etiã cuz accipit vt aliquid faciat q̃ dicit̃ cõtract⁹ innominat⁹. Qtum igit̃ ad primũ modũ locandi scz vsum rei sue notãdũ est: q̃ aliquãdo fit talis locatio imppetuũ: et tũc si conductor mozit̃ succedit heres in locatione: q̃ncz ẋo fit ad vitaz cõducentis: ⁊ tũc est locatio psonalis que mozit̃ cum psona: quãdocz vero ad certum tẽpus: ⁊ tũc si cõductor mozit̃ infra illud tp̃s succedit heres. Hic p̃mo queri potest: vtrũ mutuãs rusticis pecuniã vt possessiones eⁱ⁹ colat: qui licz legitime cõduct⁹ eas colere rẽnuit nisi mutuũ recipiat: iuste tamẽ eisdẽ de fructibus possessionũ vel aliunde mercedem operarũ suarũ tribuens: in foro cõscientie sit vsurarius reputãdus. Ad hoc dicẽduz q̃ duplex esse potest operaz suarũ recõpẽsatio. Prima fit ĩ iusticia ⁊ equitate: ita q̃ ꝓpter mutuationez nihil minuat de iusto pcio fm cõmunẽ ⁊ approbatã ꝓsuetudinez regionis: tunc non est vsura ex pte mutuantis etiaz si non fuisset alꝭ mutuaturus: ratio est: quia de mutuo non recipit lucrũ eo q̃ non recipiat nisi suum: alioq̃n si talis mutuans vsurarius esset ⁊ p ꝓsequens obligatus ad restitutionem: tunc non liceret alicui mutuari iniuste detinẽti suaz possessionẽ aliquã pecunie quãtitatẽ: et ipam in pignus accipe: non cõputando fruct⁹ ĩ sortem: q̃ tamen falsũ est vt patz ex̃ de vsur. c. j. Secũda vero fit ex nequicia cũ scz mutuans ꝓpter mutuũ aliquid detrahit ō iusto p̃cio operaz: vel cum p̃ter operas iuste emptas alia quedaz ab eis exigit q̃ coloni impendũt: tunc enĩ esset vsura detestabil. Unde generaliter si occupasti rẽ meã: vel per potẽtiã mihi vim facis in rebus meis vel non restituis mihi mutuo p̃stitaz locatam vel cõmodatã: aut etiã non soluis mihi de operib⁹ q̃bus tibi seruiui: nec vis mihi restituere mea vl̃ desistere ab iniuria nisi mutuem centum: quo facto desistis iniuriari restituis mihi tẽ. hoc nõ est vsura ex parte mea: cũ nihil lucrer: ꝗ redimo vexationẽ iniustã mea recupo et me defẽdo q̃ ls ar. ex̃ de simo. c. dilect⁹: nec vsurã cõmito si ꝓpt̃ lucz mihi soluat̃ iustũ debitũ: vel nõ exigat̃ a me iniustum debituz: ⁊ ex his pñt multi casus pticulares cõcludi. Scõdo q̃ri põt vtz ꝓductor locatori teneat̃ de dãno si q̃ ꝓtigerit ĩ re collocata. Ad ꝗ rñdet Hosti. ĩ sũma ĩ titulo ō locato: q̃ nõ tenet̃ de casu fortuito: vt. ff. loca. l. si merces. §. vis maior. l. mare⁹. §. domuz: ꝗ bñ tenet̃ ō dolo lata culpa ⁊ leui: vt istit̃. ō locato. §. fi. etiã si illud ꝓtigerit culpa alioz q̃z ops vtit̃: ⁊ in ꝗ ̃ctu venit etiã culpa leuis: cũ grã vtriusq̃ celebret̃ q̃uis q̃dã ̃rium diuerũt: vt istit̃. q̃. mo. ̃. obli. §. vl. Ñ si auriga dũ ceteros cursu suo trãsire vellet curum euertit: ⁊ seruũ quem duxerat quassauit vl̃ occidit: tenet̃ quia debuit se tẽperare ⁊ diligentius se habere: vt. ff. e. itẽ q̃rit̃. Sed si fecit q̃ quicunq̃ diligẽs fecisset se curus erit: vt. ff. e. si merces. §. q̃ calũniaz: ō dãno ẋo ab alio dato cui obuiare nõ potuit nõ tenet̃: vt. ff. e. sed de damno. Similiter nec tenet̃ de casu fortuito: vt dictũ ẽ. Dicit vlterius Hosti. fm Azo. q̃ si q̃s mercedem accipit p̃ custodia tenet̃ etiaz de leuissima culpa: vt instit̃. de cõtrahẽ. emp. §. q̃ si fugerit: ⁊ extra de deposito. c. bona fides. Preterea q̃ncz culpa cõductoris annumeratur seuicie: vt si magister scholari oculũ effoderit seueri⁹ cũ calce pcutiendo: q̃ leuis castigatio tm̃ illi pmissa ẽ: vt. ff. loca. l. Itẽ querit̃. §. iulianus: ex̃ de homicidio. c. ad audiẽtiã. Denicz ꝓductor impleto tpe ꝓductionis tenet̃ ipam rem restituere locatori: alꝭ enĩ teneret̃ ad interesse. ff. loca. l. videam⁹. §. q̃ vinum. Tertio queri potest vtrum ꝓpter aliq̃s causas vel infortunia locator ipi cõductori mercedẽ rei locate remittere teneat̃. Ad ꝗ rñdet Hosti. in ti. de locato q̃ sic. Et ꝗ in q̃ttuor casibus. Primo ꝓpter sterilitatẽ ꝓtingentez: nisi posset cum vbertate p̃cedentis ãni vel subsequẽtis cõpensari ⁊ nisi ꝓtigerit culpa coloni: vnde ex̃ de locato dicit̃. c. ꝓpt̃ sterilitatẽ afficientez magno incomodo conductores vitio rei siue culpa coloni seu casu fortuito cõtingentẽ: colonis ecclesie tue p rata est pensionis remissio facienda nisi cũ vbertate precedentis vel sequẽtis anni valeat sterilitas compensari: glo. colon⁹ mo dicũ dãnũ debet sustinere. Casus etiã fortuitus dño nocet: ⁊ nõ colono: vt non habeat pẽsionẽ nisi p̃ rata: ⁊ sic colon⁹ nihil pcepit nihil soluat: ita q̃ remissio faciẽda est in totũ vel in ptẽ: nisi posset vbertas p̃cedentis anni vel sequẽtis cõpẽsari cũ sterilitate. Qꝛ si dñs remisit cõpẽsatiõez ꝓpt̃ sterilitatẽ ⁊ ãno sequẽti ꝓtingat vbertas: põt dñs petere pensionẽ integrã: verũtñ q̃ dicta sunt intelligunt̃ de colono q̃ certam pecuniaz vl̃ certos chozbes annuatim debet: ⁊ nõ de ptiario: q̃ cũ dño lucz ⁊ dãnũ partit̃: hec glo. ibidẽ ⁊ allegat diuersa iura. Et addit Azo. q̃ si casu fortuito continguit vbertas augmẽtat̃ pẽsio sicut diminuitur qñ sterilitas ꝓtingit: secus tñ si diligẽtia coloni ꝓtingeret vbertas: vt. C. de fũ. rei p̃uate. l. ij. C. de oĩ agro deserto. l. vl. li. xj. ⁊ de alluuio: ⁊ palu. l. vl. Scõdo fit remissio si fund⁹ terremotu vel fructus caumate vel grãdine sic pijt: vt nusq̃ sit: ⁊ generaliter ꝓpter illud q̃ ō ꝓter ꝓsuetudinẽ euenit: vt. ff. e. l. ex ꝓductu. §. ij. ⁊. iij. Tertio fit remissio et excusat̃ a solutiõe ꝓpter vim maiorẽ cui resistere nõ potuit: vt p̃ncipis vel iudicis: vel etiaz si ꝓpter incursus hostiũ amissus ẽ fruct⁹: sec⁹ tñ si modicũ dãnum ĩtulerint. Quarto fit remissio q̃ñ ꝓpt̃ casũ fortuitũ impedit̃ ꝓductor frui re ꝓducta: scz q̃ñ ō domo ꝓducto expellit̃ ꝓpt̃ aliquã causã legitimã put videbit̃ in. q. sequẽti.

Quarto pinde q̃rit̃ põt vtz in aliq̃ casu posset inꝗlinus expelli de domo cõducta. Ad ꝗ rñdet Hosti. vbi supra q̃ sic: ⁊ hoc ĩ iiij. casibus. Primo si dñs pbat domuz si bi necessariaz et talis necessitas ĩmineat q̃ tpe ꝓtract⁹ nõ ĩminebat: puta si iterim duxit vxorẽ: vl̃ si domus in q̃ habitauit combusta est: vel si qua ꝓsilis necessitas emergat: vt ex̃ de locato. c. ꝓpter. in glo. ⁊ ĩ hoc casu remittẽda est pensio p̃ rata tp̃is: vt dicto. c. ꝓpter. §. vez. Scõdo q̃ dom⁹ indiget refectiõe q̃ nõ ĩminebat tpe cõtract⁹: vt q̃ vento ꝓcussa ẽ ⁊ corruit vel minat̃ ruinã: in quo casu fit etiã mercedis remissio p̃ rata tp̃is: vt dicto. §. vez. Tertio q̃ñ ꝓductor puerse versat̃ ĩ domũ: q̃ tenet porcos ĩ solario: vel nõ ẽ in ea fm pactũ ꝓductionis: vel si deteriorẽ faciat: vel si in ea publicas meretrices teneat: aut puerſos boĩes: aut ꝓhibitos ludos: ar. in auť. de lenonib⁹. §. sãcim⁹: coll. ij. ⁊ ex̃ ō sta. mo. c. fi. §. j. ⁊. xl v. di. c. sed illud: vide notãter. Silr̃ si in agrl̃ ꝓductis opa rustica suo tpe nõ exercerent̃ ne intẽpestiua cultura funduz deteriorem reddat: vl̃ si ꝓpter inimicicias culpa coloni ortas dãnũ dat̃ ⁊ de silib⁹ idẽ ẽ iudicis. Quarto cũ ꝓduxit ad q̃ncz ãnos vl̃ vltra domũ vel fundũ: ⁊ non soluit p̃ biennium pẽsiones: tunc enĩ expelli põt: vt ptz dicto c. ꝓpter. §. vez. Ñ notandũ ẽ: q̃ bona cõductoris sũt obligata locatiõi: ꝗ est omia bona ꝓductoris inuecta ⁊ illata in rusticõ pdio: sciẽte dño nisi ad tp̃s inferant̃: tacite sũt obligata dño p̃ pensione: in vbano aũt nõ distinguo vtz dñs sciat vel nesciat: vt. C. de locato. l. certi: q̃ si rem sibi locatã vlterius alteri locauerit q̃ põt: vt. C. e. l. nemo: tũc res posterioris obligate sũt p̃ncipali dño vsq̃ ad illã quãtitatẽ qua ⁊ iste scõs ꝓductor tenet̃ p̃ori ꝓductori: vt. ff. e. l. si in lege. §. si colonus: verũtñ si ꝓductor aliq̃d expenderit necessario vl̃ vtiliter ire ꝓducta: põt agere contra locatorem vt expensas recipiat. ff. e. l. domin⁹: alꝭ secus.

Qtum autez ad scõm modum locandi scz opas suas queri potest: quo tẽpore conductor locatori merces laboz suoz soluere tenetur. Ad hoc respõdet Hos. q̃ seruari debet illud q̃ inter eos actum est: si vero non apparet q̃ inter eos actum est: tũc seruandus est laudabilis mos regionis: q̃ñ si etiam non apparet vel varius est: tũc seruari debet: q̃ minimum est: scz vt soluat̃ in fine anni: vt de re. iur̃. li. vj. in obscuris minimũ est sequendũ idem Azo. Sed hoc sane intelligit̃ de his q̃ ꝓducunt̃ ad annũ quibus non est reddẽda merces circa finẽ anni de necessitate salutis: nisi aliquib⁹ necessario indigerent: secus autẽ est de cõductis ad dies septimanas vel menses: de q̃bus ait dñs Leuit̃. xix. nõ remanebit apũ te opus mercẽnarij tui vsq̃ mane: de quo patebit inferius. Scõdo queri põt vtrum locans operas suas faciẽdas in aliqua re teneatur de damno illi⁹ rei. Ad hoc respõdet Hosti. in sũma in ti. de locato: q̃ si dãnum cõtigit illius culpa etiam leui: tũc tetur siue fuerit culpa sua siue aliozuz quoz opera vtitur: secus si diligentiã debitã adhibuit: vt. ff. e. si merces. §. qui calũniam. Et licz ō damno ab alio dato non teneat̃: vt. ff. e. sed de damno: tamẽ tenet̃ de custodia: vt. ff. e. qui mercedez: nam qui p̃ sola custodia mercedẽ accipit tenet̃ etiaz de leuissima culpa: sed ō ꝗ supra in. v. sermone pcepti hui⁹: alꝭ nõ tenet̃ nisi de leui culpa vel lata: vt si palleũ meuz accepit ⁊ postea p̃ errorem alteri dedit: quia non toleratur error: in facto ꝓprio. ff. e. Item si palleum.

Similiter si vestimenta poliēda recepit et mures roserunt: tenet de culpa. ff. e. item queri. §. si fullo: ⁊ de similib⁹ idem est iudicium. Est autem ⁊ alius cōtractus qui ē medius inter locationem ⁊ venditionem: q̄ vocat emphyteosis: qd ē nomen grecū: ⁊ idem est qd melioratio in latino: nam antiquitus sterilia terre tm̄ per hunc contractum cōcedebant: quas recipientes meliorabant ⁊ meliorationes sue erāt: qd postea pmissum est etiā fieri de fertilib⁹ ⁊ fructuosis: ⁊ consistit dūtaxat ī rebus soli vel fundi. Q̄ autē iste cōtractus ē medius inter locationē ⁊ venditionē sic patet quia quādo talis ꝓtractus celebrat: tunc aliqd datur: sicut in venditione p̄cium certū dat: sed tamē differunt: quia p venditionē trāsfert dominiū: sed ꝗ retinet dñs dominiū: ⁊ sic videt magis accedere ad naturam locationis in qua locans dominiū retinet: ⁊ singulis annis aliquid recipit: sic ⁊ in emphyteosi: ꝫ ō hac materia qz raro frequētatur gratia breuitat̄ supsedeo: vide ō ea si placet. C. de iure emphy. ⁊ extra de locato. c. potuit: ⁊ multa ibidē ī glo. vide etiam breuiter notata in sūma pisana in ⁊bo emphyteosis. Deniq̄ de locatiōe animaliū queri potest vtrū interuenire possit fraus vsuraria quādo cōmittūtur animalia nutrienda: vt oues et boues porci et similia. Ad hoc respōdet Alexāder de alexā. ī tractatu suo: q̄ duob⁹ modis vsuraria fraus interuenire posset. Primo modo quando lucrū quod ex tali cōmissione puenit ortū habet ex mutuo: vt si quis diues mutuet alicui pauperi. c. libras vt ex eis emat boues oues ⁊ similia nutriendas ad lucrum illius qui mutuat: ⁊ illius cui mutuat̄ tale lucrum est vitiosum: quia ortū habet ex mutuo: vnde siue totum siue partē mutuo tradidit: nunq̄ potest ex mutuo sumere lucrum ī hoc casu. Alio modo quādo exclūditur periculū principalis cōmissi a cōmittente: siue quādo cōmittēs sibi taxat lucr̄ in tanta quātitate q̄ non recōpensatur labor ⁊ sollicitudo nutrientis ꝫm rectaz estimationem. Si quis enī cōmittit cētū oues nutriēdas ad lucrū: ita tamē q̄ cētū oues semp sint salue quicqd eis ꝓtingat: vitiuz vsure cōmittere potest ex non equa recompensatione laboris et sollicitudinis illius cui cōmittit̄: et tales dicunt̄ oues ferree: tunc igit̄ tales cōmissiōes licite fieri pnt: quādo mutuū et cōmissum non pmiscent̄ in talibus: sed dominiū cum periculo retinet̄ qd cōmuniter accidere pōt sine culpa illi⁹ cui cōmittit̄: vel etiā quādo dominiū rei cōmisse cōmunicatur ei qui suscipit aīalia nutrienda ad lucrū: vel etiam quando piculū cōmunicat̄ vtriq̄: ⁊ quādo ꝫm rectam extimationē sic lucrum taxat̄: qd recompēsari potest sollicitudo ⁊ labor ⁊ sumptus illius cui cōmittūt̄ animalia. Porro Monaldus in sūma ponit regulā generalem di. hoc generaliter vez est: q̄ vbi p̄ babiliter dubitat̄: vtrum conditio vnius sit deterior: vel alterius ex forma conditionis vel pacti adhibiti in contrahenda societate non est peccatum: vbi autē ad arbitrium boni viri ⁊ prudētis grauatur alterius cōditio: peccatum est ex parte grauātis: si scienter hoc faciat: ⁊ tenetur ad restitutionem nō potest tamē dari generaliter doctrina super hujusmodi traditionibus animaliū ꝓpter varietatem traditionum ⁊ dolos qui sub talibus conditionibus a quibusdaz excogitantur enormiter: q̄uis non vltra medietatez iusti pretij in quo casu non solum ecclesia sed etiam priuat⁹ q̄s̄ tenetur ad restitutionē: ⁊ si non iure fori saltē iure poli: ⁊ maxime quādo simplicem decipit: extra de empt̄. ⁊ ven. c. cuz dilecti: vbi etiam dicit̄ in glosa: q̄ cum dol⁹ dat causam cōtractui: puta dolo induxi te ad vendendā rem aliquam al's non vēditurus: non tenet cōtractus: vt. ff. de dolo: l. eleganter. Si vero incidis in contractuz quia vēditurus eras vel empturus: sed p dolum meum min⁹ vendidisti vel pl⁹ emisti: tunc tenet quidem contractus sed agit̄ ad supplementū residui: hoc ibi. Ex predictis autē trahi possunt multe conclusiōes pticulares: vnū tamē casum singularē subiungam quem ponit Bal. de pusio in. l. j. C. p socio: qui talis est. Vedi oues in socidam vel locationē ad quinquēniū: et de cōsuetudine est q̄ in fine quinquēnij diuidantur oues et fructus earum: pone ergo q̄ oues iterim naturaliter perierūt: nūqd rusticus ad aliquid obligatus ē mihi? Dicēdū q̄ in tali triplex dānū ꝓtingere pōt. Primo pōt iterunenire dānū ex natura: ⁊ ī hoc casu qz fuissent etiaz pitire penes me: ideo restituere nō tenet etiā si fuissent extimate: qz in ꝓtractibus nō ordinat̄ ad dominiū transferendū: estimatio nō facit emptionē: vt. ff. p socio. l. cuz duob⁹. §. dāna. ff. loc. l. iij. ⁊ hoc p regulā traditā. ff. de cō

trahen. empt̄. l. cū manu sata. §. nemo. Secūdo pōt ex fortuna ꝓtinger e tale dānuz: si ergo pierūt casu fortuito cui resisti nō potuit: sic pi culū est cōmune: vt dicit text⁹ in dicta. l. §. dāna: ⁊ ideo si oues erāt estimate. xx. libris: tūc rustic⁹ tenet mihi restituere. xx. qz si nihil restitueret tūc totū dānū foret vtriq̄ meū qd eēt ꝓta textum illū in. §. dāna: q̄ dicit q̄ damnū est cōmune: et ex ꝗ ptz q̄ alit̄ iudicam⁹ de casu fortuito et alit̄ de casu naturali. Tertio deniq̄ cōtingere pōt ex culpa q̄ si culpa rustici vel ei⁹ familie damnū illud venerit: tunc ipe tenet̄ ad emendaz totius quātitatis: eo q̄ ante tps diuidende societat̄ oēs pierūt ⁊ mee erāt: lz estimate fuerūt tradite sicut p̄dictū ē: et ad ꝗ facit. C. de pac. l. si pascēda pecora: et ī dicto. §. dāna: si vero postq̄ oues eq̄liter ptiri debebāt: rustici culpa dānum iterueniret: tūc nō tenet mihi nisi ad dimidiaz p̄cij ptez: qz in plus me nō dānificauit. Ex qb⁹ ptz ꝫm Bal. q̄ si dictū dānū puenit ex natura: tūc ptinet ad tradentē: si ⁊o ex fortuna ptinet ad vtrūq̄ cōmunit̄: ⁊ si ex culpa rustici ptinet ad ipm solū. Ad laudez dei.

De contractu societatis q̄ principaliter variat̄ trib⁹ modis: ⁊ de triplici vsura: Sermo XXXIIII

On furtuz facies.

A n Exo. xx. Cōtractū societatis p̄senti ꝫmōe breui stilo ꝓsequ volēte. Primo q̄rim⁹: vtr̄ liceat pecuniā mercatori vel artifici p modū societatis cōmittere ⁊ inde lucr̄ recipe: p̄sertim cuz a se pecuniā magis alienat q̄ eā mutuādo dñiuz trāsfert: q̄ q̄ eam mercatori vel artifici cōmittit: ꝗ nō lz inde lucrū recipe q̄ nec ī isto casu. Ad ꝗ rñdet sanctus Tho. secda. 2ᶜ. q. lxxviij. q̄ ille q̄ mutuat pecuniā: transfert dñiuz pecunie ī eū cui mutuat̄: ⁊ q̄ mutuum recipiēs tenet pecuniā sb suo piculo: ⁊ tenet̄ ad integrā restitutiōez: ⁊ ideo q̄ mutuauit potest exigere aliquid vltra sortē: sed iste q̄ pecuniā suam cōmittit mercatori vel artifici p modū cuiusdā societatis: nō trāsfert pecunie dñiuz ī socium ꝗ remanet ei⁹: ita q̄ cū piculo ipi⁹ soci⁹ ei⁹ de ea mercat̄ vel opat̄: ⁊ ideo licite pōt ptē lucri inde puenētis expectare tāq̄ de re sua seruata debita equitate inter vtrosq̄: est enī societas q̄dam fraternitas: vt. ff. pro soc. l. verum: ⁊ ideo impiū et fraterne charitati cōtrarium esset: q̄ iter eos cōmittere turpe lucrum vel etiā vsura: qd fit qñcūq̄ nō seruatur equitas inter socios. Ad cui⁹ euidentiā sciendū: q̄ cōtractus societatis tripliciter variari pōt. Primo modo qñ sunt duo quor̄ vnus ponit pecuniā tm̄: ⁊ alter ponit tm̄ operā corporalē: vt. ff. p soc. l. v. §. j. de q̄ ponat̄ casus: q̄ q̄dā ponit ī societate opam tm̄ ⁊ alter ponit. lx. coronas ad tertiā ptē lucri ⁊ dānī: ꝗ ē ad dānū ⁊ lucrū ponit. xx. coronas. xl. coronis semp remanētib⁹ saluis: tūc nisi ille q̄ ponit opam recipiat mercedē laboris quē sustinet p commertio. xx. coronar̄: q̄r̄ lucrū ⁊ damnū ad illū spectant q̄ pecuniā dedit talis q̄ dedit eā vsurari⁹ est: cuius rō est: qz. xl. coronas mutuauit mercāti p cōmertio. xx. coronarū ptinētiū ad lucrū ⁊ damnū cū receptarus sit. xl. coronas que non stant suo piculo sicut illius q̄ opam gerit: ergo deberent eque bene viginti corone stare ad lucrū illius q̄ operam ponit: nā pueniēs ē q̄ emolimentū habeat is q̄ habet ⁊ onus: alioq̄n qui pecuniā dedit p. xl. coronis nihil habere debet ad similitudinem mutuant̄ qz ratiōe mutui nihil vltra sortem recipe pōt nec seruaret̄ ꝗ equalitas socialis: qz si pecuniam recipiens postq̄ merces emit eas perderet. xl. coronas ⁊ operam corporalez perderet: cum tamē collato: pecunie nihil perderet nisi tm̄ viginti coronas: ⁊ sic non esset contractus licitus sed in fraudez vsurarum fieret. Dic queri potest: ponatur casus q̄ in diuisione societatis que quandoq̄ fit post lōga tēpora et lōgos labores q̄ non inueniat̄ nisi capitale salariū: vtrū totuz illud capitale debeat habere qui posuit vel debeat equaliter inter vtrūq̄ diuidi: dicendū q̄ de hoc sunt diuerse opiniones: dicit enī glo. C. p soc. in. l. j. qd equaliter diuidi debeat nisi in contractu aliud actum sit: qd ostēdit glo. p tres rōnes quas breuitati ꝓsulens ptermitto quā ptē tenet glo. de iure. De ꝓsuetudine aūt dicit q̄ capitale debet esse saluum ponenti: ⁊ si ē ita ꝓsuetum ītelligit̄ etiam tacito hoc actū qz ꝓsuetudo in tacitū pactū deduci videt̄. ff. soc. l. licz. Dicūt tū Jacob⁹ de arena ⁊ Frāc. de pla. ⁊ veri⁹ q̄ nō solū de ꝓsuetudine ꝗ etiā de iure est q̄ capitale adhuc maneat saluū ponēti: q̄re enī socius me⁹ debet hē pecuniā meā: ⁊ si tu dicas q̄ ponit opam: rñdeo q̄ p̄ciū ope ītelligit̄ correspōdere ī trusortio pecunie non aūt ipi sorti: ⁊ ideo si

vnus ponit cõmoditatem ope: eĉdez alter ponit cõmoditatẽ pecunie: nõ aũt ꝓprietatem. Pone casũ q̃ vn⁹ ponat. x. milia: alter vero ponat opam tm̃: tũc nõ põt ibidez ēē aliq̃ ꝓportio nisi de cõmodo ope ad cõmodũ pecunie: non aũt ad ipãz totalẽ sortẽ: qõ tm̃ expressius patz qm̃ ponit in societate species ex vna ꝑte putavacce vel oues ⁊ ex alia parte opa pastoralis: tunc inter illa tm̃ cõmoda ⁊ damna in obuentionibus sunt cõmunia nõ autẽ ipm̃ pecus: vt patet ff. ꝓ soĉ. l. si duob⁹: in. §. si coeunda: sic g̃ tenendum est: q̃ in dubio potius ĩtelligitur in societate positus vsus rei q̃ ipa res: nã si oues dant in societatez: tũc fetus: lane: lac ⁊ huiusmodi sũt cõmunia: sed nõ oues in societatẽ tradite: verum est etiam q̃ licz capita p̃ncipalia mortua sunt: tm̃ societas in feribus durat: vt. ff. de pigno. l. grege. ĩ p̃n. qõ aũt dixi oues in societatẽ traditas non esse cõmunes: intelligẽdũ ē sane q̃ capitale meũ non est cõmune: verbi gr̃a tradidi. c. oues: tũc quãtuz estimabant ꝓtũc in p̃cio ante oĩa detraham tanq̃ capitale meũ: qõ aĉt accrescit puta fetus: lana: lac ⁊c. diuident tanq̃ inter socios. Sed tunc queri potest si ipm̃ capitale pditum est seu diminutũ aduersa fortuna: vtrũ is q̃ ponit opam aliquid teneat ꝓferre ei qui capitale posuit ⁊ pdidit vl diminutũ recepit. Ad hoc rñdet Franciscus de pla. q̃ quaten⁹ ē cõmune lucrũ eaten⁹ est cõmune dãnum ⁊ nõ aliter: nã si ꝓtracta est societas ad ptez dãni ⁊ lucri: tũc indistincte tenendũ est q̃ dãnũ est cõmune: nec põt ꝓqueri q̃ pdidit opam manualẽ: nã ⁊ ali⁹ pdidit intrusorũ pecunie sue: ⁊ hec ē etiã opinio Baldi. Si ño sic ē ꝓtracta societas q̃ opaz ponẽs nihil lucrarez de capitali: etiã si tm̃ remanerez capitale: tunc etiã nõ est obligat⁹ ad dãnum sortis: sed ei sufficit damnũ opaz sua rum amissaz: ⁊ hoc ptz: qz correlatiuoz ea dem est natura: ideo sicut de capitali nihil lucrat opam suam ponẽs: sic etiã de capitali nihil damnificet. Si ño lucrarez: tũc etiã recte dãnificari deberet: quia de ꝓtra rijs eedẽ regule dantur vt. C. de furĉ. l. manifestissimi. §. ſ cum in sĉa: vbi dicit text⁹ q̃ vbi ē periculũ ibi ⁊ lucrum: hec Bald⁹. Dicunt tamẽ q̃dam q̃ si pecunia est pdita post opas exhibitas: tunc sufficit damnuz opaz: si vero statim est pdita sez ante operas p̃stitas q̃ tũc damnũ debet esse cõmune: ⁊ hec est opinio Pe. quã Cynus esse dicit equiorẽ: qõ verum est: p̃sertim si culpa recipientis pecunia pdita est: si tamẽ societas est cõtracta ad ptem equalẽ lucri ⁊ dãni: tunc illa seruãda est: q̃ si non apparet q̃liter ꝓtracta sit: tũc intelligit ꝓtracta fm cõsuetudinem regionis: ⁊ ĩter mercatores intelligit fm ꝓsuetudinem mercatoz: vt ĩ auten. de fideius. §. fi. et. C. de fideius. l. fi. Si deniq̃ pecuniam mercatori dans in societatem: secũ pouenit q̃ det sibi certaz partem de lucro: ⁊ nihil dicit de damno: tunc si talis intendit habere lucrũ ⁊ non sentire damnũ vsurarius est vt patz extra ō vsur. c. cõsuluit: quia lucrũ querit de mutuo interp̃tato exquo periculũ ⁊ p ꝓsequens dominiũ pecunie trãstulit in recipientẽ: si vero simpliciter intendit ꝑticipare lucrum ⁊ damnũ licz de damno nihil exp̃sit: tunc ē cõtractus licitus: ⁊ licz de damno nihil dixit: tamen intelligi debet etiam de damno sicut cõuentio facta fuit de lucro: vt patet instit. de socie. §. illud. Secũdo modo fit cõtractus ita q̃ vnus ponit pecuniã ⁊ operam: alter vero tm̃ ponit pecuniã vel operam: et in hac societate similiter ē equitas seruãda: ne quid ex aliqua ꝑte fiat in fraudem vsuraz. Si igit alter tm̃ apponit operam tunc q̃ri põt vtrũ pecuniã recipiẽs ad mercandũ: pacisci possit cum eo q̃ illam sibi tradit: q̃ in fine velit habere. xx. firma ꝓ laboze ⁊ industria: nolens in eis sentire damnũ aliqõ absq̃ vitio vsure. Ad ꝑ dicẽdum q̃ sic: sed tunc est ꝓtractus locatiõis non societatis: quia tũc opas suas ꝓ tali p̃cio locat: ⁊ tunc nihil sentiet ō lucro: posset etiam pacisci q̃ multũplus reciget sine dãno: quia tanta põt ēē illius industria et tanta interuenire ꝑicula q̃ plus conferret societati q̃ ipa pecunia vtputa si solus nauigaret vel solus pegrinarez ad terras lõginquas: vt. ff. eo. ti. si nõ fuerũt. §. j. ⁊ tũc ex pacto nõ sentiret partem damni ⁊ tamẽ ꝑticiparet in lucro: sed tunc illa recipet nõ vt socius sed ratiõe salarij sui. Si ño alter tm̃ apponit pecuniã: tunc illud reduci põt etiam ad cõtractum cõmissionis qui cõtractus etiam quedam societas dici põt. De quo queri potest vtrum cõmittẽs pecuniã suam bone fidei alterius mercatoris vl artificis: vt inde iuste lucretur: ⁊ ĩ lucro partem habeat: hoc facere possit absq̃ vsure vitio. Ad ꝑ rñdet Alexã. ō alex. in tractatu suo: q̃ talis cõmissio pecunie fieri põt duob⁹ modis. Uno modo qm̃ fit trãslatio

pecunie sue rei cõmisse in toto vl in parte in dñium illius cui cõmittit: ⁊ tũc ꝓ pecunia sic cõmissa nõ licet aliquid sperare: sicẽ nõ licet alicui sperare lucrũ de re non sua: q: mutuũ est ⁊ p ꝓsequẽs aliq̃d inde sperare nõ licet, phibente dño. Luĉ. vj. Mutuũ date nihil inde spe. Scõo mõ fieri põt commissio pecunie vl alterius rei: ita tm̃ q̃ ipa res maneat in dominio cõmittentis: ⁊ tali mõ ꝓmittẽs rẽ suã sperare põt lucrũ tanq̃ de re sua: q: tunc pecunia vel alia res commissa ē mercatori sicut aliq̃d seruo vl ministro ꝓmittit: q: negociat de rebus dñi sui ad vtilitatẽ eiusdẽ: ⁊ per cõsequens qõ excrescit sorti sicut rei ꝓprie iusto titulo possidet: nec est simile de mutuo ⁊ cõmisso: q: ĩ mutuo stat pecunia ꝑiculo recipientis: sed in cõmisso stat ꝑiculo cõmittẽtis ex q̃ lucr̃ licitũ reddit. Verũtm̃ oportet q̃ tota pecunia sit cõmissa: alioq̃n si partim eĉt cõmissa ⁊ ptim mutuo data: tunc posset ibidẽ latere vitiũ vsure: exempli gratia: Si q̃s alicui cõmittit centũ coronas: ita q̃ mediã ptem illi mutuet ⁊ aliã mediã ptem suo dominio retineat ponẽs illũ ad ꝓriũ dãnũ vl ꝑiculum ⁊ lucrũ tũc enĩ incurrit vsure vitium: q: nõ solũ sperat lucrũ ex re cõmissa ſ etiã ex re mutuata ꝓter quã sibi vendicat operas illaz. l. coronaz: ⁊ sic p ꝓsequẽs ex mutui adiectiõe vitiũ in toto cõtractu generatur. Ad cui⁹ euidentiã dicit Richar. in. iiij. di. xx. q̃ in cõmissiõe talis pecunie cõmitti põt vsura quadrupliciter. Primo qm̃ capitale ⁊ lucrũ ponunt sub certitudine: ita q̃ nec de capitali nec de lucro taxato velit sentire damnũ: ⁊ ō hoc nõ est dubiũ q̃n sit vsurariũ: q: in hoc casu stat ipa publica vsura. Secũdo qm̃ capitale ponit sub certitudine ⁊ lucrũ sub fortuna: q: ꝓtract⁹ similiter ē vsurarius siue directe siue indirecte siue explicite siue implicite: sicut plane patz in bestijs q̃ tradunt tanq̃ immortales. Tertio quãdo lucrũ ponit sub certitudẽ ⁊ capitale sub fortuna: cui⁹ exemplũ ponit ex de vsur. c. nauigãti vel eunti ad nũdinas: certã mutuãs pecunie quãtitatem: ꝓ eo q̃ suscipit in se periculũ: recepturus aliquid vltra sortem: vsurari⁹ ē censend⁹. Glo. ibidẽ: q: iste recipiebat in se periculũ: videbatur q̃ qm̃ quadã cõpensatione licite aliq̃d vltra sortẽ recipe posset: eo q̃ ꝑiculũ pecunie mutuate ꝑtinebat ad debitorem cũ sua facta fuisset: ſ nihilomin⁹ ē vsurari⁹: ſ ibi. Mirũ cũ in mutuis veris vl interp̃tatis spe lucri p̃ncipaliter factis dubiũ seu periculũ a fenore nõ excusat vt supra declaratũ ē. Insup in dicto casu raro accidit q̃ pecunia sic mutuo accepta pereat: nisi fuerit culpa vel negligentia illi⁹ qui pecuniã accepit: ⁊ ideo q̃ sic mutuo dat pecuniã hz in fauorẽ suũ illõ quod sepi⁹ accidit: nec habet ꝓtra se nisi q̃ rarius accidit. Q̃ si obij citur illud qõ ponit. C. de nautico fenore. l. j. sez talẽ cõtractũ ab obseruatione cõiuz vsurarũ esse liberũ. Dicẽdũ q̃ licet non sit cõis vsura tm̃ est vsura. Hinc glo. sup illud ño cõmuniũ vsuraz: dicit: ſ nõ cẽtesimarũ: q: licet sit liber contractus a cõl vsura. tm̃ nõ ē liber ab vsura centesima. Pro quo sciendũ est: q̃ vt tangit ex de excess. ꝑla. c. inter dilectos: in glo. triplex ē vsura. Prima dicit vsura cõis ⁊ ē illa q̃ in die vel in septimana vl in mẽse excedit sortẽ: sicut pz ibidẽ in textu de clerico ludente ad taxillos q̃ ꝓcessit socio. xj. vl. xij. ⁊ sic prima dies potuit excedere. Scõa dicit vsura centesima ⁊ ē illa q̃ excedit sortẽ in anno. Tertia dicit vsura septupla vl sexagesima: ⁊ ē illa q̃ excedit medietatem sortis infra annum. Quarto qm̃ ponit vtrũq̃ sub dubio ⁊ fortuna: ⁊ tũc accipiens vltra sortẽ aliq̃d non tenet restituere: q: ratio verisimilis dubij ꝓtractus hmõi excusat: vt ptz ex de vsu. c. nauiganti. §. illo quoq̃. Preterea ponatur casus q̃ quidã mercantias exercẽs in francia cũ alterius pecunia: accipiat ibidẽ mutuũ noĉ dñi sui domino suo nihilominus ignorãte lucretur q̃ cũ tali pecunia: q̃ rit cui⁹ erit illud lucrũ. Ad ꝑ rñdet Sco. q̃ talis tenet reddere fruct⁹ domino p̃ncipali sicut lucrũ de pecunia ꝓria: nã eodez modo transit in dominiũ vsus talis pecunie mutuo accepte in dñm p̃ncipalẽ: sicẽ etiam ꝑtinet ad eũ dominiũ vsus de ꝓria pecunia: qõ sane ĩtelligit qm̃ dãnũ talis mercatoris in detrimẽtũ caderet dñi p̃ncipal: puta qm̃ ille q̃ mutuũ accepit paup esset: ⁊ si pderet eam creditorib⁹ restituere nõ posset: q̃ si diues esset ⁊ nõ intẽderet ex dãno pueniente dñm p̃ncipalem damnificari: ſ ideo mutuũ accepit sub nomine dñi sui: q: sub noĉ suo tale mutuũ nõ inueniret: tũc in tali casu nõ obligarez ad restituendum: quia tũc vsus talis pecunie nõ transit ĩ dominiũ p̃ncipalem: nisi tm̃ nomine ⁊ nõ re: hec Sco. in quodam tractatu suo. Tertio modo fit contractus inter socios ita q̃ ambo pecuniam ⁊ operam ponunt in societa-

tem: licet vnus aliquando plus ponit de pecunia vel opera q̃ alius: ⁊ tunc lucrum eorꝝ esse debet equale: nõ quidẽ equalitate quãtitatis sed ꝓportionis: si nihil aliud expꝗssum erat in contractu. Potest etiã fieri pactũ q̃ vnus recipiat quartã ꝑtem lucri ⁊ alius tres ꝑtes ꝓ̃m ꝓportionem pecunie vel industrie: verũtamẽ oportet etiam in hoc ꝓtractu equitatẽ seruari ne fiat aliquid in fraudẽ vsurarũ omnib⁹ circũstantijs debite cõsideratis: vt iudicio ꝓbi ⁊ expertiviri verisimiliter dubitẽt: cui⁹ partẽ cõditio potior iudicẽt vel saltẽ vt nõ appareat notabilis excessus: ⁊ absit intẽtio corrupta q̃ maxime in talib⁹ ẽ inspiciẽda: prẽsertim ꝗ̃ ꝑte cũ omnes querũt que sua sunt ⁊ iõ dicit Ecci. xxvj. Due sunt ꝓ̃es rerum ſcz que difficiles sunt ad hoc vt in eis vitetur petrꝰ. q. d. quedã sunt officia in quib⁹ de facili pcũ incurrit ⁊ vix pcũ euitatur ⁊ infrs subdit dicens: difficile exuit negocians a negligẽtia. Alia lra habet a mẽda ci crimine: vel glo. i. a despectu dei: qꝛ deũ ꝓtemnit quãdo veritatem ⁊ equitatẽ contemnit: ⁊ caupo a peccatis labiorꝝ: ⁊ iõ hec duo genera hominũ periculosũ vitam ducunt nisi se firmauerint diligentissime ĩ dei timore. Ad laudem dei omnipo.

Quõ licet pacisci pro interesse damni emergentis de ꝓterito pręsenti ⁊ futuro: ita q̃ q̃s nõ incidat in cõtractũ vsurariũ: Ser. XXXV.

On furtũ facies.

Exo. xx. Ad dilucidationẽ eorꝝ q̃ dicta sunt ⁊ dicẽda: ꝓ̃senti sermone tractandũ est de interesse quõ põt in ꝓtractib⁹ admitti ⁊ quõ non.

Est aũt interesse ꝓ̃m doctores quedã euitatio dãni vel recõpensatio damni Queri potest igit ꝓ̃mo: vtꝝ ꝑ interesse. i. pro occurrenti dãno euitãdo: liceat pacisci cum alio: recipe aliquid vltra sortẽ absq̃ vitio vsure. Ad ꝗ̃ rñdet sanct⁹ Tho. secũda 2ᵉ. q. lxxviij. q̃ talis absq̃ peccato põt in pactũ deducere cũ alio q̃ mutuũ ab eo recipit dãni recõpensationẽ: ꝑ qõ sibi subtrahit aliquid qõ habere debet: qꝛ hoc nõ ẽ vendere vsum pecunie vl mutuũ ꝗ̃ dãnũ euitare: recõpensationẽ tamẽ dãni qõ ꝓsideraẽ in hoc q̃ de pecunia nõ lucreẽ: nõ põt in pactũ deducere: qꝛ nõ debet id vẽdere qõ nõ dũ habet ⁊ multipliciter ĩpediri põt ab hãbẽdo. Aũ potest ab hmõi pacisci triplicit ꝑ interesse dãni emergentis. Primo pacisci põt ꝑ interesse dãni emergentis de preterito ⁊ hoc ꝑcipue in q̃nq̃ casib⁹. Primꝰ est cũ fideiussor ꝑ debitoris defectu ꝓpulsus ẽ ꝑ iuramentũ vl als soluere creditori vsurã ⁊ capitale: tũc eñ a debitori repetet eã ⁊ oĩa dãna q̃ occasione debiti habuit repetere potest a debitore: quia fideiussor seruari ꝛ indemnis: vt patꝛ ex de fideiuſ. c. j. ⁊. ij. ⁊ de fo. compe. c. fi. li. vj. Concordant Tho. Ray. ⁊ Alex. de hales: q̃ addit q̃ recte aduertenti in tali cãu nõ ẽ vsura: qꝛ fideiussor nõ attendit accipe vltra sortẽ: de q̃ casu elegantissime tractat Jo. an. ĩ mercu. de reg. iuꝛ. in regula. pctũ nõ dimittit. li. vj. ⁊ simile ẽ si mutuãs incurrit damnũ ex eo q̃ is in assignato termino non reddidit q̃ mutuũ accepit: vt ex de fideiuſ. c. puenit: sed de hoc postea latiꝰ videbit. Secũdus casus ẽ quãdo occasione more creditor dãnũ incurrit: exempli grã. Debes mihi centum ad certũ terminũ ac in termino soluere noluisti: ꝓter quod me oportuit accipere pecunias ad vsuras: tũc enĩ teneris mihi soluere illas: quod verum ẽ si tibi predixi q̃ casu quo nõ solueris oporteret me recipere ad vsuras: eo q̃ aliter mutuũ nõ inuenirẽ nisi per vsuras: nam si aliquo modo euadere poteram sine damno meo non obligaris mihi ad interesse: alioquin obligares mihi ne dispendiũ patiar: vnde videor ꝓ̃mũ meruisse vt extra de fideiuſ. c. peruenit: ⁊. c. constitut⁹. Ceterũ ꝓ̃m Bal. C. de vsu. l. vsuras. Pone q̃ emi a Petro lapides vel ligna ⁊ similes res ex quib⁹ naturaliter nõ ꝑcipitur fructus: ⁊ vt ꝑciũ solueré illud accepi mutuo sub vsuris: ac solui illas res vendenti: sed ipe non tradidit mihi res illas fuitq̃ in mora nõ tradendi: nũquid teneẽ mihi reddere vsuras illas? Dicendũ q̃ sic tanq̃ interesse: ⁊ ad hoc habeẽ notabilis textus. ff. de ac. emp. l. lucius titius: ꝓ̃m vnã lecturã: ⁊ idẽ dicẽdum ẽ in similibus cõtractib⁹: puta in locationibus ⁊ conductionibus: hec ille. Tertiꝰ casus tangitur extra de vsu. c. cõquestus: in glo. que talis est: Vendo tibi prediũ ⁊ trado ac inde ꝑcipis fructus cũ tamẽ ad terminũ prefixum mihi ꝑcium nõ solueris: tũc potero elapso termino petere recõpensationẽ: quia fructus rei vendite vendicas ti-

bi: cum tamẽ ꝑcium illius nõ soluisti mihi ⁊ ait glo. hic nõ accipitur aliquid sicut vsura sed sicut interesse. Et quando dicitur q̃ vsura ẽ quicquid sorti accedit: intelligi habet in mutuo: vl quando aliquid exigitur in fraudem vsurarũ: aut quando aliq̃d ex pacto exigit: vel quãdo fit causa lucri acq̃rendi ⁊ nõ cã dãni vitãdi: quia si ꝑcise fiat causa damni vitandi nõ vtiq̃ est vsura: nã licet talis res sit vendita: sed nõ soluta nõ posset a venditore repeti: tamẽ fructus eiꝰ recipe posset postq̃ contra volũtatẽ suam res vendita detinetur. Quartus casus ponitur in eadẽ glo. dicti. c. cõquestus: qui talis est. Vendo tibi ꝑdiũ tali pacto: q̃ quãdocũq̃ soluero tibi ꝑcium illius ꝑdij in ꝓ̃stitum ꝑdium illud a me reuertat: tunc in tali casu si iustum fuit ꝑciũ lucraẽ emẽs fructꝰ illiꝰ ꝑdij interim ꝑceptos. Aboletur enim in hoc casu vitiũ vsure ꝓter venditionẽ rectã ⁊ equitatẽ iuris naturalis seruatã inter ementẽ ⁊ vendẽtẽ. Quintus casus est in contractu locationis in q̃ licite ꝑcipit locans aliquid supra sortẽ: ⁊ quare hoc in mutuo fieri nõ potest dictũ est supra. Secundo principaliter pacisci potest aliquis ꝑ interesse damni emergentis de ꝓ̃senti: de quo ponit casus: in. c. saluberiter: extra de vsuꝛ. ex q̃ possũt elici plẽs alij casus vbi dicitur: Sane generũ ad fructꝰ possessionẽ qui sibi a socero suo sũt pro numerata dote pignori obligati: computandos in sortem nõ credimus compellendus cũ frequenter dotis fructꝰ nõ sufficiũt ad onera matrimonij suportãda: hoc ibi. Ex quibus verbis habetur q̃ licet fructꝰ talis possessionis a genero ꝑcipiuntur q̃ possessio sibi tradita est intuitu pecunie a socero suo in cõtractu matrimonij ꝓmisse: sed ad huc detẽte: tamẽ nõ reputant vsura: quia traditio illoꝝ redituũ nõ habet ꝓtie rationẽ mutui sed potius quandã recompensationẽ subleuatiõis oneris ꝓiugalis: que ꝓueniret ex dote soluta: ⁊ sic interim stat vice dotis: ⁊ quasi ꝑ dote: ⁊ sic fructꝰ dotis ei merito cedunt ꝓter onera matrimonij suportãda. C. de iuꝛ. dot. l. ꝑ onerib⁹: verũtamẽ ad hoc q̃ maritus lucreẽ fructꝰ rei dotalis: requirit q̃ sustineat onera matrimonij. ff. de excep. doli. l. pater. in prin. Requiritur inq̃ q̃ possessio rei dotalis sit tradita. ff. so. ma. l. de diuisione. Fructꝰ eũ ꝑcepti ante matrimoniũ restituunt mulieri: nec cedunt lucra marito. C. de vsu. l. vi-

deamus. ¶ ante hec: in glo. dicti. c. saluberiter. Hosti. autẽ de hoc casu aliam assignat causam vt ſcz dos mulieri salua ꝑmaneat. Dicunt tamẽ quidam q̃ si fructꝰ superant onera matrimonij: nõ potest de eis recipere maritus nisi quãtũ se matrimonij onus extendit: qꝛ cessante causa cessat ⁊ effectus extra de appel. c. cum cessante. Secundus casus elici potest ex isto qui talis est. Pone q̃ gener nõ recipit pignꝰ sed cautionẽ de numerãda dote certa die: ⁊ interĩ ex pacto suscipit certos denarios ꝑ vnaquaq̃ libera: nunq̃d vsurã cõmittit? ⁊ videtur q̃ nõ: vt patet argumẽtũ in ꝓallegato. c. saluberiter. Tamẽ Job. an. tenet cõtrariũ: ⁊ respõdet ad textũ illũ q̃ loquitur de fructu submisso iudicio dei ⁊ fortune: ⁊ ad rationẽ textus dicit responderi p. c. p vestras litteras: extra de dona. inter vi. ⁊ vxo. Pro quo bene facit qõ ibidẽ legitur in vltima glo. ⁊ hoc est securius. Tertius casus elicendus est: si gener habẽs sibi talẽ possessionẽ obligatam: totũ ius possessionis illiꝰ quod habet in aliũ transferat summa pecunie que ei ꝑ dote ꝓmissa fuerat ab eodem recepta: vtrũ talẽ possessionẽ recipiens lucrifacere poterit fructus ꝑceptos sicut gener: vsq̃ dum soluta fuerit antedicta pecunia? Ad hoc respondet Rodoñ. q̃ si gener animo dãnãdi trãsfert totum ius quod habet in pignore in talẽ: nõ quidem ꝓter cõtractũ pecunie ab eodẽ accepte: sed ꝓter amiciciam affinitatẽ vel huiusmodi: ⁊ alter numerat sibi pecuniã ꝓter gratiam ⁊ dilectionem: nõ aũt ad lucrifaciẽdos fructus: tunc nõ esset vsura: qꝛ vera ratio mutui nõ est ibi. Aboletur enim vsure vitium ꝑ hoc q̃ gener gratis sibi ꝓcedit ius quod habebat in possessione ⁊ ꝑ ꝓsequẽs sibi cõdonat fructꝰ q̃s ipe ꝑcipere poterat: verũtamẽ raro reperitur tam purꝰ affectus inter amicos: ⁊ iõ difficile est talẽ mutuantẽ ab vsura tueri: nam si in pactum fuit deductum q̃ gener numeranti pecuniam redderе teneatur: si ipe voluerit vsura est: si numerans pecuniã lucrifacere vellet: fructꝰ ⁊ ꝓterea mutuant. Et idẽ casus dici põt: si gener possessionẽ sibi obligatã ⁊ ius eiꝰ alteri vendat ꝑ ꝑcio totus dotis: tũc eñ alter fructꝰ dotis ꝑcipiens nec onus matrimonij illius sustinẽs excusatur: ex eo q̃ ex amicicia spõse ⁊ absq̃ fraude intẽtiõis corrupte redditus illos emit ꝑ dicto modo.

Quartus ꝓinde casus eliciẽdus ẽ iste: po-

ne ꝗ maritus habēs possessionē sic obliga
tam interim moriat: nūquid heredes ma
riti ꝑuilegiū habebunt mariti? de quo di
ctū est in ꝑmo casu scz q nō teneant cōpu
tare fructus in sortem sicut nō tenebat ma
ritus: ⁊ hoc ꝑsertim ꝗdiu relictā alere ob
ligant: cum nō teneant restituere dotē vs
q ad annū post mortē mariti sui. C. de rei
vxo. ac. l. vna. Ad hoc Io. an. post Hosti.
in dicto. c. salubriter p illā rationē q̄ reddi
tur de onere ꝯiugali arguit q sic: tandem
tamē determinat cōtrarium: eo q in ꝑ cāu
ratio est diuersa ab illo: naz heredes se sta
tim expedire possunt de muliere reddēdo
illi pignꝰ vel rem obligatā qd̄ quidē mari
tus non potuit. Preterea: qz soluto matri
monio desinit esse dos: ⁊ fm Bal. mutatio
ne psone mutat ꝑuilegiū quottiēs est im
mediata causa ipius ꝑuilegij: vt. C. de im
po. luc. de. l. licitatio. §. fi. ideo heredes ma
riti nō ꝯsequūt idem priuilegiū. Quintus
deniq casus eliciendꝰ est iste: ponat q so
luto matrimonio mariti heredes obligant
mulieri ꝑfatam seu aliā possessionē p dote
sua: quia nō habent unde soluāt: nunquid
fructꝰ applicabunt in sortē. Ad hoc dicen
dū q sic. ff. de solu. titiꝰ: ⁊ cōputet sibi mu
lier qz nō recepit insolutū. Nō enim est ea
dem ratio in ꝑmo ⁊ secūdo casu: ⁊ ideo nō
est idē ius qz maritꝰ sustinet onera mr̄iuo
nij ⁊ nō vxor: hec notāt Berū. Inno. Host.
⁊ Antho. de butrio: in dicto. c. salubriter:
sit ergo cauta mulier ne recipiat rem in ob
ligationē sed faciat eam distrahi vl recipi
at insolutū. ff. de regu. iur. l. pto. alioquin
fructꝰ cōputandi sūt in sortē. Nō incōueni
enter tamē dici posset fm quosdā q si mu
lier nō esset sufficiēs habere talē cautelam
⁊ nō sit sibi soluta dos post interpellatiōez
legalē debeāt alimēta suscepta p mulierez
ꝯputari in interesse nō solute dotis suo die
⁊ nō in sortē: maxime si ipa mulier aliunde
nō habet bona sicut frequēter ꝯtingere so
let: ꝑmū tamē est securius. Tertio princi
paliter pacisci pōt aliquis ꝑ interesse dam
ni emergētis de futuro: ⁊ de hoc ponunt
casus supius vbi agitur qualiter ꝓpter tem
pus licitū sit rem plus vendere vel minus
emere ꝗ valeat tpe contractus: quādo scz
nō ex malicia ꝯtrahentiū sed ex ꝓpria natu
ra cōtractus id ꝓcedat. Sunt ⁊ alij casus
quorū ꝑmus est iste: ponat q aliquis mer
cato: habens centū coronas ex quib̄ erat
p se vel per alium mercaturus aut aliqua
quecūq lucrosa emptur̄: rogat̄ instante
ꝑce amici sui sola pietate ⁊ necessitate du
ctus easdē amico tradit indigenti. Queri
tur ergo vtꝯ exigēs ab amico lucruz ex pa
cto qd̄ deductis expēsis laboriḇ ⁊ pericu
lis ex his denarijs sibi ꝑbabiliter ꝓueni
set vsurā ꝯmittat. Ad ꝑ dicēdū q talis cō
tractus licit̄ esse videt̄ iudicio magnorum
doctorum: p eo q nō tradit sibi solam sim
plicis pecunie rationem: sed etiā tradit si
bi capitale: siue id q̄ lucrabat̄ necessaria vi
te: ⁊ ideo potest inde recipe lucꝯ qd̄ mercā
do ꝑbabiliter inde ꝓuenisset si ꝓpter illō
ꝑcise negociationē suam ꝗtū ad hec ꝑter
misit. Nz autē hoc licitū sit triplex ratō da
ri potest. Primo nanq licitū est ratiōe pie
tatis ⁊ equitatis: pium est enim ⁊ equum
in necessitate subuenire amico: cū ꝑ dictet
lex nature. Insup nō est iniquū si ratio ca
pitalis quā mutuās tam in intentione ex
ꝑssa ⁊ quasi in facto habebat sibi seruetur
indemnis: quod sane intelligit̄ nisi talis
mutuās in illo casu teneretur ex necessita
te ꝑcepti mutuare, ꝓximo etiam cum dispē
dio ꝓpio: de quo supius latius patet vbi
dicit q in debito mutuandi de necessitate
ꝑcepti: consideranda est facultas substan
tiam habentis ⁊ indigentia mutuū postu
lantis: ⁊ hoc fm triplicē gradū in vtroq.
Si ergo talis obligat̄ est ad mutuandum
ex necessitate ꝑcepti: tunc nō potest de mu
tuo tali suscipere lucꝯ ꝓpter duo. Primo
quia contra ꝑceptū ē de mutuo dando: di
cente domino. Luc. vj. Date mutuū nihil
inde spe. unde quodāmodo venderet cha
ritatē: quia dum obligatus est ex fraterna
charitate facere mutuū: si recipit premium
vendit quodāmodo charitatē. Secundo:
qz si mutuū recipiens in tali necessitate tūc
impiū esse videtur q per acceptionē huius
modi lucri cogat illū ad maiorē necessitatē
deuenire. Si tamē mutuās ex mutuo alte
ri ꝑstito nō ꝓuū damnū incurreret: tūc ra
tione damni emergentis interesse recipere
posset nisi mutuū recipiēs esset in extrema
necessitate. Concor. Antho. de butrio. Se
cūdo licitū est ratione indemnitatis ipius
mutuantis dū illi cui mutuū dedit nō erat
obligat̄ ad mutuandū ex debito fraterne
charitatis. Ad cuius intellectum queri
potest: vtrū tenens mutuū vl debitū vltra
tempus legitimū a creditore ꝑcessum:
restituere teneat̄ totū interesse dāni: ⁊ etiā
lucri qd̄ ꝑbabiliter inde ꝓuenisset: preser

tim si illo fuisset vsus tanq capitali suo: qz
tūc respectu talis videt̄ assumere rationē
capitalis. Ad hoc dicendū q oīs periti i
ꝑ cōmuniter ꝯcordāt: q extūc tenet̄ ad to
tū interesse damni ꝓueniētis ex hoc credi
tori: qd̄ sane intelligit̄ si ex culpa debitoris
defectus soluēdi ꝓueniat. Ubi nanq fit l
potens ad soluendū absq omni culpa sua
nō tenet̄ ad illā restitutionē. De qua mate
ria videbitur infra: vbi dicet̄ quādo quis
obligatur ad faciendū restitutionē: verū
tamē licet ex culpa sua defectus solutiōis
ꝓuenit: nō tamē tenet̄ ad totū lucrū qd̄ ex
tūc creditori ꝑbabiliter ꝓuenisset si eā ha
buisset: qz fauorabilior est causa damnum
vitantis ꝗ lucrū captantis: ꝑ iudicio peri
torū sobriū lucrū exigere pōt tm̄ subtrahē
do ꝗtū pensanda est dubietas lucri ⁊ pdi
tiōis ac alioꝯ cōtingētiū. Et inde ē q q̄ pe
cuniā mutuat: si occasiōe illiꝰ mutui labo
res sustinuit itineris vl alis de re pignora
ta: potest tantū recipe fructū ꝗtū sibi satis
fiat: fm Antho. de butrio. extra de vsu. in
in. cōquestus: ⁊ ex hoc alij casus cōsimiles
colligi possūt. Istud tamē nō est ꝑdicādū
ꝓpter maliciā populi: sed in cōfessionibus
ꝯsiliandū: qui casus sane licitus intelligi
tur si creditor fm statum ⁊ psonā tali lucro
mercātie inuigilasset: eo q difficulter care
re posset: nam si ex illa pecunia nō fecisset:
nec facturus fuisse supponit̄ unde lucrum
aliqd̄ cōsequi posset: vtpote qz p certo sup
ponit̄ q eam simplicit̄ expēdisset seu in ar
cha seruasset: tūc ad nullum interesse lucri
debitor obligatus est. Et simile dicēdū ē si
creditor minori incōmodo potuit carere ꝗ
debitor dare: aut etiā si exposuisz negociſ
lucratiuis pot̄ ex cupiditate ꝗ etiā neces
sitate ꝓuidendi sibi ⁊ familie fm statum ⁊
psonam. Etiam quidā excipiūt debitū vsu
rariū: id est qd̄ quis ex vsuris lucratus ē:
⁊ ꝑ triplici ratiōe. Primo rōne volūtarij:
quia vsura data fuit voluntaria non qui
dem simpliciter sed saltez ex occurrenti cō
ditiōe iō nō tenet̄ reddere nisi solā vsurā.
Secūdo rōne dominij: qz dicūt dominium
rerꝯ vsurarꝯ trāsferri in vsurariū: ⁊ iō nō te
netur ad idē sed ad equiualēs: fur aūt ⁊ ra
ptor ac etiā mutui retentor: postꝗ trāsijt tē
pus ꝯcessum nō habet dominiū in re quaz
tenet inuito dño ⁊ ideo tenet̄ ad interesse:
qz vex dominū dānificat in re sua ⁊ in cō
moditatibus quas ex re sua traxisset. Ter
tio rōne cōsueti modi qui cōmuniter obser
uat̄ in vsurariū satisfactione: qz nunq̄ in
nimus vsurarios cōpulsos ad restituendū
nisi solum incrementū vsure. Tertio licitū
est rōne vtilitatis: nam extra de vsur. c. na
uigāti dicit̄: q vendēs merces ad certum
terminū tradēdas plusq̄ valent tempore
cōtract̄ nō reputatur vsurarius si nō erat
tūc vēditur̄ sed in termino in q̄ tradēt̄: et
creditur q in illo termio tm̄ sint valiture.
Nz si tēpore ꝯtractus fuerat venditurus:
tūc vtiq reputat̄ vsurarius: quia tūc p fu
turo tēpore nō habuisset apud eū rationez
vendibilis. Cum igit̄ futuro tempore mer
ces illas vēdere ꝓposuit: ⁊ ex hoc eodem
tēpore apud eū rationē vendibilis habuit:
ac p ꝯsequēs fm valorē illius tēporis pro
babiliter creditū licite vēdidit: hinc ratio
ne ꝯsimili quia pecunia in ꝑdicto casu ra
tionē capitalis habet: ideo licite de ea pro
babile lucrū exigere potest: verūtā si ꝑ fa
ceret qz pecunia sua plus vti vellet: vt vsu
rario mutuo q̄ in mercatoribꝰ aut lucrosis
emptiōibꝰ vt capitali vero tūc nō excusare
tur ab vsura. Similiter si cōcederet pecuni
am ad certū tēpus cū pena apposita quam
credit debitore incurrux: ⁊ generalit̄ quā
do quis p talē viā ꝑelegit lucrū poti̇ ꝗ p
iustā viaz mercādi: illicitū est ⁊ dānabile.

Hic deniq queri pōt: vtꝯ igit̄ iste cōtra
ctus vsurariꝰ dici debeat. Trado tibi cen
tū coronas mox in domesticis tuis necessi
tatibus expēdēdas: sub ꝑ tamē pacto q si
cut ꝯsimiles cētū corone tali mercatori tra
dite lucrabunt̄ vl pdent: sic iste lucrentur
vl pdent. Ad ꝑ dicēdū q iste ꝯtractꝰ valō
dubiꝰ ē inter doctores ꝓpter tria. Prio qz
tale pactū in fraudē vsurarꝯ videt̄ adinuē
tū. Secūdo q pecunia ex se sola minime ē
lucrosa: nec valet nisi seipam ꝑ ex īdustria
mercātiū fit aliqſi lucrosa ꝓpter coꝯ nego
ciationes sed nihil est hic tale. Tertio ꝯo
qd̄ efficaciꝰ est prioribꝰ in hoc ꝯtractu ne
cesse est eē vnū de his tribꝰ: q scz illa pecu
nia vl ē tradita p modū mutui: ⁊ tūc est ibi
manifesta vsura: qz tūc nō debet lucrari ne
ꝗ pdere nisi recipienti. Vel est tradita per
modū depositi: ⁊ tūc etiā absq omni lucro
sola reddi debet quipoti̇ is qui tale serua
uit depositū remunerādus eēt: ꝑ ex forma
ꝑdicti casus pz: q nō est tradita p modum
depositi: vel deniq tradita ē p modū capi
talis: vt scz ī psona tradentis emptionib̄
⁊ mercatiōibus deputet̄: sed hoc nō habet
hic locū: qz tūc in pacto deductū eēt q̄ eaz

recipiens tenerē solis mercatiōibus fideliter deputari: ⁊ hec vltima rō efficacē p̄bare videē q̄ pecunia sic tradita nō potest habere nisi rōnes mutui: ex quo quibusdā ⁊ nō indocte talis cōtractus illicitus eē videē: cui⁹ sentētie est Jnno. extra de vsu. c. fi. ⁊ ibidē Jo. an. ꝯcordat: ⁊ ꝫ securius est tenendū: q̄z cōtractus oīno suspect⁹ videē.

Qō aliquid accipi potest vltra sortem ꝓpter debitus seueritatis eq̄tatis ⁊ charitatis: Ser. XXXVI

On furtum facies

n Exo. xx. Cū dictū sit in sermone p̄cedenti fore licitum recipe aliquid vltra sortem: ⁊ etiā pacisci ꝓ interesse damni emergentis tā de ꝑterito q̄ de p̄senti q̄ etiā de futuro. Hic ꝓsequēdū ē q̄liter ꝓpter triplex debitū pōt vltra sortē q̄s accipe sine vitio vsure scz ꝓpter debitū seueritatis: equitatis ⁊ charitatis. Ꝓdīo nā q̄z p̄ncipaliter pōt vltra sortē q̄s accipe ꝓpter debitū seueritatis: q̄z scz hoc exigit seueritas iusticie: ꝓ eo q̄ in ꝯtractu pena apposita est. Ad cuius euidētiā primo queri potest: vtrū in ꝯtractu mutui p̄stans vsure vitiū incurrat ex eo q̄ penā apponit recipienti vltra terminū p̄fixū detinēti si talem penā exigit ⁊ recipit. Ad ꝫ rūdet inter alia Sco. iiij. di. xv. q̄ si tal⁹ pena apposita ē absq̄ intētiōe dolosa p̄cij seu lucri vsurarij: tūc p̄stitor eā exigere potest absq̄ vitio vsure. Exempli grā. Ego indigeo pecunia mea ad mercandū: q̄z negocijs lucratiuis optet me ꝓuidere domui mee: ꝫ a te rogatus eā tibi ꝯcedo vsq̄z ad certum diē: penā adijciens ꝯditionalē q̄ nisi tali die soluas q̄z multū dānificabor vl saltē a lucro mihi necessario defraudabor: tu postea solues tantū vltra sortē: hec pena sic apposita ē licita: dūmodo nō fiat in fraudē vsurarū: q̄z licitū ē me seruare indēnē in cōtractu te p̄monēdo ⁊ penā apponēdo nisi talis casus accidat q̄ ex necessitate p̄cepti ad hoc obligatus eēm. Signū aūt q̄ talis pena nō apponit in fraudē vsurarū est: q̄ñ creditor magis vellet sibi solui pecuniā suā in die p̄fixo q̄ in crastino cū adiecta pena: ac p̄ oppositū in fraudē vsurarū: quādo vult potiⁿ solutionē differri vt penā incurrat. Aliud quoq̄z signū est: q̄ñ p̄stitor ꝓbabiliter credit ⁊ sperat q̄ receptor mutui penā illā incurret: ⁊ tunc p̄stitori nullo mō licet exigere penam illā cōuentionalē. Porro ō hac pena que sic imponit notandū ē q̄ Alexā. lomb. triplicē penā distinguit. Ꝑma pena dicit canonica vl legal: de qua dicit. xij. q. ij. c. in legib⁹. De qua verbi grā ponat casus. Tutor dat pupillo q̄nq̄z ꝓ centū ex vi statuti: q̄ nō tanq̄ vsurā sed tanq̄z penā legalē tutor pupillo soluit: ar. in dicto. c. i legibus. Hoc aūt fit ne tutores aut negligētia aut malicia pupillis infidi fiant: cū de pecunia debuit emere possessiones pupillo vl q̄nq̄z ꝓ centenario. Verūtū hoc firmiter tenendū ē: q̄ tutor pecuniā pupilli tradere nō potest ad rōnem q̄nq̄z ꝓ cētenario sub ꝯtractu quocūq̄z nō licito: q̄z tūc vsurarius eēt ⁊ ad satisfaciendū obligaret sicut cōmuniter faciunt mutuantes cētum vt recipiant decē annuatim donec capitale recipiant: q̄ō est vsura manifesta: vt patebit latius infra. Secūda vero pena dicitur iudicialis que scz imponitur ꝓ iudicē ad puniendū ꝯtumaciā debitoris. De qua queri pōt: q̄ñ iudex mandat aliq̄ō faciendum vl alicui dandū in certo termino: vt ille pro quo mandat siue iudicatū est post elapsus terminū poterit illam exigere. Ad ꝫ dicendum ꝑm Hosti. q̄ licite petere pōt etiam si excedat interesse. Concor. etiā Jnno. ⁊ addit Hosti. q̄ etiā religiosi p̄ñt talem penam petere siue cōsistat ī pena siue in alio. vt. j. q. vij. c. quotiēs: q̄netiā penam a iure inducam: vt. xij. q. ij. eps qui mancipiū. Clerici tamē benignius q̄z laici se habere debēt. Si vero ps altera fecit q̄ō potuit: vt adimpleret mandatū iudicis si pauptate vl impotētia exp̄ssa totū adīplere nō potuit: licz mero iure teneatur ad penā insolidū: tū ō benignitate canonica nihil vltra q̄z intersit ē exigēdū: ⁊ sic intelligas eē de penis. c. suā. Scōo q̄ri pōt: vtr quis exigens pecuniam ab aliquo qui est ipotens ad soluendū: ⁊ ideo possessionē eius insolutū recipit ꝑm sentētiā cōitatis q̄ tū valet plus q̄z ipm debitū teneatur restituere superfluū valoris ipius possessionis: vl vtrum sit absolutus eo q̄ aūcte cōitatis eā possidet. Ad ꝫ dicendū q̄ si creditor de dicta possessione nō percipit aliquam vtilitatem: non teneē illud restituere q̄ possessio plus valet: nec est peioris conditionis q̄z alia p̄uata persona: que nisi de pignore perceperit emolimentum valorem rei excedentē debitū: restituere nō tenetur quādo scz ex pacto mutū cadit in cōmissum: potissime in hoc casu: quia talem possessionē tenet etiā ex iudicato cōmunitatis: ⁊ si debitor damnificatur maxie ex culpa sua: imputet sibi: q̄z a cōmunitate nō damnificat⁹ nisi per accidens: cuz dicta cōmunitas nō poluerit creditorem in illam possessionē ad inferendaz iniuriam: sed ad obseruandā iusticiā: sed hoc intellige debet quando bona fides interuenit ex pte creditoris qui excōmunitate cōsequit p̄ietatem possessionis. Q̄z si creditor fraudem cōmisisset in ipam rem: scz eam vilificando: dicens q̄ tm̄ valet centum cum tamen ducentos valeat: ⁊ sic ī solutū accepit: tunc totum illud q̄ō valet altra q̄z fuerat debitū: creditor in foro conscientie restituere obligat: eo q̄ illicite egit cōmittendo dolum ⁊ fraudem. Alteri⁹ notandū q̄ si debitor qui sub pena infra certum tempus ꝓmisit soluere debitū impeditur pauptate seu alia iusta necessitate: tunc nō teneē soluere penam vltra sortē nec licite potest ab eo peti si in iudicio potest hoc ipm ꝓbari: vt patet extra de solu. c. odardus: in foro aūt conscientie petēs a tali debitore semp obligat ad restitutionē: quia in pacto talis conditio subintelligit excepta. Tertia deniq̄z pena dicit conuētionalis: que scz de ꝯsensu ꝑtis vtriusq̄z fuerat apposita: vt saltē pene metu debitum certo die soluatur: ⁊ hāc etiā exigere licet vt ptz extra de arbi. c. dilecti. ⁊. xij. q. ij. c. fraternitas: q̄z talis apponit pena vt seruent pacta: ex de penis. c. cōstitut⁹: dūmodo tamē intentio sit recta: q̄z als vsure vitiū nō aboleret eo q̄ speraret lucri penam que spes destruit eius liberalitatem ⁊ gratuitū mutuū. Concordat Hosti. ⁊ addit q̄ conuētionalis pena p̄sumitur esse vsura: quādo talis exercere solet vsuras aut stipulatur penas in mensesaut ꝓ singulos annos. Verūtamen hanc penā recipe nō eēt licitū: q̄ñ receptor sine culpa sua factus est impotēs ad soluendū vl ad ꝓmissa seruāda: quare puniri nō debet: ⁊ ideo si absq̄z dolo ⁊ fraude in ꝯtractu pena fuit apposita: tunc si p̄stitor ex contractu nō seruato damnificat⁹ est: petere potest penam saltem vsq̄z ad interesse: non tamē vltra si receptor fuit a pacto violato legitime excusatus: quia tunc B liceret eum vltra grauare. Hic queri potest: vtrum ille qui recipit domū ī pign⁹ pro centū coronis mutuatis vsq̄z ad annū: hoc scz pacto q̄ si nō soluat in dicto termino cadat debitū in cōmissum: ⁊ pignoratio cadat in venditionē: tenere potest domum sub pignore sibi sic obligatam: eo q̄ debitor nō soluit in termino cōstituto: cuz tamē domus illa satis plus valeat. Ad hoc dicēdum q̄ valor domus compensari debet: ⁊ quantū excedit p̄cium. Computari etiā debet si creditor recepit vsumfructū de domo illa: nam si recepit: tunc iudicari nō potest q̄ in aliquo damnificat⁹ sit: vnde ꝑm quodam ⁊ iuste: tunc nō solum nō potest retinere domū sed etiam obligatur restituere vsumfructū vel saltem computare in sortē ⁊ si damnificatus fuit: suū interesse petere potest. Si vero creditor nō recepit vsūfructum domus: cum illa superfluitas valoris domus cedat in penam debitoris: supposita vtriusq̄z bona fide: q̄ñ cōtractus mutui fuit celebratus: tunc locum habet quod dictum est de pena cōuentionali. Et nota q̄ si a p̄stitore mutui sub aliquo p̄cio seu lucro talis detentio vltra terminū cōceditur tunc eo ipso vsura cōmittit: quia ex tali concessione sortitur potius rōnem voluntarij mutui q̄z inuite detentionis. Secūdo incidentaliter queri potest: vtruz liceat ab hostibus vsuras exigere vl recipe: sicut sentire videtur Ambro. qui dicit ⁊ habeē. xiij. q. iiij. c. ab illo vsuram exige cui nocere merito desideras: cui iure inferunt arma hujc legitime auferunt vsure: quē bello vincere nō potes: ab hoc vsuram exige: quem nō facit crimē occidere: sine ferro dimicat qui vsuras exigit: sine gladio se de hoste vlciscitur qui fuerit vsurarius exactor inimici: ergo vbi ius belli ibi ius vsure. hec ille. Jn quib⁹ verbis ostēdit q̄ ab hostib⁹ licitum est vsuras exigere. Ad hoc dicēdū ꝑm Alex. lomb. q̄ circa questionē hanc est triplex opinio doctorum. Ꝑma ē opinio glo. sup hoc dictū Ambro. q̄ō scz verbum Ambro. debeat negatiue intelligi: dicit eī ab illo exigi vsuras cui merito nocere desideras: q̄ a nullo vsuram exigere debes: q̄z nulli debes desiderare nocere nec xp̄iano nec iudeo nec pagano: cui⁹ opinionis etiā videē eē Hug. ⁊ Archi. ī dcō. c. ab illo. Secūda opio tenet q̄ dcm̄ Amb. nō itelligit de ifidelib⁹ tā q̄z infidelib⁹: ꝫ solū de inimicis reipublice aut p̄secutorib⁹ xp̄iani nois q̄bus licitū ē apte ⁊ p̄ insidias nocere: a ceteris aūt q̄ seruire parati sūt nō licet accipe ⁊ in hoc etiā differunt saraceni q̄ xp̄ianos parati sūt p̄sequi: ⁊ iudei q̄ parati sūt quodāmō subijci. Hinc scribit Alex. papa epis hyspanie. xxiij. q. viij. c. dispar. nimirum ē iudeorum ⁊ saracenorū causa: in illis enim

qui christi anos psequūtur ⁊ ex vrbib⁹ etiam ꝓprijs sedibus pellunt: iuste pugnāt: hi vbiq⁹ seuire parati sunt. Tertia opinio tenet q̄ licitū est ab oib⁹ hostib⁹ vsuras exigere ⁊ recipe quib⁹ licitū ē nocere in pso na vel rebus: ⁊ hui⁹ sentētie est Hosti. cui adherere videt Io. an. ⁊ hoc ꝓprie sonare videt verba Ambro. hui⁹ etiā sentētie ē Grego. de armino. in. q. de impstitis venetorū: ⁊ hec opinio videtur rationi consona ⁊ maxime verificatur de inimicis ⁊ psecutorib⁹ christiani nominis: cū omnia bona eorꝫ auferre possum⁹: vt patet expressum. xxiij. q. vij. c. si de reb⁹: vbi de hoc pulcra psequit. Unde tūc aboletur vsure vitium quia solus de⁹ est ver⁹ domin⁹ oīm rerum ⁊ bona tempalia dant hominib⁹ ad colendū verū deum ⁊ dominū vniuersi: vbi igitur cultus dei nō est: sicut ab inimicis dei vsure legitime exigunt: quia hoc nō fit cā lucri sed causa dei ⁊ fraterne dilectionis: vt scz inimici debilitent ⁊ ad deū reuertāt vnde q: bona q̄ habēt eorꝫ nō sunt: ex quo vere fidei sūt rebelles: ideo ad catholicos reuoluunt: ⁊ generaliter in eodē casu licz ab infidelibus vsurā accipe: quo licet rapere vel furari: de quo vide supra vbi agitur de aliena furantib⁹. Hinc etiaz Deut. xxiij. cōcessum ē iudeis q̄ fenerari possunt alieno ad vsuram. Sup quo quidam dicūt q̄ lex potuit iudeis p̄mium iuste concedere de illis solis gentib⁹: quorꝫ terra fuerat iudeis a deo data: aut de quibuscūq⁹ alijs quas iuste ⁊ p̄m deū poterāt expignorare depaupare ⁊ exterminare: his em̄ poterāt vsuris sicut alijs actibus oppōmere: ⁊ p̄m quosdam hodie consimiliter fieri poterit. Unde si quis tua iniuste vsurpat: ⁊ nō potes illa rehabere nisi sub forma vsure: licet tibi p̄m iura canonica: vt p̄z ex dicto Ambro. sub tali forma tua recupare: dūmodo nō assit intentio vsurandi sed recuperandi dūmodo etiā sub tali specie ceteris scādalum actiuū nō ministraret: nā multa de se licita sunt ꝓpter scandalū euitanda. Secūdo p̄ncipaliter potest vltra sortē quis accipe ꝓpter debitū equitatis: que scz equitas in hoc requirit vt verbi gratia. Ponamus tres casus hāc equitatē demōstrātes ⁊ cōtinētes. Primus casus est de eo q̄ pecuniā p̄stat ad pompā: tunc em̄ recipe potest vltra sortē: vnde si q̄s pecuniā in sacc̄ sigillatis aut als alicui locet vt conductor ab ipis visitantibus diues credatur ⁊ amplius honoretur ac timeatur: aut vt sola p̄sentatione eius aliquod piculum vel detrimentū euitet: tūc si vltra ipam aliquid recipitur: p̄cium sue locationis est: quia talis locatio non fuit mutuatio: nec ei⁹ vsus fuit cōsumptio nec alienatio ei⁹. Cōcor. in hoc Tho. ⁊ Host. ⁊ habet. ff. de cōmo. l. iij. §. fi. ⁊. l. seqñ. ⁊. xiiij. q. iij. si feneraueris. in glo. Et Sco. in. iiij. dicit q̄ pecunia habet vsū vtilem ex ꝓpria natura: vtpote ad vendendū vel ornādum tanq̄ diuitē possidentem: ⁊ ad istū finem locari pōt sicut equus vel aliud iocale: ⁊ p̄ tali vsu retento domino p̄ciū recipi pōt: ⁊ ex toto ꝓtractus locationis vel vēditionis est. Aboletur autē vsure vitiū in hoc casu: q: nō est ibi mutuū sed locatio: nec transfert dominiū in recipientem nec stat piculo eius sed locātis: eo modo sicut si locarent argētea vasa: de q̄ periculo dictū est supra. Similiter de differentia inter locatū ⁊ mutuatū dictū est supra. Secūdus vero casus ē: cū eccl̄ia feudū in pign⁹ accipit a suo vasallo qō ab eadez tenet: tūc em̄ ex eq̄tate nō tenet eccl̄ia fruct⁹ in sortē cōputare: vñ ex de vsur. ōr. c. cōquestus: qō mōasterij detinēs terrā titulo pignoris: cōputari dz fruct⁹ in sortē: nisi tra sit de feudo mōasterij: tūc em̄ p̄m glo. nō tenet cōputare fruct⁹ i sortē nec ē vsura: sed abolet in ꝑ vsure vitiū: eo q̄ eccl̄ia ratiōe feudi nō d̄: recipe alienū: qō vez ē si vasallus interi nō tenere ad seruitiū feudi: q̄ si tenere: tūc eccl̄ia recipet alienū: idē habet ex de feu. c. j. ⁊ p̄m Bersi. ꝑ idē lz i q̄cūq⁹ feudo laicali: q: ibi ē eadē rō q̄ ⁊ idē ius Scōa rō cur i ꝑ casu abolet vsure vitiū ē: q: vasall⁹ nō ē dñs feudi: q̄uis i eo habeat vtilē actionē: ⁊ p̄z aliq̄s nō ē maior dño. Presumit etiā velle dare q: ad anthidota ē naturalit obligat⁹. Tertiꝰ deniq⁹ casus ē qñ eccl̄ie possessio ē alligata clerico i beneficio: a laic⁹ eā tenet violent iniuste: tunc em̄ p̄m Alexā. de hales: cleric⁹ hui⁹ bñficij fruct⁹ ꝓcipe pōt vltra sortē: vt ex de vsu. c. j. ⁊ ꝑ p̄m Alex. de hales nō fit cā lucri ꝑ vt eccl̄ie res illo mō de manu laici redimātur ⁊ sic tales fruct⁹ absq⁹ vitio vsure pōt retinere: ⁊ eodē mō dicēdū ē de laico cui licet ꝑ mō redimere possessionē de manu detentoris iniusti: ⁊ sile habet de deci. p̄m Ray. q̄ scz iniuste detente de manu laici absq⁹ vitio simonie licite p̄stit redimi: si nō p̄stit alit recupari: dūmodo fiat aucte epi cui⁹ auctoritas i talib⁹ multum excusat: vt ex de re-

pmu. c. q̄situm: p̄stit etiam recipi in pignus ⁊ modo p̄dicto recipi fructus dūmodo ad alienas ecclesias nō ptineant: vt extra de deci. c. interdicimus: ⁊ idem iudiciuz ē de alijs possessionib⁹. Tertio principaliter pōt vltra sortē quis accipere ꝓpter debitū charitatis: quādo scz absq⁹ omni intētiōe ⁊ pacto datur aliquid vltra sortem. Ram p̄m Tho. in. q. de malo: q. xiij. sicut creditor licite potest min⁹ recipere sua ꝓpria voluntate: sic etiam debitor potest ampli⁹ dare: ⁊ ille cui dat licite potest illō recipere: dum non assit creditoris corrupta intentio: ⁊ ex hoc patet q̄ in multis casib⁹ p̄ma fronte apparet q̄ vsura concurrat cum tamen liciti sint ꝓtract⁹. Verūtamē p̄m Durandū: si mutuantis intentio corrupta fuerit: ita q̄ mutuū nō dedisset nisi sub spe lucri: tūc nihil inde recipe potest: ⁊ receptuz restituere obligat: lz illud debitor ex charitate seu q̄cūq⁹ alia causa dederit. Pro q̄ sciendū: q̄ in mutuo dando triplex pōt interuenire motiuū vel intentio. Primo est intentio charitatis in q̄ scz charitas ē causa mutui: ⁊ tunc mutuans recipe pōt qō liberaliter offert ꝓut supius visum est. Secunda est intentio tepiditatis: in qua scilz mutuū est causa spei: qō contingit cū mutuās lz p̄ncipaliter moueat ex charitate: secūdario tñ mouet ꝓpter aliquā tēporalem vtilitatem: sic tamē q̄ licz vtilitas illa cessaret nihilomin⁹ alteri mutuare vellet: ⁊ talis intentio non q̄dem tollit sz minuit meritum plus vel min⁹ p̄m maiorē vel minorē respectum ad tēporale cōmodū. Hui⁹ sentētie sunt Bersi. ⁊ Ala. sup. c. cōsuluit: extra de vsu. Hoc tamē ꝓsiderandū est: q̄ hmōi receptio rei tēporalis ꝓpter mutuū date: magis apta est corrūpere hanc intentionem tepiditatis q̄ illā que ē charitat̄: quia illa forti⁹ obstaculū habet ex seipsa: si tamē p hmōi receptionē intentio nō corrumpit: tunc sicut aliquid sperare secūdario nō est mortale nec forte malū p̄m glo. i dicto. c. ꝓsuluit: ita nec recipe aliq̄d ex tali spe secūdaria videt aliter eē pctm: q̄ scz q̄ fuit in intentiōe mutuū datū: ad hoc ar. j. q. ij. c. ꝓpio. in fi. Verūtū cū ex charitate mutuās intētione charitatis obseruare teneat in oblatis sibi gratis cū certis circūstantijs: q̄tomagis ille q̄ mutuuz dedit cū tepiditate: cum ipe ꝓpinquior sit corruptioni cupiditat̄ vt dictū est. De circūstātijs etiā q̄ requirūt in donis oblatis vt sine omi scrupulo recipi valeāt: habet i. vj. p̄mone p̄cedenti circa finē. Tertia deniq⁹ est intētio cupiditatis: cum scz ex sola spe lucri vel saltē p̄ncipaliter ꝓpter lucrū q̄s mutuet: lz pactuz nō interueniat ꝓut lati⁹ videbit postea. Ad laudem dei.

Quādo dubium vel periculuz excusat vsure vitium ⁊ hoc sub q̄tuor differentijs ⁊ quādo non excusat: Sermo XXXVII

On furtum facies

n Exo. xx. Post p̄missa p̄stit p̄m p̄sequendū ē de ꝓtractib⁹ vsurarijs q̄ aliqñ tñ excusant ꝓpter dubiū vel p̄ciū q̄ abolet in talib⁹ vsure vitiū ⁊ aliqñ nō. Pro q̄ sciendū: q̄ i mutuis veris vel interp̄tatiuis spe lucri principaliter factis: dubiū seu piculum a fenore non excusat: q: nulla ꝓditio seu circūstātia actū aliquē ex sua natura vitiosū excusare valet: nisi p̄m qō ab eo rōnem vitiositatis pōt remouere. Ubi q̄ iudei in expoliatiōe egyptiorū excusant. Exo. xij. a furto: nō venit ex alia causa q̄ ex diuino p̄cepto: q̄ vt vniuersorꝫ dñs ꝑ p̄cepit: et res nō suas ex p̄cepto suas eē fecit: sed q: in mutuis veris vel interp̄tatis si p̄ncipaliter fiūt spe lucri vsure vitiū ē ānexū: ideo dubiū aut piculū ō sui natura non tollit vitiositatē a tali mutuo. Similiter dubiū ⁊ piculū non tollit vsure vitiū nisi dñiuz ⁊ vsus rei piclitantis cū q̄ lucrat ad lucrātē ptineat: q: ex re sua q̄s lucrari debet: ⁊ vsus rei ex q̄ lucꝫ puenit ad lucrantē ptinere debet: nā qñ i actu lucrādi piculuz mercū vel pecunie nullo respectu actus mercādi spectat ad ipm tradentē: sz solū ad eū cui res tradite sūt: tunc eo ipo rerꝫ dñiuz ⁊ vsus q̄ ad actū illū mercādi: spectat ad euz solū cui⁹ piculo currunt: res em̄ pdit dño suo. Silr nō excusat a fenore piculū seu dubiū vbi i ꝓtractu causa tpis nō ꝓprij aliq̄d pl⁹ sperat: q: ibi p̄sumitur semp esse mutuū vez vl interp̄tatiuū: cū fit spe lucri ꝓpter intercurrēs tp̄s de q̄ lati⁹ dictū ē supi⁹. Notandū igit q̄ i ꝓtractu mutui veri vel interp̄tati q̄druplex dubiū siue piculū interuenire pōt. Primum em̄ piculū seu dubiū ꝓtingere pōt in capitali ⁊ nō lucro. Exempli gr̄a ponat casus q̄ tangit ex de vsur. in. c. nauiganti. Si q̄s mercatori nauigaturo per mare tradat. c.

coronas tali ꝓditiõe: q̃ si nauis cũ capitali picliteť non teneať sibi reddere capitale: si tã in mercando amiserit semp sibi totum capitale redder: ⁊ si lucraṫ fuerit: habeat ptez lucri: tũc reputať vsura in dicto c. nauiganti: ratio est qz lz capitale currat ad piculũ tradentis ꝗdiu ē in itinere vel mari ⁊ sic ꝑ tpe illo currat vt suuz: in actu tñ ⁊ vsu mercandi ac cõmutãdi currit solũ ad piculũ recipiẽtis: ⁊ ideo p talẽ actũ ipi soli lucrať sicut sibi soli pdiť vt iam dictũ est. Hic q̃ri põt: ponať casus q̃ quis mutuat. c. coronas in antberpia vt inde recipiat. cxx. in anglia cũ hac ꝓditiõe: si ī vita tales pecunie vel merces ex illis empte pericliteně: debitor vltra medietatẽ reddere non teneať: si vero impedimentũ nõ patiatur ad totum reddendũ teneať: vtruz in hoc casu cõmittať vsura. Ad hoc dicendũ ſm Hosti. q̃ talis cõtractus est vsurarius qz aut recipiens non expendit pecuniã illam ⁊ sic impiũ est q̃ creditor ab eo exigat q̃ non habuit: aut expendit: ⁊ sic ꝓsumiť pecunia vt efficiať alterius qz res empta de pecunia illa efficiť debitoris: quia pecunia sibi mutua tunc efficiť sua: et ideo non debet creditor exigere lucrum ꝗ re debitoris qua vsus est ⁊ inde lucratus. Et si quis obstat: q̃ hoc licitum videť eo q̃ creditor in se periculum sumpsit: dicenduz q̃ susceptio talis piculi in nullo euz excusat vt ptz dicto. c. nauiganti: nam spe lucri tale mutuũ fecit ⁊ piculum subijt. Secũdo queri põt vtꝫ recipiens pecuniã vltra mare vehendã ⁊ ibidẽ reddendã ꝑ certo pretio sibi ꝓstituto cõmittat vsuram. Ad hoc dicendũ ſm Inno. extra de vsu. c. fi. q̃ talis non cõmittit vsurã sine piculũ recipiat in se sine nõ: qz locatio ē opaꝫ ⁊ custodie: ⁊ idẽ sentit Hosti. Tertio q̃ri põt: ponatur cõditio q̃ in mercãdo capitale currat ad piculũ tradẽtis: ita q̃ ḋcq̃d mercando vel alio inculpabili mõ pdať: ipsi⁹ capitalis traditori pdiť: lucꝫ aũt fixũ sit: scz vnũ ꝑ. viij. vel. x. vtꝫ talis ꝓtractus sit licit⁹: eo q̃ in tali casu certũ ē q̃ mercator cui capitale traditũ est emit totũ futurũ lucꝫ p̃dicti capitalis tanto scz p̃cio q̃ntũ ꝓbabilitas futuri lucri cũ vtilitate ꝓpria posset rationabiliť estimari. Ad ꝶ dicẽdũ: q̃ licz q̃dam dixerũt hũc ꝓtractũ illicitũ esse: tñ Heral. ob doſi. ꝑbat illũ esse licituz multiplici rõne. Primo rõne piculi: naz in tota mercatiõe ex ꝶ capitali fiẽda p̃dictuz capitale currit ad piculũ tradẽtis. Scõo rõne lucri: qz totũ lucꝫ q̃ ꝓbabiliť estimať ꝑ uentuꝫ habet aliquẽ valorem q̃ aliq̃ iusto p̃cio p̃t estimari: ⁊ ꝑ ꝓsequẽs etiã iuste vẽdi. Tertio rõne vitãdi dãni: qz dãs suũ ꝑ priũ capitale iuste põt inde exigere suũ interesse. Rõne q̃ ꝓtractus videť nulla committi vsura: nisi capitale illud nõ eẽt vere traditũ ſm rem ꝑ capitali: sed potiꝰ ꝑ mutuo ⁊ ad vsurariũ lucꝫ: tũc enĩ eẽt mutuũ interp̃tatũ ⁊ ꝑ ꝓsequens apud lucrantẽ ꝑ ueniret lucꝫ de re cuius nõ haberet dñiuz nec vsum: ⁊ ex p̃dictis casib⁹ multi ꝓsiles fabricari ⁊ iudicari pñt. Scõm vero dubium vel piculũ ꝓtingere põt ī lucro ⁊ nõ in capitali: q̃ scz capitale traditum remanet ipi tradẽti certuz ⁊ firmũ ita q̃ in oẽm euentũ sibi sit reddendũ: ⁊ tunc non sufficit īcertitudo lucri. Exempli grã: trado tibi centũ coronas in oſſi euẽtu mihi reddẽdas: ⁊ si inde lucrat⁹ fueris tertiaz ptẽ vel mediã mihi ꝗ lucro dabis: si vero nihil lucratus fueris etiam nihil mihi dabis nisi capitale: q̃ semp saluum remanebit: talis ꝓtractus ē illicit⁹ eo q̃ capitale non currit ad periculũ primi tradẽtis: ⁊ ideo ḋcquid de lucro ꝑcipit ſm Balõ. cõputandũ est ī sortem: nimirũ cum sit mutuũ interp̃tatũ: non autẽ societas nec ex forma ꝓtract⁹ nec ex materia quia est ꝓtra naturã societatis q̃ vnus capit saluum ⁊ alius capit fractũ: vt. ff. ꝑ socio. l. minus. Q̃ si objicitur illũ q̃ legiť extra de dona. inter vi. ⁊ vxo. c. ꝑ vestras: vbi diciť: q̃ dos vxoris tradi põt ⁊ cõmitti alicui mercatori vt de pte honesti lucri vir eius onera possit matrimonij sustentare: dicenduz q̃ hoc intelligi debet q̃ pecunia dať ad ptem lucri ⁊ damni: qz ꝓtract⁹ tunc licitus est ſm glo. Etiã. xiij. q. iij. c. plerique: talis ꝓtractus vsurari⁹ est: ⁊ licz ḋdam dicãt esse licitũ ⁊ hoc ex vi pacti qz ꝓtract⁹ ex cõuentiõe legem recipiũt: vt de reg. iuť. c. ꝓtractus. liḃ. vj. tñ Azo ⁊ Accursi⁹ ⁊ multi alij securius ⁊ melius cõtrariũ tenent. ff. ꝑ socio. l. verum: vñ non valet: vt extra de precarijs: in textu ⁊ glo. vbi poniť etiã differentia inter p̃cariuz et cõmodatum: ⁊ subdiť differentia inter p̃cariũ ⁊ p̃carie: vide longuz ꝑcessũ. Hosti. autẽ dicit: q̃ licz non ꝗ iure societatis sed ex vi pacti talis ꝓtractus licit⁹ dici põt nõ tamẽ est oſſno equus: ⁊ ideo in iudicio animaꝫ cõsulit q̃ si pecuniã recipiẽs ipaz casu fortuito amitteret: tunc is qui illam de-

dit eidem remittat. Hic queri põt: ponatur casus quidam redditurari⁹ tradat mercatori centũ coronas cum instrumẽto q̃ si bi reddat dimidiũ lucri absq̃ oſſni periculo capitalis: apud se tamẽ firmiter intẽdit q̃ quicquid de capitali debito modo mercando perdereť: non mercatori sed sibi ꝑdatur: licz hoc nõ manifestet ne scz a mercatore decipiať. Queriť vtrum talis peccat vel vsuram cõmittat. Ad hoc dicẽdum q̃ tale lucrum est iniquũ sed non iniustũ: ⁊ vocať a domino mãmona iniquitať: de quo specialiter elemosyne fieri debet ī abolitionem iniquitať illius. Q̃ autẽ sit lucrum iniquũ patet: quia sic tradẽs pecuniam mortaliter peccat: tum quia seipm per hoc diffamat coram illo mercatore ⁊ omnibus hoc factum ꝑcipientibus: ponens lapidem offensionis ⁊ petrã scandali vl imitationis: contra illud. j. Timo. v. ab omni specie mala abstinete vos: tum etiaz quia facit opus criminale ex suo genere: saltez quo ad hoc q̃ illum exponit periculo perdendi ⁊ ipm capitale restituendi: tum deniq̃ quis dat occasionem suis heredibus iniusta exigendi ⁊ recipiendi si ipe subitanea morte decederet: qui ꝑpter instrumentum vellent q̃ talis ꝓtractus in suo robore ꝑmaneret: vnde talis sũmope cauere tenetur: ne sua morte vel subtractiõe mercatoꝛ ille damnificeť ⁊ ne tale instrumentuz vel ꝓtractus appareat in scandalũ alioꝫ. Q̃ autẽ lucrum illud non sit iniustũ: id ē restitutioni de necessitate salutis obnoxiũ dũmodo sit rationabiliter moderatũ ex ꝶ patet: quia morales actus totam rationez sui moris ꝓtrahunt ab actu voluntatis a quo scz causať: naz si idem act⁹ fieret a bestia vel ab amente seu rõnis vsum nõ habente nihil penitus haberet de rõne moali. Cum igiť istaꝫ. c. coronaꝫ traditio manare dinoſciť a voluntate interiori cõtraria forme cõtract⁹: quia vult firmiter q̃ illud capitale incurrat in mercãtijs ad suuz damnũ sicut ad suũ lucrum: lz in exteriori ꝓtractu ad cautelam exprimat ꝓtrariũ: ne scz mercator ficte vel indebite ꝑdat sibi capitale debitum: ideo exterior traditio vt a voluntate ꝑcedens realiter illaz ab vsure vitio segregat: ⁊ capitale sic traditum currit ad tradẽtis piculũ. Scõo q̃ri potest: si ponať casus q̃ aliq̃s tradat alteri. c. coronas ad opandũ fideliť in arte vl mercatiõe vsq̃ ad annũ: sub tali ꝓditiõe q̃ ī fine si quid lucratus fuerit totaz sortem ac triplicem lucri ꝑtem tradenti ꝓsignare debeat. Si ꝗo damnũ supuenerit: tũc traditoꝛ trium ꝑtium ⁊ receptoꝛ damnũ quarte ꝑtẽ sustinere debeat vtrum talis cõtractus sit licitus. Ad hoc dicendũ q̃ non: cui⁹ ratio ē si talem pecuniam seu rem cũ ipa emptã periclitari cõtingat: tunc debitor vel receptor quarte partẽ damnũ sentiet: quia q̃cquid ꝓtingat quarta pars sortis ipi creditori reddẽda est: ⁊ ideo q̃cq̃d ipe creditor de lucro cõsequitur de illa quarta ꝑte que non subiacet eius piculo vsurarium iudicať: q̃ autẽ recipit de tribus partibus q̃ ꝑtinent ad ei⁹ piculũ licitũ est. Tertium ꝑinde dubium vel piculum est nec ipi⁹ capitalis nec etiam lucri: sicut cõtingit ī manifestis vsuris ⁊ etiã ꝓtingere solet quodammodo his qui securant mercantias et ī depositis. Circa quod dubium vel periculũ quadruplices securitates distingui possunt. Prima securitas est tolerabilis. Exempli grã. mercator merces mittit ad partes remotas: ⁊ nolens se totaliter exponere periculo: querit aliquem qui de p̃dictis mercibus ei faciat securitatem scz q̃ ꝗ eis satisfaciat si in via pereant: suscipiens aũt in se tale periculum cum mercatore conuenit de certa quota pro tali assecuratione: tunc enim taliter assecurãs licite recipere potest tale lucrum: ⁊ hoc ꝑpter tria. Primo ꝑpter cõditionem locationis: videtur enĩ esse ꝓtractus locationis quasi tali assecuratori locet ꝓditionẽ illarũ merciũ vsq̃ ad talẽ locũ cum suo piculo ⁊ cũ eã mercede: ⁊ sic quod datur pro locato merces est nõ vsura. Q̃ si objiciť. c. nauiganti extra de vsuť. qz casus ille videť conuenire cum isto vbi mutuãs eunti ad nundinas cẽseť vsurari⁹ ꝑ eo q̃ recipit ī se piculũ receptuꝛ aliquid vltra sortem. Ad hoc dicẽduz q̃ hi duo casus sunt multũ diuersi: nam receptum vltra sortem de quo dicit ibidẽ directe ꝓcernit mutuũ in q̃ oĩs supabundantia ꝑhibetur: hic aũt non est sic: nec enim ꝑpter mutuũ q̃ nõ ē hic sed ꝑpter factũ: id ē ꝑpter securitatẽ quã fecit ꝗ mercibus illis recepit tale lucrũ. Scõo talis ꝓtract⁹ est licitus ꝑpter cessationẽ sortis: quia nõ est ibi sors ergo nec mutuũ: nec etiam dici põt q̃ assecurans lucrum recipiat vltra sortem: qz sine fũdamẽto nullũ edificiũ dať. Ad eẽ ꝗo vsure necesse est iterstenire sortẽ vt patebit infra. Tertio videť eẽ licit⁹ cõ-

tractus eo q̃ exinde sequit cõmune bonũ reipublice ⁊ vtilitas mercatorũ: quia multe mercationes cessarent si nõ inuenirent tales assecurantes. Secunda vero securitas est culpabilis ⁊ illicita que tali modo fieri cõsueuit. Tu mutuo suscipis ab alio certam summam qua eges ⁊ ego ꝓ te satisdo vel securitatem facio creditori tuo: cum ꝗ pacto: q̃ a te recipiã vnũ vel duos florenos ꝓ centenario de tali securitate quã ꝓ te facio: talis enĩ cõtractus illicitus videtur duplici rõne. Primo quia reperit ibidem mutuũ indirectũ eo q̃ assecurãs stat ibi loco mutuantis: hinc assecurãs est ibi ac si mutuando ad certũ tempus cũ additione duorũ vel trium ꝓ centenario suã pecuniam habaret: paria nanq̃ videt: creditori satisfacere vel assecurare recipiendo ꝓ ꝗ aliquid a debitore et mutuare recipiendo aliquid vltra sortem. Secũdo: quia cessat ibidem piculum eo q̃ fit sine piculo assecurantis: nam si me cõstituo debitorem creditoris tui tu mihi ecõuerso obligaris restituere tanq̃ meus debitor vere sortis: multo aũt amplius ẽ cõtractus illicitus si creditorem tuum non soluo te in termino constituto soluente. Tertia pinde securitas ẽ variabilis sicut patz in deposit. Exempli gratia: posui pecuniam apud campsorẽ sine pacto aliquo: campsor autẽ cũ pecunia mea negociat: dans mihi decem ꝓ centũ: queri pot vtq̃ recipiendo lucrum illud vsuram cõmitto. Ad hoc dicenduz q̃ si pecunia fuit inclusa ⁊ obsignata nec numerata tunc videor ꝓhibuisse depositario ne vtatur: vt. ff. de fur. l. licet. §. rei: ⁊ l. die. §. qui pecuniã: ⁊ ideo quia illicite est vsus pecunia mea illi deposita: hinc omne lucrũ inde ꝓueniens mihi restituere obligat quia ex re mea locupletior factus est: ar. ff. de neg. gest. q̃ sine vsuris. Si ꝗ pecuniã deposui ad numerũ ⁊ hoc sub spe lucri tunc si aliqd vltra sortem recipio vsuram cõmitto. Si denique simpliciter deposui ad numerũ sine pacto ⁊ sine spe lucri: tunc secus ẽ: ⁊ ĩ hoc stat dicto meo: q̃ hec questio de ꝓscientia est. Dicit aũt Bal. de pusio q̃ si in hoc vltimo casu campsor aliquid dat vltra sortem ex liberalitate: sciẽs se nõ teneri ad supadendũ aliqd: tũc si a ꝓncipio nõ habui animũ fenerãdi: licite possum illud datũ recipere: quia mera donatio est: si vero soluit credens se ex q̃dã eqtate teneri q̃ sepi⁹ ad remunerãdũ mercãtes mouet: tũc idẽ ẽ iuriciũ. Verũtã si se credebat vsurarie obligari cũ nõ obligaret: tũc a tali dono abstinẽdũ ẽ ꝓpter ꝓscias: ⁊ etiã ad amouendũ scandalũ: q̃ ⁊ ab omni specie mala abstinendũ ẽ fm ap'lm. Quarta denique securitas ẽ execrabilis q̃ cũ ea frequẽtat oĩs vsura manifesta. Exempli grã: si quis mutuans centũ coronas exinde velit aliquid vltra sortem habere ⁊ q̃ ibi nõ sunt ita securi sicut si illas haberet in arca: sed mutuando multis eas piculis ammittẽdi exponit: tunc enĩ nõ excusat ꝓpter tale periculum ab vsura: quia piculum in hoc casu nihil a ratione ⁊ natura mutui differt: vl' saltem sic inseparabiliter sibi cõnexũ est: q̃ non plus habeat de ratione vẽdibilis q̃ mutuũ habeat inquãtuz mutuũ: hinc ex periculo ꝗ lucrari pinde ẽ: sicut lucrari ex solo actu mutui: nã et si mutuãs eẽt tãte demẽtie q̃ absq̃ omni securitate pignoris vel testimonij vel scripture mutuũ daret cũ expssa pactione vsure: ĩz remaneret in piculo rehabẽdi nõ solũ vltra sortẽ: ĩz etiã ipam sortẽ: tũ tale piculũ eũ nõ excusaret ab vsura: q̃ agit ꝗ dñicũ ꝓceptũ: Luc. vj. mutuũ date nihil inde sperantes: ꝓ hoc enĩ periculum non tollit ius idemritat ipi ꝓstitori: quia receptor tenet sibi ad omnimodã idẽtitatẽ. i. ad restituẽdam plene eqle ipi sorti: et ideo iniquũ ẽ aliqd vltra sortẽ expectare.

Quartũ denique dubiũ vel piculũ cõtingere pot tam ĩ lucro q̃ in capitali: ⁊ tũ pot ibidẽ eẽ ꝓtract⁹ vsurari⁹. Exempli grã: sit aliqs mutuãs. c. coronas ad. x. ãnos: sub tali ꝓditione: q̃ si mortu⁹ fuerit alter ipsorũ ĩfra decẽniũ. s. tradẽs vl' recipiẽs: tũc a debito ⁊ mutuo receptor liberat⁹ sit: si ꝗ superuixerit vterq̃: tũc receptor dabit ducẽtas illi q̃ mutuũ dedit: tunc in tali casu cõmittit vsurã: q̃ fm Alex. lomb. tale periculũ ab vsura nõ excusat: cũ talis cõtract⁹ nõ tẽdat ad eqlitatẽ iusticie: eo q̃ illa superabundãtia nec ex laboze nec ex vsu rei ꝓprie nec ex alteri⁹ rei recõpensatione reducatur ad equalitatẽ iusticie: piculũ aũt nõ excusat vbi causa tpis supabũdantia capit: tũc aũt dubiũ excusare pt: q̃si dubiũ ĩcidit ex natura rei. Et ꝗ dictuz ẽ q̃. Ad lau. dei.

De mutuo facto cõitati coacte vel ex charitate seu ex cupiditate. Et q̃ũ talis tenet ad restitutionez et quãdo non: Ser. XXXVIII

On furtum facies

n Exo. xx. Iam videduz ẽ de his q̃ mutuãtes cõmunitati alicui recipiũt aliqd vltra sortẽ. De qb⁹ q̃ri potest vtq̃ cõmittãt vsure vitiũ ꝑsertim cũ q̃libet de suo ĩ quo plenũ ius et dominiũ habet: disponere pot ĩ licitis ⁊ honestis ꝓ libitu sue volũtatis: quãtomagis tota cõmunitas ꝗ pot: q̃ ĩ ꝓsensu cõmunitat itelligit cõsensus singulorũ ꝓsonarũ fm Sco. licita ꝗo ⁊ honesta vident q̃ fiunt in comodũ ⁊ salutẽ reipublice: ⁊ ideo cõitates disponere pñt q̃ ponẽs tantã pecunie q̃ntitatẽ tãtũ recipiat annuatim: q̃ũ ꝗ faciũt ad comodũ ciuitatis: ⁊ ꝓ ꝓsequens ali⁹ recipe pot. Ad ꝗ dicenduz q̃ tria sunt hoĩm genera q̃ frequẽtant hmõi ꝓtract⁹. Primuz genus mutuat coacte. Scõm ex charitate. Et tertiũ ex cupiditate. Primo q̃dam sũt coacte mutuãtes ⁊ tales recipe licite pñt ĩteresse dãni ⁊ pbabilis lucri. Et ꝗ ex triplici ratione. Primo rõne dominij cõpellẽt q̃ sic ptz nã q̃libet cõitas causa necessaria vl' rationabili inquirẽte vti pot ꝓsonis suorum subditorũ: q̃ multo forti⁹ pecunijs eorũ: nam ĩz singularẽ collectã applicandã camere fiscali nemo pot imponere sine ꝓncipis permissione vt. C. de tribu. l. j. ⁊ li. x. tũ collectam specialẽ vnaqueq̃ cõitas ꝓ necessitate sibi incumbente pot indicere: vt. l. cõis C. de opi. pub. Cũ q̃ ciues cogi pñt ad talia onera soluenda: manifestũ ẽ q̃ talis coactio de rõne mutui multũ aufert: ⁊ ꝓ ꝓsequens ꝗ rõne vsure. Cũ enĩ de natura ipius vsure sit q̃ fiat in mutuo voluntario et nõ ĩ coacto: seqt q̃ tale mutuũ violẽtũ nõ sapiat vsure vitiũ: ꝗ mutuãtẽ disponat ad posse iuste recipe suũ interesse: sicut enĩ cõmunitas licite pot suadẽte rõne et iusticia ⁊ necessitate suos grauare: sic ⁊ rõne iusticia ⁊ honestate dictãte pot etiã releuare ꝑ sertim q̃ũ est ex ꝑte mutuãt pura coactio ⁊ ex parte cõitatis liberal donatio: primo nãq̃ excusat eos pura coactio: q̃ qꝗ nõ ẽ licitũ in lege necessitas licitũ facit: vt ꝗ ex de reg. iur. tales enĩ nõ pñt sibi aliter puidere ꝗ dãno suo: nisi accipiẽdo qꝗ a cõmunitate voluntarie offert: ĩ, pinde creditor dãnificat⁹ ex lõga mora solutiõis rõne dãni pot aliquid recipe vltra sortẽ: vt ex de fideiuſ. c. pueritt: quãtomagis mutuare coact⁹ tali coactiõe q̃ nunq̃ ei reddit capitale q̃: si q̃s istorũ crimẽ vsurarũ incurrere deberet: tunc is q̃ volũtarie mutuat poti⁹ illud crimẽ incurreret q̃ is q̃ inuit⁹: cũ nullus vsurari⁹ eẽ pot nisi mutuũ dare volẽs ad vsurã. Et si obijcit q̃ talis modus a cõmunitate ordinat⁹ hoĩes inuitat ad peccãdũ ⁊ vltra sortẽ recipiẽdũ. Ad ꝗ dicẽdũ q̃ hoc verũ eẽt q̃ũ mutuãs spe lucri ꝓncipaliter moueret: secũdaria tũ spe moueri pot: q̃ spes nõ facit hoĩez vsurariũ: iuꝝ notata in. c. ꝓsuluit: ex de vsur. ⁊ de hoc notatũ et tactũ ẽ in scõo sermone ꝓcedenti. Verũtã si talis mutuãs post coactionẽ aliquo tpe ꝓtẽtaret recipe annuatim de tali mutuo: tunc vsurari⁹ efficeret fm Fredericũ ꝗ senis: q̃ substantia spes ⁊ intentio recipiẽdi vltra sortẽ grã mutui facit vsurariũ. De intentiõe aũt antecedẽte cõcomitãte ⁊ subsequente dicet infra. Scõo excusat eos liberalis donatio cõmunitat: dicit enĩ. j. q. j. c. sicut ep̃m: q̃ ei⁹ oblatio nullã culpe maculã ingerit: q̃ nõ ex ambitiõis petitione ꝓcessit: ⁊. c. q̃ pio. Scõo coacte mutuantes recipe pñt vltra sortẽ rõne damni emergẽtis: q̃ facta tali ꝑstatione cõmunitas ꝑstãti iam obligata ẽ: non hũs dilationẽ solutionis liberalit cõcessam: ⁊ sic semp remanet in mora soluẽdi: de q̃ ꝑstans dãnũ pati dinoscit vel in executiõe mercãtie vl' artis mechanice vel etiam a redditũ vel rerũ quarũlibet emptione. Pone ergo q̃ in mercantia q̃s vtens pecunijs suis obligatus ẽ debitis certo tpe soluendis: q̃s acq̃sita pecunia soluere disposuit: sed instanter ab amico reqsitus mutuet pecuniã suã ad certũ tps ex charitate: adijciens absq̃ fraude: q̃ si debitor suo tpe non soluat tũc creditor ꝓ suo interesse vltra sortẽ recipiat: tũc enĩ illã pecuniã licite recipere pot ⁊ exigere ꝓ suo interesse: vt extra de arbi. c. dilecti: ⁊ in glo. si igit hoc ĩz ĩ dicto casu: vbi non multa violẽtia ptz nisi detẽtio rei vltra terminũ ꝓstitutũ cõtra dñi voluntatem: q̃ntomagis licebit ciui rõne interesse sumere vltra sortẽ: cum sua pecunia cõtra voluntatẽ suã auferet ⁊ detinetur. Tertio coacte mutuantes recipe pñt vltra sortem rõne lucri cessant. Ex retentiõe nanq̃ debiti seu mutui vltra tps ꝓcessum a lucro ꝑpediti: qꝗ licite negociãdo vel alio modo lucrati fuissent: exigere licite et recipe pñt in recõpensatiõez: nõ solũ dãni ĩz etiã cessantis lucri: fm discretuz iudiciũ viri prudentis: eo mõ quo tactũ ẽ ĩ fmone. iij. pcedẽti: ⁊ ideo ex rõne ꝓsimili pñt in hoc casu

aliquid recipe vltra sortē: cuz amisso talis
lucri sit q̃dã dãnificatio p̃stitoris: illa nã/
q̃z pecunia dño suo verisiliter plus valuis/
set q̃ sepãm: ꝓpter industriaz q̃ ille vsus
fuisset tam ad pcauenda dãna q̃ etiaz ad
cumulãda lucra: ⁊ sic priuat⁹ ē non solum
tota pecunia sed etiã toto vsu ⁊ fructu in/
dustrie exercitãde in illa siue p illam: ⁊ sic
dñs ea fuisset vsus vt capitali suo: nec ī ꝗ
casu rõnem habet mutui sz capitalis saltē
interptatiue seu ablatiue. Hinc etiã cõmu
nitas sibi tenet tanq̃ de capitali: secus tñ
eēt si illa pecunia vsus fuisset infra termi/
num ꝓcessionis. Hic queri potest: pone
casum: Petrus coactus tradidit cõmuni/
tati. c. coronas: receptur⁹ annuatim ex sta
tuto eiusdē cõmunitatis sex quousq̃z ipaz
sortem recipiat. Interim veniat Johãnes
⁊ emat a Petro ius illõ pcipiẽdo talẽ sũ/
mã. sub forma iam dicta. Utrũ talis cõtra/
ctus sit vsurarius: ⁊ videt q̃ non: quia nõ
cõmittit vsura nisi inter vsurarie ꝓtraben
tes: sed inter Petr ⁊ Johannẽ videt esse
simplex ꝓtractus emptiõis: nec etiã inter
Johannẽ ⁊ cõmunitatẽ videt esse ꝓtract⁹
mutui: quia mutuũ non ꝓficit nisi quãdo
de meo fit tuum: hoc addito q̃ tandẽ meũ
mihi reddat: sed hoc non fit inter Jobem
⁊ ciuitatem: quia ꝓtractus inter Johãnez
⁊ Petr fieri pōt de iure etiã ignorante cõ
munitate. Ad hoc dicendũ est q̃ talis con
tractus dupliciter considerari pōt que di/
stinctio habet etiã ex d̄ vsur. c. ꝓsuluit: in
textu ⁊ glo. Primo mõ considerari pōt ex
forma ꝓtractus: ⁊ tunc iste cõtractus q̃ fit
inter Petr ⁊ Johannẽ tñ: non est vsura/
rius. Alio modo cõsideratur ex intentiõe
ꝓtrahentis: ⁊ tũc ille contractus vsurari/
us est vtrobiq̃z sez tam ĩter Jobem ⁊ Pe/
trũ q̃ etiã inter Jobem et cõmunitatẽ: lz
diuersimode: q̃ sic patere pōt. Nam p̃mo
cum mente ꝓtrahitur inter Petr ⁊ Johã
nem: scõdario xo ꝓtrahit cũ mẽte inter Jo
hannẽ ⁊ cõmunitatẽ: cuz igit Jobes ꝗbit
cũ Petro in mẽte intẽdit ⁊ ꝓterea ꝗbit:
vt ĩtret locũ Petri: vt sez fiat creditor cõ/
munitatis ad ꝗ vt recipiat vltra sortẽ: sed
talis intẽtio ē vsuraria: nã p̃ncipalis eius
intẽtio ē vt acq̃rat locũ fm creditoris intẽ
tionẽ sez Petri q̃ ad hoc q̃ emptor: id est
Jobes sit creditor cõmunitatis loco vẽdi/
toris: ⁊ ideo lz Jobes nõ ꝓtrahit vsurarie
cũ Petro q̃tum ad formã ꝓtrahẽdi: tñ cõ
mittit vsuram ꝓpter maculatã intẽtiõem.

Mã q̃ncq̃d agunt homĩes intẽtio iudicat
oẽs. Secũdario sil̃r mediante cõtractu fa/
cto cũ primo ꝓtrahit secũdus vsurarie cũ
cõmunitate: nõ q̃dem explicite ꝗ implicite
cũ intẽtiõe ⁊ affectu. Est etiã ĩter eos rea/
lis ꝓtract⁹ mutui lz indirecte sub velamĩe
emptionis: qz mediãte illo ꝓtractu empti
onis acq̃rit actor actiõez ex empto sup cõ/
munitatẽ: vt insti. de emp. ⁊ vẽ. h. p̃cium: q̃
cõmunitas obligat illi ⁊ fit debitor: illi⁹ si
cut ante debitor erat p̃mi. Ratio vero cur
prim⁹ debitor excusat ab vsura ⁊ nõ secun
dus est: qz prim⁹ ad mutuandũ coactus ē:
modo vt dictũ est: q̃ nõ ē licitũ in lege:
necessitas licitũ facit: scõs vero volũtari⁹
hoc facit cũ spe ⁊ intẽtione recipiẽdi vltra
sortẽ: vnde si scõs emptor sil̃iter a cõmunĩ
tate cogeret sicut prim⁹: tũc esset excusat⁹
ab vsura si p̃ncipaliter ī eo nõ eēt ꝓsensus
vltra sortem aliq̃d recipiendi rõne mutui:
sic enĩ in scõo vt in p̃mo excusaret coactio
⁊ recta intentio q̃ necessario cõiungit co/
actioni: qz si cogi placeret illicitũ fieret eo
q̃ coactio in voluntariũ trãsiret. Scõm
xo gen⁹ hoĩm mutuat p̃ncipaliter ex cha
ritate libere sua offerens cõmunitati sine
spe vel intẽtiõe aliq̃d vltra sortẽ recipiẽdi
Pro quo sciendũ: q̃ q̃daz veri reipublice
amatores inueniri pōt lz rari: q̃ videntes
ĩminentẽ necessitatẽ vel euidentẽ vtilitatẽ
cõmunitatis: ex charitate saltẽ p̃ncipalit
spõte mouet sua mutuare cõmunitati: ⁊ ta
les licite recipere pōt q̃ eis a cõmunitate
sponte offert: qz nõ min⁹ p̃miari meret vo
luntaria charitas: q̃ coacta necessitas: eo
q̃ nõ minor ratio esse possit ⁊ dãni emergẽ
tis ⁊ lucri cessantis in voluntaria charita
te: q̃ in coacta necessitate: nisi crederet il/
las pecunias ī actib⁹ illicit expendẽdas:
qz tũc particeps fieret oĩm malo ꝓ inde se/
quentũ: nec licite tũc recipe posset aliquã
remunerationẽ. Sed qz de hac materia ta
etũ est supi⁹ ideo gr̃a breuitatis supsedeo.
Tertiũ aũt gen⁹ hoĩm cõmunitati mutu/
at ex cupiditate: ad recipiẽdũ aliq̃d vltra
sortẽ: ⁊ tales vsurarij sunt iudicãdi: peio/
res vtiq̃z: q̃ si dũtaxat p̃sone p̃uate fenera
rent: qz magis peccare videt q̃ feneratur
cõmunitati cui pl⁹ obligat; q̃ q̃ feneratur
singulari p̃sone: dicẽte Augu. charitas cõ
munia ꝓprijs ⁊ nõ ꝓpria cõmunib⁹ antepo
nit. Hic q̃ri pōt vt ꝓ sponte ponẽs ad mu
tuũ pecuniã suã ipi cõmunitati vel etiã p̃
sone singulari ex intẽtio cupiditatis: semp

vsurã cõmittat vltra sortem aliq̃d recipiẽ/
do: p̃sertim cum mutuuz recipiens libere
pōt aliq̃d donare d̄ suo sibi mutuũ danti:
⁊ trãsferre dñiuz q̃ habet in re sua in ipm
mutuantẽ: ac p ꝓsequẽs mutuãs illã rem
tanq̃ suã recipe nõ obstante q̃ sit vltra sor
tem. Ad ꝗ dicendũ: q̃ q̃ncũq̃z cõmunitas
aliq̃ vel singularis p̃sona pōt aliq̃d libere
de suo dare p pecunia sibi mutuo data ⁊ ī
aliũ transferre: tũc ⁊ alter pōt libere recipe
re: dũmodo nõ sit ꝗ legẽ iuste p̃ncipantis
sez ipi⁹ dei: sicut ptz in his q̃ mutuãtes ex
mera charitate recipe pñt aliq̃d vltra sor
tem ex libera donatiõe: qz ꝓtra ꝗ dñs nul/
lum mandatũ edidit. Verũtñ aliq̃ñ libere
de sua aliquid dare nõ pñt p pecunia sibi
mutuo data: sic q̃ mutuãs illud licite reci
pere possit ⁊ ꝗ ꝓter p̃ceptũ supiorꝭ iuste
p̃ncipãtis ⁊ pcipiẽtis Luc. vj. Mutuum
date nihil inde sperantes. Et ex de vsur. c.
ꝓsuluit. Q̃ etiã p exẽplũ ostẽdi pōt: naz
fm Bonauen. in. iiij. di. xxj. ⁊ fm Alexã.
de hales: ⁊ Scotũ: ꝓfessor manifestare nõ
pōt petiñ p ꝓfessionẽ illi manifestatũ etiaz
de licẽtia ꝓfitentis: eo q̃ cõfessor obligat⁹
est: nõ tñ ex iure penitentis sed etiã ex iu/
re ecclesiastico et diuino: sup q̃ talis peni/
tẽs dispẽsare nõ pōt: extra de pe. ⁊ re. ois:
⁊ de pe. di. v. c. sacerdos. Sic est etiã in p/
posito nr̃o: nõ enĩ ligat vsurarius aut q̃li
bet alius ad nõ recipiendũ aliq̃d vltra sor
tem ex mutuo dato ex solo iure cõmunita/
tis vl̃ singularis p̃sone: sed etiã ex p̃cepto
diuino: q̃ mutuũ recipiẽs dispensare nõ
pōt: ⁊ ideo lz ipe quãtũ in se est licite dare
pōt mutuãti: tñ nõ potest sic libere dare q̃
mutuans p pecunia mutuata licite recipe
possit aliq̃d vltra sortem: qz dñs in verbis
p̃dictis post ꝓsiliũ addidit mandatũ: cum
enĩ dicit mutuũ date: ĩgerit ꝓsiliũ: lz q̃ñq̃z
etiam sit p̃ceptũ vt ptz supra: sed cũ addit
nihil inde sperãtes ꝓdit p̃ceptũ negatiuũ
q̃ obligat semp ⁊ ad semp: ⁊ sic in hoc ca/
su sola corrupta intẽtio causat vsure vitiũ:
nec pōt excusari p ꝗ q̃ vult indẽnis serua/
ri: qz si casus occurrit q̃ ꝓsiliũ mutui ī pce
ptũ xtĩ: tũc tenet etiã cũ ꝓprio dispẽdio
mutuare pr̃io: sinaũt tunc si vult indẽnis
fuari nõ mutuet qz ptunc ad ꝗ nõ obliga/
tur: q̃ si mutuat libere mutuet nihil recipi
ens vltra sortẽ iuxta p̃ceptuz christi: alio/
q̃n q̃cq̃d ex tali mutuo recepit obligat re/
stituere si pōt: ⁊ si non pōt mortalit peccat
si nõ ꝓponit satisfacere cũ poterit: q̃ ĩtel/
ligit semp esse vez q̃ñ spõte mutuat cũ in/
tentiõe p̃ncipali remuneratiõis liez nulla
pactio de hoc exteri⁹ interuenit: vt ī dicto
c. cõsuluit: ⁊ ex hoc siue corrupta intentio
fuerit mutuũ antecedens siue subsequens
vel etiam cõsequens. Ad cuius euiden/
tiam sciendũ: q̃ intentio cupiditatis ī mu
tuo p̃stando est cum sola spe lucri: vel p̃n/
cipaliter ꝓpter lucrũ aliquis mutuuz pre/
stat liez pactum nõ interueniat: ita q̃ spes
est causa p̃ncipalis mutui: ⁊ talis iudicat
vsurari⁹ in dicto. c. ꝓsuluit. Ñ piculosior
ē ꝗ vsura q̃ q̃ fit cũ exp̃ssis pactiõib⁹: eo q̃
in foro causaz minime pōt repeti: a multi
q̃z cecatis auaricia vix pōt agnosci: nimi/
rũ cum vt dicit Alexã. de hales: fm leges
humanas sola volũtas vsurariũ non faci/
at: qz lex cohibet manũ nõ animũ: fm xo
legẽ diuinaz q̃ cohibet aĩm sola voluntas
facit vsurariũ: q̃ pfecto volũtas ⁊ intẽtio
cupiditatis triplicit in cõtractu ꝓtingere
pōt: aliq̃ñ enĩ talis intentio cupiditatis ē
antecedẽs. s. anteq̃ mutuũ dat vel q̃ñ da/
tur: q̃ ꝓprie directe est ꝗ mãdatũ dñicũ:
si tñ post ꝓpositũ mutaret ⁊ intẽtiõem re/
tificaret fm regulaz charitatis p̃ns posi/
tã: tũc gratis data licite recipe posset: alio/
q̃n xo talis intẽtio ꝓsequẽs vel ꝓcomitãs
ē: qz lz mutuãs ꝓtũc nullũ intendebat lu/
crũ: tñ si recipiẽs mutuũ aliq̃d dat in recõ
pensationẽ mutui: ⁊ creditor ꝓpter eãdez
causã libẽter acceptat: tũc habet corruptã
intẽtionẽ ꝓcomitante ⁊ cõmittit vsuram.
Aliq̃ñ deniq̃z talis intentio subsequẽs ē:
q̃ñ sez quis absq̃z spe lucri prorsus gratis
mutuat: sed lapsu tpis p̃ualente cupidine
nõ tñ exigit sortẽ sz etiã vult mẽte: ⁊ ostẽ/
dit ore vel ope q̃ ꝓter mutuũ p̃ns factũ
aliq̃d sibi det: ⁊ talis nõ solũ cõmittit vsu
rã ⁊ obligat ad restitutiõez: ꝗ etiã q̃cũq̃z ī
ius talis mutui succedit mutuanti sicut fi
lius vel heres. Et hec est sentẽtia Archiẽ.
xliij. q. iij. c. j. Deniq̃z quia tales p̃statiões
vel mutuationes potissime ⁊ continue fre/
quentantur per venetos: florentinos ⁊ ia
nuẽses que sunt notabiles cinitates ī ita/
lia: ideo ad p̃dictorum cõfirmationem re/
feraz casum quem in. iiij. super sententias
scribit magister Guil. d̄ cremona: vir mag
ne scientie ⁊ fame qui postea fuit episco⁹
papiẽs. Unde refert q̃ cũ quidaz vir p̃di/
ues ⁊ p̃potẽs ī pecunijs: intẽderet p̃dicto
modo ponere magnam pecunie quãtitatẽ
in vna p̃dictaz ciuitatum pro elemosynis

paupibus impetuū dispēsandis: habito prius sup hoc a pdicto Guil. pitor filio. Facta igit in vniuersitate parisiensi diligēti discussione: cū adhuc materia p tres cōtrarias opiniōes dubia remaneret: occurrentibus alijs causis missus est antedict Guil. ambasiator ad papā Urbanū sextū: tunc in ianua cōmorantē. Rogauit igitur eundē pfatus diues: q de pdicta materia consuleret summū pontificem: eiq de sua intentiōe circa possessiones predicte pecunie in elemosynis dispensandis ppositum reuelaret. Cui tādē papa rndit q bñ fecerat eū de tali consulendo: quia casus ardu eēt: t asserebat eundē casum vsurariū eē. Cui responsio t diffinitiua snia satis est pōderanda qr pdictus papa peritissimus erat: qpropter in talib semp tutior via tenenda est t consulenda. Ad laudem dei.

De arte campsoria triplici: scilz artificiali: reali: t casuali. Et ī quibus rebus ppie cōmittitur vsura. Sermo XXXIX

On furtuz facies.

n Exo. xx. Cupientes fmone pōsenti de arte campsoria pseq. Primo querim vtr ipa sit licita: pfertim cum ad cōmutationē rerū videat opportuna: et ppter variā hominū cōmoditatē introducta. Ad hoc dicēdū est: q tria sunt genera cambiorū scz artificialia: realia t casualia. Prima cābia sūt artificialia: t hec qdem sūt licita obseruatis debitis circūstantijs.

A Ad cui euidentiā sciendū: q ars cāpsoria fm phm. j. politice casu t fortuna pmitus inuēta est: ß demū p exigētiā artificialis facta ē. Solet enī nūmisma plus valere in regione ppria q in aliena: accidit g forte quosdā habere qdā nūmismata que nō multū appreciabant in regione sua: eo q erāt de regione extranea: illis g veniētib cum eisdez nūmismatib ad exteras regiones: in qbus ppria erant t plus valebant accidit eos plus recipe q valebant in sua regione: q videntes inde se recipe lucrum arte campsoria vsi sunt: t sic ars originem sumpsit. Demū autē cōsiderantes q in aliquibus ptibus nūmismata plus valerent vt melius expenderent ppter lucrū inde inuentū illa nūmismata mittebāt vel portabant: t sic ppter consuetudinem ß ouersū est in artificiale exercitiū: que nimirū ars vsui reipublice videt esse cōmodosa t necessaria: quia dicit Alexā. de alexan. ī tractatu de vsur. q ipa necessaria est pmo ad vtilitatē pegrinantiū t aliorū q circūeunt diuersas regiones. scdo necessaria ē ad cōmutationē rerū sine q stare non pōt humana vita: rex enī cōmutatio necessaria ē: cū vnaqueq regio in quibusdam abundet t in quibusdam egeat: que cōmutatio cōmode fieri nō pt sine nūmismate: nō enī ī diūsa loca remota cōmode portari possent res ad faciendā pmutationē: t ideo necessaria fuit nūmisma. Quādoq etiā denarij sine piculo portari nō possunt ad faciēdā permutationē: t sic ars campsoria fuit necessaria: qr campsor p cambiū tali piculo subuenire pōt. Et etiam ppter diuersitatē nūmismatū quorū valor fm varia loca variatur. Hinc est q talis ars pmutationis procedit. Unde dicit Francisc de maronis in. iiij. q si cut ars mercatiōis legitime facta est naturalis: t sicut mercatores sūt valde vtiles: eo q aliqua habēt ī vna regione q nō habent in alia: sic etiā pecunie cōmutatores seu campsores sunt vtiles: qr vna moneta currit in vna regione t nō in alia. Si g q rit vtrū cābia artificialia sint licita: verbigrā: cambiendo vel pmutando vnū florenū t inde recipiēdo vnū denariū vltra sortem. Ad hoc dicendū: q lz quidā affirmare conent talem tractuz nō esse faciliter excusabilē: nec illum facientē esse bñ tutū: dicunt tñ alij t verius: q licita sunt dūmodo debito modo exerceat: qō tñ rarissime contingit ppter cupiditatē improbi lucri talium. Unde ppter ītuor maxīe licita reddunt. Primo qr non bñt mutui rōnez: eo q ppter dilationē tpis nō sperat lucrū et sic nō iteruenit in eis mutuū vñ vsura dici posset. Scdo qr cāpsori non reddit eadem sorē ī specie vel numero: qr tribuit monetā vni generis t recipit monetā alterius generis. Tertio qr fm Archidi. xiij. q. iij c. j. in glo. non pōt dici emptio vel vēditio ppie loquēdo: qr emptio t vēditio ppie consistit in rebus emptialib quar pcia nūmismate mensurant: sed ß genus fit in sola pmutatione nūmismat diuersorū: t ideo simplex pmutatio dici pōt q licita ē: nisi cambiētes de diuersis generibus nūmismatuz charistiā inducere intendāt. Quarto deniq qdam nō indocte putant ß licere rōne interesse: scz ppter laborez t

expēsas salariorū pēsionū t similiū: q campsor subijt ppter hanc artē: quapropt etiā ex ea viuere pōt: quia dicit apls. j. Cor. v. q nemo militat stipendijs suis vnq. Non enī teneor incassum in alior vtilitatē laborare: nam laboris itineris t expensar habenda est ratio: vt extra ō voto. c. magne: licita sunt ergo talia cābia: dūmodo cū debito moderamine fiant t discretū ac moderatū lucrum dūtaxat recipiant. Sed quia vix ē possibile q exercentes talia cābia ab vsuris t simpliciū deceptionibus īmunes sese seruare pualeant: ideo cunctis in foro conscie dissuadendū est: quia q tangit picem inquinabit ab illa: t occasio proxima facilime mouet ad lapsū. Frequēter enim eis accidit q monetā vl rem aliā ab ignorantibus t inexptis: aut simplicibus citra pciū cōdignū t vltra moderatū lucrū recipiunt: t tūc semp ad restitutionē obligant īn iudicio anime. Taceo de rasuris t alleuiationib monetar t de similib hanc artem cōcernentib: de quibus aliqua supra tacta sunt. Hic incidentaliter queri pōt: vtr habēs aliquā monetā quā timet futuro tēpore minorādā consueto pcio fm statuz legis positiue vl dñi terre: nec volēs illam mutuare ppter hunc timorē: nisi cū conditione q sibi reddat alia moneta in equali pcio in quo nunc est ipa moneta scz tēpore mutui debeat vsurari censeri. Ad hoc respōdet Alex. de alexan. q multis videtur illud eē vsurariū: alijs autē videt q nō: t ad hāc opinionē declinat Alex. cui cōcordat sanct Bernardin in tractatu de contractibus: t istor ratio est triplex. Prima est quia aliud ē mutuo sperare lucrū: t aliud ē vitare dānū: primū enī fieri nō potest sine iniuria dei: qui hoc phibuit Luc. vj. dicens: Mutuū date nihil inde sperantes. Hec etiam sine iniuria primi cui mutuum gratis dari debuit. Qui autē vitat dānuz suū deo nō facit iniuriā: cū hoc nulla lege reperiat phibitū. Hec etiā primo facit iniuriā cū nō ledat proximū qui priū eultat dānū: sic g magis qrit vitare dānū q lucr Primum acquirere. Secunda ratio est: quia debitor nō min accipit tēpore mutuatiōis q reddere tenet tēpore solutionis: nec etiam erat verisimile q illa moneta ex seipa minus eēt postea valitura q valebat tempore mutuationis: cum eius minoratio vl vilificatio nō accidit rōne dilationis temporis: sed potius ex voluntate legislator.

Tertia ratio est qr debitor nō accipit pecuniā vt seruet eam vsq ad tēpus q verisimiliter erat min valitura: ß vt vtatur ea statim vel saltē in tpe breui quo valorē suū ad huc habeat: si ergo redderet mutuū tempore minoratiōis ipius monete qtū ad valorē: tunc posset contingere q cuz accepto mutui beneficio min redderet q accepit: qō videt min equū fm fraternā charitatem. Secunda vero cābia dicunt realia: qr vt plurimū realiter deducunt. Ad cui euidentiā queri pōt: vtr campsor aliquid accipiēs eo q pecuniā quā sibi ß soluo mihi faciat alibi in loco distanti numerari: puta in roma vl in venetijs vsurā committat. Ad hoc dicēdū q ibi nō est vsura: quia vbi nulla interuenit rō mutui nulla pōt ibidez esse vsura. Nā fm oēs doctores vsura proprie non cōmittit nisi in contractu mutui: Mutuū autem dicitur quādo aliquid meum fit p aliqō tempus tuū: t ideo necesse ē q solū in illis rebus quib mutuū interuenire pōt vsura cōmittat: quas Alex. de hales distinguit ī triplici genere. Quedā enī mutuant sub certo numero: sicut pecunia quedā sub certa pōdere sicut aurū: t qdaz sub certa mensura sic granū: vinū: oleū t ī his solum ppie cōmittit vsura. Cui ratio est: qr sole res circa quas consistit mutuū habēt a natura vl arte sibi constitutū valorē quem transcēdere minime possūt nisi vitiose cōtra naturam vl artem agat. Ad id qō obijcit Hanfre. dicēs vsurā etiā cōmitti posse in alijs reb: puta si p pecunia mutuata recipiā equū vl pdium ad vsū t similia vltra sortē vsura est: vt ptz. xiij. q. iij. c. pleriq. Cui respondendū est: q distinctio fieri debet inter vsurā q ab vsurario exigitur vltra sortē seu vltra mutuū datū: qō p ppie dicit vsura: t res ī qua dicta vsura cōmittit que est ipm mutuū: vt equ vl ager: de quo gignit ipm lucrum. Nam si ponderat p̄miū quod datur: tunc potest esse aliud a predictis: sed hoc improprie t interptatiue dici citur vsura. Reuertendo igitur ad ppositū in casu pdicto campsor non tradit aliquod mutuū: sed potius recipit aliquid restituēdū tempore futuro in certo loco. Et ideo si vitiū aliqō ibidem est erit aliud ab vsura. Unde p generali regula tenendū est q q cūq aliquid ab altero recipit nihil sibi dā

B

do nisi tempore solutionis vel redditiõis accepti: nõ cõmittit vsurã ratione talis accepti. Pro quo sciẽdũ q̃ trib⁹ rationibus in talibus licite potest interuenire lucrũ. Primo ratiõe custodie seu depositi: vtpũta si absq̃ periculo ⁊ laboze deportiõis de vna terra in aliam reddit mercator cum ꝓ pio luero depositũ vl̃ ęqualens. Exempli grã. Ep̃s pergens romã deponit ĩ antherpia mille coronas alicui mercatori habẽti rome tabulã pecunie: mercator autẽ accipit ab ep̃o coronas viginti vt p̃fatas mille sibi reddat indẽnes rome: in tali nanq̃ casu nõ cõmittit vsura. Verũtamẽ fm quosdã ibi ẽ indecẽs ⁊ turpe lucrũ maxime propter duo. Primo qz mercator ille sine periculo ⁊ expensis ac etiã sine laboze deportationis facit eas ep̃o reddi in roma. Secundo qz ante q̃ reddat illas: põt ex traditi sibi in antherpia lucrari mercationib⁹ suis: ⁊ sic videt esse turpe lucrũ licet nõ sit ibidẽ vsura: vnde fm quosdã nõ tenet ad restitutionẽ qz vere seruiuit ep̃o in aliq̃ equivalenti: licet absq̃ suo piculo ⁊ laboze: iõo indecẽtia talis lucri nõ cõtinet simpliciter indecẽtiã vl̃ iniusticiã: ꝫ potius quandam equalitatẽ. Et huius opinionis ẽ Lau. p⁹ Jo. de ligna. dicẽs q̃ iste casus licit⁹ ẽ nõ solũ ꝓter periculũ q̃ plerũq̃ subit: ꝫ etiã vt subueniat salarijs ministrorũ ⁊ pensionũ: ac vt nõ frustra ponat opas ⁊ sudorem in aliorũ vtilitatẽ. Satis etiã ꝓcordat sanctus Bernardin⁹ ĩ tractatu de ꝓtractibus vbi diẽ. Credo saluo meliori iudicio: q̃ qũ tali cãbienti qui de hoc facit artẽ imminet circa hanc artẽ expense pensionũ operarũ salariorũ factorũ ⁊ discipulorũ: insup circa pericula ⁊ laborẽs sicut plerũq̃ talib⁹ contingere solet: q̃ tunc nõ obligat ad restitutionẽ. Secus aut de eo qui hãc exercẽs artem ꝓterea non imminent sibi pericula: nec habet inde laborẽs nec expensas ex quib⁹ rõne interesse posset inde lucrũ sumere fm Balõ. etiã ex̃ de plus pe. c. j. Pone casum q̃ mutuo campsori in antherpia centũ pro ꝛc. que mihi dari faciet rome: talis quidẽ ꝓtractus ẽ licit⁹ iuregentiũ ⁊ necessari⁹ ac naturali rõne inuent⁹: eo q̃ campsor subijt picula maris ⁊ dãna nunciorũ. ff. de ẋ. ob. l. qui rome. §. calũnieris. Qz si campsor pl⁹ aliquid lucrat: ex iusticia q̃dẽ ⁊ licite lucrũ sumit: qz industria accedit rei licite: vt no. ff. ad. l. fal. l. si heres. Licitũ ẽ etiã numerãti decẽ pacisci q̃ reddant nouẽ tm̃ qz minuere sortẽ nõ est pctm̃: augere autẽ sic. Et est textus notabilis. ff. si cer. pe. l. roga. §. si tibi. Scõo rõne patrie põt in talib⁹ casib⁹ interuenire lucrũ tam ex pte dantis q̃ ex parte recipientis: cui⁹ ratio est: qz moneta cõmuniter plus valet in terra ꝓprijs q̃ aliena: ⁊ ideo si pura ⁊ sola rõne cambij propter monetã plus valentẽ ĩ ꝓpria patria q̃ aliena lucrũ interueniat: nõ credit ibidem vsura. Exemplũ primi casus: Si q̃s coloniensis mille coronas francie intẽdebat ferre parisius ⁊ ibidẽ cambire vl̃ expendere: inueniẽs autẽ campsorẽ in patria sua tabulã cambij habẽtem parisi⁹ cui tradit easdẽ quasi parisius eas cãbiens ac p ꝓsequens ad forũ cambij illi⁹ tradẽs: tũc si nihil aliud intẽdit nõ est ibidẽ vsura licet ꝓ eisdem coronis plus recipiat q̃ colonie valeant. Si tamẽ ꝓ hoc q̃ eas colonie prius tradidit ⁊ postea parisius recipit lucrũ intendere acquirere: tũc illa traditio mutui rõnẽ indueret ⁊ vsura esset. Exemplũ autẽ secũdi sumendũ ẽ cõtrario mõ: qõ tamẽ frequẽtius accidit: verbi grã. Parisius existens indigeo pecunia in colonia: do tibi parisi⁹ centũ coronas ⁊ tu mihi facias cõsignare ꝓ litteras tuas in colonia centum ⁊ quindecim florenos renenses: tunc licet tm̃ lucreris inde scz q̃nq̃ florenos cũ centũ corone faciant. cxx. florenos: tamen talis ꝓtractus ẽ licitus: tũ qz est quedã pmutatio nũmismatis ad nũmisma: nõ rõne pecunie q̃ de se fructũ nõ parit: ꝫ rõne patrie supernit lucrũ: tum qz est ad vtilitatẽ vtriusq̃: neq̃ enĩ sine tali cambio mercantie exerceri possũt: tũ etiã rõne interesse: sicut de expẽsis rõne custodie dictũ est. Concor. Jo. de lignano ⁊ Lau. Tertio rõne monete põt ĩteruenire lucrũ: nam quedã sunt monete q̃ nõ solum ĩ patria ꝓpria sed quasi vbiq̃ maiorem habẽt valorẽ seu cursum q̃ alie monete: ita q̃ verisimilit̃ tales monete citius ascendent in valore: vel saltem diminutio valoris illarum min⁹ est formidabilis: talẽ igit̃ pecuniã habens ac in thesauro reconderе deliberans: posset ab alio requisitus ad vendẽdũ in eo casu recipe de eadẽ pecunia aliquid vltra cõmunẽ valorem tũc occurrentem. Verũtamẽ fm Alex. lombar. si monetam emens dat plus ꝓter tẽporis dilationẽ vl̃ min⁹ ꝓter tpis anticipationẽ tũc ꝓtract⁹ nõ ẽ licit⁹: p̃sertim si sic emens cõiter lucret: qz videt eẽ mutuũ indirectũ. Si tamẽ esset ꝓbabile dubiũ: tũc rõne du-

bij ꝓbabiliter vel cõmuniter accidenti cõtractus excusaretur. Hic queri potest: vtrũ mutuans certam monetam quã veri similiter credit tẽpore solutiõis magis valiturã: tandẽ recipiẽs eandẽ summã eiusdem monete iam facte maioris valoris cõmittat vsurã. Ad hoc dicendũ q̃ si verisimile erat q̃ pciosior fieret: tunc si creditor erat pecuniam seruatur⁹ nõ cõmittit vsurã. Si vero nõ essz seruatur⁹: tũc si debitori libertatem aufert se liberandi cõmittit vsuram: quia se voluit exonerare ⁊ debitorẽ onerare. Si deniq̃ talẽ libertatẽ nõ aufert: tunc nõ est vsura si nõ habz intentionẽ corruptam scz si magis vellet q̃ debitor ante tempus soluerет ne oneraret. Tertio deniq̃ cambia dicunt̃ casualia que noiant̃ a quibusdam cambia grossorũ: de quibus dicit sanct⁹ Bernardin⁹ de cõtractibus q̃ celebrat̃ hoc modo. Indigeo in florentia decẽ libras grossorũ ⁊ ibi recipio ꝓ illis a campsore. c. ⁊. vj. florenos aut plus vl̃ minus: fm q̃ tũc plus vl̃ min⁹ in florentia valent decẽ libre grossorũ: dehinc ad vnũ mensem teneor sibi tm̃ restituere quantũ infra decẽ dies a die ꝓtractus valebũt decẽ libre grossorũ in venetijs: que licet aliquando valent minus: tm̃ cõmuniter valẽt plus: ⁊ ideo ex ercent ista cambia vt sic lucrent̃ qui cõtractus est oĩno illicitus vtpote existẽs ꝓtractus mutui cum intentione recipiendi vltra sortẽ ponens se vt in plurib⁹ in lucro: ⁊ ideo dubiũ nõ excusat ibidẽ ab vsura: hec breuiter patent de cambijs. Ad laudẽ.

De vsura quid sit ⁊ cur obligat ad restitutionẽ: ac vtruz in aliqua lege vel aliquo casu cõcedit̃ vsura vel permittitur: Sermo. XL

On furtũ facies.

n Exo. xx. Merito diẽ. ps. lvij. de vsurarijs obstinatis. Furor illis fm similitudinẽ serpẽtis: sicut aspidis surde obturantis aures suas que nõ exaudiet vocem incantãtium. ꝛc.

Vsurarius em̃ merito aspidi cõparat̃: qz ad vocẽ predicatorũ ⁊ ꝓfessorũ obturat aures suas: ne forte alliciat̃ ad restitutionez: obturat inquã ẽra id est cupiditate ẽrena: ⁊ cauda id est spevite longioris ⁊ amore relinquende posteritat̃: cuius pecunia silis fmorsib⁹ aspidis: qz pcussus ab aspide q̃si dẽlectat⁹ in somnũ vadit ⁊ p suauitatẽ soporis morit̃: eo q̃ tunc venenũ latenẽ per omnia membra diffundit̃. Sic qui recipit sub vsura pecuniam sub tẽpore quasi beneficiũ sentit: ꝫ vsura per omnes facultates eius decurrit ⁊ totas indebitus obligatas ꝓuertit. Ad cui⁹ cautelam salutiferã primo queri potest quid sit vsura. Ad hoc respõdet Ambro. xiiij. q. iij. c. plerique: dicẽs: Quõcũq̃ sorti accidit vsura ẽ: siue sit pecunia siue esca vestis spẽs ligna seruitius: vt pz in omnib⁹ capitulis eiusdẽ q̃stionis. Et accipit̃ hic sors ꝓprie ꝓ debita quantitate rei mutuate in materia occurrenti. Et subintelligit̃ ex pacto vl̃ etiã intẽtione p̃cedẽte ꝓcomitãte vl̃ subsequẽte put pri⁹ expositũ est: vñ ꝓmittit̃ vsura sola intentiõe corrupta ex pte creditoris: qui non mutuasset p̃ncipalit̃ nisi ꝓter spem lucri: in quo casu tenet̃ creditor totũ sic receptũ restituere quacũq̃ intẽtiõe illi dederit debitor: vt ex̃ de vsur. c. consuluit: in glo. Unde dicit Alex. de hales in. iij. pte sũme in expositione euãgelicorũ p̃ceptorũ: q̃ fm humanas q̃ dẽ leges sola volũtas nõ facit vsurariũ: qz lex humana manũ cohibet nõ animũ: sed fm legẽ diuinã que cohibet animum: sola voluntas facit vsurariũ. Qz si queritur cui applicabit̃ restitutio mẽtalis vsure. Respõdet ad ꝫ Antho. archiep̃s florẽ. in tractatu restõnũ di. q̃ aliq̃ dicũt acceptũ vltra sortẽ ĩ vsura mẽtali tm̃ illi restitui nõ debere q̃ dedit: qz volũtarie illõ a se abdicauit: nec tm̃ sibi retinere dz: qz ꝗ legẽ diuinã accepit: ꝫ erogari dz paupib⁹. Sz qz illa rũsio min⁹ sufficiẽs videt̃: iõ magis dicẽdũ ẽ: q̃ si mutuũ receptũ dedit illõ ex liẽalitate p modũ doni: tũc recipiens ꝫ certitudinalit̃ sciẽs nõ tenet̃ restituere nec ẽt paupib⁹ dare ex p̃cepto ꝫ ex cõsilio: ꝫ tm̃ tenet̃ de sua corrupta itẽtiõe penitere. Qõ si dedit rõne mutui p̃ncipalit̃: tũc non abdicauit illõ a se volũtarie ꝫ ꝓditionate: ne. s. mutuãs reputaret se grauatũ ⁊ alterũ ĩgratũ ⁊ sic aliquo modo nõ inueniret mutuũ: ⁊ tunc dz restituere q̃ dedit mutuãti. Vñ dz ĩ directorio iuris: q̃ vsurari⁹ mẽtalis iducẽdus ẽ in foro penitẽtiali vt restituat p. c. ꝓsuluit: ex̃ de vsur. Et subdit̃ q̃ lz ĩ foro iudiciali nõ ẽ puniendus tã q̃ vsurari⁹: tm̃ ĩ foro ecclie iudicẽd⁹ ẽ male agere: ⁊ iducẽd⁹ ẽ nõ ꝓpellẽdus: vt sic accepta restituat: qz q̃ ad deum reuera vsurarius ẽ: hoc in glo. in dicto. c. consuluit. Verũtm̃ potest sperare mutuãs illud.

ad qō tenet mutuū recipiens: q̄ in consimili casu necessitatis tenetur sibi dare mutuū: etiam si prius illi nō mutuasset: nō tamen licet hoc sperare ex vi mutui sed tātū ex charitate mutuū accipientis: quia mutua beneficia charitatem accendūt: tamen si hac intentione mutuū traderet: tunc illi meritoriū nō esset: quia nō poneret in deū finem suū: contra illud. Luc. vj. Mutuū date nihil inde sperātes: scz ab homīe sed a deo. Secūdo queri potest: quare vsura est peccatū ⁊ obligat ad restitutionē. Ad ꝗ dicendū ſm Alex. de alexan. q̄ hoc est ꝓpter multas ratiōes. Primo quia facit cōtra naturā mutuate rei scz pecunie que nō parit fructū. Secūdo quia facit contra finem intentiōis pecunie: nam vt dicitur. j. Politice. pecunia fuit inuenta vt per eam fieret cōmutatio rei inter vendētē ⁊ ementem ꝓpter necessaria vite: ⁊ nō vt pecunia pecuniaz augeat sicut facit vsurariꝰ. Tertio quia facit cōtra naturā contractꝰ mutui qui debet esse gratuitꝰ: iuxta illō. Mutuū date nihil inde sperantes. Quarto: qz possidet sine titulo: quia dominiū illiꝰ nō transfert. Titulus autē hic vocat iustum initiū vl causa possidēdi: vt emptio venditio vl donatio. Ad cuiꝰ euidentiam sciēdū q̄ tribus modis transfert dominium. Uel enim transfert p naturā vt in successione: quādo scz res deuoluit a patre per mortē in filios: qō nō est in vsura vl dolo libera/litatis mere: vt in donatiōe: qō etiā nō est in vsura quādo p̄cedit intentio vel pactuz ĩterponit aut exactio subsequit: vl fit trāslatio rōne iuris: sicut equitate in venditionibus ⁊ pmutationibus: qō etiā nō est in vsura. Insup qz res mutuata statim fit illius cui mutuat ⁊ eius stat periculo: hīc vade iniquū est q̄ ex re aliena stāte alteriꝰ periculo velit habere lucrum. Porro sanctus Tho. scōa 2ᵉ. q. lxxviij. sup hac qōne rñdet dicēs: q̄ accipe vsurā ꝓ pecunia mutuata ē ſm se iniustū: quia vēdit id qō nō ē. Pro quo sciendū q̄ q̄dam res sunt quarū vsus est ipāꝫ rerum cōsumptio: sicut vnū consumit eo vtendo ad potū: ⁊ triticū ad cibuz: vnde in talibꝰ nō debet seorsum cōputari rei vsus ab ipa re: sed cuicunq̄ conceditur vsus ex hocipo cōcedit res: ⁊ ꝓpter hoc in talibus p mutuū trāsfert dominiū. Si q̄s ergo seorsum vellet vendere vinū ⁊ seorsū vsum vini: bis vēderet eandem rem: vl vēderz id qō nō est: ⁊ sic manifeste peccaret p iniusticiam. Et simili rōne cōmittit iniusticiā qui mutuat vinū vl triticū: petens sibi duas recōpensationes: vnam quidē restitutionē equalis rei: aliā vero p̄cium vsus qō vsura dicit. Quedā vero res sunt quarū vsus nō ē ipa rei consumptio sicut vsus domꝰ est inhabitatio nō autem dissipatio. Et ideo in talibꝰ seorsū pōt vtrūq̄ cōcedi: puta cū quis tradit alteri dominiū domꝰ: reseruato sibi vsu ad aliqō tempꝰ vel econuerso: ⁊ ꝓpter hoc homo licite pōt accipere p̄cium ꝓ vsu domꝰ: ⁊ p̄ter hoc petere domū cōmodatā: sicut pz in conductiōe ⁊ locatione domꝰ. Pecunia ſm phm. v. ethi. ⁊. j. Pol. principaliter est inuenta ad faciendas cōmutationes: ⁊ ita ꝓprius ⁊ principalis vsus eius est ipius cōsumptio vel distractio ſm q̄ ĩ ꝓmutatiōes expēdit: ⁊ ꝓpter hoc ſm se ē illicitū ꝓ vsu mutuate pecunie p̄ciū accipe qō ē vsura: ⁊ tenet ea restituere sicut alia iniusta. Et addit Alex. ō hales in. iij. pte sūme in tractatu p̄ceptorū decalogi ĩ expositione sexti p̄cepti q̄ si eo modo q̄ licet cōcedere equū vel domū pro lucro: posset etiā ꝓcedi pecunia vinū triticū ⁊ sil ia in quibꝰ vsura ꝓmittitur. i. q̄ vsu suo p̄ncipali ꝓsumūt vl distrahunt: tunc nō esset vsura si ꝓcedens aliq̄d recipet vltra sortē. Nam in locatione nō transfertur dominiū eiꝰ qō locat: qō si fieret in pecunia ⁊ alia re fenebri: vtpote q̄ tm̄ ꝓcederet ad pompā ⁊ ostentationē nec ad aliū vsuz: tūc liceret vltra sortē recipe: qz non transferret eiꝰ dominiū. Preterea si vsus pecunie vl similiū rex in quibꝰ vsura cōmittit in se pareret fructū ĩ locatōe vbi manet dominiū circa ꝓcedentē: tūc etiā liceret ꝓ ea recipe vltra sortē: licet etiā talia nō deteriorarent: qz ꝓ vsu vasoꝝ auri ⁊ argenti pōt aliq̄d recipi in locatione licet nō deteriorātur: vt dicit Richar. Tertio p̄ncipaliter q̄ri pōt: vtrū in aliquo casu ꝓtractꝰ vsurarius ab aliquo iure vl lege sit ꝓcessus vl permissus. Ad hoc dicendū ſm magistꝝ Berardū de senis ordinis heremitaꝝ quē recitat Jo. an. in suis mercurialibꝰ in regula pctm̄: q̄ duobꝰ de causis malū pmitti pōt. Prima ē ꝓpter bonū qō inde orit. Secundo ꝓpter maiꝰ malū qō inde vitat: q̄ tamē pmissio admittit in lege vl iure ciuili: non aūt naturali diuino vl etiā canonico. Unde dicit glo. ex ne cle. vl mo. in. c. iij. q̄ multiplex est recompensatio. Quandoq̄ enim compensatur minus malū vt maius euite/

tur: ⁊ hec compēsatio penitus inhibetur: xiiij. di. c: q̄ alt. vbi tangit de Loth q̄ tradere voluit filias ne ꝓmitteret vitiū sodomiticū: qō ibidē ꝓhibet nisi forte fieret in vna eadēq̄ psona: vt. xiij. di. c. j. ⁊. ij. tūc ē minꝰ malū est eligendū: vt ibidē ꝓsequit longo ꝓcessu. Quāq̄ vero maluz ꝓpensat ꝓpter seqlam alicuiꝰ boni: vt cū quis committit furtū vt pascat paupes vl subtrahit vxori debitū ꝓpter ꝓtinentiā: vel facit cōtra votū vel matrimoniuz vt aliq̄ christiana efficiat: oīs talis ꝓpensatio inhibet: vt in dictis ꝓcordantijs: ⁊ plane pz. xxx. q. j. c. nosse. xxxij. q. iiij. c. nō sūt. xxxiij. q. v. c. si dicat: q̄ tria capitula sunt multū notanda. Quāq̄ ꝓinde ꝓpensat damnū corpale propter bonū spirituale: ⁊ hec ꝓpensatio similiter ꝓhibet: vt. lv. di. c. si euāgelica. Quāq̄ ꝓterea cōpēsat dānū corpale ꝓpter bonū corpale: vt cū femina amittit florē virginitatis vt ei recōpenset ĩ fructu sobolis: ⁊ hec nō reprobat: vt. xxxiij. q. v. c. tūc salnabit. Quāq̄ et relaxatio iurꝭ ecclīastici recōpensat p acquisitionē aliquoꝝ: ⁊ hec similit admittit qā scz ē tm̄ ius ecclīasticū. xxxiij. q. iiij. c. ipa pietas. Ñ. itē inquiunt. donatiste. Quāq̄ deniq̄ illicita cōio alicuius recōpensatur p acquisitionē plurium: vt. ij. q. j. c. multi. Ex quibꝰ oībꝰ colligi potest q̄ ius canonicū vl ecclīasticū nō admittit q̄ sub ꝓpensatione boni malū sit faciendū id est illud qō est de genere malorū: qō alꝭ eēt malū nisi canonis aucte excusaret vt pz p ꝓtraria signata. Ad euidentiam Ño pmissiōis legis ciuilis q̄ scz vsuras exerceri pmittit sciendū ē ſm magistrū Berhar. vbi supra q̄ triplex est ꝓcessio iuris. Prima est ꝓcessio iuris remouēs punitionē ⁊ dimittēs penā: ſm quē moduz scribit beatꝰ Greg. anglo. ep̄is: vt habet di. iiij. c. deniq̄. vbi subdit. De ipa vero die dominica. s. quadragesime hesitamꝰ quid nā dicendū sit: cū oms laici ⁊ seculares illa die plus solito ⁊ ceteris diebꝰ accuratiꝰ cibos carniū appetant ⁊ nisi noua quadā auidita te vsq̄ ad medias noctes se ingurgitēt: nō aliter se hui ꝰ sancti tēporis obseruationem suscipe putāt: qō vtiq̄ non rationi ſ voluptati: imo cuidā cecitati mentis ascribēdū est: vnde nec a tali ꝓsuetudine auerti possunt: ⁊ iō cū venia suo instenio relinquēdi sunt: ne forte peiores exigant si a tali ꝓsuetudine ꝓhibeant. Et ēm ait Salomō. Qui multū emungit elicit sanguinem: hoc ibi.

Hec ꝗ indulgētia ſm Greg. in dicto. c. fuit simplex pmissio p solā indulgentiā pene nec loquit ibi de venia culpe: ⁊ hoc modo p simplicē pmissionē ꝓcedit ius ciuile contractū vsurariū: qz nō punit eū ⁊ hec videtur fuisse intentio Aug. quādo dicebat in li. de li. ar. Uideē mihi legē istā que populo regendo scribit recte ita pmittere: ⁊ diuinā ꝓuidentiā vēdicare sicut Justinianꝰ impator pmisit vsuras cētesimas ⁊ sexagesimas. De quo dic Alex. de hales. in. iij. pte: q̄ iustinianꝰ pmisit cōpatina pmissione leuissimas vsuras: qz vidit homines imperij sui esse ꝓnauos ⁊ ꝓnos ad dandum ad vsurā: ⁊ sic pmisit minꝰ malum vt euitaret maius malū: sicut etiā leges pmittūt meretrices. Ratio huiꝰ ē: qz licet iura ciuilia reperiant etiā in lege naturali fundata sicut omnia alia: tum qz ius ciuile officiū habet a lege nature dirigere. s. in cōmune bonuz ſm q̄ ꝓgruit hūane societati ciuil viuēti ſm quē modū cōe bonū hz nutriri: ꝓseruari ⁊ ꝓmoueri p legalē iusticiā ⁊ p ciuilem amicitiā: ⁊ hoc solū officium sufficit ei. Et qz in vsurario ꝓtractu sit volūtas recipientis ad vsurā ꝓditionata saltē licet nō absoluta: ex quo nō ꝓtingit p eam euidenē predictam amicitiā impediri: ideo p aliquā ꝓhibitionē ⁊ penā tali ꝓtractui definit obuiare: relinquēs eū diuino iudicio puniendū. Ex his etiā pz q̄ lex ciuilis p̄ncipaliter ⁊ p pene ꝓminationē illa vitia ꝓhibet q̄ possunt impedire domesticā ⁊ ciuilē amicitiā. Jus ergo ciuile se hz vniformit ad omnes casus vsure ſm hanc pmissionē: qz in omni casu pmittit. Jus Ño naturale diuinū ⁊ canonicū vniformit se hūt negatiue ad oms casus vsurarios: qz pari rōne sic in vno casu sic ⁊ in quolibet ꝓhiberi debet: cum de sui natura vsura sit mala. Et huius sententie ē Jo. an. in mercu. in regula: pctm̄ arti. iiij. Et ĩ hoc etiā ꝓcor. cōiter oēs doctores. Cū ēm aliqui casus a doctoribꝰ eximi videtur ab vsura: tūc nō intelligendū ē q̄ ĩ illis casibꝰ cōmittat vsura: sed q̄ in eis ꝓma facie dūtaxat aliquid simile ꝓcurrit. Cū enī vt dicit Alex. de hales in. iij. pte. Usura ō se sit quid malū: iō ipa remanēte sub rōne illiciti ⁊ mali: nullo mō cadit in ea dispensatio: vt clare pz extra de vsu. c. sup eo. vbi subdit Alex. papa. iij. Cum vsuraꝝ crimē vtriusq̄ testamēti pagina detestet: super ꝗ dispēsationē aliquā posse fieri nō videmꝰ: qz cū scriptura sacra ꝓhibeat ꝓ alteriꝰ vi/

ta mĕtiri: merito plus ꝓhibendus ē q̃s nē etiã ꝑ redimenda vita captiui vsuraꝝ crimine inuoluat. Ex quib⁹ verbis colligit primo q̃ nō est aliqua dispēsatio posita in vsura. Secūdo q̃ nec ꝑ sustētatiōe vidua rū pupillorꝝ vl quorūcūq̃ aliorꝝ aliquo modo licitū sit dare mutuū ad vsurã: sic quidant falsissime fabulant: ar. j. q. j. c. nō est putãda. xxxij. q. viij. c. vnico: pĕrtim cum ꝑ nō liceat ꝑ redemptiōe captiui. Et si q̃s dicat q̃ etiã ecclia pmittit. i. nō punit vsurã scz occultã ⁊ palliatã. Dicēdũ q̃ hoc verũ est in foro ꝓtentioso: eo q̃ nō pōt omia corrigere: punit tñ in foro ꝓscientioso: ⁊ ꝑhibens detestat in multis locis ⁊ vsuram manifestã acriter punit vt postea videbit. Insup licet ius ciuile relinquit vsurarium ꝓtractũ ꝓhibendũ ac puniendũ iuri diuino ⁊ canonico: q̃bus magis incũbere videtur: ĩplicite tamẽ etiã ꝓhibet vbi dicit: q̃ sacre leges nō dedignãt imitari sacros canones: ispãliter in matrimonijs ⁊ vsur: vt in auc. vt clerici apud ꝓprios ēpos: col. vj ij. q. iij. §. hinc colligit. Et hec patent extra de noui ope. nun. c. intellexim⁹: in glo. Sz ꝑm canones nō pñt exigi: q̃ nec ꝑm leges. Dicit impator se amplecti quattuor cõcilia vniuersalia adeo vt ꝑ ea suis legibus derogat: ⁊ sic mãdauit seruari ea q̃ in Riceno ꝓcilio ꝓhibita sũt: qõ est vnũ de illis quatuor. In quo ꝓcilio ꝓhibita est etiã vsura: vt plane pz di. xlvij. c. qm̃: ⁊ sic in hac pte leges oẽs abrogate sunt. Secũda ꝛo ē concessio addẽs ꝓhibitionẽ: que idẽ ē q̃ permissio tollens impedimentũ: ꝑm quẽ modum inter nos iudei habitãtes in sui rit⁹ obseruãtia pmittunt: ita q̃ liberã habeãt licentiã obseruãdi ritus eorꝝ ⁊ festa: vt plane pz. xlv. di. c. qui sincera: vbi ꝓhibet eos in talib⁹ impedire. Sed hãc ꝓcessionẽ ius ciuile nō indulget vsurario ꝓtractui: quia nõ tollit impedimẽta ꝓtra ꝓtractũ vsurariũ q̃ facit ius canonicũ vl statuta ciuitatũ aut dñorꝝ ꝓtra eundẽ turpẽ ꝓtractũ. Tertia denicq̃ ē ꝓcessio ꝑstans fauorẽ ⁊ subuentionẽ atq̃ iuuamẽ ꝑm quẽ modũ ecclia pmittit clericũ a seculari ptãte qlibet occidi. Que ꝓcessio se hz per additionẽ ad scõaz: quẽadmodũ secunda ad primã. Nã in ista ꝓcessione nõ tñ subtrahit cõminatio pene sic in prima: nec tñ tollit impedimẽtũ per qõ occisio clerici posset ꝓpediri sic in secunda: ꝑ etiã prestat iuuamẽ: qõ non fiebat in ꝑdictis. Clerici enĩ qui morte dign⁹ est ecclesia degradat ⁊ punit: tradẽs illum ĩ manus in dicis secularis vt occidat: iuxꝝ illud j. Coꝝ. v. Ego iudicaui tradere hmõi hominẽ sathane ĩ interitũ carnis vt spũs saluus fiat. Denicq̃ licet q̃dã doctores iurĩ ciuilis dicãt: q̃ ꝑm leges vsura pmissa est: tamẽ hodie ꝑ clem. de vsur. c. ex graui. §. fi. hoc teneri ꝓhibitũ est: vbi habet q̃ tenẽs hanc opinionẽ q̃ ad vsurã dare nõ sit peccatuz tanq̃ hereticus iudicari ⁊ puniri debet: ꝑm Antho. de butrio super rubrica de vsur. in fi. Ad laudem dei omnipotẽtis.

De malis tpalibus ⁊ vsura prouenientibus ⁊ etiã corporalibus. Cur etiã ius ciuile nõ punit sz ius canonicũ acriter punit: Ser. XLI.

On furtum facies

n Exo. xx. Aliqo vtcũq̃ q̃ nulle leges nulla iura velint admittere pestẽ hanc pessimã vsurarie prauitatis. Jam ꝑsequẽda est huius detestationis rõ que citius agnoscit dum infinita mala que exinde sequũtur subtili⁹ inuestigent. Quorꝝ numerositas ad maiorem euidentiã ad tria genera malorꝝ ē reducenda: que scz in populis ex vsuraria prauitate cõsueuerũt supuenire: maxime si publica sit: q̃ sũt mala tpalia: corpalia ⁊ spũalia.

Primo nãq̃ ꝓtingunt exinde multa mala tpalia: vt plane pz ꝓmo ĩ pignorꝝ destructione: cũ multa pignora q̃ publico vsurario dant. s. vestes lanee ⁊ linee ac alia suppellectilia cõsumunt a tineis: roduntur a murib⁹: vel destruunt alijs diuersis modis. Secũdo pz in pignorꝝ prescriptiõe: qz sepe contingit q̃ ꝑ mutuo pign⁹ ponẽs in breui sperat illud redimere nec tamẽ cessat transire tempus: ꝑstolabit annus: ⁊ sic supuenientib⁹ impedimẽtis quottidianis tãdem in ꝑscriptionẽ transit: ⁊ sic ad minus ꝑcium perdit. Tertio pz in denariorũ aut substãtiarũ cõsumptione: qz vsura paulatĩ pecunias ⁊ substãtias ciuiũ aufert ⁊ ꝓgregat sibi: ⁊ ꝑ ꝓsequens quottidie ꝑ hoc augmentant numero pauperes ⁊ mendici: debilitant ecõtrario mercatores ⁊ mechanici: ⁊ per cõsequens paulatĩ deperit quotidianũ lucrũ artiũ ⁊ mercantiarũ. Quarto pz in denariorũ ac diuiciaꝝ reductione ad vnũ locũ ꝑsertim extraneũ. Nã pigno-

ra ꝑscripta plerũq̃ transmittere solent ad alias partes vbi charius vẽdant. Denicq̃ regulare est q̃ quãto diuicie ac denarij ad pauciores ⁊ paucioꝝ marsupia reducunt: tanto peioris status ciuitatis ⁊ terre iudicium est: sicut nature deficientis ⁊ in breui morituri hominis apertissimũ signũ ē: cuz calor naturalis extremitatib⁹ membrorũz derelictis ⁊ solũ ad cor ⁊ ad ipa interiora reduci videt: vnde vitium vsure plerosq̃ tanta replet insania: q̃ eos seuos ⁊ impios reddit nõ solũ ad alienos sed etiã ad proximos consanguineos etiã fratres quos videns habere domũ vel aliam rem gratam in dolo subuenit mutuo: rẽ concupitã pro pignore recipiens: excrescẽteq̃ fenore videt fratrẽ nõ posse pignus redimere: iuridice rem ipaz inuadit ⁊ fratrẽ fraudulẽter spoliat. Tanta est etiaz auiditas hui⁹ vitij q̃ gloriatur vsurari⁹ se spoliasse ⁊ excoriasse pauperes ⁊ mendicos. Ad quẽ Dauid ait per increpationẽ. Quid gloriaris in malicia: id est in pecunia male acquisita: q̃ potens es iniqtate. i. in vsuraria prauitate tota die id est incessanter iniusticiã ē iniustũ contractũ ⁊ lucrum cogitauit lingua tua id ē cogitatiões expressit formãdo verba iuxta cupidinez cordis: sicut nouacula acuta fecisti scz opere dolũ. Tria nãq̃ considerant in nouacula. Primo occultat acem in se: sic vsurarius occultat ĩ corde suo malaz intentionẽ. Secundo priusq̃ radat acuit super lapidẽ oleo vnctũ: sic adulatõ malicioso precedit vsurarium contractum. Tertio cũ ea abradunt pili: id est paulatĩ auferunt bona temporalia quasi insensibiliter: ⁊ ideo vsurari⁹ fur dicit artificiosus ĩmo latro perniciosus. In cui⁹ argumẽtuz dicitur Matth. xxj. q̃ iesus intrauit ĩ templũ dei ⁊ eiecit omnes ementes ⁊ vẽdẽtes in templo ⁊ mensas nũmularioꝝ subuertit ⁊ cathedras vendentũ colũbas ⁊ dixit eis: Scriptũ est scz Esaie. lvj. Domus mea domus orationis vocabitur: vos autẽ fecistis illam speluncã latronũ. Spelunca vero latronũ dicitur esse locus vbi aggregãtur spolia que rapiunt. Ecce quia domin⁹ nũmularios vocat latrones: qui ꝑ munusculis fructuũ ⁊ cõsimilũ pecuniã mutuo dabant vt offerent in templo. Mirirũ cuz aliquo modo furib⁹ ⁊ raptoribus deteriores sint: ⁊ hoc quadruplici ratiõe. Primo ratione familiaritatis: peior enĩ ⁊ detestabilior est fur ⁊ latro domesticus q̃ alien⁹. Hinc domin⁹ ad iudam. Si inimic⁹ meus maledixisset mihi sustinuissem ⁊c. Nulla ē enim ad nocendũ efficacior pestis q̃ familiaris inimic⁹. Secũdo rõne assiduitatis: eo q̃ vsurarius semp die noctuq̃ boies expoliat: in pascha: in parasceue sancta: ĩ missarũ solennijs: ⁊ nunq̃ ab hac preda repit otiosus. Tertio rõne sagacitatis: qz cũ maiori malicia rẽ alienã vsurpat q̃ fur vel rapto: eo q̃ compellit voluntatẽ eius q̃ mutuum recipit ad consentiendũ in talẽ rapinam: ac per hoc simulat nullã iniusticiam inferre proximo suo. Quarto rõne securitatis: quia rem alienã vsurpat sine timore vsurpationis ⁊ eã detinet sine timore repetitiõis: etiã si public⁹ vsurari⁹ fuerit. Fur antẽ ⁊ latro hoc sine timore facere nõ possunt. Hic incidẽtaliter queri pōt: cũ vsurarius sit fur ⁊ latro vt dictũ est: cur iudex secularĩ patiat eos viuere: nõ autẽ fures ⁊ latrones: cũ enim vsurarij publici manifeste sint mali ⁊ iniusti videt iudex facere cõtra ꝑceptũ illũ. Exo. xxij. Maleficos ne patiaris viuere. Ecõtra vero iudex ecclĩasticus se plus intromittit de pena vsurariorꝝ q̃ aliorꝝ furũ. Ad hoc respõdet Alexã. de hales in. iij. parte in expositione euangeliorꝝ preceptorꝝ: q̃ iudex secularis rempublicã gerit quãtuz ad temporalia: ⁊ iõ q̃uis vsurari⁹ sit fur: tamen qz fur ē domestic⁹ ⁊ nõ furat ꝑ violẽtiã: ac etiã qz ex illi⁹ furto ꝓuenit aliqua vtilitas reipublice q̃tũ ad tpalia: ꝓpter ꝗ vsurarios pmittit viuere cũ tñ alios fures puniat. Ecclĩastic⁹ aũt iudex se plus intromittit de penis vsuriorꝝ: qz subtili⁹ respicit ⁊ ꝑsequit eos ꝓpter dãnuz spũale qõ accidit ĩ vsura. Et qz vsurarij de inhonoratõe ⁊ ꝓtẽptu dei sibi fecerũt officiũ ⁊ modũ viuẽdi. Ali intũ hãc pestẽ detestatur ecclia. q̃ etiã prohibet ꝑ mutuo q̃cũq̃ ꝛo palliato vl interp̃tato: in q̃ dũtaxat vsura ꝓtigere pt dare vilissima munuscula fructũ vl escaꝝ aut etiã qõcũq̃ cõmodũ: lz videat minimũ ꝓhibet vltra sortẽ deducere ĩ pactũ: reputas illõ tãq̃ detestabile furtũ ⁊ iudicãs de necẽtate salutis oĩno restituẽdũ: vt sic penit⁹ elidat caput. i. initiũ hui⁹ lamee. Alioq̃n sic iquiet⁹ cãcer q̃libet tpe die hora ⁊ puncto fen⁹ vsurarij sbam pauperꝝ rodit: ⁊ qõ mirabili⁹ ē cũcta illi⁹ bona dẽtes hr̃e videt. Nã nũmi illi⁹ dẽtes hãt: silr frumẽta: vinũ: oleũ ⁊ silia: qz ꝑ mutuũ comedũt aliorꝝ egenorꝝ domos vineas vestes segetes arua: ⁊ cũcta illorꝝ bõa ꝓsumũt

ps. 54.

ps. 51.

imo qd̄ crudeli⁹ ē: ꝛmedunt eo⁹ carnes ⁊ ossa bibūt ⁊ sāguinē eorū: vt ī ꝑsona taliū merito dicat Job eiusdem.iij. Qui me comedūt nō dormiūt ⁊ p̄ multitudine eorum ꝛsumit̄ vestimentū meum. Hic queri potest: vt⁹ ergo nō liceret alicui mutuāti deducere ī pactū cū eo cui mutuat: q̄ scz alio tēpore ꝛsimilē sibi mutuationē faciat: presertim cū equū esse videat: vt seruitiū pro seruitio ⁊ grām p gratia reddat: vt extra ō resta.c.cum in officijs. Et in glo. ff.de pet. here.sed ⁊ si.§.ꝛsuluit. Et per ꝛsequēs licitum videt̄ q̄ hoc in pactū deducat̄. Ad ḡ respōdet glo.fi.in.c.si feneraueris.xiiij.q. iij.q̄ p gratia mutui impensa nō pōt iuste exigi amplior grā aut alind q̄ grā. Nam si ex debito iusticie grā exigat̄: gratia nō est grā sed potius grē venditio vel grē cōmutatio dici debet. Aū dicit Alex.de hales: ī iij.pte q̄ mutuans quidē illud sperare pōt ad qd̄ accipiens obligat̄: q: in ꝛsimili casu necessitatis tenet̄ accipiens similit̄ mutuū illi dare q̄ dedit ei: etiam si prius nō dedisset: nō tamē hoc potest ex vi mutui ſ ex charitate mutuū recipientis. Mutua nāq̄ beneficia charitatē accēdūt. Cōcedi potest igit̄ q̄ mutuās in cōsimili casu mutuū sperare valeat ab eo q̄ mutuū recepit: q: ad ḡ ali⁹ obligat̄: ſ tamē hac intēctione mutuū tradit nō est sibi meritoriū: q: nō ponit deum finē mutui: q̄ ſ in pactū deducit iā est vsurariū. Idem sentit Tho.scōa 2ᵉ:q.lxxviij.dicēs: q̄ quicūq̄ ex pacto tacito vl̄ expresso p mutuo aliquid acceperit cui⁹ preciū pecunia mensurari posset peccat cōtra iusticiā: sicut qui p mutuo pecuniam accipit vltra sortē: potest tū exigere p mutuo recōpensationē eo⁹ que pecunia nō mensurāt̄: puta beniuolentiam ⁊ amorē quasi ex debito. Sed tali debito nō cōpetit ciuil̄ obligatio p quā inducit̄ necessitas vt non spōtanea recompēsatio fiat: hec ille. Bal. aūt de perusio. C.de vsur.l.j.dicit q̄ obligatio vsurar⁹ ideo ꝓhibita est: quia talis obligatio aut dicim⁹ q̄ ꝗbitur re aut ꝛsensu. Si dicim⁹ q̄ ꝗtrahit̄ re: hoc ē falsu.ff. f cer.pe.l.rogasti.§.si tibi. Si vero dicim⁹ q̄ ꝗtrahit̄ ꝛsensu: ḡ ē iniustū: q: oīs obligatio relatiua requirit extremū eq̄pollēs. Qd̄ sic ꝓbat̄: debitor qui ꝓmisit vsuras ḡ dominū vsus: q: vsura nō ꝛsistit nisi ī reb⁹ mutuabilib⁹ in quib⁹ vsus rei nō distinguit̄ a dominio rei: ⁊ sic indebite fit. Et si dicat̄ q̄ nō p̄stat eā p re ſ p bēficio. Ridet̄ q̄ remuneratio beneficij huius n iure naturali nō ē taxata nec ab aliqua ratione intellecta: quapropt̄ deducere volūtatē ad necessitatē ⁊ obligationē informē: nō ē fm metas iusticie naturalis. Et ideo apud Aristotelē vsure dicunt̄ oīne natural iter ꝓhibitū lucr⁹. Et iterꝯ dicit pb⁹.j.polit̄. q̄ vsuraria acq̄sitio pecuniar⁹ ē maxīe p̄ter naturā. Cōcor. Host.cū p̄dictis. Addit etiam Tho. q̄ hō sperare pōt ex mutuo rē cui⁹ vsus sine p̄cio int̄ amicos ꝛcedi solet. Scōo p̄ncipalr ꝛtingūt ex vsura multa mala corpalia: q̄ figuratiue distinguūt̄ ī.iiij.genera malor⁹. Apocal.vj.vbi Johānes ī aptiōe q̄rti sigilli vidit. Et ecce equ⁹ pallid⁹ ⁊ q̄ sedebat sup eū nomē illi mors: ⁊ infern⁹ seq̄bat̄ eu: ⁊ data ē illi ptās sup q̄ttuor ptes terre interficere gladio ⁊ fame ⁊ peste ⁊ bestijs t̄re. Equ⁹ pallid⁹ ē auarus vsurari⁹: sedēs desup ē diabol⁹ auaricie ⁊ vsurar⁹ que a dño māmona vocāt̄ in euangelio ⁊ nomen illi mors: qm̄ illius invidia mors introiuit in orbē t̄rar⁹ ⁊ infern⁹. ⁊ c. Ad cui⁹ euidentiā sciendū q̄ auar⁹ vsurarius recte per equū pallidum designat̄ p pter quattuor. Primo ꝓpter transformationē illius. Ex quo enī amor naturā habet transformandi amantē in amatū: quis dubitet vsurariū ī pallorē auri cordialit̄ trās formatu.p̄s.lxvij. Et posterior eius id ē sensuales effectus in pallore auri. Tanta nanq̄ cupidine ducitur q̄ semp aurū sitit esurit: cogitat: ruminat ⁊ somniat: q̄re merito auaricia vocatur ab apl'o idolor⁹ seruitus. Unde Eccē.v. Auarus nō implebitur pecunia. Et Bern. Nō plus satiabitur cor hoīs auro q̄ corpus aura. Hinc q̄dam ait. Crescit amor nūmi quātu⁹ pecunia crescit. Cui⁹ rō est: q: potus pecunie nō ponitur ibi vbi cōsistit sitis auari: sicūt vinū in dolio nō sedat sitim corpis: sic nec aur⁹ in archa sedare potest sitim mentis. Scōo propter nimiā sollicitudinē quā amplectitur in ꝛgregando ꝓpter insatiabilem eius cupidinē: que nimir⁹ sollicitudo nō finit eum quiescere nec vigilando nec dormiendo: ⁊ sic in se marcescit. Eccē.iiij. Unum est ⁊ secundū nō habet filiū: non fratrē: ⁊ tū laborare nō cessat: nec satiant̄ oculi ei⁹ diuitijs nec recogitat dicens: Cui laboro ⁊ fraudo aīam meā bonis. Tertio ꝓpter nimiū timorē ⁊ angustiā in ꝛseruādo. Timor enī facit exterior mēbra pallida reducēs sanguinē ad interior: nā tāta qm̄q̄ misera tenacitate

ꝛstringit̄: q̄ dū q̄d de sua substātia expendit̄ q̄si oculū pdidisse videat̄. Insup oēs domesticos vicinos ac supueniētes fures suspicat̄ ⁊ raptores: nulli cōfidit: nulli fauet. Et ideo dr Prouer.xv. Cōturbat domū suā q̄ sectat̄ auariciā. Quarto ꝓt̄ nimiā tristiciā ⁊ merorē ī amittendo: q̄ tristicia lima ē totius nature: quia spūs tristis exiccat ossa. Eccē.v. Est ⁊ alia infirmitas pessima quā vidi sub sole: diuitie ꝛseruate ī malū dñi sui: peūt enī ī afflictiōe pessima. Sup hūc igit̄ equum sedet diabol⁹ tanq̄ iniquus possessor q̄si freno misericordiae auar⁹ ad volitū circūferēs: ac p eū tanq̄ p impiū instrumētū pmissione diuina q̄ttuor in terra plagas exercēs: q: data ē illi ptās iterficiendi: primo gladio: q: cupiditas est venenū charitatis: nam ex actib⁹ virtuosis generat̄ habit⁹ bon⁹ et iā generat⁹ ex his dilatat̄. Sic fm Alex.de hales: mutua beneficia charitatē accēdūt: ⁊ ideo p ea fraterne dilectiōis habit⁹ vel generat̄ ſ aberat: vl̄ ſ aderat dilatat̄. Ecōtra vio act⁹ dādi mutuū ex spe lucri generat habitū cupiditat̄ ac generatū adauget ⁊ dilatat: ita q̄ tādē aīam trahit in quādā voraginē insatiabilis appetit⁹. Deficiēte igit̄ charitate ac invalescēte cupiditate generant̄ odia: ptialites: guerre: rixe: ire: invidie: homicidia ⁊c. vt docet multiplex experientia. Secundo data est illi ptās interficiēdi fame. id ē defectu eor⁹ que natura redrit. Nā vsurari⁹ in hac pte reputat̄ homicida: q: pauperi aufert necessaria. s. cibū potū vestimētū lectū ⁊ cetera mobilia: insup domū agrū ⁊ p ꝛsequens totū victum ⁊ sic aufert illi vitā: q: dicit̄ Eccī.xxxiij. Panis egentium vita pauper ē: ⁊ q̄ defraudat illum hō sanguinis ē: qui aufert in sudore panē q̄si qui occidit primū suū. Si q̄ dñs in iudicio cōdēnaturus est eos q̄ primo suo nō subuenerūt: q̄d putas dictur⁹ ē vsurarijs q̄ tāta auiditate a pauprib⁹ rapuerūt. s. vestimētū de nudis panē de famelicis ⁊c. q̄ ex penuria faciūt infirmari: sanos incarcerāt ⁊ excruciant liberos: fures latrones meretrices: lenones ⁊ ꝛsiles maleficos faciūt: ac tanq̄ lupi rapaces de bonis imo de carnibus miseror⁹ satiare se satagūt. Profecto ꝗ tales vniuersi mūdi machina vindictaz acclamabit ⁊ ꝛdēnabit: qm̄ oīs rer⁹ natura subuenit hoīs indigētie gratis et quātū ī se ē cōmunicat illi dona sua: sol: luna: stelle celi elementa ⁊ oīa q̄ in eis sūt. Hinc dicit Augu. Indiciū maximū diuine bonitatis est: q̄ q̄libet res cogit̄ dare seipam ⁊ tū oīa sua beneficia nō vēdunt homini: ſz illa gratis impendunt. Non sic vsurarius neq̄: sed etiā deū suū p minimo vēderet ſ cut alter iudas. Tertio data ē illi ptās no cēdi peste ⁊ q̄ttuor bestijs terre: quia tales publici vsurarij q̄ semp viuūt in ꝛtumeliā ⁊ ꝛtēptū sui creatoris: puocant ad vindictā diuinā iusticiā: cū maxime ꝓpter pctā notoria q̄ totā inficiūt christianitatē diuerse mortalitates ⁊ plage ꝛtingere solent: sicut in lege veteri ptz in multis locis: p̄sertim in adoratiōe vituli q̄ fuit figura auari vsurarij. Itē ī Saul q̄ sue cōsulēs auaricie gabaonitas iterfecit ꝗ iusiurandū q̄si sub specie cuiusdā religionis ꝓpter qd̄ in isr̄l̄ missa fuit a dño fames trib⁹ annis: q̄usq̄ Dauid in regem sublimatus vindictā exercuisset huius sceleris. Ad laudem dei.

De tertio genere malor⁹ qd̄ pirenit ex vsuraria prauitate scz malorum spiritualiū: quibus p eos infiniti maculant̄: Sermo XLII

On furtum facies

n Exo.xx. Expediti de duob⁹ malor⁹ generib⁹ q̄ solēt euenire multiformiter ex vsuraria prauitate: p̄sertim si publica fuerit. Iam tertiū gen⁹ ꝓseq̄mur.

Maz tertio ꝛtingūt ex eo multa mala spiritualia: q: vorago q̄dā est oīm vitior⁹: ⁊ ḡ primo in seipo: secundo in proximo. Maz in seipo nutrit vitam opprobriosam ⁊ odibilem: tum ꝓpter inerciam: quia p vsuraz sibi tollit operositatē omnis debiti modi p curandi sibi licita lucra: necessitās seipm ad indebitos modos lucrādi cōtra legem dñi dicentis Heñ.iij. In sudore vul.t. vesp.tuo: tū etiā ꝓpter maliciā q̄ sequit̄ inerciā: q: vt dr Eccī.xxxiij. Multā maliciā docuit ociositas. Ad tantā itaq̄ malicia ducit̄: q̄ aīam suā ī tāta sublimitate creatam: tāto p̄cio redēptā ⁊ ad tātā gl̄iam ordinatā etiā vilissimo denario venalem habet: iuxt̄ illud Eccē.x. Auaro nihil ē scelestius: ḡ enī ⁊ ꝗaz suā venalē habet. Tum deniq̄ ꝓpter detestabilē infamiā: iuxta illud Prouer.ij. Qui relinquūt iter rectu⁹ ⁊ ambulāt p vias tenebrosas: q̄ letant̄ cū male fecerint ⁊ exultant in rebus pessimis quor⁹ vie peuerse ⁊ infames gressus eorū.

Pro quo sciendũ q̃ fm leges tales vsurarij sunt infames q̃ exercẽt improbũ fen⁹.i. qui post terminũ etiã de vsurario ꝓuentu cõputant ⁊ exigũt fenus qõ vocãt vsuras vsurax: vel etiam qui exercent vsurã cẽtesimã: ita q̃ in capitate anni vsura adeq̃tur sorti: vt ptz.iij.q.vij.c.infamis: in fi.⁊.C. quib⁹ ex causis: infa.l.improbũ. Scõm legem aũt canonicã in q̃libet vsura peccatũ mortale cõmittit et infamiã incurrit generaliter: vt ptz.vj.q.j.c.infames. Specialiter tamẽ infames sunt si publici sũt vsurarij: ita q̃ eox testamenta ipo iure sũt irrita. Et multa alia de eis ponũt li.vj.ō vsuris: de q̃bus postea videbit. Preterea vita hec opprobrijs plena generat filiam nequiorẽ se que vocat impenitẽtia. Int̃ oẽs enĩ peccatores difficili⁹ ad verã penitẽtiã reducit improbus vsurarius: ⁊ hoc ꝓpter tres rõnes. Primo quia vsurarius repit maxime indispositus ad veraciter penitẽdũ: quia semp aut ꝑdigus est aut auarus. Si ꝑdigus est non retinet vnde reddat: si auarus est non potest induci vt reddat: periculosior est enĩ cõditio nolentis q̃ nõ valentis restituere: cum illud ex malicia hoc ex impotẽtia cũ culpa mixta originem habet. Intantũ tamẽ excusat: q: ad impossile nemo tenet. Inanis ẽ enĩ actio creditoris quã excludit inopia debitor: vt extra de restit. spol. c.ij. Auarus autẽ rarissime nisi in mortis articulo satisfacere q̃rit: simillis vasculo terreo in q̃ pueri denarios ponunt: cum iam cupido nũmi incipit ill' blãdiri: de quo nisi frangat extrahi non possunt. Sic vsurari⁹ nisi ĩ articulo mortis fuerit non restituit: ⁊ qõ execrabili⁹ est raro etiam in mortis articulo debite restituit: ⁊ sic ĩ tota vita sua remanet indispositus ad penitẽdũ. Secũdo quia vsurarius ex illa indispositione ducit vlterius ad indurationem: quia cõsiderans ad statũ salutis se puenire non posse nisi restituat aliena pro suo posse: qõ tamẽ ꝑficere non queat: nisi se ⁊ suos in multa paupertate ⁊ inhonorabilitate relinquat: potius deliberat in peccato suo ꝑseuerando q̃ iniusta restituẽdo se ⁊ suos exheredare: ⁊ sic ꝑseuerando in malo ꝓposito cor etus indurat ꝓtra dominũ ⁊ omne bonũ: non suscipiens inspirationes ꝑdicationes exhortationes obiurgationes vel cõminationes. Et implebit in eo illud Job. xlj. Cor ei⁹ indurabit q̃si lapis ⁊ strĩget q̃si malleatoris incus: q̃ scz quãto pl⁹ malleo ꝑcit tãto durior efficit. Tertio ex induratiõe venit a d obstinationẽ ⁊ ꝓtemptũ dei ⁊ ꝓprie emẽdatiõis: iuxt illud Prouer. xiij. Peccator cũ ĩ ꝑfundũ malox venerit ꝓtẽnit. s. resurgere ꝓpt pctã. Mira et detestãda aliq̃x vsuriox obstinatio q̃ videtur excedere quodãmodo obstinatiõez Jude. Judas enĩ ꝑmo penituit ō patrato scelere lz indebito modo: scõo pctũ suum ꝓfessus est dicẽs: peccaui tradẽs sãguinẽ iustũ: tertio ꝑcium restituit qõ ꝑ christi ꝑditiõe recepit: ⁊ tñ veniã nõ meruit: q: illã nõ q̃stuit. Quid ḡ sceleri⁹ est vsurarijs impijs ⁊ obstinat̃ q̃ nec penitẽt de vsura nisi forte q̃ numis modicũ lucrati sunt: q̃ si penitere videt nõ tñ ꝓfitet ne ad satisfactionem a ꝓfessore cogant: q̃ si ꝓfitent talem requirunt ꝓfessorẽ q̃ nõ habet ꝓscitiã nec scitiã: ne ꝑ cautionẽ debitã satisfacere cogant: ⁊ simplici ꝛbo ꝑmittũt ignaro ꝓfessori satisfacere: quã tñ ꝑmissionẽ cõmuniter nõ seruãt: ⁊ sic decipe q̃rẽtes decipiũt: q: regula iur. ē li. vj. nõ dimittit pctũ nisi restituat ablatũ. In cui⁹ argumentũ sunt ipo iure excõicati: q̃tũ ad tria. s. q̃ non debent recipi ad cõmunionẽ altaris: nec debent recipi eox oblatiões: nec etiã debent recipi ad ecclĩasticã sepulturã si ĩ hoc pctõ decesserint: vt ptz ex de vsur. q: ĩ oib⁹. Ecce q̃ detestabilis ē vita vsurariox: q̃ insup certa testimonia tenẽt eterne damnatiõis. Tota nãq̃ sacra pagina veteris ⁊ noue legis ingeminat cõtra eos sniaz dãnatiõis. Et ꝑsertim ꝑs ꝓscius secretox dei in multis locis. Mirũ cũ ⁊ ipi certa ꝑuilegia ⁊ autẽtica instrumẽta sue dãnatiõis secũ detinẽt: ita q̃ nullũ crimẽ inuenit qõ tam patẽter ⁊ apte defert lras eterne mortis sicut vsura. In q̃libet enĩ instrumẽto et ĩ q̃libet pticula librox in q̃b⁹ vsurarij ꝓtract⁹ ꝓscribunt: vsurari⁹ pticulare ꝑuilegium habet qõ illũ ad eternũ supplicium obligat: sicq̃x tot habet ꝑuilegia q̃t vsurarios ꝓtract⁹ scit: ex q̃ ptz q̃ multũ certificatus ē ō gehẽna. Scõo ꝑncipaliter vsura ē vorago et sentina oĩm vitiox in ꝑimos: q: morbus ē multũ ꝓtagiosus. Q̃ si graue ꝑiculũ reputat diu ꝓuersari cũ leprosis: incõpabiliter tñ ꝑiculosius est diu ꝓuersari cũ vsurarijs: qõ nos ꝓbpudor experientiã q̃tidiana docet. Mã vsurarij ad palliandũ artis sue scandalũ ⁊ detestabilẽ maliciã sepius inuitant nobiliores potentiores ⁊ ditiores ipius cõmunitatis vt ab eisdez honorari ⁊ in

gratia habiti nec ab alijs despiciat: vnde fit q̃ vsq̃ ad hec tẽpora tantũ exercuit vsuraria labes q̃ de ea iam nullus est rubor: nullus timor: nullus etiam grauitatis respectus inter christianos remansisse videtur. Sed vt dicit Diere. vj. A maiore vsq̃ ad minorẽ omnes auaricie student. Si miles: si baro: si diues: si ꝑpotens omnes sibi mutuo comparant vel impignorant castra villas officia ⁊ similia: ita q̃ hodie vix aliquis inuenit imunis: multo tamẽ lachrymabilius ē qõ ibidez subinfert: a ꝓpheta vsq̃ ad sacerdotẽ cuncti faciunt dolũ: id ē dolosam vsuram: dum scz multiplices cõtractus simulata calliditate frequẽtãt. Q̃z quid mirũ? cum olim vix inuenebat vsuras exercens nisi forte occulte: q̃ si de tali veridica ⁊ publica fama diuulgabat. tãto despectui extunc habebat q̃ oia bona sua bona diaboli dicebant: nemo attulit ignẽ ō domo ei⁹: nemo salutabat: ⁊ ad ei⁹ occursum multi expauescebant. Nũc ꝓbpudor bonorant: ꝓmouent: comitiua magna sociantur in plateis: copulant in ꝓiugio cũ nobilib⁹ parentelis: sepeliũt in ciimiterijs ⁊ quãdoq̃x ĩ ecclesijs: ⁊ eox cõuersatio int̃ homies q̃si vnus ex illis: ⁊ ex hoc infiniti pestis huius cõtagio maculant: imitãdo defendendo: ꝓsulendo: subueniẽdo: auxiliũ ꝑbendo adulando: alijsq̃ diuersis modis ꝑticipando. Ex quibus liquet q̃ nul⁹ est improbior fur vl' raptor q̃ vsurarius: q: multas animas deuorat: ⁊ hoĩm facultates exhaurit: vt dicit li. vj. ō vsur. c. vsuraxx voraginẽ: vnde talibus vsurarijs ꝑcipue manifest̃ se ꝑticipes aliquo modo cõstituentes: multa spũalia mala et damna incurrũt: que specialiter ad tria maloxx genera reduci possunt. Primũ gen⁹ maloruz spiritualiũ qõ incurrunt sunt mortales offensiones. Nam q̃cunq̃x sine legitima causa: id ē sine necessitate iusta recipiũt ab eis mutuũ mortaliter peccãt. Hic queri põt: vtrũ licitum sit accipe mutuũ sub vsura: ꝑsertim cum hmõi cõsentire videt efficacit̃ coopari in vsure vitio. Ad hoc respõdet sãctus Tho. scõa. 2ᵉ. q. lxxviij. q̃ ĩducere hominẽ ad peccãduz nullo modo licet: vti tñ alterius peccato ad bonũ est licitũ: q: deꝰ vtit̃ omnib⁹ peccatis ad aliqõ bonum. Ex q̃libet enĩ malo bonũ aliqõ elicit: vt dicit in encheridion. Ad cutus euidentiã sciendum fm Alex. ō hales: in. iij. ꝑte: q̃ q̃uis occidere hominẽ sit peccatũ in se: nõ tamẽ fm se: quia quandoq̃x licet: dare tamen ad vsuram ē peccatũ in se ⁊ fm se: quia nunq̃x in aliquo casu licet. Et sic dñs homicidiuz ꝓhibens: in aliq̃b⁹ tamẽ casib⁹ homicidiũ cõcessit: vsurã autẽ ꝓhibens in nullo casu eandẽ admisit. Ex quo patet: q̃ inducens alium ad exercendũ fenus in nullo casu a mortali põt excusari. Si ergo q̃s sine peccato mutuũ recipe voluerit sb vsura absq̃x mortali culpa duo sunt illi necessaria. Primo q̃ ille qui mutuũ ꝑstat non sit a recipiente inductus ad tale mutuũ prestanduz: sed q̃ mutuans a seipo paratus sit ad dandum tale mutuũ: alioquin mutuãti cooperaret ad exequenduz iniusticiam: cum tota vis contractus ex vtriusq̃x concordi cõsensu manifeste ꝓcedat. Secundo q̃ q̃ mutuum suscipit: ad hoc ob legitimam causã ꝓbam ⁊ necessariaz cogatur: quia velle q̃ primus mortaliter peccet vt ipse suam expleat affectionem inordinatam vel non necessariam prauũ ⁊ impium esse iudicatur: vno ergo istorum duorum deficiente mutuum accipiens sub vsura mortaliter peccat semp. Exemplum primi licz homo ꝓstitutus eẽt in extrema necessitate: tñ aliũ inducere ad mutuandũ sub vsura esset peccatum mortale: quinpotius liceret illi necessaria ꝑ vita ꝓseruanda violẽter rapere: q̃ ad te mutuũ alium inducere: eo q̃ lege naturе omnia sũt cõmunia in extrema necessitate. ff. de le. rho. l. ij. §. cum ĩ eadem: in textu ⁊ glo. Propterea taliter accipiens nõ peccaret qui tamẽ mortaliter peccaret aliũ ad tale mutuuz inducens. Ideo tenet homo velle poti⁹ in edia mori q̃ animã ꝑimi sic velle interimere. Exemplum etiaz q̃ mutuum accipit vt ludat vel inutiliter expendat in non necessarijs: aut vt emat aliqua non necessaria: semp mortalit̃ peccat. Tertiũ q̃z addendũ ē q̃ scilz in necessitate mutuũ accipiens sub vsura mutuanti non ꝓsentiat in peccatũ vsure voluntari⁹. ⁊ inuitus eo vtat̃ ad necessitatez: nec ei placeat vsuraxx exactio sed tñ mutuatio que bona est. Dis ergo trib⁹ ꝓcurrẽtib⁹ licituz est recipe mutuũ sub vsura: q: tũc licz ꝓtract⁹ talis mutui fiat ex vtriusq̃x ꝓsensu: non tñ ex consensu mutuũ recipientis inquãtum est vitiosus: nisi tñ ꝑ accidẽs: vt dicit Augus. q̃ aliud ē bene vti malo ⁊ aliud male vti bono. Bñ vti malo nõ ē pctũ ⁊ bonuz: cũ ⁊ etiam deus agat dum ꝑmittit cõmitti mala: ⁊ inde elicit iusticie bonuz sed male

vti bono pctm est: sic bene vti vsurarij malo bonũ est. Vtiq; aũt homo illo bene dum p̃ sua necessitate mutuũ q̃rit: ⁊ abscq; vsura habere nõ põt: nõ illꝰ vitio delectatꝰ sz solũ necessitate coactus: p̃ quãta tm̃ necessitate licitũ sit non facile diffiniri põt: sed recurrẽdũ ẽ ad iudiciũ p̃bi ⁊ experti viri. Non enĩ necesse ẽ expectare extremam necessitatẽ sed etiã põt quis vitare notabile dãnũ scandalũ discidiũ turbatiõez ⁊ sl̃ia. Qz aũt hoc licituz sit p̃bari põt exemplis p̃ simile. Dicit enĩ Augu. in epl̃a ad plebicolam querẽti: vtrũ licitũ sit vti iuramẽto illius q̃ falsos deos iurat: in q̃ manifeste peccat eis diuinã reuerentiã adhibens q̃ aliud ẽ inducere idolatrũ nõ solũ vt iuret sed etiam vt p̃ idola iuret: atq; aliud ẽ recipere iuramentũ p̃ idola factũ ab idolatro: nolente aliter iurare aut aliud iuramentũ firmum non reputare: primũ quidem illicitum est: scõm autẽ licet: quia homo tunc vtitur malo bene: p̃pterea iudex hominẽ cõpellere põt vt iuret p̃ falsos deos: vel iudeum vt iuret p̃ suam legem vl̃ fidem õ veritate dicẽda: si non põt aliter credito: rebabere suam pecuniã: quia tũc vtitur malo bene. Concor. Rich. in. iiij. ⁊ etiã Tho. vbi supra: q̃ addit exemplũ de eo qui incidit in latrones cui licet eis manifestare et dare bona que habet vt mortem euadat: q̃ tamẽ bona latrones diripiendo deũ offendũt ⁊ primum sicut fecerũt decẽ viri dicẽtes ad ismahel: noli occidere nos qz thesaurũ habemus ĩ agro vt dicit̃ Hiere. xlj. Secũdo peccant mortaliter recipiẽtes eorum oblatiões in eccl̃ia: et ad restitutionẽ obligant̃: ac ab officio interim suspẽdũt̃: vt eo. ti. c. quia in omnibꝰ: et in glo. Tertio peccãt omnes mortaliter q̃ scienter eoꝝ elemosynas recipiũt vt faciant illos ad restitutionẽ impotentes: saltem de certis male ablatis nisi aliqua legitima causa excusentur vt postea videbit̃. Similiter omnes peccant grauiter q̃ p̃bent p̃siliuz auxilium fauorem vel aliq̃ quodcũq; aliud p̃ticipiũ scienter incurrunt p̃ut iam videbit̃. Secundũ aũt genus maloꝝ spiritualiũ quod incurrunt sunt ecclesiastice maledictiões: p̃ quo sciẽduz q̃ ecclesia sancta determiat esse grauiozis culpe vsuras efficaciter autẽticare q̃ vsuras accipe. Et ideo licz vsurarios mãifestos excõmunicet dũtaxat minori excõmunicatiõe: vt ptz extra de vsur̃. in plerisq; capitulis: ⁊ tactũ ẽ supra: tamẽ efficaciter autẽticãtes easdem excõmunicat maiori excõmunicatiõe: vnde in clem̃. de vsur̃. c. ex graui. ponunt̃ sex excõmunicationes maiores cõtra efficaciter autenticantes vsuras. Primo ⁊tra dominos potestates capitaneos rectores cõsules iudices cõsiliarios aut quoscũq; alios officiales qui decetero statuta facere scribere vel dictare p̃sumpserint: q̃ ab vsurarijs vsure exigi possunt. Secũdo ⁊tra eos qui ad soluendũ vsuras ipsos debitores cõpellunt. Tertio ⁊tra iudices qui iudicare p̃sũpserint q̃ vsurarijs vsure soluãtur. Quarto ⁊tra eos qui de p̃dictis directe vel indirecte operã dederint q̃ vsure solute nõ repetantur. Quinto ⁊tra eos qui statuta ĩ vsurarum fraudẽ hactenus edita: de libris cõmunitatũ infra tres mẽses nõ deleuerint cum tamẽ hoc facere possint. Sexto cõtra eos qui ipa statuta seu ⁊suetudines effectũ vsuraꝝ habẽtes obseruare quoquo modo p̃sumpserint. Ecce omnes supradicti p̃pter fauorem vni vsurario manifesto cõcessum maiori excõmunicatione sunt irretiti. Insup in detestationẽ huiꝰ criminis districte p̃cipitur li. vj. de vsur̃. c. vsuraꝝ voraginẽ. Qz nec collegium nec aliqua vniuersitas vel singularis persona cuiuscũq; sit dignitatis conditionis aut status alienigenas ⁊ alios non oriundos de terris ipsoꝝ publice pecuniam fenebrem exercentes aut exercere volẽtes ad ꝶ domos iterris suis cõducere vel conductas habere aut alꝰ habitare permittãt: sed huiusmodi vsurarios manifestos omnes infra tres mẽses de terris suis expellant: nunq̃ aliquos tales decetero admissuri: nemo illis ad fenꝰ exercendum domos locet: vel sub alio titulo q̃cunq; concedat. Qui vero contra fecerint si p̃sone fuerint ecclesiastice patriache archiepiscopi ⁊ episcopi suspensionis: minores vero p̃sone singulares excõmunicationis: si autem collegium seu alia vniuersitas interdicti sententiam ipo facto se nouerint ĩcursuros: quam si per mensem animo sustinuerint indurato: terre ipsorum q̃ diu ĩ eis idem vsurarij cõmorantur extunc ecclesiastico subiaceant interdicto. Ceterum si laici fuerint per suos ordinarios ab huiusmodi excessu omni cessante priuilegio per censuram ecclesiasticam compescãtur: hoc ibi. Vltra hec etiam precipitur ibidem. c. q̃q̃. Qz ꝶ vsurarij manifesti ĩ vltima voluntate ꝶ vsur̃. q̃s receperũt satisfieri mã-

dauerint: denegat̃ tm̃ eis eccl̃iastica sepultura: donec p̃ut facultates patiunt̃ plenarie satisfecerint vel cautionẽ idoneã de restitutione fiẽda p̃sterint: alioq̃n qui secus eos ad sepulturaz admiserint eos pene interdicti. p̃cit̃. p̃mulgate ꝶ vsurarios subiacere decreuit eccl̃ia: ac testamẽta eoꝝ aliter facta ipo iure sũt irrita. Ad laudẽ dei.

De decẽ generibꝰ hoim q̃ p̃pter participationẽ aliquã cum vsurarijs obligant̃ cum eisdẽ ad restitutionem: Sermo XLIII

On furtum facies

n Exo. xx. Aliso vtcũq; de duobus generibꝰ maloꝝ spiritualiũ q̃ ĩcurrũt vsurarijs p̃ticipantes: nũc tertium genꝰ maloꝝ q̃ incidũt p̃seqũmur. Tertiũ igit̃ genus maloꝝ q̃ incurrũt sũt grauissime obligatiões ad faciẽdũ restitutionẽ: qz satisfacere tenent̃ in solidum oẽs illas vsuras q̃s suo fauore ⁊ auxilio adepti sũt vsurarij: nisi ipi vsurarij easdẽ restituant: de q̃bꝰ ad maiorẽ euidẽtiã sigillatim videre curabimus. Primo nacq; reges p̃ncipes et dñi terraꝝ q̃bꝰ p̃cipit̃ ex̃ de vsur. c. post miserabilẽ: q̃ iudeus ad remittẽdas christianis vsuras cõpellãt: ⁊ donec eis remiserint ab vniuersis christifidelibꝰ tam ĩ mercimonijs q̃ ĩ alijs p̃ excõicatiõis sentẽtiã iubet sũmꝰ põtifex eisdẽ cõmunionez oĩmodã denegari. Tales inq̃ p̃ncipes et dñi terraꝝ si cogunt p̃ edicta vel p̃uilegia vsurarijs data debitores dare vsuras: tũc fm Rodoñ. tenẽt̃ ad restitutiõez etiã si nihil ad eos p̃uenit de bonis eoꝝ. Et q̃ pl̃ ẽ fm Hsti. si tales cũ possint nõ cõpellunt ad restituẽdũ vsuras: tenẽt̃ etiã si nihil p̃uenit ad eos. Q̃ vez ẽ p̃sertim si fuerint req̃siti: cuiꝰ rõ eẽ põt: qz sicut dictũ est ꝶ habẽt ĩ p̃ceptũ ab eccl̃ia saltẽ de iudeis: q̃ si nõ obseruãt cũ ex eoꝝ officijs eis ĩcũbat: p̃sensũ interp̃tatiũ se bñe demõstrãt: nec caret scrupulo p̃cessiõis occulte: q̃ manifesto facinori desinit obuiare: vt ꝶ: ex̃ de homic̃. c. sicut dignũ. §. iij. Hodie ꝶ q̃d deterius excogitauit ĩ curijs p̃ncipum maledicta cupiditas: vbi passim auctas fenerãdi venalis exponit̃ q̃stꝰ gra: q̃ tã q̃q̃ lupi rapaces sitiũt ⁊ absorbẽt sãguinẽ ⁊ sudorẽ pauperũ ac miserabiliũ p̃sonaꝝ. Tales tm̃ qui simpliciter p̃mittũt q̃ libere fiãt vsure in patria: nõ tm̃ auctorizando nec p̃hibẽdo: licz fm Alexã. lomb. mortaliter peccent: tm̃ nihil obligat̃ restituere si nihil p̃uenit ad eos de bonis eoꝝ: qz tũc nõ dãt causã efficiẽtẽ sz sũt causa mali p̃ accidẽs. Scõdo plati subscribẽtes ac sigillantes vsurarioꝝ cedulas fm Hsti. si tenorẽ eoꝝ nõ legerunt vel si legerũt ⁊ vsura nõ apparebat: qz forte posita fuit maior quantitas q̃ mutuata fuit: ⁊ ipe platus nõ diligẽter p̃sideraui: tũc lz fatue fecit: nõ tm̃ fm Xitatem p̃sensit nec ad restitutiõez obligat̃. Si ꝶ legit et Xitatẽ p̃cepit: tũc sigillãdo p̃sensit et causã efficacẽ dedit: ac ad restitutiõez se pstrixit fact̃ pticeps peccati ⁊ nõ cõmodi vsuraꝝ: qz tal̃ subscriptio ĩ multꝰ ad p̃batiõez inducit: vt ptz ex̃ de sen. ⁊ re iudi. c. cũ inẽ vos. Tertio domos ad exercendũ fenꝰ locãtes vel quomodocũq; p̃stãtes aut vẽdẽtes aut fm Archi. Guil. Io. an. q̃cũq; titulo assignãtes: pticipes fiũt oĩm maloꝝ q̃ ĩ ea ex fenore p̃petrãt̃. Et si fuerit vsurariꝰ impotẽs ad restituẽdũ vsuras certas acq̃sitas: tũc nõ possent recipe pensionẽ locationis domꝰ. Si ꝶ potẽs fuerit tpe ⁊tractus ad restituẽdũ: tũc tale lucꝝ isti retinere possunt rõne ꝶctus locatiõis ĩ quo trãsferẽt̃ dñiuz illiꝰ lucri. s. pẽsionis in locãtẽ: q̃ si ad fenus illas domos nõ ⁊ducũt sed ad alia: tũc ꝶ nõ ẽ p̃hibitũ. In dubio tm̃ p̃sumit̃ illã ad hoc ⁊ducere: q̃ solet vsuras exercere: vt. ff. de actiõibus: si tibi. Quarto aduocati ⁊ p̃curatores defensores hereditatũ vsurarioꝝ: aut alꝰ qualitercũq; impedientes ne restituãt vsuras eoꝝ patrocinio ⁊ fauore: aut ad req̃rẽdũ aut defendẽdum vsuras cum effectu laborant ad restitutionẽ obligant̃ cum ad hoc dent opam efficacẽ: hoc sentit Inno. ⁊ Hsti. extra de vsur̃. in. c. Michael: et Archidiac̃. in. c. si quis oblitus. xiij. q. iiij. Quinto notarij scribe seu tabelliones fm Geralꝶ. obdoñ. si scienter faciunt chartas vel ⁊ficiunt instrumẽta de debito vsuraꝝ ac si esset debitum legitimũ absq; vsura: sicut chartas ꝶ duplo vel triplo: tenent̃ ipi ad restituẽdũ vsuram acceptam huiꝰ occasione: si vsurarij non restituũt nisi hoc fecissent in fauorem mutuũ recipientis: huius ratio est: qz talũ instrumentũ efficaciter coopat̃ ad ꝶ q̃ talis vsura soluat̃ vsurario. Et fm Hsti. tales notarij sunt p̃iuri: quia cum creãtur iurant q̃ talia instrumenta nõ ⁊ficiẽt: ergo nec decetero possunt testificari nec ĩ-

strumenta publica ꝓficere: quia periurus quātācūq; penitentiā egerit testificari nō potest: vt extra de testa. ex pte. ⁊. c. vl. Sūt enī infames quib⁹ omnes actus legitimi sunt interdicti: vt ibidez. c. licz ex quadā. Verūtamen si in instrumēto facta ē exp̄ssa mentio de vsura: tunc notari⁹ nō tenet ad restitutionē: q: tunc non efficacit coopat nisi esset ꝓsuetudo p talia instrumēta in iudicio cogere debitores ad soluendas vsuras: tūc enī obligaret. Similiter testes si scienter vsurarijs instrumentis ꝓsenserint esse testes peccant: ⁊ obligant satisfacere fm distinctionē q̄ facta ē de notarijs cū cōstet instrumentū sine testib⁹ nō obtinere robur: ⁊ sic huic lucro causā p̄stant efficacē. Sexto sensales ⁊ mediatores huius detestabilis ꝓtractus: fm Heral. obdoñ. si stāt p illis qui mutuo indigent ex causa, pbabili: ⁊ ab illis mutuū, pcurant qui pati sūt omnib⁹ dare: tunc non peccāt nec ad restitutionem obligant: quia cum ,primo suo bñ vtunt vsurarij malo. Si tamen mutuū querūt ,p his qui nō egent sicut quotidie fit in depositis ⁊ ꝓtractib⁹ ac similib⁹: vel etiam si ,primū mutuare nō intendentem ad vsuram inducūt ad mutuandū: tunc in vtroq; casu mortaliter peccāt: male vtēdo vsurarij malo: ar. extra ō homīc. sicut dignum. §. qui vero: non tamē obligant ad restitutionē. Si deniq; stant ,p parte vsurarij in lucro: tunc non solum mortaliter peccant: sed etiā tenent in solidū si ad hoc sic sunt coopati q̄ absq; illis vsuraria p̄statio minime facta fuisset. Ratio autē p̄dictorū sumi potest ex pbo. ij. eth. vbi ait: q̄ mediū cōpatum extremis sapit naturaz extremorum: mutuū etiam gratuitū impedientes fm Rodoñ. restituere obligāt eo q̄ impediunt indebite ,primoꝫ vtilitatē impediēdo scz ne mutuū gratis det ab his q̄ pati erant gratis mutuare: vel quos inducunt mutuū dare sub vsuris: vel etiam volētes facere ꝓtractus modo licito impediūt ⁊ reducunt factum ad vsurariū contractū ⁊ iustum ⁊ sic in talib⁹ p̄stant causam efficacem ad impiū lucrum. Septimo ꝓsilientes ⁊ ad mutuandū sub vsura cōcedentes ac p hec duo alios ad fenerandū inducentes qui non fuissent als feneraturi tenent in solidum. Si tamē als erant feneraturi: tunc ad restitutionē non obligant: nisi in quātū ad eos puenit: ⁊ hec est securior opinio. Dicunt tamen alij q̄ in neutro casu tenent nisi inquātū ad eos puenit. Silr cuꝫ q̄s societatē ꝓtrahit cū alio ad fenus exercendū: vel etiā cū q̄s vsurario dat pecuniā p lucro ꝓticipādo. Tales aūt monent ad hoc sentiēdū ,ppter differētiā q̄ est iter rapinā vel furtū ex vna pte: ⁊ int vsuram ex alia pte: penes voluntariū ⁊ involūtariū: ex q̄ differētia habet oztuz q̄ in his casib⁹ potior ē ꝓditio vsurarij q̄ furis vel raptoris. Nam qz furtū ⁊ rapina ppetrant ꝓtrahnt volūtatē: ideo p̄stans ad h̄ aliq̄ modo causā efficacē tenet ad restitutiōem: etiā si nihil ad eū puenerit. Non sic aūt dicunt eē ī vsura vbi īteruenit volūtariū mixtū: in cui⁹ argumentū in furto ⁊ rapina iura tribuūt spoliatis actiōez ꝗ eos q̄ rapine et furto causā dederūt efficacē: lz ad eos nihil puenit: non aūt dat actio cū ad eos nihil puenit in vsura. ſ. Nz si mutuauit vsurario nō ad feneradū ſ alia de causa: tūc fm Huil. distinguendū ē: qz aut bonafide mutuauit vt ex illo mutuo cōmodū suū faceret: ac licite lucrādo ex illo se liberaret: et tūc recipe pōt qō liberalit mutuauit: etiā si als ad soluendas vsuras non sufficeret. Si ho causa non iusta vel aliq̄ inhonesta mutuū dedit: vt ad ludendū ⁊ sillia: tūc nō pōt repetere si nō ē als soluendo. Octauo socij ⁊ factores ad vsurā stātes ad dandū mutuū in vsurariorū p̄sona ita q̄ apud eos residet p̄ncipalis auctas vsurariorū: fm Heral. obdoñ. tenent ad restitutionē: nisi p̄ncipales restituāt: eo q̄ ad h̄ causā p̄stant efficacem. Silr famuli vsurariorū vel mercatorū q̄ ,p eis ī mercātijs ⁊ ꝗtib⁹ vendūt tp̄s: vl als male ,p eis lucrāt: fm Rodoñ. si ī p̄sona p̄ncipalis hoc agūt ad restitutionē obligāt: cū huic impio lucro causam p̄stāt efficacē. Seruitores aūt q̄ ad solam actualē ⁊ manualē traditionē mācipati sunt ita q̄ ipi nō tarant p̄ciū vsurarium vel impiorū ꝓtractuū: nec cū eis pactū contrahit de vsura huis ipis p̄ttib⁹ et pecuniā tradētib⁹ fiat: lz inq̄ tales mortaliter peccēt: tū ad restitutionē non obligant: si absq; oī inductiōe pecuniā tradūt: nec eā postea coacte exigunt. Si tū p litigia coactua vsuras exigerēt vel lucra ꝗctuū impiorū: tūc tenent ad restitutionē oīm q̄ eorū ope de talib⁹ acquirūt: qz tunc efficacit coopant: ⁊ ī hac sntia ꝓcor. Heral. obdoñ. ⁊ Huil. Preterea de mercēnarijs vsurariorū ⁊ alijs q̄lītercūq; seruiētib⁹: dicendū q̄ si vsurari⁹ nō est solūdo: sed q̄cunq; habet ,p vsuris obligata sunt: tūc distinguendū est. Aut enī illis seruiūt in reb⁹ licitis ⁊ honestis: ⁊ tunc si ,ppter substantie diminutionē vsurari⁹ nō fit magis impotēs ad soluendū: licite p̄fit recipe mercedē cōdignam: ⁊ hoc ideo: quia vtilitas quam inde ꝓsequit vsurarius ex ope illo: cū mercede merito cōpensat: ⁊ ,ppter mercedē mercēnarijs datam paupior minime dici pōt: cū loco mercedis cōmodum habeat operaꝫ. Et idem dicendū est de his qui vēdūt vsurarijs merces suas: quia si recipiunt denarios de lucro vsuraꝫ rependūt econuerso merces eiusdē valoris: hinc nō faciunt eū magis impotentē ad satisfaciēdū: nisi subesset alia causa. Si vero tales seruitores et mercēnarij seruiunt vsurario in illis in q̄bus eum ad satisfaciendū faciunt impotētem: vel magis impotentē: dum salariū recipiunt: tunc licz non peccent ei seruiendo in reb⁹ licitis ⁊ honestis: īmo ex hoc quādoq; merentur apud deū: tamē salariū seu p̄cium non possunt recipere: eo q̄ iam oīa bona illius sunt obligata: et ex hoc faciūt eum magis impotentē: ac p ꝓsequens prestant causam efficacem ablata non restituendi: cuiusmodi sūt medici barbitonsores ⁊ sīles. Faciāt ꝗ eadē grat aut oīno abstineant: nā lz in h̄ casu nō p̄fit acceptare salariū ab vsurario: tū ī extrema necessitate eidem amore dei ex ipa lege nature et ex diuino p̄cepto subuenire tenent: dicēte dño Luc. xx. Diliges ,primū tuū sicut teipm.

Hic tū generalit aduertēdū ē fm Alex. lombar. q̄ illi quibus aliquid debetur ex contractu vl quasi: aut ex maleficio vel q̄si possūt recipere quod sibi debetur ex huiusmodi rebus: dum tamen rem vsurariā furtiuam vel raptam non recipiant in specie sua: quod quidez in vsura verum ē fm eos qui tenent q̄ in vsura dominiū nō trāsfertur: cuius opinionis fuerunt Alexan. de hales: Bonauen. Scotus. Richar. Hugo. ⁊ Ray. Cōtrarie ho opiniones fuerūt Hos. ti. de decimis: ⁊ Bar. bri. extra ō de decimis: ex trāsmissa: licz hoc non dicatur ex p̄sse: ⁊ glo. xiij. q. iiij. in. c. si quis: ⁊ Tho. Scōm primaz igitur opinionem recipi nō debent in solutionē res vsurarie: quia pōt debitor qui eas dedit cōtradicere ⁊ eas repetere creditori. Ad intellectum autē huiⁿ sententie sciendū est: q̄ maleficium hic accipitur ,p quocunq; crimine: vt furtum rapina homicidiuz ⁊ huiusmodi. Sed quasi maleficiū dicit quādo est nocumētuz p̄terpositum vt cum iudex per imperitiā male iudicat vel cum de domo alicuius aliq̄d est eiectuz quod nocuit transeuntib⁹ vl vicinis: vt instit. de obli. que ex quasi delic. nas. in principio: ⁊ per totum. Contractus aūt est fm Huil. vltro citroq; obligatio ex voluntate partium surgens vt emptio: vēditio: locatio: cōductio mutuū et similia. Sed quasi cōtractus est obligatio qua q̄s obligatur alicui ex aliquo officio vel facto licito vel honesto: licz non interueniat expressa volūtas vtriusq;: vt tutela cura aliorum negociorum gestoꝫ ⁊ huiusmodi: q̄uis enim pupillus habēs tutorem aut pubes aut furiosus habēs curatorem: aut ille cuius ignorantis gerit quis negociū nō exp̄sse ꝓtraxerit: nihilominⁿ tū hmōi tutor curator ⁊ negociorū gestor obligat q̄si contraxisset. Cōcor Ulric⁹. Mono ꝓsanguinei ,primi familiares amici seu alij quicūq; tenentur ad restitutionē si de bonis ipīus vsurarij comedunt bibunt seu dono vl quocūq; alio modo recipiunt vl ī alienos vsus cōuertunt: ⁊ hoc est verum si vsurarius nō est soluendo: id ē si oīa bona que habet non aut vix satisfactioni seu restitutioni sufficiūt: licz etiam habeat aliq̄ licite cōquisita: eo q̄ oīa bona sua sunt restitutioni obligata: ⁊ p̄dicti causā efficacē prestant ad nō satisfaciēdū. Si quis ho dubitat vtꝫ alter sit solūdo: tunc si res adhuc extat: satisfacere debet restituēdo: ne ,p retpali suaz aīam in letale discrimen ponat: qz cū q̄s dubitat vtrū res sit de rapina vel aliter iniuste acq̄sita: tūc fm Alex. de hal. h̄ de reb⁹ alienis semp regulare esse debet: q̄ hō rē talē restituere obligat: q̄ſ. ꝓscia dictat q̄ res sit aliena: seu cum eē dubitat aliena: siue obtinuerit emptiōez siue perdationē. Decimo munera ī elemosynam ab eis recipiētes tenēt ad restitutiōez. Sicut sūt p̄mo ecclīastici recipiētes oblatiōes ab vsurarijs manifest indistincte tenētur ad restitutionē: etiā si vsurarij eēnt soluendo: ⁊ talis donec satisfecerit ad arbitrium ep̄i manet suspensus ab executione officij sui: vt ex de vsur. c. qz in oīb⁹: ī ti. Qd pin de statutū ē: vt ecclia se palā ostendat detestari vsurariam prauitatē leuius esse: iudicans oblatiōes recipe a meretricib⁹: caueat igit ne iterim talis celebret qz fieret irregulart fm Hosti. lz fm Archiaconū decretum illud ē tm ferende snie ⁊ non late. Se-

eundo cũcti recipiẽtes elemosynas ab eis
q̃s sciunt ad restitutionẽ impotẽtes vl̃ sal
tem p b̃ fieri impotẽtes: qõ tũ sane ĩtelligẽ
dũ est de certis eo q̃ de incertis põt elemo
synã facere. Cõcor. Alric⁹. Notãdum ẽ tũ
q̃ q̃uis vsurarij nõ essent soluẽdo q̃tũ ad
certa: nihilomin⁹ excusant̃ religiosi ⁊ pdi
cãtes q̃ vadũt vt ad pnĩaz ⁊ satisfactionez
illos inducãt: licz de vsuris vl̃ iniustis co/
medant: maxime si apud alios cõmode in
ueniri nõ pñt: siue inducãt illos ĩ pdicati/
one generali siue ĩ psuasiõe speciali: vt ex̃
de sen. ex. c. cuz ex volũtate. §. j. Qõ Ray.
intelligit esse vex̃: si de correctione spes p
babilis habeat̃: et si ꝓpter eo x̃ expensas
nõ subtrahat̃ vsurario facultas restituen
di ĩ magna pte. Cõcor. Archiõ. et Hostiẽ.
Tertio rectores vel ꝓuisores piax̃ domo/
rũ siue sint psone religiose ecclĩastice vel se
culares: q̃ q̃nq̃z sub pallio pietatis ac com
munis maioris q̃z boni: passim vsurariozũ
vel similiũ bona siue hereditates suscipi/
unt: ĩmo plerũq̃z tĩes in ꝓfiliis vl̃ ꝓfessiõi/
bus ad b̃ iducũt: vt ĩ pias causas illas di/
stribuãt impediẽtes ⁊ causã efficacẽ tribu
entes: ne certa certz̃ valeãt satisfieri: ꝓpẽ
qõ ad totuz illud ad qõ talẽ causam p̃stite
runt satisfacere obligant̃ in iudicio suarũ
animax̃. Ad laudem dei.

De alijs generib⁹ hoim. s. dome
sticox̃ q̃ cũ vsurarijs tenent̃ ad re
stitutionẽ: Sermo XLIIII

On fur. fac. Exo.

n xx. Ceptã materiã ĩ fmõe p̃cedẽ
ti psequẽdo õ his q̃ cũ vsurarijs
obligãt̃ ad restitutionẽ si ipi non restitue
rint: sciẽdũ ẽ q̃ vndecimo vxores vsurari/
ozũ tenẽt̃ ad restitutiõez. Ad cui⁹ euidẽ/
tiã notãdũ est fm Alex. lomb. q̃ si marit⁹
ei⁹ ẽ soluẽdo: tũc si sũt aliq̃ bona õ iusto et
sepata sũt de iniustis: õ illis expẽdere seu
viuere põt. Si x̃o sũt ita mixta cuz iniustz̃
q̃ discerni nõ pñt: tũc adhuc de illis expẽ
dere põt dũ ĩ mẽte habeat viuere õ iustis.
Cõcor. Rodoñ. ⁊ addit: q̃ lz de re habita
de vsuris vl̃ furtis comedere nõ possit sci/
enter vltra casũ necessitatis extreme: si tũ
res empta fuerit de vsura põt inde come/
dere etiã sine casu necessitatis extreme: q̃
si vsurari⁹ nõ ẽ soluẽdo: vtpote q̃z nihil ha
bet nisi de vsuris: vel q̃z oĩa bona sua pro
vsurz̃ restituẽdis sũt obligata: etiã si eẽnt
plura lz q̃dã habeat õ iuste acq̃sitis: tunc
fm Heral. obdoñ. distinguendũ ẽ: q̃z si ta/
lis habeat aliq̃ bona q̃ nõ sũt empta vl̃ ha
bita de vsur. ⁊ dos vxoris ibi fuerit prius
q̃ vsure p̃dicte: põt et debet inde sustẽtari
dato q̃ vir eius nõ eẽt soluẽdo. Si deniq̃z
si ẽ ibi nisi res habita õ vsurz̃: ac vsure fue
rũt ibi p̃us q̃ vxoris ipi⁹ dotes: tũc ipa re
stituere obligat̃ q̃cq̃d ex illis reb⁹ accepit
q̃z p̃stat viro causã efficacẽ ad nõ restituen
duz. Qõ sane intelligit̃: q̃ñ dotes vxoris
nõ pariũt fructũ licitũ: vt ẽ pecunia q̃ fo/
stan vtit̃ ad exercẽdũ fenus. Mã si fruct⁹
sufficiẽtes haberet de dote vl̃ paternalib⁹
p oĩb⁹ q̃ expẽdit: tũc ĩ nullo tenet̃ vt vide
bit̃ infra. Ãñ talis vxor vsurarij iniustis
bonis vtendo ꝓpter quinq̃z põt excusari.
Primo ꝓpter ꝓcurationẽ agẽdo scz cau/
sam expoliatox̃ monendo virũ ⁊ inducen
do p posse ad restituẽdũ: tũc enĩ nõ tenet̃
de his q̃ expẽdit eo tpe quo p restitutione
facienda fideliter laborauit: etiã si restitu
tio non sequat̃: ar. xj. q. iij. q̃ñ multos: ex̃
de sen. excõ. inter alia: nam q̃ vtiliter alte/
rius negociũ gerit etiã absentis ⁊ ignorã/
tis licite recipiat expensas. Non tamẽ fm
Rodoñ. de talib⁹ viuere põt p totũ annuz
ꝓpter vnam ammonitionez vel duas: sed
q̃diu instat opportunis horis ⁊ tẽporibus.
Cõcor. Hosti. Scõo ꝓpter recõpensatiõez
cum scz illi tantũ restituit quãtũ de suo re
cipit: sicut ꝓtingit in fructib⁹ dotis vel pa
rafernaliũ: vel quia vxor lucrosa est ⁊ recõ
pensat in laboribus ⁊ mercantijs et nego/
cijs lucratiuis: q̃z tunc vir ex parte vxoris
nõ fieret impotentior ad restitutionẽ. Di/
cit enĩ Alexan. de alex. q̃ si in domo mari
ti habet fructus sufficientes de dote vl̃ pa
rafernalibus p suis necessitatib⁹: ⁊ p om/
nibus que expendit: tunc in nullo tenet̃.
Et licz pcipit de bonis vsurarijs vel iniu/
stis in vsu vite quotidiane: tamẽ excusari
põt p talem recõpensationẽ fructũ. Dos
aũt est qõ dat̃ viro p onere vxoris: para/
fernalia x̃o q̃cq̃d mulieri aduenit p̃ter do
tem. Tertio ꝓpter restauratiõez: vtpote:
q̃z cũ dolore q̃si coacta necessitate pcipit õ
bonis iniustis ⁊ ꝓponit se restauraturã in
posterx̃: dũmodo ad b̃ facultatẽ se habitu/
rã ꝓbabilit̃ credat. Quarto ꝓpt̃ ignoran
tiã q̃z si rẽ q̃ vtit̃ nõ credebat eẽ vsurariaz
vel iniuste acq̃sitã nec causã habebat hoc
sciendi: tũc excusat̃ ꝓpt̃ ignorantiã facti.
Quinto. ꝓpter necessitatẽ: q̃z semp potest

excusari p necessitate corporali q̃ñ remedi
um aliud inueniri nõ põt: q̃z nec vir pmit/
teret eã mẽdicare: ⁊ sic necessitate cogente
nõ restat aliud refugiũ: faciat ergo tũc taz
facto q̃ ꝓposito oẽm modũ sibi possibilem
recõpensandi bona illa ini nsta: saltẽ ĩ mor
te si nõ põt in vita. Duodecimo vsurario
rũ ꝓles ⁊ familie domestice: de quibus fm
Heral. obdoñ. distinguẽdũ ẽ. Aut enĩ vsu/
rari⁹ ẽ soluẽdo ⁊ habet aliq̃ vltra ea q̃ sol/
uere ⁊ satisfacere obligat̃: tũc de his viue/
re possũt cũ illa distinctiõe q̃ iam in b̃ arti/
culo posita ẽ õ vxore. Aut vsurari⁹ nõ ẽ sol
uẽdo: ⁊ tũc quicquid p suo victu aut aliter
acceperint satisfacere obligant̃: q̃z illũ ad
restituendũ faciũt ĩpotentẽ: ⁊ ad b̃ causam
p̃stant efficacẽ. Pñt tamẽ excusari propter
q̃nq̃z rõnes de vxore iã positas. Verũtamẽ
vltima ratio magis excusat ꝓles q̃ñ sũt in
tali etate q̃ alĩ ꝓmode viuere nõ possunt.
Min⁹ autẽ excusat familiã cõducticiã que
põt apud alios acq̃rere sumpt⁹: min⁹ enim
obligati sũt vsurario: ⁊ iõ ꝓsulendũ ẽ q̃ ab
hmõi seruitijs se penit⁹ abstineãt: si saltem
alibi seruitiũ adipisci valeant. De quibus
generaliter talis regula dari põt: q̃ si vsu
rari⁹ ex eox̃ seruitijs nõ cõsequit̃ aliquam
vtilitatẽ in subsidiũ restitutiõis faciende:
⁊ fuerit nõ soluẽdo: tunc hmõi seruientes
mercedẽ suã accipe nõ possũt: ĩmo tenẽtur
ad restitutionẽ eox̃ q̃ apud ipm ꝓsumpse/
rũt. Similiter etiã si seruierũt ipis in illici
tis ⁊ inhonestis. Hic incidentalit̃ primo
queri põt. Pone casũ: pater sortis expẽdit
cẽtũ libras grossox̃ in studio p filio suo vt
doctor efficeret̃: cũ tamẽ nihil haberet nisi
lucx̃ de vsuris: moriente ergo patre dimit
tit filio tũ. cc. libras grossox̃ cum tũ habe
ret sexcẽtas: queritz̃ vtx̃ de pdictis centum
libris teneat̃ sortes ad restitutionẽ. Ad b̃
dicendũ q̃ si parer ei⁹ nõ erat soluendo q̃ñ
filiũ nutriebat in studio: tũc distinguẽduz
est. Aut enim sortes credebat q̃ pater eius
sibi de bonis licitis ꝓuideret: ⁊ tũc ratiõe
bonefidei de rebus ꝓsũptis satisfacere nõ
tenet̃ sed solũ de extantib⁹. Aut nouit pa
trẽ õ vsuris oĩa possidere: vl̃ verosimiliter
credebat: ⁊ tũc ꝓter cõsciam lesã quã ha/
bebat in vtendo alienis reb⁹ tenet̃ ad re/
stitutionẽ fm ius diuinũ. Et in similibus
idem est iudiciũ. Secundo queri potest:
vtrũ illud qõ donatur vni filio in vita pa/
tris teneat̃ hoc cõmunicare fratrib⁹ post
mortẽ patris. Ad hoc respondet Job. de
pla. insti. per quas perso. nobis acqui. in
prin. Qz si filio donat̃ aliquid bñficio vel
occasione seu contemplatione patris tãq̃
ex causa ꝓpria vl̃ immediata: tũc censet̃ pe
culiũ pfecticium: ⁊ hoc tenet̃ cõmunicare
fratrib⁹ post mortẽ patris. Secus autez si
pater sit causa remota ⁊ mediata: vt si de/
dit filio eo q̃ patern⁹ eius sit ⁊ multũ dili/
git: vl̃ si filij⁹ noticiã habuit vl̃ amicitiã cũ
aliquo domino cõtẽplatiõe tamẽ patrz̃ sui.
qui b̃ñs eo q̃ sibi filius seruiuit plus eum
diligit q̃ patrẽ: ⁊ ideo filio donauit b̃: cer/
te tũc erit peculiũ aduenticiũ. Et hanc di/
stinctionẽ facit text⁹. ff. p socio. ĩ. l. socũ q̃
in eo: in fine. Ad hui⁹ autẽ intellectũ sci
endum est q̃ q̃druplex inuenit̃ peculium.
Primũ scz dicit̃ castrense: qõ scz donatur
filiofamilias a parẽtibus vl̃ alijs occasio/
ne militie: vl̃ ipe acq̃rit in milicia. Secũdũ
vero dicit̃ quasi castrẽse: qõ scz filiusfami/
lias acq̃rit ex aduocatõe vl̃ alio officio pub
lico: siliter qõ obuenit filijs existentib⁹ pre
sbyteris vl̃ clericis ex officio suo. Et ĩ quo
libet dicto peculio pat̃ nihil iuris habet: b̃
fili⁹ potius in eo censet̃ paterfamilias. ff.
ad macedo. l. j. §. vlt. ⁊. l. ij. ⁊. C. de inoffi. te
sta. l. fi. Tertiũ aũt dicit̃ pfecticiũ: qõ scz
de reb⁹ patris eox̃ occasiõe aduenit vt fru
ctus siue lucrũ. Et in hmõi peculio fili⁹ ni
hil iuris habet b̃ pater plenã ꝓprietatẽ hz:
vt insti. p quas pso. no. acqui. §. fi. Quar/
tũ deniq̃z dicit̃ aduenticiuz: qõ scz ex aliq̃
alia causa filio aduenit: puta a matre vl̃ ab
alia persona extranea: seu etiã de alijs ope
rib⁹ aut laborib⁹ suis ⁊ in hoc peculio ser/
uat̃ filio ꝓprietas: ⁊ si pater p̃moriat̃ filij
est: patre tũ viuente hz pat̃ in eo plenũ vsũ
fructũ: ita q̃ de eo fili⁹ nec testari potest:
vt exp̃sse pz li. vj. de sepul. c. licet pat̃. in fi.
multomin⁹ habet fili⁹ aliquã ptãtẽ ĩ boĩs
q̃ pater hz nisi q̃ de eis debeat ali. vñ si p/
ter volũtatẽ patris accipet: rẽ alienã cõtre
ctaret: ⁊ sic furtũ cõmitteret. Tertio de/
niq̃z q̃ri põt: vtx̃ filius mercando ⁊ lucran
do cũ pecunia patris illã ptẽ lucri q̃ attri/
buit̃ psone sue: dicet̃ adnẽticiũ: vt nõ tene
atur cõicare fratrib⁹ post mortẽ patris Ad
hoc respondet Jo. de pla. vbi supra. q̃ dice
tur aduenticiũ: vt q̃ medietas lucri cedet
sibi: q̃z cũ vnus ponit rem: alter industriã
lucrũ debet esse cõmune: vt. ff. p socio. l. j. ⁊
l. si nõ fuerit. Exempli gratia: si fili⁹ ex cen
tũ habitis a patre: lucrat⁹ est alia centum:
debet primo de centũ lucratis habere. l. ⁊

de alijs. C. ⁊ l. pro sorte diuidere debet cū fratrib⁹. Tredecio filie vsurariorꝝ nuptae ac eorꝝ mariti: de quib⁹ queri potest: vtꝝ gener raptoris vel vsurarij recipere potest cum filia dotem de bonis eius. Ad ꝗ breuiter dicēdū est cū distinctiōe. Aut enī pat cū filiam dotauit erat potēs satisfacere de vsuris ⁊ alijs iniustis: nec ꝓpter dotē factā est impotēs: tūc gener dotē recipiens non tenet ad restitutionē illi⁹ qō recepit: ly vsurarius efficeret postmodū impotēs. Cui⁹ ratio ē: q: cū vsurari⁹ dotē dedit: ver⁹ dōs illius erat ⁊ sine ipa potens ad satisfaciendū remanebat: ⁊ sic gener dotē recipiens nōdū dedit ei cām efficacē ad nō restituendū: ⁊ licet impotēs postea factus ē: hoc tñ nō est ex culpa recipientis. Nec tñ sane intelligunt dūmodo nō recipiant rem ipam vsurariā vt domū vel fundū in solutione vsure receptū. Aut talis pater cū filiā dotauit erat vl saltē efficiebat impotēs ad restitutionē: ⁊ tunc fm Asteñ. li. iij. ti. iiij. p⁹ rodoñ. licet dos nō queniat ex cā lucrativa sed accipiatur ꝓpter onera matrimonij suportāda: tñ si talis veritatē sentiēs aut ignorātia crassa duct⁹ ꝯtraxit cū filia: non pōt de reb⁹ hmōi recipere dotē: licet ō subtilitate iuris ciuilis q̄ tam stricte nō respicit ꝯsciam aliter forte dici posset. Q̄ ō si doctus erat ignorātia ꝓbabili: tunc aliq̄ doctores excusare sūt conati: ꝯtraria tñ opinio videt verior ⁊ securior. Cuius opinionis est Alex. de alexan. qui dicit q̄ postq̄ gener scit q̄ dos accepta necessaria sit ad soluendū vsurā ⁊ ad alia debita: tūc redde re tenet: nec potest talē dotē cū bona ꝯscia retinere eo q̄ omnia bona sua fuerūt iam obligata restitutioni: ⁊ in hoc cōcor. multi solennes doctores. Mirū cū fm Job. de pla. insti. de act. ⁊ rursus: si filia dotat in fraudē creditorum: talis dos a creditorib⁹ reuocat: ⁊ gener eis tenet ad restitutionē ff. si in frau. cre. l. fi. ⁊ j. ⁊. vj. Addit etiam sanct⁹ Bernardin⁹ ī tractatu de restitutionibus q̄ tali filie posset etiā dari tale remediū ⁊ cōsiliū: q̄ si pater eius haberet sufficientiā ad restituendū certa de quib⁹ constat cui sūt restituenda: ad q̄ soluēda pater principaliter obligat: tūc talis dos si parua est in totū: si vero magna ē in ptē de incertis restituēdis posset p diocesānū tali filie p modū elemosyne fm discretū iudiciū assignari. Preterea: si cessante ꝗ remedio mulier dotē restituere velit ⁊ vir ꝓhibeat tunc ipa est in statu salutis: dūmodo ꝓponat q̄ si vir p̄moriat: q̄ primū potuerit restituet: q̄ si ipa p̄uenerit ad diē mortis: tūc vocatis marito ⁊ filijs vl heredib⁹ publice ꝓtestetur eis q̄ dos sua de vsur ē: ⁊ eis obsecret ⁊ obtestet q̄ illā restituant. Q̄ si vir vult dotē restituere ⁊ vxor prohibeat: tūc fm quosdā viro sufficit ad excusationē q̄ ipe nō ꝓcipiat de bonis illi⁹ ⁊ qñ possit illā restituere ꝓponat: si aūt vterq̄ cōcor. in nō restituendo tūc ambo remanent ī statu dānationis. Hic incidentalit primo q̄ri pōt: vtꝝ marit⁹ expellere possit vxorem remittēdo eā ad domū patris: ex q̄ pat nō soluit sibi dotē ꝓmissam. Ad hoc respōdet Bal. ff. de cōdi. ob cām. l. si donatur⁹: q̄ sic qz marit⁹ nō debet decipi nec vxorē habere sine dote: vt ptz. xxx. q. iiij. vbi dicit. c. Nullū sine dote fiat ꝯiugiū ⁊ iuxta possibilitatē fiat dos. ⁊ ex de donati. inter vi. ⁊ vxo. c. p vestras. Scō queri pōt: vtrum mulieri adultere cui⁹ occasiōe facta ē separatio cohabitatiōis: teneat vir vl ei⁹ heres reddere dotē. Ad hoc rñdet Jo. de pla. insti de publi. iudi. ⁊ Item lex iulia: q̄ nō: qz mulier ꝓbato adulterio pdit dotē q̄ cedit lucro viri. C. de iure dotiū. l. si dotē. Et ex de dona. inter vi. ⁊ vxo. dicit. c. plerūq̄: q̄ si mulier ob cām fornicatiōis iudicio ecclesie aut ꝓria volūtate a viro recesserit: nec recōciliata postea fit: eidē dotē vl dotalicium repetere nō licebit. Sto. sup illo ꝟbo: iudicio ecclie: als eā priuare nō licet etiam si nota eēt fornicatio vt ex de diuor. porro. ⁊. c. ex lris. Et plura vide ī dicto. c. plerūq̄ in glo. Ecōtra ꝟo vt habet ex de dona. inē vi. ⁊ vxo. c. j. mulieres cū p aliq̄ licita cā a viris ꝓprijs fuerint separate: totaz dotē viri reddere tenent. Q̄ si q̄rit: vtꝝ q̄ talis restitutio dotis fieri dz in ꝯtinēti. Ad hoc rñdet Jo. de pla. insti. ō act. ⁊ fuerit antea q̄ si dos ꝯsistit ī pecunia vl alijs mobilib⁹ tūc marit⁹ vl heres eius dilationē hz anni vni⁹. Si ꝟo ꝯsistit īmobilib⁹ restitui debz incōtinenti post solutū matrimoniū vl celebratū legitime diuortiū. Et nota q̄ licet marit⁹ vl ei⁹ heres dilationē habeat vt nō teneat restituere mobile nisi infra annū: sic sūt naues iumēta ⁊ sylua: tñ fruct⁹ interim ꝓcepti ex ipis vt pensiones nauiū iumētorū ⁊ similiū non lucrat sibi: ꝗ habet interī cōmodū medij tpis ⁊ tenet restituere vna cū rebus post annū. Sec⁹ aūt est in eo qō lucrat cū pecunia quam p dote restituere

debet: sep illud lucꝝ sibi acquirit. Et sic intelligit Salicet⁹ ⁊ Angel⁹. C. de rei vxo. actio. l. j. ī. ⁊ exactio. Porro licet infra annū maritus vl ei⁹ heres nō tenet restituere res mobiles datas in dotē tenet tñ interim vxorē alere si nō habet vnde se alat vt notat in dicto. ⁊ exactio. Q̄ tñ intelligit Bal. vsq̄ ad ꝓdecētē quātitatē alimētorū: ⁊ abinde supra debet fruct⁹ vxori restituere. Similiter dicendū ē de rebus īmobilibus vxoris q̄ si vir vel heres non restituit eas vxori statim post solutū matrimoniuz vl celebratū diuortium: tunc post morā in huiusmodi rebus tenet etiā ad fructus.

Q̄ si vir aut heres nō habet tñ quantum sibi solū sufficiat: tūc omnis ordinata charitas incipit a seipo nisi eēt artifex vt aliū de sibi possit acquire victū. Verūtamen in his ⁊ multis alijs fieri cōsuetudo laudabilis ē seruanda est. Ad intelligentiā autem eorꝝ que dicta sunt sciendū est q̄ donatio propter nuptias est illud qō spōsus spō se donat quādo ab ea dotē accipit: vt eo. ti tu. nuper. Dos autē est qō viro dat a muliere p onere qō de matrimonio sustinet: ⁊ tamdiu durat q̄diu ⁊ matrimoniū: ſz eo soluto soluit ⁊ dos: q: sine eo esse nō pōt: vt. ff. de iure do. l. iij. ⁊ ē dos quasi ꝓrium patrimoniū mulieris. ff. ō mino. denq̄ ⁊ sed vtrū in fi. Tñ q̄diu stat matrimonium manet dñiū dotaliū penes viz: ita q̄ ꝗ volūtatē viri nō pōt inde facere elemosynā ni si eo mō q̄ dictū ē supra: vbi agit de elemosyna. Ufi generalr in trib⁹ casib⁹ maritus lucrat dotē vxorī. Prio ex pacto vt si paciscat de tota dote vl ei⁹ pte post vxorī mortē lucrāda: vt. C. de pac. quen. l. ex morte. in prin. ⁊ ī auē. ibi posita. Scōo cū deficitē tib⁹ liberis ⁊ ꝓinq̄s vxor mortua fuerit ī testata: tūc vir succedit vxori ⁊ lucrat dotē ⁊ ecōuerso: vt. C. vñ vir ⁊ vx. l. j. Tertio lucrat ex lege: vt si ꝓter adulteriū mulieris fiat diuortiū: vt supra dictū ē Hic q̄ri pōt: pone q̄ ꝓter adulteriū vxorī facta separatiōe thori mulier dotē amisit: post ꝗ iter eos ꝓbata ꝯsanguinitate separant oīno: nū quid mulier dotē repetere pōt cū nō fuerat mrimoniū ⁊ p ꝯsequēs nō cōmisit adulteriū. Ad ꝗ dicēdū q̄ glo. i. c. plerūq̄. ex de dona. inē vi. ⁊ vx. lōgo ꝓcessu arguens ad vtrāq̄ ptē cū multis allegatiōib⁹: tādē cōcludit q̄ ipa dotē repetere nō pōt. Cui⁹ rō ē fm Lau. qz licet postea appareat q̄ nō fuit mrimoniū: tñ nihilomin⁹ puniri dz ꝓpē intētionē cū ope subsecuto: fecit ei qō potuit: ex de biga. c. nup. ⁊. c. vl. ff. de adul. si vxor. ⁊ j. Et subdit glo. p̄dicta istud verī⁹ credo: pncipiū enī ꝯsiderari dz ī talib⁹ ⁊ non exit⁹ vt p ꝗ ceteris audacia delinquēdi auferat: nā si hoc eēt tūc falsū posset ꝯmitti ī pbatiōe impedimēti. Cōcor. Hostiē. Lau. Hoff. Guil. ⁊ Jo. vñ licet ꝗria opio magis benigna appareat: tñ fm glo. nō est extēdē da licētia ꝓter delictū. Deniq̄ in alijs casib⁹ exceptis iā dictis redit dos ad mulierē ⁊ donario ꝓter nuptias ad viz: nisi secus obtineat cōsuetudo approbata: vt ptz ex de dona. inter vi. ⁊ vxo. c. donatio. ⁊ sane. Plura autē eēnt dicenda de hac materia que gra brevitatis omitto: quoꝝ q̄dam qui voluerit noscere pōt ex sūma pisana in verbo: dos: breuiter annotata videt.

De quinq̄ vltimis hominū generibus qui cum vsurarijs ad restitutionē obligant: Sermo. XLV

On furtū facies.

Exo. xx. Ut vsq̄ in finē contagiosā pestifere vsure infectionē patēter ostēdam⁹: materiaz in ꝓsecutione duoꝝ sermonū p̄cedentium vtcūq̄ declaratā breui stilo ꝯcludamus.

Quartodecio igit tutores curatores ⁊ mres ac alij q̄cūq̄ sine mādato gerēdo negociū alienū ⁊ sic p alijs fenerando tenet ad restōes fm Alex. lomb. ⁊ rodoñ. qz cāz efficacē ad tale lucꝝ p̄stiterūt. Ad cui⁹ euidētiā prio sciēdū ē: q̄ triplex ē tutela. s. testamētaria qñ pr dat tutorē ī testō: ⁊ legitima q̄. s. a lege defert: nā cuz null⁹ ē tutor p testamētū: tūc q̄ prio loco deberet huic ab intestato succedere tutelā illi⁹ tenet suscipere. Ac datiua: vt qñ nl'o tutore dato in testō nec extrātib⁹ ꝯsanguineis idoneis iudex ex officio dat tutorē: ⁊ durat tutela vsq̄ ad. xiiij. annū ꝯpletū ipl⁹ pupilli: ⁊ inde īcipit cura q̄ durat vsq̄ ad. xxv. annū ꝯpletū. Notādū tñ q̄ clerici ñ cogūt recipe tutelā hz possint alicui succedere ab itestato: ꝗuts ī laic ē ꝗriū: vt. C. de legi. tute. auē. sic hereditas. Pñt tñ clerici recipe legitimā tutelā: fm Jo. di. lxxxvj. c. fi. si volunt Epi aūt ⁊ monachi tutelā legitimā recipe nō pñt: vt in auē. de san. epi. ⁊ deo amabiles. Tñ fm quosdā illi auctoritati derogatur p illud di. lxxxvj. c. peruenit: vbi satis-

patet q̃ possit recipe legitimã: licet nõ dati
uam vl testamentariã: vbi etiã ostenditur
q̃ ad cõmunẽ tutelaz miserabiliũ persona
rũ omnes clerici vl monachi tenenẽ: cũ scz
eis cõmittẽ ab his quoꝝ interest. Quod
etiam pz. lxxxviij. di. c. j. ⁊. c. eps guberna
tionẽ. Cetera de tutore qdã dicta sũt superi
us vbi agit de gerentib⁹ aliorũ negocia q̃
hic replicare superfluum iudico. Queri
tamẽ põt p̃mo. Pone q̃ tutor pecuniã vsu
rariam pupillo tribuat nihilq̃ illi dicat q̃
sit lucꝝ vsurariũ: demũq̃ lapsu tẽporis p̃
testet illud fuisse lucꝝ vsurariũ: vtrũ pu
pillus teneat credere ⁊ illõ restituere. Ad
ꝗ dicendũ ꝓm quosdã q̃ non: p̃sertim si de
bonis nõ habuit als cõgruũ fructũ vl emo
limẽtũ. Rõ ẽ: qz pupillus nõ approbat qõ
tutor fecit: nec tutor aliqd de vsuris dixit
tẽpore quo dicere debebat: nec pupill⁹ als
iustũ lucꝝ vl emolimẽtũ de suis bonis ha
buit ꝓterea p suo interesse põt illud reti
nere ⁊ ipe tutor obligat hmõi lucꝝ restitu
ere: ⁊ sic penã sustineat infidel dispensatio
nis sue. Secundo queri põt: vtꝝ tutores
vl curatores aut matres que licet nõ fece
runt ꝯtractus vsurarios p pupill vl filijs
tamẽ p illis vsuras exigũt ⁊ recipiũt tene
anẽ ad restitutionẽ. Ad hoc rñdet Alexã.
lombꝰ. q̃ tales obligant restituere si ille cu
ius noie acceperũt nõ est soluendo: vel nõ
vult satisfacere. Hoc etiã sentit Bar. brixi.
in. c. sicut nõ suo. xlvj. di. vbi ꝓhibet ali
quis vsuras exercere nomine alieno sicut
nomine suo. Cuius ratio est: qz facientẽ ⁊
consentientẽ par pena constringit: vt. ij. q.
j. c. notũ: in fi. Et qõ grauius ẽ ꝓm Inno.
si tutor noie pupilli p̃dictas exigit vsuras
tũc etiam post depositũ officiũ agi põt con
tra illũ: vt dicto. c. siẽ nõ suo: in glo. Ter
tio q̃ri põt: quid ergo faciet tutor a cõitate
artat⁹ ad suscipiendã tutelã pupilli: q̃ mul
ta habet suscipe ꝯ vsur. Ad ꝗ rdet sanct⁹
Bernardin⁹ in tractatu de restitutiõibus
q̃ coꝝ eꝓ ciuitatis ⁊ ptãte vl lege prote
stari debet: q̃ a debitorib⁹ nõ exiget nisi ca
pitale ⁊ de vsuris se nõ intromittet: ⁊ de ꝗ
fieri faciat publicũ instrumẽtũ ⁊ sic euade
re poterit dispẽdium in vtroq̃ foro scz con
scientioso ⁊ cõtentioso. Quarto q̃ri põt:
vtꝝ oẽs p̃dicti ⁊ alij qui dederũt cãm effi
cacẽ vsuras exercẽdi: possent inuitis illis
q̃bus acquisite sũt aut ignorãtib⁹ de eisdẽ
accipe pecuniã ad q̃titatem vsure acq̃site.
⁊ his restituere quib⁹ debent. Ad ꝗ rñdet
quidã q̃ sic: nec in ꝗ cõmittũt furtũ: cũ illa
pecunia vsuraria nõ sit illorũ: nam qz per
efficacem causam istoꝝ tale lucꝝ iniustum
deuenit ad man⁹ vsurariorꝝ ⁊ ad restitutio
nẽ obligati sũt isti mediatores vl cãm effi
cacem tribuentes iustũ esse videt vt q̃ cau
sa illoꝝ iniuste sũt ablata de lege nature in
ste licentiã habeant illa satisfacere: ne ipsi
de ꝓprio satisfacere teneãt: qõ etiã Chryf.
sentire videt. Et habet extra de re. iur. c.
Unũqõq̃ p quascũq̃ cãs nascit p easdem
dissoluit. Unde ad hoc p̃dicti videnẽ obli
gati: ⁊ in hoc gerũt vtilẽ curam suam ⁊ il
lorũ qui illa iniuste detinẽt. Qõ sane intel
ligendũ est in foro cõscientie: ⁊ dũmõ non
sequat aliud incõueniẽs: de quo dictũ est
supra: vbi queritẽ: vtrũ quis p furtũ satisfa
cere põt sibijpi cũ cautelis ibidem postis.

Quintodecimo heredes tenẽt ad resti
tutionẽ: de quib⁹ generaliter ꝓm Archiõ.
⁊ alios doctores canonistas ẽ dicẽdũ: q̃ li
cet aliter ꝓm leges distiguat: tñ ꝓm ius ca
nonicũ tenent indistincte heredes ad oia
debita defunctorũ ĩ quoꝝ loca succedunt:
siue heredes sint filij: siue extranei: siue ra
ptoris siue alterius detẽtoris: siue talia de
bita fuerint ex cõtractu: vt emptio vendi
tio: locatio: cõductio mutuũ ⁊ sllia: vl ex q̃
si cõtractu vt tutela: gestio negocioꝝ: siue
ex maleficio: vt furtuz: rapina: simonia vl
quasi ex maleficio: vt cũ iudex ex impitia
male iudicat: aduocatus male aduocat: ⁊
sic de alijs: vl cũ ꝯ domo est aliquid eiectũ
vl effusũ qõ nocuit alijs: siue peuenerit res
illa p qua debitũ fuit ꝯtractũ ad heredes
siue nõ: siue lis fuerit ꝯtestata siue non: vt
plene pz. xvj. q. vj. c. si eꝓm: extra ꝯ pigno.
c. ex p̃sentiũ: in fi. eẽ de solu. c. j. eẽ de vsur.
c. tua nos. eẽ de rap. c. in litteris. extra ꝯ se
pul. c. fi. Qõ sane tñ intelligit: si heredi
tas sufficit: q̃ si hereditas non sufficit ad
oia debita p̃soluẽda: tunc ꝓm Ray. in iudi
cio anime licet heres nõ fecit inuentarium
nõ tamẽ tenet nisi q̃tũ sufficit hereditas.
Secus aũt ẽ in foro iudiciali ꝓm Jo. an. in
nouella vbi dicit q̃ si fecit inuẽtariũ nõ te
net vltra vires hereditatis: quo aũt ad iu
dicium anime illud indistincte affirmat.

Pro cui⁹ noticia sciendũ: q̃ inuentariũ
ẽ scriptura quã debet heres ꝓm leges in
choare infra. xxx. dies a morte testatoris:
vl postq̃ scit se eẽ heredẽ institutũ: ⁊ debz
ibi scribere omnes res defuncti sub testib⁹
⁊ dz illam scripturã p̃ficere infra. xl. dies

vel infra annũ si res sũt remote: ⁊ tũc non
tenebit creditorib⁹ vltra id qõ ĩ heredita
te fuerit inuentũ: als ꝓm leges teneret in
solidũ si nõ fecerit inuentariũ. Ad p̃dicta
quoq̃ hoc addẽdũ est: q̃ talis heres vltra
hereditatẽ in anime iudicio tenet ad oia
p̃dicta q̃ dictus vsurarius p eo expendit:
si saltẽ illa mala fide suscepit. Cui⁹ rõ ẽ: qz
per hoc ad nõ restituendũ prestitit causam
efficacem quod verũ est: si talia habuit eo
tempore quo dict⁹ vsurari⁹ erat nõ soluen
do. Qõ si queritẽ: quid si de duob⁹ here
dibus vsurarij alter faci⁹ est nõ soluendo.
Ad hoc dicẽdũ ꝓm Hosti. q̃ alter obligat
in solidũ ⁊ hoc vsq̃ ad quãtitatẽ q̃ ad eum
de hereditate peuenit. Cui⁹ ratio est: qz sue
cedit in crimine: ⁊ etiã qz omnes res here
ditarie sunt obligate: vt plane pz eẽ ꝯ vsu.
c. cum tu. §. fi. Sextodecimo testamento
rũ executores qui plus deserniunt corpori
q̃ anime: ⁊ oculo q̃ ꝯscientie tenent ad re
stitutionem. Ad cui⁹ euidentiã sciendũ: q̃
sepi⁹ ꝯtingere solet vt relicta bona vsura
rij nõ sufficiãt plenarie ad soluenda debi
ta vl restituẽda iniuste q̃sita: que tamẽ sci
unt certis personis esse restituenda: ac ni
hilomin⁹ ne fun⁹ vsurarij careat ecclĩastica
sepultura cũ eꝓ vl curato de certa quanti
tate pecunie p incertis ꝯuenit executor: vt
sic licentiam acquirat sepeliendi fun⁹ in lo
co sacro: qõ ⁊ plerũq̃ perficit cum magna
pompa: qua quidẽ pte amota reliqua bõa
vsurarij nõ sufficiũt ad plenarie satisfacien
dũ de certis. Talis igit executor cum det
efficacem causã q̃ hi qui deberẽt hr̃e certa
de bonis vsurarij nõ possunt acquirere: te
net extunc in solidũ de ꝓprijs satisfacere:
vsq̃ ad illã quãtitatẽ quã p incertis dedit
eꝓ vel alteri etiã pauperi causa elemosy
ne: ⁊ hoc iõ: qz christ⁹ nõ succedit in paupe
ribus nisi qñ non reperiunt persone certe
quib⁹ restitui debeãt certa vt quasi p sub
stitutionẽ christus succedere videat: ac si
testator diceret. facio tales ⁊ tales heredes
meos: quos si reperiri penit⁹ nõ cõtingat:
substituo mihi christuz in pauperibus suis.
Sed de hoc plenius postea videbit. Simi
ter de executorib⁹ testamẽtorꝝ visũ ẽ supra.
iiij. p̃cepto. Decimoseptimo detẽtores rerꝝ
emptarꝝ de pecunia fenebri tenent ad resti
tutionẽ. Ad cui⁹ euidentiam queri potest.
Si ponat casus q̃ vsurari⁹ de vsuraria pe
cunia emat equũ p̃diũ vl domũ: ac alteri li
beralit donet: efficiat q̃ postmodũ nõ sol
uendo: vtꝝ qui soluit vsuras cũ effectu re
petere posset rẽ emptã de vsuris a possesso
re: cui sic donata ẽ: ac vtꝝ possessionẽ reci
piẽs in foro ꝯscie restituere teneat. Ad ꝗ
respõdet Monal. in summa q̃ licet p̃cium
ex re furtiua redactũ nõ sit furtũ: vt. ff. de
fur. l. qui vas. §. vlt. ⁊ vitia personalia nõ
transeant in successores: vt eẽ de fil. p̃sby
terorũ. c. ex transmissa: tamẽ ĩ hoc casu põt
iste petere ⁊ ille tenet restituere: vt eẽ de
vsur. cum tu. vbi plane p̃cipit in hoc casu
p̃dia vendi sic empta. Concor. Ray. Et hu
ius ratio ẽ: quia ĩ tali casu res succedit lo
co precij sicut ecõtra p̃cũ succedit loco rei:
vt. ff. ꝯ peĉ. here. l. si rem ⁊ p̃cũ: quedã ta
mẽ intellige ꝓm Guil. quãdo rẽ talem ha
buit ex causa lucratiua: secꝰ autẽ si emisset
vel ex alia causa nõ lucratiua ⁊ bona fide
habuisset: vt nõ credẽs rẽ emptã de pecu
nia vsuraria: vel credẽs ipm vsurariũ als
habere vñ posset vsuras reddere. Concor.
Hoff. Hosti. Specu. Et addũt Hoff. ⁊ Ho
sti. q̃ si res illa lucratiua postea ad aliũ ex
sili cã puenire ꝯtingat: ⁊ ille vlteri⁹ fuerit
ille q̃ vsuras soluerat seu repetere potue
rat: tũc ille cui prius res data fuerit libera
tur ⁊ cõtra eũ nõ posset agi ciuilit: vt. ff. de
act. ⁊ obli. l. oẽs debitores. ꝓm etiã Hosti.
si res empta de pecunia fenebri p tertiã p
sonã peruenit ex cã lucratiua ad eũ qui de
dit vsuras vsurarius tñ minime liberat:
vt. ff. de ꝓbo. ob. inter stipulantẽ. Decio
octauo sũt eos ad sepulturã in casu nõ con
cesso recipientes: ac etiam notarij ⁊ testes
eoꝝ testamentis assistẽtes: similit ⁊ ꝯfessio
nẽ eoꝝ indebite audiẽtes vel absoluẽtes.
Pro q̃ sciendũ q̃ eos sic sepeliẽtes sũt ipo
facto excõmunicati: vt pz in clemẽ. de vsu.
c. eos. Audiẽtes autem in tali casu eorum
ꝯfessiones ⁊ absoluentes: ac etiaz testes ⁊
notarij peccãt ꝯtra preceptum ecclesie posi
tum in. c. q̃q̃: li. vj. de vsur. ⁊ vltra ꝗ omnis
iam dicti tenent ad restitutionẽ omniuz q̃
receperunt ab eodem. Q̃ si quidã vsura
riũ nõ sepeliunt sed illum sepelire simulãt:
puta ponũt capsã honorifice vacuã ĩ phere
tro: ac si corpus esset ipius vsurarij: tũc ni
hilomin⁹ ꝓm Jo. an. ⁊ alios doctores sub
iacent eisdẽ penis. Hic queri potest prio
vtꝝ vsurario qui restituere habet ad salu
tem sufficiat q̃ in periculo mortis ꝯstitut⁹
cõdat testamentũ super restõne male abla
torum ita vt recipi possit ad absolutionẽ cõ
munionẽ ⁊ ecclesiasticã sepulturam. Ad ꝗ

rñdet Alex.lomb. q oīno nō sufficit. Cui⁹ duplex ratio dari pōt. Prima q: testm̃ est vltima sentēcia voluntatis nostre de eo qō post mortē suam quis voluit fieri: cū enim testans hoc velit fieri post mortē: ⁊ p⁹ mortem locus penitentie nō sit: sine qua null⁹ vsurarius absolui pōt: restat q solū tāle testamentū cōdens: in statu salutis esse minime pōt: ꝓpterea oportet q in vita restituat velit: als nō dimittit pctm̃ nisi restituatur ablatū: vt dicit de reg. iur. li. vj. vnde restō dūmodo possibilis fuerit p̄cedere debet omnē actū penitētie vt postea videbit. Secūda rō est: quia iusticia dei requirit vt ille satisfaciat qui peccauit. Sicut igit vsurarius ē qui offendit: sic ipe satisfacere debet in quo offendit: qō nō facit si faciēdus in testamēto reliquit. Unde generaliter si satisfacere cupit ita q ei remittat peccatū: quattuor obseruare oportet. Primus q si pecuniam habz vnde restō fieri pōt: illam exponat restitutioni per amicū fidelē ante q moriat. Secundo q sub voce preconia solennit p̄conizari faciat q omnes a quibus per se vel per alios pecuniaz extorsit: veniant recepturi plenā satisfactionē. Et ꝗ quidem fiet tum vt his quib⁹ debet restō plenius innotescat ⁊ venire possint sua repetentes: tum etiā vt scandalū qō in publico ꝓpter vsuras exercēdas ab eo multis ē relictū: hoc modo quasi in publica pnia deleat ⁊ emendet: q: vt dicit ex de pe. ⁊ re. c. j. Manifesta peccata nō sunt occulta correptione purgāda. Si tālis vsurari⁹ nō fecerit publice fm Alex. lomb. nō det ei sacramētū nec ecclesiastica sepultura. Tertō si habet aliq̄ instrumenta vsurar q ea casset p publicū instrumētū vel redigat ad debitū veritat. Quarto si aliquid deficit ad explicādū vel debite obligādū: faciat fieri publicū instrumētū atq debitā cautionez sic exprimit i. c. quāq. de vsur. li. vj. Et ꝗz magnos vtriusq iurt doctores fideiussor vsurarij tenet in solidum ad restōnem oīz vsurar certar ⁊ incertar. ac etiā male ablatorꝫ per vsurariū extortorꝫ: quantū se vires p̄dicte hereditatis extendūt ⁊ hoc habito respectu ad p̄dicte cautionis temp⁹. Nam licet tpe p̄stite cautōis p̄ncipalis eēt soluēdo. demūq facultates eius essent exhauste aliter q in restōnibus p̄dictis: nihilomin⁹ fideiussor remanebit ad oīa obligatus. Et licet exceptio in opie psit principali: nō tamē fideiussori eius in dicto casu

Secūdo queri pōt de eo qui se spōte obligauit ad vsuraꝫ restōnem credens vsurarij bona ad hoc sufficere ⁊ postea inuenit nō sufficere: vtꝫ de suo ꝓprio satisfacere tenetur. Ad hoc rñdet sanct⁹ Bernardin⁹ in tractatu de restitutionibus: q aut obligauit se indistincte: puta si tm̃ haberet de bonis defuncti: ⁊ tunc nō obligat nisi p tāto q̄tum inuenit de bonis eius. Aut obligauit se indistincte: ⁊ tunc si opus ē de suo ꝓprio suplere tenet ita q integre soluat. Cui⁹ rō ē: quia seipm̃ ꝓprijs ꝗbus illaqueauit: ⁊ licet in intentiōe habuit se velle distincte obligare q̄uis nō exp̄ssit: nō tm̃ per hoc se pōt excusare: q: magis statur obligationi exp̄sse q̄ intentioni occulte: quā q: nō exprest sit sibi impute:: quia ꝓpter insipientiā suā suo iure creditores fraudari nō debent.

Tertio queri potest: vtrū per publicū instrumentū ab vsurario recipiens cautionē de restituendis vsuris ⁊ male ablat ad voluntatē suā possit itez sine pctō ꝓmissionē hanc eidē relaxare ⁊ instrumētū cautionis reddere vel cassare. Ad ꝗ respōdet sanct⁹ Bern. vbi supra: q si ille q̄ se prius obligauit ⁊ nūc relaxationē petit ē cōpos sue mētis: ⁊ hoc postulet ꝓportune: pōt sine pctō instrumētū hui⁹ obligatiōis cassare: cū salus ei⁹ eē debeat ī manu sua nec teneat hō salutē aīe ei⁹ cū ꝓprio scādalo procurare: nec etiā ꝓpter hoc a vīculo debito ꝫ remaneret absolut⁹. Verūtamē sec⁹ esset si talis obligat⁹ eēt suo plato. Deniq aduertēdū ē q si vsurari⁹ nō pōt habere fideiussorem nec pignora: tūc fm Jo. an. iuret illa non posse habere ⁊ iuret se facturū qō cauet: ⁊ sufficit: maxime si hoc verisimile ē: vt ex d̄ dona. inter vi. ⁊ vxo. c. p litteras. His igit p̄missis det vsurario penitētia ⁊ nō prius sic p̄cipit in dicto. c. q̄q̄. Nā si quis aliter eum absolueret: thesaurizaret sup seipm̃ diuinū iudiciū: ⁊ animā illi⁹ p̄cipitaret in ꝓfundū inferni: nec ignorantia excusaret eum: vt ex de iniur. ⁊ damno dato. c. si culpa. Ad laudem dei omnipotentis.

Epilogatio de triplici vsura et in quibus committitur vel excusatur: Sermo XLVI

On furtum facies

n Exo. xx. Ela iā tādē expediti vl expte de diuersis ꝓtractib⁹ vsurarijs vt tenaci⁹ ip̄rimāt succincto stilo sin

gula ꝓcurrēdo breuit ad memoriā reuocemus. Pro q sciēdū q vsura ē q̄cq̄d sorti accedit: siue sit pecunia esca vestis species lingua seruitiū: vt ꝗz fere ī omnib⁹. c. xiiij. q. iij. Et sub intelligitur ex pacto precedente: vel etiam ex intentione precedente comitante vel subsequente. Et accipitur ꝗ sors pro debita quantitate rei mutuate in materia occurrenti. scz pecunia: frumento vino: oleo ⁊ similibus. Et sic sors est capitale creditoris exp̄ssum vl palliatum. Nec vsura cōmitti potest nisi circa sortē ⁊ capitale rerū mutuabiliū. Et hec vsura tā exercenda reputat: q ius naturale diuinū ⁊ canonicū vniformiter se habent negatiue ad oēs casus vsurarios: q: pari rōne sicut in vno casu sic ⁊ in quolibet prohiberi debuit: cū de sui natura sit mala. Et hui⁹ sententie est Jo. an. in mercu. in regula pctm̃. Dicit etiam Alexan. de bales in. iij. parte sūme q q̄uis hominē occidere sit peccatū in se: nō tamē fm se. Et ideo quādoq licet occidere: q: domin⁹ in aliquib⁹ casib⁹ homicidiū cōcessit. Dare tamē ad vsurā ē peccatū in se ⁊ fm se: q: nunq q̄ ī aliquo casu licet: ⁊ sic nulla potest in ea cadere dispensatio: vt ꝗz plane extra de vsur. c. sup eo. Tāta nāq ē illius fedites q etiā in extrema necessitate quādo licet furari: nō licz aliū inducere ad mutuandū sub vsura. Ut igitur vsure vitiū magis elucescat p̄mo notādū est q in omni cōtractu ex hoc cōtingit vsura vel nō q aliquis accedit sorti vl qō est de sorte: verbi gratia. Si quis possidet domū vel fundū vel huiusmodi fruct⁹ inde excrescēs de sorte est: ⁊ nō accedit sorti. Si quis igit emit aliquā rem iusto precio res ipa secū portat sortē suam: ⁊ si qua pro uenit inde excrescētia illa de sorte est: ⁊ nō accedit sorti. Et eodē modo cōtingit in locatione. Cōmodatū aūt si manet in sua natura nō recipit excrescentiā sortis: ꝗ magis tūc in alio contractu transit scz in locatū. Ex quo relinquit q solū in mutuo lucruz accedit sorti: ⁊ ideo in hoc cōcordant oīs doctores q in mutuo nō licet accipere vltra sortē: ⁊ q solū in cōtractu mutui veri vl interpretati cadit vsura. Dinc. xiiij. q. iij. c. putant: dicit quedam glo. q sunt duo contractus qui d̄ sui natura sūt gratuiti. s. mutuū ⁊ cōmodatū. Mutuū enī si nō est gratuitū iam nō est mutuū sed vsura. Cōmodatū vero licz nō sit gratuitū tamen nō est vsura q̄uis desinit esse cōmodatum: sed si quid recipit pro re cōmodata ⁊ ē pecunia tūc cōmodatū transit in emptionē ⁊ venditionē. Si vero est alia res que datur p ca: tūc trāsit ī permutationē: q si p vsu rei pecunie recipit tūc transit ī locationē: Si denīq res alia recipit tūc transit in cōtractū scz innominatū scz do vt des. Ex quo denuo relinquit q solū in cōtractu mutui cōsistit vsura. Et ideo tenendū est generalit q quādocūq dicit vsura cōmitti ī aliquo cōtractu emptiōis: venditiōis: locationis pmutatiōis ⁊ similiū: tūc semp intelliguntur ibidē esse duo ꝓtract⁹. Exempli gratia: vendo tibi p decē qō vix valet octo: ⁊ hoc ꝓpter dilationē solutiōis: tūc ē ibidē vsura ⁊ p ꝓsequēs duplex ꝓtract⁹. s. vēditionis: ⁊ mutui: cui⁹ gratia preciū adauget. Secūdo notādū q triplex est vsura scz animi signi ⁊ pacti. Vsura vero animi ē cū q̄s p̄ncipaliter mutuū dat ꝓpter spem lucri: ⁊ sic cōmittit vsura sola intētiōe corrupta ex p̄te creditoris q̄ principaliter mutuauit spe lucri: ⁊ tūc tenet creditor ad restitutionem ex quacūq etiā intētiōe debitor: illi dederit: vt ex eo. ti. in. c. ꝓsuluit: ī glo. Quidaz tm̃ distinguūt ⁊ meli⁹: dicētes q si debitor aliq̄d dedit ex sola liberalitate p modū doni: tūc nō tenet eidē restituere ꝗ ꝗz pauperibus dare nō ex p̄cepto ꝗ ex ꝓsilio: ⁊ ꝗz de intentiōe corrupta penitere. Si vero dedit ratiōe mutui p̄ncipal: tūc nō abdicauit illō a se volūtarie ꝗ ꝓditionate: ne. s. mutuans reputet se grauatū ⁊ alter ī gratū: ac ꝓpter ꝗ als nō inueniret tale mutuū: ⁊ tūc restituī ꝗz mutuāti: ⁊ p ꝗ saluari pōt ꝓtrouersia q̄ vsat inē doctores q̄ sumit ex. c. ꝓsulnit: ex de vsur. vbi ꝗz in glo. q ꝗz tal in foro iudiciali nō est puniēdus tanq̄ vsurari⁹: tm̃ in foro cōscie ⁊ ecclie iudicādus ē male agere: ⁊ inducendus ē nō ꝓpellendus vt sic accepta restituat: q: quo ad deū reuera vsurari⁹ ē. Ex ꝗ dicūt Scot⁹ in. iiij. ⁊ Alexan. lomb. ī tractatu suo: q ꝗz talis vsura mētalis cū culpa mortali fiat ad restōne tī non obligat: Et adducūt exēplū de furto: q si q̄s grat liberalit ī dono recipit qō furari ꝓposuit: tūc licet talis furet mēte nō tamē ope nec ad restōnē obligat. Sic qui ex cōcesso mutuo lucrari ītēdit a debitore tm̃ nihil extrgit sed gratis datū recipit: q̄uis sit vsurari⁹ mente: tamē nō ē ope ita q teneat restituere. Ad qō rñdet Jo. an. ī mercu. super regula pctm̃: q inē illos duos casus ꝓbat eē magna dissimilitudo. Nā ꝗz donatari⁹

in casu furti corruptā intētionē habuerit: nō tamē donatio causat ab eius facto: nec annexa est illi intentioni corrupte. Cuius ꝓtrariū in mutuo cadit: qz cū ex bono charitatis gratis fieri deberet: fit principaliter ex spe lucri: cui vitiose spei effect⁹ ꝓsequit qō ē lucꝫ: ⁊ iō talis ad restōnem obligat: qz lucrū exinde sub tali intentione receptū ē vsurariū: ⁊ hec opio vera ē ꝓm Jnno. Hostien. Archi. ⁊ Ray. Patet igit intuēti q̄ he due opiniōes ꝓrie ꝓcordari possūt per supradictā distinctionē: quā ponit archiep̄s florētin⁹ in tractatu restitutionū. Hec aūt intentional vsura piculosior: ē q̄ illa q̄ fit cū exp̄ssis pactiōib⁹. Primo: qz in foro causarū minime repeti pōt. Scōo qz ꝓpter suas subtilissimas palliatiōes a multis aua ricia cecatis cognosci nō pōt. Exēpli grā: vt vnū casū ponam⁹ de plurib⁹. Si ematur fundus vl ager iusto precio ea cōditione q̄ q̄cunq̄ vendēs ementi p̄ciū illud restituit fundū vel agrū rehabebit: tunc ille contractus in se nō ē vsurari⁹ ꝑ licitus: vt dicit glo. magna. in. c. ꝓquest⁹: ex devsur. potest tamē ille ꝓtract⁹ illicit⁹ ⁊ vsurari⁹ iudicari scz si emptor sub spē emptionis intendit mutuare p̄ciū agri: ⁊ p tale lucrū lucriface re annuos fructus agri: tūc enim vsura iudicat ex intentione: licet ab eccl̄ia ꝓm Archidia. ex b̄ ꝓdēnari nō pōt. Qō si simplici intentiōe agrū emit iusto p̄cio parat⁹ tamen restituere venditori redrēti nō ē ibidē vsura. Signū autē intentionis simplicis ē q̄ dat iustū p̄cium ⁊ intēdebat emere possessiones vl reddit⁹: ac etiā q̄ poti⁹ eligeret fūdū tenere q̄ pecium recipere. Ceterū triplex vsuraria intentio distingui pōt in cōtractib⁹. Prima dicit antecedens q̄ viget antecq̄ mutuū dat vl quādo dat: qō proprie directe est contra mandatū dominicū si tamē postea ꝓpositū mutaret ad regulaz charitatis antecq̄ vltra sortē recipet: tunc gratis datū licite retinere posset. Secūda dicit cōcomitans q̄ scz mutuando non viget tamē si mutuū recipiens postea in mutui recōpensationē aliq̄d dat: ⁊ mutuans ꝓpter eandē cām libenter b̄ acceptat: tūc cōmittit vsurā habēs corruptā intentionem cōcomitantē. Tertia dicit subsequēs: que scz tam mutuando q̄ solutionē recipiendo nō viget: ꝑ lapsu tēporis cupidine p̄ualente vult mēte ⁊ ostendit ore vl ope q̄ propē mutuū p̄ius factū sibi fiat mun⁹ a manu a lingua vl ab obsequio. Et hi oēs nō solum cōmittūt vsurā ⁊ tenent ad restōnem ꝑ etiam q̄cunq̄ in ius talis mutui succedūt: vt filij vl heredes. Et hec ē sentētia Archiē. xiiij. q. iij. c. j. Q̄ si querit: vtꝫ si nō fuit intentio creditoris aliquid ex mutuo recipere ⁊ debitor aliquid dat teneat credito: ad restōnem. Ad hoc dicendū q̄ ex pte debitoris in remunerādo in mutuante triplex intentio distingui potest. Prima dicit timorosa qua scz debitor timet displicere creditori quem credit velle remunerari: vl timet ab eo sibi mutuatū auferri: vel ne inueniret iterū mutuare volentē si nō remuneraret: ⁊ in similibus casib⁹. Unde si creditor hanc intentionē scit aut credit vl saltem verisimiliter credere deberet restituere debet accepta: tamē non tenet restituere bona fide consumpta: ꝓm Guil. Secunda dicit gratiosa quādo scz in remunerāte respectus aliquis remunerationis interuenit: nō tamē principaliter ꝓpter illud fit: ꝑ magis ex gratia: ⁊ tūc creditor hoc credēs nō tenet ad restitutionē. Tertia dicit amorosa quando scz ex sola charitate debitor aliquid creditori donat: ⁊ si creditor talit datū credit: restituere nō tenet. Q̄ si q̄rit Cur nō potest eque bene retineri ab vsurario mentali: cui debitor ex mera liberalitate ⁊ libertate facit recōpensationē. Ad hoc dicendū q̄ hoc venit ex diuino p̄cepto statuente edictum q̄ ī mutuo nihil sperari debeat: cū quo precepto recipiens ad mutuū dispensare nō potest: ⁊ quia talis recompēsatio fit cōtra legē iuste principantis saltē in eo qui taliter mutuat: ideo debitor recōpensationē facere deliberās: licet quantū in se est mutuanti licite dare potest: tamen nō potest sic libere dare q̄ taliter mutuās licite potest sic vltra sortem recipere: vt p̄z plenius superius in sermone vbi agit de mutuo facto alicui cōtati. Usura vero signi ē cū pactū exp̄ssū nō interuenit ꝑ q̄daz signa intentionē animi manifestātia: puta cū mutuās insinuat ꝓbo nutu vl signo q̄cūq̄ q̄ nō mutuaret nisi lucꝫ aliq̄ō sperāret: siue cū post mutuū negat terminū vel iuramenti denegat relaxationē ei qui iurauit se nō absentare ⁊ his similia. Talis enim nō tm̄ qō accepit inde tenet restituere: sed etiam illi tenet restituere q̄ tali modo mutuū recepit: nisi canonicū aliud obstaret. Cui⁹ rō est: quia nō refert quid ex eq̄pollētibus fiat: nam sicut non refert vtruz quis aliū gladio vl baculo interficiat: sic nō refert an ꝓbo signo demōstratiōe vel circūlocutione q̄s aliq̄d ostendat: vt ex de consan. ⁊ affi. c. tua nos. ff. si cer. petat. l. certū est. Usura deniq̄ pacti fit cū pacto exp̄sso de acq̄rēdo lucro vltra sortē. Et vt tangit ex de excess. p̄la. c. inter dilectos: in glo. triplex ē vsura. Prima ōr vsura cōmunis: et ē illa q̄ in die vel septimana vel in mēse excedit sortem: sicut ptz ibidē in textu de clerico ludente ad taxillos q̄ ꝓcessit socio. xj. p. xij. ⁊ sic p̄ma die potuit excedere. Scōa dicit centesima: q̄ scz excedit sortē ī anno. Tertia dicit septupla vel sexagesima que scilz excedit medietatē sortis in anno. Ad Justinian⁹ impator: pmisit vsuras centesimas ⁊ sexagesimas scz leuissimas qz vidit homīes imperij sui prauos esse ⁊ pnos ad dādū ad vsurā: ⁊ pmisit min⁹ malū ad euitandū maius: pmisit inquā: id ē non puniuit: vñ leges implicite ꝓhibent vsuras vt supra tactū est. Tertio notandū q̄ vsura ꝓm oēs doctores ꝓprie nō cōmittit nisi in ꝓtractu mutui. Mutuū aūt dicit qñ aliq̄ō meū fit p aliq̄ō temp⁹ tuū: ⁊ ideo necesse ē q̄ solum in illis reb⁹ quib⁹ mutuū interuenire pōt vsura cōmittat. Quas Alexā. de bales distinguit ī triplici genere. Quedā enī mutuant sub certo numero sicut pecunia: quedā sub certo pondere sicut aurum quedā etiā sub certa mēsura sicut granum vinū oleū ⁊ silia: in q̄b⁹ solū ꝓprie cōmittitur vsura: cui⁹ ratio ē: qz sole res circa q̄s mutuū ꝓsistit habēt de natura vl arte sibi cōstitutū valorem: quē trāscēdere minime possunt nisi vitiose ꝓtra naturam vel artē agat. Ad Sanf. autē q̄ obijcit etiā in alijs reb⁹ cōmitti vsuram posse vt in equo vel p̄dio p pecunia mutuata in pign⁹ recepto: dicendum est q̄ distinctio fieri debet inter vsurā que exigit ab vsurario vltra sortem vel mutuū qō ꝓprie dicit vsura: ⁊ in ē res in qua cōmittit vsura q̄ est ipm mutuū vt equus vel agrum ō quo gignit ipm lucꝫ: nā si ponderat id qō mutuo dat cui ꝓprie ⁊ vere accedit vsura: tunc semp ꝓsistit ī tribus p̄dictis: si ꝓbo ponderat pmiū qō datur: tunc esse pōt aliud a p̄dictis: ꝑ hoc im ꝓprie ⁊ iter̄ptative dicit vsura. Quarto videndū est de interesse quō pōt admitti in ꝓtractib⁹. Pro quo sciendū: q̄ interesse ꝓm docē. est q̄daz euitatio dāni vel recōpēsatio dāni: vnde ꝓm Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxxviij. p interesse: id ē p occurrenti dāno euitādo licitū ē pacisci cū alio recipere aliquid vltra sortem absq̄ vitio vsure: ita q̄ ꝑ pactum deducat cum eo cui mutuat damni recōpensationē per qō sibi subtrahitur aliquid qō habere deberet: qz hoc non est vēdere vsum pecunie vel mutuū sed dānū euitare: recōpensationē tñ dāni qō ꝓsideraz in hoc q̄ de pecunia non lucrat: non pōt in pactū deducere: quia nō debet id vēdere qō nōdū habet: ⁊ multipliciter impediri pōt ab habēdo. Deniq̄ qualiter vnus quisq̄ pacisci pōt p interesse dāni emergētis tam de p̄terito q̄ de p̄senti ⁊ de futuro diffusius patet superius in sermone vbi latius agitur de hmōi interesse. Quito notandum est de emptione ⁊ venditiōe ī qua cōmittitur vsura plus vēdēdo ꝓpter dilationem solutionis: aut minus emēdo ꝓpē tempus anteriorātiōis. Pro quo sciendū q̄ si vendens petenti dilationem solutionis: auget ꝓpterea p̄cium solutionis: non tamē vltra terminū iusti p̄cij scz rigidi gradus: de quo dictū est supra: tūc ex vi ꝓtractus non cōmittit vsurā: qz talis nō vēdit vltra iustum p̄cium q̄uis non faciat grāz remissionis p̄cij descēdendo ad gradū discretū vl piū: qō libēter faceret si emēs statim solueret. Nam aliud ē non facere gratiam aliquā pro eo q̄ facit gratiā expectationis: ⁊ aliud est ꝓpter expectationē simpliciter excedere iustum p̄ciuz. Insup hoc generaliter tenēdū est q̄ tempus illud vēdi potest qō est ꝓprium p̄stitoris aut venditoris: tempus aūt qō non est ꝓprīū p̄stitoris sed potius receptoris sicut est in omni mutuo nunq̄ vendi potest. Et sic licz ꝓpē tempus rem plus vendere aut min⁹ emere q̄ tempe ꝓtractus valeat: quādo nō ex malicia ꝓtrahentiū sed ex ꝓpria natura cōtractus illud procedit. Exemplū p̄mi. Si quis vendit equū non potest vendere tempus: cum in ꝓtractu fit translatio dominij ipius equi ⁊ sic tempus est ꝓprium emptoris: si vero vendit vsum equi tūc potest vēdere tempus: quia tunc est proprium venditoris eo q̄ non transfertur dominiū eq̄. Exemplum secundi: vendis bladū ob alterius rogatum in hyeme quando minus valet: ponit illud vltra iustum precium: qz seruare proponebat et disponebat illud in estate quādo pl⁹ valet. Et econtra dici pōt de emente: vnde si taliter bladum vēdens non disposuit illud seruare: tunc vsurā cōmittit: quia ex malicia cōtrahentis ⁊ non ex natura contractus plus iusto vēdidit.

Sed de hoc superius visum est vbi agitur de augmentatione pcij propter dilationem. Similiter ius vel vsus rex pro futuro tpe minus emi pōt q̄ si psentialiter traderēt: ⁊ quāto ius futurox protendit in lōgiora tēpora tanto ceteris paribꝰ emi pōt minori pcio: qō sane intelligit in his rebus ī q̄bus ius rei differt ab ipa re vel ab actuali possessione ⁊ vsu rei. Et sic pro redditibus ac possessionibꝰ ⁊ similibꝰ licz minus dare q̄ toto tēpore valēt in fructibꝰ. Similiter ponat casus ō pecunia: q̄ creditor habeat ius pcipiendi a debitore singulis ānis centum coronas vsq̄ ad .x. ānos: q̄ faciūt mille coronas: tunc tps illud est proprīū debitoris ⁊ pōt vendere creditori: ita q̄ ī pmpto dabit tm̄ octingentas coronas. Sed ē latius patent supius vbi agit de diminutione pcij ppter anteriorationē solutiōis.

Sexto notādū est ō mutuo coactiuo simpliciter vel fm quid: naz mutuū qō simpliciter fit ex coactione scz cōmunitate vel superiore cogente excusat ab vsura: quia talis coactio multuz aufert de rōne mutui ⁊ p ꝯsequens de rōne vsure: de natura nāq̄ vsure est q̄ fiat in mutuo voluntario cum spe lucri: hoc autē mutuū est coactum sine spe lucri saltem pncipaliter: ⁊ qō non ē licitum in lege: necessitas licituz facit: vt ex de reg. iur. Verūtamē recta intētio necessario ꝯiungit coactioni: qz si cogi placeret illicitū fieret: eo q̄ coactio in voluntarium transiret. Similiter mutuū volūtariuz fm quid excusari pōt ab vsura: verbi grā. Si rem meam p potētiā vel iniusticiā occupasti: vel mihi vim facis ī rebus meis: vl nō restituis mihi rem mutuo ꝑstitam locataz vel cōmodatam: aut etiaz non solutis mihi opas impensas aut alia quocunq̄ debita: vel non vis desistere ab iniuria mea nisi tibi mutuē centum: quo facto desistis iniuriari: ⁊ omnia pmittis restituere: hoc non est vsura ex pte mea: cum nihil lucrer: sed redimo vexationē iniustam: mea recupo: et me defendo qō licet: ar. ex de si. c. dilectus nec vsurā cōmitto si ppter mutuū mihi solvat iustū debitū vel nō exigat iniustū debitū. Et ē latius patēt supꝰ vbi agit de locationibꝰ. Septimo notāduz ē de dubio vel periculo qō ītervenire pōt ī ꝯtractu mutui veri vl interptati: grā cuius pōt aliq̄s aliq̄d vltra sortē recipi: lz vt frequēter vsura palliata se latenter ĩmiscet. Ad cuiꝰ euidentiā regule generales dari pnt. Prima ē q̄ in mutuis veris vel interptatis spe lucri pncipaliter factis: dubiū seu periculuz a fenore nō excusat: cuiꝰ rō est: qz si pncipaliter fiunt spe lucri tunc vsure vitiū est annexum: ⁊ ideo dubiū ⁊ periculū de sui natura nō tollit vitiositatē a tali mutuo. Scōa est: qz dubium ⁊ piculū non tollit vsure vitiū: nisi dominiū ⁊ vsus rei pcipitantis cū qua lucrat ad lucrantē ptineat: quia ex re sua non aliena q̄s lucrari debet: cuiꝰ ratio est: qz cū in actu lucrandi piculū mercium vel pecunie nullo respectu actus mercādi spectat ad ipm tradentē: sed solum ad euz cui res tradite sunt: tunc eoipo rex vsus ⁊ dominiū quo ad actū illū mercādi spectat ad eum solum cuiꝰ piculo currunt: res enī pdit dño suo. Tertia est: q̄ dubiū vl periculū a fenore nō excusat vbi ī ꝯtractu causa tpis nō ppij plꝰ aliq̄d sperat: cuiꝰ rō est: qz ibi semp psumit esse mutuū rex vel interptatiū cuz fit spe lucri ppē intercurrens tps: ō q̄ dictū ē supra. In ꝯtractu igit mutui veri vl interptati q̄druplex dubiū siue periculū interuenire pōt. Primo in capitali ⁊ nō lucro. Scō ī lucro ⁊ nō capitali. Tertio nec in capitali nec in lucro. Quarto et in capitali ⁊ ī lucro. De q̄bus supꝰ dictuz est vbi agit q̄ dubiū vel periculū excusat vbi diuersi casus specificat. Octauo notandū est de mutuo in locatione aīaliū. De quo dicit Alex. de alexā. q̄ duobꝰ modis ibi ītervenire potest fraus vsuraria. Primo q̄ lucrū qō ex tali cōmissione puenit ortuz habet ex mutuo: vt si diues pauperi mutuat centū coronas ad emēda iumenta nutriēda ad lucrū vtriusq̄: tale lucrx est vitiosum: qz ortuz habet ex mutuo: hinc siue totū siue ptem mutuo tradit nunq̄ ex mutuo lucrū sumere pōt. Scō q̄ excluditur piculū pncipalis cōmissi a cōmittēte: siue q̄ cōmittēs sibi taxat lucrx ī tāta quātitate q̄ nō recōpensat labor ⁊ sollicitudo nutriētis fm rectaz estimationem. Hinc Monaldus in summa ponit regulam generalē dicēs: ē generaliter verū est q̄ vbi pbabiliter dubitat: vtrx ꝯditio vniꝰ sit deterior vel alterius ex forma cōditiōis vl pacti adhibiti in ꝯtrahēda societate nō ē peccatū: vbi aūt ad arbitriū boni ⁊ experti viri grauat alterius ꝯditio: peccatum ē ex pte grauantis si sciēter ē faciat: ⁊ tenet ad restitutiōez. Nō ēt tū dari generalis doctrine sup hmōi traditiōib⁹ aīaliū ppē varietatē traditionū ⁊ varios dolos q̄ sub tali-

bus ꝯditionib⁹ a q̄busdā excogitant enor miter: q̄uis nō vltra medietatez iusti pcij. In quo casu non solū eccl̄ia sed etiā ōuat⁹ quisq̄ tenet ad restitutionez et si non iure fori saltem iure poli. Et maxime q̄ simplicem circūuenit: vt extra ō emp. ⁊ ven. c. cū dilecti. Ad laudem dei.

De decem ꝑceptis mercatoruz quę necessario sunt obſuanda: vitam eternam mercari volētibus: Sermo XLVII

On fur. fac. Exo.

n xx. Digressi paulolongi⁹ ppter varios euent⁹ ⁊ casus mercationū ⁊ ꝯtractuū: iā cum grā reuertamur ad depingendū stilo cōpendioso vitā mercatorx illorx: q̄ saluari desiderāt: ne seducti ī ignorantia: de tēplo regni celestis eijciāt foras intenebras exteriores. Multa nāq̄ requirūt in mercatore diuinis legib⁹ et humanis approbādo. Primo requirit potissime timor dei in oib⁹ agendis. In quo vt efficacius nutriat tria sunt necessaria. Primo vt missas ⁊ alia officia diuina frequētare nō desinat ꝑsertim ī dñicis dieb⁹ ⁊ festis: sūmope cauens ne mercantiarx negocijs implicet illis dieb⁹: nisi q̄tenus pmissum repit: de quo patz supra in .iij. ꝑcepto heu quot mercatores ītēr fideles ⁊ infideles longā moā trahentes: ac tpalib⁹ dūtaxat lucris inhiātes: tāq̄ aīalia irrationabilia viuunt sine aliquo signo christianitatis: q̄bus satis cōperit illud Prouer. xxx. Sanguisuge due sunt filie dicētes afer affer: tales enī sanguisuge merito comparant qz sine miseratione plerosq̄ euiscerant iniusticijs deceptionib⁹ mēdacijs ⁊ similib⁹. Quorx due sūt filie. s. cupiditas et voluptas: totū enī eorx studiū circa ē duo versat: vna congregat impie ⁊ alia dilapidat supflue in cōmessatiōib⁹ et ebrietatib⁹ in luxurijs et impudicicijs sicut q̄tidiana docet expientia. Scō vt reuereat loca sacra nec psumat quoquo modo mercātias exercere vl secularia q̄cūq̄ tractare ī locis sacris ⁊ deo dicat: qz dñs vt cetery timorē incuteret ꝯ tales ardentissimū zelū ostdit: cū vt habet Mat. xxj. Intrauit ī tēplū et eiecit oēs vendētes ⁊ emētes inde: dicens eis de domo dei: vos fecistis illā speluncā latronū. Et lz multi eorx in eccl̄ia vel locis sacratis non emūt neq̄ vendūt: vacant tm ibidē frequēter pniciosis ꝯfabulationib⁹ ⁊ ꝯuersatiōib⁹: vero christiano ꝑserti m in talib⁹ locis multū dedecentib⁹. Hinc mater eccl̄ia maximā diuinā offensam ī talibus ꝯsideras li. vj. de ĩmu. ec. c. decet domū: non solū ꝓhibet ī hmōi locis fieri negociationes ⁊ nūdinarx ac fori cuiuscunq̄ tumult⁹: sed etiā q̄lis ibidē eē debeat christiani ꝯuersatio plenarie ꝓsequit in fi. cōcludēs. Ne vbi ē pctōrx venia postulanda: ibi peccādi dē occasio. Tertio vt lucrum mercātie querat intentione recta. Nam fm Alex. de bales etiam laico mercari non licet: nisi ppter duo. Primo ppter necessitatē: vt scz p hoc sibi ⁊ sue familie puidere valeat rōnabiliter: fm ꝯditionē psone sue ⁊ status sui: vnicuiq̄ enī laico licitū est lucrari tpalia iuste vsq̄ ad ꝯdecentiā status ⁊ psone: ⁊ non vltra nisi causa pietatis: qz quecūq̄ superesse possunt tenet in elemosynas distribuere vt visū ē supra in .iij. ꝑcepto. Secūdo xo ppter pietatē: vt scz iuste lucret qō paupibus distribuat vel ī alias pias causas ordinet. Aut si fm Tho. scōa 2ᵉ. q. lxxvij. intendit negociationi ppē publicam vtilitatem: ne scz res ad vitam necessarie desint patrie: et lucrum petit non quasi pro fine sed quasi stipendium sui laboris conduiendum pauperib⁹ hoc enī similiter dici pōt pietas. Si tamē in eo casu pncipaliter finem in lucro poneret fm Tho. illicitū ē. Deniq̄ mercari ppter substātias cumulādas ⁊ improbā cupiditatē vel ppter aliū finē ex charitatez dānabile eēt: qz tūc niteret q̄s ea congregare q̄ dñs ꝑcepit pauperibus erogare: vt ptz. xlvij. di. c. sicut hi: ⁊ .c. oēs. Et his q̄dē trib⁹ mercatoz fidelis adiūgat: vt semp societatē ꝑsertim familiarē alio rx indisciplinatorx p posse caueat: qz tales potissime sibi ꝯiunctos ad letale dispēdiū ppie salutis ꝓtrahūt.

Scō requirit fidelitas ī sacro mrimonij: nā vt dz. xxvij. q. ij. c. j. §. Illud mrimoniū est viri mulierisq̄ ꝯiūctio: glo. legitima vl digna: indiuiduaz vite consuetudinē retinēs: qz fm Hos. hac intētione iūgi debēt in mrimonio: vt sīl remaneat ppetuo. Et iōo vir non pōt votū pegrinatiōis lōge vouere et exeq̄ sine licētia vxoris excepto voto hierosolymitano qō ꝯcessum est in fauorē terre sācte ⁊ fidei christiane. Qui tū si fragilitatē vxoris ⁊ piculū absentie sue senserit: tūc ei cōsulēdū eēt q̄ ab ꝓpletione voti

in ꝓria ꝑsona ꝓtũc cuz dispẽsatiõe papali abstineret vel vxorẽ secũ duceret: qz maledictũ lucꝛ qõ tali dãno vxoris cõpẽsatur. Et ꝓm Tho. ĩ qõlibet. ĩ tali casu ñ ẽ ꝓsulẽdũ viro q̃ crucem accipiat ⁊ vxorẽ dimittat: qz necessaria nõ debẽt ꝑtermitti ꝓpter ea q̃ sũt ꝓprie volũtatis. Viro nãq̃ necessario ĩminet curã vxoris gerere: ꝑ q̃d mixtũ nõ sufficit vix domi manere si voluerit ꝓtinere: vñ. xxvij. q. ij. c. Si tu abstines sine vxoris volũtate tribuis ei fornicandi licentiã. i. occasionẽ ⁊ pctm illius tue imputabit abstinentie: vide latꝰ supꝰ in. ij. ꝓcepto: vbi agit de voto ꝓiugum. Qrto igit minꝰ se poterit vir elõgare ab vxore sine cõsensu illiꝰ vel cũ ꝑiculo vtriusq̃ ꝓpter modicũ lucꝛ tpale: qz ex hoc sequũt infinita mala sicut q̃tidiana docet exptentia. Heu quot mercatores ĩ lõginq̃s sine vxore morã trahẽtes: diuersis carnalitatib⁹ ⁊ spurcicijs sese coinquinãt ⁊ ꝓprijs vxorib⁹ violandi sacrm matrimonij causas multiplices ꝑstant: mercãtiaꝛ lucꝛ cũ meretricib⁹ execrabiliter ꝓsumentes: q̃ꝓpter vt fre/quẽter a dño diuersis infortunijs flagellãtur: lz intelligere nolũt in postꝛ recepturi grauius iudicium. Tertio requirit in ꝛbis veritas: vt scz nullo vtat mẽdacio: ꝑsertim ꝑnicioso nec iuramẽto maxie piurio. Pro quo sciendũ q̃ in mercãtijs omne mendaciuz ꝑniciosũ vel assiduũ ẽ mortale pctm: nam ꝓm Tho. ⁊ Rich. Si mẽtientis intentio fert ad ꝓrimi deceptionẽ vel nocumentũ: nõ solũ ꝗtũ ad corpus ⁊ famã ꝑ etiã q̃tũ ad terrenã substantiã: lz nõ ꝑducat ad effectũ: est tm mortale pctm: qz ex sola intentione peccati mortalis q̃s mortalit peccat: ⁊ si ꝑducit ad effectũ tenet ad restitutionẽ. Si ꝛo non intẽdit ꝓrimũ decipe sed se indemnẽ ꝓtare: tũc nõ ẽ mendacium ꝑnicioſũ nec mortale pctm nisi fuerit assiduũ: tunc enĩ ꝓm Hosti. eẽt mortale pctm sicut ebrietas assidua: sicut ptz. xxv. dis. §. alias: ⁊ Eccli. xx. potior ẽ fur q̃ assiduitas viri mẽdacis: pditiõez aũt ambo heredita bũt. Et hoc mẽdaciũ incurrũt oẽs q̃ ad decipiẽdũ ꝓrimũ ꝗ mentẽ loquunt: q̃ Jude ꝑditori merito cõpant vẽdentes veritatẽ ꝑ pecunia: vt ptz. xj. q. iij. c. abijt: vbi dicitur: q̃ veritatẽ ꝑ pecunia negãt deũ pecuniã vendũt. Multũ tm detestabiliores sũt q̃ mẽdaciũ piurijs affirmant. De quib⁹ ait Cassio. negociatores illi detestabiles estimãt: q̃ iusticiã dei miscẽdie ꝓsiderãtes: ꝑ/pter ĩmoderatũ pecunie ambitũ polluũt merces suas plꝰ piurijs onerãtes q̃ ꝑcijs. Sz q̃dã mẽdacia declinare volẽtes sophisticis ꝛbis vti ꝓsuescunt: tã astute ꝛba cõponẽtes: q̃ ad plures etiã ꝓtrarios sensus applicari pñt: vt sic decipiãt ⁊ mẽdacij crimẽ euadãt. Sz his ꝛ. Eccli. xxxvij. qui sophistice loq̃t scz ad decipiẽdũ odibilis est scz deo ⁊ hoib⁹: verũtm sicut nõ refert vtꝛ q̃s aliũ iterficiat fuste vel gladio: sic nõ refert vtꝛ decipiat ꝛbis mẽdacib⁹ vel sophisticis: vtrũ ve decipiat mẽdacijs assertorijs vel ꝓmissorijs. Vñ dicit Tho. in qõlibet q̃ cũ eadẽ sit in vtroq̃ fallẽdi intẽtio: hinc nõ refert vtꝛ q̃s verbo scripto nutu vel q̃cunq̃ facto decipiat. Quarto requirit ĩ factis equitas: vt scz ꝓrimuz nõ decipiat. Primo in substãtia rei emẽde vl vẽdẽde: ne scz vẽdat auricalcũ ꝑ auro: stãnũ ꝑ argento nec vnã rem ꝑ alia: sic simplices deceptiõe circũueniendo: nec ecõuerso a simplici vẽditore emẽdo aurũ ꝑ auricalco denariũ ignoti valoris ꝑ minꝰ iusto ꝑcio notabilit excedẽs eq̃tatẽ iusti ꝑcij: qz tũc obligaret ad restitutionẽ: ⁊ peccaret mortaliter. Scõo ĩ quãtitate: qz ꝑcipit dñs Deut. xxv. Nõ habebis ĩ sacculo tuo diuersa põdera maius ⁊ minus: nec erit in domo tua tua modius maior ⁊ minor: pondus habebis iustum ⁊ verꝛ ⁊c. ⁊ hoc intelligendum est de omnib⁹ rebus que vẽdunt in numero regula pondere vel mẽsura. Contra mãdatum hoc etiam faciũt oẽs merces suas humectãtes ⁊ etiaz denarios in põdere aleuiantes. Tertio in q̃litate: ne scz vẽdant rẽ corruptã ꝑ sana vel equũ claudũ aut infirmũ ꝑ veloci ⁊ forti ac silia: q̃ in oib⁹ fere mercib⁹ solẽt ꝓtingere cũ vẽdũt ĩueteratũ ꝑ bene valenti: nam ex hoc maximũ periculũ ĩminet apothecarijs ⁊ silibus mercatorib⁹. Similiter cauere tenent ne faciant admixturas pegrinas ꝑniciosas: q̃ ꝛtutẽ ⁊ valorẽ rei notabiliter minuũt: ⁊ sic emẽtes decipiunt: sed ve malicie tpis huius: ĩ quo fere ĩ omni specie vendibili mixturas viliores admittunt: put dominꝰ improperat Esa. j. dicens. Argentũ tuum versũ est in scoriã scz ꝑ cõmixtionẽ stãni vel plũbi: vinũ tuũ mixtũ est aq̃. Et sequit dira cõminatio. Quidã etiã quod peius est q̃ vẽdẽdo ostendunt res sanas ⁊ tribuunt corruptas: ostẽdũt res bonas et tribuũt malas vel saltem minꝰ bonas: ostendũt maiores ⁊ tribuũt minores: in his ⁊ silibus seipos

subdole q̃ritantes: vñ Osc. xj. ꝛ. in ꝑsona decepti: circũuenit me effraim ĩ negociatione sua ⁊ in dolo domꝰ sue. Effraim crescens interptat ⁊ signat mercatores q̃ per malicios circũuẽtiones diuitijs crescũt.

Quinto req̃rit emẽdi vel vẽdẽdi libertas: ita q̃ mercatores caueãt de ꝑniciosis ꝓuẽtionib⁹ inter se: sicut cõtingere solet q̃ ꝓuenĩt piter in ꝑ q̃ tm duo vel tres emãt vel vendãt mercãtiã aliquã: vt sic minꝰ iusto emãt vel magis iusto vendãt: vt sic magis lucrari possint: ⁊ illi sunt detestabiles ꝑdones totã cõmunitatẽ spoliãtes: q̃ dicũtur in lege monopoli q̃ cũctis bonis spoliati mitti deberẽt in exiliũ: vt. C. de monopol. l. vna. Siliter sunt q̃dã ꝑoccupatores rerꝛ venaliũ q̃ nitunt minus iusto emere ⁊ maius iusto vẽdere: detestabiles vtiq̃ rei publice: q̃ dicunt in vulgari vorkonffer: nõ ꝓpter ꝓriã necessitatẽ sz ꝓpter improbam cupiditatẽ talia frequẽtãtes: ac tãq̃ aucupes in foro et in vicis insidiãtes: qui grauiter peccãt: qz qõlibet venale vl vsuale ꝓpter ꝓriũ cõmodũ ⁊ lucrũ faciũt charius emẽti ⁊ vilius vendẽti q̃ iustũ sit ꝓm rectã cõmunẽ estimationẽ: multi etiã pecuniosi queritãt euiscerare paupes ⁊ ĩ necessitatib⁹ ꝓstitutos ꝓpter quas sua vendere cogunt domos possessiões ⁊ alia mobilia vel ĩmobilia. Ex q̃bus hmõi sumũt occasionẽ aliũ circũueniẽdo in emendo citra iustũ ꝑciũ: ꝑ q̃ regula generalis dari põt: q̃ si venditio vel etiã emptio ꝓcedit ex ꝓbabili ignorãtia vel ex mentis lenitate manifesta vel ꝑsũpta: sicut ꝓtingere solet ĩ ebriosis insipientib⁹ iuuenib⁹ ꝑdigis aut silibus vel etiã ex quacunq̃ egestate aut alia necessitate cõpellente: ⁊ ex ꝑ taliter emens aut vendẽs iniuste deprimit in minꝰ vẽdẽdo vel magis emẽdo: tũc talis cõtractꝰ nõ ꝓcedit ex mera grata ⁊ libera volũtate et sic militat nõ solũ ꝓtra iusticiã ꝑ etiã ꝓtra charitatẽ ⁊ ꝓtra naturalẽ hoĩs pietatẽ: qz de alioꝛ necessitatib⁹ q̃b⁹ ex fraterna charitate subueniendũ esset captat sibi cõmodũ ⁊ lucrũ: cũ tm in talib⁹ maior pietas exhibẽda eẽt. Qsi objicit ꝓtractꝰ emendi ⁊ vẽdẽdi mere volũtariꝰ ẽ: nec de iure q̃s cogit rẽ suã vendere nec rem alienã emere ⁊ sic taxatio ꝑcij rerꝛ venaliũ mere voluntaria est: ⁊ ꝑ cõsequẽs sortiet ius ⁊ foꝛ mere voluntariũ. Ad ꝑ dicendũ q̃ lz de iure nõ cogit rem suã vẽdere vel rẽ alteriꝰ emere: tm in actu ⁊ ꝓtractu vẽdẽdi vel emẽdi tenetur formaz ⁊ regulam iuris iusticie ⁊ eq̃tatis debite ꝓtare: nã ĩ actu vẽdẽdi nõ licet ei rei sue ꝑcium iniustũ ponere ⁊ accipe: qz tũc imponit nõ vt simplicit sue ꝑ vt ĩ alteꝛ cõmutã de: ⁊ ꝓportionabilit dicendũ ẽ de emptione alioq̃n tenet ad restitutionem.

Sexto requirit tpis non sui innẽdibilitas: ne scz tpis nõ suũ vẽdat ꝓpter dilationẽ solutiõis ꝑciũ in mercib⁹ augmẽtãdo: hoc enĩ oino ꝓhibet: ex ꝛ. vsur. c. ꝓsuluit: eo q̃ ẽ manifesta vsura: qz fiunt ibidẽ duo ꝓtract⁹. Primo venditiõis ⁊ rõne huiꝰ nõ cadit ibidẽ vsura. Scõo mutui: cum ex termino dato ꝑciũ auget qõ nihil aliud ẽ q̃ ipi emẽti mutuare ꝑciũ mercãtie iam empte ac ex tali mutuo lucꝛ accipe: vt diffusedictũ ẽ suprꝰ: ⁊ nihilominꝰ aduertẽdũ: q̃ si absq̃ omi dilatiõe solutiõis q̃s alicui vẽderet rem ꝑ ꝑcio adhuc ampliori q̃ fuit ꝑcium ꝓncipale cũ vsura supadiuncta: non esset ibidẽ vsure vitiũ sed solũ iniuste vẽditionis ⁊ iniusti ꝑcij pactum: cuiꝰ excrescentiã restituere tenet: qõ a maliuolis plerũq̃ solet attẽptari charius vẽdẽdo trãseuntibus aut rusticis aut ignaris q̃ mãsuris discretis ⁊ assuetis: ⁊ sic in his tendunt laqueos deceptionis q̃b⁹ maxime subuenire deberent bũficijs charitatis: qz dicit ex de emp. ⁊ vẽ. c. placuit: statuit ꝓciliũ sacrũ q̃ ꝑbyteri moneant plebes suas: vt hospitales sint atq̃ nõ chariꝰ transeuntib⁹ vẽdant q̃ ĩ mercato vẽdere possint: vbi dicit glo. Bar. bxix. q̃ ad ꝑ p excõmunicationẽ compelli pñt: vt. xlij. di. vbi dicit. §. Hinc etiaz Jo. euãgelista ĩ epla sua quẽdã diotrepen excõmunicat q̃ nec paupes recipiebat ⁊ recipientes de eccla eijciebat: ꝑ ibi. Dicit tm Inno. q̃ excõmunicari possent si nõ notoriũ eẽt ⁊ moniti emendare se nollent: hinc etiaz sequit in. c. placuit: alioq̃n ad ꝑb⁹m trãseũtes hoc referãt: vt illiꝰ iussu: cuz humanitate sibi vẽdãt. Septimo requirit ĩ respectu ꝓrimi charitas: ꝑsertim ad illos q̃ sũt eiusdẽ mercãtie: ne nimiũ querens q̃ sua sunt: cõmercatoꝛ suoꝛ ꝑsperitati ĩuideat: ac ꝑ hoc ꝓuocet ad diffamãdas merces alienas: sicut q̃dam faciũt in maximũ dispẽdiũ salutis sue: q̃ merces alioꝛ iniuste diffamãt: vt eos ĩ vẽditiõe impediãt et ꝓprias merces charius vẽdãt: qõ ẽ mẽdaciũ valde ꝑniciosũ ex multis cõcurrẽtib⁹: nã ꝓimo ẽ ibi negatio veritatis qõ est malũ. Scõo intẽtio fallẽdi qõ est pei⁹. Tertio iniuria ꝓrimi quem impedit a vẽditione.

3. Joh.

C

Quarto diffamatio primi quē p̄ notat de iniusticia: ⁊ apit ora alioꝝ ad disseminādū hāc infamiā. Quinto deceptio primi in vēdēdis et laudādis ꝓprijs mercib⁹ ac pl⁹ iusto vēdendis: vñ talis ad multiplicē restitutionē obligat: vt ptz supi⁹ vbi agit de emptiōe p mēdacia. Hic tñ sciendum q̄ ex quo tpalia seinuicē ī diuersis impedire pñt: qz ꝓsperitas vnius aduersitatē induc it alterius: ⁊ charitas ordinata pl⁹ se diligere debet q̄ aliū: ⁊ amicū q̄ inimicum p pinquū q̄ alienū: bonum cōmune multoꝝ q̄ bonū vni⁹ priuatū: ideo salua charitate ⁊ absq̄ veneno inuidie pōt ceteris parib⁹ fauere mercantiaꝝ ꝓsperitatē plus sibi q̄ alio plus cognato q̄ alieno et sic de alijs: ⁊ p ꝯsequens contristari de cōtrario dum alioꝝ ꝓsperitas sibi ⁊ suis nocumentū p stat: non tamē ꝓprie cōtristando de alioꝝ ꝓsperitate nisi inquātuz sibi ⁊ suis nocet: potius affectans ꝓsperitatem suis q̄ alienis: ac aduersitatem alienis q̄ suis: sicut magis obligatur diligere se ⁊ suos q̄ alienos: non tñ ꝓpter hunc affectū debet aliquid iniuste moliri ꝯtra alienū: qz hoc eēt iniquū nec quidez actu nec affectu nec verbo nec signo. Octauo redrit legalitas ī seruando ꝓmissa ⁊ soluendo cōtracta debita: nec fidem irritam faciat cū socijs vel extraneis: naz fm Tho. scōa. 2ᵉ. q. cx. qui ꝓmittit qd̄ est licitum ⁊ honestū: si animū implendi habet qd̄ ꝓmittit non mentit: si tamē ꝓbabiliter credere potuit adimplere se posse qd̄ ꝓmittit: q̄ si causā credēdi non habet: mēdaciū ꝓnciosum incurrit: vtpote q̄ in alterius dispēdiū vergit. Q̄ si nō pficit qd̄ fideli mente ꝓmisit: infideliter agit animū mutando. Potest tamen excusari duob⁹ modis. Primo si mutate sūt cōditiones ex pte ꝓmittentis: vt quia fact⁹ est impotens ad implendū. Secūdo si mutate sunt cōditiones ex pte illius cui ꝓmissū ē vel etiā ex pte ꝓmissi: vt patet supius: vbi agit de emp. ⁊ ven. p mendacia. Si denicq̄ qd̄ ꝓmittit animū implēdi nō habet: tunc ly adimpleat postea: reus tñ ꝓnciosi mendacij ꝓmissionisq̄ transgressor in voluntate iudicat. Et generaliter notandū: q̄ q̄ncunq̄ debitor ex malicia vel alia quacunq̄ culpa sua creditori suo nō soluēdo ī termino sibi ꝯstituto p̄stat occasionē damni: oīno ad cōdignā satisfactionē obligat⁹ ē: vt ptz ex̄ de iniur. et dam. da. c. si culpa: verūtñ q̄cunq̄ frangit alteri fidē ꝓmissaz ⁊ iuramenta p̄stita: nec ei etiā fides de necessitate seruāda ē: vt ptz extra de iureiur. c. iij. vbi ponit casus d̄ cōpromissōe facta inter regē francie ⁊ regem anglie quaz rex anglie non tenuit: ⁊ q̄rit rex francie vtruz ad implenduz ipe obligetur. Rūdet papa q̄ non obseruanti fidem nō est fides fuāda: nec iuramentū aut fides data sub conditione obligat nisi cōditio seruet. Mono requirit studiositas in agnoscēdo ⁊ p cauendo ꝯtractus vsurarios tā in emptione q̄ in vēditione aut locatiōe vel ꝯductione ⁊ sūb⁹ in q̄bus vt in plurib⁹ se mutuū palliatū iterniscet. Quapropter argumētosissima sollicitudine cūctas adinuentiones diuersoꝝ cōtractuū frequēter discutiat: si forsitan ī eis inueniat qd̄ oculos diuine maiestatis offendat: verbi gra. In oñi emptione sollicite consideret: ne ꝓpter vēdētis ignorātiā negligentiā incurrā paupertatē aut necessitatē aut ꝓt solutionis anticipationē min⁹ iusto soluat: qz oīs ignorantia ⁊ aliqlis coactio excludit simpliciter volūtariū. In venditiōe silr ne magl iusto vēdat: ꝓter solutiōis dilationē aut ꝓter aliā quāq̄ causā nō legitimā. In ꝯractib⁹ aūt societatis vel locatiōis diligēter caueat ne se in tuto ⁊ alteꝝ in dubio ponat: aut ne ptez suā pinguiorem faciat. Siliter in locatiōib⁹ opaꝝ: ne min⁹ iusto p cio soluat: qz p̄cium sudoris ⁊ sāguinis ē: p̄sertim cum districte ꝯcipiat dñs Leui. xix. dicēs: Nō morabit opus mercēnarij tui apud te vsq̄ mane. Decimo requirit religiositas christiane pfessionis coā deo in obseruātia mādatoꝝ eius: ⁊ coā hoīb⁹ in honestate vite: sic ꝓuidentes bona non solū coā deo sed etiā coram oīb⁹ hoībus. Q̄d̄ vt mercator meli⁹ pficiat ter vel q̄ter in anno ꝯfiteri assuescat: redrens ad p̄ cōfessorem exptum ⁊ timentē deum: cui ꝯscientia sua debite prius examinata plene cōfiteat: d̄ singulis dubiosis redrēs ꝯsilū: qz nemo sapiens ī ꝓria causa: vtpote quē excecat vel saltē obnubilat p̄uat⁹ affect⁹: sicq̄ cū multa p̄parātiōe ad min⁹ semel in anno sacrm altar⁹ accipiat: ac semel ad minus ī āno cū socijs suis rōnes diligēter cōscriptas reuideat: debita et credita testamētū ⁊ vltimā volūtatē suā ī scriptis p̄paratam semp autētice teneat: vt cuz venerit dñs vniuersoꝝ ⁊ pulsauerit ꝯfestim apiat ei: in mercantia tēporali merces requirēs eternas. Hec sunt igit decem p̄cepta mer-

catoꝝ que st fideliter seruauerint vitā eternam habebunt. Ad laudem dei.

De peccatis alienis:

De primo peccato alieno scilz iussionis: ⁊ quō in eo quis obligatur ad restitutionē: Ser. XLVIII

On furtum facies

n Exo. xx. Decimo p̄ncipalit iniusticijs ꝯticipātes obligant ad restitutionē nisi p̄ncipalis actor iniusta restituat: q̄ nimiꝝ ꝯticipatio fieri pōt nouē modis fm q̄ nouē sūt aliena petā q̄ ꝯtinent ī his versib⁹. Jussio ꝯsiliū ꝯsensus palpo recursus. Participās mut⁹ nō obstans non manifestās: q̄ enī tales tenent etiā ad restitutionē ostendit Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxij. dicēs: q̄ aliq̄s tenet ad restitutionē nō solū rōne rei aliene quā accepit ꝯ etiā rōne iniuriose acceptionis: ⁊ ideo q̄cūq̄ ē causa iniuste acceptiōis tenet ad restitutiōez. Q̄d̄ q̄dē cōtingit dupliciter. Primo directe. Et p̄ tripliciter. Primo mouēdo ad ipam acceptionē: ⁊ p̄ vel p̄cipiēdo vel ꝯsulēdo vl ex p̄sse ꝯsentiēdo vel etiā pniciose laudando q̄si strēnuū de p̄ q̄ aliena accipit. Alio mō ex pte ipi⁹ accipiētis quē. s. acceptat vl als q̄liter cūq̄ auxiliū p̄bet. Tertio mō ex pte rei accepte: qz scz est furti vel rapine particeps q̄si soci⁹ maleficij. Scōo indirecte qz nō ipedit cū impedire possit et debeat: vel qz p̄ceptū siue ꝯsiliū furtū seu rapinaz ipediēs subtrahit: vl etiā auxiliū q̄ posset obsistere: vl denicq̄ qz post factū occultat: vñ sicut ꝯsentiētes fiūt pctōꝝ ꝯticipes: iuxta illud Roma. j. Qui talia agunt digni sūt morte nō solū q̄ faciūt ꝯ et q̄ ꝯsentiunt faciētib⁹: sic etiā ī certis casib⁹ obligāt ad restitutionē. Principaliter tñ restituere tenent q̄ sūt p̄ncipales facto ⁊ ꝯsequenter alij p ordinē ꝓbo tñ restituēte dānū passo nō tenent alij restituere. Verūtñ principales ī facto ⁊ ad q̄s res puenit tenent alijs restituere si dānū passo restituerunt: ⁊ hec generalit intelligēda sūt ī quacunq̄ ꝯticipatiōe. Quib⁹ ꝓmissis videdū ē de singulis. Primo nāq̄ iubēs aliq̄ malū vl iniustū tanq̄ p̄ncipalit mouēs ꝯticeps peccati ꝯuincit ⁊ ad restitutionē obligat: ꝯ aūt iussio ē supioꝝ ad suos subditos siue superiores fuerint q̄tū ad p̄uatā familiaz: siue q̄tū ad quāq̄ iurisdictionē publicā spiritualē vel tpalē. Vñ p̄mo q̄tū ad supiores in dominio tpali: argumētū habem⁹ ī Ma. iij. Reg. xj. qui Iris suis poni mādauit Uriā ex aduerso belli vbi fortissimuz erat p̄liū: ⁊ sic derelinqui: vt pcussus iteriret: qd̄ ⁊ factū est: vñ p Nathā ꝓpham nunciauit ei dñs dicēs: o David ecce ego te vnxi in regem sup isral ⁊ eruī te de manu Saul: dans tibi vxores dñi tui ī sinu tuo: dedīq̄ tibi domū isral ⁊ iuda: q̄ si parua sunt hec: adijciā tibi multo maiora: q̄re q̄ ꝯtēpsisti verbū. i. p̄ceptū dñi vt interficeres Uriam gladio filioꝝ Ammon: et accipes vxorem eiꝰ? q̄obrem nō recedet gladius de domo tua vsq̄ in sempiternū: hoc ibi. Vñ in lege veteri iubet ad sāctificationē iumētū quiescere: ne p̄cipiētis maculet affectio: quia sic iumentū qd̄ ī se peccare nō pōt in magistro p̄cipiēte pctū induceret: nā generalit supior qui iubet violare sabbatū ꝓpetrare furtū homicidiū vl qd̄cūq̄ aliud flagiciū: ita reus esse conuincit apud deū sua iussione: sicut ille qui pficit ope: nec tñ excusat alter mādatum illud sceleratū exequens: quia vt dicit Actl. v. Magl obedire oportet deo q̄ hominib⁹. Hinc etiā dicit Sap. xviij. Simili pena seru⁹ cū dño suo afflict⁹ est. Verūtñ si iussio fit ex affectiōe ⁊ executio sequitur ex sola coactione: tunc magistre⁹ ē p̄cipiēs q̄ faciens: qz volūtas ē tā q̄ formale ipi⁹ mali: op⁹ aūt tā q̄ materiale: ⁊ ideo dñs tenet reddere rōnem de oñib⁹ peccatis q̄ exinde sequūt in seruis. Hic igit primo queri pōt vtrū legislatores condentes statuta irrationabilia ⁊ leges iniquas: obligant ad restitutionē si p eas aliq̄s iniuste suis spoliat. Ad hoc dicēdū q̄ si sunt ꝯtra ius naturale qd̄ ꝯtinet in iure diuino ⁊ canonico: tūc ipo iure non tenēt tales leges: vnde. viij. di. c. quo vero: dicitur in fi. dignitate vero ius naturale p̄ualet consuetudini ⁊ constitutioni: quecunq̄ enī vl in omnibus recepta sunt vel scriptl cōprehensa: si naturali iuri fuerint aduersa: vana ⁊ irrita sunt habenda: hoc ibi: vt est de iuramētis nō seruādis: d̄ q̄ patet extra de iureiur. c. cū cōtingat: vbi ponit casus de viro q̄ alienauit res dotales ⁊ alias q̄s vxori donauit ꝓter nuptias p̄ante vxore ⁊ alienatiōi ꝯsentiēte: ⁊ ne postea vxor ꝯtra alienationē veniret hoc ꝓprio iuramēto firmauit: post solutū autē matrimoniū nitit venire ī ꝯtrarium: cōsultus papa rūdit q̄ ly ꝯsensus mulieris nō videat in talibus

obligatorij fm leges: vt.ff.de fun. doť.l. Julianꝰ: q̃ ꝓhibet alienatiõez fundi dotalis: tñ mulier seruare debet hmõi iuramẽtũ: ne tali ꝑtextu viã ꝓtingat piurijs aperiri: ⁊ b̃ est verꝫ si tale iuramẽtũ sine vi ⁊ dolo sponte fuerit ꝑstitum nec redũdat in alteriꝰ piudiciũ nec etiã obseruatũ vergit in salutis eterne dispendiuz: vñ li. vj. eo. c. ij. tangit eundẽ casum vbi ⁊ subdit: qz tamẽ q̃dam iudices seculares: mulieres ꝓtra p̃fatas alienationes audiũt: q̃ꝫ uis ꝓstet eis legitime de hmõi iuramento: nos aiaꝫ periculis obuiare volentes: eosdem iudices ad obseruandũ hoc ius canonicũ p locorũ ordinarios ecclesiastica cẽsura decreuimꝰ cõpellendos: hoc ibi. Causa autẽ huiꝰ diuersitatis tangit in dicto. c. cum ꝓtingat: in glo. vbi dicit q̃ lex ꝓsiderauit q̃d sit vtile corpori ⁊ honestũ: nam expedit mulieribus saluas habere dotes suas: vt iueniãt aliquos quibꝰ nubere possint. ff. so. ma. l. j. sed canon cõsiderat vtilitatẽ anime. Ad̃ breuiter cõcludendo: cõditores statutorũ iniquoꝫ vel legum: ⁊ eoꝫ heredes fm Durandũ: restituere tenẽť totũ illud quod ex hmõi statutis ⁊ legibus iniuste ꝓtingit auferri: sĩliter omnes hmõi statuta vel leges seruantes restituere tenẽť omnia illa que occasione obseruatiõis eoꝝ iniuste lucrati sũt: q̃ si q̃ timore cupiditate vl amore odio vel alꝰ iniq̃ sententiã tulerint ad plenariã restitutionẽ leso faciẽdã obuiganť. ij. q. j. c. in primis: vide longũ ꝓcessum vbi ponitur quãta diligentia debeat adhiberi ĩ inquirendo veritatem ⁊ fm veritatẽ iudicãdo ne sentẽtia cõtra insontẽ iniusta ferať.

Pro quo sciendum q̃ iniusta sententia dari põt tribus modis. Primo ex malicia puta ꝓpter cupiditatez odium vel amorẽ: vnde dicit Gregor. ⁊ habeť. xj. q. iij. c. quatuor: q̃ iudiciũ cupiditate peruertitur dum p̃mio animũ alicuius corrũpimꝰ: odio dũ cõtra quẽlibet aduersariũ molimur: amore dum amico vel ꝓpinquo p̃stare cõtendimus: ⁊ Augu. ibidẽ. c. sequenti. Quicũq̃ autẽ ꝓsanguinitate aut amicicia aut hostili odio vel inimicicijs in iudicãdo ducit: peruertit iudiciũ christi q̃ ẽ iusticia: ⁊ fructũ illiꝰ xrtit ĩ dãnatiõis amaritudinẽ: vñ si talis cã q̃ iudicať iniqua ciuilis ẽ: tunc iudicans tenẽť ad restitutionẽ dãnoꝝ ⁊ puniť in triplo. Si xo criminalis ẽ: restituet dãna ⁊ ꝓfiscationẽ piter totius substãtie sue patiet: vt ĩ auť: vt litigiãtes iurẽt. §. si q̃s aũt. Q̃ si q̃s p̃miũ recipit ab aliquo vt verã sentẽtiã tribuat: ad restitutiõez obligatur illi a q̃ tam pniciose recepit: qz dicit ibidem Aug. c. nõ licet iudiciũ vẽdere iudici: ⁊ si liceat aduocato vendere iustũ patrocinium ⁊ iuriscõsultori rectũ ꝓsiliũ: ⁊. c. q̃ recte. Scõo ꝓtingit iniustũ iudiciũ p ignorãtiã vel imprudẽtiã: ⁊ tũc puniť ex q̃li delicto arbitrio iudicis ꝑ nõ in solidũ. l. j. ff. de varijs: ⁊ eꝗdi. cogni. ⁊ instiť. de obli. ex q̃si delic. ĩ pnci. ⁊ b̃ ponit Jo. an. in. c. cum eterni. in xbo: ꝓdẽnatũ: de sen. ⁊ de re iudi. li. vj. Tertio ꝓtingit ꝓpter metũ: vñ dicit Gregor. in dicto. c. q̃ttuor: qõ iudiciũ peruertiť timore dũ metu ptãtis alicuiꝰ veritatẽ loqui ptimescimus: de quo dicit ibidẽ Augu. c. q̃s q̃s metu cuiuslibet ptãtis veritatem occultat: iram dei sup se ꝓuocat: qz magis timet hoĩem q̃ deũ: vnde si tale iudiciũ fit ꝓpter metũ qui cadit in cõstantez virũ tũc lz peccat mortaliť nõ tñ tenẽť ad restitutionẽ nisi tpe accepti officij vl cõmissionis dubitasset de metu inferẽdo: qz tũc nõ excusareť a restitutiõe dãnoꝝ faciẽda fm Bal. in. l. fi. C. de pena iudi. q̃ male iudi. Ad cuiꝰ euidentiã sciẽdũ q̃ metus ẽ instantis vel futuri piculi causa iusta mentis trepidatio: vt. ff. e. l. j. Sed metꝰ cadẽs in cõstantẽ virũ est q̃druplex. Primꝰ ẽ metus mortis. Scõs est cruciatus corporis: vt ptz eꝗ de his q̃ vi metusue causa fiũt. c. cuz dilecti: in q̃ ti. plura ponũť ꝑ hac materia. Tertiꝰ ẽ metꝰ stupri. Et quartꝰ seruitutis: v. ff. e. neq̃ timore: ⁊. l. isti q̃dẽ. §. j. ij. ij. cõcor. Tho. ⁊ Alb. addẽtes q̃ nõ refert vtrũ hec quattuor fiant in psona ꝓpria vel in psona parentũ vxoꝝ vel liberoꝝ. Q̃ si q̃riť vtrum alium metu cõpellens ad alienãdũ rem suam: teneať ad restitutionẽ. Respondet Jo. de pla. instiť. de actio. §. Item actio ꝑ eo q̃ metꝰ causa: q̃ talis tenẽť ad restitutionẽ rei cũ omni cõmoditate pcepta. l. metũ. §. fi. nõ tñ ẽ metꝰ sufficiẽs nisi tribꝰ his ꝓcurrentibꝰ. Primo q̃ mine ꝓtineat acerbitatẽ facti: sicut ille ꝑ quibꝰ iam dictũ est. Secũdo q̃ si psona potens ad exequẽdum minas. Tertio q̃ minans ꝓsueuit exequi. Sed quid de metu reuerentiali puta si vxor aliquam obligationem vel alienationẽ cõtrahat de mãdato viri vel clericꝰ de mãdato eꝗ. Respõdet Jo. de pla. q̃ restituet illud qõ gestũ ẽ tali metu reuerentiali officio iudicis: vt dicit glo. notabilis. ff. quarũ rex actio non datur: in. l. j. §. quo bono/

rande: ⁊ idẽ est si subditus nõ alꝰ alienaturus alienet rogatu supioris: qz rogatũ superioris ꝑceptũ est: vt dicit glo. in verbo: exhortamur. in clem. ꝑma ꝑ testibꝰ. Et notat Jnno. in. c. petitio. eꝗ de iureiu. Secũdo queri põt de illo ꝓ quo iniusta sentẽtia lata est: vtrũ obligať ad restitutionẽ. Ad b̃ dicendũ fm oẽs doctores: q̃ si malã cõsciẽtiã habuit dũ pendebat litigiũ restituere teneť: nec cũ sentẽtia defendit: sic dicit de p̃scrip. eꝗ de p̃scp̃. c. fi. vel si p falsos testes vel p falsa instrumẽta vel falsas allegationes sciẽter obtinuit tenebit in ꝓpetuũ: vt habeť. C. ꝓpter falsam allegatõez. l. j. §. fi. Q̃ si ante sentẽtiã nõ habuit malã cõsciẽtiã sed postea ⁊ nõ appellauit: tunc sentẽtia ipm defendit: vt notat Hosti. in summa de sentẽtia. §. ij. in fi. ⁊ idẽ de p̃scriptiõe cõpleta dicunt Bern. ⁊ Hosti. extra de p̃scrip. c. vigiliãti. nisi ꝓsciẽtiã haberet remordentẽ quã remouere nõ posset: qz tũc obligať restituere: ar. eꝗ de simo. c. q̃ tuas. ij. Theologi tñ dicũt ⁊ melꝰ quo ad forũ cõsciẽtie: q̃ etiã post sententiã vel p̃scriptionẽ si habet vel hre incepit ꝓsciam q̃ res fuerit aliena: ⁊ cãm credẽdi habuerit: teneť ad restõem. De quo p Bern. in eꝗuagã. ad reꝑmendã in verbo: p denunciatũ. ⁊ p Bal. in auť. ad hoc. C. de vsuꝝ. Et hoc expsse ꝓbať: insti. de except. §. Item si in iudicio. ⁊ hoc tenet Jnno. eꝗ de imu. eccl. c. qz plerq̃. Tertio queri põt: vtrũ laici cõdentes statuta in p̃ iudiciũ ecclĩastice libertatis obligenť ad restitutionẽ. Ad hoc dicendũ q̃ laici nihil disponere possunt de rebꝰ ecclĩasticis siue tpalibꝰ siue spũalibꝰ: eo q̃ laicis sup ecclesijs ⁊ viris ecclĩasticis nulla ẽ attributa facultas: ⁊ ideo si a laicis q̃d motu ꝓprio statutũ fuerit: etiã in fauorẽ ⁊ cõmodũ ecclesiarũ: nulli firmitatis erit: nisi ab ecclesia fuerit approbatũ: vt pz exp̃ssum eꝗ de ꝓsti. c. ecclĩa. ⁊ ĩ glo. vñ nõ solũ statuẽtes hmõi statuta vel leges ꝑ ecclĩastica libertatẽ obligant in solidũ: sed etiã qui cõditores induxerũt ad talẽ legẽ ꝓstituendũ: statutarij ⁊ eoꝫ heredes: cõsiliarij: scriptores iudicãtes: ⁊ ea seruãtes vel exequẽtes: vt vltra b̃ sunt ipso facto excõicati: vt pz plane: extra de sen. excõ. c. nouit. et. c. graue. ⁊ conciliũ Lateran. eꝗ de imu. eccle. in. c. nõ min. sub anathemate ꝓhibet ne onera imponãt ecclesijs: nec sibi iurisdictionẽ ecclĩaꝫ vsurpent. Si tñ eꝗus ⁊ clerus tantã necessitatẽ ꝓspexerint vel vtilitatem; vt absq̃ vlla coactiõe extimẽt eis subueniendũ: vbi laicorũ nõ suppetũt facultates: possunt vtiq̃ sibijpsis onus imponere. Q̃ si laici cõtrauenire ꝓsumpserint ⁊ cõmoniti nõ destiterit: excõicationẽ incurrũt nõ restituẽdi cõioni donec satisfecerint cõpotenter: ⁊ addit idẽ cõciliũ in. c. aduersus. eo. ti. q̃ cõstitutiões ⁊ sentẽtie a talibꝰ pmulgate vel eorũ mandato inanes ⁊ irrite habeanť nunq̃ꝫ valiture. Q̃ si deponunť ab officijs ⁊ alij substituunť: tũc tam depositi q̃ꝫ substituti donec satisfecerit remanẽt excõicati: nisi sbstituti infra mẽsem satisfecerint: qz succedit ĩ onere q̃ substituiť in honore. Et b̃ ideo qz succedit in vitiũ: vide latiꝰ in glo. Idẽ etiã est q̃tũ ad restõez si fiat statutũ ꝑ iuſ positiuũ ad paupes oppimẽdos ⁊ iusticiã ipediẽdã ar. eꝗ de imu. eccle. c. qz plerq̃. fm Ray. et Hosti. in summa de cõdentibꝰ leges iniq̃s. Tñ cõtra hmõi cõdentes leges iniq̃s dicit Esa. x. Ue q̃ ꝓdunt leges iniq̃s ⁊ scribẽtes iniusticias scripserũt: vt oppimerẽt ĩ iudicio paupes ⁊ vim facerẽt cause hũtiũ ꝓpli mei: ⁊ essent vidue ꝑda eoꝝ ⁊ pupillos diriperẽt: q̃d facietis in die visitatiõis ⁊ calamitatis delonge veniẽtes: ad cuiꝰ fugietis auxiliũ: ⁊ vbi deriliquetis gloriã vestram ne incuruemĩ sub vinculo: ⁊ cũ interfectis cadatis. Quarto queri q̃t: vtrũ mãdãs aliũ ꝓcuti teneať ad restõem si sequať effectus. Ad hoc dicendũ q̃ sic tanq̃ ꝓncipalis mouẽs vel agens. In cuiꝰ argumentũ si ꝓcussus fuerit clericꝰ: tũc vltra hoc tam mãdans q̃ꝫ mãdatũ exequẽs incurrit sententiã excõicatiõis: vt eo. ti. c. mulieres. et li. vj. e. ti. cũ q̃s. addit q̃ ratũ habẽs noĩe suo factũ sil'r incidit canonem: si tñ nõ esset eius noĩe factũ: vel si nõ hret ratũ: nõ incideret canonẽ: vt paret ibidẽ. Et addit glo. in dicto. c. mulieres. q̃ licz mandãs añ iniectionẽ manũ peniteret: nihilominus tñ canonẽ incideret nisi mãdatũ reuocauerit ita q̃ reuocatio ad ipm puenerit. In cõtrariũ tamẽ tenet Guil. de cõmo. ff. de cõdi. ob causam. l. si pecuniã. §. si seruũ. ꝑma autem opinio tenet quo ad ecclesiam: secũda quo ad deũ: qz in foro ꝓsciẽtie nõ teneneť. Preterea quõ mãdans ⁊ exequẽs in bello iniusto obligať visum est supra in. v. precepto.

Quito queri põt: vrũ dñi terraꝫ vel ciuitatũ ac alij supiores quoꝫ interest tã spũales q̃ꝫ tpales auctoritatẽ dantes exercendi vsuras ⁊ exigẽdi teneanť ad restitutionẽ. Ad b̃ rñdet Rodoñ. q̃ si cõgũt debitores p

se vel suos officiales: aut statuta edita: tũc tenenť ad restitutionẽ etiã si nihil ad eos puenit de eoꝝ bonis q̃ si fouẽt eos recipiẽtes de bonis eorũ tenenť etiã ad restõem: ĩmo ꝟm Suil'. tales cũ possint si non cõpellunt ad restituendũ vsuras tenenť ad restitutionẽ: etiã si nihil ad eos puenit. Cuius ratio est: qꝛ habent hoc in p̃ceptũ ab ecclia saltẽ de iudeis: vt pz ex̃ de vsur. c. post miserabilẽ. vbi subdit: Judeos ad remittendas xp̃ianis vsuras p principes ⁊ potestates cõpelli p̃cipim⁹ seculares: et donec eis remiserint ab vniuersis xp̃ifidelib⁹ tam in mercimonijs q̃ in alijs p excõicatiõis sententiã eis iubem⁹ cõmunionẽ oĩmodã denegari: hoc ibi: qõ p̃ceptũ si non obseruãt cũ eis incũbat ex eoꝝ officio: ꝛsensũ interp̃tatũ se hr̃e demõstrant: iuꝝ illud: Mõ caret scrupulo ꝛcessiõis occulte q̃ manifesto facinori desinit obuiare: vt ex̃ de homi. c. sicut dignũ. §. iij. Ex p̃dictis aũt plura trahi possũt argumẽta quib⁹ doceri põt ꝓrationabiliter qnõ supiores spũales ⁊ etiã cu re rei familiaris in ꝗ peccato alieno se obligant ad restõem: nã generalit̃ oĩs hũs auctoritatẽ p̃cipiẽdi sup alios sic̃ ecclĩasticus p̃latus: terrenus dũs: magister: parẽtes ⁊ filies: si talis p̃cipit rapere: incẽdere: pcutere: occidere: oꝑimere: decipere: iniusticiã facere: vel quecũq̃ mala ꝓpetrare: licz illa p se nõ fact: tñ ita reus est vel magis q̃ ille q̃ facit: vñ regula iuris est li. vj. Qui facit p aliũ: est pinde ac si facit p seipm: ⁊ ex hoc patet eorũ piculũ q̃ filios instruũt ad quecũq̃ mala vel iniusta: violare sabbata vel p̃cepta ad mercãtias iniuste exercẽdas vel artes mechanicas cũ mẽdacijs: piurijs: iniusticijs in materia pondere numero mẽsura in arte ⁊ infinitis similib⁹: quoꝝ omniũ pticipes fiũt: ⁊ hoꝝ ratio est: qꝛ iubens videť cã p̃cipalior q̃ exequẽs: qꝛ cã p̃ma: ⁊ sicut dicit p̃ma ꝓpositõe de causis: cã p̃ma plus influit sup causatũ q̃ secũda. Q̃ si q̃rit vtrũ igit amic⁹ p̃cipiẽs q̃ nõ est suptor ad restitutiõẽ obligať. Ad ꝗ rñdet Alex. de hales q̃ nõ: saltẽ rõne qua p̃cipit sed bñ rõne q̃ ꝛsulit. Ratio est: qꝛ nõ hz imptũ par in parẽ. Deniq̃ qꝛ assisini tã nõ repiunť: ideo de his supsedeo: qꝛ p assisinos iubent occidi xp̃ianos ꝗ q̃s fecit ẽribile statutũ. Inno. papa. iiij. vt patet lib̃. vj. de homi. c. ꝓ hũane. Erãt enĩ q̃dã enutriti falsis opinionibus: ita q̃ defacili mittebanť ad occidendũ quẽcunq̃ christianũ: nõ curãtes si ob hoc ipi occidendi essent. Qõ a nobis auertat christus iesus.

De secũdo peccato alieno. s. cõsilij: ⁊ quõ quis in eo tenek̃ ad restitutionẽ: Sermo XLIX

On furtum facies:

n Exod. xx. Secũdũ peccatũ alienũ est ꝛsiliũ malũ vel etiã iniustũ quo q̃s pticeps maiorũ efficit: iuxta illud Eccli. xxvij. Faciẽti ꝛsiliũ nequissimũ sup eũ deuoluet. Sic exp̃sse pz in Hester q̃ Amã q̃ regi ꝛsiliũ dedit q̃ oẽs filij isrl' interficerent vna die in toto regno regis Assueri: deo disponẽte cũ oĩb⁹ suis cõplicib⁹ interfectus est. Aũ Hester vlti. dic̃: Assuer⁹ rex de eo scribẽs ad sbiecta regna q̃ tales mali ꝛsiliarij aures p̃ncipũ simplices ⁊ ex sua natura alios estimãtes callida fraude decipiũt: hoc ibi. Aũ generalit̃ quicũq̃ cõsiliũ aliq̃ scienter tribuũt in mortale vitiũ: licz actu nihil sit secutũ incurrũt tñ mortale peccatũ: qꝛ mortale venenũ obtulerũt lz nõ erat q̃ biberet. Si xo ꝛsiliũ eoꝝ executionẽ fuerit sortitũ: cũ ꝓprio peccato cõmunicãt ⁊ alienũ: nec solũ sed etiã oĩm pctõꝝ inde sequẽtiũ pticipes fiũt: sic̃ virginẽ deflorãs eã ponit in via meretricã di. l. Q̃ si cõsiliũ donãt ad quãcũq̃ iniusticiã in artib⁹ mechanicis: mercãtijs: causis iudiciarijs: falsis testimonijs ⁊ sĩlib⁹: si ex hoc secuta ẽ iniusticia: tũc ꝛsiliator ad restitutionẽ obligať: qꝛ dic̃ Tho. sup. iiij. di. xv. q̃ si ꝓbabiliter credit cõsiliãs efficax fuisse ꝛsilium suũ: ⁊ q̃ als iniusticia ꝗ p̃primũ cõmissa nõ fuisset: tenek̃ ad restõez q̃si p̃ncipalis actor si ille restõem nõ fecerit. Audiãt hec qui filios docẽt iniuste lucratiuis occupari: tales enĩ filios suos ⁊ filias suas ĩmolant demonijs: quib⁹ ait dũs Esa. xxx. Ve vobis filij desertores: glo. dei cõsillo ⁊ Hieremie aliorũq̃ ꝓbaꝝ spreto: vt faceretis cõsiliũ ⁊ nõ ex me sed ꝗ me: ⁊ ordiremini telas: glo. prauũ demonstrãdo ꝛsiliũ ⁊ nõ p spũ meũ vt adderetis peccatũ sup pctũ: qꝛ ex malo cõsilio malũ alienũ iũgit malo ꝓprio. Tale cõsiliũ dedit Achitofel vt Absalon ꝗ legẽ fedaret cõcubinas patris sui: vt p tale vitũ periũ p̃ri illatũ crederet̃ a ꝓ'lo inť eos nõ posse fieri reconciliationẽ: ⁊ sic firmi⁹ cum Absolone fedus iniret: quapropť illi⁹ cõsiliũ nutu dei fuerat reprobatũ: ac ipse diuino iudicio traditos in reprobũ sensum: seipsum execrabiliter interemit. Sic Hieroboã durissimo iudicio damnat⁹ ẽ: nõ solũ qꝛ idola adorauit: sed qꝛ ꝓ'lo isrl' idip̃m cõsuluit. Sic Baalã qui ꝛsiliũ dedit quõ filij isrl' per virgines speciosas ad fornicationẽ allicerent ⁊ sic offenso dũo facilius gladio deijcerẽť. Sic Cayphas nõ legit̃ dũm crucifixisse: sed crucifigẽtibus cõsiliũ dedisse. Sĩl̃r ⁊ Annas ⁊ alij: de quibus ait dũs ad Pilatũ: Propterea q̃ tradidit me tibi maius peccatũ habet. Ex quo pz q̃ q̃ũq̃ plus peccãt mali ꝛsiliarij q̃ ꝓncipales actores: ⁊ ideo p ꝛsũs aliq̃ũ plus puniunť in iure: vt pz. lxxxvj. di. c. tanta nequicia. vbi summ⁹ põtifex parcit eẽo delinquẽti ꝓpter simplicitatẽ: ⁊ tñ illos ꝛsiliarios q̃s in eodem scelere ꝛsultores habuit excõicat. Hic q̃rit põt q̃ũ q̃s teneať de ꝛsilio dato ⁊ q̃ũ nõ. Ad hoc rñdet Jo. an. li. vj. in regula iuris Null⁹ ex ꝛsilio dũmõ fraudulentũ nõ fuerit obligať: distinguẽdo. s. de consilio: aut enĩ dať ꝛsiliũ circa cõtractũ vel q̃si: aut circa maleficiũ vel q̃si. Si dať q̃ cõsiliũ circa cõtractũ ⁊ tũc si ꝛsiliũ illud est fraudulẽtũ teneť actiõe de dolo ipi cui ꝛsiliũ dedit: qꝛ generaliter cõsulens teneť de omni cõsilio fraudulẽto quo q̃s sciẽter ad fraudem dat alteri ꝛsiliũ: ⁊ ꝗ innuit regla p̃dicta: Nullus. Et addit Rich. in. iiij. di. xv. q̃ appellatione fraudulẽti ꝛsilij cõtineť etiã malũ cõsiliũ ex ignorãtia datũ: q̃uis bonũ cõsiliũ dare crederet: si debitã diligentiã ad scientiã non adhibuit: qꝛ negligẽtia crassa ꝓpe dolũ est: vt. l. dist. c. sepe. ex̃ de iniur. ⁊ dãda. c. si culpa. ex̃ de peni. ⁊ re. c. quesitũ. vbi plane de hoc in glo. Ad maiorẽ tñ cuidentiã exempla ponam⁹ ꝗ singulis. Primo de cõtractu emptiõis ⁊ venditiõis: dicit enim Dyn⁹ in dicta regula: null⁹: q̃ si ꝛsiliũ dať cõtrahẽti q̃ als erat cõtractur⁹: tũc locũ hz dicta regula: Null⁹ ex ꝛsilio dũmõ fraudulentũ nõ fuerit obligať: id est si nõ interuenit fraus in ꝛsulẽdo ꝓpter quã emẽs forte magis iusto emit vel vendẽs minus iusto vẽdit: aut ab emptore solutionẽ extorquere nõ põt ⁊ silia: q̃ possunt fraudulẽter inť uenire: quo nõ obstãte cõsuluit alter mala fide: tũc enĩ teneť in solidũ: si tñ bona fide cõsuluit nõ teneť. Si xo nõ erat als ꝓtracturus: tũc is q̃ cõsiliũ dedit teneť in solidũ: vt frequẽter cõtingit in cõmessatiõib⁹ ⁊ abietatib⁹ ad ꝓcurandũ solutionẽ symboli: vñ si tui lucri causa me ad emendũ vl' vendendũ induxisti cõsilio fraudulẽto teneris mihi. Secũdo in cõtractibus mutui duplicit̃. Tũ qꝛ me volentẽ mutuare gratis indigenti: tu me induxisti q̃ nõ darẽ nisi sb vsura: tũc enĩ ꝟm Astẽn. li. iij. tit. xi. teneris ad restitutionẽ: eo q̃ impedis indebite vtilitatẽ ꝓximi ꝓcurando ne mutuũ sibi daret̃. Tũ ecõtra sciẽs cũ cui mutuaui facultatib⁹ labi: nihilomin⁹ ad hoc me induxisti ꝓpter fauorẽ ei⁹ aut ꝓpter lucrũ ꝓprũ: eundẽ esse idoneũ ad soluendũ fraudulenter affirmãdo. Et generalit̃ quicũq̃ inducit alios ad faciendũ cõtractus vsurarios teneť in solidũ pti lese: ⁊ hec oĩa sicut etiã sequẽtia sane intelligunť q̃ũ p̃ncipalis nõ restituit. Tertio pz in tractatu locatiõis vl' cõductiõis: nã si cõsilio tuo inductus sum fraudulenť ad locandũ domũ meũ illi quẽ sciebas male vsuruz aut p̃ciũ locatiõis nõ soluturũ: aut agrũ meũ illi quẽ sciebas infideliter acturũ: ⁊ in sĩl̃ib⁹ sicut in locatiõibus opaꝝ: obligaris mihi in solidum: aut ecõtra tuo cõsilio fraudulẽto cõduxi equũ claudũ ꝓ veloci: fundũ aridũ ꝓ fertili: seruũ pigrũ ⁊ infidũ ꝓ agili ⁊ probo: teneris mihi in solidũ: ⁊ in sĩl̃ibus idẽ est iudiciũ: vt ĩ emphytheosi de quo q̃d sit dictũ est supra. Quarto in cõtractu matrimoniali plurimi ex cõsiliarijs fraudulẽtis maxĩa patiunť dispẽdia: nõ solũ in donatiõib⁹ ⁊ dotibus diminutis sed etiã in p̃sonis m̃rimoniali vinculo cõiungẽdis: in quib⁹ potissime occultanť ea q̃ displicere possunt alteri ꝛtrahentũ: miserã da prorsus hoꝝ cõditio qꝛ nulla est vxoris electio: sed q̃lis aduenerit talis est habenda: si tracũda: si fatua: si supba: si fetida: si corrupta: aut cuiuscunq̃ vitij est post nuptias expiť: equus: asin⁹: bos: canis ⁊ vilissima aĩalia mãcipia p̃us ꝓbanť ⁊ sic emunť: sola vxor nõ ostẽdit̃ne ante displiceat q̃ ducať. Quinto patet in cõmodatis: nam si tu mihi cõmodasti vasa vitiosa cõsulens fraudulẽter vt l eis vinũ meũ ponerẽ ⁊ vinum corrũperet̃ aut effunderet̃: teneris mihi satisfacere: vt. ff. cõmodati. l. in cõmodato. Similiter si mihi fraudulẽto cõsilio cõmodasti rem corruptã aut semifractã vt recipias renouatã: ⁊ ĩ similibus est idem iudiciũ: ⁊ hoc de ꝛtractibus.

Secũdo ponamus exempla de quasi cõtractibus: vtpote de tutorib⁹: curatoribus vl' alijs quorũcũq̃ negocioꝝ gestorib⁹: aut etiã testõꝝ executorib⁹: nam generaliter si tuo ꝛsilio fraudulento ꝓmoues aliquẽ p̃ce

ꝑcio fauore cupiditate: vl quocũq affectu ad tutelã curã testamẽtorũ executionẽ aut quãcũq aliã administrationẽ: quẽ verisimiliter timẽs minus idoneũ sollicitũ iustũ vel alꝭ qualitercũq minꝰ aptũ: obligaris de omni iniusticia crassa negligẽtia imperitia damnũ passis: vt patet ꝑus in auctoritatibꝰ de cõsilio fraudulento: maxime tñ hmõi tenent de his quos taliter ꝓmouent ad curas administratiões vel ꝑsidẽtias ecclesiasticas aut spũales: vt ad regimẽ aiarũ ad ecclesiastica bñficia ad ꝓlaturas ecclesiasticas: aut administratiões rerũ ecclesiasticarũ ⁊ miserabiliũ ꝓsonarũ: vt mgri fabrice mgri hospitaliũ: mgri sanctispũs: silr redituarij cõmunitatũ aut quarũcũq ꝓsonarũ: ex quibꝰ multi multa ꝑticularizari possunt. Tertio ponamꝰ exempla de maleficijs in quibꝰ cõsiliũ semp est fraudulentũ: ⁊ ideo cõsulẽs sp obligat: nõ quidẽ illi cui sed ꝗ quẽ ꝗsiliũ dedit: nã si consulit occidi iudicat homicida: vt pz exp̃ssum. l. dist. c. si ꝗs viduã. ⁊ ex̃ de homi. c. sic dignũ. vbi ponit casus de rege anglie q̃ ad suggestionẽ quorũdã occidi fecit archiep̃m Cantuariẽn. quoꝝ quidã venerunt ad cõfessionẽ ad ep̃m Oxoñ. a quo papa ꝗsulꝰ rñdit inter alia: ꝙ q̃ se asserũt animũ regis inflãmasse ad odiũ vnde homicidiũ fuit secutũ: dure ⁊ aspere sunt puniẽdi: sed non ita seuere sicẽ actores ꝑncipales: nisi forte regem illũ ad illud homicidiũ suis suggestiõibus ꝓuocassent: glo. forte alꝭ nõ facturum: vñ eque tenent: q: dolo ad hoc induxerũt regẽ qui alꝭ nõ fecisset: vt. ff. de dolo. elegant. Silr si ꝗs cõsuluit ꝙ alteri fieret iniuria: tenet illi actiõe iniuriaꝝ: vt de. pe. di. j. c. nõ solũ. Item si ꝗs cõsuluit seruo empticio ꝙ fugeret: vel ꝙ furtũ faceret: tenet cõsulẽs tam furti q̃ serui corrupti: duobus enĩ damnũ intulit scilz dño serui ⁊ dñio rei furtiue: ac vtriq tenet satisfacere: ⁊ idẽ est vbicũq cadit nomen maleficij vt furti ⁊ rapine: vt pz ĩ glo. in dicto. c. nullꝰ. Maleficiũ etiã dicit quodcũq crimẽ ad qõ qui aliũ inducit cõsulendo: suadẽdo: alliciẽdo: alꝭ nõ factu ⁊ tenet ad restitutionẽ: q: fm Sco. ⁊ Astẽn. ⁊ alios q̃litercũq quis aliũ damnificat in bonis aie tenet illũ econtrario ad conuersionem efficaciter reducere per se ⁊ p alios quibuscũq modis poterit. Cuiꝰ ratio est: q: bona aie sunt maxima: ⁊ ideo maxie tenet ad restitutionẽ: eo ꝙ maximũ damnũ intulit: vt dictũ est ꝑ. vbi agit de dãnificãtibus aliũ in bonis aie. Etiã sub noe maleficij cõtinet cõsiliũ quo alijs pniciose cõsulũt ne debita soluãt aut aliena restituãt. Et qui in consilijs ꝑncipũ aut cõmunitatũ iniuste ꝓnũt ea q̃ in damnũ ꝓximoꝝ veniũt sine iusta ⁊ rõnabili cã: aut etiã quoꝝ cõsilijs cõdunt iniq̃ statuta vel exactiones cõtra cõmunitatẽ: ⁊ maxie ꝗ ecclĩastica libertatẽ: de quibꝰ omnibꝰ tactũ est supra in locis suis. Et nota generalit ꝙ illi dicunt cõsiliarij criminosi: qui sup crimie ꝑstant cõsiliũ: ⁊ hi dicunt cõmunicare criminosis in crimie: vt ex̃ de sen. excõ. c. nup. §. ĩ secũda.

Quarto ponamꝰ exempla de ꝗsi maleficijs: nã quasi maleficiũ est qñ fit nocumẽtũ ꝑter ꝓpositũ: vt cũ iudex per imperitiã male iudicat: vel cũ de domo alicuiꝰ aliq̃d est eiectũ qõ nocuit transeũtibus: vt dictũ est supra. Si ꝗs g̃ iudici cõsiliũ ingerit ad dandũ tale iudiciũ: tũc obligat cõsulens secũdario eo mõ quo iudicãs obligat ꝑncipaliter de quo visum est supra. Et idẽ dicendũ est de eo qui consulit alteri vt eijciat aliquid de domo quod alteri nocet. Sed omissis alijs queri põt: vtrũ cõsulẽs alteri qõ feneret vel ad hoc pecuniã gratis cõcedens: teneat ad restitutionẽ. Ad hoc dicẽduz fm Alex. lom. ⁊ Suil. ꝙ in hmõi casu sunt diuerse opiniones q̃ tñ faciliter cõcordari possunt. Quidã enĩ dicũt ꝙ qui alios ad fenerandũ inducũt q̃ nõ fuissent alꝭ feneraturi: tenent ĩ solidũ: licz ad eos nihil puenit. Si tñ alꝭ erãt feneraturi tũc nõ obligant nisi inquãtũ ad eos puenit. Cuius opinionis ꝑma ꝑs sic intelligi debet: ꝙ talis gratis indigẽti mutuũ ꝑstitisset: si tuo ꝗsilio ad mutuãdũ sub vsura inducti non fuissent: alioq̃n si alꝭ indigẽti nihil mutuassent: ꝓcedit alioꝝ opinio q̃ dicũt rõnabiliter moti: ꝙ licz talit inducens mortaliter peccet tñ ĩ neutro casu obligat nisi inquãtũ ad eos puenit: sicut nec in duobꝰ casibꝰ sequẽtibꝰ: puta cũ ꝗs societatẽ cõtrahit cũ alio ad exercendũ fenus: vel cũ ꝗs vsurario pecuniã ꝑstat ꝓ lucro ꝑticipando: monent eñ tales ad hãc opinionẽ tenendam ꝓpter differẽtiã q̃ est inter rapinã ⁊ furtũ ex vna ꝑte: ⁊ vsurã ex alia ꝑte. penes volũtariũ ⁊ inuolũtariũ. Ex q̃ differẽtia sumit ori ginẽ ꝙ ĩ his casibꝰ potior est cõditio vsurarij q̃ furis vel raptoris: nã in rapina ⁊ furto tenet etiã ad restõem q̃ ꝑstat ad hoc alio mõ cãm efficacẽ: sine q̃ patrata nõ fuisset: etiã si nihil ad eũ pueniret: ⁊ hoc iõo:

q: furtum ⁊ rapina cõtra volũtatẽ domini ꝓpetrant: non sic aũt in vsura vbi interuenit voluntariũ mixtũ: ꝓpter hoc enĩ in rapina ⁊ furto iura spoliatis tribũt actionẽ ꝗtra eos qui dederũt rapine vel furto opem cõsilio ministerio cãm efficacẽ: licz ad eos nihil puenerit: non autẽ sic est de vsura: q: non dat actio contra tales alios taliter inducẽtes cum ad eos nõ peruenit quicq̃ de tali lucro impietatis: nec talis ꝓprie dat vsurario occasionem vsuras accipiẽdi: sed potius mutuandi: qõ quidẽ in se bonũ est. Ñ generaliter plerũ prauũ cõsiliũ dũ efficax fuerit magis est pniciosuz ⁊ magis obligat ꝗ auxiliũ: q: auxiliũ restringit soluz ad illa in quibꝰ auxiliũ dat: cõsiliũ aũt extendit ad oĩa damna que vigore talis consilij sunt secuta: ⁊ in hoc execrabilꝭ peccãt infidi ꝑdicatores ⁊ cõfessores: tales indebite ad cõfessionẽ recipiẽtes ⁊ resoluentes qui ꝓpriũ lucrum ⁊ aliorũ fauorem queritãtes: de iniustis sibi partẽ assumũt ⁊ alia relaxãt retrahendo cõfitẽtes ⁊ cõsiliũ querentes ne aliena certa certis restituãt: vel ne supfluitates ⁊ vana remoueant: aut ne veris ꝑdicationibus ⁊ doctrine salutifere credant: aut ne iniuriatis satisfaciant: qõ fieri nullo mõ deberet. In cuiꝰ ar. de vsur. c. quã q̃. li. vj. ꝑcipit: ꝙ nullus manifestorum vsurariorũ testamẽtis interfit: aut eos ad confessionẽ admittat siue absoluat: nisi ꝑus de vsuris satisfaciant: vel de satisfaciendo ꝓ suarũ viribus facultatũ idoneam cautionẽ ꝑstent. Et ex omnibꝰ ꝑdictis patz intuenti de cõsilio fraudulẽto: quo ꝓcipudo: totus mũdus plenus est: quia vt dicit Prouerb. xij. Cõsilia impioꝝ fraudulẽta. Et Hiere. ix. Vis frater supplãtans supplãtabit: oĩs amicus fraudulẽter incedet. Inter omnia tamẽ sunt abhorrẽda cõsilia copulatricũ: que venenũ dulce portant ĩ ore: quarũ lingua vocat lingua tertia: de qua dicit Eccli. xxviij. Lingua tertia mulieres viratas deiecit: id est habẽtes viros vel in bono ꝓposito firmatas: hec enĩ lingua maledicta turpitudinũ mediatrix et libidinũ internũcia: quasi glutinũ infernale cõiungit incautos fedo amore: ac tandẽ luxurie feditate: mirum ꝙ detestandã cõsiliatricũ immanitatẽ iura ciuilia non punũt: que ꝓ furto exiguo furem suspendũt. Qua igit pena lamia crudelissima merito plectenda esset: quẽ puellaꝝ animas tradit demonijs ⁊ corpus lenocinijs. Secũdo ꝑncipaliter quis dare potest consiliũ nõ quidẽ fraudulentũ sed bona fide cũ debita deliberatiõe fm exigentiã cause. De quo queri potest: vtrũ dans alteri cõsiliũ vt pecuniã suã potius ponat in mercãtijs ꝗ in ꝑdiorum emptionibꝰ: ⁊ casu fortuito male accidit: quia forte merces naufragio submerse sunt: talis ꝗsiliãs ad aliquã restitutionẽ obligat? Ad hoc rñdendo distinguit Dynus: quia aut consiliũ dedit bona fide: ⁊ tũc nõ tenetur: verũtamẽ in his que concernũt fidem christiane religionis ꝑcepta diuina ⁊ ecclesiastica diuina bonos mores cõmunẽ iusticiã ⁊ similia que tangũt pupillã oculi quo ad salutẽ animaꝝ: nisi fuerit in his exptus nõ debet cito sententiã ꝑcipitare. Alioq̃n ex hoc iudicaret temerariꝰ aut ꝑsumptuosus: nec etiã excusaret ex eo ꝙ aĩo simplici bona fide cõsiliũ daret alteri in piculum vtriq salutis aliene ⁊ ꝓprie: q: si cecus cecũ conat ducere ⁊c. Si vo fraudulẽter dedit consiliũ tunc oĩno tenet: ⁊ hoc vult regula dicta. s. nullus. Ad laudẽ dei.

De tertio peccato alieno. s. consensus ⁊ qualiter in eo obligat ꝗs ad restitutionẽ: Sermo L

On furtum facies.

n Exod. xx. Tertiũ peccatũ alienũ est ꝗsensus quocũq respectu fiat scz vel ob amorẽ agẽtis aut odiũ patiẽtis: aut etiã generaliter: quocũq affectu inordinato quis in mortali deliberate ꝗsentiat peccatũ mortale ꝓpetrat. Et hoc vult apostolus ad Roma. j. cum enumeratis diuersis criminibꝰ: randẽ subiungit: ꝙ qui talia agunt digni sunt morte: nõ solũ qui faciũt sed etiã qui cõsentiũt faciẽtibus: vbi dicit glo. vt nullus excusat consentire est tacere cũ possis redarguere: sicq̃ cũ faciẽte reus ⁊ peccati ꝑticeps iudicat eadẽ maledictione mulctãdus ⁊ pari pena cruciãdus. Qõ liquide patuit in rege Achab. iij. Re. xxj. qui Jezabel impie regine cõsensit in mortẽ Naboth: adeo ꝙ lras cõtinentes seriẽ false criminatiõis ⁊ iniuste mortis ĩ Naboth ab ea confectas: rex anulo suo cõfirmaret. Quapropter audiuit a domino ꝑ Heliam dicentẽ: Occidisti scz per ꝗsensum insuper ⁊ possedisti: et addidit: in loco in quo linxerunt canes sanguinem Naboth lambent quoq̃ sanguinem tuum: et interficiam de

Achab mingentē ad parietē ⁊ clausum et vltimū in israel: ⁊ canes comedēt Jezabel in iezrahel: hec ibi. Propter hoc etiā vxores paruuli posteriq; iudeorꝝ puniti sunt ⁊ adhuc puniunt: vltione diuina tam temporaliter q̄ eternaliter: non quidē ex hoc q̄ dominice crucifixioni interfuerūt vl' ad hoc coopati sunt: sed quia parētibus consenserūt ⁊ consentiūt: ⁊ ab eis imprecationem maledictionis susceperūt: ad Pilatū vociferātibus eisdem. Sanguis eius super nos ⁊ sup filios nostros. Unde pcussit eos dom⁹ in posteriora: ⁊ opprobriū sempiternū dedit illis: quia diuino iudicio sicut posteri per cōsensum parentū impietatē cōmunicāt: sic ⁊ hanc detestabilē maledictionem hereditant: ob hoc deniq; vxores filij posteri vel heredes vsurariorū raptorū furum violentiā inferentiū iniusticiā vel deceptionē quācūq; agitantiū ⁊ similiū: cum eisdem rei iudicant: nō quia faciunt sed qz cōsentiunt: sic acquisita damnabiliter retinendo ⁊ lese parti nō satisfaciēdo inquātū facultas bonorū superit: vel etiam debita iuste vel iniuste cōtracta non soluendo: verūtamē quādo debita vel iniusta totā hereditatē exhauriunt: tunc heres debet esse immunis a damno sicut īmunis esse tenetur a lucro: ita q̄ non tenet satisfacere de proprijs sicut nihil retinere potest de alienis. Ad maiorem autem euidentiā queri potest: quotuplex est cōsensus in culpā vel in iniusticiā alienā. Ad hoc respōdet glo. in.c.j.extra de offi.delegati. vbi agit de cōsentiēbus q̄ pari pena plectendi sunt: ⁊ dicit glo. q̄ quadruplex est consensus scz negligentie: consilij coopationis: auctoritatis seu defensiōis. Primus igit cōsensus est negligentie: de quo cōsensu dicit glo. q̄ in illo casu minus peccat cōsentiens q̄ faciens: nisi forte negligētia nimis crassa et supina fuerit: vt in plato: sicut patet.j.q.j.c.quicquid. vbi punit episcopus excōmunicatiōe duorū mensiū: eo q̄ correctionem debitā neglexit. Nimirū cum dicit.lxxxiij dist.c.cōsentire videt erranti: qui ad resecanda que corrigi deberent non occurrit. Et.c.quid enim prodest illi suo errore nonpollut: qui cōsensum prestat erranti. Et ex his colligi potest quātum superiores delinquūt: ac quāta pena digni sunt: cum subditorū excessus ex detestabili negligentia corrigere dissimulant: sicut exemplariter patet Numeri.xxv. vbi dicit q̄ popul⁹ fornicatus est cum Moab: ac pro peccato populi iussit dominus principes in patibulis suspendidi: ad mitigandū furorē domini. Cur aūt peccante populo deus duces crucifigi voluit: nisi quia eorū negligētia peccatis populorꝝ illos pticipes cōstituit: iuꝝ illud.xxiij.q.iij. Qui potest obuiare ⁊ perturbare peruersos ⁊ non facit: nil est aliud q̄ fauere impietati. Hinc etiā hely p peccatis filiorꝝ suorum multiplici plaga ⁊ morte temporali mulctatus est: īmo sicut ait Hieronym⁹: Pro peccatis filiorū suorū damnatus est: qz coriputt eos sed lenitate patris: nō auctoritate pontificis. Quapropē lxxxiij.dist. pcipit.c. si quis epus fornicationi pbytero vꝝ diaconorū vel crimini incestus in sua parrochia precio vel pcibus interueniēte consenserit: vel cōmissum auctoritate sui officij non impugnauerit: ab officio suspēdat. Et.c.sequēti dicit: q̄ episcopus qui talium crimina vel aliorꝝ puerse agentiū non corrigit: magis dicēdus est canis impudicus q̄ episcopus. Deniq; de hoc cōsensu negligētie vel dissimulationis dicit Hein. de vri. q̄ si aliq̄s ex officio suo debet ⁊ pōt rapinas ⁊ spolia pcauere ⁊ nō cauet: tūc talis quidē spoliato: dicit: non tamen tenet ad restitutionē: sed auferentē cogere debet q̄ restituat: si tñ aliq̄ emolimentū pceperit de tali dissimulatiōe: tunc ad restitutionē obligat. Similiter si requisitus cauere nolebat: vel si requisit⁹ auferentē ad restitutōez nō cogebat. Ut si q̄rit quid igit de officialibus qui se certificare negligunt an sui mistri officia sua bene vel male gerant. Rñdet Jo. de pla. q̄ tales tenent p delicto familie sue cōmisso p̄textu officij in quo tales p̄ponit: qz tenet esse sollicit⁹ se velle certiorari an officiales sui bñ regant: ⁊ si male tunc de remedio p̄uidere alꝝ de negligentia sunt officiales hmōi puniendi: ⁊ allegat idem Jo. multa iura ad hoc. Secūdus Xo cōsensus est cōsilij: de quo dicit glo. vbi supra: q̄ min⁹ punit cōsulens q̄ agens: plus tamē q̄ negligens. Sed Hein. de vri. distinguit de cōsensu cōsilij ⁊ pſuastōis: aut enī p̄do fur vsurarius vel cōsimilis erat hoc facturus etiā sine cōsilio: ⁊ tūc minus peccat cōsulēs q̄ faciēs: nec tenet ad restitutionē: aut nō erat facturus: ⁊ tūc est par delictū facientis ⁊ cōsentiētis: vt.ff. de furt.l.qui suo. ⁊ talis tenet ad restitutionē. Aliquādo etiā delictū consulentis malus reputat q̄ facientis: quia

p̄ncipaliter videndū ē quo animo fiat peccatū: et ideo.lxxxvj.dist.in.c. tanta plus. excusat faciens ꝓpter simplicitatē q̄ consulens. In cui⁹ argumentū cōsulens ibidē magis punit: sed de hac materia dictū est in sermone p̄cedenti. Tertius autē cōsensus est coopationis: de quo glo. vbi supra: q̄ in tali consensu equaliter peccat faciens ⁊ cōsentiens: ⁊ fm hoc intelligunt omnes auctoritates que dicunt: q̄ equaliter puniunt agentes ⁊ cōsentiētes: ⁊ exemplificat Hein. de vri. q̄ si duo vel plures vnū agnū furati sunt quem singuli tollere nō potuerunt: omnes furti tenent in solidum: sed si vnus potuisset furtū fecisse sine alio: tunc quilibet tenet p parte sibi alꝝ cōtingente: ⁊ allegat.ff. de furt.l.vulgarū. Ad lucidiorem tamen intellectū istius sciendū est: q̄ triplicit quis alteri coopari pōt ⁊ fauendo opem ferre. Nam primo quis p̄stat opem alteri non respectu certi delicti: ita q̄ fauet delinquēti: sed nō delicto: vt exempli grā: quis cōmodat alteri crimloso ⁊ bānito pecuniā vel aliud auxiliū qui per terras facinora cōmittebat: non tamē hoc respectu vt ipe posset delinquere ⁊ grassari: sed p aliquo casu licito: ⁊ tunc opem ferens in nullo punit: puta si supplicat iudici vt eximat eum de banno: vel est aduocatus in causa ī qua agit de nullitate banni: hoc enī licite fit: vt patz extra de iudi.c.intellexim⁹. vbi dicit: q̄ excōmunicati cōueniri possunt et assistere in iudicio: sed respondere debent p ꝓcuratorem: vt patet ibidem ⁊ in glo. et de excep.c.j.li.vj. ⁊ p cōsequēs si talē fame morientē ḋs alit: nulla pena tenet.lxxxvj. dist.c.nō satis. circa finē. Pasce fame morientem: quisquis enī pascendo homines seruare poteris si nō pauerit occidisti. Hec tamē sane intelligunt quādo non esset interdictū vel ex natura criminis vel alꝝ ex causa in talibus faueri: quia tunc diceret esse fauor in casu illicito: sicut in casu q̄ tangit libro sexto: de hereti.c.ij. q̄ scilicz heretici non debeant tradi ecclesiastice sepulture. Secūdo vero quis fauet delinquenti ⁊ opem confert in casu non licito: q̄uis non faueat delicto: vt quādo delinquētem post cōmissum delictū receptat ⁊ occultat: ⁊ tūc bene punit non tamē pari pena: quia non potest fingi q̄ consenserit delicto sed tenebit alia pena vt tanq̄ receptator: vt.ff. de receptatorib⁹. ⁊ de his qui latro. occulta. ⁊ idem est in fauore prestito ante delictum: dūmodo non respectu certi delicti. Tertio deniq; quis fauet et opem fert et respectu certi delicti: vt quando tribuit arma ad interficiendū aliquem: vel tribuit scalas ad ingrediendum monasteriū: et tunc taliter cōsentiens tenet pari pena tanq̄ opem efficacem prestans: eo casu quo alter non erat alꝝ commissurus vel saltem non sic facilter: nam si alꝝ erat commissurus non dicit facere principaliter: nec etiam tunc tenet vt faciens sed tanq̄ opem prestans secundariam non principalem: ⁊ per cōsequens non tenetur pari pena sed minori. Porro principalē opem cōferens: sicut pari pena tenet: sic ⁊ in solidum obligatur: quod potissime claret in aduocatis ⁊ ꝓcuratoribus cum causam iniustam suis cauillationib⁹ defendūt. Unde fm Ray. tales tenent ad restitutionem omniū que illi contra quos aduocabant propter eorum patrocinū iniuste amiserunt: seu per nimiam dilationē diffinitiue sententie damnificate fuerunt. Unde generaliter si per suas cauillatiōes aduersarijs causam bonam abstulerunt: vel etiam eos grauauerunt superfluā dilationem petendo: vel falsum contra conscientiam allegando: vel etiam positionē cauillosam faciēdo: aut falsum testem instruendo: aut clienticulū denegādo veritatem instruendo vel procaci vociferatione processum impediendo: prout patet expressum v.q.iiij.in loco. ⁊ in glosa. In omnib⁹ his et similibus aduersario tenet ad interesse non solum eris sed etiam iuris: ita q̄ tenetur ponere partem iniuste oppressam in statu sui primi iuris: alioquin improperabit illi a domino illud.iij.Regū.vltimo. Impio prebes auxiliū ⁊ qui dominū oderunt amicitia iūgeris: idcirco iram domini merebaris: qz aduocatus defendēs iniustam causam: impio ⁊ veritatē que deus est odienti p̄bet auxilium: ⁊ ideo concludit Tho. secūda 2ᵉ.q.lxxj. q̄ illicitū est alicui coopari ad malū faciendū: siue cōsulendo siue adiuuando siue qualitercūq; cōsentiendo: qz cōsilians ⁊ coadiuuans quodāmodo est faciens. Manifestū est aūt q̄ aduocat⁹ auxiliū ⁊ ꝓsiliū p̄stat ei cui⁹ cause p̄ocinat: vñ si sciēter iniustā cām defendit absq; dubio grauit peccat: ⁊ ad restōem ei⁹ dāni tenet qd ꝗ iusticiā p eius auxiliū altera ps incurrit: si aūt ignoranter iniustā cām defendit: putans eam esse iustam: excusat fm modū quo ignorantia excusare potest: ⁊ si postea

in ꝓcessu litis apparet iniusta: tunc nõ debet eam ꝓdere: vt scz aliaz partẽ iuuet vel secreta sue cause alteri parti reuelare: debz tamẽ causam illam extũc deserere vel eum cui⁹ causam agit ad cedendũ siue ad componendũ sine aduersarij damno cũ effectu inducere: hec ille. Quartus deniq; consensus est auctoritatis siue defensionis: et in hoc casu magis peccat cõsentiens defendendo ⁊ auctoritatẽ ꝑstando q̃ faciens et magis puniẽdus est: vnde dicit̃. xxiiij.q. iij.c.qui aliorũ errorem defendit multo est damnabilior illis qui errant: quia nõ solũ ille errat sed etiam alijs offendiculũ erroris ꝓparat ⁊ cõfirmat: hoc ibi. Sicq; hereticarche plus peccat q̃ heretici: quia se ꝓtipes aliorum errorum constituit: et. xj.q. iij.c.qui cõsentit peccãtibus ⁊ defendit delinquẽtes: maledictus erit apud deũ ⁊ homines. Et sequit̃: Si q̃s peccantẽ defendit acrius q̃ ille q̃ peccauerit coherceat̃: hoc ibi. Hac enim de causa tribus beniamin fere tota deleta fuit iuxta Sabaa: quia scelestes peccatores defendere conati sunt: vt patet Judi. xx. Ad maiorẽ tamẽ euidentiã sciendum: q; aliquãdo fit auctorizatio vel defensio delicti post ꝓpetratũ delictũ: non tamẽ factũ nomĩe auctorizãt̃: ⁊ tũc auctorizans non dicit̃ facere delictũ illud: nec tenet̃ tanq̃ factor delicti: sed tanq̃ fautor et defensor delinquentis. Aliqñ ꝟo licet auctorizatio delicti fit post ꝓpetratũ delictũ: tamẽ cõmissum est delictũ nomine auctorizantis: ⁊ tũc idem iudiciũ est de ratificãte sicut de mãdante: vt patet plane lib. vj. de sentẽ. excõ. vbi dicit̃. c. cum quis absq; tuo mandato manus inijcit in clericũ tuo nomine violentas: si hoc ratũ habueris: excõmunicationẽ latam a canone incunctanter incurris: cũ ratihabitio retrotrahat̃ ⁊ mãdato debeat comparari. Si ꝟo iniectio eadem tuo nomine nõ sit facta: tunc licz peccet ratam habendo eãdem: non tamẽ ꝓpter hoc excõmunicatiõis vllius vinculo innodaris: cum quis ratũ habere nequeat q̃ eius nomĩe nõ est gestũ: hoc ibi. Et hec duo cõtinent̃ in duabus regulis iuris lib. vj. Prima est ratũ q̃s hre nõ põt q̃ ipius nomine nõ est gestũ: glo. expresse vel interpratiue. Secũda est ratihabitionẽ retrotrahi ⁊ mãdato non est dubiũ cõparari. Pro quo sciendũ q; si quis clericũ verberat nomine meo non tamẽ iussu meo: nõ sum aliquo mõ obligat⁹ tẽpore iniectiõis nec excõmunicat⁹: sed tempore quo ratum habeo tũc demũ obligari incipio, pnũc nõ, ꝓtunc. Et sic ratihabitio retrotrahit culpã ⁊ excõmunicationẽ ad ratũ habentẽ incunctãter id est sine mora: q̃ intelligit̃ nõ solũ de ratihabitõe vera sed etiã interꝑtata: exempli gratia: ꝓcurator meus aliquid facit nomĩ ne meo licz ad hoc mandatũ non haberet: ex quo scio si nõ purgo teneor: q; tunc illud mãdare videor ⁊ hoc est ratihabitio ꝑsumpta. Similit̃ si ꝓhibere possum ⁊ sciens nõ ꝓhibeo: q; si ꝓhibeo vel purgo nõ teneor: vnde a simili ꝓticipo cũ excõicato nõ tamẽ in maleficio sed ad correctionẽ induco: nõ sum ligatus: si aũt in maleficio ligat⁹ sum: q; in crimĩe ꝓticipo cũ criminoso: sic etiam hic ꝓticipo nomĩe meo gestis approbando hec ꝓparsim in glo. ibidem. c. cũ quis. Aliquãdo deniq; fit auctorizatio in ipso delicto: ⁊ tunc magis peccat taliter cõsentiens q̃ faciens: ⁊ magis tenet̃ ad restitutionẽ. Cui⁹ ratio est: q; oĩa nostra facim⁹ quibus auctoritatẽ impartimur: vt patet lib. vj. de ꝑben. c. si aplice. Exempli gratia. Si auctoritate sculteti vel baliui eius familia capit clericum qui notorie apparet clericus: tunc sculteti vel balui⁹ dicit̃ facere ⁊ plus tenet̃ q̃ faciẽtes. Et sic patet ex ꝑdictis qualiter cõsensus obliget ad peccatũ ⁊ ad restitutionẽ. Q̃ si q̃s simpliciter corde cõsentit aliquo delicto alieno ex quocunq; affectu inordinato: reus est illius delicti coram deo: ⁊ ideo Ezech. ix. Jussit dñs omnes interfici in hierusalẽ ꝓpter peccata delinquẽtiuz in ea: qui nõ habuerũt signũ thau in frontibus eoꝝ: q̃ signum ponebat̃ dũtaxat in frontib⁹ ipa peccata deflentiũ ⁊ gementiũ vñ dicit ibidẽ Ezech. q; dñs vocauit viruz indutũ lineis: habentẽ atramẽtariũ scriptoris in lumbis: ⁊ dixit ei. Transi ꝑ mediã hierusalẽ ⁊ signa thau sup frontes virorũ gementiũ ⁊ dolentiũ: sup cũctis abominatiõibus q̃ fiũt ĩ medio eius ⁊ dixit alijs sex viris: Trãsite ꝑ ciuitatẽ sequẽtes eũ ⁊ non parcẽtes neq; miserantes: percutite senem adolescentẽ virginẽ paruulũ et mulieres: omnẽ autẽ sup quẽ videritis thau ne occidatis ⁊ a sanctuario meo incipite. Quod a nobis auertat xp̃s iesus bñdict⁹ ĩ secula.

De q̃rto p̃cepto alieno. s. adulationis: ⁊ qualiter in eo q̃s obligat̃ ad restitutionẽ: Sermo LI

On furtum facies:

Pro. xx. Quartũ peccatũ alienũ est adulatio de qua dicit August. sup ps̃. q; adulatio ẽ fallaci laude seductõ. Et ite; ait: duo sunt genera ꝓsecutoꝝ. s. vituperantiũ ⁊ laudantiũ: sed plus ꝓsequit̃ lingua adulatoris q̃ man⁹ ꝓsequẽtis. Cuius rationẽ ostendit idẽ di. Adulãtiuz lingue ligãt homĩes in peccatis: delectat enĩ ea facere in quibus nõ solũ nõ metuit̃ reꝑhensor: sed etiã adulator operat̃. Q̃ etiaz affirmat Hiero. sup ps̃. di. Nihil est q̃ taz facile corrũpat mẽtes hominũ sicut adulatio: plus enĩ nocet lingua adulatoꝝ q̃ gladius ꝓsecutoris. Ad cuius euidentiã q̃ri potest vtrũ adulatio semp est peccatum: ac vtrũ obligat ad restitutionẽ: ꝑsertim cum adulatio cõsistat in quodã sermone laudis alteri exhibite ⁊ hoc intentiõe placẽdi: sed aliũ laudare nõ est peccatũ: q; dicit̃ ꝓuer. vlti. Surrexerũt filie eius ⁊ beatissimã ꝑdicauerũt vir eius ⁊ laudauit eã: nec etiaz alijs velle placere peccatuz est: iuxta illud mandatũ aplicũ. j. Coꝝ. x. Placete omnib⁹ per oĩa tẽ. Ad hoc di. ẽ ꝟm Tho. scõa. 2ᵉ. q. cxv. q; laudare aliquẽ põt cõtingere bene ⁊ male; put debite cicũstantie ꝟuant̃ vl ꝑtermittunt̃: nã si q̃s velit aliquẽ delectare laudãdo vt ex hoc eũ cõsulet̃ ne in tribulationibus deficiat: vel etiã vt in bono ꝓficere studeat: alijs debitis circũstãtijs obseruatis: hoc ꝓtinebit ad virtutez amicitie ⁊ affabilitatis. Similit̃ velle placere homĩbus: ꝓpter nutriẽdã charitatez ⁊ vt in eis homo ꝓspiritualit̃ proficere possit laudabile est: verumtamẽ velle placere hominibus ꝓpter inanẽ gloriã: vel ꝓpter lucrũ: vl etiam in malis hoc peccatũ esset: ꝟm illõ ps̃. deus dissipabit ossa eoꝝ tẽ. Et ad Galath. ij. Si adhuc hominibus placerez xp̃i seru⁹ non essem. Sic etiã pertinet ad adulatiõez q̃ est laus ꝓnitiosa: q; aliq̃s velit aliũ laudare in quibus nõ est laudãd⁹: q; forte mala sunt iuxta illud: qm̃ laudat̃ pctõr in desiderio anime sue ⁊ iniquus benedicit̃: exacerbabit dñm peccatoꝝ: vel q; nõ sunt certa de quibus eũ laudat: sed tm̃ scõm apparentiã Eccli. xj. Ne laudes virum in specie sua: vel etiã si timeri possit ne humana laude ad inanẽ gliam ꝓuocet̃. Hinc Eccli. xj. ãte mortẽ ne laudaueris hominẽ: vnde sic laudãs aliũ peccaret ꝑ excessum q̃ ꝑtinet ad adulationẽ q̃ si facit sola intẽtiõe delectandi vocat̃ placid⁹ ꝟm pbz. Si vero facit intẽtiõe alicui⁹ lucri ꝓsequndi vocat̃ bladitor: vl adulator: cõiter tm̃ solet nomẽ adulatiõis oĩb⁹ attribui: q̃ supra debitũ modũ virtutis delectare volũt ꝟbis vel factis in cõi ꝓuersatiõe. Et diuersimode peccãt scõz q̃ntitatẽ ⁊ qualitatẽ adulatiõis: ac ꝟm directionẽ intẽtionis. Pro quo sciendũz scõm Tho. ibidẽ q; adulatio tribus modis põt ꝗriari charitati: ⁊ ꝑ ꝓsequẽs ꝓstituit mortale peccatũ ⁊ obligat ad restitutionẽ. Primo modo rõne ipius materie: puta cũ aliq̃s laudat alteri⁹ pctm̃ q̃ ꝗriat̃ tã dilectioni dei q̃ ꝓximi. Pro ꝗriat̃ dilectiõi dei ꝓtra cui⁹ iusticiã loq̃tur ⁊ scripturã illi⁹ mẽdacẽ facere conat̃: sicut illi q̃bus ait dominus Malach. iij. Inualuerunt sup me ꝟba vra: ⁊ dixistis q̃d locuti sum⁹ ꝓtra te? ⁊ dixistis: van⁹ ẽ q̃ ꝟuit deo: ⁊ q̃ emolimẽtuz: q; custodierim⁹ p̃cepta ei⁹. q. d. nullũ: ⁊ q; ambulauim⁹ tristes coꝝ dño exercituũ. i. ieiunijs afflicti: q̃ nũc beatos dicim⁹ arrogãtes. Sic q̃dẽ edificati sũt faciẽtes ꝓpietates. s. ĩ domib⁹ ⁊ possessiõib⁹: ⁊ rẽptauerũt deũ ⁊ salui facti sũt. s. ipm̃ ꝓuocãdo ⁊ ꝓtẽnẽdo: ex q̃ ꝓcludere volũt q; dñs de malis eoꝝ nõ hz noticiã vl saltẽ nõ facit iusticiaz q̃ ẽ blasphemia in deũ: vñ rñderũt Hieremie increpãti excecati iudei: eiusdẽ. xliij. Sacrificem⁹ regine celi. i. lune sic fecimus in vrbib⁹ iuda ⁊ in hierlm ⁊ saturati sumus panib⁹ ⁊ bñ erat nobis: ex eo aũt tpe q̃ cessamus sacrificare ei oĩb⁹ idigem⁹: ⁊ gladio ⁊ fame ꝓsũpti sum⁹. Et rñdit Hiere. ex ore dei diuersas ĩgerẽs cõminatiões ⁊ plagas vt ptz ibidẽ in ꝓsecutiõe. Secũdo ꝓtraria tur dilectiõi ꝓximi quez adulãdo fouet in pctõ: q; dicit Beda sup Lu. Ipa peti nutrix adulatio: q̃ sic oleũ flãmis in culpa ardẽtib⁹ solet administrare fomẽtũ: q̃ ꝑfecto pestis maxie circa magnates ⁊ diuites inualescit. Dicit enĩ Seneca in q̃dã epla: q; diuites cũ oĩa hñt vnũ illis deest. s. q̃ veritatẽ dicat: si enĩ in cliẽticulũ felicis homĩs potẽtisq̃ pueneris aut veritas aut amicicia pdẽda ẽ. Vñ dicit alan⁹ de plãctu natu: q; huius pestis pestilẽtia ꝑcutiũt̃ ꝓncipuz laterales: palatini canes adulatiõis artifices fabri laudis figuli falsitatis. Hi sũt q̃ magnatoꝝ cõmẽdatiõis tuba ĩ diuituz aures citharizant: q̃ mellite adulatiõis fauos foras eructãt: q̃ vt emergãt munera caput diuitis oleo adulatiõis iungũt. Et Petrus rauenñ. ĩ q̃dã epla dicit. Elimĩat a palacijs

adulatio veritatē: illi soli ī magnatoꝝ gratiā admittunt q̄ palpāt blādicijs ⁊ aures fame bibulas calice babylonis inebriant: bñ cū magnatib⁹ agerē si scirēt int̄ adulationē laudemq̄ distinguere. Sed ceca laudis ambitio plus credēs alij de seipo q̄ sibi vtrūq̄ in distinctiōe amplīāt eos bñficiis q̄s tolerare debuerāt ⁊ a pfūptiōe adulādi supplicijs deterrere: sequit: Lux ēm sal correctiōis in omni sacrificio acceptē a domino: mel in omni sacrificio reprobat: ꝗ ille. Mimiꝝ cū dicat Chryſ. q̄ sic finis oratoris est dictiōe pſuasisse: ⁊ medici medicīa curasse: sic finis adulatoris ē suaui eloquio decepisse. Mā ſm Cassio. Adulatio blāda oibus applaudit: oib⁹ salue dicit: pdigos vocat liberales: auaros parcos ⁊ sapiētes lasciuos curiales: garrulos affabiles obstinatos ꝛstantes: pigros maturos ⁊ graues: hec sagitta leuit̄ volat ⁊ cito infigit: hec ille: sicq̄ laudat̄ peccatoꝝ in desiderio anime sue. Sz dicē Esa. v. Ve qui dicūt malū bonū ⁊c. vnde talis adulatio est mortale peccatū ⁊ tenet̄ homini quē adulādo seduxit in damno salutis sue. Tertio ꝛtrariatur charitati rōne intentiōis: puta cū alicq̄s ad hoc adulat̄ alicui vt fraudulent̄ noceat ei vel etiā alteri corporalit̄ vel spūalit̄ vñ p adulationes triplex īferre pōt nocumētū. Primū ē rex exterioꝝ sic ꝛtingit quādo q̄s ꝗbis adulatorijs aliū seducit in emptiōe vēditiōe ac diuers alijs ꝛtractib⁹: put frequent̄ ꝛtingit int̄ eos q̄ sūt mediatores ꝛtractuū q̄ dicunt vnderkouffer ī vulgari: ab vtraq̄ pte p̄ciū deceptiōis clā accepātes: ac vtriq̄ pti se fautores mētiētes multiphariē queritātes: quē eoꝝ absq̄ nota poti⁹ decipere valeāt q̄stus grā. O maledicta rabies auaricie q̄ modis oīb⁹ obligat inuidū ad restituēdū insolidū: vnde talis similat̄ scorpioni q̄ in parte anteriori. i. in facie blādicias fingit ac in posteriori parte venenū deceptiōis infūdens pūgit. Mā dicit Alan⁹ de plāctu nature. Adulatores a voluntate vultū: ab aīo ꝗbū: a mēte linguā: ab intellectu loq̄lā: amplo dissensiōis int̄uallo diffibulāt. Plerūq̄ ēm exterius plausibilit̄ applaudēdo collaudāt: q̄ interi⁹ ꝛtradictoria derisiōe defraudāt: fortis virgineo vultu applaudūt: interi⁹ scorpionis pungūt aculeo: ⁊ ꝗ exemplarit̄ patuit in Samsone Judic̄. xiij. qui descendēs in thanata ciuitatē Philistinoꝝ accepit vxorem: in cōuiuio igit̄ nuptiarū vt dicit magister in histo. thānatei timētes robur Sāsonis dederūt ei. xxx. iuuenes robustos sermone quasi socios: ope vero custodes: ne si forte q̄d vellet cōmittere crescēte cōiuiozū societate: quibus ait: ꝓpono vobis ꝓbleuma ⁊c. Tandē dixerūt sponse blādire viro vt indicet: q̄ sollicitans vix flendo dicebat: Odisti me: ⁊ ideo nō exponis mihi: qui tandē victus molestia eius indicauit: statimq̄ suis ipsa reuelauit. Qui samsoni dixerunt: quid dulci⁹ melle: quid fortius leone? Qui ait: quid dolosius muliere: cetera patēt in textu: ⁊ sic p mulierē perdidit. xxx. syndōes ac totidē tunicas. Hinc merito dicit q̄dam versificator. Qui mel in ore gerit ⁊ me retro pungere q̄rit. Illi⁹ amicicia nolo mihi sociā. Quidam etiā adulātur vt sic in rebus exterioribus vl̄ etiā corporalibus noceant alteri sicut quidam propter inaffectionē gaudent de destructione alioꝝ: ⁊ ostendunt signa leticie de malis q̄ sic referunt̄ cōmendāt ipietates: iniurias: rapinas ⁊ similes oppressiōes: licet iniuste ſm rectā rationes inferant̄: ⁊ tales grauit̄ peccāt alios in malo cōfirmātes ⁊ tenent̄ ad spiritualē restitutionē: ac etiā tēporales si ex eoꝝ applausu maior secuta ē damnificatio: ⁊ idē est si alteri detrahit per quā detractionē ꝓuocat audientē ad inferendum eidē damnū q̄cunq̄ vel iniuriā: tūc enim talit̄ detrahēs tenet̄ insolidū. Hic queri pōt vtrū causam suā ex fauore vl̄ adulatiōe per iniustam sentētiā obtinens ad restitutionē obligat̄. Ad ꝗ rñdent cōmuniter doctores: q̄ si talis habuit malā ꝛscientiā dūlis pēdebat restituere obligat̄ cū omni interesse: ⁊ idē est si p falsos testes: falsas allegationes aut instrumenta scient̄ obtinuit: vt. C. si per fal. alle. in. l. j. imo ſm theo. q̄cunq̄ etiā post sentētiā vel pscriptionem incipit habere malā ꝛscientiā scz rē illā esse alienā semp restituere tenet̄: ⁊ ꝗ Innoc. tenet extra de īmū. eccle. c. q: plerq̄: ⁊ ex pōse ꝓbatur insti. de excep. §. Itē si in iudicio: Sic etiā officiales q̄ vl̄ dños vl̄ iudices suis adulationibus incitāt ad iniuste iudicandū: opprimendū: exactionandū ex certa sciētia tenent̄ insolidū. Scōm nocumētum q̄ per adulationē inferunt est corporale: ⁊ hoc dupliciter scz corrūpendo vl̄ ledendo. De primo igitur queri potest vtruz per fallaces blandicias virginez corrūpēs ad restitutionē teneatur eā scz ducendo vl̄ dotando. Ad hoc rñdet Hosti. in summa.

in ti. de matrimonio: q̄ si causa decipiendi ⁊ tñ carnalē copulā exterquendi ꝓsenserit aliq̄s ī aliquā scz p fidē simulatam: si decepto⁹ verā vult agere pēitētiā necesse hz illā ducere in vxorē: vel si ꝗ fieri nō pōt hz illi dare virū cōuenientē vel aliter satisfacere vl̄ dotare. Cōcor. Alex. de hal. in. ij. Richar. in. iiij. ⁊ Ray. Et addit Jo. de pla. insti. de iniu. §. iniuria. ℣. sine cuius: q̄ attēptās castitatē mulieris honeste p blandicias interpellādo de luxuria ac plura pollicēdo: tenet̄ eidē actiōe iniuriaꝝ ac etiam eius viro: q: pudicicia illius corrūpere tēptauit. Similiter sequens mulierem honestā q̄cūq̄s vadit: quia propter illius frequentiam infert mulieri multā infamiā: secus tñ scōz leges si mulieres essent indute meretricali veste. De secūdo vero patet Judic̄. xvj. de samsone q̄ per blandicias Dalile quaz nimiū diligebat seductus est: vt indicaret in quo fortitudo illius consisteret: ⁊ traditus est in manus inimicoꝝ eius: vt patet ibidē in textu: ⁊ in his Sco. Sic Judas p blādicias osculi tradidit christum. Sic Joab p osculū ⁊ blandimenta ℣boꝝ dicēs: Salue mi frater decepit ⁊ int̄fecit Amasam: vt habet̄. ij. reg. xx. Hinc merito dicit Hugo de sancto vict. q̄ adulator est amicus in obsequio: hostis in animo: cūptus in ℣bo: turpis in facto: vnde hoc gen⁹ adulatiōis sīlatur Syrene: de qua dicit Phisiolog⁹ q̄ ē monstrū marinū habēs ab vmblico sursū formā virginis: infer⁹ vero figurā piscis: hec belua in tēpestate gaudet in sereno dulcedine sui cantus facit dormire nauigātes ⁊ quoscūq̄ viderit ꝓsopitos ferens ipsos ad locū siccū ꝓmo secū coire cogit: q̄ si noluerit vel nō potuerit ip̄z perimit ⁊ carnes eius deuorat: aut etiā nauigantes dulcedine sui cantus ad se trahit ⁊ sic submergi facit: sic isti tanq̄ Syrene dulcedine adulationis tendūt ad nocumentū alterius corporale: aut corrūpendo aut ledēdo ⁊ int̄ficiēdo directe vel indirecte. Tertiū deniq̄s nocumentū quod inferūt adulatores est spirituale vergēs in interitū ipsius anime: de q̄ bus ꝓ Ezech. xiij. Ve q̄ ꝓsumūt puluillos sub omni cubito man⁹ ⁊ faciūt cerucalia ſb capite vniuerse etat̄ ad capiēdas aīas: q̄ ℣ba expōit Hzeg. xviij. moral. ⁊ habēt̄. xlvj. di. c. sunt nōnulli: vbi dicē. Ad ꝗ q̄ppe sub cubito puluill⁹ vl̄ cerucal sub capite iacēt̄ ponit̄: vt mollit̄ q̄escat: q̄s q̄ male agētibus adulator puluillū vl̄ cerucal ſb capite vl̄ sub cubito iacēt̄ pōit: vt q̄ corripi ex culpa debuerat: in eo fult⁹ laudib⁹ mollit̄ q̄escat: hīc rursū ibidē scriptū est. Jp̄e. s. pctōz edificabat parietē: illi aūt. s. adulatores liniebāt eā: parietē q̄ppe nomīe pctī duricia designat. Edificare q̄ parietē ē ꝗ se quēpiā obstacula pctī cōstruere: ꝗ parietē limūt q̄ pctā ꝓpetrātib⁹ adulant̄: vt q̄ ille puerse agēs edificat: ipi adulātes quasi nitidum reddāt: ꝗ ibi. Triplex est igit̄ dñia adulationis. Pria ē īferioꝝ ad superiores vt illos ī clinēt ad vota sua: q̄ satꝗpt. iiij. Reg. xij. ⁊. ij. Para. xxiiij. in Joas rege iuda: quez. s. puerulū nutriuit Joiada sacerdos in timore dñi: post cui⁹ mortē venerūt p̄ncipes ꝛre: adulatiōe maligna honores illi diuīos exhibētes. Dixerūt enim vt refert Rabbi Salomō eū ē dignuz honore diuīo: q: sex annis in tēplo nutrit⁹ erat: q̄ nec ītrare licitū erat: nisi his q̄ habebāt loci custodiā: honore igit̄ oblatū acceptauit: ⁊ exinde petētib⁹ acq̄euit: vt de ēto dei tēplo fuirēt lucis ⁊ sculptilib⁹: ꝓtēnerētq̄ ꝓphas dñi a deo vt etiā filiū Joiade sacerdot̄ lapidarēt ad īpiū reḡ nō memorādis misericordie a Joiade pre illi⁹ sibi pstite: qua ꝓ̄ adducēs de⁹ exercitū Syrie: cūctos p̄ncipes regis int̄fecit ad vindictā addulatiōis pniti ose: ac in Joas rege ignomīosa iudicia exercuerūt plagas. s. turpes ⁊ ignominiosas īferēdo: dimiserūtq̄ eū ī lāguozib⁹ maxīs: ⁊ īsurgētes in eū fui sui ī vltiōez Joiade: occiderūt eū ī lectulo: Ecce maledicta adulatio q̄ lamētabilē finē adduxit q̄ tñ hodie fere toto ꝛraꝝ orbe dñat̄. Mā dicē Hier̄. ad celātiā q̄ isto maxīe tpe regnat vitiū adulatiōis q̄ ē grauissimū: q: hūilitat̄ ac beniuolētie loco ducit̄: ⁊ ita fit q̄ q̄ adulari nescit aut īuidus aut supb⁹ reputet̄. Scōa ℣o ē supioꝝ ad īferiores dū palpāt eoꝝ crimina: ⁊ ꝗ ē detestabilior. De q̄ q̄ri pōt vtꝝ officiales palpātes alioꝝ crimīa ac p ꝗ crimīosos punire negligētes ad restitutionē teneāt̄. Ad ꝗ rñdz Jo. de pla. C. de canōe largitiōaliū ti. li. x. ī. l. p̄cepit: q̄ rl̄es officiū puniri debēt ea. pena q̄ crimīosus: nā iuōx q̄ reptū ñ vīdicat facin⁹ tegere vt ꝓsci⁹ crimīosa festīat ⁊ iudicat̄ ꝓscīus tacitus: īmo de plātis dicit Augusti. de verbis domini. Si neglexeris corrigere peior factus es eo qui peccauit. Tertio deniq̄s est equalium ad equales sicut ꝓtingit inter sodales: potissime tñ īter dissimiles pſōas: quapropter dicit̄ Eccl̄. vij. Inuēi amarioꝝ morte

mulierē que laqueus venatoꝝ est: id est de monum qui venantur animas: ⁊ sagena coꝛ eius: quia scz demonū rhetia sunt qui/bus homines capiuntur vnde merito La/mee cōparant̃ que ē bestia facie habēs hu/nā ⁊ coꝛp̃ bestiale: de q̄ dicit ī threnis. iiij. sed ⁊ Lamee nudauerunt mamas: lactaue runt catulos suos: vbi dicit glo. q̄ hec be/stia crudelioꝛ est suis fetibus q̄ cetere be/stie: licet em̄ eos ad tēpus nutriat: eos ta/men postea lamat. Et inde dicit̃ Lamea q̄ si lania: qꝛ catulos suos laniare fert̃. Sic tales mulieres carnales sensualitates nu/triūt: sed animas laniāt oīni pſecutoꝛe cru deliozes: tales em̄ p blandicias trahūt vi/ros ab vxoꝛibus: filios a parētibus: sacer dotes ab officijs: mōachos a claustris: eui scerāt marsupia: debilitāt coꝛpoꝛa: cōcupi/scentias inflāmāt ⁊ animas dānāt. Quali ter autē hmōi tenent̃ ad restitutionē dictū est supra. Tertio deniq̄ mō potest adula/tio ꝓtrariari charitati per occasionē cū sci/licet laus adulatoꝛis fit alteri occasio pec/candi: licet preter adulatoꝛis intentionē: ⁊ tunc necesse est prudenter ꝓsiderare vtruz sit occasio data vel accepta ⁊ qualis ruina subsequat̃: que studioso lectoꝛi ꝓsiderāda relinquo: verūtamē si q̄s ex sola aniditate delectandi alios vel etiā ad euitandū ali/quod malū aut ad ꝓsequendū aliq̄ cōmo dū alicui fuerit adulatus in necessitate nō esset hoc ꝓtra charitatē sz esset veniale pec catū. Ad laudē dei.

De quinto peccato alieno scili/cet recursus ⁊ qualit̃ in eo q̄s obli/gat̃ ad restitutionē: Ser. LII

On furtū facies.

n Exo. xx. Quintū peccatū alie/nū est recursus ad aliquē recepto rē defensoꝛē vel adiutoꝛē q̄ sz peccatoꝛi fa/uet nō solū affectu sed etiā effectu: eū sz in aliquo fouendo ⁊ patrocinādo: vt sic libe/rius exercere valeat quascunq̄ nequitias: ī iusticias aut violētias. Poꝛro simplex fau toꝛ vl̄ fauoꝛ q̄ sz ꝓsistit ī affectu ⁊ nil adijcit effectu ad peccādū: peccat q̄dez in deū sed nō in canonē: ⁊ ideo ad restitutionem obli gat̃ sed nō homini. Qui vero fauoꝛi coꝛ/dis effectū adijcit peccat in canonē ⁊ inci/dit in penā ac tenetur ad restitutionē put tangit glo. in cle. j. de penis. Et Jo. an. ibi/dem si saltē ex illo recursu actū vel saltē au ctū ē maleficiū: aut etiā si ex hoc impedita fuerit restitutio facienda ab altero: ⁊ ī isto fauoꝛe pnitioso peccāt fere oēs q̄ timoꝛem dei nō sunt assecuti: vtpote in q̄bus magis p̄ualet affectus humanus q̄ diuinus: dicē em̄ Hiero. in epla ad Fabiolā q̄ multa nol facere cogit affectus: ⁊ dū ꝓpinq̄tatē respi cimus coꝛpoꝛū: ⁊ coꝛpoꝛis ⁊ anime offendi mus creatoꝛē. Quapropt̃ ꝓsulit Seneca li/boꝛ de quattuoꝛ virtuti. di. q̄sq̄s iusticiā se cetari desideras prius deū time ⁊ ama vt a/meris a deo: amabis em̄ deū si in hoc imi/teris illū: vt velis omnib̃ ꝑdesse nulli no cere: sequit̃: Justus em̄ vt sis nō solū non nocebis sed etiā nocētes ꝓhibebis: nā ni/hil nocere nō est iusticia sed abstinētia alie ni: hec ille. Et Cassio. sup illō ps. ⁊ opera/tur iusticiā: dicit q̄ iusticia nō nouit patrē nō nouit matrē: veritatē nouit: ꝑsonā non accipit: deū imitat̃ sicut fecit Job q̄ fuit de fensoꝛ ⁊ aduocatus miserabiliū ꝑsonaruz. Sed prochpudoꝛ vt dicit̃ Osee. iiij Nō est veritas: nō est misericoꝛdia ⁊ nō est sciētia dēi ī terra. Maledictū ⁊ mēdaciū ⁊ homi/cidiū ⁊ furtū ⁊ adulteriū iundauerūt: ⁊ sā guis sāguinem tetigit. q. d. ꝓpheta in ter/ra nō est veritas ad ꝓximū in verbis: sz ꝑ veritate mendaciū pniciosū ⁊ maledictum sz detractionis: vituperij: falsi iudicij: fal si testimonij ⁊ similiū: nō est etiā misericoꝛ/dia erga ꝓximos: sz ꝑ misericoꝛdia homi/cidiū: ī inferēdo nocumētū coꝛpis: ⁊ furtū in rebus possessis: ⁊ adulteriū in ꝑsona cō iuncta ⁊ per consequens in heredib̃ falsis qui per adulteriū substituunt̃: inundaue/runt. i. supra modū abundauerūt sicē aque inundātes ꝓprias ripas exeūt. Et q̄d om/niū hoꝝ pessimū est: sanguis sanguinē teti git: id ē pctm̄ recursus pctm̄ ꝓpetrationis fouet: quo sz miñ coꝛrigat̃: aut etiā q̄ se/curius frequentet̃. Ex q̄bus verbis ptz q̄ duobus modis peccatū recursus fouet peccatū delinquētis. s. verbo ⁊ facto. Prio q̄dē pctm̄ alteri̊ q̄s fouet verbo q̄ttuoꝛ mo/dis. s. iniusto iudicio: patrocinio: testimo/nio ⁊ ꝓsilio. Qtū em̄ ad ꝓmū dicit Petrus blesen. q̄ officiū officialiū hodie ē iura cō/fūdere: lites suscitare: trāsactiōes rescinde re: dilatiōes inectere: supp̄mere veritatē: fo/uere mēdaciū: q̄stū sed: eq̄tatē vēdere: ibia re accusationib̃: vsutias ꝓcinnare: b̄ ille. Et Jsiō. de sū. bo. graui̊ inq̄t lacerāt̃ pau/pes a prauis iudicib̃ q̄ a cruētissis hostib̃ null̃ em̄ p̄do tam cupidus in alienis q̄ iu/

dex iniquus in suis: quando em̄ iudicant non causam sed dicta considerant: ⁊ sic ne gligentes sunt in discussione causantiū sicē in eoꝛū damno solliciti sunt. Ad tales igit̃ iudices confugiūt iniusti qui sunt ex parte eoꝛū: constipatiq̄ eoꝛū confidētia ceteros iniuste diuersis iniurijs continue lacesciūt verbis: factis: violētijs: placitatiōibus ⁊ similibus. Quia dicit Jsiō. ibidem q̄ iu/dices iniqui errant a veritate sentētie: duz intendunt qualitatē persone ⁊ exulcerāt se pe iustos dum ꝓprobe defendunt iniquos: ⁊ de hoc multa prosequit̃ canon. xj. q. iij. ī diuersis. c. Verūtamen tā iniuste iudican/tes q̄ iniustū iudiciū ꝓcurantes: ad resti/tutionē obligantur: ⁊ eterno districtoq̄ di uino iudicio reseruant̃. Quibus ait domi nus Esa. v. Ve qui iustificatis impios pro muneribus ⁊ iusticiā iusti aufertis ab eo: ꝓpter hoc sicut deꝛoꝛat stipulā ⁊ ligna flā ma ignis ⁊ coloꝛ flamme exurit: sic radix eoꝛū quasi fauilla erit ⁊ germē eoꝛū vt pul/uis ascēdet. Et Michee. iij. Audite princi/pes iacob ⁊ duces domus israel: Nūquid non vrīn est scire iudicium? q. d. ad hoc te/nemini qui habetis officiū iudicandi. Se/quitur: qui odio habetis bonū: ⁊ diligitis malū: ac ꝑ consequēs abutimini potestate tradita: qui violent̃ tollitis pelles eoꝝ: id est res exterioꝛes: ⁊ carnes eoꝛū sz affligē do desuper ossibus eoꝛū: qui comederunt carnē populi mei ⁊ pellē desup excoꝛiaue/runt: ⁊ ossa eoꝝ cōfregerūt ⁊ conciderūt si/cut in lebete: per q̄ verba dant̃ intelligi va rij modi affligendi populū: ⁊ infra. Audi/te iudices domus israel: qui abomīamini iudicium ⁊ omnia recta puertitis: qui edi ficatis sion in sanguinibus: id est de sub/stātia ⁊ sanguine innocentū: sequit̃: Pro pter hoc causa vestri sz delicti: sion quasi ager arabit̃: ⁊ hierusalē quasi aceruus la/pidū erit: ⁊ mons tēpli in excelsa siluaruz. Et sic patet q̄ hierusalē fuit deserta ꝓpter iudicū ⁊ prelatoꝛū falsitatē ⁊ oppressionez innocētū miserabiliū ꝑsonarū: ⁊ hoc ad mi nus. lij. annis. Sic iudices senes īueterati diez maloꝝ ꝓtra Susannā dederūt falsuz iudiciū ⁊ celerē vindictā ꝓsecuti sūt. De iu dicibus tū plura videbunt̃ īferius in pctō alieno nō obstās. Qtū aūt ad scōm sz in/iustū patrociniū: sciēdū q̄ causidici aduo/cati vl̄ ꝓcuratoꝛes iniustā cām scient̃ defē dētes: tenēt̃ illis q̄ ꝓpt̃ eoꝝ iniustū patroci niū. s. ꝓpt̃ cauillationes supfluas: dilatiōes falsas: allegatiōes pnitiosas instructiōes: aut vociferatiōes pcaces ꝓcessum iudici/arium puterterēt vl̄ ipedirēt: vñ tenent̃ ad interesse tā eris q̄z iuris: nā q̄lītercūq̄ de/fendūt aliū iniuste suo patrocinio vl̄ ꝓcu/rādo iniustā alienatiōez ⁊ solutiōez aut im pediēdo iustā restitutionē: tenent̃ insolidū ꝓut latius tactū est supra. Nimiꝝ cū in ta/libus plurimi cōfidentes īfinitas adinuē/tiones excogitāt quibus ꝓximos in iudi/cio spoliare possunt. Qtū vero ad tertium sz iniustū testimoniū sciendū q̄ multi con fidentes in testib̃ coꝛruptis cām iniustam ꝓsequūt̃: verūtñ hmōi sciāt nō solū seipos sed etiā eoꝝ testes obligatos insoliduz q̄/quid aduersa ꝑs amiserit ex eoꝝ falso testi monio. Sz qꝛ de b̄ restat speciale p̄ceptū et etiā videbit̃ latiꝰ in vltio pctō alieno: ideo ad pñs supsedeo: vnū adijciēs q̄d pōt Jsi de. li. de sūmo bono. Testibus inq̄t falsis cōiunctis tarde veritas reperit̃ q̄ si sepa/rati fuerint examine iudicis cito mānifestā/tur: nam sicut in vnitate praueꝝ grandis est foꝛtitudo: ita in separatione maioꝛ īfir/mitas: hec ille. Similit̃ si qui alios ꝑ accu sationē vel denunciationē iniuste molesta/uerint obligantur ad damni restitutionez ⁊ iniurie recōpensationē: qꝛ proximū in du bijs aut in certis accusare nō debuerūt: q̄ si calūniose ex inaffectiōe hoc operati fue/rint: sunt etiam grauiter puniēdi: vt patet extra de calūniatoꝛibus. c. vlti. Qtū deni q̄z ad quartū sz iniustū cōsiliū sciendū: q̄ dicit Ambro. li. ij. de offi. talis esse debet q̄ consiliū dat: vt seipm̄ formā alijs ad exem plū bonoꝛū operū exhibeat: in doctrina in integritate in grauitate. Et itez: q̄s enī in in sceno fontez requirat: quis de turbida aqua potū petat: itaq̄ vbi luxuria ibi in tē perantia: vbi vitioꝝ cōfusio est: quis inde sibi aliquid hauriendū existimet: q̄s vtilē iudicet aliene cause quē videt inutilez vite sue: an eū idoneū putabo qui mihi dat con siliū quod nō dedit sibi: ⁊ mihi euz vacare credā qui sibi nō vacat: cuius animū volu ptates occupāt: libido deuicit: auaricia sb iugat: cupiditas pturbat: hec ille. Ad ta/les igitur depraūatos ꝓsiliatoꝛes multi de praūatam ⁊ suspectā habētes cām ꝑ ꝓsilij malignis recurrūt tā in ꝓfessiōe q̄ ex ꝓfes/sionē: in dānationē sui: ī pnicie ꝓximi ꝓsili atoꝛes inuoluētes ⁊ seipos efficati̊ inne/crētes: dū vtriq̄ obligati remanēāt ad cul pā ⁊ ad restitutionē: vt patet in. ij. peccato

alieno: multomagis autem illi qui pusilla nimes incitãt ad impia patranda: damna inferenda ⁊ sillia: fm Hosti. etiam ⁊ Inno. quanto efficatior fuit inductõ tanto maior manet obligatio. Siliter qui vtũtur facto animatuo sicut in guerris iniustis q̃ vtuntur tubis ⁊ alijs instrumẽtis aĩatiuis obligati remanẽt. Secundo principaliẽ peccatum alteri⁹ fouet facto quod silr cõtingi potest quattuor modis. Primo q̃dem mõ per receptionẽ tam personaꝝ quaꝝ rerum. Pro quo sciendũ fm. Alex. de bal. q̃ ille apud quẽ fur predo latro latet cuꝝ spolijs: dũmõ in sua potestate spolia habeat: tenetur eadẽ vero domio restuere: nec est ideo crimĩe proditionis redarguẽdus si spolia furto habita restituat: sed potius exeq̃tur quod iusticia requirit. Nec ex hoc fidẽ violat: quia in turpi voto debet rescĩdi fides. xxij. q. iiij. c. in malis, pmissi rescinde fidẽ: et in turpi voto muta decretũ: vnde si talia reciperet animo fuandi furi vel sibi furti pticeps esset: et reus mortis fm leges ciuiles ideo necesse habet illa restituere: tamẽ sine ꝓditione persone: q̃ si timeret ne sibi furti crimẽ imponeretur: tũc illa ꝓmittere potest fideli ꝓfessori restituenda vero possessori. Et si q̃ritur vtrũ fures vel raptores receptantes ad restitutionẽ teneanẽ. Rũdet sãct⁹ Bernhardin⁹ in tractatu de restitutionibus: q̃ sic: quãdo recurrũt ad eos tanq̃ ad patrocinium prestantes in nocumentum ꝓximorũ et damnum quod alias non cõmitteretur. xj. q. iij. c. qui consentit. Similiter ad restitutionem obligãtur qui sic ablata conseruant q̃ dominus rex eas rehabere non potest: vel qui scienter impediunt ne ininsta debita vel ablata reddãẽ: sicut ꝓtingere solet in vxoribus taliũ que per immoderatas expensas vltra earũ dotes maritos ad restitutionẽ faciũt impotẽtes: vel econtra quando mulieres iniustis mercantijs ꝓgregant que viri earũ superflue consumunt. Preterea queri potest vtrũ locantes domos vsurarijs teneantur restituere pensiones ab eis acceptas. Rũdet ad hoc Bernhardinus vbi supra q̃ si: nisi vsurarius sit impotens vsuras restituere: quia tunc non possent recipere pensionem nisi prius eam debuissent habere participes tamẽ sũt omniũ malorũ que in his domibus ex fenore perpetrantur: et idem intelligendum est de his q̃ locãt meretricibus adulteris taxillatoribus aut quibuscunq̃ vitam facinorosam manifeste ducẽtibus. Similiter ⁊ hij qui tales impios hospicio recipiunt ad exercendum actus q̃scunq̃ sceleratos: quia tales omnes peccatorũ patratorũ efficacẽ causaꝝ tribuũt. Secundo modo fouet quis facto peccatũ alterius p defensionẽ. Pro quo sciendũ q̃ hec defensio duplicĩ fieri potest: vt tãgit glo. in clemẽ. vna de penis: nã ꝓmo fit defensio auctorizatiõis delicti etiã ante factũ: ⁊ tal⁹ defensor grauius punit q̃ agens: vt patet xxiiij. q. iij. c. Qui alios erroẽ defẽdit multo dãnabilior est illis q̃ errãt ⁊c. Aliquando vero fit defensio post delictũ: puta quãdo q̃s ĩpedit ne deliquẽs ad manus iudicĩ vẽiat examinãd⁹ vl puniẽd⁹: de q̃ põit. xxvij. q. j. Si custos: p totũ: vbi ꝯ de eodẽ. Et xxj. q. v. vbi plane de hoc in diuersis captulis ostendit: q̃ eadẽ pena puniẽdus est: vl si saltẽ ĩpedit ne fiat executio iusticie in delinquentẽ: vt extra de offi. dele. talis etiam eadẽ pena puniri debet: ⁊ e. ti. c. felicis: post principiũ. Et addit glo. ĩ dicto. c. vna de penis: nõ tũ puto q̃ is q̃ talẽ defẽdit nedat a priuato nedũ tertio sed ab offenso vl eius ꝓsanguineo vindicare volentibus ĩcludat hac pena cũ illa sit iniuria ad quã etiã ꝓpulsandã a socio q̃s tenet: vt de sen. ex. li. vj. c. dilecto: circa finẽ cũ suis ꝓcor. ⁊ hoc ideo q̃ delinquẽtes puniri nõ debent nisi iuridice auctoritate publica non priuata. Iurta illõ Deut. xvj. Iuste q̃ iustũ est exequeris. Ũũ vitij huius detestatio quasi delinquẽs defendit satis ostendit. Iudicũ. xx. In facinore patrato cũ vxore leuite quã incredibili libidine vexãtes interemerũt. Congregatis autẽ q̃dringentis milibus viroꝝ ex israel ad vindictã scelerĩ huius: ne forte furor dñi stillaret sup eõm populũ: miserũt p̃ncipes eoꝝ ad tribũ beniamin dicẽtes: Cur tãtũ nephas in vobis reptũ ẽ: tradite nobis illos q̃ ꝗ nephas operati sũt vt moriant ⁊ auferat malũ de israel. Qui noluerũt audire fres suos: ꝗ ꝓgloriati sũt oẽs in gabaa vt illis ferrẽt auxiliuꝝ. Quapropt diuio iudicio sũt inꝛfecti. xxv. milia viroꝝ cũ mulierib⁹ ⁊ puuls totamq̃ vrbẽ vorax flãma ꝓsumpsit: euaserũtq̃ tm sexcenti viri ĩ solitudinẽ fugiẽtes. Cetera si vt ꝯ. ij. Para. xix. Iosaphat rex tã seuere corrept⁹ erat: eo q̃ ĩpio iustũ p̃beret auxilium: ita q̃ ex rigore diuĩe iusticie vindicta diuina mulctari dignus erat: dicẽte ꝓpheta. Impio prebes auxiliũ ⁊ his qui dominum oderunt amicicia iungeris: ⁊ idcirco iram domini merebaris: sed bona opera ĩuenta sunt in te. Quid igit mereẽ q̃ impijs impiũ ⁊ iniustũ prebet recursum in receptiõe vl defensione: hec autẽ impia defensio puerꝝ: ⁊ oppressio ĩnocentũ maximũ prebet incentiuũ diuine vindicte sup gen⁹ hũanũ: vt lĩ q̃doctꝝ. Iere. xxj. ⁊. xxij. vbi domin⁹ mittẽs Hieremiã ad regẽ Zedechiam: precepit vt non p nuncios vt disposuit sed pseipsũ vt dicit glo. regi loquereẽ et diceret: Iudicate mane iudiciũ. i. sine, prorogatione ⁊ eruite vi oppressũ de manu calũniãtis: ne forte egrediat vt ignis indignatio mea ⁊ succendat ⁊ nõ sit qui extinguat ꝓpter malicĩã studiorũ vestrorũ. Sed non audiuit eum rex: quapropter dedit eũ dominus ⁊ filios ⁊ nobiles qui fuerunt actores oppressionis iniuste in captiuitatem regi Babylonis: qui ĩterfecit filios eius ⁊ nobiles ĩ oculis Zedechie. Deinde Zedechiam exoculatum duxit captiuũ ĩ babylonẽ ⁊ sic miserabili morte vita functꝰ ẽ. Tertio modo fouet per subuentionez que fieri potest multis modis. Primo signo indicatiuo: sicut in guerris iniustis proditore cõtingi solet: cum aliquis statuit in certo loco: vt dato fumo vel alterius rei signo ad predã ceteri concurrant: castra vel ciuitates ingredientes ⁊ predãtes. Secũdo modo inductiuo: vt cũ quis aliquid operat q̃ proditio vel malum aliq̃ suum consequatur effectum: quod als ꝓpetrari non posset vt cũ ignẽ q̃s in aliquã domum ponit quo gentibus ad extinguendum ignẽ cõcurrẽtibus proditio interim suũ consequat effectum: aut cum capta terra quis primo domum incẽdit ⁊ ad idẽ faciendũ alios suo exemplo inducit. Tertio opem prestando vt cũ mutuat arma ⁊ similia ad maleficiũ oportuna. Sed quid de eo qui mutuat alteri ad exercendũ vsuras. Ad hoc quidam dicũt q̃ si nõ erat als feneraturus tenetur mutuãs insolidũ: secus autẽ si erat feneraturus. Alij vero rationabilĩ moti dicunt q̃ licet particeps efficiatur omniũ peccatorũ tũ in neutro casu obligat ad restitutionẽ ex eo q̃ in vsura inꝛuenit volũtariũ mixtũ: ego aũt puto vtrãq̃ opinionẽ saluari posse. Et ꝓma q̃dẽ opinio locum habere videt qũ fenerãs ex aliq̃ casu efficit ĩpotens nõ soluẽdo: tũc enĩ mutuãs tenet insolidũ pro illa saltem parte quam feneranti cõcessit ad exercendũ fenus. Secunda vero opinio locum habere videtur cum fenerãs nõ est impotens ad restituendum: ⁊ sic de alijs subuentionibus prudẽs lector silogizari potest. Quarto modo fouet alteri⁹ peccatũ per ꝓscriptionẽ: ⁊ hoc tribus modis. Primo scripturã falsificando: puta qui p falsum testamentũ seu aliud instrumentuꝝ seu per aliã scripturã falsã aut falsificatam in libris mercantiarum seu aliorum pactorum aut debitorum alium iniuste damnificat insolidũ obligatur satisfacere: quia ad hoc causam dedit efficacem: vt. ff. de magistratibus conueniendis. l. j. ff. de furĩ. in. l. qui tabulas: ⁊ idem est si quis non producit in lucẽ litteras quascunq̃ in damnum alterius cui iuste competit actio earundez Secundo instrumenta illicita conficiendo sicut qui scienter conficiunt instrumẽta de soluendis vsuris: vel alias litteras quascũq̃: ex hoc enim notarij scõm Hostien. efficiuntur periuri: quia cum creantur hec abiurare solent: ⁊ per consequens ĩfames vt latius patet supra. Tertio talia sigillantes vel subscribentes: nam sigilla prelatorum faciunt instrumenta autentica: vt extra de fide instrumen. c. scriptura: ⁊ per hoc laici credentes huiusmodi contractum per ecclesiam approbatum liberius peccant. Similiter prelati vl superiores quicunq̃ subscribentes cedulas vsurariorum: scõm Hostiensem ⁊ Hoffredũ si legunt ⁊ veritatem percipiunt participes fiunt vsurarum peccati: licet non cõmodi: hoc attendãt rectores communitatũ qui sigillãt litteras vsurarum in bonis pupillorum: vel etiam redditiuum quorumcunq̃ emptorum ad redẽtionez pro precio minus iusto notabiliter: nam subscriptio in mltis articulis iuris et consensum ⁊ approbationem ĩducit: vt extra de sententi. ⁊ re iudi. c. cum inter vos: ⁊ c. si certum. Ad laudem dei omnipotentis.

De sexto peccato alieno scilicet participatiõis ⁊ qualiter in eo q̃s obligatur ad restitutionem:

Sermo LIII

On furtuꝝ facies.

n Exo. xx. Sextũ pctũ alienũ ẽ pticipatio ininste acq̃sitiõis vl rei ĩiuste acquisite. Et hoc quidẽ principali/

ter fieri potest septē modis: ita q̃ septē sunt hominum genera: qui participium sumunt in iniusticijs ꝗtū ad p̃sentem speculationē. Primi nāq̃ sunt socij criminis in violētijs. Pro quo sciendū q̃ vt dicit glo. in clemen. j. de penis. Socius delicti dr duobus modis. Nam quādoq̃ plures sunt socij q̃rum nullus est principalior: ⁊ tunc si nullꝰ alium animauit plus q̃ alius eū: sed ad rapinam conuenerunt: tenetur quilibet solū ꝓ parte sua satisfacere: sic tū q̃ eoꝝ estimatio habeatur: vt qui magis strennue se habuit ad malū ⁊ maiorē aduersarijs incussit timorem: intelligatur amplius obligatus. Quod sane intelligit: si quilibet per se fecisset damnum etiam sine tali societate: nā fm Hosti. ⁊ monal. in tractatu restitutionum. Si simul vadunt quasi vnus exercitus: tenetur quilibet insolidū: quādo vnꝰ sine alijs non auderet ire vel damnum nō auderet vel posset inferre: in talī nāq̃ casu quilibet iuuat aliū ⁊ eum facit fortiorē sūtq̃ quasi squame se mutuo comprimentes. ⁊ sic omnes sunt cooperatores totius: vt patet extra de homic. c. sicut dignuz. §. illi autem. Mirirū cū fm Inno. ⁊ Hostien. in dicto. c. sicut dignū: in princi. Si quis rapinam dissuasit nec aliq̃d rapuit: sed cum raptoribus iuit vt persona rapientis liberaret: tenet ⁊ ipse insolidū si rapto: non iuisset: vel saltē rapinā non cōmisisset nisi comitatum istius habuisset: tunc eū tenet in virilem portionem. Similiter etiam si aduersarius credens eum venisse in auxiliuz raptoris non fuit ausus sua defendere: posito q̃ etiā ꝓ aduersario venisset causa pacificandi eos: quia hocipsuz aduersario p̃mo notificare debuisset: vnde ex hoc liquido patet: quia si verbo dissuasit tamē auxilio ⁊ facto opē prestitit: secꝰ tamē si nihilominus rapinam ꝓpetrasset: ⁊ generaliter si multi contrarij comitati sunt principales ad rapinā seu deuastationē aut defensionē tales fm Inno. ⁊ Hostien. vbi supra in foro conscientie non tenent nisi ad rapinam quā quilibet fecit vl' que eoꝝ auxilio facta sunt: ⁊ que facta non essent si cuz illis non iuissent. Quandoq̃ vero tū vnus est p̃ncipalis: alij vero sunt cooperātes quos sibi forte coadiuuauit ad exercēdū guerras: rapinas: predationes ⁊ similia ex odio cupiditate vel alio quocūq̃ affectu inordinato: ⁊ tunc si principalis iniusticiaz fouet tenetur semp insolidū: subditi vero adiuuantes excusant si dubitāt vtrū bellū sit iustū vel iniustum: consideratis singulis circūstantijs requisitis: fm Aug. xxiij. q. j. quid culpat: qō verū fm Hostien. quādo subditi quātū potuerūt diligēt inq̃sierūt ⁊ peritiores consuluerūt: ⁊ tamē in se semp dubij remanserūt: alꝰ non. nec eū excusāt timore incurrendi tēporale damnū: quia tenet aliquis magis obedire deo q̃ hominibus ⁊ nullū tēporale p̃ponere saluti anime sue. In tali autē dubio scōm Rodoñ. nō sic excusant stipendiarij cognati ⁊ amici coadiuuantes: quia in tali dubio se cōmittere discrimini nō debuerunt in preiudiciū alterius partis: vt patet. xiiij. q. v. c. deniq̃. Secundi sunt socij in vsuris ⁊ similiꝰ iniusticijs. De q̃bus queri pōt vtrū obligant ad restitutionē. Ad quod rñdet Herbar. Rodoñ. q̃ socij vsuraꝝ ⁊ factores ad mutuuz dandū sub vsura stantes in persona vsurariorū: ita q̃ apud eos residet quasi principal' auctoritas vsurariorū: tenentur indistincte ad restitutionē: nisi principalis vsurarius restituat. Similiter scōm monaldū seruientes vsurarijs in fenerādi officio si dāt pecuniam domini sui ad vsurā de generali mandato domini sui dicētis q̃ mutuēt pecuniam quibus volunt ad vsuram nomine ipsius domini tenentur etiam ad restitutionem nisi dominus principalis restituat: quia est in hoc sicut principalis: ⁊ in optione eius est mutuare ⁊ non mutuare. Si tamen hoc speciali mandato domini sic mandantis faciant: puta si dicat: mutua illi de pecunia ad vsuram decem libras: tunc licz moraliter peccēt hoc faciēdo: nō tā tenēt ad restitutionē: quia idē vsurarij per se vel ministros alios exercerent licet nō p istos: tenentur tamen si quid de vsuris ad ipsos peruenit. Et etiā fm Heral. obdoñ. ⁊ Huil. si quēpiam induxerunt ad accipiendū sub vsuris: ac etiā si ꝓpter mutua iam facta coactiue exigunt vsuras ab aliquo: tunc eū satisfacere tenentur in tanto: ⁊ simile iudicium est de omnibus cōtractibus iniust'.

Tertij sunt emptores reruz iniustarum. De quibus queri potest vtrū ad restitutionem teneātur. Ad hoc dicendū scōz Bernhardinū in tractatu restitutionum per distinctionem: aut enim fuit emptor bonefidei aut non. Si primo modo hoc est dupliciter: quia vel emit vt domino suo redderet recepto interesse suo ⁊ precio: cum alꝰ eam dominus rei nullo modo recuperare

posset: vel saltem non tam faciliter: et tunc quia gessit vtiliter negocū domini ipsius rei licite pōt recuperare p̃ciuz ⁊ totū interesse: q̃ si sine culpa sua res pereat aut amittat: tunc non tenet. Unde generaliter q̃cquid adest ex illa re: vt pensio: merces: fructus vel simile tenet restituere: quicquid autē abest: vt p̃ciū: moderate expense: pōt repetere: vel cum eo qō ex ipsa re aduenit sibi vsq̃ ad currentem quātitatem poterit merito compensare: q̃ si post emptionē rei verum dominū inuenire non poterit: tunc quicquid res ipsa valet vltra p̃cium ⁊ expensas ꝓ ea factas ꝓ anima illius cuiꝰ res extiterat paupibus est erogandum. Satis cōcordat Hosti. Ray. ⁊ Huil. vel ipsaz rem emit vt eam teneret ꝓ cōmodo suo ⁊ ꝓbabiliter credebat non esse iniustā: quia contrarium verisimiliter estimari non potuit. Tunc hec bona fides quattuor sibi contulit. Primo q̃ durante bona fide ⁊ cōscientia non decepta: rem illam restituere non tenetur. Si tamen postea nouerit rem fuisse raptam aut iniuste acquisitam: tunc ad restitutionē obligat: vt. C. de fur. l. ij. tenetur etiā extantes fructus restituere: de cōsumptis tamē non tenet ꝓpter bonam fidem: vt. ff. de rei ven. l. fructus. et. l. si ex diuersis. §. fi. ⁊ alias studeat cautius negociari. Secūdo q̃ potest rem vendere ⁊ alienare bona fide durāte: sed si lucrum aliqō ex rei venditione cōsecutus est. debet illud restituere domino vendenti: vt. ff. de cōdi. inde. l. nam ⁊ hic nat. Tertio q̃ non tenet restituere rem perditā in casu fortuito durante bona fide: quia si res interim pereat sine culpa sua: in nullo tenebit domino respondere. Quarto: quia post restitutionē rei si eam fecerit iudice sententiante: cōtra venditorem agere potest de p̃cio quod dedit vt ipsum seruet indemnē: vt patet. xij. q. ij. c. vulterane. vbi plane de hoc. Unde dicat emptor domino rei q̃ ipsum ad iudicium trahat: ⁊ postq̃ citatus fuerit venditori denunciet q̃ compareat: ⁊ rem ipsam defendat: ⁊ si res ab eo tūc deuincit de emptione venditor tenet: nisi tempore dande sentētie emptor per contumaciā fuisset absens: vel nisi ꝓ iniuriam iudicis fuisset sententia lata: vt extra de empt. ⁊ vendi. ven. c. fi. vbi plane de hoc: ⁊ in glosa. Si autem ad sacerdotis p̃ceptum hoc fecerit in foro cōscientioso: tunc in eodem foro venditor inducendus est vt ipsum seruet indemnē: sed in foro contentioso non poterit ipsum conuenire: ar. in dicto. c. fi. Aut talis fuit emptor male fidei: ⁊ tunc vel sic empta credebat esse iniusta: aut non credebat ꝓbabiliter esse iusta: aut etiā nihil de hoc cogitabat. Si ergo sciebat vel ꝓbabiliter esse credebat iniusta: tunc sex modis grauatur emptor. Primo: quia rem obligat restituere: nec liberatur vendendo vel alꝰ qualitercunq̃ alienando: nec etiā amissione vel morte ipsius rei: nec si auferatur violenter aut nescienter de vsu cadat seu quocunq̃ alio casu interueniente non excusat quin restituere obligat: vnde furtum aut iniustum emens semper tenet de casu fortuito nisi in vno casu: puta si rem domino tempore ⁊ loco congruo obtulisset ⁊ ille recipe noluisset: tunc enim emptor purgasset mortem vel alium casum fortuitū: vt. ff. de condi. furti. l. in re furtiua. Secūdo: quia tenetur restituere etiā omnes fructus p̃ceptos et qui tempore intermedio percipi potuerant a diligenti possessore: vt extra de restituē. spoli. c. grauis. quod tamē sane intelligit fm Ray. scilicet deductis prius expensis rationabilibꝰ quas fecit gratia fructuū querēdorum colligendorū et conseruandorum que deducunt tam a male q̃ a bone fidei possessore. ff. de peti. here. l. si a patre. Tertio: quia restituenda est res fm optimū eius statū: puta si tempore siue emptionis vel venditionis siue intermedio tempore plus valuit: iuxta illud: p̃cium restitui debet: vt in dicto. c. grauis. et. ff. de condi. furti. in re furtiua. ff. de rei vendi. l. si nauis. §. generaliter. ff. de furt. l. in re furtiua: qō tamē intelligendū est fm quosdā quando res non habet: nam si res habet tunc dicunt sufficere quod restituat eque bonam: sicut erat quādo fuit ablata. Porro fm Ray. si res melior facta est postq̃ illam alteri vendidit: tenet etiam ad restitutionem plurimi: vt. ff. de condi. fur. l. in re furtiua. Quod etiam intelligendū est de secūdo ⁊ tertio ⁊ vltra emptore male fidei. Quarto: quia non potest a domino rei repetere pecuniā quam de re dedit postq̃ deprehendit rem esse ipsius. C. de furt. in ciuilem. nec potest se defedere ratione statuti super hoc editi: cum tale statutū sit contra deum: ⁊ ergo vitandum: vt. viij. dist. c. que contra. vbi patet expressum. Quinto: quia non potest agere contra venditorem de p̃recio sibi dato: obstat enim sibi turpi-

tudo sua. C. de rerum vendi. si mancipiū./ fm tamē Alexā. de hales in. iiij. Talis potest rem emptam restituere vendēti vt recipiat pretiū quod de illa dedit: magis enim potest ꝓuidere sibi q̃ alteri: debet tamen inducere finem ad hoc vt restituat eam vero domino rei. Sexto: qꝛ perdit expensas suas voluntarias: nam talis contrectādo rem alienam furtum cōmittit: ⁊ fur rerum semp est in mora: vt. C. de fur. l. ij. ff. de cōdi. furti. l. si pro fure. ⁊ hoc in foriseco iudicio ⁊ ciuili: verūtamē quibusdam videt non incongrue q̃ de equitate iuris naturalis ⁊ cōscientie bone: possessor verus restituere furi debeat interesse rationabiliū expensarū: per quas res meliorata est: nisi pro quāto furi per ciuile iudiciū esset inflictum in penam: cōcor. Ray. Secūdo si emptor non ꝓbabiliter credebat rem esse iustam: tunc cum p̄cedētibus in p̄dictis sex sociandus est: verbi grā: fuit ductus ignorantia iuris: scz quia licz rem crederet esse raptam: non tamē credebat q̃ illam emere peccatū esset: talis enim ignorantia nō excusat: vel ductus fuit ignorantia facti: tūc si fuit crassa et supina similiter nō excusat: puta cum tempore belli inlusti quis emit a stipēdiario calicem: missale vel similia: talis enī semp in foro cōscientie restituere tenetur: quia talis ignorantia non excusat: vt patet extra de cler. excō. ministrāte. vbi etiam ostendit glo. q̃ ignorantia ꝓbabilis excōmunicationis non ligat excomunicatum q̃diu talis ignorantia pseuerat. Tertia deniq̃ si de hoc nihil cogitabat: cum tamen causam cogitandi habuerat: ⁊ hoc ꝓpter fatuam ⁊ temerariam simplicitatē vel ignauiam: tunc etiam in foro cōscientie satisfacere debꝛ fm Hosti. ⁊ Ray. Idē quoq̃ dicendū est fm Alexan. de hales si de hoc dubitabat: quia securior pars eligēda est: ⁊ hec multipharie cōtingunt: quia frequēter vxores: proles: famuli et famule clam ignorante patrefamilias vendūt de rebus domesticis. Quarti sunt vxores: proles seruitores ⁊ similes: de quibus quia dictū est supra vbi de restitutiōe vsurarū gratia breuitatis hic supsedeo. Inter omnes tamē illos excusant potissime filioli ⁊ filiole ꝓpter necessitatē cum in tali egestate sunt q̃ cōmode viuere nō possunt. Quinti sunt munerum acceptores. Pro quo sciendum amici consanguinei socij seu quicunq̃ alij qui q̃ de bonis vsurariorum ⁊ similium comedunt seu bibunt: aut dono seu quocūq̃ alio modo recipiūt vel in alienos vsus cōuertunt: si tales vsurarij vel similes nō sūt soluendo: quia videlicz vir omnia que habent satisfactioni sufficiūt: licz etiā aliqua de licite acquisitis habeant: tales inquā quicquid p̄dictis modis recipiunt restituere tenent: quod tamē intelligendū est fm Hosti. nisi talia cōsumpta essent anteq̃ scirent iniusta esse vel datores iniustis obligari. C. de rerum vendi. certū est. q̃ si quis de hoc dubitat ⁊ res adhuc extat obligat satisfacere ne ꝓ re temporali ponat animā suam in discrimen. Dicit enim Alexan. de hales in. iiij. q̃ qui comedunt aut in alios vsus cōuertunt aliquod de vsura vel alio quocūq̃ maleficio sciēter siue sint religiosi siue alij: aut si dubitant aut sint iniusta: ne discrimini se cōmittant restituere studeāt: quia habet ꝓ regula: q̃ quicūq̃ conscientiam habet de re q̃ sit aliena tenet illā restituere. pro quo facit illud Tobie. ij. Videte ne furtiuū sit: quia nō licet nobis aliquid de furto edere vel contingere. Idem Hosti. hoc tamē locum habet cum reperire valet cui restituendū est. Unde refert Beda ī gestis angloꝝ li. iij. de phurceo nobili viro ⁊ episcopo: q̃ ab angelis fuit educt⁹ a corpore ⁊ deductus in altum: tres enī angeli fuerunt ei comitati quoꝝ vnus armatus scuto candido ⁊ gladio fulgureo processit ante eum: demones autē bella mouētes ignita iacula in eum iactabant: sed angelus ea scuto repellebat. Post mirabiles igit conflictus iusserunt eum angeli respicere deorsum: quo facto vidit vallem terebrosam quattuor ignib⁹ succēsam: de quo interrogans responsum accepit: q̃ vallis esset mūdus iste visibilis: q̃ttuor vero ignes quattuor peccata mūdum cōsumētia. Primus est ignis mendacij: eo q̃ homines nō implent que ꝓmiserunt in baptismo. Secundus cupiditatis: quia mundi diuitias amori celestium preponūt. Tertius dissensionis: quia ꝓ primorū animos in rebus superuacuis offendunt. Quartus impietatis: quia infirmiores spoliare ⁊ defraudare non formidant: ac spoliatores receptāt eos in ipsorū malicijs fouendo: qui ignes adunati tandem appropinquabant ei:: vidit q̃ demones in ignibus volantes ⁊ contra bonos bella mouentes timensq̃ dixit angelo: domine ignis mihi appropinquat. Cui angelus: quod non accendisti non ardebit in te. Ignis enim iste fm merita operum singulos examinat: quia sicut quis ardet per volūtatem illicitam: ita etiā ardebit per debitam penam: vnus ergo demonum accipiens vestem fetidam ⁊ flammeā quā scz phurceus dono p̄us recepit a quodam vsurario: pcussit cum ea phurceum et iactauit super eum statimq̃ humerū eius ⁊ maxillam accendit. Tunc ait angelus ei quod incendisti arsit in te: sicut bona peccatorum furum latronum ⁊ similiū suscepisti: sic etiam penarum particeps esse debes. Tādem anima reducta est ad corpus ⁊ statim visibile signum incendij protulit in humero ⁊ maxilla: ac aliquāto tempore supuiuens in bonis operibus vitam laudabiliter finiuit. Sexti sunt heredes qui inquātum de hereditate participant de iure canonico tenent ad restitutionē omniū debitorum vel iniustorū quibus defuncti fuerant obligati: vtpote in quorum loca succedunt: licz etiam iniusta bona ad eos non pueniunt: vt patet extra de sepulc. c. vlti. vbi plene de hoc precipue in glo. Et si vnus heredum efficeret non soluendo: tenetur alter in solidum vsq̃ ad quātitatem hereditatis que peruenit ad eum. Cui⁹ ratio est: quia succedit in crimine ⁊ res hereditarie sunt omnes restitutioni obligate: vt extra de vsur. cum tu. §. fi. de hoc etiam visum est supra. Septimi deniq̃ sunt qui cunq̃ curatores qui nomine alieno bona cōgregant iniuste: nam sicut nemo nomīe suo sic nec alieno debet exercere iniusticiā ad cōsequēdum impiū lucrum. Indecens est enim crimē suum cōmodis alienis impendere: vt exp̄ssum patet. xlvj. dis. c. sicut non suo. vnde tenent ad restitutionem: si illi quoꝝ nomine fecerunt restituere nolūt vel nō possunt. Et simile iudiciū est de matribus viduis que ī illicitis ⁊ iniustis sollicitant ꝓ filijs: ac pro eis cōgregant non non solum mamona iniquitatis: sed etiaz iniusticie pariter nisi restituerint cuz filijs eternis obligatiōibus penarū inuoluendi vt sicut pticipes criminis sic inueniant pticipes eterne damnatiōis. Quam a nobis auertat iesus christus qui est benedictus ī secula: Amen.

De septimo peccato alieno: scz taciturnitatis: ⁊ qualiter q̃s in eo obligat ad restitutōz: Ser. LIIII

On furtum facies:

n Exod. xx. Septimū peccatū alienum est mut⁹: id est taciturnitas quando quis loqui deberet: de quo penituit Esaias. vj. c. dicēs: Ue mihi qui tacui: quia vir pullutus labijs ego sum. Ad cuius euidentiā p̄mo queri pōt: vtrū tacitur nitas sit peccatū: p̄sertim cum silentium in sacra scriptura multum commendat. Hinc dicitur Esaie. c. xxx. In silentio et spe erit fortitudo vestra. Ad hoc respondet Hein. boyc: extra de sta. mona. in. c. q̃ dei timorē dicens: q̃ aut queris de his que q̃s tenet loqui: vt est ꝓprīū peccatū cōfiteri ꝓ debito tempore ⁊ alijs circūstantijs: de quo est de peni ⁊ remis. c. omnis. ⁊ mederi ꝓprīū sermone medicinali ꝓ debito tēpore ⁊ alijs circūstantijs in docendo corripiēdo: vt est de offi. ordi. c. inter cetera. et. xliij. dist. c. sit rector. vbi multa de hoc ⁊ ferre testimonīū veritatis in causa: vt patet. xj. q. iij. c. quis/quis metu. vbi subdit: vterq̃ reus est et q̃ veritatē occultat: ⁊ qui mendaciū dicit: qꝛ ⁊ ille ꝓdesse non vult ⁊ iste nocere desiderat: in his igit tacere mortale peccatū est. Aut queris de his in quib⁹ nō tenet quis loqui vel non loqui sed expedit ⁊ decet: et tunc veniale est peccatū facere in cōtrariū: quādo tamē hoc est ⁊ quādo non determinare in singulis est difficile: sed ipa vnctio docet spiritussancti qui nō pmittit hominē sibi adherentē defacili errare. Aut queris de his que quis nō tenet tacere nec loqui: sicut sunt in differētia: ⁊ in his tacere non est peccatū: de quib⁹ notat Hosti. extra de simo. in. c. p tuas. ij. Aut deniq̃ queris de his que q̃s tacere tenet: ⁊ tūc tacere meritorīū est ⁊ actus virtutis: vt in dicto. c. q̃ dei timorē. Ad maiorē aūt euidentiā hui⁹ peccati sciendū est: q̃ aliquis ꝓ suā tacitur nitatem alteri quadruplex damnū inferre potest. s. anime: fame: nature et exteriorīs substātie. Primo nāq̃ quis alteri damnū anime ꝓ silentiū inferre pōt: qō maxime respicit superiores subditoꝝ suoꝝ salutē negligentes: effecti canes muti nō valētes latrare: de quib⁹ Esa. lvj. c. Speculatores eius ceci oēs: nescierūt vniuersi: canes muti nō valētes latrare. s. cōtra vitia: qꝛ sil'ib⁹ sunt irretiti: vnde sequit: dormiētes ⁊ amātes somnia: ⁊ canes impudētissimi nescierunt saturitatē: oēs ī viā suā declinauerūt vnus quisq̃ ad auariciā suā a sūmo vsq̃ ad no/

nissimũ: vñ de talib⁹ p̃dixit dñs p̃ Zacha/
riã.xj.O pastor.s.noie:⁊ idolũ.s.colẽs re:
de reliquẽ ſ gregẽ:gladi⁹.s.vidicte:ſup bra
chiũ eius:id est ſup opera corporalia:⁊ ſup
oculum dexterũ eius:id est ſuper animã in
qua est intellectus:qui dicit oculus: id est
ſuper operationes virium interiorũ ipsius
anime:ſicut ſunt intentio:affectio: cogita/
tio ⁊c. Et Hieremie.xxiij. De pastoribus
qui dispergũt ⁊ dilacerant gregem:ſcilicet
exemplo male vite ⁊ verbo falſe doctrine.
Sequit:Ecce ego visitabo ſuper vos acri/
ter puniendo maliciam ſtudiorũ veſtrorũ:
et.xxxiij. Adhuc inquit ibunt greges ad
manum numerantis dicit domin⁹. Unde
ſup illud Ezechielis.iij. Fili hominis ſpe/
culatorem dedi te domui iſrael:dicit Pro/
ſper: Si impio locutus non fueris vt ſi ab
impietate ſua cuſtodiat:⁊ ille perierit:ſan/
guinem eius de manu tua requirã: hoc eſt
dicere:ſi ei peccata ſua non annũciaueris:
vt ab impietate ſua conuertat ⁊ viuat:te q̃
non increpaſti: ⁊ ipsum qui te tacente pec/
cauit flammis phennibus perdam. Rogo
quis tam ſaxei pectoris: quis tam ferreus
erit quem iſta ſententia non terreat. Unde
concludit Iſido. de ſummo bono dicens:
Sacerdotes p iniquitate populorũ dam/
nant: ſi eos aut ignorantes non erudiunt
aut peccantes non arguũt. Hinc legitur in
ceſario: de quodã curato qui mortuus vi/
ſus eſt tamdiu a ſuis parrochianis lapida/
ri maledicẽtibus ⁊ improperãtibus ipsum
eſſe cauſam damnationis eorum quouſq̃
retrocedens cecidit in puteum abiſſi. Nec
mirũ:quia dicit Aſteñ.ti.de multiloquio:
q̃ taciturnitas in p̃lato eſt mortale pecca/
tũ: quod ſane intelligit ſi fiat omiſſio cor/
rectionis vel inſtructiõis p tempore debi/
to:vt.xl.diſt.c.ſi propter. Et Aug⁹.de ver/
bis domini: Si neglexeris corrigere peior
factus es eo qui peccauit. Preterea ſicut
grauiter peccãt p̃lati ſpirituales in nõ cor/
rigẽdo ſuos ſubditos:ſic ⁊ ſeculares:ſicut
patet Numeri.xxv. vbi iuſſit per Moyſen
domin⁹ p peccatis populi p̃ncipes ſuſpen/
di. Sic ⁊ parentes non corrigendo filios:
tot nãq̃ patres ⁊ matres infelici cõmercio
comparãt infirmũ affectu ſupſticioſo filio/
rum:eo q̃ proles in hac vita peccantes di/
gna correctione non feriunt:nimia dilecti/
one qua erga eos ferunt ⁊ afficiunt dece/
pti. Quapropter vtriſq̃ remanet eternus
clamor diuine maledictionis: itaq̃ pueri
clamantes aduerſus parentes eiſdem ma/
lediceut:eo q̃ peccãtes illos a peccatis nõ
retraxerint:iuxta illud Prouerb.xxx. Ge
neratio ſupple eſt que patri ſuo maledicit:
et que matri ſue non benedicit. Hinc beli
j.Regũ.iij. crudeliter punitus eſt ⁊ dam/
natus legit:eo q̃ tacuit malicias filiorum
non eos debita correctione feriendo. Sic
deniq̃ negligentes vigilare ſup cuſtodiã
familie ſue rationẽ reddituri ſunt in iuſto
iudicio dei de eis: ac generalit omnes qui
ſe mutuos p̃bent in iniuriã dei vel primi:
puta ſi doloſe tacent videntes aliquem ad
patrandũ quodcũq̃ peccatũ vel maleficiũ
cum tamẽ ſine proprio periculo ſolo verbo
poſſent impedire ne facin⁹ ppetrarent aut
iniuriam irrogarent: q̃ ex eo contingere
ſolet:quoniam amore diuino refrigeſcente
pchdolor inordinatus amor in eis adau/
ctus p̃ncipale ſibi dominiũ vendicans ni/
miũ inſoleſcit: diuina deſpiciens ⁊ huma/
na cõplectens: cum tamẽ in contrariũ do/
minus p̃ceptũ dedit de correctione frater/
na:Matth.xviij.vbi ait:Si peccauerit ĩ te
frater tuus:id eſt te ſciente: vbi etiã proſe/
quit de modo ⁊ ordine corripiendi prout
latius pſecutus ſum in ſermonib⁹ de trib⁹
partibus penitẽtie vbi agit de quarto ope
miſericordie ſpiritualis quod eſt corrigere
peccantẽ: vbi etiã patet qualiter in omiſſi/
one illius quis peccat mortalit. Maxime
tñ in iudicio diuino reſeruant medici ſpi/
rituales animarũ:qui in confeſſionibus ⁊
p̃dicationib⁹ peccata diſſimulant ex igno/
rantia vel negligentia: aut potius ex ava/
ricia peccata nõ redarguentes:merã iuſti/
ciam ⁊ vecitatem affectu quodam inordi/
to ſubticẽtes:ac in caſibus illicitis aut nõ
cõceſſis abſoluentes : ac plerũq̃ inaudita
⁊ horrenda p diſpenſationes falſas admit/
tentes in cauſis matrimonialibus iniuſti/
cijs violentijs notorijs vitijs ⁊ ſimilibus:
de quib⁹ gratia breuitatis ſupſedeo. Unũ
tamẽ incidẽtaliter queri poteſt: vtrum ſcz
alium abſoluens de facto quem de iure nõ
potuit abſoluere teneat ad reſtitutionem.
Ad hoc dicendũ ſm Huit.in ſuo ſacramen
tali q̃ ſic:ſcilicet ei quem ſic abſoluit noti/
ficando q̃ eum abſoluere non poterat. Et
ſm Richar. in.iiij. diſt.xviij. Talis ſacer/
dos peccat mortaliter confitentẽ tam dam
nabiliter in bonis anime damnificando.
Nec credit ſanctus Tho. talem abſoſolu/
tum: licz excuſet ppter ignorantiã iuris:

ſi tamẽ ſine fraude talem confeſſorẽ requi/
ſuit: multomagis autẽ propter ignoran/
tiam facti:ſi ſcz confeſſorẽ putat auctorita/
tem habere. Ignorãtia tñ craſſa ⁊ affectata
nõ excuſaret nec etiã excuſat ſacerdos cui
tale ius ignorare nõ licet. Idem tenet glo.
ij.in ℣.ex ciuitates.in clem.ſup cathedrã.
Dicit etiã Io.an.q̃ quo ad penã eternã ta
liter cõfitens abſq̃ fraude tutus eſt: tamẽ
a ſatiſfactione peccati ⁊ penitẽtia nõ eſt tu/
tus. Sz de hoc plura ſupius in.iiij. p̃cepto
B ponunt. Secũdo q̃s alteri damnũ infer/
re põt p ſilentiũ in bonis fame: ⁊ hoc con/
tingere ſolet indirecte: qñ.ſ.q̃s audit aliũ
iniuſte diffamari:cui⁹ cõtrariũ ſibi notum
eſt ⁊ illius famã ſine ſuo piculo defendere
poſſet:ſed nihilomin⁹ tacet: cũ tñ eo tpe ex
fraterna charitate tacendũ nõ eſt: ⁊ b ideo
vt vel obloquẽtiũ fauores necdũ habitos
acquirat: vel iam habitos nõ amittit: aut
ne indignationem incurrat ſeu ppter aliud
quodcũq̃ cõmodũ exequẽdũ vel incõmo/
dum fugiendũ: vt patet in militib⁹ chriſti
ſepulchrũ cuſtodiẽtib⁹ q̃ viſa chriſti reſur/
rectione ⁊ angeli terrifica apparitiõe pecu/
niã acceperũt vt veritatem ſubticerent:ſic
his tẽporib⁹ plurimi neḉter tacent ⁊ alios
in diffamiã venire pmittunt: vñ reus effi/
cit diffamie:q̃ diſſilauit cõtraire:nam.xj.
q.iij.dicit.c.quiſquis metu cuiuſlibet po/
teſtatis veritatem occultat:iram dei ſup ſe
ꝓuocat:q̃ magis timet hoĩem q̃ deũ. Se/
quit: vterq̃ reus eſt ⁊ q̃ veritatẽ occultat:
⁊ qui mẽdaciũ dicit:quia ⁊ ille pdeſſe non
vult ⁊ iſte nocere deſiderat: et ſunt verba
Aug.ad Caſulanũ. Sicut enim nõ refert:
vtrũ quis aliũ interficiat cibũ ſubtrahẽdo
vel venenũ offerendo: ſic nõ refert vtrum
q̃s alteri noceat malicioſe tacendo vel pni
cioſe loquẽdo. Tertio q̃s alteri damnũ in/
directe põt inferre p ſilentiũ in bonis natu
re: q̃ cõtingere põt in pſona ꝓria vel cõ/
iũcta vt vxore filijs ⁊ ſilib⁹:⁊ hoc ledendo
vel abutendo de qua damnificatiõẽ pleni⁹
ſupra dictũ eſt. Q̃ ſi agnoſcẽs ſolo verbo
ſine diſpendio ꝓrio p̃cauere potuiſſet im/
pedire. Q̃ ſi objicit illud p̃ceptũ domini/
cũ Matth.xviij. Si peccauerit in te frater
tuus corripe eum inter te et ipm ſolũ. Re/
ſpondet Tho.ſcda 2ᵉ.q.xxxiij.q̃ quedam
ſunt occulta peccata que tamẽ vergunt in
nocumentũ primo ꝓ corporale vel ſpiritu/
ale:puta ſi q̃s occulte tractet qualiter aliũ
occidat aut viginem violet ſeu mulierẽ ra/
piat: vel etiam ſi hereticus homines a fide
p̃uatim auertat:⁊ ſic de alijs ſimilib⁹:talis
enĩ non ſolum peccat in te:ſed etiã in alios
⁊ ideo oportet ſtatim audientẽ ad denũci/
ationẽ pcedere ſi voluerit a pticipio crimi
nis liber eſſe:niſi forte firmiter ⁊ pbabilit
crederet q̃ ſtatim per ſecretam ãmonitio/
nem eundem ad hoc poſito reuocare poſ/
ſet. Quedã autẽ peccata ſunt que ſolũ re/
dundant in malũ peccantis ⁊ eius in quez
peccat:eo q̃ a peccante ledit vel ſaltem ex
ſola notitia allicit:⁊ tunc locum habet p̃/
dictum p̃ceptũ dominicũ niſi aliũ ſic allice
ret ad peccatũ q̃ timeret euadere nõ poſſe
diſpendiũ: vnde generaliter hoc tuũ impu
ta peccatũ ⁊ maleficiũ: q̃ ℣o ſine diſpen/
dio ꝓrio impedire potueris:⁊ tuo ſilentio
patrare pmiſeris:canis mutus latrare nõ
p̃ualens:quo ꝓtra ꝗtũ ad pſentẽ articulũ
dicit Prouerb.xxiiij. Erue eos q̃ ducunt
ad mortẽ.ſ.corpis:⁊ qui trahunt ad interi
tum.ſ.aĩe liberare nõ ceſſes. Si dixeris vi/
res nõ ſuppetunt q̃ inſpector eſt cordis ipſe
ĩtelligit ⁊ ſeruatorẽ anime ſue nihil fallit:
reddetq̃ homini iuxta opa ſua. Hinc ex cõ
cilio Habilonen. dicit.xxxvj.q.ij.c.de pu/
ellis raptis necdũ deſpõſatis in calcedoñ.
cõcilio ſtatutũ eſt eos q̃ rapiũt puellas ſub
nomĩe ſimul habitãdi coopantes ⁊ cõuiuẽ
tes raptoribus:decreuit ſan.ſynodus vt ſi
quidẽ clerici ſunt decidant a gradu ꝓrio:
℣o laici excõicent:⁊ hoc ideo:q̃ cõuiuere
eſt ſcire reatũ cui poteſt puideri ⁊ oculos
claudere fingendo nõ videre:ſicut faciunt
officiales fauore:p̃cio:amore vel odio diſſi
mulãtes oppreſſiões iniuſticias inſolẽtias
⁊ ſimilia. Hic p̃mo queri põt:vtrũ cuſto/
des ⁊ vigiles ciuitatũ q̃ nõ accuſant illos
qui inciderũt in aliquã penã fiſco vel cõi/
tati applicandã: puta cũ repiunt euntes p
ciuitatẽ poſt ſtatutũ campane ſonũ:tenent
ad ſoluendũ penam illã quam dicti tranſ/
greſſores ſoluiſſent ſi eos accuſaſſent. Ad
hoc rñdet ſanct⁹ Bernhardin⁹ in tractatu
reſtitutionũ:q̃ q̃uis hmõi mortaliter pec/
cent:eo q̃ piuri ſint: ſi ſaltẽ tales accuſare
iurauerũt: non tamẽ tenent penam ſtatu/
ti ſoluere:quoniam illi nõdum cõdemnati
fuerũt: a quib⁹ tamẽ ſi munus aliq̃ acce/
perũt vt tacerẽt: bocipſum paupibus ero/
gare tenentur: verũtñ ſi talis diſſimulatio
vergeret in damnũ alteri⁹: puta ſi viderẽt
vel pciperẽt alicui ex hoc damnũ p eoſdem
inferri nec reuelarẽt: extunc vtiq̃ damnũ

damnificato refundere tenenť: vñ generaliter tenendũ est ꝙ qui ꝑ quocunq; officio vel quacũq; custodia cõducti sunt vel salariati ad exequẽdum debite ⁊ vtiliter eadẽ officia: si eorũ negligentia vel culpa cõtingat alijs ex hoc aliqua iniusta damnificatio: tenenť illam refundere ac plenarie restituere: sicut cõtingit his qui in custodijs vineaꝝ possessionẽ aut aliarũ rerũ quarũcũq; mercede cõducti sunt: ac eoꝝ culpa et negligentia alij damnificati sunt. Et idem dicendũ est de his qui a cõitatib⁹ cõtubernijs aut similib⁹ ordinati sunt ad imprimẽdum certa signa vel sigilla cõmunitatũ vt moris est in diuersis artificijs: puta auro: argento: metallo: panno ⁊ silib⁹: in argumẽtũ certitudinis ꝙ in talib⁹ nulla reputetur deceptio in ꝑcio in arte in põdere mẽsura regula seu alijs ꝗbuscũq; ad eadẽ artificia req̃sitis: vt sic simplices ⁊ ignari ꝑdicta signa cernẽtes tanq; vera testimonia bonitatis ipius rei securius emant ac deceptionẽ nullã formidẽt. Igiť qui talia signa in deceptionẽ ementium iniuste imprimunt mendaciũ pniciosum ipo facto ostendunt: celantes veritatẽ ex quo vt frequẽter piurium incurrunt: eo ꝙ cũ iuramento riam sine piculo vite vel status aut alteri⁹ discriminis: sed iniuriã fieri tacendo permittens: ad restitutionẽ teneatur. Ad hoc rñdet sanct⁹ Bernũ. vbi supra: ꝙ si ex officio ꝓtradicere vel ꝑhibere tenеť: sed ex timore nõ excusabili aut alia quacũq; inordinata affectione rancoris: fauoris: cupiditatis ⁊ similiũ dissimulat: tunc tenеť de toto damno q̃ ab alijs illatum est. Exempli gratia. Si in cõsilio cõitatis vbi de impõnẽdis collectis ipis clericis agiť aut de religiosis hereditaria successione ꝗandis: aut de similib⁹ iniusticijs aut violẽtijs tractať: tunc qui ex officio publice tenеť ꝓtradicere sed tacet: mortaliter peccat: ⁊ ad restitutionem obligatur modo possibili: nec etiã ꝑpter leuem timorem excusari potest: sed tũc dumtaxat quando magnũ illi periculum iminet ⁊ grauari potest multos: verũtamẽ si non audet ex pusillanimitate publice cõtradicere ac dissentire: ne ceteri ciues eum infidelem ciuitati reputent si tali iniusticie non cõsentit: tunc ꝓ̃m quosdam liez mortaliter peccet tamẽ ad satisfactionẽ non obligať. Alij tamẽ ꝑbabilius dicunt hoc verũ non esse: saltẽ in his qui ꝑhibere potuissent ⁊ non ꝑhibent: nec etiam in his quib⁹ ex hoc ꝑuenit aliq̃ cõmodũ singulare: q̃ tunc efficaciter consentire videnť. Idem quoq; dicendũ est ꝓportionabiliter de collegijs in causis iniustis aut simoniacis ⁊ similib⁹: ac etiã de cõtubernijs ⁊ alijs quibuscũq; societatib⁹: multomagis autẽ q̃s obligať in solidũ si tacet in tẽporalib⁹ causis ⁊ similibus ꝑpter aliq̃ bursale lucrũ: secus aũt est de illo q̃ manifeste cõtradicit: q̃uis nihilomin⁹ sequať iniusticia. Preterea hi qui ex officio nõ tenеť ꝓtradicere: si talia sciẽtes nõ cõtradicũt cum tñ possunt sine piculo grauiter peccant: nec excusandi sunt a mortali: nõ tamẽ tenеť restitutionẽ nisi haberẽt auctoritatem aliquã supioritatis vl iurisdictionẽ sup actorem: sicut parentes: paterfamilias ⁊ sic de alijs. Ex ꝑdictis autẽ multi casus pticulares practicari possunt. Deniq; quicũq; ex officio suscepto tenеť alios indemnes seruare: instruẽdo: cõsulendo: ꝑcauendo: aut ꝓ̃m officij qualitatẽ curã debitã impẽndo: si hocꝑm ꝑtermittit nõ solũ ex malicia vel aliqua alia affectiõe inordinata: verũ etiã ex sua culpa negligẽtia vl ĩperitia officio suo indebita: ⁊ ex hoc alter damnũ aliq̃ sustinuit: tenеť eidẽ totũ illud damnũ restituere. Exempli grã: dñi terraꝝ officiales rectores ⁊ siles qui obligañť ad defensionẽ viduaꝝ pupillorꝝ ac omniũ miserabiliũ ꝓsonaꝝ: ꝑ quaꝝ ꝑchpudor defensione vix verbũ darẽt nisi manib⁹ ꝑus deargẽtatis: sic tutores: curatores: administratores: ꝑcuratores: aduocati ⁊ siles: q̃ causas aliorũ negligẽter exequunť impitia vel incuria: sic medici corporꝝ ⁊ maxime aiãꝝ: puta ꝓfessores ⁊ ꝑdicatores ꝓitatẽ nõ ꝑalãtes sed ignari: negligẽtes vitia palpãtes iusticiã ⁊ veritatẽ cõtemnẽtes: facti sunt fauoris aut questus grã q̃si canes muti non valẽtes latrare: notarij quoq; nesciẽtes testamenta debite cõdere ex quib⁹ multi pdunt iura sua ⁊ cõsimiles: qui omnes obligañť ad restitutionẽ. Ad laudẽ dei.

De octauo peccato alieno q̃d ẽ non obstare quomõ obligat ad restitutionẽ: Sermo LV

On furtum facies:

n Exod. xx. Octauũ peccatũ alienũ est: nõ obstare malicijs ⁊ iniusticijs alienis ac maliuolis homib⁹. Et differt a peccato ꝑcedẽti siẽ factũ a ꝓbo: ĩ illo nãq; q̃s peccat q̃ nõ resistit verbo: cum tñ põt sine ꝑprio piculo. In isto ꝓo peccat q̃s q̃ nõ resistit facto cũ tñ põt sine ꝑprio dispendio. Illud aũt generaliť se extendit ad oẽs: istud ꝓo specialiť ad quoscũq; supiores: siue sint cure rei familiares vt patresfamilias: siue cure rei spũalis vt supiores ecclesiastici ac quarũcunq; religionũ vel etiã cure cuiuslibet dñij seu officij tpalis: q̃ oẽs tenẽť ad efficacẽ delinquẽtiũ correctiões q̃ facto pficiť cũ verbũ non sufficit. Nam ꝓ̃m Tho. scũa 2ᵉ. q. xxxiij. liez correctio fraẽna q̃ est actus charitatis ⁊ ptinet ad quẽlibet charitatẽ habentẽ: specialiter tendens ad emẽdationẽ fratris delinquẽtis: ꝑ simplicẽ ãmonitionẽ fieri debeat cũ certis circũstãtijs: ita vt pficiat delinquẽti fieri incõtũ debeat occurrẽtib⁹: siẽ bñficia q̃ nõ debẽť certis ꝑsonis sed cõiter omnibus siue sint spũalia siue corꝑalia impẽdenda sũt occurrẽtibus tñ: hoc eñ ꝑ quadã sorte habẽdũ est: vt dicit Aug⁹. in. ij. de doctri. xp̃iana. Illa tñ correctio q̃ est actus iusticie ꝑ quaꝝ intendiť bonũ cõe q̃ nõ solũ ꝓcurať per ãmonitionẽ fratris: sed etiã interdũ ꝑ punitionẽ vt alij timẽtes a peccato desistant: ⁊ ptinet ad oẽs supiores q̃ nõ solũ habent ãmonere sed corrigere puntẽdo. Talis inquã correctio nõ est ꝑtermittẽda etiã ꝑpter turbationẽ ⁊ obdurationẽ maiorẽ illi⁹ qui corrigiť: vt si propria sponte corrigẽdus se emẽdare nõ velit: saltem cogať ꝑ penas vt peccare desistat. Q̃ si sit effectus incorrigibilis: ꝑ hoc nihilomin⁹ cõi bono ꝓuideať cũ ꝑ punitionẽ ordo iusticie seruať: ⁊ vni⁹ exemplo alij a peccato deterriti trabañť: ⁊ quia talis correctio supioꝝ debeť certis ꝑsonis: scz eoꝝ subditis quõlibet delinquẽtibus. Hinc oportet ꝙ supiores eam impẽdant omnib⁹ sine exceptiõe ꝑsonaꝝ: nõ expectãtes donec eis delinquẽtes occurrãt: sed debitã sollicitudinẽ adhibẽtes vt eos inquirãt: siẽ qui creditori debet aliquã pecuniã cũ tꝑus solutiõis affuerit: eũdẽ req̃rere dz vt ei debitũ soluat: hec ille sparsim. De q̃ ifi correctiõe plenị⁹ habes sermonib⁹ de trib⁹ ꝑtib⁹ pnie: in sermone de q̃rto operis misẽdie spũalis q̃d est corrigere delinquẽtẽ. Q̃ritum igiť ad ꝓmũ. s. de ꝑefamilias sciendũ ꝙ si negligẽs reptus fuerit ĩ corrigẽdo familiã siue cure cõmissã: ꝑticeps erit neq̃cie ⁊ iniusticie: ꝑncipaliť tñ in delictis filioꝝ sup q̃s a deo maꝝ ꝑceptũ accepit correctiõis. Dicit enĩ Deut. xxj. Si genuerit hõ filiũ ꝓtumacẽ ⁊ ꝑterũ q̃ nõ audit ꝑris ⁊ mris impiũ: ⁊ cohercit⁹ obedire noluerit ducẽt est ad seniores ciuitatis dicẽtq̃: filiꝰ nr̃ ꝑterꝰ est: monita nr̃a audire ꝓtẽnit: cõmessatiõib⁹ vacat ⁊ luxurie: obruet eũ ꝓplis ciuitať ⁊ moriet: vt auferatis malũ ꝑ medio vr̃i: ⁊ vniuersũ isrl audiens ꝑtimescat. Alioq̃n vt dr̃ Sap̃. iiij. Ex iniq̃s enĩ oẽs filij q̃ nascent testes erũt neq̃cie aduersꝰ parẽtes: glo. id est argumẽtũ ꝙ merito damnãdi sũt: vñ heli: q̃ corripuit q̃dẽ filios suos verbo ꝑ nõ correxit facto: iõ terribilẽ penã cũ filijs accepit: vt pz supi⁹ et. j. Re. ij. ⁊ iij. Hui⁹ aũt rõ est. q̃ vt dr̃ Eccli. xv. Nõ cõcupiscit deꝰ multitudinẽ filioꝝ infideliũ et inutiliũ. Melior ẽ vnꝰ timẽs deũ ꝙ mille filij impij: ⁊ vtile ẽ mori sine filijs q̃ relinq̃re filios ipios. Hinc dr̃ Prouerb. xiij. Qui parcit ꝓge odit filiũ suũ: q̃ aũt diligit filiũ suũ instanť erudit illũ. ⁊ Eccli. xxx. Qui diligit filiũ assiduat illi flagella ⁊ letеť ĩ nouissimo suo: ⁊ sequiť sapiẽtť ꝓ filiũ: nõ desilli potestatẽ ĩ iuuẽtute ⁊ ne despicias cogitaťꝰ illi⁹: curua ceruicẽ eiꝰ ĩ iuuẽtute ⁊ tonde latera eiꝰ dũ infans ẽ: ne forte induret ⁊ nõ credat tibi ⁊ erit tibi dolor aĩe: hec ibi. Ñ filij ĩ etate iuuenili debẽt corrigi: si ꝓo in etate robustiori repti fuerit incorrigibiles: debẽt exhereditari: vt sic arceanť necessitate cõstricti. Hãc aũt correctionẽ ꝑfamilias exercere dz nõ solũ in filijs ꝑ etiã in vxore ⁊ domestiť vniuersis: ꝓ̃m qualitatẽ ꝑsone ꝑiter ⁊ culpe. In cui⁹ argumẽtũ ꝑcipitur Deut. xiij. Si tibi voluerit ꝑsuadere frater tuus aut filiꝰ aut filia aut vxor q̃ ẽ in sinu tuo: aut amicꝰ quẽ diligis vt aĩam tuã vt derelicto deo tuo dijs adhereas: nõ acq̃escas nec parcat ei oculꝰ tuus vt miserearť ⁊ occultes eũ: sed statim ĩterficies: sit ꝓmũ manꝰ tua supra eũ: ⁊ post te oĩs ꝓplus mittat manũ lapidib⁹ obrutus necabiť: vt oĩs isrl timeat: hoc ibi. In cui⁹ etiã argumẽtũ paterfamilias plerũq; teneť ad restitutionẽ nõ solũ de culpa ꝑpria sed etiã familie: vt ꝑ supra. Et ideo diť Aug⁹. de charitate sermõe: vij. Nõ putes amare fuũ q̃si eũ nõ cedis: aut tũc amare filiũ q̃si ei nõ das disciplinã neq; corripis; nõ est ista charitas ꝑ

languor sez charitatis. Verũtamẽ in correctione subditorũ fructuosa ꝗtum ad corregentem requirit intentio fm deũ rectificata: ne scilicz fiat animo furioso ac lacerato: nec affectu puniẽdi sed emẽdandi: vel saltem a malo cõpescendi. Vñ Aug⁹. sup epistolã ad Hal. dicit: q nihil ita probat spiritualẽ virũ sicut alieni peccati tractatio: cũ liberationẽ eius potius ꝗ insultationẽ potiusq; auxilia ꝗ cõuitia meditat: ⁊ quãtũ facultas tribuit suscipit. Qtum autez ad secundũ: sez platum vel supiorẽ ecclĩasticũ dicit. lxxxiij. dis. c. error. cui nõ resistit approbat: ⁊ veritas cũ minime defensat opprimit: negligere quippe cum possis ptur bare puersos nihil aliud est ꝗ fouere: et. c. si quis epus fornicationi. pcipit hmõi superior ecclĩasticus ab officio suspendi: qui cõuincit aliorũ fornicationẽ nõ impugnare: et. c. nemo. subdit: q epus qui taliũ crimina nõ corrigit magis dicẽdus est canis impudicus ꝗ epus. Hinc. xxvij. q. j. c. si hõ esses. Grego. papa inculpat Sergiũ defensorem q pmisit apostatare monialẽ: districtius pcipiens vt eandẽ ꝗ totius cõprehẽdere festinans studeat in artissima clausura ponere: in quo si negligẽs reptus fuerit nouerit in se negligentiã districtissime vindicandã. Ratio huⁿ est: quia fm Ambro. sup epl'az. j. ad Corinth. v. illõ tractantẽ. s. nescitis q: modicũ fermentũ totã massam corrũpit: peccatũ vnius qõ cognitũ nõ arguit multos cõtaminat: imo omnes q̃ norunt ⁊ non deuitant aut cũ possunt argue re dissimulãt: non enim sibi videt peccare qñ a nullo corripit vel vitat: ⁊ quia culpã plerũq; vindicta sectat. Dicit Origen. sup li. Numeri. Illud nõ ociose trãscurrendũ est: q vno peccãte ira dei sup omes venit: hoc qñq; accidit qñ sacerdotes qui populo psunt erga delinquẽtes benigne volunt videri: ⁊ verẽtes peccãtiũ linguas: ne forte de eis male loquant: sacerdotalis seueritatis ĩmemores: nolũt implere qõ scriptũ est. j. Timo. v. peccãtes corã oib⁹ argue vt ceteri timorẽ habeant. Et iterũ: dũ sacerdotes ecclesie vni parcũt: vniuerse ecclie mollunt interitũ: que est ista bonitas ⁊ misericordia vni parcere ⁊ omnes in discrimen adducere: polluit enĩ ex peccatore plus: sicut ex vna oue morbida grex vniuersus inficit. Quapropꝗ ecclĩastico supiori merito ꝯsulit Pe. raue. i sermõe quodã dicẽs: Exhibete Iobem incestuosis: Mathatiã apostatis: Phineẽ fornicatoribꝰ: Heliam idolatris: Petrũ mẽtiẽtibꝰ: Paulũ blasphemãtibꝰ: Christũ negociãtibꝰ: hec ille: q si causaris duriciã eius q̃ corrigẽd⁹ est. Vñdet Ambro. sup Matth. q grauissim⁹ nodus in ligno nõ põt expelli nisi grauissimo oppressorio: ⁊ ideo si gladi⁹ spũalis nõ sufficit: inuocet ⁊ tpalis in auxiliũ: cui de hoc pceptũ est. xxiij. q. v. vbi dicit. c. ad ministratores plane secularibꝰ tuitio pupillorũ ac viduarꝝ ptectio: rapaciũq; refrenatio cõstituti esse debẽt pculdubio. Quotiens igit ab epis ⁊ ecclĩastic⁹ viris cõuenti fuerint: eorꝝ q̃rimonias atrẽtius audiãt: ⁊ fm q necessitas expetierit absq; negligẽtia examinẽt ⁊ diligẽti studio corrigãt: q si dei timorẽ p oclis nõ hãtes negligere post secũdã ⁊ tertiã ãmonitionẽ inuẽti fuerint: omẽ se nouerint cõione vsq; ad cõdignã satisfactionẽ puatos. Ex q̃bꝰ verbis patz: q iudices ⁊ dñi tẽporales qui negligũt facere iusticiã miserabilibꝰ psonis et defendere ab oppressoribus: excõmunicati sunt ipo iure minori saltẽ excõicatione post trinã ãmonitionẽ: nec absolui possunt nisi de damno satisfaciant p se vel p illos ꝓpter quos psone miserabiles iniuste damnũ incurrerũt: hoc etiã ibidẽ patet in glosa. Qtum etiã ad tertiũ sez suptorẽ dominij vel officij secularis dicit. xxiij. q. iij. c. nõ in inferenda: sed depellenda iniuria lex virtutis: qui enĩ nõ repellit a socio iniuriã si põt: tam ipe est in vitio ꝗ ille q̃ facit: ⁊ inducit ibidem Moysen interficientẽ egyptũ ꝓpter iniuriã quã intulit hebreo: et. c. q̃ põt obuiare ⁊ pturbare puersos ⁊ nõ facit: nihil ẽ aliud ꝗ fauere impietati eorꝝ. Hic igit queri põt: vtꝝ quis nõ cõstitut⁹ in potestate: prinũ patientẽ iniuriã teneat defendere. Ad hoc di. q in dicto. c. nõ in inferẽda glo. verbũ illõ exponit: si põt: id est si in potestate cõstitutus: als nõ tenet ꝗtum ad restitutionẽ: vt patz. xxxiij. q. iiij. c. forte. in fi. tamẽ grauit peccat: nec est excusandus a mortali nõ diligens primũ sicut seipm: nõ enim diligit iniuriantẽ cohercẽdo: nec iniuriatũ defendẽdo: vñ si quilibet teneret aliũ defendere simpliciter: tunc p defensione pecuniã recipiens teneret illam restituere qõ non est verũ: vt. ff. qõ metus cã. l. metũ. ⊹ sed licz. qõ tñ sane intelligit si sibi defendẽdo picũlũ aliqõ imineret: nã si sine ꝓprio piculo facere posset: tũc ad hoc obligaret ex charitate fraterna ⁊ peccaret mortalit nõ faciẽs

quia tunc crudelis iudicaret: sicut a simili ponunt in argumentũ exẽpla diuersa. xxiij. q. iiij. c. ipsa pietas. Pretermittẽs igit defensionẽ prximorꝝ ad quã q̃s obligat⁹ erat ex sola charitate fracta: licet peccatꝝ incurrat: tũ illa ptermissio ad restitutionẽ nõ obligat: ad quã tñ tenet si ad hoc ꝯstrictus erat ex officio: si tamẽ aliũ defendere potuit sine reipublice dispẽdio vl' ppio periculo. In cui⁹ etiã argumẽtũ nõ defẽdẽs clericũ ne pcutiat cũ ꝗ ad eius officiũ pti neat in canonẽ ĩcidit: vt extra de sen. ex. c. quãte: vbi plane de hoc: pstim ĩ glo. q̃ latius hũc casũ psequit. Deniq; queri põt generalit ꝗtũ ad iudices vtriusq; stat⁹ tã ecclesiastici ꝗ secularis: vtꝝ iudex iniuste iudicãs teneat insolidũ illi ꝯtra quẽ sentẽtiã iniuste tulit. Ad hoc dicẽdũ ꝯz Jo. an. c. cũ eterni: in glo. sup verbo ꝯdẽnam⁹: de sen. ⁊ re iudi. li. vj. q̃ si p cupiditatẽ odium amorẽ vl' fauorez iniuste iudicauit: ⁊ causa ciuilis est: teneat ad restitutionẽ dãni qõ ex hoc euenit alteri: ⁊ vltra hoc punit in triplo ꝗtũ damnificauit. Si vero cã crimĩalis est nõ tãtũ teneat ad restituẽdũ damnꝝ a se illatũ: sed etiã illius bona sunt ꝯfiscãda vel publicanda: vt in auc. vt litigantes ex ordine litis iurẽt. §. si q̃s aũt. Si pinde iudex p ignorantiã iniuste iudicauit: nec fuit ignorantia crassa: tũc nõ tenet insolidꝝ ꝗ tñ arbitrio iudicis punit ex quasi delicto: vt. ff. de vari. ⁊ exordi. cogni. l. fi. ⁊ in. ſti. de obli. q̃ ex quasi deli. nas. in pnci. Si autẽ p metũ cadentẽ in ꝯstantẽ virũ iniuste iudicat: tũc tñ mortalit peccat: sed ad restitutionẽ nõ obligat nisi tpe accepti officij dubitasset de hoc metu tũc enĩ tenet pti lese fm Baldũ. C. de pena iudi. ma. iudi. l. fina. Si pinde iudex iprudẽtia vl' ignorantia crassa tulit iniquã sentẽtiã: vt qz sentiebat se imperitũ: ⁊ tñ de iudicio se intromisit: vel qz sufficiẽs erat quo ad scientiam si voluisset libros reuoluere ⁊ studere sed ex negligentia omisit ⁊ sic in iudicio deuiauit Tũc fm Monaldũ tenet ad totũ inkesse illi qui ex tali sentẽtia lesus est: nisi posset illũ inducere pro quo tulit sentẽtiã ad plenã satisfactionẽ leso faciendꝝ: vt. C. de pena iudi. ma. iudi. l. vlti. ⁊ fm leges multas alias penas sustinere deberet: mit⁹ tñ agendũ est cũ ignorantib⁹ ⁊ negligentib⁹ ꝗ cũ dolo agentib⁹: verũtamẽ q̃busdã hec dura vident ꝗtũ ad iudices delegatos q̃bus delegant cause scient a papa: eo q reputãtur boni viri licet iuris vt frequẽter ignari: nõ enĩ videt q̃ isti teneant si ferunt iniquã sententiã: dũmodo tñ hoc faciãt bona fide ⁊ de ꝯsilio peritorꝝ: als enĩ bene tenerent si in requirẽdo ꝯsiliũ fuerint negligẽtes aut culpabiles. Similit etiã quicunq; iudex si per iprudentiã assessoris male iudicauit ignorant erit excusatus: si tñ assessor ille credebat ab omibus iustus ⁊ peritus: ⁊ ipse assessor tenet insolidũ: qz culpa illius fuit qui vt iudicẽ informet ꝓpter scientiã pcipue eligi debet: vt. ff. q̃ q̃s iuris. l. ij. Idem Hosti. Secũdo queri põt vtrũ iudex pecuniã recipiẽs vt iudicet vl' nõ iudicet teneat ad restitutionẽ: pstim cũ ex officio sibi credito incũbat iudicare. Ad ꝗ dicendũ fm Monal. q̃ exq̃ iudex ex officõ sibi credito iudicare tenet ⁊ bene ⁊ gratis. ideo recipiẽs pecuniã vt simplicit iudicet vel vt bene iudicet obligat ad restitutiõez illi a quo accepit: qz turpiter accepit ⁊ crimen concussionis cõmisit: licet alter nõ turpiter dedit. Crimẽ autẽ cõcussionis est cuꝝ q̃s in officio ꝯstitut⁹ extorquet aliq̃d a ꝗditis p metũ: aut qñ nõ vult facere qõ tenetur nisi data pecunia. Aut cũ q̃s officialis vltra stipendia sibi ꝯstituta extorquet: cõtra illud euangelicũ: neminẽ cõcutiatis ꝯz estote cõtenti stipendijs vestris: vel etiam cũ q̃s accusat vel ꝓpter pecuniã ab accusatione desistit aut ꝓpt potentiã: ⁊ oẽs pdicti tenet ad restitutionẽ ei q̃ dedit: si ſ turpit dedit tẽ enĩ dãda essꝝ illi ĩ cui⁹ iniuriã data fuerit de q̃ ꝯcussiõe pla habent. j. q. j. circa finẽ. c. iubem⁹: cũ. c. sequẽ. ⁊ in glosa.

Preterea si iudex pecuniã accepit vt nõ iudicaret: tenet nõ solũ ad restitutionẽ: ſ q̃dẽ illi q̃ dedit in alteri⁹ iniuriã: sed illi in cuius iniuriã data est: verũ etiã tenet ad omne interesse: vnde. xiiij. q. v. c. non sane: subdit: nõ ideo debet iudex vẽdere iustꝝ iudiciũ: aut testis verũ testimoniũ: qz vendit aduocatus iustũ patrocinũ: ⁊ iurisperitus iustũ cõsiliũ: illi enĩ inc vtranq; ptez ad examẽ adhibent: isti ex vna pte ꝯstitut cũ aũt iudicia ⁊ testimonia q̃ nec iusta nec vera vendẽda sunt iniq̃ ⁊ falsa vendunt: multo sceleratius vtiq; pecunia sumitur: quia scelerate etiã ꝗuis a volentibus datur. Et in glo. Si proinde recepit pecuniaꝝ vt inique iudicaret: restituere pariformiter obligatur illi in cuius iniuriaz accepit vel saltem dari debet pauperibus: q̃ si iniquẽ tulit sententiam: tenetur ad omne dã

num iniuriam passo: nisi cogat illū ad plenam restitutionem pro quo tam iniquā tulit sententiam: concor. etiam Alex. de bal. in. iij. parte in tractatu iudicialiū precepto rū. Hinc Sco. sic exponit istud peccatū: non obstans. s. non faciendo restitui ablatum: cū sibi ex officio competit. Deniq; fm Io. de pla. Iudex obmittens condemnationem expensarum tenetur de proprio easdem refundere parti lese: quod sane tamē intelligendū est: si fuerint petite: nam als sunt in pari causa negligentie: scilicet partis non petentis: ⁊ iudicis nō cōdēnantis. Ad laudē dei.

De nono peccato alieno qō est nō manifestare: ⁊ qualiē in multis casibus obligat ad restitutionem: Sermo LVI

On furtuz facies.

B n Exo. xx. Nonū peccatū alienū est non manifestare peccatū maleficiū aut quodcūq; aliō post factū: cū tamen ratio dictat esse necessario manifestādū: sicut occultare vel mutuū se ꝑbere pertinet ad id qō est futurū vl ꝑsens: id est ante factū vel in facto. Ille nanq; ꝓprie non manifestat qui sciens vbi sit res furata nō indicat etiam ĩterrogatus: vnde diē Hiero. sup parabolis: ⁊ habē extra de furē. c. q̄ cū fure partiē occidit animā suā: nō fur solē sed ille reus tenetur qui cōsciō furi q̄rente possessore nō indicat: ex quo patet q̄ peccat mortaliter: nō tū tenē ad restitutionez scōm Tho. ⁊ Ulricū: nisi ad hoc mānifestādū ex officio teneat: vel nisi res furtiua in domo sua vel etiā in aliena suo tū consilio vel auxilio fuerit occultata: quia tūc efficaciter cooperat furi. Verūtamē fm Scotuz cū quis requisitus fuerit in iudicio sentēti aliter vbi res furto sublata est vel aliē iniuste detenta vt posset restitui vero dño: et tū veritatē dicēdo nō imineret sibi periculū status vel persone: talis inquā nō manifestādo tenē ad omne dānū q̄ exinde lesus ꝓsequiē: vnde. xj. q. iij. c. quisq; subditur: vterq; reꝰ ēt qui veritatē occultat ⁊ q̄ mendaciū dicit q̄ ⁊ ille prodesse nō vult ⁊ iste nocere desiderat. Ex quibus patz q̄ in iudicio negans perhibere testimoniū in alterius detrimentū: eidē ad restitutionē per pessi damni obligatus est. In cuius argumentū fm Baldū. C. de epi. ⁊ cleri. in. l. ꝑ byteri. Nō solū falsus testis est ille q̄ loquitur falsū: sed q̄ ⁊ veritatē nouit ⁊ tacet cum interrogat: q̄ optime ꝓbat in textu p̄dicte legis. Hic primo generaliē q̄rī pōt de testibus: vtrū nō volētes manifestare veritatē ꝓpter q̄ aliq̄ damnū incurrūt iniuste teneant eisdē ad faciendā plenariā restitutionē. Ad ꝗ dicendū fm Richar. q̄ si interrogati a iudice vl ab alio ad quē ꝑtinet veritatē scitā nō manifestāt: cū tū sine periculo possint rūdere veritatē tenent insolidū. Et in hoc ꝓcordat dictū. c. qui cū fure. Qz si ꝗ fecerūt corrupti ꝑcio tenent etiā illō restituere: nō illi q̄ dedit sed illi in cuius iniuriā datū: est ar. xiij. q. v. c. nō sane. Idē eū esse iudicat in hac ꝑte dare falsū testimonium ⁊ nō manifestare vez: vt in di. c. q̄s q̄s. Ad ꝗ facit q̄ ait Origen sup Leuitē. Si q̄s inq̄t ea q̄ videt in ꝓximi sui delicto non indicat vel in testimoniū vocat nō q̄ vera sunt dicit: peccatum q̄ cōmisit ille q̄ celat ipe suscipiet: vnde ad ꝓseruandā ⁊ manifestandā in testimonio veritatē io offensus affectus testiū requiriē. Dicit eū Amb. i epistola quadā. Duobus aut trib testib stat oīe verbū: sed illis testibus q̄ ante hesternū aut nudiustertius nō fuerūt inimici: ne irati nocere cupiāt: ne lesi vlcisci se velint: inoffensus sgiē affectus testiū queriē: ꝗ ille. Secūdo queri pōt vtrū peccet q̄s accipiendo pecuniā vt indicet ea ꝓpter q̄ ꝓximus iniuste dānū pateret nisi mānifestaret. ꝑsertim cū ad reuelationē in tali casu simpliciē obligeē ex fraēna charitate. Ad hoc rūdet Anthoni de butrio q̄ de iure quidē ciuili aliq̄d recipe pōt: secus tū est de iure canonico. Scōm vtrūq; tū ius indicatiōe facta recipe licet ꝑciū gratis oblatū. Verū tamē Alex. de bal. materiā hāc latius ꝑsequēs in. iij. ꝑte summe in tractatu iudicialiū precepto ꝓ dicit q̄ aliud est accipe munus ꝓ testificatiōe vel manifestatiōe veritatis: ⁊ aliud est ꝑcipere sumptos necessarios. Primū eū nephas est ⁊ priuatio veritatis: si ergo recipit munꝰ ꝓ vero testimonio ferēdo tenē illud restituere danti: q̄a dicit Richar. in. iiij. di. xv. q̄ testib nō licz vēdere testimoniū: eo q̄ q̄libet interrogatus ꝓ loco ⁊ tpe tenē testimoniū ꝓhibere veritati: als eū simoniac est si recipit aliq̄d ꝓ veritate dicēda. Q̄ tū Alex. de ba. diē eē vez dūtaxat q̄ q̄s testimoniū fert ꝓ pecunia in causis ecclesiastiē ⁊ ꝑsonis ecclesiastiē: in alijs aūt graue ē pctū. Si ꝗ recipit munꝰ ꝓ falso testimonio: tenē illi ĩ cuius iniuriā recepit: ⁊ insup tenē ad oīne interesse ꝑti lese: vt ex de testi. c. siē in glo. sup ꝗbo dederūt: q̄ intelligēdū est sane: q̄ñ. s. dedit ꝓ ferēdo falsū testimōio: secꝰ autē si nō dedit eo aio vt testē corrūperet sz vt sibi iusticia obseruaret. ar. xiij. q. v. c. non sane: ⁊ ex de simonia. c. dilectus: vbi plane de ꝗ. Et idē dicēdū est de iudice: vt in di. c. nō sane. Scōm aūt. i. sūptꝰ necessarios sumere licitū est: qz nemo tenē ꝓprijs stipendijs militare: ⁊ ideo ꝑ quos fuerint postulati sumptus cōpetētes ministrent: etiā si ĩ pecuniaria causa sint testes ab alia ꝑte, pducēdi sūpt dico ineūdo stādo ⁊ redeūdo: vt C. de testib. l. q̄ñ: ⁊ ptz de rescrip. li. vj. c. statutū: vbi ōz. §. fi. q̄ nullus ꝓ ferēdo testimonio fraudulent ꝑcuret a iudice aliū vocari: nisi cā reqrat: ⁊ tūc nō nisi a ꝑducēte vocatis ꝓ testimonio ferēdo cōpetētes expensas ministrari faciat q̄s fecerūt venendo stādo ⁊ redeūdo: ꝗ ibi: īmo nedū sūptꝰ sz etiā mercedē dierū q̄bus stetit occupat ꝓ reddēdo testimonio ⁊ amisit opas suas dz recipe: vt notat Jacobꝰ butrigariꝰ. C. de testi. in. l. si q̄ñ: vbi ōz nō oportet ꝓ alienis comodis suas inuenire difficultates: ⁊ no. glo. in di. §. fi. dicens q̄ iudex ⁊ testis nec lucrū nec dāna ex officijs ad q̄ vocant sentire debēt. Cetez nō minus obligāt insolidū q̄ nō manifestāt lras occultatas aut lras falsificatas: aut etiā post solutionē in fraudē reseruatas: vt suo tpe ipi vl posteri eoz semel soluta repetere valeāt. Tertio q̄rī pōt de testimonio ꝓsciētie q̄ dat in cōfessiōe: vtrū. s. ꝓfessionē suā in ꝑte tū mānifestans vl saltē diuidēs ⁊ diuersis diuersa ꝓfitēs teneat ad reiterandā ꝓfessionē: etiām posito casu q̄ habeat plures ꝓprios sacerdotes: ꝑsertim cū ōz ex de pe. ⁊ re. oīnis vtriusq; sexus fidelis postq̄ ad annos discretiōis puenerit oīa sua peccata saltez semel in anno fideliter cōfiteat ꝓprio sacerdoti ⁊ iniunctā penitētiaz ꝓ viribꝰ ꝓprijs studeat adimplere. Ad ꝗ rūdet Tho. i. iiij. di. xvij. q̄ in medicina corporali oportz q̄ medicus nō solū vnū morbū ꝓtra quē medicinā dare debet agnoscat: sed vniuersaliter totā habitudinē ipiꝰ infirmi: eo q̄ vnꝰ morbus ex adiūctione alterius aggrauat ⁊ medicina que vni morbo cōpeteret alteri nocumentū ꝑstaret. Et similiē est in peccatis: qz vnū aggrauat ex adiūctiōe alteriꝰ: ⁊ illō q̄ vni petō eēt ꝓueniēs medicina alteri ꝑberet incētiuū cū q̄nq; aliq̄s ꝓtrarijs peccatis ĩfectus sit: siē Greg. i pastoralī docet. Et ideo de necēitate ꝓfessiōis ē q̄ hō oīa pctā ꝓfiteat q̄ in memoria hz: q̄ si nō facit nō est ꝓfessio sz ꝓfessiōis simulatio. Et licz sacerdos nō possit de oīb absoluere tū tenē sibi oīa ꝓfiteri vt quātitatē totiꝰ culpe agnoscat: ⁊ de illis a q̄bus absoluere nō potest ad superiorē remittat. Concor. Heinr. boyc. in dicto. c. oīnis: dicēs q̄ nō licz confessionē diuidere vt in fraudē vl ꝑ verecūdiā ꝓfiteat diuersa diuersis ita q̄ ꝑtē cuilibet ꝓfiteat: sicut q̄dā faciūt ꝓꝑ verecundiā ꝓsiderādo maximā cōgertē peccatorū ab ipis cōmisso ꝓ: q̄ cauēdū est: vt ptz de pe. di. v. c. j. vbi subdit. Cautus sit ꝓfitēs ne verecūdia ductꝰ diuidat apō se ꝓfessionē vt diuersa velit diuersis sacerdotibꝰ manifestare: quidā eū vni celāt q̄ alijs manifestāda ꝓseruāt: q̄ est se laudare ⁊ hypocrisim rēdere ⁊ semp venia carere ad quam ꝑ frustra putat puenire. Si vero non omittit aliq̄ peccatū in fraudē vel ꝓꝑ verecundiā: sz qz ꝑtūc nō habuit in memoria ⁊ recordat postea: sufficit q̄ ꝗ peccatū dicat explicite: alia aūt iā ꝓfessa in generali solū vt dicēdo q̄ cū alia multa ꝓfiteret ꝗ obligatus fuerit. Et licet ꝓueniēs eēt vt vni sciliicet cui alia ꝓfessus ē etiā pctū oblitū ꝓfiteret si cōmode possit haberi nec aliō obesz incōuentēs: tū ꝗ nō est de necēitate: qz priori ꝓfessus ē oīa q̄ ꝑtūc occurrebāt memorie. Nec etiā pctā sic semel ꝓfessa fide bona necē ē denuo ꝓfiteri sz Hein. boyc. vbi. s. ⁊ fm Hosti. Aū de pe. di. j. c. lauāt lachrymē. §. nō ita: subdit. Nec ē necē vt q̄ semel sacerdoti ꝓfessi fuerimꝰ denuo ꝓfiteamur: sz lingua cordis nō carnis apō nostꝝ indicē ingit ꝓfiteri debemꝰ. Ex q̄bꝰ oīnibꝰ ptz q̄ qui sciens obmittit pctū aliq̄ō in ꝓfessione q̄ō tū est ꝓfitēdū de necēitate: nō solū absolutiōez ⁊ idulgētiā pctōꝝ nō ꝓsequē ꝗ etiā tā ficte ꝓfitēdo mortaliē peccare iudicat. Cōmittit eū mēdaciū ꝑnitiosū ꝓtra salutē ꝓprīā q̄ ē mortale peccatū: qz oīne mēdaciū ꝑnitiosū q̄ cōtrariat charitati dei vel ꝓximi vl etiā ꝓprie saluti mortale est pctū. De quo Sap. j. Os quod mēt.tur occidit animam: nimirum: quia tale mendacium opponit veritati: charitati ⁊ anime ꝓprie saluti: insup positus in loco rei committit fraudem dolosam ⁊ simulationē dānosaz: contra confessorē sedentē in loco iudicē ēt/

ni cui merito ꝓ Eccli.xxxvij. O pſũptio ne quissima vnde causata es cooperire aridã malicią ⁊ doloſitatẽ illi⁹ ſcz p hypocriſim ⁊ ſimulationẽ: eſt enĩ pſumptio necꝫ cõtra ꝓfeſſorẽ: nequior ꝓtra deũ: nequiſſima vero ꝓtra ſemetipſũ: ꝓfeſſorẽ decipit: deũ irridet: ⁊ ſeipm execrabilius dãnat. Oz ſi q̃ritur q̃ ſunt illa peccata neceſſario ꝓfitẽda dicẽdũ ſm glo. in di.c.omis vtriuſqꝫ ſex⁹: qz omnia peccata mortalia: alꝫ nõ eẽt fructuoſa penitẽtia nõ aũt venialia: qz tollun tur p oratione dñica: vt de pẽitẽtia: di.iij. c. de quotidianis breuibus leuibuſqꝫ peccatis ſine q̃bus hec vita non ducit quotidiana oratio fidelũ ſatiſfaciat: eo ꝫ enĩ eſt dicere Pater noſter ⁊c. Quidam tñ aplm imitãtes in venialib⁹ ponũt tres grad⁹ q̃s aplus vocat lignũ: fenũ: ſtipulã: p lignum igitur intelligunt maiora veniala que ſunt nimis inueterata vel in cõſuetudinẽ deducta: ⁊ iſta ꝓfiteri debẽt ſi copia ſacerdotis habeat ⁊ hoc ꝓter periculũ peccati mortalis eo q̃ p frequẽtẽ lapſũ in aliq̃ venia ale quis diſpõit ad mortale: ⁊ hoc fit ex cõplacẽtia peccati ⁊ ꝓtẽptu dei: vñ dicit Auguſ. q̃ nullũ peccatũ eſt adeo veniale q̃ ſi fiat mortale ſi placet: ſcz intantũ q̃ etiam ſi q̃s ſciret eſſe mortale nõ tñ dimitteret ppetrare: p fenũ Xo intelligũt minora q̃ ꝓfitẽda ſunt ſaltẽ in genere: p ſtipula aũt intelligunt minima venialia q̃ ꝓſiſtunt in ſola cogitatione nec peuenũt ad ꝓſenſũ q̃ pñt in genere ꝓfiteri vl nõ ꝓfiteri ſed delent multiſ modis: de q̃bus ꝓrie intelligit dictũ. c. de quotidianis: vbi ſubdit q̃ hec oratio ſcz Pater noſter: minima pcta quotidiana delet. Pozro de cõfeſſore de facto abſoluẽte q̃ de iure nõ potuit: habet. ſ. in vij. pctõ alieno. Quarto q̃ri põt de teſtimõio medico ꝫ q̃ nõ manifeſtãt infirmis infirmitates ſuas corporales frequẽt accidere ꝓter egritudines ſpũales: vt ſic ad medicinam ſpũalẽ animaꝫ inducãt: vtrũ ſcz obligant illis vl ſaltez deo in iudicio animaꝫ. Ad ꝶ dicendũ q̃ extra de pe. ⁊ re. c. cũ ĩfirmitas: p̃ceptũ eſt medicis q̃ cũ ad infirmos venerint eos añ oĩa moneant ⁊ iducãt vt medicos aduocẽt aĩaꝫ: qz nõnũq̃ ex pctõ ꝓuẽit corporalꝫ infirmitas: dicẽte dño languido quẽ ſanauerat: vade ⁊ ampli⁹ no. pe. ne de te. tibi ali. ꝓtingat: vt ſic poſtq̃ fuerit infirmo de ſpirituali ſalute ꝓuiſum: ad corporalis medicine remediũ ſalubrius ꝓcedat. cũ ceſſante cauſa ceſſat ⁊ effectus: vnde ſm Hoſti. exq̃ dicit in textu: p̃cipim⁹: ideo trãſgreſſor peccat mortalit. Et addit in textu q̃ cauſa huius inſtitutõis ẽ: qz infirmatur aliquis ⁊ ꝓ ei a medico vt de ſalute aĩe diſponat cadit in deſperationẽ ⁊ faciliuſ mortis periculũ incurrit: vnde ꝓhibet in ꝶ. c. j. ne medici infirmos in ſuã curã recipiant niſi prius infirmi p medicũ anime curauerint ſe emẽdare: ſcdo q̃ ſi medic⁹ fecerit cõtra iſtã cõſtitutionẽ excõicet vſqꝫ ad ſatisfactionẽ ꝓdignã: tertio q̃ cũ aĩa ſit multo p̃cioſior corpore nullus medic⁹ egroto ſua deat q̃ in periculũ anime deducat: et hoc ſub iterminatiõe anathematis: verũtamẽ tales medici maxime obligant in iudicio anime qui per certa ſigna mortẽ vicinã formidantes: egroſqꝫ affectata diſſimulatiõe diſpoſitionẽ domus ſue rerũqꝫ ſuaꝫ ac maxime ſalutẽ animaꝫ poſtergãtes: nõ enũciant illis periculũ vite ac certitudinẽ mortis vt ſic maturius ꝓrie ſaluti ꝓuideant: his enĩ nõ incõgrue dici põt illud Ezechiel. iij. Fili homĩs ſpeculatorẽ dedi te domui iſrl. ⁊c. in cuius argumẽtũ miſit dñs Eſaiaz ad Ezechiã egrotantẽ vt illi diceret: diſpone domui tue quia morieris tu ⁊ non viues.

Quinto queri põt vtrũ ſciẽs ⁊ nõ manifeſtans impedimentũ q̃cunqꝫ inĩ ꝓtrahẽtes matrimoniũ obligẽt in iudicio anime. Ad hoc dicẽdũ q̃ Jnno. iij. in ꝓcilio generali: vt patet extra de clãdeſ. deſpon. c. cuz inhibitio: penit⁹ ꝓhibet occulta cõiugia q̃ fiũt nõ ꝑmiſſa denũciatione: preciptens vt nullus ſacerdos talibus nuptijs inĩeſſe ꝑſumat: ⁊ generalit ſtatuẽs vt cũ matrimonia ꝓtrahẽda fuerint in eccleſijs p ꝑſbyteros publice ꝓponant cõpetẽti termio ꝑfinito: vt infra illũ q̃ voluerint ⁊ valuerint legitimũ ĩpedimẽtũ opponant: ⁊ ipi ꝑſbyteri p ſe nihilomin⁹ inueſtigẽt vtrũ aliq̃ ĩpedimentũ obſiſtat: ſi autẽ aliq̃ rõnabile obiectũ fuerit ꝓtra copulã ꝓtrahendã: tũc exp̃ſſe ꝓtract⁹ inĩdicat donec q̃d fieri debeat ſup eo manifeſtis ꝓſiterit documẽt: q̃ ſi parrochialꝫ ſacerdos tales ꝓiunctiões ꝓhibere ꝓtẽpſerit: vl etiã q̃libz regularis q̃ eis inĩeſſe ꝑſupſerit p trienniũ ab officio ſuſpẽdat: graui⁹ puniẽd⁹ ſi culpe q̃litaꝫ poſtulauerit: ⁊ his q̃ talit copulari ꝑſupſerit etiã in gradu ꝓceſſo ꝓdigna penitẽtia intũgat: glo. ꝓt ꝓtẽptũ eccle: vnde ſuper verbo: qui volũt: dicit glo. q̃ quaſi publicum crimen videtur ad quod denunciandu q̃libet admittitur: ĩmo quilibet tenet ſalutẽ

denũciare: vt patet extra de cognatiõe ſpirituali. c. tua nos: vbi ſubdit: q̃ q̃ ꝓtractũ in caſu ꝓhibito ſciuerint debẽt illud eccle denũciare: glo. nota argumẽtũ q̃ denũciatio criminũ ad oẽs ſpectat ⁊ nõ tñ ad p̃latũ: quã denũciationẽ ſi ꝑtermittũt mortalit peccãt: p̃ſertim cũ a paſtorib⁹ eccleꝫ publice in eccleſijs exigunt ⁊ ꝓticipes fiũt oĩm maloꝫ q̃ exinde ſequunt. Mirũ cũ eccle paſtores ꝶ edictũ ꝓmulgãtes p̃cipiunt in virtute obedientie ſub pena excommunicatiõis: vt impedimẽta ſcita denuncient: maxime tñ peccãt q̃ ſcienĩ in caſu ꝓhibito ꝓtrahũt nec mãifeſtãt: cũ tñ ĩpedimẽtũ legittimũ agnoſcãt nõ matrimonia ſed ceſtuoſa cõnubia damnabiliter excolẽtes. Deniq̃ generalit omnes preciũ recipientes aut ꝓtractus quoſcunqꝫ faciẽtes cũ aliis de manifeſtatiõe vel inſtructiõe debita cuiuſlibet artis mechanice ſibi vl ſuis faciendã: niſi talẽ ꝓtractũ vl cõpromiſſũ facto cõpleuerint tenent inſolidũ: dũmodo cõpromiſſũ ex altera pte debitũ ſortiat effectũ. Similit ⁊ doctores quarũcunqꝫ facultatũ vel artiũ tenent debitã oſtendere fidelitatẽ in cõpromiſſis: ſic predicatores veritatis ⁊ anĩ aꝫ rectores ac coadiutores ĩ ꝶmonib⁹: ꝓfeſſionibus ⁊ cõſimilib⁹: quibuſcunqꝫ tenent manifeſtare fidelit viã rectã iuſticie veritatis ⁊ ſalutis: nõ declinãtes p̃ce: p̃cio: fauore: odio vel alijs affectib⁹ ĩordinatis quibuſcunqꝫ: neq̃ ad dexterã neq̃ ad ſiniſtrã: alꝫ obligarẽt in iudicio anime ſũmo iudici de ſanguine animaꝫ eorũz q̃ talit decepti fuerint: tenent inq̃ ĩpis deceptis ad reſtitutionẽ damni irreconpenſabilis: hic ꝓ Sapiẽ. vj. Judiciũ duriſſimuz in his q̃ p̃ſunt fiet ⁊ potentes potẽter tormenta patient: q̃ a nobis auertat chriſt⁹ ieſus qui eſt bñdict⁹ in ſcl'a Amen.

Cui ꝓ fieri reſtitutio: ⁊ de triplici titulo dominij: ſcz iuſto ⁊ recto: iuſto nõ recto: ⁊ nec iuſto nec recto: Ser. LVII

On furtuz facies.

n Exo. xx. Tertio p̃ncipalit videndũ ẽ cui debeat fieri reſtitutio.

A Ad cul⁹ euidẽtiã dicẽ Sco. in. iiij. di. xv. q̃ reſtitutio fieri ꝓ dãnificato ſi ſit poſſibile: vt ſi nouit eũ ⁊ habeat p̃ſentẽ vl habere põt: aut ſi mitti põt ſine maiori ĩcõmodo q̃ illõ q̃ mittẽdũ eſt eẽt vtile ei: ⁊ intelligo de dãnificato vl ei⁹ heredib⁹ aut ꝓpinq̃s ſi mortu⁹ ẽ vl abſẽs: qz p̃ſumit lege nature q̃ magis velit reſtitutionẽ fieri ꝓpinquis ſuis. Jn duob⁹ tñ caſib⁹ nec ſibi nec ſuis fieri ꝓ reſtitutio. Primo ſi neſcit cui vel eo mortuo neſciunt ꝓpinq̃ ⁊ tũc ꝓ paupibus erogari vice illius: qz cui nõ põt tẽporalit ſubueniri reddi ꝓ ſpiritualit: q̃ maxime fit tribuendo pauperibus q̃ ſuccedũt loco chriſti: ⁊ in hoc fit illi reſtitutio poſſibilis. Secundo ſi maiores ſumptus fierẽt in mittẽdo q̃ res reſtituẽda valeat. Si vero non fierent maiores ſũptus tũc mitti debẽt expenſis iniuſte detinẽtis. ar. ff. de op. lib. l. opere enĩ: q̃ tñ ſic intelligendũ eſt ſane: q̃ ſi poſſeſſor: malefidei in aliũ locũ ſe trãſtulit q̃ vbi vſuras vl maleficiũ exercuit: tũc ꝓprijs ſumptib⁹ creditori mittere debet ſz Hoſtiẽ. Si vero creditor vel eius heres ſe trãſtulit: tũc ſm Bern. mitti ꝓ ſumptibuſ ipſius debitoris abſentis: ꝓbant ꝶ. ff. de rei ven. l. ſi res: ⁊. l. ſi vero: ⁊ in omib⁹ ſm Rodoneñ. penſande ſũt circũſtantie. ſ. q̃ntitas rei debite: remotio loci: expenſe q̃ fierent in mittendo: ⁊ pauptas ac diuitie ei⁹ cui fieri debet reſtitutio: qz tã pua poſſz eẽ ſũma rei reſtituẽde: ⁊ tã diues cui flẽda eſt q̃ nullo mõ p re tã modica velle debet pri mũ grauare: nec oportet q̃ tũc mittat ſz recurrẽdũ eſt ad arbitriũ boni viri: ꝶ Rodonen. Addit etiã Monald⁹ in ſumma. q̃ reſtitutio regulariter faciẽda eſt ſpoliatis vl eis nõ extãtib⁹ coꝫ heredib⁹ ſi reperiri poſſunt: q̃ vez eſt q̃ ſpoliat⁹ fecit teſtamẽtũ Si vero mãdauit in teſtamẽto diſtribui p executores q̃cquid ad ipz ſpectabat de mobilib⁹ ⁊ debitis tũc executoribus eius reſtitutio faciẽda eſt p rata ⁊ vxori p rata ac liberis ei⁹ p rata ſi ipa ⁊ liberi habere debeant aliquã ptẽ in reb⁹ teſtatoris de iure vl ex diſpoſitiõe teſtatoris: q̃ ſi nõ curauerit facere teſtamentũ tũc reſtitutio fieri debet heredi ab ĩteſtato: niſi talis teſtator vl heres ꝓiuatus eẽt iure rehabẽdi rem ſuã vt in iuſto bello aut impiali edicto vl eccleſiaſtico: puta qz tanq̃ heretic⁹ ꝓdẽnat⁹ eſt ſimpliciter vel vſqꝫ ad tẽpus dominio rei ſue: tũc enĩ ſimpliciter ⁊ vſqꝫ ad tẽpus illõ ſolutio talis rei differri ꝓ: vt extra de bere. c. excõmunicamus. §. credẽtes: ⁊ li. vj. de homi. c. p humani. Ad maiorẽ tñ eui dẽtiã ſm Berñ. de religiõe chriſtiana: duo ſũt ꝶ p̃ncipalit ꝓſideranda. ſ. titul⁹ quẽ ꝓ B

dñs ī re sibi vel alteri restituēda: ⁊ peccatū
qō iterucit ī ademptiōe rei possesse iuste.
Quātū igit ad primū triplex titul⁹ distin/
gui pōt nā prio q̄dā ī dñio rei titulū habēt
iustū ⁊ rectū: sicut hr̄i solet ī reb⁹ iuste acq̄/
sitis ab his quibus restitui debent: ⁊ tunc
talis aut est verus dominus aut dispensa/
tor: ꝓncipalis aut heres: si ver⁹ dñs rei tūc
sibi sp restitui dz. iij. q. j. c. reintegrāda ⁊ fe
re p totā q̄stionē et ꝑ vt dictū est: nisi iusto
bello vl̄ edicto ēperiali vl̄ ecclesiastico illa
re priuaret. Ex ꝑ etiā sequit: q̄ si fur ingre
diendo domū meā atq̄ psecut⁹ fugit ⁊ pal
liū suū dimittit rōne sui delicti ꝓuaret iure
suo quia ī dānū alteri⁹ veniebat: et licet ꝑ
nō debeā retinere cū possū id pauperibus
erogare siue furē illū agnoscā siue non. Si
tū dñs rei nō hr̄et sensū et auctoritatē dispē
sandi res suas. sicut amēs: pupillus: pdi/
gus ⁊ sic dealijs q̄b⁹ ꝑm legel tutor vl̄ cura
tor dari debz: tunc nō ē eis restituō facien
da sz tutorib⁹ curatorib⁹ aut his quib⁹ in/
cūbit agere curam illorum. Si pinde dispē
sator ē principalis sicut sūt dispēsatores ho/
spitaliū ecclesiasticorū bonorū seu aliarū pi/
arū domorū ⁊ cōsimiles: tūc talib⁹ eadem
restitui debēt si adhuc sūt ī officio vel eorū
legitimis successorib⁹. Notādum tū ꝑm
Tho. ꝑa 2ᵃ. q. lxij. et Alex. lomb. de prelat.
ecclesie: q̄ ipsi res ecclesie iuste subripe so/
lēt trib⁹ modis. Primo q̄ rē ecclesie ñ sibi
sz alteri deputatā subripiūt: vt si ēpus sibi
rem capituli vsurparet: ⁊ tūc certū ē q̄ ca/
pitulo restitui debet eā ponendo ī manus
eorū ad quos de iure ptinere videt. Scdo
q̄ ꝑsona ecclesiastica rē ecclesie sue custo/
die deputatā in alteri⁹ dominiū trāsferret
scz ꝓsanguinei: amici: meretrix: histrionis
vl̄ ꝓsilium ꝑsonarū: qō si facit ꝓpter fauo/
rē seculi aut ꝓpter peccatū qd ꝓmittit seu
ꝓpt carnalitatē peccat mortaliter. lxxxvj.
di. c. donare: et vltra ꝑ si ꝓpriū hz equipol
lentē rē in vtilitatē ecclesie restituere debz
⁊ hi q̄ taliter acceperūt ad restitutionē ob/
ligāt: tamē sine scādalo et cū scito dantis
et ꝑ successori vl̄ ei⁹ supiori vt veniat ī vti/
litatē ecclie: et sic liberat ipe dans ab obli
gatiōe restituēdi: q̄ si cā elimosyne ⁊ sustē
tationis nature ⁊ hoc ī iusta necessitate eis
tribuit: cū natura sit sustētanda non vicia
fouēda: nō tenet ad restitutionē: dūmodo
ac culpis eorū abstineat. lxxxvj. di. c. nō sa/
tis. §. pasce. xij. q. ij. et si illi ⁊. c. gloria. Si/
milit ñ obligāt ad restitutionē si dederūt
bene meritis ⁊ honestis viris qui iā eccle
seruitium impenderūt defendēdo patroci/
nū pstando vel elemosynas cōferēdo. xij.
q. ij. c. quicūq̄ ecclesiasticis. vbi plane de ꝑ
Tercio q̄ rem ecclesie subrupit solo aīmo:
scz dū incipit animū habere possidēdi rem
illā vt suā ⁊ nō ecclie: ⁊ tūc sufficit depone/
re animū possidēdi ⁊ retinēdi rē vt suā. Si
deniq̄ fuerit heres ver⁹ tūc eidē bona pre
cedētis dñi restitui debēt: vt ex de resti. spo
li. fere p totū: q̄ si plures sunt heredes tūc
ꝑm Ray. vnicuiq̄ restitutio faciēda est ꝑm
ꝓportionē sue hereditarie portiōis nisi he
redes essent instituti in aliquo certo puta
incentū vl̄ in domo vl̄ in agro ⁊ sic de alijs
tūc enī nō debet illis fieri restitutio sz his
q̄bus testator relinquit dispositionē bono
rū suorū. Porro si testator legauit omnia bo
na sua pauperibus seu alijs pijs locis: ⁊ hoc
simblicit vl̄ excepta certa quota: tunc sicut
p virtutē testamenti pauperibus vel illis
locis acquirit ius in bonis defuncti: sic eis
dē acquisitū est ius in his que tali legatori
de iure debent: ⁊ ideo in hoc casu talibus
eadē restitutio ē faciēda. Secūdo vero ꝓn/
cipalit qui habēt in dominio rei titulū iu/
stum sed nō rectū: sicut ꝓtingit in vsurario
q̄ intantū sup acquisitā vsurā titulū verū
habet: in q̄tū ei volūtarie volūtate tū coa/
cta res est exhibita: sed propterea nō habz
rectū: qr satisfacere obligat. Pro q̄ sciē/
dū q̄ si res aliqua dono vel quocunq̄ alio
mō lucratiuo fuit habita ab vsurario de q̄
ꝓstat q̄ q̄cq̄d habet est de vsuris ⁊ q̄ totuz
est necessariū ad soluēdū: tūc distinguēdū
est: aut enī illud ab eodē habitū ē q̄ potēs
erat satisfacere: licet post impotens fact⁹ sit
⁊ tunc iste nō tenetur restituere: qr cū vsu/
rarius dedit ver⁹ dñs erat ⁊ sine ipa re sa/
tisfacere poterat: ac p hoc recipiēs non de/
dit illi cām efficacē ad nō restituēdum: ⁊ si
post impotēs fact⁹ est ꝑ nō est ex culpa rec
ipientis: at idē dicendū est de dotib⁹ pstitis
filiabus ⁊ similibus. Si tū tpe datiōis vsu
rari⁹ erat ipotēs ad soluēdū: tūc recipiens
tenet ad restitutionē quā facere debet vsu
rario: nisi p indicē res essent restitutiōi iaz
sētētialit indicate. Licz q̄dā dicāt q̄ si res
talis p vsurā habita adhuc extat eadē spe/
cie ac numero apd receptorē qd tūc nō de/
bet reddi vsurario sed illi a q̄ p vsuras ex/
torsit: cui⁹ opiniōis sūt q̄ tenēt q̄ in vsura
dominiū nō trāsfert: nā ꝓpt triplicē rōnez
ꝓma ſnia videt verior. Prio rōne volūta/

rij: nā qd in vsura recipit vltra sortē nō est
simplicit violentū nec p vim factā dñio rei
nec etiā omino volūtariū sed ē volūtariuz
mixtū: sic aūt nō est in furto ⁊ rapina: quia
ibidē accipit ꝓtra volūtatē dñi: ꝓpt qd iu/
re poli equ⁹ furat⁹ est idē numero restituē
dus ad q̄scūq̄ puenerit man⁹: nō sic est de
equo p vsurā habito: qr sufficit q̄ fiat p̄cij
restitutio. Secūdo rōne mutui qd cōcurrit
in ꝓtractu vsure: hinc sicut in mutuo nō est
necesse q̄ mutuāti reddant eadē numero ſ
q̄ reddat equalēs: sic etiā videt eē ī excre
scentia que rōne mutui cōtigere solet. Ter
tio rōe experimēti: qr si is a q̄ p vsurā vsura
ri⁹ rē habuit eā sibi re acciperet auctorita/
te ꝓpria tanq̄ fur siue raptor puniret: qd
nō fieret si rei dominiū in vsura nō trāsfere
tur. Q̄ si obijcit si vsurario facta fuerit ta
lis restitutio nunq̄ forsitan restituet eā sed
forte dabit alijs ad vsurā: ⁊ sic soluēs dam
nificab it ⁊ vsurario quedā actio delinq̄n/
di dabit: sicq̄ sequit ex hoc duplex malū:
ecōtra si facta fuerit eidē restitutio qui sol/
uit vsurā duplex bonū exinde sequit: pri/
mū qr vsurarius erit ab illa restitutiōe libe
ratus: secūdū qr is q̄ prius vsurario soluit
vsuram erit de tali restitutiōe iustissime re
creat⁹. Ad hoc dicēdū q̄ si q̄s p talē vsurā
satisfaceret ei qui illā soluit ⁊ hoc cū cōscie
tia ⁊ licētia vsurarij ꝑfati vt a tli satisfacti/
one se nosceret liberatum: vtiq̄ prudent ⁊
charitatiue videret agere ꝓ vtroq̄: si tū ꝑ
fieret caute tūc in foro iudiciali posset vsu/
rarius ille repetere rē illā in casu quo nō es
set soluēdo vl̄ nō potēs ad restituendū vsu
ras: ⁊ sic bis soluere cogeret: ꝓpt qd vt ta
le periculū euitet talis restituēs adire de/
bet episcopū q̄ pōt ad satisfaciēdū vsurari/
os artare vt sic de sua licētia ⁊ obedientia
qd habet alteri restituat: ⁊ si postea tal re/
stituēs ab vsurario ꝑdicto molestaret co/
rā iudice seculari: posset eos mādare q̄ iu/
dex secularis de hoc se nullaten⁹ intromit/
tat: qr iā fecit negotiū illud ō foro suo: mā/
dās alteri q̄ illā restitutionē faceret. Q̄ si
q̄rit vtr tal q̄ nō timēs ab vsurario iteruz
cogi talē vsurā creditorib⁹ redderet obli/
garet ꝑ item restituere dicto vsurario. Di/
cendū q̄ nō: qr q̄nis eo inuito tū vtilit cau
sā suā gessit ⁊ etiā sine sui ratihabitiōe vsu
rari⁹ absolut⁹ ē de illa q̄ntitate vsure: lz si
sit absolutus a culpa donec de pctō ꝓtera
Cetera q̄ dicta sūt de vsurario quo ad titu/
lū eodē mō sūt ītelligēda de quocūq̄ q̄ ꝑm
humana iura rōnabilit edita iustū titulū
dominij habet in reb⁹ licet nō rectū: verbi
gratia. Quidā cui⁹ dom⁹ q̄dā est ꝑ rectā
rationē q̄ illa molestat in iudicio ab alio q̄
prēdit se ius habere sup illā: tandē verus
dñs in ꝓbationib⁹ deficit: ⁊ molestās sen/
tentialit in iudicio domū recipit: domū lo
cat eadē dom⁹: tertio qui de hoc veritatez
nouit: tunc ille tertius de pēsione tenet re/
spōdere illi q̄ iusto titulo licet nō recto pos
sidet illā: licet ꝑm rectā ꝓscientiā sciat mo/
lestātē pdictū obligari ad restitutionē tam
pensiōis q̄ dom⁹: ⁊ de ꝓsilib⁹ idē ē iudiciū:
ꝑ ē sētētia Inno. extra de elec. in. c. q̄ sicut
Tertio deniq̄ ꝓncipalit q̄dā ī dominio
rei nec habēt iustū titulū nec rectū: eo q̄ in
illos nō trāsfert dominiū: sic sūt raptores
fures: simoniaci ⁊ ꝓsiles q̄ nullo iure iustū
dominij titulū nec rectū ꝓsequunt: ⁊ ideo
res a pdictis habite nō sūt eis restituēde ſ
veris illarū dñis q̄rū erāt: excepta simonia
de q̄ videbit in ꝑmōe sequēti: vñ ꝑm q̄sdaz
excepta dicta simonia cuicunq̄ predictorū
scz furi: raptori vl̄ similibus homo restitu/
erit minime liberatus est: quia ad quascū/
q̄ manus: furta vel rapina peruenerint sē/
per obligant ad restituendū vero domino
si nouerint illū: sin autē tunc restituendus
est furi vel raptori vt ipse restituat: verūta
men si vero domio restituere disponit hoc
faciat per personam religiosam aut aliam
fidelem suppresso nomine furis vel rapto/
ris: cum fama potior sit q̄ terrena substan
tia. Ad laudē dei.

Cui debeant restitui ea que sūt cū culpa data vel accepta seu data ⁊ accepta simul: Ser. LVIII

On furtum facies:

n Exo. xx. Aliso de ꝓsideratiōe tri/
plicis tituli in restitutione debiti
facienda. Jam ꝑsequendū est scdm: scz de
ꝓsideratiōe pcti quod interuenire pōt ī de
bito restituendo. Pro quo sciendū scdz
Alex. de hal. q̄ res q̄ est restitutiōi subno/
xia: ab alio plerūq̄ turpiter ac male accipi
tur tripliciter: aut cum culpa accipientis ⁊
non dantis: aut cum culpa dantis ⁊ nō ac/
cipientis: aut cuz culpa vtriusq̄: ⁊ hoc no/
tat textus. ff. de cōditi. ob tur. causam. l. j.
Primo nanq̄ res restituenda quando/
q̄ suscipitur cum culpa accipiētis ⁊ nō dā/
tis: sic patet in rapīa: furto: vsura ⁊c. ⁊ tūc

res restitui debet illi cuius fuit qz nõ amisit dominiũ suũ: vñ. xiiij. q. v. c. nõ sane: sed dicit in fi. Qui xo ꝓtra ius humane societatis: furtis: rapinis: calũnijs: oppressioibus aliq̃ abstulerũt: reddẽda potius q̃ donãda cesem⁹. Zachei publicani exemplo: q̃ scz dixit Lu. xix. Si quẽ defraudaui reddo quadruplũ: ⁊ qz multipharie res accipi põt cũ culpa ⁊ turpitudĩe accipiẽtis respectu dantis: nec semp teneat accipiẽs danti restituere: ideo ponamus ꝗ exẽpli grã causus duos. Primus est de illo q̃ mutuat nũmos alteri cũ pacto q̃ alter ire teneat ad suam molendinã vel ad fractoriũ suũ fornuz aut scolas aut suas emere mercimonias: ⁊ sic de alijs: vel etiã eo pacto solutionẽ debiti expectat ac alias nõ mutuaret vl̃ expectaret: talis eñ fm docto. vsurã cõmittit licet aliter ex hoc nullũ detrimentũ habuit: ratio huius est: iste cõmoduz ex hoc suscepit ⁊ vtilitatẽ que pecunia estimari potest: habent eñ predicta ex hoc maiozẽ ꝓcursuz creditũ ⁊ sequelã que pñt ⁊ debẽt estimari pecunia iudicio boni viri: ꝗ sentit Jo. an. in regula iuris: petñ: li. vj. nõ tñ debz talis vsura restitui alteri debitori si nulluz ex ꝗ detrimentũ sustinuit. Qz si querit cui ergo debeat restitui. Dicendũ q̃ erogari debet pauperib⁹: cui⁹ ratio est: quia qui iuit ad alterius pistrinã nõ sustinuit aliqõ detrimentũ nec ꝓtulit suo creditori aliqõ lucrũ intuitu mutui qõ nõ antea ꝓtulisz et dẽ vel alteri eũdo ad pistrinã: ⁊ ideo nõ potest se putare fuisse grauatũ ac p ꝓsequens nihil restat illi restituendũ. Mutuãs autẽ vel solutionẽ ꝓrogãs: aliqõ appĉiabile comodũ rõne mutui ꝓsecut⁹ est: qõ tñ retinere nõ põt. Hinc in causas pias ꝗ ipm dispẽsandũ est. Secũdus vero casus ẽ de vsurario mentali. Pro quo sciẽdũ q̃ is q̃ mutuũ dedit principalit̃ ppt̃ lucrum aliqõ vl̃ do nũ licz minime deductũ in pactũ: nec q̃dem explicite nec implicite mẽtalẽ vsuram cõmisit: vt extra de vsur. in. c. cõsuluit: vbi de hoc casu papa Urban⁹. iij. cõsulit: us vt p̃ sit vsura: rñdet q̃ sic: vt ex euãgelio Luce Manifeste cognoscit in quo dr: date mutuum nihil inde sperãtes. Mõi homies pro intẽtione lucri quã habẽt cũ omis vsura et supabundantia ꝓhibeat: in lege indicãdi sunt male agere: ⁊ ad ea que sic sunt accepta restituẽda in animarũ iudicio efficacit̃ inducẽdi: ꝗ ibi: ppt̃ qõ sic recepta retinere nõ põt: eo q̃ ꝓtra dñi legẽ recepit: nec ille q̃ ppt̃ mutuũ alteri dedit rehabere dz: quia volũtarie qõ dedit a se abdicauit: ꝛ paupibus est erogãdũ: vt. xiiij. q. v. c. non sane.

Secundo res restituẽda qñq̃ recipit̃ cũ culpa ⁊ turpitudine dantis ꝛ nõ accipientis: sicut qñ q̃s aliq̃d intẽtiõe mala dedit: q̃uis accipiẽs intẽtiõe bona recepit. Exempli grã. Sepe ꝓtingit de furib⁹: raptorib⁹: oppressorib⁹: vsurarijs ⁊ similib⁹ q̃ ex vanitate vl̃ pompa sclĩ faciũt elemosynas cõstituũt capellas: dotant altaria ⁊ filia dei iuste acq̃sitis certa nõ restituẽdo certꝫ: tũc qz datũ nõ fuit in potestate dãtis: qz qõ dedit alienũ fuit: vl̃ in eo dãdi potestatẽ non habuit: reddẽdũ est illi q̃ potestatẽ hz ĩ eo qõ datũ est: vt ptz. xiiij. q. v. c. forte cogitat aliq̃s ⁊ dicit multi sũt christiani diuites auari: cupidi: nõ habeo petrũ si suũ illis abstulero ⁊ paupibus dedero: vñ eñ illi nil boni agunt mercedem habere potero: ꝗ hmõi cogitatio ei diaboli calliditate suggerit̃: nã si totũ tribuit qõ abstulerat: addit potius peccatũ q̃ minuat: ꝗ ibi: ⁊ sũt xba Aug⁹. in omel. Ratio aũt cur dãdo pauperibus addit peccatũ est: qz dãdo facit se ipotentẽ ad reddendũ: vñ ⁊ dicit̃. c. multi sine peccato putãt esse si alienuz qõ inuenerint nõ reddãt: ⁊ dicũt deus dedit mihi cui habeo reddere: discãt hoc peccatum eẽ simile rapine si q̃s inuẽta nõ reddat: ꝗ Hiero. sup Leuit̃. Si tñ datũ illõ erat q̃dẽ in potestate dãtis sed dedit ad trahẽdũ ꝓcipientem ad luxuriã heresim vel aliã cãm impiã: tũc recipiens illud intẽtione bona ac simplici põt datũ retinere sibi: ꝛ honesti⁹ ageret q̃ cognita donãdi cã donãti restitueret: ꝓcipue tñ si q̃s aĩo puro nihil inde sperãs alteri sũmã aliquã mutuaret: ac postmoduz ab eo cui mutuatũ ẽ aĩo simplici donũ aliqõ liberalit̃ oblatũ recipet: tãdem cognita dãtis ĩtẽtiõe corrupta dz acceptuz restituere: vt ptz. s. ĩ hmõe epilogatorio de triplici vsura. Tertio res restituẽda qñq̃ ẽ acceptа cũ culpa ⁊ turpitudĩe vtriusq̃. s. tã dãtis q̃ recipiẽtꝫ: ⁊ tũc generalit̃ tenẽdũ ẽ q̃ nulli ex ipia cã aliq̃d dãti qõ ab eo cui datur licite retineri nõ põt reddi dz qõ datũ ẽ si ei cui dedit dãtꝫ ipietas ĩnotescit: cui⁹ rõẽ: qz sua ipietas cũ reddit ⁊ oñdit ĩdispositũ ⁊ ĩdignũ ad ipz recipiẽdũ. Cũ q̃ recipiẽt vt dictũ ẽ illõ retinere licite nõ põt: q̃rit̃ cui tale sit retribuẽdũ. Ad ꝗ dicẽdũ q̃ aut tale datũ tribuit̃ ⁊ accipit̃ sine iniuria aliena vl̃ cõtra. Si acq̃rit̃ sine aliena iniuria tũc

aliquãdo est donãti reddendũ: aliquãdo xo paupibus tribuendũ: Exempli grã: ponam⁹ aliquos casus ad maiozẽ euidentiã: Primo pono q̃ iudex vel assessor certũ habens salariũ vendat iustũ iudiciũ et testis verũ testimoniũ: ⁊ sic aliquid dat̃ qõ dari nõ debet: sic oñdit Aug⁹. ad Macedoniũ ⁊ habet̃. xiiij. q. v. in. c. nõ sane. vbi subdit̃ nõ ideo debet iudex vendere iustũ iudiciũ aut testis verũ testimoniũ: qz vendit aduocatus iustũ patrociniũ: ⁊ iurispitus iustuz ꝓsiliũ. Illi enĩ inter vtrãq̃ ptẽ ad examen adhibent̃: isti ex vna pte cõsistũt: quicq̃d igit̃ tales inde recipiũt obligant̃ restituere: qz rõne sui delicti amittũt ius acq̃rendi dominiũ in tali dato: vt oñdit ibidẽ Aug⁹. ⁊ ex de vi. ⁊ bone. cle. c. cũ ab omni. vbi plane de hoc. Sed cui restituẽdũ est: dicendũ fm Alex. Lomb. q̃ si dedit illa cũ intentione bona: vt scz iudex sibi ius ⁊ eq̃tatẽ conseruet: tũc ipi danti restitui debet: sinautẽ eo aĩo vt iudicis affectũ corrũpat: tunc licz iudex id nõ posset retinere: tñ alter nõ põt repetere: ⁊ ideo distribuendũ est paupib⁹: vt ꝗ in dicto. c. nõ sane. vel poti⁹ illi tribuendũ est in cui⁹ iniuriã datũ est: ꝗ ex hoc ꝗ eũ iniustũ iudiciũ datũ est. Secũdo pono: q̃ q̃s ab accusatis aut incarcerat̃ pecuniã recipiat: vt anteq̃ sentẽtia ꝗ eos pferat̃ p eis intercedat: ⁊ iudex ad itercedẽtis p̃ces illos liberat: tũc si tales fuerũt innocẽtes ⁊ intercessor erat officialis salariatus: tũc nõ põt illã recipe ꝗ debet dantib⁹ restituere. Si xo salariat⁹ nõ erat: tũc retinere põt dũmõ nõ esset ĩmoderata summa: ⁊ cũ hoc meret̃ apud deũ si fecit motus pietate p̃ceptũ illõ implẽs Prouerb. xxiiij. Erue eos q̃ ducunt̃ ad mortẽ: si tñ culpabiles erãt et merito cõdemnãdi: tũc intercessor receptã pecuniã retinere nõ põt: qz culpabiles iniuste dederũt ⁊ intercessor turpiter accepit vñ paupibus est dispẽsanda peccatq̃ graviter intercessor iusticiã ꝓpter auariciã impedẽs ⁊ quodãmõ ꝓsequẽs. Tertio pono q̃ quis accipiat mutuũ sub vsuris nõ ppt̃ necessitatẽ sed vt luxuriet̃ vel vt magis cũ mercãtijs lucret̃ aut ꝓpter aliã cãm malã: vel etiã si ex ꝓscia vel hũana verecũdia nolentẽ mutuare sub vsuris: inducat ad mutuandũ sub vsuris. Istis oĩb⁹ cõcurrẽtib⁹ vl̃ aliquo eoꝝ tũc lucrũ acceptũ de mutuo nõ dz illi restitui ꝗ paupibus dispẽsari: dũmõ norũ sit mutuũ talit̃ fuisse receptũ. Cuius rõ est: qz tã mutuũ recipiẽs q̃ tribuẽs: turpitudinẽ manifestã opati sunt: ⁊ iõ tribuẽs lucrum meret̃ amittere: recipiẽs xo mutuũ tali mõ meret̃ illud nõ sibi reddi: hinc in pias causas est distribuendũ: ⁊ de silib⁹ idẽ est iudicũ. Idẽ quoq̃ dicendũ ẽ de dante aliq̃d alicui vt faciat testimoniũ falsum aut vt iniustã cãm seu aduocatiõem p eo dicat: aut iniustũ duellũ faciat seu iocũ vel bellũ: nil enĩ hoꝝ vel cõsiliũ licite retinere põt: nisi ꝓpter aliquã cãm iustã retineat̃: puta ꝓpter ꝓpriã pauperiẽ subleuãdã: ⁊ hoc de licẽtia sui cõfessoris: nec tamẽ reddendũ est danti sic dictũ est: sed pauperibus ẽ erogandũ: eo q̃ cũ vtriusq̃ culpa sit datũ semp q̃ subintelligit̃ qñ nõ sit subsecutus effectus iniusticie in iniuria alteri⁹.

Secũdo xo res acq̃rit̃ nõ solũ cũ dãtis ⁊ accipientis culpa sed etiã cũ iniuria aliena: ⁊ tũc regularit̃ tenendũ est q̃ quicq̃d ĩ iniuriã vel damnũ alteri⁹ dat̃ eidẽ iniuriã passo restitui dz tñ diuersimode. Ad cuius euidentiã sciendũ: q̃ aliq̃d dari põt triplĩciter cũ alterius iniuria. Primo nãq̃ dari põt cũ iniuria vni⁹ vtputa cũ vxor alicui⁹ adulteriũ cõmittit ꝓpter pecuniã vel alia dona: ⁊ tũc mulier illa secrete restituere dz eandẽ pecuniã vel dona viro suo. Mimirũ cum etiam dotẽ ex hoc perdat que fm iura viro est applicanda: vt patet extra de dote post diuortium restituenda. c. plerũq̃. vbi dicit̃: Si mulier ob causam fornicatiõis iudicio ecclesie aut ꝓpria volũtate a viro recesserit nec recõciliata postea sit eidem: dotem vl̃ dotaliciũ repetere nõ valebit. Porro si mulier aliqua soluta sciẽter pecuniã p adulterio recipit ab alterius marito: tunc talis pecunia restitui debet vxori in cuius iniuriã data est. Si inquã tam vir q̃ mulier astricti matrimonio ꝓpter pecuniam in adulteriũ cadũt: qui pecuniã recipit obligat̃ satisfacere p restitutionẽ ꝓprio cõpari qui plus iniuriat̃ compari suo q̃ alieno licz in hoc vterq̃ iniuriã patiat̃. Si deniq̃ q̃s hominẽ occiderit p pecunia debet illã heredib⁹ interfecti restituere. Secũdo proinde põt recipi cũ iniuria pluriũ: vt exempli grã: ponam⁹ casus. Et ꝗmo de officiali cõitatis vel alicui⁹ dñi cui si certũ salariuz p administratiõe sui officij statuat̃: ⁊ nihilomin⁹ cõtra statuta dñi sui seu cõitatis aliq̃ recipit: tũc ipi dño vel cõitati restituere debet: eo q̃ in eius iniuriã talis pecunia recepta est: vtputa si dñs vel cõmunitas emat totũ frumentũ terre: statuẽs ꝓsonas q̃ ipm

frumentũ vendãt certo p̃cio ⁊ non plus: ⁊ vendẽtibus salariũ sufficiẽs cõstituens: si tũc ꝓtra statutũ augẽt pretiũ hoc retinere nõ possunt: sed ipi domino vel cõmunitati restituendũ est: qꝛ rei vendite domin⁹ erat ⁊ p ꝯsequẽs ei lucrũ ⁊ damnũ ꝓuenire debet: si tũ tales vendẽtes aliquid reciperẽt cõtra iusticiã vel vltra iustũ p̃ciũ: tũc emẽtibus esset reddendũ: secus tũ esset si tm̃ limitaret q̃ nõ min⁹ daret. Exempli gratia: trado libꝛũ vel vestẽ ad vendendũ ꝓ decẽ libꝛis: alter ℣o vendit pro. xij. datq̃ mihi decem libras: ꝓ se ℣o reliquas tenet. Hoc enĩ facere põt si simpliciẽ volebã decẽ recipere ⁊ nõ plus: nec vendẽs erat a me salariatus. Ratio aũt diuersitatis est: qꝛ vendens frumentũ est merus nũcius habẽs a dño limitatũ mandatũ nõ vendendi plus vel minus ⁊ hoc cõiter iurat: vendito: aũt iste mãdatũ habet nõ vendendi minus vẽrem q̃ꝫ ꝓ vendita habet: ꝓpterea in toto intentionẽ meã implet dans rem ꝓ pretio a me statuto: ꝗ nõ habet mãdatũ q̃ nõ accipiat plus si habere põt: secus tũ si ꝓmisso salario intẽderim illud accipe quicquid a re vendita posset hr̃e. Secũdo pono casũ q̃ aliq̃ auaricia ducti p fraudẽ: aliũ inducant q̃ monasteriũ intret: tũc licꝛ ei⁹ bona in iniuriã monasterij sint accepta: tamẽ q̃a in hoc defraudant q̃ post illũ erant potiores: ideo eisdem reddi debent: vt pꝛ exp̃sse xx.q.iij.c.cõstituit. ⁊ de silib⁹ eadẽ ꝓudẽs lector syllogisare põt. Tertio deniq̃ res acq̃ri põt cũ iniuria ecclie tm̃ ⁊ non alteri⁹: vt cũ q̃s ꝓcurat simoniace bũficiũ aliq̃: hoc enĩ fit ĩ iniuriã ecclesie ⁊ derogationẽ: ⁊ sic eidem restituẽda est: vt plane patet ex̃ de simo. c. de b̃ aũt. Si ℣o pecunia data est ꝓ ingressu monasterij: dansq̃ velit ĩ meli⁹ vitã mutare. s. eundo ad aliã religionẽ vel monasteriũ vite sanctiorꝛis: si nõ potest sine auxilio pecunie vel alteri⁹ rei date hoc implere: eidem restitui debet q̃ simoniace dedit vt aliud monasteriũ intrare possit: vt q̃ habet onus habeat ⁊ emolimentũ: vt patꝛ extra de simonia. c. veniẽs. si tũ talis in seculo remanere vellet: sibi restitui non deberet: sed in pias causas extra monasteriũ illud est dispensandũ: sed de hoc latius superius dictũ est in sermone. vj. de simonia. Deniq̃ de his qui accedũt ciuitates infidelũ tpe guerre vel treuge cũ mercib⁹ ꝓhibitis: satis patet in quadã extrauagãti Nicolai pape. iiij. que incipit: olim. Et ĩ noua ta sunt eadẽ in extrauagãti Bonifacij pape: que incipit: cõtra illos. silr ⁊ Clemens v. in sua: que incipit: multa. in quib⁹ extrauagãti. p̃ter alias penas diuersas inflictas indicit q̃ ab excõicatiõe nõ possunt absolui nisi tantũ de bonis ꝓprijs in subsidium terre sancte dederint quãtũ ad ꝓtes infidelũ miserũt: a solo quoq̃ summo pontifice p̃terq̃ in mortis articulo absolui possunt: vide de hoc aliquid breuiter annotatũ in sũma Pisani in ℣bo: saracenus. Ad lau.

Quid restitui debeat ⁊ de debito iniuste acquisito vel detento ac de mltiplici turpi lucro: Ser. LIX

On furtum facies:

n Exo. xx. Quarto p̃ncipaliter videndum est quid restitui debeat. Pro quo sciendũ q̃ ꝓm Sco. in. iiij. di. xv. nõ solũ tenet q̃s ad restituendã rem ablatã et etiã vsum rei: sed insup omne interesse ⁊ fructũ de re pceptũ: si saltem est res ex se fructifera: nõ tm̃ fructũ q̃ ex industria vtentis illa re ꝓuenire solet. Et quo sequit q̃ lucrũ acq̃situꝛ ex pecunia fenebri p iustas mercãtias nõ tenet fenerator reddere: aliquin is q̃ tale lucrũ pcipet iuste possꝛ esse vsurari⁹ de sua pecunia fructũ ex alteri⁹ industria ꝓuenientẽ recipiẽdo. Et idẽ dicendũ est de his q̃ sunt acq̃sita p maleficiũ vel q̃si ⁊ de silib⁹. Pro quo sciẽdũ: q̃ quedã sunt q̃ habẽt vsufructũ: cuiusmodi sũt res quaꝝ vsus nõ est eaꝝ cõsumptio vel destructio: vt domus agri ⁊ silia. Si quis g̃ talẽ rem p vsurã extorꝛerit: tunc non solũ tenet ad restituendũ ipam rem: sed etiã fructus pceptos: deductis tm̃ laborib⁹ ⁊ expensis rõnabilibus. Ratio est: qꝛ tales fruct⁹ sunt fructus rerũ quaꝝ alius est dñs. Quedaꝛ ℣o sunt res q̃ nõ habent vsumfructũ p̃ncipaliter sicut pecunia: qꝛ lucrũ de pecunia ꝓueniẽs nõ est fruct⁹ pecunie sed humane industrie ⁊ laborꝛis. Hinc ille q̃ est dñs sue industrie ⁊ laborꝛis lucrũ q̃ ex mercatiõe iusta acquisiuit de pecunia p vsurã extorta restituere nõ tenet: exquo tm̃ pecuniã alterius p̃ter ipi⁹ volũtatẽ absolutã detinuit: si alter cui restitutio faciẽda est ex hoc aliq̃ damnũ incurrit: hoc sibi tenet refundere cũ restitutiõe vsure vel maleficij ⁊ hoc ĩ integrũ: nõ tm̃ tenet restituere lucrũ omne q̃ alter sperabat ex eadẽ pecunia se cõseq̃ qꝛ pecunia de sui natura nõ bꝛ ꝓtẽ siẽ multe res alie: ꝗ de b̃ facient ad arbitriũ probi ⁊ expti viri ꝓm diuersas circũstantias cõcurrentes. Hoc idẽ sentit Tho. scõa 2ᵉ. q. lxij.

Ad maiorẽ tm̃ euidentiã sciendũ: q̃ triplex inuenit debitũ ad cui⁹ obligatões q̃s obligat. Primũ dici põt iniustũ: eo q̃ iniuste est habitũ siue detentũ: pro quo talis regula dari põt. Omne alienũ q̃ alteri de iure debet siue licite siue illicite sit habitũ restitui debet. Ex qua regla trahit q̃ quadruplex alienũ restitui debet. Primo omne alienũ licite acq̃situ sed nõ detentũ: vt sũt oia mutuata cõtracta debita iuste ꝓmissa deposita ⁊ silia. Secũdo omne alienũ nõ licite acquisitũ cuiusmodi sũt vsure: furta: rapine restituere tenet: non tm̃ tenet ad plus restituẽdũ ꝓm Alex. Lomb. Tho. ⁊ Ray. etiã si talis iniuste detẽtor ex tali re negociatus fuissꝛ: aut p̃dia emisset ⁊ fruct⁹ pcepisset: ⁊ b̃ maxĩe ꝓter tria. Primo: qꝛ tale lucrũ nõ est fruct⁹ pecunie sed hũane industrie actus ac possessio sic empta est emẽtis nõ eius a quo fuit accepta pecunia p vsurã vel maleficiũ: licꝛ sit illi debite obligata. Secũdo: qꝛ cũ ius pecunie p vsuras extorte vel possessiões inde empte semp de iure currat ad piculũ vsurarij ⁊ inamissibile sit ei q̃ vsurã soluit: hinc est q̃ totũ lucrum ex tali capitali inamissibili ꝓcedens ei cui sb̃lata fuit pecunia mõ vsurario ꝓueniret. Tertio: qꝛ si talis vsurari⁹ cũ eadẽ pecunia nihil lucratus fuisset nõ teneret nisi ad id q̃ ex vsuris ad eũ ꝓuenit: verũ est tm̃ q̃ si res vsuraria fuerit ex se fructifera: tũc fructus ille cederet illi q̃ soluit vsurã. Similiẽ si vsurã soluẽs ex hoc damnũ passus esset: q̃ tm̃ damnũ ꝓm Alex. Lomb. dupliciter euenire põt. Primo p se ⁊ directe: vt qm̃ ꝓpter pecuniã p vsurã sublatã damnũ passus est: qꝛ ex ea sibi necessaria volebat emere ꝓ sustẽtatiõe nature: vel debita siue empta soluere: q̃ꝫ qꝛ nõ potuit necessario possessiones vendidit: aut aliam pecuniã sub vsuris accepit vel domũ suã vili⁹ vẽdidit: aut aliã cõduxit: ⁊ sic de alijs: ⁊ tũc vsurarius indistincte totũ damnũ tenet restituere. cõcor. in b̃ Tho. Rich. Sco. ⁊ Ray. Rõhui⁹ est: qꝛ damni illi⁹ cãm efficacẽ dedit. Secũdo p accidẽs ⁊ indirecte: vt qꝛ nõ est ꝯsecut⁹ lucrũ q̃ ex pecunia intẽdebat vel ꝯsequi potuisset: sed tale damnũ restituere non tenet nisi eo mõ q̃ tactũ est ꝗ. Tertio p̃ncipaliẽ restitui dꝛ omne licite acq̃situ licꝛ nõ detentũ q̃ alteri debet: cuiusmodi sũt res date ĩ vltima volũtate ad dispensandũ paupibus: vl recõmẽdate ad ꝯseruãdũ ad q̃scũq̃ pias causas. Itẽ instrumẽta vl charte scribaꝝ: aut testamẽta alioꝝ ac libꝛi mercatoꝝ ⁊ silia: sic etiã restitui debent decime tributa vel exactiões debite ⁊ honeste: iuꝝ illud Matth. xxij. Reddite q̃ sunt cesaris cesari: ⁊ q̃ sunt dei deo. Silr ⁊ Paulus ad Roma. xiij. Reddite omib⁹ debita: cui tributũ tributũ: cui vectigal vectigal. ⁊ seq̃t: Nemini quicq̃ debeatis nisi vt tẽ. Quarto restitui debet omne nõ licite acquisitũ q̃ alteri debet: siẽ sunt bona q̃ succedũt alijs de vsuris: furtis: rapinis: simonijs ⁊ sic de alijs: qꝛ licꝛ talia nõ sint p eos illicite acq̃sita ⁊ impie: tũ qꝛ ad eos iniuste res ille ꝓuenerũt: quodãmõ plus q̃ꝫ hi q̃ mala illa acq̃sierũt restituere obligant: cũ bona illa ad eos trãsire videant cũ onere pctõꝝ suoꝝ ⁊ sepe cum obligatiõe diuersarũ ꝓmissionũ. Querũt tũ Jo. an. ⁊ Hosti. necnõ ⁊ alij plures: ex̃ de vsur. in. c. tua nos. vtrũ heredes tales restituere teneant ex ꝓsona illoꝝ q̃b⁹ succedunt: an ex ꝓsona ꝓria: ⁊ rñdent q̃ si tales in extremis penitẽtes ⁊ absoluti decesserũt: restituere debẽt ex ꝓsona illorũ: si ℣o secus tũc ex illa ꝓria restituere debẽt: ⁊ hoc de eo tm̃ q̃ꝫ ad eos ꝓuenit: nã vt dicẽ ibidẽ glo. tenent filij ꝓ parẽtib⁹: ꝓ heredi taria portiõe. Similiẽ ⁊ illi ad quos bona vsurarioꝝ ꝓuenerũt: vt ꝛ ĩ textu. Secũdũ ℣o debitũ q̃ꝫ restitui debet dici potest turpe lucrũ. Pro quo sciendũ: q̃ turpe lucrũ multiplex est. Nã ꝓmo dicit turpe lucrũ oĩs ludus alee: id est qui innitur fortune: vnde qualiẽ oĩs talis ludus ẽ ꝓhibit⁹ ꝓm leges: ⁊ quõ obligat ad restitutionẽ dictũ est supra. Secũdo turpe lucrũ dicit q̃ꝫ acq̃rit ꝓ ea q̃ puniunt a ciuili iure sola pena infamie: siẽ sunt histrionatus: exercitiũ illoꝝ qui pugnãt in arena siue in duello ac meretriciũ lenociniũ solutarum ꝓsonaꝝ: et taliẽ acquisita retineri possunt in vsum acquirentũ: excepto q̃ꝫ dictũ ẽ supra de meretricio ⁊ lenocinio. In aliquibus casibus tamẽ cõsulendũ est p̃dictis q̃ si talibus lucris supesse possũt vt eadẽ dispẽsent ĩ pias causas. Tertio turpe lucrũ dici põt quod acquirit in torneamentis: eo q̃ ludus ille ꝓhibitus ẽ: vt extra eo. ti. ꝓ totũ: ⁊ de hoc idem est iudiciũ: qꝛ mãmona iniq̃tatis est. Quarto turpe lucꝝ dici põt vsura mẽralis de qua etiã dictũ ẽ supra. Quãto turpe lucrũ vocari põt oĩs illicita mercãtia: siue ex

intentione vtpote ꝓpter cupiditatē: q̃ ꝓm Aluarū vendere charius q̃ emat cupiditatis cā dicit turpe lucrum: hoc etiā plane patet. xiiij. q. iiij. c. quicūq̃ tpe messis: siue etiā ex ꝑsona: q̃ clericis ē interdicta: vt ex ne cle. vel mona. c. j. et in clem. de vi. ⁊ ho. clericoꝝ. c. diocesanis. lxxxviij. dist. negociatoꝝ: siue ex tpe q̃ ꝓm quōsdā turpe lucrū ē qñ fit tpe interdicti ⁊ feriato: extra ō fer. c. j. ⁊ fi. siue etiā ex loco: q̃ ꝓm quosdaꝫ mercari ⁊ lucrari in sacris locis ē turpe lucrū: vt. lxxxviij. dis. c. exijciēs: q̃ō capitulū aliq̃ text⁹ habēt. Itē facere vel vendere fucamēta ⁊ silia quib⁹ vane mulieres iniuste se ornāt. ⁊ etiā quecūq̃ alia ꝓhibita ꝑ legē diuinam vel humanā: aut ꝑ iniusta statuta ciuitatū. Et generalit lucrū acquisitū ī casibus nō cōcessis: sicut lucrū aduocatiōis vel medicine ⁊ similiū in casib⁹ nō cōcessis vt ex de postulan. ꝑ totū. Tale ergo lucrū omniū ꝓdictoꝝ ꝓm quosdaꝫ est paupibus dispensandū: licꝫ de rigore iuris ad ē non teneant: q̃ō tamen maxime tenendū est qñ tali lucro supesse cōmode possūt: q̃ mā mona inīqtatis est. Preterea de his q̃ lucrat aliq̃s in emptiōibus venditiōibus ac alijs cōtractibus ꝑ mendacia piuria circūuenti ones falsas cōmixtiōes ⁊ silia generalit q̃ri pōt: vtrū q̃ō cōiter in cōtractib⁹ aliquid diminuit vel excedit iustū ꝓciū sit illi⁹ ꝓm deū a q̃ fuit illicite acq̃situꝫ aut restitui sit necessariū. Ad hoc dicendū ꝓm Heral. obdoñ. ⁊ alios doctores: q̃ nō omis excessus seu diminutio iusti ꝓcij est illi⁹ a quo ē habit⁹ ⁊ acceptus: nec vendicari pōt a dante: q̃ nō aufert ius adinuicē cōtrahēdi. xiiij. q. v. c. non sane. ⁊ hoc quadruplici rōne ꝑbari pōt. Primo rōne pacis ⁊ salutis: q̃ō enī ex cōsensu ac cōmuni statuto ac ꝑ vtilitate cōi oīm procedit: ex ipo robur ⁊ equitatem obtinet cōmunis iuris: sed cōis cōsensus ac recta ratio discretaq̃ cōsuetudo vult: q̃ nō oīs excessus in talib⁹ restitui sit necessariū: tū q̃ sic expedit paci tempali: nā alꝫ infinite querimonie ⁊ litigia ex huiusmodi oirent: tū etiā saluti spūali oīm: q̃ cū difficillimū sit ab hmōi excessib⁹ contractuū se totalit depurare: ⁊ maxime ī hominib⁹ imꝑfectis lucris inhiātib⁹ ex quib⁹ ⁊ in q̃b⁹ maio: ꝑs hominū consistit piculosissimū omniū essꝫ si nihil hmōi excessuum sibi vendicare ⁊ retinere liceret. Hinc dicit Sco. in. iiij. dist. xv. q̃ equalitas cōmutationū ⁊ contractuū non cōsistit in indiuisibili medio: sed in illo medio q̃ō cōmutatiua iusticia respicit magna est latitudo: ⁊ inter illam latitudinē nō attingendo punctū indiuisibilē equiualētie rei ⁊ rei in quocūq̃ gradu citra extrema fiat iuste fit: quia quo ad hoc cōmutantes ⁊ cōtrahētes indiuisibile mediū attingere q̃si impossibile esset que latitudo medij patere pōt ꝓmo ex lege positiua que ꝓtractū rescindit qñ ꝓtrahēs decipit vltra medietatē iusti ꝓcij: nihilominus tū infra illud si ex aliquo appareat iniusticia ꝓm ꝓscientiā restitutio correspondens fieri debet. Secūdo ex consuetudine approbata ex qua relinquit q̃ñq̃ ipis commutantibus vt pensata mutua necessitate: reputāt sibi dare mutuo equalēs hincinde ⁊ accipere: durū est ēm inter homīes ꝓtractus esse in quib⁹ ꝓtrahētes nō intendant aliquid de illa indiuisibili iusticia remittere sibi mutuo vt ꝑ tanto omnē cōtractū alī qua donatio cōcomitet: hec Sco. Secūdo rōne diuine cōdescēctionis: ꝓuidentia nāq̃ dei post lapsum ꝓthoparētis in plurib⁹ humane infirmitati cōdescēdit: nec exigit ab ea quicq̃d est ꝑfecte ac rectissime equitatis vñ recta ratio docet: q̃ aliter regendus est ac ducēdus infirm⁹ ac aliter sanus: ⁊ ex hō est q̃ deus in homīe lapso nō imputat oīne vitiū ad mortale peccatū: cū tamē ꝓm Bonauen. in. ij. dist. xxj. et ꝓm alios doctores cōiter. Adā in statu innocētie peccare non poterat nisi mortaliter: tamē ꝓpter ꝑfectionē status ⁊ regulā rectitudinis in q̃ positus erat: a qua etiā cū nullū haberet impellens exire nō poterat: nisi diuinā iusticiam cōtemnēdo suā innocentiā sedādo ⁊ naturam suā corrūpendo: que oīa faciūt primā culpā ade nō venialem sed mortalē fuisse: nec aliter esse potuisse. Nūc autem veniale peccatū est ꝓpter impulsionē ⁊ ꝑnitatē quā homo habet ad illud: sed ꝓmus homo nullū habuit impulsuꝫ: quia in eo nullus erat motus brutalis sed ꝓm deliberationē: peccatū autē cōmissum cum deliberatiōe rationis vbi nulla est ꝑnitas: nō potest esse nisi mortale. Sed ad cepta redeamus: cōstat autē ex diuina scriptura: q̃ rapina ac furtū ac oīs deliberata vsurpatio rei aliene inuito domino ē mortalis culpa: ergo excessus in huiusmodi ꝓcijs nō est semp rapina furtum vel vsurpatio rei aliene. Tertio rōne mutue cōcordatiōis: quia ꝓria forma ⁊ rō cōmutatiui ꝓtractus: ex vtriusq̃ ꝑtis libero ac pleno cōsensu inchoatur ⁊ rectificat:

ita q̃ emptor sibi vult plus rem emptam q̃ ꝓciū eius: ⁊ ecōtra venditor ꝓcium: vterq̃ etiā ex pleno consensu intēdit alienare a se ꝓriū dominiū rei sue: id est in alterū totaliter trāsferēdo: ⁊ si ī aliquo defraudat citra tū excessum enormē lege diuina vel humana ꝓhibitū: vult tñ nihilomin⁹ ꝓtractū esse firmū: ⁊ sic totū absq̃ ꝓcio donare potuit: sic pro minori precio vendere potuit. Quarto rōne hūane estimatiōis q̃ quidez incerta ē ad mere iusta ꝓcia ꝑtaxāda: ac ad ꝓcise discernendū excessus ⁊ defectus iusti ꝓcij: ꝓpter hoc licꝫ in aliquo ꝓciū minuat vel excedat: nulli tñ ꝓrio vel cōmuni iudicio cēseri debet ꝑ enormi excessu: nisi respectu iudicij nīt recederet a moderātia iusti ꝓcij sub cōpetēti latitudine mēsurādi. Sed objiciat aliq̃s: q̃ quicq̃d in ꝓtractib⁹ ē illicitū ⁊ peccatū ꝓius diuinū esse videt: ⁊ sic nullū robur ab eo obtinere meret: imo poti⁹ oppositū: ꝓpter q̃ō null⁹ illicit⁹ excessus ꝓcij pōt a iure diuino acq̃ri peccāti in illo. Ad hoc dicendū ꝓm Berñ. in tractatu de restitutiōe: q̃ in hmōi cōtractibus ꝓcipue duo sunt cōsiderāda ⁊ attēdenda. Primū ē intrinseca affectio ꝑ quāto vult sciēter in ꝓximū aliquā inequalitatē: vt. s. in hmōi cōtractib⁹ meliorē ptē habeat q̃ ꝓxim⁹: et ꝑ tanto aliq̃d habet de iniusticia: q̃ si non est mortalis sufficit aut ꝑ ꝓtritionē aut per penitētialem satisfactionē aut ꝑ purgatorij ignē sicut ⁊ cetera venialia expiari. Secūdū est extrinseca actio mercantie: q̃ licꝫ ꝓm veridicā estimationē ꝓcij sui contineat aliquātulū inequalitatē: in respectu tñ ad cōe statutū ⁊ ad cōdescēsiū dei legē ⁊ ad liberū cōsensum ꝓtrahentū: nō habet inequalitatē sed poti⁹ benignā ⁊ cōcessoriā equitatē: et ivo ōtū ad hoc tā diuino q̃ hūano iure: robur optinet firmitatis: alꝫ enī oīs hmōi illicit⁹ excessus ꝓcij esset in acq̃rentib⁹ culpa mortalis: q̃ esset vsurpatio rei aliene inquātū aliene: teneret etiā q̃libet omnē talē excessum restituere: ⁊ sic oīs q̃ hic nō restituerēt dānarent: q̃ō essꝫ durissimū ac ꝑsumptuosū affirmare: licꝫ ꝓpter prauitatē affect⁹ inclinati ad tpalia: ac ꝓ prauitatē taliū cōmutationū securius ac iustius esset: omnē talē excessum scienter ꝑpetratū si alicui⁹ quātitatis appciabilis esset restituere defraudatis: aut ꝑ aīab⁹ illozū pauperibus erogare si parui valoris esset: q̃ in hoc plus ꝑficeret fraudato nisi ⁊ ipe graui inopia laboraret. Verū tamē q̃ō falsis mensuris regulis vel ponderibus iniuste acq̃situm ē restitui debet: si fuerit alicui⁹ quātitatis appreciabilis: aut si parui valoris paupibus erogari. Ad laudē dei.

Quid restitui debet rōne erroris cōdemnatiōis incertitudinis ⁊ donationis: ac ꝑ quem fieri debet incertoꝝ restitutio: Sermo LX

On furtum facies:

n Exod. xx. Habito in sermone ꝓcedenti de duob⁹ generib⁹ debitorū ad restitutionē obligantiū. Iā ꝑsequēdum est de tertio genere debitorū: q̃ō dici pōt lucrū illicitū seu alienū: ad q̃ō restituendū obligat q̃s quadruplici rōne. Primo rōne erroris ꝑ q̃ talis regula dari pōt: Oīne acq̃situ a dante ꝑ errorem: ꝑsone cui dat restitui debet. Pro quo sciendū q̃ triplex ē error ad restitutionē obligās. Primus ē error ꝑsone cū. s. dat vni credēs dare alteri: tūc ēm restituendū est danti vel et ad quē dantis intētio ferebat: sicut sepe cōtingit ī improbis q̃storib⁹ de quib⁹ vide s̄. Secūdus ē error fortune: vt q̃ credit dare pauri sed dives ē cui dat: tūc etiā nō trāsfert dominiū in recipiente ꝓm Sco. in. iiij. q̃ nō est ibidē in dante volūtariū ꝓpter cōditionis ignorantiā quā respicit in dando vt patet supra: vbi agit de q̃storib⁹. Tertius est cōditionis apposite: vt q̃ credit eū missam celebraturū vel tricēnariū factuꝝ ⁊ nō facit: tūc enī si receptori cōstat de ꝓcisa intētione dantis: q̃ secꝫ aliter nullo modo dedisset: ꝓm quosdā obligat ad restituendū vel ad supplendū ꝑ se vel ꝑ aliū ꝓm dantis intentionē. Ratio hui⁹ est: quia cum res in istum nō transeat nisi eo modo quo dans intendit trasferre: si cōditio nō est: in ipsuꝫ res transferri nō pōt. Alij ꝛo dicunt q̃ ex quo illi ꝑsone simpliciter dat ⁊ dare intendit: q̃uis nō subsit cā ꝓpter quā dare intendit: nihilomin⁹ donatio manet: nisi causa illa nō solū esset cā motiua vel finalis: sed etiā conditio dandi: vt sit sensus: do tibi si tu es bonus vel si facis hoc: aliter nō: hoc ꝓbant ꝑ simile: vt si quis dat alteri centuꝝ libras: quia credit ipsuꝫ amicū suū ⁊ tamē non est: tūc non tenet restituere nisi dans adderet cōditionē: secꝫ do tibi si tu es amicus meus: et illius opinionis fuit Heral. obdoñ. Sed ꝓmi dicunt hoc nō esse simile:

qz in ꝑmo casu dans intendebat dare deo
⁊ cultui eius potius q̃ homi: ꝑ hoc inten-
dens ꝓcurare bona spũalia a quib⁹ iniu-
ste fraudat. Hinc ꝓm Inno. ⁊ Hosti. Hypo
crita qui multa sub nomĩe viri boni q̃siuit
obligat restituere: qz ꝑ fraudẽ adeptus est
vel saltem paupibus distribuere. Secũdo
obligat ad restitutionẽ rõne cõdemnatio-
nis: qz sic fur ⁊ cõsimiles nõ tm tenent re-
stituere ablatũ: sed etiaz cõdemnationẽ ex
illo debitã. Pro quo talis regula dari po-
test. Omnis pena a iudice iuste sentẽtiata:
sub debito restitutiõis est soluẽda: ex qua
cõcludit ecõtrario q nõ est soluẽda qñ nõ
est sentẽtiata: nec anteq̃ est sentẽtiata: nisi
ex causa aliqua deberet: aut nisi iure sim-
pliciter esset statutũ eam solui licz nõ esset
sentẽtiata: nã cõiter pene iuris positui nõ
intelligunt esse simplicit inflicte: sed solũ
ordinate: vt ꝑ iudices ordine iudiciario in
fligant: alꝭ q̃libet homicida quãtũcunq̃z
occultus mortalit peccaret nõ restituendo
curie omia sua: ⁊ nõ offerendo se iudici ad
supliciũ qõ homicide leges statuunt. Et
ꝓm Ray. in hoc casu pena vnius non libe-
rat aliũ: vt patet. xij. q. ij. cum deuotissimã.

A Ad maiorẽ tamẽ euidentiã ponunt ca-
sus de homicida: in quo primo contingere
potest q facto homicio nõ capiat nec etiã
bona sua: ⁊ tũc talis licite fugere põt: ⁊ bo
na sua alibi asportare ac alienare q̃diu cõ-
tra eum ⁊ bona sua nõ fuerit sentẽtia data.
Secũdo ꝛo cõtingere põt: q ipse capiat lz
nõdum ꝓtra eũ sentẽtia data sit: ⁊ tũc dicit
Anthoni⁹ de butrio: q si peccatũ ei⁹ nõ est
occultũ nõ peccat fugiẽdo: qz nulli dicen-
dũ est q se ꝓdat. Si ꝛo manifestũ est: tũc
mortalit peccat fugiendo: ꝑ hoc facit glo.
dist. j. in. c. ius gentiuz. q̃ dicit illũ peccare
captiuũ qui fugit a dño suo si bellũ est in-
stũ: porro licz fugiẽdo peccet: se tũ restitue-
re nõ obligat: qz cõtra eum nõdum senten
tia lata est. ff. de dona. l. post cõtractũ: et. l.
donatiões. §. vltio. Tertio deniq̃z cõtinge-
re põt q nõ solũ capiat sed etiã cõtra eum
iuridice ⁊ ꝓtra oia bona sua data est: ⁊ tũc
nec se defendere nec fugere põt nec etiã bo
na sua a manib⁹ iudicantis alienare: qõ si
fecerit: oia bona sua restituere obligat: et
alij silr q̃ eadẽ auferrẽt. Hinc apls ad Ro.
xiij. ait: Qui potestati resistit dei ordinati-
oni resistit ⁊ sibijpsi damnatiõez acq̃rit: nec
etiã post sentẽtiã mortis in eũ iuridice da-
tam põt mortẽ inferenti resistere: quia licz
hõ naturalit inclinet ad resistendũ inferẽ-
tibus ei mortẽ: tũ qz data est illi ratio vt ea
ad que natura inclinat non passim sed ꝓm
ordinẽ ratiõis executiõi demãdet: ꝓterea
nõ oĩs defensio sui est licita sed q̃ fit cũ de-
bito moderamine rõnis: ⁊ hoc sentit Bal.
de perusio: imo quidã credũt q si iuste cõ-
demnat⁹ ad mortẽ fugit: seipm in man⁹ iu-
dicis tradere tenet: Pro hoc facit glo. in
c. pastoralis in clemẽ. de sen. ⁊ re iudi. sup
verbo: ꝑ violentiã: vbi etiã cõcordat mul-
ti doctores cũ glo. q̃ dicit q si captiuus ad
penã vel periculũ mortis relaxet: pstito iu-
ramento de redeundo ad carcerem: tunc si
mors eius est iniuriosa nõ tenet redire: qz
iuramentũ est ꝓtra legẽ nature: vt pz. xxij.
q. iiij. §. vltimo. ℣. quisq̃s. ⁊ de hoc pleni⁹
patet supra: vbi agit õ piurio. Si ꝛo mors
eius nõ esset iniuriosa: tũc redire tenet ꝓ-
pter iuramentũ: eadẽ enĩ ratiõe cogere vi-
det sentẽtia iuste lata sicut licitũ iuramen-
tũ: si tũ nõ iurasset nec voto se cõstrinxisz:
tuc ꝓm Pau. si aufugeret animo penitẽdi
non peccaret nec redire tenet: durũ enĩ vi-
det ꝓm eundem determiare q hõ se debet
vltroneus offerre morti etiã iuste inflicte:
qñ põt aliter saluari ⁊ penitere: secus tamẽ
est si nõ intẽdit se emẽdare: vel si cõscia di-
ctante de se emendã nõ sperat: licz ponat:
tũc enĩ aufugiẽdo mortalit peccat: ⁊ ad re-
deundũ obligatus est: qz magis eligere te-
net iuste mori q̃ iniuste viuere: vñ ⁊ se re-
dimẽdo ꝑ pecuniã ⁊ sic iudicẽ corrũpendo
mortalit peccat: ⁊ quicũq̃z iudex ꝓcurator
aduocat⁹ vel alius p̃cibus muneribus cau
telis vel alijs maleficijs malefactorem in-
uat ne condemnet: mortaliter peccat: nisi
ꝓbabiliter speraret emendã: ⁊ quicq̃d in-
de accepit paupibus est erogandũ. Ter-
tio ꝑncipaliter obligat q̃s ad restitutionẽ
lucri illiciti vel alieni rõne incertitudinis:
quedã enĩ incerta ⁊ vaga detinent aliqñ:
quoꝝ veri dñi nõ inueniunt: licz diligẽter
querant seu etiam oĩno ignorent: ⁊ illa in
pias causas sunt erogãda maxie in alimo-
nijs pauperũ ⁊ redemptiõe miserabiliũ p-
sonaꝝ captiuoꝝ: vt sic ꝓm Sco. in. iiij. dist.
xv. cui nõ põt reddi tpaliter eidem satisfiat
spũaliter: qõ tũc maxime fit qz pauper lo-
co christi succedũt. Sed ꝑ quẽ talis distri-
butio ⁊ restitutio fieri debet: diuerse sunt
opiniones: quib⁹ tñ dimissis causa breuita
tis stante malicia temporis vt nũc breuiter
dicendũ est: q si ad restitutionẽ obligatus

adhuc compos ratiõis est ⁊ potens: tũc vt
dicit Sco. in. iiij. dist. xv. q. ij. ꝓ finẽ. Qz
si queras ꝑ manus cuius debeat talia pau
peribus dispẽsari. Rñdeo q nõ inueni q̃s
necessario mediator sit determiatus in ista
paupibus dispẽsando. Quidã aũt doctor
ait: q cõfessor vel aliq̃s alius ea dispensare
debet: de cuius fidelitate ille cõfidat: mihi
aũt videt q talis ꝑ seipm cõsilio nihilomi
nus boni viri boc paupibus erogare põt:
qz tali mediator ad dispẽsandũ tribui pos-
set de cuius fidelitate ꝓsumeret: qui tñ sibi
appropriaret vel in alios vsus cõueteret q̃
deberet: vñ lex diuina qñ nõ ligat psonam
tũc sequẽda est ratio naturalis q̃ dictat q
homo qui aliq̃d tenet magis restituat pau
perib⁹ ꝑ seipm q̃ ꝑ aliũ: cõsiliũ tamẽ boni
viri nõ excludendo sed potius includẽdo:
hec est sentẽtia Scoti q̃ videt rõnabilior.
Nec obstat. c. cũ sit. ex de iudeis. vbi dicit
q ꝓm puidentiã dioce. debẽt ea iudei pau
perib⁹ xpianis distribuere: qz capitulũ illõ
loquit de iudeo nõ de christiano: cui⁹ au-
ctoritas ⁊ dispẽsatio quo ad paupes xpia-
nos ab ecclesia merito suspecta habet: cuz
in illo casu cogatur ad hoc inuitus: qualis
suspicio in xpiano fideli merito cessare de-
bet: ⁊ sic eꝗus nõ habet se de talib⁹ intro-
mittere nisi in defectũ: vel nisi vbi ageret ĩ
iudicio ꝗ nolentẽ paupibus erogare. Cõ-
cordat Io. mo. in. c. quã q̃. li. vj. de vsur. ⁊
Inno. extra de emu. eccle. in. c. qz plerq̃z.
Si ꝛo taliter obligat⁹ laborat in extremis
debet instituere ac deputare certũ ac ꝓbũ
executorẽ illius restitutiõis: ⁊ hoc vnũ vel
plures: ⁊ tũc taliter instituti cõmissum offi
ciũ fideliter exequi debẽt: siue in restituẽ-
do: siue in paupibus distribuẽdo: siue etiã
iuste acq̃sita in testamẽtis relicta paupib⁹
⁊ pijs causis quo citi⁹ poterũt ꝓm volũta-
tem testatoris dispẽsando: vt pz. xij. q. ij. c.
de laicis. in fi. vbi plane de hoc: ⁊ ꝗ est sen-
tentia Archiõ. Hoc etiã no. ex de ℣bo. sig.
c. cũ tibi. in glo. q̃ incipit: nõ intelligas. Si
tñ hmõi executores in hoc negligẽtes ⁊ in
fideles fuerit: tũc debẽt cõpelli vel supple-
re debet ꝑ diocesanũ vel ꝑ illũ cui ipe cõmi
serit: vt pz latⁿ supius in q̃rto p̃cepto vbi
agit õ executõe testamẽti ifra quãtũ tpus
fieri debeat. Si deniq̃z talit obligat⁹ nullũ
relict executorẽ q̃ iiusta restituat: tũc locũ
habet snia Ray. ⁊ Hosti. q̃ dicũt: q ꝗ resti-
tutio vl distributio fieri dz aucte epi vel pe
nitẽtiarij: vl etiã capellani ei⁹ ĩ cui⁹ diocesi
illa iniusta sũt habita: ⁊ hoc sonat dictũ. c
de laicis. Quarto principaliter obligat
quis ad restitutionẽ lucri illiciti vel alient
rõne donatiõis. Pro quo sciendũ: q Sco.
in. iiij. dist. xv. de tali donatione talẽ ponit
cõclusionẽ: q dñs alicui⁹ rei nõ ꝓhibitus
a lege vel supiore: a cui⁹ volũtate depẽdeat
ĩ donãdo vel transferẽdo: donare põt rem
suã alteri volẽti recipe: qõ probat: qz exq̃
ꝑ actũ volũtatis fuit dñs: ꝑ voluntatẽ po-
tuit cessare esse dñs: ⁊ alius vult recipere:
ergo põt incipe esse dñs: ⁊ non ꝓhibet aliq̃
causa supior istũ desinere ⁊ illũ incipe esse
dominũ. Ex quib⁹ verbis elicit q tria req̃
runt ad iustã donationẽ: ita q recipiẽs nõ
obliget ad restitutionẽ. Primũ est q sit li-
beralis trãslatio ex pte donãtis: qz nõ est ĩ
donatiõe iusticia vel iusta translatio: si do-
nans nõ mere liberaliter donat: qõ dupli-
citer fieri põt. Primo ꝑ ignorantiã: nõ enĩ
mere liberalit donat q̃ ex ignorãtia donat
sicut donãt furiosi: frenetici: mente capti:
ebriosi ⁊ sĩles: qz iam in eis nõ regnat libe-
rum arbitriũ: vnde ꝓm iura furiosus dare
nõ potest: qz compat infanti ꝓter defectũ
vsus li. arbi. sicut nec peccare possũt. Hinc
xv. q. j. c. merito. §. vt itaq̃z. subdit. mens
℣o alienata furore cũ sui compos nõ sit eo
rũ que admittit: reatũ nõ ꝓtrahit: qz facul-
tatẽ deliberãdi nõ habuit: vñ pupillo ⁊ fu-
rioso in maleficijs subuenit: vt nõ eis im-
putent ad penã que ex mẽtis deliberatiõe
nõ pcusserũt: hoc ibi: ⁊ in clem. de homi. c.
si furiosus: vbi dicit glo. q̃ talis q̃diu fu-
rit pati põt iniuriã sed nõ facere: ⁊ qõ per
eum fit: habet pinde ac si casu aliquo acci-
disset sine facto psone: vnõ si damnũ aliq̃ũ
dat non tenet. l. acquilia. sed est pinde ac si
quadrupes fecisset vel regula cecidisset. ff.
ad. l. acquil. sed etsi quicũq̃z. §. ij. ⁊ idez ibi
dicit q infans vel furiosus pdidit aut cor-
rupit: impunitũ est: etiã si hominẽ occide-
rit: cũ alterũ innocẽtia ꝓtilij: alterũ ℣o fati
infelicitas excuset. Et sile dicendũ ẽ de dor
miente: q̃ sic aliq̃s in somno loquit: sic ali-
qũ etiã ĩ somno agit. Hinc etiã ĩ hoc. c. si fu
rioso. determiat Clemẽs. v. ĩ ꝓcilio Vie-
nẽ. q furiosⁿ infans ⁊ dominẽs aliũ oc-
cidens vel mutilans: nullã irregularitatẽ
incurrit: et simile iudiciũ ẽ de morti ꝓpin-
quis: cũ. s. iam sunt ex rõnis vsũ: ⁊ tñ ope ⁊
malicia aliquoꝝ cõdũt vl mutãt testamẽtũ
qõ ꝓm Sco. corã deo nullũ robur obtinet:
⁊ si rõnis vsum adhuc habere videant: tñ

astantiū importunitatib⁹ lacessiti ac victi tandē cōsentiūt inuiti: qō silr nullū robur obtinet: eo q nō cōsentiūt mere volūtarie: quia dicit pbus. iij. Ethicor: q ignorantia ⁊ aliqualis coactio excludit volūtariū. Ex dictis ergo fm Sco. cōcludit generalit q quicūq deceptus de eo cui donat ꝗtuz ad illā rationē ppter quā donat nō simplicit donat: ⁊ ideo tenet recipiēs ad restitutiōz. Silr ḋcūq aliq̄ necessitate coact⁹ donat nō simplicit donat: ⁊ sic recipiēs tenet ad restitutōz: sic multi inferiores maiorib⁹ exhibēt munⁿ a manu vel ab obsequio: poti⁹ ex verecūdia vel timore q̄ ex mera volūtate: ita q supiorū p̄ces q̄si mandato cōparant: ⁊ sic ad restitutionē obligant: nisi talia iuste exigerent etiā ab inuitis. Ratio est: qm̄ id nō libere donat qō cōtra vel p̄ter volūtatē illius a quo dependet in donādo donat: ar. habem⁹ in. c. exigit. li. vj. de censibus. vbi p̄cipit q visitatores restituant ea q̄ ab eis receperūt qui visitant: licz etiam munera libere data videant ipis visitatoribus aut eoꝝ familijs: vt patet ibidem: qz p̄sumit q intuitu visitatiōis dant: vt visitatores ad eoꝝ flectent arbitriū: nimirū cū munera vt in plurimū exceccant oculos: vñ p̄cipit eis q in duplū restituant: alioquin grauiorib⁹ penis subijciunt: vide ibidē in textu ⁊ glo. Secūdū p̄ncipale qō requirit ad iustā donationē est: q assit volūtas recipiēdi in eo cui fit donatio: alioquin nō transferet dominiū: sicut quidā faciūt qui ī manifesto oblatū refugiunt ⁊ postea in occulto auferūt: qui fm Sco. furtū cōmittūt Tertiū est q tā accipiētes q̄ dantes nulla lege supiori pbibeant in ista trāslatiōe nec p actū alteri⁹ a quo dependeat: ppter defectū autē recipiētis nō pōt quis dare fratri minori pecuniā: qz ille nō vult: ⁊ si vult nō pōt esse possessor: sic etiā nec alteri religiose psone tanq̄ psone p̄uate quicq̄ dari potest: qz nō pōt ppriū aliq̄ possidere: ppter defectū Xo dantis null⁹ tpe quo caret vsuli. arbi. dare aliquid alteri pōt: vt pz supra. Silr nec vxores nec proles nec seruientes de rebus patrifamilias nisi in certis casibus: nec etiā monachi nec pupilli: nec minores. xxv. annis put de his latius patet in. iiij. p̄cepto vbi agit de his qui elemosynā dare possunt. Ad laudē dei.

Ubi tam incerta q̄ certa restitui debēt: et de septē circūstantijs quē requiruntⁿ ad ad verā debitorū relaxationē: Sermo LXI

On furtum facies:

n Exod. xx. Quinto p̄ncipalit videndū est vbi restitutio fieri debeat ad hoc vt iniuste possidēs in omnib⁹ satisfaciat. Ad cui⁹ euidentiā cōsideranda est: q omnia bona restitutioni obnoxia aliqñ sunt incerta quo ad psonas quib⁹ sūt restituēda: aliqñ Xo certa. Qtum igit ad primū queri pōt: an debita donata legata extorta aut qualitercūq acq̄sita restitutiōi obnoxia ac incerta quo ad psonas seu eaꝝ heredes quibus sunt restituēda: nō tñ quo ad loca eoꝝ vñ fuerūt rapta seu aliter habita: debeant dari paupibus seu distribui in alias pias causas solū in eisdem locis. Ad dicendū fm Berñ. de xpiana religione: q triplex pōt esse incertū. Primū est cōmune qñ scz res acq̄site fuerāt cōitatis loci alicuius: ⁊ tūc quodāmodo psona scit: eo q talis cōitas vicē gerit quasi certe psone. Exempli grā: falsificantes monetas aut grossiores nūmos a leuioribus eligentes: vt illos vel cōfundant radant artificiali aqua lauent: aut plus fusorib⁹ vel campsoribus vendāt: reipublice satisfacere obligant de damno qō eidē exinde euenit. Si tamē nō scit q inde cōmunitas damnificata sit: tūc pauperibus est erogandū vel cultui diuino mācipandū: cū oīno sit impiū ⁊ iniustū lucrum: vnde tales falsarij dici possunt: et sicut falsarij fm leges essent iudicādi ⁊ puniendi. Specialit tamē in quadā extrauaganti Jo. xxij. que incipit: pdiens quasi ex adipe iniquitas dicit glo. p Henzelinū: excōmunicant falsam fabricātes monetā in regno francie: ⁊ sciēter portantes vt alios decipiāt quos papa solus absoluit: sed videt q hec extrauagans localis sit q̄ ad regnū francie tñ: vñ tales monetā falsificātes in pondere materia vel forma vel argētū semiplene depurātes: dicūt fures reipublice. ff. de cōtrahen. emp. l. j. ⁊ tales fures exurunt in aqua bulliēti: vt. ff. de fal. moneta. l. ij. nec talis moneta reproba liberat solutē: vt. ff. de pig. l. elegāter. excusat tamē coā deo q̄diu nesciuerit: ō b etiā pz s̄. Secundū aūt incertū est: qō sic ad singulares psonas singulariter ptinet: vt tñ omīs vel maior pars alicuius loci damnificat: sicut contingit in generalib⁹ rapinis: vbi quasi

omnes vel maior pars cōmunitatis damnificatur: tunc etiaz si nō reperiunt psone quarū res ille fuerunt: debent similit cōmunitati restitui: qz cōmunitas cōsistit ī toto vl in parte maiori: ⁊ sic p talē modū discretū res iustius restitui pōt: ⁊ simile dicē dū est de his qui in bello iniusto vendunt ex certa scientia balistas: gladios intoxicatos: arma ⁊ similia q̄bus cōmunitas aduersarioꝝ ledit. tunc enim lese cōmunitati obligant. Tertiū deniq̄ incertū iniustū dicī potest quando sic ad pticulares psonas singularit ptinet: qz minor ps cōmunitatis ledit vl spoliat: ⁊ sic cōmunitati restitue ret nihil ipis vl modicū pdesse p̄sumitur aut etiā eorū heredibus: ⁊ tunc si damnificati ignorant licet cōgruū sit dare eadē in pias causas in eodē loco pro salute eorundē: eo q lege nature dānificati hoc magis velle debēt dūmodo cōmode fieri potest: nō tñ est necessariū dūmodo meli⁹ ⁊ certi⁹ alibi dari pōt p salute eorundē: in his enīz plus respicere debēt animaꝝ salutem q̄ naturalē affectionē: exēpli gratia: vt de casu pñti aliq̄ ponamus: si q̄s vtit iniustis ponderibus: mēsuris vl regīs ꝓtra illō: Deutro. xxv. Nō habebis in sacco diuersa pondera mai⁹ ⁊ min⁹: nec erit in domo tua modius maior ⁊ minor: debet talit restituere qz penitus ignorat vel psonā vel rei restituēde quātitatē: ⁊ simile iudiciū est de his qui pximos decipiunt in mercantijs: ī macula defectiōe: admixtiōe: corruptione ⁊c. de q̄bus patet supra. Itē qui vēdūt falsos taxillos: venenū mortifer: gladios intoxicatos ⁊ similia: his quos sciunt vel credūt talibus abusuros. Secundo principalit bona restitutioni obnoxia sunt certa q̄ ad psonas quibus debent: ⁊ tunc aut sunt iniuste acquisita ⁊ detenta: vel iuste quidem acquisita licet iniuste detēta: si q̄ sunt iniuste acquisita possessore simpliciter inuito sicut in furto vel rapina: tūc siue fur siue raptor se absentauerit a loco ⁊ a psona a q̄ sbstātiā raptuit siue ecōtra: tenet sp talit iniuste possidēs sublatā rē vl eius valorē trāsmittere ad verū dominiū sumptib⁹ iniuste possidētis: ar. extra de raptoribus. c. j. vbi subdit: q rapinis ⁊ depdatiōib⁹ insistētes etiā in alienis dioce. a loci illius plato debeant excōicari: q̄ excōicatio ppio eōs significāda est: nec eos pr̄i⁹ eōs recipiat aliq̄ illuc redeāt vbi rapinā fecerūt ⁊ oīa plene emēdēt. Qñ si obijcit ille q̄ accepit nō tenet nisi ad simplicē restitutionē: sz ad eum cui fieri deberet restitutio non pōt puenire vl mittere sine magno dāno: ⁊ forte maiori q̄ sit p̄ciū rei restituēde. Ad b rñdet Tho. in. iiij. di. xv. q si sit res magni valoris dz sibi transmittere si cōmode pōt: nec obstat si dānū patit de remissiōe: qz ipe sibi ipi causa fuit iniuste auferēdo. Si vero trāsmittere nō possit vl res sit nō magni valoris: pt eā dare ppinq̄s illi⁹ si bz: vl alicui cenobio si nō bz ppinq̄s cū pteſtatiōe tali q reddere teneant si req̄sierit vl vnq̄ cōparuerit: b ille. Si tñ res ē ablata nō simplicit inuito dño sz ē ibidē q̄dā volūtariū mixtū: vt in vsuris: tūc si vsurarius se absētauit a loco in quo vsuras exercuit: tenet suis sūptib⁹ vsuras illas trāsmittere creditoribus suis fm Hosti. ⁊ Jo. an. in. c. cū tu. extra de vsuris. Si vero tales creditores se trāstulerūt de loco vbi soluerūt vsuras ad habitā duz in alio loco: tūc sūptibus creditoris fm q̄dam tales vsure trāsmitti debēt ad eosdē: ⁊ hoc sentit glo. in. c. cū tu. ex de vsur. q̄ dicit: sed pone q ille cui debet vsura restitui longe sit absens: nūq̄d tenet vsurari⁹ mittere ad eū vsuras: ⁊ rñdet q sic: sz sūptib⁹ illius absentis. Et subdit q si sūptus itineris rei sūmā excederet: dare debet pauperibus: ⁊ licet amiserint vsuras nihilomin⁹ tenent ppter morā q̄ illis nocere dz: b ibi. Si vero sunt iuste acq̄sita licet iniuste detēta: ita q per viā licitā sit res habita vl accepta: sed fuit in mora soluēdi: tūc dici potest de ea sicut de restitutiōe vsure iam dictum dictō ē: semp tñ fm Guil. circūstātie rei sūt in talibus pēsande: qz tā parua posset esse quātitas ipsius rei reddēde: ac tā diues et larg⁹ ille cui restitui deberet: q ei trāsmitti nō oporteret ß eēt p illius ala paupibus dispēsanda: ⁊ p̄sertim cū debitor nō fuit in culpa de reddēdi mora: ac esset parui p̄cij res ipsa restituēda: tūc triplici remedio vti pōt. Primū est q expectet psona cui res restitui debet: vl si spes ē q tādē p nunciū fidelē illi trāsmitti posset: vnde tādiu nō est in mora reddendi q̄diu nō pōt ei cōmode mittere sed spē habet pbabilē q in futurū cōmode mittere possit: aut q creditor ad p̄sentiā suā aliquādo venturus sit: cōsulendū tñ est q interim dū creditorem expectat in omnē euentū rē illā ad fidū amicū in loco tuto deponat ad reddēdū creditori duz veneric: aut ad mittēdū dū sine īmoderat sūptib⁹ ei transmitti poterit: ne forte debi-

inopinata morte vl infirmitate ꝑuentus ꝙ
seipm restitutionē illā adimplere nō pote-
rit: ex hoc etiā tā apud se q̃ apud ꝓximuz
certior fit q̃ absq̃ dolo firmū ⁊ indilatū ꝓ
positū habet ad reddēdū. Secundū reme-
diū est q̃ ꝑ litteras vl ꝑ internūciū aliquez
humilit relaxationē petat illius debiti: vl
donationē illius rei: vnde regula general
est: q̃ oīne debitū qō a creditore libere in-
dulget vl dat ꝓ reddito vl soluto reputa-
tur: qz dicit glo. in re. iur. peccatū: li. vj. ve
rū est q̃ nō remittit peccatū nisi liberaliter
remittat a creditore debitori: qz sufficit q̃li
tercunq̃ satisfaciat: vt. ff. d. mo. ius vl hy-
po. sol. l. itē liberatus. Ad hanc tñ indul
gentiā vt vera sit requirunt septē circum-
stantie: quarū tres sunt ex pte postulantis
⁊ quattuor ex pte largientis. Primo ex p-
te postulantis requirit q̃ corde satisfaciat:
qz debet cordialiter velle satisfacere sine fi-
cti one vl simulatiōe: naz cor qō grauat ex
volūtate retinēdi aliena: alleuiat ex volū-
tate restituēdi aliena. Hinc Chryf. ⁊ habe-
tur extra de re. iur. oīs res ꝑ quascūq̃ cau
sas nascit ꝑ easdē dissoluit: vnde ponam⁹
casū q̃ iniuste detinet rē vl pecuniā alienā
ponat eandē totā in manib⁹ creditoris: tā-
q̃ plenā ostēdēs volūtatē satisfaciēdi: cum
tñ in ꝛitate nō habeat: qz si crederet q̃ cre
dito: acciperet vtiq̃ non offerret: creditor
tñ cū cor debitoris nō videat totā vel ma-
gnā ptē liberaliter dimittit. Queritur igi
tur vtruz talis debitor satisfecit. Rñdet ad
ꝑ Egidius in qōlibetis: q̃ talis a peccato
iniusticie nō est absolutus: qz peccatū ꝑ pe
nitentiā ⁊ ꝓfessionē delet. Sed de absolu-
tione debiti distinguēdū est: qz sic creditor
libera volūtate debitū dimisit: tūc ampli⁹
restituere non tenet: qz satisfecit ꝓ primo sz
nō deo: si tñ creditor aliter decept⁹ est: aut
per vnū de quattuor q̃ de creditorib⁹ infe-
rius ponunt ꝓncipalit ad remittendū mo
tus est: tūc illa remissio nō sufficit: concor.
Io. an. sup glo. in di. regl'a: peccatū: dicēs:
q̃ iniuste possidēs aut gerit in mēte ꝓ pos-
se vel restituere si is a quo subtraxit remit-
tere nolit: ⁊ tūc si remittat liberatus ē: aut
nō gerit ꝑ in mēte: ⁊ tunc licet alter remit-
tat minime tñ liberat⁹ est quo ad deū. Fre
dericus q̃z de senis ī ope suo passū hūc dis
putās: indistincte ꝓfirmat opinionē dicte
glo. dicens: q̃ si is cui restitui debet pecu-
nia vsuraria vl male ablata: nō coact⁹: nō
deceptus vel circūuentus ⁊ omni dolo ⁊ col
liditate vl ⁊ metu cessantibus etiam preci-
bus vel seruitiorum exhibitionibus indu-
ctus: pecuniam sibi debitam non oblatam:
nec restitutioni paratam debitori dimit-
tat: liberatus est debitor: nō tamē a pecca-
to q̃ incurrit vsuras vel maleficiū exercen
do nisi ⁊ de illo peccato penitentiā agat: ⁊
ꝓcludit finalit: q̃ si tali debitori in crimīe
pseueranti ⁊ nō disposito ad aliquā restitu
tionē: creditor motu ꝓprio vl ad ꝓces de-
bitoris illius vel alterius libere remittat:
tūc quidē liberatus est debitor a restituti-
one rei nō tñ a peccato qō cōtraxit iniuste
rē illā vsurpādo vel detinēdo: nā in re ma
le ablata vl detēta q̃s obligat eterne pene
ꝓpter peccatū mortale qō ꝓtraxit auferen
do vl detinēdo iniuste rē ꝓximi: ⁊ obliga-
tur ad restitutionē rei eiusdē vl equivalen
tis: ideo sicut duos offendit. s. deū ꝓtra cu
ius iusticiā fecit: ⁊ ꝓximuz quē spoliauit:
sic tenetur duobus satisfacere: vt extra de
vsur. c. cum tua: ⁊ extra de homi. c. sicut di
gnū. ℣. eos: hec ille: ⁊ satis concor. Hosti. ⁊
Archi. in summis: ⁊ Lap⁹: extra de vsur. ī
c. in ciuitate. Q̃z si obijcit dato q̃ ꝓxio sa-
tisfecit ꝑ remissionē sibi factā quō deo satis
facere pōt si corde indurato gerit in mente
ꝓximo non velle satisfacere nisi sibi remit-
tat: ⁊ hoc ꝑ exemplū ostendi pōt. Pone q̃
creditor male gratibus suis debitorē inui-
tū ⁊ remittentē auctoritate iudicis ad resti
tutionē cōpellat deinde libere debitori do
net eadē: nonne tūc poterit debitor satisfa
cere deo absq̃ alia restitutiōe: certe sic: ⁊ ta
men q̃tū in debitore fuit nō restituit: cur q̃
nō idē si debitori libere facta est remissio q̃
nō erat restituere parat⁹: ex quo eñ ad duo
tenebat. s. ad faciēdā ꝓxio restitutionē: et
satisfaciēdū deo ꝑ ꝓtritionē: ⁊ obligatio p̄
ma sit ꝑ remissionē sublata remanet sola se
cunda. s. penitētia de pctō: qz iniusticiā fecē
⁊ qz non intēdebat restituere nisi sibi facta
fuisset remissio: ⁊ hāc opinionē tenet etiaz
Monaldus in sūma: in ꝛbo restitutio fur-
ti faciēda est. Verūtamē aliq̃ sūt casus in q̃
bus remissio nō sufficit obligatis ad resti-
tutionē: vt patet in. c. statutuz: de reseri. li.
vj. ⁊ in. c. exigit: de censi. li. vj. q̃ in alijs suf
ficit remissio: vt ptz de cleri. ñ resi. c. j. ⁊. c.
petisti: de reg. iur. li. vj. Secundo ex pte po-
stulātis requirit q̃ ore satisfaciat ꝑ se vl ꝑ
inꝑsoniā ꝑsonā: apte se offerēs velle satis-
facere iuxta posse. Hic queri pōt vtꝛ vsu
rario cui ab aliquo facta est libera remissio

mandante generalit in testamēto suo red-
di vsuras: executor vl heres qō semel remis
sum est restituere debet. Ad hoc rñdet Fre
dericus in ope suo q̃ si talis testator locu-
tus est ꝑ verba trāsferentia se ad factū: vt
puta qz iubet vsuras restitui his quib⁹ re-
stituere debz ⁊ q̃ ꝓbarēt se eas soluisse: tūc
nō obstante remissiōe tenebit heres satisfa
cere: ⁊ hoc casu loquit. c. ad nostrā. ij. ex de
iureiur. vbi plane de hoc. Si vero loquit
ꝑ ꝛba sed ad ius trāsferētia non ad factū:
vtputa iubet eas restitui quibus debet: et
tunc secus dicendū est: hec ille. Tertio reci-
tur q̃ etiam ope satisfaciat iuxta posse si
vult etiā deo satisfacere: vt si rem restituē-
dam adhuc habet: illā sine malicia ⁊ fictio
ne in manib⁹ creditoris libere ponat. Sin
autē tūc sufficiētia pignora tradat: q̃ si non
habet tunc de libera volūtate creditor⁹ ali
quā possessionē in manib⁹ alicuius ꝓbi vi
ri ponat: vt ex fructibus eius ꝓcessu tem-
poris omnia debita ꝑsoluant: ac postea ad
primū dominū vl heredez eius redeat: ⁊ si
possessor nō habet cautionē sufficientē: fa-
ciat q̃ tā ipse q̃ eius heredes ad restitutio
nē ꝓpelli pñt: postq̃ ad pinguiorē fortunā
venerint: potest etiā fieri ꝑ mediā ꝑsonam
inter debitorem ⁊ creditorē amicabilis cō-
cordia: dūmodo sit voluntaria ⁊ libera: ita
q̃ nulla de quattuor cōditionib⁹ sequētib⁹
assit: nā qz tales remissiones cōmuniter fi-
unt coacte ideo nō valēt: ꝓpterea ad ꝑ vt
libere fiant ⁊ apud deuz valeant quattuor
sunt necessaria. Primo q̃ nō fiāt ex metu
sicut indulgere solēt subditi suis superiori-
bus aut etiā alijs ꝓpter intercessores q̃s ti
ment. Secūdo q̃ nō fiant ex verecūdia sic
ꝑ intercessoribus mittunt ꝓfessores q̃ tali
ter se habent q̃ ex verecūdia moti credito-
res ⁊ si libere ptē vl totū remittūt: q̃ remis-
sio nil valet apud deū. Tertio q̃ nec fiant
ex desperatiōe: q̃dā eñ remittunt qz de pte
vel de toto desperāt. Quarto q̃s nō fiāt ꝑ
pter aliquā specie tēporalē: puta qz sperat
a debitore sibi prestari mutuuz simplex vel
vsurariū aut tēporale seruitiū: aut etiā ꝑ
motionē aliquā secularē vl ecclīasticam se
sperat recepturū. Tertiū deniq̃ remediuz
est q̃ dūmodo verisimilit desperat inueni-
re creditorē ⁊ eius heredes: salubrit distri
buat pauperibus vl ꝓpias causas eroget:
vt sic eidem spiritualiter reddat quod tem
poralit reddere nequit. Ad laudē dei om-
nipotentis.

Sermo LXII

Quomodo vl quo ordine debz fieri restitutio tā de certis q̃z incertis iniustis depositis debitis legatis ⁊ similibus: Ser. LXII

On furtum facies

Exo. xx. Sexto principalit videdū est quo mō vl q̃ ordine facien-
da est restitutio: debitor eñ aliqñ multis ⁊
diuersis obligat diuersimode. Ad hoc
dicendū q̃ generalit ꝓius restituēda sunt
omnia certa siue iniusta siue debita vel q̃li
tercunq̃ iniuste retēta: q̃ certa in hoc casu
ꝓponunt incertis triplici ratione. Primo
rōne obligatiōis: nō eñ tenentur heredes
pauperibus nisi vnica rōne. s. in foro dei: sed
creditorib⁹ certis tenent etiā in foro mun-
di: qz pñt heredes a creditorib⁹ in iudicio
ꝓuenire. Secūdo rōne successionis: qz chri
stus nō succedit in pauperib⁹ nisi qñ nō repe
riunt ꝑsone certe q̃bus certa restitui debe
ant: vt q̃li ꝑ substitutionē christ⁹ succedere
videat. Tertio rōne similitudīs nā a sili si
cut simplex votū nō adeo ligat sic solenne:
qz nō dirimit matrimoniū ꝓtractū. cui⁹ ra-
tio ē: qz in simplici voto solū vnū vinculuz
ligat: in solēni ꝛo duplex: sic in ꝓposito di
ci pōt. Et ex ꝑ ptz error mlꝛ q̃ circa resti-
tuēdas vsuras vel rapinas quotidie pra-
ticāt iniuste: verbi gra. Sit aliq̃s q̃ decez
milia habuit de iniustis: int q̃ q̃nq̃ milia
repiunt certa: ⁊ q̃nq̃ incerta: ipo igit dece
dēte inueniunt tñ tria milia: ⁊ sic nō suffi-
ciūt ad restituēdū certa: si ḡ q̃d ꝑ satisfacti
one incertorꝛ accipit vt pauperib⁹ det: to
tū noua rapina ē: ⁊ q̃dammō christū raptō
rē facit in suis paupib⁹: ⁊ paup q̃ scit ⁊ tali
ter accipit rapinā cōmittit ⁊ ad restitutio-
nē obligat his q̃ deberēt habere certa: q̃a
qō restitui dz certis ꝑsōis nō pōt distribui
paupib⁹: vt plane ptz extra de homi. in. c.
sicut dignū. ℣. eos insup. Pozro int certa
ꝓius restituēda sunt male ablata: cui⁹rō ē
fm Alex. de alexan. in tractatu suo de vsu.
qz reddere male ablata est fm necēitatez iu-
sticie ⁊ eorꝛ solutio tollit iniuriā factaz deo
⁊ ꝓximo: ⁊ maxime in rapina ⁊ furto: in so
lutiōe aūt debitorꝛ vl iuste acquisitorꝛ non
tollitur iniuria sz saluatur iusticia: ⁊ ideo
videtur illud ꝓius fiendum isto: ⁊ si fit cō
trarium in pluribus hoc esse videtur ex eo
q̃ debita sunt clara ⁊ manifesta: restitutio

nes autē nō sic sed inquirēdo sunt: ceteris autē paribus clarū ⁊ manifestū p̄cedit in certū. cōcor. etiā Astesi. Cetex inter male ablata illa ceteris paribus prius sunt restituēda: in quib⁹ auferēdis creditori facta est maior iniuria ⁊ violētia. Pro quo sciēdū q̄ fm triplicē volūtatē creditoris ꝓtingit debitorē habere substantiā eius: ⁊ fm hūc triplicē volūtatis gradū hō varie scōz prius ⁊ posterius restituere obligat. Prima ē volūtas violēta q̄ ꝓcurrit in rapina: furto ⁊ simili⁹: ⁊ illa prius sunt restituenda: ⁊ hoc propter violentiaz ⁊ iniuriā simpliciter illatā. Hinc etiam ad restitutionez tales cōpellunt tā de iure diuino q̄ ecclesiastico q̄ etiā ciuili. Usura vero in qua minor est violentia ⁊ iniuria cōpellit restituī tm̄ iure diuino ⁊ ecclesiastico: eadē etiā ratione ceteris paribⁿ prius rapina q̄ furtuz restitui debet: quia grauior ī rapina q̄ furto violētia ⁊ iniuria ꝓimo irrogat. Ās si debitor insolidū restituere nō pōt qd̄ extor sit p rapinā ⁊ furtū: ac etiaz qd̄ habuit per vsurā: tūc tenet prius insoliduz restituere qd̄ habuit p rapinā ⁊ furtuz: q̄ qd̄ habuit p vsurā: ratio est: qr spoliat⁹ p vsuram sua spōte spoliat⁹ est: sed spoliat⁹ p rapinam ⁊ furtū ꝓtra volūtatē suā spoliat⁹ est. Secūda ꝓ est volūtas conditionata q̄ scz cadit in vsura: nā in illa nō cadit volūtas libera ꝑ quadā ꝓditiōe coacta: ⁊ ideo pri⁹ tenet hō restituere q̄ habuit p vsurā q̄ q̄ habuit p alios ꝓtractus volūtarie factos: hui⁹ ratio est fm Alex. lomb. qr in restitutiōe debitoz solū iusticia obseruat: sz in vsure restitutiōe ⁊ quozūlibet male ablatoz nō solū iusticia sed etiā iniuria deo facta ⁊ p̄xio amouet: hinc talis restitutio p̄ferenda est. Tertia deniq̄ est volūtas ꝓformata sicut ī ꝓractibus licitis voluntates ꝓtrahētiū si mul ꝓformant: ⁊ ideo habita cū tali volūtate post precedētia restituī debēt: nouissime vero inter certa restituēda sūt ea q̄ ad pias causas sunt relicta ⁊ donata: cui⁹ ratio est fm Alex. de alexan. de vsur. qr donatio legatarū ē ex deuotiōe legatoris: ⁊ ideo fuit in eo superogatiōis consiliū: vel forte p debitis incertis sunt legata: restitutio vero debitorū certozū quo ad p̄sonas ē ex obligatione precepti. Nunc autē pri⁹ sūt reddenda que sunt scōm necessitatē iusticie et obligationē precepti: q̄ illa dāda q̄ sunt superogatiōis ⁊ ꝓsilij: ad q̄ hō ex necessitate nō tenet: ⁊ huic sentētie ꝓcor. Archi. in. c. nō sane. xiiij. q. v. ⁊ sic mediū locū tenet solutio debitoz. Hinc etiā dicit Guilhel. q̄ si heres scit vl̄ credit hereditatē vltra debita nō extēdi siue sint ex ꝓtractu vl̄ quasi: seu ex maleficio vl̄ q̄si: tunc legatario nihil debet dari: qr si ordinē restituēdi mutauerit: primo soluēdo legatarijs seu secūdarijs creditoribus: ⁊ deficit hereditas in restituendo prioribus creditoribus minime liberat quo ad ꝓscientiā: nisi hoc faciat ex ꝓbabili ignorātia reputās hereditatem sufficere ad oīa soluēda: vel nesciēs hūc creditorē esse potiorē: ⁊ maxime remanet obligat⁹ si ex dolo vel fraude talē restituēdi ordinem tenuit: ⁊ hec sane intelligunt: nisi debitor vl̄ executor iuridice vel iusto metu cogerer in restituendo ordiez predictū mutare. Dicit tamen frater clarus de florentia ī suis casibus quos asserit ī curia romana disputatos: quod iuri magis consonū est: vt quē primo damnificauit eidē prius satisfaciat. Cuius rō est: qr eidē dānificato bona sua primo fuerūt obligata: vnde si debitor postea ꝓtraxit debitum p mutuū ⁊ hmōi: ꝓstat q̄ bona sua vni semel obligata alteri obligare nequiuit: hec ille. Ad maiorez autem euidentiam circa restitutionem debitoz q̄ licitis ꝓtractib⁹ sunt ꝓtracta: ponamus casum de mercatore qui depauperatus aufugit relictis bonis extātib⁹: qd̄ creditores ꝓcipientes vnanimiter consuunt ⁊ solutionē exigunt: nam veniunt deponētes ⁊ petunt deposita: veniunt ⁊ vendētes qui petunt pannos depositos aut precium eozūdez: veniunt ⁊ hypothecarij petentes se preferri: veniunt pro dotib⁹ vxores ⁊ nurus: veniunt ⁊ alij simplices chirographarij: veniunt et alij simplices priuilegiarij. Queritur ergo quo ordine ⁊ q̄bus pri⁹ satisfaciendū est. Ad hoc dicēdū scōm Baldum de pusio. C. p debito: de bonis auctoritate iudicis possidēdis q̄ talis ordo seruandus sit: primo nanq̄ satisfacere debet dominis rerū adhuc apud debitorē extantium: vt etia dicit Baldus. C. de execu. rei iudi. ī. l. executorē: vbi gratia: deponēti debet reddi depositū si adhuc extat: vt. ff. de p̄uni. credi. l. fi. ⁊. l. neuter. §. in bonis: eo. titulo: similiter furtum ⁊ rapina: primo reddi debz si extat ⁊ de sil⁹ in q̄b⁹ nō trāsfertur dñiū idē est iudiciū. Secūdo loco restituī debēt merces extātes his qui illas pro precio nondū habito debitori tradiderūt: qr singularit p p̄cio sunt obligate vel etiam quodcūq̄ aliud emptū nec solutū duz extat: ꝑ tamē saluo q̄ si merces p nūc plus valerent id plus reddetur ad cōmodū aliozū creditoz: vt. ff. de ac. emp. l. iulian⁹. §. offerri: q̄ si merces iā eēnt vēdite ⁊ eaz loco alie subrogate: tūc tales subrogationes reddi nō debēt loco eaz: quia nō sūt obligate pro dicto p̄cio: vt. ff. de in rē verso. l. q̄dā: vbi de hoc notabilis textus est. Hui⁹ aūt rō pōt assignari: qr p̄ciū ex mercib⁹ illis redactū nō erat obligatū ei q̄ illas tradiderat: ⁊ p ꝓsequēs nec secūde merces ex eodē empte: ⁊ idē dicēdū est in pmutatiōe: qr vbi species est in obligatiōe nō succedit alia loco alteri⁹: vt notat. ff. de ver. sigñ. l. habeo: sicut etiā p̄ciū furti vl̄ rapine non ē furtū vl̄ rapina. Tertio loco satisfieri debet his creditoribus qui pignora suscepe rūt: qr potiores sunt int̄ creditores vt eisdem soluat. ꝗtū valet pignus: ⁊ p̄ferūtur his q̄ habēt p̄sonales actiōes tm̄: ⁊ sile iudiciū est de creditorib⁹ habētibus exp̄ssas hypothecas qui sil⁹ p̄ferunt: vt. ff. q̄ po. ī pig. ha. l. si pignus: etiā doti vxoris ⁊ fisco qd̄ tm̄ sane intelligit de prioriib⁹ creditorib⁹ habētib⁹ exp̄ssas hypothecas: vt plane patet extra de pig. c. ex lr̄is: in glo. Pro q̄ sciendū fm Hosti. q̄ pignus est obligatio rei licite p debito facta: fit autē ad maiorē securitatez: qr tutius est incūbere pignori q̄ agere in p̄sonā: vt insti. de oblig. q̄ ex deli. nas. §. furti: vnde qñ trāsit in potestatē creditoris ꝛ pignus: qñ vero remanet apud debitorē ꝛ hypotheca: ꝑ q̄tū ad actionem nō differūt. Et fm Hosti. bōa tacite pignori vl̄ hypothece multis modis obligant: p mo p dote obligāt bona pmittēt dotē: sil⁹ bōa mariti p dote vxoz: itē bōa ꝓductoris p solutiōe locāt: sic etiā bona tutoris ⁊ curatoris obligant p tutela: itē bona patris p rebus aduēticijs filiozū: sic bona matr̄ ad secūdas nuptias cōuolātis p bonis filiozū prioris matrimonij ⁊c. de q̄bus breuiter vide in summa pisa. in xbo pign⁹. §. ij. Sed nūc ad cepta redeam. Quarto loco satisfieri debet creditorib⁹ habētibus tacitam hypothecā: inter quos tm̄ p̄fertur dos vxoris que censet in bonis viri sui hypothecā habere: ⁊ preferr̄ alijs nedū p̄tendētibus p̄sonalē obligationē: sed etiā p̄tēdētibus tacitā hypothecā: vt. C. q̄ po. in pig. habeant: nō tm̄ p̄fertur creditoribus anteriozibus ⁊ exp̄ssas hypothecas habētib⁹: nec etiā filijs matrimonij prioris agentib⁹ ꝓtra nouercas: vt. C. qui po. in pigñ. ha. l. assiduus: similit ⁊ fiscus idē habet priuilegiū iū muliere: vt. p. de p̄uile. fis. q̄uis. de hoc etiā habet in glo. ex de pig. in. c. ex litteris: si tamē ante tacitā hypothecā vl̄ etiam expressā nō erat soluēdo: p̄sertim in debitis ex maleficio ꝓtractis: tunc in foro cōscientie vident illa bōa prius obligata nō posse vlteri⁹ obligari: ⁊ ideo talis solutio p̄cedere debet in iudicio anime si cōstat de certa quātitate ⁊ de certis p̄sonis quibus restitutio fieri debeat. Verūtamē q̄ expendit in funerādo testatorē p̄ferr̄ cuilibet p̄ori tacitā hypothecā habēti: vt. ff. de religi. l. penul. ⁊. l. ac si q̄s. §. j. sed forte nō idē est habentib⁹ expressā: vt Azo. dic: videat tamē ne funeralia sumptuosa faciat si testatoris bona vix essent soluendo: quia talia in foro cōsciētie non posset recipere vel exigere. Ceterū de alijs habentibus pignora vl̄ hypothecas speciales vl̄ alia bona obligata: vt in ĩstrumētis fieri solet: tūc tenēda ē regula iuris in. vj. q̄ prior est tēpore potior est ī iure: vt. C. q̄ po. ē in pig. l. si decetero: ⁊. l. si fundū: ⁊. l. diuersis. Quinto loco satisfieri debet deponētibus qñ nō extant eorū deposita: vt. ff. depos. l. si hominē. §. fili. hoc aūt priuilegiū cause depositi dat ꝓpt̄ frequentiā ꝓtractuū depositoz: verūtamē tali priuilegio nō gaudēt q̄ sub nomīe depositi ad vsurā mutuāt: vt patet in dic. l. si hominē. Sexto deniq̄ loco veniūt simplices priuilegiarij. i. habētes priuilegia p̄sonalia nō realia ⁊ habent actiōes p̄sonales tm̄. Septio vero veniūt omnes chirographarij p rata nō obtēta prioritate ꝓtractuum: qr licitū est debitori ꝓpter cumulū creditozū facere deteriorē casum priozū creditoz inter chirographarios: nō tamē inter eos qui habēt dominiū vl̄ hypothecā aut priuilegiū: vt. ff. de sepa. bo. l. j. §. ꝓtrario: ⁊ ista ē ratio quare in chirographarijs creditoribus non attendit tp̄s: que quidē ratin notant menti recōmendāda est. Et notandū generaliter q̄ ceteris paribus quādo restitutio vnius est determinata ⁊ clara tūc p̄fertur alterius restitutioni non determinate nec clare. Q̄z si ambozuz restitutio sit eque clara tunc qui pauper est cetert paribus diuiti preferendus est: eo q̄ pauper magis indiget: ⁊ p consequens cū iniuria maiori tenent res illius: quod si pares in paupertate reperiantur: tunc ceteris paribⁿ p̄ferendus est cui prius in dilatione resti-

tutionis iniuria facta est. De certis igitur restitutione debita plenarie facta: ad vltimum sunt incerta restituenda. Cui⁹ ratio prius patet: quia christus in suis pauperibus non succedit nisi quãdo nõ inueniunt ꝑsone certe quibus sunt restituẽda: ⁊ ideo eũ bona nõ sufficiũt ꝓ satisfaciẽdo certis si quis scienꝯ dederit vel acceperit aliq̃d vice christi pro satisfactione incerto ꝓ ad restitutionẽ obligat̃ his q̃bus adhuc certa debent: quia hoc totũ rapina ẽ. Mouissime vero si supsunt aliqua debent solui legata ⁊ donata. Pro quo sciendum q̃ differẽtia magna est inter debita ⁊ legata: quia debita sunt iusticie: legata vero superogatiõis ⁊ ideo fm canones ⁊ fm ꝓscientiã quilibꝫ heres vel executor tenet̃ ad omnia debita soluenda: in q̃tũ hereditas se extendit: sive fuerit ex maleficio vel quasi: sive ex cõtractu: sive peruenerit ad heredẽ sive non: vt extra de pig. c. ex ꝑsentium: de solu. c. j. de vsu. tua nos: de rapinis in lr̃is: ⁊ ꝓcor. in hoc omnes canoniste: imo tenet̃ soluere debita sine omni diminutiõe. De legat̃ autem secus est: quia si tanta sunt q̃ nõ remaneat ei legitima portio: tũc potest detrahere suam legitimã ⁊ iterum quartam fm q̃dam si fuerit institutus heres: concor. Hostienꝯ ⁊ Vlricus tamen in legatis ad pias causas non deducitur falcidia: vt. C. ad. l. fal. ⁊ extra de testa. c. cum esses: in glo. idez Monald⁹. Preterea notandũ q̃ si solutis debitis certis adhuc hereditas sufficiẽs ẽ ad soluendũ ĩcerta ⁊ legata: tũc legata solui non debent cũ his q̃ dantur pro incertis alioquin hoc in fraudem faceret̃ rapinã in bonis crucifixi cõmitteret: cui parit̃ applicanda sunt tam incerta debita q̃ etiam legata: verbi gratia. Legauit illi monasterio decem libras: ac ꝑ incertis restituẽdis similiter tenetur. x. libras: tunc ea que soluuntur pro incertis illi monasterio nõ debent applicari in solutionez ipsius summe legate: constat eĩ q̃ tunc testator fraudaretur de executione ipsius legati. Si tamẽ hereditas deduct̃ deducendis non sufficeret ad solutionẽ vtriusq̃: tunc congrũ videtur q̃ talia debita incerta applicarentur legatario: quia ꝑsumitur legi nature q̃ tũc testator magis eidẽ applicari vellet q̃ alteri: ⁊ si plures sunt heredes tũc fm Job. de C. de hereꝫ. ac. l. j. ⁊. ij. q̃libet tenet̃ ꝓ pte hereditatis: exẽpli grã: pac̃ mortẽs dimittit trib⁹ filijs tres marcas argẽti: q̃ꝫ vna est furtiua licet ignorẽt filij q̃ sit illa. Tunc eĩ fm Alex. de hal. in. iiij. in tractatu restitutionũ quilibet tenet̃ tm̃ restituere tertiã ꝑtem: etiã si alij ꝑtem suã restituere nõ vellent: licet quilibet dubitet an marcã furtiuam habeat: secus tamẽ de illo q̃ certus esset q̃ ipse marcã furtiuã haberet. Ad lau.

Quãdo restitui debẽt debita ĩiuste cõtracta vel acquisita publice vl occulte: Ser. LXIII

On furtum facies

n Exo. xx. Septimo principalit̃ videndũ est quãdo fieri debeat restitutio. Ad cuius euidẽtiã queri potest vtrũ liceat alienũ inuito dño aliquo tẽpore detineri: qõ si nõ: ꝓpt̃ quã rationẽ ẽ restituꝯ facienda. Ad hoc dicendũ q̃ quedã sunt aliena iniuste quidẽ acquisita ⁊ ĩiuste detenta: sicut sunt furta: rapine: vsure ⁊ similia: que inuito domio vl iniusto lucro a vero possessore alienantur. Quedã vero iuste sunt acquisita sed iniuste detenta: sicẽ omnia debita per emptionẽ: mutationẽ seruitiũ: iuste quidẽ ꝓtracta sed vltra constitutũ dicẽ ab homine vel iure seu etiã approbata consuetudine retenta: sic etiam deposita ⁊ similia: ⁊ de omnibus his dicit Sco. in. iiij. di. xv. q̃ non licet aliquo tẽpore tenere alienũ inuito dño. i. nolente: ⁊ fm rectã rationẽ nolle debente. In quibus verbis Sco. duo principaliter ponit. Primũ est q̃ regulariter statim restitutio facienda est sicut statim ab actu ⁊ voluntate peccati mortalis cessandũ est: quod triplici ratiõe ꝓbari potest. Prima ratio sumitur respectu dei qui scilicet hoc precepit. Pro q̃ sciẽdum ꝓz Tho. Alex. lom. Bonauẽ. ⁊ Sco. sup. iiij. q̃ licet affirmatiua dei ꝑcepta non obligãt ad sp: tũ ad ꝑ obligãt ꝑcepta negatiua: ꝑcepta q̃ de restitutiõe faciẽda lz fm formã videat̃ affirmatiuũ: tm̃ ꝓz ꝓ̃itate ẽ ipli cat negatiuũ: vtpote q̃ ds ꝓhibet̃ alienuꝫ detinere. ⁊ ideo fm Sco. sic auferre alienũ est mortale peccatũ ⁊ ꝓtra ꝑceptuꝫ dñi negatiuũ: scz nõ fur. fa. sic etiã istud ꝑceptum ẽ negatiuũ q̃ ds inuito dño ꝓhibet̃ detinere alienũ: ⁊ ꝓtra illud non fur. fa. agit q̃ sic alienũ detinet: ⁊ ideo sic̃ necessariũ ẽ seruare ꝑcepta negatiua: sic necessariũ est nõ tenere aliena inuito dño. Secũda rõ sumitur respectu ꝓximi: qz. s. sic retinẽs sp ẽ in ledãdo ꝓximũ q̃diu tenet rem alienã donec restituat eã: ⁊ ideo fm Alex. lom. eadẽ ẽ iniuria rẽ alienã inuito dño retinere: sicut eam inuito dño auferre: vt extra de resti. spo. c. sepe: vbi dicit vltĩa glo. q̃ iura p̃ eodẽ reputãt auferre ⁊ iniuste detinere. Tertia ratio sumit̃ respectu sui: nã scõm Sco. vbi supra: vt homo vere penitere possit stati cessandũ ẽ ab actu cuiuscunq̃ mortalis culpe nõ tm̃ exterior sed etiã interior. i. tã effectu q̃ affectu: iuxta illud Eccli. xxj. quasi a facie colubri fuge peccatũ: ⁊ ideo p ꝓscẽns actu statim reddere vel velle reddere cum oportunũ fuerit ẽ de necessitate salut̃: hic etiã restitutio in ope vl plena volũtate req̃rit̃ aĩ omnẽ penitẽtiã sacramẽtalẽ sic̃ cessatio volũtatis ⁊ facti a peccato: nec iniũgit̃ ꝓprie a sacerdote ꝑ a diuina lege: vñ sicut tenẽs adulterã vel fornicariam nõ ẽ capax penitẽtie sed irrisor: ita q̃ si ad penitẽtiam talit̃ venit potl⁹ pctõ petm̃ addit scõz Scotũ: vbi supra: sic etiã alienũ volũtate parit̃ ⁊ actiõe retinẽs nõ ẽ capax alicui⁹ penitentie: q̃ si q̃tũ ad apparẽtiã penitẽtiaz agere videat̃: audi q̃d sup ꝑ dicat Aug⁹. ad Macedoniũ: ⁊ habet̃. xiiij. q. vj. c. si res aliena ꝓpt̃ quã peccatũ ẽ reddi possit ⁊ nõ reddi tur: penitẽtia nõ agit̃ sed simulat̃. Hinc q̃dam doctores tenẽt q̃ talis ante restitutionẽ actualit̃ factaz: cũ scz assit facultas sine ꝓprio detrimẽto: nequaq̃ absolui debeat: tũ qz q̃diu sic alienũ detinet peccatũ iniusticie ꝓtinuat: tũ qz ꝓstat ex ꝑ q̃ nõ est vere ꝓtrit⁹ si põt ⁊ non vult statim restituere: qz vere ꝓtritus statim ab omi peccato recedit mortali: nullus aũt absolui põt fm Bona. quẽ ꝓstat nõ esse vere ꝓtritũ: ⁊ si absoluit̃ nulla est absolutio sed grauit̃ peccat absoluẽs: qz decipit ꝓfitẽtẽ in penitẽtie sacramẽto: nisi forte absolueret̃ ad cautelã cũ ꝑtestatiõe q̃ absolutio nulla ẽ q̃diu nõ resipiscit veracit̃ a pctis: ⁊ ꝑ fieri põt fm Tho. in. iiij. tũ etiã ꝓpt̃ anticipationẽ: qz restitutio nõ est ꝑs satisfactiõis ꝑ ꝑambulũ ad eã. Deniq̃ vt cõiter piculosũ ẽ tales absoluere: qz quotidiana docet expientia q̃ tales omi anno restituere ꝑmittũt ⁊ rarissime ꝑ missũ seruãt. Secũdo ꝓncipalit̃ idẽ Sco tus innuit q̃ in certis casib⁹ alienũ teneri põt etiã dño nolẽte: ꝑ fm rectã rõnez velle debente: ⁊ de ꝑ ꝑsequit̃ Sco. in. iiij. dicẽs: q̃ q̃uis credito: nõ velit debitor ꝑstare remissionẽ: in casib⁹ tm̃ aliq̃b⁹ licitũ ẽ differre restitutionẽ exterior: ẽ habita ĩterior volũtate restituẽdi cum occurrerit circumstãtie oportune. Pro cuius declaratiõe sciẽdũ ẽ q̃ debita duob⁹ modis sũt ꝓtracta: scz vel iniuste vt p rapinã: furtũ: vsurã ⁊ sic de aliis: vel iuste sicut in iusta emptiõe cõductione mutuo ⁊ sibus. Si pro mõ tũc distinguẽdũ ẽ: qz vl ꝓtracta sũt manifeste sic̃ nozij vsurarij: raptozes ⁊ sil̃es q̃ talẽ iniusticiã exercẽt in scãdalũ plurimoꝝ: ⁊ tũc si debita sunt clara ⁊ certa: constat q̃z cui sũt reddenda potest habere locũ qõ dic̃ Alex. de hales in. iiij. pte sũme ĩ tractatu restitutionũ: vbi dicit q̃ si fur vel raptor sit in extrema necessitate: similit̃ ⁊ vxores ⁊ liberi potest ipse de re quaz restituere tenet̃ retinere sibi q̃tũ suffit̃ vni refectiõi: totũq̃ residuũ restituere tenet̃: ⁊ hec positio tuta q̃dem ẽ sed admodũ dura: de rigore ꝑcedẽs ꝑfecte iusticie. Et addit Alex. de hal. Si enĩ facit qõ debet: nõ dereliquet eũ dñs ꝓz illi puidebit: iuꝫ illo ps. 36. Nõ vidi iustũ derelictũ tc̃. ⁊ Matth. vj. Respicite volatilia celi tc̃. Monaldus aũt in tractatu restitutionũ dicit q̃ talis restituere debet vsq̃ ad venditionẽ hereditatis ⁊ omniũ bonoruꝫ: etiã si oporteat ipm cũ familia mendicare: ⁊ in hoc multi doctores concor. cuius ratõ potest esse: quia talis nõ solum tenetur ad restituendum iniuste ablatum sed etiaz ad tollendum cõmune scandalum: quia dicit dominus: ve per quem scandalum venit: expedit eĩ ei potius q̃ sus. mo. ast. in collo. e. ⁊ demergatur in profundum maris. Nihilominus tamen in his confessor prudẽs maxime considerare debet conditiões: status: diuitias: paupertates ⁊ similia tã creditoris q̃ debitoris: ⁊ scõm ꝑ discrete moderare cuncta: quia de omnibus non ẽ dãda regula generalis. Porro si debita taliter contracta nõ sũt clara nec certa cui reddi debent: vel non inuenit̃ domin⁹ rei furtiue vel eius heres: tũc scõm Alex. de hal. vbi supra p ꝓsiliũ ꝑlati vl cõfessoris potest ea reseruare penes se donec verũ dñm inueniat: qui si reperiri nõ potest: solutis prius omñibus alijs debitis certis etiã iuste contractis: resignare debet ecclie vel discreto ⁊ ꝑbo ꝓfessori q̃ potest restituenti: furi: raptori vl vsurario si multũ indigens est de re ptẽ illius vel etiã totũ: precipue si viderit eũ vere ꝓtritũ ⁊ emẽdare volẽtẽ: qz in ꝑ casu efficit̃ res illa de patrimonio crucifixi: cuius dispensatores sunt in hoc foro cõfessores: ⁊ sic tã q̃ christi vicarij ꝑsit eadẽ assignare cui voluerit vice xꝑi: dũmõ ĩdigẽs

fuerit: videant tñ q̃ in hoc nō q̃rāt seipos: ne dispēsatores infideles inueniant. Nec autem ꝓbant per legē q̃ Numeri. v. pōit vbi dicit: q̃ vir vl mulier cū fecerint ex oī bus pctis q̃ solēt hominibus accidere ⁊ p negligentiā trāsgressi fuerint mādatū domini atq̃ deliquerint: peccatum suū confitebunt: ⁊ reddent ipm caput: quintāq̃ ptez desup ei in quē peccauerint. Sin aūt nō fuerint q̃ recipiāt: dabūt dño ⁊ erūt sacerdotis: b̃ ibi. His aūt q̃ habēt aliq̃ vltra necessitatē nature sue ⁊ suor quor cura habēt: nihil relinquēdū est: sed potius indicēdū est in hoc casu q̃ de talib⁹ in certis restitutionē faciāt christo in suis mēbris ꝓ salute te creditoris: ⁊ in hoc nō querēdo ꝓprium affectū: sed vtilitatē spiritualē ipsi⁹ cui spiritualiter restituit: qō realiter ꝓpter ignorantiā psone fieri non potuit: alioq̃n secūdario nō imerito furti argueret in iudicio anime. Secūdo mō debita iniuste cōtracta sunt occulta: vt qñ bona sunt occulte sb̃lata vel etiā occulte sunt aliq̃ damna iniuste illata: ⁊ tunc iniustus ablator nequaq̃ se ꝓdere debet: qz fama p̃ciosior est q̃ terrena substātia nec p ꝓsequēs restituere debet pseipm: nec etiā p se dilationē querere si fuerit impotēs ad soluendū: sed p interediā psonā scz ꝓfessorē vl aliū amicum fidelē: sūme tñ laboret q̃ psonā ad b̃ idoneā ⁊ cōscientiosā re ⁊ nomīe assumat: ne forte sibipi iniusta reseruās creditori nō restituat. Indicendū est etiā illi q̃ integre q̃tocitius oīa restituat si potens est b̃ facere sine grauamīe saltē notabili: qz ceteris paribⁿ multo strictius q̃s obligat ad soluēdū debita ꝓtracta iniuste q̃ iuste. Si tñ sine notabili grauamīe b̃ adimplere nō posset: vt pote qz redditurius est artē ⁊ mercātiam lucratiuā penitus ignorās: nec habz vltra necessitatē in redditib⁹ ⁊ alijs bonis mobilib⁹ ⁊ īmobilib⁹ ꝓm cōditionē psone ⁊ status: vel etiā arte mechanic⁹ est aut mercator: nec sine magno dispendio sue artis vel mercātie restituere pōt: vt quia nō retinet vnde arti sue requisita emat: vel nō inuēit aliquē q̃ bona sua velit emere nisi notabiliter citra cōdignū ⁊ sic de alijs. Tūc ꝯz Hosti. in sū. li. de penitētijs. ꝟ. q̃bus. x. ꝯz q̃ forma pōt cū voluntate creditoris p interpositā psonaz acq̃sita paulatim singul mēsib⁹ vel annis aut alijs tpibus restituere qō potest: aut aliter amicabiliter cū leso cōuenat q̃ eidē de suis redditib⁹ annis singulis moderate restituet: ita q̃ sibi vite necessaria remaneant quousq̃ plenarie satisfecerit. Preterea si tale periculum imminet q̃ is qui tenetur restituere nō potest induci ad restitutionē statim faciendā ne nimiū grauet: nec is cui restitutio debet fieri induci potest ad dilationē aliquā faciēdā: tūc putat Hosti. ibidē q̃ discret⁹ sacerdos pōt suam formare ꝓscientiā ex eo q̃ intēdit vtiliter gerere negociū creditoris: vt hoc medium īueniat: q̃ exquo videt q̃ dānificatus aliter iniuste ablata recuperare nō pōt imppetuū: vel nō ita cito seu etiā nō ita cōmode pōt recepto iuramento ⁊ alia sufficienti cautione si fieri potest cōcedere dilationez ei q̃ abstulit: ⁊ sub hac cōditiōe si hoc adimpleuit infra diē statutū absoluere peccatorem: vt sic creditor qō ei debet recuperet ⁊ peccator a pb̃ytero desperat⁹ nō recedat: hec ille. Quia tñ hec opinio maxime sustineri pōt si hincinde pēsatis quātitate debitorū quātitate redditurū seu bonor mobilium ⁊ īmobiliū ꝓditiōe psonar: p̃ptim ipi⁹ debitoris quo ad psonā ⁊ statū verisimilit ꝓcludi pōt: q̃ ad faciēdā hāc restitutionez se velit artare vtēdo tñ necessarijs ⁊ nō superfluis ꝓm cōditionē stat⁹ ei⁹ ⁊ psone: q̃ cūcta prudēs ꝓfessor subtil⁹ ꝓsiderare dz: nā in his maxīe ꝓsiderāde sūt ꝓditiōes stat⁹ diuitie: pauptates ⁊ sūtia tā in creditore q̃ in debitore. Deniq̃ si bonor iniustor occultus debitor ad extremā puenit pauptatē: licet citra mēdicitatē: ⁊ ex ꝓditiōe vl status verecūdū eēt illi mēdicare: tūc tenet bonis illis vti dūtaxat in extrema necessitate: ac sollicite laborando lucrari panē suū: cū firmo propposito restituēdi quicq̃d vltra strictā necessitatē suplucrari valeat: ac ī fine vite cetera vsq̃ ad debitam restitutionē plenarie relinquat. Monal. insup in summa dicit q̃ si dānificatus indebite se dānificatū agnoscit: tūc ipse damnificans tenetur petere veniaz p se si potest ⁊ manifestū sit: aut per alium si per se non potest vel audet: ⁊ tunc talis media persona nomē ⁊ circūstantias rei pro quo petit subticere debz: si per expressionē periculū aut scādalum timeatur: huius ratio est: qz q̃ offēdit alium cū eorpo offensus aliq̃d aduersus eū debz offendēs ire per se vel per aliū ⁊ ꝓ posse reconciliari fratri suo. Si vero q̃ damnificatus est hoc nescit: credendum est q̃ licet tutius sit petere veniā vt dictum est quando satisfacere non potest: tamen ad hoc non

tenet: qz nō est in mora soluendi in hoc casu quo ad iudicū diuinū cum damnificatus nescit ⁊ dānificans prepotens ē: verum tamē postq̃ satisfacere potest semp ē ī mora soluendi donec satisfecerit aut dilatiōez impetrauerit: ⁊ hoc idē obseruandū ē vbi aliquis est debitor alterius ex cōtractu vel quasi contractu: similiter ⁊ in regularib⁹ qui se recolūt esse debitores alicui ex eo q̃ fecerunt in seculo. Deniq̃ generaliter tam de debitis iniuste sed occulte acquisit: q̃ etiā iuste cōcludit Sco. ī. iiij. di. xv. q̃ quādo restitutio est damnosa reipublice vel ei cui faciēda est: aut etiam diffamatoria restituenti vl notabiliter damnosa: tūc nō tenetur statim ad restituendū sed sufficit q̃ statim affectu restituere firmiter ꝓponat hinc inde cessantib⁹ incōuenientijs. Q̃ si obijcitur: restituere ē actus p̃cepti negatiui vt dictum ē: ad cui⁹ obseruantiā quilibet tenet semp ⁊ ad semp. Ad hoc respōdet ibidem idem Sco. q̃ tenere alienū iniuste: id est inuito domino semp ē ꝓhibitū: ⁊ ideo semp ⁊ pro semp oportet nō tenere isto modo sed qñ quis habet volūtatē restituendi tempore oportuno extūc tenet domino volente. i. ꝓm rectā rationē velle debente: qz dñs velle debet q̃ ille qui habet suū ī hoc casu teneat illud quousq̃ oportune reddere possit: ⁊ de hoc in sequēti sermone latiⁿ videbit. In argumētū autē p̃dictor legit in cesario: q̃ cōtigit apud ciuitatē argentinā: cū quidā ciuis ibidē defunctus fuisset ⁊ ī pheretro ꝓm morē posit⁹: aīa illi⁹ ad corpus reuersa ē: ⁊ cū clamaret: quō veni huc quō veni huc: vocata ē vxor ei⁹: ad quam ille: Dei misericordia reduct⁹ sum: ⁊ hoc tibi dico: nisi oīa que habem⁹ relinquamus saluari nō poterim⁹: sicq̃ omnib⁹ ꝓut potuit saluberiter dispositis infra triduū mortuus est: fuerat em eor substantia de malo acquisita: hoc ibi. Ad laudem dei omni.

Quādo restitui debēt debita iniuste ꝓtracta vel acq̃sita ⁊ de triplici differētia debitor: Ser. LXIIII

On furtū facies.

Exo. xx. Viso vtcūq̃ de restōne debitorum iniuste acquisitorum iam psequamur qualiter debita iuste ꝓtracta ⁊ acq̃sita ad restitutionē obligant. In quib⁹ quidē restituēdis attēdende sunt circūstantie ꝓtractuū vel pactorum aut interuenientiū iuramēto r̃ certū tēpus solutionis p̃figentiū: nam in talib⁹ debitis iuste ꝓtractis nō tā stricte debitor obligat ad restōnem faciendā sicut in debitis iniuste ꝓtractis: qz ꝯsumēdum nō ē q̃ benignitas iuris ⁊ equitatis impie velit interpari: aut nimiū dure ꝓtract⁹ emptiōis mutui ⁊ ꝓsimiliū negocior q̃ ꝓ vtilitate mutuū recipientis aut ꝓ cōmuni cōmoditate vtriusq̃ cōtrahētis ordinata sūt. Pro q̃ sciēdū q̃ triplex pōt distingui debitor differētia ꝓm quā triplicē differētiā triplex licentia necessaria iudicat. Primo nāq̃ sunt q̃dam qui licet satisfacere valeant aliena restituendo: tñ pro leuiori longiorē solutionis terminū habere volūt: ⁊ illi licētiā obtentā ⁊ liberā habere debent: alioquin talem solutionē licite differre nō possunt: qz iuxta prefatā regulā Sco. nō licet alienuz inuito dño aliq̃ notabili tpe detineri. Ad b̃ q̃ q̃ talis licētia sit libera q̃ttuor req̃rūt. Primū ē q̃ non det ex timore: sicē plerūq̃ faciūt mechanici oparij ⁊ mercēnarij nobilib⁹: potētib⁹: diuitib⁹: q̃ nō audent sua cū rigore exigere: īmo nec musitare: cū tamē cōiter sine cā iuste necessitatis tales debitores solutionem ꝓtrahūt ⁊ creditoribus p̃cipue pauperib⁹ q̃ ꝓ pro sudore victū q̃tidianū acquirūt: multis modis in b̃ violentiā inferūt: ꝓtra p̃ceptū domini dicētis Leui. xix. Nō morabit opus mercennarij tui apud te vsq̃ mane: glo. merces in q̃ fortitudine viuit cū vxore filijs ac parentibus si differt deficit vict⁹: ⁊ si in crastinū recipit vim tamē ⁊ calūniā ꝓtulit: quia interim vsi viueret nō habuit. Unde dicit vnū de q̃tuor peccatis vindictā acclamātib⁹: vt pz in. c. Jaco. v. vbi dicit diuitib⁹ tenacibus. Ecce merces opariorum vestrorum qui messuerūt regiones vestras q̃ fraudata ē a vobis clamat: ⁊ clamor eor in aures domini saba oth introiuit. Secūdo q̃ nō det ex verecūdia scz p mediū alicui⁹ cui creditor ꝓtradicere seu illi erubescit negare. Tertio q̃ nō det ex desperatiōe credēs q̃ alit suū rehabere non possit. Quarto q̃ nec det spe scz alicui⁹ seruitij tpalis: ⁊ de his quattuor dictū ē supra. Unde sicut ibidē intelligit de vera indulgentia debitorib⁹ libere facta: sic hic intelligit eadē de licētia libere acq̃sita. Alioquin si quis aliter ꝓrogationem solutionis extorquet: violētiā infert: nec ē capax penitētie salutar. Inter oīs tamē grauissime deū offendūt: qui relicta ad pi

as cās cū pñt nō restituūt vt tenenť: ꝓtra
q̄s tes bilitē clamāt tria ꝓsilia generalia
sicut [illegible] q.ij.c.q̄ oblatiōes: cū duobus
seq̄ntib̄ ꝓ reputanť ibidē ab ecclia sepa
rādi ⁊ excōicandi tanq̄ necatores paupē
⁊ infideles. Secūdo vero sunt quidaꝫ q̄
debitū vl partē debiti soluere nō possūt ni
si cū magna difficultate: ⁊ illi licētiā petitā
habere debēt licet nō adeptā. Pro q̄ notā
dū ꝑm Alex. de alexan. q̄ si is qui ad resti
tutionē obligat' ē intātū indiget q̄ si cre
ditor sciret indigentiā illi' ꝑm rectā rōnez
⁊ fraternā charitatē non deberet sibi clau
dere viscera pietatis: attenta ꝓria sufficie
tia: sed eadē charitate deberet ei dare dila
tionē vl etiā facere remissionē in toto seu ī
pte cū ꝓsilio boni ⁊ discreti viri: ⁊ tunc dif
ferri licite pōt restitutio: etiā si debitor di
lationē solutiōis negaret: sic tū q̄ semp pa
ratus sit satisfacere q̄cito ꝓuenerit ad pin
guiorē fortunā. Ecōtra vero si debitor non
tñ indigens ē: q̄ si creditor sciret indigen
tiā ei' ex fraterna charitate nō tenerek illi
dare dilationē in toto vel in pte: qr nō ē in
digētia tanta q̄n possit ei restituere in toto
vl in pte: tūc in hoc cāu si creditor solutio
nis dilationē negaret: debitor eidē statim
soluere tenerek. Et q̄uis aliter quidam di
cāt hec tñ videť sntia vera. Si vero sūt plu
res creditores ⁊ vnus non vult dare dila
tionem sed petit q̄ debitor cedat bonis:
tunc ꝑm Ray. standū est maiori parti: ma
ior autem pars dici debet vbi maius ⁊ for
tius debitum est. Si vero par sit debitum
tunc maiori numero creditorum standum
est: q̄ si cuncta paria sunt: tūc sententia cle
mētis eligi debet scz de dāda dilatiōe. C.
de ces. bo. l. fi. Preterea dicit Richar. ī. iiij
di. xv. q̄ si is qui dz vt puta qr dānū intu
lit habet aliq̄d vltra necessitatē sustētatio
nis nature sue ⁊ suoꝝ: q̄uis sit sibi necessa
riū quo ad victū ꝑm decētiam sue persone:
tūc restituere tenek: qr nō ē licitū de alieno
viuere cū honore seculari. Si ho nō habet
nisi necessaria: tūc si q̄s q̄ dānum passus ē
nō indiget ad nature sustētationē eo q̄ ab
latū ē: non tenek restituere qui abstulit qr
ex iure nature licitus ē vnicuiq̄ vsus poſ
sessionis necessarie ad sustētationē nature
extrema nanq̄ necessitas oīa facit cōia: vt
ff. ad. l. rho. de iac. l. ij. ī tex. ⁊ glo. Sco. ve
ro dicit in. iiij. q̄ si aliena retinēs ē in extre
ma necessitate: ⁊ ille cui' ē res nō est in ex
trema necessitate: ꝑ habet aliqua citra ne
cessitatē extremā: tūc res illa fit ipius detī
nētis iure politico: qr in extreme necessita
tis articulo ad ꝓuidendū sustētationi na
ture: via oīb' extreme necessitatis ꝓcessa ē
vt ptz de Xbo. sig. exijt qui seminat. li. vj.
nec etiā creditor in illo casu iuridicā habz
actionē supra debitorē: qr inanis est actio
creditoris quā excludit inopia debitoris:
vt. ff. de dolo: nā is. Verūtamē hmōi actō
nō expirat sed ē sopita: sicut ⁊ obligatio in
debitore sopita est qui tñ postea tenek ad
restōnem si peruenerit ad pinguiorē fortu
nā: q̄ si nūq̄ occupuit illā rem aī extremā
necessitatē: tunc simplicik occupauit rē su
am nec tenek ad aliquā restōnem. Porro
si tam detinēs q̄ ille cui' res detinek sūt in
extrema necessitate: tūc distinguendū ē: qr
vl dñs ipius rei prius deuenit ad illaz ne
cessitatē: ⁊ tūc illi reddi dz duplici iure: tū
qr prius sua erat: tū etiā qr iā ex illa neces
sitate facta ē sua. Vel ecōtra detinēs prius
deuenit ad extremā necessitatē: ⁊ tūc stati
facta ē sua: nec in hoc casu dño posteri' ad
tātā necessitatē venienti reddi dz: qr cessa
uit dominiū illi' ⁊ facta ē alteri' iure poli
tico. Si deniq̄ simul ambo deuenīūt ad il
lam necessitatē: tūc reddi dz domino suo:
qr nūq̄ decidit a dñio: ⁊ generalik par ne
cessitas ⁊ dānificatio creditoris pari vl mi
nori necessitati seu damnificationi debito
ris semp ē pferēda: hoc eñ dictat ⁊ exigit
beneficij ⁊ gratitudinis rō: que tam bene
ficio q̄ benefactori debenť. Dictat etiā ra
tiōis eq̄tas q̄ nimiꝝ iustum ē ex suis ⁊ sibi
debitis potius ac pri' sustētari dñm q̄ aliū
Oz si objicit: q̄libet lege nature dz pl' di
ligere seipm q̄ primū: ⁊ p ꝓsequēs magis
diligere vitā suā corpalē q̄ vitā proximi:
ex quo dictat lex nature q̄ q̄s ad defendē
dā vitā ꝓpriā cū moderamie inculpate tu
tele: pōt etiā primū occidere si nō pōt alik
euadere: ⁊ iō pōt etiaz istud simplr sibi ne
cessariū magis sibi retinere q̄ primo da
re. Ad ꝑ rñdet Sco. vbi supra q̄ magis q̄
dē q̄s diligere dz vitā suā ordinate q̄ alte
rius: prout scz ē diligibilis ad vitā eternā.
⁊ iō magis diligere dz ꝓseruationē iustam
vite sue q̄ primi: nō tñ magis diligere dz
ꝓseruationē iniustā vite sue q̄ ꝓseruatiōez
iustā vite primi. Sic eñ latro magis susti
nere dz suspēdium q̄ occidere suspēdētem
vt euadat. Cui' rō ē: quia dilectio vite cor
poralis qua nitik illā iniuste custodire: nō
ē dilectio ordinata: qr nō ē ad dilectionem

dei vl etiā ipius anime: nec ē iusta: qr cum
iuria multoꝝ imo reipublice nitik illam
ꝓseruare: ⁊ sic ē in ꝓposito: naz custoditio
vite ipius iniuste detinētis de re aliena est
iniusta: cum verus dñs ē similik ī extrema
necessitate: ⁊ cū hoc etiā ē homicida qr in
iuste occidit aliū eidē subtrahēdo necessa
riū q̄ sibi tamē de iure debebat. Tertio
deniq̄ sūt quidā qui satisfacere nō possunt
sine magno dispēdio vl inconuenienti: ⁊ ꝑ
ex quibusdā circūstantijs ꝓtunc ineuitabi
libus: quas Sco. in. iiij. concludit in hac
maxima: licz detinere rē alienā quādo eaz
detineri rōnabilik velle dz ⁊ ꝑ ꝓprie dz li
centia interp̄tata quā talis habere dz. Est
enī interp̄tata licentia: quando solutio re
sultat in notabile damnū sui ꝓximi vl po
puli in fama vl corpore in anima vl exterio
ri substantia: ⁊ tunc solutionē licite differ
ri pōt. Ad cui' enidentiā distingui possūt
tres gradus incōueniētie vel dispēdij. Pri
mus ē quando nō pōt fieri solutio nisi cuz
damno notabili reali vel ciuili: verbi gra
tia de damno reali. Pone q̄ debitor pecu
nias suas in mercantijs posuit: quas pro
tunc distrahere nō valet: nisi cū magno di
pendio: aut solutionē ab alio debitore spe
rabat qua similiter defraudatus ē: si tali
bus vel similib' casibus inopinatis ꝓuen
tus suo creditori nisi cum damno notabili
satisfacere nō pōt: licet diues sit: tūc licite
solutionē ꝓtrahere pōt dūmodo nihil in
fraudē fecerit. Cui' ratio ē ꝑm Sco. in. iiij.
quia talis creditor debet magl velle q̄ ma
ximū incōmodū restituentis proximi eui
tek q̄ modicū incōmodū suū vel nullum:
⁊ licet alienū inuito dño retinere sit ꝓhibi
tum simpliciter: tamē quando in hoc casu
voluntatem habet nō fictā restituendi q̄ci
tius poterit: extūc illam tenet dño rei volē
te: id ē velle debente: vult enim hoc domi
nus rei: ⁊ si nō actu illicito tamē actu debi
to ⁊ honesto: qr velle debet q̄ qui suū habz id
teneat q̄usq̄ oportune restituere possit. Et
si objicit q̄ dño rei ꝑ agit inuite: q̄ nō vult
q̄ p q̄tūcūq̄ tēpus suū teneat. Respōdet
Sco. q̄ licet dñs rei male ⁊ inordinate ve
lit statim rehabere suū: ⁊ p ꝓsequēs contra
rectā rōnē nolit ꝓximū tenere suū: tamē te
nēs nō est debitor iniust' cū ⁊ depositū de
cui' redditiōe strictissima lex habek. C. de
positi. l. si inuito dño volūtate inordinata
licite retineri pōt. Non eñ dz quis furioso
petēti reddere gladiū suū apud ipm depo
sitū: sic nec iracūdia inflāmato quē verisimi
timet aliū velle pcutere: ⁊ in similibus idez ē
iudiciū. Mā simile ꝓtingit de muliere ꝓba
⁊ honesta: q̄ licet marito reddere debitum
obligek: tamē cū id petit inordinate scz vl
ꝓtra salutē aīe sue vl etiā ꝓtra sanitatē cor
poris sui vel sibi ꝓiuncti: tūc ipa satisface
cere nō obligak: imo plerūq̄ grauik pecca
ret si ī illo pareret. Pro quo notādū q̄ ple
riq̄ ꝓiuges illud apli puerse interp̄tantes
scz mulier ptātem corpis sui nō hz sed vir:
⁊ ecōtra: abuti volūt hmōi ptāte eisdē con
cessa in libertatem carnis: putātes se cum
ꝓpria cōiuge peccare nō posse: vacanteq̄z
libidini nō modo sicut equ' ⁊ mulus: sed ⁊
adinuentiōes detestabiles frequētare nō
verēť. Et iō queri pōt de vxorib' taliū vtꝝ
peccēt dū ad bñplacitū viroꝝ licet inordi
natū nō reddūt debitū: p̄sertim cū eis ex ꝑ
dare videnť cām fornicatiōis aut etiā alte
ri' extraordinarie pollutōis: ac p ꝓsequēs
dare sibi videnť cām piclitandi illr ⁊ vxo
rē odiēdi domesticāq̄ discordiā ꝓfouēdi.
Ad ꝑ dicendū q̄ lz q̄libet obligek coopari
saluti ꝓximoꝝ ac p̄cipue sibi ꝓiūctoꝝ q̄cū
q̄ vinculo siue nāli siue maritali ⁊c. tñ q̄li
bet pl' obligak deo q̄ cuicūq̄ hoī: ⁊ iō pl'
obligak ī se vitare pctm̄ mortale q̄ ī q̄cūq̄
altero: ⁊ ꝑ intātū qr ꝑm Aug. in li. ō men
daciū p nullo mortali in altero vitādo dz
hō scienť venialik peccare. Et Anselm' ī
li. cur de' hō: dicit q̄ hō poti' dz ꝓmittere
mūdū pire q̄ facere minimū nutū ō volun
tatē dei: ꝑ etiā exp̄sse ptz. xxij. q. ij. c. ne q̄s
arbitrek: ⁊. c. faciat: ⁊. c. oē gen': ⁊ iō p ꝓse
quēs nec vxor p vitāda fornicatiōe ī viro
suo: vel etiā p q̄cunq̄ altero malo ī eodez
cauēdo: ꝓsentire vl facere dz aliq̄d qd̄ ver
git ī offēsā dei: aut ī piculū corpis sui vl ēt
viri: cū ꝑm apli'm ad Ro. iij. Nō sūt fa. ma.
vt. e. bo. Nec mirek q̄s si viro negek q̄ sui
iurk eē videť: qr cū ō rōnē debitū postulat
nō q̄rit sibi de iure debitū ꝑ iniuste querit
abusū: imo iuriose rape q̄rit alienū dūmō
scz trāgredi velit ī blāditijs meretricijs in
ordinatis aut ī modo aut ī loco ac in tpe p
hibitis a iure vel a iudicio recte rationis.
Sic deniq̄ mulier q̄cūq̄ pmittens venire
ad quēcūq̄ cōdictū locum: si ex hoc sibi ti
met euenire periculū peccati vl scādali: ne
quaq̄ debituz pmissū soluere debet: vt pz
latius supra vbi agitur de voto. Et de sili
bus idem ē iudicium. De secundo vero
scz damno ciuili vl reipublice queri potest

vtq; restitutio que esset damnosa reipublice ꝓtũc est differenda puta restitutio q̃ exigitur a petro fienda ē a paulo qui magr̃ rei publice necessari⁹ ē ꝗ Petr⁹. Ad ꝶ rñdet Sco. in. iiij. q; si illo iniuste detentũ a paulo nõ ē ei necessariũ simplicit ꝶ tñ ad ꝯseruandũ statũ suũ solennē: tunc dico q; nõ licet alteri statũ suũ solennē tenere de bonis alienis: nec tñ valet reipublice solēnis status illi⁹ quē tenet nõ restituēdo: quantum valent ei⁹ fidelitas ⁊ iusticia cõis. Si vero talis ꝑsona cõis ⁊ cõmunitati vtilis ꝑ illã restõnez impotẽs ⁊ inutilis reipublice redderet: tũc solutionē differre põt: quia ꝓm Sco. debet quis velle sibi restõnem nõ fieri in hoc casu: cũ bonũ cõe q; priuatũ recta rõne magis velle debeat: presertim si creditor sine illa restitutiõe transire põt ⁊ tũc debitor: restituere nõ obligat. Concor. etiam Herall. obdoñ. Tenet tamẽ hmõi debitor habere firmã volũtatẽ restituẽdi q̃citius poterit absq; reipublice dãno. Verũtamẽ si creditor sine illa re vitam transigere non possit: tũc quidã dicũt illã restituendã liez debitori qui reputat vtilis vl necessarius reipublice eẽt necessaria ad ꝯseruandũ statũ vtilem ⁊ necessariũ reipublice: ⁊ tũc talis recursũ debet habere ad rem publicam vt statũ suũ cõseruet: ex quo necessarius ē eidẽ vt sic necessariũ ꝯferãt subsidiũ q̃ sentiunt cõis vtilitatis cõmodũ.

Qualem restitutionē facere debet que partum alienum supposuit vel ex adulterio partum concepit: Sermo LXV.

On furtũ facies.

n Exo. xx. Post expeditionez p̃mi gradus incõuenientie vl dispendij q̃ cõtingere põt in restõne faciendo: iam duos sequẽtes gradus ꝑsequamur. Secũdus igit gradus ē qñ restitutio fieri nõ põt nisi cũ magno periculo corporali vel spũali: verbi gra. Ponat q; aliquis cũ falsa testificatione fecit aliũ ꝑdere pecuniã vel agr̃ aut aliq̃ hmõi nec habet vñ satisfacere possit nec ꝑ cõtrariã testificationē illi sua reddere põt q̃n subeat periculũ corpis vl saltẽ membroz aut ꝑpetui exilij: tũc eiũ nõ peccat mortalit hoc nõ faciendo sed solũ plene doleat de cõmisso: ⁊ insuper de ꝶ q; nõ habet facultatẽ idoneã ad satisfaciẽdũ firmiterq; ponat satisfacere si vnq; peruenerit ad piguiorẽ fortunã. Idem quoq; iudiciũ ē de eo qui nõ põt restituere oia sine notabili periculo ꝑstitutiõis filiaz suaz aut euagationis latrocinij filiozz. Rõ aũt predictoz ē quia si ꝓm apo. ad Roma. iij. nõ sũt fa. ma. vt eue. bo. multomin⁹ facienda fit bona vt veniãt mala: bonũ q̃dem ē aliena restituere: sed vbi debitori sequit malũ incõpabiliter preualens recta rõ nõ exposcit q; tũc talis restitutio fiat: ⁊ qz dictum ē sermone precedẽti q; satisfactio licite differri põt iterꝑtata licentia cõcurrẽte: dico q; ꝓm eãdẽ regulã eadẽ licẽtia semper pseuerãte talis restituere nõ tenet. Et sub hac regula multi casus obscuri ⁊ periculosi possũt satis faciliter declarari: licet his vti debẽt sapiẽtes in ꝯsiliis dãdis ⁊ ꝯfessionibus audiẽdis: nõ aũt in sermonib⁹ ꝑdicãdis ne laxis ad malũ ꝑnis ruine det occasio. vnde similis casus quodãmodo ponit ex de pe. ⁊ re. de muliere scz sibi supponẽte partũ alienũ vbi dicit. c. officij. Significasti quandã mulierẽ tibi fuisse ꝯfessam que timens ne viri possessio deuolueret ad alios quarũdã herbaz succũ potauit ⁊ inde vẽter eius intumuit ⁊ inde grauidã se ostẽdẽs sibi partũ supposuit alienũ timẽsq; maritũ: nõ vult facinus ipi detegere qui ꝑlẽ credit sine dubitatiõe esse suam. Quoniã ergo postulas edoceri vtz ei hac fraude durante sit penitẽtia iniungẽda: respõdemus q; sicut mulieri q̃ ignorante marito ō adulterio prolẽ suscepit. q̃uis id viro suo timeat ꝯfitere: nõ ē penitẽtia denegãda: ita nec illi debet penitẽtia denegari: maxime si ꝑ alios intelligas alienos ad q̃s timeat possessionē viri deuolui: sed cõpetens satisfactio ꝑ discretũ sacerdotẽ sibi dz iniungi: ꝶ Inno. iij. cuidã cardinali aplice sedis pro tũc legato: vbi dicit glo. sup illo ꝟbo: dene gãda: hoc mix ē q; durãte suppositione per quã fraudant ꝯsanguinei debita successione: hec mulier penitere põt: ꝯtra illõ. xiij. q. vj. c. si res aliena ꝑpter quã petñ ē reddi possit ⁊ nõ reddit ꝑnia nõ agit ꝶ silat: ⁊ de pe. dis. iij. penitẽtes: ꝶ ipa nõ põt detegere suppositionē qz ei nõ crederet ꝯstãte ꝑsumptione q̃ habet ex matrimonio: q; filij⁹ nat⁹ sit ex nuptijs. ff. de his qui sũt sui vl alie. iur. sũt filij ⁊ etiã periculosum eẽt mulieri illue detegere: ꝶ ibi. Verũtamẽ qz ꝓm iura allegata ⁊ ꝓm doctores idẽ dicẽdũ est de muliere supponẽte sibi ꝑtum alienũ q̃ o

insequenti gradu dicet de adultera: q̃ ignorãte viro filiũ de altero generauit ⁊ iniustũ heredẽ substituit: ideo casũ hunc ꝑsequi gratia breuitatis ꝑtermitto. Tertio deniq; grad⁹ ē: qñ restitutio fieri nõ ꝑt nisi cũ magno dãno periculo ⁊ scãdalo nõ solũ vnius sed ⁊ pluriũ: sicut cõtingit in muliere cui⁹ filij⁹ adulterin⁹ nutrit ⁊ heredi ꝯtur de bonis mariti sui. Ve q̃ q̃ri põt: vtrũ marito vel saltẽ filio reuelari dz: ne scz iniustã hereditatẽ possideat ⁊ matri dãnationis ꝑpetue cãm prestet: qz dicit Eccli. xxiiij. Mulier oĩs relinquẽs virũ suũ pecabit statuens hereditatẽ ex alieno matrimonio. Ad hoc breuiter rñdet Sco. l. iiij. q; mulier ꝶ nequaq̃ reuelare debet: diuersas adducens rõnes: q̃s tñ lati⁹ ⁊ lucidius placuit explanare: licet ꝓm Guil. Mulier reuelare põt marito si nõ timet maritũ vel aliud iminere periculũ de his que ponent inferius: sicut q̃ñq; ꝯtingit q; quidaz viri scienter ⁊ turpiter vxoz adulteria sustinẽt vel etiã eisdẽ ꝯsentiunt: aut q; peius est ad ad hoc easdẽ q̃ñq; coartãt: eo q; ꝑprios filios nõ possũt habere: vel etiã alia quacũq; pudenda occasione. Ad maiorẽ igit dicte q̃stionis euidẽtiã: dico prio q; talia nullo mõ sunt ꝑprio marito reuelãda propter septẽ pericula a doctoribus assignata. Primũ periculũ ē infamie ipi⁹ mulieris: qz viro talia reuelãda cũ eẽt ante bone fame ⁊ proba reputata: pessime seipam ac turpissime diffamaret: ac virum indicibili dolore gladiaret: q̃ etiã mulieri magnũ eẽt periculuz ⁊ desperatiõis fomentũ: cum scriptum sit. Prouer. xxij. Melius ē nomẽ bonũ q̃ ditie multe: q̃ licet de viris intelligat tñ inhonestatis infamia turpi⁹ ac periculosius in mulierib⁹ notã ingerit: multe nãq; mulieres a multis se cohibẽt vt notã declinẽt infamie. Secũdũ vero periculũ ē magne cõfusiõis ipius mariti ⁊ oĩm ꝯsanguineoruz ipius adultere: nã valde ignominiosũ est viro q; vel sibi vel alteri reuelet de vxore: q; plẽ de adulterio cõcepit: multi nimiruz potius sustinerent seipsos exheredari: q; vxores suas tã turpiter adulterari ⁊ diffamari. Similiter ⁊ cõsanguineis ē maximũ obprobriũ vituperiũ ac ꝓperiũ apud extraneos ⁊ ꝑsertim eoz emulos: maxime tamẽ ē q̃dã irrepabilis iniecta filijs suis legitimis turpissima cõfusio: ⁊ sic multo honestius ac ꝓm rectã rõnẽ accepti⁹ omnib⁹ predictis ē q̃ oĩno celet. Tertiũ periculũ est perpetue dissensionis ⁊ discordie: nã ex ꝶ nõ solũ vir ꝶ oẽs amici tã viri q̃ vxoris adeo turbarent: q; ō cetero vix cũ ea posset amicitiã pacem ac socialẽ ꝯcordiã habere: nec quicq̃ illi possent pacifice loq̃ ꝶ quotidie vituperia improperatões auersiões cumularẽt: ⁊ ꝑcipue vir illi⁹ si zelotypi⁹ ē: nũq; domesticã pacẽ ꝯseruaret: aut forsan in toto abijceret ⁊ dimitteret: sic filij legitimi matrẽ despicerẽt ꝑpter adulterinã fedita tem. Quartũ itaq; periculũ ē plurimoruz homicidioz affectu vel etiã effectu: ex hoc enim inter virum suũ ⁊ se. Item inter vizz suũ ⁊ adulterũ. Item inter amicos vtriusq; daret occasionez ꝑpetui discidij ⁊ odij: vnde sequerent optiones mortis ac multiplices ꝑsecutiones: q; si adulter sil⁹ vxoratus eẽt eadẽ inter vtrosq; ac eoz ꝓximos suscitaret: vñ etiã plerũq; ꝑbabilit timere posset q; ipa vl adulter ei⁹ occideret a viro suo vel ab alio illi⁹ ꝑpinquo vl amico: aut etiã cõtingere posset q; eius marit⁹ aut quicũq; ali⁹ dũ aliũ occidere quereret necaret. Quintum preterea periculũ ē adulterij in vtraq; cõinge: nã hui⁹ occasiõe fieri posset inter eos ꝑpetuũ diuortiũ: ac non valentes cõtinere forsitan vtercq; adulterij vitio deseruiret: vt occulta frequenter docet experientia: qz iuxta verbũ sapientis aq̃ furtiue dulciores sunt: ac ꝑ consequẽs vtriusq; bona inutilit dilapidarent. Sextuz ꝑinde periculũ ē maioris dãni ipius mariti qui multo amplius dãnificat in reuelando q; in nutriẽdo ⁊ hereditãdo filiũ nõ suũ quẽ estimat esse suũ: qñ hmõi estimatio paternitatis ⁊ filiatiõis maior ⁊ ꝑpinquior ē cã amicicie ⁊ cõplacẽtie pris ad filiũ ⁊ ecõtra: q̃ sit sola corpalis virt⁹ generatiõis absq; tali estimatiõe: qz tali estimatione se mota ꝑ oĩa se pat habet ad filiũ sicẽ ad extraneũ: hinc etiã posito casu q; vnus firmiter credat ⁊ credat eẽ pat talis filij ⁊ nõ est: alter ꝟo nec credat nec credat ⁊ tñ ē: tũc incõpabiliter in dicto filio plus habet gaudij p̃sidentie ac iur̃ pat putatiuus q̃ ver⁹: ⁊ filij⁹ ꝓm deũ nõ tenet obedire nec filiationis reuerẽtiã exhibere patri vero ꝶ putatiuo: nec pater ver⁹ obligat diligere talẽ filiũ nec habere ꝑ filio ꝶ pat putatiu⁹ ad hmõi obligat. Septimũ deniq; periculũ est improbitatis: qz nec vir nec public⁹ index: nec etiã fili⁹ mulieri reuelanti credere obligat nisi ꝓbet dictũ suũ ꝑ ꝑbabilia signa vl ꝑ violẽtas ꝑbatiões aut ꝑ testes

idoneos: nam ex solo dicto nõ põt exhere/
dare filiũ maxime in terris in quib⁹ ꝓmo/
geniti vel vltimogeniti ex ꝯsuetudine suc/
cedũt in feudalib⁹: ĩmo ꝑm Sco. vbi supra
si pater crederet in hoc vxori sue: nõ possz
tũ a spurio hereditatẽ auferre nisi talẽ euz
ꝓbaret in publico foro: ⁊ tũc oporteret mu
lierẽ nõ tm̃ apud maritũ ꝫ etiã apud totaz
patriã diffamari. Q̃z si vlteri⁹ queritur:
vtrũ ne debeat ergo reuelare crimen illud
filio spurio: ac sic inducere ad dimittẽduz
hereditatẽ vero heredi. Rñdet ad ꝫ Sco.
ibidẽ q̃ nequaq̃: qꝛ tũc si fili⁹ crederet: nõ
tm̃ ẽ probabile q̃ ꝓpter ꝫ dimitteret dictaz
hereditatẽ: eo q̃ paucos reperire contigit
qui sũt ita ꝓfecti q̃ ꝓpter ꝯseruãdã iustici
ãã in foro dei: dimittant magnas possessi/
ones quas iure fori sibi retinere possunt: ⁊
velint insup spurij reputari: nec hoc mater
de filio ꝓsumere põt nisi fuerit antea mul/
tũ experta de bona volũtate filij: non ꝯ dz
se exponere certo piculo diffamatiõis apõ
filiũ: ꝓpter incertã correctionẽ illi⁹. Q̃z si
q̃rat an dato q̃ talis fili⁹ ex verbis matris
se spuriũ credat vtꝫ teneat satisfacere bõa
que habuit a marito matrĩ ceterĩ filijs aut
heredib⁹ dicti mariti. Dicendũ vtiq̃ q̃ sic
ꝑm deũ licet nõ humano iure: si saltẽ indu
bitanter credit ⁊ rõnẽ credendi habet. Si
tm̃ sufficiẽtẽ credẽdi cãm nõ habet: tũc red/
dere nõ tenet. Mã quattuor ꝑncipalit red
dunt cãm illã insufficientẽ ee. Primuz est
amor alterius ꝓlis vel heredis. Secũduz
ẽ odiũ istius vl ei⁹ vxoris. Tertiũ est leni
tas fatuitas vl ꝓtinacitas ipius matris.
Quartũ ẽ incertitudo ꝯceptus vtꝫ de vi/
ro vl adultero: qꝛ hoc nõ põt omni adulte/
re esse certũ. Si vero fili⁹ nõ crederet: tunc
sequeret etiã duplex malũ: qꝛ ⁊ mater dif/
famata remaneret: ⁊ fili⁹ hereditatẽ sicut
antea possideret. Et si obijcit q̃ ideo tali fi
lio debeat reuelare ne sez ignorant̃ copule
tur p mr̃imoniũ ꝓprie sorori aut alteri ꝓ/
pinque: seu etiã alia faciat que sunt a iure
spurijs ꝓhibita. Ad hoc dicendũ q̃ talis
ignorantia dum perseuerat penit⁹ excusat
cũ sit ignorantia facti: si tm̃ aliquãdo factũ
veniret ad lucẽ: tũc tale matrimoniũ esset
dirimendũ. Deniq̃ si queritꝯ quid ꝯ con
sulendũ sit tali mulieri vt satisfacere possit
cõscientie sue. Respõdet Sco. vbi supra q̃
illi triplex remediũ dari põt. Primũ est q̃
inducat filium vt religionẽ intret: sed talẽ
q̃ licite possit seruare suã ꝓfessionẽ: ne sez
incidat in scillã cupiens vitare carybdim:
⁊ tunc si quid pater putatiu⁹ mõasterio de
derit: in elemosynã reputat̃. Secũdũ ẽ q̃
clericus fiat: acquisita tamẽ occulte ꝑ ean/
dem vel aliũ amicũ fidelem sup hoc legiti/
ma dispensatione: ⁊ ecclĩasticũ beneficium
ꝑm deũ acceptare valeat: quib⁹ sufficient̃
ꝓuisus hereditatẽ paternã alijs heredib⁹
veris dimittat. Tertiũ remediũ ẽ q̃ saluo
humano iure ⁊ absq̃ infamia sua licite po
test ⁊ debet tali filio ꝓuidere de dote sua:
⁊ de ceteris bonis sez paternalib⁹ ac sic in/
dẽnem facere legitimã eius heredem: vbi
saltem est de ꝯsuetudine q̃ paternalia sũt
vxoris. Etiã prouidere põt eidẽ de donati/
onib⁹ suis ac de laboribꝫ manuũ ⁊ ꝓprijs
sudoribꝫ: nã de oĩb⁹ illis ei ꝓuidere põt ꝯ
q̃b⁹ elemosynas facere vl testam̃ta cõdere
põt, put de his latius pz superi⁹ vbi agitur
de elemosyna. Ratio aũt hoꝫ est qꝛ mulier
obligat̃ satisfacere viro de cõsumptis a ta/
li spurio. Similit̃ de hereditate mulier ob
ligatur heredib⁹ viri ab intestato vl here/
dibus scriptis aut quib⁹ verisimiliter cre/
dit̃ q̃ hereditatẽ reliquisset: q̃ si nescit̃ dz
paupibus erogari. Aerũtamẽ mulier non
tenet̃ ad restituendũ eq̃ualẽs toti heredi/
tati: qꝛ multũ differt inter hr̃e ⁊ ꝓpe esse: ꝫ
tenet̃ ꝑm correspõdẽtiã iusticie: nã quia le
gitimus heres nunq̃ hereditatẽ habuit lz
ꝑm iusticiã ꝓpe fuit: ꝓpterea min⁹ q̃ equi
ualẽs hereditati sibi sufficit ꝑ restitutione
fienda: ⁊ illud min⁹ determinari põt ꝯz ar
bitriũ ꝓbi ⁊ discreti viri: ꝯsiderat̃ hinc
inde circũstantijs. Videt̃ enĩ ꝑm rectã ra/
tionem q̃ ei de honesto victu ⁊ vestitu pro
uidere debeat si pinguis fuerit hereditas
ita q̃ heredi remaneret duplum vl triplu
illius quod sat̃ ꝓbari potest: extra ꝯ eo
qui dux. in ma. quã pol. per adul. per. c. cũ
haberet: vbi papa precipit q̃ talib⁹ a parẽ
tibus fieri debeat prouisio necessitatuz: vt
latius pz in. ij. sermone. iiij. ꝑcepti circa fi/
nem: vbi etiã ostẽdit̃ qualiter mulier ꝯ ad
ulterio susceptos sibi successores heredes
instituere potest. Insup talis mulier effica
citer inducere dz verũ patrẽ dicti spurij: vt
de suis bonis debitã faciat recõpensã quã
mulier dicta clam ĩmiscet bonis mariti sui
quia talis adulter ad eandẽ restõnem obli
gatus est sicut mater spurij: eo q̃ ad predi/
cta damna cũ adultera dedit causam effica
cem: quã quecunq̃ dat semp obligatur ad
restõnem: vt visũ est supra. Q̃z si nullo di/

ctorũ modoꝫ mulier satisfacere possit: tũc
nõ ẽ illi penitẽtia denegãda: dũmodo ple/
nã restituendi volũtatẽ habeat: quia tunc
illã simpliciter excusat impossibilitas: hec
patent extra de resti. spo. c. olim. ij. obliga
tur tamẽ quãdo puenerit ad pinguiorẽ for
tunã: vt pz extra de solu. c. odardus: vbi
plane de hoc. Q̃z si queritur: vtrũ filius
postq̃ se illegitimũ agnouerit: satisfacere
tenet̃ ea que cõsumpta sunt. Ad hoc dicen
dũ q̃ de his que consumpsit q̃diu bonefi/
dei fuit: nõ tenet̃ restituere. Secus autem
postq̃ malefidei fuit: nõ tamẽ debet facill/
ter credere nisi eo modo q̃ dictũ est supra ⁊
sic pz de restitutionib⁹ faciendis.

De peccato auaricie qõ consi/stit in appetendo quinq̃ modis: in acquirendo tribus modis: ⁊ re/tinendo q̃nq̃ modis: Ser. LXVI.

On furtũ facies.

n Exo. xx. In fine ꝑcepti huius vi
dendũ est de peccato auaricie qõ
ẽ fomentũ totius iniusticie q̃ ob/
ligat boĩem ad restitutionẽ. Ad cui⁹ eui/
dẽtiã primo q̃rĩ põt: vtrũ auaricia sit pec/
catũ: ꝑsertim cũ auaricia dicit̃ quasi eris
auiditas: eo q̃ in appetitu pecunie cõsistit:
ꝑ quã oĩa exterioza bona possũt intelligi:
sed exterioza bona appetere non ẽ peccatũ.
Nõ nanq̃ naturaliter ea appetit ⁊ ꝑsaliter
in senio vl in infirmitate: qꝛ ꝑm pbm ĩ. iiij.
ethi. Auaricia naturaliter ꝯsequit̃ senectu
tem ⁊ quẽlibet defectum: ⁊ ꝫ propter duo.
Primo quia ꝑ ea ꝯseruatur boĩs vita pro
pter qõ dicunt̃ boĩs substãtia. Secũdo qꝛ
sũt boĩ naturaliter subiecta. Iuxta illõ pz
Omnia subiecisti sub pedib⁹ eius ⁊c.
Ad hoc rñdet Tho. scda 2ᵉ. q. cxviij. qõ in
q̃buscũq̃ bonũ in debita mensura cõsistit:
necesse ẽ q̃ ꝑ excessũ vl diminutionẽ illius
mẽsure malũ pueniat. In oĩbus aũt q̃ sũt
ꝓpter finẽ ꝯsistit bonũ in quadã mensura:
nã ea que sũt ad finẽ: necessariũ ẽ fine men
surari sicut medicina sanitati: vt pz ꝑ pbm
j. poli. Bona igit̃ exterioza rõnem hũt vti
liũ ad finem qui ẽ ꝯseruatio humane vite.
Hinc necessariũ ẽ q̃ bonũ boĩs circa ea cõ/
sistat in quadã mẽsura: vt sez homo ꝑm ali
quã mensurã habere q̃rat exteriozes diui/
tias: put necessarie sũt ad vitã ei⁹ ꝑm suaz
ꝯditionẽ: ⁊ iõ in excessu hui⁹ mẽsure const
stit peccatum: dum sez aliquis supra debi/
tum modũ vult eas acquirere vel retinere
quod pertinet ad rationẽ auaricie que dif
finitur esse ĩmoderatus amor habẽdi. Un
de licet appetit⁹ rerũ exteriozũ est boĩ natu
ralis: vt eoꝫ que sunt ꝓpter finẽ: ⁊ ideo in/
tantũ vicio caret inq̃tũ cõtinet̃ sub regula
sumpta ex rõne finis. Nam inclinationes
naturales sũt regulãde ꝑm rectã rõnẽ que
ꝓncipatũ tenet in humana natura: ⁊ ꝫ ꝑm
ꝯditionẽ stat⁹ ⁊ ꝑsone: qꝛ vnus plus indi/
get q̃ ali⁹: senex q̃ iuuenis: infirm⁹ q̃ sa/
nus: nobilis q̃ ignobilis: ⁊c. ⁊ ideo senes
vel infirmi ꝓpter nature defectũ auidi⁹ sub
sidia rerũ exteriozũ requirunt: ⁊ oĩs indi/
gens naturaliter rẽqrit indigentie sue sup
plemẽtũ: nõ tamẽ excusat̃ homo si debiaz
rõnis mensurã in aggregãdo: ꝯseruando:
sollicitando: diligẽdo: circa diuitias exce/
dit qõ ꝑtinet ad rõnem auaricie. Ex quib⁹
pz q̃ auaritia quãdã importat ĩmoderãti/
am circa diuitias: ⁊ hoc duplicit̃. Uno mo
do immediate circa acceptionẽ ⁊ ꝯseruati
onẽ diuitiaꝫ: inq̃tũ sez alq̃s acq̃rit pecuni
am vel similia: vltra debitũ aliena surripi
endo vel retinendo. Alio mõ importat im
moderantiã circa interiozes affectiões di/
uitiarum: puta cũ quis nimis amet vl desi
derat diuitias: aut nimis in eis delectat ⁊
etiam si nolit aliena rapere vel retinere.
Secundo vero queri potest: vtrum auaricia sit semper peccatũ mortale: presertim cum minimũ in auaricia videtur esse q̃ ali quis inordinate sua retineat sed hoc vide/tur esse mortale peccatum: qꝛ dicit Basili⁹ omel. j. Est panis famelici quem tu teneꝫ: nudi tunica quã cõseruas: indigẽtis argẽ/tuz quod tu possides: quo circa tot iniuri/as quot exhibere valeres: ꝫ iniuriari alteri ẽ pctũ mortale qꝛ dilectioni ꝓximi ꝓriat̃. Ad hoc dicẽdũ prout etiã tangit cõpẽdinz theologie: q̃ auaricia ꝯsistit ĩ trib⁹. f. in ap petẽdo: in acquirẽdo: vel in retinendo. In appetẽdo vero contingere põt quinq̃ mo/dis. Primo cũ quis appetit aliena appeti tu cõpleto: q̃ nimiꝫ appetit⁹ in opus ꝓce/deret si facultas adesset: ⁊ sic ẽ mortale pec catũ: qꝛ ꝯtra preceptũ illud: nõ cõcupisces rẽ ꝓximi tui: de q̃ videbit̃ postea. Secũdo cũ quis appetit nõ quidem aliena ꝫ illicita: ⁊ hoc volũtate completa: vt si quis indign⁹ adipisci conatur ecclesiasticum bẽficium: ⁊ sic est iterum mortale. Tertio cum quis

a ꝓpetit talia siue sint aliena siue illicita cū
volūtate cōditionata: scz si posset ea habe
re sine offensa dei ⁊ iniuria ꝓximi: ⁊ tūc vl
nullū vl veniale pctm̄ ē: siue talem conditi
onē addat siue habitualiter eam intēdat.
Quarto cum quis simpliciter appetit ha
bere superflua ⁊ b̄ appetitu suffocandi mē
tem a cura sui ⁊ a cōsideratione diuinorum
p amorē dānabiliter in eis quiescendo: ⁊ b̄
ē peccatū mortale. Quinto cum quis amo
re superfluo temporalib⁹ inheret etiā licite
acquisitis ⁊ possessis: ⁊ tūc si talis cura vl
infra diuinū amorē sistit gradū: erit venia
le peccatū: alioquin erit mortale: quo scz
amore victus videt iuuenis ille q̄ Matth.
xix. Marci. x. ⁊ Luce. xviij. questuit a dño
Magister bone quid boni faciā vt habeā
vitā eternā? quo respondente: Serua man
data: fiducialiter dixit. Hec oīa custodiui
a iuuentute mea: vbi dicit Beda ⁊ alij ex
positores q̄ verū dixit se obseruasse mādā
ta: q̄ ꝓbari pōt p hoc q̄ dicit Marc. x.
Jesus autē intuit⁹ est eū ⁊ dilexit eum: vbi
dicit Origen. In hoc em̄ q̄ dilexit eum vl
osculat⁹ ē eum: videt affirmasse ꝓfessionē
eius qui dixit se oīa ista implesse: intēdens
enī mente in eū vidit hominē ex bona con
scia cōfitentē: ⁊ sic volūt doctores q̄ adole
scēs seruauit q̄dez precepta decalogi: ꝑ ad
huc ignorabat q̄ esset magnū mandatum
in lege: quapropter volēs ei dñs ostēdere
in quo deficeret: statim subiūxit. Si vis p
fectus eē: ⁊ vt scriptū ē in euāgelio ꝑm he
bre. cū dñs ei dixisset. Vade ⁊ vende omia
q̄ habes: cepit diues scalpere caput suum ⁊
nō placuit ei: ⁊ dixit ad eū dñs. Quō dic:
feci legem ⁊ ꝓphetas quoniā scriptū ē ī le
ge. Diliges ꝓximū tuū sicut teipm: ⁊ ecce
multi fratres tui filij abrahe amicti sūt ster
core morientes p̄ fame ⁊ domus tua plena
est multis bonis: ⁊ nō egredit oino aliq̄d
ex ea ad eos. Ex quib⁹ colligit q̄ licet iste
diues ad lr̄am legē decalogi obseruabat:
tamē vim legis q̄ in radice dilectionis fun
data est penit⁹ ignorabat: bona quidē iu
sta ⁊ licita possidebat: sed ea nimis dilige
bat: ac p ꝓsequēs nimis auare custodiebat
ꝓtra preceptum illud. Diliges dñm ⁊ dili
ges ꝓximū ⁊c. In acquirēdo ꝓinde pōt
auaricia ꝓtingere triplicit: vel em̄ quis ac
quirit res aliquas iniuste q̄cūq̄ mō fuerit
⁊ tunc ē mortale pctm̄: vel acq̄rit eas p tale
opus officiū artē vl effectū q̄ est p se mor
tale peccatū: etiā si eēt sine lucro: vt mere
tricīū: lenocinīū: tonsamentū: lud⁹ alee ⁊
silia: ⁊ tūc etiā ē mortale pctm̄: vl acquirit
eas p opa illicita q̄ sūt in se venialia: sic cuz
acq̄runt p īmoderatā sollicitudinē: vl cuz
quis ꝓba iocosa cōponit ad ꝓsequēdū ali
q̄ lucrū salus tū honestate: ⁊ tūc ē venia
le pctm̄: nisi forte q̄s ꝓpter delectationē dis
solutīōis totalit se talib⁹ exercicijs daret:
tūc em̄ eēt mortale. Dico aūt ꝓpter delecta
tionē: q: si q̄s ꝓpter necēitatē cibi p talia vi
te sustētationē acq̄reret cū aliā artē lucro
sam nesciret: nō reputarē eū in statu dānā
dor. In retinēdo deniq̄ pōt auaricia cō
tingere q̄nq̄ modis. Pmo cū quis scienē
⁊ volūtarie retinet ea q̄ restituere tenet: cū
tū sine difficultate restituere valeret: de q̄
pz supra eodē ꝓcepto sermōe. lxiij. tal em̄
peccat mortalit: qz ꝑm doctores p eodē re
putat: aliena rape vl iniuste detinere: exē
pli grā: ꝓtra illos q̄ detinēt opariorū mer
ces ⁊ ꝓtrahūt de tpe in tp̄s solutīōes: pci
pit Leui. xix. Nō morabit op⁹ mercēnarij
tui apud te vsq̄ mānē: glo. ibidē: merces. s.
q̄ forte viuit cū vxore ⁊ filijs ⁊ parentibus
si differt deficit vict⁹: ⁊ si in crastinū reci
pit vim tū ⁊ calūniaz ꝓtulit: qz interim vt
viueret nō habuit: hoc ꝝ illos q̄ solutionē
ꝓtrahūt etiā q̄ūq̄ de anno in annū: immo
plerūq̄ false crimē īponūt sibi seruientib⁹
⁊ hac occasione solutionē debitorū subter
fugiāt ꝑ audiāt ⁊ timeāt illud Eccl. xxxiij
Qui effundit sanguinē ⁊ qui fraudē facit
mercēnario fratres sūt: nimirū cum vtrūq̄
pctm̄ ē ꝓtra ꝓpetrantē vindictā clamitans
ad deū. dicit em̄ Jaco. v. Ecce merces opa
riorū vestrorū q̄ messuerūt regīōes vestras q̄
fraudati sūt a vobis clamāt: ⁊ clamor eorū
in aures dñi sabaoth introiit. Notanē aūt
dicit q̄ merces clamāt nō mercēnarius: qz
plerūq̄ paup lesus nec audet mutire q̄dez
pre timore diuitis: ⁊ ex eo q̄ clamor merce
dis efficit violētior: vt pz de filijs israel op
pressis ab egyptijs. Secūdo ꝓ cū quis ea
retinet que pertinēt ad necessitatē suam et
suorū: tam quo ad cōseruationē stat⁹ q̄ per
sone: de quo latius pz supra in. liij. p̄cepto
sermone. xv. ⁊ hoc q̄tum est de se: nō ē pec
catū: nisi ex aliquo accidenti fiat veniale:
vel etiā mortale: verbi gratia. Reddit⁹ he
reditarios aut vitales seu alia debita ni
mis rigorose a debitoribus exigendo: qui
cōmode talia soluere nō possunt: hoc enim
graue peccatū ē. In cui⁹ argumētū dicit
Deut. xv. Anno septio facies remissionez

eni debet aliq̄d ab amico vl ꝓximo vl fratre
suo repetere ñ poterit ⁊ b̄ nisi pri⁹ āno fini
to: ꝑ ī noua lege ī q̄ charitas fracta pfuti
or eē dz: b̄ ipm mutatū ē in melī⁹ vt dicit ibi
dē glo. qz nō solū ī. vij. āno ꝑ ī nullo āno lz
repetere debita cū scādalo frīs: q̄ etiam
dñs ofidit Exo. xxij. dicēt: Si pecuniā mu
tuo dederis pupillo meo paupi non vrge
bis eū q̄si exactor. Lyra ibidez dicit: repe
tens debitū cū austeritate nimia q̄ diu im
potēs ē ad soluēdū sequit: nec vsur vi op
primes. Ex q̄b⁹ liq̄do pz q̄ creditor debi
torē ꝓueniēs in iudicio: p solutīōe debiti
molestias inferēdo quē tū scit ꝓbabilit ī
potētē ad soluēdū: ⁊ ꝓmptū ad satisfaciē
dum iudicio ꝓbor grauissime peccat: nisi
forte debitor solutionē dissimulās: sua lu
dis ebrietatib⁹ vel filib⁹ dilapidaret: aut
ocio deseruiens opib⁹ lucratiuis insistere
nō curaret: vt ⁊ talit exigētiū debita pec
catū vsq̄ ad celū ꝓvindicta clamitat: put
respōsū ē dicētibus Esa. lviij. Quare ieiu
nauim⁹ ⁊ non aspexisti: humiliauim⁹ aīas
nras ⁊ nescisti? q̄b⁹ dñs. Ecce in dieb⁹ ie
iunij vrī inuenit volūtas vra nō mea: illa
scz q̄ oēs debitores vros repetit. Pro q̄
nota q̄ iudei ieiunabāt vsq̄ ad vesperā et
ideo tūc ad hoc vacabāt q̄ circūeuntes re
peterēt debita. Secēt. Ecce ad lites ⁊ ꝓtē
tiones ieiunatis scz cū lite debita repeten
tes: glo. ibidē: q̄ repetit nō habētē deo fa
cit violētiā: ⁊ ideo subdit vt audiat in ex
celso clamor vr: nā oppssio ꝓximi clamat
ad deū p vidicta. Dicit enī dñs Exo. xxij.
Si clamauerit ad me: exaudiā eū qz mise
ricors sū. Tertio ꝓinde cū q̄s retinet su
perflua respectu vtriusq̄: scilz tam stat⁹ q̄
ꝓsone: nec cōmunicat aliis indigētib⁹ p̄ser
tim ī extrema necessitate: ⁊ b̄ nō solū mor
taliter ꝑ etiā enormit peccat. Unde p̄cepit
dñs Deut. xv. Si vnus ō fratrib⁹ tuis ad
pauptatē venerit: nō obdurabis cor tuum
nec ꝓtrahes manū tuā: sz dabis mutuū q̄
indigere euz ꝓspexeris: caue ne tibi subri
piat impia cogitatio ⁊ dicas in corde tuo:
appropinq̄t septim⁹ ann⁹ remissīōis: ⁊ auer
tas oculos a paupe fratre tuo: nolens ei q̄d
pastulat mutuū cōmodare: ne clamet ꝝ te
ad dñm: ⁊ fiat tibi ī pctm̄: ⁊ ecce vindictaz
tpalē hui⁹ peccati. Dicunt enī doctores he
brei Ruth. j. q̄ ꝓpt famē q̄ acciderat ī tra
israt multi paupes recurrebant ad Elime
lech virū Noemi: qz diues erat ⁊ potēs: sz
ꝓpt auariciā suam durū erat ei paupib⁹ cō
modare vel dare: ⁊ ideo ad euitādas eorū
importunitates: exijt de tra illa cū bonis
mobilib⁹ ⁊ vxore ⁊ filijs: et qz ꝓpt malam
causā exijt vt scz auaricie sue ꝓfuleret: ido
diutno iudicio pegrin⁹ mortu⁹ ē ī egestate
cū filijs suis: vñ reuersa Noemi vxor ei⁹ ī
terrā suā ait: Egressa sū plena. s. filijs ⁊ di
uitijs: ⁊ vacuā me reduxit dñs: vñ ⁊ homi
cidio compat. Dicit enī Ambro. ī li. ō offi
cijs: ⁊ ponit. lxxxvj. di. c. nō satis: ī fi. pa
sce fame morientē: q̄s enī pascēdo hoiez
seruare poteris: si non paueris occidisti: ⁊
itez Ambro. in. c. sicut hi. xlvij. di. ꝓpriuz
nemo dicat q̄d ē cōmune: q̄ plusq̄ suffice
ret sūptui ⁊ violēter obtētū ē: q̄si diceret:
q̄ sumit plusq̄ sufficeret illud q̄si violēter
rapit: cui⁹ rōnez ibidē infert dicēs: nunq̄d
iniqu⁹ ē de⁹ vt nobis nō eq̄liter distribuat
vite subsidia? vt tu q̄dem esses affluens et
abundās: alijs ꝓ deesset et egerēt: an id
circo magis: qz ⁊ tibi voluit benignitatis
sue expimēta ꝓferre: ⁊ aliū p virtutē patiē
tie coronare: ⁊ infra. Esurientiū panis est
quē tu detines: nudorū indumētuz ē q̄d tu
recludis: miserorū redēptio ē ⁊ absolutio:
pecunia quā tu ī terra defodis: tātorū te q̄
scias inuadere bona: quātis possis p̄stare
q̄d velis. i. si velis. Quarto ꝓinde cum
q̄s aliq̄ retinet circa necessitatē extremaz:
q̄ tū sunt necessaria tam ꝓsone q̄ statui: sz
eadē cū affectu nimio ac insatiabili cupidi
tate possidet: ⁊ sic q̄uis dicēdo in se licitū
ē retinere: tū ꝓpter affectū hmōi ē mortale
pctm̄: qz colit rem suaz p amorē p deo suo
parat⁹: ex b̄ vel p modico lucro adipiscen
do vel dāno p̄cauendo deū ꝓtēnere ī man
datis ei⁹: signū aūt hui⁹ affect⁹ ē cū q̄s res
suas poti⁹ apud se permittit putrescere q̄
vellet vtiliter paupib⁹ dispēsare. Ali q̄dez
tam tenaciter tpalia seruāt ita q̄ nec pau
perib⁹ tribuāt nec cōmodis ꝓximis vti va
leant: sz totū anxij filijs vel heredib⁹ reser
uāt. O mira taliū demētia q̄ stulto studio
p filijs vel heredib⁹ coacerūādis aīam p
priā venalē hbt: quā nec filij nec heredes
post mortē saltē obulo redimerēt: cum filij
luxuriāt in bonis: ⁊ pentes cruciāt in pe
nis: naz ⁊ fil⁹ auar⁹ mortem p̄ris exoptat:
quē vellet poti⁹ eternalit dānari q̄ heredi
tatē suaz diminui: de q̄b⁹ pentib⁹ dr Sap.
iij. Vacua ē spes illorū et labores eorū sine
fructu scz ekne mercedis: ⁊ iterū Ozee. ix.
Effraim adducet ad interfectionem filios
suos: qz pentes hmōi sūt causa dānatīōis

filiorꝫ multorꝫ. Sunt insup q̃dã auari qui tãto vinciũt cupiditatis affectu: q̃ nullũ aliũ affectũ amoris admittere pñt: nec parentũ nec vxorꝫ nec filiorꝫ nec fratrꝫ vt diffuse tractat Chrysо. in li. q̃ nemo lediť nisi a seipso. De quibus ait Eccĕs. iiij. Repi ⁊ aliã vanitatẽ sub sole: vnꝰ ẽ ⁊ scõm nõ habet: nõ filiũ nõ fratrẽ ⁊ tñ laborare nõ cessat: nec satiant oculi eiꝰ diuitijs: nec recogitat dicẽs: cui laboro ⁊ fraudo aĩam meã bonis: ⁊ quod extreme demẽtie est: subdit ibidẽ. c. vj. Est aliud malũ q̃ vidi sub sole: vir cui deꝰ dedit diuitias ⁊ substãtiam nec tribuit ei ptãtem deus vt comedat ex eo: sed homo extraneꝰ vorabit illud: vñ tales p affectũ diuitias ꝓ deo colunt: quod apls ꝓhibet ad Col. iij. dicẽs: Mortificate auariciaz que ẽ idolorꝫ seruitꝰ: vbi dicit glo. q̃ par vitiũ est: qz reb⁹ ꝓ deo seruit et pene vno explеť ope. Hinc dicit Hiero. in epla ad Rusticũ monachũ. Estimato malo põdere pctõrꝫ: leuiꝰ videť alicui peccare auarꝰ q̃ idolatra: sed nõ mediocriť errat. Sequiť. Ridiculũ videť q̃ aliq̃s iudicеť idolatra: qz duo grana thuris offert creature q̃ deo debuit offerre: ⁊ ille nõ iudicеť idolatra: q̃ totuz seruitiũ offert creature: nõ enĩ fruiť sed seruit diuitijs: hinc dicit Eccĕ. x. q̃ auaro nihil ẽ scelestiꝰ: ⁊ infra: nihil ẽ iniquiꝰ q̃ amare pecuniam: hic enĩ ⁊ aĩam suã venalẽ habet. Quinto deniq̃ cũ q̃s retinet supflua q̃dam ex inordinato amore ꝓpaliũ: ꝓter quẽ modicũ deficit a medio largitatis: saluo tñ statu virtutis: et sic ẽ veniale pctñ: nisi talẽ tenacitatẽ ostẽderet circa paupes: vt affluẽtius vacaret circa delicias honores cupiditates supra cõditionẽ status ⁊ psone: sicut diues epulo qui negauit micas Lazaro ⁊ induebat purpura ⁊ byssо epulatꝰ quotidie splendide. Vide nũc quo pacto pmittit Augu. diuites vti delicatis: ait enĩ in li. de verbis dñi: ⁊ habеť di. xlj. vbi dicit. c. Nõ cogãť diuites paupeꝫ cibis vesci: vtanť ꝓsuetudine infirmitatis sue: sz doleant se nõ aliť posse: si ꝓsuetudinẽ mutant egrotãt: vtãť supfluis: dent inopib⁹ necessaria vtanť p̃ciosis paupib⁹ dent vilia: ꝫ ibi. Sz iste ecõtra paupib⁹ subtrahũt vt magis gule deseruiãt: cũ tñ sub spinato capite nõ decet nutrire corꝑ deliciosũ: q̃b⁹ ĩproperat dñs Ezech. xvj. Aliuo ego dicit dñs: qz nõ fecit zodoma soror tua et filie eiꝰ sicut fecisti tu ⁊ filie tue; ecce fuit iniq̃tas ꝓpec zodome sororis tue supbia saturitas panis ⁊ abũdãtia sz diuitiarꝫ ⁊ luxuria ⁊ ocium ipius: ⁊ manũ egeno ⁊ paupi nõ porrigebant. Vñ dicũt doctores hebrei sup illud Heñ. xvj. Et aggrauatũ ẽ pctñ eorꝫ nimis: q̃ ꝫ fuit aggrauatio: qz puellã quãdã occiderũt in solita morte eo q̃ dederat alimẽtũ paupi: cui satis hec lra consonat. Tu tñ quotidie peiora ꝓpetras o ingrate christiane: q̃ post accepta tã manifesta veritatis documẽta: post expta tã infinita charitatis insignia: post effusũ christi sanguinẽ: iterũ inflaris supbia: illaq̃aris auaricia: cõmessatiõib⁹ vacas ⁊ ocio: nec est qui misereat pupillis christi marcescentib⁹ inedia. Hinc merito cõminať dñs Mat. x. Amẽ dico vobis tolerabiliꝰ erit terre zodomorꝫ et gomorreorũ in die iudicij q̃ illi ciuitati q̃ nõ receperit vos sz paupes meos. Vñ sicut habitatores hierlm tũc magis peccabãt zodomitis: eo q̃ ꝓtempto vero deo exercebãt idolatriã etiã ĩ tẽplo dñi: vt dicit ibidẽ Lira. sed nunc magis peccãt falsi christiani: cuz ꝓtempto paupe ⁊ humili christo ĩ se ⁊ mẽbris suis paupibus: colũt mãmonã iniq̃tatis vt seruiãt vlterius deo ventri: quos Paulꝰ cẽsuit inimicos crucis christi: quorũ deꝰ vẽter ẽ ⁊ glia in cõfusione q̃ terrena sapiũt: q̃ a nobis auertat iesus christus bñdictꝰ ĩ secula. Amẽ. Ad laudẽ dei.

Vtrꝫ auaricia sit maximum peccatorꝫ ⁊ vtrꝫ vitiuz capitale ac de filiabus eiꝰ q̃ sũt obduratio: violẽtia: inquietudo: fallacia: piuriuz: fraus ⁊ pditio: Sermo LXVII

On furtum facies

n Exo. xx. De vitio auaricie prosequẽdo. Primo queri põt: vtrꝫ auaricia sit maximũ pctõrꝫ: presertim cum apls eã cõpat seruituti idolorꝫ: ad Eph. v. Sz idolatria cõputať inť grauissima peccata. Et Eccĕ. x. dicit q̃ auaro nihil ẽ scelestiꝰ: in cuiꝰ argumentũ: sicut pctñ in spiritũsãctũ ꝓpť suã enormitatẽ iudicať irremissibile: sic auaricia pctñ est insanabile: qz dicit phus in. iiij. ethi. q̃ senecꝰ ⁊ omis ĩpotẽtia illiberales facit: in q̃ dat intelligi q̃ auaricia crescit cũ senib⁹ ⁊ debilib⁹ in q̃bus tñ alia peccata decrescunt. Hinc dñs hũc morbũ insanabilẽ iudicabat: cuz dicit

A

bat: facilиꝰ est camelũ ĩtrare ꝓ foramẽ acus q̃ diuitẽ auarꝫ intrare in regnuz dei. Ad ꝫ dicẽdũ fm Tho. scõa. 2ª. q. cxviij. q̃ peccatũ ex ꝫ q̃ ẽ malũ: ꝓsistit in q̃dam corruptione seu priuatiõe alicuius boni: inq̃tũ enĩ est voluntariũ: cõsistit in appetitu alicui⁹ boni. Dupliciter q̃ pctõrꝫ ordo põt attendi. Uno modo ex pte boni q̃ ꝑ peccatũ ꝓtemnit vel corrũpit: q̃ quãto maius ẽ tanto peccatũ graui⁹ est: ⁊ fm hoc pctñ q̃ est ꝓtra deũ est grauissimũ: ⁊ sub hoc ẽ pctñ q̃ est ꝓtra psonã hoĩs: sub q̃ est peccatum q̃ est ꝓtra res exteriores q̃ sunt ad vsum hoĩs deputate: q̃ videť ad auaricіam ptinere. Alio modo põt attendi gradꝰ pctorꝫ ex pte boni cui inordinate subditur appetitꝰ humanꝰ: q̃ quãto minꝰ ẽ: tanto pctñ est deformiꝰ: turpiꝰ est enĩ subesse bono inferiori q̃ superiori: bonũ aũt exteriorũ rerꝫ ẽ infimũ inter humana bona: minꝰ est enĩ q̃ bonũ corpis q̃ etiaz est minꝰ q̃ bonũ anime q̃ etiã excediť a bono diuino. Et fm hoc pctñ auaricie quo humanꝰ appetitꝰ subdiť etiaz exteriorib⁹ rebꝰ: habet quodãmodo deformitatẽ maiorez. Quia tñ corruptio vl priuatio boni incõmutabilis formaliter se habet in peccato: ꝓuersio ꝫo ad cõmutabile bonũ materialiť: iõ magis ẽ iudicãda peccati grauitas ex pte boni q̃ corrũpit q̃ ex pte boni cui appetitꝰ subdiť. Et ideo dicẽdũ: q̃ auaricia simpliciter nõ ẽ maximũ pctõrꝫ: Iz apls eã idolatrie p quãdã similitudinẽ cõpat: qz sicut idolatria se subijcit exteriori creature vt exhibeat ei diuinũ cultũ: sic auaricia se subijcit exteriori creature ipam ĩmoderate ꝓcupiscẽdo: tñ ad vsum nõ ad cultũ. Verũ est tñ q̃ auaricia quãdã habet insanabilitatẽ sicut peccata ĩ spiritũsãctũ: sz aliter: nã peccatũ in spiritũsanctũ ẽ insanabile ex pte cõtẽptus: vt qz hõ ꝓtẽnit vel miscẽdam vl iusticiã diuinã vl aliq̃d horꝫ: p q̃ homĩs peccata sananť: ⁊ ideo talis insanabilitas ꝑtinet ad maiorẽ grauitatẽ peccati: sed auaricia insanabilitatẽ habet ex pte defectus humani inq̃tuz sz humana natura semp ꝓcedit ⁊ tendit ad maiorẽ defectibilitatẽ: nam quo quis ẽ magis deficiens: eo magꝭ amminiculo rerꝫ exteriorꝫ indiget: ⁊ p ꝓsequens magis in auaricia labitur: p talem ꝓgiť insanabilitatẽ nõ ostendit peccatũ eẽ grauius sed quodãmodo p hoc ẽ periculosus. Secũdo queri põt: vtrum auaricia sit vitiũ capitale: psertim cum illa vitia dicanť capitalia q̃ ꝓncipales fines habẽt ad quos fines aliorꝫ vitiorꝫ ordinãť: sed hoc non competit auaricie: quia diuitie non habent rõnem finis sed magis rõnez eius q̃ est ad finẽ vt dicit in. j. ethi. Ad hoc respõdet Tho. vbi supra: q̃ vitiũ capitale dicit ex quo alia vitia oriunť fm rõnem finis: qui cũ sit multuz appetibilis: p eiꝰ appetitũ homo ꝓcedit ad multa faciẽda vel bona vel mala: finis aũt maxime appetibilis ẽ beatitudo siue felicitas q̃ ẽ vltimꝰ finis hũane vite: ⁊ ideo quãtomagis aliq̃d ꝑticipat felicitatis cõditiões tãtomagis ẽ appetibile. Est aũt vna de ꝓditiõib⁹ felicitatis vt p se sit sufficiẽs: alioq̃n non quietaret appetituz tanq̃ vltimꝰ finis: sed per se sufficientiã maxime repromittunt diuitie: vt dicit boetiꝰ. iij. de cõso. Cuiꝰ ratio ẽ: qz sicut ait phs in. v. ethi. denario vtimur q̃si fideiussore ad oĩa habenda. Et Eccĕ. x. dicit q̃ pecunie obediunt oĩa. Et tõo auaricia que ꝓsistit ĩ appetitu pecunie ẽ vitiũ capitale: licet enĩ pecunia ordinať ad aliud sicut ad finem: tñ inquãtũ vtilis est ad oĩa sensibilia ꝓquirenda: virtute quodãmodo ꝓtinet oĩa: ⁊ ideo quãdã habet felicitatis similitudinem. Et qz vitium ẽ capitale Grego. xxxj. moral. assignat ei septẽ filias: quarꝫ sufficiẽtia sic põt haberi. Est enĩ auaricia supfluꝰ amor habendi diuitias: ⁊ ideo ĩ duob⁹ excedit. Primo superexcedit ĩ retinendo: ⁊ ex hac pte oriť ex auaricia obduratio ꝓtra miseriam: qz sez cor eius misericordia nõ emollitur vt de diuitijs suis subueniat miseris. Secõo ptinet ad auaricіam in accipiendo supabũdare: ⁊ fm hoc auaricia considerari põt dupliciter. Uno modo fm q̃ ẽ in affectu: et sic inquietudo oritur ex auaricia inq̃tũ sez ingerit homini sollicitudinẽ ⁊ curas superfluas: auarꝰ enĩ non impleť pecunia: vt dicit Eccĕ. v. Alio modo cõsiderari põt in effectu et sic in acquirendo aliena quãdoq̃ vtiť vi: q̃ ꝑtinet ad violentiam: quandoq̃ dolo: q̃ si fiat in ꝫbis simplicib⁹ sine iuramẽto erit fallacia: si autẽ additur confirmatio iuramenti assertorij vl pmissorij erit piurium. Si ꝫo dolus cõmittať in ope: sic q̃tuz ad res erit fraus: q̃tũ autẽ ad psonas erit pditio: vt patz de Juda qui christũ ex auaricia pdidit. Ex q̃bus patz q̃ auaricie septẽ sũt filie. Prima filia est obduratio cordis: qũ sez auarꝰ sic cor habet induratuz: q̃ nõ compatiť paupi ⁊ indigenti nec cor-

B

de nec ope: ⁊ ꝑ ideo: q: dicit Chryso. in tra
ctatu q̃ nemo ledit nisi a seipo: q̃ intãtuz
amoz pecunie aiam auari fatigat: vt neq̃
amicis neq̃ ꝓpinq̃ inest: dũ etiã neq̃ co/
iugi neq̃ filijs ꝑbet locũ amoris: q̃d affe/
ctib⁹ inter hoies nihil ꝑferẽt: quãtominus
extraneis paupib⁹ ꝑbebit locũ amoris: cũ
tñ ꝑceptũ sit Deut. xv. Si vn⁹ de fratrib⁹
tuis q̃ moratur intra portas ciuitatis tue: in
terra quã dñs de⁹tu⁹ datur⁹ ẽ tibi: ad pau
pertatẽ venerit: nõ obdurabis coz tuũ nec
ꝓtrahes manũ tuã: sz aperies eã paupi ⁊ da
bis mutuũ q̃ eũ indigere ꝓspexeris. Sed/
tur. Ne clamet ꝓtra te ad dñm et fiat tibi ĩ
pctũ sz dabis ei nec ages quippiã callide
ĩ ei⁹ necessitatib⁹ subleuãdis. Et ifra. Nõ
deerũt paupes ĩ terra habitationis tue: id
circo ego ꝑcipio tibi vt aperias manũ fra/
tri tuo egeno ⁊ paupi q̃ tecũ ꝯsãt ĩ terra.
Hinc ps. xciij. hodie si voce ei⁹: sez pau/
peribus audieritz nolite obdurare corda
vra. Alioq̃n vt dicitur Prouer. xxj. Qui
obturat aurẽ suã ad clamorẽ paupis petẽ/
tis. s. elemosynã vl ꝓfiliũ auxiliũ subuẽtoz
liberationẽ ꝓ iuste oppimẽtes ꝓsequẽtes
defraudãtes calũniãtes aut quocũq̃ mõ
iniuriãtes. Sequit: ⁊ ipe clamabit ⁊ non
exaudiet: ꝑ vt dicit in ps. lvij. furor illis:
sez auaris ꝓm silitudinẽ serpentis: q: eoꝝ
auaricia irreuocabilis ẽ. Sz cui⁹ serpentz?
Sicut aspidis surde non naturaliter sz ob
turãtis aures suas sez terra et cauda: q̃d⁹
aures obstruit ne vocẽ incãtantis audiat.
Sic auar⁹ terrena cupiditate ⁊ vite longi/
turnitate ne vocem audiat paupis ⁊ egeni
subsidiũ q̃cũq̃ postulãtis. Et ideo seqũt.
Ad nihilũ deueniẽt tanq̃ aq̃ decurrẽs. Et
infra. Priusq̃ intelligerẽt spine vre. i. pec
cata vra ramnũ. i. maturã damnationẽ: si/
cut viuẽtes Dathan Abyron cũ suis ab/
sorpti sũt: sicut ĩ ira absorbet eos. Rãnus
eni est genus herbe ꝓus q̃dem mollis sed
q̃ post in spinas vertit. Sic peccata modo
delectant sz postea pungẽt. Sequit. Leta/
bit iustus cũ viderit vindictaz ⁊ ꝑ amoze
iustitie non liuoze vindicte. Scõa Xo di
cit violẽtia q̃ fit alicui palã nocendo p ma
la facta: quã Isido. vocat rapacitatẽ. Ad
cui⁹ euidentiã sciẽdũ ꝓm Tho. scõa. 2ᵉ. q.
lxvij. q̃ ĩ societate hoim nullus habet co/
actionẽ nisi p publicã ptãtez: ⁊ ideo q̃cũq̃
p violẽtiã aliq̃d alteri aufert: si sit ꝑuata p
sona nõ vtẽs publica ptãte illicite agit et
rapinã cõmittit. Principibus Xo publica
ptãs cõmittit ad hoc q̃ sint iusticie custo/
des: ⁊ ideo nõ licet eis vti violẽtia ⁊ coacti
one nisi ꝓm iusticie tenorẽ: ⁊ hoc vel ꝓ ho/
stes pugnando vel ciues malefactores pu
nidẽdo. Nõ aũt p talẽ violẽtiaz auferẽt: nõ
habet ꝓprie rõnez violentie vel rapine cũ
nõ sit ꝓ iusticiã. Si Xo ꝓtra iusticiã aliqui
q̃ p publicã ptãtẽ aliq̃ indebite extorque/
ant ꝑ: ꝓprie violẽtia ẽ ⁊ rapina: sicut et la/
trocinũ: aut si iudiciũ puertãt aut silẽ q̃d
agũt. Hinc dicit Augu. iiij. de ciui. dei. Re
mota iusticia q̃d sunt regna nisi magna la
trocinia: qz ⁊ latrocinia q̃d sũt nisi parua
regna. Vñ Ezech. xxij. Principes ei⁹ ĩ me
dio ei⁹ q̃si lupi rapiẽtes pdã. Mã ⁊ publi/
ca ptãte fũgẽtes tanto graui⁹ peccãt q̃ la/
trones: quãto piculosi⁹ ⁊ cõmuni⁹ ꝓ publi
cam iusticiã agũt cui⁹ custodes positi sũt.
Vñ ⁊ graui⁹ peccãt iniusti rectores reipu/
blice q̃ raptores vtpote electi et iurati de/
fendere publicã iusticiã: cui⁹ potissimi vio
latores effecti sũt. Cõtra q̃s terribiliter in
tonat dñs Deut. xxvij. dicens: Maledict⁹
q̃ puertit iudiciũ aduene pupilli et vidue.
Tales eni vt in plũ⁹ oppimũt iiudicijs.

Tertia ꝓinde filia dr inq̃etudo. Et ẽ in/
quietudo q̃dam appetitus lucri mentẽ red/
dens supflua sollicitudine inquietã. Pro
quo nota: q̃ vt tangit Tho. scõa. 2ᵉ. q. lv.
sollicitudo tpalium tripliciter esse pũt illi/
cita. Primo ex parte eius de quo sollicita
mur: si sez tpalia tãq̃ finẽ q̃ram⁹: non refe
rẽdo eaꝝ vsũ ad diuinũ honorẽ ⁊ ꝓpriam
salutẽ: sicut auari faciũt. Secundo Xo ex
pte timoris supflui: qñ sez q̃s timet ne faci
endo qd̃ debet necessaria sibi deficiant: si/
cut qui laborant vel laboriciũ seu mercãti
as vẽdũt diebꝰ festiuis qd̃ nisi facerẽt defi
cere timẽt. Tertio ꝓpt studium supfluum
qd̃ apponit ad tpalia coaceruãda: ꝓpter
qd̃ a spñalib⁹ elõgat: q̃d⁹ tñ ꝑncipaliter in
herere debẽt iuxꝗ illud Matth. vj. Primũ
q̃rite regnũ dei ⁊ iusticiã ei⁹. Alioq̃n vt dr
Matth. xiij. Sollicitudo suffocat ꝯbum.
Hinc ꝑsertim Matt. vj. ꝑcipit dñs dicẽs:
Nolite solliciti eẽ ĩ crastinũ. i. in futurũ vt
glosat Hiero. ⁊ ĩtelligit d̃ sollicitudĩe sup/
flua. Nõ ꝑdictoꝝ ẽ: q: nullũ op⁹ põt eẽ vir
tuosũ nisi debitis circũstãtiis vestiat: iter
q̃s est vna debitũ tpis: ꝓm illud Eccl. viij.
In oi negocio est tpis ⁊ oportunitas. Nõ
non solũ in exteriorib⁹ opib⁹ sed etiã ĩ ite/
rior sollicitudĩe locũ habet: naz vnicuiq̃
tpi cõpetit ꝓpria sollicitudo: sicut tpi mes/

sis sollicitudo metẽdi: tẽpori autũni solli/
citudo vindemie ⁊c. Qui q̃ tpe seminãdi
de messione sollicit⁹ eẽt supflue futuri tpis
sollicitudinẽ ꝓccuparet: ⁊ ꝑ ibidẽ dñs ꝓ
hibet: vnde ⁊ subdit. Crastin⁹ enĩ dies sol/
licitus erit sibiipi: sufficit enĩ diei malicia
sua. i. afflictio sollicitudinis. Et sic ꝓhibet
sollicitudinẽ: de futuris inutilẽ ⁊ supfluã
nõ aũt rationabilẽ ⁊ ordinatã. Dic ergo
q̃ri põt vtꝝ licitũ sit thesauros ꝓdere: pre/
sertim cũ ⁊ Matth. vj. dr: Nolite thesauri
zare vobis thesauros ĩ terra vbi erugo et
tinea demolit ⁊ vbi fures effodiunt ⁊ fu/
rant. Ad hoc rñdet cõpendiũ: q̃ thesauri
zare ꝓtingit tripliciter. Uno modo ex affe
ctu auaricie absq̃ omi intentiõe necessita/
tis ꝓprie vel aliene ⁊ hoc est ꝓhibituz
omnib⁹ a deo: qz multũ degenerat coz hu/
manũ: totũ illud terrenũ efficiẽs: nam sub
dit Matth. vj. causa cur thesaurizare non
debet christian⁹. Ubi inq̃t ẽ thesaur⁹ tu⁹:
ibi ⁊ coz tuũ erit sez ꝑ affectũ. Et idẽ dicit
Prouer. xv. Melius est parum cum timo
re dñi: q̃ thesauri magni ⁊ ĩsatiabiles. Et
eiusdem. xxj. dicit. Qui thesauros ꝓgre/
gat lingua mendacij van⁹ ⁊ excors est ⁊ im
pinget ad laqueos mortis. Et ideo ꝓcludi
tur Eccl. xxxj. Beatus diues qui inuẽtus
est sine macula ⁊ q̃ post aur non abijt: nec
sperauit ĩ pecunia thesauris. Secũdo mo
do cõtingit thesauros condere ex quadaz
ꝓuidentia ⁊ hoc ex consideratione ꝓbabi
lis necessitatis: ⁊ sic cõceditur parentibus
secularib⁹ ob necessitatẽ filioꝝ educãdoꝝ
vel filiaꝝ ꝓiugio tradendaꝝ non tñ ditan
darũ. Sed in ꝑ seruãdus est modus ꝓm cõ
ditionem status ⁊ ꝓsonaꝝ: vñ dicit apls
ij. Cor. xij. Nõ. n. debẽt filij parẽtib⁹ the/
saurizare sed parentes filijs. Tertio ꝓtin/
gint condere thesauros ex ꝓsideratiõe du
plicis vtilitatis: sez regni defendendi vel
diuini cult⁹ ampliãdi: ⁊ sic ꝓcessũ ẽ regib⁹
ꝑncipibus ⁊ filib⁹ thesaurizare. Si tñ eoꝝ
intentio nõ fuerit debite modificata nõ ex
cusant: dũ sez spem ⁊ affectum ponũt in il
lis: vnde dicit Baruch. iij. Ubi sunt ꝓnci
pes gentiũ ⁊ q̃ dñant sup bestias q̃ sũt su/
per terrã: q̃ in auib⁹ celi ludũt q̃ argentuz
thesaurizãt ⁊ aurũ in q̃ ꝓfidunt homies ⁊
nõ est finis acquisitionis eoꝝ: q̃ argentuz
fabricãt ⁊ solliciti sũt nec ẽ inuẽtio opeꝝ il/
loꝝ: exterminati sunt ⁊ ad inferos descen/
derũt: ⁊ alij in locuz eoꝝ surrexerũt: ꝑ ibi.
Verũtamẽ ꝓsonis ecclesiasticis ꝓprie nũ/
q̃ licet thesaurizare nec etiam tenere pecu
nias intentione seruandi. Dicit. n. Amb.
Auꝝ habet ecclesia non vt seruet sz vt ero
get. Quarta aũt filia dr fallacia ⁊ ꝓtinet
ad astuciã. Pro q̃ sciendus ꝓm Tho. scõa
2ᵉ. q. lv. q̃ cũ aliq̃s vtit vijs nõ veris ꝑ si/
mulatis ⁊ apparẽtib⁹ ad aliquẽ finẽ bonũ
vel malũ cõsequẽdũ: hoc ꝓtinet ad astutiã
⁊ ẽ pctũ etiã si ordinet ad bonũ finẽ: quia
nullus vti dz vijs falsis ⁊ simulatis etiam
ad bonũ finẽ cõsequẽdũ. Nõ eñ sũt facien
da mala vt eueniant bona: nã astutia ꝓprie
in malo accipit: vt dicit pbs in. vj. ethi. q̃/
uis q̃q̃ abusiue ĩ bono accipit vt dicẽ Au
gu. in. iiij. ꝓtra Julianũ. Fz illud Prouer.
j. Ut det puulis astutia. Et est vt frequen
ter ipius auaricie pedissequa. Nota tñ q̃
ad astutiã ꝓprie ꝓtinet excogitatio viarum
nõ veraꝝ ꝑ simulataꝝ ⁊ apparentiũ: ad ali
quẽ finẽ bonũ vel malũ ꝓsequẽdũ: sicut ex
cogitatio rectaꝝ viaꝝ ad debitũ finẽ perti
net ad prudentiã: sed assũptio taliũ viarũ
ꝓm executionez operis siue per verba siue
per facta pertinet ad dolum. Ad fallaciaz
vero ꝓtinet executio taliũ viarũ ⁊ ꝑ p ver/
ba deceptoria sine iuramẽto: vñ fallere sp
est pctũ: falli aũt nõ semp ẽ pctũ: sed q̃q̃
est pena peccati. vt qñ quis fallit in his q̃
nõ spectãt ad fidẽ: de ꝑ. xxij. q. ij. p totum:
ꝑcipue. c. Nec artificioso mẽdacio nec sim
plici verbo oportet quẽq̃ decipere: qz quõ
libet mentit sez ad hoc vt decipiat occidit
aiam suã: hec Aug⁹. li. de ꝓfictu vitiorum
⁊ virtutũ. Verũtamẽ sicut in his que sunt
extra religionẽ fidei: maius malũ est falle
re. i. mentiri q̃ falli: sic ecõtra in his q̃ per/
tinent ad fidẽ maius peccatũ est falli q̃ fal
lere: vt ꝑz eo. ti. c. in ipsaꝝ. Potest tñ cau/
sa pietatis veritas occultari: ac etiam spe/
cies alicuius assimulationis assumi: vt ꝑz
ibidẽ. et. c. vtilẽ. ⁊ se. ⁊. c. ꝑce. Quinta fi
lia dicitur piurium: que filia similiter ad
astuciã non in cõgrue ꝓtinere dicit. Ad p/
iuriũ nãq̃ ꝓtinet executio viaꝝ nõ rectaꝝ
et silataꝝ ⁊ ꝑ p verba deceptoria iuramẽto
firmata: vñ piurare ẽ ꝯbo doloso dãnabi/
liter interposita fide vel iuramento aliq̃d
asserere vel ꝓmittere cum intentione fallẽ
di: sicut sepissime fit in diuersis ꝓtractib⁹.
De q̃ piurio dr. xxj. q. v. c. Quacũq̃ arte
ꝯboꝝ q̃s iuret: de⁹ tñ q̃ ꝓscie testis est ita
hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit.
Duplicit aũt reus fit q̃ ⁊ dei nomẽ iuanũ
assumit: ⁊ ꝓximũ dolo capit: ꝑ ibi Et ꝑ itel

ligit vex qñ iurãs simulato iuramẽto primũ intẽdit decipe: ĩmo vt ibidẽ dr. c. q̃ piurare parat ẽ aliq̃ piurat tã piur videt: qz de nõ ex opib iudicat sz ex cogitationib ⁊ ex corde: hoc ibi. Verũtñ cũ q̃s intẽtõe simplici iurãt tũc a deo iuramẽta recipiũt sicut ex intimis pferũt nõ sicut ab alijs ĩtelligũt: vt ptz ibidẽ. c. hũane: ⁊ notãt. ℣. ex his oĩbus: vbi plane de b. Sexta filia dr fraus: q̃ sĩliter ad astutiã ptinet: qz per eã fit executio viax nõ rectax ⁊ simulatax pfecta deceptoria: ⁊ b inq̃tũ cõcernũt res exteriores: sicut legit Act. v. q vir quidã noĩe Ananias cũ Saphyra vxore sua vẽdidit agrũ ⁊ fraudauit de pcio agri. Sic ĩ emptiõe ⁊ venditiõe multiplices hodie cõmittunt fraudes: ĩ numero põdere ⁊ mensura: in substãtia q̃litate quãtitate: in pcij vel debiti solutiõe ⁊ sĩlib. Cõtra q̃s dicit aplus. j. Cor. vj. Quare nõ magĩ iniuriã ⁊ fraudẽ patimini. i. violentiã vel machinationẽ occultã poti q̃ facitis: sz vos iniuriã facit. i. aptã violẽtiã dũ in iudicio ĩfideliũ trahitis ⁊ cõtenditis: ⁊ fraudatis sz occulte corrũpendo iudices donis: ⁊ b fratrib. i. fidelib facitis. Talez fraudem opati sũt hi ad quos ait dñs Esa. j. Argẽtũ tuuz versũ est in scoriã: vinũ tuũ mixtũ est aq̃: pncipes tui infideles sz in regimĩe plũ: socij furum sz pter cõmunicationẽ furti ⁊ defensionẽ furis: oẽs diligunt munera sz p auariciã: sequunt retributiões sz puertẽtes iusticiã: pupillo non iudicãt sz dando p eo snĩaz in causa iusta: causa vidue nõ ingredit ad eos: qz sz nõ vidẽt inde ꝓsurgere lucrum tpale: pter hoc ait dñs exercituũ: fort istr. i. ad puniẽdũ: heu ꝓsolabor sup hostib meis ⁊ vindicabor ꝑ inimicis meis. Septima filia vocat pditio: q̃ pariformiter ad astutiã ptinere videt: qz p eã fit executio viax nõ rectax et ⁊ simulatax p opa deceptoria: inquãtũ cõcernũt ipas psonas. Et fiunt pditiões in absentia decepti: sed fraudes in psentia vt ptz in iuda q̃ abiens ĩ absentia christi christũ vẽdidit. Sz vt dr Eccl. xxvij. Facienti nequissimũ cõsiliũ sup ipm deuoluet ⁊ nõ agnoscet vñ aduenĩet illi. Hoc ptz ĩ Amã supbissimo. Et. ij. Machab. x. in his q̃ fratres pecunijs vẽdiderũt aduersarijs eorũ dimissis: quos pditores effectos Machabeus interfecit. Ad laudem dei.

Sequũt fmões ꝑ pcepto octauo.

De testimonio ferẽdo ĩ iudicio: ⁊ q̃liter q̃s obligat ad illud: ⁊ de testib cogẽdis remunerandis ⁊ refutandis: Sermo I

On loqueris cõtra primũ tuũ falsum testimoniũ. Exo. xx.

Hoc ẽ octauum pceptuz in q̃ fm Aug. phibet omne nocumẽtum q̃ q̃s p falsitatẽ oris ledit primuz. Pro q̃ notandũ fm Augu. q b nõ solũ phibetur mẽdaciũ sz ⁊ omne oris nocumẽtũ. Mendaciũ enĩ nõ solũ cõmittit in xbis falsis fm Augu. sed etiã in opib simulatis: vnde ⁊ Amb. in quodã sermone et ponit. xxij. q. v. c. cauere: ibi subdit. Nõ solũ in verbis falsis sz etiã ĩ simulatis opib mẽdaciũ est. Mendaciũ nanq̃ est christianũ se dicere ⁊ opa christi nõ facere: b ibi. Ũñ fm hoc pceptũ istud triplicit accipi põt. Primo stricte put aliq̃s primum iniuste ledit ĩ iudicio: vel pniciose loquẽdo vel tacẽdo: ⁊ sic accipiunt doctores hebrei pceptũ b q̃ dñs dicit: non falsũ testimoniũ dices sz ĩ iudicio. Scdo mõ accipi põt large p omĩ falsa vel iniusta exprssiõe xbox ĩ deceptiõez ⁊ iniuriã primi: etiã ex iudiciũ. Et b mõ ponitur b pceptũ Leuit. xix. vbi dr. Nõ mẽtiemini neq̃ decipiat vnus q̃s q̃ primũ suuz. Tertio mõ põt accipi largissime p oĩ deceptoria vel perniciosa simulatiõe q̃cũq̃ mõ fiat: ⁊ b mõ phibet implicite ĩ duob pceptis iã dictis: explicite xo christ phibet in euãgelio multifarie multisq̃ modis: vt postea videbit. Primo igit mõ pceptũ istud stricte põt accipi put q̃s iniuste ledit primuz ĩ foro iudiciali: ⁊ fm hoc sũt. viij. genera boĩm delinquẽtiũ ꝗ hoc pceptuz. Primũ gen ⁊ pncipale de quo pceptũ explicite loquit sunt falsũ testimoniũ ĩ iudicio ferẽtes. Pro q̃ nota fm Augu. li. o mẽdacio: ⁊ ponitur. xxij. q. ij. ℣. ille g: q mendaciũ est falsa significatio vocis cũ voluntate vel intẽtiõe fallẽdi. Et iõo dic Asten. li. j. ti. xxxvj. q dictuz exterr platũ habet duplicẽ cõpationẽ: vnaz ad rem significatã: ⁊ sic dr sermo verus: cũ sz res adeq̃tur sermoni: vel etiã fallax cũ res nõ adeq̃tur sermoni. Alterã cõpatiõez habet ad intẽtionẽ dicẽtis: ⁊ sic dr sermo verus: cũ intentio adequat sermoni: vñ mẽdacium noĩat

dictũ p cõpationẽ tã ad rem q̃ ad intẽtionẽ: ⁊ ideo ad cõpletã mendacij rõnem duplex falsitas occurrit: q̃ duplex falsitas in dicta diffinitiõe mẽdacij tãgitur. Prima mẽdacij falsitas tenet rõnem materialis. Scda rõnez formalis: vñ a scda proprie dr q̃s mendax: ⁊ est grauius pctñ. Hinc pse quit in dicto ℣ ille g: dicẽs: Sz cũ fallere semp sit volũtatis: falli aũt vel infirmitatis vel temeritatis: grauĩ aũt fit q̃ ex volũtate q̃ q̃ ex infirmitate vel temeritate pcedit: ideo ꝓtingit falli q̃ñq̃ vel nulluz vel minimũ eẽ pctñ: psertim si nõ interuenit iuramentũ: secĩ aũt in iudicio vt videbit. Hic q̃ ꝓmo q̃rĩ põt: vtx ferre falsum testimoniũ semp sit mortale pctñ: psertim cũ mẽdaciũ officiosum q̃ sz alicui pdest ⁊ nulli nocet nõ ẽ mortale pctñ: sed ĩ falso testimonio q̃ñq̃ repit tale mẽdaciũ: puta cũ aliq̃s falsũ testimoniũ phibet vt aliquẽ a morte liberet q̃uis mortez diuino parit ⁊ hũano iudicio meruit: vel etiã vt aliquẽ ab iniusta snĩa liberet: q̃ p alios falsos testes vel etiã p iudicis puersitatẽ intẽtabatur. Sĩliter ꝓtingit ferre falsũ testimoniũ ex ignorãtia facti vel labilitate memorie: sed talis ignorãtia videt excusare a mortali. Ad hoc dicẽdũ fm Tho. ⁊ alios doc. q falsũ testimoniũ ꝓtrahit triplicẽ deformitatẽ. Unã ex piurio: qz testes nõ admittũtur nisi iurati: nullĩ enĩ testimonio quãtũcũq̃ religiosus existat nisi iurat deposuerit: in alterius piudiciũ credi debet in iudicio: vt plane ptz ex eo. ti. c. nup: ⁊ in glo. põt tñ remitti iuramentum ex psensu ptis vtriusq̃: vt patz eo. ti. c. tuis: nisi in causa mrĩmoniali: qz tũc nec ꝓfessioni ꝓiugũ statur: vt ex de eo q̃ cog. ꝓsan. vx. c. sup eo. iurabũt aũt tactis euãgelijs nisi sit eps: qui solũ iurabit ppositis euãgelijs: vt ex ꝑ iura. calũ. c. fi. Debẽt aũt testes iurare q dicent totã veritatẽ de re illa quã nouerint: et q nõ admiscebũt falsũ nec aliq̃d de suo adijcient: vt. iij. q. ix. c. hortamur. c. pura. Addũt etiã ꝑ quorũdã ꝓsuetudine q nulli pãdent testimoniũ: eo. ti. c. fraternitat: ⁊ in glo. Item iurabunt q nec pciõ nec timore nec amore nec odio nec aliquo cõmodo testimoniũ dicẽt: vt eo. ti. c. q̃tiens: vbi plane de hoc: ⁊. c. liez. ij. ℣. testes. Et ex hoc iuramẽto falsũ testimoniũ habet q̃ semp ẽ mortale pctñ ⁊ grauius reputat q̃ homicidiũ: vt supra in scdo pcep. ser. ij. Secũdo vero ꝓtrahit deformitatẽ ex violatione iusticie: ⁊ hoc modo sĩliter ẽ mortale pctñ in suo genere ⁊ ꝓtra pceptum istud qꝑ dicit: Non loqueris ꝓtra primũ tuũ falsũ testimoniũ. Qui enĩ loquit ꝗ iusticiã suo falso testimonio volens absoluere reum: ꝗ b testimoniũ videat officiosũ q̃tũ ad reum: tñ est etiam pniciosum q̃tuz ad iudicem q̃ decipit ⁊ q̃tum ad cõmunẽ iusticiã quẽ respicit totã cõmunitatẽ que tali testimonio supprimit ⁊ violat. Verũtñ falsũ testimoniũ phibens vt alium ab iniusta morte vl sentẽtia liberet: nõ peccat mortaliter ex violatiõe iusticie: sed tñ ex piurio fm Tho. ⁊ Asten. vbi supra. Nam ex quo iniustum iudiciũ ꝓprie iudiciũ non est: ideo ex vi iudicij falsũ testimoniũ in iniusto iudicio p latum ad impediendã iniusticiã nõ habet rõnem peccati mortalis: sed solum ex iuramento violato. Tertio deniq̃ ꝓtrahit deformitatẽ ex ipa falsitate fm q̃ omne mẽdacium ẽ pctñ vt infra videbit: ⁊ ex hoc nõ habet falsũ testimoniũ q̃ semp sit peccatũ mortale: verũtñ vt in plurib ẽ mortale: qz rarissime dat ibidẽ falsũ testimoniũ: quin tpm sit pniciosũ vel pti aduerse vel reipublice vel ipi iudici: ⁊ sic falsum testimoniũ vt frequẽter ĩ se ꝓtinet triplex mortale peccatũ. Et ideo dicit Aug. ⁊ habet extra de cri. fal. e. j. q falsidicus testis trib psonis est obnoxius. Primo deo cui pceptuz cõtemnit: secũdo iudici quem mentiẽdo fallit: postremo inocẽti quẽ falso testimonio ledit: ⁊ ideo debet hmõi imponi triplex penitẽtia fm Asten. lib. j. ti. xxxvj. Propter primũ septẽnis ei penitẽtia tanq̃ piuro debet imponi: vt ptz. vj. q. j. c. quicũq̃: sciẽs se piurauerit. xl. dies in pane ⁊ aq̃ ⁊ septez sequẽtes annos peniteat: ⁊ nũq̃ sit sine penitentia: ⁊ nunq̃ in testimoniuz recipiat: cõmunionẽ tñ post hoc recipiat. Propter scõm aũt infamabit si fuerit de b ꝓuictus vt pz. xxij. q. v. c. si q̃s ꝓuict vbi etiã dicit q̃ attrahẽs aliũ quocũq̃ modo ad piuria vel falsa testimonia: si fuerit b pbatuz: vsq̃ ad exitum vite cõmunicare non debet: vel etiam pter seõm verberib debet castigari: vt. v. q. v. illi qui: vel extraordinarie poterit puniri: vt extra ꝑ testi. c. nullũ. Propter tertiũ fm modum lesionis cõdẽnabitur. C. de peñ. ℣. qui male: in. l. ij. Ad illud autẽ q̃ obijcit de ignorantia: rñdet Tho. scda. 2e. q. lxx. q in testimonio ferẽdo non debet homo p certo asserere quasi sciens illud de quo certus non est: sed du-

bium sub dubio pferre debet: ⁊ illud de q̃ certus est p certo debet asserere. Sz quia cõtingit ex humane memorie labilitate q̃ homo se certuz esse reputat de eo qõ tñ falsum est: ⁊ ideo si quis cum debita sollicitudine recogitans estimat se certũ eẽ de hoc qõ tamẽ falsum est: nõ peccat mortaliter ꝗ asserens quia non dicit falsũ testimoniũ p se ⁊ ex intentiõe sed p accidẽs ⁊ra id qõ ĩtendit. Secundo queri põt: cuz in dicto pcepto: non loqueris ⁊tra primũ tuũ falsum testimoniũ: phibeatur falsitas vt dicunt ibidẽ glo. ⁊ Isidor⁹: ⁊ hoc fm Alex. est vex de falsitate a pte dicentis: que attẽdit in mandato: vtꝫ etiam in eodẽ pcepto phibeat taciturnitas veritatis cũ ipa veritas ab aliquo reqrit. Ad hoc respondet Alex. in. iij. q̃ sic: qz ĩ ista negatiua nõ loq̃ris: etiaz includit affirmatiua qua pcipit obseruantia veritatis ad primuz: negatiua tamẽ obligat semp ⁊ ad semp: affirmatiua vero semp sed non ad semp sed p tpe et causa: nam causa facit taciturnitatez veritatis esse culpabilez. Dicit enĩ Augu. scribens ad Casulanũ: ⁊ ponit. xj. q. iij. c. quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatez occultat: glo. tunc quãdo inducit in testẽ iram dei sup se puocat: quia magis timet hominẽ q̃ deum. Multomagis aũt si hoc facit pcio fauore odio vel amore. Sequit. Uterq̃ reus est: ⁊ q̃ veritatẽ occultat: ⁊ q̃ mendaciũ dicit quia ⁊ ille pdesse nõ vult: et iste nocere desiderat. Dicit enĩ Chryso. q̃ nõ tñ est pditor veritatis q̃ palã mentitur: sed etiã q̃ non libere pnũciat veritatẽ quz libere pnunciare optet: aut q̃ libere veritatem non defendit quã libere defendere ⁊uenit. Hinc fm Hof. illi qui subtrahunt suum testimoniuz illi rei q̃ non nisi p eos pbari põt mortaliter peccãt: ⁊ ideo cogẽdi sunt satisfacere sicut de alijs mortalibus: vt. vj. q. j. hi qui: q̃ si de sua taciturnitate munus recipent obligarent ad restitutionem muneris: nõ danti sed ei in cui⁹ iniuriã datũ est. Et si talis iurasset se nõ pbituꝫ testimoniũ: credit Hof. iuramẽtũ illud esse temerariũ: quãdo non nisi p euz de veritate liquere põt: tũc enĩ posset etiã auctoritate ppria cõtrauenire: vt. xxij. q. iiij. in malis pmissis rescinde fidẽ. Et subditur ratio cum dicit. Impia est enĩ pmissio que scelere adimpletur. Et hoc est verũ quãdo certum est ex hoc puenire mortale peccatum: secus autẽ si dubitaret: tũc enĩ esset prius supioris auctoritas requirẽda: vt extra de electi. c. venerabilem. Tertio queri potest: vtrum homo teneatur ad ferendum testimoniuz: pſertim cum dicitur Prouer. v. Qui ambulat fraudulẽter reuelat archana: qui autem fidelis est celat amici cõmissum: hinc Abraã petijt ab vxore sua Sara q̃ diceret in egypto Abraam esse fratrem suuz et celaret eum esse virum suum: vt patet Hes. xij. Et iterũ dicit Augu. in questionibus Hes. q̃ Abraã de vxore sua dicens ad Abimelech: soror mea ẽ: veritatem celari voluit non mendaciũ dici: sed veritatem celãdo abstinet aliquis a testificando. Ad hoc respõdet Tho. scõa 2ᵉ. q. lxx. q̃ in testimonio ferendo distinguendũ est: quia aliquãdo requirit alicuius testimoniũ ⁊ aliquãdo nõ. Si ergo requirit testimoniũ alicuius subditi: ⁊ hoc auctoritate supioris cui ĩ his que ad iustiçiam ptinent obedire tenetur tunc non est dubium quin in his teneat ferre testimonium in quibus fm ordinem iurĩ ab eo testimoniũ exigit: puta ĩ manifestis ⁊ ĩ his ꝗ̃ quibus infamia preceſſit. Si autẽ exigatur ab eo testimoniũ in alijs: puta in occultis ⁊ de quibus infamia non pcessit: nõ tenetur ad testificandũ nisi in casu vt videbitur. Si vero requiratur ei⁹ testimoniuz non auctoritate supioris cui obedire tenetur: tũc ẽ distinguenduz. Quia si testimonium requirat ad liberandũ hoĩem vl ab iniusta morte vel a pena quacũq̃ vel a falsa infamia vel etiam ab iniquo dãno: tunc homo tenet ad testificandũ: q̃ si testimoniũ eius non requirat: tũc nihilomin⁹ in hoc casu tenet facere qõ in se est: vt aliqui veritatẽ denũciet q̃ ad hoc possit pdesse. Dicit enĩ in pſ. lxxxj. Eripite pauperẽ et egenum de manu peccatoris liberate. Et Prouer. xxiiij. Eruc eos qui ducuntur ad mortẽ. Et Roma. j. dicit. Digni sunt morte non solum qui faciunt sed etiã qui ⁊sentiunt facientib⁹: vbi dicit glo. Cõsent. re ẽ tacere cuz redarguere possis. Sup his vero que ptinent ad ⁊demnationẽ alicuius: non tenet aliquis ferre testimoniũ nisi cũ a superiori compellitur fm ordinez iuris: quia si contra hoc veritas occultet: nulli ex hoc speciale dãnũ nascit: vel si iminet periculũ accusatori non est curandũ: quia ipe se in hoc piculum sponte ingessit. Alia autẽ ratio est de reo cui piculum ĩminet eo non volente. Ceterũ in auctoritate pdicta loquit Augu. de occultatiõe veritatis in illo casu: qñ quis non compellit auctoritate supioris veritatem ppalare: et quando veritatis occultatio specialit ẽ nulli damnosa. Preterea ꝗ̃ illis q̃ sũt homini cõmissa in secreto p cõfessionẽ nullo modo testimoniũ ferre debet: quia talia nõ scit vt homo sed tanq̃ dei minister: ⁊ mal⁹ est vincula sacri q̃libet hoĩs pcepto. Circa ea vero que aliter hmõi sub secreto cõmittũtur distinguẽdũ ẽ. Quia q̃dq̃ sũt talia q̃ statim cũ ad noticiã hoĩs veniũt hõ tenet ea manifestare: puta si ptinerent ad corruptiõez multitudinis spũalẽ vel corpalẽ vel ĩ grauе damnũ alicuius pſone: vel si q̃d aliud ẽ hmõi qõ q̃s ppalare tenet vel testificãdo vel denũciãdo: ⁊ ꝗ̃ hoc debitum obligari non põt p secreti cõmissũ qz in hoc frangeret fidẽ alteri debitã. Q̃dq̃ xo sũt talia q̃ quis pdere nõ tenet: vñ tunc ex hoc obligari põt q̃ sibi sub secreto cõmittunt: ⁊ tũc nullo modo tenet ea pdere etiã ex pcepto supioris: qz seruare fidẽ est de iure naturali: nihil aũt pcipi põt ꝗ̃ id qõ ẽ ꝗ̃ iure naturali. Quarto q̃ri põt vtꝫ testes cogi pñt ad ferendũ testimoniũ: pſertim cũ ex de testi. cogẽ. in. c. sup eo. vbi subdit: q̃ si factũ est notoriũ nõ indiget testũ depositionib⁹ declarari: cuz talia pbationẽ vel ordinem iudiciariũ non requirant. Uex si non ẽ notoriũ vel is qui ⁊uenit factum negauerit: testes qui interfuerũt facto monẽdi sunt: nõ cogendi ad ferendũ testimoniũ xitati. Ad hoc rñdet Asten. li. j. ti. xxxvij. distinguẽdo fm Hof. Aut inquit reqrit testimoniũ ĩ causa ciuili: ⁊ tũc generalit q̃libet sciens xitatẽ cogi debet phibere testimoniũ veritati: vt. C. de testi. le. si qñ. xiiij. q. ij. c. q̃q̃: ex de testi. cog. c. peruenit. j. ⁊. ij. Aut inqrit testimoniũ ĩ causa criminali ꝗ agit ꝗ̃ crimie ciuilit: ⁊ sic etiaz sũt testes cogẽdi: vt eo. ti. c. pterea. c. cũ ꝗ̃: ⁊ planius in glo. Si xo agit de crimie crimialiter tunc aut agit ꝗ̃ crimie falsi: ⁊ sic etiã testes sũt cogẽdi: vt. d. c. cũ ꝗ̃: ⁊ ĩ glo. vel agit ꝗ̃ alio crimine: ⁊ tũc generalit non sunt cogẽdi: vt eo. ti. c. dilectoꝫ. Preterq̃ si p alios veritas liqre nõ põt: vt. xiiij. q. ij. c. q̃q̃: vl nisi se subtrahãt grã odio vel timore: vt eo. ti. c. j. ⁊ dicto. c. dilectoꝫ: ĩ glo. Sũt aũt cogẽdi p cẽsurã ecclãsticã vt ptz eo. ti. ĩ diuersis. c. ⁊ etiã ex forma lrãꝫ pape p clausulã illã. l. testes autẽ: ⁊c. q̃ si nõ ponit ibi vt solet fieri qñ ĩ eis fit mẽtio de crimie: tũc nihilomin⁹ ad iura se iudex referat: et testes cogat vel nõ cogat fm supradicta. Consuetudo tñ romane curie ẽ: q̃ ĩ causis ꝗ̃ facto vbi agit de crimie nullũ testẽ cogat q̃liter cũq̃ de eo agat ⁊ idẽ seruat ĩ lris nõ apponẽdo clausulã pdictã. Nota etiaz Ray. ti. de rapto: q̃ qñ q̃s ꝓpt defectũ pbationuz rẽ suã amitteret: etiaz pſone ꝗuilegiate sic pſbri cogendi sũt iurati testificari: vt. xiiij. q. ij. c. q̃q̃: nõ tñ ĩ cã sãguinis. Quinto q̃ri põt: vtꝫ pferẽdo testimoniũ põt aliq̃d accipi: pſertim cum nemo militat stipẽdijs suis: vt ptz. j. Corĩ. ix. Ad ꝗ rñdet Augu. scribẽs ad macedoniũ: ⁊ ponit. xiiij. q. v. ĩ c. nõ sane. vbi subdit. Nõ ido debet iudex vẽdere instũ iudiciũ aut testĩ vex testimoniũ: qz vẽdit aduocat⁹ iustũ pociniũ ⁊ iurisperit⁹ vex ⁊siliũ. Et subdit rõnẽ dicẽs: Illi enĩ scz iudex ⁊ testis iter vtrãq̃ ptem ad examẽ adhibẽt: isti scz aduocat⁹ ⁊ iurisperit⁹ ex vna pte ⁊sistũt: ꝗ ibi. Ex q̃b⁹ patz q̃ sicut nõ debet esse ſnia venalis sic nec testimoniũ: q̃ quis testes expensas recipe pñt a pducẽte: vt. iiij. q. iij. c. testes. ꝗ vẽturis: ⁊. xj. q. iij. c. nõ licet ĩ glo. Quid q̃ si testĩ corrupt⁹ dicit falsũ testimoniũ. Respõdet Asten. vbi supra: q̃ testimoniũ nullũ ẽ: et qz venale: ⁊ qz falsũ: ⁊ pter penaz seculi tenet ĩ iudicio aĩe illi quẽ suo testimonio lesit ad omne ĩteresse: ar. ex de testi. c. sic. Et pecunia sic data restitui debet nõ dãti ꝗ ei ĩ cui⁹ iniuriã data. j. q. j. c. iubemus. Si tñ simplicit data est vt iustũ ferret testimoniũ: tũ repetere põt ⁊ ei reddi debet fm Hof. vt dicto. c. nõ sane: et ex de simo. c. dilect⁹.

Sexto q̃ri põt: vtꝫ alicui⁹ testimoniũ repelli põt abſq̃ sua culpa: pſertim cũ de q̃libet pſumẽdũ ẽ bonũ nisi ⁊rũ ꝗ̃ pareat: sz ad bonitatẽ hoĩs ptinet q̃ vex testimonium dicat. Ad ꝗ dicẽduz fm Tho. scõa. 2ᵉ. q. lxx. q̃ testimoniũ nõ habet infallibilem certitudinẽ sz pbabilẽ: ⁊ ideo q̃dq̃ est qõ pbabilitatẽ asserat ĩ ⁊riũ reddit testimoniũ ineficax. Reddit aũt pbabile q̃ aliq̃s in testificando xitatẽ non sit firm⁹: ⁊ ꝗ q̃dq̃ ꝓpt culpã: sic infideles ⁊ ifames ⁊ q̃ publico crimie rei sũt: q̃ nec accusare pñt: q̃dq̃ xo absq̃ culpa: ⁊ ꝗ vel ex defectu rõnis sicut ptz in pueris amẽtib⁹ ⁊ mulierib⁹: vel ex affectu sicut ptz de inimicis ⁊ de pſonis ⁊iũctis ⁊ domesticis: vl etiã ex iteriori cõditione: sicut sũt pauperes serui ⁊ illi q̃bus impari põt de q̃b⁹ pbabile ẽ q̃ defacili possint induci ad ferẽdũ testimoniũ ⁊ xitatem:

vnde repelli aliquē a testimonio magl̃ pti/
net ad cautelam falsi testimonij vitandi q̃ ad penam: ⁊ ideo licet de quolibet p̃sumē/
dū est bonū nisi contrariū appareat: dum/
modo tamē vergat in periculū alteri⁹: tūc
ē adhibēda cautela vt nō de facili vniciq̃
credat: ꝓm illud. j. Jo. iij. Nolite credere
omni spiritui. Et h. ⁊ ē etiā ratio cur nō suf/
ficit vn⁹ testis: sed vt dicit Deut. xvj. In
ore duorū vel triū testū peribit qui interfi
ciet. ⁊. c. xix. In ore duoꝝ vl triū stabit oē
verbum. Unde regulariter ad minus duo
testes sunt necessarij: vt ex. e. ti. c. veniens.
ij. ibi subdit in fi. nec vnius testimoniū ad
cōdēnationē sufficiat alicui⁹: vbi dic glo.
hic scz in casu ibidē posito erat vnus testis
idone⁹: nunq̃d p eū ⁊ famā possit ꝓdēnari
de tali crimine? ⁊ videt q̃ sic: q: fama cum
alijs probat. iiij. q. iij. ℣ itē sepe. sed nō ē ve
rū: quia in crimine apertissime debēt eē p/
bationes. C. de pbat. l. vl. ⁊. v. q. vj. c. epi/
pbanium: quia vbi ꝓtra salutem hominis
agitur ꝓcedit strictius. Secus est in ciui/
li: in qua sufficit p̃sumptio ⁊ vnus testis cū
iuramento. ar. C. de re. cre. l. bonefidei: ex
de proba. c. sicut cōsuetudo: pensatis tamē
circūstantijs personaꝝ ⁊ cāe: vt ex de iure/
iuran. c. vlt. in fi. In multis etiā casib⁹ duo
testes nō sufficiūt. vt pz. ij. q. v. Presul nō
damnet nisi viginti duob⁹ testib⁹: p̃sbyter
autē cardinalis nisi. xliiij. testib⁹: diacon⁹
cardinalis nisi. xxvj. testibus. subdiacon⁹
acolytus exorcista lector ostiari⁹ nisi ī. vij.
testibus nō ꝓdemnabit: ⁊ hoc de clericis
ecclie romane locū habet ꝓpter eius digni
tatē. De alijs gratia breuitatis supsedeo.

Quantū malum autē sit falsum ferre te/
stimoniū: legitur in. iij. li. ecclīastice histo.
q̃ tres falsi testes insurrexerūt cōtra Bar/
ciscuz ep̃m hierosolomytanū: sub sacramē
to iuramēti dicta sua ꝓfirmātes. Unus di
xit. Si nō est ita igne comburer. Ali⁹ dixit
si nō ita est luminibus priuer. Terti⁹ dixit:
morbo regio consumer. Cum igitur episco
pus ꝓpterea de impuditia notaret ab om
nibus pluribus annis in locis desertis vi
xit: Primus ergo testis a parua scintilla
ignis domo succensa cū familia omniq̃ pe/
core cōflagrauit. Tertius a pedib⁹ vsq̃ ad
caput repletus morbo regio cōsumit. Se/
cūdus autē videns corū excidium nec pos
se latere diuinū secretum cunctis audienti
bus vniuersum ordinē scelerum pandit: ⁊
in lachrymis ꝓrumpens luminibus ē pri/
natus. Narciscus autē ex inspirato quasi
de celo veniens episcopatū recepit: ⁊ mul/
tomagis q̃ ante erga eum amor ꝓpli fuit.
Ad laudē dei omnipotentis.

Quid requiritur ad iustū iudi/ cium ⁊ quales debent esse iudices ac de pena iniquum iudicium pro ferentium: Sermo II

On loqueris con
tra ꝓrimū tuum falsū testimo
nium. Exo. xx. Secūdū genus
hominū facies ꝓtra ꝓceptum
istud: Sūt iudices iniustū iudiciū ꝓferen/
tes. Quos maledicto subtecit dñs ex ore
filiorum israel vociferantiū. Deute. xxvij.
Maledictus qui peruertit iudiciū aduene
pupilli ⁊ vidue ⁊ dicet omnis popul⁹ amē.
Hinc rex Ezechias diuine volūtatis opti/
me conscius: post mirabiles victorias ī fa/
uorem ⁊ gratiarūactionē diuine beneficen
tie constituit iudices in cunctis ciuitatib⁹
ne populus necessitaret discurrere de loco
ad locū ad habendū iudiciū in causis com
munib⁹: quib⁹ ꝓcepit dicens. ij. Paral.
xvij. Videte quid faciatis: ne scz ꝓcipitan
ter sed cū magna deliberatione sententiaz
feratis. Cuius rationē subdit: Non enim
inquit hominis exercetis iudiciū sed dei.
Hinc quia vices dei tenent in hac parte dij
participatiue nuncupantur. Exo. xxij. vbi
dicitur. Dijs non detrahes ⁊ ꝓcipi popu
li tui nō maledices. Sequitur. Quodcun
q̃ iudicaueritis in vos redūdabit siue in
bonum siue in malū. Et subdit in particu/
lari. Non enim est a pud deū vestrū iniqui
tas neq̃ personarū acceptio neq̃ cupido:
cui scilicet conformari debetis in iudican/
do. Illa enim tria sunt que faciunt peruer
tere iudicium: ita vt iniquitas referat ad
odium: sicut acceptio personarū ad amo/
rem: fauorē: vel timorē: cupido autem ad
munera que cōmuniter excecant oculos.
Unde dicit Petrus rauen. ī epistola qua/
dam. Nihil adeo gloriose lucet in iudice si
cut amare ⁊ exhibere iusticiam sine omni
acceptione persone. Teste enim Licerone
prouerbialiter dicitur. Exuit personā iudi
cis quisquis amicū induit. Equitas cui iu
dex obsequitur sinistrā odij vel amoris de

A

xteram nescit. Nam talis debet esse iuris
minister: vt in eius manu nullius auctori/
tate persone titubet aut vacillet libra insti/
cie: hec ille. Hic primo queri potest: vtꝝ
iudiciū humanū sit licitū: presertim cū di/
catur Mat. vij. Nolite iudicare vt nō iudi
cemini: ⁊ ad Roma. xiiij. Tu quis es q̃ iu/
dicas seruū alienum: suo aūt domino stat
aut cadit. Nec mirum q̃ homini prohibe/
tur iudicium: quia nullus est absq̃ pecca/
to. Nam si dixerimus: quia peccatū nō ha
bemus nosip̃os seducimus vt dicit. j. Jo.
j. Alioquin vt dicitur Roma. ij. Inexcusa
bilis es o homo omnis qui iudicas: ī quo
enim alterū iudicas: teipsuz condemnas:
eadē enim agis que iudicas. Ad hoc dicē
dū ꝓm Tho. secūda. 2ᵃ. q. lx. q̃ iudiciū in/
tantū est licituz inquantū ē iusticie actus.
Ad hoc autem q̃ iudicium sit iusticie act⁹
tria requiruntur. Primo quidem q̃ proce
dat ex inclinatione iusticie. Secundo q̃ p
cedat ex presidentis auctoritate. Tertio ve
ro q̃ proferat ꝓm rectā rationē prudentie.
Quodcunq̃ autē horum defuerit est iudi
ciū vitiosum ⁊ illicitum. Nam si fit iudiciū
contra rectitudinē iusticie: tunc dicitur iu/
diciū puersū vel iniustuz. Si vero quis iu
dicat in his in quibus non habet auctori/
tatem: tunc dicit iudiciū vsurpatū. Si ve/
ro deest certitudo rōnis: puta cum fit iudi
cium de his que sunt dubia vl occulta per
aliquas leues coniecturas: tūc dicit iudi/
ciū suspiciosū vel temerariū: ⁊ in his trib⁹
est omne iudiciū illicitū. Adhuc autē duo
sūt que requirunt vt prolatū iudiciū non
sit proferēti perniciosū ⁊ damnabile. Pri/
mū ē q̃ intentio ferētis moueat ex zelo iu
sticie non ex liuore vindicte: non inquā ex
amore vl in affectione ex timore vl cupidi/
tate ⁊ similibus. Secundū est q̃ a crimina
libus seip̃m custodiat: quoniā illi qui sunt
in grauib⁹ peccatis nō debēt illos iudica/
re qui sunt in eisdē peccatis vl minoribus
vt dicit Chryſ. super illud Matth. vij. No
lite iudicare. Et hoc ē intelligendū ꝓcipue
quando illa peccata sūt publica: quia ex ꝗ
generatur scandalū in cordibus aliorum.
Si aūt nō sūt publica sed occulta: ⁊ iudicā
di necessitas īmineat propter officiū: tunc
pōt cū humilitate ⁊ timore vl arguere vel
iudicare. Unde dicit Ang⁹. in li. de sermo
ne domini in monte. Si inuenerimus nos
in eodem vitio esse ꝗngemiscamus: ⁊ ad
pariter conandū inuicem⁹. Nec tamē pro/
pter hoc homo seipsū sic condemnat vt no
uū condemnationis sibi meritū acquirat:
sed quia cōdemnans alīū ostendit se simili
ter cōdemnabilē esse propter idem vl simi/
le peccatum. Unde ꝓm Alexan. in. iij. ē iu/
dicare de officio potestatis: ⁊ ē iudicare ō
idoneitate ⁊ merito potestat. Primo mo/
do iudicare pōt malus prelatus. Secūdo
modo nō nisi bonus. Primū sine secundo
est damnabile iudicanti: salubre tamen est
subdito obtemperanti. Ex dictis igit̃ pt̃z
q̃ ad hoc vt humanū iudiciū sit licitū tria
principaliter requiruntur cum suis attinen/
tijs: que lucide tāgunt Exo. xviij. Jethro
moysi cōsiliū ingerente de iudicibus cōsti/
tuendis super populuz israel: ait ēsi: Pro
uide autē de omni plebe viros potentes ⁊
timentes deum in quibus sit veritas ⁊ qui
oderint auariciaz: ⁊ constitue ex eis tribu
nos ⁊ centenarios ⁊ q̃nquagenarios ⁊ de/
canos qui iudicent populum omni tempo
re. Prouide inquā scilicet cū magna dili/
gentia ⁊ deliberatione de omni plebe: scz
sine omni personarū acceptione viros: q̃
mulieres dominari nō debēt: nec regere p
pter defectū discretionis ⁊ cōstantie: potē/
tes scilicz iudicare per suam sapientiā ⁊ ex
perientiā: vnde ⁊ alia translatio habz: sa/
pientes: vbi nos habemus potētes. Et ti/
mentes deū magis q̃ homines in quibus
sit veritas scilicet vite iusticie ⁊ doctrine:
⁊ qui oderint auariciā: quia homines cu/
pidi de facili per munera deflectunt a iu/
sticia: quia tales digni sūt iudicare popu/
lum. Primū igitur quod principaliter req̃/
ritur in iudicio ē rectitudo iusticie: ad cui⁹
completionē duo requiruntur. Unū ē scien/
tia vl discretio iudicandi: quia ꝓm Bersi.
extra de rescrip. c. sciscitatus. Judex debz
esse scientia penitus instructus nec quere/
re ab alijs q̃d eū loqui oporteat: vt in auē.
de iudi. in prin. colla. vj. ⁊ extra de ꝓsang.
⁊ affini. c. ex litteris: in fine vbi dicit q̃ nō
sūt cause matrimonij per quoslibet sed per
iudices discretos qui potestatem habeant
iudicandi ⁊ statuta canonum nō ignorēt.
Verūtamen q̃uis sit illitteratus ꝗ habet
consuetudinem ⁊ peritiam iudicandi: po/
test etiā ei cā cōmitti. C. ō iudi. certi iuris.
Judex tamen ecclesiastic⁹ quis esse nō pōt
nisi sit peritus saltē mediocris iuris scien/
tia: vt no. xx. di. c. j. vbi subdit: q̃ in nego/
tijs diffiniendis non solum est necessaria
scientia sed etiā ptās. Hinc christ⁹ dictur⁹

mat.16. Petro. Quocunq; ligaueris sup terrã: pl
us dedit sibi claues regni celoꝝ: in altera
dans ei scientiã discernẽdi inter lepzã ⁊ le
pzã: in altera dãs ei ptãtẽ eijcẽdi aliquos
ab ecclia vel recipiendi. Et in glo. vbi pla
ne de b. Scõm ẽ zelus exequẽdi iusticiam.
iuxta illud. ps. xxxvj. Custodi innocentiã
scz ĩ intẽtione ꝯtũ ad deũ: ⁊ vide equitatẽ
in ope ꝯtũ ad primũ: qm̃ sunt rel'. ⁊c. Illa
nãq; duo cõcurrere debẽt. s. intẽtio recta ⁊
B sniã iusta. Verũtamẽ ꝓtra hanc iusticiã
quattuoꝝ genera hominũ faciũt. Nam fm
Greg. ⁊ ponit'. xj. q. iij. q̃ttuoꝝ modis hũa
nũ iudiciũ puertit: timoꝝ: dũ metu pote
statis alicui⁹ veritatẽ loqui ptimescimus:
cupiditate: dũ p̃mio animũ alicui⁹ corum
pim⁹: odio: dũ ꝓtra quẽlibet aduersarium
molimur: amoꝝ: dũ amico vel ꝓximq; p̃sta
re ꝓtendim⁹: hoc ibi. Pro igit iudiciũ p
uertit' ꝓpter metũ: qꝝ dicit Chryſ. Facile
deuiat a iusticia qui in causis nõ deũ ꝑ ho
minẽ timet. Sicut fecerũt iudices ĩ iezrael
ex metu iezabel regine: iudicantes iniuste
naboth ꝓpter vineã: vt ps. iij. Regũ. xxj.
Sic ⁊ pilat⁹ audiẽs hũc sermonẽ. s. q̃ non
esset amic⁹ cesaris: magis timuit ⁊ de chri
sto iniustũ iudiciũ dedit. Sz dicit Aug⁹. ad
Casulanũ: ⁊ habet'. xj. q. iij. c. q̃squis me
tu cuiuslibet potestatis veritatẽ occultat:
irã sup se prouocat: qꝝ magis timet hoĩem
q̃ deũ. Sz querit glo. in. d. c. quãttuoꝝ: nũ
quid tenet sniã quã iudex p metũ tulit. Et
rndet q̃ sic: sed elidi põt per exceptionem.
Sentẽtia vero que p premiũ lata ẽ nulla ẽ.

Scõo vero iudiciũ puertit' ꝓpter cupidi
tatẽ. Pro quo notãdũ fm Ray. q̃ ordinã
rij iudices nõ debẽt aliquid recipe a ptib⁹
nec etiã expensas: eo q̃ ꝓpter iusticiã tenẽ
dam habeant suas ꝓuisiones: ne scz dum
sumptus querit' predo grassetur. Cũ enim ha
bent suas dignitates ⁊ redditus ꝓtenti de
bẽt eẽ suis stipẽdijs: nec a litigatorib⁹ reci
pere debẽt etiã moderata exenia ꝓpter su
spitionẽ vitandã. Judex autẽ delegat⁹ eti
am nihil recipe põt: nisi forte esculentũ vl
poculentũ mera libertate oblatũ: qõ pau
cis dieb⁹ ꝓsumi pt: vl nisi moderatas expẽ
sas: cũ ipm ꝓpter cãs sibi ꝓmissã extra suũ
domiciliũ ꝓficisci ꝓtigerit: ita q̃ in expen
sis nõ excedat modũ ⁊ q̃ non plus exigat
ab vna pte q̃ ab alia: ⁊ q̃ ꝓpter habẽdas
expensas nisi cã requirat occasionẽ profici
scẽdi nõ assumat. Et si litigãtes notabilit'
pauperes fuerint etiã ꝑ expensis nihil exi
gat: vt ll. vj. de rescrip. c. statutũ. §. insup.
Nã iudex semp dz habere p̃ oculis factum
Cambysis regis qui vt refert Valeri⁹: cu
iusdaz mali iudicis pelle a corpe detracta
selle iussit affigi: ⁊ in eadẽ sede filiũ ei⁹ iudi
catuꝝ sedere fecit: vt sic impostꝝ prouide
ret ne quis iudex corrumpi posset. Sz con
trariũ multi iudices faciunt: nã quidã nul
lo modo sententiã ferre volũt iique moti.
Et sic fm Ray. ⁊ Hosti. iudex leso restitu
ere tenet' oẽm estimationẽ litis: vt. xxiij. q.
ij. c. dñs. ⁊. q. v. c. admiñstratores. Quidaz
autẽ recipiũt pecuniã vt simpl'r ferant sen
tẽtiã: vel etiã vt iuste ferãt eam: ⁊ tũc tene
tur restituere ei qui dedit: qꝝ cum officõ
suo tenetur iudicare ⁊ bene ⁊ gratis: ideo
turpiter accepit ⁊ obligat' ei ad restitutio
nem qui bona intentione dedit. Quidam
vero premiũ recipiunt vt ferãt iniquã sen
tentiã. vel etiam vt nullã ferant sniam: ⁊ il
lud restitui debet ei in cuius iniuriam da
tum est. Insuper tenet' parti lese ad omne
damnum restituendũ. xj. q. iij. nõ licet: ex
tra de simo. nemo. De talibus autem dicit
Isido. li. iij. de sũmo bo. q̃ sepe iudices pra
ui cupiditatis causa aut differũt aut puer
tunt iudiciũ nec finiũt cepta partiuz nego
cia quousq; marsupia eorum qui causant
exhauriant: aut quod peius est peruertũt
iudiciũ nec finiunt cepta partiuz. Sic filij
Samuelis declinauerũt post auariciã acci
pẽtes munera ⁊ puertẽtes iudicia: vt ha
betur. ij. Regũ. viij. Propter qõ nõ solum
ipi sed etiã pater eorum Samuel iustus ⁊
hoꝝ ignarus amot⁹ est ab officio filijs isr'l
sibi regẽ petentib⁹. Sed quid mirũ cũ dici
tur. xj. q. iij. c. Qui recte iudicat ⁊ p̃mium
remunerationis expectat. glo. licet nõ in
tercesserit pactio: peccat tamen q̃ expectat
remunerationẽ. ⁊ hoc ostẽdit ĩ tex. dicẽs:
q̃ fraudẽ in deo ꝓpetrat qui iusticiã quam
gratis impartiri debuit acceptione pecu
nie vendidit scz quãtum ad affectũ licz nõ
sequatur effectus. Sequitur. Tales enim
ad veritatem nõ iusticie defensio ꝑ amoꝝ p̃
mij prouocat: quib⁹ si spes nũmi subtrahi
tur: confestim a iusticie confessiõe recedũt
acceptio nũmoꝝ preuaricatio ẽ veritatis.
hoc ibi. Hinc vt dicit ibidẽ glo. venales sẽ
tentie nulle sunt: vt. ij. q. vij. §. venales.

Tertio pinde iudiciũ peruertit' propter
amoꝝ vel affectũ p̃uatũ: dum quis amico
vl ꝓpinquo prestare contendit. Et de hoc
habetur. xj. q. iij. c. Quicunq; aut consan

guitate aut amicicia in iudicãdo ducitur:
peruertit iudiciũ christi qui ẽ iusticia ⁊ fru
ctũ illius vertit in dãnationis amaritudi
nẽ. Unde generaliter dicendũ ẽ q̃ omnes
qui ex industria mala ꝓpter amoꝝ vl fa
uorem alicui⁹ ferũt iniustã sententiã: hi si
cut iam dicti leso tenent' ad oẽ interesse:
nisi posset is induci ad integrã restitutio
nẽ faciẽdã: pro quo sentẽtia lata ẽ: ⁊ fm le
ges multas alias penas sustinere deberẽt.
Insuper preter restitutionẽ debet eis ꝓpo
ni penitẽtia tanq̃ pro grauissimo crimine:
vt. xj. q. iij. c. quicunq;. Ꝓtez ferens iniquã
sententiã per imprudentiã fm Ray. ⁊ Ho
sti. tenet' leso fm. l. inq̃tũ bonũ ⁊ equũ vi
debit' religioni iudicãtl'. ff. ꝑ extraor. cog.
l. fi. In iudicio autẽ anime tenet' ad inte
grã restitutionẽ: qꝝ fuit in culpa cũ se insuf
ficientẽ scire debuit ⁊ tamẽ iudicare presũ
psit. Et idẽ si fuit scientie sufficientis ꝑ stu
dere nõ curauit. Mitius tamẽ ẽ agendum
cũ istis q̃ cũ illis qui ex certa scientia iudi
ciũ corruperũt. Ex genere autẽ predictorũ
fuit domin⁹ Joseph: qui ꝓpter amoꝝ vxo
ris verbis ei⁹ nimis credul⁹: iniusto iudi
cio misit Joseph innocẽtẽ in carcerẽ: vt ps
Geñ. xxxix. Quarto deniq; iudiciũ per
nertit' ꝓpter odiũ: dũmodo quis ꝓtra ali
um iniuste malũ molitur: ⁊ huiusmodi ob
ligat' eodẽ modo sicut predicti. Unde tale
flagitium patrarũt duo senes iudices in
ueterati dierũ maloꝝ qui repulsi ⁊ confusi
turpiter a Susãna castissima rẽnuente stu
prũ: exardescẽtes propẽ hoc in odiũ ei⁹ de
derunt falsũ testimoniũ ac iniquũ iudiciũ
suis machinationib⁹ extorserũt. vt ps Da
niel'. xiij. qõ erat extremũ flagitiũ. Rimiꝝ
cũ ⁊ si quis iudex aliquẽ iuste quidẽ iudi
caret ad mortẽ: nõ tamẽ amoꝝ iusticie sed
liuoꝝ vindicte: non solũ mortaliter pecca
ret sed ⁊ homicida iudicaret' in foro poli:
nõ enim deus tantũ considerat q̃d homo fa
ciat sed multomagis quo animo faciat. Pre
dictis igit' quattuoꝝ affectib⁹ peruersis iu
diciũ peruersũ inducit': ĩmo plerũq; puer
sum iudiciũ rectũ videbit': qꝝ tales affect⁹
nõ sinũt discernere qõ verũ est ⁊ rectũ. Si
cut videmus in naturalibus q̃ in speculo
si fuerit bene dispositũ imprimunt' forme
corpoꝝ prout sũt: si vero fuerit male dispo
sitũ: apparebũt ibidem imagines distorte ⁊
praue se habẽtes: ⁊ hi sũt qui fructũ iudi
cij sibi vertũt in dãnationis amaritudinẽ:
vt dicit' in dicto. c. quicũq;. In dicto autẽ
c. quattuoꝝ ĩ glo. ponunt' adhuc modi alij
iniusti iudicij scz nimia seueritas: ⁊ nimia
remissio: vt pz per Grego. xx. moral. ⁊ po
nitur. xlv. di. vbi dicit'. c. Disciplina vl mi
sericordia multũ destituit' si vna sine alte
ra teneat': sed circa subditos inesse debet
rectoribus ⁊ iuste consulens misericordia
⁊ pie seuiẽs disciplina ⁊c. vbi dicit glo. no
ta q̃ iudices semp sequent' mediocritatẽ:
arg. extra de censi. c. ex parte: ⁊ potius seq̃
tur equitatẽ q̃ rigorem: vt. C. de iudi. vbi
certũ est ius ab equitate nõ dissentire ĩ re
stitutione minorũ nisi ex causa magis seq̃
retur rigorẽ: quia scz multis grassantibus
opus ẽ exemplo: vt. ff. de peñ. aut. aut fa
cta in fine: vbi autẽ ius scriptũ nõ ẽ: iudex
semp sequit' equitatem: vt extra de transl
lat'. c. vlti. Est etiam alius modus peruer
tendi iudiciũ: vt dicit glo. in dicto. c. quat
tuoꝝ: quando scz per imprudentiã q̃s ma
le iudicat: vt instit'. de obliga. que ex qua.
delic. nas. §. j. ⁊ de hoc supra. Secũdo p̃n
cipaliter requiritur q̃ iudicium procedat
ex legitima iudicantis auctoritate ne fiat
iudicium vsurpatũ. Hic queri põt: vtrũ
iudiciũ vsurpatũ sine legitima auctorita
te sic licitũ: presertim cum punire peccata
pertineat ad iudiciũ: sed aliqui nõ iudices
legunt' laudabiliter peccata puniuisse: vl
etiã aliquã sententiã dedisse iudiciariam.
Primũ ptz in Moyse qui occidit egyptiũ
iniuriantẽ. Exo. ij. Et in phinees filio ele
azari qui iterfecit Zambri filiũ Salumi cuz
madianitide coeunte. Numeri. xxv. Secũ
dũ etiã patet in Daniele: q̃ seniores de fal
so testimonio cõuictos suo iudicio cõdem
nauit: qui tamen nõ erant subditi ei⁹: sed
econtra iudices ꝓpli. Ad hoc rndet Tho.
scõa 2ᵉ. q. lx. ⁊. lxvij. q̃ cum iudiciũ fm le
ges scriptas sit ferendũ: ille qui iudicium
fert quodãmõ legis dictũ interp̃tat' ad pti
culare negociũ illud applicãdo. Cũ igitur
eiusdẽ auctoritatis sit legẽ interp̃tari ⁊ le
gẽ cõdere: sicut lex condi nõ potest nisi pu
blica auctoritate: sic etiã nec iudiciũ ferri
põt nisi publica auctoritate: q̃ se tm̃ exten
dit ad eos qui cõmunitati subdunt' supra
quã auctoritatẽ accepit. Et ideo sicut iniu
stũ esset cõstringere aliũ ad legẽ seruãdam
que nõ esset auctoritate publica sancita: sic
etiã iniustũ ẽ si quis aliquẽ cõpellat ferre
iudiciũ qõ non ferr' auctoritate publica: ⁊
ideo nullo modo quis aliũ iudicare potest
nisi sit aliquo mõ subdit⁹ ei⁹: vel p potesta

tem ordinariam vl p cõmissionẽ. Moyses igit egyptiũ occidisse videt quasi ex inspiratione diuina auctoritatẽ adept: p ꝗ dicit Act. vij. q pcusso egyptio estimabat Moyses intelligere frẽs suos qm dns per manus ipius daret salutẽ isrl. Vel dicit pt q occidit egyptiũ iniuriatũ defendẽdo cũ moderamine inculpate tutele. Dicit enim Ambro. li. de offi. q qui nõ repellit iniuriam a socio cũ pot: tã est in vitio q̃ ille qui facit. Et induct exemplũ Moysi: Sic phinees ex inspiratione dina zelo dei cõmot Zambri interfecit. Erat etiam filius summi sacerdotis ad quem etiã hoc iudiciũ pertinebat sicut ⁊ ad alios iudices quib hoc erat pceptũ. Insuper Daniel accepit potestatẽ ordinariã ad iudicãdũ seniores iudices quasi cõmissã ex instinctu dno: qõ signat p hoc qõ ibi dicit: q suscitauit dominus spm pueri iuniozis. Tertio principalr redrit q iudiciũ pferat fm rectã rationez prudentie ne desit certitudo nec iudicet de his que sũt incerta vl occulta: als enim esset iudiciũ temererũ vel suspitiosũ. Ad cuius euidentiã queri pot: vtrũ iudex iudicare debeat ꝓtra veritatẽ agnitã: ꝓpter ea q ordine iudiciario legitime ꝓbant in ꝓtrariũ: presertim cũ iudex in iudicãdo se ꝓformare debet dno iudicio: q: iudictũ dei est vt dicit Deut. j. ⁊ iõ in iudicãdo locũ dei tenet: sed dei iudiciũ est fm veritatẽ: vt dicitur Ro. ij. ⁊ Esaie. xj. pdicit ꝏ christo. Mõ fm visionẽ oculorũ iudicabit neq fm auditũ auriũ arguet: sed iudicabit in iusticia pauperes ⁊ arguet in eqtate p mansuetis terre. Ad hoc dicẽdum fm Hein. boyc: in c. si sacerdos: de off. or. vbi dicit inter alia q si loqmur de veritate agnita vt deus scz in ꝓfessione tũc nõ pot fm illã iudicare: q: nec domin Judã abiecit cũ eet fur: eo q ꝏ furto nõ esset accusat vl ꝓuictus. ⁊ simile est de veritate agnita vt hõ scz sub sigillo secreti: ⁊ hoc fm theologos: licet Inno. alit dicit in. c. oĩs. de pe. ⁊ re. Unde papa vl imptor: nõ debet iudicare fm suã ꝓsciam de ptãte ordinata: nisi ꝓut alij inferiores pãt secus tamẽ de potestate absoluta. Inferiores autẽ iudices in facto sibi noto sed nõ notorio nõ possũt fm illã notitiã quã habẽt vt persona priuata iudicare. Si tamen factum sibi notũ est notorium: tũc nõ possũt fm cõscientiã debite informatã iudicare de eodem facto: dũmodo seruẽt formazque debet in notorijs seruari: hoc est q saltẽ premittant citationẽ ⁊ alia huiusmodi ad hoc requisita: quia tale notoriũ potest dicnotũ ipi iudici etiam vt iudici. Unde fm Tho. scõa 2e. q. lxvij. Judex in iudicando magis sequi debet legitima documẽta per instrumẽta ⁊ testes ⁊ alia huiusmodi: q̃ id quod ipe nouit vt priuata persona. ex priuata tamẽ agnitiõe inuari potest vt discretius discutiat inductas ꝓbationes: vt possit earũ defectũ inuestigare: q si eas nõ potest de iure repellere: debet eas in iudicando sequi: vl potius innocentẽ ad superiorẽ mittere iudicandũ. Q si nõ potest: tũc nõ peccat fm allegata ferens sentẽtiam: quia nõ iudex sed accusatores damnãt innocentẽ. Cõcor. Pde. ⁊ Ray. ⁊ sic inferiores iudices nõ possũt in iudicando p oĩa sequi sũmũ iudicẽ siue deũ siue hominẽ. Ad laudem dei.

De accusatione que reddit iniusta tripliciter: scz calumniando: preuaricando ⁊ tergiuersando: ⁊ qui accusare possũt: Sermo III.

On loqueris contra proximũ tuũ falsum testimoniũ. Exo. xx. Tertiũ autez genus hominũ contra preceptũ hoc faciens. Sũt accusatores iniqui ⁊ iusti ⁊ grauissime peccãt. Pro q̃ nota q accusare ꝓprie est alterius crimẽ deferre ad penã canonicã vl legalẽ. Cõiter ꝏ accusare ꝏ etiã denũciare crimẽ alteri ad pniaz pagẽdã. ⁊ vtrũq̃ hoz est licitũ ⁊ scrm si fiat ex charitate ⁊ mõ debito: q: siue plectẽdo siue ĩgscẽdo ꝗ bũ agit vt vita hoim corrigat: vt pz. xxij. q. v. Si ꝏ fit ex malignitate tũc iudicat illicitũ ⁊ mortale pctm. Rõ diuersitatẽ est: q: ĩ prio ĩtẽdit vl fratrẽ correctio vt in denũciatõe: vl bonũ reipublice: vt in accusatõe: ĩ scõo ꝏ intẽdit proximi lesio. Mã large sumẽdo fm Ray. accusatores dicũt detractores. Hic q̃ primo q̃ri pt vtrũ quis teneat ad aliũ accusandũ etiam cũ intentione aliũ emẽdandi: vel etiam ꝓmouẽdi cõe bonũ aut euitãdi aliquod malũ. presertim cum nullus excuset ab impletione diuini pcepti: vel eius qõ est obligatoriũ ꝓpter aliquod peccatum: als enim ex peccato suo cõmodũ reportare videretur. Sed aliqui ꝓpter peccata reddũt inabiles ad accusãdũ: sicut excõmunicati: infames: ⁊ alij criminosi: vt patet. xx. q. vij. in diuersis. c. Insup nullus tenet agere cõtra fidelitatem quã amico debet: quia fm legẽ nature facere nõ debet alteri qõ sibi nollet fieri. Alioquin vt dicit Prouerb. xj. Qui ambulat fraudulenter reuelat archana. q̃ autem fidelis est celat amici cõmissuz. Ad hoc respondet Asten. lib. j. ti. xj. ar. ij. q ac cusatio principaliter ordinatur ad bonum reipublice: quod quidẽ procurat per puntionẽ peccantiũ ad quã agitur in accusationẽ: ⁊ ideo sicut quis tenet procurare bonũ vel etiam vitare malũ reipublice: sic etiam tenet accusare. Et ideo si crimẽ est tale q vergit in detrimentũ reipublice tenetur quis reum accusare: dũmodo possit illud sufficienter probare: hoc enim incumbit accusatori cum peccatũ alterius vergit ĩ corruptionẽ multitudinis corporalẽ vel spiritualem. Si vero non redũdat in multitudinẽ vel etiã si sufficienter illud probare non possit: tũc nõ tenet accusare: quia nullus ad hoc tenet quod nõ potest debito modo perficere: als iudicaret ꝓdito: fratris: vt patet. ij. q. j. c. si peccauerit. v. q. j. c. ij. Secretoriũ enim solus deus est cognitor ⁊ iudex: vñ ꝓter penitẽtiã pena grauis est cõtra tales instituta: q: scz debẽt excõicari vt pz xlvj. di. vbi ꝏ. c. Accusatores fratrũ eps excõicet qui nõ ꝓbãda obijciũt. Verũtã si ẽ occultũ dicere pot ꝓsonis talib ĩ secreto q̃ possint ⁊ velint ꝓdesse ⁊ ñ obesse. Q ãt in casu ꝓdicto teneat quis accusare pz ar. Leuit. v. vbi dicit. Si peccauerit aĩa ⁊ audierit vocẽ iurãtis: testisq̃ fuerit q aut ipe vidit aut conscius est: nisi indicauerit portabit iniquitatẽ suã. Ex quo vt dicit Aug. videt homo peccare qui scit aliquẽ falsum iurare ⁊ tacet. Quod maxime vez est cum ꝓpriũ vergit in alteri detrimentũ. Et adducit Aug. similitudinẽ in regula sua dicẽs. Si frater tu vuln hz ĩ corpore qõ velit occultari cũ timet secari: nonne crudeliter ⁊ misericorditer indicares? quãto ergo magis debes vuln anime indicare ne deterius putrescat in corde. Denicq̃ quis reuelare secreta in malũ psone videat eẽ cõtra fidelitatem: tamẽ reuelandũ est ꝓter cõmune bonũ ꝓmouendũ vl malũ euitandũ: quia cõmune bonũ priuato bono preferendũ est tanq̃ maius bonũ: ⁊ ideo contra cõmune bonũ nullũ secretũ licitũ est recipere: nec etiam omnino secretũ est iudicandũ quod p sufficientes testes ꝓbari pot.

Nihil etiam ꝓhibet aliquẽ impotentẽ reddi per peccatũ ad ea que homines facere tenent: sicut ad merendũ vitam eternã ⁊ assumendũ ecclesiastica sacramenta: nec ex ꝗ reportat cõmodũ sed econtra potius ab his deficere que tenet facere iudicat pena grauissima cũ virtuosi actus sint quedã hominis pfectiões. Secũdo queri potest: vt ꝓ necessariũ sit accusationẽ fieri in scriptis: sicut. ij. q. viij. c. accusatoris: sonare videt vbi dicit Accusatoris psone sine scpto nũ q̃ recipiant nec eo absente quẽ accusare voluerit: presertim cum sicut crimen alicuius manifestat per accusationẽ: ita p denũciationẽ: sed in denunciatione non est scriptura necessaria: ideo nec in accusatiõe videt necessaria: ⁊ huic consonare videt qõ ponitur. e. ti. c. Perscripta nullius accusatio suscipiatur: sed ꝓria voce si legitima ⁊ condigna accusatoris persona fuerit psente eo quẽ accusare desiderat. Ad hoc dicẽdũ fm Tho. scõa 2e. q. lxviij. q quando in criminibus per modum accusationis agitur: tunc accusator pars cõstituitur: ita q iudex inter accusatorem ⁊ eum qui accusatur medius constituit ad examen iusticie: ĩ quo oportet quãtũ est possibile fm certitudinem procedere. Sed quia illa que ꝏbo tenus dicuntur a memoria facile labunt: ideo nõ posset esse certũ iudici quid ⁊ qualiter dictũ sit cũ debet proferre sniam nisi esset in scriptis redactũ. Et ideo rõnabiliter institutũ est vt accusatio sicut ⁊ alia q̃ in iudicijs agunt in scriptis redigant. In aliquib tñ nõ ẽ necessariũ accusatiõz ĩ scriptis redigere: puta in leui crimĩe: vt. ff. de accu. l. leuia. Sil iter ⁊ in notorio crimĩe q: nec in hmõi accusator requirit: vt pz ex de accu. vbi ꝏ. c. Euidẽtia patrati sceleris nõ indiget clamore accusatoris. Secus tñ in nõ notorijs etiã si manifesta sint: vt pz. xj. q. iij. c. eo ꝓ. Insup debet accusatio fieri cũ inscriptiõe qua se dz accusator ad penã talionis obligare: vt pz. ij. q. vlt. c. q̃ſq̃s. ⁊. c. q̃ crimẽ. ⁊. ij. q. iij. c. calũniator: ⁊. c. se. Excipiunt tñ aliq̃ casus sic in crimĩe leui: ĩ crimine apostasie: ⁊ cũ vir vxorẽ accusat ꝏ adulterio ⁊ ꝓsilib: de quib gra breuitat supsedeo. Et si q̃rit: cur accusans teneatur ad penã talionis. Ad ꝗ dicendũ q ex q̃ accusator in cã accusatiõis ꝓstituit ps: intendẽs ad penã accusati: ⁊ ad iudicẽ pineat q inter eos eqtatẽ iusticie ꝓstituat: equalitas autẽ iusticie ꝗ reqrat vt nocumentuz

quod alteri quis intentat ipe hoc patiat: fm illud Exo. xxj. Oculũ pro oculo: dentẽ pro dente: ideo iustum ẽ q ille qui per accusationẽ aliquẑ in periculum grauis pene nititur inducere: similẑ penam ipe deficiens in probatione cogat sustinere: pertim cũ temerarie aliũ accusare presumit: eo q peccat tam contra personam accusati q etiã contra rẽ publicã: vnde propter vtrũq punit. Et hoc ẽ quod dicit Deuter. xx. Cũ diligentissime perscrutãtes inuenerit falsũ testem dixisse contra fratrẽ suũ mendaciũ: reddent ei sicut fratri suo cogitauit ⁊ hoc propter iniuriã persone. Propter iniuram vero reipublice subdit. Et auferes malũ de medio tui: vt audientes ceteri timore habeant ⁊ nequaq talia audeant facere. Verũtamẽ secus ẽ de accusatore q ex iusto errore pcedit ad accusationẽ: in quo casu iudex accusatorẽ absoluit: vt p3. ij. q. ij. c. si quis iratus: ⁊. c. paulũ. Mimirũ cuz multũ differt an voluntarie quis aliũ ledat an inuolũtarie: Volũtariũ em mereat penã sed inuoluntario debetur venia. Ad questionẽ igitur primo positam respõdet tex. in dicto. c. perscripta. §. sed Calixt⁹ papa precepit: scz in dicto. c. accusatores: vt accusator eo presente quẑ accusat in scriptz accusationẽ iudici offerat: ⁊ propria voce litteras sue accusationis legat. Stephan⁹ autẽ prohibet scz in hoc. c. pscripta: ne absens aliquem per epistolã accusare audeat: hoc ibi. Tertio queri põt: quot modis accusatio reddit iniusta. Ad hoc respondet canon. ij. q. iij. c. si quẑ penituerit. §. notandũ: q accusatoris temeritas tribus modis detegit: aut enim calũniantur aut puaricant aut tergiuersant. Ad cui⁹ euidentiã sciendũ q accusatio ordinat ad bonũ cõmune quod intendit per cognitionẽ criminis: nullus autẽ debet alicui nocere iniuste vt bonũ cõmune promoueat: ⁊ iõ in accusatione duplici ratione cõtingit esse peccatum. Vno modo ex eo q iniuste agit accusator contra eũ qui accusat ei falsa crimina imponẽdo: quod ẽ calumniari: dicit enim ibidẽ tex. Calumniari enĩ est falsa crimina scienter intẽdere siue ponere: ⁊ hoc animo calũniandi: vt p3 extra de calum. c. ij. ⁊ tũc tanta ⁊ talis pena ẽ imponenda calũnioso accusatori: quanta ⁊ qualis est imponenda accusato si cõuincatur: vt. ff. ō calum. l. fi. Verũtamen quia contingit quandoq quẑpiam ex animi leuitate ad accusationiõz pcedere: ex eo q nimis facilit credit: quod audit: ⁊ hoc est temerariũ. Cõtingit insuper q quis ex errore iusto mouet ad accusandũ: ideo hec omnia fm prudentiã iudicis discerni debent: vt nõ pronunciet accusatorem calumniatũ fuisse: qui vel ex animi leuitate vel iusto errore in falsz accusationẽ prorumpit: vnde subdit in dicto. §. notandũ: q qui non probat quod intendit nõ protinus calũniari videtur. Rã ei⁹ rei inquisitio cognoscentis arbitrio cõmittitur qui reo absoluto de accusatore incipit consiliũ querere qua mente ductus ad accusationẽ processit. Et siquidem iustũ ei⁹ errorẽ reperit absoluit eum: si vero in euidenti calũnia eum deprehẽderit: legitimã penaz ei irrogat: quo ⁊ alter ex ipis vbis pronũciatiõis manifestat: nam siquidem ita pronũciauerit: nõ probasti: pepercit ei sinautẽ pronũciauerit: calumniatus es: cõdemnauit eum: ⁊ q̃uis nihil de pena subiecit: tamen legis potestas aduersus eum exercebitur: nam vt Papinian⁹ respondit: Facti quidẽ questio in arbitrio ẽ iudicantis: pene vero persecutio nõ eius volũtati mandat sed legis auctoritati referuat. Si aũt interloquendo dixerit. Titius temere accusasse videtur: nõ calũniatorẽ pronunciauit. Temeritas em facilitatis veniã continet: ⁊ incõsultus calor calũnie vitio caret ⁊ ob hoc nullã penam huic irrogari oportet: hoc ibi. Alio modo ꝓtingit in accusatione pctũ interuenire ex parte reipublice cui⁹ bonũ in accusatione principaliter intẽdit dũ scz quis ipedit malicioſe punitionẽ pctĩ: quod dupliciter ꝓtingere potest. Primo adhibẽdo fraudẽ in accusatione: ⁊ hoc pertinet ad puaricationẽ. Nam vt dicitur in dicto. §. notandũ. Preuaricari est vera crimina abscondere scz fraudulenter: ⁊ cũ accusator contra crimina de quibus accusauit cũ reo colludens proprias probationes dissimulat ⁊ falsas excusatiões admittit: vnde dicitur preuaricator quasi primi siue precedentis intenti varicator: quia scz prodita sua causa partẽ aduersaz adiuuat: ⁊ hoc fraudulenter. Vnde. ij. q. iij. c. preuaricator: subditur. Preuaricatorẽ eum esse ostendim⁹: qui colludit cum reo: eo q proprias quidẑ probationes dissimularet: falsas vero excusatiões admitteret. Secũdo vero contingit totaliter ab accusatiõe desistẽdo: quod ẽ tergiuersari: In hoc enim q desistit ab hoc quod ceperat quasi tergum

vertere videtur. Vnde tergiuersari ẽ omnino ab accusatione desistere animũ accusandi deponendo: non tamẽ qualitercũq sed inordinate. In hoc enĩ q ab inceptis desistit quasi tergum vertit. Potest tamẽ quis etiam ordinate dupliciter ab accusatione desistere. Vno modo si in ipo pcessu accusationis cognouerit illud esse falsum de quo alium accusabat. Et sic pari cõsensu re⁹ ⁊ accusator se mutuo absoluere possunt. Alio modo si ꝓceps ad quem pertinet cura boni cõmunis quod per accusationem intenditur accusationez aboleuerit fm Tho. ⁊ Asten. Si vero desistit inordinate: puta ꝓpter cõuentionem aliquaz cũ aduersario facit iniuriã reipublice: ⁊ ideo non potest ei hoc remitti per accusatuz sed per principem qui curam reipublice gerit Deniq si quis ob accusandũ iuste vl iniuste seu non accusandũ pecuniam extorquear: crimen cõcussionis cõmittit: quod prohibuit Johãnes militibus dicẑ Luc. iij. Neminẽ cõcutiatis neq calumniaz facias: sed estote contenti stipendijs vestris. xxiij. q. j. c. militare. Pro quo notandũ q vt dicit glo. j. q. j. c. iubemus: in. §. cõcussionis iudicium: q crimen cõcussionis est: cuz quis minat alicui vt ita vel ita faciat: nisi tãtũ det: vt dicto. c. militare: ⁊. ff. ō cõcussi. l. j. ⁊. ij. Exempli gratia: cum quis in officio cõstitutus extorquet aliquid a subditis per metum: aut cum non vult facere q̃ tenet nisi data aliqua pecunia: seu cuz quis officialis extorquet vltra stipẽdia sibi cõstituta: vel cum q̃s accusat aut ab accusatione desistit ꝓpter pecuniam vel propter potentiã: ⁊ tales non solum tenentur ad restituendũ eis qui non turpiter dederunt: vel si turpiter dederunt tũc eis ĩ quorum iniuriam data sunt: sed etiam obligãtur ad penas vlteriores. Nam iudices impij postq̃ cõuicti fuerint venalez habuisse sententiã: vel quacunq causa eos improbos in iudicio probare quis potuerit: ne crimẽ eius inultũ remaneat: reddet q̃druplum infra annum post annũ aut simplũ: in dicto. c. iubemus: ⁊. c. sequenti: in textu ⁊ glo. cuius medietas dabit fisco ⁊ medietas spoliato: vt ibidẽ in glo. ⁊ ibidez dicit in textu. §. lege iulia repetũdarũ tenetur: qui cum aliquam potestatez haberet: pecuniam ob iudicandũ vel non iudicandũ decernẽdũ ve acceperit glo. quia reddit quadruplum ⁊ infamis efficit. Qui vero ĩ accusationem innocentiũ cõierint: aut ob accusandũ vel non accusandũ: denũciandũ vel non denunciandũ testimoniũ pecuniã extorserint: tenent pena legis cornelie: vt patet dicto. §. cõcussionis: vbi dicit glo. q eius pena est in homĩe libero deportatio: sed in seruo vltimuz suppliciũ. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. vlti. Et sic de diuersis similib⁹ que patent ibidem pscuta in tex. ⁊ glosa.

Quarto queri potest: q̃ sunt qui possũt accusare: pertim cum non solum infames et criminosi similesq repiantur in iure ab accusatione repulsi: sed etiaz laici clericos (vt videt) accusare non possunt: vt patet ij. q. vij. c. j. ij. ⁊. iij. ⁊ alijs diuersis. c. Nec ecõtra clerici laicos: vt patet ibidẽ. c. sicut sacerdos: nec etiam minores clerici in maioribus cõstitutos: vt patet ibidem. c. clericus: cum diuersis. c. se. Ad hoc dicendu⁹ fm Hosti. ⁊ post euz fm Asten. lib. j. ti. xl. ar. iiij. Nz illa iura que canunt. ij. q. vij. in diuersis. c. q non audit minor ordine volens accusare maiorem: corrigunt per illa iura que ponunt ibidem in. c. lator nemesion: et expresse in. c. pesumunt prelati se non debere reprehendi vl accusari: p eo q canones nõ eos passim cõstituerint accusãdos qõ tm negatur solis criminosis cum de reprehendendo veritas ipa constituat. Si male locutus sum testimoniũ perhibe de malo: glo. ibidez dicit: q debeat exemplificare de accusatiõe ⁊ exemplificat de testimonio: quod iõo facit: quia qui admittit ad vnum admittitur ad reliquum: vt patz expressum. iiij. q. iij. c. testes. Possunt igitur clerici accusare sacerdotes ⁊ etiam episcopos: vt patet exemplariter ĩ dicto. c. lator. Distinguendũ tamẽ est: quia prohibita ẽ accusatio prelatorum ab ignotis ⁊ etiam a notis criminosis ⁊ infamibus: non autem a notis bonis ex affectu charitatis: que distinctio elicitur. ij. q. vij. ex. c. querendum est in iudicio scz a iudice cuius sit conuersationis ⁊ fidei is qui accusat: et infra qm hi qui non sunt recte fidei ⁊ ꝓuersationis: ⁊ quorum vita est accusabilis: ⁊ quorũ vita fides ⁊ libertas nescitur non pmittunt maiores natu accusare: hoc ibi. Et etiaz elicitur ex. §. ex his omnibus: ⁊ in dicto. c. pesumunt. §. huic oppositioni. Et fm hãc distinctionem intelligi debent omnes canones quibus prohiberi videtur accusatio prelatorum. Non est etiam accusatio prelatorum prohibita criminosis ⁊ infamibus in

casu scz cum exorbitauerint a fide: vt patz in dicto. ⸫ huic oppositioni. ⸫ Quidam tamen prelati ꝓpter excellentiam dignitatꝭ accusari non possunt nisi in crimine heresis: vt ptz notanter. xl. di. c. si papa. Et idē est de imperatore. Ratio ē: quia sunt supra ius ⁊ legibus soluti. Nam papa nō habet superiorem nisi deum: vt. ix. q. iij. c. nemo: ⁊. c. aliorum. Utrum autē laici possunt accusare clericos diuerse sūt opiniones Tā. autem mediam viam tenens: dicit q̄ oēs laici bone fame ⁊ bone vite in criminibus exceptis admittūtur et non in alijs. Que autem sint excepta crimina ostendit glosa ēx de accu. c. cū. ꝓd. mā conella: vbi dicit: nota q̄ laici in accusationem vel testimonium clericorum non sunt admittendi: ⸫ et hoc est regulare: nisi suam vel suorum iniuriam ꝓsequūtur: vt. iiij. q. v. c. omnib⁹ quibus accusatio denegatur in causis ꝓprijs accusandi licentia non est negāda: nec tūc ad testimonium admittitur: quia in facto proprio nemo testis idoneus est: vt supra de testi. c. decetero. In criminibus autem exceptis: vt est crimen simonie heresis et lese maiestatis: vt infra de simo. c. tanta: ḡtum ad vitium simonie. ij. q. vij. sacerdotes: ⁊. c. oues. ḡtum ad vitiū heresis. xv. q. iij. c. sane. et in glo. ⁊. C. de epi. ⁊ cleri. si quencq̄: ḡtum ad vitium lese maiestatis. In his casibus ꝑm gio. admittuntur laici ad accusandum: si bono zelo ⁊ nō ex odio procedant: quia tunc nec ad accusandum nec ad testificandum admittuntur. Et hoc intelligit glo. de laicis bone fame. Sed si laici sunt male fame ⁊ viles ꝓsone: tunc tales admittūtur si clericus super illo crimine sit infamatus et male opinionis. Secꝰ autem si bone fame ⁊ opinionis: exceptis tamen conspiratoribus ⁊ inimicis ⁊ his q̄ sunt participes criminis: vt supra de testi. c. veniens. Et testibus vilibus sine corporali tormento credi non debet: hec glosa. Similiter mōachus accusare potest abbatem suum vel etiam priorem vbi non ē abbas: ⁊ cum monachus non habeat ꝓpriū debet ei de bonis monasterij prouideri: vt patet extra de accu. ⁊. c. ex parte: ⁊. c. olim: vbi plane de hoc: ⁊ in glo. Si tamen loculos habet debet ei hoc auxilium denegari: vt extra d̄ offi. ordi. c. quāto. Et multomagis subueniendum ē seculari si egeat siue sit clericus siue laicus de bonis cōmunib⁹ siue ī quibus presumiꝭ ius habere: vt. C. de or. cog. l. fi. Hoc etiam volūt multa alia iura ꝑm Hostiē. Non tamen potest monachus accusare alium q̄ abbatem vel priorem suum: vt dicto. c. ex parte: extra de accusa. nisi de voluntate abbatis admittere/tur vtilitate monasterij exigente: ar. de postu. ex parte: alꝭ enī ꝑm canones nisi monasterij intersit: abbatis licentia non sufficit: cum sit mortuus mundo. xvj. q. j. placuit: licz denunciare possit ad penitentiaz non tm̄ fratres sed etiam quēlibet fidelez etiam abbate contradicente: ad hoc enī tenetur q̄libet ꝑm Hug. quia generaliter dictum ē: si peccauerit in te frater tuus ⁊c. ⸫ Asten. vbi supra. Ad laudē dei.

De reis: vtrum possunt iudicari absq̄ accusatore: et an possunt puniri: an ve tenentur confiteri: ⁊ an potest licite euadere p appellationem: vel fugam: Sermo IIII

On loqueris contra primum tuum falsū testimonium. Exo. xx.

Quartum genus hominū faciens contra p̄ceptum istud sūt accusati vel rei qui modis illicitꝭ veras accusationes et iustas punitiones subterfugiunt: qui nimirū grauiter peccant ⁊ future damnationis sibi detrimentū accumulant. Ad cuius euidentiam primo queri potest: vtrum reus iudicari p̄ōt per iudicē absq̄ accusatore: presertim cum humana iusticia deriuaꝭ a diuina: sed deus peccatores iudicat etiam si nullus sit accusator cuius exemplum secutus Daniel eiusdem xiij. simul fuit accusator ⁊ iudex contra senes iniquos: ⁊ per consequens hocꝑm videtur esse licitum etiam alijs iudicibus p̄sertim ī criminibus sibi notis. Ad hoc dicēdum ꝑm Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxvij. q̄ iudex ē interpres iusticie: vnde sicut philosophꝰ dicit in. v. ethic. ad iudicem cōfugiūt sicut ad quādā iusticiā animatā. Iusticia vero proprie non ē ad seipm sed ad alterum: et ideo oportet q̄ iudex inter aliquos duos dijudicet: q̄ quidem fit cum vnus ē actor vel accusator: ⁊ alius est reus: ⁊ ideo ī criminalibus non potest aliquem iudicio cōdemnare nisi habeat accusatorē: ꝑm illud Act. xxv. Non est consuetudo romanis damnare aliquem hominē: p̄usq̄ is q̄ accusatur p̄sentes habeat accusatores locū q̄ defendendi accipiat ad abluenda crimina que ei obijciebanꝭ. Hinc dicit extra de accusa. c. j. Si legitimus non fuerit accusator non fatigetur accusatus. Hoc ideo dicitur ꝑm glo. quia si fuerit accusator crimīosus vel etiam inimicus tunc non p̄ōt accusare: ſz repellitur ⁊ reus absoluitur ab obseruatione iudicij: vt. vj. q. vlti. c. vlti. nisi fuerit infamatus: quia tunc ei debet indici purgatio: vt. ij. q. iiij. c. p̄bytꝭ si a plebe. ⁊ infra de pur. ca. c. penul. deus aūt in suo iudicio peccātis vtitur ꝓscientia velut accusatore: ꝑm illud Roma. ij. Inter seinuicem cogitationū accusantiuz seu etiam defendentium: vel etiaz euidentia facti q̄tū ad ipsum: ꝑm illud Heñ. iiij. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me ō terra. Unde deus in suo iudicio procedit ex propria noticia veritatis: quia ei competit iudicare ꝑm ꝓpriam potestatem non autem homo sic ꝓcedere p̄ōt: quia ꝑm ꝓpriam potestatem non iudicat: ⁊ per cōsequens homo nō p̄ōt esse simul accusator: iudex ⁊ testis sicut deꝰ. Daniel autem accusator fuit simul ⁊ iudex quasi diuini iudicij executor cuius instinctu mouebatur. Nihilominꝰ tamen publica fama quādoq̄ locum tenet accusatoris: vnde super illō Heñ. iiij. Vox sanguinis fratris tui: dicit glo. Euidētia patrati sceleris accusatiōe nō eget. Et Augu. sup Heñ. de morte Abel: ⁊ ponitur extra de accu. c. Euidētia patrati sceleris nō indiget clamore accusatoris. id est aliquo accusationem ꝓponente: ⁊ ideo extunc p̄cedendum est ad inquisitionem: vnde ꝑm canones cum aliquis subditus vl' prelatꝰ offendit si per clamorem ⁊ famaz ad aures superiorū pueniꝭ: non quidem ortam a maliuolis ⁊ maledicis: sed a ꝓuidis ⁊ honestis: ⁊ hoc sepe tunc debet veritatez diligētius ꝓscrutari vt puniat si oportet: nō tāq̄ idem sit accusator ⁊ iudex: sed quasi denūciāte fama vel deferente clamore officij sui debitum exequaꝭ: vt patet latius extra de accu. c. qualiter ⁊ quando. ij. ⁊ in glo. Secundo queri p̄ōt: vtrum iudex secularꝭ aliquem quē suspectuz habet de crimine: per punitores vel supplicia cogere p̄ōt ad dicēdum aliquid per quod sequiꝭ mors alterius vel etiam ꝓfitentis: sicut sonare videꝭ c. illi q. v. q. v. vbi subdiꝭ: q̄ diuersis cruciatibꝰ e latebris suis religiosus torto: exigere debet. s. veritatē: vt dum penis corpa subijciunꝭ: que gesta sunt fidelis: ⁊ veraciter exquirāꝭ. Ho. hoc facit q̄stiones ī causa ciuili q̄ō fieri licet in defectu ꝓbationū ff. de q̄stionibus. l. j. ⸫ diuus: ⁊ etiam in ecclesiastica criminali: vt. ij. q. j. c. in primis. Et plura de hac materia dicit ibidem glo. Bar. bxix. Ad hoc q̄tum ad primam partem dicendū ꝑm Hein. de gādauo quodlibeto. ix. q. xxv. vbi dicit. Questio est de illis qui morti sunt adiudicati vel in vinculis ꝓseruantur ꝓdemnati: a quibus iudices per penas nitūꝭ exquirere complices suos malefactores: vtrum liceat hoc iudicibus. Et est dicendū q̄ taliū cōplicum facta: aut sunt oīno occulta et nō sunt super factis suis in iudiciū vocati: nec etiaz infamati: ⁊ tunc nullo modo debēt eos cogere p̄ penas ad ꝓfitendū sic occulta: qz cum p̄dere sic occulta sit mortale peccatū: cogēs etiā ad p̄dēdū ea peccat mortaliter: vnde tales nullis penis cōpulsi talia ꝓfiteri debent: nisi vergeret in graue p̄iculū vel dāmum in futurū eoꝝ celatio. Si vero sup factis hmōi sunt infamati ac ꝓpter ē ad iudicium vocati: arbitror q̄ sup illis certis articulis q̄ eis īponunꝭ a iudice: si p̄sumeret iudex q̄ absq̄ penis nō vellēt dicere veritatē: q̄ eā posset penis extorq̄re: vt dū penis corpalib⁹ subijciūꝭ: q̄ gesta sūt fidelitē ⁊ veraciter exprimāꝭ: p̄ extortā tū ꝓfessionem nō debet seq̄ mors nisi aliter facinꝰ cōstet iudici. Nā plerīq̄ talia tormēta ꝓtemnunt ita q̄ exprimi ꝗtas ab eis nullo mō possit: alij ꝗo potiꝰ mētiri q̄ pati tormēta volūt. Et sanctius ē impunitū relinqui facinus nocentis: q̄ innocentē damnare: nisi reus postea libere cōfitereꝭ. Et ꝑm Tā. cōfessio p metum extorta non p̄iudicat. ff. de questionibus. l. j. vbi dicit. In criminibus obseruandis questio. id ē tormētū adhiberi solet: sed quādo vel quatenꝰ id faciendum sit videamus ⁊ non esse a tormētis incipiēdum diuus Adrianus instituit: ac verba rescripti ita se habēt ad tormēta seruoꝝ ita demum venirī oportet cū suspectꝰ est reus: ⁊ alijs argumētis ita se ꝓbationi ammonet vt sola cōfessio seruoꝝ deesse videatur. Et ideo patet. xv. q. vj. c. j. ⁊ ī glo. Bar. bxix. Nō tū ꝓfitenti p̄iudicat extorta ꝓfessio: nisi postea ꝓseuerat ī ea cōfessione qz reoꝝ ꝓfessiōes p̄ explorat facinoribus non habenꝭ: vt. ff. d̄ questionibus. l. j. ⸫ si q̄s: ⁊ ⸫ questionē. Ratio redditur vbi d̄: q̄ q̄dā sunt in tanta impatientia q̄ potius

volunt mentiri ꝗ tormenta pati. Ad idez
xv.q.vj.c.si sacerdotib⁹. Ꝓtum etiam ad
scōam ptem dicendū �means Tho. scōa. 2ᵉ.q.
lx.q vbi nō apparēt manifesta iudicia de
malicia alicui⁹ p accusatiōez vel diffamiā:
debem⁹ eū vt bonū hre ī meliorē ptē iter/
ptando: nisi manifesta rō in ꝓrariū appa
reat. Ut tres sūt gradus suspitiōis ex leui
bus indicijs: q̄z supm⁹ ē cum iudex aliqs
ex suspitiōe ꝓcedit ad aliquē puniēdū vel
ꝓdēnādū: qd directe ptinet ad iniusticiā:
⁊ ē graue pctm̄ mortale ꝓtra p̄ceptū euan/
gelicū Math. vij. vbi dr: Nolite iudicare
vt nō iudicemini. Augu. ibidē: ꝑ dictuz ē:
qm̄ temeritas q̄ punis aliū: ipa te puniat
necesse ē: iniqtas enī sepe nihil nocet ei q̄
patiē iniuriā: ei xo q̄ facit necesse ē vt no/
ceat. Rō aūt cur ex leui suspitiōe nō debet
ꝓcedere iudex est: qz occulta soli deo reser
uanē iudicāda q̄ nouit abscōdita cordis.
Ex ꝑ g̃ q iudex ex leui causa de aliq̄ malā
habet opinionem absq̄ causa sufficiēti: et
means hāc ꝓcedit ad punitionē vl etiā ad cō
dēnationē: multuz iniuriaē ei. Ꝓimo qz
p ꝑ maxime derogat bonori suo ⁊ suoruz:
sicq̄ ledit ei⁹ famam. Scōo puniēdo ledit
ei⁹ corꝓalem vitā. Tertio sl̄iter si corꝓalez
euadat aufert tm̄ illi saltē in pte terrenam
substantiā. Quarto ꝓpter impatiētiā au/
fert illi ꝓpriā aiam. Et ideo nūq̄ debet iu
dex iudiciū temerariuz exercere nec absq̄
causa legitima cogēte ꝓtra quēcūq̄ reū p
cedere. Tertio xo q̄ri potest: vtꝗ absq̄
mortali peccato possit accusa⁹ negare cau
sam ꝓpter quā ꝓdemnareē ad mortē: p̄ser
tim cum Chryso. ꝓtrariū ꝓsulere videatur
dicēs: Nō tibi dico vt te ꝓdas in publicū
neq̄ apud aliū accuses: sed si xitatē accu/
satus in iudicio ꝓfitereē: seip̄m ꝓderet et
accusaret: nō ergo veritatē negando vide
tur peccare mortaliter. Mimirū cū ꝑ vide/
reē esse tm̄ mēdaciū officiosū alicui ꝓdēs
⁊ nulli nocens: qd nō ponit eē pctm̄ mor/
tale. Ad hoc rndet Tho. scōa. 2ᵉ.q. lxix.
q q̄cunq̄ facit ꝓtra debitū iusticie morta/
liter peccat: pertinet ad debituz iusticie q
suo supiori q̄s obediat ī his ad q̄ se ius p/
lationis extēdit: iudex autem supior est re
spectu illius q̄ iudicat: ⁊ ideo ex debito iu
sticie tenet accusatus exponere iudicij ve/
ritatē quā ab eo means formaz iuris exigit: et
ideo si veritatē ꝓfiteri noluerit quā dicere
tenet: vel etiā si eam mendaciter negaue/
rit mortaliter peccat: tum quia facit cōtra
dilectionē dei cui⁹ est iudiciū: vnde cū re⁹
veritatē ꝓtra se fatet: hoc ptinet ad gliaz
dei: vt ptz Josue. vij. vbi dicit ad Achan.
Fili da gliam deo isrl: ⁊ confitere ⁊ indica
mihi q̄d feceris ne abscōdas. Et sic verita
tem negare est ꝓtra gliam dei. Tū etiaz qz
facit ꝓtra dilectionē ꝓximi duplicit. Pri
mo ex pte iudicis cui debitū negat. Scōo
ex pte accusatoris q̄ punit si in ꝓbatione
defecerit. Et ideo dicit ī ps. cxl. ꝓpha. Nō
declines coz meū in xba malicie: ad excu
sandas excusatiōes in peccatis: vbi dicit
glo. Hec est ꝓsuetudo imprudentiū vt de/
prehēsi p aliq̄ falsa se excusent. Et Grego.
xxij. moral. exponēs illud Job. Si abscon
di quasi homo pctm̄ meū: dicit. Usitatum
humani generis vitiū ē: libido pctm̄ cōmit
tere ⁊ cōmissum negādo abscōdere ⁊ cōui/
ctum defendēdo multiplicare. Uerūtamē
si iudex hoc exquirit qd non pōt means iura:
tunc accusatus non tenet illi respondere:
sed pōt vel p appellationez vel aliter licite
subterfugere: mendaciū tm̄ sibi dicere non
licet sed veritatē occultare: aliter enī ꝓde
ret se: sed nō in ꝓmo casu: qz cum a iudice
means ordinē iuris interrogat̄ ꝗ cōfiteat̄: tm̄
ipe se non ꝓdit: sed ab alio ꝓdit: dū ei re/
spōdendi necessitas imponit̄ p eū cui in ꝑ
obedire tenet̄. Cetez si in scōo casu mēda/
cium rnderet: non tm̄ mortalit̄ peccaret: qz
mendaciū officiosū eēt. Secus autē ī ꝓmo
casu: in quo mēdaciū officiosū haberet de
pnicioso pmixtum: vt ostensū est. Et si q̄
ritur que sint illa que iudex a reo pōt ⁊ de
bet requirere means ordinē iuris. Dicendum
q ea de q̄bus p̄cessit infamia vel apparue
runt aliqua exp̄ssa indicia: vel etiā de qui
bus p̄cessit ꝓbatio semiplena. Preterea:
sicut reo nō licet falsitatē dicere nec verita
tem tacere quā ꝓfiteri tenet̄ a supiori req/
situs means ordinem iuris: sic etiaz nō licet ei
fraudē aliquā vel dolū adhibere: qz fraus
⁊ dolus vim mēdacij habēt: hoc enī eēt ca/
lūniose se defendere: vt cū re⁹ colludit cuz
accusatore. Uū sicut dictū ē ī ser. p̄ce. cum
accusator colludit cum accusato: penam
grauem incurrit legibus constitutam: vt
habet̄. ij. q. iij. ex quo patz q grauiter pec/
cat. Et quia aliquem ad peccandum indu/
cens peccati ꝓticeps efficit̄: apostolo dicē
te dignos morte nō solū q̄ faciunt ꝗ etiam
qui ꝓsentiūt facientib⁹: ideo relinquit̄ q
reus cū aduersario colludēs in fraudē iu
ris grauiter peccet: multū tm̄ auget pecca/

tum si p̄cessisset iuramentuz calumnie: qd
vtiq̄ iuramentum in causa criminali ꝓte/
standum est sicut ⁊ in ciuili: ar. C. e. ti. l. j.
vbi dicit q in omnibus casibus vbi ꝓba/
tio requirit̄ iurandū est de calūnia: vt. C.
de fi. instru. l. vlt. x. sancimus: et extra de
iur. calum. p totum. Ꝓto quo nota: q means
glo. ibidē. c. j. iuramentū calumnie cōtinet
quinq̄. c. Nam primo iurat q credit se bo
nam habere causam. Secūdo q interroga
tus nō negabit qd verum esse credit. Ter/
tio q non vtetur scienter falsa ꝓbatiōe.
Quarto q dilationez nō petet in fraudē.
Quinto q nec dedit nec ꝓmisit nec dabit
nec ꝓmittet ꝓ hac causa aliquid nisi per
sonis illis quibus leges dare permittunt
vt. C. e. l. ij. ⁊ in auc. principales: ⁊ in auc.
vt litigantes iurent in ꝓin. coll. ix. Unde
quādoq̄ cōtingit reū incidere ꝓiurium in
his quinq̄ ex quibus aggrauat̄ eius pec/
catuz: vnde versus. Illud iurat̄ quod lis
sibi iusta videtur. Et si queret̄ veruz non
inficietur. Nil ꝓmittetur nec falsa ꝓbatio
detur. Ut lis tardetur dilatio nulla petet̄.
Uerūtamē clericus iuramentuz calumnie
dare nō pōt sine licentia sui episcopi vt ex/
tra de iura. ca. c. j. ⁊ in glo. Quarto pro/
inde queri potest: vtruz reo liceat iudiciū
p appellationem declinare: p̄sertim cū ma
ius esse videt̄ vinculum ordinarie potesta
tis q̄ ꝓprie electionis: sed a iudicib⁹ quos
cōmunis ꝓsensus elegit nō licz appellare:
sicut patet. ij. q. vj. c. a iudicibus quos cō/
munis cōsensus elegerit non liceat ꝓuoca
ri. Et hi dicuntur ibidem iudices arbitra/
rij qui sunt duplices. Quidam sunt q̄ nul
lam potestatem habētes cum cōsensu liti/
gantiū in iudices eligunt̄: in quos cōpro/
mittitur vt eoꝝ sententie stetur: ⁊ hi dicūt̄
iudices arbitrarij tm̄. Alij dicunt̄ arbitra
rij ⁊ ordinarij: qui scz legitimaz habentes
ab eis eliguntur ad arbitranduz: qui non
sunt sue ditioni suppositi: ⁊ ab his appel/
lari non licet. Ad hoc dicendū means Tho. ⁊
Asten. post eū: q duplici causa ꝓtingit ali
quē appellare. Ꝓimo ex cōfidentia iuste
cause: qz scz iniuste se grauari sentit a iudi
ce: ⁊ tūc licitum est appellare vel ante sen/
tentiā vel post: ⁊ hoc p̄sertim a iudice ordi
nario qz ptās iudicis ordinarij nō depen/
det ex ꝓsensu litigātiū vel illoꝝ q̄ eius iu/
dicio subdunt̄: sed ex auctoritate reg⁹ vel
p̄ncipis terre q̄ eum instituit: ⁊ ideo ꝓtra
eius iniustū grauamē lex tribuit appella/
tiōis subsidiū. Hinc ꝑ. ij. q. vj. c. liceat ap/
pellatori vitiatā causā iniusto examine re
medio appellationis releuare. Et ibidē. c.
appellātē. c. oīs. A iudicibus aūt arbitra
rijs rōnabiliter denegat̄ subsidiū appella
tionis: eo q sua sponte se illi⁹ iudicio sub/
iecit: leuis enī videt̄ eē q̄ nō semp ꝓmanet
in eo qd semel approbauit. Et ideo ī dicto
c. a iudicib⁹: dicit glo. Bar. bri x. Si cōsen/
sisti in iudicē aliquē: ꝓpter iniquitatē ꝑso/
ne nō potes appellare: vt h: ⁊ ex ō of. del.
c. sup q̄stionū: ꝗ ab iniqua snia potes ap/
pellare: qz licet reprobare dicta ꝗ nō ꝑso/
nā: hoc ibi cū multis alijs q̄ ꝓsequit̄ ibi/
dē de hac materia. Et. ij. q. vj. c. liceat: bre
uiter notat̄ in glo. Bar. bri x. q̄d sit appel/
latio: quis possit appellare: ad quē sit ap/
pellandū: quō sit appellandū: quotiēs sit
appellādū: infra qd tēpus sit appellādū:
infra qd tp̄s ꝓsecq̄ debeat appellationē: q
appellatiōe pendēte nihil debet inouari:
q̄d sit officiū eius ad quē appellat̄: qn nō
ē necesse appellare: ⁊ qn nō pōt appellari:
de q̄bus causis breuitatis supsedeo. Scōo
xo ꝓtingit appellari causa afferēde more:
ne ꝓtra eum iusta snia ꝓferat̄: ⁊ hoc est ca
lūniose se defendere: qd ē illicitū ⁊ acriter
puniēdū: vñ. ij. q. vj. c. oīmodo puniēdus
ē quotiēs iniusta appellatio ꝓnunciat̄ sū/
ptus q̄s dū sequeret̄ aduersari⁹ impendit
reddere cogat̄ nō simplos sed q̄druplos.
Glo. hodie simplos: vt. C. d fru. ⁊ li. expē.
l. nō ignorat: vel forte duplos: vt in casu q̄
ponitur. iij. q. iij. §. libellum. In glo. Bar.
bri x. means legē punit̄ in. v. libris argenti in
causa ciuili. C. q̄ ap. nō re. ab executore: ī
criminali efficit̄ infamis si litē pdit: vt. C.
de ap. a ꝓconsulib⁹. Quinto p̄terea q̄ri
pōt: vtꝗ dānatus morti licite possit abire
si tp̄s ⁊ locum habuerit: p̄sertim cū non li
ceret dānato subtrahere iudici quācunq̄
terrenā substātiā sibi adiudicatā: q̄to mi/
nus licitū videt̄ reo subtrahere iudici cor
pus sunm prāti iudicis iam adiudicatuz:
qd vtiq̄ faceret si abiret. Ad ꝑ respondet
Heinric⁹ de gādauo q̄libeto. ix. q. xxvj.
q nō est incōueniēs plures hre ptātez sup
eandē rem diuersis respectib⁹: vt q vnus
habeat in ea ꝓprietatē ⁊ alius vsū: ⁊ means ꝑ
diuersimode q̄libet eoꝝ ptāte sua sup illaz
vti pōt: dū tm̄ hoc nō fiat in lesionē alteri/
us. Ꝓto quo nota q supra rem aliquā du/
plex pōt haberi ius vel ptās. Una quo ad
ptātem ī substantia rei: ⁊ illā nō habet iu/

dex sup corpus dānati plꝰ q̃ sup aīam illius. Scōa quo ad vsum in actiōe aliqua exercenda circa rem illā: ⁊ talē ptātez tm̄ habet: quē ꝓsistit ī trib⁹ scz corpus capiēdo: inuinculando siue incarcerando: ⁊ in occidēdo. Sola aūt aīa ptātem sub deo habet quo ad ꝓprietatē in substātia corpis: ⁊ tenet ius suū in hoc custodire absq̃ iniuria alteri⁹ q̃ custodiret iiuriā iudicis si abiret vincula vel carcerē dirumpendo: ꝓpter ꝫ enī duri⁹ puniendus esset si ipm̄ denuo capi ꝓtingeret: sicut etiā iniuriaret iudici si rebellaret ei cū vellet eum iudicialiter occidere: ſz hoc debet patienter sustinere vt circa corpus exerceat actū iusticie. Ad argumentū ergo dicēdū: q̃ dānato licitū eēt etiaz subtrahere iudici vel custodi quā cū q̃ rem necessariā ad ꝓseruationē vite sue: dum tū eius subtractio nō vergeret ī pīudiciū iuris qō habet iudex in corp⁹ illius. Haz si existens ī vinculis necesse haberet mori fame nisi subtraheret ei panē: tunc ꝫ et liceret: qz hoc nullo modo vergit in pīudiciū iuris qō habet iudex in detinēdo vl occidēdo: ⁊ necessitas facit illud cōmune qō fuerat ꝓprium: ita q̃ iuste occupāti cōcedit: imo ad hoc obligat ſm legem naturē: alioquin seipm occideret. Sic etiam in ꝓposito quātū iurꝭ habet iudex in detinēdo ⁊ occidendo damnatū: tātū iuris ⁊ plꝰ habet dānatus in abeundo ⁊ vitaz custodiendo cū iuste poterit: qz iudex nō tanta necessitate cōpellit eū occidere vel detinere: quāta necessitate ꝓpter iustum metum mortis cōpellit dānat⁹ sibi ꝓuidere: ne vitam ⁊ pfectionē suā amittat in corpe si posset inuenire locum ⁊ tp̃s. Ut si eēt sine vinculis ⁊ ostia essent apta nec adesset impedimentū abeundi: alioq̃n iudicaret quod ammodo homicida suijpius. Sexto denicq̃ queri pōt vtꝫ liceat ad mortē dānato se defendere si pōt: p̃sertim cū illud ad qō natura declinat semp ē licitū q̃st ō iure naturali ꝓsequēs: sed inclinatio nature ē ad resistēdū corrūpētib⁹: nō solū ī hoīb⁹ ⁊ animalib⁹ ſz etiaz in sensibilib⁹ reb⁹. Hinc ōz Prouer. xxiiij. Erue eos q̃ ducūt ad mortem: ⁊ eos q̃ trahunt ad interitū liberare nō cesses. Si ꝫ pcipit de alijs q̃tomagis de seipo: cū q̃s magis obligeē sibi q̃ alteri. Ad ꝫ rndet Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxix. q̃ aliq̃s ad mortē dānat duplicit. Uno mō iniuste: ⁊ tale iudiciū est sile violentie latronū: ſm illud Ezech. xxij. Principes eiꝰ in medio eiꝰ q̃si lupi rapiētes p̃dam ad effundendū sanguinē. Et ideo sicut licet resistere latronib⁹: sic ī tali casu licz resistere malis p̃ncipib⁹: nisi forte ꝓpt scādalū vitandū: cū ꝓpt ꝫ aliq̃ grauis turbatio timeretur. Alio mō iuste: ⁊ sic non licet ꝓdēnato se defendere: licitū ē enī iudici eū resistētē impugnare. Ex q̃ relinq̃t q̃ ex pte iudicis ē bellū iustum: ⁊ ex pte dānati bellū iniustū: ⁊ ideo grauiter peccat. Nec per ꝫ excusatur q̃ natura ad defendēdū se inclinat: qz ꝓpt ꝫ data ē homī rō vt ea ad q̃ natura inclinat nō passim ſ ſm ordinē rōnis exequat: ⁊ iōo nō q̃libet defensio sui ē licita: ſz q̃ fit cū debito moderamine. Et ideo dictū sapiētis nō intēdit ꝓsulere q̃ q̃s laboret ad liberādū aliū a morte ꝗ ordinē iusticie: sicut nec seipm̄ ꝗ iusticiā resistendo debet a morte liberare. Et si querit: vtꝫ iudex punire debeat reos ī se delinquentes. Rndet Asten. li. j. ti. xlj. q̃ debet fieri punitio. s. intuitu honoris diuini siue officij sui. nō aūt intuitu ꝓprie iniurie. Ut beat⁹ Petr⁹ illatas sibi ꝓtumelias cum gaudio suscipiebat: peccata xo q̃ cōmittebant in deū acerbe puniebat: vt ptz Actꝭ. v. ī anania ⁊ saphyra. Sic Paulus p̃ totā eplaz ad Corint. pia monitiōe p ꝓtemptū ī ipm̄ delinquētes ad amorem sui reuocat. Eli/ Act. 5
mā vero magū qui ceteros a fide retrahebat cecitate pcussit. Ad laudē dei.

Qui pōt esse aduocati: ⁊ q̃ requirunt ad iustam aduocationem: ⁊ vtrū obligant ad patrocinādum gratis ꝓ paupib⁹: Sermo V

Non loqueris contra

n primū tuū falsum testimoniuz. Exo. xx. Quintuz pinde genus hoīm ꝗ p̃ceptū istud faciēs: sunt impij aduocati vel causidici. Pro q̃ nota: q̃ aduocare vel postulare ſm Tan. est desideriuz suū vel amici sui in iure apud eū q̃ iurisdictioni p̃est exponere: vel alteri⁹ desiderio ꝗire: vt. ff. de postulā. l. j. ⁊. lij. q. vij. ſ. tria.

Hic p̃mo q̃ri pōt. vtꝫ officium aduocādi gerere licitū sit oīb⁹: p̃sertim cū ab oīb⁹ miscōie null⁹ arceri debeat: ſz p̃stare patrocinīū. i. canis iudiciarijs ꝓtinet ad opa misericordie. Cū enī q̃s diligere debeat ꝓximū sicut seipm̄: ⁊ ad effectū dilectiōis ꝓtineat q̃ aliq̃s tpe necessitatis ꝓxio subuc/ B

niat patrocinādo: videt q̃ nullo mō deberet ab ꝫ arceri. Ad hoc dicēduz ſm Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxxj. q̃ aliq̃s impedit ab actu aliq̃ duplici rōne. Primo ꝓpt impotētiaz q̃ simplicit excludit aliquē ab actu aduocādi postulādi vel patrocinādi. Sic enim phibēt ab aduocatoꝫ officio q̃dā ꝓpt impotētiā ī terioze: eo q̃ aduocato necessaria videt ī terio: impitia: q̃ ꝓuenīēt ostēdere posset iusticiā assūpte cause. Et ideo phibent ꝫ officiū exercere furiosi amētes ⁊ īpuberes. i. minozes. xvij. ānis: et mulieres q̃ vt cōmuniter ī rōne deficiūt: vt patz ff. de postul. l. j. ⁊. ſ. j. et. lij. q. vij. ſ. tria: ibi subdit. Quidā phibēt oīno postulare vl ꝓpt etatē vt minozes. xvij. ānis: vel etiam ꝓpter casū vt amētes ⁊ siles. Sz mulieres q̃uis ꝓ alijs postulare nō pōt: tū ꝓ seipis licitū ē: vt ptz ibidē. Quidaz etiā phibēt ꝓpt impotentiā exterioze: qz cū loquela audit⁹ necessario requirant ad debitā aduocationē: vt mētis ꝓceptū ꝓnūciare possit: ⁊ qō ei dicit audire: iōo q̃ in his patiūtur defectū oīno phibēt ne int aduocati nec ꝓ se nec ꝓ alijs: sicut sūt muti ⁊ surdi vt dicta. l. Scōo q̃s īpedit ꝓpt indecētiā officiū illud exercere. Et ꝫ duplicit. Uno mō ꝓpter pſone defectū corpalē: ⁊ ideo repellūt ceci q̃ iudici ꝓuenienter astare non possent: vū ī dicto. ſ. tria. Secō. Prohibētur q̃dā ne ꝓ alijs postulēt ꝓpter casū: vt vtroq̃ lumie p̃uati cuz tū postulare pōt ꝓ seipis. Siliter ⁊ serui. s. q̃ sūt ꝓuilis ꝓditionis. qz p̃ceptū ē vt ciuilib⁹ nō fungāt officijs: vt ō: dicto. ſ. tria: ⁊ etiam ꝓpt defectū spūalē: qz nō decet vt alterius iusticie patronus existat qui in seipo iusticiā contempsit. Et ideo infames: infideles: et de grauib⁹ criminib⁹ dānati non decēter sūt aduocati: vnde in dicto. ſ. tria. Secō. Alij phibent ne ꝓ alijs postulent ꝓpter notā turpitudinis: vt hi qui corpori suo mulieb̃ria passi sūt: id ē peccatū ꝓtra naturā voluntarie sustinuerunt vel fecerūt: nisi forte vi p̃donum vel hostiū stuprati ꝓbētur: glo. tunc enī non ē eis imputandu ꝫ: vt. ff. adul. l. vim passaz: ⁊. xxxiij. q. v. c. ille. Similiter q̃ capitali crimīe vel causa calūnie publici iudicij sunt dānati: vel q̃ opas suas locauerūt vt cum bestijs depugnarent in arena: glo. secus si causa virtutis hoc faciant. ff. e. l. ij. ſ. q̃ si. Sequit. Hīs pſonis ꝓ se allegare pmittit: ꝓ alijs postulare phibētur: nisi forte tutelam impuberis vel curam adolescentiū non affectatā ſz necessariam administrent: pro his enī quorum curam gerunt postulare cōceditur: alij enim omnes qui vt infames: glo. minori infamia notant: nisi ꝓ se ⁊ pro certis pſonis postulare non possunt. Et ponunt ibidē ille certe persone. In glo. quoq̃ ponit differētia inter infamiā maiorē ⁊ minorē: de quibus omnib⁹ gratia breuitatis supsedeo. Similiter ꝓpter defectū spūalem phibent oēs heretici ⁊ qui nō sunt recte fidei: vt de pe. di. j. vbi dicit. c. Nemo vel in foro magnitudinis tue vel ī puinciali iudicio vl apō quenq̃ iudicem accedat rogatorū consortium: nisi sacrosanctis catholice regionis fuerit imbutus ministerijs. Et extra de here. vergētis in senio. Alio modo q̃s impedit ad hoc officiū exequendū: eo q̃ rebus maiorib⁹ est obligatus: ⁊ ideo monachos ⁊ p̃sbyteros nō decet aduocatos esse: neq̃ clericos in iudicio seculari: qm̄ hmōi pſone diuinis rebus sūt astricte. Sz quia necessitas huic indecētie p̃fertur: iōo possūt hmōi persone ꝓ seipis ⁊ ꝓ quibusdā alijs vti officio aduocati. Ad cuius euidētiā sciendu ꝫ ſm Asten. li. j. ti. xxxix. q̃ ab aduocando repellūt monachi ⁊ canonici regulares ⁊ alij religiosi tā ī foro seculari q̃ ecclesiastico: vt extra ne cler. vel mo. secu. neg. se īmis. c. multa. Unde eo. ti. c. ex parte subdit: q̃ q̃dam canonici dū redarguerent p canones quia erant aduocati: dicebant: q̃ ille canon loquebat ō monachis ⁊ non de canonicis regularib⁹. Et dicit. c. ex parte: q̃ idem est iudicium in tali casu de canonicis regularib⁹ et monachis: licz de monachis sit expressiuz: vnde tales peccant aduocando: nisi pro suo monasterio: nihilomin⁹ imperante suo p̃lato: vt. xvj. q. j. mōachi. ij. ⁊ extra eo. ti. c. ij. Clerici vero constituti in sacris ordinibus etiā non beneficiati: ⁊ clerici in minorib⁹ si sunt beneficiati: phibentur esse aduocati coā iudice seculari nisi in causa ꝓpria vel ꝓ sua ecclesia vel ꝓ ꝗunctis aut miserabilibus personis: vt extra de postul. c. clerici: ⁊. c. cum sacerdotis: ⁊ hoc possunt vrgente necessitate q̃tum ad pſonas cōiūctas: vl causa elemosyne q̃tum ad personas miserabiles: vt dicto. c. cum sacerdotis. Clerici vero in minorib⁹ ⁊ non bēficiati pōt aduocare ⁊ salarium recipe etiam in foro seculari. Et si pauperes sūt iustam negociationē exercere possunt: vt ex ne cle. vel mo. c. j. He/

neraliter tamen omnes clerici cuiuslibet ordinis aduocare prohibetur in causa sanguinis: vt. xxiij. q. viij. vbi dicit. c. Nis a quibus domini sacramēta tractando sunt iudicium sāguinis agitare nō licet. Et extra ne cle. vel mo. c. Sententiā sanguinis nullus dictet clericus vel proferat: sed nec sanguinis vindictā exerceat: vel vbi exercet interfit: nec dictet litteras aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas. Nec possunt allegare in causa crimali coram iudice seculari: vt lj. dis. c. aliquātos: nisi ad ꝗ vt supplicent p reis: vt. xxiij. q. v. c. circūcelliones: ⁊ in glo. Utrisq; vero licitus est aduocare in foro ecclesiastico: ar. a contrario sensu in dicto. c. clerici. Quod sane debet intelligi q̄ in casibus p̄dictis aduocare possunt: ita tamen q̄ diuinum officium cui tenentur interesse non impediatur: ar. di. xxj. c. cleros. Episcopi vero nec in causa propria nec ī causa ecclesie per seipos aduocare possunt: sed aduocatus habebunt fm Hos. v. q. iij. c. qui episcopi. Quod ītelligit Hosti. coram iudicio seculari. Et reddit glo. Bar. bnix. rōnem: q̄ non expedit viros dei litigiosos esse: vt extra de syndi. c. j. ne cogantur recedere a diuinis obsequijs. Coram iudicio tamē ecclesiastico pōt si voluerit: tam p se q̄ per procuratorem litigare. Sic enī intelligit. c. fi. extra de iuramento. De ceteris gratia brevitatis supsedeo. Prohibetur etiam aduocare qui procaciter ⁊ improbis aduocat verbis: vt ptz in dicto. ·ꝗ· tria: vbi subdit. Si quis adeo procax fuerit vt non ratiōe sed probris putat esse certandū: opinionis sue īminutionez patiet: non ergo procaciter nec cōuiciando vel vociferādo causā proponat nisi q̄tenus litis vtilitas exposcit. Unde dicit Isidor. de sum. bo. q̄ antiqui forensem eloquētiā caninā fecundiam nūcupabant: eo q̄ causidici ī certaminib⁹ causax omissis q̄ agūt veluti canes alterutrū lacerant. Secundo p̄ncipaliter queri potest: quot sunt que requiruntur ad iustam aduocationē. Ad hoc breuiter dicendū: q̄ p̄ncipaliter requirūtur quinq;. Primo requirit q̄ ante cause susceptionē aduocatus diligēter examinet cause qualitatē ⁊ diligenter caueat ne causam iniustā vel desperataz assumat: qr fm Asten. vbi supra: si clientulū suū scienter induceret ad mouendum vel defendendum causā iniustam: teneret eidem ad dāna ⁊ expensas si causam amitteret: ar. C. d fideiuss. tu. l. nō est ignotū. Ut si causaz obtinuerit multomagis obligabit aduersario: vt videbit. Si vero causam diligenter examinatā iustā esse credebat ideo eaz defendendam acceperat: sed in processu appareat causam esse iniustam: tunc non debet eam prodere vt sez aliam ptem iuuet vl alteri parti secreta cause sue reuelet: sed debet eam deserere ⁊ clientulo suo psulere q̄ cedat vel sine aduersarij damno componat: ⁊ tunc pōt aduocatus aliquid p labore suscipere quem subijt bona fide: fm Hostie. Si vero ignoranter iniustā causam defendit vsq; in finem putans eam esse iustam: tunc excusatur fm modum quo potest ignorantia excusari: ignorantia non iuris sz facti. Et sic colligit ex dictis q̄ aduocat causam iniustam defendens scienter: pser tim ignorante pprio clientulo: obligatur vtriq; parti ad omne interesse. Secūdo vero requirit q̄ salariū moderatuz exigat ⁊ recipiat. Ad cuius euidentiaz queri pōt vtrum licitum sit aduocato pecuniaz accipere p suo patrocinio: pser tim cum opera miscōie non sunt intuitu remunerationis humane facienda fm illud Luc. xiiij. Cuz facis prādiū aut cenā noli vocare amicos tuos neq; vicinos diuites: ne forte ⁊ ipi te reinuitent ⁊ fiat tibi retributio. In cuius etiā argumētū dicit Augu. ad macedoniū: q̄ nō debet iudex vēdere iustum iudiciū: nec testis vex testimoniū. Ad hoc dicēdū fm Tho. secūda. 2°. q. lxxj. q̄ ea q̄ ds non tenet alteri adhibere. pōt iuste p eox exhibitione recōpensationē accipe. Manifestū est aūt q̄ aduocatus nō semp tenet p̄stare patrocinīū aut psiliū causis alioz: ⁊ ideo si vendat suū patrocinīū aut cōsilium non agit ptra iusticiā. Sicut eadē est rō de medico opem ferente ad sanādū: et de oibus alijs hmōi psonis: dum tm accipiat moderate psiderata psidione psonax ⁊ negociorū ⁊ laborx et cōsuetudine patrie. Nec est idē de iudicib⁹ ⁊ testib⁹: qr tales sūt cōmunes vtriq; pti: qr iudex tenet dare iustam sententiā ⁊ testis tenet dicere vex testimonium. Justicia aūt ⁊ ̄ritas non magis declinant in vnā ptem q̄ in aliā: ⁊ ideo iudicibus de publico laborū stipendia statuta sunt: ⁊ testes expensas accipiunt nō quasi p̄cium testimonij sed quasi stipendiū laboris: ⁊ hoc vl ab vtraq; pte vel ab ea a qua inducunt: qr nemo militat stipēdijs suis vnq̄: vt dicit. j. Cor. ix. Sed aduocatus

alterā ptem tm defendit: ⁊ ideo licite potest accipere precū a parte quaz adjuuat: vnde Aug⁹. ad maced. ⁊ ponitur. xj. q. iij. c. Non licet iudicū vendere iudici: ⁊ si liceat aduocato vendere iustū patrocinium ⁊ iurisconsulto rectum consiliū. ⁊. xiiij. q. v c. nō sane. Verūtamē si quid īmoderate p improbitatē exterquet contra iusticiā peccat ⁊ obligat ad restitutionē: vl si plus exterquet q̄ debet: vnde potest ab initio cuz litigatore pactū facere: vl etiam post factū si ab initio nō fuerit determinatū de quantitate salarij. Cui⁹ moderamen attēdi debet fm quattuor. Primū est magnitudo cause: secūdum est labor aduocationis: tertiū est scienti a facundia ⁊ honestas aduocantis: quartū est consuetudo regionis. ⁊ fm psiderationē hox quattuor maius vel min⁹ taxari debet: vt in dicto. c. ·ꝗ· tria. ̄. apud vbem. Non potest tamē cum eo conuenire de salario cū graui damno litigatoris: ⁊ p̄cipue de quota parte litis: vt ibi. ̄. arcent: q̄nīmo etiam tales ab aduocando remouent: vt patet ibidē. Hui⁹ etiam rei gratia dicitur ibidē. ̄. pterea nō licet aduocato vllum contractū inire. glo. lite pēdente: vl vllā pactionē psferre cū eo litigatore quē in propriā recepit fidem. Ratio p hibitionis hui⁹ est quia posset esse occasio magni m ali: nā quādo videret causam in piculo cogeret clientulū inire pactuz ⁊ dare salariū ad libitū: sed post causā peractā de salario caueri potest: vt. ff. de var. ⁊ extraor. cog. l. j. ·ꝗ· si cui. Hoc etiā trepide tenendū q̄ adhibitis circūstantijs predictis licite potest sine peccato petere salariū: vt xj. q. ij. c. nō licet. Addit tamē Tancre. q̄ si stat p aduocatū q̄ nō aduocet ī causa suscepta nō potest petere salariū: vt. C. de cōdi. ob cau. da. l. aduocationis: vbi dicitur. Pecunia data aduocatiōis si p eos qui receperint steterit quo min⁹ susceptā causam nōdū impleuerint: restitui debz. Denīq; si finita causa de salario litigator satisfacere noluerit: poterit aduocat⁹ implorare iudicis auxiliū p competenti salario: vt. ff. de var. ⁊ exor. cog. l. j. ·ꝗ· in honorarijs. Tertio pinde requiritur q̄ legalitatē ⁊ fidelitatē suo clientulo seruet: vt. s. de psingentibus ⁊ pcernentib⁹ cause sue pmotionē nihil omittat inquātū iusticia pmittit: alioqn st p imprudētiā suā vel negligentiā clientuli sui cām iustā amiserit obligat eidez ad restitutionē: vt. ff. de offi. pst. l. vtilitas ·ꝗ· sicut. Et multo forti⁹ obligat si ppter infidelitatē ⁊ pditionē suā cām amitteret qr tūc ē dign⁹ maiori pena: vt. ff. de peñ. si ds. Tenet etiā q̄licūq; vitio suo cām suā amiserit: ar. ff. de euic. ꝗ emptor. Sec⁹ tm si ex q̄litate cāe vl defectu pbationū: qr vitiū ē materie nō artificis: vt. ff. ad. l. acq̄l. si seruus seruū. ·ꝗ· si calicē Nec etiā ex industria dz iurgiū protrahere: vt dicit in dicto. ̄. pterea: vbi dicit glo. qō si fecerit: puniet eū iudex in duabus libris auri: vt. C. de iude. perandū. ·ꝗ· illo procul. Insup tenetur ad restitutionē damni p hoc illati. Unde ō talib⁹ dicit Inno. de vilitate conditionis humane: q̄ sepe cās tantū differūt: q̄ litigantib⁹ plus q̄ totū auferūt qr maior ē expensarū sumpt⁹ q̄ fiūt fruct⁹: nec terminātur negocia pauperū cepta quouscq; eorum marsupia sunt euacuata. Quarto ̄o requirit q̄ aduersario cōseruet veritatē ⁊ iusticiā: ita q̄ fm Ray. nō inducat falsa īstrumenta nec falsos testes siue corruptos nec mēriat nec inducat falsas leges vl iura: qr tenet aduocat⁹ omnia restituere que iuste amiserūt illi ptra quos patrocinīū prestabat ppter ptinaciā ei⁹: hec Ray. Similiter dicit Host. ti. de penitētijs: q̄ si aduocatus p suā cauillationē abstulit aduersario suo bona cām: vel grauauit eū in aliquo petēdo dilationem supfluā: vl allegādo false ꝗ psciētiā: vl faciendo positionē duplicez: vl cauillosā: vel per instructionē falsi testis vel inducendo clientulū suum ad negādū veritatē: tenet insolidū quo ad vex interesse. Et idē est si subtraxit aduersario copiam defensionis. Unde in dicto. ·ꝗ· tria. subdit. ̄. Si ds autē ex litigatorib⁹ detectus fuerit sepatiz tractasse cū plurib⁹: ⁊ aduersario suo subtraxisse paris defensionis copiam: ostendit procul dubio iniquā a se litem foueri: ⁊ auctoritatez iudiciariam a se elusā experiet: hoc ibi. Et hoc exemplarit patet ex de testi. ⁊ attesta. in. c. intimauit: ⁊ de testib⁹ cogendis: in. c. peruenit: vbi testes erant iuramento cōstricti ne ptra eos testimoniū ferrent: vide in glosa. Verūtamen aduocato defendenti iustā cām lz ea prudēter occultare d̄bus impedire posset ei⁹ processus: nō tamē licet ei vti aliq̄ falsitate. Concor. his Asten. vbi supra: q̄cito tamē sciuerit cam esse iniustā quā defendit: nisi psecq̄ destiterit: iniuriat aduersario ⁊ obligat illi ad vex interesse. Ā dic Greg. sup Ezech. q̄ iust⁹ aduocat⁹ nullo mō cās

iniustas accipit nec verba dare pro iniustitia ꝓsentit. Dz prochdoloꝝ fm Bern. in li. de ꝓsideratõe: Hi. s. aduocati sũt q̃ docuerũt linguas suas loqui grãdia cũ operãt exigua: largissimi ꝓmissores: pcissimi exhibitores: diserti aduersus iusticiã: eruditi ꝑ falsitate: sapiẽtes vt faciãt malũ: bñ autẽ facere nesciẽrũt: ꝗ ille. Et ideo in iudicio futuro fm Ambro. in sermõe quodã iuste dicet aduocato. Redde q̃ accepisti: quoniã ꝓtra veritatẽ fecisti: ꝛ iniq̃tati affuisti: iudicẽ fefellisti: iustã cãm oppressisti: defalsitate vixisti. Ũ legit q̃ quidã habẽs filium venit ad quẽdã senẽ ꝑ cõsilio dicens: Ñe paup sum ꝛ ditari desidero: cũ igitur aduocati sũme ditent: si ꝓfuleritis velle filiũ meũ aduocatũ fieri. Cui senex rñdit: Quicũq; voluerit aduocatus fieri: statim collo suo scalã imponit. xij. graduũ q̃ mediante descẽdit ad inferiora gehẽne. Sed min⁹ dixit: qz. xv. gradus hz: nã hui⁹ scale latera sũt fauor humani ꝛ apperit⁹ auar⁹. Prim⁹ grad⁹ hui⁹ maledicte scale est superbia in vestib⁹ ꝛ similib⁹: tumor ꝛ delectatõ in bonorib⁹: ꝛ vana glia in sciẽtijs. Unde dicit Aug⁹ ī quodã fmone q̃ nihil ipudẽti⁹ arrogãtia aduocatorũ: q̃ garrulitatẽ auctoritate putãt: ꝛ pati ad lites ī subiectos tumide intronãt. Scõs grad⁹ est delicate ꝛ splẽdide eplari: magisq; q̃tidianis ꝛ ꝗbositatib⁹ oblectari. Dicit em Bern. de ꝓsideratõe q̃ ꝗbosulus aduocat⁹ aut rũpet aut loquet: plen⁹ ẽ sermonib⁹: coart⁹ est spũs vteri sui: esurit ꝛ sitit auditores quib⁹ lacritet vanitates ꝛẽ. Terti⁹ grad⁹ ẽ sciaz vẽdere: nec q̃dẽ ꝓsonis paupib⁹ vel miserabilib⁹ sine ꝑcio ꝓsulere. Ũ dicit synodus ī eplã q̃ apud causidicos etiã ipm silentiuz venale est: ac lingua eorũ dãnifica: nisi funibus argenteis liget. Quart⁹ grad⁹ ẽ ꝑ pter estũ auaricie iusticiã spernere ꝛ ī oib⁹ cõmodo ꝓprio deseruire. Ũ dicit Alan⁹ de ꝓquestiõe nature: q̃ vbi nũmus loquitur: tulliani eloquij tuba raucescit vbi nũmus militat: hectoree militie fulgura cõpescũt: vbi pugnat pecunia virtus expugnat herculea: nũmus regnat: nũm⁹ impat vniuersis. Quint⁹ grad⁹ ẽ multa ꝓmittere ꝛ infideliter agere: se sciẽtẽ tactitare ꝛ ex ignorãtia vl negligẽtia cãm amittere. Ũ Bern. de ꝓsideratiõe. Hi sũt q̃ docuerũt linguas suas loq̃ grãdia cũ opant exigua: largissimi ꝓmissores ꝛ parcissimi exhibitores Sextus ẽ in aduocãdo paupib⁹ nolle subuenire: cũ tñ ad ꝗ obligẽt ꝑ loco ꝛ tpe. Ofte nanq; ingerũ ꝓflant in fornacẽ auaricie. Septim⁹ ẽ cãm quã agnoscit desperatã assumere: vt sic marsupium litigatoꝝ valeat euacuare. Octau⁹ ẽ cãm ininstã assumere ꝛ eã velle ptinaciter defendere. Non⁹ autẽ ẽ cãm quã depost ininstã reperit nihilominus velle sustinere: vel saltẽ cõpositionem facere cũ damno aduersarij. Decim⁹ ẽ cuz iniuria verboꝝ aduocãdo rãcores ꝛ odia suscitare. Undecim⁹ ẽ falsa iura vel instrumenta seu falsos testes inducere aut vera negare: diuersasq; cauillationes friuolas ꝓponere. Duodecim⁹ ẽ dilatões ꝛ ꝑtractationes supfluas petere in grauamẽ partiũ Tredecim⁹ ẽ ĩmoderatũ vl iniustũ lucrum extorquere vl exigere. Decimusquart⁹ est auriliũ aduocatoꝝ: ꝓsiliatoꝝ vel testiuz q̃ fuerũt oportuni vl necessarij: ab aduersario cautis adinuẽtionib⁹ subtrahere. Decimusquint⁹ ẽ necessario restituẽda sibi ꝑ retinere nec velle restituere. Et senex subintulit dicẽs: Cũ aduocati sint talib⁹ facinorib⁹ onerati: ꝓsulo tibi q̃ eternã dãnatõez saluationi aĩe filij tui nõ ꝓponas. Quinto deniq; requirit: q̃ paupibus in aduocãdo ꝑ tpe ꝛ loco subueniat. Hic q̃ri põt vtꝝ aduocat⁹ cãe paupeꝝ prociniũ ꝑstare tenetur: ꝑsertĩ cũ dz. Exo. xxiij. Si videri astnũ odientis te iacere sub onere: nõ ꝑtrãsibis ꝗ subleuabis cũ eo: ꝗ nõ minus piculũ ĩminet pauperi si cã illi⁹ cõtra iusticiã opprimat: cui ꝛ hõ ex debito charitatis plus obligat. Hic dicit Grego. in omel. quadaz Habens loquendi locũ apud diuitẽ ꝑ pauperib⁹ intercedat: talenti enĩ noĩe cuilibet reputabit q̃ vl minimũ accepit. Ad ꝗ dicendũ fm Tho. scõa 2ᵉ. q. lxxj. q̃ cũ ꝑstare patrocinũ cãe paupeꝝ ad opus misericordie ꝑtineat: iõ cadit sub ꝑcepto: sic alia misericordie opa cadũt sub ꝑcepto: ꝛ quia null⁹ sufficit oib⁹ indigentibus ꝓpendere opus misericordie: ideo sicut dicit Aug⁹. in li. de doc. xpia. cũ oibus ꝓdesse nõ possis: his potissime ꝓsulendũ ẽ q̃ pro locoruz ꝛ tẽpoꝝ vel quarũlibet rerũ oportunitatibus ꝓstrict⁹ tibi quasi quadã sorte iungũtur. Unde ꝓcurrentib⁹ his causis dũ pauper tãtã necessitatẽ patit q̃ nõ appareat in prompto quomodo ei aliter subuenirĩ possit: tũc tenet ei patrocinũ impendere: cuz sez quis occurrit aduocato: qui tantaz ꝑsens necessitatem patit q̃ in ꝓnatu nõ appareat quomodo alter ei subuenire posset: als nõ teneretur tamstricte q̃ omittendo peccaret mortaliter: q̃uis laudabiliter faceret si sine tali necessitate subueniret. Et sic tenet vtiliter dispensare talentũ sibi creditũ: seruata tamẽ oportunitate locorũ tẽporũ ꝛ aliarũ rerũ. In cuius argumẽtuz officiũ iudicis sedentis in medio partium est dare aduocatũ illi qui habere non põt: vt. ff. de postulando. l. j. §. ait pretor: si non habuerit aduocatũ ego dabo. Unde q̃ ꝑsone miserabiles sine salario sũt ab aduocatis defendende: patet arg. lxxxiij. di. §. j. ꝛ. c. j. ꝛ. ij. ꝛ. lxxxvij. di. c. j. ꝛ. ij. Hec soluz his personis hanc humanitatẽ iudex exhibere solet. Ueru etiã si quis alius sit q̃ certis ex causis vel ambitione aduersarij vel patroni metu nõ inueniat aduocatũ: huic iudex de aduocato prouidet ꝛ ei tenet aduocatus obedire: alioquin vt dicitur ī dicto. §. tria versi. Si quis vero cõmonitus a iudice ea excusatione que nequeat cõprobare cuiq; parti patrociniũ denegauerit careat foro. Glo. vt. ff. de penis moris. §. j. Sequitur. Sciat etiã nunq; sibi agendi copiã posse restitui glo. sic extra de testi. ꝛ attestat. c. intimat. ꝛ extra de testi. cogen. c. peruenit. Ad idem. ff. de offi. proconsul. l. quicunq; §. fi. ꝛ. c. e. prouidendũ. Ad laudẽ dei omnipotentis.

De assessoribus: auditoribus: arbitrarijs: procuratoribus: actoribus: syndicis. yconomis: cõsiliarijs: ac pena delinquẽtium in his officijs: Sermo VI

Non loqueris contra proximũ tuũ falsũ testimoniũ. Exo. xx. Sextũ ꝑterea genus hominũ faciens cõtra preceptũ istud: sunt assessores ꝛ auditores qui sunt collaterales iudicũ. Pro quo notãdum q̃ auditor est ille cui ab aliquo iudice media pars vel aliquis cert⁹ articulus cõmittitur audiendus vel examinand⁹. Auditor enĩ sicut assessor ab ipo iudice de consensu partiũ debet eligi ne appellet ab eo: nisi modũ excedat vel meri. o sit suspectus vt patet extra de offi. dele. c. sup questionũ articul. vbi plane de hoc ꝛ plura alia prosequitur de hac materia in textu ꝛ ī glo. Unde ne recusari valeat de partiũ assensu det vel recipiat vt ibi. Cuius officium est exequi quod sibi mandat: vnde officiũ eius plerũq; necessariũ est in iudicijs: vt ꝑz in dicto. c. sup questionũ. Cetera etiã intelligi debent de auditorib⁹ que nũc dicentur de assessorib⁹: licet in aliquibus differant. Est enĩ assessor ille qui associatur ab eo qui potestatẽ habet iudicandi: vt sibi in cause cognitione assideat ꝛ eum instruat causam debito fine decidere. Uerũtamẽ licet de iure ad iudicẽ spectet assessorẽ eligere: tamen fm Tan. habetur de consuetudine ꝛ etiaz rationi congruit: vt de partiũ assensu eligatur: ne postmodũ aliqua partiũ ipm valeat recusare: vel sub homine suspecto litigare cogat. Unde q̃ de assensu ptiũ sit eligend⁹: ꝑz ī dicto. c. sup questionũ: vbi subdit q̃ ab eo q̃ de cõmuni cõsensu partiũ datur vel recipit nõ põt ꝓuocari. Ad idẽ. ij. q. vj. c. placuit. ij. Si vero ꝑtes nõ cõueneriint ad eligẽdũ assessorẽ: tũc delegati iudices eũ eligãt ꝓut viderĩt expedire ꝛ vtile fore: etiã inuitis ꝑtib⁹: qm iudiciũ reddit inuitũ: vt. ff. de verbo. obli. inter stipulantẽ. §. si stichũ. Et si querit qualis esse debet assessor. Dicendũ q̃ integre fame: nõ turpitudine notatus: vt. ff. de offi. asses. l. ij. ꝛ. C. de dignitatibus. li. xij. l. ij. vbi dicit. Nec ī famibus ꝛ notatis ꝛ his quos scel⁹ aut vite turpitudo ĩquinat: ꝛ his quos infamia ab honestorũ cetu segregat: dignitat⁹ porte patebunt. Nec etiã debet esse suspectus alicui partiũ: quia cũ ipe participet iurisdictione iudicãtis si suspect⁹ est recusari potest: vt dicto. c. sup questionẽ. Preterea nemo fungi potest officio assessoris ꝛ aduocati. ne dũ ad vtrũq; festinat neutrũ bene pagat. vt. ff. ō euic. l. vẽditorẽ. C. ō off. asses. l. vlti. ꝛ. xv. q. j. c. presbyteros: ꝛ in glo. nemo enĩ in vna ꝛ eadẽ causa officio diuersarũ personaꝝ vti potest: vt ꝑz. iiij. q. iiij. c. j. ꝛ. ij. Hic q̃ri põt vtrũ assessor a ꝑtib⁹ salariũ recipe possit: ꝑsertĩ cũ fm legẽ. ff. de cõdi. ob tur. cãz. l. ij. Si q̃s iustissimum hret animũ ꝛ iudici munꝰ offerret vt iustũ iudiciũ daret: a cã sua cadere dz: qz iudicẽ corrupisse videt: ꝛ de vi. ꝛ ho. cle. cũ ab omni: subdit q̃ iudex non dz salariũ petere noĩe assessoris. Ad ꝗ dicẽdũ fm Astẽn. lib. j. ti. xxxviij. q̃ si tales officiales mĩores vt assessores auditores: ꝛ sĩles q̃cũq; noĩe cẽseant habeãt certos reddit⁹ assignatos sibi: tũc non licet eis a litigantibus vel etiam ab alijs subdit aliquid extorquere: sicut nec

iudices ordinarij vt dictū est supra. Si vero nō habēt certū stipendiū sibi assignatū tunc distingue fm Alexan. an. in. iij. q̃ scz fm ꝓsuetudinē ⁊ morem terre recipere ꝓhīt sed p vim vel immoderatā improbitatē recipere nō possūt: que distinctio per verba Angl. ad macedoniū ꝓbatur: ⁊ habetur. xiiij. q. v. in. c. nō sane vbi subdit. Sūt alie persone inferioris loci que ab vtraq̃ parte nō insolenter accipiunt: sicut officialis ⁊ q̃ amouetur ⁊ cui admonetur officiū. Hosa distinguere vult inter officiales ꝑpetuos ⁊ tēporales. Temporalē vero vocat eū qui amouet: ꝑpetuū vocat eū cui ꝑpetuo traditur tale officiū. Sequit ī textu. Ab his extorta p īmoderatā improbitatē repeti solēt magisq̃ reꝓhendim⁹ eos q̃ talia inusitate repetiuerūt q̃ ea de more sumpserūt: qm̄ multe necessarie ꝑsone rebus hūanis vl' inuitanē hmōi cōmodis vl' tenent. Glo. hoc vult dicere q̃ officiati reprehendūt non ex eo q̃ aliqua extorquēt: sed q̃ ea īmoderate exquirūt. Unde talia nō repetuntur abeis nisi certū sit eis salariū cōstitutū: tunc enī si aliquid vltra hoc petierīt crimine cōcussionis tenent: vt. xxiij. q. j. c. militare: ⁊ soluēt quadruplū: vt di. xviij. c. qm̄: in fi. ⁊ in glo. j. q. j. c. quidā: ⁊. vij. c. sancim⁹: in fi. Si vero nō habēt salariū sed extorquent īmoderatū preciū tenent ad restitutionem possūt tamē ea paupibus dare: vt dicto. c. nō sane: in fine ⁊ in glo. Dicit etiā Accur. q̃ si tales inferiores officiales nō hūt certū stipēdiū sibi assignatū: tūc si extorquēt nō tamē p vim vl' īmoderatā ꝓbitatē nō reꝓhendunt. vnde fm Tan. de ordine iudiciario licz delegat⁹ moriat ante q̃ causā debitū finē percipiat: nihilomin⁹ tñ assessoribus debet salariū: vt. ff. locati: vbi dicit Qui opas suas locauit: totius tpis merces dē accipe debet: si p eum nō steterit q̃ min⁹ opas ꝑstat: qm̄ nemo cogitur ꝓuis stipendijs militare: nec de suo inuitus facere beneficiū: vt. x. q. ij. ꝑcacie. ⁊. xij. q. ij. charitatē: vbi subdit. Visitatores ecclesiarū clericq̃ eorꝫ qui cū ipīs nō p sue ciuitatis parrochias fatigant aliquid laboris sui capiant te disponente subsidij iustū nanq̃ ē: vt illi cōsequātur stipēdiū qui ꝑ tempore suū
B accōmodare reperiunt obsequiū. Secō q̃ri pōt de pena delinquentiū ī his officijs vtrū tātū puniunt q̃tū iudices ordinarij vl' delegati. Ad ꝗ dicēdū fm Ray. ⁊ Astē. q̃ tales officiales iudicū indistincte tenentur ad restōnem: si iudicē dolo induxerūt ad male iudicandū: īmo pena assessoris est hec in officio suo male delinquētis: vt male ablata restituat etiā in quadruplū: que q̃druplex restitutio diuidenda est inter fiscū ⁊ spoliatū: vt. C. de assess. vbi dicit. Cōsiliarios iudicū ⁊ cācellarios ⁊ eos q̃ domesticorū fungunt officio: p⁹ admīstratione quinq̃gīta dies in ꝓuincia residere precipimus: pro confesso autem tenebit qui accusatus huiusmodi personā subtraxerit in quadruplū restitui debem⁹ que desiderant ablata: vt duplum spoliat⁹ accipiat: ⁊ duplū noster fiscus acquirat. Unō plus punitur assessor q̃ iudex: nam ⁊ si iudex p imprudētiā assessoris male iudicauerit: excusatus erit si simplex fuit ⁊ conscientiam bonam habuit: nec in culpa fuit eligendo talem assessorē: quia cōmuniter bon⁹ ⁊ sufficiēs credebat: magis ergo fuit assessor ī culpa: quia precipue propter scientiam eligit: nō autē sic iudex: ⁊ ideo precise tenet leso: vt. ff. q̃ quisq̃ iuris. l. ij. vbi dicitur. Hoc edicto debet dolus ius dicentis puniri: nam si assessoris imprudentia ius aliter dictū sit q̃ oportuit: non debet hoc magistratui officere sz ipī assessori. Unde ⁊. lxxxvj. di. in. c. tanta: ibi plus punit malus cōsiliari⁹ q̃ actor. ⁊. xcvj. di. c. duo. xj. q. ij c. qui cōsentit. ⁊. xxiij. q. iij. c. Qui alioruz errorem defendit: multo amplius ē dānabilior illis qui errant: quia nō solū ille errat: sed etiam alijs erroris offendicula preparat ⁊ cōfirmat. Glo. nota q̃ plus punit cōsulēs q̃ faciens: vt. xxiij. q. v. c. cū homo vbi dicitur: q̃ aliquādo qui causa mortis fuit pl⁹ punit q̃ ille q̃ occidit: ar. etiā. ff. de aleatorib⁹. l. j. Septimū autē genus hominū contra istud p̄ceptū agens sunt arbitrarij iniusti: qui ad arbitrandū electi vnā partem iuuant ⁊ alias iniuste grauant: qō nequaq̃ ꝗz: q̃ arbitraria ad instar iudiciorū sunt redacta. vt. ff. de receptis arbi. l. j. vbi dicit. Compromissū ad similitudinem iudiciorū redigit: ⁊ ad finiendas lites pertinet. Unde si declinant a tramite iusticie: sine rationabili ⁊ probabili causa: iudicio ꝓborū tenentur in iudicio anime ⁊ grauit peccant. Licet eim arbitri ꝓrie dicant qui ex consensu partium eliguntur: ⁊ in eos sub pene stipulatione cōpromittit: vt metu pene ipōrū arbitrio stetur: nō tamē ex ꝗ min⁹ immo quantū ad aliquid magis obligant ad ferendum iustū arbitriū: consideratis

hincinde circūstantijs eo q̃ metu pene obligati sunt ab arbitrio nō recedere qō tamē licitū est in iudicio: scz p appellationem. Et ideo plures ꝓhibent esse arbitri: ꝓhibent enī mulieres ⁊ minores. xx. annis: vt. ff. de recep. arbi. vbi dicit: cum in lege cautū sit ne minor. xx. annis iudicare coget: iterum sancim⁹ nemini licere minorē. xx. annis in cōpromissariū iudicē eligere: nimirū cū in hmōi adhuc matura discretō deficiat. Mulier autē ꝓhibet ab omnib⁹ secularib⁹ actibus vel officijs: vt. ff. de re milit. l. ij. sic ē de offi. ordi. Insup ꝓhibent surdus: mutus: seruus: furiosus: arti. iij. q. vij. in. §. tria. sic est de offi. or. ꝓhibet etiā laicus esse arbiter in causa spūali: vt extra de arbi. c. cōtingit. vbi subdit: generaliter ꝓhibemus ne sup rebus spūalibus cōpromittat in laicū qz nō decet vt ī talib⁹ arbitret: ꝗ ibi. Pōt tamē laicus arbitrari de rebus ecclesie dūmō fuerit in eū auctoritate supioris cōpromissum: vt eo. ti. c. p tuas. ⁊ in glo. Et etiaz femine in casu qui ponit eo. ti. c. dilecti. j. Preterea fm leges iudex ordinari⁹ arbiter esse nō pōt sup lite que corā eo tractat: vt. ff. de recep. arbi. l. sed ⁊ si in seruū. §. licz ⁊. iij. q. vij. §. si q̃s ℣o iudex. vbi dicit plane de hoc. Et glo. Bitx. ponit triplicē rationē: concludit tamē in glo. in contrariū: qz fm canones tam ordinarius q̃ delegatus arbiter esse potest: vt extra eo. ti. cū tempore. vbi plane de hoc: ⁊ in glo. ⁊ in. c. cū a nobis. ⁊ extra de ꝑben. nisi essent. Item extra de elec. c. causam. Ceterū licz vt dictum est adinstar iudicioꝝ se habeat arbitriū: tñ in multl differt a iudicijs de quib⁹ grā breuitatis supsedeo: de his tria tñ succincto stilo ꝓcurrēdo. Primo nāq̃ differt in hoc q̃ venalis sentētia iudicis nō valet: vt patet ij. q. vj. §. diffinitiua. vbi dicit in ℣. item si plures. Venales quoq̃ sentētias q̃ in merce a corruptis iudicib⁹ ꝓferunt: ⁊ citra interposite ꝓuocationis auxiliū infirmas esse decretū est: sed sententia arbitri p ꝓces ⁊ sordes data tenet: sed tñ excipi potest cōtra agentē de dolo ad penā de sentētia tali vt. C. de arbi. vbi dicit: Arbitroꝝ ex compromisso sentētie nō obtempans si sordes vel euidens gratia eoꝝ q̃ arbitrati sunt intercesserūt: aduersus filiā tuam agentē ex stipulatu exceptione doli mali vti poteris. Ad cuius euidentiā nota casum: q̃ quidam ꝑmisit filie sue centum cum nuberet: postea nupsit inhonesto: pater noluit illa centū soluere: cōuentus fuit a filiā: cōpromissum est ī arbitros: illi forte corrupti pecunia vel gratia arbitrati sunt ꝑ filia. Dicit lege q̃ pater actione doli mali pōt conuenire filiam: quia que dolū dedit: dolum ꝑstare debet: id est de dolo cōueniri debet. Sequit in textu. Sed et ex doli clausula: quia ex cōpromissi stipulatione subijci solet filiam tuā cōuenire non vetaberis: hoc ibi. Que scz clausula talis est: qui dolū dedit: dolum ꝑstare debebit: dolus bonus ē quo aliquis scit circūuenire cauillationes aduersarij sui. Secūdo differunt in hoc: quia nō potest arbiter sentētiare altera ꝑte absente: nisi hoc actuz sit in cōpromisso: vt ff. de recep. arbi. l. diem. §. si heredis mentio. sicut est in fi. vltime differētie. Et ea. l. ⁊ eo. ti. dicit: Si quis litigatorū defuerit: quia p eum factum est quo minus arbitraret penam cōmittit scz expensarū: etiam si cōparuerit sed p eum stetit quo minus arbitraret. Sequit in textu: Proinde sentētia que data est non corā litigatoribus nō valebit nisi in cōpromisso hoc exꝑssum sit specialit: vt vel vno vel vtroq̃ absente sentia ꝓmat: hoc ibi. In iudicijs autez altera parte nō ꝑsente sententiari potest: vt patet ij. q. ix. c. decreuim⁹. vbi plane de hoc. Ex qui fi. sunt legi. c. causam. extra de iudicijs c. quia Huil. ff. de iudi. post edictum. Tertio differūt: quia absens ex cōtumacia non cōdemnat in arbitrio nisi cautū sit in compromisso: vt. ff. de arbit. si quis litigatorū. in iudicio ℣o secus est: vt dicto. c. decreuimus. et. c. causam. et. ff. de iudicijs. vbi dicitur: Eum qui temere suum aduersariū in iudicium vocasse constiterit viatica litisq̃ sumptus aduersario suo reddere oportet. ⁊. C. de iudi. l. ꝓerandum. et. l. sancimus. vbi pulchre de hoc. Alias differentias vide breuiter notatas extra de arbitrijs. c. cum dilectus: sup verbo: nisi in glo. Hic ꝑterea queri potest: vtrum de omnib⁹ causis cōpromitti potest in arbitros. Ad hoc dicendū q̃ sic exceptis tribus causis. Unō versus. Arbiter hic statuz cōiugia crimen abhorret. Nam primo de causis liberalib⁹ in arbitros cōpromitti non potest: vt patet extra eo. ti. c. cum tempore. vbi papa arbitriū ratificat exceptis capitulis que cōtra libertatem monasterij ⁊ duarum capellarū in arbitrio sunt exꝑessa: ⁊ rationez subdit dicens: Cum ⁊ si sponte volueris: de iure tamē non poteris sine licentia romani pon

tificis renũciare priuilegijs vel indulgen/
tijs libertatis que monasteriũ illud indi/
cat ad ius ⁊ ad ꝓprietatem romane ecclesie
ptinere: glosa super verbo: libertatis: hoc
ideo dicit: quia in causa liberali arbiter in/
teruenire nõ potest: vt. ff. c. non distingue/
mus. §. de liberali. ⁊ extra de ĩ inte. resti. c.
causa restitutiõis. in fi. ⁊ in glo. Verũtamẽ
q̃tum ad se renunciare potuit priuilegium
libertatis: licz nõ q̃tum ad papã: vt extra
de ꝓscript. cum olim. de re iudi. suborta. et
de dona. inter dilectos. alijs autez priuile/
gijs renũciare possit: vt de ꝓuil. si de terra.
et. c. accedẽtibus. vnde dicit in dicto. §. de
liberali causa. cõpromisso facto recte non
compellit arbiter sententiã dare: quia fa/
uor libertatis est vt maiores iudices habe
re debeat: ⁊ eadem dicenda sunt siue de in/
genuitate siue de libertate questio fit. Se/
cũdo non potest fieri cõpromissio in arbi/
tros de causis matrimonialib⁹: vnde in di
cto. c. cã restitutionis. Subdit: In matri/
moniali quoq; ac liberali causa vel crimi/
nali cum maiores iudices exigant arbiter
nequit assumi. Vbi dicit glosa q̃ cause ma
trimoniales per iudices discretos tractari
debent qui potestatẽ habent iudicandi: vt
de cõsan. ⁊ affi. ex litteris. ⁊ est exp̃ssum de
transac. c. vlti. Tertio nõ potest fieri cõpro/
missio in arbitros de criminalib⁹: vt dicta
l. distinguemus. §. si p errorem. vbi etiã di/
cit. §. iulianus indistincte scripsit si p erro/
rem de famoso delicto ad arbitriũ certum
est: vel de eo de q̃ iudicium publicũ sit con/
stitutũ: vel vt de adulterijs: siccarijs ⁊ simi
libus: vitare debet prætor sententiã dicere
nec dare dicte sentẽtie executionẽ: hoc ibi.
Et sic intelligit de crimĩe famoso: vnde vi
det q̃ possit cõpromitti de crimine non fa/
moso. Nam. ff. de his qui infamia noue le.
quid ergo. §. ex compromisso. ibi subdit q̃
sentẽtia arbitri nõ infamat: ⁊ sic intelligit
illud non de famoso arbitrio sed de tali qõ
nullo modo infamat. Et hoc videtur velle
glosa in dicto. c. causa restitutionis. in ver/
bo criminali. Deniq; queri potest: vtruz
ab arbitrio licitum sit appellare: ꝑsertim cã
dicit. C. de arbi. l. j. q̃ ex sententia arbitri
ex cõpromissione in re perfecta: id est certa
aditi appellari non posse sepe rescriptũ est:
quia nec iudicati actio inde p̃stari potest:
⁊ ob hoc inuicẽ pena compromittit: vt me/
tu eius a placitis non recedat. Ad hoc di/
cendum q̃ tria genera arbitrorũ distingui
possunt. In primo genere cõnumerant illi
q̃ sũt iudices ordinarij ⁊ arbitrarij: de qui/
bus habet. ij. q. vj. in. c. a iudicib⁹. vbi sub
dit: Ordinarij ⁊ arbitrarij sunt q̃ legitimã
potestatẽ habentes ⁊ ab eis eligunt ad ar/
bitrandũ qui non sunt sue ditioni suppos/
ti: ab his arbitris ⁊ si vt arbitri sedeant et
non vt ordinarij: ꝑuilegio tũ ordinarie di/
gnitatis grauatus aliquis appellare val/
bit vbi dicit glosa Brix. Scõm canones
credo q̃ ⁊ ordinari⁹ ⁊ delegatus possit esse
arbiter ordinari⁹: vt extra eo. ti. c. cũ tem/
pore. ⁊ in glosa de elec. c. causam. ⁊ etiaz in
auten. vt differentes iudices. §. si ẋo cõtin/
git. vel delegatus: vt de p̃sump. c. litteras.
de arbi. c. cum olim. de preben. c. nisi lex tũ
videt contrariũ dicere: vt. ff. eo. sed et si in
seruum. §. ij. et. iij. q. vij. in. §. tria. ẋ. si quis
ẋo iudex. Sed hoc solũ prohibet lex: quia
ordinarius iubere nõ potest vt partes in se
cõpromittant: vt patet ibidẽ in glosa in di/
cto. c. cum tempore. in glo. et. ff. de tu. ⁊ cu/
ra. l. iiij. Si ergo iudex eligit nec exprimit
q̃ eligit vt arbiter: tunc tenebit eius sentẽ
tia vt iudicis: ⁊ ab ea potest appellari: vt
ff. qui satisda. co. le. arbitrio. vnde in dicto
c. a iudicibus. dicit Brix. Si consensisti in
aliquẽ propter iniquitatẽ p̃sone non potes
appellare vt hic: ⁊ extra de offi. dele. super
questionum: sic ab iniqua sententia potes
appellare: quia licz reprobare dicta sed nõ
p̃sonam. Si ẋo exprimit q̃ eligit vt arbi/
ter non vt iudex: tunc q̃uis causam exami
nat in forma iudicij: eius tamẽ sentẽtie stã/
dum est: nec ab ea appellandum siue fuerit
equa siue nõ: vt. ff. de arbi. l. diem. vbi sub/
dit: Stari enĩ oportet sentẽtie arbitri siue
sit equa siue iniqua quã de re dixerit: ⁊ sibi
imputet qui in eum cõpromisit. Quod ta/
men sane intelligendũ est: nisi manifeste et
enormiter partẽ aliquã grauaret: tũc enim
etiam sententie standum nõ esset: vt. C. de
arbi. l. arbitrorũ. Et licz non possit appella
ri a sentẽtia arbitri: supplicari tamẽ potest
vt dicit glosa in dicto. c. a iudicibus. in ver
bo ordinarij: ⁊ hoc patz extra de arbi. c. nõ
sine. Secundũ autem genus arbitrorũ est
quod eligit sub aliqua pena vel etiam sub
obligatione iuramenti vel compromissi: et
talũ arbitriũ q̃uis teneat propter obliga/
tionẽ partiũ etiã si fuerit iniustũ: retracta/
ri tamẽ potest a supiore: vt extra de arbi. c.
non sine. ⁊ de iureiurã. c. veniens. et. c. q̃n/
tanallis. et. ff. de arbi. l. sicut dies. vbi di/

cit: q̃ compromissio nõ debet obtempera/
re litigatores si aliquid arbiter inhonestũ
iusserit: ⁊ si p dolum tulit sententiã licz nõ
retractet per appellationẽ: tamẽ retractat
per exceptionem: vt. ff. eo. c. non distingue
mus. §. cum quidam. ⁊ si iuramentũ inter/
uenit in compromisso quod tamẽ fieri non
debet: quia iuramentũ in arbitrio prohi/
bet interuenire: vt. C. e. auten. decernim⁹.
si tamẽ interuenit est seruandum dũmodo
arbitrium sit licitum vel equum: vt dicto
c. non sine. in fi. Si ẋo non est licitum: vel
est notabiliter iniustum: tunc parti lese cõ/
petit doli exceptio non obstante iuramẽto
quia iuramentũ ad hoc non extendit nisi
ad ea que legitime arbitrant: vt ibidem in
glosa sup verbo facientes: ⁊ dicto. c. veni/
ens. sup verbo: p̃ciuisset: in glosa: vbi dici/
tur: q̃ iuramentũ non extendit ad illa de
quibus non est cogitatum. Nota glosam
ibidem in. c. quintanallis. Tertiũ genꝰ
arbitrorũ est quod simpliciter eligitur ad
componendũ inter partes: sicut bonus vir
inter partes rem decidit ⁊ componit: cui⁹
sententie tunc demum stabitur: si sit talis
qualis fieri debet a bono viro: vnde si in/
iusta sit corrigi debet per arbitriũ viri bo/
ni: vt. ff. pro socio. vbi dicit: Si societatem
mecũ coieris ea cõditione vt partes socie/
tatis cõstitueres: ad boni viri arbitriũ ea
res redigenda est ⁊ cõueniens est boni vi/
ri arbitrio vt non vtiq; ex equis partibus
socij simus veluti si alter plus opere indu/
strie pecunieue in societatẽ collaturus sit:
hec ibi. Ex quibus omnib⁹ liquet q̃ arbi/
tri quicũq; nõ p sordes nec per gratiã aut
fauorem arbitrari debeant: sed �means iustam
estimationẽ equitatis cõsideratis hincin/
de circũstantijs: alioquin obligant indi/
stincte parti lese ad debitam recompensa/
tionem. Octauũ deniq; genus hominũ
contra hoc p̃ceptum delinquentiũ sunt p/
curatores: actores: syndici: yconomi vel
quocũq; nomine censeant: qui constituti
sunt vt causas aliorum defendant: sed offi
cium suum infideliter ⁊ inique exequunt:
quorum excessus ex iam dictis faciliter eli/
ci possunt. Unde procurator est qui aliena
negocia mandato domini vnum vel plura
gerenda gratuitus suscepit: vt. ff. de pcu.
l. j. ⁊ possunt simul plures pcuratores con
stitui ⁊ in solidum: ⁊ tunc occupantis me/
lior est conditio: vt posterior iam nõ sit p/
curator in eo quod prior petere cepit: vt. ff.
e. pluribus. Et nota q̃ in nullo debet esse
deterior cõditio pcuratoris q̃ domini nisi
in satisdan. ff. de pcura. l. sed ⁊ he. §. defen/
dere. ⁊ ratum est quicquid cum pcuratore
agitur: vt extra eo. ti. c. j. Et in glosa ibidẽ
vide de satisdatione ⁊ ceteris que concer/
nunt hanc materiã. Syndicus autẽ est ille
qui constituit ad agendum vel defenden/
dum causas nomine vniuersitatis. Dicit
enim syndicus quasi pluriũ causas dicens
vel defendens: ⁊ dicitur proprie pcurator
monasterij. In ecclesia ẋo seculari vocat
yconomus: vt. xvj. q. j. c. quoniã. Actor si/
militer constituit ad agendas ⁊ defenden
das causas vniuersitatis: vt. ff. quod cu/
iusq; vniuersitatis. l. Item eorum. In hoc
tamen differunt: quia syndicus constituit
ad lites p̃sentes ⁊ futuras et sine decreto.
Actor autem tũ ad lites p̃sentes ⁊ cuz de/
creto: vt. ff. e. §. si decuriones. Et sola vni/
uersitas vl collegiũ constituere potest syn
dicum vel actorem: vt. ff. eo. l. j. vel is cui
dedit vniuersitas potestatem eligendi: vt
ibi. §. Item eorum. Quãdoq; tamẽ syndi/
cus vel actor appellatur procurator: vt de
pba. c. licz. de ꝓscript. c. j. Et debent consti
tui duabus partibus vniuersitatis p̃senti/
bus: ⁊ maiori parte vniuersitatis consenti
ente. Et nota q̃ idem intelligit de ycono/
mo quod dictũ est de syndico: vide etiã ex/
tra de sindico. c. vnico. ⁊ in glo. De ceteris
gratia breuitatis supsedeo. Deniq; de cõ
siliarijs vel cõsultoribus subnectendũ est:
quorum subsidium extra iudiciũ requirit:
q̃uis ⁊ assessores iudicum etiam consilia/
rij dicunt: vnde p̃sertim iuuenes ⁊ exp/
ti iurisperitorũ et similiũ consilium requi/
rere debent anteqũ litem in iure sumant: qz
dicit Cassiõ. in epistola quadã q̃ plurimũ
laudis iuuenes moribus suis applicant:
quotiens de negociorũ meritis ambigen/
tes ad cõsilia peritorũ recurrũt. Et si que/
ritur vtrum iurisperitus iustum consilium
vendere põt an gratis administrare debeat.
Ad hoc dicendum ꝑm glo. Brix. xj. q. iij. c.
nõ licet q̃ si iurispitus sine laboze dare põt
consiliũ: scz nõ reuoluẽdo libros nec labo/
rãdo in legendis allegatiõib⁹: tũc gratis
subuenire tenet. Alioqn vt dicit Amb. li.
de officijs. Quid tibi pdest hr̃e sapiẽtiã si
cõsiliũ neges? Si ꝓsulẽdi copiã includas:
clausisti fontẽ vt nec alijs influat nec tibi
p̃sit: ẋ ille: imo plurimũ obest ex eo q̃ sibi
superest nõ dare elemosynã sine sui detrimẽ/

to ⁊ labore. Dicit enim Gregorius in omel. q̃ habens intellectū: sez dandi consilium curet omnino ne taceat: ⁊ subdit causam dicens: Talenti enim nomine cuilibet reputabit quod vel minimū accepit. Si ꝛo laborat in libros reuoluēdo ⁊ studendo acta respiciendo ⁊ forte cum alijs peritis disputando vt sic debitum consiliū tribuat: tūc licitum est illi exigere ⁊ recipere salarium: ⁊ sic intelligit Raymūdus dictū Augu. in dicto. c. non licet. vbi subdit: ⁊ si liceat ad uocato vendere iustū patrocinīū ⁊ iurisco̅sulto rectum consiliū. Dicit tamē Hosti. q̃ si consiliū petens sit diues tunc iurisperit̃ non tenet̃ gratis dare iustū consiliū: quia ⁊ si tunc non laborat ante tamen laborauit discēdo ⁊ studendo: ⁊ sic licite potest inde recipere: p̃cipue sponte oblata. Ad laudē.

De mendacio materiali et formali: ac de mēdacio pnicioso qualiter quattuor modis cōmittit̃: Sermo VII

On loqueris contra primū tuum falsum testimoniū: Exod. xx.

Expediti de falso testimonio fm primā acceptionē put contingit in iudicio: tam secūdam psequamur prout sez accipit̃ large p omni falsa ⁊ iniusta expressione verbo̅ꝛ in deceptiōe vel iniuriam primi extra iudiciū. Q̃ fieri pōt multis modis: quia multa sunt genera mēdacio̅ꝛū. Verūtamē quia de plurio vlsuz est ī secūdo p̃cepto. Hic psequēdum est de simplici mendacio: quod qz leui motu lingue perficit̃ peccatū illius minus ponderat̃. Sed audiant qui huiusmodi sūt illud Prouerb. xviij. Mors ⁊ vita in manibus lingue: q̃ diligūt eā comedēt fructus eius: vnde peccata lingue sunt extremū refugiū demonū ad impugnandos fideles christi. Nam fm Jacobū in canonica: Qui nō offendit in verbo hic pfectus est vir. Est enī inquietū malū vtpote in lubrico positum: plenūq̃ veneno mortifero: ⁊ ideo licz omnis natura bestiarum domari potest: tamē linguā nullus hominū domare potest nisi cum gratia ⁊ silentio. Hinc Hiere. ix. dicit idem ꝓpheta. Quis dabit capiti meo aquā ⁊ oculis meis fontem lachrymarū ⁊ ploraboꝛ die ac nocte: ⁊ addit causam dicens: q̃a extenderunt linguā suam quasi arcū mendacij ⁊ non veritatis. Docuerunt enim linguam suam loqui mendaciū. Pro quo notandū q̃ mendaciū fm Augustinū lib. de mendacio: et ponit̃. xxij. q. ij. c. beatus Paulus. H. ille ergo. Est falsa vocis significatio cum volūtate fallendi. Pro quo nota fm Asten. libro. j. ti. xxvj. q̃ dictum exterius prolatū duplicem habet comparationem. Vnam ad rem significatā: ⁊ sic dicij sermo verus: cum sez res adequat̃: vel etiā fallax cum non adequat̃ sermoni: ⁊ talis veritas vel falsitas sermonis tenet rationem materialis. Alteram ꝛo comparationē habet ad intentionē dicentis: ⁊ sic dicit̃ sermo verus cū. s. intētio adequat̃ sermoni. Falsus autē cum intentio non adequat̃ sermoni: ⁊ talis veritas vel falsitas habet rationē formalis. Ex quibus patet q̃ mendaciū nominat dictū per comparationē ad rem ⁊ ad dicentē. Et ideo ad completā mendacij rationem concurrit duplex falsitas: vna p compationē ad rem: et alia p comparationē ad loquētis intētionem: ⁊ hec duplex falsitas tangit̃ in dicta diffinitione mendacij. A prima tamen falsitate si sola fuerit: non dicit̃ quis ꝓprie mendax: quia mentiri est cōtra mentē ire q̃ ille nō facit: quia fallere nō intendit: sed a secūda licz fuerit sola dicit̃ quis mendax. Et hoc patet. xxij. q. ij. vbi dicit̃ ca. Is autem qui mentit̃ cōtra id quod animo sentit loquit̃ voluntate fallendi: ⁊ vtiq̃ verba ꝓterea sunt instituta: non vt per ea seinuicē homines fallant: sed vt eis quisq̃ ī alterius noticiam cogitationes suas proferat: verbis ergo vti ad fallaciam non ad quod instituta sunt peccatū est. Et infra. Nemo mentiens iudicandus est qui dicit falsum quod putat verum: quia quātum in ipso est non fallit sed fallit̃. Non itaq̃ mēdacij sed aliquādo temeritatis arguendus est: qui falsa incautus credit ac pro veris habet: potiusq̃ ecōtrario quātum in ipso est: ille mētitur qui dicit tanq̃ verum quod putat falsum: quātum enim ad animū eius attinet: quia non quod sentit hoc dicit: nō verum dicit ꝗuis verum inueniat̃ esse quod dicit nec vllo modo liber est a mendacio: quia ore nesciens verum loquit̃: sciens autem volūtate mentit̃: ꝫ ibi. Et verba sunt Augustini in enchiridion: vñ concludit ibidē q̃ minus peccat q̃ nesciēs falsum dicit q̃ q̃ nesciēs verū dic̃: qz p̃mū mēdaciū hz rōnez materialis: scōm formalis: ⁊ vt dicit̃ in dicto. c. beatus: cū fallere sit volūtatis: falli autē vel infirmitatis vel temeritatis: graui us est q̃ ex voluntate q̃ q̃ ex temeritate vl̃ infirmitate ꝓcedit vñ aliq̃ ꝗtingit fallī vl̃ nullū vl̃ minimū esse pcm̄: nullū q̃dē peccatū est: cū adhibuit debitā diligētiaz ⁊ ꝫ nō solū in mendacio sed etiā in iurio: vt patet ibidē. c. homīes: vbi subdit̃: q̃ interest quēadmodū ꝓbū ꝓcedat ex animo: ream linguā nō facit nisi rea mēs: qz ergo mens nō erat rea: nesciebat enī esse falsum q̃ iurauit esse verū: nec temere vl̃ negligēter sed cū magna diligētia sibi videbat̃ deꝓbendisse verū q̃ iurauit falsū piurij reus nequaq̃ est iudicand̃: ꝫ ibi. Si vero loquēdo falsū nō adhibuit debitā diligētiaz peccat venialiter: nisi forte mendaciū esset multū pniciosū. Qui vero scient̃ dicit mēdacium semp peccat vt videbit̃. Et si obijcit̃ q̃ p̃dicta diffinitio nō cōueniat officioso mēdacio nec etiā iocoso: qz q̃s in neutro eo̅ꝛ intēdit fallere sed in officioso intendit ꝓdesse: ⁊ in iocoso intēdit delectare ⁊ complacere. Ad hoc dicendū fm Asten. vbi suoza q̃ in dicta diffinitiōe verbū fallēdi nō tm̄ importat decipe sed etiā fallere seu falsum dicere: ⁊ hoc est omni mēdacio cōmune: falsū enī dicere exteri̅ q̃ammodo fallere est: dū ꝫ dicit q̃ pōt hominē ad falsitatē deducere: ⁊ p ꝗsequēs fallere ⁊ decipere: vnde mendaciū officiosuz ⁊ iocosum ex ipo genere operis rationē habet fallēdi: licet ex intētione dicētis nō dicat̃ ad fallendum. Hic queri pōt q̃t sint genera mendacio̅ꝛ: p̃sertim cū Aug̃. in li. de mendacio mendaciū diuidat in octo differētias: Pbs aūt in. iiij. Ethic. diuidit mendaciuz in iactantiam q̃ vez excedit in dicēdo: ⁊ in ironiā que deficit a vero in minus dicēdo: q̃ duo sub nulla predicta̅ꝛ differētiarū continent̃ q̃s ponit Aug̃. Ad hoc dicendum fm glo. sup illō psalmi. v. Perdes omnes qui loquunt̃ mendaciū: q̃ tria sunt genera mendacio̅ꝛ. Primū enī genus mendacij est q̃ fit ex malignitate ⁊ dicit̃ mendaciū pniciosum. Secūduz vero genus fit p salute ⁊ cōmodo alicuius: ⁊ dicit̃ mendacium officiosum. Tertiū vero genus fit ex ioco: ⁊ dicit̃ mendaciū iocosū. Et hec diuisio colligit̃ etiā ex verbis Aug̃. sup eodē loco. ps. Perdes omnes: ⁊ ponunt̃ hec verba. xxij. q. ij. c. ne quis. Et hoc etiam sic patet ratione: nā mendaciū vt dictū ē habz p formali cōpletiuo quandā intentionē fallēdi: ⁊ ideo fm intētionē dicentis habet mēdaciū in species diuersificari: aut enī intendit quis aliquē ledere: ⁊ sic est mēdaciū pniciosum: aut p̃desse: ⁊ sic est mendaciū officiosū: aut delectare: ⁊ sic est mendaciū iocosum. Et ad illa tria genera mendacio̅ꝛuz omnes differētie mendacio̅ꝛ reducuntur. Sed obijcit̃: nunq̃d ē mēdaciū si q̃s nō impleat q̃ p̃misit: q̃ tñ in p̃missiōe adīplere disposuit. Ad hoc dicendum fm Asten. vbi supra: q̃ qui p̃mittit aliq̃d si animū habeat faciēdi q̃ p̃mittit nō mentit̃: qz nō loquit̃ ꝗtra id q̃ gerit in animo. Si vero nō facit q̃ p̃misit videt̃ infidelit̃ agere p hoc q̃ animū mutat: potest tñ ex duob̃ excusari: vno mō si p̃mittit illō q̃ est illicitū manifeste: ⁊ tūc p̃mittēdo peccat: quia talia p̃mittere nō potuit ad cuius oppositū obligatur: si vero postea ꝓcipit eē illicitū vl̃ periculosū quod p̃misit: tūc mutādo volūtatē bene facit: nec ea p̃mittendo intentione simplici p̃tūc peccauit: vt si q̃ p̃misit venire ad certū locū animo simplici: postea cōperit positas ibidē insidias ad ꝗstupradū vel rapiendū vel similia: tūc bene facit nō eundo: nec mentit̃ p̃missa nō faciēdo: quia tūc mutate sūt cōditiōes p̃sona̅ꝛ vel negotiorū. Et enī dicit Seneca li. de offi. ad hoc q̃ q̃s facere tenet̃ q̃ p̃misit req̃rit̃ q̃ omnia maneant īmutata: als enī nec fuit mendax in p̃mittēdo: qz q̃ p̃misit habebat in animo sub ꝗditionib̃ debitis: nec etiā infidelis nō īplendo: qz eedē cōditiōes nō extant: vnde nec apostol̃ est mētitus q̃ Corinthiū nō iuit quo tñ iturus se p̃misit: vt ptz. ij. Cor. j. ⁊ hoc ꝓpter legitimū īpedimentū q̃ supuenit. Et ꝫ patet. xxij. q. ij. c. beatus Paulus: vbi etiā excusat Petrū dicentē: Nō lauabis mihi pedes ineternū.

Primū igit̃ mēdaciū q̃ dicit̃ pniciosuz psequēdo. Sciēdū q̃ quattuor modis mēdaciū pficit̃. Primo cū mendaciū dicit̃ in pnicie christiane religionis ⁊ salutis aīa̅ꝛ vnde. xxij. q. ij. dicit̃. c. Primū est capitale mendaciū ⁊ longe fugiendū: q̃ fit in doctrina religiōis: ad q̃ mendaciū nulla cōditione quis debet adduci: glo. sicut est dicere Jesum nō esse passum vel non esse natum ex virgine: potius enī debet oīa mala pati q̃ tali malo consentire: vt. xxij. q. v. c. ita ne. Unde subditur in textu: nō est igitur mentiendum in doctrīa pietatis: quia magnum scelus est primum genus menda

cij ⁊ detestabile: hoc ibi. Super quo dicit Alex. an. in suo. ij. q̃ religio ꝗ sumit cõmunit fm q̃ nos religat ad tenẽdũ: si tm ea q̃ sũt circa fidẽ ꝗ etiã ea q̃ sũt circa bonos mores: in his enĩ duob⁹ ꝓsistit sũma christiãe religionis. Et hoc quidẽ peccatum mendacij grauissimum est inter omnia: quia mendacium tanto grani⁹ iudicatur: quãto magis militat contra dilectionẽ dei ⁊ primi: hoc enĩ peccatũ militat contra vtranq̃ dilectionẽ nec solũ opponit virtuti veritatis sed etiã virtute fidei ⁊ religionis quod est grauissimus: etiã si sit circa aliq̃ cuius cognitio pertinet ad bonũ hominis scz ad perfectionẽ scientie ⁊ informationẽ morũ. Vnde tãta labes est hmõi vitij vt non solũ fallenti sed etiã illi qui fallit sit dãnabile. Vnde dicto. c. beatus Paulus: subdit in fine. Aliquando contingit falli vl nullũ vl minimũ esse peccatũ: aliquando ex ipsa rerũ varia consideratione minus est fallere q̃ falli. Vbi dicit glo. Bal. q̃ fallere aliquez in contractu minus peccatũ est q̃ falli ab aliquo circa articulos fidei: in his enĩ que spectant ad fidẽ non multũ differũt fallere ⁊ falli: vt xvj. q. j. c. si cupis: vbi dicit. Mõ multũ distat in vitio vel decipere posse vel decipi scz in fide: vel in his sine quib⁹ sal⁹ haberi non potest fm glo. licet q̃tũ in se ẽ multo grauius sit decipere q̃ decipi: q̃tuis vtrũq̃ dãnabile est: vñ. xxij. q. ij. c. in ipsa ꝓsideratione: subdit q̃ longe tolerabili⁹ ẽ ĩ his que a religiõe scz fidei se iũcta sũt mẽtiri: id est fallere: q̃ in his sine quoruz fide vel noticia deus coli nõ potest. Tale mendacium diabolus locutus est: ⁊ in celo ⁊ in terra: in celo quidez: q̃ vt dicit Job. viij. In veritate nõ stetit. Et fm Aug. x j. de ciuita. dei: q̃ ab initio sue conditiõis in veritate nõ stetit: ideo nunq̃ beatus cũ angel fuit suo recusans esse subditus creatori: ac p hoc falsus ⁊ fallax: q̃ pia subiectiõe noluit tenere q̃ natur ẽ affectãs p supbã elationẽ sumulare q̃ non est. Et hãc falsitatẽ p venosas suggestiones effudit in ceteros sibi coherẽtes angelos. Et sic si dici liceat ꝓpetrauit angelicidiũ: ⁊ ex hoc Lucifer dicitur mendax ⁊ pater eius Jobis viij. de q̃ dicit Aug⁹. Diabolũ aũt dixit dñs patrez mendacij: q̃ nõ ois q̃ mentit pat mẽdacij sui est: si enĩ ab alio mẽdaciũ accepisti ⁊ dixisti: tu q̃dẽ mẽtitus es sed pater mendacij nõ es. Ille vero qui nõ aliunde accepit mẽdaciũ pater est mendacij: sicut deus pater est veritatis. Electus aũt ecelo diabol⁹ mẽdaciũ finxit in paradiso quo patraret homicidiũ. Ecce q̃ execrabile malũ est mẽdaciũ: q̃ ꝗ a sua cõditiõe deiecit ãgelos multos ⁊ homines vniuersos: ⁊ ideo de fabricatore mendacij dicit Job. viij. Ille homicida erat ab initio hoc ẽ in homĩe: primo ex quo potuit fieri homicidiũ. Aug⁹. ibidẽ nõ esset occidi hõ nisi prius fieret hõ: nõ ferro accinct⁹ diabolus ad hominẽ venit: verbũ malũ seminauit ⁊ occidit: noli q̃ putare nõ esse homicidiũ q̃ fratri tuo mala psuades: vos aũt scuitis in carne: q̃z nõ potest in mẽte: hec ille: Unde de falsa suggestiõe diaboli dicit Theophil⁹: is enĩ ⁊ deũ apud homĩes criminat⁹ est ad cuã dicẽs: q̃m iuidẽs vobis lignũ inhibuit: ⁊ apud deũ q̃ndã criminatus est homines: vt cũ dixit an gratis colit Job dãm: ⁊ vt efficatius ad casum traheret ait Geñ. iij. nequaq̃ moriemĩ scit enĩ dñs q̃ in quocũq̃ die comederitis ex eo aperient oculi vr̃i ⁊ eritis sicut dij scientes bonũ ⁊ malũ. Preterea ꝗ Origenẽ Attẽde q̃ hoc nomẽ mendax dicitur tã de diabolo qui mendaciũ genuit sicut hic dicit: q̃z mẽdax est: q̃ de homĩe: scõz illõ ps. Omnis homo mẽdax: ⁊ hõ ille diaboli nomẽ sortit: vtpote ei⁹ fili⁹ efficit: q̃z ꝗ Augusti. de q̃stionibus euãge. diabol⁹ nõ speciale nomẽ est ꝗ cõe: in q̃cũq̃ enĩ opa diaboli fuerint inuẽta: diabolus est appellandus: opis enĩ nomẽ ẽ nõ nature: ⁊ sic iudei a veritate auersi dicunt a christo filij diaboli Job. viij. ꝗ mõ filij diaboli sũt oẽs fuersores catholice veritatis: oẽs dissuasores virtutũ: oẽs ꝓmotores ⁊ suggestores vitiozũ: q̃ sũt imitatores diabolice malicie de q̃bus intelligi põt illud. iij. Reg. xxij. ⁊ ij. Paral. xviij. Egrediar ⁊ ero spũs mendax in ore omniũ ꝓphetarũ eius scz Achab q̃ coluit Baal. Tales ꝓphete sunt de quibus Esa. v. ōz: ve qui dicitis malũ bonũ et bonũ malus: ⁊ pharisei de quib⁹ dicit dñs cũ frequẽtatiõe Matth. xxiij. Ve vob scribe ⁊ pharisei tẽ. ⁊ hoc ꝓpter multiplices errores quos seminabant in eozũ doctrĩa cũcta p posse retorquẽtes ad questũ auaricie vt ptz in multis passibus euangelioꝝ. Secũdo mõ cõmittit hoc mẽdaciũ pniciosuz scienter ⁊ ex proposito ledendo fãmam vel charitatẽ in primo. Primũ cõmittitur per detractionẽ de qua visũ est in. v. pcepto sermone. viij. cũ duobus sequentibus. Secũdũ vero pficitur p susurrationez q̃ malicia

potior est q̃ detractio: de qua visum est sermone. x. ⁊ ideo de eis nunc gratia brevitatis supersedeo. Hoc autẽ sciendũ q̃ cũ aliquod eozũ fit cum intentione nocumentuz inferendi vel in fama vel in amicicia tũc cõstituit mortale peccatũ: vnde detractores dẽtestabiles sunt coraz deo ⁊ hominibus: Dicit enim apostol⁹ ad Roma. j. Detractores deo odibiles: glo. hoc dicit ne detractio leuis putetur cũ ipugnet charitatẽ primi quam summe diligit deus. Et iterum dicitur prouerb. xxiiij. cogitatio stulti peccatũ est: ⁊ abominatio hominũ detractor: hinc dicit ps. Detrahentem proximo suo hunc persequebar. sic ⁊ de susurratione scriptuz est Eccli. xxviij. Susurro ⁊ bilinguis maledictus erit: scz a deo ⁊ hominibus: multos enim turbauit pacem habẽtes: scilicet inter eos discordias seminãdo: lingua tertia. s. inter duas linguas eorum quos discordat multos cõmouit: scilicet ad dissensionẽ: immo quandoq̃ totam ciuitatem vel regionem: ⁊ hoc quidem in occulto vel absentia in vtroq̃ vero peccasse videtur vxor phuti fari eunuchi Pharaonis principis exercitus: que propter contẽptũ suũ inuidia mota contra Joseph conabatur eum viro suo reddere infamem ⁊ exosuz. Pro quo nota prout tangitur Geñ. xxxix. ⁊ Josephus plenius refert postq̃ Joseph ab ea fuerat pluries sollicitatus nec acquiesceret operi nephario: accidit q̃ instarz publica festiuitas que valde solẽnis erat egiptijs in qua congregabantur omnes non solum viri ꝗ etiam mulieres ad phanum idoli pret Joseph qui erat dei cultor: mulier igitur maledicta se simulans infirmã vt sic domi manere possit sine verecundia: ad hoc q̃siuit solitudinem ⁊ silentium vt liberius sollicitaret Joseph ad opus nepharium quod et fecit: primo verbis blandis: postea cõmanatorijs q̃ nisi assentiret illũ accusaret: ac demum nimio libidinis ardore ducta arripuit eum per vestimenta vt sic importuna tate sua ad opus illud eum induceret: qui iratus in manu femine relicto pallio foras egressus est: illa se contemptam dolens in argumentum fidei retentum pallium ostẽdit viro dicẽs: Ingressus est ad me seruus Hebreus vt illuderet mihi: qui nimiuz credulus verbis vxoris tradidit Joseph vinctum in carcere regis: sicut iudices ĩpij in iique accusauerunt susannam castissimam cum nollet eis indulgere sui copiam: plures autem de filiabus israel timentes diffamari consentiebant eis: sicut adhuc multe consentiunt in sequentibus lubricis eadem ratione ⁊ hoc quidam fuit etiam non solum mortale sed detestabile peccatũ minus tamen q̃ primum: in mãifesto vero vl presentia leditur fama ⁊ charitas per contumeliam: obprobrium ⁊ cenuitium de q̃bus dictuz est supra in secũdo precepto sermone vltimo. Tertio modo committit mendacium perniciosum contra proximũ q̃tum ad corporale nocumentum: vtpote violando: in exilium relegando: corporaliter ledendo vel etiam interficiendo: ⁊ tale quidem mendacium mortale ⁊ detestabile iudicatur: tertium tenẽs gradum malicie immo plerumq̃ granius q̃ precedens: vnde q̃tum ad violationem hoc peccato deliquit amon filius Dauid: tam opere q̃ sermone: cui iudicanti q̃ amaret Thamar sororem Absalon consuluit Jonadab amic⁹ eius q̃ languozẽ simularet cubando super lectum quod ⁊ fecit. Ecce mendaciũ in opere cum inquit: pater tu⁹ venerit vt visitet te: dic ei: veniat oro Thamar sozor mea vt det mihi cibũ ⁊ faciat pulmentum ⁊ comedam de manu eius q̃ et fecit: ⁊ vẽit Thamar: factoq̃ pulmento iussit Amon omnes egredi sozozẽq̃ suã ingredi secum in conclaui vt ibi cibum capiat de manu sua: ecce mendacium artificiosum in sermone: vnde ⁊ vi oppressit eam: o quot hodie reperiuntur insidiatores castitatis aliene: nec verentur quibuscunq̃ mendacijs: periurijs ac promissionibus ad hanc perniciem pertingere nullumq̃ statum verentur feminarum: virgines et vidue: moniales ⁊ deo sacrate: affines ⁊ consanguinee castitatẽ vouentes ⁊ coniugate: omnes pariter ab hac lamia patiuntur insidias. Vtum etiã ad lesionem vel internetionez: in hoc peccato deliqt Jezabel vxor Achab q̃ pcepit optimatibus Jezrael q̃ inuenirent falsuz testimoniũ contra Naboth: eum scz dixisse: benedixit Naboth deum ⁊ regem: id est maledixit: ꝓpter horozẽ enĩ maledictiõis eã iudei noie ꝓtrario significabãt: ⁊ sic false accusabat de dei blasphemia ⁊ de crimine lese maiestatis: cui vtriq̃ debebatur pena mortis: ꝗ enĩ agebãt ne querere videret ei⁹ mortẽ: sed dei ⁊ regis honorẽ: ꝗ de⁹ q̃ nouit hoĩm cozda misit ꝓpham q̃ pcederet Achab huĩ facinoz crudelẽ vẽdictã: vt ptz ĩ textu. iij. Re. xxj. In ꝗ etiam deliquerũt filij

Jacob Simeō ⁊ Leui qui vt dicūt docto. Heñ.xxxiij. Dina sororē eorū stuprata: et a siehem filio emor ad cōiugium requisita responderunt in dolo seuientes ob stuprū sororis: nō possumus dare homini incircūciso: sed in hoc valebimus ꝓfederari si similes nostri esse volueritis ⁊ circūcidat̃ ī vobis omne masculini sexus: hoc enī dicētes cogitabant inuadere ciuitatem q̄ viri nō possent se defendere. s. tertia die qō ⁊ factū est: ⁊ scōm doctores nr̄os q: sichimite receperant circūcisionē nec moliebant̃ aliquā fraudem. ideo filij Jacob pessime fecerunt fraudulenter eos interficiēdo: vnde Heñ. xlix. Jacob in benedictione filiorū dixit de eis: Simeō ⁊ leui fratres vasa iniqtatis bellantia: in consiliū eorū nō veniat aīa mea: q: in furore suo occiderūt vir: id est viros siehimitas: Et ifra: Maledict⁹ furor eorū q: ptinax: Et ideo seqt̃ pena: Diuidā in quit eos in Jacob ⁊ dispgam eos in isrl: q: ad lr̄am leui sortē nō habuit in terra: sz admixt⁹ alijs filijs: viculos habuit ad alēda pecora. Silit̃ Simeō q: modic⁹ erat sortē ñ habuit sz recept⁹ ē in sortē iude. Quarto mō cōmittit̃ mēdaciū pniciosū ꝓtra primū ꝗtū ad reale nocumentū quo. s. inferre querit alijs nocumētū in rebus suis tēporalibus: ⁊ hoc q̄ñq̄ fit ex inuidia vl'in affectione qua q̄rit alteri nocere: q̄ñq̄ vero ex auaricia vl'cupiditate q̄ querit sibi vl'amico suo ꝓdesse: ⁊ est in genere suo peccatum mortale: ⁊ vtrūq̄ cōtigit in Siba ꝓcurato re Miphiboseth: qui vt dicūt doctores. ij. Reg. xvj. fugiente Dauid a facie Absalon occurrit ei cū duobus asinis panib⁹: vuis passis ⁊ massis palatarū. i. fructuū que in tabulas quas palas dicim⁹ presse cōpingūtur vt esset in vsū regis ⁊ suorū. Et ait Dauid ad eū: vbi ē Miphiboseth filij⁹ dñi tui: q̄ motus tā inuidia q̄ auaricia: q: positus erat ad seruiendū Miphiboseth: vt ptz. ij. Re. ix. ⁊ cupiebat īpetrare hereditatē Miphiboseth. Cogitabat enī de Dauid p suaz sapiētiā ⁊ bonā militiam finalit̃ obtineret victoriā: ⁊ sic q̄rebat applaudere dñimq̄ suum exosū reddere: sicq̄ illi⁹ hereditatē per mediū Dauid acq̄rere qō ⁊ factū est: vñ respōdit regi dicēs: remāsit Miphiboseth in hierlm dicēs: hodie restituet mihi domus israel regnū patrl mei: ⁊ hoc erat falsuz: q: dicit. c. xix. q̄ reuertēte Dauid descēdit in occursū illi⁹ illotis pedib⁹ ⁊ intonsa. i. īcōposita barba: vestesq̄ suas nō lauerat a die q̄ egressus fuerat rex vsq̄ ad diez reuersionis eius in pace: ⁊ b̄ in signū magne tristicie: Et ait rex. Quare ñ vēisti mecū? Qui rñdit seru⁹ me⁹ Siba ꝓtēpsit me nolēs mihi sternere asinū vt irē cū rege: insup ⁊ accusauit me coraz rege: tu aūt q̄ iust⁹ es fac qō tibi videt̃. Et ait rex: fixū ē qō locutus sū: tu ⁊ Siba diuide possessiōes. q. d. vtriq̄ vr̄m dederā: sed q: vterq̄ vr̄m totū habere non pōt inter vos diuidat̃. Sup q̄ dicunt quidā doctores q̄ Dauid īmemor iuramenti cū Jonathan iniuste iudicauit: et ideo in vindictā illi⁹ iudicij Hieroboā diuisit regnū Dauid ⁊ semini ei⁹ ꝓmissū cuz Roboam filio salomōis. Ecce ꝗtū pōt lingue falsiloque adulātis malicia: cū ⁊ Dauid sctm dñi viruz scōm cor ei⁹ seduxit: addandū falsū iudiciū. O q̄t repiunt̃ adhuc mēdaces filij hominū q̄ plurimos decipiunt verbis mendacibus: ī ducēdo vxores: exercendo mercantias ⁊ multa similia. Et si obijcitur de Jacob qui mentiebat̃ se esse Esau p̄mogenitū vt sic obtineret p̄mogenitura: vt ptz Heñ. xxvij. ⁊ tñ p̄sumit̃ nō peccasse mortaliter. Ad hoc dicendū ꝗz Astē. li. j. ti. xxxvj. arti. v. q̄ Jacob b̄ dicēdo ñ ē mentitus: q: hoc mystice dixit, p eo q̄ p̄mogenita eius sibi debebant̃ de iure: ⁊ sic Jacob erat Esau p̄mogenit⁹ nō in psona sz in iure p̄mogeniture: vsus eñ fuit b̄ mō loqn di p spūm ꝓphetie: ad designādū mysteriū q: s. pplus iunior. s. gētiliū substituēd⁹ erat in locū p̄mogeniti. s. pplī iudeorū: vl'ad designandū q̄ pplus ab eo descēdēs ꝗtū ad deū p̄ferēdus erat pplo ab Esau descēdenti. Ad laudē dei.

Utrū omne mendaciū sit mortale: ⁊ q̄ mendaciū officiosum contigit quattuor modis: Ser. VIII

On loqueris contra primū tuū falsū testimoniū. Exo. xx. Jam viso de primo genere mendaciorū: secundū genus breui stilo p curramus qō dicitur mendacium officiosum: quia prebet alicui gratum obsequiuz ⁊ nulli prestat aliquod nocumentum: scilicet prodest alicui ⁊ obest nulli. Ante cuius mēdacij prosecutionē queri potest vtr̄ omne mēdaciū sit mortale pctm̄: sic innuere videt̃ psal. di. pdes oēs q̄ loquūt̃ mēdaciū. Sapien. j. Os qō mēt̃ occidit aīam. Et b̄ videt̃ innuere Grego. dicēs de obstetricib⁹ q̄ in remuneratiōe obstetricū cognoscitur q̄d mēdacij culpa mereat̃: nam benignitatis earū merces que eis potuit in eterna vita tribuit: p̄missa culpa mēdacij ē in terrenam remunerationez declinata: hec ille: ⁊ merces eterna nō pdit̃ nisi p peccato mortali: ⁊ q: obstetricum merces eterna ꝓpter mendaciū fuit in tēporalē remunerationē cōmutata: ex hoc videt̃ q̄ mendaciū etiaz officiosum qō est de meliori genere reputatur mortale peccatū. Dicit enī Asten. li. j. ti. xxxvj. ar. iiij. q̄ exquo non potest aliq̄s p causa maiori mētiri q̄ p ꝓseruatione spiritualis bonī vel annexa bono spūali: ido illud mendaciū est leuissimū qō fit p conseruanda corpis castitate vel aliquo sili: b̄ ibi. Si igit̃ hoc mendaciū erit mortale sequit̃ q̄ omne mendaciū erit mortale. Ad b̄ dicendū ꝗm Tho. scōa. 2ᵉ. q. cx. qō illud, p prie dicit̃ esse pctm̄ mortale qō repugnat charitati p quā aīa viuit deo ꝓiuncta: pōt ergo mendaciū cōtrariari charitati tripliciter. Uno modo ꝗm se: et hoc ex ipa falsa significatiōe: q̄ q̄dē si sit circa res diuinas tunc ꝓtrarit̃ charitati dei: cui⁹ veritatē aliquis tali mēdacio occultat vel corrumpit: vñ hmōi mendaciū non solū opponit̃ virtuti veritatis sed etiā virtuti fidei ⁊ religionis: ⁊ ideo hoc mendaciū ē grauissimuz in genere mendaciorū vt dictū ē in ꝗmone p̄cedenti. Si vero falsa significatio fit circa aliq̄d cui⁹ cognitio ptinet ad homīs bonū: puta q̄ ptinent ad pfectionē scietie ⁊ īformationē morū: tale mendaciū inꝗtum infert damnū opinionis ꝓximo ꝓtrariat̃ charitati q̄tū ad dilectionez ꝓximi: vnde ē pctm̄ mortale. Si vero sit opinio falsa ex mendacio generata circa aliq̄d de quo nō refert vtr̄ sic vl'alit̃ cognoscat̃: tūc ex tali mendacio non dānificat̃ ꝓximus: sicut si quis fallat̃ in aliquib⁹ pticularib⁹ contingentib⁹ ad se non ptinētib⁹: ⁊ tale mendacium in se nō ē mortale pctm̄. Scōo modo mendaciū charitati ꝓtrariat̃ rōne finis intenti: puta qō aut dicit̃ in iniuriā dei semp est mortale peccatū vtpote christiane religioni ꝓtrariū: aut ōr ī nocumētum ꝓximi q̄tū ad psonā: famam vel diuitias: ⁊ ꝗm b̄ ē mortale peccatū: cū nocere ꝓxio sit mortale pctm̄: ⁊ cū ex sola intētiōe peccati mortalis aliquis mortaliter peccet: ideo solus hmōi conat⁹ xbo ꝓcōstituit mortale pctm̄ etiā si nō sortiat̃ effectū. Si xo finis intentus nō fuerit charitati ꝓtrari⁹ tūc mendaciū ꝗm hanc rōnem nō erit mortale pctm̄: sicut apparet ī mēdacio iocoso in q̄ intendit̃ aliq̄ leuis delectatio: ⁊ in mēdacio officioso in quo intendit̃ etiā vtilitas ꝓximi. Tertio mō mendacium charitati ꝓtrariat̃ p accidens: puta rōne scādali vel cuiuscūq̄s damni ꝓsequentis: ⁊ sic erit etiam pctm̄ mortale dū sez q̄s non veret̃ ꝓpter scādalum publice mentiri: hec ille. Istud tñ tertiū membrū latiꝰ ꝓsequitur Asten. li. j. ti. xxxvj. ar. iiij. dicēs q̄ p accidēs etiā mendaciū iocosū ⁊ officiosū potest esse mortale pctm̄: ⁊ hoc q̄drupliciter. Primo rōne nocumēti: vt cuz mētiens videret ꝓbabiliter ex suo mēdacio īminere alicui aliq̄ō notabile nocumentū: q̄uis illud mendaciū nō esset ad hoc ordinatum. Scōo mō rōne nimie libidinis siue cōplacentie seu delectationis: qō ꝓtingit in mendacio iocoso: puta ꝗm Rod. cum aliq̄s suā vl'alteri⁹ cōplacentiā siue delectationē in suo mēdacio delectioni dei ⁊ mādatorū ei⁹ preponeret: tūc enī ī tali mēdacio mortaliter peccaret: vñ xxv. di. §. crimīs: ibi ponunt̃ xba Augu. dicētis: nullū pctm̄ adeo veniale ē qō non fiat mortale si placet: secus tñ si talis delectatio sub deo eēt: sicut etiaz mortalit̃ peccaret q̄ ꝓpriā vxorē cum tāta delectatione cognosceret q̄ etiam eadem facere si vxor sua nō eēt. Tertio mō rōne ꝓtēptus etiam in mēdacio iocoso: vt cuz q̄s p indifferēti et p nihilo habet dicere tota die mēdacia iocosa quasi eēnt vera sicut faciūt mimi et ioculatores ⁊ sil'es ꝗm Hostiē. ar. xxv. dis. x. al's: secus est in alijs q̄b⁹ hoc accidit forte raro vel ex euentu: vnde dicit glo. sup illud qō nō fiat criminale. i. cui⁹ assiduitas ⁊ ꝓtēptus vitādi veniale nō fiat mortale: vñ q̄dam dicūt q̄ tñ ipe ꝓtemptus venialium mortale pctm̄ est: et ꝗm hoc exponē: fit mortale: id est p cōtemptuz fit mortale: sicut etiam accedit verbum ad elemetuz et fit sacramētū: vt. j. q. j. c. detrahe. Unde si Ray. ⁊ Hosti. quando dixerunt mendacia iocosa esse pniciosa: ⁊ mortalia peccata intellexerunt hoc modo sez rōne alicui⁹ circūstantie: puta ꝓtemptus vl'libidinis vel nocumenti vel scandali: tunc bñ dixerūt: sed si hoc intellexerūt ratione sue speciei: tunc cōtrarium sentire videt̃ Tho. Alex. An. Bonauē. Richar. ⁊ alij theologi quibus est magis assentiēdū. Quarto modo charitati cōtrariatur ratiōe scādali. Scandalum autem fieri ꝓtingere pōt ex multis

causis: ⁊ contingit frequēter ratiōe circū/
stantie psone: vt cuz mentiens est pfectus
⁊ quo ad vite statū ⁊ quo ad reputationez
hominū. In tali enī si ꝓscientia dictet sibi
ꝓbabiliter q̄ ex suo mendacio sequet scā/
dalum: tunc mēdaciū est mortale peccatū:
secus tamen si sit pfectus non tamē opini/
one hominū: licz enī tali sit grauius pecca
tū q̄ in homine impfecto: non tamē ē mor/
tale: quia non subiacet scandalum: ⁊ sic in
telligi ꝑt qd̄ dic̄ Augu. sup illo ps̄. v. Per
des omnes qui loquūtur mendaciū: ⁊ po
nitur. xxij. q. ij. c. ne quis: si quis inq̄t forte
non velit ad istam visibilem mortem homi
nem ꝓdere: paratus esse debet vex occul/
tare non falsum dicere: vt neq̄ ꝓdat neq̄
mentiat: neq̄ occidat animaz suam ꝑ cor/
pore alteri⁹: ⁊ itex dicit li. de mendacio: q̄
pfectorum est p̄ceptum: non tm̄ non menti
ri sed nec velle mentiri. Sed de hoc latius
B videt in sermone sequēti. Secūdo ve/
ro queri pōt quot modis mendaciū offici/
osum cōmitti pōt quibus alleuiat ei⁹ pec/
catum. Ad hoc dicendū q̄ principaliter q̄t/
tuor modis a contrario sensu: sicut enī q̄t/
tuor modis cōmittitur mendaciū in alteri
us detrimentū: sic ecōtra quattuor modis
cōmittitur in alterius cōmodum ⁊ nullius
detrimentū. Primo modo cōmittit in fa/
uorem christiane religionis et salutis aīa/
rū: de quo dicit Augu. xxij. q. ij. in. c. p̄mū
circa fi. q̄ ad sempiternā salutem null⁹ de
ducēdus ē opitulāte mēdacio: vbi querit
glo. sed qualiter pōt aliquis ad eternā sa/
lutem duci ꝑ peccatū: ⁊ respōdet q̄ indire/
cte: vt si monach⁹ dicat regulā suaz ē dul
cem: ⁊ ꝑ tale mendaciū lucret aliquē chri/
sto: ⁊ ē simile. j. q. ij. c. q̄pio. xlv. di. c. de iu/
deis. Si q̄ q̄rit an liceat alicui dicere men
daciū vt ad fidē vel religionē alliciat ꝓxi
mū. Ridet Bonauē. q̄ non: qz de⁹ nostro
mēdacio nō indiget: neq̄ debet aliq̄s cre/
dere q̄ aliq̄s ꝓuertat ꝑ falsā suggestionē:
sed potius ꝑ spūsancti inspirationē: qz vt
dicit Greg. Inuanum laborat lingua do
ctoris nisi intus opetur grā saluatoris: ve
rūtamē cū non pōt aliquis ꝑ causa maio/
ri mentiri q̄ ꝑ ꝓseruatiōe spūalis boni vl
annexi bono spūali: ideo mēdacium illud
est leuissimū quod fit pro ꝓseruatione vel
augmēto fidei vl christiane religionis aut
spūalis ꝓfectus: tale mendaciū dixisse le/
gitur Rachel que cū Jacob viro suo clam
fugiēs: vt habet Geñ. xxxj. Furata ē ido/
la patris sui: non tamen ad colēdū sed ad
subtrahendū a patre occastonē idolatrie:
⁊ sic non fecit furtum ꝓpte loquendo: cū/
q̄ laban insecutus cōquereret de sublati/
one deoruz suoꝝ: ⁊ Jacob respōdisset apō
quēcunq̄ inueneris deos tuos neces coā
fratribus suis: nesciens q̄ Rachel esset fu
rata patris idola. Intrauit Laban ad que
rendū ea: festinansq̄ Rachel abscondit ea
subter stramenta. id ē sellam cameli ⁊ sedit
desup: ꝓpinquātiq̄ patri ait: Ne irascat
dñs meus q̄ coram te assurgere nequeo: qz
iuxta consuetudinem feminarū nunc acci
dit mihi: ⁊ hoc mendacio delusit eum ne i/
ueniret idola sua: vt vel sic cōuertere ad
deum verū. Similiter ⁊ Jehu zelo religio
nis dei postq̄ ꝓcussit omnes de domo Ach/
ab ⁊ etiaz notos eius: qui scz suspecti erāt
ne sibi fauerēt ⁊ suis: iuxta beneplacitum
dei ꝕm q̄ habet. iij. Reg. x. vt etiaz omnes
ꝓphetas Baal simul interficeret vsus est
tali mendacio: nam interfecto Joram rege
israel qui fouebat eos: multi ex eis fugerāt
⁊ se absconderant: quos Jehu cōgregare
volēs simulabat se Baal velle colere ⁊ ei⁹
sacerdotes honorare: ꝓgregauit enī popu
lum samarie: et ait ī dolo. Ampliare volo
cultum Baal: vocate ꝓphetas ei⁹ ⁊ sacer/
dotes: quicunq̄ defuerit non viuet sacrifi
cium enī grande est mihi Baal: ⁊ venerūt
omnes serui Baal nec vnus defuit: imple
taq̄ est domus Baal: cunq̄ diligenter p/
scrutatus esset ne quis eoruz deesset vl aliq̄
quis ex alijs interesset: iussit omnes inter/
fici: Baalq̄ ⁊ domū ei⁹ destrui: ⁊ fecerunt
ꝑ ea latrinas in detestationez idolatrie et
vt cōmunitati deseruiret ī tali necessitate.
Ceterum quidā dicere conant etiā Abra/
am incidisse tale mendaciū: cuz iturus ad
montem in quo putabat se Jsaac īmolatu
rum: dixit ad pueros suos: expectate h̄ cū
asino: ego ⁊ puer illuc vsq̄ ꝓperātes post
q̄ adorauerimus reuertemur ad vos: hoc
enim dixit ne impediret eius obedientiaz
pficiendam si p̄sentes essent: vnde dicunt
q̄ Abraam nō intēdebat q̄ Jsaac cū eo re
uerteret: quia disposuit eum oīno propter
obedientiā īmolare: licz pueris de reuersi
one dicebat. Sed non videt verisimile q̄
tantus ꝓpheta ⁊ tā singularis patriarcha
in tam pfectissimi operis obedientia cōsti/
tutus vel minimū mendaciuz ꝓtulerit. Et
ideo dicendū q̄ exquo deus Abrae iam ꝑ
miserat supra. xvij. c. q̄ de Jsaac reges ori
rentur: ⁊. xxj. c. dixerat: in Jsaac vocabit
tibi semen: ideo firmiter tenebat verbum
dei esse verum: ⁊ ex hoc Abraam immola/
re volens Jsaac: firmiter credidit q̄ ipsuz
immolatuz a mortuis deus suscitaret: ⁊ in
eo suum promissum compleret. Et hoc est
quod dicit apostol⁹ Heb. xj. Fide obtulit
Abraam Jsaac cum tentaret vt vnigeni/
tum offerret in quo susceperat ꝓmissiōes:
ad quem dictum est in Jsaac vocabitur ti/
bi semen arbitrans q̄ a morte suscitare po
tens ē deus: vel vt dicit Amb. in li. de pa/
triarchis: ⁊ ponit. xxij. q. ij. c. prophetauit
scz Abraam qd̄ ignorabat: ipse sol⁹ redire
disponebat īmolato filio sed dñs p os ei⁹
locutus ē qd̄ parabat: captiose autē: id est
caute loq̄bat cū seruulis ne cognito nego
cio aut impediret eū aliq̄s aut gemitu ob/
streperet aut fletu. Hsosa querit ibidē: nū/
quid volūtas Abrae fuit ꝓtraria volūtati
dei. Respōdet q̄ nō: sed ipsa volita fuerūt
cōtraria: Abraā enī filium volebat interfi
cere: ⁊ deus hocp̄m nolebat scz q̄ interfi/
cereť: sed volebat Abraā filium suum vel
le interficere: ⁊ sic erat eadē volūtas. Se
cundo modo cōmitti pōt officiosum mēda
cium ob cōseruationē fame vel charitatis
mutue: q̄ duo sunt homini maxīe ad vitaz
p̄sentem deducendā ⁊ vitā eternā ꝓmerē
dam necessaria: vt enī Prouer. xxij. Meli
us est nomē bonū q̄ diuitie multe sup au
rum ⁊ argentū grā bona. Et itex Eccs. vij
Meli⁹ ē nomen bonū q̄ vnguenta p̄ciosa.
Et Eccli. xlj. Curā habe de bono nomine:
hoc enī magis ꝓmanebit tibi q̄ mille the/
sauri magni ⁊ p̄ciosi. Sic de charitate dici
tur Prouer. x. Āniuersa delicta opit cha/
ritas. Et apostol⁹. j. Cor. xiij. Si linguis
hoīm loquar ⁊ angelox ⁊ cetera mlta que
ꝓsequit ibidē de charitate sine qua nihil
sumus vtrūq̄ aut q̄dam discipul⁹ in vitas
patx officioso mendacio ꝓseruare studuit
scz famā bonam in abbate ꝓprio: ⁊ chari/
tatē in alio quē abbas expelli iussit a cella
sibi ꝓcessa: motus inuidia vt lati⁹ patz ibi
dem: vnde ad ꝓseruationē bone fame. Ele
azar⁹ vn⁹ de excellentiorib⁹ scribax in scię/
tia: virtute ⁊ fama p̄elegit mortē subire ne
pateret aliquod detrimentū fame: cuz enī
vt dicit. ij. Mach. vj. Per violentiam car
nificum compelleret carnem porcinā mā/
ducare nec ille ꝓpter mādatum dei vellet
acq̄escere: tunc iniqua miseratione cōmoti
obtulerūt ei carnes licitas ad edēdū vt sic
simularet manducasse sicut rex imperaue
rat ⁊ sic infamia notaret dereliquisse scz le
gem dei: vnde in tali casu non erat licituz
edere carnes alias licitas eo q̄ ī tali ficti/
one erat falsitas ⁊ mendaciū fictio et alio/
rum seductio: que considerās Eleazarus
cito respondit se permitti velle ad infernū
id est potius omnem sustinere penam q̄ fa
cere talem fictionem: non inquit etati no/
stre dignum est fingere vt multi adolescē/
tium arbitrantes Eleazax nonaginta an/
noxꝝ trāsisse ad vitā alienigenax ⁊ ipi ꝓpt
meā simulationē ⁊ ꝓpter modicū corrupti
bilis vite tp̄s decipiāt: ⁊ ꝓpter hoc macu
lam scz infamie coā hoīb⁹ et execratiōem
scz coā deo ⁊ angelis ei⁹ mec senectuti cō/
quirā ⁊ his dictis crudeli morte mulctat⁹
est: vt etiā adolescētib⁹ exemplum forte re
linqueret. Tertio mō cōmittit aliqū mē
daciū officiosū ꝑ ꝓseruatiōe violentie cor
poralis: ⁊ h̄ duplicit. Primo vt ꝓseruet a
corporali corruptiōe: ⁊ h̄ mēdacium ponit
Aug. ī dicto. c. p̄mū ēē octauū gen⁹ mēda/
cij qd̄ ⁊ nulli obest: ⁊ ad h̄ ꝓdest vt ab īmū
dicia corpali aliquam tuat. Sup hoc que/
ri pōt vtruz aliqua sibi videns īminere pe
riculum amittendi castitatē licebit ei men
tiri ꝓpter hoc periculum euitandū. Ad h̄
dicenduz ꝕm Alex. an. ⁊ Bonauen. q̄ ille
qui est in tali periculo ꝓstitutus si ē pfect⁹
amator cōtinentie sic q̄ potest cōfidere de
ꝓtinentia mētis: tūc mentiri non debet ꝑ
vitanda corruptione carnis: quia sicut di/
xit beata Lucia: Si me inuitā violaueris
castitas mihi duplicabit ad coronaz: ī tali
enī ēē posset passio illa sine culpa. Si aūt ē
imperfectus tūc rōnabiliter timere debet
q̄ succūberet si ad statū illū veniret: ⁊ iō
ei ꝓcedit euadere periculū maiozis pecca/
ti ꝑ min⁹ petīs. Ali sani⁹ est illi falsū aliq̄d
dicere q̄ illā possionē sustinere. Et hoc est
quod dicit Augu. lib. de mendacio: q̄ illa
peccata que ita cōmittunt in homīe vt eū
faciant īmundū: ⁊ in peccatis nr̄is vitare
debem⁹: ac ꝑ h̄ nec peccata dicēda sūt: qz
ideo fiunt vt īmundicia euitet: qd̄ ītelligi
dz nō q̄ nō sūt peccata simplicit: ſ q̄ non
sūt grauia. Et sicut dictū est de viro impfe
cto respectu sui: sic etiā dicenduz ē de viro
imperfecto respectu alteri⁹ imperfecti ꝕm
Bonauē. Secō vero vt ꝓseruet a corpali
lesione: ⁊ hoc mendaciū ponit Augu. esse
septimum in dicto. c. primū vbi dicit septi/
mum genus mendacij est quod ⁊ nulli ob/

est ⁊ prodest alicui: velut si nolēs hominē ad mortem q̃situm ꝓdere mentiat. Unde si queritur vtrum liceat alicui mentiri pro cōseruanda alterius vita. Respōdet Pe. q̃ non: nec etiam impfecto: licitum est enī impfecto veritatem occultare sed non falsitatem dicere fm Augu. xxij.q.ij.c. si quis ad te confugerit qui de mendacio tuo posit a morte liberari: non es mētiturus: os enī quod mentit occidit animā: cum ergo mendacio vita eterna amittit nunq̃ post cuius q̃ vita corporali mentiendū est: ⁊ ibi c. faciat homo: ⁊ c. oīne genus. Ex his ptz q̃ etiam imperfectus de queito ad mortē aut debet celare veritatem sic q̃ nō ꝓmat falsitatem: querens scz sophistice seu figuratiue deludendo vel oīno tacendo vel expresse: se non indicatur asserendo: sed non debet falsum dicere. Qz si ex eo q̃ nō mentitur iacturam accipiunt: non tamē ipe ꝓdit. Hoc autem mendacium inciderūt obstetrices Exo.j. de quibus doctores diuersimode loquūtur: nam quidaz dicunt eas in illo mendacio mortaliter peccasse ex eo q̃ pcessit earum mendaciū ex amore libidinoso vite sue: quaz magis diligebant q̃ ipam veritatem: que tamen erat eo tēpore cōfitenda quādo fuerunt interrogate a iudice: ⁊ hoc in iudicio: ⁊ ꝑ videt velle glo. Bar. bnx. in. c. si quelibet. xxij. q. ij. vbi dicit: ex hoc loco videtur q̃ iste mulieres q̃ mentite fuerant ꝓ salute alterius peccauerunt mortaliter: qz ꝓ veniali peccato nullus priuat eterna salute. Augu. tamen dicit eas venialiter peccasse: sz vt patet ī glosa Gregō. sup Exo. vnde sumptuz est illud c. iste mulieres bis fuerūt mentite: ꝓmo ꝓ mittendo Pharaoni q̃ omnes masculos interficerent: sed tūc habebant in ꝓposito q̃ non interficerent: illud peccatū fuit veniale: quia fuit ꝓ vita illoz cōseruanda: ⁊ de illo loquit Augu. postea Xo pueris reseruatis cū redarguerent a pharaone sūt mentite cum dicebant hebreorū mulieres habere scientiam obstetricādi ⁊ tūc nō fuerunt mētite ꝓ vita puerorum: quia illi iam erant seruati: sed ꝓ vita ꝓpria ne interficerent: ⁊ hoc mendaciū fuit mortale: et ꝓpt hoc dānate fuerunt: sz ille modus dicendi fm Bonauē. est calūniabilis: quia dux videtur dicere q̃ aliquis mendaciū aliquod leue dicēs ꝓ salute corpis sui mortalit pecet: dicit etiaz de eis Tho. scōa. 2ᵉ. q. cx. et Alex. in. iij. sūme: ⁊ Richar. in. iij. d quibꝰ gēra breuitatis supsedeo. Preterea si obijcitur de Abraā qui timore mortis dixit vxorem suā Sarā esse sororē suaz vt patz Heb. xx. Ad hoc rndet Augu. in q̃stionibꝰ geneseos: ⁊ ponit. xxij. q. ij. c. querit: q̃ Abraā veritatē voluit celari nō mendaciū dici: soror enī dicit: qz filia fratris erat: vñ ipe dixit Heb. xx. Vere soror mea est filia patris mei ⁊ nō mtris mee. Et Isaac Heb. xxvj. dixit de Rebecca vxore sua q̃ sororꝰ eiꝰ eēt qz fuit eiꝰ soror ⁊ vxor. Quarto mō cōmittit mendaciū officiosum ꝓ ꝓseruatiōe vel adeptione rex tpaliū nulli tñ iniuriā faciēdo: ⁊ hoc ponit Augu. esse sextū genꝰ mendacij in dicto. c. primū: qd ⁊ nulli obest et alicui ꝓdest: velut si q̃spiam pecuniaz alicuius iniuste tollēdā sciens vbi sit se nescire mētiat: glosa sup Xbo iniuste: secꝰ si iuste: vt si fieret auctē iudicis: ⁊ sic mēdaciū istud fit ad euitandū iniustū damnū si debet euadere mortalē culpā: ⁊ idem ē cū fit mendaciū ad adipiscendū iniustum lucrū vel cōmodū. Si tñ fieret ad euitādū iustū damnū vel adipiscendū iustū cōmodū vel lucrū tūc nō euaderet mortalē culpā: tunc enī fieret pniciosū sicut actū legit Actꝰ. v. in anania ⁊ saphyra vxore sua qui fraudātes de ꝑcio agri ⁊ ob hoc mendaciū dicentes mortaliter peccauerūt: vñ ad vocē Petri subita morte mulctati sunt. Hic queri pōt vtꝰ virgines dicentes se meretrices ⁊ ꝓ hoc ingrediētes monasteriū institutū solum ad recipiendū meretrices penitentes ⁊ non alias: pñt ibidez remanere. Ad hoc rndet Jo. an. in. c. j. de reli. do. li. vj. in nouella: q̃ talis receptio nō tenet nec ibi saluari pñt fraude durāte q̃ reuelata debent expelli: vt de leg. c. cū dilecti. Mā vt dicit xxxiij. q. v. in. c. notificasti: oīni homini ad monachicā vitā tendenti legaliter iuste ⁊ sancte pagendū ē: ⁊ ideo q̃cunq̃ religionē intrauerit ⁊ req̃sit vel nō req̃sit aliqd mēdacium ꝓtulerit: cuiꝰ veritati cognita fm laudabilē ordinis institutiōez a receptiōe refutādus eēt: tūc mortaliter peccat qz talia falsa negare vel affirmare mēdaciū pernicioſū est ꝓtra ꝓfectū religionis: vnde ꝓ virgines sic ingressas occupāt loca monasterij ad numerꝫ quo plures non pñt absq̃ penuria sustētari: ⁊ sic auferēt ingrediendi facultas meretricibꝰ penitere volentibus: cum ipaꝫ receptio nō teneret: vt ptz in dicto. c. j. H. j. ⁊ sic remanerent in pctō ⁊ fieret ꝗ mentē instituentis. Ad laudē dei.

Vtrū omne mēdaciū sit peccatū ac etiā mortale in viris ꝓfectis ⁊ q̃ mēdaciū iocosum q̃ttuor modis cōmittit: Sermo IX

Qu loqueris contra primū tuū falsum testimoniū

Exod. xx. Tertio loco recte videdum est de tertio genere mendaciorꝫ quod dicit mendaciū iocosum: qd etiā ab Aug. vocat merū mendaciū: vt patet. xxij. q. ij. in. c. primū. vbi subdit: q̃ quoddā mendacium fit sola intentiōe mentiēdi: fallendiq̃ libidine: qd est merū mendaciū: qz nō agrauat ꝓpter intentionē nocendi: nec minuit ꝓpter intentionē ꝓdessendi. Ad cuius euidentiā ꝓmo queri pōt: vtrū oīne mēdacium sit peccatū: ꝑsertim cum mendaciū ob hoc peccatū esse videat q̃ ꝓ ipsū homo primū suum decipiat. Dicit enim Augꝰ. in li. de mendacio: q̃ quisquis esse genus aliqd mendacij quod peccatū nō sic putauerit: decipiet seipsum turpiter: cum bonestum se deceptorem arbitret alioꝫ: sed non omne mendaciū est deceptiōis causa: quia ꝓ mendaciū iocosum nullus decipit: non enim ad hoc dicunt huiusmodi mendacia vt credant sed ꝓpter delectationē solum: que delectatio plerūq̃ necessaria videt et tristibus ⁊ infirmis: vnde ⁊ hypbolice locutiōes quādoq̃ reptunt in sacra scriptura. Ad hoc dicendum fm Tho. scōa 2ᵉ. q. cx. Qz illud qd est fm se malum ex genere nullo modo potest esse bonū ⁊ licitū: qz ad hoc q̃ aliquid sit bonū requirit q̃ omnia recte cōcurrant. Bonū enim est ex integra causa: malū aūt a singularibꝰ defectibꝰ: vt dixit Dionysiꝰ: iiij. c. de diui. no. mendaciū autē est malū ex genere: est enim actus cadens supra materiā indebitā: cū enī voces naturalit sūt signa intellectū innaturale est ⁊ indebitū q̃ aliquis significet voce id qd non habet in mente. Hinc dicit pbus in iiij. Ethic. q̃ mendaciū est ꝓ se prauū ⁊ fugiendū: verū aūt bonū ⁊ laudabile. Oīne nāq̃ mendaciū sic fm se malū est ⁊ peccatū q̃ nullo pacto: nullo fine: nulla dispēsatione humana vel diuina bene fieri potest. Et hoc Augꝰ. exp̄sse dicit in li. de mendacio. ⁊ nitit multiplicit phare: ⁊ ī hoc cōueniunt doctores: vt dicit Bonauē. ⁊ huiꝰ rō est: qz fm Asten. li. j. ti. xxxvj. Duplicit dicit aliqd esse malū: scz aut ex genere actus: vt cū actus sup materiā indebitā transit: aut ex malicia intētiōis. Potest aūt actus trāsire sup materiā duplicit. s. respectu dei ⁊ respectu ꝓximi. Si q̃ respectu dei: sic est malū in se ⁊ fm se: nec vllo mō pōt fieri bñ vt ē deū odire. Si respectu ꝓximi vt nocere ꝓximo: sic est malū in se nō tñ fm se: vñ pōt aliquo fine bñ fieri: qz pōt ibidē intētio recta supuenire. Si aūt aliquid ē malū ex malicia intentiōis: tūc siue sit respectu dei siue respectu ꝓximi simpliciter est malū: ⁊ nullo fine bñ fieri pōt: qz dicit ꝓuationē debiti finis: tale aūt est mendaciū: qz nō tñ dicit malū ex hoc q̃ transit sup materiā indebitā: sed etiā qz habet intentionis maliciā: hec ille. Ñ oīne mēdaciū est peccatū: sic etiā dicit Augꝰ. li. de mendacio. ⁊ idē dicit sup illud ps. v. Perdes oēs qui loquūt mendaciū: et ponit. xxij. q. ij. in. c. ne quis. vbi sbdit: Duo Xo sunt genera mēdaciorꝫ in quibus nō est magna culpa: sed tñ nō sunt sine culpa: cū aut iocamur aut ꝓximo cōsulendo mētimur: illud aūt ꝓmū ī iocādo iō nō est pniciosum: qz nō fallit: nouit enī ille cui dicit iocādi causa fuisse dictū. Secūdū autē ideo mitiꝰ est: qz retinet nōnullā beniuolētiā: hoc ibi. Ad argumentū q̃ rndet q̃ operatio aliqua cōsiderari pōt duplicit. Uno mō fm seipam. Alio mō ex parte opantis. Mēdaciū q̃ iocosum ex ipo genere opis rationē habet fallēdi: q̃uis ex intentiōe dicētis nō dicat ad fallendū: nec etiā fallat ex mō dicēdi: nec est sile de hypbolicis aut q̃buscūq̃ figuratiuis locutiōibꝰ q̃ reptunt ī sacra scriptura: qz sic Augꝰ. dicit li. de mēdacio: quicq̃d figuratiue fit aut dicit non est mēdaciū: oīs enī enūciatio ad id quod enūciat referenda est: oīne aūt figurate factū aut dictū hoc enūciat qd significat eis quibꝰ ad intelligendū platū est. Secūdo Xo queri pōt: vtrū oīne mēdaciū sit mortale peccatū in viris ꝓfectis: ꝑsertim dum dicat Aug. li. de mēdacio: q̃ ꝓfectorꝫ p̄ceptū est nō solū nō mentiri sed nec velle mētiri: cōtra p̄ceptū autē facere est mortale peccatū. In cuiꝰ argumentū dicit idē Aug. xxij. dist. ij. c. ne q̃s arbitret ꝓfectū ⁊ spūalē hominē ꝓ ista tpali vita sua vel alteriꝰ morte cuiꝰ nō occidit aīa debere mētiri: hoc ibi. Sed mēdaciū officiosum videt leuissimū: vtpote qd alicui ꝓdest nlli nocet. Ad hoc breuiter dicendū: q̃ circa hāc materiā sunt due opiniones. Prima dicit q̃ illa mēdac

cia que venialia sunt in impfectis: vt men/
daciũ iocosum ⁊ officiosum: sunt etiã veni
alia in pfectis magis tamẽ grauia iudicã/
tur: ⁊ dicit hic pfectus fm Ray. et Hosti.
vir claustralis siue religiosus qui ex toto
renũciauit mũdo: multomagis fm Hosti.
episcopus qui.s. pcellit in dignitate: ita p/
eminere debet alijs in religione ⁊ sanctita/
te: vel etiã vir pfectus dicit fm Hugo. Jo.
vt Hosti. refert: ille qui si decederet statim
ad patriã euolaret: ⁊ ista opinio magl pla/
cet Ray. ⁊ Tho. ⁊ qui tenẽt eam ad verba
Aug. rñdent: vt dicit Bonauen. q Aug⁹.
nõ intẽdit dicere q p̃ dicta mẽdacia sint vi
ris pfectis peccata mortalia: sed q sunt in
eis grauiora ⁊ magl indecẽtia: qz mẽtiẽdo
se ⁊ alios ad mortẽ disponũt. Et Alexã. in
iij. dicit: q cum Aug. dicit sup illud ps. v.
Perdes omnes qui loquunt mendaciũ:
scz in dicto. c. ne quis. q vir pfectus men/
tiri hõ debet p ꝓseruanda alterius vita ne
pdat animã suã: nõ intendit dicere q pfe/
ctus quocũq; mendacio mentiat mortaliẽ
peccat: sed q semp vitare scandalũ debet
ne p vita alicui⁹ seruanda discrimẽ cõmit/
tat in animã suaz: ꝓter enĩ veniale citius
veniet ad mortale. Unde cũ dicit dũ vitam
alterius seruat supple mẽdacio veniali ani
mã suam pdat: id est aliqũ pdere cõtingat
mẽdacio mortali. Et qz nescit virũ vtrum
mendaciũ ꝓueniat ex radice siue libidine:
id est amore mortali vel veniali: ideo dicit
ne forte: vnde nõ asserit ꝓter hoc q pdat
animã suã. Est aũt libido mortalis appeti/
tus animi quo bonis eternis quelibet tẽ/
poralia p̃ponunt: vt vult Aug⁹. li. de men
dacio. Libido ⁊o venialis est appetit⁹ sen
sualitatis vel rõnis quo aliq̃ tpale nimis
diligit tamẽ sub deo: hec Alexã. Et querit
vlteri⁹ nũquid omne mẽdaciũ est ꝓhibitũ ĩ
hoc p̃cepto. s. nõ loqueris ꝫ ꝓximũ tuũ fal
sum testimoniũ. Et rñdet q sic: loquẽdo ꝫ
mẽdacio q̃ ꝓuenit ex libidine mortali: nõ
autem q̃ ꝓuenit ex libidine veniali: sicut
nec ĩ aliis p̃ceptis ꝓhibet culpa venialis.
Et q̃ Aug⁹. dicit li. de mẽdacio: q. s. ĩ nllo
casu mẽtiendũ est: ꝫ intelligit: qz omne mẽ/
daciũ malũ ẽ fm se: ⁊ mẽdaciũ mortale se/
pat a ⁊itate diuina veniale disponit ad se/
patõez: ꝫ Alex. Scẽa ⁊o opinio dicit q mẽ
dacia officiosa sunt sp in pfectis mortalia.
Jocosa ⁊o sunt venialia: ⁊ ꝫ opinio magis
cõsonat verbis Aug. q̃ ponunt in dicto. c.
ne q̃s. vñ Aug. ꝓter magnũ zelũ veritatis
maxime detestat⁹ est mendaciũ: ⁊ illud sal/
tẽ a viris pfectis voluit elongare vt veri/
tas in aliquibus sedẽ solidã inueniret fm
Bonauen. ⁊ hmõi opinionis est etiã glosa
Brix. ibidẽ. q̃ dicit q triplex est gen⁹ men
dacij. s. malignitatis q̃ fit cã decipiẽdi: et
illud omnib⁹ ẽ mortale peccatũ. Jocosita/
tis vbi nemo ledit: ⁊ illud nulli ẽ mortale
peccatũ. Benignitatis siue pietatis q̃ fit
p salute alicui⁹: ⁊ de illo dicit q sit morta
le pfectis: veniale impfectis. Sed q̃re non
est mortale poti⁹ illud peccatũ q̃ fit loco
⁊ p q̃ nulli psunt q̃ istud p q̃ psunt ali/
cui. Rñ. q illud nõ fit ex aĩo: sed istud sic:
⁊ p istud intẽdit decipe: p illud non: ꝫ glo.
Hec tñ mẽdacia iocosa esse venialia in pfe/
ctis sic intelligendũ videt fm Ray. ⁊ Ho/
stien. qñ ille cui dicunt iocosa mẽdacia scit
ea dici cã iocãdi: ⁊ sic videt Aug. velle in
dicto. c. ne q̃s. vbi subdit. Illud autẽ p̃mũ
in iocando mendaciũ ideo nõ est pniciosũ:
quia nõ fallit: nouit enĩ ille cui dicit iocã/
di causa fuisse dictũ: ⁊ hec opinio videt tu
tio: licz ꝑma benignio: fm Hosti. ar. v. di.
c. ad eius. vbi subdit: bonarũ mentiũ est
ibi culpas agnoscere vbi culpa non est. Et
sup illud Roma. xiij. Omne q̃ nõ est ex fi/
de peccatũ est. dicit glo. omne q̃ fit ꝓtra cõ
sciẽtiã edificat ad gehennã: ⁊ huic opinio/
ni Bonauẽ. magis adherere videt: distin
guit tñ rõnabiliter de viris pfectis dicẽs:
q hõ non obligat specialiẽ ad aliq̃d vltra
alios: nisi rõne voti emissi vel officij cõmis/
si vel scandali ĩminentis vel ꝓscie dictan/
tis. Si q̃ viri pfecti sint obligati ad nõ mẽ/
tiendũ aliquo genere mẽdacij cum nõ sint
obligati ad hoc ex p̃cepto nec ex voto nec
ex officio cõmisso: erũt obligati ꝓter scan
dalũ ⁊ cõscie vinculũ: ⁊ ideo distinguendũ
est q quidã sunt pfecti publici: ⁊ quidã p/
fecti occulti: ꝑmis adhibet fides tanq̃ de
cõseruatorib⁹ veritatis. Et quia mendaciũ
deꝑhẽsum facit q hõ nõ credat alteri si ipi
mẽtirent nec aliquib⁹ nec ipsismet crede/
ret: ⁊ sic ⁊itati ꝑiudicaret et alijs occasio
scandali daret: ⁊ iõ tales debẽt hre cõsci/
entiã q p nulla re dicãt mẽdaciũ ꝓter vi
tandũ scandalũ ⁊ veritatis contemptũ: qñ
ergo mẽdaciũ dicũt peccãt mortaliẽ: tũ qz
cõtra cõscientiã faciũt: tum qz alios actiue
scandalizant: ⁊ hoc est verũ nisi certũ esset
q mendaciũ non detegeret: non autem sic
scandalizant de impfectis vel de perfectis
occultis: ⁊ ideo tales non sic obligant ad

omne mendaciũ euitandum: hec ille. Et
nota hic generaliter q fm Augu. in sacra
scriptura inducunt aliquo q sancto q patrũ
gesta tanq̃ exempla pfecte ⁊tutis: de qui/
bus non est existimandũ eos fuisse menti/
tos: vt cũ Abraam Genẽ. xxij. dixit ad pue/
ros se cum filio post ĩmolationem victime
reuersurũ: quia fm Alchuinũ ⁊ si filiũ in/
tendebat ĩmolare: credebat tamẽ vt dicit
Apostol⁹: q eũ domin⁹ resuscitaret: vt di/
etũ est in sermone p̃cedenti. Si qua tamen
ꝓ eorũ dictis mendacia videant: intelligi
debẽt esse dicta figuraliẽ ⁊ ꝓphetice. Qui/
dam etiã laudant in scripturis non ꝓter
pfectam virtutẽ: sed ꝓter quãdam virtu/
tis indolem: quia scz in eis apparebat ali/
quis affectus laudabilis ex quo mouebã/
tur ad aliqua indebita facienda: ⁊ sic Ju
dith laudat: nõ qz Holoferni mentita est:
sed ꝓter affectũ quẽ habuit ad salutẽ po/
puli p quo se periculis exposuit: licz etiã di
ci possit q eius verba sunt fm aliquẽ intel
lectũ mysticũ vera. Unde fm glo. ibidem
nõ dixit illa adulatorie mẽtiendo sed futu/
ra ꝓphetie p̃dicendo: verũtamen quicquid
sit ĩ veteri testamẽto plura pmittunt quo/
rũ exemplis hodie vti nõ licet. Aũ de hoc
dicit Gregori⁹ ⁊ ponit. xxij. q. ij. c. Si q̃s p
vetus testamentũ vult suum tueri menda/
ciũ: quia minus illic quibusdã fortasse no/
cuerit. Dicat necesse est rerum alienarũ ra/
ptũ: scz quẽ fecerũt filij israel: vt. xiiij. q. v.
c. dixit. dicat retributionẽ iniurie que infir
mis illic cõcessa sunt sibi nocere non posse:
glo. tunc enĩ licuit auctoritate ꝓria vlcisci
iniurias: vt. xxij. q. iiij. c. cum in lege. et. q.
v. si audieris. Sequit: que oĩa cunctis li/
quet quãta animaduersione veritas inse/
quit que nobis iam significatiõis siue vm/
bra postposita in vera carne delectat: glo/
sa insequit: cum dicit mihi vindictã ⁊ ego
retribuã: cum dixit: si quis te percusserit in
vnam maxillã prebe ei aliã. Mendaciũ
ligit iocosum vel ociosum similiẽ quattuor
modis cõmittit. Primo sola libidine men/
tiendi ⁊ fallendi: quod merũ est mendaciũ
fm Augu. xxij. q. ij. c. j. vbi ponit hoc esse
quartũ mendaciũ: aliqui tamẽ textus ha/
bent mirũ pro merũ: quasi diceret fm glo/
saz: mirũ est q ita vult aliquis mentiri vbi
nulla vertit vtilitas. De hoc autem men/
dacio q̃ fit sola mentiendi vel fallendi li/
bidine: vt cum quis delectat in astutia cõ/
ponẽdi mẽdacia. Unde dicit Asteñ. q hoc
non intelligit de libidine decipiendi: sed
de libidine falsum dicendi: quia dicit hoc
fieri mendaciũ sola libidine mentiẽdi. Nã
quia libido dicit a libendo: nihil habet ꝫ
mendaciũ neq; in se neq; in eam extra illũ
in quo est libido: scz mentientẽ: ꝓter q̃
etiam Aug⁹. vt dictũ est vocat ipsum men/
daciũ merũ: non sic est de alijs mendacijs:
quia illa causam habent extra mentientẽ:
scz nocẽdi: iuuandi: placendi vel delectã/
di. Et nota q libido dupliciter dici potest.
Uno modo stricte ⁊ ꝓprie fm q dicit Au/
gustin⁹: q libido est appetitus animi quo
aliquod temporale p̃ponit eterno bono: ⁊
sic non est radix nisi mortalium peccatorũ:
vnde quãdo mendaciũ istud ꝓcedit ex hu
iusmodi libidine: tunc semp est peccatum
mortale. Cuius libidinis expressum est si/
gnũ: quãdo quis tñ huiusmodi mẽdacio
inheret q in se sentiat illud nihilomin⁹ di/
cturũ: ꝗuis esset a deo ꝓhibitum: sicut cõ/
muniter cõtingit in histrionibus: ⁊ idẽ est
ĩmo peius esset si ex cõtemptu scz dei man/
data nihilipẽdẽs talia nõ dimiteret. Alio
modo talis libido accipitur cõmuniter vel
large: scz prout est radix non tñ mortaliũ
sed etiã venialiũ: vnde quãdoq; mẽdaciũ
hoc ꝓcedit ex huiusmodi libidine que pre/
ponit eternũ bonũ cuicũq; bono tempora/
li: tunc nõ est mortale peccatũ sed veniale:
⁊ sic accipit Augustinus hoc mendaciũ in
dicto. c. ne quis. dicit tamẽ in c. primũ. non
est mentiendũ. iiij. genere scz mendacij p/
pter mendacij libidinẽ que p seipsam viti/
osa est. De quo genere dicit Prouerb. xx.
Suauis est homini panis mẽdacij: ⁊ post/
ea implebit os eius calculo: scz ignito: nõ
tamẽ illo quem angelus forcipe tulerat de
altari purgans eo os Esaie: vt habet eius/
dem. vj. sed ignito calculo sumpto de infer
no ad comburendũ ⁊ non ad purganduz.

Secũdo ⁊o mendaciũ hoc cõmittit cu/
pidine adulandi vel delectandi: ⁊ hoc po/
nit Augustin⁹ esse quintũ genus menda/
cij dicens: Quitum scz genus fit placendi
cupiditate de suaui eloquio: glo. q̃ faciũt
adulatores ad hoc vt placeãt. Et infra: nõ
est mẽtiendũ quito genere: qz nec ipa veri/
tas placẽdi cã homib⁹ nũciãda est: quãto
minus mendaciũ quod p seipsum: qz men/
daciũ est: vtiq; turpe est: nihil enĩ tam di/
uinũ est quod nõ vergit in pniciem: si in eo
quis querit hominũ laudẽ: ar. xcij. dist. c.
cantantes. ⁊ in glo. Hic queri põt vtrum

mendaciũ in adulatione cõmissum iudicã/
dum sit mortale peccatũ: pſertim cum sup
pſ. lxix. Conuertanꝫ statim erubescẽtes.
dicit glo. ꝙ plus nocet lingua adulatoris
q̃ gladius pſecutorum. Ad hoc dicendum
ſm Tho. ſcõa 2ᵉ. q. cxv. ꝙ adulatio tripli/
citer contrariatur charitati: ⁊ p cõsequẽs iu/
dicatur esse peccatũ mortale. Uno modo ra/
tione ipſius materie puta cum quis laudat
alterius peccatũ tanq̃ bonum vel factum
strennuũ: iuxta illud pſ. ix. Quoniã lau/
datur peccator in desiderijs anime sue ꝛc. Et
hoc quia contrariatur dilectioni dei: contra
cui⁹ iusticiã loquitur: ⁊ cõtra dilectionẽ pri
mi quem in peccato fouet: et forte multis
alijs per hoc nocet: ideo tale mendaciũ est
graue. ⁊ plerũq̃ multiplex mortale pecca/
tum. De quo dicit Gregori⁹. xviij. moral. et
ponit dist. xlvj. c. sunt nõnulli. qui dũ ma/
lefacta hominũ laudibus efferunt: augent
q̃ increpare debuerãt. Hinc enĩ p ꝓphetã
Ezech. xiij. dicit: Ue q̃ cõsuunt puluillos
sub omni cubitu manus: ⁊ faciunt cernica
lia sub capite vniuerse etatis. Ad ꝗ quippe
sub cubito puluillus vel cerusical sub capi/
te iacentis ponit vt molliter quiescat: q̃s/
quis ergo male agentibus adulatur: pul/
uillum vel cerusical sub capite vel sub cubi/
to iacẽtis ponit: vt qui corripi ex culpa de/
buerat: ĩ ea fultus laudibus molliter qui/
escat: ⁊ sic vide si placet. Unde in hoc casu
mendaciũ adulatoriũ semper est peccatum
mortale. Secũdo modo contrariatur adula/
tio charitati ratione intentiõis: vt cũ quis
ad hoc adulatur alicui vt ei fraudulẽter no/
ceat corporaliter vel spiritualiter: ⁊ hoc est
graue mortale peccatũ: sicut cõmuniter fa/
ciunt qui procant mulieres: ⁊ eas suis vo/
luntatibus inclinare nituntur: vel qui ver/
bis adulatorijs ad alia pniciosa nituntur al/
licere: vel quomodocũq̃ primos nituntur
iniuste decipere: de hoc enim habet Pro/
uerbiorũ. xxvij. Meliora sunt vulnera di/
ligentis q̃ fraudulenta odientis oscula.
Tertio modo charitati cõtrariatur acciden/
taliter: sicut cum laus adulationis fit alte/
ri occasio peccandi: scz per vanam gloriã:
complacentiã ⁊ similia: quod tamẽ fit p̃ter
intentionem adulatoris: ⁊ hoc fit duobus
modis: vt tangit glo. xxv. dist. §. als. Pri/
mo cum quis in alio nimis extollit bonum
quod habet. Secũdo ꝏ cum quis p adu/
lationem alicui bonũ attribuit quod non
habet: ⁊ vtrumq̃ veniale est in se: secundũ
tamẽ graius est primo. Unde dicit ibidẽ
in textu. Que sunt autem minuta peccata
licz omnib⁹ nota sint: tamen quia longum
est vt omnia replicent: opus est vt ex eis
vel aliqua nominem⁹: ⁊ infra. Si amplius
fiunt blanditus q̃ oportet: si cuiq̃ maiori
pſone aut ex voluntate: aut ex necessitate
adulari voluerit: hoc ibi: ⁊ sic in tali casu
ponit Augustin⁹ adulationem inter pecca
ta venialia: quod sane intelligit: nisi fue/
rint occasio mortalis ruine: tunc enim ſm
Thomã considerandũ est vtrum sit occa/
sio data vel accepta ⁊ qualis ruina sequat
⁊ ſm hoc erit adulatio iudicanda culpa ve
malis vel mortalis. Postro si quis ex sola
auiditate delectandi alios: iocosa profert
mendacia: ille ſm philosophũ vocat pla/
cidus. Si ꝏ hoc facit intentione alicuius
cõmodi vel lucri consequẽdi: vel etiam ali/
cuius mali vel incõmodi euadendi: talis
vocat blanditor vel adulator: ⁊ in vtroq̃
consistit tm veniale peccatũ: nisi ex aliquo
accidenti cõtingeret esse mendaciũ pnicio/
sum: vel nisi ex assiduitate generaret dei
contemptũ: quia tũc fieret mortale pecca/
tum. Tertio proinde mendaciũ: hoc com
mittit appetitu placendi: ⁊ hoc fit p iactan
tiam. Pro quo nota ſm Thomã ſcõa 2ᵉ.
q. cxij. ⁊ Astesi. lib. ij. ti. xxviij. ꝙ iactantia
ꝓprie videt importare ꝙ homo se verbis
extollat. Illa enim que vult homo longi⁹
a se iactare in altum eleuat: tunc autẽ pro/
prie se q̃s extollit quãdo de se supra se ali/
quid dicit. Et hoc dupliciter: vel enim de
se dicit supra id quod de eo homines opi/
nant: vel etiã de se dicit supra id quod ĩ se
ſm rei veritatem: ⁊ hoc ſm magis proprie
dicitur iactantia: q̃uis vtroq̃ modo dici
possit iactantia. Unde iactantia ꝓprie sic
diffiniri potest. Iactantia est ostentatio p/
prie laudis cui veritas nõ subsistit: et hoc
nomẽ dicit arrogãtia: cum scz quis attri/
buit sibi qõ nõ habet. Potest igit iactan/
tia cõsiderari dupliciter. Uno modo ſm se
put est quoddã mendaciũ ⁊ tũc est morta/
le: q̃ quis de se iactãter ꝓfert id quod est
cõtra gloriã dei. Sicut ex pſona regis cui
dicit Ezech. xxviij. Eleuatũ est cor tuum ⁊
dixisti: deus ego sum. Uel etiã ꝓtra chari/
tatem proximi: sicut cum quis se iactando
prumpit in cõtumelias aliorum: vt habet
Luce. xviij. de phariseo dicente: Non sum
sicut ceteri hominũ: raptores: iniusti: adul
teri: velut etiam hic publican⁹. Quãdoq̃

ꝏ ſm se quidẽ est veniale peccatũ: quãdo
scz quis de se talia iactat que neq̃ sunt cõ/
tra deum neq̃ contra ꝓximũ: quia tũc nõ
est mendaciũ pniciosum ĩ se: verũtamẽ ſm
suã causam potest fieri mortale: vt si pce/
dat ex mortali supbia vel vana gloria. Si/
militer si fit ꝓpter appetitum lucri: tũc ad
deceptionẽ ⁊ damnũ ꝓximi ptinere videt:
⁊ ideo magis mortale peccatũ iudicat. Di
cit enim phus in. iiij. Ethicorũ: ꝙ turpior
est qui se iactat causa lucri q̃ qui se iactat
causa glorie vel honoris: nõ tamẽ semp est
mortale peccatũ: quia potest esse tale lucrũ
ex quo alius non damnificat. Quarto
deniq̃ mendaciũ hoc cõmittit affectu dis/
plicendi: sicut cum quis humilitatis causa
mentit ⁊ vocat ironia. Nam ironia ꝓprie
cõmittit cum quis a veritate declinans de
se minora dicit: vt cũ asserit aliquid vile de
se qõ tamẽ in se non recognoscit: aut cũ ne/
gat de se magnũ aliquid qõ in se tũ esse re/
cognoscit. Et vt dicit Astesi. vbi supra. Ja/
ctantia ⁊ ironia ratione materie siue obie/
cti circa qõ sunt: equalia peccata sũt: quia
vtrũq̃ mentit circa idẽ scz circa cõditionẽ
pſone. Sed vt in plurimũ iactantia pcedit
ex turpiori motiuo. s. appetitu lucri vel ho/
noris: ironia ꝏ ex hoc ꝙ fugit elationem
licz inordinate scz p mendaciũ. Et ſm hoc
dicit. iiij. Ethicorũ: ꝙ iactantia est peccatũ
grauius ironia: cum tamen quis de se mi/
nora fingit vt dolose decipiat: tũc grauior
est q̃ iactantia. Unde Eccli. xix. Est qui ne/
quiter se humiliat ⁊ interiora eius plena
sunt dolo. Nam ⁊ qui hũilitatis causa mẽ/
tit peccat etiam plerũq̃ mortaliter: vt pa/
tet. xxij. q. ij. c. cum humilitatis: ⁊ in glosa.
vbi dicit: ꝙ dicendo in speciali aliqõ pec/
catũ de se cui⁹ contrariũ est verũ mortalit
peccat: q̃uis ĩ generali dicere potest se esse
peccatorem. Et vt dicit compendiũ: in hoc
p̃cepto etiam includit taciturnitas verita
tis tempore necessitatis: vt. xj. q. iij. c. quis/
quis. Ad laudem dei.

De mẽdacio in hypocrisi ⁊ simu
latione ⁊ quis est cẽsendus hypo/
crita: ac vtꝫ ois sil'atio sit peccatũ
de triplici quoq̃ hypocrisi. s. in do
ctrina: iusticia ⁊ vita: Sermo X

On loqueris con/
tra ꝓximũ tuum falsum testimo/

niũ: Exod. xx. Ordine cõgruo iam viden/
dum est de falso testimonio ſm tertiã acce/
ptionem: prout accipit largissime p omni
deceptoria vel pniciosa simulatione quo/
cunq̃ modo fiat in opere vel apparatu ex/
teriori. Ad cuius euidentiã primo queri
potest: vtrũ simulatio sit idem qõ hypocri/
sis: pſertim cum simulatio cõsistat in quo/
dam factoꝫ mendacio: sed hypocrisis põt
etiã esse si quis ostendat exterius qõ agit
interius: ſm illud Matth. vj. Cum facis
elemosynam noli tuba canere ante te sicut
hypocrite faciũt. Unde hypocrisis in sola
intentione cõsistit dicẽte domino Matth.
xxiij. ꝙ omnia opa sua faciunt vt videant
ab hominib⁹. Et Gregor. xxxj. moral. dicit:
ꝙ nunq̃ quid agunt: sed quomõ de actiõe
qualibet hominib⁹ placere possunt cõside/
rant. Simulatio ꝏ non cõsistit in sola in/
tentiõe sed in exteriori operatiõe. Dicit enĩ
glosa sup illud Job. xxxvj. Simulatores ⁊
callidi puocãt iram dei: ꝙ simulator aliud
simulat ⁊ aliud agit: castitatem p̃fert ⁊ la/
sciuiam sequit: ostentat paupertatẽ ⁊ mar
supium replet. Ad hoc dicendũ ſm Tho.
ſcõa 2ᵉ. q. cxj. ꝙ ſm Isidoꝫ nomẽ hypocri
te tractũ est a specie eoꝫ qui in spectaculis
cõtecta facie incedũt: distinguentes vultũ
vario colore: vt ad pſone quã simulant co/
lorem pueniant modo in specie viri: modo
in specie femine: vt in ludis populũ fallãt.
Dicit enĩ Aug⁹. in li. de sermone domini ĩ
monte: ꝙ sicut hypocrite simulatores alia/
rũ pſonaꝫ agunt partes illius qõ nõ sunt:
Non enim qui agit ptes agamẽnonis vere
ipse est sed simulat eum: sic ⁊ in ecclesijs et
in omni vita humana: quisq̃s vult se vide/
ri qõ nõ est: hypocrita est: simulat enim se
iustũ non exhibet. Omnis igit hypocrisis
est simulatio: nõ tamẽ omnis simulatio est
hypocrisis: sed solũ illa qua quis simulat
pſonam alterius: sicut cũ peccator simulat
pſonã iusti. Nam ſm Isidoꝫ in lib. etymo/
logiarũ hypocrita greco sermone simula/
tor latine interp̃tat: qui dum intus malus
sit: bonũ se palam ostendit: Hypo enĩ fal/
sum: crisis iudiciũ interp̃tat: vñ sup illud
Matth. v. sicut faciunt hypocrite: dicẽ glo.
Hypocrita est qui simulat qõ est rep̃senta/
tor alterius pſone: hoc est vult videri bo/
nus ⁊ non est. Ad argumentũ igit est di/
cendũ: ꝙ opus exterius naturaliter signi/
ficat intentionẽ: quãdo igit quis p bona
opera que facit ad dei seruitium ptinentia

non querit placere deo sed hominib⁹: tūc simulat rectā intentionē quam non habet. Unde dicit Grego. xxxj. moraliū: q̄ hypocrite p causas dei intentioni deseruiūt secuti: quia p ipa quoq̄ se agere sancta ostēdūt non cōuersionē querūt hominū: sed auras fauorū: ⁊ ita simulant mendaciter intentionē rectā q̄ non habent: q̄uis nō simulāt aliquod opus rectū quod nō agant. Unde cum hypocrisis sit mendaciū opis: vtpote simulatio quedā illius quod non est: ideo sicut in mendacio sic etiaz in hypocrisi vel simulatiōe duo sunt: vnum quidē est sicut signū: ⁊ aliud signatū. Mala autem intentio in hypocrisi considerat sicut signatum quod non respōdet signo: exteriora ꝯo vel verba vel opera vel quecūq̄ similia considerant in omni simulatione ⁊ mendacio sicut signa. Cum igit intentio qō est signatum non correspondet verbo vel operi vel cuicūq̄ simili tanq̄ signo: tunc est ibidem simulatio. Ex dictis ḡ patet q̄ omnis hypocrisis est simulatio: sed nō omnis simulatio est hypocrisis. Secūdo queri pōt: vtrum gerens habitū sanctitatis vel religionis non tamē habens meritū pfectionis censendus sit hypocrita: p̄sertim cum illi qui tenent habitū sanctitatis ⁊ nō exequunt meritū pfectionis: simulatores censendi sint: quia exterior habitus sanctitatis opera signat pfectionis. Ad hoc dicendum ſm Asten. li. ij. ti. xxvij. q̄ talis hypocrita censeri non debeat. Cuius ratio est: quia habitus sanctitatis vel religiōis vel clericatus signat quidem statum quo quis obligat ad opera pfectionis: ⁊ ideo cum quis habitū sanctitatis assumit: intendēs ad statum pfectionis se trāsferre: si per infirmitatē deficiat: nō est simulator vel hypocrita: quia non tenet manifestare suum peccatū habitū sanctitatis deponēdo. Dicit enim Grego. xxxj. moral. Sunt nonnulli qui sanctitatis habitum tenent ⁊ pfectionis meritū exequi nō valent: hos nequaq̄ credendum est in hypocritaꝝ numerū currere: quia aliud est infirmitate peccare et aliud malicia. Si tamē habitum sanctitatis quis assumeret vt se iustum ostentaret: hypocrita ⁊ simulator esset. Et simile esse si opera bona ex genere ad seruitiū dei ptinētia faceret ad inanem gloriā vel ꝓpter questum cupiditatis. Tertio ꝯo queri pōt: vtrū omnis simulatio sit peccatū: p̄sertim cum dicit Hiero. ⁊ ponit. xxij. q. ij. c. vtilē simulationē ⁊ in tempore assumendā Jheu regis israel nos doceat exemplū: qui cum non potuisset interficere sacerdotes Baal nisi finxisz se idolū velle colere dicēs: Cōgregate mihi oēs sacerdotes Baal: Achab rex seruiuit ei in paucis ego seruiā ei in multis: vt habet. iiij. Regū. x. Et Dauid quādo mutauit faciē suam coram Abimelech ⁊ dimisit eum ⁊ abijt: vt patz. j. Regū xxj. Sic iesus finxit se longius ire: vt patz Luce vlti. Ad hoc ſm Tho. dicendū vbi supra: q̄ ad virtutē veritatis ptinet vt aliquis talem se exhibeat exterius p exteriora signa qualis est. Signa autez exterioza nō solū sunt verba sed etiā facta. Sic ergo veritati opponit q̄ aliquis p exterioza verba aliud significet q̄ q̄ apud se habet: qō ad mendaciū ptinet: sic etiā opponit veritati q̄ aliquis p aliqua signa factorum vel rerum aliquid de se significet contrariū eiꝰ qō in eo est: qō proprie simulatio dicit. Usi simulatio ꝓprie est quoddam mendaciū in exteriorū factorū lignis cōsistens: non refert autem vtrum quis mentiat verbo vel quocūq̄ facto: cum enī eadem intentio fallendi sit vtrobiq̄: equaliter vterq̄ peccat: verbū enim ⁊ factū assumunt vt instrumētum fallēdi: ⁊ sic nō refert q̄tum ad peccatum vtrū quis verbo scripto nutu vl quocunq̄ facto mentiat: sicut nec refert q̄tuz ad homicidiū vtrum quis gladio vel securi interficiat. Cum igit omne mendaciū sit peccatū vt dictum est supra: cōsequēs est q̄ omnis simulatio sit peccatū. Verūtamē vt dicit Augꝰ. in li. de questionib⁹ euangelij. Non omne qō fingimus mendaciū est: sed quādo id fingimꝰ qō nihil signat tunc est mendaciuz. Cum ergo fictio nostra referē ad aliquā significationē nō est mendaciū: sed aliqua figura veritatis. Ad maiorē autem euidentiam dicit Bonauen. in. iij. ⁊ Alexander angli. q̄ triplex est simulatio. Prima est instructiōis: ⁊ hec fuit ī christo cum fixit se longius ire: quia cōposuit motum suū quasi volentis longius ire: ad aliquid figurate significandū. s. q̄ ipe ab eoꝝ fide longius erat: vt dicit Grego. vel vt dicit Augꝰ. qz inde longius recessurus erat ascēdendo in celū: ⁊ p hospitalitatē quodā modo retinebat in terra. Uel etiam in hoc erudiuit suos ad exhibendū mēbris eius officiū hospitalitatis: quo discipuli coegerunt eū apud se manere: p quod eriā meruerunt eū cognoscere. Secūda ꝯo simulatio

est cautele que fuit in Dauid: vnde vt habet. j. Regū. xxj. ⁊ ibi magister ī historijs. Cum Dauid fugisset ad Achis regē Heth indicauerūt hoc regi dicentes: q̄ quasi rex erat in israel qui latebat apud eum: ⁊ de vicino hostem reciperet si saluum eum seruaret: et timuit Dauid p̄sertim: quia miserat Saul ad Achis vt redderet ei seruū suum fugitiuū. Cumq̄ traheret ad regem si mutauit furorem ⁊ imutauit os suum: aliena loquens sicut insanus: ⁊ collabebat inter manus eoꝝ sicut epylenticus: defluebātq̄ saliue eius in barbā: sicut in tali passione fieri solet: ⁊ impingebat in ostia porte quasi p clausam portam ingredi volens: ⁊ que furiosi erant agebat: vt fidē regi vere passionis ostēderet. Et ait rex: Nō ingrediat hic arrepticius: et dimisit Dauid et abijt: hoc ibi. Nec dicendū est Dauid ī illa simulatione peccasse: quia vt subdit in dicto. c. vtilem. Nec mirum q̄uis iustos homines tamē aliqua simulare p tempore ob suam ⁊ aliorū salutem: cum ⁊ ipse dominꝰ noster iesus christus peccatū non habens nec carnē peccati: simulationē peccatricis carnis assumpsit: vt cōdemnans in carne peccatū nos in se faceret iusticiā dei: hoc ibi. Glo. vt sic falleret diabolum. Dicit enim auctoritas: Si diabolus eum filium dei sciuisset nunq̄ eū a iudeis crucifigi passus fuisset. Multū igitur interest ex qua causa fiat simulatio. Dicit enim glo. Brix. xxvij. dist. c. qō interrogasti. sup verbo: finxit: q̄ quedam simulatio fit ex honesta causa: ⁊ quedam ex inhonesta. Ex honesta causa fit vt dicto. c. vtilē. et. xxiij. q. ij. c. Dominꝰ deus noster iubet ad Jesum naue vt cōstituat sibi retrorsū insidias. Glo. Sic ḡ p insidias ⁊ p dolū possumꝰ licite vincere hostes nostros: ⁊ hoc in iusto bello ⁊ in iusta ⁊ licita cā: vt. xliij. di. c. in mādatis. circa fi. dū tñ hosti fidem nō rumpamꝰ: vt. e. q. c. noli. Et idē dicas de aduocato q̄ si iustā hz cām licite pōt aduersariū suū decipere. Sequit ī glo. sup verbo: finxit. Silr si q̄s simulat se religionē intrare ꝓpter timorē: talis simulatio nō nocet: dūmodo ptestatio p̄cedat: vt ex de his que metus cā fiūt. c. platū. vbi plane de hoc. Simulatio aūt ex inhonesta cā semp facit monachū ⁊ semp est peccatū: nec talis admitteret si vellet ꝓbare ōrīū: vt ex de regular. c. vidua. C. de lati. lib. tollēda. l. vnica. H. sed q̄ sumus. Et nota q̄ ſm Fauētinū est fictio opis: ⁊ est fictio intentionis. Fictio intentiōis est cum quis licite accedit ad baptismū: ⁊ licz ficte accedat tamen verum baptismū accipit: vt. j. q. j. c. sicut ficti. Similiē si quis ficte fit monachꝰ ad hoc vt possit fieri abbas: nihilominꝰ est monachus: licz ficta ⁊ non syncera sit eius intentio: ⁊ idem casus est ibidem in textu. Fictio ꝯo operis dicit vbi factum fingit esse quod non fiat: vt. ff. de ritu nupt. simulare: vel cum simulat se vendere ⁊ donat. Tertia denq̄ simulatio est duplicitatis et hec est in hypocritis: que enim tenet rationem mendacij: non autē prima ⁊ secūda: et ideo est semp peccatū. Ad cuius euidentiā queri potest: vtrum hypocrisis sit semp mortale peccatū: p̄sertim cum dicit Hiero. Esa. xvj. in glo. q̄ in comparatiōe duorum malorū leuius est a parte peccare q̄ sanctitatem simulare. Et sup illud Job. ij. Sicut domino placuit. dicit glo. q̄ simulata equitas non est equitas sed duplicatū peccatū. Mirū: cum dicit Grego⁹. xxxj. moral. q̄ hypocrite ex malicia peccāt: sed hoc est grauissimū: quia ptinet ad peccatū in spiritū sanctū. Ad hoc dicendū ſm Thomā et Asten. vbi supra: q̄ in hypocrisi p̄ncipaliē sunt duo: scz defectus sanctitatis ⁊ simulatio ipīus. Si igitur ille dicit hypocrita cuius intētio fertur ad vtrūq̄: vt scz aliquis non curet sanctitatē habere sed solū sanctꝰ apparere: sicut accipi cōsueuit in sacra scriptura sic manifestū est q̄ peccatū mortale: ⁊ tales hypocrite cōmuniter fuerūt scribe ⁊ pharisei. Si aūt ille dicat hypocrita qui intēdit simulare sanctitatē a qua deficit p mortale peccatū: tūc q̄uis sit ī mortali peccato: nō tñ ipa simulatio sp est ei pctm̄ mortale ꝯ erit qñq̄ veniale. Et hoc discernēdū est ex fine. Nam si finis repugnat charitati dei vel proximi: tunc erit peccatū mortale: sicut etiam cōmuniter cōtingit in scribis ⁊ phariseis. Exempli gratia: cum quis simulat sanctitatē vt falsam seminet doctrinam vel vt indignus ecclesiasticā adipiscat dignitatē seu quecūq̄ alia bona temporalia in quibꝰ finem cōstituit: multo magis autē si ꝓpter vanam gloriā in qua finem constituit. Si ꝯo finis intentus charitati nō repugnat erit peccatū veniale: puta cū quis in ipa fictione delectat: de quo dicit phus in. iiij. Ethicoꝝ: q̄ magis videtur vana q̄ mala. Cōtingit etiā quādoq̄ q̄ aliquis simulat pfectionem sanctitatis que nō est de necessitate salutis: ⁊ talis simulatio nec est

semp peccatū mortale: nec semp cum peccato mortali. Contingit deniq; q̃ aliquis simulat sanctitatē solum ad dei honorem et ꝓximorū edificationē: ⁊ tunc non peccat sed potius merē: dūmodo fuerit in charitate vt cum aliquis religiosus maiorem religositatē ostendit coram secularibus q̃ coram suis fratribus vt magis edificent: qui a tūc ostendit opa sua coram hominib⁹ vt glorificent patrē. Et si querit: cur christus iesus in euāgelio totiens hypocrisim detestat. Respōdet Asten. ibidem: q̃ hoc fecit ꝓpter tria. Primo: quia illi pharisei ⁊ scribe quib⁹ dominus loquebat plurimi erant hypocrite pessimi: vt iā patebit. Secūdo: quia hypocrita cōtrarius est opi diuino. Ut enim dicit Aug⁹. in enchiridion: Dñs ordinat malū in bonū: hypocrita vo cōuertit bonū in malum. Tertio: quia contrarius est toti trinitati: scz patri: vsurpat enī gloriā que patri attribuit: ⁊ filio qui ē veritas ⁊ vita. Quid enim est hypocrisis nisi falsa vita vel doctrina: vel iusticia apparens bona ⁊ existens mala: que triplex falsitas veritati contrariat: et spūisancto cui bonitas attribuit: hypocrita nāq; non curat bonus esse sed bonus apparere. Concordat Alex. an. Dis igit generalit p̄missis nūc ad ꝑticularia ipius hypocrisis descendētes: ex phariseorū scribarū ⁊ iurisperitorū hypocrisi exempla sumamus. Nam christus Matth. xxiij. principaliter ⁊ in diuersis passibus euāgelistaꝝ ex effectu multiplici culpā hypocrisis eorū euidēter ostēdit. Et quia vt dictū est hypocrisis est falsa simulatio que veritati opponit: et veritas triplex distinguit. s. doctrine que consistit in quadaz manifestatiōe eorū de quibus est sciētia: ⁊ veritas iusticie que consistit ī quadā rectitudine regulata fm regulam legis diuine. s. fm quā aliquis seruat rectitudinē in iudicijs ⁊ alijs que sunt ad alterum: ⁊ veritas vite fm quā aliquid est verū. Dicit autē vera vita sicut ⁊ quelibet alia res: ex hoc q̃ attingit suā regulā ⁊ mēsurā fm legem diuinā: p cuius cōformitatem habet rectitudinē: ⁊ fm hanc recte vivit in seipo. Ideo dñs ostēdit in euangelio qualiter dicti pharisei ⁊ iurisperiti p hypocrisim veritatē hanc triplicē damnabiliter corrūpebant: ⁊ hoc ꝓpter inuidiā vanam gloriā vl auariciā. Q̃ō p̄uidens in spiritu Jobes baptista: ⁊ videns multos phariseorū ⁊ saduceoꝝ venientes ad baptismū suū vt habeat Matth. iij. nō tamē credētes fm veritatē sed fm simulationē ⁊ insidiationē vt etiaz dicit Josephus in libro antiqtatū xix. dixit ad eos: Semmina viperarū quia venenū erroris ⁊ hypocrisis a suis ꝓgenitoribus traxerūt: quis demōstrabit vobis fugere a ventura ira? quasi diceret: licz falsitas vestra lateat in ꝓspectu populi: tamē in iudicio dei latere non pōt. Hinc ait dñs Luce. xij. Attendite a fermēto phariseorū q̃ est hypocrisis: ne scz p eoꝝ hypocrisim auertamini a fidei veritate: nihil enī optū q̃ nō reuelet: qz falsitas eorum in diuino iudicio manifestabit. Primo igit damnabiliter corrūpebāt veritatē doctrine: et hoc qñq; ex liuore inuidie: vt patet Matth. xxiij. vbi dicit: Ue vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite qui clauditis regnū celorū ante homīes: id est eternam beatitudinē: cuius ostiū christ⁹ est: clauis ostij est doctrina vel auctoritas docēdi. Dicit enī Luce. xj. Ue vobis legisperitis qui tulistis clauē sciētie p quā scz intellectus verus interi⁹ latens aperiri debet: vnō p sanā doctrinā aperit hoc ostiū: ⁊ p falsam claudit sicut ipi fecerūt scripta de christo in lege ⁊ ꝓphetis corrumpēdo. Sequit: Vos enī non intratis: qz a cognitiōe quā a christo habuerūt primo: per odiū ⁊ rancorē cōuersi sunt in errorem: ⁊ hoc ideo: quis postq̃ p̄dicare cepit cōtra eos: ꝓprijs passionib⁹ excecati sunt ⁊ obdurati in malo: ⁊ ideo oia bona que fecit christ⁹ interp̄tati sunt in malū: ⁊ hoc vocat scandalū phariseoꝝ: vt pz Matth. xv. Ubi cōfutata coꝝ subdola malicia dixerūt discipuli: magister scis: qz pharisei audito hoc verbo scādalizati sunt: qui respondit: Sinite illos ceci sunt ⁊ duces cecoꝝ. Unō intantū erāt excecati q̃ xp̄o demonia eijciente dicerent eū in beelzebub eijcire demonia: excecauit enī eos malicia eoꝝ: vt dicit Sapie. ij. Et tñ excecatos se nō crebāt. Mā eis querētibus Joh. ix. Nūquid ⁊ nos ceci sumus. Rñdit iesus: Si ceci essetis: id ē ignorātes scripturas ⁊ ꝓphetas de me: nō haberetis peccatū. s. intantū quātū nūc: fm qz dicitis: qz videm⁹: id est reputatis vos intelligere scp̄turas: petiū vrm manet: id ē aggrauat. Mimirū: nec enī ipi volebāt in eū credere: nec alios pmittebāt ad credulitatē venire: iā enī vt dr ibidē Joh. ix. cōspirauerāt: vt si q̃s eū cōfiteret xp̄m: ex synagogā fieret. Ecce q̃le fermentū facit maledict⁹ liuor inuidie. Q̃ñq; vo veritatē doctrine corrumpebant ex appetitu vane glorie. Unde Matth. xxiij. dicitur. Ue vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite: qui circūit mare ⁊ aridā vt faciatis vnū pselitū: ⁊ cum factus fuerit facitis eū filiuz iehenne duplo q̃ vos. Proselit⁹ legis dicebatur q̃ de gētilitate ad iudaismū ꝓuertebat: q̃ p vitam malā eorū in moribus corrūpebat ⁊ in moribus deprauatus ad gentilē ritū reuertebatur: sicq; fiebat apostata a lege quā obseruare ꝓmiserat: ac p ꝓsequēs in fide pariter ⁊ in moribⁿ peccauerat. Et ꝗ faciebāt fm Chryf. sup hunc locū ꝓpter vanā gliaz vel etiā ꝓpter auaricīā. Dicit etiā Hylari⁹ q̃ maris ⁊ terre pagratiōe significat in totis orbis finibus eos esse christi euāgelio obtrectaturos ⁊ legis iugo ꝓtra iustificationē fidei aliquos subituros: quorū futurorū raritas in vno indicat: neq; enī post christi predicationē doctrine eoꝝ fides relicta est: sed quisquis acquisitus fuerit ad fidem iudeoꝝ filius fit iehenne: hec ille. Ñ̄ huius vane glorie causa diligebant p̄mos accubitos ī cenis: primas cathedras in synagogis: salutationes in foro: ⁊ vocari ab hominibus rabbi. Et hec fuit etiā vna causa cur in christū credere nolebant: sicut ait Joh. v. Quomodo vos potestis credere q̃ gloriā ab inuicē accipitis ⁊ gloriā que a solo deo est nō queritis? Alchuin⁹ ibidē dicit Ideo non possunt credere qz superba mēs eoꝝ laudari desiderat ⁊ se sup alios efferre cū econtra videbant christū pauperē ⁊ vilem cui subijci refugebant. Quandoq; deniq; veritatez doctrine ex affectu auaricie corrūpebāt. Unde ait Matth. xxiij. Ue vobis duces ceci qui dicitis: quicunq; iurauerit p templū nihil est: qui autē iurauerit ī auro tēpli debitor ē tē. Pro quo no. q̃ excupiditate auri ⁊ donoꝝ emanauit talis error ab eis: q̃ qui iurabant per templū vel altare: nec peccabāt nec erant in aliquo obligati: qui vero iurabāt p aurū tēpli vl donū altaris erant obligati ad absoluendum sacerdotibus certā quotā auri vel etiā tātū quātū valebat illud donū. Insup dicit ibidē Chryf. q̃ sacerdotes auꝝ quo ipi delectabant ⁊ dona q̃bus ipi pascebant: sanctiora dicebant esse q̃ ipm tēplū: vt homines pmptiores facerent ad offerēda dona q̃ ad p̄ces fūdēdas in tēplo. Sic ex auaricia docebāt filios parētibus debita offerre in templo: dicit enim Matth. xv. Quare trāsgredimini mādatū dei ꝓp̄ traditionē vrām? Deⁿ enī dixit: Honora patrem ⁊ matrē: ⁊ vos dicitis: q̃cunq; dixerit pri vl matri munⁿ q̃ ē ex me scz deo oblatū ⁊ cōsecratū: pderit etiā tibi magis scz q̃ si expēderes in necessitates tuas. Glo. ibidē vt sit sensus q̃ ego offero deo ⁊ mihi ⁊ tibi pderit: ⁊ ideo nō debes sumere res meas in tuos vsus sed pati vt deo offerā. Secundo corrūpebant veritatē iusticie ⁊ hoc vl ex liuore inuidie: sicut Matth. xv. Non amore iusticie sed liuore inuidie christū in suis discipulis arguebant: tanq̃ ꝓtēprore doctrine seniorū: vt sic eū redderēt odiosū populo. Quare inquiūt discipuli tui trāsgrediuntur traditiōes senioꝝ? nō enī lauāt manus cū panē manducāt. Multas enī hmōi traditiōes obseruandas statuerūt: vt zelatores iusticie viderentur: ⁊ propē hec christū in suis redarguebāt: nō moti zelo iusticie sed liuore inuidie. Sicut ⁊ Matth. xij. discipulis spicas vellētibus improperabāt christo dicētes: Ecce discipli tui faciūt q̃ non licet eis facere sabbato. Et ideo cōcludit ꝓtra eos dñs Matth. xv. dicēs: hypocrite bene ꝓphetauit vobis Esaias. xxix. licet sub alijs verbis. Populus hic labijs me honorat: quia verbis iusticiā zelare videbantur: coꝝ autē eoꝝ lōge est a me: quia liuorem inuidie per hoc fouere q̃rebāt: sic patet exp̄sse Joh. viij. cū obtulerūt mulierē in adulterio deprehēsam quasi requirētes iusticiam: cuz tamen ibidem subditur: hoc dicebant tentantes eum vt possent accusare eum. Vel etiā corrūpebāt veritatez iusticie ex appetitu vane glorie: multas nāq; traditiōes ⁊ obseruatiōes inducebāt nō faciendo sed docēdo vt sic hominib⁹ iusti ⁊ honorabiles apparerēt. Ñ̄ dicit Lu. xj. Ue vobis legisperitis q̃ oneratis homīes onerib⁹ q̃ portari nō pñt: ⁊ ipi vno digito vro nō tangitis sarcinas. Et nihilominⁿ tumebāt ꝓpria ꝓplacētia ⁊ vana gloria tanq̃ iusti: ⁊ sic aspernabant ceteros ad quos christus direxit parabolā de phariseo ⁊ publicano: q̃ ponit Lu. xviij. In talibus enī nihil est nisi quedā falsa species sāctitatis vl honestatis: q̃bus itez ait dñs Matth. xxiij. Ue vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite q̃ similes estis sepulchris dealbatis: q̃ apparēt aforis homib⁹ speciosa: intⁿ vero plena sūt ossib⁹ mortuorum ⁊ omni spurcitia: sic ⁊ vos a foris q̃dē paretis homib⁹ iusti: intⁿ aūt pleni estⁿ hypocrisi ⁊ iniqtate. Ul' denq; corrūpebāt eā ex affectu auaricie: dicit

enim Matth. xxiij. Ve vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite qui decimatis mēthā ⁊ anhetum ⁊ ciminū ⁊ relinquitis q̄ grauiora sūt legis: iudiciū ⁊ misericordiā ⁊ fidē. Hier. ibidē ex hoc capitulo arguit eos auaricie ⁊ studiose etiā viliū olerū decimas exigāt ⁊ iudiciū in disceptatiōe negotiorū miseri/cordiamq̄ in paupes ⁊ fidē in deum q̄ magna sunt pretermittāt. Chryf. ibidem Sacerdotes auaricia pleni si quis decimā alicuius rei vel minime non obtulisset: corripiebant eum quasi magnū crimen fecisset: si quis autem alterum ledebat aut in deuz peccabat: nō curabant eū corripere: de lucro suo solliciti de gloria dei ⁊ de salute hominū negligentes. Tertio corrumpebāt veritatē vite ⁊ hoc etiā tripliciter. Primo ex liuore inuidie: ⁊ de hoc habet Luc. xx. vbi principes sacerdotū ⁊ scribe querebāt iesum capere, ꝓpter parabolam ꝓtra eos dictam sed timuerunt populū, ꝓpter quod cōsilium inierunt vt eum caperent in sermone: miseruntq̄ insidiatores qui se iustos simularēt. s. quosdam discipulos cū herodianis vt sic ficta iusticia iesum redderēt ī cautum: vt sic discipuli caperēt eū in ꝓmone: ⁊ milites herodis eū raperēt ad puniendum ⁊ dicūt ei. Magister scimus quia verax es scz in vita: ⁊ viam dei in veritate doces. s. in sana doctrina: ⁊ non est tibi cura de aliquo: in quo apparet tua iusticia: ⁊ sic eum cōmendauerunt licet fallaciter de veritate doctrine iusticie ⁊ vite: vt liberiorē redderent ad respondendū: ⁊ deinde ꝓponūt ei questionē brigosam dicentes: Licet cēsum dare cesari an non? Vt si diceret nō esse licitū: iudicaret ꝓtrarius cesari: si diceret esse licitū videret cōtrarius libertati populi ⁊ diuino honori. Cognita igit iesus eorū nequitia dixit: quid me tentatis hypocrite: quasi diceret: non queritis veritatē addiscere sed me verbis capere. Secundo vero ex motiuo vane glorie. Dic enī iesus Matthei. xxiij. Omnia opera sua faciūt vt videantur ab hominibus. i. ꝓpter vanā vl'humanā gloriā: dilatant enī phylateria sua: scz pre alijs vt videant magis religiosi: et magnificabant fimbrias suas. Et Matth. vj. dicit. Cū facis elemosynā noli tuba canere sicut hypocrite faciunt: non ad paperum vocationem sed ad propriam ostentationem. Eadem etiā causa culpant Matthei. xxiij. q̄ edificant sepulchra ꝓpheraꝝ quia scōm Chrysos. ibidē dicebāt apud se Si benefecerimus pauperibus non multi vident ⁊ ꝓ tempore vident: nōne ergo melius edificia facimus que omnes aspiciūt non solum in hoc tempore sed etiam in posterum. O insipiēs homo quid tibi ꝓdest post mortem ista memoria: si vbi es torqueris ⁊ vbi nō es laudaris? hec ille. Et iterū ibi: Cū oratis non eritis sicut hypocrite q̄ amant in synagogis ⁊ angulis platearum stantes orare. Chrysostomus vt videant absconse orare ⁊ sic dupliciter laudent: et quia orant ⁊ quia absconse orant: ⁊ hoc vt videantur ab hominibus. Et iterū ibidē. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes: exterminant enī facies suas vt appareant hominibus ieiunātes. Chrysostomus ibidē. Si quis ieiunat ⁊ tristē se facit hypocrita est: tantomagis iniquior est qui non ieiunat sed argumētis quibusdā in facie sua pingit venalē pallorē quasi ieiunij signū. Pro his igit ⁊ silibus ait dñs Mat. xxiij. Ve vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite q̄ mundatis qd̄ deforis est calicis ⁊ parapsidis: intus autē pleni estis rapina ⁊ īmundicia: pharisee ecce mūda prius qd̄ intus est calicis ⁊ parapsidis: vt fiat id qd̄ ē deforis mundū. Origenes ibidē. Hic Ꝑmonos instruit vt festinem⁹ esse insti nō apparere. Qui enī studet vt appareat iust⁹: que a foris sunt mundat ⁊ que videt curat: cor autē ⁊ conscientiā negligit: qui aūt studet ea que intus sunt: id est cogitationes mūdare: consequens est vt etiaz que foris sūt faciat mūda. Tertio denīq̄ ex affectu auaricie. Unde Matthei. xxiij. Ve vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite qui comeditis domos viduarum in oratione longa orātes: propter hoc amplius accipietis iudicium. Quod a nobis auertat iesus christ⁹ in secula benedictus Amen.

Sequuntur sermones de precepto nono ⁊ decimo.

De concupiscentijs in generali ac progressu tērationis. ⁊ cur omnis tēratio diabolo ascribitur: ac vtrum protoparētes tentari debuerant: Sermo I

Non cōcupisces domuz proximi tui: nec desiderabis vxorem eius: nō seruum: non ancillam: nō bouem: non asinū: nec omnia que illius sunt. Exo. xx. In his verbis dominus constringit pariter explicite duo vltima precepta: implicite vero prohibet dominus in eis vniuersaliter omnē concupiscentiam inordinatā ⁊ prauam cupiditatem. Et sic in his duob⁹ preceptis prohibētur peccata cordis: sic in precedētibus prohibentur peccata oper. Et si queritur cur deus hec duo precepta addidit que prohibent affectū: cū ⁊ in predictis preceptis implicite data sunt: vtpote que prohibent manum et affectum. Ad hoc dicendum scōm Alexandrū an. in. lij. suo: q̄ aliquando contingit peccatum esse in voluntate non sequente opere: ne ergo quis crederet esse peccatum tm̄: cum opus coniungitur voluntati: ideo seperatim ꝓhibuit malam voluntatem. Nihilominus tamen cum opus voluntatez sequitur: tūc voluntas ⁊ opus exterius si considerent in radice scilicet libidine ⁊ intentione sunt idem peccatum: si vero consideretur voluntas in se ⁊ opus in se: tunc alie sunt circumstantie boni debite actui exteriori q̄ voluntati: quia diuersificatur modus: locus: tēpus ⁊ quedam alie circumstantie: licet circumstantia finis sit eadem. Et ergo rudibus daretur intelligi q̄ sola praua voluntas sine opere comitante vel consequente peccatum esset: ideo de voluntate specialia dedit mandata. Dicit etiaz Richardus in lij. di. xxx. q̄ concupiscentia vxoris dupliciter considerari potest. Aut inq̄tū ex ipsa causatur exterior actus mechandi: ⁊ sic eadem prohibitione prohibentur cum exteriori actu: aut inq̄tum ex ipsa non sequitur actus exterior: sicut quando concupiscens impeditur ne perpetrare possit factum exterius: ⁊ ne putari posset talis concupiscētia culpa non esse: ideo prohibetur in isto precepto: quando non sequitur actus exterior propter aliquod īpediens: sicut in tertio precepto secunde tabule prohibetur simul actus mechandi ⁊ inordinata concupiscentia interior a qua progreditur actus ille: ⁊ accipitur hic concupiscentia non ꝓ passione appetitus sensitiui: sed pro deliberatiua voluntate mechandi. Et eodem modo dici potest de prohibitione furti ⁊ de cōcupiscentia possessionis proximi: ac per cōsequens de transgressione actuali aliorum p̄ceptorum et de concupiscentia eorum. In his etiam duobus scilicet in mechia ⁊ cupiditate magis prohibet seorsum voluntatem et opus q̄ in alijs: quia delectatio mechie ⁊ vtilitas diuitiarum sunt propter se magis delectabilia: inq̄tum habent rationem delectabilis vel vtilis: ⁊ ideo debuit in eis opus ⁊ concupiscētia prohiberi. Unde ⁊ propter improbitatem libidinis tales concupiscentie citius progrediuntur in exterius opus: nimirum cum ad hanc duplicem concupiscentiam natura corrupta maxime inclinet. Nam ad concupiscentiā oculorum inclinat propter sui conseruationez in esse indiuidui: ⁊ ad concupiscentiaz carnis inclinat propter sui conseruationem in esse speciei. Insuper hec duplex concupiscētia prohibetur propter tria damna que facit in homine. Primum est q̄ animam detestabiliter inficit et maculat: quia concupiscentia carnis est sicut aqua fluens: concupiscentia oculorum sicut terra propē aridiatem terrene affectionis: ⁊ ideo sicut ex terra ⁊ aqua fit lutum naturale: sic ex hac duplici concupiscentia fit lutum spirituale quo sordidatur anima: ac per cōsequēs despicabilis ⁊ fetida redditur in conspectu dei ad modū vilissimi luti. Secundū est q̄ ad modū ignis extinguibilis animā inflāmat: de quo Job. xxxj. Ignis ē vsq̄ ad cōsummationem deuorans: ac per cōsequēs animam incinerat: anime bona spiritualia ad nihilum redigens: ⁊ tunc superuenit soror ei⁹ tertia scilicet superbia vite: que ad modum venti sufflat ⁊ in cinerem redactā ad modū puluerum vsq̄quaq̄ dispergit. Sicut ī psalmo. j. dicitur de impio. Et ipse tanq̄ puluis quem proijcit ventus a facie terre. Tertiuz est q̄ vtraq̄ concupiscentia tanq̄ insatiabilis animam semper cruciat: vnde dicitur prouerbioꝝ. xij. Ne sunt due filie sanguisuge clamantes affer affer. Nā oculorum concupiscentia dicit affer diuitias: carnis vero concupiscentia dicit affer delitias: ⁊ appetitus vtriusq̄ insatiabilis est. Preterea si queritur vtrum hec duo precepta de non concupiscendo maluz sint precepta legis naturalis. Ad hoc respondet Asten. li. j. ti. xliij. q̄ sic: qz sicut in corde nro scriptū est q̄ nō est faciendū maluz sic etiā in eo scriptū est q̄ malū nō est cōcu

piscendum. Nec obstat illud qd̄ pōit Ro. vij. Concupiscentiā nesciebaz nisi lex diceret: Nō cōcupisces: quia apostolus loq̄tur in psona eoz in quibus lex naturalis erat intantū obscurata q̄ nesciebant vtrū concupiscentia erat peccatū. Et ꝗtum ad hos dicit glosa: nesciebā peccatū esse. In aliq̄bus autē non erat ita obtenebrata quin bene scirent esse peccatū sed nō tā graue: ꝗtum ad hos dicit glosa vel tā graue. Et sic non est simpliciter verū illud quod legitur Lex cohibet manū nō animū: licet scōz q̄d verū est: qua propter euāgeliū a lege supabundat. Naz lex actū cordis prohibet in istis preceptis: ne iudei rudes ⁊ carnales putarent ipm esse concessum. Sed in duobus supabūdat euangeliū. Primo in generalitate prohibēdi: quia Matth. v. pbibetur actus cordis inordinat⁹ scōz vim irascibilē ⁊ cōcupiscibilē: in lege vero tm̄ scōz vim cōcupiscibilē. Secūdo sup abūdat in expressiōe: quia in lege nō prohibet nisi affectiōis iordinatio: cū dicit nō cōcupisces in euāgelio vero ꝓhibet etiā intētio cogitatiōis. Matth. v. vbi dicit. Si videri mulierē ad cōcupiscendū eā tc. i. si oculum habeas intētionis in mulierē cogitādo vt cōcupiscas eā tā mechatus es tc. Cōcordat Alex. ā gli. in. iij. Et scōm eosdē in his duobus preceptis prohibetur concupiscētia generalis: quia omne concupitum est extra. Aut igitur est nobiscum cōmunicās: ⁊ sic intelligitur per vxorem scōm modū decalogi per synodochen a parte totum. Al' nō est nobiscū cōmunicans: ⁊ sic intelligit̄ prem primi. Et ideo de generali cōcupiscētia prosequi cupientes: orginem ⁊ progressum illius breui stilo ꝓstrīgamus. Sed qz in magis appetibilibus scōm animā corruptā hec potissime relucent: ideo de carnalibus sumamus exemplū. Dicit enim Greg. in moralibus q̄ ex quo luxuria semel mentē occupauerit: vix eā bona desideria cogitare pmittit. Et rationē addit dicēs: Sūt enim viscosa desideria: qz ex suggestiōe oritur cogitatio: ex cogitatiōe affectio: ex affectiōe delectatio: ex delectatiōe ꝓsensus: ex ꝓsensu opatio: ex operatione cōsuetudo: ex consuetudīe desperatio: ex desperatiōe peccati defensio: ex defensiōe gloriatio: ⁊ ex gloriatiōe damnatio. Ex qua auctoritate patz q̄ Grego. suggestionē pōit tanq̄ originē et initiū in ꝓgressu vitioz. Preterea lz ꝓz eū dē Grego. triplex ē spūs q̄ talē suggestiōez igerit: q̄s inq̄t spūs sit q̄ loquat̄ ipa suggestio declarabit. Spūs enim naturalis vl' sensualis mollia ⁊ voluptuosa: spūs mūdi vana: spūs diaboli vl' malicie amara loquit̄: tū omnes tentatiōes hmōi diabolo nō imerito ascribunt̄: cuius ꝓpriū officiū est tentare. Pro quo nota scōm Thom. in. ij. q̄ diabolus solus tentare dicit̄ rōne triplici. Primo ratiōe inceptiōis: nā ipe primo tētauit hominē: ex qua tēptatione parata est alijs tentationis via. Secūdo ratione intētiōis: qz soli diabolo ⁊ mēbris eiꝰ pnenit ī pugnare virtutē cū ītētiōe occidēdi hominē p peccatū: hoc enī caro nō intendit: sed frui cognito delectabili. Tertio rōne cooperatiōis: nā ipse diabolus vtit̄ rebus mūdi ⁊ carne: sicut instrumētis ad tentandum hominē. Unde Bern. in quodā ꝓmone dicit q̄ demonū est mala suggerere: nostrum est nō cōsentire: quotiēs eis resistimus totiēs eos superamus: angelos glorificamꝰ: deum honoramꝰ: qui incitat vt pugnemꝰ: adiuuat vt vincamus: cōciliat ne deficiamus: hec ille. Et licz etiā ipugnamur a carne: tamē vt dicit Ambro. sup Lucā: anima nunq̄ a corpore vinceret̄ nisi prius a diabolo teneret̄. Et infra. Sine pmissione dei diabolū nocere nō posse cognoscas: ne potentiā diaboli magis timeas q̄ diuinitat̄ offensam. Fidelis aūt deus ꝓm aplm q̄ nō patiet̄ vos tentari sup id quod potestis. s. sustinere: sed faciet etiam cū tentatione pueniens. Dicit insuper Isidorus li. iij de sūmo bono: q̄ quando diabolꝰ decipere quē q̄ querit prius naturam vniuscuiusq̄ intēdit deinde applicat vnde aptum hominem ad peccandum inspexerit. Et ideo diabolꝰ vilissimo lenoni conueniēter assimilari potest. Nam leno vel adulter vilissimꝰ ad decipiendū mulierem quamcunq̄ sicut illam subdolis adinuentionibus ⁊ blādiijs aggreditur vt ad consensum alliciat: sic etiaz diabolus velut adulē libidinosus animaz primo per suggestiones alloquitur ⁊ fallaciter blanditur. Sicut Sichem blandicijs deliniuit Dinā filiā Jacob vt legitur Geneſ. xxxiiij. que tristis erat: quia corrupta fuit. Sic diabolus propter casum in cōscientia contristatus falsis sponsionibus demulcet promittens longam vitam: futurā penitentiam diuinam misericordiam ⁊ finem felicem. Sed multū cauendus est serpens iste lubricus et versipellis: vtpote de quo dicit Isidorus libro. iij. de sum. bono.

Diabolus serpens est lubricus: cutꝰ si capiti. i. prime suggestioni non resistit̄: totꝰ interna cordis dū nō sentit̄ illabitur. Hic q̄ri potest vtrū diabolꝰ pōt inducere hominem ad peccandū interius instigando: p̄sertim cum interiores motus anime sūt q̄daz opera vite: sed nullū opus vite potest esse nisi ab intrinseco p̄ncipio: nec etiā opꝰ anime vegetabilis qd̄ est infimū inter opera vite. Ad hoc dicēdū ꝓm Tho. ꝓma. 2ᵉ. q. lxxx. q̄ interior ps anime est intellectiua ⁊ sensitiua. Intellectiua autē cōtinet intellectū ⁊ voluntatē. Intellectus igit̄ p se q̄dem mouet̄ ab aliquo ipsum illuminante ad cognitionē veritatis: quod diabolꝰ circa hominē nō intendit sed magis rationez ipsius obtenebrat ad ꝓsētiēdū pctō. Que q̄dem obtenebratio puenit ex fātasia ⁊ appetitu sensitiuo: vnde tota interior operatio diaboli videt̄ esse circa fantasiā ⁊ appetitū sensitiuū: quozū vtrūq̄ cōmouēdo potest ad peccatū inducere: qz potest operari ad hoc q̄ imaginatiue alique forme imaginarie prēsētent̄. Sed quo modo grā breuitatis supsedeo. Potest etiā facere appetitus sensitiuus ꝓcitetur ad aliquā passionē Aimiz cum dicat pbus in libro de somno et vigilia q̄ amantes modica similitudine in apprehensione rei amate mouentur. Cōtingit insuper q̄ passiōe concitata id quod imaginatiue proponitur iudicetur esse ꝓsequendum: quia ei qui detinetur a passione videtur esse bonū ad quod per passionē inclinatur: ⁊ per hunc modū diabolus interius inducit ad peccandū. Unde licet opera vite semper sint ab aliquo principio intrinseco: tamē ad ea potest etiaz cooperari aliqd̄ aliud exterius agēs. Sicut etiam ad opera anime vegetabilis calor exterior cooperat̄ vt facilius cibꝰ digerat̄. Pro q̄ nota q̄ voluntas est ꝓpriū principiū actꝰ peccati: quia omne peccatum est voluntariuz. Que scz voluntas a duobus moueri pōt. Primo ab eo qd̄ interius inclinat volūtatē ad volēdū: ⁊ hoc nō est nisi voluntas vl' ipse deus: deus autē non potest esse cā peccati: relinquitur ergo q̄ ex parte sola volūtas hominis sit directe causa peccati eius. Secūdo Xo ab obiecto: sic dicit̄ appetibile apprehēsum mouet appetituz: ⁊ obiecta mouent potentias. Et ex hac parte pōt intelligi q̄ aliquid voluntatē moueat tripliciter. Uno modo ipsum obiectum propositum: sicut dicimus q̄ cibus excitat desiderium hominis ad cōmedēdū: ⁊ illo modo res sensibiles exterius apparētes mouent voluntatē hominis ad peccandū. Secundo modo ille qui ꝓponit vl' hmōi offert obiectū: vt homo vl' diabolus. Tertio modo ille qui ꝓsuadet obiectū ꝓpositum homini tanq̄ bonū vtile: delectabile vel honestū: talis enī aliqualiter ꝓponit ꝓpriū obiectū voluntati: qd̄ est rōnis bonū verū vl' apparens. Et his duobus modis hō vl' diabolꝰ incittare potest ad peccandū offerēdo scilicet sensui aliqd̄ appetibile vl' ꝓsuadēdo rationi. Ueruntamē nullo istoz triū modozuz potest aliq̄s directe eē causa peccati: qz voluntas nō est ex necessitate mouet̄ ab aliq̄ obiecto nisi ab vltimo fine. Ex quibꝰ ꝓclud̄it̄ q̄ diabolus nō potest esse directe ⁊ sufficient causa peccati sed solū per modū p̄suadentis vel appetibile ꝓponentis: volūtas autē humana directe est causa peccati. Et si obijcitur q̄ diabolus inferre pōt necessitatē ad peccandum: qz dicit̄ de eo Job xlij. q̄ non est potestas sup terrā que valeat ei cōparari. Ad hoc dicendū q̄ diabolꝰ ꝓpria virtute nisi refrenet̄ a deo: potest q̄dem aliquē ex necessitate inducere ad faciendū aliquē actū qui de suo genere est peccatū: hoc est potest aliquē inducere in actū peccati: nō tamē pōt inducere necessitatem peccandi: qd̄ patet ex hoc: qz homo non resistit motiuo ad peccandū nisi per rationē cuius vsuz diabolus nisi refrenet̄ a deo totaliter impedire pōt mouēdo imaginationē ⁊ appetitū sensitiuū: sicut patet in arrepticijs: sed tūc rōne sic ligata q̄quid homo agit nō imputet̄ ad peccatū: sed si ratio nō sit totaliter ligata: ex ea pte q̄ ē libera peccato resistere pōt. Uū nulla ptās maior homine mouere pōt volūtatē homīs nisi solꝰ deus: alioq̄n frustra diceret̄. j. Pe. vl. Aduersarius vester diabolꝰ tanq̄ leo rugiens circūit querēs quē deuoret cui resistite fortes in fide. Nec deniq̄ omnia peccata hoīm ex suggestione diabolica sunt. Dicit̄ enim in lib. de ecclīasticis dogmatibus: q̄ si omnes cogitatiōes nr̄e male a diabolo excitāntur ꝑ aliqtiēs ex nr̄i arbitrij motu emergūt: ⁊ ꝑ ꝓbat Origenes ex hꝰ: qz etiā si diabolꝰ nō eēt homīes appetitū haberet̄ cibi ⁊ venereoz ac filiū: q̄ possz iordinatꝰ eē nisi ratione ordiaret̄ qd̄ subiacet libero arbitrio Hinc lz Ugo. dicat. iij. c. de di. no. q̄ multitudo demonū causa est omnium malorum ⁊ sibi ⁊ alijs: ꝑ tamen intelligitur occasio,

naliter ⁊ indirecte: in ꝗtũ induxit primum
hominẽ ad peccandũ: ex cuius peccato in-
tantũ vitiata est humana natura ꝙ oẽs su-
mus ad peccandũ ꝓcliues. Secũdo que-
ri potest vtrũ fuerit cõueniẽs ꝙ hõ tentare
tur a diabolo: ꝑsertim cũ eadẽ pena finalis
debeat peccato angeli ⁊ pctõ hominis: �means
illõ Matth. xxv. Ite maledicti in ignẽ eter-
num qui parat⁹ est diabolo ⁊ angelis ei⁹:
sed primũ peccatũ angeli nõ fuit ex aliq̃ tẽ-
tatione exteriori: ꝗ nec primũ peccatũ ho-
minis esse debuit ex aliq̃ tentatiõe exterio-
ri. Deus insup futurũ prescibat ꝙ hõ p tẽ-
tationẽ demonis in peccatũ deijceret: ⁊ sic
bene sciebat ꝙ homini nõ expediebat ꝙ tẽ-
taret. Ad ꝗ dicendũ scõm Tho. scda. 2ᵉ.
q. clxv. ꝙ diuina sapientia disponit omnia
suauiter: vt dicit Sap. viij. in ꝗtũ sc̃ sua p-
uidentia singulis attribuit q̃ eis cõpetunt
fm suã naturã: qz vt dicit Dyonisius. iiij.
c. de diuinis nominib⁹. Prouidentie divi-
ne nõ est naturã corrũpere sz saluare. Hoc
autẽ pertinet ad ꝓditionẽ humane nature
vt ab alijs creaturis iuuari vl impediri pos-
sit: vnde cõueniẽs fuit ꝙ de⁹ hominẽ i sta-
tu innocẽtie tentari pmitteret p ãgelos ma-
los ⁊ iuuari facere p bonos. Ex speciali au-
tem beneficio grẽ ꝗ erat ei collatũ: vt nul-
la creatura exterior ei nocere possz ꝓtra p-
priã volũtatẽ p quã etiã tẽtatiõt demonis
resistere poterat. Sicut ꝗ de⁹ sciebat ꝙ hõ
p tentationẽ in peccatũ esset deijciẽdus: sic
etiã sciebat ꝙ p libeꝫ ar. tentationi resiste-
re poterat. Sed hoc requirebat cõditio na
ture ipsius vt ꝓprie voluntati relinquere-
tur: fm illud Eccli. xv. Deus reliqt hominẽ
in manu ꝓsilij sui: vt. s. ad qõcũq̃ vellet se
verteret: nec sine merito celeste regnũ acq̃-
reret. Vñ Greg. li. iiij. moral. Ad ꝗ hõ posi-
tus erat in paradiso vt si se ad cõditor⁹ sui
obedientiã vinclis charitatis astringeret
ad celestẽ angelo ꝫ patriã qñq̃ sine carnis
morte trãsiret. Alio ꝫ vt dicit Aug⁹. xj. su
p Gen. ad litteram. Mõ mihi videt magne
laudis futurũ fuisse hominẽ: si ꝓpterea be-
ne posset viuere: qz nemo male viuere sua-
deret: cũ ⁊ in natura posse: ⁊ in ptãte habe
ret velle nõ ꝓsentire suadẽti. Cũ igit ꝓue-
niens erat ꝙ hõ tentaret a diabolo: ac hõ
ꝓstitut⁹ dinoscit vl cõposit⁹ ex duplici na-
tura. s. itellectiua ⁊ sensitiua: cõtigit diabol⁹
in tentatiõe homis vsus est incitamẽto ad
peccandũ dupliciter. Uno modo ex pte in-
tellect⁹ in ꝗtũ pmisit diuitatis illitudinez
p scientie adeptionem quã hõ naturalit desi-
derat. Alio modo ex pte sensus: ⁊ sic est vsus
bis sensibilib⁹ rebus q̃ maximã habẽt affi-
nitatem ad hominẽ: ptim quidẽ in eadem
specie tẽtans viruz per mulierẽ: ptim vero
in eodẽ genere tẽtans mulierẽ p serpentez
ptim etiam ex genere ꝓpinquo ꝓponẽs li-
gni vetiti pomũ ad edẽdũ. Verũtamẽ hoc
interest inter primos parentes in statu in-
nocentie: ⁊ nos: qz diabolus minimũ habu-
it potestatis in hominem ante peccatũ ori-
ginale: ideo p solã suggestionẽ exteriorẽ tẽ-
tauit eũ qua. s. immutat sola exterior cre-
atura. Nec potuit ipm ante lapsũ interiori
suggestione tentare qz suggestio qua spiri-
tualiter diabol⁹ homini aliq̃d suggerit sez
interius: oñdit diabolũ plus habere pote-
statis in homẽ ꝙ suggestio exterior: quia
p suggestionẽ interiorẽ immutat a diabolo:
etiaz hominis fantasia. Nec ipsa tẽtatio p-
mis parentibus penalis fuit: qz sine omni
difficultate tentatione resistere poterant:
nobis autẽ cũ difficultate resistentib⁹ pena-
lis iudicat: sed hec pena est ꝓ gloria dei si
pseuerantes in bono fuerimus. Et si q̃ri-
tur de motiuo diabolice tẽtationis. Dicen-
dũ ꝙ triplex est. Primũ est vt primum ho-
minẽ deducat in subiectiõis sue seruilitatẽ
nã qui facit peccatũ seruus est peccati: ⁊ p
ꝓsequẽs seru⁹ diaboli. Peccatũ eñ ẽ vni-
cũ opus quod faciendũ indicit diabolus:
⁊ sic mouet ex ambitiõe vt sit rex sup oẽs
filios supbie. Tantũ nãq̃ laborat cũ dispẽ
dio ꝓprio: vt dominiũ suũ amplificet in hoc
seculo ⁊ in inferno: credẽs etiã ab eo sedu-
ctos in pñti sue tirannidi subijci in futuro.
Sed spes eius frustrabitur: qz sola diuina
iusticia punient. Secũdũ est vt nos trahat
in malicie sue cõformitatẽ: sicut p virtutes
in diuinã similitudinẽ transformamur: vt
sic in nobis ꝓpediat illã vnibilitatẽ cũ deo
q̃ fit per gratiã in pñti ⁊ p gloriã in futuro
sicut in principio studuit ꝓpedire illã vnibi-
litatẽ q̃ facta est a deo in assũpta natura: et
sic mouetur ptim ex inuidia dei: cui⁹ ꝓpoſi-
tũ frustrare desiderat: ⁊ ptim ex inuidia q̃
mouet ad hominẽ: cuius exaltationẽ susti-
nere nõ põt. Tertiũ motiuũ est vt homẽs
trahat in penalitatis sue dãnationẽ sciens
qz si fuerim⁹ socij delictoꝝ erim⁹ ⁊ tormen-
torũ. Sed qz de appetitu demonum ad tẽ-
tandũ ⁊ de his q̃ ꝓcernũt pñtez materiam
diffuse tractatũ est in sermonib⁹ de tribus
partibus penitẽtie: ꝑcise in fmone secũdo

⁊ tertio: ideo de eis gratia hic breuitat su-
pseedeo. Ad laudẽ dei.

De viscoso ꝓgressu peccatoꝝ: ⁊ de cogitatiõibus. Utrũue diabolus eas agnoscit: ⁊ de affectiõe vel concupiscentia: ⁊ vtrum volũtas mouetur a passionibus appetitus sensitiui: Sermo II

On concupisces.

n Exo. xx. Uiso vtcunq̃ de blandi-
cijs subdolis ac tẽtationibus dia-
boli cis: quibus allicere ⁊ illaq̃are q̃rit ani-
mas hominũ incaute ꝓuersantiũ. Jã de p-
cessu earundẽ tẽtationũ videam⁹. Quem
etiã tangit Archi. de pe. dis. ij. in. c. sic tri-
bus. Post subdolas nãq̃ blandicias mo-
re lenonũ vl adulteroꝝ adiũgere studz am
plexus: impmẽs cogitationes ⁊ adducẽs
rõnes ꝙ sic vl sic facere bonũ ẽ: ⁊ sic ex sug-
gestiõe orit cogitatio q̃ sez mens inuoluit
vt vix sese ab eadẽ valeat expedire. puer.
vij. Irretiuit eũ multis fmonib⁹: ecce am-
plexus. Deinde ꝓcedit ad osculationẽ:
qõ nihil aliud est ꝗ affectio in cogitationi-
bus excitata. Cũ eñ anima pctõ afficit tũc
a diabolo osculat. Sed hec sunt oscula
fraudulenta de ꝗbus dicitur puer. xxvij.
Meliora sunt vulnera diligentis ꝗ frau-
dulenta odientis oscula. Deinde vero ꝓce-
dit ad venereã cõmixtionẽ. i. ad pniciosaz
delectatiõez: quia tũc ꝓprie corrumpit aia
⁊ inquinat. Et loquor hic de delectatione
morosa: q̃ sez ꝓportat cõsensũ in delectatio-
nẽ p quã sez anima multũ degenerat a sta-
tu ꝓprie nobilitatis: repudiata dei ꝓstitu-
ta diaboli. Hinc dicit Sap. iij. Felix sterilis
⁊ incoinq̃nata. Deinde sequit cõcept⁹ mise-
rabilis fetus: q̃ fit p ꝓsensum in actũ pecca-
ti si se facultas ⁊ oportunitas obtulerint.
Unde dicit Hein. de primaria: ꝙ quidã cõ-
cupiscũt aliena vl etiã illicita: sed scientes
ꝙ obtinere ꝓcupita nõ possunt ꝓcupiscen-
tiã nõ ꝓsequunt: si autẽ scirẽt concupita se
posse ꝓsequi: tũc fortissime conarent ad p-
sequendã cõcupiscẽtiã in effectu: ꝗbus sez
nihil deest nisi facultas: ⁊ de talibus dicit
puer. xj. Manus in manu nõ erit inocẽs.
Quia licet manũ ab actu peccati cohibeat
nõ tã affectũ: nec desinit prosequi qõ malũ
est ꝓpter deum: nec ꝓter iusticiã sed pro-
pter impotentiã vel etiam propter quod
cunq̃ incõmodum temporale vel eternum
Deinde peruenit ad execrabilem pturitio-
nem sez per actualẽ conatum ad perficien-
dũ peccatũ: scõm illud psal. vij. Ecce par-
turit iniusticiam. glo. id est nititur efficere
iniusticiam: vnde talis conatus quandoq̃
non consequit effectũ: sicut dicit Esa. xxx
vij. Uenerunt filij sez iniquitatũ vsq̃ ad p-
tum: ⁊ non erat vis pariendi: quod aliquã
do contingit deo misericorditer id impedi
ente: qñq̃ vero talis conatus praauus ple-
num sortitur effectũ: ⁊ tũc cõpleta est mali-
cia eius tã materialiter ꝗ formalit. Et sic
pueniunt filij iniquitatis ad partũ: id ẽ ad
operis expletionẽ. Deinde sequit partus
lactatio cũ peccata ducunt in frequentiaz
⁊ consuetudinem. Lactant aũt vberibus
lamearũ: de qnibus dic in Threñ. Sed la-
mee nudauerũt mãmas: lactauerunt catu-
los suos. Lamea scõm glo. Esa. xxxiij. pe-
des habet equinos: cetera ꝯo mẽbra sũt fe-
minea. Et Grego. xxxiij. mora. dicit ꝙ La-
mea humanã specie habere dicit. i. faciem
mulieb rẽ: sed corp⁹ bestiale. Sup dicta aũt
auctoritate Threñ. iij. sz ⁊ Lamee: dic glo-
sa ꝙ Lamea crudelior est suis fetib⁹ ꝗ ce-
tere bestie: hinc dicit Lamea quasi lania:
quia catulos suos lantare fertur: sic diabo
lus lactat filios qnos in malicia degenera
uit duobus vberibus. primo scilicet confi-
dentia diu viuendi cũ cõparatione suiipsi-
us ad alios qui similia vl maiora factunt:
secundo sde postea penitendi cum respectu
diuine misericordie: que nullum repudiat
peccatorem conuerti volentem. Deinde se
quitur ablactatio: cum iam nõ amplius q̃
si victus concupiscẽtijs sub spe postmodum
penitendi peccata perpetrat: sed potius ex
desperatione resipiscẽdi seu magis ex eo ꝙ
a se voluntarie reijcit propositum peniten-
tie ⁊ spem venie vt peccato liberius libere
at: vt etiã nec quecũq̃ flagella vl aduersa
mi sex i viã agnitiõis ⁊ penitẽtie reuocare
valeat: ⁊ sic p ablactatiõez itelligit ipa de
sperato. Deide sequit i corpe pctõ roboratio:
sic ꝯ Pharao. legit. Induratũ ẽ cor Pha-
rao. ñ dimittet ppl'm etiã p q̃cũq̃ flagella.
Per quam roborationem intelligitur pec
cati defensio: cui comitatur de peccato dã-
nabilis gloriatio: qua scilicet gloriantur
cum malefecerint ⁊ exultant in rebus pes-
simis. Quibus Dauid in psalm. lj. Quid
gloriaris in malicia q̃ potẽs es iniquitate.

Signum autem huius gloriationis est cuꝫ quis per iactantiam de eis loquitur: deducí volens facinora sua ad omnium noticiã ⁊ hoc est vltimũ in genere malicie: qõ Archi. vocat deportationẽ ⁊ deductionẽ. Sic fecerunt zodomite: vnde Esaie. iij. Peccatum suũ sicut zodoma pdicauerũt. Sed ad cepta redeamus, put pñti speculationi congruit. Primo igitur ex diabolica suggestione oritur cogitatio. Cogitatio autẽ ꝓm Hug. de sancto Victore: est improuidꝰ animi respectus ad euagationẽ proꝰ. Hec autẽ cogitatio per diabolum concitata magis vel minus in malum coalescit ex diuersis causis concurrentibus. Ceruntamẽ sicut de omni verbo ocioso rationẽ redditurí sumus: sic etiam de omni cogitatiõe ociosa qualis tamen cogitatio minima iudicatur in genere cogitationũ: nihil vtilitatis conferens: sed tm̃ animũ tristẽ relinquens ⁊ animã puluere venialiũ maculãs. Hinc ꝯtum ad primũ dicit Seneca li. de quattuor virtutibus. Cogitatiões vagas ⁊ inutiles ac velut somno similes nõ recipias: q̃ ibus si animũ tuũ oblectaueris cũ omnia disposueris tristis remanebis. Ꝟtũ etiã ad scõm dicẽ Cassio. sup illud psal. xxxix. Cor meum dereliquit me. Quocunq; tpe nõ cogitaueris deus: puta tẽpus illud amisisse. Hinc non incõgrue dicit Hiero. in epla ad Demetriadẽ: q̃ tutissimũ ⁊ pfectissimũ est vt assuescat animꝰ sollicita semp atq; puigili custodia discernere cogitationes suas: ⁊ ad primus cũ motu vl pbare vl reprobare qõ cogitat: vt vel bonas cogitationes alat vl statim malas extinguat: hic nãq; fons ẽ boni ⁊ origo peccandi: ibi maxime oportet obseruare peccatũ vbi nasci solet: statimq; ad primã tẽptationis faciẽ antecꝯ malũ crescat restringere dũ adhuc est in cogitatione. Et hoc est vnicũ studiũ iustoꝝ de quibus dicit Grego. xiij. moraliũ: q̃ electorũ mentes si quas in se carnales cogitationes inueniũt: ardore penitẽtie ꝓsumũt: nec cogitatiões suas dilatari carnali voluptate pmittunt: qr eo semetipsos indicantes subtilius feriunt: quo districtũ iudicẽ pstolant vicinum. Ecõtra vero vt ibidem dicit. xiij. moraliũ. Cũ reproborũ mentibꝰ occasio pperãdi peccata deest desiderioꝝ: cogitationes eorũ cordibus nullatenꝰ desũt: ⁊ cuꝫ non semp diabolũ sequantur in opere: valde tamen se illi obligant in cogitatione.

Hic igit̃ queri potest vtrũ demões agnoscere valeant cordiuꝫ cogitatiões: pstertim cum nullus spũs nisi diuinus anime rationali possit illabi: ergo p ꝓsequẽs nec videre per naturã ea que sunt in anima: q̃ diu ñ sunt in intimo ipsius anime. Ad hoc dicẽdum ꝓm Astẽn. lib. j. ti. xj. post Richar. q̃ cogitatio cordis dupliciẽ cognosci potest. Vno modo in suo effectu: ⁊ sic non solum ab angelo sed etiã ab homine cognosci potest: ⁊ tanto subtilius quãto effectus hmõi fuerit magis occultus. Cognoscitur enim cogitatio cordiũ interdũ nõ solũ p actũ exteriorẽ sed etiã p immutationẽ corporis vt vultus ac aliorũ mẽbrorũ. Cerũtamen sensibilis ⁊ corporalis ĩmutatio que cõcomitatur cogitationes hominis: quãdoq; est ita indeterminata q̃ diabolus per eã in cognitionẽ certã cogitationis venire nõ potest: quandoq; vero est ita fortis ⁊ determinata q̃ per illã cognoscere põt cogitatiõẽ ꝯtũ ad speciẽ: vt q̃ cogitat de inuidia vel luxuria. Si ẽm quasdã affectiões animi pulsũ medici cognoscere possunt: tũc multomagis hoc possunt angeli vel demones quãto subtilius huiusmodi occultas immutationes corporales perpendunt. Unde dicit Aug̃. in libro de diuinatiõe demonum q̃ aliqũ hominũ dispositiões nõ solũ voce platas sed etiã cogitatione cõceptas: cum signa quedã ex animo exprimũt: in corpore tota facilitate perdiscunt. Ꝟnis in lib. retractationũ hoc dicat esse asserendũ quõ hoc fiat: non tamẽ est creden dũ q̃ possint eas certitudinaliter agnoscere ꝯtũ ad omnes circũstantias singulares. Alio mõ possunt cognosci cogitationes filioꝝ hominũ put sunt in intellectu: ⁊ affectiões put sũt in volũtate: ⁊ sic solus deus, cogitationes cordiũ ⁊ affectiões voluntatuꝫ cognoscere potest. Dicit̃ ẽm in libro de ecclesiastic̃ dogmatibus. c. xl viij. Internas anime cogitatiões diabolũ nõ videre certi sumus. Et iij. Reg. viij. dicit̃ ad dñm. Tu solus nosti corda filiorũ hominũ. Cuiꝰ ratio est: qr voluntas creature rationalis soli deo subiacet: ⁊ ipse solus in eã operari potest: q̃ ẽ pncipale eius obiectũ vt vltimꝰ finis. Et ideo ea que sunt in voluntate vel que dependẽt ex sola voluntate soli deo nota sunt. Mãifestũ est autẽ q̃ ex sola voluntate dependẽt q̃ aliquis actu aliquid cognoscat vel cõsideret: quia cũ quis habet habituꝫ scientie vel species intelligibiles in eo existentes: vtitur eis cũ vult. De cogitatione vide in

sermone secũdo de tribus partibus penitentie. Secũdo pncipaliter ex diabolica suggestione oritur affectio vel cõcupiscentia: que notat̃ p deosculationẽ. Pro quo notandũ ꝓm Thomã pma 2ᵉ. q. xxx. q̃ cõcupiscentia est appetitus boni delectabilis ⁊ sicut philosophus pmo rhetorice ponit quasdam cõcupiscẽtias naturales ⁊ quasdam non naturales: sic etiam dupliciter est aliquid delectabile. Uno modo: quia est cõueniens nature animalis: sicut cibus potus ⁊ alio huiusmodi: ⁊ talis cõcupiscẽtia delectabilis dicit̃ naturalis: ⁊ est cõmunis tam hominibꝰ q̃ etiam alijs animalibus: quia vtriusq; talis cõcupiscentia conueniens est ⁊ delectabile ꝓm naturam: ⁊ in his etiam omnes homines cõueniũt. Unde ⁊ philosophus in. iiij. Ethicoꝝ vocat eas cõmunes ⁊ necessarias: in rhetorica ꝓo vocat eas irrationales. Alio modo dicitur aliquid esse delectabile: quia ꝓueniens est nature animali ꝓm apprehensionem: sicut cum aliquis apprehendit aliquid vt bonũ ⁊ cõueniens: ⁊ per cõsequens in ipso delectat̃: ⁊ huiusmodi cõcupiscentia delectabilis dicit̃ non naturalis: ⁊ solet magis dici cupiditas. Et tales cõcupiscentie proprie sunt hominũ quorum propriũ est excogitare aliquid vt bonum ⁊ cõueniens: pter id qõ natura requirit: ⁊ philosophꝰ in pmo rhetorice dicit has secũdas ꝓcupiscentias esse cum ratione. Et quia diuersi diuersimode ratiocinant̃: ideo dicunt̃ he cõcupiscentie in. iiij. Ethicoꝝ esse proprie ⁊ apposite: scilꝫ supnaturales. Unde illud idem qõ appetitur appetitu naturali: potest etiam appeti appetitu animali: cum fuerit apprehensum cum ratione: sicut cibus potus ⁊ similia: que naturaliter appetunt̃. Possunt etiã appeti cõcupiscentia non naturali: cum scꝫ in eis aliquid appetit̃ preter id quod natura requirit: scilꝫ nimia superfluitas vel nimia delectatio: ⁊ hoc reputat̃ in vitiũ. Ãñ ꝓcupiscẽtia naturalis tm̃ ea cõcupiscit que natura requirit: natura ꝓo paucis minimisq; cõtenta est: ⁊ sic est finita. Sed cõcupiscẽtia nõ naturalis appetens supflua tendit in infinitũ: sequit̃ enĩ rationẽ cui competit in infinitũ pcedere: ⁊ pstertim cũ finẽ ponit in his que appetit. Nam pbus in. j. Politice rationẽ ponit: quare quedã concupiscentia sit finita: ⁊ quedaꝫ infinita dicens: q̃ semp cõcupiscẽtia finis est finita: qr finis p se ꝓcupiscit̃ vt sanitas: vñ maior sanitas magis cõcupiscit̃: ⁊ sic in infinitũ. Cõcupiscentia ꝓo eius gõ est ad finem nõ infinita: sed ꝓm mensurã appetit̃ qua cõuenit fini. Ãñ qui finẽ in diuitijs ponũt: habent cõcupiscentiã diuitiaꝝ infinitam: qui aũt diuitias appetũt ꝓpter necessitatẽ vite: cõcupiscũt diuitias finitas sufficientes ad necessitatẽ vite: vt dicit ibidẽ pbus. Et eadẽ est ratio de cõcupiscẽtia aliarũ rerum quarũcũq;. Et hec cõcupiscẽtia aĩalis siue nõ naturalis ꝓprie loquẽdo est in appetitu sensitiuo ⁊ in vi cõcupiscili que ab ea denominat̃: sic enĩ vnicuiq; potentie aĩe cõpetit appetere ꝓprũ bonũ appetitu naturali qui nõ ꝓsequit̃ apphensionẽ: sed appetere bonũ appetitu aĩali qui sequit̃ apprehensionẽ solum ptinet ad vim appetitiuã. Appetere ꝓo aliq̃d sub rõne boni delectabilis ꝓm sensum qõ ꝓprie est cõcupiscere: ptinet ad vim cõcupiscibilẽ. Et differũt hec tria: amor: cõcupiscẽtia ⁊ delectio. Mã ipm delectabile ꝓm sensum inquãtũ appetitum sibi adaptat quodãmõ ⁊ cõformat: causat amorẽ. Inquãtũ ꝓo absens attrahit ad seipm: causat ꝓcupiscentiã. Inquãtũ deniq; ꝓsens quietat in seipo: causat delectatiõẽ. Ãñ cõcupiscẽtia causat̃ ab amore ⁊ tendit in delectationẽ. Ꝟ autẽ hec cõcupiscentia nõ naturalis ortũ habeat ab amore sic ostẽdi potest. Mã amor sui est ꝓncipiũ oĩs peccati: ⁊ ideo dicit Aug̃. xiiij. de ciui. dei: q̃ amor suiꝫq; ad ꝓtemptũ dei facit ciuitatẽ babylonis. Ad cuiꝰ euidentiã sciendũ: q̃ ꝓpria ⁊ p se causa peccati accipienda est ex pte cõuersionis ad cõmutabile bonũ: ex q̃ quidẽ pte oĩs actus peccati pcedit ex aliq̃ inordinato appetitu alicuiꝰ tẽporalis boni. Ꝟ aũt aliquis appetat inordinate bonum aliq̃d tẽporale: pcedit ex hoc q̃ inordinate seipm amat. Hoc autẽ est aliquẽ amare: bonũ ei velle. Et sicut amor sui naturalis debitus ⁊ ordinatꝰ velit sibi bonũ ꝓm q̃ sibi cõgruit: sic amor sui nõ naturalis indebitꝰ ⁊ inordinatꝰ ad dei cõtemptũ pducẽs: vult sibi bonũ nõ ꝓm q̃ sibi cõgruit: ꝑ ꝓm q̃ affectus corruptꝰ exigit. Et si querit̃: vtrũ talis deordinatꝰ motus cõcupiscentie q̃ causat̃ ab inordinato amore sui sit in sensualitate sicut ĩ subiecto. Ad hoc dicendũ ꝓm Astẽn. li. ij. ti. vij. q̃ sensualitas dupliciter cõsiderari põt. Uno mõ ꝓm se: ⁊ sic nõ est subiectũ peccati: qr sic est cõis nobis ⁊ brutis. Alio mõ in ordinatõe ad rationẽ. s. inquãtũ est a rõne suadibilis: ⁊ sic ĩ ea põt

esse peccatū. Nā peccatū inueniri potest in q̃libet potentia cuiꝰ actꝰ pōt eē voluntariꝰ ⁊ inordinatꝰ ī q̃ ratio peccati ꝓsistit: ꝗ actꝰ sensualitatis pōt eē volūtariꝰ inq̃ntū sēsualitas: id ē appetitus sensitiuꝰ natus est a volūtate moueri et sic ī nobis habet q̃ndā excellentiā p̄ alijs animalibꝰ: sz ꝙ natus est obedire rationi: et q̃ntū ad hoc pōt esse principiū actꝰ volūtarij ⁊ p ꝓsequens subiectū peccati. Nec obstat ꝙ ī sensualitate generat ppetua corruptio q̃tū ad fomitem qui nūq̃ tollit totaliť ī hac vita: trāsit eñ peccatū originale reatu p baptismū ⁊ remanet actu. Sed talis corruptio fomitis non ꝓpedit quin homo rationali volūtate repримere possit singulos ī ordiatos motus sensualitatis si p̄sentiat: puta diuertēdo cogitationē ad alia: licz omēs huiusmodi motꝰ homo vitare nō pōt propter corruptionem predictā: sz hoc solū sufficit ad rationē peti volūtarij ꝙ pōt vitare singulos. Sciēdū igit ꝙ īordinatio sensualitatis quādoq̃ ē sine omī culpa scz quādo volūtas nō ē causa illiꝰ deordinationis nec cōmittendo nec omittēdo: nec ātecedēter nec ꝓcomittāter. Quādoq̃ aūt ē culpa venialis materialiť in sensualitate: formaliť aūt nūq̃ sz ī volūtate. Et hoc ē quādo īsurgit īordinatio in sēsualitate p negligētiā volūtatis: tūc eñ īputat volūtati p culpa veniali propť difficultatē refrenādi ⁊ regēdi sensualitatez. Et sic dicit magister sñiā libro scō distinctōne. xxiiij. ꝙ si īmota sensualitatis tantū illecebra peccati teneatur: est veniale a clerissimuz peccatū. Et qualiter a deo puniť vide ī fmone scō de tribꝰ ptibꝰ pēitētie. Quādoq̃ vero īordinatio sensualitatis ī putat volūtati p culpa mortali: quādo scz ē cōtra actū prohibitū īsurgēs ex volūtat imperio deliberato. Non igit omīs concupistentia simpliciť prohibet his preceptis: quia fm Alex. an. in tertio: cōcupiscentia sumi pōt triplicit. Uno mō dici pōt appetitus vegetabilis: ⁊ talis ꝓcupiscētia p vt ē in ordinata est a fomite mouēte: id ē a corruptiōe originalis culpe: ⁊ talis ꝓcupiscētia ē in suggestiōe. Alio modo dici pōt appetitus sensibilis: ⁊ hoc p vt ē inordinata est a sensualitate mouēte cū fomite: ⁊ illa ē in delectatione. Tertio mō concupiscentia dici pōt appetitus rationalis: ⁊ sic est a liberi arbitrij volūtate q̃ ꝓsistit in consensu. Sic ergo dicēdū ꝙ p se ꝓcupiscentia p vt ē in ꝓsensu rationalis volūtatis prohibet in istis preceptis. Concupiscentia vero que ē in delectatione sensualitatis vel ex suggestione, prohibet simplicit sed tm̃ fm quid: qz nō erat prohibendū ne ille cōcupiscētie sint ī nobis: qz ꝗ est nobis īpossibile: sz prohibentur ne sequamur eas: fm illud Ecci. xviij. Post ꝓcupiscētias tuas ñ eas. Ire aūt idē ē ꝙ ꝓsentire. Cōcupiscētias aūt suggestionis ⁊ delectatiōis nō prohibet ppte: sz ex prohibitiōe ꝓsensus ostēdunt eē male ⁊ vitande. Sic ꝗ nō prohibet motꝰ concupiscētie q̃ ꝓsistit infra limites sēsualitatis: sz directe prohibet cōsensus volūtatis in opꝰ vl delectationē: hec ille. Hic queri pōt vtrū voluntas moueri potest a passionibꝰ appetitus sensitiui: p̄sertim cū motoz supioz non mouet ab inferiori: sic aīa nō mouet a corpore: ꝗ ecōuerso. Volūtas aūt q̃ est appetitus rōnis cōparatur ad appetitū sensitiuū sicut motoz supior ad inferiorē. Dicit enim phus in. iij. de aīa ꝙ appetit rōnis mouet appetitū sensitiuū sic in corporibꝰ celestibꝰ spera mouet sperā. Nulla etiā potētia passiua mouet nisi a suo obiecto: volūtas aūt est potētia actiua ⁊ passiua simul inq̃tū est mouēs mota: sic ī. ij. de aīa phs dic vliter de vi appetitiua. Sed passio appetitus sensitiui non est obiectū volūtatis sed magis bonū rationis ergo ⁊c. Ad hoc dicendum scōm Thomā in prima. 2ᵉ. q. lxxvij. ꝙ passio appetitꝰ sensitiui non potest directe trahere voluntatez vel mouere sed hoc potest indirecte dupliciter. Uno modo scōm quādam abstractionem: cum enim omnes anime potentie radicentur in vna essentia anime: necesse est ꝙ quando vna potentia intenditur in suo actu: altera in suo actu remittatur vel etiam totaliter ꝓpediatur: tuz quia omīs virtus ad plura dispersa fit minor: vnde econtrario quādo intenditur circa vnum minus potest ad alia dispergi: tū quia in operibus anime animalibus reqrit̃ur quedam intentio que dum vehementē applicatur ad vnum non potest alteri vehementer attendere: ⁊ scōm hunc motum per quandam distractionem quando motus appetitus sensitiui fortificat scōz quācunq̃ passionem: necesse est ꝙ remittatur vel totaliter impediatur motus propriꝰ appetitus rationalis qui est voluntas. Alio modo ex parte obiecti voluntatis quod ē bonum ratione apprehensum. Impeditur enim iudicium ⁊ apprehensio rationis propter vehementem ⁊ inordinatam apprehē-

sionem imaginationis ⁊ iudicium virtutis estimatiue. Manifestum est autē ꝙ passionem appetitus sensitiui sequitur imaginationis apprehēsio: ⁊ iudicium estimatiue: sicut etiam dispositionem lingue sequitur iudicium gustus. Unde videmus ꝙ homines in aliqua passione existentes: non faciliter auertunt imaginationem ab his circa que afficiuntur: ⁊ per consequēs iudicium rationis plurimum sequitur passionez appetitus sensitiui. Nam talis passio causat quandam immutationem corporalē ex qua ratio quodammodo ligatur ne libere in actum exeat: sicut etiā somnus vl ebrietas quadam corporali transmutatione facta ligant vsum rationis. Et ꝙ hoc contingat in passionibus ex hoc patet ꝙ aliquando cum passiones multum intendūtur: homo totaliter vsum rationis amittit. Multi nanq̃ propter abūdantiam amoris ire tristicie ⁊ huiusmodi sunt in insaniam versi. Cum igitur iudiciū rationis sequitur passionem appetitus sensitiui: consequens est vt etiam motus voluntatis qui natus ē sequi rationis iudiciū sequatur etiam passionem appetitꝰ sensitiui. Et hoc est quod dicit apostolus ad Romanos. vij. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee: ⁊ captiuantē me in legem peccati. Et hoc legitur de iudicibus inueratis dierū malozum: dicente Daniele, p̄pheta eiusdem. xiij. Cōcupiscentia subuertit cor tuum. Ad laudē.

De delectationibus corporalibus ⁊ spiritualibus bonis ⁊ malis ⁊ vtr̃ in sensualitate potest eē peccatum mortale aut in consensu rationis inferioris: ⁊ de consensu in delectationē: Sermo III

On concupisces.

u Exo. xx. Expediti de cogitatione ⁊ affectione pue oriuntur ex diabolica suggestione. Jam videdū est de tertio qd̄ oritur ex eadē suggestione quod est delectatio. Est autē delectatio fm phum in vij. ⁊. x. Ethic. operatio cōnaturalis nō impedita. Et nō ē solū in appetitu sēsitiuo: de q̃ dic phus in. j. Rhetor. ꝙ delectatio ē motꝰ quidā sensibilis: ⁊ tūc cōis ē nobis ⁊ brutis: sz etiā in appetitu ītellectiuo q̃ dicit volūtas qd̄ inuit ps. xxxvj. cū dic. Delectare in dño. Nā ad deū nō pōt extēdi appetitus sensitiuus sed solum intellectiuus. Et hoc innuit philosophus in. x. Ethico p̄ dicens: ꝙ scōm omnem sensum est delectatio similiter autem ⁊ scōm intellectuz ⁊ speculationem. Et sicut primam delectationē cōmunē habemꝰ cū brutis: sic secundā cōmunē habemꝰ cū spiritibꝰ intellectualibꝰ. Verūtamē hoc interest inter delectationē vtri usq̃ appetitꝰ: qz delectatio appetitꝰ sensibilis est cū aliqua transmutatiōe corporali: sed delectatio appetitus intellectiui nihil aliud est q̃ simplex mptus volūtatis: ⁊ sic non est solū in homīe sed etiā in deo ⁊ angelis. Dicit enī phus in vij. Ethico. ꝙ deus vna simplici operatiōe gaudet. Dicit etiam Dyo. in fi. celestis hierar. ꝙ angeli nō sunt susceptibiles nostre passibilis delectatiōis sed cōgaudēt deo scōm incorruptionis letitiā. Et iterū dicit ibidē ꝙ homines sancti multotiens fiunt in participatiōe delectationū angelicarū. Ex quibus concludit ꝙ duo sunt genera delectationū. Quedā enī sunt delectationes corporales que sunt fm partē sensitiuā: ⁊ has delectationes plurimi nitunt adipisci: quia hōa sensibilia sūt magis ⁊ plurib̃ nota. Et etiā quia homines delectatiōib̃ indigēt vt medicinis cōtra multiplices dolores ⁊ tristicias: ⁊ quia plures hoīm ad delectatiōes spūales p̄cipue virtuosoꝝ ptigere nō pñt: ideo declināt ad corporales. Quedā vo sūt spūales. s. fm mētē: de qb̃ dicē phs in. x. Ethic. ꝙ maxīa delectatio ē q̃ ē fm opationē sapiētie. Qd innuit ps. cxviij. dicēs: O quam dulcia faucibꝰ meis eloq̃a tua sup mel ori meo. Hic ꝗ q̃rit pōt vtr̃ in vtroq̃ genere delectationū q̃dā delectatiōes sūt nāles ⁊ q̃dā īnaturales: sicut. s. dictū ē fmōe p̄cedēti: ꝙ q̃dā sūt concupiscētie nāles ⁊ q̃dā nō naturales. Et videtur qz qd̄ ē p̄ naturā ē violentū: sic ꝙ lapis ascēdat sursū ⁊ ignis deorsū: sz omne violentū ē ꝓtristās: vt dr in. v. Methaph. cū enim delectatio in affectibꝰ aīe ꝓportionet q̃etiā in corpibꝰ: ⁊ appetitꝰ corpis naturaliť non q̃escat nisi ī loco ꝓnaturali: sequť ex hꝰ ꝙ appetitꝰ aīalis q̃ ē delectatio nō pōt eē nisi in aliq̃ ꝓnaturali. Ad hoc dicendū fm Tho. prima. 2ᵉ. q. xxxj. ꝙ naturale dicť illō qd̄ est p̄ naturā vt habet in. ij. Physico. Natura aūt in homīe duplicit sumi pōt. Uno modo p eo qd̄ ꝓdiuidit rōni vt ē illō qd̄ ē cōe homī cuz alijs animalibꝰ: ⁊ p̄cipue qd̄ rationi nō obedit: ⁊ fm hꝰ ea q̃ pertinent ad

conseruationē corpis vel fm indiuiduū vt cibus et potꝰ ⁊ silia: vel fm speciē sic vsus venereū: dicunt homi delectabilia naturalit. Alio mō pōt in hoie sumi natura put intellectꝰ: ⁊ rō est potissime natura homis: qz fm eam hō in spē cōstituit: ⁊ fm hoc naturales delectatiōes hoim dici possūt que sunt in eo qd cōuenit ei fm rōnem: sic delectari in ꝓtēplatiōe veritatis ⁊ in actibꝰ virtutū est homi naturale. Scōm vtrasq igit delectatiōes querit aliqs esse innaturales simpliciter loquēdo ꝑ cōnaturales fm qd. Conuenit enī in aliquo indiuiduo corrūpi aliqd principiū naturaliū speciei: ⁊ sic id qd est ꝑ naturā speciei: fieri pōt p accidēs naturale huic indiuiduo: sic natura vini ē q calefacit: qd tū p accidēs naturalit infrigidat: vtpote si factū fuerit acetosum. Sic ꝗ cōtingit q id qd est ꝑ naturā homis vel ꝗtū ad corpis ꝓseruationē vel etiā ꝗtū ad rōnē fiat huic homi cōnaturale ꝓpter aliquā nature corruptionē in eo existē: q quidē corruptio pōt esse vel ex pte corpis vl ex egritudine: sic febricitātibꝰ dulcia vident amara ⁊ ecōuerso: siue ꝓpter malā cōplexionē: sic aliqui delectant in comestione ĉre vel carbonū vel aliquū hmōi. Uel etiā ex pte aīe: sicut ꝓpter cōsuetudinē aliqui delectant in comedēdo homies vl in coitu bestiarū aut masculū aut aliū hmōi: q non sunt fm naturā hūanā. Sūt igit in pte sensitiua quedā delectatiōes naturales ⁊ qdā non naturales q.s. sunt cū ratiōe. Uel sicut Damas. ⁊ Grego. nicenꝰ dicunt quedā sunt corpales ⁊ quedā aīales qd in idem redit. Delectamur enī ⁊ in his q naturalit cōcupiscimꝰ ea adipiscētes: ⁊ in his q fm rōnē cōcupiscimꝰ: ⁊ tūc sortit nomē gaudij. Nā gaudiū nō attribuimꝰ brutis aīalibꝰ: ꝑ solū habet locū in delectatiōe q cōsequit rationē. Solū aūt nomē delectationis attribuimꝰ etiā brutis: ⁊ sic de omibꝰ de quibꝰ est delectatio pōt etiā esse gaudiū in hūtibus rōnez: ꝗuis nō sp de oibꝰ sit gaudiū: qz qlibꝰ quis aliquā delectationē sentit fm corpꝰ: de q tñ nō gaudet rōnē: ⁊ sic vt dicit Auicēna in suo li. de aīa. Gaudiū ē quedā spēs delectiōes: sic leticia: exultatio: iocūditas sunt effectus delectatiōis. Est enī leticia īposita a delectatōe cordis q̄si laticia. Exultatio ꝯo dicit a signis exteriorib⁹ delectatiōis interioris: inquātū interiꝰ gaudiū ad exteriora prosilit. Jocūditas aūt ꝯr a quibusdā specialibꝰ leticie signis vl effectibus: nec eisdē nomibus vtimur nisi ī naturis rōnalibꝰ. Sed ad cepta redeamus. Generalit ꝗ notandū q oīa que cōcupiscimus fm naturā: possumꝰ etiā cū delectatione rōnis cōcupiscere: ꝑ nō ecōuerso. Et qz sicut dictū est delectatio in affectibꝰ aīe ꝓportionat quieti in corpibꝰ naturalibꝰ: iō sicut due quietes sunt ꝓrie: vtpote q sunt ī cōtrarijs termis. s. quies q est sursum et q est deorsum: vt dicit in. v. phicoū: sic ⁊ in affectibꝰ aīe cōtingit ē duas delectatiōes contrarias vna qrit q sursum sunt ⁊ alia q deorsum. Unde oīs delectatio in ꝑ est vniformis: q est quies: quedā in aliquo bono ⁊ fm hoc pōt dici regula quedā vel mēsura moralis boni vl mali. Pro quo nota: q vt dicit phus in. x. Ethic. quidā phi posuerūt oēs delectatiōes esse malas. Cuiꝰ rō fuisse videt: qz suā intentōez referebāt ad solas delectatiōes sensibiles ⁊ corpales q sūt magis manifeste: nā ⁊ in ceteris intelligibilia a sensibilibꝰ antiqui phi non distinguebāt nec intellectū a sensu: vt dicit in. iij. de aīa. Delectatiōes aūt corpales arbitrabant dicendas oēs ē malas: vt sic homies q ꝓnt sunt ad delectatiōe īmoderatas: se retrahentes a delectatiōibus: pueniant ad mediū virtutis. Sed hec estimatio nō fuit cōueniens: eo q nullus sine aliqua sensibili ⁊ corpali delectatiōe viuere possit. Ecōtra ꝯo sicut posuerūt aliqui Stoycoū: omnes delectatiōes esse bonas: sic Epicuri posuerūt delectationē fm se esse bonā: ⁊ p consequēs oēs delectiōes esse bonas. Qui ex ꝑ decepti vident: q non distinguebāt inter id qd est bonū simplicit: ⁊ id qd est bonū quo ad hunc. Simplicit enī bonū est qd fm se bonū est. Cōtingit aūt qd nō fm se bonum est huic esse bonū dupliciter. Uno mō: qz ē ei cōueniens fm dispositionē in q nūc est: que tñ nō est naturalis: sicut leproso bonū est aliq venenosa qlibꝰ comedere q nō sunt simpliciter cōuenientia cōplexioni hūane. Alio mō: qz id qd est nō cōueniēs: estimat vt cōueniēs: ⁊ qz delectatio ē quies appetitus in bono si sit simplicit bonū in q quiescit appetitus: erit simplicit delectio ⁊ simplicit bona. Si aūt nō sit bonū simpliciter sed quo ad hūc: tūc nec delectatio est simpliciter: sed huic nō est bona simplicit sed bona fm quid vel apparēs bona. Dis igit errorib⁹ omissis dicendū est: q exquo vt dictum est: delectatio est quies appetitiue virtutis ī aliq bono amato: illa delectatio

est bona in qua requiescit appetitus superior vel inferior fm q cōuenit ratiōi: ⁊ ecōtra mala est cū huiusmodi quies discordat a ratione ⁊ diuina lege. Nā bonitas ⁊ malicia moralis principalit ī appetitu supiori id est volūtate cōsistit q vtrū bona vel mala sit ex fine cognoscit. Hoc autē tenet pro fine in quo volūtas quiescit: quies aūt volūtatis ⁊ cuiusli bet appetitꝰ in bono est delectatio: ⁊ ideo fm delectationē volūtatis humane ꝓpie iudicant homo bonus vel malus. Est enī bonus ⁊ virtuosus q gaudet in opibus virtutū: malis aūt qui gaudet in opibus malis. Verūtamē delectationes appetitus sensitiui nō sunt regula moralis bonitatis vel malicie: qz cibi ⁊ potus et similia cōmuniter delectabiles sunt bonis ⁊ malis fm appetitū sensitiuū: sed volūtas bonorū in eis delectat fm cōuenientiā rationis quā nō curat volūtas malorū.

Secūdo queri pōt: vtrum in sensualitate possit esse peccatū mortale: p̄sertim cū actꝰ ex obiecto cognoscit. sed circa obiecta sensualitatis ꝓtingit peccare mortaliter: sicut circa delectabilia carnis: vñ mortale peccatū virtuti contrariat: sed virtus esse pōt in sensualitate: quia dicit phus in. iij. Ethic. q tēperantia ⁊ fortitudo sunt virtutes irrationabilū partiū. Ad hoc dicendū: q ī sensualitate quidē pōt esse peccatū veniale sed nō mortale. Cuius ratio est: qz illud qd facit homo sine deliberatiōe rōnis nō pfecte facit: qz nihil opat ibi id qd est in homine ꝓncipale: ⁊ sic nō est pfecte actus humanus: ⁊ p ꝓsequēs non pōt esse pfecte actus virtutis vel peccati: sad est aliqd impfectū in genere bonū: ⁊ iō talis motꝰ sensualitat rationē ꝓueniens est peccatū veniale tanꝯ quoddā impfectū in genere peccati: peccatū autē mortale nō pōt esse in sensualitate sed solū in ratione: quia licz actus sensualitatis concurrere pōt ad peccatū mortale: tamē actus peccati mortalis nō habz q sit peccatū mortale ex eo q est sensualitatis: ꝑ ex eo qd est rōnis cuiꝰ est eligere ⁊ in finem ordinare. Mimirū cum ⁊ omne peccatū etiā veniale sit formaliter in rōne vel volūtate: qd patet: qz ratio quā sequit volūtas duplicem actū habet: vnū fm se in compatiōe ad ꝓprīū obiectū: inquātum scz errat a cognitione veri: qd illi reputat in peccatuz: quādo habet ignorantiā vel errorem circa id qd scire debet ⁊ potest. Alium ꝯo actū habet: qz ipa est directiua aliaū viriū. Cū igit actꝰ inordinatos inferiorū virtū post aliqualē ꝓceptionē nō coarcet vel etiā imperat: tūc etiā imputat ei in peccatū. Nec obstat q volūtas est subiectū peccati: dicēte Aug. in in li. retractationū: q volūtas ē qua peccat ⁊ recte viuit: qz motus voluntatis dici potest rōnalis ⁊ actus rōnis dici pōt volūtariꝰ: qz volūtas quodāmō inuet ⁊ ꝓcedit rōnem ⁊ rō quodāmō voluntatē: ⁊ fm ꝑ peccatū inuenit ī rōne: vel, put est defectꝰ eius volūtarius: vel ꝓut actus rōnis est ꝓprīū principiū actus volūtatis. Uñ fm fm Asten. li. ij. ti. vij. peccatū tam spūale ꝗ carnale pōt esse in rōne sine hoc q oriat ex sensualitate. Unde dicit Augꝰ. xiiij. de ciui. dei: q qui oīa aīe mala putāt ex corpe accidisse sunt in errore: pōt enim homo eligere actū gule ⁊ luxurie non incitatus aliqua passione: ꝗuis frequēter peccata carnalia oriant ex sensualitate. Supior etiā portio rōnis potest sine inferiori peccare tam mortaliter ꝗ venialiter: tam peccato carnali ꝗ spūali: ⁊ sumit hec ratio ꝓut comprehēdit intellectū ⁊ volūtatē: hec ille post Richardum. Quartū autez quod oritur ex diabolica suggestione est cōsensus in peccatū: qui sequit delectationē. Iste autē consensus esse potest vel in delectationem peccati mortalis: vel in actū peccati mortalis. Uel etiā fieri pōt fm inferiorē partē rōnis: vel etiā fm superiorē partē. Uñ in ꝓgressu peccati compat Aug. xij. de ciui. dei. c. xij. sensualitatē serpenti: inferiorē rationē mulieri ⁊ superiorem rationē viro: que compatio ꝓprie locuz habet in peccatis que oriunt ex passione sicut cōiter peccata carnis. Ad cuiꝰ euidentiā queri pōt: vtrū in inferiori pte rōnis pōt esse peccatū mortale sine consensu superioris ptis: p̄sertim cū cōsensus in delectationē peccati mortalis ad inferiorē ptē rōnis ptineat: vt dicit Augꝰ. xij. de trinitate: qui tñ ꝓsensus fm veriorē ⁊ solēniorē opinionē doctorū est mortale peccatū. Ad hoc dicendū fm Bonauen. q peccatū mortale dicit deordinationē a deo q est cuz cōtemptu ⁊ ꝓsensu. Talis aūt deordinatio ē p auersionē ⁊ ꝑ est ptis superioris: nā cuiꝰ est cōuerti: eius etiam est auerti. Cōsentire ꝯo est eius cuiꝰ ē iudicare ⁊ regere: hoc autē est ptis superioris: ⁊ ideo nō pōt aliqd esse peccatū mortale ī nobis qd pti superiori non imputet ⁊ in q ipa non deordinet. Pōt tñ inferior portio rōnis siue mulier siue viro comedere: id est delectari: ⁊ hoc patet in p/

gressu temptatiōis ⁊ delectatiōis carnalis cum incipit a sensualitate: tūc enī sensualitas primo delectat in apprehēsione delectabilis: ⁊ hoc ex subreptiōe: ⁊ est peccatū veniale: deinde prima ps rōnis inferior: q̄ sez motus interiores ⁊ affectus habet iudicare ⁊ cognoscere: hoc enī nō est potentie sensitiue talē delectationē aduertit: ⁊ tūc si statim eam repellit nō cōsentiēdo erit veniale peccatū: aut nō repellit eā sed retinet: hoc fieri pōt tripliciter. Primo: qz ei displicet tam interior delectio q̄ etiā operis cōsummatio sed piculū delectatiōis nō aduertit: nec eā repellit ⁊ tūc nō peccat mortaliʳ: gratiūs tñ peccat q̄ si statim viriliʿ repulisset. Aut etiā piculū aduertit nec tñ illā delectationē aduertit ꝑ reuolui sinit in hmōi cogitatiōib⁹: et tūc fm multos doctores peccat mortaliʿ: qz licz ibi nō sit cōsensus expssus est tamē interptatiuus: ⁊ licz comedit sola mulier fm Bonauē. peccatū tamē illud imputat viro: id est supiori rōni: qz cum eā cōpescere teneat nō cōpescuit: vnde q̄uis quidam negant in illa cōpescendi negligentia esse peccatū mortale quātūcūq̄ q̄s aduertit piculum: tamē via tutior est tenenda: et si cui hoc cōtingit sanū est cōsiliū q̄ de ipo tanq̄ de mortali peniteat. Et hoc intelligēdum est de delectatiōe que cōsurgit ex delectatione carnalis opis: qz talis cogitatio magis inficit ⁊ incitat ad libidinē. Illa ꝛo cōplacentia vel delectatio q̄diu ratio superior in eam nō cōsentit expsse vel interptatiue iudicat esse peccatū inferioris portionis fm se: ⁊ est pctm̄ veniale: ⁊ tūc sola mulier comedit sine cōsensu viri. Mā qō dicit Aug⁹. xij. de ciui. dei. c. xij. q̄ si sola mulier id est inferior portio comedat de re illicita totus hō damnat: hoc intelligit q̄n mulier comedit cū ꝓsensu viri interptiue. Secūdo placet quidē ei delectatio sed displicet peccati ꝓsummatio: ⁊ tūc est ibidē ꝓsensus semiplen⁹: eo q̄ cōsentit in delectationē peccati ⁊ nō in opus. Pōt etiā in sola delectatione cōsensus esse plenarius saltē inferioris ptis rōnis. Utrū autē talis cōsensus in delectationē peccati mortalis sit peccatum mortale diuerse sunt opiniones. Dicit enī Richardus: q̄ si volūtas tādiu morē in complacentia cogitate delectatiōis deordinate: q̄ eque deordinet ac si statim cōsensisset in actu: tunc etiā portio superior consit interptatiue: qz tanta negligentia tunc equiualet expsso cōsensui. Dicit etiā Bonauē. ⁊ Alex. angli. q̄ cōsensus in delectationē alicui⁹ actus q̄ ex genere suo est mortale peccatū cōstituit etiā mortale peccatū: quidā ꝛo dicūt talē cōsensum esse peccatū veniale. Quoꝛ opiniones Tho. cōcordare volēs in p̄ma 2ᵉ. q. lxxiij. dicit int̄ alia: q̄ aliquis de fornicatione cogitans duob⁹ modis delectari potest. Uno mō de ipa cogitatiōe. Delectatio autē de cogitatiōe ipa sequit̄ inclinationē affectus in ipam cogitationem: ipa autem cogitatio fm se nō est peccatū mortale imo quādoq̄ veniale tñ: vt cum quis inutilit̄ cogitat: quādoq̄ ꝛo sine peccato oīno vt cum vult de ea p̄dicare vel disputare: vel sicut cōtingit in cōfessionib⁹ audiēdis: ī cōsilijs dandis ⁊ siliib⁹. Et ideo p ꝓsis affectio ⁊ delectatio q̄ est de cogitatiōe fornicatiōis nō ē de genere mortalis peccati: sed q̄hoq̄ est veniale: q̄hoq̄ nullū. Uñ nec cōsensus in talē delectationē est peccatū mortale: ⁊ fm hoc habet hec opinio veritatē que dicit q̄ cōsensus ī delectationē est tñ veniale: vñ sicut cōsensus ī peccatū qō est veniale ex genere ē veniale: sic etiā cōcludi potest q̄ cōsensus in delectationē que est de ipa vana cogitatiōe fornicationis est peccatū veniale. Alio mō delectari quis pōt de fornicatiōe cogitata vl de ipo actu fornicatiōis cogitato: que delectatio cōtingit ex hoc q̄ affectio cogitātis est inclinata in talē actū. Unde q̄ aliquis consentiat in talē delectationē nihil aliud ē q̄ q̄ ipe cōsentiat in ꝗ q̄ affect⁹ suus sit in fornicationē inclinatus. Nullus enī delectat̄ nisi in hoc qō est cōformē eius appetitui: q̄ autē aliquis eligit ex deliberatiōe q̄ eius affectus cōformat̄ his que fm se sunt peccata mortalia est peccatum mortale: ⁊ ideo talis cōsensus in delectationē peccati mortalis est mortale peccatū: ⁊ fm hoc intelligit̄ opinio que dicit q̄ cōsensus in delectationē est mortale peccatū. Nam delectatio q̄ habet actū exteriorē p obiecto nō potest esse absq̄ cōplacentia exterioris actus fm se: etiā si nō statuat̄ implendū ꝓpter ꝓhibitionē alicui⁹ supiori: ⁊ ideo si talis act⁹ est inordinatus vl mortalis erit p ꝓsequēs ⁊ delectatio de eo deliberate cōcepta: sicut etiam cōsensus in delectationē que ꝓcedit ex cōplacentia actus ꝑ homicidij vl alterius prohibiti cogitari est peccatū mortale: sed non cōsensus in delectationē que procedit de complacētia cogitatiōis hmōi actuum. Et q̄uis ꝓsensus in delectationē cogitati-

nis ad interiorem rationē ptineat: sicut ad ipsam pertinet cogitare inquātum accipit̄ inordinatū ad aliam actionē: tamē de hoc ipso qō est cogitare vel nō cogitare inquātum considerat̄ vt actio quedā nō ordinata ad aliam actionē sed exercitata ad ꝓpriā oblectationē: ratio supior habet iudicium ⁊ finaliter de delectatione cōsequēte: vnde consensus in delectationē operis ptinet ad superiorē rationē sicut ⁊ cōsensus in opus. Preterea ratio inferior auerti potest a rationibus eternis: quia ⁊ si nō intendit eis vt fm eas regulans qō est ꝓpriū supioris rationis: tamē intendit eis vt fm eas regulata: ⁊ hoc modo se ab eis auertens mortaliter peccare potest. Nam ⁊ actus inferioꝛ virium ⁊ etiā exteriorū membroꝛ esse possunt peccata mortalia: fm q̄ deficit ordinatio rōnis supioris regulātis eos fm rationes eternas. Tertio deniq̄ placet ei nō solum ipa delectatio sed etiā opis cōsummatio: scz si facultas adesset: ⁊ talis cōsensus est rōnis supioris ⁊ est mortale peccatū cōmestione mulieris ⁊ viri simul cōcurrente: ⁊ talis dicit̄ expsus cōsensus supioris rationis: qz tunc mouet̄ voluntate plenaria. Est ergo peccatū mortale in his generib⁹ peccatoꝛ que sunt ex genere suo mortalia: secus tamē si venialia. Ad laudē dei.

De peccato rationis supioris ⁊ volūtate mala puniēda vel bona ꝓmianda: ⁊ de peccatis ex ignorātia infirmitate ⁊ malicia: Ser. IIII

Qn cōcupiscēs ⁊.

n Exo. xx. Cū in p̄cedētibus tactū sit q̄ nō solum volūtas possit esse subiectū peccati dicēte Aug. in li. retractationū: q̄ volūtas est q̄ peccat̄ ⁊ recte viuit̄ sed etiā q̄ rō pōt esse subiectū peccati eodē Augu. dicēte. xij. de trini. q̄ peccatū est in rōne inferiori ⁊ supiori. Ideo ad maiorē euidentiā p̄mo q̄ri pōt: vtrū ī supiori rōne possit esse peccatū veniale fm seipam: id est fm q̄ inspicit rōnes eternas vel fm q̄ ē directiua inferioꝛ viriū: id est fm q̄ ꝓsentit ī actū peccati. Ad cui⁹ q̄stiōis elucidationē no. q̄ rō duplicē hz actū. Unū fm se in cōparatione ad ꝓpriū obiectū qō ē coḡscere aliq̄ verū. Aliū aūt fm q̄ est aliaꝛ viriū directiua. Et vtroq̄ mō cōtingit esse pctm̄ in rōne: vel in cognitiōe veri errando: vel in-

A

ordinatos actus inferioꝛ viriū imperādo seu post deliberationē sine pceptionē tales actus nō cohercēdo. Querit̄ q̄ vtrū talia peccata inquātū cōcernunt supiorē rōnem possunt esse venialia. Ad hoc dicendū fm Tho. p̄ma 2ᵉ. q. lxxiij. q̄ vt Aug⁹. dic. xij. de trini. Ratio supior inheret rōnib⁹ eternis cōspiciēdis aut cōsulēdis. Cōspiciēdis quidem fm q̄ eoꝛ veritas speculat̄: cōsulēdis aūt fm q̄ p rōnes eternas de alijs iudicat ⁊ ordinat: ad qō ptinet q̄ deliberādo p rationes eternas ꝓsentit in aliquē actū inferioꝛū viriū: vel ab eo dissentit. Aliter ergo ferē in obiectū ꝓpriū ⁊ aliter in obiecta viriū inferioꝛ. Mā circa ꝓpriū obiectū habet duos actus. s. simplicē intuitū ⁊ deliberationē: fm q̄ etiam de ꝓprio obiecto cōsulit rōnes eternas. Scōm q̄ simplicē intuitū hre pōt aliquē inordinatū motū circa diuina: puta cū q̄s patit̄ subitū motū infidelitat̄. Qui⁹ aūt infidelitas fm gen⁹ suū ē mortale peccatū: tamē subit⁹ infidelitatis motus est veniale peccatū: qz pctm̄ mortale nō est nisi sit ꝗ legē dei: sed tales mot⁹ in lege nō ꝓhibent̄ vt dictū est: vñ pōt aliq̄d eorū q̄ ad fidē ptinent occurrere subito rōni sub quadā alia rōne anteq̄ eterna ratio: id est ler dei sup hoc consulat̄ vel consuli possit: puta cū q̄s resurrectiōz mortuoꝛ subito apḡhendit impossibilē fm naturā ⁊ sit̄ apprehēdendo renitit̄ anteq̄ tp̄us habeat deliberādi: q̄ ꝗ est nobis traditū vt credendū fm legē diuinā. Et hoc mō circa ꝓpriū obiectū etiā si sit pctm̄ mortale ex genere pōt rō supior peccare venialiter in subitis motib⁹ ꝓpter impfectōez subiti act⁹. Uerūtā si post hāc deliberatōz mot⁹ infidelitat̄ maneat: tūc erit pctm̄ mortale, ꝓpē deliberatū ꝓsensum. In obiecta ꝛo viriū inferioꝛū nō ferē nisi inḡtū de eis ꝓsulit rōnes eternas: ⁊ sic nō ferē in ea nisi p modū deliberatiōis: deliberat⁹ aūt cōsensus ī his q̄ ex genere suo sunt mortalia ē pctm̄ mortale: ⁊ ideo rō supior semp mortalit̄ peccat si act⁹ inferioꝛū vtriū in q̄s cōsentit sunt peccata mortalia: qz tūc se auertit a rōnib⁹ eternis qō ī supiori rōne fieri nō pōt nisi cū peccato mortali. Si tñ actus in q̄s ꝓsentit sūt peccata venialia: tunc nō cōtrariat̄ rōnib⁹ eternis: qz nō est cū auersiōe a fine vltio ꝗ est ꝑter eas ac p ꝓsis tūc ñ peccat mortaliʳ ꝗ venialiʳ: nā tūc sol⁹ ꝓsensus deliberat⁹ in pctm̄ ē mortalis: q̄ñ pctm̄ illud in qō ꝓsentit legi diuine cōtrariat̄. Secūdo queri pōt: vtrum sola

volũtas circa delicta sit puniẽda: ꝑsertim cũ in his duob⁹ ꝑceptis deus solã volũtatẽ peccãdi ꝓhibet ⁊ ꝓm iura volũtas ꝓ facto reputaꝶ. Hinc etiã seruus sciẽs volũtatẽ dñi sui q̃ ꝑcipit nõ cõcupiscẽs ⁊ nõ faciẽs eã vapulabit plagis multis. Ad hoc dicẽdũ ꝓm Jobem calõ. in suis additiõib⁹. Q̃ si queriꝶ: vtrũ puniẽda sit in foro penitẽtiali: tũc sola cogitatio sine ꝯsensu nõ puniꝶ: qz ꝑ illã nec meremur nec demeremur: cuꝯ ꝓmi mot⁹ nõ sint in nr̃a potestate: ⁊ beat⁹ q̃ allidet paruulos suos ad petrã: id ẽ ꝓmos mot⁹ suos ad xp̃m q̃ est exemplar oĩm virtutũ ⁊ ꝓfecte mortificatiõis: vt legiꝶ ⁊ notaꝶ. j. q. iiij. §. ecõtra. Et sic intelligiꝶ de pe. dist. j. c. cogitatio: et. c. cogitatiõis. Si xo ꝓcedit talis cogitatio ad aliqualẽ delectationẽ leuẽ nec ꝯsentiẽdo: tũc põt dici venia le pctm̃. Si tñ ꝓcedit ad cõsensũ tũc ẽ mortale: vt de pe. di. j. c. nunq̃d. et. c. si ꝓterea. tñ est locus penitẽtie quo ad vtrãq̃ eccl̃iã scz militantẽ ⁊ triũphantẽ: vt patz ibidẽ. c. si agam⁹. et. c. quẽ penitet. Si ꝓinde q̃riꝶ de pena in foro cõtentioso vel iudiciali: tũc si volũtas stetit in finib⁹ ꝯsensus: ita ꝙ ad nullũ actũ exteriorẽ ꝓcessit: non mereꝶ penã ab homĩe: vt dictis. c. cogitatiõis: ⁊ cogitatio. Fallit tñ ꝓm doctores ĩ atrocibus: vt in hereſi: hoc enĩ est crimẽ q̃ de se actũ exteriorẽ nõ respicit sed ipa mala credulitas ipm̃ ꝓficit quo ad vtrũq̃ forũ. Idẽ dicunt in crimĩe lese matestatis ⁊ in simonia: id est in ꝓhibitis: qz simoniaca: vt extra de simo. c. fi. Cõmunicꝶ enĩ tenẽt doctores q̃ ibi habeꝶ. Hanc tñ puto veritatẽ: ꝙ iudex hmõi cogitationẽ non punit nisi sit peccatũ q̃ solo cõsensu sine actu exteriori ꝓficiatur: vt dictũ est de hereſi. Jus tñ interdũ punit talẽ cogitationẽ exquo est pctm̃ mortale. Impedit enĩ ne aĩ penitẽtiã celebret ĩ suſceptis ordinibus. Q̃ si volũtas ꝓcedit ad actũ exteriorẽ sed actus nõ ꝓficit: tũc si stetit ꝑ eũ qui voluit actũ ꝓficere: nõ punit̃ tanq̃ ꝑ cõmisso illo delicto ad q̃ volũtas fuit: puta de illo q̃ falsauit monetã ⁊ nõ cõpleuerat adhuc falsare: iuste penitudinis penã euadit: vt. ff. de fal. l. qui falsam: ⁊ notaꝶ extra de foro cõpe. c. si diligẽti: sed nihilominus puniri debet ꝓ actu illo exteriori: ⁊ sic intelligiꝶ de homi. c. ꝓ hũani. lib. vj. Si xo ꝑ eũ nõ stetit: tũc si subfuit impedimentũ iuris: ꝓm quosdã nõ puniꝶ pena q̃ debeꝶ ꝓ illo cõsummato delicto: vt. ff. de furtis. l. inter oẽs. et. §. penul. q̃ lex loquiꝶ de furante librũ de cõsensu dñi quẽ datur⁹ fuisset q̃ nõ diciꝶ furari: hoc eñ casu nõ debet puniri pena furti: vt no. xxij. q. ij. c. is autẽ. in vlti. glo. ⁊ hec opinio benigna est. Verius tñ videꝶ ꝙ impedimentũ iuris nõ obstet: exquo ꝓcessit ad actũ exteriorẽ ⁊ fecit dolose q̃ potuit quãtũ in ipo fuit: p. c. nup. et. c. a nobis. de bigamis. Q̃ si fuit impedimentũ facti: tũc extraordinarie puniri debet: mitius tñ q̃ si fecisset: q̃ est benignũ. Teneꝶ tñ cõiter ꝙ in hoc casu puniri debet ac si fecisset dictis. c. nup. et. c. a nobis. Cauiliter aũt agi ꝓ illo delicto nõ posset ac si cõsumatũ esset: nisi cũ delictũ defacili posset ĩ exemplũ trahi. Si tñ queriꝶ de pena imposita a iure cõi sine homis mĩsterio ꝓ illo delicto: tũc illã nõ currit nisi delictũ fuerit ꝯsummatũ: vel nisi aliud in iure sit exp̃ssum: vt de elec. c. ꝓpetue. lib. vj. Deniq̃ si act⁹ ꝓficiꝶ tũc planũ esse ꝙ talis volũtas puniꝶ: nisi ĩ casib⁹ q̃b⁹ iure ꝓmittente post ꝓpetratũ delictũ penitẽs euadit penã: quorũ aliquos collige ex notatis de elec. ꝙ sic in vlti glo. Hoc tñ nõ est ꝓprie de hac materia: sic nec illõ q̃ quidã addũt: scz qñ delictũ cõmittiꝶ sine cogitatiõe vel volũtate vel qñ pena imponiꝶ certis casib⁹ ei q̃ nõ deliquit. De his ꝑ Archiõ. in. j. §. si ergo. xvij. q. j. Tertio queri potest: vtruz ergo volũtas bñ faciẽdi debeat haberi pro facto: ꝑsertim cũ scriptũ sit ꝙ deus in iudicio reddet vnicuiq̃ ꝓm opera sua: vnõ nec bona volũtas malũ opus rectificare põt: quin potius hõ iudicari debeat ꝓm demeritũ criminosi opis q̃ ꝓm affectũ bone volũtatis: vt patz. ĩ eo qui furat̃ a diuite vt cõferat egenti. Ad hoc dicendũ ꝓm Frãciscũ de zab. ꝙ ꝓm doctores in. c. cõstituꝶ. extra de eo q̃ mit. in pos. Si loq̃mur de naturali volũtatis opatiõe: tũc in illa nõ ꝯsistit meritũ vel demeritũ: sicut in ꝓmis motib⁹ qui nõ sunt sub nr̃a potestate: vt de pe. dist. j. c. cogitatiõis. Si xo loquimur de opatione volũtaria: tũc quo ad eccleſiã triũphantẽ: si voluntas est cum plena intentione reputaꝶ pro facto tam in ꝑteritũ q̃ etiam in presens ⁊ futurũ: vnde si volũtatem habeo ꝑfectissimã ꝙ volũtssem iuisse in ꝑteritũ ad sanctũ sepulchrum vel intrasse religionẽ: ⁊ inuenio adhuc volũtatem ꝓfectissimaz eadem ꝓficiendi si facultas adesset: tunc habeo meritũ: quia deus ꝓmiat potius volũtatem q̃ opus. Hinc dicit Tho. ꝓma 2ᵉ. q. xx. ꝙ si desit possibilitas volũtate existẽte

ꝓfecta: ita q̃ operareꝶ si posset: tũc defect⁹ ꝓfectiõis q̃ est ex actu exteriori: ẽ simpliciꝶ inuoluntariuz: inuoluntariũ autẽ sicut nõ mereꝶ penã vl ꝓmiũ in operãdo bonũ aut malũ: ita nõ tollit aliq̃d de premio vl de pena: si quis inuolũtare deficiat simpliciꝶ ad faciendũ bonũ vl malũ. Verũtamẽ ꝑ actũ adiunctũ põt fieri volũtas melior ĩ bonis sicut etiã peior in malis: ⁊ hoc tripliciter. Primo scõm numer: cũ enĩ aliq̃s vult aliquid facere sine bono vl malo sed tũc quidem nõ facit: postea vero vult ⁊ facit tunc actus volũtatis duplicat ⁊ sic fit duplex bonũ vl malũ. Secũdo q̃tũ ad extẽsionez vt cũ vn⁹ facere vult aliq̃d sine bono vl malo ⁊ ꝓpter impedimentũ aliq̃ desistit: aliaũt cõtinuat motũ volũtatis q̃uscq̃ ope ꝓficiat: tũc scõi volũtas est diuturnior in bono vl malo ⁊ scõm ꝑ melior ẽ vl peior. Tertio deniq̃ ꝓm intẽsionẽ: sũt enĩ quidã act⁹ exteriores q̃ inq̃tũ sũt delectabiles vl penosi nati sunt intẽdere volũtatẽ vl remittere: ꝯstat aũt ꝙ q̃nto volũtas ĩtẽsius in bonũ vel malũ tẽdit tãto melior est vel peior. Preterea cum omnis inclinatio vl motus in ꝑ ꝓficiaꝶ ꝙ cõsequiꝶ finẽ vl attĩgit ẽmĩnũ: ideo nũq̃ ẽ ꝓfecta volũtas nisi sit talis q̃ opportunitate data operet. Si q̃ volũtas nõ est in intẽtiõe plena: tũc habeꝶ ꝓ nõ existenti vt dicto. c. cõstitutis: vbi sup illõ: licet voluntatẽ prestãdi habuit: diꝶ glo. Nõ tñ studiosam siue cũ effectu qz ꝑ eũ stetit: ⁊ lxxxvj. di. c. nõ satꝶ est bene velle. Et ibidẽ in glo. Quo ad eccl̃iam xo militantẽ si ad nullũ actũ extrinsecũ volũtas ꝓcessit: tunc nihil ꝓdest vt di. c. ꝯstitut⁹: si saltẽ ꝑ eũ stetit: similiꝶ si ꝓpter ipotentiã q̃ surgit ex facto volentis. Q̃ si stetit ex facto eius cui⁹ nõ inꝶest: tũc etiã nõ habeꝶ ꝓ facto: sed cõtra ipedientẽ cõpetit actio ad inꝶesse: q̃ si si est soluẽdo habeꝶ volũtas ꝓ facto q̃ ad euitandã penã: si aũt ipotẽtia surgit ex facto alteri⁹ cuius interest tũc habeꝶ ꝓ facto, vt extra de eo q̃ mit. in pos. c. cũ sicut: ⁊ dicto c. cõstitutis: in glo. Et idẽ si stetit ꝑ iudicẽ vl aduersariũ. Si deniq̃ stetit ex casu fortuito tunc volũtas nõ habeꝶ pro facto nisi quo ad euitandã penã: vt extra de pigno. c. significante: vbi plane de hoc. Si autem ꝓcessit ad actũ perfectũ tũc nõ est q̃stio de voluntatez de actu. Quarto ꝓinde queri põt vtrũ ille qui peccat ex certa malicia grauius peccet q̃ ille qui peccat ex passiõe ꝑsertim cũ peccare ex malicia ẽ peccare ex electi one mali: sed qui peccat ex passiõe similiter eligit malũ: insup ⁊ prim⁹ impeliꝶ ad peccandũ cuius ẽ fortior ipulsio q̃ passionis: sed q̃to q̃s habet maius impellens ad peccandũ tãto min⁹ peccare videꝶ. Ad hoc dicẽdũ ꝓm Tho. ꝓma. 2ᵉ. q. lxxvij. ⁊. lxxviij. inter alia: ꝙ hõ sicut ⁊ q̃libet alia res naturaliꝶ hz appetitum boni: ⁊ quia q̃ ad malũ appetitus ei⁹ declinet ꝯtingit ex corruptiõe aliqua seu inordinatiõe in aliquo principio hominis: sic enim in actiõibus rerũ naturalium peccatũ inueniꝶ. Principia igitur humanorũ actuũ sunt intellect⁹ ⁊ appetitus tam rationalis qui dicitur volũtas q̃ sensitiuus. Peccatũ igitur in humanis actibus quandoq̃ contingit ex defectu intellectus: vt cũ quis per ignorantiam peccat: est enĩ ignorãtia priuatio scientie ꝓficiẽtis rationẽ q̃ ꝓhibet actũ pctĩ in ꝯtũ dirigit act⁹ hũanos: nõ tñ q̃libet ignorantia peccãtis ẽ cã peccati: sed illa tñ q̃ ꝓhibet scientiã ꝓhibentẽ actũ peccati: nam si voluntas esset sic disposita q̃ nõ ꝓhiberetur ab actu patricidij etiã si patrẽ agnoscẽret: tunc ignorantia patris non est causa peccati: nec talis peccat propꝶ ignorantiam sed ꝯpeccat ignorans scdz pbm. iij. Ethicorũ. Quandoq̃ vero ꝯtingit peccatũ in humanis actibus ex defectu appetitus sẽsitiui: sicut cũ quis ex passione peccat. Est enĩ passio quidã vehemẽs motus appetit⁹ sensitiui quã nos infirmitatẽ anime nominare possumus: quia Tullius in. iiij. li. de Tusculãis q̃stiõib⁹: passiões aĩe: egritudines vocat egritudĩes ãt alio nomĩe ĩfirmitates dicunt. Infirmitas autẽ in anima dici potest ad similitudinez corporis: dicitur enĩ corpus infirmũ quando debilitaꝶ vl ĩpeditur in executiõe ꝓprie operatiõis ꝑ aliquã inordinationẽ ꝑtiũ eius: ita q̃ humores ⁊ mẽbra hominis non subduntur virtuti regitiue ⁊ motiue corporis. Sic ĩfirmitas anime diciꝶ cuz impediꝶ anima ꝓpter inordinationẽ ꝑtiũ eius ab operatione ꝓpria: vt cũ vires anime nõ subdunꝶ ordinationis: nã ratio vis est regitiua ꝑtiũ anime: cũ igiꝶ vis cõcupiscibilis ⁊ irascibilis extra ordinẽ ratiõis aliqua passione afficiatur: ⁊ ꝑ hoc impedimentuz modo predicto ꝑstaꝶ debite actioni hominis: diciꝶ eẽ peccatũ ex infirmitate: vñ ⁊ pbus. j. Ethicorũ. cõparat incõtinentẽ paralitico: cui⁹ ꝑtes mouenꝶ in ꝯtrariũ ei⁹ q̃ ipe disponit. Q̃ñq̃ etiã ꝯtingit pctm̃ in humanis actib⁹ ex de

fectu voluntatis qui est ꝑordinatio ipsius
Est autē voluntas inordinata quando mi
nus bonū magis amat: ⁊ q̄ mag⁹ amat bo
num corporale q̄ spūale: tpale q̄ eternale:
terrenū q̄ celeste. Manifestū est enī q̄ ds
eligit pati detrimentū in bono minus ama
to ad ꝗ q̄ patiatur bono magis amato: sic
mēbri abscisionē vt cōseruet vitā. Et eodez
modo p inordiatā volūtatē ds scienter vult
aliqd spūale qd est malū simplicit vt potia
tur bono tēporali quod est apparēs bonū
⁊ talis dicitur ex certa malicia vel ex indu
stria peccare quasi scienter maluz eligens.
Et potest intelligi de malicia habituali: ꝗz
q̄ malus habitus a pbo nominat malitia
sicut bonus habit⁹ nominat virtus: ⁊ fm
hoc dicit aliqs ex malicia peccare q̄ peccat
ex inclinatiōe habit⁹. Pōt etiā ītelligi ma
licia actualis: sic ipsa mali electio malicia
nominat: ⁊ sic dicitur aliqs ex malicia pec
care inq̄tum ex electione mali peccat. Di
cendū est igit q̄ omne peccatū est volūtari
um: ⁊ ideo aliqd intātū diminuit petm in
q̄tū diminuit volūtarū ⁊ qd̄ totalit tollit
volūtariū etiā totalit excusat a petō. Qd
sane ītelligit: si. s. totalit tollit volūtariuz
tā directe q̄ idirecte. Nā qdā pōt ec vo
luntariū scōm se: sicut qn volūtas directe
fertur in ipm. Potest etiā quoddā volun
tariū esse fm suā causā: vt qn voluntas fer
tur in causam ⁊ nō in effectū: vt patet ī eo
qui voluntarie inebriat: vnde ex ꝗ impu
tatur ei tanq̄ volūtariū qd̄ p ebrietatē cō
mittit. Ad tum igitur ad ignorantiā dicē
dum q̄ ignorantia q̄ nō est causa peccati ꝗ
concomitant se habet ad peccatū: nec mi
nuit petm nec auget. Illa ꝗo ignorantia q̄
totaliter volūtariū tollit et totalit excusat
a peccato eo q̄ voluntariū tollit tā scōm se
q̄ fm suam causā: vt est ignorātia inuinci
bilis vel etiā ignorātia eius qd̄ ds scire nō
tenebat. Sola igit illa ignorātia peccatuz
minuere pōt que est causa peccati ⁊ tamē a
peccato totalit nō excusat: sicut cū ignorā
tia que est causa peccati nō est directe volū
taria sed indirecte siue p accidēs: puta cuz
aliqs nō vult laborare in studio: ex quo se
quit cū esse ignorantē: vl cū ds vult bibe
re vinū īmoderate ex quo sequit eū inebri
ari ⁊ discretiōe carere: ⁊ talis ignorātia di
minuit voluntariū: ⁊ p cōsequēs peccatū.
Contingit tm aliqn q̄ talis ignorantia dire
cte ⁊ p se est voluntaria: sicut cū quis spon
te recedit aliquid vt liberius peccet fm illō
psal. xxxv. Noluit ītelligere vt bn ageret.
Et talis ignorantia videtur augere volun
tariū ⁊ peccatū: ex intētione nanq̄ volūta
tis ad peccandū pnenit q̄ aliqs vult subi
re ignorantie damnū ꝓter peccandi liber
tatē. Ad tū ꝗo ad passionē dicendum q̄
passio qn̄q̄ tanta est q̄ totaliter aufert vsū
rōnis: vt patet in his qui ꝓpter amorē vel
irā insanīūt: ⁊ tūc si talis passio fuit a pnci
pio volūtaria imputat actus ad peccatuz:
quia volūtari⁹ est in sua cā sic etiā de ebrie
tate dictū est: si vero causa nō fuit volunta
ria sed naturalis vel accidētalis: vt cū ali
ds ex egritudine vl aliq̄ cā incidit talē pas
sionē q̄ totaliter aufert vsū rōnis: tūc actus
omnino redderet inuolūtari⁹: ⁊ p ꝯseqns
totaliter excusat a peccato. Quādoq̄ ve
ro passio nō est tanta q̄ totaliter intercipi
at vsū rōnis: ⁊ tūc ratio passionē excludere
pōt ad alias cogitatiōes diuertēdo: vl sal
tē impedire ne suū cōsequat effectū: qz mē
bra nō applicant opi mū p consensū rōnis
⁊ ideo talis passio nō totalit excusat a pec
cato sed diminuit ⁊ qn̄q̄ auget. Pro q̄ no
ta q̄ appetitus sensitiuus habere se pōt ad
libez ar. antecedent vl q̄ trahit vl inclinat
rationē ⁊ volūtatē ⁊ sic diminuit peccatuz
inq̄tū minuit volūtariū p passiōis impetū
vel etiā ꝓnter fm q̄ motus superioz viriū
si sunt vehementes redūdant in īferiores.
Nō em pōt volūtas intense moueri in ali
qd q̄n excitet aliq̄ passio in appetitu senſi
tiuo: ⁊ alis passio nō minuit peccatuz nec
volūtariū sed magis auget: vl potius est si
gnū magnitudinis eius: inq̄tū scz demon
strat intētionē volūtatis ad actuz peccati.
Et ꝗz ē vez q̄ q̄to ds maiori libidīe vl cō
cupiscētia peccat tāto mag peccat. Ad tū
deniq̄ ad ⁊tiū dicē. q̄ graui⁹ ds peccat ex
certa malicia q̄ ex passiōe vel ignorātia tri
plici rōne. Primo qz cū in volūtate pecca
tū pncipaliter consistat: q̄nto motus pecca
ti magis ꝓprius est voluntati tāto peccatū
gravius est ceteris paribus. Cū igit ex cer
ta malicia peccat: tūc peccati motus ē ma
gis ꝓprius voluntati q̄ ex seipsa in maluz
mouet. Alia ꝗo peccata habēt q̄ndā cām
extrinsecā scz ignorantiā saltē aliqualē vel
passionē impellentē. Secūdo qz cū habit⁹
quo quis ex malicia peccat est qualitas p
manens: ⁊ ideo p̄ccans ex malicia tenaci
us peccatis inheret ac in eis de cōmuni le
ge diuti⁹ ꝓseuerat ⁊ cū maiori cōtēptu pec
cata pficit. Tertio qz peccās ex certa mali

cia male dispositus est q̄tū ad ipm finē q̄ ē
pncipiū in opabilib⁹: ⁊ sic eius defect⁹ ē pe
riculosior. Nā ex malicia peccās fm se eli
git malū: ita q̄ electio in ipso est pncipiū
peccati. Alij vero q̄uis peccēt eligētes nō
tm ex electiōe: qz electio nō est in eis pmum
peccati pncipiū. Ad laudē.

Utrū peccatū vl virtus ex euē
tu sequēti augmentat: ⁊ de concu
piscētijs trib⁹ in speciali: ⁊ vtrū li
cet petere prelaturas ⁊ precipue re
ligiosis: Sermo V

On concupisces:

n vt supra Exo. xx. In fine de trib⁹
cōcupiscētijs in pticulari psequi
statuētes prius gra eoz q̄ dicta sūt in fmo
ne pcedēti q̄ri pōt incidentalit: vtrū euēt⁹
sequēs aliqd addat ad bonitatē vl malici
am actus. Et videt q̄ sic pmo q̄tū ad bo
nitatē: nā bona q̄ faciūt auditores sūt effe
ctus quidā cōsequētes ex pdicatiōe docto
ris: que bona redūdare vident ī meritum
predicatoris: vt patet per illud qd̄ legitur
Phil. iij. Fratres mei charissimi ⁊ deside
rātissimi gaudiū meū ⁊ corona mea. Simi
liter q̄tū ad maliciā ptz Exo. xxj. vbi dici
tur: q̄ si bos fuerit cornupeta ab heri ⁊ nu
diustertius ⁊ ꝓtestati fuerint domū ei⁹: nec
recluserit eū dns occideritq̄ virū aut muli
erē: ⁊ bos lapidib⁹ obruet ⁊ dūm ei⁹ occi
det: si aūt occidet si bos hominē si occidis
set: etiā si reclusus nō fuisset. Ad hoc di
cendū fm Tho. pma. 2ᵉ. q. xx. q̄ euent⁹ qui
sequit actū si fuerit precogitat⁹ ⁊ intēt⁹ tūc
manifestū est q̄ addit ad bonitatē vl mali
ciā actus. Cū em aliqs cogitās q̄ ex opere
suo multa mala sequi pnt: nec ꝓpter hoc di
mittit sed magis ad hūc finē facit: vl si p
pterea nō facit tā periculū inde possibile se
cuturū puidēs nihilomin⁹ pficit: ex ꝗ ap
paret q̄ eius volūtas est multū inordiata ⁊
malozū inde sequētiū efficit pticeps: sicq̄
sequēs euentus addit sup maliciā act⁹. Si
vero sequēs euentus nō fuit p̄cogitat⁹: tūc
si p se sequitur ex tali actu ⁊ vt in pluribus
bonus vel malus euent⁹: fm ꝗ euentus se
quēs addit ad bonitatē vel maliciā actus.
Ad si p accidēs ⁊ vt in pauciorib⁹ ex tali
actu sequit euentus bonus vl mal⁹: tūc se
quēs euent⁹ nō addit ad maliciā vl bonita
tē actus: qz nō dat iudiciū de aliq̄ re scōm
id qd̄ est p accidēs sed solū scōz id qd̄ est p
se. Et hec intelligunt sane de malicia sim
pliciter ⁊ de bonitate scōm quid: qz ad hoc
q̄ aliquid sit malū sufficit vnus singularis
defectus vt vl actus vl intētio. Ac rūtamē
qz ad ꝗ q̄ aliqd sit simplicit bonū: nō suffi
cit vnū singulare bonū: sed requirit inte
gritas bonitatis: ideo cū volūtas est bona
tā ex ꝓprio obiecto q̄ ex fine: tūc tātūmo
do cōtingit etiā exteriorē actū esse bonum:
vt cū quis salubria pdicās eo pncipalit fi
ne predicat vt fructū in salutē animarū fa
ciat: tūc si est in statu gratie fruct⁹ inde se
quens addit ad bonitatē actus simpliciter
⁊ nō scōm quid: ⁊ ideo pdicātiōis effectus
tūc demū redundat in pmiū pdicatoris si
fuerit in statu gratie: si predicauerit salu
bria: si salus animarū fuerit pncipalit intē
tata: nō bonū honestū p elationē ⁊ vanā glo
riā: nō bonū delectabile p carnis ꝓcupiscē
tiā: nō bonū vtile p cōcupiscentiā oculoz.
Sed iā queritur int pdicatores ⁊ pastores
si quis fidelis inueniat. Si forte mentitus
sit ille qui dixit: omnes que sua sunt que
rūt nō q̄ iesu christi. Deniq̄ sequēs euent⁹
nō facit actū malū qui erat bon⁹: nec actuz
bonū qui erat malus: puta si quis paupe
ri dat elemosynā qua ille abutit ad pecca
tū: nō deperit ei fructus qui dedit elemosy
nā si saltē bona fide dedit. Similit si ds il
latam iniuriā patienter ferat: non propter
hoc excusatur inferens sicut nec iudas ex
cusatur nec iudei propter impreciabilē fru
ctum passionis dominice: sic nec tiranni p
pter fructū martyrij in penis illatis. De
inde queri potest de tribus concupiscenti
is vtruz conuenienter ponantur esse cause
omnium peccatorū. j. Jobis. ij. vbi dicit.
Omne quod est in mundo aut est concupi
scentia carnis: aut concupiscentia oculoz:
aut superbia vite: pserim cū sicut inducit
aliqs ad peccandū ex inordiata ꝓcupiscen
tia boni q̄ causat ex inordiato amore sui:
sic etiā inducit ad peccādū ex inordiata fu
ga mali q̄ causat ex inordiato odio alicui⁹
mali: vñ sic vnūqd̄q̄ naturalē habz conso
nantiam vel aptitudinem ad id quod sibi
conuenit que est amor naturalis: sic ad id
quod est ei repugnans ⁊ corruptiuū habet
naturalem dissonantiam que est odium na
turale: hinc est q̄ sicut aliquid apprehendi
tur vt bonum quod non est vere bonū: ⁊ p
ꝓns inordinate petitur: sic etiā aliquid ap
prehendit vt malū qd̄ nō ē vere malū: ⁊ p

ꝓfis inordiate fugiť: ex q̃b⁹ videť q̃ dicta triplex concupiscẽtia nõ est cã oim malorũ. Ad hoc dicẽdũ ꝗ Tho. p̃ma. 2ᵉ. q. lxxvij. q̃ inordinatus amor sui includẽs in se appetitũ inordinatũ boni est cã oĩs pcti: dicẽte Augus. xiiij. de ciui. dei: q̃ amor sui vsq̃ ad ꝛtẽptũ dei facit ciuitatẽ Babylonis: rõ est: qr ꝓpria ꝛ p se cã pcti est accipiẽda ex pte cõuersiõis ad cõmutabile bonũ: ex q̃ qui dẽ pte oĩs actus pcti ꝓcedit ex aliq̃ inordinato appetitu alicuius boni tpalis: q̃ aũt aliq̃s iordinate appetat aliq̃ bonũ tpale: ꝓcedit ex b̃ q̃ inordiate seipm amat: vnusq̃sq̃ enĩ appetit bonum ei quẽ amat: vnde manifestũ ẽ q̃ inordinat⁹ appetit⁹ boni ex inordiato amore sui ꝓcedẽs est cã oĩs pctĩ etiã q̃ ꝓtingit ex fuga mali: qr fuga mali causať ex appetitu boni ꝛ oẽ odiũ ex amore causať. Mirũ cũ dicat Aug. xiiij. de ciuita. dei q̃ oẽs affectiões causanť ex amore: ꝛ ideo nõ põť fuga mali q̃ vẽit ex odio esse cã pctõr: ꝗ solũ passiões inclinãtes ad bonũ tanq̃ cause eor q̃ faciũt inordiate fugã mali: vnde ꝛ si plẽs appetitũ alicui⁹ boni spernere videanť ꝓpter fugã alicui⁹ mali sic etiã bestie abstinẽt a delectabilib⁹: vt Aug⁹. introducit in li. lxxxiij. q̃stionu: tñ b̃ nõ faciũt nisi ꝓpť maiorẽ amorẽ cui odiũ tale cõrñdet: diligũt enĩ magis cor⁹ cui p̃cauẽt a ꝟberib⁹. Sic hõ magis se diligit q̃ amicũ ꝛ ꝓpť b̃ q̃ se diligit amicũ odio hꝫ si sibi ꝓtrariať. Inordinat⁹ igiť appetitus boni est cã oĩs pcti. Bonũ aũt dupliciter ẽ obiectũ sensibilis appetitus in q̃ fũt anime passiões q̃ sunt cã pctĩ. Uno mõ absolute ꝟm q̃ est obiectũ ꝓcupiscibilis. Cõcupiscentia vero duplex est: vna naturalis q̃ est eor q̃b⁹ natura corꝫis sustentať: vl ad cõservationẽ indiuidui sicut cib⁹ pot⁹ ꝛ simi lia: vl q̃tũ ad ꝓseruationẽ speciei sicut ĩ venereis q̃ũ inordiať appetit⁹ ꝓ ꝓcupiscẽtia carnis. Alia est ꝓcupiscẽtia aĩalis. s. eorũ q̃ nõ afferũt p sensũ carnis sustẽtatiõem aut delectationẽ: ꝗ fũt delectabilia ꝟm apphensionẽ imaginationis aut alicui⁹ hmõi acceptiõis: sicut fũt pecunia: ornat⁹ vestiũ ꝛ alia hmõi: ꝛ b̃ ꝓ ꝓcupiscẽtia oculor: id ẽ ipius visiõis q̃ fit p oculos vt referať ad curiositatẽ ꝟm q̃ Aug. expõit. x. ꝓfessionũ aut referať ad cõcupiscẽtiã rerũ q̃ ꝓponũť exterius oculis vt referať ad cupiditatẽ: ꝟm q̃ ab alijs exponiť. Nota tñ q̃ cõcupiscentia oculorũ nõ diciť hic concupiscentia omniũ rerũ que oculis videri põt: sed solũ eaꝝ in quibus non queritur delectatio carnis que est scõm tactũ sed solum delectatio oculi: id est cuiuscunq̃ apprehensiue virtutis. Cum enĩ sensus visus excellentior ẽ inter omnes alios sensus ad ꝛ plura se extẽdens: vt ꝓ ꝓ in. j. Methaph. ideo nomẽ eius trãsferť ad oẽs alios sensus ac etiã ad oẽs interiores apphẽsiões vt dicẽ Aug. Secundo bonũ est obiectũ sensibilis appetit⁹ sub ratione ardui ꝓut est obiectuꝫ irascibilis. Mã in hoc differunt passiões irascibilis a passionibus cõcupiscibil: qr obiecta passionũ ꝓcupiscibil fũt bonũ ꝛ maluꝫ absolute: ꝗ obiecta passionũ irascibil fũt bonũ ꝛ malũ cũ quadã eleuatiõe vl arduitate: appetitus aũt iordiatus boni ardui ꝓtinet ad superbiã vite. Mã vt diciť in li. sentẽtiaꝝ p̃. speri. Superbia est amor ꝓprie excellẽtie ꝛ ꝛ ẽ in irascibili sicẽ in subiecto: nõ tñ ꝓut p̃. prie sumiť ꝟm q̃ est quedã passio appetit⁹ sensitiui: nisi arduũ q̃ ẽ obiectũ supbie solũ eẽt aliq̃ sensibile in q̃ possꝫ tẽdere appetit⁹ sensitiu⁹ tũc enĩ oporteret q̃ supbia eẽt in irascibili q̃ ẽ ps appetit⁹ sensitiui. Sꝫ qr arduũ q̃ supbia respicit cõiter inueniť tã in rebus spũalib⁹ q̃ sensibilibus: ideo necesse est dicere q̃ subiectũ supbie sit irascibil: nõ solũ ꝓprie sũpta ꝓut ẽ ps appetit⁹ sensitiui: b̃ etiaꝫ cõiť accepta ꝓut ꝓtinet etiã ad appetitũ intellectiuũ cui q̃q̃ attribuiť ira sicẽ deo ꝛ angel irã attribuim⁹: nõ ꝟm passionẽ ꝗ ꝟm iudiciũ iusticie vindicãtis. Ex dict⁹ g̃ ꝓꝫ q̃ ista tria reduci possũt oẽs passiões que sũt cã pctĩ. Mã ad duo p̃ma reducũť oẽs passiones ꝓcupiscibil: ad tertiũ aũt oẽs passiões irascibilis: q̃ ideo nõ diuidit⁹ in duo: qr oẽs passiões irascibilis aĩali ꝓcupiscẽtie ꝓformanť. Hic igiť p̃mo in speciali q̃ri põt de ꝓcupiscẽtia q̃ diciť supbia vite: vtrũ licitũ sit appetere p̃laturas ecclesiasticas vel seculares: preserim cum dicit Augustin⁹ super psalmũ. primum. Voluit christus regnum terrenum cũ superbia: qui cathedra pestilentie: ideo recte diciť q̃nia non fere quisq̃ est qui careat amore dominandi ꝛ humanã non appetat gloriã. Et Ambrosi. super Lucã lib. iiij. dicit q̃ hocipso pernitiosior ẽ ambitio q̃ blanda est consiliatricula dignitatum: ꝛ sepe quos vitia nulla delectant quos nulla potuit mouere luxuria: nulla auaricia: subruere facit ambitio criminosos: habet enim fozensem gratiam: domesticum periculũ: ꝛ vt domiťť alijs pr⁹ seruit: curuať obsequio vt honore ditetur: ꝛ dum vult ęs se sublimior fit remissior: hec ille. Ad hoc dicendum scõm Heinricum boyc: extra de elec. c. qualiter: q̃ triplex ẽ potestas dominandi. Una est tẽporalis que per successionem hereditariaꝫ acquiritur: ꝛ talis licite potest appeti tũc saltẽ cũ ad eũ est deuoluta successio: vt extra de voto. c. licꝫ: ꝛ li. vj. de supplẽ. negli. pla. c. grãdi. Naturaliter enĩ q̃s affectat habere ea q̃ fuerũt parẽtuꝫ suor: vt. C. de adminis. tu. l. lex q̃: nõ tñ licitũ est appetere aĩ successionẽ deuolutam nã de hereditate viuẽtis nõ ꝗ q̃s esse solli citus: vt. C. ō pac. l. vltima. Alia ꝛo dominãdi ptãs tpalis est q̃ p electionẽ vl ꝓncipis substitutionẽ acquiriť: ꝛ hec etiã licite põt appeti tribus ꝓcurrẽtibus: de q̃bus p Policratio. v. Primo amorẽ ad cõsistẽtes policiã. secũdo de hinc maximorũ penam operã ꝓncipat⁹: tertio virtutẽ et iusticiam in vnaquaq̃ policia. Licꝫ aũt aliq̃s se sciens hec habere possit ꝓpter vtilitatem rei publice licite ꝓncipatũ appetere: nõ tñ ipꝫ ꝗ petere. Sed de hoc latius vide in eodem libro. Tertia potestas q̃ndi spũalis ẽ curã habẽs aĩarũ ꝛ administrationẽ rerũ tẽporaliũ: ꝛ illa nec debet peti nec licite põt appeti. Dicit enĩ Aug⁹. xix. de ciuiť. dei q̃ locus supior sine quo ꝓlus regi nõ põt: et si vt decet administrat indecenť tñ appetitur: ꝛ habeť. viij. q. j. c. q̃ episcopatum. In hac enĩ potestate tria sunt attẽdenda. Primũ est celsitudo honoris. Sed ꝓpter b̃ appetere p̃lationẽ spiritualẽ p̃sũptuosũ ẽ ꝛ damnabile. Quales reprobat dñs Matth. xxiij. dicẽs: Amat p̃mos recubitus in cenis: ꝛ primas cathedras in synagogis: ꝛ salutationes in foro: ꝛ vocari ab homib⁹ rabbi. Secundũ est abundantia ꝛ administratio rei tẽporalis: sed propter hoc talem appetere prelationẽ est signũ cupiditatis: vt extra de preben. c. auaricie. Quẽ appetitũ dñs reprobat Iobis vl. dicẽs Petro. Pasce oues meas: quasi diceret: nõ queras te ipm vl lanã sed oues meas: vñ ter p̃misit: simõ: amas me: pasce: quasi diceret: nisi me dilexeris plus q̃ tuos tua ꝛ teipm: de pascendis ouibus meis te non intromittas. Sed vt dicit Petr⁹ raueñ. in sermone quodã. Ambitio ẽ quedã simia charitat⁹ Charitas enĩ patiens est p̃ eternis: ambitio patiiur oĩa pro caducis: charitas benigna est pauperibus: ambitio diuitibus: charitas omnia suffert pro veritate: ambitio p̃ vanitate: vtraq̃ omnia credit: omnia sperat: sed longe dissimili modo: hec ille. Tertium est exercitiũ spũalis operationis. Sꝫ ꝓpter hoc appetere fatuũ est. Nam habere velle cũ piculo q̃ haberi p̃t sine piculo fatuũ iudicať: bñ aũt opari põt hõ sine periculo prelationis. Verũtamẽ op⁹ ꝟm se q̃ꝫ uis nõ petere tñ appetere licitũ est: nõ autẽ primat⁹ honoris. Ñ Chryſ. sup Matth. Opus desiderare bonũ est: p̃matũ aũt honoris cõcupiscere vanũ est. Et si obijciť illõ aplũ. j. Timo. iij. Qui epatũ desiderat bonũ op⁹ desiderat. xxviij. q. j. q̃ epatũ. Ad b̃ dicendũ ꝟm Greg. in pastorali: q̃ tũc erat laudabile episcopatũ querere: quãdo p eũ nõ erat dubiũ quẽcũq̃ ad grauiora supplicia puenire: p̃sertim cũ aliq̃s incitabať ad hoc ex zelo charitatis diuiẽ: alꝫ aũt nemo sibi assumat honorẽ nisi qui vocat⁹ fuerit tanq̃ aaron vt diciť ad Hebreos. v. Sicut ille qui recte eligiť ꝟm institutionẽ canonicã: queadmodũ electus est Aaron diuino nutu virga illius florente. Unde quadruplici signo in virga ostenso vocatus est: qr virga germinauit: floruit: fronduit ꝛ amigdala ꝓtulit: vt ꝓꝫ Nume. xxvij. q̃ signa debẽt esse in q̃olibꝫ bono p̃lato. Per virgam enĩ intelligiť charitatiua correctio delinquentiũ. Esa. ix. Egrediet virga de radice Jesse. i. amor⁹. Per flores honesta cõuersatõ. Eccli. xxiiij. Flores mei fructus honoris ꝛ honestatis. Per folia verbi dei p̃dicatio: psal. j. Et foliũ ei⁹ nõ defluet. Per amigdala infirmorũ cõpassio. j. Thessa. v. Suscipite infirmos in fide. Utrũ autem religiosus appetẽs dignitatẽ mortaliť peccet: fũt diuerse opiniões: Sed breuiť omissis argumẽtationibus hincinde concludit Lauduñ. q̃ si appetitus religiosoꝝ appetẽtium prelaturã cõcordat cũ appetitu Moysi de quo habeť. xxxvj. dist. c. si quis vult: tũc nõ peccat mortaliter scõm Lauduneñ. ꝛ Matth. in clemẽ. in. c. in plerisq̃: de elec. Et Hosti. in. c. cũ ad monasteriũ: de elec. dicit q̃ nõ reprobať spes quã quis habet vt oneret nõ vt honoret. Et glo. in eodẽ. c. dicit q̃ reprobať spes principalis nõ secũdaria. Archi. tamẽ in. c. p laicos. xvj. q. vij. dicit idẽ esse de spe secũdaria: q̃ ꝓcedit ĩ monacho q̃ cũ mundo mortuus sit: omnis ei⁹ spes debet esse in ꝓtẽplatiõe: vt. xvj. q. j. c. nos autẽ: vbi dicit q̃ p̃laturas nec ꝗ ambire nec pertinaciť refutare: ꝛ. viij. q. j. c. in scripturis. Sed in clerico seculari põt glo-

sa ꝓcedere: hec ille. Cõmuniter tamẽ sentiũt doctores solã spẽ ambitiosam esse damnabilẽ: nõ vtiq; spes ꝓmotiõis vt ꝓsit nisi idoneꝰ fuerit. Et si querit̃ an electus rite ad ꝑlaturã cogi debeat: sicut de se factum scribit Augꝰ. xl. dis. c. ante oĩa. ⁊ hoc patet in. c. scias. vij. q. j. Dicendũ ꝙ sic. Sed ad hoc cogendus est vt fiat de nolẽte volens: si tamẽ ꝓseuerauerit in sua volũtate nõ est cogẽdus: vt. lxxiiij. dist. c. vbi didicistis. c. honoratus. Notat tamẽ Archidi. de elec. c. si electio. li. vj. ⁊ putat ꝙ peccat mortalit̃ qui se putat dignũ ad ꝑlaturã ⁊ illam sibi oblatã non recipit: ꝙ dictũ. c. in scripturis: saltẽ cum deest alius idoneus vt ibi colligit̃. Debet tamẽ electus vires suas metiri: vt dicit̃. j. q. j. c. nõ est putanda. xlj. dis. c. j. in fi. Unde ad tale opus magna requirit̃ idoneitas. In argumentũ dicit Gregꝰ. in pastorali: ꝙ tantũ actionem populi debet actio transcẽdere ꝑsulis quãtum distare solet a grege vita pastoris. Secundo queri potest de cõcupiscẽtia oculorũ: quomõ intelligat̃ expositio ꝑcepti huiꝰ. Ad hoc dicendũ: ꝙ tripliciter exponit̃. Primo: Nõ cõcupisces rem ꝓximi tui ex affectu cupiditatis auaricie terrena cõgregãdo vl̃ etiã retinẽdo. Quia dicit̃ Augꝰ. in li. de li. arbitrio: ꝙ cum auaricia alicui dominat̃: subiectus malis omnibꝰ demonstrat̃: quia de auaricia mala omnia oriunt̃: et peccatorũ omniũ spine ꝓducunt̃. Mirũ cum dicat Alanus de questione nature: ꝙ auaricia est ꝓ quã in animis hominũ deificat̃ pecunia ⁊ nũmo diuine veneratiõis exhibetur auctoritas: ꝓter qõ aplus auariciã vocat idolorũ seruitus. Unõ quicũq; cupiditatis affectu vel auaricie terrena congregat: ponens in eis finẽ vltimũ: semp mortalit̃ peccat ⁊ fm aplm idolatriã ꝓpetrat. Sic ꝙ necessitatis tempore quo ex ꝑcepto charitatis sua cõmunicare tenet̃ nõ cõmunicat: cõuincit̃ hoc fecisse cupiditatis affectu: ⁊ nõ solum incidit in mortale peccatũ sed etiam in homicidiũ: vt patet supra in. v. ꝑcepto. Similiter si sic sua supflua retinet ꝙ ea caro vel nunq; pauperibꝰ cõmunicat mortaliter peccat: sicut fecit diues epulo ꝙ micas panis negauit Lazaro: Lu. xvj. Secũdo: Nõ cõcupisces illicite ꝑalia acquirẽdo vl̃ abutẽdo. Pro quo nota ꝙ ille acq̃rit illicite tẽporalia qui studet ea acquirere ꝓ iniq̃tatem vel ad iniquitatẽ. Per iniquitatẽ vt ꝓ violationẽ sabbati: ꝓ iuramenta vel mendacia: ꝓ meretricia vel lenocinia ⁊ similia peccata: talia nãq; lucra vocant̃ in euãgelio mãmona iniq̃tatis. Acquirunt̃ etiã ad iniquitatẽ vt ad vanã gloriã superbiã crapulam luxuriã ⁊ similia. Unde modũ istũ peccandi etiã gentiles philosophi tetigerunt: ostendentes ꝙ in vno actu possit esse multiplex deformitas: sicut cũ quis furat̃ vt exinde mechet̃ vel pompas exerceat vl̃ crapulose viuat. Et fm hunc intellectũ nõ solum cõtra istud ꝑceptũ faciũt qui inique aliena cõcupiscũt: sed etiã q̃ sua ꝓpria male ⁊ illicite expendũt sicut faciũt pomposi: voluptuosi: tesserarij et sil'es. Maxime tũ qui de rebus spũalibus vel ecclĩasticis viuunt quoꝝ bona pauperũ sunt: vnde sicut magis obligati sunt se elongare ab affectu temporaliũ ꝓpter qõ eis inhibet̃ ne curis secularibꝰ se imiscean̄t: sic etiã tenent̃ esse magis obligati a supfluo vsu eorũdẽ. Tertio: Non cõcupisces ꝓ iniusticiã velle acq̃rere seu retinere: quia vtrũq; indistincte ẽ peccatũ mortale. Et sic adepta vel retenta obligant ad restitutionẽ vt diffuse patet in vij. ꝑcepto. Tertio deniq; q̃rit põt de concupiscentia carnis in qua primatũ tenet cõcupiscentia venereoꝝ: quap: opter exꝑmit̃ ꝓ illud ꝑceptũ: Nõ cõpisces vxorem ꝓximi tui: quot modis. s. exponit̃. Et dicendũ ꝙ tribus modis. Primo ꝓprie: Non cõcupisces vxorẽ ꝓximi tui: id est nõ admittas voluntatẽ violandi alterius vxorẽ seu etiã quãcũq; mulierẽ extra vxorem tuam. Si q̃ deus solã voluntatẽ huiꝰ peccati ꝓhibet: o quãto rigore sue iusticie facto voluntatẽ implẽtes puniet: ⁊ illos potissime qui pulchras ⁊ gratiosas vxores habẽtes animas suas sordidis cõcupiscentijs alĩarũ maculant. Nõ tamẽ ꝓhibet christus Matth. v. dicens: Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscẽdum eã: ita ꝙ cõcupiscẽtia transeat in affectum cordis ⁊ cõsensum rõnis: iam mechatus est eam in corde suo. Sicut inueniunt̃ infinite ꝑsone vtriusq; sexus ac stat̃ꝰ: que statim ꝑsonas dissimiles aspiciẽtes: fedis cogitationibus ⁊ delectatiõibus agitant̃: ac in voraginẽ cõsensus deijciunt̃: vt dicat̃ Beatus q̃ tenebit ⁊ allidet paruulos suos ad petrã: id est ꝓmos motos ad christum. Secũdo cõmuniter: Nõ cõcupisces: id est non formabis tibi imagines de contboralĩ alterius: cogitando q̃amabilis ⁊ acceptabilis sit in abusu fedarum oblectationum. Hoc enĩ cõquerit̃ dñs Ezechiel. xv. dicẽs:

Fecisti tibi imagines masculinas ⁊ fornicata es in eis. In hoc multi coniugati peccant: etiam tempore cõcubitus: imaginẽ ac ꝑsentiam magis amatoꝝ sibi depingentes vt matorẽ delectionẽ cõcipiant. Alij etiam q̃uis nec ꝙcupiscere nec cõcupisci querãt: tamẽ imagitiõibus turpiũ cogitationũ diẽ festum agunt siue fuerint persone religiose siue ecclesiastice siue seculares. Tertio passive: Non cõcupisces: id est cõcupisci non desideres a quacũq; ꝑsona nisi a contboralĩ. Contra qõ ꝑceptum faciunt plurimi ad hoc se lauantes depingentes ornãtes collocutiões allectiuas ingeminãtes: spectacula chorcas ⁊ silia frequẽtantes vt amentur ⁊ cõcupiscant̃: vel saltem efficaciter tale venenũ ꝓpinant si saltem esset qui bibere vellet. Quod a nobis auertat Jesus q̃ sine fine viuit ⁊ regnat: Amen.

Preceptorij legis diuine Aureũ speculũ: venerandi patris Heinrici Herp: super decalogo ꝓ instructione ꝑdicatorũ: cõfessorũ: altorũq; christifideliũ: sub forma sermonũ compilatũ: In vrbe Basilea ꝓ Johãnem Froben de Hãmelburg artis impssorie studiosuz exaratũ: finit feliciter. Anno nonagesimosexto supra Millesimo quaterq; centesimum.

A. ortvz doctor

H

P

D